

Matthioli
Comment

1570

Guyzoni Lucia Guyzoni Lucia

~~Gu. c. h. c.~~ ~~Carolina~~ ~~Dr. Guyzoni~~

4145

535
260

L

George Abely

U. L.

S. d.

L.

441 M

in sex

Medici

BEAUTIFUL

Insects, A

and the A

old half

The r

plant

Handwritten notes at bottom left, including "Handwritten" and "1970-1971".

480
2/5/11

3.15

1866.

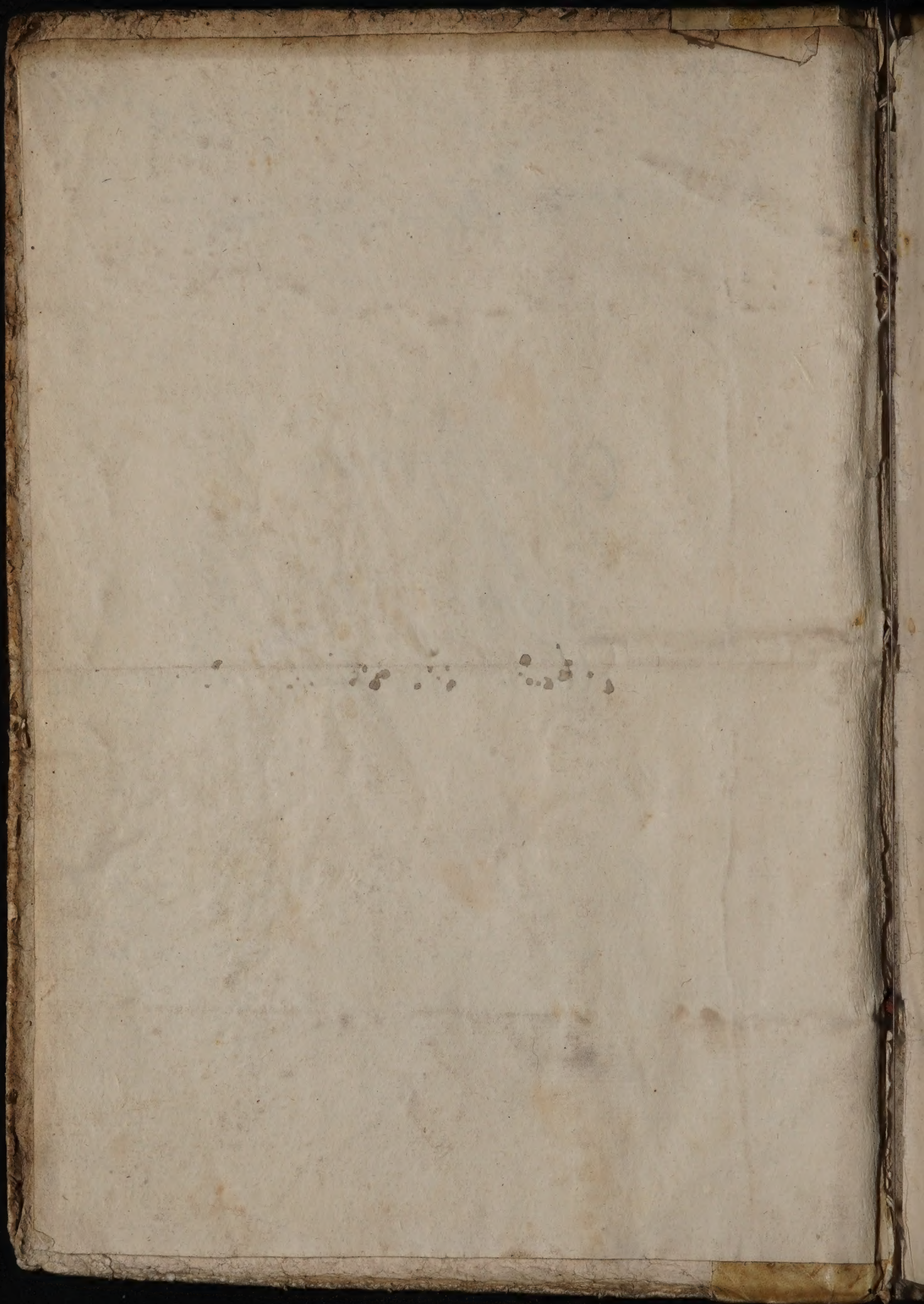
Gilipsoni

Dominico: 1866.

Abilesi Carolina: Parmo: 1866.

Veris edit 1540 of Comontani
Diascoridiis with additions
& large cuts first time see
last pref.

1867

Petri Andreae

41377
MATTHIOLI
SENESENSIS
MEDICI,

Commentarij in sex libros Pedacij Dioscoridis
Anazarbei de Medica materia,

IAM DENVO AB IPSO AVTORE RECOGNITI,
ET LOCIS PLVS MILLE AVCTI.

Adiectis plantarum, & animalium Iconibus, supra priores editiones
longè pluribus, ad uiuum delineatis.

Accefferunt quoq; ad margines Græci contextus quàm plurimi, ex antiquissimis codicibus
desumpti, qui Dioscoridis ipsius deprauatam lectionem restituunt.

CVM LOCVPLETISSIMIS INDICIBVS, TVM AD REM
Herbariam, tum Medicamentariam pertinentibus.

CVM PRIVILEGIIS AMPLISSIMIS,
vt videre est statim post Præfationem ad Lectores.

VENETIIS,

Ex Officina Valgrifiana. M D LXX.

MATTHIOLI
SERENI
MEDICI

Commentarii in sex libros Pedacii Dioscoridis
Anaxarcho de Medica materia

IAM DENOVUM AUCTORE RECOGNITI
ET LOCIS PAUCIS AUCTI

Adiectis plantarum & animalium Iconibus & prioribus editiones
longe pluribus, et minus delictis.

Accesserunt quoque ad marginem Graeci contextus quibus plurimum adduntur quibusdam
delinquebat, qui Dioscoridis scriptis deperierant, & editionem restituerunt.

CVM LOCUPLETISSIMIS INDICIBVS, TVM AD REM
Herbariam, tum Medicamentariam pertinentibus.

CVM PRIVILEGIIS AMPLISSIMIS
ut videre est statim post Praefationem ad Lectores.

VENETIS

Ex Officina Valgrani. M D LXX.

INVICTISSIMO,
POTENTISSIMOQUE

ROMANORVM IMPERATORI

semper Augusto, MAXIMILIANO secundo, &c.

SERENISSIMIS, ET ILLUSTRISSIMIS

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS, &c.

FERDINANDO, ET CAROLO,

AVSTRIAE ARCHIDVCIBVS, ETC.

AC CAETERIS VNIVERSAE GERMANIAE PRINCIPIBVS.

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

HERBARIAM MEDICINAM (ut ab ea primum sermonem exordiar) Inuictissime Imperator, ac Serenissimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phillyra filio, primum repertam esse testantur, cum Plinius, tum plerique historiarum antiquarum autores. Alij uerò ab Apolline inuentam uolunt, alij ab Aesculapio eius filio, tantæ facultatis excellentiam à nemine excogitari, inueniri que posse putantes, præterquam à Dijs immortalibus. Non enim fieri posse censent, ut homo ipse abditas stirpium naturas, facultatesque inuestigare, ac perspectas habere quiuerit, nisi prius à maximo omnium opifice hæc dotes fuerit edoctus. Nanque (ut Plinius inquit) si quis id ab homine excogitare posse credat, ingrati Deorum numen intelligit. Atqui non desunt probatissimi autores, qui reiectis Poetarum figmentis, & aliorum, fabulosè suis in historijs de Herbariæ Medicinæ inuentoribus scribentium, certò credunt, allatis cum autorum testimonijs, tum efficacissimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicasse, ei que illarum cognitionem infudisse, simulatq; illi è limo terræ conformato uitæ lumen inspirauit. Quod autem admiranda Medicinæ secreta, quæ non solum in herbis, & arboribus, sed in omnibus rebus, quæ in uniuerso habentur orbe, in humani generis usum creata fuerint, apertissimè testatur in sacris literis moralis, ac uerè diuinus ille philosophus Iesus Syrach: quippe qui scribit Medicinam à summo Deo è terra esse creatam, quam uir prudens abhorrere non debet. Quòd uero rerum omnium scientiam in Adam infuderit ab initio Deus, facile quidem conijcere quisque potest ex Mosaicis monumentis libro primo Geneseos. Etenim cum parentibus primis nostris potestatem dederit ipse Deus, ut dominarentur uolucris Coeli, piscibus maris, cæterisq; terræ animantibus; En uobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ solo frugiferae sunt, omnesq; fructifero foetu præditas arbores, semenq; parientes, quibus ad alimoniam uobis uti liceat. Bestijs autem omnibus terrestribus, cæterisq; uolucris, & quæcunque uitali spiritu animata mouentur, his omnem herbarum uiriditatem ad sese alendum tribuo. Hinc itaque (inquam) conijciendum est, quòd cum Deus tam immensis muneribus hominem ornauerit, haudquaquam prætermisisset illum, quin omnium rerum uires, ac naturam hominem ipsum, uno tantum spiritus diuini afflatu docuerit. Nihil enim à quòquam æstimaretur preciosissimum quantumuis donum, nisi scirent in quem usum sibi esset futurum. Cum autem Dei opera omnia omni prorsus defectu careant, aliter sanè nobis censendum non est, quòd certiores sumus ipsum Deum haud unquam latuisse, humanum genus, tot, tantisq; subijci debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet pa-

Herbaria Me
dicinae origo
diuina.

Plantæ adu-
sum hominū
conditæ.

Epistola

Primi herbarum scriptores.

Prætorum Regum in plantarum inquisitione mirum studium.

rem) nunquam prætermisisset is, quin homines auxilia, ac remedia docuisset, quæ plantis inessent, ipsius tantum hominis causa procreatis, ut nō desperaret in afflictionibus, quæ in morbis atrocissimis proueniunt. In quibus ingenti solatio afficimur, ubi medicamentorum auxilia præsentia esse uidemus. Ab Adamo omnium parête subsequutam ætatem uolunt rerum omnium notitiam habuisse, ac subinde industria adaucta, rem altius, diligentiusque exquirere cœpisse: ita, ut hinc primum rei herbariæ plurimum cognitionis ac ornamenti accesserit. Quod cum postea animaduertissent sapientes, nouissentq; maximam huiusce facultatis esse præstantiam, ac utilitatem, eius uoluptate capti, ipsi quoq; rei herbariæ, & cæteris, de quibus ars medica tractat inuestigandis, ac cognoscendis, studium impenderunt. Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quæ sat blandiuntur, aut in cibum ueniunt, sed culmina quoq; montium inuia, & solitudines abditas, omnesque terræ fibras scrutati, inuenere, quid quæq; radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertineret, etiam quadrupedum pabulo intacta, ad salutis usum uertentes, quibus quantū illis debeamus, non equidem facile dixerim, cum tanti beneficii præmium, nullo prorsus thesauro compensari possit. De herbis autem primus omnium, quos memoria nouit, Orpheus accuratissimè scripsit, apud Græcos, & post eum Musæus, ac Hesiodus ab Aegyptijs (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pythagoras sapientia clarus, primus uolumina de Plantarum facultatibus composuit, Apollini, Aesculapioque omnia accepta referens. Composuit & Democritus uolumina de plantis, Perside, Arabia, Aethiopia, & Aegypto prius peragratis. Hoc quoq; sequuti sunt alij nobilitate, ac iucunditate huiusce diuinæ facultatis allekti: quin etiam studio iuuandæ posteritatis nō dubitarunt se uarijs uitæ periculis committere, dum multas ignotas, asperasq; peragrent regiones, ut ueram, legitimamq; medicamentorum cognitionē consequerentur. Inter hos reperio fuisse Hippocratem, Crateuā, Aristotelem, Theophrastū, Dioclem Caristiū, Pamphilum, Mantiā, Herophilum, Dioscoridē, Galenum, Plinium, & alios quāmplurimos, quorum nomina, ne longior uidear, quā par sit, lubens prætereo. Cæterum quod plantarum peritia, aut inuentio, præter eam, quā maximā affert uoluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem pariat sempiternam, nouerunt nō tantum uniuersi orbis sapientes, diligentissimi rerum indagatores, sed summi etiam, ac potentissimi Reges: quippe illorū claritatem, quæ hinc potissimū ortum habuerat admirati, rati in hac antiquissima facultate summum splendorem, singularemq; præstantiā esse, tantum ocij, ac studij ad eam percipiendā, & illustrandam contulerunt, ut eorū pleriq; de Plantarum historia, & uiribus libros condiderint, nonnulli generosa antidota cōposuerint, ut ita suæ, & aliorum mortalium uitæ, usuiq; consulerent. Alij, etsi ex rebus cōsilio, & armis præclare gestis, se illustres reddidissent, cum tamē illustriores effici se posse cernerent, si clarissimam stirpium facultatem ipsi quoq; suo essent studio prosequuti, è remotissimis terrarū regionibus raras, nobilesq; plantas ingēti sumptu, & labore conquisitas, ad se transferri curarunt, ut certam, ac ueram earum historiā describerent. Neq; illos certè hoc latuit, quod si hac in re studiosè diutius uersati, egregium quicquā innenissent, aut scriptis tradidissent, suum nomen esset nullis non seculis celebre duraturum: quandoquidem herbæ, quæ singulis annis reuiuiscunt, repululant, & reuirescunt, eos perpetuò in hominum memoriā reuocant, qui illas inuenerunt, uel de ipsarum historia, & uiribus aliquid posteritatis memoriæ prodiderunt. Gentianam herbam ubiq; scriptoribus commendatam à Gentio Illyriorum Rege inuentam, & ab eo appellationem mutuatam esse, illi uerò claritatem, & immortalitatem tribuisse, plures sunt, qui scribant autores. Similiter Lyfimachus Macedoniae Rex Lyfimachiam (ut Plinius est autor) inuenit, & ex se nominauit, ob hanc perpetuis laudibus celebris. Scordium item Mithridatē Ponti Regem nominis æterni commendat. Clymenos præterea herba Clymeno Regi inuentori suo, euphorbium Iubæ Mauritanorum, Telephium Telepho Misæ Regibus, Echium, & Anchusa Alcibiadi Atheniensium Duci, famam largiuntur æternam. Hinc etiam clarent Attalus Pergami, & Euax Arabum Reges. Si quidem hic de simplicium medicamentorum uiribus ad Neronem Imperatorem multa cōscripsit: ille uerò dum plura aduersus uenena, & animalium uirus ei aculantium ictus conficeret antidota, plurimum laboris insumpsit, ut legitimas nancisceretur plātas. His accedunt Archelaus Cappadociæ, Massinissa Numidiæ, & Agamemnon Argiurum Rex, quorū nomina nulla penitus uetustate exstingui poterunt, ob eam, quā in cognoscendis proendisq; stirpibus, curam, diligentiamq; adhibuerunt. Omittam Philometra, Hieronem, & alios

Nuncupatoria.

alios nonnullos magni nominis Reges, ne uerbosius, quàm oporteat rem prosequi uidear, qui uel ipsi ex hoc immortalē gloriam retulerunt, quod rei herbariæ studiosi extiterint, in eaq; de posteris præclare sint meriti. Porro tractu temporis migravit hæc facultas etiamnū ad Romanos, apud quos M. Cato omnium bonarum artium magister, primus, & diu solus hanc facultatē attigit, bonū etiam medicina non omīssa. Post eum unus illustrium, nempe C. Valgius eruditione clarus, de re plantaria plura scribere tentauit imperfecto tamen uolumine, diuo Augusto dicato. Sed antea condiderat solus apud Latinos plātarum uolumina Pompeius Lenæus, magni Pompei libertus ex Mithridatis promptuario edoctus. Nanque cū is Rex esset, in reliqua ingenij magnitudine medicæ materiæ peculiariter curiosus, à subiectis hominibus, quæ fuere magna pars terrarum, singula exquirens, scriniū commentationum harum, & exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni Regia præda potitus eo deuicto, & superato, transferre ea Latino sermone Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum, iussit, uitæq; ita profuit, non minus, quàm Reipublicæ uictoria illa. Hos multo post tempore sequutus Plinius de Naturali historia scribēs, pluribus, & continuis libris de plantis, & herbis fusius egit, cui ea omnia, quæ ab alijs ante ipsum scripta sunt, accepta referre debemus, cū iam diu perditis eorū scriptis, nihil emulamenti ex ijs capere ualeamus, præterquàm ijs tantum, quæ ab eodem Plinio, in sua translata sunt monumenta. Contemplanda quoq; fuit ante id tempus Antonij Castoris scientia, cui summa admodum autoritas erat in ea facultate, uisendo eius uiridariolo, quo plurimās alebat plantas, centesimū ætatis annum excedēs, nullum corporis malū expertus, ac ne ætate quidē memoria, aut uigore concussus, nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Fuere etiam inter Latinos, qui huiusce facultatis meminere, Poetæ nonnulli, nempe Virgilius, Ouidius, Macer, siquidē hi plura de plantis notatu digna, & nunquā interitura carminibus cecinerunt. Herbarū gloriam Mulieres quoq; affectasse, & affectas esse, ut quæ multū curæ, ac studij earū uiribus inuestigandis impenderint, nō modo Poetæ, sed etiam historici tradunt. Etenim ob id Circe, à qua Circea herba dicta est, Poetæ Solis filiam fuisse fabulantur: Sed hæc re uera, eam demum exquisitam herbarum notitiam adepta est, ut non temerē ob eius mirabilia facta illis, seculis, diuina potius, quàm humana sit habita. Talis quoq; Medea fuit, quæ tantam herbarum notitiam habuit, ut cum compositis ex ijs medicamentis, pluribus senectutem retardasset, Aesonem Poetæ finxerint ultimo affectum senio, ab hac iuventuti fuisse restitutum. Helena adhæc, Helenio herbæ, quam primum (ut quidam uolunt) seuit, suum nomen impertita est, atq; ideo in ea nunc etiā nominatissima uiuit. Artemisia uerò Mausoli Cariæ Regis uxor, alioquin præclarissimi nominis mulier, uel ex hoc memorabilis, & immortalis reddita est, quod suum nomen herbæ inditum reliquerit. Illud insuper satis esse potest, ut quemque ad plātarum cognitionem capeffendam inuitaret, quod hæc tantum utilitatis in se habeat, ut & animalia irrationalia, natura ipsa edocta, plurimarū plantarū uires cognoscant, easq; mortalibus indicarint. Quādoquidem Cerui dictamnū herbam, quod uulnerati eius pastu telum uenatorium eiecissent, sagittarū uulneribus mederi ostenderunt, ubi ferrum uulneri inhaeserit. Item Ceruæ Sefeli herbam demonstrarunt. Testudines cunilam, mustelæ rutam, accipitres hieraciū, columbæ uerbenaam, hirundines chelidonium, ciconiæ origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas inuenere. Quocirca si ad prædicta mentem, animumq; homines conuerterent, si medicæ materiæ primordia spectarēt, utpotē cū plantæ suis diuinis præditæ uiribus, statim ab elementis conditis, è terra emerferint, nullum mihi dubium est, quin omnes faterentur hanc facultatem antiquitate, nobilitate, & diuinitate ceteras antecellere. Neque ob id solum illi tantū laudis, admirationis, & gloriæ debetur, quod eius cognitio iucunda, ac delectabilis sit, sed etiam quia utilis admodum, & necessaria existit. Ea nanque sanitatē, qua nihil exoptatius homini esse potest, tuetur, uaria, innumeraq; morborum genera fugat, ferarum uirus epincit, & uenenorum lethalium uim demolitur: quin etiam homines inuita diutius seruat, & sæpe etiam deploratos, quorum scilicet salutis nulla spes reliqua sit, ad uitam reuocat. Quod cum rectē quidē æstimassent Romanorum Imperatorum nonnulli (ut libro primo de Antidori testis est Galenus) etsi in Republica administranda, & prouincijs gubernandis, tuendisq; plurimum essent occupati, eos tamen non mediocre tenuit studium colendæ rei Herbariæ, atque etiam illustrandæ. Quippe, ut genuinas consequerentur plantas, utq; ueris aromatis potirentur, in multis ac longinquis regionibus,

Romanorum
illustrium ui-
rorum monu-
menta.

Plinij laus.

Antonij Ca-
storis in co-
lendis plātis
diligentia.

Poetæ Latini
qui de plātis
scripserunt.

Heroinæ plā-
tarum studio
fæ.

Animalia
bruta, quas
plantas mani-
festauerint.

Herbarū co-
gnitio utilis
& necessaria.

Cæsarum Ro-
manorum in
re herbaria
studium.

Epistola

Herbarios magnis sumptibus alebant, muneribusque donabant: hac praterea animi indu-
 ctione, ut inde non minus gloria, quam utilitatis referrent, quod ita quoque studebant
 immortalitatem beneficio demereri. Sanè memorabili maiorū suorum exemplo ducebantur,
 qui non solum exuias Regum, quos in bello deuicerant, trophæis dicatas, in trium-
 phis portare, ipsosque Reges uinctos ante se ducere solebant, sed etiam raras, & pereгри-
 nas plantas, & generosa aromata, quibus raræ præclaræque dotes inerāt, in iisdem magno
 cum honore ferebant, nec putabant ij se minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis
 illis, quas postea perquam diligenter suis in hortis ferebant: item ex aromatis, quæ inter
 sua alia pretiosa reponebant in suum, & cæterorum commodum, quàm ex trophæis, simu-
 lachris, & arcubus, quæ omnia erigi curabat Senatus, Populusque Romanus, in perpetuā
 rerum gestarum memoriam, & eorum gratiam, qui se tali laude dignos exhibuerant. Ma-
 gno etiam honore apud Romanos habiti sunt, ij, qui de plantarū historia, & uiribus scrip-
 serunt, & in hac facultate claruerunt, argumento satis manifesto, quod expugnata cartha-
 gine omnes Bibliothecas, quas inuenerūt, uarijs Regibus, & Principibus donauerint, præ-
 ter duo, & triginta uolumina de re herbaria, & agricultura tantum a Magone Poeno scri-
 pta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam uerterentur, mandarunt: tātā ni-
 mirum solus inijt gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo denique
 fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum scriptores affirma-
 rent etiam mirabilia dictū, ita ut Xantus historicus in primo historiarum libro scripserit, oc-
 cisum Draconis Catulum herba quadam à parente reuocatum ad uitam, quam Magi Ba-
 lim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, saluti restitutum. Et Iuba Rex
 Mauritanix herba quadam in Arabia hominem ad uitam reuocatum esse tradidit. Picum
 etiam auem adactum suis cauernis cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam her-
 ba extrahere tradiderunt, cum Democritus, tum etiam Theophrastus. Quin etiam Ae-
 thiopide herba, tactu clausa omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis. Id quod
 mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quen-
 dam suspendiō damnatum uidisse, cui fores omnes patefierent disiectis feris, una tantum
 herba admota signaculis quibusdam decantata. Talis ferè facultatis alia haud mihi inco-
 gnita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcata continuo ferrei soluun-
 tur calcei. Herophilum clarissimū antiquitatis medicum posteritatis memoriæ tradidisse
 ferunt historiarū autōres, quasdam haberi plantas, quæ calcata tantum prodesse, quæque
 etiam obesse possint. Obseruatum certè est inflammari uulnera, ulceraque superuentu eorū,
 qui pedibus iter confecerunt per loca perniciosi plantis scatentia: contra uerò sanari mor-
 bos, ubi ab itinerantibus uulneratis, salubres calcate sunt. Nam Hemionitidis contactu
 spleneticos sanatos scimus; Comitiales suspensa collo Pæoniæ Romanæ radice: Ictericos
 substrato in calceis, nudis pedibus maiori Chelidonio aut Pastoria bursa: Aconitū parda-
 lianches contactis tantū foeminei sexus pudendis, paulo post necesse afferre certum est. Tam
 diu quempiam lippitudine haud tentari obseruatum est, quàm diu is syluestris Rumicis ra-
 dicē, secum nitidissimè habuerit. Desinet stranguria cruciari, qui Tamaricis lignū ardens
 sua ipsius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam ijs subcrescere putant, qui
 Myrti surculum secum gerat. Varices in cruribus sanari scribunt, ubi hederæ radicibus,
 Luna Aquarium occupante, erutis circundetur affectio. Idemque efficit, si ternæ eiusdem
 hederæ bacce, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordij contactu præserua-
 ri Cadauera, non solum Mithridatis, sed etiam Galeni testantur monumenta. Scythæ,
 Scythicam herbam circa Betiam nascentem adinuenere, gustatu quidem prædulcem, cuius
 magna nimirum commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimque non sentiant.
 Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum præbeat.
 Traduntque his herbis Scythas etiā in duodenos dies durare in fame, & siti. Tantum gloriæ
 herbæ Vetonicæ tradidere quidā, ut domus in qua lata sit tuta existimetur à piaculis omni-
 bus. Coriacea herba, quinetiā Callitia, Pythagoras aquā glaciari tradidit. Minaidis suc-
 co in aqua decocto protinus sanari serpentium morsus, si eo foueantur, idē tradidit, & eundem
 effusum in herba, qui uestigio contigerint, uel eo resperfi fuerint, insanabiles perire mon-
 strifica prorsus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodem Pythagora Aproxis
 herba appellatur, cuius radix non minus quàm Naphtha è longinquo concipiat ignes.
 Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ meminit Demo-
 critus,

Mago Pœnus
 xxxij uolumi-
 na de plantis
 conscripsit.

Quarundam
 plantarum ad-
 mirandi, & p-
 pe stupēdi ef-
 fectus.
 Claustrorum
 apertio.

Alij effectus
 ex solo conta-
 ctu.

Scythicæ her-
 bę uis magna
 ad abigēdam
 famem.

Herba quæ
 Reos sua ma-
 lefacta confi-
 teri cogit.

Nuncupatoria.

eritus, cuius radice in pastillos digesta in dieque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per uanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ & Cappadociæ alumnam, qua Leonibus admota, resupinari eos illico laxo hiato: nominis causam habere aiunt, quod Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbae contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, si decerpatur, cum Sol fuerit in Leone. Therionarca in Cappadocia, & Misia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi Hienæ urinæ aspersu recreari, tradidere ueteres. Ophiusa in Elephantina Aethiopiæ nasci etiam tradunt, liuidam, & horribili aspectu, qua pota terrorem, minasque serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint, ob idque cogi sacrilegos illam bibere: aduersari tamen ei palmeum uinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuersantibus miraculis. Manicum Solanum (ut Dioscorides est autor) uarias facere species, imaginesque non iniucundas obuersari, si eius radices drachma ex uino bibatur. Theangelida in Lybano Syriæ nasci, qua deuorata futura præfagiant homines. In Baëtris, & circa Boristenem planta prouenit Gelotopyllis dicta, quæ si cum uino, & myrrha bibatur, uarias dicunt obuersari species, ridendique finem non fieri, ni potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Asciomenes herba (ut Apollodorus est autor) uino aspersa, folia in se contrahit. Oenotheta (Crateuas autor est) meraco aspersa, omnium animalium feritates domat, collo adalligata, uel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur, in quandam herbam incidisse, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent nisi quod lapides continuo effoderent, quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes interirent. Rhamni tertij ramus (autore Dioscoride) ualuis fenestrisue impositus ueneficia omnia depellit. Scilla tota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices, quinetiam Plantaginis collo adalligatae (eodem autore) choëradas & strumas sanant. Vermiculi in echinatis Dipfaci capitulis autumnò reperti, collo in folliculo adalligati aut sinistro brachio appensi, quartana febre affectos incolumitati restituunt. Atractylis herbae gestatu obtunditur Scorpionum ictus, quousque icti gestauerint: deposita tamen illico recrudescere dolorem scribit Dioscorides: Quin etiam posteritatis memoriæ tradidit, à Scorpione non icti eos, qui Polemoniæ herbae radicem secum tulerit, uel si fortè fortuna quispiam ictus fuerit, eum quidem nihil molesti passurum. Nascitur in Iudæa radix Baaras, à loco appellata (ut Flavius Iosephus scribit libro de bello Iudaico) quæ flammam colore imitatur, circa uesperam uerò ueluti iubar fulgurans: accedentibus autem, eamque uellere uolentibus, facilis res factu non est, nam tamdiu refugit, quousque urina muliebris, uel menstruus sanguis super eam fundatur. quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte eam ipsam radicem ferat de manu pendente: ideo effossæ circumquaque radici, nec dum extirpatæ canem alligant, qui abeuntem inde dominum sequi uolens, eam extirpat, & continuo moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat: nullus enim posthac accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operepretium est: Siquidem ijs admota, qui cacodemonibus oppressi sunt, illico libertate fruuntur. Ceterum & mihi quidem radix est, à Francisco Calceolario Veronensi reperta, qua uino per noctem macerata, & epoto subinde uino, linteolo percolato, à quouis quantuncunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum degustare, nisi aceti cochlear absorbuerit. Ridendus profecto iocus, sed res ipsa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, folijs Sambuci, quæ humanæ coxæ complet crassitudinem, cuius succus eporus lethalis est. Reliqua uerò expressa radix in farinam molita, optimum ac nutritioni saluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi potest, quod in Circulatorum spectaculis sepe demirantur homines. In uinum radices cuiusdam puluerem, cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, & cui fucum facere uolunt, iubent, ut illo in uino intinctum digitum, quasi prægustandi causa fugat, tum illico digitum in uino madidum in os inditum, sibi mordicus, non sine dolore, & clamore premit inuitus. Interea perinde atque blanditijs merentem consolatur Circulator, temporum, carpique arterias, alio quopiam oblinat medicamento, deinde nummum in terram proiectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primum se se nequit attollere, mox unguinis uiamens factus, concidit, statimque eius more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctibus obrui.

Baaras admi-
rabilis plara.

Fucus paraf-
tis cōueniēs.

Circulatorū
quorūdam io-
cus.

Epistola

rui. Ergo cum erigit Circulator. Ille quasi ulturus iniuriam, primum maleficium obliquo
 ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi uidetur. Postremò fugientem Cir-
 culatorem persequi, donec absterfo tandem illiti medicamento ueneno, recipiat animum,
 ac menti restituatur. Vbi autem ad se redijt, quasi, qui euaserit à mari naufragus, capil-
 lum, uestimentaqué, ueluti uela torquere, exprimerequé, brachia tergere, & nares emun-
 gere conspicitur. Hæc, fabulæ non sunt. Nam non desunt multorum testimonia, qui ui-
 derunt, quique imposturam suspicantes, suis & amicorum suorum famulis (ut hoc anno
 Pragæ factum est) hæc fieri iusserunt. Herbam commemorat Théophrastus, qua deuora-
 ta septuagies coeundi potestas accedat. Quin & in Indiæ Occidentalis prouincia quadam
 uersus Dariem, arborem esse Pyri faciem referentem, scribunt Hispani, cuius fructus de-
 uorati (sunt ij butyri sapore) adeo ualide eos, qui deuorarunt, in Venerem agunt, ut pro-
 pè miraculo sit eorum efficacia: Agnoscat illi nomen est. Achemenide herba in hostium
 aciem coniecta trepidare agmen, & terga dare scribit Plinius. Quinetiam Laticen Lega-
 tis dari solitam à Persarum regibus, ut quocunque uenissent, rerum omnium copia abun-
 darent. Apud Tartaros plantam inueniri tradunt, cuius fructus Agnum per omnia refert.
 Obducitur is tenuissimo corio, quo utuntur incolæ ad capitis tegmina: internam pulpam
 Cammari carnes referre aiunt, & è uulnere succum manare sanguini omnino similem; item
 dulcore esse admirabili: radicemque humo exertam, subrigere ad umbilicum usque. Il-
 lud miraculi fouet magnitudinem, quàm diu obsidetur herbis, uiuere illum, quasi agnum
 in læto pascuo: euulsis uerò illis, paulatim contabescere. Atqui & illud admirationem au-
 get, appeti à Lupis illum, atque uorari. Non ne & id mirum, quod de Aegyptia traditur
 Loto? Huius cum flores, tum etiam scapum uesperis sub aquis mergi Aegyptij narrant,
 usque ad medias noctes, totumque abire in altum, adeo, ut demissa quidem manu inueni-
 ri non possint: uerti deinde paulatimque subrigi, & ad Solis exortum emergere extra a-
 quas, ac flores patefacere, & capitula exerere, ut planè ab aqua absit altè. Cæterum nec
 syluæ quidem, nec saxa, nec antra, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, Sacra
 illa parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini. Innumere ferè
 sunt in syluis plantæ, ac arbores, à quibus morborum salutem petimus. Sunt & in faxis,
 & in antris alię utilissime: quin etiam in ipso mari plantę nascuntur salubres, quemadmo-
 dum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludibus, è quibus sua habet medicina auxilia:
 adeo, ut nullus prorsus extet locus, qui hisce dotibus destituatur. Nil enim quispiam à
 natura creatum inueniet, quod in medicum usum uenire non possit. Quandoquidem ipsa
 uenena non solum sese destruunt inuicem, sed quàm plurimis medentur morbis. Aconi-
 tum enim, & si (ut prædiximus) adeo perniciosissimum sit, ut contactis tantum scæminei
 sexus genitalibus, necem paulò post afferat, epotum tamen, iectis à Scorpione, præsentan-
 neo ferè auxilio eos liberat. Mirum quidem, exititalia ambo cum per se sint hæc duo uene-
 na, in homine commoriuntur, ut homo supersit. Idem oculorum medicamentis, leuandi
 doloris gratia commodissimè adijcitur. Cicuta præterea pernecans planta, sacros ignes,
 & ulcera, quę serpunt, illitu restinguit, oculorum inflammationes mulcet, & alios qui-
 dem plures in Medicina habet usus. Nerium asinos, mulos, equosque, qui deuorauerint,
 interficit; cæterum è uino potum demorsos à serpentibus sanat. Meconium in perpetuum
 somnum fumentes ducit; contra uerò dolorificos morbos omnes mulcet. Cantharides
 deuoratę, in necem hominem trahunt; atque iisdem curantur à cane rabido demorsi. Vi-
 pera reptilium ferè perniciosissima, non solum sui ipsius uenenum extinguit deuorata, &
 illita, sed alia etiam uenena destruit, & superat. Quid demum plura? nihil non herba-
 rum ui effici posset, si plurimarum uires non ignorarentur. Hęc tametsi quibusdam fide
 carere uideantur, admiratione tamen implent, coguntque confiteri, multum esse, quod
 uero supersit. Quapropter malè audiunt apud doctos, qui talia plantarum miracula ri-
 dent, cum & rerum euenta prorsus famę suffragentur. Non protinus historijs fidem dero-
 gare consentaneum est, si uel aucupium causę, quo potiri nequeamus, nos fugiat. Siqui-
 dem innumera ferè sunt hominibus conspicua, quorum ratio non possit iniri. Multa in
 intimis naturę penetralibus delitescent, quę nec ratio ulla, nec humanus intellectus com-
 prehendere potest. Voluit enim natura hæc potius admirari homines, quàm à quoquam
 unquam intelligi. Quare qui scrupulosius in peruestigandis singulorum rationibus uersan-
 tur, ex omnibus naturę miracula submouent. Etenim ubi nos causę ratio deficit, hinc du-
 bitandi

Planta agnos-
 proferens.

Venena uene-
 nis quandoque
 antidota esse
 possunt.

Nuncupatoria.

bitandi manat exordium, hoc est philosophandi. Iccirco philosophiam modo quodam conatur abolere, qui prodigiosis naturę miraculis fidem non habent. Sed quare non plures noscantur plantę (inquit Plinius) causa est, quod eas agrestes, literarumque ignari experiantur, ut qui soli inter illas uiuant. Multis enim inuentis nomina defunt. Nam scimus sine nomine plantam in angulis segetis defossam, prestare ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod & qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituum, quod tradiderunt alij. Ita certę recondunt, qui pauca alia nouere, inuidentes alijs, & neminem docentes, in scientię autoritatem: tantum excogitandis nouis, ac humana iuuanda uita, quorundam mores absunt. Summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquemque rectę facta ueterum perirent. At nos elaborata, ac ijs, nobisque, laboribus ingentissimis parta abscondere, atque suppressere cupimus, & fraudare uitam alienis bonis? minimę omnium, immo nō tantum aliorum inuentis, sed proprijs nostris comparatis auxilijs pręsentium, & posterorum uitam iuuandam statuimus, complurium ætatis nostrę clarissimorum, doctorumque uirorum institutum sequuti, in quorum catalogo præcipui sunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicens, Ioannes Manardus, Ioannes Ruelius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchs apud Germanos clarę eruditionis medicus, Antonius Musa Brasauolus, Iacobus Syluius, Aloysius Mundella, & alij, qui cum animaduertent, Medicam materiam, nullis olim non seculis celebrem, medicorum, qui nos præcesserunt, incuria, segnitieque obsoletam, intentatam, & incultam iacere, adeo ut perpauca reperirentur Medici, qui alias ferę plantas, quàm olera, quorum frequentior est in cibis usus, cognoscerent, humanum genus miserati, strenuam nauarunt operam, ut discussa superioris seculi caligine, Medicam materiam è tenebris eriperent, & suę pristinę luci restituerent. Quos equidem eo quo potui maiori studio, atque industria imitatus, cum multis iam annis animaduertissem in uniuersis Italię pharmacopolijs, cum à Pharmacopœis ipsis, tum maximę à medicis huiusce facultatis ignaris, quàm plurimos errores, eosque graues, & detestandos committi in humanę uitę discrimen, ac sæpe in eiusdem perniciem, ut eorum errores tollerentur, habita nostrorum Pharmacopœorum ratione, quorum pauci, satis Latine sciunt, Dioscoridem Anazarbeum, & Gręcum, & antiquissimum scriptorem, ac in simplicium medicamentorum historia, & uiribus reddendis facillē Principem in Italicam linguam uertendum, & Italicis item commentarijs, ut possem, illustrandum suscepī. In quos utique quantum ingenio, quantum labore, ac cura, quantum denique iudicio consequi potui, contuli, ut legitimas, quas puto plantas proderem, meaque similiter de ceteris simplicibus medicamentis proferrem sententiam. Qua in re coacti fuimus, non modò Pharmacopœorum, & Medicorum superioris ætatis, qui hanc Medicinę partem neglexisse videntur, errata passim explodere, sed recentiorum quoque, qui tamen materiam hanc diligentissimę tractarunt, opiniones sepe numero refellere. Nec certę mirum, quod uiri alioqui doctissimi, & summa laude digni impeerint, lapsique fuerint, uel in tanto rerum discrimine uacillantes, uel interdum humana caligine cęcutientes: quod quidem & nobis aliquando accidisse, hoc in opere magno, non dubitamus. Porro Plantarum, & Animalium historiam latę, quantum res postulare uisa est complexus sum. In uiribus autem recensendis, eas cuique plantę ex Galeno in fine reddidi, eoque ferę semper contentus fui, nisi quando quid ipse prætermisit. Pręterea, cum plura sint plantarum, aromatum, & aliorum simplicium medicamentorum genera, quę frequentem in Medicina usum obtinent, partim à Mauritanis, partim ab alijs, qui per singulas etates claruerunt inuenta, de quibus nusquam, quod extet, memiuerunt Dioscorides, & Galenus, alijque ueterum Gręcorum authores, ea omnia nostris commentarijs inseruimus, ipsorumque historiam, & uires, ea, qua potuimus diligentia descripsimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum perduxissem, uel amicorum hortatu edidi, eo in primis animo, ut aliqua ex parte industria mea hominum uitę prodessem, deque ea benemeritus existimarer. Affecutus hoc sim, necne, nostrum non est ferre iudicium. Nisi temerę fortasse à nobis dictum uideretur, me ex eo coniecisse, non ingratum opus Italis, neque inutile fuisse, quod paucis post annis, tertio, quarto, quinto, (ni fallor) fuerit excusum, & uenditum. Adderemque non uulgare de eo doctorum uirorum iudicium, ex quo etiam cognoui, me non oleum nec operam planę luisse. Id profecto me mouere debebat, ut siquid de exteris quoque gentibus promereri possem, tentarem, ne uiderer in hoc Italis solis natus. Sed illud præterea huc accessit, quod

Medicorū superioris ætatis negligentia.

Epistola

quod ex illis etiam aliquos nostris commentarijs, quamuis Italicè conscriptis, delectatos esse, ex ijsque fructum aliquem cepisse intellexerim. Cuius rei illud mihi satis manifesto indicio fuit, quod ex recentioribus tam Germanis, quam Gallis scriptoribus inuenerim, quibus placuit nostras qualescunque sententias interpretari, suisque scriptis interferere, neque eas tantum nobis ingenuè acceptas referre, sed de nobis etiam (quæ eorum fuit humanitas) admodum honorificè loqui. Quorum erga nos uoluntatem ut augerem, & studium omnium externorum, si possem, adiuuarem, utque illis gratiam aliquam rependerem, & cum alijs omnibus inirem, nulla mihi commodior ratio uisa est, quam ut Italicos nostros commentarios in Latinam linguam transferrem. Hos itaque, ut primum potui Latinos feci, in quibus tamen plura mutauimus (quod maxima rei difficultas tulit) plura auximus, & omnia quodammodo illustraui. Adiecimus insuper quamplurimas plantarum & animalium imagines in minori forma ad naturæ imitationem expressas, non alia, me hercle, ratione, quam ut ijs, qui terras peragrarè non possunt, nec præceptores habent, quasi hortulum exhiberemus, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, uiuas ferè stirpium effigies spectare possent. Cæterum dum anno à IESU CHRISTO nato M. D. LVIII. iterum recudi eadem commentaria curarem, multas adhuc adiecimus imagines, quæ partim plantas, partim uero animalia nonnulla referunt, de quibus, præterea, quæ à Dioscoride tradita sunt, in hisce commentarijs peculiariter differuimus, quinetiam uel ipsa commentaria permultis in locis auximus. Atqui nunc cum annis continuis decem in Aula Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. uiuam, & eius Celsitudinis Medicum agam, id ocij, quod suffragari licuit, Medicæ materiæ adhuc diligentius excolendæ, contulimus. Vbi non solum Germanis, & Bohemis in eorum sermone Herbaria peculiaria scripsimus, & Typis excudenda curauimus, sed hæc eadem commentaria nostra Latina locis plus mille auximus, & imagines omnes in forma longè maiori, diligentiori que artificum studio elaboratas, unâ cum illis excudi curauimus, additis aliquot nouarum, peregrinarumque plantarum centurijs, ad uiuum expressis, quæ antea nunquam à me, neque à quopiam editæ sunt. Ex enim (ut res ipsa fatetur) adeo artificiosè (sit hoc citra crimen iactantiæ dictum) diligenterque expressæ sunt, tamque ad amussim delineatæ, ut sine coloribus ullis additis, facile ab omnibus rei herbariæ studiosis dignosci possint. Atque ita fit, ut ubi hactenus Matthioli hortulo usi sunt rei Plantariæ studiosi, nunc amplissimo eiusdem uiridario, cuius intrantibus omnibus patent fores sese oblectari ualeant. Tanta enim nobis semper fuit iuuandæ in uniuersum Reipublicæ promptitudo, ut nec sumptibus ingentissimis, quos in pingendis, sculpendisque tot imaginum tabellis contulimus, neque uigilijs, nec laboribus pepercerimus unquam. Quæ quidem qualia & quanta attulerint uitæ nostræ incommoda, silere potius consilium est, quam multis explicare, ne his enumeratis, captandis potius legentium animis, quam iuuandæ posteritati, occupatus esse uidear, præsertim cum sciam hæc antehac quàm plurimos haud latere, qui ea omnia, & uiderunt, & intellexerunt: quin etiã multos futuros spero, qui operis magnitudinem scrutati, rectè perpendent, quantum oneris, quantum laboris, curæque, quantum denique temporis, sedulitatis, & diligentie, in hoc cudendo plantarum uolumine exantlauimus. Tacebo quoque peregrinationum, & itinerum labores, ad montes, ualles, syluas, colles, prata, maria, lacus, flumina, paludes, & fontes diuersarum prouinciarum, & regionum, quinetiam ad clarissimarum urbium uiridaria, ad rudera, collapsas magnorum ædificiorum ruinas, ad speluncas, & longos terre meatus in subterraneis diuersorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces, ubi eadmiæ, pompholyx, spodium, flos æris, argenti spuma, & alia plura metallica medicamenta sunt. Silebo quoque, quàm diu insudauerim, quàmque sedulus fuerim in numerosis peregrinis plantis mihi comparandis, ex Asia, Græcia, Syria, Aegypto, Arabia, Numidiaque allatis. Id quod facile intelligere poterunt, qui uolumen hoc nostrum in Dioscoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certè labores, aut pericula deterruissent à magnis, longisque itineribus, quod Galeni exemplo mare traiecissem, & Cyprum Cretam, Lemnum, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones peragraissem, ut multa præclara simplicia, quæ hodie desiderantur, essem consequutus, ad mortaliū cognitionem, & usum transferenda, nisi meæ animi propensione obstitissent negotia domestica, ægros curandi pietas, & corporis imbecilla satis constitutio, quæ me quidem maris, & longæ peregrinationis incommoda, ferre non diu permisissent, Itaque hoc in consiciendo uolumine

Matthiolus
Germanis &
Bohemis Her-
baria conscri-
psit.

Autoris labo-
res ac sumptus
in hoc opere
excudendo.

Nuncupatoria.

mine si id mihi non licuit, quod libuit, id saltem, quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Adeo enim huiusce operis conficiendi cupidus semper fui, ut potius ab ipso etiam principio beneficium hoc in uniuersam Rempublicam, & in futuram posteritatem conferre statuerim, quam ut cogitarem, quo pacto tam magnis sumptibus non succumberem. Atqui succubuisssem profecto, ni Dei Opt. Max. nutu, me, dato cumulatius auro, iuuisent cum Cæsar Ferdinandus, felicitis recordationis, & Cæsarea Maiestas tua, tum Celsitudines uestre: (Cæsar inuictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Principes) Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro, & argento sanè non modico, hosce meos iuuu conatus. Quem imitatus Cæsarea Maiestas tua & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoque opes non exiguas liberaliter contulerunt, adeo ut his potius quam mihi beneficium hoc acceptum referre possit uniuersa Respublica. His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc uolumen consumandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperij Electores primus, qui suppetias amplissimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxonie Dux, qui peculiarem suæ Aulæ Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit. cuius liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Ioachimus Marchio Brandenburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id, quod inter ceteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Christophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reuerendissimus Ioannes Iacobus Archiepiscopus, & Princeps Saltzpurgenfis: quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bauariæ, Gulielmus Dux Cleuensis, & Ioannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atque Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solum mihi, sed omnibus celebrandam, ac diuulgandam censeo. Lætor autem plurimum, quod Meccenates habuerim Imperatores, Reges, Sac. Roman. Imperij Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, Duces, ac Principes, quod hoc longè plus splendoris nostris conatibus addat, quam cetera de quibus diximus. Sed quid nunc commemorem de clarissimo uiro Ioanne Neuij, Illustrissimi Electoris Ducis Saxonie Medico? quibus ego illum præconijs efferam? innumeris, si tantum possem, quod is non solum Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret suppetias, sed quod ex propria sua pecunia (quæ ingens fuit eius in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pietas) aliquot obsignati argenti pondo, sua sponte ad conflandum hoc opus contulerit. O uirum multiplici calamo celebrandum cum ob pietatem, humanitatemque, quibus totus redundat, tum quoque ob insignem doctrinam, & Medicæ facultatis scientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, spe recuperandæ tuendæque sanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut à Cæsare Ferdinando ad se curandum quoque uocatus fuerit. Non defuerunt etiam alij, qui hisce nostris conatibus magnam opem tulerunt, & non solum his postremis, sed alijs antea editis, quorum alij plantarum missione, alij consilio, alij rerum inuentarum communicatione, mihi multum profuerunt. Inter quos potissimum non grauarer hoc loco commemorare, si possem illis ex beneficij accepti commemoratione aliquam referre gratiam, Lucam Ghinum Forocorneliensem, Medicum ingenij, & doctrinæ singularis, qui Pisis magna cum omnium laude Medicam materiam multis iam annis professus est: necnon Doctissimum Vlysem Aldrouandum Bononiensem, honestissimi generis, probatæ doctrinæ, & magnæ expectationis cum Philosophum, tum etiam Medicum. Quibus eo magis me deuinctum esse intelligo, quod ij pro sua tantum humanitate ac liberalitate, me quem non nouerunt, nec uiderunt unquam, amore & officio semper sint profecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affinitate nobis coniuncti, quorum studio, ac diligentia, mihi licuit hoc tempore non aliter peragranti, ex diuersis locis plures consequi plantas, earumque picturas edere, sed præsertim in hoc pro nobis assiduam nauauit operam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus Medicus spectatæ eruditionis, qui me in patris loco semper habuit, & qui ob suam præclaram eruditionem à Serenissima Imperatrice Maria Cæsaris Maximiliani coniuge, in sui, & Aulæ suæ commodum in Medicum honorificè ascitus est. Sane is tum Patauio, tum Venetijs, complures stirpes non uulgares ad nos perferri curauit. Est præterea summa probitate, & uitæ integritate uir, Franciscus-

Principu Ger
mania in Mar
thiolum libe
ralitas.

Marthioli Me
ccenates.

Ioanis Neuij
laus, & libera
litas.

Optimorum
uironu comē
moratio, qui
hoc opus iuue
runt.
Lucas Ghin.
Vlyses Al
drouandus.

Ioanes Odo
ricus Mel
chiorius.

Franciscus Par
thinus.

ciscus-

Epistola

Franciscus Par
thinus.

Hieronymus
Donzellinus.

Iacobus An-
tonius Cor-
tusius.

Bernardinus
Teruisanus.

Franciscus Cal-
ceolarius.
Cecchinus
Martinellus.

Pictores qui
plantarum ico-
nes delineau-
runt.

Venenosa a-
nimalia quæ
facile homi-
nes interi-
munt.

Antidota à
Regibus in-
uenta.

Franciscus Parthinus Roboretanus, cuius egregiæ doctrinæ & in re Medicâ singularis experi-
tiæ, tanta est apud multos huius ætatis Principes opinio, ut eorum nonnulli, præcipuè ue-
rò Cardinales Tridentinus, & Augustanus, cuius aliquot annis Medicum egit, magnæ sibi
laudi duxerint, quòd talem hunc uirum amplissimis muneribus uarijsque ornamentis de-
corauerint. Quo postea factum est, ut nunc in Inuictissimi, Potentissimi que Romanorum
Imperatoris Maximiliani secundi, Medicum meritò euectus fuerit. Est etiam Hieronymus
Donzellinus Brixianus, utraq; lingua, eruditione, & iudicio summo clarissimus Medicus,
qui quidem modis quàm plurimis labores hosce nostros adiuuantes, maximo nobis fuerint
ornamento. Cæterum postremis hisce nostris conatibus auxilij plurimū contulit uir Cla-
rissimus Augerius de Busbecke Flandrus, qui Constantinopoli pro Cæsare Ferdinando
apud Turcarum Imperatorem, Oratorem egit, quippe qui non solum is multas peregrinas
rarasq; plantas, mihi transmisit, sed uetustissima Dioscoridis exemplaria, mei tantum cau-
ta, secum tulit: quorum auxilio splendoris plurimum toti operi accessit, ut latius, in seque-
ti præfatione ad lectorem dicemus. Quinetiam opem maximam præstitit, & assiduâ, mul-
tis annis nauauit operam Clarissimus, Doctissimusque Iacobus Antonius Cortusius Pa-
tritijs Patauinus, à quo (quæ sua fuit liberalitas, & beneficentia) complura ad me missa
sunt plantarum genera, ipsaque rara, peregrina, & paucis admodum nota. Hunc secutus
est Doctissimus Medicus Bernardinus Teruisanus, qui in Academia Patauina, Materiam
Medicam magna cum laude proficitur. Nāq; ista plantarum missione, tum etiam con-
silio non parum nos iuuat. Nec minus mihi celebrandus est uir optimus, & rei plantariæ in-
dagator acerrimus Franciscus Calceolarius pharmacopœus Veronenfis; quinetiam nec
Cecchinus Martinellus Rauennas, quod hic Damasco Syriæ, ille uero Verona, non paucas
ad me raras miserint plantas, quæ nusquam antea à me uisæ sunt, sicuti nec à quoquam, qui
ante nos hoc tempore de Medica materia scripserit. Adiuuit nos quoque mirum in mo-
dum Georgius Liberalis homo artis pingendi peritissimus, & post ipsum Volfangus Me-
ierpeck Misnensis, qui dum assiduè plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli
quidem labori, ac diligentia pepercuerunt. Potuissim equidem hæc omnia facile dissimu-
lare, & mihi soli laudē uniuersam uendicare, sed absit omnis inanis gloriæ cupiditas. Ete-
nim benignum est (ut scitè Plinius in epistola ad Vespasianum inquit) & plenum ingenui
pudoris, fateri per quos proficimus. Cæterum quandoquidem Dioscorides non modo
quinque libris tradidit uniuersam Medicam materiam, quæ plantis, animalibus, & metalli-
cis comprehenditur, sed his etiam sextum attexuit, in quo ad humani generis usum de an-
tidotis disseruit, quibus uenena omnia arcentur, ac omnium uenenosorum animalium mor-
sus ictusue curantur, ideo nos ipsum secuti, in hunc quoque commentarios scripsimus, in
quo plura regessimus, quæ uitæ hominum profutura speramus. Nam præterquam quòd
improborum ueneficorum insidijs pateant cum uniuersum genus humanum, tum maxime
Reges, ac Principes, nō desunt etiam quamplurima animalium genera, quæ morfu, uel ictu
homines ex tempore interimunt. Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia, nostris in
domibus uiuunt, oberrantque, quæ animalia cum nullam habeant personarum, aut locorū
rationem, ubique sese recipiunt, & latebras, nidosque parant, quo fit ut interdum à dome-
sticis inscientibus molestata, ictu uenenum inferant, & ictos in perniciem agant. Latent
præterea modò in hortis, ac uiridarijs, modò in uinetis, & pratis, alijsque in locis inter flo-
res, & herbas, aspides, & uiperæ, & alia uenenosa reptilia, quæ uel si tantillum quidem pe-
de premantur, aut excitentur, illico exitiosum uulnus infligunt: ex quo statim uel paulò
post icti commoriuntur, nisi eis quàm primū antidotis succurratur. Est & Canis, qui etsi
homini familiaris sit, tamen cum in rabiem agitur, quos momorderit in horrendum mortis
genus plerunque deducit. Quæ cum diligenter examinassent, recteque expendissent ue-
terum sapientum complures, quorum superius meminimus, plantarum, aromatum, & alio-
rum quorumcunque simplicium medicamentorum uires altius perscrutati, varia aduersus
uenena & uirulentorum animalium morsus antidota composuerunt. Quorum uestigia se-
cutus Mithridates magnus ille Ponti, & diuersarum gentium Rex, cuius etiam ante men-
tionem fecimus, cum non magnam satis sibi gloriam ex eo comparasse iudicasset, quòd
mortalium solus (ut testis est Plinius) duabus & uiginti lingnis loqueretur, adeò, ut de
subiectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quòd plurimis po-
titus esset uictorijs, ad maiorem adhuc, immortalemque suam gloriam, Medicinæ pecu-
liariter

Nuncupatoria.

liariter curiosus fuit, & rei herbariæ percipiendæ, maximum studium impendit. Quorum utrunque planè affecutus uidetur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera inuenit, ex quibus unum composuit, quod nomen etiā eius ad nostra usq; tempora retinet, & suum autorem famæ immortalitati consecrat. Huius antidoti usu adeo corpus suum Rex ille firmauerat, tutumque à uenenis reddiderat, ut cum ipse uitam finire mallet, quàm Romanorū feruitutem pati, id sæpius fertur frustra ueneno tentasse. Mithridatem imitatus est Andromachus, doctissimus pariter & elegantissimus Neronis Imperatoris Medicus. Is siquidē Theriaces compositionem adinuenit, quæ Galeni testimonio à uenenis seruauit non solum plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, sed & alios quosque, qui eam opportunè sumpserunt. Qua propter Galeni tempore ab ipso magnificè, ac splendidè, ita iubentibus Imperatoribus, hæc parabatur Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum est, quem quoniam idem studium tenuit antidota conficiendi, ideo is ab ipso Galeno maximis laudibus celebratur. Veruntamen nostra hæc ætas ex horum antidotorum usu non eum fructum, nèque utilitatem capit, sentitque, quam sensit antiquitas. Nam et si eorum nomina monumentis tradita habeamus, atque etiam antidota ipsa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, uiresque hæc præstant, quas suis nominibus pollicentur, quasque illa præstare ueteres memoriæ prodiderunt. Cuius discriminis illud nimirum in causa est, quòd plura à nobis desiderantur generosa, & preciosa aromata, quæ legitima, & omnium præstantissima, suis antidotis immiscebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alij complures ueterum, quæque ingenti pecunia, summo studio, ac labore, ab Arabum, Aethiopum, Troglodytarum, aliarumque diuersarum gentium regionibus, illius florentissimæ ætatis Imperatores Romæ afferri curabant. Vbi tamen nemini præterquam Cæsareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat ueram ac legitimam conficere Theriace, nisi quis fortè potentiorum fauore ab Imperatoribus esset ijs præclaris donatus aromatibus. Id quod maximè facit, ne miremur, si Theriace nostri usus, itemque Antidotus Mithridatica, non perinde pollent uiribus, atque eorum nomina pollicentur, & ueterum scripta testantur. At certè in hoc satis infeliciter actum esse constat cum uita hominis, utpote quæ iacturam fecerit maximorum remediorum aduersus uenena, aliaque grauissima incommoda, quibus obnoxia est, ac sæpe affligitur. Quam ob rem hac nostra ætate, in qua quidem reliqua ferè omnia in pristinum candorem reduci, & suæ integritati restitui uidentur, gloriosus, & uerè fortunatissimus dici posset summus ille Pontifex, Inuictissimus ille Cæsar, Serenissimus ille Rex, Magnanimus ille Princeps, Sapientissimus ille cuiusque Reipublicæ Senatus, qui proprijs animi dotibus Romanos illos Imperatores, & alios potentissimos Reges imitatus, nullis fineret se uel sumptibus, uel laboribus grauari, sed omne studium, omnem operam, omnem deniq; suam facultatem adhiberet, ut iam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis defunt ad Antidota conficienda, in lucem reuocarentur. Enimvero si horum aliquis id faceret, uel si omnes id facere cōtenderent, non suæ tantum, & aliorum mortalium uitæ consulerent, deque posteris præclare mererentur, sed præterea hinc famam assequerentur æternam. Siquidem beneficium id posteris summa cum laude proprijs autoribus perpetuò acceptum referrent. Equidem si id mihi non licuit, id saltem quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Nam cum uiderem nostræ huiusce ætatis homines in ijsdem in quibus prisca, atque etiam in maioribus uitæ periculis uersari, nobis tamen deesse uera illa, ac generosa ueterum antidota, ob ea, quæ hodie in hisce desiderantur, legitima, ac præclara simplicia medicamenta, tentare uolui, possent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum uicem pensarent. Feci id quidem magno meo labore, longoq; rerum usu, & experientia: sed affecutus sim, nec ne, quod contenderam, ignoro. Illud certò fateri possem, ea semper mihi uisa esse lōgè felicius Theriace, & Mithridaticæ antidoti uires præstare, quàm quæ passim, (paucis exceptis) hac tempestate earundem nomine conficiuntur. Verum nō omisi, quin in hoc, sicut in reliquis, aliorum potius esset iudicium, quàm meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem semper habui, in nostris Commentarijs in sextum Dioscoridis librum, non solum Dioscoridem ipsum, quantum potui illustraui, sed quædam etiam secuta antidota nobis inuenta descripsi. Verum non ob hoc uelim nonnullos esse, qui putent hoc tempore ab usu cuiusque Theriace, Mithridaticæq; Antidoti esse abstinendum; siquidem ab his tantum abstinendum intelligo, quæ passim ubique ueneunt, & de quarum compositione

Andromachus Theriaces inuentor.

Nostris temporis Antidota antiquorum antidotis deteriora sunt.

Antidota quæ usui esse debent & quæ nō.

* *

Epistola

Theriaca à
Francisco Cal-
ceolarij para-
ta præ ceteris
laudatur.

Dedicatio o-
peris.

positione nullum extat probatissimorum medicorum testimonium, quarumque ingens ha-
betur quantitas apud Impostores. Etenim scio non deesse in Italia in famosis ciuitatibus
Pharmacopœos honoris, & humanæ salutis cupidos, qui nullis sumptibus, aut laboribus
parcentes, omnem suam nauant operam, omneque studium impendunt, ut legitima omnia
simplicia medicamenta, quibus hæc antidota parari solent, sibi comparent. Inter quos (ser-
uata semper cæterorum pharmacopœorum fama, ac fide) mihi maximè laudandus uenit
Franciscus Calceolarius pharmacopœus Veronensis ad aureæ Campanæ signum, quippe qui 941
Theriacam optimam & Mithridatum parare soleat, astipulantibus Clarissimis medicis om-
nibus, & præsertim qui primas in ciuitate tenent. Id quod præ ceteris is præstare potest,
quod non solum Medicæ materiæ sit indagator maximus, sed quod ubique terrarum ami-
cos habeat, qui sibi peregrina, & alijs ignota simplicia mittant, à quo nuper legitimum Co-
stum sum consequutus, à me nusquam antea uisum. Sed de his hæcenus satis superque di-
ximus. Cæterum cum ueterum studiosorum morem sequutus, de promotoribus defenso-
ribusque cogitarem, qui labores hosce nostros ab inuidorum, uilitigatorumque morsibus
protegerent, ac tuerentur, quorum item amplitudine, autoritate, gloriæque splendore,
ijdem illustriores, ac clariores redderentur, prima illico mihi sese obtulit Sac. Cæs. Maie-
stas tua, utpote quæ pro summa, & innata uirtute sua, atque clementia, neminem unquam
iniquè depressum non extulerit, aut iniuria affectum, non defenderit, nec quempiam non
iuuerit bonarum artium studiosum, qui ad eius patrociniū confugerit. Præterea mihi
condecens admodum uisum est, ut hoc opus Cæs. Maieft. tuæ potissimum consecrarem, nō
solum quod Romani Imperij Diademate refulgeat, & Vniuersæ Christianæ Reipublicæ im-
peret, & præsit, sed quod mihi peculiariter (quæ sua fuit in me Pietas, Benignitas ac Be-
neficentia) semper clementissima fuerit. Illud quoque me adduxit, ut Cæs. Maieft. tuæ
hoc uolumen dedicarem, quod in ipso ea describatur Materia, cuius studio (ut superius
commemorauimus) complures olim Imperatores, ac Reges sunt magnopere delectati. Ideo-
que eò libentius id faciendum mihi proposui, quò certior sum Cæs. Maieftatem tuam ex
naturalis Philosophiæ lectione plurimum capere uoluptatis. Huc accedit immensa erga
studiosos quosque Cæsareæ Maieftatis tuæ benignitas, qua eos perpetuò promouet, iuuat, &
fouet, eosque præcipuè, quos de Republica literaria benemeritos esse agnoscit, præfer-
timque Medicos, utpote qui diuinam potius, quam humanam excolant facultatem. Id
quod apud Hebræos testatum reliquit sapientissimus ille Iesus Syrach, diuino spiritu affla-
tus, dum sic inquit. Ab Altissimo orta est Medicina, & à Rege accipiet munera. Medica-
menta de terra creauit Dominus, & uir prudens non contemnit illa. Disciplina Medici
exaltabit caput eius, & in conspectu Magnatum collaudabitur. Hæc ille. Porro & illud
mirum uideri posset, quod Cæs. Maieftas tua, & si in grauissimis negocijs, sui que Romani
Imperij, ac Regnorum suorum functionibus, & continuis curis, dies, noctesque uerfetur,
nunquam tamen prætermittere solet, quin succisuiis quibusdam horis uarijs scientiarū stu-
dijs uacet. Quare non parum mihi sperandum est, lucubrationes hæc meas apud Cæs. Maieft. tuam, non minimum autoritatis habituras, tum, quod ante hæc eius erga me sin-
gularem clementiam, liberalitatemque longè latè que fluentem, iterum, atque iterum sim
consequutus: tum quod omnia quantumuis exigua munuscula, hilari admodum uultu,
summaque humanitate ab omnibus suis fidelibus suscipere soleat. Cæsareæ ergo Maiefta-
tis tuæ beneficia in me sunt amplissima, Serenissima Austriaca Domus denique tota me sem-
per omnibus modis aluit, promouit, & decorauit. Quo fit, ut certa omnino spe ductus,
mihi persuadeam de Cæs. Maieft. tuæ clementia plurimum perpetuo confidere posse. Fa-
cit enim tua summi generis dignitas, Cæsareorumque ornamentorum amplitudo, ut quot-
quot ab ea iuari petant, omnes promouendos suscipiat. Cætera uero uirtutum decora in
Cæsareâ Maieftate tua sic uigent & elucescunt, ut uniuersæ gentes eam magnopere admi-
rentur & colant. Quis enim non admiretur Cæsaream Maieftatem tuam? Quis non pru-
dentiam, magnanimitatem, & ingentem animi splendorem? Quis nō suspiciat Iustitiam,
pietatem, clementiam, religionem, beneficentiam, & generositatem tuam? quæ tanquam
ex uberrimo fonte è tota Maieftate tua scaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quæ quidem
animi Maieft. tuæ Cæsareæ dotes, proculdubio efficient. (Dei Opt. Max. auxilio) ut supe-
ratis, ac debellatis Sac. Rom. Imperij & Regnorum suorum inimicis, omnia nobis pacata
restituatur. Postremò ut Illustriss. Sac. Romani Imperij Electoribus, Serenissimis Austriæ
Archiducibus,

Nuncupatoria.

Archiducibus, Dominis meis clementissimis, ac cæteris uniuersæ Germaniæ Principibus, labores hosce meos dicarem, in causa fuit, ut omnes simul coniuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propensionem, utque hac dedicatione, eorum erga me liberalitatem apud omnes gētes testatam relinquerem. Quinetiam quod mihi persuasum habeam, non minus hæc nostra latina commentaria, uniuersis (ut spero) profutura, defendenda, promouendaque suscipiant unà cum Cæsarea Maiestate tua, quam ab ijs antea factum sit de Herbario Germanico nostro illis dicato. Idque præsertim faciendum ad me spectasse cognoui, quòd non minora auxilia in hoc cudendo uolumine, quam in illo nobis præstiterint. Interim me totum Cæsarea Maiest. tuæ dedico, dono ac uoueo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ. Vltima Ianuarij. M D L XV.

E. Cæs. Maiest. tuæ, Vestrarumque Celsitudinum,

Humilis Seruitor

Petrus Andreas Matthiolus.

P E T R I A N D R E A E M A T T H I O L I
A D M E D I C A E M A T E R I A E S T U D I O S O S ,
P R A E F A T I O .

Autor Italica
Commētarīa
primū edidit.

Cur Italica
Commētarīa
in latinā lin-
guam conuer-
sa fuerint ab
Autore.

Autor cōscri-
psit herbaria
Germanis, &
Bohemis.

Matthioli
Dioscorides i
Gallicam lin-
guam trāslla-
tus est.

Opis auctio.

Authoris ex-
cusatio in alio
rum carpēdis
erroribus.

Admonitio
ad lectores.

SI VELLEM eorum morem sequi, qui anteaquam opus suum aggredian-
tur, illud in primis profitentur, nihil sibi maiori curā ac studio esse, quam ut
uita, usuiq; mortalium consulant, hoc ipse quoque ingenuē facere possem. Nā
ea animi propensione ab ipsa iuuentute, quantum mihi ocij a medendis aëgris,
& cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorum Autorum libros euol-
uendos, ad simplicium medicamentorum cognitionem assequendam, ac de-
mum ad scribendum contuli. Qua in re, ut certē apud omnes testatum relin-
querem, me hac mente animoq; elaborasse, ut quantum studio, labore, atque
industria, consequi possem, humanā uitā prodessem, deque ea optimē meri-
tus existimarer. Dioscoridi omnem meam operam, ac diligentiam adhibui ut quantum in me esset, illu-
strior redderetur, atq; omnium manibus teneretur. Ad quod ea mihi uisa est ratio commodissima, ut ip-
sum Dioscoridem in nostram Italianā linguam transferrem; in eumque commentarios, a nobis Italicē
item conscriptos, adijcerem. quod tunc nos priuatim studium, maiorque cura subiret, Italos iuuandi,
quā careros. Etenim pauci admodum sunt in Italia Pharmacopolæ; ad quos tamen potissimum hæc de
Medica materia tractatio spectat, qui Latinam linguam exactē norint. Hoc opus, quod summa animi ala-
critate susceperam, ubi absoluissem, emisit, uel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis labo-
ribus mihi proposueram, eum postea mortalibus percipiendum, ac omnibus æstimandum exhiberem.
Verū an is talis fuerit, quālis ut esset, contenderam, malim aliorum esse iudicium, quā meum. Illud
certō scio (si tamen id absque uitio nobis testari licet) a multis in Italia, quorum iudicium cæteris antepo-
no, eo animi candore scripta nostra æstimata, ac commendata fuisse, quo ipsi illa scripsimus, atque etiā
Italīs non inutilia, neque iniucunda accidisse. Quorum sanē exemplo, deque nostris commentarijs iudi-
cio, non potui non mihi ipsi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidimus. Accessit interea
mihi non minor inde cupiditas externos quoque demerendi, eamque cupiditatem illud auxit, quod in-
tellexerim ijs pergratum fore, si nostri commentarij Latini fierent. Hac igitur ratione adductus, ut e-
tiam ab externis gratiam aliquam inirem, utque omnibus in uniuersum studio, cura, industriaque mea
prodessem (quod ego quidem antiquum semper habui, & præcipuum) nostros commentarios ex par-
uo, quod nobis superest ocio Latinos reddendos, atque illustrandos suscepi. Verū cū tractu tem-
poris animaduertērem, me non omnes in uniuersum externos Latina editione iuuasse, cū longē plures
habeantur in unaquaque natione Latini sermonis ignari, quā periti, Germanis, & Bohemis, herba-
ria peculiaria conscripsi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis maioribus plantarum imagi-
nibus. Quæ omnia (ut audio) ijs haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuū testatum relin-
quet, Matthiolum ad omnes iuuandas nationes esse factum. His expeditis, dum interpretem quære-
bam, qui idem herbarium nostrum Gallicum faceret, allatus est mihi Francofurto Dioscorides meus in
Gallicum Idioma traductus, quo factum est, ut a suscipiendo hoc labore animum auerterim, ac inter-
preti illi me non parum debere cognouerim, quod me eo onere subleuasset. Curassem præterea, ut
idem, Hispanico quoque sermone exiret, nisi Andreas a Lacuna me præuertisset. Sed fortasse quoque
fiet, si uitæ nostræ cursum fortunet præpotens Deus, ut in ijs quoque linguis ex Matthioli officina hæc
euulgentur herbaria. Scripseram antea in hac eadem præfatione, me absoluta Latina commentaria in
Dioscoridem, in multorum gratiam in lucem misisse, mihi uerò hætenus non satis concocta. Quo fit,
ut nunc locis plus mille aucta, cum pluribus castigata, & maioribus admodum, numerosioribus, ele-
gantioribusque imaginibus illustrata uobis inspicienda legendaque emiserim: sed quid hucusque præ-
stiterim, uos in quorum gratiam tantum laboris insumpsi, & tam ingentes feci sumptus, de his æqui-
eritis iudices. Neque aliud ab omnibus petitem uelim, quā ut hos nostros Commentarios ea animi
sinceritate, & æquitate æstiment, qua suos ab alijs æstimari, & perpendi uellent: uel qua ipsi aggressi fu-
mus illos conscribere. Nam etsi multorum eruditorum sententias refellere ausus sum, atque non pauca
fortasse nimis acriter insequi, corrupta scilicet, quæ indoctorum pertinacia nunquam satis explodi pos-
sunt, id tamen eo consilio feci, ut quantum ingenio perficere, quantum mente elaborare, quantum de-
nique iudicij in re Medica, ex studijs, laboribus, ac uigilijs mihi comparare potui, liberē in publicum
ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certē in hoc longius, quā statueram, digres-
sa est oratio nostra: eō enim nescio quomodo irrepsit, ut partem aliquam aperirem nostri scribendi in-
stituti. Quod tamen non prorsus alienum fuisset, nisi eius consilij ratio cū alibi, tum præcipuē superius
in Epitola nuncupatoria a nobis latius exposita esset, atque a pluribus opinor, comprobata, quā
ut hoc loco paucis attingi debuisset. Quare iam ad id nobis accedendum est, quod in primis Medica
materia studiosos admonendos esse putamus, utpote quod nonnihil priuatim ad rem præsentis operis
facere uideatur. Cum enim ab eo tria potissimum comprehendant, Dioscoridis contextus, nostri in
eum Commentarij, & plantarum imagines, de singulis nobis reddenda ratio est, ut qualem me in uno
quoque

Præfatio

quoque gesserim, quod confitendum sit, non dissimulem. De contextu itaq; Diosc. quem nequaquam prætermittendum censuimus, ob plures causas, quas hic referre nimis longum esset, quæret aliquis, Cur Ioannis Ruellij Galli Medici eruditissimi interpretationem prætulerim, dignamq; existimauerim, quæ præ cæteris in nostris commentarijs legatur, cum tamen duo alij uiri summi pariter & doctissimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Vergilius Florentinus, in idem studium nauiter incubuerint. Fateor ego ingenuè, me Ruellij uersionem sequutum esse, sed non propterea aliorum præclaros conatus contempsisse unquam: quin potius utriusq; studium semper admiratum: quippe quod uterq; in eo maximam laudem promeruerit. Illud autem me magis mouit, ut Ruellium admiserim, quod eius conuersio omnibus facta sit uulgatior, ac frequentior in studiosorum manibus uersetur. Adde etiam, quod hæc communis omnium ferè, medicorum præsertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq; libuit subscribere. Non tamen illud me certè latuit, Ruellium nimis fortè religiosum fuisse, quippe qui interdum maluerit Dioscoridem deferere, quàm Plinium, modò Latini sermonis nitore captus, modò etiam rei cognitione incertus, Theodorum sequutus, qui in conuertendo Theophrasto idem sapissimè fecisse uidetur. Quare à nobis perspecta, Ruellij quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnusquam ausus sim ab eo desciscere, uel uetustissimorum, probatissimorumq; exemplarium, & unius Oribasij fidem secutus, uel certa rei experientia fretus. Eorum autem, quæ immutauimus, nonnulla obelisco adnotata reliqui, nonnullis etiam signum suppressimus, eo in exemplari, quod postremo loco excusum dedimus. Atqui nunc ad hoc munus latius obeundum me summopere iuuat, Clarissimus Vir Augerius de Busbeke Belgæ, qui annis continuis septem apud Solimanum Turcarum Imperatorem, pro Cæsare Ferdinando Oratorem egit: Siquidem is duo Dioscoridis exemplaria antiquissima Constantinopoli secum tulit, quorum alterum Antonio Catecuzeno patritio Constantinopolitano, alterum cuidam Imperatoris Interpreti (Dragomanum Turcæ uocant) mei tantum iuuantis causa, mutuò acceptos referebat. Quorum exemplarium auxilio non solum permultis in locis Dioscoridis exemplar, quod publicè circunfertur, sed etiam Ruellij ipsius uersionem castigauimus, ut ex quàm plurimis adnotationibus ad marginem dispositis unusquisq; facillè intelliget. Ut autem omnibus perspicuum esset, unde illas acceperimus, Catecuzeni, Dragomani, meiq; exemplaris nomen omnibus, & singulis annotationibus addidimus. Id quod doctis uiris, & rei plantariæ studiosis non dubitamus gratissimum futurum. Itaque hinc factum est, ut Ruellij nomen contextui describendum non duxerim, ne uiderer cum eo, nomine conuenire, re autem sæpe ab eo dissentire. Satis enim fore putauimus, si hic studiosos certiores facerem, me Ruellio Dioscoridis conuersionem acceptam referre: si præterea rationem reddidissem, cur illi non semper addictus esse uoluimus. Quod quia abundè (ut arbitror) præstitimus, iam ad alterum nobis propositum, quod de nostris commentarijs erat, progrediamur. De quibus profectò mihi satius fuerit tacere, quàm pauca dicere, si uellem nasutulis, & uiligatoribus occurrere. Frequens nanque hodie est, in diesque magis pullulat huiusmodi genus hominum, qui nullum in toto uitæ suæ cursu fructum semenve proferunt, alienos tamen auidè carpunt, mox lacerant, & pedibus obterunt: Sed ij omnes Sycophantæ sunt, temerarij, impudentes: quippe qui tantum bonis, & doctis uiris subsannandis student. Scimus iam dudum non deesse huiusce atræ farinæ nonnullos, qui libellis contra nos scriptis, conatus nostros obscurare nituntur, nixi tantum sophismatibus, fucatis mendacijs, iurgijs, & conuicijs. Ego autem cum hos uerius Asinos, quàm homines existimem, in plateis lasciuientes, pedere sinam ad sanguinem usque. Interim garriant, agant, scribant, & contra me latrent hi perditissimi nebulones, lacerent, flagellent, uulnerent, & calumnijs, contumelijs, omniq; malorum genere, quibus tantum nituntur, labores nostros oppugnent, & siquid etiam ijs grauius in mentem uenerit, contra nos ptoferant, non tamen ob id à studijs, & laboribus iuuantis Reipublicæ, propagandæq; ueritatis, me auertent, nec unquam suis uenentis moribus, scripta mea adeo dilacerabunt labefactabuntq; (ut ipsi sibi persuadent) quin ea contra innatam eorum malignitatem continuò in medio bonorum, doctorumq; uirorum emergant, & auripurissimi modo elucescant. Nam apud bonos, & sanctos uiros, uituperari mihi uideretur, si scelera tissimi atque perditissimi homines me laudarent. Immo uerò si ab iisdem uituperentur studiosi, & de reipublica benemeriti, maximo id illi esse honori semper existimaui, cum huiusmodi insidiatorum consilia nil aliud moliantur, quàm uirtutem opprimere, ueritatemq; confundere: uitium uerò (si tantum possent) extollere, & mendacium ubique alere, ut præ cæteris hisce diabolicis illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre uideantur. Græci calumniatorem appellant *δυσκόλον* qua uoce etiam tam Græci, quàm Latini cæcodæmonem execrabilem illum, teterrimumq; humani generis hostem, nuncupant, nimirum calumniarum summum architectum, mendaciorum patrem, & discordiæ magistrum. E cuius schola prodeunt atra illa ingenia, liuorem, uirulentiam, fucos, & mendacia, utpote Tartaræ disciplinæ materiam spirantia. Proinde qui mendacijs malunt conuiuere, quàm pro ueritate liberè dicere, non ex Deo, sed ex diabolo sunt. Semper enim legitimi aliquam referunt ex parentibus notam. Nostra Commentaria (Dei Opt. Max. munere) ab annis propemodum uiginti, magna cum laude, in omniū manibus, non in Europa solum, sed in alijs orbis partibus uersantur, adeò ut in Italia magno sibi dedecori esse existiment, qui Matthiolum domi suæ non habeant. Atqui horum uiligatorum fœdissima folia, quod omni ex parte pestilentem auram spirent, & Stygio tincta sint ueneno, non dubito quin merito igni breui comburenda tradantur; siquidem Salsamentarij hæcibus, & farciminibus inuoluendis, olfacta uirulentia,

Cur Ruellij
uersione præ
cæteris proba
uerit Autor.

Emendatio cõ
textus ex di
uersis exem
plaribus, ijsq;
uetustissimis.

Contra obtre
tatores.

Præfatio

In Ioannē Iacobū Voecker
Bafilienſē plagiarium.

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli commentarijs.

Ientia, ea haudquaquam admittent. Noſtris commentarijs, ſcriptis, conatibus, ac ſtudijs (ut Deo Opt. Max. placet) ſubſidij, & auxiliij plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alij complures Sereniſſimi, & Illuſtr. Principes, & Heroes, & noſtros modius omnib. iuuerunt labores; ſed horum cōmentitiæ uanitates, quæ calumnijs, captiunculis, maledictis, atq; et blaſphemijs nituntur, comites, affeclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitiligatores, Sophiſtas, Maledicos, Sycophantas, Suſurriones, Nebulones, Inuidos, Detractores, Impoſtores, Impudentes, Temerarios, Thraſones, Gnatonos, & alios, quotquot habentur, huiusce diabolicæ factionis homines. Adhæc tanta apud doctos & bonos uiros (ſit et hoc citra inuidiam dictum) eſt autoritas noſtra, tantaq; in uniuerſa Republica nobis amicorum eſt copia, ut certò mihi ſperandum ſit, hos ſuis iniquis, ac uirulentis ſcriptis, lōgè plures inimicos ſibi comparaturos, quàm in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum poteſt inuidia, atq; malignitas, ut ueſanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cuius nomen nouus quidā impudēſſimus ſibi uen dicauit, nec ipſius filius Aeſculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi ſolatij plurimū affert, quòd rabidorum canum (ut Itali dicunt) nuſquam alantur greges. Nam ubi fortè fortuna inſectantium hominum manus euaserint, poſtridie ſua ipſorum rabie extinguntur. Porro facit in præſentia horū nebulonum mentio, ut hic quoq; & ſi præter rei ordinem eſſe uideatur, Ioannem Iacobum quendam Baſilienſem cognomine Voecker furem appellare auſim. Si quidem is tabulas medicinales noſtras, uigilijs, & ſtudijs non paucis elaboratas, quas Bononiæ a Balthaſſare Burger Labacenſi ſub Matthioli nomine accepit, in librum, cuius ſe autorem fecit, congeſcit, & me laboribus meis expoliavit. Cū autem res ita habeat, ſciant optimi quique Medici uolumen illud, cui Medicæ Syntaxeos eſt titulus, uſque ad partem παθολογικὴν eſſe continuatum Matthioli opus, unā cum complurib. tabulis de euacuandi ratione, quas impudentiſſimus ille Plagiarius in *Δεραπευτικὴν* tranſportauit. Cætera uerò partim ex Iacobi Syluij libris, partim ex recentiorib. in Academia Patauina profeſſorū ſcriptis ablata ſunt, adeo ut iam uanus ille Medicus, qui ſe pauonis pennis ornauerat, cum Aeſopi crocitet coruo. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuſes, cū & bruta animalia unguibus, & dentib. aduerſus inſidiatores, ſuos partus tueantur, uitamq; ſuam amore proliſ, quibuſuis obijciant periculis. Non ſum ego autor iniuriarum, ſed propulſator. Armis utor (ut leges inquirunt) non quæ offendere, ſed quæ defendere poſſunt. Iuſtiſſima cauſa eſt, ueritatem ab iniuria uindicare, æquè iuſta, & licita, famam, exiſtimationem, & dignitatem ſuam tueri, & defendere. Nam & ſi hic affectus fortè ardentius ſeſe exerunt, id uirtus facit, non uitium, honeſtiſſimus eſt zelus inuehi in alienum ſcelus, & refutare calumnias. Vbi ergo & nos aſperius fortasſe, quàm ætas, & animi noſtri in cæteris moderatio ferat, calamū in hos male feriatos Aethiopas ſtrinxiſſe uidebimur, id noſtræ defendendæ innocentie aſcribant lectores quaſo. Nam manifeſtum eſt eos, quos dixi obtreſcatores, nulla alia de cauſa, quàm ex mera inuidia contra me ſcribere. Atqui ubi Inuidia, & Odium in conſilio eſt, ibi cecum eſt iudicium. Sed hos nunc miſſos faciam, nunquam poſt hac cum illis uerba facturus, ne in ijs caſtigandis, temporis iacturam faciam, in Republicæ detrimētum. Elixabunt tandem ſe ipſos (ut de fungis quibuſdam prouerbium eſt apud Hebræos) ſuo ipſorum iure. Verūm ad candidos, & æquos, quib. hæc ſcribimus, noſtra ſe conuertat oratio. Neminem uelim moueat, lectores optimi, nec id à nobis factum quiſquam admiretur, ſi noſtris hiſce commentarijs, plures quàm mille plantarum, & animalium imagines non appinxiſſimus: cū infinitus fere ſit ſtirpiū numerus. Hoc (ſi ueritatem fateri debeam) factum eſt, non quòd deeſſent adhuc plantæ, ſed ob magnos ingentesq; ſumptus, quos diutius tolerare non poteram. His acceſſit magna negotiorum moles, quæ ſtudia noſtra adeo impedièrunt, ut nullus ferè fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem poſteaquam ab Imperatore Ferdinando in eius Sereniſſimi filij Ferdinandi Archiducis Auriæ, Medicum aſcitus ſum, cū non ſolum quotidie præter opinionem multa emergāt negocia, ut Medicis Aulicis ferè quibuſcunq; plurimū euenire ſolet, & longa quandoq; itinera ſeſe offerāt, & bella, quò Medicos, ſuos oporteat ſequi Principes, factum ſanè eſt, cū hæc omnia exequi me oportuerit, ut hiſce negocijs impeditus, non potuerim per omnia, & uobis, & mihi ſatisfacere. Atqui nobis non parum feciſſe uidemur, ſi inter tot Aulica, bellicaq; incommoda, & in tanta negotiorum mole, ingraueſcente admodum etiam ætate, Commētarios noſtros uobis nunc damus, non ſolum (ut diximus) plus mille locis auctos, ſed trecentis, ac etiam plurib. ſtirpiū, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac precioſiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui relictis infimæ plebeculæ uilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis, ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smaragdos, Sapphyros, Adamantes, ac ſplendiſſimas Margaritas ſeligunt. Nam & nos precioſioribus plantis afferendis intenti, quàm plurimas nouo hoc in uiridario noſtro conſeuiſſimus plantas, ingenti ſumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hætenus editas, & à pauciſſimis fortasſe uiſas. quæ proculdubio ad ſeſe contem plandas, multorum doctorum, bonorumq; uiroꝝ oculos allicient. Sed profeſſò moleſtiſſimum mihi accidit, quòd non deſint, qui noſtras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac deſtruant. Siquidem Andreas à Lacuna ſuperiorib. annis, non ſolum in ſuos in Dioſcoridem Commentarios, Hiſpanico idiomate conſcriptos, maiorem noſtrorum laborum partem tranſtulit, ſed imagines omnes antea à nobis editas, artiſticum negligentia, & illius parſimonia, adeò deformes redditas, ut nihil natiui ſplendoris, qui in noſtris minoribus elucet, in ijs conſpici poſſit. Sed magis etiam acerbè accuſandus eſt Coterius Typographus Lugdunenſis, quippe qui eaſdem imagines recudi curauit, & in Dioſcoride noſtro, in Gallicum ſermonem conuerſo, appinxit. Nanque is longe magis lucro addiſtus, quàm ſuæ gentis iuuardæ auſus, imagines

Præfatio

Imagines ipsas, in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde frugis capi possit, cum nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta sit facies, sed omnia confusa, intricata, mutila, & conspurcata appareant: Adeo ut me quandoque poeniteat tantum suscepisse laboris, & præsertim cum uideam hosce im- postores, impunè alienos corrumpere, & occupare conatus. Cæterum ut de imaginibus quoque seorsim aliquid aliud dicam, equidem aliàs abhorruì, ab ijs excudendis, ratus neminem unquam posse ex Iconi- bus, tam ueram, & exactam simplicium medicamentorum peritiam assequi, ut eorum uarietas possit u- na pictura comprehendì. Siquidem non ea est pullulanti herbæ facies, quæ adultæ, neque adultæ, quæ iam senescenti. Quod si eiusmodi herbarum mutationes omnes, singulis picturis deberent repræsentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immensi sumptus? Verum enimvero cum uidissem tales alio- rum conatus ab omnib. propemodum commendari, ac in dies crescere studium uirorum, rerum effigies in publicum edentium, ne solus uiderer in diuersam ire sententiam, re ipsa tandem melius perpen- sa, & aliter comperta, ac aliud docente ipsa experiètia, nolui huic optimo & minimè infrugifero deesse studio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret, Typographi cuiusdam Mantuani uanitas, qui nostris operibus Italicè prius editis, furtim quasdam inseruerat imagines, minimè a nobis adiunctas, quæ quoduis potius, quàm rem ipsam referrent. Gaudebam id adhuc me superstitè, contigisse, ut turpem notam falso mihi inultam, ipse dele- rem. Idèò, ut & aliorum conatus adiuuarem, & malitiosi huiusce Cal- cographi temeritati occurrerem, ipse quoque experiri uolui, siquid hac in re præstare possem, non tantum ut mea in mediū proferrem, sed & ut de uobis studiosis, si possem, bene mererer. Sed quàm res hæc nobis difficilis fuerit, non est quòd pluribus explicem. Omnes enim sciunt, quàm difficillimè inueniantur ho- mines, qui res ipsas, ita ut sunt, ad uiuum depingant, & qui depictas diligenter insculpant. Quorum ma- ior adhuc inopia est. Id quod etiam facilè dijudicabitis studiosi, qui in hoc opere non nullas fortasse ef- figies affabrè fatis, nonnullas uerò haud satis solerter sculptas offendetis. Sanè quod in rem communem nauare potui, licet illud exiguum esse intelligam, in eo tamen nō commisi, ut meum studium, opera, aut diligentia à nobis desideretur. Quid autem profecerim nescio. Vestrum de omnibus erit iudicium. Sed longe aliter, quàm nos, uidetur fecisse Cornarius, alioqui in utraq; lingua doctissimus, sed qui inter om- nes alios fortè singularis haberi uelit. Is enim in suo Dioscoride, quem nunc primum in Latinum uertit, emblematis quibusdam additis, non solum nullas appinxit imagines, sed eos etiam acriter damnat, qui eas in suis inseruerunt commentarijs. Sed an liuore potius, uel ratione ductus, id fecerit, uos iudices esse uelim, si quandoque illius boni uiri legeritis præfationem; & eius animum diligenter explorabitis. Nā tametsi Galeno dictum sit, (id quod & nos ante Cornarium scripsimus) plantarum imagines parum con- ferre ad earum indagandam cognitionem, non tamen ob hoc accusandi sunt, qui plantarum, & anima- lium Icones in suos conferunt libros. Quippe quoniam nusquam inuenerim damnasse Galenum planta- rum imagines: quæ in libris appingi solent, sed eos qui existimant se rei plantariæ peritissimos euadere posse, non solum imaginum inspectione, sed & librorum quoruncunq; lectione, licet fuerint ij a summis, grauissimisque autoribus conscripti. Quamobrem non parum mirari subit Cornarium alioqui uirum ap- primè doctum, Galeni uerba non modò non intellexisse, sed in reprobum quoque distraxisse sensum. Quo fit, ut hinc facilè suspicari quis possit, quòd cum animaduernerit Cornarius omnium postremus Dioscoridis interpres, nullum sibi reliquum iam esse locum, quo noui aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id sibi consilij asciiuisse, ut eos admodum detestaretur, qui plantarum picturas in suis li- bris habent: ratus fortasse hoc detestandi genere, non solum laudis plurimum sibi comparaturum, sed etiam suum obtecturum infortunium, suamque (quod eius pace dicam) in plantarum historia imperitiā. Quæ enim sit alia ratio, cur aliorum damnat indultiam? Quasi posteris non sit id licitum, ut & ipsi ali- quid suo ingenio, & studio excogitent, quod ab antiquis ante non sit animaduersum. At nō damnasse Ga- lenum plantarum imagines, nec libros de plantarum historia conscriptos, sed homines, qui horum, harum- ue tantum inspectione posse quenquam rei plantariæ fieri peritum, crediderunt, id manifesto fuerit argu- mèto, quod ipsemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, posteritatis memoriæ prodidit, cum inquit Comparatos nobis esse hosce libros, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam assequantur. Quòd si qui sint, qui præceptoribus ca- reant, uelintque ijs, quæ luculentè, ac copiosè sunt scripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos testatur idem Galenus, præsertim si ea relegere non grauentur. Quibus palam est longè magis detestandos esse eos, qui clarissimorum hominum laboribus inuidentes, nil aliud quàm blate- rare, ac carperè sciunt; quàm eos, qui Reipublicæ commodis semper prodesse cupientes, nil aliud agunt, quàm ut boni semper aliquid, & noui in publicum usum promant. At quare imagines, & non libros damnauerit Cornarius, cum non minus ex Galeni sententia, eorum lectione, quàm imaginum inspe- ctione, quis neutiquam proficere ualeat, non satis animaduerto. Cur tantum laboris, si nihil profuerit, in uertendo Dioscoride, adiectis quoque emblematis, in cassum suscepit? Hoc ne ei erat studium, hunc ne capiebat animum, ut in uanum laboraret? Porro nil aliud uobis dandum, dicendumque super- est. Spero tamen ab ijs, qui grati sunt (ingratos, maleuolos, ac inuidos nihil sanè moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidissimo, hoc opus non aggrediendi uoluntas defuerit, sed perficiendi facultas. quam tamen omni studio consequi assidue conamur. Bene ualete, & nostra boni consulite.

Cornarij opi-
nio de Iconi-
bus non edea-
dis confutata.

Pius PP. III.

OTV proprio &c. Cum sicut dilectus filius Petrus Andreas Matthiolus Senēsis Artiū & Medicinæ Doctor nobis exponi fecerit ad cōmunem Reip. utilitatē, suis proprijs sumptibus Commētaria sua in Dioscoridē Anazarbeū de Medica materia tam Latino, quā Italico sermone scripta, & ante sep̄ ac sepius impressa, nunc iterum recudi facere intendat, sed in compluribus locis aucta & emendatum nouis, magnis, ac ferē innumeris plantarum & animalium imaginibus, non sine magno labore, & ingenti sumptu confatis, & ad uiuas plantarum imagines pictis, & antea nulquam uisis, quæ ad ea commentaria spectant. Vereri autem ne eiusmodi commentaria postmodum absq; eius licentia recudantur, quod in maximum eius præiudiciū tenderet. Nos propterea eius indemnitati consulere uolētes, Motu simili & ex certa scientia, eidē Petro Andreæ Matthiolo ne supra dicta opera per ipsum postquam per aliquem ex inquisitoribus hereticæ prauitatis reuīsa, & approbata extiterint, imprimi faciendā per decem annos post dictorū operum impressionem, a quocunq; sine eius licentia imprimi aut uendi seu uenalia teneri possint concedimus & indulgemus, inhiibentes omnibus & singulis in Italia etiam in Fulginaten. & Racanaten. ciuitatibus existentibus bibliopolis, & librorum impressoribus, sub excommunicationis latæ sententiæ poena, in terris uerò S. R. E. mediate uel immediate subiectis, sub ducentorum ducatorum auri, pro una fisco Cameræ Apostolicæ, & pro alia medietate eidē Petro Andreæ Matthiolo eo ipso applicanda. Et insuper amissionis omnium librorum quoties contrauētum fuerit ipso facto, & absq; alia declaratione incurrēda, ne intra decenniū ab impressione dictorum operum respectiue computandum, dicta opera sine eiusdem Petri Andreæ expressa licentia, imprimere, uendere, seu uenalia habere aut proponere quomodolibet audeant. Mandantes uniuerſis uenerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, eorumq; uicarijs in spiritualibus generalibus, & in statu C. S. R. E. etiam Legatis, & Vicelegatis Sedis Apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Petri Andreæ parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Petro Andreæ efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnē ipsius requisitionem cōtra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas etiam sæpius aggrauandos, & per alia iuris remedia auctoritate Apostolica exequantur, inuocato etiā ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus cōstitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis quibuscunq;, & præsertim dictis Fulginaten. & Racanaten. Ciuitatibus super libertatibus, & exemptionibus mercatorum quorumlibet, tempore nundinarū eorundem Ciuitati ac alias quomodolibet editis, concessis, confirmatis, & innouatis, etiā iteratis uicibus. Quibus omnibus illorū ueriores tenores pro sufficienter expressis habent. hac uice duntaxat specialiter & expresse præi motu derogamus. Cæterisq; contrarijs quibuscunq;, & insuper quia difficile admodum esset præsentē motum proprium ad quēlibet loca deferri uolumus, & Apostolica auctoritate decernimus ipsius transumptis uel exemplis per aliquē loci ordinariū seu prælatum Romanæ curiæ ubilibet existentem cum originali collationatis, & ab eo subscriptis plenam & eandem prorsus fidem, ubi tam in iudicio quā extra haberi, quæ præsentī originali habeatur, & quod præsentis motus proprii absq; eo quod publicatus, aut in eo data apponatur, sola signatura sufficiat, & ubiq; fidem faciat in iudicio & extra &c. contraria non obstante, dummodo non imprimatur in officina per indicem prohibita. Fiat ut petitur.

Et cum absolutione a censuris ad effectum, & cum cōcessionibus, cōmissionibus, & decretis prædictis, atq; indultis ac alijs clausulis solitis, consuetis, & opportunis. Fiat.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum septimo idus Martij Anno Quarto.

Ego frater Adrianus Venet. Inquisitor generalis in toto dominio Venetorum, fidem facio opus egregium D. Petri Andreæ Matthioli Senensis, de plantis, a me examinatum, & approbatum fuisse, & cum inuentus fuerit liber ab omni suspitione erroris utilis, ac necessarius Reipub. licentiam dedimus ut imprimatur.

EXEMPLVM PRIVILEGII CAESAREI.

FERDINANDVS diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, & Vuirtenbergae &c. Marchio Moraviae &c. Comes Tirolis &c. Notum facimus tenore praesentium uniuersis. Cum Honorabilis doctus, fidelis nobis dilectus, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, artium & medicinae Doctor, Consiliarius noster, & noster quoque ac Sereniss. Ferdinandi Archiducis Austriae &c. filij nostri charissimi Medicus, nobis humilime exponendum curauerit se constituisse in communem, & praecipue rei Medicae studiosorum utilitatem recendere nunc sua in Dioscoridem commentaria cum latina tum etiam Italica, locis plus mille aucta, additis quoque nouis plantarum imaginibus, alijs antea excusis quadruplo ferè maioribus, quae millenarium numerum ferè cōplebant, magno sumptu, labore, & uigilia comparatis: uereri autem ne cum magna sua iactura ab alijs Calceographis recudantur: & propterea ad nos humillime confugerit, suppliciter petens, ut ipsum firmissimo priuilegio contra emulorum fraudes, ac dolos munire dignaremur. Nos sanè honestissimos eiusdem Petri Andreae Matthioli conatus, ac utilissimos labores non solum clementer probauimus, uerum etiam auctoritate nostra Caesarea prouehendos esse censuimus. Quocirca scienter, atque animo bene deliberato, & ex Caesarea auctoritate nostra disertè uetamus omnibus ijs, qui in sacro Romano Imperio, & Regnis prouincijsque nostris hereditarijs, uel imprimendis, uel uendendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negotiationem exercent, ne quis eorum praemotoria commentaria nouiter aucta, & plantarum nouarum imaginibus illustrata, neque etiam easdem imagines, posteaquam dicti Matthioli studio atque opera in lucem prodierint, per annos uiginti ab editionis absolutae die numerandos, intra sacri Romani Imperij, & omnium Regnorum, ac prouinciarum nostrarum fines pingendo, calando, sculpendo, uel imprimendo, siue maiori siue minori forma ac figura, & quocunque carattere emulari recudere, aut ubicunque recudenda dare, seu alibi etiam impressa, & recusa adducere, uendere, uel distrahere palam uel occultè ausit. Quisquis uero aliter fecerit, & interdictum hoc nostrum neglexerit, aut uiolauerit, is debet non solum eiusmodi libris impressis, quos nimirum praefatus Matthiolus, uel eius haeredes, aut ab eo mandatum habentes auxilio Magistratus eius loci, aut sua quoque auctoritate apprehendere & sibi uendicare poterunt, priuari, uerum etiam insuper decem marchis auri puri nostro Imperiali fisco fraudis iudici, & dicto Matthiolo, aut eius haeredibus ex aequo soluendis, & numerandis multari. Proinde mandamus uniuersis, & singulis nostris, ac sacri Romani Imperij subditis, & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quam Secularibus cuiuscunque gradus, status, ordinis & conditionis extiterint, praesertim uero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, uel superiorum suorum, uel suo ipsius nomine, ac loco iuris, & iustitiae administrationem exercentes, ne quenquam hoc priuilegium, siue interdictum nostrum impune uiolare, spernere, uol negligere patiantur: sed si quos contumaces compererint praescripta poena plecti, & quibuscunque recte fieri potest modis coerceri curent quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram, ac eandem multam incurrere noluerint. Quod enim haec rata, & firma sint, hisce litteris nostris testatum esse uolumus, quas dedimus manus nostrae subscriptione, & sigilli nostri impressione roboratas in Ciuitate nostra Vienna, die tertia mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo quarto. Regnorum nostrorum Romani Trigesimo quarto aliorum uero Trigesimo octauo.

Ferdinandus

Ad mandatum Sacrae Caesareae Maiest. proprium.

Vid. Io. Bap. Vuerben.

M. Singkhmoser.

HARLES par la grace de Dieu Roy de France. A noz amez & feaulx les gens tenans noz courtz de parlement gouverneurs, Baillifz, Seneschaulx, preuostz ou leurs lieutenans, Reteurs & autres noz officiers, & Iusticiers & a chacun deux si comme a lui apartiendra, Salut. Nostre cher, & bien ame Pierre Andre Matthiole Siennois medecin de nostre trescher, & tresame bon frere Lempereur, & de nostre trescher & tresame Cousin Larchiduc Ferdinand, Nous a fait entendre quil a delibere pour le bien publicq de faire bien tost imprimer a grandz fraiz, & despens les Commentaires Latins quil a faitz sur Dioscoride par cy deuât imprimez avec petites figures des plantes & animaulx maintenant augmentez en plus de mil lieux, & avec figures plus grâdes quatre fois que les premieres. Et pource quil craint quaucun imprimeur, ou libraire ne les feist a son grand detrimet, & dommaige imprimer en ce Royaume ou autres pais de nostre obeissance, si sans obtenir de nous permission, il les mettoit en lumiere. Il nous a treshumblement fait supplier & requerir luy uoloir sur ce pourueoir de noz lettres a ce necessaires. Nous a ces causes & autres a ce nous mouuâs auons permis, & octroie, permettons & octroions par ces presentes quil puisse, & lui loise faire imprimer par tel imprimeur que bon lui semblera les dessusditz Commentaires, & affin que celui ou ceux desditz imprimeurs qui auront charge de lui de laffaire ayent moien deux recompenser des fraiz quil luy conuiedra faire pour cest effet: Auons inhibe & deffendu, inhibons & deffendons a tous autres libraires, & imprimeurs de cestuy nostre Royaume, pais, terres & Seigneuries de nostre obeissance que durant le temps, & terme de dix ans ensuiuans, & consecutifz a compter du iour, & datte que lesditz Commentaires auront este imprimez ilz nayment a imprimer ou faire imprimer ou uendre lesditz Commentaires qui auront este imprimez par autres que celui, ou ceux qui auront charge dudit Matthiole: Avecq les nouuelles figures additions & anotations Grecques ala marge. Ne mesmes imprimer ne imiter les figures susdites en grande ou petite, ou autre forme quelle quelle soit. Sur peine de mil escuz dor damende applicables a nous & audit Matthiole & de perte de touz lesditz liures. Si uoulons, & uous mandons commettons & enioignons par ces presentes & a chacun de uous endroict foy, & si comme a luy apartiendra que selon & ensuiuât nosdites permission, uoloir, & octroy, uous faictes ou faictes faire expresse inhibitiôs, & deffences de par nous sur les peines cy dessus indictes, & autres que uerrez estre a imposer a tous imprimeurs & libraires demourans en uoz destroiçtz, & iurisdiccions que parcy apres ilz ne aucun deux autre que celui qui aura la charge ou commission expresse dudit Matth. pource faire nayêt a imprimer, ou faire imprimer, mettre ne exposer en uente durant lesditz dix ans les dessusditz Commentaires faitz & a faire, & autres cy dessus specifiez de linuention ou traduction dicelluy Matthiole: & si apres lesditz commandemens faictz uous trouuez aucuns contreuenans a iceux procedez a lencontre deux par condamnations desdites peines & autrement ainsi que uerrez estre a faire selon lexigence des cas: Non obstant oppositions ou appellations quelzconques & sans preiudice dicelles. Pour les quelles ne uoulons estre differe. Car tel est nostre plaisir. De ce faire uous auons, & a un chacun de uous dōne & dōnons plain pouuoir, autorite, commission, & mandement especial, mandons, & commandons a tous noz iusticiers, officiers, & subiectz que a uous, & a chacun de uous en ce faisant soit obey. Et pource que de ces presentes lon pourra auoir affaire en plusieurs, & diuers lieux nous uoulons que au Vidimus dicelles faict souz seal Royal foy soit adioustee comme a ce present original. Donne a Fôtainebleau, le premier iour de Mars lan de grace mil cinqcés soixantetrois, & de mon Reyne le quatrieme.

Par le Roy,

La Royne sa mere presente.

BOVRDIN.

1564. 22. Februarii in Rogatis .

HE in gratificatione della Cesarea Maestà, & del Serenissimo Arciduca Ferdinando, suo Fratello, sia, per autorità di questo consiglio, concesso all'Eccellente D. Pietro Andrea Matthiolo, che altri che lui, ò chi hauerà causa da lui, non possi per lo spatio di anni uenti, prossimi uenturi, stampare il Dioscoride suo, per auanti stampato in questa nostra Città; ne le aggiunte di nuouo per lui fatte ad esso Dioscoride, iuxta la supplicatione hora letta; ne meno contrafare, redifsegnare, ne in grande, ne in picciola forma, ne stampar le figure, ne sole, ne insieme co'l libro, ne esso libro con le figure, ò senza, ne stampato altroue uen- der nel Dominio nostro, sotto pena à chi contrafarà di ducati mille, & di perdere tutti li libri, & le tauole delle figure contrafatte, & di pagar ducati doi per ciascheduna opera, che fosse stata ristampata, ò contrafatta, & trouando- si alcun stampatore, libraro, ò altro habitante in questa nostra Città, che fa- cesse ristampare il detto libro, ò uero fosse causa, che si ristampasse in Dominij alieni, s'intendi esser incorso nella soprascritta pena, della quale un terzo sia dell'hospitale d'Incurabili, l'altro dell'acusator, & l'altro del Magistrato, che farà l'effecutione, laqual possi esser fatta per cadauno Magistrato nostro. essen- do obligato il predetto Eccellente Matthiolo di offeruar quanto per le leggi nostre è disposto in materia di stampe.

Laurentius Massa Secretarius.

COSMVS MEDICES FLORENTIAE,
ET SENARVM DVX IL. ETC.

VM Petrus Andreas Matthiolus Philosophia, & Medicina peritissimus, suas in Dioscoridem annotationes, & commentarios tam Latina, quam Hetrusca lingua editos, iterum Venetijs aut alibi formis recudi, atq; exarari, multisq; additionibus, et maioribus, ac uerioribus herbarum, & plantarum figuris imprimi, & locupletari procuret: id quod absque maximo eius sumptu fieri non poterit. Summa propterea aequitate ducti, huiusce Priuilegij tenore cuicunque impressori, negociatori, bibliopola, caterisque omnibus Ducalem hanc nostram tam Florentinam quam Senensem Ditionem frequentantibus interdiximus, ne proximo ab illa ipsa noua futura editione decennio praefatos eius in Dioscoridem commentarios, figuras impressas; ceteraq; illiusmodi in rem Medicam opera tam Latinis quam Hetruscis sermonibus descripta excudere, imprimere, aut modo aliquo imprimi facere, seu uenalia exponere, citra ipsius Petri Andreae consensum, & uoluntatem audeat, sub poena uoluminum ipsorum amissionis, & operis auctori applicandorum, si quis aduersus ea fecerit, ipso facto infligenda ac etiam ducentorum aureorum multa per quemcunque transgressorem persoluenda: cuius altera pars eidem operis auctori, altera uero Ducalis fisci nostri iuribus acquiratur. Quibuscunque contrarijs cuiusuis tenoris, etiam sibi inferi opus sit, nullo modo obstantibus. Quorum in fidem Diploma hoc fieri iussimus nostra manu, ac soliti Plumbei sigilli appensione munitum. Datum Florentiae Die XV. Septem. M. D. LXXI.

Cos. Med. Florentiae & Sen. Dux.

Vid. Iachus.

J. Vintb.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC VOLUME CONTINENTVR.

Primus numerus paginam: sequens uerò pagina lineam denotat.

A

ABIETIS historia Matth.	92.20
Abietis lachryma	92.40
Abietis lachryma uires	93.1
Abrotonon Dioscoridi	467.36
Abrotoni consideratio Matthiolo	467.49
Abrotoni maris genera duo	467.49
Abrotoni semina consideratio Matthiolo	467.50
Abrotoni uires ex Galeno	469.15
Absinthium Dioscoridi	464.28
Absinthium marinum Dios.	464.49
Absinthium Santonicum Dios.	464.55
Absinthium marinum Aegyptium Matth.	466.23
Absinthij consideratio Matthiolo	464.59
Absinthium Ponticum Dios.	464.28
Absinthij Pontici consideratio Matthiolo	464.62
Absinthij pontici uires Matthiolo	466.1
Absinthium marinum siue Seriphij Aegyptium Matthiolo	466.22
Absinthij marini consideratio Matthiolo	466.18.
Absinthij Seriphij consideratio Matthiolo	ibidem,
Absque simplicium medicamentorum notitia recte mēderi nemo potest	2.62
Abutilon herba qua	600.48
Abutili uires Matthiolo	600.53
Acacalis Dioscoridi	127.60
Acacalis consideratio Matthiolo	128.1
Acacia Dioscoridi	152.38
Acacia altera Dioscoridi	152.51
Acacia in censenda Iacobi Syluij erratum	154.7
Acacia consideratio & historia Matthiolo	152.46
Acacia officinarum adulterina	153.26
Acacia alterum genus Matthiolo	154.19
Acacia uires ex Galeno	154.31
Acacia gummi non haberi	153.60
Acacia loco quid supponendum	153.28
Acacia gummi non esse uulgare Tragacantha gummi	153.60
Acanthium Dioscoridi	456.1
Acanthij consideratio Matthiolo	456.9
Acanthus satiuus Dioscoridi	456.36
Acanthi satini consideratio Matthiolo	456.53
Acanthi Plinio genera duo, alterum aculeatum alterum sine aculeis	457.17
Acanthi uires ex Galeno	457.32
Acanthus syluestris Dioscoridi	456.48
Acanthi syluestris consideratio Matthiolo	457.25
Acarna historia ex Theophrasto	840.40
Acetum Dioscoridi	819.10
Acetum è Betonica Dioscoridi	825.27
Acetum mulsum Dioscoridi	819.58
Acetum scillinum Dioscoridi	820.44

Acetum ex staehade Dioscoridi	825.26
Aceti consideratio Matthiolo	819.26
Acetum contrarijs constat qualitatibus	819.28
Aceti scillini uires admirabiles ex Gal.	820.61
Achata lapidis historia & uires Matthio.	876.27
Achillea Dios.	644.23
Achillea consideratio Matthiolo	644.32
Achillea uires ex Galeno	645.7
Achras Dioscoridi	187.43
Acida Muria Dioscoridi	820.26
Acida Muria usus exoleuit	820.33
Acinos Dioscoridi	489.60
Acini consideratio Matthiolo	490.1
Aconitum Cynoctonon Dioscoridi	684.30
Aconitum Lycoctonon Dioscoridi	684.30
Aconitum Pardalianches Dioscoridi	684.21
Aconitum Pardalianches Matthioli, & eius imago.	685.36
Aconitum Pardalianches Plinij & eius imago, et historia	685.60
Aconitum Pardalianches Theophrasti, et eius imago	685.61
Aconiti Pardalianches imaginem a Matthiolo reperi tam non esse fictitiam, idque testimonijs comprobatum aduersus malenolorum insidias	685.39
Aconitum Pardalianches minus, quod falso Doronicum uocant, & eius imago & historia Matthiolo	686.36
Aconiti Matthiolo genera plura, & eorum imagines	687.40
Aconiti Pardalianches historia, & uires ex Plinio	688.57
Aconito in Pardalianche censendo Fuchsij hallucinatio	689.57
Aconiti uires ex Galeno	692.58
Aconiti uenenum & eius remedia Dios.	908.30
Aconiti ueneni noxa, & eius curatio Matthiolo	908.40
Acontia serpentis historia Matth.	951.6
Acontia morsus nota, & eius genera Matth.	ibidem
Acorum Dioscoridi	20.60
Acori consideratio	21.7
Acori historia Matthiolo	21.16
Acorum non esse Galangam contra Brasanolium	21.35
Acori uires Matth.	22.40
Acori uires ex Gal.	22.48
Acuta spina Dioscoridi	132.35
Acuta spina consideratio Matth.	132.40
Acuta spina & Berberis collatio	132.57
Acutam spinam non esse Berberum uulgare	132.56
Adami poma	187.20
Adarces Dioscoridi	870.20
Adarce consideratio Matth.	870.27

A

Adarce

Index.

<i>adarcæ uires ex Galeno</i>	870.42	<i>aiugæ secundum genus Diosc.</i>	608.25
<i>Adeps omnis Diosc.</i>	288.42	<i>aiugæ consideratio Matt.</i>	609.1
<i>adipum consid. Matth.</i>	290.21	<i>aiugæ uires Matthiolo</i>	609.14
<i>adipis, & pinguedinis differentia Gal.</i>	290.29	<i>aiugæ facultates ex Gal.</i>	609.26
<i>adipis, & pinguedinis uires ex Gal.</i>	290.25	<i>Aizon lege Semperuuum.</i>	
<i>adipis in cibis facultas</i>	291.57	<i>Alabastrites lapis Diosc.</i>	878.55
<i>Adiantum Diosc.</i>	743.53	<i>alabastrite lapidis consid. Matt.</i>	878.58
<i>adianti consid. Matt.</i>	744.9	<i>alabastrite uires ex Gal.</i>	879.4
<i>adianti historia ex Theophrasto</i>	ibidem	<i>Alandarum consideratio, & historia Matthiolo</i>	
<i>adianti uires ex Gal.</i>	744.58	266.43	
<i>adianti uires ex Mesue</i>	745.3	<i>Alcea Dioscoridi</i>	601.10
<i>Adonis</i>	590.37	<i>alcea consideratio Matt.</i>	601.16
<i>Aegilops Diosc.</i>	745.53	<i>alcea uires ex Paulo</i>	601.34
<i>aegilops consideratio Matt.</i>	745.57	<i>Alchimilla</i>	732.30
<i>aegilops hordei uitium</i>	746.48	<i>Alciadiadion Dioscoridi</i>	636.17
<i>aegilops uires ex Gal.</i>	746.58	<i>Alcyonium Dioscoridi</i>	869.34
<i>æris flos Diosc.</i>	831.27	<i>alcyonij historia, & consid. Matt.</i>	869.49
<i>æris floris historia Matth.</i>	831.39	<i>alcyonij uires ex Galeno</i>	870.3
<i>æris floris uires ex Gal.</i>	831.46	<i>Alga marina consid. Matth.</i>	712.45
<i>æris squama Diosc.</i>	831.54	<i>Alhasser quid Serapioni</i>	300.15
<i>æris squama consideratio & uires ex Gal.</i>	832.13	<i>Alisma Dioscoridi</i>	604.40
<i>æris squama lethifera uis, & eius remedia Matthiolo</i>	923.8	<i>alismatis consid. Matth.</i>	604.54
<i>æruugo rafa Diosc.</i>	833.54	<i>alismatis uires ex Gal.</i>	605.15
<i>æruugo scolecia Diosc.</i>	834.13	<i>Alliaria herbæ consid. & uires Matt.</i>	559.47
<i>æruuginum consid. Matt.</i>	834.36	<i>Allium Dioscoridi</i>	390.17
<i>æruuginum uires ex Gal.</i>	834.42	<i>allium sylvestre Diosc.</i>	ibid. 19
<i>æruuginum noxa & eius remedia Matt.</i>	924.51	<i>allij consid. Matth.</i>	ibidem 38
<i>æs ustum Diosc.</i>	831.1	<i>allium anguinum Matth.</i>	391.49
<i>æris usli consid. Matth.</i>	831.16	<i>allium ursinum</i>	391.54
<i>æris usli uires ex Gal.</i>	831.20	<i>allium ceruinum</i>	390.52
<i>æthiopsis Dioscoridi</i>	719.16	<i>Alni consid. & historia ex Theoph.</i>	118.20
<i>æthiopidis consideratio Matthiolo</i>	719.28	<i>alni historia Matth.</i>	128.49
<i>æthiopidis uires ex Gal.</i>	719.36	<i>alni usus, & uires</i>	119.7
<i>ætites Lapis Diosc.</i>	882.22	<i>Aloe Dioscoridi</i>	462.32
<i>ætite lapidis historia & uires Matt.</i>	ibid. 29	<i>aloes consideratio Matt.</i>	462.60
<i>Agallochum Diosc.</i>	56.42	<i>aloes uires ex Galeno</i>	463.44
<i>agallochi consid. Matth.</i>	56.49	<i>aloes uires ex Mesue</i>	464.13
<i>agallochi fabulosa uulgi opinio</i>	56.61	<i>aloes facultates peculiare Matt.</i>	464.10
<i>agallochi historia ex Serapione</i>	57.10	<i>Alphasasat Aphris quid</i>	384.49
<i>agallochi facultates ex Auicenna</i>	57.45	<i>Alfine Dioscoridi</i>	701.46
<i>agallocho in examinando Fuchsij sententia improbata</i>	57.26	<i>alsines consid. Matth.</i>	701.57
<i>Agaricum Dioscoridi</i>	433.23	<i>alsines uires ex Galeno</i>	702.2
<i>agarico in censendo Fuchsij opinio reprobata</i>	433.50	<i>Altercum quid</i>	675.22
<i>agarici consid. Matth.</i>	433.44	<i>Althæa Diosc.</i>	599.61
<i>agarici uires ex Gal.</i>	433.57	<i>althæa consid. Matth.</i>	600.26
<i>agarici facultates ex Mesue</i>	434.14	<i>althæa Theophrasto genera duo</i>	600.34
<i>agarici nigri noxa, & eius remedia Diosc.</i>	926.60	<i>althæa uires ex Galeno</i>	600.56
<i>agarici nigri noxa curatio Matt.</i>	927.6	<i>Alumen Dioscoridi</i>	860.10
<i>Ageraton Diosc.</i>	665.22	<i>aluminum omnium consid. Matth.</i>	860.36
<i>agerati consid. Matth.</i>	665.69	<i>aluminis rupei faciendi ratio</i>	860.56
<i>ageratum idem cum Mesuis eupatorio cōtra Andrea</i>	665.62	<i>alumina cognita, & iam in lucem reddita</i>	861.43
<i>Marini sententiam</i>	665.62	<i>alumine liquido in censendo Brasauoli, & Fuchsij opi</i>	860.48
<i>agerati imago ab Andrea Marino suo in Mesue appi</i>	666.48	<i>nio reprobata</i>	860.48
<i>Et, nihil cum agerato habet</i>	666.48	<i>aluminum uires ex Gal.</i>	862.6
<i>Agnus Dioscoridi</i>	154.49	<i>aluminum facultas calida, non frigida, ut quidam</i>	862.12
<i>Agninus pulmo Diosc.</i>	258.55	<i>contendunt</i>	
<i>Agrifolij consideratio</i>	131.18	<i>Alypon Dioscoridi</i>	788.53
<i>Agrimonia</i>	649.5	<i>alypi consid. Matth.</i>	788.58
<i>Aiuga Dioscoridi</i>	608.5	<i>alypi uires ex Paulo</i>	789.12
		<i>Alysson Dioscoridi</i>	538.9
		<i>alyssi consid. Matt.</i>	538.16
		<i>alyssi historia uaria</i>	ibidem
		<i>alyssi</i>	

Index.

<i>Alyssi cuiusdam imago</i>	<i>ibidem</i>	
<i>alyssum Aetij</i>	538.48	
<i>alyssum Plinij</i>	538.20	
<i>alyssum Galeni</i>	538.54	
<i>alyssi uires ex Gal.</i>	539.6	
<i>alyssu in censendo Ruellij opinio improbata</i>	539.2	
<i>Amaracum Dioscoridi</i>	486.60	
<i>amaracum tenuifolium Matth.</i>	487.59	
<i>amaraci uires Matth.</i>	487.53	
<i>amaraci descriptio Matth.</i>	487.43	
<i>amaracinum oleum Dios.</i>	73.30	
<i>amaracini consideratio Matth.</i>	73.40	
<i>amaranti historia Matth.</i>	664.1	
<i>amaranti purpurei uires Matth.</i>	664.14	
<i>Ambarum & eius historia Matth.</i>	56.17	
<i>ambari genera, & uires</i>	56.24	
<i>Ambrosia Dios.</i>	564.24	
<i>ambrosia confid. Matth.</i>	564.60	
<i>ambrosia uires ex Gal.</i>	565.16	
<i>Ambugia siue Ambubeia</i>	361.60	
<i>Amelli Vergiliani historia Matth.</i>	732.12	
<i>amelli uires</i>	732.20	
<i>Amiantus lapis Dios.</i>	869.61	
<i>amianti lapidis confid. Matth.</i>	880.1	
<i>amianto ex lapide fraus</i>	880.27	
<i>Ammi Dioscoridi</i>	507.23	
<i>Amnio in censendo Ruellij lapsus</i>	507.50	
<i>ammios confid. Matth.</i>	507.37	
<i>Ammodite serpentis historia, & uenefica uis Matth.</i>	950.20	
<i>ammodite morsus signa, & curatio</i>	<i>ibidem</i> 34	
<i>Ammoniacum Dios.</i>	534.24	
<i>ammoniaci confid. Matth.</i>	534.36	
<i>ammoniaci historia ex Plinio</i>	534.41	
<i>ammoniaci lachryma duplex</i>	534.43	
<i>ammoniaci uires ex Gal.</i>	534.49	
<i>Amomis Dioscoridi</i>	44.47	
<i>amomum Dios.</i>	44.35	
<i>amomi consideratio Matth.</i>	44.51	
<i>amomum spurium</i>	45.1	
<i>amomi uires ex Gal.</i>	45.55	
<i>amomo in censendo Fuchsij opinio improbata</i>	45.23	
<i>Ampelitis terra Diosc.</i>	885.57	
<i>ampelitis terra confid. Matth.</i>	886.1	
<i>Ampeloprasum Dios.</i>	387.22	
<i>ampelopraffi confid. Matth.</i>	387.24	
<i>ampelopraffi usus ex Gal.</i>	387.32. & 53	
<i>Amphisbena serpentis ictus nota & curatio Diosc.</i>		
	951.27	
<i>amphisbena serpentis confid. Matth.</i>	951.33	
<i>amphisbenam bicipitem esse, falsum</i>	951.50	
<i>amphisbena morsus, signa, & curatio Matthiolo</i>		
	951.60	
<i>Amurca Dioscoridi</i>	158.24	
<i>amurca usus ex Catone</i>	159.26	
<i>Amygdala amara Dios.</i>	199.34	
<i>amygdala dulces Dioscoridi</i>	199.45	
<i>amygdala amara quomodo dulces fiant</i>	200.22	
<i>amygdala amara uulpes, & gallinas necant</i>	199.	
	42. & 200.28	
<i>amygdalarum consideratio Matth.</i>	199.49	
<i>amygdalarum uires ex Gal.</i>	199.61	
<i>amygdalinum oleum Diosc.</i>	65.18	
<i>amygdalini parandi ratio</i>	65.34	
<i>amygdalini uires Matt.</i>	65.49	
<i>Amygdali arboris gummi Dios.</i>	199.42	
<i>Amylum Diosc.</i>	317.10	
<i>amyli confid. Matt.</i>	317.22	
<i>amyli uires ex Gal.</i>	317.26	
<i>Anacardia, & eorum historia & uires Matthiolo</i>		
	205.37	
<i>anacardiorum uenenis signa & curatio</i>	907.30	
<i>Anagallis Dioscoridi</i>	414.13	
<i>anagallidis consideratio Matt.</i>	414.53	
<i>anagallidis genera duo</i>	<i>ibidem</i>	
<i>anagallidis utriusque uires ex Gal.</i>	414.57	
<i>Anagyris Dioscoridi</i>	602.46	
<i>anagyris consideratio, historia & genera Matthiolo</i>		
	602.54	
<i>anagyris uires ex Gal.</i>	603.61	
<i>anagyro in censendo Gesneri erratum.</i>	603.35	
<i>Anchusa Dioscoridi</i>	636.11	
<i>anchusa Dioscoridi genera tria</i>	<i>ibidem</i> 17	
<i>anchusa Galeno genera quatuor</i>	637.4	
<i>anchusarum consideratio, & historia Matthiolo</i>		
	636.48	
<i>anchusarum uires ex Gal.</i>	637.2	
<i>Andachoca Mauritanis quid</i>	727.16	
<i>Androsaces Dios.</i>	585.44	
<i>androsacis confid. Matt.</i>	586.1	
<i>androsacis uires ex Galeno</i>	586.18	
<i>Androsæmon Dioscoridi</i>	605.59	
<i>androsæmi confid. Matt.</i>	606.13	
<i>androsæmi uires ex Galeno</i>	607.57	
<i>Anemone Dioscoridi</i>	421.30	
<i>anemonis consideratio Matt.</i>	421.47	
<i>anemonis Matth. genera quinque</i>	<i>ibidem</i>	
<i>anemone in censenda Brasauoli error</i>	423.1	
<i>anemone in consideranda Ruellij opinio explosa</i>		
	423.49	
<i>anemone in censenda Fuchsij lapsus</i>	423.4	
<i>anemones uires ex Galeno</i>	423.50	
<i>Anethum Dioscoridi</i>	504.54	
<i>anethi confid. Matth.</i>	504.61	
<i>anethi uires ex Galeno</i>	505.3	
<i>Angelica & eius historia Matt.</i>	728.36	
<i>angelica satina</i>	728.45	
<i>angelica genera plura</i>	<i>ibidem</i>	
<i>angelica sylvestris</i>	728.49	
<i>angelica uires Matth.</i>	728.52	
<i>Anguium senecta Dioscoridi</i>	240.70	
<i>anguium senecta consideratio Matthiolo</i>	240.22	
<i>anguium senecta uires</i>	240.29	
<i>Anguria, & eius historia Matth.</i>	369.12	
<i>anguria in censenda Fuchsij opinio improbata</i>		
	368.45	
<i>anguriam non esse peponem, ut quidam uolūt</i>	368.36	
<i>anguria uires Matth.</i>	369.29	
<i>Animalia alia præter canem rabida sunt</i>	933.58	
<i>animalia ex ouis nascentia</i>	263.50	
<i>Anisum Dioscoridi</i>	503.45	
<i>anisi confid. Matth.</i>	503.56	
<i>anisi uires Matth.</i>	503.61	
<i>anisi uires ex Gal.</i>	504.6	
	A 2	Anonis

Index.

<i>Anonis Dioscoridi</i>	457.41	<i>apocyni consideratio Matth.</i>	694.49
<i>anonidis consideratio Matth.</i>	457.50	<i>apocyni vires ex Gal.</i>	695.23
<i>anonidis vires Matth.</i>	458.10	<i>Apollinaris herba Diosc.</i>	673.60
<i>anonidis vires ex Galeno</i>	458.33	<i>apollinaris herba consideratio Matth.</i>	674.53
<i>anonidis historia ex Theoph.</i>	457.57	<i>apollinaris herba vires ex Gal.</i>	675.35
<i>Anserinus adeps Dioscoridi</i>	288.42. & 290.13	<i>Apri iecur Diosc.</i>	259.17
<i>Anthemis Dioscoridi</i>	589.61	<i>apri urina</i>	296.19
<i>anthemidis consideratio Matth.</i>	590.25	<i>aprinum stercus</i>	294.17
<i>anthemidis vires ex Galeno</i>	591.1	<i>Apum consideratio Matth.</i>	301.50
<i>Anthyllis Dioscoridi</i>	589.26	<i>apum Rex, & regimen</i>	301.56
<i>anthyllidis consideratio Matth.</i>	589.34	<i>apum mira prudentia</i>	302.18
<i>anthyllidis vires ex Galeno</i>	589.54	<i>apes quibus gaudeant</i>	302.10
<i>anthyllide in censenda Fuchsij opinio damnata</i>	589.35	<i>apum mira in opere industria</i>	302.20
<i>Antidota Matthioli contra uenena & eorum descriptiones</i>	900.18	<i>apum reparatio ex Vergilio</i>	302.50
<i>antidoti è sanguinibus descriptio</i>	902.19	<i>apum ictus curatio Diosc.</i>	944.11
<i>antidoti è scinco descriptio</i>	ibid. 30	<i>apum ictus & eius remedia Matth.</i>	ibid. 17
<i>antidoti è terra Lemnia descriptio</i>	903.6	<i>Aqua Diosc.</i>	817.26
<i>antidotorum actio</i>	892.23	<i>aquarum differentia & facultates</i>	817.12
<i>Antimonium</i>	837.38	<i>aque frigida noxa & curatio Diosc.</i>	929.12
<i>Antipathes Dioscoridi</i>	871.53	<i>aque aurificum noxa & curatio</i>	924.19
<i>antipathes pulcherrimum apud Matthiolum</i>	872.20	<i>aqua ex humano stercore</i>	295.3
<i>Antirrhinon Dioscoridi</i>	741.36	<i>aque pavor quousque oriatur in demorsis a cane rabido Matth.</i>	938.23
<i>antirrhini consideratio Matth.</i>	741.42	<i>aque pavor quando, & quibus curari possit</i>	ibid. 36
<i>antirrhini uaria historia</i>	ibidem	<i>aqua marina Diosc.</i>	818.50
<i>antirrhini genera plura</i>	ibidem	<i>aqua mulsa Diosc.</i>	816.40
<i>antirrhini vires Matth.</i>	741.57	<i>aqua metallica spontè nascentes & earum vires</i>	818.6
<i>antirrhini vires ex Galeno</i>	741.61	<i>aqua mulsa uaria parandi ratio</i>	416.52
<i>Antispodia Dioscoridi</i>	828.52	<i>aque stillatitia quæ ceteris prestantiores</i>	149.18
<i>Antora Napelli antidotum</i>	692.24	<i>aque uita ex uino parata vires Matth.</i>	815.2
<i>antora & Auicennæ Zedoaria idem</i>	692.39	<i>aque uita optima parandi ratio Matth.</i>	ibidem et 900.
<i>antora vires Matth.</i>	692.51	<i>aquisfolium & eius vires Matth.</i>	132.6
<i>Aparine Dioscoridi</i>	537.43	<i>aquisfolium non esse crateogonum</i>	132.18
<i>aparines consideratio Matth.</i>	537.55	<i>Aquileia siue Aquilina & eius consideratio & vires Matthiolo</i>	428.40 & inde
<i>aparines vires Matth.</i>	537.60	<i>Aquosa, quæ ament loca</i>	9.28 & 36
<i>aparines facultates ex Galeno</i>	538.1	<i>Arabeia Ananiensibus</i>	326.61
<i>Aphaca intybi siluestris species</i>	361.23	<i>Arabicum gummi, non esse Acacia</i>	153.44
<i>aphaca Dioscoridi</i>	384.56	<i>arabicus lapis Diosc.</i>	877.46
<i>aphaca consideratio Matth.</i>	384.60	<i>arabis Diosc.</i>	396.58
<i>aphaca & uicia vires ex Galeno</i>	381.46	<i>arabis caput Diosc. adulterinum</i>	397.1
<i>Apiastrum Dioscoridi</i>	549.34	<i>arabidis consideratio Matth.</i>	ibidem
<i>apiastri consideratio Matth.</i>	549.54	<i>Aracus & eius historia Matth.</i>	322.1
<i>apiastri vires ex Mauritanis</i>	549.59	<i>aracus Gal. quid</i>	322.3
<i>apiastri facultates ex Gal.</i>	550.59	<i>aracus Theophr.</i>	322.12
<i>apios Dioscoridi</i>	784.33	<i>Araneus piscis</i>	234.30
<i>apios consideratio Matth.</i>	784.45	<i>araneus Diosc.</i>	275.8
<i>apios historia ex Theoph.</i>	784.56	<i>araneorum consideratio Matth.</i>	275.34
<i>apios adulterina & eius historia Matthiolo</i>	785.5	<i>araneus mus Diosc.</i>	280.33
<i>apio in censendo Ruellij lapsus</i>	784.60	<i>aranei muris consideratio Matth.</i>	280.55
<i>apio in examinando Fuchsij erratum</i>	785.2	<i>Arbores quæ plantæ scandant</i>	10.15
<i>apium hortense Diosc.</i>	511.14	<i>arboribus quæ innascentur</i>	10.13
<i>apij hortensis consideratio Matth.</i>	512.8	<i>Arbutus Diosc.</i>	198.44
<i>apij hortensis vires ex Gal.</i>	513.55	<i>arbuti consideratio Matth.</i>	198.48
<i>apij omnis generis vires ex eodem</i>	ibidem	<i>arbuti descriptio Matth.</i>	198.53
<i>apium palustre Diosc.</i>	511.21	<i>arbuti usus & vires Matth.</i>	199.12
<i>apium montanum Diosc.</i>	ibidem	<i>Arction Diosc.</i>	719.50
<i>apium risus</i>	421.10	<i>arctij consideratio Matth.</i>	719.55
<i>Apocynon Diosc.</i>	694.38	<i>arctij vires ex Gal.</i>	719.61
<i>apocynum repens</i>	694.57	<i>Arena Dioscoridi</i>	883.40
		<i>Argemone Diosc.</i>	423.56

Argemones

Index.

<i>Argemones consideratio</i> Matt.	423.59	<i>artemisia in describenda</i> Plinij error	562.32
<i>Argemones caput adulterinum</i>	424.1	<i>artemisia in censenda</i> Brasauoli errata plura	562.50
<i>Argemones uires ex Gal.</i>	424.9	<i>artemisia tenuifolia in examinanda</i> Ruellij opinio ex-	
<i>Argentina herba</i>	411.7	<plosa< p=""></plosa<>	563.20
<i>Argenti recrementum</i> Diosc.	840.29	<i>artemisia consid.</i> Matth.	562.22
<i>Argenti scoria consideratio</i>	840.33	<i>artemisia uires ex Gal.</i>	564.15
<i>Argenti spuma</i> Diosc.	840.45	<i>artemisia uires</i> Matth.	564.4
<i>Argenti spuma consideratio</i> Matt.	841.27	<i>Arundo</i> Diosc.	123.21
<i>Argenti spuma uires ex Gal.</i>	841.44	<i>arundinis & filicis odium</i>	124.24
<i>Argenti spuma noxa, & curatio</i> Diosc.	922.25	<i>arundinum genera plura</i>	124.1
<i>Argenti spuma mala</i> Matt.	922.31	<i>arundinum consid.</i> Matth.	124.1
<i>Argenti spuma sumpta curatio</i> Matt.	ibidem 40	<i>Asarine herbae historia & uires</i> Matt.	33.10
<i>Argentum uiuum</i> Diosc.	848.30	<i>asarum</i> Diosc.	32.10
<i>Argenti uiui consideratio</i> Matt.	848.40	<i>asari consid.</i> Matth.	32.34
<i>Argenti uiui facultates</i> Matt.	849.29	<i>asari uires ex Mesue</i>	32.57
<i>Argenti uiui noxa, & auxilia</i> Diosc.	923.18	<i>asari facultates ex Gal.</i>	33.26
<i>Argenti uiui pernitiæ natura</i> Matt.	923.21	<i>asaro in censendo</i> Plinium perperam à Brasauolo ac-	
<i>Argenti uiui sumpti curatio</i> Matt.	923.50	cusari	32.33
<i>Argenti sublimati parandi ratio</i>	849.22	<i>asaro quomodo utantur</i> Rustici ad febres	33.5
<i>Argenti sublimati noxa & auxilia</i> Matth.	923.38	<i>Asclepias</i> Diosc.	539.17
<i>Arida loca, quæ plantæ ament</i>	9.50	<i>asclepiadis consideratio</i> Matt.	539.22
<i>Arisarum</i> Diosc.	413.1	<i>asclepiadis uires ex Gal.</i>	540.5
<i>aritari</i> Matt. genera duo	413.40	<i>asclepiade in censenda</i> Fuchsij opinio non accepta	
<i>aritari historia</i> Matth.	ibidem		539.27
<i>aritari uires ex Gal.</i>	ibidem.46	<i>Ascyron</i> Diosc.	605.51
<i>Aristolochia clematidis</i> Diosc.	440.48	<i>ascyri consid.</i> Matth.	606.13
<i>aristolochia longa</i> Diosc.	440.36	<i>ascyri uires ex Gal.</i>	607.58
<i>aristolochia rotunda</i> Diosc.	440.34	<i>Asinina urina</i> Diosc.	296.32
<i>aristolochia consid.</i> Matth.	440.50	<i>asininum iecur</i> Diosc.	259.14
<i>aristolochia fructu in censendo</i> Plinij error	440.58	<i>asininum stercus</i> Diosc.	294.29
<i>aristolochiam clematitem à tenui nihil differre</i>	442.10	<i>asinina ungula</i> Diosc.	260.30
<i>aristolochia uires ex Mesue</i>	443.23	<i>asininum lac</i> Diosc.	283.45
<i>aristolochia facultates ex Gal.</i>	443.13	<i>Asius lapis</i> Diosc.	872.60
<i>Armeniaca mala</i> Diosc.	180.24	<i>asii lapidis consid.</i> Matth.	873.10
<i>armeniæ malorum consid.</i> Matt.	183.44	<i>asii lapidis historia, & uires ex Gal.</i>	ibid.22
<i>armeniæ malorum genera plura</i>	183.56	<i>aspalathus</i> Diosc.	52.42
<i>armeniæ malorum nucleorum oleum, & eius uires</i>	183.61	<i>aspalathi consid.</i> Matth.	52.51
<i>Armenius lapis</i> Diosc.	843.26	<i>aspalathi uires ex Gal.</i>	53.26
<i>armenij lapidis consid.</i> Matth.	843.30	<i>aspalathum non esse</i> Rhodium oleastrum	53.1
<i>armenij lapidis uires ex Alex.</i>	843.60	<i>aspalatho in censendo</i> Ruellij opinio reiecta	53.3
<i>armenij lapidis uires ex Aetio</i>	844.20	<i>Asparagus</i> Diosc.	349.10
<i>armenij lapidis uires ex Gal.</i>	843.30	<i>asparagi consid.</i> Matth.	349.53
<i>armenia terra</i> Gal.	852.48	<i>asparagi genera plura</i>	ibidem
<i>armeniz terra uires ex eodem</i>	853.53	<i>asparagi urinam fetidam trahunt</i>	350.10
<i>Armoracia</i> Diosc.	332.13	<i>asparagi uires ex Plinio, & Auicenna</i>	350.6
<i>Arnabo quid</i>	403.42	<i>asparagorum uires ex Gal.</i>	350.1
<i>Arum</i> Diosc.	411.22	<i>Asphodelus</i> Diosc.	413.50
<i>ari consid.</i> Matth.	411.60	<i>asphodeli consideratio, & historia</i> Matt.	414.1
<i>ari genus alterum</i>	412.9	<i>asphodeli uires</i> Matt.	414.34
<i>ari uires</i> Matth.	412.18	<i>asphodeli facultates ex Gal.</i>	414.40
<i>ari facultates ex Galeno</i>	412.49	<i>Aspidis ictus nota, & curatio</i> Diosc.	955.12
<i>arum Aegyptium & eius consideratio</i> Matthiolo	323.14	<i>aspidum genera & earum perniciosus ictus</i> Matth.	
<i>ari Aegyptij imago</i>	323.30	ibidem 20	
<i>arum Aegyptium non esse colocasiam</i>	323.15	<i>aspidum historia, ictus, signa, & curatio</i> Aetio	
<i>Arsenicum sublimatum, & eius parandi ratio</i>	859.54		955.29
<i>arsenici sublimati uenenum, & curatio</i> Matthiolo	924.23	<i>Asplenium</i> Diosc.	586.36
<i>Artemisia</i> Diosc.	562.9	<i>aspleni consid.</i> Matth.	586.44
<i>artemisia tenuifolia</i> Diosc.	562.21	<i>aspleni uires ex Galeno</i>	587.10
		<i>aspleni uires</i> Matthiolo	587.1
		<i>aspleno in considerando</i> quorundam error	586.52
		<i>Assa fatida</i>	531.5

Index.

<i>Astacos piscis</i>	227.22
<i>Aster Atticus</i>	730.58
<i>Asteris Attici confid. Matth.</i>	731.6
<i>Asteris Attici uires ex Gal.</i>	732.23
<i>Astere Aethico in describendo Serapionis error</i>	
731.32	
<i>Astragalus Dios.</i>	668.17
<i>Astragali confid. Matth.</i>	ibidem 23
<i>Astragali uires ex Gal.</i>	ibidem 28
<i>Astura conchilij genus magnum</i>	220.10
<i>Athanasia lege Tanacetum</i>	
<i>Athera Dios.</i>	310.21
<i>Atheræ confid. Matth.</i>	310.24
<i>Atractylis Diosc.</i>	540.15
<i>Atractylidis confid. Matth.</i>	540.20
<i>Atramentum librarium Dios.</i>	886.22
<i>Atramentum sutorium Dios.</i>	854.47
<i>Atramenti sutorij confid. Matth.</i>	855.1
<i>Atramenti sutorij conficiendi ratio Matth.</i>	855.11
<i>Atramenti sutorij historia, & uires Gal.</i>	855.35
<i>Atramenti scriptorij optimi conficiendi ratio</i>	
165.15	
<i>Atriplex Dios.</i>	341.10
<i>Atriplicis consideratio Matth.</i>	341.47
<i>Atriplicis uires deiectionis Matth.</i>	343.54
<i>Atriplicis sylvestris genera plura Matth.</i>	343.10
<i>Atriplex marina, & eius historia Matth.</i>	343.11
<i>Atriplicis uires ex Gal.</i>	343.35
<i>Auellana nux Dios.</i>	206.1
<i>Auellanarum nucum consideratio Matt.</i>	206.10
<i>Auellanarum uires ex Gal.</i>	206.55
<i>Auellanarum genera plura</i>	206.12
<i>Auellanarum uires Matth.</i>	206.44
<i>Auellana indica Matth.</i>	205.2
<i>Auena Dios.</i>	310.47
<i>Auena consideratio Matth.</i>	310.54
<i>Auena facultates ex Gal.</i>	310.60
<i>Auerrois locus restitutus</i>	495.29
<i>Auicenna contra Galenum</i>	509.20
<i>Auicenna defensio. 197.50 & 495.15 & 691.57</i>	
<i>Auicenna de generatione lapidum opinio comprobata</i>	
803.10,	
<i>Aurantia poma, & eorum uires Matth.</i>	186.30
<i>Aureliarum historia Matth.</i>	272.3
<i>Auri historia, & præstantia Matth.</i>	849.40
<i>Auri uires ex Auicenna</i>	850.15
<i>Auricula muris Dios.</i>	430.59
<i>Auricula muris consideratio Matth.</i>	431.1
<i>Auricula muris facultates ex Gal.</i>	431.16
<i>Auricula urfi & eius historia Matth.</i>	622.20
<i>Auricula urfi uires Matth.</i>	622.22
<i>Auripigmentum Dios.</i>	859.15
<i>Auripigmenti consideratio Matth.</i>	859.34
<i>Auripigmenti uires ex Gal.</i>	859.60
<i>Auripigmenti sumpti noxa, & remedia Dioscoridi</i>	
924.1	
<i>Auripigmenti uenefica uis, & curatio Matth. ibidem</i>	
10	
<i>Azadaracht quid</i>	209.54
<i>Azadaracht arboris uenenum, & remedia Matth.</i>	
911.61	
<i>Azaroli arboris descriptio Matth.</i>	188.45

B <i>Aaras radix admirabilis facultatis Iosepho</i>	
683.16	
<i>Baccharis Dioscoridi</i>	490.36
<i>Baccharis consideratio Matth.</i>	490.55
<i>Baccharis Caput Diosc. haud esse adulterinum contra</i>	
<i>Anguillarum, & alios</i>	491.29
<i>Bacchare in censenda Leonicensi, & Brasauoli opinio</i>	
<i>explosa</i>	491.25
<i>Bacchare in examinanda complures Anguillarum er-</i>	
<i>rores</i>	491.29
<i>Balaninum oleum Dios.</i>	65.59
<i>Balanini olei consideratio Matt.</i>	66.1
<i>Balanini olei uires</i>	66.4
<i>Balaustium Diosc.</i>	173.18
<i>Balaustij confid. Matt.</i>	174.4
<i>Balla, siue Palla marina quid</i>	870.22
<i>Ballote Dios.</i>	548.57
<i>Ballotes confid. Matt.</i>	549.1
<i>Ballotes uires ex Paulo</i>	549.9
<i>Balsamina herba & eius historia Matt.</i>	792.54
<i>Balsamina uires Matt.</i>	793.34
<i>Balsamina altera</i>	793.48
<i>Balsamum Dios.</i>	50.36
<i>Balsamum cur nunc in Syria non sit</i>	51.11
<i>Balsami confid. Matt.</i>	50.57
<i>Balsami uiridarium in Aegypto</i>	51.16
<i>Balsami historia ex Theoph.</i>	51.23
<i>Balsami semen officinis supposititium</i>	51.48
<i>Balsami uires ex Gal.</i>	51.56
<i>Balsami loco quid supponendum</i>	51.61
<i>Balsamum factitium, & eius parandi ratio Matth.</i>	
52.20	
<i>Balsami factitij uires Matt.</i>	52.30
<i>Balsamum nouum ex Indijs allatum</i>	52.26
<i>Barbula hirci Dios.</i>	379.44
<i>Barbula hirci consideratio & uires Matthiolo</i>	
ibidem 48	
<i>Basilisci morsus nota & curatio Dios.</i>	955.59
<i>Basilisci uaria historia</i>	956.1
<i>Basilisci historia in compluribus fabulosa Matthiolo</i>	
956.30.	
<i>Battifecula siue Battifocere</i>	363.11
<i>Bdellium Dios.</i>	80.17
<i>Bdellium palmae genus</i>	80.59
<i>Bdellij confid. Matt.</i>	80.29
<i>Bdellij genera</i>	80.40
<i>Bdellij historia ex Plinio</i>	80.45
<i>Bdellij uires ex Gal.</i>	80.52
<i>Bdellij locus difficilis diligenter examinatus</i>	81.18
<i>Behen album, & rubrum</i>	767.52
<i>Bellis genera plura Matth.</i>	594.4
<i>Bellis & eius historia & uires Matt.</i>	594.2
<i>Belzoium quid</i>	531.10
<i>Belzoium non esse myrrham, ut quidam putant</i>	
531.31	
<i>Berberis vulgaris descriptio</i>	134.41
<i>Berberis vulgaris examinatio</i>	ibidem
<i>Beta Diosc.</i>	346.45
<i>Betæ confid. Matt.</i>	346.52
<i>Beta duplex Dios.</i>	346.45
Beta	

Index.

Beta magna, & rubra radice	346.53
Beta uires Matt.	347.50
Beta facultates ex Gal.	346.60
Beta sylvestris	347.42
Betonica Diosc.	610.25
Betonica confid. Matt.	610.43
Betonica uires ex Ant. Musa	610.45
Betonica uires ex Gal.	611.61
Betula & eius historia Matt.	119.12
Betula cortex bituminosus	119.18
Betula uires Matt.	119.33
Bezabar lapidis historia & uires	854.13
Biflingua herba	741.10
Bistorta & eius historia Matt.	612.24
Bistorta uires Matt.	613.10
Bitumen Diosc.	100.13
Bituminis confid. Matt.	100.40
Bituminis historia, & uires Gal.	103.7
Blatta pistrinaria Diosc.	257.60
Blattarum confid. Matt.	258.1
Blattaria herba, & eius historia & uires Matthiolo	718.52
Blatta bifantis	223.30
Bliton Diosc.	337.48
Bliti consideratio, & genera Matt.	337.51
Bliti uires ex Gal.	338.48
Bœotica Myrrha	76.60
Boli Armenij historia Gal.	852.44
Boli Armenij uires ex Gal.	ibidem
Bonaga Matth. quid	457.56
Bonifacia lege Hippoglossum	
Bonus henricus Germanis quid & eius uires	412.18
Borrage & eius consideratio. Et historia Matthiolo	737.35
Botrys Dioscoridi	565.23
Botrys confid. Matthiolo	565.30
Botrys uires Matthiolo	565.46
Botrys facultates ex Paulo	565.61
Braglia herba quæ	613.51
Branca Vrsina	456.59
Brassica Dioscoridi	343.59
Brassica capitata	345.9
Brassica sativa confid. Matthiolo	345.1
Brassica sativa complura genera	ibidem
Brassica uires Matthiolo	345.38
Brassica facultates ex Gal.	345.50
Brassicam quæ oderunt	345.22
Brassica sylvestris Diosc.	344.51
Brassica sylvestris confid. Matthiolo	345.29
Brassica marina Diosc.	344.58
Brassica marina confid. Matthiolo	346.11
Brassica marina in censenda Ruellij opinio explosa.	346.24
Brassicam marinam non esse cachilem	346.30
Brassica marina uires	346.36
Britanica Dioscoridi	612.10
Britanica confid. Matthiolo	612.15
Britanica historia ex Plinio	612.17
Britanica uires ex Gal.	613.26
Bromos Dioscoridi	747.1
Bromi confid. Matthiolo	747.8
Bryon Dioscoridi	53.45

Brionia Dioscoridi	790.55
Bryonia confid. Matthiolo	791.17
Bryonia sumpta noxa, & curatio	927.59
Bubulum lac Dioscoridi	283.25
Bubuli lactis uires	283.20
Bubulum seuum	289.3
Bubuli seni uires	290.4
Bubulum stercus Diosc.	294.1
Bubuli stercoris uires ex Gal.	294.1. & 295.8
Buccinum Dioscoridi	218.40
Buccini consideratio Matthiolo	219.17
Buglossum Dioscoridi	736.47
Buglosi consideratio Matthiolo	736.53
Buglosi descriptio ex Auicenna	737.40
Buglosi uires ex Gal.	738.12
Buglosi vulgaris genera tria	737.61
Buglosi, & Borriginis uires Matthiolo	738.2
Bulbus esculentus Diosc.	414.50
Bulbus uomitorius Diosc.	415.1
Bulborum consideratio Matthiolo	415.7
Bulborum uires ex Gal.	415.38
Bunium Dioscoridi	735.34
Bunij consideratio Matthiolo	735.46
Bunij uires ex Gal.	735.57
Bunium adulterinum, lege pseudobunium	735.50
Bupthalmum Dioscoridi	592.24
Bupthelmi consideratio Matt.	592.32
Bupthelmi uires ex Gal.	592.59
Buprestes Dioscoridi	272.40
Buprestum consideratio Matt.	273.4
Buprestis sumpta noxa, & auxilia Dioscoridi	905.22
Buprestium uenenum, eiusq; curatio	905.30
Bursa pastoris, & eius historia, & uires Matthiolo	396.30
Butyrum Dioscoridi	284.7
Butyri fuligo Dioscoridi	284.17
Butyri consideratio & uires Matth.	285.20
Buxus arbor & eius historia Matth.	151.24
Buxi usus & uires	151.37
Buxo in censendo Amathi Lusitani sententia explosa	151.40

C

Cacalia Dioscoridi	735.14
Cacalia confid. Matthiolo	735.19
Cacalia uires ex Gal.	735.26
Cacatreppola Hetruscis quid	626.61
Cachrys Dioscoridi	523.7
Cachrys quid	525.4
Cactus Cardui genus	454.38
Cadmia Dioscoridi	827.15
Cadmia confid. Matthiolo	827.49
Cadmia historia ex Gal.	827.60
Cadmia historia ex Plinio	828.22
Cadmia facultates ex Gal.	828.12
Cacilia ictus nota, & curatio Dioscoridi	951.27
Cacilia morsus signa, & remedia Matthiolo	ibi-
dem 32	
Ceruleus lapis uide Cæruleus.	
Calamus odoratus Diosc.	49.8
Calami	

Index.

Calami odorati historia ex Theophrasto	49.15	Cantharidum consideratio Matt.	273.1
Calamo odorato in censendo Brasauoli opinio explosa		Cantharidum uires ex Gal.	273.30
49.45		Cantharidum sumptarum noxa, & uenenū Dioscoridi	
Calamum odoratum uulgare haud esse legitimum contra Fuchsij opinionem	50.1	903.18	
Calami odorati uires ex Gal.	50.5	Cantharidum ueneni auxilia Dios.	903.22
Calamintha Dioscoridi	481.31	Cantharidum uenefica uis Matt.	903.42
Calamintha Diosc. genera tria	ibidem	Cantharidum ueneni curatio Matt.	904.5
Calamintha confid. Matt.	481.57	Cantharidibus in administrandis Medicorum error	
Calamintha uires ex Gal.	483.19	273.15.	
Calamintha in censenda Brasauoli opinio explosa		Caphura historia, & genera Matt.	65.8
482.38		Caphura probatio, & asseruanda ratio	95.52
Calamintha in examinanda Ruellij sententia reiecta		Caphura temperamentum, & uires	95.34
482.60		Caphuram non esse bitumen contra Fuchsij & aliorū	
Calcefraga Dioscoridi empetron		quorundam opinionem	95.22
Calli in equorum cruribus orti & eorum uires Diosc.		Caphura in censenda Platearij error	95.30
260.61		Capnos Diosc. uide Fumaria	
Caltha confid. & historia, & uires Matt.	800.50	Capni consideratio uide Fumaria consideratio	
Calx uiua Dios.	868.12	Capparis Dios.	417.13
Calcis uiuæ confid. Matt.	868.21	Capparis consideratio Matt.	417.30
Calcis uiuæ uires Matt.	868.25	Capparis satio	417.44
Calcis uiuæ facultates ex Gal.	868.28	Capparis uires ex Gal.	417.52
Calcis assumptæ noxa, & remedia Dioscoridi		Capra ungula Dios.	260.30
924.1		Caprina urina Dios.	296.30
Calcis malefica uis: & curatio Matt.	924.10	Caprinum Iecur Dios.	259.14
Cammarus piscis	227.52	Caprinum Stercus & eius uires Dios.	294.11
Canabel Apliris quid	466.10	Caprini stercore uires Matt.	295.15
Cancamum Dios.	58.12	Caprini lactis uires Dios.	283.22
Cancami consideratio Matt.	58.19	Capriola herba quæ	641.13
Cancelli pisces & eorum historia Matt.	230.57	Caput lactis quid	283.32
Canceri fluuiatiles Dios.	226.20	Caput Monachi	361.59
Canceri marini	226.57	Carciosi	454.51
Cancrorum confid. Matth.	226.54	Cardamomum Dios.	225.8
Cancrorum fluuiatilium uires Matt.	229.10	Cardamomi confid. Matth.	225.22
Cancrorum uires ex Gal.	228.23	Cardamomi officinis genera plura	ibidem
Canceri fluuiatiles in Hetruria frequentissimi	229.4	Cardamomi historia Matt.	25.23
Canis rabidi Iecur Dios.	259.14	Cardamomi genera ex Plinio	26.21
Canis rabiosi signa Dios.	932.51	Cardamomi uires ex Gal.	26.28
Canis rabiosi uenefica natura Matt.	933.26	Cardamomi succidaneum Gal. quid	ibidem
Canes quibus causis rabie agitentur	933.46	Cardamomum in examinando Ruellij et Fuchsij error	
Canis rabiosi morsus neglecti discrimina Matthiolo		26.9	
934.20		Cardamomo in censendo Monachorum error	26.5
Canis rabidi morsus indicia salu: fera Matthiolo		Cardiacæ historia Matt.	708.1
734.47		Cardoni Italici quid	453.62
Canis rabiosi morsus curatio Dios.	935.13	Carduus Dios.	453.50
Canis rabiosi morsus curatio Matt.	935.35	Carduorum confid. et genera Matt.	453.57
Canis rabidi morsus uisio Diosc.	936.53	Carduorum uires Matt.	455.12
Canis rabiosi morsus remedia suspecta Matth.		Cardui facultates ex Gal.	455.15
936.20		Carduus diuæ Mariæ, sine lacteus	459.25
Canis rabiosi morsus religiosum auxilium Matthiolo		Cardui diuæ Mariæ uires Matt.	459.34
936.37		Carduus benedictus et eius uires Matt.	541.34
Canis rubus Dios.	136.30	Carduum benedictum non esse Atrachylim contra Fuch	
Canis Rubi confid. Matt.	136.35	su opinionem	541.25
Canis rubi uires ex Gal.	137.12	Carduncellus lege Senetio	
Caninum Stercus Dios.	294.28	Carlina	447.45
Canini Stercoris uires Matth.	295.35	Carnes quomodo diutius asseruentur	16.19
Cannabis Dios.	601.44	Carnes noxia & remedia	929.31
Cannabis confid. Matth.	601.51	Carpasi succi uenefica uis & remedia Dioscoridi	
Cannabis uires ex Gal.	602.28	912.11	
Cannabis facultates Matt.	602.2	Carpasi confid. Matt.	35.7. & 912.14
Cannella	40.30	Carpesium & eius historia Matt.	35.7
Cantharides Dios.	272.31	Carpesium non esse cubebas contra Hermolai, Ruellij,	
		Fuchsij, & Monachorum opinionem	35.38
		Carpesii	

Index.

<i>Carpesij uires ex Gal.</i>	35.52	<i>Caucalidis facultates ex Gal.</i>	375.37
<i>Carpobalsami confid. Matt.</i>	51.50	<i>Caudæ cervi venenum & eius curatio Matthiolo</i>	
<i>Carpobalsami loco quid supponendum</i>	52.1	291.2	
<i>Carpinus arbor, & eius historia Matt.</i>	121.48	<i>Caulium in plantis differentia</i>	12.52
<i>Cartamum Dios. lege Cnicus.</i>		<i>Causa metallorum efficiens</i>	804.44
<i>Carum Dios.</i>	504.17	<i>Canterij utilitas in canis rabiosi morsus Matthiolo.</i>	
<i>Cari confid. Matt.</i>	504.23	937.5	
<i>Caro in censendo Monachorum opinio confutata</i>		<i>Cedrelates arbor</i>	109.31
504.37		<i>Cedria Dios.</i>	108.32
<i>Cari uires ex Gal.</i>	504.43	<i>Cedria in censenda Belloni opinio explosa</i>	110.37
<i>Caryophyllata, & eius historia Matt.</i>	631.52	<i>Cedrides Dios.</i>	108.57
<i>Caryophyllata Montana Matt.</i>	632.36	<i>Cedrus arbor Diosc.</i>	108.30
<i>Caryophyllata uires Matt.</i>	633.9	<i>Cedri historia Matth.</i>	109.1
<i>Caryophyllorum confid. & historia Matt.</i>	400.51	<i>Cedri caput restitutum</i>	109.19
<i>Caryophyllorum uires Matt.</i>	401.19	<i>Cedri maioris Plinio genera duo</i>	109.33
<i>Caryophyllorum arboris imago</i>	401.1	<i>Cedri minoris genera</i>	110.14
<i>Caryophylli flores Indici uocati</i>	430.32	<i>Cedri & cedria uires ex Gal.</i>	111.38
<i>Caryophyllorum florum Indicorum uires Matthiolo</i>		<i>Cedromela Dios.</i>	180.25
430.50		<i>Cedrus Athlantica quæ</i>	111.9
<i>Caryophylli flores qui passim habentur in hortis & eorum historia, & uires Matt.</i>	401.51	<i>Ceflionis historia, & confid. Matt.</i>	81.4
<i>Caryote Dios. lege Dactyli</i>		<i>Celticum nardum Dios.</i>	29.33
<i>Casseus Dios.</i>	283.58	<i>Celtici Nardi confid. Matt.</i>	29.60
<i>Cassei confid. & uires Matt.</i>	285.35	<i>Celtici Nardi uires ex Gal.</i>	31.4
<i>Cassei cuiusque facultates</i>	285.36	<i>Cenchri serpentis ictus notæ & remedia Dioscoridi</i>	
<i>Cassei noxa</i>	ibidem	954.36	
<i>Casia Diosc.</i>	38.1	<i>Cenchri serpentis confid. Matth.</i>	954.43
<i>Casie odorata confid. Matt.</i>	41.15	<i>Centaurium magnum Dios.</i>	444.57
<i>Casiam odoratam, non esse casiam coronariam</i>	38.60	<i>Centaurij magni confid. Matt.</i>	445.9
<i>Casia mutatur in Cinnamomum</i>	40.40	<i>Centaurio magno in examinando Brasauoli opinio improbata</i>	445.19
<i>Casia fistula Græcis quid</i>	40.42	<i>Centaurio in describendo Mesuis erratum</i>	445.40
<i>Casie odorata historia ex Plinio</i>	40.54	<i>Centaurij magni uires Matt.</i>	445.50
<i>Casie odorata historia ex Theophrasto</i>	41.1	<i>Centaurij magni uires ex Gal.</i>	445.55
<i>Casia odorata legitima quæ</i>	40.28	<i>Centaurium minus Dios.</i>	446.10
<i>Casie odorata uires ex Gal.</i>	43.25	<i>Centaurij minoris confid. Matt.</i>	446.29
<i>Cassia solutina & eius historia Matth.</i>	43.60	<i>Centaurij minoris uires Matt.</i>	446.40
<i>Cassia solutina uires</i>	43.50	<i>Centaurij minoris facultates ex Gal.</i>	446.53
<i>Castanea Dios.</i>	163.10	<i>Cepa Dios.</i>	388.1
<i>Castanearum farina panes parantur</i>	163.19	<i>Cepa capitata</i>	ibidem
<i>Castanearum consideratio Matt.</i>	163.14	<i>Cepa fissilis Matt.</i>	388.58
<i>Castanearum aliud genus, quod equinum Constanti-nopoli appellant</i>	163.22	<i>Cepa seffilis Matt.</i>	389.59
<i>Castanearum uires Matt.</i>	164.4	<i>Cepa Ascalonica Matt.</i>	389.58
<i>Castanearum facultates ex Gal.</i>	164.12	<i>Ceparum confid. & historia Matt.</i>	388.56
<i>Castoreum Dios.</i>	247.30	<i>Ceparum uires Matth.</i>	389.60
<i>Castorij consideratio, & historia Matt.</i>	248.1	<i>Ceparum facultates ex Gal.</i>	390.6
<i>Castorium non esse Fibri testiculum</i>	248.19	<i>Cepæa Dios.</i>	604.10
<i>Castorei adulteratio</i>	248.46	<i>Cepæa consideratio Matt.</i>	604.18
<i>Castorei uires ex Gal.</i>	248.55	<i>Cepæa uires ex Paulo</i>	604.30
<i>Castorei facultates ex Plinio</i>	249.40	<i>Cera Dios.</i>	301.1
<i>Castorei in historia Strabonis locus restitutus</i>	248.52	<i>Cera uires ex Gal.</i>	301.22
<i>Castorei mali uirulenta uis & eius curatio Matthiolo</i>	921.16	<i>Cerasa Diosc.</i>	177.1
<i>Catanance Dios.</i>	742.41	<i>cerasorum confid. Matth.</i>	177.8
<i>Catanances confid. Matt.</i>	742.52	<i>cerasorum gummi Diosc.</i>	177.1
<i>Cataputia lege Lathyrus.</i>		<i>cerasorum satiuorum genera</i>	177.18
<i>Catoblepas perniciosissimum animal Matt.</i>	956.21	<i>cerasorum acidorum genera plura</i>	178.36
<i>Caucalis Dios.</i>	375.18	<i>cerasa uue modo racemosa</i>	177.28
<i>Caucalidis confid. Matth.</i>	375.24	<i>cerasa plura ex uno pediculo prodeuntia</i>	177.27
<i>Caucalidis uires Matth.</i>	375.42	<i>cerasa syluestria</i>	178.45
		<i>cerasorum uires ex Gal.</i>	178.61
		<i>Cerasta ictus notæ Diosc. & eius curatio</i>	954.51
		<i>ceraste morsus exitialis, auxilia Matth.</i>	ibid. 58
		<i>Cerretta herba Hetruscis quæ</i>	613.52
		<i>Cerofolium,</i>	

Index.

Cerofolium, & eius historia, & uires Matt. 373.40
 Cherophyllon Plinij à Cerofolio differt 373.58
 Ceruinum cornu Dios. 269.49
 cerui genitale Dios. 260.17
 cerui genitalis confid. Matt. 260.20
 ceruorum historia Matt. 269.57
 ceruis uita longissima 270.40 & 271.8
 ceruorum atas ex cornibus (ut quidam dicunt) digno
 sci non potest 270.44
 cerui maria tranant 270.62
 cerui in Aphrica sunt, contra Aristotelem, & Pliniū
 271.19
 ceruis Achainis fel pernitiosissimū in cauda 271.26
 cerui uermes in capite habent 271.29
 ceruorum sordes in oculorum protensis angulis reperi-
 ta. Et eius uires cōtra uenena ex Scribonio Largo
 271.47
 ceruinum seuum Dios. 288.59
 ceruini seui uires 289.19
 ceruina medulla & eius uires Dios. 292.1
 Ceruisia 308.6
 Cerussa Dios. 841.58
 cerussa consideratio Matth. 842.18
 cerussa uires ex Gal. 842.23
 cerussa epota noxa, & curatio Dios. 918.12
 cerussa lethalis natura Matth. 918.21
 cerussa ueneni remedia 918.35
 Cestron Dios. 610.24
 Chalcanthi genera, & historia 855.1
 chalcanthi uires ex Gal. 855.36
 chalcanthi oleum, & eius uires 856.41
 chalcitis Dios. 856.54
 chalcitis confid. Matth. 857.37
 chalcitis historia, & uires ex Gal. 858.1
 Chama Dios. 221.43
 chamarum confid. & historia Matthiolo 222.1
 Chamaeste Dioscoridi 781.53
 Chamacerasus Matth. 178.53
 Chamecissos Dioscoridi 736.1
 chamæcissi confid. Matt. 736.9
 Chamæcisso in censendo Fuchsij opinio explosa. ibid.
 Chamædaphne Dioscoridi 753.1
 chamædaphnes confid. Matt. 753.39
 chamædaphnes uires ex Gal. 753.57
 Chamædrys Dioscoridi 544.43
 chamædrys confid. Matt. 544.51
 chamædrys uires Matt. 544.56
 chamædrys uires ex Gal. 545.48
 chamædrys altera & eius historia Matthiolo
 545.41
 chamædry in altera censenda Tragij error 545.44
 Chamælea Dios. 780.1
 chamælea confid. Matt. 780.56
 chamælea uires ex Gal. 781.38
 chamælea uires ex Mesue 781.16
 Chamælea præsumpta noxa & auxilia Matthiolo
 927.60
 chamæleo albus Dios. 447.19
 chamæleo niger Dios. 447.33
 chamæleonis utriusque confid. Matt. 445.45
 Chamæleonis utriusq; historia, & uires ex Theopha-
 sto 449.30

Chamæleonis nigri uenenum, & remedia Dioscoridi
 917.54
 Chamæleon animal & eius historia Matt. 279.24
 Chamæleonis animalis uires Matt. 279.55
 Chamæleuce Dios. 736.28
 Chamæleuces confid. 736.31
 chamæleuces uires ex Gal. 736.41
 Chamæmelum Dios. 589.61
 chamæmeli confid. Matt. 590.25
 chamæmeli uires ex Gal. 591.1
 Chamæpitys Dios. 608.17
 chamæpityos confid. Matt. 609.1
 chamæpityos uires Matth. 609.14
 chamæpityos uires ex Gal. 609.25
 chamæryphes Theophrasto 171.1
 chamæryphes & eius confid. & historia Matthiolo
 170.14
 Chamæsyce Dios. 778.20
 chamæsyces confid. Matt. 778.28
 chamæsyces uires ex Gal. 778.31
 Caractas tithymalus Dios. 772.1
 Chelidonium maius Dios. 427.41
 chelidonium ab hirundine inuentum 427.50
 chelidonium minus Dios. 428.56
 chelidoni maioris confid. Matt. 427.52
 chelidoni maioris uires Matt. 428.2
 chelidoni minoris consideratio Matt. 429.1
 chelidoni minoris uires ex Gal. 429.44
 chelidonio in minori censendo Fuchsij opinio impro-
 bata 429.38
 Chermesinum non esse arboris gummi contra Fuchsij
 sententiam 52.10
 chermesinum non esse Mauritanorum chermes contra
 monachorum opinionem 656.6
 Chersydri natura: morsus, & curatio Matthiolo
 954.23
 Cherna maior lege Ricinus
 cherna minor lege Lathyrus.
 cherna oleum, & eius uires Matth. 65.4
 Chia terra Dios. 885.1
 China Radicis confid. & uires 146.38
 Chondrylla Dios. 364.21
 chondryllæ utriusque consideratio Matthiolo
 365.1
 Chrysálides animalia quæ 271.59
 Chrysanthemon Dios. 664.30
 chrysanthemi confid. Matt. 664.40
 chrysanthemi, & Euphtalmi differentia ibidem
 chrysanthemi lectio restituta 665.1
 chrysanthemo in censendo Fuchsij opinio explosa
 665.16
 Chrysocolla Dios. 842.43
 chrysocolla factitia 843.10
 chrysocollæ confid. & historia Matt. 852.53
 chrysocollæ uires ex Gal. 843.12
 Chrysocome Dios. 662.1
 chrysocomes consideratio Matt. 662.8
 chrysocomes uires ex Gal. ibidem 13
 Chrysogonon Dios. 662.20
 chrysogoni confid. Matt. 662.24
 Chymistarum de chelidonio uanitas 427.55
 Cicada Dios. 264.1
 Cicadarum

Index.

cicadarum confid. Matthiolo 264.24
cicadarum genera duo 264.27
cicadarum uires ex Gal. 264.46
cicadis in censendis Alberti lapsus 264.39
Cicer sativum Diosc. 319.37
ciceris historia Matth. 319.60
ciceris confid. & uires ex Gal. 320.3
ciceris uires ex Aetio 320.12
cicer Arietinum Diosc. 319.45
cicer sylvestre Diosc. 319.52
Ciceris sylvestris imago Matt. 322.20
Ciceris sylvestris mentio Matt. 320.25
ciceris uires Matthiolo 320.17
Cicerbita lege Sonchus 348.59
Cichorion Diosc. 359.57
cichorij consideratio Matthiolo 360.12
cichorij genera duo ibidem
cichorium uerrucarium Matth. 362.60
cichorium Constantinopolitanum, sine polyrhizon 363.8
cichorij uires ex Gal. 363.59
Cicci Diosc. 771.13
cicini olei consideratio 64.60
Cicini olei uires ex Mesue 65.3
Ciconia stercus 294.25
Cicuta Diosc. 693.8
Cicuta confid. Matthiolo 693.27
Cicuta uires ex Gal. 693.38
cicuta epote noxa, & curatio Diosc. 910.28
cicuta uenefica uis Matth. 910.37
cicuta sumpt. & remedia Matt. 910.55
Cimices Diosc. 256.60
cimicum consideratio 257.16
cimices sylvestres 257.25
Cimolia terra Diosc. 885.18
Cinara Cardui genus 455.16
Cinis sarmentitius Diosc. 869.1
cineris cuiusq; uires ex Gal. 869.9
Cinnabaris Diosc. 846.20
cinnabaris confid. Matth. 846.31
Cinnamomum Diosc. 38.20
cinnamomi confid. Matt. 41.15
cinnamomi historia ex Gal. 41.22
cinnamomi penuria unde 41.56
cinnamomi uulgaris aqua stillatitia et eius uires Mat. 43.34
cinnamomi differentia ex Theop. 42.44
cinnamomi uires ex Gal. 43.20
cinnamomo in censendo Fuchsij, et Amathi opiniones reprobatae 43.1
Cionia Dioscoridi 219.1
Circea Dioscoridi 570.38
circea confid. Matthiolo 570.45
circea uires ex Gal. ibidem 60
Circumforaneus floris uenenati olfactu interemptus 891.20
circumforaneorum uenena innoxie sumere profitentium fraudes detecta Matth. 809.5
circumforaneorum Diui Pauli profapiam admentientium fraus Matthiolo 943.6
Cirsium Dioscoridi 730.31
cirsij confid. Matthiolo 730.4

Cistus Diosc. 140.45
cisti confid. Matthiolo 140.55
cisti uires ex Gal. 141.60
Citria mala Diosc. 180.15
citrij arboris consideratio & historia Matthiolo 285.3
citria mala quomodo diu asseruentur incorrupta 185.35
citriorum in folijs interpretandis in Theophrasti codice Theodori error 184.41
citriorum uires Matt. 185.37
citriorum facultates ex Galeno 185.46
Clematis Diosc. 617.1
clematidis prima descriptio Matt. 617.15
clematidis prima uires Matt. 617.22
clematis altera Diosc. 617.11
climatis alterius genera duo a Matthiolo descripta 618.36
clematidum confid. Matt. 617.15
clematidum uires ex Gal. 618.55
Clinopodium Dioscoridi 542.20
clinopodij consideratio Matt. 542.58
clinopodij uires ex Gal. 543.7
Clymenon Dioscoridi 625.23
clymeni confid. Matt. 625.29
Cneori consideratio, & descriptio ex Theophrasto 39.30
cneorum Matthioli, & eius imago 40.5
cneorum album non esse Lauendulam, nec nigrum esse Rosmarinum coronarium, contra Aguillarij sententiam 39.41
cneorum non esse Chamaleam aut Thymaleam extra nonnullos hycophantas 40.8
cneorum Theophrasti cum eius imagine 781.23
Cnicus Dioscoridi 796.50
cnici consideratio Matt. 797.5
cnici uires Matthiolo 797.25
cnici facultates ex Gal. 797.36
cnici sylvestris historia ex Theophrasto 797.9
cnici uires ex Mesue 797.28
Coagulum Dioscoridi 287.61
coaguli confid. Matt. 288.12
coaguli facultates ex Galeno 288.17
Coccum emidium Dioscoridi 780.23
coccum infectorium Diosc. 655.30
coccum infectorium in Boemia, & Polonia copiosum in quercubus nascitur 655.55
cocci infectorii confid. Matt. 655.40
cocci infectorii uires Matt. 655.50
cocci infectorii uires ex Gal. 656.12
Cochlea Dioscoridi 224.25
cochlearum confid. Matt. 224.47
cochlearum uires ex Gal. 225.38
cochlearum in medicinis usus Matt. 225.3
cochlea pomatia quae 224.57
cochlea marina 224.17 & 226.2
cochlea nuda sine testa 226.3
cochlearum lapis, & eius uires 226.5
Caruleus lapis Dioscoridi 844.50
carulei lapidis confid. Matt. 844.54
carulei uires ex Gal. 845.35
Colechicon Dioscoridi 697.59
colchici,

Index.

Colchici, & ephemeris consideratio Matt.	698.19	Cornorum usus in cibis	192.61
Colchici, & ephemeris uires ex Gal.	700.54	Cornorum uires ex Gal.	193.5
Colchico perperam pro Hermodactylo utuntur Medici, & Myropola	698.30	Coronopus Dioscoridi	357.1
Colchicum Constantinopolitanum	700.36	Coronopi consid. Matthiolo	357.40
Colocasia Dioscoridi	322.60	Coronopi sylvestris consid. & uires Matt.	358.30
Colocasia consideratio Matt.	323.7	Coronopi uires ex Gal.	358.34
Colocynthis Dioscoridi	785.23	Coronopo in cēsendo Leonici opin. explosa	357.57
Colocynthis consideratio Matt.	785.43	Corpora icta fulmine non putrescunt	16.20
Colocynthis uires Matt.	785.54	Corrago Apuleio quid	737.51
Colochynthis oleum, & eius uires	786.3	Corruda Dioscoridi	349.10
Colocynthis uires ex Gal.	786.6	Cortices quando siccandi, & reponendi	7.54
Colocynthis ebibita noxa & curatio Matthiolo	927.46	Cortusa & eius historia Matthiolo	632.54
Colophonix resinæ consid.	97.38	Cortusa à quo sibi nomen inuenerit	633.2
Columbarum oua.	263.1	Cortusæ uires Matthiolo	633.5
Columbinum sterces	294.21	Cos naxia Dioscoridi	853.54
Collutæ callitæque consid. Matth.	520.52	Cosaria herba	613.52
Columbades oliuæ Dioscoridi	158.3	Cossi qui in ligno nascuntur antiquis in cibo grati	123.9
Combretum & eius hist. Matth.	492.31	cofforum in ligno nascentium uires	123.7
Communis curatio in omnes ictus uirulentos Diosc.	939.1	Costus Dioscoridi	45.60
Conserua Plinio quæ	712.16	costi consid. Matth.	46.10
Conseruæ uires admirabiles ad ossium fracturas	712.19	costum quæ suppleant	47.10
Confiligo, & eius historia & uires Matt.	757.20	costi uires ex Gal.	47.10
Consolida maior	620.11	costum legitimum Matth.	47.3
Consolida minor Matth.	620.54	costi uulgaris historia Matth.	46.22
Consolida media	620.57	costi uulgaris uires Matthiolo	46.39
Consolida Regalis	505.48 & 622.25	Cot Aphris quid	384.49
Consolidæ Regalis uires Matth.	622.28	Cotini arboris hist. & uires Matth.	167.32
Coniza Dioscoridi	572.47	Cotonea mala Diosc.	180.6
Conizæ Dioscoridi genera tria	572.55 & 573.40	cotoneorum malorum consid. Matth.	181.32
Conizæ consid. Matt.	572.59	cotoneorum malorum genera plura	181.39
Conizæ uires ex Gal.	573.50	cotonea Miluiana Plinio	181.48
Conizæ tertiæ uires ex Gal.	ibidem	cotonea Struthia appellata	181.47
Corallium Dioscoridi	871.45	cotonea mala à grauidis frequenter odorata quid efficiunt	182.4
Corallium nigrum Matthiolum pulcherrimum habet	872.19	cotoneorum malorum uires Matth.	182.6
Corallij consid. Matt.	871.56	cotoneorum seminum uires Matth.	ibidem
Corallij facultates Matt.	872.22	cotoneorum medicamentum ad disenterias	182.11
Corallij uires ex Gal.	872.30	Cotyledon Dioscoridi	705.27
Corallina, & eius uires	711.60	cotyledon alterum Dioscoridi	705.40
Coriandrum Dioscoridi	508.14	cotyledone in cēsendo Fuch. opi. non accepta	706.10
Coriandri consid. Matt.	508.22	cotyledonis utriusque consid. Matth.	705.47
Coriandri facultates ex Gal.	508.30	Cratægonum Dioscoridi	576.38
Coriandri seminis usus	509.40	cratægoni consid. Matth.	576.44
Coriandri uires ex Auicenna	509.20	Crespini descriptio, & uires Matth.	134.41
Coriandri poti noxa, & curatio Diosc.	909.55	Crimmon Dioscoridi	309.6
Coriandri uenefica natura Matth.	910.1	crimni consid. Matth.	309.10
Coriandri noxa remedia	910.8	Crithmum, seu Crithamum Diosc.	355.20
Coria ueteramentaria Diosc.	261.28	crithmi consideratio Matth.	355.28
Coriorum ueteramentariorum uires ex Gal.	261.30	crithmi marini genera tria	355.60
Coris Dioscoridi	606.6	crithmum spinosum	356.38
Coris consid. Matth.	606.18	crithmum terrestre & eius hist. Matth.	356.38
Corydalis fumariæ genus Matt.	723.5	Crocodili animalis historia Matth.	278.43
Corydalios uires ex Gal.	ibidem	crocodili terrestres finum & eius uires Diosc.	294.39
Corneola herba quæ	613.54	crocodili animalis genera & uires	279.12
Cornu ceruinum Dioscoridi	269.49	crocodilion Dioscoridi	449.55
Cornu ceruini uires Matt.	271.34	crocodilij consid. Matth.	449.60
Cornus arbor Diosc.	192.21	crocodilij uires ex Galeno	450.12
Corni consid. Matth.	192.26	Crocomagma Dioscoridi	60.19
		Crocum Dioscoridi	59.60
		croci consid. Matth.	60.59
		croci historia Matth.	ibidem
		crocum	

Index.

<i>crocum optimum mittit Vienna Austria</i>	61.10
<i>crocii vires ex Galeno</i>	61.14
<i>crocum Saracenicum lege Cnicus.</i>	
<i>Croton Dioscoridi</i>	771.16
<i>Cruciata consideratio Matthiolo</i>	440.10
<i>cruciata vires Matth.</i>	440.19
<i>Crystalli historia Matth.</i>	881.18
<i>crystalli vires Matth.</i>	881.46
<i>Cubearum consideratio Matt.</i>	36.1
<i>cubearum vires Matth.</i>	<i>ibidem</i> 5
<i>Cuciophora & eius consideratio, & historia Matth.</i>	171.48
<i>Cucumis sativus Dioscoridi</i>	366.58
<i>cucumeris consid. Matth.</i>	367.37
<i>cucumeres longi</i>	367.58
<i>cucumeres quomodo diu seruentur</i>	367.62
<i>cucumeres præcoces quomodo haberi possint</i>	368.4
<i>cucumere in censendo Brasauoli opi. explosa</i>	367.49
<i>cucumeris vires ex Gal.</i>	369.50
<i>cucumis sylvestris Dioscoridi</i>	759.20
<i>cucumeris sylvestris consid. Matt.</i>	760.1
<i>cucumeris sylvestris vires ex Gal.</i>	761.6
<i>Cucurbita Dioscoridi</i>	365.15
<i>cucurbita consideratio Matth.</i>	365.56
<i>cucurbita vires Matth.</i>	366.20
<i>cucurbita Indica & eius genera</i>	366.12
<i>cucurbitarum Indicarum historia Matt.</i>	<i>ibidem</i>
<i>cucurbitarum uaria genera</i>	<i>ibidem</i>
<i>cucurbitarum facultates ex Gal.</i>	366.24
<i>cucurbita sylvestris</i>	791.15
<i>Culta, quæ plantæ ament</i>	9.57
<i>Cuminum Dioscoridi</i>	505.19
<i>cumini sativi consideratio Matth.</i>	505.42
<i>cuminum sylvestre Diosc.</i>	505.31
<i>cuminum sylvestre alterum Diosc.</i>	505.37
<i>cumini sylvestris examinatio Matth.</i>	505.43
<i>cumini vires Matth.</i>	507.8
<i>cumini facultates ex Gal.</i>	507.12
<i>Cunila quæ</i>	485.42
<i>Cupressus Dioscoridi</i>	103.21
<i>cupressi hist. & consideratio Matth.</i>	<i>ibid.</i> 30
<i>cupressus liquidam resinam fundit</i>	103.41. &
104.8	
<i>cupressus pusilla</i>	104.18
<i>cupressi vires Matth.</i>	104.10
<i>cupressi vires ex Galeno</i>	104.24
<i>Curcuma Mauritanis quid</i>	24.46
<i>curcumæ caput Serapioni deprauatum</i>	24.49
<i>Cur pauci, cur multi lapides fiant</i>	805.16
<i>Curatio uirulentorum. ictuum secundum quendam</i>	
<i>Eremitam</i>	943.55
<i>Curmi Dioscoridi</i>	307.60
<i>curmi consid. Matth.</i>	308.1
<i>Cuscuta historia & vires Matth.</i>	788.44
<i>Cymbalaria uulgaris & eius historia & vires Matt.</i>	706.2
<i>Cianus & eius historia Matth.</i>	363.11
<i>cyani vires Matth.</i>	363.55
<i>cyani genera duo</i>	363.48
<i>Cyclaminus Dioscoridi</i>	406.54
<i>cyclaminus altera Diosc.</i>	407.14
<i>cyclamini utriusq; consid. Matt.</i>	407.20

cyclamini uires Matth.	407.52 & inde
cyclamini uires ex Mesue	407.40
cyclamini facultates ex Gal.	408.7
cyclamini epota noxa, & curatio! Matth.	927.34
Cynocrambe Dioscoridi	798.52
cynocrambes consideratio Matt.	798.61
Cynoglosson! Dioscoridi	738.26
cynoglossi consideratio Matt.	738.33
cynoglosson cum buglosso confundit Plinius	738.59
cynoglossi uulgaris descriptio Matth.	738.43
cynoglossi uulgaris uires Matth.	739.38
Cynosorchis Dioscoridi	577.46
Cyparissias tithymalus Diosc.	772.3
Cyperus Dioscoridi	23.57
cyperus Indica Diosc.	24.8
cyperi consid. & genera	.. 24.12
cyperi uires Matth.	24.59
cyperi uires ex Galeno	24.60
Cyphi compositio Diosc.	59.41
cyphi caput Diosc. ascititium	59.52
Cypirus arbor	24.45
Cytinus Diosc.	.. 173.13
cytini consideratio Matth.	174.5
Cytisus Diosc.	725.6
cytisi consid. Matth.	725.14
cytisi frutex est, non herba	725.40
cytisi historia ex Columella	726.7
cytisi historia ex Plinio.	726.24
cytisi uires ex Galeno	726.53
cytisum apibus gratissimum aduersus Galeni sententiam	725.46

D

D Actyli lege Palma	195.1
Damascena pruna Dios.	604.40
Damasonium Dios.	752.54
Daphnoides Dios.	753.39
daphnoidis consideratio Matth.	753.57
daphnoidis uires ex Gal.	518.18
Daucum Dios.	518.60
dauci consid. Matt.	ibidem.6
dauci & pastinacæ differentia	519.20
dauci uires ex Gal.	519.35
Delphinium Diosc.	519.43
delphinij consideratio Matt.	519.48
delphinio in considerando quorundam opinio explosa	
519.48	
Dendroides tithymalus Dios.	772.41
Dens caninus	361.59
dens Leonis	ibidem
dentis Leonis, caniniq; uires Matt.	362.41
Dentaria maior, & eius historia, & uires Matthiolo	
622.14	
dentaria altera Matt.	622.13
Deuteria Dios.	815.46
Diapensia, & eius hist. Matth.	650.59
diapensia uires Matth.	651.5
Dictamnium Diosc.	475.38
dictamnium Cretense Dios. uocatum	475.57
dictamni consid. Matth.	475.61
dictamnium caulem, florem, et fructum ferre	476.54
dictamni uires ex Gal.	477.38

Index.

dictamni albi confid. Matt. 115.23 & 477.13
dictamni albi uires Matt. 115.27. & 477.22
dictamnium album non esse Tragium Dios. contra Sy-
cophantas quosdam 115.30
dictamni albi descriptio Matthiolo 470.41
Difficile uni ueneno proprium inuenire signum Diosc.
 888.44
Dioscorides in simplicium medicamentorum materia
primas tenet 5.34
dioscorides à Gal. maxime commendatus 5.24
dioscorides à calumnia defenditur 8.23
dioscoridi uaria simplicium nomina adulterina 8.40
dioscoridis lectio in agalloco restituta 56.50
dioscoridis lectio in lentiscino oleo deprauata 68.15
dioscoridis lectio in thure tribus in locis castigata
 86.15
dioscoridis lectio in pice restituta 100.7
dioscoridis lectio quibusdam in codicibus in mespilo
deprauata 189.62
dioscoridis lectio in Moly restituta 496.50
dioscoridis lectio in oreoselino restituta 512.41
dioscoridis locus in Asclepiade restitutus 539.32
dioscoridis locus in Leucade diminutus 546.4
dioscoridis locus in Leucoio suspectus 576.8
dioscoridis locus in squama stomomatis deprauatus
 833.18
dioscoridis locus in Alcyonio suspectus 869.61
dioscoridis locus in Brassica suspectus 346.17
dioscoridis locus castigatus in lacte intus coagulato
 922.3
dioscoridis locus in aconito suspectus 684.48
Diphryges Dioscoridi 858.39
diphrygis confid. Matt. 858.53
diphrygis historia & uires ex Gal. ibidem 58
Dipsacum Dioscoridi 450.20
dipsaci confid. Matt. 450.60
dipsaci uermiculus 451.6
dipsaci uires ex Gal. 451.35
dipsadis serpentis morsus nota & remedia Dioscoridi
 952.49
dipsadis historia, morsus, signa & curatio Matthiolo
 953.34
Domestica nobis noxia Diosc. 929.12
domesticarum rerum noxa Matth. 929.19
domesticarum rerum noxa remedia ibidem
Dorella quid, Lege Myagrum
Doronicum esse Aconiti Pardalianchis genus Matt.
 686.36
doronicum medicamentum esse uenenosum ac lethale
 686.37 per totum
doronicum epotum canes necat 686.38
doronici confid. Matt. ibidem
Dorycnion Diosc. 681.20
dorycnij confid. Matt. 681.27
dorycnij uires ex Gal. 681.34
dorycnij sumpti noxa, & remedia Diosc. 907.54
dorycnij ueneni confid. Matth. 908.1
Draba Dioscoridi 396.58
draba confid. Matth. 397.1
draba caput Diosc. adulterinum ibidem
Draco marinus Diosc. 233.38
draconis marini confid. Matth. 233.54

dracone marino in censendo Plinij, & Rondoletij la-
psus 234.40 & 44
draconis marini, & Serpētis marina differentia. ibid.
draconis marini ictus nota, & remedia Diosc. 947.47
draconis sanguis 846.43
Dracunculus maior Diosc. 408.16
dracunculus minor Diosc. 408.33
dracunculorum confid. Matt. 408.52
dracunculi genera plura 409.40
dracunculus aquaticus 410.18
dracunculi uires Matth. 450.4
dracunculi facultates ex Gal. 410.9
dracunculus hortensis Matt. 410.30
dracunculi seminis noxa, & auxilia Matt. 909.35
Dryini ictus nota, & remedia Diosc. 952.11
dryini historia, & eius ictus signa Matt. ibid. 16
dryini morsus curatio 952.37
Dryopteris Diosc. 796.22
dryopteridis confid. Matt. 796.29
dryopteridis uires ex Gal. 796.41
Dulcis radix Diosc. 443.31
dulcis radix Theophr. Scytica appellata 444.36
dulcis radices confid. Matt. 443.41
dulcis radices uires ex Gal. 444.42
dulcis radices uires Matt. 444.40
dulci radice in describenda Plinij error 443.52

E

E *Benus Dioscoridi* 143.25
ebeni confid. Matth. 143.39
ebeni genera duo 143.49
ebeni uires ex Gal. 144.14
ebeno in describendo peculiaris Pausania historia
 143.49
ebeni secundum genus pumilum non esse Eghelum cō-
tra Anguillarij sententiam 144.1
Ebulum Diosc. 781.53
ebuli confid. Matt. 782.33
ebuli uires Matth. 782.54
ebuli facultates ex Gal. 783.33
Ebur Diosc. 267.42
eboris confid. Matt. 268.1
eboris uires ex Gal. 269.12
Echinus marinus Diosc. 215.26
echini marini confid. & hist. Matth. 215.43
Echinometra 215.52
echinorum uires ex Gal. 216.12
Echinus terrestris Diosc. 216.19
echini terrestris confid. Matth. 216.44
echini terrestris facultas 216.43
Echion Diosc. 638.1
echij confid. Matt. 638.16
echij uires ex Paulo 638.46
Elæomeli Diosc. 64.30
elæomelitis confid. Matth. 64.37
Elaphoboscon Diosc. 516.42
elaphobosci confid. Matt. 516.54
elaphobosci uires ex Gal. 517.10
elaphobosco in censendo Ruellij opin. suspecta 517.2
Elaphoscorodon Diosc. 390.22
Elaterion Diosc. 759.35
elaterium

Index.

elaterium medicamentorum omnium diuturnissimum
 760.33
elaterij vires ex Mesue 760.50
elaterij noxa & remedia Diosc. 926.60
elaterij epoti curatio Matth. 927.6
Elatine Diosc. 647.1
elatines consid. Matth. 647.40
elatines vires ex Gal. 647.49
Eleagnos Theophr. & eius historia 155.12
eleagno in censendo Matthioli opinio 155.30
Electarij in curatione cantharidum descriptio Matt.
 905.3
Electrum Diosc. 116.1
Eleliphacos Diosc. 477.57
Eleoselinum Dioscoridi 511.21
eleoselini consideratio Matthiolo 512.25
eleoselino in censendo Ruellij opinio explosa 512.36
Elephantorum historia Matth. 268.45
elephantes genua flectunt contra vulgi sententiam
 268.22
elephantorum dentes 269.5
Elichryson Dioscoridi 662.30
elichrysi consideratio Matthiolo 662.43
elichrysi vires ex Gal. 663.55
elichryso in censendo pingendoque Fuchsij opinio non accepta 662.54
elichryson alterum Matthiolo 662.62
Elleborine Dioscoridi 721.55
elleborines consideratio Matth. 721.58
Elleborum album Diosc. 754.1
elleborum nigrum Diosc. 754.25
elleborum nigrum flore herbaceo non esse consiliginē
 756.18
elleborum nigrum communis usus nō esse Aconitum, contra Solerium 756.40
ellebori utriusque consid. Matth. 754.48
ellebori utriusque vires ex Mesue 757.48
ellebori utriusque facultates ex Gal. 758.23
ellebori nigri genera tria 754.49
ellebori nigri dilutum ad quartanas Matth. 754.57
ellebori nigri historia Matth. 755.42
elleboro in propinando Herophili sententia damnata
 756.9
ellebori semen coturnicum esca 756.26
ellebori albi noxa, & remedia Diosc. 926.60
ellebori epoti curatio Matth. 927.6
ellebori nigri noxa & curatio Matt. 927.48
Empetron Dioscoridi 789.41
empetri consideratio Matthiolo 789.45
empetri vires ex Galeno 789.54
empetro in censendo Plinij lapsus 789.48
Ephemerum Dioscoridi 698.11
ephemeri colchici consid. Matt. 698.19
ephemeri colchici vires ex Gal. 700.45
ephemeri colchici noxa, & remedia Diosc. 907.1
ephemeri colchici venenum, & curatio Matthiolo
 ibidem 15
ephemero in censendo Fuchsij opinio explosa 700.15
Epimedium Dioscoridi 633.58
epimedi consideratio Matthiolo 634.4
epimedi vires ex Galeno 634.17
Epimelis Galeno quid 189.20

Epipactis Dioscoridi 721.55
epipactis consideratio Matthiolo 721.58
Epithymum Dioscoridi 786.6
epithymi consideratio Matthiolo 786.24
epithymo in examinando disputatio 786.61
epithymum ubi plurimum 787.34
epithymi vires ex Mesue, & Gal. 788.5
Equisetum maius Dioscoridi 653.50
equisetum minus Dioscoridi 653.57
equiseti genera quatuor Matth. 655.1
equiseti cuiusque consid. Matt. ibidem
equiseti vires Matthiolo 655.14
equiseti vires ex Galeno 655.17
equiseto minori in censendo Fuchsij opinio explosa
 655.10
Equorum Lichenes Dioscoridi 260.61
Equinum coagulum Dioscoridi 288.2
equini coaguli vires ex Galeno 288.26
equinum stercus Dioscoridi 294.19
Eretia terra Dioscoridi 884.14
Erica Dioscoridi 126.30
erica baccifera Matth. 127.42
erica consideratio Matth. 126.34
erica genera plura 127.36
erica facultates Matthiolo 127.50
erica vires ex Gal. 127.48
Erigeron Dioscoridi 710.10
erigerontis vires ex Gal. 711.2
erigerontis consideratio Matthiolo 710.52
erigerontis Matth. genera duo 710.57
Erinus Dioscoridi 639.17
erini consideratio Matth. 639.26
erini vires ex Gal. 639.43
Eruca Dioscoridi 375.57
eruca consideratio & vires Matt. 376.34
eruca genera duo ibidem
eruca vires ex Galeno 376.42
eruca facultates Matt. 376.40
eruca animalia Dioscoridi 271.50
erucarum historia Matthiolo 271.52
erucarum generatio 272.7
eruca quomodo fugentur 272.14
erucarum in Aurelias transmutatio 271.61
eruca pinorum Dioscoridi 272.40
erucarum pinorum consideratio & historia Matth.
 273.6
erucarum pinorum ebibitarum symptomata, & remedia Dioscoridi 905.15
erucarum pinorū malefica vis, et cura. Matt. 905.30
Eruilia quæ 326.61
Erium Dioscoridi 327.12
erui consideratio Matth. 327.57
erui vires ex Gal. 328.18
eruo in censendo Brasauoli, & Fuchsij opinio explosa
 328.1
Eryngium Diosc. 461.1
eryngium marinum non esse Crocodilium 462.2
eryngium marinum & eius historia Matth. 461.29
eryngij consideratio Matthiolo 461.19
eryngium non esse Arabum secacul 462.4
eryngium planum 461.33
eryngij vires ex Galeno 462.25

Index.

<i>Erysimon</i> Dioscoridi	397.36	<i>ferri scorie, stercoreisq; confid.</i> Matt.	835.6
<i>erysimi</i> consideratio Matt.	397.48	<i>ferri scobis epota noxa, & curatio</i> Matt.	922.49
<i>Erythrodanum</i> Diosc.	597.36	<i>ferri squama epota noxa & curatio</i>	ibidem
<i>erythrodani</i> consideratio Matt.	597.49	<i>ferri recrementi noxa & cura.</i>	ibidem
<i>erythrodani uires ex Galeno</i>	597.60	<i>Ferula</i> Dioscoridi	525.58
<i>Esula maior</i>	776.1	<i>ferula</i> confid. Matt.	526.1
<i>esula minor</i>	776.28	<i>ferula & ferulaginis historia ex Theoph.</i>	526.12
<i>Euoninus arbor & eius historia</i> Matth.	152.1	<i>ferula uires ex Gal.</i>	526.42
<i>euonimi hist.</i> Theophr.	152.6	<i>ferula ubi maxima</i>	526.38
<i>Eupatorium</i> Dioscoridi	647.56	<i>ferula asinis gratissima, cateris uero quadrupedibus</i>	526.35
<i>eupatorii</i> confid. Matth.	648.32	<i>lethales</i>	526.35
<i>eupatorii vulgaris historia</i> Matth.	ibidem	<i>ferula contactu murena piscis confestim moritur</i>	526.36
<i>eupatorii uires ex Gal.</i>	649.29	<i>Fiber</i> Diosc.	247.30
<i>eupatorii vulgaris uires</i> Matt.	649.14	<i>fibri</i> consideratio Matthiolo	248.1
<i>eupatorio uulgari in censendo Ruellij opinio non accepta</i>	648.48	<i>fibros sibi testes amputare, fabulosum</i>	248.16
<i>eupatorio Mesuis in censendo Cordi, & Fuchsij opinio confutata</i>	649.6	<i>fibrini testes parui sunt, substricti, & spine inhaerentes</i>	248.14
<i>eupatorium Mesui quid</i>	648.50	<i>Ficus</i> Cypria	209.42
<i>Euphorbium</i> Dioscoridi	532.55	<i>ficus Indica & eius historia</i> Matth.	210.49
<i>euphorbij</i> consideratio Matt.	533.7	<i>fici</i> Dioscoridi	209.60
<i>euphorbij inuentor quis</i>	533.16	<i>ficorum</i> consideratio Matt.	210.39
<i>euphorbij uires ex Actio, & Actuatio</i>	533.21	<i>ficorum facultates ex Gal.</i>	211.51
<i>euphorbij facultates ex Mesue</i>	533.27	<i>ficorum uires</i> Matth.	212.37
<i>euphorbij uires ex Gal.</i>	533.45	<i>ficus agrestis</i>	212.34
<i>euphorbij epoti noxa, & curatio</i> Matth.	927.57	<i>fici praecoces, siue grossi</i>	210.22 & 210.37
<i>Euphrasia</i> confid. & historia Matth.	651.55	<i>fici ligni cinis</i> Diosc.	210.28
<i>euphrasia uires</i> Matt.	651.60	<i>Filicula</i> Dioscoridi	795.28
<i>euphrasiatum uinum</i>	651.62	<i>filicula</i> consideratio Matth.	795.41
F			
<i>Faba</i> Dioscoridi	320.32	<i>filipendula & eius hist.</i> Matth.	571.14
<i>fabae</i> historia Matthiolo	320.60	<i>filipendula uires</i> Matth.	572.49
<i>fabarum uires ex Gal.</i>	321.10	<i>Filix</i> mas Diosc.	794.1
<i>fabae Aegyptia</i> Diosc.	322.54	<i>filix femina</i> Diosc.	794.14
<i>fabae Aegyptiae</i> confid. Matth.	323.7	<i>filicis utriusque</i> confid. & historia Matt.	794.53
<i>fabae syluestris, & eius hist.</i> Matth.	321.56	<i>filicis seminis colligendi superstitiosa hominum opinio</i>	794.56
<i>Fax</i> Dioscoridi	867.50	<i>filicis utriusq; uires ex Theoph.</i>	794.59
<i>facis, & Tartari</i> confid. & uires Matt.	868.1	<i>Fimum</i> Diosc.	294.1
<i>Fagus</i> Dioscoridi	159.49	<i>fimi uires</i> Galeno	294.40
<i>fagi</i> confid. & hist. Matth.	160.47	<i>Flammula, & eius historia, & uires</i> Matt.	618.44
<i>fagi fructu maxime delectantur Glires, & Sciuri</i>	160.54	<i>flammula sumpta noxa, & curatio</i> Matt.	909.10
<i>fagi uires</i> Matth.	161.3	<i>flores quo tempore decerpendi ac recondendi</i>	7.22
<i>Farfara</i>	560.14	<i>flores sicci quam diu durent</i>	7.31
<i>Farfugium, siue farranum</i> Matt.	561.43	<i>florum in plantis uarietas</i>	13.53
<i>Farris</i> confid. & hist. Matth.	312.28	<i>flos aris</i> Diosc.	831.27
<i>farris, & Halice</i> differentia	312.30	<i>floris aris</i> historia Matt.	831.39
<i>Fausel Serapioni</i> quid	204.60	<i>floris aris uires ex Gal.</i>	831.46
<i>Fel</i> Dioscoridi	292.40	<i>flos diui Iacobi, & eius uires ex Gal.</i>	710.58
<i>fellis uires ex Gal.</i>	293.1	<i>flos salis</i> Diosc.	864.42
<i>fellis bubuli lapis, & eius uires</i>	293.13	<i>flos Punice</i> Diosc.	173.12
<i>fellis pardi uenenum & eius remedia</i> Matt.	920.18	<i>flos Solis & eius hist.</i> Matth.	498.42
<i>fellis uiperæ uenefica uis, & auxilia</i> Matt.	920.26	<i>flos syluestris punice</i> Diosc.	173.18
<i>fellis canis piscis uenenum & cura</i> Matt.	920.37	<i>Fluminibus quæ plantæ adnasci gaudeant</i>	9.42
<i>felis cerebri maleficium & remedia</i> Matthiolo	920.40	<i>Feniculum</i> Diosc.	517.19
<i>Ferri rubigo</i> Diosc.	834.58	<i>feniculum erraticum</i> Diosc.	517.40
<i>ferri rubiginis</i> confid. Matt.	835.6	<i>feniculi utriusque</i> confid. Matth.	517.52
<i>ferri scorie</i> Diosc.	835.1	<i>feniculi uires ex Gal.</i>	518.4
<i>ferri stercus</i> Diosc.	835.1	<i>Fenum graecum</i> Diosc.	317.42
		<i>feni graeci</i> hist. Matth.	317.59
		<i>feni graeci uires</i> Matth.	318.1
		<i>feni graeci</i> confid. & uires ex Gal.	318.7
		<i>Foliorum in plantis uarietas</i>	4.25
		<i>foliorum</i>	

Index.

foliorum in plantis comparatio, & similitudo inter se

11.27	
foliorum in coloribus discrimen	12.24
Fomes ignis ex tussilagine omnium optimus Matth.	
560.48	
Fontium in riguis quæ plantæ proueniant	9.48
Fossilium facultates	808.25
Fragaria, & fragorum consideratio & uires Matth.	
651.15	
Frangula & eius uires & hist. Matth.	783.42
Fraxinella	616.23
Fraxinus Dioscoridi	114.32
fraxini species	114.37
fraxini confid. & historia Matt.	114.37
fraxini uires Matth.	115.12
fraxinum cum Taxo confundit Plinius	114.50
fraxini oleum	115.16
Fru mentum Indicum & eius hist. Matth.	305.37
Fru ctus quando decerpenti, et quô conseruandi	7.43
frutices	8.57
Fucus marinus Diosc.	712.32
fuci marini consideratio Matt.	712.39
fuci marini uires ex Gal.	712.57
Fuligo è myrrha, resina, styrace Diosc.	86.28
fuligo liquida picis Diosc.	98.45
fuligo pictoria Dioscoridi	886.19
fuligo thuris Dioscoridi	82.32
fuliginum omnium uires Galeno	99.52
Fumaria Dioscoridi	722.10
fumariæ consideratio Matth.	722.47
fumaria alterum genus	722.56
fumaria genera ex Plinio	722.50
fumaria uires ex Mesue	723.22
fumariæ facultates ex Gal.	723.43
Fungi Dioscoridi	696.18
fungorum confid. & genera Matth.	696.45
fungorum uaria genera	697.3
fungi lucernarum	697.17
fungi corporis affectus	697.35
fungi ex alba populi caudice quomodo facile haberi possint	119.58
fungorum uires ex Galeno	697.40
fungorum strangulatus, & remedia Diosc.	918.44
fungorum uenefica natura Matth.	918.52
fungorum preparatio	918.60
fungorum ueneni remedia	919.12

G

Agates lapis Dioscoridi	875.40
Gagate lapidis confid. Matth.	875.48
gagate lapidis historia & uires ex Gal.	876.6
Galactites lapis Dioscoridi	877.55
galactitæ lapidis historia Matth.	878.1
Galanga confid. & genera	22.55
galanga uires	22.61
Galaxias lapis Diosc. lege Morochthi comment.	
Galbanum Dioscoridi	533.55
galbani consideratio Matth.	534.9
galbani uires ex Galeno	534.16
Galega quid, & eius uires	495.54
Galenî nauigationes	2.40

galeni lectio in thure restituta	83.34
galeni in prunis defensio contra Brasauolum	195.22
galeni de pistaciorum uiribus opinio ab Auicenna re probata	201.12
galeni, & Dioscoridis in Seripho, & Santonico absinthio, sententia uaria	467.26
galenus in coriandro à Diosc. dissentit	509.21
galeni locus suspectus de aspleno	587.14
galenus notatur in argento uiuo	849.18
galeni sententia de trifolio	557.8
galeni liber de theriaca ad Pisonem suspectus ibi.	25
Galerita Dioscoridi	266.22
galeritæ consideratio Matthiolo	266.43
Galion Dioscoridi	709.47
galij confid. Matt.	709.57
galij uires ex Gal.	710.1
Galiopsis Diosc.	708.30
galiopseos consideratio Matt.	708.40
galiopsi in consideranda Fuchsij opinio explosa	
708.61	
galiopsim non esse scrophulariam	708.46
Galla Dioscoridi	164.24
gallarum confid. Matth.	164.37
gallarum uires ex Galeno	165.28
galla omphacitide in censenda Cornarij opin. explosa	
164.44	
galla omphacitidis	164.42
gallarum prasagium	165.23
Galli & gallinæ Diosc.	261.47
gallorum & gallinarum confid. & uires	261.61
gallarum uis in auro resoluendo	262.27
gallinaceum stercus	294.23
Gallitricum quid	582.11
Gammarorum lapides	228.58
Garum Dioscoridi	256.40
gari consideratio	256.50
Gattaria herba quæ, & eius descriptio Matt.	483.6
gattariæ uires Matth.	483.12
Gelsominum lege Iasminum	
Genistæ consideratio Matth.	764.33
genistæ historia & uires	764.42
Genitale cerui Diosc.	260.16
genitalis cerui confid. & uires Matth.	260.18
gentes tutæ a serpentibus eorumque ictibus medentes	
942.50	
Gentiana Dioscoridi	439.1
gentianæ consideratio Matth.	439.28
gentianæ stillatitiæ aquæ uires Matth.	440.5
gentiana minor duplex	440.9
gentianæ minoris uires Matth.	440.19
Geodes lapis Diosc.	883.58
geodæ lapidis confid. Matth.	883.62
Geranium Diosc.	566.6
geranij Diosc. genera duo	ibidem
geranij consideratio Matt.	566.9
geranij Matthiolo genera plura	567.47
geranij primi uires ex Plinio	568.43
geranij secundi uires Matth.	568.48
Gingiber Diosc.	402.41
gingiberis confid. & historia Matth.	402.49
gingibere in censendo Brasauoli opin. explosa	403.1
gingiberis uires ex Galeno	403.4

B 3

gingidion

Index.

Gingidion Diosc.	372.46
gingidij confid. Matt.	372.52
gingidij historia	372.55
gingidio in censendo Ruellij, et Fuchsij opinio explosa	372.53
gingidij facultates ex Gal.	374.5
Girasole lege Ricinus	
Gith Diosc.	527.56
gith confid. Matt.	528.8
gittago & gittone quid	528.26 & inde
Gladiolus Diosc.	634.26
gladioli confid. Matth.	634.43
gladioli uires ex Gal.	634.60
gladiolus Plinio quid	634.57
Glandes Diosc.	159.45
glandiferarum arborum confid. Matt.	159.54
glandiferarum arborum uires ex Gal.	162.36
glans unguentaria Diosc.	765.8
glandis unguentaria confid. Matth.	765.18
glandis unguentaria uires ex Mesue	766.29
glandis unguentaria uires ex Gal.	766.43
Glastum sativum Diosc.	431.21
glastum sylvestre Diosc.	431.25
glasti utriusque confid. Matt.	432.4
glasti uires ex Gal.	432.10
Glaucium Diosc.	535.30
glaucij confid. Matt.	535.34
glaucij uires ex Gal.	535.47
glaucij adulteratio	535.39
Glaux Dioscoridi	747.22
glaucis confid. Matth.	747.28
glaucis uires ex Gal.	747.53
glauce in censendo Ruellij opinio explosa	747.38
Gleucinum Dioscoridi	73.7
gleucini confid.	73.12
Glirium historia, & uires	281.43
Gluten piscium Diosc.	535.60
glutinum Diosc.	535.53
glutinis confid. & uires Matth.	536.1
Glycyrrhiza Diosc.	443.31
glycyrrhiza confid. Matt.	443.41
glycyrrhiza uires ex Gal.	444.42
Gnaphalion Diosc.	569.1
gnaphalion confid. Matt.	569.8
gnaphalij uires ex Gal.	569.54
Gnidium granum Diosc.	780.10
gnidium oleum	66.44
Gobius Dioscoridi	253.34
gobiorum confid. Matth.	254.1
gobij facultas ex Gal.	254.4
gobij fluuiatiles	255.20
Gossipij confid. Matth.	319.7 & 569.34
Gramen Diosc.	639.54
gramen arundinaceum Diosc.	639.61
gramen Parnasi Diosc.	640.2
gramen daetylitum non esse Coronopum cōtra Ruellij sententiam & Leoniceni	641.13
gramen daetylite	641.4
gramen Parnasi Matt.	641.52
graminis uires ex Plinio	640.24
graminis confid. & historia ex Plinio	640.15
gramen aculeatum	358.8

graminis uires ex Gal.	641.53
Grandinis impetum quæ arceant	16.14
granum regium lege ricinus	
Gratiola herba	471.18
gratiolæ historia, & uires Matt.	ibidem
Grossi Diosc.	210.23 & 210.40
Guaiaci ligni confid. Matt.	140.20
guaiaci genera tria	144.25
guaiaci cortices	145.10
guaiaci planta 145.20 eius facultates	145.24
guaiaci uinum Matthiolus primus dedit	145.40
guaiaci uini conficiendi, & propinandi ratio	
145.59 & 146.35	
guaiacum lignum præstantius quod	144.40
Gummi acaciæ examinatio	153.43
gummi arabici examinatio	ibidem
Gummi amygdalæ Diosc.	199.42
gummi cerasi Diosc.	177.1
gummi elemi facult. & confid.	159.22
Gypsum Diosc.	868.39
gypsi confid. Matt.	868.42
gypsi uires ex Gal.	868.49
gypsi strangulatus remedia Diosc.	919.22
gypsi ueneficium eiusq; curatio Matt.	919.29

H

Hæmatites lapis Diosc.	874.20
Hæmatitis lapidis confid. Matt.	874.36
hæmatitæ lapidis uires ex Gal.	874.48
hæmatitæ lapidis uires ex Alexand.	ibidem.60
Hæmorrhoi iccus notæ, & curatio Diosc.	952.46
hæmorrhoi pernitiosus iccus, & hist. Matth.	953.1
hæmorrhoi morsus notæ, & remedia	953.20
Halica Diosc.	311.58
halicæ confid. Matt.	312.1
halicæ uires ex Gal.	312.20
halicæ & farris differentia	312.30
Halicacabū solanum Diosc. lege solanum halicacabū	
Halimus Diosc.	130.14
halimi confid. Matt.	130.18
halimus Mauritanis molochia	130.30
halimi uires ex Gal.	130.50
Handachocha Arabicis quid	727.15
Harmola Diosc.	494.1
harmolæ consideratio Matt.	494.47
harmolæ descriptio Matthiolo	494.60
harmola in censenda Fuchsij error, et eiusdem in Aui cennam calumnia confutata	495.15
harmola in deligenda seplasiariorum lapsus	495.2
Hastula regia Diosc.	413.50
hastulæ regię confid. Matt.	414.1
hastulæ regię uires Matth.	414.34
hastulæ regię uires ex Gal.	414.40
Hedera Diosc.	425.28
hedera serpētibz gratissima	426.57
hedera terrestris & eius historia Matt.	427.4
hedera terrestris uires Matth.	427.10 et 539.13
hedera confid. & genera Matthiolo	425.47
hedera facultates Matt.	426.58
hedera uires ex Gal.	427.24
Hedychroon Diosc.	73.59
Hedychroi	

Index.

<i>bedychroi compositio ex Gal.</i>	73.62	<i>hippocampi confid. & opiniones Matth.</i>	217.35
<i>Hedyaron, uide Securidaca</i>		<i>hippocampi descriptio</i>	217.47
<i>Helcysma Dios. lege argenti recrementum</i>		<i>hippocampi uires ex Galeno</i>	218.9
<i>Helenium Dios.</i>	61.26	<i>hippocampi uires ex Aeliano</i>	218.13
<i>helenij confid. Matth.</i>	61.52	<i>Hippoglosson Diosc.</i>	741.1
<i>helenij historia</i>	ibidem	<i>hippoglossi consideratio Matt.</i>	741.7
<i>helenij caput Dios. mutilum, & deprauatum</i>	62.1	<i>hippoglossi uires Matth.</i>	741.17
<i>helenium tela ueneno non inficere contra lib. de the- riaca ad Pisonem</i>	62.34	<i>Hippolapathon Diosc.</i>	335.24
<i>helenium alterum Dios.</i>	61.42	<i>hippolapathi consideratio Matth.</i>	335.57
<i>helenij aegyptij confid.</i>	62.12	<i>hippolapathi genera duo</i>	ibidem
<i>helenij uires ex Gal.</i>	62.29	<i>hippolapathi uires ex Galeno</i>	337.1
<i>Helichryson, uide supra in Elichryso</i>		<i>Hippomarathon Diosc.</i>	517.40
<i>Helioscopius tithymalus Dios.</i>	772.34	<i>hippomarathi descriptio, & uires Plinio</i>	517.52
<i>Heliotropium magnum Dios.</i>	799.18	<i>Hippophaes Dioscoridi</i>	770.46
<i>heliotropium paruum Dios.</i>	800.1	<i>hippophais confid. Matt.</i>	771.1
<i>Heliotropij utriusq; confid.</i>	800.12	<i>Hippophaston Dioscoridi</i>	770.58
<i>Heliotropio in censendo Ruellij error</i>	800.18	<i>hippophasti consideratio Matth.</i>	771.1
<i>heliotropij uires Matt.</i>	800.34	<i>Hippopotami testes Diosc.</i>	245.52
<i>Helleborine uide Elleborine</i>		<i>hippopotami historia Matt.</i>	245.56
<i>Helleborem uide Elleborum</i>		<i>hippopotami imago quæ Romæ habetur descriptioni non correspondet</i>	246.32
<i>Helxine cissampelos Dios.</i>	646.28	<i>hippopotami uires</i>	247.13
<i>helxines confid. Matt.</i>	646.34	<i>Hippofelinon Diosc.</i>	511.29
<i>helxines uires ex Gal.</i>	646.56	<i>hippofelini consideratio Matt.</i>	512.51
<i>helxines altera Dios.</i>	700.59	<i>hippofelini uires ex Galeno</i>	513.57
<i>helxines confid. Matt.</i>	701.6	<i>Hirci barbula Diosc.</i>	379.44
<i>helxines uires ex Gal.</i>	701.27	<i>hirci barbula consideratio Matth.</i>	379.48
<i>helxines alterius uires ex Gal.</i>	ibidem	<i>hircinum iecur Diosc.</i>	259.16
<i>Hemerocallis Dios.</i>	574.1	<i>hircinum seuum Diosc.</i>	288.60 & uires 290.19
<i>hemerocallis confid. Matt.</i>	574.13	<i>Hirculus Diosc.</i>	29.43
<i>hemerocallis genus alterum Matt.</i>	574.20	<i>Hirudinum deuoratarum remedia Diosc.</i>	926.29
<i>hemerocallis uires ex Gal.</i>	575.20	<i>hirudinum deuoratarum noxa Matt.</i>	926.35
<i>Hemionitis Diosc.</i>	587.40	<i>hirudinum deuoratarum curatio</i>	926.40
<i>hemionitidis confid. Matt.</i>	587.45	<i>Hirundines Dioscoridi</i>	266.54
<i>Herba bella donna quæ</i>	639.56	<i>hirudinum historia Matth.</i>	267.20
<i>herba mirabilis ad excitandam uenerem</i>	580.51	<i>hirudinum uires ex Galeno</i>	267.31
<i>herbarum formæ descriptæ parum conferunt ad co- gnoscentia simplicia</i>	3.54	<i>hirudinum sterces oculis perniciosum</i>	ibidem
<i>herbæ quo pacto legendæ, siccandæque sint</i>	6.55	<i>Historia rustici à serpente hasta transfixo interfecti</i>	890.51
<i>Herbas colligere certis temporibus non est ab re</i>	6.36	<i>historia rustici succu morsus fera perempti</i>	891.14
<i>herbæ quæ</i>	8.60	<i>historia fraudis circumforanei uenenum innoxie su- mere profitentis</i>	899.57
<i>herbæ quæ in alias profiliunt plantas</i>	10.17	<i>historia casus ex cicuta sumpta</i>	910.40
<i>herba giulia Hetruscis quæ</i>	648.53	<i>Holostium Dioscoridi</i>	622.52
<i>herba paris, & eius hist. & uires Matth.</i>	689.58	<i>holostij consideratio Matth.</i>	622.57
<i>herba paris non est Aconitum contra sententiam Fu- chsi</i>	689.57	<i>holostij mentio</i>	318.33
<i>herba trinitatis</i>	734.21	<i>holostij uires ex Gal.</i>	623.51
<i>herbæ trinitatis uires Matth.</i>	734.34	<i>Hordeum Dioscoridi</i>	306.23
<i>Hermodactyli confid. & histo. Matth.</i>	699.40	<i>hordei consideratio Matt.</i>	306.43
<i>hermodactylo in censendo Fuchsi lapsus</i>	699.60	<i>hordei facultas ex Gal.</i>	307.9
<i>hermodactylo in examinando Monachorum opinio explosa</i>	700.40	<i>hordeaceus panis</i>	307.34
<i>Hermolaus à calumnia uindicatur</i>	683.29	<i>Horminum syluestre Diosc.</i>	581.24
<i>Hieracium magnum Diosc.</i>	510.1	<i>horminum Dioscoridi</i>	581.18
<i>hieracium paruum Diosc.</i>	510.8	<i>horminum syluestre Matt.</i>	582.8
<i>hieracij utriusque consideratio & uires ex Plinio</i>	510.44	<i>hormino in censendo Plinij lapsus</i>	582.24
<i>hieracij utriusque historia Matth.</i>	510.46	<i>hormini consideratio Matth.</i>	581.57
<i>hieraphili lapsus</i>	756.7	<i>horminum cereale</i>	582.30
<i>Hiericuntam non esse Amomum</i>	45.14	<i>Humana salua scorpiones interficit</i>	297.32
<i>hiericuntæ uires</i>	ibidem	<i>humana urina uires Diosc.</i>	296.20
<i>Hippocampus Diosc.</i>	217.10	<i>humani stercores uires</i>	294.28 & 46
		<i>humani lactis uires Diosc.</i>	283.48 Galeno 284.47
		<i>Hyacinthus Diosc.</i>	668.38
		<i>hyacinthi</i>	

Index.

<i>hyacinthi confid. Matt.</i>	668.48
<i>hyacinthi uires ex Gal.</i>	668.61
<i>hyacinthi orientalis Matth. genera duo</i>	668.56
<i>Hydri historia, morfus, & curatio Matth.</i>	954.10
<i>Hydromeli Dios. lege aqua mulsa</i>	822.19
<i>hydromelon Dios.</i>	404.1
<i>Hydropiper Diosc.</i>	404.40
<i>hydropiperis confid. Matt.</i>	404.40
<i>hydropipere in censendo Ruellij opinio explosa.</i>	
404.45	
<i>hydropiperis uires Matt.</i>	405.6
<i>hydropiperis uires ex Gal.</i>	405.50
<i>Hyoscyaminum oleum Dios.</i>	66.12
<i>hyoscyamini olei uires</i>	66.33
<i>hyoscyamini parandi ratio</i>	66.40
<i>hyoscyamum Dios.</i>	673.60
<i>hyoscyami confid. Matt.</i>	674.53
<i>hyoscyami uires ex Gal.</i>	675.35
<i>hyoscyami albi confid. Matt.</i>	675.3
<i>hyoscyami uires Matth.</i>	675.26
<i>hyoscyami esu apri conuellantur</i>	675.33
<i>hyoscyami nouum genus & historia</i>	675.23
<i>hyoscyami noxa, et auxilia Dios.</i>	912.61
<i>hyoscyami noxia uis Matthiolo</i>	913.6
<i>hyoscyami utriusq; noxa curatio</i>	913.22
<i>Hypecoon Dios.</i>	673.28
<i>hypecoi confid. Matt.</i>	673.32
<i>hypecoi uires ex Gal.</i>	673.50
<i>Hypericon Dios.</i>	605.40
<i>hyperici confid. Matt.</i>	606.13
<i>hyperici uires Matth.</i>	607.44
<i>hyperici uires ex Gal.</i>	607.52
<i>hyperico in describendo Plinij erratum</i>	606.23
<i>hyperico in censendo Erasauli opinio improbata.</i>	
606.28	
<i>hyperico in examinando Monachorum opinio falsa.</i>	
607.38	
<i>Hypocistis Dios.</i>	140.48
<i>hypocistidis consideratio Matth.</i>	140.59
<i>hypocistidis uires ex Gal.</i>	141.60
<i>hypocistide in censendo Fuchsij error</i>	141.43
<i>hypocistidis loco quæ recipienda</i>	141.50
<i>Hyssopum Diosc.</i>	469.48
<i>hyssopi confid. Matth.</i>	469.58
<i>hyssopi genera duo Dios.</i>	469.48
<i>hyssopum montanum & confid. Matt.</i>	470.49
<i>hyssopi hortensis descriptio Matthiolo</i>	470.52
<i>hyssopi uires Matt. 470.55 Gal.</i>	ibidem 60
<i>hyssopi uires ex Mesue</i>	470.61
<i>Hystricis mentio Matthiolo</i>	216.61

F

I acea herba	734.21
lacea genera duo	734.39
iacobi Syluij in acacia opinio improbata	154.6
Iasminum Diosc.	75.26
iasmini unguenti confid.	75.33
Iaspis Diosc.	881.57
iaspidum genera plura, & uires Matt.	882.1
iaspidum natura	882.8
iaspidis uires ex Gal.	882.11

Iberis Diosc.	213.47	eius confid.	ibidem 54
iberis, & lepidium idem			214.7
iberis à Damocrate carmine descripta			214.9
iberide in censenda Monachorum error			214.34
iberis altera Paulo			214.42
Ibicus animalis stercus, & eius admirandæ uires			
	296.1		
Ibiscus, uide Althæa			
Ichthyocolla Dios. lege glutinum			
Ictuum uirulentorum communis curatio Dioscoridi			
	939.1		
Idea radix Dios.			652.47
ideæ radices confid. Matt.			752.53
ideæ radices uires ex Gal.			652.58
Iecur apri Dios.			259.17
Iecur asinum Dios.			259.14
Iecur canis rabidi Dios.			259.16
Iecur caprinum Dios.			259.14
Iecur mergi Dios.	259.21	&	260.2
Iecutorum diuersorum confid. Matt.			259.43
Iecur lupinum			259.50
Iesemin unde dictum			76.6
iesemini uires ex Serapione			76.9
Ilex Dioscoridi			159.50
ilicis confid. Matt.			161.7
ilicis genera duo			161.12
Imperatoria consideratio, historia & uires Matth.			
	516.4		
imperatrix herba quæ			23.43
Impia herba Plinij			569.18
Impositores quandoque etiam peritos decipiunt			4.6
Indica barundo			124.27
indicum Dios.			845.45
indici confid. Matt.			845.50
Intybus Dioscoridi			359.57
intybi confid. Matth.			360.11
intybus sylvestris duplex			360.20
intybus satina duplex			ibidem
intybi genera quatuor			ibidem
intybus crispa			361.18
intybi uires ex Gal.			363.60
Ioannis de Vigo lapsus			76.18
Iocineræ animalium			259.14
Iouis glandes Dios. lege Nux iuglans			
Irini unguenti confid.			72.60
irio Dioscoridi			397.36
irionis confid. Matt.			397.48
irione in censendo Ruellij & Hermolai opinio repro-			
bata			397.59
irionis genera duo			399.4
iris Dioscoridi descripta			17.59
Iridis confid. & genera 18.33		eius uires	19.24
iris cognomine astragalitis			19.48
iridis mentio à Gal.			19.60
iridis uires Matt.			19.30
iridis domesticæ historia Matt.			18.33
iridis sylvestris historia Matt.			18.39
iridis electuarium ad hydropem			19.39
Irinum oleum			19.44
Isatis domestica Dios.			431.21
isatis sylvestris Dios.			431.25
isatis consideratio Matt.			432.4
			isatis

Index.

isatis uires ex Gal. 432.10
Ifopyron Dioscoridi 733.1
isopyri confid. Matt. 733.10
Iua muscata 557.53
Iudaicus lapis Diosc. 879.45
iudaici lapidis uires ex Gal. 879.50
Iuglandes nuces Diosc. 201.52
iuglandium confid. Matth. 202.1
iuglandium uires ex Gal. 202.30
iuglandes condite 202.49
Iuncus Dioscoridi 658.55
iuncus floridus Matth. 659.38
iunci confid. & uires Matt. 659.33
iunci uires ex Gal. 659.35
iunci Galeno genera plura 659.36
iuncus odoratus Diosc. 47.23
iunci odorati confid. Matt. 47.40
iunci odorati uires ex Gal. 48.59
iunco odorato in censendo Monachoru opinio explosa 48.10
iuncum odoratum communis usus genuinum esse contra Anguillarum 48.30
Iuniperus Diosc. 104.40
iuniperi confid. Matt. 104.58
iuniperi caput in Dioscoridi deprauatum 104.60
iuniperi domestica 105.26
iuniperi materies aterna 105.30
iuniperi gummi 105.36
iuniperi uires ex Gal. 106.17
iuniperum Diosc. non esse Theophrasti cedrum contra quosdam 105.14
iuniperi uires Matthiolo 105.39 & 106.2
iuniperinum oleum, & eius uires Matt. 105.62
Ius galli ueteris Dioscoridi 261.53
ius piscium Dioscoridi 256.47
Ixia Dioscoridi 447.19
ixia uenenum mortiferum 917.9
ixia uenenum, & remedia Diosc. 917.9
ixia uenefica natura Matt. 917.19
ixia ueneni curatio Matt. 917.48

K

K *Ali mauritanorum mentio* 343.20
Kali historia Matth. ibidem
Karabe Mauritanorum 118.7
Keiri quid lege Leucoium
Κερκίς quid 116.51
Kerua quid lege lathyris

L *Abrum Veneris Diosc.* 450.20
Labri Veneris confid. Matt. 450.60
Labri Veneris uires ex Gal. 451.35
Labrusca Diosc. 809.32
Laburnum 603.43
Lac Dioscoridi 283.20
lactis confid. Matt. 284.41
lac caprinum Dioscoridi 283.23
lac ouillum Diosc. 283.24
lac Bubulum Diosc. 283.25

lac Asinum Diosc. 283.45
lac Equinum Diosc. 284.1
lactis probatio 284.53
lac quo pacto solutium alui enadat 284.60
lactis bibendi ratio 285.6
lactis facultates ex Galeno 286.27
lactis facultates Matt. 284.61
latis coagulati uires 285.11
lac humanum Diosc. 283.49
lac Schiston Diosc. 283.37
lactis serum Diosc. 283.34
lactis intus coagulati noxa, & auxilia Dioscoridi 921.28
lactis coagulati confid. Matt. 921.35
lactis in uentriculo coagulati noxa 921.44
lactis in uentriculo coagulati curatio 922.2
Lacca, et de ea Arabum opinio uaria 58.27
lacca insectorum est Arabum lacca 58.39
lacca factitiæ genera 59.4
lacca & cancamum sunt idem 58.46
lacca factitia errore magno myropolas quandoque uti 59.29
Lacerta Diosc. 276.40
lacertarum confid. Matthiolo 277.24
lacerta Calcidica Dioscoridi 277.1
lacertarum Calcidicarum confid. Matt. 277.30
Lacryma, resina, & gummi 8.10
Lactuca Dioscoridi 370.40
lactuca syluestris Diosc. 370.51
lactuca confid. Matt. 370.60 *uires* 372.15
lactuca diuersa genera 370.60
lactuca syluestris consideratio Matt. 372.12
lactuca uires ex Gal. 372.13
Ladanum Diosc. 142.21
ladani confid. Matthiolo 142.37
ladani uires ex Gal. 143.5
ladani uires Matt. 142.53
ladanini olei parandi ratio 143.1
Lagopus Diosc. 631.38
lagopi confid. Matthiolo 631.41
lagopi uires ex Gal. 633.24
Lagrino uulgo quid 92.40
Lanium herba Plinio 79.20
Lampsana Diosc. 337.27
lampsana confid. Matthiolo 337.30
lampsana uires ex Gal. 337.40
Lana Diosc. 286.59
Lanaria herba Diosc. lege struthium
lanaria herba consideratio lege struthij consideratio
lanaria herba uires ex Gal. lege struthij uires ex Gal.
Lapathum Dioscoridi 335.10
lapathi genera plura Diosc. ibidem
lapathi confid. Matthiolo 335.27 *uires* 337.10
lapathi uires ex Gal. 337.1
Lapides cur pauci, cur multi fiat 805.16
lapidum colores unde uarij 805.32
lapidum diuersa discrimina 806.31
lapis plumbarius lege Molybdenus
lapidis plumbarij confid. lege Molybdeni confid.
lapis Bezabar Arabum 854.12
lapidis Bezabar historia, & uires ibidem
lapis in felle Bubulo repertus, et eius uires 293.12
lapis

Index.

<i>lapis in oculo ceruorum natus</i>	854.32
<i>Laricem igne non comburi falsissimū contra Vitruuij</i>	
<i>& Plinij opinionem</i>	91.9
<i>larix arbor & eius historia Matth.</i>	90.54
<i>larix agaricum profert</i>	91.38
<i>larigna resina</i>	91.53
<i>laricis pannum quid</i>	92.16
<i>Lasfer Dios.</i>	530.1
<i>lasferis consideratio Matthiolo</i>	530.30
<i>lasferis uires ex Gal.</i>	531.60
<i>Lasferpitium Diosc.</i>	529.59
<i>lasferpitij confid. Matth.</i>	530.39
<i>lasferpitij historia ex Theophrasto</i>	531.20
<i>lasferpitij uires ex Gal.</i>	531.55
<i>Lassulata</i>	481.4
<i>Lathyris Dios.</i>	776.46
<i>lathyris confid. Matth.</i>	776.57
<i>lathyris uires ex Actuatio</i>	776.60
<i>lathyris uires ex Galeno</i>	777.7
<i>lathyris noxa, & curatio Matt.</i>	927.59
<i>Lauanda siue lauendula quæ</i>	28.46
<i>Lauendula uires</i>	28.50
<i>Lauer Dios. idem quod sum</i>	
<i>laueris confid. Matt.</i>	352.48
<i>laueris uires ex Gal.</i>	353.1
<i>Laurentia herba quæ</i>	620.20
<i>Laureola lege Daphnoides</i>	
<i>Laurus Dios.</i>	112.10
<i>lauri baccæ Dioscoridi</i>	112.15
<i>lauri historia Matthiolo</i>	112.21
<i>laurini olei confid.</i>	67.50
<i>laurini olei uires</i>	67.54
<i>laurus lapidea</i>	113.23
<i>lauri uires ex Gal.</i>	113.30
<i>laurus ex se ignem producit</i>	113.13
<i>lauri uires Matth.</i>	113.16
<i>laurus Alexandrina Dios.</i>	751.55
<i>lauri Alexandrinæ confid. Matth.</i>	751.60
<i>lauri Alexandrinæ uires ex Gal.</i>	752.47
<i>Ledon Diosc. lege ladanum</i>	
<i>Lemnia terra Diosc.</i>	851.17
<i>lemniæ terræ confid. ex Gal. per totum</i>	851.24
<i>lemniæ terræ exploratio & historia noua</i>	852.59
<i>lemniæ terræ uires</i>	854.14
<i>lemnia terra quid censeatur</i>	852.44
<i>lemnia terra nunc aliter se habet quàm tēpore Galeni</i>	853.7
<i>Lens Dioscoridi</i>	324.9
<i>lentis confid. & hist. Matth.</i>	324.26
<i>lentium uires ex Gal.</i>	324.40
<i>lens palustris Diosc.</i>	702.10
<i>lens palustris altera Matth.</i>	702.51
<i>lentis palustris confid. Matt.</i>	702.30
<i>lentis palustris uires ex Gal.</i>	702.61
<i>Lentiscini olei parandi ratio</i>	68.1
<i>lentiscus Dioscoridi</i>	93.49
<i>lentiscina resina Dioscoridi</i>	93.58
<i>lentisci confid. Matt.</i>	94.4
<i>lentisci uires ex Gal.</i>	94.50
<i>lentisci planta Ruellio ignota</i>	94.26
<i>Leoninus adeps Dioscoridi</i>	289.18 Vires
<i>Leontopetalon Dioscoridi</i>	543.15

<i>leontopetali confid. Matt.</i>	543.28
<i>leontopetali uires ex Gal.</i>	543.39
<i>Leontopodion Dioscoridi</i>	740.33
<i>leontopodij confid. Matt.</i>	740.43
<i>Lepidium Dioscoridi</i>	418.18
<i>lepidij confid. Matth.</i>	419.1
<i>lepidium Plinio</i>	419.7
<i>lepidium nihil ab iberide differre</i>	419.4
<i>lepidio in censendo, Ruellij Manardi, & Hermolai</i>	
<i>error</i>	419.10
<i>Lepus marinus Dios.</i>	244.37
<i>leporis marini confid. Matthiolo</i>	245.1
<i>leporis marini hausti notæ & curatio Dios.</i>	925.1
<i>leporis marini sumpti indicia Matt. 925. 12. eius no</i>	
<i>xæ remedia Matt.</i>	925.24
<i>lepus terrestris Diosc.</i>	240.8
<i>leporis terrestris confid. Matth.</i>	242.5
<i>leporis ubi candidi</i>	242.8
<i>leporis ubi habent iecinora</i>	242.32
<i>leporis tam mares quàm fœminæ utero gerere falsum</i>	
<i>242.17</i>	
<i>leporis apertis oculis dormiunt</i>	242.23
<i>leporis facultates</i>	242.36
<i>leporinum coagulum Diosc.</i>	240.40
<i>leporinarum carniū facultas</i>	242.36
<i>leporinum coagulum Gal. & eius uires</i>	288.18
<i>Leucacantha Dioscoridi</i>	458.45
<i>leucacanthæ confid.</i>	458.49
<i>leucacanthæ uires ex Gal.</i>	459.48
<i>leucacantha in censenda Ruellij lapsus</i>	458.53
<i>Leucas Dioscoridi</i>	545.60
<i>leucadis confid. Matth.</i>	546.1
<i>leucoium Dioscoridi</i>	575.25
<i>leucoi consideratio Matth.</i>	576.1
<i>leucoi uires ex Gal.</i>	576.19
<i>Libri explodendi</i>	543
<i>Libysticum Gal. ligusticum</i>	
<i>Lichenes equorum Dioscoridi</i>	260.60
<i>lichenum equorum uires</i>	261.20
<i>lichen Dioscoridi</i>	659.48
<i>lichenis consideratio Matt.</i>	659.52
<i>lichenis genera ex Plinio</i>	659.57
<i>Lichenis uires ex Gal.</i>	660.60
<i>Lignum aloes lege agallicum</i>	
<i>lignorum marcor Dioscoridi</i>	122.60
<i>lignorum marcoris confid.</i>	123.1
<i>lignorum marcoris uires</i>	123.16
<i>Ligusticum Dioscoridi</i>	199.12
<i>ligustico in censendo quorundam error</i>	429.58
<i>ligustici consideratio Matt.</i>	ibidem
<i>ligustici, seu libystici uires ex Galeno</i>	500.6
<i>Ligustrum Dioscoridi</i>	137.18
<i>ligustri confid. Matth.</i>	137.25
<i>ligustri uires ex Gal.</i>	138.23
<i>ligustro in censendo Seruij sententia explosa</i>	138.5
<i>ligustrum non esse caprifolium</i>	138.7
<i>ligustrum et Cyprium plantas non esse diuersas cōtra</i>	
<i>Herbarium quendam</i>	138.9
<i>ligustrinum oleum & eius uires</i>	138.18
<i>ligustrina aqua, & eius uires</i>	138.20
<i>Lilac quid</i>	765.31
<i>Lilium Dioscoridi</i>	546.61
<i>lilij</i>	

Index.

<i>lilij confid. Matth.</i>	547.10
<i>lilij historia ex Plinio</i>	547.26
<i>lilia quomodo in totum annum uiridia seruentur</i>	547.53
<i>lilia quomodo diuersis temporibus floreant</i>	547.57
<i>lilia alba quomodo purpurea fiant</i>	547.27
<i>liliorum uires ex Gal.</i>	548.26
<i>liliorum uires Matth.</i>	548.9
<i>lilium conuallium non est hemerocallis</i>	574.25
<i>lilij conuallij historia, & uires Matth.</i>	575.4
<i>Limonium Diosc.</i>	630.10
<i>limonij confid. Matth.</i>	630.16
<i>limonij uires ex Galeno</i>	631.29
<i>limonia poma 186.1 & eorum uires</i>	ibid. 22
<i>limoniorum pomorum aqua stillatitia quibus cōferat</i>	187.3
<i>Lynaria herba lege olyris</i>	
<i>Lingua ceruina est phyllitis</i>	553.4
<i>lingua ceruina non est hemionitis</i>	553.30 et 587.44
<i>lingua serpentina</i>	411.6
<i>lingue serpentine uires Matth.</i>	411.10
<i>lingue serpentine descriptio, & uires Matth.</i>	411.7
<i>Linozostis Diosc.</i>	797.50
<i>linozostis confid. Matth.</i>	798.1
<i>Linum Diosc.</i>	318.24
<i>linum syluestre</i>	319.22
<i>lini confid.</i>	318.56
<i>lini uires ex Galeno</i>	319.25
<i>lini seminis oleum, & eius uires</i>	318.58
<i>Liquor admirabilis facultatis ad Gallicum morbum</i>	146.12
<i>Lithargyros Diosc. 840.44 & lege argenti spuma</i>	
<i>lithargyri confid. Matth.</i>	841.27
<i>lithargyri uires ex Galeno</i>	841.43
<i>Lithocolla Diosc.</i>	883.15
<i>Lithospermon Diosc.</i>	595.61
<i>lithospermi confid. Matth.</i>	596.37
<i>lithospermi historia ex Plinio</i>	596.53
<i>lithospermo in examinando Fuchsij opinio improbata</i>	596.45
<i>lithospermi uires Matth.</i>	596.60
<i>Lixiuij saponis noxa, & curatio</i>	924.19
<i>Locusta Diosc.</i>	264.55
<i>locustarum confid. Matth.</i>	264.60
<i>locustarum ingens numerus, quando Italiā irruerunt</i>	265.28
<i>locusta in cibis Parthis & Hebræis</i>	265.31
<i>Lolium Dioscoridi</i>	316.1
<i>loli confid. Matth.</i>	316.9
<i>lolium in Triticum & Triticum in Lolium degenerat</i>	316.22
<i>loli noxa cum in panificium uenit</i>	316.46
<i>lolio in censendo Fuchsij erratum</i>	316.50
<i>lologinis piscis imago</i>	244.
<i>loli uires ex Galeno</i>	317.2
<i>Lonchitis Diosc.</i>	598.43
<i>lonchitis altera Diosc.</i>	598.51
<i>lonchitis consideratio Matth.</i>	598.55
<i>lonchitis uires ex Gal.</i>	599.58
<i>Lora Dioscoridi</i>	815.36
<i>lora parandæ ratio & uires ex Gal.</i>	815.56
<i>Lotus arbor Dioscoridi</i>	190.9

<i>loti arboris confid.</i>	190.12
<i>lotus Italica</i>	191.18
<i>lotus Aegyptia</i>	ibidem
<i>loti arboris uires ex Gal.</i>	192.10
<i>loto arbore in censenda Ruellij erratum</i>	191.45
<i>loti historia in uertenda ex Theophrasto Anguillarij</i>	
<i>error</i>	591.50
<i>lotus altera Constantinopolitana</i>	192.2
<i>Lotus Aegyptia Diosc.</i>	726.58
<i>loti Aegyptiæ historia ex Theophrasto</i>	727.1
<i>loti Aegyptiæ mentio ex Gal.</i>	727.19
<i>lotus syluestris Dioscoridi</i>	723.61
<i>lotus urbana Diosc.</i>	723.56
<i>loti syluestris, & urbana consideratio</i>	724.17
<i>loti herbae utriusq; uires ex Gal.</i>	724.59
<i>Lucciola herba quæ</i>	411.7
<i>Lunaria minor, & eius historia Matth.</i>	588.4
<i>lunariæ minoris uires Matth.</i>	588.14
<i>Lupinus Diosc.</i>	328.33
<i>lupinorum consideratio Matth.</i>	328.56
<i>lupinorum facultates ex Gal.</i>	329.5
<i>lupinorum simum</i>	294.57
<i>lupinum stercus, et eius uires</i>	295.40
<i>lupus salictarius</i>	750.33
<i>lupuli historia, & uires ex Mesue</i>	751.4
<i>Lychnis coronaria Diosc.</i>	546.16
<i>lychnis syluestris Diosc.</i>	ibidem
<i>lychnidis utriusq; consideratio Matth.</i>	546.21
<i>lychnidis facultas ex Gal.</i>	546.55
<i>Lycium Diosc.</i>	150.1
<i>lycium officinarum adulterinum</i>	150.62
<i>lycium italicum</i>	151.7
<i>lycij consideratio Matth.</i>	150.58
<i>lycij uires ex Gal.</i>	151.13
<i>lycij uires quæ expleant Diosc.</i>	151.11
<i>Lycopsis Diosc.</i>	637.39
<i>lycopsis consideratio Matth.</i>	637.45
<i>lycopsis uires ex Gal.</i>	637.10
<i>lycopsis non esse uulgarem cynoglossam cōtra Ruellij, & Fuchsij sententiam</i>	637.45
<i>Lygos Diosc. lege agnos, siue Vitex</i>	
<i>lyncurium ex urina lyncis coalescere, uanum putatur</i>	296.32 & 58
<i>lyncurio in censendo Encelij opinio non accepta</i>	297.6
<i>lysimachia Diosc.</i>	613.39
<i>lysimachiæ consideratio Matth.</i>	613.46
<i>lysimachiæ uires ex Gal.</i>	614.37
<i>lysimachia in censenda Ruellij opinio non accepta</i>	665.13

M	
<i>Macer Diosc.</i>	120.20
<i>Maceris consideratio Matth.</i>	120.24
<i>macerem non esse officinarum macerem</i>	120.16
<i>maceris facultates ex Gal.</i>	120.37
<i>macis Arabum consideratio</i>	120.34
<i>macere in censendo Monachorum opinio falsa</i>	120.52
<i>Mænæ Dioscoridi</i>	253.1
<i>mænarum, & smaridum confid.</i>	253.23
<i>Magnes lapis Diosc.</i>	877.1
<i>magnetis lapidis historia Matth.</i>	877.7
<i>magnetis</i>	

Index.

magnetis lapidis uires ex Gal.	877.40	manne celestis historia, & genera Matt.	84.6
magnetis uenefica uis, & remedia Matth.	923.3	manne celestis Mauritanis duplex	84.27
Magudaris Diosf.	530.7	manne historia ex Theophrasto, Galeno & Plinio	
Maia pisces Granceuole uulgò appellata	229.42	84.40	
mala insana	683.31	manna in comitatu Goritienfi, & Foro Iulij quo tem-	
Mahaleb Arabum quid	140.12	pore abundantissima reperta sit	84.60
mahaleb examinatio Matt.	ibidem 13	manna secto fraxini cortice manans	85.24
mahaleb uires	140.24	manne celestis temperamentum, & uires	85.38
Malorum insanorum uires	684.3	manna in celesti censenda Fuchsij opinio, explosa	
mala aurea Italis quæ	684.10	85.43	
Malabathrum Diosf.	36.16	manna graminis dactylitis semen	641.4
malabathri confid.	36.25	marcor lignorum Diosf.	122.61
malabathri uires ex Auicenna	37.58	Margaritarum historia Matt.	219.42
Malicorium Diosc. 173.16 Matt.	174.9	margaritæ habentur in Bohemia in fluminibus	
Malua Diosf.	339.1	220.30	
maluæ confid. Matt.	339.47	margaritarum uires	220.33
malua miræ magnitudinis	339.58	Marium, & fluminum litora, quæ plantæ ament	
malua maior	339.59	9.44	
malua alia maior	340	Marrubium Diosf.	551.11
maluarum aliud genus pulcherrimū à Francisco Cal-		marrubij confid. Matt.	551.23
zolario missum	340.8	marrubij historia ex Theophrasto	551.25
maluæ uires ex Gal.	340.53	marrubij uires Matt.	551.32
maluæ uires Matth.	340.44	Marrubij uires ex Gal.	551.55
Mala Apiana, & rosea	181.15	marrubium nigrum Diosf. lege ballote	
mala Persica Diosf.	180.23	marrubij nigri confid. lege ballotis confid.	
mala syluestria Diosf.	180.22	Martagon, lilij genus, et eius historia Matt.	547.60
malum Dioscoridi	181.1	Martes animalia	250.22
malorum confid. Matth.	180.32	Marum Diosf.	488.58
malorum genera plura Matt.	180.44	mari confid. Matt.	489.1
mala Armeniaca Diosf.	180.24	mari mentio ex Gal.	ibidem
malum cotoneum Diosf.	189.9	marum Italia peregrinum	489.42
malorum cotoneorum confid. Matt.	181.32	mari imago	489.1
malorum cotoneorum uires Matt.	182.6	Mastiche Diosf.	93.58
malum dulce Diosf.	180.20	mastiches confid. Matth.	94.30
malum Medicum Diosf.	180.25	mastiches historia Matth.	94.37
malorum Medicorum confid. Matt.	184.35	mastiches uires Matth.	94.45
malum orbiculatum, siue Epiroticum Diosf.	180.20	mastiches uires ex Gal.	94.59
malorum omnium uires ex Gal.	180.45	mastichini parandi ratio, & uires	68.22
malis cestianis in censendis Cornarij error	181.18	Matricariæ confid. Matt.	591.27
mali punici cytini Diosf.	173.13	Matricariam non esse artemisiæ genus	592.3
malum Punicum Diosc.	173.1	Matrisylua lege periclimenum	
mali Punici confid. Matt.	173.22	Mauritanorum, & sequacium error in Colchico	
mali Punici genera tria	173.40	698.28	
mala Punica acria quomodo dulcia fiant	173.50	mauritanorum tutela in Caruleo lapide	845.11
mala Punica quomodo diutius incorrupta seruentur		Meconium Diosf.	670.21
173.60		meconij mentio	671.43
mala insana et earum hist. & uires Matt.	683.31	meconij sumpti noxa, & remedia Dioscoridi	
mali punici uires ex Gal.	174.30	914.29	
malorum punicorum uini parandi ratio	174.1	meconij uenefica natura	914.44
malorum punicorum florum conserua & eius uires		meconij noxa curatio Matt.	914.61
174.15		Medica herba Diosf.	384.36
malorum Punicorum uires Matt.	174.12	Medicæ herba confid. Matt.	384.4
Mandragoras Diosc.	681.40	medica mala Diosf.	180.25
mandragoræ utriusq; confid. Matt.	682.46	medicorum malorum confid. Matth.	184.36
mandragoræ humanam formam referentes factitiæ		medicamenta adulterabantur etiam Galeni tempore	
682.53		2.52	
mandragoræ uires ex Gal.	684.11	medicamenta simplicia uenenis aduersantia	898.30
mandragoræ sumptæ signa, et curatio Diosf.	913.31	medicamenta composita uenenis aduersantia.	
mandragoræ noxia uis Matt.	913.38	898.49	
mandragoræ noxæ curatio	913.46	medicorum error in uua passa	810.52
Manna thuris Diosc.	82.25	Medium Diosc.	633.28
manne thuris confid.	83.61	medij consideratio Matt.	633.33
		medij	

Index.

medij uires ex Gal. 633.44
Medulla Dioscoridi 292.1
medulla cuius animalis optima ibidem
medulla uires ex Galeno 292.14
medulla in cibis facultas 292.30
Mel Dioscoridi 297.40
mel Sardonium amarum 297.53
mellis consideratio 298.1
mel Heracleoticum uenenosum 297.55. & 298.36
mellis Heractia uenenum, & eius remedia Dioscoridi 909. 43
mellis Heracleotici noxa, & curatio Matth. 909.47
mellis genera non roscida 298.39
mel Ericeum 126.58
mel frugum 726.45
Melanteria Dioscoridi 857.17
melanteria consideratio Matthiolo 857.37
Melanthium Dioscoridi 527.56
melanthij consideratio Matthiolo 528.8
melanthium syluestre & eius genera 528.18
melanthij uires ex Galeno 529.38
Melanthinum oleum Dioscoridi 66.29
Melia terra Dioscoridi 885.40
melia terra confid. 885.47
melica confid. & usus 314.30
melica in censenda Ruellij lapsus 314.24
Melilotus Dioscoridi 488.7
meliloti consideratio Matthiolo 488.17
meliloti descriptio Matth. 488.28
meliloti semen in usum medicum, non flores conuenire 488. 42
meliloti vulgaris usus illegitimus 488.20
meliloti uires ex Gal. 488.40
Melimela Dioscoridi 180.19
Melini confid. 69.50
Melissophyllon Dioscoridi 549.34
melissophyllum Constantinopolitanum, & eius uires 550.45
melissophylli Constantinopolitani imago 550
melissophyllum Muldaucum Matth. 550.56
melissophylli consideratio Matth. 549.43
melissophylli uires ex Arabibus 549.59
melissophylli facultates ex Gal. 550.60
Melites lapis Dios. 877.61
melititis lapidis hist. Matth. 878.1
Melomeli Dioscoridi 822.12
Melongena & eius hist. Matth. 683.31
Melopeponum consideratio Matth. 368.12
melopeponum uires Matth. 369.7
melopeponum uires ex Galeno 370.12
Memphites lapis Dios. 881.1
memphite lapidis consideratio Matth. 881.14
Mentha Dioscoridi 479.17
mentha confid. Matth. 479.60
mentha species diuersa 479.62
mentha uires Matth. 480.4
mentha uires ex Gal. 480.10
mentha syluestris Gal. calamintha dicitur 480.11
mentha Graca 481.1
mentha Graca uires Matth. 481.15
Menthastrum Diosc. 479.14
menthastrum confid. & uires Matth. 480.24

Meon Dioscoridi 23.15
mei confid. Matth. ibid. 29
mei uires ex Gal. ibid. 49
Mercurialis Dioscoridi 797.49
mercurialis consideratio 798.1
mercurialis genera duo ibidem
mercurialis uires Matthiolo ibid. 38
mercurialis historia, & uires ex Plinio 798.3
mercurialis uires ex Galeno 798.42
Mergi iecur Dios. 260.2
Mespilus Diosc. duplex 188.24
mespilorum confid. Matth. 188.31
mespilo in describenda Serapionis error 189.29
mespilus altera 189.18
mespilorum uires ex Gal. 189.47
mespilorum uires Matth. 189.33
mespila sine officulis 189.59
Metallorum differentia plures 805.49
Metopium unguentum Dioscoridi 74.19
Mezereon 780.56
Milium Dioscoridi 312.56
milij historia Matth. 312.60
milij uires Matth. 313.11
milij uires ex Galeno 313.21
milium Indicum Plinio quid 314.48
milij Indici uires Matth. 315.1
milium solis 596.37
Millesfolium Dios. 714.34
millesfolium aquaticum Dios. 714.15
millesfolium maius & eius hist. Matth. 714.54
millesfolij minoris consideratio Matth. 714.15
millesfolij utriusq; uires Matth. 714.57
millesfolij confid. Matth. 714.45
millesfolij uires ex Gal. 715.36
Millemorbia herba: lege scrophularia
Millepeda Dioscoridi 257.30
millepedarum confid. Matth. 257.50
Minium Dios. quid 846.20. & 847.50
Mirasole, lege Ricinus
Misy Dioscoridi 857.10
misyos confid. Matthiolo ibid. 37
misyos historia, & uires ex Gal. 858.1
Mituli Dioscoridi 220.42
mitulorum consideratio 221.24
Moly Dioscoridi 496.12
moly consideratio, & hist. ex Theophrasto, & Plinio 496.17
moly, seu myles uires ex Galeno 496.4
moly mago 496.17
Molybdæna Dioscoridi 839.51
molybdæne confid. Matth. 839.59
molybdæne uires ex Gal. 840.27
Molybdoides Dioscoridi 836.21
molybdoidis confid. Matth. 836.40
Momordica lege Balsamina 792.53
Montes quæ plantæ ament 10.12
Morandola herba quæ 620.20
Morochthus lapis Dioscoridi 878.16
morochthi lapis confid. Matth. 878.22
morochthi lapidis consideratio & uires ex Galeno 878. 40
Morsus Diaboli descriptio, & uires Matth. 424.58
C morsus

Index.

Nardum

Index.

<i>Nardum Indicum</i> Diosc.	26.36	<i>nucum Iuglandium uires</i> Matth.	202.52
<i>nardum Syriacum</i> Diosc.	26.37	<i>nucum Iuglandium Iuli, & eorum uires</i>	ibidem
<i>nardum Gangite</i> Diosc.	26.45	<i>nucum Iuglandium oleum</i>	ibid. 54
<i>nardum Samphariticum</i> Diosc.	26.51	<i>nux metella, & eius historia</i> Matth.	204.20
<i>nardum Indicum quod passim habetur esse geminum contra Manardum</i>	27.16	<i>nucis metella sumpta noxa & eius curatio</i> Matth.	914.13
<i>nardum radicem esse non spicam</i>	27.30	<i>nux myristica & eius historia</i> Matt.	203.43
<i>nardo in censendo Brasauoli error</i>	27.48	<i>nucis myristica uires</i>	204.2
<i>nardi Indicae confid.</i>	27.1	<i>nucis myristicae oleum, & eius uires</i>	204.7
<i>nardi Syriacae confid.</i>	27.2	<i>nux pinea</i> Dioscoridi	86.32
<i>nardi Indicae uires ex Gal.</i>	29.13	<i>nucleorum pineorum uires</i>	93.28
<i>nardum Celticum</i> Diosc.	29.35	<i>nux uomica, & eius historia</i> Matth.	204.20
<i>nardi Celtici confid.</i>	29.61	<i>Nymphæa</i> Dioscoridi	584.5
<i>nardi Celtici uires ex Galeno</i>	31.4	<i>nymphæa altera</i> Diosc.	584.18
<i>nardum Celticum ubi proueniat</i>	30.4	<i>nymphæa consideratio</i> Matt.	584.41
<i>nardum Celticum non esse saluicam</i>	30.39	<i>nymphæa parua</i> Matth.	585.25
<i>nardus Italica</i>	28.47	<i>nymphæa uires ex Gal.</i>	585.30
<i>nardi Italicae historia</i> Matth.	28.52		
<i>nardi Italicae oleum Stillatitium</i>	29.10		
<i>nardi Italicae uires</i>	28.60		
<i>nardi Italicae florum uires</i>	29.1		
<i>nardum Montanum</i> Diosc.	31.10		
<i>nardi montani confid.</i>	31.20		
<i>nardi montani lectio in Diosc. deprauata</i>	31.55		
<i>nardi montani uires ex Gal.</i>	31.50		
<i>Nardinum unguentum</i> Diosc.	75.12		
<i>Nasturtium</i> Diosc.	394.1		
<i>nasturtij confid.</i> Matt.	394.12		
<i>nasturtij facultates</i> Matth.	394.22		
<i>nasturtij uires ex Gal.</i>	394.30		
<i>Natrix, & eius iclus curatio</i> Diosc.	954.1		
<i>natricis hist. morsus signa, & remedia</i> Matt.	ibid. 10		
<i>Naxius lapis</i> Dioscoridi	883.57		
<i>naxij lapidis consideratio</i> Matth.	883.61		
<i>Nepeta</i> Diosc. lege calaminta			
<i>nepeta mentio</i>	ibidem		
<i>Nerion</i> Dioscoridi	695.36		
<i>nerij consideratio</i> Matth.	695.50		
<i>nerij uires ex Galeno</i>	696.3		
<i>nerij malefica natura</i> Matth.	911.41		
<i>nerij sumpti noxa curatio</i> Matt.	911.56		
<i>Nigella</i>	629.25		
<i>Nitrum</i> Dioscoridi	866.34		
<i>nitri spuma</i> Dioscoridi	866.35		
<i>nitri, & eius spuma confid.</i> Matt.	866.50		
<i>nitri, & aphronitri uires ex Galeno</i>	867.30		
<i>Numularia herba</i>	589.13		
<i>numularia uires</i> Matth.	589.18		
<i>numularia imago</i>	588.32		
<i>Nux auellana</i> Diosc.	206.1		
<i>nucis auellanae consideratio</i> Matth.	206.10		
<i>nucis auellanae uires ex Gal.</i>	206.55		
<i>nucum auellandarum uires</i>	206.45		
<i>nucum auellandarum genera plura</i>	206.13		
<i>nuces Farfalac</i>	204.56		
<i>nux Indica, & eius historia, & consideratio</i> Matth.	203.10		
<i>nucis Indicae uires</i>	203.44		
<i>nucis Indicae oleum, & eius uires</i>	203.30		
<i>nux iuglans</i> Dioscoridi	201.52		
<i>nucum Iuglandium confid.</i> Matt.	202.1		
<i>nucum Iuglandium uires ex Gal.</i>	202.30		
		<i>Ochra</i> Dioscoridi	846.1
		<i>Ochrae consideratio</i> Matt.	846.8
		<i>Ochros legumen</i>	326.2
		<i>Ophioglosson, & eius historia, & uires</i> Matthiolo	411.6
		<i>ophioglossi uires</i> Matth.	411.12
		<i>Ocimastrum</i> Dioscoridi	638.53
		<i>ocimastrum consideratio</i> Matth.	638.58
		<i>ocimastrum Nicandro</i>	639.4
		<i>ocimastrum uires ex Galeno</i>	639.8
		<i>Ocimum</i> Dioscoridi	376.54
		<i>ocimi consideratio</i> Matthiolo	377.34
		<i>ocimi genera tria</i>	377.39
		<i>ocimum citratum</i>	ibid. 44
		<i>ocimum Garryophyllatum</i>	ibid. 50
		<i>ocimo in censendo Brasauoli error</i>	378.3
		<i>ocimo in censendo Adami Loniceri & Tragi erratum</i>	378.53
		<i>ocimi degeneratio</i>	378.20
		<i>ocimi uires ex Gal.</i>	378.27
		<i>ocimi ab ocymo differentia</i>	378.34
		<i>ocimoides uide Ocimastrum</i>	
		<i>Oenanthæ herba</i> Diosc.	571.1
		<i>oenanthæ herba consideratio</i> Matth.	571.9
		<i>oenanthæ genera plura</i> Matt.	571.21
		<i>oenanthæ uitis syluestris</i> Diosc.	811.32
		<i>oenanthæ in censendo Marcelli Verg. lapsus</i>	811.54
		<i>oenanthæ uitis syluestris confid.</i> Matth.	811.42
		<i>Oesypum</i> Dioscoridi	287.29
		<i>oesypi mentio</i> Matth.	287.52
		<i>Olea syluestris</i> Diosc.	157.16
		<i>olea syluestris confid.</i> Matt.	158.33
		<i>olea, & quercus odium</i>	159.8
		<i>olea Aethiopicae lacryma</i> Diosc.	158.15
		<i>olea Aethiopicae lacrymae confid.</i> Matth.	159.13
		<i>Olei uires</i> Dioscoridi	62.48
		<i>olei consideratio</i>	63.34
		<i>olei usus apud ueteres qualis</i>	63.38
		<i>olei facultates ex Gal.</i>	63.58
		<i>olei omnis generis parandi ratio</i>	62.48. & inde
		<i>oleum amygdalinum</i> Diosc.	65.17
		<i>olei amygdalini parandi ratio</i>	65.34

Index.

olei amygdalini uires	65.50	Oliuæ quo pacto recte, & cito condiuntur	159.1
oleum amygdalinum haud recte quibusdam Pharma		Olera quo pacto ab erucarum iniuria uindicentur	
copæis parari	63.39	272.16	
oleum balaninum Diosc.	65.59	Oloſchænos Diosc. lege iuncus	
olei balanini confid. Matth.	66.1	Oluſatrum Diosc. lege Smyrnum	
olei balanini facultates	66.4	Olyra Dioscoridi	309.18
oleum balaninum rancorem non contrahit	66.6	olyræ confid.	309.21
oleum caryinum Dioscoridi	65.61	olyra in cenſenda Marcelli erratum	309.24
olei caryini, ſiue è nucibus Iuglandibus uires	66.14	olyram non eſſe Secalem	309.38
oleum cicinum Diosc.	64.59	olyra in cenſenda Hermolai, Manardi, Ruellij, & alio	
olei cicini confid. Matt.	64.60	rum error	309.45
olei cicini uires ex Meſue	65.3	Olyrini panes Gal.	310.4
oleum cnicinum Diosc.	66.26	Omphacium Diosc.	812.13
olei cnicini confid.	66.47	omphacij confid. Matt.	812.24
oleum ferri Matt. & eius uires	835.17	omphacij uires ex Gal.	812.31
oleum ex humano ſtercore	295.3	Omphacomeli Dioscoridi	822.24
oleum Gnidinum Diosc.	66.25	Onagra Diosc.	730.11
olei Gnidini confid. Matth.	66.44	onagræ confid. Matth.	730.16
oleum hyoſcyaminum Diosc.	66.10	onagræ uires ex Gal.	730.24
olei hyoſcyamini uires	66.25	Onobrychis Diosc.	605.25
olei hyoſcyamini parandi ratio	66.41	onobrychis confid. Matt.	605.28
oleum laurinum Dioscoridi	67.39	onobrychis uires ex Gal.	605.33
olei laurini confid. & uires	67.49	Ononis Dioscoridi	457.41
oleum lentifcinum Diosc.	67.59	ononidis confid. Matt.	457.50
olei lentifcimi parandi ratio, & uires	68.1	ononidis uires ex Gal.	457.23
oleum liguſtrinum & eius uires Matth.	138.18	ononidis hiſtoria ex Theophr.	457.57
oleum maſtichinum Diosc.	68.22	ononidis florum uariis color	457.55
olei maſtichini parandi ratio	68.27	ononis flore melino haud aculeata	457.56
oleum melanthinum Diosc.	66.29	ononidis uires Matt.	458.10
olei melanthini confid.	66.50	Onoſma Dioscoridi	583.42
oleum myrrhæ, & eius uires Matth.	78.24	onoſmatis confid. Matt.	583.50
oleum myrteum Diosc.	66.57	onoſmatis uires ex Gal.	584.1
olei myrtei confid. Matt.	67.7	Opacis locis quæ plantæ latentur Matth.	9.54
olei myrtei parandi ratio	67.12 & 67.24	Ophiogloſſon lege lingua ſerpentina	
oleum ex ouorum luteis	263.47	Ophioſcorodon Diosc. lege Allium ſylueſtre	
oleum ex lini ſemine, & eius uires	318.48	Ophioſcorodi confid. lege Allij ſylueſtris confid.	
oleum oliuarum & eius uires ex Gal.	63.59	Ophites lapis Diosc.	882.45
oleum oliuæ ſylueſtris Diosc.	63.1	ophitæ lapidis hiſt. Matth.	882.49
olei oliuæ ſylueſtris facultas ex Gal.	64.14	ophites marmor	882.56
oleum omphacinum Diosc.	62.47	Ophris deſcriptio, & uires	758.33
oleum omphacinum quomodo arte parari poſſit	64.4	Opium Diosc.	670.3
oleum picinum Diosc.	98.58	opij facultas	671.32
oleum ricinum lege oleum cicinum		opium, quo utimur, adulterinum	ibidem
oleum raphaninum Diosc.	66.27	opij uenefica natura Diosc.	914.29
olei raphanini confid.	66.49	opij ueneni curatio Matth.	914.45
oleum Ricinum	64.49	Opobalſamum Diosc.	50.26
olei Ricini confid. Matt.	64.60	opobalſami uires ex Gal.	51.57
oleum ſeſaminum Diosc.	65.61	opobalſamum factitium	52.20
olei ſeſamini confid. & uires	66.11	Opocalpaſum Gal. quid	912.20
oleum Sycionium Diosc.	63.19	opocarpæſi confid.	912.14
oleum ſinapinum Diosc.	66.19	Opuntia & eius hiſtoria ex Theophr.	211.34
olei ſinapini confid.	66.51	opuntia Plinij	211.35
oleum ſtyracinum Dioscoridi	79.7	Oreofelinum Diosc.	511.21
oleum è Tritico	304.61	oreofelini confid. Matth.	512.39
oleum terebinthinum Diosc.	67.61	oreofelini uires ex Gal.	513.56
olei terebinthini conſideratio, & uires Matthiolo		Origanum Heracleoticum Diosc.	472.20
68. 12		origanum onitis Diosc.	472.30
olei noſtri de ſcorpionibus deſcriptio, & eius uires		origanum ſylueſtre Diosc.	472.32
Matthiolo	901.18	origanum uulgare	472.38
oleum uetus	64.2	origani hiſtoria uaria	472.52
Oliuarum genera plura	158.49	origani Heracleotici, & onitidis confid. Matt.	ibid.
oliuarum uires ex Gal.	159.33	origani ſylueſtris confid. Matth.	474.5
		origani	

Index.

origani uires ex Gal.	474.19	paliuri confid. Matth.	131.1
origanis in describendis Plinij e ror	452.57	paliurus diuersi generis apud authores	131.4
origano in censendo Brasauoli lapsus	474.1	paliuri uires ex Gal.	132.25
Ornithogalum Dioscoridi	381.28	paliurum haud esse tertium Rhamnum Matth. descri-	
ornithogali consideratio Matth.	382.1	ptum	129.17
ornithogali genera duo	382.10	Paliurum non esse Matth. oxyacantham contra quos-	
Orobanch Diof.	379.1	dam	131.51
orobanches consideratio Matthiolo	379.10	Palla, siue Balla marina	870.32
orobanches facultas ex Gal.	ibidem 38	Palma Dioscoridi	168.12
Oryza Dioscoridi	311.19	palma humilis	170.13
oryzæ consideratio	311.24	palma consideratio Matthiolo	168.59
oryzæ facultas ex Gal.	311.45	palma historia Matth.	ibidem
Ossifragus Dioscoridi	265.47	palmarum uires ex Gal.	172.25
ossifragi confid. Matth.	265.50	palmularum facultas ex Gal.	172.36
ossifrago in censendo Plinij, & Alberti lapsus	266.5	palma elate Dioscoridi	168.47
Ostracites lapis Dioscoridi	883.20	palma elate quæ pars in palmula	172.10
ostris Theophr. & eius historia	765.40	palma elates historia Matth.	169.5
ostracitæ lapidis confid. & uires Matth.	ibid. 24	palma elate in censenda Plinij erratum	172.16
Osyris Dioscoridi	748.20	palma elate Gal. duplex	172.13
osyridis consideratio Matthiolo	748.26	palmarum differentie plures	169.34
osyride in describenda Plinij lapsus	748.51	palma Indica uinum fundentes	171.5
osyridis uires ex Galeno	748.58	palma Thebaica	171.10
Othonna Dioscoridi	429.54	palmula quæ omnium optima	169.19
othonna consideratio Matthiolo	430.32	palmularum uinum	169.17
Onillum seuum Diof. 288.59	uires 290.9	Palma Christi confid.	579.54
Onorum natura Dioscoridi	262.42	palma Christi genera duo	ibidem 56
oni candidum Diof.	ibidem 46	palma Christi uires Matth.	ibid. 60
onorum consideratio Matth.	262.53	palma Christi in censenda Fuchsij erratum	580.36
onorum partes, & coctura uaria	263.24	Panaces Aselepij Dioscoridi	497.43
onorum uires ex Gal.	263.17	panaces Chironium Diof.	497.55
oua columbarum	263.1	panaces Heracleum Diof.	496.58
onorum lutei oleum	263.46	panacis omnis generis confid. Matth.	497.58
oua pauonum	262.60	panacis chironij examinatio Matth.	498.4
oua testudinum	263.58	panacis utriusq; uires ex Galeno	498.51
ouis quæ animalia gignantur	263.51	panacis lacryma facultas ex Mesue	499.1
ouilli stercoreis uires Diof.	294.16	Pancration Dioscoridi	416.14
Oxyacantha Dioscoridi	132.35	pancratii confid. Matth.	416.19
oxyacantha consideratio Matthiolo	132.40	Panicum Dioscoridi	313.55
oxyacantha uires ex Gal.	136.16	panici hist. Matth.	313.60
Oxalis Dioscoridi	335.15	panicum syluestre	314.8
oxalis consideratio Matthiolo	335.45	panici uires ex Galeno	314.15
oxalis duo genera	ibidem	panis optimi conficiendi ratio	304.38
Oxalmæ Dioscoridi	820.25	panis hordeaceus	307.34
Oxycedri consideratio Matth.	110.16	panis filigineus omnium syncerissimus	309.59
Oxylapathum Diof.	335.10	Pannum in larice nascens	92.16
oxylapathi consideratio Matth.	335.27	Papauer corniculatum Dioscoridi	672.23
Oxymel Dioscoridi	819.58	papaueris corniculati confid. Matth.	672.51
oxymelitis confectio triplex Gal.	820.1	papaueris corniculati uires ex Gal.	673.13
oxymelitis confectio ex Mesue	820.12	papaueris corniculati noxa, & auxilia Diof.	914.41
Oxys Plinio	556.21	papauer erraticum Dioscoridi	669.41
		papaueris erratici confid. Matthiolo	670.91
		papauer satium Dioscoridi	669.53
		papaueris satini confid.	671.10
		papaueris lacryma facultas	671.31
		papauerum uires ex Galeno	671.43
		papauer spumeum Dioscoridi	672.42
		papaueris spumei confid. Matth.	673.2
		papauere spumeo in describendo Plin. erratum	673.5
		Papyrus Dioscoridi	124.45
		papyri confid. Matthiolo	124.52
		papyri conficiendi ratio antiquis	125.1
		papyri nouum genus	125.13
			papyr i

P

Pæderota, acanthus Dioscoridi	
Pæonia Diof. descripta	594.32
pæonia Diof. genera duo	594.34
pæonia uires Plinio	595.50
pæonia confid. Matth.	594.45
pæonia uires ex Galeno	594.56
Pagurus piscis	230.12
paguro in considerando Rondoletij opi. nō accepta. ibid.	
Paliurus Dioscoridi	130.59

Index.

papyri uires ex Galeno	125.18	persicorum omne genus à Gal. damnatum	183.16
Paralios tithymalos Diosc.	772.30	persicorum nucleorum aqua stillatitia contra calcu- lum	183.32
Pardorum adeps Diosc.	289.18	persicaria	404.61
Parietaria herba Diosc.	700.59	Personata Diosc.	720.8
parietaria uires Matth.	701.8	perfoliata herba quæ Plinio	720.48
parietaria uires ex Gal.	701.28	perfoliata uires Matth.	720.58
Paronychia Diosc.	661.10	personata confid.	720.45
paronychie consideratio Matth.	661.14	personate genera duo Matt.	ibidem
paronychie uires ex Gal.	661.52	personata in describenda Plinij tutela aduersus Leo- niceni sententiam	720.55
paronychiam nostram non esse <i>Adiantum album</i> con- tra nasutos quosdam	661.30	personata in censenda Brasauoli lapsus	ibidem
paronychia altera	661.44	personate uires ex Gal.	721.12
Parthenium Dioscoridi	591.20	personata, Plinio persolata	720.55
parthenij consideratio Matt.	591.27	Petasites Dioscoridi	721.27
Pastum Dioscoridi	813.15	petasitis confid. Matth.	721.31
Pastinaca herba Diosc.	500.12	petasite in censendo Ruellij & Fuch. erratum	721.33
pastinaca in censenda Ruellij opi. nō accepta	500.56	petasitis uires ex Gal.	721.45
pastinacæ herba confid. Matt.	500.53	Petroleum quid	101.36
pastinacæ uires ex Gal.	501.50	petrolei mira facultas	101.38
pastinaca marina Diosc.	242.60	Petroselinum Dioscoridi	511.26
pastinacæ piscis confid. Matt.	243.22	petroselini consideratio Matt.	512.51
pastinacæ piscis, & eius radij uires	243.43	petroselini uires ex Gal.	513.58
pastinacæ marine ictus notæ, & eius curatio Diosc.		Pettimborfa	440.23
947.47		Peucedanum Dioscoridi	526.39
pastinacæ marine ictus signa Matt.	ibid. 56	peucedani consideratio Matt.	527.6
pastinacæ marine ictus remedia	948.4	peucedanum officinarum supposititium	527.36
Pauonum oua	263.1	peucedani uires ex Gal.	527.43
Peecten Veneris	375.8	Phalangium herba Diosc.	553.58
eius uires ibid.	12	phalangij herba confid.	554.6
Pedicularis herba Diosc. lege Staphisagria		phalangij herba uires ex Gal.	554.15
Telescinon Diosc. lege securidaca		phalangiorum animalium confid. & genera Matth.	
Telescini confid. lege securidaca confid.		275.33 & 944.48	
Peplis Dioscoridi	778.1	phalangiorum morsus notæ, & curatio Diosc.	944.34
peplos Dioscoridi	777.20	phalangiorum genera ex Aetio	375.53 & 944.48
pepli, & peplidis consideratio Matth.	778.8	phalangiorum genera, & morsus notæ ex Nican.	945.1
pepli, & peplidis uires ex Gal.	778.12	phalangiorum morsus signa, & cura. Matt.	ibid. 30
Pepo Dioscoridi	366.61	Phalaris Dioscoridi	597.8
peponum, & melopeponum confid. Matt.	368.10	phalaridis confid.	597.14
peponum uires ex Gal.	370.12	phalaridis uires ex Galeno	597.21
Perfoliata & eius bist. & uires Matth.	720.59	Pharicon, & eius ueneni notæ, & curatio Dioscoridi	
Periclymenon Diosc.	625.52	915.11	
periclymenum, & caprifolium non esse idem contra quorundam opinionem	626.19	pharici ueneni confid. Matt.	915.17
periclymeni confid. Matth.	626.1	Phasioli Diosc.	325.32
periclymeni uires ex Gal.	626.32	phasiolorum confid. Matth.	325.35
Periploca non repens	694.55	phasiolorum uires Matth.	326.10
periploca repens	ibidem	phasiolorum uariis color	325.36
Peristereon, lege uerbenaca Diosc.		phasiolis in censendis Marcelli & Manardi error	
Persea arbor Dioscoridi	212.54	325.52	
persea arboris consideratio	212.58	Phellodrys arbor quæ	162.19
persea in censenda Columellæ erratum	213.33	Phillyrea Diosc.	138.35
persea arbore in censenda Marcelli, & Simphoriani error	183.37	phillyrea in censenda, Hermolai, Marcelli, & Ruellij sententia explosa	ibidem 50
persea arboris mentio, & uires ex Gal.	213.23	phillyrea in describenda Plinij lapsus	140.5
Persica mala Dioscoridi	180.22	phillyream & Ligustrum non esse idem contra Loni- ceri sententiam	140.29
persici arboris lachryma, & eius uires	183.20	phillyreæ confid. Matth.	139.42
persici florum uires	183.19	Phœnix Diosc.	652.22
persicorum nucleorum uires 183.25. & olei eorum facultas	183.30	phœnicis confid. Matth.	652.31
persicorum malorum confid. Matt.	182.12	Pphrygius lapis Diosc.	872.38
persicorum uaria genera	ibidem	pbrygi lapidis confid. Matt.	872.46
persicis duracinis in censendis Cornarij opinio repro- bata	182.36	pbrygi lapidis uires ex Gal.	872.50
		Phu	

Index.

Thu Dios. representatum	33.49	pissaphalti consid. Matt.	101.17
phu consid. Matthiolo	33.60	pissaphalto in censendo Fuchsij erro	101.22
phu maioris descriptio Matth.	33.60	Pisselæon Dios.	98.58
phu minoris descriptio Matth.	34.12	Pistacia Diosc.	200.44
phu exigui descriptio Matth.	34.17	pistaciorum consid. Matth.	200.49
phu uires ex Gal.	34.39	pistaciorum uires ex Gal.	201.9
phu uires Matth.	34.30	pistacia sylvestria quid	201.25
Phycus marinus Diosc.	712.33	Pistolochia	442.6
phyci marini consid. Matt.	712.39	Pisum Matt. & eius historia, & genera	326.24
Phyllitis Diosc.	552.48	piso in censendo Hyeronimi Tragi erratum	327.1
phyllitidis consid. Matthiolo	553.1	pisis male utuntur Germanica mulieres	372.4
phyllitidis uires ex Gal.	553.47	Pityusa Diosc.	775.58
phyllitide in censenda Manardi, Leoniceni, Ruellij, & Fuchsij lapsus	553.27	pityusæ consid. Matt.	756.1
phyllitidis uires Matt.	553.40	pityusæ uires ex Gal.	756.39
Phyllon Diosc.	576.53	Pix liquida Diosc.	98.45
phylli consid. Matthiolo	576.60	pix sicca Diosc.	92.14
phylli mentio ex Theophrasto	577.4	pice liquidæ fuligo Diosc.	99.1
Phyteuma Diosc.	739.45	picinum oleum Diosc.	98.58
phyteumatis consid. Matt.	739.50	piceis consocienda ratio	99.30
Picea arbor Diosc.	86.20	piceis facultates ex Gal.	99.52
piceæ consid. & historia Matt.	92.12	Plantago Diosc.	350.19
Pila marina Gal.	870.42	plantaginis consideratio & genera Matt.	350.40
pila marina uires Myrepsico	ibid.	plantaginis uires Matt.	350.49
Pilosella descriptio, et uires Matthiolo	623.33	plantaginis uires ex Gal.	350.58
Pimpinella genera, & uires Matt.	657.43	plantago aquatica & eius historia	350.46
pimpinella altera Matth.	657.58	plantæ quæ colligi possunt, dum florent	7.1
Pina conchilij genus	220.9	plantarum degeneratio	9.2
pineæ nuces Diosc.	86.32	plantas meliorescere cæli clementia, & loci amicitia	ibidem 20
pinei nuclei uires Matt.	93.28 & 201.35	plantarum situs naturales	ibidem 43
pinorum eruca Diosc.	274.4	plantarum in radicibus uarietas	10.24
pinorum erucarum historia	273.5	plantæ pro locorum, ac climatum differentia facultates uariant	448.47
pinorum erucarum haustarum nota, et remedia Diosc.	905.14	Platanus Diosc.	113.44
pinorum erucarum uenenum, & curatio	905.30	platanus uastæ magnitudinis in Lycia	114.1
Pinus Diosc.	86.20	platanus uini irrigatione gaudet	ibidem
pini historia, & genera	88.1 & 88.57	platani consid. 113.51 eius uires ex Gal.	114.20
pinus domestica	86.38	platani uires Matt.	114.19
pinus montana	87.	Plinius à Brasanoli impugnatione uindicatur i Asaro	32.37
pinus maritima	87.	plinius in Gladiolo à Diosc. dissentit	634.57
pinus maritima altera	87.	plinius à Diosc. in malabathro dissentit	36.34
pinus sylvestris mugo	87.	plinius in colligendo balsamo à Theophrasto, & Diosc. discordat	51.43
pinus Tarentina	88.1 & 89.18	plinius in personata defenditur	720.55
pinus, & picea in censendis Bellonij opinio reprobata.	88.18 & 89.37 & 93.7	plumbago Diosc.	836.12
Piper Diosc.	398.48	plumbaginis consideratio	836.24
piperis consid. Matt.	399.8	plumbarius lapis Diosc.	836.21
pipere in describendo Plinij lapsus	399.24	plumbarij lapidis consid. Matthiolo	836.40
piper Aethiopicum siue Nigrorum	400.1	plumbum elotum Diosc.	835.44
piperis Aethiopici imago	ibidem 9	plumbum ustum Diosc.	835.60
piper corniculatum siue siliquastrum	400.6	plumbi recrementum Dioscoridi	836.12
piperella herba	485.42	plumbi scorice consid. Matt.	836.24
piperitis herba quæ	419.14	plumbi facultates ex Gal.	836.48
piperite in censenda Hermolai, Manardi, & Ruellij lapsus	419.9	plumbi scobis noxa, & curatio Matt.	927.47
piperis planta in Italia	399.53	Pnigitis terra Dioscoridi	885.26
piperifera plantæ uariæ	ibidem	Polemonia Dioscoridi	619.12
piperis uires ex Gal.	400.44	polemonie consid. Matthiolo	619.20
piper montanum quid	781.5	polemonie uires ex Gal.	619.30
Pirole historia & uires Matt.	631.5	Polenta Dioscoridi	306.25
Piscium ius Diosc.	256.44	polentæ consid. Matt.	307.35
Pissaphaltos Diosc.	100.21	polentæ rusticorum	313.9
		Polion	

Index.

Polion Dioscoridi	557.40	poterij uires ex Gal.	455.57
polij genera duo	ibidem	poterio in censendo Cornarij opinio explosa	455.48
polij consid. Matt.	557.49	Pratis quæ plantæ latentur	9.60
polij uires ex Gal.	558.39	Præcipitati uocati facultas	937.21
polio in describendo Plinij lapsus	558.34	Primulæ ueris genera duo	717.36
polij uires Matth.	558.37	primulæ ueris uires Matt.	717.43
Polycnemon Dios.	542.1	Propolis Dioscoridi	301.33
polycnemi consid. Matth.	542.9	propolis consid.	301.37
polycnemi uires ex Gal.	542.14	propolis uires ex Gal.	301.45
Polygala Diosc.	747.61	Prunæ & prunus Dioscoridi	195.1
polygalæ consideratio Matt.	748.1	pruna Aegyptiaca Theophrasto	195.62
Polygonaton Dios.	616.13	prunorum consid. & uires Matt.	195.10
polygonatum non esse secacul contra Minardi senten- tiam	616.42	prunorum uires ex Gal.	195.41
polygonati consideratio Matt.	616.23	prunis in censendis Galenus defensio cōtra Brasauoli sententiam	195.22
polygonati uires Matt.	616.55	pruni syluestris consid. Matth.	196.18
polygonati uires ex Galeno	616.57	prunorum syluestrium uires Dioscoridi	195.7
Polygonon Dios.	614.44	Prunella lege Consolida minor	
polygonon semina Dios.	614.52	Pseudoacorum	20.30
polygonon minus Matt.	615.30	pseudoapios & eius historia Matt.	785.5
polygoni utriusq; consideratio Matth.	614.60	Pseudoaconiti imago	686.1
polygoni minoris uires Matt.	615.31	Pseudobunion Dioscoridi	735.42
polygoni utriusque uires ex Gal.	615.45	Pseudobunij consideratio Matthiolo	735.50
Polypi piscis mira magnitudo	244.26	Pseudocosti historia Matth.	46.24
Polypodium Dios.	795.28	pseudocosti uires	46.39
polypodium alterum Matth.	795.4	Pseudodictamnium Dioscoridi	475.50
polypodij consideratio Matt.	795.44	pseudodictamni consideratio Matt.	477.8
polypodij uires ex Gal. et Actuatio	795.60	Pseudolonchitis	599.38
Pomata conficienda ratio	291.43	pseudolotus	190.30
Pompholyx Diosc.	828.52	Pseudoelleborum	757.53
pompholygis consid. Matthiolo	829.45	Pseudomelanthium & eius uires Matt.	529.17
pompholygis, & spodij hist. ex Gal.	830.37	Pseudomyagrū	730.1
pompholygis uires ex Gal.	830.46	Pseudostruthium	406.35
Populus alba Diosc.	115.44	pseudostruthij uires Matt.	406.40
populus nigra Diosc.	115.57	Psoricon Dioscoridi	856.60
populi utriusq; consid. Matthiolo	116.4	Psyllion Dioscoridi	675.51
populi albæ historia Matth.	ibidem	psyllij consi. Matthiolo	676.33
populi nigræ historia Matth.	116.8	psyllij Matt. genera duo	ibidem
populi Lybicæ historia Matth.	116.50	psyllij uires ex Gal.	677.1
populi uires ex Gal.	119.46	psyllij facultates ex Mesue	676.45
populi lacrymam non esse succinum	117.16	psyllij epoti signa, & remedia Dioscoridi	610.15
Populnei unguenti examinatio	117.2	psyllij uenenis noxa, & curatio Matt.	910.19
populneo in unguento parando Ruellij sententia impro- bata	17.2	Ptarmica Dioscoridi	405.17
Porrū capitatum Dios.	385.58	ptarmicæ consid. Matt.	405.53
porri consid. Matt.	386.1	ptarmicæ uires ex Gal.	405.60
porri uires Matt.	387.2	Ptisana consid. Matth.	307.27
porri facultates ex Gal.	387.8	Pueri impubis urina Diosc. 296.25 Gal. ibidem.	49
porrum quo mangonio capitatum fiat	386.50	Pulegium Dioscoridi	474.31
porri agrestis consid.	387.23	pulegij consid.	474.53
Portulaca Dios.	348.1	pulegij descriptio Matt.	ibidem
portulacæ consid. Matt.	348.47	pulegij Plinio genera duo	474.61
portulacæ genera duo	ibidem	pulegij uires ex Gal.	475.20
portulacæ uires Plinio, et Matth.	349.3	Pulmo marinus Dioscoridi	258.17
portulacæ uires ex Gal.	348.54	pulmonis marini consid. Matt.	258.36
Potamogeton Diosc.	713.1	pulmones animalium Dioscoridi	258.45
potamogetonis consid. Matt.	713.25	pulmonum animalium consid. Matt.	259.2
potamogetonis uires ex Gal.	714.8	pulmonaria historia, & uires Matt.	660.5
Potentilla & eius historia Matthiolo	649.35	pulmonaria uires	660.8
potentilla uires Matth.	649.40	pulmonaria alterius descriptio, & uires Matthiolo	660.15
Poterion Diosc.	455.22	Pulsatilla historia, Matt.	423.37
poterij consid. Matt.	455.40	pulsatillæ uires Matt.	423.45
		Pumex	

Index.

<i>Pumex Dioscoridi</i>	863.33
<i>pumicis consid.</i>	863.41
<i>pumicis uires ex Gal.</i>	863.45
<i>Purpura Dios.</i>	218.40
<i>purpurarum consideratio & historia Matth.</i>	219.5
<i>Pycnocomon Dios.</i>	784.17
<i>pycnocomi consid. Matth.</i>	784.24
<i>Pyra Dios.</i>	187.39
<i>pyrorum consid. Matth.</i>	187.50
<i>pyrorum genera</i>	ibidem. 53
<i>pyrorum facultates</i>	188.8
<i>pyrorum uires ex Gal.</i>	188.10
<i>Pyraſter Diosc.</i>	187.43
<i>Pyrola herba, & eius historia Matth.</i>	631.5
<i>pyrolæ uires Matth.</i>	631.9
<i>pyrolæ potio admirabilis facultatis ad uulnera interna ſananda</i>	631.20
<i>Pyrethrum Diosc.</i>	522.10
<i>pyrethri consid. Matth.</i>	522.49
<i>pyrethri uires ex Gal.</i>	522.61
<i>Pyrites lapis Dios.</i>	873.42
<i>pyritæ lapidis consid. Matth.</i>	873.51
<i>pyritæ lapidis uires ex Gal.</i>	874.3

Q

Q <i>Uercus Dios.</i>	159.42
<i>Quercus consid. Matth.</i>	159.54
<i>quercus plura alia fert præter fructu</i>	160.3
<i>quercus uires ex Gal.</i>	160.35
<i>quercus, & olea inimicitia</i>	15.55
<i>Quinquefolium Dios.</i>	649.61
<i>quinquefolij consid. & genera Matth.</i>	650.46
<i>quinquefolio in cenſendo Manardi lapſus</i>	650.55
<i>quinæ effata 900.</i>	

R

R <i>Adices quando effodiendæ</i>	5.57
<i>Radicum optimarum notæ</i>	6.7
<i>radices quomodo mundandæ, ſiccandæ, ac conſeruandæ</i>	6.13
<i>radices quibus in locis reponendæ</i>	6.25
<i>radicum differentia in coloribus, et ſaporibus</i>	10.50
<i>Radicula Diosc.</i>	406.1
<i>radiculæ consid. Matth.</i>	406.10
<i>radiculæ uires ex Gal.</i>	406.42
<i>Radix Dios.</i>	332.1
<i>radix ſylueſtris Diosc.</i>	332.13
<i>radicis consideratio</i>	332.51
<i>radix dulcis Diosc.</i>	443.31
<i>radicis dulcis consid. Matth.</i>	443.41
<i>Ranæ Dios.</i>	250.58
<i>ranarum consideratio Matth.</i>	251.20
<i>ranæ paluſtris ſumptæ noxa, & remedia Dioscoridi</i>	925.35
<i>ranæ paluſtris uenenum</i>	925.59
<i>ranæ maleficæ ſigna, & curatio</i>	926.10
<i>Ranunculus Diosc.</i>	419.20
<i>ranunculi consideratio Matth.</i>	421.1
<i>ranunculi genera plura</i>	421.3
<i>Ranunculi uires ex Gal.</i>	421.17
<i>Raphanus ſylueſtris Diosc.</i>	332.14

<i>raphani Theophraſto plura genera</i>	333.16
<i>raphani consideratio Matth.</i>	332.51
<i>raphani facultates Matth.</i>	332.61
<i>raphani uires ex Galeno</i>	333.28
<i>raphano in ſylueſtri cenſendo Fuchſij erratum</i>	333.10
<i>raphanus Ruſticanus, ſine uulgaris</i>	333.16
<i>raphaninum oleum Diosc.</i>	66.27
<i>Rapum Dios.</i>	329.30
<i>rapi consideratio Matth.</i>	329.51
<i>rapi uires ex Galeno</i>	331.14
<i>rapum ſylueſtre Matth.</i>	330.14 & 331.8
<i>rapunculus, & eius hiſtoria Matth.</i>	330.28
<i>rapunculum non eſſe ſylueſtre rapum</i>	330.22
<i>Ratio uictus in demorſis à cane rabido Dios.</i>	937.35
<i>ratio commentariorum in librum ſextum</i>	889.47
<i>Recocta quid, et uires</i>	286.7
<i>Recrementum argenti Dioscoridi</i>	840.29
<i>Regium granum lege Ricinus</i>	
<i>Recrementum plumbi</i>	836.12
<i>Remedia ad uaria medicamentorum noxiorum ſymptomata</i>	928.14
<i>remedia ad conuulſiones Matth.</i>	928.50
<i>Res quæ uenena produnt, iſque ſuſpenſæ aduerſantur</i>	895.57
<i>Reſina lentiscina Dioscoridi</i>	93.58
<i>reſina liquida è pinn, et picea Dioscoridi</i>	96.30
<i>reſinæ aliæ Dioscoridi</i>	96.32
<i>reſina terebinthina Dioscoridi</i>	96.9
<i>reſinæ terebinthinae consid.</i>	97.18
<i>reſinæ terebinthinae uires Matth.</i>	97.55
<i>reſinarum omnium uires ex Galeno</i>	98.4
<i>Reſta bouis</i>	457.53
<i>Rha Dioscoridi</i>	434.42
<i>rhabarbarum à Rhapontico diſferre</i>	434.60
<i>rhabarbaro in deſcribendo Auerrois opinio exploſa</i>	435.20
<i>rhabarbaro in cenſendo Ruellij opinio improbata</i>	436.12
<i>rhabarbarum legitimum</i>	437.36
<i>rhabarbari hiſtoria Matth.</i>	437.42
<i>rhabarbarum Italicum, ſine Monachorum</i>	335.60
<i>& 438.57</i>	
<i>Rhamnus Dioscoridi</i>	128.6
<i>rhanni consid. & genera Matth.</i>	128.46
<i>rhanni uires ex Galeno</i>	130.5
<i>rhanno in cenſendo error quorundam</i>	129.17
<i>rhanno in examinando Ruellij erratum</i>	129.41
<i>rhannum tertium Matth. haud eſſe Paliurum contra quorundam opinionem</i>	129.17
<i>Rhaponticum Dioscoridi</i>	434.42
<i>rhapontici consideratio Matth.</i>	434.55
<i>rhapontici et rhabarbari diſcrimen</i>	435.45
<i>rhapontici uires ex Gal.</i>	436.28
<i>Rheon Dioscoridi</i>	434.42
<i>rhei Barbarici nomenclatura unde 437.4 per totum</i>	
<i>rhei Barbarici, ſeu rhabarbari uires ex Meſue</i>	438.21
<i>rhei Indici nominatio</i>	436.50
<i>rhei Turcici nomenclatio</i>	436.45
<i>Rhodia radix Dioscoridi</i>	653.8
<i>rhodiæ radicis consideratio Matth.</i>	653.14
<i>rhodiæ</i>	

Index.

rhodia radices vires ex Gal. 653.42
Rhododendron Dios. 695.36
rhododendri confid. uide Nerij confid.
Rhus Dios. 165.50
rhois confid. Matt. 166.1
rhoe in consideranda Monachorum error. 166.30
Rhoe in Syriaco censendo Fuchsij opinio explosa
 266.35
rhois vires ex Gal. 167.58
Ribes Mauritanis quid 135.40
ribis officinarum confid. Matt. 135.41
ribis historia Matt. ibidem
ribis vulgaris vires 135.55
ribe in censendo Bellonij opinio improbata 136.11
ribe in examinando Dodonei sententia non accepta
 136.9
Ricinus Dioscoridi 771.14
ricini confid. Matt. 771.30
Ricini vires ex Mesue 771.44
ricini vires ex Gal. 771.53
ricini sumpti noxa, & curatio Matt. 927.59
ricini olei confid. Dios. 64.49
ricini olei vires ex Mesue 65.2
Risagalli uenenum, & curatio Matt. 924.57
Rosa Dioscoridi 147.34
Rosarum confid. Matth. 147.55
rosarum genera plura 147.56 & 148.45
rosarum succus, & dilutum 148.13
rosarum succus, & eius vires Matt. 148.18
rosarum dilutum absq; noxa aluum deijcere ibidem
rosae Italae Moschettæ quæ 147.59
rosae sylvestres 148.40
rosae aureo colore 148.45
rosarum differentia, & genera ex Plinio 148.45
rosarum partes, & earum vires 148.59
rosarum aqua stillatitia quæ præstantior 149.18
rosarum facultates ex Galeno 149.60
rosarum in aqua stillatitia paranda Fuchsij opinio im-
probata 149.40
rosaceum Dios. 68.46
rosacei consideratio Matt. 69.5
rosaceum num conueniat in noxa mandragoræ
 913.55
rosaceum omphacinum 69.18
rosacei omphacini vires 69.21
Rosei pastilli Dios. 147.47
rosis in censendis Manardi sententia contra Mesuem
explosa 148.33
Rosmarinum Dios. 523.7
rosmarinum coronarium Dios. 523.30
rosmarinum coronarium non esse Cneorum 523.57
rosmarinum sylvestre 524.10
rosmarini confid. Matt. 523.35
rosmarini historia ex Theophrasto 523.42
rosmarini coronarij vires Matt. 523.59
rosmarini vires ex Gal. 524.30
Rostrum porcinum 361.59
Rubeta, & eius noxa remedia Dios. 295.35
rubetæ ueneni signa 925.59
rubetæ ranæ maleficæ signa, & curatio Matthiolo
 926.11
Rubia Dios. 597.36

rubia Dios. genera duo ibidem
rubia confid. Matt. 597.49
rubia vires ex Gal. 597.60
Rubigo ferri Dios. 834.58
rubiginis ferri confid. Matth. 835.6
Rubrica fabrilis Dios. 851.1
rubrica fabrilis confid. Matt. 851.7
rubrica lemmia 851.45
rubrica sinopica Dios. 850.26
rubrica sinopica confid. Matt. 850.33
Rubus Dios. 645.15
rubri confid. Matt. 645.40
rubri vires ex Gal. 646.1
rubus canis Dios. 136.30
rubri canis confid. Matt. 136.35
rubri canis vires ex Gal. 137.12
rubus Idæus Dios. 645.32
rubri Idæi confid. Matt. 645.53
Rumex Dios. 335.10
rumicis confid. Matt. 335.18
rumicis facultas ex Gal. 337.1
Ruscum Dios. 751.20
rusci confid. Matt. 751.35
Ruta Dios. 492.42
ruta montana Dios. 492.42
ruta sylvestris Dios. 493.5
ruta satina, & sylvestris confid. Matth. 493.8
ruta utriusq; vires ex Gal. 493.54
ruta sylvestris altera Dios. 494.1
ruta sylvestris alterius confid. 494.47
ruta sylvestris alterius vires ex Gal. 495.47
ruta capraria 495.53
ruta capraria vires Matth. 495.58

S

Sabina Diosc. descripta 106.25
Sabina confid. Matt. 106.35
Sabina alia fructifera alia sterilis 106.37
sabina in censenda Bellonij error 107.45
sabina vires ex Gal. 108.10
sabinam bacciferam non esse iuniperum maiorem ne-
que thuiam, ut somniauere quidam 106.48
sabina vires Matt. 108.6
Saccharum Dios. 297.59
sacchari confid. Matth. 298.46
saccharum antiquorum à nostrate nō differre 299.3
sacchari factitij inuentio 299.28
saccharum antiquorum 299.3
saccharum candidum 300.54
saccharo in censendo Manardi, & Fuchsij opinio re-
probata 298.54
saccharo albasser in censendo Manardi opinio non ac-
cepta 299.58
saccharo in censendo apud Gal. Fuchsij opinio impu-
gnata 300.24
Sacra herba Diosc. 667.18
Sagapenon Dios. 532.11
sagapeni consideratio Matt. 532.20
sagapeni vires ex Mesue 532.25
sagapeni facultates ex Gal. 532.40
Sagina Italae quæ 314.27
sagitta

Index.

<i>sagitta herba quæ</i>	713.27	<i>samij lapidis consideratio</i>	ibidem
<i>sagittæ genera duo</i>	713.29	<i>Sampsuchum Dios.</i>	486.60
<i>sagittarum ambarum hist. & uires Matth.</i>	714.7	<i>sampsuchi confid. Matthiolo</i>	487.40
<i>Sal Dios. descriptus</i>	864.1	<i>sampsuchi uires ex Gal.</i>	487.61
<i>sal omnis generis confid. Matt.</i>	864.52	<i>sampsuchinum Dios.</i>	70.20
<i>salis facultates ex Gal.</i>	866.5	<i>sampsuchini confid. Matt.</i>	70.30
<i>sal Ammoniacus Dios.</i>	864.2	<i>Sandaracha Arabum a Græcorum sandaracha quo-</i>	
<i>salis Ammoniaci confid.</i>	865.21	<i>modo differat</i>	105.35
<i>sal Armeniacus officinis</i>	865.26	<i>sandaracha Dios.</i>	859.26
<i>sal Indus quid Paulo, et Auicenna.</i>	300.40 & 865.31	<i>sandarachæ confid. Matt.</i>	859.34
<i>sal Indus fossilis</i>	865.35	<i>sandarachæ uires ex Gal.</i>	859.60
<i>sal Alkali</i>	865.30	<i>sandarachæ potænoxa, & eius remedia Dios.</i>	924.1
<i>salis Indi confid.</i>	ibidem	<i>sandarachæ malefica uis, & curatio Matt.</i>	ibid. 10
<i>salis flos Diosc.</i>	864.42	<i>sandaracha gummi</i>	105.35
<i>salis floris confid.</i>	865.42	<i>sandaracha ceraginosi mellis genus</i>	105.57
<i>salis spuma Dios.</i>	864.37	<i>sandarax Arabum quid</i>	105.37
<i>salis spumæ confid.</i>	865.39	<i>Sandyx Dioscoridi</i>	842.12
<i>salnitrum</i>	865.37	<i>sandycis confid. Matthiolo</i>	842.20
<i>Salamandra Dios. descripta</i>	273.50	<i>sandycis facultas ex Gal.</i>	842.23
<i>salamandræ confid. Matt.</i>	273.56	<i>sandycis, & sandarachæ differentia</i>	842.26
<i>salamandram igni non absumi, falsum</i>	273.50	<i>Sanguinaria mas Dios.</i>	614.44
<i>& 274.25</i>		<i>sanguinaria femina Diosc.</i>	614.52
<i>salamandra aquatica</i>	274.43	<i>sanguinariæ confid. & uires. uide in Polygono</i>	
<i>salamandræ haustæ signa, & remedia Diosc.</i>	905.39	<i>sanguinella herba graminis genus</i>	641.12
<i>salamandræ uenefica natura Matt.</i>	905.47	<i>sanguinæ uirgæ confid. Matt.</i>	193.14
<i>salamandræ ueneni curatio</i>	906.2	<i>sanguinis arboris confid. & historia</i>	193.15
<i>Salina humana, & eius facultates</i>	297.14	<i>sanguinis arboris uires Matt.</i>	193.37
<i>salina humana Scorpiones necat</i>	297.31	<i>sanguis Dios.</i>	293.23
<i>saluaris herba Pyrethrum Dios.</i>	303.8	<i>sanguis draconis</i>	846.44
<i>salunca, & eius confid. Matthiolo</i>	303.8	<i>sanguine draconis in censendo Plinij error</i>	847.6
<i>saluncam non esse Celticam Nardum contra Leonice</i>		<i>sanguinis confid. Matthiolo</i>	293.38
<i>ni & Fuchsij sententiam</i>	ibidem	<i>sanguinis quorundam animalium uires peculiare d</i>	
<i>saluncam Vergilio, & Plinio eandem esse plantam con</i>		<i>Gale. improbatæ</i>	293.50
<i>tra Anguillarij opinionem</i>	305.50	<i>sanguis taurinus, eiusque epoti notæ, & curatio Dios.</i>	
<i>Salix Dios.</i>	156.21	<i>919.43</i>	
<i>salicis consideratio & uires Matth.</i>	156.37	<i>sanguinis tauri uenenata potio Matt.</i>	917.53
<i>salicis uires ex Gal.</i>	156.60	<i>sanguinis menstrui uenenum, & eius remedia Matth.</i>	
<i>salva parilla quid, & uires. 146.29 eius uires</i>	147.11	<i>920.10</i>	
<i>Salvia Dios.</i>	477.52	<i>sanguinem draconis cantami loco. haud supponendum</i>	
<i>salviæ confid. Matt.</i>	478.38	<i>contra Monachos</i>	59.22
<i>salvia in describenda Plinij error</i>	478.55	<i>Sanicula Vrsina quæ</i>	622.9
<i>salviæ uires Matt.</i>	478.56	<i>Sanguisorba maior & minor</i>	657.47
<i>salvia uires ex Gal.</i>	478.62	<i>sanicula genera, & uires Matt.</i>	622.20
<i>salviæ sylvestris confid. Matthiolo</i>	478.40	<i>sanicula, quinquefolij species</i>	622.10
<i>salviæ Theophrasto duæ species</i>	478.47	<i>Sanicula dentaria, & eius historia Matt.</i>	922.11
<i>salviæ uires ex Aetio</i>	479.1	<i>sanicula dentariæ uires Matt.</i>	622.22
<i>salvia Romana</i>	481.3	<i>Santalorum confid. & genera Matth.</i>	53.30
<i>salvia Romana uires</i>	481.15	<i>santalorum uires</i>	53.33
<i>Sambucus Dios.</i>	781.49	<i>Sapa Dios.</i>	813.17
<i>sambuci, & ebuli genera</i>	782.33	<i>Sapphirus lapis Dios.</i>	880.36
<i>sambuci, et ebuli uires ex Gal.</i>	783.33	<i>sapphiri confid. Matt.</i>	880.39
<i>sambuci cuiuscunq; examinatio Matt.</i>	782.33	<i>sapphirus nostri usus suspectus</i>	880.43
<i>sambucus montana Matt.</i>	782.37	<i>Saracenicum frumentum, & eius historia</i>	306.1
<i>sambucus aquatica</i>	782.42	<i>saracenicum in frumento censendo Hieronimi Tragi er-</i>	
<i>sambuci uires Matt.</i>	782.52	<i>ratum</i>	306.15
<i>sambuci è cortice unguenti præstatißimi ad ambustio-</i>		<i>Sarcocolla Dioscoridi</i>	534.56
<i>nem parandi ratio Matt.</i>	783.5	<i>sarcocollæ confid. Matthiolo</i>	534.60
<i>sambuci utriusq; facultates ex Gal.</i>	783.33	<i>sarcocollæ uires ex Arabibus</i>	535.13
<i>Samia terra Dios.</i>	884.27	<i>sarcocollæ facultates ex Gal.</i>	535.24
<i>samiæ terræ confid. Matt.</i>	884.41	<i>Sarcophagus lapis</i>	873.21
<i>samius lapis Diosc.</i>	884.37	<i>Sardonian herba ranunculi genus</i>	421.13
		<i>Sardianæ glandes Dios. lege castaneæ</i>	
		<i>Sardonian</i>	

Index.

<i>Sardonia herbae noxa, & remedia Dios.</i>	912.34	<i>scolopendrij confid. lege Aspleni confid.</i>	
<i>sardonius risus adagium unde dictus</i>	421.13	<i>Scolymos Diosc lege Carduus</i>	
<i>sardonia herba uenenum, eiusque curatio Matthiolo</i>		<i>Scordion Dios.</i>	558.49
912.41		<i>scordij confid. Matthiolo</i>	558.60
<i>Sarmentitius cinis Dios.</i>	869.1	<i>scordium ubi optimum.</i>	559.22
<i>Satureia columella</i>	484.59	<i>scordij uires ex Gal.</i>	559.31
<i>satureia confid. Matt.</i>	484.53	<i>Scoria ferri Dios.</i>	835.1
<i>Satyrium Dios.</i>	577.58	<i>scoria ferri consideratio Matthiolo</i>	835.6
<i>satyrium erithronium Dios.</i>	579.1	<i>scoria ferri uires ex Gal.</i>	835.12
<i>satyrij confid. Matt.</i>	579.8	<i>scoria plumbi Diosc.</i>	836.12
<i>satyrij erithronij imago</i>	579.20	<i>scoria plumbi confid.</i>	836.24
<i>satyrio in censendo Monachorum error</i>	580.41	<i>scoriae omnis uires ex Gal.</i>	835.12
<i>satyrij uires ex Gal.</i>	581.6	<i>Scorodoprasum Dioscoridi</i>	392.10
<i>Saxifraga Diosc.</i>	627.57	<i>scorodoprafi consideratio Matth.</i>	392.12
<i>saxifraga confid. & uires Matt.</i>	627.61	<i>Scorpaena piscis confid.</i>	232.53
<i>saxifraga nomen pluribus plantis commune</i>	629.62	<i>Scorpioides Dioscoridi</i>	801.8
<i>saxifraga uires ex Gal.</i>	628.27	<i>scorpioidis confid.</i>	801.12
<i>saxifraga alba</i>	629.54	<i>scorpioidis facultas ex Gal.</i>	801.28
<i>Saxosis locis quae plantae gaudeant</i>	9.51	<i>Scorpiurus herba Diosc lege Heliotropium maius</i>	
<i>Saxifragia magna</i>	629.51	<i>scorpius marinus Diosc.</i>	232.33
<i>saxifraga genera tria Matt. & earum hist.</i>	629.32	<i>scorpij marini confid. Matth.</i>	232.54
<i>Scabiosa minor</i>	624.14	<i>scorpij marini uires</i>	233.29
<i>scabiosa maior</i>	624.18	<i>Scorpionis marini ictus notae, & curatio Dioscoridi</i>	
<i>scabiosae maioris historia</i>	ibidem	946.31	
<i>scabiosae utriusque confid. & historia Matt.</i>	624	<i>scorpionis marini curatio Matt.</i>	946.49
<i>scabiosae utriusque uires Matthiolo</i>	625.10	<i>Scorpius terrestris Diosc.</i>	231.24
<i>Scammonia Dioscoridi</i>	778.40	<i>scorpionis terrestris confid. Matt.</i>	231.47
<i>scammoniae, & eius succi confid. Matt.</i>	779.1	<i>scorpionum genera</i>	231.55
<i>scammonij lesiones ex Mesue</i>	779.38	<i>scorpiones algeri</i>	232.5
<i>scammonij uires ex eodem</i>	ibidem	<i>scorpionum facultates</i>	232.15
<i>scammonij noxa, & eius curatio Matth.</i>	927.59	<i>scorpionum oleum mirae facultatis</i>	232.18
<i>Scandix Dioscoridi</i>	374.20	<i>scorpiones aliquibus admotis stupidi redduntur</i>	
<i>scandicis confid. Matt.</i>	374.23	16.26	
<i>scandicis uires ex Gal.</i>	375.1	<i>scorpiones quibus admotis reuiviscunt</i>	16.28
<i>Scariola duplex</i>	361.10	<i>scorpiones ictum prohibentia</i>	16.29
<i>scariolae quae species Intybi</i>	361.4	<i>scorpionis ictus notae, & curatio Diosc.</i>	946.31
<i>Schistum lac Diosc.</i>	283.37	<i>scorpionum genera ex Nicandro</i>	946.49
<i>schistos lapis Dioscoridi</i>	875.23	<i>scorpionum ictuum indicia, & remedia Matt.</i>	947.11
<i>schisti lapidis confid. Matthiolo</i>	ibidem 29	<i>Scorzonera, & eius historia Matth.</i>	379.61
<i>schisti lapidis uires ex Gal.</i>	ibidem 32	<i>scorzonerae uires</i>	381.22
<i>Scilla Diosc.</i>	415.56	<i>Scotomus lege Cotinus</i>	
<i>scillae uires Matt.</i>	416.59	<i>Scrophularia, & eius historia & uires Matthiolo</i>	
<i>scillae uenenosae noxa, & curatio Matt.</i>	908.58	709.20	
<i>Scillinum acetum Diosc.</i>	820.45	<i>scrophularia in censenda Fuchsij erratum</i>	708.61
<i>scillini acetii uires admirabiles ex Gal.</i>	820.61	<i>Sebestena</i>	196.36
<i>scillinum uinum Diosc.</i>	821.30	<i>Secale frumenti genus</i>	309.30
<i>scillini uini uires ex Galeno</i>	821.42	<i>secale non esse Olyram</i>	309.40
<i>Scincus Diosc.</i>	277.51	<i>secale uires</i>	310.15
<i>scinci confid.</i>	277.57	<i>Secacul Arabum</i>	616.49
<i>scinci Vicentini</i>	277.61	<i>Securidaca Dioscoridi</i>	582.42
<i>scinci mentio, & uires ex Plinio</i>	278.35	<i>securidacae consideratio Matt.</i>	582.48
<i>Sclarea, & eius consideratio & uires Matthiolo</i>		<i>securidacae genera duo Matt.</i>	582.53
582.12 & ibidem 20		<i>securidacae uires Matt.</i>	583.32
<i>Sciurus animal, & eius historia Matth.</i>	283.7	<i>securidacae uires ex Gal.</i>	583.36
<i>sciuri uires</i>	283.11	<i>Sedum maius Dioscoridi</i>	703.6
<i>Scolopendra marina Diosc.</i>	234.61	<i>sedum minus Dioscoridi</i>	703.19
<i>scolopendreae marinae consideratio Matt.</i>	235.22	<i>sedum tertium Dioscoridi</i>	703.26
<i>scolopendreae marinae legitima imago</i>	235	<i>sedum arborescens Matt.</i>	704.6
<i>scolopendreae ictus notae, & curatio Diosc.</i>	946.1	<i>fedi arborescentis genera duo Matth.</i>	ibidem
<i>scolopendreae uenenosae confid. Matthiolo</i>	ibidem 10	<i>fedi confid. & genera Matth.</i>	704.19
<i>scolopendreae morsus remedia Matth.</i>	ibidem 20	<i>fedi uires ex Galeno</i>	705.4
<i>scolopendrium Diosc. lege Asplenium</i>		<i>Selago quid</i>	106.44
		<i>Selenites</i>	

Index.

<i>Selenites lapis Dioscoridi</i>	881.9	<i>sesamoides paruum</i>	758.61
<i>Selenite lapidis consideratio Matth.</i>	881.14	<i>sesamoidis utriusq; consid. Matth.</i>	759.5
<i>Selinusia terra Dioscoridi</i>	885.11	<i>Seseli Aethiopicum Diosc.</i>	503.4
<i>Semen sanctum, siue semenzina</i>	466.59	<i>Seseli Creticum Dioscoridi</i>	503.11
<i>Semen sanctum</i>	466.4	<i>Seseli Massiliense Dioscoridi</i>	501.60
<i>Semina quomodo demetenda</i>	6.33	<i>Seseli Peloponense Dioscoridi</i>	503.6
<i>Seminum, & fructuum in plantis discrimina</i>	14.45	<i>Seselis omnis consid. Matth.</i>	503.16
<i>Semperuium maius Dioscoridi</i>	703.6	<i>Seselis uires ex Gal.</i>	503.27
<i>Semperuium minus Diosc.</i>	703.19	<i>Sferracuallo herba qua</i>	588.29
<i>Semperuiui tertium genus Diosc.</i>	703.26	<i>Sicyonium oleum Dioscoridi</i>	63.19
<i>Semperuiui consid. & genera Matth.</i>	704.19	<i>Sideritis prima Dioscoridi</i>	642.7
<i>Semperuiui uires ex Gal.</i>	705.4	<i>Sideritis secunda Dioscoridi</i>	642.15
<i>Semperuium arborescens Matth.</i>	704.60	<i>Sideritis tertia Dioscoridi</i>	642.22
<i>Semperuiui arborescantis genera duo</i>	ibidem	<i>Sideritis omnis consid. Matth.</i>	642.59
<i>Sena herba, & eius historia Matt.</i>	520.10	<i>Sideritis primæ descriptio Matt.</i>	643.47
<i>Sena in censenda Ruellij hallucinatio</i>	520.29	<i>Sideritis uires ex Gal.</i>	644.16
<i>Sena, & eius diluti uires Matth.</i>	521.41	<i>Sigillum S. Mariae, aut Salomonis</i>	616.39
<i>Sena diluti præparatio</i>	521.48	<i>Signa in commune ueneni sumpti</i>	897.3
<i>Sena uinum</i>	521.56	<i>Siliginei panes</i>	309.54
<i>Sena folliculis in examinandis Mesuis, & Brasauoli lapsus</i>	521.5	<i>Siliginis historia</i>	310.10
<i>Sena uires ex Mesue, & Serapione</i>	521.58	<i>Siliginem, & olyram nō esse idem contra Ruellij, Marcelli, & Hermolai opinionem</i>	309.47
<i>Sena folliculorum uires</i>	521.17	<i>Siliqua Dioscoridi</i>	179.17
<i>Senecta anguium Diosc.</i>	240.7	<i>Siliquarum consid. Matth.</i>	179.20
<i>Senecta anguium consideratio Matthiolo</i>	240.23	<i>Siliquarum uires ex Galeno</i>	179.50
<i>Senecta anguium uires</i>	240.30	<i>Silphium Diosc.</i>	530.7
<i>Senecio Dioscoridi</i>	710.10	<i>Silphij uires Theophrasto</i>	531.20
<i>Senecionis consideratio Matth.</i>	710.52	<i>Silurus Diosc.</i>	252.1
<i>Senecionis genera duo</i>	710.56	<i>Siluri piscis consid. Matthiolo</i>	252.20
<i>Senecione in censendo Brunfelsij error</i>	710.55	<i>Siluro in uertendo Theodori error</i>	252.22
<i>Senecionis uires ex Galeno</i>	711.2	<i>Siluro in censendo Saluiani opinio optima</i>	252.34
<i>Sepia Dioscoridi</i>	243.50	<i>Silybum Diosc.</i>	764.60
<i>Sepiarum consideratio Matth.</i>	243.57	<i>Silybi consid. Matth.</i>	765.1
<i>Sepiarum facultates</i>	244.54	<i>Simulago tritici quid</i>	309.57
<i>Seps Dioscoridi</i>	277.1	<i>Simplicium peritia acquiri non potest ex librorum tantum lectione</i>	3.50
<i>Sepis feræ consid.</i>	277.30. & 950.43	<i>Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris cōparatur</i>	3.60
<i>Sepis morsus signa, & remedia Matt.</i>	950.59	<i>Simplicium nomina uaria Diosc. adulterina</i>	8.42
<i>Serica Gal. quid</i>	198.15	<i>Sinapi Diosc.</i>	392.39
<i>Serici consid. & uires</i>	208.2	<i>Sinapi consid.</i>	392.56
<i>Seris Dioscoridi</i>	359.57	<i>Sinapi facultates Matthiolo</i>	393.33
<i>Seridis consideratio Matth.</i>	360.11	<i>Sinapi uires ex Gal.</i>	393.50
<i>Serpentina</i>	411.6	<i>Sion Dioscoridi</i>	352.12
<i>Serpens marina Aristoteli quid</i>	233.62	<i>Sii consideratio Matt.</i>	352.48
<i>Serpente in marina censenda Plinij & Rondoletij error</i>	234.40. & 47	<i>Sii uires ex Gal.</i>	353.1
<i>Serpens marina Saluiano optime examinata aduersus Rondoletij, & Plinij errorem</i>	ibidem	<i>Sii uires Matth.</i>	352.60
<i>Serpentes delectari uino 887. 895.</i>		<i>Sirupus Matth. solutiuss cum decocto Guaiaci miscendus</i>	146.12
<i>Serpyllum Dioscoridi</i>	485.53	<i>Sifer Dioscoridi</i>	333.52
<i>Serpylli consid.</i>	486.34	<i>Siferis consid. Matt.</i>	333.55
<i>Serpylli uires ex Gal.</i>	486.52	<i>Siferis uires ex Gal.</i>	335.4
<i>Serratula</i>	611.52	<i>Sifon Dioscoridi</i>	503.30
<i>Sertula campana Diosc.</i>	488.7	<i>Sifonis consid.</i>	503.33
<i>Sertula campana consid. Matth.</i>	488.17	<i>Sisymbrium Diosc.</i>	353.9
<i>Seruij Grammatici error</i>	138.5	<i>Sisymbrij consid. Matth.</i>	353.51
<i>Serum lactis Dioscoridi</i>	283.34	<i>Sisymbrij uires Matt.</i>	354.58
<i>Seri uires ex Gal.</i>	286.11	<i>Sisymbrij in mentham mutatio</i>	353.60
<i>Seri uires ex Mesue</i>	286.17	<i>Sisymbrium aquaticum Diosc.</i>	353.13
<i>Sesamum Dioscoridi</i>	315.17	<i>Sisymbrij aquatici consid. Matt.</i>	354.19
<i>Sesami consid. Matt.</i>	315.23	<i>Sisymbrij syluestris consid. Matth.</i>	354.4
<i>Sesami uires ex Galeno</i>	315.54	<i>Sisymbrij aquatici uires Matth.</i>	355.2
<i>Sesamoides magnum Dioscoridi</i>	758.55		

Index.

<i>sisymbrij utriusque uires ex Gal.</i>	355.7	<i>foreos consid. Matt.</i>	857.37
<i>Smarides pisces Diosc.</i>	253.42	<i>foreos historia, & uires ex Gal.</i>	858.1
<i>smaridum consid. Matth.</i>	253.23	<i>Sorgo Italis quid</i>	314.28
<i>Smilax hortensis Diosc.</i>	383.35	<i>Sparganion Dioscoridi</i>	635.1
<i>smilacis hortensis consid. Matt.</i>	383.46	<i>sparganij consideratio Matt.</i>	635.9
<i>smilace hortensi in censendo Manardi opinio impro- bata</i>	384.1	<i>sparganij uires ex Gal.</i>	635.27
<i>smilax aspera Diosc.</i>	749.8	<i>sparganio in censendo Ruellij erratum</i>	635.13
<i>smilacis aspera historia ex Theophr.</i>	749.32	<i>Spartion Dioscoridi</i>	763.34
<i>smilacis aspera radix idem cum zarza parilla</i>	749.	<i>spartij consid. Matth.</i>	763.46
<i>57 & 146.55</i>		<i>spartij usus ex Plinio</i>	764.9
<i>smilax levis Dioscoridi</i>	749.22	<i>spartij uires ex Gal.</i>	764.52
<i>smilacis levis historia Matth.</i>	750.12	<i>Spatha Dioscoridi</i>	168.47
<i>smilacis utriusq; uires ex Gal.</i>	751.13	<i>spatula fetida quæ</i>	636.1
<i>smilacis glandifera consid. Matth.</i>	161.28	<i>sperma ceti quid</i>	865.54
<i>smilacis glandifera mentio apud Galenum</i>	161.34	<i>Sphacelus quid</i>	478.46
<i>smilace glandifera in censenda Corna. erratū</i>	161.40	<i>Sphondilion Diosc.</i>	525.16
<i>Smyris lapis Dioscoridi</i>	883.36	<i>sphondilij consid. Matth.</i>	525.25
<i>smyridis consid. & uires ex Gal.</i>	883.44	<i>sphondilij uires Matth.</i>	525.38
<i>Smyrnion Dioscoridi</i>	514.18	<i>sphondilij uires ex Gal.</i>	525.44
<i>smyrnij consideratio Matt.</i>	514.42	<i>sphondilio in censendo Fuchsij error</i>	525.40
<i>smyrnij uires ex Gal.</i>	515.53	<i>Sphragis agros Diosc. lege Lemnia terra</i>	
<i>smyrniū Cretense Matth.</i>	515.42	<i>Spinacia</i>	341.56
<i>smyrnio in censendo Ruellij opinio nō accepta</i>	515.8	<i>Spina acuta Diosc. lege oxyacantha</i>	
<i>Sodomus lacus</i>	100.42	<i>Spina acuta consid. lege oxyacantha consid.</i>	
<i>Solanum halicacabum Diosc.</i>	677.24	<i>spina acuta uires ex Gal. lege oxyacantha uires ex Gal.</i>	
<i>solanum hortense Diosc.</i>	677.10	<i>spina acuta legitima quæ</i>	132.54
<i>solanum manicum, seu furiosum Diosc.</i>	678.53	<i>spina alba Diosc.</i>	451.41
<i>solanum somniferum Diosc.</i>	678.35	<i>spina alba consid. Matt.</i>	451.50
<i>solani omnis generis consid. Matth.</i>	679.5	<i>spina alba in censenda Fuchsij lapsus</i>	451.61
<i>solani historia ex Theophr.</i>	680.48	<i>spina alba in censenda Brasauoli calumnia in Mesuem confutata</i>	452.45
<i>solani uires ex Galeno</i>	680.57	<i>spina alba uires ex Gal.</i>	453.10
<i>solani hortensis historia Matth.</i>	679.10	<i>spina Arabica Diosc.</i>	453.17
<i>solani hortensis uires Matth.</i>	679.16	<i>spina Arabica consid. Matth.</i>	453.21
<i>solani halicacabi consid. & historia Matt.</i>	679.22	<i>spina Arabica uires ex Gal.</i>	453.42
<i>solani halicacabi uires Matt.</i>	679.27	<i>spina insectoria & eius hist. Matth.</i>	129.49
<i>solani somniferi historia Matt.</i>	679.49	<i>spina insectoria uires</i>	129.50
<i>solani somniferi alterum genus</i>	679.49	<i>Spino merlo Italicæ quid</i>	129.42
<i>solanum maius & eius hist. Matt.</i>	679.56	<i>spino ceruino</i>	ibidem
<i>solano in maiori censendo Fuchsij opinio explosa</i>		<i>Spodium Diosc.</i>	828.52
<i>679. 59</i>		<i>spodij, & pompholygis consid.</i>	829.45
<i>solani maioris uires Matth.</i>	680.20	<i>spodij, & pompholygis historia ex Gal.</i>	830.39
<i>solani manici noxa & curatio Matth.</i>	908.7	<i>spodio in censendo Brasauoli error duplex</i>	830.20
<i>Solbastrella Matth.</i>	657.58	<i>spodio in examinando Fuchsij error</i>	830.33
<i>solbastrella genera duo</i>	657.44	<i>Spongia Diosc.</i>	870.54
<i>solbastrella uires Matth.</i>	658.1	<i>spongiarum historia ex Aristotele</i>	871.4
<i>Soldanella quæ. lege Brassica marina</i>		<i>Spongiarum uires ex Gal.</i>	871.28
<i>Solidago minor, & eius hist. Matth.</i>	620.54	<i>spongiarum lapides Diosc.</i>	883.1
<i>solidago media, & eius historia Matt.</i>	620.57	<i>Spuma nitri, uide nitri spuma</i>	
<i>solidaginis minoris, & mediæ uires</i>	622.1	<i>spuma salis, uide salis spuma</i>	
<i>Solidago regalis</i>	622.25	<i>spuma argenti, uide argenti spuma</i>	840.45
<i>Sonchus Dioscoridi</i>	358.41	<i>Squama æris, uide æris squama</i>	831.54
<i>sonchi consideratio Matth.</i>	358.49	<i>Squama stomomatis Diosc.</i>	832.10
<i>sonchi genera plura</i>	ibidem	<i>Squama stomomatis consideratio</i>	832.13
<i>sonchi uires ex Gal.</i>	359.32	<i>Squama stomomatis quæ legitima</i>	832.48
<i>sonchi uires Matt.</i>	358.58	<i>Squama stomomatis in censenda Plinius hallucinatus.</i>	
<i>Sorba Dioscoridi</i>	193.45	<i>832.27</i>	
<i>sorborum consideratio Matt.</i>	193.49	<i>Squillarum piscium consid. Matt.</i>	229.18
<i>sorborum uires ex Gal.</i>	194.53	<i>Squillas non esse cancellos</i>	229.14
<i>sorbus sylvestris, & eius historia Matth.</i>	193.60	<i>Squinanthum</i>	47.40
<i>sorbus torminalis, & consid. Matt.</i>	193.61	<i>Stachys Dioscoridi</i>	552.1
<i>Sory Dioscoridi</i>	857.25	<i>Stachyos consid. Matt.</i>	552.42
		<i>stachyos</i>	

Index.

D 2

Index.

telephij uires ex Gal.	432.34	thuris facultates ex Gal.	83.25
Tellina Dioscoridi	221.1	thuris cortex Diosc.	82.16
tellinarum confid.	221.24	thuris fuligo Diosc.	82.32
Tembulum Arabum, lege malabathri confid.		thuris in Fuligine Gal. locus restitutus	83.34
Terebinthus Diosc.	96.1	thuris manna Diosc.	82.25
terebinthi confid. & historia Matth.	96.54	thuris manna confid.	83.61
terebinthus amygdalas proferens	97.11	thuris facultates Matth.	83.10
terebinthi uires ex Gal.	97.58	Thyites lapis Diosc.	879.10
Terebinthina Dioscoridi	96.12	thyithis lapidis confid. Matth.	879.14
terebinthina resina confid.	97.18	Thymelæa Diosc.	780.11
terebinthina resina uires Matth.	97.55	thymelæa confid. Matth.	780.56
Terra omnis Dioscoridi	884.10	thymelæa noxa, & eius curatio Matth.	927.60
terrarium brevis enarratio	807.50	Thymoxalme Dioscoridi	820.37
terra fornacum Dioscoridi	885.35	Thymum Diosc.	483.50
terras alias quare in suis proprijs nominibus		thymi historia Matth.	483.59
Terrantula Italis quid	277.41	thymi genera duo	ibidem
Terreni uermes Dioscoridi	280.1	thymi uires ex Gal. & Aetio	484.24
terrenorum uermium oleum, & eius uires	280.10	Thymbra Diosc.	484.48
terrenorum uermium uires	280.25	thymbra confid. Matth.	484.53
Teste fornacea Diosc.	885.30	thymbra genera duo	ibidem
Testiculus Diosc.	577.35	thymbra uires ex Paulo	485.46
testiculus alter Diosc.	577.48	Tygname officinis quid, uide Narcaphthum	
testiculorum confid. Matth.	578.8	Tilia confid. Matth.	138.43
testiculorum genera plura	578. & 579. & 580.	tilia maris historia Matth.	139.33
per totum.		tilia femina historia Matth.	139.34
testiculorum uires ex Gal.	581.6	tilia historia ex Theophr.	139.33
Teucrium, Teucris Diosc.	543.49	tilia uires Matth.	140.36
teucrij confid. Matth.	543.54	Tithymali omnes Diosc.	772.1
teucrij alterius imago	544.1	tithymalorum confid. Matth.	772.47
teucrij uires, & historia ex Plinio	543.59	tithymali cogniti	774.50
teucrij facultates ex Gal.	544.37	tithymali Theophrasto tria tantum genera	775.14
Thalassomeli Diosc.	819.1	tithymalorum uires ex Mesue	775.25
Thalictron Diosc.	711.10	tithymalorum uires ex Gal.	775.34
thalictri confid. Matth.	711.14	tithymalorum noxa, & remedia Matth.	927.58
thalictri uires ex Gal.	711.17	Tordilium Diosc.	503.11
Tapsia Dioscoridi	762.16	Tormentilla descriptio, & uires Matth.	613.7
thapsia confid. Matth.	763.1	Torpedo piscis Diosc.	235.61
thapsia radices turpeti uicem illegitimè expleant		torpedinis confid. Matth.	236.23
763. 12		torpedinis mira facultas	236.46
thapsia uires ex Gal.	763.16	torpedinis uires ex Gal.	236.60
thapsia noxa, & remedia Diosc.	926.59	torpedo uiuum parit animal	236.42
thapsia potiosis signa, & curatio Matth.	927.8	Toxicum, & eius ueneni curatio Diosc.	915.28
Taxi pinguedo Matth.	291.38	toxici confid. Matth.	915.37
Theamedes lapis, & eius mira natura	877.33	toxici sumpti noxa ex Nicandro	916.3
Theophrasti locus in corni historia suspectus	192.48	toxico in cefendo Manardi opinio reprobata	916.40
Theophrasti de generatione lapidum opinio	802.59	toxici, & napelli discrimen	915.50
Theriacæ componende ratio deprauata	74.14	Tragacantha Diosc.	459.61
theriaca laudibus à Gal. celebrata	941.29	tragacantha confid. Matth.	460.29
Thlaspi Diosc.	394.48	tragacantha lacryma in cefendo Monachorum er-	
thlaspi confid. Matth.	394.57	ratur	460.35
thlaspi genera plura	395	tragacantha uires Matth.	460.53
thlaspi secundum	ibidem	Tragium Dioscoridi	656.20
thlaspi tertium	ibidem	tragium alterum Diosc.	656.29
thlaspi uires ex Gal.	396.17	tragium non esse dictamnium album uulgare contra	
Thracius lapis Diosc.	876.48	quorundam impostorum opiniones	656.38
thracij lapidis mentio ex Gal.	876.51	trago in cefendo Matth. apologia in Sycophantas	
Thunnus Diosc.	255.53	656. 61	
thunni confid. Matth.	255.58	tragij uires ex Galeno	658.10
thunnorum captura, & nomina uaria	256.20	tragi confid. Matth.	656.33
thunnorum in cibus facultas	ibid. 30	Tragopogonum	379.56
Thus Dioscoridi	81.50	tragopogonum flore caruleo	ibidem
thuris confid. & hist. Matth.	82.44	Tragorganum Diosc.	472.38
		tragorigani	

Index.

tragorigani confid. Matth.	474.15
Tragos Dios.	310.31
tragi cerealis confid.	310.34
tragos herba Dios.	658.18
tragi herba confid. Matt.	658.28
Trast. & eorum descriptio, & uires Matt.	382.13
Tribulus terrestris Dios.	626.43
tribulus aquaticus Diosc.	626.45
tribuli aquatici historia Matth.	627.35
tribuli utriusq; confid. Matt.	626.54
tribuli utriusq; uires ex Gal.	627.47
tribulo in censendo Ruellij opinio improbata	626.61
Trichomanes Diosc.	744.1
trichomanis consideratio	744.9
trichomanis historia ex Theophrasto	ibidem
trichomanis uires ex Galeno	744.57
Trifolium Dios.	554.26
trifolij omnis generis confid. Matt.	554.42
trifolij acuti historia ex Scribonio	554.52
trifolium pratense tempestates prænunciant	556.26
trifolium acetosum, & eius confid. Matt.	556.12
trifolij acetosi uires Matth.	556.17
trifolij uires ex Galeno	556.55
Trinitas herba, & eius hist. & uires Matt.	556.29
Tripolion Diosc.	743.7
tripolij confid. Matt.	743.13
tripolij uires ex Galeno	743.48
tripolio in describendo Plinij erratum	743.46
Trissago Diosc.	544.43
trifaginis confid. Matt.	544.51
trissaginis uires ex Galeno	545.48
Triticum Dioscoridi	303.17
tritici genera ex Theophrasto	303.38
triticum trimestre	303.20 & 304.4
triticum Italicum optimum	304.12
tritici historia Matt.	304.37
tritici mira fertilitas	304.18
triticum in lolium facile degenerat	304.60
triticum Indicum	305.15
tritici Indici genera plura	305.19
tritici Indici historia	305.35
tritici uires ex Gal.	305.2
tritici electio	304.38
tritici oleum	304.61
Tubera Dioscoridi	382.46
tuberum consideratio Matt.	382.49
tuberum uires ex Gal.	383.23
Turbit Arabum	743.18
Turpetum, & eius consideratio, & historia Matth.	ibidem
turpeto in censendo Brasanoli erratum	743.34
turpeti uires Matt.	743.40
turpeto in examinando Fuchsij opinio reiecta	743.39
turpeti noxa, & curatio Matt.	743.15
Tussilago Diosc.	560.6
tussilago maior Matt. quæ	560.52
tussilaginis consideratio Matth.	560.14
tussilagine in describenda Plinius deceptus	560.33
tussilaginis tertium genus Matt.	561.36
tussilaginis uires ex Gal.	561.45
tussilaginis maioris facultates Matt.	561.48
Typha Dioscoridi	570.1

typha confid. 570.11
typha usus, & uires 570.17

V

Aleriana maior. lege phu maius	
Valeriana minor. lege phu minus	
Varia de generatione lapidum sententia	
802.36	
uaria de metallorum ortu sententia	803.23
Veneficorum doli Dios.	887.32
Venenæ præcauendi modi Dios.	ibidem
uenenæ quot modis mortem adferant	890.38
uenenæ petunt diuersa membra	892.44
uenenæ calida non possunt in nutrimentum uerti	
894.10	
uenenæ præcauendi modus	894.61
uenenæ curandi ratio generalis Dios. 888. per totum	
uenenæ curandi ratio uniuersalis	896.40
uenenæ incognita uomitu deprehenduntur Dioscoridi	
888.20	
uenenata animalia Dioscoridi	929.42
uenenæ operatio qualis	890.10
uenenæ humidæ exemplum	891.48
uenenæ sumpti in commune indicia	897.3
uenenæ, quorum nulla cognitio, quæ opitulentur Dios.	
888.7	
uenenarum genera unde	890.24
uenenarum effectus à diuersis causis	891.28
uenenarum præcautio quadam explosa	895.4
uenenarum præcautio ex medicamentis	896.25
uenenarum remedia in generali	897.57
uenenarum animalium diuersi gradus, & effectus	
Matthiolo	940.8
uenenum quandoque morbis, & alteri ueneno reme-	
dium est	894.44
uenenum serpentium frigidum esse, falsum	940.24
Veneris pecten	375.8
ueneris umbilicus Dioscoridi	705.25
ueneris umbilicus alter Dioscoridi	705.38
ueneris umbilici utriusque confid. Matt.	705.45
ueneris umbilici utriusque uires ex Gal.	706.31
Umbilico Veneris in censendo Fuchsij lapsus	706.9
Veratrum album, lege supra in Elleboro albo	
ueratrum utrumque triginta perdurat annos	6.31
Verbascum Dioscoridi	715.44
uerbasci confid. & genera	715.60
uerbasci uires quadam Matt.	717.55
uerbasci genera, & uires ex Gal.	719.3
uerbasci syluestris mentio	715.60
Verbenaca Dioscoridi	667.15
uerbenacæ utriusque consideratio Matt.	667.34
uerbenacæ in censenda Fuchsij lapsus	667.48
uerbenacæ uires Plinio	667.55
uerbenacæ uires ex Gal.	668.2
Vermes terreni Dioscoridi	280.1
uermium terrenorum uires	280.9
uermium terrenorum oleum	280.12
uermium in lignis enascentium usus	123.5
Veronica herba historia, & uires Matt.	469.1
ueronica genera duo	ibidem
Verruca, lege Heliotropium	

Index.

<i>Vesicaria solani genus</i>	679.22	<i>uinum ex iride Dios.</i>	825.54
<i>vesicaria altera repens Matt.</i>	689.35 & 793.48	<i>uinum iuniperinum Dios.</i>	824.20
<i>Vesparum ictus curatio Dios.</i>	944.11	<i>uinum e labrusca Dios.</i>	816.12
<i>vesparum ictus curatio, & remedia Matt. ibidem</i>	16	<i>uini e labrusca uires</i>	ibidem
<i>Vgonis Solerij de nigro ueratro opinio explosa</i>		<i>uinum laurinum Dios.</i>	824.20
756.40		<i>uinum lentiscinum Dios.</i>	823.34
<i>Viburnum quid, & eius descriptio</i>	166.57	<i>uinum malabathrinum Dios.</i>	825.59
<i>Vicia uires ex Gal.</i>	385.45	<i>uinum mandragorites Dios.</i>	826.31
<i>Victus ratio in morsu rabiosi canis Dios.</i>	937.16	<i>uinum marathrites Dios.</i>	826.20
<i>victus ratio demorsorum a cane rabioso Matthiolo</i>		<i>uina marina Dios.</i>	821.57
938.5		<i>uinum e marrubio Dios.</i>	825.28
<i>Victus ratio eorum, qui uenena sumpserunt</i>	897.40	<i>uinum melitites Dios.</i>	822.8
<i>Vinca peruinca</i>	617.15	<i>uinum melitites Dios.</i>	816.22
<i>Vincetoxicum, & eius descriptio Matt.</i>	539.34	<i>uinum mulsum Dios.</i>	816.31
<i>vincetoxici uires Matth.</i>	539.42	<i>uinum e myrrha Dios.</i>	825.53
<i>Vinetis quae planta letè nascantur</i>	9.62	<i>uinum Miricinum Matt.</i>	826.62
<i>Vina ex diuersis odoramentis facta Dios.</i>	825.53	<i>uinum myrsinites Dios.</i>	823.26
<i>uini natura, & genera Dios.</i>	813.1	<i>uinum myrtites Dios.</i>	823.18
<i>uini facultates uariae pro modo usus</i>	814.5	<i>uinum e nardo syluestri Dios.</i>	825.59
<i>uini usus cui aetati conueniat</i>	814.26	<i>uinum nectarites Dios.</i>	825.55
<i>uini usus moderatus quantum proffit</i>	814.11	<i>uinum nouum Dios.</i>	813.5
<i>uini usus immoderatus quantum obfit</i>	814.16	<i>uinum oenanthinum Dios.</i>	822.36
<i>uini arte frigefacti noxa</i>	814.30	<i>uinum omphacomelites Dios.</i>	822.25
<i>uinum pro tuenda sanitate quale esse debet</i>	814.41	<i>uinum omphacites Dios.</i>	815.38
<i>uinum pucinum & uipacum</i>	814.50	<i>uinum organites Dios.</i>	825.33
<i>uinorum factitiolorum consideratio Matt.</i>	826.54	<i>uinum palmeum Dios.</i>	823.40
<i>uinum abiegnum Dios.</i>	824.20	<i>uinum panacites Dios.</i>	826.13
<i>uinum abrotonites Dios.</i>	825.35	<i>uinum passum Dios.</i>	813.15
<i>uinum absinthites Dios.</i>	824.45	<i>uinum e petroselino Dios.</i>	826.20
<i>uinum acorites Dios.</i>	826.16	<i>uinum phthorion Dios.</i>	826.22
<i>uinum adynamon Dios.</i>	815.51	<i>uinum picatum Dios.</i>	824.36
<i>uinum anethinum Dios.</i>	826.20	<i>uinum pineum Dios.</i>	824.20
<i>uinum apyres Dios.</i>	826.18	<i>uinum Pucinum, & eius uires</i>	814.50
<i>uinum aromatites Dios.</i>	825.40	<i>uinum e Pulegio Dios.</i>	825.34
<i>uinum asarites Dios.</i>	826.1	<i>uinum e Punicis Dios.</i>	822.44
<i>uinum e betonica Dios.</i>	825.17	<i>uini ex punicis malis uaria confectio Matt.</i>	822.49
<i>uinum bunites Dios.</i>	825.25	<i>uinum ex pyris Dios.</i>	822.51
<i>uinum calaminthites Dios.</i>	825.34	<i>uinum resinatum Dios.</i>	824.1
<i>uinum catorchites Dios.</i>	823.51	<i>uini ex punicis uires Matt.</i>	822.60
<i>uinum e caricis Dios.</i>	823.51	<i>uinum rhodites siue Rosaceum Dios.</i>	823.11
<i>uinum cedrinum Dios.</i>	824.20	<i>uinum rhoetes Dios.</i>	823.11
<i>uinum cedrites Dios.</i>	824.28	<i>uinum saluiatum Dios.</i>	826.11
<i>uinum e celtica nardo Dios.</i>	825.59	<i>uinum e satireia Dios.</i>	825.33
<i>uinum cestrites Dios.</i>	825.17	<i>uinum scammonites Dios.</i>	826.23 & 50
<i>uinum chamaedrytes Dios.</i>	825.12	<i>uinum scillinum Dios.</i>	820.44
<i>uinum e chamelea Dios.</i>	826.26	<i>Vini scillini uires ex Gal.</i>	820.61
<i>uinum chamapitynum Dios.</i>	826.30	<i>uinum Stachadites Dios.</i>	825.15
<i>uinum e conyza Dios.</i>	825.36	<i>uinum strobilites Dios.</i>	824.13
<i>uinum e cucumere syluestri Dioscoridi</i>	826.23	<i>uinum e sycomoris Dios.</i>	823.61
<i>uinum cupressinum Dioscoridi</i>	824.20	<i>uinum e Syriaca nardo Dios.</i>	825.58
<i>uinum cydonites Dios.</i>	822.8	<i>uinum terebinthinum Dios.</i>	823.34
<i>uinum daucites Dios.</i>	826.9	<i>uinum thymites Dios.</i>	625.30
<i>uinum dictamnites Dios.</i>	825.27	<i>uinum e thymelaea Dios.</i>	826.25
<i>uinum e dulci radice Dios.</i>	826.16	<i>uinum Tragoriganites Dios.</i>	825.23
<i>uinum e flore salis Dios.</i>	826.20	<i>uinum e ueratro Dios.</i>	826.23 & 39
<i>uinum e Faniculo Dios.</i>	826.20	<i>uinum uetus Dios.</i>	813.1
<i>uinum guaiacum, & eius conficiendi, exhibendiq; ratio Matth.</i>	826.48	<i>uinum Vipacum, & eius uires</i>	814.38
<i>uinum gypsatum Dioscoridi</i>	826.46	<i>Viola alba Dios. lege Leucoium</i>	
<i>uinum ex Helenio Dioscoridi</i>	825.56	<i>uiola purpurea Dios.</i>	733.18
<i>uinum helleborites Dios.</i>	826.41	<i>uiola calceolaria arborescens</i>	734.7
<i>uinum hyssopites Dios.</i>	825.1	<i>uiola purpurea confid. Matt.</i>	733.24
		<i>uiolarum uires ex Mesue</i>	734.38
		<i>uiolarum</i>	

Index.

<i>Uolarum uires ex Gal.</i>	735.4	<i>ulmi facultates Plinio, & Matth.</i>	122.24
<i>Vipera Dios.</i>	237.12	<i>ulmi uires ex Gal.</i>	122.51
<i>vipera in censenda Plinij error</i>	237.47 et 238.20	<i>ulmo in censendo Theoph. & Plinij error</i>	121.48
<i>vipera ex hominis uentre fugata</i>	261.42	<i>Ulua quæ</i>	712.50
<i>vipera Aegyptijs cibus</i>	239.58	<i>Vmbilicus Veneris uide supra Veneris umbilicus</i>	
<i>vipera uino delectantur</i>	238.50	<i>Vnedo, Arbutus, ideo quære in Arbuto</i>	
<i>vipera adeps Diosc.</i>	290.17	<i>Vnguentorum ratio Dios.</i>	68.37
<i>vipera ictus notæ, & curatio Dios.</i>	948.61	<i>unguentorum confid. Matth.</i>	69.5
<i>uiperarum confid. Matthiolo</i>	237.42	<i>unguentum Abrotoninum Diosc.</i>	71.9
<i>uiperarum facies sexusq; discrimen</i>	238.5	<i>unguentum amaracinum Dios.</i>	73.30
<i>uiperinarum carnum esus sanatur ulcera insanabilia</i>	239.41	<i>unguenti amaracini confid. Matth.</i>	73.4
<i>uiperarum morsus indicia Matt.</i>	949.19	<i>unguentum anethinum Dios.</i>	71.16
<i>uiperarum morsus remedia Matth.</i>	949.41	<i>unguentum butyrium Dios.</i>	72.20
<i>uiperarum uenatio, & earum pastilli</i>	238.57	<i>unguentum cinnamominum Dios.</i>	74.59
<i>uiperine carnes Diosc.</i>	237.12	<i>unguentum crocinum Dios.</i>	72.10
<i>uiperine carnis uires ex Gal.</i>	238.26	<i>unguentum Cyprinum Dios.</i>	72.25
<i>Virga aurea, & eius historia, & uires Matt.</i>	644.2	<i>unguentum elatinum Dioscoridi</i>	69.30
<i>uirga pastoris, et eius confid. & uires Matt.</i>	451.12	<i>Vnguentum gleucinum Dios.</i>	73.7
<i>uirga Sanguinea Matt.</i>	193.15	<i>unguenti gleucini confid. Matth.</i>	73.13
<i>Virulentorum ictuum, uel morsuum curatio Matt.</i>	940.35	<i>Vnguentum gleucinum haud refrigerare cōtra Plinij sententiam</i>	73.20
<i>Viscum Dios.</i>	536.14	<i>unguenti iasmini confid. Matth.</i>	75.33
<i>uisum quæ arbores proferant</i>	536.35	<i>unguentum hedychroon</i>	73.58
<i>uisi confid. Matth.</i>	536.23	<i>unguentum iasminum, uide Iasminum</i>	75.26
<i>uisi genera plura</i>	ibidem	<i>unguentum irinum Dios.</i>	72.42
<i>uisi facultates Matth.</i>	537.22	<i>unguenti irini confid. Matth.</i>	72.60
<i>uisco in censendo Theophrasti opinio non accepta.</i>	537.4	<i>unguentum liliinum Dios.</i>	71.23
<i>uisi utilitas in Hetruria</i>	536.39	<i>unguenti lilini confid.</i>	71.52
<i>uisi uires ex Gal.</i>	537.25	<i>unguentum malabathrinum Dios.</i>	75.21
<i>Vismaga quid</i>	372.60	<i>unguentum megalinum Dios.</i>	73.50
<i>Vitalba</i>	618.36	<i>unguentum melinum Dios.</i>	69.39
<i>Vitex Dios.</i>	154.49	<i>unguenti melini conficiendi ratio Matt.</i>	69.49
<i>uiticis confid. Matthiolo</i>	155.1	<i>unguentum mendesium Dios.</i>	74.30
<i>uiticis Plinio genera duo</i>	155.3	<i>unguentum metopion Dios.</i>	74.19
<i>uiticis uires ex Gal.</i>	155.33	<i>unguentum narcissinum Dios.</i>	71.58
<i>uiticella herba historia, & eius uires</i>	792.52	<i>unguentum nardinum Dios.</i>	75.12
<i>uitis alba Dios.</i>	790.55	<i>unguentum Nicandri contra serpentes Matthiolo</i>	943.15
<i>uitis albæ confid. Matth.</i>	791.15	<i>unguentum ocimum Dios.</i>	70.61
<i>uitis albæ uires ex Gal.</i>	791.47	<i>unguentum onanthium Dios.</i>	69.56
<i>uitis albæ uires ex Mesue, & Matth.</i>	791.35 & inde	<i>unguentum onychinum Dios.</i>	72.20
<i>uitis nigra Dios.</i>	791.60	<i>unguentum rosaceum Dios.</i>	68.45
<i>uitis nigra confid. Matthiolo</i>	792.9	<i>unguenti confid. Matth.</i>	69.13
<i>uitis nigra uires ex Gal. & Mesue</i>	792.50	<i>unguentum rosaceum omphacinum</i>	69.18
<i>uitis nigra uires</i>	792.50	<i>unguentum sampsuchinum Dios.</i>	70.20
<i>uite nigra in censenda Fuchsij opinio improbata</i>	792.38	<i>unguenti sampsuchini confid. Matth.</i>	70.30
<i>uitis syluestris Dios.</i>	790.1	<i>unguentum styracinum Dios.</i>	72.20
<i>uitis syluestris confid. Matth.</i>	790.14	<i>unguentum susinum Dios.</i>	71.14
<i>uitis syluestris uires ex Gal.</i>	790.47	<i>unguentum telinum Dios.</i>	70.4
<i>uitis uinifera Dios.</i>	809.1	<i>Vngula asini, & caprae Dios.</i>	260.30
<i>uites uiniferae quomodo ab erucis tueantur</i>	809.48	<i>ungularum animalium uires</i>	260.52
<i>uitis uinifera confid. Matthiolo</i>	809.44	<i>Vnguis odoratus Dios.</i>	222.10
<i>uitis, & brassicae odium</i>	15.55	<i>unguium odoratorum confid.</i>	222.34
<i>Vituli marini coagulum Dios.</i>	288.6	<i>Vnguibus odoratis in censendis Fuchsij opinio repro-</i>	223.30
<i>vituli marini coaguli uires ex Gal.</i>	288.18	<i>bata</i>	219.61
<i>uitulinus adeps Dios.</i>	290.4	<i>Vniones qui præstantissimi</i>	220.33
<i>Viuerra animal</i>	250.35	<i>Vrina Dioscoridi</i>	296.20
<i>Vlmus Dioscoridi</i>	121.9	<i>urinarum facultates</i>	296.37
<i>ulmi confid. & historia Matt.</i>	121.16	<i>Vrsæ partus non esse informes cōtra quosdam</i>	259.4
<i>ulmi Plinio genera quatuor</i>	121.42	<i>ursi auricula herba</i>	622.21
		<i>Vrsinus pulmo Dios.</i>	258.45
		<i>ursinus</i>	

Index.

ursinus adeps Dios.	190.14
Urtica Dios.	706.47
urtica confid.	707.30
urtica genera tria	707.35
urtica uires ex Gal.	707.40
urtica lactea Matt.	709.8
urtica seminis noxa, & curatio Matt.	909.24
Vstio auxilium contra uirulentos ictus Dios.	936.53
Vstionis utilitas Matt.	937.6
Vtrum uenena in statutum diem interimere possint	
893.3	
utrum quis assueseri possit, ut uenena innocue sumat	
893.50	
utrum animalia, quae cibis uenenosis uictitant exitio-	
sam uim retineant	894.18
Vua Dios.	809.32
uua confid. Matt.	809.44
uuarum uires ex Gal.	810.2
uua passa Dios.	810.22
uua passa confid. Matth.	810.31
uua passa uires ex Gal.	811.6
uua spina, & eius usus	135.20
uua taminia quae	792.10
Vulpinus pulmo Dios.	258.45
vulpinus adeps Dios.	290.14
Vlurinum stercus	294.15

X

Xanthion Diosc.	745.20
Xanthij confid. Matt.	745.32
xanthij uires ex Gal.	745.43
Xiphion Diosc.	634.26
Xiphia piscis	255.62
Xylon, & eius confid. Matt.	319.7 & 568.35
xyli uires	319.15 & 569.50

Xylobalsamum Dios.	51.54
xylobalsamum officinarum spurium	ibidem
xylobalsami uicem quid expleat	52.1
xylocinnamomum Diosc.	38.37
Xyris Dios.	635.36
Xyridis confid. Matt.	635.50
Xyridis uires ex Gal.	636.2

Z

Zacynthus cichorii genus	362.59
Zarza parrilla quid	146.49
zarza parilla confid. Matt.	146.49
zarza parilla etymologia apud Hispanos	147.7
zarza parilla uires	147.11
Zea Dios.	308.25
zea confid.	308.29
zea uires ex Gal.	308.62
Zedoaria confid. & uires Matt.	403.20
zedoaria habetur longa, & rotunda	403.31
Zibetti historia, & facultas Matt.	55.55
Zizypha, & eorum confid.	197.24
Zizyphorum in uiribus examinandis Luicenna defen-	
sus contra Fuchsij calumniam	197.50
Zizypha ex Aphrica Romam allata	198.16
Zobella animal	250.30
Zopissa Diosc.	99.26
Zuccharum albusar	300.16
Zurumbet Arabibus, idem quod Graecis Arnabo	
403.43	
Zurumbet quid	ibidem
Zurumbetam non esse Zedoariam contra Fuchsij, Cor-	
di & Brunfelsij errorem	403.48 & inde
Zythum Diosc.	307.55
Zythi Diosc.	308.61

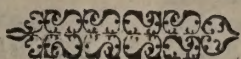
FINIS INDICIS.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

FACVLTATES SECVNDVM LOCOS,

ex Dioscoride, & Matthioli

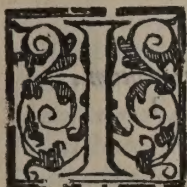
commentarijs.

CAPITIS

DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores ex frigidityte.

Iris illyrica cum aceto, & rosaceo illita.

Oleum sylvestris oliua inunctum.

Oleum amygdalinum illitum.

Viticis semen emplastri modo adhibitur.

Amygdale amara cum aceto, uel rosaceo, fronti, uel temporibus illita.

Torpedo marina uina admota.

Lana succida cum aceto, & rosaceo imposita.

Sisymbrium fronti, & temporibus adalligatum.

Hordeacei corymbi, uel foliorum hederaceorum succus, cum aceto, & rosaceo persusus.

Aloe temporibus, fronti; ex aceto, rosaceo; illita.

Menhta fronti adalligata.

Serpyllum coctum, rosaceo, acetoque madefactum & adhibitur.

Melilotus cum rosaceo, & aceto subactus.

Baccharis folia per se illita.

Ruta ex rosaceo & aceto.

Scammonia ex aceto & rosaceo persusa.

Anisum per se potum.

Sphondylium cum ruta illitum.

Aqua marina uapor aperto capite perceptus.

Peucedanum ex rosaceo, & aceto.

Melanthium fronti adalligatum.

Coniza minor adalligata.

Anagyris tenera folia drachmae pondere ex uino pota.

Rhodia radix recens cum rosacei momento imposita.

Hippoglossum coronamenti modo adhibitur.

Chamaedaphnes folia trita, & illita.

Elaterium ex lacte naribus infusum.

Rusci folia, & bacca in uino pota.

MATTHIOLI

Galanga naribus indita.

Nardum Italicum.

Lauendula.

Phu uirens, cum radicibus contusum, & illitum.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Cubea deuorata.

Balsamum factitium & eius aqua illita.

CAPITIS

Moschus.

Zibetum.

Ambarum.

Laurinum oleum.

} linimenti modo adhibita.

Mumia ex amarici aqua naribus infusa, aut ex castoreo, caphura, & oleo balanino.

Mastiche mansa cum odorata cera.

Distamni albi florentis aqua naribus infusa.

Persicorum nucleorum cremor ex aqua uerbenace paratus, fronti, temporibus; illitus.

Amygdalarum amararum lacteus cremor eodem modo paratus.

Mustellarum combustarum cinis aqua subactus, & illitus.

Cepae squama feruenti cinere tosta, & calida in dolentis lateris aurem introducta, additis rosaceo, laurino, & succida lana.

Flores Caryophylli uocati sacch. asseruati, et deuorati. Cyclamini succus in errhinis additus.

Hederae folia septem, totidemque ossium persicorum nucleis a cortice delibratis, ex oleo, & aceto cocta, & temporibus & fronti illita.

Agaricum in potu sumptum.

Graminis genus septem internodijs distinctum capiti accommodatum.

Rhodia Radix recens contusa, ex amaraci aqua fronti, & temporibus illita.

Verbenace aqua, aut oleum capiti adhibitur.

Verbasci stillatitia aqua fronti illita.

Fungi qui ad uiam sambuci sedem oriuntur in aqua rosacea macerati, & illiti.

Agaricum in potu sumptum, aut in catapotijs additum.

Colocynthis in catapotijs addita.

Quinta essentia nostra lib. v. capite de uino descripta tum pota, tum exterius fronti illita.

MATTHIOLI

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci

Chinae radices

Zarzae parilla

} decoctum diebus continuis 40. potu.

Punicae arboris folia, aut eorum succus illitus.

Hederae folia septem, totidemque ossium persicorum nucleis a cortice delibratis ex oleo, & aceto cocta, & fronti & temporibus illita.

Agaricum in potionibus, aut catapotijs additum.

Colocynthis in catapotijs, aut potione usurpata.

CAPITIS

DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores à calida causa genitos.
 Oleum sylvestris oliuæ inunctum.
 Unguentum rosaceum illitum.
 Ligustri flores fronti ex rosaceo illiti.
 Rosarum aridarum ex uino dilutum adhibitum.
 Viticis semen appositum.
 Portulaca per se imposita.
 Melilotus cū aceto, aut rosaceo aspersa & adhibita.
 Nymphaeae radix pota, & naribus indita.
 Rhodia radix cum rosaceo, & fronti & temporibus adalligata.
 Papaueris liquor fronti cum rosaceo illitus.
 Psyllium ex rosaceo, acetoq; aut aqua impositum.
 Hippoglossi sertum capite gestatum.
 Sedum maius cum rosaceo illitum.
 Solani hortulani folia adalligata.
 Viniferae uitis folia & capreoli adhibita.
 Ophites lapis adalligatus.

MATTHIOLI

Arboreus, lapideus & muscus recens, rosaceo imbutus & impositus.
 Populneum unguentum toti capiti inunctum.
 Betula aqua quæ per se è pforato caudice fluxit illita.
 Ligustinum oleum illitum.
 Rosa, & præsertim purpurea austero uino incocta et illita.
 Pomorum acidorum succus cum Santalis adhibitum.
 Cochlearii uiuentium mucus, fronti ex rosaceo illitus.
 Punicorum acidorum uinum potum & impositum.
 Anguium senecta ex aceto decocta.
 Oui recentis uitellus, albumq; ex rosaceo, & rosacea aqua.
 Mica tritici panis amygdalino, papauerinoq; oleo imbuta, & fronti adalligata.
 Portulaca contusa, & fronti imposita.
 Plantaginis succus ex rosaceo illitus.
 Cucurbita, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.
 Lactuca succus cum rosaceo, & aceto impositus.
 Fabaria contusa ex aceto.
 Nymphaeae recentia folia capiti superposita.
 Polygoni maioris succus illitus.
 Hyoscyami recentia folia fronti adalligata.
 Psyllij seminis mucago fronti ex rosaceo adhibita.
 Solani hortulani succus fronti impositus.
 Mandragorae recentia folia capiti superposita.
 Alsine contusa & adhibita.
 Sedi cuiuscūq; succus, aut herba ipsa cōtusa, & illita.
 Cotiledonis utriusque succus impositus.
 Cymbalaria uulgaris contusa & illita.
 Momordica fructus amygdalino oleo insolatus, contusus, & illitus.
 Santalum album cum aqua rosacea adhibitum.
 Capbura ex rosacea aqua imposita.
 Rosaceum oleum tepidum.
 Sylvestris oliuæ oleum inunctum.
 Punice folia contrita, aut eorum succus cum rosaceo illitus.
 Amygdala dulces ex aqua rosacea cōtrita, & illita.
 Oleum in quo cucurbita flores insolati fuerint illitum.
 Mustelarum exustarum cinis aqua subactus, et illitus.

CAPITIS

Senæ decoctum, uel dilutum potum.
 Eiusdem folia in lotionibus addita.

MATTHIOLI

Ad emicraniam.
 Thuris & Myrrhae puluis oui albo exceptus et fronti & temporibus illitus.
 Minia ex amaraci aqua naribus immissa.
 Sagaperum ex Betonica decocto potum.
 Cucumeris sylvestris radix in aqua elixa, tusa, et oleo subacta, & cum absinthio applicata.

DIOSCORIDIS

Ad purgandum caput.

Brassica succus
 Anemonis succus
 Betæ succus
 Chelidoniij ma. succus
 Cyclamini ma. succus
 Cerae succus
 Pyrethrum
 Staphisagria
 Colocynthis in catapotijs deuorata.
 Uua passa cum pipere manducata.
 Atramentum sutorum lanis naribus inditum.

MATTHIOLI

Iridis radices succus naribus infusus.
 Cubebe cum mastiche mansa.
 Mastiche una cum cera odorata commansa.
 Gattaria succus naribus infusus.
 Amaraci succus naribus inditus.
 Imperatoriae radix commansa.
 Senæ decoctum uel dilutum potum.
 Sagaperum in catapotijs deuoratum.
 Sinapi & nasturtij semen commansum.
 Cyclamini succus naribus infusus.

DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores faciunt

Stiracinum oleum olfactum.
 Oliuæ flauæ
 Glandes
 Palmulae Pheniciae
 Inglandes nuces
 Arbuti fructus
 Ferula caules
 Mei radices largius sumpta.
 Absinthij liquamentum haustum.

MATTHIOLI

Vinum generosum largius sumptum.
 Sinapis in cibis usurpata.
 Ponticae nuces largius deuorata.
 Lac abunde potum.

DIOSCORIDIS

Ad ueternofos.

Viticis semen cum rosaceo & aceto perfusum.
 Castoreum ex aceto & rosaceo naribus infusum.
 Cera decocta, & in cibum sumpta.
 Sinapi derafo capiti appositum.
 Sphondilium suffitum, & ex oleo capiti illitum.
 Peucedanum cum aceto, & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI

Nardus Italica
 Lauendula
 Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami

Balsami factitij aqua, secundarius liquor & oleum inunctum.

Sisymbrij succus ex aceto illitus.

Caryophylli flores saccharo conditi & deuorati.

Agaricum potum cum purganti medicamento.

Oleum e floribus & folijs hyssopi paratum & illitum.

Stæchas addita scilla, aut eius aceto pota.

Distamnus albus quomodolibet adhibitus.

Salvia tam in potionibus, quam in fomentis usurpata.

Saccharum e salvia floribus paratum.

Gattaria & bibita & fotu adhibita.

Amaracus introrsum, & extrorsum accepta.

Imperatoria radix quoquo modo usurpata.

Rosmarinum, uel saccharum ex eius floribus paratum.

Euphorbium occipiti affricatum.

Chamadrys in potionibus addita, & occipitio adalligata.

Quinta essentia nostra li. 5. commet. de uino descripta

tum pota tum naribus iniecta.

DIOSCORIDIS

Ad somnum conciliandum.

Iris illyrica pota.

Amomum fronti illitum.

Amygdala amara deuorata.

Vitidis semen potum.

Lactuca in cibum sumpta.

Aloe illita per sese, uel ex rosaceo.

Baccharis odorata.

Iunci Aethiopici semen potum.

Papaneris erratici quinq; sexve capita in uini cyathis tribus ad dimidium decocta, & potui data.

Hyoscyami semen potum, & appositum.

Solani somnifici radicem cortex drachma pondere in uino potus.

Mandragora radice ex uino decoctum cyathi unius

mensura potum.

Mandragora poma olfacta naribus.

Mandragora liquor sedi pro balano subditus.

MATTHIOLI

Arbori, lapideiue musci dilutum ex uino paratum

potum.

Salicis recentia folia in lotionibus addita.

Persicorum nucleorum cremor fronti & temporibus

adhibitus.

Amygdala dulces cum rosacea aqua illita.

Lactuca succus ex rosaceo fronti & temporibus illitus.

Corallium potum.

DIOSCORIDIS

Somnia terribilia faciunt.

Faba

Lentes

in cibum accepta.

Picnocomi semen comæ drachma pondere potum.

Smilacis leuissimum cum dorycnio potum ternis singulorum obolis.

MATTHIOLI

Phasoli in cibum sumpti.

DIOSCORIDIS

Sternutamenta cient.

Sinapi semen tritum & naribus admotum.

Pharmica flores admoti.

Struthij radix trita & admota.

Ranunculi radix sicca & in puluerem trita, naribus indita.

Daphnoides naribus indita.

Veratri albi radix trita & imposita.

MATTHIOLI

Piper tritum naribus inditum.

Cyclamini radix indita.

DIOSCORIDIS

Ad uertiginosos.

Balsami semen per se potum.

Peucedanum ex aceto & rosaceo illitum.

Galbanum olfactum.

Brionia radix pota per continuum annum quotidie

drachma pondere.

Vitis nigra uiticula prima recentes decocta, & in cibis accepta.

Vinum

Acetum

Scillinum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami factitij primus, secundus & tertius liquor inunctus.

Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.

Cochlea cum suis testis trita ex aceto pota.

Scorzonera radix, aut succus potus.

Caryophyllorum flores saccharo asseruati, & frequenter deuorati.

Combebarum grana quinque quotidie sumpta.

Agaricum potioni infictum, & pro sapone usurpatum.

Salvia tam in potu quam in fomentis sumpta.

Saccharum salvia floribus paratum.

Gattaria potui data, & forinsecus illita.

Amaracus tum pota tum illita.

Imperatoria radix in potiones & localia medicamenta addita.

Sena decoctum uel dilutum potum.

Rosmarinum quocunque modo usurpatum.

Saccharum e floribus rosamarinum paratum.

Sagapenum in potu sumptum, & exterius inditum.

Chamadrys quoquo modo usurpata.

DIOSCORIDIS

Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.

Cancanum per se potum.

Balsami semen haustum.

Bitumen Naphtha suffitum comitiales deprehendit.

Populi nigrae semen ex aceto.

Ficus sicca in cibum accepta.

Concula Indica suffita excitant.

Coagulum leporinum potum.

Mustela uentriculus coriandro infarctus, inueteratus

que deuoratus.

Mustela eiusdem sanguis potus.

Asinum iecur tostum in ieiunio sumptum.

Vngula asini combusta pota.

Equorum lichenes triti, & ex aceto hausti.

Lapis in hyrundinum pullorum prima satyre uetriculo inuentus pro amuleto in cerui aluta suspensus.

Semen lactis potum quousque aluum citet.

Phoca coagulum bibitum.

Vrsinum fel ad lingendum datum.

Testudinis fel naribus inditum.

c 2 Testudinis

Testudinis terrestris sanguis potus.
 Ciconia finum ex aqua potum.
 Plantago cum lenticula decocta in cibis sumpta.
 Sinapi tritum naribus inditum.
 Piper diu mansum.
 Scilla hausta.
 Agaricus drachma pondere cum oxymelite haustus.
 Eryngij radix ex dulci aqua ebibita.
 Ruta sylvestris semen potum.
 Seselis Massiliensis radix & semen potum.
 Peucedanum ex aceto & rosaceo capiti inunctum.
 Sagapenum potum.
 Easerpitij liquor cum aceto mulso bibitus.
 Ladanum olfactum.
 Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.
 Trifolij semen & folia pota.
 Conyza cum aceto bibita.
 Anthyllis altera ex oxymelite pota.
 Betonica folia hausta.
 Quinquefolium triginta diebus haustum.
 Papaueris spumet semen cum malsa aqua potum.
 Veratrum nigrum potum.
 Hippophaesi succus trium obolorum pondere haustus.
 Vitis alba drach. pondere anno toto quotidie hausta.
 Vitis nigra uiticula prima uirentes cocta, & in cibis sumpta.
 Acetum mulsum potum.
 Vinum & acetum scillinum potum.
 Selenites lapis tritus ebibitus.
 Aetites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, uel alio ex calfaciente illitus.
 Cotes naxia pota.
MATTHIOLI
 Nardus Italica.
 Lauendula.
 Asarina & eius decoctum potum.
 Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
 Balsami factitij liquor omnis illitus.
 Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.
 Cranium humanum potum.
 Castoreum ex oxycrato potum.
 Leporis coagulum cum aceto bibitum.
 Lapis in felle bubulo inuentus tritus lentis quantitate, & in errhinis additus.
 Aqua stillatitia humani stercoreis pota.
 Scorzonera radix, aut eius succus potus.
 Caryophyllorum flores ex betonica, aut amaraci decocto poti.
 Idem saccharo asseruati frequenter deuorati.
 Cyclaminus in potione, uel clysmate infusus, aut eius succus in errhinis additus.
 Agaricum potioni ingestum.
 Aristolochia rotunda.
 Hyssopum quoquo modo sumptum.
 Stachas cum Scilla, aut eius aceto usurpata.
 Distamnus albus.
 Salvia tam pota, quam trita adhibita.
 Amaracus quouis modo usu ueniat.
 Galega succus fescuncie pondere potus.
 Imperatorie radix in potionibus addita.
 Sena dilutum uel decoctum potum.
 Rosmarinum, uel saccharum ex eius floribus paratum.

Sagapenum deuoratum.
 Quercini uisci lignum in tenuissimum puluerem redactum & diebus quadraginta potum.
 Vincetossici radices trita una cum pæonie semine.
 Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.
 Chamedrys in potionibus addita.
 Filipendula radices puluis cibis inspersus.
 Palmæ Christi seminis puluis drachma pondere ex uino potus.
 Eiusdem radicum decoctum diutius uino mistum potum.
 Pæonia Galeni collo suspensa.
 Pæonia semina filo traiecta, & collo circumligata.
 Hyperici florentis aqua stillatitia pota.
 Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite diebus pluribus potum.
 Ellebori nigri dilutum potum.
 Colocynthidis in catapotijs addita aut in potionibus.
 Quinta essentia nostra libr. 5. cōment. de uino descripta hausta.

Acetum scillinum frequenter haustum.
 Stibium nostrum proprio comment. descriptum.
 Corallium tam suspensum, quam potum.

MATTHIOLI

Ad obliuiosos & deperditam memoriam.
 Anacardium.
 Quinta essentia nostra comment. de uino lib. 5. descripta frequenter usurpata.
 Ad apoplexiam.

DIOSCORIDIS

Vitis alba radix continuo anno quotidie drachma pondere hausta.

MATTHIOLI

Nardi Italica.
 Lauendula.
 Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
 Balsami factitij liquor primus, secundus, tertius illitus.
 Agaricum in potu sumptum aut in catapotijs deuoratum.
 Quinta essentia nostra lib. 5. cōm. de uino descripta potum.

DIOSCORIDIS

Ad Phrenesim.
 Unguentum Crocinum perfusum aut naribus illitum.
 Vitex aceto & oleo instillatus.
 Asparagus in uino albo potus.
 Serpyllum cum aceto & rosaceo impositum.
 Sphondilium suffitum, impositum, & capiti ex oleo inunctum.
 Peucedanum ex oleo & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI

Malua succus octo unciarum pondere potus.
 Solani hortensis, tum foliorum, tum baccharum succus sincipiti cum linteolis superpositus.
 Borraginis, aut binglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad cerebri inflammationes quas syriasim uocant.
 Cucurbitæ ramenta sincipiti apposita.
 Peponis ramenta sincipiti adhibita.
 Heliotropij folia fronti adhibita.
 Acetum fronti illitum.

MATTHIOLI

Agaricum potui datum.
 Santala omnia ex rosaceo aceto & caphura momento illita.

CAPITIS

DIOSCORIDIS

Ad melancholiam.

Ocimi semen potum.

Veratrum nigrum potum.

Betonice folia pota.

Epithymum potum.

MATTHIOLI

Poma dulcia.

Citria mala.

Santalum omne.

Malua succus uncium sex pondere potus.

Scorzonera radix, aut eius succus bibitus.

Agaricum sumptum.

Thymus drachmarum duarum pondere ex oxymelite potus.

Sena decoctum uel dilutum potum.

Vincetossici radices trita cum ocimi semine, aut cum citrei mali cortice, aut cum margaritis hausta.

Melissophyllon quocunque modo frequenter potum.

Asplen decoctum haustum.

Borraginis aut buglossi decoctum ex uino, aut ex aqua paratum potum.

Ellebori nigri dilutum.

Sirupus e polypodio, & presertim ad hypochondriacum. uide lib. 1. comm. de Polypodio.

Acetum scillinum haustum.

Quinta essentia nostra lib. 5. comm. de uino descripta.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere haustum.

Argentum uiui precipitatum octo granorum pondere ebibitum.

Aurum.

Corallium.

Margarita.

Oleum e lapide gagate tum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad crapulam ebrietatemque tollendam.

Crocum ex passo presumptum.

Punicorum malorum succus haustus.

Myrti baccarum succus haustus.

Brassica summo cibo sumpta.

Absinthium presumptum.

MATTHIOLI

Acetum testiculis cum linteolis adhibitum.

Crociflorum stillatitia aqua pota.

Amygdala amara sex ante potum deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad capitis fluxiones.

Vnguentum irinum naribus illitum.

Styrax illita, suffitaque.

Bitumen naphtha suffitum.

Cinnamomum potum.

Meiradice trita cum melle in eclegmate deuorata, ubi fluxio pectus afficiat.

Nuces auellanae tosta, & cum exiguo piperis pota.

Dracunculi maioris radix tosta, uel elixa deuorata.

Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.

Hysopum cum fico, ruta, melleque ex aqua decoctum potum.

Helichrysi coma trium obolorum pondere in uino diluto pota.

Hysocyami semen oboli pondere, addito papaueris semine haustum.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi suffitum & capiti inspersum.

CAPITIS

Santalum rubrum capiti inspersum.

Caryophylli aromatici suffiti fumo naribus excepto.

Agaricum in potionibus additum.

Rosmarinum.

DIOSCORIDIS

Ad cerebrum roborandum.

Agallochium potum.

MATTHIOLI

Cubeba deuorata.

Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami factitij unusquisque liquor illitus.

Moscus.

Zibetum.

Ambarum.

Caryophyllorum puluis capiti inspersus.

Caryophylli flores saccaro conditi frequenter deuorati.

Stachys.

Mentha Graeca.

Salvia.

Sena in capitis perfusionibus addita.

Rosmarinum atque saccharum ex eius floribus paratum.

Caryophyllata radix olfacta.

Rhodia radix olfacta, uel quomodolibet usurpata.

Quinta essentia nostra commento de uino descripta.

DIOSCORIDIS

Ad capitis ulcera manantia.

Thus cum nitro conficatum.

Fici & caprifici lacteus succus cum polenta appositus.

Vrina inueterata apposita.

Fenum graecum appositum.

Cicer adhibitum.

Malua ex urina humana emplastrata.

Allij cinis ex melle inunctus.

Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.

Bulbi cum cremato nitro adhibiti.

Melilotus ex aqua cum creta chia, uinoque aut galla inuncta.

Rubi folia imposita.

Lilij cremata radix ex melle adhibita.

Adiantum in lixiuo decoctum.

Acidamuria inspersa.

MATTHIOLI

Hederae helicis folia in pileum confuta, et capiti imposita.

Centaurij minoris succus illitus.

Mentha illita.

NERVORVM

DIOSCORIDIS

Ad conuulsionem

Iris Illyrica ex aceto pota.

Acori decoctum bibitum.

Cardamomum ex aqua potum.

Iunci odorati radices drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.

Costus ex uino, & absinthio exhibitus.

Balsamum ex aqua haustum.

Helenium ex melle eclegmate exhibitum.

Vnguentum sampsuchini more cataplasmatibus appositum.

Vnguentum metopium illitum.

Bdellium illitum.

Iuniperi baccæ bibita.

Cedrides deuorata.

Halimi radix drachme pondere in aqua mulsâ hausta.

NERVOIRVM

Ficulneus cinis ex oleo illitus.
 Erinacei terrestris caro in cibum sumpta.
 Castoreum inunctum & potum.
 Serpyllum potum.
 Fimum caprinum cum aceto bibitum.
 Dracunculi radix tosta & elixa deuorata cum melle.
 Asphodeli radix drachma pondere pota.
 Capparis semen potum.
 Capparis cortex pariter haustus.
 Argemone emplastrata.
 Agaricus sumptus trium obolorum pondere cum mulso.
 Rhaponticum potum.
 Galbanum deglutitum.
 Gentiane radix drachma pondere pota.
 Aristolochia rotunda bibita.
 Centaurij maioris radix ex uino pota.
 Spina alba semen potum.
 Acanthij radices pota.
 Abrotani semen cum aqua potum.
 Leucacantha radices ex uino decoctum exhaustum.
 Origanum estum cum fico.
 Eryngij radix pota cum aqua malsa.
 Pulegium cum posca potum.
 Calamintha decoctum haustum.
 Baccharis radix in aqua decocta & pota.
 Panaces herculeum linitum.
 Libanotis radices cum loliacea farina emplastrata.
 Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
 Clinopodium bibitum.
 Chamædrys decoctum potum.
 Laser oboli pondere datum & deuoratum.
 Sagapenum potum.
 Galbanum deuoratum.
 Betonica folia denarij pondere cum hydromellite data.
 Xyridis radix ex passo bibita.
 Symphytum ex aceto mulso bibitum.
 Psyllium illitum.
 Serpyllum potum, aut illitum.
 Verbasci decoctum bibitum.
 Bryonia eclegma ex melle.
 Vinum scillinum haustum.
 Vinum chamædrites bibitum.
 Vinum tragoriganites bibitum.
 Satirij radix ex uino nigro austero bibita.
 Coris ex uino pota.

MATTHIOLI

Oleum irinum inunctum.
 Nardus Italica.
 Lauendula.
 Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
 Balsami factitij liquores omnes.
 Helenij radices farina.
 Oleum nucum inunctum.
 Mumia tum foris, tum intus usurpata.
 Oleum ex semine lini illitum.
 Cyclaminus in potione sumptus, uel chlystere infusus, aut in errhinis additus.
 Agaricum potum usurpatum.
 Oleum de folijs & floribus hyssopi paratum.
 Stachas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
 Pulegij decoctum tum potum, tum fotu adbibitum.
 Salvia tam pota, quam fotu usurpata.

NERVOIRVM

Gattaria.
 Amaracus.
 Imperatoria radix.
 Euphorbium ex leucon oleo illitum.
 Unguentum de uisci in pyro syluestri nascentis folijs & recentis capi pinguedine paratum, uide uisci comment.
 Chamædrys in fomentis & unguentis addita.
 Liliolum alborum oleum illitum.
 Cannabis radix decocta, & deinde tusa & illita.
 Colocynthis in catapotijs addita.
 Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.
 Oleum de lapide gagate illitum.

MATTHIOLI

Ad stuporem.
 Cinnamomi vulgaris aqua stillatitia pota.
 Balsami factitij liquores omnes.
 Oleum sinapinum.
 Nuclei pinei frequenter deuorati.
 Oleum de floribus & folijs hyssopi illitum.
 Stachas in balneis laconicis & fomentis addita.
 Pulegij decoctum.
 Salvia tam intus sumpta quam exterius admota.
 Amaracus.
 Imperatoria radix.
 Rosmarinum.
 Euphorbium ex leucon oleo exterius illitum.
 Chamædrys.
 Chamæpithys decoctum ex rhodomelle potum.
 Quinta essentia nostra comment. de uino descripta tam pota, quam illita.

DIOSCORIDIS

Ad paralyfim.

Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
 Capparis semen & cortex potus.
 Sagapenum potum.
 Rubia radix hausta.
 Colocynthis chlystere perfusa.
 Vitis nigra uiticula prima recetes cocta, comestique.
 Vinum scillinum haustum.

MATTHIOLI

Iridis radices conditæ, deuorata.
 Nardus Italica.
 Lauendula.
 Asarina per se, aut eius decoctum potum.
 Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
 Balsami factitij liquores omnes illiti.
 Helenij radices farina bibita.
 Oleum sinapinum inunctum.
 Nuclei pinei frequenter deuorati.
 Mumia ex amaraci aqua illita.
 Luglandium oleum illitum cum calce lota.
 Anacardium.
 Castoreum cum mulsa potum.
 Flores caryophylli ex betonica aut amaraci decocto poti.
 Idem saccharo asseruati, & frequenter deuorati.
 Cyclaminus in potione, uel chlystere sumptus, aut eius succus in errhinis additus.
 Agaricum in catapotijs, aut potione sumptum.
 Oleum de folijs & floribus hyssopi paratum inunctum.
 Stachas in balneis laconicis, & fomentis addita.
 Pulegij decoctum, cum haustum, tum fotum.

Salvia

NERVORVM

Salvia tam potione quam fomentis usurpata.
 Gattaria.
 Amaracus.
 Imperatoria radix.
 Senae decoctum vel dilutum.
 Euphorbium ex leucon oleo exterius illitum.
 Chamædrys.
 Oleum liliorum alborum.
 Bellidis genera omnia.
 Hyperici florentis stillatitia aqua pota.
 Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymellite
 potum pluribus diebus.
 Conditum & pilula contra nervorum resolutionem.
 uide chamæpitys commentarium.
 Colocynthis in catapotys addita.
 Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descri-
 pta, pota & illita.
 Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.
 Oleum e gagate lapide inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad tremorem.

Cerebrum leporinum tostum comestum.
 Castoreum potum & inunctum.
 Brassica in cibo sumpta.
 Althæa decoctum potum.
 MATHIOLI
 Cinnamomi uulgaris aqua stillatitia pota.
 Balsami factitij liquor & oleum.
 Nuclei pinei frequenter deuorati.
 Salvia tum potu, tum fotu usurpata.
 Amaracus.
 Imperatoria radix.
 Chamædrys.
 Chamæpitys decoctum cum rhodomelle haustum.
 Quinta essentia nostra tam pota, quam illita. parandi
 rationem habes lib. 5. comment. de uino.

DIOSCORIDIS

Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apollinaris herbe succo apposita.
 Farina hordei ex aceto adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad ægrotudines, & dolores.

Oleum sicyonium inunctum.
 Oleum laurinum illitum.
 Eleomeli illitum.
 Vnguentum Cyprinum
 Vnguentum Gleucinum
 Vnguentum Metopium
 Vnguentum Amaracinum
 Edellium malagmati insertum.
 Lixiuum ex cinere ficus ex oleo illitum.
 Castoreum potum, & illitum.
 Erinacei terrestris caro deuorata in cibis.
 Viperina carnes decoctæ & esui data.
 Poterij radices decoctum potum.
 Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
 Laser oboli pondere deuoratum.
 Centaurium minus exhibitum.
 Lilij radix inassata, melleque excepta imposita.
 Satyrj radix ex uino nigro austero pota.
 Althæa radix per se, uel decocta in uino, aut aqua
 malsa emplastri modo imposita.

NERVORVM

Coccum infectorium cum aceto illitum precisos inuat
 nervos.

Senecij folia ad eadem præstant illita.
 Narcissi radix illita ad eadem utiliter imponitur.
 Hippophaesti succus trium obolorum pondere potus.
 Aqua marina perfusa.
 Acetum scillinum potum.
 Vinum de Stachade haustum.
 Vinum de thymo potum.
 Sesamum illitum crassitiem inuat.

MATHIOLI

Oleum larigna resina, uel terebinthina illitum.
 Nuclei pinei frequenter in cibis usurpati.
 Terebinthina resina
 Larigna resina } deuorata cum chamæpithy.
 Abiegna resina }
 Nucis Indicæ } oleum tum potum tum illitum.
 Nucis Myristicæ }
 Fabalium caulium, & siliquarum cinis cum uetere
 axungia illitus.

Stachas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
 Pulegium.

Amaracus.

Aiuga.

Cortusa herba flores in amygdalino oleo recenter
 presso & rosaceo completo pari pondere commisti
 diu insolati, & illiti.

DIOSCORIDIS

Ad neruorum uulnera.

Cochlea terrestres tusa & imposita.
 Terreni uermes tusi, & illiti.
 Butyrum illitum.
 Senecionis folia emplastri modo imposita cum thuris
 manna.
 Dracunculi minoris folia illita.
 Poterij radix tusa, & imposita.
 Lilij radix ex melle subacta & illita.
 Coccum infectorium cum aceto illitum.
 Narcissi radix illita.

MATHIOLI

Balsamum factitium impositum.
 Terebinthina }
 Laricæ } Resina oleum.
 Abiegna }
 Abiegna lachryma.
 Iuglandium oleum.
 Cochlearum caro cum farina polline imposita.
 Oleum e terrenis uermibus, addito præsertim factitio
 balsamo, aut oleo & terebinthina confectio.
 Hyperici oleum.
 Oleum e fructu momordicæ illitum.

MATHIOLI

Ad contractionem, & duritiem.

Muris montani pinguedo illita.
 Taxi pinguedo inuncta.
 Oleum ex ouorum uitellis perunctum.
 Ceruina & uitulina medulla.
 Oleum ex lini semine.

MATHIOLI

Ad contusiones.

Cochlearum terrestrium caro cum farina polline im-
 posita.

Farina

OCVLORVM

Farina fabarum cum oxymelite subacta.
 Dracunculi radix cum melle & caprino fimo illita.

DIOSCORIDIS

Ad neruorum crassitiem.
 Sesamum emplastri modo impositum.
 Sarmetitius cinis cum axungia uel oleo illitus.

OCVLORVM

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum defluuium.
 Nardi indica decoctum fotu adhibitur.
 Cochlea terrestres acu traiciuntur, ut effluat humor,
 quo postea palpebrae illinuntur.
 Oesipus illitus.
 Condrilla gummi, ac pariter lac impositum.
 Lapis armenius illitus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum, oculorumq; scabritiem.
 Thuris cortex tostus, & appositus.
 Picis fuligo illita.
 Licium appositum.
 Sepia os lanigatum, & illitum.

Fel	{	Marini scorpionis	} illitum.
		Marinae testudinis	
		Perdicis	
		Aquila	
		Gallinae albae	
		Syluestris caprae	

Sinapi tritum ex melle inunctum.
 Omphacium impositum.
 Squama eris illita.
 Rubigo ferri illita.
 Chalcitis inuncta.
 Hematites lapis melle exceptus adhibitus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum fluxiones.
 Amaraci folia cum polenta illita.
 Alsine cum polenta imposita.
 Ricini folia cum polenta trita, & emplastri modo
 adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum crassitiem.
 Mitulorum cinis plumbi modo lotus, & illitus.
 Conchulae Indicae cinis inunctus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum scabiem.
 Caprae succus cum pari spodio impositus.
 Aloe illita.
 Fici lac inunctum.

MATTHIOLI

Tragacantha lachryma lacte macerata & illita.
 Sagapenum cum aceto superpositum.

MATTHIOLI

Ad palpebrarum inflammationes.
 Ouum gallinaceum crudum admixto rosaceo impositum.
 Solani Halicacabi baccae musto dilutae, & impositae.
 Lentis palustris stillatitia aqua illita.
 Borriginis, uulgarisq; buglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum albugines.
 Opobalsamum illitum, instillatumque.
 Cancanum uino maceratum, & impositum.
 Myrrha illita.

OCVLORVM

Bitumen naphtha impositum.
 Mitulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.
 Conchulae Indicae cinis oculis inditus.
 Cochlearum putaminum cinis melle exceptus linitus.
 Marini scorpionis fel instillatum.
 Idemq; praestat fel testudinis, perdicis, aquila, gallina
 alba, & syluestris caprae.
 Urina humana aereo uase decocta illita.
 Lactuca syluestris lacteus succus instillatus.
 Dracunculi succus immixtus.
 Caparum succus persusus.
 Gingiber illitus.
 Chamaesyces succus cum melle inunctus.
 Argemones folia imposita.
 Ammoniacum impositum.
 Horminum ex melle impositum.
 Loti domestici succus ex melle illitus.
 Sal impositum.
 Salis flos eodem modo adhibitus.
 Sapphyrus lapis appositus.
 Aeris squama imposita.

MATTHIOLI

Moschus impositus.
 Radix ebeni trita, & cum aqua instillata.
 Mustelarum crematarum cinis oculis iniectus.
 Chamaleontis dexter oculus, uiuo animali erutus, &
 cum caprino lacte mistus.
 Centaurij minoris succus cum melle illitus.
 Hieracij succus iniectus.
 Sagapenum ruta succo, & auium rapacium felle diu-
 tius maceratum, & in collyrijs additum.
 Sarcocolla in cratere uitreo asinino lacte quinque die-
 bus macerata, & deinde instillata.
 Scabiosa succus cum chrysocolle & caphura momen-
 to illitus.
 Antirrhinum fronti adalligatum.
 Corallij cinis in collyrijs additus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum cicatrices delendas.
 Cancanum uino maceratum & infusum.
 Myrrha illita.
 Bitumen naphtha instillatum.
 Cedria illita.
 Cochlearum terrestrium cinis cum melle impositus.
 Urina humana aereo uase decocta, infusa.
 Feni graeci oleum cum myrteo impositum.
 Sagapenum inditum.
 Chamaesyces succus cum melle illitus.
 Aerugo immixta.
 Vini saxe adusta imposita.
 Corallium tritum inditum.
 Hematites lapis immixtus.
 Sapphyrus lapis adhibitus.

MATTHIOLI

Hieracij succus instillatus.
 Sarcocolla asinino lacte macerata & instillata.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum nubeculas.
 Acori succus instillatus.
 Cassia alijs medicamentis ocularib. excepta et iniecta.
 Cinnamomum impositum.
 Cerasi gummi inditum.

Acacalis

Acacalis dilutum ad collyria additur, quæ oculis claritatem faciunt.

Acaciæ succus elotus & infusus.

Punicorum malorum cytini tres quantumvis minimi deuorati anno, ab omni lippitudine præseruant.

Thus immixtum.

Crocomagma illitum.

Ebeni tenuissima ramenta nino optimo macerata, & in collyria addita.

Lycium inditum.

Cedria inuncta.

Pruni arboris gemmi illitum.

Viperæ caro decocta, & in cibis desumpta.

Hirundines ficedularum modo in cibis deuorata.

Cinis hirundinum collyrijs adhibitus.

Adeps piscium inunctus.

Feniculi succus infusus.

Marinæ scorpionis

Marinæ testudinis

Perdicis

Aquilæ

Gallinæ albæ

Syluestris capræ

Urina humana æreo uase decocta instillata.

Lactucæ syluestris lacteus succus illitus.

Dracunculi mar. rad. succus inunctus.

Caparum succus inditus.

Loti domestici succus infusus.

Hirundinariæ ma. suc. æreo uase cum melle decoctus.

inunctus.

Othomæ succus instillatus.

Centaurij minoris succus impositus.

Ruta in cibis sumpta.

Omphacium instillatum.

Panaces Herac. inunctum.

Libanotis foliorum & radices succus infusus cū melle.

Laser ex melle inunctus.

Apiastri succus cum melle inditus.

Marrubij succus ex melle illitus.

Pumex indita.

Salis flos immixtus.

Vini fex cremata imposita.

Pyrites lapis inditus.

Thyites lapis impositus.

Geodes lapis impositus.

Sapphyrus lapis impositus.

M A T T H I O L I

Viperæ totius cum thure & succo feniculi combustæ

cinis per se inspersus, aut alijs collyrijs additus.

Leporum fel saccharo exceptum & illitum.

Mustelarum fel cum feniculi succo instillatum.

Stercoris humani stillatitia aqua imposita.

Seorzonæ radices lac instillatum.

Caryophylli in tenuissimum puluerem triti, & inditi.

Ebelidonijs maioris succus cū lacte muliebri instillatus.

Hieracij succus instillatus.

Sagapenum ruta succo, & auium rapacium felle diu-

tius maceratum & in collyrijs additum.

Sarcocolla in cratere uitreo asinino lacte diebus quin-

que macerata, & instillata.

Vinum è fragis instillatum.

Euphrasia quouis modo intus sumpta.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum ungulas.

Sepiæ piscis os tritum & impositum.

Glycyrrhizæ radices puluis inspersus.

M A T T H I O L I

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum ictus, & uulnera.

Lac humanum cum thure iniectum.

Palumbi

Sanguis { Columba } illitus.

{ Turturis }

{ Perdicis }

Stabis folia emplastri modo imposita.

Hematites lapis cum lacte iniectus.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum ulcera.

Fuligo { Thuris }

{ Terebinthina } illita.

{ Butyri }

Thuris cortex impositus.

Myrrha iniecta.

Corui ceruinum ustum impositum lotum.

Amylum linitum, & peculiariter canis ulceribus.

Stimmi iniectum.

Lapis { Galactites }

{ Sapphyrus } cum lacte infusus.

{ Samius }

D I O S C O R I D I S

Ad erosos oculorum angulos.

Oesypum inunctum.

Omphacium illitum.

M A T T H I O L I

Picis fuligo imposita.

D I O S C O R I D I S

Ad agilopas, & sinus.

Iuglandium ueterum nuclei triti & illiti.

Myrti decoctum infusum.

Malua cruda commaducata cū exiguo sale adhibita.

Plantago emplastri modo imposita.

Auricula muris altera illita.

Baccharis folia emplastri modo in principio indita.

Anthemis illita.

Solani hortulani concisa folia imposita.

Eiusdem succus cum rubenti gallinarum fimo illitus.

Aegilops adhibita.

Oenanthæ labruscæ flos impositus.

Cadmia illita.

Aeris squama indita.

Stimmi inditum.

D I O S C O R I D I S

Ad procidentes oculos & uuas.

Fabarum farina cum rosis, ouorum albo et thure em-

plastri modo imposita.

Rubi folia trita, & imposita.

Sapphyrus lapis adhibitus.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum inflammationes.

Amomum ex uua passa illitum.

Fuligo { Thuris } illita.

{ Picis }

Cupressi pilula cum polenta illita.

OCULORVM

Myrti bacca cum polline polenta imposita.
 Cotoneorum malorum flores emplastri modo.
 Caseus illitus.
 Saccharum infusum.
 Sesame herba ex uino decocta, & imposita.
 Portulaca cum polenta illita.
 Intybus per se, & cum polenta adhibita.
 Cucurbita ramentum imposita.
 Anemones radix illita.
 Auricula muris cum polenta emplastri modo adhibita.
 Gentiana succus inunctus.
 Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane
 & emplastri modo adhibendum.
 Melilotus cataplasmatibus addita.
 Baccharis folia illita.
 Sedi maioris folia imposita.
 Apium cum pane, aut polenta impositum.
 Rubi Idæi flos ex melle inunctus.
 Elatine folia cum polenta appositum.
 Papaueris liquor cum tosta oui uitello, & croco im-
 positus.
 Hyoscyami semen & folia cum farina, polentaue im-
 posita.
 Mandragora folia recentia cum polenta adhibita.
 Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
 Aster atticus illitus.
 Viola purpurea folia illita.
 Ricini folia cum polenta imposita.

MATTHIOLI

Lac muliebre una cum aqua rosacea, in qua accensum
 thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillatum.
 Caphura in collyrijs addita.
 Cochlea in nitido mortario tusa una cum ouo gallinaceo
 incocto & ex succida lana fronti adalligata.
 Cyani succus instillatus.
 Hieracii succus cum muliebri lacte instillatus.
 Betonica folia contrita & fronti adalligata.
 Consolida regalis flores triti et ex rosacea aqua illiti.
 Vinum de fragis adhibendum.
 Solani hortensis tum foliorum, tum baccarum succus
 illitis linteolis fronti superpositus.
 Solani halicacabi bacca musto diluta & imposita.
 Lentis palustris stillatitia aqua illita.
 Borraginis, & Buglossi vulgaris stillatitia aqua tam
 extra quam intus imposita.
 Lapis Achates inspectus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum dolores.

Oui uitellus tostus addito rosaceo & croco illitus.
 Sesame herba in uino decocta, & illita.
 Ocimi succus infusus.
 Absinthium ex passo decoctum adhibendum.
 Ruta cum polenta emplastri modo imposita.
 Aconiti pardalianches radix permiscetur ocularijs
 medicamentis, quæ doloribus oculorum auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac muliebre & aqua rosacea, in qua accensum thus
 trigesies extinctum fuerit, oculis instillata.
 Caphura in collyrijs addita.
 Cochlea in nitido mortario tusa una cum ouo gallina-
 ceo incocto, ex succida lana fronti adalligata.
 Cyami succus instillatus.

OCULORVM

Consolida Regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
 Solani hortensis cum foliorum, tum baccarum succus
 illitis linteolis fronti adhibitus.
 Solani halicacabi rubentes bacca musto diluta, &
 imposita.
 Lentis palustris stillatitia aqua imposita.
 Lapis acathes inspectus.

DIOSCORIDIS

Ad lusciosos.

Iecoris { Caprini } emanans succus dum affat iniectus.
 { Hircini }
 Caprinum iecur tostum in cibis sumptum.
 Syluestrium caprarum fel inunctum.

Sanguis { Palumbi }
 { Columba } illitus.
 { Turturis }
 { Perdices }

DIOSCORIDIS

Ad suffusiones.

Fel marini scorpionis inditum.
 Vipera adeps admixto cedrino liquore, Attico melle,
 & uetere oleo. Gal. uero non probat.

Fel { Testudinis marina }
 { Perdices }
 { Aquile } illitum.
 { Gallinae albæ }
 { Capræ syluestris }

Fabarum farina uino macerata & illita.

Caprarum succus instillatus.
 Cyclamini succus infusus.
 Sagapenum impositum.
 Euphorbium impositum, cum cautela tamen.

MATTHIOLI

Hieracii succus instillatus.
 Polium fronti adalligatum.

DIOSCORIDIS

Ad lippitudines.

Portulaca & eius succus impositus.
 Plantaginis succus infusus.
 Sedi maioris folia illita.
 Chalcitis inditus cum cautela tamen.
 Spongiorum crematarum cinis illitus, & praesertim
 in arida lippitudine.
 Hematites lapis tritus cum lacte iniectus.

MATTHIOLI

Aqua rosacea in qua thus incensum trigesies extin-
 ctum fuerit instillata.
 Crispini baccarum succus cum pompholige & aqua
 rosacea instillatus.
 Margarita in collyrijs addita.
 Bubuli fellis lapis naribus inditus.
 Fenugraeci decoctum fronti illitum.
 Rumicis syluestris radix luna decrecente effossa ge-
 stata.
 Ophioglossi ex uino austero decoctum ablutione ad-
 hibitum.

Hieracii succus instillatus.
 Euphrasia quoquo modo usurpata.
 Vinum Euphragiatum uide lib. 4. cap. 38.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum caligines.

Chamedrys trita inpersa, aut ex oleo inuncta.

Loti

Loti domestici succus cum melle impositus.
 Veratrum nigrum in ocularibus collyrijs additum.
 Flos aris inditus.

M A T T H I O L I

Phu ex uino albo decoctum, & oculis instillatum.
 Vinum ex Helenio paratum frequenter potum.
 Lentiscinum oleum in cibis additum.
 Erucæ succus oculis infusus.
 Ebenum ad cotem tritum, & cum passo inditum.
 Salicis florentis succus, qui inciso cortice fluxerit instillatus.

Nux myristica commansa.
 Margaritæ in collyrijs additæ.
 Lapis ex felle bubulo naribus inditus.
 Brassicæ succus ex melle coctus, & oculorum angulis illitus.

Asparagi in cibis sumpti.
 Sium in cibis deuoratum.
 Scorzoneræ radice lac instillatus.
 Caryophyllorum pulvis tenuissime tritus oculis inspersus.

Hieraci succus instillatus.
 Rosmarini flores recentes decerpti, & cum sale & pane quotidie deuorati toto tempore quo floret planta.
 Sagapenum rutæ succo, & felle animum rapacius diutius maceratum, & in collyrijs additum.
 Selææ seminis granum in oculo delatum.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum hebetudinem.

Cancanum ex uino maceratum infusum.
 Populi albæ pilule, quæ primo foliorum exortu exiliunt, ex melle illitæ.

Marini scorpionis fel inunctum.
 Brassica in cibo sumpta.
 Sinapi cum melle inunctum.

Anagallidis succus naribus exceptus.
 Absinthium cum melle impositum.
 Thymus in cibo sumptus.

Thymbra obsonijs addita.
 Ruta succus in malicorio seruefactus addito feniculi succo & melle infusus.

Ruta syluestris succus cum uino, melle, gallinaceorum felle, & feniculi succo iniectus.
 Solani somnifici succus inunctus.

Flos salis inditus.

D I O S C O R I D I S

Ad oculorum fluxiones.

Crocum illitum cum humano lacte.
 Thus ex oui vitello impositum, uel eiusdem albo.
 Thuris fuligo imposita.

Picis fuligo illita.
 Platani tenerrima folia in uino decocta & illita.
 Ebeni ramenta tenuissime trita indita.

Olea syluestris foliorum succus iniectus.
 Cornu ceruinum ustum lotum & iniectum.
 Butyri fuligo illita.

Amylum impositum.
 Pompholix elota iniecta.
 Fabæ sine cortice commanducata, & fronti imposita.

Ocimi aquatici semē duarum drachmarum pōdere ex quatuor mellis cyathis temperatum, inunctum.
 Elatine folia cum polenta imposita.

Squama aris elota iniecta.
 Plumbum elotum iniectum.
 Galactites
 Morochthus } lapis cum lacte iniectus.
 Samius

Hyoscyami seminis cremor expressus infusus.
 Sarcocolla infusa.
 Alumen impositum.
 Corallium iniectum.
 Pumex impositus.
 Hematites lapis iniectus.

M A T T H I O L I

Moschus in puluerem tritus & impositus.
 Aqua florum ligustri instillata.
 Tragacanthæ lacryma in collyrijs addita.

A V R I V M

D I O S C O R I D I

Ad aurium dolores.

Lauri baccarum succus uino uetere, & rosaceo exceptus instillatus.
 Populneorum foliorum succus infusus.

Ladanum ex uino illitum.
 Rosarum aridarum decoctum ex uino infusum.
 Salicis foliorum & corticis succus cū rosaceo in malicorio seruefactus illitus.

Malorum acidorum puniceorum succus cum melle coctus infusus.
 Opium cū amygdalino oleo, croco, myrrhaq; iniectū.

Anguim senectæ in uino decocta instillata.
 Millepedæ sine onisci concisi, & cum rosaceo in malicorio calefacti infusi.

Vulpini pulmonis adeps instillatus.
 Vermes terreni cum anserino adipe elixi inditi.

Anserinus
 Gallinaceus } adeps instillatus
 Vulpinus

Vrina } Tauri } cum myrra cocta instillata.
 } Apri }

Mel cum trito fossili sale infusum.
 Sesami semen ex rosaceo iniectum.
 Betæ succus inditus.

Plantaginis succus immixtus in calida materia.
 Cucurbitæ ramentorum succus cum rosaceo infusus.
 Dracunculi utriusque succus instillatus.

Porri succus cum aceto, thure & lacte iniectus.
 Sinapis succus uel eius decoctum instillatus.
 Hedera & eius corymborum succus cū oleo inditus.

Absinthium suffitum & cum melle impositum.
 Origani uirentis succus cum lacte infusus.
 Mentha succus inditus.

Meliloti succus cum passo iniectus.
 Ruta succus in malicorio seruefactus infusus.
 Peucedani succus cum rosaceo inditus.

Aparinæ succus iniectus.
 Marrubij succus in rosaceo instillatus.
 Cannabis domesticæ succus impositus.

Polygoni maris succus infusus.
 Helxinæ succus inditus.
 Ocimi aquatici succus cū sulphure, & nitro iniectus.

Hyoscyami seminis cremor instillatus.
 Solani hortensis succus impositus.
 Alsine succus infusus.

Cucumeris

A V R I V M

Cucumeris asinini foliorum succus inditus.
Sal cum aceto iniectum.

M A T T H I O L I

Oleum Irinum instillatum.
Oleum Hyoscyaminū, cū castoreo, aut croco impositū.
Mumia ex Leucoij oleo, aut Hyoscyamino infusa.
Oleum ē nucleis persicorum instillatum.
Oleum scorpionum immisum.
Castoreum cum mæconio infusum.
Baccharū sambuci succus, cum melle coctus et instil-

latus.
Oleum ex ouorum uitellis.
Oleum ē colocynthide infusum.
Gliris caro melle subacta, & deuorata.
Maluæ succus instillatus.
Sonchi lacteus succus ē caule manans & presertim in malicorio cum oleo coctus instillatus.
Ari semen tritum, uel baccarum succus ex rosaceo im-

positus.
Amaraci succus instillatus.

D I O S C O R I D I S

Ad internas aurium inflammationes.

Crocum iniectum.
Sesamum cum rosaceo impositum.

M A T T H I O L I

Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oleum ex ouorum uitellis inditum.
Cucurbitæ ramentorum succus ex rosaceo instillatus.

D I O S C O R I D I S

Ad parotidas.

Oesypum impositum.
Caprarum mōtanarum fimus uino uel aceto decoctus illitus.
Lini semen tritum, & emplastri modo impositum.
Fabarum farina cum melle, & fæno græco illita.
Rumex decoctus adhibitus.
Plantago emplastri modo adhibita.
Irionis semen tusum, decoctumque appositum.
Hyssopum suffitu incensum, & impositum.
Viscum cum pari resina, ac ceræ commistū adhibiti.
Althea decocta illita.
Psyllium ex rosaceo, acetoque aut aqua impositum.
Solani hortulani folia cum sale illita.
Galiopsis ex aceto adhibita.
Cimolia terra imposita.

M A T T H I O L I

Iridis radices recentes decoctæ, tuseq; ex hordeacea farina illita.
Fæno græci farina in hydromelire decocta, & cū axū gia imposita.
Asphodeli radix decocta, & illita.
Eryngij radix decocta, & emplastri modo adhibita.

D I O S C O R I D I S

Ad tinnitum & incertos sonos.

Cedria infusa.
Lauri baccarum succus cum uino uetere & rosaceo instillatus.
Ficus sicca trita cum sinapi, et liquore aliquo excepta iniecta.
Taurinum fel infusum.
Mel cum trito fossili sale inditum.
Porri succus cum thure, aceto, lacteq; instillatus.

A V R I V M

Cepæ succus impositus.
Sinapi tritum & cum fico iniectum.
Acetū calidum suffitum per traiectorium instrumētū.

M A T T H I O L I

Lauri & nardi in uino decocti uapor per infundibulū immisum.
Cyclamini cōcisa radices in rosaceo, amygdalino, cha memelino, & uini modico calefactæ, auribus instil late oleo prius immisso.
Cyclamini item contusarum radicum cum persicorum, amararumque amygdalarum nucleis, & deinde triduo aqua nitæ maceratarum expressus succus et auribus infusus.

Oleum ē colocynthide instillatum.

D I O S C O R I D I S

Ad purulentas aures.

Myrrha cum Mæconio, castoreo & glaucio iniecta.
Thus ex uino dulci infusum.

Terebintina

Resina

Larigna	} ex melle & oleo indita.
Abiegna	
Picea	

Lycium infusum.
Rhois decoctum iniectum.
Myrti baccarum succus instillatus.
Oleæ syluestris foliorum succus ex uino infusus.
Taurinum fel cum caprillo, humano uel lacte instillatū.
Vrina infusa.

Vmbilicus ueneris cum medulla ceruina iniectus.
Asphodeli radicū succus per se, & additis thure, mel le, uino, & myrrha instillatus.

Cepæ succus impositus.
Absinthium cum melle inditum.
Anisum cum rosaceo instillatum.
Sphondilij florum succus instillatus.
Polygoni succus infusus.
Stæbis decoctum iniectum.
Psyllij succus inditus.
Omphacinum cum melle impositum.
Alumen sanguinalis herbæ succo exceptum infusum.
Flos salis iniectus.

M A T T H I O L I

Persici foliorum succus instillatus.
Oleum ē uitellis ouorum.
Bursæ pastoris succus infusus.

D I O S C O R I D I S

Ad contusas aures.

Bulbi cum polenta impositi.
Sulphur cum uino & melle illitum.

D I O S C O R I D I S

Ad exulceratas aures.

Oesypum impositum.
Suillum fel instillatum.

M A T T H I O L I

Porrum non transplantatum cum terrenis uermibus in oleo decoctum.

D I O S C O R I D I S

Ad surditatem.

Hastula regia radicum ex oleo decoctum iniectum.
Cepæ succus instillatus.
Veratrum nigrum immisum, & relictum usque in diē tertium.

Bryoniæ

Bryoniae succus cum melle instillatus.
Flos æris conditus per fistulam flatu impulsus.
Sulphur raptim per fistulam suffitum.

M A T T H I O L I

Oleum resinæ laricæ, aut stillatitia eiusdē aqua infusa.
Fraxini spuma ē viridi ligno in igne posito emanans instillata.

Raphani radice succus una cum oleo dulcium, & amararum amygdalarum, uino albo & colocynthidis momento calefactus & infusus.

E cæpa excavata & cumini puluere repleta, & sub feruente cinere cocta, expressus cremor instillatus.

Oleum ē colocynthide infusum.

D I O S C O R I D I S

Ad uermiculofas aures.

Cedria cum aceto instillata.

Vrina humana in malicorio decocta instillata.

Capparis radice succus iniectus.

Calamintha succus instillatus.

Psyllij succus inditus.

Acetum infusum.

M A T T H I O L I

Oleū ē laricæ resinæ destillatū, aut eiusdē aqua infusa.

Foliorum persici succus instillatus.

Ficulneum lac infusum.

Persicariæ succus inditus.

Centaurij minoris succus infusus.

Menthastris succus instillatus.

Trisaginis succus impositus.

Cannabis decoctum, aut eius succus infusus.

N A R I V M

D I O S C O R I D I S

Ad sanguinis profluuium.

Thus in puluerem tritum iniectum.

Cochleæ terrestres cū suo putamine trita, et impositæ.

Porri succus cum thuris polline instillatus.

Ruta trita indita.

Urticæ utriusq; folia cum succo imposita.

Cuminum ex aceto impositum.

Fernle medulla intro missa.

Lismachia imposita.

Clymeni succus inditus.

Galyopsis flos impositus.

Equiseti succus infusus.

Acetum tum potum, tum iniectum.

Stratiotes adhibita.

Chalcitis succo porri instillata.

M A T T H I O L I

Thus cum tela araneæ, oleo & oui unius albo mistū, & cum licinio naribus introductum.

Pānus in annosis laricū caudicib. reptus intromissus

Mastiche cum thure, sanguine draconis, leporinis pilis combustis oui albo excepta, fronti q; applicata.

Caphura cum urticæ semine immissa, aut fronti ex sedi, aut plantaginis succo illita.

Sadaracæ puluis ex oui albo frōti, tēporibusq; illitus.

Suberis cortex ex aqua calida potus.

Galle combustæ inditæ.

Pili ē uentre uiui leporis euulsi & usti intromissi.

Plantaginis stillatitia aqua cum equali acerrimi aceti portione manuum uolis, pedum plantis, & iocinori applicata.

Cepæ succus ex aceto perquam acerrimo infusus.

Cyclamini stillatitia aqua naribus sursum tracta.

Menthæ florētis stillatitia aqua balneo calentis aquæ destillata unciam quatuor pondere pota.

Betonicæ folia cum salis momento contusa naribus immissa.

Clematis recens collo gulaq; circumducta.

Consolida minor, & media.

Sanicula.

Auricula urse.

Pilosella.

Pyrola.

Millefolij sicci farina naribus indita.

Exusta sambuci folia & in puluerem trita.

Gypsum tritum, & oui albo exceptum, & fronti illitū.

Iaspis lapis suspensus, & in manu gestatus.

D I O S C O R I D I S

Ad sanguinem ē naribus eliciendum.

Crocodilij radice decoctum bibitum.

D I O S C O R I D I S

Ad polypum.

Cupressi pilula cum fico tusa, & imposita.

Dracunculi maioris radix imposita.

Laserpitij liquor cum chalcantho, aut rasili ærugine illitus forcipe prius exciso polypo.

Flos æris inditus.

Sandaracha cum rosaceo immissa.

M A T T H I O L I

Ari radice succus.

Ari folia combusta.

D I O S C O R I D I S

Ad narium ulcera & Carcinomata.

Dracunculi maioris radix imposita.

Hederæ succus infusus.

Sandaracha cum rosaceo iniecta.

D I O S C O R I D I S

Ad narium Tædia.

Aurantiorum florum aqua infusa.

D I O S C O R I D I S

Ad narium destillationes.

Melanthij semen tritum, & in linteolo colligatum sepe ac sepius olfactum.

D I O S C O R I D I S

Ad sternutamenta cienda.

Fibrorum testiculi iniecti.

Ocymi semen, aut succus naribus infusus.

Sinapi tritum inditum.

Ranunculi radix sicca, tritaq; iniecta.

Ptarmicæ flores olfacti.

Struthij radix imposita.

Veratrum album tritum iniectum.

M A T T H I O L I

Betæ succus infusus.

O R I S, E T L I N G V A E

M A T T H I O L I

Ad foetorem oris.

Iridis radix mansa.

Acorum deuoratum.

Galanga in ore detenta.

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.

Moschus in ore contentus.

f Moschar-

ORIS, ET LINGVAE

Moschardina ita uulgò uocata in ore seruata.

Caryophylli mansi.

Angelica radix mansa.

Aurum in ore contentum.

MATTHIOLI

Ad pustulas.

Bellidis folia commansa.

DIOSCORIDIS

Ad erodentia ulcera.

*Cyperi radice farina in os indita, etiamsi ulcera depa-
scantur, uorentque.*

*Aspalathi ex uino decoctum ore collutum ad tetra-
oris ulcera.*

Acacia indita.

Plantaginis succus in ore detentus.

Capparis in aceto decocta in collutione.

Glycyrrhizae succus in ore detentus.

Origani succus in ore contentus.

Leucoij flores ex melle impositi.

Testiculus serapias impositus.

Anthemis mansa.

Britanica succus infusus.

Tribuli succus ex melle delinctus.

Rubi decoctum in ore contentum.

Quinquefolij radice decoctum ore collutum.

Verbenaca altera ex uino affusa.

Staphisagria cum melle indita.

Labrusca flos ori inspersus.

Alumen cum melle impositum.

Sal cum polenta tostum & iniectum.

MATTHIOLI

*Aqua, quae è perforato Betula caudice distillat in ore
contenta.*

Ligustri folia commansa.

Aurum in ore contentum.

*Malorum puniceorum uinum cum aqua plantaginis
collutum.*

Oleum è calcantho illitum.

Diphryges.

Corallium.

Achates lapis in ore detentus.

Fagi folia esitata.

*Pruni syluestris baccarum, & radicum decoctum in
ore contentum.*

*Mororum succus in collutionibus, aut gargarismati-
bus additum.*

Portulaca commansa.

Cyani maioris succus in ore detentus.

Flos salis in uino decoctus.

Bellidis folia commansa.

Consolida mediae minorisq; folia, uel eorum succus.

Sanicula.

Auricula ursi.

Virga aurea decoctum.

Pilosella.

Potentilla.

DIOSCORIDIS

Ad halitum commendandum.

Resina lentiscina manducata.

Myrrha mansa.

Mala medica manducata.

Anisum mansum.

ORIS, ET LINGVAE

Bromus cum siccis rosis decocta, in ore retenta.

MATTHIOLI

Citri decoctum collutum.

Nux myristica commanducata.

Sonchi folia commansa.

Caryophylli mansi.

Anethum commansum.

Imperatoriae radix commanducata.

Rosmarinum mansum.

DIOSCORIDIS

Ad linguae scabritiem.

Mentha confricata.

Rhois semen cum melle fricatum.

MATTHIOLI

Mucago seminis cydoniorum illita.

Sebestena delibrata & superposita.

Tamarindorum pulpa confricata.

Saccharum candi in ore detentum.

Cucumeris recentis segmina imposita.

Anguriae pulpa admota.

Phyllitidis stillatitia aqua.

Solidaginis minoris decoctum.

MATTHIOLI

Ad linguae inflammationem.

Cucumeris recentis uel Anguriae segmina imposita.

Anguriae pulpa adhibita.

Lentiscinum oleum.

Trinitas herba in uino austero decocta.

MATTHIOLI

Ad paralytim linguae.

Mumia tum bibita tum confricata.

Cinnamomi stillatitia aqua in ore detenta.

*Pyrethri et longi piperis decoctum, addito Amaracij
succo & in ore retentum.*

Sagapenum.

*Paeoniae seminis triginta grana à putamine repurga-
ta, contritaq; & ex uino pota.*

MATTHIOLI

Ad impeditam loquelam.

Nardi Italicae, aut lauendulae stillatitia aqua pota.

Cinnamomi stillatitia aqua tū pota tū in ore cōtenta.

MATTHIOLI

Ad pustulas.

*Malorum puniceorum uinum ex Rhodomelle & aqua
plantaginis adhibitum.*

Plantaginis succus illitus.

DENTIVM ET GINGIVARVM

DIOSCORIDIS

Ad dentes purgandos.

Purpure

Buccina

Mitulorum

Cimis

Conchula

Cochlearum terrestrium.

Sepiae piscis

Ceruini cornu

Plantaginis radice decoctum in collutionibus.

Aristolochia rotunda confricata.

Aleyonium quintum

Pumex

Arabicus lapis

Sanius lapis

} dentib. affricatus.

} dentibus affricata.

DENTIVM ET GINGIVARVM

MATTHIOLI

Cammarorum lapilli in puluerem & affricati.
Malua radix sub cinerib. decocta madida papyro circumvoluta, deinde siccata et pro detifricio usurpata.
Cyclamini succus cum melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad dentium dolores.

Picea & pini folia trita ex aceto decocta frequenti collutione.

Cedria dentium canis indita.

Platani corticis ex aceto decoctum ore collutum.

Tamaricis foliorum ex uino decoctum in ore detentum.

Olei amurca in cupreo vase ad mellis crassitiem decocta ex aceto, aut uino, aut mulso colluta.

Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in collutionibus adhibitur.

Ficulneum lac lana exceptum et canis dentibus inditum.

Anguium senecta ex aceto decocta in collutionibus.

Pastinaca piscis aculeus in eius cauda prominens dentibus adhibitus.

Ranarum ex aqua & aceto decoctum in collutionibus.

Lacerta iecur canis dentium impositus.

Vermes terreni oleo elixi, & in contrariam aurem instillati.

Rumicis decoctum in collutionibus.

Asparagi radicum decoctum in ore contentum.

Aphodeli radicum, succus in contrariam aurem infusus.

Allij, teda, thurisq; simul decoctum in ore contentum.

Ononis radice ex posca decoctum in collutionibus.

Capparis seminis decoctum in collutionibus.

Idem praestat capparis cortex, Quin & radix commanducata.

Lepidij (ut aiunt) radix collo suspensa.

Ranunculi radix imposita.

Anagallidis succus in contrariam narium partem infusus.

Hederae corymborum acini quinq; cum rosaceo in malicorio seruescunt in contrariam aurem instillati.

Chamaeleonis nigri decoctum in ore contentum.

Spinae albae decoctum in collutionibus.

Leucacanthae radix commanducata.

Absinthij decoctum suffitum.

Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.

Panaces heracleum dentium canis inditum.

Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.

Peucedani succus canis dentium inditus.

Nigella decoctum, una cum teda ex aceto in ore detentum.

Laserpitij liquor canis dentium impositus.

Galbanum illitum & eorum canis inditum.

Apiastri decoctum in collutionibus.

Althaeae decoctum ex aceto in ore detentum.

Betonicae decoctum ex uino, uel aceto.

Clematis prima commanducata.

Polemonij radix commanducata.

Quinquefolij radice decoctum in ore retentum.

Hyoscyami radice ex aceto decoctum in collutionibus.

Solani somnifici ex uino decoctum in ore retentum.

Ephemerij radice decoctum in collutionibus.

Verbasci decoctum collutum.

Arction ex uino decocta, & in ore detenta.

Cucumeris syluestris decoctum in os sumptum.

DENTIVM ET GINGIVARVM

Colocynthidis decoctum in collutionibus.

Staphis agriae decoctum ex aceto in ore contentum.

Tithymali caraciae lac dentium cauernis inditum, dentem prius cera munito, ne lac in fauces incidat.

Acetum calefactum in collutionibus.

Sory dentium canis inditum.

MATTHIOLI

Mastiche cum cera odorata mansa.

Cupressi conorum decoctum ex aceto collutum.

Sandaracae suffitus per infundibulum exceptus.

Iuniperinum oleum calidum ore contentum.

Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta in ore contenta.

Betonicae decoctum ex uetere uino paratum, in ore detentum.

Iuniperinarum baccarum ex uino albo decoctum additis cupressi pilulis & myrti folijs, & aqua nitamomento saepe collutum.

Myrica decoctum ore uersatum.

Castoreum ex oleo auri dolentis lateri infusum.

Calli equorum cruribus innati triti, & per aurem ex oleo infusi.

Plantaginis radix commansa, quinetiam dentium collutionibus incocta.

Sinapis semen mansum.

Nasturtij succus calidus in aurem dolentis lateris instillatus.

Cyclamini succus cum melle in ore detentus.

Iridis radix mansa, & eius decoctum collutum.

Nardi Italicae, aut lauendulae decoctum ore contentum.

Hyoscyaminum oleum ore contentum tepidum.

Imperatoriae radicum decoctum ex uino austero paratum.

Rosmarini decoctum ex uino austero & aceto.

Bistortae radicum puluis, cum aluminis et pyrethri momento canis dentium inditus.

Potentillae decoctum ore collutum.

Millefolij folia commanducata.

Angelicae radix mansa, & dentium canis imposita.

Calthae aridae puluis dentium canis inditus.

DIOSCORIDIS

Ad dentes cariosos frangendos.

Cedria eorum cavitatibus indita.

Amurca olei cum omphacio recocta ad mellis crassitudinem & imposita.

Pastinaca piscis aculeus impositus.

Ranunculi radix iniecta eorum cavitatibus.

Chamaeleonis nigri radix cauernis dentium indita.

MATTHIOLI

Cyclamini succus cum melle in ore detentus.

Chelidonij maioris succus inditus.

DIOSCORIDIS

Ad firmandos commotos dentes.

Lentisci decoctum in ore contentum.

Colymbadum muria in collutionibus adhibita.

Syluestris olea oleum in ore contentum.

Sory in collutionibus.

Alumen cum aceto & melle solutum & adhibitur.

MATTHIOLI

Crispini baccarum succus in ore detentus.

Viburni foliorum ex posca decoctum collutum.

DENTIVM ET GINGIVARVM

Mespilorum decoctum ore contentum.
Virga sanguinea bacca admotæ.
Cornorum, & sorborum decoctum.
Cammarorum lapilli contriti & leuiter affricati.
Portulaca commansa.
Helenium à ieiunis commanducatum sed illud esse oportet, quod erutum terram non contingat.
Virga aurea decoctum.
Potentilla.
Fragaria, & eius radicum decoctum ex uino austero.
Corallij puluis affricatus.

MATTHIOLI

Ad dentitionem facilitandam.
Lapis è capite limaciarum sine testis existentium adeptus, & adalligatus.

DIOSCORIDIS

Ad dentium torporem.
Portulaca commanducata.

DIOSCORIDIS

Ad fluuidas gingiuas.
Cyperì farina imposita.
Rosarum aridarum ex uino decoctarum expressus liquor, in collutionibus impositus.
Colymbadum muria in ore contenta.
Oleum syluestris olea in ore detentum.
Galla quoquo modo adhibita.
Mali punici florentis cytini in decoctis macerati & in collutionibus additi.
Prunorum foliorum decoctum in ore retentum.
Lac asinum in collutionibus.
Pulegium siccum, crematumq; & in puluerem tritum appositum.
Rubi decoctum in ore detentum.
Staphis agria decoctum in collutionibus.
Omphacium cum melle impositum.
Acetum in collutionibus adhibendum.
Rubigo ferri adhibita.
Alumen quocunque modo adhibendum.
Sal tostum cum polenta impositum.
Alabastrites } Lapis tritus impositus.
Smyris }

DIOSCORIDIS

Ad erofas putridasq; gingiuas.
Cancamum impositum.
Lycium attritum impositum.
Plantaginis succus in ore detentus.
Aloe ex uino & melle illita.
Tribuli utriusque fructus ex melle impositus.
Labruscæ florum cõbustorum cinis cum melle illitus.
Acetum in collutionibus.
Chalcitis
Alumen } trita & imposita.
Pumex }
Aerugo }

MATTHIOLI

Cochlearum putaminum exustorum cinis infricatus.
Cicer columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & illitum.
Potentilla quouis modo usurpata.
Fragariæ herba, & radicum decoctum.
Punicorum malorum uinum ex Rhodomelle, & plantaginis aqua.

GUTTURIS ET GVLAE

Corallij puluis illitus.

GUTTURIS ET GVLAE DIOSCORIDIS

Ad Anginam.

Pix liquida peruncta.
Mori fructus succus in aëreo nase decoctus, insolatusq; cum mellis exiguo illitus.
Multipeda siue Onoscij ex melle inuncti.
Cinis crematarum hyrundinum ex melle more emplastri adhibitus.
Hyruindines sale inueterata drachm. i. pondere cum aqua potæ.
Fel taurinum cum melle inunctum.
Fel testudinis illitum.
Acetum gargarizatum.
Mel gargarizatum.
Cepæ succus inunctus.
Piper cum melle inunctum.
Absinthium cum melle & nitro illitum.
Raphani semen ex aceto mulso gargarizatum.
Hyssopi cum fico decoctum gargarizatum.
Laserpitij liquor cum mulsa aqua gargarizatus.
Viola purpurea ex aqua cocta, & potæ.
Elaterium efficacissime illinitur cum melle, uetere oleo, aut felle taurino.
Sal ex melle, oleo & aceto illitum.
Spartij succus è ramis in aqua maceratis, & mox tussis extractus, & illitus.

MATTHIOLI

Mumia cum oxymelite gargarizata.
Mororum succus illitus.
Succinum suffitum & eius fumus per infundibulum in os receptum.
Cochlea cum acu uulnerata succus cum penna illitus.
Viperæ caput in linteolo colligatus collo suspensus.
Caninum stercus fistula insufflatum.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.

DIOSCORIDIS

Ad Gutturis inflammationes.

Cinis crematarum hyrundinum ex melle more emplastri applicitus.
Lac gargarizatum.
Rana oleo elixæ ceruicis & colli abscessibus illita.
Mel illitum.
Origani uirentis succus gargarizatus.
Helxine succus gargarizatus, forisq; inunctus.
Vrticæ utriusque succus gargarizatus.
Chalcitis imposita.
Alumen illitum.
Sal tostum cum melle inunctum.
Acetum gargarizatum.
Aloe cum uino aut melle imposita.
Britannicæ succus illitus.
Tribuli fructus ex melle impositus.
Rubi mororum succus gargarizatus.
Ficuum siccarum decoctum gargarizatum.

MATTHIOLI

Cassia solutina pulpa insumpta.
Crespini baccarum succus gargarizatus.
Vua spina succus.

Ribis

GVTTVRIS ET GVLAE

Ribis vulgaris succus.
Lactucae succus cum punici mali succo gargarizatus.
Trinitas herba in uino austero decocta.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Ebuli radicis succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.
Malorum punicorum uinum ex rosarum aut plantaginis aqua gargarizatum.

DIOSCORIDIS

Ad prolapsam columellam.
Laserpitij liquor cum melle inunctus.
Pruni foliorum ex uino decoctum gargarizatum.
Omphacium impositum.
Acetum gargarizatum.
Flos aris in puluerem subtilissimum impositus.

MATTHIOLI

Pix liquida calefacta una cum thure, & mastiche de raso occipitio adhibita.
Lauri bacca cum cumino, hyssopo, origano, & euphorbio melle excepta, et summo capiti calida applicata.
Viburni decoctum gargarizatum.
Cochleae putamen ustum, & inspersum.
Phyllitidis stillatitia aqua gargarizata.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula urfi.
Pilosella.
Potentilla.
Pyrola.
Punicorum malorum uinum cum aqua plantaginis gargarizatum.

DIOSCORIDIS

Ad gulæ destillationes.
Papaueris uasculorum decoctum ex melle in eclegmatibus forma redactum, sepiusq; linctum.
Acetum gargarizatum.
Bdellium cum ieiuna salina dilutum & illitum.
Verbenaca altera ex uino gargarizata.
Omphacium impositum.
Flos aris puluerizatus, & impositus.
Alumen impositum.

MATTHIOLI

Cressini baccarum succus } in gargarismatibus
Mespilorum decoctum }
Pruni sylvestris bacca, & eius radices in gargaris addita.
Tragacantha lachryma delincta.
Punicorum acidorum malorum uinum gargarizatum.

DIOSCORIDIS

Ad faucium & tracheæ arteriæ asperitates.
Myrrha lingua subdita, ibique liquata.
Prisana hordeacea gargarizata.
Amylum delinctum.
Sinapis succus gargarizatus.
Glycyrrhizæ succus linguae subditus.
Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.
Laserpitij liquor aqua dilutus in delinctu.
Symphytum petraeum commanducatum.
Quinquefolij radicis decoctum gargarizatum.
Aethiopis cum melle in eclegmate.
Lac gargarizatum.

PECTORIS, ET PVLMONIS

Licium attritum & delinctum.

MATTHIOLI

Cassiae solutiue pulpa insumpta.
Oleum amygdalarum dulcium.
Oleum sesaminum.
Cochleae illota cocta, trita, & ex passo pota.
Oui album insumptum crudum.
Malua cum foliorum, tum radicis decoctum gargarizatum.
Atriplex coctum deuoratum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Solidago minor ex aceto, & aqua rosacea decocta, & in ore colluta.

PECTORIS, ET PVLMONIS.

DIOSCORIDIS

Ad cruenta sputa, & sanguinis reiectiones.
Ouum tepidum bibitum.
Cornu ceruini cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.
Clymenum potum.
Serpilli succus drachmarum duarum pondere cum aceto potus.
Fimum caprinum tritum in uino, aquaue potum.
Triticea farina glutinis modo elixa in delinctu data.
Amylum potum.
Ferula uiridis medulla pota.
Portulaca ad summum cocta deuorata.
Plantago quoquo modo exhibita, praesertim succus.
Eiusdem semen potum.
Porri semen drachmarum duarum pondere cum paribus myrti baccis.
Agaricus trium obolorum pondere cum aqua mulsa potus.
Rhaponticum haustum.
Lysimachiae succus haustus, & persusus.
Centaurij maioris radix pota.
Spina alba radix hausta.
Arabica spinæ radix pota.
Aloe cochlearium duorum pondere cum frigida aqua uel sero pota.
Polygoni maris succus potus.
Saluie succus in orbiculos coactus cum melle sumptus.
Symphytum petraeum cum aqua potum.
Menthæ succus cum aceto potus.
Althææ decoctum potum.
Betonicae folia trium obolorum pondere in diluta uini potione hausta.
Symphyti alterius radix pota.
Achillea hausta.
Tragacacumina decem in uino bibita.
Personata radix cum pineis nucibus pota.
Isopyri semen potum.
Adiantum potum.
Tricomanes pota.
Vitis uinifera foliorum et capreolorum succus haustus.
Labruscae flores poti.
Omphacium parce potum.
Corallium haustum.
Hematites lapis } cum mali punici succo pota.
Morochthus lapis }
Sania terra }

MATTHIOLI

Thus potum.

PECTORIS ET PVLMONIS

Maſtiche in potu.
Mumia hauſta.
Iuniperi gummi hauſtum.
Succinei paſtilli exhibiti.
Ligſtri florum aqua pota.
Creſpini baccarum ſuccus hauſtus.
Hypociftis potui data.
Rhodofaccharum.
Quercus foliorum ſtillatitia aqua pota.
Glandes & gallæ in potionibus data.
Suberis corticis cinis hauſtus.
Caſtanearum tenuior tunica in puluerem hauſta.
Perfici lachryma ex aqua plantaginis, aut portulacæ pota.
Mefpili folia in puluerem trita, & potui data.
Virgæ ſanguineæ bacca.
Corna.
Sorba.
Cochleæ elixæ, & pro cibo ſumptæ.
Plataginis ſuccus addito armenio bolo, aut hæmatite.
Burſe paſtoris & plantaginis decoctum ex pluuiæ aqua addito armenio bolo.
Cyclamini radicis ſtillatitia aqua ſenarum unciarum pondere unâ cum ſacchari albiſſimi uncia pota.
Ophiogloſſon ex aqua equiſeti potum.
Rhabarbarum drachmæ pondere cum mumie momen to potum.
Tragacantha lachryma inſumpta.
Salviæ ſuccus potus.
Floſ ſolis unâ cum radicibus contuſus & potus.
Hyperici ſeminiſ farina & polygoni ſucco hauſta.
Piloſella
Conſolida minor
Conſolida media
Sanicula
Auricula urſi
Caryophyllatæ radix
Lagopi ſemen
Virgæ aurea
Potentilla
Pyrola
Pulmonariæ ſuccus potus, & herba ipſa quocunque modo uſurpata.
Amaranthi purpurei floſ potus.
Millefolij ſuccus, aut ſicci farina ex ſymphyti maioris, aut plantaginis aqua pota.
Punicorum malorum uinum ex aqua portulacæ, aut roſarum potus.
Armenia terra pota.
Corallium ſumptum.
Iaſpis lapis ſuſpenſus aut iocinori admotus.
DIOSCORIDIS
 Ad phthiſim.
Piſtacia } per ſe aut ex melle ſumpta.
Pineæ nuceſ }
Terebinthina reſina per ſe, uel ex melle more eclegma tis deuorata.
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi meſura deuorata.
Iuniperi bacca hauſta.
Lauri bacca trita cum melle, & cum paſſo deuorata.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo ſeruſactæ, & pota.

PECTORIS ET PVLMONIS

Cancri ſtuitiles elixi cum ſuo iure ſumpti.
Lac humanum ex ubere ſuctum.
Ius eſculentum omnium adipum datum.
Plantago in potu exhibita.
Porrum cum melle decoctum.
Agaricus drachmæ pondere ſumptus cum paſſo.
Acanthi radices potæ.
Marrubij folia, ſine expreſſus ſuccus potus.
Betonicæ folia cum melle data.
Myrrhis in ſorbitione pota.
Aſij lapidis floſ ex melle delinctus.
MATTHIOLI
Larigna reſina in eclegmate delincta.
Pinei nucleï cum melle, aut ſaccharo exhibiti.
Cochleæ nemorales a mucagine repurgatæ, & ex la tæ bubulo decoctæ unâ cum tuſſilagine, & cibi loco propinatæ.
Ranæ ex capi, aut gallinæ iure decoctæ, deuoratæ.
Gallorum iuuenes teſtes in cibo uſurpati.
Brassicæ percoctæ frequenter deuorata.
Melopeponum ſeminum cremor hauſtus.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Veronica maſ.
Salviæ catapotia. uide ſalviæ commentarium.
Geraniij primi radix ex uino pota.
Pulmonariæ ſuccus frequenter potus, aut herba ipſa quocunque modo uſurpata.
Vinæ paſſæ in cibis deuorata.
Armenia terra quoquo modo ſumpta.
Corallium potum.
Hæmatites lapis ſumptus.
DIOSCORIDIS
 Ad pulmonis abſceſſus.
Semen cyclaminis ſecundæ ſpeciei quadraginta diebus potum.
Tragoriganum cum melle in eclegmate exhibitum.
Tuſſilaginis ſiccæ, incenſæq; ſumus ore hauſtus apoſte mata interna peſtoris rumpit.
MATTHIOLI
Muſtelarum pulmo deuoratus.
Vulpinus item pulmo in puluerem tritus.
Fænugræci decoctum potum.
Pulmonaria frequenter ſumpta.
DIOSCORIDIS
 Ad ſuſpirioſos.
Lauri bacca trita cum melle, uel paſſo et exhibitæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo decoctæ & potæ.
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.
Ius ſenum gallorum potum.
Vinum hyſſopites bibitum.
Plantago cum lenticula decoctæ comestæ.
Rhaponticum bibitum.
Aqua mulſa pota.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Centaurij maioris radix pota.
Hiſſopū decoctū cum fico, aqua, melle, rutaq; potum.
Stæchas ex aqua decoctæ pota.
Pulegium cum melle & aloë potum.
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia eodem modo pota.
Baccharis radicis decoctum potum.

PECTORIS, ET PVLMONIS

Ruta pota.
 Peucedani succus in ouo sumptus.
 Nigella in uino pota.
 Galbanum deglutitum.
 Marrubij decoctum, siue expressus succus potus.
 Parthenium ex oxymelite sumptum.
 Anagyris folia cum passo bibita.
 Peryclimeni semen potum cum uino.
 Adianti potum decoctum.
 Fidicula, siue trichomanes hausta.
 Elaterium optima suspensio est purgatio.
 Tapsie succus exhibitus.
 Bryonia cum melle in eclegmate sumpta.
 Sandaracha non resina in catapotijs data.
 Sulphur in ouo sumptum, uel suffitum.
 Agaricum drachmae unius pondere datum.
 Cancamum haustum ex aqua uel mulso.
MATTHIOLI
 Iridis radice decoctum potum.
 Iridis radices saccharo conditae asseruatae.
 Phu, siue ualeriana, praesertim cum dulci radice, unis
 passis & anisi semine cocta.
 Cubeae deuoratae.
 Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
 Cassiae solutinae pulpa cum decocto hyssopi pota.
 Balsami factitij liquores, & oleum.
 Helenium conditum saepe deuoratum.
 Oleum amygdalinum.
 Oleum cnicinum.
 Pinei nucleis melle, aut saccharo exceptis, & deuoratis.
 Larigna, aut terebinthina resina epota.
 Pix ex melle linctae.
 Persici lachryma ex mulso, aut bechij decocto pota
 addito croci momento.
 Amygdala.
 Nuclei pinei.
 Oleum de nucibus Indicis.
 Cochleae magnae semicocta deuorata, prima die una,
 sequenti duae, tertio tres, quarto duae, quinto una.
 Brassicae caulium medulla ex cremore amygdalino de
 cocta & cum melle in eclegmate parata.
 Sonchi lacteus succus in potu sumptus.
 Trasorum cremor e carni iure paratus, potus.
 Porrum coctum, & ex melle delinctum.
 Capa elixa, aut sub prunis tosta, & cum saccharo de
 uorata, & butyri recentis momento.
 Sinapis semen in cibo uel potione exhibitum.
 Ari radix decocta, melleque excepta deuorata.
 Eadem cineribus tosta, et ex amygdalino oleo exhibita.
 Agaricum in potionibus additum.
 Gentiana & eius aqua stillatitia.
 Aristolochia rotunda.
 Glycyrrhizae radix & eius succus.
 Veronica mas.
 Salvia.
 Gattaria.
 Hyssopum.
 Menthastrum.
 Calamintba.
 Amaraci decoctum.
 Imperatoriae radix.
 Senae decoctum uel dilutum potum.

PECTORIS, ET PVLMONIS

Sagapenum ex Helenij, aut hyssopi decocto potum.
 Botrys decoctum, aut ipsa herba, ex dulcis radice de
 cocto pota.
 Armenia terra delincta.
 Vtriusque securidacae semine ex melle, aut defruto delin
 ctum.
 Stibium nostrum potum.
 Scabiosa quoquo modo usurpata.
 Cnici seminis medulla saccharo eclegmatis modo ex
 cepta.
 Quinta essentia nostra cum iulapio uiolaceo frequenter
 pota.

DIOSCORIDIS

Ad tussim.

Iris illyrica assumpta.
 Cardamomum ex aqua potum.
 Cinnamomum deuoratum, uel potum.
 Calamus odoratus suffitus per se, uel ex resina tere
 binthina.
 Helenij eclegma ex melle deglutitum.
 Myrrha ad quantitatem fabae deuorata.
 Styrae 3 data in eclegmate.
 Bdellium 3
 Terebinthinae resina ex se, uel ex melle eclegma de
 linctum.
 Mastix pota.
 Iuniperi baccae bibitae.
 Cedri fructus deuorati.
 Paliuri semen potum.
 Ladanum in medicamentis, & malagmatibus insertum.
 Ceraei gummi cum uino diluto exhaustum.
 Amygdala amara cum melle, & lacte in illinctu data.
 Gummi amygdalarum amararum cum uino diluto potum.
 Noces auellanae cum aqua mulsa pota.
 Ficus sicca deuorata.
 Chamaedryi decoctum potum.
 Scordium potum.
 Tussilago sicca sumpta, siue incensa, accepto fumo
 per os.
 Propolis suffita.
 Mel deglutitum.
 Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendum cum
 mentha, & butyro data.
 Farinae auenae cremor in sorbitione receptus.
 Semen lini cum melle, & pipere sumptum.
 Fabae in cibis acceptae.
 Raphanus elixus maducatus, praesertim in uetere tussi.
 Dracunculi maioris radix tosta, & elixa deuorata.
 Aspodeli radix trium drachmarum pondere pota.
 Allium crudum & coctum assumptum in ueteri tussi.
 Irionis semen cum melle linctum.
 Piper delinctum acceptum.
 Scilla cum melle in eclegmate in diutinis tussibus.
 Centaurij maioris radix hausta, in antiqua.
 Tragacantha in eclegmate cum melle.
 Hyssopum cum melle, fico, rutaque ex aqua decoctum.
 Stachas eodem modo parata.
 Origanum in eclegmate cum melle linctum.
 Tragoriganum eodem modo paratum.
 Baccharis radicem decoctum potum, in diutina.
 Panaces cum uino dulci potum.
 Sefelis masiliensis radix, & semen haustum.
 Smyrni

PECTORIS, ET PVLMONIS

Smyrniij radix comesta.
 Dauci semen potum in diutina.
 Penceciani succus in ouo sumptus.
 Laserpitij liquor in sorbili ouo datus.
 Marrubij decoctum, siue expressus succus bibitus.
 Galbanum deglutitum, in uetere.
 Helsing succus cyathi pondere bibitus in diutina.
 Equiseti radix, & herba pota.
 Iunci decoctum bibitum.
 Papaueris nascula in aqua ad dimidium decocta, decoctoque addito melle, ut eclegma fiat ad lingendum.
 Hyoscyami semen potum.
 Verbasci decoctum potum, in antiqua.
 Cacalia radix uino madefacta comesta.
 Bryonia cum melle in eclegmate delincta.
 Vna passa alba caro exiccata deuorata.
 Aqua mulsa pota.
 Thapsia illita.
 Vinum hyssopites bibitum.
 Sandaracha suffita cum resina, accepto uapore per fistulam uel traiectorium.
 Sulphur in ouo sumptum, uel suffitum.

MATTHIOLI

Acori decocti uapor hianti ore exceptus.
 Phu radix cum dulci radice, uuis passis & semine anisi cocta.
 Cassia solutina pulpa cum decocto hyssopi sumpta.
 Helenium conditum deuoratum.
 Eiusdem sicci farina sumpta.
 Oleum dulcium amygdalarum potum.
 Catapotia .x. & thuris drachma, & agarici scrupulis quaternis cum hyssopi succo formata & ex ijs unum ad introitum lecti sumptum.
 Larigna resina in eclegmate delincta.
 Nuclei pinei melle & saccharo excepti, & deuorati.
 Mumia ex zizypharum, hordei, & myxorum decocto epota.
 Cupressini coni impari numero minutissime triti, et ex uino uetere hausti.
 Siliquarum decoctum potum.
 Persici lachryma ex mulsa, aut bechij decocto pota.
 Sebestena.
 Zizypha.
 Saccharum candi uocatum.
 Fenugraci decoctum potum.
 Melopeponum seminum cremor.
 Eruca cocta & cum saccharo sumpta.
 Trasorum cremor haustus.
 Porrum coctum ex melle delinctum.
 Cepa elixa, aut cineribus tosta ex saccharo et butyro deuorata.
 Ari radix cocta ex amygdalino oleo sumpta.
 Lac potum, in quo Ari radix fuerit incocta.
 Agaricum in potionibus additum.
 Glycyrrhizæ radix, & eius succus.
 Veronica mas in sua ipsius stillatitia aqua hausta.
 Salvia.
 Botrys herba ex dulcis radices decocto pota, aut eius decoctum.
 Consolidæ Regalis flores poti.
 Vna passæ quoquo modo usurpata.

PECTORIS, ET PVLMONIS

DIOSCORIDIS

Ad pectoris asperitates.

Glycyrrhizæ succus in ore retentus quousque collique scat.

Radix cacalia in uino madefacta & delincta.

MATTHIOLI

Cassia solutina pulpa hausta, & deuorata.

Amygdalinum oleum.

Sesaminum oleum.

Persici arboris lachryma ex mulsa, aut bechij aqua hausta.

Porrum coctum ex melle delinctum.

Tragacanthæ lachryma.

DIOSCORIDIS

Ad uocem expediendam.

Myrrha linguæ subdita, quousque tota lique scat.

Tragacantha ex melle in delinctu adhibita.

Laser aqua dilutum, & in sorbitione sumptum.

Styrax delinctus.

Brassica commanducata.

Vinum hyssopites.

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.

Iridis radices condita deuorata.

Amygdalinum oleum

Sesaminum oleum } potum.

Cnicinum oleum

Styrax hausta.

Persici arboris lachryma ex mulsa pota.

Oleum è nucibus Indicis.

Malua cocta & in cibis apposita.

Porrum coctum cum melle sumptum.

Glycyrrhizæ radix, & eius succus.

Vna passa in cibis deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad pleuritum.

Suillus adeps ex uino lotus, & cū cinere & calce coactus impositus.

Pastinacæ erraticæ semen potum.

Sagapenum emplastri modo illitum.

MATTHIOLI

Terebinthina resina hausta.

Pomum dulce cineribus incoctum, et glycyrrhizæ succo amylo et saccharo conspersum deuoratum.

Amygdala & earum lacteus cremor cum saccharo.

Cochlea testis exuta ex ptisana hordeacea absorta.

Eadem contusa, & loco dolenti adalligata.

Seminis lini oleum recens potum selibra pondere.

Glycyrrhizæ radix, & eius succus.

Cardui benedicti stillatitia aqua pota una cum seminis semidrachma.

Antemidis decoctum potum, uel eiusdem florum stillatitia aqua.

Syrupus deiectorius ex uiolarum diluto paratus.

DIOSCORIDIS

Ad lateris dolores.

Fimū caprillū cum cera & oleo subactum, impositū.

Hordeacea farina una cum meliloto & papauerum nasculis ex mulso elixa illita.

Brassica caules uirides cremati & suillo adipe excepti & impositi.

Leucacanthæ radices ex uino decoctum haustum.

Asphodeli

PECTORIS, ET PVLMONIS

Asphodeli radix drachmæ pondere ex uino pota.
Gentianæ radicis succus drachmæ pondere sumptus.
Aristolochia rotunda ex aqua bibita.
Centaurij maioris radix pota.
Lasus in sorbitionibus datum.
Galbanum illitum.
Marrubij folia ex melle adhibita.
Trifolij bituminosi folia, semenve potum.
Aethiopis pota.
Acori decoctum potum.
Costus cum absinthio, & uino potus.
Agallochum ex aqua potum.
Myrrha fabæ pondere deuorata.
Bdellium haustum.
Resina terebinthina illita, appositave.
Bryonia ex melleo eclegmate delincta.

DIOSCORIDIS

Ad pulmonis inflammationes.
Ocimum cum polenta illitum.
Vrtice utriusque semen cum melle delinctum.
Tragoriganum ex melle in eclegmate sumptum.
Chrysocome pota.
Aqua mulsa hausta.
Pulmonaria.
Lentis palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS

Ad purulentas excreationes.
Irionis semen cum melle delinctum.
Betonice folia drachmarum duarum pondere in aqua mulsa cyathis quatuor pota.
Personata radix cum pineis nucibus sumpta.
Aethiopis hausta.
Vinum hyssopites.
Sandaracha ex mulso data (hoc medicamentum ego nunquam probauerim.)
Sulphur in ouo potum, uel suffitum.

MATTHIOLI

Larigna resina, et terebinthina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, et deuorati.
Terebinthina resina deuorata.
Pix liquida cum melle mista, & deuorata.
Vlmi folia, quæ orientem spectant, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contrita ex uino cretico hausta.
Amygdalæ & earum lacteus cremor.
Nuclei pinei.
Tragacanthæ lachryma delincta.
Glycyrrhizæ succus.
Veronica mas in sua ipsius aqua propinata.
Botrys decoctum diebus pluribus potum, aut herba ex glycyrrhizæ decocto hausta.
Scabiosæ farina pota, aut recentis herbæ succus cum melle delinctus, & totius plantæ decoctum pluribus diebus haustum.
Pulmonaria quomodolibet usurpata.

DIOSCORIDIS

Ad asthmaticos.
Lauri bacca ex melle uel passo accepta.
Ficus sicca cum hyssopo feruescens & pota.
Vrina impubis pota.
Ruta epota.
Cyclamini alterius semen potum.

PECTORIS, ET PVLMONIS

Dracunculi maioris radix tosta, & elixa cum melle in eclegmate sumpta.
Aqua mulsa pota.
Sphondilij semen, & herba ipsa in sorbitione.
Equiseti radix, & folia hausta.
Cnici seminis medulla ex saccharo eclegmatis modo sumpta.
Scabiosa, & eius succus, atque decoctum quomodolibet usurpata.
Abrotani utriusque semen tritum, et cum aqua potum.
Hyssopum cum fico, melle, rutaque ex aqua decoctum potum.
Calamynthæ decoctum potum.
Vinum hyssopites haustum.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia cum melle hausta.
Seseli massiliense potum.
Fidicula siue trichomanis decoctum bibitum.
Cuminum cum posca sumptum.
Smyrniæ radix comesta.
Thapsia illita.
Ammiacum bibitum.
Melissophylli folia in eclegmate delincta.
Tussilago sicca, & suffita, adeo ut fumus in os ingrediat.
Hippophastræ succus trium obolorum pondere haustus.
Botrys pota uel in eclegmate data.
Periclymeni semen potum.
Adianti decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Iridis radices condite.
Phu radix cum dulci radice, & semine anisi decocta.
Cubebæ deuorata.
Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.
Cassia solutiue pulpa cum hyssopi decocto pota.
Balsami factitij liquores, & oleum haustum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum bibitum.
Myrrha hausta.
Styrax deuorata.
Terebentina, siue larigna resina insumpta.
Pix liquida ex melle pota.
Caricæ duæ, aut tres in aqua uitæ macerata deuorata.
Erui farina melle excepta & delincta.
Sonchi lacteus succus potui datus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Capa elixa, aut cineribus tosta addito melle, & butyro deuorata.
Senapis, aut nasturtij semen in cibo aut potione exhibitum.
Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalino oleo.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & eius aqua stillatitia.
Aristolochia rotunda hausta.
Centaurij magni radix.
Veronica mas.
Hyssopum.
Salvia.
Menthastrum.
Gattaria.
Amaracus.

PECTORIS, ET PVLMONIS

Sena decoctum uel dilutum .
Sagapenum ex helenij, uel hyssopi decocto potum .
Botrys herba decoctum addito uiolaceo melle, aut herba ipsa & glycyrrhiza decocto .
Securidaca utriusque semen ex melle, aut defruto delinctum .

Quinta essentia nostra com. de uino descripta pota .
Stibium nostrum quatuor granorum pondere potum .

DIOSCORIDIS

Ad renitentes excreationes.

Iris illyrica pota .
Coagulum fere omne potum .
Raphanus elixus deuoratus .
Porrum cum ptisana coctum esui datum .
Nasturtium coctum in sorbitione datum .
Bulbi breui coctura elixi, & in cibum sumpti .
Ammoniacum in eclegmate datum .
Scordium potum .
Thapsia linita .
Lini semen in eclegmate delinctum .
Scilla sicca oboli tres ex melle in eclegmate exhibita .
Marrubium siccum potum cum iridis farina .
Vinum hyssopites haustum .

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum .
Oleum amygdalinum .
Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti & deuorati .
Terebinthina resina in eclegmate delincta .
Erui farma melle excepta & delincta .

Agaricum .
Veronica mas .

Hyssopum .
Pulmonaria quoquo modo sumpta .
Salvia .

Scabiosa puluis quinetia succus atq; decoctum hausta .

MATTHIOLI

Ad purgandum pectus.

Terebinthina resina deuorata .
Agaricum in potionibus additum .
Hyssopum .
Salvia .

Sena decoctum uel dilutum .

Scabiosa in puluerem trita, tum eius succus cum melle delinctus, aut herba decoctum pluribus diebus haustum .

DIOSCORIDIS

Ad pectoris destillationes.

Irionis semen cum melle delinctum .

MATTHIOLI

Agaricum .
Veronica mas .
Salvia .

Armenia terra ex rhodosaccaro delincta .

DIOSCORIDIS

Ad omnia pectoris incommoda.

Porrum cum melle decoctum comestum .
Glycyrrhiza succus bibitus .
Thymus melli mistus in delinctu sumptus .
Thymbra eodem modo parata .
Tordilij radix in eclegmate cum melle sumpta .
Libanotis radices pota .
Symphytum petraeum in mulso decoctum bibitum .
Quinquefolij radices succus potus .

PECTORIS, ET PVLMONIS

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum .

Iridis radices condite .

Terebinthina deuorata .

Veronica mas .

Glycyrrhiza .

Vua passa quomodolibet usurpata .

MATTHIOLI

Ad empiematicos.

Pulmonaria & eius succus ex melle deuorata .

Scabiosa puluis, succus atque etiam decoctum potum .

MATTHIOLI

Ad pectoris uulnera.

Caryophyllata

Potentilla

Alchimilla

Bistorta

Tormentilla

Solidagines omnes

Sanicula

Auricula ursi

Pilosella

Amaranti purpurei flos potus .

Pirola in potionibus addita, potionem eius uulneraria admirabilis operationis reperies libro 4. cap. 16. comment. de Limonio .

Vua passa deuorata .

CORDIS

DIOSCORIDIS

Ad deliquium animi.

Cucumis olfactus .

Pulegium ex aceto naribus admotum .

Buglossum potum .

MATTHIOLI

Nardi Italica, aut lauendula aqua pota & arterijs illita .

Cinnamomi stillatitia aqua pota .

Santalum omne potum & olfactum

Moschus potus & illitus .

Confectio e mosco deuorata .

Zibetum illitum .

Ambarum potum & impositum, aut olfactum .

Ocimum ex aceto naribus admotum .

Scorzonera radix aut eius succus potus .

Caryophylli commansi, uel naribus admoti .

Caryophylli flores quocunque modo sumpti .

Zedoaria commansa .

Mentha olfacta .

Melissophyllon & eius stillatitia aqua .

Phyllitidis stillatitia aqua .

Caryophyllata radices olfacta .

Angelica radix pota .

Borraginis atque etiam uulgaris buglossi decoctum potum, aut uino admistum & haustum .

Vinum odoratum, generosumq; in faciem proiectum, ac etiam potum .

Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta, tam pota, quam arterijs, & naribus illita, & in faciem proiecta .

DIOSCORIDIS

Ad cardiacam.

Intybus per se, & cum polenta illita .

Absinthium

C O R D I S

Absinthium in passo decoctum & appositum.
Rubi folia illita.

M A T T H I O L I

Nardi Italicæ aut lauendulæ stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Santalum omne potum, & epithematibus additum.
Moschus potus & illitus.
Ambarum potum.
Agallochum.
Mumia ex aqua mēthe pota granorum quatuor pondere.
Rosarum succus & dilutum potum.
Caryophyllata olfacta.
Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potum.

Cardiaca herba pota.
Angelicæ radix hausta.
Borrage, aut uulgare buglossum quouis mō sumptum.
Rhodofaccharum deuoratum.
Myrti baccæ quoquo modo haustæ.
Aurantij, limonumq; florum stillatitia aqua pota.
Citria mala.
Aurantia mala.
Limonia mala.
Poma Adami.
Pyræ coctæ deuorata.
Sericum in antidotis additum.
Margaritæ pota.
Cerui cordis os epotum.
Scorzonere radix, aut succus potus.
Caryophylli in cibis usurpati.
Caryophyllorum flores ex Melissophylli decocto poti.
Zedoaria commansa aut in potionibus addita.
Eryngij radix, ex buglossi melissophylli decocto pota.
Saccharum ē rorismarini floribus paratum.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine, & buglossi aqua hausta.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Trifolium acetosum.
Melissophyllon quocumq; modo haustum.

M A T T H I O L I

Ad tremorem cordis.

Galanga ē succo plantaginis pota.
Cinnamomi aqua stillatitia.
Myrti baccæ quoquo modo haustæ, aut deuorata.
Scorzonere radix aut eius succus potus.
Vincetoxici radix cū citrei mali semine ex aqua oxalidis pota.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Caryophyllata olfacta.
Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de uino descripta uncie pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium ebibitum.
Margaritæ deuorata.

M A T T H I O L I

Ad pulsus cordis.

Scorzonere radix, aut eius succus potus.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex buglossi aqua hausta.

M A M M A R V M

Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta uncie pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium in potu sumptum.
Margaritæ in potionibus additæ.

M A T T H I O L I

Ad cordis dolorem.

Viridis pinus aciculæ contritæ, & ex uino optimo pota.
Scorzonere radix, aut eius succus potus.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra descripta lib. quint. cōment. de uino pota.
Aurū tritum & ebibitū cum corallio, et Margaritis.

D I O S C O R I D I S

Ad præcordiorum duritiem.

Rhaponticum potum.
Vinum absinthites potum.

M A T T H I O L I

Ad uetustas præcordiorum inflammationes.

Scordium cum cera coactum impositum.

M A M M A R V M

D I O S C O R I D I S

Ad mammarum inflammationes.

Thus cum cimolia & rosaceo inunctum.
Cydonia mala cataplasmatibus adiecta & illita.
Nuces inglandes cum ruta & exiguo melle impositæ.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta illitum.
Asphodeli radices & folia ex uino exhibita.
Iris semen illitum.
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.
Althæa decocta & superposita.
Vuarum uinacei cum sale illiti.
Ostracites lapis cum melle impositus.
Geodes lapis cum aqua illitus.
Terra Samia ex rosaceo, & aqua imposita.

M A T T H I O L I

Hyoscyaminum oleum illitum.
Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.
Portulaca contusa & illita.
Trifolium acetosum impositum.
Lenticula palustris aqua tum pota tum illita.
Oleum ē fructu momordicæ illitum.
Vnguen. ex oleo in mortario plūbeo et pistillo paratū.

D I O S C O R I D I S

Ad rigentes à partu mammæ.

Triticeij furfures ex ruta decocto elixi & apposti.
Baccharis folia emplastri modo adhibita.
Epimedij folia concisa ex oleo cataplasmatibus addita.
Hyoscyami semen tritum ex uino illitum.
Ricini folia imposita.
Vuarum uinacei cum sale illiti.

M A T T H I O L I

Canceri crudi triti & illiti.
Marrubium cum uetere axungia tritum & illitum.

D I O S C O R I D I S

Ad induratas mammæ.

Erui farina emplastri modo imposita.

Chamæpitys

MAMMARVM

Chamaepitys prima ex melle illita.
Vuarum uinacei cum sale triti & impositi.

DIOSCORIDIS

Ad mammas exulceratas.

Conchula Indica cinis illitus.

Asclepiadis herbae radices impositae.

MATTHIOLI

Aparina farina inspersa.

Vnguentum ex oleo cum mortario & pistillo plumbeo paratum.

MATTHIOLI

Ad Papillarum rimas.

Oleum e luteis ouorum illitum.

Pomata illita.

Aparinae succus illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lac in Mammis concretum.

Cerae grumi decem granorum milij magnitudine sumpti.

Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositum.

Lentium farina illita.

Apium & eius succus illitus.

MATTHIOLI

Mentha recens mammis illita.

DIOSCORIDIS

Ad extinguendum lac.

Cicuta imposita mammis.

MATTHIOLI

Cucurbita recentia folia imposita.

DIOSCORIDIS

Ad Lactis ubertatem praestandam.

Halimi folia in cibis sumpta.

Vitidis semen potum.

Ptissana hordeacea cum feniculi semine cocta & in cibum sumpta.

Maluae decoctum potum.

Sonchi succus haustus.

Lactuca in cibis recepta.

Ocimum deuoratum.

Eruca comesta.

Anemone & eius caules cum ptissana hordeacea deuorati.

Anisum potum.

Anethi aridi seminis, & comae decoctum haustum.

Feniculum in cibo sumptum.

Nigella pluribus diebus pota.

Circae semen in sorbitione potum.

Clematis prima in cibis accepta.

Echij radix in sorbitione, uel cum uino hausta.

Glaux cum hordeacea farina, sale & oleo cocta & deuorata in sorbitione.

Bryoniae succus cum tritico coctus in cibum sumptus.
sed hic prudentia opus est.

MATTHIOLI

Vngularum asini, aut uaccarum cinis potus ex ptissana.

Cicerum decoctum potum.

Brassica cocta & longo pipere aspersa una cum iure deuorata.

Cardui benedicti radices puluis addito feniculi semine, & lengi piperis momento ex ptissana haustus.

Crystallum in tenuissimum puluerem tritum potum.

VENTRICVLII

DIOSCORIDIS

Ne lac in mammis concreseat.

Mentha cum polenta imposita.

Vini fex cum aceto peruncta.

MATTHIOLI

Fabarum farina illita.

DIOSCORIDIS

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

Cicuta contrita & imposita.

Cotes naxia illita.

MATTHIOLI

Aqua e nucibus pineis immaturis destillata & imposita cum linteolis.

Alchimilla seu stellariae stillatitia aqua aut succus aut decoctum cum linteolis adhibita admistis hypocistide, equiseti, rosis & alumine.

VENTRICVLII

DIOSCORIDIS

Ad uomitiones, & nauseam.

Cotoneorum malorum maceratorum liquor haustus.

Nardus Indica } ex aqua pota.

Nardus Celtica }

Palmula in cibo sumpta.

Palmularum inuolucrum cataplasmatibus coferentibus adiectum.

Gallinae uentriculi interior folliculus siccus, tritusque cum uino potus.

Succinum haustum.

Faba in posca decocta, & in cibum sumpta.

Lentis xx. grana sine cortice deuorata.

Phaselus in cibo acceptus.

Sisymbrium haustum.

Rubi folia exterius illita.

Lactuca illota deuorata.

Lens syluestris esui data.

Scilla sicca pota.

Agaricus trium drachmarum pondere per se absque liquore sumptus.

Gentianae radices succus cum aqua potus.

Albae spinae radix hausta.

Mentha duo, tres uerami cum acida punice succo poti.

Paoniae semen ex uino nigro potum.

Betonica commanducata moxque uino aqua misto superbibito.

Vitis uiniferae foliorum, capreolorumque succus potus.

Myrtites uinum potum.

Vini fex illita.

Scillinum uinum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Musci arborei dilutum ex uino paratum potum.

Pseudoberberi bacca.

Ribes uulgaris.

Vua spina.

Poma austera cineribus incocta deuorata.

Cydoniorum pomorum uinum, oleum, caro, confectio, Miua.

Eorundem succus, in quo conferbuerint corallium, rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.

Mespilorum siccorum puluis, rosarum rubearum succo exceptus, additis corallio, caryophyllis & nucem myristica.

Maluae

V E N T R I C V L I

Malua semen ex rubro uino potum.
Caryophylli ex uino austero, aut malorum cydonio-
rum succo poti.
Iidem cum mastiche, rhoe, corallijs, & balaustijs uen-
triculo illiti.
Punicorum malorum uinum potum.
Iaspis uiridis lapis super os uentriculi gestatus.
Mentha sicca e mali punici uino sumpta.
Mentha graeca succus tam potus quam illitus.
Rosmarinum in puluerem contritum cum pane deu-
ratum, aut meraco potum.
Lagopi folia, panicula, ac semen ex uino austero, aut
punici mali pota.
Sanguisorba siue sorba strella hausta.
Pulmonaria altera.

D I O S C O R I D I S

Ad caeliacos.

Lycium potum & inditum.
Cotonea mala cruda comesta.
Mora immatura siccata, tusaq; obsonijs immista.
Ficulnei cineris lixiuium pondere cyathi exhibitum.
Myrica in potu data.
Galle cum aqua aut uino trita, & illita.
Rhois semen obsonijs inspersum.
Myrti folia trita & ex aqua illita.
Olea syluestris folia cum polenta illita.
Coagulum leporinum, & equinum trium oboloru pon-
dere ex uino potum.
Faba in posca decocta, & deuorata.
Aegyptiae fabae farina, & corticis ipsius decoctum ex
mulso datum.
Oxylapathi, aut oxalidis semē in aqua, aut uino potū.
Plantago elixa in aceto, & cum sale sumpta.
Hyacinthi semen potum.
Coronopus decoctus in cibo sumptus.
Rhaponticum potum.
Spinae albae radix pota.
Ferula uiridis medulla bibita.
Laserpitij liquor in uina acino sumptus.
Nymphaeae radix siccata, & in uino bibita.
Clymeni succus potus.
Limonij herbae semē acetabuli pōdere ex uino sumptū.
Tragi herbae acini decem ex uino bibiti.
Papaueris nasculorum decoctum ex melle in eclegma-
te redactum in delinctu. Si uero efficacius reddere
uelis adiungito hypocistidis, & acaciae succum.
Vuarum uinaceorum decoctum potum.
Vinaceorum nuclei in farinam polenta modo inspersi.
Aqua uel uinū, in quibus ferrū extinctū fuerit pota.
Morochthus lapis potus.
Vinum myrtites potum.
Adiantum ex uino bibitum.
Trichomanes ex uino pota.

M A T T H I O L I

Galanga ex succo plantaginis pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Musci arborei dilutum in uino austero paratū haustū.
Thus tam potum quam illitum.
Mali punicae floribus paratum saccharum ex uino
austeriusculo sumptum.
Myrteum condimentum.
Cydoniorum uinum, mīna & oleum.

V E N T R I C V L I

Cydoniorum confectio.
Mespila. Sorba.
Pyra syluestria.
Pruna syluestria.
Nux myristica.
Mora immatura.
Cochleae duae una cum testis contritae, & ouis gallina-
ceis duobus exceptis ex uino passō, & aqua prius
calefacta pota.
Anguim senecta rosaceo incocta, & imposita.
Oryza prius torrefacta, & in lacte, in quo calculi fue-
rint extincti decocta in cibum sumpta.
Sonchi decoctum ex uino potum.
Caryophylli ex uino, aut malorum cydoniorum succo
hausti.
Mentha sicca cum amylo, & aqua pota.
Anethum tostum cum mentha exhibitum.
Coriandri semen ex aqua.
Rosmarini puluis cum pane deuoratus, aut ex mero
haustus.
Amaranti purpurei flos potus.
Malorum puniceorum uinum potum.

D I O S C O R I D I S

Ad uomitiones ciendas.

Lauri folia pota.
Cochleae nepribus inherentes deuoratae.
Peponis radix sicca dra. pōdere ex hydromelite pota.
Bulbus uomitoriū deuoratus.
Origanum cum rhois semine & capis in cupreo uase
diebus quadraginta, dum caniculae sydus flagrat
insolatum potum.
Lemnia terra pota.

D I O S C O R I D I S

Ad uentriculi dolores.

Iuncus odoratus potus.
Bulbi comesti.
Rhaponticum bibitum.
Absinthium in passo decoctum potum.
Melilotum ex uino decoctum haustum.
Artemisia tenuia folia ex oleo contusa emplastri mo-
do imposita.
Nymphaeae radix illita.
Senecionis caulis in passo decoctus, deuoratus uel po-
Alabastrites lapis cum cerato impositus.

M A T T H I O L I

Cassiae solutinae pulpa.
Ricinum oleum illitum, potum & infusum.
Amygdalinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mastiches grumi tres deuorati ab euntibus cubitum.
Myristicae nucis decoctum ex rhodomelle & aqua ui-
ta potum.
Sisymbrium calefactum & uino cretico aspersum im-
positum.
Aloe deuorata, aut pota.
Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta po-
ta ubi a frigidityte prouenit dolor.

D I O S C O R I D I S

Ad uentriculi erosiones.

Nardus Indica } ex aqua pota.
Nardus Celtica }
Iuncus odoratus potus.

V E N T R I C V L I

Sycomori succus potus.
 Pineæ nuces deuorata.
 Lac humanum potum.
 Sonchi succus bibitus.
 Pulegium cum posca sumptum.
 Hieracij utriusque succus haustus.
 Scordij duarū drachmarū pondere cum mulsā potū.
 Pæoniæ semen ex uino nigro potum.

M A T T H I O L I

Amygdalarum dulcium oleum potum.
 Sesaminum oleum potum.
 Pinei nuclei melle, aut saccharo excepti, et cum succo portulacæ hausti.

D I O S C O R I D I S

Ad uentriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.
 Sonchus emplastri modo impositus.
 Umbilici Veneris succus illitus.
 Intybus utraq; ex aceto deuorata.
 Glycyrrhizæ succus potus.
 Apium ebibitum.
 Feniculum cum frigida aqua potum.
 Polygonum illitum.
 Solani hortulani folia apposita.
 Chamedaphnes folia hausta.
 Vitis uinifera folia, et capreoli emplastri mō adhibita.
 Labruscæ flos illitus.

M A T T H I O L I

Cassia solutiue pulpa sumpta.
 Santala pota uel aqua rosacea foris illita.
 Cressini, uinæ spinæ, ribisq; vulgaris bacca deuorata.
 Rhodosaccharum.
 Quercus recentia folia in ore contenta.
 Citria
 Aurantia } mala.
 Limonia }
 Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
 Glycyrrhizæ radix & eius succus.
 Phyllitidis puluis sua ipsius aqua exceptus & illitus.
 Trifolium acetosum deuoratum.
 Consolidæ regalis flores poti.
 Fragæ deuorata.
 Lenticulæ palustris stillatitia aqua pota.

D I O S C O R I D I S

Ad uentriculi flatus.

Mei radices ex aqua feruesfactæ, uel citra coctionem trite potæ.
 Nardi Indicæ & celticæ ex aqua potæ.
 Castoreum bibitum.
 Gallinaceorum senescentium ius potum.
 Absinthium cum seseli, aut gallica nardo potum.
 Ligustici semen, & radix pota.
 Smyrniij semen haustum.

M A T T H I O L I

Cubebæ deuorata.
 Cinnamomi stillatitia aqua pota.
 Calamus odoratus vulgaris haustus.
 Oleum ricinum illitum, potum, & infusum.
 Balsami factitij aqua cum carniū iure sumpta.
 Cnicinum oleum potum.
 Laurinum oleum illitum.
 Mumia ex cumini, ammi & cari decocto sumpta.

V E N T R I C V L I

Oleum nostrum de scorpionibus illitum.
 Castoreum ex oxycrato potum.
 Milium torrefactum cum sale mistum, & anthemide in sacculo impositum.
 Mentha tam illita, quam pota.
 Menthastrum.
 Mentha Græca.
 Salvia.
 Gattaria.
 Imperatoria.
 Tanacetum.
 Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta, pota.

D I O S C O R I D I S

Ad singultum.

Sisymbrij semen in uino potum.
 Rhaponticum haustum.
 Aristolochia rotunda bibita.
 Mentha duo, tresve rami cū acidæ punicæ succo poti.
 Anethi coma, & seminis decoctum potum.
 Cuminum erraticum cum aceto potum.
 Alysson potū, siue manib. gestatū, uel narib. infusum.
 Aspleni decoctum potum.
 Periclymeni semen potum.
 Saxifraga bibita.

M A T T H I O L I

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
 Mumia hausta ex cumini aut apij decocto.
 Castoreum cum mulsā potum.
 Rhabarbarum ex uino haustum.
 Anethum cum haustum, tum olfactum.
 Phyllitidis stillatitia aqua pota.
 Quinta essentia nostra li. 5. cap. de uino descripta uncia pōdere pota ubi ex repletionē fuerit singultus.

D I O S C O R I D I S

Ad Acidis ructus.

Agaricus drachma pondere sumptus.
 Tragoriganum potum.
 Betonicæ folia fabæ pōdere ex despumato melle sūpta.

M A T T H I O L I

Coriandrum cochlearij mensura exhibitum.

D I O S C O R I D I S

Ad sanguinem & lac in uentriculo concreta.

Ficulnei cineris lixiuium potum.

Equinum

Coagulū	}	Leporinum	}	trium obolorum pondere ex uino potum.
		Agninum		
		Hædinum		
		Hinnulinum		
		Vitulinum		
		Bubalinum		

Helichrysi coma cum mulso pota.

Lasar potum.

M A T T H I O L I

Cyclamini radices stillatitia aqua senis uncij pota cū sacchari uncia una.
 Consolidæ mediæ succus epotus.
 Auricula urfi.

D I O S C O R I D I S

Ad uentriculi inflammationes.

Hieracium maius & minus emplastri modo impositū.
 Vitis uinifera folia & capreoli cum polenta impositi.

Viola

VENTRICULI

Viola purpurea ex polenta illita.

MATTHIOLI

Cassia solutina pulpa sumpta.

Santala omnia tam sumpta quam illita.

Rosæ illita.

Consolidæ regalis flores illiti.

Lentis palustris stillatitia aqua pota.

MATTHIOLI

Ad famem caninam.

Glirium pinguium caro assa deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad appetentiam ciendam.

Piper comestum.

Acetum in obsonijs additum.

Absinthium potum.

MATTHIOLI

Crespini bacca.

Vua spina.

Ribes vulgare.

Sinapisimum.

DIOSCORIDIS

Ad concoctionem iuuandam.

Eruca in cibo comesta.

Piper omne comestum.

Gingiberis usus.

Scilla cum melle cocta & deuorata.

Absinthium haustum, uel uentriculo adhibitum.

Tragoriganum potum.

Pulegium potum.

Ligustici semen, & radix pota.

Seselis massiliensis semen cum uino potum.

Garum potum.

Betonice folia post cenam sumpta addito melle desumato fabæ magnitudine.

Vinum absinthite.

MATTHIOLI

Acori radices et cinnamomi drach. ex uino absinthite.

Galanga.

Nardus Italica.

Lauendula.

Cubeba.

Cinnamomi stillatitia aqua hausta.

Caryophylli hausti.

Crocum.

Ladanum drachmæ pondere duabus horis à cena deuoratum.

Pyrum uel cydonium cineribus tosta & deuorata.

Pistacia.

Citria condita.

Iuglandes condite.

Nux myristica.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi fluxiones.

Adiantum potum cum uino.

Persici mali sicci decoctum & bibitum.

Cotonei mali macerati liquor potus.

MATTHIOLI

Myrteum condimentum.

MATTHIOLI

Ad restringendam sitim.

Crespini bacca.

Vua spina.

IECINORIS

Ribes vulgare.

Citria

Limonia } mala.

Aurantia }

Pyra.

Portulacæ folia lingue subdita.

Melopeponum seminum lacteus cremor.

Angurie pulpa.

Glycyrrhizæ radix, & eius succus.

Trifolium acetosum.

Fraga matura deuorata.

Punicorum malorum uinum ex intybi stillatitia aqua aut hordei decocto potum.

IECINORIS

DIOSCORIDIS

Ad iecinoris obstructions.

Nardus Indica } ex aqua frigida hausta.

Nardus Celtica }

Lauri cortex tribus obolis in uino odorato potus.

Piceæ folia drachmæ pondere i aqua, aut mulsæ pota.

Amygdala amara cum melle, & lacte in illinctu data nucis auellane magnitudine.

Gentianæ radices succus cum aqua potus.

Agaricum potum.

Rhaponticum exhaustum.

Eryngium ex uino assumptum.

Anthemidis decoctum potum.

Chamæpitios folia septem diebus in uino pota.

Betonica in aceto mulsæ drachmæ pondere bibita.

Eupatorii herba, aut semen in uino potum.

Papaueris corniculati radix pota.

Rubrica Sinopica hausta.

Glycyrrhizæ succus delinctus.

MATTHIOLI

Nardus Italica & lauendula in decoctis addita.

Asari decoctum.

Carpesium.

Cinnamomi aqua stillatitia pota.

Cassia solutina.

Acorum quocunque modo sumptum.

Amygdalarum amararum oleum potum.

Cnicinum oleum potum.

Rosarum succus & dilutum.

Tamarindorum pulpa.

Amygdale.

Pistacia.

Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.

Ciceris farina ex Intubi stillati aqua decocta, et illita.

Lupini colti & cum ruta & pipere deuorati.

Napi semen drachmæ pondere ex marrubij decocto frequenter potum.

Brassicæ decocta uis.

Beta cum sinapi, aut aceto deuorata.

Cichorium ex uino albo tenui potum.

Cyclamini succus duarum drachmarum pōdere potus cum oxymelite.

Rhabarbarum quocunque modo potum.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Centaury magni radix tū pota tum in uino macerata.

Centaury minoris decoctum & succus.

Cardui radicum decoctum haustum.

Eryngij radicum decoctum potum.

IECINORIS

Aloe quocunque modo sumpta.
Veronica mas.
Mentha græca.
Amaracus.
Imperatorie radix.
Senæ decoctum aut dilutum haustum.
Rosmarinum frequenter usurpatum.
Marrubium.
Eupatorii uulgaris decoctum, aut succus epotus.
Lupuli flores in potionibus sumpti.
Frangula corticum decoctum potum. parandi rationem inuenies lib. 4. cap. de sambuco.
Cuscuta decoctum potum.
Quinta essentia ferri descripta lib. 5. in comm. de ferri scoria, siue stercore drachmæ pondere quotidie pota.

DIOSCORIDIS

Ad morbum regium.

Nardus Indica } hausta.
Nardus Celtica }
Ceruinum cornu ustum, ac lotum, potumque.
Millepedæ siue onisci ex uino poti.
Cicer cum roremarino decoctum comesum.
Rumicis radices in uino decoctæ & bibitæ.
Atriplicis semen bibitum cum mulsâ aqua.
Asparagi radicū decoctum potum cū ficis et cicerib.
Crithmi & eius radicum seminum decoctum potum.
Irio cum melle linctæ.
Scilla cum melle in eclegmate pondere trium obolorum pota.
Hyrundinaria radix cum aniso, & uino pota.
Sphondilij semen potum.
Agaricus drachmæ pondere sumpta.
Rhaponticum haustum.
Absinthij decoctum, dilutumve trium cyathorum pondere quotidie haustum.
Aloe drachmæ pondere pota.
Origani decoctum corpori persusum.
Calamintha cum uino pota.
Fœniculum erraticum potum.
Libanotis radices potæ cum uino & pipere.
Rorismarini decoctum potum.
Nigella trita cum Irino unguento, naribus apposita.
Chelidonij radix cum aniso & uino albo pota.
Lasër cum caricis datum.
Marrubij succus naribus infusus.
Polij utriusque decoctum bibitum.
Conyze folia & flores poti.
Aspleni decoctum potum.
Lichen ex melle inunctus.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum haustum.
Anthemidis decoctum potum.
Euphthalmum potum statim à balneo.
Pœonie radix bibita.
Hyacinthi semen cum uino potum.
Rubie radix cum mulsâ aqua bibita.
Chamæpityos folia septem diebus in uino pota.
Betonice folia cum dulci aqua pota.
Elaterium potum.
Anchuse radices decoctum potum.
Quinquefolij succus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus.

IECINORIS

Osiris decoctum potum.
Chrysanthemi decoctum balnei more adhibitum.
Vinum scillinum potum.
Verbenacæ supinæ folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina una ieiuna quadraginta diebus pota.
Lycij herba in aceto decoctæ & bibita.
Myrica decoctum potum.
Halycacabi fructus poti.
Chamæcissi folia trium obolorum pondere senis diebus in aqua pota.
Rusci folia & bacca in uino pota.
Cernini cornu cinis potus binis ligulis.
Sulphur sorbili ouo sumptum.

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.
Nardi Italica, lauendulæve decoctum additis cinnamomo, asparagi & feniculi radicibus.
Asari dilutum ex uino paratum.
Asarina, aut eius decoctum.
Cassie solutiue pulpa.
Rosarum succus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Castoris anteriores dentes in poculo contenti, e quo uinum biberit affectus.
Terrenorum uermium cinis ex absinthij decocto potus.
Eubuli fellis lapis ex uino potus.
Napise semen ex marrubij decocto potum.
Oxylapathi ex uino decoctum potum.
Cichorij radices saccharo conditæ.
Cichorij & eius radicum decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor haustus.
Erucæ syluestris tria folia leua manu decerpta illicoque deuorata.
Cyclamini succus cum saccharo haustus addita mastiche, aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
Asphodeli radix ex uino sumpta.
Chelidoniū maius in calceis sub nudis pedibus gestatū.
Aquilegie semen ex cretico uino & croci momento potum.
Rhabarbarum in potionibus additum.
Agaricum in potionibus additum.
Centaurij magni radix quoquo modo usurpata.
Centaurium minus.
Carduorum radicum decoctum.
Eryngij radicum decoctum.
Aloe quouis modo usurpata.
Pulegij
Menthastris } decoctum haustum.
Marrubij
Cuminum illico à balneo exhibitum.
Senæ decoctum uel dilutum.
Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum.
Chamadryos semen drachmæ pondere ex meraco.
Eupatorii uulgaris decoctum potum.
Lupulorum florum decoctum haustum ex uino albo.
Frangula corticum decoctum. Parandi rationem habes lib. 4. commen. de sambuco & ebulo.
Cuscuta decoctum potum.

MATTHIOLI

Ad fluxum hepaticum.

Quernorum foliorum tenellorum stillatitia aqua pota.
Lupinum

IECINORIS

Lupinum iecur siccum in puluerem sumptum.
Rhabarbarum tritum & propinatum.

DIOSCORIDIS

Ad Iecinoris dolores.

Acori decoctum potum.
Absinthij decoctum ex passo appositum.
Periclymeni semen potum cum uino.

MATTHIOLI

Irinum oleum e floribus paratum illitum.

Amygdalinum oleum.

Laurinum oleum.

Eupatorii vulgaris decoctum aut eius succus potus.

DIOSCORIDIS

Ad iecinoris duritiem.

Ammoniacum illitum, & ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad refrigeratum iecur.

Nardus Indica } ebibita.

Nardus Celtica }

Amomi decoctum potum.

Pinorum & piceæ folia ex aqua uel mulso pota.

MATTHIOLI

Acori oxymel potum.

Cinnamomi aqua stillatitia hausta.

Acorum quocunq; modo sumptum.

Balsamum factitium cum potum tum illitum.

Caryophylli in potu, aut in cibo sumpti.

Rhabarbarum tritum & cum uuis passis deuoratum.

Mentha Græca.

Imperatoria radix.

Eupatorii vulgaris succus aut eius decoctum potum.

MATTHIOLI

Ad iecinoris scyrrhum.

Asarum.

Amygdalinum oleum.

Sesaminum oleum.

Mastiche cum imposta, tum intus sumpta.

Centaurij minoris decoctum haustum.

Frangula radicum decoctum potum. Parandi modū

inuenies lib. 4. comment. de sambuco.

Scillinum acetum potum.

MATTHIOLI

Ad cachexiam. i. malum habitum.

Cinnamomi aqua stillatitia pota.

Acorus, quem calamū odoratū uulgo uocat, sumptū.

Balsami factitij liquores omnes.

Nux myristica intro sumpta.

Iecur leporinum arefactum, & potioni infictum.

Sium in cibis sumptum.

Cichorium quoquo modo acceptum.

Rhabarbarum quauis ratione haustum, & cum passis

uuis comestum.

Agaricum.

Absinthij potici comæ saccharo asseruata, & deuora

te. paradi rationē habes cōmentario de absinthio.

Pulegij decoctum potum.

Mentha græca.

Imperatoria radix.

Sagapenum exhibitum flauis myrobalanis duplicato

pondere additis.

Marrubij decoctum potum.

Eupatorii vulgaris succus, aut decoctum potum.

IECINORIS

Frangula radicum decoctū haustū. Paradi rationem
habes lib. 4. comment. de sambuco.

DIOSCORIDIS

Ad hydropem.

Asarum potum.

Cinnamomum ebibitum.

Calami odorati decoctum cum semine apij potum.

Erinacei terrestris caro.

Eochlearum terrestrium operimentum, & caro simul
contrita tumoribus hydropicorum imposita.

Amurca in uillosa pelle peruncta, & imposita.

Urina humana sui ipsius bibita.

Urina caprae quotidie cum spica pota.

Cicer cum rōre marino decoctum.

Raphanus emplastri modo impositus.

Plantago cum lenticula decocta.

Ebuli radix in uino decocta, & pota.

Allium decoctum manducatum.

Bulbi cū melle et trito pipere emplastri modo impositi.

Scilla preparata sumpta.

Anagallidis succus uino potus.

Chamaeleonis albæ radix cum uino pota.

Absinthium bibitum cum ficibus, nitro & loliacea
farina.

Adianti decoctum potum.

Trichomanes decoctum potum.

Hyssopum cum fico, nitroq; emplastri modo impositū.

Fidicula decoctum potum.

Organum cum fico decoctum.

Sampsuchi decoctum potum.

Ruta cum fico emplastrata, & eius decoctum ex uino
tum potum tum corpori perfusum.

Pastinacæ erraticæ semen potum.

Anisum potum.

Smyrniū semen potum.

Laserpitij liquor cum caricis datus.

Chamaedryi decoctum potum.

Polij utriusque decoctum bibitum.

Androsaces in uino pota duarum drachma. pondere.

Betonice folia cum aqua dulci pota.

Cucumeris asinini radices succus sesquioboli pondere
& cortex eius acetabuli quarta parte.

Aquæ marine balneum.

Vitis sylvestris radix in aqua feruefacta, & in uini
cyathis duobus marina aqua diluti pota.

Vinum scillinum potum.

Viticis semen potum.

Ficus sicca in uino cum polenta, & absinthio deco-
cta, & illita.

Sal.

Alcyonium tertium.

Arena e littoribus sole feruefacta capite tenuis hydro
pici obruta.

MATTHIOLI

Electuarium de succo iridis in cap. proprio de iride.

Iridis radices condita.

Cyperii radicum, et baccarū lauri puluis pari pondere
ex impubis pueri urinā exceptus et uetri adhibitus.

Asari dilutum ex uino paratum potum.

Asarina & eius decoctum.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Balsami factitij liquores omnes.

IECINORIS

Cnicinum oleum potum.
 Lixiuum ex uino albo, & iuniperino cinere potum.
 Fraxini semen cum uino assumptum.
 Officula acinorum syluestris mali punici trita et pota.
 Humani stercoreis stillatitia aqua pota.
 Bubuli caprillumve stercus emplastri modo impositum.
 Napi semen drachma pondere ex marrubij decocto
 in diebus pluribus potum.
 Brassicae marinae decoctum potum & praesertim addi-
 to rhabarbaro.
 Brassicae marinae puluis additis rhabarbaro & cube-
 bis pluries ex uino potus.
 Sinapis ex impubis pueri urina illitus.
 Caryophylli in cibo, uel potione usurpati.
 Cyclamini succus cum saccharo potus addita mastiche,
 aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
 Asphodeli radix ex uino pota.
 Rhabarbarum frequenter usurpatum.
 Agaricum in potionibus additum.
 Gentiana.
 Centaurij magni radix tum uino macerata tum pota.
 Cardui radicum decoctum }
 Cardui benedicti decoctum } haustum.
 Eryngij radicum decoctum }
 Zuccharum ex pontici absinthij coma paratum. mo-
 dum parandi habes commento de absinthio.
 Pulegij decoctum bibitum.
 Mentha graeca.
 Imperatoriae radix.
 Sagapenum cum duplicato pondere myrobalanorum
 flauorum potum.
 Euphorbium haustum.
 Vincetoxici radicum ex uino albo decoctum bibitum.
 Marrubij decoctum potum.
 Eupatorij vulgaris decoctum haustum.
 Ricini semen ex caprino lacte maceratum & haustum.
 Sambuci, aut ebuli radicum stillatitia aqua pota. haec
 binis illa quaternis uncijis simul mista, & diebus
 xxx. pota.
 Frangulae corticum decoctum potum. parandi ratione
 inuenies lib. 4. commen. de sambuco.
 Colocynthis cum pota, tum clysmate infusa.
 Stibium rostrum granorum quatuor pondere haustum.

LIENIS.

MATTHIOLI

Ad inflammationem.

Cassiae solutinae pulpa deuorata.
 Caphura illita.
 Crespini baccharum succus potus.
 Rosae & earum succus, seu dilutum.
 Cichorij radices conditae.
 Cichorij flores saccharo asseruati, & saepe deuorati.
 Melopeponum lacteus cremor potus.
 Phyllitidis farina sua ipsius aqua subacta, & illita.
 Trifolium acetosum deuoratum.
 Consolida regalis flores poti.
 Fragariae & radicum decoctum ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad induratos lienes.

Cotonea mala cruda cataplasmatibus addita & iposita.
 Sycomori liquor haustus, & illitus.
 Raphanus emplastri modo impositus.

LIENIS

Brassicae folia cum aceto deuorata.
 Chamadrys decoctum potum.
 Lupinorum farina illita.

MATTHIOLI

Helenij radices farina denarij pondere diebus aliquot
 ex uino pota.
 Amygdalinum oleum.
 Terebinthina deuorata.
 Sesaminum oleum.
 Myrica ex uino decocta.
 Cochlearum maiorum cinis cum lini, & urticae semine
 ex melle potus.
 Stercus caprillum illitum.
 Dracunculi radix contusa, & illita.
 Cyclamini succus unguentis additus.
 Centaurij minoris decoctum & succus tam interius,
 quam exterius usurpatus.
 Mentha graeca ex oleo irino illita.
 Oleum liliorum alborum inunctum.
 Phyllitis quocunque modo sumpta.
 Oxymel ex floribus genistae paratum.
 Saccarum & genistae floribus paratum saepe sumptum.
 Frangulae corticum decoctum potum. parandi ratio-
 nem habes lib. 4. commen. de sambuco.
 Scillinum acetum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis obstructions.

Nardus celtica ex uino pota.
 Adiantum bibitum.
 Trichomanes hausta.

MATTHIOLI

Nardus Italica, lauendulaq;
 Asari decoctum haustum.
 Cubeba.
 Carpesium.
 Helenij radices farina frequenter ex uino uetere sumpta.
 Amygdalarum amararum oleum.
 Cnicinum oleum.
 Laurinum oleum.
 Mumia ex Cavi decocto pota.
 Tamarindorum pulpa.
 Amygdala.
 Ciceris rubri decoctum potum.
 Lupini cocti & cum ruta, & pipere comesti.
 Brassicae decocta ius potum.
 Beta cum sinapi aut aceto deuorata.
 Sium in cibis sumptum.
 Cyclamini succus binis drachmis ex oxymelite sumptus.
 Rhabarbarum potioni infictum.
 Agaricum in potionibus sumptum.
 Gentiana & eius aqua stillatitia.
 Centaurij minoris decoctum & succus.
 Eryngij radicum decoctum potum.
 Veronica mas.
 Mentha graeca ex oleo irino illita.
 Amaracus.
 Imperatoriae radix.
 Senae decoctum uel dilutum haustum.
 Rosmarinum cum pane deuoratum.
 Phyllitis quoquo modo sumpta.
 Eupatorij vulgaris decoctum potum.
 Lupuli flores in potionibus additi.

Fragaria

LIENIS

Fragariae tum folia, tum radices.
Frangulae corticum decoctum haustum. Parandi ratio
nem habes lib. 4. comment. de sambuco.
Cuscuta, & eius decoctum.
Quinta essentia ferri descripta in quinto libro capite
de scoria seu stercore ferri diebus pluribus conti-
nuiis drachmae pondere pota ex adianti, aut aspleni,
aut myrica decocto.

DIOSCORIDIS

Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus Celtica ex uino pota.
Nardus montana ex uino hausta.
Sarmentitius cinis ex aceto, rosaceo & ruta illitus.
Myrica ex uino decoctum potum.
Viticis semen potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis dolores.

Dictamnium potum & illitum.

MATTHIOLI

Irinum oleum e floribus paratum & illitum.
Laurinum oleum inunctum.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quouis modo sumpta.

MATTHIOLI

Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel sumptum.
Cubeae.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Balsami factitij liquores omnes.
Amygdalarum amararum oleum cum potum tum illitum.
Laurinum oleum.
Rhabbarbarum intro sumptum.
Agaricum potum.
Mentha graeca ex irino oleo inuncta.
Imperatoriae radix deuorata.
Rosmarinum cum pane usurpatum.
Phyllitis.

DIOSCORIDIS

Ad minuendos extuberantes lienes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus. { Celtica } ex uino bibita.
{ Montana }
Myrica ex uino decoctum haustum.
Viticis semen potum.
Cyclamini secunda semen quadraginta diebus haustum.
Sagapenum ebibitum.
Ammoniacum drachmae pondere ex aceto sumptum.
Chamaedrys ex aceto pota.
Nasturtium haustum.
Piperis radix illita.
Polij utriusque decoctum cum aceto potum.
Cyclamini succus inunctus.
Capparis semen drachmarum duarum pondere quadra-
ginta diebus ex uino bibitum.
Eiusdem radix ex uino bibita eodem pondere.
Lepidium cum helenij radice impositum.
Hedera tenella folia ex uino decocta uel arida ex pa-
ne cocta imposita.

LIENIS

Isatis sylvestris tum pota tum illita.
Agaricum drachmae pondere cum aceto mulso datum.
Rhaponticum potum.
Smyrnijs radix comesta.
Gentianae radix duarum drachmarum pondere pota.
Aristolochia rotunda pota.
Crocodilij radices decoctum potum praesentaneo reme-
dio prodest.
Hyssopum cum ficis, nitroque illitum.
Tragoriganum cum aceto potum.
Pulegium cum sale illitum.
Sison potum.
Peucedani succus haustus.
Viscum cum calce, gagateve lapide decoctum.
Teucrium cum posca potum, uel cum ficis appositum.
Leucoij radices cum aceto illitae.
Nymphaeae radix ex uino bibita.
Aspleni folia pota, uel eius decoctum cum aceto quadra-
ginta diebus haustum, uel folia ipsa ex aceto illita.
Bunij semen potum.
Hamionitis cum aceto pota.
Rubiae semen ex aceto mulso potum.
Lonchitis alterius folia cum aceto hausta.
Betonica folia ex oxymelite ebibita.
Polemonij radix ex aqua sumpta.
Periclymeni semen quadraginta diebus in uino potum.
Xyridis semen ex aceto sumptum.
Anchuse radix cum mulsae aqua pota.
Vrtica utraque cum cerato imposita.
Trichomanes pota.
Vini scillini usus.
Glans unguetaria cum erui farina pota ex mulsae aqua.
Bryonia trium obolorum pondere triginta diebus ex
aceto hausta, aut cum ficis illita.
Vitis nigra uiticulae primae recentes cocta, ac comesta.
Filicis maris radix hausta.
Aqua uel uinum, in quibus chalybs, aut ferrum resin-
atum fuerit in potu.
Alcyonium tertium bibitum.
Corallium ex aqua bibitum.
Asius lapis ex aceto, & uina calce illitus.
Cotis naxiae delimitata a ferro scobes ex aceto bibita.

MATTHIOLI

Helenij radices farina e uino uetere frequenter denarij
pondere pota.
Terebinthina, lariceaq; resina frequenter deuorata.
Fraxini corticis decoctum potum.
Myricae rami ex aceto illiti.
Nux myristica.
Erium a ieiunis deuoratum.
Erucae semen potum.
Hederae helicis foliorum succus ex uino austero potus.
Rhabbarbarum quoquo modo sumptus.
Mentha graeca ex oleo irino illita.
Phyllitis quouis modo sumpta.
Eupatorii uulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus decocti.
Frangula corticum decoctum haustum. Parandi ra-
tionem habes lib. 4. cap. de sambuco.
Cuscuta & eius decoctum.
Corallium frequenter potum.

INTESTINORVM DIOSCORIDIS

Ad colicos affectus.

Amygdalæ amaræ illinctu adhibita.
Cochleæ terrestres cum suo putamine tuse addita pau-
ca myrrha, ex uino bibita.
Alauda anis tosta in cibo sumpta.
Suillus talus crematus ad albedinem usque potus, ubi
flatus excruciet.
Butyrum infusum, ubi colon exulceratum fuerit.
Galline finum cum aceto uel uino haustum.
Rutæ decoctum ex oleo infusum.
Petroselinum potum.
Colocynthis infusa clysmatibus.
Cnici decoctum infusum.

MATTHIOLI

Galanga pota.
Cubebæ.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitij liquores omnes poti & illiti.
Oleum cum pari portione cretici uini sumptum, aut
clystere infusum.
Ricinum oleum potum, illitum & infusum.
Amygdalinum oleum utrunque.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Succinum ex tepenti aqua potum.
Persicorum nucleorū oleum tā potum quā infusum.
Amygdalinum oleum potum.
Nucum inglandium oleum haustum.
Oleum ē scorpionibus nostrum illitum.
Aqua in qua ceruinum genitale elotum fuerit pota.
Ceruorū tenerima cornua in taleolis cōcisa siccaq; et
in puluerē trita, & cū pipere, & myrrha hausta.
Lupinum finum, quod terrā nō attigerit ex uino albo
uel aqua potum, & forinsecus uentri adalligatum.
Brassicæ semen crassiuscule contusum, & in carniū iu-
re feruefactum, potumq; una cum ipso iure.
Ius decoctæ brassicæ cum uetere gallo potum.
Cyclamini suc. trium drach. pondere in clysteribus
additus.
Imperatoria ex calido meraco pota.
Sagapenum bibitum, aut clysteribus inditum.
Verbasci flores in puluerem triti, & poti.
Trinitatis herba in puluerem trita & pota.
Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum & potum.
Colocynthis clysteribus infusa.
Momordicæ puluis haustus.
Quinta essentia nostra pota, & in clysteribus addita.
Stibium nostrū cōmentario proprio descriptum sum-
ptum quinque granorum pondere.
Gagates lapis in puluerem tritus drachmæ pōdere die
bus septem potus.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum dolores.

Iris illyrica pota.
Acori decoctum bibitum.
Mei radices tritæ cum melle in eclegmate sumptæ.
Cardamomum ex aqua potum.
Agalloeum ex aqua haustum.
Nuces inglandes cum suo putamine perustæ, & umbi-
lico admotæ.
Ficuum cum ruta decoctum clysmate infusum.

INTESTINORVM

Halimi folia drachmæ pondere in aqua mulsæ pota.
Crocum in potionibus bibitum.
Dauci semen potum.
Libanotidis radices hauste.
Ferulæ semen in potu sumptum.
Peucedani succus in ouo haustus.
Melissophylli decoctum clystere infusum.
Castoreum potum.
Butyrum clysmatibus infusum.
Serpillum ebibitum.
Calaminthæ decoctum haustum.
Eryngium ad potandum datum.
Cera in sorbitionibus data.
Ammi ex uino sumptum.
Triticei surfures ex decocto rutæ elixi, & illiti.
Milium calefactum in sacculis adhibitum.
Orobi farina aceto macerata imposita.
Sisymbrij semen in uino potum.
Piper cum lauri tenellis folijs haustum.
Scilla in eclegmate cum melle.
Rhaponticum potum.
Sampsuchi decoctum ebibitum.
Centaurij maioris radix epota.
Ruta una cum siccato anetho elixa in potu sumpta.
Panaces cum uino haustum.
Anethi comæ & seminis decoctum potum.
Ligustici semen & radix pota.
Cumini decoctum cum oleo clystere infusum.
Phalangij folia, flores, ac semen haustum.
Centunculum austero uino potum.
Conyzæ folia & flores poti.
Pæoniæ radix in uino pota.
Pseudobunium ebibitum.
Aqua marina fotu adhibita.
Chamæpitys hausta.
Graminis decoctum ebibitum.
Chamedaphnes folia in potu data.
Sal calefactum in sacculis adhibitum.
Nitrum cum cumino ex hydromelite haustum.
Seselis Massiliensis semen ex uino potum.
Asclepiades radices ex uino pota.
Alisma per se, aut cum pari pondere seminis dauci
haustum.
Suillus talus combustus ad albedinem usque ebibitus.
Lini seminis decoctum per sedem infusum.
Agaricum duorum obolorum pondere sumptum.

MATTHIOLI

Olinarū cum uino cretico potū, & infusum.
Oleum { Amygdalarum dulcium ebibitum.
{ Laurinum inunctum.
Ericæ florum decoctum potum.
Persici nuclei deuorati.
Cochlearum elixarum ius potum.
Milium cum sale, & anthemidis floribus mistum, &
calidum cum sacculis adhibitum.
Brassicæ ius cum uetere gallo paratum potum.
Cyclamini succus in clysteribus additus.
Chelidonium maius una cū radice tusum & oleo cha-
memelino feruefactum, & umbilico adhibitum.
Dictamnū album ex meraco potum.
Menthastrum.
Imperatoria.

Vincetoxici

INTESTINORVM

Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in puluerem triti & epoti.
Herba trinitatis, aut stillatitia eius aqua pota.
Momordica farina potui data.

MATTHIOLI

Ad Dyfentericos.

Aspalathi decoctum clystere infusum.
Myrrha fabæ magnitudine deuorata.
Lentiscus ebibita.
Piceæ cortex potus.
Maceris cortex in potu sumptus.
Paliuri folia & radix hausta.
Acutæ spinæ fructus deuorati uel poti.
Rubi canini fructus deuoratus.
Cisti folia & cytini in potu data.
Hypocistis hausta.
Ladanum cum uino uetere potum.
Rosarum fructus in potu sumptus.
Licium potui datum.
Acaciæ succus haustus.
Glandium interior, tenuiorq; tunica decocta pota.
Castanearum interior pariter tunica ebibita.
Galla omphacitis ex uino, aut aqua trita illita, aut hausta.
Rhois foliorum decoctum clystere infusum, uel potu acceptum.
Eiusdem semina pro sale cibus, obsonijsq; aspersa.
Palmæ inuolucris decoctum tum infusum, tum bibitum.
Punicorum acidorum nuclei siccati & ebibiti, uel in desseffionibus additi.
Myrti semen & folia pota.
Cotonea mala comesta cruda, uel cocta, uel eorum succus potus.
Pyra tam domestica quam syluestria deuorata.
Mespila in cibum accepta.
Loti arboris bacca comesta, uel hausta.
Corni arboris bacca, siue in edulys, siue in defruto assumpta.
Sorba sicca quoquo modo sumpta.
Prunorum syluestrium bacca deuorata.
Siliqua siccata deuorata.
Cochleæ terrestres suis cum putaminibus usta (ut Galenus inquit) esui data.
Siluri piscis salsamentum fomento adhibitum.
Leporinus sanguis frixus deuoratus.
Garum piscium clysmate infusum.
Cerinum cornu potum duorum cochleariū mensura.
Cera in sorbitionibus data.
Lac ignitis iniectis calculis decoctum clystere infusum.
Leporinū } coagulū triū obolo. pōdere ex uino potum.
Equinum }
Asparagus altilis elixus, uel assus in cibo sumptus mitigat.
Idæa radix bibita.
Alibæ decocta succus ex uino haustus.
Alceæ radices cum uino, aut aqua pota.
Phyllitis pota.
Portulaca ad summum cocta in cibus sumpta.
Plantago per sedem infusa.
Equiseti succus potus.
Caprillus adeps cum polenta, & rhoe datus, uel clystere infusus.

INTESTINORVM

Melissophyllum bibitum.
Tragiū scolopendræ simile elixum, & sumptū ī cibo.
Faba in posca decocta & comesta.
Alismatis radix cum pari pondere seminis syluestris pastinacæ bibita.
Oxylapathi aut oxalidis semē ī aqua aut uino bibitū.
Lysimachia potui data.
Tragi cacumina decem in uino pota.
Clematis folia cum uino hausta.
Stæbis decoctum clystere infusum.
Limonij semen in uino potum.
Elatine elixa pota.
Polemonij radix ex uino sumpta.
Eupatorij semen & folia in uino hausta.
Nymphae siccata radix ex uino ebibita.
Sedum maius cum uino potum.

Hirci

Sanguis { Capræ } ī sartagine frixus ī cibo sūptus.
 { Leporis }
 { Cerui }

Vitis uinifera foliorum, & capreolorū succus potus.
Vinaceorum decoctum ebibitum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo illiti.
Vua passa alba comesta per se cum suis nucleis.
Omphacium clystere infusum.
Vinum ænanthinum }
Vinum cydonites } potum.
Vinum rhoites }
Terra lemnia ebibita.
Muria clysmatibus infusa, ubi diutina dysenteria intestina exulcerata extiterint.
Scordium duarum drach. pōdere cū aqua dulci potū.
Hederae flores trium digitorum carptæ bis in die ex uino hausti.

MATTHIOLI

Lentiscinum oleum infusum.
Rosaceum oleum potum.
Thus potum & clystere infusum.
Armenium lutum unā cum corallio, mastiche, cornu ceruino & hematite potum.
Pinorum nucum cortices ex aceto acerrimo decocti & suffiti.
Mastiches pota.
Millefolij succus clysteribus infusus. quinetiam sicci farina cum epota tum infusa.
Potentilla pota, aut uiridis in calceis imposita sub nudis pedibus.
Succinei pastilli hausti.
Cressini uuarum succus in potu sumptus.
Vua spina.
Ribes uulgaris.
Ligustrinorum florum aqua.
Cisti flores.
Rosaceum saccharum.
Rosarum ungues.
Rosarum calyx.
Rosarum semen & lanugo circumstans.
Licium infusum.
Quernorum foliorum stillatitia aqua pota.
Querna folia, glandes & gallæ.
Fagineæ glandes.
Punicū malū in furno tostū, tritūq; potui datum.

Punica

INTESTINORVM

Purice mali florum saccharum rosacei modo paratum sumptum.
 Myrteum condimentum.
 Cerasia austera saccharo condita.
 Poma acerba sub calidis cineribus assa.
 Cydonia mala tosta à ieiunis deuorata.
 Cydoniorum uinum, miua, oleum; hoc illitum, illa hausta.
 Diacydonites confectio.
 Cydoniorum pomorum succus, in quo conferbuerint rubrum corallium, rubearum rosarum semen, rhabbarum, hypocistis, acacia.
 Corna cum cruda tum saccharo condita.
 Mora immatura arida.
 Cochlea cum testis uisita, admistis galla omphacitide & pipere albo, & cibis inspersa, aut ex uino austero pota.
 Leporina caro assa deuorata.
 Leporinus sanguis adhuc calens cum hordeacea farina decoctus, & deuoratus.
 Leporinus finus potus.
 Cerui genitale ex uino austero sumptum.
 Ouum gallinaceum in aceto coctum deuoratum durum.
 Ceruinus sanguis clysteribus infusus.
 Caninum stercus album ex lacte potum, in quo igniti calculi extincti sint.
 Oryza decoctum potum, aut infusum.
 Oryza in lacte cocta, in quo igniti calculi extincti fuerint deuorata.
 Milij Indici panicularum flores intro sumpti.
 Milij granorum putamen oui uitello exceptum, et probe decoctum sumptum.
 Amylum in cibo usurpatum.
 Bistorta }
 Tormentilla } radices, in potionibus addita.
 Caryophyllata }
 Lagopi panicula pro sedis absterfitorio usurpata.
 Virga aurea pota & clysteribus infusa.
 Plantaginis utriusque semen ouo exceptum, tegulisque inassatum deuoratum.
 Trasorum lacteus cremor ex aqua, in quo candens ferrum extinctum fuerit, paratus potus.
 Bursa pastoris cum plantagine, luto armeno ex pluuia li aqua cocta & pota.
 Rhabbarum igne torrefactum ex uino austero & plantaginis succo potum.
 Tragacantha lachryma tosta, & ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa.
 Flos solis una cum radicibus ex uino austero potus.
 Aparina stillatitia aqua pota.
 Gnaphalium ex uino austero.
 Conyza medie puluis drachma pondere quotidie sumptus ex austero uino.
 Palma Christi florum puluis ex aqua plantaginis, aut in qua ferrum ignitum extinctum fuerit.
 Lunaria minor quoquo modo sumpta.
 Cannabis foliorum puluis oui uitello exceptus, deuoratus.
 Hyperici oleum uentri illitum.
 Pyrola }
 Pilosella } ex uino austero pota.
 Fragaria }

INTESTINORVM

Amaranti purpurei flos epotus.
 Punicorum malorum uinum ex aqua plantaginis potum.
 Armenia terra pota aut in clysteribus addita.
 Corallium rubrum in pollinem tritum bibitum.
 Crystallum tenuissime leuigatum potui datum.

MATTHIOLI

Ad termina.

Oleum } Oliuarum cum uino cretico potum & infusum.
 } Amygdalinum haustum.
 } Laurinum illitum.
 Erica florum decoctum potum.
 Persici nuclei deuorati.
 Cochlearum ius potum.
 Milium cum sale mistum, et in sacculis calidum appositum uentri.
 Brassica ius cum uetere gallo decoctum bibitum.
 Cyclamini succus clysteribus additus.
 Chelidonium maius una cum radice tusum, et oleo chamamelino seruefactum, & umbilico illitum.
 Dictamnus albus ex meraco potus.
 Menthastrum.
 Imperatoria.
 Vincetoxici radix ex meraco.
 Verbasco flores in puluerem triti, et potionibus inspersi.
 Herba trinitatis aut stillatitia eius aqua pota.
 Momordica farina hausta.

DIOSCORIDIS

Ad cohibendam aluum, & diarrhoeam.

Coagulum leporinum potum.
 Lac omne, quo igniti calculi marini extincti fuerint.
 Caseus elixus, & ab elixatione statim sepositus, mox que inassatus in cibo sumptus.
 Fimus caninus ardente syrio acceptus, & in aqua bibitus.
 Panis triticeus siccus inueteratus comestus.
 Hordeacea farina cum myrti baccis, aut sylvestribus pyris, aut malicorio ex uino illita.

Puls ex } Zea }
 } Avena } in cibum sumpta.
 } Milio }

Oryza in cibum accepta.
 Lentescum suo cortice decocta deuorata, praesertim si decoquantur ex aceto cum adstringentibus alijs.
 Oxylapathi aut oxalidis semen in uino aut aqua potum.
 Brassica percocta cibis.
 Beta nigra cum sua radice, et lente decocta esia data.
 Plantago ex aceto elixa cum sale comesta, quin et eius semen ex uino potum. Praeterea clysteribus infusa.
 Intybus tam hortensis, quam erratica in cibum accepta.
 Condrylla succus coctus potus.
 Lens sylvestris quoquo modo sumpta.
 Acinos pota.
 Anisum ebibitum.
 Anethum, quinetiam eius coma & semen haustum.
 Apium in cibo sumptum.
 Phyllitis potui data.
 Acanthi radices bibita.
 Feniculum erraticum potum.
 Ruta in cibo uel potu sumpta.
 Orchis Serapias ex uino potus.
 Peonia radix ex uino decocta hausta.
 Althaea decoctum bibitum.

Alismatis

INTESTINORVM

Alismatis radix pota.
 Polygoni succus potus.
 Clematis prima in uino bibita.
 Lagopus ex uino, uel ex aqua sumpta, ubi febris sit.
 Xyridis radix in mulso pota.
 Anchuse folia ex uino sumpta.
 Rubi ramorum decoctum potui datum.
 Quinquefolij radicis decoctum bibitum.
 Phenix in uino austero hausta.
 Idæa radix bibita.
 Iunci præsertim marini semen frixum, et in diluto uino potum.
 Asragali radix ex uino hausta.
 Hyacinthi radix ebibita.
 Papaueris nigri semen ex uino haustum.
 Verbasci radix, & flores potui dati.
 Labruscæ flores poti.
 Punicorum acidorum uinum potui datum.
 Rubrica sinopica in ouo hausta, aut clystere infusa.
 Vini fex illita.
 Sedum maius ex uino haustum.
 Adianti decoctum potum.
 Trichomanes decoctum bibitum.
 Acetum cibus incoctum.

MATTHIOLI

Arborei musci dilutum ex uino paratum potum.
 Thus potum & clystere infusum.
 Mespila
 Sorba
 Corna } deuorata.
 Pyra syluestria
 Nux myristica & præsertim tosta.
 Auellana putamina trita, & ex uino austero pota.
 Oryza torrefacta, & in lacte decocta, in quo igniti calculi extincti sint.
 Milij putamen oui uitello exceptum, deinde inassatum & deuoratum.
 Caryophylli prius igni tosti, et i potu, aut cibo sumpti.
 Coriandri semen ex aqua potum.
 Lagopi folia, panicula, & semen, ex uino austero, aut punici mali hausta.
 Virga aurea pota, & in clysteribus addita.
 Potentilla pota, aut uiridis in calceis nudis pedibus supposita.
 Fragariæ folia, atq; radices.
 Solbastrella, siue sanguisorba quouis modo usurpata.
 Pulmonaria altera ebibita.
 Punicorum acidorum malorum uinum potum.
 Armenia terra tam pota, quam clysmate infusa.

MATTHIOLI

Ad lienteriam.

Arborei musci dilutum ex uino paratum.
 Lycium.
 Saccharum è punicorum floribus paratum ex austero uino sumptum.
 Myrteum condimentum.
 Siliquæ sicca deuorata.
 Nux myristica, præsertim calido cinere inassata.
 Milij Indici panicularum flores hausti.
 Milij putamen oui uitello exceptum, deinde inassatum, & deuoratum.
 Oxylapathi semen potum.

INTESTINORVM

Caryophylli tosti in potione uel in cibo sumpti.
 Rhabarbarum tostum, & uino austero, aut plantaginis succo haustum.
 Coriandri semen ex aqua.

DIOSCORIDIS

Ad diuturnas alui fluxiones.

Hircinus
 Sanguis { Caprillus } i sartagine frixus et comesus.
 { Leporinus }
 Ceruinus

MATTHIOLI

Mastiches pota.
 Nux myristica.
 Myricæ ramorum cortex.
 Oxylapathi semen potum.
 Milij indici flores intro sumpti.
 Milij putamen uitello oui exceptum, et deinde inassatum deuoratum.
 Caryophylli tosti in potu, aut cibo sumpti.
 Lagopi folia, semen, & panicula, ex uino austero, aut punici mali pota.
 Virga aurea tum pota, tum infusa.
 Pyrola
 Pilosella } quomodolibet usurpata.
 Potentilla pota uel uiridis in calceis nudis pedibus supposita.
 Fragariæ folia & radices.

DIOSCORIDIS

Ad emolliendam aluum.

Ceruifia comesta.
 Melimela esui data.
 Persica in cibum sumpta.
 Mora matura comesta.
 Ficus matura deuorata.
 Marinus echinus in cibus.
 Tellinarum, chamarumq; ius cum sale haustum.
 Sepia in cibo sumpta.
 Silurus piscis in cibus.
 Gobij ius bibitum.
 Piscium in uniuersum ius per se, aut ex uino bibitum.
 Gallinaceorum ueterum ius epotum.
 Lac haustum.
 Serum lactis potum.
 Caseus recens in cibo sumptus.
 Butyrum comestum uel bibitum.
 Medulla ossium deuorata.
 Cicer in cibo sumptum.
 Rumex
 Blitum
 Malua
 Atriplex } decocta & in cibus sumpta.
 Beta candida
 Asparagus
 Lactuca
 Brassica leuiter seruefacta esui data.
 Tragoriganum potum.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoscyami succo illita.
 Farina hordei cum lini, et fenugraci semine imposita.
 Ocimi semen potum.
 Rhabarbarum bibitum.

Anethi

INTESTINORVM

Anethi comæ & seminis decoctum potum.
Cumini decoctum cum oleo chystere infusum, uel eius
semē cū polenta, & hydraleo maceratum & illitum.
Peucedani liquor in ouo ebibitus.
Anthemidis decoctum potum.

MATTHIOLI

Cubebæ quocunq; modo sumpta.
Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Acorum, quod falsò calamum odoratum uocant.
Balsami factitij liquores omnes.
Ricini oleum.
Mumia ex ammi & cari decocto sumpta.
Milium torrefactum cum sale mistum, & calidum in
sacculis impositum.
Sisymbrium quocunq; modo haustum.
Quinta essentia nostra cap. de uino descripta pota.

DIOSCORIDIS

Ad latas intestinorum tineas.

Cardamomum potum.
Mali pumicæ radicem decoctum bibitum.
Nuces iuglandes largius esitate.
Mori radices corticum decoctum haustum.
Allium potui datum, uel comestum.
Chamaeleonis albi radix acetabuli pondere ex castorei
& origani decocto pota.
Filicis femina radix trium drachmarum pondere ex
melle hausta.
Melanthij semen potum, uel ex aqua umbilico illitum.
Atramentum sutorium drachmæ pondere sumptum uel
cum melle delinctum.
Heliotropij maioris tum folia tum semina cū hyssopo,
nitro, & nasturtio pota.

DIOSCORIDIS

Ad teretes intestinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle linctæ, uel cum aceto, pi
pere, & ruta pota.
Brassicæ semen potum.
Portulacæ succus potui datus. Præstat idem & semē.
Nasturtium bibitum.
Absinthium marinum per se, uel cum oryza decoctum
cum melle sumptum.
Absinthium santonicum, aut marinum, haustum.
Hyssopum cum melle linctum.
Mentha bibita.
Calaminthæ decoctum cum sale, & melle sumptum.
Thymum haustum.
Thymbra potui data.
Rutæ decoctum ex oleo bibitum.
Coriandrum cum passo sumptum.
Anchusa tertia cum hyssopo, & nasturtio pota.
Vinum Absinthites potui datum.
Sedum maius ex uino haustum.
Filicis femina radix drachmarum trium pondere cū
uino pota, sed qui sumunt prægustare allia debent.

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.
Asarina quoquo modo hausta.
Helenij radicem succus aut decoctum potum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Myrrha hausta.

INTESTINORVM

Iuniperi gummi haustum.
Lauri cimæ cum calamintha, & sale trita, & ex tepi-
da aqua pota.
Cressini acinorum succus cum aqua graminis, aut por-
tulacæ potus.
Persici folia contusa, & uentri ex aceto illita.
Aqua stillatitia è limoniorum succo pota.
Limonij immaturi succus haustus.
Pruni sylvestris aqua è floribus, s. distillata.
Sebestena deuorata.
Brassicæ semen haustum.
Beta candida cum allio sumpta.
Sisymbrium potum.
Eruca semen sumptum.
Nucum Indicarum oleum.
Mori arboris radix pota.
Oleum scorpionum nostrum cum potum tum illitum.
Cornu ceruinum ex melle haustum.
Apri urina oleo in sua ipsius uesica commista, diuq; in
fumo suspensa naribus & arterijs manuum, & tem-
porum illita.
Secalæ vulgaris decoctum cum coriandro potum.
Lupinus tum illitus tum potus.
Napi semē ex limoniorum, aut aurantiorum succo potum.
Caryophylli flores ita uocati saccharo asseruati de-
uorati.
Succisæ radices puluis potioni iniectus.
Gentianæ stillatitia aqua pota.
Cruciata radix tusa, & uentri imposita.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Centaurium minus drachmæ pondere ex melle potum.
Aloe ex lacte uel melle sumpta, aut bubulo felle, &
aceto excepta, & umbilico tenns illita.
Abrotonum.
Absinthium.
Hyssopum ex melle & nitri momento.
Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.
Menthastrum ex aceto potum.
Mentha græcæ succus potui datus.
Galegæ succus haustus, siue herba ipsa recens ex oleo
amygdalarum amararum calefacta & uentri
adalligata.
Pseudomelanthij semen tam potum, quàm ex bubu-
lo felle, & aceto illitum.
Vincetoxici radices cum albo dictamno haustæ.
Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.
Chamaedryos succus uel uinum, in quo florescens plan-
ta fuerit macerata.
Marrubij puluis insumptus.
Securidacæ utriusq; semen ex dulci lixiuio potum.
Tanacetum.
Cannabis decoctum bibitum.
Hyperici florum oleum coclearis mensura potum.
Tormentillæ, Bisfortæve radicem decoctum potum.
Eupatorii vulgaris succus in catapotijs deuoratus.
Musci marini drachmæ pondere haustus & electua-
rium ex ipsomet musco uide lib. 4. eius comētariū.
Lupuli semen tritum & potui datum.
Oleū è colocynthide cum felle bubulo umbilico inunctū.
Argentum uiuum semisrupuli pondere haustum.
Oleum è calcatho sex granorum pondere ex uino datum.

INTESTINORVM

DIOSCORIDIS

Ad fluxum alui ex epoto medicamento.

Gallorum gallinaceorum senum uentriculus sale inueteratus, & in umbra siccatus potus.

MATTHIOLI

Ad iliacam passionem.

Iridis illyricæ puluis drachmæ pōdere ex passo hausta.

Oleum fenarum unciarum pondere ex uino cretico potum, aut infusum.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum uulnera.

Equiseti radix & folia cum aqua pota.

MATTHIOLI

Leporinus finus, atq; pili, q sub uētre habētur ex melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati.

Terrenorum uermium oleum addito factitio balsamo illitum.

Cyclamini radicum stillatitia aqua sex unciarum pondere hausta, addito selectissimi sacchari puluere.

Ophioglossam ex equiseti aqua potum.

Terrestres hederæ decoctum, uide eius commentarium.

Solidago minor & media

Sannicula.

Auricula ursi.

Pilosella.

Pyrola de qua uulnerariam potionem habes lib. 4. comment. de Limono.

Virga Aurea

Potentilla

Alchimilla, siue Stellaria

Momordicæ sicca puluis cochlearis mensura ex plantaginis, aut equiseti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum ulcera.

Lac omne ignitis calculis calefactum infusum.

Sapphyrus lapis bibulus.

MATTHIOLI

Solidago minor, & media

Sannicula

Auricula ursi

Pilosella

Pyrola

SEDIS

DIOSCORIDIS

Ad fedis rimas.

Pix liquida illita.

Amurca in cupreo uase ad mellis spissitudinem decocta illita.

Viticis semen cum aqua illitum.

Cancris fluuiatiles combusti cum melle cocto illiti.

Labri Veneris radix in uino decocta, & subinde tusa imposita.

Leucoj flores cera excepti, & emplastri modo adhibiti.

Labruscæ flores illiti.

Plumbum elotum impositum.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi cum rosaceo, aut Myrteo illitum.

Cancris fluuiatiles triti & inspersi.

Oleum ex luteis ouorum illitum.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

Verbasci genera omnia.

SEDIS

Vnguentum ex mortario & pistillo plumbeo atque oleo paratum.

Diphryges in unguentis additum aut inspersum.

DIOSCORIDIS

Ad fedis ulcera.

Thus tritum cū lacte, et linamento exceptū impositū.

Punicorum acidorū succus cū melle decoctus illitus.

Oesypus impositus explet & emollit.

Plumbum elotum illitum.

MATTHIOLI

Aloe inspersa.

Solidago minor, & media.

Sanicula.

Auricula ursi.

Pilosella.

Pyrola.

Verbasci genera omnia.

Vnguentum ex oleo mortario, & pistillo plumbeo paratum.

Diphryges.

DIOSCORIDIS

Ad condylomata.

Cotonea mala cruda cataplasmatibus adiecta.

Oui uitellus assatus, & ex rosaceo & croco illitus.

Aloe cum passo adhibita.

Anethi cremati seminis cinis illitus.

Libanotis emplastri modo imposita.

Balloses folia in feruenti cinere cocta imposita.

Rubi folia adhibita.

Helsine imposita.

Quinquefolij radix illita.

Sarmentitius cinis, quin & uinaceorū ex aceto illitus. 209.

Rubigo ferri illita.

Plumbum elotum impositum.

Sandaracha cum rosaceo inuncta.

Suillus adeps illitus.

Erocin cataplasmatibus inditum.

MATTHIOLI

Lini seminis oleum illitum.

Plantaginis recentia folia trita, & illita.

Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS

Ad fedis inflammationes.

Lens cum sertula campana, siccis rosis, cydonio malo, malicorio & rosaceo illita.

Sonchi succus illitus.

Melilotus cum sanigraci farina, et lini semine ex passo impositus.

Libanotis adhibita.

Althææ radix decocta illita.

Symphyti maioris radix cum folijs senecionis cataplasmatibus modo.

Senecionis flores, & folia ex modico uino illita.

MATTHIOLI

Plantaginis recentia folia trita, & illita.

Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS

Ad induratos sedis tumores.

Pix liquida illita.

DIOSCORIDIS

Ad procidentem sedem.

Lentisci succus, & folia illita.

h Malorum

SEDIS

Malorum cydoniorum decoctum in defensionibus.
Torpedo marina appositā.
Cyclamini succus ad mellis spissitudinem decoctus
illitus.
Cerulei anagallidis flores appositi.
Aster atticus illitus.
Acetum illitum & forū adhibuitum.
Acida muria in defensionibus.

MATTHIOLI

Mastiche aspersum.
Cochlea putamen ustum & aspersum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Verbasci florum & seminum pulvis larigna resina
exceptus & suffitus addita Anthemidis florum
farina.

Ebuli radicum succus illitus.

MATTHIOLI

Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Nucum Indicarum oleum illitum.
Persicorum nucleorum oleum.
Lini seminis oleum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Porri folia decocta & illita.
Dracunculi radix cineribus calidis tosta & imposita.
Ari radix oleo subacta, & imposita.
Scrophularia unguentum, cuius parandi rationem ha-
bes lib. 4. cap. 90.
Verbasci genera omnia.
Oleum de momordica ex amygdalino aut lini semine
paratum. vide lib. 4. comment. uitis nigra.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidas ciendas.

Cepa conficata.

MATTHIOLI

Ficulnea folia affricata.
Cepa cruda imposita, aut ex aceto illita.
Cyclamini radix recens affricata, aut eius succus ex
lana impositus.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidarum defluxiones.

Aloe cum passo illita.
Libanotis emplastri modo imposita.
Rubi folia adhibita.
Palmule illite.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi ex oleo rosaceo, aut myrteo il-
litum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Lagopi panicularum cinis inspersus.
Verbasci flores una cum oui vitello, & clematide pri-
ma, & porri folijs illiti.
Eiusdē verbaschi folia suffita ex molari lapide accēso.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidas sanandas.

Rhois semen illitum.
Palmule illite.
Ononis decoctum (ut quidam aiunt) potum.
Plumbum elotum impositum.
Arabicus lapis illitus.
Portulaca ad summum colli imposita.

MATTHIOLI

Iridis radice decoctum forū.

SEDIS

DIOSCORIDIS

Ad tenasmos.

Lac { Ouillum }
 { Caprillum } ignitis calculis calefactum, elyste
 { Bubulum } re infusum.

Fenigraci seminis decoctum infusum.

Lini semen quoquo modo appositum.

Eri farina uino macerata illita.

MATTHIOLI

Thus suffitum addita præsertim colophonia resina.
Verbasci florum, et seminum pulvis una cum Anthemidis
florum farina, resina larigna receptus & suffitus.

DIOSCORIDIS

Ad pensiles thymos.

Capræ sylvestris fel illitum.

Finum ouillum ex aceto inunctum.

Laser in malicorio cum aceto feruesfactum.

Acetum illitum.

MATTHIOLI

Plantaginis recentia folia trita & illita.

MATTHIOLI

Ad inflammationes.

Caphura.

Oleum de cucurbitarum uulgarium floribus paratum
illitum.

Lentis palustris stillatitia aqua tum pota tum illita.

RENVUM.

DIOSCORIDIS

Ad renum dolores.

Cardamomum ex uino potum.

Nardum celticum potum ac linitum.

Anomi decoctum bibitum.

Arundinis radix lumborum doloribus proficit cum
aceto illita.

Tragacantha drachma pōdere in passo dissoluta, cum
adusto, elatoq; cerni cornu, & scissilis aluminis tā-
tillo potum.

Peucedani succus potus.

Vna passa alba in cibum sumpta.

Alcyonium tertium potum.

Feniculi comæ decoctum subditum.

Anagallis pota.

Agarici drachma pota.

Glycyrrhizæ succus cum passo potus.

Tordilium bibitum.

Anthyllis pota.

Pæoniæ radix ex uino pota.

Symphytum petreum ex aqua potum.

Anchusæ decoctum ex aqua haustum.

Vinum melitites ebibitum.

MATTHIOLI

Cassie solutiæ pulpa cum Glycyrrhizæ pulvere
hausta.

Oleum laurinum illitum.

Amygdalinum oleum potum.

Filipendulæ radix pota.

Althææ alterius semen ebibitum.

MATTHIOLI

Ad lumborum dolorem.

Helenij folia ex uino illita.

Agaricum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS

Ad renum calculos & arenulas.

Nardus } Indica } potui data. Verum Celtica ca
 } Celtica } teris praeferat.
 } Montana }

Lauri folia pota, quin & radice cortex, qui longè potentior est, potus.

Cerasi gummi ex uino haustum.

Amygdalæ amaræ gummi ex passo sumptum.

Anonis radice cortex cum uino potui datus. 458.

Anisum potum.

Cumini alterius sylvestris semen potum.

Artemisiæ decoctum in defensionibus adhibitur.

Chamemeli decoctum potum, uel fotu adhibitur.

Parthenij folia hausta.

Althææ decoctum bibitur.

Alismatis decoctum potui datum.

Tribuli utriusque fructuum succus haustus.

Rubi radix pota.

Papaueris corniculati radice decoctum haustum.

Umbilici Veneris folia cum radice pota.

Vinum absinthites bibitur.

Adiantum potui datum.

Trichomanes potui data.

Vua passa alba comesta.

Melitites uinum assidue potum.

Alcyonium tertium potum.

MATTHIOLI

Iridis radice decoctum potum.

Iridis radices conditæ frequenter deuorata.

Phu radices ex iure sumptæ.

Carpesium.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Cassie solutiue pulpa ex glycyrrhizæ decocto, aut puluere sumpta.

Balsami factitij liquores omnes poti.

Terrestris musci ex uino decoctum potum.

Oleum cum pari portione uini Cretici calidum potum aut infusum.

Amygdalinum oleum, et præsertim ex amaris nucibus.

Bdellium in potu datum.

Resina } Larigna } deuorata uncia pondere.
 } Terebinthina }
 } Abiegna }

Os humani capitis haustum.

Fraxini semen ex uetere uino potum.

Aqua defluens ex perforato betulæ caudice hausta.

Quernorum foliorum stillatitia aqua in potu sumpta.

Glandis fagineæ cinis ex posca illitus.

Persici lachryma cum succo raphani, aut limonum sumpta.

Persicorum nucleorum oleum potum, quinetiâ nuclei ipsi in potu hausti.

Persicorum nucleorum, & aliorum nonnullorum stillatitia aqua. uide in commentario persici libro primo.

Limoniorum succus ex uino Cretico propinatus.

Messipilorum osicula cochlearis mensura ex uino albo hausta.

Cochleæ putamen casu inuentum tritum potu datum.

Cammarorum lapilli ex uini albi portione sumpti.

Cancris fluuiatilis putamen ex uino subdulci potum.

Scorpionum cinis ex uino datu.

Scorpionum oleum pubi illitum.

Leporis integri combusti cinis in potu sumptus.

Leporini renes tum crudi tum cocti deuorati.

Calli qui equorum interna crurum parte innascuntur triti & ex uino propinati.

Humani stercoris stillatitia aqua pota.

Ciceris cum nigri tum quoque rubri ius haustum.

Brassicæ ius potum.

Hippolapathi radix trita ex uino sumpta.

Anonidis radix trita ex uino sumpta. item eiusdæ stillatitia aqua. cuius parandi rationem habes in eius comment.

Veronica mas.

Distamnus albus ex uino meraco ebibitus duarum drachmarum.

Filipendulæ radices hausta.

Tanacetum quouis modo usurpatum.

Hyperici semen ex uino.

Polygoni minoris puluis ex uino haustus.

Oleum è flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de clematide altera.

Consolidæ regalis flores poti.

Saxifragiæ albæ decoctum potum, uel alba radicum circumstantia grana contusa & deuorata.

Saxifragiæ magnæ drachmæ pondere ex uino hausta.

Pimpinellæ saxifragiæ radices pota.

Vinum è calcatis halicacabi solani baccis potum unciarum quatuor pondere.

Primulæ ueris radicum decoctum potum.

Genistæ semen aut iuncea eius rami cum folijs in potio nibus.

Genistæ florum stillatitia aqua pota libræ pondere & eorundæ cõserua ex saccharo parata & deuorata.

Oleum è chalcantho scrupuli pondere ex uino potum.

DIOSCORIDIS

Ad renum ulcera.

Lac omne potum.

Plantaginis radices & folia ex passo sumpta.

Vua passa alba comesta.

Melitites uinum assidue potum.

MATTHIOLI

Pinei nuclei ex melle, aut saccharo deuorati.

Tragacanthæ lachryma intus sumpta.

Equiseti cuiusq; decoctum, aut aqua stillatitia pota.

DIOSCORIDIS

Ad renum obstructions.

Rhaponticum haustum.

Vinum absinthites } potum.

Vinum Melitites }

MATTHIOLI

Iridis radice decoctum potum.

Cinnamomi stillatitia aqua hausta.

Cassie solutiue pulpa deuorata.

Terebinthina lariceæ resina sumpta uncia pondere.

Zizypha.

Agaricum.

Anonis & eius aqua stillatitia.

Ciceris decoctum potum.

Nuclei pinei.

Hippolapathi radix contrita ex mero.

Dracunculi radice farina ex uinarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta.

VESICAE

Cardui benedicti radicum decoctum potum.
 Eryngij radix.
 Veronica mas.
 Fragariae radicum, & foliorum decoctum potum.
 Vinum e calcatis solani halicacabi baccis quatuor
 unciarum pondere potum.
 Oleum e chalcantio ex uino potum.

VESICAE DIOSCORIDIS

Ad ciendam remorantem urinam.
 Acori decoctum potum.
 Mei radices ex aqua decoctae, uel trita citra coctione
 & potae.

Nardus { Indica } potui data.
 { Celtica }
 { Montana }

Cardamomum ex uino haustum.
 Asarum bibitum.
 Phu sicca pota.
 Malabathrum potum.
 Cassia in potu hausta.
 Cinnamomum potum.
 Costus ebibitus.
 Iuncus odoratus in potu sumptus.
 Calamus odoratus cu graminis, aut apij sem. sumptus.
 Aspalathi decoctum haustum.
 Crocum ebibitum.
 Helenij radicum decoctum potui datum.
 Crocomagma potum.
 Pineae nuces repurgatae comese, aut cum passo, uel cu
 cumeris semine pota.
 Lentiseci decoctum haustum.
 Terebinthi fructus comestus.
 Resina omnis, praesertimq; Terebinthina hausta.
 Cupressi folia ex passo, & exiguu myrrhae pota.
 Cedrides deuoratae, uel potae.
 Lauri foliorum decoctum in defensionibus.
 Albae populi cortex unciae pondere haustus.
 Paliuri foliorum & radicum decoctum in potu sumptum.
 Phillyreae folia pota.
 Ladanum ex uetere uino haustum.
 Olea aethiopica, ac nostratis lachryma potui data.
 Glandes in potu sumptae.
 Palmae inuolucris decoctum bibitum.
 Punicae acidae succus potus.
 Cerasi gummi haustum.
 Amygdala amara lachryma bibita.
 Erinaceus marinus in cibum sumptus.
 Erinacei terrestres caro inueterata ex aceto mulso po
 Vermes terreni triti, & cum passo poti.
 Mel haustum.
 Ptisana hordeacea deuorata.
 Zythum ex hordeo paratum potum.
 Cicerum decoctum potui datum.
 Erui decoctum haustum.
 Lupinorum radicum decoctum bibitum.
 Raporum cauliculus elixus, & in cibum sumptus.
 Raphanus comestus, quoniam & eiusdem semen potum.
 Siferis radix in cibum accepta.
 Asparagi breui coctura elixi, & in cibum propinati.
 Sion quoquo modo sumptum.
 Cucumeris semen potum.

VESICAE

Erucae utriusque semen bibitum.
 Dracunculus minor haustus.
 Hortensis smilacis siliqua cum semine elixa & in ci
 bum data.
 Asphodeli radix pota.
 Bulbus uomitorius in cibum sumptus, uel eius deco
 ctum potum.
 Porrum domesticum, & syluestre comestum.
 Cepa decocta in cibum sumpta.
 Allium in cibum sumptum.
 Capparis fructus quadraginta diebus potus.
 Anagallidis succus bibitus.
 Calamintha decoctum potum.
 Salvia decoctum haustum.
 Crocodilij semen bibitum.
 Thymi decoctum potui datum.
 Thymbrae decoctum bibitum.
 Serpyllum in potu sumptum.
 Ruta quoquo modo sumpta.
 Spinae albae radix pota.
 Acanthi radices potae.
 Ononis radices cortex ex uino haustus.
 Eryngij radix pota.
 Absinthij potui datum, uel eiusdem decoctum bibitum.
 Hyssopi decoctum in potu sumptum.
 Origanum haustum.
 Tragorigani decoctum ebibitum.
 Ruta syluestris pubi illita.
 Ligustici semen & radix pota.
 Pastinacae erratica semen haustum.
 Cari semen potum.
 Anethi coma & seminis decoctum bibitum.
 Apium crudum coctumve in cibum sumptum.
 Petroselinum in potu haustum.
 Foeniculi decoctum potum.
 Nigella pluribus diebus bibita.
 Polij montani decoctum potui datum.
 Artemisia decoctum in defensionibus adhibitum.
 Anthemidis decoctum haustum, uel in defensionibus
 additum.
 Lithospermi semen ex uino albo sumptum.
 Rubiae radix pota.
 Lonchitis radix ex uino sumpta.
 Hypericum bibitum.
 Betonicae folia pota.
 Periclymeni semen haustum. Est enim ualentissimum
 medicamentum.
 Saxifragia potui data.
 Xyridis radix trium obolorum pondere bibita, sed se
 mini uis longe maior.
 Iunci marini semen frixum.
 Ageratum suffitum.
 Vesicariae, siue halicacabi rubentes acini folliculis
 inclusi deuorati.
 Solani somnifici semen potum.
 Rusci folia, baccae, asparagi, radicesve in uino potae.
 Spartij semen deuoratum.
 Vitis albae cauliculi teneri decocti, & deuorati.
 Cytisi decoctum potum.
 Dauci semen haustum.
 Coris semen in potu sumptum.
 Equiseti succus potus.

Vmbilici

VESICAE

Umbilici ueneris folia cum radicibus manducata.
 Euni & Pseudobuni semen potum.
 Astragali radix ex uino sumpta.
 Hyacinthi radix bibita.
 Vitis nigra uiticulae prima cocta, comestaeque.
 Chamadaphnes foliorum succus ex uino sumptus.

Cydonites
 Vinum { Hyssopites } potum.
 { Scillinum }
 { Absinthites }

Aqua mulsa in potum accepta.

MATTHIOLI

Nardi Italicae, aut lauendulae flores ex uino ferues-
 citi & pubi impositi.
 Asarina decoctum potum.
 Carpesium haustum.
 Cinnamomi stillatitia aqua.
 Calamus odoratus uulgaris in potu sumptus.
 Bdellium haustum.
 Iuniperinus cinis ex lixiuio & uino albo potus.
 Sabina quocunque modo deuorata.
 Fraxini semen potum.
 Arundinis radix.
 Cochleae putamen casu inuentum tritum, & ex albo
 uino potum.

Scorpionum exustorum cinis potus.
 Eorundem oleum pubi illitum.
 Sepiae oua in cibis sumpta.
 Cimices uiui in penis foramen immisi.
 Aqua in qua ceruinum genitale elotum fuerit, hausta.
 Sisybrium aquaticum, cum raphano omni, & petro-
 selini radicibus ex albo meraco, butyroque calefa-
 ctum, pubi illitum.
 Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
 Peccinis ueneris planta tota albo meraco & butyro
 calefacta & pubi imposita.
 Porri semen ex passo potum.
 Sinapi potum.
 Gentiana.

Anonidis radicem stillatitia aqua. Parandi modum
 habes commento de Anonide lib. 3.
 Cardui benedicti radicem decoctum potum.
 Veronica mas ebibita.

Hissopum } potum.
 Pulegium }
 Mentha Graeca ex uino feruesfacta, & pubi illita.
 Imperatoria hausta.
 Vincetoxicum sumptum.
 Filipendulae radices ex uino.
 Tanacetum feruesfactum & illitum.
 Polygoni minoris puluis ex uino haustus.
 Oleum flammulae inunctum pubi, aut clystere infusum.
 Consolida regalis flores aut eorum decoctum potum.
 Saxifragia alba ex uino decocta, & pota, uel granula
 quae in radice sunt contusa & deuorata.
 Saxifragia magna.
 Fragariae folia et radices, siue earundem decoctum ex uino
 Pimpinella saxifragia.
 Trichomanes in puluerem trita, & drachma pondere
 ex albo meraco pota.
 Lupuli semen tritum & potui datum.
 Genista quoquomodo sumpta.

VESICAE

Genista florum ex uino decoctum aut stillatitia aqua; quin
 etiam conserua ex iisdem & saccharo parata.
 Oleum e chalcantio ex uino potum scrupuli pondere.

DIOSCORIDIS

Ad urinæ angustias.

Cimices lectularij triti, & urinaria fistula impositi.
 Millepedae ex uino pota.
 Cicadae inassatae mansa.
 Locustae suffatae, praesertim in foeminis.
 Ceruini cornu cinis elotus binis ligulis epotus.
 Malua decoctum in sessione adhibitum.
 Portulaca in cibum sumpta.
 Asparagi radicem decoctum haustum.
 Crithami radix, semen & folia ex uino decocta pota.
 Sandicis decoctum potui datum.
 Caulis olerum modo in cibo sumpta.
 Amaraci decoctum potum.
 Baccharis radicem decoctum haustum.
 Ocimi semen bibitum.
 Smyrni radix pota.
 Agaricum drachma pondere datum.
 Peucedani succus potus.
 Rhaponticum potum.
 Phalaridis succus ex aqua, aut uino haustus.
 Lotus sylvestris trita per se, aut cum malua semine ex
 uino, aut ex passo pota.
 Chamapitys potui data.
 Chamaleonis albi radicis decoctum bibitum.
 Abrotani semen tritum, et ex aqua calefactum potum.
 Pastinaca sylvestris semen potum, uel pubi illitum.
 Tordilij semen in potu sumptum.
 Polemonij radix ex aqua pota.
 Sisonis semen haustum.
 Ammi cum uino sumptum.
 Petroselini semen potum.
 Galbanum bibitum.
 Chamadryos decoctum potui datum.
 Trifolij bituminosi semen, & folia in aqua hausta.
 Scordij decoctum ex uino, uel ex aqua paratum potum.
 Anthyllis altera drachmarum duarum pondere bibita.
 Paeonia potui data.
 Althaeae decocta succus ex uino potus.
 Graminis radicem decoctum potui datum.
 Arctij radix cum semine decocta in potu sumpta.
 Adiantum potum.
 Trichomanes hausta.
 Alcyonium tertium potum.
 Lapis { Hematites ex uino } bibitus.
 { Morochthus ex aqua }
 { Iudaicus ciceris magnitudine ex aqua cali- }
 Lapis { da potus. }
 { Spongiae ex uino haustus. }

MATTHIOLI

Cassiae solutinae pulpa deuorata, aut cum diureticis
 hausta.
 Amygdalinum oleum potum, aut per penis meatum
 infusum.
 Terebinthina resina hausta.
 Lauri bacca cum triticeo surfure, iuniperi bacis, &
 allio contrita, & uino super calenti tegula asper-
 sa, & pubi superposita.
 Napi semen cochlearis mensura addita lini seminis
 h 3 drachma

drachma ex uino potum.
 Raphani rustici radix minutim concisa una cum petrosilini uulgaris radicibus, ex oleo, uel butyro & uino calefacta, & pubi adalligata.
 Raphani hortensis radix eodem modo usurpata.
 Raphani utriusque dilutum ex uino paratum haustum, uel eorum succus unciarum duarum potum ex cretico uino sumptum.
 Anonidis radicem stillatitia aqua potum parandi modum habes lib. 3. cap. 8.

DIOSCORIDIS

Ad urinæ stillicidium.

Acori decoctum potum.
 Sisymbrij semen in uino bibitum.
 Panaces heracium ex uino haustum.
 Seseli massiliense potui datum.
 Cumini sylvestris alterius semen in potu sumptum.
 Olusatris radix cum semine ex mulso pota.
 Polycnemum ex uino bibitum.
 Clinopodium haustum.
 Oenantes radix cum uino epota.
 Conyza folia, & flores in potu.
 Aspleni decoctum potui datum.
 Capæ cū asparagi radicibus decoctum in potu sumptum.
 Onobrychis bibita.
 Polygoni succus haustus.
 Saxifraga in uino decocta potui data.
 Xyridis radix ex mulso pota.
 Tragij liquor, semen, & folia in potu sumpta.
 Rusci folia, radices, & bacca bibita.
 Lauri Alexandrina radix sex drachmarum pondere potui data.
 Elichrysi coma ex uino hausta.

MATTHIOLI

Phu decoctum potum.
 Cassia solutina pulpa cum dulci radice sumpta.
 Nuclei pinei saccharo, aut melle excepti.
 Sebestena.
 Zizypha.
 Cochlea cum suo putamine cōtrita, ex passoq; diebus septem continuis pota.
 Leporini testiculi in cibo sumpti.
 Cicerum rubeorum decoctum paratum, ut in cicoris Com.
 Sonchi lacteus succus ē caule manans cyathi mēsurā.
 Amarago siue dens leonis ex aceto decoctum potum.
 Melopeponum lacteus cremor additis haliacabi pastillis aut glycyrrhizæ succo, mumiaq; momēto, et gummi arabici, & tragacantha nonnihil.
 Lactuca semē ē papauerini seminis cremore haustum.
 Trasorum lacteus cremor ē carniū iure absque sale paratum.
 Glycyrriza.
 Cuminum ex dulci uino potum.
 Eryngij radix.
 Filipendule radices, aut earum decoctum potum.
 Veronica mas.
 Lagopi decoctum cum malua folijs, & dulci uino paratum.
 Agrimonia ex uino albo decoctum cum saccharo haustum.
 Solani haliacabi baccarū succus ex papaueris albi

cremore aut melopeponum, aut cucurbita, aut cucumeris haustus.

Lupulorum flores in defensionibus additi.

DIOSCORIDIS

Ad uesicæ ulcera.

Myrti folia & semen pota.
 Lac omne bibitum.
 Cucumeris semen ex lacte, & passo haustum.
 Glycyrrhizæ succus ex passo sumptus.
 Vna passa alba comesa.

MATTHIOLI

Nuclei pinei ex melle, aut saccharo deuorati.
 Mumia ex caprillo lacte pota.
 Amyli semuncia cum ouo, & uuis passis subferuefacta & a balneo sumpta.
 Equiseti cuiusque decoctum, aut aqua stillatitia cū herba puluere pota.

DIOSCORIDIS

Ad uesicæ uulnera.

Butyrum infusum.
 Equiseti folia ex aqua pota.

DIOSCORIDIS

Ad eijciendos uesicæ calculos.

Ossifragi auis uentriculus paulatim in potu austus.
 Muris qui miserta dicitur, finus cum mulso & thure potus.
 Urina apri potui data.
 Rumicis radicem ex uino decoctum bibitum.
 Sion crudum, coctum uel haustum, uel comestum.
 Sisymbrij semen potum.
 Baccharis decoctum haustum.
 Apij semen uel radix uino bibita.
 Foeniculum erraticum potum.
 Sagapenum potui datum.
 Adianti decoctum bibitum.
 Trichomanes decoctum in potu sumptum.
 Vitis uinifera lachryma in caudice concreta ex uino & pota.

DIOSCORIDIS

Ad uesicæ calculos frangendos educendosq;.
 Cardamomū cū corticis radice lauri drachma potum.
 Bdellium potum.
 Cerasi arboris gummi bibitum.
 Aspleni decoctum haustum.
 Lithospermum ex uino albo potui datum.
 Saxifraga ebibita.
 Graminis decoctum haustum.
 Tragij semina pota.
 Rusci radices, ac bacca in potu sumpta.
 Iudaicus lapis coti delimitus, ex aqua calida potus.
 Lapis spongiae potui datus.

MATTHIOLI

Balsami factij liquores omnes poti.
 Betula aqua, quæ ē perforato caudice destillauit, pota.
 Erica decoctum tum potum tū balneum ex eo paratum.
 Scorpionum cinis potioni inspersus.
 Scorpionum oleum pubi illitum.
 Leporis integri cinis in potione sumptus.
 Murium stercus potum.
 Bubuli fellis lapis in potione sumptus.
 Humani stercoris aqua stillatitia pota.
 Polygoni minoris puluis ex uino potus.

Saxifragiæ

Saxifragia alba ex uino decoctum potum, siue albican-
tia grana radicibus inheretia cōtusa et deuorata.
Saxifragia magna drachma pondere ex uino.
Primula ueris radicum decoctum haustum.
Genista florum decoctum potum.
Corallium ustum bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad urinæ incontinentiam.

Ruta sylvestris semen frictum, & in cibis sumptum.
Phoenix in uino austero bibita.
Mumia ex caprillo lacte pota.
Echini terrestres combusti cinis cum agrimonio, &
interna membrana uentriculi gallinae sumptus.
Tormentilla } radices ex plantaginis aqua pota.
Bistorta }

MATTHIOLI

Ad uescicæ scabiem.

Cassia solutinae pulpa cū puluere dulcis radice pota.
Nuclei pinei deuorati ex melle, aut saccharo.
Amygdalinum oleum potum.
Sesaminum oleum haustum.
Glycyrrhizæ radix & eius succus.

DIOSCORIDIS

Ad cruentos mictus.

Cumini sylvestris alterius semen potum.
Elichrysi coma in mulso pota.
Acida muria infusa.

MATTHIOLI

Dactylorum ossa cū crudo serico cōbusta intus sumpta.
Plantaginis et millefolij succus potus addita philonij
perfici drachma.
Millefolij farina uncia pondere, una cum boli armenij
drachma ex lacte bubulo propinata.
Millefolij succus uncia pondere cum syr. myrtino
haustus.

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

DIOSCORIDIS

Ad uenerem ciendam stimulamque.

Costus ex mulso bibitus.
Crocum potum.
Semen lini cum melle & pipere deuoratum.
Rapum decoctum in cibum sumptum.
Eruca largius in cibis comesta.
Eruca semen haustum.
Dracūculi maio. radix tosta, uel elixa ex uino bibita.
Asphodeli radix assumpta.
Nasturtium potum uel comestum.
Porri semen potui datum.
Bulbus decoctus manducatus.
Allium cum coriandro tritum in cibis.
Vrticæ semen ex passo potum.
Galij radix assumpta.
Menthæ succus potus.
Pastinacæ erraticæ radix comesta.
Anisum potum.
Testiculi canis radix, quæ uegetior est bibita uel co-
mesta.
Satyrij radix esitata.
Horminiū in uino potum.
Gladioli superior radix ex uino sumpta.
Scincorum renes drachma pondere ex uino hausti.
Lac omne haustum.

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

MATTHIOLI

Galanga pota, aut in cibis addita.
Moscus ex cicino oleo peni illitus.
Zibetum eodem modo inunctum.
Pistaceorum oleum una cum oleo sinapino, benzuino,
& mosco genitalibus illitum.
Fraxini semen cum pistacijs, & nucibus pineis deuo-
ratum addito saccharo.
Nux Indica.
Myristica nucis oleum genitalibus illitum.
Sepiæ pisces cū nucibus & allio paratæ & deuorata.
Genitale cerui in puluerem tritum, & ex ouo sumptū.
Caryophylli quatuor drachma. pondere ex lacte poti.
Phasioli in lacte bubulo decocti, & longo pipere, &
galanga aspersi.

Dauci semen.

Mala insana elixa, & deinde in butyro frixa & cum
longo pipere deuorata.

Vitis nigra radix sub feruētibus cineribus decocta &
cum pipere & sale deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad augendam genituram.

Coriandrum bibitum.

Omnia medicamenta, quæ uenerē excitant, præter ea,
quæ in calore, & siccitate excellunt.

MATTHIOLI

Sesaminum oleum potum, aut in cibis additum.
Cephiliones cum pipere & sale.
Nuclei pinei.
Pistacia.
Nux indica.
Gallinaceorum testes frequenter deuorati.
Oryza in bubulo lacte decocta addito croco & cin-
namomo.
Cicera cibo data.
Phasioli in lacte bubulo decocti, longoq; pipere, galā-
ga, & saccharo aspersi.
Rapum in lacte decoctum.
Napi ex pinguium carniū iure decocti addito pipere.
Sifer coctum & cum pipere deuoratum.
Asparagi in cibo sumpti.
Trasorum cremor ex carniū iure paratus.
Caryophylli quatuor drachma. pondere ex lacte poti.
Cinara echinus ex pipere deuoratus.
Ferula corculum sub cineribus decoctum cum sale et
pipere deuoratum.
Mala insana cocta, & in butyro frixa & cum pipere
deuorata.
Vitis nigra radix sub cineribus feruentibus probè de-
cocta, & cum pipere deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad uenerē inhibendā & nocturnas pollutiones.
Vitici semen potum & folia testibus illita.
Portulaca manducata, pudendisq; inuncta.
Lactuca semen potum nocturnas ueneris imaginatio-
nes arcet.
Anethi seminis & comæ decoctum assidue potum.
Ruta in cibo, potuque sumpta.
Canini testiculi herbe languida, flacidaque radix po-
tui data.
Cannabis satiuæ semen in cibum largius sumptum.
Gladioli inferior radix pota.

Cicuta

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

Cicuta cum sua coma trita, & genitalibus illita, et est potentissimum medicamentum.

MATTHIOLI

Caphura renibus & testibus illita.

Vinum, in quo nullus piscis fuerit immersus, potum.

Lactuca succus cū caphura momento testibus illitus.

Lactuca semen ex papanerini seminis cremore potum.

Sisymbrij succus testibus illitus.

Cannabis sativæ semen largius sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad feminis profluuium.

Nymphaeæ radix bibita.

Iridis illyricæ radix ex aceto pota.

MATTHIOLI

Hyoscyaminum oleum renibus & testibus illitum.

Thus drachmæ pondere cum aqua nymphaeæ bibitum.

Larigna, aut terebinthina resina ex aqua plantaginis soluta additis succino, vel aspleno, et caphura momento.

Caphura cum succino ex aqua nymphaeæ hausta, exteriusque illita.

Rosarū baccarū semē, & lanugo in uino austero pota.

Rosarum crocei flosculi, capillive poti.

Saccharū ē punice floribus paratum ex uino austero sumptum.

Cichorij succus potus.

Menthastri succus potus, & testibus illitus.

Aspleni aurigo drachmæ pondere cū albi succini semidrachma ex portulacæ, aut plantaginis succo pota.

Lithospermi utriusque semen sesquidrachmæ pondere addita pari aspleni quantitate, & succini scrupulis duobus ex succo portulacæ pluribus diebus potum.

Millefoliū cui cādida inest umbella una cū floribus tum sum, et cū sua ipsius aqua stillatitia, aut caprimo lacte potum, vel cum corallio, succino & eboris scone propinatum.

Unguentum ex rosaceo in mortario plumbeo paratū.

Diphryges illitum ex rosaceo unguento.

Corallium potum.

DIOSCORIDIS

Ad pudendorum ulcera.

Oesypus illitus.

Aloe illita, & in puluerem imposita.

Polygoni succus in uino decoctus cū melle adhibitus.

Alumen quocunque modo adhibitum.

Flos salis inspersus.

MATTHIOLI

Mumia ex caprillo lacte pota.

Malicorium cum marina spongia exiccata additis oleo & alumine.

Cucurbitæ exusta cinis.

Cammarorum lapilli cum tartaro triti & aspersi.

Abrotanum ustum in puluerem admotum.

Floris solis decoctum fotum.

Anethum ustum & aspersum.

Solidaginis mediæ folia, aut eorum succus adhibitus.

Sanicula

Auricula ursi

Pilosella

Potentilla

Pulmonaria altera

tum in puluerē inspersa tū in lotionibus decocta, & fota.

DIOSCORIDIS

Ad testium inflammationes, & tumores.

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

Cicer cū eruo decoctum appositum.

Faba in uino decocta cataplasmatibus adhibita.

Senecionis folia cū floribus emplastri modo imposita.

Asphodeli radix & folia illita.

Cimolia illita.

Melilotum emplastri modo adhibendum.

Geodes lapis illitus.

Ruta illita cum lauri folijs.

Sal cum origano, & fermento illitum.

Cuminum cum passa uua, fabæque lomento, aut cera impositum.

Coriandrum cum uua passa, & melle illitum.

Lilij concisa radix cum apollinari herba, & triticea farina cataplasmatibus modo.

Samia terra ex rosaceo, & aqua illita.

Hyoscyami semen tritum ex uino impositum.

MATTHIOLI

Iridis illyricæ farina cum alijs quibusdam medicamentis, ut in commento de iride diximus.

Hyoscyaminum oleum illitum.

Fœnugraci farina ex hydromelite decocta, & addita axungia imposita.

Cicerum farina, aut fabarū, aut erui ex aqua decocta & illita.

Bellidis folia tusa, & illita.

Lentis palustris stillatitia aqua illita.

Unguentum ex mortario et pistillo plumbeo cum rosaceo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium pruritum.

Salvia decoctum ex uino illitum.

Resina omnes præsertimque terebinthina illita.

DIOSCORIDIS

Ad induratos testes.

Irionis semen impositum.

MATTHIOLI

Irinum oleum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad eos, qui natura præputio carent.

Thapsiæ succus circūlinitus. tumore enim excitat. qui deinde pinguium fotu emollitus, præputij iacturam resarcit.

Mel triginta diebus à balneo illitum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium phagædenas exulcerationes.

Taurinum fel ex melle illitum.

Labruscæ flos tritus cum melle, croco, myrrha, & rosaceo impositus.

MATTHIOLI

Pilosella

Potentilla

Solidago minor, & media

Sanicula

Auricula ursi

Pyrola.

quouis modo usurpata in topicis auxilijs.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium thymos.

Smaridis salsa crematum caput illitum.

Fel sylvestris capræ inunctum.

Fimum ouillum ex aceto impositum.

Thymus emplastri modo adhibitus.

Tymbra apposita.

Ruta

V T E R I

Ruta cum pipere, nitroque conficata.
Tithimali caracia lac inunctum.
Chamaescos rami triti, & impositi.
Mercurialis succus illitus.
Heliotropij semen illitum.
Oleum è chalcantio illitum.
Oleum nostrum de antimonio cum cautela adhibitum.

V T E R I DIOSCORIDIS

Ad uteri strangulatus.

Mei radices tritæ, & cū melle in eclegmate deuorata.
Iuniperi bacca pota.
Vngues odorati suffiti.
Cimices lectularij naribus illiti.
Bitumen olfactum, suffitum & admotum.
Phocæ coagulum potum.
Vrina cum ligustrino oleo seruesacta infusa.
Plantaginis succus potus.
Sinapi tritum naribus illitum.
Agaricum drachmæ pondere sumptum.
Ruta trita excepta melle, pudendis & sedi illita.
Panacis herculei semen cum uino bibitum.
Seselis Massiliensis radix, & semen potum.
Peucedanum olfactum.
Sagapenum naribus ad olfaciendum illitum.
Trifolij bituminosi semen, & folia pota.
Præoniæ nigri seminis grana xv. bibita.
Alismatis radix pota.
Betonicæ folia drachmæ pondere in aqua dulci hausta.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI

Zibetum caruenule umbilici illitum.
Iuglandium iuli in puluerem contriti, & ex uino albo poti.
Castoreum incensum naribus admotum.
Castoreum semioboli pondere cum pari assa fetida in catapotijs deuoratum.
Imperatorie radix ex uino.
Sagapenum cum olfactum, tum catapotijs deuoratum.
Alliariæ semen suppositum.
Tussilaginis maioris radix duarum drachmarum pondere ex mero pota.
Hippoglossi radicem, aut foliorum puluis cochlearis mensura ex uino uel iure haustus.
Antirrhini flores, folia, & semen, cū rosaceo, & melle umbilico adhibita.
Vitis albæ radix ex uino pota.
Quinta essentia nostra in comment. de uino descripta, hausta, & in faciem proiecta.

DIOSCORIDIS

Ad menses ducendos.

Iris illyrice ex uino sumpta, & fotu adhibita.
Mei radicem decoctum defessionibus adhibitum.
Acori decoctum in sessionibus.
Cyperi radicem decoctum fotu adhibitum.
Asari radices senis drachmis ex aqua bibita.
Pbu decoctum potui datum.
Cassia odorata in potu sumpta.
Cinnamonum haustum, uel ex myrrha suppositum.
Amomum pesis, aut sessionibus additum.
Costus ebibitus.
Odoratus iuncus potui datus.

V T E R I

Calamus odoratus haustus, & suppositus fotu.
Cancamum ex aqua mulsa potum.
Helenij radicem decoctum potum.
Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, uel ruta succo admotæ.
Styrax pota & apposita.
Bitumen ex uino, & Castoreo bibitum.
Cedrides ex polline piperis hausta.
Lauri foliorum decoctum fotu admotum.
Phyllireæ folia potui data.
Viticis semen drachmæ pondere ex uino haustum.
Olea Aethyopica, ac nostratis lachryma pota.
Amygdala amaræ deuorata.
Ficulneum lac cum detrita nuce græca ebibitum.
Cochleæ terrestres cum suo operimento tusa, & seminibus locis admotæ.
Castoreum drachmarum duarum pondere haustum.
Cepæ succus pudendis illitus.
Oesypum in lana suppositum.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Caprarum montanarum finum ex odoramento aliquo potum.
Scandulaceum bibitum.
Seminis lini decoctum fotu admotum.
Lupinorum decoctum cū myrrha, & melle suppositum.
Raphanis in cibum sumptus uel eius succus haustus.
Asphodeli radix potui data.
Eryngij decoctum haustum.
Brassicæ succus ex loliacea farina suppositus, uel eiusdem decoctum bibitum.
Sium pro olere sumptum.
Crithmum, uel eius decoctum in potu sumptum.
Centaury maioris radix bibita uel eiusdem suc. suppositus.
Condrylla gummi ex myrrha subditum.
Lactucæ syluestris lacteus succus bibitus.
Porrum domesticum, & syluestre comestum.
Allij comarum decoctum in defessionibus additum.
Cyclaminus tum pota tum supposita.
Abrotani semen ex aqua haustum.
Capparis cortex & semen potui datum.
Anemones radix ex uellere apposita.
Hedera corymbi triti subditi.
Pulegium bibitum.
Agaricum cum oxymelle drachmæ pondere haustum.
Origanum potum.
Absinthium haustum uel ex melle subditum.
Tragoriganum potui datum.
Saluie decoctum potum.
Anmi ex uino haustum.
Thymi, thymbræq; decoctum in potu sumptum.
Serpillum potui datum.
Smyrni semen ebibitum.
Amaraci decoctum haustum, uel pudendis illitum.
Baccharis radice decoctum potum.
Ruta utraq; tum pota, tum subdita.
Panaces herculeum ex uino haustum.
Ligustici radix & semen potum, & illitum.
Pastinacæ erraticæ semen potum.
Seselis massiliensis radix, & semen haustum.
Tordilium potui datum.
Feniculum ex uino sumptum.

Sifon bibitum.
 Libanotis radices potæ.
 Peucedani succus potus.
 Petroselinum potui datum.
 Daucum haustum.
 Hammoniacum in potu sumptum.
 Nigella pluribus diebus hausta.
 Sagapenum potum.
 Laserpitij liquor cum pipere & myrrha bibitus.
 Galbanum suppositum & suffitum.
 Clinopodium haustum.
 Chamadryos decoctum potui datum.
 Lilij cremata radix ex rosaceo subdita.
 Melissophylli decoctum in defensionibus.
 Trifolij semen & folia pota.
 Polij utriusque decoctum haustum.
 Seordij succus bibitus vel herba ipsa subdita.
 Artemisia decoctum sessionibus additum.
 Myrrhis bibita.
 Conyze folia & flores poti.
 Hemerocallis radix cum uellere subdita.
 Rusci folia & bacca ex uino sumpta.
 Leucoij decoctum fotum, & sessionibus admotum.
 Eiusdem semen drachmarum duarum pondere ex uino sumptum.
 Anthemidis decoctum tum potum, tum fotu adhibitu.
 Præonia radix amygdalæ quantitate hausta.
 Rubie radix supposita.
 Adianti decoctum bibitum.
 Trichomanes potui data.
 Anagyris tria folia ex passo sumpta.
 Hypericum tam bibitum, quam suppositum.
 Coris semen potui datum.
 Vrticæ utriusque folia trita, & cum myrrha subdita.
 Betonice folia drachmæ pondere cum uino sumpta.
 Medij semen haustum.
 Chamædaphnes foliorum succus ex uino bibitus.
 Gladioli superior radix supposita.
 Tragij liquor bibitus, quinetiam semen & folia pota drachmæ pondere.
 Chrysocome ex mellicrato sumpta.
 Elaterium in pefso subditum.
 Helichrysi coma ex mulso potui data.
 Mandragoræ liquor semioboli pondere subditus.
 Eiusdem semen bibitum.
 Daphnoides hausta.
 Veratrum $\left\{ \begin{array}{l} \text{Nigrum} \\ \text{Album} \end{array} \right\}$ suppositum.
 Vitis nigra tenellæ uiticulæ in cibum sumptæ decoctæ olerum uel asparagorum more.
 Heliotropij folia supposita.
 Vinum $\left\{ \begin{array}{l} \text{Scillinum bibitum.} \\ \text{Absinthites haustum.} \\ \text{Hyssopites potum.} \end{array} \right.$

M A T T H I O L I

Nardus Italica & lauendula cum in potionibus tum in fomentis.
 Asarina decoctum potum.
 Phu quoquo modo sumptum.
 Cinnamomi stillatitia aqua pota.
 Calamus odoratus uulgaris.
 Crocum ex iure sumptum.

Juniperinarum baccarum decoctum potum.
 Sabine decoctum haustum.
 Arundinis radix.
 Cicerum rubeorum, nigrorum uel ius.
 Lupini decoctum cum myrrha & melle impositum.
 Sinapi in potione sumptum.
 Dracunculi radix supposita.
 Ari semen drachmarum duarum pondere haustum.
 Gentiana quouis modo sumpta.
 Aristolochia longa fotu adhibita.
 Centaurij magni radix ebibita.
 Centaurij minoris succus suppositus.
 Cardui benedicti decoctum tam haustum, quam fotu adhibitum.
 Hyssopum $\left\{ \begin{array}{l} \text{quoquo modo usurpatum.} \end{array} \right.$
 Pulegium $\left\{ \begin{array}{l} \text{quoquo modo usurpatum.} \end{array} \right.$
 Dictanus albus tum suppositus, tum cum pulegio suffitus, tum ex mero potus duarum drachmarum pondere.
 Gattaria tam pota, quam in defensionibus addita.
 Calamintha tum pota tum supposita.
 Imperatoria quouis modo usurpata.
 Vincetoxici radices in defensionibus additæ.
 Artemisia recentia folia cum myrrha & oleo irino trita, & apposita.
 Botrys suffitu usurpata.
 Matricaria quoquo modo adhibita.
 Lupuli semen tritum, & potui datum.
 Quinta essentia nostra frequenter pota fescuncie pondere.

M A T T H I O L I

Ad alba uteri profluua.

Hyoscyaminum oleum pubi & lumbis illitum, et suppositum cum lana.
 Caphura cum succino, & aqua nymphae hausta, aut pubi, aut imo uentri illita.
 Flosculi medij rosarum cum suis capillis accepti.
 Quernorū foliorum tenellorū stillatitia aqua hausta.
 Castanearū interior rubēs membrana cum eboris scobe & nymphae alba stillatitia aqua.
 Saccharum ē floribus punice arboris paratum.
 Dactylorum ossa in puluerem trita, & cum sanguinis draconis lachryma, & aqua portulacæ pota.
 Ossicula mali punice acidi cum thuris polline ex stillatitia rosarum aqua.
 Auellandarum putamina ex uino austero hausta.
 Ebur in tenuissimum puluerē tritū, & ex cremore seminis lactucæ potum, quod prius in aqua, in qua ferum candens extinctum fuerit, sit maceratum.
 Milij Indici panicularū flores ex uino austero hausti.
 Ophioglossum ex quernorum foliorum aqua potum.
 Saluie aride folia suffita.
 Rosmarinum quotidie, idque diutius sumptum.
 Lunaria minor ebibita.
 Alchimilla lunarie appellata stillatitia aqua pota aut in uterum infusa, aut eius decoctum in defensionibus usurpatum.
 Caryophyllata radices hauste.
 Potentilla sicca farina ex sua ipsius aqua stillatitia additis corallio & eboris scobe, pota.
 Solbastrella, & eius semen.
 Pulmonaria altera.

Amaranti

Amaranti purpurei flos.
Millefolium recens contusum, et suppositum, pubique
illitum uel cum corallio, succino & eboris rametis
ex sua ipsius aqua potum.

Malorum puniceorum acidorum uinum potum.

Cymbalaria herba in acetarijs deuorata.

D I O S C O R I D I S

Ad menses cohibendos.

Nardus Indica.

Muscus arboribus innascens in fessioibus additus.

Thuris cortex in pefso subditus.

Oxyacantha bacca in potu, uel in cibo sumpta.

Hypocistis tum pota tum indita.

Olea syluestris succus pudendis admotus.

Rhois semen potum, alba profluvia sistit.

Palmulae immature manducate.

Palmularum inuolucrum potui datum.

Puniceorum acinorum nuclei siccati in sole, et obsonijs
inpersi, concoctiue sumpti.

Galle in decoctis additae ad infestiones paratae.

Glandium tenuior cortex tum bibitus, tum in passo sup-
positus.

Myrti semen fotu subditum, uel de fessioibus additum.

Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitur.

Acacia tum pota tum indita.

Lycium subditum.

Loti ligni decoctum haustum, aut fotu admotum.

Lentisci folia tam pota quam subdita.

Coagulum	{	Leporinum	} potum ac etiam subditum.
		Hedinum	
		Agninum	
		Ceruinum	
		Hinnulinum	
		Vitulinum	

Ceruinum cornu ustum, lotum ex adstringenti liquore
aliquo haustum.

Caprarum montanarum finum siccatum, tritum & cithure
in lana suppositum.

Rumicis radices subdita.

Plantago tum bibita, tum fotu adhibita.

Barba hircina succus ex uino sumptus, uel suppositus.

Porri coma decoctum ex aqua marina, & aceto in de-
fessioibus.

Rubi ramorum decoctum potum.

Arabicae spinæ radix manducata.

Phœnix ex uino austero bibita.

Papaueris nigri semen potum.

Achillea subdita.

Idea radix hausta.

Equiseti folia bibita.

Mentha fotu subdita.

Iunci marini semen frixum, & ex uino diluto potum.

Ocimastrum potum ex uino.

Anisum haustum, præsertim ad alba profluvia.

Cuminum ex aceto impositum.

Nymphaeae flore luteo radix, & semen ex uino nigro
pota.

Pæoniae seminis grana xij. ex uino austero sumpta.

Lysimachiae succus subditus.

Moly herba cum loliacea farina indita.

Polygoni succus suppositus.

Symphyti petrei ex uino decoctum haustum.

Clymeni succus bibitus.

Limonij semen acetabuli pondere ex uino bibitum.

Medij radix elixa, & ex melle in eclegmate sumpta.

Tragi ricini numero. x. ex uino hausti.

Hyoscyami semen oboli pondere in mulsâ aqua potum.

Solani hortensis succus in lana inditus.

Mandragoræ semen cum sulphure, & uino suppositum.

Semperuium maius in uellere subditum.

Vuarum uinaceorum decoctum haustum, & fotu ap-
positum.

Labruscæ flos pessulo inditus.

Omphacium inditum.

Rubigo ferri subdita.

Chalcitis cum succo porri indita.

Vini fax imo uentris, ac pudendis illita.

Hematites lapis ex uino haustus.

Morochthus lapis in uellere inditus.

Ostracites lapis drachmæ pondere ex uino sumptus.

Samia terra cum syluestris punice floribus hausta.

M A T T H I O L I

Hyoscyaminum oleum pubi & lumbis illitum, aut sup-
positum.

Rosaceum unguentum.

Mastiches.

Iuniperinum gummi.

Crespini baccarum uinum.

Hypocistis sepe ex uino austero hausta.

Rosacearum baccarum semen, & lanugo ex uino austero.

Querna folia, Glandes & galle.

Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.

Saccharum ex mali punice floribus paratum, & ex
uino austero potum.

Myrteum condimentum pro intinctu usurpatum.

Cydoniorum uinum, Miua, oleum, confectio.

Mespilorum decoctum, & Mespila ipsa sepe esitata.

Corna saccharo condita deuorata.

Virgæ sanguineæ bacca.

Pruni syluestris decoctum in defessioibus.

Leporinum stercus suppositum.

Milij indici panicularum flores ex uino rubro.

Portulaca quoquo modo sumpta.

Bursa pastoris tum deuorata, tum in defessioibus addita.

Perficaria maculosa in defessioibus, ac etiam intus
sumpta.

Chelidonium maius mammis adhibitur.

Salvia arida suffita.

Flos solis cum radicibus contritus, & ex aqua planta-
ginis sumptus.

Lunaria minor ex uino puniceorum hausta.

Clematis prima femoribus adalligata.

Eistorta & Tormentilla radicum decoctum in defessio-
nibus usurpatum.

Pilosella tam in corpus sumpta, quam exterius usurpata.

Caryophyllatae radices potae.

Pyrola

Potentilla

Sanicula

Auricula ursi

Fragariae folia & radices.

Solbastrella, seu sanguisorba.

Pulmonaria altera.

Amaranti purpurei flos potus.

Millefolium

Millefolium recens tusum, et suppositum, pūbiq; illitū
 Punicorum malorum acidorum vinum potum.
 Corallium tām potum, quā suspensum.

DIOSCORIDIS

Ad secundas pellendas.

Castoreum drachmarum duarum pondere cum pule-
 gio bibitum.
 Cyclamini alterius semen haustum.
 Alij coma decoctum fotu impositum.
 Aristolochia longa cum myrrha et pipere sumpta uel
 pessulo indita.
 Pulegium bibitum.
 Thymi decoctum potui datum.
 Thymbræ decoctum haustum.
 Apij semen in potu sumptum.
 Marrubij decoctum bibitum.
 Stachyos decoctum potui datum.
 Artemisia decoctum in sessionibus adhibitum.
 Circeæ radix quatuor librarum pondere contusa, &
 in septem dulcis uini heminis macerata per noctē,
 diemq; tribus diebus pota.
 Oenanthes semen, caulis & folia ex mulso bibita.
 Leucosij semen drachmarum duarum pondere ex uino
 haustum.

Rubiæ radix supposita.

Anagyris trita folia ex passo bibita.

Chamæpitios ex melle subdita.

Chrysocome ex aqua mulsa pota.

Trichomanes hausta.

Bryonia supposita.

Myrrha pota.

Pencedani succus potus.

Bunij semen potum.

Smyrniij semen potui datum.

Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Nardus Italica aut lauendula pota.

Cinnamomi vulgaris stillatitia aqua pota.

Balsamum factitium potum.

Ari semen duabus drachmis potum.

Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibita, aut
 ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.

Liliorum alborum stillatitia aqua bibita.

Artemisia recens cum myrrha & irino oleo trita, &
 supposita.

DIOSCORIDIS

Ad expellendum foetum.

Castoreum duarum drachmarum pondere cum pule-
 gio sumptum.

Canicule lac primæ feturæ haustum, mortuum pellit.

Oesypus in lana suppositus.

Caprarum montanarum finum cum aliquo odora-
 mento potum.

Vulturis finum suffitum.

Ciceris decoctum bibitum.

Lupinorum decoctum cum myrrha & melle fotu ad-
 hibitum.

Sium pro olere in cibo sumptum.

Dracunculi maioris decoctum infusum.

Piper haustum.

Cyclamini radix femori adalligata.

Hederæ foliorum pediculi melle illiti subditi.

Centianæ radix subdita.

Centaurij maioris radix indita.

Centaurij minoris succus infusus.

Pulegium potum.

Dictamnium bibitum, inditum, incensumque.

Thymi decoctum haustum.

Thymbræ decoctum potui datum.

Baccharis recentissima radix supposita.

Panacis Herculei acuminata radix indita.

Pastinacæ erraticæ radix subdita.

Seselis massiliensis radix pota, quinetiam & semen.

Galbanum cum myrrha & uino potum, suffitumque.

Clinopodium potum.

Chamædryos decoctum potum.

Scordij succus drachmæ pondere sumptus.

Artemisia decoctum in sessionibus adhibitum.

Conyze folia, & flores bibita.

Leucosij semen duarum drachmarum pondere ex uino
 potum.

Onosmatis folia ex uino hausta.

Rubiæ radix supposita.

Anagyris trita folia cum passo pota, quin & adalli-
 gata, sed statim post partum auferantur.

Anohusæ radix apposita.

Mandragoræ liquor infusus.

Myrrhis pota.

Heliotropij folia indita.

Sulphuris fumus in uterum permeans.

Dauci semen bibitum.

Ammoniacum haustum.

Periclymeni semen drachmæ pondere in uino potum.

Lauri alexandrinæ radix sex drachmarum pondere
 ex dulci uino sumpta.

Alumen subditum.

Iaspis lapis femori adalligatus.

Aetites lapis pro amuleto femori suspensus.

Samius lapis adalligatus.

MATTHIOLI

Balsami factitij liquores omnes hausti.

Sabina hausta.

Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibita aut
 ex meraco drachmarum duarum pondere hausta.

Calamintha seu pota, seu admota.

Artemisia radix pota.

Botryos suffitus per muliebria exceptus.

Chamæpitys altera recens in aceto decocta & pota.

Chrysocolla mineralis ex sabina succo drachmæ pon-
 dere pota.

MATTHIOLI

Ad alleuiationem partus.

Luniperinæ, & laurina bacca cum cinnamomo in tur-
 turis uentre assata, & alternis diebus deuorata.

Lauri bacca septem deuorata.

Cochleæ ante partum diebus aliquot comesta.

Malua cum radice ad lentorem usque decocta, & po-
 tui data.

Eiusdem succus potus.

Cardiacæ herbæ sicca farina cochlearis mensura ex
 uino albo pota.

DIOSCORIDIS

Ad præsentem difficultatem partus.

Suffitus ex cancriis aridis in uulua exceptus.

Lingua

Lingua chamæleonis adalligata.

Raphani cortex cū alijs nonnullis suppositus, lege raphani commentarium.

Dictamnium cretense in potu propinatum cum suo ipsius decocto.

Dictamni albi radices cum pulegio suffitus, aut ex meraco potus duarum drachmarum pondere.

Liliorum alborum stillatitia aqua pota, additis croco & casia odorata.

Lithospermii minoris seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potæ.

Cardiaca herba in puluerem trita, pota ex uino albo calido cochlearis mensura.

Chrysocolla fossitia drachmæ pondere pota. Atqui dari non debet nisi in magno discrimine uitæ.

Argentum uiuum semiscrupuli pondere deuoratum.

DIOSCORIDIS

Ad conceptionem inhiendam.

Salicis folia per se, & cum aqua sumpta.

Leporinum coagulum post triduum à purgatione menstrua sumptum.

Sanguis menstruus illitus.

Brassicæ flores à puerperio in pēsulo subditi.

Asparagi radix suspensa.

Piper à coitu illico subditum.

Hederæ corymbi drach. pondere à purgatione hausti.

Hedysarum ante coitum fœminis subditum.

Cedria virili membro illita.

Ostracites lapis sicilici pondere 4 diebus à purgatione potus.

Asplenium (ut quidam credunt) silente luna nocturno tempore decerptum cum muli liene uentri adalligatum.

Periclymeni semina & folia diebus triginta sex pota.

Epimedij folia trita illico à purgatione quinq; diebus continuis bibita.

Gladioli inferior radix hausta.

Filicis femina radix potui data.

Heliotropium adalligatum.

Rubigo ferri pota.

Mentha ante coitum uulue adnota.

MATTHIOLI

Leporinum stercus suspensum.

Vinum in quo uiuus nullus piscis immersus fuerit, potui.

Mulæ ungularum cinis haustus.

DIOSCORIDIS

Ac conceptionem iuuandam.

Leporinum coagulum cum butyro subditum statim à mensium purgatione.

Loliacea farina cum myrrha, thure, bitumine, & croco suffita.

Pastinacæ erraticæ semen potum.

MATTHIOLI

Saluiæ succus hemina mensura, addito salis modico quaternis diebus potus.

Cuminum suppositum.

Imperatoria radix ex uino pota.

Alchimilla, seu stellaria puluis ex uino, aut iure quindecim, aut uiginti diebus continuis potus cochlearis mensura.

Oleum è momordica uteri osculo inunctum ante ueneris congressum.

Oleum è gagate lapide illitum.

DIOSCORIDIS

Ad fœtum mortuum educendum.

Dictamnium tum potum, tum subditum.

Saluia decoctum bibitum.

Galbanum cum myrrha ex uino potum.

Marrubij decoctum haustum.

Tussilaginis decoctum potui datum.

MATTHIOLI

Balsami factitij liquores omnes hausti.

Centaurij magni radix.

Centaurij minoris succus suppositus.

Pulegij decoctum potum.

Calamintha tam pota quam supposita.

Botrys cocta ac suffita.

Chamaepitys ex aceto decoctum potum.

Chrysocolla fossitia drachmæ pondere ex succo sabinae pota; sed ubi tantum uitæ periculum adsit.

DIOSCORIDIS

Ad prohibendum abortum.

Ætites lapis sinistro brachio adalligatus.

Sanius lapis pro amuleto suspensus.

MATTHIOLI

Dactyli recentes cū insectorij cocci puluere deuorati.

Cydonia mala frequenter esitata.

Saluia saepe deuorata, uel saccharum ex eius floribus paratum.

Bistorta uel tormentilla radices bibita & uentri, lum bisque ex aceto illita.

Cocculum insectorium quotidie in ouo sorbili propinatum thure modico addito, aut mastiche. Puluerem præstantissimum ad hoc habes lib. 4. cap. 43.

Iaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS

Ad puerperia iuuanda.

Dictamni radix bibita.

Baccharis radices decoctum fotu adhibitum.

Feniculum erraticum potum.

Peucedani succus haustus.

Pæoniæ siccata radix potui data.

Althææ decoctum infusum.

MATTHIOLI

Balsami factitij liquores omnes poti.

Dictamni albi radices suppositæ, aut cum pulegio suffitæ: quinetiam ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.

Menthastrum bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad prægnantium malacias.

Vitis uinifera foliorum, capreolorumq; succus potus.

DIOSCORIDIS

Ad uteri inflammationes.

Nardi Indicæ decoctum fotu adhibitum.

Iunci odorati decoctum in defensionibus adhibitum.

Viticis foliorum & seminum decoctum fotu appositum.

Butyrum recens illitum.

Sonchi succus inunctus.

Agaricum drachmæ pondere cum oxymelite potum.

Pulegij decoctum fotu subditum.

Melilotus cum passo emplastri modo impositus.

Panacis herculei lachryma ex melle indita.

i Artemisia

Artemisia decoctum in defensionibus adhibitum.
Leucorij decoctum fotu appositum.
Anthyllidis radix ex rosaceo, lacteque indita.
Parthenij decoctum in defensionibus additum.
Althæa decocta, ac subinde anserino, suillove adipe,
aut resina terebinthina subacta subdita.

M A T T H I O L I

Hyoſcyaminum oleum illitum.
Consolidæ regalis flores poti.
Oleum de momordica illitum.

D I O S C O R I D I S

Ad exulceratos locos.

Aspalathi ex uino decoctum infusum.
Lac in quo igniti calculi extincti fuerint infusum.
Oesypum inditum, explet enim & emollit.
Fenogræci folia ex aceto illita.
Asclepiadis folia adhibita.

M A T T H I O L I

Malicorium cum marina spongia exiccatum additis
aloe & alumine.
Solidaginis mediæ & minoris farina inſperſa aut ſuc-
cus illitus, aut infusus.

Sanicula
Auricula urſi
Pilosella
Pyrola
Potentilla

} adhibita.

Oleum de momordica ſyphone iniectum.

D I O S C O R I D I S

Ad induratos locos.

Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, uel ruta
admota.

Styrax illita.
Anserinus & gallinaceus adeps illitus.
Bdellium inunctum.
Malua decoctum inditum.
Ladanum pefſis inmiſſum.
Panaces herculeum ex melle inditum.
Ebuli ſambuci; decoctum fotu admotum.
Parthenij decoctum in defensionibus.
Fenigræci ex aqua expreſſus ſuccus cum anserino
adipe in peſſulo ſubditus.

Lilij radix admota.

Ageratum ſuffitum.

M A T T H I O L I

Amygdalinum oleum.

Sesaminum oleum.

Oleum ex ouorum uitellis.

Ceruina & uitulina medulla.

Lini ſeminis oleum.

Oleum liliorum alborum.

Lupuli ſorum decoctum in defensionibus uſurpatum.

D I O S C O R I D I S

Ad uteri inflationes.

Rutæ ex oleo decoctum clyſtere perſuſum.
Geranium & eius radix drachmæ pondere pota.

M A T T H I O L I

Galanga.

Cubebe.

Cinnamomi ſtillatitia aqua.

Balsami ſtillitij liquores, & oleum in potionibus.

Cnicinum oleum.

Laurinum oleum.

Scorpionum oleum in potu datum, aut exterius il-
litum.

Caſtoreum cum pipere albo, & mellicrato potum.

Miliū cum ſale impoſitum.

Sifymbrium in calenti tegula calefactum & odorato
meraco aſperſum, uentriq; applicatum.

Diſtanni albi radices duarum drachmarum pondere
ex meraco potæ.

Mentha græca in placentis addita, aut eius folia tenui
pulticula illita, & deinde in oleo, aut butyro frixa
& deuorata.

Carum quouis modo uſurpatum.

Imperatorie radix hauſta ex meraco.

Matricaria quoquo modo adhibita.

M A T T H I O L I

Ad molam expellendam.

Balsamum ſtillitium potum.

Diſtanni albi radices ſuppoſite, aut cum pulegio
ſuffite, aut ex meraco duarum drachmarum pon-
dere bibita.

M A T T H I O L I

Ad uteri frigiditates.

Nardus Italica.

Lauendula.

Cubebe.

Cinnamomi ſtillatitia aqua.

Balsamum ſtillitium. & eius liquores omnes.

Nux myſtica.

Scorpionum oleum in uini potione ſumptum, & forin-
ſecus applicatum.

Diſtanni albi radices, aut cum pulegio ſuffite, aut ex
uino meraco potæ duarum drachmarum pon-
dere.

Mentha græca tam fotu, quàm potu uſurpata.

Carum quouis modo ſumptum.

Imperatorie radix ex uino pota.

Matricaria quomodolibet uſurpata.

M A T T H I O L I

Ad uulvam cohibendam.

Nucum ſive uiridium conorum pini ſtillatitia aqua
cum linteolis in ea madafactis admota.

M A T T H I O L I

Ad delectandas foeminas in coitu.

Aurata
Fel { Lucij } coli uirili inunctus.
{ Perdicis }
Gallinacei

Zibettum peni illitum.

D I O S C O R I D I S

Ad procidentem uterum.

Casia fotu uel ſuffitu adhibita.

Myrti baccarum ſuccus in defensionibus.

Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.

Gallarum decoctum in ſeſſionibus additum.

Acacia ſubdita.

Hypociftis ſubdita.

Urtica utriusq; folia impoſita.

Acetum fotu adhibitum.

M A T T H I O L I

Maſtiche aſperſa.

V T E R I
D I O S C O R I D I S
Ad uteri dolores & erosiones.

Adeps 3 *Anserinus* 3 *illitus*.
3 *Gallinaceus*
Vrina cum ligustrino oleo feruefacta imposita.
Lini seminis decoctum infusum.
Malua decoctum fotu adhibitum.
Portulaca decoctum clysmate inditum, proprie facit
ad erosiones.
Rhaponticum potum.
Centaurij maioris radix bibita.
Anethi decoctum in defensionibus.
Verbenaca recta folia ex recenti suillo adipe uel ex
rosaceo subdita.
Hyoscyami seminis cremor inditus.
Mandragora liquor pessulis impositus.

M A T T H I O L I

Irinum oleum illitum.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Amygdalinum oleum haustum.
Laurinum oleum inunctum.
Balsami factitij liquores omnes.
Nucis myristica decoctum ex rhodomelite, & aqua
uita potum.
Nucis myristica cum matricaria radicibus ex uino
albo cocta, & potui data.
Scorpionum oleum in potione sumptum, aut foris ad-
motum.
Castoreum cum pipere albo ex mellicrato.
Sisymbrium cum Parthenio in calenti tegula calefa-
ctū et odorato meraco aspersum & impositū uētri.
Succisa radicum decoctum ex uino paratum.
Chelidonium maius cū radice tusum, & oleo chama-
melino feruefactum, & imo uentri admotum.
Dittamni albi radices ex meraco uino pota.
Mentha græca in placentis addita.
Imperatoria quouis modo bibita.
Vincetoxici radices in defensionibus addita.
Oleum liliorum alborum, & ē lini semine calidum cū
succida lana uentri adhibitum.
Botrys recens in tegula calefacta, & cretico uino a-
spersa, & imposita.
Aliud simile medicamentum, sed præstantius uide
lib. 3. cap. 113.

M A T T H I O L I
EXTREMORVM MEMBRORVM
D I O S C O R I D I S

Ad podagram.

Amomum illitum.
Mei radices imposita.
Populi nigra folia ex aceto illita.
Amurca cruda, ac recens fotu adhibita.
Salicis foliorum, & corticis decoctum fotu impositū.
Ficulneum lac cum farina sænigraci, & aceto cata-
plasmatis additum.
Cochlea terrestres suo cum operimento tusa imposita.
Mustela cremata cinis ex aceto inunctus.
Marinus recens pulmo concisus impositus.
Lac humanum cum opio, & cera illitum.
Adeps ouillus, caprillus, hircinusve ex eiusdem ani-
malis fimo coactus inunctus.
Sanguis mensstruus inunctus.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Caprarum montanarum finum ex earum adipe il-
litum.
Hordei farina cum cotoneis malis imposita.
Lens cum polenta decocta, et emplastri modo adhibita.
Raporum decoctum fomentis additum.
Brassica cum sæno græco & aceto in cataplasmate.
Intybus per se, & cum polenta illitus.
Cucurbita ramenta imposita.
Ari radix fimo bubulo emplastri modo excepta.
Asphodeli radix drachma pondere ex uino pota.
Cyclamini decoctum fotu adhibitum.
Bulbi per se & cum melle impositi.
Panaces herculeum cum passa uua illitum.
Libanotis cum loliacea farina, & aceto cataplasma-
tis addita.
Scordium ex aceto, aut aqua impositum.
Leucium ex aceto illitum.
Androsaces imposita.
Helxines succus cera, & hircino adipe exceptus.
Hyoscyami semen, & folia cum polenta cataplasma-
tis adhibita.
Semperuium inunctum, ubi calor exuperat.
Vrtica emplastri modo illita.
Musculus marinus impositus.
Cucumeris asmini radix ex aceto inuncta.
Thapsia succus illitus.
Glans unguentaria illita.
Sambuci & ebuli folia cum sæno taurino, aut hircino
imposita.
Bryonia cum caprino stercore cataplasmatibus addita.
Heliotropij folia illita.
Vua passa à nucleis repurgata, & cum panacis succo
inuncta.
Acetum calido fotu cum sulphure adhibitum.
Rubigo ferri illita.
Sulphur cum aqua & nitro inunctum.
Sal cum aceto impositum.
Asius lapis cum fabarum lomento illitus.
Gagates lapis inunctus.
Fornacea teste exusta imposita.

M A T T H I O L I

Oleum irinum ē floribus paratum.
Asarina, aut eius decoctum potum.
Santalum rubrum ē sedi succo, aut solani, aut portula-
ca illitum.
Musculus terrestris ex aqua decoctus & admotus.
Terebinthina resina aut larigna cum chamapity de-
uorata.
Iuniperini ligni decoctum pro balneo usurpatum. uide
Iuniperi commentarium.
Oleum ē luteis ouorum illitum.
Oleum ē terrenis uermibus.
Faba fresca cocta, & cum adipe suillo subacta & im-
posita.
Plantago trita & illita.
Dracunculi radix cum melle, & caprino fimo illita.
Ari folia calenti fimo bubulo illita & imposita.
Aristolochia rotunda.
Thymi aridi semuncia cum oxymelle hausta.
Cannabis satina radix in aqua decocta & illita.
Chamapity decoctum cum rhodomelle, & oxymeli-
te pluribus diebus potum.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Cortusa florum oleum illitum: Parandi rationem habes lib. 4. commen. de lagopo.
Primula ueris illita ac deuorata.
Verbasci minoris folia in aqua decocta, & illita.
 Eiusdem florum oleum inunctum.
Geniste florum conserua ex saccharo parata frequenter deuorata.
Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum & potum
Sambuci tenerima folia primo germinatu prodeuntia cum pari pondere radicum plantaginis, suillae, & axungiae ueteris contrita, & illita.
Colocynthis in catapotys deuorata, & clysteribus addita.

DIOSCORIDIS

Ad coxendicos affectus.

Mei radices impositae.
Helenij folia ex uino cocta imposita.
Iridis Illyricae decoctum clysmate infusum.
Cardamomum ex aqua potum.
Asarum potum uel clystere infusum.
Populi alba cortex unciae pondere haustus.
Iberis confusa & emplastri modo imposita.
Siluri piscis salsamentum clysteribus infusum.
Piscium Garum clysteribus iniectum.
Smyrni semen potum.
Bubulum finum ex bobus in pascuis degentibus illitum.
Lolij farina ex aqua muls decocta imposita.
Lupinorum farina ex aceto illita.
Ammoniacum bibitum.
Ascyri semen ex aqua potum.
Asparagi radicum decoctum bibitum.
Althae decoctum potui datum.
Sinapi cum fico tritum impositum, donec ruborem excitat.
Nasturtium clysmate infusum.
Irionis semen clystere iniectum.
Bulbi per se, & cum melle impositi.
Capparis semen potum.
Lepidij folia & radices cum helenij radice trita et imposita.
Agaricum trium obolorum pondere in aceto mulso potum.
Rhaponticum potum.
Androseni semen bibitum, sed à purgatione aquam exsorbere oportet.
Centaurij maioris decoctum clystere infusum.
Leucacanthae radices ex uino decoctum bibitum.
Abrotani semen cum aqua potum.
Rubiae radix pota.
Pulegium illitum quousque rubescat cutis.
Calamintha imposita recens, tritaque donec exuratur locus.
Thymus ex fimo cum polenta impositus. Idem praeflat & Thymbra.
Rutae syluestris semen quadraginta diebus potum.
Panaces Herculeum ex melle inunctum.
Lascer cera, ligustrino & Irino oleo subactum illitum.
Euphorbium in odorata potione sumptum.
Leontopetalum clysteribus infusum.
Hyperici semen quadraginta diebus potum.
Chamaepithyos folia xl. diebus ex dulci aqua bibita.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Betonicae folia ex aqua bibita.
Polemoniae radix ex aqua sumpta.
Xyridis radix ex mulso pota.
Ocimsatri semen cum uino, myrrha & pipere sumptum.
Quinquefolij radices decoctum potum.
Heliochrysi coma ex uino hausta.
Papaueris corniculati radices decoctum potum.
Aethiopidis decoctum bibitum.
Arction ex uino haustum & illitum.
Chamaecissi folia trium obolorum pondere in aqua cyathis tribus tricenis, quadragenisve diebus pota.
Colocynthis clystere infusa, et recens loco conficata
Cucumeris syluestris radix clysmate infusa.
Scammonia ex aceto decocta, & cum hordeacea farina imposita.
Acetum mulsum haustum.
Sory ex uino clystere infusum.
Muria clystere indita.
Adarces illitus.

MATTHIOLI

Asari decoctum, siue dilutum ex caprino sero paratum potum.
Balsami factitij liquor secundus, tum haustus, tum illitus.
Abiegna lachryma deuorata.
Nuclei pinei frequenter sumpti.
Terebinthina, aut larigna resina sumpta unciae pondere addito chamaepithys, aut stachadis puluere.
Castoreum drachmae pondere potum cum tribus opponacis obolis.
Ibici stercoreis admirabile medicamentum, uide li. 2. commentarium de stercore.
Fabali caulium & siliquarum cinis cum uetere axungia illitus.
Lupinoru farina cocta, & cataplasmatibus modo illita.
Siliquastris recentia cornicula tusa & illita.
Agaricum in potionibus additum.
Thymi aridi semuncia cum oxymelite hausta.
Sagapenum quoquo modo adhibitum.
Euphorbium ex leucoij oleo illitum.
Artemisiae aridae puluis trium drachmarum pondere ex uino haustus.
Bellidis genera omnia quouis modo usurpata.
Chamaepitys in puluerem cum radicibus trita & cum terebinthi lachryma drachmis quatuor excepta, & quotidie diebus quadraginta deuorata.
Oleum flammulae calidum inunctum, aut infusum clysteribus.
Consolidae regalis flores poti.
Daphnoidis recentia folia confusa & illita donec rubescat locus.
Saccharum e geniste floribus paratum.
Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum potum.
Colocynthis in catapotys deuorata, & in clysteribus addita.

DIOSCORIDIS

Ad articulorum dolores.
Gallorum senescentium ius potum.
Brassica cum fenograeco, & aceto illita.
Ruta tum hausta, tum cataplasmatibus adhibita.
Agaricum drachmae pondere ex aceto mulso sumptum.
Melissophyllum ex sale impositum.
Quinquefolij radices decoctum bibitum.

Psyllium

EXTREMORVM MEMBRORVM

Psyllium ex rosaceo & aceto, aut aqua illitum.
Mandragoræ radix cum polenta imposita.
Urtica cataplasmatibus modo adhibita.
Veratrum nigrum potum.
Fucus marinus recens impositus.
Thapsia succus inunctus.
Narcissi radix trita, & ex melle imposita.
Acetum mulsum potum.
Vinum melitites frequentius potum.

MATTHIOLI

Irimum oleum inunctum.
Balsamum factitium illitum.
Oleum flammulæ inunctum, & clysteribus additum.
Cortusa herbæ oleum. vide lib. 4. comment. de lagopo
primula ueris herba.
Abiegna, *lentiscina*, *terebēna* lagna que lachryma
 unaqueq; per se deuorata.
Mastiche cum cumino, *pulegio*, *salvia*, *lauri* baccis, et
sabina omnia melle excepta & imposita.
Cochleæ cum testis trita, & imposita.
Oleum è terrenis uermibus.
Sagapenum quomodolibet adhibitur.
Oleum liliorum alborum illitum.
Cannabis radix in aqua decocta & adhibita.
Chamæpitys decoctum cum *Rhodomelle* & *oxymeli*
 te pluribus diebus potum.

MATTHIOLI

Ad diuturnos articularum dolores.

Ligni *Guaiaci*.

Radices { *China*
Zaræ parilla } decoctū diebus xl. potū.

MATTHIOLI

Ad genuum dolores.

Oleum è nucibus *Indicis*.

DIOSCORIDIS

Ad articularum collisiones.

Sarmentitius cinis cum *axungia* uel oleo illitus.

DIOSCORIDIS

Ad articularum topicos.

Cannabis syluestris radix decocta, & illita.

Ochra inuncta.

MATTHIOLI

Oleum indicæ nucis illitum.

Taxi pinguedo.

Muris montani pinguedo.

Sagapenum emplastri modo impositum addito aceto
 & capparum succo.

Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS

Ad perniones.

Thus cum suillo adipe, aut anserino impositum.

Pix liquida inuncta.

Acacia illita.

Myrti seminis decoctum fotu adhibitur.

Ficus cremata cum cerato imposita.

Cancrorum fluuiatiliū cinis cum decocto melle illitus.

Pulmo marinus recens concisus, & impositus.

Asinæ ungula cinis oleo maceratus illitus.

Vrsinus adeps inunctus.

Umbilici ueneris succus impositus.

Lentes cum meliloto, siccis rosis, *malicorio*, *cydonio*
 malo, & rosaceo adhibita.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Orobi decoctum fotu impositum.
Raporum decoctum fomenti modo.
Betæ decoctum impositum.
Dracuncul maioris folia ex uino decocta & imposita.
Oleum ex incanata *asphodeli* radice decoctū illitum.
Cyclamini decoctum fotu adhibitur, quinetiam oleū
 cum pauca cera in eius excavata radice feruesca-
 tum illitum.
Scilla cremata imposita.
Ranunculi decoctum inunctum.
Arction ex uino illitum.
Alumen aqua aspersum.

MATTHIOLI

Malicorium ex uino decoctum, & impositum.
Cancrorū exustorū cinis oleo subactus, & impositus.

MATTHIOLI

Ad pedum tumores.

Tiliæ folia ex aqua aspersa.

DIOSCORIDIS

Ad pedum inflammationes ex calceorū attritu.

Pulmo { *Agninus*
Vrsinus } impositus.
Suillus

Calceamentorum ueterum soleæ combustæ, & illitæ.

Cepæ succus cum adipe gallinaceo impositus.

MATTHIOLI

Leporinus pulmo impositus.

Unguentū ex rosaceo in mortario plumbo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad pedum rimas.

Cancrorum fluuiatiliū cinis cum decocto melle il-
 litus.

Scilla oleo feruesacta, & cum resina imposita.

MATTHIOLI

Oleum ex ouorum uitellis.

Oleum ex tritico.

Unguentum è rosaceo in mortario plumbo diu circū-
 ductum ut habes lib. 5. com. de plumbo.

DIOSCORIDIS

Ad digitorum reduuias.

Punicorum malorum succus illitus.

Myrti folia trita & inspersa.

Oleæ syluestris folia trita & imposita.

Eboris ramenta in puluerem adhibita.

Aloe cum passo imposita.

Paronychia concisa & illita.

Bryonia oleo decocta, quousque lique scat inuncta.

Labruscæ cremati flores ex melle impositi.

Rubigo ferri illita.

Acacia illita.

Rhois folia ex aceto, aut melle illita.

Marrubij folia ex melle imposita.

Quinquefolij radix illita.

Tithymali characiæ lac illitum.

Acetum illitum.

Alumen aqua inspersum.

Sal impositum.

MATTHIOLI

Plantaginis folia recentia trita, & illita.

DIOSCORIDIS

Ad paronychia.

Thus cum melle illitum.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Eboris scobes inpersus.

Paronichie folia illita.

DIOSCORIDIS

Ad scabros ungues auferendos.

Pix liquida illita.

Lini semen cum pari nasturtio & melle.

Cupressi pilula imposita.

Lapathi cuiusque radix in aceto decocta illita.

Ranunculi folia, & radices admota.

Chelidonium minus illitum.

Viscum cum trito auripigmento appositum.

Alumen cum aqua aspersum.

Sulphur cum resina terebinthina inunctum.

Sandaracha cum pice imposita.

Fax uini cremata ex resina.

MATTHIOLI

Ranunculus tritus impositus.

Chelidonium minus tritum & illitum.

DIOSCORIDIS

Ad mobiles ungues extrahendos.

Vua passa illita.

DIOSCORIDIS

Ad contusos ungues.

Bulbi cum polenta impositi.

DIOSCORIDIS

Ad clauos, & callos.

Fermentum triticeum illitum.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis ex aceto maceratus impositus.

Blitum illitum.

Lilij radix axungia excepta, & illita.

MATTHIOLI

Ad uerrucas.

Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.

Eiusdem herbe semen drachma pondere tribus diebus potum ante nocturnum decubitus.

DIOSCORIDIS

Ad uarices.

Cirsij radix dolenti loco adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad lumborum dolores.

Echij radix pota.

Chamaeleuce illita.

DIOSCORIDIS

Ad inguinum inflammationes.

Leporinus pes herba imposita.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Aster atticus recens illitus.

MATTHIOLI

Cochlea minores trita, & illita.

DIOSCORIDIS

Ad enterocelas.

Cupressi pilula illita.

Punicorum cytini cataplasmatibus additi.

Symphytum petraeum emplastri modo impositum.

Quinquefolium haustum.

Equiseti radix & folia imposita.

Aloe emplastri modo illita.

MATTHIOLI

Edellium salina matutina subactum emplastri modo impositum.

Cupressini coni uirides ex uino uetere decocti, & epoti, interim tamen cupressinis folijs affecto loco adalligatis.

Ulni folliculorum liquor impositus.

Cupressi item folia contusa & affecto loco illita.

Leporinus finus & pili, qui sub uentre habentur cum melle decocti, & fabae quantitate frequenter deuorati.

Ophioglossum in potionibus sumptum, & extrinsecus impositum.

Trinitatis herba puluis dimidij cochlearis mensura ex uino austero pluribus diebus potus.

Lunaria minor in potu usurpata.

Polygonum minus in potionibus sumptum.

Sanicula quouis modo sumpta.

Auricula ursi ebibita.

Pilosella farina hausta.

Caryophyllatae radices ebibita.

Potentilla tam in cibis, quam in potionibus usurpata.

Personata in uino decocta, aut trita & epota.

Alchimilla arida puluis ex sua ipsius aqua stillatitia sumptus.

Hippoglossi radicem, aut foliorum puluis sesquidrachma pondere ex maioris symphyti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad farcocelas.

Cinis sarmentitius illitus.

MATTHIOLI

Anonidis radix trita, & mensibus pluribus hausta.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

FACVLTATES SECVNDVM GENERA,

ex Dioscoride.

FEBRIVM

DIOSCORIDIS

Ad tertianas.

ARANEVS plagellæ confrictus, linteolove illitus, mox fronti, & temporibus impositus.

Vermes terreni, cum anserino adipe decocti, & illiti.

Plantaginis radices integræ tres, cum vini cyathis tribus, & pari aqua pota.

Trifolij bituminosi tria folia trita, totidemque semina epota.

Hypericum ex uino bibitum.

Verbenacæ supina tertius à terra geniculus, cum adiacentibus folijs bibitus.

Heliotropij semin. gran. quatuor pota ante febris accessionem.

Portulacæ succus haustus.

MATTHIOLI

Asari ex uino decoctum potum, addito melle, maci, & cinnamomo.

Rosarum succus, & dilutum potum.

Tamarindi hausti.

Sebestena.

Lapis inuentus in capite nude limacis suspensus.

Caninum stercus album in accessione cochlearis mensura ex uino potum.

Agaricum in potione sumptum.

Rhabarbarum potui datum.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Gentaurij minoris decoctum potum.

Chamadryos decoctum aliquot diebus potum.

Iaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS

Ad quartanas.

Cimices lectularij septem, cauis fabarum inclusi, & poti.

Plantaginis radices integræ quatuor, cum vini cyathis quatuor, & pari aqua bibita.

Vermiculi qui in dipsaci echino internis partibus conclusi reperiuntur, in aluta collo, brachiove adalligati.

Ruta syluestris, cum uino pota.

Hypericum ex uino haustum.

Quinquefolij rami quatuor sumpti.

Verbenacæ supina quartus à terra geniculus una cum adiacentibus folijs haustus.

Heliotropij sem. gran. quatuor, hora una ante accessionem pota.

MATTHIOLI

Asari ex uino albo decoctum addito melle, maci, & cinnamomo.

FEBRIVM

Asarinum oleum pedum plantis, & spine dorsi illitum. Myrrha drachma ex uino cretico calido pota hora una ante accessionem, sed egros subinde in lecto sudare oportet, & potionem tribus in accessionibus replicare.

Eadem in catapotijs cum theriaca conformatis.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Eryngij tenellorum foliorum stillatitia aqua.

Imperatoriae radices drachma, ex mero calido hora una ante accessionem pota.

Cardui benedicti decoctum aut herba ipsa in puluerem pota.

Palme Christi radices per potiones sumptæ.

Fammula & eius aqua pota.

Verbasci semina radices suc. duarum drachmarum ponere, ex cretico uino haustus, ipsa hora accessionis.

Ellebori nigri dilutum potum.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad diuurnas febres.

Galli senis ius Dioscoridis modo paratum potum.

Agaricum haustum.

Vinum melitites haustum, ubi uentriculus magna imbecillitate laboret.

MATTHIOLI

Asari decoctum potum.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum frequenter potum, & eius dilutum.

Gentiana aqua pota.

Anthemidis florum pastilli, & suo ipsius oleo dissoluti, & febrientibus à uertice capitis usque ad pedes illiti. Parandi modum habes lib. 3. ca. de anthemide.

Eupatorij decoctum potum.

Foliorum, & folliculorum lupuli decoctum.

Ellebori nigri decoctum.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.

MATTHIOLI

Ad continuas.

Cassie solutiue pulpa sumpta.

Santala omnia pota, uel ex aqua rosacea uentriculo illita.

Melopeponij sem. cremor ex hordeacea ptisana potus.

Trifolij acetosi stillatitia aqua.

Angurie pulpa deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad hepialas.

Hyoscyami tria, uel quatuor folia pota.

MATTHIOLI

Acoyi

Feniculi

Asparagi

Agarici

} decoctum potum.

Eupatorium

FEBRIVM

Eupatorium quocunque modo usurpatum.
MATTHIOLI

Ad quotidianas.

Agaricum in potionibus additum.
Rhabarbarum, & eius dilutum frequenter potum.
Gentiana stillatitia aqua potui data.
Eryngij stillatitia aqua pota, q̄ ē tenellis parat folijs.

MATTHIOLI

Ad compositas febres.

Gentiana stillatitia aqua pota.
Agaricum } & eorum dilutum potum.
Rhabarbarum }

DIOSCORIDIS

Ad causum.

Cressini baccarum succus cum uioleaceo iulapio propinatus.
Vua spine in sculis incocta.
Ribes uulgaris.
Salicum & arundinum folia circa lectulum sparsa.
Cerasia acetosa saccharo condita.
Melopeponum, cucumerum, cucurbitarumq; seminum lacteus cremor potus.
Anguria pulpa deuorata.
Potentilla pedum plantis manuumq; uolis admota.

DIOSCORIDIS

Ad hecticam.

Portulaca tum uentriculi osculo, tum hypochondrijs illita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Pistacia quoquo modo sumpta.
Nuclei pinei.
Stribium nostrum quatuor granorū pondere sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad febrium circuitus.

Sinapi cibus insumptum.
Smyrnijs semen potum.
Piper bibitum.
Ruta pota.
Sagapenum haustum.
Anthemis clysmate infusa.
Polygoni succus hora ante accessionem sumptus.
Quinquefolij folia ex dulci aqua, aut diluto uino, cum exiguo pipere bibita.

DIOSCORIDIS

Ad febrium algores.

Piper haustum.
Agaricum drachma pondere sumptum.
Aristolochia rotunda ante accessionem bibita.
Abrotonum ex oleo inunctum.
Calamintha decoctum potum.
Panaces herculeum illitum.
Smyrnijs semen, & radix ex mulso pota.
Pyrethrum inunctum.
Laser cum pipere, & thure ex uino haustum.
Grosi cocta & illita.
Vipera carnes cocta, & in cibum sumpta.
Mustella sanguis inunctus.
Asini unguis cinis, ex oleo maceratus illitus.

DIOSCORIDIS

Ad pestilentes febres.

Myrrhis bis, uel ter qualibet die ex uino pota.

FEBRIVM

MATTHIOLI

Thu decoctum potum, & ipsa quoque radix hausta.
Myrrha.

Caphura.
Dictamnus albus.
Cressini baccarum succus.
Vua spine succus.
Ribes uulgaris succus.
Quernorum foliorum stillatitia aqua.
Citrij mali succus.
Limonij & aurantij florum stillatitia aqua.
Aurantia acida.
E limoniorum succo stillatitia aqua.
Cyanus herba & eius flores.

Galega } radicem decoctū, addito armenio bolo.
Tormentilla }

Cardui benedicti decoctum, & ipsa herba pota.
Scordium quouis modo usurpatum.
Tussilaginis maioris radix.
Tormentilla radicem decoctum, uel aqua stillatitia, uel puluis.
Scabiosa quouis modo hausta.
Sanguisorba decoctum haustum.
Lentis palustris stillatitia aqua.
Punicorum malorum uinum ex oxalidis, aut intybi, aut borraginis aqua potum.
Armenia terra ex oxalidis aqua sumpta.
Antidotum nostrum magnum descriptum in praefatio ne sexti libri.

MATTHIOLI

Ad pestem, & pestilens contagium.

Citrij pomi semen.
Scorpionum oleum nostrum, cordi, & arterijs temporum, manuum, pedumq; frigidum quotidie illitum.
Cervi cordis os.
Scorzonera radix, aut eius succus.
Capæ excauata, theriaca, & citrij succo repleta, & calētibus cinerib. cocta expressus cremor potus.
Caryophylli tam deuorati, quam suffiti.
Saccharum ē caryophyllorum floribus paratum.
Caryophyllorum florum succus, ex tota plāta expressus & haustus.
E caryophyllis floribus paratum insolutumq; acetum manibus & arterijs illitum.
Zedoaria commansa, uel in potione sumpta.
Succisæ radix uiridis, recensq; carbunculis imposita.
Eiusdem ex uino dilutum potum.
Cruciatæ utriusque radices quoquo modo sumptæ.
Aristolochia longa pota.
Veronica mas drac. duabus unā cum theriacæ drachma ex uino meraco pota, ad ciendum sudorem.
Dictamni albi radices.
Galega siue ruta capraria quouis modo usurpata quotidie.
Eiusdem succus, addita theriaca, trium unciarum pondere potus.
Agaricum in potionibus.
Gentiana.
Abrotonum.
Calamintha intus sumpta, & foris cum oleo feruescēt illita.
Imperatoriae radix pota.

Saccharum

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

Saccarum ē roris marini floribus paratum.
 Vincetoxici radices ex uino potae.
 Carduus benedictus.
 Chamedrys à leuimis quotidie in acetarijs sumpta.
 Scordium quomodolibet sumptum.
 Tusilaginis maioris radix duarum drachmarum pon-
 dere ex uino calido pota, ad sudandum.
 Scabiosae succus quatuor unciarum pondere cum the-
 riace drachma pota ad citandum sudorem.
 Pimpinellae radices quoquo modo sumptae.
 Sanguisorba, & eius aqua stillatitia.
 Angelicae radices semidrachma cum theriace drach-
 ma & sua ipsius aqua pota ad ciendum sudorem.
 Stibium nostrum quinque granorum pondere sumptū
 cum electuario liberantis in principio morbi.
 Armenia terra in antidotis addita.
 Argentum uiuum praecipitatum ex rhodosaccaro
 sumptum.
 Oleum ē calcantho scrupuli pondere sumptum, citato
 subinde sudore.
 Antidotum nostrum magnum in praefatione 6. libri
 descriptum, tam ad infectos curandos, quam ad pra-
 seruandos sanos.

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

MATTHIOLI

Ad exanthemata & morbillos.

Napi rapivae semen ex adianti decocto potum.
 Cancanum ex caricarum decocto haustum.

DIOSCORIDIS

Ad inflammationes.

Arundinum uirentia folia tusa illita.
 Glandes intritae, & illitae appositae.
 Rhois semen ex aqua illitum.
 Lupinorum farina, cum polenta, & aqua imposita.
 Umbilici ueneris succus circumlitus.
 Plantago emplastri modo imposita.
 Asphodeli radix cum polenta adhibita.
 Acetum cum succidis lanis, aut spongijs impositum.
 Rhaponticum cum aceto illitum ubi diutius perseue-
 rauerit inflammatio.
 Pulegium cum polenta illitum.
 Tusilaginis folia contrita, & ex melle imposita.
 Parthenium emplastri modo impositum.
 Lonchitis altera imposita.
 Cannabis sylvestris radix emplastri modo adhibita.
 Polygonon illitum.
 Tribuli fructus cataplasmatibus additus.
 Xiridis ex aceto imposita.
 Achillea illita.
 Helxine cataplasmatibus addita.
 Lichen herba adhibita.
 Verbenacae supinae folia illita ubi inflammatio diu-
 tius perseverat.
 Papaueris folia, una cum calycibus illita, uel calyces
 tantum cum polenta adhibiti.
 Hyoscyami semen, & folia imposita.
 Mandragorae recentia folia cum polenta illita.
 Bryoniae radix ex uino decocta adhibita.
 Sambuci, ebulli; praeterea folia cum polenta illita.
 Indicum illitum rumpit.
 Triticeae fursures acerrimo aceto elixi impositi.
 Tritici pollen ex hydrelaeo, uel aqua mulsa illitus.

Triticus panis ex aqua mulsa decoctus, & herbis ad
 idem conferentibus additus, & impositus.
 Sesamum illitum.

MATTHIOLI

Caphura.
 Alui recentia folia.
 Ligustri foliorum decoctum.
 Glandes omnes recentes illitae.
 Myrti foliorum, & baccarum decoctum.
 Cydoniorum seminis mucago.
 Cochleae tam crude quam coctae, cum testis aut, sine
 contrita & locis affectis agglutinata.
 Oui album.
 Tritici farina, oleo rosaceo, aut chamamelino subacta
 Indici frumenti farina.
 Secale farina.
 Feno graeci farina.
 Lini seminis farina.
 Lini seminis oleum.
 Maluae folia cum salicis frondibus.
 Brassica.
 Portulaca.
 Cucumis sectus, & impositus recens.
 Anguriae pulpa illita.
 Bursa pastoris adhibita.
 Cassiae solutivae pulpa illita.
 Santalum rubrum ex frigidis plantarum succis illitū.
 Muscus terrestris ex aqua decoctus, & admotus.
 Hyoscyaminum oleum.
 Rosaceum unguentum.
 Libia diu in oleo macerata, & illita.
 Trifolij acetosi succus.

DIOSCORIDIS

Ad carbunculos.

Ligustri folia imposita.
 Pix liquida ex melle & uua passa illita emarginat-
 & disrumpitque.
 Cupressi folia trita, & imposita.
 Sabinae folia ex uino illita carbunculos circumscribunt.
 Oliuae maturae arefactae illitae emarginant.
 Nucum iuglandium ueterum nuclei peruncti.
 Columbinum finum cum melle, et lini semine subactū.
 Erui farina emplastri modo imposita.
 Lupinorum farina ex aceto adhibita.
 Brassica cum sale illita rumpit.
 Nasturtium impositum.
 Porrum cum sale appositum.
 Panaces herculeum illitum.
 Coriandrum cum passa uua ex melle impositum.
 Lasepitij liquor inunctus.
 Tithymali caracie lac illitum.
 Vna passa a nucleis repurgata, et cum ruta imposita.

MATTHIOLI

Ligustri foliorum decoctum.
 Iuglandium oleum.
 Bursa pastoris trita imposita.
 Scabiosae folia applicata.
 Galega illita.

DIOSCORIDIS

Ad furunculos.

Fermentum triticeum impositum.
 Helxine illita.

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

Sal cum uua passa, aut suillo adipe, aut melle impositū.
 Hastula regiae radix in face uini decocta illita.
 Ephemeris folia ex uino cocta, & imposita.
 Vtriusque urticae illita folia.
 Leontopodij radix suspensa.
 Cucumeris syluestris radix cum terebinthina resina imposita.
 Scammoniae succus cum melle, aut oleo illitus.
 Mori radice liquor illitus.
 Thapsiae succus ex melle illitus.
 Pycnocomi folia inuncta.
 Sandaracha cum adipe imposita.
 Asius lapis liquida pice, aut resina terebinthina exceptus, illitus.
 Cimolia terra ex aceto illita.

MATTHIOLI

Triticum commansum impositum.
 Lilij radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.
 Sclareae folia ex aceto imposita, aut ex melle.
 Triticum farina ex hydrelao subacta, et calide imposita.

DIOSCORIDIS

Ad gangranas, & sphacelum.

Rhois folia ex aceto, & melle illita.
 Punicorum succus inunctus.
 Nucum inglandium ueterum nuclei peruncti.
 Ficulnei cineris liximum spongijs exceptum, & impositum.
 Loliacea farina cum sale, & raphano cataplasmatibus addita.
 Cicerum farina cum hordeo, & melle adhibita.
 Lentescum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, malicorio, & salsa aqua illita.
 Erui farina illita.
 Brassica elixa cum melle, cataplasmatibus addita.
 Bulbi per se, & cum melle impositi.
 Laserpitij liquor illitus, loco prius scalpello exciso.
 Galiopteris folia, semen, succus, & caulis, ex aceto imposita.
 Verbasci florem aureum ferentis folia adhibita.
 Tithymali characiae lac impositum.
 Bryoniae radix, fructus, & folia cum sale illita.
 Uua passa a nucleis repurgata, & cum sale imposita.

MATTHIOLI

Inglandium nucum oleum.
 Lupinorum farina, ex uino, & oleo incocta addito croco & emplastri modo adalligata.
 Aerugo cum melle, alumine, et aceto incocta et illita.

DIOSCORIDIS

Ad erysipelas, & sacros ignes.

Crocum illitum cum refrigerantibus.
 Cupressi folia per se, & cum polenta imposita.
 Rhamni folia illita.
 Ligustri folia adhibita.
 Rosa illita.
 Acaciae succus inunctus.
 Olea syluestris folia contrita, & imposita.
 Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, & uino illita.
 Menstruus mulierum sanguis circumlitus.
 Caprarum montanarum stercus ex uino, uel aceto decoctum impositum.
 Urina humanae sedimen inunctum.

Lentes cum meliloto, siccis rosis, rosaceo, & malicorio adhibita.

Malua ex oleo decocta, & illita.

Brassica utraque incisa, & cum polenta emplastri modo imposita.

Portulaca cum polenta cataplasmatibus addita.

Plantago illita cum cimolia, & cerussa.

Intybi radix, & folia cum polenta imposita.

Asari folia illita.

Acinos cataplasmatibus addita.

Ruta succus cum aceto, cerussa, & rosaceo inunctus.

Coriandrum cum pane, polenta uel illitum.

Lilij folia ex aceto illita.

Tussilaginis folia trita, ex melle imposita.

Parthenium cum floribus emplastri modo impositum.

Polygonum illitum.

Anchuse radix cum polenta adhibita.

Lycopsis radix cum polenta imposita.

Rubi Idæi flos illitus.

Helxine imposita.

Quinquefolij radix decocta cataplasmatibus indita.

Verbenaca recta ex aceto inuncta.

Papaueris uascula concisa cum polenta imposita.

Solani hortensis folia cum polline polenta illita. Quinquefolij succus inunctus.

Mandragora radix ex aceto illita.

Cicuta succus inunctus.

Vmbilici ueneris succus circumlitus.

Psyllium, & eius spissamentum inunctum.

Lens palustris illita.

Ricini folia ex aceto illita.

Semperuium maius inunctum.

Stratiotes imposita.

Acetum circumlitum.

Rubigo ferri illita.

Chalcitis inuncta.

Sal cum aceto, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI

Caphura.

Portulacae succus illitus.

Plantaginis succus.

Solanum hortense, & eius succus.

Cassia solutinae pulpa illita exterius.

Anguria pulpa.

Cucumeris recentis ramenta.

Bursa pastoris.

Trifolij acetosi succus.

Solani maioris succus illitus.

Verbasci florum stillatitia aqua imposita.

DIOSCORIDIS

Ad herpetas.

Acaciae succus inunctus.

Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex uino imposita.

Olea syluestris folia contrita, & imposita.

Caprarum montanarum simus ex uino, uel aceto decoctus illitus.

Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, & malicorio cataplasmatibus indita.

Helxines succus cum cerussa inunctus.

Plantago imposita.

Chelidonium maius ex uino illitum.

Rubi

Rubi folia illita.

Solani hortulani succus cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma illitus.

MATTHIOLI

Pompholyx

Diphryges

Cerussa

Cadmia

} in unguentis addita.

Ligustri folia contusa & imposita.

Rhois recentia folia & uuae contusa & imposita.

DIOSCORIDIS

Ad epini ctidas.

Ovillum caprillumve stercus ex aceto illitum.

Brassica concisa cum polenta imposita.

Plantago quoquo modo adhibita.

Cucumeris folia cum melle inuncta.

Porri folia cum rhoe obsoniorum cataplasmatibus indita.

Absinthium cum aqua illitum.

Coriandrum cum passa uua, & melle impositum.

Viscum in splenio adhibitum.

Heliotropij semen inunctum.

Vua passa à nucleis repurgata, cum ruta imposita.

MATTHIOLI

Lac caprillum bubulumve cum linteolis adhibitum.

DIOSCORIDIS

Ad strumas.

Iridis illyricae radix cocta, & illita.

Pix liquida cum hordeacea farina, & pueri impubis urina decocta, illita.

Ficus sicca cocta, & imposita.

Viperinae carnes coctae, & in cibum sumptae.

Mustellae sanguis inunctus.

Asinini unguis cinis ex oleo maceratus illitus.

Bubulus finus è bubus herbas pascentibus sumptus illitus.

Hordei farina cum pice, & impubis pueri urina excepta imposita.

Loliacea farina cum fimo columbino ex uino decocta adhibita.

Fabarum farina cum melle, & feno graeco illita.

Lens in aceto cum meliloto decocta, illita.

Lupinorum farina ex aceto inuncta.

Rumex decoctus circumlitus.

Plantago cum sale imposita, uel radix collo suspensa.

Sinapi cum sulphure illitum.

Nasturtium ex muria inunctum.

Tiper cum pice impositum.

Coriandrum cum fabae lomento adhibitum.

Galbanum illitum.

Aparine cum axungia inuncta.

Melissophylli folia cum sale cataplasmatibus addita.

Althaeae ex uino, uel aqua mulsa decocta, imposita.

Quinquefolij radix decocta, ac concisa adhibita.

Laserpitij liquor ex cera illitus.

Umbilici ueneris succus circumlitus.

Mandragorae recentia folia cum polenta imposita.

Semperuium tertium impositum.

Galiopsis folia, caulis, semen, & succus cataplasmatibus indita.

Pseudobunij rami quaterni ex aqua poti illitiq;

Adiantum impositum.

Fornaceae testa tosta ex cerato illito.

Capparis radix, & folia trita, & imposita.

MATTHIOLI

Cochleae, quae salinis inhaerent cum putamine tusa, & illita.

Cancris fluuiatiles combusti, tritique ex melle illiti.

Mustelarum finus melle exceptus addita lupinorum, aut fenogræci farina, & illitus.

Milij Indici arundinum medulla, cum alijs nonnullis. uide panici commentarium.

Cyclamini radices contusae, & illitae.

Dracunculi radix contusa, & imposita.

Cruciatæ minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.

Eryngij radix decocta, & illita.

Menthastrum illitum.

Lilij radix cocta ex adipe, & oleo adhibita.

Artemisia radix ex axungia.

Bellidis genera omnia.

Scrophularia ex butyro illita.

Verbasci folia ex aceto imposita.

Personata emplastri modo adhibita.

Genistæ flores contriti, & ex rhodomelle, aut forbili ouo deuorati.

Vitis nigrae radices succus, cum uini, & mellis æquali portione haustus.

Eiusdem radix tusa, melleque excepta, & illita.

MATTHIOLI

Ad ganglium.

Plumbea lamina tenuis probe adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad panos.

Olea sylvestris folia cum melle inuncta.

Ficus sicca decocta, & illita.

Bubulum stercus ex pascuis sumptum, impositum.

Lupinorum farina ex aceto adhibita.

Atriplex tam crudum, quam coctum illitum.

Plantago cum sale imposita.

Bulbi elixi cum polenta, & suillo adipe illiti.

Isatidis folia imposita.

Eryngium adalligatum.

Abrotonum cum farina hordeacea, & hydræleo subacta illitum.

Acinos herba imposita.

Panaces asclepij flores, & semine cataplasmatibus indita.

Coriandrum cum fabae lomento appositum.

Ammoniacum inunctum.

Onobrychis concisa, & emplastri modo imposita.

Gladioli superior radix, cum loliacea farina, & dulci aqua illita.

Psyllium ex rosaceo, acetore, aut aqua impositum.

Mandragorae folia recentia adhibita.

Galiopsis folia, caulis, succus, & semen illita.

Personata radix cum axungia suo super folio imposita.

Pycnocomum adhibitum.

Conyza emplastri modo imposita.

Vini sex illita.

MATTHIOLI

Eryngij radix decocta & emplastri modo imposita.

Sclarea ex aceto aut melle subacta.

Folia uerbasci tusa cineribusq; calefacta et imposita.

Malua decocta tusaq; ex hordeacea farina illita.

Lilij radix cocta & ex lini seminis farina adhibita.

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

DIOSCORIDIS

Ad tumores discutiendos.

Canceri fluuiatiles impositi.
Lini semen illitum.
Fœnigræci farina cataplasmatibus addita.
Capparis radix, & contusa folia imposita.
Smyrniæ radix illita.
Ammoniacum inunctum.
Buphthalmi folia, & flores cera excepta, et imposita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.
Ægilops imposita.
Diphryges cum resina terebintina, aut cerato.
Pyrites lapis illitus.
Alabastres lapis crematus, resina, aut pice exceptus.
Cimolia terra illita.

MATTHIOLI

Iuglandium oleum.
Caricæ pingues cum lilij, Iridis, & Althææ radicibus decoctæ.

MATTHIOLI

Ad cheradas, i. scrophulas.

Mustelarum finus melle exceptus addita lupinorum aut fœnogræci farina, & illitus.
Cruciata radix recens contusa, & emplastri modo imposita.
Cyclamini radices contusæ, & illitæ.
Cruciata minoris radix imposita in puluerem trita.
Scrophularia contusa & illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata contusa, & adhibita.
Genista flores ex Rhodomelle aut sorbili ouo deuorati.
Vitis nigræ radicis succus ex uino & melle haustus.
Eiusdem radix tusa, & ex melle illita.

DIOSCORIDIS

Ad scirrhum.

Taurinus sanguis cum polenta illitus.
Bubulus finus ex pascuis assumptus, ex aceto illitus.
Loliacea farina cum fimo columbino in uino decocta.
Lini semen cum nitro, & lixiuio ficulnei cineris decoctum.
Hydropiper illitum.
Cannabis syluestris radix imposita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Pix liquida.
Bubulum } stercus ex aceto impositum.
Caprinum }
Cyclamini radices contusæ illitæ.
Dracunculi radix tusa, & imposita.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS

Ad carcinomata.

Cancrorum fluuiatiliu cinis cum melle decoctus, & illitus.
Irionis semen tritum, & impositum.
Vtraque urtica adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus & semen imposita.

MATTHIOLI

Humani stercoreis stillatitia aqua illita.

Fœnogræci farina, ex uino subacta, & imposita.
Sanguisorba, & eius succus illitus.
Vnguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo confectum.

Plumbum ustum, & lotum.

Oleum de antimonio nostrum adhibendum.

DIOSCORIDIS

Ad tumores in uniuersum.

Suillus apes illitus.
Brassica utraque concisa cum polenta imposita.
Cucurbita imposita.
Xanthij semen illitum.
Bulbi elixi cum polenta, & adipe suillo illiti.
Lini semen cataplasmatibus inditum.
Fœnigræci semen illitum.
Cepa decocta, & cum passa uua & ficu adhibita.
Narcissi radix illita.
Bryonia radix ex uino decocta, & imposita.
Isatidis folia applicata.
Smyrniæ radix illita.
Tragoriganum cum polenta impositum.
Mentha cum polenta cataplasmatibus addita.
Amaraci folia cum cera cocta, & illita.
Daucum illitum.
Libanotis radices emplastri modo impositæ.
Nigella ex aceto inuncta.
Horminum ex aqua illitum.
Buphthalmi flores cera subacti.
Althæa decocta imposita.
Cannabis syluestris radix emplastri modo adhibita.
Anagyris folia illita.
Polygonon cataplasmatibus inditum.
Xyridis radix ex aceto inuncta.
Helxine imposita.
Quinquefolij radix decocta emplastri modo.
Verbenacæ supina folia imposita.
Psyllium ex rosaceo, acetore, aut aqua illitum.
Ephemeris folia ex uino decocta, illita.
Cytisi folia cum pane inter initia imposita.
Cucumeris agrestis radix cum polenta imposita.
Chamaesyces rami triti, & impositi.
Pycnocomi semen cum polenta illitum.
Indicum inunctum.
Vini saxeæ cruda per se, uel cum myrto illita.

DIOSCORIDIS

Ad steatomata.

Chrysanthemi flores cum cerato triti, & impositi.

DIOSCORIDIS

Ad meliceridas.

Rumex cum rosaceo, & croco illitus.
Melilotus ex aqua inuncta.
Vua passa à nucleis repurgata trita, cū ruta imposita.

DIOSCORIDIS

Ad tumores ex ictu.

Brassica concisa cum polenta imposita.
Cucurbita emplastri modo illita.
Hydropiper impositum.
Thymus, Thymbraque illita.

MATTHIOLI

Absinthium in tegula calefactum & uino aspersum adalligatum.
Cari seminis farina ex melle aut sapa decocta & imposita.
Fabarum

TVMORVM PRAETER NATVRAM

Fabrum farina uua cum anthemide & betonica ex defruto decocta & illita.

DIOSCORIDIS

Ad fugillata.

Casens recens illitus.
Succida lana oleo, acetove perfusa.
Fabrum farina ex melle, & fano-graco.
Lupinorum farina imposita.
Raphanus ex melle.
Allij cinis ex melle.
Sinapi illitum.
Hydropiper impositum.
Ptarmica cum floribus illita.
Rulbi per se, aut ex oui vitello.
Rhaponticum ex aceto.
Aloe ex melle.
Laserpitij liquor illitus.
Absinthium ex melle.
Aqua maris calida fotu adhibita.
Hyssopum ex feruenti aqua.
Calamintha ex uino.
Amaraci siccata folia ex melle.
Cuminum erraticum commansum ex melle, & passa uua illitum.
Anni ex melle.
Acetum ex melle.
Thapsia succus, & radix cum thuris, & cera aequali portione duabus tantum horis imposita, & subinde marina aqua fotu adhibita.
Bryonia ex oleo decocta quousque liquefcat.
Sal ex melle inunctum.

MATTHIOLI

Triticum cum radícula commansum, & impositum.
Lupini ex aceto decocti, & impositi.
Ari radix cum fabacea farina ex defruto subacta.
Succisa trita, & illita.

VVLNERVM

DIOSCORIDIS

Ad uulnera conglutinanda.

Cupressi folia trita.
Vlmi folia, sed multò magis corticis tilia, si fascia loco intorqueatur.
Sycamori liquor illitus.
Amurca in cupreo uase decocta illita.
Palmulae immatura illita.
Vitricis folia, & semen imposita.
Punicorum cytini impositi.
Thus inspersum.
Lana cinis impositus.
Syluestris brassica folia imposita.
Argemone illita.
Glycyrrhizae succus illitus.
Centaurij maioris recens radix imposita.
Centaurij minoris folia tusa, & illita.
Achillea imposita.
Potery radix concisa illita.
Smyrni radix imposita.
Aloe in puluerem inspersa.
Sarcocolla imposita.
Polycnemon ex aqua impositum.
Polium emplastri modo impositum.

VVLNERVM

Scordium impositum.
Equiseti folia inspersa.
Lonchitis folia imposita.
Althaea in uino, aut mulsâ aqua decocta imposita.
Sideritis folia imposita.
Chamaepitys ex melle adhibita.
Polygonum emplastri modo adhibita.
Polygonatum emplastri modo admotum.
Symphytum petreum inditum.
Symphytum alterum emplastri modo impositum.
Clymeni succus impositus.
Sideritis qualibet illita.
Lycopsis radix cataplasmatibus indita.
Ocimi semen illitum.
Graminis radix concisa, & adhibita.
Conyza illita.
Quinquefolium adhibita.
Coccum insectorum tritum, & inspersum.
Verbenaca illita.
Erigeri folia, & flores cum thuris manna adhibita.
Verbasci folia ex aceto.
Spongiae recentes sine pinguedine ex aqua uel posca.
Succida lana uino, aceto, oleove infusa.
Dracunculi folia ex uino decocta.
Isatidis folia illita.
Stratiotes millefolium impositum.
Morochthus lapis inspersus.

MATTHIOLI

Oleum stillatitium è larigna resina, aut abiegna.
Abiegna lachryma.
Terebinthina resina.
Pix arida.
Cupressi folia, germina, coni recentes, & molles.
Vlmi folliculorum conclusus liquor illitus.
Papyrus oxycrato, uino uel macerata.
Tilia cortex commansus & deinde illitus.
Cisti folia imposita.
Hypocistis.
Ilicis rubentes pilulae cum aceto trite & impositae.
Querna folia adalligata.
Mespili folia sicca, & in puluerem aspersa.
Corni folia eodem modo adhibita.
Oleum è terrenis uermibus addito balsamo factitio, aut oleo terebinthino.
Cyani maioris folia, & succus.
Tragopogoni succus, aut stillatitia aqua.
Burse pastoris succus.
Ophioglossum impositum, aut eius oleum illitum.
Omphacinum oleum in quo ophioglossum diu fuerit insolatum addita lachryma abiegna.
Chelidony maioris puluis inspersus.
Centaurij magni radix.
Veronica mas.
Gratiola trita & illita.
Flos solis.
Rosmarini sicci farina inspersa, post ablutionem, è suo ipsius decocto.
Aparina succus, aut sicca puluis.
Trinitas herba tam hausta, quam exterius usurpata.
Lunaria minor.
Hyperici flores, & semen uel oleum.
Consolida maior, minor, & media.

k Sanicula.

Sanicula.
 Auricula urfi.
 Pilosella.
 Pyrola de qua præstantissimam potionem uulnerariã
 habes lib. 4. cap. 16.
 Virga aurea.
 Potentilla.
 Eupatorii vulgaris flores illiti.
 Fragariæ, folia, & radix.
 Sanguisorba.
 Pulmonaria.
 Alchimilla.
 Ophris.
 Bistorta & tormentillæ radices cum uulneribus illi-
 ta, tum etiam in potionibus haustæ.
 Oleum Balsaminæ, seu momordicæ.

DIOSCORIDIS

Ad fluxum sanguinis.

Sylvestris oleæ foliorum succus admotus. (sa.
 Gallæ crematæ uino, aceto, aut muria extinctæ insper-
 Punicorum cytini impositi.
 Perseæ arida folia illita.
 Cupressus pilulæ cum arboris coma trita & admota.
 Thus inspersum.
 Ranarum crematarum cinis illitus.
 Araneorum tela adhibita.
 Caprarum montanarum fimus ex aceto.
 Asinum stercus tum crudum, tum crematū ex aceto.
 Stæbis folia imposita.
 Portulaca illita.
 Plantago admota.
 Ideæ radix adhibita.
 Isatidis folia inuncta.
 Salvia adhibita.
 Galij flos inditus.
 Androsæmi folia illita.
 Quinquefolium admotum.
 Phoenix herba cum punicea lana corpori alligata.
 Lichen herba adhibita.
 Astragali radix indita.
 Hyoscyami semen oboli pōdere in mulsæ aqua potum.
 Stratiotes millefolium admotum.
 Cinnabaris, & sanguis draconis inditus.
 Alumen admotum.
 Sulphur impositum.
 Gypsum inspersum.
 Spongia sicca recentes, & uacua imposita.
 Spongiarum crematarum cinis ex pice.
 Eretria terra inspersa.
 Stibium inspersum.

MATTHIOLI

Pannus in annosis laticum caudicibus prope medullā
 repertus impositus.
 Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
 Mespili sicca folia in puluerem aspersa.
 Pili leporini usli ē uini uentre enulsi.
 Bursa pastoris tenui pulicula circumlita, & in oleo
 fixa.
 Centaurij magni radix.
 Flos solis.
 Lanugo xyli combusta, & illita.
 Bistorta, uel tormentillæ puluis uulneribus inspersus.

Consolida minor, & media imposita.
 Sanicula quoquo modo adhibita.
 Auricula urfi.
 Pilosella.
 Pyrola de qua præstantissimam potionem uulnerariã
 habes lib. 4. cap. 16.
 Potentilla quoquo modo adalligata.
 Gypsum inspersum.
 Iaspis lapis nuda manu comprehensus.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem ex cerebro erumpentem.

Gallinaceorum cerebrum ex uino potum.
 Stibium tritum inspersum.

MATTHIOLI

Vrticæ communis semen tritum & inspersum.
 Xylum combustum.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinis grumos.

Thymus impositus.

Thymbra illita.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera telis uenenatis illata.

Dictamni succus tum potus, tum instillatus.

MATTHIOLI

Cervinus sanguis ex uino sumptus.

Cydonia mala deuorata.

Scorzonera succus potus, tum uulneri infusus.

DIOSCORIDIS

Ad ossa nuda carne uestienda.

Iris illyrica illita.

Panacis Herculei radix imposita.

Myrrha cum cochleæ carnibus peruncta.

MATTHIOLI

Thuris cortex inspersus.

Myrrha cum thure aloë & sarcocolla.

Peucedani radix in puluerem trita, & aspersa.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera membranarum cerebri.

Butyrum admotum.

MATTHIOLI

Oleum rosaceum.

Abiegna lachryma.

Oleum ex ouorum uitellis.

Billidis genera omnia.

Betonica tusa, & illita, & in unguentis addita.

Matri sylua eodem modo adhibita.

Sanguisorbæ succus in unguentis additus.

Gummi elemi

Pilosella

Quinquefolium } in unguentis addita.

Alchimilla

MATTHIOLI

Ad uulnera carne replenda.

Iridis radicis farina

Thus

Myrrha

Aloe

Sanguis draconis

Sarcocolla

Panacis radicis cortex

DIOSCORIDIS

Ad uulnerum inflammationes.

Bubulus

VVLNERVM

Bubulus recens fimus ex pascuis sumptus, ac subinde in folijs inuolutus, & in feruenti cinere calefactus impositus.

Pinorum & picearum folia trita, & illita.

Fabarum farina cataplasmatidis indita.

Lupinorum farina admota.

Stratiotes imposita.

Millefolium ex aceto illitum.

Labruscæ flores cataplasmatidis inditi.

Aerugo illita.

MATTHIOLI

Rosaceum unguentum.

Caphura illita.

Lignustrinum oleum.

Maluæ folia cum salignis frondibus trita & illita.

Ophioglossum recens, siccumve ex gallinaceo adipe illitum.

Cynoglossa vulgaris recentia folia circūligata et quotidie bis repetita.

DIOSCORIDIS

Ad infixia uulneribus extrahenda.

Cochlea terrestres cum suo operimento tusa, & apposita.

Siluri salsi caro admota.

Lacertæ concisum caput impositum.

Bulbi cataplasmatidis inditi.

Horminum ex aqua illitum.

Anagallis adhibita.

Narcissi radix cum lolij farina imposita.

Aristolochia rotunda imposita.

Dictamnium admotum.

Gladioli radix superior ex uino, & thure illita.

Xyridis radix admota.

Tragij folia, semen, & liquor illita.

Pycnocomi semen cum polenta impositum.

Acute spine radix admota.

Harundinis radix admota.

Sinapi impositum.

MATTHIOLI

Calami phragmitis radix cum bulbis apposita.

Pectinis ueneris radix, cū malua tusa, & adalligata.

Aristolochia rotunda illita.

Eryngij radix ex melle.

Verbasci semen, & folia in uino decocta & imposita.

DIOSCORIDIS

Ad carnis excrescentias.

Gallæ trita, & inperse.

Palmarum nuclei exusti, lotiq; illiti.

Erinacei marini operimenti cinis admotus.

Crematæ purpuræ cinis inditus.

Conchule indicæ cinis illitus.

Smaridis piscis exustum caput impositum.

Lanæ crematæ cinis inunctus.

Scordium siccatum inpersum.

Aes ustum impositum. Quinetiam aris flos admotus.

Plumbum elotum

Stibium

Argenti spuma

Cerussa

Chrysocolia

Ochra

Diphryges

trita inperse, illita, uel quoquo modo admota.

VVLNERVM

Auripigmentum

Pumex

Corallium

Asij lapis flos siccatus

Pyrates lapis cum resina impositus.

MATTHIOLI

Alumen combustum.

Chalcanthum.

Mercurius præcipitatus.

Mercurius sublimatus.

Ellebori nigri farina.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera cicatrice obducenda.

Cadmia elota inperse, uel illita.

Plumbum elotum impositum.

Argenti spuma.

MATTHIOLI

Alumen ustum.

Corallium.

Pompholyx.

Sandix ex plumbo parata.

Aerugo exusta.

Charta combusta.

Linteorum combustorum cinis.

Cucurbita sicca, & combusta.

Vini fex cōbusta una cū siccis plantaginis radicibus.

MATTHIOLI

Ad uulnera interna.

Thu in potionibus uulnerarijs additum.

Dictamni albi radices in potionibus additæ.

Flos solis potus.

Trinitas & eius decoctum haustum.

Lunaria minor potionibus addita.

Bellidis genera omnia.

Equisetum.

Solidago omnis

Sanicula

Pyrola

Alchimilla

Pilosella

Virga aurea

Bistorta

Tormentilla

Dictamni albi } radices in potionibus additæ.

Fragaria

Caryophyllatæ

Potio nostra de Pyrola in limonij comment. descripta.

VLCERV

DIOSCORIDIS

Ad depascentia ulcera quæ Græci

φαιδᾶνα uocant.

Pini piceæq; cortex cum chalcantho tritus, illitus.

Lentisci decoctum fotu adhibitum.

Cupressi folia trita inuncta.

Sabine utriusq; folia trita, & admota.

Rhamni cuiusq; folia imposita.

Cisti flores per se illiti.

Oleæ syluestris folia trita, & adhibita.

Lignorum marcor illitus.

Oliuæ maturæ exusta, trita, & inperse.

Palme cortex siue inuolucrum admotum.

VLCERV M

Myrti folia trita, cum omphacino oleo aut exiguo rosaceo ex uino imposita.
 Amygdalæ amaræ ex uino inunctæ.
 Smaridis piscis crematum caput, tritum & illitum.
 Garum piscium admotum.
 Testudinis fel inunctum.
 Loliacea farina cum sale, & raphano illita.
 Lini semen ex uino decoctum.
 Erui farina admota.
 Raphanus tritus inunctus.
 Betæ folia imposita.
 Plantago quoquo modo indita.
 Dracunculi maioris radix concisa, ex melle, bryonia addita.
 Asphodeli radix, & folia ex uino.
 Anagallis trita adhibita.
 Hederæ decocta folia ex uino.
 Chelidoni maioris radix ex uino.
 Isatidis folia superposita.
 Aristolochia rotunda adhibita.
 Chamæleonis nigri radix cataplasmatibus addita.
 Pulegium uirens appositum.
 Marum admotum.
 Panacis asclepij flores & semen illitum.
 Pastinacæ erraticæ folia contusa ex melle.
 Coriandrum cum pane polentave illitum.
 Marrubij folia ex melle.
 Tithymali characiæ lac illitum.
 Omphacium ex aceto inunctum.
 Eicutæ succus illitus.
 Sedum maius impositum.
 Spondylium cum ruta admotum.
 Polygonum superpositum.
 Verbenacæ ex aceto.
 Solani hortulani folia cum polenta polline illita.
 Acetum fotu adhibendum.
 Acida muria fotu imposita.
 Petasites admota.
 Aeris squamma inspersa.
 Aerugo illita.
 Sal tostum cum polenta adhibendum.
 Salis flos inspersus.
 Chalcitis illita.
 Diphryges inunctum.
 Asius lapis tritus ex aceto.
 Alumen cum gallæ crematæ pari potere ex aceti fecē.

MATTHIOLI

Cochleæ contritæ, & illita.
 Humani stercoris aqua stillatitia, & oleum.
 Lupini decoctum adhibendum.
 Caninum stercus inspersum.
 Plantaginis succus.
 Ari radicum succus.
 Oleum è chalcantio.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera diuturna.

Cisti flores per se illiti.
 Centaurium minus illitum.
 Panacis Herculei acuminata radix imposita.
 Viscum cum thure inunctum.
 Chamædrys ex melle.
 Lilij foliorum succus in areo uase decoctus ex aceto,

VLCERV M

& melle.

Scordium tritum ex melle.
 Anchusæ radix oleo incocta ex cera.
 Verbenacæ trita ex melle.
 Astragali radix illita.
 Thaliætri radix inuncta.
 Personatæ folia imposita.
 Omphacium ex aceto.
 Spongiæ recentes siccæ, & uacuæ impositæ.
 Asij lapidis flos siccatus illitus.

MATTHIOLI

Terebintina.
 Carioforum lignorum uermes.
 Crespini baccarum succus.
 Bursa pastoris trita.
 Hypocistis.
 Ladanum emplastri modo impositum.
 Syluestris oliuæ oleum.
 Aqua in marcescentibus quercuum canitatibus re-
 perta.
 Oleum è tritico.
 Brassicæ imposita.
 Chelidoni maioris pulvis.
 Aristolochia rotunda.
 Aloe cum sanguine draconis, & myrrha.
 Veronica mas.
 Flos solis.
 Abrotonum ustum.
 Aparinæ siccæ farina.
 Vtriusq; securidacæ farina.
 Consolidæ mediæ uel minoris folia aut eorum succus.
 Sanicula.
 Auricula ursi.
 Pilosella.
 Pyrola.
 Caryophyllatæ succus admista æruginē.
 Potentilla.
 Eupatorii uulgaris flores illiti.
 Fragariæ folia.
 Sanguisorba.
 Filicis farina inspersa.
 Oleum è chalcantio.
 Oleum nostrum de antimonio.
 Mercurius præcipitatus.
 Mercurius sublimatus.

DIOSCORIDIS

Ad malefica dolosaque ulcera.

Plantago quoquo modo imposita.
 Dracunculi concisa radix cum bryonia ex melle.
 Petasites illita.
 Psyllium tritum ex melle.
 Bryoniæ folia, fructus, radix cum sale imposita.
 Filicis femine radix trita, & illita.
 Cadmiæ pulvis inspersus.
 Salis flos illitus.
 Asij lapidis flos ex melle.
 Ostacites lapis ex melle.

MATTHIOLI

Quernæ suberinæq; glandes cum salsa axungia illitæ.
 Humani stercoris stillatitia aqua, & oleum stillati-
 tium.
 Caninum stercus inspersum.

Lupini

Lupini cum suo decocto admoti.
 Bursa pastoris.
 Ari radice succus.
 Carduus benedictus tam potus, quam admotus.
 Unguen. ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosa-
 ceo paratum.
 Plumbum ustum, & lotum.
 Chrysocolia factitia inpersa.
 Oleum de chalcantio.
 Oleum de antimonio.
 Mercurius precipitatus.

DIOSCORIDIS

Ad sinus, & fistulas.

Iridis illyricæ radicem decoctum infusum.
 Suillus adeps infusus.
 Mel infusum.
 Plantaginis succus inditus.
 Dracunculi maioris radice succus ex melle.
 Aristolochia rotunda cum iride ex melle.
 Sphodilij ramenta circūligata sinuum callos erodunt.
 Quinquefolium cum sale ex melle.
 Stratiotes millefolium infusum.
 Tithymali characia lacteus succus inditus.
 Omphacium cum aceto.
 Chalcitis collyrij modo infusa.
 Cadmia illita.
 Spōgia recēs sine pignitudine ex decocto melle iposita
 Gentiana quoquo modo adhibita.

MATTHIOLI

Aqua stillatitia Larice lachrymæ sine abiegnæ ifusa.
 Oleum è tritico.
 Plantaginis succus.
 Bursa pastoris & eius succus.
 Hederæ terrestris succus cum æruginē infusus.
 Caryophyllatæ succus admista æruginē.
 Alchimilla.
 Oleum de chalcantio.
 Oleum de antimonio.
 Mercurius precipitatus.
 Mercurius sublimatus.
 Chalcanti stillatitia aqua infusa.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera in callum indurata.

Capparis radice exiccata imposita.
 Aerugo cum ammoniaco collyrij modo imposita.
 Spōgie arida lino ligata, et i penicilli modo imposita.

MATTHIOLI

Anonidis radice trita & inpersa.
 Mercurius sublimatus in unguentis additus.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera ab erodentibus facta.

Lac omne, & præsertim bubulum illitum.

MATTHIOLI

Oleum è luteis ouorum.
 Cerussa elota

Argenti spuma } in unguentis addita.
 Calx pluries lota }

DIOSCORIDIS

Ad phthyriam.

Staphisagria trita, & ex oleo illita.

MATTHIOLI

Argentum vivum illitum.

Piper ex salvia inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad fordida ulcera.

Oleæ sylvestris folia tusa ex melle.
 Iris illyrica ex melle.
 Colymbades trita, & imposita.
 Resina terebinthina illita.
 Pix liquida cum melle indita.
 Erinacei marini operimentum exustum impositum.
 Purpure cremata cinis illitus.
 Conchula indicæ cinis inpersus.
 Orobi farina admota.
 Brassica cum feno græco, & aceto illita.
 Asphodeli folia, & radices imposita.
 Capparis cortex siccatus, & adhibitus.
 Anemones radix illita.
 Hederæ decocta folia ex uino.
 Chelidonium maius cum axungia admotum.
 Aristolochia rotunda imposita.
 Libanotidis radices siccata ex melle.
 Ballota ex melle.
 Marrubij folia ex melle.
 Verbenacæ supina folia illita.
 Narcissi radice cum erui farina ex melle.
 Bryoniæ radice, fructusq; cum sale admota.
 Aerugo ex melle cocta, & imposita.
 Aes ustum inpersum.
 Vrtica utraq; illita.
 Peucedani radice trita inpersa.
 Cadmia indita.
 Mel illitum.
 Pompholyx admota.
 Muria indita.
 Alumen quoquo modo adhibendum.
 Asij lapis stors exiccatus, & illitus.

MATTHIOLI

Terebinthina resina.

DIOSCORIDIS

Ad ambusta.

Platani pilula adipe excepta illita.
 Ligustri foliorum decoctum fotu adhibendum.
 Cisti flores cum cerato impositi.
 Acaciæ gummi ex ovo illitum pustulas prohibet.
 Myrti folia cruda seu cremata cerato excepta.
 Mori folia trita ex aceto illita.
 Thus ex suillo adipe vel anserino exceptum.
 Buccinæ cinis illitus.
 Mitulorum combustorum cinis admotus.
 Conchula Indicæ cinis inunctus.
 Calceamentorum veterum cinis impositus.
 Suillus adeps inunctus.

Quillus cera & rosaceo subactus.
 Fimus } Columbinus } cum lini semine ex oleo.
 } Gallinaceus }

Sesamum ex rosaceo.
 Malua decocta ex oleo.
 Beta uirentia folia illita.
 Brassicæ cinis ex oui albo.
 Lactucæ sylvestris lacteus succus ex humano lacte.
 Hederæ flores ex cera. Quin & decocta folia ex uino.

VLCERV M

Acanthi radix illita.
Rutæ sylvestris semen, & folia admota.
Glutinum calida aqua maceratum illitum pustulas
prohibet.
Typhæ flos uetere suillo adipe eloto exceptus.
Hemerocallis radix illita.
Althææ folia ex exiguo oleo admota.
Hyperici semen, & folia imposita.
Ascyri semen, & folia adhibita.
Androsæmi folia imposita.
Anchusæ radix in oleo decocta ex cera.
Helxine admota.
Papaueris corniculati folia ex oleo.
Verbasci sylvestris folia cataplasmati addita.
Stimmi ex recenti adipe illitum pustulas prohibet.
Alumen ex aqua
Sal ex oleo } *pustulas prohibet.*
Cimolia terra illita
Phrygius lapis cerato exceptus.
Atramentum scriptorium ex aqua.
Cinnabaris, & sanguis draconis illitus.
Gelij flos inunctus.
Lilij radix cremata ex rosaceo. Quin & folia illita.
Cynoglossæ folia ex ueteri suillo adipe.
Sambuci prætenera folia inuncta.
Narcissi radix ex exiguo melle.
Olium ex cauatis asphodeli radicibus decoctum illi-
tum.

MATTHIOLI

Ligustri foliorum decoctum.
Oui album per se aut cum uitello impositum addito
rosaceo.
Oleum ex ouorum uitellis.
Hordei combusti cinis inspersus.
Lini seminis oleum ex aqua rosarum elotum, & illitum.
Cucurbitæ cinis.
Sambuci secundarius cortex.
Cannabis radix in aqua decocta, & imposita.
Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Unguentum è sambuci cortice inunctum. cuius parâ-
di rationem habes lib. 4. cap. de sambuco.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

DIOSCORIDIS

Ad fauos.

Peponis radix ex melle.
Nasturtium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ficos.

Bulbi in cinere tosti, & cum capitum manarum cine-
re impositi.

DIOSCORIDIS

Ad intertignes.

Calciamentorum crematorum soleæ illitæ.

MATTHIOLI

Lithargyrium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ulcerum inflammationes.

Aranei tela imposita.

MATTHIOLI

Cynoglossi vulgaris succus una cum cerussa, & ca-
phura illitus.

VLCERV M

DIOSCORIDIS

Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.
Mitulorum } *cinis illitus.*
Conculæ Indicæ
Aloe inuncta.
Eupatorii folia concisa ex suillo adipe.
Filicis femina radix sicca in puluerem aspersa.
Cadmia admota.
Aes ustum impositum.
Squamma æris inspersa.
Aerugo ex oleo & cera.
Stimmi
Molybdæna
Argenti spuma
Cerussa
Chalcitis
Pumex } *quoquo modo adhibita.*
Fax uini cremata
Calx lota
Corallium
Asii lapidis flos
Fornacæ testæ tostæ

MATTHIOLI

Plumbum ustum, elotum.
Corallij cinis impositus.
Diphryges illitum.
Alumen ustum.
Aerugo usta.
Calx pluries lota.

MATTHIOLI

Ad ulcera morbi gallici.

Argentum uiuum in unguentis additum.
Argentum uiuum præcipitatum inspersum.
Argentum uiuum sublimatum.
Oleum nostrum de antimonio.
Calx lota.
Cinnabaris uulgaris.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera caua explenda.

Thus inditum.
Pix liquida cum melle.
Pix arida imposita.
Medulla osium quadrupedum quolibet inuncta.
Mel insusum.
Cadmia inspersa.
Corallium inditum.
Asii lapidis flos ex melle.
Eretria terra illita.
Pumex inspersus.

MATTHIOLI

Plumbum ustum elotum.
Corallij cinis impositus.
Thus.
Myrrha.
Aloe.
Iridis radix.
Thuris cortex.

LUXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

DIOSCORIDIS

Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.

Personatæ

*Perfonata radix trita illita, dolores articulorum & cō
tortionibus sedat.*

*Acaciæ decoctum fotu adhibitum.
Vitici semen cum folijs cataplasmatibus additum.
Stercus caprillum cum cera, & rosaceo inunctum.
Asparagi radix ex aceto, uel uino adhibita.
Cyclamini decoctum fomenti modo.
Bulbi cataplasmatibus more adhibiti.
Acanthi radices impositæ.
Sampsuchi folia cum cera coacta imposita.
Anchuse folia cum melle, & farina adhibita.
Vrtica utraque imposita.
Narcissi radix cum melle trita.
Vitis nigræ folia cum uino imposita.
Filicula imposita.
Heliotropij folia linita.
Sarmentorū uitis & uinaceorū cinis ex aceto linitus.
Sal cum farina & melle.*

MATTHIOLI

*Feno græci farina cum hydromelite decocta addita
axungia.
Plantaginis folia ex sale modico illita.
Primulæ ueris succus tum potus tum illitus.
Thus cum armenia terra & sanguine draconis oui al
bo subactum & emplastri more illitum.*

DIOSCORIDIS

Ad ossa fracta.

*Myrti foliorum decoctum fotu adhibitum.
Succida lana oleo, uino, acetoq; perfusa.
Verbasci decoctum potum.
Fuligo pictoria cum rosaceo cerato imposita.
Vlmi foliorum, aut corticis radicum decoctum per
frictum.*

MATTHIOLI

*Primulæ ueris succus tam potus, quàm illitus.
Lapis ad ossium fracturas descriptus lib. quinto cōm.
de lapide morochto.
Symphyti maioris radix contusa & circumligata.
Geranij florem ceruleum gerentis radix contusa cum
axungia & imposita.
Oua recentia rude agitata additis thure, aloë, sangui
ne draconis, & armenio bolo.*

DIOSCORIDIS

Ad ossa fracta euellenda.

*Aristolochia rotunda cataplasmatibus more imposita.
Peucedani radix in puluerem imposita.
Euphorbium impositum.
Xyridis radix addito flore aris.
Bryonia trita, & imposita.
Vitis nigræ radix.*

MATTHIOLI

*Iridis radix trita & imposita.
Dietamnium tum potum, tum illitum.
Mercurius præcipitatus impositus.*

DIOSCORIDIS

Ad eos qui ab alto deuoluuntur.

*Gentianæ radicis succus drachmæ pondere haustus.
Baccharis radicis decoctum potum.
Millefolium cum aqua, & sale potum.
Lixinium ex cinere sarmentitio factum cum aceto, sa
le, & melle.*

MATTHIOLI

*Mumia cum cassiæ solutiæ pulpa, lemnia sphragide,
& rubiæ radice sumpta.
Camarorum lapilli cum tiliæ carbonibus sumpti.
Plantaginis folia non solum illita, sed & deuorata.
Cyani maioris puluis, ex aqua plantaginis aut sym
phiti.
Cyclamini stillatitia aqua, cum saccharo pota.
Rhabarbarum cum mumia, & erithrodani radice
haustum.
Aristolochia rotunda.
Vincetoxici radices, ex uino, aut symphyti maioris de
cocto potæ.
Lunaria minor ebibita.
Bistortæ, uel tormentillæ succus, aut puluis ex sym
phyti maioris aqua potus.
Consolida minor, & media in potionibus uulnerarijs
additæ.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Virga aurea.
Potentilla.
Alchimilla.
Ophris.*

DIOSCORIDIS

Ad ruptos.

*Acori decoctum potum.
Cardamomum ex aqua potum.
Calami odorati decoctum cum graminis, aut apij se
mine potum.
Helenij radices in eclegmate cum melle deuorata.
Bdellium haustum.
Iuniperi bacca bibita.
Cedrides deuorata.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulsa pota.
Dracunculi maioris radix tosta, & elixa cum melle
sumpta.
Asphodeli radix drachmæ pondere in uino pota.
Bulbi elixi in aceto, & in cibo sumpti.
Agaricum trium obolorum pondere deuoratum cum
mulso.
Gentianæ radicis succus drachmæ pondere haustus.
Aristolochia rotunda bibita.
Serpillum potum.
Centaurij maioris radix hausta cum uino.
Acanthi radices potæ.
Smyrnij radix comesta, uel pota.
Leucacanthæ radicis ex uino decoctum potum.
Abrotoni semen ex aqua potum.
Origanum cum ficu deuoratum.
Equiseti radix & folia pota.
Calaminthæ decoctum haustum.
Baccharis radicis decoctum bibitum.
Libanotis radices potæ.
Sagapenum bibitum.
Laserpitij liquor cum lixiuio potus.
Galbanum deglutitum.
Polycnemon bibitum cum uino.
Scordij additis nasturtio, melle, resinaq; deuoratum.
Althææ decoctum potum.
Alcææ radix in uino, uel aqua pota.*

Betonicæ

VENENORVM

Betonica folia drachma pondere in dulci aqua bibita.
 Symphytum petraeum cum aceto mulso potum.
 Symphyti radix pota.
 Xyridis radix ex mulso pota.
 Helichrysi coma in uino pota.
 Verbasci decoctum potum.
 Bryonia cum melle in eclegmate deuorata.
 Schistus lapis potus.

MATTHIOLI

Ophioglossum ex equiseti aqua potum.
 Rhabarbarum cum mumia & rubiae radice potum.
 Vincetoxici radices ex uino aut maioris symphyti decocto hausta.
 Lunaria minor ebibita.
 Bistorta & tormentilla radicum puluis, ex symphiti maioris aqua potus.

Sanicula

Auricula ursi

Pilosella

Virga aurea

Potentilla

Alchimilla

Ophris

Perfoliata in uino decocta, aut in puluerem trita, et pota.

MATTHIOLI

Ad caluariæ fracturam.

Gummi elemi.

Pilosella & eius succus in unguentis additus.

Ophris quoquo modo illita.

VENENORVM.

DIOSCORIDIS

Ad omnium uenenorum morsum, aut ictum.

Iridis Illyricæ radix ex aceto pota.

Cardamomum ex uino potum.

Nardus celtica cum absinthij decocto hausta.

Phu antidotis inseritur, quæ uenenatis resistunt mor-
 sibus.

Cinnamomum bibitum.

Cassia potui data.

Helenij radices decoctum potum.

Edellium potui datum.

Platani pilule ex uino hausta.

Ericæ flores poti. Quin etiam coma.

Viticis semen in potu sumptum.

Glandes esitata.

Nuces comese.

Sycomorini lachryma illita.

Ficulneum lac plagis inditum.

Pix liquida cum trito sale illita.

Paliuri foliorum, & radices decoctum potum.

Gallinaceorum cerebrum cum uino potui datum.

Eruca, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illita.

Leporinum

Agninum

Hinnulinum

Aprinum

Ceruinum

Vitulinum

Eubalinum

Hædinum

Caprea

Laticornis

Coagulum

potum ex uino trium
 obolorum pondere.

VENENORVM

Marina testudinis sanguis cum leporino coagulo &
 cumino potus.

Mel ex calido rosaceo bibitum.

Triticea farina, ex aceto & uino imposita.

Porri succus ex melle sumptus. Quin & coma illita.

Porrum syluestre esitatum.

Piper quoquo modo sumptum.

Eryngium ex uino haustum.

Teucrium ex aceto inunctum.

Argemone ex uino epota.

Agaricum trium obolorum pondere ex uino haustum.

Rhaponticum potui datum.

Chamadrys ex uino bibita.

Gentiana radix drachma pondere cum pipere, & ru-
 ta ex uino pota.

Aristolochia longa drachma pondere potui data, &
 etiam plaga adnota.

Origani decoctum haustum.

Leucas ex uino sumpta, uel cataplasmatis addita.

Pulegium ex uino potui datum.

Dictamni succus ex uino potus.

Baccharis radix ex uino bibita.

Panacis herculei semen, cum aristolochia sumptum.

Ligustici tum radix, tum semen haustum.

Pastinaca erraticæ semen potui datum.

Anisum potum.

Asclepiadis radices ex uino sumpta.

Cuminum ex uino haustum.

Ammi cum uino potui datum.

Delphinium morsui adnotum.

Lasertij liquor tum inunctus, tum bibitus.

Galbanum inunctum homines tutos reddit.

Clinopodium haustum.

Trifolij bituminosi folia ex oxymelite sumpta.

Polij decoctum potum.

Betonica folia trium drachmarum pondere ex uini sexta
 rius hausta, uel adnota.

Polygoni succus bibitus.

Clematis prima illita.

Sparganii radix ex uino pota.

Acida muria plaga indita.

Terra lemmia hausta.

Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI

Phu radix non modo hausta, sed & olfacta.

Cinnamomi stillatitia aqua pota.

Myrrha ex uino hausta.

Caphura epota.

Dictamni albi radices sumpta.

Oleum nostrum est scorpionibus, cordi et arterijs illitum.

Humani stercoreis aqua stillatitia pota.

Scorzonera foliorum, & radicum succus potus.

Porri folia melle subacta & illita.

Caryophyllorum flores saccharo conditi, & deuorati.

Zedoaria cum pota, tum exterius illita.

Boni henrici succus haustus.

Agaricum tum foris illitum, tum haustum drachma
 pondere cum uino diluto.

Cruciata radices.

Dictamnus albus.

Menthastris folia tam pota, quam illita.

Galega contusa, & uulneri adalligata seu eius succus
 potus.

Imperatoria

VENENORVM

Imperatoria radix.
 Vincetoxicum.
 Carduus benedictus tam intro sumptus quam icto loco
 adhibitus.
 Securigace utriusque semen potum.
 Hypericum cum intus sumptum, tum exterius demor-
 so loco illitum.
 Bistorta.
 Tormentilla.
 Angelica.
 Borriginis.
 Vulgaris buglossi } succus epotus.
 Quinta essentia nostra in praefatione lib. 6. descripta
 semiunciae pondere.
 Galli uel gallinae pedes depilumatus & uulneri super-
 positus repetitis tot gallis quousq; sat sint ad reuo-
 candum uenenum.
 Theriaca.
 Mithridatis antidotum.
 Calx uina oleo, & melle subacta, & illita.
 Ellebori nigri radix uulneri infixa.
 Capa
 Allium } elixa, & cotusa, et morsibus il-
 Asphodeli radix } lita.
 Dracunculi radix }

Radices {
 Iridis
 Ari
 Phu
 Chamæleonis
 Lilij
 Hermerocallis
 Helenij
 Fœniculi
 Smyrniij
 Gladioli
 Scilla
 Sparganiij
 Cyclamini
 Bryonia
 Raphani
 Bulbaceorū omniū } concise ac decoctæ,
 & uulneribus il-
 lita.

Citria mala deuorata.
 Serpentinae siue syluestris coronopi radix pota.
 Theriaca Andromachi.
 Superstitiosum remedium eremita cuiusdā uide lib. 6.
 commento communis curationis in omnes uirulen-
 tos ictus.
 Lapis bezabar duodecim granorum pondere haustus,
 & uulneri illitus.
 Sordes in cernuorum oculorum angulis reperta pota,
 & illita.
 Melitea terra ex uino pota.
 Antidotum nostrum libr. 6. in praefatione descriptum
 ex uino.
 Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ eodem in loco
 descripta.

DIOSCORIDIS

Ad uiperarum morsum.

Costus semiunciae pondere potus.
 Cassia potui data.
 Pix liquida illita.
 Iuniperi folia, & foliorum succus potui datus.

VENENORVM

Fraxini folia, uel eorum succus haustus.
 Lauri folia admota.
 Abrotonum illitum.
 Galbanum splenij loco super ictum locum adhibendum.
 Origanum uirens inditum.
 Pulli gallinarum discepti, & confestim admoti.
 Anthemis detrita cum hordeacea farina, & mulso
 aceto cataplasmatibus modo admota. Sed locus an-
 tea aceto mulso calido foueatur.
 Rubi folia ex uino illita.
 Porri succus ex meri hemina haustus,
 Apiastris succus ex uino potus.
 Leporis coagulum potui datum.
 Omotarchi piscis salita carnes in cibum sumptæ, hau-
 sto deinde copiosiore uino. Quin etiam admota.
 Cerui genitale tritum, & ex uino sumptum.
 Vrina ipsiusmet demorsi bibita.
 Furfures tritici in decocto ruta elixi, admoti.
 Erui farina ex uino macerata, illita.
 Raphanus inunctus.
 Brassica succus cum nitro & iride potus.
 Chondrylla manducata.
 Allium ex uino sumptum, & illitum.
 Scilla decocta in aceto, & imposita.
 Anagallidis succus ex uino sumptus.
 Ferula medulla in uini potione hausta.
 Aparina succus ex uino potui datus.
 Rubia radice succus cum folijs potus.
 Tribuli terrestris succus drachma pondere potus, pla-
 gæq; admotus.
 Anchusa Alcibiadis nomine, folia, radicesque tum
 comesta tum bibita, tum adalligata.
 Ocimastris semen ex uino haustum.
 Sambuci, ebullique radix ex uino cocta, potui data.
 Eryonia radix duarum drachmarum pondere hausta.
 Vitium sarmentorum cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI

Lapis bezabar tam potus, quam illitus.
 Sordes in angulis oculorum cerui reperta cum pota,
 tum etiam illita.
 Antidotum nostrum in lib. 6. praefatione descriptum
 potum.
 Potio ex antidoto nostro & aqua uitæ ibidem descri-
 pta.
 Viperei pastilli poti.
 Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arterijs illi-
 tum.
 Theriaca Andromachi cum uino pota.
 Allium plurimum deuoratum ante cruentam urina.
 Vinum meracū copiose bibitū, excitatis uomitibus.
 Vipera ipsa excoriata rescissis capite & cauda, inte-
 rioribusq; exemptis, & anguillarum more cocta,
 & deuorata.
 Vipera uina caput amputatum mollicula prehensū,
 & morsui adalligatum ea parte adhuc calente,
 quæ a reliquo corpore abscissa est.
 Gallina uina dissecta, & calens morsui imposita.
 Cucurbitula loco demorso imposita.
 Fraxini foliorum succus potus post appositam cucur-
 bitulam, & expressa a succo folia uulneri illita.
 Melissophylli folia, & succus, tum ex uino potus, tum
 exterius illitus.

Melanthy

Melanthij drachma quatuor pota.
 Cancri fluuiatiles cum lacte triti, & poti, ac vulneri
 quoque illiti.
 Rana cocta, & in cibum sumpta, epoto deinde ea-
 rum iure.
 Testudinis sanguis exiccatus, cum syluestri cumino
 potus.
 Anchuse radix in potionibus addita.
 Hematites lapis haustus.
 Heliotropium cum uino ebibitum.
 Raphani in cibo accepti, & deinde uomitione reiecti,
 exhibita statim Andromachi theriaca.
 Trifolij bituminosi decoctum fotu adhibitum.
 Porrum cum pane, & sale illitum.
 Allium cum aceto, aut suo ipsius, aut fraxini cinere
 cum pane illitum.
 Hastulae regiae radices tusa, & illita.
 Sycomori folia cum pane imposita.
 Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.
 Vipera tota contusa, & vulneri adalligata.
 Echij epotus succus, & herba ipsa imposita.

DIOSCORIDIS

Ad serpentium & aspidum morsum.

Cancri fluuiatiles crudi, tritique cum asinino lacte po-
 tui dati.
 Equi fluuiatilis testiculus potus.
 Castorium bibitum.
 Mustela salita, & in umbra exsiccata puluis, drach-
 marum duarum pondere ex uino sumptus.
 Rana cum sale in oleo decocta, comesa.
 Gobius piscis deuoratus.
 Cimices lectularij septem quoquo modo hausti.
 Aprinum iecur, & recens, & siccum ex uino sumptum.
 Gallinaceorum carnes dissecta, ita ut tepebunt apposi-
 ta, crebroque mutata.
 Butyrum illitum.
 Caprarum montanarum fimus in uino, uel aceto deco-
 ctus illitus.
 Mel ex calido rosaceo bibitum.
 Asphodeli radix trium drachmarum pondere sumpta.
 Quin & folia, flores, & radices in cataplasmatibus
 addita.
 Nasturtium haustum.
 Spinae albae semen potum.
 Abrotonum sumptum, ex uino.
 Hyssopum tritum cum melle, sale, et cumino impositum.
 Nepeta pota, uel cataplasmatibus indita.
 Panacis asclepij semen cum floribus haustum, & in-
 unctum.
 Panaces chyronium bibitum, & illitum.
 Hieracij succus ex uino potus.
 Elaphobosci semen in uini potione sumptum.
 Euphorbium incisa capitis cute ad os usque, in uulnus
 impositum statimque consutum.
 Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.
 Lilij folia illita.
 Melissophyllum ex uino haustum, & plage admotum.
 Marrubij folia hausta.
 Serpyllum tum potum, tum impositum.
 Ruta cum nucibus iuglandibus, & caricis sumpta.
 Phyllitis ex uino hausta.
 Smyrnij radix illita.

Feniculum ex uino sumptum.
 Sagapenum ex uino potui datum.
 Libanotis radices cum uino bibita.
 Scordium siccatum ex uino sumptum.
 Conyza illita.
 Clematis in aceto bibita.
 Echij radix ex uino pota. Praepota uero demorderi
 prohibet, id quod praestant semen, & folia.
 Ocimastris semen potum.
 Eupatorij semen, & folia in uino sumpta.
 Helicrysi coma ex uino bibita.
 Verbenaceae supinae radix, & folia ex uino hausta, tum
 etiam admota.
 Mandragorae radix ex melle, aut oleo illita.
 Nerij radix ex uino sumpta.
 Acetum calidum fotu adhibitum, ubi illatum uenenum
 frigidum sit: frigidum uero ubi calidum.
 Adianti decoctum bibitum.
 Aqua maris fotu adhibita.
 Sal cum origano, melle, & hyssopo inunctum.
 Sarmenitius cinis ex aceto illitus.
 Samia terra ex aqua pota.
 Ophites lapis pro amuleto gestatus.

MATTHIOLI

Myrica fructus potus.
 Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs il-
 litum.
 Gallinaceorum deplumatus podex plage appositus.
 Sordes ex angulis oculorum ceruorum exempta hau-
 sta & illita.
 Cicerum farina cum hyperico decocta & imposita.
 Malua folia cum porris & capis illita.
 Betae nigrae succus cum potus, tum illitus.
 Serpentina radix, ex uino sumpta.
 Scorzonae foliorum, & radicum succus haustus.
 Porri folia melle subacta, & illita.
 Sinapis farina ex aceto imposita.
 Caryophyllorum syluestrium radices ex meraco sumptae.
 Centaurij magni radices succus unciae pondere hau-
 stus, ac etiam vulneri illitus.
 Hyssopum cum sale, & cumino tritum, & ex melle
 vulneri illitum.
 Mentha graeca.
 Hieracij succus ex uino potus.
 Eiusdem folia tosta, thyrsiq; triti, & ex aceto hausti.
 Peoniae radix, uel semen tam potum quam admotum.
 Bistorta & tormetilla radices pota & exterius illita.
 Scabiosa tusa recensque illita.
 Angelica radix cum ruta imposita.
 Staphidis agrariae flores, & folia tum pota, tum illita.
 Melitea terra ex uino pota.
 Antidotum nostrum in praefatione lib. 6. descriptum.
 Potio ex antidoto nostro & aqua uita, ibidem de-
 scripta.
 Oleum nostrum de scorpionibus cordi, & arterijs il-
 litum.
 Allium cum zito tritum ad nauseam usque potum, &
 uomitione reiectum.
 Opopanax potum cum uino, & uomitione redditum.
 Origanum cum uino haustum.
 Centaurium minus cum myrrha, & opij momento
 plage impositum.

VENENORVM

Rumex contrita & cataplasmati modo adhibita.
Theriaca tum pota, tum illita.
Quinta essentia nostra in prefatione sexti libri descri-
pta pota.

MATTHIOLI

Ad Diplosidis morsum.

Antidota omnia quae uiperis moribus succurrunt.
Oleum potum, & uomitione redditum.
Emplastrum attractoria plagae imposita.

DIOSCORIDIS

Ad Haemorrhoidum morsum.

Allium bibitum, & illitum.
Merum copiosius haustum.
Vitium uniferarum folia decocta, & ex melle suba-
cta imposita.

MATTHIOLI

Allium copiose deuoratum } anteaquam crueta sit
Vinum dilutum liberalius potum } urina, et deinde uomitione reddita.
Theriaca deuorata }
Pisces copiosi allio, & oleo perfusi in cibis sumpti.

DIOSCORIDIS

Ad Cerastrum morsum.

Sesamum cum rosaceo inunctum.
Raphani semen ex uino bibitum.
Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

MATTHIOLI

Antidota omnia, quae uiperis moribus conueniunt.

MATTHIOLI

Ad Tarantulae morsum.

Antidota omnia quae phalangiorum ictibus resistunt.
Musica instrumenta & continua tripudia, & saltationes, ad lassitudinem usque.

DIOSCORIDIS

Ad Scolopendrae morsum.

Asphodeli radix, & semen ex uino pota.
Sal ex melle, & aceto illitum.
Ruta syluestris admota. Quin, & bibita ex uino.
Muria acida, fotu adhibita.
Aristolochia ex uino pota.
Serpillum potui datum ex uino.
Calamintha ex mero sumpta.

MATTHIOLI

Cinis ex aceto subactus & uulneri illitus.
Scilla imposita.
Pulegium }
Ruta } ex uino pota.
Mentha }

DIOSCORIDIS

Ad dryini morsum.

Aristolochia cum uino hausta.
Trifolij bituminosi folia in potu sumpta.
Asphodeli radix potui data.
Glandes quaecunque bibita.
Ilicis radices tuse, & icto loco illita.

MATTHIOLI

Antidota omnia quae uiperis moribus conueniunt.
Quercus foliorum succus potus aut stillatitia eorum aqua.

DIOSCORIDIS

Ad natricis morsum.

Origanum tritum, & aqua subactum ex lixiuio, & oleo inditum.

VENENORVM

Aristolochiae cortex minutim contritus cum querna radice, & hordei farina ex melle illitus.
Aristolochiae binae drachmae in potione poscae potae.
Marrubij succus ex uino haustus.
Fauus recens ex aceto sumptus.

MATTHIOLI

Cupressi pilula drachmae pondere una cum baccarum myrti tantundem ex rhodomelle aut uino mulso potae.
Calx uina ex oleo illita.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi, arterijs, & uulneri illitum.

DIOSCORIDIS

Ad cenci morsum.

Lactuca semen cum lini semine illitum.
Satureia cum syluestri ruta, & serpyllo, & asphodeli radice ex uino sumpta.
Gentiana potui data.
Cardamomum deuoratum.

DIOSCORIDIS

Ad muris aranei morsum.

Mus araneus ipse discerptus, & impositus.
Allium cum ficulneis folijs, & cumino illitum.
Absinthium ex uino bibitum.
Chrysogoni radix concisa, & ex aceto imposita.
Galbanum in splenio admotum.
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.
Punica dulcis acini decocti, & inuncti.
Porrum contritum impositum.
Abrotani decoctum ex uino haustum.
Serpillum ex uino potum.
Eruca ex uino sumpta.
Cupressi recentis pilula ex aceto potui data.
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.
Pyrethrum ex uino potum.
Chamaeleonis radix bibita.

MATTHIOLI

Erucae semen tritum, & impositum.
Cuminum cum allio simul cum putamine tuso adhibitum.
Mus ipse araneus laceratus, & impositus.
Radix } Gentiana } ex uino pota, & uulneri illita.
 } Panacis }
Capparis cortex tam potus, quam illitus.
Verbenace rectae succus potus.
Theriaca deuorata.
Mithridatis antidotum insumptum.

DIOSCORIDIS

Ad pastinacae & draconis marini ictum.

Salvia decoctum potum.
Simplicia omnia, quae uiperinis moribus conueniunt.
Absinthij, aut sulphuris ex aceto decocti potio.
Animalia ipsa dissecta suo cuiusque ictui admota.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Ocimum cum polenta, & aceto impositum.
Plumbum conficatum.
Sulphur admotum.

MATTHIOLI

Furfures aceto incocti, & impositi.
Acetum calido fotu adhibitum.
Fermentum acidum ex liquida pice impositum.
Lauri foliorum decoctum haustum.

Marrubium

V E N E N O R V M

Marrubium cum lauri folijs, & echio potum.
 Panacis radix cum salvia deuorata.
 Fici lactis gutta quinq; cū trib. serpylli granis pota.
 Salvia decoctum potum pluribus diebus.
 Scordium ex suo ipsius decocto potum.
 Theriaca deuorata.
 Mithridatis antidotum.
 Quinta essentia nostra cum antidoto nostro parata.
 Anchusa folia
 Quinquefolium
 Rubi flores
 Arctium
 Oxalis
 Lycopsis
 Tordilium
 Chamapitys
 Fagi cortex
 Pastinaca agrestis semen
 Terebinthi fructus
 Phycus marinus
 Smyrnium
 Eryngium
 Libanotis

plagis illita et itus sūpta.

D I O S C O R I D I S

Ad mustelæ morsum.

Eruca comesta, & post eam bibitū uinum odoriferū.

M A T T H I O L I

Vincetoxici radices pota.

D I O S C O R I D I S

Ad basilisci morsum.

Castoreum drachma pondere ex uino potum.

Papaueris succus haustus.

D I O S C O R I D I S

Ad calcidicæ lacertæ morfuram.

Portulaca percocta deuorata & illita.

M A T T H I O L I

Antidota omnia quæ uiperæ morsibus succurrunt.

Portulaca plurima in cibo deuorata.

Vinum myrtite, meracius bibitum.

Acetum calidum cum spongia fotum.

M A T T H I O L I

Ad ammoditæ morsum.

Mentha ex aqua mulsa pota.

Castia odorata } ex frigida pota.

Castoreum

Artemisiæ succus cum aqua potus.

Theriaca Andromachi tum deuorata tum illita.

Medicamenta quæ trahendi uim habent imposita.

D I O S C O R I D I S

Ad canis rabidi morsum.

Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.

Cancrorum fluuiatiliū cinis cochlearium duorum pondere ex gentianæ radice uino, per triduum in uino potus.

Smaridis piscis salsa caro.

Omotarichi piscis salita carnes illita.

Garum omnium piscium fomento adhibitum.

Canis rabidi epar tostum, & in cibo sumptum à metu aquæ præseruat.

Caninus sanguis bibitus.

Canina urina bibita.

Mel bibitum cum rosaceo calido.

V E N E N O R V M

Triticum commanducatum, & appositum.
 Cape cum ruta, sale, & melle mixta.
 Allium cum uino potum, & cataplasmatibus inditum.
 Panaces herculeum pici mistum, & cataplasmatibus additum.
 Fœniculi radices concisæ, & ex melle impositæ.
 Laser impositum.
 Ballote cataplasmatibus modo cum sale illita.
 Melissophyllum cum uino bibitum, & cataplasmatibus inditum.
 Alyssum in edulio contusum.
 Allium syluestre in cibo sumptum, & illitum.
 Salsamentum inditum.
 Succus cyrenaicus.

M A T T H I O L I

Cancrorum fluuiatiliū cinis quadraginta diebus cū gentiana, & thure potus.

Pix brutia cum opopangæ & aceto imposita.

Humani stercoreis stillatitia aqua pota.

Oxylapathi decoctum fotu adhibitum, herbaque ipsa illita, atq; una cum radicibus hausta.

Scorzoneræ radix deuorata, aut eius succus haustus.

Hyppolapathi radix quadraginta diebus pota, atque etiam illita.

Vincetoxici radices quotidie sesquidrachmæ pondere potæ ex cardui benedicti decocto cōtinuis quadraginta diebus.

Angelica radix exterius cum ruta imposita, & nitro in corpus sumpta.

Bitumen Asphaltite drachmæ pondere diebus pluribus continuis ex aqua potum.

Hippocampus marinus ex aceto nigro, & melle subactus tam potus, quàm illitus.

Rumex fotu adhibita.

Theriaca Andromachi deuorata, & uulneri illita.

Potamogetum cum sale exterius illitum.

Artemisia

Absinthium

Allium

Centaurium mi.

Aristolochia

Scordium

Chamedrys

Bryonia

Pulegium

Caprifici cortex contusus & ex aqua potus.

Cauterium actuale inustum.

Mercurius præcipitatus uulneri inspersus.

M A T T H I O L I

Ad hydrophobiam, idest aquæ timorem.

Veratri albi, aut nigri potiones.

Epithymum

Fumaria

Sena

Myrobalana

Elaterium

Agaricum

Rhabarbarum

Centaurium mi.

Genistæ semen

Thapsia

Armenius lapis

in potionib. purgātibus propinata.

Bitumen

VENENORVM

Bitumen iudaicum frequenter ex aqua potum.

Coagulum ^{Leporis} ^{Vulpis} ^{Capreoli} } potum.

Catuli coagulum semel potum.

Ciceris nigri decoctum copiose haustum.

Mithridatis Antidotum.

Theriaca Andromachi.

DIOSCORIDIS

Ad canis non rabidi morsum.

Amygdala amara ex melle exceptus.

Mitulorum caro imposita.

Gobius piscis impositus.

Orobi farina uino macerata indita.

Plantago cataplasmatibus modo adhibita.

Cucumeris folia imposita.

Bulbi cum melle, & trito pipere cataplasmatibus more impositi.

Mentha imposita.

Vrtica utraque cum sale adhibita.

Cynoglossi radix, & folia cum suillo adipe ueteri imposita.

Sambuci, & ebuli folia illita.

Sarmentitius cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI

Hyppolapathi radix trita et ex meraco uulneri illita.

Marrubij folia cum ueteri axungia trita & imposita.

Canis qui momorderit pili excisi et uulneri adalligati.

DIOSCORIDIS

Ad phalangiorum morsum.

Myrica fructus poti.

Myrtus ex mero hausta.

Mori foliorum succus cyathi mensura potus.

Lixiuum ficulnei cineris poti adiecto sale trito et uino.

Cancris fluuiatiles crudi, tritiq; cum asinino lacte poti.

Mullus piscis dissectus, & impositus.

Malua decoctum impositum.

Myrrhis ex uino pota.

Asparagi radicem decoctum haustum ex uino.

Lactuca syluestris bibita.

Coris semen potum in uino.

Hedera succus cum aceto potus.

Abrotanum cum uino bibitum.

Dauci semen ex uino assumptum.

Nigella drachma pondere cum aqua pota.

Aparine ex uino pota.

Melissophyllum cum uino bibitum, & cataplasmatibus more additum.

Phalangij folia, flores, semenque potum.

Iunci marini tenella folia prope radicem erumpentia imposita.

Hyacinthi radix pota.

Semperuivum maius in potu datum.

Aqua maris fotu adhibita.

Punica syluestris radix, quam tenuissime trita, aut aristolochia cum hordei farina, & aceto subacta.

Apiastri decoctum fotu admotum, aut eius folia.

Abrotani

Anisi } semen propinatū Binarū drach-

Cumini aethiopici } marū pōde. cū

Cedrides trita admotae, uel bibita. } hemina uini.

Platani cortex potus.

Cupressi uiridium pilularum admisto uino decoctum.

VENENORVM

Chamaepityos decoctum bibitum.

Trifolij semen propinatum.

MATTHIOLI

Atriplicis succus potus.

Cyani utriusq; folia siue semen ex uino hausta.

Porri folia melle subacta & illita.

Hyeracium ex commisto uino, & aceto potum.

Trifolij bituminosi decoctum fotum.

Acetum calidum cum spongijs uulneri adhibitur.

Sanguinaria trita & illita.

Porrum cum furfuribus, & aceto incoctum, & illitū.

Hordeacea farina ex uino & melle cocta et imposita.

Lauri folia cum ruta adhibita.

Caprillum stercus cum uino impositum.

Amaracus cum syluestri ruta, & cypero ex aceto.

Theriaca Andromachi.

Mithridatis antidotum.

MATTHIOLI

Ad acontiae morsum.

Antidota omnia, quae uiperis moribus resistunt.

Oleum nostrum de scorpionibus plaga, cordi, & arterijs illitum.

Potio ex aqua uitae, & antidoto nostro parata. lege li. 6. praefationem.

DIOSCORIDIS

Ad stellionis morsum.

Sesamum cum rosaceo.

MATTHIOLI

Mithridatis antidotum.

Scorpiones contriti, & illiti.

Oleum nostrum de scorpionibus inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad crocodilorum morsum.

Sal impositum.

MATTHIOLI

Crocodili corij cinis ex aceto illitus.

Hastula regia radices elixa & illita.

Hypericum recens tritum & morsui adalligatum.

DIOSCORIDIS

Ad quadripedum morsum.

Aprinum eparum recens, tifficum bibitum.

MATTHIOLI

Faseoli commanducati & uulneri adalligati.

Fabarum & erui farina melle subacta, & illita.

Abiegna resina calens, cum rosaceo adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad scorpionis ictus.

Cyperus impositus.

Cardamomum ex uino potum.

Amomum ex ocimo illitum.

Lauri bacca ex uino bibita.

Myrti succus ex mero haustus.

Ficus satina lacteus succus plaga instillatus.

Cancris fluuiatiles crud. tritiq; cum asinino lacte poti.

Scorpions ipse tritus, et impositus, uel tostus deuoratus.

Delphinium appositum.

Mullus piscis dissectus, & impositus.

Smaridis piscis salita caro, apposita.

Lacerta dissecta, & apposita dolorem sedat.

Mures domestici dissecti, & impositi.

Fimus } Asini } herbas pascentis uino dilutus haustus

Equi

L. Prins

VENENORVM

Urina humana pota.
 Farina triticea ex aceto, & uino imposita.
 Lychnidis semen cum uino potum.
 Oxylapathi, & oxalidis semen uino, aut aqua potum.
 Sonchi succus comestus, & cataplasmatibus more impositus.
 Intybus more cataplasmatibus adhibitus.
 Phalangium herba pota.
 Lactuca sylvestris bibita.
 Ocimum cum polenta impositum.
 Asphodeli semen, & flores in uino poti.
 Abrotonum in uino potum.
 Sampsuchum ex aceto, & sale impositum.
 Hieracium maius, & minus cataplasmatibus more ap-
 positum.
 Laser oleo dilutum impositum.
 Colus rustica cum uino pipereq; bibita et manibus ge-
 stata dolorem punctura omnino fugat.
 Melissophylli folia adhibita.
 Polemonij radix alligata.
 Rubi flos, & mora.
 Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
 Chamæsyces succus illitus.
 Scorpioides illita.
 Heliotropium potum cum uino, & illitum.
 Aqua maris fotu imposita.
 Sulphur ignem non expertum, cum resina terebinthi-
 na exceptum admotum.
 Calamintha trita illita, uel cum posca, fota.
 Galbanum splenij more ductum impositum.
 Hordei farina cum uino parata.
 Ruta decoctum fotu adhibitur.
 Trifolium tritum iniectum.
 Cupressus cum uino & ruta.
 Peucedani succus haustus.
 Pulegij } decoctum potum.
 Gentianæ }
 Aristolochia præsertim cortex drachmarum duarum
 pondere.
 Sal cum lini semine.
 Sapphirus lapis illitus.

MATTHIOLI

Mumia ex mero hausta, quin et illita, cum receti butyro
 Citrij semen potum & appositum.
 Pontice nuges in cibis sumptæ, tum quoque in cingu-
 lo gestatæ.
 Pastinacæ semen potum.
 Oleum nostrum de scorpionibus, uulneri, cordi, & ar-
 terijs illitum.
 Serpyllum }
 Althææ radix } pota.
 Elaphoboscum }
 Blitum ex uino sumptum.
 Atriplicis succus potus, & ipsa herba illita.
 Cyani utriusq; folia sine semine ex uino decocta, et pota
 Porri folia melle subacta, & illita.
 Sinapis farina aceto subacta, & illita.
 Asphodeli radix decocta & plagæ admota.
 Gentiana hausta.
 Achates lapis gestatus, ut carnem tangat.
 Cochlea hortulana contusa, & illita.
 Terreni uermes triti, & impositi.

VENENORVM

Cancer fluminalis tritus, & potus ex uino.
 Verbenaca recta tum pota tum illita.
 Cuminum cum melanthij, & uiticis semine drachma
 pondere potum, ex uino.

DIOSCORIDIS

Ad uespasum, & apium ictus.

Lauri folia trita, & illita.
 Malua concisa ex oleo imposita.
 Sisymbrij folia imposita.
 Althææ decoctum ex posca bibitur.
 Sal cum sepo uitulino adhibitur.

MATTHIOLI

Asparagus tritus, & cum melle illitus.
 Bubulum stercus cum posca illitum.
 Sesamum cum posca.
 Muscæ contrita, & illita.
 Thymbra }
 Melissophyllum } illita.
 Sisymbrium }
 Momordica oleum inunctum.
 Ferrum in quo Strombi conchylij imago exculpta fue-
 rit icto loco superposito.

DIOSCORIDIS

Ad fuganda animalia uenenosa.

Iuniperi accensa fumus.
 Cedrides peruncto corpore adipe uel medulla ceruina
 excepta.
 Viticis folia suffita, uel substrata.
 Cancris fluminales crudi cum ocimo triti, scorpionib.
 admoti.
 Ceruinum cornu crudum incensum, suffitumq;
 Cerui, & Elephantis adeps inunctus.
 Ceruina medulla.
 Nasturtium suffumigatum.
 Abrotonum stratum, suffitumq; incensum.
 Origani folia stratis subacta.
 Dictamnium olfactum omnia, quæ ictu aut morsu ue-
 nenum relinquunt, enecat.
 Calaminthæ suffitus.
 Peucedani suffitus.
 Lysimachia incensa fugat serpentes, & muscas.
 Nigellæ suffitus.
 Polium utrumque incensum, stratumque.
 Conyze suffitus.
 Gazates lapis suffitus.

MATTHIOLI

Veteramentorum suffitus.
 Scordium substratum & suffitum.
 Bitumen suffitum.
 Succinum suffitum.
 Assa fatida suffita.
 Castoreum suffitum.
 Ceruina ungula suffita.
 Cerui corium in terra stratum.

DIOSCORIDIS

Ad uenena omnia.

Phu antidotis insertum.
 Cinnamomum potum.
 Pix liquida cyathi mensura in eclegmate ex melle
 data.
 Cedrides antidotis impositæ.
 Nuges iuglandes cum ruta, & ficis præsumptæ.

Quinquesolij

VENENORVM

Quinquefolij radice succus bibitus.
Coagulum leporinum potum.
Epipactis hausta.
Castoreum bibitum.
Calamintha præpota.
Mustela salite, & in umbra exiccata puluis cū uino.
Mustela uentriculus coriandro factus, et inueteratus.
Canicula lac primi partus potum.
Eryngium cum uino potum.
Butyrum deficiente, oleo haustum.

Sanguis $\left\{ \begin{array}{l} Anseris \\ Anatis \\ Hædi \end{array} \right\}$ antidotis commistus.

Vrina ipsiusmet infirmi pota.
Semen raparum haustum.
Ruta semen acetabuli pondere cum uino potum.
Napi semen potum.
Malua decoctum cum suis radicibus frequenter potū crebroque reiectum.
Brassica semen antidotis impositum.
Irionis semen haustum.
Laserpitium potum.
Agaricum drach. pondere cum diluto uino sumptum.
Chameleonis albæ radix pota cum uino.
Spina alba in amuletum congesta, colloq; suspensa.
Abrotani semen cum uino potum.
Ruta cum inglandibus nucibus, & caricis sumpta.
Apy decoctum potum.
Marrubij folia bibita.
Betonice folia drachmæ pondere in uino bibita.
Tribuli terrestris succus haustus cum uino.
Polemonie radix in uino bibita.
Smilacis asperi acini prius, postre sumpti.
Acetum tepidum bibitum.

Terra $\left\{ \begin{array}{l} Lemnia \\ Samia \end{array} \right\}$ ex aqua hausta.

MATTHIOLI

Iridis radix pota.
Imperatorie herbe radix sumpta.
Phu radix hausta.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factij liquores.
Helenium.
Myrrha.
Mumia cum tribulo marino, & assa fætida sumpta.
Dictamni albi radices quoquo modo sumptæ.
Quernarum glandium decoctum in potu sumptum.
Cirrurum malorum semen haustum.
Oleum nostrum de scorpionib. cordi, & arterijs illitū.
Castoris urina.
Ceruini cordis os.
Napi semen haustum.
Cyani utriusq; folia, siue semen hausta ex uino.
Scorzonæ radix, aut eius & foliorū succus haustus.
Caryophyllorū flores saccharo assernati, intus sumpti.
Zedoaria deuorata, uel in potu hausta.
Dictamnus albus
Imperatoria
Vincetoxicum
Scordium
Carduus benedictus
Hypericum

$\left\{ \begin{array}{l} Imperatoria \\ Vincetoxicum \\ Scordium \\ Carduus benedictus \\ Hypericum \end{array} \right\}$ quouis modo insumpta.

VENENORVM

Bistorta & Tormentilla decoctum potum.
Consolidæ regalis flores.
Angelica.
Quinta essentia nostra hausta.
Lapis bezabar octo granorum pondere sumptus.
Melitea terra pota.
Antidotum nostrum magnum in præfatione lib. sexti descriptum.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ, eodem in loco descripta.

MATTHIOLI

Ad ueneficia.

Herba paridis semen drachmæ pondere quotidie potum ad uigesimum diem usque.
Argentum uiuum pro amuleto suspensum.
Lapis aetites gestatus.
Vpua auis cor suspensus.
Leporis cor in aluta gestatus.
Lupinus oculus dexter gestatus.
Scilla super limine ianua suspensa.

DIOSCORIDIS

Ad leporem marinum.

Cedria contrita cum uino hausta.
Cancris fluuiatiles cum suo iure elixi, & comesti.
Lac asininum $\left\{ \begin{array}{l} Passum \end{array} \right\}$ continuè datum.
Malua radicum decoctum haustum.
Cyclamini radix cum uino bibita.
Veratrum nigrum $\left\{ \begin{array}{l} drachmæ pondere data cū mul- \\ sa, & mali punici acinis. \end{array} \right.$
Scammonij succus $\left\{ \begin{array}{l} Anserinus sanguis tepidus haustus. \\ Alismatis drachma una, uel altera adhibita. \end{array} \right.$

MATTHIOLI

Humanus sanguis calens potus.
Humanum lac ab ipsis mammis exuctum.
Vulpis caro inassata, & deuorata.
Theriaca diateffaron, tribus diebus pota.

DIOSCORIDIS

Ad rubetam ranam.

Testudinis marinae sanguis cum leporis coagulo, & cymino bibitus.
Alismatis radix unius, uel duarum drachmarum pondere in uino pota.
Merum largius potum, & uomitu redditum.
Arundinis $\left\{ \begin{array}{l} Cyperi \end{array} \right\}$ radice binæ drachmæ potæ.

MATTHIOLI

Eryngij radix ex ranarum comestibilibus iure pota.
Antidotum nostrum magnum in præfatione lib. sexti descriptum.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs illitum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.
Testudinis marinae sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ in lib. 6. præfatione descripta.
Smaragdi puluis scrupuli pondere ex uino potus, & subinde intret æger nudus in mulum, aut equum

L 2 recenter

recenter exenteratum, ibique conclusus moretur
donec deferuescat cadauer.

Rhabarbarum }
Diacurcuma } pota.
Dialacca }

Lapis in rubeta ipsius capite inuentus potus.

DIOSCORIDIS

Ad buprestes, & pinorum erucas.

Oleum } Irinum } potum.
 } Melinum }

Carica comesse, & earum decoctum ex uino.

Palmula in cibo sumpta, uel trita ex mulso, aut lacte
pota.

Pyra omne genus in cibum sumpta.

Humanum lac bibitum copiose.

MATTHIOLI

Antidota omnia, quæ cantharidum noxa subueniunt.

DIOSCORIDIS

Ad epotas hirudines.

Muria in sorbitionibus data.

Cyrenaicus succus potus.

Laserpitij folia ex aceto hausta. Quin & succus ex
aceto gargarizatus.

Beta folia cum aceto bibita.

Niuis glebula cum aceto sumpta.

Cimices ex uino acetore poti.

Acetum cum sale potum.

Nitrum ex aqua gargarizatum.

Atramentum sutorium aceto dilutum & gargarizatum.

MATTHIOLI

Salicis decoctum, aut lixiuum ex ipsius cinere para-
tum potum.

Alumen in lixiuo dissolutum gargarizatum.

Sal ammoniacum aqua dilutum & gargarizatum.

Quinta essentia nostra pota.

Oleum è calcantho semisrupuli pondere haustum.

DIOSCORIDIS

Ad epotas cantharidas.

Halica

Oryza

Tragij

Malua

Sem. lini

Semen fenigræci

Althæa

Nitrum ex hydromelite potum.

Nuclei pinei ex uino sumpti.

Cucumeris semen contritum, ex mulso, aut lacte haustum.

Anserinus adeps ex passo potus.

Samia terra, quæ aster appellatur ex defruto hausta.

Pulegium tritum ex aqua potui datum.

Lac potum.

Vinum dulce liberalius bibitum.

Thuris cortex ex passo sumptus.

Rosaceum cum Irmo ex ruta decocto sumptum.

Vitis recentis ramuli detriti, & ex passo hausti.

Ius esculentum omnium adipum.

MATTHIOLI

Lac humanum ex uberibus ipsis exuctum.

Butyrum crudum recēs, eclegmatis modo delinctum.

Psyllij, cydoniorum malorum, maluaq; seminis spissa-
mentum.

Lactuca

Portulaca

Cucumeris

Cucurbita

Papaueris

Lactuca

Peponum

Cucumeris

Cucurbita

Anguria

} succus potus.

} seminum cremor lacteus ex halicaca
bi solani aqua paratus potus.

Halicacabi bacca decem aut duodecim confacta, &
ex aqua portulacæ, aut hordeacea ptissana pota.

Amygdalinum dulce selibra pondere potum.

Oleum è pineis nucleis

Oleum è papaueris semine } copiose haustum.

Malua

Althæa

Cucurbita

} stillatitia aqua abundè pota.

Theriaca deuorata.

Mithridatis antidotum.

Antidotum è pineis nucleis comm. de cantharidibus
descriptum.

Antidotum è lemnia terra.

Oleum è momordica syphone in penis meatu infusum.

Balneum ex ibisci, malua, uiolarum, psyllij, feno-
græci, hordei, & hyosciami folijs, & seminibus
paratum.

Oui album cum succis frigidis iniectum.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concretum.

Coagulum leporinum epotum.

Acetum tepidum potum, & uomitu redditum.

Grossi lacteo succo turgentes ex posca sumpti.

Nitrum per sese potum.

Coagulum omne ex aceto, & laserpitij radice, aut la-
sere haustum.

Brassica semen ex lixiuo ficulnei cineris potum.

Conyza semen cum pipere ex aceto haustum.

Rubi succus ex aceto potui datus.

Hordeacea farina uentriculo, & aluo ex aqua mulsa
inuncta.

Thymum ex uino haustum.

Calamintha folia arida pota.

MATTHIOLI

Caprifici lac potum.

Chelidonij maioris succus haustus.

Napi semen ex aceto bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad salamandram.

Resina pinea in delinctu.

Galbanum ex melle deglutitum.

Nuclei pinei contriti, ex ainge decocto poti.

Vrtica cum lilys ex oleo decocta, & pota.

Testudinis marina, et terrestis oua, cocta, et deuorata.

Ranarum ius, in quo eryngij radix fuerit cocta,
potum.

MATTHIOLI

Theriaca

Mithridatis antidotum

Terebinthina resina

Vrtica semen

Cupressi folia

} pota.

VENENORVM

DIOSCORIDIS

Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum passo aut oxymelite potum.
Bubulum lac haustum, quin. & asininum largius potum.
Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.
Malicorium haustum.
Serpillum ex lacte decoctum bibitum.
Sanguinalis herba succus potui datus.
Vitis recentium uiticularum succus bibitus.
Rubi succus in potu sumptus.
Ferula recentis medulla ex uino sumpta.
Myrti bacca tusa, & aqua macerata, & in liquorem soluta, pota.
Castaneorum media tunica trita, & cum sanguinarie succo epota.
Origanum cum lixiuo bibitum.
Simplicia omnia, quae fungis aduersantur.

MATTHIOLI

Lac { Humanum }
Bubulum } potum.
Asininum }
Dictamnium duarum drachmarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS

Ad solanum somnificum & manicum, & Dorichnium.

Aqua mulsa copiose sumpta.
Lac caprillum }
Asininum } potum.
Amygdala amara deuorata.
Conchilia omnia, tam cruda quam tosta deuorata.
Locuste marinae, quin & Gammari in cibum sumpti, & eorum iuscula pota.

MATTHIOLI

Antidota omnia quae opio aduersantur.
Quinta essentia nostra comm. de uino descripta.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uita, in praefatione libri sexti descripta.

DIOSCORIDIS

Ad hyoscyamum.

Mori cortex potus.
Aqua mulsa largius ebibita.
Lac omne praesertim asininum potum.
Ficuum aridarum decoctum bibitum.
Nuclei pinei deuorati.
Cucumeris semen ex passo potui datum.
Vinum falsum cum suillo recenti adipe, & passo potum.
Vrtica semen ex aqua sumptum.
Nitrum ex aqua haustum.
Cichorium deuoratum.
Sinapis quoquo modo sumpta.
Nasturtium
Raphanus }
Sapa } ex uino sumpta.
Allium }

MATTHIOLI

Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Antidotum nostrum magnum.
Piper longum.
Pistacea largius deuorata.
Meracum a uomitu potum.
Absinthium. Castoreum.

VENENORVM

Ruta

Lauri bacca, & folia }
Defrutum } ex meraco hausta.
Vrtica semen }
Cardamomum }

DIOSCORIDIS

Ad aconitum.

Leporinum }
Hadinum } coagulum ex uino potum.
Vitulinum }
Chamaepityos decoctum haustum.
Scoria ferri ex aceto mulso sumpta.
Origani
Ruta }
Marrubij } decoctum cum uino absinthite potum.
Absinthij }
Sedum maius
Abrotanum }
Chamelea } ex uino absinthite pota.
Aiuga }

Opobalsamum drachmae pondere ex melle, uel lacte cum castoreo, pipere, & ruta aequis ponderibus ex uino potum.

Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens restinctum fuerit, potum.

Callinae ius ex lixiuo & uino paratum potum.

Bubularum carniū praepinguia iura cum uino sumpta.

MATTHIOLI

Eryngij radix ex ranarum comestibilibus uel Anserino iure pota.

Lemnia sphragis duarum drachmarum pondere ex calida aqua pota & uomitione reddita.

Theriaca Andromachi a uomitu hausta ex uino in quo gentiana decocta fuerit.

Antidotum nostrum magnum in praefatione sexti libri descriptum deuoratum, aut ex uino haustum.

MATTHIOLI

Ad napellum.

Lapidis Bezahardici septem grana ex albo meraco.

Napi, aut rapi semen potum.

Butyrum bubulum coctum, & saepe ac large cum uino sumptum.

Glandium putaminum decoctum ex uino paratum.

Diambari diamoschi; puluis potus.

Moscus ambarumque per sese, & cum Lemnia terra ex uino pota.

Capparis radices contritae, & haustae.

Mus qui napelli ipsius radices depascitur siccatus & ebibitus.

Antidotum e muscis napelli flores depascentibus.

Vide lib. 6. Napelli commentarium.

Smaragdus in puluerem tritus duarum drachmarum pondere haustus.

Oleum nostrum de scorpionibus cordi, arterijs, atque naribus replicatis saepe uicibus inunctum.

Puluis serui principis Ferdinandi Archiducis Austriae, quo non nullos qui Napellum sumpserunt sanatos uidimus.

DIOSCORIDIS

Ad taxum.

Acetum calidum potum, & uomitu redditum.

Simplicia omnia, quae cicutae resistunt.

VENENORVM

MATTHIOLI

Medicamenta omnia ad cicutam facientia.
Theriaca Andromachi.
Antidotum nostrum magnum in præfatione sexti lib.
descriptum.

DIOSCORIDIS

Ad toxicum.

Sanguis { Hircinus }
 { Caprillus } frigus, & in cibis sumptus.
 { Leporinus }
 { Cervinus }
 { Caninus }

Galbanum cum myrrha ex uino haustum.
Quinquefolij radix pota.

Roboris {
Fagi } cortex tritus ex lacte haustus.
Ilicis }

Cotonea mala deuorata, aut cum pulegio, & aqua
bibita.

Amomum {
Carpobalsamum } ex uino haustum

MATTHIOLI

Lapis bezabar octo granorū pōdere ex uino haustus.
Napi, aut rapi semen potum.
Tormentille radix hausta.
Glandium omphacides siue putamina ex lacte hausta
Malorum cydoniorum uinum potum.
Cubebe deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad opium & corniculatum papauer.

Mel ex rosaceo calido bibitum.
Origanum cum passo aut oxymelite haustum.
Alisnatis radix duarum drachmarum pondere ex ui
no pota.
Acetum bibitum, & uomitu redditum.
Sal cum oxymelite sumptum.
Meracum uinum cum absinthio, & cinnamo. haustū.
Nitrum ex aqua potui datum.
Origanum cum lixiuio, aut passo potum.
Rutæ syluestris semen cum pipere, & panace ex ui
no sumptum.
Piper cum castoreo ex aceto mulso, uel cum satureia
aut origani decocto ex uino bibitum.
Pinguia iura in potu sumpta cum uino aut passo.
Ossium medulla ex oleo pota.

MATTHIOLI

Artemisia recēs deuorata, aut foliorū succus haustus.
Quinta essentia nostra cap. de uino descripta.
Laserpitij lachryma pota.
Castoreum ebibitum.
Theriaca sagzanea deuorata.
Mithridatis antidotum ex uino potum.
Moschum {
Ambarum } olfactum
Ellebori albi puluis naribus inditus.
Sulphuris suffitus.

DIOSCORIDIS

Ad cicutam.

Absinthium ex uino bibitum.
Origanum cum passo, aut oxymelite potum.
Acetum bibitum, & uomitu reiectum.
Meracū uinū largius epotū, et per interualla repetitū

VENENORVM

Lactum bubulum, tum asininum potum.
Castorium cum ruta, & mentha ex uino sumptum.

Amomi {
Cardamomi } uncia pota.
Styracis }
Piper cum urtica semine ex uino haustum.
Lauri folia potui data.
Laser ex oleo, uel passo potum.
Passum per se largius ebibitum.

MATTHIOLI

Apij semen ex uino potum.
Iridis radix potui data.
Seseli Massiliense ebibitum.
Nitrum ex copioso aqua potum.

DIOSCORIDIS

Ad ixiā.

Absinthium ex uino bibitum.
Origanum ex uino sumptum.
Acetum potum, uomituque reiectum.
Rutæ syluestris semen {
Laserpitij radix } pota.
Tragorigani decoctum haustum.
Resina terebinthina deuorata.
Nardus Indica potui data.
Castoreum {
Laserpitium } oboli pondere sumpta.
Nuces inglandes cum resina, castorio, & ruta trita,
ita ut singula drach. pondus æquet ex uino hausta.
Chamelææ {
Thapsia } succus scillici pōde. ex aqua mul. haustus
Absinthij }

MATTHIOLI

Theriaca Andromachi { ex absinthij pontici deco-
Mithridatis antidotum } cto, pota.
Saccharum ē floribus borraginis buglossive paratū,
additis corallio, margaritis, moscho, ambaro, &
pretiosorum lapidum fragmentis.
Rosaceum cum aceto sincipiti illitum.
Thlaspi semen potum.
Beta succus ebibitus.
Triticeæ ptissanæ cremor ex passo potus.
Absinthij dilutum potum.
Nitrum ex mulso haustum.
Lac recenter mulsum à uomitu copiose potum.

DIOSCORIDIS

Ad coriandrum.

Merum per sese, uel ex absinthio potum.
Oleum potum.
Oua in oleo exinanita, & ex muria liquefacta deuo-
rata.
Muria epota.
Passum ex lixiuio assumptum.
Gallarum, & anserum ius copiose salsum, haustum.

MATTHIOLI

Theriaca ex mero pota.
Vincetoxici radices potui data.
Diamoschum {
Diambarum } in potionibus.

DIOSCORIDIS

Ad psyllium.

Simplicium omnia quæ coriandro aduersantur.

MAT-

VENENORVM

MATTHIOLI

Theriaca hausta.

Vincetoxicum ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad herbam fardoniam.

Aqua mulsa liberalius pota.

Lac affatim bibitum.

Aqua calida fotu adhibita. Quin etiam & oleum.

MATTHIOLI

Vinum dulce potum ad ebrietatem usque ut inde dormiant affecti.

Castoreum e dulci uino potum.

Melissophylli succus ex aceto sumptus.

Oleum de	Lilio	{	occipitio, cernici, & spinali medulla illitum.
	Castoreo		
	Vermibus		
	Costo		
	Hypericone		
	Vulpinum		

Vnguentum { Aragon } eodem modo usurpatum.

DIOSCORIDIS

Ad mandragoram.

Aqua mulsa copiose pota, & uomitu reiecta.

Nitrum cu absinthio ex dulci uino, aut passo sumptu.

Rosaceum cum aceto capiti perflusum.

Eupatorium

Piper

Sinapi

Castorium

Ruta

Lucernarum extinctarum fumus olfactus.

MATTHIOLI

Coriandri semen { ex qua calida potum.

Pulegium

Origanum ex frigida ebibitum.

Veratri albi puluis naribus inditus.

Cantharides ex fermento occipitio adalligatæ.

DIOSCORIDIS

Ad fungos malos.

Fimus gallinae cum aceto bibitus.

Mel ex rosaceo calido potum.

Raphanus deuoratus, uel potui datus.

Absinthium cum aceto bibitum.

Melissophylli folia cum nitro bibita.

Lixiuum sarmentitij cineris ex acida muria potum.

Satureia feruefacta, haustaque.

Origani iusculum potui datum.

Acetum calidum potum, & uomitu reiectum.

Atramentum sutorum ex aqua potum.

Sal cum oxymelite bibitum.

Pyrastris folia pota, deuorataque.

Oua gallinacea cum aristolochia drachma ex posca deuorata.

Panacis radix, & semen ex uino pota.

Fex uini cremata ex aqua pota.

Sinapis bibita.

Nasturtium comestum.

MATTHIOLI

Myrti frondes, cu baccaru semine trita, & insumpta.

Brassica succus potus.

Porrum sub cineribus coctum haustum, & comestum.

VENENORVM

Pyri syluestris cinis potus, quin & ligni ramenta.

Pyra syluestria deuorata, aut cum ipsis fungis elixa.

Quinta essentia nostra pota.

Raphani domestici succus potus.

Rutæ folia deuorata.

Origanum. Mel.

Theriaca ex aceto acerrimo pota.

Vinum generosum in quo piper conserbuerit.

Allium crudum deuoratum.

Murinum stercus ex uino potum.

Oleum cum anatis adipe clystere infusum.

Ricinum oleum uentri illitum.

Scammonium ultimo loco potum.

Diapipereos, aut diacyminum, aut diagalanga, aut diamoschum pota.

DIOSCORIDIS

Ad gypsum.

Origanum cum passo, aut oxymelite potum.

Malua decoctum potum. Quin & toto corpori inspersum.

Oleum bibitum.

Aqua mulsa bibita.

Caricarum decoctum potum.

Lixiuum e ficulneo, aut sarmentitio cinere paratum, cum uino copiosiore haustum.

Origanum cum lixiuio, aut aceto, aut passo sumptum.

Quinetiam & thymum.

Simplicia omnia quæ fungis resistunt.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ cerussa & fungorum noxa opitulantur.

Malua, althæa, scenogræci, & lini seminis decoctum potum.

Aqua egelida cu butyro pota, & uomitione reiecta.

Mithridatis antidotum ex meraco duarum drachmarum pondere a uomitu bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad cerussam.

Amaracinum { oleum potum.

Irinum

Vlmi liquor potus.

Persicorum nuclei ex ptisana poti.

Caricarum { decoctum haustum.

Maluarum

Lac calidum bibitum.

Sesamum tritum ex uino sumptum.

Lixiuum ex sarmentitio cinere haustum.

Columbina oua cum thure pota.

MATTHIOLI

Scammonium ex mulsa aqua potum.

Medicamenta quæ suapte natura urinam pellunt.

Oleum lilinum ex hydromelite potum, & uomitione redditum.

Atriplicis rapique semen ex mulso potum, & uomitu reiectum.

Brassica decoctum absque sale cum oleo infusum.

Theriaca.

Mithridatis antidotum.

Vinum album meracum liberalius potum.

MATTHIOLI

Ad arsenicum sublimatum.

Butyrum frequenter sumptu, frequenterq; reiectum.

Asininum

VENENORVM

Asininum lac potum.
Rapi semen bibitum.
Mucago ex psyllij, maluae, & cydoniorum semine parata, & pota.
Amygdalinum oleum potum.
Pinguum gallinarum ius copiose haustum.
CrySTALLUM in tenuissimū puluerem tritum drachma pondere ex dulci amygdalino oleo potum.

DIOSCORIDIS

Ad argenti spumam.
Hormini sylvestris semen potum.
Myrrha bibita.
Absinthium
Hyssopum
Apij semen
Piper
Ligustri flores

ex uino pota.

Palumborum aridum finum cum nardo ex uino potū.

MATTHIOLI

Butyrum cum mulsā potum, & uomitione reiectum.
Gallinarum & anatum adeps ex hydromelite potus & uomitu redditus.
Amygdalinum oleum copiose potum.
Hydromel chystere infusum.
Apij succus uentriculo inunctus.
Butyrum uentri illitum.
Lathyrus semen drachmarum duarū pondere haustū.

DIOSCORIDIS

Ad argentum uiuum.
Lac copiose potum, & uomitu reiectum.
Simplicia omnia, quae faciunt ad argenti spumam.

MATTHIOLI

Lac bubulum cum suo butyro potum.
Amygdalinum oleum ebibitum.
Aurum in puluerem subtiliter tritum potum.

MATTHIOLI

Ad argentum uiuum sublimatum praecipitatumq; & cinnabarim.
Lac bubulum cum suo butyro potum, & uomitione redditum.
Antidota omnia quae ad cantharidum noxam faciūt.

DIOSCORIDIS

Ad calcem, sandaracham, & auripigmentum.
Lac ex aqua mulsā potum, & uomitu reiectum.
Carnium iura pingua hausta.
Althae } decoctum ad spissitudinem redactū potum.
Maluae }
Tragi herbae semen potum.
Seminis lini decoctum potui datum.
Oryza decoctum potum.

MATTHIOLI

Lac abunde potum.
Butyrum
Ius carniū pinguium
Animalium pinguedines
Medicamenta alium lubricantia

copiose pota.

Seminis
Maluae
Althae
Psyllij
Lini
Fenugraeci

mucagines.

Antidota omnia quae ad cantharidum noxam faciūt.

VENENORVM

MATTHIOLI

Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce
Oleum ē pineis nucibus
Oleum ē nucibus indicis
Oleum ē papaueris semine
Butyrum crudum recens
Bubulum ouillumque lac
Violaceum oleum
Hordeacea ptissana.
Pinguum carniū ius
Suillus, & anserinus adeps
Cerebrū tā quadrupedū quā uolatiliū
Ossium medulla

glacie refrigerata & pota.

copiose sumpta.

MATTHIOLI

Ad staphidem agriam.

Amygdalarum dulcium oleum, admisto copioso hydromelite.
Medicamenta omnia quae catharidū noxa auersantur.
Theriaca Andromachi pota.
Mithridatis antidotum.
Antidotum nostrum in lib. 6. praefatione descriptum.

MATTHIOLI

Ad scyllam malam.

Lac in quo calybs candens extinctus fuerit potum.
Onorum uitelli in aceto decocti, deuorati.
Carnium pingua iura pota.
Butyrum crudum ac recens, copiose sumptum.
Extrema iuuenum quadrupedum membra elixa & deuorata.

MATTHIOLI

Ad flammulam.

Bubulum lac à uomitu, & chystere, potum.
Amygdalinum dulce
Oleum
E pineis nucleis
Papaueris semine
Ex Indica nuce

potum.

Semen
Lini
Maluae
Althae
Psyllij
Cydoniorum

spissamenta pota.

Pingua carniū iura hausta.
Halicacabi bacca deuorata.

MATTHIOLI

Ad urticae semen.

Medicamenta omnia quae scyllae noxa resistunt.
Malorum cydoniorum semi. contusa, & ex calida aqua pota.

MATTHIOLI

Ad dracunculi semen.

Butyrum crudum recens haustum.
Hordeacea farinae pulicula additis saccharo, penidij, amygdalino oleo, aut recenti butyro.
Pingua carniū iura hausta.

MATTHIOLI

Ad rhododendrum.

Fenugraeci decoctum potum.
Dactyli deuorati.
Vitici semen, aut folia, aut eorum decoctum potum.
Carica ex melle, aut iulapio sumpta.
Defrutum potum.

Pingua

VENENORVM

Pinguia omnia deuorata .
Diacastoreum potum duarum drachmarum pondere .
Iuniperi bacca pari pondere pota .

MATTHIOLI

Ad azadaracht .

Theriaca Andromachi
Mithridatis antidotum } *ex uino pota .*
Antidotum nostrum
Medicamenta omnia quæ nerio conueniunt .

MATTHIOLI

Ad uomicas nuces .

Butyrum copiosè deuoratum à uomitu .
Vinum meracum copiosum additis pipere , pyrethro .
lauri baccis , cinnamomo , & castoreo à uomitu
epotum .

Ea omnia quæ opij noxam superant .

MATTHIOLI

Ad sanguinem menstruum .

Margaritæ drachmæ pondere ex aqua melissophylli
pota .
Balneum tepentis aquæ .
Theriaca Andromachi drachmæ pondere ex sum-
ria aqua quotidie pota .
Viperei pastilli scrupuli pondere hausti .

MATTHIOLI

Ad fel Leopardi .

Antidota quæ napello epoto , et uipereis morsibus au-
xiliantur .
Antidotus Auicennæ è lemmia terra . Vide libro 6 .
comm. de taurino sanguine .

MATTHIOLI

Ad uipereum fel .

Butyrum decoctum potum .
Theriaca Andromachi
Mithridatis antidotus } *ad uomitu sumpta .*
Viperei pastilli
Antidotum nostrum
Moschum
Ambarum
Diamoschum
Diambarum
Oleum nostrum de scorpionibus cordi , & arterijs sepe
inunctum .

Quinta essentia nostra lib. 6. in præfatione descripta .

MATTHIOLI

Ad canis pfcis fel .

Butyrum bubulum cum gentianæ radice , cinnamomo ,
& leporis coagulo potum .
Oleum odoratum quodlibet corpori uniuerso illitum .

MATTHIOLI

Ad cati cerebrum .

Terra lemmia ex oleo pota , & uomitione reiecta se-
mel in septimana .
Diamoschum quotidie sumptum horis quatuor ante
cibum .
Moschum per sese semisrupuli pondere ex uino plu-
ries potum .

MATTHIOLI

Ad uenenum caudæ cerui .

Butyrum bubulum potum & uomitione reiectum .
Smaragdi puluis semisrupuli pondere à uomitu ex ui-
no potum .

VENENORVM

Pistacia & ponticæ nuces in cibis largius deuorata .
Oleum è citri semine pressum , toti corpori illitum .
Theriaca Andromachi duarum drachmarum ponde-
re ex uino pota .

Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs in-
unctum .

Antidotum nostrum magnum in præfatione . 6. lib. de
scriptum .

MATTHIOLI

Ad quadrupedum quorundam sudorem .

Butyrum siue oleum potum , & uomitione reiectum .
Vinum cum rosaceo à citata uomitione potum .
Rhabarbarum semidrachmæ pōdere sumptum addito
fosbitij salis momento .

Theriaca ex terra lemmia Auicennæ .

MATTHIOLI

Ad castoreum malum .

Butyrum bubulum } *pota & uomitione reiecta .*
Aqua mulsa
Diamoron } *a uomitu cum saccharo potus .*
Limonum succus
Citrij mali succus
Coriandri semen tostū duarum drac. pondere haustū .

MATTHIOLI

Ad plumbis scobem .

Antidota omnia quæ ad argenti spumam faciunt .

MATTHIOLI

Ad ferri scobem , & scoriam .

Lac recenter mulsū potum .
Medicamenta ualenter aluum soluentia ab epoto la-
te sumpta .
Butyrum tam diu potum quousque intestinorum dolo-
res cedant .

MATTHIOLI

Ad lapidem magnetem .

Auriscobes in tenuissimum puluerem trita . & pota .
Smaragdi puluis potus nouem diebus .
Lac , & amygdalinum oleum clystere infusum .

MATTHIOLIA

Ad æris squamam .

Mulsa pota , & uomitione reiecta .
Balneum ex hyrcorum capitum , & cochlearum iure
paratum .
Mentha succus potui datus .
Rosaceum calidum uentriculo inunctum .
Acori radices trium drachmarum pondere pota .
Lemnia terra drachmæ pondere ex uino albo hausta .
Corallium rubrum drachmarum duarum pondere ex
uino ebibitum .

MATTHIOLI

Ad æruginem .

Medicamenta , & antidota omnia quæ ad æris squa-
mam conferunt .

MATTHIOLI

Ad risagallum .

Medicamenta , & antidota omnia quæ argenti uiui
sublimati , arsenici , & æruginis noxæ aduersantur .
Amygdalinum oleum toti corpori illitum .
Violaceum iulapium ex ptissana hordeacea potum .
Oleum è pineis nucleis et Indica nuce pressum selibra
pondere potum .
Antidota omnia quæ cantharidibus conueniunt .

MAT-

VENENORVM

MATTHIOLI

Ad elleborum album.

Mulsa cum butyro pota, & uomitione reiecta.

Nymphææ flores duarum drachmarum potere poti.

Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI

Ad elleborum nigrum.

Absinthium in uino potum.

Anisi semen bibitum.

Nardus Indica una cum castoreo pota.

Cassius recens

Mel

Butyrum

Pinguia

Passum

Lemnia terra ebibita.

Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI

Ad euphorbium.

Butyrum potum.

Oleum amygdalinum.

Pinguia omnia.

Aqua { Solani hortensis }
 { Violarum } pota.
 { Nymphææ }

Seminis { Maluæ }
 { Althææ } mucago pota.
 { Psyllij }
 { Cydoniorū malorum }
 { Lini }

Lac acidum.

Caphura ex aqua rosacea bibita.

Punicorum malorum uinum

Anguria. Cucumis

Cucurbita

Malorum acidorum succus

Ptissana hordeacea

Citri semen ex uino helenij potum.

MATTHIOLI

Ad turpetum & tithymalos.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.

Theriaca Andromachi ex uino pota in quo Cretense dictamnium incoctum fuerit.

Mumia sepulchrorum drachm. pondere ex meraco hausta.

MATTHIOLI

Ad scamonium.

Lac a quo demptum fuerit butyrum potum.

Cotoneorum malorum succus bibitus.

VENENORVM

Rhois succus potus.

Ribis vulgaris, uinum haustum.

MATTHIOLI

Ad colocynthidem.

Antidota omnia ad euphorbium facientia.

Bubulum lac, & butyrum recens potum.

Lemnia terra frequenter pota.

Smaragdi pulvis pluries haustus.

Theriaca Andromachi deuorata.

MATTHIOLI

Ad cyclaminum.

Lauri bacca duarum drachmarum pondere pota.

Gentiana hausta.

Nigrum piper in potu sumptum.

Theriaca.

Lemnia terra.

MATTHIOLI

Ad thymelæam & chameleam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.

Theriaca Andromachi.

Lemnia terra.

Rosaceum serapium ex hordei ptissana potum.

Origanum tostum potum.

MATTHIOLI

Ad bryoniam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium conueniunt.

Theriaca ex uino hausta in quo helenium incoctum fuerit.

MATTHIOLI

Ad elaterium.

Theriaca Andromachi ex baccarum lauri decocto, aut melle drachmarum duarum pondere pota.

Mentha succus ebibitus.

MATTHIOLI

Ad aquam frigidam.

Piper potum.

Creticum uinum potum.

Antidotum nostrum.

Quinta essentia nostra.

MATTHIOLI

Ad uini læsiones.

Vomitum excitatio.

Brassica succus potus.

Acetum testiculis adhibendum.

MATTHIOLI

Ad carnes & pisces refrigeratos.

Ea quæ ad maleficos fungos ualent.

Vini optimi & odorati potus admisto cidoniorū succo

Lemnia terra cum agallocho, & mastiche hausta.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

FACVLTATES, QVAE CORPORI DECOREM

praestant, ex Dioscoride.

DECORIS

DIOSCORIDIS

Ad alopeciam.

MYRRHA cum ladano, & uino myrteo illita.

Harundinum corticum cinis ex aceto inunctus.

Ladanum cum uino, myrrha, & myrteo oleo admotum.

Myrti baccarum succus illitus.

Nucum inglandium putamen combustum, tritumq; & impositum.

Nucum auellandarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.

Erinacei terrestres corij cinis ex aliqua pice illitus.

Leporinum caput crematum ex ursino adipe.

Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.

Murium stercus combustum ex aceto.

Ursinus adeps illitus.

Caprarum finus ex aceto.

Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.

Brassica cum sale confricata.

Beta recentia folia cruda illita.

Asphodeli radicum cinis impositus.

Cepa confricata.

Allij cinis ex melle illitus.

Sinapi illitum.

Nasturtium confricatum.

Cyclamini succus inunctus.

Ranunculi folia, & radices illita paruo temporis spatio.

Aloe ex uino.

Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.

Lasertij liquor cum pipere ex aceto.

Nymphæa radix ex pice.

Cynoglossæ folia ex uetere suillo adipe.

Adiantum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut hyssopo, aut uino.

Thapsia succus inunctus.

Rubigo ferri illita.

Sandaracha ex resina.

Alcyonium tertium exustum inunctum.

Cotes naxia illita.

Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento.

Caprinarum ungularum cinis ex aceto inunctus.

MATTHIOLI

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo myrtino exceptus & illitus.

Vlm radicem decoctam mucago illita.

Perfici nuclei contusi.

DECORIS

Abrotoni cinis cum oleo raphanino, aut sicyonio illitus.

Lilij radix ex adipe, & oleo.

Oleum e colocynthide illitum.

MATTHIOLI

Ad capillorum defluuium.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.

Vlmorum radicum mucago illita.

Humor defluens e medulla dissecta tilia.

Ladanum inunctum.

Sylvestris oliua oleum.

Rhois foliorum decoctum ex lixiuo paratum.

Viperinae senectæ cinis inpersus.

Murinum stercus ex aceto illitum.

Cepa affricata.

Abrotoni cinis cum oleo ueteri, aut lentiscino illitus.

Oleum e colocynthide illitum.

Myrti baccarum unum illitum.

Myrobalana omnia, & praesertim flaua quouis modo usurpata.

DIOSCORIDIS

Ad pilos auellendos.

Oleum in quo decocta fuerit scolopendra marina inunctum.

Iepus marinus per se, & cum marina urtica tritus, & appositus.

Salamandra cinis ex oleo.

Hederae lachrima illita.

Dryopteris radix trita, & post sudorem inuncta.

Aqua e uiridibus uitium sarmentis igne incensis emanans admota.

Auripigmentum illitum.

Cyperus babilonicus illitus.

MATTHIOLI

Ad pilos retardandos.

Oleum hyoscyaminum.

Cicuta succus illitus.

Hyoscyami succus inunctus.

DIOSCORIDIS

Ad capitis furfures.

Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.

Myrti baccarum succus illitus.

Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.

Humana urina inueterata admota.

Adiantum in lixiuo decoctum.

Foenum graecum in lotionibus.

Malua ex urina humana.

Beta decoctum admotum.

Allij cinis ex melle.

Bulbi cum cremato nitro illiti.

Lilij cremati radix ex melle.

Alumen

DECORIS

Alumen cum eruo ex pice.

MATTHIOLI

Euonymi bacca in lixiuo decocta.

Sylvestris oliua oleum.

Pomata illita.

Oleum amygdalarum amararum.

Lupini farina confricata.

DIOSCORIDIS

Ad rufandos capillos.

Ligustri folia trita, & in radicle succo macerata & illita.

Lycium illitum.

Loti ligni decoctum in lotionibus admotum.

Vini fax cremata ex lentiscino oleo tota nocte illita.

DIOSCORIDIS

Ad crispandos capillos.

Asphodeli radices derafo capiti affricatae.

Castanearum echinorum cinis derafo capiti ex melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad denigrandos capillos.

Cupressi folia trita ex aceto.

Rhois decoctum admotum.

Mori folia trita ex aceto.

Galla aceto, aut aqua macerata illita.

Palmae corticis decoctum admotum, & subinde deterfum.

Myrti foliorum decoctum in lotionibus.

Acaciae succus illitus.

Iligna radice cortex ex aqua coctus, donec mollitus contabescat, tota nocte illitus.

Hederae corymbi illiti.

Salviae decoctum sepius inspersum.

Rubi folia admoti.

Sory illitum.

MATTHIOLI

Eruinae siliqua priusquam indurescant cum sale suisq; folijs contrita, & illita.

Oleum e colocynthidis fructu illitum.

Ophris in capitis perfusionibus addita.

DIOSCORIDIS

Ad pediculos, & lendes necandos.

Cedria illita.

Myrica decoctum perfusum.

Mel inunctum capiti.

Beta decoctum perfusum.

Allium cum origani decocto potum.

Hederae lachryma illita.

Staphis agria admoti.

Sandaracha ex oleo inuncta.

Alumen ex aqua.

MATTHIOLI

Euonymi bacca in lixiuo cocta.

Hederae gummi illitum.

Hyssopum cum oleo inunctum.

Albi ueratri radix in lixiuo decocta.

Argentum uiuum extinctum et cum butyro inunctum.

Piper in puluerem tritum & ex salina illitum.

DIOSCORIDIS

Ad prohibendam solis adustionem.

Albumen oui inunctum.

Cyclamini succus inunctus.

DECORIS

MATTHIOLI

Melopeponis & pulpa illita.

Anguria.

Seminis maluae, althaeae, psyllij, & cydoniorum malorum mucago illita ex recenti butyro.

Umi folliculorum liquor inunctus.

Vna prematura succus illitus.

MATTHIOLI

Ad remorandam canitiem.

Sylvestris oliua oleum inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad faciei nitorem.

Umi liquor in folliculis contentus illitus.

Maistiche illita.

Lupinorum farina illita.

Raparum sylvestrium semen admotum.

Teponis succus cum eius semine, & farina in sole siccatus & inunctus.

Polygonatum illitum.

Glans unguentaria ex urina illita.

Ricini semen impositum.

Vitis sylvestris acini illiti.

Argenti spuma elota, inuncta.

Alcyonium primum, & secundum admotum.

Chia terra imposita.

Crocodili terrestris fimus illitus.

MATTHIOLI

Caphura circumlitionibus addita.

Eadem cum chrysocolle trita & ex melle.

Elimoniorum succo stillatitia aqua.

Coclearum terrestrium stillatitia aqua.

Fabacea farina.

Aqua stillatitia ex phasiolis, & quibusdam alijs, uide in phasiolorum commentario lib. 2. cap. 101.

Lupini decoctum perfusum.

Aqua stillatitia ex melopeponibus & alijs multis. uide lib. 2. cap. 128. in comment.

Ari radicum stillatitia aqua, uel earum succus insolatus, & cum eiusdem ari stillatitia aqua illitus.

Primulae ueris florum succus illitus.

Verbasci florum & polygonati radicum dilutum per alembicum distillatum.

DIOSCORIDIS

Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis sumptum.

Agaricum drachma pondere potum.

Hyssopum manducatum, bibitum ue.

Chia terra illita.

Cerasi gummi illitum.

Carica in cibis sumptae.

MATTHIOLI

Ad pustulas sanguineas.

Caphura uncia pondere cum pari sulphuris portione trita, additis myrrhae thurisq; cuiusque quaternis drachmis, & aquae rosarum libra, in uitreo uase per dies decem insolata & deinde illita.

Fraxini stillatitia aqua.

Tamarindorum pulpa deuorata frequenter.

Vinum e fragis illitum.

Verbasci florum stillatitia aqua addito caphura momento.

DECORIS

DIOSCORIDIS

Ad faciem derugandam.

Cacalia grana post excussum florem prodeuntia, trita, & cum cerato illita.

Bryonia radix cum eruo, creta Chia, & feno græco illita.

Chia terra adnota.

MATTHIOLI.

Myrrha oleum frequenter illitum.

Myrrha suffita ex candenti patella.

Conorum pineorum recentium stillatitia aqua faciei adnota.

Ari radicum stillatitia aqua illita, uel insolatus ex radicibus succus.

Primula ueris florum succus illitus.

Verbasci florum & polygonati radicum stillatitia aqua, addito limonio succo.

DIOSCORIDIS

Ad cutis uitia in facie.

Sabina decoctum persusum.

Conchula Indica cinis adnotus.

Glans unguentaria trita ex urina.

Cancrorum fluuiatiliu cinis illitus.

Narcissi radix cum semine urticae ex aceto.

Ricini semen adnotum.

Vitis sylvestris acini illiti.

Cinammomum ex melle.

Costi radix cum aqua uel melle illita.

Bryonia radix per se, et cum eruo, creta chia, et feno græco adnota.

Alcyonium primum, & secundum impositum.

MATTHIOLI

Resinae lariceae aut terebinthinae stillatitia aqua addito oleo & uini face parato.

Pomata illita.

Aqua & succo limoniorum parata uitreo alembico.

Oleum ex ouorum uitellis.

Oleum & tritico.

Auena farina in aceto decocta.

Fabacea farina.

Lupini decoctum affusum.

Rapi sylvestris semen illitum.

Lapati acuti aqua stillatitia, & quorundam aliorum. uide lib. 2. cap. 108. in comment.

Eruca semen cum melle inunctum.

Sinapi aqua subactum, & cuti affricatum.

Dracunculi radix contusa & illita.

Boni Henrici succus cum aceto illitus.

Ari radicum stillatitia aqua uel insolatus earum succus illitus.

Gentiana stillatitia aqua illita.

Pseudomelanthij semen in farina tritum & melle illitum.

Scabiosa succus cum chrysocolle farina, & caphura momento illitus.

Vinum quod & fragis elicitur.

Primula ueris florum succus illitus.

Verbasci florum stillatitia aqua.

Lupuli florum, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad ionthos, & uaros.

Myrrha illita cum melle, & cassia odorata.

DECORIS

Porri folia cum Rhoe obsoniorum admota.

Capæ succus cum sale appositus.

Bulbi per se, & ex oui uitello.

Pulegium ex cera.

Sory ex aqua.

Alcyonium primum, & secundum adnotum.

MATTHIOLI

Aqua & succo limoniorum uitreo alembico parata.

Aqua & lapathi acuti radicibus, & alijs nonnullis parata. uide lib. 2. cap. 108. in comment.

Centaurij minoris decoctum adhibitum.

Scabiosa succus cum chrysocolle farina, & caphura momento illitus.

DIOSCORIDIS

Ad cutis faciei uitia à sole contracta.

Iridis Illyrica radix cum elleboro adnota.

Cinammomum ex melle.

Costi radix cum aqua uel melle illita.

Amygdale amara radicum tritarum decoctum adnotum.

Fici lac inunctum.

Cochlearum tu caro, tu testa simul cremata ex melle.

Leporinus sanguis inunctus.

Sepie cremata cinis adnotus.

Lini semen illitum.

Orobi farina imposita.

Sisymbrium inunctum.

Bulbi cremati cum alcyonio impositi.

Hedera decocta folia ex uino.

Chameleonis nigri radix.

Alyssum concisum ex melle.

Melia terra inuncta.

Cyclamini succus illitus.

MATTHIOLI

Thus cum lacte illitum.

Melopeponum } pulpa illita.

Angurie

Vae immatura succus ex lacte humano illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lentigines delendas.

Iridis Illyrica radix cum albo ueratro adnota.

Cassia ex melle illita.

Costus ex aqua, & melle.

Sanguis leporinus calens inunctus.

Tritici farina ex aceto mulso.

Raphanus cum loliacea farina adnotus.

Brassica semen inspersum.

Sisymbrium tritum, & impositum.

Allij cinis ex melle.

Dracunculi maioris radix ex melle.

Bulbi ex melle, & aceto.

Nigella confricata.

Galbanum cum nitro ex aceto.

Alyssum concisum ex melle.

Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.

Ricini semen illitum.

Vitis sylvestris acini liniti.

Bryonia radix cum eruo, feno græco, & creta Chia.

Adarces imposita.

MATTHIOLI

Laricea resina stillatitia aqua addito oleo ex uini face parato.

M Nux

DECORIS

Nux myristica illita.
 Mustela fel ex melle, & ari farina illitum.
 Oleum ex ouorum vitellis.
 Rapi sylvestris semen.
 Hordei farina, ex aceto, & melle subacta.
 Avena farina in aceto decocta, & illita.
 Foenograci farina, cum sulphure, & nitro apposita.
 Fabacea farina.
 Lupinorum decoctum affusum.
 Sy succus illitus.
 Aqua stillatitia e lapathi acuti radicibus & aliorum
 nonnullis. vide lib. 2. cap. 108. in commentario.
 Melopeponum pulpa affricata.
 Dracunculi radix illita.
 Ari radix elixa cum fabacea farina defuto subacta.
 Gentiana stillatitia aqua illita.
 Centaurij minoris succus, aut decoctum.
 Mentha græca succus illitus.
 Pseudomelanthij seminis farina ex melle illita.
 Securidaca utriusq; seminis farina ex melle.
 Scabiose succus cum chrysocolle farina, & caphura
 momento.
 Xyridis succus illitus.
 Verbasci florum stillatitia aqua.
 Lupuli florum decoctum potum.
 Scrophæ lac persusum & plena manu illitum.

DIOSCORIDIS

Ad nauios.

Alcyonium illitum.

MATTHIOLI

Avena farina in aceto decocta, & illita.
 Lupinorum decoctum affusum.
 Centaurij minoris decoctum.
 Argenti spuma ex aceto decocta & illita.

DIOSCORIDIS

Ad totius corporis nitorem.

Mastiche inspersa.
 Vini liquor in folliculis conclusus illitus.
 Butyrum inunctum.
 Crocodili terrestris simum illitum.
 Peponis succus cum eius semine, et farina in sole sicca
 tus ex aqua.
 Bryonia radix inuncta.
 Cyclamini succus inunctus.

MATTHIOLI

Caphura illita.
 Fabacea farina.
 Aqua e vulnerato Betulae caudice distillans illita.
 Aqua e limoniorum succo parata vitreo alembico.
 Fabarum stillatitia aqua. vide libro 2. cap. 101. in
 comm.
 Sinapi aqua subactum, & cuti affricatum.
 Ari radicū stillatitia aqua, vel insolatus earū succus.
 Gentiana aqua stillatitia.
 Verbasci florum stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad cicatrices delendas.

Asinus adeps inunctus.
 Fabarum farina cataplasmatibus indita.
 Ranunculi folia, & radices illite.
 Calamintha ex vino decocta admota.
 Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.

DECORIS

Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.
 Bryonia radix cum eruo, creta Chia, & fœnograceo
 admota.

Chrysocolle illita.

Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI

Eruca semen tritum cum felle bubulo illitum.
 Ceruina medulla.
 Opobalsamum.
 Oleum Myrrha.
 Ovi recentis dum affatur sudor.
 Caphura cum chrysocolle trita & medulla bubula il-
 lita.

DIOSCORIDIS

Ad uirilignes.

Cochlearum terrestrium testa cremata, & illita.
 Leporinus sanguis inunctus.
 Sepiæ cremata cinis admotus.
 Fabarum farina inspersa.
 Lupinorum farina imposita.
 Beta cruda folia illita. (aqua.
 Chondrilla radix, & folia ex melle, & nitro trita ex
 Dracunculi maioris radix ex melle.
 Asphodeli radice succus inunctus, confricata prius
 sub sole cute.
 Capæ succus in sole inunctus.
 Allij cinis ex melle.
 Piper cum nitro impositum.
 Capparis radix trita ex aceto.
 Argemone siccata, tusaq; cum nitro, & uino sulphu-
 re admota.
 Telephij folia cum hordeacea farina ex hydrelæo sex
 horis admota.
 Gentiana radice succus inunctus.
 Chamæleonis nigri radix cum sulphure illita.
 Ruta cum uino, pipere, nitroque confricata.
 Libanotis semen ex acerrimo aceto.
 Lilij cremata radix ex melle.
 Nymphaea radix ex aqua.
 Rubia radix ex aceto.
 Althæa semen tum recens, tum siccum tritum ex ace-
 to, in sole inunctum.

Anchusa radix ex aceto.
 Narcissi radix cum urtica semine ex aceto.
 Bryonia cum eruo, creta Chia, et fœnograceo illita.
 Glans unguentaria in aceto decocta cū nitro imposita.
 Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.
 Ricini semen illitum.
 Veratrum nigrum ex aceto.
 Sulphur quoquo modo admotum.
 Alcyonium primum, & secundum inunctum.

MATTHIOLI

Cororum cupressi decoctum affusum.
 Tamarindorum pulpa in potionibus addita.
 Aqua e limoniorum succo parata vitreo alembico.
 Oleum ex ouorum vitellis.
 Lupinorum decoctum.
 Rapi sylvestris semen.
 Aqua e lapathi acuti radicibus & alijs nonnullis, vi-
 de lib. 2. cap. 108. in comment.
 Ari radix elixa cum fabacea farina defuto subacta
 illita.

Mentha

DECORIS

Mentha Græca adhibita.
Chamaeleonis nigri radix cum aceto trita, & illita.
Securidacæ utriusq; seminis farina melle excepta.
Scabiosæ succus addito chrysocolle, & caphura momento.
Xyridis succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lychenas, & impetigines.

Pini, & *piceæ* cortex illitus.
Lentisci foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia cum polenta illita.
Rhamni folia admota.
Lignorum marcior inspersus.
Nasturtij semen admotum.
Rhaponticum ex aceto illitum.
Veratrum nigrum ex aceto illitum.
Glans unguentaria cum lotio imposita.
Vitis uinifera gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.
Sulphur ex terebinthina resina.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.
Alcyonium primum, & secundum impositum.
Adarces inita.
Pix liquida inuncta.
Thus inspersum.
Aethyopiceæ olea lachryma inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Ficulneum lac cum polenta illitum.
Mel cum alumine decoctum illitum.
Propolis inuncta.
Triticeus recens panis ex muria.
Loliacea farina cum sulphure ex uino.
Cicer cum hodeo ex melle.
Lapathi cuiusq; radices in aceto decoctæ, loco prius scarificato, & nitro confricato, appositæ.
Nasturtium ex melle impositum.
Allij cinis ex melle illitus.
Sinapi ex aceto linitum.
Chamaeleonis nigri radix ex aceto cocta, & inuncta.
Ruta cum alumine ex melle.
Lasertij liquor ex aceto.
Glutinum in aceto solutum inunctum.
Cucumeris sylvestris radix trita, & inspersa.
Tithymali characiæ lac illitum.
Bryonia radix cum Eruo, creta Chia, & fenogreco illita.

Aqua maris fotu adhibita.

MATTHIOLI

Pix cum melle, illita.
Tamarindorum pulpa frequenter denorata.
Oleum ex ouorum vitellis inunctum.
Rapi sylvestris semen.
Salina humana affricta à ieiunis.
Aqua è lapathi radicibus & alijs nonnullis. vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Asphodeli radix ex aceto decocta & imposita.
Gentiane stillatitia aqua fotu usurpata.
Mentha illita.
Mentha Græcæ succus impositus.

DECORIS

Marrubij folia ex aceto.
Securidacæ utriusq; seminis farina ex melle illita.
Scabiosæ maioris radices decoctæ, et potæ quadraginta diebus, & earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex sero haustus.

Xyridis succus illitus.
Lupulorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad papulas.

Lac omne potum cum crudo melle, admixta aqua, & exiguo sale.
Serum lactis potum.
Acetum applicatum.
Butyrum illitum.
Vrina humana inueterata adhibita.
Lupinorum farina admota.
Cyclamini succus adhibitus.
Pulegij decoctum corpori perfusum.
Ruta cum cera & myrteo oleo cataplasmati indita.
Staphis agria illita.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Rubigo ferri illita.
Alumen cum melle adhibitum.
Cinnabaris, idest sanguis draconis adhibitus.
Fornaceæ testæ tostæ admotæ.

DIOSCORIDIS

Ad alphas & cutis maculas.

Thapsiæ succus cum melle illitus.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Narcissi radix cum semine urticæ ex aceto.
Lotus sylvestris cum melle perunctus.
Cucumeris sylvestris pulverizata radix imposita.
Ricini semen illitum.
Vitis sylvestris acini liniti.
Bryonia cum eruo, creta Chia, & fenogreco illita.

MATTHIOLI

Lupinorum decoctum fotu adhibitum.
Rapi sylvestris semen.
Aqua è lapathi, & aliorum nonnullorum radicibus.
Vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Melopeponum pulpa affricta.
Cepa cruda affricta.
Ari radix elixa et cū farina fabacea defruto subacta.
Boni Henrici succus ex aceto illitus.
Centaury minoris decoctum fotu adhibitum.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad pforam.

Staphis agria trita ex oleo illita.
Bryoniæ semen inunctum.
Aqua marina fotu adhibita.
Glans unguentaria in aceto cocta.
Sal illitum.

MATTHIOLI

Lupinorum decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Florum, & folliculorum lupuli decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad scabiem.

Cardamomum ex aceto illitum.

DECORIS

Olea uirentis, & accensa sudor manans illitus.
 Ficulneum lac illitum.
 Erinacei marini testa cruda, tostave cum alijs mista
 & illita.
 Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut
 axungia, aut amaracino unguento coactus, & ca-
 pitum inunctus.
 Urina humana inueterata.
 Serum lactis potum.
 Cicer cum hordeo & melle.
 Lupinorum farina.
 Argemone siccata, tusaque cum nitro in balneo con-
 fricata.
 Hirundinaria minor confricata.
 Chamaleonis nigri radix addito exiguo atramento su-
 torio, cedrinoq; liquore, & axungia paucio linita.
 Quinetiam sulphure, & alumine mistis.
 Glans unguentaria cum lotio linita.
 Origani decoctum corpori perfusum.
 Quinquefolij radix decocta linitaque.
 Potamogeton ualet pruritus imposita.
 Lotus sylvestris cum melle peruncta.
 Veratrum nigrum linitum cum cera, pice, & cedri-
 no oleo.

Stimmi cum cera, & exigua cerussa.
 Alumen cum aqua aspersum aduersus pruritus.

MATTHIOLI

Terebinthina resina illita.
 Iuniperi cineris lixiuium e uino paratum.
 Oliua sylvestris oleum.
 Aqua in marcescentiu quercu cavitatibus reperta.
 Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.
 Poma Adami per medium secta, sulphuris pulueris
 aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabio-
 sis membris affricta.
 Nucum iuglandium oleum uetus.
 Foenograci farina cum nasturtij semine aceto excepta.
 Asphodeli radices ex aceto elixa, & illita.
 Sena decoctum uel dilutum potum.
 Scabiosa decoctum & eius succus in unguentis additum.
 Xyridis succus illitus.
 Eupatorii uulgaris & fumariae e caprino sero decoctum
 potum.
 Eupatorii eiusdem succus cum aceto & sale.
 Borraginis uulgarisq; buglossi decoctum ex uino, aut
 aqua paratum haustum.
 Buglossi uulgaris radix trita & ex aceto illita.
 Lupulorum florum, et folliculorum decoctum potum.
 Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lepram Graecorum.
 Fel taurinum cum nitro, & cimolia terra.
 Urina humana addito nitro fota.
 Iuniperi cortex crematus ex aqua illitus.
 Fraxini cortex crematus ex aqua.
 Vlmi folia concisa ex aceto.
 Aethiopica olea lachryma illita.
 Resina { Terebinthina } cum erugine, chalcantho, &
 { Larigna } nitro illita.
 { Abiegna }
 Ficulneum lac cum polenta.
 Triticeae surfures ex acerrimo aceto elixi.

DECORIS

Hordei farina ex aceto acerrimo, & hydrelas.
 Lolij farina cum sulphure ex uino & aceto.
 Lapathi cuiusq; radices, loco prius scarificato, et nitro
 confricato admotae.
 Brassica concisa cum polenta adhibita.
 Veratrum nigrum ex aceto.
 Allij cinis ex melle.
 Sinapi ex aceto.
 Bryoniae semen illitum.
 Nasturtium ex melle.
 Anchuse radix ex aceto.
 Ranunculi folia, & radices apposita.
 Melanthij semen admotum.
 Cucumeris agrestis radix in puluerem aspersa.
 Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro.
 Thapsiae succus inunctus.
 Scammonia in aceto decocta illita.
 Vitis uiniferae gummi admotum, loco tamen prius ni-
 tro perfrictum.
 Aerugo cum nitro ex terebinthina resina.
 Alumen cum brassica, & melle coctum.
 Sulphur ex resina terebinthina, & aceto.
 Sal ex oleo, & aceto feruesfactum.
 Alcyonium primum, & secundum illitum.
 Adarces imposita.
 Melia terra illita.

MATTHIOLI

Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.
 Chamaleonis nigri radix ex aceto trita, & illita.
 Ellebori nigri dilutum bibitum.
 Sena foliorum dilutum potum.
 Polypodij radicem decoctum haustum.
 Fumariae succus ex sero caprino diutius potus.
 Viperei pastilli, ex melissophylli succo poti.
 Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum
 pluribus diebus haustum.

MATTHIOLI

Ad morbum gallicum.
 Myrica radicum decoctum potum.
 Guaiacum lignum, & eius decoctum.
 Guaiaci uinum. quare lib. i. comment. de ebena.
 Radicis { China } decoctum potum
 { Zarzae parilla }
 Buxi ligni decoctum.
 Pruni sylvestris rad. decoctum & nonnullorum aliorum
 ad eos qui oris exulceratione laborant. uide lib. i.
 comment. de pruno.
 Asarina decoctum potum.
 Eringij nouellorum foliorum stillatitia aqua pota.
 Dictamni albi radices quotidie drachmae ponderis ex
 Guaiaci decocto pota.
 Aspleni decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Ad obesos extenuandos.
 Cancamum potum.
 Fraxini semen.
 Acetum frequenter potum.

DIOSCORIDIS

Ad pruritus.
 Ficulneum lac admotum cum polenta.
 Sulphur ex nitro.
 Sal ex oleo, & aceto perfrictum.

Alumen

DECORIS

Alumen cum aqua aspersum.

MATTHIOLI

Beta nigra in aqua decocta & illita.

Boni Henrici succus ex aceto illitus.

Senæ decoctum uel dilutum potum.

Eupatorii uulgaris, & fumarie decoctum potum.

Lupuli florum & folliculorum decoctum potum.

Serum lactis haustum.

DIOSCORIDIS

Ad elephantiasim.

Erinacei terrestris exiccatum corpus in cibis sumptum.

Cedria inuncta.

Cochlearum terrestrium cinis illitus.

Salamandra alijs frequentibus medicamentibus admixta.

Fel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Capræ sylvestris} \\ \text{Hircinum} \end{array} \right\}$ inunctum.

Calamintha in cibis sero latis superposito.

MATTHIOLI

Myricæ radicum decoctum, & cum passis uinis epotum.

Viperina caro deuorata.

Viperei pastilli insumpti.

Veronica mas.

Eupatorii uulgaris, & fumarie succus simul potus.

Ellebori nigri dilutum ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad alarum tædia.

Myrrha cum liquido alumine illita.

Myrti foliorum arentium farina inspersa.

Cardui radix cataplasmatibus more adhibita.

Alumen linitum.

MATTHIOLI

Asphodeli radices cum hyoscyamo seruefactæ pice liquida exceptæ, & illitæ.

Alumen ex uino affricatum.

Absinthium recens appositum.

DIOSCORIDIS

Ad clauos, callos, & uerrucas.

Salicis corticis cinis admisto aceto maceratus, & illitus.

Smaridis piscis saliti crematum caput.

Lacertæ concisum caput.

Ouillum finum ex aceto.

Mel cum alumine decoctum.

Cicerum grana tot accipe, quot sunt porri, & singulis granis singulas tange uerrucas, deinde liga grana cicerum in linteolo, & post tergum projice, & hoc non fiat nisi noua luna.

Heliotropij semen linitum.

Scilla cremata peruncta.

Ranunculi folia, & radices.

Dipsaci radix in uino decocta, tusa, & imposita.

Nigella ex uetere urina imposita, loco prius scarificato.

Lasertij liquor cera præmollitus impositus scarificatione prius facta.

Clinopodium diebus aliquot potum.

Chamaesyces rami triti, & impositi.

Vitis sarmentorum uiridum incensorum emanans aqua illita.

Aerugo imposita.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis, aceto maceratus, & impositus.

DECORIS

Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.

Eiusdem semen tribus diebus drachmæ pondere insumptum ante nocturnum decubitus.

Ranunculus tritus, & impositus.

Chelidonij maioris succus illitus.

Verbasci succus tam florum quam foliorum illitus.

Cantharides tritæ & ex fermento illitæ.

DIOSCORIDIS

Ad acrochordonas, thymos, & myrmecias.

Mali punici uinum adhibitum.

Lac ficulneum cum adipe circa adiacentem carnem illitum.

Thus ex aceto, & pice illitum.

Ruta cum pipere, uino, & nitro affricata.

Cicer cum hordeo, & melle.

Ranunculi folia, & radices.

Dipsaci radix trita in uino decocta.

Tithymali characiæ succus, & lac illitum.

Chamaesyces rami triti, & impositi.

Heliotropij semen linitum. Quin & heliotropium minus.

Vitium uiniferarum sarmentorum uiridium incensorum emanans aqua illita.

Sal cum seuo uitulino illitum.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis ex aceto impositus.

Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.

Eiusdem semen drachmæ pondere potum ante nocturnum decubitus.

Ranunculus tritus & impositus.

DIOSCORIDIS

Ad labiorum rimas.

Adeps $\left\{ \begin{array}{l} \text{Anserinus} \\ \text{Gallinaceus} \end{array} \right\}$ illitus.

Lycium admotum.

MATTHIOLI

Terebinthina larigna, & resina.

Fagi folia.

Oleum ex ouorum uitellis.

Pomata illita.

Oleum de tritico.

DIOSCORIDIS

Ad sudorem ciendum.

Ferulæ semen ex oleo impositum.

Onobrychis ex oleo inuncta.

Mel heracium quodam anni tempore deuoratum.

Fici maturæ comese.

Sinapi in cibum sumptum.

MATTHIOLI

Succinum album ex uino potum.

Aurantiorum & limonum florum stillatitia aqua pota.

Quinta essentia nostra in comment. de uino descripta unciæ pondere hausta.

DIOSCORIDIS

Ad sudorem compescendum.

Bulbi comesti.

Sulphur confricatum.

Gypsum

Morochthus lapis $\left\{ \begin{array}{l} \text{admota.} \end{array} \right.$

Samia terra

DECORIS

MATTHIOLI

Syluestrium oliuarum oleum illitum toti corpori.

Myrteum oleum.

Cyperi radicum

Nardi Indica

Rosarum syluestrium

pulvis affricus toti corpori.

DIOSCORIDIS

DECORIS

Ad extergendam cutim.

Cyclamini radix inuncta.

MATTHIOLI

Rapi sylvestris semen.

Ari radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.

Gentiana stillatitia aqua.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

VIRES, QVIBVS EXVBERANTES

IN CORPORE HVMORES VOMITV,

& alui deiectione excernuntur,

ex Dioscoride.

EXPELLENTIVM

DIOSCORIDIS

Ad bilem educendam.

IRIS Illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite pota.

Thlaspi semen potum.

Aloe hausta.

Absinthium potui datum.

Fragorigani decoctum bibitum.

Lychmidis sylvestris semen drachmarum duarum pondere potum.

Androseni semen duarum drachmarum pondere haustum.

Veratrum nigrum per se datum, aut ex scammonia cum salis drachma.

Pycnocomi radix duarum drachmarum pondere ex aqua mulsa.

Centaurium minus decoctum deuoratum.

Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale.

Thapsie succus in aqua mulsa potus.

Clematidis alterius semen tritum potum.

Sesamoides tritum datum.

Cucumeris sylvestris radices succus, & cortex sesquiboli pondere bibitus.

Hippophae succus oboli pondere potus.

Ricini triginta grana purgata trita hausta.

Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.

Mercurialis ius potum.

Lathyrus grana sex aut septem cum ficis aut palmulis in catapotio deuorata.

Peplus in hydromelitis cyatho potus.

Scammonij succus drachmae unius, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua mulsa, uel pura.

Chamelae folia in catapotijs deuorata cum duabus absinthij partibus adiecta chamelae, una cum hydromelite.

Thymelae uiginti granorum pars interna bibita.

Folia Sambuci } olerum more cocta

Apios, scilicet inferior radices pars deuorata.

MEDICAMENTORVM

Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite potum.

Filiculae aridae farina aqua mulsa inpersa bibita.

Cynocrambe decoctum haustum.

Heliotropij decoctum ex aqua potum.

Agarici drachma una, uel altera, cum mulsa bibita.

Pityusae radix drachmarum duarum pondere cum mulsa hausta, seminis uero drachma, & succi cum farina subacti cochlearium in catapotio.

MATTHIOLI

Asarum & asarina.

Cassiae solutinae pulpa.

Manna ex sene diluto pota.

Spinae insectoriae baccae, & syrupus ex earum succo paratus.

Tamarindorum pulpa.

Pruna.

Sebestena.

Zyzipha.

Nasturtij semen denariorum decem pondere ex aqua potum.

Thlaspi semen acetabuli mensura haustum.

Rhabarbarum

Sena

Gratiola

Myrobalani flau

Frangula

hausta.

DIOSCORIDIS

Ad pituitam eijciendam.

Iris illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite.

Mandragorae succus duorum obolorum pondere potus.

Veratrum nigrum per se datum, uel cum scammonia cum salis drachma.

Lycij indicis semen cyathi dimidij mensura potum.

Ulini crassior cortex in uino, aut aqua frigida unciam potus.

Gallinaceorum senescentium ius Dioscoridis modo paratum haustum.

Cyclamini

EXPELLENTIVM

Cyclamini radix ex hydromelite pota.
 Scilla cum melle cocta pota.
 Hyssopi decoctum ex aqua, melle, & ruta potum.
 Thymum cum sale, & aceto haustum.
 Sphondilij semen potum.
 Ammoniacum drachma pondere bibitum.
 Daphnoides folium recens, uel aridum potum.
 Hippophæsti succus trium obolorum pondere ebibitus.
 Epithymum potum cum melle.
 Bryonia succus cum aqua mulsa.
 Cnici seminis succus cum mulso, uel iure gallinaceo.
 Magnes totum trium obolorum pondere cum mulsa.
 Centaurij minoris decoctum deuoratum.
 Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale potum.
 Clematidis alterius semen tritum potum.
 Sesamoides tritum datum.
 Cucumeris syluestris radices succus, et cortex sesquiboli pondere bibitus.
 Hippophæis succus oboli pondere potus.
 Ricini grana triginta trita epota.
 Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
 Lathyrus grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis deuorata.
 Peplus in hydromelitis cyatho potus.
 Scammonij succus drachma unius, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura uel mulsa.
 Chamelæ folia in catapotijs deuorata, cum duabus absinthij partibus, adiecta chameleæ una cum hydromelite.
 Thymelæ uiginti granorum pars interior bibita.
 Folia $\begin{cases} \text{Sambuci} \\ \text{Ebuli} \end{cases}$ olerum more cocta.
 Apij inferior pars deuorata.
 Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite.
 Filiculæ arida farina aqua mulsa inpersa hausta.
 Cynocrambe decoctum bibitum.
 Pituyse radix duarum drachmarum pondere cum mulsa, & seminis drachma, succi uero cum farina subacti cochlearium in catapotio exhibita.
 Heliotropij decoctum ex aqua potum.
 Agarici drachma una, aut altera cum mulsa pota.

MATTHIOLI

Iridis radices succus potus.
 Asari decoctum aut dilutum potum, & præsertim ex caprillo sero paratum cum nardo & hydromelite.
 Asarina ex mulsa pota, aut oxymelite.
 Cassiæ solutiue pulpa.
 Cnicinum oleum potum.
 Manna ex sene diluto pota.
 Spinae infectoriae bacca, & earum succus.
 Cyclaminus.
 Dracunculus.
 Agaricum.
 Rhabarbarum.
 Aristolochiæ utriusque radix.
 Centaurium minus.
 Aloe.
 Gratiola.
 Sena.
 Myrobalani, Chepuli, Empelici, & Bellerici.
 Frangula.

MEDICAMENTORVM

DIOSCORIDIS

Ad atram bilem pellendam.

Mandragoræ succus potus duorum obolorum pondere ex mulso.
 Gallinaceorum senescentium ius Dioscoridis modo paratum haustum.
 Epithymum ex melle haustum.
 Serum lactis potum.
 Origanum siccum acetabuli mensura potum ex mulsa.
 Pulegium bibitum.
 Elleborum nigrum haustum.
 Spartium epotum.
 Alypum mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumptum.

MATTHIOLI

Sena & eius decoctum uel dilutum, & uinum ex ea paratum. Vide comment. eius lib. 3. cap. 70.

Myrobalani nigri.

Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad uomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem rubeam educit.
 Mandragora pota atram bilem.
 Thapsiæ lacteus succus in mulsa bibitus.
 Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.
 Apij superior pars deuorata.
 Spartij flores, & semina in mulsa pota.
 Anagyris semen commanducatum.
 Betonica radices ex hydromelite pota, pituitam eiciunt.
 Papaueris spumei semen in mulsa acetabuli mensura potum.
 Staphidis agriæ grana quindecim in mulsa data.
 Silybi radices drachma pota.
 Glans unguentaria cum hydromelite.
 Narcissi radix cocta, esta, seu bibita.
 Ricini grana triginta hausta.
 Raphani cortex ex aceto mulso potus.
 Tithymalorum omnium succus potus.
 Aesculum cum hydromelite bibitum.

MATTHIOLI

Napi semen ex oxymelite & tepenti aqua potum.
 Atriplicis semen potum.
 Lathyrus semen haustum.
 Asari radicis pulvis ex oxymelite potus.
 Stibium nostrum quinque granorum pondere ex rhodofaccharo sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad aquam intercutem educendam.

Cyclamini radix ex hydromelite hausta.
 Polij decoctum bibitum.
 Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
 Hippophæis succus oboli pondere potus.
 Ricini grana triginta pota.
 Lathyrus cuiusque grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis deuorata.
 Sambuci & folia olerum more cocta.
 Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite haustum.
 Cynocrambe decoctum potum.
 Asarum bibitum.

Lactuce

EXPELLENTIVM

Lactuca sylvestris succus in aceto mulso potus.
 Trifolij radix drachmarum duarum pondere in uino
 bibita.
 Tithymalorum succus bibitus.
 Thymelae niginti granorum pondere pars interna
 bibita.
 Vitis sylvestris radix seruefacta in aqua in cyathis
 duobus uini aqua marina diluti, pota.
 Squamma aris ex aqua mulsa hausta.
 Mercurialis decoctae ius potum.

MATTHIOLI

Iridis radicem succus potus.
 Persici flores in acetarijs deuorati.
 Brassica marinae succus cum rhabarbaro sumptus.
 Frangula.
 Elaterium bibitum.
 Rhabarbarum } in potionibus additum.
 Agaricum }
 Stibium nostrum deuoratum quinque granorum pon-
 dere.

Turpetum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS

Ad aluum emolliendam, citandamque.
 Cerasia recentia manducata.
 Pruna in cibis sumpta.
 Siliqua deuorata.
 Fici matura deglutita.
 Lac ficulneum potum.
 Chamarum piscium ius potum.
 Vnguis odoratus ebibitus.
 Raphanus comestus.
 Beta alba deuorata.
 Blitum comestum.
 Rumicis cuiusque decoctum potum. Quin et ipsa her-
 ba decocta deuorata.
 Malua in cibo sumpta.

MEDICAMENTORVM

Atriplex manducatum.
 Brassica leniter seruefacta comesta.
 Lentis decorticata decoctum primum haustum.
 Asparagorum cauliculi in cibum accepti.
 Cucurbita integra seruefacta expressus succus potus.
 Gingiber quoquo modo sumptum.
 Peucedanum potum.
 Scilla sicca cochlear unum, aut alterum ieiunis datū.
 Androsæmi semen tritum potum.
 Helxines foliorum succus haustus.
 Papaueris erratici semina acetabuli pondere, ex mul-
 sa aqua pota.

Cynoglossi decoctum haustum.
 Chamæfices rami decocti, & in cibum sumpti.
 Bryoniae cauliculi recentes cocti, & in cibū deuorati.

MATTHIOLI

Cassia solutinae pulpa deuorata.
 Amygdalinum oleum potum.
 Manna ex iure sumpta.
 Laricea resina deuorata.
 Pruna Damascena, & Vngarica ex iure, aut uino de-
 cocta.
 Sebestena iure macerata, & deuorata.
 Iuglandes cum garo a ieiunis sumptae.
 Malua folia, nel teneri eius cauliculi decocti, & ex
 oleo & aceto deuorati.
 Beta alba & eius succus.
 Beta alba succus libræ ponderis infusus.
 Eiusdem decocta radix sale aspersa & subposita.
 Hieracii succus ex posca duorum obolorum pondere.
 Senae decoctum, nel dilutum, aut eiusdem uini. Pa-
 randi rationem habes in comment. proprio lib. 3.
 cap. 70.
 Bellis recens in catapotijs deuorata nel ex iure de-
 cocta.
 Vna passa ante prandium deuorata.

FINIS.

Mensurarum & Ponderum Typi ad Dioscoridis mentem. Ex Galeno.

In Ponderum ratione.	Siliqua	Pendet	Chalcum unum
	Aegyptia faba		Chalcum unum & semis
	Orobolus		Chalcos duos
	Obolus		Chalcos tres
	Scrupulus		Obolos duos
	Drachma		Scrulpulos tres
	Vncia		Drachmas octo
	Acetabulum		Drachmas quindecim
	Nux { Regia		Vncias septem
	{ Pontica		Vnciam unam
	Libra		Vncias duodecim
	Mina { Medicorū		Vncias sexdecim
	{ Italica		Vncias decem & octo
	{ Alexandrina		Vncias uiginti.

DE ARIDORVM MENSVRIS.

In Aridorum mēsuris.	Artaba Aegyptia	continet	Modios quinque
	Modius Aegyptius & Italicus		Chænices octo
	Medimnus		Hemiecta duodecim
	Hemiectum .i. semisextum		Congios duos
	Congius		Chænices quatuor, idest drachmas 720
	Chænix		Heminas 3. Atticas .i. drach. 180
	Sextarius		Heminas duas .i. drach. 120
	Hemina		Cyathos sex, idest drach. 60
	Cheme		Cyathi quartam partem .i. drach. 2. et s.
	Cochlear		Scrulpulos tres

Ponderum & Mensurarum Liquidorum ratio.

	Vini	Ceranium lib. 80
		Amphora lib. 80
		Vrna lib. 40
		Congius lib. 10
		Sextarius lib. 1. & uncias 8
		Hemina uncias 10
		Cotyla unc. 10
		Oxybaphus drach. 18
		Acetabulum drach. 18.
		Cyathus drach. 11. & scrupulos 4
	Aceti	Cheme drach. 3. & scrup. 1
		Ceranium lib. 72
		Amphora lib. 72
		Vrna lib. 36
		Congius lib. 9
		Sextarius lib. 1
		Hemina uncias 9
		Cotyla uncias 9
		Acetabulum drachmas 18
		Oxybaphus drach. 18
	Aqua	Cyathus drach. 18
		Cheme drach. 3
In Liquidorum mensuris	Olei	Ceranium lib. 120
		Amphora lib. 120
		Vrna lib. 60
		Congius lib. 15
		Sextarius lib. 1
		Hemina lib. 1
		Cotyla lib. 1
		Acetabulum drach. 27
		Oxybaphus drach. 27
		Cyathus drach. 20
	Mellis	Cheme drach. 5

[illegible]

Πέτρος Ανδρέα Ματθιόλα

Πέτρος Κορωναῖος.

Οὐδένα γὰρ μερόπων γεννάει μοι ἢ ἐαυτῷ,
 ἐνθάδε καὶ ζῶν, ἀλλ' ἅμα καὶ πατρίδι,
 τοῖσι φίλοις, κεδνοῖς τε γονευσί, τίλει χρεός οἱσι
 θρέψας, χάριν τε φέρειν ἦας, ἔλεξε Πλάτων,
 Δόγμα δέ, νῦν τε γεραί τελεῖς σύγχε Ματθιόλ' ἔργῳ
 ὡς περ ἂν εἰ κένιν κλᾶρον ἅπαντα λάχες,
 Εὔτε τοκήεσιν, πάτρη τ' ἐρικυδέϊ κόσμον
 αἰνέειν σπύδεις, ἀμφαγαπᾶς φίλους,
 εἴ πασιν ὅππ' ἰνός σέο καλὸς ἅπασιν ἀνοίῃν
 τὸν βαθυῖ ἐραντὴς κόλπον ἀκροῖνις,
 ὅππ' Διοσκορίδης διὰ σοῦ πάλι φαιδρὸς ἰδέσθαι,
 καὶ σποτέρην πάντως ἀχλὺν ἀπώσμενος,
 (Καὶ γὰρ δι' ἀρραγῶσι μίμειδαι ὅσοι τεὰ καλὰ
 ἔποτε, μιμείδαι δ' οἶδασιν ἔργα μόνον)
 Εὐμένειν δὲ τεῖν μαρτύρομαι αὐτός, ἐκείνης
 πολλάκις εἰληφώς πεῖραν ἐτυμολάων,
 Μαρτυροῦσ' καὶ οἱ φιλαληθεῖς ἄνδρες ἐσσι
 γασάμενοι φιλίης σέο ποθεινοτάτης,
 Τένεκα τεθνήξῃ ἢ πώποτε τόσον ἀνίσσας
 Ματθιόλ' ἄνατ' ἐς, θεοσεβήστε τόσον,
 Οἶδεν ἄλλ' ἵσθ' ὅπως σ' ἀπείθεα χρεῖσθ' ὑπάρχειν,
 τῇ τ' ἐκκλησίῃ κένε ὑπὲρ τίδ' ἰ
 Ἐσὶ χρεὼ δέ μ' αἰ' σοὶ φίλτατε πλείον ὀφείλειν
 ἀμμὶ χαρίζομένῳ πολλὰ, καὶ αὐτομάτως,
 Πῶς γὰρ ἴσθ' ὅσον ποτ' ἔχωμι χάριν σοὶ ἀνταποδοῦμαι,
 ὑπερ' ἐλατῆμα πάντα, κρατῶν δὲ πόθον;

Martini Cutheni Pragensis.

*Cedant Hesperidum, cedant & Adonidis horti,
Haëtenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Unicus hic cunctis multò est præstantior hortis,
Quem pia Matthioli cura, laborq; dedit.
Illic non cui vis transcendere septa licebat,
Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:
Illorum vanas abiit decor omnis in auras,
Huius at æternum gratia viua manet.
Tot plantis, herbisq; ssum reddendo nitorem,
Autor natura contulit artis opus.
Huic igitur meritò, debes Hetruria, quantum
Ipse Dioscoridi Græcia docta suo.*

Martini Cuiusdam Præsentis.

Celestem Hesperium, celsum & admodum
Hæc enim, & præcipue in hoc Hesperio
Vides hic cunctis rebus, & in quibusdam
Quædam præcipue, & in quibusdam
Sic non enim transiunt, & in quibusdam
Omniaque hic cunctis, & in quibusdam
Illum enim, & in quibusdam
Hæc enim, & in quibusdam
Tot planities, & in quibusdam
Ad hoc enim, & in quibusdam
Hæc igitur, & in quibusdam
Ipsa Dispositio, & in quibusdam

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis.

20 **Q**UANTVM, amicissime Aree, complures non veterum modo, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, viribus, atque probatione scripserunt; nobis tamen nec vanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, vt ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omissa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt. neque uerò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui ceteris diligentius hac in parte versati videntur, radices multas apprimè vtilis, herbasq; aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententiis: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius
30 Niger, & Diodotus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamq; vulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum vires, probationesq; cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia interdum pro aliis scriptitando, † rem in aceruum, congerieq; controuersiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloen in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus veritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potius ab aliis accepisse. In ordine præterea iidem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaq; cognatione coniunctas vires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quòd facilius memoria mandarentur, genera & eorum affectus à sua cognatione disiungentes. Nos verò ab ineunte, vt
40 ita dicam, iuuenta, iungi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quòd opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cum in omnes eruditione excultos, tum verò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiaris. Enimuero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi viri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam vnà nobiscum degentes nouimus, cum mutuam inter vos beneuolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te velim, eosq; qui in hosce commentarios incident, ne in verbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curâ. Etenim plurima visu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeq; rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, vt differenti ab aliis ordine tradito, genera singularum medicinarum, viresq; describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, vniuersisq; eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque
50 misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capeffere potest, plurimum conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam vernaculam, familiaremq; materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verùm in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. certè pro horum ratione, medicamenta aut valent viribus, aut euanido nulloq; munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si vel squalores, vel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis expolita sint, & perflata, frigidaq; & aquis carentia: in his
60
A enim

enim locis vires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisq; locis à ueto silentibus enascuntur, plerunq; degenerant, & minus viribus ualent: multoq; magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc sæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adulescere. nonnulla propria vi hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere nō potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisq; magnitudinem, & id genus alias peculiare notas, nonnulli, qui olim has rerū uarietates non perspexerunt, magno in errore versentur. Quæ causa ēt nonnullis scriptoribus im-
 10
 posuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia, gramen, quinquefolium, & tussilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sapius ad uisendas herbas, & earū natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiā mnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus ueratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis, reliqua à trimatu inutilia. Quæ uerò fruticosa sunt, sicut stoechas, triflago, polium, abrotonum, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm sponte sua decidunt. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi siccari cœperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, cortices uelut recondantur, eximere conuenit, cum herbæ suis folijs exuuntur. siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obstitæ, aqua elui debent. Flores & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus, densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis etiam, si modo rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo: sed ænea uasa oculariis medicamentis, liquidisque, & omnibus iis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas stagnis uasis recondi conuenit.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

QUANTVM oporteat Medicos omnes, qui legitimū in arte nomen sibi comparare student, simplicium quorumcunq; medicamentorum, quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modò hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus in hac materia cæteris facile princeps; sed id quoq; post Dioscoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauissimus auctor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioscoridem secutus (ut eius luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum uiribus, ac facultatib; indagandis, relictæ (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiæ palma, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superauit. Quippe tanta animi propensione oblectationeq; cognoscendorum simplicium captus fuit (scieb; at enim nō posse ritè se dici medicum sine eorum scientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Le-
 40
 mnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atq; alias plurimas peragrauerit regiones, ea demum causa, ut quæ legitima & sincera, quæq; spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. III. de med. comp. per genera ita scriptum reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsimet inspicientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniā sensibilibus rerum cognitio sedula inspectione perficitur. cuius rei euidentissimum est indicium, quod gemini per omnia similes esse nobis uideantur, differentes autem iis, qui ipsos inspicere consueuerunt. Itaq; herbarum, fruticum, & arborum materiam, priusquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus uidelicet futuri sunt, dū eduntur, dum augescunt, & dum uigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docebit te, quādo potissimū ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoq; me se quamini, si artis opera pulchrè obire uolueritis. Nouistis enim, quomodo ex omni natione præstātissima quotā-
 50
 nis mihi afferantur medicamēta, eo quod perditū illi omnigenarum rerum coemptores (Græci ποτοπόλας uocāt) huiusmodi ea contaminant. Præstiterat forsā non hos solū, sed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehūnt, incusare, atq; his multò magis ipsos herbarios. item nihil minus eos, qui radicū liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undiq; copiam habere uolet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis & exacta, & notha cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis operis præsidia ueniat, uerbotenū quidem medēdi methodum sciet, opus uerò nullum ipsa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plurium saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto ætatis illarum decursu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inue-
 60
 ni: quæ nec quando pullulant, nec quando crescunt, nouerunt isti, qui siccas stirpes tantūmodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis medicis omnibus perspicuum est, non posse quenquam sine certa simplicium medicamen-
 torum

Galenī nauigationes, ut legitima cognosceret similitudinem.

Me dicamta adulterabantur etiam Galeni tempore.

Sine simplicium cognitione manca est medendi ratio.

torum cognitione, nec morbis ratione mederi, neq; artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, uel nature ipsius robore egros sanare. Neque enim ullo pacto eis ad stipulandum censeo (ut medicorum pleriq; faciunt, et uis sepe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantum officinarum medicamentis, ipsisq; admodum uulgaribus contenti sunt. Nam cum satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersum humores deicere, Deiektorium e succo rosarum flauam bilem, Diacnicum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex caruleo atram bilem, Coccia caput & cerebrum expurgare; sicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis, & quæ ex hermodactylis dicuntur, ac quæ Fætida uocantur, arthriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, e quibus ea simplicibus componantur medicamenta, et an ijs ea insint uires, quæ suis nominibus pollicentur. an simplicia, quibus constantur, legitima sint an spuria, sincera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, & opportunè decerpta, sole siccata an umbra, an igne, ut sapius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquā animaduertunt, quod deiektoris medicamentis, quæ nostro auro parantur ad bilem deiciendam, sepe Scammonium lacte tithymalorum, ac pityusa adulteratum, magno egrorum detrimento immiscent. Iis uerò, quæ pituitam ducunt, sepe legitimi Turpeti loco, modò pityusæ, modò taspia, modò pæoniæ radicem cortices imponunt. quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modò, sed etiam medicorum quorumcunque qui rem plantariam profitetur oculos sepe numero fallant, nisi fraus gustu, et legitimi Turpeti scrutinio, et collatione deprehendatur. In Catapotis deinde, quæ ex hermodactylis uocant, ephemerum Colchicum legitimi hermodactyli uice, in Fætidis uerò cicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrumq; mortiferum est medicamentum, omnes iniiciunt. Adde præter hæc, quod sepe numero medicamenta ex iis simplicibus componunt, quæ ætate exoletæ, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euania, ac inualida reperiantur. Quod etsi quandoq; malitia, ac propria artificum impostura fiat; id tamen plerumque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopole (eos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui supposititiis, ipsisq; innumeris non utantur simplicibus. Namq; asaro utuntur pro bacchare, urbana Loto pro fertula Campana, colutea pro sena, acoro odorati calami uice, cypero pro galanga, hieracio pro soncho, sphondylia pro acantho, chondrilla pro cichorio, agresti lactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lachrymis pro succino, taspia pro turpeto, pice pro pissaspbalto, resina larigna pro abiegna, & legitima therebinthina, phyllitide pro aspleno, obscuris quibusdam radicibus pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco infectorio confectam pro cæcæ uisurpant. Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa & carnem humanam pro mumia, macim pro macere, chariam pro papyro, crepsinum (sic enim uulgò uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuolululum, siue lænem smilacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uerò baccarum ligustri, & periclymeni pro lycio, caneros pro gammaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgò dictam pro struthio, carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chamæleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam fætidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpity. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem genuinam mentitur, erugo æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandix minium, terra quædam mangonizata sphragidem lemmiam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia deniq; plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubiq; locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uice nulla penitus ratione indifferenter subiciuntur, ubi tum prauum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ, ne uerbosius rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non euenirent, si medici omnes ueram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maxime, & iure consequi deberent. Quippe materiæ huius peritiam assecuti, & errorum cognitionem naçti, ne seplasiarij in eiusmodi uersarentur erroribus obstarent: neq; eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognititis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaq; iam operam imperiti, ut huiusce materiæ cognitionem exactè consequantur. quandoquidem artificij nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quam suæ artis subiectum, & instrumenta igno rare. Quod sanè unicuiq; medico usu euenire comperimus, qui non modò alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scitè à Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de composit. medic. secundum locos, quod non poterit is, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hæc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidè grauissimi cõscripserint auctores, nisi sepius ad uisendas stirpes se contulerit, & quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatq; uariis anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendant. Id enim, cum maxime perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoq; qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non ad similitudinem iis, qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic & uerior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modò, & fruticum, arborumq; sed & aliorum omnium medicaminum. Verum enim uerò si omnino libris est opus quis adeò miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenserunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, demoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uiua uoce traditur. neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc nanque comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes & ignari per

Medicorum quorundam opinio explosa.

Officinarum lapsus.

Officinarum ignorantia abusus.

Medicorum munus neglectum.

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione. Herbarum forma descriptæ parum conferunt. Scripta quorum commendat Galenus simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris comparatur.

illos doctrinam perfectam assequamur. Quod si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintque iis, quæ luculentè, ac copiosè sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ij fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quod si nullo (ait) mon-
stratè ex libri alicuius lectione, quales sunt commentarij Heraclidis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectio-
ne, ut exactè singularum medicinarum uirtutes, ac uitia diiudicare sciat. Nam qui simplices medicinas di-
uendunt, tam callidè illarum quasdam concinnant adulterantq; ut etiam exercitatissimos in eis decipiant.
Quare idem Galenus lib. ix. de simpl. medic. facultatibus in diphrygis mentione ita scriptum reliquit. Ad-
diciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de diphryge scitu utilem, sed & de Lemnia sphragide,
& pompholyge, & opobalsamo, & lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à
ueris natiuisq; nihil differre uiderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non
in his tantum, sed & aliis similibus. Itaque in Lemnum, in Cyprum, in Palæstinam Syriam eo studio naviga-
ui, ut medicamentorum istorum cuiusque multam copiam, quæ in omnem uitam meam, satis foret, reponerem.
Sed & Lycium Indicum cum aloe Indica id temporis commodum accipere contigit, cum à Palæstina iter refle-
cterem: cum persuasum haberem, eo quod à camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio id esse In-
dicum: quodq; adulteratum haud nosci ab iis, qui portassent, posset, propterea quod materia, ex qua id præpara-
tur, illis in locis haud nasceretur. Porro satius uisum est mihi illegitimorum compositiones haud quaquam adscri-
bere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum uerorum
ac germanorum notis ac indiis, adulterandorum nosse compositiones, cum nihil ad ea discernenda cōferant: imò
optem, si queam, quæ à maioribus me perperam conficiendorum atque adulterandorum medicaminum prodita
sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare. hætenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi
potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiam si in ipsis stirpium
imagines uirentibus persimiles omni ex quæsito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut in hac præfatione scri-
bit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum qui
dem uiuas omnium plantas non semel tantum, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plā-
tæ ipsæ folia aliàs exhibent, cum prima germinatione emergunt, aliàs cum adolescunt, et caulem edunt, aliàs ubi
flores erumpunt, & aliàs ubi siccescentes maturum gestant semen. Videmus enim apertè populum nigram, si-
cuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uero triangulari sectione
laciniata uisuntur. Sed contra hederæ euenit, quippe huic prima statim iuuenta folia insunt, quæ uetu-
stiora iam facta quadantenus rotundantur. Silymbrij aquatici folium cum primùm erumpit, rotundum est,
cum uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, & nasturtio folia primo exortu circinata, ac circum
quaque apij ferè modo laciniata emergunt: at cum pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam
modo hortensæ nostræ uulgò petroselinum uocatum cum suis ludere cernimus. Lathyrus amygdalinus fo-
liis caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochiæ, aut hederæ folia
degenerent. Nouellus acanthus folio lathyræ longiore uirescit erucæ incisuris diuiso: at senior effectus que-
dam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti spe-
ciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt,
quarum nomina breuitati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiusce-
modi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expresse, atque etiam coloribus exornatæ habentur,
omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uariisque unam nobis duntaxat
imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quod ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi
artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac ex-
primere queunt, quanuis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet
grauissimi auctoris commentariis, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem
unquam adepturum esse, quæ maximè medicis requiritur. quippe quod ij suis simplicium monumentis,
ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historiis, non nisi una lineamentorum, ac similitudinum
enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpe ac
sæpius plantis compluribus uariis totius anni curriculis tum in foliis, tum in caulibus: reliquisq; particulis ene-
nre comperimus. Quo fit ut hæc uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quam longa oculorum exercita-
tione, dum ætate tota plantæ ipsa solo educatæ uirescunt. Cæterum ubi scriptores in suis historiis stirpium notas
explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi
similem reddentes: Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phusmyrno, et hoc illi, & illud huic
sepissimè comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perspectis unâ cum doctissimis ac exerci-
tatissimis præceptoribus plantis quiblibet, cum quibus aliæ iniisse tum similitudinem, tum etiam cognatio-
nem narrant auctores; et non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium ima-
ginibus, uel sine eis editis, in summum et perfectum herbarium euadere. Quâobrem etsi stirpium imagines, quæ ma-
gno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, inspicierum oc ulos blâdè admodum detineant,
atque illas prius à nobis cognitæ in memoriam reuocent; magni tamen eas esse emolumenti iis nō crediderim,
qui uisu et præceptoris auxilio numerosam earundem partem nō acceperint prius: quanquam fortasse secus uul-
gus existimet. Adhibeant igitur curâ ij, quibus in animo est rei herbariæ peritiâ adipisci, ut in primis uiros huius
rei nō imperitos sibi præceptores asciscant: deinde ut assuescant per diuersa tēporis interstitia, mōtes adire, ualles, syl-
uas, ac cetera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensib. simplicia medicamēta inspicere, et cognoscere ualeant. Quos
ne

Impostores
quandoq; et
peritos deci-
piunt.

Galenus pere-
grinationes.

Stirpes folia
immutantes
dum adole-
scunt.

Stirpium ima-
gines parum,
uel nihil pro-
sunt ad sim-
plicia digno-
scenda.

Notandum.

10

10

30

40

50

60

nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplentur, ut legitima quæque deinde ab adulterinis discernere sciant. Neque solum in fodinis ipsis uersari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphrygem, & pompholigem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt: quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropolijs ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentissimæq; ciuitates se conferant, ubi peregrina undique importata ueneunt. At certè ridiculi sunt qui inter legendum tum herbis, tum etiam radices, uana ducti religione, quibusdam uerborum, carminum, & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi uires, & facultates medicamentorum uerba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuire ualeant, ut stulti, & superstitiosi falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. vi. de sim. med. facul. superius citato acerrimè damnauit Galenus, sic inquit. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, uerum is ad fabulas uersus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, iunctis nonnullis incantationibus, quas cum herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur ijs $\pi\rho\delta\varsigma\ \pi\rho\iota\alpha\tau\alpha$ id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganæas non solum curiosas, & à medicina alienas, sed etiam falsas uniuersas. Ex hac Galeni sententia omnibus palam fit, quòd si modò commentarios aliquos admittamus, omnis omni ex parte superstitiosis, eos tantum legere debeamus, atque in ijs nauare operam, in quibus uera, & exculsa simplicium doctrina nuteat. Quos præsertim posteritati donarunt ijs, qui exactam eorum peritiam indefessis laboribus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoque iure quidem eodem loco cæteris à Galeno præfertur, cum inquit. At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex ijs, quæ uel ipse scribit, præ se fert grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec uires earum expertum, sed ijs, qui ante ipsum scripsere, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unamquæque herbam nominum acervo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: necnon & alias eiusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Anazarbensis quinq; libris materiam omnem utilem absoluit, non herbarum tantum, sed & arborum, & fruticum, & succorum, & liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; uidetur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse. Nam licet à maioribus multa de illis bene scripta extant, tamen à nemine omnium æque de omnibus. Ceterum quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Cratenas, & Mantæas, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta uisuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis uolumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinq; libris traditum est, à quo tibi discere licet cum alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maxime probatiora medicamenta à deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus medicis, itemq; seplasiarijs, ad quos potissimum spectat rei medicæ cognitio, in ea simpl. medicamentorum facultate Dioscoridem ceteros excellere, & facile primas tenere. Quapropter ab ijs præclarissime ageretur, si eius scripta tantisper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eum planè sibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus uera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & à mendis quàm plurimis expurgata reperient. Quinetiam nostris commentarijs, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum adferant claritatem. Huic igitur soli se dedant, hunc solum sequantur ob iam dictas rationes omnes ijs, qui non modò stirpium, sed & reliquorum simplicium medicamentorum doctrinam & facultatem consequi uolunt. Ac contra tum uulgo semper ignaro, tum ijs etiam, qui coxantium ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exerere nequeunt, nugaces, ac penitus detestabiles quorundam libros ubi simplicium, & compositorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouissent, nisi eorum cænis frequentissima extitisset: pariterq; urticam, nisi acerrime tangentes pupugisset. Quorum inscitiam animaduersus Galenus, contra eos locutus esse uidetur lib. vi. de simpl. med. facul. præfatione breuiter & scitè, sic inquit. Verum abstinendum est à multis mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas uidit, quarum aggreditur figuras perscribere. nam id genus hominum (quomodo assimilauit eos Heraclides Tarentinus) simillimum est præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipsi non uiderint unquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs, qui norunt, accipiunt, & ceu canilenam eas proferunt, ut si fortè is, quem præconio indicant, adisteret, agnoscere tamen non possent. Hucusq; Galeni uerba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monitionem, qui ad simplicium materiam noscendam per rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu progredi. Verum in primis, ut opportunè singula demetantur, nosse oportet tempora, quibus maxime plantæ uiribus ualeant. Quapropter à radicibus initium sumentes, dicimus harum uires, sicut etiam aliarum stirpium, partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ uerò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tametsi non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendæ asserant semper autumno, cum scilicet folia decidunt, & caules contabescunt. alij uerò ineunte uerè, priusquàm folia conerescant: siquidem hisce temporibus radicibus maior uis inest, quàm cæteris partibus. Sed ut ingenuè in hac re fatear, quid sentiam, crediderim ego omnino maiorem succi ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur. quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neque flores emiserint, à quibus omnis radicum succus exhauritur. Sed & rationi consonum mihi uidetur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quàm uernales, quòd scilicet pauco antè tempore

Vanum & superstitiosum incantationibus uti, dum plantæ effodiuntur.

Dioscorides à Galeno maxime commendatur.

Dioscorides simplicium medicæ materia primas tenet.

Libri explendi.

Galeni uerba notanda.

Tempus, quo stirpium partes legendæ sunt,

Radices quando effodiendæ.

Radicū opti-
marum nota.

Radices quo-
modo munda-
re, siccandæ, ac
conseruandæ
sunt.

Radices quib.
in locis exic-
catæ sint po-
nendæ.

Veratrū utrū
que triginta
edurat annis.

Non est ab re
certis tempo-
ribus herbas
colligere.

Quibus in lo-
cis plantæ col-
ligi debeant.

Herbæ quo-
modo legende,
siccandæque
sint.

re & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quod quæ uere leguntur, copiosio-
re, quam par sit, humore redundantes, illoq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredi-
ni & corruptioni non sint magis obnoxia, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Quare à Dioscoride ani-
maduersas, sanè iussit stirpium radices effodiendas esse, cum stirpes ipsæ folijs exuuntur. Quod cum uarijs an-
ni temporibus eueniat pro natura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq;
radix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis euellatur, & in ijs locis, atque sub ea cœli constitutione,
quam maximè familiarem habent. Porro radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & tabe ua-
cantes: non ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris co-
piam, & corpulentia metam excedant, neque ut eiusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod
cum maximè perspexisset Galenus de iridis radicibus differens libro primo de antidotis: In uniuersum (inquit) 10
ex omni medicinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atque illæ quidem de-
teriores sunt mediocriter nutritis, & mediocrem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedunt, &
plus humoris in se continent, quam illis usu ueniat. Hæc Galenus. Caterum ubi radices à terra fuerint exem-
ptæ, primum quidem tandiu aqua clara elui debent, donec omni undique terra, uel limo penitus abstergantur:
mox deraditum à fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersum ferè omnes comantur: postremò siccari
eas conuenit omni adhibita cura. Quod si fuerint quales fœniculi, apij, asparagi, rusci, polipodij, rubiæ, int u-
bi, & consimilium, in umbra, ubi orientales uenti respirent, diligenter siccentur. At omnino cauendum est,
ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eis proculdubio euanesceret, ut pote raris & tenuibus.
Verum enimuero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ueluti gentianæ, helenij, mandragoræ, bryoniæ, & id
genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac uento tu- 20
dò siccari possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo traſciantur, ut partes nō
se contangant, aut cratibus impositæ quotidie sæpius manibus reuoluantur. Atqui curandum est, ante quàm
siccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsis in longum scissis, integra eximatur:
quippe omnino inutilis est, nullamq; uim obtinet. Et si gentiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryo-
nia, centaurium maius, nymphaea, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatis radici-
bus, quod planè constet eas sine tabe, & teredine per tempora adseruari posse, ijs reponantur in locis, ad quæ
solares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; puluerulenta. Sit igitur
locus eminens, & siccus, ad septentrionem uergens, uel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices
ipsæ non prorsus exiccatae reconderentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore austri humidissimi flatus admit-
tantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe uindictari ualeant. 30
Nam etsi quæ tenues sunt, ut asari, phu, asparagi, rusci, & id genus aliæ, anno duntaxat perennent; ueratrum
tamen utrumque, quamuis radicibus constet tenuibus, ad trigesimum annum usque perdurat. Caterum demeten-
di tempus, recondendi locus, perdurandi terminus non modò in radicibus obseruandus, sed & in cæteris tum stir-
pium, tum etiam animalium partibus, ut in hirci sanguine, lupi iocinore, intestino, ac etiam stercore, uulpis pul-
mone, apri uescica, anguium senecta, alijsq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore,
quo magis suis uiribus sunt prædita, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postu-
lant. Neq; enim dammandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullosq;
errantium siderum aspectus obseruant: quippe quod apud graues auctores scriptum inuenerint, pæoniæ radices
contra comitiales non esse euellendas, nisi decreſcente luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda uide-
tur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; uanitatum, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphi- 40
lus, comparanda. Nam cum inferiora terrestria à superioribus cœlestibus gubernentur, & regantur, fieri ma-
ximè potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maxi-
mam cum plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs habeat rationem, tum cum augetur, tum etiam cum minui-
tur singulis mensibus. Quamobrem non temerè à Galeno proditum est, alyssum herbam tantum sirio ardente ad
canum rabiosorum morsus esse euellendam, sicuti etiam fluminales cancros ad idem peridoneos. Quo etiam tem-
pore captamus scorpiones, atque anchusa radice constat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes,
quibus facultas excoſciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere conuenit. Quocirca Hippocra-
tes ad Crateum scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maximè, & in altis collibus
nascentes herbas à radicibus refeces: quandoquidem hæc firmiores, atque aciores sunt ijs, quæ aquosioribus
nascuntur locis: idque, quod in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt plus uirium for- 50
titur. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, palu-
des, fluuios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Omnia autem medica-
menta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis serantur, quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt,
in fictilibus nonis probè obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, ueluti in animi deliquium collap-
sa, amittant. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atque radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his
tamen demptis, quæ tum in medicina usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie uiuentes
usurpantur, ueluti lactuca, intubus tam domestica, quam agrestis (cichorium appellant) portulaca, buglossum,
beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helxine, linoſtistis, ocimum, apium, hyosciamus, sedum,
plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atque non solum refrigerantibus herbis, uerum etiam excoſ-
facientibus recentibus utimur: plerumq; enim ex calida potestate præditis, uirides siccis præponimus, præsertim
ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in uiuentibus exuberans earum calorificam facultatem haud pa-
rum demulcet. Cuius quidem classis habentur amarachus, eruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia,
ruta,

ruta, calamintha, silybrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & alia, quæ de-
metiri expetunt, cum primum floribus ornantur, ut centaurium minus, viola purpurea, origanum, symphytum
petroleum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum,
flæchis, hyssopum, fumaria, aliæq; consimiles plantæ, quas ne longior, quàm par sit, esse uidear, ex industria
prætereo. Hæc igitur omnia serena cæli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in primis colligan-
tur oportet. Deinde terra expurgata, atque alijs aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra siccentur.
Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulibus crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris
exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbæ in um-
bra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Cæterum cum recte siccatæ fuerint, de-
cussio puluere, in sacculis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires e-
uanescent. Quæ in re errant seplasiariorum plerique, qui herbas iam siccatas in fasciculos digerentes ad offi-
cinarum laquearia suspendunt, ubi non solum breui uiribus destituuntur, aeris ambientis exuptione, ac uento-
rum perflatu, sed etiam puluere, & aranearum telis obsiduntur. quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, no-
ctæq; insident, labefactatæ nigricant. Neque uerò planè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, ipsiq;
textura admodum raris eas trabibus appendere consueuerunt: quippe æstius aer in ipsos penetrans, quicquid
boni inest, absument, & abolet. quinetiam puluere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcirco ut tam herbæ,
quàm radices suas integras asseruet facultates, nihil quidem præstantius, quàm eas capsulis tiliaceis, uel piceis,
uel feticilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateum his uerbis scribens. Omnia medica-
menta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur. quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt in fi-
eticilibus nouis probe obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi deliquium collapsa, a-
mittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maxime in siccis fieri operæpretium erit.
Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in uigore cõ-
sistunt, non autem cum iam flaccescentes decidui euanescent. At capparum flores muria asseruandi, antea quàm
se explicent, decerpuntur: rosarum uerò cum non planè explicati uisuntur: cæteri deinde cum omnino expansis
folijs patent. Verùm cum maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; id-
circo tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe,
ut solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluantur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sapius
reuoluantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci natium colorem deperdant. quandoquidem cer-
tum est flores, qui inter siccandum à proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Itaque perbellè sic-
catur super linteis extensis, uel aminibusq; contecti. Siccantur autem probe ubi substratis linteaminibus spargi-
tur & uisum lenibus operiuntur. Flores itaq; in uniuersum sicci ad annum duntaxat, edurant, etsi anthemidis,
centaurij, chrysanthemi, millefolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempore, si ligneis ar-
culis optime inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina, tam ea, quæ suis
in stirpibus nuda innascuntur, ut lithospermi, feniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis inclusa, ut pa-
paueris, nimphææ, melanthij, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phasoli, dolichi, & lu-
pini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, sertulæ Campanæ, sinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris conten-
ta, quàm ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantij,
limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen
hæc assumere oportet, cum fructus, à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa uerò, ubi herbæ
iam siccæ, non amplius uiuent. Et quamuis multa reperiantur semina, quæ ad annum ultra suas asseruent uires,
ea tamen quotannis renouare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inueterata rancorem non redolect.
quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis li-
gneis reponantur in locis siccis: facillè enim contrahunt locorum humores. Cæterum fructus, quemadmodum
pruna, serica, myrti bacca, cydonia mala, cerasa, quæ uulgò marascas uocant, corna, sorba, ficus, punica ma-
la, & alia id genus, quæ in medicina usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur:
quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum est, quòd ubi adstrictio-
ne, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, demetantur opor-
tet. Porro iuglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & auellana non prius ex arboribus excutiantur, quàm
planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cum extima inuolucra sponte sua de-
hiscunt, & arbore concussa unà cum fructibus decidunt, alioquin insolatu contrahuntur, & siderantur. Ex his
igitur, qui siccati asseruantur, capsulis ligneis potius, quàm saccis recondantur, ne extraneos humores concipi-
ant. Qui uerò per annum recentes reponuntur, aut maiori ex anni parte perdurant, in locis siccis minime asper-
ginem redolentibus appendantur, ut assolet de uitis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut super paleas expan-
dantur, ut fit cum malis, sorbis, ac mespilis: aut hordeo, uel milio sepeliantur, quemadmodum medica, & auran-
tia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut cytrij, punicis, & cucurbitis: quiq; arboribus decer-
puntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut cappa-
rum, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, pityusæ, ac aliarum, non secus sunt siccandi, atque radices: quinetiam simi-
liter reponendi, atque ita asseruandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Ii igitur non solum ab herbis
eliciantur oportet, sed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui à radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizæ, uere qui-
dem parandi sunt, cum primum folia emergunt. Ex folijs uerò, ante quàm stirpes flores edant, & earum canles
lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cum ipsi ultimam maturitatem senserint, cuiusmodi esse debet malorum
puniceorum,

Plantæ, quæ
colligi postu-
lant floribus
ornatæ.

Officinarum
lapis in her-
bis siccis re-
ponendis.

Flores quo tẽ-
pore sint de-
cerpendi, sic-
candi, ac re-
condendi.

Fructus quan-
do decerpen-
di, & quomo-
do conseruan-
di.

Cortices
quomodo sic-
candi, & re-
ponendi.

Succi quomo-
do exprimen-
di, conseruan-
diq; fiat.

punicorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uerò antequam ad plenum maturuerint, ut ex inglandibus, moris, pyxantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloes, syluestris cucumeris, absinthij, eupatorii, hypocistidis, glycyrrhizæ, & huiusmodi generis: aliqui uerò humidi, fluxibilesq; reconduntur. Atqui non omnibus eadem est conseruandi ratio: quippe alij paululum primum ad ignem feruefacti, moxq; diligenter defacati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, buglossi, oxalidis, lupulorum, apij, & fœniculi. Alij uerò ignem non experti tantum subsidere permittuntur, ac deinde uasis tandiu, transferuntur, donec defacati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animaduersione opus est (ut Galenus inquit lib. vi. de medicamentorum compositione secundum locos) in succis liquidis conseruandis: quandoquidem facile corrumpuntur, nisi feruefactis prius, & mox a facibus omnibus percolatis, olei parum superponatur, ut optime norunt solertissimi pharmacopole. Adhuc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alij gummi, alij resina, alij lacryma uocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocarpium, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum uerò censu sunt terebinthina lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiogna. In lacrymarum denique numero sunt lac, quod ex papauerum uasculis excipitur, propriè opium appellatum, scammonium, quodq; ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacantha lacryma, quiq; defluit è uitis liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod uulgus Arabicum uocat gummi, quanquam non desint, qui tam hoc, quàm prunorum, cerasorum, & amygdalorum lacryma malint in gummi potius referre, quàm in lacrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantum summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur. quippe non desunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica.

Postremo si forsitan cuiuspiam nasuto uideretur Dioscorides per parua erroris culpa suspectus esse, quod in hac præfatione absolute pronuntiauerit, ex omni herbarum genere solum ueratrum multis edurare annis, reliqua uerò à trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis eius sententia reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor; dicimus, ut hos ab huiusmodi opinione distrabamus, quod cum Dioscorides extiterit in hac facultate peritissimus, consummatissimus, & omnium facile princeps, grauissimo quoque Galeni testimonio, non modo non credendum uidetur, sed ne cogitandum quidem, quod non calluerit is omnes stirpium proprietates, quodq; haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandauerat Theophrastus, & aliorum ueterum plerique: præsertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprime fidelis, & diligens. Verum omnibus persuasum esse debet, quod sicuti in quibusdam locis huius uoluminis scriptura deficit, in alijs spurij additionibus redundat, in alijsq; quandoque scatet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, uel excudendis auctorum uoluminibus plus, minusue curæ impenderunt, quàm sua interesset; ita etiam in hac præfatione euenisse facile potuit. Quare pro certo crediderim, longe plura hic desiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui ueratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, uel sex, chamaeleonta nigrum quadraginta, centaurium minus decem, uel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, uitem syluestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum absit, ut credamus non legisse, notasse, ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & deprauatus habeatur. Idcirco non Dioscoridis, sed scriptorum, & librorum incuria id utij adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusantur ij, qui, ut earum auctores essent, ab re hoc opus augere, atque illustrare existimarunt, quales sunt spurie additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldaeorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarumq; linguarum nomina coaceruant, atque in omni ferè plantarum historia in pluribus uoluminibus Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facile ex Pamphilo deprompta fuerunt: argumento quod (ut superius dictum est) ei rem hanc uicio uertat Galenus, atque sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis uolumen importata. Cuius rei nobis postea præbuit testimonium, quod in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis uolumina reperta sint Græcè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spurij nominibus legebatur. Quorum uetustam auctoritatem simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis uersionibus Italica lingua conscriptis omnia illa nomina adulterina ab opere abdicauimus, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quàm necessarium duximus, ut omnes ij, quibus in animo est plantarum peritiā assequi, sciant ad unguem quo arbores à fruticibus diffideant, frutices ipsi a suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes arbores appellari debere, quæ ab radice statim simplici candice surculoso, dissolutuq; contumaci assurgunt, à quo per interualla tanquam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus alia. Frutices uerò, quæ ab radice candice multiplici, ramosoq; sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annuerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, folijsq; minutis, quæ non uelut aliarum herbarum folia quotannis arescunt, & decidunt, sed perpetuis folijs toto anno uirescunt, ut stæchas, ladanum, ruta, hyssopum, saluia, & eiusdem generis alia. Herbarum denique generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantum sine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos seruntur, & syluestrium ferè innumera, quæ sponte sua

Gumi, lacryma, & resina.

Dioscorides defenditur à calumnia.

Simplicium nomina uaria Dioscoridis adulterina.

Arbores.

Frutices.

Suffrutices.

Herbæ.

10

20

30

40

50

60

- te sua in pratis, campis, ac aliis compluribus locis proueniunt: tametsi ex eis nonnullæ habeantur, quæ neq; caulem, neq; flores, neq; semina gignunt, ut phyllitis, asplenium, cynoglossum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arborescere, quod maxime maluæ accidit. Hanc enim pluries uidi senis, septenisve mensibus cultam, tanta caudicis longitudine, crassitudine, & duritie proficere, ut hasta instar grandesceret. Frutices quoq; aut temporis diuturnitate, aut cultorum magis gonio in arbores non pumilas exeunt, ut uitex, hederæ, myrica, paliurus. Contrâ similiter fit, ut arbusculæ quædæ, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur syluescere, à sua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uedicato sibi robore, crassos prædurosq; fundunt caudices, ac ramos. Ille uerò tanquam indomitæ surculis, stolonibus, ac germinibus, qui circa caudicem & radices adnascuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut myrto, lentisco, & corylo quandoq; euenisse comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solum sæpe prædictos præstet effectus; sed etiam ut alteram in alteram stirpem facile uertat, ut cassia in cinnamomum, silybrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in auenam, & ocymum in serpyllum. Porro ex his omnibus herbarum generibus quædam satiuæ sunt, quædam grestes. Has uolunt nonnulli priores fuisse satiuis, cum earum permultas domita cultu feritate mansuescere in hortis liquido constet: etsi in permultis quoq; & syluestre, & satiuum genus inueniatur, quarum aliæ fecundæ sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde prouenire scribit Teophrastus, quàm à loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aere eas ambiente: tametsi id accidat interdum particulari radicum uitio. Magni quippe refert, ut fecundæ, floridæ, et perpetuò uirentes plantæ coferrentur, si clemens cæli constitutio, situsq; germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, et in Elephantio agroficus, ac et uitis folia nunquam decidunt, quodq; in insulis, aliisq; regionibus nuper in Indiis occidentalibus à Lusitanis, & Hispanis repertis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma non uireat. Neq; item admirandum, quod reperiantur arbores proceriores, uirentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: namq; aliæ hoc situ letantur, aliæ illo pro suæ quæque naturæ ratione. Proinde uideamus: quæ quæ montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, iuniperus, fagus, carpinus, ibi proceræ admodum, formaq; insigni profiliunt. Quemadmodum in planitierum & collium nemoribus quercus, cernus, suber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maxime proficiunt. Iuxta flumina, & in aquis latiores proueniunt platanus, alnus, populus utraq; myrica, salix, barudo: etsi harum permulta non aequè lætæ in montibus, uallibus, planis, & syluis exultent. Id quoq; discriminis in herbis, & fruticibus uisitur. quædam enim paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluminiarum ripas desiderant: quædæ humidos, aquosos, uliginososq; amant tractus: quædam aquas odere, et ob id arida, & saxosa sequuntur. Nec etiam desunt quæ in humidis et siccis locis uitæ ancipitè agant. Sunt deinde quæ in campetribus degere cupiant, quæ uinetis letentur, quæ pratis gaudeant: præterea quæ ualles, quæ colles, quæ deniq; editos querant situs. Aliæ quoq; urbanioribus locis allecæ iuxta urbium, et oppidorum mœnia in maceris, & ruderibus proueniunt. In palustribus, et humetibus locis, ac secus magnarum scrobium aggeres feliciter enascuntur plantago, cironopus, poterium, scordium, ranunculum, eleoselinum, sphodilium, lysimachia, alifina, chelidonium minus, epimedium, petaphyllum, erinus, equisetum, limonium, heliotropium paruum, uerbenaca, tusilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertij generis, eupatorium cœ. Et magis palustribus gaudent cyperus, typha, sparganium, iuncus. At tã lacunosis, quàm admodum palustribus innatât nymphaea, potamogetum, lotus Aegyptia, colocasia, foliis et in aquis cõditis, et extra eminētib. Malabathrum similiter in Indiæ paludibus nascitur, atq; nobis in Italia oryza, hippolapathos, ac millefolium stratiotes. Tribulus aequè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur, atque in mari: quorū litoribus, ac ripis familiare spectat nerium. Adiathum, itemq; trichomanes uliginosis specubus gaudet, præsertim si secundum amnes existât: aut asperginosas sequuntur ripas, quæ præruptis locis inhaerent. Vitis deinde, elichryson, bubonium, botrys, rha, fluminū ripas accolunt. Chritamū uerò, brassica marina, androsaces, corniculatum, papauer, dorycnium, solanum somniferū, glaux, hippophaes, hyppophastrum, tragium, tithymalus paralius, peplis, alypō, absinthium seriphum in maritimis tum in litoribus, tum scopulis, tum et collibus emergunt. Tripodium et in maritimis exurgit, ubi scilicet allidit unda, iterumq; recedit, modò in mari, modò in sicco degens. Nō nisi aquis proueniunt bryō, thalassio, corallium, et alga. At in riguis fontium, præsertim q̄ hyeme tepescunt, siō, atq; aquaticum silybrium unā innatât, ut quasi inuicē fraternā uideant inuisse amicitia. Cæterum ex his, quæ in cōtinenti nascunt, arida, et siticulosa loca petunt eryngium, satireia, lythospermō, lycium, saluia, stachys, onosma, lōchitis, cynoglossum, echium, buglossum, chamæpitrys, ueratrum nigrū. Aridissimis, et saxosis exurgunt caparis, libanotis, symphytum petraeum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrunq; genus, cotyledō, cymbaliō, polytrichō, paronichia, asplenū, clynopodium, circæa, lichē, ita ut harum pleraq; sæpius in edificiorum ruinis, ac saxosis admodum locis uirescāt. In opacis aut nascunt chrysocomæ, asarum, uiola purpurea, astragalus, et cyclaminus. In humidis clematis prima, quæ & secus aggeres inuenitur; item phyllitis Hemionitis, Althæa, Helenium paludapium. Collium amœnitate capiuntur spartium, nepeta, syluestre cuminum, chamedrys, etsi nō oderit etiam aspera, & saxosa: item phalangium, thymum, quod etiam petroso solo nasci uidemus: quin & holostium. Culta deinde uirent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, chamæcisso, agilope, ofsyride, aphaca, orobanche, melanthio, buphthalmio, anthemide, syluestri papauere, xypbio, leontopetalo, phœnice, hyperico, cyano. Inculta uerò uirent psyllio, hieracio. Pratis lætatur trifolium, lotus syluestris & urbana anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hæc & colles, & montes abunde scateant. In uinetis aluntur telephium, portulaca syluestris, peplus, helxine, berderacea,

Plantarum de generatio.

Stirpium mutatio.

Plantæ meliores celi clementia, & loci amicitia.

Plantarum situs naturales, ubi lætæ nascuntur. In montibus. In planitie.

In palustribus locis.

In lacunosis.

Vliginosis locis.

In litoribus & scopulis.

In fontium riguis.

In aridis & siticulosis.

In opacis.

In humidis.

In collibus.

In cultis.

In incultis.

In pratis.

In uinetis.

Intra & extra oppida, deracea, ampeloprasum, capnos. Tam intra, quam extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, rudibus, propter muros, & hortorum sepimenta uisuntur uerbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malua, chelidonium maius, urtica, ebulus, sambucus, erysimum, aristolochia longa, marrubium, chrysanthemum, galioipsis, senecio, terrestres tribulus, sideritis, eupatorium, hyoscyamus, cicuta, personata, xanthium, syluestris cucumis. Campestris cardui omni genere horrent, atractyli, ferulis, syluestri feniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepibus haerent ruscum, asparagus, rubus, rhamnus, ligustrum, rubia. Ephemero autem, hippoglossum, filice, planitierum syluae uirescunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quam Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, hastula regia, satyrium, testiculus, gentiana, ligusticum, alysson, smyrnium, ueratrum album, ruta syluestris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelaea, chamelea, glycyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, paeonia, ethiopsis, clymenum, onagra, cacalia, aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamædaphne, tormentilla, bistorta, chamæleo albus, angelica, libanotis. In syluis montanis emicat leucacantha, atque inibi in præruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sicut præterea, quæ arboribus innasce uelint, in quibus resident, atque ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agaricum, uiscum, sphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ quidem in arboribus conspiciuntur, aliæ uero prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labrusca, uitis nigra, bryonia, hederæ, clematis altera, smilax tam leuiss, quam aspera, lupus salictarius, conuolulus, periclymenum. Non desunt etiam herbæ, quæ sine radicibus in alijs herbis profoliant, neque alibi, quam in illis reperiuntur, ut cuscutha, epithymum, epithymbrum, & epistabe. Veruntamen illud scire conuenit, quod etsi harum omnium quæque sua natura feliciter proueniant in predictis locis, suosque unaquæque sequatur situs; nihil tamen obstat, quin eadem modò in montibus, modò in planis, nunc in collibus, sæpe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in alijs uariis locis nullo discrimine inueniri possint. Et hæc satis sint quantum ad natalem plantarum situm. Ceterum ut, quantum per me fieri potest, harum rerum non minus utilis, quam necessaria doctrina excitetur, augeaturque, iam ad singulas herbarum partes noster se conuertet sermo, & de radicibus, folijs, caulibus, floribus, ac seminibus differemus, primò à radicibus, ueluti à basi aliarum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus, ijsque tenuibus. Legumina uero singulas habent radices præter fabam, easque sicculofas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice coherent, ut lactuca, apium, beta, buglossum, intubus, cichorium. Quæ etiam radice singulari, sustinentur syluestris ruta, quam harmalam uocant, peplos, crateogonum, ephemerum, & sæpius uerbenaca. Contra numerosis radicibus donantur asarum, phu, baccaris, triera genus utrunque, capparis, crithamum, hastula regia, chelidonium minus, asclepias, circea, alcea, ethiopsis, gramen, filix femina, muris auricula altera, plantago, chrysocome, asparagus, ruscus, hippoglossum, panaces Heracleum, hemionitis, paeonia femina, alisma. At nardi Indici, & Celtici radix in spica modum capillatur. Prægrandi, firmaque radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, syluestris cucumis, uitis nigra, rapum, nimphaea, colocasia, radix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentibus importata, dracunculus, aloë, centaurium maius, libanotis, sphondilium, ananthe, symphitum secundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, periclymenum, solanum somniferum, smilax aspera thapsia, hippophaes, hippophaestum, tithymalus characias, pityusa, Rhabarbarum, Rhaponticum. Contra exiguam, tenuemque radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculum, panaces Asclepium, & chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, beebium, onobrychis, holerstium, britanica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopodium, uerbenaca supina, phyteuma, pancratium, aconiti tertium genus, chamæcissos, asarum, utrunque ueratrum, plantago minor, coronopus, sesamoides, origanum syluestre, alypon, atractylis, heliotropium maius, onosma, rubia, cepæa, alisma, betonica, chamefyce, gigidium, centaurium minus. Radices in lignum durefcunt ethiopidi, smilaci asperæ, poterio, leucacanthæ, astragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentæque radice constant althæa, acanthus, alcea, malua, Symphytum maius. Geniculatæ ueluti arundinibus, sunt iridi, acoro, polybonato, rusco, nymphææ, xyridi, hippoglossum, gramini, lauro Alexandrinæ, colocasiæ, galangæ, gingiberi, radici China nuper inuenta, & Rhodiæ. Radicem digiti crassitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, paeonia mas, pyrethrum, daucus, pastinaca syluestris, symphitum petrum, dorycnium, ebulum, echium, crithamum, elaphoboscum. Bulbosæ autem insunt caparum modo, lilio, hemerocalli, capis, bulbis, hastula regiæ, allio, porro, croco, narcisso, xiphio, testiculorum omni generi, satyrio, ornithogalo, ephemero, arifaro, hyacinto, dracunculo, ampelopraso, scorodopraso, moly. In globum extuberant radices aristolochiæ rotundæ, cyclamini, apij uomitorij, leontopetali, ananthes, paeoniæ femina, rapi, chrysogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances secundæ, pycnocomi, Geranij uniuis; Pseudoapij, antoræ. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore; quæ discrimina si rectè cognoscantur ab his, qui breui hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maxime confert scire, quæ sint radices magnæ uel paruæ, quæ duræ uel molles, quæ numerosæ uel paucae, quæ caparum uel tuberculorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucusque abunde differuimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris chrysogoni radix, etsi candicet intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenij secundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, hastula regiæ, libanotidis, rhapontici, quanquam huius interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedij, nymphææ, eryngij, symphiti secundi, smirnij, echij, ueratri nigri, astragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapsiæ, personatæ, filicis maris, uitis nigra, aristolochiæ utriusque, quarum tamen interna buxæ colore pallent, paeoniæ femina: tametsi huic, sicut etiam thapsiæ, & mandra-

& mandragoræ deliberata exalbeat. Contra è candida proueniunt radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, arisarum, ranunculum, ueratrum album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circæa, alcea, hellestium, tragium, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidii, iberis, hipposelinum, tripolium, iris, panaces Heracleum, tragum, somniferum solanum, arctium, onagra, chamæcissos, scammonium, althæa, pityusa. At non prorsus albæ, sed subalbidæ, radices tribuæ sunt aro. polemonia, helenio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhabarbaro, tametsi tria hæc exterius nonnihil nigricent item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, anchusæ, licopsi, onosinati, chrysogono, quam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescunt filici semina, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascent radices symphyti petræi, caparum, scilla, pancratij. Flaua intus radice sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium maius, gætiana. At herbaceo colore insunt polypodium, phalagio, smyrnio, & imperatoria. Odorata radice fragrant, iris, acorus, meon, cyperus, galaga, zedoaria, nardum tam Gallicum, quam Indicum, asarum, phu, caryophyllata, baccbaris, ligusticum, pastinaca, angelica, seseli, Massiliense, hipposelinum, smyrnium, libanotis, asclepias, circæa, alisma, tripolium, quin & radix Rhodia odore expirat non inuicundum. Dulcedinem gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, cetaurij maioris, chamæleonis albi, elaphobosci, geranij, arctij, polypodij. Amaritudinem uero gentianæ, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei hippobais, pancratij, scilla, cichorij, asparagi, rusci, centaury minoris, chelidony maioris, asphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur ginger, acorus, galaga, zedoaria, imperatoria, crocodylium, angelica, panaces Chironium, smyrnium, pyrethrum, alisma, tripolium, raphanus tum satiuus, tum syluestris, utraque iberis, nasturtium, thlaspi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampeloprasum, scorodoprasum cepa, allium, porrum, scandix. Quo fit, ut, si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus formæ, numero, colore, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impederint. Ac præterea plurimum isdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesq; (de ijs intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapes assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se inuent plantæ, exorsus, pro uiribus enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, ijs, quæ omnibus sanè uulgares apparent, recte comparentur, quapropter ab hedera primum, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicio. Hederam igitur folijs emulantur, & si quedam maiora, quedam uero minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclaminus, similis aspera, leuis, & hortensis, uitis nigra, marina brassica, Aethiopicum seseli, periclymenon, aristolochia utraque, asclepias, epimedium, gramen parnassi, apocinum, uiola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento clematis. Vitigineum folium representat platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam uocant. Alba spina, & acanthium simili uirèt folio: sicuti abrotanum semina, & absinthium seriphium uocatum folij se inuicem imitantur. Vitex, & anagyris & folijs, & ramis conueniunt. Apij folia referunt caucalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, huium. Amygdale fronde uestiuntur, persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylodendron, lathyrus, quam officina cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro folijs adstipulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Vtriusque rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis maiora, huic uero minora spectentur. Porri, bulbiq; folia præ se ferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprasum, scorodoprasum, canini testiculic, locbitis. Buxus, & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo folijs correspondet, pyrethrum syluestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fanculi folia emittunt altilis asparagus, panaces Asclepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, bupthalmos, anethum, thapsia. Anethi folijs assurgit meon. Planta gini non dissimilia sunt folia candidi ueratri, gentianæ, alismatis, & clymeni. Phænij folium geranium exprimit, Filicem folio emulantur sideritis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc uero myrrhidem. Buglossum, & cirsium consimili modo foliantur Graminis folium proferunt moly, holostium, gramen arundinacium, coronopus. Huius uero folia habent catanance, psyllium. Cichorium, chondrylla utrunque genus, & quod quibusdā dens caninus dicitur, consimili sunt folio. Cnico atractylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo silybum. Glasto tripolium simile est. Coriandri folijs comatur parthenium, adianthum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quedam propius, quedam longius eius specie sequuntur) uterque daucus, thalictrum, capnos. Helxines folia produnt anagallis, alfine, muris auricula: cannabis, aut quinq; folij eupatorium, sed quæ quadripartito diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent caparis, solanum somniferum. Smyrnij folium præstant phu, lauer. Cupressi effigiem promit sabina: iuniperi cedrus minor quæ phœnicia ducitur. Hypericum, androsenum, ascyrum, folio non discrepant. Cistus, & ladanus sicuti in specie, ita & in folijs conueniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: cicoris teucrium, securidaca: cumini syluestris stratiotes millefolium: cucurbitæ personata: lolij phœnix: iuglandis centaury maius, pæonia mas, gentiana; etsi huic magis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt, acorum, medion, syluestris iris: item gladiolus, nisi hic breuiora, angustioraq; folia sibi uendicasset. In iunci specie collocandum esset utrunque equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticulæ folium simulant aphaca, onobrychis, chamæyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laureæ fronde uiuent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lily folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant liliū quoddam agreste) ephemerum, onagra. Lenticum referunt glycyrrhiza,

Quæ nigricant.

Quæ subalbican.

Quæ candicant.

Quæ rubent.

Quæ subrubent.

Quæ intus flauescunt.

Quæ uirescunt.

Quæ bene olent.

Dulces.

Amaræ.

Acres.

Foliorum in plantis comparatio, & similitudo inter se.

glycyrriza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactuca effigie folia ferunt dipsacus, sylvestris lactuca, lycopsis, anchusa, sylvestre glastum, mandragoras femina. Lingua bubula similia sunt symphyti alterius folia. Miri folia ruscus habet, tithymalus femina, & canirubus. Mentham sativam folio exprimunt sisymbrium, hydropiper, pentapillon. Marrubij effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio est cinocrambe: Hellebori & elatine folio simili comantur. Nasturtij folijs iberis non refragatur nec thlaspi. Olea amula foliorum facie representat halmus, ptarmica, phyllirea, ligustrum, uirex, conyza, thelygonum, caninus testiculus, lithospermum, dorycnium, hippophaes. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum veratrum, sphondylium, aconitum cynosbatonum. Verbasci folia fundunt helenium, ethiopsis, artium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium folijs inter se non dissident. Portulacae folio assimilantur telephium, cepaea, crita-
 10 mum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus sylvestris, medica, cytisus, sertula Campana. Thymum, stachadem, satureiam simile comat folium. Acuta spina, & messili primum genus simili uirent folio. Nec dissimili pulegio dictamnium & calamintha comantur. Mirica sabina, & cupressus: serpylli clinopodium: salvia sideritis prima, horminum, uerbasum sylvestre, folijs uestiuntur. Picea folium ferunt polygonum, & pityusa: quercus uero chamædris, teucrium, scordium, betonica sideritis prima. Neque à ruta folijs dissident acacia altera, centaurium minus, serpyllum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsamum, polemonia, peplus, paronychia, hypericum, apios. Aloa, & scilla similia tributa sunt folia. Sampsuci folium ostendunt marum, & panaces chironium. Solani folio germinant circaea, halicacabus. Rumicis folia emulantur aris, phyllitis, britanica, & quae uulgo bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandrina. Aspleni imaginem praebent muris auricula altera, & altera lonchitis: sicuti semper uiui
 20 minoris tertia auge species, aristolochia clematidis. Salicis fronde prouenit lysimachia, sertula Campana ligusticum. Silybus, chamaleo albus, carduus, alba spina, sese folijs imitantur. Ex his igitur facile quisque herbarum germanitatem, cognationem, similitudinemque perdiscere poterit. quae omnia in dignoscendis stirpibus non parua adferunt utilitatem. Ceterum plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi folia ipsa coloribus adeo perspicuis, uti flores haudquaquam splendeant. Niger sane color in nullis reperitur herbis, neque arboribus, quauis nonnulla atro quodam uiore sint suffusa, ita ut paululum nigrescant, sicut phyllirea, buxus, ligustrum, hortense solanum, nigra uiola, osyris, hyosciamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quae niuem candorem exprimant. uerum pleraque, quae incana sunt, subalbicant, ut critbamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, salvia, calamintha, maro, periclimeno, corniculato papaueri, stachy, menthastro, althaea, polio, uerbasco, utrique lychnidi, & mandragora mari: quae omnibus superne candicant, quemadmodum
 30 inferne rosmarino coronario, bechio, olea, populo, artemisia, & alijs multis. Rubent punice malo, amygdalo, lentisco, terebinto, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsamo, ascyro, lonchiti, osyri, blito, amaranto, phyco marino, sesama, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quae lanugine pubent, insunt dictamnium, uerbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althaea, menthastro. Aspera sunt symphito alteri, marrubio, fico, salvia, ballote, & hormino. Aculeis horrent folia buglossi, echij, urticae, eryngij, rusci, atrachylis, sonchi, chamæleonis utriusque, dipsaci: quinetiam cardui omne genus aquifolij. Et ilicis. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchusa, mandragora, utriusque anagallidis, cynoglossi, glauci, catanance secundi generis. Reptant etiam humi lithospermum, graminis, onosmatis, cimis testiculi, albiue chamæleonis. In uniuersum plantae omnes, quae caule & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Acuta folia, ut quae olfactu nares feriant, data sunt allio, capis, nasturtio utrique tam aquatico, quam terrestri, sinapi, eruca lepidio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidis secunda, thlaspi serpyllo, thymo, thymbræ, sisymbrio, pulegio, calamintha, dictamnium, dracunculo, aro, flammula, origano. quae
 40 omnia non modò olfactu, sed magis etiam gustu acrimoniam praebent. At amaritudinem possident chondrilla, cichorium, gentiana, ruta, absinthium, aphaca, abrotonum, partenium, scandix, aloes, santonicum, seriphium, chamædris, marrubium, scordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quae uulgo gratia Dei deiectionis facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, sisymbrio, mentha, menthastro, calamintha, pulegio, salvia, ladano, hyssopo, sampsuco, origano, thymo, serpyllo, satureia, symphyto petraeo, rosmarino, ligustico, stachy, malabathro. Nec insuauem efflant odorem betonica, chamedrys, baccaris, artemisia minor, & herba illa, quam aliqui sclaream, nonnulli herbam sancti Iohannis, & plerique matrisalviam nuncupant. Nec desunt stirpium folia, quae ab alijs tum plantis, tum liquoribus odorem emendicasse uidentur, ut scordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytisus ab eruca, apiastrum à citreo malo, chamæpitis à pino, xanthium à nasturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Grauius olent absinthium, abrotonum, seriphium, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagiris, galiopsis, cicuta, mandragoras, apocynum, glaucium. Non parum quoque discriminis
 50 in plantarum tum caulibus, tum stolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quaedam singularem, simplicemque caulem proferunt: aliae numerosos cauliculos edunt. quibusdam crassi caules insunt: alijs tenues assurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alijs pleni conspiciuntur: quibusdam item longus pro-
 60 filit caulis, quibusdam uero breuior, nonnullis caules geniculati sunt: alijs enodes exeunt, alijs laeure, alijs scabritia, alijs duritia, alijs lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine uestiuntur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis teretes sunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus striati. Alij denique sursum eriguntur, alijs per terram serpunt, ac repunt. Dissident praeterea inter se stirpium caules colore, rectitudine, & curuitate: tanta fuit naturae in plantis formandis uarietas, atque solertia. Plures igitur caules ab una tantum radice exiliunt glasto sylvestri, ptarmica, plantagini, muris auricula, telephio, aristolochia utrique, ruta sylvestri, hyperico, elatine, phænici, trago, solano somnifero, & manico, minori sedo, chamæcisso, glauci, osyri, tithymalo parolio, helioscopio, & thymelæa. Ramoso, ac pariter surculofo caule fruticant salvia, satureia, thymum maius, origanum, hyssopum, absinthium,

Foliorum in coloribus discrimen.

Caulium in plantis differentia.

absinthium, abrotonum, ruta, stachas, ocimum, amaracum, symphytum petreum: & ut summam rem comple-
 ctar, omnes denique planta, quæ suffrutices appellantur. Crassum caulem mittunt dracunculus, chamaeleo niger,
 ænanthe, helenium, symphytum alterum, hyoscyamus, personata, sedum maius. Contra proditur tenuis ornithoga-
 lo, thlaspi, polemonia, ranunculo, limonio, anemone, ligustico, panaci Asclepio, peucedano, artemisia, phyllo, cy-
 nocrambe, bupthalamo, alismati, betonica, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio maiori, muris auricula, ari-
 stolochia utrique, seripho, tragorigano, mentha, sisymbrio, lysimachia, ruta sylvestri, delphirio, melanthio,
 agresti cumino, aparina, chamedry, scordio, teucrio, trifolio, hyperico, sideriti secunda, elatine, pentaphyllo, uene-
 ris umbilico, chamedaphne, tithymalo helioscopio, thymelæa, alipo. Inanes in uniuersum, ac fistulosos caules ha-
 bent frumenta, legumina, & olera. Particulatim uero cauis emicant colliculis pbu, apium montanum sonchus,
 10 ueratrum album, gentiana, equisetum, narcissus, ricinus, cicuta, lathyrus, hieracium maius, symphytum secun-
 dum, spina alba, cæpe, porrum, hipposeelinum, thapsia, ferula omne genus, omnesque plantæ ferulaceæ, qualis ricu-
 ta, panaces, laserpitium, seseli Peloponense, & quæ guttatim stillant sagapenum, galbanum, & ammoniacum.
 Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, sambucus, pbu, cyclamini secundus, gentiana, pa-
 naces Asclepium, polycmenon, crateogonum, polygonum, equisetum, ferula, cicuta, meon, odoratus iuncus, pyti-
 sa, arundinum omne genus, hydropiper, ligusticum, xyphium, et omnes denique planta, quæ scemiculaceo caule af-
 surgunt, ut elaphoboscum, anethum, seseli Massiliense, pyrethrum, sphondilium, peucedanum. Lani constant caule
 dracunculus, hastula regia, typha, nimpha, sideritis tertium genus, chrysanthemum, aconitum lycoctonum, gen-
 tiana, acanthus, aloes, iberis, hyacinthus, millefolium, chamedaphne. Dodrantali caule exeunt chamaeleo niger,
 20 tripolium, hyacinthus, arum, sesamoides, daucum Creticum, caucalis, caninus testiculus, epimedium, hypericum,
 sideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, sylvestre cuminum, tussilago, ænanthe, anthyllis, anthemis,
 coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papauer spumeum, psyllium, aconitum pri-
 mum, colchicum, semperuium minus, umbilicus ueneris, stratiotes millefolium, chamecissos, glaux, polygala,
 laurus Alexandrina, tithymalus myrsinites, paralius, helioscopius, & cyparissias: item chamaelea, & uerbena-
 ca. Duum uero palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaspi, melanthium, pæonia, ueratrum album,
 cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adolescit petasite, plantagini minori, ranunculo, pbu, rosmarino, chelidonio
 maiori, bacchari, panaci Asclepio, sphondilio, satyrio, alfinæ, betonica fabæ Aegyptiæ, cirthamo, arabidi, aspho-
 delo, lepidio, xyridi, eupatorio, sylvestri papaueri, aconito tertio, semperuium maiori, senecioni, uerbascum semina,
 cytiso, xanthio, rusco, daphnoidi, chamedaphne, lathyrus, primo filicis generi, cnico, gladiolo, ascyro, lysimachia.
 Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alisma, cyperus, tithymalus characias, pityusa. At horminum se-
 30 micubitali caule contentum est. Binum cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, spina alba,
 acanthus, conixa maior, althæa, symphytum secundum, helenium, glastum, glycyrrhiza, centaurium maius, dipsa-
 cum, carduus, seseli Aethiopicum, lycopsis, sideritis secunda, manicum solanum, sylvestris lotus, cirsum. Quater-
 num cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uero Medio. Duris lignosisque nituntur cauliculis hypericum, cha-
 medrys, teucrium, symphytum petreum, androselinum, ascyrum, satyria, thymum, origanum, millefolium, eupato-
 rium, aster Atticus, hyssopum, stachas. Lentore & mollitia caules læuescunt irioni, poterio, malua, smilaci-
 bus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryonia, uiti nigra,
 nicotia, helxine, quam cissampelon cognominant, scammonio, iunco, typha, althæa, alcea, solano somnifero, osyri, ru-
 sco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipsacum, poterium, agriacantha, scolymos, paliurus, rubus, cani-
 40 rubus, hieracium maius, stæbe, rosa. Spinosa prorsus lanugine obducuntur urtica caules, echii, anchusa, lycop-
 sis, buglossi. Hirsutus caulis uisitur menthastrum, orobanche, helenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam pilosellâ
 uocant, secundo symphiti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, uerbascum, lychnis utra-
 que, tussilago, althæa, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & asperitate caulium sunt pastinaca, rubia utra-
 que, lupus salictarius, aparine, baccharis, sylvestris cnicus, æthiopis, equisetum, ueratrum nigrum, papauer, sylue-
 stre, & corniculatum. Humi canaliculis, repunt polygonum, lithospermum, anagallis, clematis prima, holostium,
 tribulus terrestris, peplos. Caules edunt quadrangulos sideritis prima, apiastrum, marrubium, ballote, cyperus,
 centaurium minus, mentha, calaminta, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamedrys, stachys, scordium, teu-
 crium, betonica, symphytum secundum, clymenum, uerbena, urtica, galiopsis, æthiopis, lotus Aegyptia, bu-
 nium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares insunt cirso, & quandoque etiam cypero. Ceterum caules
 albicant moly, utrique iberidi, nasturtio, cnico, cocalia, cynocrambe. Rubescunt minori hieracio, soncho, arte-
 50 misia, hyperico, ascyro, pbu, uirga aurea, belxine, senecioni, myriophyllo, orobanche. Caule destituuntur chama-
 leo albus, phyllitis, filix, cynoglossum, dryopteris, polypodium, onosma, trichomanes, asplenium, hemionitis, lichæ,
 paronichia, adiantum, hippophastrum, chamaesyce. Ad hæc non parum quoque in stirpibus dignoscendis utilitatis
 præstat florum tum coloris, tum formæ cognitio. quippe cum nulla sit earum pars, quæ prius nostris sese offerat
 oculis uere, & æstare, quam flores, uaria colorum pictura, quæ in eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, ho-
 rum differentias edocere, quæ in coloribus ita se habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, sunt
 ut oxyacantha, ligustrum, orneoglossum, fraxinus, rosa, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit. Item
 olea, myrtus, cerasus, malus, pyrus, mespilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, siser, cucurbita, cau-
 ealis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclamini secunda species, hastula regia, capparis, poterium, thy-
 mus, moly, aparine, phalangium, tripolium, sed cui flos quandoque rubescat, polium, ænanthe, alba uiola, nym-
 60 phæa prima, althæa, polygonatum, clematis altera, ocimastrum erinus, achillea, belxine cissampelos dicta, con-
 noluulus, dorycnium, ephemerum secundum, stratiotes millefolium, lotus Aegyptia, chamaesice, sesamoides ma-
 gnum, narcissus, scammonia, thymelæa, sambucus, ebulus, angelica, filipendula, uiburnum, flammula, fragaria, im-
 peratoria,

Florum in plā-
tis uarietas.

peratoria, lilium conuallium dictum, & uincetoxicum. Rubri flores emicant rosis, in quibus tamen uariant, nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur: item malis puniceis, faba Aegyptiae, rumici, oxylapatho, oxalidi, blito, aphaca, ophioscorodo, anemone primo generi, argemone, anagallidi mascula, papaueri syluestri, solano somnifero, onagrae & cariophyllis uocatis, quem florem recentiores quidam, nescio qua auctoritate ducti, uetonicum appellant, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum mistura inficiantur. Flores menthae, silymbrij, & hydropiperis colore subrubro apparer. In purpura albicantes insunt phus, rosis, persico, amygdalo, eruo, bacchari, trifolio, alcea, periclymeno, rhododendro, paeonia. Purpurei exeunt asaro, croco, uitici, uiciae, ci clamino primo, larici, cetaurio minori, alba spina, origano, pulegio, salvia, calaminta, thymo saturia simili, thymbræ, serpyllo, sed qui in album quandoque uariet, pseudomelanthio, chamadry, lichnidi, scordio, uiola purpurea, canis testiculo, onobrychi, betonica, symphyto utriusque: etsi secundum modum candido, modo luteo flore latetur. Item medio, gladiolo, anchusa, lycopsi, echio, sideriti tertiae, uerbenacae, astragalo, hyacintho, cirsiio, capno, bubo nio, sed cuius interna flauescant, antirrhino, acanthio, glauci, ueratro nigro: tamen si quandoque huic puniceis, herbaceis, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiuntur. Item sesamoidi maiori, ricino, amaranto, galega, personata, xanthio, hormino, martago (sic uocant recentiores lilium quoddam) scrofularia maiori, geranio. At in purpura nigricantes insunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, pulsatilla. Aureis floribus coronantur belenium, cornus, rapum, napus, lamsana, brassica, crithamum, sonchus, aphaca cichorii genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quam sativus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone secunda, aconitum lycostemon, chelidonium utrunque, fertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, trisilago, coniza, hemerocallis, uiola aurea, nymphaea secunda, anagyris, alisma, hypericum, ascyrum, androsimum, chamaepitis, spartium, lysimachia, eupatorium, pentaphyllum, chrysocome, chrysogonon, chrysanthemum: ageratum, papauer corniculatum, hyosciamus, galium, senecio, uerbascum, lotus urbana, & syluestris, bunium, osyris, colocynth, cnicus, uirga aurea, balsamina, blattaria, caltha, coluthea, tanacetum, & quam falsum oxycanthum recentiores nuncupant, abrotonum femina, pillosella, potentilla, sena, sinapi. Anthemidi flores exoriantur in medio lutei, circinato orbe candidi, sicuti & parthenio, bupthalamo, bellidi, & cotula fetide. Ceruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis femina, muris auricula, clematis prima, bugglossum, melanthium, eryngium, scabiosa, & quae a vulgaribus morsus diaboli appellatur: item cyanus, & quae trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamaleonis nigri, cinara: quin & uaria cardui genera. Vario colore inficiuntur iridi, tripolio, malua, eupragia. Spicati insident blito, plantagini, hyssopo, mentha, menthastrum, silymbrio, hydropiperi, salvia, sampluco, stachy, betonica, amaranto, uirga aurea, stachadi, ladano, lauendula utriusque. Floris effigie lilium emulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphaea alba, helixine cognomento cissampelos, lotus Aegyptia, narcissus, crocus, conuolulus, ephemerum primum. Flores, qui rosae referant similitudinem, prosiliunt malo cydonia, mespilo, althaea, rhododendro, paeonia, ueratro nigro, colocasia, corniculato papaueri. Echinatis capitulis flores condunt uterque chamaleo, centarium maius, crocodilium, spina alba, dipacus, spina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, & reliqua carduorum genera. Muscosos gestant flores laurus, labrusca, myrica, erica, ligustrum, olea, quercus, castanea, cornus, galium. Flores in umbellas radiantes, uel muscariis emicantes insunt Meo, sisaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, ligustico, pastinaca, seseli omni, sisoni, aniso, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, smyrnio, elaphobosco, feniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, sphondilio, ferularum omni generi, peucedano, laserpitio, sagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achillea, chrysocoma, agerato, cicuta, stratiota, millefolio, myrribidi, thapsia, sambuco, ebulo, angelica, filipendula, uiburno, imperatoria, eiq, pimpinella generi, quae nonnullis hircinum saxifragum uocatur, quod hircum maxime oleat. Cytni imaginem representant flores asari, hyoscyami, cisti, arbuti. Corymbis similes racematim coherent botry, ambrosia, anagyris, urtica, lunaria minori, hippophae. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euanescent flores omnium carduorum, sonchi, tragopogoni, centaurij maioris, utriusque camaleonis, utriusque hieracii, senecionis, cirsi. Stellarum, solisq, flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, bupthalmus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraque, cyanus. Prater ea exquisitam prorsus plantarum cognitionem quis assequi poterit, si seminis, fructusq, quos plata ferunt, delineationes habeat, quare non inutile fuerit earum tum figurarum, tum discrimina etiam similitudines prosequi. Fructus itaq, racemosos proferunt terebinthus, laticus populus utraq, oxycantha, uitis nigra, uitis alba, cyclaminus secunda. Corymbaceos uero hedera, periclymenus, solanum hortense, & mancum, smylax aspera, polycnemum, hippophaes. Semina autem racematim coherent artemisia, ambrosia, botry, urtica nostrati, mercuriali femina, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo, uesicaria, asparago, rusco, lauro Alexandrina. Semen folliculari specie inest fraxino, rhamno, sed quod uerticilli referat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsacea. At in squamosis folliculis occluditur gentiana, cumino syluestri, atriplici, sphondilio, cenanthe, ferula, & thapsia. Pineam nucem imitantur, & ueluti nucamenta sunt fructus piceae, laticis, et cupressi. Baccas gerunt olea, laurus, zizyphus, cornus, rosa, capparis. Oblonga, & quae magnitudine cedant oliuis, uisuntur myrto, thymelaea, polygonato. Rotunda sunt ligustro, iunipero, hedera, periclymeno, lycio, cedro, oxycantha, sabina. Ceterum sanctum semenque siliquis includunt acacia, anagyris, genista, siliqua arbor, casia nigra, dorycnium, apocynum, staphis agria, delphinium, cicor, faba, lens, phasolus, lupinus, pisum, eruum, sena, smilax hortensis, medica, aphaca, uicia, paeonia, leontopetalon, xyris, solanum somniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis uero abditur haliacabo, colutea, colchica, & staphylo-dendro, suumq, in corniculis modo aduncis, modo rectis feruant delphinium, scennum graecum, lotus syluestris, rapum, napus,

Seminum, &
fructu in pla-
tis discrimi-
na.

Elq ni turofi
28231211 22

10

20

30

40

50

60

- napus, raphanus, lumpsana, brassica, eruca, sinapi, erysimum, circaea, leucoium, hedy sarum, papauer corniculatum. Capitibus semina condunt colocasia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papauer tam satium, quam erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris, nymphæa. At capitulis paruis concipiuntur lino, ptarmica, cumino sylvestri, sparganio, psyllio, uerbasco, scrofularia, isopyro, ricino, tithymalo paralo, & helioscopio. semina in flocci modum conclusa afferunt porrum, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium, etsi prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda resident semina omnibus panacis generibus: itemq; seseli, ligustico, apij omni generi, aniso, anetho, cumino satiuo, ammi, elaphobosco, dauco, sphondilio, peucedano, elichryso, cicuta, mirrhidi, angelica, imperatoria, thapsia, coriandro, smyrnio, feniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achilleæ, agerato, stratiotæ millefolio, sambuco, ebulo. Semen ueluti spicis continetur origano tam satiuo, quam sylvestri: quin
- 10 & sampsuco. Papaueris imaginem semine repræsentant phyllum, nymphæa alba, hyoscyamus, lotus Aegyptia, peplos, chamæscice. Piperis similitudinem exhibent semina tum lycij, tum etiam uiticis. Compresso, atque rotundo semine habentur malua, althæa, alcea, smilax leuis. Neque seminis effigie ab epithymo dissidet alypon: a lolio phœnix: a uiola alba chamæscissos: a saluia horminum. Hirsuto semine, ac aspero, aded ut id tactum uestribus adhæreat, sunt personata, eupatorium, aparina, helxine, xanthium, & uulgare cynoglossum. Capiti uiperarum simile fert echium, & uituli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, spinachium sic uulgò uocatum, tribulus tam aquaticus, quam terrestris. A sœnigræci semine non desciscit semen myagri, ite & loti sylvestris. Semen feniculi modo ferunt ligusticum, sison, cicuta, cuminum, carum. Anisi uerò semina, apij, & ammi consimilem nacta sunt formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centauro, utriusque chamæleoni, spinæ albae, & Arabicæ, atractyli, cynaræ, Medio, nigro ueratro, & omnibus ferè cardui generibus. Milij semine constant circaea, crateogonum, panicum, sesamum, lithospermum, phalaris, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium emulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimile nascuntur semine libanotis, & crithamum: ut etiam semine conueniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticae genus. Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpioides: & uerrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina quæ fructibus carnosius tam arborum, quam herbarum delitescunt, gestant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, mespilula, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsamina uulgò uocata fructus, mandragora, aristolochia, halicacabi. quin & mala insana consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta, iberis, cupressus, circaea, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiamnum colore inter se semina, siquidem albicant dauco, rosmarino, circaea, lactuca, papaueri satiuo, & spumeo, cucurbita, peponi, cucumeri, sesamæ, lithospermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, pæonia, rubia, tragus, iuncus, coccum insectorium, aspera smilax, chamedaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsimi, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, olea. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbula, porro, allio, capis, ampelopraso, hyacintho, scorodopraso, ophioscorodo, saluia, ruta, hormino, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubia, sideriti primæ, uerbasco, laureole, narcisso, sylvestri cucumeri. In longum uerò protensum proferunt semen seseli Massiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, feniculum. Quadratum spectatur seseli Massiliense, & libanotidi: triquetrum uerò staphidi agriæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, alysson, æthiopis, mercurialis altera. Dissident etiam sapore semina; nanque acre id proferunt porrum, cæpa, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massiliense, tordilium, anisum, hipposelinum, feniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Odorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Asclepium, elaphoboscum, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, feniculum, daucus, pastinaca sylvestris, melanthium, hyosyris, bunium, origanum, ammi, & libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotano, chamæcisso, gentiana, sesamoidi. In magnam denique duritiem semen coalescit asparago, peryclimeno, & rusco. Harum itaque rerum, qui ex ætam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absque ullo impedimento poterit peritissimus euadere. Verum enim uero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire conuenit, quod permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter se uel maxime consentiunt, uel admodum dissentiunt. Quod sit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc et cæteris adnectere, paucisq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiã spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequitur quercus, & olea, ut non solum non uiuant, neq; germinant, si altera effossa, in eius scrobe altera implantetur; sed et altera alteram interficiat, si forte propè oriantur. Nec minor inter brassicam, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obseruatum sit, uitem, ad cuius radices asita fuerit brassica, non paruo intervallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidiana mensis id olus semper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, et cyclaminus, atque illa uites: quippe perspectum est, quod si feratur brassica iuxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeo ueneficiis, & admurmurantium incantationibus aduersatur, ut in limine ianua domus integra suspensa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindictet. Quocirca non temere
- 60

Sympathia,
& antipathia
rerum quarum
dam pro sim-
plicium mate-
ria.

Brassicæ mi-
ra uis ad te-
mulentos.

à doctissimis rerum naturalium inuestigatoribus memoriae proditum est, omnes in uniuersum stirpes, quibus scilla adsita profiliat, non modò asseruari ab omni aeris intemperie, animaliumq; noxa; sed etiam latiores, feracioresq; euadere. Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosq; mirifice alit; quæ tamen, si ab equis, uel bobus edatur, ueneni presentanei modo eos interficit: tametsi nulla prorsus noxa ea quoque ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt; hominibus uerò contra serpentum morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes, nihilominus sturni innocuè eius semine uescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si uas aquæ plenum, dum plantis inhærent, illis subiiciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam descendunt. Contra oleum suppositum sic refugiunt; ut in hamos recuruentur. quandoquidem in uniuersum oleum omnibus, quæ feruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta qualibet, quæ fuerit eo peruncta, facillè perarescat, & moriatur. Ob id e nim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resnam mittunt, caterarum insitio nes aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resnam fundunt, siquidem sæpe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha messpila. At nunquam uisæ sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quàm proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & uituli marini: neque fulmine iciuntur ficus, & laurus. Caprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solum eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usque remorantur. Apium tanto celerius adolescit in hortis, quanto magis atteritur, et calcatur: cum tamen secus, et contra eueniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui ingulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illasæ asseruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora icta fulmine, et si exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immeritò poeta ille damnatur, qui Phaerontem cecinit de calo tactum quibusdam in uallibus computruisse. Sed maiore miraculo nobis illud sese offert, quod scilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterq; ex dolio uinum euanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanarum gruida icta fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti imposita densari ipsum in caseum non sinit. Murenæ pisces ferula tactæ statim moriuntur. Scorpiones item admota delphinio herba, aut lychnide syluestri, aut aconiti radice, quod pardalianches uocant, adeò torpescunt, & stupidi redduntur, ut potius mortui, quàm uiui existimentur: ueruntamè albi ueratri cõtactu mirifice excitantur, uiresq; deperditas recuperant. Succo cotula manus illitæ apum, uesparumq; aculeo non infestantur. Quod item malua præstat oleo contusa, corporisq; membris illita. Qui polemonie radicem gesta uerit, à scorpionibus non icitur: etsi ictus sit, nulla neque molestia, neque noxa afficitur. Porro tanta est arundinis, et filicis discordia, ut arundine uomeri annexa, filices in agro enatæ penitus deperdantur. At contra magnâ inter se ineunt amicitiam arundines, & asparagi: quippe in arundinetis sati longè latiores, quàm alibi adolescunt; quemadmodum & uites, quæ ulmos, populosq; scandunt. Magna insuper conueniunt amicitia myrtus, et olea: item hæc, et ficus. Orobanche sola præsentia legumina strangulat. Cimices lectularij si uiui deuorentur, nò solum quartanis febribus remedio sunt, sed etiam percussis ab aspidè profunt. Martyres, feles, & mustela gallinæ non attingunt, quæ ruta succo fuerint perunctæ: neque uulpes eis inuadunt, quæ pulmonè uulpinum comederint. Vipera sagi ramulo obuiam facta gressum sistit, & ueluti attonita manet. quod item facit arundine etiâ leuiter percussa. Furens elephas ariete tantum conspecto mansuescit: nec est taurus tam ferox, qui fico arbori adalligatus non mitescat. Magnes lapis mirè ferrum ad se trahit: at si allio confricetur, id ne utiquam agit nisi sanguine hircino lotus uim ab allio obsessam redimat. Succinum paleas, & festucas ad se trahit: nihilominus oleo illitum, eas respuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici cursu, et prolifica probitate pollebunt: at si luporum uestigia calcauerint, cruribus obstupescunt, ac cõuelluntur. Carnes ouillæ à luporum moribus dilaniatæ, ceteris teneriores, et gustatu suauiores existunt; at earum lana uestibus cõtecta, pediculos creat. Leo animal ferocissimum præsentè gallum mirum in modum ueretur, ac magis terrore cõcutitur audito eius cātu. Gallinacei pulli elephantè, bouè, & equum minimè metuant: at qui si umbrâ tantum milui in aere uolantis cõspexerint, ad matrè maximè perterriti cõfugiunt. Nec secus agunt oues, et agni lupo cõspecto. Idem lupus scilla bulbo cõtactò quàm primum sideratur. Hyenæ umbra cõtacti canes obmutescunt, item hyenæ ipsius lingua à latratu, ac morsu canum èt mordacissimorum ferentem uindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut is paruo temporis tractu tum integentes crustas, tum unguis è pedibus abiiciat. Ciconiæ platani folijs nidos implent, ut inde uestertiliones abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tineas, et blattas nidis inimicas arceat: itè et chelidonium maius, quò obcæcatis pullis uisum restituat. Ceterum lauri folia nidulis importat palumbes, accipitres hieracium, corui arum, upuæ adiantum, cornices supinâ uerbenacæ, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitricum, galerita gramen, cygni uiticè, ut à diuersis animalium iniurijs se uindicerent, aut ab alio quocunque, quod noxam adferre possit: tam admirabilis in uolatilibus, & quadrupedibus habetur ipsius naturæ instinctus, circa rerum uires absconditas. Catus quadâ herba adeò gaudet, ut illi catariæ nomen recentiores indiderint, quin etiâ phu minoris radicibus maxime delectatur. Rana iuncum, ranunculum, & Stæbè diligunt. Testudines, & ciconiæ origanum adament. Serpentes fœniculi affricatu uisum recuperant. Leo deuorata simia febrem efficacissime discuit. Ceruæ, & feræ capræ non modò dictami pabulo illata uulnera in Creta insula sanant, sed & infixæ tela uenatoribus reijciunt. Vrsi formicas deuorant, ubi mandragoram degustauerint, quibus mirifice sanantur. Elephantes deuorato chamæleonte animali oleastri frondes depascuntur, quibus incolumes euadunt. Anseres, anates, ac reliquæ aquaticæ aues siderite tantum herba suis incommodis medentur: sicuti gallinæ helxinè deuorant, grues iuncos, pantheræ humanum sterces,

Arbores aliarum arborum fructuum feraces.

Corpora icta fulmine non putrescunt. Admirabilis fulminum facultas.

Gallinarum tela contra Mustelas.

10

20

30

40

50

60

num stercus, apri bederam, & cinaram ceruæ. Prætere arhabarbaro flaua bilis e corpore deiicitur, itemq; manna, & scammonio: pituita colocynthide, & turpeto: bilis uerò atra helleboro, & Armenio lapide: sicuti & uenena theriaca superantur. Oculorum ægritudines curant solo contactu sapphiri & anthraces. Ebrietas amethysto lapide arcetur. Sanguinis defluxus iaspide sistitur. Topatio appenso uenus infirma redditur: item & uitice lecto cubantibus strata. Formica alis uespertilionis, & upupæ corde fugantur. Quin & serpentes ueterum calciamentorum suffitu abiguntur, ut blattæ, & papiliones hircino iocinore incenso. Torpedo piscis non modò manu, sed & longiori hasta contacta tangentis brachium stupidum reddit, quanuis ualidissimis musculis constet. Catablepha quemcunque oculo conspexerit, enecat, etsi per mille passus distet. Nec inter homines desunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conspectos effascinent. Caterum si cæterarum uolatilium pennæ aquilinis permisceantur, breui carie contabescunt; quemadmodum testudinum chorde contactæ disrumpuntur: si uero tantum ex lupi intestino parata inter eas resonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle constructa franguntur, si tympanum lupina membrana contactum inter alia pulsatur. Tanta musicis, tibiis, cæterisq; id genus instrumentis facultas aduersus tarantulæ uenenum inest, ut languentes etiam inuitos non modò ad choreas, saltationesq; alliciat, sed etiam persanet. Quinetiam tanta ui pollent Marsi, ac Psylli contra serpentes, ut eos solo contactu enecent. Taurus perunctis rosaceo naribus statim uertigine corripitur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus præter rerum naturam flammam statim concipit, nec restinguitur, nisi affuso oleo. Sed de his hætenus: quandoquidem breuitati studentes plura adhuc silentio prætereunda duximus.

† Hic locus (ut mihi retulit excellentiss. medicus Augustinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: eis ὅταν διαφοράς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροιντες. Id est: in tumorum differentias unumquodque ipsorum referentes. 20 Quæ lectio non solum ob id magis probari posset, quàm uulgata, quòd dogmatica sit, illudq; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum causam in tumores, & meatus referebat; sed quòd etiam eius dogmatis meminerit Galenus lib. primo de simpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. τινὲς μὲν γὰρ εἰς τὰ μέγιστα, καὶ τὰ μέγιστα, καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν ὁρίζονται καὶ πρὶν ἀναφέρειν. Hoc est: Quidam enim in magnitudines, figuras, & situs tumorum & meatuum referunt.

IRIS DOMESTICA.

IRIS SYLVESTRIS.

Ἰρις.

IRIS

CAP. I.

60 **I**RIS à cœlestis arcus similitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, sed maiora, latiora, & pinguiora. Flores in summitate cuiusque caulis, æqualibus inter se spatiis distant, incurui, uarij: siquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conspiciuntur: quæ

† Oia exép. ἐπὶ καύλων. i. in caule.

B 3 diuersi

IRIS SYLV. ALTERA.

Ἰρις σylv. altera.
i. submutila.

Iridis gene-
ra, eiusq; con-
sideratio.

Improbatur
opinio asserē-
tium Iridem
nullum ferre
semen.
Iridis sylue-
stris genera.

Opinio re-
probata.

Iris in uniuersum satina est, & syluestris. Satina passim in hortis habetur, folio gladij formam referente, striato, acuminatoque; caulem præfert læuem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in summitate, exeunt, & quibus flores prodeunt violacei coloris, gladioli modo, crassiores tamen, in quibus semen concluditur rotundum, sesamæ magnitudine. Quo fit ut y manifesto ducantur errore, qui Iridem nullum ferre semen contendunt. Radix inest Iridi candicans, solida, geniculataque, à cuius infima sede, copiose funduntur fibræ, ut in maiori phu, odorata, gustu acres, & subamaræ perinde ac radix. Syluestris dum est generum. Altera, quæ plurimum saxo-
sis nascitur locis, satina per omnia similis, minoribus tamen folijs, & floribus; radicibus gracilioribus, ac
caulibus. ALTERA folijs gladioli longioribus, radice tenui, lignosa, geniculata, subrufa, inodoraq; : caule bre-
ui: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Constat hæc folijs nouem purpureis, quorum extrema, supe-
riore tantum parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica dif-
ferre existimantes. In quorum sententiam etsi iam pridem deuenierim; tamen longè aliter rem se habere postmo-
dum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quòd genere, uel specie à nostrate differat, sed
quòd celi, soliq; illius conuenientia, præstantioribus polleat facultatibus: ut absinthium, quod in Ponto nasci-
tur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus insulis: costus, qui in Arabia;
crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Trogloditas, & Mineos legitur: & alia quàm plurima præse-
runtur à locis, quorum dote selectissima, præstantissimaq; proueniunt. Id enim apertè testatur grauissimus au-
ctor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaque herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio na-
tam optimam esse; petroselinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum, item & opobal-
samum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cum priuatim de unoquoque loque-
mur, ne omitemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophrastus lib. ix. cap. vii. de histo-
ria plantarum, sic inquit. In Europa nihil præter Irim inuenieris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen
parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad septentrionem sita. Verum loci à locis differunt, ita ut produce-
re meliorem possint. Quibus palam est, Illyricam Irim non genere, & facie, sed uiribus tantum à nostrate disim-
gi. Satina (ut arbitror) ex agrestis originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleræque, cultu tamen
uegetior grandiorq; effecta. Seritur iam & altera, quam flore & folijs minorem esse diximus, quæ etiam in hor-
tis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum odoris præstantia, tum etiam quòd nouis floribus delectentur
homines. adeo ut iam tot satina, quot syluestris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim dome-
sticam reperiri, quòd scripserit Theophrastus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ij, meo
quidem iudicio, decipiuntur. quandoquidem Theophrastus eo in loco non de omni in uniuersum Iride differit, sed
de Illyrica

diuersi coloris specie, quædam cœlestis arcus imago re-
presentari uidetur. Radices subiacent geniculatæ, foli-
dæ, odorata: quæ frustatim dissectæ, in umbra siccan-
tur; & traictæ lino reconduntur. Melior est Illyrica, &
Macedonica: & inter has laudatissima, quæ + mutila fe-
rè, & densa constat radice, frangenti contumax, subru-
fo colore + gustu amaro, odore perquam grato, & syn-
cero, ita ut nullum prorsus situm redoleat: quæ dum tun-
ditur, sternutamenta mouet. Secundum locum habet +
Africana, candicans, gustuq; amara. Teredines in ue-
tustate sentiunt; tunc tamen odoratiores reddi solent.
Vis omnibus excafactoria, extenuans, contra tussim
efficax; humorum, qui ægrè reiciuntur, crassitiem di-
gerunt: bilem, crassamque pituitam ex hydromelite
drachmis septem epotæ purgant; somnum conciliant,
lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eadem potæ ex
aceto auxiliantur serpentium ictibus, lienosis, conuul-
sis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura ef-
fluit: menses ex uino potæ pellunt. Decoctum earum,
foeminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos
locos, laxandaque in eis venarum spiracula: ischiadicis
infunditur: fistulas, ac sinus carne explet. Radices ex
melle glâdis modo subditæ, partus extrahunt: quinetiâ
coctæ & illitæ, strumas, ueteresque durities emolliunt.
Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nu-
data ossa corpore operiunt. doloribus capitis cum ace-
to, & rosaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum
albo ucratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vi-
tia cutis in facie à Sole contracta emaculat. Pessis,
malagmatis, & acopis inferuntur. In uniuersum ma-
gni ad omnia usus.

de Illyrica tantum: quæ cum loci ac cæli clementia in Illyrico tractu optima sponte proveniat, non est necesse ut colatur. Præterea cum hodie Iris domestica passim in Italia hortis læta, uirens, pulchraque spectetur: sylvestris autem in plurimis montibus sponte nascatur, floribus & folijs satius longe minoribus, radice tenuiore, brevior, & aridior; nulli quidem absurdum uideri debet, si nos utranque depingi curauimus. Quinetiam compertum habeo, ueteres quoque Iridis sylvestris mentionem fecisse, non solum Marcelli medici auctoritate cap. xxiiii. qui præterea Irim domesticam cultamque; illis fuisse ostendit; sed Galeni quidem testimonio, is enim Iridis sylvestris meminit lib. x. de comp. medic. secundum locos. dum nephriticas compositiones ab Asclepiade conscriptas recenset. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. ii. Medij folia Iridis satius folijs comparat. Sylvestris utriusque generis plurima oritur in Goritensi agro Saluatino monte, & lapidæ collibus inter saxa, odore non ingrato: quanuis etiam ambas uiderim in campestribus non longe à Sontij ripis. Est præterea in satiuarum genere, quæ flores nuiui candoris quæque aureos proferat. Hanc in Boemia passim colunt in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria uidimus; cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam fere æquat. Nec putes uelim eam quæ flore est aureo pseudo acorum esse uulgaris usus. Est enim hæc Iridis propria species, ut florum figura, & ipsæ attestantur radices. Iridis meminit Plinius lib. xxi. cap. vii. sic inquit. Iris radice tantum commendatur, unguentis, & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Ixilonis, & Narone; quod à Nicandro transcripsisse uidetur. Proxima in Macedonia: longissima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrufa. Et cap. xx. eiusdem libri, Iris rufa (inquit) melior est, quam candida. Quibus in locis sibi manifestè repugnare uidetur Plinius: quod superius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufescit, anteposuerit, hic uero contrà. Dioscoridi præstat, quæ subrufo constat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (si Theophrasto, & Plinio credamus) non omnis Illyrica præstat, sed quæ tantum in syluestribus nascitur. siquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbat, quod subinde flaccescens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica destituimur, è nostrate elicitur, ducitque abunde aquas. Excalfacit Iris ordine secundo completo, uel tertio inchoante, & pariter siccatur. Atque præter uires, quas illi adscribit Dioscorides, alijs pluribus pollet, quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radices decocto ijdem foueantur. coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, referat, expurgat, & deijcit: uulnè rarijs medicamentis immista sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorrhoidas fotu elicit. Fit quoque electuarium ex succi radicem Iridis drachmis tribus, Galange, Zedoaria cuiusque drachmis duabus, Cinnamomi, Cariophyllorum cuiusque sesquidrachma, marinæ brasica semuncia. & mellis quantum sat fuerit ad excipiendum. quo maxime inuuantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie semunciam ieiuni deuorauerint. Quin etiam Iridis radicem farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi, & anethi cuiusque drach. duabus. & croci scrupulo, dolores, & tumores testiculorum mirifice tollit, si panni coccinei, frusto, albo meraco perfuso, hæc omnia in puluerem contrita excipiantur; & calida apponantur. Eiusdem radices uestibus interpositæ, eas à tinearum erosionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur uenenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirifice purgat: uentriculo tamen nocet cum per se tantum bibitur. ideoque à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admixta mulsa, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obstructions aperit, præsertim ubi crassa fuerit impacta materia, & uentris tineas pellit, urinas ciet, & renum calculos eijcit. Datur potandum utiliter ictericis. Quippe sudores mouet, & auriginem exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, & locinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices saccharo aut melle conditæ, dantur utiliter deuorande uncia pondere calculo affectis, & anhelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis; ac resolutis. Eadem in passo decoctæ, contusæque, addita hordeacea farina, & illitæ, parotidas belle discutunt. Illyricæ puluis sesquidrachma pondere, datur ex passo calido, perquam utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod floribus, & radicem succo paratur resoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirifice confert Iocinoris, & lienis doloribus, Podagricos iuuat, lenitque; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium. Præstat & ad frigidos uteri dolores, ad conuulsos, & aurium cruciatus. usus apud ueteres est radicem tantum, quanuis nunc non desunt recentiores, qui flores quoque in medicum uertant usum. Reperio quoddam esse Iridis genus, quæ Astragalitis cognomine dicitur. Id enim ostendit Galenus lib. i. de compositione medicamentorum secundum locos cap. primo ex Sorano transcribens: item Aetius lib. xiiii. cap. iiii. qui quibusdam in emplastris Irim astragalidem imponunt. Veruntamen cum antiquorum, uel recentiorum repererim neminem, qui in simplicium medicamentorum libris huiusce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, sanè non habeo. Cæterum Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim astragalitem, & astragalum idem esse existimat: hoc argumento ductus, quod Plinius Iridem duplicem esse tradiderit; alteram, quæ raphanitis à similitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cum astragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem astragalitem Astragalum esse coniicit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, astragalum intelligi censet. Sed mea quidem sententia rectius fortasse rem hanc explicasset, si per eam Iridem, quæ à similitudine raphanitis uocatur, astragalitem ideo designari dixisset, quod ut astragalus, raphani modo radicem gerat: siquidem Plinio Iris raphanitis astragalus non est, sed altera Iridis Illyricæ species. Quamobrem ita Iridem astragalitim à Galeno cognominatam esse putauerim, quod radice referat astragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta est, quod radice raphanum representet. Iridem memoriam proditam fuisse Galeno in libris simplicium medicamentorum sanè nusquam reperi: tamen si libro primo de antidotis eius postmodum meminerit his uerbis.

Andromachus

Sylvestris utraque; ubi plurima oriatur. Iris candida. Iris aurea.

Plinij contra-dictio.

Iridis uires præter traditas à Diosco.

Elect. ex Iride ad hydropicos.

Irid. rad. uires.

Irinum oleum ad quos usus præstat.

Iridis cognomento astragalitis.

Iridis mentio ex Galeno.

Andromachus rosis Iridem Illyricam adiungit. quæ uerba non frustra, negligenterq; excipienda sunt, ueluti nec cum alijs medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò post differentes, quid quoque in genere optimum sit, demonstrabimus. Polium ergo, & chamædris Romam afferuntur, natis in Italia paulò meliora. in aliquot siquidem Italiae locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, sed si-
cuti saepe contingit, æstiuo tempore simile. Quod si ueris constitutio sicciior obuenerit, multa, quæ in Italia nascun-
tur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædris, chamæpitidis, hypericum, gentiana, thlaspi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quòd ad Irim pertinet, secus se res habet: si enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam affertur, Illyrica comparatur, tantum ipsi cedit, quantum cadauer uiuo corpori: non tamen alijs in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris uidetur. Irim igitur, uelut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum est, quod proprium sui generis odorem uehementissimum habet, qui quidem ex multorum inspectione manifestus unicuique sit. Ac de gustu quidem perceptis qualitatibus eodem modo censendum est: id enim optimum medicamentum esse constat, in quo id, quod suo generi proprium est, exuperat: pessimum uerò quod sui generis alijs & tenuius, & exilius est. Meliora nanque sunt omni in specie, quæcunque nec rugosa, nec exilia fuerint: sicut quæ conuenientem si-
bi magnitudinem excessere, peiora sunt ijs, quæ bene nutritam, & adstrictam habent substantiam. Quamobrem, ut dixi, multa sæpius inspexisse operæpretium est, & maxime optima, & quæ longo iam tempore sui experien-
tiam ipsis nascendi initijs præbuere, quæq; uno ore à peritis med cæ materia sunt commendata. Omnes igitur her-
barij unanimiter scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse. hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἴρις Latinis item Iris nominatur: Arabibus, Asmeni iuni, siue Aierfa: Italis, Iride, Giglio azzurro, aut Giglio celeste: Ger-
manis, Blaau gilgen, Blaau schuuertel, Veiel wurtz, Himel schuuertel: Hispanis, Lirio cardeno: Gallis, Glai-
ul aut Flambe: Boemis Kofatec.

Nomina.

† Malui hoc in loco Marcelli interpretationem sequi, quemadmodum alibi quandoque facturus sum, quàm Ruellij, cui non semper ad dictus esto: quòd in aliquot Græcis codicibus legatur ἰριόκωλα, quæ uox in summitate cuiusque caulis significare uidetur: quòdque natura in planta ipsa illud manifestè demonstret.

ACORVM.

PSEVDOACORVM.

Ἀκορον.

ACORVM CAP. II.

Meum πικρὸν
i. amarum.
ἰσχυρὸν i. non
cariosum.

Acorum folia iridis habet, angustiora tamen: radices non dissimiles, complicatas, non in rectū, sed obliquum actas, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odo-
re non ingratas. Optimum est † densum, candidum, † plenum, carie non exesum, odoratum: cuiusmodi

cuiusmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aspletion dicunt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodest lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: item torminibus, uulsis, ruptis. lienem absomit: urinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur: insidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines succo discutit. Antidotis radix magno usu commiscetur.

ἐν χαλκίδι.
in Chalcide.

- A**corum legitimum, quod falsò calamum aromaticum uocant, folijs prouenit Iridi angustioribus, longioribusque, odoratis, ac gustu feruidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris, odoratis, gustu acri, ac subamaro, complicatis, haud in re-
- 10 etum descendentibus, sed in obliquum actis, & summa tellure se se diffundentibus. Caule est læui, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Gulielmus Quacelbenus Medicus se uidisse affirmabat) nucamenta quædam exoriuntur mihi hætenus non uisa nucis Ponticæ iulis, aut longo piperi similia. Tales sanè fuere legitime Acori plantæ, cuius hic imaginè damus, quas Cōstātinopoli ad me misit Clarissimus Cæsaris Ferdinādi ad Turcarū Imperatorē Orator Augerius de Busbeckt una cū ipso Quacelbeno è Nicomedia à quodā uasle magnitudinis lacu petitas, ubi copiosissimum prouenit Acorum, est enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis, ac Colchis uicina, ubi nasci Acorum omnium optimū scribit Dioscorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hætenus non in Italia solū, sed in quocunque terrarum loco, ubi seplasiarij, & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quædam radix successerit, quæ passim in palustribus, & uliginosis locis inutilis, & inodora plurima nascitur. eo sanè argumento, quòd folia, & radices iridis proferat; quanuis hæ colore rufæ, illa uerò iridis longiora spectentur. Hæc itaque radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usque æuum legitimi Acori munere functa est: à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioscoride patet. quandoquidem palustris hæc nec candicans, nec gustu sit acris, nec ullo prorsus commendetur odore. At quanuis hac tempestate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ij, qui non in hac tantum stirpe, sed etiam in alijs quàm plurimis defecere, cū tamen ipsi probatissimos auctores nusquam legerint, potius excusandi sunt, quàm quidam fortasse ætatis nostræ scriptores, tam Græcæ, quàm Latine linguæ peritissimi; quibus res sole clariores propositæ sunt, quiq; in simplicium medicamentorum cognitione cæteris præstantiores haberi uolunt, & ij longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm ceteri. E quorum numero est Brasauolus Ferrariensis, uir sanè doctrina, & fama clarissimus: qui dum innumera simplicia medicamenta declarare, explicare, & palam facere in suo simplicium examine studium impendit, etsi id in plurimis assecutus fuerit; in hoc tamen, alijsq; nonnullis (ut suis locis in his nostris commentarijs ostendemus) in tanto illustrium auctorum lumine mihi magis cæcutire uidetur, quàm qui ante ipsum in tenebris errauerunt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, quàm eam acerrimam, & odoratam radicem, quam officinæ Mauritanos secutæ Galangam uocant, adeò ut maluerit cum Leoniceo errare, tantum fuit præceptori suo addictus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum eius opinio à ueritate, quantumq; ab Acori historia recesserit, perquam facile probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios nullo nobis testimonio constat: uerum quia cum cypetro adeò conuenit, ut is syluestris Galanga nonnullis dicatur: ideo non ab re credendum fuerit, galangam potius cypetri, quàm iridis folio prouenire. Præterea quòd galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem uidetur, nec ullum id affirmare existimo. neque illud etiam uidere possum, quòd eadem aliqua ex parte subalbicent, ut de Acori radicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quàm extra non obscure rufescunt. Quod autem gustu sint acri, atque mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, alijs non concurrentibus notis: præsertim cū Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ modo linguam adurens. Brasauolum secutus est Fuchsius, is, cum sibi nimis pumile uiderentur prioris galangæ radices, quàm ut Acori radices referrent, atque propterea Brasauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus commentarijs, alteram crassiorē galangam, quæ iam pridem in Italia fertur, Acorum esse contendit. Verum si animaduertatur, quòd ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quàm quòd hæc dictio ἀσπλάγχιος designet, quæ albicantes, & non rubentes denotat, facile palam fiet, quòd una cum Brasauolo ipse quoque aberrauerit. Sed præter hæc ijs etiam refragatur Galenus lib. vi. de simp. med. facult. quòd asserat Acori radicem gustui non modò acrem esse, sed etiam subamaram: quæ tamen modica amaritudo neque in hac, neque in illa reperitur galanga: etsi inualidis quibusdam argumentis suo ultimo examine contendat Brasauolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara. sed uereor, ne is tunc bile perfusus suam degustauerit galangam. Amarum quoque esse Acorum, facile quispiam ex lectione antiqui nostri exemplaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotauimus. Quæ quidem lectio mihi maxime probatur, quòd cum Galeno Acorum amarum faciat. Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio; qui, cū sciret non parum discriminis inter has radices esse, de ijs seorsum egit per propria capita, ut potest de rebus genere & facultate diuersis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis, siquidem is in compositione aureæ Alexandrinæ, & Acorum, & galangam inponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diuersa. His itaque tum rationibus, tum auctoritatibus adductis, à Brasauolo, & Fuchsio diuersus esse cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum sit, quòd galanga maior, quæ à minore non genere, & facultate, sed tantum specie differt, cū primum huc è Syria aduecta est, in Acorum se commutauerit: sed qui hæc intelligunt; diiudicent. Cæterum, ut dicam quid hac in re sentio, crediderim ego unā cum Manardo Ferrariensi, alijsq; nonnullis huius ætatis in simplicium medicamentorum facultate doctissimis uiris, id omnino legitimum esse Acorum, quòd non modò seplasia, sed omnes in uniuersum falsò Calamum odoratum uocant.

Acori consideratio.

Brasauoli error.

Fuchsij error.

Achori radix amara.

Acorum legitimum.

Contra asse-
rētes crassio-
rem Galan-
gam legiti-
mum esse aco-
rum.

Oxymel ex
Acoro.

Acori vires
ex Galeno.

Galangæ cō-
sideratio &
historia.

Galangæ vi-
res.

uocant. quanquam non desint noui quidam herbarij, qui nostram sententiam destruere nitantur Leoniceum, Brasauolumque sequuti. Sed ridiculum satis, meo quidem iudicio, eorum est argumentum, quippe ut probent à loco crassio-rem Galangam, legitimum esse Acorum, illam in Syria montibus oriri contendunt. Nam cum scribat Serapio in Syria nasci Galangam, nec est qui dixerit unquam ibi prouenire Acorum, nil aliud probant, quam Galangam esse Galangam. quam quidem in Ponto nasci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniaue, ubi Acorum oriri scribunt auctores, nemo est qui asserat. Nec minus infirma ac leuis eorundem ratio est, ubi uolunt uno tantum inspecto Galangæ folio, Iridi (ut aiunt) æmulo è Syria allato, Galangam hanc esse Acorum. Etenim, tametsi concedam ego facile folium illud fuisse Galangæ, quod sciam hanc folio esse Cyperi latiore, uegetioreq; Iridi non omnino absimili, concedam tamen nunquam ex illius tantum folij inspectione, rectè affirmare posse quenquam Galangam crassio-rem esse Acorum, cæteris latentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pseudoacori, Xyphij, Xyridis, Galangæ, Cyperi, similem ferè faciem referunt. Quo fit, ut ex solo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulantur ydem præterea, imò potius ueritati se opponunt, cum dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes, cum tamen geniculatæ solidæ odoratæq; ubique spectentur. Nam non secus se habēt Iridis radices, si Dioscoridi credimus, ita de ijs differenti Πικρα δρις, γοματάδρις. Σαπεία δ' αδρις. i. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ. Atqui non solum fabulantur, sed potius delirant, cum tandem hisce præmissis concludant, nil aliud esse uulgaris calami odoratæ radices, quam generis cuiusdam Iridis. An non item apertissime insaniunt, cum dicunt recentes calami ipsius radices omni prorsus sapore, & odore destitui, & paulo post affirmant easdem recenter effossas, esse amarissimas, & odore admodum ingrato? Furor sanè hic est non uerbis, neque rationibus, sed antidotis coercendus. Credam ne hoc ego illis? Profectò minime, quòd recentissimas hæc radices degustauerim, tum etiam, quòd Tartaros compertum habeam eas sapidissime pro obsonio cum pane deuorare. Sunt enim tunc nil minus odoratæ, & acutæ, quam, quæ sicca ad nos deferuntur. Cæteras horum ineptias prætermitto, ne nimis seuerus censor tantæ oscitantie uidear. Cæterum qui plura audire cupit, legat Anguillarij Italicum libellum, de suis in plantaria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc suum quoque de reliquis ferè iudicium: quin etiam facile agnoscere crassio-rem Galangam arundinis potius quam Iridis, uel acori referre radicem. Et subinde mecum affirmare calamum uulgaris usus legitimum proculdubio esse Acorum. Siquidem radices illi primùm iridi persimiles sunt, geniculis distinctæ, reflexæ, subalbida, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamaræ. insuper & folia, quæ integra ad nos uenit cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferè iridis. Ad hæc ut Aeniponti (Germani Ispruch dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Ioannes Merlinus, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim calamum aromaticum uocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur: folijs iridi æmulis: caule iridis longiore gracilioreq; , à quo tamen nullus exoritur calamus: uocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi zeli, id est, herba Tartarica, quòd fortasse à uicinis Tartaris in Lituaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriæ rectè proditum est lib. xxv. cap. xlii. optimū id esse Acorū, quod ex Ponto aduehitur. Pons enim his tartaris ferè iungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatissimos auctores nusquam legitur, odoratum calamum oriri. Quòd obrem nō potui non maxime Brasauolum admirari, quòd sibi tam facile persuaserit, uulgarem calamum legitimum, & odoratum calamum esse, à Dioscoride, Theophrasto, Galeno, & Plinio nō in radicem, sed in arundinum genere descriptum. nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea est fistula, non autem radix. Sed de his hætenus. Acorum ponticum à ieiunis deuoratum, optimè facit ad fætorem anhelitus. Præstat quoque Acori ex aqua decocti uapor per insundibulum hianti ore exceptus maximo inuamento ad tussim, eiusdem quoque radicis. & cinnamomi drachma in uini absinthitis, haustu sumpta. frigidum, infirmumq; uentriculum roborat. Fit quoque ex Acoro oxymel, quod mirum in modum præstat, ad refrigeratos lienes, & refrigerata locinora hoc modo. Teritur Acori radicem libra crassiusculè, & dein tribus diebus maceratur in aceto, postea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adiungitur mel, quod sufficit. Et coquitur, quousque acetum euanescat. De quo datur quotidie mane uncia, cum eiusdem Acori decocto. Afferitur Acori radix saccharo uel melle asseruata recens à locis in quibus prouenit. Quin etiam in Italia & Germania paratur è sicca radice, sed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facul. sic inquit. Acori utimur radice, quæ gustu acris est, & modice amara, odore non inuicunda. Vnde constat, quòd facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos inuet, tum ceratoidis crassitiem detergeat, simulq; extenuet. Sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uerò siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertij in utroque, in calfaciendo. s. & desiccando. Hæc Galenus. Sed quando hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cum à Dioscoride, alijsq; antè quioribus Græcis nihil de ea memoriæ proditū sit, differam ego de hac, quæ à Mauritanis, & ajs sum consecuta. Est itaque GALANGA duplex, maior altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodijs quibusdam reflexa, odorata, sapore admodum acri, adeo ut mansa piperis, & gingeris modo linguam, & fauces exurat, odore formaq; cypero similis. quapropter quibusdam cyperus Babylonius dicitur, in Italia namque tam ex Mephi, quam ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit grauis, densa, saturate rufa, odorata, & gustu acerrima. Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices contorquentes, aceto, & pipere macerent, & pro Galanga uendunt. uerum fraus facileprehenditur: quippe abrafo exteriori cortice, nulla in radicis substantia acedinis nota, nullusque galangæ sapor percipitur. At maior, tametsi longè crassior sit radix, ignauior tamen est, & uiribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccatur ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit, si tamen à frigore, uel flatu proueniant.

Naribus

Naribus admodum frigidum cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitatio-
nem, si e plantaginis succo bibatur: colicacos sanat, & colici dolores mulcet, qui a flatu oriuntur. Prodest flatuo-
sis autem affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. in summa frigidis morbis omnibus succurrit.
Ceterum omnino explosenda est Monachorum in Mesue scribentium opinio, qui contra Brasanolum & Fuch-
sium quasi uelle uidentur, Galangam potius odoratum iuncum esse, quam Acorum. quod tamen plane falsum om-
nibus iam compertum esse non dubitamus. Quod Græce Ἀκόρον, Latine etiam Acorum appellatur: Arabice, Va-
ge, seu Vgi: Italice, Acoro: Vulgo medicorum & seplasiariorum Calamus aromaticus: Germanice kalmus: Boe-
mice prustunorec. Pseudoacorum uero appellat Itali Acoro falso: Germani Gelb uasser Lilien: Boemi kofatae
zlutzy: Galli Flambe bastarde.

Monachorum
opinio falsa.
Nomina.

MEON.

Μήλον

MEON.

CAP. III.

Meon, [quod] Athamanticum [uocant, in] Mace-
donia, & [Hispania] plurimum gignitur, ane-
tho folijs & caule simile [sed eo crassius:] bi-
num † ferme cubitorum altitudine attollitur: sparsis in
obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odora-
tis, linguam exaltantibus. Quæ feruifacit ex aqua,
uel trita citra coctionem, præcluforum renum, uesci-
que farctæ uitia potu leniunt: urinæ difficultati meden-
tur: stomachi inflationes discutunt. Torminibus, affe-
ctæ uulnæ, articulorum doloribus, atque fluxionibus pe-
toris, trita cum melle in eclegmate auxiliantur. Sangui-
nem per menstrua pellunt, deflectionibus feruifacit in-
fantibus autem illita imo uentri, urinas mouet. Quod si
plus quam deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Oribasius
legit cōchylia
† Nō ferme
sed 4572. 7072
legit Oribasius
i. u.
plurimum.

Credidimus superioribus annis, legitimum Meon non
oriri in Italia, nec eo aliunde aduehi: primum q. Mei ui-
ce uterentur seplasiarij quibusdam albicantibus radi-
cibus, sapore pastinacæ simili: deinde quod etiam Plinij tempo-
re rarum esset in Italia. quippe qui scripserit non seri in Italia
Meon, nisi a medicis, siq. admodum paucis. Quod proculdu-
bio indicare uidetur, usque ad Plinij æuum peregrinum in Ita-
lia fuisse Meon. Sed cum herbariorum quorundam diligentia,
quædam nuper reperta sit planta cuius hic primo loco imagi-
nem damus, quæq. folijs constat anethi, caule bicubitali, radi-
cibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq. sparsis,
grauiter odoratis, acrisq., quam legitimum esse Meum, om-
nes ferè rei herbarie periti unanimes affirmant, ne uidear mor-
dicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eo

Mei confide-
ratio.

Mei historia.

a Addit Ca-
tac. καὶ σκλη-
ρότερα, καὶ σε-
ρότερα. i. alpe-
riora & angu-
stiora.

b Odorati de
est in omni-
bus exempla-
ribus.

c Aliqua exē-
plaria legūt
γυνὸν. i. ge-
niculariū. Sed

melius quæ
γυνὸν. i. ha-
bent. i. angu-
losum, ut uer-
tit Ruellius.

d Meum exē-
pl. habet tan-
tum ἐλαττω-
θέν.

e Mei exēp-
l. aliud
vero ἀσπ-
Inclusa aquæ,
usq. ad Opti-
ma, non legit
Oribasius.

rum sententiam deueniam: tamen si in contrarium aliqua sese offerat ratio, quod scilicet huius plantæ radices
odorem non usque adeo gratum spirent, sed quadantenus grauiter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioscorides
inquit, nec folia anetho similia sed asparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem uocant. Et ad uenenosurum
serpentium morsus præferant. Plinius Meo folia aniso similia reddidit, uocum fortasse similitudine deceptus: si-
quidem Dioscorides anethi folijs Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quod
ab Athamante Aeoli filio inuentum sit, uel quod præstantissimum in Athamante Phthiotidis proneniat. Quod
ad nos affertur, nascitur in Italia non solum in Gargano Apuliæ monte, sed etiam in alijs, & apricis collibus.
Meminit Mei Galenus lib. vii. simplicium. medicamentorum, his herbis. Mei radices peritiles sunt, calida tertio
ordine, sicca secundo: proinde urinam, mensesq. ciere uolentes hoc utantur pharmaco. Sed si plusculum sumatur,
capiti dolorem mouet, utpote cum plusculum sit calidum, quam siccum. quippe quod eius caliditas humiditatem
cruditiorem etiamnum, & flatuosiore ad caput deferat, atque ita ipsum afficiat ledatq. Mēvita Græcis uocatur,
Latini Meum dicitur: Arabibus, Mu: Italis, Meo: Germanis, Baer uurtz seu Hertz uurtz: Hispanis, Pinillo.

CIPERVS. CAP. IIII.

Cyperus, quem aliqui erylscertrum, ut aspalathum appellant, folia fert porraceis proxima, sed
longiora, & exiliora. caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, c. angulosum:
in cuius caulinis minuta folia cum semine exoriuntur: radices, quarum in medicina est
usus, coherentes inter se, oleis oblongis similes, aut rotunda, nigro colore, suauis odore, amaro gu-
sta. In lacunosis, palustribus, & cultis enascitur. Optima est grauiissima, densa, fractu contumax,
plena, & aspera, odoris enim quadam acrimonia iucundi: qualis est Cilicia, Syriaca, & quæ a Cyclo-
dibus

CYPERVS.

Cyperi gene-
ra & confide-
ratio.Curcuma cy-
peri genus.Lectio Sera-
pionis deprau-
ata.Cyperi vires
ex Galeno.

dibus insulis petitur. Huic calida vis inest. Venarum spi-
racula laxat: urinam ciet: ad calculos, aquamq; subter cu-
tem utilissimè bibitur: aduersus scorpionum ictus reme-
dio est: perfrictionibus uulnè; & preclusionibus foku pro-
dest: pellit menses. Contra ulcera oris: etiam si depascent,
uorentq; farina eius efficax est. Malagmatis calfacienti-
bus, & unguetorum spissamentis benè adijci solet. Aliud
Cyperi genus tradunt in India nasci, gingeris effigie:
quod maducatū croci uim reddit, gustu amaro sentitur,
& illitum præsentem psilothri uim exhibet.

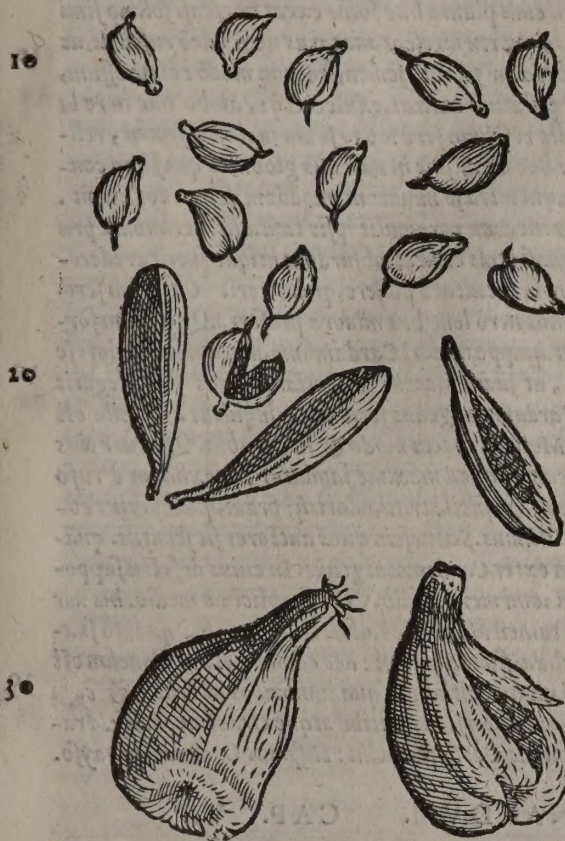
T Ametsi unum tantum Cyperi genus memoriæ prodide-
rit Dioscorides, cuius radices inter se coherentes ob-
longis referunt oleas, aut omnino rotundæ sunt; uisi-
tur tamen Cyperus in pluribus Italiae locis, qui radicibus con-
stat longis, geniculatis summo cespite uagantibus, colore in
purpuram nigricante. Ego hunc, illum esse crediderim, quem
Plinius Cyperida uocat. Nascitur hoc Cyperi genus laudatissi-
mum prope Timaui fontes circumstantibus palustribus locis
in lapidiosis subus, galangæ uocata (ut paulò ante diximus)
persimile, non tantum facie, sed etiam odore. Commendatur
etiannum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè si-
lipendula æmulis, sed non ob id illi fuerit præferendus, quem Sy-
ria mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subama-
rus. Cyperum meminit Plin. lib. xxi. cap. xviii. ubi de iun-
cis egit, sic inquit. Quidam etiamnum unum genus faciunt
iunci trianguli, cyperon uocat. Et paulò inferius: Cyperos, ait,
iuncus est, ut diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacu-
mine niger, pinguisq; folia ima porraceis exiliora, in cacumi-
mine minuta, inter quæ est semen: radix oliuæ nigra similis,
quam, cum oblonga est, cyperida uocant, magni in medicina
usus. Reperitur Cyperus quandoque etiam quadrangulæ can-

le. unde non mirum, si quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celsus lib. iiii. cap. xxi. At Dioscorides in
hac facultate præclarissimus, utranque differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum di-
xit, sed angulosum. Nos autem Cyperum plantam esse dicimus, quæ porraceis ferè prouenit folijs, longioribus
tamen & exilioribus. Caulem edit cubitalem, & non nunquam maiorem, angulosum, alba intus medulla, ut in
iunco, in cuius cacumine folia sunt minora, stellarum modo radiantia, inter quæ semen prodit spicatum herbacei
coloris. Radices illi sunt subnigræ, coherentes, oblongis oleis similes, aut rotundæ, aliquando etiam longæ, galan-
gæ modo. quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur syluestris Galangæ. Nasitur in palustribus, & hu-
meo solo: quin etiam locis cultis, utimur eius radicibus ubi Indica uel Celtica Nardus non sit ad manus earum
loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius defectu Italicum supponunt officina.
Non desunt, qui differentiam ponant inter Cyperum, & Cypirum Plinium secuti, qui libro, & capite citatis, Cy-
pirum gladiolum esse affirmat, Cyperum uero angulosum odoratum iuncum. Sunt tamen Dioscoridis interpretes,
qui utroque uocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quod (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimam Cy-
peri quandoque diphtongo longam, quandoque uocali breuem Græci scribant. Est apud Plinium & cypirus ar-
bor ocysime crescens, & pseudocypirus frutex, ut lib. xvii. cap. xiii. ipse scriptum reliquit. Caterum id Cy-
peri genus, gingeris effigie, quod India mittit, eam esse radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauri-
tanos secutæ Curcumam uocant. Nempe præ se fert hæc notas, sanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioscori-
des, quandoquidem gingeri similis est, eius odorem ferè redolet, gustu subamarefcit, & mansa croci modo in-
ficit. Quibus illud etiam accedit, quod depilatorijs medicamentis quibusdam immiscetur. Veruntamen sciendum
est, hanc non esse Curcuman à Serapionis interprete pro chelidonio descriptam: ipse enim nil aliud pro curcuma in-
telligit, quam Dioscoridis chelidonium, quo fit, ut non desit suspicio erroris uel interpretis, uel scriptoris, cum cur-
cuma neque Mauritanum, neque Græcum sit uocabulum. Aphri enim chelidonium Kauroch appellant, unde pa-
lām est, Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, ut priores tum medici, tum seplasia-
rij, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati, quippe cum eos lateret, cuiusnam plantæ radicem Indica
Cyperus referret, chelidonijs maioris radicem esse crediderunt ob crocei succi similitudinem. Itaque Serapionis
deprauatam lectionem secuti, Indicum Cyperum curcumam uocauere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioscori-
dem secutus, proprio capite de Cypero. Ex quo aperte constat, curcumam Serapioni deprauatè inscriptam, sepla-
siarum curcumam, quæ proculdubio Indicus est Cyperus, esse nequaquam. Cyperi radicem farina, addita baccha-
rum lauri eadem mensura urina impubis pueri excepta, & illita hydropicos mirifice iuuat. Cyperum recensuit
Gal. lib. vii. simplicium med. ubi sic inquit. Cyperi radices maxime usui sunt, ex calfacientes pariter & exiccantes
absque mordacitate. Itaque ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, misfrisce
profunt:

profunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo uexatis congruunt, & urinam, mensēsq; prouocant. Planta, quæ Græca uoce κύπριος, Latina Cyperus nuncupatur; Arabica, Saherade: Germanica, Vuilder galgan: Hispanica, Luncia de olor, & Iuncia auellanda: Gallica, Souchet: Boemica, Galgam planty.

Nomina.

CARDAMOMI SPECIES. Καρδάμωμον. CARDAMOMVM. CAP. V.

Cardamomum optimū est, quod ex Comagene, Armenia, Bosphoroque deuehitur. in India quoque, & Arabia prouenit. Eligi debet plenum, frangi contumax, & oclulum, fæctumque (quod enim huiusmodi non est, exoletum iudicatur) & gustu acre, subamarum, & odore caput & tentans. Excalfactoriam uim habet: potumque ex aqua facit ad comitiales, ischiadicos, tussis, neruorum resolutionem: item ad rupta, uulsa, tormina: latas uentris tineas excutit. Ex uino autem potum, renibus, difficultati urinæ, à scorpione ictis, neque non omnibus uenenum uibrantibus, auxilio est. Cum cortice radice lauri epota drachma, calculos comminuit: partus suffitu enecat: scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad unguentorum spissameta additur.

† μέλιονος
mod, aliud: με
μυκός.
† Τέτας πλῆ
κτικόν. i. fe-
riens.

TRIA sunt cardamomi genera, quæ passim ad nos asferuntur, nempe maius, medium, & minus, & omnia suis in folliculis conclusa. Maioris inuolucrum Fici faciem refert, materia compactum tenaci, lentaq; ac læui Indica nucis inuolucro, aut palmae elates, non absimili, flaminibus nonnullis secundum longitudinem discurrentibus. Hoc intus semine ubique fæctum est, subrubro colore, granis inæqualibus multis intercurrentibus membranis, albican- tibus, quibus ipsa semina conteguntur, quæ Melegetas appellauere quidam, quod Milium Indicum referant, Italici Melegam appellatum, saporis acuti, & odoris iucundi, ac suauis. Quo factum est, ut grana paradisi quibusdam uocentur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, striatoq; retuso in summitate cacumine, in quo semen reconditur membranarum pariter obuolutum, oblongum, pressum, canaliculo quodam altera parte diuisum, pluribus transversim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente. Minus capitulo constat breui, facie triangulari, Faginei ferè nuclei effigie, crassioribus tamen angulis, colore subcandicante media intus intercurrente membrana, in quo utrinque semen, altera parte caua linea diuisum, subrotundum, & tactu subasperum. Omnibus semen inest fractu facile, acre, quadam accedente odoris saporisq; suauitate, & omnis amaritudinis expers.

Cardamomū
maius.

Cardamomū
medium.

Cardamomū
minus.

Maius tamen acius est, & aromatis quid magis respiens. Minus, ut medium acedinis uehementia superat, ita & odoris fragrantia. sed an horum aliquod Græcorum sit Cardamomum, hætenus affirmare non libuit. Concede rem tamen ego facile maius Cardamomum legitimum illud esse quo usi sunt ueteres, quod suo è cardamomo secundo de antidotis apud Galenum folliculos abijciat Zeno. Quin etiam, quod in Theriaca carmine descripta libro primo antidotorum post Damocratis inscriptionem folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et. 7. de comp. med. sec. locos cap. 3. Galenus ex Pamphilo myropola transferens Cardamomi delibrati meminerit; sed uetat ne concedam in primis sapor, in quo nulla prorsus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeo conspicua est, ut uermes intestinorum necare Cardamomum is affinarit. Deinde Cardamomi uulgaris odor suauis est, & caput minime tentat, nec frangenti contumax est, sed dentibus facillime cedit, adeo, ut malleo ferreo, nobis opus non sit. Hæc itaque in causa sunt, ut dubius adhuc sim an uulgare cardamomum legitimum sit quo usi sunt antiqui. Hoc dixerim ego nunquam, quod mordicus meam uelim tueri opinionem, nec quod aliis, qui aliter sentiunt contradicere uelim, sed ut meam tantum sententiam palam faciam. Ad hæc nec Arabum Cardamomum, hæc representare uidetur. quandoquidem aliud Græci, aliud uerò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertissime testatur Serapio, qui quam plurima simplicia medicamenta ex Dioscoride, & Galeno transcripsit. Is enim (ut sua declarant monumenta) Dioscoridis Cardamomū Cordumenū appellat. deinde auctore Isach Arabo sui Cardamomi peculiare caput instituit, idq; Saccolā sua lingua nominat: quin & duū esse generū tradit, alterum maius, alterū uerò minus. quorum nullum nō modo Dioscoridis Cardamomo responderet, sed nec etiam ulli eorum, quibus officina indifferenter utitur. Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum esse, quod Serapio: maius Cardamomum semen sit plantæ, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, ipsæ sanè similibus, quæ è rosis prodent, granis obnigris, rotundis, pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, fæcta, & odorata: minus uerò nullo contegitur capitulo maioris modo quamquam colore conueniant. Quod planè indicat,

Piperis Indi-
ci mentio.

Cardamomi
genera ex Pli-
mo.

Cardamomi
uires ex Ga-
leno.

Nomina.

frutice bre-
ui, parua.

Frutice bre-
ui, non legit
Oribasius, ne-
que ullū exē-
plar.

dicat omne officinarum Cardamomum haud Arabum esse, sed potius ab eo maxime differre. Quare putauerim, illud falso sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere, quod Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasia Melegberras uocant, Andrea Bellunensis, qui Auicennam mendis expurgauit, auctoritate fre-
ti. Sed cum Bellunensis id asserat uulgari tantum opinione ductus; cumq; nota minime eorum sententia adstipu-
lentur, errasse Monachi facile deprehenduntur. Semina enim quae Melegberras appellant (ut omnibus plane co-
stat) capitula excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non euenit. Crediderunt, Ruellius in
suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omnino Mauritiorum esse Cardamomū, quod nos
PIPER INDICUM, alij siliquastrum appellant. uerum cum planta haec foliis exeat hortensi solano simi-
libus, floribus luteolis, fructu longo corniculorū instar, qui primo exortu uirescat, maturus uero aded rufescat, ac
leuore quodā ita pelliceat, ut coralliū referat, & in quo concludatur pumiliū semen, lentium modo compressum,
usque adeo acre, ut ori tantum admotum maxime linguam, & palatum exurat, exulceretq; ambo hac in re la-
psi deprehenduntur. Nam etsi Indicum piper in hisce corniculis rosarum ferē modo suum includat semen, reli-
qua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in uasculis globulos quosdam con-
cludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent.
Huc etiam accedit, quod cum hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia prae-
ditum, ut non modo mansum, sed ori tantum admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere
Serapionis Cardamomum esse, cum dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere, quam acri. Ceterum scri-
bit Auicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uero lentibus minora proferre. Quod cum for-
tasse Ruellius haud recte percepisset, ei errandi ansam praeiuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori se-
mina lentium modo nasci ait Auicenna: quanquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus fortē legerit
Auicennam. Plinius lib. XII. cap. XIII. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquit. Simile est
amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius
genera uiridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur: proximum ē rufo
candicans: tertium breuius, atque nigrius: peius tamen uarium, & facile tritu, odorisq; prauis, quod uerius co-
sto uicinius esse debet. Hoc et apud Medos nascitur. haecenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus. quā-
doquidem tam Dioscoridi, quam ceteris Graecis, unum tantum extet Cardamomi genus. In cuius defectu suppo-
nit Galenus aut myrtum, aut cyperum. Qui praeterea Cardamomi meminit lib. VII. simplicium medic. his uer-
bis. Cardamomum est sanē facultatis admodum calidae, non tamen usque adeo, ut nasturtium; sed quanto sua-
uius, magisq; fragrans est nasturtium, tanto & imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est
uel ipsum per se illitum. Porro adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum
aceto ualenter psoras detergit. Cardamomum, καρδάμον, quod non secus Latine atque Graecē uocatur: Ara-
bibus Cardamoni: seu Cordumeni: Italicē Cardamomo: Germanis, Cardamomelin: Hispanis Grana de parayso.

NARDVS INDICA.

Nardos.

NARDVM.

CAP. VI.

DVo Nardi genera: unum Indicum, alterum Sy-
riacum appellatur, non quod in Syria proueniat
sed quod montis in quo oritur, pars una ad Syrios,
pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, pra-
cipuum est recens, & leue, largam gerens comam, flauū
colore, perquam odoratum, ac cyperum redolens, & bre-
ui spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua
odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quod-
dam Gangitis vocatur, à fluuio Gange, apud quem ena-
scitur, montem praeterfluente: quod genus ob multam lo-
ci, in quo prodit, viginem, viribus infirmius est, atq; pro-
cerius adolefcit, plures ferens spicas, ab vnica radice co-
mosas, unaq; conuolutas, ac grauiter olentes. Montanum
autem odoratius, spica breui ac mutila, odore cypero vici-
no, ceteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam,
cui Sampharitico nomen locis indidit frutice breui, in
magnas se spargens spicas, candidiore interim medio caule, hircorum virus supra modum redolente:
quod improbat: madefactum vendi solet. quod uirium ex eo deprehenditur, quod candida sit spi-
ca, & squalida, suaq; careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, inspissationis pon-
derisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus insideat, & incerniculo puluerem
excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent exsiccatoriam, & exiccantem. Vrinam mouent:
aluum potu sistunt: uulua profluuiis, sanienque apposita supprimunt. Nausea ex aqua frigida auxilian-
tur, & stomachi rosionibus, inflationi, iecinori, regio morbo, renum uitijis. Aquae autem incoctae fotu
ad infessum, uulua inflammationibus medentur. ad glabras oculorum genas ualent: siquidem eas ad
densiorem pilum reducunt. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis, & in fi-
stili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastil-
los coacta.

Nardum

NARDUM officina Nardi spicam appellant. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non aduehi ob regionis distantiam, Syriacam opinantes esse, qua nostro suo seplasiarij utuntur: tametsi (ut inquit Dioscorides) in Syria non oriatur, uerum ideo Syriacā dici, quod ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syrios. At cum inter Indos, & Syrios amplissima interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliaq; nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, nesciuerim profectò, quonam pacto fieri possit, ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facile respiciat, ut Nardus ea parte proueniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque mecum disquirere licuerit, eam potius à Syriacæ regione, quæ ad Indicam fluium est, Syrii nomen sibi ascriuisse, quam à Syria. quandoquidem, si Ptolemæus uera refert, mons in India uisitur, qui à Gange fluuiò ad Syriacum extenditur.

10 Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cum in Syria nusquam proueniat, cumq; multa Indiæ aromata, nulla distantie habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam Aegypti cõuehantur: cum quibus nec temerè credendum est, quin Nardum etiam conuehant mercatores; præsertim cum certò sciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quam in India nasci, Dioscoridis testimonio satis apertè monstretur; etsi Plinius contra scribat nasci in Syria Nardum, præter eam quam India mittit Syriacam Dioscoridi appellatam. Caterum Manardus Ferrariensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacā esse cõfer. In cuius sententiā non equidè pedibus eo, etsi medicæ materiæ is clarissimus fuerit indagator. quippe quoniā Venetijs pluribus in locis Nardi ingētē copiā uidi, leuis, comosa, perquam odorata, cyperū redoletis, flauæ, subamaræ, & mansæ non modò linguam exiccantis, sed odorem etiam non iniucundum per os aspergentis, nullisq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioscoridis sententiā explorari potest. Sed plerunque accidit, dum per Indicam, & Arabicum mare in Alexandriam defertur, & inde Venetias, ut ascito sibi maris humore (id nanque facile fit, quod Nardus sit siccissima) uel situm contrahat, uel subputrescat: unde postea amissa suauolentia, grauitèr oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim: qui si rectè perpendisset quæ nardi pars sit spica, atq; in emporijs, ubi numerosa, præstantissimaq; uisitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem uereor, quin aliter de ea scripsisset. Verum enim uero cum planè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selectamq; & incorruptam Nardum minime nouisset, lib. vi. epist. iiii. scribit, Galenum de nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem, radicem quidem, non spicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur legitima esset: sed quod ea ipsa non sit, cognoscitur, quod nulla odoris suauitate commendetur. Et lib. vii. epist. i. inquit, Galenus lib. i. de antidotis in theriacæ compositione Nardi radicem tantummodo admiscet, eo quod uiribus ipsa præstantior sit: spicam uerò paruipendit, & pro nihilo habet. Quod sane declarat, Manardum hanc Galeni sententiā perperam accepisse, atque etiam Nardi historiam ignorasse. quandoquidem nardi radix nil aliud est, quam spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquit. Iubet Andromachus adiciere nardum indicam: ea uerò est, quam spicam uocant: non quod spica sit, radix etenim est, sed quæ spicæ formam referat. Quibus palam est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idè Galenus lib. ix. de compositione medicamentorum secundum locos in Philonis antidotū scribens, dum inquit. Quin & nardi ipsius drachmam unam coniiciendam censet, quæ falsi nominis radicem dixit, quandoquidem spica nardi nominatur. Quapropter idem lib. vii. simp. medic. de Nardo caput facturū, illud inscripsit, Nardi spica, utpote quæ pars sit in tota stirpe præstantior, minime quidem ignorans, se radicem nardi describere. Nam si sensisset, spicam à radice differre, eam planè silentio præterisset tanquam inutilem, & capiti nomen indidisset aut generaliter ab ipsa Nardo, aut à radice tantum, uti uiribus præstantiore. Manardo subscribit, & quidem

20 malè, nouus quidam rei plantariæ censor, Nardum inquit, quod ad nos affertur, nec Indicam, nec Syriacum est, sed Gangiticum. Quo argumento quis facile nosse potest, quam diligenter hic peritus herbarius perlegerit Dioscoridem, quamq; in Geographorum libris fuerit uersatus. Sed nescio quis tam fuerit amens, qui dixerit plantam, quæ circa Tyberim nascuntur, non esse Italicam. Atqui Gangiticum Nardum Indicam esse apertissimè testatur Dioscorides sic inquit. τῆς δὲ ἰνδικοῦς ἡμῶν τῆς λεγεται γαρριτῆς ἀπὸ τῶν ποταμῶν παρὰ τοὺς τὰ ὄρη γάρ γε καὶ λεγεται. Id est ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur à Fluiuo Gange, apud quem nascitur montem præterfluente. Sed an Gangitis nostrum sit, uel quod in monte nascitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare posse censeo. In hoc, ac longè maiori uersatur errore Brasauolus. siquidem suo de simplicium examine Nardi spicam non modò non esse radicem censet, sed nullius usus eam existimat, sic inquit. Venetijs spicam, caulem, & radicem emes, quantis & ipsi adulterent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioscoridē, & Galenū magis in usu medico sunt, quam spica: quippe folia abiicit Dioscorides; ad nos tamen spica non defertur, sed radix. Hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioscoridis scriptis percipere potui, nunquam hætenus sum consecutus, quod ipse ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quam spica. Quod autem crediderit ipse spicam in Nardo uiribus magis præstare, quam ceteræ eius partes; quodq; cum de Nardo scribit, tantum de spica intelligat, apertè ostendit, cum inquit. Ex nardo Syriaca dicta melior est recens, & leuis largam gerens comam. &c. Quippe leuitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quam spicæ competunt; præsertimq; cum ipsa non uacet ceteris notis, quas illi tribuit Dioscorides. Ad hæc nulli sanè incompertum existimo, Dioscoridem huiusce libri initio in probandis tantum radicibus, quæ odore commendantur, speram impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, spici, & huiusmodi stirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, folijs, ac spicis, quæ caulium summitatibus innascantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Brasauolum ignorasse spicam ipsam esse nardi radicem: quin potius pro certo credidisse in plantæ ipsius nardi cacumine, non in radice oriri spicam, quæ tamen Galeno teste radix est, & ceteris nardi partibus præstantior, quandoquid-

Nardi Indi-
cæ, & Syriacæ
consideratio.

Manardi er-
ror.

Spica nardi
est nardi ra-
dix.

Error cuiusdā

Brasauoli er-
ror.

Hermolai &
Ruellij error.

Dilutio cuius
dam obiectionis.

Nardus Italica.

Nardi Italice
historia.

Nardi Italice
uires.

dem si aliter res se haberet, commoda longè plura radicibus ex more reddere Dioscorides, quàm spica. Quod præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quàm spicam (ut asserit Brasauolus) nusquam compertum habeo. Caterum quanta sententiæ inconstantia Nardi historiam idem descripserit, ex suo posteriori simplicium examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facile conicitur, dum senem secum colloquentem instruit, his uerbis. Ne igitur in his montibus Nardum quæras, sed Venetijs spicam, caulem, & radicem emes. At sui ipsius statim oblitus uidetur non multis post lineis, cum inquit. Aliud uerò sunt spica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo facile crediderim, ipsum non modò Nardi historiam confudisse, atque etiam, quod peius est, corrupisse; sed etiam sibi ipsi, uel potius seni uerba dedisse. primum namque ait Venetijs spicam, caulem, & radicem reperiri; mox spicam ad nos aduehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoque grauitè hallucinatum inuenio; quippe qui libro 8. capite xii. in Nardi ipsius historia longè dissideat à Dioscoride & Galeno, quin & à cæteris materiae medicæ auctoribus, dū ita scribit. Nardum frutex est grani, & crassa radice, sed breui, ac nigra, fragiliq; quannuis pinguis, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore; folio paruo, desouq; . Cacumina in Aristas se spargunt; ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrant, hæc Plinius, Cuius doctrinam secuti, non modò Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoque pariter aberrarunt. siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum uidisse, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditæ, quàm ut Plinianam tueretur lectionem. Quod tamen falsum esse arbitramur. Ego enim tametsi Nardi quàm plurimum in Venetijs officinis diligenter examinauerim, ac selegerim; aliud tamen, quàm spicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum existimo, quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasauolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem à caulibus, sed ab una tantum radice provenientes; non tamen quòd alia radix uiribus præstans spicis ipsis subsit, sed quoniam, cum plures in radice sint spicæ, necesse est, ut basi, uel firmamento aliquo consistant, à quo originem trahant, ut in allio & lilij radicibus conspiciuntur. Quod pro explorato confiteri possum, cum sepe numero Venetijs Nardi spicæ cespites uiderim, tum figura tum etiam spicarum connexu allium referentes, ut unusquisque pro arbitrio experiri poterit. Verum enim uero ut probè responsum sit omnibus ferè obiectionibus, dicimus, quòd si fortè reperirentur, qui assererent illas esse proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris à spicarum basi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus uisitur, & ea propter spicas ijs adnexas non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, potest eorum obiectio facile dilui Theophrasti testimonio. Siquidem is lib. primo cap. x. de plantarum historia aperte declarat, in allio, cæpis, bulbis, lilij, ac alijs eius generis, et per cōsequēs in spica nō solum dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus subiunguntur, sed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum uoluit, quòd totum id in quauis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissime dicatur. Proinde uidetur Nardum ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. ix. cap. vii. de plantarum historia; his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè sunt, casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nerum, balsamum, aspalathus, styrax, iris, narta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacryma, alia flores. Quibus palam est, non posse Nardum nisi inter radices recenseri, cum nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec seminis, nec tandem lacrymæ speciem præ se ferat. Quod cum rectè sciuisset Galenus tum libro. i. de antidotis, tum. ix. de compositione medicam. secundum locos, Nardi spicam radicem esse declarauit. Verum longè ab omni Nardo distat NARDVS ITALICA, quæ nostris uulgo uocatur Spigo. Cuius etiam generis ea est planta, quàm aliqui uulgo appellant Lananda, alij uerò Landedula, adeò ut hæc femina, illa uerò mas in eo genere à quàm plurimis uocentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robustiore, albidiorq; quàm femina. Sed utraque planta fruticosa, ac lignosa, stæchadis aut rosmarini modo, innume ris referta est folijs longiusculis angustiusculisq; e quorum medio iuncea exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores, exeunt spicati, colore purpureo, quannuis in femina dilutiores, patientioresque odore fragrantès, uerum usque adeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundum

do completo, uel tertio inchoante, uiribus à Nardis omnibus nō longè recedentibus. Conferunt omnibus cerebrī ægritudinibus à frigido prouenientibus: Epilepticis, apoplecticis, ueternosis, conuulsis, resolutisq; auxiliantur: uentriculum roborant, et iecur ab infarctu liberant: quin & obstrusos lienes iuuant: uterum calefaciunt, et menses

LAVENDULA.

mēses, & secundas educunt. Flores ex uino feruesfacti urinam pellunt, & flatus dissolunt illiti. Datur decoctum ē floribus paratum utiliter morbo regio allectis ab infarctu iocinoris, & praesertim si cum Marrubio, cinnamomo, & feniculi, & asparagi radicibus incoquantur. colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes rheumatismis praesertim obnoxij: stillatitia florum aqua potu duorum cochleariorum mensura, deperditam reddit loquelam, & cardiacam sanat. praestat quoque ad animi deliquia non solum pota, sed etiam naribus illita. Fit ē floribus stillatitium oleum vitreis organis, quod proprie unguentarij uulgò uocant olio de Spigo, odoris adedò acerrimi, ut cetera odoramenta superet. quo fit, ut extra officinas illud asseruent, ne moschi, ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatu suauitatem intercipiat. Nardi Indicæ uires scripsit Galenus lib. viii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Nardi spica excalfacit excessu primo, & desiccāt secundo iam completo. Composita est ex adstringente sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his constans facultatibus radix & ad iecur, & ad stomachum rationabiliter conuenit. tū pota, tum extrinsecus imposita. Urinam ciet, morsus stomachi sanat: in uentre, ac intestinis consistentes fluxiones desiccāt, ad hęc & eas, quæ in capite, & thorace. Valentior est uocata Indica, nigriorq; quā Syriaca uocata. Νάρδος & νάρδα σάκος sic Graecis dicitur, ut Latinis Nardum, & Nardus, seu Nardi spica: Mauritanis, Stumbel, aut Seubel: Italis spigo nardo, Germanis Edelfrembs, Vuoltriebent, Spieken nardi: Hispanis, Azubar, aut Espiga fili: Gallis, aspic do ultremer. Poemis Nardus indyanski. At uulgaris nardus, Italis spigo. Germanis Gemeinem spica nardo. Boemi spica nard: Gallis lauande masse. Lauendula uero Italis lauanda: Germanis lauendel: Boemis Lauendula: Gallis lauande femelle.

Florum nard uires.

Nardi Indicæ uires ex Gal.

Nomina.

Νάρδος Κελτικὴ.

NARDVM CELTICVM CAP. VII.

CELTICVM Nardum nascitur in Liguriæ alpibus, aliungia patrio nomine appellatum: prouenitque in Istria. a. Exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia habet b oblonga, colore in c flauum languido; florem luteum. Caulium, & radicem duntaxat usus est, & odoris suauitatis. unde pridie fasciculos aqua abluerē expedit, & exempta terra, pauito solo atque humenti, subiecta charta reponere, post die repurgare: siquidem utile, cum aceroso alienoque propter humoris uim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quæ hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: namque herba candidior est, sine canle, minus oblongis folijs, radice neque amara, neque odorata, uti uerum Nardum est. Itaque radices, atque cauliculi, abiectis folijs, triti seternuntur, uino excipiuntur, digerunturq; in pastillos, & ita fictili uo diligenter operto, asseruari debent. Laudatur maxime, recens, iucundi odoris, radice numerosa cohærens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quæ Syriacum, pollet: sed uehementius urinam cit. & stomacho utilius est. Inflammationibus iecinoris, & felle suffusis auxiliatur. Contra stomachi inflationes, cum absinthij decocto bibitur: item aduersus hēnem, renum & uesicæ uitia, & uenentos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

a θαρύσκο, μικρός. i. paruus frutex.
b ὑπομήνη. i. sublonga legit uulgata editio, Oribasius uero ἐπιμήνη c Oia exem. ὑπόξανθα. i. subruta.

Nardi Celticæ consideratio.

TANTA fuit ueterum, qui nos præcesserunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in ueram simplicium medicamentorum cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus aduehuntur, probatissimorum

tissimorum auctorum ope, uenire non elaborauerint; sed ne minimā quidem curam adhibuerint, communi reipublicae beneficio, ut de his saltem quae in quā plurimis Italiae locis, ac alijs non longē distantibus inueniuntur, quicquā lucis assequerentur, ac posteris relinquerent. quin potius in suis multō uidentur negligentiores, quā in alienis. Nasceitur Celtica nardus in Liguria alpihus, nascitur, & in Istria, pariterq; in montibus non longē à Villaco Carinthiae oppido, et Iudemburgio Stiriae: attamen non ob id legitima in multis uisitur officinis: nec fortasse in ijs uideretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopoe plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cōpissent. Sed id magis detestandum uidetur, quod ijs in regionibus, ubi Celtica nardus nascitur, magis hallucinetur homines, quā alibi: siquidem Genuae, quae Liguriae est ciuitas (nisi iam admoniti resipiscant) alijsq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facile haberi potest, tam medici, quā seplasiarj aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lauanda sic uocata, uel nostrate Nardo passim utuntur. Quae quantum in historia omnibus notis, non dicam uiribus, à Celtica nardo discrepent, quicumque primum rem optime perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditae, cum Lauanda, nostratisq; Nardi notis comparauerit, manifestum eorum lapsum facile incusare poterit, quippe Celtica nardus in breuem, exiguamq; plantam consurgit: Lauanda uerò, & socia nardus magno exoritur cespite ramusculis proceris, densissimisq; comantibus folijs. Illa folia fert subrubea, et flores flauo colore: haec autem folijs consurgunt incanis, floribus spicatis, & colore purpurascens. Illius caule, & radicibus utimur, quod hisce partibus maxime polleat: harum uerò tantum flores commendatur. Quod satis clare demonstrat, quā facile decipiantur, qui tam leuibus & falsis feruntur opinionibus. Verum quanquam (ut in superioris Nardi mentione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lauandae, spicae q; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere; hoc tamen eos ab errore non iudicat, qui Lauandam Celticam nardum esse contendunt. Praeterea non desunt pharmacopoe rei herbariae penitus ignari, qui pro Celtica nardo plantā quandam incognitam emant huiusmodi repentem, caule longo reflexoq; cuius folia, quae colore subflauo constant, adeo densa ac minuta sunt, ut potius moscosam arborum, & lapidum materiam, quā aliud representent. At quod in ueniendis caulibus ipsius ramusculis, eos tam dense circumdant, ut fere spicae effigiem praeseferant, pro Celtica nardo ab impostoribus uenditur: sed haec haud amarescit, nec ulla odoris praestantia commendatur. Huius imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo musco differemus. Caterum ignens legitima nardi Celticae prouentus habetur in Stiria Austriae & Carinthiae contermina, ubi Iudemburgensis rura suis ē montibus quotannis innumeros cōportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, et Aegyptum mercimonia conuehant. Siquidem (ut ferunt) Syrijs, & Aegyptijs Celtica nardus maxime expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primum misit Petrus Salicetus clarissimus medicus ex Grazio Stiriae oppido: in cuius plantis & spica in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Brasauolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoque iam liceat literis memoriae mandare Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria prouenire; sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiā alijs fortasse locis. quippe superiore anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantum uiginti millia passuum à Goritia distat. Verum si eo destituantur medici, commodè Indicam supponere poterunt. An uerò Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius scripsere, etsi haec inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare possem; cum tamen ea parum, uel nihil rei medicae conferant, silentio inuoluenda duximus. quanquam eruditissimus Leoniceus non animaduertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellasse, Plinium accensat, quae in re ipse potius deceptus fuisse uidetur; quemadmodum & Fuchsius, uir alioqui nostrae aetatis clarissimus: Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamarō expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differre existimat. Plinius tamen locis separatis de utraque, tanquam herbis inter se differentibus tractauit. Neque eae notis tantum disident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridi enim Celtica nardus in Liguria alpihus, atque in Istria prouenit. Plinio uerò Saliunca in Pannonia, & Noricis nascitur. Itaque Fuchsius ut Ruellij sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & a ueritate defecisse, & una cum illo errasse creditur. quandoquidem Celtica nardus Dioscoride ἀλύνγη, non σάλυνκα uocatur. Caterum Saliuncam Plinio aliam ab ea esse plantam, de qua Vergilius meminit in Buccolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile consentiam, tum quod Seruij autoritas in simplicium censura perinde ac in Grammatica mihi probanda non sit, tum quod nullo auctorum testimonio probare nitatur Anguillarius; nil aliud Vergilio esse Saliuncam, quā anemonem, grammatici tantum illius auctoritate fretus, qui nec lactucas recte fortasse nouit. Scribit quidem Seruius Saliuncam uulgo uocari Orcitunicam, cum tamen nec illam (ni fallor) nouerit unquam. Sed qua ratione aut auctoritate, Orcitunicam, de qua nemo est, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipse dicit, nec ego conijcere possum: Miror tamen hominē huius rei herbariae peritum, in re tam graui, tam leuibus, tamq; uulgaribus niti argumentis. Sed is fortasse conducibilis sibi fore putat, noui aliquid in medium asferre, quā de his grauiori iudicio differere. Ego sanē etsi parum in hac facultate sum uersatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem proceram satis plantam, uocari Vergilio humilem: Nam & ipsa Vergilij comparatio: nostrae astipulatur sententiae. Quippe qui, ut Mopsium plurimum laudaret, ei tantum credere dicit, Amyntam, quantum Saliunca humillima herba, puniceis cedit rosetis, facta coparatione à pumila planta ad roseta. Nec praeterea placet Anguillarij ipsius opinio de Hirculo herba, quā à Samphoritico Nardo, quod in India nascitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba est, Celticae nardo similis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum; ita à loco in quo prouenit,

Seplasiariorū
quorundā er
ror.

Leoniceus, &
Fuchsij opi
nio improba
ta.

Nardi Celti
cae uires ex
Galen.

Anguillarij
opinio repro
bata.

provenit, denominatum. & in magnas se spicas diffundens. Sed fortasse, quod hircum redoleat, hirculum id esse censet Anguillarius, cum quo Celticam Nardum adulterari scribit Dioscorides. Sed non omnes herbae, quae hircino sunt odore, hirculi sunt appellandae. At qui si quis plura de Saliunca videre cupit, nostras legat epistolas Ioani Cratoni inscriptas. Meminit Celticae nardi Galenus lib. vii. de simp. med. fac. his verbis. Nardus Celtica iam dictis nardis similis quadantenus in genere facultatis est. Ceterum ad omnia imbecillior, praeterquam ad prouocandum urinae, siquidem calidior illis est, sed minus adstringit. Quae plata Graecis Νάρδος καλὴ τινὴ Latini Nomina. item Nardus Celtica: seu Nardum Celticum appellatur: Italici uero Nardo Celtico.

Νάρδος ὀρεινὴ

NARDVS MONTANA.

CAP. VIII.

Montanum Nardum [quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur] in Cilicia, & Syria nascitur: Embitar legit καλὸς, caule & folijs eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisq; Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastulae regiae, sed longè gracilioribus, † & longè minoribus. † Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quae Celticum efficax.

Oribasius nō legit conclusa.

Videtur in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quod scripserit primum montanum Nardum caule, & folijs esse eryngio similibus: mox prope capitis calcem eam scribat neq; caulem, neq; fructum, neq; florē proferre. Quapropter existimat tū Ruellius, tum etiam Marcellus id facile accidisse scriptorum incuria, qui uocum uicinitate decepti καλὸς pro καλὸς, uel καλὸς scripserunt. Verum cum haec dictiones ramos, uel surculos designent, quae nomina potius arboribus conueniunt quàm herbis, sintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis; idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis uindicatus. Ceterum non crediderim ego, Dioscoridem, qui est hac in facultate facili princeps, & quem antiqua, & secuta aetas tantopere commendat, in tam paucis sui oblitum, adeoq; turpiter lapsū fuisse. quinimmo nobis relinquitur suspicio, quod omnino in altera capitis parte uitium aliquod accesserit, non harum uocum uicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum est, ut haecenus incertus dubiusq; fuerim, an haec planta in Italia proueniat, uel aliunde eò afferatur. Nardi montanae imaginem, quam hic excudi curauimus, misit ad

Nardi montanae consideratio.

me Claris. Medicus, & rei plantariae indagator maximus Vlisses Aldrouandus Bononiensis, quae etsi folia Eringij non habeat, cum tamen cetera corresponsdeant, & in hoc capite plures habeantur menda, haudquaquam abducatur quin credam montanam hanc esse Nardum praesertim cum radices perquam belle corresponsdeant, tum facies, tum odoris fragrantia quae à ceteris nardi generibus non dissentit. Brasauolus Ferrariensis Indicam nardi uice montanae plurimum ad nos afferri à Cilicia scribit, eamq; proprie montanam existimat, cuius passim in officinis est usus. Sed qua ratione ductus nonam hanc protulerit opinionem, ipse certè nescio: Nardus enim montana radices habet asphodelo similes, non utique spicatas, leues, comosas, quemadmodum ea, qua utimur ex India aduecta. Nisi fortasse Brasauolus uoluerit Indicam nardum ideo montanam appellare, quod in montibus oriatur. Ita quidem eius sententiam ueram esse putarem, non tamen à rei herbariae peritis acceptam iri. Nardi montanae uires scripsit Galen. lib. vii. de simp. med. sic inquit. Nardus Montana, quae et thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur: sed praedictis debilior est. Νάρδος ὀρεινὴ Graecis, Nardus montana, siue Nardū montanum Latinis, Nardo montano Italici nominatur.

Nardi mont. uires ex Gal. Nomina.

† In Oribasio, qui simplicium descriptiones Dioscoridi acceptas refert, legitur καλὸς τερας, hoc est, candidiores. quod Nardus montana constet radicibus asphodelo non solum minoribus, & gracilioribus, sed etiam cadidioribus. † Nulla quidem dissimulanda est ratio, qua probatissimi quique scriptores ueteres à mendis, quae eorum scripta temporum iniuria, & multorum imperitia contraxerunt, uindicari possint. In hoc capite Dioscoridem deprauatum esse, ita ut etiam à seipso dissideat, manifestum est: in qua autem parte uitium lateat, quodq; illud sit, dubia feruntur opiniones. Verum etsi nos quoque eius rei incertos esse antea scripsimus, nunc tamen inclinatur animus, ut in hoc loco mendum subesse, illudq; ex malo unius uocis Graecae intellectu ortum esse arbitremur. Siquidem uerbum ὀρεινὴ non profert, sed pro συμφέρι, id est confert, accipiendum fuit. Itaque non ὅτε δὲ καυλὸν, ὅτε καρπὸν, ὅτε αἶδος ὀρεινὴ, ut uulgati codices habent, & legerunt interpretes, sed ὅτε δὲ καυλὸς, ὅτε καρπὸς, ὅτε αἶδος συμφέρι, hoc est, Neque caulis, neque fructus, neque flos confert, prodestve, legendum esse iudicamus. Etenim radices, utpote odoratae,

odorata, usus præcipue commendatur, non aliarum partium, quæ ut odore carent ita etiam inuiles habendæ sunt. Et certè facilis potuit esse error librarij Græci imperiti, uel potius temerarij, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco uerbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi cum alij rei herbariæ studiosi, tum Græbiel Fallopius Mutinensis uir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus non uulgaris eruditionis. Nardum montanum appellatum Græcè Νάρδος ὀρενν, Italice Nardo montano.

Ἀσarov.

ASARVM.

CAP. IX.

† Addit Cat. βοτάνη δώδης σερανοματική. i. herba odorata coronaria. Meū uero habet ὁ δὲ νάρδος αὐτὸν καὶ λυσισπῶνα δώδης σερανοματική.

Conclusa non legit Oribasius.

† Antiquum exemp. leg. πικνότερα. i. densiora. Ruel. autem uidetur legisse. μικρότερα. a Meum exemp. leg. ἄνθος μεταξὺ τῶν φυλλῶν πορὶ τῆς ῥίζης, κυανὴν ὑοσκυάμῳ κυτίνῳ ἔμμερες. i. flos inter folia ad radicem cyaneus hyoscyami referens. b Catac. addit λεπτά. i. leuiter. c Meum exemp. εἰκότως γυάρτα. i. simile uinaceis. d Meum exemp. πολλὰ. Catac. uerò πολλά. e Exemplaria omnia ad radices hæc tantum referunt. f Meum exemp. habet καὶ βίχι. i. tussi. g Ista dicuntur continua oratione eum aliis.

ASARVM.

Plinij tutela aduersus Brasauolum.

Asari vires ex Mesue.

N Vllam nostris temporibus officina ponunt differentiam inter Asarum, & baccharem: quinimmo uno ore fere omnes Asarum Baccharam appellant, adeo ut & nomina hæc corrumpant, et res ipsas confundant. At quantum notis, & uiribus inter se differant, is rectè indicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum & baccharis, ut diffusius libro tertio differemus. Asarum itaque procul dubio illa fuerit planta, quæ vulgò Bacchara falso appellatur, cum nullis ab historia dissideat notis. Caterum Brasauolus in Plinium spiculum contorsit, cum dicat ipsum eo etiam in errore uersari, ut Asarum baccharem esse existimauerit. Sed profectò nesciuerim ego, quæ ratione illud Brasauolus in Plinium scripserit. quippe qui libro XXI. cap. I. eos accerrimè arguat, qui baccharem, & sylvestrem nardum idem esse contendunt, his uerbis. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellauerit: est enim alia herba sic cognominata, quæ Græci Asaron uocant, cuius speciem, figuramq; diximus in nardi generibus hæc Plinius. Quibus palam est, Plinium seipsum à Brasauolo defendisse. Porro si etiam Plinij ætate non deerant, qui Asaron baccharem uocarent, non mirum fuerit, si in hunc usque diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseverantes ueterum nonnulli Dioscoridis Asaro eas fere oēs facultates reddidere præter auctoris mentem, quas ipse libro tertio bacchari adscripsit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Asarum, & baccharem nomine tantum differre. Verum cum recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscoridi additum deprehensum sit, eo quod diuersis tum libris, tum capitibus ipse de his differuerit, eumque Orbasium, & Serapionem uiderint de Asaro ex Dioscoride scribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò accesserat præter auctoris sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Asari vires scripsit Mesues inter deiectionia medicamenta, ubi sic habet. Excalfacit asarum ordine secundo, & siccit tertio. Attenuat, reseruat, resoluit, & pronocat, adstriktionem tamen non uacat. Bibitum non modo uomitiones ciēt, sed & per alium ducit, & per urinam, pituitam, & bilem deiecit. Roboratur tamen admixto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quæ bilem educit. quo fit, ut coxendicum ceterarumq; compaginū dolore uexatis non obscure opituletur: præsertim si sero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris & lienis infarctus, scirrhusosq; tumores. Quamobrem

Quamobrem subeuntibus cutem aquis, fellisq; suffusionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Confert item diuturnis febribus, ijsq; presertim, quæ ex contumaci infarctu proueniunt. Oleum macerationis ipsius admi-
sto ladano, dorsi spondylis inunctu sudorem comouet: leuiter tñ coqui debet, nā si diu serueat, uim ferē oēm deper-
dit. neq; et diuturna indiget cōtritione: diutius enim cōtritū facilius uomitiones, quā aluum ciet. Hæc Mesues. a
quo edocti fortasse, in Germania Rustici tertianam febrem, & quartanā curant, epoto Asari, ex uino, decocto,
Melle, Maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum unum, alij
quotidie, alij alternis diebus, itaque aluum subducunt. Et quandoque bilem, aut pituitam uomitionibus reddunt.
Accedente autem paroxismo, dorsalem spinam, et plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Asarum diu fue-
rit insolutum, & deinde in lecto se componunt calido. Sic enim horror minuitur, & sudor copiosus funditur. Est

10 & planta in montibus, nascens in Boemia, cuius hic imaginem damus, quam ASARINAM uocare libuit,

Asarinæ con-
sideratio.

ASARINA.

quod Asaro congener uideatur. Repit hæc humi folio Asa-
ro rotundiore, ac scabriore leuiter circumferrato, cauliculis
pilosis, floribus melinis anthemidis modo sed longe minori-
bus, haud inodoris. Radices habet tenues, longasq; summa
tellure repentes, acuto gustu, quadam cum leuiscula amari-
tudine, id quod calidum, siccumq; temperamentum indicat.
Vim habet abstergerendi modicam, sed attenuandi, incidendi,
aperiendiq; magis præstantem. Pota drachmæ pondere ex
mulsæ siue oxymelitis aluum exoluit, ducitq; crassam pitui-
tam & atros humores. Ideoq; hanc noui quidam herbarij
præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articulares morbos.
Datur quoq; utiliter hydropicis, & morbo regio laboranti-
bus. Sunt qui ad comitiales, & resolutos eam propinandam
consulant, nempe aut herbam per se se, aut eius decoctum.
Cit urinam, & menses. Et vermes intestinorum necat. Legi-
tur Autumno, & siccatur in umbra, unā cum radicibus.
Asari meminit Galenus lib. vi. simp. med. sic inquit. Asa-
ri radices utiles sunt, facultate similes radicibus acori, inten-
siores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt hic facien-
da coniectura. Hactenus Galenus. A culus sententia (sit ta-
men cum uenia dictum) maxime dissentio. siquidem cum nul-
la in acoro deiectionia sit facultas, & Asarum, ut Dioscori-
des inquit, Mesues fatetur, & nobis experimento comper-
tum est, ueratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & su-
perne, & inferne propellat, non uideo sanè, cur acoro in om-
nibus suis facultatibus tam facile comparari possit. Planta
Græcis ἀσάρον ac etiam ῥάπος ἀγρία uocata: Latinis Asarum,
& Nardum syluestre appellatur: Arabibus, Asaron: Italis
Asaro, & Bacchara: Germanis, Hasel uurtz: Hispanis, Asa-
ra bacchara, Gallis, Cabaret.

Asarinæ uires

Asarivires ex
Galeno.

Nomina.

40 Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed ad-
monendum esse lectorem duximus, ea non legi in Græcis no-
stris codicibus, neque à Serapione referri. quod argumento est illa Dioscoridi accreuisse. Suspicionem augere,
uel potius ita esse confirmare potest Oribasius, qui Dioscoridem transcripsit, & hæc uerba non habet. Sunt ta-
men Græcè sic scripta: ἔχον καυλὰ γωνιοειδῆ, ἰσποτραχέα, ἀπείρα. Id est: Habens cauliculos angulosos,
subasperos, raros.

PHV. CAP. X.

50 PHV, quod & aliqui syluestrem nardum appellant, nascitur in Ponto; folio olusatris, aut ela-
phobosci: caule cubitali, aut altiore, læui, ^a cauo, molli, in purpuram vergente, geniculis
intercepto: floribus narcisso proximis, maioribus, ^b tenerioribus, & ex albicante purpureis:
radice superius ad digiti minoris crassitudinem, ex obliquo ^c villosa in nigri veratri, aut iunci ^d odo-
rati modum: capillamentis inuicem contextis, flauescens, odoratis, cum quadam odoris graui-
tate nardum æmulantibus. Excalfacit: vrinam mouet, si sicca potui detur. Decoctum eadem præ-
stare potest, ad lateris etiam dolorem efficax: menses cit, antidotis inseritur. Adulteratur ra-
dice rusci admista. Sed maleficium deprehenditur: quoniam hæc dura est, & frangenti contu-
max, sine vlla odoris gratia.

a Meum με-
σοκοιλῶ. i. in
medio conca-
uum,
b Oribasius
non legit, nec
ullum exem.
c Oribasius
non legit uil-
losa sed ὑπο-
ρίσια ἔχει. i.
subagnatas ra-
diculas habet
d Oia exép.
σχοίνοσ. tan-
tum habent.

60 PHV trium habetur generum. Maius, minus, & exiguum. Maius folio est Scabiosæ, maiori tamen, nec
tot sectionibus diuiso, caule cubitali aut altiore, læui, cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis interce-
pto, in cuius summitate florida extat umbella, flosculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi
digiti

Phu maius &
eius historia.

Phu minus.

Phu exiguum

Phu vires
Matthioli.Phu vires ex
Galeno.

10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

PHV MINIMUM.

raque infirmior. Urinam plus mouet, quam aut Indica, aut Syriaca Nardus: similiter autem ut Celtica. Simile Pbhu asserit ipse Gal. esse Carpesium, cuius cum nullibi meminerit Dioscorides, ut recte sciri possit quidnam senioribus Graecis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio eius vires & formam describam: is enim lib. VII. simp. med. sic habet. CARPESIVM simile est uocato Pbhu, non gustu tantum, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam viscerum obstructions extergit, & urinam mouet, renesque calculis degravatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi, si non ad manum sit, usurpare, sicuti faciebat Quintus. Praestantius est Carpesium Ponticum Laertio: non tamen uel ipsum cinnamomi uiribus uicinum est, immo non paruo deterius optima cassia. Nuncupatur utrumque a montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur. Ingensque eius prouentus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium ut quod uiribus nihil ab optima cassia differret, in theriaca compositione imponebat. Ego idcirco eius plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis prouincias adi, diligenterque repositum nunc usque multum seruo; quod odorem etiamnum & saporem, si non qualem prius habeat, certe nondum exoletum retinet. Est autem Carpesium herba pbhu appellato genere similis, ualentior tamen, atque odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emiturque propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis nostrum illuc accesserit, Carpesij plurimum emat, cum id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo reperiuntur genera; unum quod laertium; alterum, quod ponticum cognominatur,

Carpesij con- sideratio.

a monte, in quo nascuntur utraque nomen adepta, sed ponticum melius est. Quod cum eius non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus pbhu uocata imponi debuerat. Est enim Carpesium pbhu simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odorata qualitatis gustu odoratuque sentitur. haftenus Galenus. Verum quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare & mihi, & ceteris materiae medicae scriptoribus. Tamen si Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Auicenna, Serapionis, & Actuarius auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui uulgo Cubebe uocantur, legitimum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno carpesium uocatur, sub cubebe nomine ipsius Galeni testimonio sic describit. Cubebe est medicina facultate, & sapore Pbhu non absimilis. quanuis longè

Quorundam doctorum uirorum opinio reprobat.

tenuior, quare obstructions totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac fere sententia uersatur & Auicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius, qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod a barbaris *κρυβέβας* uocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quod Galeni carpesium, & Arabum cubebe nulla ex parte differunt. Veruntamen illud animaduertendum est, quod eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) uulgares seplasiariorum cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicenna, et Actuarius. quandoquidem qui dixerit cubebas plantae fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse putem, id usque dixisse Galenum. qui carpesium describit his uerbis. *λεπτὰ δὲ ἐστὶ τὰ κάρπειον, παραπλησίᾳ τοῖς ἀνέμοις τὸ κινεῖσθαι* hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Ipsumque Pbhu & odore, & facultatibus adsi-

milat. Quapropter cum tantum Pbhu radices in usum medicum ueniant, facile dici potest, carpesium Galeno potius radicum esse sarmenta, quam caulium: & precipue cum asserat diu asseruari posse; quandoquidem solidiores sunt radices, quam caules, qui facile in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cum Galenus alias cinnamomi uirgulta ellebori radicibus comparauerit, hic mirum uideri non debet, quod id contra sarmentosas carpesij radices cinnamomi uirgultis similes fecerit. Adde et, quod in plantis non solum caules sarmentosi, uerum et radices plures sarmentose Dioscoridi appellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsum in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leoniceum. Ad hæc gustantibus nobis uulgares officinarum cubebas, nullum prorsus Pbhu saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi & apud Græcos carpesium medicamentis admistum reperitur, & cubebe apud Mauritanos, pbhu eorum uice, cum sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quam cubebe uulgaris usus, erunt subiicienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprimè doctus, quanquam nouit cubebas nostrates carpesium non esse; non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumque Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebarum historia etiam Serapio. quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit.

Leoniceus à Fuchsi calumnia defenditur.

Syluij error.

Cuius

Cubeborum
vulgarium cō
sideratio.

Nomina.

Cuius autem stirpis fructus vulgares CUBEBAE sint, quid affirmare possim non habeo, cum ex orientali
plaga nobis peregrinae afferantur. Et si eas dixerim odoratas esse baccas, racematim coherentes, corymbo-
rum hederae modo, qui gustui praefer odoris gratiam, acrimoniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus
constat, quod excalfacere valeant tertij ordinis initio, & siccent in fine eius. Quamobrem languentem ex pitui-
ta ventriculum, vel etiā ex flatu roborant: peffus a lentis & assisq; humoribus expurgant. Lienē iuuant, flatu
discutiunt, & frigidis uteri affectibus auxiliatur. Diu cū mastiche māsā, pituitā a capite trahūt, & cerebrū robo-
rāt. Quod & Græcis omnibus, aliquibus ēt ἀγρία νάρδος dicitur: Latinis, Phu, & sylvestris Nardus: Arabibus,
Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hispanis, hernia benedicta: Gallis, Valeriane: Boemis Ropytniik.

Μαλαβάρου.

MALABATHRVM. CAP. XI.

10

Oribasius nō
legit inclusa.

Malabathrum [arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione: per-
multa enim nardum olent, quemadmodum phu, asarum, niris. Secus autem res se habet;
nanque Malabathrum folium sui generis est, quod Indicae gignunt paludes, lentis palustris
modo innatans aquis, sine radice. Id collectum statim lino transiuitur, & siccatum reconditur. Tra-
dunt siccatis aestiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus vri: quod ubi non euenerit, ne amplius
quidem renasci.] Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum nec fragile, odore caput feriens,
quod diu in sua vi odore permaneat, & nardum sapore imitetur, nullo salis gustu. Infirum verò, &
minutim contusum, praesertim si cariosum virus olet, vitiosum est. Eadem nardo sortitur vires: sed
efficacius omnia praestat. Vrinam vehementius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri vis. 20
Lippitudinibus, inflammationibusq; tritum, & in vino feruefactum commodè illinitur. Subditum
linguae, oris halitum, & suauitatem commendat. Vestium quoque odorem interpositum seruat
& ab erosione tuctur.

Malabathri
consideratio.

Plinij Mala-
bathrum.

Folij mentio
apud Iurecon-
sultos.
Malabathri,
et foliati un-
guenti expli-
catio.

Locus dige-
storum Iure-
consultorum
emendatus.

Malabathrum, quod plerique folium Indicum uocant, qui hac aetate uiderit, habeo neminē. Nascitur (ut
Dioscorides inquit) in India palustribus tantum locis, aquis absque radice innatans, lenticulae aquaticae
modo. Sed nec inde amplius ad nos aduehitur quod fortasse indigenarum culpa perierit in India, quem-
admodum & balsamum in Syria. Etenim Dioscorides refert, Malabathrum non renasci, nisi siccatis aestiuo seruo-
re aquis, humus aridis fruticibus peruratur. Quod cum iandiu forte non sit a natura factum, uel potius sit ab in-
digenis omissum ob eorum negligentiam, facile postea euenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum 30
sit. Plinius lib. XII. cap. XXVII. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cuiusdam Syriacae fo-
lium esse ait, his uerbis. Dat & Malabathrum Syria, arborem folio conuoluta, arido colore, ex quo ex-
primitur oleum ad unguenta. Fertilius est eiusdem Aegyptus: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus
ibi gigni tradunt lentis modo, odoratus croco, nigricans, scabrumq; quodam salis gustu. Minus probatur
candidū. Celerrimè situm in uetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uero in uino sub
feruefacti antecedit alios. haecenus Plinius. Qui tamē praeter Dioscoridis sententiā praestantius Malabathrum du-
xit, quod falsum est, nō quod insulsum. Sed nō desunt recentiores rei p̄latariae professores, qui sibi persuadent alia
quoq; haberi folij genera praeter Indicū Malabathrū, Galeni primū testimonio freti, quod in uno, et eodē medicamē-
to Malabathri, & foliati unguenti meminerit cū in libris de comp. med. secundum locos, tum de sanitate tuen-
da. Deinde, quod apud Iureconsultos trium foliorum fiat mentio, lib. Digestorum trigessimono, Titulo quarto de 40
publicanis, & uectigalibus. Ego uerò lōgē aliter rē hanc se habere crediderim, q̄ (quātū uiderim legerimq;) nō
scripserint tractauerintq; Dioscorides, et Galenus nisi de uno tantū folio, nēpe de Malabathrino, nec ullus inuenia-
tur autor, qui de pluribus scripserit inter Græcos. Id quod affirmat unū tantū folium fuisse apud antiquos. Nec ob-
stat, quod Galenus Malabathri, & foliati unguenti meminerit in uno, & eodē medicamento, quemadmodum
Nardini, & spicati, Siquidē mihi quidem perpetuō persuasi Malabathrinum apud Galenum non differre a folia-
to, quod Folium, & Malabathrum diuersa sint medicamenta, sed quod diuersa fuerit parandi eiusmodi unguento-
rum ratio, alterū foliatum, alterum Malabathrinū uocari. Antiquitas, differētie tantū causa. Quēadmodum ea-
dem de causa alterum Sampsuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioscorides, quum tamen nil aliud sit Sā-
psuchum quā Amaracus. Atqui illis uenia danda est, quod primis in uiridarijs detenti, ad intima, & sacra
Galeni loca non penetrauerint. Idem quoque sentio de spicato, & Nardino, apud Galenū, cum nihil a Spica diffe- 50
rat Nardus, Nec aliter, mea quidem sententia, res se habere potest. Nanque si Malabathrum & Folium, Spi-
ca & Nardus diuersae essent plantae, haud dubium est, quin Galenus ambarum meminisset in libris de simp. med.
facultatibus. Id quod etiam non pretermisisset Dioscorides. Quantum uerò ad Iureconsultorum auctoritatem at-
tinet, negauerim ego nunquam trium foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabathri, Barbarici, & Penta-
spheri. Atqui non tamen affirmauerim titulo illi Digestorum esse credendum, quod pluribus ibi scateat mendis.
Nam Cassanum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alchelusia, Sargogalla, Omerabicum, Carpasium,
opus Bysicum, Ferrum Indicum, Folium pentasphorum de quo nullus antiquorum meminit, & alia non nullā,
quae ibi deprauatē leguntur, & legi debebant, Cancanum, Thymiana, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocol-
la, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Bysinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil solidi, ueriq; de folio
Pentasphero ibi haberi: quin etiam, nec fortasse de barbarico, de quibus nihil apud Teophrastum, Dioscoridem, 60
Galenum, Plinium posteritatis memoriae traditum est. Caterum demus nos hac tria reperiri folia apud Iurecon-
sultos, & concedamus hac omnia olim compo rtasse ad nos mercimoniorum Negotiatores: probabunt ne ob id
qui

- qui tria faciunt foliorum genera, tria illa apud Iureconsultos genere, aut specie inter se differre? Minime gentium, sed cognomine tantum dicant oportet, à regionibus in quibus prouenit folium, aut à foliorum latitudine, angustiaue, sibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantum à locis imposito differunt Rhabarbarum à Rhabarbaro, Costum Indicum ab Arabico, & Syriaco, Iris Illyrica à Macedonica, & Africana, Indica Nardus à Syriaca. Anomum Armeniacum, à Medico, Crocum Coryceum à Lycio & Cyrenaico, Styrax Cabalites à Pissidica, & Cilica. Thus Arabicum ab Indico, Chia mastiche à Cretica, Lacca Cambaitis à Sumatrina. Manna Orientalis à Calabrina, & alia plura medicamenta ab alijs: eadem profecto ratione tenendum est Folium Barbaricum, à Malabathrino Indico, cognomine tantum differre. Cum enim scribat Strabo lib. uigesimo quinto sue Geographiæ ea omnia in aromatum & plantarum genere oriri in Arabia & Aethiopia, sub qua Barbariam
- 10 Geographi ponunt, quæ in India Australi proueniunt, nihil sane uetat, quin in Barbaria Malabathrum quoque nascatur. Sed iam ad pentasphærum me conféro, quod non Pentasphærum legi debere censeo, sed potius Hadrosphærum, aut Mesosphærum, aut microsphærum. Siquidem Plinius de Nardi folijs scribens lib. & cap. xij. trium horum meminit, non quod specie aut genere differant, sed amplitudine tantum, & angustia foliorum, quæ in una & eadē plâta, alia maiora, alia minora, alia minima habeantur. Nec alia de causa selegisse ea negotiatores censendum est, quàm quod hæc pluris, illa minoris uenderentur. Id quod manifesto indicare uidetur Plinius eodem loco his uerbis, folia diuisere annonam ab amplitudine, Hadrosphærum uocatur maioribus folijs pretio .x. xxx. Quod minore folio est Mesosphærum appellatur. Emitur denarijs sexaginta. Laudatissimum Microsphærum, è minimis folium, pretium eius. x. lxxv. Hæc ille. Sed uereor ne hic Plinius deceptus sit, quemadmodum in uniuersa ipsius Nardi Historia, in qua plura fabulosa deprehenduntur, immo, & ne unâ cum alijs quibusdam crediderit Malabathrum esse Indici Nardi folium, falsus odoris cognitione, ut recte libro primo de Malabathro scribens adnotauit Dioscorides; quod non deesset suo tempore, qui falsa hac opinione ducerentur. Nanque non reperio apud ipsum, nec apud Galenum, aliosq; antiquos Græcos, qui de Nardi folijs usquam meminerit, nec ea in medicum, aut aliū usum uerterit; immo ea silentio præterierunt omnes tanquam superuacua, & nullius usus. Qua in sententia confirmat me Arrianus, quippe qui scribat in Periplo tres fere similes Malabathri differentias sic inquires: Post hanc autem regionem, sub ipso Borea extrinsecus in quodam loco, ubi mare desinit, mediterranea quædam maxima ciuitas est, quæ Thina dicitur. Ex hac lana, cum rudis, tum elaborata, tum in serica lintea contexta, Parigazam per Bactra, terrestri itinere primum atque inde in lymiricam per Gangem fluium deportantur. In Thinam autem hanc non facile peruenitur. Raro enim illinc homines, ij; pauci exeunt. Locus autem sub ipsa Vrba minore situs est. Dicitur autem conterminus esse his partibus, quæ deductæ, auersæque sunt, à Ponto, & Caspio mari, ubi palus Maotica, quæ proxima est, in mare se se exonerat. Quotannis autem in confinia Thina gens quædam uentitat. Corporibus breues, sed horridi, & lata facie aliqui, (& ut paucis dicam, hi Sefatæ nuncupari dicuntur) qui adductis secum uxoribus, & liberis, uagantur ad tempus, & confluunt, ferentes magna onera, & culcitrâs, his quæ ex crudæ uitis folijs fieri solent non dissimiles. Hærent autem uno aliquo in loco, & ipsorum regioni, & Thina incolis confini. Ac prædas agunt ad aliquot dies, culcitrâs, quæ diximus sibi substernentes. Tandem domū in interiores sue regionis sedes se recipiunt. Qui autem de eorum discessu certi sunt, in ea loca confluunt, & stragula colligant, & eneruantes calamos, quos petros uocant, duplicantes folia, rotundantesq; ea calamorum uillis consuunt. Hinc tria genera efficiuntur. E maiore enim folio, quod Hadrosphærum Malabathrum dicitur: è minore Mesosphærum, ex minimo uerò Microsphærum. Atque hinc sunt tria genera Malabathri quæ in Indiam postea deportantur: Hæc ad literam Arrianus. Quibus facile adducor ad credendum Pentasphærum non esse per se genus, & deprauatè legi in Iureconsultorum digestis, ita ut censem unicum tantum esse folium, nempe Malabathrum, & Syriacum Plinij Malabathrum potius fabulosum esse, quàm uerum. Ceterum ex præscriptis Arriani uerbis facile quisquam intelliget quàm fraudulenter, ne dicam infideliter citauerit ex eodem Arriano Malabathri historiam nouus quidam rei plantariæ & adotuantias, dum mecum, immo potius secum, de Malabathro contendit. Quippe qui scribat gloriari Arrianum se reperisse Malabathri copiam (quod falsissimum est, nec usquam apud Arrianum extat) dum litora, & oras rubri maris legeret. At qui ne solo hoc mendacio suâ ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quod scribat idem Thinam urbem sitam esse in fine Erythræi maris, ad quam quotannis gens ex Arabia proficiscatur. Taceo alias fabulas, quas ex eodem authore sibi fingit, ut tantum uicisse uideatur. Porro fortasse censebat sycophanta ille, qui missellum hunc docuit, non alibi fortasse reperiri Arriani Periplus, quàm in sua bibliotheca. sed quid plura de his, qui meretrum modo frontem perficere, quique dolis tantum, & imposturis aliorum labores insectantur? Errant præterea recentiorum nonnulli, in censendo Thembul (quidam hoc quoque Folij genus faciunt) quod putant hoc differre ab Indorum Betel. Nihil enim inter se differunt. Siquidem, quod Indi Betel uocant, Arabes, & Persæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quàm in negotio, quod putent secundæ ualitudini multum conferre, corporibus uires addere, uenerem augere, cor & cerebrum roborare. Vbi autem copiosius edatur mētem mouet. Iccirco mulieres Tarnasari in defuncti mariti rogam se ipsas iniectione, tantum illius uorant, ut amentes efficiantur. Id aqua aspergunt, quæ soluta sit calx è conchis parata, ac tum demum uescuntur eo. sed hæc perperam transcripsit nouus quidam herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce uel cinere circumuoluta, ab Indis deuorari scribit: sed tam suaue obsonium mihi non uendet. Excalfacit Malabathrum (ut author est Auicenna) siccatque ordine secundo. *πύλλον* sic Græcè, Latine autem Malabathrum, &
- 60 Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano,

Non pentasphærum, sed Hadrosphærum, aut Mesosphærum legendum in ff.

Plinius in nardi historia deceptus.

Malabathri historia ex Arriano.

Hadrosphærum. Mesosphærum. Microsphærum.

Sycophanta cuiusdam calumniæ depulsa.

Quorundam error.

Tēbul.

Nomina.

Kassia

CASSIA.

CAP. XII.

^a Meum ^{αρωματοπορόν}. i. aromatifera.

^b Cat. ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^c Meū ^{αρωματοπορόν}. i. angustam læuē.

^d Omnia exē. ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^e Me. & Drag. ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^f Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^g Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^h Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

ⁱ Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^k Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^l Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^m Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

ⁿ Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^o Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^p Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^q Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^r Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^s Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^t Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^u Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^v Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^w Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^x Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^y Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^z Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^{aa} Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^{ab} Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^{ac} Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^{ad} Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

^{ae} Meum ^{αρωματοπορόν}. i. instar Iris.

Cassia, cuius complura sunt genera, iuxta ^a odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sarmento: folijs ^b piperis. Eligenda est fuluescens, pulchri coloris, corallij æmula, ^c perquam angusta, longa, ^d crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum ^e aliquanto feruore adstringens, aromatica, uinoso odore: cuiusmodi est, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexandria negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur crassa, purpurea, & nigricans, zigir cognomine, quæ rosam odore imitatur, præcipui in medicina usus. Secundum locum tenet antedicta. Tertia, cui Mosylitico blasto, id est, germi cognumen est. Reliquæ uiles, ut quæ asyphemum dicitur, nigra, iusuauis, cortice tenui, ac rimoso: & quæ darca, & citto uocatur barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quam ut explicari possit, quæ gustu coarguitur, cum nec acris, nec odorata sit, hærentemq; medullâ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fistula, mollis, leuis, ^f furculosa: antedictæ præfertur. Damnatur candicans, scabra, hircinum uirus redolens, & ^g quæ tenui fistula & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, siccandi, & leniter adstringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ præstandæ claritatis gratia cōcinnantur, & ad malagmata: lentigines tollit cum melle illita: menses trahit: contra uiperarum ictus pota auxiliatur: aduersus intestina inflammationes omnes, & renum uitia, pota proficit: fœminis in solio desidentibus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem uulvæ. Et duplo pondere medicamenti mista, cinnamomi uicem supplet, si ipsum desit: nam eisdem effectus præbet. Ad plurima perquam utilis est.

Κιννάμωμον

CINNAMOMUM.

CAP. XIII.

Cinnamomi genera plura, patrium sibi nomen uendicantia. Præfertur tamen Mosyliticum, quod cassiæ, cui mosyliti nomen est, aliquam referat effigiem: sed in eo genere recens, nigrum, ex uinoso in cinereum uergens, læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus ^a nodis cinctum, perquam iucundè olens. Optimi fere indicium, iucundi odoris proprietate constat: inuenitur enim cum optimo, eoq; quod peculiare est, odor rutæ, aut cardamomo proximus. Insuper acre, mordens, & cum calfaciōne quadantenus falsum, ^b quod non citò confricant asperum; aut frianti lanuginosum, læuibz tamen ^c internodijs appareat. Si certior fieri uoles, uellito ab radice ^d furculum. facilis est huic iuscemodi probatio: nanq; fragmenta miscellanea quædam esse uidentur. Quæ autem melius spirant, suo halitu, cum nares primùm consuluntur, olfactum expleant, deterioris dignotionem impediunt. Est etiam montanum, crassum, pumilum, fuluescens admodum. Tertium à Mosylitico, perquam suauiter olet, nigrum, ^e fruticosum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungosum, candidans, aspectu tuberosum uile, ac friabile, magnam habens radicem, quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares feriens, subrufum, & cortice fuluæ cassiæ simile, tangenti firmum, minus ^f neruosum densa radice firmatum. Ijs, quæ thuris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suauitatis inest. Deligito scabrum, album, rugosum: ^g at læue, & lignosum circa radicem, ut inutile, reijcito. Est etiamnum simile aliud, cui pseudocinnamomō cognomen est, uile, inualidi odoris, soluta rumque uirium. Vocatur etiam zingiber, cum tamen sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem lignosum cinnamomum, sarmenta ^h longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum à cinnamomo genere differre dicant, quod à natura eius abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciēt, tam menses, quam partus potum, aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ uirus ei aculantur, uenenaque conuenit: caliginem pupillis oculorum obuersantem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & uitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tussis, defluxiones, aquam subter cutē fusam, renū uitia, & urinæ difficultatē efficac est. Vnguētis pretiosis inferi solet. Et in summa, magni ad oīa usus. Tritū uino excipitur, umbraq; siccatum, quò diutius eduret reconditur.

Natura omnia rerum parens in hoc terrarum orbe quædam stirpium genera adeo inexorabilia procreauit, ut ne quamplurimis quidem deliciis, blanditiis, officiis, obsequiisq; ea apud nos quispiam retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsæ uiuere coactæ in hortis, uiridarijs, mitioribusq; Italia locis, seu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpini homines delicias urbium, & maiestatem aspernantes, politici moribus omnino neglectis, non alibi, quam in suis mapalijs hilariter, ac iucundè uiuere possunt: ita & ipse reliqua calī clementia, hortorumq; amœnitate, spreto item fontium oblectamento, omniumq; urbanarum ac familiarium stirpium consortio in deserta, solitudinesq; suas: à quibus primam duxerunt originem, se tandem recepere. tantum patriæ, natalisq; soli amor in rerum natura potest. In quarum genere Cassia connumeranda uenit: quæ tametsi in maiore illa Romanæ gentis fortuna multis ac uarijs hortorum locis consista habebatur: nulli tamen hac ætate (quod nouerim) in Italia, ne in tota dicam Europa inuenitur. Sed hæc de Cassia dixisse uolumus simplicium medicamentorum peritissimos secuti, qui (ut eorum testantur uolumina nihil inuicem differre censent, Cassiam quæ in arborum genere Dioscoridi, & Galeno recensetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæq; olim passim circa apum aluearia serebatur in Italia, quod ea maxime apes delecentur, & in hortis & uiridarīs coronis maxime expetita. Verum enimuero longè aliter hæc res intelligi postulat, quod aliam repperim fuisse Cassiam (ut Dioscorides inquit) è felici Arabia allatam ex arbore (auctore Theophrasto) uicinis magnitudine, ab hac longè diuersam, quam apibus, & coronis serebat antiquitas,

tas, quandoquidem fuerit hæc herba, illa uerò arbor: præsertim cum nullus (quod sciam) extet auctor, qui posteritatis memoria mandauerit, Cassiam adeo capiosam in Romanorum triumphis ex Arabia conuehi solitam, ut inde uulgaris facta, ubique passim & reperiretur, & sereretur ab omnibus. Quod si fortè euenisset, nunquam tamen mihi persuaserim, quòd Galenus hac in scientia, & facultate omnium diligentissimus, & qui Romæ diu uitam duxit, Italicæ Cassiæ historiam silentio inuoluisset. Plinius lib. xxi. cap. ix. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris gratia in usum coronarum uenerant, inquit. Ergo in coronamenta folio uenere malo thron, spireon, trigonon, cneoron, quod cassiam Higinus uocat. Id quod ante ipsum palam fecerat Virgilius Cassiam inter coronarias herbas recoleens in Bucolicis eclogæ ij. his uersibus.

Tum cassia, atque aliis intexens suauibus herbis,

Mollia luteola pingit uacinia caltha.

Et in Georgicis lib. 11.

Vix humiles apibus cassias, roremq; ministrat. Item Georgicorum lib. 1111.

Nec circum cassiæ uirides, & olentia late

Serpylla, & grauius spirantis copia thymbræ

Floreat irriguumq; bibit uiolaria fontem.

Hæc Maro. Quibus palam est, Cassiam coronariam, & qua tantopere delectantur apes, herbam, non arborem fuisse. Quod etiam testatur Plinius libro superius citato cap. xij. his uerbis. Verum hortis coronamentisq; maxime aluearia, & apes conueniunt. res præcipui questus, compendiiq; cum fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastum, rosam, uiolas, lilium, cytisum, fabam, eruium, cunilam, papauer, conyzam, cassiam, melilotum, melissophyllum (lego myriophyllum) cerinthen. Hactenus Plinius. His itaque rationibus, auctorumq; ueterum testimoniis innixus Theophrastus cneoron Theophrasto cassiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum, cneoron Græcis uocatum antiquis coronariam fuisse Cassiam apibus gratissimam, quam eam, qua in India & felici Arabia prouenit, cinnamomo persimilis, odoramentis & antidotis expetita & qua per longas atates cinnamomi uice usi sunt medici. Neque tamen propterea opinioni nostræ refragari putamus Columellam lib. 111. cap. viii. de re rustica, ubi ita scriptum reliquit. Iudæam & Arabiam pretiosis odoribus illustrem haberi, sed nec nostram ciuitatem prædictis egere stirpibus: quippe cum pluribus locis urbis iam cassiam frondentem conspicimus, iam thuream plantam, florentesq; hortos myrrha & croco. Nam quamuis concedi possit Columellæ, cassiam ex Arabia allatam urbis illustrandæ gratia Romæ suo tempore conspiciam fuisse in hortis procerum & Imperatorum; hoc tamen non prohibet, quin cassia, quam prope apum aluearia passim seuit antiquitas, alia fuerit planta: præsertim cum hæc inter herbas coronarias, illa uerò inter arbores odoratas recenseatur. CNEORON autem describit Theophrastus lib. vi. cap. ij. de plantarum historia, his uerbis. Cneori duo genera, aliud enim candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblongum, figura

Cneori descriptio.

CNEORVM MATTHIOLI.

quasi oleagineum: nigro quale tamarisci (sunt qui legant uirgines i. Myrto) carnosum. Candidum magis se humi spargit: odoratumq; est: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè descendit, grandis: ramiq; permulti, crassi, furculosiq; ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant. Quamobrem hisce ad colligandum iunci modo utuntur. Germinant, florentq; post æquinoctium autumnum, & multum denique temporis florent. Hæc Theophrastus. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, uel aliunde eò afferantur, quæ Cneorum referant, quid ueri referam sanè non habeo. Hallucinatur profectò Anguillarius, quippe qui nulla dubitatione sibi persuadet Lauendulam uulgo uocatam Cneorum esse album: Nigrum uero Rosmarinum Coronarium. Nam præter id quòd Rosmarinum & Lauendula tantum inter se habent cognationis quantum Laurus & Ilex, quòd apertissimè eius errorem accusat: sunt & aliæ notæ quæ illi omnino repugnant. Siquidem Cneorum utrumque (ut Theophrastus testis est) floret tantum post æquinoctium autumnum. Atqui Rosmarinum bis in anno florere scimus, nempe post æquinoctium uerum, et ante æquinoctium autumnum. Lauendula uerò æstate tantum. Præterea Theophrasto utrique Cneoro radix est grandis & altè descendens. Id quod nec in Lauendula nec in Rosmarino quispiam uidit unquam, cū hæc per summa ferè cespitem meo dioces radices fundant, et ob id frigoris impatientes plântæ. Adhæc Cneori utriusq; rami flexiles lentiq; habentur, colligandis aliarum plantarum fasciculis apti: sed cū Rosmarini rami tales nō sint, nec etiā Lauendulæ, cadit peritq; Anguillarij sententia. Præter id Cneorum nigrum nullo esse odore scribit Theophrastus. Siquidem non dicitur, ut legit Anguillarius, sed æquos cum Gaza & Plinio legendum.

Anguillarij sententia confutata.

Cneori noui-
ter reperti cō-
sideratio.

Medicorum,
& seplafario-
rum error.

Cassia legiti-
ma.

Cassia trans-
mutatur i cin-
namomum.

Cassiae histo-
ria ex Plinio.

dum est, qui album tantum Cneorum ex Theophrasto odoratum habet: id quod ipsa Theophrasti lectio manife-
ste indicat. quæ sic habet. ὁ λευκὸς ὅστις ἐστὶν ὁ σμῶδης. ὁ δὲ μέλας ἀόσμος. Non ὁ δὲ μέλας ἀόσμος, ut perperam le-
git Anguillarius. ea enim aduersatima est oratio, nec ullo pacto uocem ἀόσμος admittere potest. Puerilis
enim esset oratio, non grauius auctoris Theophrasti, si locus hic Anguillarij modo legeretur. Sed admodum
quidem miror quod hæc non nouerit Anguillarius, cum tamen is plus Græcæ (ut audio) quàm Latinæ linguæ pro-
fessore se dicat. Postremò de Coronario Rosmarino scribens Dioscorides, nihil ibi Cneori meminit, quem ta-
men totum legisse Theophrastum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophrasti Cneorum Cama-
leam esse uel Thymeleam, ut in Epistolis nostris satis superq; à nobis cōprobatū est. Inuenimus nos hoc anno
in Boemiæ syluis plantam, cuius hic imaginem damus, quæ omnibus suis partibus Cneorum candidum refert, si-
quidem cutaneum illi folium est, & oblongum; rami flexiles, ac lenti, multi, surculosiq; ab ipsa protinus tel-
lure, aut paulò superius emergentes, & humi sese diffundentes. Flores illi sunt in surculorum cacuminibus pur-
purei, odorati testiculi odorem referentes; radice nititur altè descendente, non tenui, quæ notæ albo Cneoro
bellè correspondent. Atqui floret hæc (quantum uiderim) uerno tempore, uerum non ob hanc tantum repu-
gnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneorum, aut eius speciem esse. & præsertim cum à rusti-
cis intelligam, florere etiam Autumno. Approximus hic eius imaginem, & eius historiam descripsimus, non
tam tuendæ opinionis nostræ causa, quàm ut ceteri rei plantariæ periti de hac planta suum quoque iudicium fe-
rant. Nam ubi ij Theophrasti Cneorum ipsam esse negauerint, erit mihi satis superq; satisfactum, si Matthioli
Cneorum ipsam appellauerint. Sed iam ad Cassiam odoratam redeamus. ob cuius cognitionem postmodum fa-
ctum est, ut recentioribus medicis, in ea recuperanda, inuestigandaq; multū negocij accesserit. Nanq; hæcenus
tū medici, tū seplafarij (et si plures iā resipiscāt) odorata cassiæ loco quedā incognita arboris segmenta, nec odo-
re, nec uiribus prædicata semper capefferunt. Veruntamen postquam nonnulli atatis nostræ doctissimi uiri, stir-
piū historias diligenter examinerūt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportā-
tes, cum suā imposturā deprehensam cernerēt, à negotio desciscētes in aliud nouū Cassiæ genus segmēta illa cōmuta-
rūt. Quæ sanè præter odorem, pariterq; saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, cassiæ à Dioscoride descri-
ptæ admodū habetur consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerēt, hanc Dioscoridis pseudocassi-
am esse. quippe et crasso cortice cōstat, et in eius cavitare lignosa ēt uisitur materies, paulatimq; est odorata, mini-
mèq; acris. Nonnulli hæc nō cōtenti, quedā uocati cinnamomi fragmina Cassiæ uice usurpāt: quæ cū nullo odore sa-
poreq; commendentur, potius quercum, uel fagum, quàm Cassiam referunt. Ceterum, ut dicam quid ego sentio,
si quis fistulam, quam cinnamomum perperam appellamus, & uulgò Cannella, Cassiæ generibus rectè compara-
uerit, facile nouerit uulgaris usus cinnamomum legitimam Cassiam proculdubio referre. quinimmo diligenter
inquisituris, iudiciūq; trutina examinaturis huiusmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis saccis Venetijs
in mercatorum repositorijs asseruatur, nimirum omnia illa cassiæ genera, quæ à Dioscoride describuntur, facile
se se offerent. quādoquidē mercatores (ut semper assolent) ad expediendas deteriores merces bonarū lenocinio,
quas illis admiscant, pro uirili utūtur. Galenus itaque libro primo de antidotis multa Cassiæ genera recensuit,
ubi sanè Dioscoridem secutus, eam ceteris, præstare fatetur quæ xigi cognomine dicitur, hancquē asserit cinna-
momum usque adeò emulari, ut essent, qui suo æuo eam cinnamomi loco uenderent. Quo fit, ut admirari non li-
ceat, si hodie quoque tot annis hæc deducta, protractaque consuetudine, ubique cassia pro cinnamomo uenunde-
tur. Nec quidem longè aberrarent, si modò optimam seligerent: quandoquidem Galenus eodem loco palam
prodit, Cassiam sæpenumero in cinnamomum transmutari, fateturq; se iam uidisse eximia Cassiæ ramulos omni ex
parte cinnamomum referentes. Contrā pariter inspexisse cinnamomi surculos Cassiæ prorsus persimiles: adeò
ut asserat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis duas electæ cassiæ adhiberi posse. De-
scribit item Galenus quoddam aliud deterioris Cassiæ genus, quod tradit iuniorem Andromachum Cassiam fistu-
lam nominasse, cum fistularum modo, inanis cauæque sit, & crassi corticis: cuiusmodi in uulgari cinnamomo frē-
quentissima conspicitur. Huius sanè ea uidetur esse generis, quam in suo conscribendorum pharmacorum libello
præfert Cordus, quod uelit cassiam, præter Dioscoridis & Galeni sententiam, lubrici esse gustus. Porro Cassiæ
odoratæ frustulum cum cortice & ligno suo interiore nuper dono mihi dedit Serenissimus Princeps Ferdinandus
Archidux Austriæ dominus mihi clementissimus, ab integro ramulo abscissum, quem ille inter plures alias res
non minus pretiosas quàm raras, reconditū habet. Huius cortex colore quidem cinereo à nostro uulgari cinna-
momo disidet, non tamen odore ac gustu: quandoquidem mansus id ipsum, quod uulgus Cannellam uocat, ori pla-
nè representat. At lignum, quod cortice contegitur, fragili constat materie, neque ullo prorsus odore, saporeq;
commendatur. Quare hinc facile colligi potest, corticis tantum eius usum esse: atque etiam Theophrastum non
ab re memoriæ prodidisse, huius uirgas in frusta secari, recentiq; bouis corio hæc consui, ut uermiculis, qui ex eo
nascuntur, lignum illud inutile erodatur. Ceterum odorata cassiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam
lib. II. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec cassia liquidi corrumpitur usus oliui. Quin & Plinius Cassiæ me-
minit lib. XII. cap. XX. his uerbis. Frutex & Cassia est, iuxtaq; cinnamomi campos nascitur, sed in montibus,
crassiore sarmento, tenui cute, uerius quàm cortice: quem contrā atque in cinnamomo leuari, & exinaniri pre-
tium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex: cum primū emicat, candidus pedali mensura:
deinde rubescit addito semipede: ultra nigricans. Hæc pars maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur
uero candida. Consecant surculos longitudine binū cubitorum: mox præsumunt recentibus corijs quadrupe-
dum ob id interemptarum, ut ipsi putrescentibus, uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum acrimo-
nia, & amaritudine. Probatur recens maxime, & quæ sit odoris mollissimi, gustuque quam maxime feruens, po-
tius quàm lento tempore leuiter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, breui tuni-
carum

earum fistula, & non fragili. Hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto transcribit. Qui cassiæ historiam tradidit lib. i x. cap. v. de historia plantarum, eamq; fruticem esse amerinæ magnitudine scribit: quæ cum nullo pæto decorticari possit à ligno, cortexq; tantum utilis sit, ob id hominum industria inuentum esse ait, ut corijs quæ drupedum consuta, interius lignum uermiculis deuoretur. Caterum planè hallucinantur ij, qui Cassiæ fistulæ loco, siliquam Aegyptiam, siue Cassiam solutiuam uulgò dictam, atra medulla, semine duro, lignosisq; membranis confarctam, medicamentis admiscet Mauritanos secuti. siquidem Serapio, Auicenna pariterq; Mesues, siue sit ipsorum, siue interpretum lapsus, pari consensu Cassiam nigram Cassiam fistulam uocauere: legitimam uerò Cassiam, de qua hic differit Dioscorides, Cassiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quòd citra omnem censuram dici possit, in omnibus ijs medicamentis à Mauritanis inuentis, quæ Cassiam fistulam expetunt, solutiuam illam esse inferendam. Si uerò in Græcorum monumentis (excipio Actuarius, & Nicolaum Myrepsicum, qui à Mauritanis multa acceperunt) Cassia fistula inuenta fuerit, uel in Mauritanorum compositionibus à Græcis transcriptis, Cassiam odoratam, à Dioscoride & Galeno descriptam, semper adhibendam existimo. Nisi medici secus intelligentes in eum errorem labi uelint, in quem Leoniceus quosdam ætatis nostræ medicos (quæ profe-ctò imperitia multorum est) temerè incurrisse testatur, qui ad commouendos menses, difficiles partus, remorantesq; secundas, Cassiæ deiectione corticibus, odoratæ loco usquequaque utebantur. CINNAMOMVM uerò, quod legitimum sit, quanquam diu multumq; tum Venetijs, tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquissuerim, nusquam id tamen mihi uidere licuit, neque etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negociatores, qui è Lusitania Indiam, & felicem Arabiam classe paratissima petunt, uel apud quæpiam principem, regem, uel imperatorem legitimam reperiri possit. Qua de re minime demoror, cum & Galeni tempore huius magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperiretur, nisi apud Imperatores, qui admirabili custodia inter alia pretiosa illud asseruari curabant. Cuius rei historiam in medium affert Galenus libro primo de antidotis, sic inquit. De cinnamomo contraria ijs, quæ de opobalsamo narrauius, compertum habeo. persuasum nanq; mihi est, ipsum omnium cognitu facillimum esse illis, qui sepe optimum cinnamomum uiderint. Optimum uerò consequi nemo potest, nisi repositum ab imperatoribus intueatur, sex generibus quodammodo distributum. siquidem & in hoc ipso, uelut & in cassia, optimi ad deterri- mum tam magna differentia est, ut optima cassia à pessimo cinnamomo parum distet. Neque uerò Cinnamomi uirtus ad usum apta longo tempore durat: ad triginta siquidem annos, quàm à principio uim habuit, integrā non conseruat. nugantur autem, qui Cinnamomum ex hisce medicinis esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atqui ego non centum, neque ducentum annorum interuentu sed pauciorum, si quis ad tantum numerum con-ferat, iam aliquam mutationem uetustiori cinnamomo factam obseruari. Quo tempore siquidem Antonino im- peratori theriacam parauit, uasa lignea, in quibus eiusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Tra- iani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum imperator fuit, ætate reposita: omniaq; hæc sese & saporis, & odoris imbecillitate, uehementiaq; tantum planè superabant, quantum & tempore differebant. Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor et medium longa, Romam perlata cum fuisset, in qua Cinnamo- mi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino imperatori antidotum quandam composuissem, ipsam cæteris multum præstare, deprehendi, adeò ut Imperator quoq; ea degustata medicina concoctionem, ue- lut in alijs fieri solet, expectare noluerit, sed statim ea usus sit nondum integrè duobus mensibus elapsis. Anto- nino subsecutus est Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ulla habuit, sub quo non solum arboris illius, quod superfuerat, omne dissipatum est, uerum etiam quodcunque post Adriani tempora comportatum fue- rat. Quo factum est, ut nunc imperator noster Seuerus, cum me sibi antidotum eo modo conficere inuisisset, quo Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani, & Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecillioraq; planè mihi uisa sunt, & tamen nondum anni triginta intercesserant. Hic nos optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subijcere uolumus, ipsum scilicet summopere bene olere, inexplicabilemque præ cæteris bonum quen- dam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere, non ita tamen ut mordicando tristitiam pala- to inferat; colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque carulei, quem uocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum uolebam, ut mos mihi fuit, cum accepissem, ramusculos paucos apud me reposui in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas seruabam. uerum ipsa combusta, qua tē pestate & delubrum pacis incensum est, & hæc, & aliæ quinque Cinnamomi species, quas mihi conquissieram, pe- riire. Nunc itaque cum imperatori nostro Seuero theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore re- posito, quod optimum uisum est elegi, de quo etiam utile quiddam lecturis subdere, cum possim, id facere non gra- uabor. Superfunt adhuc ibi multa uasa lignea, quæ omnia habent plurimum radicem, uel plurimum ramorum, uel ut quispiam dicere uelit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen ueluti truncus, in ramos plures diuisus attolli- tur, sed ueratri utriusque figuram præ se fert, atque etiam magis damafonij uocati, quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis autem Cinnamomi species ab una radice, ceu frutex quidam paruus consurgit, emittitq; hæc sex, illa se- ptem uirgulta, uel paulò plura, pauciora, non æquali tamen omnia longitudine sunt: uerum quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuersa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ cassiæ. Hæcenus de Cinnamomo Galenus. Cuius uerba hic recensere libuit, ut omnibus palam sit, quòd cum sub ijs tam magnis Imperatoribus, qui toti ferè orbi imperabant, tanta esset Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, si se nobis penitus incognitum, rarissimumq; reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quòd cum hac ætate cassiæ plurimum afferatur, quæ ut Theophrastus, & Plinius inquit, nascitur iuxta cinnamomi campos, sed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne ferè Cinnamomi ge- nus deperierit in Arabia, quemadmodum & balsamum in Iudæa. Quandoquidem scripserit Plinius lib. x i i .

Cassiæ histo-
ria ex Theo-
phrasto.

Error quorum
dam,

Cinnamom-
consideratio.

Cinnam. hist.
ex Galeno.

Cinnamomū
cognitu facil-
limum.
Optima cas-
sia parum di-
stat ab opti-
mo cinnamo-
mo.

Cinnamomū
è barbarorum
terra Romā
allatum.

Cinnamomi
optimi notæ.

Longitudo ra-
morum cinna-
momi.

Cinnamomi
penuria unde
fit.

cap. xx. combustas iam esse plurimas Cinnamomi sylvas, his uerbis. Cinnamomi pretia fuisse quondam in libris denariorum mille. Sed postea auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) syluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem prepotentium, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardentem flare, ut aestibus sylvas accendant, inuenimus apud auctores. Quo fit, ut facile credi possit à Plinij æuo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter uel barbarorum bello, uel igneis flatibus deperisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cum multò plus lucri ex cinnamomo, quam ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam unà cum cassia ueberent. Hæc autem dixisse uolui, non ut hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cū tantum cōiecturis agā, sed ut alijs ulterius explorandi latius pateat iter. Ceterum Strabo non modò cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit. quippe cū hæc Arabia, & Aethiopiæ sole persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) 10 gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac illæ. Atqui nasci in Arabia Cinnamomum testatur Aristoteles lib. nono cap. decimoquarto de historia animalium his uerbis. In Arabia Cinnamomus auis appellatur, quam surculos Cinnamomi portare, ac nidos ex his conficere aiunt. Nidificat excelsis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita discussum in terra Cinnamomum legunt. Hæc ille, quæ quidem Iulio Solino pariter tradita sunt cap. xlii. de Arabia scribēs. atq; id etiā addit Cinnamomum hoc pretijs uendi amplioribus, quòd magis quam aliud mercatores probent. ac etiam auem ipsam non Cinnamomum, sed Cinnamulgum appellat. Veruntamen cur nec inde ad nos afferatur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, ij manifestius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed uidetur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scriptitasse. quippe primum arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat. quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem. Deinde uerò unamquamque Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, cū frutex quidam paruus consurgere, adeò ut maiora eius uirgulta dimidium Romanum pedem non excedant. quibus proculdubio fatetur, Cinnamomum esse in paruorum fruticum genere. Vnde certè nesciuerim ego explicari, quid sibi hac in historia uoluerit Galenus; præsertimq; cum tam tenui ipsum sarmento esse tradiderit, ut ueratri, uel damasonij radicibus comparauerit. Sed illud etiam mirum mihi uidetur, quòd ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant, cū tamen cinnamomum, & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ uirgulta tanta odoris saporisq; fragrantia, ut omni ex parte cinnamomum referrent, et si legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putauerint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore provenire, quæ dum pumila sit, cinnamomum edat, dum uerò adoleuerit, cassiam. Sed cū dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. ix. de plantarum historia cap. v. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diuersas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratiq; affirmet. Quandoquidem initio capituli non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine amerinæ: deinde uerò alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Ceterum cū scribat Strabo Arabas cinnamomo, & cassia uti ad ignem parandum, ceterorum lignorum loco, uidentur hæc plantæ non esse adeò pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de cassia facile dici potest. siquidem Venetijs cassiæ cannellæ uocatæ fistulæ uisuntur tantæ crassitudinis, longitudinisq; ut facile quisque indicare possit eas è ramis, seu uirgultis non sanè breuib; fuisse decerptas. Cinnamomi denique sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quòd sciuerim) præterquàm in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantum à locis ubi nascuntur, plus minùsue præstantiæ huic, quam illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differentias haberi ait, his uerbis. Cinnamomū decerptū in quinas partes discerni narrat, et esse præcipuæ bonitatis, quod germinibus proximum fuerit; idq; palmi longitudine cadit, aut paulò maius. Secundum, quod sequitur, quod etiam minus casura est. Tertiū deinde, & quartum notatur. Vltimum uerò, quòd deterrimum, proximumq; radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno. qua de causa præferri cacumina solent, quòd corticis plurimum habeant. Quidam sic aiunt. Alij uerò Cinnamomum fruticosum enarrant, eiusq; genera duo, alterum nigrum, alterum candidum. Hæc Theophrastus. Veruntamen cū nec is hac in historia aliquid constanter, affirmanterq; scribat, Imperatorem, Regemue quempiam desiderarem, qui humanam rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosq; illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni æuo ex iisdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illis Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset. uel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam sæpe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere uniuersas felices Arabiæ oras explorare posset: quemadmodum & uniuersam Indiæ partem, quæ ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci. Sed ò clarissimi Lusitanæ medici, si res medica uobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumq; nomen extollere, si charitas uos tenet, si naturalis humani generis iuuandi amor uobis insitus est, iamiam prouinciam hanc suscipite. Quippe si princeps uester hinc sibi immortale nomen, uniuersæ uerò reipublicæ commodum perquam maximum comparare posse à uobis intellexerit, cum omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus, sit nulli dubium est, quin omne studium, auxiliumq; impēdat, ut non modò Cinnamomū ipsum reuocetur in lucē, sed & alia fortasse plera que medicamēta, quibus antiqua medicorū familia suas illustrauit antidotos. Porro tamen si hæcenus illud mihi abunde

Quorundam error.

Cinnamomi differentia ex Theophr.

Exhortatio ad Lusitanos.

abunde probatum esse uideatur, quod cassiam ueram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cin-
namomum; sunt tamen hac ætate scriptores, qui non cassiæ solùm, sed etiam cinnamomi genera inueniri tradunt.
inter quos extat Fuchsius, qui libro ipso de compositione medicamentorum, quem locupletatum postremò edi-
dit, de cinnamomo differens, ita scribit. Sed haud dubiè in capsis cannella refertis & cassiæ, & cinnamomi ge-
nera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa distinguere uelit: distinguet autem notis utriusque diligen-
ter expensis. His nimirum uerbis Fuchsius cinnamomum nobis uerum non deesse assenerat. Sed quibus id ra-
tionibus, aut auctoritatibus comprobet, non uideo: nisi hoc acceptum referat. Amato Lusitano, qui eò amentia
deuenisse uidetur in suis enarrationibus, quas in Dioscoridem scripsit, ut apud nos cinnamomi genera inueniri,
atque etiam illud aroma notissimum esse contendat. Verùm huius ineptias ac uanitates plurimas alibi perse-
quimur, ubi nos ab eius calumniis defendimus. hinc enim quod de materia medica sentimus, & ingenuè profite-
ri possumus, libenter scribimus. Quare ea sit nostra de cinnamomo sententia, quæ à nobis antea fusius probata
est, quàm modò oporteat pluribus Fuchsiū refellere. quem tamen doleo maiorem fidem præstitisse Lusitani il-
lius ineptiis & mendaciis, quàm uirum peritum deceat. Ceterum illud tantum addam, quod nobis, qui cinna-
momum lignum non corticem esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsiū, qui libro supra citato eodem loco
paulò post contrarium scripsit, ut eius uerba, quæ subiciam, apertè testantur. Cinnamomum, inquit, quod no-
bis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex uel septē
è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinna-
momum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & ualde mordax, non tamen adeò ut moleste rodat, mansum
rutam oleat, &c. In hanc, meo quidem iudicio, uanam opinionem Fuchsius non secus atque in superiorem ue-
nisse deprehenditur secutus Amatum Lusitanum: qui eandem ferè prius, quàm ille post cinnamomomo effigiem
reddidit, quanquàm eam à quodā accepisse fatetur. Cinnamomi uires scribit Galenus lib. vij. simplicium medi-
camentorum, sic inquit. Cinnamomum summè tenuium est partium, non summè tamen calidum, sed ex ter-
tio ordine. Nihil autem aquè desiccatur eorum, quæ pari sunt excofaciendi facultate propter tenuitatem scilicet
essentiæ. At Cinnamomis est uelut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant.
Meminit & cassiæ eodem libro citato, ubi sic habet. Cassia exiccatur, & excofacit tertio quodammodo ordine,
sed & tenuium admodum est partium, gustu uerò plurimum in se acris deprehenditur, leuiter quoque nonnihil
adstringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, simulq; digerit, quæ in corpore sunt recrementa, & ad hæc ro-
bur etiam instrumentis addit. Idoneum uerò etiam sup-
pressis mensibus cum uidelicet à copia simul & crassitudine
excrementorum, quod sufficiat, euacuari nequit. haftenus
Galenus. Ceterum ex uulgari cinnamomo fit aqua stilla-
titia, quæ & odore & sapore idipsum pulchrè representat,
eam autem extrahendi ratio hæc est. Sumito dicti cin-
namomi quantum licet optimi libram, idq; leuiter contu-
sum in uas uitreum uel æneum, quod matula formam refe-
rat, conuicito: dein aquæ rosarum stillatitiæ libras quatuor,
& uini albi odorati sesquilibram infundito, uas illud in bal-
neum aquæ tepentis & non feruentis imposito, atque inibi
ore uasis prius obturato, uiginti quatuor horis macerari si-
nito. post id tempus uitreo organo rostrato; quod ab effe-
ctu galorum uocant, uas antedictum cooperito, & igne
fornaci succenso, per balneum aquæ feruentis aquam stilla-
titiam elicit. Verum canna stagnæ, uel uitrea quæ duo-
rum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi uitrei
rostro admoenda inferendaq; est. illi postremò uas uitreū
subijcito, quod manantem aquam excipiat. insuper pro-
uidendum est, ut omnia uasorum orificia diligenter obstruan-
tur, ne quid expirare possit. Hæc aqua contra omnes ægri-
tudes, quas frigus excitauerit, efficax est: utpote quæ pi-
tuitam humorumq; lentitiam digerat, incidat, & absumat,
flatuq; discutiat. Priuatim uerò uentriculum, iecur, lie-
nem, cerebrum, neruosq; inuat & roborat: animi deliquio,
cardiacisq; affectibus præsentaneo remedio succurrit: ue-
nenis uenenosorumq; animalium moribus aduersatur: men-
ses pellit, & urinam ciet: celiacis auxiliatur: nauseam se-
dat, & fastidium abigit. uteri morbis perquam utilis est:
prodest suspiriosis, resolutis; conuulsis, & comitiali morbo
laborantibus: gustui gratissima est, atque oris halitum com-
mendat. In summa ubi excofacere, aperire, incidere, dige-
rere, & roborare sit opus, huius aquæ usus maximè præstat

Fuchsi, & A-
mati opinio-
nes reproba-
tæ.

Cinnamomi
uires ex Gal.

Cassiæ uires
ex eodem.

Cinnamom
uulgaris aqua
stillatitia.

Vires ex Mat-
thiolo.

Cassiæ soluti
uæ considera-
tio.

CASSIA SOLUTIVA.

utilitatem. Veruntamen quoniam nec Dioscorides, nec ueterum Græcorum quisquā meminit CASSIÆ SOLV-
TIVÆ dictæ, qua hoc tempore ad citandam alium frequentissimè utuntur medici, quamq; Aegyptiam siliquā
recentiorum

Aegyptiæ fi-
liquæ histor.

Cassia soluti-
ua, quæ præ-
stantior.

Cassia soluti-
ua uires.

Nomina.

recentiorum quidam appellant, ne hæc nostræ lucubrationes tam nobili, tam præstanti, tamq; humane salutis ne-
cessario medicamento destituantur, differam hic de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegy-
ptiæ itaque siliquæ arbor inter ualde proceras annumerari potest. Huius materies solida, compactaq; uisitur,
cortice tenuis buxæ colore, medullitus uerò nigra, non secus ac ebenum, sine guaiacum. Recens grauius olet,
sicca tamen minimè. Folio constat siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cineritio, radicibus magnis iu-
glandis modò. A ramis siliquæ pendent prælongæ, teretes, densæ, & cum maturitatē senserint, colore in rubrum
nigricante. Hæ nigra, dulciq; replentur medulla, leni ac lento cremori simili, non tamen ut in ossibus continua,
sed crebris lignosisq; membranis distincta. Inhaeret unicuique membranae semen durum, siliquarum semini
adeò simile, ut alterum ab altero discerni non possit, ex quo eum non errasse putauerim, qui crediderit, has plan-
tas esse congeneres. Eligenda est, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti canuebitur, non admodum crassa,
pellucens, recens, grauis, farcta, & quæ concussa, inclusis seminibus minimè constrepit. Pulpa excoarctat, &
humectat ordine primo. Eadem lenit, resoluunt sanguinem mundat, bilisq; feruorem extinguit: aluum item com-
modissime citat, eiusq; uis uentriculum non pertransit. quæ propter securissimè datur a medicis inchoantibus
febris, alijsq; calidis morbis ante uenæ sectionem, quod tantum uentriculum repurget, & aluum emolliat.
Nocet tamen intestinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici sunt: alias omnino habetur inno-
xia. Tollitur id noxæ admistis myrobalanis, rhabarbaro, nardo, & mastiche. Constipatis si detur, augenda est
eius facultas ijs, quæ magis eadem ui pollent: proinde sunt, qui addant amygdalinum oleum, & psyllij spissamen-
tum. Urina difficultatibus mirifice auxiliatur, si cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, uel deuore-
tur. Aegre aluum excernit: eaq; propter nonnulli roborant eius uires, addito hyssopo, uel caprimo sero. Bi-
lem, & pituitam excernit, nullo sanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes resol-
uit: renes à calculis, & sabulo expedit; præsertim si cum glycyrrhizæ decocto, alijsue medicamentis urinam
cientibus bibatur. quinetiam frequenter deuorata calculos renasce prohibet: quinimo sunt, qui affirmant, si quis
quotidie ante prandium ternas pulpæ cassiæ drachmas deuorauerit, is nunquam calculos in renibus gignet. Et
à uentriculi doloribus, & apostematibus se perpetuò tuebitur. Admodum præter hæc calidis confert feбри-
bus. Ceterum exterius illita erysipelas extinguit, ceterasq; inflammationes, quæ cutetenus emergunt. Sunt
è recentioribus medicis, qui eam nunquam suis egrotantibus exhibeant, nisi pieræ puluerem admisceant. quod
consultò factum existimo: præsertim ubi uentriculi, & intestinorū imbecillitas adsit. Quæ Græcis κασσία, La-
tinis item Cassia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Selibacha: Italis, Cassia, atque etiam Italarum
uulgo Camella: Germanis, Zimmet, seu zimmet roerlin: Hispanis, Canela: Gallis, Cannelle. Quod uerò Græ-
ci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darfeni: Itali, Cinnamomo. Germani zim-
trind: Boemi skorice.

Amomum.

AMOMVM.

CAP. XIII.

Conclusa nō
legit Oribas-
ius.

a Meua & mi-
xodv. i. non lō
gum.

A Momum [exiguè fruticat, ex ligno se conuoluens, in racemi modum: flore, ceu candida uiolæ,
paruo: foliis bryoniæ similibus.] Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum
uergens: ligno subrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campestribus, & aquosis
enascitur, infirmius esse constat: est autem magnum, subuiride, tactu tenerum, frutice uenoso, odore
origani. Ponticum uerò subrufum, a paruum, fragile, rocemosum, fructu turgens, & odore nares
feriens. Deligito recens, candidum, uel subrubrum, quod nec adstrictum cohareat, nec conuoluatur,
sed solutum diffundatur, semine plenum, uis paruis simile, graue, ualde odoratum; modò cariem nō
contraxerit, acre, gustu, mordens, simplici colore non euariante. Vim habet calfaciendi, adstringendi,
exiccandi. Somnum allicit: & illitum fronti, doloris sensum aufert: inflammationes, & meliceridas
cōcoquit, discutitq;: iuuat quos scorpius percussit, ex ocimo illitū: & podagricis confert: inflāmatio-
nes oculorum, uiscerumq; lenit ex uua passa: ad uuluarum uitia in pelsis, aut in fessioibus utile est.
Decoctum iocinori, renibus, podagræ, potu conuenit. Antidotis immiscetur, & pretiosissimis unguen-
tis. Adulteratur Amomum herba simili, quæ Amomis uocatur, sed sine odore, sine fructu. Nascitur in
Armenia, flore origani. Quare in huiuscemodi rerum probationibus fragmenta fugienda sunt: eli-
genda autem, quæ ab una radice suos integros furculos emittunt.

Amomi confi-
deratio.

Tanta medicorum, qui nos præcesserunt, in simplicium medicamentorum historia, & facultatibus igno-
rantia, segnitiaq; extitit, ut nisi Deus opt. max. acerrimi, & ferè diuini ingenij uiros, hac ætate nobis
produxisset in lucem, qui præter id, quod uniuersam medicam facultatem ab erroribus sanè innumeris
expurgauerint, eandemq; illustrauerint, uera quidem simplicia medicamenta inuestigarunt; minimè profectò
uerendum fuerat, quin paruo temporis tractu ars medica penitus subuersa, extinctaque remansisset. Et cer-
tè si longiori tempore res ita se habuisset, nulli dubium est, quin huiusce facultatis cognitio in auram euo-
lasset. quandoquidem hæc pestis radices tam in altum fixerat, ac tam latè se diffuderat, ut tametsi nonnulli
ingenio, & doctrina præstantes plurimum insudauerint, omneque studium, & operam quam diligentissime
impenderint, quo errores, qui ignauia & negligentia emerferant, à re medicâ excluderentur, eos tamen
hactenus radicitus euellere nequiverunt. Siquidem non desunt, qui (quanuis hæc percipiant ratio-
nes) malint suos prosequi abusus, omni ex parte detestandos, quàm candidissima inhaerere ueritati. Quo
fit, ut unà cum alijs innumeris simplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus. Cuius uice qui-
dam

dam stirpiū impostores ex Gargano Apulie monte profecti, pumilum quoddam semen supponunt, colore nigro, odore melanthij. Quod cum tantillum aromatis resipiat, & gustu acri deprehendatur, excogitarunt, ut facilius ipsum corraderent, in hominum animis inducere, id procul dubio legitimum esse Amomum. Quod tamen (si Dioscoridi fides est adhibenda) semen edit uuarum racemis simile, non autem minutum, quale illud uisitur. Insuper mihi sanè non constat, Dioscoridem semen in Amomo approbasse, sed potius ligneam arbusculam uarietiem, ut in cinnamomo & cassia uidere est. quo fit, ut legitimum Amomum ligum potius, quam semen existimauerim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis interprete decepti, herbam Pedem columbinum quibusdam uocatam, quæ gerani præ se fert speciem, Amomum esse contendunt, & in Amomi locum substituunt, nullam de his historiam inquirentes. Ceterum Amomum, quod iure probari possit, nullibi (quod scierim) in Italia prouenit, nec ed aliunde translatus habentis uidere potui, præter quam illud uia modo racemosum, baccis piperi aequalibus, quod à Francisco Calceolario superiori anno sum consequutus, dum ille suam theriacam, iure optimo præceteris extollendam, parabat. Atqui cum omnibus haud concessum sit ut legitimum Amomum consequi queant, acorum (ut Galenus docuit) in eius loco substituendum erit. Porro & hi omnino explodendi sunt, qui pro certo asserere non uerentur, eam stirpem esse Amomum, quam Hiericuntam à Hierico Palestine oppido appellant. Plantam hanc plerumque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad sanctissimum REDEMPTORIS nostri sepulchrum peregre proficiscuntur. Ea enim est, quam nostrates mulieres rosam diuæ Mariæ uocant. Constat hanc amomum non esse, quod folia albæ uitis non proferat, nec ullo spiret odore. Legitimum enim ualde odoratum est, aded ut nares feriat primo flatim occurso, organumq; resipiat. Cordus libello de conficiendis pharmacis satis inconstanter de Amomo disseruit. quippe in compositione aureæ Alexandrinæ pro certo asserit Amomum uerum esse rosam Hiericuntis: in compositione uerò theriacæ, sui ipsius oblitus habere nos Amomū negat. Vtūtur Hiericunta nostrates mulieres tēpore partus ad inuestigandam pariendi horā, quandoquidem (ut ipse fatentur) in aquam demissa non prius fatiscit, quam fœtus nasci incipiat: tanta inter christicolæ irrepit superstitio. Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, dum ea simplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, ed productus, ubi Amomi racemosi carmine meminit Andromachus senior, omnes Galeni interpretes insinuat his uerbis. Botryos, Græce est βότρυος. In hac uoce interpretanda omnes Galeni, qui hanc compositionem tradit, interpretes hallucinati sunt. Siquidem Andernacus libro primo de antidotis, uia conuertit: alij omnes, & cum ijs Cordus, racemosi, βότρυος uocem cum Amomi dictione, quæ præcedit, coniungentes, quasi uero Andromachus de Amomo racemoso locutus sit: quod certè Dioscorides non βότρυος sed βότρυος ἐς, appellat. Separanda igitur hæc duæ dictiones per interiectum coma erunt, hoc nimirum modo, ἀμώμου βότρυος, ut nos conuertimus: ut intelligamus Andromachum de duabus inter se differentibus herbis esse locutum, nempe Amomo, & botry. hæc ille. Ex quibus utique abunde liquet Fuchsium sensisse, botryn quoque herbam, de qua Dioscorides agit libro tertio, in theriacam addendam esse. Veruntamen in hoc nos à Fuchsio, uiro alioqui doctissimo, planè dissentimus: quandoquidem Andromachum non botryn, sed amomum racemosum intellexisse putamus, idq; non sine rationibus, & coniecturis. Et ne longè progrediamur, in primis Andromachus ipse senior Fuchsio aperte refragatur: illum enim non inuenio in suis carminibus, quæ libro primo de antidotis in Galeno leguntur, aliter de amomo cecinisse, quàm βότρυος ἐς ἀμώμου, quæ quidè duæ dictiones non ita separari possunt, ut Fuchsius opinatur: neque prior illud unquam significabit, quod idem perperam accipit. Ad hæc non minus, quam senior, nostræ sententiæ adstipulari deprehenditur iunior Andromachus: utpote qui in tradenda theriacæ compositione, quam soluta oratione descripsit, nusquam (quod equidem legitur) botryn commemoret, sed amomum tantum. Quod etsi Damocrates in eadem antidoto describenda carminibus, quæ loco citato à Galeno referuntur, cecinerit βότρυος τ' ἀμώμου; hæc tamen duæ dictiones non sunt temere, meo iudicio, separandæ: nam eas auctor consultò coniunxisse uidetur. Quid præterea de Galeno dicemus? etenim is quamquam libro antè dicto sigillatim enumerat, ac diligenter expendit simplicia medicamenta, quæ in theriacam adduntur; tamen nusquam (quantum inuenierim) botryos mentionem facit: neque etiam eius meminit de theriaca ad Pamphilianum scribens. quid, si eandem plantam apud Galenum in simplicium medicamentorum censu desiderari omnibus notum est. Addam illud postremò quod inter recentiores Græcos Paulus, & inter Arabas Auicenna botryn herbam theriacis non inserunt suis. Quæ sanè omnia nostram augent, & confirmant opinionem. Cui si illud obijciat Fuchsius quod Nicolaus Myrepsicus in sua theriaca botryn Gallicam habeat; respondebo ego, quod Nicolai codex Græcus deprauatus est, & innumeris scatet mendis: id quod ipse Fuchsius non negabit, quod idem de Nicolai codice sæpenumero polliceatur. Ex his itaque satis manifestum fieri arbitror, quod ut Fuchsij sententiæ, quæ theriacæ botryn adijcere contendit, reuellenda est, ita Galeni interpretes, qui Amomum racemosum uertunt, probandi sunt, ut qui sint cum Andromacho Dioscoridem secuti. is enim Amomi Pontici notas perstringens, ipsum racemosum fecit, ut supra in eius mentione legitur. Amomi meminit Galenus lib. vi. simpl. med. sic inueniens. Amomum acoro similem facultatem obtinet: nisi quod acorū siccius sit, maiore autem concoquendi facultate Amomum. Hoc Græco nomine ἀμώμου dicitur: Latino item Amomum: Arabico, Hamemis, aut Hamama: Italico, Amomo.

Amomū spurium.

Serapionis interpretis lapsus.

Error quorūdam.

Fuchsij opinio reprobata.

Amomi uires ex Galeno.

Nomina.

Κόστος. COSTVS. CAP. XV.

Pracellit Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris suauitate. Secundum locum sibi uendicat Indicis, leuis, uber, ut ferula niger. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore feriens. Optimus est recens, albus, abunde plenus, densus, aridus, à teredinibus non erofus, sine

a Omnia exempli. ἀδρός, ἀγρὰ μέλας

ῥαυ καὶ ὁσος ὁς
vap. dñ. idest
qui plenus ē,
& niger, & le-
uis ut ferula.

sine graueolentia, gustu calidus ac mordens. Vis ei excafactoria: urinam ciet: menses pellit: uitiis, quæ vuluā malē habēt, tā impositu, quā fotu, & suffitu auxiliatur: Cōtra uiperarū morsus sextatē bī bere prodest: item aduersus pectoris dolores, conuulsa, inflationesq; ex vino & absinthio: uenerem ex mulso stimulat: latas uentris tineas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium accessiones, & neruorum resolutionibus oblitur: vitia cutis in facie. cum aqua, uel melle illitus, emendat. Ad- dicitur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admittis helenij Comageni præduris radicibus, adulterent. Quod deprehensu facile est: siquidem neque gustu feruet helenium, neque validum odorem vi- brat, ut caput tentare possit.

Costi confi-
deratio.

PSEUDOCOSTVS.

Pseudocosti à
Costo discrim-
en.

Pseudocostū
quale melius,
& quibus pol-
leat uiribus.

tricoli cruciatus. Et uiscerum omnium obstructions, & ad renum, uesicæ, & uteri morbos. Ideoq; diutino capitis dolore affectis, uertiginosis, comitialibus, stupidis, ueternosis, conuulsis, resolutis, asthmaticis, anhelato- ribus, tuſſientibus, ictericis, hydropicis, plurimum conferre Pseudocosti radicem affirmant: quin etiam fla- tus expellere, uermes necare, urinas, & calculos eiicere, menses, secundas, & partus ducere, siue bibatur, ipsa radix, siue decoctum eius, aut si in fomentis balneis, & defensionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum clyſtere infundatur, & aduersus articulo rum morbos, & coxendicium do- lores. Nam cum amara sit, non nihil odorata, & nonnulla sit acredine prædita, hæc omnia Pseudocostum præstare posse, facile concedam. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam recentioribus uocatam supponen- dam existiment. quorum sententiam magis probandam censerem, quam eorum, qui pseudocostis utun- tur. Costum enī hęc radix non obscure refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam incun- de spirat, ut angelicæ nomen sibi meritò uendicasse uideatur. Acris præterea est, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderint. Contrā uerò eorum opinionem haud unquam probarim, qui Zedoariam legitimam esse Costum contendunt. Si- quidem his nec Dioscorides astipulatur, nec etiam Galenus. Ille quidem quod Helenij radicibus, quæ uegeta magnæq; sunt, costum adulterari scribit. Hic uerò quod pluribus in locis asserat costum ex discufforia, & ad- stringente constare facultate: adeoq; eximij fragrantisq; esse odoris, ut non minus ad unguenta odorata paran- da eius apud antiquos inualuerit usus, quā malabathri, Amomi, Casti, atque Myrrhæ. Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorsus Zedoaria destituitur, quum potius grauitur, quā suauiter oleat. Adde quod Costo Galenus leuiculam planē amaritudinem, & ualidam tribuit acredinem, sed hæc in Zedoaria cōtrario mo- do se habent, cum in ea ualidior amaritudo, & acredo remissior deprehendatur. Nec præterea desunt calu- nniatores, qui indicunt, ut nobis insidientur, Zedoariam non Indicum esse costum, sed Syriacum, sed quis hos

non

non ridebit, quum nusquam auditum sit in Syria nasci zedoariam. Indica enim radix zedoaria est, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti. uerum non ob id negauerim pro Costo substitui posse zedoariam, ut aliàs diximus in Epistolis. Arabici Costi radices, omnibus astipulantibus notis, misit ad me iam diu Franciscus Calceolarius, pharmacopæus Veronensis, materia medicæ studiosissimus, quas pluribus de causis, tanquã pretiosas, inter mea selectiora simplicia seruandas duxi. Indici autem Costi fructum deinde à Cecchino Martinello Rauennate, mihi missum est. quod secum ex India attulit, ubi uulgò Costi ab Indis uocari dicit. Ceterum etsi duo hæc Costi genera cum forma, tum substantia non parum inter se differre uideantur, id tamen mihi nullam dubitandi suspensionem affert, cum uideam ex Dioscoridis lectione, Arabicum ab Indico non parum differre. & hic quoque à Syriaco. Atque cum Arabicus Costus ceteros præcellat, illi à Calceolario mihi missum, præ ceteris magnifico. Costi uires scribit Gal. lib. vii. de simpl. medic. facultatibus, sic inquit. Costus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, adeo ut etiam exulceret. Unde ipso cum oleo perfricant corpus ante accessionem in rigoribus per circuitus redemptibus. Sic uerò etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quauis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad costum confugitur. Eadem de causa urinas, mensesq; pronocat: & adrupta, conuulsa, ac laterum dolores conuenit. Porro ob amaritatem, quæ illi inest lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas uelut ex sole maculas, & φάκας Græci uocant, cum aqua, aut melle usurpant. Inest item flatuosa quadam illi temperiei humiditas, per quam & uenerem excitat cum uino mulso. Κόστος ita Græcè nominatur, quemadmodum Latine Costus, Arabicè Kostos, siue Chast, Nomina. & Italicè Costo.

Costi uires
ex Galeno.

Nomina.

IVNCVS ODORATVS.

Σχοίνος ἀρωματικός.

CAP. XVI.

O Doratus Iuncus in Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin: pessimus ex Africa. Eligendus est rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciundæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggrauat, modicè adstringit, comminuit, excoquit, ac uenarum spiracula laxat. Flos eius in potu utilis sanguinem reiicientibus: doloribus stomachi, pulmonis, iocinoris, & renum. miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo [fastidijs stomachi,] hydropticis, conuulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum uulux inflammationibus, ad desidentium fatus, utile est.

2 Meum. Λαβικα.

δυσωδιστος μάχαις. idest graueolentibus stomachis Antiquus codex.

Iuncus odoratus officinis Squinanthum uocatur Quæ Iunci odorati consideratio. Iuncus, quauis deprauatè, ex plantæ, & floris nomine componitur, in unam utriusque iunctis dictionibus. Namque squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quàm duas hæc Græcas dictiones σχοίνος et ἄθος, quæ Latine florē iunci significant: σχοίνος enim iuncum, ἄθος uerò florem Græcis designat. Veruntamen flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non est, cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis. His præterea Iuncum odoratum ex Arabia allatum imitti præcipit, quem nescio quomodo schœni anthos, id est, iunci odorati florem multi uocent, cum nobis floris copia non adeò suppediet. Nam etsi tota aduehatur herba, sunt tamen

eius superiores partes à camelis sæpe depaste: nescuntur enim ea, & delectantur maxime. hæc Galenus. Sed arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse camelorum numerum, qui locustarum modo in uniuersum schœni flores depascantur, ut nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Ego enim eorundem florum plenam habeo arculam, quorum partem Venetiis ad me misit Albertus Martinellus pharmacopæus ad Angeli Myropolium, partem uerò Verona Franciscus Calceolarius materia medicæ admodum studiosus, qui odoris suauitate atque fragrantia, quin etiam ceteris qualitibus omnibus; quæ in Schœniantho requiruntur. ita præditi sunt, ut quispiam sana mentis eos hallucinari manifestò deprehendat, qui communis usus odoratum Iuncum adulterinum esse contendunt. Hos itaque flores Syria primus in Italiam misit Cecchinius Martinellus, Alberti præscripti frater, qui non paruo labore ex Arabia sibi afferri curauit. Planta est Iuncus Odoratus peregrina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos conuehitur. Nascitur in Arabia, Syriaq; cum in campe-

stribus

Monachorum
opinio explo-
ra.

Fuch. lapsus.

Iunci odorati
uires ex Gal.

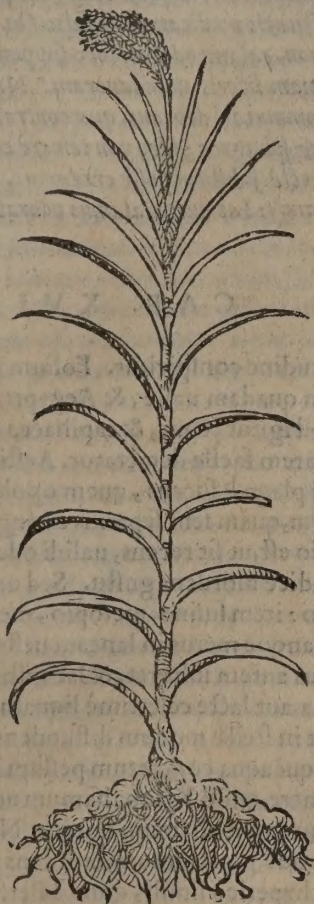
tribus & pascuis, tum etiam ubi lacus quodam tempore siccantur. Folia habet Caricis uel zea, robustiora tamen, sursum spectantia, e quibus culmi exeunt geniculati, in quorum summitate flores habentur odorati. Radix est illi ima parte uillosa odorataq; sed odor tractu temporis deperditur. Referunt quidam nasci odoratum Iuncum etiam in Apulia. quin & in Campania prouenit, ut Brasauolus inquit Plinij auctoritate. Sed uereor, ne hallucinentur, quod nec inde flores afferantur, nec palea: neque etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo Sepalsarij passim utuntur, non affertur aliunde, quam ex Alexandria. Caterum non parua quidem diligentia, dum emitur, est adhibenda. quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, schœnum palearum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea uidendum est, ne uetustate exoleuerit: facile enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc uis omnis euanesceat. Scribunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, odoratum Iuncum, quo passim officina utuntur, spurium & illegitimum esse, cum hæ palea (ut eorum uerbis utar) Dioscoridis schœnum minime referant. Siquidem radices primum medicinae usui congruas illi non inesse contendunt, sed capillorum modo tenues; deinde paleas ipsas nullam gustantibus acrimoniam relinquere, nulloq; rosarum odore fragrare, si manibus confricentur: nec postremo iuncum aliquem proferre, sed calamos geniculis interceptos tritici, uel hordei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primum quod Dioscoridem oscitanter legerint: deinde quod illud affirmant, quod exprimento proculdubio falsum esse deprehenditur. Quod autem Dioscoridem oscitanter legerint, cum dicunt schœnum iuncum proferre, non calamum, facile patet. quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schœni usum reddit his uerbis. *χρῆσις δὲ τῶ ἀνθῶς, καὶ τῶν καλὰ μόν, καὶ τῆς ῥίζης.* id est. *Usus est floris, calamorum, & radices.* Præterea quod communis usus schœnos acrimoniam non habet, pariter falsum est, quippe, ut experimento quotidie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam mansu uellicat. Quibus palam est, Monachos uel nunquam schœnum degustasse, uel si degustarunt, illum adeo uetustate exoletum fuisse, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremq; amiserit. Quod autem nostri schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schœni flores ex Alexandria una cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebant. Quamobrem non temere contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim, communis usus schœnum legitimum, & probatissimum esse. Sed ij quidem adhuc magis reprehendendi uidentur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quod in Diagalanga compositione scripserint, radicem galangam uocatam legitimum esse schœnum, ipsamq; galangam ad nos afferri, quod prorsus a ueritate alienum deprehenditur. Caterum & in hoc pariter Fuchsum errasse crediderim, quippe qui scripserit sua in methodo, schœni anthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere. Est etiam Anguillarius qui Monachorum fortasse sententiam sequutus pluribus contendit schœnium commune usus esse adulterinum. Primum quod caulem non habeat Cyperi, ut Dioscorides in Cypero testatur, deinde quod eius radices similes nostro uocato Phu baudquaquam conspiciantur. Præterea, quod antiquis usus fuerit florum caulibus radicem non foliorum, quibus tantum nobis est usus. Ad hæc quod in nostratis tum caule tum radice nullus prorsus odor percipiatur, nec sapor, sed tantum in folijs, quibus non utitur Dioscorides. Hæc itaque sunt Anguillarij argumenta, quæ non parum fortasse ualere putaret, qui aliorum sententiam non audierit. Ego uero hisce argumentis ne minimo quidem ungue a priori mea opinione amoueri possum. Siquidem ante Oribasium nulla Dioscoridi erat Cyperi descriptio, id est: nec foliorum, nec caulibus, nec seminis, nec radicis. Quo fit ut illa omnia in Dioscoride addita crediderim, adde quod in omnibus exemplaribus Dioscoridis, quæ ad manus sunt, non legitur Cyperum odorati iunci modo calamum proferre, sed iunci simpliciter. Et si odorati perperam addiderit Ruellius, id quod ipse uidetur aperte satis demonstrare Dioscorides, cum dicit. *χρῆσις δὲ τῶ ἀνθῶς, καὶ τῶν καλὰ μόν.* Siquidem Cyperi caulibus nullam prorsus calami faciem refert cum rotundus non sit, sed angulosus, alba factus medulla, non inanis, nec ulla in parte geniculatus, ut calamus. Ideoq; Schœnium, rotundum odoratum Iuncum uocat Galenus lib. vi. de compos. medicament. secundum locos. Ad hæc non reperiō scripsisse usquam Dioscoridem, Phu radicem haberi Schœnium similem. Sed quod Phu superior radix, quæ digiti minimi crassitudinem æquat, ex obliquo adnatas habet fibras, siue exiguas radices uis fere similes, quæ in Iunci & Ellebori nigri radicibus uisuntur. Nam ita habent Dioscoridis uerba: *ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἀνωτέρω περὶ δακτύλου μικρὴ τὸ πᾶχος, πλάγῃ δὲ ἐπιρρίχθαι ἔχει καθάπερ σχῖνος ἢ μέλας ἀλλέβορος*: quibus lingue Græcæ peritis facile palam fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur, Iunci simpliciter non odorati iunci fibræ, (ut hic quoque somniauit Ruellius,) comparasse Dioscoridem. Quod uero nostratis odorati Iunci non ueniant in usum caules & radices, sed tantum folia, præter Dioscoridis sententiam, quod nulla odoris saporisq; uis in hisce partibus reperiatur, id enenire crediderim, non quod sit uerum Anguillarij argumentum, (sunt enim omnes eius partes odoratæ) sed quod ita post Dioscoridis tempora inualuerit usus. Quandoquidem Galen. uniuersa utitur planta lib. 8. de simp. medic. facultat. Ego quidem mihi testis esse possum, habere me nunc ad manus aliquot odorati Iunci plantas, quarum calami ac radices, non minus sunt acres quam folia. Quo fit ut putem rotundum, odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, ut nec Fuchsum. Postremo si natale solum ac uires nostri Schœnium recte quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Aegypti importari nos facile negotiatores certiores reddent: & legitimi odorati Iunci uiribus præditum esse omnes testabuntur Medici, qui curandis agris sese totos dedere. Schœni uires prodidit Galenus lib. viij. simpl. medic. ubi sic habet. Schœni anthos modice calfacit, modiceq; et adstringit, nec plane a tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis urinam mouet, mensesq; ciet adhibitu siue in fomentationem, siue in potionem. prodest & iecoris, et stomachi, ac uentris inflammationibus. Magis eo adstringit radix. Quod uero florem uocant, calidus est. Porro in omnibus sui partibus in alijs

in alijs magis, alijs minus, gustantibus apparet adstrictio : proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reijicientibus exhibeatur, *Σκοῖνος ἀρωματικός*, Græcis : Iuncus odoratus, Latinis : Adcher, Arabibus : *Giū* Nomina. co odorato, & Squinantbo, Italis : camelz heuu, Germanis : Paya de la Mequa, siue Paia de chamellios, Hispanis : Paisture di chameaulx, Gallis nominatur.

Κάλαμος ἀρωματικός.

CALAMVS ODORATVS. CAP. XVII.

Calamus odoratus in India nascitur. Melior est fuluus, densè geniculatus, & qui affulosè frangitur, plena araneorum fistula, albicans, lentus in madendo, & adstringens, cum aliquanta acrimonia. Vrinam potu ciet : quare cum graminis, aut apij semine coctus, in aqua subter cutem fusæ morbo, renum uitij, stillicidio urinæ ruptilque commode bibitur : menses & potu, & appositu pellit : tussi suffitu medetur per se, aut ex resina terebintina, hausto per arundinem fumo : ad muliebres infusus decoquitur, & clysteribus imponitur. Malagmatis, & suffitionibus odoris gratia commiscetur.

Calamus, & Iuncus odoratus (ut Theophrastus est auctor lib. IX. cap. XII. de historia plantarum) trans Libanum montem, inter ipsum Libanum, & alium quandam montem paruum ualle minima exeunt : non, ut quidam dixerunt, inter Libanum, atque Antilibanum. Inter quos campus amplissimus, & pulcherrimus est, quem Aulonem appellant. Quæ uerò calamus, & iuncus proueniunt, lacus in amplius spatium, iuxtaque eum palustribus siccatis isti assurgunt. Occupant locum plusquam triginta stadia. Virides nequaquam esse uidentur, sed sicci : forma uerò nihil ab alijs differunt. Locum ingredienti protinus odor aspirat, non tamen longius spirat, ut quidam referunt. Hic enim locus à mari plus est, quam stadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aspirationem agri odoratissimam esse inter omnes constat. hæc de Calamo Theophrastus. Cui etiam subscribit Plinius libro. XII. cap. XXIII. ubi sic habet. Calamus quoque odoratus in Arabia nascens communis Indis, atque Syria est : in qua uincit omnis à nostro mari centum quinquaginta stadijs. Inter Libanum montem aliumque ignobilem, non (ut quidam existimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria æstate siccantur, tricenis ab eo stadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris sui generis differunt aspectu. Sed Calamus præstantior odore statim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis, & qui affulosè frangitur. Inest fistula araneum, quod uocant florem. Præstantior est, cui numerosius : reliqua probatio, ut integer sit. Damnatur alibi. Melior quo breuior, & crassior, lentusque in fragendo. hæc Plinius. Sed certè satis palam esse arbitror (ut in acori commentarijs diximus) quàm magno ducatur errore Brasauolus Ferrariensis, quod tam facile sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum illam esse radicem, quæ temere omnibus in pharmacopolis illius uicem explet, quamque uerum esse acorum superius pluribus rationibus comprobauimus. Quandoquidem primum ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophrastus, & Plinius non differre hunc formam à reliquis sui generis, id est, ab omni arundinum genere, utique constat odoratum Calamum genere, & forma arundinem præ se ferre, odoratam tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistula (hoc est cavitati) inest araneum, quod uocant florem : non autem radici, ut falsò contendit Brasauolus, araneum illud inueniri in uulgaribus officinarum. Ad hæc Plinius lib. XXIII. cap. XI. dum plura arundinum genera, & uires recenset, idem apertissime ostendit, his uerbis. Arundinis genera. XXI. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis ijs uoluminibus tractauimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriaque nascitur, odorum unguentorumque causa, urinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta : citè & menstrua admotu : medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisque cum resina. hæc Plinius. Sed præterea uulgares calami radices, quas acori esse censemus, affulosè nequaquam frangi possunt, sed transuersim, quemadmodum & iridis. Quo fit, ut eorum innotescat lapsus, qui Calamum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil aliud est quàm arundo. Ceterum si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non acori, illud sanè argumentum destruit, quod intuentibus euidenter apparet, quandoquidem etsi complures illius acori radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte similia, nulla tamen usquam inuenta est, quæ secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat. nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis folia ferre.

Brasauoli error.

Fuch. opinio
improbata.

Calami odo-
rati uires ex
Galeno.

Nomina.

His itaque rationibus Fuchsij quoque sententia improbanda mihi uidetur. quippe qui putauerit in sua methodo, uulgarem officinarum calamum ueri odorati calami esse radicem. Porro minime quidem compertum habeo, Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus uires æque, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissime inuestigauit, dixisse aliquid odorato Calamo inesse amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit. Qui calami odorati uires pluribus descripsit. lib. vi. i. simpl. medicamentorum sic sic inquit. Calamus odoratus leniculam quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est, & aerea, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam mouet, & facultatibus, quæ iecori, & Stomacho imponuntur, misceri potest. tum in fomenta quoque uteri, quæ pblegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaque, habeaturq; secundi ordinis eorum, quæ excalfaciunt, & desiccant: ualentius tamen desiccant, quam excalfaciant. Inest quoque ei quedam partium tenuitas, uelut alijs omnibus odoratis. Ceterum illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo uero non multum adest. hæc Galenus. Quibus facile patet, Calamum officinis uocatum, legitimum esse nequaquam: maior enim illi inest acrimonia, quam suo referat Galenus. Ea q; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc æuo destitutos fateri non dubitauerim: id quod etiam aliquibus satis persuasum esse puto. Nam propterea sunt qui libellum secuti de substitutis medicamentis falso (ut, mea quidem fert opinio) Galeno adscriptum, sphagnum, id est, muscum arboreum, calami odorati loco supponendum esse uelint. Quam equidem sententiam ut hætenus probaueram, ita etiam literis mandaueram. Nunc autem quoniam illud mihi absurdum uidetur, quod ea medicamenta inter se commutari debeant, quæ contrariam facultatem sortita sunt, cuiusmodi esse deprehenduntur calamus odoratus & sphagnos; ideo non temerè cogor mutare sententiam, atque ab illis desistere. Sed quid pro calamo odorato rectè substitui posse credamus, alibi, Deo concedente, explicabimus. Eius nomen Græcum est Κάλανος ἀρωματικός; Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Hasabel, aut Casab aldatira: Italicum Calamo odorato.

Βάλαμον.

BALSAMVM.

CAP. XVIII.

a Meum, &
Drag. non ha-
bent.

b Meū ὀπός.
i. liquor.

c Meum τοῦ
ὀποῦ. i. liquo-
ris.

d Omnia exē.
κινρωτὶ μύρ-
σινω ἢ κυπρί-
νον λέγαν. i. ce-
rotū myrteū,
aut Cyprinū
læue.

e Omnia exē.
καλὶδα ἐποιεῖ
ἐδὲ σπύλον. i.
maculam non
facit, neque
notam.

f λεπτοκέρφος.
i. habens ra-
mos tenues.

Balsamum arbor albæ uiolæ, ^a lycij, siue pyracanthæ magnitudine conspicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuè uirens. In Iudæa solum quadam ualle, & Aegypto nascitur: his differens modis, scabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma est, theristum uocant, quasi demersile: fortasse quoniam ob gracilitatem facile demetatur. Aestiuus sub ortu canis ardoribus, arbor unguibus ferreis inciditur, manatq; è plaga ^b succus, quem opobalsamum uocant: sed tam exiguo stillatu, ut annis singulis, ne plures quidem, quam seni septenive congi cogantur: inibi que pondus duplo rependitur argento. ^c Succus probatio est, ut sit recens, ualidi odoris, syncerus, non ad acorem uergens, dilui facilis, leuis, adstringens, ac modicè mordens gustu. Sed uariè uitiat misto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentisci, balani unguento: item fusino, metopio, melle, aut ^d Cypria cera liquida. Quod maleficio facile deprehenditur: nanque merus in laneam uestem fusus, ^e neque maculam facit, neque si eluatur, notam relinquit: uitiat autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quinetiam syncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreque lactescit: uitiat uero olei modo innatat, se conuolens, aut in stellæ modum diffundens. Syncerus senescens crassescit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum pessum ire, & ad ima fidere arbitrantur: postea dissipatū supernatare. E ligni genere, quod Xylobalsamum uocant, pro ⁴⁰ batur recens, ^f sarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Necessarius etiam seminis erumpit usus: quare eligatur flauum, plenum, grande, ponderosum, mordens gustu, feruens in ore, modicè opobalsamum olens. Adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, uirium ignauia, sapore piperis. Efficacissima uis inest succo, & quàm maximè calfaciens: abstergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfriktionibus uuluarum cum rosaceo cerato appositus: menses quoque, secundas, & partus extrahit: horrores illitu discutit: ulcera sordida expurgat, & cruda concoquit; urinam potu ciet: ægrè spirantibus prodest: datur in lacte contra aconitum haustum, aut serpentium ictus. Miscetur acopis, malagmatis, & antidotis. In summa præcipua autoritas succo, secunda semini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum uitij, tussi, ischiadicis, comitialibus, uertiginosis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac serpentium moribus: ad muliebres suffitus perquam utile est: uulnam aperit in defectionibus balnearum decoctum, & humorem euocat. Lignum easdem habet uires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminosis, uulsis, uenenatorum ictibus opitulatur: urinam cit; ad capitis uulnera cum sicca Iri conuenit: squamas ossium extrahit. & ad unguentorum spissamenta additur.

Balsami confi-
deratio.

Antiquitus Balsamum (ut Plinius libro. xii. cap. xxv. est auctor) in duobus tantum hortis, utroque regio, altero ingerum uiginti non amplius, altero pauciorum uni terrarum Iudææ concessum erat. Sed postea propagata admodum fuit species, cum Iudæa ipsa simul cum balsamo Romani potiti sint. Qui ueluti politicarum pretiosarumq; rerum propagatores, tam dignam, claramq; stirpem raram esse non tulerunt. Itaque eam malleolis serendo, atque iterando non secus ac uites in collibus propagantur latius accreuerunt. Quocirca Iustinus quoque hæc de Balsamo memoriæ prodidit. Opes gentis Iudæicæ ex uetigalibus opobalsami creuere,

crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque uallis, quæ continuis montibus, uelut muro quodam cincta ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta millia iugera, nomine Hierico dicitur. In ea ualle sylua est & ubertate, & amenitate arborum insignis: si quidem palmeto, & opobalsamo distinguitur. quanquam species huius insignis, ac pretiosæ arboris plurimum adaucta sit. hæc Iustinus. Scripsit Balsami historiam etiam Strabo lib. xvi. suæ geographiæ, ubi sic habet. Hiericus est campus à montana quadam circumdatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat. Hoc in loco est palmetum palmis abundans spatio stadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia est, & Balsami uiridarium. Quæ arbor odorata est, & fruticosa, & cytiso, & terebintho persimilis. Eius corticem uulnerantes, succum in uasis suscipiunt tenaci lacte persimilem. Sed alibi etiam, quam in Iudæa nasci balsamum eodem libro idem testatur, præter Plinium, & Solini sententiam, cum inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum nascitur: in ora etiam Balsamum, & quodam alia planta ualde odorata. hæc ille. Orii etiam Balsamum in Arabia testis est Pausanias in Beoticis magnitudine fruticis myrti, folijs amaraci, sub cuius umbra innumera apricantur uiperæ, & suauissimo eius liquore aluntur. Sed quoniam modo sit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur) quod hoc tempore omnibus sanè Balsami plantis Iudæa sit penitus destituta, cum olim sola Balsami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, sanè non habeo. Verum cum certo sciam probatissimorum uirorum testimonio, qui ex Italia soluentes pluries in Aegyptum nauigarunt in urbe quam Cairum uocant, Balsami uiridarium extare, illud fortasse euenisse putandum est, quod è Iudæa ab Aegypti regibus, quibus uniuersa subiecebatur Syria, omne in uniuersum Balsamum eduxerit translatus, quod decoris inde plurimum regiae accederet. Quanquam Balsamum in Aegypto quoque prouenire antiquorum monumentis mandatum est, ut ex ipso Dioscoride constat, atque etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap. iiii. ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Veruntamen diu est, quod in Italiam, ne in totam dicam Europam, neque lacryma, neque semen, neque lignum, neque cortex importantur, nisi adulteris, & imposturis uitiata. Ceterum non modò fuit id etatis nostræ adulterium, sed & antiquorum, ut auctor est Theophrastus, qui hæc de Balsamo lib. ix. cap. vi. de historia plantarum posteritatis memorie mandauit. Balsamum in ualle Syriæ prouenit. Eius hortos duos tantum affirmant, alterum uiginti iugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo punice magna: rami multi: folium rutæ simile, candidum tamen, perpetuò uirens: fructus similis terebintho tam magnitudine, & figura, quam colore. Is quoque admodum odoratus est, & magis quam lacryma. Colligi lacrymam in caudice, & parte superna tradunt, facta incisura ungibus ferreis sub sydere, cum æstus maxime angit. Collectum uerò æstate fieri tota. Sed quod manat, multum non esse, uix enim toto die concham posse impleri: odorem tamen inferri eximium, & copiosum, adeò ut ex paruo spatium per longum odor ualeat permeare, Verum syncerum ad nos nullum aduehi, sed quod mistum colligitur: plurimis enim mistionibus uitiari, quodq; Græciæ uenditur. Ideoq; Galenus lib. primo de antidotis narrabat, cum non ignoraret, opobalsamum diuersis modis adulterari posse, ita ut difficulter ementi discerni queat, se proprio oculorum intuitu cernere uoluisse & quomodo cresceret Balsamum, & quomodo lacrymam mitteret: uoluitq; syncera eius lacryma partem habere, ueluti regulam ad dignoscendum alios Balsami liquores, qui per orbem ab impostoribus uitiati circumferebantur. Legitimum autem opobalsamum notis omnibus comprobatum uidi tamen ego apud Imperatorem Ferdinandum Primum, Dominum meum clementissimum, à Solimano Turcarum Imperatore dono missum, quibusdam cum nonnullis alijs muneribus. Cui simile omnino mihi uisum est illud quod anno superiore detulit ad me Tridentum Franciscus Calceolarius Veronensis rei medicæ admodum peritus. Id ille acceptum referebat Reuerendissimo Danieli Barbaro Electo Aquileiensi Patriarchæ ad suam parandam Theriacam. Itaque mirari definant inuidi, si eam præ cæteris iure optimo laudauerim, atque prætulerim. Modus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud auctores sanè uariis est. quandoquidem Theophrastus, & Dioscorides arborem dixerunt ungibus ferreis scalpi, ut inde uulnerato cortice fluat lacryma. Plinius uerò contra, si ferro incidatur, statim siccari, atque emori scribit: ob idq; qui opobalsamum colligunt, inquit, uitro, lapide, ossisq; cultellis ad corticem uulnerandum utuntur, deinde succum lana excipientes in corniculis colligunt. Ceterum cum mecum sæpius cogitauerim à toto imposturis, quæ indies fiunt, nos cauere non posse, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam reuocare, quod si unquam opobalsamum uenale inueniatur (tametsi in Italia per longas ætates non amplius ipsum uenturum putem) non ematur, nisi prius de eo omne fiat periculum, quo clarè cognoscatur omnibus ijs præstare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balsami fructus, siue semen, quod Carpobalsamum uocant, ab eo quidem longè differt, quod his temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumq; flauum sit oportet, farctum, ponderosum, gustu mordens, & feruens in ore: non autem nigrum, leue, inane, non acre, & nullum spirans odorem, quale, quod circumfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud suspicandum sit, quam quod hoc idem sit semen hyperico simile, quod etiam Dioscoridis æuo à Petra Palestina oppido deferebatur. Hoc idem ligno euenit, quod Xilobalsamum uocant officina Græcos secuta, quippe quod passim in ijs habetur, potius myrtum, quam Balsamum refert. Corticis non meminit Dioscorides, quanuis dixerit Plinius libro & cap. superius citatis, ipsum quoque in usu medentium esse. Balsamum memoria prodidit Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facultatibus sic inquit. Balsamum desiccatur, & exalfacit secundo excessu. Est autem tenuium partium, adeò ut odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est, quam ipsa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam existimant tenuitate partium falsi. Porro fructus eius persimilis genere facultatis est, ceterum longè in subtilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de suppositiuijs medicamentis illi adscripto legitur) ut Balsami uice statet myrrha, aut oleum irinum, in compositis medicamentis commodè inseri possit: xyl-

Balsami historia ex Iustino

Ex Strabone.

Ex Pausania.

Carpobalsamum non legitimum.

Balsami uires ex Galeno.

Fuchij opi-
nio improba
ta.

Balsamū In-
dicum nouū.

Balsami facti
tij conficien-
di ratio.

Balsami facti
tij uires.

Nomina.

balsami uerò loco leucoij radix. Porro quid carpobalsami uice supponendum sit, nullibi apud eundem repperi. tamen si in quodam incerti auctoris libello, quem seplasiarj, Quid pro quo nuncupant, pro opobalsamo oleum terebinthinum, uel laurinum, uel gummi hederæ, subiiciatur; pro carpobalsamo hederæ corymbus: & pro xylo balsamo hederæ ipsius lignum: tantam ille hederæ tribuit auctoritatem. Sed alia est opinio nostra: nam ipse libentius pro opobalsamo oleum myristicæ nucis, uel stracinum supposuerim, quam terebinthinum, uel laurinum; pro xylobalsamo agallochum; & pro carpobalsamo uulgares cubebas. Quod autem Carpobalsami locum cubebæ rectè supplere possint, plerique rei medicæ studiosi id mecum sentiunt. Sed addam præterea, quod si ea mādantur, dentibus ue conficiantur, mordent gustum, feruentes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum resistunt, quas nimirum qualitates Balsami fructui inesse Dioscorides testatur. Hinc igitur fit, ut in hoc à Fuchio, planè dissentiamus. nam que is in libro, quem de compositione medicamentorum nuper auctum edidit, Carpo balsami loco leucoij radicem supponendam censet; eo quidem argumento (ut inquit) quod ita scriptum reperit in eo Galeni libro, cui titulus est de substitutis medicamentis. Verum cum ipse nusquam (quod equidem legerim) in legitimis Galeni libris inuenerim, hunc auctorem, si desit Carpobalsamum, substituere, uel uiribus proximam facere leucoij radicem, cui nulla prorsus inest qualitas, neque facultas, quæ Carpobalsamo respondeat, non est, cur in hoc Fuchij probem sententiam. Caterum affertur iam (ut audio) ex occidentalibus Indijs liquor odoratissimus liquido styraei admodum similis, quem qui deferunt, appellant Balsamum, quod notas nonnullas Balsami præ se ferat. Veruntamen cum teste Strabone Balsami lacryma lacteo colore sit, crediderim potius nouum liquorem hunc, ueram esse stactem, uel styracis liquorem, quam Balsami: ob idq; non esse penitus ab re, si quispiam eo Balsami loco uteretur. Quidam recentiores cum se Opobalsamo destitutos conspicerent illud artificio quodam non sanè dammando componunt. Faciendi modum sic habeto: ego enim hac ratione pluries ipsum mihi confeci. Sumito resinae terebinthinæ, abiegnae, cuiusque libram: thuris albi, ladani, cuiusq; unc. sex: nardi Indici drac. duas: radicem phu, iridis, acori, asari, cyperi, singul. drachmam: mastiches, galangæ, caryophyllorum, cassiæ odoratæ, zedoariæ, cuiusque drach. sex: nucum myristicarum unc. quatuor, macis unc. unam: agallochi unc. duas: gummi elemi unc. sex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cuiusque unc. unam & semis: castorei drach. decem: ossium cariotarum, styracis calamiti pinguis, laseris odorati, sing. unicam: lacrymæ sanguinis draconis sex unciam: florum lauendulæ unc. quatuor: olei unguentariæ glandis unc. sex. Quæ ex his atterenda sunt, in puluerem conterito, liquoribusq; admisceto, & uitreo organo (si nescis, Chymistas consulito) diligentissime ui cōmensurati ignis oleum elcito. Primum enim clarissima tenuissimaq; emanat aqua, tenuissimarum utique partium, quæ igni admodum modo quodam admirabili flagrat: hæc aqua Balsami dicitur. Deinde defluit oleum colore aureo, & substantia inter tenuem, & crassam, quod oleum Balsami uocant. Postremò uerò id manat, quod Balsamum uocant, rufo colore. Aqua, quæ prius fluxit, uentri- culi imbecillitate affectos hausta mirum in modum iuuat: siquidem tum pituitam, tum flatum ualenter consumit. sed quod acerrima sit, dari sanè per se nequit, nisi uino, aut iure aliquo admista. Liquor deinde, qui secundo stillicidio fluxit, quem quidam ceteris præferunt, mirificè neruorum uulneribus, compaginum cruciatibus, conuulsis, resolutis, comitialibusq; succurrit. Vltimum uerò oleum hæc omnia similiter præstat, uerum debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ breuitati consulentes silentio inuoluenda duximus. Βάλαμον sic Græcè dicitur, ut Latine etiam Balsamum: Arabice, Balesem, Bolesma, aut Belsane Italice, Balsamo.

Ἀσπάλθος.

ASPALATHVS.

CAP. XIX.

40

a Meū & Cat.
ἐυλόγος. i. li-
gnosus.
b Meum μυ-
πέλορ. i. un-
guentarij.

c Meum ὀζυ-
γας. sordida
narium ulce-
ra.

Aspalati con-
sideratio.

Ruellius er-
rore notatur.

Aspalathus, alijs eryisceptron, frutex est^a surculosus, multis spinis horrens. Nascitur in Istro, Nisyro, Syria, & Rhodiorum insula: quo ad unguentorum spissamenta^b pigmentarij utuntur. Optimus est grauis, detractio cortice rubescens, aut in purpuram uergens, densus, odoratus, gustu amarus. Est & alterum eius genus candidum, lignosum, sine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adstrictione obtinet. Vnde decoctum cum uino ad tetra oris ulcera, colluenda conuenit: ad nomas genitalium, & c^c sordida ulcera infunditur: subiectum in pecto, partum extrahit. Alium sistit eius decoctum: & sanguinis reiectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationesque discutit.

Errant (mea quidem sententia) qui putant Santalum rubrum legitimum esse Dioscoridis & antiquorum Aspalathū. Quorū errorē Serapio manifestè prodidit: quandoquidē de santalo agens, nullū (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantum suæ gentis nititur auctoritatibus. Quod maximo argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis & præsertim cum plures in eo desiderentur Aspalathi notæ. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub Arabico nomine Darisaban, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia ualidior accedit ratio siquidem Aloisius Cadamustus, Columbus, & Pinzonius in suis navigationibus ad orientales Indias aliasq; ignotas terras, continuas santalorum recta proceritate syluas unanimiter uidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui frutex humilis est, sua uer odoratus, amarulento gustu; quæ in rubro santalo non deprehenduntur, rubrum enim santalum odoratum non est. Quod si quandoque odoratum sentitur, id (ut optime norunt periti myropola) non euenit, quod ex se tale sit, sed quod, dum unā cum albo, & flauo importatur, quæ odorata sunt, ex illis sibi odorem ascuerit. qui tamen tractu temporis facile euanescit. Porro Ruellius (ni fallor) mediocri censura non uacat, quod pro certo asserat,

50

60

asserat, id legitimum esse aspalathum, quod Rhodium oleastrum nonnulli uocant: quo item quondam agallochi uice utebantur myropolia. Cuius materiem cum & in seplasis, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparae uirginis salutationes torno conficiunt, diligentissime sim perscrutatus, ea sane nigra partim, partim uero ex nigro, flavoq; uenosa mihi sese obtulit. Rubram autem, & subrubram (ut Reellius inquit) nusquam me uidisse ingenuè fateri possum. Adde etiamnum, quod sit (quemadmodum Rhodij narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abundè proueniens, quæ oliuas etiam proferat, sed nec multis spinis horrens, nec detracto cortice rubescens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aspalathus non erit Rhodium oleastrum, quamquam sententiæ nostræ non subscribat Anguillarius. Ille Constantinum Myropolam quendam Rhodium testem adducit. Ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter sum percontatus, qui plantam hanc oleastrum, non Aspalathum uocari dicunt. Itaque cum nobis Aspalathus desit, qui tamen facile ex Rhodiorum insula afferri posset, suppleat eius locum uiticis semen: sic enim in Galeni succidaneis scriptum reperio. At qui manifestò hallucinatos esse cum Ruellium ipsum, tū Anguillarium, palam facit Aspalathus, quem mihi primus superiori anno dono dedit Franciscus Calceolarius Veronensis rei plantaria peritissimus, & deinde eiusdem Aspalathi truncus humani brachij crassitudine à Bartholomæo Rolleo Medico, & rei medicæ perito, & à Constantino Syluestrio pharmacopæo Ariminensi ex Cypro insula ad me missus: cum huic, qui eiusdem generis est, cum altero à Calceolario misso, nihil penitus desit, quod in legitimo Aspalatho comprobando desiderari possit, & præsertim cum non solum detracto cortice, purpureo colore rufescat, gustu sit amaro, & materia densitate grauis, sed quod Castoreum non obscure resipiat, ut Plinius inquit libro duodecimo, cap. uigesimo quarto. Ceterum & illud quidem mirum uideri debet, quod (ut Cyprij referunt rei plantaria periti) ex centum Aspalathi plantis, uix reperiri duas, aut tres, quæ odorata habeantur. Porro quoniam non ignore non defuturos calumniatores, qui (ut eorum est natura) testimonium hoc nostrum impugnabunt, Aspalathi huiusce truncum mihi seruo, ut si fortasse eorum aliqui illum uidendi, examinandiq; causa ad me concederent, possint suam ipsi accusare proteritiam, & mentis amarorem abstergere, si fortasse contigerit, ut ipsis olfacientibus, ego nasum ligno sursum impulso ita protrudam, ut inde sanguis profluat, & emergat. Ita enim puto, futurum mihi negotiū ad eorum castigandam temeritatem. Meminit Aspalathi Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringens est: facultate uero ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acris exalfaciens, partibus uero aliis, austers scilicet, refrigerans. Itaque utriusque ratione deficcet, & proinde ad putredines, & fluxiones est utilis. hæcenus Galenus. Ceterum quod etiam hi nostri commentarij Santalaredoleant, posteaquam antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic differere non alienum duximus.

30 S A N T A L U M itaque in utraque India syluis densissimis, ingentissimisq; nascitur. Cuius tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremo rubrum, quod nullo commendetur odore. priora duo suauiter spirant. Quapropter Mauritanorum sententiam in nimè probandam putauerim, qui Santalum tertio ordine frigidificare, siccare uero secundo memoria prodiderunt. Rubrum (ut ipsi asserunt) priuatim defluxiones prohibet: incandescentibus inflammationibus, podagrisq; ex succo solani, aut sedi, uel portulacæ utiliter illimitur. Candidum, ac pallidum, ex rosarum aqua fronti imposita, capitis dolores mulcent. Aduersantur omnia calidis febribus: epota æstanti uentriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex iis, & aqua rosarum epithematæ, quæ uentriculo illita eius feruorem in ardentissimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut auctor est Auicenna libro de uiribus cordis) santalum non modò cordi efficacissime lætitiā affert, sed & robur non paruum addit. Quare his immiscetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præstant. Quod ἀσπάλθος Græcis, Latinis item Aspalathus uocatur: Arabibus, Darsisaban: Italis, Aspalatho.

Aspalathum uerum ē Cypro allatum.

Aspalathi uires ex Gal.

Santalorum consideratio, et uires.

Nomina.

Conclusa nō legit Orib. a Meū addit μέσων θερμὸν καὶ ψυχρὸν. Drag. μετὰ θερμῶν, καὶ ψυχρῶν. i. mediū in caliditate, & frigiditate.

Musci arborum historia.

Byon, sicut est, Muscus, à quibusdam splachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu inuenitur. Optimum est cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum, & odoratius præstat: nigricans improbatur. Adstringendi uim habet. Decoctum infidentium uuluis utile. Vnguento balanino, oleisq; inspissandi gratia inferitur: thymiamatum, acoporumq; compositionibus conueniens.

60 Galenus lib. vi. de simplicium medicamento rum facultate, & post ipsum Paulus non modo Muscum, qui cedris innascitur, intactum non reliquere; sed præterquam quod populnei, & querni meminerint, de eo etiamnum, qui in picea arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipse quidem in uallis Anania montibus supra Tridentum muscum admodum uillosum propriis manibus quàmpluries decerpsi, multò sanè odoratiorem, pulchrioremq; quàm qui in populo, & quercu prouenit. Nec minus piceo suauiter olet abietagnus, quo in eorundem montium syluis, abietes innumeras adeò uillosas, incanasq; mihi uidere sæpius contigit, ut prima statim facie crediderim uillos frondium loco iis in arboribus genitos esse. Sortitur arboreus Muscus uaria, ac diuersa nomina: quippe & muscus, & byron, & sphanos, & splachnon, & hypnon appellatur. Meminit huius Plinius lib. xij. cap. xxij. sic inquit. Sphagnos in Cyrenaica prouincia maximè probatur: alij byron uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicus. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia non dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli, quales in quercu maximè uidemus, sed

odore prestantes. Laus prima candidissimis, atque altissimis: secunda rutilis: nulla nigris. Et in insulis, per-
 trisq; nati improbantur, omnesq; , quibus palmarum, atque non suus odor inest. haecenus Plinius. Caterum
 in eo genere, quod in Italia provenit, is & nobilior, & odorator apparet, qui in larice nascitur: quapropter
 & viribus fortasse prestantior erit. Nimirum recorder me non parum eo quandoque fuisse oblectatum, dum
 nocturno tempore quibusdam in montibus super saxo recumberem, ex conquisitis plantis defatigatus, ubi lari-
 ces innumerae erant omni ex parte uilloso musco incanae. Quadoquidē pastores, ut nos ueluti re noua, & uoluptuo-
 sa reficerent, quodam paruo ignis lumine hos uillos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut no-
 bis quidem uiderentur tormentorum puluerem facile superare. Quippe flammæ unā cum ingenti fauillarum co-
 pia, in obscuræ noctis silentio ad astra tolli uidebantur, relicto sui odoris oblectamento. Vnde illud existima-
 uerim, quod Galenus, cum bryon in quercubus, & piceis inueniri tradiderit, non solum de picea intellexerit, sed
 etiam de congeneribus plantis, nempe abiete, larice, & pinu. Is autem lib. vi. simpl. medic. citato, ita de eo scri-
 ptum reliquit. Bryon, quidam uero splachnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis.
 Vinum habet adstringentem, inualidam. Nec enim multum est frigidum, sed propinquum ferme mediis; quia ui-
 delicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maxime quod in cedrinis lignis reperitur. Muscum
 officinae Arabas secuta Vinea uocant. Inter quos Serapio epotum uinum retulit, in quo diebus aliquot usnea
 maduerit, altum somnum inducere, uentriculum roborare, uomitiones compescere, & aluum sistere. Ad hac
 Muscus (ut Auicenna inquit) utiliter inter cordis medicamenta inseritur, quod odoris fragrantia animi defectus
 inuuet. Est & planta, cuius superius in celtica nardo meminimus, quam recentiorū quidam TERRESTREM
 MVSCVM appellant. Hæc longas uiticulas ubique oblongis numerosissimisq; foliolis circumuestitas, funi-
 culi instar habet, quæ sæpe ad septem, octoq; ulnarum longitudinem protenduntur. compluribus utrinque adna-
 tis ramulis, pariter foliolis circumseptis, ut piceæ arboris summitates. Tota planta tactu sicca est, & subaspe-
 ra, colore ex uiridi pallescente. Serpit humi, & inter saxa musco scatentia; nititurq; radicibus plurimis capil-
 laribus ex ipsis uiticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio mense, in ramusculorum summitate inulos co-
 rylaceis fere similes subflauo colore. Nascitur in syluis sabulosis, & inuiis locis, & præsertim inter muscosos
 lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui usurpant Myropole: qui uulgares sequuntur errores.
 Præstat tota planta ad calculosos affectus: nam si uino incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pellun-
 turq; certissimo experimento. Idem confusus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes, & calidos dolores
 mulcet. ob idq; hoc auxilium à multis usurpatur ad podagram a calore prouenientem. In uinum pendulus im-
 positus breui restituit illud. Sed quoniam arboreus muscus odoratissimus Moschon mihi in memoriam redegit,
 qui ab

Musci arbo-
 rei uires ex
 Gal. & Arabi
 bus.

Musci terre-
 stri confide-
 ratio.

Musci terre-
 stris uires.

10

20

30

qui ab oriente, & occidente, quibusdam pilosis utriculis conclusus defertur, etsi Dioscoridis Galeniq; eum hunc silentio præterierit; nos tamen haudquaquam disimulanda putauimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi nostri commentarii meritis de m^o conqueri potuissent, si eos tanta odoris suauitate destitutos reliquissent; præsertim cum omnibus palam sit ubique terrarum Moschum inter pretiosa odoramenta primam sibi comparasse sedem. Quippe non modò collo, auribusq; suspensus, uestimentis interpositus, chirothecis illitus, crumenis conclusus, ore retentus, & barba & supercilijs inunctus defertur Moschus, quò alarum, nariumque tædia sudoris graueolentia, & insuauis corporis halitus occulantur, lasciuia oblectamenta augeantur, molliorq; politia fiat; sed etiam ut odoris suauitate Deiparam uirginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocrisi lasciuia dissimulent (eò enim uanitatis peruentum est) Moschum ipsum in orbiculos componunt, quibus funiculo traiectis angelicas salutationes in celum eruant. Omnia denique, quibus miscetur Moschus, sua odoris iocunditate commendat. Quòd si hæc lucubrationes eo fortè caruissent, uerendum quidem erat, ne cum illis gratiam inissent, qui mira undique odoramentorum fragrantia redolent. Quamobrem ut & ij sibi uinguenta omnium præstantissima, odoratissimaq; comparare ualeant, Moschi primum, deinde uerò liquoris Zibetti uocati, & Ambari denique historiam, & facultates describam. Moscus itaque (ut Ruellius ex Aetio, transcribit, si tamen ea Aetij legitima sunt, cum potius Symeonis Sethi esse uideantur) plura habet genera. Præfertur qui in municipio quodam nascitur, quod magis, quam Chorasæ ciuitas ad orientem uergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore subflauo. Secundam sibi sedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore subnigro. Eo infirmior censetur qui à Sinarum agro mittitur. At Moschus omnis in umbilico cuiusdam animalis gignitur, quod capræ simile est, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cum in uenerem agitur, furoris uehementia umbilicus intumescit, fitque uomica prægnans congesto sibi crassiore sanguine: quo tempore & pabulo, & potu ferum animal abstinet, huiusque crebro uoluitur: qua uersatione umbilicum lutofo, faculentoque sanguine turgentem exprimit. Caterum emissa sanies post aliquod tempus sibi magnam odoris suauitatem adsciscit. De Moscho inter Arabas scripsit diligenter accurateque Serapio, his uerbis. Animalia capreis non absimilia, quæ moschum gignunt, in Tumbascorum, & Sinarum agro potissimum habentur, loca inuicem contermina. Tumbascinus Sinico longè præstantior est, quòd capræ moschum gignentes & nardum, & alias odoratissimas plantas depascantur. Quod Sinis non euenit, nam etsi hæc quoque odoratis uescantur herbis; eæ tamen odoris, & facultatis præstantia, nardum, & cæteris Tumbasci plantas non equant. Quinetiam in causa est demetendi ratio. quippe Tumbascini è uomica follicullo saniem nunquam erunt, quò adulteria permisceant, & non nisi sereno celo syncerum legunt. Sinici uerò uomica utriculū exprimit, & exclusa sanie imposturas quasdam admiscunt, núbilo parumq; aridete calo, & alabastris recondunt. Is cæteris præstat, qui maiore odoris fragrantia redolet, & qui è uomica maximè maturatur. Sunt & inter hæc animalia, quæ ab alijs moschum ferentibus nullo discrimine differunt. præterquam caninis uocatis dentibus. quippe hæc uerum modo exertos palmi longitudine dentes habent, & pariter moschum præstantissimum gignunt. Moscus præcox tetro, & insuauis odore displicet. uerum uenatores immaturi folliculos excutientes, tantisper eum libero aere suspendunt, dum abacto prorsus fetore maturuerit. Is enim aeris coctione perfecta, miram sibi conciliat odoris suauitatem. Veruntamen præcipuus habetur, qui suapte natura in animalis utriculo sibi maturitatem comparauerit. Hunc incolæ per saxa metunt, & arborum truncos, nanque animal cum uomica maturam esse præsentit, & saxis & truncis sese magno oblectamento affricat, donec factò uomica emissario tota saniei uis effundatur. Hic cæteros sanè antecellit, tanquam solis coctione, & celi benignitate maturitatem ultimam consecutus. Hunc itaque moschum inde uenatores colligentes eorum animalium utriculis asseruant, quæ aliàs uenatione captauerant. Isque ille moschus est, quo reges & donantur, & utuntur. Moschus excalfacit ordine secundo, siccatur uerò tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat, & omnibus ipsius affectibus opem præstat potus, atque illitus. Detergit tenues oculorum albugines, & humidas defluxiones exiccat: cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet, si tamen pituitæ redundantia proueniat. Coles ex eo cicino oleo macerato perunctus, promptius in uenerem excitatur. Fit è Moscho confectio suavis in exiguis particulas digesta, quam Itali appellant Moschardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia, unà cum sanguinis draconis lachrymæ binis drachmis, stillatitia aqua rosarum, duobus diebus maceratur. deinde in mortarium conijciuntur. His adduntur sacchari albiissimi drachmæ sex, amyli drachmæ quinque, moschi ex aqua rosarum dissoluti scrupulus. Atteruntur deinde pistillo quousque simul misceantur. postremò digeruntur in particulas hordei granis haud maiores, & siccantur in umbra. Præstat ad odoris graueolentiam, si una, aut altera portio in ore contineatur. Probat nonnulli an Moschus legitimus sit, hoc modo. Ponderis libra examinatum in labellum humore perfusum immittunt, tum paulò post iterum e qua lance ponderant. Quòd si superferatur, syncerum & legitimum existimant: sin cedat, spurium, & adulteratum putant. Huic simile aliud quodpiam habemus, sed præterquam quòd mirum in modum oleat, primo statim occurso odoris uehementia nares admodum ferit. Hoc uulgari sermone uocamus ZIBETTO, uinguentarijs maximè expetitur ad ea odoramenta componenda, quæ propriè misturas appellant. Gignitur id in exteriori testiculorum utriculo cuiusdam animalis, feli, qui ueteribus ædificiorum ruinis oberat, non absimilis. Catos hæc animalia uocant, quos sæpius Venetijs uidi ex Syria delatos. Est autem Zibetthum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrevens, calidus, humidusq; facultatis. Id cauernulæ umbilici impositum uulue strangulationib. mirifice prodest: promde nec mirum est, si eo uiri penic circumlito magnum mulierib. in coitu afferant solatiū: Adultera Zibetthū ab impostorib. felle bubulo antiquo, aloë, aqua rosarū, cariophyllis, & Moscho, sed fraus gustatu facile deprehendit. Porro ex quo AMBARVM aliud odoramēti genus gignatur, quod nos uulgò uocamus

Moschi odorati historia.

Moschi odorati uires.

Confectio è Moscho.

Zibetti historia, & facult.

ANIMAL ZIBETTI.

Ambari histo-
ria uaria.

Ambari ge-
nera & uires.

Fuchsj opi-
nio.

Nomina.

a Ita leg. Ca-
tac. & Drag-
sed meum ēsi
μενον. sed ue-
reor ne falsō.
b καὶ διὰ παρ-
μα δὲ ὅλα τὰ
σώματα ἐσι-
i. siccum tri-
tumq; insper-
gitur toti cor-
pori.

Agallochi cō-
sideratio.

Agalloe. fa-
bulosa opi-
nio.

uocamus. Ambracane, uarij uarie opinantur. Alij nanq; tradunt ipsum in maris alueo nō secus, atq; in terra fun-
gos oriri, ac deinde sauietib. procellis, & profundo elici, & in litus expui. Nonnulli uerō referunt piscem Az-
lum nomine Ambarum hoc auidissime prosequi, cuius esu necem sibi statim consciscere. Quod cum sciant pis-
catores huius rei periti piscem hunc mortuum, undisq; fluctuantem coniectis uncis & funibus ex trahunt:
& Ambarum scisso animalis uentre eruunt. Quod uerō (ut perhibent) proximē dorsi spinam inuenitur,
id maximē praefertur alio. Quidam praeterea in fontibus quibusdam Ambarum natare scribunt, qui bituminis
modo illud eructant. Huius sententiae ē recentioribus Graecis inuenio Symeonem Setli, qui Ambarum descri-
bit his uerbis. Ampar, quod & Ambar appellatur in diuersis locis scaturit. Sunt enim eius fontes ut bitumi-
nis, & sulphuris, & rerum similia: Tria Ambari faciunt genera. Praefertur colore fuluum ē Selachito
Indiae petatum. Aliud subalbidum, quod ē Sinchrio feliceis Arabia oppido aduehitur. Tertium atrum, & ca-
teris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & siccit: cerebrum, & cor olfactu roborat. Senibus, &
natura frigidis opem mirifice praestat. Quare iisdem potius, quam iuuenibus chirotheca Ambaro imbuta con-
cedi deberent. Vino infusum temulentos efficit. Caterum ex antedictis quae sit Ambari historia ut uerior acci-
pienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet
subscribere sententiae Fuchsj, quantum uiri eruditissimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ulti-
mo loco auctum edidit, Ambarum nostri usus factitium esse censet, atque legitimum Ambarum, de quo scri-
pserunt Mauritanii, quodq; ipse succini generi adscribit, desiderari. Siquidem non uideo, quibus rationibus,
uel auctorum testimonijs hanc suam comprobet sententiam. Muscus arboreus ἄλλοχον, ἢ ἀλλοχον Graecis appel-
latur: Muscus, Latinis: Axnech, aut Vsnee, Arabibus: mosco, Italis: Moos, Germanis: Boemis Mech.
At Moschus odoratus μωσχος Graecis recentioribus nominatur: Moschus, Latinis: Misch, seu Mesc, Arabi-
bus: Muschio, Italis. Bysem, Pijzmo, Boemis, Ambarum autem uocant: Itali Ambra: Germani Ambar:
Boemi Ambor: Hispani Ambar.

Ἄλλοχον.

AGALLOCHVM.

CAP. XXI.

Agallochum lignum est, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno simile, maculatum,
odoratum, gustu adstringens cum quadam amaritudine: a cute uerius quam cortice uestitur, ali-
quantulum uersicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia: b su-
dores arcet toto corpori insparsum: pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ unius
pondere, humida stomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: si lateris, iocinerisue dolor,
excruciat, si dysenteriae, aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest.

Agallochum à Graecis, & Latinis recentioribus, sicuti ab Aphris, Lignum aloes appellatur. Optimū à Lu-
sitaniis ē Calecut Indiae emporio ad nos cōuehitur. Etsi etiā Venetias hac aetate ex Alexandria Aegypti
praestantissimum afferatur: siquidem igni accensum suauissimum, ac pericundum spirat odorem. Nec
ob id putandum hoc illegitimum esse, quod ἐσχυμένον id est punctis maculatum non sit: quoniam Oribasius non
legit ἐσχυμένον ἐσὶ μὲν ἐν ἐνδεδες id est. Est igitur odoratum &c. Quemadmodum nec id etiam legit Se-
rapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: sicuti nec Paulus. Caterum non diu est, quod legiti-
mum importari cepit: nam licet antea, quibusdam non deesset Agallochum uerum; nihilominus, quod raris-
simum esset, officinae fere omnes eius loco, ut superius diximus, oleastrum Rhodium suppeditabant: quem fal-
sō existimauit Ruellius aspalathum esse. Nascitur Agallochum (ut Lusitani per meridiem in orientem navi-
gantes testantur) in insula Taprobana, alijsq; consinibus locis, cuius integros truncos in Lusitaniā, & Hispa-
niam iisdem secum attulere, qui non modo incensi, sed manuum tantum attritu suauiter (ut aiunt) redolent.
Porro ubiq; pretiosum Agallochum est: nam & in locis, ubi nascitur, plurimi penditur. Verum Agallochū,
quod tantopere praestet, hactenus mihi uidere non licuit. Sunt, qui somniantes dixerint, Agallochi arbo-
rem uidisse neminem, cum terrestri tantum paradiso proueniat: illudq; ferri fabulantur fluminibus: quae (ut
sacra testantur monumenta) ex eo manant. At qui pro comperto habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangem In-
die

diā amolissimum fluvium quā plurima secum Agallochi fragmina uehere, quā tamen in ipsam ducuntur aliorum fluminum cursu, qui in eum confluunt. Quippe cum fluij transluant loca, ubi Agallochum prouenit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unā cum alijs uarij generis lignis, & in Gangem transferunt. quemadmodum in nostris etiam fluminibus sepe ac sepius uisitur. Cuius rei indicium affert illud, quod Venetijs uenditur, utpote quod longo aquarum discursu omni ex parte laceratum, exesum, comminutumq; spectetur. Quamobrem mirum non est, si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud fragrare prædicant ex natali solo in Lusitaniam aduectum. Eius plura numerantur genera, si Serapioni fides est adhibenda, qui ex Abobaniza Arabo ita transcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri; tamen si quadam ibi crescat planta neuig uocata, quā quadantenus Agallochum refert. Verum præstantissimum India mittit: & quanuis hoc genere differat (plura enim Indis Agallochi sunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmodum nigra myrobala-
10 lana, quod cæteris præstent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ insula inuenitur, quā Fimua nominatur. Selectissimum est nigrum, quod uarium ostendat colorem, succi plenum, ponderosum, duritie compactum, crassum, non albicans, & quod accensum ægerrimè flagret. Secunda bonitatis est Mondunum à Mondel Indiæ urbe denominatum. Tertium est Seisicum, quod non obscuræ bonitatis præsumitur, quod sua præstanti ut, ac grauedine in aqua coniectum, non innatet, sed statim subsidat. porro ex hoc genere id magis præstat, quod crassum est, & plurimo humore prægnans. Postremam sedem habet Alcumericum Seisico bonitate cedens: tamen si Alcumeri non longius à Seisi distet, quā timere triduo. Præstat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine uarium, graue, ignium flammis diu resistens, ueruntamen uiribus Seisico infirmius est.
20 Item ex auctoritate Chealfetebehi idem ita scribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallochum statim ab arbore dissectum integro anno sepeliunt, ut ita terra obrutum marcescat cortex, lignumq; tantum purum remaneat, adeo, ut è ligno nihil erodatur. Ferunt insuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos raptos à fluminum inundationibus per circumstantes regiones deferri. hæc Serapio. Cui subscribit è recentioribus Græcis Symeon Sethi, causam etiam reddens, cur annua sepultura dissectum Agallochum recondatur, cum inquit. Non aliàs odoratus futurum existimant, nisi prius marcorem aliquem & teredinem senserit: proinde harum regionum incolæ dissectum sub terra condunt, suoque tempore eximunt, & negotiatoribus uendunt. Nicolaus Myrepsicus sepius in suis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, ubi Fuchsius prima de
30 antidotis sectione, sic adnotauit. Sæpe Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoq; hoc loco, quæ nota. Fuchsi sententia improbat. Fira de illo sit sententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut testis est Symeon Sethi) eius regionis, in qua prouenit, incolæ id ipsum concidunt, & sub terra multo puluere obruunt, & post aliquod temporis spatium, quantum scilicet sufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt. crudum itaque erit, quod terra non obruitur, sed statim ab arbore excisum ad usum rapitur. hæc Fuchsi sententia. A quo tamen nos pace sua dissentimus. nam si in componendis medicamentis præstantiora simplicia semper exposcimus, sitq; Agallochum illud præstantius, odoratiushq; (ut etiam Symeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit sepultum, non uideo, cur potius insepultum, & statim ab ipsa arbore excisum (id enim ob locorum distantiam recens habere nequimus) crudum uocauerit Nicolaus præstantiusq; existimauerit. Puluere enim uel terra conditum coqui non potest, quod nullus ibi sit ignis, neque calor, sed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortasse odorem eius obtundit. Verum crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud designari, quod non fuerit antea elixum: quod inde fortassis odoratissima lauacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliaque odoramenta in regales præparent usus, ut
40 etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoq; eorum ductu per regiones non defertur. In his nanque calorificis regionibus aquæ à solibus non obscure calefactæ non modo illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quod cum non modo crudum, sed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quā quod sepultum præstantissimum euaserit. Cæterum Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine secundo. Facit, ut Auicenna scribit, ad cordis affectus: ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præsidio sunt, Agallochum recensuit. Huius non reperio meminisse Galenum alibi, quā in succidaneis, ubi centaurium supplet pro Agallocho. Lignum, quod Græcis ἀγάλλοχον, Latini similiter Agallochum dicunt. Verum recentioribus Græcis ἐυάλεον nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloes: Germanis, Aloes holtz, seu kreuz holtz: Hispanis, Lin aloes.
50

Nάκαρπθον.

NARCAPHTHVM. CAP. XXII.

N Arcaphthum ex India defertur, corticosum, simile a sycomori libro: quod iucundi odoris gratia sufficitur. Mysetur tymiamatis compositis. Constrictionibus uulue suffitu prodest.

a Meū & Cat. συκαμύρον .i. Mori.

T Am breuiter, tamq; parce de Narcaphtho scripsit Dioscorides, ut nimirum mihi perdifficile sit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoq; magis quod nihil de hoc (quod equidem sciam) Theophrastus, & Plinius suis monumentis posteritatis memoria prod derunt. Attamen non defunt indicia, quæ præ se ferant (si modo ad nos deferatur) id omnino esse Narcaphthum, quod uulgò officinæ uocant Tigname. nam tignane non aliud integrat, quā thymiana apud Græcos, quod apud Latinos suffimentum significat. Proinde cum huius in suffimentis frequentissimus sit

Narcaphthi consideratio.

Tigname.

fit usus, nil mirum si nouum ex usu sibi uendicauerit nomen, quod est thymiamma. Id quod corrumpentes posteri tigname pro thymiamate dixere. Ad hæc (ut Dioscorides inquit) iucundi odoris gratia per se suffitur, ac etiam alijs suffimentis inseritur. Quod in Tigname facile probatur. quippe id tantum usu uenit in compositis odoramentis, quæ ad suffiendum parantur, ita ut præterquam quod per se id muneris præstet, raræ quoque fiant suffimentorum compositiones, quæ ipsum non recipiant. Quare admirari sinamus, si relicto proprio suæ arboris nomine, sibi ascititiam nomenclaturam ex suffimentis usurpauerit. Serapio Narcaphthum Lasabaten uocat: & illud odorati calami uice supponi posse autumat. Νάρκαφθον Græcè, sicut Narcaphthum Latine appellatur: Arabicè, Nabach, siue Lasabaten: Italicè, Agallocho, atque etiam Tigname, ueluti seplasiarum uulgò.

Nomina.

Κάγκανον.

C A N C A M V M.

C A P. X X I I I.

10

C Ancamum Arabici ligni lacryma est, myrrhæ, quodammodo similis, uirosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrace, & myrrha, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternum obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur: lienosis datur, comitialibus, & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices confestim emendat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduersus gingiuas humore prægnantes, doloresq; dentium, non aliud efficacius.

Cancami con- sideratio.

Laccæ Arabi opinio uaria.

Cancamum & laccæ quod idē sint, probatur.

C Ancamum, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materia studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam rufum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undiq; circumuestit, myrrhæ quadantenus simile. Veruntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis uirositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quam esse legitimum Cancamum uolunt. Expeditur hoc gummi genus hoc tempore maxime insectoribus ad inficienda serica stamina, idq; uulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantum (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius uulgò appellant Lacca sumetri: quod uerò deterius est, Lacca combreti, cognomentis fortasse à locis Arabi à quib. deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obuolutum uisitur: alterum absq; surculis in glebas concretum myrrhæ modò, quod etiam uiliori pretio uendunt. Hinc itaque factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum, nempe quod is Cancamum Laccam appellet, & quod arboris sit gummi, uel lacryma myrrham quadantenus referens: quodq; etiam eius meminerit Serapio, postquam de Dioscoridis & Pauli Cancamoegit, his uerbis. LACCA (ut inquit Isac amran) res quedam est rubea, quæ tenuibus lignorum surculis inhaeret, sapore non ingrato. Conquiritur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam insecturam chermes appellant. Quod uerò post insecturam subsidet, & insectoribus remanet, pariter Laccam uocant. Ceterum Lacca ex Armenia desertur exiccans, & excalfaciens ordine secundo: Ventrículum & iecur roborat, eorumq; infarctus expedit, iſtericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus iuncus aristolochiaq; inferbuerint: deinde pistillo agitantur: cum autem ab agitatione resederint, aqua leuiter abijcitur. quod si una tantum lotionem non pelluceat, secundò item repurgetur, demum siccetur in umbra, & recondatur in uase uitreo. hæc Serapio. Quibus palam est, gummi, quod insectoribus uulgò Lacca dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lacryma sit Arabicæ arboris, uirosi gustus: Serapioni uerò res quedam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum surculis inhaerens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos iuuat, suspiriosis, & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingiuas cohabet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantum obstructions aperit, uiscera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat. quæ omnia medicamentorum diuersitatem præse ferunt. Quo fit, ut non ab re existimauerint peritiores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum auctorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idem esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte uera uideantur; si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scatere mēdis animaduertit, & rem omnem accuratius, diligentiusq; perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cum Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inuenissemq; illi Cancamum lacrymam esse Arabicæ arboris, myrrhæ similem, odore grato, & quod nullius uirosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quod ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspensionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam huius particule mentionem fecerit. quod fortasse Dioscoridis codex, à quo transcripsit, hac menda facile uacaret. Sed illud adhuc magis rem ita se habere mihi persuasit, quod primum legatur in Dioscoride, Cancamum uirosi esse gustus, quod factoris, non suaueolentiæ indicium est: mox cum styrace, & myrrha ad suffiendas nestes expeti, ut grato commendentur odore, quæ ut inter se maxime repugnant, ita etiam deprauatæ lectionis præbent suspensionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse uideor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco uitiatum fuisse. Unde postea factum sit, ut eius Cancamum ab Arabico diuersum sese ostenderit. Neque sanè huic opinioni illud obstare uidetur, quod plura in morbis curandis Cancamo assignauerit Dioscorides, quam Serapio. siquidem nulli

10

30

40

50

60

nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos iuuant, & menses cient, possint pariter uentriculum & iecur roborare, eorumque infarctus expedire, & cutem subeuntes aquas, & felle suffusos sanare. Hæc autem silentio inuoluenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, uel improbetur opinio, sed ut alijs ueritatis inuestigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitiæ Lacce plura genera, quæ ex diuersarum infectionum

Lacce factitiæ genera.

sedimento pictoribus tantum parantur. Alia namque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgo uocant Cremese, & Cremesino: ex infectorio cocco alia: alia ex natua Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod brasiliu uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum infectoriis uocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, auctore Isaac, rem

rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inbareat, & quod ea inficiantur pan-
 10 ni rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius sententiæ reperio fuisse Fuchsum. Sed meo iudicio non exactè rem explorasse uidetur. quippe chermesinum, quo puniceo, & purpureo colore serica stamina inficiuntur, est ut (Itali optime norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnascens, non autem gummi, uel roscidum, uel aliud per se manans, ab eo perquam longè diuersum. Siquidem hoc nil aliud est, quàm natua Serapionis lacca, quam propriè Itali uocant uulgò lacca & lacchetta, infectori-
 20 bus tantum expetita ijs inficiendis sericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obstat, quod dixerit Serapio, quem hic secutus est Fuchsius, huiusce lacce infectionem uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum infectorium Dioscoridis. quo fit, ut existimauerim in eo capite de lac-
 30 ca omnino subesse mendam, uel auctoris, uel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeò ut coccinei uideantur: uel adeò ut ijs similes sint, quorum infectionis inijci-
 40 tur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quàm plurimi Dialaccam antidotum componentes, quod legitime Armeniacæ lacce loco, quàm Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantum dicatas immisceant. Sed caueant, quæso, ne hunc errorè corrigentes in alterum non minus detestandum incidunt: id namque ijs faciliè
 50 continget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim iam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancam, seu lacca in magnam dialacca antidotum eam Aphricæ arboris lacrymam, quam seplasia sanguinem draconis appellant, quæque Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse cense-
 60 tur. Sed certè ijs magis hallucinantur, quàm ut refelli debeant, quod ea lacryma in compluribus facultatibus can-
 70 amo aduersetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potissimè antidotus illa exposcit, tanquam a Mauritani inuentum, præterquam quod uentriculum, & iecur roborat; adeò eorum infarctus, & obstructions expe-
 80 dit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes iuuat. Contrà uerò draconis lacryma propria uel efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lacrymam iisdem pollere uiribus, quibus hematitis la-
 90 pis: cuius tamen uis est, ut mensium profluvia sistat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præsertim ubi uasorum infarctum remorentur. ob idque maxime expetitur ad sanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & ossium fra-
 100 cturas ferruminandas. Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admoneamus, ut si nostro consilio uti ue-
 110 lint, non aliud pro lacca in eâ antidotum imponant, quàm laccam ipsam Serapionis. quæ natua ex Armenia ad seri-
 120 corum uellerum infectum copiosissima ad nos defertur. siquidem de hac intellexerunt Mauritanii: quos secutus Nicolaus Myrepsicus in sua Dialacca confectioe laccam infectorum inuenit. Quod καύκαμον Græci, La-
 130 tini item Cancamum uocant: Arabes, Sach, siue lach: Itali, Cancamo: uulgus officinarum, Lacca.

Fuchsi opi-
nio improba-
ta.

Pharmacopo-
larum error.

Monachoru
lapsus.

Nomina.

Κύψος.

CYPHI.

CAP. XXIII.

40

Cyphi odorati suffimenti compositio est, dicata dijs: qua abunde Aegyptij sacerdotes utuntur. In antidota misceri solet: sulphuris datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccarum iuniperi adultæ modo: uua passæ pinguis, exemptis uinaceis, minas duodecim: resinæ purgatæ minas quinque: calami, & iunci odoratorum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris sextarios nouem, cum duabus mellis minis. Vuam passam, detractis uinaceis, tufam cum uino, & myrrha subigito: cætera tusa, & cibrata adijcito: die uno humorem combibere finito. dein mel coquito, dum sibi glutinis adsciscat crassitudinem: eliquatam resinam accuratè permisceto cum reliquis diligenter contritis, & in fictile uas recondito.

50

Non omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimque uetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut cre-
 60 diderim cum plerisque rei medicæ peritis, id illegitimè huc accessisse. siquidem non rationi consentaneum esse uidetur, Dioscoridem hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inseruisse: præsertim cum in nullis superiorum commodè adnecti possit, quemadmodum est de multis alijs compositionibus. Vt κύψος Græcis, ita etiam Latinis, & Italis, Cyphi appellatur.

Cyphi caput
adscititium.

Κρόκος.

CROCVM.

CAP. XXV.

60

Crocum optimum in medendi usu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in
 70 a capreolo, oblongum, b omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin huius generis

a Meum δὴ
τῆς ἐλίκος. i.
in circuitu.
b Ruel. δὴ
κρίνος. Cat.
δὴ κρίνος addi.
sed meum δ-
λόμης.

c Non habet
Orib.

† Nouo addit
Orib.

generis non est, aut uetus, aut humore perfusum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lycia contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Aegibus Aetolia. Cyrenaicum & Cenchripinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius est. Omnium natura oleracea. Italia tamen ob succi copiam, & coloris uenustatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de causis magno uenditur. Vt lissimum in medicina quod ante descripsimus. Adulteratur immisto crocomagmate tuso, c atque etiam sapæ subtili: contrita, quò pondus adijciatur, simul argenti spuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat insidens puluis, præsertim si defrutum in odorando subolet. Thessalus ipsum tantum odoratum esse uoluit. Alij exitiosum, tribus drachmis ex aqua potis. Proculdubio uim coquendi, emolliendi, atque substringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præstat: qui ex passo biberint, crapulam non sentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte, cohibet: additur in potiones, quæ interaneorum causa temperantur: ad uulnæ etiam, sedisq; cataplasmata, utiliter inditur: uenerem stimulat: uergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili † sole siccari oportet, celeriterque uersari. Vrinam mouet radix ex passo pota.

Κροκόμαγμα.

CROCOMAGMA

CAP. XXVI.

Crocomagma fit expressis unguenti crocini odoramentis, & in formas digestis. Optimum est odoratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, leue, subamarum, quod madescentum croci colorem reddit, gustatumq; uehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale est quod à Syria defertur. Habet suas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuersant: urinam cit, calfacit, concoquit, & emollit: Vires croci proportionè quadantenus repræsentat: quando quidem plurimam croci partem sibi Crocomagma uendicat.

CROCVM FLORENS.

CROCVM NON FLORENS.

Croci consideratio.

Crocum quidem ubique terrarum cognoscitur. Planta est comosis folijs longis, angustis, capillaceis planis tamen non rotundis, tragopogoni modo, sed angustioribus & numerosioribus, humi accubantibus, densis, ac mollibus. Floret post æquinoctium Autumni antequam folia proueniant, floribus Colchico Ephemero similibus, purpureis, ac aspectu iucundis. E medio rubra prodeunt flamina in crassiusculum cacumen desinentia,

definentia, quibus cum ex eadem ferè origine, quidam exeunt processus exiguae linguae figura aurei coloris, ijs similibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum continuo ferè mense: A floribus prodeunt subinde folia, quae tota hyemae uirescunt, spretis algoribus. Arescunt haec, ac prorsus deperduntur uere, & nunquam per aestatem apparent. Radicem habet Crocum bulbosam, pluribus contextam tunicis, ipsiq; sublauescentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, uerno tantum tempore seruanturq; aestate tota in horreis & seruntur: deinde appetente autumno, in tenui solo; nam & Stercora odere, & solidam humum. Crocum in Italia, & praesertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zaffarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senensi, quae corrupto à Croco uocabulo ipsum appellant Gruogo. Caterum crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod sciam) ad nos non aduehitur. Quapropter quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur, primum sibi locum uendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austria metropoli deuectum. Sed huiusmodi sanè perexiguum est, idq; difficulter transit ad Italos, ob eius frequentissimum in cibus usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus auctor est) uergiliarum occasu, paucisq; diebus: confestim uerò cum folio florem quoque expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit. Croci meminit Galenus libro. v. i. simp. med. sic inquit. Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus. Sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium & primi exiccantium, proinde concoquendi quoque uim quandam habet adiunante. s. in hoc & pauca adstriptione. Quippe quibus medicamentis cum non admodum excalfaciant, paucula adest adstriptione, ea parem facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cum iunctas esse caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. 11. de comp. med. secundum locos: Crocum, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Κρόκος, Graecè: Crocus, Latine nominatur: Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azafran, Hispanicè: Saffran, Gallicè. Boemicè βσαν. Κρόκος idem nomen retinet apud Graecos, Latinos, & Italos.

Croci uires
ex Galeno.

Nomina.

Ε'Α'Ε'ΙΟΥ.

ELENIVM.

CAP. XXVII.

Helenium folia habet uerbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem a quibusdam in locis non emittit: radicem b subalbidā, interdum subrufam, odoratam, c subacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines d liliorum, aut e ari modo seruntur. Montanis, umbrosis, & f siccis locis prouenit. Foditur aestate radix, particulatimq; dissecta siccatur. Potum radice decoctum menses, & urinas ciet. Ipsaq; in eclegmate ex melle prodest tussi, orthopnoæ, ruptis, conuulsis, inflationibus, & serpentium moribus. In summa excalfaciens est. Folia eius ex uino cocta utiliter i schiadicis illinuntur. Helenij radix & stomacho utilis est in passio condita: siquidem salgamatij paululum siccata eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam conijciunt, & ad usum recondunt. Trita, potaq; ad cruentas excreationes efficacis est. Alterum Helenij genus in Aegypto gigni Crateuas tradit. Herba est cubitalibus ramulis, serpylli modo per humum repentibus. folijs lenticulæ circa ramos, sed longioribus crebrisq;: radice pallida, g digiti minoris crassitudine per ima tenui supernè crassiore, cortice nigro. Nascitur in maritimis, collibusq;. Radix una in uino epota, contra serpentium ictus auxiliatur.

a Ita Cat. Sed Meū & Drag. simpliciter καὶ ὅν ἢ ἀέρι. b deest i meo & pro subrufa habet κίρην. i. foluam. c Cat. δριμύτην. i. acrem. d deest in om nibus exemplaribus. e Ita Meum, & Drag. Sed Cat. κινερόν. i. cinaræ: idq; rectius meo iudicio. f Meum ἀνικμύς. i. siccis. sed Cat. ἐννύμης. i. humectis: idq; rectius.

g Cat. addit. καὶ μακρὰ. i. & longa.

Helenium, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta est uulgaris notitia. Folia habet uerbasci latifolij latiora, longioraq;: hirsuta & in acutum desinentia, dorso prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando maiorem, crassum, hirsutum, in

Helenij confideratio, & historia.

quo flores exeunt aurei, Chrysantemi modo, sed maiores. Semen edit uerbasco simile, tactu pruritiū faciens. Radice nititur grandi, uegeta, tortuosaq;. Exterior nigricans interior uerò albicans, sapore amaro & subacri, ex qua agnatæ propagines seruntur, loca amat uliginosa, quauquam & in montibus quandoque nascitur. Quod autem in Italia prouenit, folio est longè maiore, quam tradiderit Dioscorides. Quippe non solum uerbasco angustifolio Inula Italica maiora insunt folia, uerum etiam ea magnitudine longè superant, quae latifolio exoriuntur. Quod tamen pro locorum uarietate euenire facile possit: crediderim

Helenij Aegypti. confid.

Helenij uires ex Gal.

Fabulosum.

Nomina.

derim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scaterere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus uir quidem apprimè doctus, se habuisse Dioscoridis uetusissimum, ac probatissimum codicem, in quo longè plura legebantur, quàm in ceteris fere cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caulem ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem, angulosumque: flores luteos: & in his semen uerbasco simile, tactu pruritus faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic desiderari possint: cum non facile adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radice, cuius tantum est in medicamentis usus, tum amaritudinem, tum formam subiecisse. Meminit Inula Plinius lib. xix. cap. v. ubi sic habet. Sifer his feritur mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariorque; Inula, per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mistis saluberrima. Illustrata maxime Iulia Augusta quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo feritur. Item lib. xx. cap. v. Inula quoque inquit, à ieiunio commanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Conditæ tussim emendat. Radicis uero decoctæ succus tinea pellit. Siccata autem in umbra farina, tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. hæc Plinius. Vinum, quod Helenij radicibus passim ubique in Germania paratur, frequenter in potu sumptum mirifice uisum acuit. Arridet radicis farina denarij pondere, diebus aliquot ex uino uetere hausta, spleneticos iuuat. Ceterum Aegyptium helenium, quod Cratena auctoritate memorie prodidit Dioscorides ad nos (quod ego sciam) non defertur, nec in Italia prouenit. Hoc à nostrate non distinxit Auicenna, sed utrumque simul confudit. Meminit huius etiam Plinius lib. xxi. cap. x. his uerbis. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens, dodrant alibus ramulis, folio simili serpyllo. Item lib. eodem cap. xxi. Helenium, inquit, ab Helenæ lacrymis (ut diximus) natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie, reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, ueneremque; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, eumque; quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Aegypto hoc Helenij genus prouenire sed etiam in Helena Aegæi insula præstantissimum haberi. Helenij radicem succus, cum pari hyssopi succi portione, & aquæ stillatiæ Tussilaginis triplicato pondere, saccharique; quantum sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, mirifice asthmaticos iuuat, si eo frequenter utantur. Helenij uires scripsit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit Helenij herba radix maxime utilis est, non primo statim occursum excofaciens: ac proinde non dicenda est calida, & sicca exacte, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter ecligmati, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosque; humores, idoneè commiscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passionibus, ischiadas uocant, & exigua assidueque; articulorum quorundam præ humiditate procidentia, ac luxationes. hæc ille. Ceterum sunt, qui dicunt (ut etiam testatur liber de theriaca ad Pisonem, Galeno ascriptus) quod si Helenij succo tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idque; in Dalmatia fieri narrant, ut feras omnino perdant. Quod tamen potius fabulosum, quàm historicum crediderim. Nam cum plura sint in eo libro, quæ fabulosa habentur, ut latius in nostris scriptis epistolis, nihil est quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari uenenum. Crederem potius illius operis authorem ex aliquo codice hæc transcripsisse, ubi ἐλένιον αὐτὴ τῆ ἐλάσης de præuati legebatur. Idque; eo magis adducor ut credam, quod sciam in Hispania ex albo ueratro parari unguentum pro illinendis sagittis, adeo uenenosum, quod ubi sanguini se commiscuerit, ante horam animal interficit; nec alio medicamento sanari posse uulneratos, quam deuoratis cydonijs malis, uel succo eorum ebibito. Hoc enim antidoto ijs mirifice succurritur. Planta, quæ Græco nomine ἐλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasim, siue Rasen: Italico, Lella, Enoa, aut Enola: Germanico, Alant: Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulnee: Boemico Vuoman.

Ὀμφακινόν, καὶ πᾶν ἔλαιον.

OMPHACINVM, ET OMNE OLEVVM. CAP. XXVIII.

a Meum ὠμότερον. i. crudum.

b Meum hic addit. μέσον θερμὸν ὑγρόν. i. in caliditate & frigidityte temperatum.

c Meum cum Rue. ἰδρωτῶν ἐσθλόν. i. sudores sistit. Sed Cat. Contrario ἐσθλόν. i. elicit sed male.

γὰρ αὐτὸ τῷ

Leum: quod ex a immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus rectè ualentibus accommodatissimum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale unguentorum compositionibus idoneum intelligitur. b Stomacho utile est, quod astringat: gingiuas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: c sudores cohibet. quod autem uetustius, ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, d emollit uentrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque; promptius ad obeunda munera reddit. alium emollit, ulcerantium medicamentorum uires permixtum hebetat: contra uenena datur, assidue potum, redditumque; uomitionibus: soluit alium hemina mensura cum pari pisanæ succo, aut aqua potu: ad tormina calidum simul decoctæ ruta tribus sextarijs in potu datur: uentris animalia pellit: idem maxime ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & uehementius discutit: oculorum claritati sublitum confert. Si uetusti non sit occasio, in uase decoquitur e ad mellis crassitudinem, ut uetustatem repræsentet.

d Ita Cat. sed Meum & Drag. μαλακτικὸν τῆς σαρκὸς, idque rectius. e Meum & Cat. μέλιτος πάχος, καὶ ἄλλο τῷ ὁμοιωμένῳ εἰς φέρεται διαμαρτυ. ad mellis crassitudinem, & utitor, eandem enim cum prædicto uim habet.

Εἰς ὅν

Ελαιον τῆς ἀγριελιάς.

OLEVM SYLVESTRIS OLIVAE.

CAP. XXIX.

Oleum, quod sylvestres oliuæ fundunt, uehementer astringit, & ad sanorum usus secundum sibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet: defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo uetustius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem media quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua deuolutione, ictuque agitatum respumet: octaua die scenum grecum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactum, donec emollescat, in supradictum oleum deijcitur, ita ne extillet aqua: postea tede præpinguis piceæ, assulatim cæx æquale pondus adijcitur, & transactis octo diebus, oleum concha mouetur. Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino affusum recondi debet, substratis fertulæ Campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. sin minus, rursus soli mandandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

Σικυώνιον ἔλαιον.

SICYONIVM OLEVUM.

CAP. XXX.

Sicyonij componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur noui olei albi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Leui id igne coquitur, leniter mouendo: at ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adiecta noua aqua conferuiscit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maxime fieri consuevit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam usque modum uim habet. Fibræ ac neruorum uitij prodest. sceminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.

Ρύσος.

STRIGMENTVM.

CAP. XXXI.

Strigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, discutiunt: ad sedis rimas, & condylomata illinuntur. Illa uero, quæ ex palæstris puluerem sibi adsciuerunt, in sordis speciem redacta, articulorum nodos imposita adiuuant: ischiadicis in fatus, aut malagmatis locum, calida commodè sufficiuntur. Derafæ gymnasiolorum parietibus, simulacrisque fordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur, dissipant; desquamatis, & ulceribus antiquis profunt.

Meu & Drag.
cōiungūt hoc
caput cum su-
periori.

Multo quidem artificio ueteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioscoride satis superque constat. Quod tamen hac tempestate à nobis fieri non solet: quanuis, fortasse apud Græcos eiusmodi parandi olei consuetudo minimè exoleuerit. Quippe id tantum in communi omnium usu apud nos habetur, quod è maturis oliuis exprimitur: tametsi quidam, quod & gustatu iucundius, & sanitati conducibilius sibi oleum comparare uelint, id ab immaturis oliuis exprimant, quas eo tempore legunt, cum ipsæ iam plene flauæ tantillum subrubescere cæperint. Cæterum non mirum est, si ueteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: siquidem non modò in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur; sed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores euaderent ad obeunda corporis munera frequentius sibi totum corpus oleo perungebant. Qua de causa & balneas frequentebant, & thermas. nanque olei contracta sordes, ut corpora sapius perluerentur, maxime expetebat. Obibant autem id muneris serui in balneis, qui non modo corpus totum intrantibus abluebant: sed & ipsum quibusdam strigilibus abradebant ad hoc opus aptissimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento; quidam ex ferro, aliqui ex ebano, ac etiam ex præclaris lapidibus sibi comparabant; denique pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balneas confluebant. Quapropter dum se in ipsis balneis abraedere, sudoremque emanantem detergere curabant, olei strigmenta, quo se prius perunxerant, in balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioscorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo usu apud ueteres oleum ad perugendos athletas qui in theatris palæstræ nudi luctabantur, non solum ut eorum corpora agilia, expeditioraque; in certamine redderentur, sed ut etiam ij difficiliter sese manibus comprehenderent. Cum autem ibi puluis ob pedum frequentiore motum concitaretur, athleta ipsi oleo assatim peruncti, illum in se facile contrahabant; ac multo magis cum in terram alter alterum consternebat. Quare balneum ingreffi, strigilibusque abrase cænoza strigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dioscorides mederi tradidit. Sed cum plurimi athleta oleo copiose peruncti inter luctandum palæstræ parietibus, ac statuis lapideis, sese sapius affricarent, quoddam unguem parietibus inhaeresceret: de quo etiam Dioscorides disseruit. Oleum, si cum pari portione uini Cretici calidum bibatur, aut Clystere infundatur, Colicos, iliacos, & calculosos dolores mirifice mulcet. Olei facultates fusius prosecutus est Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facult. sic inquit. Oleum, quod ex oliuis conficitur, quod sanè propriissimo nomine oleum appellamus, cuiusmodi sit temperatura superioribus libris definitum est. quippe humectatorium esse, & moderatè calidum ostendimus. Eiusmodi est, quod est dulcissimum, fitque potissimum ex oliuis, quas Græci δρυ-

Olei confide-
ratio.

Olei usus a-
pud ueteres.

Olei facult.
ex Galeno.

πέραις uocant, nos drupas. Ceterum quod omotribes, & omphacinum nuncupant, id quantum in se habet adstrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porro oleum uetus, quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius est, & magis discussorium. Quod uero ex immaturo, id dum reliquum quippiam seruauerit adstrictionis, mista permanet facultatis: ubi uero illam prorsum abiecerit, reliquo fit simile. Quinetiam quicunque in preparando germina iniiciunt, ij & ipsi omphacino simile oleum efficiunt. Ceterum rogandum non est, quo pacto sit preparatum, sed gustandum est potius: ac si praeferat adstrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum esse existimandum, ceu illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id est Hispanicum nominant. Quod si nequaquam gustantibus adstringere appareat, sed admissum uideatur dulce, id modice esse calidum putandum. Porro si tenue quoque cernatur (tale est, quod purum est, quodque intuenti translucidum uidetur) ac modicum eius latissime per cutem extensum sibi maneat continuum, celeriterque a cute combibatur, id utique pro optimo ducendum, ac olei uirtute quam maxime pollere, quale est Sabinum. Porro quod oleum lotum maxime expers sit mordacitatis, supra positum est. Ceterum quo potissimum modo id probissime lanes, in sequenti tradam opere, quod inscribetur de medicaminum compositione, ubi & de Sicyonio, & si quod eius generis praeterea oleum est, agetur. nunc simplicia prosequor, adiciamque & de alijs olei speciebus sermonem. Iam quod ex agresti oliua oleum exprimitur, non simplicem temperaturam obtinet; sed extergit, simulque adstringit. Squallidissimum id est ex omni olei genere, & post Istricum quoque: deinceps illis est Hispanum. Pinguissimum est Libycum, & Cilicium: simul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehensorum omnium sunt tum id, quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Graeciam, Asiamque. Porro oleum pingue aestimatur, iudicaturque uiscositate: tenue uero si perluceat, si purum sit, si plurimum a minima eius portione iungatur, si facile a cute combibatur. Ex dictis cognoscere iam liceat & de alijs olei generibus, quae aequiuoce ipsi dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino liliaceo, & quaecunque id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus preparantur, unguentum efficitur. Pro cuiusque iniectionum natura oleum uariari contingit. Ex ijs ergo, quae in toto hoc opere de quoque iniiciendorum generatim disces, sigillatim quoque confectum ex iisdem oleum cognoscere dabitur. Quod Graeci ἐλαον, Latini Oleum dicunt, id Arabibus Cait, seu Zait nominatur: Italis, Olio: Germanis, Oel: Hispanis, Azeyte: Galis, Huyle.

Oleum sylue
Arc.

Nomina.

Ελαόμελι.

E L A E O M E L I.

CAP. XXXII.

IN Palmyris Syriae, quod elaeomeli uocant, ex quodam caudice manat, oleum melle crassius, sapore dulci. Bilem, cruditatesque detrahit sextario cum una aquae hemina dato. Sed qui sumpserit, torpescunt, & uiribus deficiuntur. quod minimè uereri oportet: uerum cerebro excitare, ne ueterno pressi somnos captent. Fit & oleum è pinguitudine surculorum. Optimum uetus, crassum, pingue, non turbidum. Calfacit: priuatim caliginibus oculorum illinitur, lepras, neruorumque dolores illitum emendat.

Hermolai lapsus.

Quanquam quotidie plura, uariaque mercimoniorum genera nobis ex Syria conuehantur, Elaeomeli tamen (quod sciam) non modò non conuehitur, sed ne ullum quidem unquam audiri, qui ipsum uiderit, uel nouerit. Ceterum Hermolaus uir quidem praestantissimus dubitat, utrum elaeomeli sit manna, eleamolitis, & aeromelitis, quod mel aeris significat, uicinitate deceptus. Quapropter non possum non admirari, doctissimum uirum hac in re dubitasse, cum tum Dioscorides, tum etiam Plinius, quibus cum longam contraxerat consuetudinem, communi sententia scribant, elaeomeli oleum esse è quodam arboris caudice manans in Syriae Palmyris, non mel aereum, neque rorem, qui ab aethere cadat. Eoque magis, cum addiderit Dioscorides, non modò elaeomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi, tuis, expressisque arboris surculis.

Κύκινον ἐλαον.

CICINVM OLEVVM.

CAP. XXXIII.

Cicinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua uoles quantitate, torrido sole flaccescunt, & aliorum more cratibus instrati tantisper insolantur, dum uestiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur: postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, subiectoque igni feruescunt: & ubi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igni uase, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Aegypto, ubi largior increbuit usus, longè secus fieri solet. Nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè molitos per sportulam torculo exprimunt. Tum quidem ematuruerunt ricini, cum continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad pforas, & ulcera capitis manantia ualet: prodest sedis inflammationibus, uuluis conuersis, atque praecclusis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplastra efficaciora reddit additum: potu aquam aluo extrahit: uentris animalia pellit.

Ricini olei confederatio.

Ricinum, siue Cicinum oleum, Chervae oleum officinis dicitur; quanuis rarioris sit usus. Nanque semen plantae, quam Dioscorides ricinum appellat, Arabum esse chervam nemo est, qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum uocat, ut diffusius suo loco libro quarto explicabitur. Ceterum ricinus animalculum est sedum.

est sedum, linidum, & sanguine plenum, quod Italis Zecca uocatur, suis, canibus, capellis, & id genus animalibus infestissimum. Cui cum hoc semen forma, & colore sit quam simillimum: idcirco Ricini nomen sibi comparauit. Meminit huius olei etiam Mesues, qui prater uires ei à Dioscoride redditas, addidit, id ualide crassas coercere inflationes. Proinde uentriculi, laterum, colique doloribus prodesse illitum, potum, & infusum. Simili ferè modo conficitur oleum è semine ebuli repurgato ad quosuis dolores mitigandos efficacissimum, quod ad rem medicam ornandam & locupletandam nunc edam in publicum, licet diu inter arcana mea id primum habuerim. Semen fruticis siccatum in pila ligneo pilo tunditur, in offas, aqua calida adiecta per noctem maceratur, & tandem in lebetem oris latistagno inductum, positum leui igne coquitur leniter mouendo. At ubi assiduo feruore ictuq; agitatum respumat, & substrato igne refrixit, innatans oleum concha excipitur, & prorsus oleum reddiderit, Quod nulla alia ratione, nullove artificio acquiri potest. Idq; oleum ob uirorem, à me Smaragdinum appellatum, quod hactenus thesauri loco continui, neque cuiquam aperire uolui, pio in omnes medicinae studiosos animo iam effluere sino, hortante Phedrone Rhodoeo, quem ob morum, uitæ probitatem, insigni dotrina, ac multarum rerum experientiam conditam, diligo maxime, dum apud Serenissimas D.D. Magdalenam, & Helenam nat. in Ungaria, & Boemia Reginas, magna laude medicinam facit at.

Αμυγδαλίνον έλαιον.

AMYGDALINVM OLEV. M.

CAP. XXXIII.

A Mygdalinum oleum, quod aliqui metopium uocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisq; in pila ligneo pistillo leniter tunditur in offas, aqua, quæ ferbuerit, sextarius adiecitur, & ubi dimidia hora humorem hauserit, uehementius quam antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur. Pressis nucibus, rursus hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus proseguendum. singulas heminas reddunt singuli modij. Contra uuluarum dolores, strangulatus, cõuersiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est: uitij renum, calculosis, difficili urinæ, suspiriosis, lienosisq; proficit: dolores capitis, grauitatem auditus, sonos incertos, tinnitusq; discutit: maculas, & uitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilij, & Cypria cera, aut rosaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat. ulcera capitis manantia, & furfures cum uino abstergit.

C M. amarum omnino dulci sit temperandum, delinquere sanè existimarem, si oleum ex dulcibus amygdalis expressum (etsi illud Dioscorides silentio inuoluerit) ex amaris confecto non adijcerem, rectumq; conficiendi modum non explicarem: præsertim cum nostræ ætatis medicis maximo sit usus, & pauci sint myropola, qui ipsum rectè probeq; conficiant. Parandi igitur ratione (ut Mesues tradidit) sic habeo. Præstantiores, dulcioresq; amygdalæ, qua lubet quantitate, ab utrisque corticibus repurgatæ, optime in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, quinque horarum spatio. dein parum iterum contunduntur: mox prælo tandiu premuntur, quousque omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contusæq; amygdalæ in uitreo, uel stanneo uase, infunditurq; uas in balneo calentis aquæ. eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturq; amygdalæ, & statim prælo calentes subiiciuntur: itaq; oleum copiosius excipitur. Tritæ rursus amygdalæ, & repurgatæ, in sacculis panno duplicato inuolutis sub arena, cinereve calido reconduntur, & postquam efferbuerint, prælo oleum elicitur. Sed nostrates seplasiarj plurimum negligentia, segnitiaq; indulgentes non modò amygdalas non repurgant, neque delibrant; sed & amaras, & rancidas commiscunt, & omnes simul conterentes, in æreum cacabum iniiciunt, igniq; admovent affuso aqua tantillo, ne penitus torreantur: deinde in sacculum coniiciunt, & prælo summittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt. quod plerumque exustionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico euomendi pariat nauseam. Qui autem sic parant oleum amygdalinum, eius lenientem facultatem peruertunt, ac destrunt: siquidem contusis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum uires asseruat. Proinde & constipat, & exasperat, & scabritiem inducit. id quod etiam adauget ignis uolentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaq; diligenter animaduertens optimus Mesues Amygdalini faciendi rationem prodidit, ut uidelicet, cum purgatæ, contusæq; essent amygdalæ, calore quodam suau, ac lento leniter calefierent, sicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ij faciunt myropola, qui etiam alia pleraque confundunt. Amygdalinum igitur, si rectè, probeq; conficiatur, mirificè lenit. quare potum ad libræ, dimidium aluum leniter deijcit: asperæ arteriæ, pulmonis, ac pectoris scabritias tollit: duritias omnes emollit: & compaginum, & membrorum omnium siccitates humectat. quocirca hefticis plurimum conducit. Contra uuluarum dolores illitum & potum facillè præstat: sicuti uestica cruciatibus est efficax, si argentea fistula coniectum impulsorio instrumento iniiciatur. Quod autem ex amaris amygdalis exprimitur, dulci in omnibus efficacius habetur. Idcirco in prouocandis lapillis, conciliandisq; uiscerum cruciatibus à flatu crassiore genitis, dulci longè præstantius reperitur. Nimirum & obstructions aperit, & interaneorum tinea enecat.

Βαλανίνον έλαιον.

BALANINVM OLEV. M.

CAP. XXXV.

S Imili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, uaros, & cicatrices nigras: aluum soluit stomacho aduersatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. Similis sesaminum ex sesamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce iuglandis oleum, quod caryinum uocant. Eandem uim habet, quam balaninum.

Ricinus unde dictus.

Amygdalini paradi ratio.

Myropolaru ignauia, & lapsus.

Amygdalini uires.

Antiq. cod. se parat ab inuicem hæc tria capita.

Balanini con-
sideratio

Balanini fa-
cultates.

Sesaminū, &
eius uires.

Oleum ē nuci-
bus iuglandi-
bus.

Oleum unguentaria glandis, quod Balaninum uocant, à pharmacopolis, & unguentarijs oleum de Ben ap-
pellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleū,
Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesues fieri tradit. Es
(ut idem etiam est auctor) obstergit, mundat, & obstructions aperit. Illitum strumas dissoluit, duosq; tumo-
res. Frigidis tum iocinoris, tum lienis affectibus opem mirifice præstat: facit & ad frigidas neruorum conuul-
siones, & compaginum cruciatus. Sed illud sibi peculiariter adsciuit, quod etiam si diu uetereat, haud qua-
quam rancidum euadit. Ideoq; unguentarijs expetitur ad suauissima odora menta excipienda; præsertim cum
moscho, & ambro chirothecas illinunt. quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam respiciant, ut facile
euenerit, si alio quouis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, si ueteres fructum, à quo elici-
tur hoc oleum, glandem unguentariam nominauerint. Sesaminum uero (ut Mesues inquit) amygdalini modo
exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo sup-
ponitur, tandiq; premitur, quousque oleum reddat. Id (ut idem testatur) pingue ministrat alimentum: semen
adaugere, asperitates quasunque lenit, sed præcipue gula: nocem expedit, & dura apostemata mollit. Adicitur Se-
saminum plerisq; unguentorum compositionibus, quorum in officinis est usus. Verum quod è iuglandibus nuci-
bus elicitur, nullius in medicina usu esse reperio, & si lucernis, & lampadibus, qui parsimonie student, id maxi-
mopere expetant. quippe ignis funiculo non tã citò consumitur, quàm id, quod ex oliuis paratur. Præfertur etiam
pictoribus eo, quod è lini semine exprimitur. siquidem hoc cerussa admixtum tractu temporis colorem immutat,
illud uero incorruptum perpetuo asseruat.

ῥοσκυμίνον ἔλαιον.

HYOSCYAMINVM OLEVUM.

CAP. XXXVI.

HYoscyaminum sic fit. Semen candidum recens, ac siccum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut
in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccata, quæ sub manu sunt, partes cum reliqua
massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & grauiter oleat: mox pressum,
atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pesis miscetur, ad emolliendum utile. Fit
& è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei aluum soluere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur.
cui facultas eadem est, quæ factò è gnidio grano, uerum inualidior. Rhaphaninum è raphani semine
fieri solet, cæterorum more. Phthiriasis mala ualitudine contractas tollit: scabritias cutis in facie
emendat. Ad obsonia utuntur Aegyptij. Melanthinum idem, quod rhaphaninum potest, eodemque
modo paratur. Tritum sinapis semen, [& calida aqua] madefactum, adiecto postea oleo exprimitur.
Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreuerunt.

ῥῥατος ἰυ-
γῆ, i. aqua fri-
gida leg, an-
tiq. cod.

Hyoscyamini
uires.

TAmetsi perpauci reperiantur medici, qui Hyoscyaminum oleum nouerint, ne dum in usum receperint un-
quam; ego tamen id ipsum pluries confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsi-
dia non inuerint, efficacissimum est medicamentum, præsertimq; inflammationibus pudendorum utrius-
que sexus. Item acutissimis aurium doloribus medetur cum castoreo, uel croco instillatum. Prohibet præterea
gonorrhæam, renibus & testibus illitum. Mensium exuberantiam cohibet, & albicantia uteri profluua, tum
pubi & lumbis perunctum, tum pesis infusum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolo-
res mirifice mulcet, si tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, alijs quibusdam addi-
tis: ita ut euulsi pili integro anno non renascantur, si eodem depilata loca sæpius perungantur. At ipse in eo fa-
ciundo Dioscoridem minime secutus sum, sed aliam parandi rationem adinueni, quæ hæc est. Sumito nouum, sic-
cumq; hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoq; in Stanneo, uel uitreo uase, ardenti aqua, quæ è uino fit,
parumper prius affusum. His factis ponito uas in calentis aquæ balneo die, ac nocte, demum adhuc feruens sac-
culis imposito, & prælo subijcito, sicq; oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod rustici Ananienses
montanum piper appellant, paratur, recessit hoc auro à medicorum usu, eo quod in deijcienda aluo uolentissimum
sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cum sæpius, ne medicos consulant, coccum Gnidium deuorent: quo
etiam sæpius morte occumbunt. Porro Cnicinum (ut Mesues inquit) potum aqua intercute laborantibus, uisce-
rum obstructions, uentriculi, & coli crutiatibus à flatuositate genitis, efficax est. Suspiriosis mirifice prodest,
& uocem clarificat. Epotum pituitam tum uomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Raphaninum præterea,
& Melanthinum aboleuerunt, sicuti etiam Sinapinum: etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maximam
opem præstare ualeant. Sinapinum uero non nisi collacrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est uapo-
ris acrimonia, ut concepto uapore, illico prodeant lacrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis
nucibus elicitur: perungunturq; eo genitalia in frigidis, ut felicius coeant, addito lasere, & moscho.

Hyoscyā. pa-
randi ratio.

Guidinum.

Cnicinum.

Rhaphaninū.
Melanthinū.

Sinapinum.

Μυρσίινον ἔλαιον.

MYRTEVM OLEVUM.

CAP. XXXVII.

MYrtei faciendi ratio hæc est. E myrto nigra, syluestri, aut satiuā, foliorum mollissima quæque
tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adijciuntur, subiectisq; carbonibus in
feruescunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilius hæc compo-
sio. Tenera folia contusa conquantur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Priuatim alij deie-
cta in oleum folia in sole macerant: alij prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero, & iunco odo-
rato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, uiride, translucens, & olens myrtum. Astringit, & in-
durat:

durat: ideo medicamentis miscetur, quæ cicatricem obducunt: prodest ulceribus in capite manantibus, ammustis igni, & papularum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, sedis rimas, condylomata, articulos laxatos: corporis sudores compefcit: & ad omnia ualet, quæ astrictionem, inspissationemque desiderant.

Myrteum myropola ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioscoridis more, conficiunt, sed ex fructibus tantum, nulla seruata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroque uino immiscunt, & in aneum cacabum transferunt, subduntque; (ut citius opus expediant) ignitos carbonibus, ibique tandiu inferuescere sinunt, donec uinum totum absumat; mox ab igne tollunt, percolant, & asseruant. Neque animaduertunt conficiendi regulam à Mesue explicatam, siquidem in calentis aquæ balneo, non quidem uiolento carbonum igne Myrteum parari iubet: ex oleoque omphacino fieri, non (ut ipsi parant) ex maturis oliuis expresso. Nanque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compositio mirifice digeritur, ac eius omnes conseruantur partes: sic contra uiolento igne subdito peruertitur, & destruitur tota rei compositio. Sed quoniam reipublica beneficio (ut etiam ab ipso exordio pollicitus sum) decreui non prætermittere quicquam, quo eriores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officina ad medicamenta usurpant (illud excipio, quod ab arborum resinis stirpiumque; aliarum gummi, uitreis organis per sublimationem, ut chymista uocant, elicatur) uase uitreo, uel saltem stanneo in balneo calentis aquæ fieri debere: & inibi primum impositis imponendis tribus diebus macerari: post tertium uero diem expressis cunctis prius impositis, & recentibus infusis pari tempore spatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tandiu opus prosequendum, donec sibi oleum amplissimas exceptorum medicaminum comparauerit uires. Verum ingens hominum lucri auaritia, aurique ingluuies, ut admodum superlucrentur, arcamque; auro ad summum usque impleant, non patitur myropolas necessarium tempus impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continuè magis crumenis intendunt, & inhiant, quam ut uitæ egrotantium satagant. Probi tamen, & diligentes hæc mea uerba boni consulant, his uero mali errores emendent suos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præstantiam ad plenum refert, hoc modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum eius recentium uncias decem, uini nigri adstringendis libras duas, olei omphacini libras quinque: deinde contusis baccis, ac folijs omnia oleo excipito, & uase uitreo, uel stanneo reposito, testoque; uasis ore in balneo calentis aquæ immergito, & post tres dies extrahito, ac percolato. Rursus assumptis recenter baccis, folijs, & uino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium usque diem. At postremo uasis ore detecto, tandiu id apertum finito, donec balnei feruore uinum totum exiliat, & oleum tantum remaneat. Nec audiendi sunt ij, qui Dioscoridis testimonio, aneo cacabo (ut supradictum est) substratis carbonibus Myrtinum conficiunt. Quippe Dioscoridis tempore ars medica non adeo exulta erat, quin nec seplasiaria, ut nostra hac ætate esse uisitur. Quamobrem putandum, quod si huius balnei artificium Dioscoridi innotuisset, ipsum haudquaquam silentio præterisset, ueluti nec illud, Mesues, nec alij complures præterierunt, qui summo studio, & diligentia medicam facultatem excoluerunt & in ordinem redegerunt.

In myrteo officinarum lapsus.

Olei omnis generis parandi ratio.

Myrti parandi ratio.

Δάφνον έλαιον.

LAVRINVM OLEV. CAP. XXXVIII.

Laurinum fit hoc modo. Lauri baccæ cum maturæ sunt in aqua conquuntur: siquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus subacta, concha excipitur. Alij omphacinum prius oleum cypero, iunco odorato, & calamo inspissant, deinde tenera lauri folia concoquunt. alij etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit, alij styracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilis, quod recentius, quoque uiridius colore, amarissimum, & acre. Vis ei excafactoria, emolliens: uenarum spiracula aperit, lassitudines discutit omnibus neruorum uitijs, algoribus, destillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum non aliud iuuantius: attamen potum nauseam parit.

Laurini conficiendi rationem aliter à Mesue institutam legimus, sed tamen ab hac parum recedentem, Ideoque quod id parum, uel nihil referat, rem ipsam silentio prætereundam duximus: præsertimque quod non me latet, Laurinum, cuius est usus in officinis, à seplasiarijs nequaquam fieri, sed ab alijs confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum quantitate ipsum eliciendi artem exercent. Mesues præter facultates à Dioscoride traditas, id summè laudauit & ad iocineris dolores, & ad hemicraniam, quæ frigidis contrahitur succis. Quin & ad uentriculi dolores, coli, uulue, & lienis efficax esse tradidit.

Laurini confideratio.

Laurini uire, ex Mesue.

Σχίνον έλαιον.

LENTISCINVM OLEV. CAP. XXXIX.

Similis Lentiscini ratio. Nam è maturo fructu temperatur, factis prius spissamentis: ut in laurino diximus. Hoc scabiem iumentorum, canumque sanat: utilissimum pectus, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Nec secus Terebinthinum fieri solet: quod + refrigat, & astringit.

Lentiscinum

Lentiscini pa-
randi ratio, &
uires,

Terebinthini
consideratio,
& uires.

Lentiscinum pluribus in locis Hetruria conficitur, sed præsertim in agro nostro Senensi, ilua, & Gilio Tyr-
rheni insulis, non longè à continenti nostra distantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemosas len-
tisci baccas assumunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittunt quæ aliquot diebus simul flacce-
scere: deinde magnum in abenum collocant, affusa aqua: & igni tandiu feruent, donec baccæ debiscant: demum
eas extrahunt, & saccis includunt præloque subiiciunt, expressumque asseruant oleum. Quod & quibusdam
Adriatici insulis hac similiter ratione confici audio, absque alterius cuiusvis olei adminiculo: siquidem fructus
is per se olei satis emittit. Incolæ (ut exprimento comprobatum affirmant) ad acuendam oculorum aciem, ca-
liginesque delendas, illud cibus commiscunt. At ego eo sæpius usus sum magno sanè iuuamento in dysentericis,
non quidem potu exhibito, sed chysteribus infuso. Lentiscinum summis laudibus extulit Galenus lib. v. de comp.
medic. secundum locos, ad gingivarum, & linguæ inflammationes si os eo colluatur. Quod autem sit fructibus
terebinthi, quos Mauritaniana uiridia nuncupant, non fit in Italia, neque ad nos (quod equidem sciam) aliun-
de conuehitur: proinde non uenit in usum. Hoc tamen (ut Mesues inquit) uulnera consolidat. Medetur item
convulsis, opisthotonicis, nervorumque duritijs, & creberrimè cataplasmatibus admiscetur.

† In his uerbis mendum subesse putamus, ut etiam doctissime adnotauit Manardus Ferrariensis lib. viii.
epist. prima. Alias siquidem sibi ipsi repugnasset Dioscorides, cum scripserit in Terebinthi mentione eius fructus
excalfacere; hic uerò dicatur oleo ex eisdem parato inesse refrigerandi facultatem. Huic deprauata lectio ni il-
lud quoque refragatur, quòd sint nobis Græci Dioscoridis codices, in quibus uerba illa de Terebinthini olei faculta-
tibus non leguntur, sed de eius tantum conficiendi ratione mentio habetur.

Μαστιχίνον έλαιον.

MASTICHINVM OLEVM.

CAP. XL.

Mastichinum è trita fit mastiche. Quod contra omnia uulnè mala efficax est: mediocriter cal-
facit, astringit, & emollit. Aduersus prominentes stomachi duritias, celiacorum, dysente-
ricorumque cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit. optimum in Chio
insula componitur.

Seplasiariorū
lapsus.

Mastichini parandi rationem, sanè quàm paucis Dioscorides perstrinxit. quippe è trita tantum Masti-
che fieri tradidit nulla alia expicata conficiendi ratione. Seplasiarij autem nonnulli prorsus obliti,
scripsisse Mesuem in balneo calentis aque Mastichinum confici debere, communi oleo, albo uino permi-
sto: mastichen admiscere, & æreo uase carbonum igni admovent, ibique tanto tempore efferuescere sinunt, quoad
uinum prorsus exiliat, ac inde usui asseruant. At ipse uitreis organis è purissimo tantum mastiche illud sæpius
confeci.

Μύρον συνθετός.

VNGVENTORVM COMPOSITIO.

CAP. XLI.

De ratione unguentorum consequenter tractandum existimauius, quandoquidem ea in nonnul-
lis corporum uitijs, aut medicamentis mista, aut corporis perfusa, aut naribus obiecta, pluri-
mum profunt. in quorum probationibus consulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus tem-
perantur. Optimum huiusmodi iudicium. quod tamen in quibusdam planè obseruari non potest, pro-
pter ea, quæ admiscuntur, odore cæteris præualentia: ut in amaracino, & crocino, telino, & plerisque alijs,
quæ crebra circa hæc meditatione experiri conueniet.

Ρόδινον.

ROSACEVM.

CAP. XLII.

† έρουθράν. i. ru-
bras. Anq. co-
dex habet.

a Meum έμφο-
λιν. i. inie-
ctionem.
b Meum αβρο-
χυν. i. siccarū.

Rosaceum sic fit. Iunci odorati quinque libras & bessè mundito, & subactas aqua in uiginti olei
libris: & quincunce subinde mouendo, coquito: dumque percolaueris, in olei libras uiginti, &
quincuncem, adijcito rosas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis iden-
tidem moueto, interdiu premens, finito nocte tota macerari, postea exprimito: & ubi recrementum pes-
sum ierit, mutato uase, in craterem melle illitum recondito. Cæterum rosas, quæ antea pressæ fuerunt,
in labellum demittito, & affusis octo libris & quadrante spissati olei, iterum premito, eritque secundariū
oleum. Quòd si tertias usque, quartasve perfusiones infundens exprimere uoles, secundarium fiet, ter-
tiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, uasa melle oblini debent. Si uerò secundam
a infusionem instituere libet, in expressum oleum, numero pari recentes rosas, nullo b humore imbu-
tas inijcito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertio, aut quarto simili modo
exprimens facito, totiesque recentes rosas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò ua-
lidius. nam septies oleum rosarum infusionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum
à succo diligenter fecerni oportet, nam si minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alij au-
tem detractis unguibus, rosas tantum oleo macerant in sole hoc modo. Rosæ, quæ selibram pondere
æquant, in sextario olei diebus octo madescunt, & usque ad tertiam perfusionem quadraginta diebus
insolantur, & sic oleum reconditur. Alij calamo, aut aspalatho prius olei spissamenta faciunt. Alij co-
loris causa anchusam admiscunt, & salem, quò minus oleat. Vim astringendi, & refrigerandi obtinet:
fomentis, & cataplasmatibus utile. Potum soluit aluum: stomachi ardorem restinguit: ulcera caua re-
plet, &

plet, & mulcet, quæ cacoethe uocantur: ulceribus in capite manantibus, atque feruidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodest: ad genarum duritias illitum efficax est. ad lacelsita interanea, & concitatas uulvas utilissimè subijcitur.

Hoc sub olei nomine comprehendit Dioscorides oleum omne, quod per se tantum, nulla alterius olei admixtione, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diuersorum generum seminibus, aut stirpium resinis elicatur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia simplicia medicamenta admiscuntur, ut in præsentia de Rosaceo agens, & deinde in sequentibus manifestè ostendit. Quo fit, ut apud Dioscoridem oleum uocetur, quod simpliciter expressum sit: unguentum uero oleum quodlibet, cuius componendi ratio pluribus constet medicamentis. Quapropter Galenus lib. v. i. simp. medicamentorum de oleo agens, sic inquit. Ex dictis cognoscere iam liceat, & de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus preparantur, unguentum efficitur. Caterum oleum rosaceum, quod hoc tempore officina completum appellant, à Dioscoridis rosaceo longè dissidet, quod etiam eo præstantius existimandum est, summum ob artificium, quod in ipsa parandi ratione diligentiores adhibent myropola. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium est multorum à labore procline ad ignauiam) illud secundum Mesuem temperant; tamen si plures ab eo optimi rosacei conficiendi modum sint consecuti. Fit etiamnum rosaceum rosis non affatim debiscentibus in omphacinum demissis, modò calentis balnei uiribus (ut in quibusdam alijs superius adnotauimus) modò insolatu perquam longo. Sunt & qui, ut magis uiribus præstet, oleum prius ex aqua rosacea lauent, deinde plusculo tempore spatio ter, aut quater rosas infundant, quæ haud penitus fatiscant: demum expressione peracta, immaturarum rosarum succum adiiciunt, ac inde diu insolant. Postremò oleum à succo secerant, & diligenter asseruant. Hoc inflammationes discutit, roborat, adstringit, fluxionesq; cohibet, ne ad ægras defluant partes. Potum torminibus dysentericis medetur. Capitis uulneribus aptissimum est, quod roboret, sicet, resoluat, inflammationesq; non modo prohibeat, sed etiam extinguat. Quo circa hac in re maxime probatur Galeno lib. i. de comp. med. secundum locos, ubi de dolore capitis scribit, qui uel ex uulnere, uel casu excitatur. Cuius etiam meminit lib. x. simp. med. de sanguine agens.

Vnguentorū
confid.

Rosacei confi-
deratio.

Rosacei om-
phacinum.

Rosacei om-
phacini uires.

Ελάτινον.

E L A T I N V M.

C A P. XLIII.

FRACTA elate, tusa, & sacrificata, in labellum deijcitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per sportulam exprimitur: uerum pares esse debent utriusque portiones. dein mundo uase ad usum reconditur. Viribus rosaceo proportionem respondet: aluum tamen non mollit.

Elatinum, quod ex dactylorum inuolucris antiquitus parabatur, hac nostra tempestate obsoleuit.

Μελινον.

M E L I N V M.

C A P. XLIIII.

Melinum hoc modo temperatur. Olei congius decem aquæ sextarijs admiscetur. Adjicitur clata palmarum fracta quadrans, & iunci odorati uncia: quæ die uno macerata coquantur, mox in uas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala superponuntur, & uestimentis operta tantisper inibi resident, dum malorum uires ad se oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum spatio operimentis inuoluunt, ut contineatur odoris suauitas, nec euanescat: postea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumq; reconditur. Id uim refrigeratorem, & astringentem habet. Contra scabiosa ulcera, & quæ serpunt, ac furfures, perniunculosq; effectum præbet: exulceratis uuluis infunditur: citatam urinam sistit infusum: sudores cohibet: contra cantharidas, buprestis, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maxime quod cotonea mala olet.

Melinum oleum ad hodiernum officinarum usum hoc modo conficitur. Cotonea nondum plane matura in taleolis dissecta omphacino oleo macerantur, & uino ex eis expresso superaddito insolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atque iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alijs superius ostendimus.

Melini confi-
deratio.

Οenanθινον.

O E N A N T H I N V M.

C A P. XLV.

Oenanthe è labrusca, optimè olens postquam emarcuit, deiecta in omphacinum oleum mouetur, uoluiturque: & cum biduo manserit, exprimitur, & reconditur. Astringit, proximum rosaceo effectum præbens: sed aluum non resoluit aut mollit: Probatissimum est, quod odore enanthen refert.

Oenanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioscoride tam aperte proditur eius parandi ratio, ut non sit opus, illud pluribus explicare.

Τήλινον.

Τηλινον.

TELINVM.

CAP. XLVI.

FOeni græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ dyæ, olei libris nouem septenis diebus macerantur, quotidie ter mouentur, postea, premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamum substituunt, & cyperi loco xylobalsamum macerant. Alij oleo antea his odoribus spissato fœnum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abscessus emollit, & concoquit: omnibus uuluarum duritijs magnopere conuenit, fœminis difficilè parientibus subijcitur, ubi præ excretis humoribus loci siccitatem contraxerunt: sedis inflammationes lenit, tenesmo subditum prodest: ulcera capitis manantia, fursuresq; expurgat: ambustis, & pernionibus addita cera proficit: uitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum facie nitorem inferitur. Eligi oportet recens, quod non uehementer fœni græci odorem præ se ferat, & manus abstergat, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur.

Officinarum Luminaria ex Rasis auctoritate aliam, quamuis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in quo calamo odorato, & cypero elaterij bessem adijciunt.

Σαμψυχινον.

SAMP SVCHINVM.

CAP. XLVII.

SErpylli, cassiæ, abrotoni, florum sisymbrij, frondium myrti, sampsuchi singulæ portiones, quadam pro uiribus ipsorum coniectatione, unâ tunduntur, atque is omphacini olei modus adijcitur, qui madentium uires non euincat: hæc post quadriduum exprimuntur. denuo noua alia simili mensura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi solet. Eligi oportet sampsuchum colore ex atro uiridi, plurimum redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, extenuantem: aduersus uuluarum præclusiones, conuersionesq; efficax est: menses, & secundas, & partus extrahit, uuluarum strangulatus recreat: lumborum, inguinumq; dolores lenit: sed cum melle uti eo præstat; quandoquidem uehementi alstrictione locos indurat. Laisitudines illitum discutit: in opisthotonicorum, uulforumq; cataplasmata utilissimè additur.

Sampsuchini
consideratio.Solutio con-
trouersia.Opinio quo-
rundam.

Quanquam ex Theophrasti, Dioscoridis, & Plinij sententia idem esse constat sampsuchum, & amaracum: cum tamen Galenus, & Paulus de his diuersis capitibus seorsum scripserint, eorumq; temperamenta per gradus diffidere tradiderint; non ab re credere nonnulli aliud esse sampsuchum, aliud uerò amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioscorides, quod in his unguentorum compositionibus Sampsuchinum, & Amaracinum diuersis capitibus digesserit. Quod facile plerosque ad credendum induxit, has stirpes tum facie, tum uiribus differre, hac ratione freti, quod si alterum ab altero non distaret, omnino præter rationem de his uarijs in locis scripsisset Dioscorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum uerò Sampsuchinum appellans. Porro ut huiusmodi controuersia tollatur, sciendum est, stirpem eam, quæ Galeno, & Paulo amaracum appellatur, id sanè amaracum non esse, quod Theophrastus, Diosc. & Plinius sampsuchum uocauere, sed potius (ut ego existimo) Marum, id quod etiam sentiunt clariore nostri seculi simplicium indagatores. Nanque Mari nec Galenus, nec item Paulus quicquam prorsus in simplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deest suspicio, quin librorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in eius tum gradibus, tum facultatibus assignandis Galenus à Dioscoridis Maro non longè recesserit. Sunt & qui uelint apud Paulum, & Galenum id amaracum dici, quod Dioscorides parthenium uocat: quippe & hoc quibusdam amaracum uocatur. Cuius rei indicium esse existimant, quod tam Galenus, quam Paulus nullibi in simp. medic. libris aliquid de parthenio posteritatis memoriæ prodiderunt. quorum opinio non omnino reprobanda uidetur. Caterum licet Dioscorides Sampsuchini, & Amaracini diuersis per se capitibus meminerit; non obstat propterea, quod minus idem esse possint sampsuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de causis et alterum ab altero distingueret, Dioscorides facile impulsus fuit. quarum altera est, quod si diligenter animaduertantur utrorumque compositiones, utique Amaracinum tum multò odoratiùs, tum Sampsuchino pretiosius indicabitur. Ideoq; auctor, eo quod nolebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quodq; ob eius claritatem id particulari descriptione dignum censebat, ut præstantiæ discrimen faceret, utq; etiam minus probatum à probatissimo dignoscetur, homonymiam immutauit, ipsumq; non quidem Sampsuchinum, sed Amaracinum appellare uoluit: nam si id non fecisset, quòdnam altero præstantius esset, discerni non potuisset. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampsuchinum, alterum uerò Amaracinum Dioscorides appellauerit: quod (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico sampsuchum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum insigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis clari illius compositoribus ex eorum more Amaracinum uocabatur, talem nomenclaturam Dioscorides haud quaquā permutandam censuit. Quare ipsum in eadem reliquit appellatione, quam secum ex Cyzico tulerat.

Οκμινον.

OCIMINVM.

CAP. XLVIII.

Ocimum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & besis pondo, die noctuq; uiginti olei libris macerato, premito, colato: cumque exhauseris quallum, rursus par-

rem

rem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id secundarium: nam tertiæ perfusionis non est capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in rosaceo diximus, rursus maceratur, & cum tanto temporis spatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur. quod si in animo fuerit ter, aut quater madefacere, semper ocimum recens addes. Potest ex omphacino confici: sed illo modo melius. Idem quod sampsuchinum potest, sed inefficacius.

Αβροτόνινον.

ABROTONINVM.

CAP. XLIX.

10 **O** Lei cyprini odoribus imbuti libris nouem & quicunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuq; madefactas, premito. Quod si in longum tempus oleum uelis asseruari, eiectionis prioribus folijs, noua appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad uuluarum duritias, præclusionesq; efficax est: menstrua, & secundas pellit.

Ανέθινον.

ANETHINVM.

CAP. L.

20 **O** Lei + libris octo & dodrante florum anethi [libras undecim & besssem,] maceratas in oleo die una, manibus premito, & recondito. Quod si iterum perfundere uelis, recentes anethi flores consimiliter madefacito. Vuluarum duritias emollit, uenarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim, & lassitudines discutit; prodest articulo-
doloribus.

+ παλαιό. i. antiqui. leg. Orib.

Conclusa leg. Orib. το αὐτό, i. tantundem.

Σύσινον.

SVSINVM.

CAP. LI.

30 **S** Vsinum, quod alij lilinum appellant, sic temperatur. Olei libræ nouem cum quincunce calami libræ quinque & quadrans, myrrhæ uncia quinque, permisto odorifero uino decoquantur, & colato oleo, cardamomi tusi & cœlesti aqua madefacti libræ tres & semis macerantur, premunturq; tres libræ cum semisse spissati olei assumuntur. mille lilia decerptis folijs, in latum, non tamen profundum, labellum demittuntur; iniectum oleum manibus melle perunctis agitur: die noctuq; conquiescunt, & in pyxidem matutinis exprimuntur. quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ simul expressa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut rosaceum moram tolerat; nam concalfactum feruet, & computrescit; quare sæpius decapulandum. Vasa melle illinenda, tenuis sal inspargendus, & si qua sordes uasis faucibus hæsit, eximenda. Odoramentis iam expressis ex quasillo in labellum transfusis, rursus olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tusi drachmæ decem conijciuntur. Hæc manibus scitè pressa, iuteriecta breui mora exprimuntur: quod profuit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adiecto cardamomo, & sale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: secundum, quod sequitur: tertium locum sibi uendicat, quod nouissimum prodit. Denuo in mille lilia euulsis folijs expressum primò oleum infunditur: tum eadem ratione prosequendum, idemq; faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expresso, fac eadem in secundo, & tertio, ut dictum est: & quò frequentius recentia lilia maceraueris, eò ualidius unguentum efficies. Denique cum factum ab unde uidebitur, singulis compositionibus miscere conuenit
40 myrrhæ quàm optimæ duas & septuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & septaginta. Croci uerò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expressumq; primò unguentum infunditur, & paulò post excipiuntur uasculis siccis, myrrha, aut gumi antea perfusis, & croco, & melle, & aqua madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expressione. Aliqui simplex ex balanino, aliove oleo, & lilij componunt. Optimum esse constat in Phœnice, mox Aegypto factum. sed cum primis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: uuluarum præclusiones, & collectiones aperit: utilissimum ad muliebria mala, ulcera in capite manantia, feruidas eruptiones uaros, furfuresq; emendat: uibices, cicatricesq; celerrimè ad colorem reducit, ita ut sæpe fallant. In summa extenuat: potum bilem per aluum extrahit, urinam ciet: sed stomacho alienum est, & nau-
50 seam parit.

Antiq. cod. le. gi. χαλαρόν καὶ ἀλεγεινόν. i. frigiditates & inflammaciones.

H Oc, quod ex lilij temperatur: illud item, quod ex ocimo, abrotono, anethoq; conficitur oleum, cum uiuiscuiusque parandi ratio per se clara sit, ideo nostris explanationibus non indigent. Caterum Susini compositio mihi quidem pluribus in locis librariorum potius, quàm auctoris incuria deprauata uidetur.

Ναρκίσσινον.

NARCISSINVM.

CAP. LII.

60 **N** Arcisini spissamenta ita fiunt. Sex libræ aspalathi cum sextante tunduntur: olei eloti libræ septuaginta cum uncis quinque assumuntur. Aspalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & besse adijcitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribratq; ac uino ueteri odorato immista, decoquitur: simulac autem cum ijs efferbuerit, eximitur. refrigeratum oleum excolatur, cuius portio in labellum mittitur, flores narcissi quàm plurimi conijciuntur,

nijciuntur, qui bidui spatio (ut in susino dictum est) permoti exprimuntur. Oleum subinde decapulan-
dum: siquidem celerrimè putredinem sentit. Valet hoc ad emolliendas uulvæ duritias, præclusiones-
que: sed capitis dolores facit.

N Arcisium, quod ego sciam, non paratur nostratibus myropolis. quod mirum non est, cum id etiam Pli-
nij atate parari desisset, ut ipse libro XII. cap. primo memoria prodidit.

Κρόκινον.

CROCINVM.

CAP. LIII.

C Vm Crocinum componere uoles, prius olei, ut in susino diximus, spissamenta facies, eisdem pon-
deribus, & mensuris: cuius olei libras tres & semissem, croci unciam unam assumes: identidem
quotidie moueto, & sexta die, quàm hoc assiduè peregeris, oleum à croco colis incernito, eidem
croco parè olei modum adjicito: moue triduo, dein contusæ myrrhæ, atque cribratæ drachmas quadra-
ginta permisceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in cro-
cini compositione utuntur. Optimum est, quod abunde crocum spirat, in medendi usu expetitur. Pro-
ximum quod myrrham refert. Calfacit, somnum allicit: quare persæpe phreneticis subuenit perfu-
sum, aut naribus admotum, aut illitum: pus mouet, ulcera purgat: contra uulvæ duritias, atque præcul-
siones, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, prodest cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: con-
coquit enim, emollit, humectat, & permulcet. ad oculorum glauitates ex aqua illinitur. huic autem pro-
portione respondent butyrium, onychinum, & styracinum: quæ etsi nominibus distant, uiribus, & com-
positione cognata sunt.

Κύπρινον.

CYPRINVM.

CAP. LIIII.

O Lei omphacini eloti pars una, aquæ cœlestis tantundem cum semisse, cuius una parte oleum di-
luitur, altera adijciendis odoramentis admiscetur. Dein assumptis aspalathi libris quinque &
semisse, calami libris sex & semisse, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei
libris nouem, & uncijs quinque, aspalathus tusus, & aqua affusus decoquitur in oleo, donec conferuescat:
myrrha autem uino uetere odorifero subacta, contususq; simul calamus, digeruntur in ossulas, quæ
exempto aspalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, sublato ahenò oleum perculatur. Cardamomum
tufum reliqua aqua aspersum infunditur, spatha agitur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Post
hæc colato oleo in uiginti octo libras olei, floris ligustri, quod cyprum uocant, sex & quadraginta libræ
cum besse instillantur, quæ sufficienter madefactæ per sportulam exprimuntur. Quod si copiosius desi-
deretur, idem recentium florum pondus iniectum simili modo prematur: & iterum aut tertiò, si quis ue-
lit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris suauitate na-
res feriat. Aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora uenarum adaperit: uulvæ, neruo-
rumq; uitij conuenit, pleuriticis, fractisq; per se, uel cerato immistum. malagmatis imponi solet, quæ
opisthotonicis, angina laborantibus, inflammationiq; inguinum opitulantur: item in acopa adijcitur.

Ίριον.

IRINVM.

CAP. LV.

S Pathæ quàm minutissimè contusæ sex libras cum besse, in tribus & septuaginta libris & quincunce
olei, æreo uase, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: postea in capulam
melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, iride ex oleo in-
spissato macerata, ut scripsimus. Sed alia est cõponendi ratio. In olei septuaginta libris & quincunce, xylo-
balsami (ut dictum est) contusi libras quinque & sextantem excoquito: postea detractò xylobalsamo,
tusi odorati calami nouem libras & dextantem adjicito, & myrrhæ glebam uetere uino odorato perfu-
sam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tusæ iridis, binis diebus ac noctibus ma-
defacito, strenuè; & uehementer dstringito. Quod si uis ualidius fieri, par pondus iterum ac tertiò si-
militer maceratum exprimito. Longè optimum est, quod solam irin olet, quale illud est, quod in Perga
Pamphiliæ, & Elide Achaïæ componitur. Vim habet calfactoriam, atque emollientem, crustas adimit,
fordida ulcera & putrida purgat. confert sceminis uulvæ caufarijs: item inflammationibus eiusdem, at-
que præclusionibus: partus eijcit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium sonitus ex aceto, ruta, & ama-
ris amygdalis, prodest. diuturnis destillationibus, naribus illitum, & contra graueolentia earum ulcera,
quas ozænas uocant, auxiliatur: aluum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus, urinam mouet:
difficiles uomitiones adiuuat, perunctis eo digitis & immisis, uel ijs, quæ ad uomitum ciendum indun-
tur: angina etiam illinitur, aut ex aqua multa gargarizatur: item contra arteriæ scabritiam. datur etiam
ijs, qui cicutam, coriandrum, aut uenena fungorum hauserunt.

Iriini conside-
ratio.

Q Vanquam Iriini præparatio (est enim per se clara satis) non magis, quàm Crocini, & Ligustrini explanari
expustulat: illud tamen silentio minime prætereundum uidetur, quod non Iridis flores, sed radices, cum hæ
odore fragrent, illi uerò malè oleant, in hoc olei spissamento imponi debent. Quod etsi Dioscorides non ex-
plicauerit:

plicauerit; cum tamen unguenta odorum iucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexisse Dioscoridem existimandum. Quippe quæ & suauiter oleant, & ad unguentorum spissamenta floribus præstantiores habeantur.

Γλεῦκινον.

GLEVCINVM.

CAP. LVI.

GLeucinum absolutè constat omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, spatha, aspalatho, fertula Campana, costo, & musto: circumdatis interim uinaceis uasi, quod aromata, uinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus, bis in die mouetur, postea expressum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & neruorum, uulnæq; uitijs auxiliatur. omni acopo iuuantius, quippe quod emolliat.

Minimè quidem mirari licet, quod Glencini parandi rationem simplicem appellauerit Dioscorides. Siquidem aliæ habentur unguentorum compositiones, quæ multò pluribus simplicibus constat odoramentis, sicuti Columella lib. xiii. capite l. aperte indicat. Caterum non potest Glencinum (si rectè admixta simplicia considerentur) non uehementer excalfacere: tametsi Plinius lib. xxi. cap. iiii. id tum adstringere, tum refrigerare scripserit. Quod euidenti argumento est, aut Plinij glencinum, siue mustum, ab hoc Dioscoridis, & Columellæ diuersum esse, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendisse. Verum cum is lib. xv. cap. vii. scribat, glencino mustū incoqui in uapore lento, non ut alia ad moto igne, sed circumdatis uinaceis per se calentibus: uidetur non parum cum Dioscoride conuenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cum dixit glencinum refrigerare, lapsū fuisse, quā secus. Nam etsi oleum omphacinum, cum quo mustum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adstrictionis habeat: cum tamen sit aliarum qualitarum si scepius fieri quidem non potest, quin admixtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, datylorum operimento, aspalatho, meliloto, & costo, ualde calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cum frigida admodum sit, temperamentum permutat (ut Galenus asseruit, & ex perimento comprobatur) cum calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipsa faciliè alias recipit qualitates.

Glencini consideratio.

Plinij lapsus.

Αμαράκινον.

AMARACINVM.

CAP. LVII.

Amaracinum longè optimum in Cyzico fieri solet ex omphacino oleo, & balanino: spissamentis è xylobassamo, iunco odorato, & calamo factis: conditisq; amaraci, costi, amomi, nardi, cassiæ, carpobassami, & myrrhæ odoribus. aliqui, quod pretiosius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem, & uinum assumuntur: hoc in uasorum illitionem, illud ad cogendas tusorum aromatū offas. Amaracinum calfacit, soporem mouet, uenarum spiracula aperit, emollit, feruorem, excitat, urinam cit: putrilaginibus, ac fistulis perquam utile: necnon humentibus hernijs, postquam medica manus operam suam impenderit: crustas, & tetra ulcera, quæ theriomata uocant, rumpit: difficili urinæ illita sede, & eius inflammationibus auxiliatur: hæmorrhoidas illitu soluit: uulnæ subditum menstruos cursus euocat: duritias, ac uulnæ tumores discutit: uulneratis neruis, & musculis confert, lanceo centunculo modice madefactum, & impositum.

Superius in sampsuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum est. Quo fit, ut hic de eo plura scribere non sit opus. Huius meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedycroon explicat, quod theriacæ admiscetur, ubi diffusius de eo agens scribit, quod sui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut maiorem expiraret odorem. Caterum se iussisse ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id sibi ex solo amaraco præparari, quod etsi odoris fragrantia uideretur inferius, non tamen uiribus imbecillius fuisse testatur.

Amaracini consideratio.

Μεγαλίνον.

MEGALINVM.

CAP. LVIII.

Facitabatur olim Megalinum, sed nunc compositio exoleuit, & prorsus oblitterata est. Cuius ad historiæ complementum meminisse non fuit alienum. Mistura cum amaracino eadem erat, sed resina exuperabat, hac tantum ratione differens. Quare leuiter emollit. Resina unguentis, neque tutelæ, neque uoluptatis gratia adijcitur, sed coloris, crassamentiq; causa. Ea tantisper coquitur, dum desinat olere: cuius coquendæ ratio declarabitur, cum de resina differemus.

Ηδύκροον.

HEDYCROVM.

CAP. LIX.

Quod Hedychroon uocant, in Co fieri solet: eisdem præditum uiribus, & misturis, quibus amaracinum, sed suauius spirat.

Hedychroi compositionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cum omnia, quæ continet, odoramenta uino sabacta Andromachi theriaca recipiat. Caterum etsi hedychroi parandi rationes plures dicat

Hedychroi compositio, Galeno.

G

reperiri,

reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo descripsit. Hedychroum habet mari drachmas duas: asari, amara
ci, aspalathi, sebani, calami odorati, pbi pontici totidem: xylobalsami uero, & opobalsami, cinnamomi, costi, sin
gulorum drachmas tres: myrrhæ drachmas sex, totidem folij malabathrini, nardi Indici, croci, cassiæ: duplo au
tem plus amomi, aduecta uero ex Chio abundante plurimis fontibus insula mastiches drachmam unam: uno sa
lerno omnia excipe. Cum igitur hæc miscueris, fac trochiscos similes theriacis, & scillis, quos exiccabis eo
modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum describeret, tum quod Andromachus he
dychroum (ut inquit) nullibi literis mandauerit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam esset he
dychroum in theriacæ præparatione, ne in eorum errorem caderent, in quem sua ætate medicum quendam Romæ
lapsum fuisse commemorat: qui compositurus antidotum, quærebat apud myropolas Hedychroum; existimans
esse herbam, aut radicem, aut quodpiam simplex medicamentum. id quod etiam hac nostra tempestate quàm pluri
mis euenisse comperimus. Auicenna, & ceteri Arabici familie scriptores in sua theriacæ compositione hedy
chroum trochiscos Alindarataron appellauere: tradentes uarias eorum compositiones, in simplicibus medica
mentis, pondere, & mensuris à Galeni doctrina plurimum differentes. Quare mirari non licet, si iamdiu legitima
Theriacæ compositio infeliciter successerit; cum & ab Arabibus, & à myropolis, adulterinis mendicamentis
fuerit deprauata.

Theriacæ de
prauatio.

Μετόπιον.

METOPION.

CAP. LX.

FIt in Aegypto unguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani missionem:
nam lignum, in quo galbanum enascitur, metopion uocant. Constat amygdalis amaris, ompha
cino oleo, cardamomo, odorato iunco, calamo, melle, uino, myrrhæ, balsami semine, galbano, & re
fina. Probat pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quàm galbanum respiciat.
Calfacit uehementer, & adurit, atque extrahit: ora uenarum aperit: ulcera purgat, extrahitque: ad præ
cisos neruos, & musculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficac est. ce
ratis, & malagmatis inseritur: horroribus, conuulsisque, præsertim quibus ceruix in scapulas deiecta, &
retrorsum contracta est, utile habetur: sudores ciet, uulnæ spiracula recludit, & eiusdem duritias laxat.
In summa molliendi naturam habet.

Μενδίσιον.

MENDESION.

CAP. LXI.

MEndesium constat balanino oleo, myrrhæ, cassiæ, & resina. Aliqui tamen post singulorum pon
dera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ simul excocta non fuere, uim
nullam exhibent. Similem metopio uim obtinet, sed inferiorem multo.

Στακτή.

STACTE.

CAP. LXII.

λίαν, ualde
non leg. Ori.

STacte uocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tusa, & organo expressæ. Ea perquam
odorata, ac pretiosa est, atque unguentum per se facit, quod Stacte nominatur. Maxime proba
tur, quæ nullam olei missionem admisit, cuius minima portio compos est uirium plurimarum. Vim
calfactoriam, myrrhæ, & calidis unguentis respondentem habet.

Stactes confi
deratio.

Styrax liqui
dus.
Medicam. pe
regrina cura
dulerentur.

STacte Serapioni, quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterq; officinis Styrax liquidus appellatur,
cuius copia non solum Venetijs ubique uenalis habetur, sed & in omnibus ferè officinis reperitur, quæ me
dicamentorum componendorum artem exercent. Quod autem Stacte myrrhæ sit liquidus uocatus Styrax,
facile probat Serapio, quippe cui capite de Styrae calamita, liquidum styraem ex myrrhæ, primum aqua con
spersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententiæ illud
adstipulatur, quod liquidus styrax (de legitimo sanè liquor) sit perquam odoratus, & gustui non obscure ama
rus. Porro animaduertendum est, quod hoc æuo syncerum haud facile inuenias, ut ferè euenit cum ceteris
medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, uel Syria ad nos conuehantur. Siquidem cum omnia hæc per Mau
ritanorum, Turcarum, Iudæorumq; manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudesq; moluntur,
Dijs sacrificium facere sibi persuadent, cum nos aliqua in re fallere possunt. Ceterum, ut redeam, unde diuertē
ram, mea quidem fert opinio, si synceram stactem nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in myrrhæ locum sub
stituere. Sed certè perquam difficile erit legitimam inueniri, nisi fortè uera stacte sit liquor ille, de quo superius
in balsami commentatione diximus.

Κινναμόμινον.

CINNAMOMINUM.

CAP. LXIII.

a Drag. δόκι
μον δ' ἐστὶ τὸ
δριμύ. i. proba
tur quod acre
est.

Cinnamominum confit è balanino oleo: & xylobalsami, calami, iunci odorati spissamentis: atq;
cinnamomi, & seminis balsamini suauitate conditur, quadruplaque myrrhæ ad cinnamomū por
tione: mel ad cogenda omnia adijcitur. ^a Laudatur non acre, molli odore, planè myrrham redo
lens, crassum, odoratū, gustu perquam amaro. Id non à resina, sed myrrhæ crassitudinem obtinuit: resina
enim

enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adijcit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora uenarum aperit, calfacit, discutit, diffundit: humores & spiritus attrahit, caput aggrauat: contra uulua uitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax est. Ita enim ferè multum acrimoniæ exolefcit: & quædam emolliendi uis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus crassis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fistulas, & ulcera, quæ putredinis uitium sentierunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænasq; cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: aduersus serpentium morsus illinitur: scorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis grossis imponitur.

10

Νάρδιον

NARDINVM.

CAP. LXIII.

Ratio Nardini faciendi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunq; autem balanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus spissamenti gratia adijcitur: sicuti propter odoris suauitatem, costus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, absterget humores, rarefacit. Hoc liquidum est, nec habet strigenti crassitudinem, nisi refinam recipiat. Fit etiam simplex ex omphacino oleo, iunco, calamo, costis, & nardo.

20

Μαλαβάρθρινον.

MALABATHRINVM.

CAP. LXV.

Malabathrinum spissamenta nardi habet: insuper myrrhæ plusculum additur. Qua de causa calfacit, crocino, aut amaracino uiribus respondens.

Γάσμινον.

IASMINVM.

CAP. LXVI.

Apud Persas fit, quod Iasminum cognominatur, ex albis floribus uiolæ; quorum sextans in Italicum sextarium sesamini olei demittitur, uiolis, ut in lilino diximus, uicissim permutatis. Apud Persas inter epulandum usurpatur odoris causa. Quinetiam toti corpori conuenit; præsertim cum in balnea descensum est. Sed ijs opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemq; desiderant. grauius tamen spirat, quam ut libenter à plerisq; recipiatur.

Ex meis Dra. & Cat. Exem plaribus nullū habet hoc caput.

GELSIMINVM.

Iasminum unguentum non eo quidem silentio prætereundū duximus, quo aliqua in præcedētibus à nobis omissa sunt: in illis enim nihil sanè, in hoc uerò aliquid nobis se se offert declarandum. Itaque primum scire conuenit, quòd Iasme uocabulum apud Græcos, aliorum etiam testimonio, nil aliud significat, quam uiolaceum. Et certè cum scribat Dioscorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν αἰθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἰσ, hoc est uerbum uerbo reddendo, ex floribus albis uiolæ, id Violaceum merito appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo sibi persuadeant, uocabulorum fortasse uicinitate decepti, illud ex floribus ijs perquam odoratis fieri, quos in Italia Gelsomini uulgò appellamus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut suam comprobet sententiam, uerteret asserit, præsertimque Dioscoridem, inter leucioj generatratem gelsimum comprehendisse, illudq; speciatim gelsimum intellexisse, quod floribus cæruleis prouenire nonnulli pro certo asserunt. Cuius sententiam non modò non probandam censeo, sed omnino refellendam existimo. siquidem nullo pacto cogitandum est, nedum credendum, quòd Dioscorides, qui in simplicium historia, & in eorum declarandis separandisq; generibus, omnium diligentissimus fuit, adeò imprudenter nullo discrimine existimauerit cæruleum leucioium gelsimum esse: cum id folijs uiticuloso caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisq; notis ab omni leucioio diffideat. Sed hoc uerum esse Marcello concedamus, etsi minus concedendum sit, quanam ratione dicet unquam, Iasminum unguentum fieri ex floribus gelsimini, quod cæruleum Dioscoridis leucioium esse asserit, si Dioscorides ipse palam prodit, Iasminum ex albis uiolis temperari? Ad hæc differre gelsimum à leucioio abundè ostendit

Iasmini consideratio.

Hermolai, & Marcelli opinio improbat.

Iesemin unde
dictum.Iesemini ui-
res ex Serap.Ioanni de Vi-
go lapsus.Oleum e Ias-
mino.

Nomina.

ostendit Serapio, qui non modò fuit Dioscoridis imitator, sed etiam interpres, cum alterū ab altero diuersis capiti-
bus distinxerit, & de utrisque tanquam de rebus diuersis differuerit. Quinimmo de gelsimino agens capite cente-
simo septuagesimo sexto nullam Dioscoridis, nec Galeni auctoritatem affert, sed tantum sue gentis monumentis in-
haeret, asseritq; gelsiminum floribus tum albis, tum luteis, tum caeruleis reperiri, quale etiam etate nostra uisitur.
Quod nobis maximo argumento esse potest, ut credamus, gelsiminum Dioscoridi ceterisq; ueteribus incognitum
fuisse. Ceterum cur Arabes stirpem hanc IESEMIN appellauerint, causa facile assignari potest: quod cum
gelsimini flores odoratos, albicantesq; alba uiola modo conspicerent, Græcos barbaricè imitari uolentes, ipsi uio-
læ nomen indidere, quod est Iesemin: tametsi uernacula eorum lingua Zambach, siue Sambach uocetur. Id au-
tem sicut odore fragat, ita & uiribus pollet; siquidem Serapionis testimonio, excafcit ordine secundo, humo-
res discutit, pituita lentitiam senibus frigidis digerit, cruciatibusq; ex pituita lentore prouenientibus mi-
rifice prodest. Flores tam recentes, quam sicci, lentigines, & impetigines in facie absterunt. Paratur ex
ijs etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc unguen-
tarij cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis
caput adeo excafcit, ut quandoque e naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi uocabuli similitu-
dine Sambacinum, & Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chi-
rurgicus nostri temporis non obscurus capite de Sambuco in suo paruo de simplicium libello. Non diu est, quod
Ieseminum, siue (ut nos) Gelsiminum in Italiam allatum est: quanuis nunc ubique horti opere topiario tum al-
bis, tum luteis, tum etiam caeruleis gelsiminis ornentur. Planta itaque est Gelsiminum topiarijs operibus ma-
ximè expetita, non modo quod ad uestiendas attegias, pergulas, & umbracula contexenda plurimum ualeat,
sed quod flores odoratissimos proferat. Tota uiticulosa est planta, facile scandens. A radice uiticula oriuntur
flexiles, longæ, uirides, ac lentæ, e quibus folia prodeunt oblonga, septem uno e pediculo exeuntia, ut in
lentisco in mucronem desinentia, mollia, & saturate uirentia. Flores habet in caulium summitate racematim
prodeuntes, lilij parui effigie, odoris iucundi, uarijs, ut praximus, coloribus, e quibus rarissime semen ori-
tur. In aliquibus tamen locis Gelsiminum semen edit, lupino simile, quod a Doctissimo uiro Iacobo Antonio Cor-
tuso Patauino mihi missum est. Amat amœnos & calidos tractus, passimq; habetur in hortis & uiridarijs.
Oleum quod ex eius paratur floribus lilino facultatibus equiparari potest. Fit etiam iisdem ex floribus oleum
aliud ab unguentarijs tantum ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commistis,
pluribus replicans uicibus, quousque nuces humorem odoratum combiberint. Tunduntur deinde in lapideo
mortario, & calida sacculis conclusa premuntur. Reddunt enim oleum perquam odoratum, quod etiam in me-
dicum usum uenit, quod uiribus ijs polleat omnibus, quibus suum pollere scribit Dioscorides. Gelsiminum, Itali-
cè appellatur Gelsimino: Arabicè Iesemin: & Zambach, siue Sambach.

Σμύρνα.

MYRRHA, CAP. LXVII.

a τὸ ὅτι τὸ
σελέχει περι-
τηνυμένον
καλλίον. i. a-
lii uero quæ
in caule con-
crescit melior
est leg. Orib.
b Non leg.
Orib.
c Μεύ λαρα
ρὼ. i. squallo-
re fragilis. a-
lij λάρπος.
d λάρπος,
triabilis.

MYrrha lacryma est arboris, quæ in Arabia gignitur, Aegyptiæ spinæ non dissimilis: e cuius uul-
nere defluit lacryma in subiectas tegetes. ^a alia circum caudicem concreuit. Dicitur ex his
aliqua pediasimos præpinguis, qua expressa, stacte emittitur. Alia gabirea pinguisima, læto
& pingui solo nascens: ea copiosam sudat stacten. Omnium prima est, quæ Troglodytica appellatur,
accepto cognomine à loco, in quo prouenit, splendens, subuirdis ^b ac mordens. Quinetiam legitur te-
nuis quædam, quæ à Troglodytica secunda est, bdellij modo mollis, uerum odore grauiuscula, apricis
nascens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrída. Omnium deterri-
ma quæ ergasima dicitur, pingui carens, ^c cano situ obducta, acris, ad gummi imaginem uergens, & uiribus
eius proxima. Improbatur aminnea cognomine. Ex ijs pastilli fiunt, sed e pinguibus pingues, & odo-
rati: e siccoribus haudquaquam pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleum non admisit,
cum in pastillos digerebatur. Adulteratur macerato gummi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda
est recens, ^d fragilis, leuis, undique concolor, quæ contracta uenas unguium modo candidas & læues
ostendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens, superuacua, & inutilis est ponderosa, coloris
picei. Calfacit, cohibet, soporem gignit, glutinat, siccit, astringit, uulnam emollit, & præclusam aperit:
menses & partus celeriter extrahit cum absinthio, lupinorum cremore, uel succo rutæ admota: tuber-
culo fabæ deuoratur in uetere tussi, orthopnoea, in laterum pectorisq; doloribus, in alui profluuio, &
dysenteria: horrores discutit duabus horis ante febrium accessiones fabæ magnitudine pota cum pipere,
& aqua: subdita linguæ liquataque, scabritiem arteriæ expolit: obtusam uocem expedit, uentris ti-
neas enecat, contra grauem oris halitum manditur, & aduersus alarum tædia cum liquido alumine il-
linitur: gingiuas, & dentes stabilit colluto cum uino, & oleo ore: uulnera capitis illitum glutinat:
medetur fractis auribus, ac ossibus nudatis, peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus,
inflammatisq; cum meconio, castorio, & glaucio: ad uaros autem cum cassia, & melle illinitur: impeti-
gines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano, & uino myrteo illita, firmat: diurnas destilla-
tiones lenit, & illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem discutit, sca-
britiem læuigat. Fit e myrrha, perinde atque thure, fuligo: & ut postea ostendemus, ad eadem conueniens.
Bæotica myrrha dissecta radix est arboris cuiusdā in Bæotia nascentis. Melior est, quæ myrrham odoris
suauitate repræsentat. Vis ei calfactoria inest, emollit, discutitque: suffimentis commodissime infe-
ritur.

Myrrha,

Myrrha con-
deratio.

- M**yrtha, quæ ex Alexandria Aegypti hac atate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam in-
ter præstantissimas Myrrhæ species recensuit Dioscorides. Quippe uniuersa ferè myrrha, quæ in offici-
narum usu habetur, ijs omnibus qualitatibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Nan-
que ea (ut uidere est) minime uirescit, pinguis non est, non odorata, non undique concolor, nec confracta uenas
unguium figure leues intus ostendit, nec sapore acri deprehenditur; tametsi gustui amaritudinem relinquat. Ve-
rùm si fortasse cuiuspiam uideretur & hæc inter Myrrhæ species esse recipienda (quod tamen non satis compertum
habeo) aut caucalim, aut ergasimam, esse crediderim, aut potius quam Plinius ex India deferri ait, cum hæc cate-
ris deteriores habeantur, certòq; sciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima
ad nos affertur, non modò sicca, nigraq; est, sed etiam retorrída, macilenta, & cano quodam situ obducta: &
10 quanquam inter huiusmodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum sit, & pellu-
cens, confractum tamen diuersicolor apparet. Ecquid magis? nec gustui insigniter amarum, nec myrrhæ odore
præditum sentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiusmodi Myrrham aut è deterioribus esse, aut gummi alicuius, alia
rumq; mistionum adulterio minime uacare: hæc enim impostura (ut Dioscorides inquit) myrrha adulterari so-
let. Sed hæc ita de illa conijcimus, quæ passim uulgaris habetur. Ceterum electam Myrrham iam ad nos ad-
uehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. Verùm ea hætenus tam rara est, ut non nisi ad osten-
tationem asseruatur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocal-
pasum, quod calpasi lethalis, uenenosaq; est lacryma conuersa, ut cassia in Cinnamomum, & Chalbanum in Saga-
penum. Idcirco libro primo de antidotis. Opocalpasum (inquit) exitiale est, multosq; nos sorte quadam uidi-
mus nostræ atatis decursu mori, quod in scij myrrham, cui opocalpasum admistum erat, assumpsissent. De indu-
20 stria nanque nonnulli eorum, qui antidotos præparant, ut laudatissimam imponebant, eo quod uiderent collyrijs in-
ditam optimum esse medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem discutiatur, & interdum incipientem
oculorum suffusionem substantia tenuem: siue autem in emplastrum, siue in ceratum, siue in aliquod digerens me-
dicamentum, quod extrinsecus imponitur, huiusmodi myrrham inijcias, uim ipsius augebis: at intra corpus as-
sumptum lethale est medicamentum. Hæc igitur fusius dicta sunt, tum quod orationis series ita exposlularet,
tum etiam quia hæc speculari non est inutile. hætenus Galenus. Adhibenda itaque diligentia est, ne & nos Myr-
rham, quandoque opocalpaso adulteratam emanamus. Ad hæc Brasauolo Ferrariensi animus inclinare uidetur,
ut existimet Myrrham officinis uulgarem bdellium esse. Cui haud quaquam assentiendum putauerim: siquidem
myrrha hæc pellucens adeò non est, nec taurino glutino similis, ut bdellium esse tradidit Dioscorides. Et licet quæ-
dam nostratis myrrhæ frustra quandoque translucida reperiuntur; sunt tamen potius hæc (ut dictum est) gummi
30 adulteria, quàm myrrha, uel bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. Præterea bdellium incensum (Diosco-
ridis testimonio) odorem unguibus odoratis similem spirat, quod in nostrate myrrha nunquam, factò periculo,
sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brasauoli animum immutare poterit: quod
scilicet bdellium diu digitis ductum, tractatumq; facile lentescat, & confractum pingue spectetur: myrrha uerò,
quæ officinis uenditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur perquam arida sese offert. Ceterum impro-
bavit Dioscorides, omniumq; Myrrhæ specierum deterriam iudicauit, quæ aliquibus minea, alijs aminea uoca-
tur, quam cum Galenus probauerit libro primo de antidotis, omnibusq; Troglodyticis prætulerit, factum est, ut
existimauerint quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendam subesse. Sed cum in Dioscoride Græco legatur
aminea, & in Galeno minea, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexisse. Plinius lib. xii.
cap. xv. myrrhæ arboris faciem diligenter expresseit, his uerbis. Myrrham in iisdem syluis, ubi & thus, permi-
40 stam arborem nasci tradidere aliqui: plures separatim. Quippe multis in locis Arabia gignitur. Conuehitur
& ex syluis laudata, petuntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi transitu maris. Satina quoque prouenit multum
syluestri prælata. Gaudet rastris, & ablaqueationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quin-
que cubita, nec sine spina: caudice duro, & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm aliqua sui
parte: corticem leuem, similemq; unedoni: scabrum alijs spinosumq; dixere: folium oliuæ, uerùm crispius, & acu-
leatum: iuba olusatris. Aliqui similem iunipero, scabriorem tantum, spinisq; horridam, folio rotundiore, sed sa-
pore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore, utrunq; nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ thuris mo-
do, iisdemq; temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui ualent. Sudant autem sponte priusquàm incidantur,
stacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satina, & in syluestri quoque melior æstina. Non dant ex myrrha
portiones Deo, quoniam & apud alios nascitur. Et sequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentisci gle-
50 bis, & gummi: item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis argenti spuma. Reliqua uicia depre-
henduntur sapore gummi dente lentescantis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spi-
na colligitur. Hoc solum peius India affert, facili distinctione, tantò deterior est. hæc Plinius. Quo fit, ut facile
crediderim nostri usus myrrham Indicam esse, nanque per mare rubrum, & inde per carouanas (ut dicunt) Ale-
xandriam importatur. Myrrhæ quoque historiam non ininucunde scripsit Theophrastus lib. xi. cap. iiii. de
plantarum historia, sic inquit. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media circa Saba, & Adramytta,
& Citibæna, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæq; arbores aliæ super montem, aliæ in pede montis culturis
proprijs: quamobrem aliæ coluntur, aliæ uitam agunt incultæ. Montem istum præaltum affirmant, & uingi soli-
tum: amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticosioremq; narrant:
caudice duro, contortoq; iuxta terram, crassiori; sura hominis, cortice leui adrachnæ simili. Alij uerò, qui
60 se uidisse affirmant, de magnitudine ferè consentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, & mino-
rem myrrhæ humilioremq; Sed thuris folium laurinum, leueq; myrrhæ aculeatum, non leue, ulmeo
simile: crispum tamen, extremò spina horridulum, ilignei modo. Idem ea navigatione, qua ex sinu heroum
uehementè

Brasauoli opi-
nio improba-
ta.Myrrhæ hist.
ex Plinio.Myrrhæ hist.
ex Theopr.

uehementer egressos sese aquam in monte quæsisse dixere, atque ita uidisse has arbores, & lectionem notasse hoc modo ambarum: & caudices, & ramos incisos quidem, sed alios ueluti securi percussos uideri, alios tenuiores incisas habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inherere: nonnusquam etiam subiectas tegetes ex palmis contextas, alibi solum tantummodo circumpauimentatum. Montem autem uniuersum Sabæis diuisum dixere: hos enim locis illius dominos esse, iustitiâq; mutua degere, quamobrem nullum suas arbores custodire: unde & thus, myrrhamq; sese largè ad naues solitudine deportasse narrarunt. Illud quoque se audiuisse dixere, myrrham, thusq; collectum undique ad solis delubrum conuehi: quod Sabæorum esse sanctissimum inter omnia regionis illius, custodesq; Arabes armatos habere, quibus singulos suum thus acervatum, & myrrham eodem modo relinquere, posita super acervum tabella, literis significante numerum mensurarum, & pretium, quod pro singulis mensuris ponendum sit. mercatores uerò, qui uenerint, tabellas aduertere, eiusq; quod placuerit, acta mensura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: sacerdotem deinde uenire, parteq; tertia pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque seruari tutissimè dominis, donec acceptum uenerint. Alij myrrhæ arborem terebintho simile reddidere, sed scabriorem, spinosiorēque: folium paulò rotundius, gustatu proximum terebintho: earum quoque ueteres præstantiores haberi. Nasci uerò hanc, & thus in eodem loco terra subargillia, & sabulosa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, uidelicet ningi, & imbris perlui, & annibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem altera quoque longè maiore ignorantia laborarunt: thus enim, & myrrham nasci ex eadem arbore putauerunt. Quamobrem uerisimilius ipsi narrarunt, quos ex heroum oppido profectos nauì retulimus. Myrrhæ aliud stillatitium, aliud fictitium constat. Probatur melior gustu, eiusq; norma concolorem accipiunt. hæcenus Theophrastus. Myrrhæ drachma ex uino Cretico, calido pota, hora una ante paroxysmum datur utiliter quartanarijs, sed sudare eos in lecto statim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipsis accessionibus. Hoc medicamento ego ipse curatus sum. Valet quoque ad idem in Catapotijs cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum si unum quotidie uoretur, hora una ante proximum, quartanarij bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad uenenosorum animalium ictus, & aduersus pestilentiam parantur. Fit quoque & Myrrhæ oleum, quod ita paratur. Decoquantur oua gallinarum, quousq; dura fiant; deinde secantur secundum longitudinem in duas partes æquales, & exemptis uitellis, replentur, Myrrhæ puluere, condunturq; in humido loco, donec Myrrha liquecat in oleum. Huius uires sunt ad tollendas uulnerum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Caterum alio quoq; myrrhæ fuco mulieres nonnullæ faciem absq; rugis præseruant. Admouent igni ferream nouam patellam, quousque candescat; deinde uino albo cum impetu ore proiecto, patellam ipsam restinguunt, mox capite linteo amplo contexto, uaporem facie excipiunt, subinde in eandem patellam rursus igne candentem Myrrham contritam proiciunt, eodemq; linteolo contextæ fumum recipiunt. Demum ipsomet linteo faciem contegunt, & dormitum se conferunt. Fit eiusmodi fuco, singulis octo diebus parato, ut ea perpetuo erugata, inuentutem etiam iam senescentes mentiantur. Myrrhæ meminit Gal. lib. vii. simplicium medic. ubi ita scriptum reliquit. Myrrhæ secundi ordinis est tum excalfacientium, tum desiccantium. Itaque capitum uulneribus illita glutinare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per quam setum, & lumbricos tum enecat, tum eicit: adest hinc ei & abstergenti potentia. Sic igitur ocularibus miscetur facultatibus, utique quæ ad ulcera, & crassas cicatrices præparantur. Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad tussim ueterem, & asthma, siue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut abstergentium nonnulla. Verum adeò moderatam obtinet abstersionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ uocant medicamentis commisceant, tanquam sufficienter excalfaciens, & desicans medicamen: scilicet abstersionem proficiscentem ab amaritudine nihil uerentes. hæc Gal. Porro ubi myrrhæ desit, Gal. in succidaneis (si tamen liber is Galeni est, nobis enim spurius censetur) odoratum calamum supplet. Constantinus uerò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto eorum sequantur doctrinam, qui iubent, Auicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrum supponere. Nanque Auicenna hanc sententiam omnino refellit, cum utatur his uerbis. Pro myrrhæ substituendum piperis nigri dimidium aliqui perhibent: sed hoc falsum est. Postremò illud etiam notandum est, quod (ut Gal. inquit lib. i. de comp. medic. per genera) myrrhæ semper medicamentis est commiscenda, cum ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, ueluti etiam thus, & aloë. De Bæotica autem myrrhæ, quid dicam non habeo, quod ætate nostra sit (ut arbitrator) omnibus incognita. Σύρα sic Græcis dicta, Myrrhæ Latinis appellatur: Ler Mur, seu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis, Mirra, Hispanis: Myrrhe, Gallis: Myrrhæ Boemis.

† Exemplaria Græca typis expressa habent, διαχειρὶς ἢν πῆρῶ τῶν μυρρῶν, id est, illita alæ narium. Quæ uerba inunctionem ad partem nasi referre uidentur, non autem ad instrumentum, quo debeat fieri inunctio. Si quidem, teste etiam Galeno lib. xi. de usu partium, πῆρῶν seu πῆρῶν pars quedam nasi uocatur.

Σύραξ.

S T Y R A X.

CAP. LXVIII.

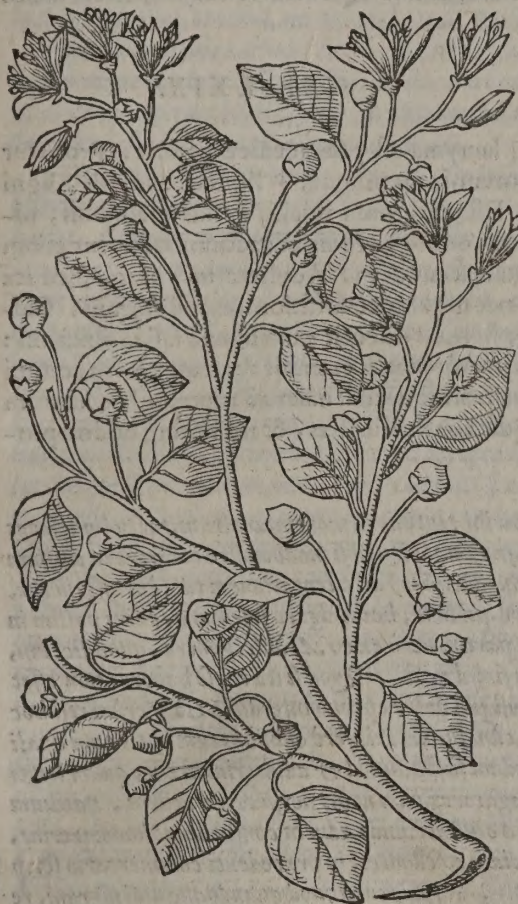
a Orib. leg.
b γαβαλίτης
λύσιος.
c Μεύ, habet
tantum Λέβυ
πος. i. friabilis.

S Tyrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis. Præfertur pinguis, flauus, resinofus, albicantibus grumis, quàm plurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è ^a Catabalis, Pissidia, & ^b Cilicia deuchitur. Deterior niger, furfurosus, ^c friabilis, canoq; situ obductus. Cæterum lachryma inuenitur gummiū similitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: uerum per pauca manat. Adulteratur ligni scobe, quam uermiculi erodentes excusserunt, melle, & iridis sedimento, & quibusdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum, fragrantissimis foliis cum styrace subigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua ueluti uermiculos exprimunt, uæ nundantq;.

uenundantq; . Styracem hunc, † quoniam in uermiculorum speciem contrahatur, scoleciten cognominant, quem tanquam syncerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: siquidem acer admodum est, qui adulterationis uitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ uoci: uulnæ præclusæ, duritiæ laboranti conuenit: cit menses potu, appositūque: aluum leuiter mollit, si exiguum cum resina terebinthina catapotij modo deuoretur. Miscetur utiliter discutientibus malagmatis, acopisq; . Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo ueluti ex thure, fuligo: ad eadem conueniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria styracinum oleum componitur, quod calefacit uehementer, & emollit: uerum caput dolore afficit, aggrauatq;, & soporem adfert.

10

STYRAX.

20

30

40

Styracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ est similis. Folia tamen longè minora profert, auersa parte albicantia, solidaque, oblonga paulò, latiore tamen ambitu. Flos est illi albus, aurantiæ mali similis. Baccas profert longo pediculo appensas. Et tenui quadam lanugine obductas rotundas, & in acutum desinentes, nucis ferè Ponticæ magnitudine, in quo aliquot concluduntur officula semen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non solum in hortis nonnullis, ac uiridarijs, sed etiam sponte prouenientes in Romano, ac Tyburtino agro. Sed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam uidi ego primum Venetijs, in uiridario clarissimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura, & rara, diligenter coluntur. Gummi, quod è Styracis planta emanat uocatur passim in Italis officinis Storax Calamita, quod cognomen ex Galeno libro primo de antidotis acceptum crediderim. Nanque ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum iudicauit styracem, qui in calamis è Pamphylia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facillè uendicauit. Itaque cum non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adijciant, quo indicent, se primum dotibus intelligere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare cæteris, quantum uinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus uenditur. Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimauit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοῖς τοῖς ὁ καταλίτης, hoc est talis est Catabalites, potius legendum esse, talis est calamites. Neque probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit uir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda uidetur. Quippe quæ

Styracis consider. & hist.

Manardi lectio non probata.

Fuchsi opin. reprobata.

Plinij testimonio comprobatur lib. xii. cap. xxv. ubi sic inquit. Styracem Syria Iudæa proxima supra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Cassium Seleuciæ motem. Atque etiam ei adstipulatur Oribasij codex manu scriptus, in quo lib. xii. legitur γαβάλιτης & non καταλίτης. Porro Fuchsius, in libro, quem de compositione medicamentorum secundo condidit, styracem calamiten liquidum fuisse censet, non alia (quantum equidem uideo) ratione fretus, quàm quòd in calamis adueheretur. Verùm in hoc Fuchsius (pace eius dixim) à ueritate desciscit. quandoquidem Dioscoridis styrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis: cuius ille præstat cæteris, qui flauus est, resinosus, grumos habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facillè constare arbitror, styracem non fuisse liquidum, sed in grumos concretum. Neque certè mihi rationi consonum uidetur, ex eo quòd Galeni tempore styrax in calamis uehebatur, inferre ipsum fuisse liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de causa qui Styracis lacrymam colligebant, eam statim in calamis includebant, quàm ut suauis eius odor conseruaretur. Id quod etiam cum dictamno faciebant ij (ut memoriæ prodidit Theophrastus lib. xi. cap. xvi. de historia plantarum) qui ipsum in Creta legebant, siquidem ij dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne uis eius expiraret. Præterea cum apud ueteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi styracis mētio, haud quaquam possum huic Fuchsi sententiæ adherere: quinimo cogor eam prorsus refellere, quod rectius sentire uidear cum Arabibus, & recentioribus, qui per liquidum styracem non aliud intelligunt, quàm stacten myrrhæ. Ceterum Plinio loco citato laudatur styrax post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cyproe Creta uerò minime. Reddidit Plinius causam, quare est, quod Styrax plerumque puluerulentus existat, dicens, quòd in eum circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob idq; ipsum in scoebo sordescere. Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris

50

60

Oleū ex Sty-
race.

Styracis uires
ex Galeno.

Nomina.

maris amygdalis. quocirca retinenda sunt nota, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest. Paratur ē Styrace oleum odoratum hoc modo. Styra^a biduo ē rosarum aqua maceratur. Deinde una cum aqua in vitro nase, luto circumlinito collocatur huic rostrato lambico super imposito & in fornace collocato, ignis sit moderatus, quousque aqua tota in recipiens uas destillauerit. Cum uero oleum fluere inceperit, fortiore igne opus est, donec totum effluerit. Præstabit hoc oleum non solum ad odora^amenta, sed etiam ad ea omnia ad quæ Styra^a. Est tamen longē ad omnia ualentius. Huius meminit Galenus lib. viii. simplic. medic. sic inquit. Styra^a exco^alfacit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibusque, quas ῥοφύλας, καὶ βρόγχους uocant, prodest. Tum menses seu potum, seu admotum projicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis. Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latine Styra^a nuncupatur: Arabice uero Miha, Mehaba, seu Astarach: Italicè, Styrace: officinis, Storax calamita: Hispanicè, Estoraque. ¹⁰
† quoniam in uermiculorum speciem contrahatur. Hæc uerba non leguntur in Græcis codicibus. Sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete adiecta sunt ob maiorem rei declarationem. Quæ hanc ob causam, lectore tamen admonitio, nobis quoque relinquere placuit.

Βδέλλιον.

BDELLIVM.

CAP. LXIX.

a Orib. non
leg. & meum
habet βλοχόν
ita etiā Drag.
b δμαλα-
κτον. i. quod
facile molles-
cit.
c Meū παλα-
τῶδες.
d Non leg.
Orib.
e ὑποπέλιον.
i. subliuidum
Me.

B Dellium ^a [alij bolchon appellant, alij madelcon:] lacryma est † Saracenica arboris. Probatur gustu amarum, translucidum, taurini glutinis in morem, intus pingue, ^b liquefcens facile, ligni ac ford^ais expers, † fuffitu odoratum, ungui simile. Est etiamnum bdellij genus sordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum, ^c aspalathi odore, ex India aduectum. Defertur etiam a Petra oppido ^a ficcum resinofum, ^e liuescens, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita uitiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeo suffitionibus odoratum. Calfacit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidatq; hernias discutit cum ieiuna salina dilutum: uulua spiracula laxat appositu, & fuffitu: & partus, humiditatesq; omnes extrahit: calculos potu comminuit, urinam mouet: tulsientibus, & à serpente percussis utilissimè datur: ualet ad rupta, uulsa; laterum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inseritur, quæ contra duritias, & neruorum nodos profunt. Contusum resoluitur affuso uino, aut aqua calida. ²⁰

Bdellij confi-
deratio.

Bdellij uulga-
ris genera.

Bdellij histo-
ria ex Plinio.

Bdellij uires
ex Galeno.

Bdellium al-
terū Serapio-
ni, palmæ ge-
nus.

P restantissimum Bdellium Dioscoridi translucidum est, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liquefcens facile, & quod incensum odorem emittat ungui odorato similem. Quod si modò nostro tempore in Italiam importatur, adeo rarum est, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad ostentationem tantum afferretur, uel ad adulterini, & reprobati dignoscendi normam. Credidere quidam, hoc uulgare Bdellium, cuius passim in officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim uero ex eo Arabici generis, quod ficcum, resinofum, liuensq; ex Petra defertur, utrisque à mercatoribus simul mistis. Quod si ita res se haberet, non esset planè moleste ferendum, quod saltem mediocriter impertiretur, postquā nobis optimo interdicitur. Verum etsi hoc fieri possit, cum tamen in eo parum, uel nihil amaroris sentiat, cumque cæteris ferè omnibus tum notis, tum qualitatibus sit expers, quas ei Dioscorides tribuit; est potius opinandum factitium id & adulterinum esse, quam legitimum. Hinc factum est, ut quidam recentiores simplicium indagatores, cum nobis persuadere uellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non aduectum ex Saraca felicitis Arabie ciuitate, unde aduehi consueuerat somniauerint, communem myrrham legitimum esse bdellium, ut eorum sententiam resellentes, in præcedenti commentario scripsimus. Huius, quo passim utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliquod quandoque uidi nigrum, resinofum, odore fetido laseri quadantenus proximo: aliud translucidum, ut pote taurinum glutinum, sed ficcum, amaroris expers, nulloq; odore præditum: quoddam uero adeo uulgari myrrhæ persimile, ut ab ea uix dignosci posset. Quæ omnia genera tametsi illegitima censeantur; officinis tamen tanquam legitima, & præstantissima in medicamentis passim temerè usurpantur. Bdellium scriptis tradidit Plinius lib. xii. cap. ix. his uerbis. Vicina est Bactriana, in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprisfici natura. Gummi alij brochon appellant, alij malachran: alij maldacon. Nigrum uero, & in offas conuolutum badrobolon. Esse autem debet translucidum, simile ceræ, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris uino perfusum odoratius. Nasctur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum: facilius hoc, & crustosius, amari^ausque. At Indicum humidius, & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. hæc Plinius. Bdellij facultates prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinofum magis, emollientis admodum, & efficacis uirtutis est. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccatur, quàm emolliat. Igitur recens, & humidum est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ scythicum, idoneum. At quod antiquus est, & admodum gustu amarum, & acre, & ficcum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Utuntur autem quidam illi, & potissimum Arabico, & ad gutturis ramices, & hernias aquosas, salina matutina, ieiunaq; subigentes, ut emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum statuum discursus, præterea laterum dolores, & rupturas persanare. hæc Galenus. Cæterum inuenio Serapionem duobus capitibus Bdellij meminisse: quorum alterum appellauit Iudaicum, quod nimirum est ipsum Dioscoridis bdellium: alterum uero cuiusdam plantæ palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Neapoli frequentissimum uidimus, ijsq; in officinis accepimus, ubi sacchari arundines è Sicilia petitas uenundantur. Nam cum illic essem cum Bernardino ³⁰
⁴⁰
⁵⁰
⁶⁰

nardo

nardo Clesio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Cesarem Carolum. v. inuictissimum Imperatorem agebat, multarum uidendarum rerum, quæ ad medicam materiam spectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum folijs palmeis, ac radice defertur cubitali, uel paulò ampliori longitudine. Vocantur hæc plantæ Neapoli uulgò **CEFLAGLIONI**. quarum quoddam duntaxat germiculum comedunt, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Includitur hoc mille quibusdam inuolucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumq; echinatis capitibus (carioffi, & archichiochi Italia uulgò uocant) præferunt, quandoquidem id secundis mensis pro bellarijs cum pipere, & sale solemniter assumunt, tum quòd gustui is cibis admodum arrideat, tum etiam quòd uenerem conciliet. Porro illa uulgaris Ceflagioni appellatio (quantum conijcere possumus) à Mauritanis accepta est: siquidem Serapio sic inquit. Ceflio est cor istius palmæ; & natura eius est, sicut natura palmerij. Gal. in super lib. vii. i. simpl. med. de palma differens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, ut suspicer, inde Arabes Græca uoce corrupta suum Ceflionis nomen accepisse. Quod **Βδελιον** Græci, **Bdellium** similiter Latini uocant; Mauritani, **Molochil**, **Molochal**, **Mochol**, aut **Mochel**: Itali, **Bdellio**: Hispani, **Bedelio**.

Ceflionis cōsideratio.

Nomina.

† Licet Saracenica arboris lectio admitti possit, quòd Saracæ, unde Saraceni dicti sunt, urbs sit in Arabia; nō tamen improbanda uidetur lectio Arabica arboris. Quod non solum Plinius scribat bdellium in Arabia nasci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicum faciat; sed etiam quod Oribasius lib. x. i. legat δάρυον ἐστὶ δένδρον ἀραβικόν. hoc est: lacryma est arboris Arabica.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus sic legitur: δάδες ἐν τῇ θυμιάτῃ, εἰσὶ δὲ θυμῷ. hoc est, si uerbum uerbo reddamus: odoratum in suffitu, simile ungui. Eadem uerba ex Dioscoride referunt inter Græcos Aetius & Oribasius. Ceterum in ijs uerbis illud dubiam sententiam facit, quòd non facile colligi possit, quid per θυμῷ intelligat Dioscorides. nam cum hæc uox homonyma sit, & plura significet, cui potissimum rei conueniat, auctor non explicauit. ut hinc uel aliquid deesse suspicandum sit, uel hac uoce diuinandum de nota illa bdellij optimi magis sit, quàm aliquid certi statuendum. Auget difficultatem, quòd interpretes omnes, uiri doctissimi, uerba illa in diuersum sensum trahant. Alij enim probatum bdellium uolunt bene odoratum esse semper, sed incensum, fieri ungui simile, ut Manardus libro suarum epist. octauo: alij dum incenditur, odore malunt ungui assimilari, ut Hermolaus. quorum tamen utrumque constat de odorato ungue intellexisse. His ad stipulati uidetur Serapio inter Arabas, qui bdellij descriptionem Dioscoridi acceptam ferens, uerba illa interpretatur in hunc sensum: cum incenditur, bonum spirat odorem, odori unguis odorati similem. Sunt porro qui bdellium suffitu odoratum faciunt, ungui simile, ut Ruellius. qui certè ea simplici uerborum illorum uersione non minus ambiguum reliquit illius notæ sensum, quàm in Græco reperiatur. Marcellus autem diuersam ab antedictis sententiam protulit, nam ita uertit illa uerba: cum incenditur, odoratum, & humano ungui colore simile. Hæc utique Marcelli interpretatio plurimam habet, quam in Græcis codicibus legantur, ea fortasse ratione ab eo addita, ut nulla reliqua esset ambiguitas, quanquam in hoc à Manardo redarguitur. Mihi quidem hæcenus placuit Serapionis interpretationi subscribere, ut patet in principio huius commentationis. Nunc uerò quid mihi sentiendum sit, fere incertus sum. Videntur enim uerba illa Dioscoridis ita distincta esse, ut duas bdellij optimi notas faciant: quarum altera est, ut odoratum sit, cum suffitur: altera, ut sit ungui simile. Sed relinquatur dubitatio, an unguis odoratus, aut humanus sit intelligendus. Eò tamen inclinatur animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plinius lib. xii. cap. ix. de bdellio differens, Bactriano unguem reddat candidos, cum inquit. Bactriano uidor siccus, multiq; candidi unguis. Ex his nimirum uerbis liquet, bdellium illud albis maculis ungui humano similibus refertum esse. Id quòd etiā uidetur bdellio assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cypheos compositionem cecinit, et quæ à Gale. referuntur li. i. de antidotis, dum ita scribit. Σχολὴν ἰσὺν καὶ πρόκην μέλαν, βδέλλιον ὀνυχας & γ'. ἀσπάλθον β'. Hæc duo carmina soluta oratione ad uerbum sic uertemus. Iunci odorati duodecim, & croci unam, Bdellij unguis drachmas tres, aspalathi duas semis. Sanè quòd Damocrates bdellij unguis in cypheos compositionem addat, me magis mouet, ut credam bdellium notam peculiarem habere, qua unguinis effigiem representat: aut quòd illud bdellium sit præstantius, cui sint macule humanis unguibus similes. Sed hæc fortasse fusius, quam deceat, ut quid alij, & quid ego sentiam in illis Dioscoridis uerbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoque iudicium esse.

ἀίσανος.

T H V S.

CAP. LXX.

50 **T**Hus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculus stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem † individuum est, candidum, cum frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum uerò † fuluescit, & colore liuet, sed rotundum industria factitant: nam in quadrangulares formas dissectum fistilibus uersant, donec rotunditatem contrahat: uerum huiusmodi thus tempore flauescit, quod atomum, aut syagrum appellat. Secundum locum habet † Arabicum, & in † Smilo nascens, quod aliqui copiscum uocant, minus multò, & fuluius. Est & genus aliud, cui amomite cognomen est, alioqui candidum: quod dum mollitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini resina, & gummi. quod facile deprehendi potest: siquidem suffitum gummi flammam non ciaculatur, & resina in fumum euanescit, thus uerò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & astringendum pollet: oculorum caliginem discutit, caua ulcera complet, & ad cicatricem perducit: cruenta uulnera glutinat, infrenatq; cunctas sanguinis eruptiones, etiam si cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, & fedis, &

a Meum & κίρρος.

b Meum & κίρρος.

fedis, & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes uerrueas inter initia, impetiginesq; ex aceto, & pice illitum tollit: ambusta igni, pernionesq; cum fuillo adipe, aut anserino, & ulcera in capite manantia cum nitro, si infricetur, sanat: paronychis cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci uino infunditur: inflammata à partu mamma cum cimolia, & rosacco magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ, uiscerumq; medicamenta: prodest sanguinis excreationi potum. Sed in secunda ualetudine haustum insaniam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succensum à lucerna, donec exuratur: post perfectam uestionem operire oportet, usquedum restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo uase cauo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in eius mentione mox ostendemus. Alij crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremant. Fictili etiam nouo uiuacibus prunis torretur, dum non amplius bulliet, aut pinguitudinem, uaporemve emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

Φλοιός λιβαίου.

CORTEX THVRIS.

CAP. LXXI.

^a Meum spro-
Cilivus πινυί
v. i. Strobili-
no aut pineo.

P Rafertur thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, læuis, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admisto ^a pini, aut nucis eius cortice, sed horum index ignis est: siquidē reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed sine odore fumum eructant: thuris uerò cortex ardet, & cum odoris fragrantia uaporem eiacularur. Thuris modo uritur: & uis eadem, quæ thuri, sed ualidior, adstringentiorq;. Quare potu cruentis excreationibus, uuluis fluxione laborantibus in pecto confert: ad cicatrices oculorum, & caua, sordesq; efficax est. tostus scabris lippitudinibus auxiliatur.

Μάννα λιβαίου.

MANNA THVRIS.

CAP. LXXII.

^a Non leg.
Orib.

M Anna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed inualidiusculam. Sunt qui ^a cribrata pini resina, ac polline, aut cortice thuris confusi adulterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè suffitu aerium uaporem, sed fuliginosum, & impurum expuit, & permistum suæ uolentia halitus uirus habet.

Α'θάλη λιβαίου.

FULIGO THVRIS.

CAP. LXXIII.

^a εδρὺς. in-
tegras Orib.
addit.

F Viginem thuris sic facito. Forcipicula lucernis accensas singulatim thuris glebas in nouam fictilem ollam concauam imposito: & æreo uase in medio perforato, deterfa diligenter sorde, obtegito: alteram admoueto, ex altera eius parte, aut utraque subiectis quaternum digitotum altitudine lapillis, quò facilius perspicere queat, si urantur: & quà locus capax fuerit, glebularum alias ^a supposito, & anteaquam prorsus prior gleba restinguatur, aliam imposito, donec sufficientem fuliginem uidearis coegisse. Continuo tamen externa aramenti partes spongia, aqua frigida madefacta abstergantur: ita enim temperato aris feruore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per leuitatem decidua thuris cineribus admiscetur. Dersa itaq; fuligine, cinis cremati thuris seorsum substrahendus est. Idem opus, quoad satisfactum tibi uidebitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat, fluxiones suspendit, ulcera purgat, caua explet, carcinomata sistit. Simili modo è myrrha, resina, styrace, reliquisque lacrymis fuligo excipitur, ad eadem conueniens.

Thuris histo.
ex Theophr.
& Plin.

C Vm thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantum arbore proueniant, non alienum duxi de his omnibus unico commentario differere. Sed primum à thure exordiens, cum Dioscorides in eius scribenda historia, non latè se diffundat, ut eos uoti compotes faciam, qui eam audire desiderant, hic referam, quæ ex Theophrasto lib. ix. cap. iiii. quæque ex Plinio libro xii. cap. xiiii. diligenter excerpti. Cignitur itaque thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis, ac ne Arabia quidem uniuersa, sed priuatim cuidam loco in medio ferè regionis post Atramitas pago Sabæorum, qui caput regni est. Tractus is spectat ad orientem undique rupibus inuius, & à dextra maris scopulis inaccessus. Sylvarum, quæ thus proferunt, longitudo est centum millia passuum, latitudo autem dimidium eius: quas & Minei attingunt alium pagum colentes, per quos thus euehitur uno tramite angusto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum est. Siquidem hi primi fuere thuris repertores, eiusq; commercium primi fecere, maximeq; exercent. Ceteris interdictum est, his exceptis, uidere thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipsas arbores uidere possunt. Ius enim in thus, ipsumq; legendi potestas, tricentum tantummodo esse familiarum dicunt, quæ per successiones id sibi uendicant, quæ etiamnum ob id à propinquis populis sacra uocantur, quòd cum uulnerant arborem, quò liquor defluat, aut eum metunt, nec fæminarum, nec funerum congressu polluantur: atque ita religione merces augentur. Quidam promiscuum ius Mineis omnibus esse tradunt, & unoquoque anno inter ipsos diuidi. Ceterum quanquam præsci Romani in Arabia bella gessere; thuris tamen arboris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita est: neque Græcis etiamnum auctoribus (etsi plures de ea conscripserint) de eius effigie satis inter se conuenit, licet dixerit Theophrastus, quòd arbor thuris, quæ super Sardes apud delubrum quoddam surrexit, fronde lauri constet. Thus duntaxat meti solebat inciso arboris cortice, canis ortu, flagrantissimis

- tissimis aestibus, quod tunc esset humoribus maxime pregnans, quod postea legebatur sequenti autumno. Verum dulcedo quæstus aliam viam attulit, qua etiam primo vere ipsum legeretur, incis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore profilit, atque distillat palmea tegete, ubi loci natura poscit, aliubi area circumspau-
ta. Purius, & perlucidius illo modo, sed hoc ponderosius, minus pellucet, minusq; uiribus pollet. Vindemia uerna thus rufum emittit, nec comparandum priori: uires enim imbecilliores sibi sortitur. Creditur nouella ar-
boris candidius esse, quam ueteris. Quod hæsit in arbore, ferro depectitur, ideoq; corticosum. Tradidit Dio-
scorides præter Arabicum inueniri & Indicum, id tamen flauescere, quod indicat, thus & in alijs regionibus
nasci præter illud, quod ex Arabia deuehitur. Quod cum Theophrastus, & Plinius satis compertum habe-
rant, id etiam nasci in quibusdam insulis. Datur utiliter potandum dysentericis, & diarrhæa laborantibus, &
10 isdem clystere quoque infunditur. Linitur cum lacte aduersus solis ardores. Cum aqua autem nymphæa bibi-
tur drachmæ pondere ad gonorrhæam. Auger memoriam bibitum oboli pondere, fugat tristitiam, & letificat
cor, & conuenit omnibus eius affectibus, præsertim ubi misceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præstant.
Fit è thure medicamentum, quo nihil præstantius, certiusq; uidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem. Etenim
sepe una tantum nocte affectus inuit. Accenditur Thuris grumus, acuto stilo affixus, cerea candela, mox in aque
rosææ uncias quatuor restingitur, repetuntur incensiones, extinctionesq; trigies, & deinde percolata aqua
linoleo mundo, oculorum angulis cum penna uesperii illinitur, dum cubitum affecti sese recipiunt. Atqui si ru-
bor, lachrymæq; uehementi cum dolore fuerint, additur tantundem lactis muliebris. Sistit Thus sanguinem è na-
ribus manantem, si cum tela aranea, & aloe, excipiatui oui unius albo, & cum licinio introducatur in nares. Thu-
ris suffitu sanatur quoque tenasmus, addita præsertim colophonia resina. Fiunt ex Thuris drachma, & agarici
20 scrupulis quaternis cum hyssopi succo cataporia decem admodum utilia ad frigidam tussim, si unum tantum quoti-
die sumat æger uesperii, iturus dormitum. Paratur ex Thure puluis quoque admodum utilis ad dysenteriam hoc
modo: Sumit o Thuris, Mastiches, cuiusque drachmas duas, luti Armenij drachmam, coralliorum rubeorum, cornu
ceruini usti, singulorum drach. semis. Lapidis hæmatitis usti scrup. duos. Terito simul omnia. Datur ex uino ru-
beo sesquidrachma, horis duabus à cena. Thuris & Myrrhæ puluis oui albo exceptus, fronti temporibusq; illi-
tus, hemicranios dolores mulcet. Thus (ut scribit Galenus lib. vii. simp. medicamentorum) excalfacit ordine
secundo, desiccatur uerò primo, paululumq; adstringit. Sed candido minimum adstrictio manifesta. Cortex eius
enidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque desiccatur, adeò ut ex secundo sit ordine completo desiccantium.
Est autem crassiorum partium, quam ipsum Thus, & minimè particeps acrimonia. Ob has igitur tum facultates,
30 tum qualitates multus est eius usus apud medicos in hæmoptoicis, stomachicis, caliacis, & dysentericis, non tantum
ijs, quæ extrinsecus applicantur ipsum admiscentes: sed & ijs, quæ intrò in corpus sumuntur. Ramus eius (lego
fuligo eius, & infra rationem reddam) tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum thus, adeò ut ad
tertium usque excessum perueniat. Habet uerò etiam abstersorium quiddam: itaque eo nomine expurgare, & im-
plere, quæ in oculis consistunt ulcera, uidetur, uelut & myrrhæ, & styracis. hæc Galenus. Verum, ne quisquam for-
tasse me perperam Galeni lectionem immutasse existimet, illud sciendum est, quod in Galeni loco citato non solum
Gerardi Gaudani uersio reprehendenda (quod tamen interpreti uitio minimè dandum est) sed etiam in Græcis
tum ipsius Galeni, tum Pauli Aeginetæ codicibus communis lectio deprauata uidetur, quippe ubi in thuris capite
legitur apud Gal. δὲ θάλλος αὐτοῦ ἑμποτάς ἐστι, καὶ θερμότερος ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιγανώτον δυνάμεως, hoc est,
ut uertit Gerardus, Ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum thus, rectius legendum
putauerim, ἢ δὲ αἰδάλλν αὐτοῦ, hoc est, Fuligo eius &c. Quæ quidem lectio primò Dioscoridis testimonio compro-
40 batur: qui præterquam quod ramorum non meminit, ipsi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum imple-
di, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde id manifestè innuisse uidetur Galenus in
prædicti capitis calce illa comparatione, cum inquit, uelut ex myrrha, & styrace. Nam li. vii. simp. medic. de
styrace agens: Styracis combusti fuligo, inquit, thuris fuligini quodammodo est similis. Et libro. vii. de fuligine
scribens; Primum enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas uidelicet, quæ ad oculos e-
tiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa
expurgat, & carne replet. Ad hæc usurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea
50 terebinthinæ, myrrhæq; fuligo molestia caret, non aliter, quam thuris: sed styracis his quodammodo ualentior
est. His igitur rationibus asserere non dubitauerim, hoc in loco uulgatos Græcos codices fortasse librariorum in-
curia uocum similitudine deceptorum deprauatos esse: quodq; loco huius uocis αἰδάλλν quæ Latine fuliginem
reddit, successerit θάλλος quæ ramum germenue significat. Quod etiam apertissime confirmat Serapio: qui cum
hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate de thuris
ramo leguntur, ea ipse Galeno accepta referens, de thuris fumo, seu fuligine legit. Quod item apud Aetium uide-
re licet: qui etiam apud Auicennam cap. de olibano legitur, fumus eius est uehementioris exiccationis & stipti-
citatatis tametsi Paulus hac menda non nacet, uel sui ipsius fortasse, uel potius librariorum culpa. Nam aliàs non
possem non admirari, quod in Galeno lectionem hanc deprauatam esse non animaduertisset, quemadmodum hac in
re nostræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni uidentur. Ceterum thus (ut Galenus scribit lib. iiii.
de compositione medicamentorum per genera) concoquit, & pus mouet in temperatis corporibus, nam in humi-
dis sarcoticum est. Præterea cum dixerit Dioscorides, thus in secunda ualeitudine haustum, insaniam facere, &
60 largius cum uino sumptum interficere, hinc Auicennâ errasse crediderim, qui & deprauatis sensibus, & abolita
memoria thus opem præstare tradit. Porro credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos esse, quam nostra æta-
te è cælo collapsam super arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamen-
tum,

Thuris uires.

Thuris facult.
ex Gal.Galenus locus
restitutus.

Auicenn. lapl

Manna th

Thuris
in Lexico Græc
Latino ueteri

Mannæ cale-
stis historia,
& genera.

Fuchsi opio-
nio.

Mannæ Ara-
bum.

Brasauoli la-
psum.

Mannæ histo-
ria ex Galen.
Pli. & Theo.

Manna in co-
mitatu Gori-
tienti, & foro
Iulij.

tum, & utero gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis deiciendæ alui gratia propinamus. Verum res quidē aliter se habet: namque Plinius, & alij complures produnt, Mannam thuris esse micæ eius concussæ elisas, quod dum conuehitur, enenit. Quod etiam testatus est Galenus lib. 1111. de compositione medicamentorum secundum locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam calitus demissam, ut plenius legentibus satis fiat, cum huius nusquam meminerit Dioscorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompsi, quæq; ipse etiam in Calabria uidi, ubi laudatissima colligitur. Est igitur MANNA quidam ros, siue liquor suauis, qui ex aere ueniens sublucanis temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum inuenitur herere: qui breui temporis curriculo coalescens, grumulosus in gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera ipse in Italia uidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum uerò à Calabria defertur. Eius, quod ex oriente petitur, duplex habetur species: præstantissima altera, quam Mastichinam appellant, nomine à granorum mastiches similitudine sumpto: infirma uerò, & uilis altera, quæ Bombycina nuncupatur. quippe quæ nil aliud est, quam aut euanida, & senio exhausta Mastichina, aut saccaro, alijsque imposturis adulterata. Calabriensis plurimi penditur, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, proinde foliorum Manna cognominata, minutis granulis constans, translucida, grauis, mastiches granulis similis, candida, gustu dulcis atque suauis. Secundas partes sibi adsciscit, quæ ramis insidet: tertias uerò, quæ lapidibus, & solo inhaeret: mirum hæc granulis constant crassioribus, & colore longè minus syncero. Ex ea, quæ nocte peracta è celo ceciderat, Cossentia, quæ est Calabriae ciuitas, mihi facta fuit copia super fraxineis frondibus, quæ in lapij perfecte cocti guttas prorsus referebat. Accepi inibi ab incolis, quod hæc mane legitur, priusquam sol exortus admodum ex-calfaciat: namq; postea sole liquefacta, absortaq; facile euanescit. Quapropter plerique (ut à nonnullis audiui) ubi in magna deciderit copia, summo mane arborum ramos præscindunt, & in opacis collocant, ubi concre-
tam maiori commodo legunt. Hinc uerò fit, ut nescierim ego, quæ ratione ductus Fuchsius scripserit libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Mannam (ut suis uerbis utar) Calabrinam grano constare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiori, & ob id alio nomine Bombycinam uocari: quin & hanc uiliori pretio uendi. Atqui cum is à nobis planè dissentiat in Manna, quæ ex Calabria aduehitur, historia, ratus gnarusq; hanc, quam paulò antè reddidi, ueram esse, non plura adijciam: sed relinquam in hoc fore iudicium eorum (sint uel medici, uel pharmacopœi, uel mercatores) qui Mannæ illius naturam rectius norunt, atque eam satis exploratam habent. Duo Mannæ genera etiamnum à Mauritanis diuersis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum uerò Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea specierum differentiam esse constat, quam quod alia liquefcens, melli similis, alia in grumulos concreta uideatur: quæ profectò illa est, quæ ad nos aduehitur. Quam uerò ij Tereniabin uocant, Serapionis testimonio & ipsam esse Mannam manifestè ostenditur. Namque Abicis auctoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, sitim extinguit, aluum mediocriter emollit, prætori, & tussi opem præstat, nec aliud est, quam Manna. Testatur Brasauolus Ferrariensis, Nicolaum quandam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emisse à quodam Mauritano uas plenum cuiusdam Mannæ melli similis, quæ in medicamentis non satis laudari potuit. Hinc equidem ex eo genere fuisse existimauerim, quod Mauritanii Tereniabin nominant: etsi Brasauolus ipse contrarium senserit, cum uelit, Tereniabin Mauritanorum eam esse Mannam, qua communiter utimur: eorundem uerò Mannam esse huiusce liquidæ speciem. Quæ tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur, quandoquidem ipse inuenerim apud Serapionem, quod Tereniabin quidam ros est è celo cadens melli grumoso similis, & quod aliter mel roscidum appellatur. Auicenna uerò de Manna agens, inquit, eam gummi modo concrefcere: à quo Mesuem nihil dissentire conperio. Credidit Auerroes, & post eum alij quam plurimi, Mannam ueteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamationat, quod ipse Galenus scriptis tradidit libro. 1111. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando cum æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel quàm plurimum fuisset repertum, agricolas uelut ludentes cecinisse, Iupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum tempus anni æstiuum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus è terra, & aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac densati fuisse uidebantur: sed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas, ac fictilia melle implent, uocantq; id roscidum mel, & aerium. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quod hinc Arabes suum deduxerunt Tereniabin; præsertimq; cum scribat Serapio, hoc ab eis mel aerium appellari. Huius etiam meminit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, his uerbis. Venit mel hoc ex aere, & maxime siderum exortu, precipueque ipso sirio explendente fit, nec omnino prius uergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Siue ille est calis sudor, siue quadam siderum salua, siue purgantis se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. hætenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res est, ut ante Galenum, & Plinium, eius etiam meminerit Theophrastus Hesiodi auctoritate, libro. 1111. capite nono de plantarum historia, his uerbis. Sin autem auctore Hesiodo, mella, apesque quercus ferat, magis quoque illud confirmatur. Ergo nascitur uel hic melleus humor è calo cadens, in hac maxime insidens. Mannam utriusque consistentiæ è celo demissam uidimus in Comitatu Goritienti, uniuersq; Foroiulienfi agro, ac circumuicinis locis, Anno à CHRISTO nato M.D.XLVI. Maio, & Iunio mensibus: fuitq; mihi ambarum colligendarum amplissima

10

20

30

40

50

60

plissima facultas. Siquidē ea, quæ fici, fraxini, et orneoglossi frondib. inhaerant, gūmi modō cōcreuerat, colore candida. At quæ super amygdalo, persicæ, ac quercus folia deciderat, mellis modō liquefces ab arbore defluebat, flauo colore. Quo factū est, ut facile crediderim, quod nō sui ipsius facultate gummi modō Manna cōcreseat; sed foliorū, in quibus delapsa recumbit. Qua re ab Arabibus diligentissime perspecta, utriusq; Manna historiā diuersis per se capitib. suis monumētis prodidere. Cecidit quoq; ē cælo Manna admodū copiosa, mastichesq; grumis similis agro Tridentino, in Ananienfib. montibus, et præsertim super laricos arbores, ut testari possunt Clarij. Medicus Iulius Alexandrinus & Petrus spezzalancius pharmacopæus Ananienfis: Quippe qui huiusce Manna, quā ipsemet legerat, selibrā fere mihi Goritiā misit, quo fit, ut hinc, & ex cæteris, quæ præmisimus manifestō deprehenderim nō parū aberrare Donatum. Altomarum medicū insignē, cūm is plurib. cōtendat uerbis Mannā quæ in Apulia, et

10 Calabria ē fraxineis legitur folijs, ē cælo haud quaquā decidere, sed ex ipsa et planta exsudare. At qui tam etsi id illi uerum esse uideatur, ego tamen concedā nunquā Mannā, quæ ē lariceis folijs legerunt Ananienfes ē larice ipsa exudasse, cūm nihil prorsus resinosi resiperet. quin etiā quod nō solum in arborum folijs spectretur, sed etiā in pratis, adeo, ut senesca præ manna à Sole dissoluta, falces ab herbis nequiuertint explicare. Fuit itaq; hæc profecto Cælestis Manna, perinde ac illa, quā ego proprijs manib. legi in agro Goritiēsi, et alij per plures legerunt in circumstantib. locis. Sed profecto nō admittenda, quin potius explodenda uidetur sententia Monachorum, qui in Mesuem cōmentarios scripsere, cūm pro certo asserant, sūrio ardente Mannā nō solum roris modō super arborum, & herbarum folia reperiri aeris, & calic clemētia: sed etiā ab arboribus, fraxino, s. et orneoglossō absq; aliquo calic rore, gummi modō inciso earum cortice in lacrymas cōcreescere. Quod tamē ut à rei naturā, ita etiā à ratione, et à ueritate abhorrere putauerim. Siquidē ea Manna, quæ inciso harum arborū cortice in Apulia, et Calabrienfi agro

20 hac etate canicularibus dieb. collacrymare cepit, nullus quidē plātā liquor est, sed ipsa eadē Manna, quæ dieb. superiorib. easdē in arbores ab aere deciderat. Nā cūm illis regionib. usu ueniat, quod præ cæteris prædictæ arbores eo melliflūo rore affatim, abūdēq; madescāt, sitq; cortex solis ardore nimio sitiens, ac rimosus, magnā liquoris quātitatē intra se absorbet. Quo fit, ut postmodū exurente canicula inciso eodē cortice idē liquor exiliat, et in grumos cōcreseat: qui tamē cūm leues fungosq; sunt ob arboris succi ministionē, infelicitate operatur, nec alterius Manna uirib. correspondēt. Quod aut id tantūm fraxino, orneoglossōq; eueniat, cūm melleus ille ros in uniuersum oēs occupet plantas, in causa est harū arborū nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas, quippe omnib. clarum est, apud Calabros, & Apulos solā fraxinum congenerē orneoglossum Mannā in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex alijs uerō arborib. eandē statim defluere, et in subiectas herbas, petras, solumq; diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice nō sanē primō, & secundum naturā, sed ex accidenti defluit

30 Māna. Verū optimi illi patres cōtenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborū partes penetrare neglexerunt. At incolæ, qui ex maiori huius liquoris prouentu, plus auri referunt, rei naturā diligētius inuestigarūt. Monachorum sententiā astipulatur Altomarus, cūm ipse sibi persuadeat cōmunis usus Mannā, nihil roscidi Cælestis liquoris cōtinere, sed tantum esse. Quod etsi multis conatur ipse cōprobare, cūm tamen plura sint quæ non consentiunt, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Cæterū ex his, qui thuris Mannā cælestem hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse cōperio. In cuius censurā Manardus Ferrariensis lib. 1. suarum epist. peculiarē epistolā cōscripsit. Veruntamen uenia illi danda est, cūm & Serapio, qui Mauritanis omnib. in simpl. medic. historia præstitit, thuris Mannā cum cælesti inepte cōfundat. Meminit Manna inter alios Græcos ēt Actuarius lib. de medic. compositione, ibiq; de eius uiribus ac facultatib. differuit. Manna tā Auicennæ, quā Mesuis testimonio, æquali ferē tēperamento cōstitit, licet ad calidum paululum inclinet: at Auerroī calida, humidaq; habetur.

40 Aluum deuorata, aut hausta ciet, per se tamē imbecilliter. Ideoq; tum sēminis utero gerentib. tum pueris ipsis tuō semper exhiberi pōt. Alijs medicamentis addita uires eorum auget. Bile facile educit: sitim extinguit: aperit, emollit, laeuigatq; gulæ, pectorisque part es. Quæ ex Alexandria Aegypti adfertur Mastichina uocata, uno duntaxat anno in suis uirib. persistit; sed quæ in Italia prouenit, præsertimq; Calabriēsi agro, plurib. annis incorrupta perdurat. Enim uero Fuchsius medicus nostra etate & doctrina, & rerum cognitione clarus, in libro de cōpositione medicamentorum, quē secundō auctum excudit, Mannā à medicorum usu explodere conatur his uerbis. Manna leuē certē, aut ferē nullā soluendi, aluumq; subducēdi uim habet. Quod ijs cōpertum est, qui iuxta Libanū fuerunt. Nā referunt, indigenas eius montis, cūm abunde ea satientur, nihil tamen ledi, aut aluum sibi quoquo pacto subducere sentire, sed ea tanquā obsonio nutriri. Quapropter cūm melli quodāmodo similem facultatem habere constet, facile ea carere liceret, modō peregrinorum admiratione nō ita duceremur; neq; Stulti, cōtemptis nostratibus, ē longinquis regionib. allatis uti potius, quā ijs, quæ nostris in hortis proueniunt, mallemus. sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes cōdignas damus pœnas, hæc Fuchsius. Quibus nimirū uerbis liquet eum uelle usum Manna prorsus adimi, atque ipsum ad medicamenta deferri, quæ nostris in regionib. proueniunt. utinā æquē cōmodē et tutō fieri posset ista cōmutatio, ut saltem, quod ipse uehementer cupit immodicis sumptib. parceremus. Sed quoniā rationes, quas affert, non sunt eæ, quibus persuaderi possumus idcirco cogor in hoc eius sententiæ refragari. Nā q; Māna aluum subducit, & eā quidē innocuē, nō solum cōuenit inter auctores, qui hactenus de illa scripserunt, sed id etiā quotidiana experientia docet. siquidem duaru & semis unciarum pōdere data aluum perbellē deijcit, et priuatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigenæ Manna non ut medicamento quod purget, sed ut obsonio, quod nutriat, utantur, quis tam facile ut Fuchsius, referentibus credet? cūm nos quotidie contrarium experiamur, aut si credat, nō aliquam facti illius rationem adinueniet, qua ut decet, experimentum tueatur.

60 certē nullus, si rectē iudico. Vt autem medicamenta peregrina abolefcant, quæ mitissimā soluendi uim habent, inter quæ iandudum Manna principem ferē locum obtinet, utemur nostratibus, & fortasse lathyri, pituyis, tithymalis, bryonia, & alijs huiusmodi, quæ passim nascuntur in hortis & cāpestribus, atq; uim lethiferā ac perniciosam sortita sunt? absit, meo quidē iudicio. Malim ergo in hoc sequi exemplum Dioscoridis, Galenī, & aliorum tum Græcorū, tum Arabū probatissimorū auctorū, quā alterius quicumq; sit. illi. n. nō cōtenti simplicib. medicamentis

Manna in agro Tridentino ē Cælo de lapsa contra Altomarum.

Monacherū opinio explorata.

Manna secto arborum cortice manans.

Petri Criniti error. Serap. lapsus.

Mannæ temperamentum, & uires.

Fuchsi opinio reprobata.

Nomina.

quæ suis in locis nascebatur, peregrinis etiã uti uoluerunt, quos tamen tantum abest, ut stultos dicamus, ut etiã sapientes iudicemus. Quare nō potui satis mirari Fuchsum ita malè de Mama sensisse, quã omnib. eo excepto, perspicuū est sine molestia uentrē purgare. Equidē optarē, ut ij, qui alicui medicamento usum abrogare student, uel id æquius et modestius agerent, aut ē nostratib. ea proferrent, quæ eādē uim præstare possent. neq; enim ego is sum, qui peregrina nostratib. præferre uelim, modò hæc cum illis uirib. certare ualeant. *Λιανός καὶ λιανώδης* id Græcis dicitur, quod Latinis *Thus*: Arabibus, *Ronder*, *Conder*, aut *Kateth*: Italis, *Incenso*: Germanis, *Vueirauch*: Hispanis, *Encienso*: Gallicis, *Encens*: Boemis, *Kadidlo*. † *ἄτομος*. Hæc dictio hic, & paulò post legitur in uulgarib. Græcis codicibus: quia in primo loco thus natura rotundū insignitur, in secundo uerò arte tale factum cognominatur. Sed quia absurdum uidebatur Marcello, Dioscoridem usum fuisse homonymia, ideo mutauit lectionem, alterum. s. *ἄτομον ἐν τομῶν*, ad rem nomen accommodans. Quã tamen lectionis mutationem minimè probat Manardus, qui præterea dubitat quo modo atomos Latinis sit reddendus. Hæc difficultates mihi quidem uidentur ab Oribasio sublata lib. xij. ubi primò non *ἄτομος*, sed *ἄτμος* legitur, quæ uox sine cōtrouersia ille sum, atq; non scissum thus facit: secundò uerò nihil legitur, quod argumento est, atomum secundum accreuisse Dioscoridi. Legitur aut̃ *τῷ αἶματι*, quæ uox ut est illius factitij thuris cognomentum, Oribasio teste, legitimum, ita non mutanda uidetur.

† Hic uulgaris lectio habet, *ὁ ἀραβίας*, καὶ ὁ ἐν σμύλῳ, ὃν ἐνίοι κοπίσκον καλοῦσι. id est: *Arabias*, & in Smilo nascentis, quod aliqui copscum uocant. Marcellus non *ἀραβίας*, sed *ὁρβίας* legit. Cui lectioni adstipulatur Oribasius lib. xij. ubi *ὁ ὁρβίος* tantum, reliquæ uerò ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Græca uulgata hoc in loco legunt *μεθ' ἀδύμηνος*: quæ uox, in itinere, à Ruellio, & artificiose conformatum, uertitur à Marcello. Sed equidem eam aduentitiam putauerim, quòd non legatur ab Oribasio.

Πικνὴ καὶ Πίτυς.

PINVS, ET PICEA.

CAP. LXXIIII.

PINVS, & PICEA generi eidē ascribuntur, sed quandā flagitant specierū distinctionē arbores uulgo cognitæ, Quarū cortex adstringit: prodest tritus, & illitus intertrigini, ulceribus summū corpus occupantibus, ambustisq; cū spuma argenti, & manna: ulcera delicatolorū acrimoniã recusantiū cerato myrtino exceptus ad cicatricē perducit: tritus cū sutorio atramento serpentina cohibet: suffitu partus, & secundas eijcit: potus aluū sistit, urinā mouet. Folia eorū trita, & illita inflammationes leniunt, uulnera ab inflammatione uindicat: trita aut̃, & decocta in aceto feruētī collutione dentiū dolores mulcēt: hepaticis utilia sunt drachmæ pōdere in aqua, aut mulsā pota. Piceæ nucis cortex, & folia potu idē præstant. Teda earū particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his et fit spatha acoporū, pessorūq; cōpositionib. idonea. Quinetiã earū crematarū fuligo ad librarij atramenti cōfectio nē excipitur: ea circūlitionib. efficacissimè imponitur, quib. palpebras ornāt, colorēq; mentiuntur, calliblephara Græci uocāt: arrosio oculorū angulis, callosis, glabrisq; genis, & collacrymationib. opitulatur. Pityides^a appellatur pinorū, piceaq; fructus, qui in conis inueniuntur. Vim astringentiā habent, & aliquā tulū excalfacientem: tussi, & pectoris uitij auxiliatur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces pineæ cū repurgatæ māduntur, aut cū passo, aut cucumeris semine bibuntur, urinā cient: acrimonias in renibus, & uescica hebetant: stomachi rosiones leniunt. datæ cū portulacæ succo, uiriū infirmitatem roborant, corruptorū quoq; humorū labem obtundunt. Pineæ nuces integre recenter arboribus decerpæ in passo frāguntur, & decoctæ, uetustæ tussi, ac tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

PINVS DOMESTICA.

PICEA.

^a appellatur pinorum, piceæque fructus. ita habet omnia exemplaria, quæ uidi. sed locus ē mihi suspectus. nam putō alicunde irrepisse in contextu καὶ τῆς πικνῆς.

Nostre nimirum negligentia adscribendum foret, cum nos assidue habeant pinorum, abietum, picearum, et laricum sylva, nisi harum omnium amplissimam, ueramque historiam traderemus: eoque magis ad hoc teneri uideor, cum animaduernerim Plinium, recentiorumque nonnullos eum secutos, in huiusmodi plantarum

PINVS SYLVESTRIS MONTANA.

PINVS MARITIMA.

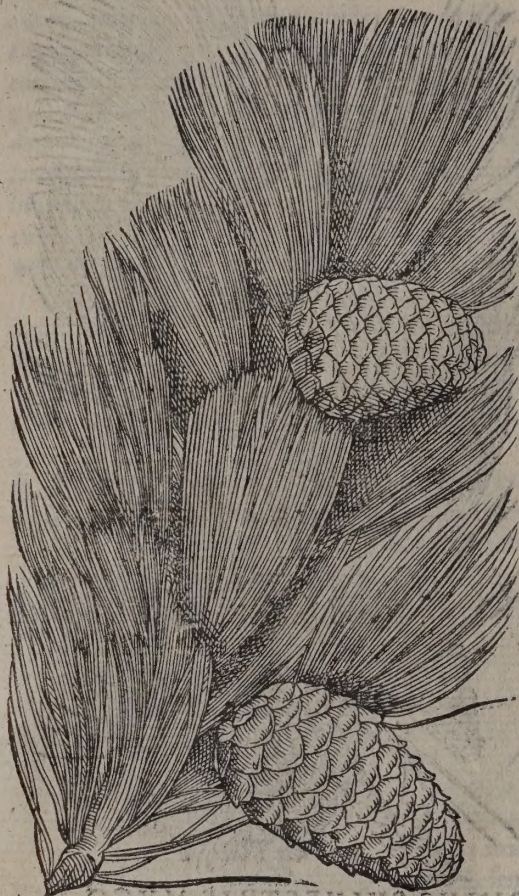
PINVS MARITIMA ALTERA.

PINVS SYLVESTRIS MVGO.

Pini histor.
usq; genera.

PINVS SYLVESTRIS CEMBRO.

Petri Bellonij
opin. explosa.

historia, qui resinas fundunt, longè ab eo dissentire, quod in Tridētinis montib. nostris oculis perspectū, apud alios etiā testatum relinquere possumus. Rem itaque à Pinu exordiens, inuenio Theophrastum lib. 11. cap. x. de plantarum historia, duas Pini species adnotasse, domesticam alteram, alteram uerò sylvestrem; huiusq; in maritimam, & montanam distinctionem fecisse, hisce uerbis. Pinorum aliam urbanam, aliam sylvestrem assignant. Sylvestris binum statuant genus, quorum alterum Ideam, alterum maritimam uocant. Harum rectior, celsior, materièq; crassior Idea; folio imbecilliori, tenuiori; maritima, & cortice lauiori, ut liq; ad coria. quod alteri minus. Nux maritima rotunda, breuiq; debiscens; Idea oblongior, uiridis, minusq; hiscens, tanquam syluestrior. hæc tenus Theophrastus. Verum non desunt, qui contendant Theophrastum hæc de picea scripsisse, non autem de pinu; ea nimirum ratione freti, quod πικρα, de qua hic differit Theophrastus, Græcis piceam, nō pinum significet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus communem Græcorum sententiam secutus libro, quem arboribus coniferis dicauit, id totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. πικρα Græcè scriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace uiri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quod propterea eum Græci sermonis imperitum iudicet, sed quod mihi uideatur non diu uersatus in Theophrasti & Galeni lectione, aut de plantis ijs scripsisse, quarum non certam habuit cognitionem. nam plura sunt, quæ eius opinioni refragantur. In primis mihi quidem nō dubium est, quin ueteres Græci πικρα pro pinu, & πικρα pro picea usurpauerint. Neque certè uerisimile est, Theodorum Theophrasti interpretem natione Græcum, & linguæ tum Græcæ, tum Latine peritissimum, ignorasse quid per illa tam usitata & trita uocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus ipse τὴν πικρὰν νύκτα σπείλον uocat, ex quo palam fit, eum nomine πικρα de pinu, non autem de picea scripsisse. Quandoquidem σπείλον non aliud designat, quam nucem pineam, ut apertè declarat Galenus

lib. 11. de alimentorum facultatibus his uerbis. Nux pinea boni ac crassi est succi, multumq; nutrit, non tamen facile coquitur. Appellant autem nunc Græci ipsam non νύκτα sed σπείλον. Idem libro de cibis boni & mali succi, ita scribit. His ipsis plus crassi, non autem mali, succi habet nucleus pineus, qui νύκτα uocatur. ipsum uerò etiam σπείλον ueteres appellant. Item lib. 11. de simplicium medicament. facultatibus. sic inquit. Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant & strobilon &c. Ad hæc commentario quarto de uictus ratione in morbis acutis apud eundem hæc scripta leguntur. Nempe νύκτα ab Hippocrate dictus, non ita, sed νύκτα uos magis ab antiquis Græcis appellatur, ueluti à recentioribus medicis propemodum omnibus σπείλον. Galeno denique ad stipulatur Symeon Sethi, utpote qui nucleos pineos νύκτα τὸν σπείλον etiam nominet. Ex quibus utiq; constare puto contra Bellonij opinionem, Theophrastum sub πικρα uocabulo pinum descripsisse, nō piceam. Nam si Theophrasto peuce strobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non uideo, quo modo is piceæ fructus esse possit, cuius nuclei non sunt edendo, Bellonij etiam testimonio. Quod insuper hoc loco per πικρα pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quod nusquam picea uisa sit urbana, nisi forte è syluestrium semine ad spectaculum in hortis sata. Cuius tamen contrarium deprehenditur in pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc porro factum est, ut Bellonius sua ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quod ex teda piceæ fiat pix, ut Bellonius asserit perperam, meo iudicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum est picea, quæ tedam habeat: atque pix omnis, cuius est usus, ex pinea tantum teda conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia, ubi ingentissima ac frequentissima sunt pinorum syluæ. Sed iam ad legitimam, ueramq; Pini historiam uenio, quæ sic habet. Pinorum duo genera. Alterum domesticum, alterum sylvestre. Domestica Pinus numerosos fundit ramos in proceri caudicis summitate circum uagantes, comosis ac firmis folijs in cacumine aculeatis, & in longitudinem protensis. Noces edit magnas, compactas, solidas, in quibus nuclei concluduntur oblongis, ac duris putaminibus conclusi, nigra quadam fuligine obductis. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flauo colore, quæ digitorum attritu facile expellitur. Sapor illi dulcis ac iucundus. Substantia pinguis, oleosaque. Habetur copiosa domestica Pinus in agro Rauennate, non longè ab Adriatici maris littore. Habetur & in alijs Italia locis & præsertim in cænobiorum uiridarijs. Syluestrium uaria sunt genera, quæ in alpina, & maritima partiuntur.

Pinorum species, & confid.

Pinorum hist.

tur. *Alpinorum tria genera. Excelsius ceteris primum, quod copiosissimum habetur, in omnibus Boemia Silesia & Polonia syluis ac etiam in Tridentino agro, cum in Ananiensibus, tum etiam in Flemenfibus montibus, e quibus syluani homines picem perpetuo parant. Pinus hanc omnibus suis notis domestica similis est, sed minores edit nuces: sunt enim cupressinis paulo maiores, longiores tamen, ac compactiores, squamarum congeria domesticis nucibus per omnia similes, resinosae, ac odoratae. Secundum genus Mugum Ananiensibus appellatum, quo Ro uena mons in summitate abundat, caudicem nullum edit, sed humotenus ramos a radice fundit, qui humi perpetuo repunt, decem, quindecimve cubitorum spatio. Fructum profert praedictae similem, uel paulo uegetiorem, ac resina magis obductum, odoris non ingrati. Huiusce ramis utuntur incolae ad uasa uinaria cingenda. Nam praeter id quod longissimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum sunt. Tertium quod Tridentini & Ananienses Cembro, & Cirmolo uulgo uocant, prouenit frequens in Tridentino agro, tum in Gania Phoebea uallis, tum in Flemenfibus, Vulturena, & Rhetinorum montibus, & in Comitatu Tyrolensi, non longe ab Oeniponte. Id speciosa satis prouenit proceritate, ita, ut ad tabulas parandas materiem non modo pulcherrimam praebet, sed etiam odoratam, attamen non tam procerum est, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in ceteris pinorum generibus, flauescit. Huius fructus Piceo crassitudine aequae similis est, breuior tamen, resinosus, colore subpurpurascens, omniumque fragilior. Concluduntur inter eius nucamenta nuces, domesticis minores, triquetrae, breues, fractu faciles, ut quae dentibus facile cedant; sapore quadantenus domesticas referentes; nisi quod gustui quandam leuiculam relinquunt asperitatem, quod omnium syluestrium est proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc Plantam Pinum esse Tarentinam, de qua libro xv. cap. 10. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, auiumque expositum furto in arbore. Etenim ita et nuces fragiles sunt, ut non difficulter ab auibus rosto frangantur. Manat etiam ex hoc genere resina, tum alba, tum odorata, ueluti ab alijs sui generis plantis. Tabulae ex his paratae ad extruenda aedificia Germanis plurimi sunt, non modo quod pulchra materie, & uenarum serie placeant, sed quod etiam ut diximus, odoris fragrantia praestent. Id enim ad eorum hypocausta paranda, quibus maxime ob frigidissimam regionis temperiem, & indigent, & utuntur, plurimum affert ornamentum. Marinorum duplex obseruauimus genus, nucum tantum magnitudine, ac paruitate differens ut ex appictis hic imaginibus quisque facile conijcere poterit. Omnia in uniuersum genera resinam albam, & odoratam mittunt, in tedam uertuntur, & picem nigram fundunt. Ceterum: his quae de syluestrium pinorum generibus scribit Theophrastus, in nostro climate refragatur, quae sensibus clarissime patet experientia. siquidem agrestes, quae plurima in maritimis nostris Senensibus proueniunt, fructum ferunt spithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac solidum, nec per se facile dehiscens. Quae uero numerosa uirescunt in Ananijs, reliquisque Tridentinis montibus, ac etiam in Boemia, Morauia, Poloniaque; fructu constant paruo, breui, qui quam primum aruerit, affarim dehiscit, & ex arbore decidit. Sed id euenire existimamus, climatum, & regionum uarietate, uel etiam quod maritima plura sint genera. Bellonius, cuius paulo ante meminimus, libro de arboribus resiniferis hoc pini genus (quantum ex eius uerbis colligere potui) pinaster esse censet. Sed non recte, mea quidem sententia. nanque pinaster, Plinio lib. xvi. cap. x. auctore, nihil aliud est, quam pinus syluestris, mira altitudine, gigniturque; non modo in montibus, sed etiam in planis, Bellonio uero contra, pinaster pino humilior est: & plana, & montium supercilia prorsus respuit, nec alibi prouenit, praeterquam in excelsissimis montium iugis. Huic profecto ut quis ad stipularetur, fortasse ex eo adduci posset, quod peregrinationi, quam ille in Asiam, Graeciam, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones se fecisse fateretur, plura tribuere uellet, quam probatissimorum authorum scriptis, quibus saepe Bellonius perperam refragatur, ita ut suam putet auctoritatem illis praefereendam esse. Sed ego miror, quod mihi relatum sit uirum hunc esse uulgaris peritiae, neque tot loca peragrasse, quot eius scripta perhibent. Quod autem ad rem nostram attinet, Bellonius ubi pinastri historiam exorditur, hanc pinastri uocem ex uersione Latina frequenter legisse ait apud Theophrastum, sed non propterea Theophrastum eam agnouisse plantam, quod non nascatur in Graecia, aut Asia montibus: atque ideo nullum esse ex Graecis authoribus, qui de pinastro, aut pinu syluestri meminerit. Sed quanta sit huius boni uiri arrogantia, & in Graecorum authorum lectione negligentia, antea explicauimus, ubi ex Theophrasto scripsimus duo esse pini genera, unum urbanum, alterum syluestre. Veruntamen si is mordicus suam tenuerit opinionem, quod scilicet Theophrasto πικρα piceam significet, non pinum, & quod ex consequenti idem hic de picea syluestri sit locutus, demus illi ita esse, quid respondebit ad illa Theophrasti loca, in quibus πικρος ἀργία legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subijciamus ergo quae Theophrastus lib. iii. cap. iiii. de plantarum historia in censu arborum quae in montibus nascuntur, contra Bellonij sententiam posteritatis memoriae prodidit, ijs uerbis. Ἰδία δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ὀρεων, αἰν τοῖς πεδίοις ὅφεται. περὶ τὰ Μακεδονίαν, ἐλάτην, πικρὰν, πικρὸς ἀργία. hoc est. Montibus autem propria sunt illa, quae in planis non proueniunt. Macedoniae abies, picea, pinaster. Addamus praeterea quae eodem capite, ubi plantarum meminit, quae perpetuo uiuent, idem sic habet. αἰετὸν μὲν ὅν τῶν ἀργίων, αὐτὸ καὶ ὁρότερον ἐλέχθη. πικρὰν, πικρὸς ἀργία. id est. Ergo inter syluestria perpetuo uiuent, quae primo uolumine retulimus, abies, picea, pinaster. Ex his itaque manifestum fieri arbitror, Bellonium multa in Theophrasto oscitanter legisse, plura etiam temere & falso scriptis tradidisse: ut hinc ipsum inanis gloria, uel alicuius dignitatis cupidum potius, quam ueritatis studiosum fuisse facile iudicem. Nec minus hallucinatus in his censendis resiniferis arboribus uidetur Anguillarius, quippe qui tantum sua ipsius ductus opinione, nullis adductis rationibus, nec autorum testimonijs Montanam syluestrem uel Pinum, ac eam quam Mugum uocari Ananiensibus diximus, picearum generi ascribit, cum tamen haec a pinis alijs quibuscunque, nisi magnitudine, & conorum exiguitate differant, ceteris nihil dissentientibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, idem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem*

Syluestri pinorum uaria genera.

Pinus Tarentina.

Bellonij alia opinio explorata.

Anguillarij lapsus.

resina, idem odor, idemq; sapor. Adde etiam quod hæc omnia pinorum genera in tedam uertantur & picem copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensu pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipitur in censenda Tarentina pinu, quam quibusdam uocari Cembro diximus. Quippe is hanc, sua tantum sententia ductus Montanam pinum esse censet; sed cum inter cetera pinorum genera, tam syluestrium, quam urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragiliori sit fructu, quam hæc, cadit, peritq; Anguillarij sententia. nanque Theophrasti Testimonio syluestris Montana pinus, nucem edit Maritimæ compactiorem, duriolemque, ac minus debiscentem, tanquam syluestrior, ac robustior. Cetera quæ plurimum huiusce hominis sententiæ refragantur, si quis audire desiderat, legat epistolam priorem nostram ad Clariss. Medicum Vlysses Aldrouandum. Ibi enim plura sanè reperiet, quæ antea à nemine de pino & picea usquam sunt explicata. Ceterum non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è pino ad contégendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cum laricem non ignoraret materiei præstantia, duritie, & firmitate, nulli equiparandam esse. Præterea scribit Theophrastus (nos id quotidie uidemus) quod pini interitus est, ut teda fiat. Cuius uerba sunt hæc loco supra citato. Morbum pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cum non solum cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transierit, tunc strangulari quodammodo. quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quo ad quis coniectare possit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus libro vi. cap. xv. de causis plantarum, sic inquit. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quod parsimenti, quæ ferbuerit, excoctaq; sit, quoniam purgatissima est, asidet: & collecta, densataq; pinguedinem reddit. Reliquum uerò sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem subiens, sed per alios quosdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutata sint, obesitate moriuntur, ut dictum est: cum enim nullum transitum habeant, spiritus strangulantur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint. hæc ille. Ceterum quod teda opus sit ad picem conficiendam, non defuit sanè ratio, quæ etiam arte fieri possit, ita ut pinus non sua utique sponte, sed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophrastus libro ix. cap. i. de historia plantarum, his uerbis. Idæi ubi arboris caudicem cortice dispoliarint, quod parte solari, binis, aut ternis à terra cubitis facere consuevere, confluxum istuc fieri non sine teda uno cum plurimum anno asfirmant. Idq; cum securi detraxerint, secundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Post hac ob eam paulatinam incisuram arborem extenuatam, putrefactamq; humi facile à flatu prosterni, tum eius cor extrahi (hoc enim tedam maxime præfert) necnon & radicem effodi. hæc etiam ille. Quibus palam est contabescere pino, tam sponte, quam arte fieri oririq; tedam. Quamobrem putauerim hæc in re non parum cecutisse Plinium: quippe qui lib. xvi. cap. x. ubi resiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per se esse arborem censet, cum inquit. Sextum genus est teda propriè dicta, abundantior succo, quam reliqua: parcior, liquidiorque, quam picea: flammis, ac lumini sacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. xvi. Nunc, ait, celeberrimis arborum dictis quadam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant credus, larix, teda, & cetera, è quibus resina gignitur. hæc Plinius. Verum si quis Plinij defensor diceret per tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quam pinum, itaque eum tueri uellet, hanc tutelam illud (ut puto) uanam esse ostendit, quod cum eo capite Plinius resiniferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus pinum faciat nullo pacto pinum pro teda accepisse uidetur, cum sexto resinarum generi tedam postea adscripserit. Hinc fortasse & Marcelli error defluxit qui in hoc Dioscoridis capite, pinum tedam interpretatur. In hoc etiam uersatur errore Adamus Leonicerus Ruel lium secutus in suo de plantarum historia uolumine, ubi fictam potius, quam ueram arborem pro teda pinxisse uidetur. Sed animaduertendum est, nō è pinu tantum fieri tedam, sed ex alijs etiam plantis resinam fundentibus, nempe larice, & picea: à quibus nos in Ananienfibus syluis pinguis simam excisimus. Sed in his rara admodum, teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. iiii. cap. vi. de historia plantarum, quod in Ponto ex syluestribus desint pinaster, abies, atque picea, & omnino quæ tedam in se se gerunt. Quibus clare patet, alias præter pinum arbores esse, quæ in tedam cunctabescunt. Sed quod id morbi magis pino eueniat, quam ceteris, propria pini affectio esse creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium errasse crediderim, qui non pini, sed laricis morbum esse ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attribuit tum uires, tum uctas, tum qualitates, quas Theophrastus pino reddidit. Quare cum Ruellius eum sibi familiarissimum ab huiusmodi lapsu uindicare uellet, non mirum, inquit, quod in hoc Plinius æquiuocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & situs idem in montibus, eademq; facies, minime animaduertens, quam magno ipse quoque fuerit errore implicitus: quemadmodum & recentiorum alij. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me uidisse nunquam (etsi centenas laricum syluas uiderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cum pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut uera eius quoque promulgetur historia, hic ea de larice differemus, quæ & uidimus, & experientia comprobauimus, LARIX igitur arbor est eximia proceritatis, cortice perquam crasso (non autem leuior, quam picea, ut Adamus Leonicerus scribit) in rimas undique debiscente, intusq; rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore luteo, odore non iniucundo: folijs circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, mini me aculeatis, quæ aduentante hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibique marcescunt: ita ut sola larix inter ceteras resinam fundentes arbores, spreta omni alioris immanitate, nuda per hyemem uitam transigat. Nouella cupressum prorsum emulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Eius conij (quanquam credit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratum efflant odorem. Veruntamen

Plinij lapsus,

Teda confideratio.

Plinij error, & quorunda.

Plinij & Ruel lijetror.

Laricis historia.

L A R I X.

men flores longè odoratiores sunt, qui uere emergentes è ramusculorum cacuminibus arborem uniuersam mirum in modum condecorant, quippe cum in purpura ardentè rubescant, comantibusq; foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum uiatorum oculos remorantur. Ligni materies durissima, præsertimq; rubescens, & in caudicis meditullio sita: eaq; propter in edificijs omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profectò est credere, (ut Plinius, Vitruuius, & recentiorum plerique perhibent) quod nec flagret Larix, nec in carbones uertatur, sed ueluti calcarium saxum in fornace exuratur. Quin etiam ij proculdubio falluntur, qui horum autoritate freti, Laricem nostram legitimam haud esse contendunt, quod eam tam facillè accendi cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quam recentiorum scriptorum consensu, præsertimq; ipsius Plinij, ac Vitruuij Larix præpinguem, & copiosam resina fundat, quæ perinde ac bitumen igne admota quàm celerissime accenditur, ignari sanè hominis est, credere Laricis resinosum, & pinguisimum lignum ignem respuere, quum lapides ipsi, qui propria sui naturæ flammis accendi nequeunt, ubi tamen bitumine redundant perinde, ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quousque uertantur in cineres. Quod facillè testabuntur Flandri, Brabantij, & aliæ Aquilonares gentes, quæ ob lignorum penuriam hisce tantum lapidibus suos fouent ignes. Si uero plura contra horum sententiam quisquam audire cupiat, legat secundam epistolam nostram ad Clarissimum Medicum Vlysses Aldrouandum. Ibi enim plura reperiet authorum testimonia, quæ nulla dubitatione affirmant nostratem, & antiquorum laricem eandem esse plantam. Malè quidem cum fornacibus ageretur, in quibus sit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præsertim ualle Ananijs contermina, quam Solis nuncupant, ac alijs multis Camonica, & Eliotropiæ uallis fornacibus, in Brixienti agro, si larigno carbone carerent, cuius

Vana Vitruuij, & Plinij de larice opinio.

inibi maxima conflagratur copia. Nanque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colliquefeit, quàm lariceo. quin & lignum eius siccum, cum abunde sit resinosum, impetu flagrat perquàm uehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantum lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hypocausta calefiunt. Cæterum selectissimum Agaricum in larice prouenit, nanque ipse quidem sæpius in Ananiensibus montibus præstantissimum agaricum parua quadam securi à laricibus compluribus deieci, emiq; sæpius ab his, qui resinas colligunt. Nascitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, sed in alijs arboribus, præsertim glandiferis. Dioscorides, sicuti & Galenus, non satis compertum habet, an Agaricum fungus sit, aut radix, licet asserat in cedro gigni. Brasauolus agaricum Comachij in ilicibus inuenisse fatetur, necnon per Galliam equitans, id uidisse ait quercuum caudicibus inherere. Enimvero ipse in tota Hetruria, in alijsq; quàm plurimis Italiae locis, denique in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæq; provincijs, ubi syluæ quercubus, cervis, ilicibus, suberibusq; refertæ conspiciuntur, non solum nunquam uidi, sed ne quidem audiui in his agaricum prouenire: tametsi illis inherere uiderim fungos alios plurimos ligneæ materie concretos, dueros, ac nigros: quibus ubiq; passim fomites sunt ad suscipiendum ignem, cum è silice calyce excutitur: quinetiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas uenatores frequentissime utuntur. Ad hæc quamuis in Tridentinis montibus præsertimq; Ananiensibus præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adsint quercus, in nulla tamen agaricum, præterquam in larice, nascitur. Porro ex larice etiãnum præstantissima illa resina manat, quæ falsò officinis terebinthina uocatur, cum terebinthina ex therebintho proueniat. Verùm cum mercatores præterito iam æuo terebinthinam ad nos minimè afferrent, ob idq; larigna eius loco uterentur tum medici, tum myropolæ, facillè factum est, ut larigna ex usu sibi terebinthina nomen uendicauerit. Et quod larigna terebinthina nomen, & locū antea passim occupauerit, ut etiam hodie in officinis eiusdem, si desit, uicem suppleat, omnibus notissimum arbitror. Attamen Fuchsius uir alioqui doctissimus, in libro, quem secundò edidit de compositione medicamentorum, scribit pharmacopœos legitimæ terebinthinæ uicem abietinam supponere. Quæ in re apertè fallitur, quod omnes (ut dixi) pro terebinthina larignam usurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthina loco uendebatur, ut ipse libro tertio de composit. medicam. per genera memoriæ prodidit, sic inquit. Ex harum genere est & larigna uocata, prædictis planè humidior: substantia uerò similis liquida picea, quam loco terebinthinæ insitiores uendunt ignorantibus eas discernere. est autem talis resina odore, gustu, & faculcate, quàm terebinthina acrior. Cum hac igitur, & terebinthina, larigna uocata, persimilem potentiam obtinet, sed tenuiori substantia, maioreque discutiendi

Agaricum larici innascēs.

Resina larigna.

uirtute

uirtute prædita est. Hanc Tridentini, ac etiam qui ijs contermini sunt, uernaculo sermone *Largà* appellant, deflexa à larice, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen sponte sua non destituit; sed qui ipsam colligunt, magno, & longo terebro laricis caudicem ad medullam usque per æstatem perforant, & inde manantem resnam uasculis quibusdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt iuencule arbores, sicuti de thure diximus; turbidiorem uerò annosæ. Hæc ad quàm plurima expetitur medicamenta, & præsertim ad uulnerum, ulcerumq; auxilia paranda. Deuorata uncia pondere, purgat per inferna. Renes expurgat, calculos expellit, & urinam ciet, & præsertim, si cum *Benedictæ simp.* sesquidrachma deuoretur. præstat & ad Gonorrhæam, ubi absorbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphææ, addita selectissimi succini drachma, uel aspleni, & caphuræ momento. Delineta in eclegmate commodissime auxiliatur tabidis, empicis, ac diuturna tussi laborantibus. Fit ex ea oleum, & aqua, distillatorio uase, ad recentia uulnera glutinanda plurimum præstans, quin etiam ad neruorum articularumq; dolores à frigidityte prognatos. Ceterum aqua quæ in primis distillat, si scrupuli tantum pondere ex uino albo bibatur, ubi uentriculus pituita repletus languet, paulo post eam per uomitum expellit, magno iuuamento. Eadem lentigines, uaros, albosq; abstergit, cum in faciem tum in quacunque alia corporis parte; addito oleo, quod ex uini facie paratur. Præstat quoque ad sinuosa ulcera infusa, & ad uermiculosas aures, addito fellis bubuli momento, quin etiam ad surditatem, unâ cum oleo suo infusa. Reperitur præterea in annosis laricum caudicibus prope medullam ipsam pannum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirotheca conficiuntur, adeò persimile, ut uix alterum ab altero discerni possit. Utuntur hoc incolæ ad uulnera glutinanda, & ad sanguinis fluores compescendos.

Pannum in la-
rice nascens.

Piceæ, & A-
bietis histor.

ABIES.

Abietis lacry-
ma.

Error quorum-
dam.

Stet antiquos scriptores in arborum resinas ferentium historia in quàm plurimis inter se differre, & alteram sæpe pro altera (ut supra diximus) substituere. Auxit mihi suspicionem hanc Galenus: quippe qui scripserit deinde eodem libro in Euphorbij medicamento, inter resinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancq; illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices uomicæ modo coacernatur, & secto corio (ut in abscessibus sanie uexatis fieri solet) elicitur: hæc uerò manat è laricis caudice ad medullam usque perforato, ut ego experientia doctus facile attestari possum. Nam, ut rem omnem hac in historia exactius exploratam haberem, & à Larice larignam, & ab Abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admisceant, ut hac impostura magis lucentur, eo quòd omnes abiegnam pluri faciunt, quàm larignam. Nec desunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna uendunt, cum rarissimi reperiantur myropolæ, qui rectius alteram ab altera dignoscant. Sed fraus cognosci potest, quòd

Ceterum admodum inter se similes ex his, quæ resnam fundunt, arbores sunt *PICEA*, & *ABIES*, ita ut sepe etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utriq; proceritas, ambæ ipsæ sunt folijs, oblongis, duris, ac densis: utriusq; ramusculi produntur crucis in morem, à duorū duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & folijs euenit. Veruntamen hoc tantum discriminis inter se habent, quòd piceæ folia colore sint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, leuiora, minusq; pungentia ac ramos circumquaque uestientia. Præterea piceæ cortex nigrescit, tenax est, lentus, & lori modo flexilis: abieti uerò albecit, & si flectatur, facile perfringitur. Piceæ rami plerumque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non uisitur. Lignis deniq; materies piceæ multò speciosior, ac etiam utilior: habet enim uenas rectiores, minusq; nodosas. Ambæ conos ferunt spitamæ longitudine, nucamentis quamplurimis inuicem subintrantibus compactos, in quibus semen est subalbidum nulla intus medulla. Picea fert resnam inter corticem, & lignum gummi modo concretam, licet nonnunquam ex ea destuat liquida, larigna similis. Abies uerò inter corticem & corticem præstantissimum liquorem illum concludit, quem uulgò *LAGRIMO*, quasi abietis lacrymam, appellant, de quo ueteres nihil (quod equidem sciam) posteritatis memoria prodidere. Nisi quispiam dixerit, per abietis lacrymam intellexisse Galenum li. i. de comp. med. per genera paulò antè citato, piceam illam liquidam resnam, quâ pro terebinthina institores uendebant. Cuius rei illud indicium esse uidetur, quòd scribat ipse, hanc & gustus, & odore terebinthina esse persimilem, quod in abiegna lacrymâ maximè notatur: & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior, namque huiusmodi qualitates in liquida piceæ resina minime reperiuntur. Quo fit, ut suspicandum putauerim, in his Galeni uerbis librariorum fortasse culpa mendum aliquod subesse, licet cõ-

10

20

30

40

50

60

quod abietis lacryma substantia minus consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annumque asseruata quadantenus flavescat. Ea uulneribus recentibus maximum affert præsidium, quod non solum glutinet, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Pota renum calculos eicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumque cruciatus lenit. Capitis uulnera mirifice sanat, adeo ut hac sola nonnulli utantur. Additur & in antidotis balsami uice. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innasci: uerum in Tridontinis montibus, ubi undique ea montes syluescunt, Abies omnis est & floribus, & fructibus infecunda. Sed ut ad piceam nostra redeat oratio, non satis compertum habeo, quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius, quanquam ex imagine, quam exhibuit, atque etiam ex notis, quas sua picea assignauit, aliquod pinastri genus intelligere uidetur. Ceterum arbor, quam idem sua tantum auctoritate, ne dicam temeritate, ductus perperam Sabinum uocat, ac abieti similem facit, non est (quantum ego conijcere potui) nisi legitima picea. Quippe hæc abieti adeo similis est, ut sæpe syluanos homines, & lignarios fabros fallat, ut supra dictum est. Idcirco Plinius lib. xvi. cap. xxi. eadem folia reddidit piceæ & abieti, sic inquit. Insecta pectinum modo (intellige, folia sunt) piceæ, abieti. Iis etiam idem Taxum similem fecit eodem lib. cap. x. quemadmodum & Dioscorides libro iiii. Taxum autem (ut obseruauimus) maxime folijs æmulatur picea, quam magno & pudendo errore Bellonius Sabinum appellat. nam Sabinus, teste Plinio, pars tantum est in abiete, ut eius uerba declarant lib. xvi. cap. xxxix. ubi ita scribit. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est. Hæc quæ diximus, ratione flumina decorticiatur, atque ita Sabinus uocatur, superior pars nodosa duriorque, substerna. Quibus utique Plinii uerbis palam est Sabinum non esse per se arborem, sed tantum abietis partem, sicuti etiam Vitruuius testatur. Verum Bellonius, quod audiuerit tam piceam, quam abietem indifferenter du Sabin suis Gallis nominari, hanc fortè uulgarem & confusam nomenclationem secutus, ut eam ueram putauit, ita etiam piceam Sabinum appellauit. Sed is mihi quidem non uidetur in Plinio rectè considerasse resiniferarum plantarum historiam, neque in Theophrasto cognouisse quod πικρα & πίτυς significarent, neque etiam animaduertisse, quod hæc duæ uocès sepe à Græcis una pro altera usurpantur. Sed hic fufius, quam deceat, aliquot Bellonij errata persecuti sumus. alius enim locus erit, nisi quid mihi humanitus accadat, ubi alia plura in hoc genere consultò tractabimus. Ceterum his expeditis, iam tempus admonet ut de nucleis pineis, & eorum uiribus agamus, quin etiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, & uiridibus pinorum nucibus, quas conos uocant, distillatorio uase parata, rugas in facie delet & mammas admodum extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis sapiens foveantur: eadem uulnam angustiore red dit, & à fluxionibus tuetur, sed longè ad hoc efficacior est succus. Nuclei autem è domesticis nucibus exempti humano corpori magno sunt usui. Sunt enim in suis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, agglutinant, resoluunt, & impinguant, & leuiuscula quadam acimonia mordicant: belle nutriunt, ac quanuis crassiusculum potius quam tenue prabeant alimentum, non tamen impro bantur. emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, agrè tamen concoquuntur: ideoque natura frigidis dari debent cum melle, calidis autem cum Saccharo. Id enim corrigit eorum contumaciam. Ceterum ubi tepenti aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleosam quam possident qualitatem. Sanant, frequenter deuorati, neruorum, ac dorsi dolores. Dantur utiliter Ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius ulcera, humores lentos, & saniem inde expurgantes. Propinantur tussientibus. Remorantem excitant Venere, aqua tepida prius macerati, & deinde saccharo, aut melle excepti, & deuorati. Præstant quoque ad renū & uesicæ ulcera. Ideoque opitulantur urinae cum stillicidijs, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & sanant uentriculi erosiones, cum succo portulacæ hausti. Ceterum uiridis pinus acicula contrita, ex uino optimo potui datæ, cordis dolorem sedant. Sed à pinguibus ægros abstinere oportet. Pini Conorum cortices in aceto acerrimo decocti, perquam utiliter suffiuntur dysentericis. Arbor, quæ plerisque Græcis πίτυς Latini Pinus appellatur: Arabibus, Sonobar: Italis, Pino: Germanis, Hartzbaum, Eichtembaum & Kynholtz: Hispanis, Pino: Gallis, Pin: Boemis, Borouit. Quæ autem Græcè πικρα, Latine Picea nominatur: Arabicè, Arz: Italicè, Pezzo: Germanicè, Thannenbaum: Hispanicè, Pino negro: Gallicè, Ung abre du genre du pin. Quæ deinde Græco nomine λάρξ, Latino item Larix, Italico, Larice, & Germanico Lerchenbaum uocatur. Quæ denique Græcis ἐλάτη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germanis, Thannen, siue Tannenbaum.

Σχοίνο.

LENTISCVS.

CAP. LXXV.

Lentiscus nota arbor est. Cui toti uis inest astringendi: semini enim, folio, ramo, cortici radicibusque cognatæ insunt uires. Liquamentum autem ita fieri solet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abunde cocta, refrigerataque sunt, folia abijciuntur: aqua denuo coquitur, donec mellis habeat crassitudinem. Lentiscus sua astringendi dote, ualet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluuium, & dysenterias in potu: item contra eruptionem sanguinis è uulua, & eiusdem, aut sedis procidentia. In totum acaciæ, & hypocistidis uicem repræsentat. Idem facit succus è tritis folijs. Decoctum fotu caua explet, & fracta ossa ferruminat, uuluarum fluxiones sistit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes furculi calamulorum uice dentibus repurgandis asfricantur. Fit è semine oleum astringentissimum habens: quod prodest, cum quid astringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ lentiscina cognominatur, & ab aliquibus mastiche. Pota utilis est sanguinem reijcientibus, & tussi ueteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingiuas contrahit. Optima, & copiosissima in insula Chio provenit. Præfertur, & nitedula modo, resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, b[re] torrida,]

Abiegnæ lacrymæ uires.

Bellonij opinio falsa.

Pinearum Nucum facult.

Nucleorum pini uires.

Nomina.

a Græcè vno uerbo λαμπερίκη. b καὶ πυρρα. Et fulua. leg. Orib.

torrida, friabilis, odorata, stridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinaeque pineae nucis mistura.

Lentisci con-
sideratio, &
historia.

LENTISCVS.

Ruel. & Her-
molai lapsus.

Mastiches co-
sideratio.

Lentiscus in Italia frequentissima nascitur, praesertimque in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum aedificijs, ac ruderibus. Quin etiam in tractu Tyrrheni ubiq; copiosa oritur, in Campania maxime. Caeterum Lentisci nonnullae sunt plantae, quae in arborem mediae proceritatis assurgunt: nonnullae uero humiles, quae nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed uirgultis stolonibusq; innumeris corylorum syluestrium modo distillant. ueruntamen Lentiscus tum ramis, tum folijs densior constat, magisq; uirgultorum cacuminibus ad terram deflectitur. Folijs utraque est Myrto amulis, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pari utrūque exortu graueolentibus, pinguib; friabilibus, & in obscurum uirentibus, in ambitu tamen rubent, sicuti & quibusdam uenulis. Perpetua fronde uiret. Cortice est subrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, praeter racemosos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem ueterascens uertitur in bestiolas ijs persimiles, quae ex ulmi, & terebinthi folliculis euolant. Tota planta grauius olet: quapropter nonnulli, quod olfactu caput aggrauet, ipsam deuitant. Sed Lentiscum, quae roboris magnitudine proueniat, folio sorbi, acinis syluestris punice rubentibus, ut Ruellius scribit, haecenus non uidi, nec id unquam me legisse memini apud probatos auctores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim. quemadmodum & Hermolaum, qui ea esse lentisci folia existimat, quibus coriarij Venetijs pelles conficiunt, uulgo proprie appellata foglia. Siquidem planta, à qua haec folia decerpuntur, maxime à lentisco differt; etsi cum terebintho aliquam babeat similitudinem. Fert etiam Lentiscus Italica mastichen, ut ipse attestari possum. Sed rara admodum, nec Chia comparanda. Itaque immerito à nonnullis notatur Auicenna, quod mastichen Italicam memorie prodiderit. Quippe quod ij, qui maiori in errore uersantur, existimauerint non alibi fortasse,

quam in Chio nasci. Indicam mastichen è spinosa quadam planta manare, non solum Theophrastus, sed etiam alij tradidere, quemadmodum & Plinius. qui lib. xii. cap. xvii. non modò Chia mastiches meminit, sed aliarum quoque, quae in Arabia, Asia, Graecia, Pontoq; proueniunt. Quae ad nos comportatur, & in uniuersam fere Europam, in Chio tantum, Aegei maris insula, prouenit, ex domesticis solum lentisci plantis, uulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim inde Mastiche, & in terra circumpauita concreuit. Mastiches id omne quod in tota Insula prouenit, Reipublicae debetur, quo fit ut qui uindemiae temporis proprijs in agris Mastichen colligunt, id totum absque dolo in commune ferant. Mulctantur secta manu, qui Lentiscum Mastichen fundentem in proprio, uel alieno agro exciderit, tanta est Mastiches cura, & reuerentia apud Chios. Nec ab re quidem, cum illis tantum Mundus fere uniuersus tam necessarium ac salubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiscum Mastichen fundere. Sed flauam, amaram, & Chia longe deteriore. Restringit Mastiche sanguinem è naribus manantem, si una cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis combustis, excipiat, qui albo, & fronti applicetur, fascia superposita, quae arte constringat. Manditur una cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite detrahendam. Tollit, mulcetq; mastiche frigidos articulorum dolores, si una cum cumino, pulegio, salvia, lauri baccis, & sabina, melle excipiat, & dolorifico loco applicetur. ualet ad uentriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres mastiches grumos deuorauerit. Non solum enim hoc medicamento tollitur dolor, sed fit quoque, ne post hac sentiat. Lentisci meminit Galenus lib. viii. de simp. medic. facultatibus, sic inueniens. Lentiscus facultate ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non parca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccatur igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditate, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictiorem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac folijs, praeterea fructu, & cortice: ac si succum ex folijs eius uiridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaque bibitur & per se, & cum alijs medicamentis, quae dysenterias, & alui affectus sanant. quin & ad sanguinis expunctiones, sanguinisque ex utero eruptiones, tum sedis, uuluaq; procidentias, idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil propè accedens. Meminit idem & mastiches lib. vii. simp. med. his uerbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrarijs composita facultatibus est, adstringente uidelicet, & emolliente. Proinde stomachi, uentris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, ut puta secundo ordine ex calfaciens, & desiccans. Nigra uero, quae Aegyptia cognominatur, tum magis desiccatur, tum minus adstrictoriae facultatis est particeps.

Lentisci uires
ex Galeno.

Mastiches ui-
res ex Gal.

- ticeps : quamobrem aptior est ad ea, quæ ualidiorem digestionem per halitum exposcunt. hac igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porro oleum, unguentumq; mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyp̃tia. ceterum similis est & ipsum mastiche facultatis. Hæc de lentisco, & mastiche Galenus posteritatis memoria prodidit. Sed cum mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quod certò sciam, eam mastiche, ardenti aqua, zedoariaq; ab impostoribus adulterari, cumq; Dioscorides, Galenus, & ceteri illius seculi scriptores ipsam non solum non adnotauerint, sed ne nouerint quidem, silentio minime dissimulandum fore putamus, quò magis legentibus satisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalem plagam, & India ora hoc æuo nauigationibus perlustrarunt, memoriæ proditum est. CAPHURA igitur est gummi arboris cuiusdam in India nascentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut sub eius umbra hominum centuria recondi possint.
- 10 Nascitur hæc arbor in montibus mari propinquis, materie leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus augurium est, cum frequentibus calum fulgetris corruscat, aut cebro tonitru constrepit, uel cum terra motu concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in interueniis ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, ueluti resina, illisq; gummi modo inhaeret, maculis inter initia rubentibus, postmodum uel calore solis extosta, uel ignium ui candescit. hanc sumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant : quandoquidem is primus de albandæ Caphuræ rationem adinuenit. Hæc ceteris & bonitate, & tenuitate præstat, longiorq; perdurat tempore. Alia crassior, nec pellucens, atro colore : proinde bonitate cedens. Tertia uilior reperitur, fusco colore. Succedit huic impurius alia, quæ arboris scobe, ramentis, & assulis implicita, gummi more agglutinata lentescit, tuberculo amarae nucis, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum, & sacerdotum suffimentis, sicut thus, & myrrham, costumq; in templis dicant. Sed hæc omnes in duo tantum fastigia rediguntur, in rudem, & elaboratam. siquidem rudis est Caphura omnis ignem non experta : elaborata uerò, quæ solis, uel ignis ardore excocta, atque purgata album cōtrahit colorem, utpote & cera. Fuch-
- 20 sius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram esse bituminis Indici genus, quod scripserit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ prouentus augurium esse, cum calum crebris fulgetris corruscat, aut plurimis strepit tonitruis, uel cum regio, in qua prouenit, terramotu concutitur : argumento, quod similiter ex terræ concussu magna tum sulphuris, tum bituminis copia profundi soleat. Sed dissentit ab eo opinio nostra : quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quoruncunque hanc fuisse sententiam existimem : cum tam ipse, quam ceteri, qui de Caphura scripsere, arboris cuiusdam uastissimæ proceritatis gummi, uel resinam Caphuram esse scribant. His accedit quod ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimistæ uocant) oleum & aqua elici potest, id quod ex caphura, haudquaquam succedit. Siquidem ea hydrargyri modo ad uasis cacumen ascendit, ibi-
- 30 que tota purior facta coheret. Nimirum oscitantur de hac scripsisse uidetur Platearius Salernitanus : quippe qui Caphuram gummi arboris esse inficiatur, Dioscoridis, & complurium testimonio, ex succo cuiusdam herbæ fieri tradens. Quod profectò falsum est, cum nullibi Caphuræ meminerit Dioscorides. Eam autem esse gummi non solum Auicenna, & Serapionis testimonio probatur, sed & Lusitanorum, qui nostro æuo per meridiem ad Calicut orientalis India emporium nauigant. Credidere Serapio, & Auicenna, Caphuram tertio abscessu & siccare, & refrigerare : quæ tamen cum uehementer etiam in aquam proiecta conflagret, sit perquam odorata, & aded tenuium partium, ut sæpe per se in auram euanescat, illis reclamare uidetur. Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Caphuram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) esse utiata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendum est Mauritanis) ex calore provenientes Caphura illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertimq; iocinoris. Renes, & seminaria uasa refrigerat, sanguinemq; cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam uulnerum, quam ulcerum inflammationes. Erysipelas extinguit, & aduersus gonorrhœam, & albas uulvæ fluxiones efficax est cum succino, & aqua nymphææ hausta. Idem præstat pubi, seu imo uentri, testibus, renibusq; illita : quæ tamen antea psyllij seminis spissamento, aut omphacio, aut solani succo probè sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum urticæ semine immissa, aut ex maioris sedi, & plantaginis succo fronti circumlita. Collyrijs ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus, ac testibus illita uenerem extinguit. Corpora à putredine præseruat : proinde commodè antidotis admiscetur, quæ contra uenena, uenenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. Caphura unâ cum Chrysocola, qua utuntur auri fabri trita, & cum melle illita, faciei cutim clariorem splendidioremq; reddit. Eadem trita uncie pondere cum sulphuris æquali portione additis myrrhæ, thurisq; cuiusq; quaternis drachmis, & aquæ rosarum libra, & uitreo uase exceptis omnibus, diebusq; decem insolatis, remedium est præstantissimum ad faciei ruborem pustulis scatentem, si cum hac aqua sæpe lauetur. In uniuersum uiribus innumeris pollet. quas breuitati consulentes prætermittimus. Legitimæ probatio talis est. In calido pane è furno recentissime sublato, bipartitoq; manibus scisso, Caphura ponatur. quod si humore madeat, sincere est argumentum : sin. contrà perarescat, spuria ac factitia signum. Ceterum nisi diligenter asseruetur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam euanescit : itaque sæpe deluduntur seplasiarij. Asseruatur tamen securè uase marmoreo, aut alabastrino, lini & psyllij semine sepulta. Nec desunt, qui eam pipere felicius asseruari putent. quod nec planè comprobandum uidetur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibiq; igna, & arte uitreis organis elaboratur, sic ut candescat, atque pelluceat. Exivos Græcis, Lentiscus Latinis appellatur : Daru, Arabibus, Lentisco, Italis : Mata, aut Arueria, Hispanis : Lentisque, Gallis. Huius resina uasixn Græcè uocatur : 60 Latine, Mastiche, aut Resina lentiscina : Arabicè, Mastech, Masteches, siue Mastoche : Italicè, Mastice : Germanicè ac Gallicè, Mastic : Hispanicè, Almastiga. Quod Arabibus Kaphor, seu Chafur, recentioribus Græcis uapov- ut etiam Latinis Caphura nominatur : Italis, Camphora : Germanis, Campher : Gallis, Camphre.

Caphura h-
storia, & ge-
nera.

Fuch, opinio
improbata.

Platearij er-
ror.

Caphura et-
peramētum,
& uires.

Nomina.

TEREBIN-

Τέρβινθος.

TEREBINTHVS.

CAP. LXXVI.

a Meū addit.
 καὶ ἐν δόξιδ.
 b Hæc non
 leg. Orib.

Terebinthus cognita arbor est. Cuius folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem, ad quæ lentiscus, conueniunt, simili parata modo, sumptaque. Fructus esui aptus est, sed stomacho aduersatur: ex calfacit, urinam mouet, uenerem excitat: contra phalangiorum morsus conuenienter in uino bibitur. Resina eius ex Arabia petræa deferatur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cipro, Aphrica, & ^a Cycladibus insulis. Sed præualet candida, perlucida, uitreo colore, ^b [& in cæruleum uergente,] terebinthum olens. Terebinthina resinas omnes antecedit: proxima lentiscina, & è pinu, & abiete: has sequitur è picea, & pineis nucibus resina. Natura omnibus calfacere, mollire, discutere, expurgare. Tussi, ac tabi conueniunt per se, aut in eclegmate ex melle: uitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, uentrem emolliunt, palpebras commodissime replicant: lepras tollunt, cum ærugine, ac sutorio atramento, nitroque: auribus saniem emanantibus cum melle & oleo, item in pruritu genitalium utiles, malagmatis, acopisq; admiscuntur. Laterum doloribus per se, illitu & appositu auxilio sunt.

Ρήτινα ἄλλα.

RESINAE ALIAE.

CAP. LXXVII.

Liquida resina è pinu, & picea, à Gallia, & Hertruria conuehi solet, atque olim à Colophone petebatur; hinc Colophonæ sibi cognomentum uendicauit. A Gallia quoque subalpina: quam uernaculo nomine larica, hoc est, larignâ, appellant incolæ. Ea ^a [in linctu, & per se] magnopere prodest tussi ueteri. Colore inter se distant: siquidem alia candida est, alia oleosa, alia mellei liquoris similitudine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ uerò aridarum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, alia abiete, alia picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratissima, translucens, non retorrída, neque ^b diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. ^c E picea, & abiete resina cæteras antecedunt: odoratæ enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores à Pityusa insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupresso manarunt, nihil ad illas, nec tantis uiribus potiuntur. ueruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, fumi solent. Lentiscina terebinthinæ respondet. Vritur resina omnis liquida in uase quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur, itaque resina congruus in duobus aquæ pluuiæ coquitur, subiectis leuibis prunis, resina assidue mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retorrída reddatur, ac digitis cedat. Cæterum ubi refrigit, in fictile non picatum, quod aconitum uocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximij candoris, si resina omnis eliquata præcoletur, quod sæculenta fordes excernatur. Vruntur quoque sine aqua, primum lento igne, & ubi coire cœperunt, maior carbonum strues supponitur, & triduo citra intermissionem discoquuntur, usque dum antedictas naturæ suæ notas exuerint; mox, ut dictum est, reponuntur. Aridas unius diei spatio decoxisse satis est. Vltæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. E resina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idonea: quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur. prodest glabris genis, collacrymationibus, erosisq; oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

a Hæc delet
 Orib.

b καὶ δόξα . i.
 liquida Meū.
 c Meum &
 Drag. πτυί-
 νη. καὶ ἐλατί-
 νη . i. pinea &
 abiegna.

Terebinthus folio est fraxini, crassiore, pinguioreque. Ligni materies lentisco similis quemadmodum & cortex. Radices ualidæ, altè descendentes. Flos oleæ similis, sed rufescens, è quo fructus rubens racematim prodit, uuarum modo, tumperi baccarum magnitudine, resinosus, durusque, Cornicula edit rubentia, caprinorum similitudine, in quibus culices quidam concluduntur, una cum liquoze quodam, ut in lentisco. Resina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipsam fundentibus. Terebinthorum (ut Theophrastus memoria prodidit lib. III. capi. xv. de historia plantarum) alia mascula, alia femina. Masculæ sterilis est, ob idq; sexui maris adoptatur. Fæminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia uiridem editum, rufum postmodum tingit, & cum uua maturefcentem, nigrum nouissimè facit, magnitudine faba, resinosum, & sulphureum. Circa Idam, & Macedoniam breuis, fruticosa, contortaq; nascitur: ut apud Damascum Syria

Terebinthi
 hist. ex Theo
 prasto.

Syria magna, copiosa, decoraque: montem enim inibi terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, deferunt. Materies ei lenta, radices ualida in profundo, atque in totum incorrupta hæc arbor habetur. Flos oleæ, uerum colore rufus. Folia circa unum pediculum, plerumque specie laurorum, coniugata, quemadmodum sorbo, quodque parte postrema acuminet, impar exit: uerum minus angulata, quam sorbo, ambituque laurino similia, et pingua cum uniuerso fructu. Fert et ad nucis similitudinem quædam concaua, ut ulmus: quibus bestiolæ tanquam culices innascuntur. Fit in his resinosum quid, lentumque: sed resina tamen non hinc legitur, sed à ligno. Fructus resinae copiam non mittit, sed manibus tantum adhæret: etsi non lauetur, postquam collectus est, inter se coherescit: cum uero lauatur, candidus, probeque non maturus supernat, niger subsidit. Idem refert deinde lib. i. capite v. historia plantarum, Indicam etiamnum Terebinthum haberi: cui folia, et rami, et reliqua omnia terebintho similia: fructus autem diuersus, similis enim amygdalis. Nam et in Baetris terebinthum hanc esse, ferreque nuces amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, sed uisu similes, et suauitate amygdalis præstantiores: et ideo loci illius incolæ his potius uti. hæc Theophrastus. Quibus facile adducor ad credendum Indicam Theophrasti Terebinthum, nil aliud designare quam nostratam Pistaceam. Est enim hæc tota facie Terebintho similis, et nuces profert Amygdalis suauiores. Terebinthum uidi ego primum in colle uulgo cognomine Castel Trento, non procul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haud quaquam dissimilem, facta huius uidenti mihi copia à clarissimo medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperi; ipsam deinde in alijs compluribus Hetruriæ locis uidelicet in collapsis Romanorum ædificijs, ac ruderibus: sed frequentem admodum in lapidibus collibus prope Pucinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergesto. Ab hac sæpe, dum illac iter haberem, et fructus, et folliculos caprarum cornibus non absimiles, quibusdam intus bestiolis culicis figuram præ se ferentibus, et resinam decerpsi: quæ etsi omnium præstantissima sit, non tamen diu est, quod Venetias deferretur ex Cypro. Antea coctam afferebant, uel quod esset aduectu aptior, uel quod impostoribus ad adulterationem aditus hoc modo facilius fieret. Verum liquida ut per se ex arbore manat, iam frequens facta est. Ceterum quia terebinthina iandiu in Italiam non aduehebatur (ut supra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthina locum sibi uendicauerat, sed etiam cognomentum. At cum eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaque resina, et earum à quibus colliguntur arboribus, abunde scriptum sit, operæpretium quidem non est, ut hic iterum ea repetamus. Scire tamen conuenit, rarissimas esse abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lacrymam, aridam fundant resinam: sed si quædam inueniuntur, hæc est (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifestum argumentum est, quod omnis abies, quæ resinam fundit, tabida sit, putris, et cariola. Brasauolus de resinis differens, Plinium in earum historia à Dioscoride dissentire autumat, quod scilicet Plinius lib. x. capite vi. tradiderit summæ resinæ species duas, siccam et liquidam: siccam in pinu, et picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Dioscorides uero ex pinu, et picea, et liquidam præter siccam haberi scriptum reliquerit. Quos tamen melius erat sic conciliasse, quod quauis asserat Plinius, siccas resinas è pinu, et picea colligi; non propterea obstat, quominus ferant pariter huiusmodi arbores et liquidas, et siccas resinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus uarijsque locis, è pinu, piceaque; antea longo tempore cæsis, solisque ardore æstuantibus liquidas resinas exudare comperimus larigna non absimiles. Quod etiam sæpe euenit in asseribus ex hisce arboribus paratis, et in tignis, uel trabibus, quæ ædificijs coaptantur. Verum enim uero malim dicere Plinium errasse, quod liquidarum generi lentiscinam adscribat, quæ est nostra mastiche, cæteris profecto durior. Ad hæc scire etiam conuenit, quod quæ in officinis Colophonia, Hispanica, Græcæque; dicitur, illius species est quam coquere Dioscorides edocuit. Constat hæc coloribus diuersis, utpote crystallina, hyacinthina, saturatæque; colore, pro resinarum ex quibus conficitur, uarietate. quippe (ut Dioscorides ait) alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quæ uero à Colophone Ionia urbe sibi cognomentum comparauit, est (ut refert Plinius lib. x. cap. xx.) præter cæteras fulua: neque alia de causa uocatur et Hispanica, et Græca, nisi quod ex iisdem etiam regionibus aduehatur. Attamen animaduertendū est aliā ab hac, quæ neque fricta, neque excocta est, haberi Colophoniam, si quidē scribit Dioscorides quod pinea, piceaque; liquida, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophonia per excellentiam uocabatur. Quod item testatur Galenus lib. vi. de compos. med. per genera, cum inquit. Quoniam uero piceam resinam et frictam, et colophoniam appellare consueuerunt, sciendum uenit, aliam quandam esse colophoniam Chie mastiche persimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, et thus. Et libro ii. eiusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophoniam thuris redolens, quæ nonnullis sola uocatur colophonia, odoratu suauitatem quandam referens, ut abietina, et calore sicut illa mediocri prædita. nascitur admodum modica, atque ob id pretiosa est. Porro si quispiam diceret, non cognouisse Plinium, neque Dioscoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lacrymam, nonnulli uero abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à ueritate desciscere putauerim: siquidem hi de liquida abiegna (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina resina auxiliatur laterum doloribus, sanat cum labiorum, tum faciei rimas. Scabiem et impetiginem delet illita, ulcera expurgat, et uulnera recentia glutinat. Splenem attenuat sæpe deuorata, ualet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chiragram, et ischiadicos affectus, ubi frequenter sumatur uncia pondere, addito chamæpitis, aut saluie, aut stæchadis puluere. Terebinthi, et resinarum meminit Galenus lib. vii. de simplicium medicamentorum facultate, ubi ita scriptum reliquit. Terebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adstrictorium quiddam obtinent: sed secundo ordine excalfaciunt.

Itaque quod etiam desiccant, manifestum est: recentes quidem etiamnum, humidique modicè; sicci uero, ordine

Indica Terebinthus pistaearum plantæ.

Resina terebinthina.

Brafa. opinio reprobata.

Colophonia confid.

Terebinthi res ex Gal.

Resinarum ui
res ex Gal.

rò, ordine secundo. Caterum fructus aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccantium: est enim adeò calidus, ut mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & lienibus prodest. Paulò superius de resinis differens, sic inquit. Resina omnes desiccant, & excalfaciunt. Caterum inter se discrepant, quòd plus, ac minus habeant in gustu quidem acrimonia, in facultate uerò caliditatis: tum quòd alia plus, alia minus sortita sunt partium tenuitatis, præterea quòd nonnullæ adstrictionis sunt participes, alia nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiscina: eam uocant mastichen. Nam præterquam quòd pauca ei adest adstrictio, adeò ut stomachi uentrisq; & iecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, insuper illi inest mordacitate uacans desiccatio: minimum enim acris est, & maxime tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastiche, adstrictionem possidens. Caterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam, quàm mastiche digerit. Ob eandem qualitatem inest & abstersio, tanta quidem, ut & psoras sanet. qui netiam quæ in profundo resident, ceteris resinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis strobilina acriores quidem ea sunt, sed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has sunt pinea, & abietina, acriores quidem quàm terebinthina, minus tamen, quàm aut picea, aut strobilina. Habet porro etiam emolliens quiddam terebinthina: secundum locum habet in emolliendo lentiscina, sicut & cyparissina acrimonia. Et lib. III. de compositione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at resina, quæ quidem arida prorsus sunt, modico: liquida & siccam quandam substantiam ad emplastri crassitudinem assumere postulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac siccitatis differentia est: in resinis, sicut etiam in picis genera contra, arida ab humidis permultum differunt. Omnium ergo resinarum siccissima est, quam nonnulli frictam, alij colophoniam appellant. Huic succedit, quæ ex fœtilibus impura, nec frixa sumitur, quam si purges, in frictam mutabitur. His ambabus siccior est, quæ dicitur pitynon physema, ac si dicas pinea germinatio. Hanc sanè, ceusqualidam in præsentis emplastri compositionem non esse idoneam ratus, abieci: usus autem sum fricta, & liquidis. Iam uerò ex his quoque nonnullæ diutius liquida permanent, quemadmodum terebinthina, alia citò inarescunt, sicut strobilina: media utriusque est abietina. Qainetiam facultate calidior est quidem strobilina, mox uerò abietina, deinde terebinthina: cupressi resinam miscere non ausus sum, ut quæ nonnihil adstringeret. Putabit forsan aliquibus nobiscum dissentire Dioscoridem Anazarbeum in sermone de resinis hæc uerba scribentem, primo de medica materia commentario. Ex omnibus resinis principatum terebinthina datur, post eam lentiscina, tum ei, quæ de pinu raditur, & abiete, post quas picea, strobilinaq; numeratur. In his enim Dioscorides tanquam de infima strobilina, optima uerò terebinthina sentire uidetur. Verum ego ex his tribus resinis strobilina, abietina, terebinthina, principem certè strobilinam calore, secundam abietinam, postremam terebinthinam esse dixi, hætenus de resinis Galenus. Sed hac in re animaduertendum est, quòd hoc in loco ceteris strobilinam non aliter præfert Galenus, nisi quòd omnes caliditate tantum antecellat: siquidem in uniuersum in medicamentis componendis à Dioscoride nequaquam dissentit, uidelicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet sedes, paulò post declarauit, dicens. Inter resinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices usus accommodatum, meritò terebinthinam affirmaueris, non tamen caliditate primas obtinere. Arbor, quæ Græcè τέρευνθος, Latine Terebinthus appellatur: Arabicè, Baton, Eton, Botin, siue Albotin: Italicè, Terebintho. Resina uerò ita Latinis uocata, Græcis έντιν nuncupatur: Arabibus, Ratim, siue Natig: Italis, Ragia: Germanis, Hartz.

Nomina.

Πικρα ύρρα

PIX LIQUIDA.

LXXVIII.

Pix liquida, quam alij conum uocant, è pinguisimis pini, piceæque lignis congregatur. Optima est splendens, sincera, læuis. Contra uenena, phthisim, purulentam excreationem, tussis, suspiria, & pectoris humores, qui difficilè extusiuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura eum melle dato: tonsillarum & uux inflammationes, anginaeque utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosaceo, & illinitur cum trito sale serpentium moribus: adiecta uerò pari cera, scabros ungues extricat, impetiginesq; emendat: uulua duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farinaque hordeacea, & pueri impubis urina decocta, strumas rupti: cohibet ulcera, quæ serpunt, cum pinco cortice, aut sulphure, aut furfuribus illita. Caterum cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum sinus conglutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uua passa, & melle carbunculos, & putrida ulcera emarginat, disrumpitque. Erodentibus medicamentis, quas septas uocant, probè immiscetur.

Πικρά ελαιον.

P I C I N V M O L E V M.

C A P. LXXIX.

Orib. nō leg.

Epice fit quod pisselæon appellant, separato liquore aquoso, qui supernatat pici, sicut serum [lacti.] Nam expansa, quandiu pix coquitur, supra cortinam uellera pura madescent, acceptoq; halitus eius exprimuntur in uas, idque tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida, præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum: quibus & liquida pix medetur: iumentorum ulcera, scabiemq; emendat.

Αηνός

C A P. LXXX.

10

C A P. LXXXI.

Conclusa nō
legit Orib.

C A P. LXXXII.

Fuliginum ui
res ex Gal.

Nomina.

erosos oculorum angulos, humidusq; citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusq; tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulò superius diximus thuris fuliginem. Πίσα υγρά, Græcis dicitur: Latinis, Pix liquida: Arabibus, Eerf, Cest, Zest, aut Kir: Italis, Pece liquida: Germanis pix omnis, Bech: sicut etiam Hispanis, Pex negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantum. Πίσα ξηρά, καὶ πικρὰ, Græcè uocatur, Latine, Pix sicca: Italice, Pece secca: Gallis, Poix seche. Quod Græci πικρὸν λέγουσιν, Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kelsen, seu Kapse: Hispani, Azai de pez.

† Hoc loco non dicitur, id est, odorata, ut communis lectio habet, sed ἰσχυρὸν, hoc est, viscosa legitur in Oribasij codice manuscripto, libro xii. simplicium. Harum lectionum quæ sit melior in probatione picis sicca, aliorum sit iudicium.

Α'σφαλτος.

BITUMEN.

CAP. LXXXIII.

a Non habet Orib.

Bitumen Iudaicum cæteris antepositur. Cuius probatio est, ut purpure modo splendeat, sitque ponderosum, ac ualidum odorem uibret. nigrum autem & sordidum, uitiosum est. Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. ^a [Liquidum inuenitur in Agragantino Sicilia, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei uice. Hallucinantur, qui id Sicilicum oleum nominant: nanque liquidi bituminis genus esse constat.]

Πισσάσφαλτος.

PISSASPHALTUM.

CAP. LXXXIII.

Nascitur in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ pissasphaltos appellatur. Ea Ceraunijs montibus deuoluta impetu fluminis rapitur, æstuque in litus expuitur, illic coacta in glebas mistam bitumini picem redolet.

Νάφθα.

NAPHTHA.

CAP. LXXXV.

a Ista omnia defunt i meo, & Drago.

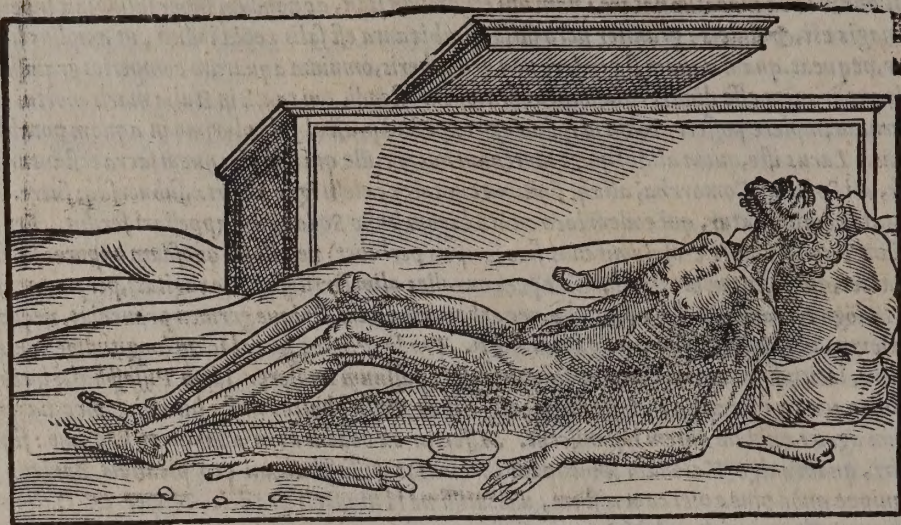
Naphtam uocant Babylonij bituminis colamen, colore candidum: inuenitur etiam nigrum. [Vis ei ignium rapax, ita ut ex spatio protinus in eam transilient. Ad suffusiones oculorum, & albugines utilis.] Bitumen omne discutit, glutinat, emollit, ab inflammatione tuetur; uuluarum procidentia, strangulationesq; olfactu, suffitu, imposito, emendat: comitiales morbos suffitum deprehendit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum uino, & castorio potum elicit; tussim ueterem, & anhelitum adiuuat: serpentium moribus, coxendicum, laterumq; doloribus auxiliatur; datur celiacis in catapotio deuorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concretum: dysentericis cum prifana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur: mitigat dentiū dolores oblitum. Cæterum pilos incommodos siccum replicat, specillo impositum: concalfactum autem, & cum farina hordeacea, nitro, & cera illitum, podagris, articularum doloribus, lethargicisq; prodest. Pissasphaltos eadem, quæ pix, & bitumen, si misceantur, potest.

Bituminis cōsideratio, & hystoria. Sodomei lacus hystoria.

Legitimum quidem Iudaicum Bitumen hoc æuo (quod sciam) in Italiam non aduehitur: id nanque, quo officina utuntur, impostura quædam est, pice, petroleo, & alijs nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dioscoridis hystoria minime respondere uideatur. Optimum in Iudæa prouenit in quodam lacu, quæ Iordanis amnis influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantum millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palestina topographiam edidit. Nil uerò aliud bitumen est, quam pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod undis uentoque agitatum in littore concrefcit, densatur, coit, tenacissimumq; redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus testatur lib. iiii. cap. xx. simp. medicamentorum) animal, nullaque stirps innafcitur, neque uisitur ob aquæ ingentem falsedinem. Imò cum duo ingentia flumina in eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod prope Ierichontem fluit, quod Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo, eodem auctore, de his, quæ in eum projiciunt, nihil mergitur, sed instar nauis, super aquam fertur. Quippe hoc esse uerum probari facile potest experimento, quod sensibus putet: nam unaquæque nauis leuius admodum marinis, quam dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc scite prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Palestinæ, quem alij quidem mare uocant mortuum, alij stagnum bituminosum, gustantibus non salsa modo, sed & amara est. Salem uerò etiam habet ex sese natum, perinde subamarum, primoq; statim aspectu unà cum uniuerso mari tum candidior, tum crassior apparet, falsugini meræ similis: in quam si salem micias, ne liquari quidem etiā possit: plurimum enim eius in se habet: ac si quis in eā se mergat, cōtinuò sale tenuissimo uelut conspersus, undique emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa, quam cætera marina grauior est, idque tanto pondere, quanto fluuii marina. Itaque si uolueris te ipsum deicere in profundum, ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, eleuatque aqua: non sane quia natura leuis sit, quod quidam ueterum sophistarum prodidit, sed ut censuit Aristoteles, propter gravitatem instar luti, quæ leuiora sunt, gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusque in stagni illius aquam coniecero, deorsum haud feretur. quin uerò sicut naues in mari onera plura, quam in fluuijs citra submersionem portare ualent, eundem in modum in stagno mortuo multò plura, quam in mari. Tantò enim est, quæ in illo

in illo est aqua marina grauior, quanto marina lacustri, aut fluuiali. inest enim ei salis substantia, quæ terrea, grauiusq; est. Ipsiq; tibi marinam, si lubet, afficere licet, sale in aqua fluuiali colliquato, cognoscereq; quanto grauior reddatur aqua eiusmodi, quam sit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt, moderatam ad salendum conficiendi saluginem, si ouum in ea uideatur natum: nam ubi etiamnum sedit, ac nondum super saluginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis: grauius uero salsa est, ubi tanta est salis copia indita, ut amplius liquari, qui postea adijcitur, nequeat. quam aquam si pendere non grauiaberis, omnium aquarum comperies grauiissimam. Itaque ego quandoque inanem esse diuitis cuiusdam ambitionem ostendi, qui tantam in Italia maris mortui aquam deuexit, quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expedite præstiti, sale plurimo in aquam potabilem coniecto. hæc Galenus. Lacus iste, quem aliqui mare mortuum uocant, ille quidem est, quem sacra testantur monumenta exortum esse, ubi Sodoma, Gomorrhæ, aliæq; finitimæ ciuitates cælesti igne absorptæ, subuersæq; fuere. Quod etiam Galeni auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari scribit. Eructat contumeliosus (ut quidam Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam uapores factorem intolerabilem uiibrantes, qui postea uentorum flamine per conualles olim fertilissimas exagitati, perpetuam sterilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum spatio nec herba, nec arbor, nec ullum denique germen proueniat, neque uirescat, nisi iuxta Hiericum, ubi ab Elisei fonte irrigantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia passuum excedere, latitudine maxima uiginti quinque millia passuum implere. Idem Pissasphaltum inter picis genera meminit libro. xxii. capite vii. sic inquit. Est & Pissasphaltos mista bitumini pice naturaliter ex Apolloniarum agro: quid uero autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro etiamnum hoc æuo: siquidem ex Apollonia Epiri, quam uulgò Valoniam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis nauigijs copiosum importatur: quippe quod pineæ picis commistum, ualentissimè id numeris præstet. Nuper ex Dalmatia afferri cœpit, ubi prope Lesinam non longè à Narenta foditur: cuius amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Pannonia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libro primo de componendis medicamentis, pissasphaltum nunc etiam tribus fere miliaribus ab Ispruch reperiri, uocariq; Germanico sermone Trischemblut, cuius portionem aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem uerissimè redolet. Sed equidem uereor, ne ipse quoque decipiatur, una cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem, qui fere tribus ab ea ciuitate Germanicis miliaribus (ut Fuchsius inquit) in litore cuiusdam torrentis frequentissimè reperitur, pro pissasphalto ostendebat. Sed illius error, dum ego in Ispruch essem, à clarissimo Ioanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehensus est: quod lapis Germanica lingua Trischemblut uocatus, etsi lapidis gagatæ modo conflaret, & bitumen redoleat accensus; nunquam tamen ut pix, & asphaltus igne liquefit, sed ligni, uel tædæ modo comburitur. Præterea ultimum bituminis genus, quod Naphtham uocant, Plinius libro. i. capite cv. in Austagenis Parthiæ inueniri prodidit tamq; esse huic ignium cognationem, ut transfiliant protinus in ipsum undecumque uisum. Quod etsi in Italiam aliunde (quod sciam) non inferatur; inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eosdem cum igne præstat effectus: quale est, quod in agro Mutinensi & alijs quibusdam in locis in Insubria scaturit, petroleum, siue saxum appellatum. Cæterum id quidem mirum admodum de petroleo omnibus uideri debet, quod mihi narrauit Posonij Vngariæ illustris comes Hercules à Contrarijs Ferrariensis, eo tempore, quo Maximilianus Romanorum, & Boemiæ rex, Pannoniæ coronam suscepit. Narrabat itaque Comes suo quodam in prædio se puteum habere, in quo una cum aqua petroleum distillat è terræ meatibus. At qui cum rimæ quedam in putei fundo hiantes exorta essent, è quibus petroleum sensim labebatur, cementarium fabrum se conduxisse, dicebat, qui rimas diligenter obstrueret. At cum artifex sine lumine id præstare nequiret, laternam expositulasse, eamq; illi in puteum demissam esse perquam diligenter oclusam, uerum paulo post, euenisse affirmabat, ut petroleum ignium rapax accensis putei parietibus, & impetuoso admodum excitato uapore, non solum cementarium artificem illum, perinde ac è bombardæ extinctum sursum extra puteum eiaculari: sed etiam putei tetum totum in aera euexisse accensis lagenis nonnullis petroleo plenius extra putei hostium existentibus. quarum igne astantes quidam maximè læsi sunt. Hinc itaque adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum esse, quam Naphthan, bituminis colamen, de quo scripsere Dioscorides, & Plinius. Sed ut redeamus, unde digressi sumus, bitumen Sodomeum non nisi fictitium, uel impostorum malitia adulteratum aduehitur. Proinde Brasauolus in syncreti defectu Mumiam à Mauritanis uocatam substituit, quod certò crediderit, mumiam esse legitimum Palestinum asphaltum. Quandoquidem existimauit, sicca tum Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro mumia ex Syria, & Aegypto Venetias deferuntur, cum sint ex infima illius regionis plebecula, uice aloes, myrrhæ, croci, & balsami ex more Iudaico, duntaxat asphaltum impleri: quod eorum pauperies aromatum sumptus non toleret. Hoc fundamentum hinc iecisse uidetur, quod Strabo literis mandauerit bitumen Sodomei lacus in usu esse ad tutanda hominum cadauera. Sed quantum ipse ex Arabum scriptis deprompsi, apud eos MUMIA potius est pissasphaltum, quam asphaltum: siquidè scribit Auicenna, mumiam eadem præstare, quæ asphaltus pice commistus. Ex quo facile conicere possumus, cadauera illa pissasphalto tantum impleri. Cui etiam subscribit Serapio, qui de Mumia differens, ex Dioscoridis auctoritate, eadem, quæ Dioscorides de pissasphalto tradidit, ipse uerbote-nus ad mumiam retulit, sic inquit. Mumia est in terris Apolloniæ: descendit namque ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & eicit eam aqua fluminis in ripis, & est coagulata, & fit sicut cera, & habet odorem picis mistæ cum asphaltum cum aliquo fetore: & uirtus eius est, sicut picis, & asphalti mistorum. Vnde potius asserendum putauerim, nostram Mumiam esse pissasphaltum, quam asphaltum. Et quanuis dicat Strabo bituminis Iudaici usum fuisse ad conseruanda cadauera; non tamen negat, quin bitumini picem admisceant, fiatq; pissasphaltum factitium. Verum Serapio, & Auicenna has misturas optime nouerant, utpote quibus non modo Syri, sed

Pissasphaltum
consideratio.Fuch. & quorundam
lapis.Naphthæ me-
tio.Petrolei cuiusdam
historia, & uis ad-
mirabilis.Brasauoli opinio
improbata.Mumia con-
sideratio.

& suæ gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Brasanoli sententiam non probandam existimem, quod scilicet
 vulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis substituatur. Nanque Mumia præterquam quod
 est (ut puto) syncerum pissasphaltum, uel asphaltum pice mistum, concepit defluentem humorem, qui continuo è
 cadaueribus in sepulcris liquatur. Ex quo credendum est, eam non parum suam immutasse naturam. Porro sa-
 tius ducerem Galenum, & Paulum consulere, qui in succidaneis, si desit asphaltus, picem liquidam subdunt. Cæ-
 terum notare conuenit Serapionem Mumiam Dioscoridis pissasphalto adiecisse, ut quæ aliquam inter se cogna-
 tionem haberent, abinuicem non disungeret: non enim erat nescius, huiusmodi cadauera pissasphalto impleri,
 quemadmodum myrrha, croco, aloe, ac etiam balsamo simul admistis implebantur: quæ ueram tractu temporis
 consciebant mumiam, cuius meminit eiusdem capitis initio, his uerbis. Mumia sepulcrorum fit è myrrha, aloe,
 alijsq; rebus his additis, & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac nostra tempestate
 in Italiam haudquaquã aduehitur: quippe quod hac mistione nulla earum regionum cadauera præter nobilium,
 ac diuitum condiantur: & hi quidem sepulcra habent sibi constituta, diligenterque occulsa. Idcirco non ita fa-
 cile istorum corpora surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspitione au-
 ferri possunt pauperum, & ignobilium, asphaltum pice misto, uel ipso pissasphalto confarcta. Ideoque apertissime
 falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam istiusmodi cadauerum carnem assument, non autem eorum infar-
 ctum, ueluti seplasiariorum quàm plurimi, qui carnes & ossa contundunt, eaq; medicamentis admiscunt, quæ mu-
 miam exposcunt. Necessum igitur esset legitimam mumiam expetentibus ut in hospitalibus nostris cadauera
 obeuntium aloe, myrrha, & croco repleti curarent, eamq; deinde suo tempore eximi. Hanc tamen nostram sen-
 tentiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, uir ex eo fortasse peritus iudicandus, quod pro-
 fiteatur se Asiam, Græciam, Syriam, Aegyptum, & Arabiam peragrasse. Quippe qui putet, non aliam esse Mu-
 miam apud Græcos, & Arabas, quàm pissasphaltum. Sed quod eius argumenta non sint tanti momenti, ut op-
 positum nobis persuadere possint, & quod potius idem hallucinetur, in epistolis, quas conscribere institui, adiuuan-
 te Deo, latius ostendam. Vbi etiam plurima eius errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis ca-
 dauera seruantibus, tum de resiniferis arboribus, tum etiam de piscibus condidit, legendo adnotauimus. Quando-
 quidem nostrum in primis institutum non est in his commentarijs nostras ad unguem tueri sententias, atque ab er-
 roribus, quibus notati erimus, nos uindicare, sed quantum possumus materiam medicam à mendis expurgare,
 eamq; illustriorem reddere, & in pristinum candorem restituere conamur. Porro Mumia, de cuius uiribus iam
 nobis differendum est, (ut Arabes tradunt) quàm plurimis pollet facultatibus: siquidem secundo ordine tum sic-
 cat, tum excalfacit: capitis dolores frigiditate obortos absque humorum præsentia mulcet. Medetur hemi-
 craneæ, paralyti, oris distractionibus, comitalibus, uertiginosisque, si ex amaraci aqua naribus immittatur.
 Leucoij oleo, siue hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concan-
 tem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto resoluta, gula cruciatibus. Epota ex
 zizypharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tussientibus opem non modicam præstat. Gra-
 norum item quatuor pondere sumpta ex aqua menthæ cordis affectus remouet: cum decocto uero cumini, am-
 mi, & cari, tum uentriculi, tum intestinorum status discutit. Bibitur utiliter ab alto deuolutis ex siliquæ Aegip-
 tiæ modulla, additis Lemnia sphragida, & rubia radice. Hausta trium, uel quatuor granorum pondere singultum
 inhibet, si tamen ex cumini, & apij decocto assumatur. Erinis imposita, additis mosebo, castore, caphura, &
 oleo balanino, naribus commode inditur ad diurnos capitis dolores: præsertimq; cum, adhibitis alijs, contu-
 max morbus non soluitur. Gargarizatur cum oxymelite aduersus anginam: & ad lienis affectus ex cari
 decocto utiliter bibitur: & contra lethalia uenena ex decocto tribuli marini, & fetidi laserpitij gummi
 iuuamento non modico sumitur. item ex mero contra scorpionum ictus bibitur, ictisq; locis cum recen-
 ti bubulo

Bellonij opi-
 nio explora.

Mumie uires.

ti bubulo butyro utilissimè imponitur. Adstringit mumia illita externa sanguinis profluenta; pota uerò interna proinde perutilis ad cruentas excreationes. Ex caprillo lacte pota opitulatur exulceratæ uescicæ, internis penis desquamationibus, & urinam agrè continentibus. Non desunt qui credant, humanorum cadauerum ossa in puluerem redacta, & in potu exhibita uarijs corporis languoribus prodesse, os suum unicuique membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ipse pluries uidi in comitali morbo cranium humanum in puluerem redactum maxime profecisse, sicuti etiam calculosis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Bitumen redamus, à quo nos penè disjuncterat mumia, ne à nostro instituto recedamus. Huius meminit Galenus lib. xi. simplicium medicamentorum sic inquit. Bitumen, unum & ipsum est ex ijs, quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam, quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apolloniæ Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis sponte nascentibus, ceu spuma quedam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, postea uerò resiccatur pice sicca durius efficitur. Optimum uerò bitumen in mari, quod mortuum uocant, prouenit. Est autem id stagnum salsum in cæle, hoc est caua, Syria. Caterum medicaminis ipsius uis est tum resiccatoria, tum excalfactoria in secundo ordine. Merito itaque eo utuntur & ad glutinationes uulnorum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum modica excalfactione. Nomen eius Græcum est ἀσφαλτος; Latinum, Bitumen: Arabicum, Hafral iudi, sine Chefer alibeud: Italicum, Bitume, & Asphalto; Germanicum, Iuden leim. Πισσάσφαλτος uerò sic Græcis, dicitur, ut Latinis Pissasphaltum: Arabibus, Mumie, Mumiy, seu Mumia: Italis, Pissasphalto: Hispanis, Cera de minera.

Bituminis historia & ures ex Galeno

Nomina.

Κυπαρίσος.

CUPRESSVS.

CAP. LXXXVI.

Cupressus refrigerat, & astringit. Cuius folia ex passio, & exiguo myrrha pota, uescicæ rheumatismi, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ autem ex uino tuse in dysenteria, alui fluxione, tussi, & orthopnœa, aut si reijciatur sanguis, conuenientissimè bibuntur: earum decoctum eodem præbet effectus: a tusa cum fico duritias emolliunt, nariumq; polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ scabros ungues eiciunt: hernias intestinorum prolapsu erumpentes illitæ reprimunt. Folia eadem præstant. Pilulæ cum arboris coma suffitæ, culices abigere existimantur. Folia trita, & imposita uulnera conglutinant, sanguinem supprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per se, aut cum polenta ignibus sacris, ulceribus quæ serpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato stomachum corroborant.

a Cœlusa nō legit antiquū manu scriptū exemplar. sed meum, & tag. hæc omnia habent.

CUPRESSVS.

Tamet si Cupressus arbor notissima sit in Italia: quin et si uulgaris sint notitiæ eius fructus, quos tam Græci, quam Latini conos appellant; attamen cum nihil de eius historia memoriæ prodiderit Dioscorides, ut lectorib. unde quaq; sit satisfactum, hic nobis de ea differendum est. CUPRESSVS itaque diuim est generum: Quorum alterum mas est, alterum feminam appellant. Hæc metam in fastigium acuminatam ducens, illa uero ramos in latum spargens. utraque procera est planta, recta, ramos in summitate tantum habens. Folijs est Sabinæ bacciferæ uiridioribus, ac longioribus. Conos edit ter in anno, lariceis similes, crassiores tamen, duriores, compactiores, speciosioresque, in quibus semen. Fundit caudex resinam, sed modicam, Terebinthinæ hand absimilem & facultatis ferè eiusdem. Ligni materies solida, compacta, & odorata, santalorum ferè modo. Aduena igitur quondam fuit Italiæ Cupressus, & difficilimè nascentium, natuque morosa, ut quæ in edicatione plurimum diligentia expetat, & præsertim in locis, ubi suapte natura non prouenit. Tradiderunt ueteres cupressum Diti sacram, & ideo funebri signo eius ramos ante domos ponere solebant, ubi aliquis defunctus iaceret. Ex quo more creditur eius umbra infasta, nec quidem gratiosa. Cupressi patria, ac proprium natale solum Creta insula est. nanque inibi quocumque loco terra moueatur, subactaq; sit, nisi serantur alia, hæc sua sponte gignitur, atque protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem spectant, non appellato solo, Cupressus numerosa sponte profilit. Quod admiratione non uacat, alibi non nisi tempore, & perquam diligenti cultura proueniens, & cultorem magnopere fastidians. Odere cupressi flumina, lacus, omnesq; aquosos tractus, quo fit, ut in eiusmodi locis satæ confestim inarescant. Quod si rectè sciisset Adamus Lonicerus, non tam facile (ut putauit) scripsisset, cupressum humidis gaudere locis. Aspernantur & frum, quo etiam, si circumfossura impleatur, non

Cupressi historia.

Adami Loniceri lypus.

Cupressina
resina.Cupressus pu
illa.Cupressi ui
res ex Gal.

Nomina.

non multo post tempore pereunt. Mira est Cupressi fecunditas: etenim trisera est. colliguntur eius coni mensibus Ianuario, Maio, & Septembri. Semen ijs innascitur, granis adeo pusillis, ac minimis, ut atomis comparari possit: ob id enim agere perspicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo semine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliatio etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum, quo fit, ut fructifera Cupressi nunquam formicis sint destituta. Cupressus perpetua coma uiret, eiusque materies nec cariem, nec uetustatem sentit, ut etiam cedri ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde ueteres non aliam ob causam ex cupressina materie simulacra sculpebant, nisi quod ad eternam diuturnitatem permansura putarent, ueluti Romæ illud Iouis in arce. Fert & Cupressus liquidam resinam larigna similem, saporis uerò acerrimam. Reliqua semina tradunt, folijs cupressi tussis si misceantur, à uermiculis quibuscunque non tangi, neque erodi. Lignum autem (ut aiunt) nulla temporis diuturnitate sua uolentiam exuit. Conorum decoctum ex aceto paratum dentium dolores mulcet, si eo sepe os colluatur. Idem quoque præstat foliorum decoctum. Hoc quoque medicamento uirilignes curantur. Eorundem & mulorum unguium cinis, oleo Myrtino exceptus ualet illitus ad capillorum defluuium. Idem (ut Marcellus inquit) impari numero minutissime triti, & ex uino uetere hausti, tussim potentissime leniunt. Recentes, uiridesque coni herniosos magnopere iuuant, si eorum decoctum ex uino uetere paratum, quotidie affecti biberint trium unciarum pondere. Interim tamen folia cupressi trita testiculis illinenda sunt. est enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præstant tenera arboris germina commansa, ita ut eorum succus deglutiatur. Sunt qui pusillam cupressum, nonnullis etiam Cipresso uulgo dictam, abrotonum feminam uocent, à similitudine, quam hæc cum arbore in multis habet. Idcirco nec fortasse aberraret, qui certo crederet, Plinium libr. XXI. capite xv. de chamæcyparisso herba differentem, de hac intellexisse: præsertim cum tradat, ipsam ex uino potam contra serpentium omnium uenena, scorpionumque ictus pollere: siquidem & nostra hæc ætate plerique abrotonum feminam ad idem usurpant. Quod item ad alui tmeas necandas bellarijs immiscet, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetrusci hanc Santolina uulgo nominant, de qua cum libro tertio in abrotoni mentione nobis latius sit differendum, hic plura dicere superuacaneum esset. Cupressi meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Cupressi folia, germina, pilulæ recentes, & molles magna uulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est, quod resiccandi uim habeat absque insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoque etiam plus acerbatis in tota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasque, quanta satis sit deducenda in altum acerbitati, ac nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis, putrescentibusque affectibus humiditates innoxie, tutoque depascitur, atque absomit: cum quæ excalescunt simul, desiccantque, eas quidem quæ contentæ sunt, absument, cæterum acrimonia, & caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuuat: siquidem exicat, roburque addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cum adstrictio in altum subeat, deducendo ipsa caliditate, quæ admixta est, eum seruante modum, ut deducere quidem ualeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpes polenta miscentes, tanquam absumat citra excalescentiam eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admixta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso. Κυπάρισσος Græcè uocatur: Latine, Cupressus: Arabicè, Saro, aut Seru: Italicè, Cipresso: Germanicè, Cypressen: Hispanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez.

[A'p'κ'δ'θ'is.

I V N I P E R V S.

CAP. LXXXVII.

a Antiquus
codex habet.

πεί A'p'κ'δ'θ'ον
μικρὰς capit.
πεί A'p'κ'δ'θ'ι-
δος μεγάλης
in multis anti-
quis codicib.
reperitur.

b Meum &
Drag. τριμύ-
τοι καρπού ο

μέντις καὶ κα-
ρύς ποντικῆς
τὸ μέγεθος, ὁρίσκειται. ὁ δὲ κύμα ἴσος. i. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur & fabæ æqualis. Sed Cat. primo loco ha-

bet καρύς simpliciter. Secundo uerò καρύς ποντικῆς. c Conclusa defunt in meo, sed Catacuz. habet. d Cat. addit. τὸ δὲ πίνμα

τοῦ ἔυλα ποδὲν ἀσείρει. i. ramenta uerò ligni deuorata interficiunt. quin etiam addit alterum caput de Iunipero maiore hunc in modum.

A'p'κ'δ'θ'ος μεγάλη οἱ δὲ κυπάρισσος ἀγρία οἱ δὲ μνησίθεος βρωμαῖοι ζυν'περὶν, ἐστὶ δὲ καὶ αὐτὴ γνῶριμος τοῖς πλείοσι, ἐμφερὴς κυπάρισσος γενναῖ-
νη ἐν πρᾶξι καὶ παραθαλασσίαις τόποις ὡς ἐπὶ πλείστον δύναμιν δὲ ἔχει τὴν αὐτὴν τὴν ποσότητα. Id est. Iuniperus magna, quæ & Cupres-
sus syluestris & mnesitheos dicitur. Romanis Iuniperus, plurimis cognita, similis est cupresso. Nascitur plerumque asperis & maritimis
locis. Easdem habet uires cum prædicta.

Iuniperi con-
sideratio.

R eperiuntur Græci Dioscoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Iuniperi caput prorsus deprauatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioscoridis doctrinam minime sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum Aeginetam, minusque Serapionem, qui tamen uerbotenus Dioscoridis scripta per capita singula refert, illud usquam posteritatis memoriæ prodidisse constat, quod scilicet ramenta ligni Iuniperi epota homines perdant; præsertim cum eius baccæ contra serpentium ictus efficacissime deuorentur: bi-
baturque

IUNIPERVS.

bibaturque, ac illinatur foliorum expressus succus ad uiperarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modo non credendum, sed ne cogitandum quidem, eiusmodi ineptias à Dioscoride scriptas: quin potius illi adscriptas esse existimandum. Siquidem cum Oribasius qui plantarum historias perquam diligenter ex Dioscoride transcribit, Iuniperi historiam prætermittat, id quidem manifeste indicat hæc omnia esse Dioscoridi adulterina. Nam scripsisse Dioscoridem, maioris Iuniperi fructum haberi nucis iuglandis magnitudine, alterius uero nucem ponticam æquare, nihil est quod me adducat ad credendum, & præsertim cum de re hac tam uariæ sint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temere partem illam, utpote addititiam, ex hoc capite resecandam duxi. Sed non desunt recentiorum quidam, qui ut noui aliquid in medium afferre uideantur, Dioscoridis Iuniperum contendunt, nil aliud esse quam Theophrasti cedrum. & erroris in hoc Dioscoridem accusant. Sed ij potius uidentur somnia describere quam uera, ut facilius cuiuspiam palam fiet, qui diligenter Theophrastum perlegerit. Habet enim is duo cedri genera, alterum lycium, alterum Phœnicium, de quibus in Iunipero nihil meminit Dioscorides. Sed maiorem & minorem Iuniperum describit. non lycium & Phœnicium ex Theophrasto, ut noui hi censores somniauere. Maior, & minor Iuniperi species in pluribus Italiæ locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, uisunturq; hæc frequentes in agro nostro Senensi: quarum fructus sylvestribus & crassior, & dulcior habetur. Folio utraque est aculeato, coronarij Rosmarini effigie, angustiore tamen. Ligni materies ad centenarios annos incorrupta perdurat: proinde iussit Hannibal (ut Plinius tradidit lib. xvi. cap. xl.) templum Dianæ Ephesiæ Iuniperinis trabibus extrui, quod per multas ætates esset du-

raturum. Igitur mirari non licet, si chymistæ assueuerant, carbonem Iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum ignem integro anno fouere. Profert ex se Iuniperus gummi mastichæ simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primum cum metitur, candido splendet colore, senescens uero in rufum abit. Porro haud ignorandum est, hanc Arabum sandaracham à Dioscoridis sandaracha perquam longè dissidere. Namque Græcis sandaracha est fossilis ad arsenici, siue auripigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verum hæc sandarachæ nomenclatio in gummi Iuniperi inuecta fuit à medicis, qui Mauritanos secuti sandarax Arabicum nomen (sic enim Arabes Iuniperi gummi uocant) in sandaracham conuerterunt. Quamobrem illud adnotandum esse uidetur, quod ubi Arabes sandarachæ medicamentis inserendæ esse præcipiunt, gummi Iuniperi immiscendū intelligunt: ubi uero à Græcis de sandarachæ fit mentio, fossilis illa rufa, & auripigmento similis, est intelligenda. Non desunt tamen qui uelint Mauritanorum Sandaracham non esse gummi Iuniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem iudicio ausim facile subscribere. etenim pauci admodum sunt, qui non putent oxycedrum esse Iuniperum maiorem: adeo ut pleriq; uulgarium illam ab hac nesciant distinguere. Tradit Plinius lib. xli. cap. xi. plura gummi genera, ubi gummi Iuniperinum ad nihil esse utile scribit. Cuius tamen frequens usus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc sincero, & oleo ex lini semine presso fit uernix liquidus: cuius est usus ad illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandū: utilis etiamnum ad ambusta, & præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. Siccus uernix, hoc est gummi Iuniperi (ut author est Serapio) destillationes suspendit, mensium profluvia sistit, sinus exicat immistus, haustus uero pituitam, quæ uentriculo, & intestinis hæserit: tineas & cætera uentris animalia necat. Nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis distillationes suffitu discutit. Idem exceptus sanguinis excreationes suppressit, & hæmorrhoidas fluentes illitus. Addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coercet, & hiantibus frigore manuum, pedumq; scissuris illitu succurrit. In summa calfacit, & siccatur primo recessu. Sandarachæ igni admotæ fumus dentium dolores mulcet, ubi per infundibulum ad affectum dentem peruenerit. Eiusdem puluis oui albo subactus, & fronti temporibusq; illitus, sanguinem e naribus fluentem sistit. Est & Sandarachæ ceragmosi mellis genus apud Plinium, qui de ea lib. xi. cap. vii. ita scribit. Præter hæc conuehitur Erithacæ, quam alij sandaracham, alij carinthum uocant. Hic erithapum, dum operantur, cibus, qui sepe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis, gignitur rore uerno. hætenus Plinius de hac ante ipsum meminit etiam Aristoteles lib. ix. cap. xl. de historia animalium, Apes inque recondunt alterum quoq; cibarij genus cui durities, ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Cæterum oleum, quod ex Iuniperi materie (ut chymistæ dicunt) per descensorium duobus aduersis

Gummi Iuniperi.

Gummi Iuniperi usus.

Sandaracha alia Plinij.

Iuniperi facultates Matthio lo.

Pulchrū expimentum.

Iuniperi vires ex Gal.

Nomina.

aduersis fictilibus, tum pariter uitreis instrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirifice mulcet, si tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longe prestantius, odore perquam iucundo. foliorum & baccarum Iuniperi decoctum potum ualentissime pellit menses. Decoquuntur quoque iuniperinae baccae ex uino albo prius confractae, una cum rosis, cupressi pilulis, & myrti folijs, utilissime ad dentium dolores. Siquidem hoc decocto calido in ore contento facile uiuantur affecti, & praesertim addito aquae uitae momento, atque ubi dolor modum exceaserit, addito etiam philonis antidoto. Lixiuum ex uino albo, & iuniperino cinere paratum, unciarum quatuor aut quinque pondere potum, ualentissime pellit urinam ita ut non nullos uiderim hydro-
pnicos hoc tantum auxilio sanatos. Idem scabiem sanat ubi eo affecti sese perfundant. Paratur ex iuniperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo: Sumito ligni iuniperini, concisi lib. xij, coquito in aqua in cortina magna, quousque tertia tantum pars supersit. Deinde decoctum una cum ligno in labrum projicio. In hoc ubi descenderit aeger, sedeat umbilicotenens, & membra languida foueat. Atqui hunc praepurgatum esse oportet; Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Boemia uidimus in lectulo iacentes, perpetuoque dolore uexatos, qui adeo reualuerunt, ut expeditiores facti, ad negotia redierint, quoquoque ambulantes. Iuniperi & lauri cuiusque septem baccae addita cassia lignea uulgaris semidrachma, & cinnamomi drachma, si in Turturis uentrem integra omnia conijciantur, & Turtur deinde assatus, & gallinaceo adipe perfusus, mulieri propediem pariturae, uesperis alternis diebus, deuorandus praebetur, praegnans facillime puerpera fiet. Iuniperi meminit Gal. lib. vi. simpli. medic. sic inquit. Iuniperus, calida, & sicca utrinque tertij ordines. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, uerum in hoc primi fuerit ordinis. Arbor Graeca uoce. ὀξυδάκτυλος, Latina Iuniperus appellatur: Mauritana, Arcoras, aut Archenas: Italica, Ginepro: Germanica, Vukholter, & Krametbaum: Hispanica, Enebro: Gallica, Geneure; Boemica Ialouec. Eius autem gummi Graeci uocant κόμμι ἀμυγδαλίδος: Latini, Gummi Iuniperi: Mauritaniam, Sandarax: Itali, Gomma di Ginepro: Germani, Verns: Hispani, Verniz: Galli, Vernix.

Bpēdus.

SABINA.

CAP. LXXXVIII.

a Cupressi grauius olens Orib. legit.

b Meū ἰξυ-
ρὸν ὃ τὸ δέν-
δρον. id est,
est autem ar-
bor robusta,
dem nulla fit

Sabina duorum generum est. Vna folijs cupressi similis, spinis horridior, ^a [grauiter olens,] acris, & feruens. ^b arbor est coactae breuitatis, quae sese magis in latitudinem fundit. huius folijs nonnulli pro suffitu utuntur. Altera tamaricis folio similis est. Vtriusque folia nomas sistunt, collectiones illitu mitigant: quin & cum melle illita nigritias, sordesque; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum uino pota sanguinem per urinam eliciunt: partus apposita extrahunt, & suffitu idem praestant. Vn-
guentis calfacientibus immiscetur, & priuatim ^c gleucino.

Sed, Catecuz. κολλοῦν δὲ τὸ δένδρον, i. est autem arbor curta.

c In gleucini compositione apud Dioscori-

Sabinae consi-
deratio.

Selago Plinij.

Opiniones
quorundā re-
probatae.

Sabina. Planta est densa in latitudinem potius, quam in longitudinem se se diffundens. Ramos edit flexi-
les, & fractu contumaces, folijs squamisue circunquaque uestitos. Duum est generum, alterum quidem fru-
giferum, alterum sterile. Sterilis, uulgaris est notitia: Folijs exit hac cupressu fere similibus, sed acuto,
pungentique; cacumine, grauiter olentibus, acris, feruentibusque. Fructifera etsi non adeo uulgaris in Italia uisi-
tur, in Germania tamen frequens reperitur, sponte proueniens, folio tamarisci; crassiore tamen, minime aculeato,
nec adeo, ut alterius, grauiter olente, acrique. Differt haec quoque baccarum colore, quae in altera rubentes, in al-
tera caeruleae spectantur, sed odore, saporeque; similes. Caterum non desunt imperiti, qui pro Sabina quandam her-
bam dodrantalem sumunt, quae quibusdam in montibus plurima nascitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec sa-
pore sabinam referat. Hanc saepius existimari esse Selaginem a Plinio lib. xxi. cap. xi. commemoratam. Nanque mihi selaginem esse affirmant, sabinam similem. Olim selaginem contra omnem perniciem habendam pro-
didere Druidae Gallorum, & contra omnia oculorum uitia suffitam prodesse. At tanta extitit tunc temporis
superstitionum magorumque; uanitas, ueluti & hoc aeo apud plerasque gentium turbas uisitur, ut ij nunquam ad se-
laginem legendam accederent, nisi prius Djs sacra fecissent. Quin & eam inualidam omnino censebant, nisi dex-
tra manu, & nudis pedibus legeretur. Caterum non desunt qui bacciferam sabinam, haud sabinam esse conten-
dant, hoc ni fallor, argumento, quod haec baccas proferat, quarum in sua Dioscorides non meminit. Vnde factum
est, ut quidam putauerint, eam maiorem iuniperum esse, alij uero thuiam, quam Theophrastus memoria prodidit
libro & cap. v. de historia plantarum. Verum utrique, meo iudicio, in errore uersantur: illi quidem, quod haec
planta nec folio, nec flore, neque fructu, non materie, non odore, neque sapore, non ceteris denique; notis iuniperum
referat: hi uero, quod thuiam, ut est auctor Theophrastus, nascatur apud Ammonis delubrum, atque in Cyrenensi
agro, forma cupressi, similis cum ramis, tum folijs, caudice, fructuque, uel potius ceu cupressus syluestris. praeterea
quod, ut idem scribit, thuiam materies omnino incorrupta perduret, nihil eius radice crispius sit, atque simulacra ex
ea antiqui sculpere sint soliti, quemadmodum ex cupressu, loto, & buxo. Haec autem arbor conos seu galbulos
non fert cupressi modo, sed baccas: caudice non attollitur longo, sed eo breui contenta est: materie non constat in-
corrupta solidaque; sed caduca & fungosa: non ut thuiam peculiaribus locis gaudet, sed ubique; fere locorum nasci-
tur. ut hinc magis atque enidentius discrimen in ijs plantis appareat, quam ut illorum error, qui eas unam fa-
ciunt thuiam, pluribus explodi mereatur. Ideoque nostris antagonistis mihi astipulandum non est, quod nostris
non respondeant argumentis, sed frinolis admodum nitantur coniecturis, ubi bacciferam sabinam Thuiam facere
nituntur. Sed dicant, si sapiunt, quomodo, & quo pacto Thuiam ex Mauritania, euolauerit in Germaniam, ubi in
Tyrolensi

SABINA BACCIFERA.

SABINA SINE BACCIS.

10
 20
 30
 Tyrolensi comitatu plurima baccifera sabina prouenit. Hæc profectò somnia sunt, sapientium indignatio, risus posteritatis. Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stirpem hanc, quam depictò exhibemus, ueram Sabinam esse inficiantur, cum nullis careat notis ex ijs, quas illi Dioscorides reddidit. Atqui illud nobis obijciunt, quòd Dioscorides in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit. id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ijs, si in quàm plurimis plantis ex ijs etiam, quæ ab omnibus legitime habentur, plures notæ, & ea quidem præcipuæ, nonnunquam desiderantur? quas nimirum Dioscoridem omisisse credendum est, uel quòd plantæ ea essent alioqui uulgo cognita, uel quòd omnes earum partes non satis exploratas haberet, uel alias ob causas, quas prosequi non est hic locus. quarum omnium aliqua facile potuit esse, cur Sabinæ baccas non adnotatas reliquerit. Addam & id fortasse ex eo euenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quàm fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam testatur apertissime Auicenna, illum ad aurium surditatem præferens, & ad menses ducendos. Ex ijs igitur meritò colligendum esse arbitror, hanc nostram Sabinam esse legitimam, ut quæ non solum notis Dioscoridis delineationi pulchrè respondeat, sed etiam facultatibus. Porro Petrus Bellonius de arboribus coniferis differens, ijs ineptè satis, meo quidem iudicio Sabinam admiscet: atque in ea describenda, quam secundo loco ponit Dioscorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quòd constanter affirmauerit se uidisse frequentissimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrigiæ montibus tota facie Iuniperum maiorem referens, magnitudine amygdalæ arboris maioris, folijs cupresso per omnia similibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice resinam ferente. Etenim Dioscorides non tradit quæ sit huius plantæ facies, & quæ magnitudo, sed eam in folijs tantum à priori uariare scriptum reliquit. Quod non alia de causa auctorem hunc fecisse reor, quàm quòd sciret nullum utriusque esse in reliquis notis discrimen. Quare quòd alterum Sabinæ genus tota facie iuniperum maiorem referat, magnitudine amygdalum arborem æquet, cupressum folijs proisus æmuletur, & ex caudice resinam fundat, ut Bellonius suum depingit, mihi quidem planè absurdum uidetur. Sed quòd rem hanc turpiter confunderit Bellonius, uel ex eo manifestum esse puto, quòd quam plantam nunc Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem paulò post arborem illam constituit, quam Plinius lib. xii. cap. xvii. Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit utriusque sabina lib. xxiiii. cap. xi. Tantum quidam suis peragrationsibus tribuendum esse putant, ut eos non pudeat sepe absurda, & fabulosa, & quæ cum summis & probatis
 40
 50
 60
 simis authoribus pugnent, narrare ac scriptis tradere ut nouus alius quidam impostor facere solet. Neque certè id propterea dico, quòd peregrinationes damnum, quas semper, Galeni exemplo, utilissimas duxi ad legitima simplicia medicamenta cognoscenda. Sed optarem, ut ijs, qui multas regiones peragrarunt, illa tantum in medium proferrent

Bellonij opinio absurda.

Sabina vires
ex Galeno.

Nomina.

proferrent, quæ essent rationi & ueritati consona, & ueterum scriptorum auctoritate comprobata. Quod si a Bellonio, qui tot terras se peragrasse proficitur, factum esset, nimirum eas laudes iure sibi comparasset, quæ rei medicæ inquisitoribus maxime debentur. Atque hæc obiter dicta sint. Quod autem idem Bellonius primum Sabina genus eam arborem suspicetur, quam Theophrastus thuiam nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verum quandoquidem hanc opinionem superius abunde (ni fallor) improbanimus, ideo hic non est ut plura addamus, atque idem repetere superuacuum esset. Præstat sabina pulvis cum adipe uaccini lactis mistus magno iuuamento ad manantia infantium capitis ulcera; quin etiam incensæ fumus Gallinarum pituitam excutit, & grauedinem. Idem drachmæ pondere ex butyri uncij tribus, & binis mellis sumptis mirificè asthmaticos iuuat. Dantur quoque magno auxilio binæ succi sabina drachmæ, additis ternis scrupulis Chrysocolle fossitie, & uini albi uncia, ægrè parturientibus, uerum dari non debet, nisi in maximis difficultatibus. Reliquum igitur est, ut Sabina suas vires reddamus, de quibus Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum disseruit ijs uerbis. Sabina ex numero est fortiter exiccantium, idq; secundum tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter cupresso, nisi quod ea & acrior est, & ut sic dixerim, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius, quam modo dixi qualitatibus est particeps, nem a crimoniam consistentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adstrictionis obscurioris, quam in cupresso. Siquidem quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potentius digerit. Itaque glutinare nequit ob siccitatis, & caliditatis robur, nam utriusque illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter cupresso accommodari potest, maxime ubi rebelliores fuerint, & diuturniores. nam hæc citra noxam uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item soluit. Porro essentie tenuitate menses quoque prouocat, ut si quid aliud, & sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eijcit. Esto autem hoc medicamen tertij ordinis, tum excelsificantium, tum desiccantium ex numero eorum, quæ uel maxime tenuium sunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, et maxime gleucino, & in multis antidotos inijcitur. Quidam uero etiam cinnamomi uiceduplum eius subiiciunt. Est enim extenuandi, & digerendi facultatis si epotum fuerit.

Βράβυς Græcè, Sabina Latine uocatur: Arabicè, Abel, Abbel, seu Alharar: Italicè, Sabina: Germanicè, Seuenbaum: Hispanicè, Sabina: Gallicè, Sauimiera, aut Sauimier. Boemicè Klasferska Chuogka.

Kédpos.

CEDRVS.

CAP. LXXXIX.

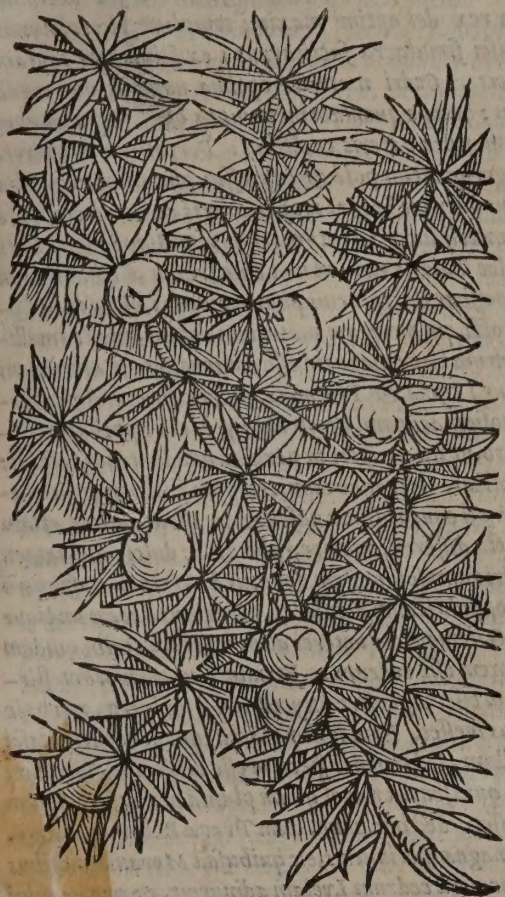
a Catacuz.
Κέδρος δέν-
δρον ἐστὶ μέ-
γα ἐξ ἧς ἡ λε-
γομένη κεδρία
συνάγεται.
Καρπὸν δ' ἔχει
ὡσπερ κυπα-
ρίσκι μακροτέ-
ρον μὲν παρὰ
πολύ λέγεται
δὲ καὶ ἄλλη
κέδρος μικρὰ
ἐκαστὴς ὡς
ὡσπερ ἀρκυόσ.
Φέρουσα καρ-
πὸν μέγιστος
μύρτε περιε-
ρῇ id est,
CEDRVS
arbor magna
est, ex qua ce-
dria colligi-
tur, fructum
producit ue-
lut cupressi,
maiores ta-
men ut pluri-
mum. Reperi-
tur & alibi ce-
drus parua a-
culeata, instar
Iuniperi, fe-
rens fructum
magnitudine
myrti rotun-
dum.

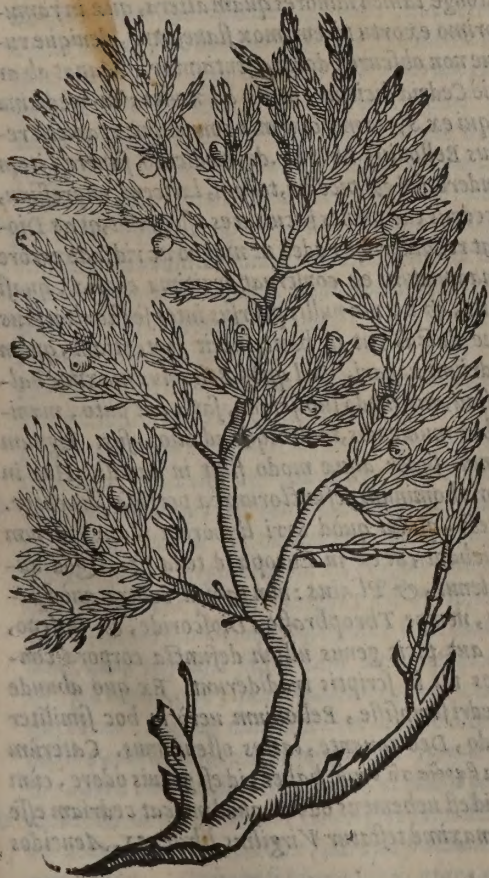
Cedrus arbor magna est, ex qua picem colligunt, 30
quæ cedria uocatur. Iuniperi modo baccas parit,
baccarum myrti magnitudine, rotundas. Cedria
optima est crassa, perlucida, grauis odoris: quæ dum effun-
ditur, guttatim non dissipata coit. Cui ea uis inest, ut de
functa corpora conseruet, & uiuentia corrumpat: qua ex
causa mortuorum uitam aliqui eam appellauere. Vesti-
menta quoque, & pelles eximia calfaciendi, & siccandi do-
te, corrumpit. magni ad ocularia medicamenta usus: quip-
pe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesque
detergit: instillata autem cum aceto, uermes aurium ne-
cat: cum hyssopi decocto infusa sonitu, sibilosq; sedat: ca-
uis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem fa-
cit cum ex aceto colluitur: peruncto ante coitum geni-
tali, concipiendi uim adimit: anginae ea perunguntur,
tonsillarum inflammationibus auxilio est, lentes, pedicu-
losq; illitu enecat: cerastæ moribus cum sale imposita
subuenit: contra hausta leporis marini uenena, in passo
sumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctio-
ne proficit: pulmonum ulcera purgat, & si cyathus eius
ablorbeatur, per sanat: uermes, & tineas subter indita ne-
cat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria separatim
dum coquitur, uelleribus supra halitum eius expansis, ut
in pice. Eiusdem ad omnia usus: priuatim uehementer
perunctum, scabiem quadrupedum, canum, boumq; per-
sanat: ijsq; inhærentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex
tonsura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides ce-
dri fructus uocantur. Calfactoriam uim habent: stoma-
co aduersantur: auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stran-
guriæ: menses ciunt ex polline piperis poti; contra hau-
litum leporem marinum in uino sumuntur: serpentes fu-
do ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo, uim præbet.

Fecit

CEDRVS PHOENICIA.

CEDRVS LYCIA.

Fecit deprauata Dioscoridis lectio, & scriptorum negligentia, ut non solum is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, sed ut rei herbariae indagatoribus multum accesserit negotij in agnoscendis, demonstrandisq; ipsius Dioscoridis plantis. Id, quod in Cedro accidisse uideamus, cum non desint recentiores, qui in describenda minori Cedro toto cælo aberrasse Dioscoridem dicant: quippe qui scripserit magnam cedrum baccas edere iuniperi modo rotundas baccarum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoque magnum facebat negotium donec clarissimus uir Augerius de Busbecke Flander, qui septem annis, Cæsaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos redijt. Siquidem is antiquum Dioscoridis exemplar habuit ab Antonio Ciacuzeno Constantinopolitano uiro optimo acceptum, cuius testimonio mihi iam compertum est, ne minimum quidem unguem in describenda Cedri historia à scopo aberrasse Dioscoridem. Id quod doctissimo Augerio uniuersa posteritas referret acceptum. Exemplar enim illud sic habet κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγόμενη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὡς περ κυπρίσου μακροτέρον μὲν παρά πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλῃ κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὡς περ ἀρνιδόθος φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτου περιφέρει. Id est, Cedrus arbor magna est, ex qua cedria colligitur fructum producit uelut Cupressus, maiorem tamen ut plurimum. Reperitur & alibi Cedrus parua, aculeata instar Iuniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus manifestò palam est, utriusque cedri historiam rectè scripsisse Dioscoridem, quemadmodum Theophrastus, & Plinius, qui maioris cedri duo genera facit lib. xiii. cap. v. ubi ita scribit. Et maioris cedri duo genera, quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac resina laudatissima, materia uerò ipsi æternitas. itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Et libro. xiiii. cap. v. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picem, quæ cedria uocatur. hætenus Plinius. Qui fortasse non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellauit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proueniunt (ut mihi retulerunt amici, qui uniuersam ferè Syriam peragrarunt) tota facie abietem referunt. Abies autem Grecis ἰσάτν dicitur. undæ cedrelate poterit cedrabies Latine reddi. Arbor hæc (ut idem mihi narrarunt) adeò magna & procera est, ut nusquam arborem se uidisse affirmant, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice uestitur leui & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos usque ramos attollitur: hæc enim aspera cernitur. corticis color est ceu loti arboris. Rami ab imo usque ad cacumen ferè in rotæ modum per interualla caudicē cingunt, & spatiantur: qui tantò minores uisuntur, quantò superius erumpunt. hinc est; quod eminus conspecta arbor pyramidis faciem repræsentat. Folia illi capillata assignant, ueluti larici, uel pino, breuiora tamen, & minime aculeata. id quod etiam testatur Plinius lib. xvi. cap. xiiii. Conos profert piceis æmulos, uerum breuioribus, crassiores, duriores, & uegetiores, ut ex eius imagine quispiam uidere potest, pediculo pertinaciter inherentes. in quibus semen includitur cupresso simile, ut Plinius tradit. Caudex resinam fundit albam, & liquidam: sed tractu tēporis, solis feruore in grumos concrescit. Sunt qui asserant, hæc cedrum duplicem resinam ferre, atque alteram intra corticem uomice modo coacernari, ut abiegnam lacrymā in abiete oriri superius diximus: alteram uerò extra corticem emanat. utranque ab arbore cedriam nominant. Hæc sunt, quæ de magna cedro à peregrinis accepi. Porro Cedrus cor habet

Cedri arbores
confid.Cedri histo-
ria Dioscori-
di restituta.Cedri maio-
ris historia.

Cedri minoris genera.

Bellonij opinio falsa.

bet durissimum, ac odoratum, colore perinde rubens, atque larignum. Tota cedri materies durissima. quam ob causam credidere maiores, eam neque cariem, neque uetustatem sentire, sed aeternam esse. Qua etiamnum ratione ductus Salomon Hebreorum rex dei optimi maximi templum Hierosolymis ex cedri materie extruendum curauit. Ex ea quoque prisca simulacra factitarunt, existimantes tantam illis inesse diuturnitatem quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima nauigijs non modo extruendis, sed & palatiorum, & arcium fabricis conueniens: quippe quoniam incorrupta quasi in perpetuum perdurat. Cedrus saxosis & frigidis locis gaudet, & montes amat præ ceteris tractibus. Perpetua coma uiret, qua si castretur, de cacuminata demoritur, nec unquam inde regerminat, ut pote & cupressus, pinus, larix, & aliarum plures. In Aegypto ac Syria (ut Theophrastus & Plinius narrant) reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecimem Demetrii succisa, centum triginta pedum longitudinis crassitudinis uero ad trium hominum complexum. Cedri huiusce maioris ramum una cum fructu, è Libano Monte allatum, cuius hic imaginem damus, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius pharmacopeus, ab Aurea Campana, uir quidem rei plantariae studiosissimus, à cuius icone edocti, qui medicam materiam colunt, facile intelligent, quam magno ducantur errore, qui nostratem laricem, Cedrum hanc magnam esse contendunt. Ceterum minoris cedri binæ item species sunt (ut prædicti auctores testantur) Lycia, & Phœnicia, iuniperi similitudine differunt folio: nam Phœnicia folium habet iuniperi, durum, spinosum, acutum, & ob id oxycedros appellatur. Lycia uero folio constat minore, frequentiore, longè minus aculeato, ut ita iuniperum paruam quadantenus referat: cortice obducitur subrubro, & ramos emittit lentos, uilium instar. Vtraque omni tempore fructum gerit: uerum in oxycedro maior & pulchrior spectatur. Phœnicia cedrus frequentissima nascitur in Istria, atque etiam in nonnullis Iapidie locis, iunipero admodum similis, nec nisi fructu differens, maiore, rubente, ac dulci: quo tamen eam incolæ à iunipero nesciunt secernere. At cum ipse oxycedri ramusculo essem donatus à Georgio Reffingero primario provincie Carniolæ medico, qui illum ex Pefino Istriae oppido secum attulerat, rubetibus baccis undique refertum, eaq; in memoria haberem, quæ apud Theophrastum, Galenum, ac ueteres alios legeram, mihi quidem fructum intuenti statim inclinavit animus, hanc plantam minorem esse cedrum. Etenim (ut memorant stirpium scriptores tum ueteres, tum recentiores) difficile admodum esset dignoscere oxycedrum à iunipero, nisi huic cæruleus, pumilusq; illi uero flauus rubens uer, ac grandior fructus inesset. Eam igitur plantam, quam in Istria nasci diximus, & cuius hic effigiem damus, non maioris cedri genus ullum, sed minoris speciem esse censemus, nimirum Phœniciam, quæ & oxycedros uocatur. De Lycia autem cedro quid sentirem, uel quam plantam pro ea in medium proferrem, hæcenus non habui, ut quæ mihi planè incomperta esset. Sed hoc anno, dum Pragæ Bohemorum ago, plantam mihi ostendit Adamus Leonorus spectata doctrinæ, & magnæ spei iuuenis, ex quibusdā Morauia motibus à quodā uulgari herbario pro Sabina allatam. Ut autē ille hanc uerā cedrum Lyciam adinuenit, & pro ea mihi demonstrauit; ita mihi eius cognitionem illi acceptam referre iucundum est: atque ideo ipsam picturam, quam hic damus, exprimere curauimus. Huius plantæ folia si digitis atterantur, suauissimum spirant odorem, illi quadantenus similem, qui in pinorum strobilis percipitur. Ea bæccas profert, longè tamen minores quàm altera, quæ in ramusculorum tantum cacuminibus prodeunt. Hæ non secus ac illæ primo exortu uirent, mox flauescunt, denique rubent ubi plene maturuerint. Saporem habent subamarum, atque non obscure odoratè sentiuntur. Manat ab arbore magni cedri (ut supra dictum est) etiam resina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in medicina usus. Sed hanc ad nos non adferunt Cyprij, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia conuehant: tametsi regiones illæ plurimis (ut aiunt) cedris maioribus scatant. Petrus Bellonius lib. 111. de medicato funere, item libro de coniferis arboribus putat non modò cedrum Cedriam fundere, sed & piceam, tedam, laricem, cupressum, iuniperum & betulam. Quinetiam idem suis malè excogitatis cedrijs eas omnes facultates assignauit, quas Dioscorides, Galenus, & alij quàm plurimi auctores cedriæ duntaxat reddiderunt: adeò ut magno ac ridendo errore dixerit suas hæc cedrias defuncta corpora conseruare, quemadmodum ea conseruat legitima cedria. quasi idem quoque uelit, quòd picea, pinus, larix, cupressus, iuniperus, & betula nullis prorsus inter se facultatibus differant. Neque certè alia uidetur mihi auctoritate uel ratione ductus, ut in hanc iuerit sententiam, quàm hac, quod scripserit Plinius lib. xvi. cap. xi. picem in Syria cedrium uocari. Sed quòd Bellonius maxime hallucinetur, utpote qui Plinium non rectè intellexerit, ex uerbis Plinij, quæ modò subiiciam, satis, ut puto, manifestum fiet. Pix, inquit, liquida in europa è teda coquitur naualibus muniendis, multosq; ad alios usus. Lignum eius concisum furnis undiq; igni extra circumdato feruet. Primus sudor aquæ modo fuit in canali. Hoc in Syria cedrium uocatur. cui tanta uis inest, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum ea perfusa seruentur. Ex ijs Plinij uerbis non aliud (meo quidem iudicio) intelligi potest, quàm quòd Syri liquorem illum cedrium uocauerint, quoniam olim ij ex cedro tantum picem suam conficiebant, ut ea in Europa è teda fit. Quòd autem pix ex cedro paretur, authores esse possunt Dioscorides, Galenus, & Plinius: non tamen contra quòd cedria ab alijs resiniferis plantis defluat. Adde quòd à uetecibus, nempe Theophrasto, Dioscoride, & Galeno, nusquam (quod equidem sciam) memoria proditum est, resinæ aut picis genus ullum defuncta corpora conseruare, & uiuentia corrumpere, præter cedriam, de qua omnes illi id scriptis tradiderunt. Ex quo abunde constare arbitror, Plinium quidem loco citato de pice tantum cedri scripsisse, Bellonium uero in hoc similiter hallucinatum fuisse, atque in alijs pluribus rebus, ut aliquando, Deo iuuante, latius ostendemus. Ceterum uariat in Dioscoridis codicibus de cedria lectio. Quippe uulgata Καρεια τῇ ὀσμῇ habet, id est grauis odore, cum tamen antiquissimus codex manu scriptus habeat & τοὺς τῷ ὀσμῇ, id est uehemens odore, quòd indicat cedriam esse uehementer odoratam, non autem grauiter olere. Quòd etiam maxime testatur Virgilius libro vii. Aeneidos his uersibus de Circe canens.

Proxima

Proxima Circeæ raduntur littora terra,
Diues inatcesso ubi solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, testisq; superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrrens pectine telas.

Gummi cedri meminit Fuchsius libro illo de componendis medicamentis, quem postremo locupletatum excudit, in compositione Mithridatis: proq; eo, quando non possit inueniri, lacrymam abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem utrique facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus malim ludanum substitui, donec ab alijs aptiora proferantur, quorum meliori iudicio subscribendum sit. Est etiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.) aliud cedri genus, quod in Atlante Mauritanie monte, quadam in peculiari sylua provenit. Arbor est cupressiformis, etiamnum sylvestri similis, folio, odore, caudice. Huius existimatio summa mensurarum causa eburneis pedibus subiectis. Ex huiusce arboris materie mensæ duæ (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Asinij, quæ sestertium undecies uenundatæ sunt. Traditur & Iubas Rex duas uendidisse, quarum alteri pretium sestertium quindecies, alteri paulò minus. Sunt qui dicant, & rectè quidem, Cedrum hanc à Thua siue Thya nihil differre, de qua meminit Theophrastus lib. 8. cap. 5. de plant. hist. Quamobrem Plinium redarguunt, quòd simulac de Cedro Atlantica differuit, illico caput proprium de Thua scripserit, tanquam de arbore diuersa. Verum longè aliter se habet sententia nostra. Nam diligenter Plinij lectionem enucleantibus, palam apertissime fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quàm atlanticam Cedrum, cum ibi sic habeat. De mensis tamen tacuit Theophrastus: & aliàs nullius ante Ciceronianam uetustior memoria est, ex quo nouitiæ apparent. Etenim hæc uerba non solum Theophrastum excusant, quod eius æuo nulla cedrinarum mensurarum extiterit memoria, sed manifesto sunt argumento, haudquaquam ignorasse Plinium Thuiam & cedrum eandem esse plantam, cum paulò superius Ciceronianam mensam ex Atlantica cedro asseruerit, fuisse paratam: Adde quòd in antiquis Plinianis codicibus Thuiæ caput à Mauritanica Cedro separatim non sit, quod manifestè arguit Plinium adhuc Cedri illius historiam prosequi de Thua agentem, quemadmodum & ipsa uerba clarissime indicant. Quæ in antiquis codicibus ita habent. Nota etiam Homero fuit: Trogete uocatur, ab alijs Thya. Idest eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideoque perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ siue Thyæ caput ab atlantica Cedro diuiserunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac præter id lectionem eius corruperunt ubi se emendasse crediderant. Caterum Anguillarius de Sabina agens, eam quæ Cupressinam exprimit faciem foliorum tantum similitudine, Thuiam nulla dubitatione esse censet. Atqui cum deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre existimet, sequitur, ut uelit nihil à Cedro hac, differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc esse Cedrum Atlanticam, uel Thuiam? Minime omnium, quod hæc nusquam gentium proueniant nisi in Cyrenaica regione apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Anchorarius mons habetur, Plinij adusque tempora exhaustus. quodque caudice, & odore, quin etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupresso cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiæ uiridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm benaci litoribus in sequentibus, capite de malis, ubi ipsorum mentionem facit Dioscorides, adiuvante Deo, plura dabuntur. si quidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimum differt. Cedri meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum his uerbis. Cedrus specie duplex est, altera fruticosa iuniperis adsimilis, altera arbor non exigua. Vtraque est calima, siccaque temperatura tertij quodammodo ordinis, secundum utrumque. Caterum Cedrea (uocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem uidetur attingere. abunde calida simul, & tenuium partium. Molles itaque carnes promptè citraq; dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo tempore, & uix operatur. Porro talia omnia medicamenta septica uocantur, & septa: sed inter sese maioris, minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine cedrea: pleraque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccata, simulque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens, ceterum solida corpora haud attingens. At in uiventibus calor ipse, qui in corporibus est, cedreæ uires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum uideri desiet, si cum tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos uermes interficere ualeat, tum fatum apposita uiuentem quidem interimat, mortuum autem eiciat, sicut sanè etiam in coitu semen, pudendo circumlita. proinde conceptum impediens est medicamentum, si sic utaris, nulli secundum: aliaque multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est, ipsum ualenter excalfacere, sicut ubi dentium foraminibus istillatur: si quidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & uisus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porro quod eius est pinguisimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eam dum coquitur, lanis, excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre, quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quo reliquum est cedreæ, crassius illud uidelicet, quàm oleum ad amurcam. Proinde illud ut pote crassius, mordax est, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque ulcera irritat, phlegmonemque illis excitat. Porro oleosa illa cedrea adeò clementibus est uiribus, ut etiam plebeij experientia docti uulnera ouibus occasione tondendi à forfice facta, illa illita sanent, sicut etiam pice humida. Vtuntur autem ea & ad ouium scabiem, & ricinos, Græci κρότωνες uocant. Porro cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores uires obtinet, adeo ut comedi quæque possint. Attamen si liberalius ijs utare, capiti dolorem inferent, ardoremque, ac morsum in uentre percipies.

Fuch. opinio.

Cedrus alia Plinij.

Cedrus, & Thua idem.

Anguillarius notatur.

Cedreæ uires ex Galeno.

Nomina.

Quæ arbor Græcis κέδρος Latinis item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Eius autem liquor ut Græcè κέδρη, ita etiam Latine Cedria dicitur: Arabice, Kitran, siue Alkitran: Italice, Cedria.

† Hic lectorem admonitum uolumus, illa de fuligine Cedri uerba non legi in Græcis tum uulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus, quos legimus. Quare cum neque à Marcello uertantur, qui plura exemplaria Græca habuisse fatetur, ea potius addititia, quam legitima censenda uidentur.

Δάφνη.

L A V R V S.

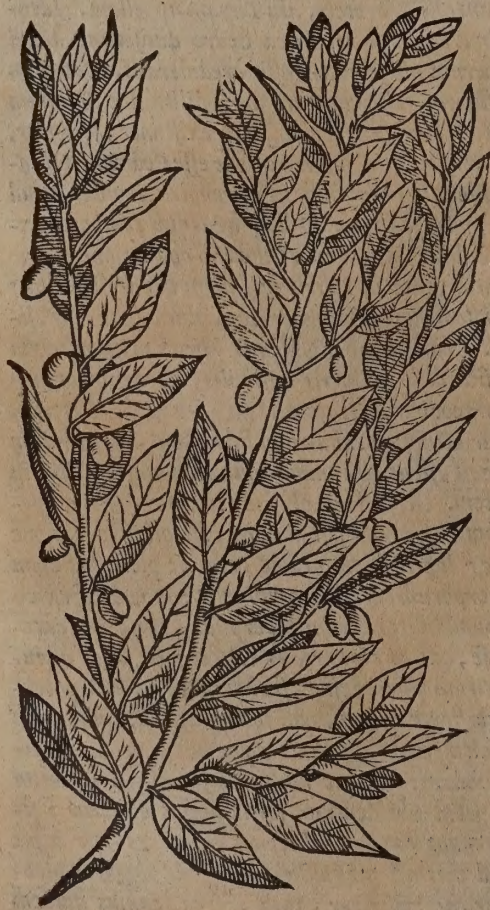
C A P. X C.

a Ita Catac. & Drag. At meum exemplar legit τὰ δὲ χλωρὰ τῶν ἐυλαίων. i. uirentia ligna. καὶ ἡχοῖς. i. sonitui legit antiq. cod.

Laurus quædam tenui folio constat, altera latiore. Vtraque excalfactoriam naturam habet, & emollientem. Vnde decoctum earum in muliebres infessus additum, uulvæ, & uesciæ uitijs conuenit. Virentia a folia sensim substringunt: illita quoque, ac trita uespærum apumq; ictibus opitulantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnem mitigant: sed pota stomachum effundunt, & uomitiones mouent. Lauri baccæ magis, quam folia calfaciunt. ergo in eclegmate trita cum melle, uel passo profunt tabi, orthophncæ, & omnibus thoracis rheumatismis: contra scorpionum ictus ex uino bibuntur: uirilgines emaculant. Succus baccarum utilissimè aurium dolori, [& grauitati] instillatur cum uino uetere, & rosacco. In medicamenta autem adiiciuntur, quæ neruorum lassitudines reficiunt, acopa uocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & discutiunt. Cortex radice calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodest, tribus obolis in uino odorato potus.

Lauri histor.

L A V R V S.

Laurus è celo missa.

missa fuerit, ut ea imperatores coronarentur: facile perhiberi potest: nanque Iulia Drusilla, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti in hortis aquila ex alto abiicit in gremium illam, intrepideq; miranti accessit miraculum, quod teneret rostro laureum ramum suis baccis onustum. Quod audientes conseruari alitem, & sobolem iussere aruspices, ramumque eum seri, ac rite custodiri.

10

20

30

40

50

60

custodiri. Quod factum est in uilla Caesarum fluuio Tyberi imposta, iuxta nonum lapidem flaminia uia, quæ ob id uocatur ad gallinas. Porro tam creuit ramus laureus, tamque se propagauit (tamen si radicibus destitutus) ut breui tempore ibi mirè sylua prouenerit. Ex qua triumphans postea Caesar laurum in manu tenuit, coronamque in capite gessit. Ac deinde Imperatores Cæsares cuncti triumphantes lauro coronabantur, tenebantque in manu eiusdem ramos. Quos post triumphos traditus est mos serendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum est, ut plures laurorum syluæ Romæ uirescerent, quæ ob id laureta uocabantur: qualis erat, quæ in monte Auentino multo ante alios tempore uiguit. Nimirum indicat laurum dijs gratissimam esse arborem, quæ sui habetur ab impetu fulminum ratio: siquidem nulla habita, cum è calo ruunt, nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerunque templorum turres iciunt, superba mundi palatia dilacerant, ac sapius homines immaniter interimunt. hæc tamen sola arbor fulmine non percutitur, nisi in futura calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adsint eius rami, de calo tangantur, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæsar fulminibus perterritus, tonante calo lauro coronabatur. Laurus ex sese uim habet ignem producendi: quippe si exiccata ramus ramo frequentius conficitur, super asperso sulphuris puluere ignis statim exiliet. Eadem perpetua fronde uiret, tantaque pollet ui, ut eius ramis in aruo defixis, rubigo, maxima segetum pestis, abigatur, transeatque in earum folia ex ramis. Poeta perfectionis signo lauro coronantur, idque præmium est Apollineorum musas colentium. Coruus occiso chamaleonte, fronde lauri deuorata infestum uirus extinguit. Quæ etiam palumbes, graculi, merula, & aliæ per plures aues annum fastidium purgant. Lauri tenerimæ summitates una cum nardo in uino seruata, aurium grauitatem, & sonos curant, si decocti calentis uaporem, per infundibulum in aures inromittant affecti. Restituunt Lauri bacca prolapsam columellam, si cum æquali pondere cumini, hyssopi, origani & Euphorbij melle excipiantur, & summo capiti calidæ applicentur. Eadem cum triticeo surfure, luniperi baccis, & allio contrita, & uino subinde super calenti tegula aspersa, pubique admotæ, urinam suppressam prouocant. Septem lauri bacca, à prægnantibus propediem parituris, cum se dormitum recipunt, deuorata faciem, felicemque partum præstant. Tenerimæ lauri cima, una cum calamintha, & sale contrita, ex tepida aqua sumpta, aluum concitant, pituitamque & lumbricos celeriter eiciunt. Ceterum lapideas lauros oriri in mari rubro scribit Theophrastus lib. I I I I. capite VII. de plant. historia sic inquit. In sinu autem Heroo cognominato, ad quem descendunt Aegyptij, laurus est, & olea, & thymum: uerum non uiridia, sed lapidis specie parte à mari eminente, similia tamen uiridibus tam folijs, quam germinibus. Colos quoque floris in thymo, tanquam nondum perfectè floruerit, liquidò deprehenditur. Longitudo arbuscularum cubitorum ternorum est. hæc ille. Laurum scriptis commendauit Galenus lib. V. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lauri arboris & folia, & fructus desiccant, & calfaciunt uehementer, plusque etiam fructus, quam folia. At radicis cortex minus quidem acris est, & calidus, plus tamen amarus, habetque etiam adstrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere. Arbor Δάφνη sic Græcis uocata, Latinis Laurus dicitur: Mauritanis, Gaur, seu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeerbaum: Hispanis, Laurel, siue Loureiro: Gallis, Laurier: Boemis, Bobek. Huius fructus Græcè Δαφνίδες uocantur: Latine, Lauri bacca: Italicè, Bacche di lauro: Germanicè, Lorbeer.

Lauri natura.

Lauri uites Matthiolo.

Laurus lapidea.

Lauri uires ex Galeno.

PLATANVS.

Πλάτανος. PLATANVS. CAP. XCI.

Tenerima Platani folia in uino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt: tumores, & inflammationes leuant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in uino potæ, serpentium morfibz auxiliantur: exceptæ autem adipæ, igni ambusta sanant. Insidens foliorum, pilularumque lanugo, oculos, & aures offendit.

Platanus Italia aduena, peregrinaque est: quanquam regionem diluunt (ut Theophrastus est auctor) multi, magnique fluuij. Verum enim uero si ibi nonnullæ uirescunt Platani planta, ut quas ipse Neapoli, & Patani uidit, sunt quidem ex longinquis regionibus allata, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Ionium inuicta fuere, eorum duntaxat umbra gratia Romæ expetita, ubi platani tantum honoris increbuit, ut diu nutrita sint mero radicibus infuso. Nanque hæc arbor plurimum uini irrigatione gaudet: tametsi maiorem in modum fontes, & fluuios amet. Platanus ad amplissimam ramorum amplitudinem adsurgit, adeo ut

Platani confederatio.

Mira Platani,
uastatq; ampli-
tudo.

Licinius Mutianus ciuis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: qui prouincia Licia legatus affirmat, in ea fuisse platanum sociam gelidi fontis amœnitate itineri appositam, octoginta atque unius pedum specu, numerofo uertice, se uastis protegentem ramis arborum instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit spelunca imagini, saxea intus crepidinis corona; muscosos complexa pumices: intra quam se epulatum cum duodeuigesimo comite, large ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrum per folia crepitus, latiore quam marmorum nitore, picturæ uarietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Cortyniam platanus stetit fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, sub qua Ioni compressam Europam indigenæ fabulantur. In Asia longè maiores habentur. Nam earum folia, quæ una cum fructu ad me misit Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus, eruditissimus Medicus, niferæ uitis maiora sunt. Pilulæ uerò iuglandis magnitudinem æquant. Et hirsutiores spectantur, quam quæ in Italia proueniunt. Scripsit quoque de Platanorum uastitate Pausanias lib. septimo historiæ ueteris Græciæ, his uerbis. Præterfluit Pharensium agrum fluuius Pierus in cuius ripis Platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine, ex ipsa uetustate, ut intra cauernas (multæ enim concauæ sunt) qui uelint, & epulari, & recumbere possint. Fori area magna, & late patenti ambitu est, quo scilicet spatio esse consueuerunt priscorum fora. Quæ in Italiam inuectæ fuerunt, climatis inclementia in magnam proceritatem non adolescunt: attamen sunt cortice crasso, subalbicante, fronde uitiginea, auersa parte candida sed multò minore, lata, longo rubroq; pediculo, flosculo paruo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis: ex quibus oleum fieri prodidit Plinius libro xv. capite. vii. Platani umbra usque eò delectatum Xerxem in terra Lydia scribit Aelianus, ut diem integrum sub ea cum maximo exercitu consumpserit, floccipendens tam breui uoluptate tot copias remorari. Platani aduersantur uestertilionibus. Earum pilulæ addito melle, & illitæ, lentigines, ueteresq; nigritias emendant. De platano differuit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Platanus humidioris frigido risq; essentia est, non ita multo quam symmetra. Proinde folia uiridia trita, & illita, non obscure phlegmonas nascentes adiunant. Cortex autem, & pilulæ magis disiccantem uim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ uerò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium, & absterforium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per sese autem illitum, ob humorem nimium, uetera, & sordida. Vitandus est puluis folijs arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, ualenter desiccans, & exasperans, uocemq; ledit, sicut sanè etiam uisum, & auditum, si in oculos, aut aures inciderit. Πλάτανος ut Græcis, ita pariter Latinis Platanus appellatur: Arabibus, Dul: Italis, Platano.

Platani uires
ex Gal.

Nomina.

MeA. d.

FRAXINVS.

CAP. XCII.

Fraxinus arbor nota est. Cuius foliorum succus, & ipsa ex uino pota, & illita uiperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemq; potu perniciem afferre tradunt.

Fraxinus arbor est notissima. Eius (ut Theophrastus memoria prodidit lib. iii. cap. xi.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum, procerumq; est, lignum habens candidum, crassiuenum, neruatum, mollius, enodius, ac crispus: alterum humilius, minus autile, scabrius, durius, & flauius. Folia laurinis, lauri latifolia similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaueris, quod simul cuncta folia ferat singulari pediculo, & singulis folijs coniugatum, ueluti per genicula, pendentibus constat: amplo intervallo coniugationibus distinctis, perinde atque in sorbo. Fert fructum in siliquis minutum, nucosum, qualem amygdala, gustu subamarum. Tradidit Plinius fraxini folia iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua. Quæ de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquit. Si iumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum uicinitate Plinium deceptum esse crediderim, nam Græcis fraxinus πεξία, taxus uerò τὰξος, & τὰξος appellatur. Unde uim pro altero sumens Plinius, facile (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia, siquidem taxi folijs, non fraxini iumenta non ruminantia necantur. Quinimò hæc salutare præstant remedium lethalibus serpentium uenenis: quibus adeo inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentes uel umbras quam libet spatiosas serpens arboris huius attingat. Quapropter expertum proditur, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem

Fraxini hist.
ex Theophr.

Plinij lapsus.

in ignem potius, quam in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquam hæc prodeant, florere fraxinum: nec ante conditas folia dimittere. Quo argumento fretus, non uereor: quin unus quisque medicæ materiæ studiosus, facile deprehendet hallucinari proculdubio Robertum Constantinum in annotationibus editis in Amathi Lusitani enarrationes in Dioscoridem, dum contra sententiam nostram, hoc in loco Plinium defendere nititur. At qui si suam ipsius ignorantiam & Plinii errorem cognoscere cupit, alat suum equum aut asinum fraxineis frondibus. Id si fecerit sui erroris atque Plinii, palinodiam recantabit. Quod si plura à nobis doceri non dedignabitur sciat deuoratis à quadrupedibus fraxini folijs ea certo sanari, quæ taxum fuerint depasta. Hu-
 20 miliozem Fraxinum Ornum & orneoglossum uocant quidam ab ipsius fructus figura, quæ lingue imaginem refert, quam obrem anis linguam illum uocant officinæ. De quo differens Plinius libro XXI. cap. VIII. mederi id iocineris, & lateris doloribus in uino tradidit: aquam, quæ subit cutem, extrahere: corpus obesum leuare onere, & ipsum sensum ad maciem reducere. Id quoque in recentiorum medicorum usu est ad stimulantem uenerem. Fraxini spumam, quæ à uiridi ligno igni exposito manat, additis succi cyclamini, scillæ, rutæque aqua-
 25 libus partibus, omnibus simul parumper feruefactis, plurimum ualere ad surditatem scimus, si in aurem sanam hic liquor calidus infundatur, cum se cubitum receperit æger: At qui eum super affecta aure iacere oportet: ubi uerò utranque aurem surditas occupauerit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & super altera iaceat. Fit è uiridi fraxini ligno tesseratim conciso per descensum aqua, simul, & oleum, ut ex ligno Iuniperi. Quæ quidem aqua, cum quarta parte aquæ uiolarum purpurearum faciei illita, ruborem, & pustulas cum eo erumpentes sanat. Ramorum cortex in aqua decoctus splenem absumit, ubi pluribus diebus eiusdem decoctum bi-
 30 bant splenetici. Semen, quod anis linguam uocant Myopola, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & præsertim, si una cum pistacijs, & nucibus pineis deuoretur, addito saccharo. Idem Semen in Nouembris initio decerptum, & in furno siccatum, datur perquam uti-
 35 liter potandum calculosis, ex uetere uino. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam uulgo DICTAMVM ALBUM nuncupant, ob idque à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quam Arabum auctoribus (quod equi dem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quonam pacto sibi dictami nomen uendicauerit. Ea est uisu pulcherrima, speciosaque: floribus formosis, impensè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, odo-
 40 re hirci, amaro sapore: proinde mirum non est, si uentris tineas perimat. Tradunt etiam suapte uì pollere aduersus lethalia uenena, ac omnium uenenosorum animalium morsum, iectumque, nec minus aduersus pesti-
 45 lentiam. Prodest Stomachicis, & suspiriosis. Elicitur è floribus aqua, quæ naribus infusa capitis morbos frigiditate obortos mirifice propellit. Cæterum non desunt antagoniste, qui uelint Dictamum hunc esse Dioscoridis Tragium. Sed cum tantum in Creta Dioscoridis, Galeni, Oribasii, Pauli, Pliniique testimonio proueniat
 50 Tragium, cadit peritque horum scilorum sententia, quos & illi perpetuo ridebant, qui haud ignorant quanto grandi-
 55 or sit, albo dictamno Lentiscus. Nanque quis sanæ mentis dixerit dictamnum hunc herbam sesquicubitalem ramos habere lentisco arbore non infima, maiores, aut grandio-
 60 res? sed ita sepe ducuntur inuidi ad stultitiam usque. At qui plura de his in Epistolis scribemus. Quæ arbor Græcè
 65 Melia, Latine Fraxinus appellatur: Italicè, Frassino: Ger-
 70 manicè, Eschern, Escherbaum, Steyneschern: Hispanicè, Fre-
 75 sno, & Frexo: Gallicè, Fralsne. Boemicè Gesen.

Fraxini uires.

Dictami albi
consideratio.

POPVLVS ALBA.

POPVLVS ALBA, ET
NIGRA. CAP. XCIII.

50
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

Populus alba cortex uncia unius ponde-
 re, ischiadicis, ac urinæ stillicidio prodest. Ste-
 rililitatem inducere tradunt, si cum mulino re-
 ne bibatur. Folia quoque cum uino post purgatio-
 nes pota idem præstare produntur. Tepens folio-
 rum succus utiliter aurium dolori instillatur. Pi-
 lula, quæ primo foliorum partu exiliunt, trita &
 cum melle illita, oculorum hebetudini medentur.
 Memoria prodiderunt, corticem albæ populi, &
 nigrae particulatim casum, & sulcis stercoratis man-
 datum, omni tempore anni edules fungos profer-
 re. Populi nigrae folia cum aceto illita, magna
 utilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam
 populus fundit, quæ in malagmata additur. Se-
 men potum ex aceto comitialibus utile est. Lacry-
 mam populorum commemorant, quæ in Padum
 amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod

Nomina.

electrum uocant, alij chrisophorum. Id attritu iucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, uentrisque fluxiones sistit.

Populorum
consideratio,
& historia.

Nigra,

Lybica.

Populus tres habet species; Alba, nigra, & Lybica siue montana, quæ Græcis Κεppis dicitur. Alba arbor est procera. Crasso caudice, albicante cortice, ac laui. Folia illi sunt uiridinea, auersa parte maxime albicantia lanuginosaque Bechij herbae modo. quod à similitudine chameleucen uocauere Græci, unde illi nomen, & dicitur. Nigra, procerior, rectiorque habetur, folio hederaceo, non tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululum serrato, longo tenuiq; appenso pediculo, apice in acutum desinente. Cortice est ciceritio, non tenui. Materie alba ad ædium fabricas idonea, præsertimq; ad asseres parandos. Lybica in Boemia, & in uniuersa

POPVLVS NIGRA.

POPVLVS LYBICA.

Germania frequētissima uisitur. Folio rotundiore, tenuiore, anguloso, leuiter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis consperso, longo, tenuiq; pediculo appenso, continuò fere se mouente, etià si nullus in aere spiritus sentiat. Caudice est ceteris breuiore, nigrioreque cortice uestito, & materie imbecilliore. alba tamen, ac tenaci. Alba sterilis. Nigra uerò fructuosa fert racematim uua speciem representantem, baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint bacce, in pappos euolat. Amat utraque nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccat in umbra. Harum omnium meminit Theophrastus lib. III. cap. XIII. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraque uniformes habentur: amba natura erectæ, sed excelsior, lauiorque nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis uisitur: utranque ne florem quidem habere existimant. Κεppis, (quam quidam Alpinam, quidam Lybicam uertunt) populo alba non absimilis, cum magnitudine, tum uerò quod ramis albicantibus spargitur: folio hederæ, sed parte altera sine angulo, altera uerò oblongo, inque angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaque ferme simili: pediculo prolixo, tenuique annexo. quamobrem non erecto, sed inflexo. Cortice asperiori, quam populus alba, scabriorque ut pyrus syluestris, hæc Theophrastus. Hæc omnibus passim nota sunt. Lybica Plinio lib. XVI. capite XXIII. minima folio est, ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè candicans, inferiore parte uiridi. Sed hic Plinius aperte errore notatur, quod hæc contra supernè uireat, infernè uerò albicet, candida efflorescente lanugine, quæ tamen in nigra non uisitur, ut Plinius existimat, cum indifferenter inquit. Populorum folijs grandissima lanugo. Sed & tertio idem errasse deprehenditur: quippe qui scripserit eodem libro capite XXVI. populum nec fructum, nec semen ferre, cum tamen fructum ferat, uuarum speciem præ se ferentem, intus alba lanugine refertum. atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. Sed

Plinij plures
lappus.

Sed quid opus est pluribus, si Plinius seipsum accusat? siquidem libro **xxiiii. cap. viii. populum & uuas**, & semen ferre fatetur, illas utique unguentis, hoc uero comitialibus preferens. Sed caueant myropola, ne ob id communis usus unguentum populeum uocatum, ex populi uuis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quod ijs ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepsicus non uuas, sed germina, uere primo prodeuntia admiscet: odorata enim sunt, & ceraginosa, cum tamen nullus prorsus uuis sit odor. Verum enim uero an antiquitas populi uuas odoratis admiscuerit, dubitandum sanè est. Nam Plinio libro **vii. cap. ultimo**, ubi de unguentorum materia egit, nil aliud est populi uua, quam bryon, Latinis muscus uocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Dioscorides, & Galenus, & inter alia odorata recensuerunt. Quo fit, ut facile credi possit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem nihil ab eiusdem uuis differre, cum innuit. Eodem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam, in sitientibus, aut siccis, asperisque locis. Secunda in Lycia cedro. hæc ille. Sed cum cedrus nullas ferat uuas, sed muscum perquam odoratum, hinc Plinii error manifestè deprehenditur. Populus utraque frequentissima nascitur in agro Mantua no, ac Ferrariensi, non modò in Padi amplissimi fluminis litoribus, sed & per agros, & prata in fossarum aggeribus. Ideoque fabulantur poetæ, icthi Phaetontis fulmine sorores fletu mutatas in populos arbores iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocant, ex corticis meatibus instar aurata lacryma, electrum, siue succinum fundere, ut adhuc uiuentes lacrymas effundebant: quæ nostrò tempore in orbiculos, quibus Deipara uirgini femina salutationes enumerant, effinguntur, & uulgaribus & infimis mulierculis monilium uice, collo gestantur decoris gratia. Quare Dioscorides, qui poetarum fabellis adhibere fidem haud quaquam censebat, noluit pro comperto fabulosam succini historiam asserere, sed dubiam, & suspensam tenere. Ideoque inquit. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum uocant, alij chrysophorum. Ex quo facile percipi potest, quòd cum Dioscorides aliquid de succino suis monumentis mandare decreuisset, nullam eius certam tenens historiam, ipsum populi generi utrique adiunxit: ea tamen ratione id diiudicans, quòd non alio in huiusce operis loco aptius succinum accommodari posset. Quandoquidem in fabulis nactus esset poetæ cecinisse carminibus, succinum populos fundere: tametsi non ignoraret, succinum populorum gummi esse nequaquam. siquidem huic fabule datus est locus ob succini innumeros globulos, qui olim filo traiectione ab Eridani accolis collo suspendebantur. Quippe cum plerique ipsorum, præsertim uerò feminae, ob nimis humidum regionis aerem in gula morbos, ac strumas incurrerent, his existimabant succinum aduersari. Quod fortasse non erat ab omni ratione alienum: nanque cum facultatem habeat succinum sistendi fluxiones, collo etiam gestatum, facile inhibere poterat, ne capitis destillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, si etiamnum Germani in oculorum defluxionibus magno successu succineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enarranda Succini historia, auctores complures, sed re uera admodum uarios: qui etsi grauius (ut historicos decet) hæc de re loquantur, tamen cum ipsi succini originem nusquam uiderint, & quicquid de eo scripserunt, alijs acceptum referant, his nulla, aut sanè pauca adhibetur fides. Philemon succinum fossile esse dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero uero croceum. Sudines, & Metrodorus succinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere. quod Sotacus credidit in Britannia euenire. Pythias tradidit esse locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo insula succinum aduehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipsumque Tentonis uendunt. Nicias historicus succinum solis radiorum succum esse uoluit: hic enim credit radios uehementius actos in terram pinguem sudorem in ea parte relinquere, deinde æstate siccari, & à fluctibus maris in Germanorum litora eijci. Idem & Aegypto nasci simili modo dixit. Item in India, gratiusque thure esse Indis. Non defuerunt etiamnum, qui succinum nasci tradiderint iuxta mare Atlanticum in lacu Cephiside dicto, qui sole excafactus è limo fundat electrum. Non desunt præter hos plures, qui de succino differentes in diuersas iuerint sententias quas nunc, utpote non probandas, silentio inuoluam. Vnde iure dici potest, succinum apud eos uel cereum, uel figulino luto simile haberi, cum ipsum in tot uarias formas, ac imagines transmutauerint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur, gignitur succinum in insulis septentrionalis oceani. Id olim à germanis Glesum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cæsare, ibi classibus rem gerente, una insularum ob succini copiam, Glesaria fuit appellata. quæ prius Austrania à barbaris dicebatur. Hic nimirum (ut Plinius inquit) nascitur succinum arboribus pinei generi defluens in terram, ubi postea densatur. Cum uerò intumescens æstus fertur in proximas syluas, ex ijs in se rapiunt fluctus maris, & in Germanorum litora expuunt. Itaque Cornelius Tacitus rectè scriptum reliquit, Germanos huius maris accolæ solos omnium succinum habere, & legere. Quod succinum sit arboris ex pinorum genere lacryma, olim Romanis testimonium perhibuit quidam eorum eques illic missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis, qui ea litora peragravit ipsum uidit, ueram eius originem didicit, & secum ingentem copiam Romam inuexit. Præterea succinum esse pineæ arboris gummi indicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tedæ & resinarum modo deflagret. Liquorem esse copiosè stillantem, tenacem, ac lentum, argumento sunt quedam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, festucae, ac paleæ, quæ transparentia inspicuntur. Cum enim hæc animalia, & alia stramenta humoris lentore faciliè implicentur, durrescente deinde materia, ueluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim uerò ex aliorum scriptis decerpimus. Atqui ego potius credam una cum Georgio Agricola, succinum non aliud esse, quam bituminis genus, quod à quibusdam scopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum falsedine durefcit. Ita enim affirmant Borussi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur succinum. Nam, quod nigerrimum est, ex quo etiamnum globuli ad angelicas numerandas salutationes conficiuntur,

Ruellij erratum.

Poetarum fabula.

Succini uaria historia.

Brafauali opi-
nio reproba-
ta.

tur, aliquid cognationis cum pissasphalto habere uidetur. Succinum incoctum adipe lactentis suis expolitur, & redditur translucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua destitit, inhærens, se uidisse affirmat. Ceterum, quantum uideo, plures de succino ueteres narrauerunt fabulas. Atqui, compertum est, quod sicuti magnes ferrum respuit, si adsit adamas, uel si allio affricetur; ita nec succinum ad se paleas allicit, quæ sint oleo perfusæ. Verum eorum opinio uana est, qui succinum tradiderunt peculiari dote ocimum respuere: nam ipse sæpe ac sæpius huius rei periculum feci, & semper succinum ad se ocimum trahere comperi. Officina communi nomine succinum uocant Karabe Mauritanos secuta. Licet Brasauolus Ferrariensis in suo de simplicium examine deceptus existimauerit, Arabum Karabe succinum esse nequaquam, sed uerum populi albæ gummi, Serapionis, & Auicennæ testimonio: etsi eorum neuter, sicut nec Dioscorides, quem illi sequuntur, id quidem pro comperto assenerauerit. Nanque Serapio (ut in omnibus adsolet) quicquid de Karabe adnotauit, uerbotenens ex Dioscoride deprompsit, sic inquit. Et dicitur, quod gummi Haurromi, quod nascitur iuxta flumina, qui dicitur Eridanus, quando distillat in flumine illo, coagulatur ibi, & est illud, quod dicitur Alipton, id est electrum, & sunt, qui nominant ipsum Arsopodon, & est Karabe. Eadem sententia elicitur ex Auicenna: quippe qui capite de Haur, itemque capite de Karabe, non asserat eam esse populorum gummi, sed quod ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe disseruit, nisi ut ostenderet, Karabe per se à populorum gummi differre. Præterea comprobatur id esse Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis significatum: quandoquidem Karabe lingua Persica, Auicenna auctore, non aliud designat, quam rapiens paleas. Quod sensu comprehenditur proprium esse succini, aut electri, non autem populorum gummi. Insuper astringentes pastillos, quos Galenus lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos, Paulus sui uoluminis etiam septimo, & Actuarius in suo de compositione medicamentorum, electri trochiscos uocant, Arabes de Karabe appellant, eosdem à Galeno, & Paulo assumentes. Quo fit, ut hac in re manifestè aberrasse Brasauolus deprehendatur. Itaque dicendum esse putauerim, electrum idem esse apud Græcos, quod succinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neque etiam illud ideo populorum gummi esse crediderim, ut Brasauolus asseuerat, quod Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta Eridanum amnem destillat, & in spissitudinem coit, aureo colore. Nam his uerbis non probatur electrum esse albæ populi gummi, sed id tantum refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioscorides, quem secutus est Paulus. Ex his igitur satis patere arbitror, falsum esse, quod idem sint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, succinum, & gummi populneum esse inter se diuersa. Credidit Demonstratus fieri succinum ex lyncis urina (quemadmodum credere pharmacopola, & uulgi medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) succinum asserens, quod stauescit, fieri ex urina maris, album uerò ex urina fœminæ. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipse manifestè dicat, hoc esse falsum. Quod cum & Diocles, & Theophrastus credidissent (non autem Dioscorides, ut ei falsò Brasauolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos eiusdem criminis Plinius accusat. Quod autem Diocles, & non Dioscorides (ut Brasauolus putat) huius erroris accusetur, ostendit ipse Dioscorides libro secundo capite de urina, ubi in eandem Plinij sententiam ueniens, hæc uerba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simul ac excernitur, glaciari, coire in calculi duritiam, uulgo creditum est, quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad se illiciat. At cum Brasauolus minus fortasse accuratè Dioscoridis uerba legendo percurrisset, dixit de Kabare agens, sensisse Dioscoridem electrum esse lapillum, in quem lyncis urina concreuit. Quod tamen falsum esse facile constat ex prædictis Dioscoridis uerbis. Ceterum cum non desint etiam poætæ, qui Phaethontidas non in populos, sed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoque historiam, & uires, præcedentibus adnectere non ab re fore existimauimus. Est itaque ALNVS (ut Theophrastus est auctor lib. III. capite XIII. de plantarum historia) sterilis & unigena, natura caudice recto: ligno, medullaque molli, adeo ut graciliores uirgæ totæ concauentur: folio pyri, sed ampliore, neruosioreque: cortice scabro, rufoque intus, qua de causa coria tingit: radice summa, nec maiore, quam laurus. nascitur in aquis, alio nullo pacto. hætenus Theophrastus. Qui tamen eodem lib. cap. XV. non utique pyri folio alnum uirescere tradidit, sed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit esse sterilem lib. eodem cap. VI. cum inquit. Therebinthus circa tritici messem, aut paulo serius semen reddit: fraxinus, atque acer æstate: alnus, nux ingrans, pyrorumque syluestrium genus quoddam autumno. Quod fit, ut alterum om-

A L N V S.

Brafauali la-
pius.

Alni historia.

nia

nino suspicandum uideatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut eius codicem his locis mendis scaterere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore, nernosioreq; materie molli, rubente, in aquosis fere semper proueniens. Hetrusci uulgò appellant onio: alij uerò in Italia auno. Italica fructum fert uiridem, oblongum, moris forma similem, squamis quam plurimis in se compactis. Maturescit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum fuluo. Præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta, quæ in fluminibus, lacubus, paludibusq; sunt, quod in aqua nunquam putrescat. Ob id enim expetitur maxime Venetis ad iacienda palatiorum, ædiumq; fundamenta, quod crebrò fixa non modo ad eternitatem permaneat immortalis, sed quod ingentes admodum ferat moles. Recentia folia tumores imposita dissolunt, & inflammationes restingunt. Eadem nudis pedum plantis supposita uiatoribus itinere defatigatis leuamentum præstant. Quin & rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æstatem utiliter sparguntur. Præstat cortex tingendis corijs atro colore. Sunt etiam, qui ijs & fructu uiridi utantur, gallarum uice, ad scriptorum atramentum consiciendum, additis gummi, & chalcantbo.

Alni uires.

BETULA.

Betule confideratio, & historia.

Sed nec BETULA omittenda uidetur: quæ cum cortice albo sit albæ populo adsimilis, nunc nobis sese offert describenda. Hæc Theophrasto folio est caryæ sic Græcis uocata (quid autem sit carya compertum hætenus non habeo) præterquam quod paulò angustiori, cortice autem uersicolore, & materie leui non nisi ad baculos utili. Plinio lib. xvi. cap. xviii. Betula arbor est Gallica mirabili candelæ, atq; tenuitate: terribilis magistratum uirgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. hætenus Plinius. Betula in Tridentino agro frequentissima prouenit, materie adeo tenaci, lentaque, ut ad uasa uinaria cingenda circuli ex ea parati omnium præstantissimi habeantur. Ananij è suis Betulis non modo optimos consciunt carbones, ad coquenda liquandaque metalla, sed è delibrato, contortoq; cortice, faces ad nocturna lumina parant, quæ quod bituminosa pinguitudine redundant, tedæ modo conflagent, & resinosum quoddam picis colore reddunt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quod bitumine scateat. Hanc Tridentini corrupta uoce uulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac niuoso & ideo in Boemia frequentissima: folio est nigræ populi, sed parte pro-na asperiori, uiridiorique, per ambitum serrato. Sterilis hæc nec fructum ferens quanquam iulos, ut Corylus edit. Huius caudex terebro perforatus ingentem aquæ copiam reddit, cui uim maximam inesse quidam asserunt ad comminuendos tam renum, quàm uesicæ calculos si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat, oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorum succus coagulo admixtus, caseos à carie, & uermibus uindicat. Sed iam ad Populos, & ad Succinum nostra reuertatur oratio, in quibus medicina nobis reddenda ratio est, ut in omnibus fere fere cere consueuimus. Nigræ populi prima erumpentia germina odorata sunt & glutinosa. Expetuntur ad capillorum nitorem conciliandum à mulieribus. Contundunt enim ea cum recenti butyro, & de inde aliquot diebus insolata, à butyro percolant, quo postea capillos inungunt, abluto prius capite. Lybicæ autem populi folia ad ea omnia præstant ad quæ nigræ populi ualere diximus sed longè inefficaciore creduntur. Primum igitur de uiribus Populi nigræ disseruit Galenus libro. vi. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis: sed in differentia, quæ habetur in siccando & humectando, paulum à temperatis & medijs ad siccius deflexerunt: uerum & subtiliorum potius quam crassiorum sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quod ad omnia imbecilliora, minusque efficacia. Sed & resina eius floribus similis facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porro sementum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exicantius: non tamen est admodum calidum. Deinde libro vii. eorumdem simplicium idem Galenus Populi albæ uires describit his uerbis. Populus alba arbor mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia, quamobrem & abstergentis facultatis est particeps. hætenus Galenus de utriusque Populi facultatibus. Atqui præterea quæ à Galeno de populi facultatibus scripta sunt, sciatis hoc uelim rei medicæ studiosi, populum albam humotenus sectam ad radicem usque & aqua calida, in qua fermentum fuerit dissolutum perfusam, infra quatrimum fungos copiosos edere, esui quoque gratissimos. Caterum non inuenio Galenum Succini meminisse in simplicium medicamentorum censu, qui tamen lib. vii. cap. iiii. de compositione medicamentorum secundum locos pastillum ex succino confectum ab Asclepiade transcripsit: quem quidem is hæmoptoicis, longo tempore tussientibus, & recenter phthificis, purulenta è pectore difficulter eijcentibus, suppuratis, cæliacis, dysentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Prutheni

Betule uires.

Populorū uires ex Gal.

Nomina.

theni in quorum litora fluctus maris succini plurimum expuunt, eius genus quoddam reperiri quod album succinum uocatur. Huic uim mirabilem inesse testantur, quod scilicet femina deprehendatur an uirgo sit & incorrupta necne. Nam si ex uino ieiuna exhibeatur, efficere aiunt, ut corrupta & uitiata protinus urinam reddere cogatur, id quod uirgini euenire negant. Datur succinum magno auxilio tritum duorum cocleariorum mensura, Coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & precipue album, ex aqua frigida potum, sitim illico sedat, & sudorem ualentissime prouocat. Suffitur prunis impositum utilissime ad anginas, fumo per infundibulum hausto. Est enim prestantissimum auxilium. Arbor ἄλκυον Græcis dicta, Latinis Populus alba uocatur: Arabibus, Haur: Italis, Popolo bianco: Germanis, Bellen, Popelbaum, & Sarbaum: Hispanis, Alamo blanco: Gallis, Peuplier. Quæ uerò ἄλκυος Græco nomine, Latino Populus nigra uocatur: Mauritano, Haur romi: Italice, Popolo nero: Germanico, Aspen, aut Poppel uueiden: Hispanico, Alamo nigrilho: Gallico, Tremble, & Peuplier. Boemice Topel. Quod Græcè ἄλκυον καὶ χυσοδόν, Latine Electrum seu Succinum dicitur: Arabice karabe siue makabre: Italice, Succino, & Ambra gialla: Germanice, Astein, aut Boernstein: Hispanice, Esclaramente, aut Ambar: Gallice, Ambra: Alnus uerò Græcis dicitur ἄλκυος: Italis Alno: Gallis Aulne: Germanis Erlenbaum: Boemis uulso. Betula autem Græcis Σημύδα dicitur Italis Betula, Tridentinis Bedollo: Germanis Bircken: Boemis Briza: Gallis Bouleare.

Macer.

MACER.

CAP. XCIII.

M

Acer ex Barbaria aduehitur, cortex flauescens, crassus gustu perquam astringens. Qui contra cruentas excreationes, dysenterias, & alui fluxiones bibitur.

Maceris, & Macis discrimen.

N

Unquid officinarum Macis, quo myristica nuces prætexus instar conteguntur Dioscoridis sit Macer, non modò dubitandum est, sed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrumque esse differentiam. Cum enim Dioscorides dicat, Macer qui ex Barbaria aduehitur, est cortex crassus, flauescens, & gustu perquam astringens: manifestè declarat, Macerem non esse officinarum macim, quod hoc tenue sit, gustu feruens, acre, perquam odoratum, amarisculumque. Adde quod dixerit Plinius lib. XII. cap. VIII. Macis ex India aduehitur, cortex rubens, radicis magna, nomine arboris suæ: qualis sit ea, incertum habeo. Hanc etiam differentiam non ignorauit Serapio: nam postquam tradidisset ex auctoritate Isach, macim esse nucis odoratæ operimentum; dixit secus esse, de quo loquebatur Dioscorides: quippe quod scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem, siue corium. Quod cum compertum haberet Auicenna, de utroque seorsum tractauit, & Macim odoratæ nucis inuolucrum ad caput 456. relegauit: Macerem uerò radicis corticem capite 694. sub titulo Thalifar descripsit. Præterea maximo est argumento, quod Macis & Macer utique inter se differant, quod Dioscorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus: quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoria reliquerint. Quippe si Macer, qui eis conuehebatur, Macis nobis uulgare extitisset, credendum sanè est, quod cum illo quoque aduectæ essent myristica nuces: quarum illi historiam, & facultatem, cum sint & in uiribus, & in odore admirabiles, nequaquam describere prætermisissent. De macere Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, hæc scriptis tradidit. Macer cortex est, qui ex India conuehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, incundum sanè redolens, ut pleraque aromata, siue odorata, que ex India conuehantur. Videtur itaque & ipse ex mixta constare essentia, pleraque terrena frigida, paucula uerò calida, & tenuium partium. Quamobrem ualenter desiccatur, astringiturque: proinde celiacis, & dysentericis miscetur facultatibus: in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Ex quibus haud obscure colligi potest, quod Macer longè differat à Maci. nanque ipse gustu non reperio hoc esse adeo acerbum, nec tam leuiscule acrimonia; quin potius si degustetur, linguam, & fauces admodum uellicat: odorem incundum perfundit, & leuisculum amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quod facile ostendit, quod Macis tantum calidi, quantum sicci conceperit, uel fortasse plus calidi: & quod pleraque ipsius essentia sit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter siccare in fine secundi, uel in principio tertij. Quamobrem id Macer esse non potest, cum dicat Galenus constare macerem essentia pleraque frigida terrestri, paucula uerò calida. Quibus facile concludi potest, quod macer à Dioscoride, & Galeno descriptus hoc æuo ad nos non aduehatur: siquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui possit maceris historiam explorare. Et quanuis Monachi illi, qui in Mesuem commentarios scripsere, nullam inter macim, & macerem ponendam esse differentiam pro certo affirmant; nulla tamen auctoritate (quod equidem sciam) aut ratione nituntur. Caterum haud ignorandum est nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India aduehi macerem, Dioscoridem repugnare, cum ex Barbaria ipse afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus est auctor) quedam in Indo fluuius insula, uel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferetur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit, similiter in Arabia nascuntur. Mænes ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Machir appellatur: Arabibus, Talifar: Italis, Macero, Quod Arabibus Bisese, recentioribus Græcis Mænes quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muschatenblumen: Hispanis, Macias, & Macas.

Maceris facultates ex Gal.

Monachorum opinio falsa.

Nomina.

VLMVS.

dia aduehi macerem, Dioscoridem repugnare, cum ex Barbaria ipse afferri dixerit quoniam (ut Ptolomæus est auctor) quædam in Indo fluuio insula, uel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferretur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit, similiter in Arabia nascuntur. Μακερ ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Machir appellatur: Arabibus, Thalifar: Italis, Macero. Quod Arabibus Bisbese, recentioribus Græcis Μάκας quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muschaten blumen: Hispanis, Macias, & Macas.

Πτελέα.

V L M V S.

C A P. XCV.

Vlmi & folia, & cortex, & a rami uim habent spissandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur: uulnera glutinant, sed multo magis corticis tilia, si fasciæ loco interqueatur: nam in lori morem flecti potest. Crassior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit. fracta ossa celerius solidescunt, si decocto foliorum, corticis, aut radice foueantur. Humor in folliculis enascens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemque splendidiorem præstat: qui dum siccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cum tenerescunt cocta, oleum more ad obsonia usurpantur.

V L M V S.

TAmetsi Vlmus notissima omnibus ferè sit arbor; non tamen ob hoc eius historiam silentio inuolendam putauimus. Vlmus itaque duo sunt genera. Altera montana, altera campestris. Fruticosior hæc, illa uerò auctior. Folium habet indiuiduum, leuiter circumferratum oblongumque, crispum, scabrumque. Folliculos profert multos, non paruos, subrotundos, ac crispas humani scroti effigie in quibus liquor concluditur lentus, ac clarus una cum culicibus compluribus ut in Terebinthi et lētisci corniculis. Ligni materies nervosa, tenax, robustaque, deformis tamen: Mōtana iulos profert, & deinde semen, quod samaram uocant. Cortex illi superius asper, crustosusque, & inæqualis. Sed interior, qui lignum ambit; contrario modo se habet. Siquidem lentus, & lori modo flexilis habetur. Ideoque Vlmus (dicebat Theophrastus lib. III. cap. XIII. de plantarum historia) duobus distinguitur generibus: cuius altera montana, quam Græci ὀπείτα τελέα uocant: altera campestris, ulmus, proprie uocata: fruticosior hæc, illa uerò auctior: folium indiuiduum, leuiter circumferratum, oblongius quam pyro, scabrum, non læue. Præstat hæc arbor & amplitudine, & celsitudine, non crebra circa Idam, sed rara, irriguis amica: materies flaua, robusta, nervosa, deformis, ut quæ tota cor sit. Vtuntur ea ad fores lautiores: uiridis facillè ceditur, sicca difficile Sterilis denique putatur: sed gummi in petiolis gignit, & animalia quædam culicea: cachryes pecorales gerit, autumno multas, minutas, nigras: cæteris uerò temporibus quid ferat, minus animaduersum est. hætenus Theophr. Plinius uerò quatuor ulmi genera statuit lib. 16. c. 17. his uerbis. Inter has, atque frugiferas, materie uitiumque amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere mōtosam, quæ sit amplior: cæpestrem, quæ fruticosa Italia attineas uocat, excelsissimas: & ex ijs siccanas illis præfert, quæ non sunt riguæ. alterū genus Gallicas. tertiū nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. quartum syluestre. Attineæ non ferunt samarā, ita uocatur ulmi semen, omnesque radicum plātis proueniunt, reliquæ uerò semine. hæc Plinius, Qui tamē una cum Theophr. errasse deprehenditur, quod hic ulmum cuiusuis generis sterilem esse scripserit: ille autē quod attineā sic Italis appellatam, semen nullum ferre prodiderit. Quandoquidē Theophr. præter id, quod experientia nobis cōpertum est, repugnat Plinij autoritas: quippe qui ulmos omnes præter attineā semine prouenire scribit. Plinio deinde, qui attineā semen ferre negat, refragatur Columella li. 5. c. 6. cum inquit. Vlmorum duo esse genera conuenit, Gallicum, & uernaculum: illud attiniæ, hoc nostras dicitur. Attiniā ulmum Tremellius Scrofa non ferre samarā (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nā rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisque: & sterilis uidetur, seminibus inter frondē, quā prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo ita ferit ex samara, sed ex sobolibus. Est autem ulmus longè latior, & procerior, quàm nostras, frondēque incundiorē bubus præbet. Vlmus folijs ferè ad similes plātæ est, quā Itali passim CARPINVM uocant, omnibus notissima crescit hæc in syluis inter quercus, & cæteras syluestres arbores folijs (ut diximus) Vlmus proximis, sed tenuioribus. Caudice assurgit procero, cortice subalbicante, modicè scabro. Ramos fundit copiosos, robustos, in latitudinem sese diffundentes, foliosos umbratilesque. Ex his per æstatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quædam folia, subpallida, & crassa, folliculari specie, circumquaque racematim dependent, quorum mediis apex cæteros longitudine superat. & inter hos parua quædam capi-

Nomina.

a ἀκρέμους.
b μάλλον ὅ
ὁ φλοιός. μεν
habet exép.
& ita Cata-
cuz. Sed re-
ctius uertissè
uidetur Ruel-
lius.

Vlmi histor.

Theophr. &
Plinij error.

Carpini con-
sideratio, &
historia.

dam capitula exeunt, ciceris magnitudine, in quibus semen concluditur. Radicibus nititur firmis, crassisque, Ligni materies alba, solida, tenaxque, è qua inga boum uillici in Italia parant. Caterum an hæc Carpinus sit legitima, de qua Theophrastus, & Plinius scripsere non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utriusque γυρία, quæ Plinius Carpinum interpretatur, Aceris genus est, à qua (ni fallor) nostra Carpinus omnibus fere diffidet notis: si tamen arbor, quæ passim Acerè appellant, legitima fuerit Acer, de qua idem scripserunt authores. cum enim illorum neuter Acerè (quod uiderim legerimque) descripserit, quemadmodum nec Carpini, non

CARPINVS.

Vlmi facultates ex Plin.

Remediū ad enterocellas.

habeo sanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theophrasto Carpino materia est flaua, crispæque, cortex uerò paulò scabrior, quàm Tilia, crassus, & spissior quàm Picea, & flexui contumacior. Atqui nostra carpinus alba constat materie, minimè crispæ, cortice Tiliae haud scabriore Picea tenuiore, & qui detractus facillè insectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraque cinereus habeatur, aut subalbicans. Adhæc Theophrasto Carpinus rara inuentus est, & riguis tractibus gaudet. Nostra uerò contra syluis fere omnibus, montibusque communis, & numerosa habetur, & raro humectis reperitur locis. Verum in hoc tantum conuenire uidentur, quod è nostrate quoque inga parentur. Atque ita tot alijs repugnantibus notis, affirmauerim ego nunquam, nostratem, & Theophrasti Carpinum, eandem esse arborem, nisi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia dissoluat. Dixi sententiam meam. Est quoque aliorum iudicium. Sed hæcenus de Carpino, ulmi autem facultates hæc sunt. Folia, & cortex, & rami uim habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia, lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigida aluum purgat, pituitasque, & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma: & uulneribus, ambustisque decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primo decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstante tilia cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori. Humor quoque è medulla castrata arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet. Hæc Plinij uerba de ulmi facultatibus lib. XXIIII. cap. VIII. Caterum humor in folliculis ulmi contentus (ut ego experientia compertum habeo) medetur puerorum entero-

celis, si splenia siue lintheola in eo madefacta sæpe inguini partis ruptæ superimponantur, atque inibi subfemorali, quod Italis uulgo brachiere appenlatur, subligentur, & constringantur. Idem liquor nitreo uase exceptus sepelitur in terra, aut fimo, uiginti quinque diebus, ore diligenter obturato, & collocato uasis fundo, super salis communis strato. Fit enim hoc tempore ut fex subsidat, & liquor clarissimus supernatet. Is ad uulnera recentia conglutinanda adeo efficax est, ut dictu mirum sit, quàm bellè celeriterque id præstet, si cum splenijs, aut confractis lintheolis applicetur. Quin & corticis radicem decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum conuulsiones resoluit, si in fotus, uel balnei modum adhibeatur: item tumores discutit, quos ingi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & iuri supernatans pinguedo colligatur, illinaturque ea sæpe, locus glaber, à quo pili defluerunt, breui repullulabunt. Eiusdem cortex contusus, & muria usque adeo subactus, ut malagmati similis sit, initus, podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex uino Cretico pota à ieiunis purulentas tussis mirifice iuuant, ut Marcellus est author. Vlmi meminit Galenus lib. VII. simp. medicam. sic inquit. Vlmi folijs quandoque recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius: itaque cum aceto & lepram sanat. Porro uiridis etiamnum ac recens, si uulneribus uinculi nice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, siue callo inducto opus habent. Huius arboris nomen Græcum est ῥαία: Latinum Vlmius: Arabicum, Didar, Dirdar, seu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum, Ylmen, Ruffholtz, Lindbast, Yffenholtz: Hispanicum, Vlmo: Gallicum, Orme: Boemicum Gilm. At Carpinus Græcus γυρία uocatur: Italis Carpino.

Superstitiosum auxiliū.

Vlmi uires ex Galeno.

Nomina.

Σαρκώτης ῥάλας.

LIGNORVM MARCOR.

CAP. XCVI.

EX caudicibus, lignisque ueteribus caries congeritur. quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentina cohibet, si cum pari aniso & uino subacta, lintheisque imposita illinatur.

Non sanè prorsus negligenda est lignorū ueterum, & cont abefactorū caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, solidetq; et eadem serpentina sistat. Quod eò præstat efficacius, si ex lignis arborū colligatur, quæ tū adstringēdi, tū etiā abstergēdi uim possidet. Quo fit, ut ligni Guaiaci caries cæteris hac in re facile præstet: quippe quæ non modò ulcera, quæ contumacia non sunt, sanat; sed & quæ cacoethe dicuntur, quæque Gallica peste contracta sunt. Quare pudendorum exedentibus ulceribus inspersa mirificè medetur. Cæterum non modò lignorum marcor, siue caries in medicum usum uenit, sed & VERMES in cariosis lignorum caudicibus nascentes, si Plinio credimus, qui libro xxx. cap. iiii. de his sic scriptum reliquit. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuisse hos olim, & in cibis idem posteritatis memoriæ tradidit lib. xvii. cap. xxiiii. cum inquit. Vermiculantur magis, minusve quædam, omnes tamen fere, idque aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cæpit, prægrandesq; roborum delatioribus sunt in cibo, cossos uocant: atque etiam farina saginati, hi quoque altilis fiunt. Quapropter mirum non fuerit, si etiam antiquitas cicadas, quæ nondum alas deprompserint, in cibis deuorauerit, Aristotelis testimonio, qui etiam addidit gustantibus esse suauissimas. Sed cur illud admirandum fuerit, si nostris etiam temporibus uermes, qui cariosis cauleis inascuntur, magna admodum cum uoluptate à compluribus deuorentur? Galenus cum & ipse ad arborem, ex qua caries decedit, particularem scopum habuisset, lib. vii. simp. med. sic de illa scripsit. Caries lignorum, & maxime, quæ particeps est adstrictionis simuli, & absterfionis, uelut ulmus, expurgat, impletque ulcera humida. Σαρότης ξύλων ita Græcè dicitur, quod Latine Lignorum marcor, siue caries: Arabice, Nucharer uasab: Italice, Tarlatura de legno: Germanicè, Vuurm meel: Hispanicè, Carcoma.

Cariet lignorum
conlid.

Vermium li-
gnorū usus in
cibis.

Cariet uires
ex Galeno.

20 Κάλυμος. ARVND. CAP. XCVII.

IN Arundinum genere quædam nastos, id est farctior uocatur, ex qua sagittæ factitari solent. Alia femina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Alia, quod fistulis addicta sit, tiringias: cui multum inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conscriptionem accommodata. Alia crassa, concaua, apud amnes nascent: quæ à quibusdam cypria, ab alijs donax appellatur. Alia phragmites, seu uallatoria, ^a gracilis, candicans, uulgo cognita: cuius trita radix per se, aut cum bulbis suis illita, spicula aculeosque corpore extrahit: luxata, lumborumque dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tusa, & imposita ignibus sacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecix sanantur. Paniculæ lanugo, si aures intrauerit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur.

a Cat. ὑπέλε-
πτος, i. aliquā-
tulum tenuis.

30 ARVND. DOMESTICA.

ARVND. PALVSTRIS.

Arundinum
confi. & hist.

Vulgus Medi-
corum nota-
tur.

Arundinis, &
filicis odium.

Arundinis vi-
res ex Gal.

Nomina.

Arundinum quinque genera tantum, veluti notiora hoc in loco à Dioscoride produntur: licet Plinius lib. XVI. cap. XXXVI. & lib. 24. cap. XI. viginti nouem arundinum species descripserit: inter quas (ut superius diximus) odoratam recensuit, quæ Græcis *ἀράμπος ἀρωματιστός* appellatur, in India, Syriaq; nascens, odoris incunditate unguentis accommodata. Quod aperte indicat calamum odoratum esse inter arundinum genera reponendum, non autem inter radices, ut vulgus medicorum, & Brasauolus Ferrariensis contendunt, acori radices pro legitima odorata arundine assumentes. Quæ in Italia frequentissima in vinearum Arundinetis è radicibus geniculis seritur ad vitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adolefcit, militaris hastæ crassitudine, robusta, ac firma materie, inanis tamen intus, compactis per intervalla geniculis. Cortice uestitur squamoso, & qui facile auferatur, aspero ac subalicante. Folia illi sunt longa, milij Indici æmula, sed latiora, ac longiora, aspera ubique superficie, & acuta circumferentia. radix illi est alba, dura, tuberosa, contorta, ac geniculata, ut in Iride, sed longe maior, ac robustior. Secantur Arundines quotannis humotenus; sectæque illico regerminant, crescuntque anno toto ad priorem altitudinem, crassitudinemq;. Illas, quæ nastos dicitur, solida, farctæque, quantis gracilis & leuis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod sciam, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheo Bononiensi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc est, semina appellatur, cuius tantum est usus ad tibiæ ligulas, hæc tamen mihi incognita est. Næque nostra tempestas sunt eiusmodi lignæ ex communibus arundinibus, ex ea scilicet specie, quam Dioscorides uallatoriam nuncupat, quæ nostri in uiridarijs, ac hortis in topiarijs extruendis utuntur, ac palos vitibus aptissimos efficiunt. Quod autem uallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem, & candidam, cum tamen communis nostra sit crassior. Verum cum postea inuenerim Theophrastum scribentem lib. 1111. cap. XII. de plantarum historia, crassiorem, firmioremque illam arundinem esse, quæ uallatoria nominatur, facile sum ad credendum inductus, hunc Dioscoridis locum esse deprauatum: eoque magis, quod septis, palis, & topiarijs operibus crassæ sunt tenuibus aptiores. Illa uero quæ ad scribendum usurpatur, cui authoritatem penna derogarunt, plurimis reperitur in locis, estque omnibus notissima: ueluti & ea, quæ Cypria uocatur, in paludibus nascens, & apud amnes. Traditur à pluribus rei agrariæ auctoribus, tum etiam à Plinio, inter arundinem, & filicem herbam intestinum esse odium: proinde arundinem uomeri alligatam filicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eo maior arundini cum asparagis intercedit amicitia: nam si serantur in arundinetis, inibi mirifice proueniunt. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India ad tantam assurgere molem, ut singula internodia nauigiorum uicem præstent per fluuios, & lacus, ternos homines capiente alueo. At si plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis memoriaq; mandauit. Pota arundinis radix urinam, & menses ciet. Eadem recens tusa scorpionum ictibus utiliter imponitur. Non desunt impostores, qui Arundinum radices combustas pro spodio usurpent. De arundine Galenus lib. VI. simpl. medic. hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, contrahendi quædam uis ei inesset. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: uerum quantum gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem. Caterum folia ipsa abstergentis sunt facultatis. Cortex uero eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterforium quiddam, ut exiccet, & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet, quam excalfaciat. Vitandum autem est eius, id quod anthelen uocant: nã si in aures incidat, adeo tenaciter adherens affigitur, ut auelli non possit, auditumque uitiat: quamobrem sepiissime exurdat. Arundo sic Latina uoce uocatur, ut Græca *ἀράμπος*: Arabica, Casab: Italica, Canna: Germanica, Kor: Hispanica, Cannas: Gallica, Vng roseau: Boemica, Trest.

Πάπυρος.

PAPYRVS.

CAP. XCVIII.

Papyrus, qua chartæ fiunt, nullis non cognita, præcipuè in medicina utilitatis ad laxandas fistulas: madefacta lino inuoluitur, usque dum inaruerit: constricta enim atque immissa in hiatum humore completur, & intumescendo fistulas aperit. Habet nescio quid alimenti radix: itaque Aegyptij eam mandunt, succum tantum deuorantes, & mansam expuunt. Iplis radicibus pro ligno utuntur. Crementum papyri cinis depascentia ulcera cum omnium partium, tum oris maximè, cohibet: uerum melius id combusta charta præstat.

Papyri confi-
deratio.

Qualis Papyrus sit, Italia nescit: siquidem (ut Theophrastus est auctor lib. 1111. cap. IX. de plantarum historia, & Plinius lib. XIII. cap. XI.) Papyrus in Italia non nascitur, sed in Aegypto quibusdam in locis tantum prope Nilium fluuium, quiescentibus Nili aquis, ubi hæc euagata stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali obliquæ radicis crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens: semine nullo, aut usu eius alio quam floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt: & è libro uela, tegetesque, necnon & uestem, etiam stragulam, ac funem. Mandunt quoque crudum, decoctumque, succum tantum deuorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi, lienas uestibus intexere. Preparatur ex eo chartæ diuise acu in pratenues, sed quam latissimas phyluras hæc Plinius qui deinde sequenti

sequenti capite fufius docuit Papyri conficiendi rationem, his uerbis. Poſt hanc papyrus eſt, extremumq; eius ſcirpo ſimile, ac ne ſumibus quidem niſi in humore utile. Texunturq; omnes tabule madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cum primò ſupina tabula ſcheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit eſſe, reſegminibus utrinque amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur: premitur deinde prælis, & ſiccantur ſole plagula, atque inter ſe iunguntur. proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo, quam uicena, magna in latitudine earum differentia x l i i . digitorum optimis. Haſtenus de papyro Plinius. Videntur & Papyri quoddam eſſe genus, tenuia, læuiaque illa folia è iuncea quadam planta prodeuntia, quæ ab inſulis diui Thomæ, Braſiliæ, & Mederæ, ad nos conuehuntur, ſacchareis ut uocant panibus inde delatis circunſoluta. Quandoquidem fragmentum retinemus à clariffimo medico Luca Ghino Piſis ad nos miſſum, nigris rubrifque Arabicis characteribus manu ſcriptum. Quod clariffimum præbet indicium, earum inſularum incolas tenuiffimis his folijs, pro papyro paſſim uti. Veruntamen hoc non eſſe papyrus, è quo antiquitas ſuas confecit chartas, certò ſcimus, quòd hoc arte (ut Plinius eſt auctor) fieret, illud uerò tale à natura producat, & proprium ſuæ ſtirpis ſit folium. Antiqui itaque ex Paypro chartam faciunt, quemadmodum nos ipſam ex contritis linteis conficimus: unde haſtenus antiquum retinens nomen, etiamnum Papyrus apud pleroſque dicitur. Credidere nonnulli, ueram eſſe Papyrus arundines illas, quas Indicas uocant, quibus imbecilles principes, atque hierarchæ, prælati uulgò dicti, ad ægram ſenectutem ſulciendam pro ſcipione utuntur, materiem auro, uel argento ſuccingentes. Quod tamen aſſerere non auſim, nec utique reprobare, cum huiusce rei certam cognitionem adhuc aſſequi non potuerim. Papyri meminit Galenus lib. viii. ſimpl. med. ſic inquit. Papyrus ipſa quidem per ſe in uſum medicinale non uenit, at macerata, aut uſta utilis efficitur. Igitur oxirato, uino uel macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulum circumpoſita. Verum hic quidem eſt, ceu materia, quæ medicamina ſanantia accipiat: at ubi uſta fuerit, medicamen eſt exiccatorium, uelut & charta combuſta cinis, niſi quatenus infirmior eſt, quam papyri. hæc Galenus. Ceterum animaduertendum eſt, quod noſtri uſus charta, quæ ex ueteribus conficitur linteis, uſdem non pollet facultatibus, quibus ea commendatur, quam ueteres ex papyro arbore parabant. Quo ſit, ut dubium mihi ſit, quonam modo parari poſſit illud Galeni medicamentum, quod de charta combuſta dicitur, ulceribus ſordidis, & ſinuofis uſiſſimum: itemque paſtillus Fauſtini à Paulo lib. vi. traditus.

Papyti confi
ciendi ratio.

Indica arun-
do.

Papyri uires
ex Gal.

Πάπυρος Græcis, Latini pariter Papyrus appellatur: Arabibus, Burdi, ſeu Berdi: Italis, Papiro.

ΜΥΡΙΚΗ

MYRICA. C A P. XCIX.

MYrica, ſeu tamarix, [arbor uulgo cognita] eſt, cum apud pigras, & ſtagnantes aquas enaſcatur, fructum quaſi florem ferens, compage muſcoſum. Aegyptus, Syriaq; alteram gi gnunt mitiorem, ſylueſtri cætera ſimilem. Fructum parit gallæ proximæ, inæqualiter aſtringentem gu ſtu: quo conuenienter utimur uice gallæ in medica minibus oculorum, orisque. Datur cruentæ excrea tioni in potu, & cæliacis, & contra profluuia fœmi narum; regium morbum; & phalangiorum mor ſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem uſus adhibetur. Decoctum foliorum cum uino po tum; lienem abſumit: ad dolorem dentium in col lutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione uulue opportuniſ in deſeſionibus: phthiriæſi, lendibuf que circumfuſum prodeſt. Abundantiam fœmina rum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienofiſ moliuntur, quòd datus in his potus proficiat.

Orib. non ha
bet.

VRbana Myrica, quòd ſciam, non naſcitur in Ita lia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ uerò alicubi reperitur in hortis, & in qui buſdam uiridarijs mitior reddita, non alia eſt, quam ſylue ſtris, in locos mitiores translata. Cuius rei certo ſunt, in dicio fructus, & flores, quos omnino ſylueſtribus ſimiles profert, non autem gallæ modo, ut domeſtica. Vmbra ar boris inſigni proceritate ſæpe per æſtatem Romæ me oble ſtatum fuiſſe recordor ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hoſpitalis Sancti ſpiritus, quæ etſi domeſtica ha beretur ab omnibus; florem tamen, & fructum ferebat ſylueſtri ſimilem. Hæc in fluminum ripis frequen tiſſima naſcitur in Italia. Quare non potui non admirari Dioſcoridem: quippe qui dicat tantum naſci Myricam apud paludes, ac reſides aquas, cum oppoſitum ſanè eueniat in Italia. Quod me ſæpius adduxit, ut crediderim

Myricæ confi
deratio.

crediderim, aut Dioscoridis codicē hoc loco depravatū esse, aut in Græcia secus, quā in Italia myricam proximē stagna ac paludes oriri. Tamaricis fruticē, qui fructū quasi florē profert cōpage muscosum παρακαρπέα θέμνον Nicander in theriacis celebrat, tanquā diuinā, & omnib. modis colendā plantā ad serpentū morsib. hisce Carminib.

Καὶ μυρίκης λάζιο νέον πανακαρπέα θέμνον,

Μάστιγ ἐνὶ ζώοισι καράσμιον ἢ ἐν ὑπὸ λαῶν

Μαντοσύνας κοροπαίος ἐθήκτο, καὶ θέμιν αἰδρῶν.

Myrica medica.

Myrica trunco alui excauantur (ut Columella scribit) aqua; replentur, ut subinde postea bibant sues: nam hoc potu splenis incremento sanantur, quo morbo æstate maxime torquentur, dum, quæ eorum est pabuli infatiabilis aviditas, arborum fructus confectantur, qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porro myrica cinerem omnia ulcera ignis exustione contracta, efficaciter exicare auctor est Serapio. Folia simul cum tota planta fotu frigidas collectiones inbibent, ac reprimunt. Rami concisi, ex aceto illiti Lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones. Fructus potui datus confert uipereis morsibus. Elephantiasim ex lienis uitio obortam myrica radicum decoctum, & cum passis unis epotum sanare tradidit Alcanzizus Arabs: id quod se uidisse ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi persuasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamentum, Guaiaco forsitan ligno non ab simile. Myrica radices pro odorata casia uendi tabant impostores. Sed postquam fraus à peritis medica materia uiris deprehensa est, eius in officinis usus penitus exoleuit. Meminit myrica Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Myrica abstergentis est, ac incidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet uerò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatesq; admodum prodest leni indurato decocta cum aceto, aut uino, siue radice, siue folijs, siue extremis ramulis: sanat porro dentium dolores. Caterum fructus, & cortex non paucam sortita sunt adstrictionē, adeo ut gallæ omphacitidi proxima sint, nisi quod acerbitas euidentis est in galla, sed myricæ fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quæ illa utimur, in eisdem & cortice. Porro Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriae facultatis est plurimam habens abstergendi facultatem, pauxillum adstringendi. Μυρίκη arbor ita Græcè uocata, Latine Myrica, & Tamarix nuncupatur: Arabicè, Tarfa, seu Carfa: Italicè, Tamarigio: Germanicè, Tamariscken, aut Porst: Hispanicè, Tamargueria, & Tamariz: Gallicè, Tamarisc.

Myrica uires ex Galeno.

Nomina.

Ερείκη.

ERICA. CAP. C.

ERICA PRIMA.

Ericæ consideratio.

Mel ericeū.

cum aliquibus uocatum, fruticem esse folia erica, minore tamen, sitq; hæc cori folio admodum similis, magis adhuc

Erica fruticosa arbor, myricæ similis, longè minor cuius flore apes reprobū mel efficiunt. Tam. flos, quā coma serpentū ictibus illitu medetur.

Erica stirps fruticosa Asia, Græciæq; fruticibus ascribitur. Hæc (ut plantarum scriptores asserunt) bis anno floret, quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter syluestres stirpes floreat. Quæ de Erica Dioscorides prodidit, Nicander habet in theriacis dum Ericam perpetuò uiuentem apes depasci ait, & serpentium ictibus aduersari commemorat his uersibus.

Λάζιο δ' αὐθιμέσσαν ἄφρατα νυφύλλον ἐρείκην.

Ὥν τε μελιόσσιος περιβόσκειται δούλαμος ἔρπων.

Plinius lib. xxi. cap. ix. Ericam describens inquit. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc aduersari serpentibus tradunt, hæc Plinij uerba. Verum non ob id facile fuerit affirmare, quænam planta nobis legitimam Ericam præ se ferat, cum tam paucis notis describatur ab omnibus: tamen si hæc, cuius hic figuram appinximus nil aliud quàm Ericam designare uideatur. Siquidem fruticosa est planta, semicubitalis, colore roris marini, folijs fere myrica, cui eam Dioscorides assimilat: uere primo & autumno florens, quod huius fruticis proprium est, si rei herbaria scriptoribus est adhibenda fides. Adde, quod huiusce flores autumno maxime depascantur apes, ea fortasse de causa, quod non modò Erica prima sit, & ultima syluestrium, quæ floreat; sed quod etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumno toto, & ad hyemem usque. Unde mel, quod ex ijs apes faciunt, ericeum (ut Plinius est auctor) antiquis appellatur, quod conuehi tradidit post primos autumnus imbres, cum erica sola floret in syluis. Præterea cum lib. i. scribat Dioscorides, corim, hyperi

huc

ERICA SECVNDA.

ERICA BACCIFERA.

huc inclinavit animus ad credendum, hanc esse Dioscoridis ericam. His ergo rationibus adductus non temere factum putavi, pro legitima erica huius effigiem expressam dare. Oritur hæc frequentissima in Goritensi agro eo præsertim tractu, quæ à Diuo Andrea (ita appellatur uicus) ad Vipacum fluvium itur. incolæ uernaculo sermone eam nominant Grione. Sed in Hetruria longè magis adolescit, fiuntq; ex ea scopæ aptissime ad mundandas aedes, & ob id uulgò hæc planta propriè uocatur Scopæ. Marcellus, nescio qua ratione ductus, ericam magno errore genis speciem putat. Ericam aliam; cuius etiam hic imaginem exhibemus, ut quæ fortasse non minus, quam antedicta, ueram referat, misit ad me Gabriel Falloppius Mutinensis medicus singularis ingenij & eruditionis, dum Patavij honorificè humani corporis dissectionem & materiam medicam proficitur. Est & planta in montibus nascens, qui Boemiam à Silesia disterminant, & à quorum fontibus Albis fluvius originem ducit humi, procumbens, & latas occupans areas folio penè vulgaris Erica, quæ baccas edit purpureas, Imperinis haud minoribus, sed molliore pulpa, lenta, & colore subirescente ut in pruno. Ramis est lignosis, ex atro rufescentibus, flexilibilibus, obsequiosisq; flores uidere non licuit, sed ipsam tantum bacciferam mense Augusto. Hanc Ericam bacciferam appellandam duximus. Quam unà cum altera à Falloppio mihi missam libenter depingi curauimus, atq; in medium proferre libuit, ut rei herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, indices constituamus: quorum sanè iudicio subscribent studiosi, quibus nos quidem, quantum labore atque industria consequi possumus, non grauiamur prodesse. Ericam paucis perstrinxit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Erica digerendi per balitum facultatem obtinet. Flore eius potissimum, ac folijs utendum. hæc Galenus. Ceterum aqua, in qua uulgaris Erica, decocta sit, sumpta tepida tam mane quam uespere triginta dies quinquaginta-
 50 rum pondere tribus horis ante cibum, ualet ad uesicæ calculos comminuendos & expellendos. Verum post id tempus malè affecti in balneum decoctionis eiusdem plantæ ingredi, atque inibi dum morantur, super Ericam decoctam sedere debent: idque pluries repetendum est. Equidem noui aliquos, qui seruata recta uictus ratione, hoc tantum potu uesicæ calculum in minimas partes comminutum eiecerunt. Florum decoctum potum lumborum & uentris doloribus succurrit: soliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si guttatim instilletur. Planta hæc, quæ Græcis ἐρίκη, Latini item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden, Germanis: Queiro, Hispanis: Bruyere, Gallis: vures.

Erica altera.

Erica baccifera.

Ericæ facultates ex Gal.

Nomina.

a Meū exem.
 εὐ καὶ κατὰ
 τὴν τὴν μυρ-
 κὴς καρπῶ. i.
 quadantenus
 similis est my-
 ricæ fructui.

Ακαναλὶς.

ACACALIS.

CAP. CI.

60 **A**cacalis fructus est nascentis in Aegypto fruticis, a seminis myricæ quadantenus similis. Cuius aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conueniunt.

Acacalim

A *Cacalim Aegyptia arbuscula semen ad nos hac aetate conuehi non equidem arbitror. quippe quod inter semina, quae peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acaalim legitime referat.*

RAMNVS.

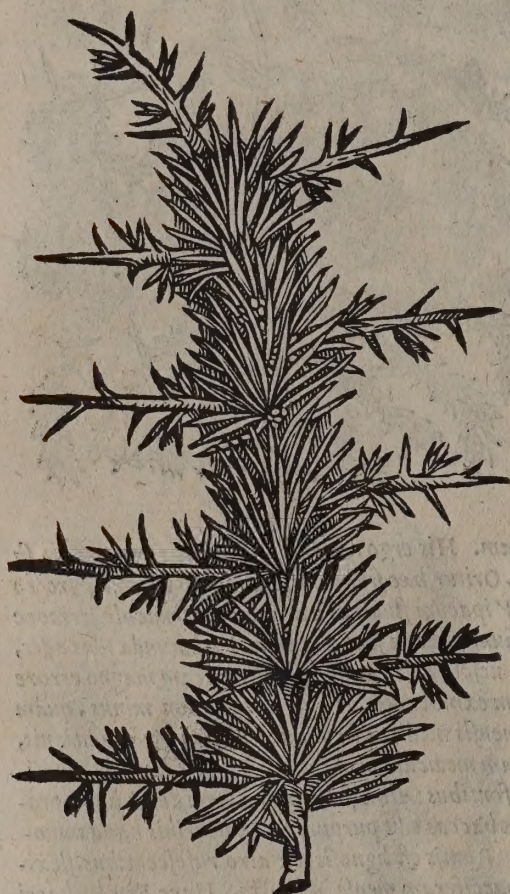
CAP. CII.

Et aculeos,
nō leg. Orib.

R Hamnus fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, [& aculeos] in acutae spinæ modum: folijs paruis, oblongis, subpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusque folijs constat, & quadantenus rubentibus: cuius rami quinum ferè cubitorum longitudinem implent, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minusque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, uerticillo similem. Omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus, efficaciter illinuntur. Fama est ramos huius ualuis, fenestrisve impositos, ueneficia depellere.

RHAMNVS PRIMVS.

RHAMNVS SECVNDVS.

Rhamnorū
confid. & hi-
storia.

Dioscoridis
locus restitu-
tus.

R Hamni tria genera facit Dioscorides, ac etiam eum sequuntur Oribasius. Primum, & tertium ubique in Hetruria fruticant. Illud priuatim in sepibus nascitur, quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas fici: siquidem eas adhuc recentes longis huiusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acutae spinæ modum: folia oblonga, mollia, subpinguia: corticem habet album, lauemque, & rubentes inter folia baccas. Hoc, quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinum ferme cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis, alijs rectis, alijs incuruis, folijs latioribus, solidioribus, neruosioribusque: floribus muscosis, subcroceis. fructu tenui, folliculari specie, rotundo, uerticillo non absimili. in cuius medio nucleus est durus ac rotundus. Ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice & alba intus medulla. Secundum uerò genus, quod ceteris candidius est, ad nos misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hic effigiem damus. Verum non desunt recentiores quidam rei plantariae studiosi, qui censent tertium Rhamni genus, Dioscoridi esse adulterinum, quod (ut ipsi aiunt) in fructus descriptione non desit contradictio. Nanque ipsi ita legunt. καρπὸς δὲ πλατὺς λευκὸς λεπτὸς αἷς θυλακίδος εὐκαὶς ἀσφοδελῶ. Id est fructum edit latum, candidum, tenuem ueluti folliculum Asphodeli similem. Quae comparatio adeo absurda uidetur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus Dioscoridis lectionem respiciat. Quippe quod Asphodeli fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte uideatur, nec tenuis, nec candidus, sed uiridis, & globuli instar rotundus. Quae fortasse argumenta possent facile nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minime probamus. Siquidem Oribasius qui plantarum historias perquam fideliter ex Dioscoride transcribit, non

RHAMNVS TERTIVS.

bit, non legit *ῥαμνὸς ἀσπὸς ἐλάω*, sed *ῥαμνὸς ἀσπὸς ὄξια*, ut etiam legit antiquus Dioscoridis codex, cuiusmodi exemplar habuisse Ruellium haud ambigo, quippe qui uerterit. Fructum edit latum candidum, tenuem folliculari specie uerticillo similem, quo scilicet utuntur in fufis mulieres. Quae quidem nota in tertij Rhamni fructu manifestò deprehenduntur. Et deliores codices habuere quoque Marcellus Virgilius, & Cornarius: quippe qui una cum Ruellio uerterunt uerticillo similem: atque eorum impugnaverunt opinionem, qui deprauata lectione decepti, antea longè à Scopo aberrauerant. Nota enim, quibus Rhamni fructum describit Dioscorides ad forum uerticillos manifestè pertinent, quorum figura, auctore Theophrasto, natura pluribus plantis semina dedit. Hos itaque, qui tertium Rhamnum Dioscoridi adimunt, nullam aliam ob causam id moliri crediderim, quam ut hoc Rhamni tertium genus Dioscoridi legitimum, Paliurum consingerent. Sed hallucinari eos, uel potius eorum fallaciam à nobis deprehensam, is facillè conijciat, qui apud Theophrastum libro 111. cap. xvi. de histor. plantarum legerit paliurum è *ῥαμνῷ* proferre semen. id est in siliqua praelonga fabae instar, non autem in fructu rotundo, ac uerticillato, qui non uere folliculus sit, sed follicularem quandam referat speciem, & ut propriè Dioscorides inquit *ῥαμνὸς ὄξια*. Graecis enim scriptoribus *ῥαμνὸς ὄξια* longam, uel oblongam siliquam in plantis designat Suida, & Phauorino testibus, ut fabae folliculi sunt, & Terebinthi Cornicula, non autem rotundum fructum uerticilli faciem referentem. Quod uerò Paliuri fructum siue folliculum oblongum sit, id quidem manifestò testatur idem Theophrastus lib. 3. cap. 11. de Plant. hist. de Acere scribens. Ibi enim Acere fructum ferre ait oblongum, Paliuro similem. Obstat praeterea ne tertium hoc Rhamni genus Paliurum esse possit, ipsum quoque semen, quod non è *ῥαμνῷ*, sed in duro, ac rotundo, concluditur officulo, in ipsius uerticilli centro lateacente, fungosa quadam pulpa exterius obducto, triplici intus cavitare diuiso, ubi semen ipsum se continet, ac latitat, lentis instar compressum, rufa ac laevi cuticula contextum, alba dulciq; intus medulla, non autem fuliginosum, & pingue, ut de Paliuri semine scribit Dioscorides. Quae omnia maximo sunt argumento, falli proculdubio, qui putant hoc tertium Rhamni genus Dioscoridi adulterium esse, & plantam, quam nos tertium Rhamnum esse non dubitamus Paliurum esse contendunt. Ceterum Ruellium deceptum esse crediderim, quippe qui Rhamni genus eam esse stirpem arbitretur, quam nos uulgari sermone *SPINO merlo*, Longobardi *Venetiq;* *Spin ceruino*, Eoroulienses uerò *Spin guer* zo appellant. Hec enim folijs est latis, pyri quadantenus modo: fructu ligustri effigie, baccarum instar, cuius succo utuntur pictores, ubi colore uiridi inficere sit opus. Quamobrem hanc plantam nobis *SPINAM INFECTORIAM* appellare libuit. Fit è baccarum huiusce arboris succo liquor alium exoluens, qui diu asseruari potest, hoc modo: Sumito succi baccarum probe maturarum (id nanque fit circa calendas Octobris) libras duas (At qui anteaquam succum prelo extrahas, baccas semicontusas quaternis diebus in fethili uitreato macerari per sese in calido loco permittito) quibus addito sacchari optimi sesquilibram, uel mellis electi probe despumati tantundem. Deinde lento igne decoquito ad Iulapij uel sirupi spissitudinem, demum linteolo rariorecolato, additoque pulueris Cinnamomi selectissimi, Gingiberis, cuiusq; drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, & mundo uase asseruato. Datur potandum unciae quantitate, & usque ad drach. decem. Educt enim facillè pituitam, & crassos,

Opinio quod rōndam imi probata.

Ruellij error.

Spinæ infectoriae succus, & eius uires.

SPINA INFECTORIA.

Monachoru
error.

Rhamni ui-
res ex Gal.

Nomina.

crassos, ac lentos humores. Ideo podagricis bellè confert. Aberrasse præterea Ruellius deprehenditur, quod Theophrasti testimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theophrastus absoluta rhamni historia de palu-
liuro differuit. Sed in errore longè maiore uersantur Monachi, qui in Mesuem commentarios edidere, cum Rham-
num existimauerint rubum quendam, qui humi repens, incultisq; proueniens, mora caruleo potius, quàm nigro co-
lore profert. Rhamni meminit Galenus li. viii. simplicium medicamentorum, sic inquires. Rhamnus desiccata,
& digerit excessu secundo, refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. proinde herpes sanat, & erysipe-
lata non magnopere calida. Ceterum ad hæc teneris utendum est folijs. Huic plantæ nomen Græcum ῥάμνος Latini-
um, Rhamnus: Mauritanum, Nausig, siue Nausegi: Italicum, Rhamno, & Marruca: Hispanicum, Scambro-
nes. Spina autem Infectoria Italis dicitur spino merlo, spin zerbino: Germanis Creutzbeer: Boemis
Bodlak.

ῥάμνος.

HALIMVS.

CAP. CIII.

† καὶ χρημνοῖς
addit Orib. i.
eminentibus.

H Alimus frutex est sepimentis idoneus similis rhamno, sine spinis, folijs oleæ, sed latioribus
Nascitur in sepibus. † & maritimis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa,
rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulla pota: eadem lactis ubertatem
facit.

HALIMVS VVLGARIS.

Halimi consi-
deratio.

Molochia
Mauritanis
quid.

E St profectò & Halimus planta, cuius uariæ sunt in-
ter auctores sententia. Alij enim (ut Plinius au-
ctor est lib. & cap. xxi.) halimum fruticem esse
dicunt, Dioscoridem secuti. Alij maritimum olus, salso
sapore. Tertium quoque genus addidit Crateuas sub hêdera,
tantum nasci, longiorib. folijs, hirsutioribusq; odore cupressi.
Quæ autem à Dioscoride hoc loco describitur, etsi alicubi for-
tassis proueniat in Italia; tamen quæ illa mihi ostēderet, adhuc
reperi neminē. Verum, si Ruellio credimus, frequēs in Gallia
nascitur in sepibus. Solinus plurimam in Creta nasci tra-
dit, mirabili, si credamus, effectu, quod ea tantum admorsa
fames arceatur. unde si nomen adinuenisset, ea proculdubio
sine aspiratione scribenda esset. Halimus Mauritanis mo-
lochia, & atriplex marinus appellatur. Cuius historiam re-
ferens Serapio, narrat, quod eam uenalem circumferentes
in manuales fasciculos componunt, & per Babyloniam cla-
mitant, molochia, molochia. Quod manifeste indicat, Ha-
limum apud Mauritanos herbam potius esse, quàm fruti-
cem, uel arborem, eamque fortasse, quam Plinius mariti-
mam, ac salsam prodidit. Quo fit, ut salsam quandam her-
bam (incolæ Cidone uulgò appellant) quæ frequentissima
in litoribus Venetis prouenit, hanc esse putauerim: quippe
quod ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Hæc ni-
mirum (ut eius pictura, quam hic damus, aperte demon-
strat) folia fert oliuæ similia, crassiora tamen, ac perinde
ferè pingua, ut portulacæ, subalbida, leuia, sapore salso. Cau-
les emittit albicantes, tenues, & lentos, in quorum summi-
tate semen profert minutum, racematim coherens. Nasci-
tur frequens prope Tergesti mania circa salinas, ubi etiam
separatim, nec minus copiosa uisitur atriplex marina, quæ
syluestrem maximè æmulatur. quanquam apud Mauritanos
atriplex marina, idem esse uidetur cum halimo: Sed quod

Halimi uires
ex Gal.

inter se differant, manifestum fiet libro secundo in atriplex commentatione. Halimi meminit Gal. lib. vi. simpli-
cium medicamentorum, sic inquires. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipue prouentu, ubi
& germina eius recentia esitant, & reponunt quoque in posterum futura usui. Semen pariter, & lac planta ipsa
generat, estq; gustus salis, & subadstringentis. Ex quibus omnibus palam est, ipsam esse dissimilem. Maior
autem pars eius, substantiæ calida est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa. Quæ planta
Græcè ῥάμνος, Latine similiter Halimus dicitur: Arabicè, Molochia: Italicè, Halimo.

Nomina.

ῥάμνος.

PALIVRVS.

CAP. CIIII.

P Aliurus frutex cognoscitur, aculeatus, durus: cuius semen, pingue, & fuliginosum inuenitur.
Quod potum tussi opitulatur, uesciæ calculos comminuit, serpentium ictibus aduersatur. Fo-
lia & radix astringentiam uim habent: quorum decoctum potu aluum sistit, urinam trahit, contra
uenena, & serpentiū morsus auxiliat. Radix recetia tubercula, tumoresq; omnes discutit, trita, & imposita.

Ades

A Deo inter se quibusdā plantarum historijs discrepant scriptores, ut persape eorum mentes maxime perturbent, qui rerum ueritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum euenit de Paliuro. Nā quæ huiusce stirpis à Dioscoride traditur historia: omnino differt ab ea, quam diuersis generibus protulit Theophrastus. Hæc autem non conuenit cum ea, cuius Plutarchus est auctor: & hæc à prædictis omnibus prorsus dissentire uidetur. Paliurus Dioscoridis (ut ab eo primum exordiar) est frutex spinosus, durus, omnibus notus: cui semen pingue, & fuliginosum. Paucis eius historiam perstrinxit Dioscorides, nulla habita de folijs mentione, quod supernacaneum existimauerit pluribus agere de Paliuro, utpote planta apud suas regiones notissima. quod nobis est impedimento, quod minus ueram Paliurum, de qua ipse intellexit, cognoscere ualeamus. Theophrasto deinde lib. III. cap. XVII. de plantarum historia plura sunt Paliuri genera, quæ omnia in siliquis semina terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ se ferentia, ut lini semen. Amat nasci locis aridis, quemadmodum & rubus, nec minus quoque dilutis. Ceterum ab hac non parum differre uidetur, & illa, cuius idem meminit inferius lib. & capite III. siquidem hanc plurimam nasci testatur in Aphrica folijs ei, quæ in Græcia nascitur, non absimilem. Quæ quanuis folio Græcam æmuletur; fructu tamen diuerso provenit, ut qui non latus, neque folliculari specie; sed rotundus, ruberque sit, cedri fructibus magnitudine similis: & cui & nucleus inest acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus uero per se iucundus habetur, atque si quis uinum infundat, tum ipsam suauiore, tum uinum suauius reddi aiunt. Ex quo aliquando mihi persuasi, eum non longè aberrare, qui dixerit, hanc illam esse stirpem, quam Plinius Aquifolium uocat: & nos AGRIFOLIUM dicimus.

Paliuri consideratio.

Paliuri histo. ex Dioscor.

Paliuri Theophrasto uaria historia.

Agrifolium.

AQVIFOLIUM.

quod folijs sit undique aculeatis lato maioribus, fructu cedris, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo, & gustui non ingrato: non tamen, quod pro certo hoc asserere uelim, quod hæc propria sit Aphrica planta; sed quod aliquando his notis persuasus putauerim, Paliurum hanc aut Agrifolium esse, aut omnino arborem sibi similem non autem zizyphum, ut ille impudentissimus somniauit Guilandinus: siquidem zizyphi baccæ rotundæ non sunt, ut cedrides, sed oblongæ oliuarum modo, neque os intus habent punice malo simile, sed ut in Olua longum, durumque. Plinius ex Theophrasto hanc ipsam literis mandauit lib. XIII. ca. XIX. Sed cum de uiribus eius differeret lib. XIII. eam recensuit, quam & Dioscorides. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Aphricanæ similitudine respondeat, præter Agrifolium, ut dixi. Verum, ut ad nostrum institutum redeamus, Agatocles Paliurum omnino, ab illis differentem tradit, quippe quoniam assurgat in Alexandria (ut ipse inquit) ad Pinus, Vlmique proceritatem, ramis frequentibus, & aculeatis, folio uiridi rotundo tenui. Hæc bifera est; nam tam Vere quam Autumno fructum profert oliuæ phaulit uocatæ, magnitudine. Crudus manditur is, ac uirens, ubi uero exaruit, in farinam molitur, atque ea ita estur nullo liquore subacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccycio nasci prodit Plutarchus ex Ctesiphontis autoritate libro arboribus dicato, cui si auis, aut aliud animal uolucres fidat, uelut inuiscatum coheret, præter cuculum, cui soli par cit; si tamen his fides est adhibenda. Quare cum de Paliuro, tot ac diuersæ ferantur sententiæ, & habeantur historiae, facile crediderim, Paliurum esse nomen ad nationum placita uarijs, ac diuersis aculeatis stirpibus impositum, etsi Iosephus Salandius medicus apprimè doctus, & in stirpium historia non imperitus dum Veneta classe in Græciam traiecisset, Dioscoridis Paliurum se uidisse mihi pro certo affirmauerit, semine fuliginoso, ac pingui: atque ibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen & recentioribus, qui putent Paliurum Dioscoridis eam esse arborem, quam nos sequenti capite oxyacantham esse pluribus comprobabimus. Sed profectò non placet eorum opinio, quod planta, quam oxyacantham censemus, arbor sit, non frutex: quodque fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, osiculos intus habentem, & in racemi modum coherentem. Paliurus uero non fructum, sed semen ferat fuliginosum, pingue, & (ut Theophr. inquit lib. III. cap. XVI. de hist. plant.) in siliquis conclusum, lentum, pingueque lini seminis instar. Verum si fortasse Theodorum Theophrasti interpretem sequentes, hac in re decipiuntur. Siquidem is libro primo cap. XVI. sic uertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus sinuata concidunt, ut ilicis, roboris, smilacis (glandiferæ scilicet, & ilici similis) rubi, paliuri, & aliorum. Vbi animaduertendum est, eum perperā uertisse παρακλιζοντα sinuata, cum ea dictio Græca nil aliud Latine significet, quam spinis horridula. Error præterea ex eo manifestè deprehenditur, quod omnibus sensu pateat, ilicem, smilacem, rubum folia non proferre aliqua parte sinuata, uti ea esse cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos aculeatam spinam

Paliuri histo. ex Agatocle.

Paliuri descriptio ex Plutarcho.

Recentiorum opinio reprobata.

tam spinam arbitramur: sed longa, & per ambitum ubique tenuissimis, ac crebris aculeis circumsepta, in eiusdem capitis progressu idem ostendit Theophrastus, cum inquit. Simili modo nonnulla ex his caulem primo mitem, post horridulum spinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia spinosa redduntur, atque etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palam sit, plantam, quam nos uulgo uocamus Bagaia, alij uero Amperlo, non esse Paliurum, sed potius acutam spinam ijs tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ sequenti capite nobis adducuntur. Caterum quoniam Paliurus *AGRIFOLIUM* siue *AQVIFOLIUM* (ut Plinius appellat) mihi in mentem reuocauit, non ab re factum esse putauit si de eius historia & uiribus hic uerba facerem. Est itaque Aquifolium Planta arborecens, ad acutæ Spinæ magnitudinem, folijs, perpetuo uirentibus, Lauri æmulis, sed in toto ambitu per interualla aculeatis, carnosiss, solidisque. Virgas ædit uirenti libro uestitas, lentas, ac flexiles: baccas rotundas, Rusci æmulas, & nucleo etiam simili albo crassoque. Radicum decocto fouentur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt, nam emollit & resoluit, tumores discutit, & ossa fracta ferruminat. Folia suspenduntur circa fines, & quibus salsa carnes sub tepto pendunt, prohibent enim suis aculeis, ne mures accedant. Sunt, qui etiam scopas ad uerrendas domos & foliosis uirgis parant. Ramis, quod perpetuo uirescat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & Ara, quos deinde in suas ades deportant rustici, putantes hisce ramis fulgura inhibere, & fascino aduersari gentilitatis superstitionem sectantes; à Plinio edocti: quippe qui scribit. Aquifolium arborem in domo aut in uilla satam ueneficia arcere. Eiusdem arboris flore (eodem authore ex Pythagora,) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu emittentis, ipsum per se se recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam inesse arbori. Censet idem Plinius lib. 27. cap. 8. Crateogonon, siue Crateogona Theophrasto eam arborem designare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is recte senserit, ex Theophrasti lectione indicare poterunt, rei plantariæ studiosi: siquidem is ita habet lib. 3. cap. 15. de historia plantarum. Crateogon, folio mespilæ, promisso scilicet est, uerum maiori, latiori oblongioreque, nec serrato, quemadmodum illa sit. Hæc non admodum magna neque crassa. Materies ei uersicolor, ualida, fulua, cortex læuis, mespilo similis, radix singularis, acta in profundum. Magna ex parte fructus rotundus qui maturescens siccatur, nigrescitque, gustu & succo mespilæceus, quapropter ueluti syluestris mespilus apparuerit, est specie simplex, & sine ullo discrimine. Galenus Paliuri à Dioscoride descripti meminit lib. 111. simp. med. his uerbis. Paliuri folia, & radix adeo non obscuram habent adstringendi facultatem, ut & uentrem fluentem cohibeant: adeo digerunt, ut & phymata curant, quæ quidem non admodum phlegmonode sunt, & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidendi uim, ut & calculos uescæ comminuat: & pectoris, pulmonisque excretionibus auxiliatur. Πάλιυρος Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italis pariter appellatur. Aquifolium autem uocant Itali Agrifoglio. Germani uald disteln.

Aquifolij cōsideratio.

Aquifolij uires.

Paliuri uires ex Galeno.

Nomina.

O' Ἐυάκρια.

ACUTA SPINA.

CAP. CV.

a Orib. hæc non habet.
b ἀκρότης.
† Non legit Caracuz.
c πυλίας. i. nucleos leg. Orib.

Acuta^a [spina, quam pyram, aut pityanthem aliqui uocant,] arbor est^b pyrastro similis, spinosa ualde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, † fragiles, & intus^c nucleum: radicem multifidam, altè descendentem. Huius baccæ potu, aut cibo, alui profluium, & abundantiam fœminarum sistunt. Radix illita aculeos, & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice uenter aut sensim feriatur, aut perungatur.

Acutæ spinæ confid. & histotia.

Acuta spina non est offic. Berberis, siue Crespinus.

Habet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quod arbor Dioscoridi^o Ἐυάκρια, id est, acuta spina, uocata, quam Mauritanii Berberim dixerunt, ea sit nimirum arbuscula spinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in sepibus, syluis, & conuallibus frequentissima nascitur, Crespino uulgo nominant: medicorum uero uulgus, ac officina Arabes secuta Berberim appellant, ita esse certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen si rectè delineationes notæque perpendantur, quas oxyacanthæ reddidit Dioscorides, crespini notis prorsus acuta spina reclamare constabit. Qua potissimum ratione adductus, quo magis ueritas eluceat, errorisque nebula tollatur, non dubitauit eorum opiniones refellere, qui inter recentiores medicos de stirpibus commentaria conscribentes, Crespinum uocatum legitimam oxyacantham esse asseuerant. Neque me fugit, non parum suscepisse negotij, ut eos à concepta iandiu opinione in sententiam nostram, quam ueram putamus, uenire compellam, cum magna admodum sit tum medicorum, tum seplasiariorum turba, quæ hac in historia longo usu aberrat. Verum cum compertum habeam, quod ueritas sit niue candidior, soleque splendidior, & eorum tum uera, tum fida comes, qui uirtutibus, ac probitate præstant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam horum doctissimorum uirorum auribus molestiam allaturas, qui nolentes aberrarunt: quinimo ijs, utpote uere defensoribus, fore incundissimas, atque gratissimas: Nam qui, ut sibi placeant, malunt errare quam ueritati, & æquo cedentes, errores cognoscere, eosque corrigere, non sunt in philosophorum, ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologeticis uerbis tempus conteratur, rem institutam aggredior. Dioscorides acutam spinam arborem esse pyrastro similem scribit, minorem tamen, magisque aculeatam, fructumque gerere myrti similitudine, plenum, fragilem, rubentem, & intus nucleum, cui radices subsint multifide, altèque descendentes. Ex quo palam est, ipsum non alias acutæ spinæ notas expressisse, quam proceritate, crassitudineque stipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omissa foliorum, florum, & corticis historia. Quæ omnia ipse accuratè perpendens, in primis Crespinum omnibus notis pyrastro reclamantem cōperio, cui tamen prorsus ad stipulari acutam spinam Dioscorides est auctor. Siquidem syluestris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, simplex,

simplex è solo profilit, atque unico duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longum latumq; crescit, ut ad communem arborum proceritatem assurgat. Crespinus uerò, cuius sanè innumera mihi prae oculis quotidie sese offerunt plantae, nullum ab radicibus mittit caudicem, sed pluribus, ac diuersis aculeatis stolonibus fruticat, qui uirgarum modo in altum se attollunt, nec unquam arborefcunt, nisi raro, & longo temporis tractu: quippe qui omnium maiores habentur, pollicarem crassitudinem rarissime excedunt, nisi atate longa incrementum susceperint. quin & rara inueniuntur eius uirgulta, quae hominis longitudinem aequent. Ad haec pyrafter cortice constat aspero, squamoso, inaequali, crasso, colore in nigro rufescente. Crespinus uerò cortice uestitur albo, laui, & admodum tenui: quo fit ut non adeò leniter ferro, uel lapide tangi possit, quin statim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyrafter prunorum modo aculeata conspicitur, aculeis singulis ex eodem loco erumpentibus, licet rami frequentissimis horreant spinis, uisq; nigris, ualidis, candidi rhamni modo mucronatis. At crespinus tenuis per interualla armatur aculeis, simul ex uno, eodemq; puncto produntibus, adeò ut trifurcato ordine prodeant, duobus scilicet utrinque se pandentibus, tertio uerò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, fragilibus, & admodum pungentibus. Illud insuper discriminis addam, acutam spinam fructum asferre myrti magnitudine. Crespinus uerò racematim in uua modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, uiuidi, ac rubentes, eleganterq; racemis adnexus, puniceos acinos quadantenus representant: quamquam minores, oblongiores, acidiores, & colore etiam multò uiuaciores habeantur. Crespini deinde folia minimè pyrastrum referunt, sed potius pinicam malum, quamuis latiora, nec adeò in mucronem desinentia, per ambitum spinis tenuissimis, frequentissimisque horrida. Radices etiam, quae profectò aequè flauae sunt, ac si croco essent infectae, etsi plures sint, atque exiles; nihilominus altè non descendunt, ueluti acutae spinæ, sed in latus summo cespite uagantur. Flos denique pyraastro admodum refragatur: nanque melius ex racemo uuae similium erumpit, sui fructicis interno colore, à quo dum explicatur, atque debiscit, perquam suauem spirat odorem. Quibus euidentissime colligi potest, & oxyacantham Græcis, & berberim Arabibus non esse crespinum, cuius communis est usus apud medicos, & seplasiarios. Sed præter hæc illud etiam certò credendum est, quòd si Dioscorides per acutam spinam crespinum intellexisset, nunquam silentio dissimulasset folia mirabili opere per ambitum aculeata: neque fructum, quem ramis pendulum gerit, acinis inter se racematim coherentibus, myrti baccis essimilasset: nec scriptum reliquisset, radices in profundum agi: nec denique flauum earum colorem unquam reticisset, quo insigniter natura infectæ sunt. Non prætermisisset etiam spinarum historiam, utpote quæ ternæ suis uirgis innascantur, à pede ad uerticem: non corticis candorem, non tenuitatem: non item, quòd sæpius sine caudice, uarijs ueluti stolonibus fruticat: non denique ipsam pyraastro prorsus simile reddidisset, à qua profectò non minus dissidet, quàm quercus ab olea. Ceterum si modo dicendum est, Oxyacantham nasci in Italia, eam equidem aculeatam arborem esse crediderim, stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyrastrum referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia Bagaia uulgò nominant. Ananienfes, & ceteri Tridentinarum uallium incolæ quidam Amperlo, quidam uerò Pan d'orso uernaculis nominibus uocant, & Goritienfes barazzo bianco uulgari sermone appellant, quippe quæ omnibus notis, ac lineis acutam spinam referat. Primum enim hæc manifesto indicio esse possunt, arboris scilicet stipes, rami in qualibet parte acutissimis, firmisque aculeis armati, ligni materies, subscaber squamosusq; cortex, ueluti pyraastro. Tum ita esse comprobant radices in profundum descendentes, & fructus, quem fert myrti crassitudine, visu incundus, rubescens, plenus, fractu facilis, ori subausterus, in quo modò unus, modò plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyraastro admodum adstipulatur: quippe quòd sit illi haud quaquam absimilis. Porro folia duntaxat à pyraastro dissidere uidentur: nam dissecta sunt apij modo, palulumq; longiora. Verum mihi quidem illud non uidetur ob multas rationes aliqua ex parte nostræ repugnare sententiæ: conuenientias enim pluribus ex partibus peti certum est, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta spina uiueat fronde, hic non explicauit Dioscorides; sed tantum dixit, eam esse arborem pyraastro similem quemadmodum Arbutum Cotoneæ malo & ilicem & sagum Quercui idem comparauit Dioscorides. quòd magis ad stipitis, ramorum, corticis, florum delineationem, & ligni materiem respiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus lacinata constant apij modo: tametsi hoc in loco id adnotare prætermiserit Dioscorides. Hoc autem probatur manifesto ipsius Dioscoridis, ac etiam Theophrasti testimonio. Nam Dioscorides, cum de mespilo ageret, duo mespilorum genera constituit, & relicta in capitis calce uulgata, quæ frequens, & communis uisitur in Italia, illam in

ACUTA SPINA.

40
50
60

Legitima oxyacantha.

M primis

Antigonista-
rū argumen-
ta confutata.

primis descripsit, quæ Neapoli nostra tēpestate uulgo Azarolo uocatur, & ueteribus aronia dicta est, sic inquit. Μεσπιλον τὸ δένδρον, ὃ παρ' ἐνίοις ἀρονία καλεῖται, ἀκανθώδες ἐστὶν ὁμοιον τοῖς φύλλοις ὀξυακανθῆς καὶ τὸν φέρον μικρὸν μῆλ' ὡς μούρον, ἢ δ' ὡς id est, uerbum ex uerbo. Mespilus arbor, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa est, similis folijs oxyacanthæ: fructum ferens exiguu malo similem, suauem. Quibus autem folijs constat illa mespilus Azarola uocata, Theophrastus lib. I. cap. XII. demonstrauit his uerbis. Huius folia dissecta sunt, extremitateq; apio similia. Ita fit, ut concludamus oporteat, si mespilus aronia folio oxyacanthæ prouenit, eoq; scisso (ut Theophrastus prodidit) apij instar, hanc spinosam arborem Bagaia uulgo dictam, esse proculdubio acutā spinā. quandoquidē eius folia in modū apij dissecta sunt, mespili aroniæ modo. Theophrastus lib. V. cap. ultimo de historia plantarū scribit, oxyacanthæ fructum fuisse antiquis in coronarum usu. Quod etiam non paruo est argumento, illam legitimam esse oxyacantham, quam in medium attulimus. Quandoquidem fructus eius, qui autumnio toto, & ad mediam hyemem usque perdurat, aded leuore quodam pellucet, ruboreq; decoratur, ut globulos è præstantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maxime præstasse crediderim. Hanc nostram de oxyacantha sententiam, duobus argumentis impugnant Antigonistæ. Primum sane est, quod nostræ folia decidant, Theophrasto uerò perpetuò Acuta spina uirescat. Secundum quod ipsius etiam Theophrasti testimonio Acutæ spinæ aculei ijs similes habeantur, qui in Medica malo proueniunt. Quæ tamen, non magno quidem labore dissolui, ac conuinci possunt. Siquidem ut reperitur fabulosum apud Theophrastum lib. primo cap. XV. de hist. plantarum, Tiliam & Myricam perpetua fronde uirescere, & libro tertio cap. 16. Suber folio esse haud perpetuo, sed deciduo, ita pariter de Oxyacantha dixerim: sed uerendum est potius ne in hoc capite, quemadmodum in alijs plerisq; locis, plura deprauata legantur, quàm quod in his aberrauerit Theophrastus. Quod autem ita sit, maximo est mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde uirentes ex Theophrasto transcribens lib. 16. cap. 21. ibi nec Tiliæ, nec oxyacanthæ meminit. Id quod manifestè arguit in Theophrasti codice hæc haudquaquam adinuenisse Plinium. Sed nō desunt etiam Theophrasti exemplaria quæ πωδ' ἀκανθῶς, non ὀξυακανθῶς legunt. Præterea si Dioscoridis, & Galeni testimonio Oxyacantha fuerit pyrastro per omnia similis, ut aduersarij contendunt, nusquam hanc perpetuo uirescere dicam, sed unā cum Pyrastro folia hyeme amittere. Quantum uerò ad aculeos attinet, si quis Theophrasti uerba diligentius, quàm illi fecerint, expenderit, ea nihil prorsus pro ijsdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophrastus de mali Medicæ aculeis agens ἀκανθῶδες δὲ οἷος ἀπὸ τοῦ ἢ ὀξυακανθῶς. Id est spinas quales Pyri, aut Oxyacanthæ. Atqui cum domestica Pyrus nullis rigeat aculeis, de syluestri intellexisse illum necesse est. Verum quantum agrestis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quispiam per se se uidere poterit. Quo fit ut Theophrasti uerba nil aliud exprimere putarim, quàm quod Medica malus aculeata sit, ut Pyrastrer, & Oxyacantha. non autem quod harum arborum aculei sint omnino similes, ut perperam ille interpretatur. Postremò quod bacca, quas nostra profert acuta spina, sint dulces ut ultimo loco contendit illorum unus, nec adstringant, sed potius adstrictos muliebres locos ducant, ij id omnino iudicabunt, qui sapidiori gustu ac saniori à natura fuerint procreati. quique aliquando huiusce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur est, ut dicamus, Crespinum aliud esse ab Oxyacantha, plantamq; ideo fuisse ueteribus incognitam, quod eorum nullus, qui de plantarum historia scripserunt huius aculeate stirpis (quod ego sciam) meminerit. Porro CRESPINVS frutex potius, quàm arbor est, è terra uirgultis plurimis asurgens, ueluti corylus: è quibus non desunt, quæ quandoque longo temporis tractu, agrè tamen, arboreſcant. Hæc ab imo ad summum spinis quibusdam acutissimis horret longis, compressis, albicantibus, frætuq; minime contumacibus, quæ (ut supra dictum est) per interualla ternæ ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, leuis, ac tenuis: cui subest ligni materies flaua, fragilis, atque fungosa. Numerosis tota uirgultorum congeries nititur radicibus inpensè flauis, quæ per summa terræ diuagantur: folijs ferè punice, tenuioribus tamen, latioribus, minusq; in mucrone extensis, per extremum ambitū minutissimis spinis circumseptis. Flores emittit ineunte Maio luteos, racematim coherentes in unā ferè modū, odore non ingrato. Quibus postea succedit fructus acinis oblongis, racemo pèdulis, qui maturitate maxime rubent, punice mali acinis haud quaquam absimiles, quanquā figurā longiores, gustu acido, & subaustero, paruis reconditis intus nucleis. E fructu post uindemias incolæ unū exprimūt, qđ falso de Berberi uocat officine: cui austeritatis aciditatisq; logè plus inest, quàm mali punice succo. Quod si in acutis, perniciosissq; febribus

CRESPIVS.

Crespini forma & uires.

10

20

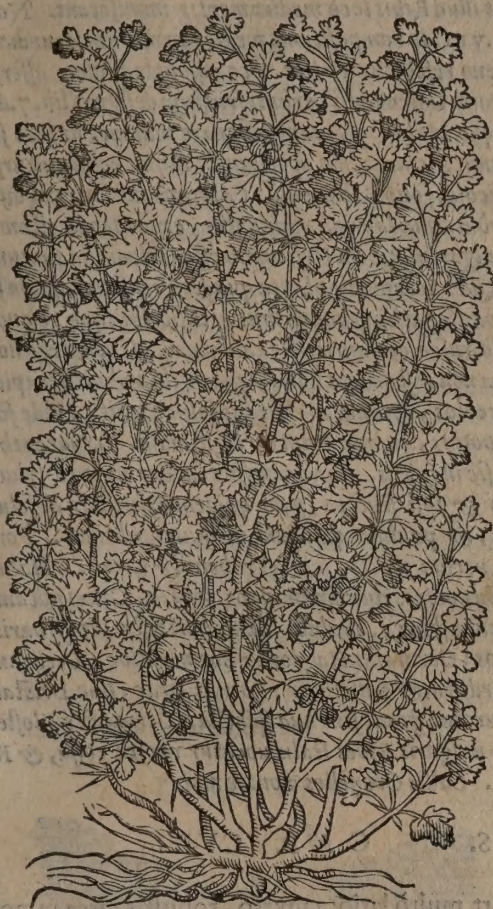
30

40

50

60

VVA SPINA.

RIBES VVLGARIS.

febris, uti causus, & quæ pestilens est, iulapio violaceo com-
mistum, ac aqua egrotantibus exhibeatur, non modo sitim re-
stingit, sed biliosas, pestilentesq; exhalationes supprimit. Da-
tur utiliter celiacis, cibum reiicientibus, & dysentericis, &
ubi bilis à iocinore in uentriculum regurgitas cholericos ex-
citauerit affectus. Non secus tam sumptum, quam inditum men-
suum profluvia cohibet. Tineas uentris enecat, præsertim si bi-
batur ex aqua graminis, uel portulacæ, uel abrotoni, addito
sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus: firmat cõ-
motos dentes, si eo sæpius foueatur: quinetiam gingiuas robo-
rat, & gargarizatu faucium unaq; inflammationes discutit,
atq; destillationes eo confluentes reprimit. Vulnera recetia in
carnis superficie glutinat, & ulcera uetera desiccant. Nihilominus
nocet his, qui ex flatu, ac frigidityte laborant uentricu-
li doloribus, atq; etiam ægrè spirantibus. Datur etiam utiliter
ad Iocinoris inflammationes. Confert oculorum destillationi-
bus, lachrymasq; cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos
distilletur cum popholyge, et aqua rosarum. Cæterum postquã
acutæ spinæ historia eò me deduxit, ut de nonnullis alijs aculea-
tis stirpibus differuerim, nõ erit ab re, ut plantarum facultas
augeatur, si illa addiderim plantã, quæ folio etiã apij constat,
& undiq; spinis riget, ab aliquibus VVA SPINA, à non-
nullis Vna marina, & à pluribus Vna crispina uocata. Plãta
hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuscula est parua, frutico-
sa, folio apij, aut oxyacanthæ ramulis, ac uirgis albicantibus,
ubiq; aculeatis. Duorũ est generum. Satiua altera, altera syl-
uestris. Flos utriq; albus, & quandoq; ex uiridi purpurascens.
Vnas profert nõ racematim coherentes, sed baccarũ more di-
spõsitas. Eadẽ facie sunt rotunda, pilosæ, præsertimq; syluestres.
succo abudat plurimo, uinoso, sapore acido adstringente, adeo,
ut prorsus omphacium referat. Color illis ante maturitatẽ ui-
ridis. Atqui maturescentes colorem unã cum sapore permutat.
Siquidẽ flauescunt, & succum subdulcem reddunt. Habent &
nucleos, fragiles tamen, & imbecilles, adeo ut unã cùm fructu
madatur. Leguntur ante maturitatẽ, Maio mense, ac Iunio. Fri-
gidæ sunt, & siccæ adstringentes & in cibis omphacij loco gra-
ta. Quæ & febrientibus iusculis incoctæ non sine utilitate ex-
hibentur. In summa mulieribus utero gerentibus magnopere
expetuntur. Huic accedit & altera planta ueteribus, quantũ
reor, incognita, & silentio inuoluta, quam aliqui falsò Mauri-
tanorum RIBEM esse cõtendunt. Ea fruticosa est, topia-
ria, folio paruo, uirgineo, perinde ac albæ populo, sed longè ui-
ridiori. Ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles: è quibus fructus par-
uarũ uuarum modo, ut in crespino, racematim dependent, ro-
tundis, simulq; coherentibus acinis magnitudine piperis, qui
maturitatẽ adepti maximè rubent, sapore subacido, admisto
etiã dulci, floret mense Maio floribus in luteo cãdicantibus, &
in stella modũ radiantibus. Vvlgaris est plãta, in hortisq; fre-
quens: quippe quoniã ad sapiendos horiorũ puluinos elegãter
seratur. Verũ eos hallucinari abunde constat, qui putant, hæc
arbusculã esse Arabum Ribem. Siquidẽ, ut posteritatis me-
moriam prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos
colore uiridi rubescẽte, & folia lata, magna, et rotunda. Quas
sanè notas huic non respondere satis notum est: neq; enim fert
hæc capreolos, neque eiusmodi folijs uiret. tametsi fructu Ri-
bem admodum referat, quod is gustui sit acidus simul & dul-
cis, qualẽ esse Ribis baccã auctor est Serapio. Quamobrem is
ad ea, quæ ille iure poterit usurpari, utpote quod febribus acu-
tis opituletur, æstuantem uentriculum refrigeret, sitim restin-
guat, nauream & uomitiones sistat, cibi appetentiam, incitet,
celiacos, & lientericos inuuet, & biliosis defluxionibus ue-
xatos: sanguinis feruorem demulceat, bilis acrimoniam re-
tundat,

Vvæ spinæ mē-
tirRibis officin.
confid.Error quorũ-
dam.

tundat, impetumque domet. Quare non dammandi, quin potius laudandi uidentur seplastarij, qui ex huiusce arbuscula fructu unum exprimunt, & per annum asseruant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam arbitrentur, quod Galenus lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos *Vrsi* uiam appellat. Quorum error satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem asserit huiusce uiae plantam memacyli folio uirescere. Memacylum enim Galeno, etsi *Arbuti* fructum designat lib. 7. de simplicium medicamentorum fac. aliquando tamen ipsam quoque *Arbuti* plantam designare uidetur, ut loco superius citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens, *Arbutum* Memacylum appellauit. Inquit enim quae *ursi* uia appellatur in Ponto nascitur. Planta est humilis, & fruticosa, folio Memecyli. Caterum cum magna differentia habeatur inter *Ribis* folia, quae uitiginea sunt, & *Arbuti*, quae laurina emulantur, explodenda est omnino *Dodonei* sententia; quippe qui nulla dubitatione censeat uulgarem *Ribem Vrsi* uiam esse Galeni, sua tantum opinione falsus. *Bellonio* uero in libro de arboribus coniferis *Ribes Serapionis* planta quaedam censetur, quam se inuenisse scribit in monte *Libano* ad supremum cacumen, folijs oxylapathi, grandioribus retusioribusque: e quorum medio racematim exeunt baccae rubentes, ut in hippoglossio, rusco, & lauro *Alexandrina*. At certe ego non audeo, nec possum *Bellonii* iudicio subscribere, quod planta illa non respondeat notis, quas *Ribi* tribuit *Serapio*. Ea enim folia non fert rotunda, sed oxylapathi, non habet capreolos, & baccas e medijs folijs exerit. Vnde facile adducor, ut putem eius *Ribem* falsam & adulterinam esse potius, quam ueram & legitimam. *Oxyacantha* meminit Galenus lib. VII. de simplicium medicamentorum, sic inquit. *Oxyacanthus*, arbor ut pyro syluestri similem habet speciem, ita & uires non dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri quidem syluestris absolute acerbus est, caterum *oxyacanthae*, & tenuium est partium, & paulum quiddam incisuum obtinet. Porro arboris huius fructus pyri syluestris fructui similis non est, uerum myrti, scilicet rubens & rarus. Habet uero & nucleos. Porro non efus tantum, sed & hibitus affectus omnes fluxionum, quos *Podalis* *Gracini* uocant, cohibet. Hae planta *Gracis* *ῥυβανθῆ* nominatur: *Latini*, *Acuta spina*; *Arabib.* *Amirberis*, seu *Amyrbaris*: *Italici*, *Bagaia*, & *Amperlo*; *Hispani*, *Pirlitero*, & *Pilriteros*; *Germani* *Hagdorn*; *Boemi* *Hloc*. *Crespinus* uero officinis *Berberio*; *Italici* *Crespino*; *Germani* *saurach*, *Saurdorn*, & *paiselbeer*; *Boemi* *Drac*, sine *Dristal*: *Gallice* *Espine uinette* dicitur. At *Vna* crispata *Italice* uocatur *una spina*, siue *una spinella*. *Germanice* *Kloster beer*. *Boemice* *Chlupate yabody*. *Gallis* *Groislier*. Caterum uulgaris *Ribes* *Italici* uocatur *ruetta rossa*, & *Ribes*: *Germani* *S*. *Iohans treuble*. *Boemi* *uuijno S*. *Iana*. *Gallis* *Groiselles d'outre mer*.

Bellonii opinio improbat,

Oxyacanthae uires & Gal.

Nomina.

Ῥυβανθῆ

RUBUS CANIS.

CAP. CVI.

Rutex est arboris instar, rubo longè maior. Folia fert multò latiora myrto, robustis circa ramos spinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo oliuae simili, qui per maturitatem fuluescit, & flocculos intus continet. Fructus exemptis interioribus flocis arefactus, aluum sistit: feruefacti enim in uino, mox poti, arteriam infestant.

Rubi canis confid.

Non equidem putauerim esse *Rubum canis* illud rosarum syluestrium genus, quae rosas edunt ijs quadantenus similes, quas *Moschette* uulgò uocamus, quaeque rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licet minores, proferunt: nec etiam quoduis aliud syluestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, sat erat *Dioscoridi* dicere, quod canis *Rubus rose* similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longe maior, quodque folia ferret myrto latiora, à quibus syluestris rosa profectò plurimum dissidere uidetur, fructumque mittere non modo oliuarum nucleis, sed oliuis ipsis multo crassiores. In eam autem sententiam non modo me pluries deduxit, sed etiam confirmauit *Plin.* quandoquidem ipse lib. VII. cap. XLI. peculiari nomine rosam syluestrem cynorrhodon appellat. i. caninam rosam, non cynosbaton. i. caninum rubum, cuius radicem ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterum asseruit lib. XXV. cap. II. ubi illud etiam addidit, quod apud ueteres nil aliud cynorrhodon erat, quam spongiola illa, quae medijs syluestrium rosarum ramis oboritur. Caterum cum de cynosbato, hoc est, canirubo idem differeret, eum à rosa syluestri longe diuersum fecit, ut uidere est libro XXI. cap. XIII. ubi ait, cynosbaton folio esse uestigio hominis similem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit *Theophrastus* lib. III. cap. XVII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punice proximis, folio uiticis. Ex quibus palam est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & syluestrem rosam, de qua postea libro & cap. VI. particularem tradidit historiam. Vbi cum primum satius rosas longa prosecutus fuisset oratione, de syluestri ita paucis disseruit. Syluestres rosae domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant, & florem minus odoratum, minusque coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam syluestrem à canirubo, quorum alterum *ῥυβανθῆ* alterum *ῥυβόσκατος* à *Gracis* appellatur. Quocirca manifesto in errore fuisse deprehenditur *Marcellus Dioscoridis* interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animaduertens, quam illa inter se dissimilia fecerit *Plinius* sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti *Monachi* in *Mesuem* scribentes, ipsi quoque in eundem lapsum inciderunt, credentes syluestrem rosam legitimum esse canirubum. Quibus praeterea animo exciderat, *Dioscoridem* scripsisse rubi canis fructum oliuarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris compararunt. Ex quo aliquis facile iudicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad haec non reperio, quod dixerit *Dioscorides*, canis rubi fructum semen aliquod includere, quo tamen rosarum syluestrium fructus refertus inuenitur;

Marcelli & Monachorum lapsus.

inuenitur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis autoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omnino compertum haberet, hunc à rosis quam plurimum differre. Illud insuper addiderim, quod cum rosæ sylvestres ferè omnes non leuiter ex albo purpurecant, cynosbato uerò flos perpetuò sit candidus, non est legitime asserendum, sylvestrem rosam esse cynosbaton. Ex ijs igitur omnibus satis (ut arbitror liquet, canirubum à sylvestri rosa longè abesse, tantoque magis, quod memoria prodiderit Theoph. lib. & cap. ix. de plantarum historia, caninæ sentis fructum auerso flatu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod aperte demonstrat, super eo uel tenuem quandam lanuginem, uel quid puluerulenti insidere, quod si à uento expellatur in colligentium oculos, facile ijs cecitatem inducat. quod tamen in syluestrium rosarum fructibus nunquam uisitur. Sed nescio quo iudicio quare autoritate Cynosbati plantam nasci apud Pelignos & Ethruscos scribat aduersarius quidam, eamque arborescendere, quum manifestò scribat Dioscorides fruticem esse arboris instar, & posteritatis memoriæ prodiderit Theophrastus Canirubum medium esse inter arborem, & fruticem, malo punice proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inueniens. Huius fruticis fructus, non segniter adstringit, folia uerò mediocriter. Itaque particulariseius usus haud ignotus est. Cauendum ab eo, quod in fructu eius lana speciem habet, ceu arterie infestum. Frutex is Græcè *κυνισβάτος* uocatur: Latine, Rubus caninus: Arabice, Sent: Italice, Rono canino.

Κύνισβος. LIGVSTRVM. CAP. CVII.

Rubi canis uires ex Gal.

Nomina.

Κύνισβος n. i. r. a. cemofo leg. Orib.

Ligustrum arbor est oleæ folijs circum ramos similibus, latioribus, mollioribus, & colore uiridioribus: flore candido, [muscoso,] odorato: semine sambuci, nigro. Optimum nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astrictiorum uim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculisque profunt: decocto eorundem igni ambusta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radicula succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis dolorem sedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque neruos; si quæ feruenti natura prædita sint, assumat.

LIGVSTRVM.

Ligustrum in Hetruria Guistrico corrupta uoce uulgas nostrum appellare consuevit. Quod inibi etiam aliqui Oliuetta, nonnulli Olinella: quidam Cham-brossene uulgò uocant. Mauritanis uerò Alcama nominatur. Nascitur frequens in sepibus secus uias passim in Italia. Floret abeunte uere, & ineunte astate, flore muscoso, uel (quandoquidem Oribasius legit *Κύνισβος*) racemoso, candido, odore suauis, sed qui decerptus statim flaccescat. Oriuntur ex eo bacca in cacumne racematim coherentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, lauiore, ac nigriores, sapore amaro ac iniucundo purpureo intus succo. Hæ sua in arbore hyeme ferè tota perdurant incorrupta, quibus aues uescuntur, præsertimque merula & Turdi. Folia edit oleagina, latiora tamen ac uiridiora, adstringentis gustus. Virgas habet lentas, flexilesque, solida tamen materie, è quibus caneæ fiunt ad canoras seruandas aniculas, ac uirgæ ad instruendos equos. Sunt qui baccas à Virgilio, uacinia uocari putent. Sed meo quidem iudicio non rectè plane sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius, qui rubi mora, quoniam Græcis *βάρβα* uacinia esse putat: siquidem uacinium florem, non fructum esse pluribus constat. Ceterum in nothis Dioscoridis stirpium nomenclaturis legitur, hyacinthum uacinium Romanis fuisse uocatum. Ex quo facile crediderim, uacinium Virgilio nil aliud designare, quam hyacinthum. Neque mirum est, quod Virgilius hyacinthum uacinij nomine nigrum appellauerit: nam hyacinthus facile cum uiolis colore purpureo certat, purpureus autem color à copulibus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobant Virgilius: quippe qui semper uacinia floribus admiscet, ijsdèq; comparat, non autem fructibus. Quod manifeste declarauit in Bucolicis, ubi de uacinio sic cecinit, primò Eclog. ii.

Ligustri consideratio, & historia.

Vacinii uariæ opiniones.

Fuchsi error.

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

Deinde in eadem.

Mollia luteola pingit uacinia caltha.

Item in ultima.

Et nigra uiola sunt, & uacinia nigra.

60 Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, uacinium esse Irim. Siquidem præterquam quod nunquam legerim Irim in coronis uenisse, color non aequè prompte correspondet, quod uariis adeo

Marcelli opinio reprob.

Seruij Gram.
lapius.

Herbarij cu-
iusdā error.

Ligustrinum
oleum, & eius
uires.
Ligustrina a-
qua, & eius ui-
res.

Ligustri uires
ex Galeno.

Nomina.

fit, ut non aliunde sibi nomen comparauerit, quam à celestis arcus colorum uarietate. Adde etiam, quod cum Iri-
dis flos omnium fragilissimus caducissimusq; sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum
eam conuoluuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus, & arbutis se circumuoluit, ac etiā sæpius uitium
palis in uinetis, flore candido, lilij, seu calatbi effigie, quam ego læuem esse similitem nūquam dubitavi. E quorum
numero fuit Seruius Grammaticus Virgilij commentator Ecloga secunda Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbi-
tror) quod neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem, & alios de stirpium natura differentes. Nō
desuerunt etiam qui existimauerint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sanè nil aliud est, quam Dio-
scoridis pyxantha, seu lycium, non autem periclymenon, ut Ruellio placet. Sed isti quoque à ueritate desciscunt.
Nec in minori sanè errore uersatur quidam nouus Herbarius; quippe qui censeat Cyprum, & Ligustrum diuersas
esse stirpes: idq; tam friuolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius cōtra illum, quam pro illo faciant. Hal-
lucinator, profecto, qui non uidet Ligustrum omnibus suis notis referre Cyprum. Prouenit enim Ligustrum folijs
circum ramos oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus ac uiridioribus, gustu adstringenti: quinetiam, & flo-
res edit, candidos, muscosos, racemososq; & fructum nigrum, Sambuci baccis æmulum. Præterea si Ligustri facul-
tates expendamus, nullum reperiri posse medicum tam inexpertum crediderim, qui non nouerit ligustrum ijs om-
nibus præstare uiribus, quibus pollere Cyprum scriptum reliquerunt Dioscorides, & Galenus. Atqui Herbario il-
li uenia danda est, quod is noscendis tantum plantis, non autem earum facultatibus examinandis operam naua-
rit. Verum uideat is quo pacto Plinij uerbis suam tueatur sententiam, cum ipse lib. 24. cap. 10. affirmanter scri-
bat, Ligustrum eandem esse arborem, quæ in Oriente Cypros appellatur. Paratur è Ligustri floribus oleum, ijs in
oleo insolatis, quod plurimum præstat ad uulnenum inflammationes. Valet idem & ad capitis dolorem à bile pro-
uenientem. Fit etiam è floribus aqua, non inodora ad ea sanè utilis, quæ refrigerationem, & adstrictionem postu-
lant. Eadem pota auxiliatur Celiacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis. Vterinas quoque fluxio-
nes cohibet tam bibita, quam supposita. Datur eadem utiliter potanda sanguinem reijcientibus sicut oculorum
fluxiones, per se, aut cum pompholyge adhibita. Ligustri meminit Galenus lib. 11. simp. med. sic inquit: Cypri
seu ligustri folia, summaq; germina in usum ueniunt, & facultatis, & temperamenti maximè misti: habent enim
quiddam digerens cum aquea substantia modicè calida, habentq; etiam adstrictorium quiddam ex terrena sub-
stantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Utuntur uerò etiam aduersus igneas phlegmonas,
& carbunculos. Nam absque molestia & morfu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore ulceribus
aphthodesi, & ipsis puerorum aphthis commansa accommodata sunt. Κύπρος arbor ita Græcis, Latinis uerò Ligu-
strum appellatur: Mauritanis, Kenne, Heme seu Hanne: officinis: Alcanna: Italis, Guistrico, Oliuella, Oliuetta, &
Chambrossene: Germanis, Rheinueidem, Beynhoeltzlin, & Mundholtz: Hispanis, Alfena, siue Albena: Gallis,
Du troesue: Boemis Ptacij zob.

φιλύρεα.

PHILLYREA. CAP. CVIII.

Phillyrea arbor est ligustri magnitudine, folijs oleæ
nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, sub-
dulci, racematim cohærente. asperis nascitur. Huius
folia astringunt: ad eadem utilia, ad quæ oleaster, cum atri-
ctione est opus: maximè ad oris ulcera commanducata,
aut si decocto colluantur: pota urinam, ac menses ciunt.

Recentiores Dioscoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruel-
lius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic descri-
ptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere,
quæ Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quando-
quidem tilia Græcis φιλύρα, non autem φιλύρεα, dicatur. Quod
cum nullus horum animaduertisset, alter alterum secuti concor-
des phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomē malè, meo
quidem iudicio, in Latinum uertentes. Quo factum est, ut multis
sit persuasum, uel quod Dioscorides tiliam nunquam uiderit, uel
quod illi à uulgari tilia alia esset longe diuersa, ut potè quæ om-
nibus notis tilia refragatur. Sed quod Dioscorides tiliam seor-
sum à phillyrea cognouerit, uel saltem in ijs plantis discrimen
posuerit, satis perspicuum fieri arbitror in huius libri præfatio-
ne circa finem, ubi hæc uerba leguntur. Flores, & omnia, quæ
iucundum odorem efflant, reponantur ἐν κισσῶτις φιλύρις. Quæ
sanè uoces Græcæ non solum quod recte uertantur ab interpre-
tibus, in arcubis tiliaceis, sed quod postrema quidem non à φιλ-
λύρεα, sed à φιλύρα, quæ Latinis tilia est, deduci possit, abunde
declariant, has plantas diuersas esse in hoc ipso auctore. Porro
hinc facillè comprehendere potest quod illi non solum nomina, sed
etiam rem confuderint: nam si tiliam cognouissent, nulli dubium
est, quin

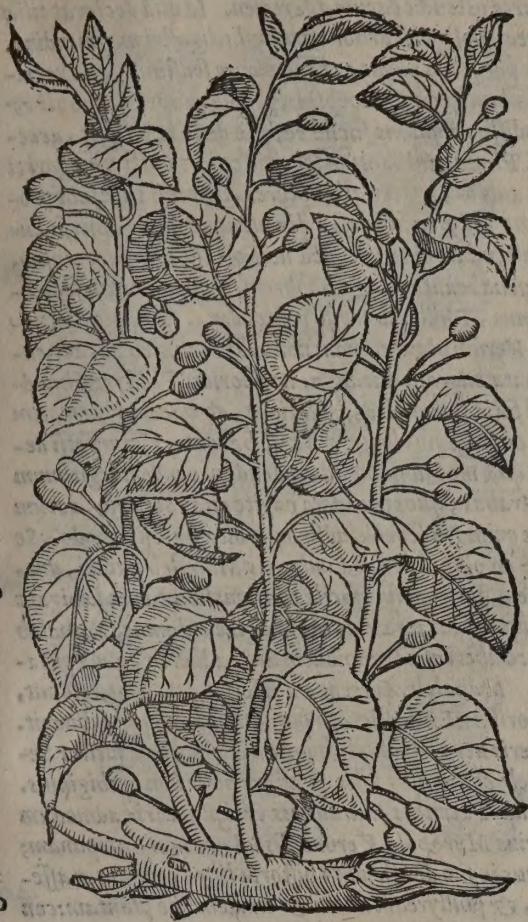
Phillyrea, &
Tiliz, confid.

Interpretum
Diosc. lapsus.

MAHALEB.

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

est, quin phillyream Dioscoridis proprio nomine separassent à philyra, hoc est tilia Theophrasti, qui eam lib. III. cap. x. de plantarū historia his uerbis memorie prodidit. **TILIA** quaedam mas est, quaedam foemina. Distant inter se tum materie, tum totius corporis forma, & quod altera sit fructifera: altera uero sterilis. Nam materies matri dura, flaua, nodosior, spissiorq;: foemina candidior. et cortex matri crassior, detraetusq; inflexibilis propter duritiam est: foemina candidior, flexibiliorq;: ex quo cistas faciunt; item foemina odorator. & mas sterilis, nulloq; flore est: foemina et florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præter folij pediculū, amentumq; futurum, pediculo altero annexus, uiridis, dum in calycula est, detectus autem leniter flauus: floret cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederæ acino, quinque angulis, ueluti nervis eminentibus, inq; acutum; cum sese contrahentibus partitus, qui scilicet maiusculus est, minutiusculus autem confusior constat: cum ille maiusculus scabitur, paruula quædam, ac prætenuia foemina, quanta atriplicis emittit. Folium, & cortex dulcia, suauiaq;: folium forma hederaceum; nisi quod in angulum acutius rotundatur: & quanquam iuxta pediculum curuati; tamen de medio in acutius coactum prætendit, seq; prolixius protrahit, crispum in orbem leuiter, atque serratum. Medullam exiguum materies continet, nec multo reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni molle est. Hæc de tilia Theophrastus. Quibus sanè notis ad amissim respondet nostra tilia, quarum hic imagines damus. Sed eas, mea quidem sententia, non inuenias in phillyrea Dioscoridis: siquidem hæc folio constat oleæ, illa uero hederæ: huic fructus lentisco similis, racematim coherens, rubens, granis, quæ

Tilia histo-
ria.

quæ uocant paradisi, non absimilis; illi uerò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinque angulis, ueluti neruis, disiectus, cui intus semen atriplicis instar. Quod aperte ostendit earum discrimen. Id etiã declarat tilie proceritas, amplitudoque, ac ramorum densitas: nam phillyrea Dioscoridi arbor est pumila, ligustri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem esse proceritate perquam modica; tamen cum sensibus, & experimento contrarium constet, credendum certè putauerim, Plinium quoque deceptum propinquitate uocabuli & Theophrasti philyram, & Dioscoridis phillyream simul confudisse: à quibus facile ea, quæ de tilia scripsit, accepit. In quam sententiam hæc quoque ratio me deducit, quod Plinius uni tantum speciei, scilicet nostræ uulgari tilie, uires attribuit, quibus pollere phillyream Dioscorides est auctor, præter alias plures, quæ ipsi tilie sunt propriæ, quemadmodum fecit & Ruellius illum secutus. Est itaque Phillyrea arbor à Tilia utraque ualde diuersa, cuius imago, quam hic appinximus, descriptioni haud parum astipulari uidetur. Sed non ob id affirmare ausim, hanc legitimam esse Phillyream, quod eius baccæ subdulces non habeantur. Quamobrem, minime eorum sententiæ subscribam, qui ligustrum de quo superiori capite differuimus, Phillyream esse contendunt. Serapio ex Dioscoride transcribens, Phillyream MAHALEB appellat. Verum planta, quam nonnulli Mahaleb uocant, cuiusque baccarum nucleis Vnguetarij nostri utuntur, ad smegmata odorata paranda, Dioscoridis Phillyreæ haudquaquam respondere uidetur. Siquidem Phillyrea Dioscoridi folia habet oleæ, sed latiora, & baccarum racematis coherentes, quæ quidem notæ in Mahaleb, cuius imaginem hic expressimus longe aliter se habent. Verum etsi negauerim hanc esse Phillyream, non desunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimam esse Mahaleb, de quo Arabes scripserunt, quod uideam apud Arabas, quos in eodem capite citat Serapio, eorum Mahaleb à Phillyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioscoride adstringit olea agrestis modo. Serapioni uero, Aben mesuai & Rasis testimonio excalfacit, & emollit. Id quod uulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum est usus, manifesto præstant. Nam cutis asperitatem, duritiemque faciliè tum emolliunt, tum lenigant illiti, confrictiue. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cuius hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam esse censent. Atqui non parum hoc in loco aberrasse Serapionem animaduerto, quod putauit Dioscoridis Phillyrea ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Auicennæ abstergit, attenuat, resoluit, & dolores sedat. Ideoque, utiliter illimitur iliorum, & dorsi doloribus. Ex mellicrato pota, animi deliquij subuenit. Datur quoque aduersus coli cruciatus, & renum calculos. Ceteris uerò Arabicis, quorum autoritate nititur Serapio, uentris tinea pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis usus præstare posse non ambigimus. Huius plantam misit ad me primum Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patavinus, rei plantariae admodum studiosus, & deinde eandem quoque misit Franciscus Calzolarius Myropola Veronensis ad auream Campanam; uir quidem medicæ materiæ haud ignarus. Adamus Lonicerus in suo de Stirpium historia libro constanter asserit, nulla tamen huc allata ratione, nec autoritate, ligustrum, & phillyream unam & eandem esse plantam: contenditque, caput hoc omnino Dioscoridis spurium esse. Verum is ideo hallucinatus uidetur, quod primum phillyreæ delineatio à ligustro, quod Græcis ῥόσος dicitur, non parum dissentiat: secundo quod non solum codices Dioscoridis Græci, & ij quidem probatissimi, habeant phillyream: sed etiam Oribasij codex manu scriptus, in quem ipse ex Dioscoride simplicia transtulit: quemadmodum eam etiam habent Paulus, & Serapio, qui Arabico sermone phillyream Mahaleb appellauit. Tiliæ cortex commansus, ac inde illitus uulneribus agglutinandis efficax est. Folia uerò trita, & aqua conspersa pedum tumores discutiunt. Humor è medullâ castratæ arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesque continet. Arbor, quæ Græcis φιλύρεα, Latinis item Phillyrea uocatur: Arabibus, Mahaleb: Italis, Philyrea. Quæ uerò Græcè φιλύρα, Latine Tilia, pariter & Italicè nominatur: Germanicè, Linden: Boemicè Lypa: Gallis Tillen femelle. Mas uero Tilia Italis uocatur Carpino nero: Germanis Stein lindens Gallis Tillen masle.

Plinij lapsus.

Mahaleb à Phillyrea discrimen.

Serap. lapsus.

Mahaleb uires ex Auic.

Adami Loniceri error.

Tiliæ uires.

Nomina.

Kisos.

CISTVS.

CAP. CIX.

a Meum ῥυλ-
λόςης. i. folio
sa. Cat. uero
ῥυλόςης. i. li-
gnosa.
b Meum μέ-
λαν. i. nigra,
sed Cat. cum
Ruellio ῥυλ-
ός. i. acerba.
c Cat. ῥωσ-
ρός. i. ut rosæ

Cisti, & hypo-
cistidis confi-
deratio, & hi-
storia.

Cistus quem aliqui citharon, aut ciffaron uocant ramosus frutex est, sed improcerus, foliosus: saxosis locis nascens: folijs rotundis, acerbis, hirsutis. flos masculo ut mali punice, foeminae albet. Vis astringens: unde flores in uino austero bis in die poti, profunt dysentericis, & nomas per se illiti cohibent: uetustati ulcerum, & igni ambustis cum cerato medetur. Hypocistis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta cisti radices nascitur, floris punici similitudine. Quædam rufa, altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciæ modo. Aliqui tamen exiccant, fractamque macerant, & incoquunt, reliquaue ut in lycio, prosequuntur. Vires acaciæ habet, uerum aliquanto magis siccatur, & astringit. Prodest dysentericis, celiacis, sanguinem excreantibus; foeminarum profluuiio & pota, & indita.

Nascitur uterque Cistus, è cuius radicibus Hypocistis profilit, in pluribus asperis Hetruriae locis, et præsertim in Apennino monte. Duum est generum; Alterum mas: alterum foemina. Arbuscula Cistus est pumila, ramosa tamen & foliosa, saxosis ac aridis locis nascens. Mas folijs est rotundis, crispis, acerbis, hirsutis, albicantibus. Flos mari ut mali punici, foemina uerò albus, & folia oblonga Saluie æmula. Hanc Rustici Patauini Syluestrem Saluiam uocant. Hypocistis uerò iuxta utriusque Cisti radices, quinetiam Ladani nascitur floris punici figura, uel potius Orobanches. Elicitur ex eo succus ad medicamenta: & subinde insolatur. Siccatur enim & potenter adstringit. Quare probi quidem, ac diligentes seplasiarij omni studio, atque ope niti deberent, ut sibi utrunque genus cum hypocistide uel ex Apennino ipso, uel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legiti-

10

20

30

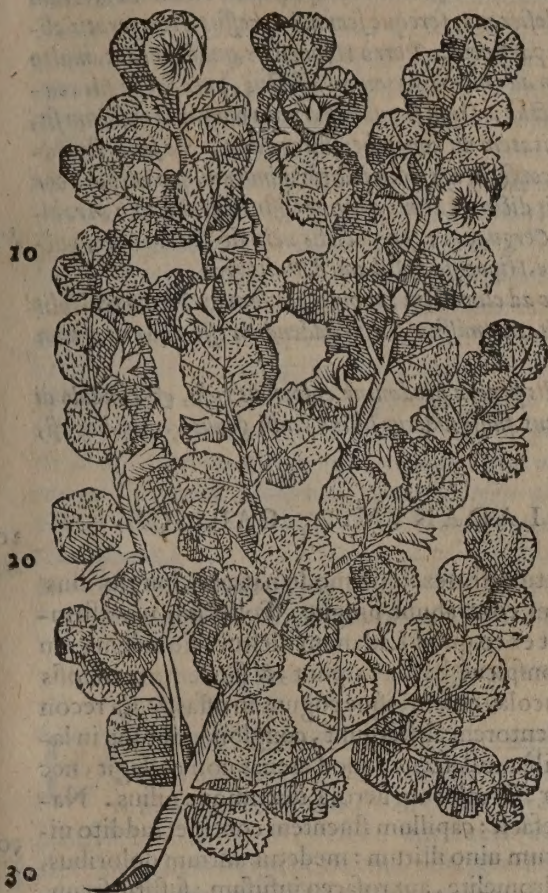
40

50

60

CISTVS MAS.

CISTVS FOEMINA.

HYPOCISTIS.

tima hypocistide legitima nō possit fieri theriaca, nec præterea alia quadam, quæ in medicina usum ueniunt, antidota, ac medicamenta. Nanque hypocistin, qua passim utuntur officina, ex hirci barba & radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, at ut concreseat, insolantes. Errandi tamen, ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quod cistum hirci barbulam appellant. Quo factum est, ut ij omnino aberrauerint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes hirci barbam, quam Græci γαρύφαλλον uocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipso decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina hypocistide utuntur. Atqui Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem secundo edidit, ubi pastillos ex succino perperit, non sine magno errore (pace uiri eruditi dixerim) putat hypocistin fungum esse. Quandoquidem hypocistis non fungus est, sed ueluti germen, quod è cisti radicibus pullulat, effigie fere puniceorum cythinos representans, ut optimè sciunt ij, apud quos cisti plantæ copiose proueniunt. Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succidaneis; qua illius uice uti possent officina, si modo & ea careret adulterio. Potest etiam, si desit hypocistis, assumi eius loco floris agrestis puniceæ succus, quippe qui eadem præstet, quæ hypocistis, auctore Dioscoride. Plinius deceptus uocabulorum germanitate ineptè satis, meo iudicio, commiscet cisti, & cisti historiam: quamobrem non immeritò eum damnauit doctissimus Leonicens. Cisti meminit Gal. lib. vii. simp. med. sic inquit. Cistus, aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibusq; particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita

Fuchsi error.

Hypocistidis succidanea.

Plinij lapsus.

Cisti, & hypocistidis uires ex Galeno.

trita adeò desiccant, adstringuntque, ut uulnera glutinare ualeant. At flores magis sunt efficaces, adeò ut cum uino poti dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusque, ac humiditates sanent: cataplasmatibus ritu illita ulcerum putredinosa iuuant. Est enim eorum facultas non instrenuè desiccans, fereque secundi excessus à temperatis absoluti. Adeò uerò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps. Porro Hypocistis, quam uocant, multo est magis astringentior, quam folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, celiacos, dysentericosque affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ uidelicet plusculo humore exoluta fuerit, robur, ac firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex uiperis confecto antidoto inditur, nimirum, quo corpora con-
firmet, ac roboret. Frutex Κίσος, κισσός, aut κισσαρόν, Græcis dictus, Latinis quoque Cistus appellatur: Arabi-
bus, Kaniet, Altheis, seu Lhaie althis: Italis, Cisto: Hispanis, Cerguacos. Hypocistis uerò sic Latina uoce, quæ
admodum ὑποκίστης, Græcè dicitur: Arabicè, Taratith: Italicè, Hipocisto: Hispanicè, Pultegras.

Nomina.

† Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio traſtulit Ruellius: quod uerbum illud à Dioscoride studio fortasse breuitatis omisſum, satius addendum esse duxerit, quam subintelligendum, quod etiam Hermolaus fecit.

† Nil mirum esse debet, quod Plinio duo tantum hypocistidis genera prodantur, coloribus rufo, & candido distincta: quandoquidem ijs duntaxat Oribasius quoque contentus fuisse uidetur lib. xi. ubi genus χαλάρων, hoc est, herbaceum, ut uulgati codices habent, non legitur.

Λάδον.

LEDVM.

Λάδανον

LADANVM.

CAP. CX.

20

a Meū & Cat.
διπλακτόν
λατάρων, αμύ-
τοχον, λάμ-
μυς, ἢ λαπα-
ρίας, ὁπτινω-
δες. i. facile
mollescens,
pingue, ex-
pers arenæ,
nec friabile;
sed resinosū.

Est & alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus folijs, & nigrioribus; quæ uerno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum uis astringens, ac eisdem, quos cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur. siquidem cum cisti frondes pascuntur capræ, hircique, pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore uillosis cruribus adhærescentem reportant: quam depeccantes incolæ, colantesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii uerò attractis funiculis, insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conglomerantque in ladanum. Maximè probatur odoratum, subpiride, a facile mollescens, quod arenas non collegit, nec squalore oblitum est, resinosum, quale in Cypro gignitur. Arabicum uero, Libicumque uilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, molliendi: ora uenarum patefacit: capillum fluentem continet, addito uino, myrrha, & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum uino illitum: medetur aurium doloribus,
cum hydromelite, aut rosaceo infusum: suffitu secundas eiicit: pefsis immistum uulux duritiem sanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tussimque finiunt & malagmata utiliter inferitur: aluum sistit, cum uino uetere potum, & urinam ciet.

LADANVM.

Ladani confideratio.

Plinij lapsus.

Ladanum, quod uulgo alij appellant Laudano, alij uerò Odano, tametsi plerumque impostorum malitia adeò fabulo, & alijs adulterijs sit uitiatum, ut nihil ualoris præstet; ego tamen præstantissimum sæpius Venetijs emi ab unguentarijs, qui odoramenta conficiunt. Verum apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod syncerum, purumque sit, rarissime reperitur: cum eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quam ut seligant legitima ab adulterinis. quod tamen iniquum est, inhumanum, ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Cæterum Plinius uocabulorum uicinitate deceptus (ut etiam in superiori commetatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falsò persuasum est, quod non à cisto, sed ab hedera Ladanum legeretur. Est ladani planta Cisto fæminæ fere similis, sed longioribus folijs & nigrioribus. Ladanum, additur in emplastris, quæ ad roborandum uentriculum parantur. Atqui non modo id præstare ladanum extrinsecus palam est, sed etiam in catapotijs drachmæ pondere denotatum, duabus horis à cæna: siquidem hoc modo cōcoctionem adiunat. Additur in odoratis suffitibus. Conſolidat antiqua ulcera, emplastri modo impositum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & uino albo, & aqua rosea deinde pluries elotum. Expetitur ita purgatū ad globos qui parantur aduersus pestilentē auram, Ambaro, Moscho, Caryophyllis,

Caryophyllis, Santalo, & Agalloco additis. Paratur ex optimo pinguiq; ladano ab Vnguentarijs Oleū odoratum hoc modo: Sumunt ladani præstatissimi librā. Secant in tenuissimas portiones, & in æreo cacabo collocant, super adduntq; deinde aquæ rosarum senas uncias, et amygdalini olei dulcis uncias quatuor, posthac igni haud magno admouent, feruescereque sinunt sesquibora. Posthac tollunt, & toties percolant, quousque clarum fiat. De Ladano plura memorie prodidit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cistus, aut Ladanum. In calidioribus regionibus hic Cistus proueniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur: eximiam tamen à regione, ac peculiarem, digerentemque caliditatem nactus est: atque utroque à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaque cætera quidem huius cisti, illis quæ in nostrate uisuntur, similia sunt. Verum Ladanum, quod uocant, ex eo prouenit, medicamentum primo excessu iam quodammodo complete calidum, ut uidelicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, siue malacticum, pariterq; moderatè digerens, ac uidelicet etiam summè hoc est concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad uteri uitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet. Quocirca disfluens capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauū humoris fuderit, id omne absorbit: tum meatus, quibus infixi sunt, contrahit, & constringit adstrictione. Ceterum alopecias, & ophthalmias siue lippitudines, sanare non potest, utpote magis discussorias uires, quam quæ Ladano insunt poscentes. quippe proueniunt hæc ex prauis succis, lentis, crassisque, quos secantia, ac degerentia medicamenta potissimum euocant, atque euacuant. Ceterum tenuium partium sint facultatis oportet, & minime astringentis: non tamen usque adeo tenuium partium, & desiccatoria, ut nimio plus desiccet, unaque cum collectis imbi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absorbant. nam sic non tantum alopecia liberabunt, sed & caluiciem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuscula, quæ Græcè λανδον, Latine similiter Ledum nominatur, Arabicè Chasus. Quod uero λανδον Græci, Latini item Ladanum uocant: Mauritani, Leden, siue Laden: Itali, Laudano, & Odano: Hispani, Xara.

Εβένος.

E B E N U S.

CAP. CXI.

E Benus optima habetur Ethiopia, & nigra, nullos habens uenarum discursus, factitii cornus lae uore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque astringens. Suffitur iucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica, internatis segmentis candicantibus, & modicè fuluis, item frequentibus maculis. cæterum prior bonitate antecedit. Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna consimilia pro ebenu ueniunt. Quod discernitur ex eo, quod fungosa sunt, & in purpureas affulus resoluuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiae in suffitu præferentia. Caliginem oculorum absterget; ad ueteres destillationes, pustulasque mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo cotacula collyrijs utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentave uino Chio die, noctuque macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant: reliquaue eundem in modum peragunt. Alij pro uino aqua utuntur. Vritur in fictili uo, donec in carbones redigatur. Lauatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisque lippitudinibus conducit.

Redidit Theophrastus in India tantum nasci Ebenum libro i. i. i. cap. v. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebenus quoque eius regionis uernacula est. Huius duo genera constan: alterum materie laudatum, pulchrumque: alterum uile, & uitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non recondita, sed statim sua natura capescit. hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse uidetur Virgilius in Georgicis libro i. i. ita canens.

-sola India nigrum.

Fert ebenum, solis est thurea uirga Sabæis.

Plinius etiam libro xii. cap. i. i. i. Ebenum nusquam alibi, quam in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam uniuersam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam fruticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus uero (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam solum ferre intellexisse uidetur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Veruntamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebenum in ambabus his regionibus. Indi quidem non nisi ex ebenu Deorum simulacra fingunt, regesq; ex eo tantum sceptrum sumunt. Item pocula, craterasq; ex ebenu factitant, quod sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid ueneficii fuerit, tractu eius auerti. Itaque nihil mirum, si quod peregrinum in Italia importatur, summo sit in pretio, cum etiam ab ipsis, quibus prouenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cuius materies densissima omnium constat. Quo fit, ut quantis multis annis exarescat, non fluitet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maxime hac ætate nouit Italia: nanque innumeri uisuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos, aptandosq; capillos: itemq; apud illos, qui globulos funiculo traiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pausanias in libro primo, Græciam describit. Audiui autem, inquit, Cyprium hominem oppido quam peritum in herbarum generibus, ad medendi usum notandis, qui diceret Ebenum nulla folia, nullumq; omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse soli expositam: radices tantum terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque in primis, qui quo maxime loco reperiatur, norunt. Hæc ille, quæ etsi fabulosa fortasse uideantur, facilius tamen

Oleum ex Ladano quō paratur.

Ladani uires ex Galeno.

Nomina.

a Meū κτηνός
ves. i. pectines
b Meum ὄπο
σύστα. i. sub
adstringens.
c Meum δια-
φύσει λευκά
i. lineas albas
d Meū & Cat.
κίρρας. i. ful-
uas.
e Meum ἔνιοι,
δὲ τὰ σησάμι
να ἢ ἀκαθίνα
καλῶσι ἔνιοι
ἐμπερὶ ὄντι
αὐτὶ ἐβένου
λέγι. i. qdā Se-
sami, aut Acā-
thi ligna, q̄ il-
li similia sūt,
pro Ebano
uendunt.
Ebeni confi-
deratio.

Ebenū quando primum Romæ.

Ebenum fos-
file.

Ebeni uires
ex Galeno.

Guaiaci con-
sideratio.

Guaiacum li-
gnum præ-
stantius.

tamen illi crediderim, quàm Anguillario, qui minore Anagrym, quàm Ananienses Eghenū, uel Eghelū uocant, uo-
ci tantū similitudine fretus, secundū ebeni genus, (ridenda sanē opinione) Theophrasto esse censet. Cū Eghenus for-
tidissima sit planta, & scribant Theophrastus, & Plinius id ebani genus in India tantum nasci, & in India tota
esse dispersum. Redeo ad Pausania Ebenum, quod quidem fabulosum haudquaquam existimo, cum scribat Geor-
gius Agricola fossilium indagator maximus, reperiri etiam in Germania Ebenum fossile ad septimi libri ferē cal-
cem. his uerbis. Quin etiam Hildesheimi intra terram aluminosam iuxta ligum in lapidem mutatū, & in eius com-
missuris reperitur Ebenum fossile, quod & sparsum in aliorum lapidum cauernis, tanquam in aluo latere Theo-
phrastus nō ignorauit. Stirps est nigra folijs, fructuq; carens, cornu politi modo splendidum, solida, sed leuis, omni-
no aspectu similis gagata lapidi, sed natura admodum diuersa: nam Ebenum ignem non sentit, Gagates accensus
ardet & igni perit: Hæc illa. Caterum an Ebenum, quod ad nos affertur legitimum sit (si Dioscoridi credimus) non
parum uidetur dubitandum, quod suffitum nullo commendetur odore: Verum quum cetera eius nota legitimi sint
Ebeni, non omnino eorum opinio uidetur reijcienda, qui nihil de Ebena dubitant, & præsertim cum Theophrastus,
& Plinius nullibi (quod legerim, sciuerimq;) odorati Ebeni meminerint. Ebeni uires scripsit Plinius lib. XXI III.
cap. x i. his uerbis. Non omitam propter miraculum ebenum. Scobem eius oculis anice mederi dicunt: lignoq;
ad cotem trito cum passo caliginem discutit, ex aqua uerò & radice albugines oculorum. Item tussim pari modo
cum melle, ac dracunculi adiecta radice. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Ebeni meminit Gal. lib. VI.
simplicium medicamentorum sic inquires. Ebenus ex ijs lignis est, quæ trita cum aqua in succum soluntur, ut la-
pidum nonnulli. Vis ei inest excalescendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuscant,
extergere creditur: miscetur alijs remedijs ocularibus, quæ ad ulcera uetera, fluxiones, & bullas, sine pustulas ac-
commoda sunt. hætenus Galenus. Sunt qui lignum ex Indijs petunt, quod quidam GVAIACVM, nonnulli
Guaiacum, pleriq; uerò Lignum sanctum appellant, cuius aduersus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni ge-
nus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim; quandoquidem nusquam inuenierim apud quen-
quam tum ueterum, tum recentiorum scriptorum, quas frondes, quos flores, quosque fructus proferat ebenus. Illud
tamen omnibus perspicuum est, Guaiacum nihil, nisi summa nigritia, ab ebena disidere, quæ in hoc summo splendo-
re nigricat, in illo albescit: ceteris uerò qualitatibus id maxime cum ebena certat. Tria ad nos Guaiaci genera af-
feruntur, ut in suis Epistolis doctissime annotauit Margaridus Ferrariensis: quod & nobis iandiu planè compertum
est, cū hæc omnia sæpius nobis præ manib. fuerint. Primum itaq; genus crassiori, uegetiori; mole constat, quo rese-
cto materies apparet interiore parte nigra, exteriori uerò sub pallida, et ueluti perplexis lineis quibusdā ad fuscum
tendentib. per longū intersecta. Alterum caudice minori, nec adeo uegetiori habetur, cuius extimæ partes maiore
ambitu se diffundunt: intima uerò, quæ pariter nigricant, minore satis orbe concluduntur. Tertiū, quod proprie san-
ctum appellant, caudice ceteris exiliore usitur, intrinsecusq; & extrinsecus albicans. cuius materies lineis admo-
dum exilibus in longum actis perplexe distinguitur, estq; hoc longe ceteris & acrius, & odoratius. Caterum cre-
dendum non est eiusmodi ligna, etsi colore, magnitudine, ac pondere inter se discrepent, idcirco diuersarum esse plan-
tarum, diuersorumq; generum, ut quidam fortasse existimant, quorum unus est Fallopius. Nam quod hoc tam in-
tus, quàm extra candidet, illud uerò interiore sui parte nigricet non aliunde provenit, quàm quod hoc magis, illud
uerò minus adoleuerit, uel consenuerit. Quippe eo sane nigrius cernitur lignum Guaiacum, quo ad maturiorem
ætatem peruenerit arbor, à qua decisum fuerit: & per consequens tantò magis album apparet, quanto minus ado-
leuerit illa, quemadmodum conspicitur in nostris nonnullis Italiæ arboribus, & præsertim in moro, nuce, & anagy-
ri. Veruntamen illud cuique persuasum sit, ætatem uni plus, quàm alteri uirium addere, ac demere. Quia de re uer-
ba facturi, dicamus, cum illud, quod planè omni ex parte albicat, odoratius, acrius, & amarius habeatur, cumq;
eius decoctum crassius, & ceterorum decocto pinguius sit, & acrimonia, & amarore admodum refertum, ut ipsa
me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote iuniore, uis in sit uegetandi præstantior, ac pro-
pterea plus in se succi contineat: quin & ceteris uiribus præstet. Ea; propter putauerim ego, hoc illis in usu per-
petuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerferint depascentia, contumaciaq;: ossa uero cariota sint, ac pu-
trilagine consumpta, & tumores in ossa penè duritiem occaluerint: & quibus denique perpetuus articulorum
cruciatu, diuturnusq; capitis dolor inhaerit, eoq; magis, quo patiens iunior extiterit, fortior, & natura robu-
stior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo,
quod nigrius, ac crassius inuenitur: neque illud quidem ab re, quandoquidem id minus est ætate confectum, & ma-
iore humoris copia redundat. Quocirca commodissime hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & tempera-
mento imbecilliores, atque etiam ij, in quorum artus huiusce luis furor nondum grassari cæperit. Postremo illud
minus ceteris præstat, uiribusq; infirmius habetur, quod nigrius, crassius, & amosius reperitur. Nanque quali-
bet consenscens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus enenit) cōtinuo exarescit, humidoq; priuatur.
Cuius rei certissimum est argumentum, quod in amosarum arborū truncis maior appareat nigredo, quàm in alijs
uel iunioribus, uel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis indicium est, quinetiam deperditi caloris innati, & humi-
di naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalibus locum habet. Nihil tamen secius illud diligenter ani-
maduertendum est, quod Guaiacum albicanti prorsus colore præditum, recens, incorruptumq; sit: quippe cū ca-
teris exilius sit, citius ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam uelocius cariem sentit, atque fracescit.
Quam ob causam satius quandoque foret uetustiore recenter cæso uti, quàm iuniore, quod multo ante tempore
fuerit ab arbore decisum. Sunt quoque recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus Ferrens, qui
de ligni guaiaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantum Guaiacum illud præferunt, quod è plan-
tarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda uidetur: nam quicumque rem
naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocri ætatis parum differre cognoscet: item
ramos

ramos huius à caudice iunioris . quippe plus humoris ad se trahit ramorum auctrix facultas, quam caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ reuiuenscunt, cum earum rami implantantur, seruntur, & propagantur, nisi quod illud idem humidum innatum intra se continent, & eodem uigent temperamento, quo qui adolescunt: etenim surculi, atque rami sunt caudici, perinde atque filij, & propterea animalibus ætate tenellis non ab-similes. Id quod maximè confirmat Theophrastus libro primo, cap. xxi. de causis plantarum, ubi sic habet. Etenim quodque germen quasi planta quædam in arbore, perinde, ac in terra consistit. Atqui mihi longe magis iunioris caudicis placeret usus: siquidem in hunc immediatè à terra humor, & alimen-tum defertur, ac præterea quoniam is fortasse nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum uirium aufert. Præstantissimum itaque lignum Guaiacum illud erit, quod ex iuniori caudice recenter cæsum fuerit, tam exterius, quam interius albicans, rimis carens, densum, ponderosum, minimè cariosum, odoratum, gustui & acre, & subamarum. Caterum quoniam no-
10 **Guaiaci cor-ticis electio.**
stra ætate æquè cortices, atque lignum in usum ueniunt, eandem in ijs rationem seruandam censeo, ut qui nam meliores, præstantioresque sint, dignosci possint, quam nos in eligendo optimo ligno in medium at-tulimus, ut scilicet illi eligantur, & probatissimi habeantur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guaiacum tam ex occidentalibus, quam orientalibus Indijs: nam & Hispanis è suis regioni-bus nouiter repertis, & Lusitani ex Calicut, Taprobana, & Iaua insulis, & Mauritani, Aegyptij, Ara-bes, ac Persæ à mari rubro per camelorum carouanas (ut aiunt) Guaiacum ad nos conuehant: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cum omnibus compertum sit, ea in medicamentorum genere lon-gè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino censendum fuerit, Hispa-nicum uiribus esse imbecillius, quam quod ex Lusitania, uel Alexandria in Italiam importatur. Guaia-
20 **Guaiaci plan-ta.**
ci planta (ut ij referunt, qui eam in syluis se uidisse testantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis medio-cris habitus crassitudinem plerumque assurgit. Folia fert quadantenis plantaginis æmula, dura, ac breuia. Flo-res eius produntur lutei: fructus uerò inglandis magnitudine, qui esu aluum subducit: cortex annosis niger, iuuenibus uerò subrutilis. Porro si Guaiaci uires, ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò con-stitabit, ea præstare posse, quæ in arcenda Gallica lue requiruntur: nam cum id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus consistat, itemque siccis, habeatque sibi resine plurimum admixtum, nimirum etiam potest suis uiribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere, atque expurgare, quæ humores infecerint: quinetiam sudorem ciere. Huc accedit etiam, quod parte resinosa, quam possidet, contagioni, atque putredini mirificè resi-stit: quæ quidem incommoda hanc pestem comitari solent. Caterum eo tempore, quo primum in Italiam Guaia-cum inferri cepit, necnon etiam multis post annis, non sine summo timore dabatur potandum. Etenim fereba-tur illi manifestum necis periculum imminere, qui rectam exquisiti uictus rationem per panis, & uinæ passæ mo-dicum non seruasset, quique non persistisset in curatione ad quadagesimum diem usque in tenebris inclusus, ita ut ne aeris quidem claritatem inspiceret, nedum pedem è cubiculo afferret: ijs insuper carniū esu, & uini potu interdictum erat, non secus atque ueneno. Verum enimvero cum sapius euenisset, ut ante constitutum tem-pus quidam ob tenuissimam uictus rationem ita imbecilles, ac uiribus destituti conspicerentur, ut penè spiritus, & uita deficerent, ij ne in tam manifesto uitæ discrimine uersarentur, à consanguineis, & assidentibus persuasi, caporum, gallinarumque iura, ac contusas carnes in cibum sumere, tantum inde percipiebant iuuamentum, ut uitam quasi deperditam recuperarent. Quo postea medici experimento edocti, uanam illorum doctrinam ridentes, qui tam grauem ægris legem imponebant, paulò pleniori uictu uti iusserunt, nempe iuuenum gallina-
30 **Matthiolus primus uinū ex Guaiaco propinauit.**
ceorum carnibus, ac maiore panis portione. At nullus tamen adhuc ausus erat uinum exhibere. Qua-re à me sæpius animaduersa, ego primus (ni fallor) inter Italos medicos rationibus non obscuris addu-ctus tentare uolui, posset ne uinum dari ex Guaiaci maceratione ijs maiori cum iuuamento, qui Gallica lue correpti essent. Quod cum mihi in frigidis morbis feliciter cessisset, quam ex aqua tantum lignum decoquere, id potissimum me adduxit, ut hanc uini potandi rationem ad commune omnium commodum literis, posteritatisque memoriæ mandarem. id quod feci pluribus iam annis elapsis: quo scilicet tempore *Dialogus noster de morbo Gallico Bononiæ excusus prodijt in lucem*, ubi eodem anno Carolus v. inuictissimus Imperator à Clemente vii. Pontifice maximo imperiali diademate feliciter est coronatus. Ex quo postea factum esse audiui, ut plerique medici ex illis nostris lucubrationibus, breui temporis tractu plurimum laudis, ac gloriæ sibi comparauerint, utpote qui uinum Guaiaci ad suam praxim uertissent, prospero admodum successu. Licet fuerint, qui alijs
40 **Impostorum fraus cauēda.**
persuadere conati sint, suum illud esse inuentum: qui ut rem facilius prætexerent, omnibus huiusmodi ui-ni præparationem dissimulabant, & occultabant: uel id facerent, ut rem ita plurimi facientes, inde maiorem quæstum consequi possent. Sed cauendum profecto est à quibusdam impostoribus, qui cum sint earum rerum ignari, quæ ad medicæ facultatis contemplationem spectant, dum lignum, uel eius cortices ex uino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityusam, colocynthidem & turpetum admiscunt, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, sexus, nec ætatis ra-tione, singulis diebus huiusce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter præbent potandum. Quo fit, ut si forte quadam uinum quandoque persanant, decem postea ingulcent, tanquam improbi carnifices. Verum ut quis-que horum manus euitare, atque effugere possit operæpretium uisum est, uini Guaiaci conficiendi rationem su-biungere, ac subinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præstantissimi lima in scobem
50 **Vini Guaiaci cōficiendi, & exhibendi ra-tio.**
60 tenuissimam attriti, aut tornatili instrumento minutim concisi libras quatuor: corticum eiusdem libras duas: cardui benedicti libram unam & semis: adianti, aspleni, florum utriusque buglossi, cuiusque cassiæ odoratæ drachmas sex: seminis anisi fescunciam: sacchari libras quinque. Deinde conijciantur omnia in cado

Sirupus deco-
cto ligni mi-
scendus, & e-
ius paradi ra-
tio.

Chinæ radi-
cis confid.

Zarzæ paril-
læ confid.

in cado uinario mundo apte capacitatis, desuper affusis uini albi quàm optimi & feruentis, libris centum, & quin-
quaginta, mox diligenter uas operculetur, omniaque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum uerò linteo
percolentur, asserueturque huiusce macerationis uinum in alio uase ad egrotantium potum. Siquidem bibitur
hoc tam in prandio, quàm in cœna secundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque uesperis serapij uice, quemadmo-
dum temere multi facere consueuerunt. Hoc idem uinum longè etiam melius, & maiore quantitate uindemiari
tempore confici potest, admistis ligno, cortice, ceterisque alijs recentibus uinis albis in mustum compressis: ibique
tandiu dimissis, quousque mustum effervesce desinat, & pellucidum, clarumque reddatur: ueruntamen multi-
plicanda sunt omnia, quæ conueniunt medicamenta, pro uasarum quantitate. Præter huius uini potum cibus
associandum, his in die mane scilicet, & uesperis tribus, aut quatuor horis, antea quàm sumatur cibus, egro-
tantibus exhibeo decocti ligni ex aqua secundum communem medicorum usum senas uncias, admistis uncis dua-
bus liquoris hoc modo parandi. Sumito primum adianthi, lupi salictarij, fumariæ, aspleni, senæ, singulorum
manipulos tres: radicem centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriusque buglosi, singularum uncias qua-
tuor: seminis anisi, melanthij, florum satini, & erratici buglosi, omnium santalorum, cassiæ, quam cinna-
momum uocant, singulorum drachmas quinque. Hæc ex aqua libris uiginti quatuor decoquantur ad tertias,
demum colentur. Sumito deinde præstantissimæ senæ libras duas, conijcitoque in uas fictile oris angustî, de-
mum percolatum decoctum feruens superimponito, ac inde obturato fictilis ore puluinari plumis facto, igni-
que prius calefacto fictile inuoluto, & loco calido collocato, itaque per diem, ac noctem reponito. Postmodum
uerò manibus sena premitur, mox dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti rosarum efficaciter aluum sub-
ducentis libræ sex, sacchari libræ octo: effervescent deinde simul subiecto igne, quousque tertia pars euane-
scat. quo factò additur electissimi Rhubarbari minutim concisi uncia, ac ita iterum feruent omnia donec iula-
pij modo consistat liquor. Postremo percolatur linteolo, & uase uitreo reconditur. At si egrotantes multa pi-
tuita redundant, decocto præscripto optimi turpeti uncia utiliter addi potest. Superest uicissitudo ratio, quæ egro-
talis præscribenda est, scilicet ut tam in prandio, quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias, sitque is sumi-
laccus, ac probe in clibano coctus: item totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, tur-
dorum, ac auicularum in syluis, uineis, ac montibus uictitantium, assata potius, quàm lixa: quin & uua pas-
sa modicum. Bibat autem oportet præscripti uini equam cum cibo mensuram. Quod si quis purum id bibere
non posset, diluatur aqua, quæ in phialis uitreis addita Guaiaci unceola breui temporis spatio efferbuerit. Tempus
autem huic curationi aptissimum profectò uer est Martio, Aprili, & Maio mensibus, quod si hoc tempore fieri non
possit, fiat mense septembri in autumno: nam sicuti æstiuis ardoribus, & exurente iam sirio non modo diuturna
pharmaca, sed ne quidem breuia tolerant homines, ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sæuit hyemes. In-
terea agris sine metu noxæ indulgere licet, modo celi serenitas adsit, ut quandoque in proximis hortis, ac uirida-
rijs solatij causa lento gradu deambulent: quippe quoniam eiusmodi hortorum amœnitate animus plurimum lena-
ri solet. In hac etiam curandi ratione quosdam magis, alios minus perseuerare oportet, pro morbi necessitate, &
salutis mensura. Hac ergo ratione uinum Guaiaci exhibitum non modo medetur cuique acerrimo Gallicæ pestis
incommodo; sed etiam diuturnis articularum, capitis, nervorum, uentriculi, iocinoris, lienisq; morbis pituita gen-
tis mirifice succurit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit
ægritudo. Porro in hoc illud etiam obseruandum est, quòd ego Guaiaci uinum ijs tantum potandum exhibeo, qui-
bus pituita redundet: uel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua deco-
ctum, uini loco semper cum cibus præbendum censui, ut communiter ab alijs fieri solet. Non desunt præterea hoc
tempore, qui radicem illam, quam alij C I N A M, alij Chinam uocant, Guaiaco præferant, etsi Vesalius admira-
bilis humani corporis fabricæ professor oppositum senserit. Huius radicis iandudum apud Hispanos inualuit usus
contra podagras, maximeq; apud inuictissimum Imperatorem Carolum v. cui meritò præclaram laudem acceptam
referre potest. Aduerbitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quàm ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proxi-
mis, legiturque in litoribus maris è terra euulsa. nam in paludibus exorta, ac inde maris fluctibus raptâ, in litus
reijcitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, leuis, colore rufescente, Rhodiæ radicis admodum æmula.
Præfertur recens, firma, & quæ neque teredinem, neque cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam
acriter Vesalius, ut dixi. Sed quibus ualidis rationibus id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cum
illud certò sciam Casarem inuictissimum nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adiumenti per-
cepisset. Ceterum non minus China, & Guaiaco præstat ea radix, quam Hispani ZARZAM PARIL-
LAM uocant, quinimmo hoc ego asserere possum, nonnullos à me esse curatos morbo Gallico affectos, qui Guaiaci
decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hispanis ex occidentali India,
sed plantam cum folijs hætenus uidere non licuit. Sunt tamen rei plantariæ studiosi, qui uelint zar-
zam Parrillam Smilacis asperæ esse radicem, in quorum opinionem ego facillè concedo. Nam inter ceteros, qui
ita esse, affirmant, primus fortasse in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei plantariæ peritis-
simus, qui se uidisse palam affirmabat apud Illustrissimum Florentiæ Ducem zarzæ parrillæ integram plantam
ex Hispania allatam, quæ omnibus suis partibus, ac notis, nihil ab aspera Smilace differebat; imò nil aliud
hanc plantam esse censebat, quàm genuinam Smilacem asperam. Id quod paulò post experimento deprehendit.
Siquidem, erutis asperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curauit morbo Gallico affectos. Hoc idem
quoque ab alijs medicis esse factum intelligo, & Romæ, præsertim sub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Gi-
berto Horstio Flandro medico non uulgari, & rei plantariæ studiosissimo, ut lib. tertio nostrarum Epistola-
rum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendauit Ioannes Hæssus medicus Norimbergensis. Ceterum
non desunt alij, qui hanc opinionem impugnent, quod uideant zarzæ Parrillæ, & asperæ smilacis radices facie non
parum

parum differre, cum hæ nodosæ, illæ uerò rugosæ habeantur. Ego autem quid de re hac ueri affirmare possim, sanè non habeo, quòd nusquam integram uiderim Zarzæ Parrillæ plantam. Veruntamen cogor interim sequi Lucæ Gbini opinionem, quòd is (ut ego sincerè attestari possum) præter id, quod in censendis plantis, dum uixit nemini secundus habebatur, sed quod candidus admodum, fidelis, & uerax perpetuo fuerit. Nec admodum obstat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophrastus est autor) loci à locis differunt, & sæpe climatum, calis, folique uarietate differunt cum forma, tum sapore & odore plantarum radices. His Accedit nomenclaturæ significatio: nanque Zarza parrilla apud Hispanos nil aliud designat, quàm Rubus uiticulosus. Parra enim Hispanis uitis dicitur, Parrilla uiticola, & zarza Rubus. Hetrusci quoque Asperam smilacem, quod aculeos Rubi æmulos habeat, Ceruinum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad summum usque scandit. quo fit, ut Hedera
 10 aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut asperam smilacem Zarzam Parrillam esse dixerim, aut plantam illi uiribus, & facie congenerem. Vis illi excafaciens, & attenuans, & quæ ualenter sudorem prouocat. Peculiariter autem præstat non solum ad Gallicum morbum curandum, sed ad quoscunque articulorum dolores: quinetiam ad quascunque cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea ijs, qui œdemate laborant, uideturque proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus. Decoquuntur huiusce radicis uncie quatuor, in libris quindecim aqua, in qua prius macerata fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum ualentius desideretur. Vbi autem deferbuerint, linteolo mundo colantur, & asseruatur decoctum, ad potandum. Dantur huiusce decocti quotidie agris tam mane, quam uesperis, horis quatuor ante cibum uncie octo, prius calefacti, & deinde sudant in lecto strangulis contesti horis duabus, in trigesimum, & quandoque (ubi morbus contumax sit) in quadragesimum diem usque. Est hæ radix magis tenuium partium, quàm China, & Guaiacum, ob idque copiosorem prouocat sudorem, & longè melius morbos, qui sunt in ambitu corporis, curat. Est tamen operæpretium decimo quoque die bibentes purgare, aut catapotijs, aut potionibus ad morbum facientibus. Vicitus ratio eadem instituitur, quæ Guaiaci decoctum summentibus institui solet, nempe ex pane biscocto, & uinis passis, quanquam quandoque imbecillioribus gallinacei pulli, & auicula concedantur. Daturque potandum cum cibus idem decoctum, pro affectorum uoluntate. Quibus quoque, ubi serena, quietaque fuerit dies, conceditur, ut paulisper egrediantur. Ceterum oportet, ut qui hoc medicamento uti uolunt, ij prius præpurcati ad hanc curationem accedant. Sed de Zarza parrilla hætenus. Sed iam ad Ebenum redeamus, atque de nominibus agamus. Eius nomen Græcum est ἔβερος, ueluti & Latium ebenus: Arabicum, Abanus, seu Abenus: Italicum, Ebano. Quod uerò Latini Lignum Guaiacum, Lignum sanctum, aut Lignum Indum uocant, Italis, Legno santo, Guaiaco, & Guaiacane appellatur: Germanis, Frantzosen holtz: Hispanis, Legno santo, & Legno della antilhas: Gallis, L'insaint.

Zarzæ parrillæ etymologia apud Hispanos.

Zarzæ parrillæ uires.

Nomina.

P'od'os.

R O S A.

C A P. CXII.

Rosa refrigerat, ^a [& astringit,] sed sicca magis astringit. ^b Succus recentibus folijs exprimitur, defectis forfice unguibus (sic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia rosarum, continuò uersata, ne muceant, neque sitis in ijs insideat. Aridis rosis, & in uino decoctis expressus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis, recti intestini, ac uulvæ penna illitus, aut infusus. Eadem sine expressione tusa, præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi uitijs, igni sacro illini prodest: siccis, ac tritis semina asperguntur. Miscei solent uulnerarijs antidotis, atque compositionibus, quas antheras uocant. Folia utuntur in calliblephara. Flos, qui in medijs rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt.

^a Orib. non legit.
^b Addit Cat. 192. ἴσχυει. i. & refrigerat.

P'od'ides.

R O S E I P A S T I L L I.

C A P. CXIII.

Pastilli, quos rhodides uocant, hac ratione conficiuntur. Rosarum uiridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmæ quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ sex, tritæ digeruntur in pastillos, qui trium obolorum pondus æquent: siccati que in umbra in fictili non picato, atque obturato reconduntur. Alij adijciunt costi drachmas duas, iridis Illicicæ totidem, & uinum Chium cum melle miscent. Mulieribus monilium uice collo circumdato usui sunt, ad retundendum graue sudoris uirus. Tritis etiam utuntur ad illitiones, & diapasmata, quæ fiunt ad sudores coercendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida aqua abluantur.

Rosa adeo uulgaris est planta, ut superfluum omnino iudicauerim eius historiam à me describi debere. Multa tamen sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum ueniunt. At uulgatissima in Italia sunt, albicantes puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas uulgo appellant incarnate. Prestantissima, quæ puniceo colore rubent: proxima laus ijs, quæ in rusum candicant: nilisimæ albicantes, in quarum tamen genere eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetrusci Damascenæ, & alijs Moschette nulgò dicuntur. Siquidem non modo ceteras excellunt, quòd odore admodum suauis fragrent, sed quòd etiam magis aluum subducant, id quod indicat earum incundissimus odor. Rosæ diuersis partibus constant. quo fit, ut pro diuersis tam internis, quàm externis particulis, diuersum quoque temperamentum sibi asciscant. Primum itaque terrestribus, & aqueis partibus, quæ tamen in

Rosarum confederatio.

R O S A.

Rosarum succus, & dilutus.

Rosarum genera ex Plin.

Partes in rosa, earumque vires.

ipsis mediocriter se habent, substantiam, & adstrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis uero & subdulcem, & odoratum saporem assumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam sequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ scilicet rubicundæ spectantur. quo fit, ut plus in sit caloris puniceis, quam subrubentibus. In recentibus adstrictioni præstat amaritudo, in siccis uero minimè: eaque propter compertum est, earum deiciendæ alui facultatem, quam priores Græci non animaduuerunt, tantum ex amaritudine provenire, cum recentes aluum subducant, sicca uero nequam. Succus medicamenti componendis expetitus, præstantior è puniceis elicitur, item ex subrutilis, uerum huic infirmior facultas. Dilutum Græcis *ῥοδὸς σπέρμα*, è quo rhodopharmacum aluum innoxie deiciens conficiunt, plerumque ex subrubescensium maceratis aqua folijs paratur: etsi hac in re ijs Damascenæ Hetruscis uocata longe præstent: quippe ex earum uicenis denoratis folijs facile quidem, & citra noxam subducitur aluus. Rosarum succus referat, discutit, abstergit, & deicit; quapropter & bilem trahit, & sanguinem biliosum expurgat. Idem felle suffusus: & uentriculi, iocinorisque obstructionibus opem mirifice præstat. Cor item corroborat, eiusque palpitationi salutare est remedium: nam illos deicit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad biliosas febres, cuiusmodi sunt cuiusvis generis tertiana. Ad hæc rosarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopola Sirupum rosatum solutiuum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recensent, quæ quoniam absque aliqua noxa aluum subducant, suo more Benedicta nuncupant. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas uelim) non alium in medicina sibi uendicant usum quam ut ex se aquam stillent: siquidem ijs deiectionaria uis, quæ pollent puniceæ, ac subrutilæ, multò infirmior inest. Quamobrem uidetur Manardus Ferrariensis, uir alioqui doctissimus,

immeritò id Mesui uitio uertisse. Nam albæ, quas Damascenas, appellamus, etsi maiore deiciendi uic ceteris præstent: credendum tamen est, de his non intellexisse Mesuem, quod eas illi facile incognitas fuisse existimem; uerum de ijs albis tantum, quibus passim roseta florent. Cuius rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascenæ Hetruscis uocata nuper in Italia florere cæperint, quodque eas ueteribus cognitas fuisse (quod sciam) memoriæ prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quæ Plinio spineolæ appellantur. Sanè rosæ magnificandæ sunt, summoque in pretio habendæ, non modo quod uiridarijs, & hortis sint ornamento, ac aspectu perquam iucundo: sed etiam quod in præclarissimis medicamentis conueniant, quibus humanæ uitæ succurritur. Syluestres maiore adstringendi facultate sunt præditæ, quam sativæ, sed minori fragrantia redolent, atque deiciendæ alui ne tantillum quidem facultatis retinent. Idcirco Theophrastus lib. 9. cap. vi. de historia plantarum: Syluestres, inquit, rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant: florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore, atque magnitudine superantur. hæc Theophrastus. Ceterum quædam etiam rosæ nascuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, sed odore sunt admodum ingrato, atque insuauis. Rosarum differentias longa historia prosequitur Plinius lib. xx. cap. quarto, ubi sic inquit. Contra rosæ genera nostri fecere celeberrima, Prænestinam, & Campanam. Addidere alij Milestiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam uiliorem, albicantibus folijs. Vtilissimā uero plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lænore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius, quam centifoliā uocant, quæ est in Cæpania Italiæ, Græciæ uero circa Philippos, sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus nanque mons in uicino fert, numerosis folijs, ac paruis: inde accolæ transferentes conferunt, ipsaq; plantatione proficiunt, non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium: breuiterq; indicium est odoris scabritia corticis, Cyrenis odoratissima est: ideoq; ibi unguentum pulcherrimū. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & calis temperies: quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis siccis, quæ humidis, omnis est odorator. Serinec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, proprièq; ruderalium agrum amat. Præcox campana, sera Milestia, nouissimè tamen desinit Prænestina. Rosa ex spina nascitur. Germinat primo inclusa granoso cortice, quo mox intumescens, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos apices, hæcenus Plinius. Partes in Rosa sex antiqui adnotarunt, quæ omnes sunt & scitu dignæ, & in medicina utiles, etsi pauci habeantur seplasiarij, qui separatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs: quarum altera est, ubi calyci folia inseruntur, unguinum modo albicans, ob idque rosarum ungues hæc extremitates appellantur: altera uero foliorum reliquum. His aliæ duæ succedunt,

dunt, in ijs flosculi, qui ueluti minuta semina tenuissimis capillis annexi flauescunt in rosarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem uero capilli. Postremo quæ reliquæ sunt, in ipso Rosarum alabaſtro continentur: una scilicet in cacumine, altera in fundo. Folia cor, uentriculum, iecur, & retentricem in super facultatem corroborant: dolores ex caliditate prouenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Ungues etsi propriam à scriptotibus non receperint dotem; inseruntur tamen utiliter lotionibus omnibus, & clysteribus ad inhibend. fluxiones. Flosculi medij cum suis capillis gingiuarum defluxiones cohibent, quinetiam, auctore Plinio, alba feminarum profluvia mirifice inhibent. Calyx denique, quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores, & cruentas excreationes sistit. Cæterum præter has, quæ in florentibus rosis consistunt, tres etiamnum in fructu comperiuntur partes, ubi rubescit is, & maturitatem sensit, uidelicet, substantia carnis, semina, et lanugo conclusa: quibus non obscura inest adstringendi uis. Idcirco & ipsæ remedio sunt contra alui fluores, & feminarum abundantiam qualemcunque: item contra gonorrhæam, in qua præcipue pollent. Et præsertim syluestrium. Nanque harum fructus una cum seminibus prius siccati & in puluerem triti, utiliter seminis profluuio affectis dantur drachmæ pondere ex uino austero. Sunt, qui flosculos capillis appensos, qui uero alabaſtros, antheram esse existiment. Sed re uera hac in re planè hallucinantur: etenim anthera Celso, Gal. & Paulonisquam simplex est medicamentum, sed quædam ex pluribus rebus compositio, cuius frequens erat usus apud antiquos ad oris ulcera: item ad pedum rimas, digitorumq; pterygia. Cuius etiam parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. vi. de comp. medicamentorum secundum locos, de oris ulceribus differens. Ex rosis uero ignis fit aqua pluribus, ac diuersis instrumentis: ueruntamen ea cæteris præstantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ uitreis organis elicitur, cuiusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad uniuersum medicinæ usum confici solent. Quandoquidem inter has, & illas, quæ plumbeis instrumentis lignorum, uel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum, & aurum deprehendi potest. Quippe quæ sunt in balneo calentis aquæ uitreis rostratis organis, ab herbis, & floribus, à quibus manant, nec sapore nec odore dissentiunt; adeo ut non solum proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum sumi, tum rei adustæ respiciant. Quod quidem in ijs non inuenias, quæ uulgo plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam, uel rarissime gustaueris, quin tibi fumidum uirus, nidoremque reddant. Quæ res non modò agris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerumque mouent, sed & plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uisceribus quæ omnibus inferunt: quod à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi uendicent, ut libro tertio in absinthij commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quare hac atate perspecta, doctissimi, ac peritissimi medici ueteres secuti, decoctis, ac dilutis tantum uti cœperunt. Quæ tametsi uiribus aquas qualescunque sublimatas (ita enim stillatitias uocant) præcellant; ea tamen, quæ calentis aquæ feruore (ut supra diximus) sunt, cum proprios tum odores, tum sapores herbarum, ac florum, à quibus extrahuntur, secum trahant, iure quidem decoctis non modò ipsas æquipollere, sed etiam præstare crediderim: non tamen, quod uiribus præcellere dixerim, sed quod gustui suauiores, & uisui incundiores habeantur: quod non parum solatij ægotantibus affert. Nos quidem alijs aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabre parari fecimus, cuius ope hasce stillatitias, ac præstantissimas aquas suo tempore conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ uero acris, aliæ austero, aliæ acido, aliæ denique insipido pro uarijs simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter seplasiarj, & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut iam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant. quippe in hoc etiam (quæuis plus laboris, minus uero emolumenti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Cæterum Fuchsius in libro de compositione medicamentorum, quem nuper edidit, unice cauendum præcipit in succis stillatitijs eliciendis, ne eius uasculi fundum, in quo stirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo uapore ab ea eleuato incalescat. Quæ in re secutus potius uidetur fuisse Manardum uirum de arte medica præclarè meritum, qui ita scriptum reliquit in suis epistolis, quàm rei experimentum. Verum ipse non possum omnino eorum sententiæ subscribere; ut qui iudicem non esse semper ea exquisita ratione procedendum in herbis distillandis, quod certò sciam nihil referre, quando etiam uasculum herbas recipiens in aquam in maiore uase bullientem immergatur. Nam etsi aquæ, quas illi uolunt ex herbis uapore tantum ab aqua bulliente eleuato extrahi, cæteris præstantiores habeantur; tamen quæ ex herbis eliciuntur uasculo impositis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt. quod mihi compertum est in ijs aquis, quas sæpiissime libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud discrimen esse dicet, quod illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quod uaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut possit totam herbæ substantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes secum referunt. Hæc sanè differentia, quæ facile concedi potest, non est, meo iudicio, tanti momenti, ut illa regulla perpetuò sit obseruanda, hæc uero euitanda: quin potius facit, ut hæc mihi uideatur probanda, illa uero reiicienda tanquam cautio nimis religiosa. Rosarum uires collegit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Rosarum uis, atque facultas superioribus libris pluribus uerbis exposita est, nempe quod ex aquea substantia calida mista duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet, & amara, composita sit. Quinetiam cuius sit natura utraque; amara scilicet, & adstringens, in horum commentariorum quarto declarauimus. Flos earum magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sanè etiam exiccatorius est. Rosa, quam ita Latini uocant, Græcis ῥόδον dicitur: Arabibus, Nard, Naron, seu Vard: Italis, Rosa: Germanis, Rosen: Hispanis Rosas: Gallis, Rose: Poemis Ruoge.

Quorundam lapsus.

Aqua rosarum præstantior.

Fuch. opinio non probata.

Rosarum facult. ex Gal.

Nomina.

Λύκειον.

LYCIVM.

CAP. CXIIII.

a Oribasius
non legit.

b Addit meū
μέζον θέρμα
και ψυχρό. i.
mediū in ca-
lidity & fri-
giditate.

c πλατέας. i.
latis leg. Ori.

d Meū χυλί-
ζεται δὲ τῶν
φύλλων συν-
τοῖς θάμνοις
θλαδέντων. i.
Elicitur suc-
cus folijs vnā
cū frutice tu-
sis.

e καπνον. i.
Fumum legit
Orib.

f Meū κίρρον.
i. fuluum.

Lycium, a [quod aliqui pyxacantham uocant.] arbor est spinosa, ramis trium cubitorum, aut lon-
gioribus, folijs buxi, densis: b fructu piperis, nigro, læui, amaro, densoque: cortice pallido,
non dissimili lycio madefacto: radicibus c [multis, obliquis,] lignosis. Nascitur plurimum
in Cappadocia, Lycia, & plerisque alijs locis. aspera loca amat. Succus extrahendi ratio hæc est. d Rami
cum radiculis tusi, & antè per multos dies macerati coquuntur, tum abiectioni amurca, aut absinthij suc-
tur, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur id lycium, adiecta decoctioni amurca, aut absinthij suc-
co, aut felle bubulo. Innatans spuma inter coquendum exempta, oculorum medicamentis additur: re-
liquo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium semine expresso, & insolato. Optimum, quod uri potest, 10
restinctumque rubentem e [spumam] ostendit, glebis intrinsecus nigris, intus, cum frigeris, f rufis,
odore minimè uiroso, cum amaritudine astringens, crocino colore: cuiusmodi Indicum est, cæteris præ-
stans, & efficacius. Lycium adstringit, caliginem oculorum discutit: genarum scabiem, pruritus, uete-
resque fluxiones sanat: facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonsillas, labiorum fissuras, sedis
rimas, attritusque illitū: coeliacis, dysentericis potū, inditūque conuenit: datur sanguinè excreantib. & tussi
ex aqua: contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur: flauos facit pilos:
reduiis, ulceribus, quæ serpunt, aut putrent, medetur: foeminarum profluvia appositum sistit: ra-
bioforum ictibus ex melle potum, aut uice catapotij deuoratum, auxiliatur. Tradunt Indicum fieri 20
Lycium, ex frutice lonchitide appellato. Ea spinarum generi ascribitur, ramos rectos habens, ternum
cubitorum longitudine, maioresve, rubo crassiores, à radice numerosos: fractus cortex rubescit: fo-
lia oleæ similia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mede-
ri, & foeminarum purgationes elicere. Asseuerant etiam crudam in potu, eosdem effectus præstare: se-
men cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, uenenis quoque auxilio esse.

LYCIVM.

LYCIVM ITALICVM.

Lycij confi-
deratio.

Lycium adul-
terinum.

Lycium medicamentum, quo ho die officina passim utuntur, nimirum notis illi plurimum reclamationat, quod no-
bis hic reddidit Dioscoridis. Siquidem illud officinarum igni admotum non accenditur, nec intus rufe-
scit, nec ullam gustantibus, affert amaritudinem. quæ omnia certo sunt indicio, id omnino imposturis, &
adulterijs non uacare. Tradidere quidam hoc ab impostoribus fieri è ligustri fructu, alij id tribuunt periclymeni
baccis, alij sanguineæ uirgæ corymbis, alij porro ex his omnibus simul contusis elici produnt, ac inde insolari. At
legiti-

legitimum, & quod syncerum sit, quoquomodo se res illa habeat, compertum est, hoc ævo ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cuius hic imaginem damus, appictam mihi misit Baptista Balistus Dalmata, Myropola, & rei plantariæ studiosus; sed reuera planta ipsa uina à me nusquam uisa est. Ceterum quanquam censet uilitigator quidam hanc fictitiam potius quam ueram esse Lycij Plantam, nos tamen cum Lycij historiam omnibus ferè notis illam representare uideamus, eam ex Commentarijs nostris eruncandam non duximus, quousque alius compareat, qui ex Lycia uel Cappadocia, ubi nasci Lycium scribit Dioscorides ueriores Lycij Plantam ad nos afferat. Habetur quoque alia quædam planta, quæ non parum Lycio æmulatur. Hanc primum Verona ad me misit Franciscus Calzolarius rei plantariæ admodum studiosus, cuius hic imaginem damus ut de ea quoque aliorum sit indicium. Qui nam præterea aculeatus ille sit frutex Lonchitis appellatus, è quo Indicum parari Lycium scribit Dioscorides, hætenus mihi non constat. Lycij uices Dioscoridi explet amurca in cupreo uase decocta, aut etiam rhus decoctus, quousque eius liquamentum mellis crassitudinem acquirat. Lycij meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Lycion, siue pyxacanthos, arbor spinosa, ex qua lycium, quod uocant, conficitur: id uidelicet medicamentum liquidum, quo ad sugillata utuntur, & sedis, orisque phlegmonas, ulcerationesque, tum herpetas, putredines, & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Est autem facultatis exiccatorie, compositum ex diuersi generis substantijs, quas è τρυφεῖς Græci uocant: altera quidem tenuium partium digerente, atque calida: altera terrestri, & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. Porro hæc qualitas pusilla medicamento inest, digerit uerò, & desiccatur non parum, nempe in secundo recessu, in calore autem medijs, & symmetris proximum est. Proinde ad diuersos affectus hoc utuntur medicamine, ut abstergente quidem ad ea, quæ pupillas obtenebrant: ut contrahente uerò, celiacis, dysentericis, ac muliebri profluvio adhibentes. Lycium hoc in Lycia, & Cappadocia plurimum prouenit: alterum uerò Indicum ad omnia ualentius est. Et primo de antidotis, non facile adulterinum lycium à legitimo dignosci idem memoriæ prodidit, hæc Galenus. Ceterum quoniam Pyxacantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quæ Græcis βύξος dicitur in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Buxus itaque nobis notissima est planta, quod plurima in Italia proueniat, folio myrti minore, densiore, crassiore, uiridior, ac subrutundior: uiret perpetua coma, eaque propter topiario operi accommodatissima: flore herbaceo, fructu quadruplici, apice in cacumine diuiso, ciceris magnitudine, semine rufescente, omnib. animatib. inuiso. Crassissima in Corsica, flore non ferendo: quæ causa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet, & apricis. Matres buxo honorata, raro crispanti, nec nisi radice: ceterò lenis quies materia, silentio quodam, & duritie, ac pallore commendabilis. Eadem spississima, & densissima, atque ponderosissima, adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem sentiat. Hæc etsi (ut quidam putant) nullius sit in medicina usus, & ob id à Dioscoride esse prætermittam, nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri, ubi frequenter lauentur lixiniò in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni scobe hausta, sanari alui profluvia. Non desunt etiam è recentioribus, qui uelint non aliud esse Italis buxum, quam Indis lignum, quod Guaiacum appellant. ea tantum ratione ducti, quod pluries experimento compertum sit, eius decocto etiam feliciter eos sanatos esse, qui Gallica lue affecti erant. Quod etsi experientie concedi possit, illud buxi lignum præstare: attamen quod buxus in Italia nascens, & Guaiacum ab Indis petiit una, & eadem sint planta (ut in secunda centuria Amathus Lusitanus asserere uidetur) nunquam profecto crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, resinosumque, uisitur: materie intus nigra ebeni ferè modo: quin et sapor huic amarior, & acris. quibus omnibus notis siccam buxi materiem carere constat. Quinetiam Guaiaco (ut narrant ij, qui ab Indis ad nos redeunt) folia insunt plantaginis, breuiora, crassiora, durioraque: lutei flores, & fructus inglandis magnitudine. Buxus uero folia fert myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum myrto nusquam grandiore. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari: qui putant buxum quæ in Italia nascitur, idem esse cum Indico guaiaco, ut nuper sensisse uidetur Lusitanus loco antedicto. Sed quam ab eo ieiunè, ne dicam imprudenter actum sit de simpl. medic. cognitione, eorum facile indicium futurum spero, qui non mediocriter in re herbaria uersati fuerint, & huius scripta legent: atque etiam legere non grauabuntur apologiā, quā nos aduersus illū scripsimus, cui plurima errata attexuimus, quæ in eiusdē in Dioscoridem enarrationes adnotauimus. Quoniam autem buxo cum

Lyciū in Italia nascens.

Lycij uires ex Galeno.

B V X V S.

Buxi confideratio.

Quorundam opinio reprobata.

nos redeunt) folia insunt plantaginis, breuiora, crassiora, durioraque: lutei flores, & fructus inglandis magnitudine. Buxus uero folia fert myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum myrto nusquam grandiore. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari: qui putant buxum quæ in Italia nascitur, idem esse cum Indico guaiaco, ut nuper sensisse uidetur Lusitanus loco antedicto. Sed quam ab eo ieiunè, ne dicam imprudenter actum sit de simpl. medic. cognitione, eorum facile indicium futurum spero, qui non mediocriter in re herbaria uersati fuerint, & huius scripta legent: atque etiam legere non grauabuntur apologiā, quā nos aduersus illū scripsimus, cui plurima errata attexuimus, quæ in eiusdē in Dioscoridem enarrationes adnotauimus. Quoniam autem buxo cum

cum materie, tum quoque baccarum facie quadantenus ea arbor similis spectetur, quam nos in Tuscia uulga

EVONIMVS.

Euonimi cō-
sideratio.

Nomina.

idiomate uocamus Silio: alij uerò Fusaro quod ex ea optimi fusi fiant quibus mulieres è lino stamina ducunt, nos uerò euonimum eam esse putamus, prætermittendum sanè non duximus, quin de ea hic scriberemus. EVONIMVS itaque Theophrast. libro tertio, cap. ultim. de plantarum historia, arbor est mali punice magnitudine, atque folio eiusdem, maiori quàm chamædaphne, molli, ut punica. Germinare mense septembris incipit: floret uere. flos colore alba uiola similis, odore infestus, uelut cruorem inferens. Fructus cum putamine siliqua sesamæ proximus, præterquam quod in uersus diuiditur quaternos. Hic pecus enecat gustatus, quinetiam folium idem facit; & potissimum capras, nisi purgentur, interimit. Purgantur autem Anochæ. Hæc ille. quæ quidem siquis cum Silio nostro conferat eam Euonimum esse facile conijcient. Id enim ut credam, non solum huic plantæ notæ me adducunt, sed quod sciam, arbusculam nobis Silio uocatam pecoribus esse aduersissimam, quinetiam quod grauer oleat. Lixiuum in quo bacca decocta fuerint (ut nostræ referunt mulieres) capillum splendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materie est Buxi modo pallida, uerum non adeo grauis, ac solida. Errat toto cælo Tragus, qui hanc plantam Theophrasti Cytar esse contendit. Lycium Latini similiter atque Græci λυκίον nominant, Arabes, Hadbadh, Hadad, Kilulem, siue Felzakarag: Itali, Licio. Quæ uerò planta Græcis πυλός, 30 Latinis Buxus appellatur: Italis, Bosso: Germanis, Buxbaum: Boemis, Posspan. Euonimum denique appellant Itali Silio: Germani Spindelbaum.

Ακασία.

ACACIA.

CAP. CXV.

a Meū & Cacta. δ' ἐν δ' ὁ δ' ἐς θαμνοειδ' ὄν. b Meum κέρπ' ὄν, i. fructū. c Meum κ' ὄν. d Orib. ἐν ἡλ' ὄν. in sole.

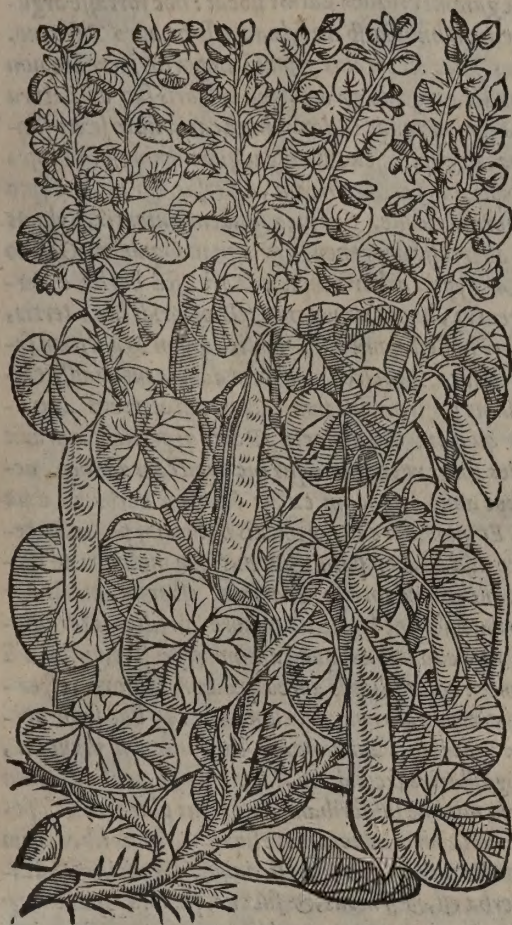
Accacia in Aegypto nascitur, spina instar ^a arboris, fruticosa, non se in rectum attollens. Florem habet candidum, & ^b semen lupino simile in folliculis: ex quo, ^c succus expressus ficcatur d in umbra, niger ex maturo semine, subrufus ex uiridi. Eligatur modice rufus, & odoratus, ut in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex folijs, & semine succum: Manat & gummis ex ea spina. Vis ei ad spissandum, refrigerandumq; efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: ualet ad ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris ulcera: procidentes oculos reprimat: mensium abundantiam sistit, prociduum uuluum cohibet: citam aluum supprimit, aut potus, aut subter inditus: capillos denigrat. Lauatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreuerat, donec pura extet aqua; & ita cogitur in pastillos. Vritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spina decoctum solutos artus fotu committit. Præfertur eius spinae gummi, quod in uermiculorum speciem contrahatur, & uitri modo perluceat, ligni expers: proximum est candidum: sordidum uerò, ac resinofum inutile. Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam hebetat: ambustis ex ouo illitum, pustulas non patitur erumpere. Alterum Acaciae genus in Cappadocia, Pontoque prouenit, Aegyptiæ spinae similitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum uallo munitur, folia habens rutæ, semen lenticula minus fert autumnis, in loculis connexis, ternum quaternumve capacibus, Succus eius adstringit,] uiribus inferior, & ocularibus medicamentis inutilis.

Hæc non legit Orib.

Acaciae hist. ex Theophr.

Arbor, quæ Dioscoridi Acacia uocatur, Theophrasto Spina simpliciter dicitur libr. IIII. cap. III. de plan. hist. ubi de ea ita scriptum reliquit. Spina ex eo nomen accepit, quod tota arbor aculeis horret, excepto caudice: nam et super germina foliaq; aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum. tectis idonea caditur. Eius duo genera sunt: quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileq; putrescens: nigra autem robustior, atque incorrupta, ob id in nauum fabrica ad costas, uentrisq; compagines ea utuntur. Erecta non ualde assurgit. Fructum fert in siliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt uice gallæ. Flos & pulcher aspectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, qua

ACACIA I.

lis, qua de causa colligi à medicis solet. Fit & gumma ex ea. manat hæc tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cum autem cæsa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia huius arboris largè habetur, & sylua ingès circa agrum Thebanum est, ubi & robur & perseæ, & olea quæque eo loco emigrat, non aquis fluij riguo (distat enim plus, quam trecentis stadijs) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura, & cæsa colorem celtis utique representat. hæc tamen Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoque eius historiam memoriæ prodidit lib. xxi. cap. xii. cuius sic uerba sonant. Est & acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, nigraque arbore, item uiridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, spinosiore arbore. Semen omnium lenticula simile, minore est tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusus, mox in pila tu sis: exprimitur organis, tum densatur in sole mortarijs in pastillos acaciæ dicta, arboris uidelicet suæ nomine. Fit & ex folijs per se minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus, & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbat: item qui ualde rufus est. hæc Plinius. Succus è recenti semine expressus, ac postea longa insolatione concretus Græcis nomine suæ arboris Acaciæ nuncupatur. In cuius defectu supponunt tum officinæ, tum medicorum uulgus succum è syluestribus prunis expressum in tenues quasdam placentulas in sole densatum: siquidem legitima, acaciæ ad nos non affertur. Vbi acaciæ defecerit, licet (si Dioscoridi credimus) eius uice tum rhois arbusculæ folia, tum lentisci foliorum succum, tum etiam hypocistidem medicamentis immiscere. Quamobrem his potius seplasiarj uti deberent, quàm supposititio syluestrium prunorum succo. Acaciæ imaginem, quam hic appingi curauimus, detulit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Flander, Cæsareus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omnibus suis partibus, notisq; ueram legitimamq; Theophrasti & Plinij acaciæ imitatur. Nam plantæ integræ imago, cuius unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, sed in obliquum se attollente, nigro omnino libro, ramos, surculosq; ubique spinis rigentes. Folijs est rotundis, pyri magnitudine, uenosis, parte prona fuliginosis, supina uerò ex uiridi subalbicantibus, minime serratis, subnigricante pediculo, floribus ex albo purpurascens, & siliquis, & semine Lupino similibus. Dioscorides tamen Acaciæ albos reddidit flores. Atqui cum Acaciæ Theophrasto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diuersitate habeatur, facile crediderim albam, album proferre florem: nigram uerò (ut nostra hæc est) purpureum, & præsertim cum Theophrastus scribat Acaciæ florem aspectu esse pulchrum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longe pulchrior speciosiorq; est, quàm albus. Scire etiamnum conuenit, gummi, quod ab arbore acaciæ manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione Aegypto contermina suo tempore importaretur. Sed animaduertere oportet, quod Arabicum uulgaris usus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acaciæ colligitur: nanque illud non contractis uermiculis simile, sed in grumis uersicoloribus conspicitur, quorum alij succinum, alij topatium, alij chrysopatium, alij beryllum colore, & nitore referunt. Quod autem nobis gummi Acaciæ desit, illud argumento esse potest, quod ipsa quoque legitima acaciæ hæc tamen, quod

Ex Plinio.

Acaciæ officinarum.

Acaciæ succedaneum.

Gummi Arabicum.

Gummi Græcis quid.

Quorundam lapsus.

sciam, non defertur. Nam si hoc, quo utimur, syncerum, legitimumq; acaciæ esset gummi, proculdubio ipsa quoque acaciæ ad nos conueheretur, cum longè magis in paranda theriaca, alijsq; componendis medicamentis expectatur, quàm gummi. Hinc itaque facile quisque conijcere potest, gummi ex Aegyptia spina defluens ab eo sanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum uulgus habet. Hoc igitur uulgare gummi illud equidem esse existimauerim, quod Græcis gummi simpliciter uocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus; siquidem lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Gummi lacryma est congelata, concretaq; in truncis arborum ipsam fundentium, uelut resina quoque in multis uisitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Ceterum quod exiccatoria, emplasticæq; sit facultatis, constat, hæc Galenus. Ex cuius uerbis palam est, gummi sic in uersum Græcis appellatum, nostrum gummi esse uulgò Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensum iudicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cuius rei manifesto indicio sunt cum grumorum forma diuersitas, tum colorum uarietas. Huc etiam accedit, quod Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda uidetur eorum sententia, qui ubi Græci gummi absolute scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod

quod ē spina Aegyptia manat. Non desunt praterea, qui gummi spinæ Aegyptiæ illud esse opinentur, quod gummi Dragagantbi, hoc est, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quod effigie contractos uermiculos referat, quo nihil certe melius illi competere posset. Sed tamen hoc etiam illud non est, ut suo loco dicemus. Galenus lib. vii. de compositione medicamentorum per genera, Acaciæ gummi ῥόμυδι βατρὸν uocat: hoc fortasse argumento, quod scripserit Theophrastus (ut supra dictum est) ingentem huiusce sp. n.æ syluam esse in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulò ante scripsimus) nec etiam eius gummi importari credendum est. Gummi Acaciæ meminit Iacobus Syluius uir sanè ætatis nostræ ingenio & doctrina celebris suo de natura simplicium medicamentorum libello, his uerbis. Gummi acaciæ non meminit Galenus in Acacia libro sexto simplicium, uti nec acaciæ mentionem facit paulò post in Acantha Aegyptia, seu Arabica, quo nomine solo Dioscoridi uocatur. Vnde colligas licet, acaciæ, & acantham Aegyptiam, seu Arabicam, diuersas esse in Aegypto 10

Iacobi Syluij
opinio repro-
bata.

ACACIA ALTERA.

Acaciæ alte-
rum genus.

Acaciæ uires
ex Galeno.

Nomina.

habet apud Græcos, idē quod est Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autē Arabicè Achachie appellatur.

ΑΨΥΟΣ.

VITEX.

CAP. CXVI.

a Cat. πεδίαις
ἐφ' ὅποις. i. cā
pis udis.

b Oīa exem.
συν ἁπορρο-
φῶ. i. cum sub-
purpureo.

Vitex, siue lygos, frutex est in arborem affurgens. Nascitur in fluminum ripis, ^a asperisq; locis, ac torrentium alueis: ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia oliuæ, sed molliora. Duo ge- 50
nera eius: una harum album florem mittit ^b cum purpureo: altera tantum purpureum, & fe-
men, ut piper. Excalfactorias uires habet, & adstrictorias. Semen eius potum uenenatis ictibus, aquæ
quæ cutem subijt, lienosisq; auxiliatur: lac euocat: menses ciet, drachmæ pondere in uino potum: ge-
nituram exoluit: caput tentat, & soporem affert. Decoctum herbæ, & seminis in defensione, mulieribus
uulvæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet semen eum pulegio po-
tum, etiam suffitu, uel appositu: capitis dolorem dissoluit illitum: instillatur cum aceto, & oleo capiti
in lethargo, & phrenitide. Folia suffitu, aut substratu fugant uenenata: illita quoque serpentium morfi-
bus auxiliantur, testium duritias, cum butyro, & folijs uitium emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua
illitum mitigat: & cum folijs medetur luxatis, uulneribusq;. Virgam qui manu teneat, dum iter facit,
negatur intertriginem sentire. Agnum, quasi dicas castum, uocant Græci, quoniam matronæ in Thef- 60
mophorijs Atheniensium castitatem custodientes, folijs huius cubitus sibi sternunt. & lygon, quasi ui-
men, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem.

Vitex,

VITEX.

OLIVA BOEMICA SIVE ELAEAGNOS.

Vitex, quam vulgus herbariorum Agnum castum appellat, arbuscula est in Italia vulgaris notitia. Vitis confederatio.

Duo eius genera recenset Plinius libr. XXI. cap. ix. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, folijs candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Non multum à salice utilium usu distat vitex: foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, alij agnon, quoniam matrona in Thesmophorijs Athenensium castitatem custodientes ijs folijs cubitus sibi sternunt. Meminit præterea Theophrastus libr. II. capite xi. de plantarum historia. Cuiusdam plantæ ἐλαίανος appellatæ (ex olea & agno nomenclatione deducta, quod utrique similis habeatur) sic inquit. *Ελαίανος*. natura fruticosa, nec cæteris Amerinis absimilis folio, figura quidem proximo cæteris, sed molli, lanuginosoque, flore populi albæ, sed minore: fructu nullo: nascitur plurima super insulas fluitantes. Verum an ea vera sit ἐλαίανος, quam novus quidam herbarius in Umbria, & apud Pelignos oriri scribit, non ausim ego affirmare, quod illam non viderim usquam. Nascitur tamen & in Boemia planta, quæ omnibus notis *Ελαίανος* astipulari videtur. Est enim fruticosa, folio viticis simile, molli ac lanuginoso. Flore albo gradatim ex virgis prope foliorum exortum prodeunte; odore non insuavi, è quo nullus provenit fructus. Huic alia per omnia, similis habetur Vienna Austria, in Viridario Serenissimi Cesaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, sed longè minores apice in summitate aculeo simili. Hanc ego *Elaeagnum* appellarem, quod folio ac virgis *Agnum* fructu uero oleam referre videatur. Et si sciam Theophrastri *Elaeagnum* non esse, quod hæc sterilis sit, non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theophrastus, vel eius codex depravatus, ut in alijs quàm plurimis locis. Vitex, ut scriptum reliquit Galenus libr. vi. simplicium medicamentorum caliditatis, & siccitatis classem tertiam sortita est, verum ea est multum tenuis substantia, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen vitices ad medicinam habet inutiles: cæterum folia, semenque calida, siccaque facultate sunt, substantia uero tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acris simul & subadstringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, verum tam perspicuo calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum bellarijs) minus caput tentat. Porro flatu ventris discutit & cum non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet præterea semen impetus in uenem tum frictionis expers, tum etiam ipsam expertum. Folia item, floresque ipsius fruticis idipsum præstare possunt. Itaque non tantum esca potaque ad castitatem conferre creduntur, verum etiam substrata. Hinc est, quod Athenis in Thesmophorijs, hoc est, sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt: hinc illi quoque nomen inditum agni, hoc est, casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus, quæ superioribus commentarijs sunt dicta, agnum calfacere, simulque exiccare, tum omnium maxime flatu discutere. Porro quod exacte tenuium sit partium, facultas eius indicio est. Nam quod caput tentat, non magis à multitudine vaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreare posset, sanè & ventrem inflaret, & uenem stimularet, perinde ut eruca. Verum

Vitis uires
ex Galeno.

Verum cum non tantum non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profectò secundum rutam maximè facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroque paulo est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitate simul, ac facultatis mistione. Nam agni semen, ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exactè amara est, & acris: ubi uerò humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui uideatur inesse, ea utique omnino obscura, scio, uidebitur, nec par ei, quæ est in agno. Quocirca & ad iecur, & lienem indurata, & obstructa agni semen potius, quàm ruta competit. Sed hæc ad curandi iam methodum pertinent, quam ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: uerum celeriter ad rem propositam reflectere, uiri est utique temperati. Magisq; etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis euidentibus generalem facultatem collegero, particulares postea actiones omittam. Nam in præsens id solum nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idq; non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur. hæcenus Galenus. Huius plantæ nomen Græcum est ἄγνος καὶ λύγος; Latinum, Agnus, Vitex, & Salix amerina: Arabicum, Famanchest, Samanchest, seu Bengiechest: Italicum, Vitice, & uulgare, Agno casto: Germanicum, Schaffs mullem, & Keuschblamp: Hispanicum, Gattillo casto: Boemicum Drmek: Gallicum Agnus castus.

Nomina.

Γτέα.

SALIX.

CAP. CXVII.

20

a Cat. δ δὲ ἐκ τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐν κελύφῃ τοῦ θέρμανθους. i. Succus ex folijs tempore floris in cortice mali punici calfactus.
b Meum τὰ ἐπισκοπέντα τὰς κόρας. i. quæ obtinebrat pupillas.

Salicis consideratio.

Salicis uires ex Galeno.

Salix uulgo nota est. Cuius semen, folia, cortex, & succus spissandi uim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & uino pota, ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eosdem præbet effectus. corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clauos, & callos tollit. ^a Ex folijs, & cortice succus cum rosaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri utilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, exciso cortice: in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda, ^b quæ obstant oculis, suam uim præbet.

Quædam de Salice, ut una tantum agat Dioscorides; eius tamen plura traduntur genera tum à Theophrasto lib. III. ca. XIII. de plan. hist. tum etiam à Plinio lib. XVI. cap. XXXVII. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & perticæ & pali maximi usus ad uitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ crescunt, colore rufescentes, sequacis lenticia quæ ligandis cadorum uinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam uocat M. Cato suo de re rustica libro. Rursus aliæ firmiores corbibus, & rusticana suppellectili admodum expetita. Aliæ denique sunt minuscule, ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis, ac calathis aptissima. omnibus folia oleagina oblonga superne uirentia, & inferne candicantia. ⁵⁰ Salicis lacrymam trium generum esse prodidit Plinius libro XXXIII. capite IX. tamen si unius tantum

generis meminerit Dioscorides. Vnam arbor ipsa sponte exudat, altera manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumnii tempore à falce distillans. Caterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quæ delapsis statim floribus è ramusculis uix modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc pluma modo impellitur. Salix citò senescit, ac breui uitæ spatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter à Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad somnum conciliandum parantur. Epotum salicis decoctum, aut lixinium è salicis cinere paratum, inherentes gutturi hirudines necat soluitque, uiridia folia sparguntur utiliter circa febricitantium lectulos. Ligni materies, cadis, ac scutis conficiendis, aptissima, quod suo lentore frangi contumax sit, & leuitate polleat. Salicis uires memoria prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationem quis uti posset. Verum floribus eius maximè prope omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri

60

platri preparationem : est enim uis eorum ita desiccatoria , ut morsu abstineat : habet uero etiam quandam ad-
 strictionem. Sunt uero etiam, qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers, & exicca-
 torum, ad multas res utile. Hanc enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exic-
 cante, quod paulum etiam adstringat sicut in opere de medicamentorum compositione exactius demonstrabitur.
 Porro arboris cortex similem facultatem obtinet tum floribus, tum folijs, nisi quod temperatura sit siccioris, ue-
 lut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusque cinere utuntur ad omnia, quae ualenter desiccare opor-
 tet. Nam clauos quos uocant, callos Graecis *τάλας*, myrmeciasque tollunt, aceto acre ipsum macerantes. Non-
 nulli autem dum floret salix, corticem eius incidunt, & succum quandam colligunt, utunturque ad ea, quae pupil-
 las offuscant, extergente uidelicet, simulque tenuium partium medicamine. Vti uero illo ad multa alia quis pos-
 set, siquidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Graecis *ῥέα*. Arabibus, Bulef, Bhulles, Saffaf, aut Chalif no-
 minatur : Italis, Salice, & Salcio : Germanis, Vneiden, & Felbinger : Hispanis, Salce, aut Salgueiro : Gallis, Sa-
 ulz : Boemis Vurba.

A' *ῥεα*.

SYLVESTRIS OLEA.

CAP. CXVIII.

Sylvestris olea, quam aliqui cotinon, id est, oleastrum appellant, alij Aethiopicam oliuam; folia
 astringunt; trita autem & imposita ignem sacrum, ulcera quae serpunt, epinyctidas, carbunculos, re-
 duuias, nomasque cohibent; crustas emarginant cum melle illita: quinetiam sordida ulcera repur-
 gant: inflammationes, panosque cum melle imposita discutunt, cutem à capite uulsam conglutinant:
 oris inflatibus, & priuatim infantium commanducata medentur. Succus, & decoctum eisdem habent
 effectus: sanguinis eruptiones, ac muliebri profluuium, ad motus succus inhibet: uua oculorum pustul-
 isque prodest; ulcera, & ueteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum
 erosiones perquam utilis. Exprimitur succus tuis folijs, affuso uino, aut aqua, siccatusque sole in pa-
 stillos digeritur: sed longe ualidior ad recondendum succus habetur, qui cum uino, quam cum aqua
 expressus est. auribus subuenit, siue ulcerentur, siue pus effluat. Folia conuenienter coeliacis cum fari-
 na hordeacea illinuntur. Vrantur cum floribus folia, ut spodij uicem cinis praestet, in cruda olla, obli-
 to ore luto, usque dum figlinum percoquatur: restinctaque uino, & rursus subacta, eodem modo urun-
 tur: postremo cerusae modo elota coguntur in pastillos. Huiusmodi cinerem in medicamentis oculo-
 rum constat spodio non cedere, sed eisdem uiribus praeditum esse putandum est. Foliorum satiuæ
 olea eadem uis intelligitur, sed aliquanto inferior: unde ocularibus medicamentis ob suam mitiorem

OLEA SYLVESTRIS.

OLEA SATIVA.

Nomina.

Meum καρ-
πος. i. fructu.

b Meum ὤσος. i. sub-
fulua.

uim conuenientior est. Sudor ligni uirenti accenso manans, illitu sanat lichenas, furfures, & scabiem. Oleaginum semen illitum medetur furfuribus, & ulceribus, quæ depascunt, uorantque: quod autem intra nucleum est, ex adipe, & farina scabros ungues excutit. Colymbades trita, & ambustis illita, pustulas gigni prohibent: sordida ulcera purgant. Muria succus collutas gingiuas contrahit, & motus dentium firmat. Oliua b flaua, & recens stomacho utilior est, uentri difficilis: nigra autem, & matura corruptioni opportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis dolorem mouet: arefacta illitu depascentia ulcera sistit, & carbunculos emarginat. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri uligine laborantibus collinitur, dentium mobilitates stabilis: calfacti fots gingiuis fluxione laborantibus utilis est: lanâ enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admoere, donec albæ spectentur.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας.

LACRYMA AETHIOPICAE OLEAE.

C A P.

CXIX.

Quæ cōclusa
sunt tribus in
locis nō leg.
Orib.

a Meum μέ-
γα καὶ λεῖον. i.
magnum & læ-
ue.

Lacryma, quam Aethiopica olea stillat, scammonio similis quadantenus est, fulua, stillis, exilibus constans, mordax. Quæ autem ammoniaci, aut gummi similitudinem refert, colore a nigricans, [nec] gustu mordens, superuacua est. Nostrates [olea,] oleastri [que] similem lacrymam sudant, quæ commode ad oculorum habetudines illinitur: cicatrices, albuginesque illitu emendat: uirnam, & menses ciet: cauis dentium impressa ad dolores efficax est. Inter uenena scribitur, partus pellit: lepras, & impetigines sanat. Appellatur autem Aethiopica, & agrestis olea.

Αμόργη.

A M V R C A.

C A P. CXX.

a ἐλαία. i. o-
lei, leg. Orib.

Murca a [expressa] oliuæ recrementum est. Decocta in cupreo uase ad crassitudinem mellis adstringit, ceteros præbens lycij effectus. Insuper dentium dolori, & uulneribus cum aceto, uino, aut mulso commode illinitur; additur in medicamenta ocularia, & meatus inducto suo obstruentia. Vetustate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac uulua exulcerationi. Si uerò cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamaeleonte illitu sanat. Cruda, & recenti amurca podagras, articulariosque dolores foueri, utilissimum: peruncta in uillosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimit.

Olea sylue-
stris confid.

Cum oliuæ, oleum, olea Aethiopica lacryma, & amurca ex una tantum arbore proueniant: non ab re diximus de his omnibus simul pertractare, & ita singulis partibus unica commentatione, quantum opus erit, satisfacere, & quicquid ad eas spectat, simul perstringere. Olea itaque folia habent longa, in acutum desinentia, crassa, pinguiaque, supernè uirentia, infernè albicantia, sapore amaro & acrisculo. Florent omnes Iulio mense floribus albis, racematim prodeuntibus, & quibus bacca prodeunt primum uirides, deinde appropinquante maturitate pallescunt, tandem purpureæ prius facta saturate nigrescunt, decerpuntur mense Nouembri, & Decembri; nanque antea non maturescunt. Sternuntur deinde in panimentis, donec rugosa fiant, deinde mola subponuntur, & torculari premuntur, affusa feruenti aqua. Ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra, solida uenosa, crispa; ardetque uiridis, perinde ac sicca. Nascuntur syluestres olea copiose in agro nostro Senensi, aliisque Hetruria locis: nascuntur & in Dalmatia tractu, & in quam plurimis Adriatici insulis. uerum domesticis longe minores, folijs breuioribus, aculeatisque ramis. Earum bacca etsi numerosa fecunditate uincant, magnitudine tamen satius cedunt: quin & ori sapidiores existunt. Cuius rei certo sunt testimonio turdi, merula, ac sturni: quippe quoniam syluestres oliuas libentius deuorant, quam satias. Incola, qui aucupijs delectantur, agrestes oleas summo studio, ac industria ab aubus tuentur: nempe quod confecta satiarum uindemia, auicula ad has aduolant, ubi mense Decembri, & Ianuario uisco innumera capiuntur, præsertimque turdi. Pauci admodum sunt in Hetruria, qui oleastri baccas legant: ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna satiarum copia est, quæ facit, ut mihi omnino paripendantur syluestres. Oliuarum genera decem in antiquorum notitiam peruenisse reperio, paucias uidelicet, algianas, licimianas, sergias, neuas, culminias, orchites, regias, circites, murteas: etsi Virgilius trium generum tantum meminerit, quemadmodum etiam plura non nouit hac nostra ætate Hetruria, præsertimque noster Senensis ager. Primum harum genus eas nostri faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur, sunt tamen spectata forma, & magnitudine Bononiensibus non quidem inferiores. His tantum muria asseruatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ sunt, quod multò plus amurcæ quam olei fundant. Proxima tum colore, tum magnitudine præstantes, quamuis prædictis longè minores sunt, sunt tamen omnium aptissimæ ad olei conficiendi usum, quippe quod oleum ex eis expressum, sit non modo flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstans; sed etiam copiosum. Gignuntur hæc à procerissimis oleis, prægrandibus, inglandum nucum instar, ramos in altum, latumque amplissime fundentibus. eas rura nostra Oliastre uulgo uocant. Tertij uerò, ac postremi generis ea denique sunt, quæ passim in uniuersa Italia nascuntur, & omnium uulgarissima habentur. Laudatissima olea Bononiensibus, & nostratibus crassiores muria asseruata Romam, Venetias, & ad alias complures Italia clarissimas urbes, ubi magnifica, opiparæque parantur mensæ, ex Hispania importantur. Condiuntur muria oliuæ breui tēpore, seruata natiua uiridi-

Oliuarum ge-
nera plura.

na uiriditate, hoc modo. Sumuntur calcis uina cribrata libra sex, aqua quod sufficit ad dissoluendum, quousque calx pulcra liquida fiat. Huic adduntur cineris querni cribrati libra duodecim, & aqua tantum, quod sufficiat ad dissoluendum. Deinde in hac pulcra macerantur oliuarum uiridium electarium libra uiginti quinque, horis octo continuis, aut ad summum decem. (hoc temporis spatio omnem amaritudinem exuent) sed interim lignea rude leuiter commisceantur, ne ledantur, contundantur uero. Eximuntur deinde, & lauantur in aqua post hac macerantur quinque, senis uero diebus, mutata, affusaque sepius aqua. Extrahuntur deinde, & condiuntur muria in qua ferbuerint prius feniculacei caules in particulas dissecti: & asseruantur fictili, quod commodum fuerit. Ita enim parata natuiam uiriditatem seruant, & esui delectabiliores euadunt. Ceterum olea, & quercus tam pertinaci odio inter se dissident (si rei agrariae scriptoribus fides est adhibenda) ut altera prope alteram depacta breui tempore pereat. Olea item si primo germinatu a capra depascantur, adeo sterilefcunt, ut nullo remedio in posterum prolifica fiant. At si alia de causa rara admodum, uel nullas proferant baccas, nudatas earum radices a circumstante terra hybernus algoribus opponere, certissimum est remedium. Amant olea apricos tractus, & colles, calidasque regiones, nam in frigidis locis non proueniunt. Syluestris, seu Aethiopica olea lacryma, licet multis polleat uiribus: eius tamen in Italicis officinis nullus est usus: neque quod ea ad nos afferatur, adhuc compertum habeo. Sunt, qui hanc putent illud esse gummi, quod medici recentiores, & officinae gummi elemi appellant. Verum illud certo argumento est, olea Aethiopica lacrymam gummi elemi non esse, quod gustatu mordax non sit, neque linguam uellicet: tum etiam, quod omnibus perspicuum sit, eam lacrymam (etsi improprie gummi appelletur) non in gummi quidem; sed uerius in resinarum genere esse recipiendam: cum igni exposita statim colliquefcit, & diffundatur, quemadmodum & resinae, quae e pinu, picea, & alijs resinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorsus ignota sit planta, a qua in oriente defluit. Siquidem nullum gummi genus (quod ego sciam) igne colliquefcit, nisi addito aceto, uel uino: quin potius statim comburitur. Est & alia olea maris rubri lacryma, ex qua (ut Theophrastus inquit lib. II. cap. VIII.) medici sistendo sanguini medicamentum componunt. Ceterum quauis etate nostra obscura admodum sit gummi elemi origo; eius tamen uires clarissima apud chirurgicos, & uulnerarios medicos reperiuntur: nam in caluariae fracturis, ac uulneribus mirifice unguentis, & emplastris additur, adeo ut praestantissimum sit in his sanandis medicamentum. De Amurca olei postremo nil aliud dicendum est, nisi quod sit admodum utilis (ut memoriae prodidit Cato) apothecarum, & officinarum fabricis, ubi lanei, uel sericei panni reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ex ea inde parietes incrustentur, oblinanturque, item laquearia, & pauimenta non modo parietes contractos, uel aduentitios humores nunquam collacrymant, & situm minime contrahunt; sed nec blatte, nec aranei, nec cuiusuis generis uermiculi ibidem gigni possunt. Syluestris oliua oleum ceteris adstringentius est. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur, sudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia, scabiemque abstergit. Tardius etiam canitiem sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Oliua uires prodidit Galenus lib. V. simplicium medicamentorum, sic inquit. Oliua rami quantum habent ad strictionis, tantae & frigiditatis participes sunt. Fructus uero, si quidem ad unguem maturuit, moderate calidus est: si immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat. Olea satiuia, sic Latine, ut ἐλαία ἡμερος Graece uocatur: Arabice, Zaiton, seu Saiton: Italice, Oliuo domestico: Germanice, Oelbaum: Hispanice, Oliuo, & Azeytuno: Gallice, Oliuier. Syluestris autem Graecis Ἀγριελεία, ἢ κότινος appellatur: Latinis, Oleaster, & Olea syluestris: Italis, Oliuo saluatico: Germanis, Wilder oelbaum: Hispanis, Azebuche: Gallis, Oliuier sauage.

Oliuas condiendi ratio.

Olea, & quercus odium.

Aethiopica olea lacryma.

Gumi elemi.

Amurca olei.

Oliuae uires ex Galeno.

Nomina.

40 Δρύς. Q V E R C V S. Βάλανος. G L A N S. Φηγός. F A G V S.
Πρίνος. I L E X. C A P. C X X I.

Quercus omnis adstrictoriam uim habet, praesertim liber, qui cortici, & ligno intercedit: quin etiam tunica putamini glandis subiecta. Decoctum ex ijs datur dysentericis, coeliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pello foeminis fluxione uulua laborantibus subijcitur. Glandes eosdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & status in cibum sumptae pariunt: resistunt esitatae uenenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte uaccino potum, prodest contra toxica. Intrita crude inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe uocant, & malefica ulcera cum falsa axungia conueniunt. Iligneae glandes uiribus quernas antecellunt. Fagus, & Ilex quercus generi assignantur, & consimile munus obent. Iligneae radices cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tusa, & trita tumoribus profunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Sunt & aliae glandiferi generis arbores, praeter Quercum, Ilicem, & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Aesculus, Phellodrys & aliae nonnullae, quae suo more rura nostra appellant, quarum omnium exacte rationem reddere potest uniuersa Hetruria. Quippe quod & in maritimis nostris Senensibus, & Faliscorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hac glandiferarum genera adeo numerosa in uastissimis syluis proueniunt, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolae ibi quotannis saginent. Verum ne aliquis existimet, harum non meminisse Dioscoridem, quod fortasse eas non cognouerit, sciendum est, eum, meo quidem iudicio deus nomine comprehendisse in uniuersum omnes glandiferas arbores, non solum quod sciret, una uoce omnia illa genera contineri posse, sed etiam ut breuitati consuleret. deus enim apud Graecos non modo quercum particulatim significat: sed uniuersam quancumque glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ipse: Δρύς πᾶσα τοῦ πηκτικῷ ἔχει δυνάμιν, id est,

Glandiferarum arborum consideratio.

Quercus quæ
proferat.

Q U E R C V S.

Aqua foliorū
quercus, & e-
ius uires.

F A G V S.

Fagi confide-
ratio.

id est. Quercus omnis adstrictoriam vim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera adstringit. Porro mirum est (ut Theophrastus est auctor lib. III. cap. VIII. & IX. de plantarum historia) quod alia plurima præter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit paruulam, atque alteram resinofam, & nigram: quoniam & aliud speciem ueluti morum, sed durum, & fractu admodum difficile: id tamen rarum. Ad hæc aliud effigiem colis representans. Cum uero perficitur, durum quid parte emicante, & perforatum, & tauri caput quodammodo emulans profert, quod præruptum nuclei olea speciem intus ostendit. Fert & quod quidam pilulæ appellant. Id pilula est comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminibus utuntur. Flagrat etenim probe, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, ceterum quidem inutilem, uero autem tempore succo melligeno inficientem, tum tactu, tum gustatu. Inque ramorum alis pilulam aliam gignit sine pediculo, concavoque sessilem, peculiarem certè, uersicoloreque. Nam eminentes quosdam umbilicos candicantes, uel passim uariantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, splendidamque; ostendit aperta, nigra, & putricans cernitur. Lappillum quoque puniceum magna ex parte gignit, quanquam raro. Item aliam eò rariorem pilulam è folijs conuolutam, compressam, atque oblongam. Super folijs uero tergo adhaerentem pilulam fert candidam, aquosam, dum tenera est: hæc etiam interdum muscas intus continet, ueniensque ad incrementum iustum in modum læuis paruulæ galle indurescit. Fungos omitto, qui è radicibus, & iuxta radices erumpunt: communes enim eos cum ceteris habet arboribus. Quinetiam uiscum taceo, quippe cum in alijs quoque proueniat. Sed nihilominus (ut dictum est) ferax hæc arbor habetur plurimarum. hæc tamen Theophrastus. Ceterum non dubitandum est, quin omnes ij partus suos habeant usus, suisque polleant uiribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ uitreo organo à tenellis quercus folijs primo ipsarum exortu decerpitis elicitur, iocineris defluxiones sistit, renum calculos comminuit, et mulierum alba profusio cohibet. Datur quoque potanda utiliter dysentericis, & sanguinem reijicientibus. Sunt qui in pestilentialibus febribus eam propinent, quod aduersos uenena non parum ualeat. Recentia folia uentriculi ardorem tollunt, si super lingua teneantur. Ceterum aqua quæ in marcescentium quercuum reperitur cauitatibus, scabiem omnem ulcerosam sanat. Ad hæc eius echinata pilula sicca, ac trita uim apprimè adstrictoriam possident: eaque propter efficacissimo sunt remedio contra omnes alui fluxiones. In summa præstant, ubi suppressere sit opus. FAGVS quoque glandiferis arboribus adnumeratur, tametsi fructus effigies glandibus prorsus reclinat. Est autem Fagus folio carpinii non absimili, grandiore tamen, leniore, nec adeo crispo. At qui, ut ad fructum redeamus, est quidem is extrema parte, calyculo includitur rotundo, quadante nus echinato, hispido, ac scabro: interius uero triangulari forma nuclei sunt, qui tenui, et leui cute, castaneorum modo, in atrum rubescens obteguntur. Horum sapor dulcis, et subadstringens. Glires hoc pabulo maxime delectantur, ac pinguescunt. Quamobrem cum eius aduenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniola, Stiria, & Carinthia syluis: quippe ijs in locis incolas mane inspexeris, qui saccos gliribus plenos ferant una tantum nocte captis. Delectantur fagi fructu etiam mures: siquidem è longinquis regionibus natura ducti gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus

I L E X.

SVBER PRIMVS.

compluribus uolatilibus. Quin & obsessos hostibus homines in oppido Chio ea tantum glande uictitasse, Cornelius Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Fagi folia esitata labiorum, gingiuarumq; uitijs mirifice opitulantur: tusa, illitaq; torpentia membra corroborant. Glandis faginea cinis renum calculis utiliter illinitur.

I L E X insuper arbor est in Italia notissima, spectataque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies eius densa admodum est, ac robusta, in atrum rubescens. Folijs laurinis, ac perpetuis uiuet: sed quæ externe candicent, scabraq; sint; internæ uerò uirescant, lauesq; cernantur: quin & in toto ambitu serrata sunt. Dumm Ilex est generum, alterum folio spinoso, sine aculeis alterum. Hoc ubique fere scatet Hetruria, illo uerò Hispania. Meminit utriusque Columella lib. vi. cap. i. de re Rustica, sic inquit: Possumus & ficulnea folia bubus probe dari, si sit eorum copia. Ilicinea tamen uel melior est quercea, sed eius generis, quæ spinas non habet. Nā id quoq; uti Iuniperus, respuitur a pecore. Quare non recte sentiunt, qui Plinij tantum & Theophrasti testimonio freti, Ilicem haud spinosam, legitimam esse negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præstant. Iligneus carbo Hetruscis in pretio est, non modo quod ignem diu foueat, sed etiam quod (ut aiunt) uapore caput minimè tentet. Hæc præter glâdes, pilulas quasdam rubetes gignit, quæ trita cum aceto uulnerib. recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut

Ilicis consideratio, & historia.

Ilex duplex.

Smilacis consideratio.

est arbor illa, quam Arcades Smilacem uocant, ilici similis (ea autem non est taxus, quæ etiam smilax dicitur, quoniam de taxo capite x. eiusdem libri disseruit Theophrastus) folio tamen non aculeato, sed molliori, profundiori, differentijsq; pluribus distinguendum: nec materies, ut illa, solida, spissaq; sed soluta, molliq; in opere. Sunt qui censeant Ilicem non spinosam smilacem esse. Sed cum Smilaci materies sit soluta, mollisq; in opere, (ut Theophrastus scribit) eorum sententiam comprobem, non habeo. Meminit huius Gal. lib. vi. cap. i. de comp. medic. secundum locos in columella remedijs. sic inquit. His fortiora sunt myrti, ac baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri potest, quod smilax (taxum, uel eius speciem intelligit) quæ ab omnibus uenenosa describitur, ponatur a Galeno inter gurgulionis remedia. In dubij uerò solutione nil aliud determinat, nisi quod, cum non ubique (sic ipse putat) taxus sit uenenosa, ex eo genere summi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed si Cornarius Theophrastum sibi alioquin familiarem consulisset, qui smilacem quandam (ut paulò antè ostendimus) in arborem ilici similem refert, rectius, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. S V B E R denique arbor est fructu, & folio ilicis, perpetua similiter coma uirens, quanquam id negat Theophrastus, sed crassissimo cortice uestitur, atq; ilici magnitudine cedit, ut ij quidem attestari possunt, qui Baccano Romam profecti sunt: eo enim in itinere innumera Suberum plantæ uisuntur. Atqui duo eius uisuntur genera: alterum folio prolixiore acuminatioreq;: alterum uerò breuiore, rotundioreq;: & per ambitum serrato, acuminatis quibusdam in locis incisuris. Hoc in Romano, illud in Pisano agro proueniens. Hæc cortice exuta minimè arefcit, quemadmodum reliquæ arbores, quandoquidè natura haud ignara, quod sapissime cortice expolianda esset, materiem duplici cortice muniuit. Inter

Cornarij lapsus

Suberis consideratio, & historia.

Suberinæ cor-
ticis usus.

SVBER SECVNDVS.

Phellodrys
& eius hilt.

Suberis uires
Matthiolo.

PHELLODRYS.

Glandiferarū
arborū uires
ex Galeno.

plures, ac uarios corticis suberei usus, qui in rebus dome-
sticis celebrantur, ille præcipuus est, & nularis, quod suto-
ribus maxime sit expetita ad crepidas consciendas. Quin
& globis ex ea factis utuntur piscatores, quod ea nunquam
aquis mergatur, sed supernatet sustinendis retibus plumbeis
glandibus in altum ductis. Ideoq; Plinius lib. xvi. capite
viii. scriptum sic reliquit. Suberi minima arbor, glans
pessima, raraque: cortex tantum præcrassus, ac renascens,
atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vires eius
anchoralibus maxime nauium, piscantiumq; tragulis, & ca-
dorum obturamentis: præterea in hiberno saminarum cal-
ceatu. quamobrem non infacetè Græci mulieres cortices
arborum appellant. Sunt qui Suberem saminam ilicem uo-
cent, atque ubi non nascitur illex, pro ea subere utuntur, in
carpentarijs præcipue fabricis, ut circa Elin, & Lacedæmo-
nem. Nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omni-
o
Et eodem libro, cap. xi. inquit. Eius materies tardissi-
me uetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, iuglans.
hæc Plinius. Est & alia arbor glandifera, quam, quod
folia ferat suberis, corticem uero, & ligni materiem cer-
ro non absimilem, Hetruria uulgo appellat Cerrosugaro,
quasi Cerrisubere dicas. Id quod etiam fecisse uidetur
antiquitas: quandoquidem Theophrasto loco superius ci-
tato ea PHELLODRYS dicitur. copiosa hæc in a-
gro Senensi in omnibus Archidossi, & comitatus S. Floræ.
Sed illuc usque non peruenit Anguillarius, cum de hac arbo-
re nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proue-
niunt. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sangui-
nem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex
uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.
30
Omnium Glandes in farinam trita, & potui data, drachma
pondere, ex succo plantaginis, auxiliantur omnibus alui, &
uteri fluxionibus. confert earum decoctum potum contra
uenena. Cruda ac recentes intrita, illitaque inflammatio-
nes leniunt. Illinuntur eadem cum salsa axungia maleficis
ulceribus. Calix quo Glandes in arbore sustinentur, easdem
possidet facultates, sed magis tum adstringit, tum contrahit.
Galeno tam quercus, quam quarundam aliarum glandifera-
rum arborum medicina commemorantur libro vi. simpli-
cium medicamentorum, his uerbis. Quercus partes omnes
adstringentis qualitatibus participes sunt. Sed plus tamen ha-
bet, quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ sub glan-
dis ipsius calyculo, ea uidelicet, quæ fructus carnem conue-
stit. Quamobrem ad profluium muliebri, & sanguinis ex-
punctiones, tum dysenterias & diuturnos uentris fluxus com-
modam esse credunt. Maxime uero ea utuntur decocta. Va-
lentius tamen adstringunt, fagus, & illex, seu quis has spe-
cies esse roboris uelit, seu toto genere diuersas. Quin & fo-
lia harum plantarum tenella illita non instrenue desiccare
ualent, minus autem quæ sunt alterius roboris, nimirum
quanto minus sortita sunt adstrictionis. Siquidem ego quan-
doque glutinasse me uulnus memini falce inflatum, cum nul-
lum adesset ad manum medicamen præter ipsius quercus fo-
lia: triui ea in læui petra, & uulnus, omnemq; uicinum lo-
cum contexi. Eandem uim folijs habet & fructus roboris,
eoq; medici nonnulli ad incipientes, & crescentes utuntur
phlegmonas. nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia re-
spiciunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quam ad præsen-
tem tractatum attinent. Caterum in præsentia nouisse, quod
eatenus adstringentè quatenus dictum est, facultatè quercus
obtimeat, sufficit: ac proinde desiccandi, atq; adstringendi: ex-
calfaciendi autem paulò infra media, in genere scilicet eo-
rum, quæ

rum, quæ (ut sic dicam) tepida sunt. Arbor, quæ Δρῦς Græcis: Quercus Latinis appellatur: Chullot, 'Hullet, aut Beluth, Arabibus: Quercia, Italis: Eychbaum, Germanis: Robre, Hispanis: Cheshe, Gallis. Quæ uero Φυῖς Græcè: Fagus Latine dicitur: Arabicè, Chinaos, aut Chiacas: Italicè, Faggio: Germanicè, Buochbaum: Hispanicè, Haia: Gallicè, Fagus. Quæ denique Græca uoce Πελύος: Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, sine Carmas: Italica, Elice: Hispanica, Anzina, & Anzinheira: Germanica, Stecheychen. Suber autem Græcis Φελλός: Italis sugaro: Germanis, Pantoffelholtz.

Nomina.

Κάσταν.

CASTANEAE.

CAP. CXXII.

10 **S** Ardianæ glandes, quas aliqui Castaneas, aut Iopima, aut glandes Iouis appellant, adstringunt & ipsæ, similesq; effectus præbent: præsertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercursat. Caro his, qui ephemerum biberunt conueniens est.

Castaneæ nuces sunt in tota Italia uulgò notissimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ. Anti qui castanearum complura fecerunt genera: nominibus plerunq; inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantum in Hetruria habentur genera, satium scilicet, & syluestre. Mitiores faciliè purgantur, harumq; illæ principem locum tenent, quas uulgus Marroni appellat: quippe quod cæteris sint maiores, sapidiores, speciosioresq;. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annonæ deficit, incolæ castaneis per hyemem uictitant. Namq; eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroque cortice repurgant, moluntq; in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arboris adificijs, atque alijs domesticis utensilibus admodum apta est: siquidem nò modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres, & pedamenta; sed & cadorum costæ, & eorum cinctus: uerum ignarijs inepta. Montibus, & opacis gaudet magis, quàm campestribus, & apricis. Creauit quoque natura aliud Castanearum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quàm recentiores (quantum uiderim, legerimq;) nemo est, qui meminerit. Arbor est Castanea hæc spectatæ proceritatis, folio pentaphylli, sed longe humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenso. Echinos fert in cacumine, magnitudine nostratibus æquales, rufo colore, uerò duriore ac crassiore putamine, aculeis raris, sed robustis ac firmis, & colore flauo scentibus. Singuli, singulam includunt castaneam nostratibus fere similem, crassiorem tamen rotundiorèq; cortice subnigricante, præterquàm anteriori parte, qua interno echini putamini cōiungitur, ea enim albicat, macula cordis figurâ præferente, quæ admodum uidemus in repētis uesicariæ semine. Totus idē robustus est, simplex tamen, nulla intra se aliā tuniculā habens illi similem, quā nostratēs castaneæ conteguntur. Sapor pulpæ uulgarib. fere similis habetur, sed dulcior paulò, nec adeo mandentibus grato, si tamen ex sicco fructu id quidem recte percipi potest.

Castanearum consideratio.

Castanea orientalis siue equina.

CASTANEAE.

CASTANEAE EQUINAE.

EQUI-

Caf
wires.

Castanearū
vires ex Gal.

Nomina.

EQVINAS hasce castaneas appellant Constantinopolitani, quod anhelosis, ac tussientibus equis plurimum auxilij afferant deuoratae. Plantae ramum, una cum praegnantibus echinis misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Flanders, medicus insignis, una cum quam plurimis alijs, de quibus in epistolis latius diximus. Castaneae uehementer sistunt tum alui, tum uentriculi fluxiones, idque maxime siccae: quin & sanguinem excreantibus prosunt. Tritae cum sale, melleque, subaethaeque rabidorum canum morsibus utiliter imponuntur: & cum hordeacea polenta, & aceto illitae mammarium duritias discutunt. Venerem excitant, eo quod statum gignant. Largius in cibis sumptae capiti dolore inferunt, instant, aluum adstringunt, ac egre concoquantur. Attamen quae cineribus obruta torrentur, nullnerato prius in latere cortice, crudis, & elixis innocetiores redduntur, praesertim si cum pipere, & sale, uel saccharo edantur. Interior castanearum membrana rubens, qua albicans pulpa circumuestitur, ex uino austero pota, duarum drachmarum pondere, sistit ualenter immodicos omnes alui fluores, & sanguinis reiectiones, quinetiam cum pari pondere rametorum Eboris, alba seminarum profluvia cohibet, ex aqua alba Nimpheae hausta. De castaneis differens Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Castaneae omnium glandium sunt praestantissimae. Sunt qui hos fructus λοπιμους appellent: hi nanque soli inter fructus agrestes alimentum memorabile corpori praebent. bastenus Galenus. Illud porro in his uerbis animaduertendū, quod Castaneae, quanuis eas Gal. plurimum nutrire prodiderit, non tamen in cibis comendantur, si comedantur frequenter. Nāq; ut idem auctor est libro de tenui uictus ratione, sint illae in aqua coctae, sint tostae, sint etiam frixae, semper esitantibus noxam inferunt, multoq; magis, si crude edantur. Quod etiam libro de cibis boni, & mali succi memoria mandauit. Castaneae ita Latinis uocatae, Graecis Κάσανα, σαπιδάνα βαλλαντοί, δίος κάλανοί, ή λοπίμας dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Castal, & Stebulot: Italis, Castagne: Germanis, Kesten: Hispanis, Marones: Gallis, Castaignes: Boemis, Kashtany.

Κηκίς.

GALLA.

C A P. CXXIII.

a Meñ & Ca.
de la leuis.

G Alla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, sed † articulorum manus modo rugosa, solida, nullo foramine peruia. Altera a plana, leuis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior est. Vtriusque uis uehementer adstringere, trita excreſcentia in carne, fluxiones ginguiarum & uulæ, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem sedat. Cremata carbonibus, donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria extincta, sanguinem supprimunt. Decoctum quibus insidere expedit, efficax est, & contra uuluas procidentes, fluxionesque. Capillos denigrant, aceto, aut aqua macerata: dysentericis, cœliacisque cum uino, aut

GALLA.

Gallarum cō
fideratio.

Cornarij opi-
nio reproba-
ta.

GALLA vulgò notissima sunt, easque ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor est) quæ & glandem . Nascentur sole de geminis exeunte : & si aestu nimio excipiuntur, arescunt protinus, nec amplius adolescunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugosa cute spectantur, fullonibus, & coriarijs expetita, quæ Græcis omphacitides dicuntur. Maiores uerò, quæ leniores habentur. Caterùm neque in hoc Cornario ad stipulandum esse iudico, quòd suis in Galenum commentarijs tam primo, quàm sexto libro de comp. med. secundum locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam esse Dioscoridi, & Galeno, quàm calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantum argumento ductus, quòd Paulus capite de dysenteria in quodam clysteri scribat: *μεακίδος κεκαίμενης ἔστι δὲ τὸ κοῖλον, ἐξ ἧς ἐλάττειται ἡ τῆς διρὸς βάλανος, ὃ περ οἱ βυρσοῖς χρῶνται.* id est: omphacidis uestigia est autem cauum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarij utuntur. Vbi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum, vulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidē gallam (ut diximus) esse existimat, quàm cauum illud, in quo glandes inseruntur, quod recentiores cupulam vocant. statuitque nunquam à sua opinione recedere, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, aut *ομπανίδα* ab eo substantiue pro eo, quod calycem Plinius dixit, & vulgò cupula glandis vocatur, dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quòd is, quem alioquin suorum

suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenij, sanissimi que iudicij uirum semper existimaui, in re tam, meo iudicio, clara, tam facile aberrauerit. Nam si Paulus non putasset, quod *ὀμφακίς* Græcum uocabulum ob sui raritatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse uidetur, ei certe non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cum inquit. Est autem *ὀμφακίς* cauum illud, ex quo glans querna enascitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glandium calycem non acceperit, illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis, non autem de glandibus differat, duoque gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram uero magnam, flauo colore, uiribusque inferiorem esse scribit. Quod etiam antea Dioscorides, & Galenus fecere. qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam, quod sciam, tradidere: quod non ignorauerint (ut Cornarius ignorasse uidetur) & genere, & specie à gallis differre glandes. Adde, quod Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, usi sunt hoc uocabulo *ὀμφακίς* pro galla, nisi adiectiue, & cum suo substantiuo *κνήκῃ*. Quare concludendo putauerim, in Paulo legendum esse, *ὀμφακίδα*, non *ὀμφακίδα*, ut contendit Cornarius: quin etiam crediderim Græcis glandium calycem *ὀμφακίδα* propriè appellari. Tametsi Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo uocem illam acerbam uiam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, hæc non cognouisse, neque animaduertisse deprehendantur. Fit ex omphaciti Galla, Chalcantho, gummi, & uino atramentum scriptorium optimum, hoc modo. Sumito gallarum crassiusculè confractarum uncias quinque, & uncias quatuor, & occluso uasis orificio, quindecim diebus insolato, uel post uaporarij fornacem hyeme reponito, miscetoque quotidie rudicula. Illud peculiare sibi maiores gallæ uendicare, ut quotannis aut annonæ fertilitatē, aut sterilitatem, aut pestilentem auram prænuncient: nam si rumpantur integræ, & quæ perforatæ non sunt, aut muscam, aut araneum, aut uermiculum exponent. Si musca uolat, futuri belli; si repit uermiculus, annonæ penuria; si currit araneus, pestilentium morborum præsagium est. Neque cuiquam mirum uideatur, quod ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego huius rei sæpius periculum feci, nullamque unquam sum consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto faciliè indicium summi potest, iam animal exiisse. Dicamus igitur licet, quercum & fructum, & animal gignere. Cuius rei haud ignari ueteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Gallarum uires memoria prodidit Galenus lib. vii. simpl. medic. sic inquit. Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui partē essentiæ terrena, & frigida: per quam desiccatur, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahitque partes laxas, ac languidas: omnibusque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto uero tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna, laxa que, & ipsa desiccatur quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porro coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: si uehementiore, in uino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, uino utare austriore. Hanc rustici nostrates *ὀμφακίδα*, quasi uini gallam dicant, nominant. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam ex ustione assumunt. suntque hæc, quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate. Ceterum cum ad sanguinis suppressionem præparare eas uoles, carbonibus impositas, dum undequaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit. Quercus fructus *κνήκῃ* Græcè dicitur: Galla, Latine, pariter & Italicè: *Hals*, aut *Hafus*, Arabicè: *Calloepffel*, & *Eychoepffel*, Germanicè: *Galha*, & *Bugalha*, Hispanicè: *Noix de galle*, Gallicè: *Boenicè Galles aneb bublinky*.

† Hoc loco Græci codices habent *νοδὴν καδὴν*. Qua uoce constat, iudicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cum prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifestè eam etiam ad magnitudinem retulit. Ruellius autem, cum eam tuberosam interpreteretur, ipse quoque magnitudinem innuisse uidetur. Quocirca nobis satius uisum est, omphacitim rugosæ parti articularum in digitis, cum extenduntur, similem reddere: quod non solum id innuat Græcum uocabulum: sed multo etiam magis omphacitides ipsæ apertissime demonstrent.

Povs.

R H V S.

CAP. CXXIII.

50 **R**hus, quæ obsonijs aspergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] semen est coriarij fruticis, [sic uocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles.] Arbuscula † est in petris nascens binum ferè cubitorum altitudine: folijs oblongis, subrubentibus, in ambitu serratis † ilicis modo: acino uuarum gracilium, denso, magnitudine terebinthi, quadantenus lato: cuius corticosa tunica perquam utilis est. Folia uim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, in potus eorum, infususque adijcitur: instillatur auribus purulentis. gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis folijs, ad crassitudinem [mellis] in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conueniens. Semen eisdem effectus exhibet: coeliacorum, dysentericorumque obsonijs inspergitur: fracta, desquamata, liuida que illitum ex aqua, ab inflammatione uindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida sceminarum profluvia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua semen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipso semine. Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur, ad dolores finiendos.

Atramenti
scriptorijs
ficiendi ratio.Gallarū præ-
sagium.Gallarum ui-
res ex Gal.

Nomina.

Orib. non le-
git conclusa.
† *μικρὸν*, i.
parua habet
Orib.Orib. nō leg
conclusa.

Rhus

Rhois confi-
deratio.

R H V S.

Monachorū
error.

Fuch. opinio
damnata.

Petri Criniti
lapius.

Viburnum.

Rhus Græcorum, cui ut scribit Plinius lib. XXI. ca. XI. Latinis non est inditum nomen, Sumach officinis uulgò uocatur, uocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in alijs, quàm plurimis ab illis fieri solet. Hac in condimentis pro sale utebantur antiqui: idcirco Dioscoridi in ipsius capitis frõre, Rhus dicitur, quæ obsonijs aspergitur. Cuius usus, ut audio, & apud Syros, & apud Aegyptios in hunc usque diem perdurat, ubi rhus prouenit præstantior. Nascitur & in Italia Apennino monte pluribus in locis, ijs omnibus planè notis, quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Huius aridis folijs birco-
rum, caprarumq; pelles illæ spissantur, crispantur, concinnan-
turq; quas uulgò Somachi nuncupant. Ceterum illud non uide-
tur prætereundum, quòd etsi Galenus tum alibi, tum præcipue
lib. VI. de comp. medic. secundum locos, plura Rhois nomina, &
genera explicasse uideatur, ut qui id modò Syriacum appellet,
modò Ponticum, modò obsoniorum, modò coriarium, modò ru-
brum; non tamen propterea censendum est, Rhois arbores inter
se genere, uel specie differre. Quandoquidem nobis constat, u-
num tantum genus Dioscoridi hoc loco descriptum esse, quem-
admodum & Galeno lib. VIII. simp. med. Atqui hac in re scire
conuenit, quòd Rhus obsoniorum nil aliud est, quàm semen, co-
riariarum uerò nil aliud, quàm folia; & fruticis ramusculi. No-
stræ enim sententiæ subscribit Dioscorides, qui scriptū reliquit.
Rhus semen est exigua plantæ, qua coriarij ad inspissandas pel-
les utuntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus
uero rubens nil aliud esse comperitur, quàm eius semen imma-
turum, cui maior adstringendi uis inest, quàm maturo, cuius aci-
ni quadantenus nigricant. Syriaca præterea, atq; Põtica rhus,
etsi in alijs nascatur regionibus, à quibus nomen inuenit, nihil
tamen genere distat ab Italica, atq; Iberica, nisi illa magis, hæc
uero minus uiribus præstet. Ideoq; Monachos illos, qui in Me-
suum commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nem-
pe qui sibi persuaferint, Rhoem Ponticam alterius esse generis

ab ea, cuius extitit usus apud antiquos in obsonijs. Quia in re & Plinius deceptus esse uidetur, cum de coriario par-
ticulariter scripserit, ipsumq; diuiserit ab eo, quo in ciborum cõdimentis antiquitus utebantur. Fuchsius uero, non
contentus duobus Rhois generibus Plinij imitatione, tertium adinuenit. Etenim is lib. de componendis medi. quem
secundo loco edidit, Rhoem Syriacum non solum differre scribit ab eo, qui tum culinis, tum coriarijs expetitur;
sed peculiarem quidem Syriacæ arbusculæ succum esse censet, quòd Galenus libro VI. de comp. med. secundum lo-
cos succum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addat. Sed errat Fuchsius in hoc, mea quidem sententiâ,
quandoquidem non uideo, quomodo ex mentione succi rhois Syriaci à Galeno facta, colligi possit, rhoem Syriacum
esse genus separatum. nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuisse à Galeno, quòd apud Sy-
ros celi & soli illius temperie proueniat ceteris præstantior. Et quanuis Theophrasto lib. III. cap. XVIII. Rhus
duplex reddatur, mas scilicet, & femina, quòd alia sterilis, alia fructifera sit, non tamen ob hoc posteritatis me-
moriam prodidit, quòd altera cibus, altera corijs nasceretur, sed ambas ad eorūq; inscienda destinauit: quòd coriarij
folia, & ramusculos tantum accipiant, non autem semen. Rhoem, quæ in Cornelio Celso ros Syriacus deprauatè le-
gitur, Mannam, quæ ex Syria nobis aduehitur, esse putauit Petrus Crinitus Florentinus cap. 7. libri ultimi de ho-
nesta disciplina, falsus uocum similitudine, quòd ros, quæ dictio rhus Græcè legenda est in Celso, aeris rorem signi-
ficare crediderit: etenim manna, ros quidam est. Verum tamen eius sententiam acriter explosit Manardus Ferra-
riensis lib. epist. suarum primo. Theodorus in Theophrasto, Rhois uocabulum fluidam interpretatur, quod nomen
Græci etymum secutus sibi Latine finxit: quippe (ut Plinius est auctor) rhus Latinum nomen non habet. Id
quod mihi errandi præbuit ansam, cum iandudum pro certo existimauerim, fluidam Theophrasto eam arbusculam
esse, quæ uulgò Lantana uocatur, & cuius radicibus uiscum quidam conficiunt. Verum cum accuratius Græcū Theo-
phraستي codicem perlegissem, Theodoriq; nouum uocabulum non sine bile examinaissem, erroris mei causam faci-
lè deprehendi. Quo factum est, ut iam fateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theophrasto designare, quàm Rhoem;
& ob id Lantanam sic à uulgaribus uocatam, ut prius credideram, non esse. Quæ tamen (ut mea fert opinio)
potius VIBURNUM imitatur, quòd maxime lenta, obsequiosa, flexuq; inuicta sit. Tale enim esse uibun-
num Virgilius in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Quantum lenta solent inter uiburna cupressi.

Exit hæc ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, folijs ulmeis, incanis, & pilosioribus, quæ paribus interno-
dijs aduersis pediculis coniugatim adherent, per ambitum tenuissime serrata. Florem edit album, umbellæ modo
coherentem: à quo acini prodeunt lentium modo pressi, qui primo statim exortu uirides, deinde rubri, demum uerò
nigri spectantur: radice per summa cespitum uagante: uirgæ adeo flexiles, lentæq; habentur ut ad colligandum fa-
sciculos

VIBURNVM.

COTINVS.

seculos ijs commodè utantur rustici. Nascentur in Sepibus, & frutetis, & inculto solo. Folia aspera sunt & gustu adstringentia. Sententiæ nostræ astipulatur Ruellius, non solum quòd, hæc planta flexilis admodum ac lenta omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quòd hætenus in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum litera ibidem uirna uocatur. Plura de hac Planta diximus aduersus Guilandini calumnias in Epistolis nostris. Non desunt autem, qui genistâ quandam Viburnum faciant, eo tantum argumento, quòd Calabri Genistam illam, Vauorna nuncupent. Atqui nihil est, quod me adducat ad credendum Virgiliû Genistâ uocasse Viburnû, cû hæc propriû habet nomen. Viburni itaq; folia adstringentis sunt facultatis, ut prædiximus ideoq; præstant ad uacillantes dentes confirmandos, & gingivarum reumatismos, si una cum oliuæ folijs decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sepe foueantur dentes. Gargarizatur idem ad columellæ prominentiam, & ad faucium fluxiones. uuarum acini arefacti anteaquam maturescant, & in puluerem poti, alui fluxiones sistunt. Paratur & radicum corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis, et diu tustis, uiscum ad auicupia. Folia ubi in lixiuio decoquantur, capillum denigrant, & eosdem fluentes sistunt. Caterum cum Rhois mentio Cotinum arborem mihi in mentem redegerit, quam Itali uulgo uocant Scotano, quòd hac quoque planta coriarij utantur, non minus quàm Rhoe ad coria firmanda, præmittere sanè non pontui, quin in Medicum usum hîc eius historiam, & uires attexerem, & eius quoq; imaginem adderem. Est itaque COTINVS planta uel arbuscula fruticosa, ramis numerosis, tenuibus, subrubentibusque, folijs densis, terebinthi rotundioribus, ac latioribus, odore subgrauis, gallæ contusæ modo, crescit ad trium quatuorue cubitorum altitudinem, & si quandoque adhuc grandior euadat; caudice humano brachio paulo minore materie adeo flaua, ut ad lanificia coloranda maxime infectoriis expetatur: Gerit in ramusculorum cacuminibus magnam, plumosamque congeriem, umbellæ ferè speciem præ se ferentem colore ex candido rufescente, in qua siliquæ oblongæ hyperici ferè haud absimiles proueniunt, in quibus semen concluditur. Meminit breuiter Cotini Plinius libro decimosexto capite decimo octauo his uerbis. Est & in Apennino frutex qui uocatur Cotinus ad liniamenta colore insignis. hæc ille. In multis Insubria locis appellatur uulgò Roso, & Scotano, ubi in arbusculam adoleuit. Vis illi adstrictoria insignis. Sanantur foliorum decocto in collutionibus oris, & linguae ulcera, quin etiam columellæ, & faucium defluxiones. Valet idem ad genitalium quoque ulcera, ubi eo sepe abluantur: Adduntur folia in deflectionibus, quæ ad menses cohibendos parantur. Siccorum foliorum, ac ramusculorum puluis, uentri prius aceto rosaceo illito, inpersus, alui fluxiones quasunque compescit. De Rhoe hæc, quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus lib. viii. simp. med. sic inquit. Rhus fruticosa planta adstringit, desiccatur. Nam & coriarij ad desiccandum, & adstringendum pelles planta utuntur; ac proinde & propter hoc est, excoriaria appellata est. Porro medicis in usu sunt in primis fructus eius, & succus multum austere quali-

Rhois uires
ex Galeno.

Nomina.

re qualitatis. Consentaneus est usus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo uero refrigerantium. Pōs ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus nominatur: Sumach, Adurion, Rosbar sadisticos, seu Rosaidicos, Arabibus: Rhu, & Somacho, Italis: Sumach, & Sumagro, Hispanis: Germanis, Gerberbaum. Viburnum autem Italis Viburno: Insubris, Lantana: Germanis, Schlingbaum.

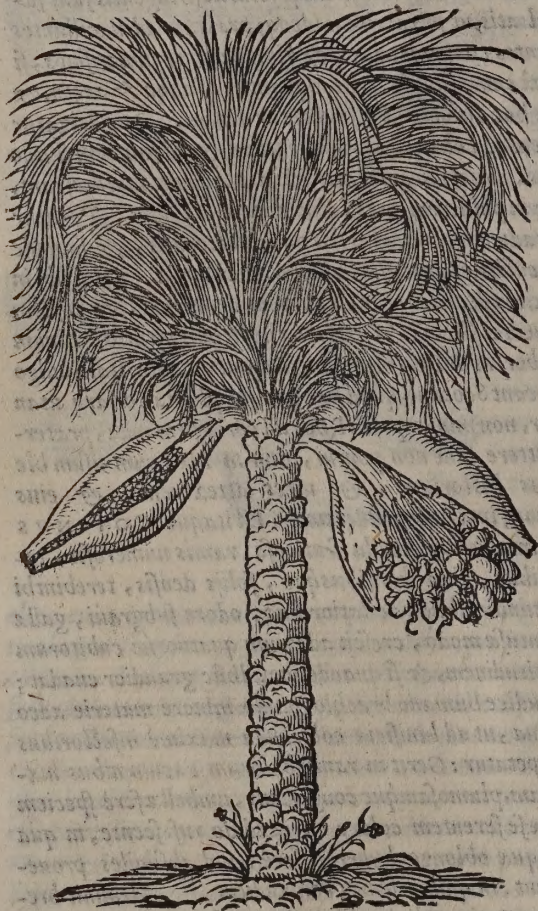
† In uulgatis Græcis codicibus hic legitur ρωσίδωρ, hoc est, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruellio, & Marcello omissa fuerit, certè nescio. Sed mihi quidem uisa est non omit- tendam, quod non modò eam quoque Oribasius legat, sed quod etiam Rhus folijs pulchre ilicem emu- letur.

Φοίνιξ.

PALMA.

CAP. CXXV.

PALMA CVM FRVCTV ET FLORIB.

Φοίνιξ ἐλάτη.

PALMA ELATE.

CAP. CXXVI.

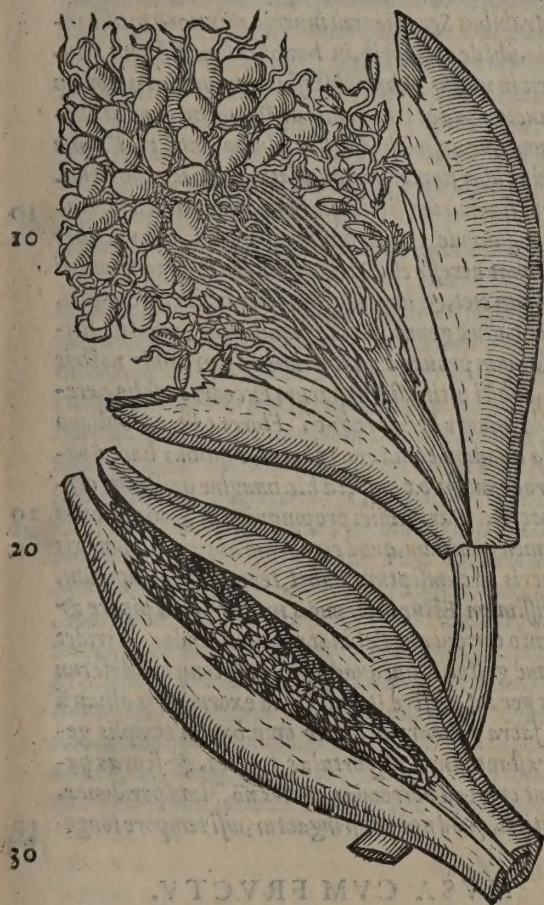
PAlma, quam aliqui elaten, aut spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est, calixque: quo in spissamenta unguentarij utuntur. Optima habetur odorata, adstringens, pon- derosa, præclusa, intus pinguis. Vis ei adstrictoria: sistit ulcera, quæ depascunt: laxatos artus committit: trita miscetur cataplasmatibus, & malagmatis: prodest præcordijs, imbecilli stoma- cho, & iocineri affecto, mista conferentibus cataplasmatibus. Eius decoctum subinde deterfum, capillos denigrat: datur bibendum congruè renum, uesicæ, & uiscerum uitij: uulua, ac uen- tris fluxiones sistit: scabiem cum resina, & cera † sanat, si uiginti diebus recens appona- tur. Inuolutusque in ea elate fructus, quem suo amplexu fouet, elate etiam uocari solet, & ab aliquibus borassus. Adstringit, & spathæ effectus præstat, non sic unguentis expe- titus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ bo- rassus.

† ἐν Ἰνδία. i. cocta leg. An- tiquus cod.

Palmæ confi- deratio, & hi- storia.

PAlma, arbor est procera, caudice admodum squamoso; ramos in cacumine tantum fundit, in orbem actos, cacuminibus solum spectantibus: folijs longissimis, duplicibus, gladij figura. Flores profert numerosos, tenuibus quibusdam uillis appensos, in magni racemi modum, facie crocinis similes: sed multò minores, al- bo colore. Si anteaquam emergant, magno quodā concluduntur inuolucro, quod palmam elaten uocant, quo tan- dem

DACTYLI CVM PALMA ELATE.

dem debiscente, emergunt, ac panduntur. Hinc subinde dactyli prodeunt, qui per Autumnum, una cum ficibus mature-
scunt, rufo colore. Decerpuntur eodem tempore, & insolan-
tur ad usum; nucleo intus durissimo, oblongo, canaliculato-
que. Nascitur Elate ex ipso caudice inter primos fere ramos,
duarum spithamarum longitudine, ea, quæ hic appicta est,
imagine. Hanc, cuius hic imaginem damus, misit ad me inte-
gram, una cum dactylorum racemo; Gabriel Fallopius Medi-
cus clariss. quin etiam eodem tempore, eiusdem Elates ico-
nes graphice delineatas nobis misit Iacobus Antonius Cortu-
sus paritius Patavinus, uir quidem ut profapia, & uirtute
præclarus, ita omni humanitate, & liberalitate præditus. Vi-
suntur palmarum arbores in compluribus Italiae ciuitatibus,
nempe in hortis, uiridarijs, & monachorum claustris dictis,
insigni magnitudine, ac speciosa proceritate; cum tamen cli-
matis nostri temperies earum naturis inclementior sit fructui,
nobis non proferunt, sed steriles consenscunt. In Hispania ta-
men maritimis quibusdam locis fructum edunt, uerum immi-
tem, & qui nunquam matureseat. Quæ in Creta proueniunt,
fructum sanè percoquunt, sed magis admodum Cypriæ. Prin-
cipem locum tenent, & palmulas omnium præstantissimas fe-
runt, quæ in Iudæa proueniunt, & inter has maximè (ut in-
quit Galenus) quæ in Hiericunte nascuntur. Venetias palmarum
fructus, qui nonnullis palmulas, aliquibus, caryotæ, qui-
busdam uerò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aeg-
ypti aduehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numi-
dia importati. Ex recentibus ab arbore statim decerptis, quibus
Italia caret, uinum fieri auctor est Plin. lib. xiiii. cap. xvi. quo
Parthi, & Indi utuntur, ac cæteri, qui orientalem plagam incolunt.
Et ut idem refert lib. xiiii. cap. iiii. Palmae feminae fructum non
proferunt, nisi prope marem conserrantur: quo exciso, aut exiccato,
uidua postea sterilescunt. Nec tamen ob id putandum, quod mares
fructum non ferant.

Elate & eius
historia.

Palmulæ ubi
optime.

Quandoquidem scribit Theophrastus lib. ii. cap. viii. de historia plantarum, quod ex fructiferis (plures enim
sunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quam feminae fructus edunt. Quorum plures sunt differentiae, quoniam
alii sine osse, alij duro osse, alij molli proueniunt. Colore quoque inter se discrepant: alij enim candidi, alij nigri,
alii flauj: ad summum non pauciores, quam ficorum colores, neque absolute pauciora genera statuunt. Ad hæc
differre magnitudine, figuraque uolunt: quosdam enim rotundos esse in modum malorum: magnitudineque tan-
tos, ut quatuor tantum in spicam teneantur, alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimum differ-
re inquit, sed optimum tam inter nigros, quam inter candidos, genus, quod regium uocant, cum magnitudine, tum
uirtute, sed rarum id esse. Quædam non fructu modo, uerum & arbore ipsa, longitudine, formaque reliqua distant:
non enim magnæ, excelsæque, sed breues fecundiores, quam ceteræ, primæ protinus fructificantes. Tales etiam
in Cypro, in Syria quoque, Aegyptoque palmae proueniunt; quæ quadrimæ, aut ut plurimum quinquennes fructi-
ficant, hominis altitudine assurgentes. Genus aliud est in Cypro, quod & folium amplius habet, & fru-
ctum multo ampliorem, discrimineque peculiari discretum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non ta-
men sapidum, tanquam ceteræ: sed radicibus similem, ut non deuoretur, sed succo tantum expresso expuatur.
hæc de palmis historia ex Theophrasto. Sunt præterea, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto,
Cyproque nascentem, quam Veneti inde redeuntibus Musas appellat, & Musas similiter fructus. Adole-
scit hæc (ut referunt) ad quintum, senumque cubitorum proceritatem è stolonibus alterius sata: folio est arun-
dineo: quod tamen perquam longo, latoque ambitu se diffundit, adeo ut in longum trium cubitorum mensuram
quandoque excedat; in latum uerò sesquicubitum spatietur, lata, crassaque per medium excurrente costa. Tor-
rescunt folia æstate sui natura, uel etiam fortasse solis ardore, adeo ut mense septembri eorum costa prorsus nu-
de cernantur, decedente foliorum materia, quod admodum sit tenuis. Caulis squamoso foliorum cortice uesti-
tur, palmae, uel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum consistit. E uertice germen emer-
git materie molli, longitudine fere cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternum,
quaternumque digitorum inuicem distantia: è quibus circumeminent fructus, parui cucumeris magnitudine,
qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahatur. Substantia
pulpa consistit melopeponum modo, nullo intus osse, neque semine. Primum gustantibus fructus insipidi-
tatem quandam præ se ferre uidentur, adeo ut primo statim gustu non placeant: uerum qui esui assuescunt
ijs indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suauitate affecti, quæ nisi tractu temporis cum
palato init gratiam, nunquam saturi uideantur. Ita Musam mihi describere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos
renertuntur. Sed quænam antiquis Musa fuerit planta, quid referam non habeo. Incipiat tamen animus eam
esse,

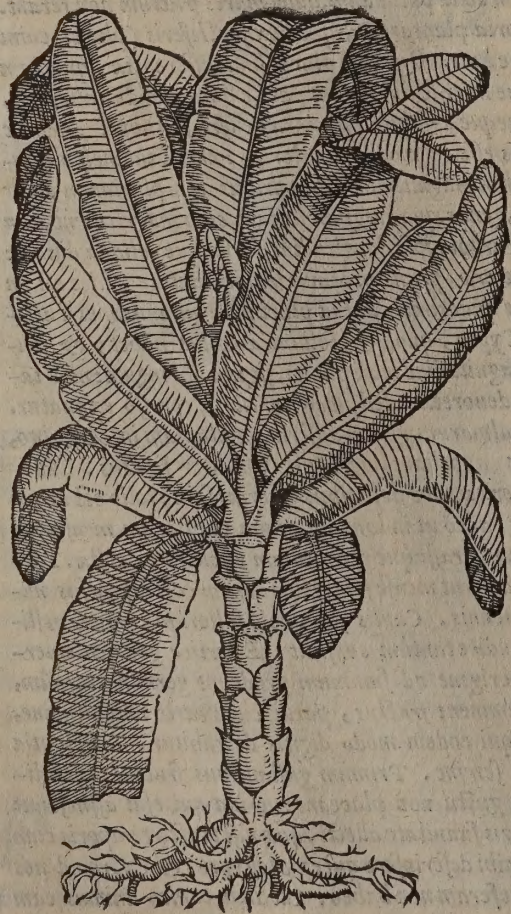
Muse plantæ
historia.

CAMAERIPHES SIVE PALMA HVMILIS.

Musæ vires.

Camæriphis
consideratio.

MVSA SINE FRVCTV.

esse, quæ Theophrasto in palmarum genere recensetur: quæ
idem in Cypro nasci tradidit, folio ceteris ampliore, & fru-
ctu longè maiore magnitudine mali punici, et figura oblongo.
Musæ ex Arabibus Serapionem inuenio mentionē fecisse in-
ter simplicia, ubi de eius virib. in hunc sensum differuit. Mu-
sa excofacit in medio primi abscessus, humefat autem in
eius sine. paucum prabet alimentum. Priuatim prodest tho-
racis, pulmonis, ac vesicæ ardoribus. aluum emollit. Verum
liberalior eius usus stomacho aduersatur, ac iecur obstruit.
Quamobrem si quis, cum frigidi sit temperamenti ea copio-
sius uescatur, subinde aquam mulsam, oxymel, aut gingiber
conditum sumat necesse est. Fœtum in utero alit, renibus opi-
tulatur, urinam ciet, & uenerem stimulat. hætenus Serapio.
Est & aliud palmæ genus humile pumilumq; , quod in Sici-
lia copiosissimum prouenit: quin etiam in maritimis nostris
Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cete-
ris simili, sed minore breuioreque. Flores edit ex obliquo
è capillacea quadam coma emergentes; è quibus bacca ra-
cematim prodeunt, ut ex appicta hîc imagine quispiam cer-
tior fieri poterit. Pars radici propinquior in globum extu-
berans, germen quoddam, quod cerebrum uocant, innumeris
ferè inuolucris circumseptum habet, tenerrimum, sapidum,
& ori gratissimum. Estur id secundis mensis, cum pipere &
salis momento Cardui aut Echinatæ cinara modo: Arridet
enim maxime gustui. Rami quadragesimali tempore deferun-
tur uenales per totam ferè Italiam, ad exornandos oliuari
ramos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis ge-
stantur. Præstant ijdem ad sportulas, tegetes, & scopas pa-
randas: Sunt enim ad uerrendas domos nō solum peridoneæ,
sed etiam utiles, quod non confringantur, nisi tempore longo.

MVSA CVM FRVCTV.

Hoc

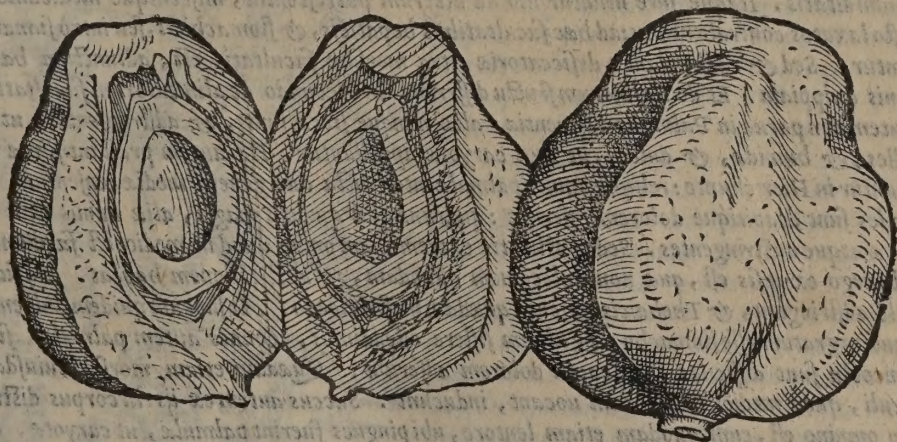
Hoc palmæ genus, Theophrasto *Χαμαίρις* appellatur lib. 2. cap. 8. de historia plantarum ubi sic habet. Palma autem uocata *Χαμαίρις* aliud quoddam genus est, tanquam eiusdem nominis. Nam excepto cerebro uiuunt, & ab radicibus succisæ repullulant. Fructu quoque, & folijs distant. Sunt enim lato, mollique folio: ob id sportulas, tegetes, & capitis umbracula eo contextunt: quin & in Creta insula multa, ac etiam multo plures in Sicilia tales proueniunt, ubi Cefaglionis uulgò uocantur. Palma genus India profert (ut Iosephi Indi navigationes perhibent) è cuius truncis, excisis consultò ramis mense augusto distillat liquor, quem incolæ nasîs excipiunt, ebibuntque suauiter uini uice: ueruntamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaque propter illum decoquunt: ut nos desfrutum, fitque hoc modo, uelut mel suauissimum, quod post modum ex aqua resoluunt, & diebus uiginti artificio quodam percolant, donec optimè sit desecatum, atque pellucidum: quo artificio incundissimus redditur potus, diuque perennat. Porro Palmula, quas Dioscorides Thebaicas uocat, quantum ex pluribus auctoribus comperi, adeò tractu temporis insolata siccescunt, ut molite cogantur in panem. Est & aliud ab his palmularum genus, quod officina Mauritanos secuta TAMARINDOS appellant, Græcis uerò à saporis acrimonia oxyphænica: squi dem Mauritani per Tamar dactylos significant: quare Tamarindorum uocabulo idem intelligunt, quod nostri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à quibusdam plantis, quæ folijs longis, acuminatisque, salignis similibus uirent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim ad stipulari Serapioni, quam illis; præsertim cum non constet è ueteribus, qui de Tamarindis quicquam memorie prodiderit. Ex ijs, qui ad nos importantur, nulli, uel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerunque contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si disceris, flauos nucleos inuenies, uariis formas referentes. Præstant, qui in obscuro rubesunt, molles, recentesque, & qui neruosis quibusdam uillis fracti inueniuntur. Adulterantur ab impostoribus prunis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu: quippe nec admodum sunt acidi, nec tam saturato colore nigricant. Refrigerant, ac desiccant (ut scribit Mesues.) ordine secundo, tametsi Auerroi tertio describantur. Alium cient, quapropter poti bilem facile soluunt: item & præssatos humores leniunt, & insaniam, & furorem mulcent. Dantur obstructis, aqua intercute affectis, arquatis, & lienosis utiliter. Faciunt & ad scabiem, lepras, uirilgines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præssato emersere. Officiunt tamen frigidum uentriculum, habentibus: sed noxa tollitur, admistis maci, mastiche, cassia, aut Indica nardo. Aegre munus obeunt suum, sed roborantur, si admisto capri no sero, aut fumarie, aut lupi salictarij succo bibantur. In summa palmarum uaria, ac diuersa sunt genera. Quare curiosum remittamus ad Theophrastu loco superius citato, & ad Plinium li. 13. ca. 4. ubi de his latissime scripsit.

Χαμαίρις

Tamarindorum confid.

Tamarindorum uires.

CUCIOPHERA.

Atqui non ob id scribere prætermittam, quòd est etiamnum Theophrasto planta *Κυκιοφόρος*, appellata libro 4. cap. 2. de plantarum historia palmam caudice & folijs representans. Verum à Palma differt, quòd hæc indiuidua simplexque assurgat, illa uerò quum aliquatenus increuerit, scindatur, & bifida fiat, iterumque horum utrumque pari modo diuidatur & subinde uirgas breues, & multas proferat, cortice sicuti palmæ ad utensilium nexus utili. Fructum peculiarem parit: magnitudine & figura, & succo singularem. Quippe magnitudine ferè, qua manum impleat, rotundum, colore flauicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, ut Palma, sed per singula discretum, nucleo magno, uehementer duro; ex quo annulos detornantur quibus in uersicoloribus stragularijs uinculis utuntur. Materies à palma plurimum distat. Altera enim rara corpore, & neruosa, & uiridis: altera spissa, gravis, carnosaque, & cæsa crispa admodum, atque dura. Persæ quidem maiorem in modum eam præferunt ad lectornm pedes conficiendos. Hæc ex Theophrasto transcripsimus, quòd hæc planta palmarum generi ascribatur. Huiusce arboris poma (ut puto) misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Flander Medicus insignis. Sed re uera tunc temporis, cuius arboris essent fructus coniectare non poteram. Verum cum posthac illustrandis augendisq; commentarijs hisce nostris operam nauarem, legeremque apud Theophrastum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipsius duritia, illico inclinauit animus, hæc poma, quæ nuces appellabat Quacelbenus, legitimos

Cuciophera plantæ, & eius fructus consideratio.

timos Cuciophi esse fructus. Cum omnibus suis notis descriptioni corresponsdeant. Sunt enim ea magnitudine, qua manum implere possint, orique gratissima, & suavi quadam dulcedine prædita, colore flauicantia perinde, ac Cydonia mala. à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent inglandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & suprema in acutum desinente, color illi exterius, qualis in inglandium, auellanae uel, aut Pinæ nuci putaminibus uisitur. putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, uillis quibusdam ualido compactu sese stringentibus, colore ex rufo nigricante. Osis substantia interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cuius centro cavitatis est, in qua syluestris auellana una cum putamine recondi facile posset; uerum nullo intus nucleo: sed inanis & uacua. Cæterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spatham uocant, manifestè declarat Dioscorides, cum inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spatham appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco iam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum alia mascula, alia femina. Interest autem, quod mas primum super spatham floret: femina fructum oblongum illico præstat. Sed elate, siue spatha Galeno duo uidentur esse genera lib. viii. simplicium medicamentorum, alterum quod tenerum sit palma germen, alterum quod eius sit tegumentum. Primum uerò genus fortasse illud erit, quod in interiore parte inuolucrigignitur antequam flores prodeant. Id, Dioscoridis testimonio ab aliquibus Borassus appellatur: atque etiam Elate dici solet. Verum hac in re maxime cecutisse Plinium illud apertissime ostendit, quod ipse libro xii. capite ultimo scriptum reliquit, sic inquit. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinet, quam alij elaten uocant, quod nos abietem, alij spathen. Quibus palam est, Plinium palma adhuc florentis fructus inuolucrum cum abiete arbore confudisse, uocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim ἐλάτην Latinitis abietem significat. Quinetiam eundem putasse elaten palmam arborem esse, cum tamen uel germen palmæ tantum, uel florum sit inuolucrum. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quam folia, quod ensiformia uideantur. De Palmarum uiribus pertractans Galenus libro viii. simplicium medicamentorum ita scriptum reliquit. Phoenix arbor adstrictoria facultatis omnibus sui partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis naturæ est encephalos, quem uocant; hoc est cerebrum, siue medulla esui aptus. At fructus eius, & maxime dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Cæterum cum edendo sit, multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare densareque consilium est, sed & tanquam cibus sumptus & simul cum alijs, & per se. Porro quod elaten uocant, nempe tenerum illud palma germen, eandem cum cerebro eius facultatem possidet. Quod uerò uelut tegumentum eius est, adstringentem & ipsum qualitatem habet: uerum plus quam dicta omnia exiccat, utpote quod & essentia consistentia illis siccior est, & minime particeps est humiditatis. Itaque iure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentque medicamentis articulos plus iusto laxatos contrahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intro sumantur, seu foris admoueantur. Sed & radix plantæ desiccatoriae citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Et de Palmarum fructu differens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parua in Palmulis differentia: alia nanque sicca sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: alia molles, & humidae, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ autem præstantissima in Syria Palestina nascuntur in Hierichunte: reliquæ omnes palmulæ inter dicta duo genera mediæ censentur. Verum concoctu difficiles sunt, capiti que dolorem inferunt: quarum alia quidem magis, alia minus sunt humidae ac dulces, sicca atque adstringentes. Sed constitutis extremis iam omne quod in medio est facillime deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam, & adstrictionem habeat. Siquidem caryote leuissimè adstringunt, & Thebaicis obscura quadam inest dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & aluum sistere ostendimus. Omnes autem palmulæ, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem adferunt. Quædam etiam morsus cuiusdam sensum ori uentriculi, quod medici stomachum uocant, inducunt. Succus autem ex ijs in corpus distributus, crassus quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulæ, ut caryotæ. Cum autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: læditur autem maxime ab ipsorum esu, quod & inflammetur, & scirrhus obsideatur. Post hepar autem & lien obstruitur, ac læditur. At multo sanè maxime uirides palmulæ ad omnia sunt noxiæ, si paulò largius sumantur. Perspicuum porro est, dulces quidem calidiore, adstringentes uerò frigidiore succo præditas esse. Virides præterea palmulæ inflationes pariunt, ueluti & ficus: eadem namque palmularum uiridium ad alias est proportio, quæ ficuum ad carieas. Cæterum in regionibus non admodum calidis, palmulæ non perfecte maturescunt, adeo ut reponi nequeant. Quo fit, ut homines ipsis uiridibus uesci coacti, crudis succis impleantur, rigoribusque, qui agere calefiant, & hepatis obstrictionibus prehendantur. Dactyli recentes duo osse exenterati, & infectori cocci puluere repleti, deuoratiq; sæpe à prægnantibus, abortum prohibent. Præstant quoque dactylorum ossa in puluerem trita semuncia pondere addita sanguinis draconis lachryma drachma, & portulacæ aqua pota, ad albas uteri fluxiones: eadem combusta drachmæ pondere, cum crudi serici combusti semidrachma, sanguinem mingentibus medentur. Arbor, quæ quibusdam Græcis, Latinis Palma uocatur: Arabibus, Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum: Hispanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes. Huius autem arboris fructus, qui δάκτυλος καὶ φοῖβος Græcis, 60 Latinis, Palmulæ & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis, Dattilen: Hispanis, Tamaras, & Dattiles: Gallis, Dattes: Boemis, Dakyle.

Palma elate.

Plinij, & Loniceri lapsus.

Palmarum uiribus ex Gal.

Palmarum facultas ex eodem.

Nomina.

P^{osa}.

MALVM PVNICVM.

C A P. CXXVII.

Malum punicum omne boni succi est, stomacho utile, perexiguum sufficiens alimentum. Dulcia stomacho utiliora habentur, sed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febris abdicantur. Acida adstringunt, æstuanti stomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt, ac urinam cient: a ora, gingivasque lædunt. Vinosa uerò mediam fortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in sole siccati, & obsonijs insparfi, concoctive, fluentem aluum, stomachumque sistunt: coelesti aqua madescunt, bibunturque commodè sanguinem excreantibus: ad dysentericorum, sceminarumque fluxione uulvæ laborantium utiles sunt. Expressus nucleorum succus coquitur cum melle, ad oris, uirilitatis, & sedis ulcera, nomas, b reduuias, & ea, quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium uitia; præsertim acidorum. Huius flores cytini uocantur: qui adstringunt, siccant, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas punicum, præstant utilitates. humida gingivarum uitia, mobilesque dentes decocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem, cataplasmate repellunt. Memoria tradunt, qui tres quàm minimos cytinus deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem passurum. Eliquatur hypocistidis exemplo. Malicorium asperum est mali punici putamen, quod aliqui fidion appellant. Id spissandi uim habet, & quos cytini, præbet usus. Decoctum c [radicis,] potu latas uentris tineas pellit, & easdem euocat. Balauitium syluestris punice flos est, cytino similis. Cuius complura genera reperiuntur, candidum, d [fuluum,] colore rosaceo. Succus ex eo exprimitur, hypocistidis modo: cui adstrictoria uis inest, eadem faciens, quæ hypocistis, & cytinus

MALA PVNICA.

Punica Malus arbor est minimè procera, folijs Oleaginis, Myrti amulis, saturatè uirentibus, crassiusculis, rubris intercurstantibus uenulis, rubroq; pediculo appensis. Ramuli illi sunt flexiles, spinis horridi. Flores punice calathi modo patuli, ore stellatim circumsecto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agrestis papaueri amula, granulis quibusdam medijs capillamentis appensis, ut in Rosa. Fructus coriaceo tegitur cortice, exterius rufescente, & interius flavescente, innumeris refertus granis angulosis, rubentibus, uinoso succo refertis, osculo intus latente, quæ intercurstantibus flauis tenuibusque membranis, miro quodam naturæ ordine distinguuntur. Ligni materies flaua, cinereo libro uestita. Punica itaque Mala in pluribus Italiae locis uulgò, sicut etiam Latine Granata dicuntur, à multis intus conclusis granis: quanquam non desunt, qui ita appellari uelint à Granata Hispaniæ regno, quod inibi numerosa proueniant. Sed quomocunque se res habeat, nusquam non cognita sunt in Italia: siquidem inibi & in hortis, & in uinetis, & in uiridarijs, eorum frequentissima uisuntur arbores. Triplici (ut etiam scribit Dioscorides) distinguuntur specie: quippe quod alia dulcia sint, alia acida, alia uinosa. Vinolenta ea sunt, quæ uulgò Vaiani uocat Hetruria, quæque aliubi Schiaini, & alibi di mezo sapore Italico sermone appellantur. At Plinio lib. XIII. cap. XIX. quinque enumerantur species, dulcia scilicet, acrida, mista, acida, & uinosa. Verùm hæc omnia Dioscorides in tria redegit fastigia: utpote qui uni dulcia; alteri acrida, & acida; tertio uerò generi mista, & uinosa adscripserit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: sed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellent dulcia, & uinolenta. Acida mitescere, & dulcia fieri tradunt, si fuillo, aut humano stercore foveantur arboris radices, & uetere urina sæpius irrigentur. Ceterum ne fructus in arbore dehiscant, remedio sunt lapides tres, cum seritur arbor, ad radices collocati, quin etsi iam consita sit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præstabitur, si scilla secundum radices conseratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aqua mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficacissimum est remedium. Eundem præstabis effectum, si arboris florentis truncum plumbeo concluderis circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno tot, si cum ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, uel si postquam decerpta fuerint, argilla ex aqua resoluta undiq; oblinantur, ac deinde pluribus diebus insolentur. Sunt & qui, ut diu integra perennet, ea in feruentè aqua immergant, statim eximant, & sole siccanda exponant, octo dierum spatio. Vini ex omnibus cōficiendi ratio hæc est. Acini maturi diligenter à putaminibus

a Meū dōq
μαχοιδε πρ
συμικν. i. sto-
macho utile
& adstringēs
sed Car. dōso-
mos δὲ πρὸς συ-
μικν. i. otī-
gratum. & ad-
stringens.
b Meuni πρὸς
ρύμα τὰ ἐν
δακτύλοις. i.
ad reduuias i
digitis.
c πρὸς leg. an-
tiq. cod.
d πορφυρεῖν. i.
purpureū, le-
git Orib.

Punici mali
confid.

Acida quo-
modo mite-
scant.

Punicorū cul-
tura.

Vini è puni-
cis conficien-
di ratio.

Cytinus, &
balauſtium.

Malicorium.

Punicorū ui-
res.

Conferua è
floribus puni-
corum & eius
uires.

Malicorij ui-
res.

Punica arbo-
ris facult.

Mali punici
uires ex Gal.

Nomina.

a Me. καρπός.
i. fructus.

b Meū ὄχ-
θώδης.

& membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox uinum saccis ad id accomodatis percolatur, & in uasculis reponitur, quousque fax residat: defacaturque deinde, & clarum reponitur, affuso de super oleo, ne corrumpatur, uel aceſcat. Sunt & qui sine oleo illud in cadis afferuent, sed id per æſtatem facile aceſcit. De floſculi nomine inter ſe discrepant auctorum ſententiæ. Dioſcorides florem ſatiuæ punicæ cytinum appellat, balauſtium uero ſylueſtris. Plinio lib. xxiii. cap. vi. primus tam ſatiuæ, quàm ſylueſtris partus florere incipien- tis cytinus uocatur; baluſtium uero ſlos utriusque in ipſo erumpens cytino. Laudatiſſimi ſatiuarum flores colore perquàm rubro ex Creta, & Cypro hoc æuo Venetias importantur, aſpectu quidem ſpecioſo, & uiribus ceteris præſtantes. Sed & mangonio ſunt in Italia peregrinis non diſſimiles, non tamen uſque adeo præſtantes. Im- maturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quod eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dul- cia punica, quæ apyrena alio nomine uocantur, uentriculo inutilia haberi, dentes gingiuasque ledere, auctor eſt 10 Plinius; etſi rectius forte id Dioſcorides acidis attribuat. Puluis mali punici in olla noua operculo indito in fur- no toſti, potus fluentem aluum efficaciter ſiſtit. Sylueſtris uero acinorum oſiculi utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem ſubierit, ſiccandam. Cortice punici ex uino decocto, & imposito perniones ſanantur. Puni- ca, & myrtus, (ſi rei agrariæ auctores credimus) mutua conſuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, ſi altera in alteram inſeratur. Paratur ex Punica floribus, hoc eſt ex internis Cyti- norum puniceis, ac tenuibus folijs Saccharum, perinde ac ex puniceis roſis, admirabilis facultatis, ad utraſque 20 uteri fluxiones, ſi ſemenciæ pondere ſumatur ex uino rubro aſteriuſculo, aut ex punicorum acidorum ſucco, aut ex aqua in qua ferrum quod Græcis σίδηρος uocant, extinctum fuerit. quinetiam ex carniū iure, ubi alia non ſint ad manus. Præſtat quoque magno ſanè præſidio, ad Gonorrhæam, ad Cæliacos & dyſentericos: quo medica- mento plurimæ adiutæ ſunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt. Id quod Franciſco Calzolario 30 Pharmacopæo Veronenſi acceptum reſero, qui mihi tantum hoc ſaluberrimum auxilium reuelauit. Ceterum eſt etiam Malicorio præcipua uis aduerſus pudendorum ulcera. Siquidem id exiccatum, & cum ſicca pariter mari- na ſpongia, & aloë tritum, equali omnium portione, addito aluminis uſti momento, penis ulcera in uiris, & uulua in mulieribus, breui ad ſanitatē deducit. Punica folia diligenter contrita, aut eorum ſuccus roſaceo permixtus, potentes inueteratos cupitis dolores mulcet, fronti frequenter illita. Punicum malum ſicili uafe incluſum, coo- perculo argilla circumlito, & in furno combuſtum dyſentericos, & torminoſos, præſentaneo remedio iuuat, ubi 40 ipſius ſesquidrachmam in puluerem contriti: ex uino potandum propinabis. Oſiculi punicorum malorum acido- rum uncia una cum thuris drachma in tenuiſſimum puluerem contrita, auxiliantur ſeminiſ albis uteri profluuijs laborantibus, ſi quotidie ex roſarum ſtillatitia aqua huiusce pulueris binas hauserint drachmas. Malorum pu- nicorum uires prodidit Galenus lib. vii. ſimplicium medicamentorum ſic inquit. Malum granatum omne 50 adſtringentem qualitatē obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædā acida, quædā plus dulcia, quàm aſtera: et ſanè quæ ab unoquoque eorū procedit utilitas, ſecundū uicentē eueniat qualitatē neceſſe eſt. Diſtū autem in quarto horū commentariorum eſt ſuper dulci ſapore, aſtero, & acido. Itaque ex illis de malorū pu- nicorum differentia liceat colligere. Porro acini magis, quàm ſuccus tum adſtringunt, tum exiccāt, his etiā magis putamina uocantur autem ſidia. Aſimilem illis uim habent cytini. Malum, quod Græcis ποιά: Latini Malū puni cum appellatur: Arabib. Kuman, Ruman, ſeu Roma: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis, Granatoepf- fel: Hiſpanis, Granadas, & Romanas: Gallis, Pomme de granade, & Mygrenes: Boemis Grana Ioune yablka.

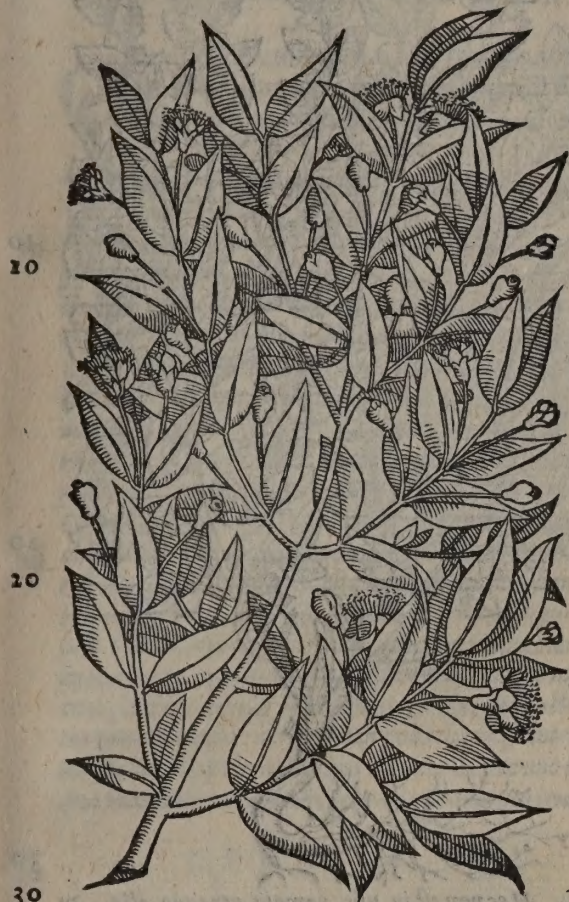
Μυρσίν.

MYRTVS. CAP. CXXVIII.

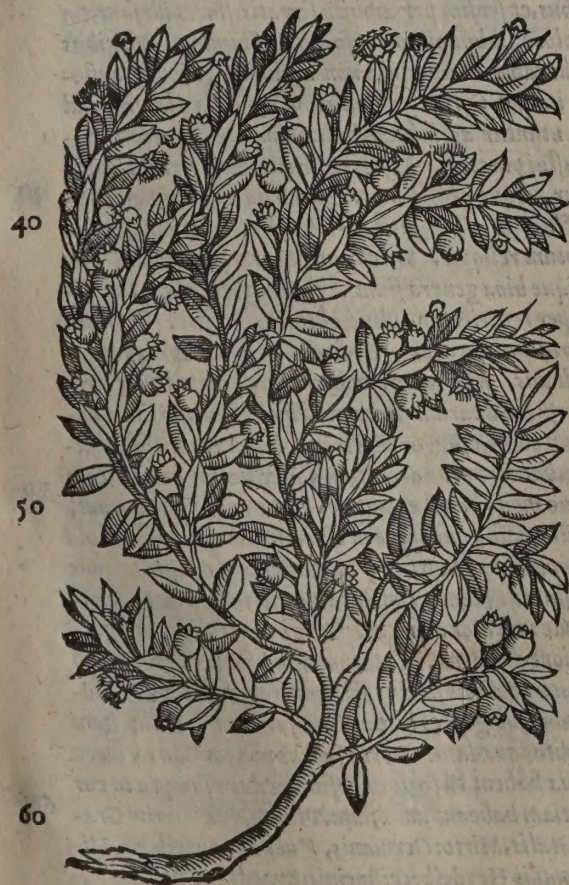
MYrtus ſatiua nigra utilior eſt medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis monta- 40 na: ſemen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & ſeminiſ adſtringit. ^a Semen uiride, aut aridum in cibo datur ſanguinem excreantibus, & ueſicæ eroſionibus. Succus uirentibus bac- cis expreſſus, eoſdem effectus exhibet: ſtomacho utilis, urinam cit: prodeſt contra phalangij morſum, & ſcorpionis iccus in mero. Seminiſ decoctum capillum tingit. Ius decocti in uino ulcera in extremis mem- bris nata ſanat: oculorum inflammationes illitum cum polline polentæ lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præſumptum uinum, quod ſeruefacto aliquantū eius ſemine exprimat: aliàs enim acorem contraheret. Præſtat idem ſeminiſ effectus: utile procidentia uuluarum in deſeſionibus, ſedis uitijs, & ſcæminiſ fluxione uulua laborantibus: purgat furfures, ulcera capitis manantia, atque eruptio- nes papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta, quas liparas uocant, 50 uti oleum, quod ex folijs eius factum eſt. Decoctum foliorum ad deſeſiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & malè ſolidefcentes: eo fracta ferruminationi repugnantia utiliſſimè fouen- tur: uiriliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cæliaciſque profunt: & admixto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo cum uino, ad ulcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes, epinyctidas, & condilomata. Arentium foliorum fari- na utiliter inſpargitur paronichijs, pterygijs, & contra alarum, feminūque perſuſiones: cardiacorum ſudores cohibet. Folia cruda, ſeu cremata cum cerato, ambuſtis, paronichijs, pterygijsq; medetur. Expi- mitur folijs ſuccus, aduſo uetere uino, aut aqua cæleſti, cuius recentis uſus eſt: nam exiccatus planè ca- riem ſentit, & uires amittit. Myrtidanum dicitur, adnatū inæquabile, ^b uerrucoſum, intumefcensque, 60 & concolor: quod perinde quaſi manus, myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtus adſtringit. Tuſum addito aſtero uino reponitur, coactumque in paſtillos ſiccatur in umbra: multò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſſis, inſeſionibus, cataplaſmatis admixtum: ubi adſtringendum aliquid eſt.

Myrtus

MYRTVS ROM.

MYRTVS TARENTINA.

Myrus arbor frequens in Italia nascitur. Cuius duo produntur genera: satium, quod in candidum, & nigrum diuiditur: & syluestre, quo uniuersa ferè Tyrrheni litora uirescunt, ac redolent. Si quidem in agro nostro Senensi in maritimis, ac in uniuerso Liguria tractu, Romano, atque Neapolitano ubique Myrti sponte proueniunt. Satiua in arbores faciliè adolefcunt, ramis flexilibus, ac lentis: rubro cortice, folijs longiusculis, perpetuoque uirentibus, punice æmulis; quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora spectantur. Flores omnibus insident candidi, odorati: ideoque aqua ex ijs confecta odoris suauitate unguentarijs plurimum expetitur. At cum nostras aq̃e sit odorata, atque olfactu iucunda; eam tamen odoratissimam existimauerim, quæ ex Aegyp̃tia myrto elicitor: siquidem & odoratissimam, & iucundissimam in Aegypto nasci Myrtum memoria prodidit Theophrastus. Satiuarum utrunque genus baccas fert oblongas, agrestes oleas quadantenus referentes, multo sanè syluestribus maiores: etsi contrarium asseneret Marcellus. Quippe experientia compertum est, quod ubicunque satia Myrtus colitur, grandiores, uegetioresque baccas edit, quàm syluestris: cultura enim Myrti mansuescunt, & longè magis humore replentur, utpote & aliæ satia stirpes omnes: quod quidem indomita tellus syluestribus denegat. Caterum, ne quis decipiat, hic lectorem admonendum esse duxi, cum de syluestri Myrto loquor, non me de rusco intelligere, qui & Dioscoridi, & Plinio syluestris, & acuta myrtus appellatur: sed de uera syluestri myrto, quæ sua sponte in litoribus sine cultu oritur: quæ item in mediterraneis in collibus, syluis, ac campestribus prouenit. Hæc tamen etsi præter ruscum à Dioscoride non fuerit expressa; cum tamen dicat initio capitis, Myrtus satia, & reliqua his uerbis & syluestrem eiusdem generis myrtum tacite dari fatetur. Porro inter syluestres alba quoque, & nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas. quandoquidem ipse quàm plurimas syluestres myrti plantas uidi in mille locis, quibus matura inerant bacca, non sanè nigra, sed in purpuram albicantes. Myrti montes non amant, quin & frigidos odere tractus: tamen cum in mediterraneis, nempe in hortis, uiridarijs, uinetis, & campis maxime proueniunt; tum in maritimis præcipue, atque amœnis stagnorum, & lacuum ripis à natura nullo studio editæ, mirifice proficiunt, uitamque letam agunt. Quod Dioscoridi Myrtidanum nominatur, uulgò notissimum est, ubi scilicet myrtus frequens nascitur. Sunt & alia ueteribus Myrti genera, nobis quoque non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. TARENTINA à Tarento Apulie ciuitate ita uocata, folio est nostrate longe minutiore, robustioreque: fructu minore copiosiore. Et in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascens, minutis, crebris, albicantibusque intus officulis. floribus communi Myrto similibus. EXOTICA habetur nunc in Italia in hortis, & uiridarijs. Hæc folio est nostrati non absimili, dilutius tamen, acuminatiore, copiosioreque, & adeo densa, ut eo rami ubique stipentur. Fructum fert oblongum, communi Myrto haud absimilem. Utraque topiarijs operibus peridonea habetur. Viribus quoque pollet utraque nostrati paribus. Harum Plinius meminit libro xv. capite vigesimo nono, his uerbis. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratam

Myrti consideratio.

Myrti arboris historia.

Marcellus plus.

Myrtidanum.

Myrti alia genera.

Myrtus Tarentina.

Myrtus Exotica.

MYRTVS EXOTICA.

MYRTILLVS.

Myrtilli hi-
storia.

Myrti usus.

Myrteum cō-
dimentum.

Myrti uires
Matthiolo.

Myrti uires
ex Galeno.

Stratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu, ramosa utraque alia. In Germania & Boemia, quod legitima Myrto careant, aliam in syluis nascentem sibi compararunt phar-
macopola, eamque MYRTILLVM uocauere. Prouenit hæc in montibus & syluis, frutice cubitali, caudice,
et ramis uiridibus. Folijs uiret buxo ferè similibus, sed tenuioribus, et sensim per ambitum serratis. flores illi sunt, tin-
timabuli figura, suis è pediculis dependentes inter folia, colore subpunico, rufo intus stamine. Floribus
baccæ succedunt, quæ matura cum sunt, colore, & magnitudine Iuniperinis non absimiles, uinosæ auste-
riusculæque. Et in summitate concava umbilicatae. Hæ itaque Germanis una cum uniuersa planta haud
inefficaciter Myrti uicem præstant: Peculiariter autem ijs utuntur ad inscienda stamina, & chartam cæ-
ruleo colore: quinetiam eduntur à pastoribus, & alijs, nam gustui placent. Myrti nostratis in Hetruria coria
ubique perficiuntur: quippe quod ea pelles densentur, crispentur, atque crassescant. Myrti baccis ultimam ma-
turitatem adeptis, nostrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cum assatis carnib. esitati maximæ, cum pa-
lato ineunt gratiā. Ideo quæ Plinius loco supra citato ita scriptum reliquit. Succorum natura præcipuam ad-
miracionem in myrto habet, quando ex una omnium olei, uinique bina genera sunt. Item myrtidanum, ut di-
ximus. Et alius usus baccæ fuit apud antiquos, anteaquam piper reperiretur, illius obtinens uicem. Quodam
etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum uocatur. Eademque origine aprorum sa-
por commendatur, plerumque ad intinctus additis myrtis. hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos uentri-
culos roborat: idcirco & celiacis, & dysentericis utile: quin & fæminarum fluxiones, qualescunque sint, ua-
lenter inibet. Myrti frondes, itemque baccarum semen tritum contra fungorum stragulationes mirificè præ-
stant. Arida folia longè plus siccant, quam uiridia. Foliorum, baccarumque decoctum, auxiliatur calidis col-
lectionibus, nempe erysipelatibus & herpetibus. Baccæ quoquo modo haustæ, aut deuoratæ, cor corroborant,
& eius tremori mirificè conferunt. Folia sicca uruntur in fictili crudo, quousque in cinerem albissimum uertan-
tur, lauanturque deinde, & pro spodio, nel pompholyge supponuntur. Myrtus (ut memoriæ prodidit Galenus
libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrarijs substantijs planta constat: uincit tamen in ea frigi-
dum terrenum. Habet uerò etiam tenue quiddam calidum, unde ualenter desiccatur. Porro tum folia, tum ge-
mina, tum fructus, tum succus, non parum inter se in adstrictione dissident. Ceterum quod ramis, & trunco
adnascitur tuberosum, quam quidam myrtadam nuncupant, quanto dictis siccus est, tanto & desiccatur, & ad-
stringit uehementius. Quidam id tundentes reponunt, postea uino subigentes in pastillos formant. Folia item
arida uiridibus plus desiccant: miscetur enim uirentibus humiditas quædam. Porro succus non tantum ex uiren-
tibus folijs exprimitur, sed et fructu. Restrangendi uim hæc omnia habent tū foris imposita, tū intro sumpta in cor-
pus, quod. s. nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam substantiam habeant admistam. Planta, quæ uocatur Gra-
cis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas, siue As: Italis, Mirtò: Germanis, Vuesch heydelbeer, Hi-
spanis, Murta, aut Rajam: Gallis, Meurte. Myrtillus uerò Germanis Heydelbeer: Boemis, Byaodi aut wuramoka.

CERASIA

Κεράσια.

CERASIA.

CAP. CXXIX.

Cerasia aluo utilia sunt, si uiridia sumantur: eadem siccata illam sistunt. ^a Gummi, quod cerasi re- ^a κόμμι κερα-
fudarunt, cum uino diluto, tussi uetustæ medetur: colorem commendat, uisum exacuit, appeten- ^a σίων.
tiam inuitat: idem ex uino potum calculosis auxilio est.

Nulla hodie arbor est in Italia, quæ uulgo notior sit Cerasis. Cerasus itaque arbor folia fert Mespilo latiora, & per ambitum serrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes oriuntur bacca. longo, ac tenui pediculo iunci modo flexili, appensa, prona parte diuisura quadam secta, duro intus ossiculo, pisi magnitudine, aut maiore, in quo nucleus concluditur, subamarisculo sapore. Ligni materies fibrosa, compactaque, cortice uestitur laui, pluribus inuolucbris referto. Genera Cerasorum diuersa habentur. Nam alia dulcia, alia subamara, alia austera, alia acida, alia insipida reperiuntur. Harum plantas scribit Plinius lib. xv. cap. xxv. nouas, & peregrinas, nec antea uisas è Ponto secum primum aduexisse in Italiam Lucullum, postquam debellato Mithridate is uictoria potitus Romam uenit. Sed postea tanta agro Italo amenissimo cum hac arbore intercessit affinitas, & consortium, ut non solum ager is satiuarum plantas seruauerit, propagauerit, & adauxerit, sed & ueluti ex eius humore (quæ summa fuit inter se societas) grandida terra facta, sine aliquo semine in campis, in montibus & syluis numerosissimas plantas procreauerit, & ediderit. Satiuarum speciosissimi fructus, qui Cerasa, & Cerasia Latinis etiam appellantur, diuersorum sunt generum: quo fit, ut diuersa quoque sortiantur nomina. Inter hæc illa principem sibi locum uendicant, quæ Hetruscis uulgo Marchiane, et duracine uocantur: tametsi horum alia maiora, alia minora, alia saturato colore rubeant, alia uerò potius albicent. Quæ autem Plinio Iuliana, nobis uerò uulgo Acquauirole, hoc est, aquea dicuntur, in nullo sanè habentur pretio: quandoquidem adeo sunt tenera, & fragilia: ut nisi sub arbore sua comedantur, facile gestatu collidantur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, orique ingrata. Quæ autem, quod ad modum Coruorum modo nigrescent, Corbine nos uulgo uocamus, Plinius uerò actia, & cæciliana, cum sint duriuscula, & dulcia, gustatu habentur non iniucunda: ueruntamen quod manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesque deturpent, mensis raro opponuntur. Sunt & Cerasa, quæ uno tantum petiolo, terna, quaterna, quinque nitantur: quinetiam, quæ racematim uæ modo proueniant, quorum imagines misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. In cerasio-

Cerasorum cō-
sideratio, &
historia.Cerasorum
genera.

CERASIA.

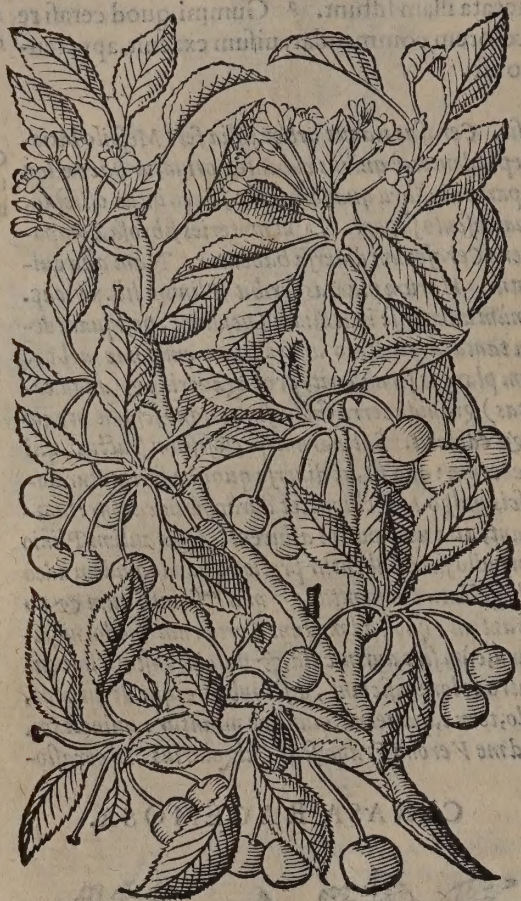
CERASA RACEMOSA.

rum genere

CERASA AVSTERA.

CHAMAEGERASVS.

Sylvestria ce-
rasia.

Cerasi arbo-
ris cum fimo
inimicitia.

Cerasorum
uires ex Gal.

rum genere numerantur & illa, quae Romae Visciole, Senis Amarine, & in alijs compluribus Italia locis Marasche vulgò nuncupantur, à sapore (ut puto) dicta, quòd non iniucundi amaroris tantillum respiciant. Horum porò uaria notantur genera, quae etsi omnia sibi acidum asciscant saporem; haec tamen eius plus, illa uerò minus habent. Rura Tridentina ea Marasche vulgò nominant, quae minus acida gustu deprehenduntur, quorum genus quoddam est, quod ori admodum gratum habetur: quippe quòd in ijs acido dulce sit admistum, ob idque illa palato maxime placeant. Quaedam praeterea inibi Marine, & Marinelle cognominantur, quae & minora, & rotundiora sunt, & breuiori pediculo appensa, gustu nihil fere praedictis reclamante. Est & horum tertium genus, quae vulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiamnum ceteris crassiore, gustu acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufescente, nec unquam in atrum uergente. et si cetera, ubi plenè maturuerint, in atrum rubeant. Omnia haec cerasorum (ut ita dicam) Amarinorum genera aptissima sunt, ut insolentur, & ut saccharo condiantur. Quinetiam sapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò sanis edulia iucundissime conduntur; sed etiam aegrotantibus, praesertimque biliosis febribus uexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Sylvestre pumilumque horum genus nulla adhibita cultura Ananensibus in Tridentino agro, ac etiam in Boemia circa Pragam, & in Austria circa Viennam sponte prouenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis dissidens, quae inibi, ut diximus, Verule vulgò uocantur. Haec breui pediculo pendent in arbusculis admodum pumilis, tantaeque breuitatis, ut rarae, uel potius nullae dodrantalem aequent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) haec eadem esse, quae Plinio macedonica dicuntur. Ceterum ego horum plantam Chamaecerasum potius uocauerim. Sylvestria, quibus plerumque uescuntur aues, raro in cibis admittuntur, praeterquam à rusticis, tum quòd plus ossis, quam carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Degenerant cerasi quocumque fimo radicibus admoto, id usque adeò oderunt, & horrent. Contra proficiunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliantur, ibique marcescant. Praecoces illae fructus ferunt, quibus ante florum exortum calx nina radicibus circumponitur: uel quibus aqua calida saepius pede irrigantur, et si postea paruo temporis tractu inarescant. Sine ossibus cerasa proueniunt, si arborescunt ad duos pedes recides, & eam usque ad radicem findes, medullamque partis utriusque ferro curabis abradi, & statim utraque partes in se uinculo stringi, & oblimi fimo, & summam partem, & laterum diuisuras. Ita post annum cicatrix ducta solidatur. Hanc arborem ubi surculis, qui adhuc fructum non attulerunt, inseres, baccas sine ossibus dabit. Galenus habita Cerasorum omnis generis ratione lib. vii. 1. simpl. med. ea hisce paucis perstrinxit. Cerasus arbor fructu

fructum fert non parvis adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austeris qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea, quae nondum cocta sunt, ac matura, quaedam admodum acerba sunt, quaedam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo quae dulciora sunt, magis quae in intestinis sunt, subducunt, sed minus utilia stomacho sunt. contra austeris. Quaecunque uero acida sunt, ea pituitosis, excrementosisque stomachis conueniunt: siquidem austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro ipsius arboris gummi communem omnibus uiscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quae & ad arterias exasperatas accommodata est. Proprie autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuvat. Nam sic illi tenuium partium quaedam facultas inest. Cerasorum fructus, qui Graecis Κεράτια. Latinis item Cerasia, et Cerasa dicuntur: Arabibus, Sarasie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirsen, & Chirschen: Hispanis, Cerezas: Gallis Cerise. Boemis Vuisne.

Nomina.

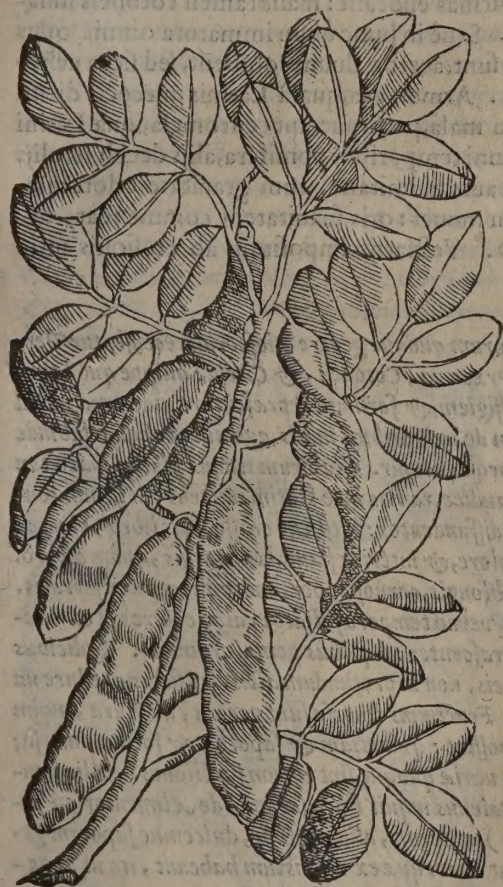
Κεράτια.

SILIQVAE.

CAP. CXXX.

Siliquae recentes stomacho aduersantur, aluum soluunt: eadem siccatæ sistunt, stomachoque utiliores fiunt: urinam ciunt, sed praecipue, quae uinaceis condiuntur.

SILIQVAE.

Siliquae, quae Graecis Κεράτια dicuntur, in Italia officinis uulgò Carobe, & Carobole appellantur: Nascuntur arbores, quae Siliquas ferunt, in regno Neapolitano, praesertim in Apulia, ac etiam in Capania, ut optime sciunt ij, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob laeuiratos lapides inibi stratos laboriosa admodum uia, quam Appiam uocant, frequentissima conspiciuntur. Incola has plantas Salequa uulgò nominant, uocabulo nimirum à Siliquia detorto. Arbores in speciem satis proceritatem attolluntur, ramis in latitudinem potius, quam in longitudinem protensis: cortice cineritio ad caeruleum inclinate, loti arboris instar. Folio uirent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinnato. Florent discedente hyeme, aut uere iam appetente: fructificant uero aestate, & autumno. Siliquae recenter ab arbore decerptae ingratum displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansae, & siccatæ, adeò mitescunt, ut & dulces euadant admodum, & gustui suauis fiant. Melleo succo refertae sunt, eaque praesertim quae in orientalibus nascuntur regionibus. Ideoque Indi, & Arabes, non paruum mellei succi copiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myristicas nudes, & alia aromata condiunt. Id quod testatur Strabo lib. xv. suae Geographiae de Indicis arboribus scribens. Aliud siliquarum genus, quod ficum Aegyptiam cognominant, scriptis tradiderunt Theophrastus, & Plinius: de quibus mihi differendum non proposui, tum quod Italis nusquam (quantum equidem sciam) nascantur, neque cognoscantur; tum etiam quod nullum habeant usum in medicina. Siliquae siccae, etsi omnium consensu manifestò adstringunt, compertum est tamen, praestare earum decoctum potum mirifice tussentibus, ob dulcem, melleamque substantiam, quae in eis inest. Siliquas in cibis damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his uerbis. Ceratia quorum tertia syllaba per, t, literam & scribitur, & pronuntiatur, nihil cum cerasijs per, s, scriptis habent similitudinis. Est autem prauis succi edulium, ac lignosum: unde necessario sequitur, ut concoctu sit difficile: nihil enim quod lignosum est, facile coquitur. Praeterea incommodum illud ipsis inest non paruum, quod non celeriter diiciantur. Proinde satius esset, ea ad nos non importari à regionibus orientalibus, in quibus nascuntur. Sed de uiribus quas & arbor, & ipsae habent in medicina, idem Galenus differens lib. vii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Ceratonia exiccantis est, & adstringentis facultatis; sicut & fructus eius, quae ceratia uocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, magis uentrem subducunt: sicca uero magis sistunt: utpote cum humiditatem expirent, & quod essentiae est crassioris, tantum reliquum habeant. Κεράτια Graecè, Latine Siliquae uocantur: Arabicè, Charnub: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè, S. Iohanes brot: Hispanicè, Alfaroas: Gallicè, Carongè: Boemicè Suuathéo Ianachleb.

Siliquarum conderatio.

Siliquarum descriptio.

Siliquae mellefundentes.

Siliquarum uires ex Gal.

Nomina.

MALA.

Μηλα.

MALA.

CAP. CXXXI.

Folia, flores, & germina cum omnis mali, tum maximè cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi uis inest, maturis uerò longè secus. Ex ijs uerna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea stomacho utilia, urinam cient: uerum tosta mitiora habentur. Pro sunt coeliacis, dysentericis, purulenta extusientib. cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor com modè in stomachi, aut uentris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salu taris est. Decocto fouentur uulnæ, & sedes, si procidant. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam mo uent: mel autem sibi constringentem illorum uim, & inspissantem adsciscit. Quæ cum melle coquun tur, stomacho, atque ori gratiora sunt, sed minus inspissant. Cruda cataplasmatibus adiunguntur, ad cohi bendum aluum, aut si stomachus est uet, aut in uomitiones effundatur, ad mammarum inflammatio nes, præduros lienes, & condylomata. Fit uinum ex ipsis tuis, expressisque; sed quò perduret, quin decim sextarijs succi unus mellis adiungitur, alioquin in acorem degenerat. Prodest ad omnia, quæ di cta sunt. Fit & oleum ex ijs, quod melinum uocauimus: quo utimur, quoties adstringenti oleo est opus. Eligi oportet uera, quæ sanè sunt rotunda, parua, & odorata. quæ uerò struthia dicuntur, magna qui dem sunt, sed minus utilia. Flos & uiridis, & siccus cataplasmatibus imponitur: ijs conueniens, quæ ad strionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibusq; sanguinis: contra citam aluum, & mensium impetus, in uino bibitur. Melimela uentrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: stoma cho negotium exhibent: æstuationem faciunt. ea multis dulcia mala uocantur. Epirotica mala, quæ 20 Latinè orbiculata dicuntur, stomacho utilia sistunt aluum, urinas euocant: malis tamen cotoneis inua lidiora. Syluestria mala similia sunt uernis, & adstringunt. Sanè in hunc usum immatura omnia opus sunt. Persica poma matura tã stomacho, quàm uentri utilia sunt. acerbæ aluum cohibent, sed sicca uehe mentius. Decoctum è siccis alui stomachiq; fluxiones sistit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia dicun tur, minora sunt supradictis, & stomacho utiliora. Medica mala, persicæ, aut cedromela, quæ Latini citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipsa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs subnascens. Malum oblongum est, rugosum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum. semen habet pyri. Id in uino potum uenenis resistit, aluum mouet: oris suauitatem commendat, de cocto eius colluto, aut succo: estur in malacia mulieribus. Vestuarijs impositum ab erosionis uitio uestes uindicare existimatur.

Μηλέα.

MALVS.

Malorum con sideratio, & historia.

Malorum ui res ex Gal.

In malorum quoque genere Dioscoridi recensentur Per sica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd ean dem effigiem, & formam representare uideantur. Sed nos primum de uulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Malorum itaque planta unico tan tum exit caudice, ramos inde statim mittens, in latum lon gumque se diffundentes: Vestitur crasso satis libro, cinereo exterius colore, & interius flauo, læui potius, quàm aspero. Folijs est oblongis, carnosiss, per ambitum tenuiter serratis. Flores edit uerno tempore foliatis, albo colore uel ex can dido purpurascens: è quibus poma oriuntur. Radicibus nititur paucis, non in profundum actis, sed summa tellure na gantibus. Fructuum diuersa sunt genera, ac plura, quàm explicari possint: quinetiam & sapore, & forma diuersa; quo fit, ut uariæ quoque sint eorum functiones. Alia nan que (ut Galenus inquit libro secundo de Alimentorum fa cultatibus) austerum, alia acidum, dulcemue saporem ge runt. Sunt etiam quæ ex ijs mistum habeant, ita ut appa reant & dulcia simul & austera. Quædam præterea cum dulcedine manifestè acida sentiuntur: ad hæc alia cum aco re acerbæ. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres simul sapores plane referant, dulcem scilicet, & acidum, acerbique nonnihil. Cæterum mala quidem, quæ adstringunt, suc cum habent frigidum, ac terreum. Quæ uerò acida appa rent, frigidum quidem succum habent, uerum tenuium est partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius uergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia, insipidaue, ac ueluti aquosa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincensium saporum facultatibus: au steris quidem, cum uenter uel propter calidam intempe riem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus; acerbis autem,

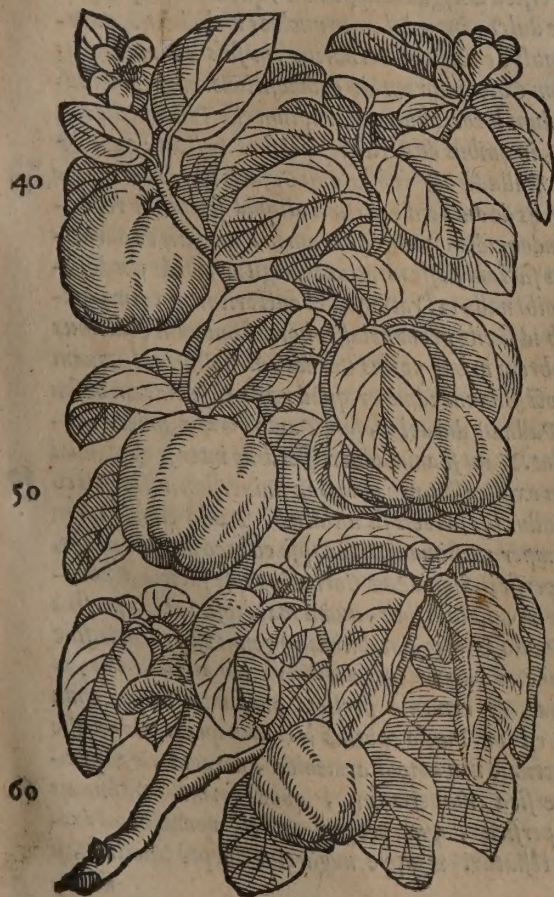
autem, cum hac aucta admodum fuerint: acidis, cum crassum succum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque certe & acida & acria succos crassos incidunt: in eo tamen differunt quod hac quidem cum refrigeratione; illa autem cum calfactione id praestent. Porro dulcis malorum succus, cum sine acrimonia, & crassitie, hoc est, cum solus exquisitè fuerit, celerius, quantum in ipso est, distribuitur. Quod si acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Caterum optima etiam genere mala uitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, tardeque permeant, & prauis sunt succi: ad hac succum habent frigidum, & leniter crassum. Quae uero belle matura in hyemem, & uer proximum asseruant, ea morbis saepenumero perquam utilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchre in aqua bullientis uaporibus percocta. Dare autem ipsa conueniet statim post cibum, aliquando etiam cum pane, ad uentrem, & stomachum roborandum, ijs qui cibum fastidiunt, tardeque concoquunt, quique uomitu, diarrhaea, ac dysenteria infestantur. In hunc quoque usum apta sunt acerba: nam parata, ut modo dixi, mediocrem retinent adstrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quae Appie, & Mele rose uulgò uocantur: quandoquidem hac duo genera, cum suauiter oleant, gustuique arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea uero, quae eidem epitroica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quae uero adeò rubent, ut cruore perfusa uideantur, & acido gustu sunt praedita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agrariae auctoribus credimus) nisi quod ex mali, & mori nigrae insitione suam traxerint originem. Cornarius sua tantum, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Cestiana poma esse arantia, siue aurantia mala, quae in Citrei mali genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit à sua sententia reuocare Plinius, qui libro 15. capitulo 14. apertissime scribit à Cestio cestiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata. Quocirca eo loco scriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonij, quod in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala sic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quod austera sint facultate: non ut somniasse uideatur Cornarius, aurantia, quae praeterquam quod Apollonio, & Galeno incognita fuisse censentur, nusquam gentium, quod equidem sciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium dixerim, ut qui suae ceruicis duritiam consulunt, suis saepius reprobare sententias audiant. Malos, quae fructus suos tanquam steriles, dare recusant, fecundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim concluderis ante florum aduentum, & cum mala ceperint adolescere, soluto uinculo eas libertate donaueris. Praestant dulcia poma ad melancholicos affectus, quinetiam contra pleuresim. Nam si dulce pomum calidis cineribus coctum, & glycyrrhizae succo amylo, & saccharo albisimo confersum, pleuriticis edendum praebetur, tam mane, quam uesperis, horis duabus ante cibum, illos quidem mirifice iuuat. MALA COTONEA primum in Italiam aduecta fuerunt à Cydone Cretae oppido, unde Graecis cydonia dicta sunt. Est itaque Planta Cydonia malus communi malo ferè similis. Atqui folia angustiora sunt leuiora, carnosiora, duriora, & à tergo candidiora, florem fert album, uel ex albo purpurascentem, sylvestris rosae figura, quinque per ambitum folijs distinctum, qui uere prodit. Hac raro procera uisitur, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos. Cydoniorum malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quae peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris intersepta, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè ceteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quae maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioscoridi, & Galeno struthia uocata. Hetrusci hac pyra cotonea uocant: quippe quod forma magis pyra, quam mala referant. Pulpa, ac succo ceteris praeualent, colore tamen, sua uolentia, ac uiribus cedunt. Postremo Plinio miluiana sunt, quae nonnullis notha dicuntur, quod tantum proueniant ex cotoneis malis, quae struthieis insita fuerint, uel ex struthieis, quae cotonearum surculos receperint. Hac malis grandiora, pyris uero, siue struthieis minora uisuntur: forma uero, ac facultate inter utrumque media. Caterum sanè hac omnia, praecipue mala, maxime officinis expetuntur in medicinae usum. Nempe quod ex omnibus praeter uinum, miuam, oleum, & quod Dyacidonium uocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores: quae omnia non agris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia aequè & grata. Galeni auctore (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officina Diacydonium nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantum, & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quam medicamenti commodum.

Cornarij opinio reprob.

Steriles Mali quò fecundæ fiant.

Malorum Cotoneorum cōsideratio.

Κυδωνία μυλῆα. COTONEA MALVS.

Q

Quae

Mirum admo-
dum auxiliū.

Malorum Cy-
doniorum ui-
res Matthio-
lo.

Persicorum
consideratio,
& genera.

Quæ saccharo, uel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensilibus uuis reponenda sunt, quòd uuas suo acerrimo sapore adeò uitiunt, ut eæ statim marcore conficiantur. Mirum est, quod multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitauerit, paritura sit infantem cum industrium, tum ingeniosum. Struthio rum radix adalligatur utiliter strumosis, sed anteaquam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quin & oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cuius causa. Cydonia mala præsumpta, aluum sistunt, contra uerò citant. Et uapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousque ius mucaginem contrahat, prosunt illita omnibus inflammationibus, linguæque scabritiem mirificè laugant. Cydoniorum succus libræ pondere in quo corallorum rubeorum, seminis rosarum rubearum, & Rhabarbari, cuiusque drachma, unà cum hypocistidis, & acaciæ, binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum, ad biliosas uomitiones: quin etiam ad dysenteriam. Datur is quotidig potandus mane, & uesperis horis binis ante cibum. Verum affectos purgatos esse oportet. PERSICA autem malus notissima est: folijs Amygdalæ per omnia similibus, materie fun-

PERSICA MALA.

Cornarij opi-
nio reprob.

nis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verum cum inibi nulla uel ratione, uel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantum ductus opinione uidetur: atque ob id facile pronunciasse, horum omnium codicibus (quod tamen absurdum esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatū, quam libros deprauatos esse crediderim. Quinimmo uirum alioquin doctissimum admiror, quòd rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quòdque non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo doracia, quid Aetio, & Constantino, ac alijs quibusdam Græcis ποδάκνια extiterint. Nam si animaduertisset, hæc inter se & nomini bus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in uniuersum auctorum co-
dices deprauatos pronunciasset: cum, ut equidè arbitror, eorū nullus his in locis sit uitiatus. Paulo enim doracia ut uulgata habet lectio, non ποδάκνια. Cornarij modo, legendū semper existimaui, quòd ipse eo loco de præcoci-
bus, & armeniæ tantum malis differat, non autem simpliciter de persicis. Siquidè, ut Cornarius ipse fatetur, Rhoda-
cene non est alia, quam malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quam mala ipsa Latinis persica uocata. id quod & nos sine ulla controuersia probamus. Sed Paulo doracia (ut diximus) genus est præcociæ, siue armeniæ malis, ut ipse declarat his uerbis. τὰ δὲ ποδάκνια τε καὶ doracia, καὶ ἀρμενία κρείττονα τῶν περσικῶν. ὅτι γὰρ ὁ ζωέται, ὁ δὲ ἀσπύτος διασθαιρέται. id est. Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neque enim acescunt, neque similiter corrumpuntur. Quibus palam est in Paulo potius ποδάκνια quam doracia esse legendum, quòd tantum persica malus Græcis ποδάκνια uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus: tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantum ijs
similes uideantur, non tamen uera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nonnullis ποδάκνια
κα μὴλα in uniuersum uocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si uellet,

uellet, quod rhodacena persicis præstarent, cum nil aliud sint rhodacena, quam persica. His itaque rationibus liceat nobis dicere, *Dopaxua* Paulo nec *podaxua* nec duracina designare, sed præcociis, siue armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uua etiam duracina inter uarias cerasorum, & uuarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maxime arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud uero Græcis *podaxua*, quod uerbum hoc uniuersaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neque, ut ait Cornarius, uocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quod osse cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quod pulpæ consistentia gustui, gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palam facit Plinius libro xiiii. cap. iiii. cum ait. Duracina uua sine ullis uasis in uite seruabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesque firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Postremo quod rhodacene arbor, persicam arborem in uniuersum significet, cum Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aetium consulat, Constantinum Casarem, & Symeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ij pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenam se intellexisse, quam ueram, legitimamque persici plantam. Persicorum omne genus damnavit Galenus libr. i. de alimentorum facultatibus, ut prauis succi, & quæ faciliè corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Persica primis mensis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quod innocua expetantur ægris. Nisi fortasse & ipse pro persico perseum deceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Persici flores esu alium deiciunt, itemque vomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acertarijs edantur sed non absque labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantagininis decocto, addito croci momento, facit ad rauedines, & anhelosis, ex mulsa, aut Tusilagininis decocto, addito croci momento, facit ad rauedines, & asperam arteriam impedimenta. Datur calculosis cum succo raphani, aut limonum, aut ex uino duarum drach. pondere contusa folia illinuntur utiliter uentri ex aceto ad interaneorum vermes. Eorundem succus purulentis, vermifugis aures instillatur. Nuclei tormina uentris tollunt, si deuorentur. Quinetiam potantes inebriari prohibent, si seni septem diebus præsumantur. Tunduntur iidem & decoquantur in aceto, quousque liquecant, pulcra modo, ad alopeciam, nanque illi mirum in modum capillos replicant. Contusorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præstat oleum ex ijs expressum. conuenit enim peculiariter hemiplegiæ, & somnum conciliat, id quod & cremor facit. Instillatur oleum cum utilitate ad aurium dolorem. Idem tam potum, quam clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à facibus exiccatis, perbellè mulcet. Datur pariter potandum iliaci, ac calculosis, quatuor uncias pondere. Atqui maxime calculosis auxiliatur hoc modo. Sumito nucleorum ossium persicorum quinquaginta, nucleorum ossium cerasorum centum, florum sambuci manipulum, uini Cretici odorati libras tres. Excipiantur hæc omnia fictili nouo, & sepeliantur in fimo, diebus decem. Deinde distillantur Vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor uncias pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Symphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimauerint eandem plantam esse persicam, & perseam, de qua agit Dioscoride in huiusce primi voluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profectò est, quæ in Perside exiitiosa nascitur, etsi translata in Aegyptum cæli illius clementia mortiferam in salutarem uerterit naturam, adeo ut in cibos recepta, tam sanis, quam morbofis prorsus habeatur innocua. Huius historiam latius prosequitur Theophrastus libr. iiii. de plantarum historia (ut infra suo loco dicemus) quam si quis perlegerit, hanc à nostris persicis plurimum dissidere comperiet. Manifesto etiamnum argumento sunt Dioscorides, & Galenus, quod hæc plantæ inter se differant: quandoquidem ij de his ut forma, & genere differentibus seorsum suis scriptis tradiderunt.

ARMENIACA præterea quæ Latini, ut in Dioscoride legitur, præcoccia nominant, & Græci bericocia pronuntiant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgò Bacoche, & Moniache corruptis uocabulis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uisuntur genera magnitudine potius, quam genere differentia. Quod euenit non modò cæli clementia, & terræ admodum frugiferæ dotibus; sed & cultorum mangonio: nanque ex multiplicata insitione maxime proficiunt. Porro omnia, ubi maturitatem senserint, aureo colore splendent. Idcirco Romanis uulgò Grisomele, quasi chrysomela dicuntur, ea quæ præcipue, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Maturescunt ineunte æstate mense Iunio ante alios fugaces fructus, unde meritò Præcoccia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus à persicis dissidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus: sed non item in uentriculo, ut illa, tam cito corrumpi. quanquam recentiores Medici ea longè magis, quam persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc arbor rarò procera admodum uisitur. Folia fert nigra Populi æmula, in summitate acuminata. Et per ambitum serrata, quaternæ, quinae simul emergentia. Flores profert albos Cerasi figura, è quibus fructus prodeunt persicorum forma, sed aureo colore, cum purpura misto. Plura eorum habentur genera, cum sapore, tum magnitudine differentia. Quod non modo cæli, solique clementia euenire crediderim, sed etiam cultorum mangonio. Nanque multiplicata insitione maxime proficiunt, & augescunt. Os omnia intra se concludunt, utraque parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura, qui in quibusdam amarus reperitur, ut in Persico, in alijs uero dulcis, ut in amygdala. Oleum è nucleis expressum, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas. Valet quoque ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores.

Plinij lapsus.

Persici arboris, & persicorum facultas.

Aqua stillatiam ad calculos.

Marcelli, & Simphoriani error.

Armeniaco rum confid.

Αρμενιάκη μάλια. ARMENIACA MALVS.

ARMENIACA MINOR.

Κίγος. MEDICA MALVS.

Medica mala.

Theodori lapsus.

Insuper MEDICA MALA, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primum aduecta sunt. hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantiorum ac lemoniorum plantas magnitudine aequat. Folia, qua perpetuo ei uirescunt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus visum serè effugientibus ubique punctim traiecta. Quamobrem nesciuerim ego, qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignauerit portulacæ, qua illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum plerique existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scaterè mendis, & quod ubi legitur ἀράχνης id est, portulacæ, legi potius debeat ἀράχνης id est, araneorum telæ. Quandoquidem ijs fortasse videbatur, quod, cum mali Medicae folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia, facile telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoque perstiti, quousque Plinius inde me reuocauit. Quippe cum accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin virum & Græcum natione: & Latine linguæ peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & vocabuli significatum minus rectè accepisse. siquidem, ut apertissime declarat Plinius lib. XIII. cap. XXII. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes serè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, vnius literæ diuersitate. Ceterum andrachne est syluestris

- hyluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facile colligi potest, huic plantæ, quæ arbuti frondibus perpetuo uirescit laurinis similibus, Medicæ mali folia comparasse Theophrastum. Citrea arbor (ut diximus) Aurantij folio perpetuo uirescit. Ramos habet flexiles, uiridi libro uestitos, atque spinosos. Flores edit subpurpureos, calathi effigie capillamentis quibusdam è medio emergentibus, omnibus horis pomifera est. Alia nanque matura cadunt, alia maturescunt, alia uero subnascuntur. In pomis non parua spectatur diuersitas, cum magnitudinis, tum saporis. Quandoquidem non nulla in tantam excrescunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cuiusmodi sunt, quæ ex Liguria, & Hadriatici, Aegæique pelagi insulis afferuntur. Alia his paulò minora, alia uero limonum magnitudine, aut paulò Maiora, cuiusmodi sunt, quæ à Lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis obtinent locum.*
- 10 *Nam etsi cæteris pumiliora sint, maiorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sint, etsi speciosa magnitudine excellant, cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis recentia non æque ac illa præstant. Verum quòd pulpa copiosiore consistit, officinis expetuntur, saccharo uel melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, ut limonum, sed densiore corticis pulpa. Cortex illis rugosus, odore præstans perquam grato. Acidam concludunt medullam, succo plenam, in qua semen latita hordeit figura, grandius tamen, & duro obductum cortice, amaro sapore. Maturescunt integro anno, decerpunturque cum aureo colore fuluescunt: nanque matura cadunt: alia maturescunt, alia uero subnascuntur. Hæc Plinij æuo non erant in Italia, ut ipse testatur lib. xii. cap. i. ubi inquit, sæpius tentasse gentes, plantas è Media transferre ad se, quæ tamen ibi diu uiuere nequiverunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutritæ. Nunc uero contra translatitiæ factæ sunt, atque cum Italo solo tantam iniere gratiam, ut non modò in maritimis, sed in mediterraneis*
- 20 *quidem tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissime feliciter germinant. Postquam cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translata profuerint, ac propagauerint. Theophrasti atque Citria mala nondum in ciborum usum uenerant, eorum testimonio, quæ ipse lib. i. de plantarum historia memoria prodidit, sed tantum odoris gratia uestibus inferebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra uenena, ad quæ demolienda semen præcipue efficacissimum habent. Refert Athenæus, quòd cum princeps quidam Aegyptius maleficos quosdam damnaisset nebulones, quòd suorum facinorum pœnas, aspidibus secundum Aegyptias leges in prædam exponendos, ij Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quadam uicem eorum dolens, atque miseriam, illis dederat. Mox cum in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisque feris demorsi essent, nihil sanè molestiæ senserunt. Qua de re præfectus non paruam cepit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præsumpsissent, certior factus est, citrium tantum ex integra simplicitate donatum, eos comedis. Postridie uero iussit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad supplicium. Quo facto, qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est, alter uero à fera ictus undique liuidus factus, confestim interiit. Narrat præterea Theopompus Chijs duodequadragesimo suarum historiæ uolumine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos ueneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum præstantissima citrij uis latuisset. Seruantur citria mala diutius incorrupta, si hordei, uel milij acernis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, iam de eorum uiribus plenius disserendum est. Citria itaque uenenis aduersantur, eorumque maxime semen. Citrij decoctum collutione, oris halitum commendat, suauitatemque accersit. Ipsa autem integra uestiarijs condita, uestes non modò gratissimo odore perfundunt, sed eas etiam à tineis, & blattis uindicant. Si cruda tamen manduntur, non facile coctioni obediunt:*
- 30 *quin & crassum generant succum: ob hoc uesci ijs melle, aut saccharo conditis satius est, quòd uentericulum comòdè calefaciant, ac roborent: quanuis hæc nostra ætas gula nimium indulgens in cibis citria cruda præferat cum assatis caribus esitata. Citria aduersus atram bilem, & morbos mæstos, quos illa excitat, opitulatur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirifice medetur. Acidus eorum succus flauam re primit bilem, arcetque pestis contagia. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Citrij mali meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum sic inquit. Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus Citrium nuncupari adsolet. In semine quidem uincen- tem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, refrigerantiumque. In cortice uero itidè desiccantè temperiem est sortitus, non parum tamen habentè acrimoniæ: proinde desiccet hic se cundo excessu, nò tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra. Porro caro eius pariter crassi succi est,*
- 40 *& pituitosa, frigidaque: nam & ipsa editur, sicut, & cortex. Semen omne edi ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum disserui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est, & digerendi uidelicet, siccandi que facultatè obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia uero denique exiccandi, ac digerendi uim obtinent. hæc enus Galenus. Vbi animaduertendum est, quòd cū initio capitis inquit. In semine quidè uincen- tem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, ac refrigerantium, Galenus non de nucleis intellexit, neque de uero eorum semine: sed tantum de acido Citrij succo, in cuius medio ubiq; includitur semen. Eam autem fuisse in hoc Galeni sententiam, eius uerba in calce ferè capituli ostendunt, quæ ita sonant. Semen omne esui ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum disserui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semè est. Hic amarus est, & discutit, hoc est calefacit, et exiccat secundo recessu. Quare malè, meo quidè iudicio, effecutus Auicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neque hæc in re planè Galeni sententiam acceperit, libro suorum canonum secundo semini Citrij secundam calidorum, & siccorum sedem assignauit: tractatu uero, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidorum, & siccorum classem adscripsit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrij succo, quem à Galeno sub seminis nomine comprehensum fuisse demonstramus.*

Citriorum mi-
ra facultas ad
uersus uene-
na.

Citriorum ui-
res Matthio-
lo.

Citrij mali ui-
res ex Gal.

Auicenna no-
tatur.

Limonia, &
Aurantia, &
Adami Po-
ma.

LIMONIA MALA.

Florum aurā-
tiorum mira
facultas.

Non longè natura, & uiribus à citrijs distant mala
LIMONIA, & AVRANTIA dicta, & illa quæ
ADAMI POMA vulgò uocantur, nos uerò Lomie di-
cimus: tametsi Limonia magis cùm facie tum facultate Ci-
tria referant. Sunt tamen Citrijs minora, oblonga, cute
non adeo crassa, & magis succo prægnantia, qui gustu aci-
dior percipitur, semine fere simili, & colore pallida. Auran-
tia uero poma, rotundiora, & per maturitatem aureo prorsus
colore nitentia: cortice limonibus crassiore, amarioreq;.
Internus succus, quo maximè sunt referta, non in omnibus
eodem percipitur sapore. Nam in hoc genere acidus, in il-
lo dulcis, in altero uinosus habetur. Horum arbores quem-
admodum, & Citrei mali coma perpetua uirent, folijs Lauro
latifolia proximis, crassis, læuibus, odoratis, & in acutum
desinentibus. Rami pariter illis sunt flexiles, lenticque, acu-
leati, cortice ex uiridi subalbicante. Flores albi, odore per-
quàm præstanti. Decerpuntur flores, ubi copiosi proueniunt
ab Unguentarijs ad uaria odora paranda. Peculia-
riter autem distillatur ex ijs aqua, quæ non solum odoris præ-
stantia ceteras præcellit, sed ad medicamenta etiam opti-
mè facit, & præsertim ad pestilentes febres, quæ cum ex-
anthematibus eueniunt. Datur enim potanda sexunciarum
pondere, magno sanè auxilio, ubi per sudorem à centro ad cir-
cunferentias insectos humores trahere sit opus. Siquidem
hæc aqua ualenter sudorem prouocat, & cordi plurimum
succurrit. Arbor hæc semper pomifera est, & eadem ferè,
quæ citria præstat. Aurantia calidiore sunt Cortice: quan-
doquidem is reliquis acrior, atque amarior gustu deprehen-
ditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum

10

20

30

AVRANTIA MALA.

POMA ADAMI.

40

50

60

uero

uerò succus refrigerat, & putredini aduersatur. Quocirca febricitantibus bellè conueniunt, dulcia uerò contra. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, Serapium ad restinguendum bilis feruorem non inutile. Item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & uitreis organis extrahitur, præterquam quod mulieribus expetitur pro fūco ad faciem expoliendam, uirilignes tibi-
cumque sint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapijs admista febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota uentris tinea enecat: id quod etiam præstat succus recentè expressus, uncia pondere potus, idem ex immaturo pomo expressum sesquiuncia pondere. Ex uino cretico potus mirifice calculos pellit. Ceterum non parum laboris impendisse uidetur Brasauolus in præfatione sui de simplicitum examine libri, ut doceret, unde emanauerit Arantiorum uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine referat; ea
10 tamen, meo quidem iudicio, non multum nomini quadrant. Quandoquidem ego potius existimauerim, uulgò Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cum hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse uidentur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere. Ceterum non longè natura, & uiribus à Limonibus distat, quæ Adami poma uulgus uocat. Siquidem planta, quæ hæc profert, folio est Limonij arboris maiore, patentioreque, ramis etiam similibus, floribus Citrei mali æmulis; fructu Aurantijs duplo triploque maiori rotundoque, cortice non admodum crasso, pallido, crispo, & inequali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset, unde illi nomen, quod putet ignarum uulgus hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradiso delictiarum demorsum fuit. Sed hæc fabulæ sunt. Succosa, ac acida madet pulpa, sapore, limonibus haud longè absimili, sed non ita palato grata, in qua semina latitant Citrei, aut Limonij mali similia. Præstat pomorum succus ad ea omnia, ad quæ limonia præstare diximus, minore tamen
20 efficacia. Peculiariter autem ualent poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulphuris puluere aspersa, & deinde, Cinere feruenti calefacta corpori scabioso confricentur. Reliquum est, ut singulis malis sua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Græcis μήλα uocantur: Arabibus, Tuffa, seu Tufaba: Italis, Mele: Germanis, Oepffel: Hispanis, Mamsanas: Gallis, pomes. Ea uero, quæ Græcè πυρρά μήλα, Latine Cotonea, & Cydonia malo dicuntur: Arabicè Saffargel: Italicè, Mele cotogne: Germanicè, Quitten, aut Kitten: Hispanicè, Membrillos, & Marmellos: Gallicè, Conting. Quæ autem Græcum nomen habent μελίμηλα, ἢ γλυκύμηλον eorum Latinum est Mellita, uel Dulcia mala: Arabicum, Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala, quæ περσικά μήλα, καὶ ποδάρκων Græco nomine, Latino Persica mala appellantur: Arabico, Sauch, seu Chauch: Italicum, Pesche: Germanico, Pfersich: Hispanico, Pexegos: Gallico, Pefches. Μήλα ἀρμενικά, ὁρακόνικα, καὶ βερρυκόκια quæ Græci, Latini, Armeniaca mala, & Præcocia nominant: Mauritanis, Mermex, seu Mirmix, Mex,
30 Mesmes, siue Mismis: Itali, Armoniache, Bacoche, Moniache, & Grisomele: Germanis, S. Iohans Pfersich: Hispanis, Albricoques, Albarchigas, & Aluaricoques: Gallico, Abricot. Mala denique Μυδιώκα μήλα, ἢ καὶ ποδάρκων à Græcis uocata, Latinis, similiter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis, Cedri, & Citroni: Germanis Citrin oepffel, Iudem oepffel, & Citronaten: Hispanis, Citdras: Gallis, Citron: Boemis Citrynouy.

Aqua stillatæ
è limoniorum
succo, & eius
uirc:.

Pomorum Ada-
mi uires

Nomina.

P Y R A.

A^{nia}. P Y R A. CAP. CXXXII.

Pyrorum multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt: ieiunos esitata lædunt. Achrapyratri genus est, quod tardissimè maturefcit. Vim pyro adstringentiorē habet, & ad eadem conuenit. stringit etiam eius folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi stranguant. Aiunt fungos, si syluestria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

Quoniam Pyra uulgatissima sunt non modò in Italia, sed ubique in tota Europa: ideo supernuacaneum duxi eorum arbores per historiam explicare. Multa ac uaria apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos. Qui, ut Plin. refert lib. et ca. xv. celebrare superba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, seueriana, tyranniana, fauoniana, lateriana, anitiana, tiberiana, signina, purpurea, sementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas sanè uarias appellationes mutuata sunt, uel ab hominibus, qui primum ea in ciborum usum renocarunt: uel à locis, unde uenerant; aut à notis,
quas

Pyrorum confi-
deratio, & ge-
nera.

quas aliquibus fructibus acceptas referebant; aut à colore proprio; aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; nostri quoq; Hetrusci antiquorum consuetudinem secuti uarijs nominibus à diuersis inditis causis sua Pyra uulgò appellant moschatelle, giugnole, ciampoline, rogie, ghiacciule, spinose, quadrane, carouelle, papali, san Nicolo, durelle, zuccaie, campane, uernareccie, gentili, porcine, sementine, et plura alia habent alijs nomenclaturis appellata. Caterum si quis uellet in nostratibus, ueterum Pyra collatione assequi, operæpretium esset, ut unumquodq; eorum genus peculiarem, perspicuamq; habuisset descriptionem: quandoquidem fieri non potest, ut hæc sola nomenclatura innotescant. Porro in uniuersum de eo eorum uiribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus, quod pyrorum facultates, ex saporibus gustu dignoscuntur: cum dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, uel plures præ se ferunt saporibus: & contra, hæc deinceps ab illis sint diuersa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus lib. v. simplicium medicamentorum) esu stomacho grata sunt, quin & uim habent exiccandi. Atqui syluestribus magis adstringendi facultas inest: ob id etiam magis præstant contra fluxiones. Et lib. ii. de alimentorum facultatibus ita scribit. Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in ijs quoque alia austeratantum, uel acerba apparent: ueluti quedam acida, quedam dulcia quedam denique ex horum mistione composita sunt quæ nullam penitus huiusmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cum aquea sint, ac bebetia, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. At pyris, præsertimque grandibus, quæ apud nos menatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos, siccataque reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer cum, fames est: ciborum parum nutrientium uice uescuntur: Pyri fructus, qui à πύρα Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humechte, Cirmetre, seu Kemetri: Italis, Pere: Germanis, Pyrem: Hispanis, Peras: Gallis, Poires: Boemis Hrusky.

Pyrorum facultas.

Pyrorum uires ex Gal.

Nomina.

Méσπιλνυ.

MESPILVS.

CAP. CXXXIII.

M Espilus, quæ à nonnullis arenia uocatur, spinosa arbor est, folio † pyracanthæ, siue oxyacanthæ. Fert pomum suaue, exiguo malo non dissimile, tribus intus ossiculis: qua ex causa id nonnulli tricoccon appellauere. Tardè maturescit, esu adstringit: stomacho gratum est, aluumque supprimit. Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui setanium, alij epimelida uocant. Arbor folijs mali, sed minoribus. Pomum fert rotundum, esui aptum, a umbilico latiore: quod adstringit, seroque maturescit.

a πυβύλνυ. i. supdū, meum habet.

MESPILVS PRIMA.

Mespilorum consideratio.

Azaroli descriptio.

Dioscoridis locus enunciat.

M Espilorum hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ folijs est pyracanthæ, siue oxyacanthæ nostratibus haudquaquam adstipulari uidetur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili folijs oblongis, cerasorum ferè similibus uirent, non autem apij modo per ambitum incis, ueluti oxyacanthæ. Fructum ferunt non quidem gustatu suauem, sed potius iniucundum, quod acerbis sit, & austeris. Quin & is quina includit ossicula, non sanè terna, ut primo Mespilorum generi assignat Dioscorides. Caterum si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitime adscribi possit, eius nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa feritur in hortis, uiridarijs, ac uineis, Azarolo uulgò nominatur. Huius plures plantas uidi ego primum Neapoli in amplissimo uiridario Pompei Cardinalis à Columna uia, qua itur ad poetæ Maronis sepulcrum, uel ut uulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor est mediocris proceritatis, cortice, ac materia pruno haud absimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: folijs laciniatis, apij emulis, floribus albicantibus, racematim coherentibus. Fructus illi sunt oblongi, rubentes, uulgaribus mespilis aequales, sed arctiore umbilico, tribus tantum intus ossiculis. Maturescunt Autumno; Septembri tantum mense. Ex quo perspicitur, eos Dioscoridis codices hoc loco scaterere mendis, in quibus deprauatè legitur, hanc arborem folijs esse pyracanthæ, non autem, ut legitime legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut superius suo loco explicauimus) oxyacanthæ folijs germinat dissectis; pyracanthæ uerò buxi modo oblongis. Cuius rei illud manifestum est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memoria prodidit Theophrastus lib. iii. cap. xii. cum inquit. Magnitudine arbor ista excellit, gyroque comatur. Folium magna ex parte infissum, quod uel apium parte postrema imi-

39

40

50

60

ma imitatur, ampliore figura, quodque promissum, nervosum, apio tenuius, oblongius, totumque circumtusum est, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequam decidat, vehementer rubet. Radice numerosa, altaque arbor coheret: ob id diuturna, & inextirpabilis est, haecenus Theophrastus. Quae sane uerba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem plane depravatam esse, quae huic Mespilorum generi pyxacanthae frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthae à Dioscoride eius in historia silentio dissimulatum, quod scilicet apij modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthae cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus haec oxyacanthae inseratur, omnium speciosissima proveniat, & longe magis fructifera evadat. Sed ut redeamus eo, unde codicis menda, quae librarium incuria est, nos diduxerant, dicimus quod Azaroli uocatae fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilis, quae primo loco à Dioscoride descripta sunt. Siquidem ij exigui sunt, terna includunt ossicula alijs Mespilis duriora; quanquam magnitudine, & forma dissimili, seram sentiunt maturitatem, ori grati habentur, stomacho non iniucundi, & reliquis denique notis, ac qualitatibus illorum speciem adeo repraesentant, ut non aliud hac in re asserendum putauerim, quam quod idem sint Azarola, & Dioscoridis Mespila à quibusdam aronia dicta. Haec cum maturitatem senserint, gustui haud parum placent, quo fit, ut ab incolis pro delitijs, non solum cruda expetantur in cibis, sed ijs etiam saccharo, melleque asseruata edantur. Eadem gratissimus sunt cibus utero gerentibus. Quippe non modo sapore placent, sed earum malaciae subueniunt. Quae porro Mespili aliquibus Setania, & Mespilus alce-

MESPIVS ALTERA.

Epimelides appellantur, vulgaribus nostratibus collatae nihil inter se dissentire comperiuntur. Quapropter nil mirum scriptis mandasse, Dioscoridem, aliterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diuersam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem lib. vi simplicium medicamentorum scribit, eius fructum acerbum esse, & uentriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italiae uendorem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quod Galenus de utroque Mespilorum genere, seorsum diuersis capitibus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio aperte hallucinari deprehenditur, quippe qui sorbi titulo omnia referat, quae de utroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verum etsi hac in re is quidem aberret; declarat tamen primum Mespili genus nobis Italis Mauritianos secutis Azalorum esse: nanque is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Vulgaria Mespila deuorata celiacos, dysentericos, & diarrhaea affectos iuant. Sistunt faucium, gutturis, dentium, & gingivarum fluxiones, ubi eorum decocto os colluatur. In hoc si insideant faeminae, mensum abundantiam sistit. Fit & siccis Mespilis, rosarum succo exceptis, additis aliquot Caryophyllis, & coralliorum rubeorum nonnihil, quinetiam pyris, nucis, cataplasma, ori uentriculi ad mouendum, ad compescendas uomitiones, & praesertim, ubi cibus reijciatur. Sic ca folia in puluerem aspersa, recentia uulnera glutinant, & sanguinis profluium sistunt. Ideo dantur quoque utiliter ad cruentas reiectiones. In summa ubi adstrictione, corroborationeque opus sit, cum folia, tum fructus plurimum praestant. Mespilorum ossicula, in puluerem contrita, calculos & renibus pellunt, ubi coclearis mensura ex uino in quo uulgaris petroselinaradices decoctae fuerint, exhibantur. Mespilorum uires recensuit Galenus libro vi simplicium medica-

ra.

Serap. lapsus.

Mespilorum uires ex Gal.

mentorum, sic inquit. Mespili fructum, alij tricoccum nominant, quod tria intus in uniuersum gerat grana, quorum unumquodque arboris est semen, ceu ea, quae in malis inueniuntur, ipsius mali; & acini, ipsius uitis; & ficus; minuta illa grana, quas cenchramidas Graeci uocant. Arboris huius fructus admodum acerbus est, uixque edi potest, uentrem strenue coercens. Quin & in germinibus, & folijs acerbata hac qualitas non pauca reperitur. Et libro i de alimentorum facultatibus sic inquit. Horum eadem quoque praedictis est ratio. Ambo enim adstringunt, sed multo fortius Mespila, quam sorba. Quamobrem alio fluenti in cibo accommodatissime exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suauiora. Prorsus nanque nihil acerbi, ut Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbisatem austerus est. Illud porro neminem puto latere, haec omnia parce, non affatim, ut ficus, uuasque esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, sed ut medicamentis potius indigemus. Haec nouisse longe tibi fuerit utilius, quam si primam huius dictionis ouon syllabam ab antiquis Atheniensibus per, o, solum prolatam, scriptamque fuisse cognoscas. Mespila, nullis intus ossiculis, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. Arbor uocatur, ὀνισκία in Graecis, Latini item Mespilus, & Mespila nominatur: Arabibus, Zaror, seu Zarur, & Alzarur: Italis, Nespolo: Germanis, Nespel: Hispanis, Nesperas, Gallis, Nespier: Boemis, Nyspule.

† Ne uideamur hic temere communem lectionem immutasse: quae est pyxacanthae, lectorem admonere non alienum

alienum duximus, uariam esse huius loci scripturam in Græcis tum impressis, tum uetustis exemplaribus. Verum ea nobis magis probanda uisa sunt, quæ habent pyracantham, uel oxyacantham (idem enim esse putamus) inmixtionibus, quas in commentario adduximus.

Λωτός δένδρον.

LOTVS ARBOR.

CAP. CXXXIIII.

Lotus arbor est uastæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem: dulcem, cibis gratam, stomacho facilem. Aluum silit baccis. Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione dysentericis, ac scæminis fluxione uulvæ laborantibus; auxilio est: rufat capillos: citam aluum cohibet.

Loti arboris
historia.

Lotus (inquit Theophrastus lib. 8. cap. quarto de plantarum historia) proprium genus præstat, magnitudine quanta pyrus, aut paulo minore incisuras folium habet, ac Ilcis esse uideatur: materies nigra. Genera eius plura, fructibus inter se discreta. fructus magnitudine fabæ: maturescit uuarum modo, uarie colores immutans. Nascitur ut myrta, aduersa inter se densus super germina, gustatu inter Lotophagos dictos prædulcis, suavis, innocuus, atque etiam bonæ frugis. Ventribus, est bonus, suauior uerò, qui sine ligno interiori est: nam uel genus huiusmodi est, & uinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructuque copiosa est. Exercitum Itaque ophelli cum in Carthaginem proficisceretur, uel eo fructu diebus pluribus pastum commeatum defectu, accepimus. Est igitur in Insula Lotophagia, Pharide uocata, larga copia. Hæc autem insula abest, & non multum distat. Ceterum non minor in continenti, sed longè largior est. Plurima enim hæc omnino in Lybia. Hæc Theophrastus. Cui subscribit lib. 13. cap. 17. his uerbis. Eadem Africa, quæ pergit ad nos, insignem arborem Loton gignit, quam uocant Celtim, & ipsam Italia familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes, atque Nasamenas. Magnitudo, quæ pyro. Incisura folio crebriores, alioqui Ilcis uiderentur. Differentiæ plures, eæque maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius, atque alius, sicut in uinis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia Cerasi, tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti, terræque dederit. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere offeus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi simile mulso, quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccasque contusas cum Alica ad cibos dolijs condunt, quin & exercitus pastos eo accepimus, ultro, citroque commeantes per Aphricam. Ligno colos niger, ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios usus excogitant. Dioscorides non alijs notis red

Vinum è Lo-
to.

LOTVS.

PSEVDOLOTVS.

didit

didit Lotum, quàm quòd arbor esset uastæ proceritatis. Cui subscribens idem Plinius lib. xvi. cap. xxx. sic inquit. Lotus præcipue domibus expetitur, ramorum petulantia, latissima expatiantium umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Item eodem loco ita scribit. Loti fructus syluestris quidem est, sed cerasorum penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert solem hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, ualidioresque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. & libro xvi. capite primo, lotos ingentes esse arbores quoque ostendit his uerbis.

LOTI AFRICANAE SPECIES.

Ex sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate latissimæ. Caterum non solum ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare ætates lib. xvi. idem ostendit his uerbis. Roma uero Lotos in Lucina area anno qui fuit sine magistratibus CCCLXIX. urbis æde condita: incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiore non est dubium, cum ab eo loco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam uestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verum altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de Decumis, æque uia ibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices eius in forum usque Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritienfi agro uulgo Bagolare uocatur: in Veronensi uero, & in alijs quibusdam Italia locis Perlaro. Siquidem licet harum arborum multa pyri magnitudinem æquent; pleræque tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate uincunt. Hæ itaque præterquam quòd caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemque se extollentibus; cortice spectantur leui, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum feratis, asperisque quæ medio autumnio flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius libro xiii. & decimo sexto inquit) cerasorum similitudine, qui ut illa longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum stætescit, deinde per maturitatem rubescit: denique, postquam maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineatio

Lotus longam admodum esse arborem.

Lotus Italica.

Loti Italicae Historia.

40 nes, ac nota, Dioscoridis, & Plinij loto planè respondere uidetur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententia, censentes fortasse Lotum haud provenire in Italia, sed his maxime repugnat Plinius, qui Lotum Italia familiarem esse affirmat. Itaque cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possumus, debemusque à nostra deflectere sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoque hoc æuo Italiae esse copiosam. Caterum nesciuerim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgo Agrifolio dicunt: è cuius cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgo uero lantana, quidam uiscum faciunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioque retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, folijs admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ nota penitus loti descriptioni repugnant.

Ruellij error.

50 At qui ridenda magis uidetur Anguillarij diligentia in uertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio, quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem uerterint, ipse præ cæteris dum se peritissimum eiusdem interpretem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissime notari potest. Nam ubi Theophrastus habet δὲ κατὰ πῆρ τὰ μύρτα, παρὰ λήνα ille quidem uertit. Come quelli del Mirto intrecciati, idest Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet οὐκ ὁρᾷ τὸν βλαστὸν manifestò declarans fructum ipsum densum provenire super ramorum germina; ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit. his uerbis. è copioso di germogli. idest germinibus copiosus est. deinde, ubi paulo inferius Theophrasto legitur καὶ ἐστὶν ἄφ' οὗ τοῦ κοιλίου ἐκ γαδῶν. ἡ δὲ ἰσὼν δὲ ὁ πύρρος ἐστὶ γὰρ καὶ τοῖς τοῦ γὰρ τοῖς ποταμοῖς δὲ καὶ οἰοῦν δὲ αὐτοῦ, inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, uertit Anguillarius hoc modo, Ma di questo è più soave il primo, percioche ne n' è una sorte così chiamata, & di questo se ne facena uino: idest, isto suauior est primus, quoniam genus unum est ita uocatum, ex quo uinum parabatur. Hæc qui uiderint, facile cognoscent Anguillarij in Græcis literis peritiam. Præterea manifestò is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinij auctoritate parari uinum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex ijs loti baccis

Anguillarij lapsus.

baccis uinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habetur : quemadmodum scribit etiam Theophrastus . Sed de his satis. Ceterum misit ad me plantam, cuius hic imaginem damus, Constantinopoli allatam, Augerius de Busbecke, uir quidem clarissimus, cui subscriptum erat, Dactyli ex Trapefonda dulces, & gustui delectabiles. Hanc itaque ego inter Lotorum genera annumeranda censerem ; & praesertim, cum legerim apud Athenaeum eadem de loto scripsisse Polybium, quae de dactylis scripsit Herodotus, nec fortasse ab re fuerit, inter lotos recensere aliam quoque plantam, quam, hic Pseudoloton uocauimus. Sed haec obiter dicta sint, ut alij quoque, qui rem plantariam excolunt, suam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent Lotum Athenaeo Zyzypum esse nostratem, sed decipiuntur, quod Zyzypus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasque, sed oblongas, & aureas potius, quam rubentes. Quinetiam, quod Zyzypus esui ficibus, dactylisque haud persimilia sint, nec eos odoris suauitate praeellant. Lotum scriptis tradidit Galenus libro v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. 10
Lotus arbor non ita multae adstrictoriae qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Itaque lignorum ipsorum ramenta muliebri accommodantur profluvio, & dysenterijs, & celiacis affectibus. Decoquuntur uero interim in aqua: interim in uino, nimirum prout usus poposcerit, nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non paruum signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter me diocriter desiccantis facultatis. Dictum quippe est & in sermone de ladano, eiusmodi esse facultatis oportere, quod fluentes capillos esset cohibiturum. Planta, quae Graecis λωτός δένδρον, Latinis Lotus arbor, & Celtis ap pellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, seu Alsadar: Italis, Loto albero: Hispanis, Almez.

Nomina.

a Meum & Drag. *Ξανθόν* ἢ *κίρκεϊδ' ἦ*. i. flauus aut ceram colore referens, sed Catacuz. *Ξανθόν* ἢ *κίρκεϊδ' ἦ*. i. flauus aut croceus.

Κραία.

CORNVS.

CAP. CXXXV.

Cornus dura arbor est, baccas ferens oliuae modo oblongas, quae primum uirent, dein per maturitatem ^a rubescunt, aut ceræ colorem repraesentant. In cibo adstringunt: profluvio alui, atque difenteriae salutare, siue in edulio, siue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuae, condiuntur. Sanies, quam uirentia folia torrendo resudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

CORNVS.

Corni consideratio, & historia.

Theophrasti locus suspectus.

Corni histor.

Cornorum usus in cibis.

arbor scabra uestitur cortice, adstringenti admodum sapore: proinde expetitur pistrinarijs fabris, ad parandos rotarum dentes. folia illi sunt sanguinea uirga, tactu laeua, mediocriter crassa, ac uenosa. Flores edit muscosos aurei coloris, & quibus baccæ oriuntur rubentes, oblonga oliuarum figura, praeduro intus officulo. Fit ex baccarum pulpa quoddam obsonij genus cydonite non dissimile. Quin & ex eorum decocto, & saccharo

10

30

40

50

60

VIRGA SANGVINEA.

saccharo liquor ignis opere, & coctura concrefcit, coagulaturque, qui præterquam quod gratissimo placeat gustu, datur utiliter dysentericis, ac fœminis mensuum profluvio laborantibus. Aduersatur cornus à canibus rabidis demorsis ut inferius libr. VI. diffusius dicemus. Corni uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Corni arboris fructus admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum uideri non debet, ipsum ualenter uentrem restringere, sicut & mespila. Folia quoque & germina gustu acerba sunt, ualenterque desiccant. Itaque maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at paruis vulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Corno haud longè absimilis est planta, quam nos uocamus in Hetruria à sanguineo virgarum colore vulgari idiomate SANGVINO, & Sanguinello. Crescit hæc in dumetis, & sepibus, uirgis Corno tenuioribus, robustis, nodosisque. Cortice sanguinis modo rufescente: folijs Corno proximis, paulo tamen latioribus, nervosis, & rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellulis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim coherentes, sanguineis tenuibusque petiolis appensa, orobi magnitudine, primum uirides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Ananiensia Rura, in Tridentino agro, oleum conficiunt, ad lucernarum usum expressis torculari, decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura, ossæque habetur. Corno minime cedens. ob idque sunt qui uelint hanc Cornum esse fœminam, sed non uideo, quibus argumentis hoc probare nitantur. Atqui fortasse à scopo non longè aberraret

Corni uires
ex Gal.

Virge Sanguineæ confid.

qui diceret, hanc uirgam esse sanguineam, de qua Plinius meminit libro uigesimoquarto capite decimo. his uerbis. Nec Virga sanguinea felicior habetur, cortex eius interior cicatrices, quæ præsanare, aperit. Hæc ille. Sed an planta, sanguino nobis uocata id præstare possit, non dum periculum feci, quo fit, ut hanc sententiam non ausim affirmare, cum nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem peruenerunt, amaro, acerbato, adstringenti que sapore degustantur. Quare oleum, quod ex ijs exprimitur, tale quoque esse, necesse est. Porro plura non habeo, quæ de hac planta in medicum usum ueniant. Arbor, quæ Græcis κερνία, Latinis Cornus uocatur: Italis, Corniolo, ueluti fructus eius Cornole: Germanis arbor, Cornelbaum, Kubeerbaum, & Dierlem: fructus uero Vuelch Kirsen: Hispanis, Cornizolos: Gallis, Cornier: Boëmis, Drinkouny.

Nomina.

Orba.

SORBA.

CAP. CXXXVI.

S Orba colore luteum referentia, priusquam maturefcent, dissecta, & sole ficcata manduntur, ut aluum sistant. Eadem est functio molitorum farinæ, si polentæ loco sumatur. Quod & decoctum eorum in potu præstat.

a Meum μῆλι
ζῶτα.

S Orba fructus sunt in Italia uulgatissimi, nullisque non cogniti. Duorum sunt generum quæ domestica sunt, quemadmodum & quæ syluestria. Domestica pomorum diuersitate noscuntur. Nam alterum quidem mas, alterum fœmina. Vtraque arbor caudice exit recto, ac longo, ramis in altum assurgentibus: folio Fraxini sed angustiore, auersa parte albicante, & per ambitum serrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore, in altera uerò ouati pyri faciem referentes, & gustui asperiores, insuauioresque, & minus olentes, colore subpallido, & in latere rufescente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos, colligata suspenduntur, uel reponuntur substratis straminibus, ut ita mitescant, nam aliter præ nimia austeritate nec mandi, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima, ac compacta. Ideoque ad mensas parandas lignarijs fabris perquam libenter expetitur, quemadmodum & uirgæ à bubulcis ad stimulos parandos. Cortice uestitur scabriusculo, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, crassa, solida, atque descendens. Syluestrium (ut diximus) similiter genera duo. Vnum quod propriè syluestre appellatur, alterum quod TORMINALE uocat Plinius. Syluestre ferè facie à satiuo non differt, præterquam fructu, qui umbellatim sambuci modo prodit, crocantibus in rusum baccis oxyacanthinis, magnitudine ferè

Sorborū con-
siderat. & ge-
nera.

Sorbæ sylue-
stris histor.

R

equalibus,

SORBUS DOMESTICA.

SORBUS SYLVESTRIS.

SORBUS TORMINALIS.

Sorbi Tormi-
nalis confid.

Sorborum tri-
res ex Gal.

Nemina.

equalibus, sapore tamen à domesticis non parum dis-
simili, quæ per hyemem à rusticis ad aucupia asser-
uantur. Ex enim turdis gratissima sunt. Torminalis
folio est vitigineo, Platani modo, leni haud infirmo;
baccis oblongis, asperiusculis, teretibus, racema-
tim coeuntibus, & longo pediculo appensis, colore
ferrugineo, sapore acido, & austero. Arbor ipsa
spectata satis habetur proceritatis, cortice obducta
leni, & materia haud fragili. Hanc Anguillarius
manifesto sanè errore Crataegum esse censet. Siqui-
dem Theophrasto lib. 3. cap. 15. de historia plantarum
Crataegus folio Mespili proluxo. s. est; uerum maiori, latio-
ri, oblongiori, nec serrato quemadmodum illa sit. At-
qui quantum distet Torminalis sorbi folium à Mespili fo-
liis, manifesto testatur Plinius lib. 15. cap. 21. Quippe qui
Torminali Sorbo Platani, non Mespili folia esse scribit.
Adde quòd huic Sorbo ligni materies, nec uersicolor sit,
nec ualida, nec flaua, qualis Crataego esse debet; si
Theophrasto credimus. Quinetiam nec fructus conue-
nit, qui in hac Sorbo oblongus semper uisitur, in Crataego
uero magna ex parte turbinatus. Sorba, testimonio Ga-
leni tum lib. 8. simplicium medicamentorum, tum lib.
2. de alimentorum facultatibus, eandem adstringendi
naturam præstant, quam mespila, sed imbecilliore ef-
fectu. Vtraque tamen in medico usu magis, quam
in cibis expetuntur, probanturque. Sorbi fructus
Græci & Latini Sorba, Itali, Sorbe: Germani, Spe-
ierling, Sporoepffel, Sperbieren: Hispani, Sor-
bas: Galli, Cormiera nominant: Boemi Rzer-
biny.

PRVNVS.

Κοκκυμιάς.

PRVNVS.

CAP. CXXXVII.

Prunus arbor est nota. Cuius pomum estur, sed stomachum malè habet, aluum molliat. Syriaca pruna, & præcipue quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: aluum adstringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uiam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem syluestrium Prunorum baccæ, post maturitatem exiccata: cum sapa uerò decocta stomacho utiliores redduntur aluumque magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinat: potum in uino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat.

a' Addit Cat.
παρεμπλ. δ. σ. 1.
xov. i. cutis
meatus ob-
struens.

PRVNVS.

Prunorum differentia inexplicabiles ferè sunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam uero parua: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia uinosa, alia dura, alia mollia: alia denique, rotunda, alia oblonga, alia ouata conspiciuntur. Ceterum licet Dioscorides pruna Damascena sicca aluum sistere prodiderit: Galenus tamen aliter sensisse uidetur septimo simplicium censu, ubi sic inquit. Pruni fructus uentrem subducit; recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena siccata uentrem sistere dicat, cum & ipsa perspicuo soluant, minus tamen ijs, quæ importantur ex Iberia. hæc Galenus. Atqui in hoc Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus, aperte refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æque atque doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenum scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quod Galenus non animaduertit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui: quæ præterquam quod sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringentia. Qua quidem in re Brasauolus potius (pace sua dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapsus deprehenditur. Quandoquidem non meminert, quod non solum pruna Damascena sicca; sed etiam alia quam plurima simplicia medicamenta deiectionem simul & adstringentem uim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobalana omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primum aluum deiciant, postea illam adstrictam relinquunt. Quam sane prunorum facultatem etsi Brasauolus non perpenderit, Galenus tamen optime nouit, & expertus est. Idcirco cum loco citato pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eadem etiam adstrictoria ui pollere, lib. 11. de alimentorum facultatibus his uerbis attestatur, Prunis æque ac ficibus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis à Damasco Syria monte, in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs, quæ in Iberia, & Hispania proueniunt. Verum hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla uerò Damascenorum uel plurimum. Probatissima in his sunt, quæ cum mediocri adstrictione, magna, laxa quæ sunt. At parua, dura, acerbæque & in cibo praua sunt, & uentri subducendo minus idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi inualidis admodum argumentis Brasauolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignorauerit, quam sapores, quam odores, quam ceteræ denique non fructuum modò; sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem sortitæ essent. De quibus omnibus adeò doctè, & copiose disputauit, ut parem unquam repperit neminem, ut omnibus perspicuum est ex suis primis quinque libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus accuratissime conscripsit. Huic sententiæ æque & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quod compertum sit, pruna Damascena laudatissima, ijs similia, quæ Galeno præferuntur, esu uentrem soluere non efficaciter adstricta aluo postmodum relictæ, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasauoli reprehensione seruasse uolumus. Sed si Dioscoridem quoque tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quam quod pruna Damascena siccata aluum adstringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adstringunt: non tamen, quod uoluerit, ea esse deiectionis facultatis expertia. Porro pruna bilem deiciunt: proinde ea utiliter usurpant medici ad febres, aliosque biliosos affectus. Quin & seplasiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoresque uarios parare consueuerint, quibus non modò sanis gustu non ingrato delectantur; sed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus

Prunorū con-
sideratio.

Galenī tutela
contra Bras-
uolum.

neq. notat. 2
17. 10. 11. 12.

Prunorū usus

Prunus Aegy-
ptia.

PRUNVS SYLVESTRIS.

Prunorum fa-
cultas.Pruni sylue-
stris confi.Pruni sylue-
stris uires.

PRUNVS SEBESTENA.

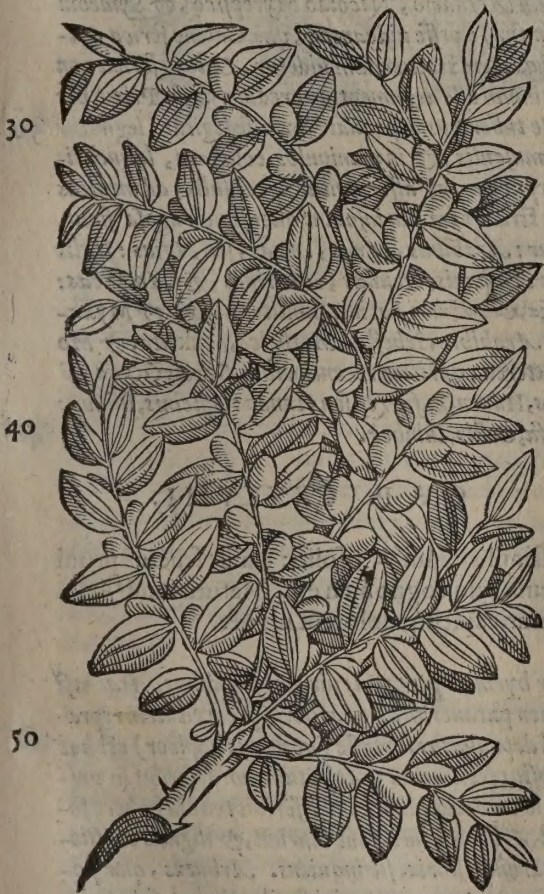
Sebesten con-
sideratio, &
historia.Viscum e Se-
bestenis para-
tur.Fuchsi opin.
reprobata.

(ut Theophr. est auctor lib. 4. cap. 3. de plant. hist.) in-
signis magnitudinis, fructum ferens natura, & magnitudi-
ne mespilis proximum; nisi quod rotundum nucleum habet.
Florere incipit mense Iulio, fructum circa brumam perfici-
cit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant,
propter arboris copiam fructum siccant, & osse exempto
tundunt, offasque faciunt. hac Theophrastus. Pruna quae
dulcia sunt, minus frigide naturae possident, contra uero
acida, & austera. At qui omnia frigida, & humida sunt.
Palma datur (ut Gal. inquit) Damascenis, quae sicca ex
Syria Venetijs importantur. Secundas tenent in Germa-
nia, quae ex Pannonia, & Transylvania conuehantur. in quo-
rum genere, quae minuscule sunt, maiorem cum palato inueniunt
gratiam, in uino decocta, et saccharo aspersa. Hoc enim mo-
do parata, et primis mensis deuorata, praeter id quod esui
placent, commodissime aluum citant. Nihil enim adstrictio-
nis habent, sed dulcia sunt. Habetur & SYLVESTRIS
prunus, in dumetis crescens. Pumila est arbuscula fruticosa,
& ubique aculeata, folio satiuum pruni, uerum longe angu-
stius, durius, asperiusque. Vere floret floribus albis nu-
merosisque, ex quibus baccae proueniunt magnitudine uuae,
acinis aequales, colore in purpureo nigricante, uiridi intus
pulpa austera, & adstringenti admodum gustu, in quo officu-
lus includitur ceraforum similis. Tota planta adstringenti
facultate praestat, quemadmodum & bacca. Bacca caelica
cis, et dysentericis utiliter deuorantur. Eadem cum arbuscu-
la radicibus ex aqua, uel uino austero decocta, sanat oris,
linguae & gingivarum ulcera, & fluxiones, quinetiam eolu-
mella et faucium ulcera, gargarizato earum decocto. Quam-
obrem non parum recreantur hoc medicamento, qui hydar-
gyro peruncti, oris ulceribus, & fluxione laborant addito
lycio, alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in desessio-
nibus auxiliatur feminis uteri fluxionibus, obnoxijis. Aqua
e floribus distillata hausta intestinorum uermes interficit. Non
dissident effigie a prunis, nec dissimili admodum sunt facul-
tate fructus, quos officinae Arabes secuta SEBESTENA
nominant, quique Graecis Myxa, & Myxaria uocantur.
Quod et si Dioscorides, & Galenus horum suis monumen-
tis non meminerint, de ijs tamen a posterioribus Graecis,
nempe Paulo, Aetio, Psello, & Actuano frequens facta
fuit mentio. Arbores seri in Italia caperunt Plinij aetate:
nunc uero nullis ibi in hortis aut uiridarijs (quod sciam) ui-
rescit. Plantae ramum unum cum fructu misit ad me praclariss.
Medicus Gabriel Fallopius Mutinensis, uir quidem, ut doctri-
na & facundia praecellens, ita humanitate, et liberalitate
illustris. Est itaque arbor Sebestenus pruno non admodum dis-
similis ei tamen magnitudine cedens. Folijs comatur pru-
no rotundioribus, ac firmioribus, floribus albicantibus, ra-
cematim prodeuntibus, ex quibus fructus oriuntur prunis
paruis similes, caliculo quodam ut glandes, ima parte col-
ligati nucleo intus triquetro, qui satis bacca proportionem
correspondet. Si maturitatem adepti, in atrium uirescunt, gu-
stu sunt praedulci, ac lenta, tenacique pulpa. Ex qua Syri, &
Aegyptij uiscum conficiunt, quod Venetijs Alexandrinum
appellant, aucupij commodissimum: Argumento sunt
nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quae
gustatu deprehenditur. Pollent autem deiectionia facul-
tate, non secus atque pruna, tam Graecorum, quam
Arabum testimonio: id quod etiam comprobatur quo-
tidiana medicorum experientia. Tametsi contrarium
senferit Fuchsius: quippe qui suis in paradoxis capite
XXVII. ut sortasse in Arabes inueberetur, quos ubique
ferre

ferè odisse uidetur, nullam Sebestenis deiectionem esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria ui pollere. Sed longè dissentit ab eo opinio nostra, & uulgata, comprobataque continua medicorum experientia. Quandoquidem quòd Sebestena assumpta in medicamentis aluum cieant, testis in primis est Paulus Aegineta, qui lib. 7. de ijs uerba faciens, sic inquit. Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate uerò consimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quòd ita uentrem molliant Sebestena, quemadmodum pruna. de quibus idem differens eodem libro Galenum secutus: Pruni fructus, inquit, uentrem subducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neque huius rei nescius Actuarius hæc pluribus commiscet medicamentis, quæ bilem eiciunt, ut uidere est suo de compositione medicamentorum compendio. Eorum insuper deicienda alui facultatem maximè comprobant uulgaris experientia, clarissimum omnium lumen. Siquidem (ut iam millies expertus sum) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad summum duodecim, eosdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia siliqua cassia uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoque Fuchsij opinionem minis probem, quæ est, quòd electuarius de Sebesten officinis dictum uentrem deiciat, non Sebestenorum facultate, sed aliorum simplicium medicamentorum deiectionia ui prædiorum, quæ ijs adduntur. Nam si id per se præstant, ut ostendimus, idem etiam alijs admixta præstabit. Quare, ut ingenue dicam quod sentio, non Fuchsius tantum, quem alioquin semper admiratus sum, ut uirum doctissimum, & de medicina amplissimè meritum: sed plerique alij, nunquam adeò Græcis addicti esse deberent, ut prorsus à Mauritanæ familia desciscerent, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma nostræ artis, & ueritatis præsidia, cogantur deferere. Sed ut eò nostra reuertatur oratio unde diuerterat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti: Sebestena deiectionem uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile febricitantibus, atque (ut auctores sunt Paulus, Aetius, Psellus, & Actuarius) lingua asperitatem mirifice leniunt: quin & pectori, atque tussi opitulatur: uentris tinea pellunt: urina ardoribus à bile, uel salsa pituita prouenientibus maximam opem præstant deuorata triginta, aut quadraginta. ex iure carniū macerata, prima statim mensa, aluum commodissimè citant. præstantiora sunt plena, pingua, & carnosæ, quæque situm non redolent, nec teredinem senserunt. Cæterum quoniam Sebestena nobis ZIZYPHA, quæ officinis Iuniba dicuntur, in mentem reuocarunt, cum eorum Dioscorides nusquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidè ab re hic eius historiam & uires diffusius recensere. Arbor itaque est zizyphus primo paulò humilior, caudice contorto, cortice scabro, uitis ferè uniferæ simili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac solidis. Spinis ubique ferè riget, longis, laeuis, firmis, acutissimisq; colore ex nigro rufescente, quemadmodum, & rami è quibus iuncea quidam processus exeunt, colore pallido, tenues sparti modo, lenti, ac flexiles, spithama longiores; in quibus utrinque per interualla folia exeunt, ut in fraxino, & sorbo, impari tamen exortu, oblonga, non magna, firma, ut in clematide, quam uincam peruincam uocant: & sensim per ambitum serrata. Flores à foliorum exortu nascuntur pallidi, ac muscosi, è quibus bacca exoriuntur oliuarum instar, primum uirides, deinde subalbicantes: posthac aureo colore, & cum ad ultimam uenerint maturitatem rufescentes, in quibus nucleus ossis concluditur oliuæ similis. Pulpa ante maturitatem sunt uiridi, austriusculo sapore referta, at in præmaturis, dulcis euadit, & gustui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate, & caliditate temperata, habeantur. Galenus, qui (ut nonnulli censent) ea Serica uocat, de eorum uiribus libro secundo de alimentorum facultatibus sic habet. Ne his quidè, quid ad tuendam sanitatem, morbosue profligandos ualeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus, ac effrenatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguū præbent alimentum, difficile concoquuntur, ideo stomacho non sunt utilia. Eandem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Auicenna, cui tantum illud addidit, quòd ea ad pectoris, atque pulmonis uitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cum maximè renum, tum etiam uesicæ affectibus prodesse censeant. Verum quoniam (ut diximus) scribit Galenus, nullam se adinuenisse in Sericis facultatem ad

Zizyphorum
consideratio.

ZIZYPHA.

Auicennæ de
fensio contra
Fuchsum.

corporum affectus curandos, hinc capta occasione Fuchsius iterum digladiatur, honesto quidem studio, non modò cum Auicenna; sed etiam cum cæteris Arabicæ familie auctoribus, asserens id omne, quòd de zizyphis Arabes suis monumentis commendarunt, omnino falsum esse, & à ueritate alienum. In quo tamen si uerum aliquod Mauritanis adscribendum est, illud quoq; Græcis posterioribus adscribendum erit. Quandoquidem constat, Actuarius & Græcum, & medicum peritissimum suo de compositione medicamentorum uolumine, zizypha ad pectoris uitia compositis medicamentis compluribus admiscere, ubi scilicet ex calidorum humorum

redundantia morbus emerjerit, item eandem in his usurpare, quæ bilem deiciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medicamentis, persæpe fecisse comperio. Ideoque nil mirum si ad hæc omnia præstare zizypha tradiderit Auicenna: nanque suo lentore, ac sua, quæ ægrè permeant, crassitie (ut rei ueritas adstruit) sanguinem crassum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quàm par sit, redditur. Cùm itaque tradat Auicenna, zizypha & pectori, & pulmone prodesse, non temerè quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantum calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debebant. Id quod eius uerba apertè indicant, cùm dicat, quod sanguinem incrassant. Neque enim erat Auicenna adeo ignarus, ut datis iam præmissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certè pulchrum, atque tutum esse iudico, quod quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sæpe antea polliciti sumus) nulli medicorum sectæ, nec huic magis, quàm illi nosler animus erit additus, sed ueritati 10 propagandæ, addam ex prædictis rationibus cùm Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quique ea ijs commisscent medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli: qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quoduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerumque cum maximo egrotantium discrimine. Cæterum an Galeno Serica zizypha sint dubitandum sanè fuerit, cùm aliud Plinio fuisse reperiantur lib. xv. cap. xiiii. ubi sic habet. Aequè peregrina sunt zizypha & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quem consulem uidimus, primus utique attulit, diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quàm malis: sed aggeribus precipuè decora, quoniam & testæ iam sylue scandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. 16. cap. 25. Ab amygdala, inquit, 20 proximè florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæc coactæ. Item lib. 17. cap. 10. Et zizypha ait, grano seruntur mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea est spina syluestris. hæc Plinius. Columella tamen tuberum nusquam, quod legerim, meminit, sed zizyphorum lib. 9. cap. 4. duo tradidit genera, quod harum floribus maxime delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut suspicandum sit, Plinij codicem hoc in loco deprauatum esse. Illud suspicionem auxit, quod inter Arabes Auicenna, & inter Græcos recentiores Symeo Sethi, duas zizyphi species scriptis mandauerint, & quod tamen in Plinio una tantum legatur zizyphus. Verum cùm Actuarius, Nicolao Myrepico, & Symeoni Sethi ζίζυφα, ζίζυφα, καὶ ζιζύφα (tot enim modis scripta inueniuntur) ea esse uideantur, quæ Galeno serica, eademque Auicennæ, Serapioni, alijsque pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum uidetur, Galeno serica non aliud designare, quàm zizypha. Ex his præterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hîc subesse mendam, & illi de zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus deprauatè fortasse legitur. leguntur 30 zizypha ad calcem Septembris in Autumno, unâ cum uinceis ramusculis, & in manipulos colligata, laquearibus suspenduntur, prius diebus aliquot insolata; postremo decerpuntur, & asseruantur in capsulis, ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta & super cratibus, aut tegetibus strata tam diu insolant quousque rugosa fiant. Fructus pruni, qui κοκκίμυλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas, Auas, seu Agias: Italis Prune, & Succine: Germanis, Praumen, Pflaumen, & Kriechen: Hispanis, Prunas, Andrinæ, & Amexæas: Gallis, Prune. Fructus uerò, qui Græcis recentioribus: μυξάρι, μυξάρι, καὶ μυξάρια Latinis similiter Myxa, & Myxaria, atque etiam Sebestena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebesten, Morbeica, Mukeita, & Mokaita. Vulgo & officinis, Sebesten: Gallis, Sebeste. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιζύφα, & Galeno σπρίκα Latinis Zizypha uocantur: Arabibus, Hunen, Zufalzeff, seu Hanab: Officinis, Iuiubæ: Italis, Gिंगgirole: Germanis, Rot bustbeerle: Hispanis, Azufecifa, Gallis, Iuiubæ.

Nomina.

a λεπτόφλοιον.
i. tenui cortice leg. Orib.
b Μεύ ζώο-
καρπον. i. subful-
uum.

Κόμπος.

A R B U T V S.

C A P. CXXXVIII.

ARbutus, siue unedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenui a [folio:] cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memæcylo cognomen est. Maturus aut b flauet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho aduersatur, capitisque dolorem mouet.

Arbuti consideratio.

Arbutus hist. ex Theophr.

ARbutus in Hetruria frequentissima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uirescit frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim ab eo arboris proceritatem representari cotoneæ, quàm folia, & caudicis corticem. Vel deprauatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc 50 in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioscoridis ipsius testimonio; Arbutum non describit in uersum cotoneæ malo similem, sed eam tantum proferre folia malo cotoneæ minora. nec scribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioscoridis lectio. Siquidem, ut palam est Arbuti folia insunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus libro 111. cap. 16. de plantarum historia, sic inquit. Arbutus, quæ potum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret Mense Iulio. Flores singulari appendice parte postrema racematim coherent, specie quisque myrto oblongo similis: & magnitudine tantus: non foliatus, concavus, tanquam ouum exalptum, ore aperto. cùm autem defloruerit, retinaculum proferatur: quodque defloruerit, tenue, sicut uerticillus circa fissum. Fructus anno integro maturescit, ut simul hunc haberi, atque alterum flore sponderi contingat. hæc Theophrastus. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, iligneisue similia, breuiora tamen paulo, crassioraque, colore potius pallido, quàm uiridi, in ambitu ubique serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice uestitur subrubro, aspero, squamosoque, à quo rami prodeunt rubentiores, ac læuiores. Floret mensibus Iulio 60

ARBUTVS.

Julio & Augusto, floribus candidis, parvis, lilij
c. nallij uocat figura, racematim dependentibus. E
quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum serè ma-
gnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flane-
scunt, maturi uerò rubent, aspero tactu, nullo intus
officulo, fragorum modo, quorum etiam effigiem
referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus:
quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum
stimulant acerosa quadam substantia, qua exte-
rius conteguntur, ita ut planè acerosi uideantur.
His maximè delectantur turdi, & merula. Quo
fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturita-
tem sentiunt, eiusmodi aues inibi laqueis, reti-
bus, alijsque acupij generibus facile capiantur.
Arboris folia coriarijs expetuntur. Sunt qui cre-
dant, arbutum maximam opem præstare aduer-
sus pestem. Quamobrem aquam, quæ ex folijs
extracta sit, admisso osse in cerui corde reperto,
ubi statim morbus inuasit, magno (ut ipsi aiunt)
inuamento agrotantibus exhibent. Arbuti memi-
nit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum,
ubi paucis inquit. Arbutus arbor ipsa qualitate
acerba una cum fructu est. eum memecylum nun-
cupant. Est autem hic, & insensus stomacho, &
capiti dolorem inferens. Huius arboris nomen
Græcum est κόμπος, Latinum, Arbutus: Ara-
bicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hi-
spanis, Madronho, aut Madromeiro: Gallis,
Arbouces.

Arbuti usus,
& uires Mat-
thiolo.

Nomina.

Αμυγδαλι.

AMYGDALAE.

CAP. CXXXIX.

A Mygdalæ amaræ radicem tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem mu-
nus præstant: mentes admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus
cum aceto, uel rosaceo: epinyctidas sanant ex uino: item putrescentia ulcera, & quæ serpunt, &
morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, aluum emolliunt, somnum faciunt, uri-
nam cient: contra sanguinis reiectiones cum amylo, † & mentha assumuntur: renum uitijs, & pul-
monum inflammationibus ^b [ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina therebinthina dantur:
40 calculosis, difficilique urinæ in passu auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & in-
flationibus coli, ^c nucis auellanae magnitudine. quinis, septenisue præsumptis, ebrietatem non
sentiunt potiores. Vulpes si cum quadam esca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit: &
adstringit: reijcientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occupant,
illitum cum aceto tollit: tussi uetustæ cum diluto uino potum medetur: calculosis cum passu bibere
prodest. E nucibus Græcis; dulces cibo idoneæ, sed multò minus ualent in remedijs, quàm amaræ:
attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium seu cum suo putamine, humida stomachi uitia emen-
dantur.]

a Catac. ουδ
αμύλα λάρκο
τάτα. i. cum
amylo albissi-
mo.

b Conclusa
Orib. non le-
git.

c Meum &
Drag. καρύς,
simpliciter.

A Mygdalæ tam dulces, quàm amaræ fructus sunt ubique vulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam
amaræ maiore excalfaciendi, exiccandique facultate præditæ sunt, quàm dulces. quo fit, ut etiam dul-
cibus longè præferantur ad crassos, pituitososque humores expectorandos. Arbor est Amygdalus, spe-
Etatæ satis proceritatis, caudice crasso, rarò tamen, recto, cortice aspero, paucis radicibus, siquidem plurimum sin-
gulari nititur radice, robusta, grandi, altè descendente. Folia habet persico per omnia similia, cui quoque tota
æmulatur planta, nam & flores in amygdalo spectarentur, quales in Persico, nisi huius saturatori purpura ru-
bescerent. Floret uere incohante. Nuces edit cordis figura, quæ antequam obdurescant, integræ cum putami-
ne comeduntur, & præsertim ab utero gerentibus. Sunt enim gustui non ingrata. Duplici conteguntur putami-
ne, quemadmodum iuglandes. Leguntur Augusto mense ad finem æstatis; cum extrema earum tunica debiscit.
Tractu gaudent calidiore. quo fit ut in Apulia, Siciliaque optima, copiosissimæque proueniant. Galenus dulces
paucis perstringens lib. i. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facul-
tatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergerendi ui pollent: qua tum uiscera purgant, tum humorum è
60 pulmone, ac thorace excreatus moluntur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens lib. vi. Amygdalorū
simplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces prosequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem pa-
lam amara

Amygdalo: ū
consideratio.

Amygdalæ hi-
storia.

Amygdalorū
uires ex Gal.

Amygdalarū
amararum fa-
cultas.

AMYGDALAE.

Amaræ amy-
dalæ quo, pa-
cto fiant dul-
ces.

Nomina.

PISTACIA.

Pistaciorum
confederatio,
& historia.

lām amara sunt, omnino extenuandi vim possident : quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Ceterum duo experientia exēpla proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelim expurgant, & excreationibus ex pectore, pulmoneq; crassorum, lentorumq; humorum impendio conferunt. Porro hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uero extergentis esse facultatis. Quin & quod per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum supra demonstratum est, sed & experientia monstrat : nam in iecore crassorum, viscosorumq; humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porro & ipsa arbor vniuersa similem sortita uim est. Nam huius radices coctæ, atq; illitæ ephelis purgant. Quotquot uero sunt amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur : ceterum id temporis spatio clarum fit. Demonstratum autem retrò est, qualitatem dulcē moderate esse calidam. haftenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abstergetur. Et contra, dulces amarescunt, si primo germinatu tenellæ arbores a pecore decacuminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppediant alimentis : quanquam eis plerique utuntur, & ad reborandā venerem, & ad reficiendas uires. Amara Gallinas, & Gallinaceos necant, si ab his deuorentur. Eadem contrita, & fronti, temporibusq; illita, capitis dolorem mulcent, & somnū conciliant, & præsertim, si aqua Verbenacæ excipiantur. Hæc ut Græcis ἀμυγδαλαί, ita etiā Latinis Amygdalæ vocitantur : Arabibus, lauz, Kauz, seu Lauzi : Italis, Mandorle : Germanis, Mandelkern : Hispanis, Almendras : Gallis, Amandes : Boemis, Mandly.

† In vulgatis Græcis exemplaribus hic non legitur ἀμυγδαλαί, id est, & mentha. Verum dictionem hanc uertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur. eam quoque & Oribasius, et Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ ut uere Dioscoridis lectioni adstipulantur ; ita hoc loco mentham addendam esse putauimus.

PISTACIA. CAP. CXL.

Pistacia, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum uino contra serpentium ictus profuit, siue edantur, siue bibantur.

Pistacia, quorum est communis in officinis usus, ex Syria Venetias importari solent. Quæ & Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tyberij Cæsaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caietæ, Neapoli, & in alijs Italia locis uidimus, Tota arbor Terebintho similis est, folijs colore ex viridi in luteum inclinate, Terebinthi modo, & ramusculis utrinque emergentibus. Noces racematim prodeunt & ramorum extremitatibus. rufa exterius tunica & odorata : albo sunt putamine facie ynguentaria glandi simili. Internus nucleus cuticula contegitur rufa. Atqui medulla virescit, sapore pineæ nuci proximo, sed odoratiore. Quo fit, ut legitimam Indicam Theophrasti Terebinthum, Pistaciam arborē nulla dubitatione esse censeam, ut superius

ut superius de Terebintho agentes latius diximus. Etenim notæ tam perspicuæ sunt, ut id negare nemo cum ratio ne possit. His accedit Athenæi testimonium. Quippe qui libro XIII. ca. XX. Dipnosophistarum. Nicander colophonius, inquit, in Theriacis Pistaciorum meminit sic inquit. Pistacia assimiles truncos onerare uidebis prorsus Amygdalinis. Meminit de his & Possidonius Stoicus lib. historiarum tertio, his uerbis. Ipsum fert Persia, Arabia, & Syria, ac Bistacium uocant. Fructus racematus est, albo cortice, ac longus lachrymisq; similis, atque unarum modo vicissim coheret. Quæ interius sunt, uirent, minusque bonum habent succum quam nux Pineæ, at melioris sunt odoris. Fratres uerò, qui Georgica conscripserunt, hæc inquit, & Fraxinum & Terebinthum, quæ Syri nunc Pistacia uocantur: atque hi per p Pistacia dixerunt, cum tamen Nicander aspirauerit, dixeritq; pistacia. Haftenus Athenæus. Hæc (ut lib. II. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parum præbent alimenti; tametsi infarctus humore iocineris uias expediant, & à uitij liberent. Porro an stomacho noxia sint, an utilia, an alium molliant, an adstringant, nullum huius rei certum habere testimonium scribit Galenus. Cuius sententiæ refragatur Auicenna, qui cum palam, & nominatim Galenum refellere nolle, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his ferè uerbis. Inquit quidam, non inuenio, quod Pistacia stomacho prosint, aut sanè officiant. Ego autem dico, quod nauseam discutiunt, & uentriculi os roborant. Argumento est subamara, subausteraque qualitas, quæ gustu in ijs deprehenditur. Hæc igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent, sed ad iecur ipsum, uentriculumque roborandum, ea tam cibus, quam medicamentis immiscunt: quin & ad conciliandam uenerem, & ad pinguedinem inducendam macie, & marasmo affectis commendant. Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus, quam Plinius libro, & cap. XVI. STAPHYLODENDRON nominat, etsi à pistacijs effigie, & sapore plurimum diffideant. Planta hæc humilis est, folio sambuci, materie admodum imbecilli, floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui folliculis prouenit, rufo colore, ciceris effigie, maior tamen: in quo subuirens nucleus includitur, sapore dulcis, sed nauseam commouens. Sapore pistacijs similes sunt Pinei nuclei, qui in strobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus alunt, bonum procreant succum, sed crassum, tametsi ægrè concoquantur. Verum, si Auicenna etiam credimus, digerunt, leniunt, resolunt, ac impinguant. Prosunt præterea pulmonum uitij, purulenta excreantibus, & tussi molestatis: sed priusquam edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioquin uentriculum ledunt. Semen augent, & uenerem excitant. Renes, & uescicam non modò expurgant, sed etiam roborant, eorumque ulcera prohibent. Urina stillicidio opem mirifice præstant. Quam ob causam strobilini nuclei apud recentiores

STAPHYLODENDRON.

Staphylo dendron.

Nuclei pine uires.

Nomina.

medicos in frequentissimo habentur usu ad huiusmodi affectus. Quæ nucis Græcè Πισάκια, Latine quoque Pistacia, & Pistacea appellantur: Arabice, Pistech, aut Festsch: officinis & Barbaris, Pistici: Italis, Pistacchi: Germanis, Vuelsch Bimpermuslin: Hispanis, Albocigo: Gallis, Pistaches: Boemis, Pistacya.

Κέρυον Γαστρικόν.

NVX IVGLANS.

CAP. CXLI.

NVces Juglandes, quas nonnulli Perficas uocant, sunt difficiles concoctu, stomacho inutiles, bilio-
sæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: uomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta uerò, & caricis præsumptæ, & à summo cibo, uenenis resistunt, nec minus si à ueneni haustu comedantur: largius esitata, tineas latas pellunt: illinuntur mammarum inflammationi, abscessibus, luxatisque, cum mellis exiguo, & ruta: cum cæpa autem, sale, & melle, canis, hominisque morfui proficiunt: tormina, cum calyce suo perusta, & umbilico admotæ, sedant. Putamen combustum, tritumque in oleo, & uino infantium capite peruncto, nutrit capillum, alopecias replet. Sistunt menses nucleis uisti, si triti ex uino admoueantur: iidem è ueteribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopijs medentur: alopecijs commanducati, & impositi præsentis sunt remedio. Nucibus tuis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt; utpote suauiores: itaque alio mistæ eximunt acrimoniam. li-
uores in corpore illitu tollunt.

Nuces

Nucum Iuglā
dium confi. &
historia.

NVX IVGLANS.

Iuglandis ui-
res ex Gal.

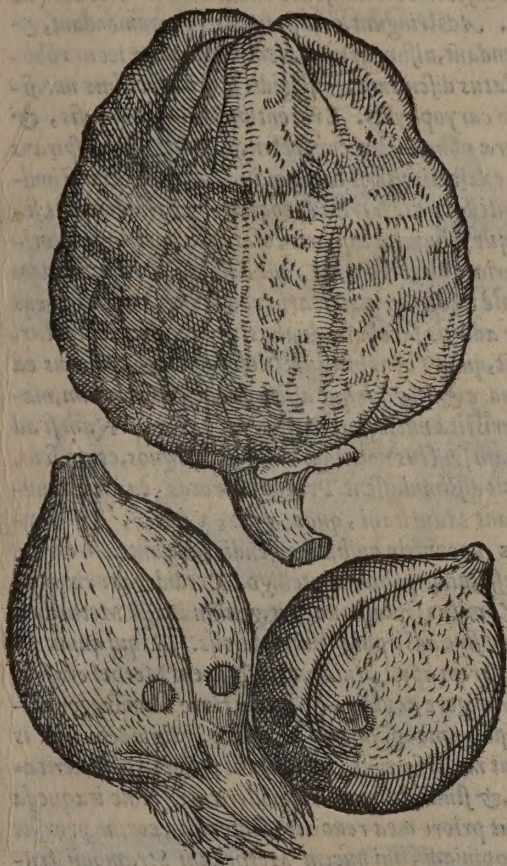
Nuces Iuglandes, quæ in communi sunt usu, itemque ar-
bores, à quibus eduntur, omnibus vulgò notiores
sunt, quàm ut à nobis representari debeant, cum nul-
la arbor Nuce ubique frequentius occurrat. Hæ Latinis Iu-
glandes, quasi Iouis glandes interlisis literis appellantur. Quo
nomine primo mundi ævo eas appellatas esse, plures tradide-
re auctores. Quippe cum homines primum glandibus tan-
tùm diu uictitassent, inuenta tandem arbore, quæ nuces fere-
bat, degustato nucleorum sapore, horumque dulcedine mirum
in modum allecti, nuces Iouis glandes ob excellentiam appel-
lauere. Iuglandium arbor prægrandis spectatur. Caudice
procero, ac crasso, ramis multis, ingentibus, & longè lateque
se se diffundentibus. libro uestitur cinereo, crasso, ac rimoso.
Radicibus nititur prælongis, robustisque. Frondibus pluri-
bus utrinque ab eodem pediculo exeuntibus, ut in Fraxino,
oblongis, & graniter olentibus. Vere incobante in ipsa pri-
ma germinatione, iulos edit, siue paniculas, quæ breui flacce-
scentes decidunt: tum super horum pediculo flos emergit her-
baceus, totidemque caliculacea tegumenta, quot flores petio-
lo contrahuntur, singulisque his, singula includuntur nuces,
duplici obductæ munimento. & (ut Plinius inquit) putami-
to primum calice, mox ligneo putamine. Crispo intus nu-
cleo, quadripartitoque, callosa intercedente membrana. Ge-
nera Iuglandium plura, quæ cum forma, tum putaminis duri-
tia, fragilitateque dignoscuntur. Præstant oblonga, putami-
ne albicante, ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hæ-
rente, & gustu dulci. Iuglandes aquas odore, Montes amant
algoris cupida. Leguntur incobante autumno, perticis ex-
cussa. Et siccantur in umbra, exuto exteriori indumento.
De ijs differens Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum,
ita scriptum reliquit. Nucleis arbor tum in folijs, tum in
germinibus adstrictionem quandam possidet: ceterum eui-
dentem, multamque in nucleis putamine recenti pariter &
siccò, proinde eo tinctores quoque uti solent. At nos eius

expressi succo similiter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, uice stomachici medicaminis utimur, & ad
omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi conuenire censentur. Porro nucleis ipsius id, quod edendo est,
oleosum est, & tenue: itaque ob id etiam facile exprimitur, & quò diutius reconditum fuerit, magis tale
efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sanè admodum fit per halitum euapo-
ratorium. Itaque quidam eo gangrenas, & carbunculos, & ægilopas sanant, ac nonnulli ad videri hoc est,
neruorum uulnera utuntur. Et lib. ii. de alimentorum facultatibus sic inquit. Habet Iuglans & adstringentis
qualitatis non exiguum quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substantia in pinguem succum,
adeò ut cibo prorsus fiat inidonea, quòd ueteri oleo, sua pinguitudine adsimilis appareat. Viridis autem, atque
etiànum humida, neque adstringentis qualitatis, neque oleosa conspicue est particeps; sed magis est quodam-
modo ætior id est, qualitatis expers: quòd saporis genus aqueum (ut dixi) uocare consueuimus. Iuglans facilius,
quàm auellana concoquitur, stomachoque utilior est, & multo magis, si unà cum caricis edatur. Proditum
autem est à plerisque medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à le-
thalibus pharmacis ladi posse. Constat præterea humiditas deiectioni magis, aridas uerò minus conuenire. Non
pauci quoque cum garo iuglandes præsumunt, uentris subducendi gratia. Ad hoc autem uirides aptiores sunt,
utpote quæ adstringentis qualitatis minus participes sunt. Quin & aridarum quoque, ubi prius in aqua fuerint
macerata (ut nonnulli faciunt) similis, ac uiridium facultas habetur, hæc Galenus. Ceterum Iuglandes uiri-
des decerptæ mense Maio, uel Iunio appetente, antequàm earum putamina obduruerint, saccharo, uel melle
asseruata stomacho utiles euadunt, & ori non ingrata. Iuglandium iuli, qui mense Martio prima germinatio-
ne erumpunt, sicci & in puluerem contriti, & ex uino albo poti drachmæ pondere, scemini strangulatu uulnè
affectis mirifice prosunt. Fit quoque è nucibus oleum, quòd ad Lucernas utuntur Insuores, quinetiam picto-
res, & fabri lignarij, ubi splendorem suis operibus addere uolunt. Haustum hoc quinque aut sex unciarum
pondere, status potenter dissipat, quò fit, ut in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilij. Illitum
tumores discutit & contractos neruos emollit, addita præsertim calce lota. Antiquum uerò scabiem sanat In-
est quoque iuglandibus nucibus propria quædam, & peculiaris facultas ad remoratos menses ciendos, adeo ut
ego factò periculo, non parùm fuerim demiratus, & præsertim ubi cetera medicamenta, quæ ad hoc munus
obeundum præstantiora censentur, nihil mouerant. Macerantur itaque ad id in aqua iuglandes nuces cum
suis putaminibus quousque remollitæ, atque humefactæ eorum nuclei à contegente membrana perinde ac uirides
expoliari possint. Sumuntur deinde expoliati nuclei & conduntur macerandi in aqua uitæ præstanti, & post
duos

Iuglandes cō-
dita.

Iuglandiū ui-
res Matthio-
lo.

NVX INDICA.

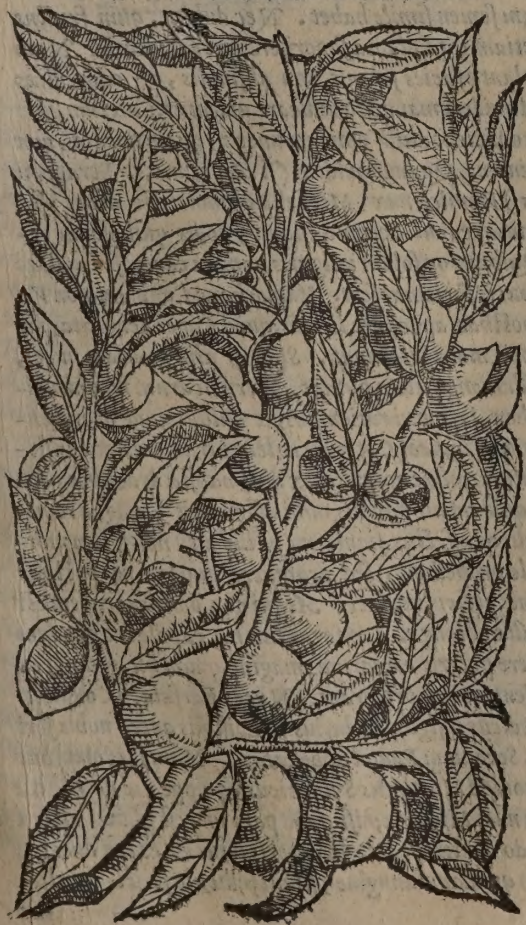
duos dies prepurgatio prius feminis nuclei duo uel tres in tegræ nucis, quotidie dantur mane ieiunis deuorandi, decem cōtinuis diebus, ante tēpus menstrua fluxionis. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cum Dioscorides, Galenus, ac ceteri posteriores Graeci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomiceis nihil, quod constet, memoriae prodiderint, hic ea non dissimulanda putauimus, neque alienum dixi recensere, quæ de ijs ex Mauritanorum monumentis, & recentiorum quorundam historijs sum consecutus. Sed

primo de Indicis dicamus. Noces igitur INDICAE miropolys omnibus uulgatissimæ, fructus sunt arboris cuiusdam (ut Mauritani auctores sunt) palmæ effigie, præ grandes, magnorum melonum instar, ab arbore dependentes: nanque magna inuolucrorum mole obteguntur. Cortex ijs extimus colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusque, intus uero uillosa materie compactus, quæ manibus extrita in capillamenta fatiscit. Subtus est putamen triquetrum, uillosum, barbatumque, cornu instar prædurum, eiusdem ferè coloris nucleum continens, cui anserini magnitudine, intus concuum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigitali, duriuscula, tenax, callosaque, albicans, sapore dulci, butyrum referens: tenui sed aspero obiecta cortice, putaminis colore. Probantur recentes, eaque præsertim, in cuius concauitate liquor quidam dulcis includitur: siquidem hoc argumento recentiores faciliè cognoscuntur. Excalfaciunt secundo abscessus, humectant uero primum. In cibis sumptæ, etsi noxium admodum succum non gignat, uentriculo tamen laborem inferunt: semen augent, & uenerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidibus inungitur, oleo præsertim admixto, quod è persicorum nucleis elicitur: per se illitum lumborum, & genuum dolores mulcet, & uentris animalia pellit. Quod uero recentes noces pressæ stillauerunt oleum, densum est, candidum, & pingue: in summa substantia, qualitate, sapore, ac denique facultatibus butyro non dissimile, sed longè melius subministrat alimentum. Præstat idem inunctum ad neruorum dolores, quinetiam pectus lenit, non modo illitum, sed etiam haustum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, semen auget, & induratos articulos emollit. Nux Indica letiore sagina corpora reficit. Idcirco strigosas mulieres mirum in modum impinguat, & ad crassitiem reducit. hæc de Indicis. His succedunt MY-

Nucis Indicæ confid.

Oleum ex nucibus Indicis.

NVX MYRISTICA.

RISTICAE, quæ uulgò officinis ob odoris præstantiam Muscata, quasi moscata dicuntur. Hæ (referunt ijs, qui Indica litora perlustrarunt) proueniunt copiosissime in insula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam nostratibus persicis haud absimiles, angustioribus tamen folijs, ac brevioribus. Fructus nostratibus nucibus adhuc in arbore existentibus persimiles sunt. Siquidem primum crasso, ac uiridi cortice conteguntur, cui deinde subest nux ipsa, duro satis putamine oclusa, nostra te tamen tenuiore, Maci in reticuli modum circumuestito, eoque fracto nucleus exit, quem myristicam, moscatamve nucem vocamus. Id quod palam faciunt myristicæ noces, quæ saccharo, aut siliquarum melle asseruatæ, integræ ex India ad nos conuehuntur. Has, cum suo tempore maturescunt incolæ legunt certatim, & quàm quisque potest uberiùs, quoniam sunt ibi omnia communia. Arbores absque cultu, suppeditante tantum natura, suos fructus edunt. Myristicæ noces suo maci, tanquam rete comprehensæ, Venerijs in officinis quàm plurimis uisuntur, duro putamine

Nux Myristicæ confid.

Myristicarum
uires.

putamine conclusa, auellanarum modo, colore subnigro: quo fracto compactilis subest globulus, nuclei uice, & is est nux Myristica, quam usurpare solemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præsenferint cariem: item ponderosæ, factæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confestim è uulnusclo exeat humor. Siccant (ut Mauritani scribunt) & excalfaciunt ordine secundo completo. Adstringunt, oris suauitatem commendant, & fetentis animæ uirus commansæ abolent: lentigines in facie emendant, uisum acuiunt, uentriculum & iecur roborant: lienem absument, urinam ciunt, fluentem aluum sistunt, flatus discutiunt, & frigidis uteri affectibus mirificè prosunt: & ut in uniuersum dicam, facultas eis eadem, quæ & caryophyllis. E recentibus prius contusis, & in cacabo calefactis prelo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ instar concreuit, fragantissimum spirans odorem, neruorum & articularum diuturnis doloribus à frigore excitatis utilissimus: quin & ueneres inunctionibus maximè expetitur. Mulcet mirificè myristica nux uentriculi dolores, si trita decoquatur ex rhodomellis senis uncijis, & aquæ uitæ binis, quousque aqua euanescat. Nanque si huiusce liquoris colati tria coclearia quotidie dentur ieiunis, proculdubio iuuabuntur, ubi causa à frigidis oriatur excrementis, aut à flatu. Præstat eadem ad flatuosos uteri cruciatus, hoc modo. Coquitur una crassiusculè tusa, cum matricariæ radicibus, ex senis uncijis uini albi generosi ad tertias. Deinde percolatur decoctum, & additis sacchari duabus drachmis propinatur. Myristicas nuces ueteribus Græcis ignotas fuisse illud fidem facit, quod Theophrastus, Dioscorides, & Galenus eorum, quod in suis monumentis legerim nusquam meminerint. Quare & hic quoque asserere non dubitauerim, macerem (ut in eius mentione diximus) Dioscoridi, & Galeno myristicæ nucis florem esse nequaquam. Nam si ad eos floris cognitio peruenisset, uerè quidem simillimū est quod etiam fructus notitiam habuissent: quos, certo scio, ob suas admirabiles facultates, & naturæ dotes nunquam scriptis dissimulassent. Præter odoratas, eas etiam nuces memorant Mauritani, quas vomicas, & metellas uocant, in quibus censendis, me antea in errore uersatum esse, nunc primum intelligo. Credideram enim nuces, quas Vomicas seplasia uocant, genuinas esse Methellas, nec id tamen sine adstipulantibus indicijis. Atqui quum diligentius legerem apud Auicennam Nucem Methel crassis, ac breuibus rigere aculeis, & semen ferre Mandragoræ simile, non potui me ipsum non accusare. Siquidem non is sum, qui (ut multi faciunt) uelim mihi potius, quàm ueritati assentiri, & studiosæ imponere posteritati. Hinc itaque factum est, ut priore mea reuocata sententia, eorum prorsus in hæserim opinioni, qui nucem Methellam Stramonij fructum esse affirmant. Siquidem is præter id, quod nucis imaginem refert, & aculeis crassis, ac breuibus riget, mandragoræ etiam semen simile habet. Nec dubito, quin fructus ipse, ac etiam tota planta soporiferæ sint facultatis. Nam & ipsa plantæ facies solanis non absimilis, & odor illius grauis, id quidem manifesto indicare uidentur. Caterum hinc quoque conijcient alij, Vomica nux, quam uocant, non esse genuinam. Quandoquidem (si Auicenna, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ asimilis esse debet; sed aculeorum uice (ut Serapio inquit) nodis quibusdam referta. Quibus non solum uulgaris uomica caret, sed nullam prorsus nucis faciem refert. Itaque hanc Caninam, non Vomica posthac appellare licebit, quod Canes deuorata, parua temporis mora interimat. Sunt & aliæ quedam nuces, quas quidam methellas putant, Myristicarum magnitudine & colore, suis nixi rationibus, de quibus quid in præsentia dicam non habeo. Caterum ualent Stramoniae nuces siccæ, in pulueremque contritæ, ex uino hausta drachmæ pondere (ut quidam uir insignis mihi affirmauit) magno remedio ad colicos affectus, siquidem (ut ille ait) non solum morbum faciliè propellunt, sed prohibent quoque ne posthac affligat. Verum ego huiusce medicamenti hætenus minimè periculum feci. Atqui non omnibus eadem est facies: quippe quod aliæ rotundæ sint, altera parte sessiles, aliæ oblongæ. Conteguntur hæ capillaceo quodam inuolucro, in acutum desinente, colore sublauro, ut quispiam uidere poterit ex earum imagine, quam hic appingi curauimus, ut alij quoque Medicæ materiæ studiosi suam de his sententiam proferant. Nuces Farfalach Constanti nopoli uocari eas, scripsit ad me Gulielmus Quacelbenus, Medicus insignis, ut latius in Epistolis antea nobis scriptum est. Ego uerò has Indicas crediderim esse Auellanas, Serapioni Fausel appellatas. Nam illis omnibus notis correspondere uidentur. Videtur hæc nux rectè agnouisse Matthæus Syluaticus, quippe qui de his ita scriptum reliquerit. Fausel, idest Auellana Indæ, est simillima nuci Muscatæ, nisi quod pars una est plana, altera eminentior, ita ut possit stare erecta, sicut calculus, qui in ludo dicitur pedes. In cæteris intus & extra nuci muscatæ similis est, sine odore, & sine sapore. Nascitur inclusa in quadam lanugine, simili folliculo serici. Multo-

Nuces uomicae,
& metellæ.

NVX METEL.

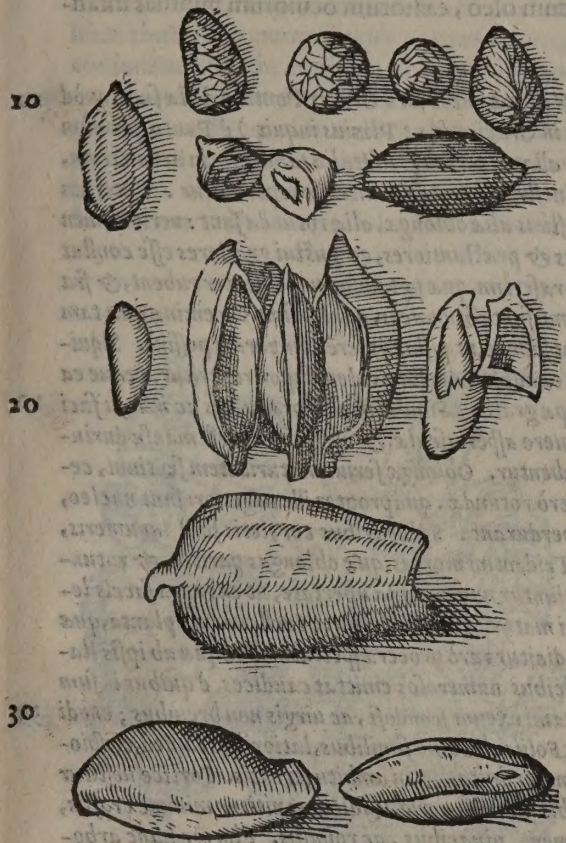

Fausel, & eius
uires.

ties

ties fertur inter alias species à Calucut, & ego uidi ipsam in suo folliculo. Hæc ille. Auellana huiusce planta, (ut Serapio est author) est similis Neragil, idest Nuci indicæ. Refrigerat & ualenter adstringit: proinde membra

AVELLANA INDICA.

corroborat, confert calidis morbis quibuscunque tam bibita, quam exterius illita. Decoquitur in uino ad dentium dolores, & fluxionem. Siquidem si eo calido foueantur, non solum eorum dolores mulcet, sed commotos firmat; ginginas laxas stringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoque utiliter ad palpebrarum scabiem. Additur in collyrijs, quæ parantur ad oculorum inflammationem. Atqui præter id admirabile admodum est medicamentum aduersus dysenteriam drachmæ pondere quotidie pota cum succo pomorum Cotoneorum aut cum uino rubro austero. Sed alia est Auellana Indica, quam mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortusus, patritius Patauius, rei plantaria peritissimus. Siquidem hæc longè alia est, cum facie, tum magnitudine, ut ex eius imagine, quam hic appinximus, quispiam uidere poterit. Contegitur hæc putamine exteriori cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine Inglandis, uiridi adhuc putamine circumtectæ. In eo itaque Auellana concluditur, oblonga utraque parte acuminata, dorso arcuato, & inferiore parte lata, ac sessili, osse contexta duro, læui, castaneæ colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, tenui albaque membrana circumuestitus, dulciq; intus medulla, & ipsa quidem albicans. Atqui de eius facultatibus, nihil hætenus compertum habeo. Caterum, dum hæc scribo, altera quoque comparuit Indica Auellana, superiori longè minor, ab eodem Clarissimo Cortuso mihi Patauio missa. Est itaque hæc, suo tegumento exempta, quod leue molleque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ, aut Myrobalani flauis ferè figura, duro puta-

mine, colore uulgaris Auellana, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referens, ut ex eius hic imagine omnibus palam fiet. Sed quoniam scribenti mihi de Nucibus omnibus ANACARDIA sese obtulere Græcis ueteribus ignota, cum & ipsa in officinarum usu expetantur, de eis quoque uerba facere ex Arabum testimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut testis est Serapio) fructus cuiusdam arboris auicularum corculis non dissimiles, unde & nomen, colore etiamnum cordis modo rufescente, cum scilicet ab arbore decerpuntur. Inest ijs liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parue amygdalæ effigie. Nascuntur in Sicilia montibus, qui continuè igneas eructant flammæ. Excalfaciunt, & exiccant tertio excessu. Præstat in medicina liquor; etsi myropola communi errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut aiunt) labantes renouant sensus, memoriæ iacturam resarciunt, & nervorum, & cerebri affectibus, quos frigida causa attulerit, auxiliantur: nihilominus sanguinem exurunt, & cutim ulcerant. Quare Anacardia iuuenibus noxia sunt, cum & adurant, & deleteria facultate non uacent: cui tamen remedio est lac affatim potum, & oleum ex eorum nucleis expressum. Hætenus de uarijs nucibus, nunc earum nomina sunt nobis reddenda. Noces communis usus Græci uocant κάρυα βασίλικα: Latini, nuces Inglandes: Arabes, Ienz, Leuz, aut Gianzi: Itali, Noci: Germani, Nussen, & Vuelschnusz: Hispani, Nuezes: Galli, Noix. Nux uerò, quæ ex India defertur, recentioribus Græcis κάρυον Ἰνδικόν appellatur: Latinis, Nux Indica: Arabibus Neregil, Dabig, seu Gianz ialbend: Italis, Noce d'India: Germanis, Indianisch nusz: Hispanis, Nuez de las Indias: Gallis, Noix d'Indie. Nux deinde, quæ μοσχόκαρυον, μοσχοναρίδιον, κάρυον μυρισκόν, ἢ κάρυον ἀρωματικόν Græcè, Nux myristica, aut Nux moscata Latine dicitur: Ienzbaue, Iusbague, seu Gianziban, Arabicè: Noce moscada, Italicè: Moschat nusz, Germanicè: Nuez de especie, Hispanicè: Nois muscades, Gallicè. Nux præterea, quæ Arabibus Leuz alkei, seu alke, officinis ac Barbaris Nux uomica, & Italis Noce uomica nominatur. Nux denique Arabica uoce Leuz alrachaba dicta, Latina Nux metella: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur. Quod autem ἀνὰ κάρδιον Græci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladar, seu Beladur: Hispani, Anacardo.

Anacardij mē
tio, & uires.

Nomina.

Κάρυα Ποντική.

NVCES AVELLANAE.

CAP. CXLII.

N Vces auellanae, quas & leptocarya uocant, stomacho infestae sunt: ipsae tamen tritae, & in aqua mulsa potae, tussi ueteri medentur: tostae, & cum exiguo piperis potae, destillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia aut adipe urfi perunctus, alopecij capillum reddit. Aiunt nonnulli usta earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, caesiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso sincipite.

NVX AVELLANA.

Auellanarum
confir.

Coryli hist.

Auellanarum
facultates.Auellanarum
uires ex Gal.

Nomina.

nus reperiatur haud barbatum, sed adeo breui amictu, ut putamen anteriori parte nudum uideatur. Nucleus primò molli calyculo innascitur, alba oclusus medulla. Atqui subinde indurescente putamine, is adolescit, tenui membrana circumplexus. Bilem nuces augent, & dysenteriam faciunt, uberiori deuorata. Trita tamen, & ex mulsu hausta, tussi ueteri medentur, & cum exiguo piperis hausta destillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe urfi perunctus, alopecia capillum reddit. Putamina ipsa cruda in tenuem puluerem contrita, & ex uino austero hausta drachmarum duarum pondere, diarrhoeam cohibent, & albae feminarum profluvia. Verum ad hoc, ac etiam menses cohibendos, sunt qui magis prestare affirmant subrutescentem medullam, quae putamini intus inherens nucleum circum ambit. Aiunt nonnulli usta earum putamina, ac oleo excepta, caesiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso sincipite. Obseruauit simplex rusticitas, serpentem proflus obtorpescere, quae Coryli uirga percussa fuerit, & tandem emori: nec fortasse mirum, cum nux ipsa cum ficibus, & ruta deuorata, uenenis, ac uenenosorum animalium moribus resistat. Oleum è nucleis expressum articulorum dolores inunctum inuat. Auellanae (ut memoriae prodidit Galenus tum lib. vii. simplicium medicamentorum, tum secundo de alimentorum facultatibus) plus habent essentiae terrestres, ac frigidae, quam Inglandes. quin & plus praebent alimenti: siquidem densiores sunt, & minus pingues. Diocles auctor est, Auellanas nuces minus amygdalis alere, cibis in uentriculo supernatare, largius esitatas caput tentare, innocentes tamen esse uirides, quam aridae. Nuces, quae κάρυα Ποντική, καὶ λεπτόκαρυα. Graecis, Latine Noces Ponticae, noces Praenestinae, & noces Auellanae dicuntur: Arabibus, Agilez, seu Bunduch: Italis, Nocciuole, Auellane, & Nocelle: Germanis, Haselnusz: Hispanis, Auellanas: Gallis, Noisettes, & Mellins: Boemis, Vuoredi Lyskouy.

MORVS.

Auellanae nuces ideo Graecis Ponticae dictae sunt, quod in Graeciam (ut Plinius inquit) è Ponto primum allatae fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in syluestrium genere numerosa reperiuntur. Caterum ex domesticis aliae oblongae, aliae rotundae sunt: ueruntamen oblongas & praestantiores, & gustui gratiores esse constat & ille praesertim, quae putamine uehementer rubent, & fractu minimè sunt cotumaces, quales sunt Vicentinae quae tam suauis sunt sapore, ut pistacijs ferè comparari possint. Siquidem non omnibus Auellanis idem sapor reperitur. neque eadem pulpa gratia. Siquidem aliae praedulces ac mansu faciles, aliae uero asperiusculae, & ingratiore, & mansu duriusculae habentur. Oblongae serius maturitatem sentiunt, celerius uero rotundae. quapropter ille uegetiori sunt nucleo, diutius perdurant. Syluestribus coryletis ferè innumeris, scatent Tridentini montes, quae oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura saccis legant, ubi maturitatem senserint. Auellanarum planta, quae corylus dicitur raro procera spectatur. Sed quae ab ipsis statim radicibus numerosos emittat caudices, è quibus in summitate rami exeunt frondosi, ac uirgis non breuib; enodi materiae. Folijs est Alno similibus, latioribus tamen, crispioribus, tenuioribusq; & in ambitu serratis. Cortice uestitur tenui, albis maculis uario. Radicibus nititur minimè crassis, altis tamen, uiuacibus, ac robustis. Florere hanc arborem non uidemus sed Iulos emittere. Autumno, quo tempore folia decidunt, longi piperis figura, Dehiscit is inuente Vere, ac defluit, cum folia profiliunt. Tunc calyculacea tegumenta totidem quot Iuli, supra pediculum exeunt, eorumque singulis nuces singulae. uestitur Auellana nuceis putamen, uiridi callosaque membrana, in extremitatibus tamen mollior, & fimbriata in barbae modum protrahitur: quofit ut quibusdam haec barbara nuces appellentur. Et si ge-

MORVS.

MORVS.

CAP. CXLIII.

Morus arbor nota est. Cuius fructus ^b aluum soluit, stomacho inutilis est, & facile corruptio nem sentit. Hoc idem præstat mori succus; decoctus autem æreo uase, atque insolatus, adstringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonsillarum inflammationes, addito mellis exiguo. Sed inolefcit uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco, & myrrha: item myrica semine, iri, & thure. Immatura mori poma siccantur, tusaque acinorum rhois uice, obsonijs miscentur, ut coelia cos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum resoluit: latas uentris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauserunt. Folia trita ex aceto illita, ambustis igni medentur: tinguntque capillum, uitium & fici nigra frondibus simul coctis in aqua cœlesti. Succus foliorum cyathi mensura potus, contra phalangiorum morsus auxilio est. Feruēfacti corticis, & foliorum iure, dentes ap tissimè in dolore colluuntur. Radix circiter messem incisa, facto in ambitu serobe, succum emittit, qui po stridie concretus inueniri solet. Is in dolore dentium efficax est: tubercula discutit, & aluum purgat.

MORVS.

Mori duo sunt genera, album uidelicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba mora reperiuntur, quæ non solum colore, & magnitudine differunt, sed etiam sapore. Nigra Morus cau dice plurimum est contorto gibberoque, ac nodoso; et si nonnunquam satis spectata proceritatis reperiatur. Ramos edit crassos, in latam magis, quam sursum spatiantes. Libro ne stitur crasso, lento, flexilique. Cui materies subest robusta, & medullitus flaua. Radicibus nititur numerosis, magnis ac robustis, non tam altè descendentes, sed quæ cespitem te nus in ingentem sese diffundunt longitudinem, & præsertim alba mori, fortasse, quoniam hæc amplior, altior, proceriorque, semper quam nigra habeatur. Nigra folia latiora cras sioraque sunt, & ambabus in acutum desinentia, & circum quaque serrata, quanquam nonnulla, in utraque moro, uti ginea quandoque spectantur. Nigra fructum fert rubi, gran diorem tamen & oblongiorem, sanguineo succo madentem, qui contactu manus & os inficiat: is primum uiridis est & subcandicans, dum adolescit, rubens, & per maturitatem ni ger. Idem dum rubet acido, adstringenti que sapore degu statur, sed ubi maturuerit, adeo mitescit, ut dulcis ferè fiat, modica remanente austeritate. In alba autem bacca mino res habentur, quæ ante maturitatem subuirides factæ, au steriusculo sapore percipiuntur. ubi uerò ultimam sensere maturitatis coctionem, melleam prorsus dulcedinem resipiunt, quò fit ut minime cum nigris facultate conueniant. Alba ubique scatet Italia, ad alendos bombyces Sericeos. Sapien tissima antiquis Morus dicta est, quod ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amænos tractus. Mate rie constat utili operibus quæ flexu constant, eique hac in re primatus datur. Aeternam arbitrantur ac ualidam, ideo furculas ex ea circosque faciunt, utunturque ea in nauigio rum fabricis. Mora (ut prodidit Galenus lib. viii. simpli

a Omnia ex.
μορβα ἢ δὲ συ
καμιναι. i. Mo
rus siue sycam
inea.
b Ca. κοιλίῳς
μαλακτικῶν,
καὶ λυτικῶν. i.
aluum mollit
& soluit.

Mori confid.
& historia.

cium medicamentorum, item secundo de alimentorum facultatibus) matura quidem uentrem subducunt, imma tura uerò ubi aruerint, admodum restringunt. Itaque ad dysenterias accommodata sunt, item ad cœliacas, & quas cunque alias fluentes affectiones. Porro quod maturorum succus ad oris medicamenta sit utilis, propter eam ui delicet, quæ inest illi, adstrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem ex poscunt adstrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem, sortita sunt & aciditatem, & tota adeo arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam uim obtinere uidetur, ex restringente, & purgante compo sitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo ut & latas interaneorum tineas perimat. In alijs autem partibus restringens uincit; in folijs tamen, & germinibus quodammodo media utrisque temperies est. Mora ubi primum mansa fuerint, ingesta citissime transeunt, & alijs cibis suo ueluti du ctu uiam struunt. Verum secundo loco sumpta, celerrimè alijs una cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, si cum eduntur prauo in uentriculo humori occurrant. Quod si corruptionem non sen tiant, corpus quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi actu frigida assumantur. Paucissimum ministrant alimentum similiter atque pepones; haud tamen uomitum cient, nec stomacho, ut illi aduer santur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, libro III. in Ruborum commentatione, Deo fauente, latius

Mori uires ex
Galeno.

latius differemus. Sed quoniam Mori folijs & uescuntur, & aluntur uermiculi, latinis recentioribus Bombyces appellati, qui admirabili naturæ spectaculo & miro, ac fere inexplicabili opificio nobis SERICVM uellus conficiunt, ueniatque & ipsum in medicum usum in Araborum medicorum antidotis, non præter rationem fore duximus eius hinc uires ex Serapione, & Auicenna describere. De eo itaque scribens Serapio, Bombyx inquit (ita Serapionis uerba latina reddidit Nicolaus Muttonius Mediolanensis) auris iam filis agglomeratis, obscuroq; clausa carcere; nec annuo uix spatio intacta, folliculum rostro contundit, ac protinus erumpit. unde oritur Habrifen & Ken. Folliculo autem insolato, ut Bombyx, Serice extinguitur, Sericum, aut seta inde efficitur. Hæc ille. Ceterum alterius, ac sane diuersi generis sunt animalia, quæ à Seris populis aluntur ad Serica stamina comparanda, de quibus lib. sexto quinque regionum ueteris Græciæ ita scriptum reliquit Pausanias; Sed enim quæ fila ad texturam usurpant Seres, ea è nulla stirpe sunt. Nascitur in eorum terra uermis, quem Serem Græci, ipsi longè alio appellant nomine; magnitudine est id insectum dupla maximi scarabei. Cetera aranei simillimum. Hoc Seres accurate nutriunt, cellas illis tum asinas, tum hybernas apte fabricantes. Pedibus (habet uero octo, quot & aranea) sub arboribus testile opus facit. Annos fere quatuor panico alitur. Quinto demum (neque enim longior contingit uita) uiridem apponunt arundinem, quo pabulo bestiola illa maxime delectatur, eo satur sanguina rumpitur. Educunt inde è visceribus staminum volumina. hæcenus Pausanias: Bombycinum uellus (ut scribit Serapio) medicorum nonnulli in caliditate, & siccitate symmetrum posuerunt. Cordi laudatissimum. Ipsum enim roborat, in eoq; sanguinem expurgat, unde medicamentis cordi potissimum conducentibus admiscetur. præsertim compositioni ex Moscho, Græcis Διμοσχον inscripta. Vritur, quod siccus redditum, laugari, & tenuissime comminui possit, quanquam id nonnullis improbetur, ne uires per ignem minuantur. Ceterum minutatim inciditur, admixtumq; unioibus potissimum, Succino, & Corallio facile contunditur. Alij rim per coctionem extorquent. Decoctoq; à colatura in mortario, alioque uasculo, medicamenta solè calente infundunt, quoad bellè macerentur, atque imbibantur facultatemque omnem attraxerint, indeque exiccant, & in usum reponunt. Nec plura Serapio. Scripsit quoque de Bombycini uelleris facultatibus Auicenna, libro de uiribus cordis. his uerbis. Sericum ex fortibus latificantibus est, excellentius tamen est crudum, sed quandoque cadit in usum & coctum; potissimum si non fuerit tinctum; est autem calidum & siccum in primo: corroborat itaque cor ac etiam visum quemadmodum & memoriam. quin etiam naturales operationes mirifice exhibet. qua in re crudum eo longè præstat, quod ignem fuerit expertum; tametsi coctum quandoque in usum ueniat, verum antequàm in insectorum cortinis immersum inficiatur. Excalfacit sericum, resiccaturque ordine primo, exiccat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, letumque efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illustrat spiritus. neque eius facultas uni tantum assignatur spirituum generi in una tantum dispositione; sed ei proprium est, omnibus æquè spiritibus opem ferre, ita ut spiritus tam vitales, & animales, quam naturales reficere valeat. Ceterum quauis negauerit Auicenna decoctum sericum, & fullonum coloribus imbutum in medicos venire usum; Mesues tamen in eo serapio, quod de pomis inscribitur, id sericum admittit, quod cocco legitime sit infectum. Idque similiter inserit in ea medicamenti compositione, quam Alchermes, ipse nuncupauit. Arbor, quæ μορέα, si uox uerba Græcæ, Latine Morus appellatur: Italice, Moro. Eius fructus Græcis συκομορον, Latinis Morum dicitur: Italis, Moro. Arabes utrunque Tut, seu Thut nominant: Germani, Maulberbaum, et Maulber: Hispani, Moras del moral: Galli, Murier & Meurier.

Nomina.

Συκομορος.

SYCOMORVS.

CAP. CXLIIII.

a Meum ita distinguit πολυκομον, σφόδρα εοικος τοις φάλλοις μορέα. i. folijs Moro ualde similis. At Cat. σφόδρα refert ad πολυκομον. Illud uero, quod sequitur. i. multo lacte abundans, in omnibus exemplaribus deest. b δ' σος. liquor c Meum συκομίνω.

Sycomori histior. ex Theophrasto.

SYcomorum, aliqui etiam sycaminum, id est morum, uocant, cuius fructus sycomorum etiam, propter inefficacem gustum, appellatur. Arbor est magna, fico similis, a frondosa, multo lacte abundans: folijs mori: pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut fico, sed caudice ipso, caprifico non dissimile, dulcius grossis, sine granis interioribus: quod non maturefcit, nisi ungue, aut ferro scalpatur. Nascitur plurimum in Caria; Rhodo, locisque non multi tritici feracibus: ubi prouentu fecundo, restibilibusque iuuamentum adfert, cum annonæ caritas premit. Pomum aluo utile est, sed perquam exilem præbet alimoniam: stomacho aduersatur. Succus primo uere tenera arbore antequàm fructum ferat, eximitur, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim altiore plaga uioletur cortex, nihil effluet. Spongia, aut uellere lacryma excipitur, quæ siccata, & in pastillos coacta, fictili uase reponitur. Vis b. succi emollit, uulnera conglutinat, discutit collectiones conctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra serpentium morsus, duratos lienes, stomachi dolores, & perfrictiones. celerrimè teredinem sentit. Gignitur & in Cypro arbor genere distans, quæ cum sit ulmus, prædita tamen est folijs c. sycomori, fructu pruni magnitudine, multo dulciore, supradictis cetera similis.

SYcomorus (ut Theophrastus est auctor lib. i. capite ii. de plantarum historia) arbor est moro nostrati similis, quippe folio, magnitudine, aspectuque proxima. Fructum præter ceteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non ramis extremis, sed caudice pomum parit magnitudine ficus, & usui proximum, succo atque sapore caprificis sanè simile, uermem longè dulcius, granisque internis omnino carens, multitudine numerosius maturefcere nequit, nisi scalpatur. Scalpitur autem ungibus ferreis: & cum scalpata poma sunt, ad quartum diem

49

50

69

SYCOMORVS.

PSEVDOSYCOMORVS.

diem maturefcunt: hisce ablatis, alia, & alia ex eodem loco subnascuntur, terno ita, & quaterno partu copiosa. Lactuosa arbor admodum est, & materies (quod sit solida, robusta, & nigra) ad multa comoda existit. Hæc inter cæteras arbores id sibi proprium uendicauit, quod cæsa continuo uiret, neq; siccatur unquam, nisi aqua obruatur. Eaq; propter & lacubus, & stagnis demergitur, madefactaq; in profundo siccatur cumq; sicca omnino fuerit, superfluitat, atque immatat. hætenus Theophr. Hanc quam appingi curauimus, Sycomori imaginem, misit ad me clarissimus Medicus, & rei plantarie studiosissimus, Vlysses Aldrouandus Bononiensis, uir quidem non solum doctrina, sed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro disseruit Gal. lib. 11. de alim. facul. ubi ita scriptum reliquit. In Alexandria Sycomori plantam uidi unam cum fructu, parua, candidaque ficui ad similem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exigua dulcedinis est particeps, estq; facultate humidior quodammodo, ac frigidior, ne lui mora. Quinimmo inter mora, ac ficus medium iure ob id aiunt collocarit, atque hinc nomen ipsi inditum esse mihi uidetur. Ridiculi nanque sunt, qui fructum hunc ob id aiunt sycomora fuisse nominatum, quod paruis ficubus assimiletur. Ipsius autem nascendi ratione ab alijs arborum fructibus quodammodo est diuersa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, sed ex prægrandibus ramis, caudiceq; enascitur. hæc Gal. Sycomoro similis est (ut loco citato memoria prodidit Theophr.) quæ in Creta uocatur Cypria ficus: nam & ipsa fructum edit, caudice, ramisq; crassissimis. Differt tamen a priore, quod germen quoddam emittit sine ullis folijs, radicle simile, cui fructus præpilatur. Caude x arboris magnus, & populo alba proximus, eiusq; folia ulmum representant. Quater anno fructum fundit, sed nullum ad maturitatem perducit, nisi pomo ipso immaturo inciso, emissioq; lacte. Dulcedo ficubus non absimilis, & interna grossis planè conueniunt. magnitudo autem pruni est. hæc Theophrasti uerba.

Quæ sanè maximo sunt argumento, hanc quoq; plantam in Sycomori genere annumerandam esse. Cæterum aperte hallucinantur ij, qui putant arborem Sycomorium esse, quæ plerumq; uisitur in monachorum claustris uulgo uocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorum cadauera humantur, & cuius baccis monachi uerticillos faciunt, quibus mulieres suas numerant preces. Hanc (ut Bellunensis castigauit) Azadaracht appellat Auicenna, quam de leteria facultatis participem esse prodit Fen sexta quarti, ut latius lib. 6. dicemus. Arbor, quæ Συκόμορος Græcis, Latinis Sycomorus, & ficus Aegyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, lumeiz, Aliumeiz, seu Giumeizi: Italis, Sicomoro, & Fico d'Egitto: Boemis Moruße.

Sycomori mē
tio ex Gal.

Ficus Cypria

Vulgaris er-
ror.

Azadaracht.

Nomina.

Σύμα.

F I C I.

CAP. CXLV.

60 Fici maturæ recentes stomachum lædunt, aluum soluunt, sed facillè contracta ab eis fluxio sistitur: sudorem euocant papulasque, sitim sedant, calorem restinguunt. Siccis natura excalfaciendi, a uires alunt, sed sitim magis stimulant, aluo utiles; rheumatismis uentris, & stomachi cōtraria: gutturi autem,

a Meū 77691.
p. i. n. u. i. u. i. u. i.

b Meū & Ca.
καὶ εἰς τὰς ὡ-
μὰς λύσεις
μίγνυνται. i.
admiscetur &
hordeacea fa-
rina.

c Meum ὄπος.
i. liquor.

d Meū μετὰ
ἀμύγδαλιν.
i. cum Amyg-
dalo. sed Cat.
σὺν ἀμύλω. i.
cum amylo.

e Meum μὴ
μικίας. i. for-
micas, tatum
habet.

f Meum συ-
κώδιν καὶ τὰ
πραχέα τῶν
ἐλεφάντων. i. si
colæ, & aspe-
ra palpebræ.
Cat. καὶ τὰ
πραχέα. i. bre-
ues.

g Addit Cat.
σὺν μέλιτι. i.
cum melle.

h Meum κόλ-
πων πονόμων
καὶ μεγάλων.
i. sinus cunicu-
lofos & ma-
gnos.

Ficorum con-
sideratio, &
historia.

Ficum varia
genera.

Indicæ ficus
hist. ex Theo-
phraſto.

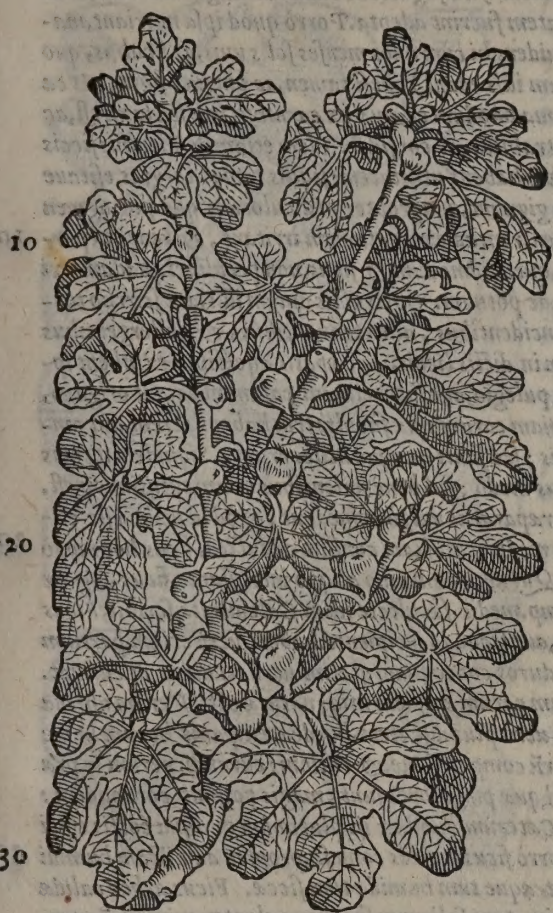
Indicæ ficus al-
tera, & eius
historia.

tem, arteriæ, renibus, uescicæ, & ijs, quos longa uoletudo decolorauit, anhelatoribus, hydropicis, comitia-
libus aptissimæ. feruefactæ cum hyssopo, & potæ, thoracem purgant: tussi ueteri, diurnis pulmo-
num uitij conueniunt. aluum molliunt rufæ cum nitro, & cnico, dein manducata. Decoctum arteriæ,
& tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest. ^b cum hordeacea farina cataplasmatibus miscen-
tur, & in muliebres fatus cum scenogræco, & ptisana. Cæterum cum ruta coctæ, torminibus infundun-
tur: coctæ, illitæq; duritias discutiunt: paroridas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem per-
ducunt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum
malicorio, pterygia purgant: cum atramento sutorio, deploratis ferè tibiæ fluxionibus, & cacoethi-
cis ulceribus medentur: quin & cum uino decoctæ addito absinthio, & hordeacea farina, utilissimè hy-
dropicis illinuntur. Crematæ cum cerato sanant perniones: pruriginis, sonitusque, si crudæ terantur, ¹⁰
& sinapi, liquoreque aliquo exceptæ auribus instillantur. Tam syluestris, quam satiuæ fici ^c lacteus
succus coaguli modo lac contrahit, concretumque dissoluit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus aper-
rit. soluit aluum, uulua recludit cum detrita ^d nuce Græca potus: menstrua ciet cum luteo oui appositus,
aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplasmatibus cum farina scenogræci, & aceto utilis: lepras, lichen-
as, uiligines, uitia cutis in facie, psoras, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: instillatus
plagæ percussis à scorpione, uenenatorum ictibus, & rabiosi canis moribus auxiliatur: prodest dentium
dolori lana exceptus, & cauis eorum additus uerrucarum informicationes tollit cum adipe, circumlita
in ambitu carne. Hoc idem præstat succus è teneris ramis syluestris fici, qui lacte prægnantes, silente
adhuc oculo, tusi exprimuntur, & siccatus in umbra reponitur. Et lac, & succus imponuntur exulcera-
torijs medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulni, faciem afferunt decoctionem. ²⁰
Lac efficiunt, quod magis soluat, si inter coquendum ficulneo furculo, spathæ loco, moueatur.
Grossi, quæ erinei nonnullis uocantur, coctæ illitæ, strumas, nodosq; omnes emolliunt. Crudæ ^e for-
micas, uerrucas, & thymos, nitro, farinaque additis, tollunt. Folia eadem possunt. Illita cum sale, & ace-
to ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: ijs ^f ficosæ extuberationes, & palpebra-
rum scabritie perfricantur. Nigræ ficus, folijs, cauliculisque, candidæ uiligines perunguntur: faciunt
ad canum morsus, ^g & ulcera, quæ ceria, id est fauos, uocant. Grossi cum syluestris papaueris folijs of-
sa extrahunt; furunculos cum cera discutiunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ uenena, cum
eruo, & uino illitæ, auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam syluestris, quam satiuæ lixiuium, crematis ramo-
rum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inueterascere: siquidè inter caustica intelligitur. Gan-
granis prodest, nanque expurgat, & consumit, quæ excrescunt, eoque sic utendum est: spongia assidue ³⁰
hoc lixiui imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones uetustas, ^h & sinus cunicula-
tim exedentes, magnosque, instillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras comit-
tit, non secus atque emplastra, quæ cruentis uulneribus iniiciuntur, enama uocant. Bibitur ad discuten-
dum sanguinem concretum, & contra præcipitationes, rupta, conuulsa, cum cyatho aquæ recenter cola-
tum; addito olei exiguo: coeliacis, dysentericis, per se cyathus datus prodest: neruorum uitij, conuulsio-
nibus, commodè illinitur ex oleo, utpote quod sudores moueat: aduersus gypsi potum; & phalangiorum
morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixiuia, præsertim quernum: omnia tamen adstringunt.

Ficus arbor caudice plurimum est breui, contortoque: subalbicante libro, lacteoque succo madente, gustu
adstringente, acri, amaroq; ita ut exulcerare possit. Materies illi alba, & fungosa, ut in uite, tenax tamen; ⁴⁰
& ad scuta paranda peridonea. Radicibus nititur multis, sed summa tellure uagantibus, quo fit, ut algo-
ris, & frigoris sit impatiens. Folia fico sunt aspera, ampla, firma, uiridinea, rotundis, ac robustis pediculis nitentia.
Fructus edit, nullis apparentibus floribus, à foliorum exortu, extremis tantum ramis, turbinatos, & uarios: siqui-
dem alij pyri faciem repræsentant, alij sessiles sunt, alij uerò inter hos medij. Differunt etiam colore Ficus: quip-
pe quoddam alia alba, alia nigra, alia purpurea, alia uirides, alia subrufa, alia pallida, et alia uariis coloribus spekten-
tur. Molli præterea sunt pulpa, granis minutis referta, quæ esui maximè placeat. Ex præcæteris laudantur, quæ ma-
tura rimosa cute uisuntur, & quæ pulpa pinguedine, dulcedine, atque sapore cæteras antecellunt. Matureſcunt Au-
tumno, Augusto, & Septembri. Sed Grossi æstate perficiuntur. Decerpuntur matura, & in sole siccantur crati-
bus, non solum ad ciborum, sed etiam ad medicamentorum usum. Sicca in cadis ligneis asseruantur. Atqui longè à
nostratibus distant Indicæ Ficus, de quibus Theophrastus lib. 4. cap. v. de historia plantarum ita scriptum reliquit. ⁵⁰
Indica autem regio arborem ficum uocatam sortitur, quæ è ramis radices dimittit singulis annis, ut primo uolumi-
ne retulimus. Dimittitur autem non ex nouellis, sed ex anniculis, atque etiam uetustioribus. Illa se terræ coniungen-
tes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita ut ueluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent. Ra-
dices autem nascentes, euidentissimè à ramis discernuntur. Sunt enim albiore, hirtæ, tortuosæque, binaque fronde
foliatæ. Item arbor comam supernam lasciuam gerit, totaque formicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magni-
tudine uehementer excellit, quippe umbram bino stadio facere fertur, & crassitudine caudicis plerasque ultra
quàm sexaginta graduum orbem colligere, magna uerò ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet, fru-
ctum admodum paruum, magnitudine cicæ, sicuti similem, quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant.
Parum mirum in modum fructificat, non tantum pro magnitudinis desiderio, uerum etiam omnibus rebus. Nasci-
tur arbor hæc circa Acesinam annem. Hæc Theophrastus. Atqui eadem ferè à Strabone lib. xv. sua geographiæ, ⁶⁰
& à Plinio lib. xii. cap. v. de Indica Ficu scripta reperio, sub qua, ut idem scribit Plinius lib. vii. cap. ii. tur-
ma conduntur equitum. Cæterum ea longè ab hac differre uidetur, quam nos quoddam ex Indijs occidentalibus alla-
ta sit

FICVS.

FICVS INDICA.

ta sit Indicam Ficum uocamus: siquidem hæc ne caudice, nec ramis, nec folijs, nec fructu genuinam Indicam ficum refert, de qua scripsere Theophrastus, Strabo, ac etiam Plinius. Hanc Indi suo idiomate *TUNE* uocant. Ego uero, eandem plantam esse censerem Opuntiam Plinio appellatam, quod circa Opuntem proveniat, ut Theophrastus inquit his uerbis. Huic Indicæ Fico simile, uel potius quodammodo mirabilius, siquid ex folijs radicem dimittat, qualem circa opuntem herbam esse quandam enarrant, cui datum est, ut mandis suauitate possit. Nam ut nobis manifestò constet, abscisso ab hac planta uno tantum folio, humiq; ad medium usque sepulto, prognatis è se radicibus paulò post folia superne ex ipso prodeunt, adeo, ut hac serie folijs è folijs prodeuntibus, in arboris specie hæc planta assurgat, sine caudice, sine ramis, germinibusque, ut ex appicta hic imagine, quispiam cernere potest. Adeo ut inter naturæ miracula hæc planta merito recenseri possit. Folia ei crassissima sunt, ita ut quandoque pollicis crassitudinem excedant, è quibus albæ, tenues, longæ acutæq; prominēt spine, etsi sine spinis nonnulla uise sint. Parit hæc planta illis in regionibus in foliorum summitatibus fructus ficibus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in coronæ speciem desinant, colore ex uiridi purpurascere. Interior pulpa perinde est ac in nostratibus, uerum adeo succosa, rubicundaque, ut sanguineo succo, mororum modo manus inficiat, & urinam sanguineam reddat. Id quod multis non exiguum terrorem incussit, non sine Medicorum, & consociorum risu. Vnicū tantum folium cum fructu mihi dono dedit Angelus Crottus Brixianus, cuius hic imaginem appingi curauī quod è Prouincia secum attulerat Viennam. Audio quoq; in quibusdam Italia locis haberi hanc plantam, quæ ficus proferat. Habui quidem, ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam, hominis magnitudine, sed nunquam edidit fructum. Caterum ut ad nostrates ficus reuertar, & ut præter id, quod à Dioscoride proditum est, earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant, quod præbeant alimentum, quamq; utilitatem, ac noxam inferre possint, ea paucis edisseram, quæ ex Galeno deprompsi qui in primis lib. 11. de alim. fac. sic scriptum reliquit. Ficus tametsi minus prauis succi gignant, quam ceteri omnes nō modò fugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id uitium prorsus effugere potuerunt. Caterum hæc ipsis insunt bona, nempe quod commeabiles sint, & facile in totum corpus peruadant, penetrentq; Nam & abstergenti ui pollent haud obscura: cuius gratia post ipsarum usum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porro omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minime omnium ficibus id usu uenit. Carnem tamen nō compactam, neq; firmam generant, ceu panis, & suilla caro, sed turgidulam, & submanem, ueluti fabæ. Quin uentrem flatibus implent & ipsæ, & non mediocrem hinc profectò molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ, cuius beneficio, cum celeriter peruadant, flatum quem excitant, non diu manet, atq; ob id minus ceteris autumnis fructibus ladere consueuerunt. Caterum maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod et in alijs quidem omnibus cernitur fructibus: quanquam nō tantum in illis discrimen existit. Siquidem ad plenum maturæ ficus paulò

Tune.
Opuntia.

Ficorum facult. ex Gal.

Caricarū u-
sus.

Ficus arbor &
eius iures.

Caricarum
uires Matth.
Fici præcoces
quo mango-
nio fieri pos-
sint.
Ficus pumila
quomodo ha-
beantur.

Nomina.

paulò minus omni prorsus noxa uacant. Et sequenti capite, ubi uuarum facultates recenset, sic inquit. Ficus, & uua quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minusque prauis succi habent, præsertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porro quod ipsa nutriant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: siquidem hi cum duos menses solis uis, ac ficibus, quorum custodia præsumunt, uescantur (nisi forte panis quidpiam cum illis edant) obesi tamen, ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haud quaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus fit; sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cum uesci ipsis desierint, contrahitur, ac confidet. Idem etiam de Ficibus siccis differens loco prius citato, ita scribit. Caricæ multiplicem quidem habent utilitatem; si quis tamen largius esitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandi quæ uim habent, quæ & uentrem ad excreationem irritant, & renes expurgant. Iecori autem, lienique inflammatione obseßis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obstructis autem illis, aut scirrhus tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt, nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abstergentibus mixtæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoque nonnulli medicum in dictis lienis, ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satyria, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi assumantur, non solum sic affectis; sed sanis quoque utiles erunt. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non egrotantibus modò; sed bene ualentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas uulgò comedunt, quod id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est ipsorum nonnullos medici cuiusdam consilio adductos, ficus hoc modò primum comedisse; deinde eam notitiam ad uulgus dimanasse. Qui uerò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricæ edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. vii. de simp. medic. facultate idem Galenus ita scribit. Ficus arida uim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent uerò etiam partium tenuitatem quadam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquant, statim uerò etiam ea discutunt. Atque ipsæ per se illiæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem utiq; naturæ est. Verum ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus discutere, hordeacea. panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medicamentorum compositione, & rationis curandi. Verum in præsentia hæc de caricis nouisse sufficiat. Porro scire oportet, quod quæ pinguius sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterum quod ex ijs plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solum consistentia, sed & facultate. Porro ficus uirides comesæ, propter admixtam humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen alium utraq; tum humidam tum siccam. Ficus arbor calidæ tenuiumq; partium temperatura est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim eorum uterque calidus est. Itaque non mordicat tantum, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorum referat, & formicas, quæ myrmecias uocant eicit: quinetiam purgare potest. Porro ficus agrestis, quam erineum Græci (Latine caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm satius ualentior est. Sed & crada, hoc est, rami earum adeo sunt calidæ, tenuiumq; partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adiciantur, friabiles, ac teneras efficiant. hæc de ficibus Galenus. Cæterum nobis experimento compertum est, caricæ duas, aut tres nocte una in aqua uita digeratas asthmaticos inuare, qui mane eas deuorauerint. Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, si oleo, & columbaceo fimo arbor illinatur. Et contra, serotinas, si primæ grossi, cum fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Ficum arborem item atque laurum, è calo fulminibus non ici comperitum est. Ficus arbores, ut perquam pumilæ habeantur, & in uasculis super fenestris spectentur à uiatoribus, ita docuere Mangones. Abscindito Fici Surculum Verno tempore, paulò ante germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo uis uase terra referto surculum ipsum serito cacumine inuerso, eirca quem ordeï Milij; nonnihil inspargito, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enascantur paruuli, qui circum uas se se fundentes, breui admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuo manente arbore. Ficulneo lacte uermiculose sanantur aures. Et ficulneis folijs facile affricu citantur hæmorrhoides. Pani quoq; probè maturantur, illitis caricis, decoctis, additis lilij, aut Iridis, aut Altheæ radicibus. Fici fructus Σύρα Græcis, Latinis Fici, et Ficus appellantur: Arabibus, Sim, Fim, seu Tin: Italis, Fichi: Germanis, Feighen: Hispanis, Higos: Gallis, Figuier: Boemis Fjksstepei.

Περσέα.

PERSEA

CAP. CXLVI.

Persea arbor est in Aegypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. in quo phalangia crânocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse translatamque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam.

Perseæ arboris
confi. & hi-
storia.

Quemadmodum superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostras Italica malus persica, sed planta plurimum dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio facile probari potest: quandoquidem ij utranque, sed ut alteram ab altera diuersam, diuersis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. historia cap. 2. scribit Theophrastus) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosaque: folio, flore, ramo, totaque figura potissimum pyro uicina: nisi quod

PERSE A.

quod altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit: quippe nouus anniculum semper occupat. Maturitas anniuersariorum afflatu conficitur: reliquum cruditiorem auferunt, atque recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus: amygdala modo, colore herbidus. Nucē intus habet, ut prunū, uerū longē minorē molliorēq;. Caro eius suauis, ac prædulcis manditur, concoctūq; facilis, & innocua, etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat, tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudineque. Materie constat robusta, dura, uisūq; decora, ueluti lotus. Quapropter ex ea & simulacra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia faciunt. Ex his igitur Theophrasti uerbis, si Persea nota, ac delineationes cum nostra persica malo diligenter conferantur, liquidò patere arbitror, has plantas inter se diuersas esse. Huius imaginem suis coloribus ornatā dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, qui Syriā, & Aegyptum peragravit. De persea uerba faciens Gal. lib. 11. de aliment. facult. hæc memoriæ commendauit. Hanc etiam plantam uidi in Alexandria, quæ & ipsa magnis arboribus est annumeranda. Tradunt autem fructum huius apud Persas adeo noxium esse, ut edentes interimat: in Aegyptum uerò translatus, in esculentum mitescere & pyrorum, malorumq; modo, cum quibus & magnitudine conuenit, esitari. Eadem recensuit Galenus libro 11. de compositione medicamentorum secundū locos, ubi de cephalææ curatione agens, sic inquit. In sola Alexandria persea arborem uidi, at non in alijs Romanis subdita gente. Quidam persion ipsam appellant, aiuntq; in Persis lethalem eius arboris fructum esse, cum tamen in Aegyptiorū regione innocuus existat. hæc tamen Galenus. Ex cuius etiam uerbis palam esse crediderim, perseam à persica malo prorsus dissidere, cum in tota fere Europa persica malus frequentissima proueniat. Quin & ex ijs facile dixerim, Columellam errasse, quod existimauerit, persica ea esse potius, quæ à Persis ad Aegyptios allata persea dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato his uersibus testatur.

Perseæ mentio ex Gal.

Columellæ lapsus.

IBERIS.

Tunc præcox bifera descendit ab arbore ficus,
Armenijsque, & cereolis, prunisq; Damasci
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Persis
Miserat (ut fama est) patrijs armata uenenis.
At nunc expositi paruo discrimine lethi
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Arbor, quæ περσέα Græcis, Latinis similiter Persea nominatur: Italis, Perseo Græcè uocis imitatione dicitur.

Nomina.

Iberis.

IBERIS. CAP. CXLVII.

Iberis, siue cardamantica, folia habet nasturtij, uere uirē tiora: caulem cubitalem: aut minorem, in incultis nascitur. Aestate lacteum florem promit, quo tempore efficacior est. Radices duas nasturtio similes habet, calfacientes, & adurentes. Ipsæ enim ischiadicis cum salsa axungia emplastri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas descendatur, & postea oleo cum lana locus perungatur.

Iberidis caput nō habet antiquus manuscriptor codex nec alia, quæ uidi exemplaria.

Vidimus primum Iberidem, quam nobis indicauerat Iulius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras sui ingenij, & doctrinæ dotes, apud Sereniss. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra ciuitatē Tridenti, ubi uulgò dicitur alle Laste, effigie nimirum, quæ describitur à Dioscoride, ac alijs pluribus Græcis auctoribus. Huius Galenus in simp. censu nusquam separatim meminit, sed hanc, & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod etiā idem

Iberidis consideratio, & historia.

Iberis, & lepidium idem.

idem testatus est lib. x. de comp. med. secundum locos circa finem de coxendicum curatione agens, ubi ex Damocrate sic inquit. Damocratis extat libellus, qui Clinicus inscribitur, in quo uersibus iambicis, quemadmodum solet, de tribus differit medicamentis. Ac primo quidem de eo differit, quod ex herba constat, quam ipse Iberidem appellat, quod ad coxendicum dolores commendauit. In Iberide medicum quendam amicum suum curatum fuisse ait herba, quam (ut dixi) ipse Damocrates Iberidem uocat, ut qui tantum uisu herbam cognouerit, nomen autem eius nullum audierit, cum etiam id ipsum ignorauerit is, à quo eius usum didicerat. Porro ex notis, quibus eam representat, uidetur iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in qua amicus eius curatus fuit. Describit autem ipsius formam ijs carminibus.

Herba hæc ubique multa que frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros, & ueteres,
Tritæ que quondam publicè pedibus uias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper uirescens, folijs nasturtij
Florentibus uere, attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem, aut rursus ampliore: ab hoc
Æstate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta, & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Æstate florem fert colore lacteo,
Multum tenuem, uariumque ualde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè ut fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò similem quàm maxime nasturtio.

Iberidis caput addititiu.

Monachorū lapsus.

Iberis altera Paulo.

Barbari, & Ruel. lapsus.

Nomina.

Huc illud etiam accedit, quod Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, & Lepidium idem esse testatur his uerbis. Si coxendicum dolores lenare est animus, herbam Iberidem, quam aliqui lepidium uocant, aut nasturtium syluestre colligito. Ex cuius certè sententia asserere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio. Vnde perspicuum est, hoc Iberidis caput huiusce primi uoluminis calcem accreuisse nimia uel librariorum, uel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimum deducit, quod constet, huius primi uoluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem eiusmodi herbas Dioscorides lib. 11. ordinatè disposuit, ac de eis differuit, ubi priuatim lepidio, quod Damocrati Iberidem existimamus, propriam assignauit sedem. Idcirco rectè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari scribit, & ex tertio excalfacientium ordine esse, ac nasturtio uiribus proximum. Et lib. 111. in ischiadis curatione: In totum, inquit, ischiadicos restituit sanitati iberidis herba usum, quæ lepidium quoque appellant. Quare apertè hallucinari deprehenduntur monachi illi uenerandi, qui in Mesuem commentarios scripsere cum expressè contra Galeni, & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superius adduximus, aliud à lepidio iberidem esse contendunt. Quos tamen excusatos habeo, utpote qui fortasse maius studium rebus diuinis impenderint, quàm ut certam simplicium medicamentorum cognitionem assequi potuerint. Dixi de Iberide sententiam meam non hinc solum: sed etiam diffusius in Epistolis nostris Medicinalibus, ad Bartolomæum Marantham scribens, quam qui impugnare uolunt, nostris in primis respondeant argumentis, & deinde suas exordiantur opiniones, si quas habent meliores. Caterum non ignorandum est, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminisse ab illa longè diuersæ, eiusque item usum ad ischiadas commendasse. Quod eius uerba demonstrant, quæ eodem loco ita sonant. Quæ uerò apud nos Iberis fruticosa nascitur similibus lauri folijs, & multò amplioribus, respondere multa experimenta testantur, non solum in coxarum, sed in alijs quoque diuturnis affectibus. Huic planè adstipulatur Lepidium, quod Plinio lib. xix. cap. viii. his paucis describitur. Exit lepidium in cubitalem altitudinem, folijs laurinis. Quibus sanè notis satis apparet, hoc secundum Iberidis genus, uel lepidij dicamus, quod lauri folia mittit, eam esse stirpem, quæ hodie passim in hortis frequens nascitur, à quibusdam Piperitis ob uehementem eius acrimoniam dicta. Itaque manifestè aberrarunt uiri alioqui clarissimi Barbarus, & Ruellius, cum lepidium illud esse putauerint, quod uulgus herbariorum Raphanum rusticorum appellant. Veruntamen folia, quæ huic raphano insunt, uerbasco maiora, & helenio equalia, manifestè declarant; his legitimum non innotuisse lepidium nisi forsitan, lepidium Raphani nomine acceperint. Planta, quæ iβερὶς, napd a martini, καὶ ἀπὸ κἀπὸς αἰνον Græcis dicitur, nomen Latinum est Iberis, & Lepidium: Arabicum, Seitaragi, Asceitaragi, seu Sitbaregi, & Hausab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Vilder krefz: Hispanicum, Nasturtio montesino: Gallicum, Chasse rage, Passeraige, & Nasitort sauuaige: Boemis steumyk.

Quod caput hoc de Iberide accreuerit in Dioscoride eique adscriptum sit, illud maxime corroborat rationes in commentario allatas, quod reperti sint uetustissimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.

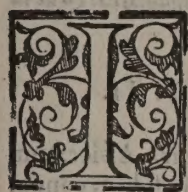
LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. SECVNDVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

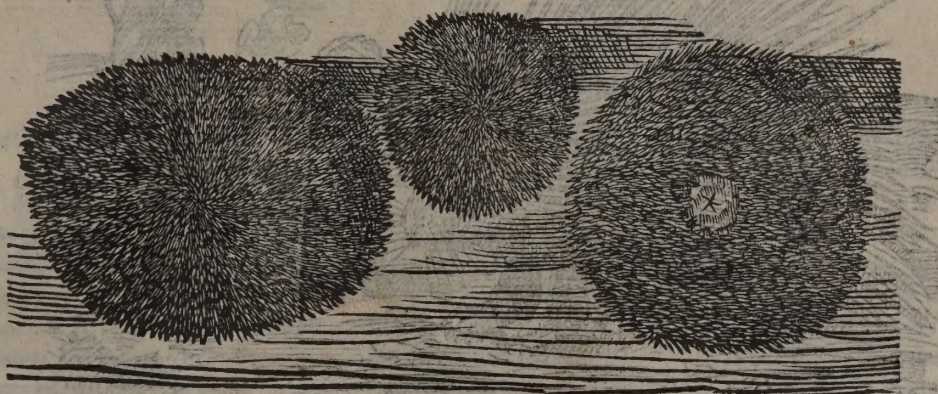
N PRIMO, charissime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & nascentibus ex eis succis, lacrymis, seminibusque differuimus. In hoc autem secundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate, utpote quæ cum ipsis cognatione iuncta sint: qualia allium, cæpa, sinapi intelliguntur. Idq; ideo, ne cognatorum uires disiunxisse uideamur.

Εἰς τὸν Σαλασσίου.

ECHINVS MARINVS.

CAP. I.

M Arinus Echinus stomacho, uentrique utilis est: urinam cit. Huius testa cruda inassata commode medicamentis admiscetur, quæ ploras abstergunt. Crematæ uerò cinis sordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.

E chinus marinus notissimus est, is præsertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quam Adriatici litora accolunt. Ingentem Echinorum numerum uidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alueo magni portus Ciuitatis veteræ in Romano litore, nigris horrentibus spinis. Alios uero uidi ex Piræno Istriæ oppido allatos, his longè maiores, purpureo colore suffusos, quos Echinometras appellauerim, quod scripserit Aristoteles libro 4. de historia animalium cap. 5. hos ceteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi testa, spina, & ouo: augeri forma productiore, quam ceteri, soliti: spinis paruis, non rigidis, sed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima sunt. Primum, quod cibo idoneum est, in quo, quæ oua appellantur, magna, esculentaq; consistunt, pariter in maiore corpore, & minore: nam nouelli adhuc, paruiq; pleniusculi illis constant. Secundum, ac tertium spathagi, ac bristi, quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quasi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud est minutum, spinis longis, prædurisque, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes urinæ medicamento utuntur. Quo fit, ut Paulum Iouium planè aberrasse crediderim: quippe qui suo de Romanis piscibus libello, Echinometram Aristoteli destillationibus urinæ opitulari, non autem huiusce minuti generis, memoria prodiderit. Corpus Echinis clibani forma uisitur, priore, atque nouissima parte spissum, & continens: cætera uerò non continuum, sed simile lateri, cui non obducta membrana est. Omnium maximè à natura mimiti sunt, utpote qui testa undique spinis circumuallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: is enim nitibundi mouentur, sedemque permutant, cuius rei argumentum est, quod semper algam spinis implexam gerant. Euenit autem, ut quod caput appellant, & os, echinis uersum in terram sit: quod uerò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur, quod idem omnibus turbinatis, patellisq; euenit: pastus enim de imis petatur

Echini marini consider.

Echinometra

Iouij error.

Echinorum descriptio.

tatur necesse est. Vnde fit, ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uero superius parte prona testæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiacens lingue officio fungitur, mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque distinctus, perinde ac si plures numero uentres hoc animal habeat: sunt enim omnes distincti pleni; uacantis materiæ, & ex uno stomacho dependent, in unumque ostium excrementi finiunt. Caro echinis circa uentrem nulla, sicuti in uniuerso corpore. Sed quæ oua appellantur, numerosiora testæ adherent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis: nigra etiam quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera Echinarum sint, omnium partes quidem eas omnes sortiuntur: sed oua appellata nec omnes cibo idonea, & parua admodum continent, exceptis ijs, qui uada incolunt. Tradunt scæuitiam maris Echinos præfagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Quod ubi uidere nautici, statim pluribus anchoris nauigia infrenant. hæc ex Aristotele. Meminit utriusque Echini Galenus, marini, scilicet, & terrestris unico tantum cap. lib. xi. simplic. medicam. sic inquit. Erinacei utriusque tum marini, tum terrestris corpus totumustum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam & ad excrescentia, & sordida usi sunt ulcera. Animal, quod ἐχινός dicitur Græcis, Latinis Echinus marinus appellatur: Hispanis, Erizo de la mar: Italis, Riccio marino.

Echinorum
uires ex Gal.

Nomina.

ECHINVS TERRESTRIS. CAP. II.

Terrestris erinacei corium combustum alopecijis cum piceliquida aptissimè illinitur. Asiccatum corpus, & cum aceto mulso potum renum uitijis auxilio est: item aqua, quæ cutem subijt, conuulsionibus, elephantia, & male habitis, quos cachectos uocant: uiscerum fluxiones exiccat. Eiusdem iecur fictili solibus excocto arefactum, ad eisdem usus utilissimè reconditur.

ECHINVS TERRESTRIS.

Echini terre-
stris confid. &
historia.

Echini terre-
stris facult.

Hystricis me-
tio.

Terrestris Erinaceus uulgaris notitia animal in Italia est. Duplici constat genere, canino scilicet, ac suillo quemadmodum & Tassus. Differentia dignoscitur ex eorum rostro. Id nanque alij suillum, alij uerò caninum habent. Raro ex canernis exeunt, nisi noctu, quo fit, ut nocturno tempore à uenatoribus plerumque capiantur. Maturescentibus uis per æstatem, & autumnum uineas petunt, ubi ad uuas, quæ solum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. His constrictis in terra, in orbem se conglomerant, & super eos se uolunt, itaque spinis affixos portant in specum. Eodemq; actu syluestrium arborum poma à uentis decussas, aut maturitate decidua, in cauas arbores gerunt. Inter quadrupedes solus Erinaceus uolatilium more testes renibus habentes habet: eaque propter uelocissimè coit, non quidem aliorum quadrupedum more superueniens, sed erectus coniungitur propter spinas. Vbi præsensit uenantem, statim in globum se contrahit, ne quid comprehendi possit præter aculeos: itaque oblatrantes deludit canes. Affusa conglomerato aqua, illico soluitur is, & ingreditur. Frigiditatem temperamenti animal Echinus est, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Idcirco eius carnes in medicamentorum potius, quàm in ciborum usu sunt expetendæ: terrestres enim cum sint, agrè concoquantur, & minimum sanè præbent alimentum præstat terrestris Echini combusti cinis trium drachmarum pondere additis Agrimonie uncia & internarum membranarum uentriculi gallinarum quaternis drachmis ad eos qui dum dormiunt in lecto mingunt. Datur hic puluis ex uino uesperis cum se cubitum recipit affectus. Uires longè plures ijs Echino reddidit Rosis libro de sexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocrypha, quàm fide digna semper existimaui: ideo hic ea adnotanda non duxi. Caterum qui sunt harum rerum cupidi, eo se conferre poterunt, ubi diffusius tractantur. Erinaceorum generi adscribitur Hystrix, quod forma sit illi non absimilis, quanquam corpore longè maior: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuissimè mucronatis

mucronatis vndeque riget : in specubus moratur, & noctu magis, quam interdiu ad pascua exit . Latet hoc animal hyeme in cauernis, ut ursus, totidemq; diebus fert vtero fœtum. Irata hystrix intendit cutem, & tunc suos iaculatur aculeos . Quo fit, ut non modo canes, sed quandoque venatores feriat. Combusti cinis potus (ut Plin. est auctor) partus conceptos continet. Animal, quod ἐχινὸς χερσαῖος Græco sermone : Echinus terrestris Latino vocatur : Arabico, Ceusud, siue Caused : Italico, Riccio terrestre : Germanico, Hechel, aut Ygel : Hispanico, Eri- zo : Gallico, Herison.

Nomina.

ἵπποκαμπος.

HIPPOCAMPVS.

CAP. III.

10 **H**ippocampus marinum animal est exiguum. Cuius cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut exungia, seu amaracino unguento illitus, alopecias replet.

40 **Q**uanquam non desunt scriptores, (ut Mercurius inquit) qui in locustarum genere Hippocampus recenseant, quique ad multos in medicinis usus eum commendent : eorum tamen hæcenus reperi neminem, qui peculiaribus notis eius historiam tradiderit, effigiemque exprospserit. Caterum sunt, qui credant, Hippocampus id nominis sibi ascimisse ab erucis, quæ in hortis olera ; in campis uerò herbas uniuersas, & arborum frondes depascuntur, quasque propriè Græcis χύμας uocant . quippe quòd illis fortasse forma, ac facie sit persimilis. Ad hæc non desunt qui Dioscoridem mirentur, quòd scripserit, Hippocampus exiguum animal esse, cum tamen nomen plerunque magnitudinem innuat : ἵππο enim Græcis grande significat, ut hipposelinum, hippolapathum, hippomarathrum clarissimè demonstrant. Veruntamen non ob id Dioscoridem impugnandum existimant, nec pariter alios qui de eo idem scripsere. Quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, alijsq; in aquatiliu genere grandioribus, paruum uideatur ; si tamen eo erucarum generi comparatur, quarum imaginem, formamque reddit, & a quibus nomen accepit grande sanè fuerit. Sunt & alij, qui pro certo uelint, Hippocampus esse pisciculum illum, uel potius marinum monstrum, qui quibusdam Dracunculus, alij uerò Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in cibis usus, flexuosum equum Hippocampus uertentes. Visitur plerunque hic in piscarijs foris inter minutiores pisciculos semidrodantali longitudine. Caput illi est equinum, quemadmodum & collum : rostrum oblongum fistulæ in modum cauum oculi rotundi perspicue : à supercilijs duo oriuntur aculei, qui in mare in crines desinunt : Frons illi glabra. Sinciput crinitum est, quemadmodum superior colli pars. 50 Id quod in fœminis non uisitur, namque ijs sinciput tantum crinitum est. Verum crines in uiuis tantum uidentur extinctis enim illico decidunt. Pinnam habet in dorso singularem, qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, extuberanteque, sed fœmina uentricosior est. Mas sub uentre rimulam habet, qua excrementa excernuntur, fœmina uerò præter hanc alteram dedit natura, excludendis ouis idoneam. cauda est quadrata, reflexaque unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubique ferè aculeatum . Nanque duplici utrinque à capite ad caudam usque aculeorum serie rectis linteis spectatur, nec disparibus aculeis collum præcingitur. ac per longum recta secatur. Horum opinionem, sicut & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cum hæcenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineauerit . nam etsi Plinius lib. xxxvi. cap. v. dum Praxitelis, & eius 60 filij Cephisodori admiranda percurrit marmora, uideri asserat in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flamminio Neptunum, Thetim, atq; Achillem, Nereidasq; suprâ delphinos, & hippocampus ; cum tamen hæc poetica fabulosaq; sint, nullâ certè ijs adhibendâ esse fidè existimauerim. Multa enim et pictorum, & sculptorum

Hippocampi
consideratio,
& opiniones.Equiculi ma-
rini confide-
tio.

Hippocampi
uires ex Gal.Hippocampi
uires ex Ae-
liano.

Nomina.

adhuc extant fragmenta, ubi locis innumeris marini uisuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantum equina sit facies, reliquum uero corporis partium numerosis squamis contextum, alijsque perquam amplis ad natandum munitum piscium modo, partim uero serpentis instar praelongum ac sinuosum, magna quidem, non parua corporis mole. Quod si fabulosa sequamur, hoc facile Plinio Hippocampus esse probabimus. Caterum tametsi notarum nihil de Hippocampi facie ex authorum monumentis habere possit, inclinatur tamen animus, hunc uerum esse Hippocampum, cuius hic cum maris, tum femina imaginem damus cuiusque historiam descripsimus, & praesertim cum non pauci doctissimi uiri, qui aquatiliu[m] historias describunt, in eadem persistant sententia. Hippocampi uires recensuit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et Hippocampus animal illud marinum si totum ueris alopecij prodesse proditum quibusdam est, ipsumque uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certe eius cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscunt, quidam pici liquida, alij ueteri adipi suillo. haec Galenus. Caterum longe alias Hippocampi uires retulit Aelianus lib. 14. cap. xx. de hist. animalium: cuius uerba hic subiiciam. Rei piscatoriae rite periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctum si quis dederit cuiquam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussi uehementer torqueri. At enim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidos uapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim defluere, & pusculentum odorem reddere, simul & oculos eius sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerum nihil emitte. Quod si natura euicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in obliuionem, & dementia[m] incurrere. sin in uentrem inferiorem delapsus fuerit, ipsum omnibus iam mebris captum e uita excedere. Ex morte porro qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur. hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sane eis aegritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratiae sunt, & iucundae: cum tamen non magnopere desiderent bibere, sed & ipsum natate, & pedes aqua alluere eis plurimum incunditatis adfert. Sunt qui non haec mala dicant huius bestiae uentrem creare, sed Hippocampus algam acerbissimam, ex qua ita afficitur, depasci. Veruntamen solertia ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat, & filios admodum adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampus simul cum alijs piscibus caperet, & peradolescentes a rabida canicula morderentur. Cum eorum in Methyna Cretenfi ad litus iacentium uicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum inuenibus dandum esse: alij consulerent a Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consilijs, quae afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis comedendum dedit, alios in acetum & mel contriuit, ipsaque morsus ulcera obligauit, atque hominum adolescentium rabiem uicit, eosque ad incolumitatem tandem restituit. haec Aelianus de Hippocampi uiribus. Hoc animal ut Graecis ἵπποκαμπος, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.

Πορφύρα, Κίρκες, Κρόνια.

PVRPVRA, BVCCINA, CIONIA.

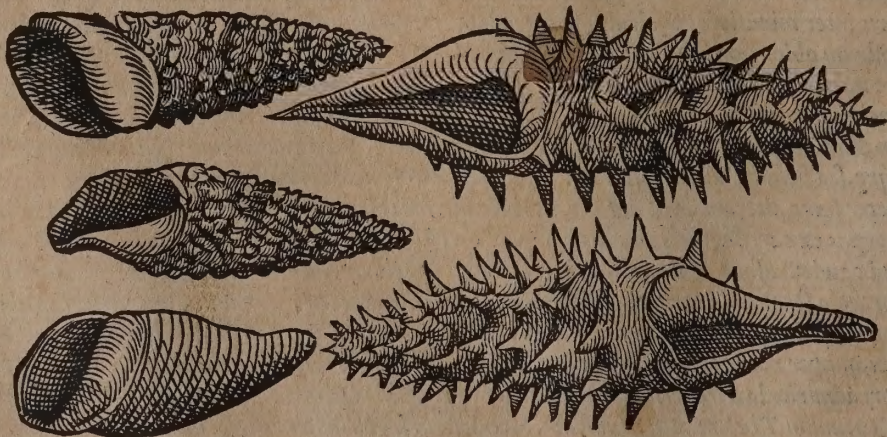
C A P.

IIII.

a κίρκες ita
meum scribit
& Drag.

P Vrpura uista exiccat, dentes abstergit, excrementas in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem praestant concremata ^a Buccina, sed uehementius urunt. Siquis salis plena fictili crudo adurat, dentifricio conueniunt: am bustis utiliter illinuntur, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam uulnus cicatricem duxerit, ipsum in testae modum induratum, spon-

PVRPVRAE, ET BVCCINAE.

te sua

te sua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in eius mentione demonstrabimus. ^{b.} Cionia uocantur purpurarum, buccinorumque mediæ partes, circa quas testæ uolumen clauiculatim intorquetur. Crema ta simili modo; maiorem purpuris, buccinisque facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes ori gratae sunt, & stomacho utiles, sed aluum non molliunt.

Sunt & Purpuræ marini pisces, eius sanè generis, quæ testæ integuntur. Hæ (ut auctor est Plinius lib. ix. capite xxxvi.) illum magni pretij florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendis regum uestibus expetitur. Hunc in medijs faucibus gerunt, candida quadam uena conclusum, colore nigricantis rosæ pel lucidum. Vinas capere contendunt, quia cum uita sua succum illum euomunt. Latent circa canis ortum tricen-
 10 nis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Lingua Purpuræ digitali longitudine, qua pascitur perforando reliqua conchyliis: tanta duritia aculeo est. Capiuntur autem purpu-
 20 ræ paruulis, rarisque; textu ueluti nassis, in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles, mordacesque conchæ, quales mitulos uidemus. has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscences, appetunt purpuræ, porrectisque linguis in-
 festant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua pur-
 puræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & sicubi flumini immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis ui-
 uunt salua sua. Anno magnitudinem implent, celerrimeque crescunt, quemadmodum & conchyliis omnia. Est in purpurarum genere & Buccinum ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: unde & causa nomi-
 ni, & rotunditate oris in margine incisa. Sed maior est purpura, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi
 30 latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circum orbis aculeati, qui buccino non insunt, sed utris-
 40 que orbis totidem, quot habent annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaque scopulos legitur. Purpu-
 ræ, buccinæque simul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa sanè narratione scriptis celebrata sunt ab Athenæo. Ad eius igitur uolumina accedant ij, qui plura scire desiderant. Sed quoniā MARGARITAE,

Purpurarum
confi. & hist.

Buccinum.

MARGARITAE.

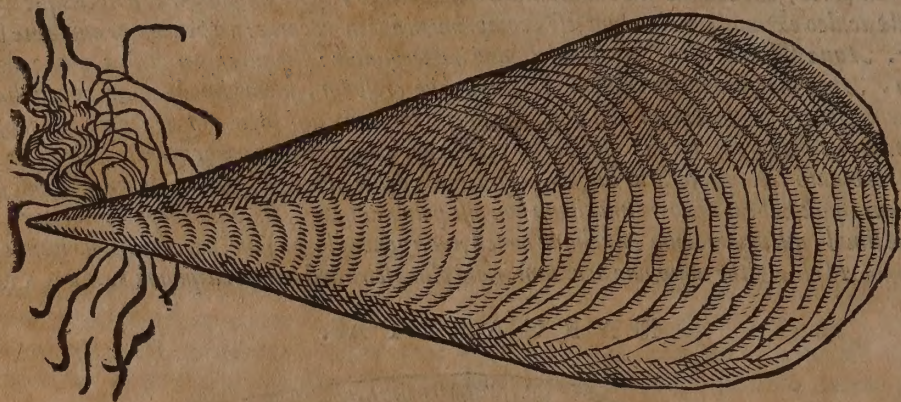

quæ non modò ad mulierum, hominumque decorem, sed etiam ad medicamenta maximo luxu expetuntur, à ma-
 rinis & ipsæ gignuntur conchis, hic inter pretiosa conchyliis eas recensere non ab re fore duximus; præsertim
 quod neque Dioscorides, neque Galenus de his quicquam, quod legerim, posteritatis memoriæ prodiderunt. Na-
 sci itaque animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. ix. cap. xxxv. Fertilis admo-
 dum earum est Taprobane, & Torois: item Perimula promontorium Indiae, circa Arabiam in Persico sinu
 maris rubri. Origo, atque genitura conchæ est haud multum ostrearum conchis differens, ut liquidò constat
 ex ijs, quas nostri uulgò Madriperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni stimulauerit ho-
 50 ra, pendentes sese quadam oscitatione impleri roseido conceptu tradunt, grauidas factas postea eniti, partum-
 que concharum esse Margaritas, pro qualitate roris accepti. Nam si purus influxerit, candorem conspici: si
 uerò turbidus, & sœtum sordescere: eundem pallere calo minante conceptum. Et ex eo quippe constare, cali-
 que eis maiorem societatem esse, quam maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina sere-
 num: si tempestiue satientur, grandescere, & partus: si fulguret, comprimi conchas, & pro ieiunij modo mi-
 nuui. Si uerò & tonuerit, pauidas, ac repente compressas, quæ uocant Physemata efficere speciem, uerum
 inani inflatam sine corpore. Ceterò in aqua molles sunt Margaritæ, at exemptæ protinus durescunt. Quidam
 tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine, & uetustate præcipuas esse, ueluti
 duces, miræ ad cauendum solertia. Quocirca has summo studio petunt urinantes piscatores: siquidem capto
 rege facilius cæteras palantes retibus includunt. Concha ipsa cum manum uidet captiosam, comprimit sese,
 60 operitque opes suas gnara propter illas se peti, manumque si præueniat, acie sua abscondit, nulla iustiore
 pœna, & alijs munita supplicijs. Captæ multo obruntur sale in uasis fictilibus: nanque erosa carne, unio-
 nes, siue margaritæ puræ, & expurgatæ decidunt in ima uasis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore,
 pondere; tametsi raræ admodum sint Margaritæ, quæ his omnibus dotibus præsent. Tradit tuba Arabicis con-

Margaritarū,
& earum con-
che historia.

Plinij error. *cham esse similem pectini insecto, insutam echinorum modo, inesseque illi Margaritam grandini similem. In conchis quaternos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit. Verum Americus Vesputius, nostro aeo liburnicis oem ferè australe oceanum exploravit, talem ibi concham se quandoque habuisse testatur, in qua uniones ultra centum, & triginta reperti sunt. Quod non modo confirmant ij, qui post ipsum ad occidentales Indias navigarunt; sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantum concha nasci: praterea alia plura de Margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimum dissident. Porro certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico sinu, sed eas quidem parvas, nec adeo pellucidas, ut orientilibus comparari possint, è quibus contextum thoracem asserunt, quem Diana templo Iulius Caesar dicanit. Repèriuntur Margaritæ quandoque etiam in Pinnis magnis, quas Veneti uocant ASTVRAE, ut Plin. testatur.*

PINNA, SIVE ASTVRA.

Margaritæ
proveniunt in
Boemia.

Vnionū uires

Nomina.

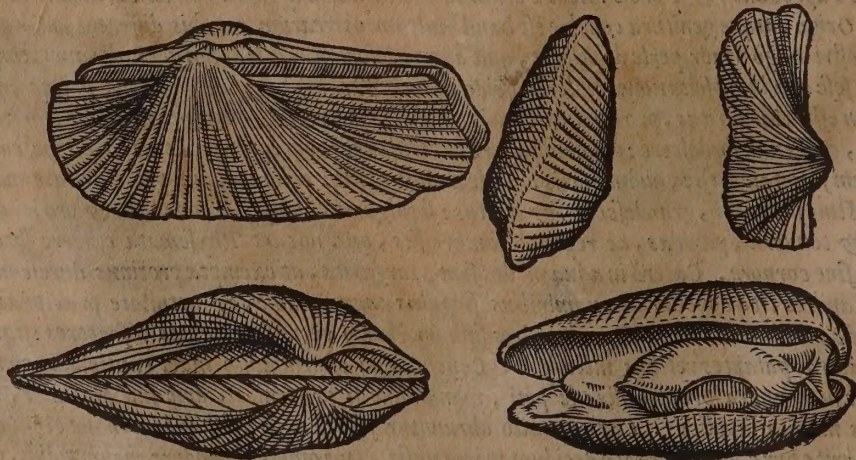
Ad hæc non in mari tantum, sed etiam in fluminibus aquæ dulcis conchæ proveniunt, quæ margaritas gestant. Huius autem rei ego quidem testimonium perhibere possum, quod iam mihi in Bohæmia degenti compertum sit in Vuotauua flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore prestantes. Atque certè mihi subijt quandoque mirari, cum earum margaritarum copiam uidi tum apud Serenis. Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohæmiæ homines. Margaritæ in medicum etiam usum ueniunt: quandoquidem scribunt Serapio, et Auicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quin etiam collyrijs admixtas oculorum nubeculas detergere, & aquam eò defluentem absumere. Animal, quod πορφυρα Græcè, Purpura Latine nominatur: Arabicè, Naporam, & Porphyra: Italicè, Porpora. Quæ uerò Latinis Buccina, κόρινθος Græcis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobros, seu Cobron: Italis, Buccine: Hispanis, Bozios: Gallis, Bios cornetos. Ceterum quod Græci μαργαρίτας, Latini item Margaritas & Uniones uocant: Arabes, Hageralbato: Itali, Perle: Germani, Perlin: Hispani, Perlas.

MOLLES.

MITVLI.

CAP. V.

Mituli laudatissimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent. priuatim plumbi more cloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum crassitudines absumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morsus utiliter imponuntur.

TELLINAE.

Τηλλίνας.

TELLINAE.

CAP. VI.

Recentes Tellinae aluo utiles, sed maximè ius earum. Salitæ uruntur, tritaq; in cinerem, & cum cedria instillata, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur.

Non desunt, qui Mitulos, & Tellinas idem esse censeant. In quam sententiam potissimum uenisse comperio Paulum Iouium uirum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piscibus edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. Ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse differuerit, differentes etiam utrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus lib. xi. de simpl. medicamentorum facultatibus, ubi de uiperis differens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum uerò peculiari capite, singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriusque sectator. Quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mitulos, & tellinas. Notissima sunt in Italia Tellinae, præsertim Romæ, ubi plurimæ uenales circumferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum grata, si tamen ab arena optimè repurgentur. Caterùm quales Mituli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, hæcenus inueni neminem. Præter unum Massarium Venetum qui eos mitulos putat: quos Adriatici accolæ uulgò appellant Muscioli, quasi musculos dixerint. Cuius opinio nobis maximè probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita uocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò maiores, testa ex terius lineis quibusdam scabra: intus uerò pellucida, & tota pondere leuis. Μύακες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus uerò, Amarchas: Hispanis, Mixilhus. Τηλλίνας ut Græcè, ita etiam Latine Tellinae, & Italicè Telline dicuntur: Arabicè, Sedef, & Talsam: Hispanicè, Brignigois.

Mitulorum
& tellinarum
confid.
Iouij lapsus.

Nomina.

Χάμααι.

CHAMAE.

CAP. VII.

Chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino assumitur.

Chamarum
consideratio.

Nomina.

Q Vanquam Chama inter cetera conchyliorum genera longa descriptione ab Athenæo referuntur; nihilominus tamen tot huiusmodi testaceorum habentur species, ut non facile sit, eas inter se distinguere. Ceterum præter ceteras conchas, id sibi peculiare ascribere Chamæ, quod plerumque in litore biantes inveniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici posse putauerim, quæ in marinis oris, pendentes sese lævi testa contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipse uidi in Adriatici litore. Verum quoniam nulla alia facultate sunt prædita, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur; ideo non est, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis χῆμα, Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

O'vū.

VNGVIS ODORATVS.

CAP. VIII.

V Nguis, siue onyx conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quod conchyliia inibi nardi pabulo uescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerunt. Laudatissimus qui à rubro mari deferitur, candicans, pinguis. Babilonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant scēmas uulvæ strangulatu oppressas, comitialesque: poti uentrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura, & buccinum.

VNGVIS ODORATVS.

Vnguū odo-
ratorum con-
sideratio.Rondoletius
notatur.Margaritæ na-
scitur in Boe-
mia.

Q Vi diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt, & expendunt, non ab re fortasse mirantur Dioscoridem, quod scripserit, onyches, id est ungues odoratos in Indiæ nardiferis paludibus inueniri, quando nupquam à ueteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud non obstare putant, quod memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, monte præterfluente. Neque enim uolunt eam nardum in fluuio illo, aut in paludibus provenire, sed in montem, aut infima eius parte, quam flumen ipsum alluit. Præterea cum scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inueniri, illis planè absurdum uidetur, quod præ ceteris eas laudauerit, quæ à rubro mari deferuntur: quod item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quod cum ungues ij, quorum in officinis pharmacopæorum communis est usus, sūturuntur, non suauem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & iniucundus, & ingratus habetur, fieri non potest, quod odoris gratia suffiantur, præsertim quod ijdem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant scēmas uulvæ strangulatu oppressas, comitialesque. Sciunt autem, quod qui huiusmodi morbis tentantur, ab odoratis leduntur, & à fœtidis inuantur. Verum quia nitimur quantum possumus pro nostra uirili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspitione uindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirum uidetur, quod à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inueniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognitione, facile fieri potuit, ut ijdem rei herbaria imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas uocauerint, simili ratione decepti. Quorum fortè Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominauit, in quibus huiusmodi habentur conchilia. Nec placet Rondoletij, alioqui uiri doctissimi opinio, qui putat conchilia, nullibi haberi posse, præterquàm in mari, sic inquit. Nam si conchilia marina sunt animalia, quo modo in lacubus inueniuntur, colligunturq; aquis æstu exiccatis? an mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusque subeant? Hæc ille, qui etsi præclarus sit, & doctrina non uulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit. Quandoquidem & conchæ Margaritifera, quæ marina quoque sunt animalia, in Boemia habentur, quæ à mari longè lateque distat, in flumine Vuotauua, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoque mirum non esse debet, quod ad nos adferantur conchulæ Indiæ ex mari rubro, ac Babylone. Etenim hoc non euenit, quod inibi nascantur, sed quod Dioscoridis tempore non secus ac nostris, mercimonia, quæ ex India in Græciam & Italiam conuehebantur, omnia prius per mare rubrum conueherentur in Aegyptum, nempe Memphim, aut Alexandriam. Sed quomodo sit, dicet aliquis, quod rarè admodum reperiuntur conchulæ Indiæ, quæ suauem spirent odorem, eoque nardum imitantur, atque odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri

puto.

- puto, nisi uel quod propter maximam locorum distantiam in longo itinere adscititum illum malabathri odorem amittant, ut Indica nardo eueniri libro superiori in eius mentione diximus: uel quod ea, quæ ad nos adferuntur, in paludibus capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo iam tempore malabathrum ad nos non aduehitur, facile adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in India. Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus uratur. Quod cum ab indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facile postea factum est, ut uniuersum malabathri genus omnino deperditum sit. Atque adeo hinc est, ut unguis ij, qui hodie ad nos adferuntur, nullo nardi odore commendentur. Postremo illud mihi haudquaquam absurdum esse uidetur, quod conchula Indica suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesq; reuocent. Nanque, quod fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atque iucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inhæsisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret. Testa uero eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fatidum emisit, & castoreum oluerit? ex quo sanè (ut experientia docet) mulieres uulua strangulatione laborantes suscitantur. Ideoque uariat nostra à Rondoletij sententia, qui ut Dioscoridis lectionem seruare uideatur, dicit & ad id Dioscoridi designare non semper id quod grato solum & iucundo, sed aliquando quod uehementi, aut graui est odore; quippe etsi in haud negauerim ego, non tamen affirmauerim & ad id hoc in loco inuicundum significare aut graueolentum: siquidem cum Dioscoridi hi unguis suauem spirent odorem, quod conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo uescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondoletio subscribam. Caterum cum onyx unguem significet (unde conchula Indica unguis odorati nomen accepit, quod fortassis unguis al' cuius effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi hætenus incompertum est, cum purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilij uero longum, nisi una cum Rondoletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem odoratos unguis facie purpurarum opercula referre, sed quod ijs conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod sentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de causa hoc conchylij genus onychem appellari uolunt, quam quod eius tegumentum sit rugarum, concanuitatis, asperitatisq; expers: leuore autem, ac candore præditum, humanorum unguium modo. Si quidem purpuræ testa, cui onychem assimilât Dioscorides, in uniuersum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoque cortice obducitur. Porro quod uideam unguis odoratos, qui in myropolijs passim habentur, brutorum quorundam unguis representare, atque si urantur castoreum olere, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas esse. Fuchsij in suis in Nicolaum Myrepsicum annotationibus in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso uertente legitur, ossis anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao, designare, quam quod Actuarius, & alijs posterioribus Blattium byzantium, siue bysantis dicitur, quod in quibusdam interpretationibus in Nicolaum legatur *Ελατιον Συκατιον ος εν τῷ σπινῷ τῆς πορφυρας*. Quin & differre inter se ait Blattium byzantium, & Dioscoridis onychem, quod onyx conchilij sit tegumentum, blattium autem os anterius narium purpuræ. Quod etiam confirmauit libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens, officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Bysantiam uocari. Sed longè quidem ab eo dissidet opinio nostra. Primum quod Serapioni, & Auicennæ, quorum uocabula medicamenta quæ tam simplicia, quam composita (ut ipsemet fatetur Fuchsij) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quam Dioscoridi onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quod cum hætenus non inuenerim, qui purpurarum os tam oris, quam narium (ut Fuchsio placet) siue testa earum tegumentum odore aliquo commendauerit, quique inter odoramenta recensuerit, atque antidotis inseruerit; sed qui tantum scripserint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abstergere, excrescentias in carne cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contra uero constet omnibus odoratos unguis à Mauritanis præferri, quod aroma quod respiciant, & tenuium, atque adstringentium sint partium, ad uentriculi, iocineris, cordis, uterique affectus, non modò Fuchsij, sed Nicolai quoque sententia (modò huius codex non sit deprauatus) inanis profectò, & planè refellenda uidetur. Quod autem ad hos affectus odoratos unguis prætulerint Arabes, quibus recentiores Græci longè plura accepta referunt, testis est Serapio autoritate Mesehæ, cum inquit. Conchula Indica excalfacit, & siccatur ordine tertio: quin & adstriktionis, & tenuium partium est particeps: uentriculo, cordisq; palpitationi, iocineri, uuluaque odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facile crediderim, Actuarius nil aliud Blattium, siue blattium bysantium representare, quam Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchsij arbitratur, os in ore, uel naribus purpuræ inuentum.
- 50 Miscetur itaque Indica conchula, uel eam uoces odoratum unguem, non sine magna ratione, & auctoritate à posterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quod ad cardiacos, & uiscerum morbos sit admodum utilis. Quin & in antidoto è margaritis, quod omnem uirium imbecillitatem firmet, animi defectum siue à corde, siue à uentriculo originem ducat: maximè iuuat: longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri strangulationis in mulieribus auertat, ut Actuarius, & Nicolaus Myrepsicus testantur. Quæ omnia odorata conchula per se ferè præstare potest, si primum eius qualitates, demum uero facultates perpenderit, quarum nullæ (quod sciam) purpuris assignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnauerim (si tamen error illi adscribendus est) qui narium purpurarum ossa excogitauerit his antidotis esse admiscenda, cum purpuræ in uniuersum præter testam, qua conteguntur, ossibus careant. Nisi fortè is in purpuris narium os appellauerit, quod in anteriori testæ parte prominet, & rostri potius, quam narium speciem representat. Illud præterea falsum esse deprehenditur, quod officinis hæc excogitata purpurarum ossa Blattæ byzantiæ uocentur, cum etiam quæ legitima in officinis habentur, propriè sint odorati unguis. Postremo quæque sint illæ in Nicolaum expositiones, quibus maxime nititur Fuchsij, eas nostris rationibus, & auctoritatibus adductis haud quaquam obstare posse putauerim, cum

Rondoletij
sententia non
accepta.

Fuchsij opin.
reprobata.

cum fortasse incerti sint auctoris, uel si certi, minimè probandi, quod is rationi, ac ueritati refragetur. Nisi quis dixerit, illum contra quàm Fuchsius intellexerit, Nicolai uerba interpretatum fuisse, & lectores admonuisse, nil aliud Nicolao designare osẽv tĩs řĩvos tĩs porřĩros quãĩ βλάτιον εὐζάντιον, id est, unguem odoratum. Siquidem cum Nicolai uerba secundum Fuchsij interpretationem adeò per se clara sint, ut nulla indigeant explanatione, non erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret; sed potius ut declararet, animaduersa deprauata Nicolai lectione, pro cum purpurarum osse in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id est, Indicam conchulam admisceri debere. quòd facile sciret, fabulosum esse purpuras in naso uel ore gerere ossa. Quod etiam sensisse uidetur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum ossa in aurea Alexandrina, & diamargarito sit interpretatus, sed byzantium blattam, quam odoratum unguem esse; hactenus nos abunde demonstrasse existimamus. Huius nomen Græcum est ὄνυξ: Latinum, unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum, Athfar ateb, aut Adfar althaib: Italicum, Vnghia odorata.

Nomina.

Κοχλίας.

COCHLEAE.

CAP. IX.

a Meū λιβύαι
i. Libycæ.b Meum &
Drag. addunt
ἡ σείδιτιω. i.
aut sefilitim.

Terrestres cochleæ stomacho utiles sunt, & non facillè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, a Aphricanæ, Astypaleicæ, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguria alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominatæ. Marina stomacho idonea, & facillè aluo excernitur. fluuiatilis uirus olet. Quæ uerò uepribus: frutetisque glutinata cohæret, quam uocant nonnulli b sefilon, uentrem, & stomachum turbat, uomitiones excitat. Crematæ omnium testæ excalfaciendi, & urendi naturam fortiuntur: purgant lepras, utiligines, dentesque: emendant oculorum cicatrices, & uitia cutis in facie, albugines, ac uisus hebetudines, si cum carne sua uistæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impositæ, aquæ inter cutem tumores exugunt, sed non antè soluantur, quàm omnis hauriatur humor: podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ euocant: menses tritæ, & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure, & myrrha illitæ, cum uulnera alla, tum maximè quæ nerui acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, sanguinem naribus erumpentem infranant. Viuæ corpus, & præsertim Aphricanæ, cum aceto deuoratum, stomachi dolores mitigat. trita cum testa, uino, & myrrha, si exiguum inde bibatur, coli, uesicæque cruciatus sanat. Terrestres pilos incommodos replicat, si quis abrafo acu lentore eius, pilum attingat.

Cochlearum
confid.Cochlex po-
matia.

Cochleæ uulgò notissimæ sunt. Hæ licet albæ, nigræque reperiantur, tum magnæ, tum paruæ, tum mediocres; omnes tamen eandem naturam in uniuersum obtinent. Si uerò aliquo pacto inter se differunt, id naturalis soli causæ adscribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis uisitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt, ac in palustribus. Id enim gustu facillè deprehenditur, quòd hæ uel insipidæ habeantur, uel palustrem respiciant limum: illæ uerò sapidiore, esuique gratiores existant. Quandoquidem absinthium depastæ amaritudinem reddunt, sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, aliasque odoratas herbas assument, odoris gratia commendantur. In quarum numerum æque referri possunt, quæ paulò lupinis maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumera uisuntur. Cochleas olim usque adeò cænis expetitas memorat Plinius lib. XI. cap. LVI. ut ijs uiuaria à nonnullis fuerint instituta, distinctis quidem generibus earum, quò melius gula fieret satis: separatim ut essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ, quibus fecunditas: Solitana, quibus nobilitas. Saginam quinetiam commentati sunt sapa, & farre, alijsque rebus. quæ eas alebant. Non me fugit, quas Dioscorides pomatias uocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, uicinisque alijs locis, & eas quidem præstantissimas. Eruntur enim è terra hyeme in sepibus, & frutetis, uncis quibusdam ferreis prope fruticum radices terra circumfossa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypsi speciem referente, sicque contexta terra se condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis ijs longè suauiores, gratioresque habeantur,

habeantur, quæ uere, & æstate imbribus excitata hinc inde uagantur. Quod autem sic hyeme recondantur, delite-
 scantque sub terra circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat; cum tamen & ibi eodem modo ab his eruan-
 tur, qui alibi artem didicerunt. Præstant cochleæ, præter, ea quæ à Dioscoride scribuntur ad uaria corporis in-
 commoda. Siquidem testa exuta, & hordeacea ptissana incoctæ lateris dolorem tollunt, ubi ptissana sorbenda de-
 tur, cochleæ uerò contusa loco dolenti illinantur. Earundem diu elixarum ius potum iliacos iuuat. Eadem eli-
 xæ, ac trita, cruentis excreationibus medentur. Disuriæ efficacissimè prosunt, si crudæ cum suo ipsarum putami-
 ne contrita bibantur ex passo, diebus septem continuis, aut ad summum nouem. Vertiginosis quoque prosunt su-
 spiriosisque, ubi prima die cochleæ unam magnam, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, semicoctas
 norauerint affecti, nec minus uertiginosis, quàm amentibus medebitur is, qui singulas cochleas diebus singulis plu-
 rimis, cum suis: testis contritas, ex defruto potandas dederit, sed has maiores esse oportet: si uerò minus res succes-
 serit, triduo quiescat affectus, & subinde eandem potionem diebus pluribus replicet: Cæliacos quoque iuuant co-
 chleæ duæ, unâ cum testis contrita, & duobus ouis gallinaceis exceptæ uini passi ternis uncis, & aquæ quaternis,
 ac demum fictili uase calefactæ, & haustæ. Præstant eadem ad faucium molestias, & asperitates, si illotæ coquan-
 tur, & deinde trita ex passo ebibantur. Partus faciles reddunt, si à grauidis sæminis edantur aliquot ante par-
 tum diebus. Adduntur utiliter in emplastris, quæ pus mouent. Nanque non solum bubones & cæteros tumo-
 res concoquunt, sed etiam abrumpunt. Contrita crudæ, & illitæ, serpentibus ulceribus medentur. Quæ uerò sali-
 nis inhaerent, strumas illitæ resoluunt, si cum putamine tusa illinantur: Columellæ uitia sanat cochleæ uiuæ succus
 acu uulneratæ, cum penna illitus. Complures crudæ, in nitido mortario tusa, unâ cum ouo gallinaceo incocto, ex
 succida lana utiliter fronti adalligantur, ad sedandas oculorum epiphoras. Combustarum cinis cum lini, & ur-
 tica semine ex melle potus, intra paucos dies lienosos sanat. Quæ autem cæteris minutiores habentur, trita, &
 illitæ, inguinum tumores resoluunt. Omnium putamen ustum, & in puluerem tenuissimum contritum, gingiuarum
 putredines exulcerationesque illitus tollet. Idem casu inuentum tritumque, & potui datum, calculos expellit:
 quin etiam urinam mirificè pellit, si duarum drachmarum pondere ex uino albo, & aqua calida bibatur: prola-
 psam columellam cohibet; & procidentem quoque sedem, sed prius intestinum ablui oportet aqua in qua ferrum
 candens pluries restinctum fuerit. Cochleis nemoralibus à mucagine natia diligenter repurgatis, & in lacte bu-
 bulo recenter mulso unâ cum Tusilagine concisa decoctis condimentum fit optimum tabidis, cibi loco propinan-
 dum. Item cochlearum carnes à putaminibus, & excrementis repurgatæ, quin etiam aqua ablutæ inuoluuntur lin-
 teolo crassiore pluries replicato, & sepelliuntur in fimo equino feruenti duarum horarum spatio; indeque detra-
 ctæ lauantur lixiuio calido, & coquuntur in iure gallinacei pulli: atque tabidis, & macie summa affectis auxilio
 sanè magno propinantur deuorandæ. Parantur præterea ad idem maiori etiam cum utilitate hoc modo. Sumito co-
 chleas maiores quinquaginta, easque prius belle lotas coquito cum putaminibus in aqua unâ cum hordeo à gluma
 repurgato, quousque hordeum rumpatur. Deinde exemptas è putaminibus coquito iterum ex capi iure quousque
 probè discoquantur: demum ius percolato linteolo mundo. Et quotidie eiusdem affectis propinato sex uncias ad-
 dita sacchari uncia tam mane quàm uesperis horis tribus ante cibum. Non paruo quoque auxilio ad hoc mali
 parantur cochleæ hac etiam ratione. Sumito cochlerum putaminibus exutarum libras ij: radicum glycyrrhizæ
 recentium libram unam: rad. althææ ꝛnc. quatuor, atque omnia minutatim concisa in uitreum collocato alembi-
 cum, & balneo feruentis aquæ Chimica ratione eliciatur aqua, cuius uncias quatuor cum sacchari unceola quo-
 tidie mane affectis propinato. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus memoria prodidit libro xi. sim-
 plicium medicamentorum) admista galla omphacitide, simulque pipere albo, mirificè prosunt dysenterijs, in qui-
 bus ulcera nondum putredinosa sunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, gallæ uero duæ, quatuor cineris co-
 chlearum. Hæc ubi ad unguem læuigaris, cibus inspergito, bibendumque, aut ex aqua, aut ex uino albo, & austero
 præbeto. Cæterum absque gallæ mistione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item non-
 nihil ex ustione calidum. Porro cochleæ, quæ ustionē non sunt expertæ, si trita unâ cum testis imponantur, & to-
 ti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articularum tumoribus, agrè quidem diuelli poterunt, cæ-
 terum impensè desiccant. Et omnino inhaerere ipsas sinere oportet, quoad sponte decidant. Idemque faciendum
 in tumoribus ex icthū natis difficilè solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnope-
 re uniuersos, etiamsi uiscosus, crassusque in alto humor contineatur. Idem libro citato, cum de diuersis carnibus
 uerba faceret, sic de cochlearum quoque carne disseruit. At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac po-
 stea ad læuorem redacta, omnium ualentissimè desiccet partes superfluo humore grauatas, adeo ut & hyderitis
 conueniat. Ipsarum autem humor solus per se citra carnem sumptus (uocatur autem is à multis *μύζα κοχλίας* hoc
 est, mucus limacis) thuri mistus, aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus, quoad habeat cerati
 crassitiem, medicamentum fit glutinatorium, desiccaturque pulchrè purulentos mucos aurium: sed & fronti imposi-
 tum inhaeret, oculorum fluxiones resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unâ cum testis ad læ-
 uorem tritis: sed & quidam ad sistendos menses. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in uulnus
 cum nerui uulneratione, & contusione factum tritas imposui, ipsamque uulnus pulchrè glutinatum est, & neruus
 phlegmonem haud perpeffus. Erat autem homo durus, & agrestis: misui tamen illis contritis pollinem farinæ
 acceptum à pariete mola proximo. Scripsere autem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum
 ipsi thus, aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Possis au-
 tem & resina frictæ contrita admiscere, si adsit, quippiam. Porro ubi multi muci cochlearum accipere uoles seor-
 sum, stylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies uenatas esse expedit: alioqui enim tempore desiccantur.
 Nam recentes plurimum habent uiscosæ illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundunt. Humiditas
 hæc pilorum in palpebris præter naturam gluten est, hæc Galenus. Cochleæ tum crudæ, tum coctæ cum testis
 suis,

Cochlearum
uires Match.Cochlearum
uires ex Gal.

Cochleæ ma-
rina.
Cochleæ sine
testa.

Nomina.

suis, aut sine, contrita emplastris concoquentibus, & saniem è uomicis fracta cute educantibus utiliter immiscen-
tur. Marina in Italia mediterraneis perquam raro in cibis ueniunt: quanquam ijs qui maris litora inhabitant,
frequentiori sint usui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento, uel testa carent, quæ nobis speciatim Luma-
chæ, uulgo appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad pascua exeuntes. Degunt hæ non modò in campis, & bor-
tis; sed in cellis uinarijs, & alijs subterraneis uliginosisque adium locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen
omnes) quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodesse existimat. At Plinius lib. xxx. cap. v. auctor est,
hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præstare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam faciem:
nanque ex ijs in stillatorium uas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies le-
uorem mentitur. Quin & his Aphricam abundare scriptum reliquit Plinius lib. xxx. cap. iiii. & eas combu-
stas dysentericis utilissimas esse, darique ex eo cinere cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero. Ea-
dem cum Thuris polline contrita, addito oui Gallinæci albo, & illitæ, faciunt mirificè ad puerorum Enterocelas.
sed interim pueros in lecto iacere oportet. Vruntur & ipsa utiliter, & in puluerem teruntur, qui inspersus quan-
cunque pedum exulcerationem sanat. Κοχλίας ut Græcis, ita Latinis Cochleæ nominantur: Arabibus, Bal-
zum, & Halzum; Italis, Chiocciolæ: Germanis, Schnecken: Hispanis, Caramuyos, & Caracoles: Gallis,
Escargots.

Καρκίν.

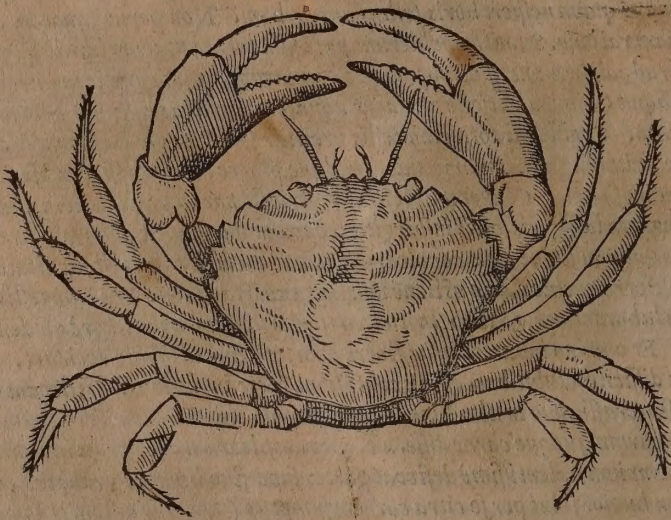
CANCRI.

CAP. X.

α σαρ, γεντια-
νης ριζης κο-
χλίας, i. i.
cum gentia-
næ radicis co-
chleario uno.

C Ancrorum fluuiatilium exustorum cinis, qui duo conchlearia expleat, ^a adiecto dimidio radicis
gentianæ modo, triduo potus cum uino, magnopere prodest canis rabiosi moribus: rimas pe-
dum sedisque, perniunculos, & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potique ex
asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumque morfus, atque scorpionum ictus. Deco-
cti autem, & cum iure esitatis, ijs profunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauserunt. Ne-
cant scorpiones triti, & cum ocimo admoti. Possunt eadem marini, uerùm inefficacius omnia præ-
stant.

CANCER FLUVIATILIS.

Cancrorum
confideratio.

Multorum er-
ror.

H Allucinantur, qui credunt Cancros à Dioscoride, & Galeno descriptos illos esse, quos uulgus Italo-
rum nominat. Καρκίνος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancerum per-
peram uocatum, qui ἀσάνδος appellatur à Græcis; sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetru-
sci vulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetijs, ubi MARINORVM numerus propè infinitus habe-
tur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie uulgo vocatur Mollecca. E quorum genere sunt etiam quæ
appellantur Macinette: nam & hæ suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reliquit Aristo-
teles libro iiii. capite ii. de historia animalium, ubi sic inquit. ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων ἀπο-
ρρογύων, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καρκίνων, καὶ καρίδων ἀσόμνηκες, τὸ δὲ τῶν καρκίνων σπογγύλον. hoc est. Cancer solus ex
crustaceis non regitur cauda, & corpus cum quidem locustis, squillisque longum sit, cancris uerò rotundum est.

Porro

CANCER MARINVS.

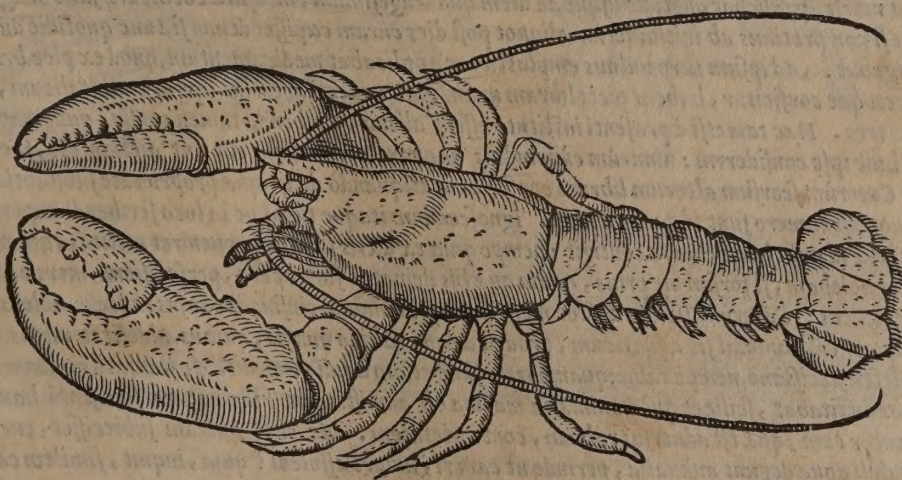

10

20

Porro *ASTACOS* Oppiano speciatim dicitur *gammarius magnus* ille marinus, quem Romani, & Tyrrheni litora incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quasi adhuc Græcum nomen retineant, eum vulgò *Astase* nominare consueverunt. Idem dictus est *gammarius* a Theodoro Aristotelis interprete: quippe quod vulgari *gammari* faciem representent. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli *ἀσάκος* nil aliud esse crediderim, quàm

A S T A C V S.

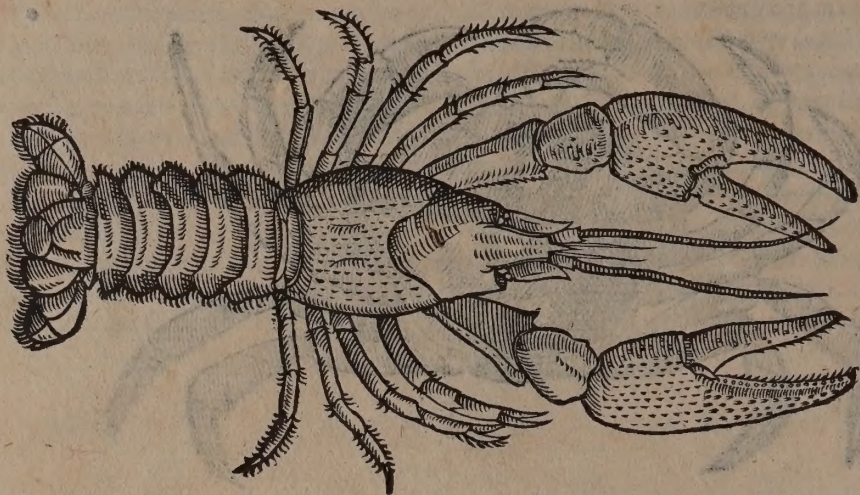

30

40

quod Venetis *astase*, Romanis uerò *leo* nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquam de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus differuisset, uidetur sanè vulgares fluuiatiles *gammarios* describere statim post fluuiatiles *cancros*, cum inquit, *ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ἀσπερ οἱ καρκίνοι, τὸ δὲ εἶδος ὁμοίον τοῖς ἀσάκοις*. hoc est. Genus item aliud est, quod quidem paruum est ueluti *cancri*, facie uerò *astacis* simile. Hæc, meo quidem iudicio, declarant Græcis fluuiatilem *gammari* proprio carere nomine, utpote & paruorum *cancrorum* aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, cum inquit. Ceteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putauerim ego *gammarios* Galeno appellari *γαμμάριδες*, mutuato, cum Romam uenisset, à Latinis uocabulo, quod eo carerent Græci. Nanque lib. III. de alimentorum facultatibus: *Ἀσάκοι* (inquit) καὶ πᾶσι οὖσι καρκίνοι τε καὶ καράβοι, καὶ καρίδες, καὶ γαμμάριδες, ὅσα τὰλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περίεχον ἔσανον. hoc est. *Astaci*, *paguri*, *cancri*, *locustæ*, *carides*, *gammarides*: & id genus alia tenui testa concluduntur. Magis quæ hoc affirmare non dubitauerim, quod nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex uerbis palàm certè est, inter *GAMMAROS*, & *cancros* manifestà esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro *Cancris* ad canum rabidorum morsus, itemque ad tabidos, & *marasmo* laborantes *Gammari* utuntur: quandoquidem cum Dioscoridem, tum Galenum non de *gammariis* quidem,

Gammari nomen græcum Arist. ignorauit.

Quorundam
medicorū er-
ror.
Cancrorū ui-
res ex Gal.
Antidotus ad
rabidorum ca-
num morsus.

dem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cancris Gal. lib. xi. de simp. med. hac fusi-
quit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantia tamen pro-
prietate mirifice contra rabiosorum morsum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana, & thure multò præ-
stantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinque autem gentianæ, porro cancrorum decem. Et raro
equidem aliter illis uestis nos sumus usi: ceterum ad eum modum plerumque, quo Aescrion empiricus ille ute-
batur, medicamentorum peritissimus senex, conciuus, ac præceptor meus. Patella erat erisrubri, in quam im-
positos cancos uiuentes, hætenus urebat, dum faciliè ad læuorem redigi possent. Hic Aescrion pa-
ratum ac promptum semper in ædibus hoc habebat medicamen, urens cancos tempore æstiuo post ortum ca-
nis, quando sol in leonem transisset, luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane ra-
bido fuissent morfi, præbebat quotidie usque ad diem quadragesimum, mensura cochlearij satis magni aquæ in-
spersum. At si non protinus ab initio, uerum aliquot post dies curam cepisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia
aquæ inspergebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opo-
panace, acetoque conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrim sextarium Italicum, opopanacis
uerò uncias tres. Hæc tametsi à præsentis instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere me-
dicamento huic ipse confiderem: nimirum cum nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit
mortuus. Ceterum seorsum alterum librum conscribam aliquando de ijs, quæ proprietate substantiæ totius quid
agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum
sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proueniret utilitas, quam sanè poste-
ris impertire uolebam, si forsitan me prius, quam quæ his deinceps sunt opera, perfecissem, mors occupasset, pro-
positum impediens. Ceterum Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere uolens, non abs re
inquit. Cancer cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corri-
pantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aqua metunt. Ac fluuiatiles, non marinos conue-
nire cancos dictabat, scilicet quod animalia marina ob admistionem salis natura siccissimi haud æquè exa-
ctam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. Ac cum quidam subiecisset, cur non omnia,
quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, iuuare assolent? quia, inquit, similem cancris præpa-
rationem non admittunt. Nam horum uestorum cinerem, exiccatorius cum sit, canum mordentium uenenum
absumere, simulque digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactitans, om-
nium se talium nouisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs per-
suadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradi-
ctiones: uerum cancos opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum
mortuum sciueram, qui fuerant illis usi, totis utique corporibus, hoc aperiendum, recensendumque à
me existimaui, tametsi non esset huius instituti proprium: nam id non erat propositum. hætenus Gale-
nus. Cancros tritos ex lacte potos auxiliari serpentium morsibus Dioscorides è Nicandri Theriacis literis
mandasse uidetur, cum ipse sic habeat Nicander.

Σύν δε καὶ ὀκταπόδην ποταμῶν προσυληθέντα
Καρκίνον ἐν ὀρυφῶν νεοβδ ἄλτοιο γέλακτος.

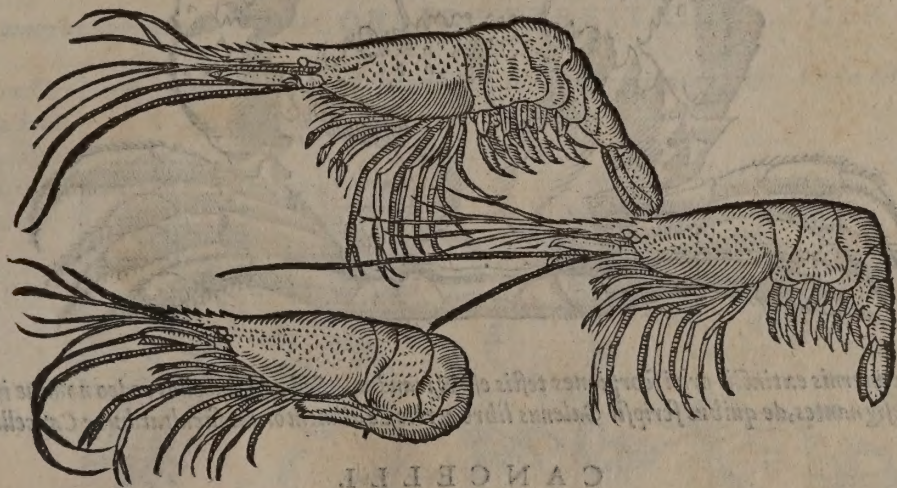
Gammarorū
lapilli.

Ceterum gammarorum faciem referunt locustæ, & squillæ; quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammaro
tantum tempore, quo crustam exuunt, duos in capite lapillos albos, rotundosque, quibus utuntur medici utiliter
ad expellendos renum calculos: conerunt enim hos in puluerem, & ex uino potandos exhibent. Sunt, qui hos
igne prius tostos, ad idem magis probent. Et præsertim ubi ex petroselini vulgaris succo propinentur. Nec
desunt, qui censeant eosdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare possim, non
habeo.

habeo. Iidem cum uini excremento, quod circa uasa lapidis instar concreuit (Tartarum uocant chimistæ) ulceribus pudendorum medentur, si simul triti aspergantur. Dantur quoque cum Tilia arboris carbone utiliter ab alto deuolutis, quinetiam ad dissoluendos internos sanguinis grumos. Eorundem puluere dentes quoque dealbantur, firmanturque. Ceterum, rotundis canceris marinis similibus, quos Adriatici accola, maris & semina disci-
men uulgò Granci, & Macinette nuncupant, abundat maximè ubique suis in fluminibus, ac riuulis Hetruria. nam quemadmodum Insabria, Transalpinarumque regionum fluuij, ac lacus gammaros alunt: Ita Hetruria cancos, utpote, & Gracia, ubi ab Aeschione, & Galeno à cane rabido demorsis ex eorum cinere saluberrima parabatur antidotus. Canceri fluuiatilis putamen diligenter contritum, & ex uino subdulci potum, renum calculos pellit. Iidem combusti, tritiq; & ex melle illiti, Strumas discutunt. Eorundem puluere sanantur sedis rimæ. Exu-
storum cinis oleo subactus, perniones curat. Suffiuntur sicci, ubi fœtus hæserit mortuus in uteri ceruice. Iidem triti crudi, & tumentibus mammis illiti, mirificè prosunt: quinetiam impactas mammarum durities resoluunt, & lac exiccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum conuenire tradidere, quidam, ubi canceri decem fluuiati-
les, mariniue cum ocimi manipulo contriti, repositi fuerint. Fluuiatiles autem peculiariter hortorum erucas pel-
lere dicunt, qui de colendis hortis scripsere, si pluribus in locis inter olera ligneis clauis figantur. Sed & illi non
minori in errore uersantur, qui putant marinos minores (ut ita dicam) gammarulos, quos uulgò Gambarelli,
& Gambarusoli appellamus, eos esse, quos tum Aristoteles, tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos
nominant: quippe quod hi gammaruli Aristoteli propriè squilla parua dicantur. Siquidem ij, qui in hoc genere
numquam rufescunt, Venetis, alijsque quam plurimis populis proprium adhuc S Q V I L L A E retinent nomen:

Canceri fluuiati-
les.Cancrorum
fluuiatiliu ui-
res.Quorundam
error.Squillarû cõ-
sideratio.

S Q V I L L A E.

40 uulgo enim Schille dicuntur; quanquam in Hispania, præsertimque in Cantabria omnes hi gammaruli Squilla
nulla differentia uocentur. His, ut diximus, ad stipulatur Aristoteles lib. IIII. de partibus animalium. cap.
VIII. cum inquit. Squilla à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locustario uerò, quòd for-
cipe careant. Quibus sanè claret, canceris nullam inesse caudam. quapropter omne crustatorum genus, cui cauda
desit, in cancrario genere fuerit recensendum. Cuiusmodi sunt Maia uulgò Granceuole, paguri uulgò granciporri, Maiz.
marini ac fluuiatiles canchri uulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliã ob causam diximus gammarulos

M A I A.

paruas

Cancellorum
consideratio.

Rondoletij er
raturum.

paruas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit: eas etiam haberi his longe maiores, ut memoria prodidit Aristoteles lib. IIII, cap. II, de historia animalium, sic inquit. Squillarum enim genere continentur gibba, crangones, & parua, quae maiores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat vulgares gammarulos Aristoteli paruas facile esse Squillas, cum ij maiores nunquam euadant, quam qui semper parui in piscarijs habentur uenales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd ijs cauda sit locustarum, & gammarorum modo, chela uero, seu forcipes deficiant. Squilla tametsi concoctu contumaces sint, Galeno tamen teste, stomachicis conferunt. Eadem trita, & cum aceto pota, lumbricos, & tineas eiciunt. Quadam autem peculiari facultate ad mulierum conceptus in cibis efficaces sunt. A Scorpionum ictu securum dicunt illum, qui Squilla marina imaginem in achate lapide sculptam in anulo gestauerit. Caterum Rondoletius uir quidem doctissimus, atque praeclarissimus, Pagurum, quem Granciporro Itali uocant, Maiam facit. Sed facile quispiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aelianum de Paguris scribentem legerit. Selau, qui lapidiam incolunt, quorumq; littora Adriaticum mare alluit, Graecum adhuc nomen seruantes, qui nobis Granciporri uocantur, Paguri uulgo appellant.

PAGURVS.

è Paguris in cauernis extinctis oriri scorpiones testis est Nicander. Sed ad Cancellos redeo nomine ipso paru-
los cancros designantes, de quibus scripsit Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus: Cancelli, inquit

CANCELLI.

Cancellorum
historia.

animalcula sunt perexiguus cancris similia, colore flauo. Afferuntur enim cancelli inter minutulos piscicu-
los duplici sanè genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium historia retulit Aristoteles, his uerbis. Quem autem cancellum appellant: communis ferè socius crustatorum, & testatarum generum est. quippe qui natura locustis similis spectetur, nascique seorsum per se solitus sit. Verum quòd testam deinde petit, quam in-
gressus uitam traducat, hinc similis testa contectis animalibus est. quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi
uendicare utrunque uidetur. Forma tamen (quod simplicius dixerim) similis araneis est; nisi quòd partem capiti, et
pectori

pectori subditam ampliore, quam aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem subiacent, qui nunquam intrò recedant, ut cancrorum, sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est, quod uelut capillamentis quibusdam pluribus circumdatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat: bini item utrique adherent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est, dissectoque sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad uentrem pergit, foramen excrementi perspicere nullum potest. Pedes, ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus, quam cancri. Nexu nullo testis adheret, purpurarum modo, & buccinarum, sed absolutus liberque uagatur. Oblongior est, qui turbinem subit, quam qui neritem (quem naticem interpretamur) genus enim diuersum est, quod in naticæ degit, cetera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem paruum habens: cum laeuum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimum solet. hæc Aristoteles. Aelianus uero lib. vii. cap. xxxi. de cancellis ita scribit. A conchis quidem inopes, & nudi primum cancelli nascuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cum enim uacuas, & inanes offenderunt conchulas purpureas, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quam ijs ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, neque modò in supradictorum conchas immigrant; sed & in permultas alias capaciores transeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiore domicilio gaudent; ac sepe de spolijs multo certamine inter se contendunt, uiribusque inferiore repulso, uictor exuias assequitur. hæc Aelianus. Cui in omnibus subscribit Plinius lib. ix. cap. xxxi. & xlii. His igitur diligenter perspectis, omnibus, ut arbitror, palam fiet, & cancris à gammarijs, & cancellis à squillis differre. Animal, quod uoxivos Græcè Cancer Latine appellatur: Arabicè, Sartham, seu Sarthan: Italicè, Granchio: Hispanicè, Cangreio: Gallicè, Cancres,

Nomina.

SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

Terrestis Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est. Quin estur assatus, ad eadem.

Terrestres Scorpiones animalia sunt uulgò nota, quòd in quacunque domo, non modò in cubiculis, & cellis uinarijs, sed ubique passim reperiantur: adeo est hominum uita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia minus ueneni, minusque nocui, quam alijs in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt; ipse tamen complures uidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui senissimas perpeßi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contra in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à Scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen euenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impetrata precibus diui Vigiliij episcopi, quem & patronum præcipuum habet, & aduocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. viii. cap. xxix. de animalium historia, ubi sic inquit. Morsus beluarum ex locorum diuersitate plurimum differunt, ut in Pharo, locisque alijs scorpiones non ledunt. At in alijs locis, & præcipue in Scythia, multi & magni nocui sunt, & uel hominem, uel quamuis bestiam percusserint, interimunt, nec sues euadere possunt, quanquam ceteros uirulentos ictus minime sentiunt. Plinius, Aucenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus genera assignant, diuersis dumtaxat coloribus distincta: nimirum quòd alijs sint flauis, alijs rufis, alijs cinerei, alijs ferruginei, uirides alijs, alijs lutei subatraque cauda, alijs uinosis, alijs albis, alijs denique fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, uirides quam plurimos me uidisse, legisseque recordor, in comitatu Arci non longè à Sarca flumine, quadam in syluula nouellis quercubus confita apud sacellum diui Pauli, ubi paruo admodum tempore, serio ardente, ego & eremita quidam, de his qui sub saxis latebant, plus quam mille, & quingentos collegimus, crassos, & plurimum fartos. Plures inter eos feminas inuenimus, quæ suos nuper editos fetus albos, pediculi magnitudine, sub uentre secum ubique gerebant, singuli singulis cruribus adherentes. Quapropter non ab re

Scorpionum consideratio.

Scorpionum genera.

Scorpiones
aligeri.

Scorpionū fa-
cultates.

Olei ex scor-
pionib. uires.

Nomina.

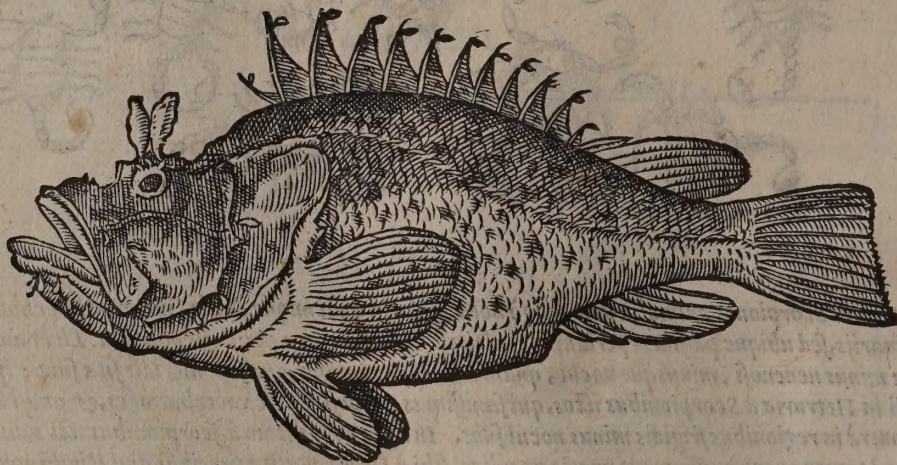
prodidit Aristoteles lib. v. cap. xxvi. de historia animalium, quod terrestres Scorpiones uermiculos onorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt: pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum multò magis fœminis perniciosum esse, quàm uiris: præsertim uirginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda inter-
nodij numerantur, longè seniores habentur, quàm ij, quibus tantum seni insunt. Nonnulli præterea literis man-
darunt, quibus subscribit Strabo lib. xv. suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aera uoli-
tantes de una in aliam regionem deferantur. Hoc enim credere non uidetur absurdum, cum idem formicis simili-
ter eueniat: quandoquidem & hæc isdem fere coloribus distinguuntur. Tantoque magis credendum est, quod in
Castella Hispaniæ regione sæpius agricolæ aliquos terræ cespites, aratro scindant, ubi formicarum more innumeri
scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamolus Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus gente
sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro superius diximus) quod si decem cancri cum oci-
mi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manife-
stè refragari uidetur, nam superius in cancris ita scriptum reliquit Dioscorides. Cancris scorpiones necant, si triti
cum ocimo admoneantur. Ferunt à uespis, apibus, & crabronibus eos non ici, qui prius à scorpione percussi fue-
runt. Quinetiam narrat Plinius lib. xxv. cap. ix. Scorpiones mortuos reniungere, admoto albo ueratro. Quidam
medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiuisint exusti, ad urinam ciendam, ijs præcipue, qui renum, aut uescicæ cal-
culo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent, reni-
bus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum ha-
beo, quod oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulsanti
bus temporum, manuum, & pedum arterijs, illitum, ob omnibus liberat uenenis, dummodo erodenti facultate ua-
cent. Quin & eos sanat, qui tam à uiperis, quàm ceteris uenenosis animalibus uel icti, uel demorsi fuerint. Qua
de re ij (absit tamen uerbis iactantia) testimonium perhibere possunt; qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti,
nostro postmodum peruncti euasere incolumes. Præstat item maxime hoc oleum, cum in homines pesti-
lencia sauit: quippe quod non modò peste infectos iunet, sed & sanos præseruet. Præstat denique ad om-
nes interaneorum uermes, omnesque dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præsertim
uentriculi, coli, ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro sexto, ubi
de uenenorum remedijs: siue antidotis latius differemus. Σκορπίος χερσαίος Græcis, Latinis Scor-
pio, & Scorpis uocatur: Arabibus, Harrab, seu Hacharab: Italis, Scorpione terrestre: Hispa-
nis, Alacra.

Σκορπίος θαλάσσιος.

SCORPIO MARINVS.

CAP. XII.

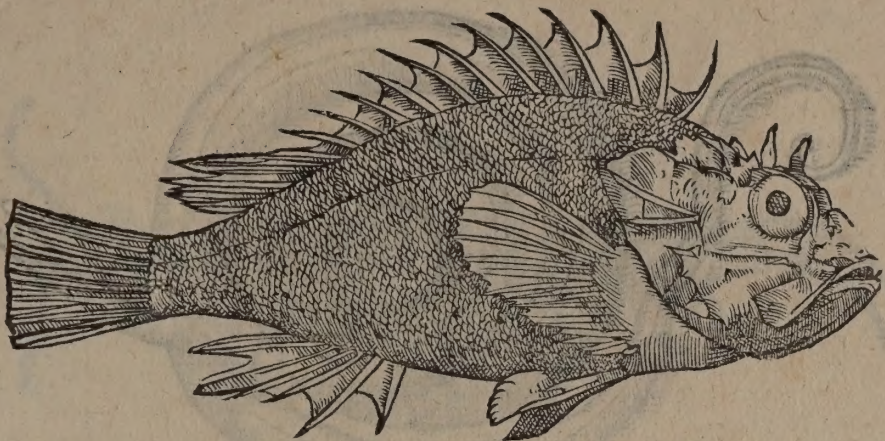
Marini Scorpionis fel conuenit ad suffusiones oculorum, albugines, & hebetudines.

Scorp. marini
& Scorpenæ
confid.

Credidere quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam uocatam, nihil inter se differre. Veruntamen hos
piscis inter se differre haud inficiabitur, qui Plinij & Athenæi autoritate nitatur: uterque enim adinuicem
distinxit illos. Porro uterque in dorso spinam gerit uenenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icti:
neque iam defuerunt, qui eius ictu sint interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter
scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. Atqui Scorpis spinas quoque in capite
habet, quæ prædictis non sunt minus uenenoſæ. Caterum Scorpis, & SCORPENA (ut equidem arbitror)
eiusdem fere generis sunt, sed in specie & forma pulpæque præstantia (ut Athenæus est author) inter se pluri-
bus differunt. Si quidē Scorpis ē pelagijs piscibus est, scorpena longè maior; adeo ut octonas nouenasque; quandoque
ponderet libras. Scorpena uerò piscis, est litoralis, scorpione multò minor. Scorpis item uniuerso cor-
pore rubet; cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis con-
stat

SCORPENA.

Stat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quàm his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed ijs tantum aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen uis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui uulgo uocent 'Pesce cappone', sed in Hetruria maritimis quibusdam locis uocatur Cerna. Scorpena autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, dentes adeo acutos non habet. gerit tamen in dorso aculeos scorpij modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usque adeo pinnatos: in cæteris uero pinnis ijs omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nomullos circa caput: corpore est in nigro uirescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam uocent. Vinum in quo marinus Scorpio necatus fuerit, haustum, iocinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoque ualere dicunt lapidem in eius capite inuentum, oboli pondere sumptum. Cæterum scorpij marini felle ex lana supposito, secundas, & menses elici certum est: quinetiam eodem incipientes suffusiones oculorum, & albugines tolli, ex melle oleoque illito, intermissis diebus. Adhæc trium Scorpenarum paruarum uistarum cinis epotus, calculos exterit. Σκορπιος θαλάσσιος Græcè, Scorpio marinus Latine: Italicè Pesce cappone & Scrofano dicitur: Scorpena autem scrofanello.

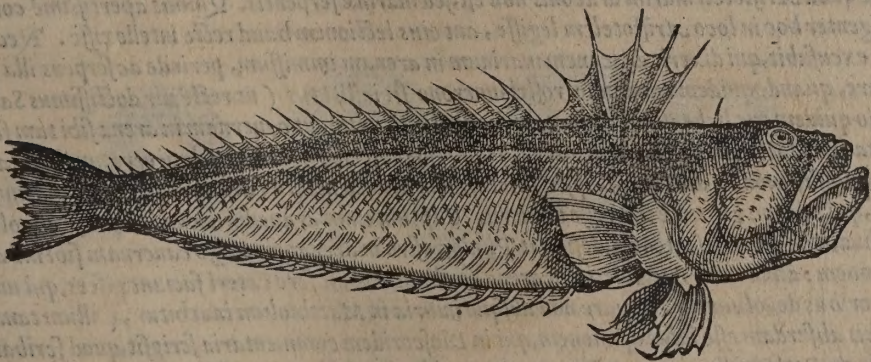
Nomina.

Δράκων θαλάσσιος.

DRACO MARINVS.

CAP. XIII.

DRACO marinus dissectus, & apertus, impositusque ictus spinæ suæ, qua ferit, medela est.

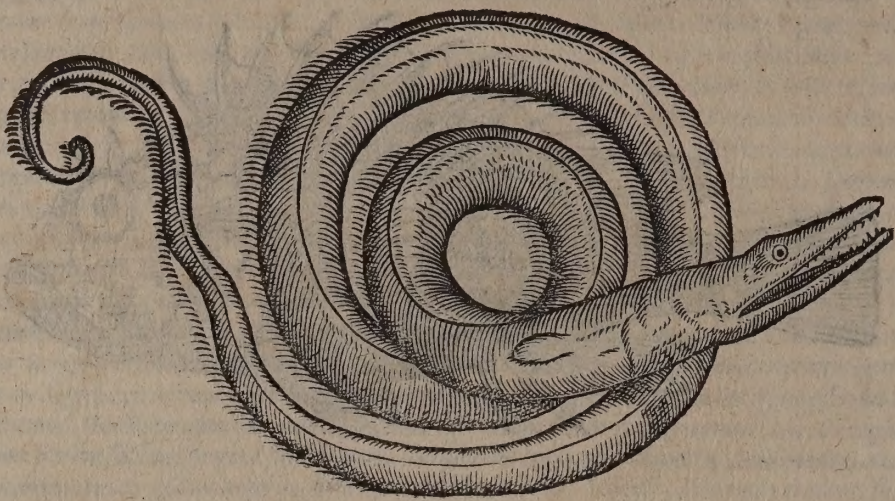

Variat auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant, sed ob uirum præstantiam omnium aquatiliu uelocissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenosum est illi animal, adeo ut quoscunque pisces, uel alia quacunque animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. hæc Alberius. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memoria commendauit libro IX. cap. xxxvii. de historia animalium his uerbis. SERPENS MARINUS colore, & corpore cõgro proxima est, sed obscurior, atque acrior. Hæc si capta dimittatur foris, in arenâ

Draconis marini confi.

Serpentis marini. hist. ex Aristotele.

SERPENS MARINA.

Draconis ma-
rini historia
ex Aristotele.

Plinij error.

Rondoletio
non subscri-
bendum.

rostro quam primum adacto terebrat, subitq; tota. Est ore acutior hac, quam terrestres. Et lib. II. cap. XIII. Sunt etiam (inquit) maris indigenae serpentes terrestribus similes: nisi quod caput habeant congrui. Et quidem genera earum plura sunt, colore numerosa uarietatis. Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est. De marino autem Dracone scribens libro octavo, cap. decimotertio, de hist. anim. Draco marinus, inquit, piscis est litoralis quemadmodum dentex, scarabeus, cernua, aurata, mugil, mullus, turdus, pulcher, gobius, atque alij complures, & omne saxatile genus. Meminit quoque de eo Plinius libro trigesimo secundo cap. septimo, sic inquit. Extra has sunt rotundae in oleario usu cochleae, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdesia, draco, quidam uolunt esse dracunculum. Est autem graculo similis, aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes. Huic sane non parum correspondere uidetur, quem Veneti piscatores, quinetiam Tergestini, & Aquileienses uocant pesce Ragno, Itali uero Trascina. Quippe qui inter litorales, aculeos circum branchias habeat caudam uersus spectantes, & alios in dorso adeo uenenatos, ut ab eo icti, nisi curam admiserint diligentem, uel doloribus intensissimis crucientur, uel moriantur. Itaque & is uidetur Plinio fuisse Draco, quem libro nono cap. quadragesimo octavo ipse araneum quoque uocauit: cum inquit: Atque pestiferum animal Araneus, spina in dorso aculeo noxius: praesertim cum libro trigesimo secundo, cap. ultimo, inter litorales pisces, & mari magis peculiare, non aliter araneum recensere uideatur, quam draconem Aristoteles. Caterum is libro nono, capite uigesimo septimo, Serpentem marinam, de qua superius ex Aristotele diximus, draconem quoque uocat, & utriusque historiam errore manifesto confundit sic inquit: Rursus draco marinus captus, atque immisus in arena, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. Id quod Aristoteli marini draconis non est, sed marinae serpentis. Quibus apertissime constat, Plinium aut negligenter hoc in loco Aristotelem legisse, aut eius lectionem haud recte intellexisse. Nec sane quispian Plinium excusabit, qui dixerit draconem marinum in arenam immisum, perinde ac serpens illa, rostro sibi cauernam fodere, quando quidem cum nullo rostri mucrone sit institutus (ut recte uir doctissimus Saluianus inquit) sed obtuso quidem ore habeatur, nulla prorsus consentit ratio, ut cauernam in arena sibi tam facile excauare queat. Itaque Matthiolus non tam leuiter Rondoletio subscribet, qui hoc Plinij erratum haud animaduertens, Praeterea, inquit, quod de dracone scripsit Plinius, id in araneo nostro (araneus illi Draco marinus est) quibus experiatur, qui piscium capturae interesse uoluerit. Captum enim araneum arena semper se obuoluentem cernet. Atqui aliud, mea quidem sententia, designat Plinio, rostro in arenam immisso cauernam sibi mira celeritate excauare draconem: aliud uero Rondoletio, in arena se obuoluere, ut fere ceteri faciunt pisces, qui niui e retibus in litus a piscatoribus deuoluuntur. Quare non absque iniuria in Matthiolum inuebitur, (illum tamen non nominat) cum dicit absurdam esse illius opinionem, qui in Dioscoridem commentaria scripsit, quod scribat is non eundem esse Plinij, & Dioscoridis marinum Draconem. Sed hanc iniuriam ijs refellendam, imo potius agere ferendam relinquo, qui hoc loco Rondoletij uiri alioqui doctissimi negligentiam in examinanda Plinij lectione facile cognoscent. Non uideo sane, quo pacto Draconem libro nono cap. uigesimo septimo a Plinio descriptum facere legitime possit Rondoletius Dioscoridis Dracone minime differentem, cum ibi nil aliud describat Plinius, quam serpentem marinam Aristotelis. Caterum marinae serpentis imaginem, primus (quod uiderim legerimque) ad amussim delineatam edidit Hippolytus Saluianus, medicus doctissimus, in pulcherrimo suo de piscibus uolumine, unde nos hanc, quam pinximus, accepimus. Δράκων θαλάσσιος Graece: Italice Trascina: Gallice Fvine dicitur.

Σκολοπενδρα.

SCOLOPENDRA.

CAP. XIII.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, auellit capillos: sed contactu pruritus facit.

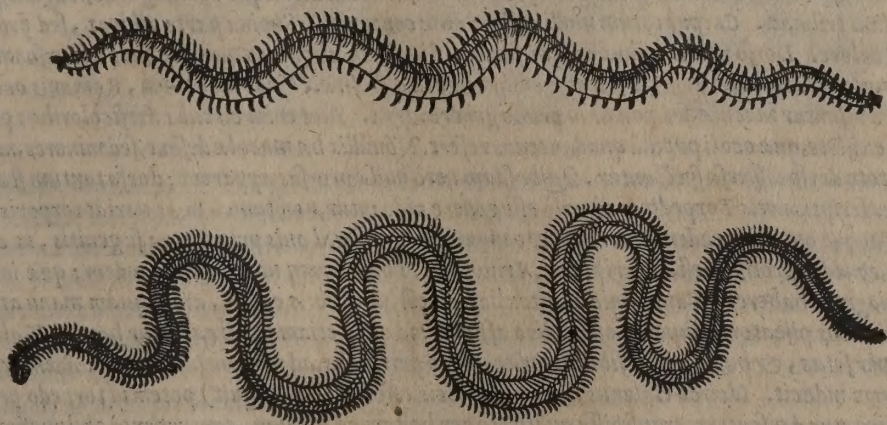
Scolopen-

SCOLOPENDRA.

Scolopendræ
consideratio.

S Scolopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. xiiii. sic inquit. Marine Scolopendræ terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulo inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. Serpente more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum astipulari videntur, quæ à Rondoletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoque ex illius codice huc translata sunt, uermium terrestrium figura, & numerosis, tenuibusque utrinque pedibus stipata. Verum ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cesare Ferdinando oratorem egit. Hanc ego legitimam esse marinam Scolopendram censeo, ideoque

SCOLOPENDRA MARINA, RONDOLETII.

eam hic excudi volui, ut aliorum quoque sit iudicium: Aristoteles lib. nono cap. trigésimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum deuorauerit, euomit foras sua interiora, donec hamum rejiciat, non recipit intro. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hæc fieri in tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondoletius, uix credibile uidetur, cum tam exiguo sit ore, & angusto: ut hamum quantumuis tenuem deglutire nequeat. Quo fit, ut omnino adducar ad credendum, nostram hanc legitimam ueramque esse Scolopendram. Id enim adeo manifestum facit uniuersa eius effigies, ut omni prorsus iudicio eum carere putem, qui aliter senserit.

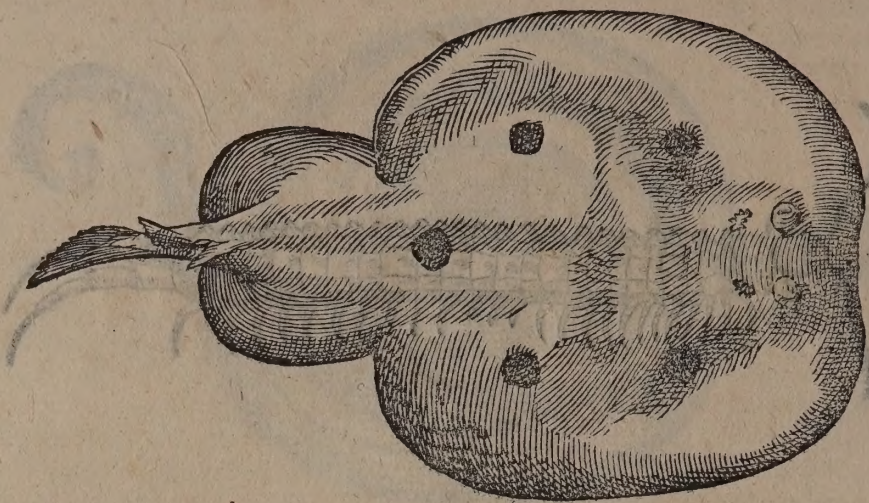
Νάρκη.

TORPEDO. CAP. XV.

Marina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem appposita euerfam sedem, prociduatque coeracet.

Torpedo

T O R P E D O .

Torpedinis
consideratio.

Torpedo in cartilagineorum planorumque piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, leu-
raia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, si caudam abscideris, orbicularis
fuerit. Caput adeo inter scapulas contractum est, ut ipsius nullum uestigium appareat: Oculos tamen ha-
bet antierius, superiori parte, sed exiguos, & citra hos paulo foramina duo semicirculi effigie, quae perpetuo reclu-
sa spectantur. Os habet supina parte haud amplum, minutis intus dentibus. Lingua illi nulla, os praecedunt fora-
mina duo, quae olfactus gratia nata videntur. Eadem in parte, (ut author est Aristoteles libro secundo cap. de-
cimotertio de hist. anim.) Branchias utrinque quinas habet, sed exiguas, & arcuatas. Excrementorum meatus
ima corporis parte suum habet locum; prope caudae exortum, quae illi brevis est, sed carnosa, & in latam desinens
pinnam. In caudae dorso duas quoque pinnas habet, sed prior altera maior, quinetiam ad caudae ipsius exortum
binas gerit, utrinque unam, latiores semicircularesque, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de parti-
bus animalium meminit Aristoteles, ceteris silentio praeteritis. Atqui haud recte eodem in loco eundem de Tor-
pedinis cauda scripsisse iudico, cum Torpedini non secus ac Pastinaca, ceterisque cartilagineis, longam, spinosam,
rigidamve caudam tribuat. Corpus totum molli ac leui cute contegit. Supina parte albicat, sed prona flau-
escit, uinoso fere colore. Dorso non omnibus eadem facies. Siquidem aliquibus quinque sunt in dorso maculae ni-
gra, orbicularesque oculorum fere effigie, pentagonique figura dispositae. Unde illi nomen, Romanis occchiatella:
Alijs eadem fere uidentur maculae, sed non ut in primo genere nigrae. Sunt enim circuli uersicoloribus picta, nota
quadam in medio existeret, quae oculi pupillam quadamtenus refert. Nonnullis haec macula desunt, sed minores, minutiores
ac numerosae in toto dorso dispersae spectantur. Quibusdam uero nulla prorsus apparent; dorso tantum flauesciente.
Ceterum, etsi praescriptis notis Torpedines diuerso esse genere uideantur, non tamen in ijs uariatur torporis inducen-
di facultas. Nanque omnibus eadem est. Torpedo uiuum parit animal ouis prius intra se genitis, ut cetera fe-
re cartilaginea, & adeo prolifica est, ut scripserit Aristoteles, Torpedinem uisam esse grandem; quae intra se fo-
etus circiter octuaginta haberet. Tanta huic uis peculiaris inest, ut retibus capta, anteaquam manu attingatur,
& manus, & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hama. Talis nanque
huius facultas per setas, & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transueta,
celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus libro vi. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo praedita est,
ut si fuscina attingatur a piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repente obstupefacit. Idem
postea retulit Plinius libro xxxi. cap. i. sic inquit. Torpedo etiam procul, & longinquo uel si hasta, uir-
gae attingatur, quamuis praualidos lacertos torpescere facit, & pedes quamlibet ad cursus ueloces alligat, &
retinet. Et lib. ix. cap. xlii. ita scribit. Nouit torpedo uim suam: ipsa enim non torpens, mersaque in limo se
occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripit. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. ix.
cap. xxxviii. de historia animalium sic inquit: Torpedo pisces, quos appetit, afficit ea ipsa, quam in suo corpo-
re continet, facultate inducendi torporis, atque ita retardatos praestupore capit, & uestitur. Abdit sese in are-
na, & limo, tum pisces, qui adnatantes obstupuerunt, corripit. Quam rem plerique conspectam a se retulerunt,
Est enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cum piscibus uestitur, cumque lento motu eos
caperenequeat, astu illos capit, cuius rei inditio sunt Mugiles, qui cum uelocissimi sint, saepius in torpedinum uentri-
culis reperiuntur. Ceterum proprietates haec uiuis duntaxat inest: nam si eadem in exanimatis persisteret, comestae
(ueniunt enim frequenter in cibis) uniuersum corpus, stupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. xi. simp.
med. de ea ita scriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare
capiti admotam, sedemque euersam coercere, a quibusdam est proditum. Verum ego cum utrumque essem exper-
tus neutrum facere comperi. Eam igitur cum cogitarem, adhuc uiuam esse applicandam, cui caput doleret (pos-
se enim

Torpedinis
mira facultas.

Torpedinis
uires ex Gal.

Viperarum fa-
cies, & sexus
discrimen.

tus refragatur. nam in uita Apollonij Tyanei narrat, Apollonium ipsum uiuam, ac in columen uidisse Viperam quæ suos catulos nouissime exclusos lungebat. Marfi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quique falso ex diui Pauli profapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso uulgò appellant, utque maiorem cum spectatoribus ineant gratiam, sapiissime uiperinos dentes, longos, acuminatos, atque mortiferos ostentant, conditos (ut Plinius inquit lib. x. i. cap. xxxvi. i.) gingiuis, atque membranula quadam circumdatos, lethali ueneno referta. Quin & uiperarum nuper editos fetus ostendunt, quos Viperæ suis alunt in capsulis, quibus eas deferunt: nec tamen illi matris uiscera scindunt. Ceterum quod Viperæ primum intra se oua pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoque auctor est libro vi. i. cap. x. i. i. contra eos, qui secus sentiunt. Viperæ (ut scribit Aui-cenna libro quarto, ubi de uenenis agit) caput habent pressum, latumque, ubi ceruici annectitur, quæ peculiariter illis tenuis est nec corpore admodum sunt longo, ut pote nec cauda. Ad hæc Galenus, cum scriptis tradere uellet, quibus notis mares Viperæ à feminis discent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit. Viperæ feminae subrufæ sunt, & perquam agiles, ceruice elata: oculis subrubentibus, inuerecundis, atque intus feris: ijs, caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt uniuersa corporis mole, earumque excernens meatus suum proprius caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt canini dentes; feminae uerò plures. Proinde igitur Ni-cander cecinit his uersibus.

Τὸν μὲν ὄψιν καὶ δὲ οὐτὸν δὲ οὐ καὶ τετραποδῶν,

Ἰὼν ἐπὶ δὲ γόμφῳ, πλεόντες δὲ τοὶ αἰὲν ἐχιδνῆς.

Hoc est soluta oratione.

Plinij lapsus.

Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures semper feminae insunt. Illud insuper addiderim, Aristotelem memoriam mandasse lib. vi. i. cap. xv. de historia animalium, quod licet hyeme ceteri serpentes cauernas subeant terræ: uiperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexisse Aristotelem: quippe quod tradiderit lib. vi. i. cap. xxxix. Viperam so-lam terræ condi; ceteras arborum, aut saxorum canis. Illud item retinuit Aristoteles, quod Plinius poetæ secu-tus retulit, feminam scilicet in coitu mari caput abrodere uoluptatis dulcedine. Sed ut iam uiperis uires suas, ac facultates reddamus, hæc ea nunc referam, quæ de ijs lib. i. i. simplicium medicamentorum, tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoria prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palam uidere est ex calfacientes, & desiccantes, ubi condiuntur ceu anguilla, nempe oleo, sale, anetho, porro, & aqua, seruato nimirum modo. Quod autem totum corpus per cutim purgent, discere tibi liceat uel ex ijs, quæ ego iuuenis etiamnum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephantia cognominant, laborans aliquousque cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeque quidam nostrum morbi inficerentur contagione: ille iam graueolens erat, ac deformis. Constructo igitur illi tugurio proxime uicini in iu-go collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum uictui suppeteret. Ceterum ad canis exortum, cum fortè messoribus hand procul inde metentibus uinum esset allatum in fictili sanè quàm fragans, is quidem, qui attulerat, deposito illo propè messorum, abiit. Verum ubi eius bibendi aduenisset tem-pus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua uinum temperaret, in cratera uinum effundit, & unà excidit uipera mortua. Qua re attoniti messorum, ueriti ne quod, si ebibissent, inde sibi malum eue-niret, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt. Ceterum cum illinc discederent, quasi præ humanitate ac misericordia: homini illi elephantia obnoxio uinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm uiuere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud om-ne cutis totius non aliter, quàm animalium à testis mollitie nuncupatorum malacostracæ, tegmen decidit. Quan-tum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorum, & locustarum (carabos Græci uo-cant) ubi extrema testa exciderit. Alterum quoque eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asia, non procul ab ur-be nostra accidit. Vir quidam elephantia laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum ancilla, iuuenicula sanè formosa, compluribus ama-toribus ambita. Profectis igitur illis, cum aquis uteretur, in adibus, quibus uicinus erat locus squalidus, & ui-perarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum uini incidit negligentius positum: extinctaque est. Ac scor-tum quidem in lucro id reputans quod fors euenisset, hero id uini propinat. Ceterum ille, ubi ebibisset, ad eum mo-dum, quo ille, qui degebat in tugurio, persanatus est. hæc Galenus. Qui etsi alia è uiperis experimenta ibidem scri-pserit, unde similiter alij incolumes euasere, ut eius firmior redderetur ratio, quod scilicet uiperarum esu elephan-tiaci sanentur: attamen breuitati consulentes, ea hoc loco silentio inuolenda duximus. Verum enim uero nil mi-rum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facile immergisse uino: si quidem illis natura comparatum est, ut uino summopere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles lib. vi. i. cap. i. i. de histo-ria animalium, quod ideo uiperas aliqui uino cum fictilibus ad sepes disposito uenantur, quia uini incontinentes, sunt: ebriae enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri præfatione de uenenis, uenenatisque agens. Quinetiam uiperæ (ut ad Pisonem scribit Galenus) buprestes, & cantharides deuorant. Item Aristote-les testimonio lib. 8. cap. 29. de historia animalium, scorpium deuorari à uipera certum est: ob idque (ut idem est auctor) eorum uenenatorum morsus grauiores sunt, quæ alijs animalibus uenenatis uescuntur: quod profectò fa-ciunt uiperæ. Hæc theriacem ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captæ probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scitè & apertè declarauit, sic inquit. Viperas non ut aliqui faciunt, æstate media, neque statim, ubi cauernas egressæ fuerint: æstate siquidem earum caro sitim excitat, statimque ab egres-su frigida est, sicca, & extenuata. Optimum itaque tempus est, quod ijs medium intercedit, quod & Androma-chus ipse significauit, quo tempore & qui Baccho sacra faciunt, uiperas dilacerare solent, uere quidè finiente, non-dum tamen æstate inchoata. Vel si uer ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non mul-to tempore

Viperarū ue-natio, & earū pastilli.

Viperæ uino
delectantur.

40

50

60

- to tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quæ prægnantes sunt, reijcere oportet: aliarum uero caput, ac caudam abscindere. nam præterquam quod hæc particula uirulentiores esse uideantur, etiam duræ, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id quod utrinque amputatur, quatuor digitos æquare. Totum uero reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fictile coniiciendum est: deinde aqua pura superinfusa, uiridique anetho (tunc enim uiget) olla prius ut coquat ur subijcere conuenit; uel arida ligna, quæ, quod fumum non emittant, ἀκάρη uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate iam incipiente, nihil. Porro obseruandum est, ne illa capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quæ ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cum igitur Viperæ probe coctæ fuerint:
- 20 ac si quis comedere uellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita à spinis auellere, ut nihil ex spinis simul, auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui præcipue & bene fermentatus sit, & in furno, non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem Viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, ut panis pondus uiperinarum carnum dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uero quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Caterum nisi probe coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahati. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verum cum uiperas, & panem coniunxeris, diligenterque adeo subegeris, ut nulla uiperina carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tennes sint: nam crassi cum difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acrescere sinunt. Quamobrem panem quoque antè siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui
- 30 Casari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse uisum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut equaliter utraque ex parte siccescant. quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter aresecit; inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uero quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeque denuo conuertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiam
- 30 aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod uitare conueniet, non solum in hac, sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa namque ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Caterum longè melius est, haud multo post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti. quanquam non multum detrimenti capiunt, etiam si peracto anno, atque etiam multo post eis utaris. Rectè namque à principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergetur. Is namque si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perpicuum est autem eos inuites euadere, qui perforati fuerint. quemadmodum antequàm hoc ipsis accidat, etiam si multum tempus interceperit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos Viperæ ratione, quò optimi & præstantissimi habeantur. Caterum illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quod qui
- 40 uiperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamatione Galenus lib. x. simplicium medicamentorum, ubi id certò ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. cap. III. quod Antonius Musa Cesaris Augusti medicus cum incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. Quare non demirabor Cardanum uiperarum carnes mirum in modum prætulisse ad eos persanandos, qui tabe afficiuntur, & pulmonum ulceribus laborant. Nanque quodam in consilio ad Ioannem Scotum Archiepiscopum S. Andree ita de eis scribit. Dicam tibi secretum maximum, liberans à tabe, elephantiasi, & morbo Indico, atque præter omnium spem, impiguit, & sanat etiam deploratos. Sumito itaque Viperam illam rubram, crassam, & breuem, quam Itali appellant Milort, & abscisis capite, & cauda, detractoque corio, & exemptis intestinis, & pinguedine per se asseruata, uiperam ipsam dissecato plures in partes anguillarum modo: coquitoque deinde in aqua cum belzoine, & sale, additis etiam paulò post petroselinis uulgaris folijs: cum autem
- 50 excocta fuerit, ius linteolo percolato, ac ex eo gallinaceum pullum iuueniculum coquito, ac panem subinde ipso iure maceratum, cum pulli carnibus edendum præbeto: & interim cum asseruata pinguedine dorsi spinam, ceterorum membrorum articulos, & pulsantes manuum pedumque arterias, quin & pectus ipsum inungito. Interim uero in uaporario calido maneat affectus, atque id repetat diebus septem continuis. Hoc enim auxilio pulmonum ulcera ad extimam cutem expelluntur excitatis ibi tuberculis. Interna uero ulcera sanantur. & ægri bellè reualescunt. hæc Cardanus. Qui tamen non parum cæcutisse uidetur in hac uipera describenda; namque plurimum à uipera serpente distare scimus, quam Mediolanenses, ac cæteri Insulares Milort appellant. Si quidem hæc omnium innocentissima serpens est, & domibus plerumque familiaris. illa uero contra, cum morsu facile demorsos perimat. In Aegypto Aegyptios ipsos uiperis, alijsque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro VII. auctor est Plinius. Cinis ex uiperea pelle factus, capiti assidue aspersus, alopecia scditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ uia in uas nouum fictile coniecta fuerit, additi succi fæniculi uncij duabus, et thuris grumo, & deinde cooperculo argilla

Viperarum uires aduersus tabem.

Aegyptijs uiperæ cibus.

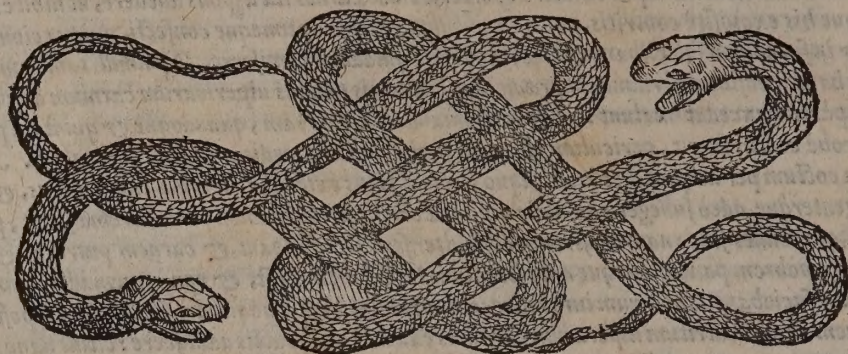
argilla circumlito tecta, & in fornace combusta oculorum hypochifes, & caligines potenter tollit, collirijs adhibitus, aut per se tantum. Viperæ caput linteolo colligatum, & collo suspensum, magnum sanè amuletum est contra anginas, quippè non solum iam factas sanat, sed ne fiant, prohibet. Viperæ ita Latinis dicta Græcis ἔχιδνα uocatur: Arabibus, Labane alfabay: Italis, Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis, Viperes.

Ἰνπας ὄφεις.

SENECTA ANGVIVM.

CAP. XVII.

Senectus anguivm in uino decocta dolori aurium, infusu; & dentium, collutione auxilio est. Ad dunt eam in medicamenta oculorum, sed præcipuè uiperinam.

Senectæ anguivm conf.

Nullis non cognita anguivm Senectæ: quippe quæ sepe in campestribus inter saxa, & stirpes inueniatur. De hac cum differeret Aristoteles lib. vii. de historia animal. cap. xvi. sic inquit. Serpentes senectam exiunt tum uere, cum egrediuntur, tum etiam autumnio. Viperæ etiā exiit tam uere, quàm autumnio. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiunt, ita ut obcæcari uideatur ijs, qui rem non intelligunt. Tum caput exiit: glabrum enim hoc omnium antiquam reliquum corpus, apparet: atque una ferè nocte, & die senectus tota exiit a capite orsa ad caudam: & cute altera intus subnascente, ipsa remouetur. Vt enim fetus in uolucro secundarum, quo contentus prodierit, exiit: sic ista senectute detracta renouantur. Porro de ea nil aliud memoria prodidit Galenus libro xi. de simplicium medicamentorum facultatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur. Marcellus tamen empiricus anguivm senectam uulsis commendat, si ijs licio al ligetur. Eandem quoque prætulit, ad coliacos, in rosaceo prius decoctam in stanneo uase, & deinde uentri impositam. Ἰνπας ὄφεις Græcè: Senectæ anguivm Latine uocatur: Alchalba, & Selach albaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi, Italicè: Schlangen balck, Germanicè: Pelle de la culebra, Hispanicè.

Nomina.

Λαγώς θαλάσσιος, καὶ χερσαίος.

LEPVS MAR. ET TER.

CAP. XVIII.

^a ἀναλόφης. cū urtica simpliciter nō cū urtica marina ut Ruelius, Marcellus, & Cornarius uertunt. Ita enim habent omnia exemp.

Lepus marinus loligini parua similis est: qui per sese tritus, aut cum ^a urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inasatum cerebrum manditur, iuuandis temeribus, qui ualitudine contracti sunt: affrictu, aut cibo faciem infantibus dentitionem præstat; exustum caput, & cum adipe ursino, aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporum coagulum post triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partusque spem intercipere proditur: uulua, & alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur, præsertim aduersus concretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur, uitia cutis in facie, uertiliginem lentiginesque sanat.

LEPVS TERRESTRIS.

Marinus

Marinus Lepus (ut nonnulli memoriae prodidere) sic primum appellari cepit, quod terrestris leporis faciem referat. Quapropter hac de eo à Plinio produntur lib. IX. cap. XLIII. Lepus, inquit, qui Indico mari nascitur, etiam tactu pestilens, uomitum, dissolutionemque stomachi protinus creat. In nostro ossa informis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantum, nec uivus ibi capitur. hac Plinius. Ex quibus facile conijci potest, Dioscoridem potius de nostratum marium Lepore intellexisse, quam de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quod parva loligini similem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochleæ exenteratæ similis habetur, cui sane is, cuius imaginem hic primo in loco ex Rondoletio appinximus, illi haud parum similis uidetur. Huic color in dorso est ex rufo nigrescens. Caput habet deforme, cuius alterum cornu Libellæ, quam Græci ζυγδαλα vocant, simile cernitur. alterum uero mutilum est, foramine apparente, per quod processum quandam carneum exerit ac retrahit adeo, ut linguæ ferè imaginem expri-

Leporis marini confid.

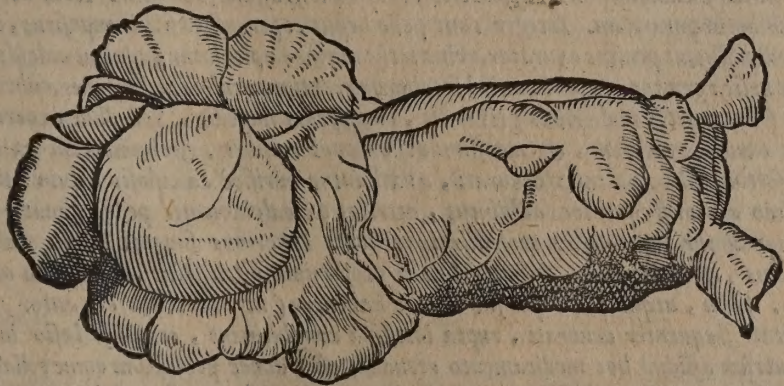
LEPVS MARINVS I.

30 mat. In horum medio oris rima uisitur. Os habet in dorso perinde ac Sepia, sed tenuius ac tortuosum. Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra capitis sedem, sed breuiora, & rescissa. Atramento refertus est, ut loligines, quibus quoque internis uisceribus omnibus similis habetur. Est & alterum genus grandius, at-

Leporis marini alterum genus.

LEPVS MARINVS ALTER.

que exterius à prescripto differens. Siquidè anteriore parte appendices duas habet latas, carnosasq; ore in medio reposito. Inferius paulò cornicula quoq; duo prominēt, sed breuiora quàm in altero, & acutiora. osse hic in dorso caret, cetera Sepiæ similia sunt: atq; uisceribus loliginè quoq; refert. què admodum atramento. Permissum ualde Lepus marinus animal est, lethaliq; ueneno refertus, adeo ut deuoratus interimat, & cōspectus à prægñatib. abortum faciat, ingēti excitatā prius nausea. Ideoq; rectè Plinius scripsit lib. 32. cap. primo. Lepus marinus uenenum est, alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiā uisus, siquidè grauidæ si omnino aspexerint femina ab eo genere duntaxat, statim nausea, & redundatione stomachi uitium fatētur, & deinde abortum faciunt. Ceteræ moriuntur totidē diebus, quot uixerit lepus, incertiq; tēporis ueneficiū id esse, autor est Lycinius Macer. Hac ille. Tetrū et pisculē tū odore spirat marinus Lepus, nec alibi degit, q̃ in limo, et sordib. Albertus auctor est, tertiu Leporis marini genus reperiri

Leporis ter-
restris confi.

Vana opinio.

Nomina.

reperiri, communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absimili, dorso rufescente; esculentum: tametsi à nonnullis explodatur, ut pote quod & concoctu contumax sit, & elephantiasim gignat. Dioscoridi marinus lepus præstat tantum illitus ad euellendos pilos. Plinio præstat quoque ad strumas, si imponatur, & celeriter amouetur. Idem (ut Marcellus empiricus est autor) aut eius sanguis cum oleo tritus, euulsos pilos renasci prohibet. Verum si renascantur, adeo molles futuros dicit, ut si iterum euellantur, & posthac illinatur locus, baud quaquam eos renascituros. Ceterum terrestris Lepus notissimum animal est, & cursu uelocissimum. Solùm hoc inter cetera terræ animalia, quæ utrinque dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles lib. 111. de partibus animalium, cap. xv.) & quæ unicum tantum continent uentrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius lib. 111. cap. lv. refert in Alpibus inueniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis uallibus Anania montibus frequentes reperiuntur; eo præsertim tempore, quo in niuibz altissimis uestiuntur: qui tamen adeo magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campestribus capiuntur. Ceterum candidi hyeme tantum conspiciuntur; nam liquecente niue subrubescunt, quemadmodum & ceteri. Cuius rei indicio sunt, illi qui cum non perfecte priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili uisuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quæ sua maxima timiditas est) alio quam fuga se tutari sciunt. Huic soli pilos in buccâ intus, & sub pedibus esse adnotauit Aristoteles lib. 111. de historia animalium, cap. xii. Archelaus auctor est, cui etiam sententia plerique subscribunt, Leporibus utrumque sexum, & utranque gignendi uim inesse, & omnes lepores æquè gignere, ac si essent hermaphroditi. Verum inualuit falsa hæc opinio, quod crediderint homines tumores binos in inguinibus utriusque sexus prominentes, testiculos esse. Atqui hi testes non sunt (ut in castore inferius dicemus) sed folliculi glandulæ faciem referentes, qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac è castoris folliculis, quos omnis superior ætas falsò testiculos putauit. Hos quoque, quinimmo & uulgus uniuersum, hac in opinione confirmauit, quod uiderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiuntur, etiam quodammodo sæcundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipsi pariant; sed quia (teste Aristotele libro 11. de historia animalium, cap. xxxiii.) supersætant, dum adhuc utero gerunt, similiterque statim à partu concipiunt, ita quod singulis mensibus generant. Sed sætus edunt non uniuersos: interpositis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partionem. Vnde tam innumera sæcunditas: nam etsi sæmina lac nuper natis præbeat; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans, gerensque utero, denio concipiat fetum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) auersi coeunt cum fæminis: retro enim ijs genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares sætum concipere; siquidem cognitu perquam difficile est, an mares, an fæmina sint, ut etiam cuniculis contingit: qui cum sæcundius etiam prolificent, quam lepores; non ob id tamen mares unquam parere uisi sunt, quanuis quolibet mense fæmina pariant. Tradit Plinius lib. xi. cap. xxvii. bina iecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis alio alterum statim absimi. Id quod ante ipsum memorie prodiderat Aristoteles libro 11. de historia animalium, cap. xvii. Item libro 111. de partibus animalium, cap. vii. ubi hoc leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim uero in Sycino agro, circiter Bolham lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro viii. de historia animalium, cap. xxviii.) Lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporina carnes in cibis esitata præter id quod ægrè concoquuntur, crassum, atrabiliosumque generant succum. Veruntamen (ut inquit Rasis lib. de lx. animalibus) dysentericis conferunt, si assata sumantur. Iecur uerò arefactum, iecinoro-
sis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in clibanoque igne succenso tandiu dimissus, ut penitus exuratur, urinæ uitijs mirifice opitulatur, adeo ut calculos eiciat, tam in renibus quam in uesica genitos. Leporinum sel saccharo exceptum, oculorum argemas, nubeculasque delet. Leporinum stercus (ut aiunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quod uuluis earum immisum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, præsertim adhuc calentes deuorati, auxiliantur mirifice calculosis, quin etiam cocti idem præstant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamentis pedes sanat: eiusdem testiculi ijs salubriter manduntur, qui uesica molestijs laborant. Leporinus sanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus, ac deuoratus, dysentericorum profluuium illico sistit. Ad idem quoque ualet leporinus finus potus. Idem, atque pili, qui sub uentre habentur (ut Marcellus est autor) cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati, rupta intestina conglutinant, etiam si læso in gracilioribus fuerit intestinis, uerum assidue hoc medicamento utendum est, donec periculum omne tollatur. Pili leporini usti, sanguinem undequaque fluentem sistunt, peculiariter autem ad fluxum sanguinis narium ualent, qui è uentre uini leporis euulsi fuerint, si in nares inuromittantur. Sunt qui scribant, eos uentriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum secum protauerit, sed hæc superstitiosa sunt, quanquam non omnino reiicienda. Animal λεγώς θαλάσσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominantur: Italis, Lepre marina. Quod uero λεγώς χερσαίος Græcè, Lepus terrestris Latine dicitur: Arabicè, Arneherri; Italicè, Lepre terrestre; Germanicè, Hase; Hispanicè, Lieure: Gallicè item Lieure,

Τρυών θαλάσσια.

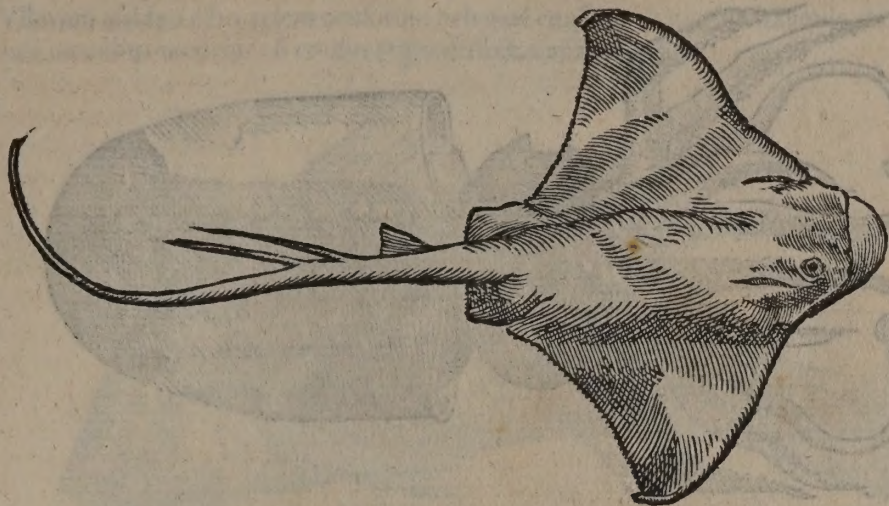
PASTINACA MARINA.

CAP. XIX.

Marina Pastinacæ radius, qui eius cauda e natus aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit, & euocat.

Pastinaca

PASTINACA MARINA.

Pastinaca marina similiter atque raia, & alia id genus, in piscium planorum, & chartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo eius vidimus genera, aliarum, cuius unus tantum aculeus cauda inest: alterum, cui duo. Postremam hanc Aquilam quidam esse censent. Verum cum Aquila uno tantum aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudae longitudine à Pastinaca differat, piscatorum sententijs ego potius acceperim: quippe qui dum Istriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum alie unico, alie gemino aculeo armatae spectabantur; has mares, illas feminas appellantes. Sed mirum dictu, quam acriter feriant Pastinacæ. Aculeos enim robustos admodum habent, utrinque minutis dentibus, ipsisque aduncis serræ in modum excisis, quorum uenenato ictu piscatores grauius afficiuntur.

30 Quam ob causam memoria prodidit Aetius lib. I. quod qui à marina pastinaca percussus sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulsio nervi sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque forti ratione Plinius lib. IX. cap. XLVIII. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quam radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, et ueneni malo. Latet piscis hic: & ut idem auctor est libro citato, cap. XLII. latrocinaur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Vergilius, nimirum cupidus ineundi rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quod in silentio inuoluerit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisierit, nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutum fuisse. Qua in re aperte declarat, sibi cum

40 Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. XXII. cap. I. nos abunde docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti ualeamus sic inquit. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoque in plateis circulatorum, dentium extractores cernimus, qui dentes absque ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanat, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, punganturque. Pastinacæ iecur oleo incoctum non modò humanum scabiem sanat; sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscissis in uniuersum cauda & capite, decoquatur.

Τρυγὼν θαλάσσια ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Σηπία.

S E P I A.

CAP. XX.

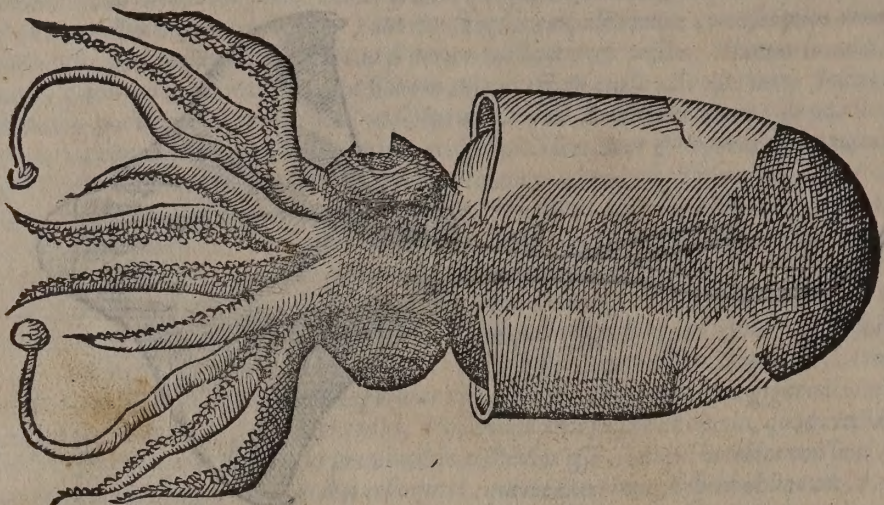
50 **S**epiæ coctæ dum estur atramentum egrè concoquitur: aluum mollit. Collyrijs è testa factis conuenienter genarum scabritie perfricantur. Vltum in sua testa; donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat uirilgines, furfures, dentes: & uitia cutis in facie. elotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absomit, cum sale tritum, & iniectum.

Sepiæ in omnibus Italiæ piscarijs, proprium retinent nomen, uenalesq; habentur, in ijs inquam, in quibus mari uiuunt pisces. Hæ polypis similes sunt, præterquam quod hi innumeris pedibus excellunt, illæ uero maiore corporis mole. Est Sepiis in dorso os candidum, superiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur Sepiæ ossa aurifabris: facile enim in partem illam fungosam anulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquis expleri solent. Sepiæ suo etiā astu nō uacant: ubi enim piscantē sensere effuso atramento,

X 2

quod

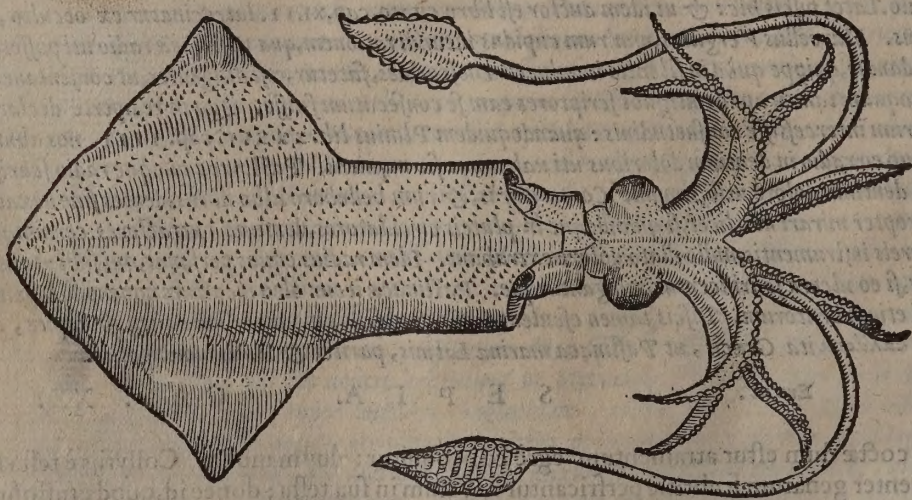
Pastinacæ pi
scis confi.Marcelli i
gnoratio.Pastinacæ, &
eius radij ui
res.Sepiarum cō
sideratio.

Polypi mira
magnitudo.

quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Id quod etiam faciunt aduenientibus uoracioribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. I X. cap. L I.) omnibus mensibus, plerumque autem in tereno inter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neque his bimatu longior est uita. Id quod de polypis retulit Aristoteles libr. I X. de historia animalium, cap. XXXVI I. Qua in re dixerim, quod si historia, quam tradit Plinius libr. I X. cap. XXX. de illo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo ostensum fuisse narrat, dolij magnitudine amphorarum quindecim capax: atque pedes, quos uix utroque brachio complecti esset, longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere possint. Quod etiam tum Sepijs, tum loliginibus euenire posse non dubitauerim; praesertim cum eodem loco scripserit Plinius, Sepias, loliginesque eiusdem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepia atramento tantum esse Anaxilaus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito: ceteris ablatis luminibus, homines circumstantes Aethiopes uideantur. Hic an iure, uel iniuria me redarguat Gesnerus, doctis uiris relinquo iudicandum, cum ego sensum, non uerba Anaxilai referam. Sepia, polypi, loligines, & cetera id genus mollia difficilime concoquuntur. quam ob causam antea cadi uerberibus solent, quam excoquantur. Quanquam Athenaeus

LOLIGO, SIUE CALAMARO.

Sepiarū facul
tates.

Sepias aqua elixas uentriculo utiles existimauerit, dixeritque eas sanguinem attenuare, atque hemorrhoides ciere. Ceterum (ut Galeno placet lib. I I I. de alimentorum facultatibus) duræ sunt carnis, agre conficiuntur, & succi crudi plurimum gignunt. Attamen ijs quibus probe concoquuntur, non parum corpori praebeantimenti. Quin & eius testa exusta (ut lib. X I. simplicium medicamentorum, idem scriptum reliquit) ad uirilgines, lentes, & scabiem usum utilem praestat: mista praeterea fossili sali, in oculis existentes unguis eliquat, & antequam uratur frictione dentibus splendorem affert, & illitione ulcera desiccant. Sepia oua in cibis sumpta urinam ciere Plinius commemorat, renumque lentorem disijcere. Sepijs nucibus, & allio paratis quidam uescuntur, ut salaciores in uenerem prorumpant. Quae Σηπία Graecis: Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sarthan: Germanis, Blacfish: Hispanis, Siba: Gallis, Seche.

MVLLVS

Τρύλα.

MULLVS PISCIS.

CAP. XXI.

M Vllorum assiduo cibo, aciem oculorum hebetari constat. Is marini draconis, aranci, ac scorpio nis moribus medetur: si crudus atque dissectus admoveatur.

M Vllus piscis Latinis olim sic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latine etiam Trigla & Italice trigilia nominatur. Duo eius habentur genera (ut diligenter observavit Saluianus) colore & magnitudine differentia. Maior qui pedali longitudine sæpe uisitur, rubro uestitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus est, maculis quibusdam flauis, liuentibusque apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati sunt, ideoque à Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipue ganeonibus: cum ex fide dignis constet monumentis, Mullos sæpenumero à priuatis etiam hominibus argenti libra singulos uenisse, tanta cum eorum iecore, & capite gratia intercesserat gula. Quamobrem Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus de eo hæc memorie prodidit. Mulli iecur à gulosis mirabilem in modum uoluptatis nomine commendatur. Quidam uero ipsum ne per se quidem solum edendum censent, sed garelæo, quod uocant, in uase præparato, cum pauxillo uini uiscus in eo tantisper disterunt, dum ex uersa eius substantia, & præparato liquamine unus, ac similis succus, quantum sensu possis iudicare, factus esse uideatur, in quo intincta mulli carne uescuntur. At mihi profecto nequaquam tantæ suauitatis uisum est, ut eum honorem mereatur, neque tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quanquam hoc quoque laudant ganeones, ac secundas post iecur ferre prædicant. Ceterum intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cum nec adeo suauis sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum est. Itaque cum aliquando quendam ingenti pecunia prægrandes mullos ementem interrogarem, cuius rei gratia illos tantopere expeteret, respondit se primum propter hepar illos tanti emisit: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit. Mullus omnium fere aliorum durissimam habet carnem, impendioque friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neque pinguedinis. Eaque ex parte cunctis alijs præstantius nutrit, dummodo probe concoquatur. hæc Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno fætificant: tantaque ijs ingluuies, ut etiam hominum cadaueribus uescantur. Ii ceteris in cibis præstant, qui inferiori labro, utrinque barbati habentur. Romani, Neapolitanis, & Venetis longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo nullus uiuus immergitur, haustum uenerem uiris mirum in modum inbibet: sæminis uero conceptum. Piscis Τρύλα Græcis, Mullus Latinis uocatur: Italis, Triglia, & Barbone: Hispanis, Salmoneta.

Mulli confid.

Mulli facultas ex Gal.

Nomina.

Ἱπποπόταμος.

HIPPOPOTAMVS.

CAP. XXII.

H Ippopotami testes exiccati, ac triti, a contra serpentium morfus bibuntur.

a Meū & Ca
tacuz. addunt
μετὰ οἴνου. i.
cum uino.

H Ippopotamus est (ut Plinius narrat lib. VIII. ca. XXV. & XXVI.) belua, quæ in Nilo editur crocodilo altitudine maior: ungulis bifidis, quales bubus: dorso equi, & iuba, & hinnitu: rostro resimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxijs: tergoris ad scuta, galeasque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. At Aristoteles lib. I. de historia animalium, cap. VII. a quo Plinius transcripsisse uidetur, de fluuiatili equo ita scriptum reliquit. Os quibusdam animalibus rescissum, ut cani, leoni, denique omnibus, quibus dentes ferrati, alijs paruum, ut homini, alijs mediocre, ut generi suum, equo fluuiatili, quæ gignit Aegyptus, iuba equi, ungula qualis bubus, rostrum resimū. Talus etiā inest bisulcorum modo, dentes exerti, sed leniter, cauda

Hippopotami historia.

HIPPOPOTAMVS.

apri, uox equi, magnitudo asini. Tergoris crassitudo tanta, ut ex eo uenabula faciant. Interiora omnia equi, & asini similia. Hæc ille. Caterum (si Pausania credimus) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, eosque adeo conspicuos, ac grandes, ut in Arcadicis scribat is apud Proconnesios matris Dindymenæ simulacrum aureum extitisse, cuius facies, eboris uice è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum distare uidetur ab Hippopotami historia animal, cuius hic imaginem damus, quanquam illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum sequutus Gesnerus. Siquidem huic boum modo pedes bisulci non sunt, nec talus bisulcorum similis. sed canum, luporumque similes, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi esse uidetur, cum Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli uisuntur exerti aprorum modo: iuba illi nulla, nullaque equi, aut asini facies. cauda elephanti potius quam apri è posterioribus pendet. aures habet ursinas, & rostrum porcinum, quod etsi resimul sit, absurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hac tantum nota esse Hippopotamum: nam potius toto corpore, præterquam pedibus, porcum referre uidetur. Nec me à mea diducit sententia statua illa lapidea Nili, quæ Romæ habetur, prope quam tale animal, quale hic pinximus, stare uidetur, ore crocodilo appresso, atque sublato: siquidem cum id nullis notis equum fluuiatilem referat, de quo Aristoteles, Plinius, & ceteri antiqui scriptores meminere mihi persuadere non possum, ibi hoc animal Hippopotamum representare. Et præsertim cum nusquam legerim, Hippopotamum crocodilos uenari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui scribat, se uidisse Constantinopoli Hippopotamum huic similem, qui absque humore tribus annis in sicco uixerat, uiuebatque adhuc: cum scribat Aristoteles lib. octauo cap. secundo de hist. anim. quedam esse animalia, ut sunt, quæ marinæ te studines appellantur, Crocodili, & equi fluuiatiles, quæ uiuere quidem disclusa ab aquæ natura non ualeant; id quod ipsa naturæ ratio, & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius errasse Bellonium, quam Aristotelem. Itaque Bellonium hac in re uel cæcutisse crediderim, aut longè plura, maioræ narrasse, quam ipse uiderit unquam. Quod autem ita sit, testantur quedam antiquissima Romanorum numismata quæ hic suis cum

HIPPOPOTAMVS LEGITIMVS.

Hippopotamis ad uiuum delineatis excudi curauimus, ope, & auxilio Iacobi à Strada Mantuani, Caesaris Ferdinandi, & Maximiliani antiquitatum præfetti, qui ex suo promptuario hæc numismata hic appingenda concessit. Aded ut ea diligenter intuentibus uera, legitimaque Hippopotamorum imago se se obijciat. Hippopotamus olim non solum Nilo flumine alebatur; sed Bambotho quoque iuxta Athlantem Africa, & Indo Indię flumine, ut Strabo, & Iulius Solinus narrant: Nusquam ueri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut coniectantes regionum incolæ dicunt, insectantis multitudinis tedio ad Blemmas migrasse compulsi. Segetes Hippopotamus astu magno depascitur destinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur. Primus eum uiuum, & quinque crocodilos, Romæ adilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister existit. Assidua nanque satietate obesus exit in litus, recentes harundinum casuras perspeculatus, atque ubi acutissimum uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluuiio sanguinis morbidum corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. Huius corij cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidus febres: item sinus sufficit. Dentes è parte laua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata: uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Quod Dioscorides Hippopotami testes contra serpentium morsus propinat, è Nicandri Theriacis, ut alia quam plurima desumpsisse uidetur, ubi hunc segetum ægyptiarum depopulatorem nobis describit his uersibus.

Hippopota
mi uires.

ὄρχιν
 Ἡ πᾶσι, τὸν νεῖλος ὡς σᾶν ἀβαλόσαν
 Βόσκει. ἀρούρησιν δ' ἐκ κακῆν ὅππῃ βλάλλεται ἄρτην.
 20 Ὅς τε καὶ ἐκ τοῦ ταμοῖο λιπὼν ζᾶλον εἰλυόεντα,
 Χιλὸς ὅτε χλοάουσι νέον δ' ἀπεχθᾶτο ποῖον
 Τόσον ὅππῃ εἰβῶν λείπει βυθὸν ὅσα τῶν περ
 Ἐκνέμεται γενέσσι παλαιοῦτον ὄγαλον ἐλαυνῶν.

Belua, quæ ἰπποπόταμος Græcis Hippopotamus item Latinis, & fluuiatilis equus appellatur: Italis, Hippopotamo.

Nomina.

Κάσαρ.

F I B E R. C A P. XXIII.

30 **F**iber ancipitis uitæ animal; plerunque cum piscibus, & cancris ex aqua uictum capessit. Huius testes serpentium uenenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in uniuersum uarios obtinet usus. Siquidem menses, ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus, secundasque eijciunt: contra inflationes, tormina, singultus, uenena, ixiāque ex aceto bibuntur: lethargicos, & utcunque ueterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem, & rosaceo olfactu, & odoris suffitu, idem faciunt: poti & illiti profunt tremulis, conuulsis, & omnibus neruorum uitijis. In summa calfactoriam uim habent. Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexi sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiuntur) liquore intus ueluti ceroso, odore graui, & uirus redolente, gustu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circumdato. Quem fraude aliqui corrumpunt, coniicientes in follem gummi, aut ammoniacum cum sanguine, & castorio subactum, & ita exiccantes. Vanum est, quod traditur, testes ab ipsis euelli, & à sese abijci, cum uenatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita, ut in sue, substricti. Operæ autem pretium est, diuisa pelle melleum liquorem cum euestiente tunica assumere, & siccatum † potui dare.

CASTOREVM, SIVE FIBER.

Quemad-

Fibri histor.

Quemadmodum in superiore spectatur Germania, ubicunque Rhenus influit: quin & in Austria, atque Pannonia, ubi Danubius, in alijsque finitimis provincijs, ubi Drauus, & Savaus discurrent, Fiber sane, quem Graeci *κασοπα* appellant, animal est (ut Dioscorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris, & aquis vitam ducat: ibi nanque uidetur modò in fluminibus natare, modò in litore uagari, modò in propinquis syluis spatari. Fiber lutrae ferè faciem refert, maior tamen. Caput huic est subrotundum, dentes, & oculi murini, lingua swilla, leporinaeque maxilla, rostro retuso, minimè prominente, longis quibusdam setis barbato, quemadmodum & supercilia. Dentes anteriores, qui utrobique bini spectantur, illi sunt longi, latique, incurui, acuti, & intus concavi, flauo colore: molares autem in utraque parte octoni, sed inaequales, & lima instar, asperi, auriculae breues, subrotundae, paruae, pilosae. Priores pedes digitis quinque, conspicuis constant muris montani, aut sciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiae similes, ut scribit uir quidam clarus: posteriores uerò anserinos emulantur, digitis pariter quinque, cartilagine nigra comprehensis. Caudam habet latam, superiori parte squamosam, altera uerò sede leuem, & pilis, ut superior uacuam, qua una cum posterioribus pedibus ad natandum utitur. Iecur habet magnum, subnigrum, lobis quinque dissectum; ubi quoque fel haeret inter minores. Renes longè maiores sunt, splen uero minor, quam requirat corporis moles, uescica suillam refert. Testes illi sunt parui, substricti; & adherentes spinæ, qui adimi sine animalis uita non possunt. Id quod rectè apud Plinium animaduertit Sestius medicus. Idcirco manifesto fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apuleius, Luuenalis, Cicero, & Plinius, quippe qui scripserint, Castorem sibi testes dentibus amputare conspecto uenatore. sed miror Plinium in hac falsa perstitisse sententia, cum legerit apud eundem Sestium (ut ipsemet scribit lib. xxi. cap. iii.) id esse fabulosum, & comprobatum ab eo errorem cernebat. Ceterum cum fibris testes sint manifestò spinæ coherentes, & gallorum Gallinaceorum testiculos non admodum magnitudine superent, castorea, quæ medicamentis usurpamus, ueri testes non sunt, sed folliculi quidam, qui tam in maribus, quam in fœminis, utrinque in inguinibus, statim sub cute ororum gallinaceorum magnitudine, & sæpè maiores conspiciuntur. Meatum uterq; habet, cuius orificium extra corpus circa pubem perspicuum est. parumque alterum ab altero distat, ex utroque exudat, fluitq; humor substantia oleosus, odore perquam graui, quem animal lingua lambit, & deinde seipsum inungit. Liquoris, quo folliculi iidem referti sunt, in uiuis adhuc animalibus fluidus est, olei modo: deinde exemptis folliculis, & aliquandiu assernatis, mellis spissitudinem, coloremque contrahit. Postremò cera in modum conrescit, ubi in fumo suspenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores, folliculiue testiculi non sint, ex hoc liquiddò constat, quod tam in maribus, quam in fœminis habeantur, quòdque nullus in ijs sit meatus in penem, qui inter illos tamen situs est, quinetiam ipsorum folliculorum magnitudo eos non esse testiculos facile conuincit. Postremò cum testiculi intus spinæ coherentes conspiciantur, ipsique parui, ut prædiximus, nulla consentit ratio, ut Castorea, testiculi esse possint. Nos ergo id primùm à Rondoletio edocti, rei nouitate excitati, Castores duos, marè alterum, alterum fœminam, à Serenissimo Austriae Archiduce Ferdinando nobis dono datos secumimus, unà cum Claudio Richardo, Caesaris Ferdinandi Chirurgo, collegis nostris charissimis, Andrea Blauio, Ioanne Villebrochio, Georgio Handschio, & alijs nonnullis astantibus medicis, qui omnes non aliter rem se habere inuenimus, quam ipse describat Rondoletius, cui sequutura posteritas huiusce secreti munus acceptum referre debet. Cum antiquitas uniuersa, & ad hæc usque tempora secuta ætas, in hoc uersata sit errore, ut crediderit castorea ueros Fibrorum esse testiculos. Fœmina uno tantum meatu & parit, & egerit, & mingit uteri & uescicæ ceruicibus illuc currentibus. Cauda unà cum posterioribus pedibus estur, & quòd gustatu piscium carnes planè sapiat, ijs etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum est à lege. Dentes Fibris anteriores (ut diximus) ferocissimi, atq; acutissimi sunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cedit, quos postea miro coaptat artificio, sibiue domum construit pluribus tabulatis in riparum cauis, ubi iuxta flumina degit. Animal est horrendi morsus: nam hominis parte comprehensa, non ante, quam fracta concrepauerint ossa, morsu resoluit. Ceterum diligenter animaduertere oportet, ne ab impostoribus adulterata castorea emanant: nanque pauca admodum habentur ex ijs, quæ uenalia, Venetias importantur, quæ quidem adulterio careant. Cuius manifesto est indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præstantia indicium præbet conclusus liquor in recentibus mellis instar, in diutius uerò assernatis, cera modo concretus. Adulterantur contritis eiusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis. At mihi quidem sæpius contingit & uidere, & habere ex Austria, Stiria, & Carniola Castorea, quæ omni prorsus adulterio uacant. Plinius libro xxxii. cap. iii. eos Castoris testes efficacissimos putat, qui à Ponto afferuntur, id quod prius scripserat Strabo lib. i. i. suæ Geographiæ, his uerbis. Producit Capreas Hispania, equosq; syluestres affatim. Quibusdam in locis lacus incrementa suscipiunt. Cygni, & eius generis aues plurimæ: similiter & otides aues. Flumijs quidem ferunt Castoras: sed Castoreum non eam, quam Ponticum, habet uim. Pontico enim proprium est, uim in medicamentis habere efficacissimam, ut in alijs permultis. Ideoque male uertit Strabonis interpretis *καρπυκώδες* uenenosum, cum potius medicamentosum uertere debuisset, id est in medicamentis præstantius, ut alia permulta quæ ibi proueniunt, cuiusmodi est absinthium, Phu, Acorum, Amomum & alia complura. Quòd cum Damocratem non lateret, in Mithridatis antidoto Ponticum Castoreum addit. Horum meminit Galenus libro xi. simp. medic. sic inquit. Testiculos castoris nuncupant Castorium, medicamentum & celebre, & multi usus, adeò ut Archigenes de Castorei usu totum conscripserit librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita et in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares inuenire poterit. Itaque quòd excofaciat, manifestum est, nam si uoles ipsum ad unguem leuigatum oleo maceratum parti cuiuspiam illinere, & inficere, euidenter illam incallescere percipies. Porro calfacientia omnia, ubi contactæ substantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam desiccant; nisi si quid natura fuerit humidum, cen oleum & aqua, atque aduentitiam qualitatem calidam,

Vana opinio.

Castoreū nō
prouenire ex
testibus.Fibri testium
adulteratio.Castorei uires
ex Gal.

lidam, non facultatem assumpserit: sicut certe hæc ipsa igni, & soli astiuo admota. Itaque cum Castorij constantia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, merito desiccet. Atque hoc illi cum multis alijs medicamentis commune existit. Porro quoniam impense subtilium est partium, ob id plus ualet, quam alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciunt, & desiccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, ijs quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiam si parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum subeant ad motorum corporum, potissimum si ea densa fuerint, uelut neruacea. Palam igitur talia ob causam positam magnifice iuuantur à castorio. Caterum falluntur medicorum plerique in usu Castorij, cum id modò considerant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut sensu motiue priuatam, aut ægrè sentire: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At ut ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter, & inanitione conuulsionem fieri, ubi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi uero ex siccitate nimia obuenerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum, ijs qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: aduersissimum uero ijs, quibus huiusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi singultus euenerit stomachi, perscrutato prius, inuenitoque illius affectu, ac discreto, si quidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorij usum accedito. Sin autem à siccitate, & euacuatione, aut acrum humorum mor su prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si odori, gustuique aduersitas animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tamen si in natura nihil efficere comperiat eorum, quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum uitiant, alia uentrem, alia caput, alia aliam quamuis partem ledunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationem poscentis, siue frigido ex calfactionem, siue humido simul frigido-
10 que ex calfactionem pariter & resiccationem requirenti, magnam utique ostendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potissimum si febris uacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maxime, & lethargis. Ac multis sanè Castorium exhibuimus una cum pipere albo, utrumque mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per uenam, quæ in talo est, modicè euacuassent, oblato castorio una cum pulegio, aut calamintha, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere, absque ut sceminam lederet. Præterea locos morantes eijcit. eaque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita uenter flatu distenditur, ut ægrè curationem admittat, aut torminibus uexatur, atque singultu, idque ob frigidos, uiscososque humores, aut crassos, flatulentosque spiritus, eos ex oxycrato potum adiunat. Quæ porro iuuat in corpus intro sumptum, ijs prodest quoque cuti impositum, cum sicyonio, aut ueteri oleo. Quæ uero ampliori caliditate indigent, ijs etiam per
30 sese infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maxime humidos, & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare; sed potius ex rosaceo capiti, colloque imponere. hætenus de castoreo Galenus. Castoreum suffitum, fumo naribus admoto, sceminas uteri strangulatu collapsas reuocat. Præstat idem, & quidem ualentius, semioboli pondere cum eadem assæ facti dæ quantitate in catapotio deuoratum. Citat quoque aluum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit feces, flatusque sursum, deorsumque pellit. Mirificum quoque est auxilium, ubi discrimen adsit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, conuulsionere afficiantur. Datur cum mulsâ utiliter resolutis, & singultientibus. Iuuat & Ischiadicos potum drachmæ pondere, cum tribus opopanax obolis. Non desunt superstitiosi, qui dicant anteriores dentes sanare regium morbum, si in poculo teneantur, è quo unum biberit affe-
40 ctus. Caterum, ut Plinius est auctor libro xxxii. cap. iiii. Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Me-
detur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Urina quoque Fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Afferuatur autem optime in sua uesica, ut aliqui existimant. Animal, quod uocatur Græcè, Fiber Latine dicitur: Arabicè, Inchiā algiden bedu-
ster, Giendedest, seu Gendibidest, Italicè, Castoreo: Germanicè, Byber: Hispanicè, Biuaro, & Biuerio: Gal-
licè, Bieure.

Castorei ui-
res ex Plin.

Nomina.

† Cum in impressis hoc loco legatur *αορίζεν*, id est, potui dare: tamen in codice manuscripto, in quam Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis uerba retulit, legitur *αορίζειν* id est, reponere. Quæ lectio ideo uerior esse uidetur, quod castorium (teste Dioscoride) non solum potui detur; sed etiam infundatur, & suffiatur.

50 Γαλή κατοικίδιος. MUSTELA VULGARIS. CAP. XXIII.

Mustela, quæ in domibus nostris oberrat, ambusta exenteratur, & inueterata sale, in umbra sic-
catur. Ea binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est
remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Eius uenterculus coriandro factus, inueteratus-
que, percussis à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere
ex aceto illito. Sanguine perunctæ strumæ iuuantur: comitialibus etiam prodest.

Mustela uulgaris notitia in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore paruum; animo ta-
men inuictò constat, atque feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. xxi. cap. iiii.
60 Alterum syluestre, quod in agris, & uepribus uitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus no-
stris oberrat. Vtræque adeo cupide catulos suos diligunt, ut eos hinc aliò transferant, uerentes ne sibi ijs surri-
pantur. Quo factum est, quemadmodum memoria prodidit Aristoteles lib. i. de generatione animalium, cap.
vi. ut

Mustelæ con-
sideratio.

MVSTELA VVLGARIS.

Vana quorū
dam opinio.

Martes & ea-
rum hist.

Zobellæ hist.

Vierra.

Mustelæ natu-
ra, & uis

Nomina.

VI. ut cum uidissent quidam, Mustelas catulos suos, quos paruos admodum parit, ore susceptos transferre, falso opi-
nati sunt, eas ore parere. Quorum opinionibus adstipulatur Ouidius: cui tamen uenia danda est, cum poetis qua-
libet audendi amplissima sit potestas. Non est similiter in eo audiendus Christophorus Encelius, uir alioquin eru-
ditus, quod lib. III. cap. LIIII. de fossilium natura, uulgi fortasse sententia addictus magis, quam Aristotelis &
aliorum probatissimorum auctorum, sepias, loligines, locustas, & squillas ore coire ac parere, ridenda historia
scriptum reliquerit. qui præterea coruos & syluestres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Caterum in
mustelarum genere recensentur quæ MARTES appellantur, quarum duæ in Italia habentur species. Vna
nanque pilo uestitur fuluo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat. hanc nos uulgò dicimus Faina. Hoc
animal oderunt rura, quod sæpe domos illorum ingrediatur, ubi non modò gallinas, quas inuenit, iugulat; sangui-
ne plerumque exucto, sed etiam oua exhaurit & exorbet. quin & in turres ascendit, atque inibi columbas (modò
eas comprehendere possit) earumque pullos enecat. Altera syluas incolit, raroq; illas deserit. hæc propriè Mars
uocatur. Differt ab illa, quod corpore constet aliquantulum longiore, gutture sit luteo, & pilo contegatur cla-
riore, tactuque molliore. ut uel his nominibus eius generis pelles magnatibus expetantur ad hyemales uestes sus-
fulciendas. Sunt qui putent, postremam hanc duorum esse generum: alterum quidem, quod in fageis, quernis, ili-
gneisque syluis uersatur: alterum uerò, quod in piceis & abiegnis tantum oberrat, pulchrius nimirum aspectu.
Mustelarum quoque generi adscribitur quod Germani ZOPELLAM, nos uerò Zibellinum uocamus. Hæc
corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à martes, quanuis paulò minor sit. Totum corpus habet
pilis fuluis uestitum, præterquam guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta est Mosconia, & Lituania,
atque etiam ijs abundant finitimæ aliæ regiones, à quibus eorum pelles ad nos conuehantur. Vaneunt magno
pretio in locis etiam, ubi capiuntur. quo fit, ut uenatores quandoque ditissimi fiant. Porro & VIER-
RA inter mustelas annumeratur. Ea autem animal est sciuri magnitudine, pilo subluteo, andax admodum,
& animantibus ferè cunctis inimicum, præsertim cuniculis, quos sæpe gregatim suis ex antris pellit. Oblecta-
tur sanguine mirum in modum, adeò ut sanguine potius, quam carnibus uictitet. Inueniuntur præterea (ut
audio) in Germania, Polonia, & uicinis locis aliæ Mustelarum genera: quæ quoniam hætenus ipse non uidi,
neque explorata sunt mihi, ideo quid de ijs scribam, non habeo. Verum quòd nunc in Bohæmia uitam agam,
equidem furturum spero fauore atque auxilio Sereniss. Ferdinandi Archiducis Austria Principis, & domini mi-
hi colendissimi, ut non solùm mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia uidere & cognoscere, quæ in hæc
boreali plaga proueniunt; sed & multa rara consequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam specta-
bunt. Mustelæ serpentes acriter persequuntur, dimicantque denorata prius ruta. Basilisco mustelæ uirus exi-
tio esse auctor est Plinius libro VII. cap. XXI. adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt enim eas ca-
uernis faciliè cognitæ, sola tæbe. Necant illi simul odore, moriunturque, & naturæ pugnam conficiunt. Mu-
stelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti, eademque, quæ in lacertis, & annulis faciunt. Mustelæ
cuiuslibet fimus moschum nonnihil respicit. Is melle exceptus, addit lupinorum aut feni græci farina, strumas,
ceterosque pituitosos tumores discutit. Mustelarum felle cum succo feniculi utuntur quidam ad oculorum arge-
mas & nubeculas, quinetiam idem lentigines, & alia huiusmodi cutis uitia emaculare perhibent; si cum melle,
& uitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec desunt, qui putent Mustelarum pulmonem ad omnes pul-
monis morbos efficacem esse. Mustelarum combustarum cinis aqua subactus illitu capitis dolores mulcet; ocu-
lis uerò iniectus suffusiones emendat. Hoc animal Ταλῆ Græcis dicitur; Latinis, Mustela: Italis,
Donnola.

Βάρβαροι.

R A N A E.

C A P. XXV.

Contra omnium serpentium uenena pro antidoto sunt Ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edantur,
iusque earum itidem forbeat: contra inueteratos tendinum rigores pollent. Illitus earum ci-
nis, profluentis sanguinis impetus sistit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illi-
nitur. Viridium ranarum cruor auulso genis pilos renasci prohibet, in uestigia euulforum instillatus.
decoctæ in aceto, & aqua, dentium dolores collutione leniunt.

Ranæ

R A N A E.

20 **R**ana Italica, praesertimque Insubrica populis frequentissima. Genere sane differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Aliae nanque ex putredine gignuntur aestivis imbribus pulvere madefacto, quibus sic ortis brevis est vita, nullusque earum usus. Aliae uero rite, & secundum naturae ordinem, proueniunt in mari, fluuijs, paludibus, ac lacubus. Sunt & terrestres, quae in frutetis, & rubetis plerumque uidentur, ob idque Rubetae Latini dicuntur. Nec desunt in hoc genere, quae etiam Calamitae dicuntur, quod in arundinetis uitam agant. Verum utraque & uenenata, & lethales habentur. Caterum illae in fluuijs, paludibus, & lacubus uersantur, & degunt, quarum nobis in cibis inualuit usus, colore uiridi, aut subrutilo, cinereoque. tametsi & inibi quandoque ex his cernuntur, quae non tuto edi possunt: utpote quae a rubetis non multum pernice distent. Pariunt Ranae, ut Plinius tradit lib. 1. x. cap. 11. & experientia quotidie comprobari potest, minimas carnes, nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum, & cauda insignes: mox pede figurantur, cauda findente se in posteriores.

Ranarum cōsideratio.

Ranarum par tus.

B V F O.

re nata, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. haec Plinius. Cui tamen sententiae prorsus refragatur experientia: quippe quod in paludibus maritimis, quae glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocumque anni tempore ranas conspicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinius eas tantum quotannis in limum resolui existimasse, quae ex ipsius aquae, & terrae putredine gignuntur. Carnem habent Ranae albam; ijs sane utilem: qui hectica febre aut phthisi laborant, & praesertim si e capi, aut gallinae iure decoquantur. Unguentis adduntur, ubi siccare, aut discutere sit opus. Decoctis, quousque dissiliant, & fiant ueluti unguentum, scabiem equorum sanant illitae. Ranas decoctas contra serpentium uenena antidotum esse patet ex Nicandri Theriacis ubi sic habet.

— γερύων καναχοί καὶ ἄλλα τοιαῦτα

Βάτραχοι ἐν χύτρῃσι καθιερθέντες ἀριστοί,

Βάτραχοι sic Graece, Ranae Latine uocantur: Arabice, Disdaha: Italice, Rana: Germanice, Frosch: Hispanice, Ranas: Gallice, Granoille, & Raine.

Nōmina.

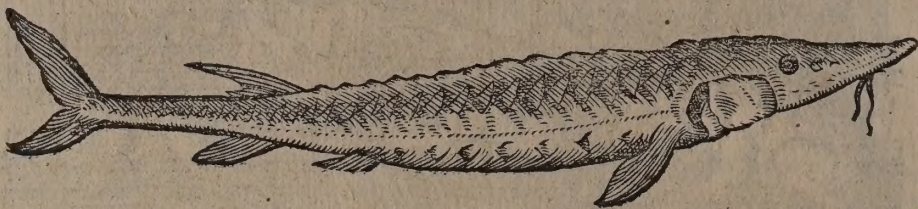
SILVRVS

Σιλόρος.

SILVRVS.

CAP. XXVI.

Silurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum, sale uerò conditus, minimum suppeditat alimentum, arteriam expurgat, & uocem expedit. Illita saliti caro, aculeos, & infixa corpori spicula extrahit. Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in defidentium foras adijciatur: fluxiones siquidem ad summa cutis elicit, ischiadicis infusa medetur.

Siluri confide-
ratio.
Theodori Ga-
za error.

Mirum sanè est Theodorum Gazam, Græcum hominem, atque doctissimum, adeo Pliniana lectioni fuisse additum, ut Plinij errores potius, in uertendo Theophr. & Aristotele fuerit sequutus, quàm ipsorum Græcorum genuina cum plantarum, tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum esse, quis facile cognoscet, qui Plinium cum Græco Aristotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide scriptum est, Plinius errore magno, suo tribuit Siluro. quo factum est ut Theodorus Glanidem in Aristotele Silurum uertit. Hæc itaque falsa interpretatio alijs errandi præbuit ansam, qui tantum Latinum Aristotelis codicem legerunt, ubi Glanidem Silurum uertit interpret. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gaze ipsius interpretationem sequuti, illius, & Plinij erratum non agnoscentes, Pauli Iouij opinionem refutauimus, quod Sturio nem nullis armatum dentibus sciremus, Silurum uerò Plinio ualde dentatum esse, & rapina uiuentem; adeo, ut is natantes in fluminibus equos sæpe demergat. Verùm cum post hæc & Plinij, & Gaze ipsius errorem agnoscerem, non potui utrumque non accusare, quod me quoque in errorem uocauerint. Quare fit in præsentia, ut ego subscribam Saluiano, qui Pauli Iouij opinionem firmis defendit argumentis, contra Rondoletij & Gesneri sententiam, quod hic Glanidem potius, quàm legitimum Silurum, pingat: ille piscem, quendam marinum potius, quàm fluuiatilem, dentibus armatum, quem à Gesnero sibi missum scribit, quanquam id manifesto negat Gesnerus. Nec probo tamen friuola Rondoletij argumenta, quæ contra Iouij, & Saluiani opinionem scribit, cum Saluianus ea omnino superauerit. Scribant itaque illi, quicquid uolunt, ego quidem nunquam à Iouio, & Saluiano posthac dissentiam, nisi prius horum scripta ubique ab ijs confutata conspexero. Piscis qui Græcis Σιλόρος: Silurus Latinis appellatur; Arabibus, Harbe: Italis, Storione: Germanis, Stér, siue Styrle: Gallis, Esturgeon: Hispanis, Suillo.

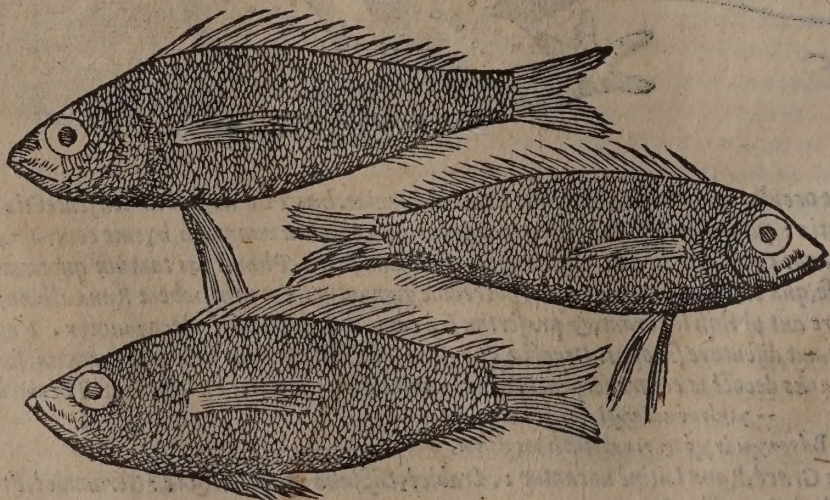
a Meum ἔλκην
σελλῆν ὑπερ-
σάρκηντα. i. ui-
cerum super-
crescentē car-
nem cohibet.
b Meum καθάρ-
σιον. i. ueluti
omne falsa-
mentum.

Σμαρίδες.

SMARIDES.

CAP. XXVII.

Smaridis piscis saliti caput exustum, ^a excrecentes ulcerum oras puluillosq; reprimat, nomas cohibet; thymos, clauosq; absument. Caro ^b non secus atque fassamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis.

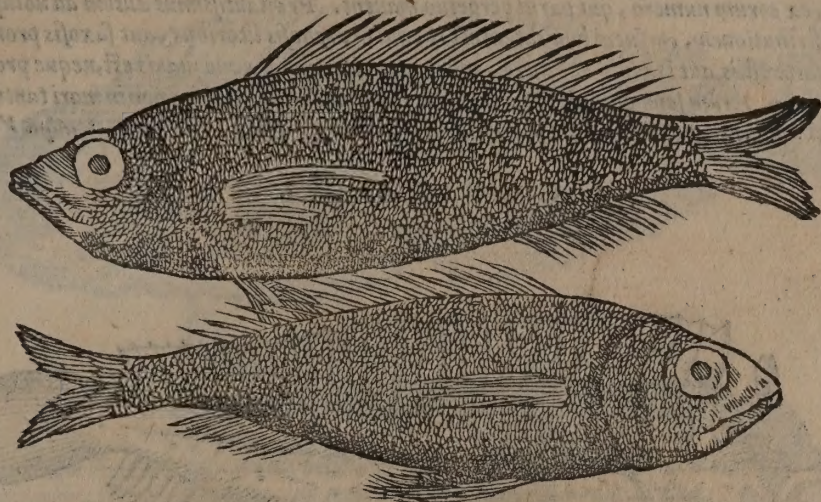
M A E N A E.

Mauvdes.

M A E N A E .

C A P . XXVIII.

M Aenarum ex capitibus cinis, si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum oris putrilagines collutione sedat.

E T si studij, ac diligentia plurimum impenderim, ut quinam piscis sit Smaris, certior fierem; nunquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec denique ueterum quenquam aliquid certi nactus sum, ita ut planè Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantum inueni, ijs Smaridem esse pisciculum, mænis facie similem. Ex quo facile adductus sum, ut eos non longè aberrare putauerim, qui Smarides eos pisciculos dixerit, quos uulgò Veneti appellant Giroli: nanque hi præter id quod corpore minores sunt, mænas notis omnibus representant. Ceterum cum Mænæ, quæ uulgò Menole dicuntur, sint uulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis differam. Si uapides ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, Absamaris: Italis, Smaridi. Quæ uero Græcè mauvdes, Latine Mænæ dicuntur: Italicè, Menole: Hispanicè, Pandelbas.

Smaridis consideratio.

Mænæ.

Nomina.

G O B I V S .

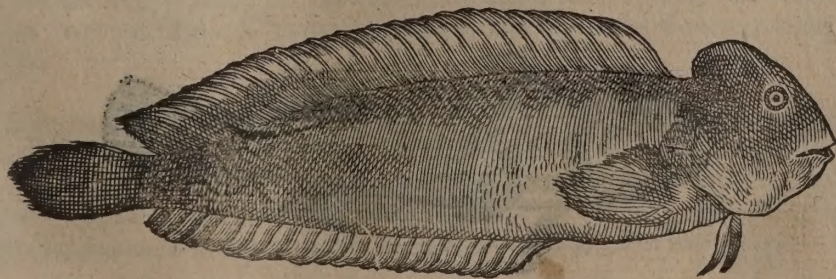
C A P . XXIX.

G Obius recens in suillum uentrem coniectus, si confuta rima in duodecim aquæ sextarijs, donec duo supersint, decoquatur excolatus & sub diuo refrigeratus potui detur, alius sine molestia deijcitur. Illitus contra serpentium, canumque morsus auxilio est.

G O B I V S I .

G O B I I A L I V D . G E N V S , S I V E P A G A N E L L O .

r Gobij

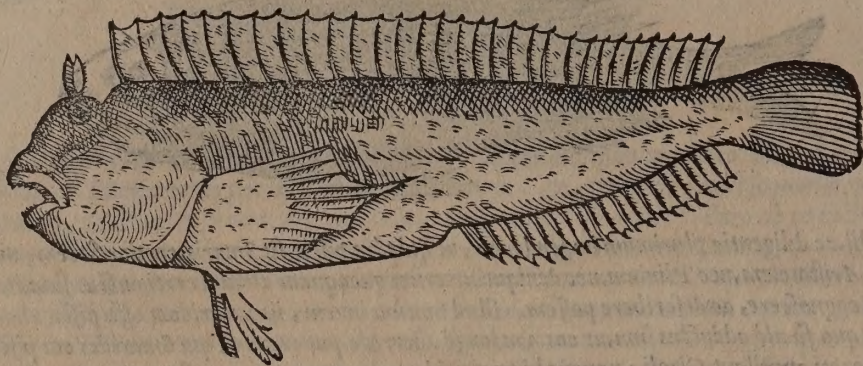
Gobiorū con-
sideratio.

Gobij facult.
ex Gal.

Gobij fluui-
tiles.

Gobij in Venetis ichthyopolijs frequentissimi conspiciuntur, quod inibi in finitimis lacunis mirum in modum
fœtificent, ac numerosi proueniant. Quare non immeritò prodidit Aristoteles in marinis litoribus, ubi in
profundum non labatur aqua, summa cum uoluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis posteriori-
bus syllabis Go uulgò uocant. Capite sunt amplo, gustuque persuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum
etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus libro III. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Gobius li-
toralis est piscis, ex eorum numero, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctio-
nem, simul ac distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontorijs uiuit.
At qui in fluminum ostijs, aut stagnis, aut stagnis marinis uersatur, non æquè suauis est, neque probi succi, neque
concoctu facilis. Ceterum sciendum est (ut etiam annotauit Galenus) Gobios non in mari tantum reperiri; ue-
rum etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum testantur ij, qui in Lario lacu, itemque Verbano capiun- 10

GOBIUS III.

tur, laudatissimi quidem, propterea quod eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. Nam tamen si hi pi- 30
sces, qui Italis dicuntur Bottatrise fluuiatiles Gobij non sint, de quibus meminit Ausonius, sunt tamen omnibus
suis partibus, pulpaque adeo Gobijs similes, ut mihi nihil uerendum sit, quin rectè in gobiorum fluuiatilium, lacu-
striumq; genere recenseri possint, quæadmodum & ij, qui in fluuijs uniuersim minores existunt, quanquã ex ijs etiã

GOBIUS IIII.

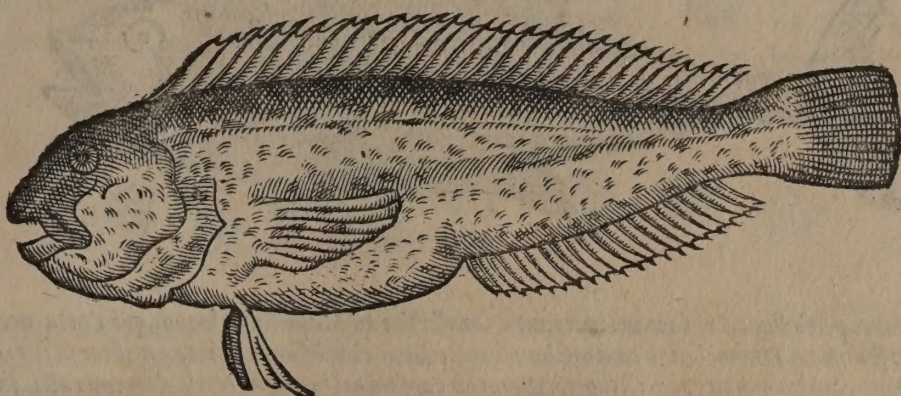
GOBIUS V.

nonnullos

GOBIVS VI.

10

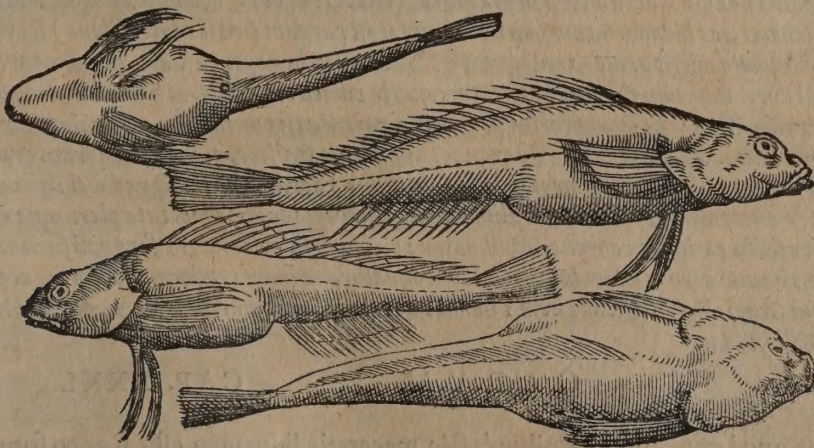

20

nonnullos inuenias, qui duas, aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluij, qui Gobios non alant: nanque & Athesis & Nofius, & Lauisus, & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgò

GOBIVS FLVVIATILIS.

30

40

uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobij's uocabulo, uulgò dicuntur Ghiozzi. Sunt hi pisciculi non modò concoctu facillimi; sed & ori suauissimi, atque gratissimi, praesertim cum ouis turgent: haec enim in his & pingua, & copiosa sunt, gustui uerò suauissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum faeturas obseruantes, non minus expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis. Kabisos Graecis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus, Kamen: Italis, Gobio: Germanis, Goeb: Hispanis, Cadozes: Gallis, Goniones. Nomina.

50

Θύννος.

T H V N N V S.

CAP. XXX.

Conditanei thunni caro, quam omotarichon uocant, sumpta ijs auxiliatur, quos uipera nomine praeter momorderit: sed oportet uinum quàm plurimum subinde cogantur haurire, ita ut uomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè ualet: canum moribus utilissimè illinitur.

60

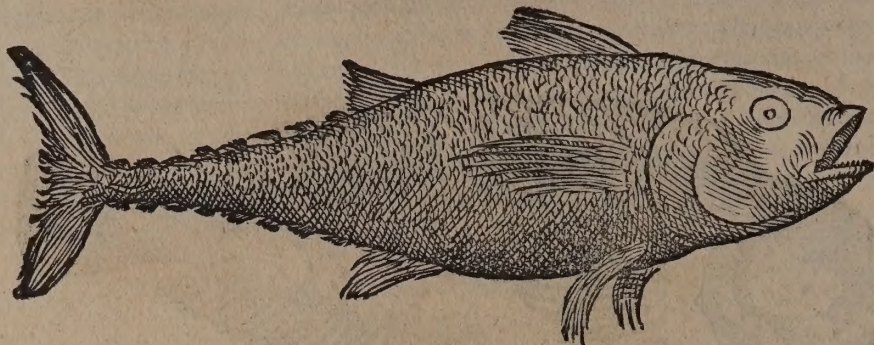
Thunni pisces inter cetaceorum genera recensentur. Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, praesertimque Tyrrheni accolis magis, quàm ijs, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum est captura. Irrumpunt Maio Mense, ac Iunio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphijs, hoc est, spathis piscibus; qui ense à rostris prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphia immanes beluae. Nam (ut Plinius inquit libr. xxxi. ca. i. i. mucronato rostro

Thunni confideratio.

Xiphia piscis

T 2

THUNNVS.

Thunnorum
captura, & no-
mina.

Thunnorum in
cibus facult.

Nomina.

tam ualide naues perfodiunt, ut in oceano mergantur, praesertim ad Mauritaniae locum, qui Cotta uocatur, non procul à Lixio flumine. Thunni igitur cum piscium simplicissimi, timidissimi que sint, non aliter in fugam à xiphijs gregatim aguntur, quam ouium greges à lupis. Quam ob causam uel inanibus terriculamentis acti, facile uadis, atque litoribus intruduntur. Porro summa spectantium uoluptate Maio, & Iunio mensibus Thunni à Gaditanis non longe ab Herculeo freto capiuntur, ad quam piscationem uniuersus concurrunt populus; maximo clamore, tympanorum sonitu, ac bellicis puluere, & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam faciliorem reddunt: quandoquidem stolidi cum sint uocibus, & strepitu territi, concitantur ad uada: quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximoque omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diuersa sortiuntur nomina: nanque primus thunnorum fœtus ab ipso statim ouo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias euadit: ex limarijs autem adolescentibus Pelamides fiunt, sic à luto dictæ: cum uerò hæc pedalem excessere mensuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu uiuere ait, & in prægrandes euadere pisces. Sed huic opinioni uidetur aduersari Aristoteles, cum asseueret, eos biennio uitam finire. Animal est paruum (ut scribit Plinius) scorpionis effigie. Hoc ardente Sirio sub pinna affigit aculeo, tantoque infesta dolore ut in naues exiliant, quo tempore, ut maxime noxij damnantur in cibus. Caterum thunnorum uentres, quò in cibatu ori gratiores habentur, eò magis uentriculo nocent: contra eorum carnes, quæ omni prorsus pinguedine carent, etsi non tantam cum palato inéant gratiam, minorem tamen uentriculo inferunt noxam. Quamquam huiusmodi pisces, qui in cetaceorum genere recensentur ut (Galenus est author lib. 111. de alimentorum facultatibus) dura carne sunt præditi: quam ob causam & prauis sunt succi, & excrementitium præbent alimentum. Quapropter sale macerata plerumque eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipsis in corpus distribuatur: ob idque sit coctioni, & sanguini faciendo accommodatior. Nam recens horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum succorum copiam in uenis congerit. Piscis, qui Græcis θύνος, Latinis item Thunnus uocatur; Arabibus, Kesam, & Aliena; Italis, Tonno; Hispanis, Atuni; Gallis, Thun.

Γάρρον.

GARVM.

CAP. XXXI.

G Arum omne, quod ex piscibus, carnibusque sale maceratis liquamen est, si ex eo fatus fiat depascencia ulcera sistit. Morfus à cane medetur. dysentericis, atque ischiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata adurat; alijs autem ad laceffenda, quæ ulcera non senserunt.

Ζωμός ἰχθύων.

IVS PISCIVM.

CAP. XXXII.

R ecentium piscium ius, modò per se, modò ex uino potum, aluum subducit. Priuatim ad hunc usum conficitur è phycidibus, & scorpionibus, & iulide, è percis, & recentibus alijs saxatilibus, nec uirus resipientibus, simpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

Gari confide-
ratio.

Nomina.

G Arum dictum esse à ueteribus tradidit Plinius lib. xxxi. cap. vii. quòd olim conficeretur ex pisce, quem Græci garon uocabant, intestinis illius sale maceratis; ac eliquatis. Quod item postea è scombri extis confici cœptum est. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides: sed generatim de omni piscium, & carniū muria, qua hæc diutius asseruari solent. Caterum de piscium iure non est cur pluribus agam, cum satis ab ipso auctore de eo proditum sit. Quod Græci γάρρον, Latini similiter Garum dicunt: Arabes, Muri, siue Almuri: Itali, Garo, & Salamuoia. Quod uerò Græcis ζωμός ἰχθύων, Latinis, Ius piscium dicitur: Italis, Brodo de pesci.

Κόρες κληνικοί.

CIMICES LECTVLARII.

CAP. XXXIII.

C imices, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septeni deuorentur, quartanis auxilio sunt: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide profunt: uuluarum

tum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum uino aut aceto, adhaerentes sanguifugas abigunt: triti, & urinarum fistulae impositi, urinae angustias leuant.

Inter omnes nocturnos hostes, qui nobis dulcem somni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infestioresque habentur, quam Cimices: quippe qui non solum morfu dilacerent, quo & somnum inturbant, & sanguinem nobis adimunt; sed etiam fetorem adeo detestabilem, abominandumque nobis ex se relinquunt, ut eo longe magis sensus, spiritusque ledantur, quam uniuersa corporis partes, quae ab ijs fuerint ictae. Caterum tametsi infestissima, fetidissimaque sint animalia: noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina usum. Utuntur ijs retentiores quidam ad ciendam urinam, uiuis, in penis organum immisissis, non autem mortuis, & tritis, Dioscoridis modo. Quod mihi magis consentaneum esse uidetur: siquidem in meatum urinarium inditi, ingressu titillationem excitant, et urinae uim expultricem prouocant. Sunt & syluestres Cimices, qui ex herbis uictum, & locum habent, lectularijs maiores, colore uiridi, aequae ac illi fetidi. Sed bi nullum, quod sciam, obtinent in medicina usum. Cimices ita Latini, αἰδοῖς Graecis appellantur: Italis, Cimici: Germanis, Vuantzen: Hispanis, Chismes, Chimesas, & Parauelbos: Gallis, Puneſes.

Cimicu. consideratio.

Cimicum uires.

Cimices syluestres.

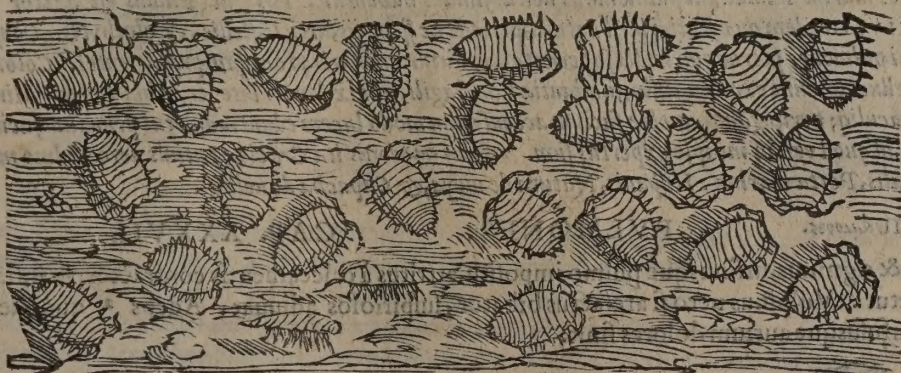
Nomina.

Οἶον.

MILLEPEDAE.

CAP. XXXIII.

Millepedae, quae sub aquario uase stabulantur, animalia sunt multis pedibus nitentia, quae contacta manu contrahuntur in orbem. Haec ex uino pota difficili urinae, & regio morbo auxiliantur. Millepedae cum melle anginis utiliter illinuntur. trita, & in cortice mali punici calfacta, doloribus aurium, addito rosaceo, conuenienter instillantur.

Millepedae, quas uulgo appellamus Porcelletti, animalia sunt exigua, & omnibus uulgaria. Proinde non operepretium duxi, ut plura de eis in praesentia referam, quam tradiderit Dioscorides. Caterum animalcula haec Galeno commendata sunt lib. 11. de comp. med. secundum locos ad diuturnos capitis dolores, ubi sic inquit. Maxime etiam prosunt sub aquario uase nascentes affelli, millepedae appellati, si oleo incoquantur. Quamobrem uesciuerim, cur dixerit Plinius lib. 11. cap. ultimo, Millepedam animal esse e uermibus terrea pilosum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quae Graece δροι, Latine Millepedae, Afelli, & Multipedae uocantur: Arabicè, Harna: Italicè, Millepedi: Germanicè, Esel: Hispanicè, Gallmilha: Gallicè, Cloporte.

Millepedarum usus.

Nomina.

Σίλην.

BLATTA.

CAP. XXXV.

Blatte eius, quae in pistrinis inuenitur, interanea trita, aut cum oleo decocta, aurium dolores instillatu mitigant.

Υ 3

Blattarum

Blattarū con-
sideratio.

Nomina.

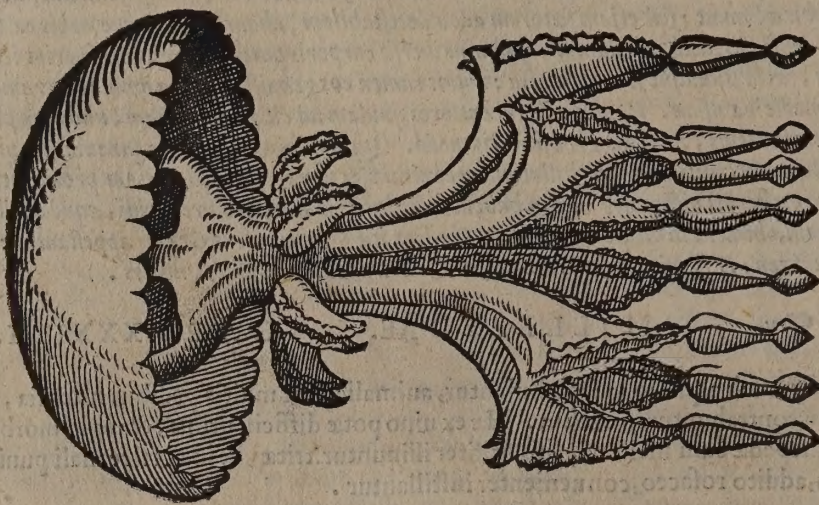
Blattarum plura esse genera, auctor est Plinius lib. xxix. cap. ultimo. Verum hæ, quarum in Hetruria ali-
quibus locis ingens est multitudo, & quæ uulgò uocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis ui-
narijs apparentes circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, uliginosisque adium partibus, fedissima qui-
dem, nauseosæque sunt animalia. Gryllos hæ, qui noctibus æstate strident, quadantenus referunt: planiores tamen,
cruribus etiamnum tenuioribus araneorum modo: proinde fuga citissima. Lux istis aduersissima, ita ut, si nocte
lumen repentè inferatur, humentibus locis, in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. De his igitur, utpote quæ
multum in pistrinis uersantur, intellexisse Dioscoridem credendum est: non autem de illis uermiculorum modo ob-
longis, quæ in apum aluearijs, & in carnibus diu sale inueteratis enascuntur: quanquam & hæ blattæ nomen sibi
uendicauerint. Nobis hæ uocantur uulgò Barbeggie, alijs uerò Carpe. Blattarum uires, quas pluribus Plinius
conscripsit silentio inuoluimus, rati gratioribus, salubrioribusque remedijs morbos posse sanari, quàm ijs, qui d
tam fetidis, atque execrandis sumuntur animalibus. Quæ Græcis, *βλάττα*, Latinis, pariter & Italis *Blatta* nomina
tur: Germanis, *Grillen*, & *Heymichen*: Hispanis, *Rapa coua*.

Πυλμων θαλάσσιος.

PVLMO MARINVS.

CAP. XXXVI.

Podagras, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus, & illitus.

Pulmonis ma-
rini confi.

Nomina.

Pulmones marini animalium pulmonibus non absimiles habentur. His (ut Plinius est auctor libro ix.
cap. xlvii. eadem quæ frutici inest natura, perinde ac spongijs, urticis, stellis, & olothryis. Conspiciuntur;
marini pulmones plerumque undis supernatantes, futuram maris procellam præsagientes. Colore cristall
in modum pellucido, cum ceruleo misto, substantia tam fragili, ut uix e mari integer eximi queat. Mirum, quò
si ijs uirge baculiq; perungantur, nocte facium accensarum modo lucem edunt. ad motus pruritus facit, & rubo
rem excitat, id quod ego in me ipso expertus sum. *Πυλμων θαλάσσιος* ita Græcis, Latinis uero *Pulmo marinus* ap-
pellatur: Italis, *Potta marina*: Hispanis, *Natura de uieya*, & *Capacha de uelha*.

Πυλμονες.

PVLMONES.

CAP. XXXVII.

a Meum ad-
tus. i. ipsius.

SVillus, & ægninus, urfinusque pulmo impositu, attritus à calceamentis contractos, ab inflammatio-
ne tuetur. Vulpinus uero si arefactus bibatur, suspiriosos adiuvat. Adeps a quoque liquefa-
ctus, infususque aurium dolores finit.

Multa præterea sunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum differit Dioscorides, quæ medica-
menti uim possident, de quibus postea speciatim suis locis dicitur. Verum cum hæc animalia nemini non
sint cognita, non opus esse existimo, ut de ijs plura dicamus. Quamquam illud silentio non dissimulan-
dum, quod scilicet Vrsarum partus non sit plurimis membris indiscretus, cruribus præsertim, & undiq; rudis, ac
informis: nec quod parentis linctu formam tandem recipiat ursinam, ut nonnulli scriptis commendarunt, & cre-
dit vulgus. Quandoquidem in ualle Anania supra Tridentum uidimus non prægrandem Vrsam prænantem,
ab ipsis uenatoribus exenteratam, cuius catuli adhuc in utero existentes, omnibus suis membris distinctis, ac for-
matis reperti sunt, non autem informes, ut plerique existimant, magis fortasse Aristotelis, et Plinij auctoritatibus
freti, qui ita esse memoriæ prodiderunt, quam sensibus, & experientia. *Πυρρὸς* Græcè, Pulmones Latine di-
cuntur: Arabicè, Rich, & Riche: Italicè, Polmoni: Hispanicè, Lenianos: Gallicè, Polmon.

Vana de urse
partu opinio.

Nomina.

Ἰοκίνα.

IOCINERA.

CAP. XXXVIII.

ASini iecur inassatum esu comitialibus prodest: ueruntamen ieiunis edendum præcipitur. Ca-
præ uerò inassati decidua sanie, inungi lusciosos prodest: & dum coquitur, apertos oculos hali-
tu eius uaporari. prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini iociueris cibo comitia-
les deprehendi. Aprinum recens si arefactum teratur, ex uino potum, contra serpentium, & uolucrumq;
morsus auxilio est. Iecur canis, qui rabie exagitur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tenten-
tur metu aquæ tueri creditur. Utuntur autem ad arcendos aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur.
hunc à cane, qui momordit, exemptum, & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inuete-
ratum autem sale mergi iecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

IOCINERA.

Pæter Asini, Capra, Hirci, Apri, rabidi Canis, & Mergi iecur, est & Lupinum, quo utuntur medicorum
nonnulli, qui primas tenent in uniuersa Italia. Siccant enim lupinum iecur, mox in puluerem conterunt,
& tanquam præcipuum medicamentum ijs exhibent, qui iocinerosis afficiuntur fluxionibus: ijsque simili-
ter, qui aqua inter cutem laborant. Quamquam id probare non uideatur Galenus lib. xi. simplicium medica-
torum, sic inquit. Iecur lupinum sæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio confici-
tur; nec tamen quod memoria dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud uidelicet comparans, quod sine ipso
componitur. Secus autem Galenus de iecore lupino scripsit postea libr. & cap. viii. de compositione medica-
mentorum secundum locos, ubi iecinoris medicamenta recenset, cum sic inquit. Cochlearum terrestrium carnem
ualde probè terito, & affusis uini nigri cyathis tribus calfacito ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta to-
tam substantiam efficacia esse, non secundum unam aut alteram qualitatem. Quale est & Lupinum hepar, cuius
abunde experimentum habemus. Vfus autem ipsius consimilis cochleis est. teritur enim exactè hepar lupinum,
& datur drachma una cum utro aliquo dulci, qualia sunt theracum Creticum, & scybelites, ac dulce protropum.
Benigna enim hæc sunt uisceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi, & frigidi oppositionem: & ob id ta-
lia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex substantia proprietate commoditatem de
se exhibent, & neque calidas, neque frigidas intemperies lædant. hæcenus Galenus. Ceterum idem in simpli-
cium medicamentorum censu, libro paulò ante citato, Canis rabidi iecur non ijs præstare uiribus, quibus aliquorum
fert opinio, scriptum reliquit his uerbis. Iecur rabientis canis, si assum edatur, remedium existere ijs, qui ab ipso
fuerint demorsi quibusdam memoriæ est proditum. Ac scio certè quosdam, qui ipsum sumpsere, mansisse, supersti-
tes, uerum non illo solo. Siquidem alijs præterea remedijs usi sunt, quorum fecimus periculum in rabiosorum mor-
sibus. Audiuimus uerò quosdam, cum illi soli fidem habuissent, postea mortuos. De iecore Mergi in aqua degentis,
tametsi

Iocineris lupi
consideratio.

Lupini Iecine-
ris uires ex
Galeno.

Canis rabidi
iecur.

Mergi iecur,
& uenter.

Nomina.

tametsi Galenus nihil literis mandauerit; Paulus tamen id renum calculos eicere tradidit. Dioscorides uero secundas, non autem calculos pellere protulit. Quo fit, ut Pauli codicem deprauatum esse crediderim. At uentris quidem Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut uanam explodens, qui uentriculo roborando ipsum exhibent. Eosque item deridet medicos, qui ad idem usurpant internas uentriculorum gallinarum tunicas: siquidem ait, se utrumque expertum fuisse, nec inde quicquam consecutum emolumenti. Quod tamen cum ignorent recentiorum quidam, cum seplasiarijs ad uentriculum roborandum aliquid præcipiunt, nihil frequentius habent in ore, quam illud, Recipe Stomachi gallinarum, longè magis uulgum, quam Galeni dogmata secuti: quam in hoc Galenus sua experientia fretus, aperte Dioscoridi refragetur. Quod Græci ἥπαρ, Latini item hepar, & iecur uocant; Mauritanij, Bedib; Itali, Fegato; Germani, Leber; Hispani, Figado.

† Sunt qui hoc loco non πτηνῶν quoddam uolucrum, legant; sed κτηνῶν id est, quadrupedum, priore tantum mutata litera. Certè facilis hic fuit librariorum lapsus: tamen quæ sit uera Dioscoridis scriptura, non facile intelligi potest, cum Plinio aues etiam dentatæ prodantur.

Αἰδοῖον ἐλάφην.

GENITALE CERUI.

CAP. XXXIX.

Genitale cerui tritum, & in uino potum, à uipera demorsis auxiliatur.

Genitalis cerui uires.

Rasis auctor est, Genitale cerui, præter uim, quam sibi natura comparauit contra uiperarum morsus, ut etiam scribit Dioscorides, auxilio esse remorantibus urinis, ac coli cruentibus affectis, si ubi aqua probe fuerit elotum, ipsa statim ablutionis bibatur aqua. Aiunt in puluerem tritum, & ijs medicamentis inditum, quæ uenerem excitant, ea ualentiora efficere. Quin & dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Cerui genitale auxiliari serpentium morsibus auctor est quoque Nicander in Theriacis hoc carmine, à quo sumpsisse uidetur Dioscorides.

Ἡ ἐκεῖ ἐξ ἐλάφου τοῦ μὲν ποσειδῶνα θοράκην.

Nomina.

Quod αἰδοῖον ἐλάφην Græci, Genitale cerui Latini dicunt; Itali, Verga del ceruo.

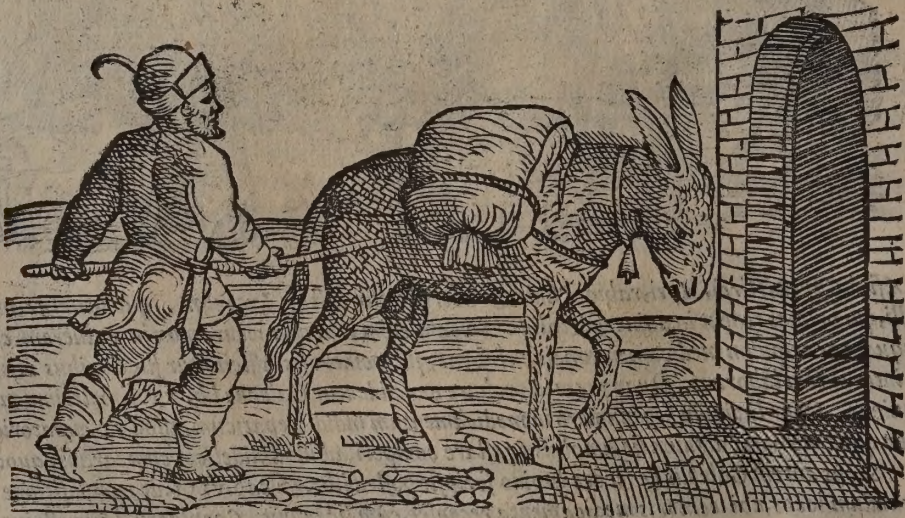
Ὀνυχες ὄνων, καὶ αἰγῶν.

VNGVLAE ASINI, ET CAPRAE.

C A P.

XL.

Vngularum asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adiuuare. eadem oleo subacta strumas discutunt: & illitæ perionibus medentur. Caprinarum cinere perunctæ ex aceto alopecie sanantur.

Vngularum uires.

Nomina.

Non solum Asini, & Caprarum ungula in medicum ueniunt usum; sed & Vaccarum ex prioribus tantum pedibus exuta, ut auctor est Rasis libello de 1 x. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutricibus lactis copiam, præbere existimat: Mularum uero mulieres infecundas reddere. Quinetiam mures earum suffitu fugari, ipsis carbonibus impositis, & accensis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latium Vngues, & Ungula; Arabicum, Chasit, Stes, & Dalef; Italicum, Vngie; Hispanicum, Vnhas de animal; Gallicum, Ongle.

Λειχήνες ἵππων.

LICHENES EQVORVM.

CAP. XLI.

Lichenes sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli, qui tritici, & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur.

De callis

LICHENES EQVORVM.

DE Callis, qui equorum cruribus innascuntur, meminit Plinius libro xxviii. cap. x & xv. usque tritis, & per aurem cum oleo infusus, dentium dolorem mulceri scribit, diebusque quadraginta ex uino aut mulso potis calculos expelli. Caterum Galenus, cui etiam subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpanti ad quemlibet animalium morsum. Λειχῆνες ἵππων ita Græcis, Latinis uero Lichenes equorum nominantur: Arabibus, Zeide: Italis, Calli de caualli: Hispanis, Impigenes dellos cauillos: Gallis, Cal des iambes des chenas. Nomina.

Κατῳμάτα.

CORIA VETERAMENTARIA.

CAP. XLII.

Veteris corij cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorum attritus sanat.

Coria uetera, quæ uidelicet ueteramentorum sunt, iusta (ut Galenus memoriæ prodidit libro xi. de simplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum à quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certè quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam inuantur: uerum ubi sedata fuerit phlegmone, non iniuria inuantur, nempe quia resiccantur. hæc Galenus. Caterum ueteramenta prunis accensa fumo naribus accepto, efficacissimum constat esse remedium ad uulnæ strangulatus, ut mihi quoque experientia comprobatum est: quandoquidem hoc tantum remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes efficaciter fugari compertum est, neque eos modò, qui in domibus nostris oberrant; sed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostræ ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini; cui cum frustra adhibita essent innumera medicamenta, ipsaque alioquin efficacissima; illud tamen magnificè præstitit ueteramentorum fumus traiectorio in corpus haustus. Siquidem cum primum immanis fera (erat enim uipera non parua) fumi nido rem præsensit, uisa est à circumstantibus egredi per anum non sine magna omnium admiratione. Κατῳμάτα sic Græci, quæ Latini Coria ueteramentaria uocant: Arabes, Geldalatiche: Itali, Scarpe uecchie: Hispani, Zepatos niegos.

Veteramentorum uires ex Galeno.

Vipera ex hmine fugata. Nomina.

Αλεκτορίδες, καὶ ἀλεκτρούονες.

GALLINAE, ET GALLI.

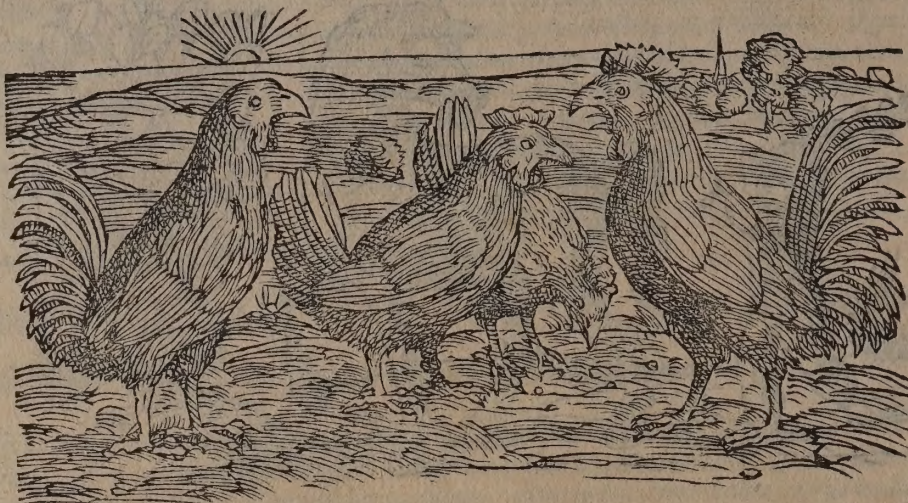
CAP. XLIII.

Diffectæ gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium moribus auxiliantur: sed identidem alias sufficere oportet. Earum cerebellum in uino bibendum datur contra serpentium morsus: sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore uentriculi galli sinu residet membrana, secti in laminas cornus specie similis (ea uero inter coquendum abijci solet) siccatur, tritaque in uino conuenientissimè stomachicis datur in potu. † Ius è uetere gallinaceo aluum deiicit. Abiectis itaque interaneis salem conijci oportet, & confuto uentre decoqui in uiginti sextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub diuo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, enicum, aut filiculam. Crudos humores, crassosque, atram bilem, & strigmenta elicit: prodest longis febribus, suspirijs, articularijs morbis, & inflationibus stomachi.

Tamet si Gallinarum ius simplex (ut Galeno proditum est libro xi. simplicium medicamentorum) retinendi uim habeat; gallorum tamen ueterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Aduersus serpentium morsus tam gallinis, quam gallinaceis utuntur medici non tantum ipsis dissectis, & apposis (ut docet Dioscorides) sed uiuentibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumque demorsis partibus apponunt:

Gallorum, & gallinarum uires ex Gal. & alijs.

GALLINAE, ET GALLI.

Nomina.

ponunt: attrahunt enim hæc animalia cucurbitularum modo in se uenenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos uiuos continuo apponere necesse est, donec iniectum uirus penitus assumatur. Utuntur præterea gallinarum adolescentium iure, ad æquandos corporis humores, post febrium discessum, cum saccharo, se rapij modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coeuntium testes, deperditas in morbis uires mirifice restitunt: quam ob causam hecticis, & marasmo laborantibus, morborumque diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & uenereas roborant uires. Plinius cum de gallinis differeret lib. xxi. cap. iiii. hæc inter cetera memorie prodidit. Non præteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens si auro liquefcenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se; ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo non canunt. In quibus illud quoque sibi à natura datum, non est non summopere admirandum, quod noctis horas distinguant suo cantu: quare nunquam adeo somno capiuntur, quin statis horis catent; etsi per anni circulum noctes modo breues, modo maiores fiant. Gallinæ sic Latinis ἀλεκτορίδες Græcis uocantur: Arabibus, Degedi, siue Giazindich: Italis, Galline: Germanis, Han, & Hennen: Hispanis, Gallinas: Gallis, Gallines, & Coque.

† Codices Græci typis expressi hoc in loco habent. ὁ δὲ ξωμός τῆς νόσου καὶ μαλίστα δὲ τοῦ αἵματος ἐκτρέφεται καὶ τῆς τοῦ σώματος ἀσθενείας: hoc est ad sensum. Ius galli iunioris maxime datur ad contemperandos humores uitiosos, & in ardoribus stomachi simpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cuius interpretatio nem alioquin sequimur, uel neglexit, uel illegitima indicant. Nos uero huc ea afferenda duximus, non solum quod in uulgatis codicibus, ac antiquissimo (teste Marcello) legantur; sed quia etiam à Serapione referuntur. Quibus etiam subscribere uidetur uerborum series, & communis rei usus.

O V V M.

CAP. XLIII.

CAP. XLIII.

O Vum molliculum plus alit forbili, & durum plus molli. Luteum oui contra oculorum dolores utile est: inassatum sedis inflammationibus prodest, cum croco, & rosaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uua autem fruticis eius, quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur, ut cibo aluos sistat: per se etiam offerri solet. Candidum oui crudum refrigerat: spiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infusum lenit: ambusta, si statim eo perungantur, pustulas non sentiunt: faciem à solis adustione tuetur: fronti impositum cum thure fluxiones arcet, auertitque: inflammationes oculorum lana exceptum, addito rosaceo, melle, & uino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum forbetur: summe tepidum prodest uescicæ ofionibus, renum exulcerationibus, gutturis scabritie, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis.

Quorum consideratio.

Perdicum, & Phasianorum oua.

DE Gallinarum tantum ouis hic locutum fuisse Dioscoridem, credendum est: quippe quæ sint ceteris præstantiora, eorumque sit tum in cibis, cum in medicinis præcipuus usus. Nam quemadmodum testatur Galenus lib. iiii. de facultatibus alimentorum, & Isach Arabicus in suis diætiis, gallinarum oua gratioris sunt saporis, ori iucundiora, plusque afferunt alimenti, quam cetera. Alunt hæc, & breui resciumt tempore, recreant, semen prolificum augent, & uires ad coitum suppeditant. Quæ omnia eo præstant efficacius, quod recentiora sunt, & à gallinis edita, quæ prius admissarios gallos susceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentiora ueteribus plurimum præstant, quippe optima sunt recentissima, pessima autem uetustissima. Secundum locum sibi uendicant à perdicibus, & phasianis edita, quanquam gallinacea uiribus non excellant. Deteriora uero sunt anatum, anserum, gruorum, & reliquarum aquatilium; aggrauant enim uentriculum, succum crassum gignunt, & aggre concoquantur, tamen si plurimum præbeant alimenti, ubi à ualidis, robustisque uentriculis optime conficiantur.

tur. Columbarum oua admodum calida sunt, potius in medicamentorum, quam ciborum usum expetenda. Pau-
num autem, ac struthiocamelorum pessima sunt, saporis horrendi, concoctu contumacia, & humana temperaturæ
inimica. In ouis luteum candido longè præstat: nempe quòd illud temperatum constat, ori non ingratum, boni
succi, & concoctu minimè contumax: hoc uerò frigidum est, pituitam gignit, ægrèque concoquitur. Oua uarijs,
& diuersis modis decoquuntur, quo fit, ut etiam diuersum afferant nutrimentum, & ob id diuersos in corpore pa-
riant succos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ cæteris, quæ tremula uocant, quòd la-
etis semicoagulati instar tremant. Sorbilia, quæ ut uelocius hauriantur, breuiorem cocturam experiuntur, mi-
nus sanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indurescunt, difficillimè concoquuntur, crassos
generant succos, obstruunt, in uentriculo marcescunt: arenulas, & calculos gignunt: coli, & uentriculi exitant
cruciatus. Porro ex ijs, quæ extra putamina coquuntur, ea cæteris præstant, quæ integra in feruentem immer-
guntur aquam. hæc à nostris, quòd quasi dispergantur, uulgò Sperdute uocantur. Veruntamen curandum, ne hæc
quoque indurentur: siquidem ubi duritiem contraxerint, non secus atque alia diutius cocta, redduntur noxia. Quæ
deinde ex oleo, aut butyro integrè friguntur, uentriculum lædunt, ructus commouent, ægrè conficiuntur, consocium
corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum super prunis tor-
rentur, aut ignitis figulis tegulis inassantur, aluum cohibent, difficileque concoquuntur. Et hæc sufficiant ad
ouorum in alimentis facultates. Cæterum quibus, quantisque oua in medicamentis polleant uiribus, retulit Gale-
nus libro xi. de simp. medicam. facultatibus, sic inquit. Ouum album & tenue illud, quo item ad ophthal-
mias utimur, ex numero est medicamentorum minimè mordacantium. Itaque utendum est oui albuminè non tan-
tùm ad oculos, uerùm etiam ad alia omnia, quæcunque medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis,
ut sunt omnia sedis, ac pudendorum ulcera maligna. Miscetur quoque utiliter medicamentis profluuium sangui-
nis ex cerebri membranis supprimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, atque adstringunt. Sed & ad
ulcera rebellia miscetur ijs, quæ absque morsu ea possunt desiccare; cuiusmodi est medicamen pompholyx elota,
& metallicorum quædam elota, de quibus priuatim supra differuimus. Porro & ipse uitellus adsimilis est natu-
ræ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus, ouis uidelicet aut lixis, aut assis. Verum id tamen manifestum
est inter hæc leuiculam existere differentiam, quòd paulò plus desiccet quæ sunt assa: ac quantum huius acci-
piunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miscetur & cataplasmatibus phlegmonem arcen-
tibus, ut ijs quæ ex meliloto constant, sedi applicandis. Crudo uerò ouo toto utimur admisto rosaceo ad palpebrarum,
aurium, mammarumque phlegmonas, quæ scilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in
neruosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idque in pedibus pariter, & manibus.
Porro in aceto coctum ouum si edatur, fluxiones uentris desiccant. At si etiam quippiam eorum, quæ ad dysente-
riam, aut celiacum affectum conueniunt, illi miscueris, atque in igne modico, furnique experte (qualis est qui ex
prunis constat) in sartagine frixeris, sedendumque ita præbeas, non minimè sanè laborantes adiuueris. Aptissi-
ma talem ad missionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibis adspargitur erythros nuncupatus, tum succus
ipsius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum ustarum. Aptæ quoque & uua-
rum acini, & myrta, & mespila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocistis, cytini, siue
malipunici flores. Sed & ad ambustiones protinus crudum impositum est utile, siue quis seorsum albumen dun-
taxat ipsum molli lana excipiat, siue etiam cum uitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrige-
rat, & citra morsum desiccant. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut lixum, aut assum, aut in sar-
tagine frictum miscetur: ijs uerò, quæ crassa in pectore, pulmoneque incidunt, sorbibile quod uocant: id quod in
aqua eo usque lixari debet, dum incaluerit. Eiusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex uo-
ciferatione, aut ex humorum acrimonia exasperatæ sunt, asumitur: tum scilicet quòd affectis partibus illinitur,
atque cataplasmatibus modo inhaeret: tum quòd substantiæ suæ lenitate eas mitigat, sanatque. Eadem ratione sto-
machi, uentris, intestinorum, ac uesicæ medetur asperitatibus, hæc Galenus. Ouum recentissimè exclusum, si cru-
dum dum adhuc calet absorbeat, præstat maximo sanè auxilio, cum ad alba fœminarum profluvia, tum quoque
ad gonorrhæam. Cæterum oleum, quod è uitellis diu in sartagine frixis elicitur, illitum asperitatibus cutaneis mi-
rifice prodest: serpignes, & uiligines emendat: rimas labiorum, manuum, sedisque sanat. Quinetiam ulcerum
dolores, & articularum cruciatus mulcet. Prodest & aurium doloribus, atque ulceribus: item ambustis utiliter
illinitur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus sanis segregat, ut nos com-
pluries magno cum honore periculum fecimus. Ex ouis præterea omnibus uolucris generatio euenit, quan-
quam & aquatilibus ferè omnibus, præterquam phocæ, delphino, & alijs nonnullis. Gignuntur item ex ijs & è
terrestribus quædam, ut crocodili, lacertæ, testudines, Stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, uipera excepta.
Verùm, ut Hippocrates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librorum culpa eo in loco co-
dex sit deprauatus) pullus ex uitello nascitur, informaturque, ex albumine uerò alimentum, & augmentum ca-
peßit. Cui sanè sententiæ illud prorsus refragatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis me-
morie prodidit Aristoteles lib. vi. cap. i. de hist. animalium. Illud insuper eam refellit sententiam, quod expe-
rientia sæpe à mulierculis compertum est, quæ suis gallinis oua incubanda subiiciunt. Siquidem exempto quando
que fœtu, die uno, atque duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli uisceribus magnam uitelli partem inuene-
runt in corpus assumptam. Testudinum oua, quanquam diutius elixantur: nunquam tamen eorum album con-
crefcit, quamuis luteum admodum durecat. Præterea experimento compertum habeo testudines statim oua non
edere cum testa obducuntur, quemadmodum uolucres, sed postquam omnia, quæ in corpore fuerint, testaceum con-
traxerint putamen: nanque mihi quandoque contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat oua, suo
putamine obducta, quod & serpentibus euenire quidam existimant. Ouum quod Latini, ὄον Græci uocant: Ara-
bes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vouo: Germani, Ein, & Ey: Hispanis, Hueuo, & ouo: Gallis, Oeuf.

Pauonum o-
ua pessima.

Ouorum ui-
res ex Gal.

Ouorum par-
tes, & coctura
uaria.

Oleū ex ouo
rum luteis.

Animalia ex
ouis orta.

Oua testudi-
num.

Nomina.

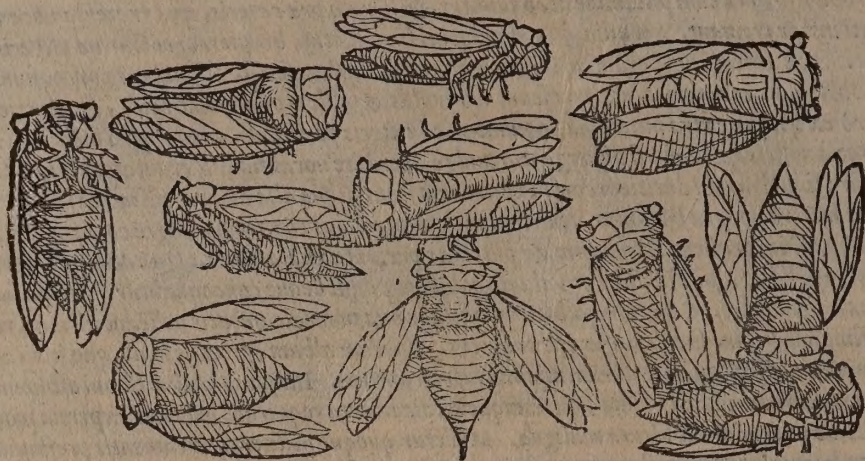
CICADAE

Tētes.

CICADAE.

CAP. XLV.

Cicadae, quae inflatae manduntur, uesicae doloribus prosunt.

Cicadarū con-
sideratio.

Cicadae passim in Italia cognoscuntur, atque adeo inibi vulgaris notitiae sunt, ut saepe aestate assiduo cantu messorum, agricolarum, ac uiatores in campestribus obtundant. Caterum, quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. cap. xxx. de historia animalium, & Plinius lib. xi. cap. xxvii. qui certe ea omnia Aristoteli accepta referre potest. Cicadarum duo sunt genera: aliae enim minores, quae primae prodeunt, & nouissima pereunt. Aliae maiores, quae canunt, eademque nouissima prodeunt, & primae intereunt. Sunt quae canunt praecinctu diuiduae, siue minores, siue maiores sunt: quae autem non canunt, indiuiduae sunt. Pariunt in aruis cessantibus, excavautes foetura locum asperitate praecuta, quam parte habent posteriore, quemadmodum & bruci. Quin etiam in arundinibus, quo adminiculo uites eriguntur, nidum foeturae excavaunt. Proueniunt largae copia imbrum. Crescit primo in terra uermiculus, deinde fit ex eo, quae tettigometra uocatur parentis nomine, quo tempore gustu suauissima sunt, antequam cortex rumpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimque rupto cortice prodeunt cicadae ex matrice illa cicada, quam modò tettigometram dixi. Mares canunt in utroque genere, feminae uero silent. Vnum hoc animal ex ijs, quae uiuunt, sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum, unde illis redditur cantus. Oleas maxime amant, ut minus umbrosas, quamquam & ceteras non aspernantur arbores: proinde ubi arbores desint, nasci non possunt. Loca praeterea frigidiora oderunt: quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiamnum regionibus. Quo factum est, ut crediderit Albertus cognomento magnus, gryllos, qui noctu strident, cicadas esse: quippe quod in Germania, qua fuit oriundus, frigidissima regione ad Arcticum spectante, tametsi frequentes habeantur grylli aestate in campestribus, hyeme uero ad hypocaustorum fornaces plerumque stabulantes; cicadae tamen desunt. Partim Cicadis uescuntur, quemadmodum & gentes ad Orientem. Idcirco mirum non est, quod dixerit Aristoteles, eas esse gustu suauissimas, antequam tettigometra rumpatur cortex. Cacinus fluius (ut Pausanias est autor) Locrensem agrum, a Rhegino diuidens cicadarum miraculo est memorabilis. Citerioris enim Locridis accolae, atque aliae omnes argute sunt. At in Rheginorum finibus trans Cacinum, nulla est omnino cicada uocalis. Cicadarum uires descripsit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affectos, cum paribus numero piperis granis, dantque aut tres, aut quinque, aut septem, per intermissionem uidelicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porro alij assas edendas offerunt, quibus affecta uesica est. Tētes Graecis, Cicadae Latinis dicuntur: Italis, Cicale: Hispanis, Ciguattregas: Gallis, Sigale.

Alberti laps.

Cicadarū ui-
res ex Gal.

Nomina.

A'p'ides.

LOCUSTAE.

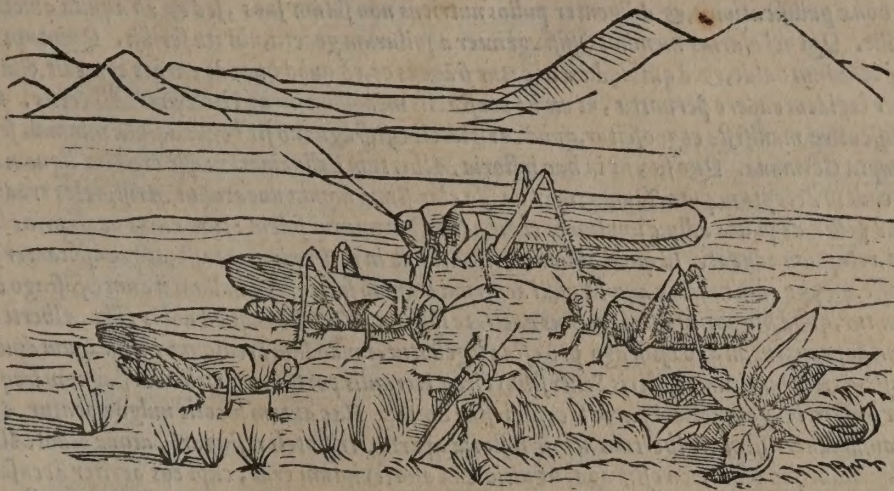
CAP. XLVI.

Locustae odoris suffitu urinae difficultates adiuuant, praesertim quae foeminas male habent. earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddam genus locustae, quae asiracos, aut onos dicitur, sine pennis, praelongis cruribus. Exiccata autem si ex uino bibatur, contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde uescuntur Aphri, qui Leptin incolunt.

Locustarum
consideratio.

Locustae omnibus nota, uaria pro morum & locorum diuersitate sortiuntur nomina. Verum herbis, & sege-
ribus infestissima, quod saepius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus uniuersa terrae germina
absument. Harum, quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. cap. xxviii. de historia animalium,
qui mares sunt, foeminis magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares uacant: ac uniuersae, &
loco

LOCUSTAE.

10

loco eodem fetum deponunt, ita ut quasi fauus esse uideatur. Hinc uermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui
 20 terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: qua disiecta emergunt locustæ ac euolant. Tam mol-
 lis fetura hæc est, ut ad tactum lenissimum dilabatur, & pereat. Pariunt exitu ueris, & statim à partu moriun-
 tur, uermiculis circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoque eodem tempore
 obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis, rimosisque: pariunt enim in rimis sua oua.
 Transseunt Locustæ immensa maria, immensosque tractus permeant (ut Plinius inquit) dira que messibus conte-
 gunt nube, multa contactu adurentes, omnia uerò morfu erodentes. Italiam ex Aphrica maxime coorte infe-
 stant, tanta sanè multitudine, ut solem obumbrant sollicitè suspectantibus populis, ne sistentes suas operiant terras.
 quod non modò uniuersas cum segetes, tum herbas deuorent ad radicem usque; sed & radices ipsas regerminare
 prohibeant. Huius rei testimonio fuere inaudita Locustarum agmina, quæ nostro tēpore uolente anno domini M.D.
 XLII. ex paludib. Mæotidibus profecta, non solum uniuersam Pannoniam, maximamq; Germaniæ partē, sed totā
 30 etiam Italiam occuparunt, non sine magna omnium è terra nascentium pernice: siquidē omnem segetem, omnem-
 que uirentem herbam radicitus deuorant. Hæ Parthis in cibo grata. Quamobrem admirandum non est, si sa-
 cris literis mandatum sit, ut Leuitici x i. capite legitur, à Mose probatas esse in cibis. Nec mirum etiam, diuum
 Ioannem Baptistam ijs ex syluestri melle uictitasse in deserto: tametsi non desint interpretes qui uelint pro locu-
 stis quasdam herbarum radices intelligi: alij uerò nonnullas arborum summitates. At mehercule in horum senten-
 tiam deuenire nunquam potui: quin potius certò crediderim, ipsum nempe legis Mosaicæ sectatorem acerrimum,
 hisce Locustis animalibus uictitasse, quemadmodum etiam sentit diuus Augustinus, exponens diui Pauli epist. ad

Locustarū ag-
mina in Ita-
lia.Locustæ in ci-
bis.

OSSIFRAGVS.

40

50

60

Romanos. In Cyrenaica regione (ut Plinius est auctor) lex
 est ter anno debellandi Locustas, primò oua obterendo, deinde
 fetū, postremò adultas, desertoris pœna in eum, qui cessauerit.
 Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quā singuli ene-
 catarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari
 imperio coguntur: tot orbis partibus uagatur id malum. In In-
 dia ternū pedum longitudinis esse traduntur, adeò ut fœmina-
 rum crura serrarum usum præbeant, cum inaruerint. Earum no-
 men Græcum ἀψίδες, Latinum, Locustæ: Italicum itē Locustæ:
 Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gasanthotes grandes: Galli-
 cum, Locuste.

Nomina.

Φινξ.

OSSIFRAGVS. CAP. XLVII.

V Enter eius auis, quā Latini ossifragū appellāt, parti-
 culatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

V aria admodum est inter scriptores Ossifragi historia.
 Siquidem Aristoteli uolueris est aquila maior, colore
 cinereo, albicāte. Probe hæc fætificat, et uiuit. Pia. et
 benigna est: non enim suos tantū nutrit pullos; sed & aquilæ.
 Cum autē illa suos è nido eiecerit, ante aquam adolescant, quòd
 inter se cibi auuiditate dimicent, hæc recipit eos, & educat. Pa-
 rum Ossifragus oculis ualet: nubecula enim oculos habet lesos.
 At Plinio lib. x. cap. i i i. Ossifragus in aquilarum genere an-
 numeratur, isque ab eodem proditur ex haliaeto, hoc est, aquila
 marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex di-
 uerso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea

Ossifragi cō-
sideratio.

Z

Ossifragus

Alberti, & Plinij lapsus.

Nomina.

Ossifragus ea uidetur auis, quam idem lib. xxiii. Arabica uoce appellat Kirij, cum sic inquit. Kirij auis est præda uictitans bonæ pullificationis, & diligenter pullos nutriendi. hæc ille. Qui uel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit. Quintum autem aquilæ genus est paruulum ualde, & a quibusdam uocatur frægens os, eò quòd quando carnes comedit, ossa in altum defert, & super lapidem cadere permittit, ut ex ijs confractis medullam sugat. hætenus Albertus. Verum is ab Aristotele dissentire manifestè cognoscitur, quòd Aristoteli Ossifragus nō sit genus aquilæ minimū, sed auis maior aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clarissima aquila uocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maximè pollet, ac pullos adhuc implumes cogit aduersum intueri solem: tum cuius oculi prius lacrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde ostendit hac in re Plinium errasse, atque oscitanter fortasse Aristotelem legisse, quippe cum marina aquilæ pulli acerrimi omnino sint uisus, nullam iij cum Ossifrago cognitionem habere uidentur, quòd hic potius quadantenus cæcitare laboret. Ceterum, quòd nobis esset Alberti codex librorum culpa deprauatus, in quo Ossifrago pro osina legebatur, iamdudum credidimus Ossifragum apud Albertum eam auem esse, quæ in maritimis nostris Senensibus circa Herculis portum, & Orbetelli stagnum frequens uisitur, cygno maior, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Hæc autem incolis uulgò uocatur Agrotto. Sed cum postea animaduertissem Albertum in hac historia apertè Aristoteli refragari, atque aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non Ossifraga, ut uitiōse in alio scriptum erat, cæpi eos acriter accusare librariorum, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi hætenus imponerem, secutus deprauatam Alberti lectionem.

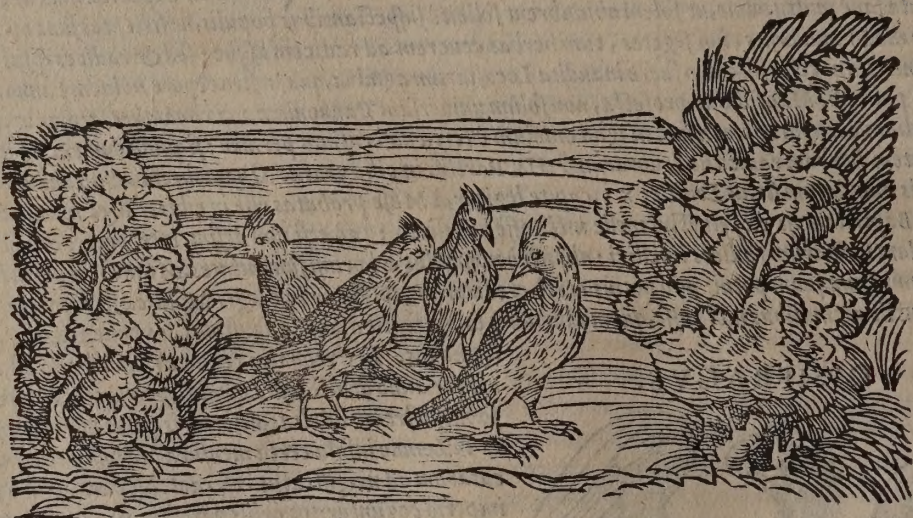
A uis, quæ Græcis Φίρνος. Latinis ossifragus nominatur.

Κορυδαλλός.

GALERITA.

CAP. XLVIII.

Galerita auicula est parua, apicem in uertice, pauonis modo, gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta, celiacos adiuuat.

Alaudarum historia.

Nomina.

Alaudarum (ut memoria prodidit Aristoteles libro ix. cap. xxv. de historia animalium) duo sunt genera. Alterum terrenum, cristatum, Galerita à crista appellatum. Alterum gregale, nec singulare, more alterius, uerum colore simile: quanquam magnitudine minus & galero carens. Campestris ambæ sunt aues, uermiculis uictitantes, decidentibusque seminibus. Mares suauiter canunt, primæque sunt aues, quæ æstatem cantu pronunciant. Porro Alaudæ adeò ad aucupes aues expauescunt, ut sæpe, dum sentiunt se persequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in canis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Quæ auis Græcè κορυδαλλός Latine Galerita, & Alauda uocatur: Arabicè, Hanabroch, seu Kanabroch: Italicè, Lodola, Germanicè, Vualdlerch; Hispanicè, Cucuyada; Gallicè, Alouette.

ελιδών.

HIRUNDO.

CAP. XLIX.

Diffectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in uentre eorum lapillos offendentes: è quibus duos, unum colore uarium, alterum purum eximes: ij priusquam terram attigerint, in iuuenæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines, uti ficedulæ, in cibo, aciei uisus medicamentum præbent. Tam pullorum, quam matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatē adfert: anginae quo commodè perunguntur: uux & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ, & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos iuuant, qui anginae morbo conflictantur.

Hirundinum

HIRVND O.

Hirundinum
historia.

Chelidonie.

Hirundinum
uires ex Gal.

Nomina.

Hirundinum tria habentur genera : unum nostra tecta subit : alterum uetustorum adificiorum muros, ca-
uernulas, & montium scopulos expetit : tertium uero nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis
(ut Plinius auctor est) ex Aphrica maria transeuntes, appetente uere ad nos aduolant, & Martio ple-
runque Mense nostras ingrediuntur ades : ibique è luto, & quibusdam stramentis sibi construunt nidos, in quibus
bus oua pariunt, & his pullos excludunt, tantum humanæ fidunt benignitati : atque ubi ultimos educauerint par-
tus, æquinoctij autumnalis tempore in suas remigrant regiones. Chelidonium herbam ab his inuentam tradunt,
unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcæcatis pulis deferunt in nidum, hoc tantum medicamento ijs uisum
reddentes. Quinetiam experientia compertum esse quidam aiunt, quod si data opera pullorum hirundinum ocu-
li acu perforentur, sanantur paucis diebus, allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad ocu-
lorum claritatem chelidonium adhibent ; sed his refragatur Aristoteles ut in maiori chelidonio inferius differe-
mus. Hirundinum uero stercois oppositum præstat : excacat enim, si calidum in oculos decidat. Quod etiam
sacra testantur monumenta, in quibus Tobiam hoc stercore excacatum fuisse, legitur. Ceterum uires Hirundi-
num recensuit Galenus lib. x i. de simpl. medic. facultatibus, sic inquit. Hirundinibus quoque usi sunt multi,
comburentes uidelicet, & cineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes qui-
cunque in faucibus atque columella cum tumoribus consistunt affectus. Utuntur & ad acuendum uisum hoc ci-
neri. Alij uero eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent. Auis χελιδὼν Græcis, Hirundo
Latinis appellatur : Arabibus, Thartaf, Chataf, aut Chataf : Italis, Rondine : Germanis, Schuualb : Hispanis,
Golandrina, & Andorinha : Gallis, Arondelles.

40

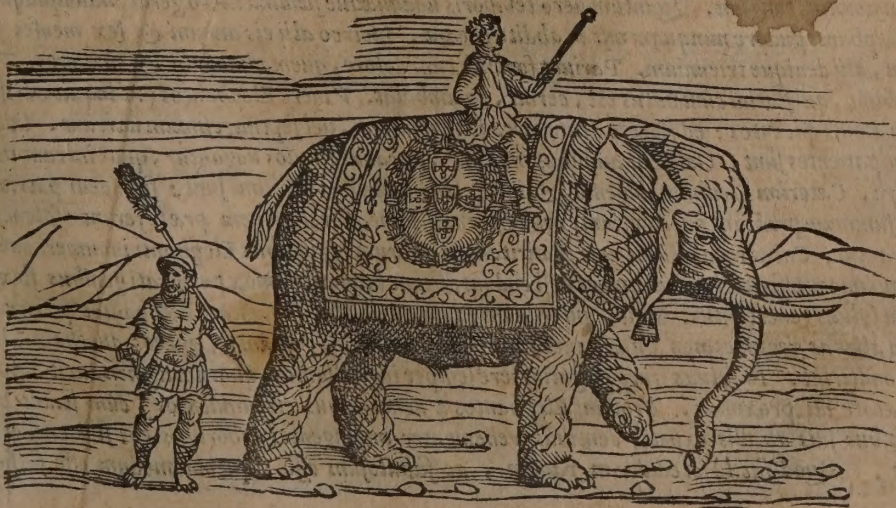
Ελέφας.

E B V R.

CAP. L.

EBoris scobe illito, paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

E L E P H A S.

Z. 2

Omnibus

Elephantorū
historia.

Error quorū
dam.

Plinij lapsus.

Elephantorū
historia.

Elephantorū
mira sagaci-
tas.

Omnibus sanè perspicuum est, nil aliud Ebur, esse, quàm Elephantinorum dentium materies, multis apta ope-
ribus tametsi Pausanias libro quinto descriptionis ueteris Græcia, non dentium sed cornuum materiem
esse ebur: describat his uerbis. Quod ad ebur uerò pertinet, si qui hominum sannas illas esse è beluarum
ore exertas, non cornua existimant, ab Alce illi Gallica fera, & tauris Aethiopicis specimen capiant. Alces enim
qui mares sunt, (nam fæminis nulla omnino prodeunt cornua) è supercilijs, Aethiopicis tauri è naribus cornua
omnino extrudunt. Quis igitur in magno ponat miraculo esse animal, cuius ex ore erumpant cornua? Argumen-
to & illud esse facile potest illam eboris molè cornua esse, quòd bestia sunt, quæ rarò certoq; tempore cornua abij-
ciant: rursusque illa quoties amiserint rursus reponant. Hoc ceruis capreis, et item Elephantis accidit. Dens cer-
tè animali nullo iam adulto cum semel decidit renascitur. Quare si dentes essent, & non cornua, quæ natura uis,
ut renascerentur efficere potuisset? Hæc & plura Pausanias. Elephantorum meminit Plinius longa admodum
historia initio libri octauī pluribus capitibus: tametsi non omnia, quæ scribit, probanda putauerim. Elephantos
fert Aphrica ultra Syrticas solitudines, item Mauritania, & Aethiopia: sed maximos India mittit: li quāquam
magnitudine cætera excedant quadrupeda, Aristotelis tamen testimonio adeò cecurantur, ut omnium ferarum
mitissimi, & placidissimi euadant: quippe qui per multa officia & erudiantur, & intelligant. Corio Elephanti
integuntur bubalino simili, ut is uerum præbuit exemplum, quem Roma uidit Leonis decimi Pont. Max. æuo, etsi
rarissimis horreat pilis. Caput eis magnum, collum breue, aures uerò vndique diuum palmorum amplitudine:
nasum, quem peculiariter in Elephanto promuscide appellat, longissimum habent, concauum, grandis tubæ
instar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme promittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori
proximum, ut quod cum suillo inerat similitudinem; è cuius superna parte dentes duo prominent præcipue magni-
tudinis (quales plurimi uenales conspiciuntur Venetijs in publico foro vulgò Merceria dicto, ac in alijs Italiae
emporijs) qui proni cuspide deorsum uergunt. Pedibus nituntur rotundis, disci instar, latitudine diuin, trium-
phæ palmorum, quos callosa materia obducit: ungulis quinque circum, rotundis, mediocrium concharum ma-
gnitudine. Crura ijs magna, ac fortia, neque (ut quidam imperiti existimant) uno tantum esse constant indiui-
sa, sed genua flectunt, utpote & cætera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloisius Cadamustus,
qui classe in Aethiopiam, & ad Calicut nauigauit) ut eos, qui deferri uolunt, suscipiant, genua submitunt,
sesequæ erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rarissimis setis referta.
Quocirca haud facile se tueri possunt à muscarum iniuria, nisi aliam illis industriam natura tribuisset, quæ ab ijs
se uindictent: quandoquidem ferientibus muscis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt. Quo fit, ut
arctatis in rugas repente cancellis, muscas comprehensas enecent. Hominibus non nisi laceßiti nocent. Verun-
tamen irritati homines promuscide comprehensos, adeò in sublime iaciunt, ut priusquam in terram decendant, sis-
focentur, & pereant. Ad hæc nullus hominum tanta pernicitatis inuenitur, quem mox Elephas non compre-
hendat, etiam non currens, sed gradatim incedens. Id efficit uasta animalis moles: quandoquidem sui gressus
longitudine, humanam omnem pernicitatem euincat. Victitant arborum tam frondibus, quàm fructibus: ne-
que ulla tam ingens est arbor, quam ij promuscide non prosternant, frangant, ac dilacerent. Adoleßunt ad
sexdecim palmorum altitudinem. quapropter qui eos conscendere non assueuerunt, non secus fastidio afficiuntur,
ac illi, qui nauibus non assueti maria sulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti sunt, ut nullis habenis
cohiberi possint, quo fit, ut liberi incedere dimittantur: uerum cum maximè gubernantibus suarum regionum
hominibus pareant, & eorum sermonem intelligant, idcirco uerbis facile reguntur. Adeò conspectum ignem
expanseunt, ut eo territi à fuga reuocari non queant. Qua re ab ijs non cognita, qui eius Elephanti curam ge-
rebant Romæ, in cuius dorso oppidulum construxerant, eo die, quo Iulianus Medices Pontificis Max. frater uxo-
rem è Gallia duxit, in magno sanè discrimine uersati sunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conspexis-
set, magnumque, ac terrificum sonum sensisset, tanta se fugæ dedit, ut nunquam cohiberi uoluerit, donec una
cum conclusis in oppidulo hominibus in Tyberim sese commiserit. Elephanti non coeunt, neque gignunt, nisi
annum uigesimalium agant, ut auctor est Aristoteles lib. vi. cap. xxvi. de historia animalium. Qua in re Plinij er-
ror manifestus deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, fæminam decennem generare memoria prodide-
rit. Elephanti nulla nouere adulteria: nam unius tantum fæminæ coitu utuntur, eamque cum uterum gerentem
uiderint, non amplius tangunt. Quantum uerò temporis unaquæque fæmina utero gerat, haudquaquam sciri po-
test: quòd Elephanti pudore nunquam nisi in abdito coeant. Idcirco alij eis annum & sex menses statuerunt,
alij biennium, alij denique triennium. Pariunt fæmina cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum edi-
tum ore lambunt, qui statim cum natus est, cernit, & ambulat. Viuere Elephantos (ut inquit Aristoteles) tra-
dunt quidam annos ducentos: sed florere ætate circa sexagesimum, uel septuagesimum narrant. Iidem hyemis,
ac frigoris impatientes sunt. Gaudent annibus maximè, circaque fluuios uagantur, quos intrant libenter bu-
balorum more. Ceterum Elephanti ingenio, & intellectu hominibus proximi sunt: siquidem patrios sermones
intelligunt, summam præstant obedientiam, prudentiam seruant, & religionem præ se ferunt: solem nanque, ac
lunam uenerantur. Cuius rei auctores sunt Mauritanii, in quorum regionibus Elephanti innumeri conspiciuntur:
qui gregatim noua nitescente luna ad amnes descendunt, ibique lauantur: mox purificati genibus flexis saluant
sidus, & in syluas reuertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus sagacitate Elephantos pollere, ut maria
transituri ad alias regiones, non antea naues conscendere uoluerint, quàm ij, qui eos ducebant, iureiurando
de reditu promiserint. In syluas ituri gregatim ferè semper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus:
cogit uerò ætate illi proximus. Produunt Elephantos à uenatoribus circumuentos, cum sciant prædam so-
lùm in dentibus suis ab illis expeti, dentibus vehementer impingentes arboribus eos sibi euellere, prædaq;
se redimere. Quod facile crediderim uanum, ac fabulosum esse: quemadmodum esse falsum superius
ostendimus

ostendimus, quod fiber uiso uenatore, sibi ipsi testes amputet. Elephantum omnes natura indomiti, syluestresque sunt, mitescunt autem arte, ut pleraque alia fera animalia. Item si parui, & etate tenelli educantur: quanquam Plinius scribit, natu grandes domari fame, et uerberibus: praesertim si alijs domitis, qui tumultuantem coerceant, admoventur. Porro non desunt in Elephantorum genere, qui natura feritate nunquam domari possint, quales in Senega (ut in suis navigationibus scriptum reliquit Aloisius Cadamustus) Aethiopia regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis uenales spectari possunt in compluribus Italiae urbibus, ueluti Roma, Venetijs, Mediolani, & Neapoli: e quibus non solum innumeri pectines parantur ad explicando capillos, sed etiam alia plura instrumenta, quae ad humanum usum accommodantur. Hinc itaque fit, ut nesciam ego, qua ratione ductus Fuchsius, scripserit in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Ebur nullibi penè uerum reperiri: atque illud quod uulgò eius uice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse, quod in hoc erret euidens est, quam ut a nobis ostendatur. Praestat Ebur ad albas mulierum fluxiones, si tamen in tenuissimum puluerem, lapide porphyreo redigatur, propineturque ex lactuca seminis cremore, aqua in qua chalybs extinctus fuerit, prius macerato semine. Quod Graecis ἐλέφαντος, Latinis Ebur nominatur: Italis, Anorio: Germanis, Helfsantheyn: Hispanis, Diente de elefante, aut Marfil: Gallis, l'Yuoire.

Fuchsi opinionio falsa.

Eboris uires.

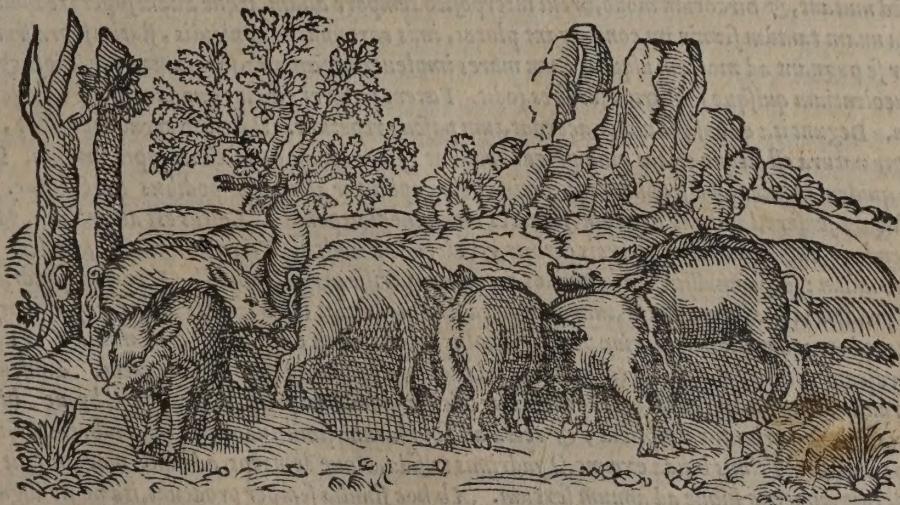
Nomina.

Ἀσπράγθος ὄδς.

SVILLVS TALVS.

CAP. LI.

20 **S** Vis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus, & potus inflationibus coli, longisque torminibus medetur.

30 **T** Alus in animalibus os illud ultimum pedis est, quod tibiae cruris annectitur. Id Graecis ἀσπράγθος, vulgò autem os claviculae appellatur, de quo non operae petium est, ut plura dicamus. Nomina subiiciam. Graecum est ἀσπράγθος ὄδς, Latinum Talus Snullus: Italicum, Talone del porco: Hispanicum, Tornizuelo de pie de puerco: Gallicum, Talon de porceau.

Nomina.

Ἐλάφου κέρατος.

CERVINVM CORNV.

CAP. LII.

30 **C** Erui cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodest dysentericis, excreantibus sanguinem, coeliacis, a regio morbo, & uesicae doloribus cum tragacantha: foeminis fluxione uulvae laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cerni cornu contusum, crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, uritur donec albescat. Id cadmia modo clotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus salutare est, infriatum dentes expurgat. Crudi cornu suffiti nidore serpentes fugantur, feruefactum in aceto, si eo gingivae colluantur, maxillarum a dentitione dolorem adiungit.

2 Antiquus codex. ὕστερος. i. utero affectis.

60 **C** Erui animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuique lectori fiat satis, ea de Cervis hic referam, quae Aristoteles tum VI. & IX. de histo. animalium libris, tum IIII. de partibus eorundem posteritatis memoria prodidit. Cervi itaque syluestrium animalium genere constant, magnitudine asinorum, cursu uelocissimi, & ingentibus armati cornibus. Ii cum turgente iam Venere cotum appetunt, aded rabie libidinis seuiunt, ut insaniant, & maximo cum strepitu, & clamore uagentur in syluis, quo fit, ut conualles, & montium cavitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantaque rabie mares feriuntur in coitum, ut saepe inter coeundum feminas declinent, atque prosternant in terram. Cum autem maris genitale

Ceraorum historia.

CERVINVM CORNV.

Vulgaris opi-
nio uana.

utpote durum, sustinere non possint, fœmina euntes, & currentes coeunt, & concipiunt. Mares non in eadem im-
morantur, sed mutant, & hircorum modo, breui interposito tempore aliam, atque aliam supergrediuntur. Si for-
tè fortuna in unam tantum fœminam concurrant plures, imis cornuum adminiculis, statim supra frontem enatis,
acriter inter se pugnant ad mortem usque. Cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsi, & propter li-
bidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit. Fatent ut hirci: facies quoque eorum nigrescit aspergine,
ut hircorum. Degunt ita quousque imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia salax
animal suapte natura est, atque etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem
nec currere quidem possunt: sed secundo, aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. Quo fit ut
ubi se præpingues sensere, latebras quærant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab æsturo, Mense Augu-
sto, & Septembri. Impleuntur ceruæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Vtero ferunt octo Menses. Pariunt ma-
gna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos ceruam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cer-
ua maximè prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quò scilicet beluæ rapaces propter homi-
nes minus accedunt: tum etiam quia cum peperit inuolucrum primum exedit, quò ad multa (ut nonnulli asse-
runt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, denorata à partu fœli herba. Anniculis maribus
nondum cornua nascuntur, nisi quod indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumq; est.
Bimis cornua primum oriuntur simplicia, & recta ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id
temporis eos uocant. Trimis bifida exeunt. Quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles
inquit) procedit numerus usque ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere eta-
tem ramorum numero. Verum in Italia (sit tamen cum Aristotelis uenia dictum) usque ad undenarium nume-
rum ramificans. quod & Albertus testatur se uidisse in Germania, quemadmodum & nos uidisse fatemur. Ad-
dam præterea, quod certò scimus, Gulielmum Bauariæ ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cerui cornua,
quorum singulus unum & uiginti ramos fundebat. Hæc admiranda cornua postea dono, utpote raro ac singula-
ri, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginae Mariae, Caroli V. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Re-
gis sorori. Vanum est credere Ceruorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum
superaddant: quippe cum longæui admodum sint, si quotannis ramorum numerus augetur, profectò ijs, qui ultra
centum annos uixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis maiora fuissent. Caterum (ut Aristoteles
scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminicu-
lis careant, qui imis cornibus prominent ante frontem; Nam ijs in pugna utuntur iuniores, sed in senibus non re-
nascuntur, cum prælijs omnino cesserint. Cerui (ut etiam Theophrastus inquit libro, & capite primo de historia
plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quàm maximè inuia petunt. Latent amissis uelut ier-
mes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Fit hoc mense Aprili, statuto tempore. Idque opacis faciunt locis, ut mu-
scarum tadio uacent. Pascuntur per id tempus noctu quasi uerecundantes, donec recipiant cornua. Decidua
amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & qua inueniri nequeant, unde illud prouerbum ortum. Qua cerui
amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cauent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum
esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur; occulunt enim id tanquam quodam medicamento præditum:
et si Plinius, & Albertus oculi dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, uel à quouis generis
eiusdem, cancos edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cerui sibilo, & tan-
tu uenantium, pastorumq; fictulis capiuntur: mulcentur enim alliciunturq; ea uoluptate, ita ut alter uenantium
cantet palam, aut sibilet, alter clam feriat à tergo, ubi socius iam tempus esse significarit. Nanque animal sym-
plex ceruus est, & omnium rerum miraculo stupens, intantum ut equo, aut bucula accedente, propius hominem
iuxta uenantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasq; miretur. Si ceruus erectas auriculas tenet,
acerrimè sentit, nec latere insidia possunt: sin demissas, facillè interimitur. Maria tranant gregatim natantes
porratis

- porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, uicibusque ad terga redeuntes. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprium traicientibus. Nec uident terras, sed in odorem earum natant. Ceruorum fœminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cum per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si cornigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Ceruas tamen cornigeras, non sine naturæ miraculo, quandoque muentas esse compertum habeo. Huius autem miraculi fidem facere possunt illa cornua ceruæ, quæ sunt Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum diuitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atque id ipsum confirmari potest non dissimilibus ceruæ cornibus, quæ argento laborato ornata conseruat Dux ille Bauariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita ceruis (ut Plinius memorat) prodidit lib. vii. cap. xxxi. in confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Ceterum quod uita tam longa sint cerui, quanta eos esse ferunt, non uidetur approbasse Aristoteles lib. vi. de historia animalium, ubi sic inquit. Vita esse quam longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex ijs, quæ narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum hinnuli ita euenit, quasi uita esset prælonga. hæc Aristoteles. Qui re uera nihil certi nancisci potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiãnum ex Caesaris Augusti cerua, quæ similiter innumeris elapsis annis post eius imperium capta nunquam ingulari potuit, prohibente torq; argenteo temporis diuturnitate cute quasi contexto, in quo scripta legebantur uerba hæc. Noli me tangere, quia Caesaris sum. Monte Asia Elapbo nomine apud Arginufam, quo loco Alcibiades mortem obiit, ceruæ omnes scissa aure sunt, qua nota uel alibi si loca mutauerint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. vii. cap. xxviii. de histor. animalium, Aphricam nec ceruos, nec apros gignere. Cui etiam subscribit Plinius lib. vii. cap. xxxiii. Cum tamen palàm omnibus sit, & aprorum, & ceruorum greges in Aphrica haberi. Nisi forsan posteriori æuo aliunde eò fuerint illati. Dictamnium herbam extrahendis sagittis (ut Plinius est auctor lib. vii. cap. xxvii.) cerui monstrauere percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta uulneratis. Cerui manifesto fel in iecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, camelis, damæ: & in natalitium genere delphinus, & phoca: sed id in uenulis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum uiscera non modo in cibis minime recipiantur: sed nec à canibus quidem edantur, nisi præpinguia sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At ceruis Achænis cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lieni simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est uenenum, adeo ut breui temporis spatio hominem è medio tollat. Vermes cerui omnes continent in capite uiuos, qui nasci solent sub lingua in concavo circiter vertebram qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni uniuerſi atq; contigui solent numero adeo circiter uiginti. Ceruinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alui fluxiones cohibet: ex uino uero sumptus, uenatis sagittis resistit. Eius cerebrum neruorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem usq; exustum, ex melle haustum, alui tineas pellit. Iuuenum ceruorum tenerima cornua, quæ adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & nouo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeo areſcant, ut in puluerem facile conteri possint, additis pipere, & myrrha, coli cruciatibus mirifice medentur. Sordes etiam, eodem autore, quæ in protensis oculorum ceruorum angulis hærent, ac coalescunt, tam haustæ, quam illitæ, præstant mirifice ad uenentorum serpentium morsus. Ideoque à siccis uenatoribus diligenter colligi scribit, & quocunque portari cum ipsis in cingulo. Os præterea, quod in ceruorum corde reperitur (tametsi Vesalius uir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum inibi os reperiri falso contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia uenena mirifice præstat, antidotisque admiscetur, quæ pestilentie, aduersantur. Sed cauendum est, ne huius loco septesarij bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueuerunt. De Tubere, seu Boleto ceruino, uel fungo, quem è cerui semine oriri quidam asserunt, satis superque à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaque qui hæc non legerunt, ibi huiusce fungi historiam, & vires inuenient. Quod Græci ἐλάφου κέρα id Latini Ceruinum cornu uocant: Itali, Corno del ceruo: Germani, Hirtzhorn: Hispani, Cuerno de cierno, & punta de cierno: Galli, Corne de Cerf.

Aristotelis, & Plinij lapsus.

Vermes in capite cerui.

Cerui usus in medicina.

Nomina.

Κέραι.

E R V C A E.

C A P. LIII.

- 50 **E**rucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à uenenatis bestiis feriri negantur.

Eruca, quibus olitores maxime inimicantur, animalcula sunt uulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quod quandoque adeo numerosæ proueniant, ut inuitis olitoribus olera cuncta una tantum deuorent nocte. Gignuntur (ut memorat prodidit Aristoteles libro v. cap. xix. de historia animalium) ex uirentibus herbarum folijs, maximeque ex brassica. Primum minus quid milio consistit in folio: mox uermiculi inde contrahuntur, & augentur: tum intra triduum erucule afformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suæque forma immutantur, durioresque cortice integuntur, cuius color auro fulget: ob idque (Aristoteles prodit & post ipsum Theophrastus lib. v. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantum mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obductæ: non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine abrupto, euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus. Itaque primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt:

Erucarum historia.

Erucarum ge-
neratio.Remedia con-
tra erucas.

Nomina.

tunt : at uerò cum in aurelias transierint, nihil uel gustant, uel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingen-
tem copiam quodam anno perperit Hetruria, adeo ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in pla-
teis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehen-
sa fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut uniuersas eroderent herbas. Quo postmodum
factum est, ut ubique stirpium folia, ac rami, edificiorumque parietes, ijs ueluti u uo ac palpitanti fulgerent auro.
Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obducti : id quod silentio dissimulauit Ari-
stoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & edificiorum muros, circa eos præsertim,
quibus adiacent horti, ac uiridaria : plerumque enim in edificiorum cavis capite ad terram uerso reperiuntur ap-
pensa. Ceterum & si dixerit Aristoteles, erucas ex herbarum, olerumque præsertim folijs ex sese gigni, absque
animalis semine ; uisuntur tamen hoc æuo papiliones ex aurelijs exorti, auersis olerum folijs oua parere subalbi-
da, milio minora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino Erucarum generi euenire comperimus. Vnde mi-
hi quidem dubitandum uidetur, an rem hanc diligenter perpenderit, uel exquisitè tractauerit Aristoteles. Quan-
quam minimè negauerim, quin & ex putri quodam humore per se Erucæ nasci possint, quemadmodum & mures,
angues, vermes, aliaque complura generantur. Plin. grana illa ex rore fieri putat, soleque addensari, quod tamen
naturæ speculatores non ita facile comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si palo imponantur in
hortis ossa capitis ex equino genere fœmina duntaxat. Aduersus quas & cancrum fluitantem in medio horto
suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis uirgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. hæc Pli-
nius. Columella præterea lib. x. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisque erucis hæc in medium pro-
tulit. Vbi uerò ap riciis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græ-
cè autem κάμποι nominantur, uel manu colligi debent, uel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic
enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen su-
peruacuum est facere, si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt : nihil enim sic medicatis nocent
erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀντιδοτῶν affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si
mulier, quæ in mensuris est, solutis crinibus, & nudo pede unamquamque aream ter circumeat : post hoc enim de-
cidere omnes uermiculos, & ita emori. Sed postrema hæc, quæ à Columella referuntur, superstitiosis sunt relin-
quenda. Κάμποι ita Græcè, Latine Erucæ uocantur ; Arabicè, Riapsa : Italicè, Bruchi ; Germanicè, Raup, seu
Holtz uurm : Hispanicè, Bruchi.

Κανθάριδες.

CANTHARIDES.

CAP. LIIII.

a Meum. éyep-
γες. i. effica-
ces.
b Luteis. in
meo non legi-
tur, nec etiam
in pennis.

E Frumentis congestæ Cantharides ad recondendum idoneæ sunt, quæ fictili uase non picato con-
duntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur super acceti
feruentis quàm acerrimū halitum, donec æstu exanimentur : postea lino transfixæ reponuntur.
a Potentissimæ omnes uariæ, b luteis lineis, quas in pennis transuersas habent, promissioque corpo-
re, crassæ, ac blattarum modo præpingue : sed inertes, ac imbecillæ, quæ unius sunt coloris.

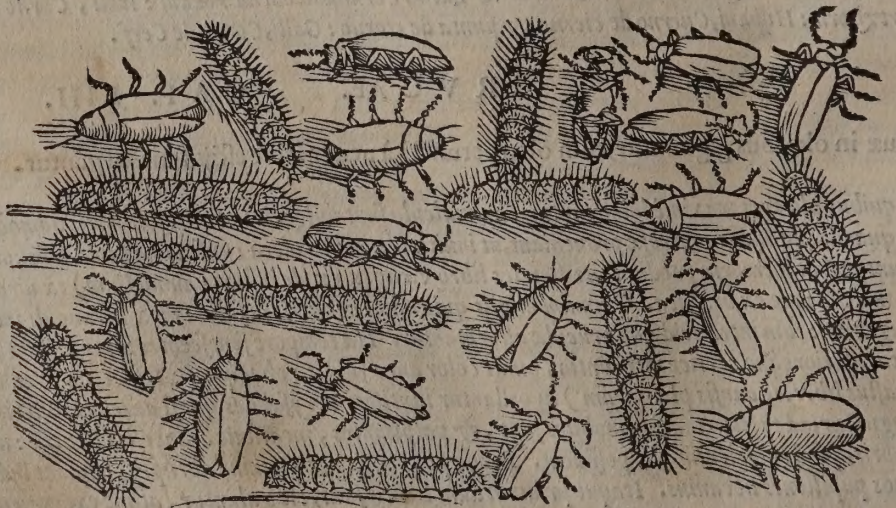
Βυπρήστεις, καὶ πινοράμποι.

ERVCAE.

BUPRESTES, ET PINORVM

CAP. LV.

S Imili modo reconduntur buprestes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ supra cri-
brum suspensum feruenti cinere paulisper intostæ, reponuntur. Vis omnium communis erodere,
ulcerare, calorem elicere : qua de causa admiscuntur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas,
& carcinomata sanant : menses ciunt pæsis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis imposi-
tas, aquæ subter cutem auxiliari prodiderunt : argumento, quod urinam moueant. Alij pennas, pedes-
que contra potarum ueneficia, remedio esse tradiderunt.

Cantharides

- C**antharides uulgata sunt animalia, nomine à cantharo, qui Latine scarabeus est, deducto, ac si eas dixeris paruos scarabeos. Sunt in Italia frequentissima, calidioribus praesertim regionibus, ubi non modò in frumentis inueniuntur: sed in fraxinis quoque stabulantur. Praestant quæ solidæ, recentesque sunt, nam veterascentes faciliè cariem sentiunt, unde inutiles fiunt in medicamentis. Buprestes autem (ut Plinius inquit lib. xxx. cap. i. ii.) non perinde in Italia sunt vulgares, & frequentes; sunt tamen scarabeis similes, quanquam minores. At pinorum erucæ numeroe sanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò uiuant syluæ. Ananienfi praesertim tractu, ac Flegæarum conuallibus. In extremis arborum ramis, & ijs plerumque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ rufescentes, ac pilosæ miro artificio nidificant, quibusdam tenuissimis uelleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes.
- 10 Nidi magnitudo adeò ampla est, ut nonnunquam conclusi uermiculi millenarium numerum excedant. Inuolucrum materies, qua concluduntur, tenuissima serici velamina maximè amulantur, tenuior tamen est. Hæc sanguinis nationibus aptissima est, quare imposita confestim fluorem sistit. Sed de his hæcenus. Ceterum sunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipuè sequentes, qui quotiescunque Cantharidas medicamentis miscent, præcipiunt capita, alas, & pedes abijci, tanquam partes cæteris nocentiores. Quod tamen Galeni sententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. xi. simp. medicamentorum integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & ijs integris ipse perpetuò fuerat usus. Sed si responderint ijs, illud nec eorum esse institutum, nec Mauritanorum, sed Hippocratis lib. i. de victus ratione in morbis acutis, audiant quæso quibus verbis eodem loco Hippocratis sententiam declaret Galenus, cum inquit. Quidam dictionis huius mentem haud quaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cum à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse uisus est: quòd pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem reducta sit, ueruntamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquiens. Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse quod in dictione enunciaretur. Quare non cumctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxque factò similiter in femore abscessu, sectoq; multis post diebus hominem mori contigit. quanquam urinam prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum usi sint. hæc Galenus. Ex quibus faciliè cognoscitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexisse. Quamobrem dicendum esse existimauerim, quòd ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura sunt prædita in proprii ueneni remedium. Quod cum accuratè perpendisset Galenus, eas integras suis medicamentis semper admiscuit; ut faciliè attestantur quæ libro. xi. de simplicium medicamentorum facultatibus memoria prodidit, sic inquiens. Veruntamen sufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quòd in vngues psorodes cum idoneis ceratis, aut emplastri impositæ, sic illos educunt, ut toti cadant. Miscuimus eas etiam facultatibus psoris, & lepris congruentibus, necnon quibusdam septicis, atque interim etiam ijs quæ clauos, quos uocant, eiiciunt. Porro præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinam cientia iniiciebat. At quidam solas alas, & pedes iniiciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsorum bibissent. Alij contrà. At nos totas indimus. Ceterum aptiores sunt ad ea, quæ expertum me dixi, & cantharidum, quæ inuenta in frumento, lutea transversim in alis cingula obtinent, potissimum si iniiciantur in uas fictile nouum, deinde ori uasis linteum obductum sit rarum, et uas ita teneas inuersum, ut linteum, quod cantharidibus subest, uaporem ab aceto sursum elatum excipiat, donec emoriuntur ipsæ cantharides. Et de buprestibus agens, ita subdit. Sic Buprestes quoque reponere expedit. Sunt autem & ipsæ animalis quoddam genus cantharidibus tum specie, tum uiribus adsimile. Mox de pinorum erucis; quin & erucæ (inquit) quæ in pinis nascuntur, meritò nuncupatæ pituocampæ, huius sunt facultatis. Κανθάριδες ut Græcis, ita etiam
- 30 Latini Cantharides appellantur: Arabibus, Dherarie, siue Carariba: Italis, Cantarelle: Germanis, Goldt Kesser; Hispanis pariter & Gallis, Cantarides. Βυπρέστες Græcè, item Latine, Buprestes nominantur: Arabicè, Xofostis: Italicè, Buprestis: Germanicè, Knoelster: Hispanicè, Arebenta buei. Πιτυοκάμπεα Græcis, Pinorum erucæ Latini dicuntur: Bruchi de pini, Italis: Pytoriapsa, Arabibus: die uum non fichten, Germanis: Gausanos del pino, Hispanis.

Cantharidū
confid.Buprestes.
Pinorū erucæError multo-
rum.Cantharidū
uiores.

Nomina.

Σαλαμάνδρα.

SALAMANDRA.

CAP. LVI.

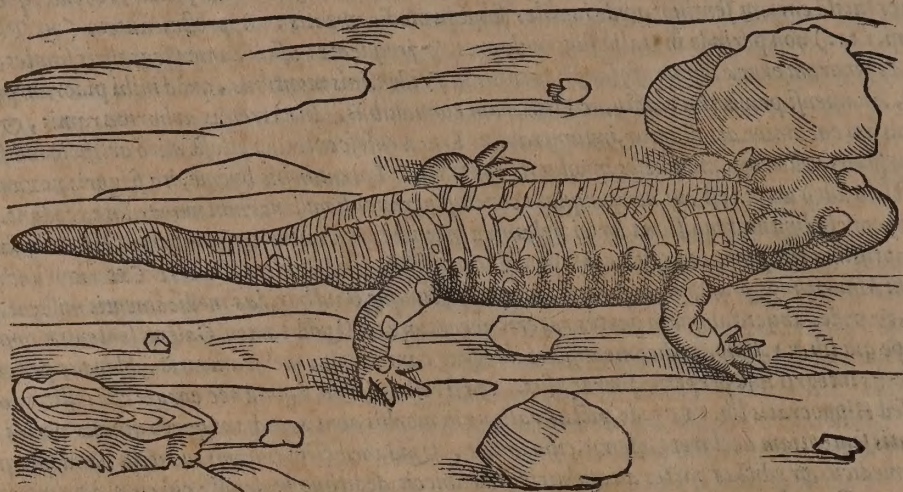
- 50 **S**alamandra lacertæ genus est, iners, varium, quod frustra creditum est, ignibus non uri. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum uis est exesse, & lepras abolere: similiq; modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata, detractis pedibus, & capite in melle seruatur ad eundem usum.

a Orib. addit
καὶ ἐλκωτι-
κὰς δυνάμει-
σι. i. exulcera-
re.

- S**alamandræ in agro Tridentino copiosè inueniuntur, Ananienfi praesertim ualle, iuxta semitas, & in opacis, uliginosisque locis. Incipiunt enim apparere uerno tempore, atque etiam autumnò, cælo maximè pluuiò. Sed æstate ob solis feruores; itemque hyeme ob urgentissima frigora, suis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaque lacerto similis est, uerum capitis, ac uentris crassitudine excellit, breuiore tamen constat cauda. Illa etsi altioribus nitatur cruribus, ad gressum tamen ignauior est, hic uerò contrà agilis, celerq; conspicitur. Color illi niger, luteis non minimis insectus maculis, quadam leuitate pellucidus. Visu Salamandræ horribiles, atque abominandæ sunt, ita ut faciliè eorum aspectus hominibus nauseam pariat. De hac

Salamandræ
confid.

SALAMANDRA.

Vana opinio.

Arist. uanæ o-
piones.Salamandra
aquatica.

hac differens Plinius libr. x. cap. lxxvii. sic inquit. Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbris prouenit, & serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quam glacies. Quod quidem facit prunis superposita, non secus atque cetera animalium carnes, quæ prunis assandæ traduntur. Veruntamen in medium magni ignis, ubi flamma valentius agit, vel in fornacem proiecta, statim comburitur. Vanum est ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minimè absumi posse, eoquæ uictitare, ut chamæleon aere: quandoquidem factò periculo, igne exustam breui salamandram uidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus libr. i. de temperamētis, Salamandram ad certum usque temporis spatium ab igne nihil pati: uri tamen, si ea longius igni sit admota. Quod postea effecit, ut explicare nesciam quo argumento, quæne ratione, prodiderit Aristoteles libr. v. cap. xix. de historia animalium, Salamandram igne minimè comburi, sed per eum inambulanti flammæ, & prunas extinguere: cùm contrarium experientia facile probari possit. Illud præterea mihi dubium est, an idem eodem capite uera retulerit, cùm asserit in Cypro insula ararijs fornacibus ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne, exoriri pennatas bestiolas, paulò muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulant, amotoque igne statim emoriantur. Quippe quod maxime id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quod si hæc uera essent, eam nunquam reticisset Galenus, qui diligentissime omnia Cypri metalla inuestigauit, ac nouit, pariterque metallorum fornaces, cùm fuerit ipse harum memorabilium rerum accuratissimus indagator. Vidi ergo in Germania ararias complures fornaces, à quibus utranque cadmiam, pompholygem, spodium, æris florem, & alia, mecum retuli; sed muscas per ignem obambulantibus mihi nunquam uidere licuit. Qua in re nesciuerim, quonam pacto Aristoteles seruari possit. Nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non suam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his hætenus. Ceterum Salamandra nihil gignunt (ut Plinius tradit) neque est in eis genus masculinum, femineumue. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu uenenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris salina ueneno inficiunt, maxima degustantium iactura, quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc ueneno interiere. Est & Salamandræ aquaticum genus Vt inensibus frequentissimum, capite terrestribus breuiore rotun-

SALAMANDRA AQUATICA.

dioreque,

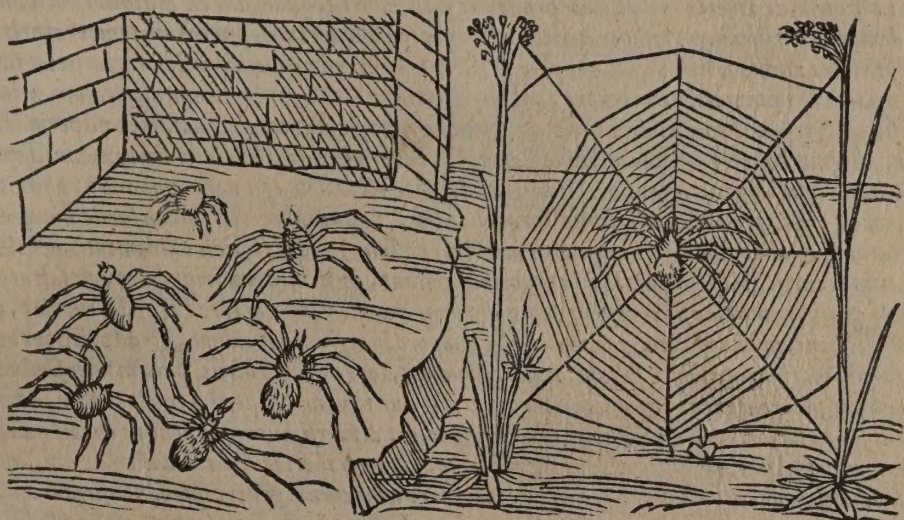
dioreque, cauda anguillarum modo, nigro vndique dorso, uentre autem rufescente, luteis maculis resperfo, horrendo aspectu, aequè atque terrestre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδρα Latinis similiter Salamandra nuncupatur: Arabibus, Adhaya: Italis, Salamandra: Germanis, Olm siue Molch: Hispanis, Salamantegua: Gallis, Salamandre.

Αράγνι.

ARANEVS.

CAP. LVII.

10 **A**raneus, quem holcum, alij lycon, id est lupum uocant, subactus cum splenio, & linteo illitus, prolatusque utrisque temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perlanat. Tela eius imposita sanguinem sistit, uulnera, quæ summam cutem occuparunt, ab inflammationis iniuria uindicat. Est & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem, densamque telam orditur. quem in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex rosacco, & infusus, aurium doloribus auxiliatur.

20 **A**raneorum, & phalangiorum (ut lib. ix. cap. xxxix. de historia animalium scribit Aristoteles) plura sunt genera. Mordax, quod in duo distinguitur, alterum simile ijs, quæ lupos appellant, est paruum, uarium, procax, salax, pulex nuncupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Cetera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum, aut certè exilem inferunt morsum. Genus secundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum est, quod non textit: partim maius, quod asperam, paruamque telam apud terram, aut sepes orditur, bucculis intexere solitum. 40 primordijs intus positus observatur, dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit, ut capiat: partim uarium est, quod paucam uilemque telam sub arboribus facit. Tertium genus, quod sapientissimum, lautissimumque omnium est, nostris adificijs latissimas contextit telas. Huius, ut equidem arbitror hic meminit Dioscorides. Plinius araneos, qui ictu, uel morsu uenenum inferunt, phalangia nominat, quorum historiam libro xxi. cap. iiii. Phalangiorum genera ex Plinio. diffusus enarrauit his uerbis. Phalangium est Italia ignotum, & plurium generum. Vnum simile formicæ, sed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercurrentibus respersum guttis. Acerbior huius, quam uestiæ ictus. Viuit maxime circa furnos, & molas. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangij nomine araneus, lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, qui ceruina pelle conclusi, & mulieribus adalligati ante solis ortum, præstant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus 50 breuissimis, tanquam imperfectis. Dolor à morsu eius, qualis à scorpione. Urina similis, araneis textis. Idem erat astrictio, nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior utroque est ceruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & uomitus araneosus: etiamnum deterior, à crabrone penna tantum differens. hic & ad maciem perducit. Mymecion capite formicæ similis, aluo nigra, guttis albis distinguuntibus. uestiæ dolore torquet. Tetraganthij duo genera habent, peior medium caput distinguente linea alba, & transversum altera. hic ori tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissime pandit. Hactenus de araneis, & phalangijs Plinius. Cui sub scribens Aetius lib. xiii. cap. xviii. Phalangiorum genera, inquit, plura sunt. Quæ uerò apud eos, qui de noxijs bestiis scripserunt, referuntur, ut plurimum sex numero existunt. Vnum quidem ex eis rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum sclerocephalon, sextum scolecion appellatum. 60 Ac primum quidem rhagium, id est acineum, figura rotundum est, colore uerò nigrum, acini uix nigri similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuissimos. Alterum uero lupus appellatum, muscas perdit, eisque pascitur: ac corpus quidem habet latum,

Araneorum, & phalangiorum genera.

Phalangiorum genera ex Plinio.

Phalangiorum genera ex Aetio.

Tarantula
confi.

Tarantula re
medium mu-
fica.

Solifuga hi-
storia.

Nomina.

latum, ac uolubile, partes uero circa eius cervicem incisae sunt: amplius autem, & os eius eminentias tres ha-
bet. Tertium autem myrmecium, hoc est, formicarium dictum, quod formicis maxime assimiletur, colore est fu-
liginosum: corpus uero eius uelut astris quibusdam insignitum, praesertim circa dorsum. Quartum deinde crano-
colaptes, oblongum est, & uiride, stimulumque iuxta collum habet, atque si in aliquem irruat, locos circa caput
petit. Quintum sclerocephalum dictum, caput habet saxeam, & obduratum: lineamenta uero per omne corpus
similia animalibus illis, quae lucernas noctu circumuolitant. Sextum postremo scolecium, siue vermicarium ap-
pellatum, sublongum est, & submaculosum, maxime circa caput. Atque haec quidem species phalangiorum enume-
rantur. Haec de phalangijs Aetius. Ego autem asserere non dubitauerim, omnia haec phalangiorum genera ha-
beri in Italia: quippe quae a me saepius sint uisa. quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin
potius praeter praedicta genera inibi & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod a Taranto Apuliae ciui
tate, ubi innumera estate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti uero ab his uariis, ac diuersis tor-
quentur: siquidem alij perpetuo canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiun-
tur, plerique vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam paucioribus in-
festantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreniticis, lymphaticis, ac maniacis similes. Quae quidem
symptomata tam uaria, ac diuersa non aliunde provenire dicendum est, quam aut ex uario horum animalium ue-
neno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia haec
accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantula uenenum dietim, uel horatim immutari, ferique
ob hoc, ut tam uarijs symptomatibus uexentur, qui ab ea icipiuntur. Habentur Tarantula etiamnum in maritimis
nostris Senensibus Tyrrheno litori adiacentibus, & Romano agro frequentes: ueruntamen non perinde ac in Apu-
lia numerosae. Degunt haec inter segetes in quibusdam terra caernulis, quibus interdum exeuntes, saepe eos mello
res icipiunt, qui huius insidiae ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos uidi ego nonnumquam in plateis iacentes,
& in xenodochijs, qui praedictis affectibus torquebantur. Sed mirum certe, quam facile huiusce ueneni uis
musica mulceatur. Quandoquidem (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, uel tibiarum so-
no, primo statim occurru icti a Tarantula a languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt,
iamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quod si eueniat, ut tibicines
tamulum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt lan-
guores: nisi tandiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudiant, donec ueneni uirus, partim insensibiliter per cutis
meatus, partim per sudorem exeat, & discutatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque
mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione, tandiu tripudiant demorsi, quousque penitus curati quiescant: cum
tamen, dum haec aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quae uenenofo-
rum morsibus aduersantur. Constat quoque esse ex mortifero araneorum genere quam Solifugam appellat Iulius
Solinus. his uerbis. Sardinia est quidem absque serpentibus, sed quod alijs locis serpens est hoc Solifuga Sardois
agris animal perexiguum, simile araneis forma. Solifuga dicta, quod diem fugiat. In metallis argentarijs pluri-
ma, nam solum illud argenti diues est: occultim reptat, & per imprudentiam supercedentibus pestem facit. No-
men ἀράχνη Graecum est, ut Latinum Araneus: Arabicum, Hamdebut, seu Hancbebut: Italicum, Ragno: Germani-
cum, Spinn: Hispanicum, Arana: Gallicum, Areine.

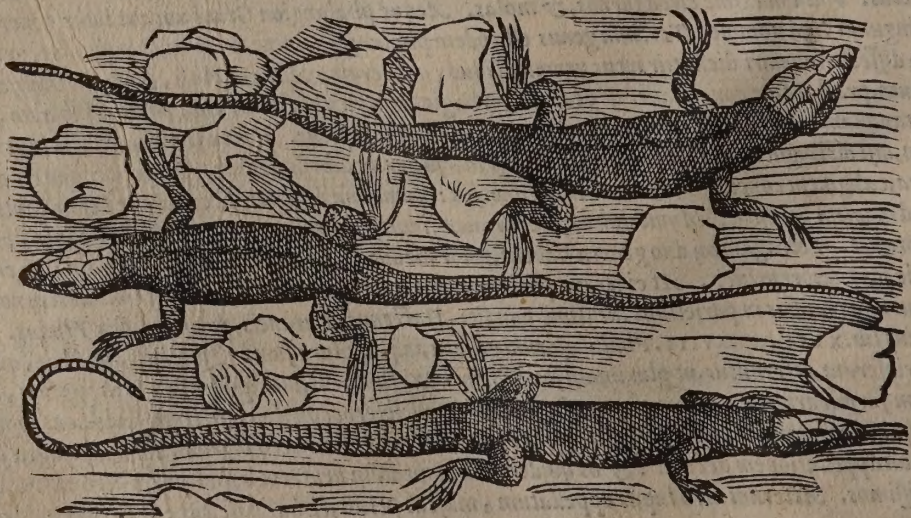
Solifuga.

LACERTA.

CAP. LVIII.

Lacertae caput intritum, & appositum, aculeos, & omnia corpori infixia extrahit: uaros, formicantes
uerrucas, & penfiles, quas acrochordonas uocant, tollit. Iecur ex esis dentibus coniectum dolo-
res finit. Si diuulsa admoueat, ictis a scorpione leuamentum praestat.

LACERTA.

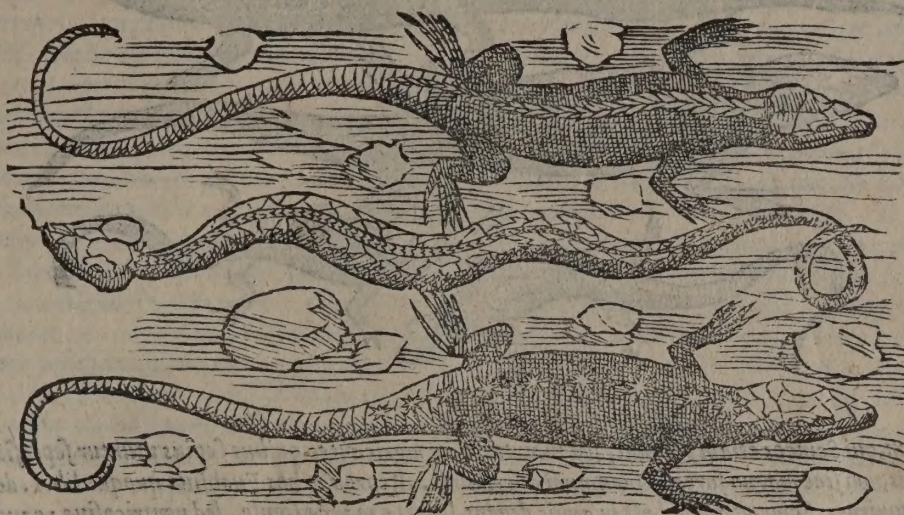
SEPS.

Σηδ.

S E P S.

CAP. LIX.

Eps, quam aliqui lacertam chalcidicam uocant, in uino pota, morsus suos sanat.

Lacertarum
confider.Chalcidicarū
descriptio.

Terrantola.

Nomina.

Lacerta, quae ubique uulgares oberrant, oua quemadmodum serpentes pariunt, & cochleis maxime insidiantur. In Arabia (ut Plinius est auctor) cubitalem aequant mensuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India uero Nisa monte, si Plinio credimus, ad xxiiii. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fului, aut punicei, aut caerulei. Est & Insula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas nauigarum insulas. Ceterum, quae Chalcidica uocantur, in Libya, & Cypro copiose prouenientes, non habentur in Italia. Morantur haec plerumque in locis aridis, & inter saxa. Varia est harum historia apud auctores: nam quidam nostratibus lacertis similes ipsas fecere; quidam uero inter serpentium genera recensent. Nicander Dioscoridi subscribit: quippe qui in theriacis suis dicat. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis similem. Veruntamen Aetius lib. xiiii. Sepem inter mortiferos recolat angues, sic inquit. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit: recta uero, ac tarde proserpit. Caput habet latum, os acutum, uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Ceterum ij, qui ab eo percussi sunt, intra tres, aut quatuor dies pereunt. haec Aetius. Pausanias porro aliter sentire uidetur: inquit enim. Aegyptum Arcadiae quondam regem in uenatione occupatum, & imprudentem Seps oppressit. Vipera similis est minimae, cineris colore, maculis ex interuallo uariis, lato capite, angusta ceruice, alio maiori, cauda breui, obliquo incessu, quasi cancer, quod & cerasia serpenti proprium est. Quamobrem credendum putauerim, aut fabulosam esse lacertae Chalcidicae historiam, aut pluribus hoc nomen conuenire serpentibus. Verum minime reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola uulgo dictum, quoniam sub terra delitescat. Quae cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro, ac Dioscoridi Chalcidica esset lacerta: aut Stellio, quod stellis maculata, insignitaque cernatur. Sed haec libro sexto, duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quae morsu, uel ictu uenenum emittunt, sermonem faciemus. Quae Graecis σαῦρα. Latinis Lacerta nominatur: Italica, Lucertola: Germanis, Heidex: Hispanis, Gartixa. Quae uero σηδ. Graece, Latine Seps, & Lacerta Chalcidica uocatur: Italicè, Sepsa.

Σκινος.

SCINCUS.

CAP. LX.

Scincus aut Aegypti, aut Indiae, aut rubri maris alumnus, quanuis inueniatur in Lydia Mauritania. Est autem terrestris crocodilus, sui generis, sale inueteratus cum nasturtio. Aiunt carnes, quae renes amplectantur, id sibi uirum uendicasse, ut si drachma pondere bibantur, uenerem accedant. Verum docto lentis cum melle, aut semine lactuca cum aqua pota, ueneris cupiditates inhihentur. additur in antidota.

a Ori. le. σαῦρα
λαῦρα Apol-
lonia.

Tametsi scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem crocodilum, sui generis: aquatile tamen animal est. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quamuis forma crocodilos referant: magnitudinem tamen longe minorem habent: namque qui ad summum adoleuerunt, nostrates lacertas magnitudine non excedunt. Squamis uestiuntur subluteis, caesia a capite ad caudam discurrente linea. At non eadem crocodilis tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bicubitales reperiri Scincos tradidit: ueruntamen ij ad nos non deferuntur. Sunt in agro Vicentino.

Scinci confi.

Scinci Vicen-
tini.

AA lacus

SCINCUS.

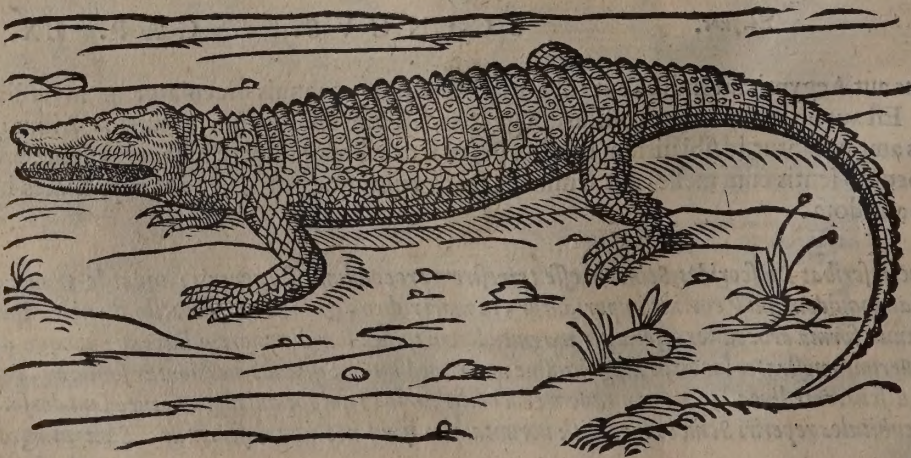
Fuchij error

Scincis Aegyptij historia.

Crocodili historia.

lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos, ac nigricantes, quibus sapius utuntur seplastarij deficientibus marinis, non sine magno fortasse hominum discrimine. Reprobat hos Fuchsius quoque lib. 1. de comp. medicam. sic inquit. Scincus animal est in aquis degens, lacerta magna simile, sed uentricosius: cauda lata, ut anguilla, ad natandum apta. Quapropter quos officinae subiiciunt, cum duabus caudis, ueri non sunt, sed ex Vinctino agro allati. hanc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipse (pace uiri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse uidetur, quod existimauerit, legitimum Scincum, cuius effigiem damus, regi lata cauda ad natandum, anguilla modo. Quandoquidem Fuchsi Scincus, quo Foroiulienis ager, & quae circum Vinctinum ciuitatem stagnantes sunt aquae, maxime scatent: & cui lacerta magna corpus, tumidus uenter, ac maculis uariis, rotundum quadantenus caput, anguilla cauda, nigrumque dorsum est, Scincus uerus non est: sed potius animal salamandrae generi adscribendum, quod terrestrem salamandram non paucioribus referat notis, quem aquatiles testudines terrestres representant. ob id itaque recte Vinctenses hoc animal Salamandram aquaticam uocant, abhorrentque maxime, quod inter uenenata omnino reputent. Huic sane cum Aegyptio scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo, dorso quadantenus elato: uentre lacerta non maiore: corio squamis subluteis, numerosis, minimisque in uniuersum referto: cauda lacerta modo tereti, breuiore tamen: ceteraque a capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est, qui quot annis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus conuehitur. Scincorum meminit Plinius libro xxviii. cap. viii. ubi ita scribit. Ex chameleontis similitudine est Scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt: candidiore autem, & tenuiore cute. Praecipua tamen differentia dignoscitur a Crocodilo aquatico squamarum seta a cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde arabicus. Afferuntur falsi. Rostrum eius, & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt. Vtique cum satyrio, & eruca semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo pota efficaciares ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum venena, ante posteaque sumptus. In antidota quoque nobilia additur. haec Plinius. Porro CROCODILVS

CROCODILVS.

(ut refert

(ut refert Aristoteles in libris de historia, & partibus animalium) animal est magnum, ad quindecim vsque cubita crescens: quanuis ad duodeniginti scripserit Plinius. Hic animal non parit, sed ouum anserini magnitudinem non excedens: idque in terra, non autem in aquis. Parit cum plurimum sexaginta, uiuitq; diu, maximumq; animal minima hac origine euadit: nanque fetus ex ouo exclusus proportionem respondet, lacertorum magnitudinem equans. Linguam adeo indiscretam habet, ut omnino ea carere uideatur. Cuius rei causa est, quod idem & terrestris, & aquatilis quodammodo est. Ergo ut terrestris, locum obtinet linguae, ut uero aquaticus elinguis. Pisces enim aut nullam habere linguam uidentur, nisi ualde resupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter cetera superiorem mouet mandibulam, minimeque inferiorem. causa est, quod pedes ad capiendum, retinendumque inutiles habet. Oculi crocodilo suilli, dentes exerti, & ungues in pedibus, acutissimi, coriumque durissimum, telis, ac sagittis minime cedens, Interdum plerumque terram incolit, noctu uero aquis se mergit, innatatque flumine. Duo eius esse genera Plinius est auctor loco citato. Vnum maius, de quo diximus: alterum minus illi simile, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur, iucundo nidore facta. Crocodileam uocant, oculorum uitij utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones, uel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit, ac uaros, omnesque maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto, mulso binis obolis. Felle inunctis oculis contra suffusiones nihil utilius predicant. Maioris dentes & dextra maxilla adalligati dextro lacerto (si credimus) coitus stimulant. Corij utriusque cinis, ex aceto illitus his partibus, quae secari opus sit, aut uidor cremati, sensum omnem scapelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ouis nigra, cui nullus alius color incurserit, & primo partu genita, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum, excepto capite pedibusque elixum manditur ischiadicis. hac Plin. Veritamen quae is alterius intestinis assignauit, ea Dioscoridem fimo tribuisse constat. Ceterum cum Scincus Chamæleontem, cuius formam refert, mihi in mentem reuocauerit, ueniatque & ipse in medicum usum, non ab re fore duxi, eius tum historiam, tum etiam facultates enarrare. CHAMAELEON igitur (ut Aristoteles memoria

Crocodili genera, & uires.

Crocodili uires.

Chamæleontis historia.

CHAMAELEON.

prodidit lib. II. cap. XI. de historia animalium) figura totius corporis lacertam plane representat. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simiae porcariae simillimum: cauda praelonga in tenue desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior a terra est, quam lacerta. Pedes singuli bipartito secantur, partesque talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus, reliquam partem obiectam. Sed ipsae etiam reliquae partes paulotenus in digitos quosdam finduntur, aduncis unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium ouiperorum tenuissimus est: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animae eius referenda est: praenimio nanque metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudinis, pallefcit cum moritur, defunctusque colorem eundem seruat. Subit canernas, & latitat more lacertarum. Caput eius, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrium, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item iecur in tegulis ustum. Dextro oculo, si uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata, pericula puerperij adimi. Linguam, si uiuenti exempta sit, ad iudiciorum euentus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pauoresque, corpore uero illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. Sicut ut Graecis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus, Aschancur, siue Scanchur: Italis, Stinco, & Scinco: Hispanis, Stinco.

Chamæleontis uires.

Nomina.

Τῆς ἐντερας.

TERRENI VERMES.

CAP. LXI.

Terreni uermes impositi, præcisos nervos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passo urinam ciunt.

Terrenorum
uermiū, & eo
rū olei uires.
Terrenorum
uermiū oleū.

Terreni uermes etiam in medicum usum ueniunt. quandoquidem oleo incoquantur ad articulorum, nervorumque cruciatu. Veruntamen aberrant plerumque myropola in olei conficiendi ratione. Imponunt enim uermiculos in æneum cacabum, & affuso inde oleo igni seruescunt: quo fit, ut paruo momento non modo inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cum uase uitreo excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo imatantes: nanque hoc modo eorum succus elicitur, comburique nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si uermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus provenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, ac mox superpositis uermibus in eo elixis, tussis, admistisque cum æquali cerati pondere, quod triapharmacum uocant ex argenti spuma, oleo, & acetate constat. Quibus etiam commendauit Plinius lib. xxx. cap. iii. ipsorum uermium cinerem cum melle tritum emplastri more impositum. Quin & ipsos uermes in oleo ueteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres uermes prius uino albo eloti, ac per se absque oleo uase uitreo excepti, operculato uasis ore, ne quid expirare possint, in balnem calentis aquæ immerguntur, tandiuque effervesce permittuntur, donec in liquorem oleo similem uertantur. Præferunt quidam hoc, quod maxime præstet nervorum, & intestinorum uulneribus glutinandis. Quod longe efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod uitreis organis è larigna, siue abiegna lacryma elicitur. Nanque his additis uniuersa corporis recentia uulnera breui tempore glutinat, ijs exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni uermiculi igne cremati, & in puluerem contriti felle suffusis, ex marubij, uel absinthij decocto: adduntur quæ in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. Τῆς ἐντερας Græcis dicuntur: Latinis, uermes terreni: Arabibus, Charatin: Italis, uermi terrestri, & Lombrichi: Germanis, Regen uurm: Hispanis, Lumbrizes de tierra: Gallis, Vers, de terre.

Nomina.

Μυογᾶλη.

MVS ARANEVS.

CAP. LXII.

Mvs Araneus dissectus, & impositus, sui morsus ueneficia luit.

Aranei muris
confid.

Araneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustela similis est, magnitudine autem muri. Os uero sublongum habet, & exigua caudam. Dentes ei tenues, duplici ordine nati, in utraque maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utique notis abunde respondent ij, à quibus picturam, quam hic damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicaender in suis theriacis, dixitque perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum, poeticumque censemus: tamen si non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, huiusce succurrant morsibus. Scribit Plinius lib. viii. cap. lviii. mures araneos ultra Apenninum non haberi, cum tamen hoc æuo in uniuersa reperiantur Italia. In Ananienfibus montibus Tridentino agro frequentes uisuntur. Nihilominus incolæ inter uenenata non habent: id quod fortassis & celi, & solis

& solis temperamento euenit. Siquidem nec scorpiones ibidem exorti ictu uenenum relinquunt, ut in eorum mentione superius diximus. *Μουσάν* Græcè, *Mus araneus* Latine appellatur: Italicè, *Topo ragno*: Germanicè, *Zißmaus*: Hispanicè, *Murganbo*.

Nomina.

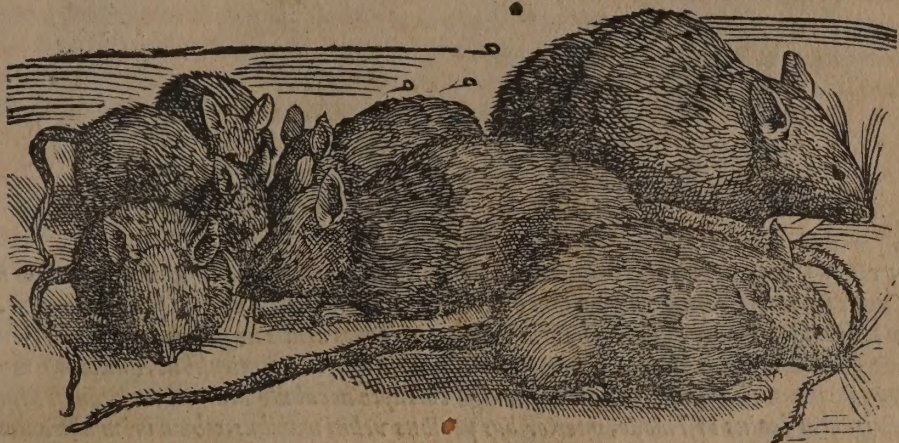
Mures.

M V R E S.

C A P. LXIII.

M

Vres, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis utilissimè imponi, in confesso est. Si inasflatos infantes ederint, oris saliuam exiccari promittunt.

M

Vres diu erforum sunt generum, siquidem domestici, syluestres, ac montani reperiuntur: sunt etiamnum aquatiles marini. Verum primum de ijs differentes, qui nostris in domibus oberrant, quique etiam in agris in magnam segetum perniciem morantur, Aristotelis uerba referam, qui lib. v. i. de historia animalium, cap. ultimo sic habet. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia, maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim femina prægnante in uase miliario aliquando occupata, paulo post reurato uase, musculi numero uiginti & centum reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam. Interitus autem minimè euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam superiore tempore homines uincere, uel suffiendo, uel suis, ut latibula effoderent, admittendo, non possent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium uincit, nisi imbres: ijs enim quàm primum intereunt. Terra Persicæ parte quadam mure femina rescissa, fœtus feminini prægnantes comperiuntur. Sunt qui uehementer confirment, Mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Aegyptijs muribus prædurus, ferè ut erinaceis, pilus est. Habentur in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor est lib. xxvi. cap. primo) apud Romanos censoria extabant leges, Glires in cænis apponi uetantes. Verum hoc æuo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato iniuriam fieri putantes, si tam pingui priue tur alimento. Sed ij minimè perpendunt, uel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia uentriculi appetentiam destruant, lentum ac frigidum gignant succum, concoctumque contumaces existant. Notatum non congregari glires, nisi populares eiusdem syluæ, & si misceantur alienigenæ, amne, uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senectæ alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Condit enim & hi cubant, rursus æstate iuuenescunt. Montibus Goritiensi agro conterminis, & in Carniola, Carinthiæ, ac Stiria alpibus syluis maxima est horum quandoque fœtura. Quo fit, ut numerosi à uenatoribus capiantur, præsertim cum fagina glande abundant syluæ. Exeunt uenatum nocte, & arbores suffientes, in quibus stabulantur, sic eos stupefactos innumeros capiunt, adeò ut ijs repletis saccis domum plerumque redeant, quos postea excoriant, & impositos præ nimia copia cadis sale, & muria asseruant, quemadmodum pisces. Horum caro ijs utiliter estur, qui canina laborant fame: nanque exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Discoquitur Gliris caro detracta pelle, & intestinis exemptis melle in fictili nouo, addito nardo ad tertias, atque ita asseruatur, quòd constet deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Georgius Agricola, uir alioqui doctissimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortasse ueros glires non uiderit neque cognouerit, non sine magno errore putat in libello, quem subterraneis animalibus dicanit, Sciuros à uillosa cauda, qua se operiunt & inumbrant, ita uocatos, Glires esse. Sed quòd hæc duo animalia inter se maximè differant, omnibus notius esse arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat.

Mures consideratio.

Glirium consideratio.

Agricolæ error.

MVS MONTANVS.

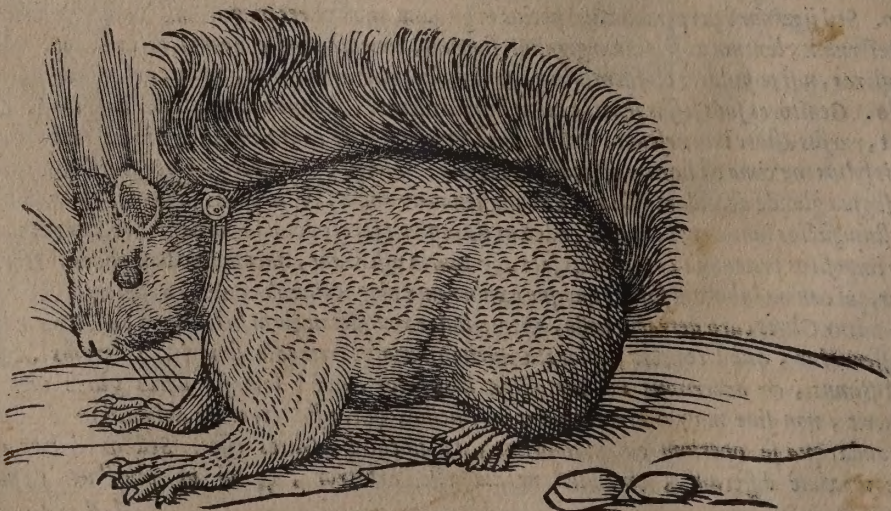

Murium mō-
tanorum con-
sideratio.

Porro MONTANI mures cuniculos magnitudine æquant, ac etiam nonnunquā superant cruribus non usque-
adeo longis. Capite leporem referunt: uerū tam breuibz auribus sunt, ut uix supra pilos appareant. Pilo ue-
stiuntur uario tassi modo, oblongo. Breuem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodū
pinguescunt, & obesi fiunt, ita ut aliquando monstrosē intumescant. Hi Ananiensibus, Phæbeisq; montibus, in
Tridentino agro frequentes habentur, vocanturq; vulgō corrupto uocabulo Marmontane, quasi Mures monta-
nos dixerint. Eriguntur sapius urfi modo, anterioribus pedibus veluti manibus, cibum ori ministrantes. Dentes
anteriores quatuor habent leporis instar, sed longiores, atque acutiores, quibus sæuissimē mordent. Sed mirum
est (ego enim qui periculum feci, id certō testari possum) quod si acutis forcipibus secentur, vna tantū nocte re-
nascuntur. Domi retenti si iuuenes sint, exuta quadātenus feritate mitescunt, sed utensilibz damnum inferunt:
quippe qui omnia, quibus obuiant, erodant, & destruant. Hyeme delitescunt, feno ac paleis, in aceruum congestis
plerūque se condentes. Dormiunt integris mensibus, quemadmodum & glires. In montibus viuunt. Stramen-
ta in cavernas comportant, quibus a frigore se tueantur. Exterrefacti acutissimē vociferantur, ac sibilant, & ad
tumulos configiunt. Horum carnes syluestri, & graui quodam odore adeo spirant, vt quibusdam nauseam mo-
ueant. Quo fit, ut sale, & muria asseruati tum odoris grauitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pin-
guedinis copiam exuant: cum tamen tam recentes, quam sale conditi concoctu admodum contumaces existant,
uentriculo laborem inferant, corpusque inuersetum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quod con-
tractos molliat & restituat neruos. Sunt uerō & alia quoque murium genera, nempe Ponticum, Lassicum, No-
ricum, Pannonicum, Indicum, a regionibus prouincijsque cognominata. Ponticus pilo est niuei candoris, sed su-
periore caudæ parte saturatē nigricat: ea enim digiti longitudinem non excedit. corporis magnitudo illi ut sciū-
ro. insectatur aues & mures. Hunc sanē id esse censemus, quod Armellinum uocamus. Lasicus pilis uestitur in
cinereo candidis, uentre tamen albicante: est Pontico paulō maior. hunc Varium appellamus. Noricus corpo-

Murium alia
genera.

SCIVRVS.

ris mole

ris mole domesticam mustelam æquat, pilis leporinis ferè similibus, breui constat cauda. caret auribus, non tamen foraminibus, quæ habet aurium instar. Pannonicus, cui color subuiridis, mustela speciem refert, uerum magnitudine domesticos mures non superat. Postremò Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercurrentibus pilis. capite est & ore in longum porrectis, quin & auriculis breuissculis: cauda ab ipsis clunibus crassiore in exilitatem ad limum prolixè defluente: cruribus dodrantalibus. Corpore selem æquat, pedibus aliquantò breuioribus, ac pilo hispidiore, præsertim si aduerso tractu mulceas. Atque hætenus de murium generibus. Cæterum posset & SCIURVS in murium genere recenseri, nam præter caudam, quæ illi adeo uillosa, amplaque est, ut ea se totum inumbret & contegat, cætera Pontico muri ferè similia sunt. Animal uulgò notum. Meminit sciuri Plinius libro octauo cap. trigésimo octauo, his uerbis: Prævident tempestatem & Sciuri, obturatisque quæ spiraturus est uentus, cauernis, ex alia parte aperunt fores. De cætero ipsis uillosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus. Hæc ille. Non desunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quòd utile corpori præbeant alimentum, quodque cum palato non uulgarem ineant gratiam. Habet etiam eius pinguedo suum in medicamentis usum ubi emollire, ac discutere opus sit. Cæterum murium ster cus (ut in libro de theriaca ad Pisonem legitur) aceto subactum, capillis defluentibus utiliter illinitur. Quinetiam per se potum, uescica lapidem comminuit. Mures ita Græcis, Latinis uerò Mures appellantur: Italis, Topi: Germanis, Maus: Hispanis, Ratones: Gallis, Sorizes.

Nomina.

τάλα.

L A C.

CAP. LXIII.

- 20 **L** Ac generatim omne boni succi est, corpus alit, aluum emollit: stomachum, & intestina † inflatione uexat. Venum tamen dilutius æstiuo habetur, & è uiridi pabulo aluum magis emollit. Probat autem candidum, æquali crassitudine, quod ungui instillatum cogitur. Aluum minus tenet caprinum: quoniam pecus hoc adstringentibus pabulis, robore, lentisco, & oleaginis frondibus, & te rebintho magna ex parte uescitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet. Ouillum autem dulce, crassum, & præpingue: non autem usque adeò utile stomacho. Bubulum tamen, asininum, & equinum, uentri magis idonea: sed ipsum turbant. Quibus in locis pecora, scammoniam, ueratrum, clematidem, aut mercurialem pascuntur, lac omne uentrem, & stomachum subuertit: a quale in Iustinis montibus esse, à nobis proditum est. Siquidem capræ, quibus candidum ueratrum pabulo fuerit, primo fo-
30 trem adstringit lac omne decoctum, præcipueque candentibus calculis marinis exustum. Et in summa, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus; præsertim faucium, pulmonis, interaneorum, uescicæ, & re-
num: foris uerò contra pruritum cutis, eruptiones papularum, & uitiatos corporis succos, recens cum melle crudo, addito sale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque semel feruefactum. De-
coctum cum calculis marinis ad dimidias, ulcerosas uentris fluxiones adiuuat. Lac quodcunque serum
continet implicitum, quod ubi discessit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur quibus
fine acrimonia uolumus deiectionem moliri, ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantijs, & crum-
pentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod schiston, id est scissile, appellant. Lac autem fi-
ctili nouo feruet, ramoque ficulneo recenti mouetur, insparis, postquam bis, aut ter efferbuerit, totidem
aceti mulsi cyathis, quot sunt hemina lactis: ita enim ferefcens liquidum ab eo diuiditur, quod in caseum
40 concreuit. Sed cum feruet, ne superfundatur, conueniet spongia ex frigida continuo fictilis labrum de-
tergere, sextariumque argenteum frigida aquæ plenum demittere. Bibitur heminis per interualla singu-
lis, usque ad quinas, ita ut intercedentibus spatijs, potantes ambulent. Lac autem recens efficax est con-
tra rosiones, uisionesque, ab exitialibus medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut salamandra, bupre-
ste, aut pinorum eruca, hyofcyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præsertim bubulum ad id eximie
confert, gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonsillisque. Asininum peculiariter collutos dentes, gin-
giuasque stabilis. Fluxiones alui, si ulcera sentiantur, tenefmosque, ouillum, bubulum, aut caprinum,
cum marinis lapillis decoctum, sistit. per se autem, & cum hordeacea ptisana, aut alicaceo cremore in-
fusum magnopere intestinorum rosiones mitigat: exulcerata uulua immittitur. Humanum lac dulcis-
simum est, & maxime alit: mammis autem exuctum, prodest tabi, & stomachi rosionibus: contra hau-
50 gricis utile est, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne respuendum splenicis, hepaticis, comitali-
bus, uertiginosis, & neruorum uitio laborantibus, febriculosis, & capite dolentibus: nisi si quis interdum
purgationis gratia, ut ostendimus, schistum præbeat. Primiparæ canis lacte perunctos narrant glabre-
scere: potum contra uenena antidoti uicem obtinet: abortus mortuos expellit.

a Meum. ὡς
καὶ ἐν τοῖς Γε-
νέσις ὁρᾶται
ὅτι ἡ μὲν ἡσό-
ριται. i. sicut
in Iustinis mō-
tibus à nobis
uifum est.

τύπος.

C A S E V S.

CAP. LXV.

- 60 **C** Aseus recens sine sale sumptus alit, stomacho utilis est, & facile in membra delegatur: carnem fa-
cit, aluum modicè emollit: alius tamen alio præstantior, pro natura lactis, à quo conficitur. De-
coctus autem, & expressus, deinde inassatus, aluum sistit. illitus, oculorum inflammationibus, &
sugillatis prodest. Qui uerò recens salitus est, minus alimenti præbet. carnem aptè minuit, stomacho
aduersatur, negotium uentri, interaneisque exhibet. Vetusiore sistitur aluus. Sero, quod à caseo ma-
navit,

naui, quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen uocant, caseus est equinus: ea uirus redolet, magnopere alit, bubuloque proportionè respondet. Nec defunt, qui gulum appellarint.

Βούτυρον, καὶ αὐτὸ λεγνός.

C A P.

BTYRVM, ET EIVS FVLIGO.

LXVI.

E Lacte pinguisimo, probatum fit butyrum, quale ouillum est. Fit & ex caprino, agitato in uasis lacte donec pingue separetur. Butyrum natura oleosum est, & emolliens: unde largius epotum, uentrem resoluit: prodest, ubi oleum non adfuerit, contra uenena. Cum melle si infricetur, dentitiones adiuuat: gingiuarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum foris capaciora alimenterum facit corpora, & ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra inflammationes, & duritias uuluae, quod nec uirus respicit, nec uetustatem sentit butyrum efficax est: dysentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus mouent: utile præsertim cum nerui, aut cerebri membranæ, uesicæ ceruix, uulnera a ceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat, ab aspidem percussis utilissimè imponitur. Recens obsonijs additum olei uicem pensat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lucernam nouam ingestum accenditur, fictilique operculato, quod superne in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere institueris: penna post deraditur ad usus. Eius effectus est in medicamentis oculorum, exicare, & adstringere: fluxiones cohibet, & ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

LAC, CASEVS, BTYRVM.

Lactis consideratio.

L Ac est benigni alimenti superfluum in fœminarum mamillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem id tribus diuersis essentijs: nimirum caseosa, butyrofa, ac serosa, quæ abinuicem separatæ, uariam consequuntur temperiem. Sed à lacte primum rem exorsus, de eo tantum facultates differam, cuius hac tempestate tam in cibus, quàm in medicamentis est usus. Tale autem est humanum, caprinum, ouillum, bubulum, bubalinum, & asininum. Et quanuis ueteres usi fuerint tum camelino, tum etiam equino; cum tamen in Italia, ac in alijs conterminis regionibus, quod sciam, eorum nullus sit usus, hæc tanquam superuacanea omnino relictenda censemus. Præcellit igitur humanum, quod temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum, etsi aliquantò siccius sit. His crassius est ouillum; minusque serosum. Bubulum deinde, ac bubalinum, præter id quod admodum sit crassum ceteris longè pinguius habetur. Quamobrem lib. x. simplicium medicamentorum dicebat Galenus. Miror autem quo pacto Dioscorides ex ouillo, & caprino butyrum confici referat. Ego nanque ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo. hæc Galenus. Porro asininum sicut lac omne seri exuberantia superat, sic ceteris pinguedine cedit. Probatur in uniuersum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquam albo uisitur, pellucidum, ac clarum, non uiride, non luteum, non nigrum, nec aliquo linore suffusum: odore suauis, syncero, minime graui, aut uiroso: sapore quidem dulci, non amaro, acri, acido, aut salso: substantia media inter crassum, & tenue, ita ut eius gutta uigui instillata non destuat, sed in sua spherula permaneat. Quod autem tale fuerit, omnium sanè præstantissimum erit, & in cibus optimum. Contrà pessimum præbet alimentum, uentriculum, ac totum corpus subuertit, quod contrariis notas habuerit, quodque ex morbosis animalibus emulsum fuerit, uel etiamnum ab ijs, quæ reprobata, uenenosasque plantas depascuntur. Quocirca memoria prodidit Galenus lib. iii. de facultatibus alimentorum, quod si capræ, aut alterius cuiuspiam animalis scammoniam, aut tithymalum depasti, lac cibi loco quis sumpsit, omnino aliui illi fluat. Optimum datur utiliter etate consistentibus, senibus non naturaliter frigidis, biliosis, & marasmo affectis, & denique ubi uenter excrementis uacat.

Lactis facultates.

Noet

- Noctet lac potum contra febrientibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, resolutis, convulsis, fluxione tentatis, calculo oppressis, pituitosis, adolescentibus, obstructis, & ijs præsertim, qui lacte, & edulis lacte paratis, cenas & prandia claudunt: tantoque maior inde sequitur noxa, quanto crassius lac assumptum extiterit. Ea que propter citato loco inquit Galenus. Lac, quod seri plurimum habet, etiamsi semper eo utare, nullum prorsus periculum adfert. Quod uero huiusmodi humiditatis exiguum habet, caseose autem crassitudinis multum, omnibus qui ipso frequentius utuntur, est periculosum. Caterum ut lac, quod bibendum est, prosit, hæc præterea adsint oportet. lac nimirum recenter sit mulsum: aliquid mellis, sacchari, aut salis admistum sit, ne in uentriculo concre-scat: tantumque ex eo sumatur, quantum concoquere ualeat uenterculus. A cibis etiam omnibus, & uino, postquam assumptum fuerit, abstinendum est, quousque à uentriculo secesserit, minimeque exercitio utendum
- 10 est. At quoniam lac dentes inficit (et si Dioscorides contrarium de asinino scripserit) eo statim ebibito, uino, aut hydromelite os abluere oportet. Quod autem immisto coagulo concrenit, quanquam uerno, ac æstiuo tem-pore, mensis frequentissime expetatur; tamen angustiam parit, uenterculum opprimit, caput uaporibus re-plet, ægre concoquitur & crassum gignit succum. Quamobrem si quandoque in cibum ueniat, primum omnium ingeratur: si quidem ultimo loco sumptum (ut fieri adsolet) aut statim putrescit, aut subsidentem cibum secum ad ima incoctum trahit. Lac omne, humanum præsertim, cerebrum auget, corpus impinguat, siccam & asperam tussim lenit, uenerem roborat, urinae ardoribus subuenit, dissoluta corpora reficit, probi multique est alimen-ti, bonam facit aluum, facile in sanguinem uertitur, carnem auget, pectus dilatat, & ceteris alimentis maius ad-fert nutrimentum. Quod autem lac primiparæ canis perunctos glabrescere faciat, potum uero emortuos educat fœtus, ut nonnullis proditum esse scribit Dioscorides, reprobatur Galenus lib. x. simplic. medicamentorum. Bu-
- 20 tyrum præterea (ut loco citato scribit Galenus) facultatis est concoquentis, paulum habet etiam digerendi poten-tiæ, in medijs nimirum corporibus secundum duritiem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & concoquit, & di-gerit perfacile. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonæ, aliæque partes complures illo prorsus solo oriuntur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingiuis illitum, nihilo imbecillus melle gingiuas extenuat, per quas exitus est dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonosos, postea-quam fluxio resisterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplasmatibus inditur, quæ extrinsecus im-ponuntur parotidibus, hypochondrijs, & bubonibus. Sed & in uentrem deuoratum, & ex eo distribu-tum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis, & peripneumoniacis affectibus, cum hoc, quod eos etiam concoquat. Atque si solum lingatur, magis quidem concoquit, uerum minus educit:
- 30 plus uero si cum melle, & amaris amygdalis, sed minus concoquit. Fit ex bubuli præsertim lactis pingue-dine id, quod uulgò Roma, ac in uniuersa ferè Italia Capo dilatte appellant, mensis plurimum expetitur, quod gustui, ac palato maxime arrideat. Verum enim uero ob pinguedinis copiam, præterquam quod uen-triculum relaxat, & cuncto supernatat cibo; nutrimentum eiecit, anteaquam concoquatur, uapores in ca-pit mittit, & crassum generat succum. Caseus autem fit ex crassiore cuiuslibet lactis substantia, admisto coagulo, & expresso inde sero. Præfertur in cibis recens, quod noxam uentriculo non inferat, conco-quaturque facilius, quam qui diutius assernatur. Namque uetus, qui quod linguam parumper rellicet, quam plurimis gravior redditur, omnium pessimus est: quippe qui ceteris magis adurat, sitim excitet, & difficilius concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, recur obstruit, aluum cohibet, & in calefactis corporibus atram bilem gignit. Quo fit, ut plus damni ex eius succi prauitate, & fermenti qualitate inferat, quam quod humores crassos attenuando compensare possit. Fugiendus igitur istiusmodi caseus est, cum neque
- 40 ad concoctionem, neque ad mouendam urinam, neque ad ciendam denique aluum, quicquam boni conferat, quemadmodum neque ad succi probitatem. De hoc autem edisserens Galenus lib. x. simplicium medicamentor-um, sic inquit. Itaque cum mihi olim caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse conieciebam, abiecti, & iam à famulis absumptum putabam: uerum illi Italia seruare soliti, longo post tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri iuberem, rogant. Cum igitur edendo non esset propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus, cui rei quis illum utiliter posset accommodare. Interea cum ad me arthriticus quispiam in curru conuectus esset, topbos, quos Græci τῶπος nuncupant, in articulis habens subijt mihi cru-re suillo salso decocto caseum eo decocto macerare, ac probe in mortario subigendo unitum, topbis imponere. Et sanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adiutus est. nam rupta sponte sua cute, absque incisione uideli-cet, emergebant quotidie citra dolorem topborum particulae. Vbi autem totus, qui apud me erat caseus, fuis-
- 50 set absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus in posterum seruauit, & postea rursus usus est inue-terato: atque ubi tunc quoque idem percepit commodum, sæpius deinceps uti perseverabat, & quosdam amicos similiter affectos docuit. Atque id quidem nos excogitauimus: caterum comprobauit, ac confirmauit experientia. hætenus Galenus. Ex quo palam sit, eiusmodi caseum esse omnino in cibis reprobandum. Qui uero nec recens, nec uetus fuit, cum & ipse non sit expertus lesionis; minore tamen constat noxa. Præstat ceteris ouillus. Verum sicuti Pergamenum caseum Galenus in laudem suæ patriæ præ ceteris commendauit libro I I I. de alimentorum facultatibus; ita nec mihi sanè uitio uertendum existimauerim, si Hetruscum cæ-teris Italicis præferam, eum præsertim, qui in nostro Senensi agro, ac etiamnum Florentino ex ouillo lacte confici-tur, qui uulgò appellatur Cascio marzolino, gustu dulcis atque suauis, quod lac, ex quo paratur, coagulo non sit concretum, sed cinare floribus, qui passim uniuersa ferè Hetruria coaguli uicem præstant: quo fit, ut se-nescens nunquam acris euadat. Cui nec alter cedit, qui in nostro agro præstantissimus fit ex caprarum lacte, mense Septembri, recensque estur. Hunc uulgò Rauaggiuolo appellamus. Defertur is Romam, quod à Præsuli-

Lactis bibendi ratio.

Lactis coagu-lati uires.

Butyri uires ex Gal.

Caput lactis.

Casei confide-ratio, & facul-tates.

Casei bubuli antiqui uires ex Gal.

Recocta ui-
res.

Seri uires ex
Galeno.

Ex Mesue.

Lactis faculta-
tes ex Gal.

Nomina.

bus, alijsque primatibus summopere expetatur. Quippe qui odoratas redolet herbas, quibus ubique nostrates referti sunt colles, ijsque praesertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus praeterea caseus, etsi plus cate-
ris nutriat, pinguiorque existat; est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus uerò quanquam ex temperatio-
ri lacte sit confectus; inueteratus tamen reliquis caseis est deterior, cum statim exiccetur, & friabilis fiat. Buba-
linus denique in globos illos iunceis uinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Pri-
nature uulgari sermone dicuntur. Is caseus, quo passim Hetrusci uestuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis,
sed agere concoquitur, quod substantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quae uulgò nobis Re-
cotta dicitur. Fit hæc ex serosa lactis parte ad ignem decocta. Recens (si Auicenna, Rasi, & Isach credimus) minus uentriculum uexat, quam caseus omnis recenter pressus. Confert calidis defluxionibus obnoxys, sitim
sedat, somnum conciliat: ueruntamen obest uentriculum frigidum habentibus, & nervorum morbis. Inueterata
autem agere concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, aluum cohibet, & flatus procreat. Reliquum est Serum,
quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. x. simplicium medicamentorum) extergendi
potentiam possidet, sumiturque subducendi uentris gratia, ac per clysteres inijcitur, extergens, & ablucens sine
mordacitate intestinorum acrimoniam. Praeterea si quis ulcera, quae sanie infestantur acri, uice aquae sero col-
luat, optime sanè fecerit. Praeterea quaecunque medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea praestat
Sic etiam eo utimur ad sugillata, & hyposphagmata, peculiaribus ad hæc medicamen-
tis commiscentes. Praetulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ouillo, sic
inquens: Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Praestatur, quae
fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis uictitantium, recenterque fetarum. Excalfacit hæc, atque
siccat ordine primo completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, quae refer-
ta est facultate, aluum absque aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flauam, tum atram ab exustis
humoribus genitam deijcit: quo fit, ut mirifice conferat maniacis, & melancholicis. Praestat item ad uiscerum
infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur, nimirum aqua inter cute laborantibus, felle suffusa, & lie-
nosus. Datur utiliter febrientibus ex bile, & uiscerum, ac uasorum obstructionibus. Competit etiamnum uitijs
in cute à bile, & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, uutiliginibus, alphis, psoriasis, leprisque ad-
modum conuenit. hæc Mesues. Optimi seri parandi rationem docuimus fusius nos quodque magis in medicina
praestet, in nostro Epistolarum medicinalium uolumine. Lactis autem facultates memoria prodidit Galenus loco
nuper citato, ubi ita scribit. Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est
remedium dysenteriae, & omnium uentris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus, qui praedecocto ipsi ini-
ciuntur igniti. Porro eos esse oportet, quos uolant *ἀέριον*. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque se-
rosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris candentibus eandem, aut
etiam meliorem facultatem effecimus. Porro lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mol-
lium collyriorum quopiam est utile: praeterea ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinse-
cus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo, & ouo, phlegmonas eorum
concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum
per sese, tum ijs medicamentis commiscentes, quibus misceri potest, utique citra morsum curantibus, & ubi in sede
ulcera mitigamus praesentis acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetiendae. Sic & ad ulcera puden-
dorum utimur, & omnia quae leniri postulant, siue ob inflammationem, siue morsum, siue ob malignitatem. Ea-
que propter & cancris applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quae ex pompholyge
constant. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum, gargarizatumque uel maxime phlegmo-
nas eius mitigat? Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde
anginam. Atque ut semel dicam, medicamentum est lenissimum, quod ex serosi humoris absumpta est. Sic mihi uiden-
tur etiam medici ad uenena, quae erosionem interimunt, lac dari suadere, uelut et lepus marinus interficit, & cantha-
ris. Sed & sunt, qui aconitum, & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Quod Graecis *γάλα*, La-
tini Lac dicunt, Arabes, *Leben*: Itali, *Latte*: Germani, *Milch*: Hispani, *Leche*: Galli, *Lait*. Caseus uerò ita
Latinis *τυρός*, Graecis uocatur: Arabibus, *Lubon*, seu *Gieben*: Italis, *Cascio*: Germanis, *Kesen*: Hispanis, *Queso*:
Gallis, *Fourmage*. At Serum Latine dictum, Graecè *σῆρος γάλακτος* appellatur: Italicè, *Siero*: Germanicè, *Mol-
ken*: Hispanicè, *Suero de leche*: Gallicè, *Ser dulait*. Quod denique Graeci *βούτυρον*, Latini similiter *Butyrum*
nominant: Arabes, *Zebd*: Itali, *Burro*: Germani, *Butter*, & *Anchen*: Hispani, *Mantecca*: Galli, *Beurre*,
& *Buyre*.

† Illud hoc loco non praetereundum duxi, quod in Græco codice manu scripto non *φυστικόν*, hoc est inflatio-
nem pariens, sed *φυσικόν*, id est, naturale legatur. quod lac potius stomachum inuenit, quam inflatione uexet: id enim
innuit uerbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse uidetur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat.
Et lac confert stomacho. Quin & facilis potuit esse librariorum lapsus ob uocum similitudinem.

Εἴρε, καὶ οἶστρος.

LANAE, ET OESYPVS.

CAP. LXVII.

Secunda lanæ molles è collo, feminibusque laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia uulne-
ribus, percussis, desquamatis, liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut uino imbutæ: siquidem facile
succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim oesypum uocant) emol-
liunt. capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur, Cre-
matarum

L A N A,

- 20 matarum lanarum cinis crustas obducit, excrecentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum fordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alij in fictili oris patuli, uerucula inter se distantia componunt, & conceptas carminatasque lanas, oleo ita suffusas, ut ne stillare quidem possint, assulis tedæ subiectis, & eisdem, lanisq; permutatim interstratis, leuiter succedunt, & ultas tollunt. Quod si è tedæ pix, pinguitudine ulla profluit, collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamenta, cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & considere patiuntur: idque sapius, mutantes aquam, donec linguam adstringat, nec mordeat. Oesypum uocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem: cuius parandi ratio hæc est. Succidæ molles, radícula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscunque sordibus expressis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, uti respumet, agitur, aut lignea rude ualidiusculè conturbatur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: & confidente pingui, quod supernatabat, collectoque in altero fictili uase, denuo aqua in labellum fusa agitur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur. hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. Collectum oesypum manibus emollitur, & si qua infedit spurcitia, confestim demitur: exclusaque sensim omni aqua, recentique affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ oesypum adstringat leuiter, nec mordeat, atque pingue, candidumque spectetur: tum in fictili uase conditur. uerum omnia teruïdo sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis, & sordibus quibuscunque exemptis, ac lento igni in æneo uase ex aqua decoctis, pingue, quod supernatat, collectum aqua, ut diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bidui spatio aquam effundunt, nouamque adijciunt. Melius est læue, radícula non curatum, quod succidarum uirus oleat, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri, aut concreti habens: ueluti quod cerato, aut adipe adulteratur. Oesypum excalfacit, explet ulcera, & emollit; præsertim fedis, ac uulux, cum meliloto & butyro. In uellere appositum menses, & partus euocat: ulcera non aurium modò sanat, sed & genitalium cum anserino adipe: contra erosos angulos oculorum, scabiososque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax est. In testa noua torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur: uti demonstrauius: quæ in oculorum medicamenta commodè addi solet.

Cum Lana succidæ, & earum sordida pinguitudo, quam Græci Oesypum appellant, & officinarum uulgus Isopum humidam uocat, plenissimè à Dioscoride descripta sint, nihil nobis hîc relictum est, quod declarandum, uel adijciendum esse putemus. Ceterum ἐπίον quod Græcis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis, Schmutziguolen: Hispanis, Lana: Gallis, Laine. Quod uerò Græcè οἰσυπος, Latini item Oesypus nominatur: Arabicè, Senferatab: Italicè, Esipo: Hispanicè, Isopilho humido; Gallicè, Gresse de la laine forge.

Nomina.

Πηλός.

COAGVLVM.

CAP. LXVIII.

- 60 **L**eporis coagulum tribus obolis ex uino, uenenatorum morsibus, celiacis, dysentericis, & scemini fluxione uulux laborantibus, ac reiectionibus à pectore, auxiliatur, sanguinem in grumos concretunt

concretum discutit. Post menstruas purgationes appositum uulvæ cum butyro, præstat mulieribus, ut concipiant: potum uerò partus enecat, & à puerperio, pariendi spem adimit. Equi coagulum, quam hip pacen aliqui uocant, priuatim cœliacis, dysentericisq; conuenit. Hædi, agni, hinnuli, capræ laticornis, & dorci, apri, cerui, uituli, bubaliq; coagula, similes naturas sortiuntur, contra aconiti potum in uino, & concretum lac in aceto conuenienter assumuntur. Hinnuli priuatim triduo à purgationibus admotum, partus spem intercipit. Vituli marini, castorei uires repræsentat: comitialibus, strangulatis uuluis, potu conferre existimatur. Sed si sit uituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cum alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam si erit syncerum, statim liquefcit in aquam: sin minus, consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natæ possunt. In summa, coagulum omne dissipata cogit, & coacta dissoluit.

Coaguli consideratio.

Coaguli facult. ex Gal.

A Nimalium coagulum (ut Aristoteles memoria prodidit lib. III. cap. XXI. de historia animalium) lactis substantia est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, contineatur. Est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia; & inter dentata utrinque lepus. Quo uetustius coagulum est, eò præstantius: tale enim profluvio alui mederi præcipuè potest: atque etiam quod leporis est. Sed laudatissimum hinnuli. hæc Aristoteles. Quod autem leporinum coagulum sanguinem reijcientibus conueniat, ut Dioscorides scribit, minime quidem probare uidetur Galenus lib. x. simp. medicamentorum ubi sic inquit. Coagulum omne acris, ac digerentis potentia est, ac nimirum etiam exiccatoria: nam necessario id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitalem morbum, si cum aceto ebibatur, præterea profluvium muliebrem sanare proditum est: sed & lac in uentre coagulatum dissolvere: quod certè & nos experti sumus, non solum in leporino, sed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium est præstantissimum. Sed & sanguinem in uentre concretum simili modo epotum dissoluit, ac efficacius fortasse cæteris leporinum: uerum non solum, quod quibusdam scriptum legitur, sed & hoc commune est omni coagulo. Quidam autem sanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum suppressere prodiderunt, cæterum nec alium quenquam eo usum noui, nec ipse sum ausus acri uti remedio ad affectum adstrictionem poscentem. Porro coagulum equinum ad dysentericos, & cæliacos accommodari scripserunt nonnulli. At phocæ coagulum eximie aptum esse quidam prædicant, tanquam uires obtineat castorei. Verum quæcumque proditum est, quodq; coagulum secundum essentia totius præstare proprietatem, non est nunc tempus exponere. Quam uim Dioscorides contra venenatorum morsus hic tribuit coagulo leporis, capræ, hinnuli, cerui, eandem quoque Nicander in Theriacis hisce uersibus.

Εν δὲ τίθει τὰ μισὸν σκίνακος νεαρὸς λαγῶς
 Ἡ' ὀρνὸς νεβροῖο παῖροι θ' ἀπολύματα καὶ λᾶς
 Ἡ' ἐλάφον νηδύν, τὴν δ' ἠ καλέουσιν ἐχίνον.
 Ἄλλοι δ' ἐγκατέντα κεκρύφαλον ὄν ἀπερύσας
 Δρακμάων ὄσοντε δ' ὕα κατὰ δάλεο μοίρας
 Τέτρασιν ἐν κυάθοις μίδους πολλὰ σπομίζας.

Eius nomen Græcum πτύα: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfea, Anfbæ, seu Anfhaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lypp, Kymn lypp, & Kaess lypp: Hispanicum, Coalbo: Gallicum, Presseure.

Στέαρ.

A D E P S.

CAP. LXIX.

A Deps anferinus, aut gallinaceus recens, & sine sale conditus, ad uulvæ uitia proficit, Sale inueteratus, & qui temporis spatio acrimoniam concepit, uulvæ inimicus est. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demissus, quæ altero tanto capacior sit, quantus sit modus adipis, quem curare institueris, obstructo diligenter uase flagrantissimo foli exponitur: eliquescentis inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis absumatur: mox loco uehementer frigido reconditur, & ad usum digeritur. Alij fictile fulciunt super aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ solis uicem penset. Est & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, coniectusq; in ollam eliquatur, adiecto minuti salis momento: mox lineo colo transfusus reponitur. Utilliter in medicamenta additur, quæ lassitudines, & fatigationes leuant. Suillus adeps, & ursinus hoc curatur modo. Recens, præpinguis, renibus potissimum detractus, in largiore aqua cælesti, & quàm frigidissima, exemptisque tunicis, diligentissimè manibus confricatur, & exprimendo ferme siccat, subindeque noua aqua abluitur: cæterum fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & subditis leuibis prunis spatha mouetur, eliquatusq; colo transfunditur in aquam. Vbi uerò refrixit, & guttatim aquam omnem exclusit, in prælotum fictile demittitur, & infusa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius sæculentum uirus pessum eat: postea in pilam spongia madefactam transfunditur. ubi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur. Tertio citra aquam eliquatur, repurgatusq; fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum seuum, ouillum, ceruinumq; ita curato. Elotum ex his quodcumque tunicis (ut in suilli mentione dictum est) exemptis, pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum uirus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur. Deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua, ut superemineat, leui pruna liquefacito,

Orib. legi. λ. ο. π. α. δ. α. i. ollā.

- liquefacito, & moueto, atque in aquam colato: cumque refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò sine aqua liquefactum, in persulam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in suilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem seuum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cum uerò dissolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante superemineat, proluendum. decoquendum, donec omnis aboleatur odor, aditis ad singulas seui Atticas minas, quaternis Thyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierent sordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque soli interdiu credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris uirus euanescat. Priuatim taurorum pingue sic curari debet. Renibus euulsum pingue profluente amnis aqua abluto detractisque tunicis, fictili nouo, postquam exiguum salem insperferis, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi con- crescere cœpit, manibus iterum confricando uehementer lauato, aqua sæpius infusa, refusaque, do- nec quàm optimè elotum uideatur. Rursus in olla cum pari modo uini odorati decoquito, & cum iterum efferbuerit, dempto ab igni uase, ibidem finito pernoctare: postridie si grauer adhuc oleat, noua olla repetitum, uino odorato perfundatur. eadem quæ prius, fiant, dum omne uirus euane- scat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum earum causa, quibus sal aduersari solet, sed ita paratum non magnopere albescit. Eodem modo pardorum, ac leonum pingua curari oportet.
- ^a Taurinum autem, & uitulinum pingue, necnon ceruinum, atque etiam huius animalis medulla, odoramentis imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus mo- do, membranis, elotum, & uino quàm odoratissimo, nulla maris aqua diluto, feruesfactum, pernoctare finitur: alterum id genus uinum eadem mensura infunditur, colliquatur, & exquisitè colatur: nouemq; eius heminis, iunci Arabici septem drachmæ adijciuntur. Quod si ipsum odoris fragrantioris fieri uoles, quadraginta floris eiusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & cassiæ modis adduntur: & xylobalsami, aspalathi singulæ drachmæ, cinnamomi, cardamomi, & nardi singulæ uncie. omnia exa- ctius tunduntur, & affuso uino odorato, in uase operto, quod supra carbones firmiter collocatum sit, ter efferuescunt, & semoto ab igni uase inibi pernoctant: postridie uinum effunditur, aliudque generis eiusdem adijcitur. Ter simili modo bene conferuescat: deinde matutinis exempto adipe uinum effun- datur, & abluto uase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur. postremò eliquatum pingue, & excola- tum, ad usus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum est. Verum antè dicta prius inspissari solent, quò facilius sibi odoramentorum uires adfiscant. Itaque assu- mens quodcunque horum uoles, cum uino feruesfacito, impositis unà myrti ramulis, serpyllo, cype- ro, item aspalato plenius tuso. Aliqui tamen ad hunc usum, uino duntaxat horum contenti sunt. Cum autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expositum est, imbui- tur. Adipibus spissamenta sic fiunt (quemcunque acceperis, oportet, ut recens tundatur.) Syncerus, & sanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas sæpe retulimus, in ollam nouam demittitur, infuso uino albo, uetere, odorato, quod semipedis altitudinem superet: lento igni feruescat, dum uer- naculus odor aboleatur, planèque uinum redoleat. At ubi deposito uase, refrigit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur, & duo uini eiusdem sextarij, & seminis loti, eius inquam, cuius è ligno ludi- cræ tibiæ factitantur, tusi minæ quatuor adijciuntur: lento igni subinde miscendo decoquantur: cumque odoris uirus euauerit, excolatusque adeps refrixerit, una contusi aspalathi mina, cum ama- racini floris minis quatuor, & uetere uino subigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combi- buntve: postridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe iniecta, additis sextarijs tri- bus uini, unà feruescunt, quousque & uinum, & odorem spissamentorum adeps ipse contraxerit: qui eliquescent colatur, & reponitur. Quod si maiorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguisimæ myrrhæ uino maceratæ, quod multos in annos asseruatum est, misecto. Galli- naceus, anserinusque sic odoribus imbui solent. Cuiusvis eorum percurati sextari duo fictili ol- la excipiuntur: crysiceptri, xylobalsami, palmæ elatæ, & calami planè contusi, singulorum sesqua- cia admiscetur: uini Lesbij veteris cyathus unus adijcitur: ea ter efferuescunt prunis, mox ua- se sublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: postridie liquata per linteum crassum mundum in uas excolantur. ubi uerò adeps coierit, concha excipitur, fictilique nouo densius operto perfri- gidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet: æstate siquidem pingua non cogun- tur. Nec desunt, qui Thyrrhenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in unum corpus omnia coalescant. Eadem ratione suillus adeps, & ursinus, ceterique id genus, odoramentis imbuuntur. Verum sampsuchi odorem adeps ipse representabit hoc modo. Curati quàm optimè adipis, præser- tim taurini, mina una, tempestiuique sampsuchi exquisitè confracti sesquimina miscentur, & insper- so largiore uino digeruntur in offas, quæ in uase cooperto nocte quiescunt. Matutinis in fictili ol- la leuiusculo igni, affusa aqua leuiter coquantur: dumque suum adeps odorem exuerit, defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet. postero die deterfa forde, quæ pessum ierat, sampsuchi, ut dictum est, contusi iterum sesquimina priori pastillo adijcitur, eodemque modo in offas cogitur: alijs quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & si qua fundo hæsit spurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur. Siquis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut uitulinum à putredine tueri uelit, ita faciendum est. Quemuis adipem diligenter elotum, & siccatum in

^a Hæc omnia ueluti subditi- tia non descri- buntur ab O- ribasio.

umbra super cribrum, per lintea munda manibus uehementer exprimat, linoque confutum umbroso in loco suspendat, & post multos dies noua charta inuolutum, frigido loco recondat. Pingua autem indito melle uindicantur à putredinis uitio. Vis omnium est exalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & uitulinus aliquantum adstringunt. Earundem uirium compos leoninus: nam resistere eum aiunt ijs, qui insidias moliantur. Ceruino, elephantinoque perunctos, serpentes fugiunt. Adstringentior est caprinus: quæ ex causa decoctus cum polenta, rhoe, & casco dysentericis datur, & cum ptisanæ succo infunditur. Ius decocti phthificis in sorbitionibus prodest, datur quoque utiliter ijs, qui captharidum uenena hauserunt. Hircinus, ut qui ualidissime discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ, & croco impositus. huic proportionem respondet ouillus. Suillus uero contra uulua, & sedis uitia idoneus est: ambuftis igni medetur. E sue uetustissimus quisque sale conditus exalfacit, & emollit: elotus uino pleuriticis prodest cinere, aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Asininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anserinus, gallinaceusque conueniunt muliebribus malis, & ad labiorum rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Vrsinum constat raptos uitia alopecie capillos restituere, pernionibus subuenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluuiatilium piscium pingua perunctis oculis claritatem afferunt, si in sole liquecant, & melli admisceantur. Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico, & pari oleo uetere: pilos alis euulsos perunctis radicibus recens, & per se illitus obliterat, atque renasci non patitur.

Pinguedinis
uires ex Gal.

Tamet si de adipibus, senis, & pinguibus, quæ in medicum usum ueniunt, copiose, & abundanter locutus sit Dioscorides, utpote qui non eorum modò facultates, & uires tradiderit, sed etiam rationem docuerit, quæ illa curentur, spissa & odorata reddantur, & à putredine uindicentur: tamen cum de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem iudicio) copiosius etiam, & particularius disseruerit Galenus, nec uanum, nec à nostro instituto alienum duximus, hinc ea omnia referre, quæ ab ipso memorie prodita sunt libro. x. i. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Pinguedo, & adeps & hæc quoque communissima sunt inter animalium partes. Nam omnia quæ bene nutriuntur, aut pinguedinem, aut adipem obtinent. Quæ uero macilentia sunt, maleque nutriuntur, sepe omnino ne habere quidem apparent, sepe uero adeò pauculum, idque siccum, ut ægrè uti possis. Porro differt à pinguedine adeps crassitie: ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps prouenit, uelut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquefcit, nec facillè, ubi liquata fuerit, rursum concrefcit, cogiturue. At adeps nec facillè funditur, liquefcitue, & fusus celerrimè coit, ac congelatur, multoque apparet pinguetudine durior. Sus enim bene nutritus, pastusue multam habet pinguedinem, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boues, & capræ, & quacunque id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. At tu si uoles, oleosam, & pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, ut plerique medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem caprinum humidiorē esse dicere, quàm suum. Nam hic omnium ferme aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua uicinam oleo uim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis, quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui uero mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, ijs potius caprinum adipem, quàm suillum injicimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cuiusmodi est, quod uocant parygrum) sed quòd caprinus ob crassitiem citius concrefcit, suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tenesmosis injicimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. Porro ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est partium, minus; magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus, quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps, ac gallinarum. Porro calidior semper, ac siccior est masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe masculatus eiusdem semper generis femina assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cuius meminisse oportet: Pro animalium temperatura semper existere differentias eius, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunque modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate, ac siccitate inferior sit; proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magisque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria; & exalfactoria humanorum corporum. Huius enim meminisse perpetuò oportet in principijs huius operis dicti. At differentia, quæ sunt cuiusque singulatim in maioris, minorisque ratione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè exalfacere, ut oleum: uerum pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porro taurorum adeps suillo multò calidior est, & siccior. Rursum id & hinc memoria repetentibus nobis, marem femina esse tum calidiorē, tum sicciorē: marem autem castra tum assimilari femina, uelut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia femina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps uitulinus, taurino minus, tum calidus est, tum siccus: & hædorum, quàm caprarum; sed & caprarum minus, quàm hircorum. Et rursum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potētius digerit. nam & ipsorum calidissimus est, & maxime tenuium partium. Itaque si ipsum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas conuenientibus commisceas, non modo nihil adiuueris; uerum

Taurinus.

Vitulinus.

60

- uerum etiam laseris, nimirum addita maiori, quam conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque scirrhi in morem induratis, tum neruorum curuaturis (*ἰσχυράς* Græci uocant) & in summa quæcumque scirrholosa sunt, ijs aptissimus est, in quibus sanè inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroque ex æquo distat, ut quanto calidior, sicciorque; suillo est, tanto superetur à leonino. Itaque tanquam in medio consistens, meritò utrique medicamentorum miscetur generi, & ijs scilicet quæ scirrholosis medentur, & ijs, quæ phlegmonas concoquunt, cuiusmodi est tetrapharmacum quod uocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam siue in hoc taurinum, siue uitulinum, siue hircinum, siue caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed suillus si addatur, in pueris, & fœminis, & ut breuiter dicam, omnibus, quibus caro est mollior, competit. Sin taurinum adieceris, fossoribus, & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue
- 10 ob naturalem temperiem, siue ex ratione, ac forma uitæ, conueniens effeceris. Ceterum adeps omnis dum inueterascit, se ipso & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoque magis discussorius. Verum id omnibus ferè inueterascentibus accidit, quæ quidem putrescere non anticipent. Nam uinum, mel, acetum, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne, siue lentiscinum, siue cicinum, siue raphaninum, siue ipsum quod ex oliuis conficitur, uetustate & calidiora, & tenuioris essentia efficiuntur: ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægrèque solubiles affectus omnes adhibentibus potentius digerentia. Atque ego sanè gustantibus acriora uideri dixi. At quidam, quibus Studium est nominum significatus corrumpere, non acria, sed adstringentia uocant id genus omnia, adusque piper: tanquam inter sit nihil, adstringens, an acre dixeris. Et si denuo illos roges de galla, myrris, mespilis, mali punici putaminibus, quæ sidia uocant, rhoë, & omphacio, & hæc dicunt adstringere: tametsi aduersissimum ex illis sensum percipiamus ei, qui in nobis sit à pipere, pyrethro, napy, euphorbio,
- 20 capa, allio, & adarce. igitur si quemadmodum adstrictionis uocabulum de utroque affectu, quem gustu percipimus, communiter efferunt, sic ipsos quoque affectus unam habere naturam existimant, quiduis aliud potius habendi sunt, quam homines, ut qui soli proprios sensus obtineant. At si omphaca, rhoë, gallam, balauitium, hypocistida contrahere, constringereque nostram fateantur substantiam: secernere uerò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, improprie adstringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: ceterum in cognoscendis ipsis medicamentis non peccant. Verum si oportet coniectantem dicere, an in uocabulis, aut in rebus hallucidentur, equidem in uocabulis potius falsos uiros illos dixerim, et maxime quibus Græca lingua insue ta est, qualis est Dioscorides Anazarbensis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoria prodidit, ceterum significata Græcarum uocum non satis pernouit. Hic ergo cum ait magis esse adstrictorium adipem caprinum suillo: siquidem acriorem significare uelit, per magis adstrictorium, accipimus sermonem ceu uerum. At si illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rheon, hypocistis, balauitium, haud uerum esse sermonem dicemus. Porro quoniam uiperarum adipem, ubi radicitus pilos sub alis euulseris, prohibere illos recrescere illitum referunt, uisum est mihi eius facere periculum esse satius: at ubi prout iubent, fecissem, mentitos comperis, sicut etiam quod initia suffusionum sanat. Verum urforum adipem alopecias curare uerè scripserunt: cum tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porro cum dicant tamen uulpinum adipem dolores aurium sanare, absque ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noscentibus ipsis distinguere, quæ dicunt, attendendum non est. Alij piscium adipem laudant, tanquam ad suffusiones, aut quemcumque alium affectum nominare uelint, congruat. Alij non simpliciter piscium, sed adiunt fluminiarium: alij uerò potius marinorum, quod uidelicet aliquid plus scire uideantur, quam uulgus, hæc Galenus. Ceterum de
- 30 Tassi pinguedine, quæ (ut experimento manifesto constat) contractos neruos, & articularum duritias emollit, & discutit, nihil posteritatis memoria prodiderunt Dioscorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ ratione ullâ, quod sciam, tradidit: nec quib. odoramentis ueteres pinguedinè imbuerent, & in unguenti morè conficerent. quemadmodum hac nostra ætate unguentarij illâ parant, quam uulgò POMATA uocamus. Ea autem hoc modo paratur. Sumunt ceruini adipis, aut hædi binas libras: suilli uerò recentis uncias sex, deinde exemptis membranis, uino albo lauant, exprimuntque; tandiu, donec uinū omne exeat. Post hæc elo tam pinguidinè in fictile nouū, uitro, uel plumbo oblitū coniungunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum semuncia, nucis myristicæ drachmis duabus, malis appianis, uel syluestrib. semicotusis senis, uel septenis. Hæc omnia in sufficienti aquæ rosacæ quâtitate macerant die una: deinde lento igne tâdiu decoquunt uas operculo cō tegentes, & rudicula sapius miscētes, quousque; uniuersa ferè aqua euanescat. Percolant deinde linteolo spissiori sub dito uase mundo, aqua rosarū madente, dimituntque; concrefcere. Quo facto in fictile nouum iterū coniungunt, adiectis olei amygdalini dulcis uncis sex, ceræ albæ uncis quatuor, & ad ignē colliquant, ac postmodum linteolo percolât in nitidissimū catinum aqua rosarum affusa: sinuntque; cōcrefcere. Demum eadē aqua moscū experta, aut alijs refragatib. aquis tandiu lauât rude miscētes, donec unguentum illud ad summum albescat. Tunc. n. extrahunt, et uitreo uase recōdunt, seruantque; in frigido loco, ne rancorē contrahat. Hoc in Italia frequētissimū obtinet usum ad labiorum, manuum, & manillarū rimas, tam à frigore, quam ab acri succo factas. Vtuntur eo præterea ad desquamata cutē, et ad crustosas papulas, quæ pueris in capite enascuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide leuigata admisceant, ut melius, citiusque; rimæ occludantur. Alij uerò cinnabarim addunt, ut flammæ referat colorē. Porro (ut lib. 3. de facult. alim. scribit Gal. & Isach Arabicus in diatris) Adeps omnis in cibis sumptus uentriculum effundit, appetentiā deijcit, pituitā auget, parum nutrit, succum illaudabilem gignit, alui fluxiones commouet, re- trentricem uentriculi facultatē imbecillē reddit: sensus, & intellectum hebetat, somnolentiam inducit, & in uen-
- 40 triculis facili in bilem uertitur, & in uapores caput petētes. Quare adeps est potius in ciborum condimentis, quam in alimentis expetendus. *Στέας* Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus, Menim, *Ḥaxam*, siue Saham: Italis, Grasso: Germanis, Feyst, Fettigkeit, & Schmalz: Hispanis, Cordua: Gallis, Gresse.

Adeps pisciū

Tassi pingue
do.Pometæ parā
dæ ratio, & u-
sus.Adipis in ci-
bis facultas.

Mueλos.

MEDULLA.

CAP. LXX.

L Audatissima est ceruina, mox uitulina, post hanc taurina, dein caprina, & ouilla. Colliguntur ætatis exitu, cum appetit autumnus: quippe cum alijs anni temporibus concrementum sanguinis, & ueluti caro friabilis, in ossibus inueniatur: nec facile cognosci potest, ni. quis eam ossibus extrahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Ceruina perunctos uenenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ resperfu subactæ, selectisque ossibus tantisper elotæ, & in linteum expressæ, donec aqua syncera emanet: & deterfa sorde pinna, siqua innatet, liquatæ in duplicato uase in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni facie, quæ ad ima fidit, derafa, fictili nouo reponuntur. Quod si libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anserum, & gallinarum adipe demonstraui.

Medullæ uires ex Gal.

M Edulla, ut scriptum reliquit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, uim habet indurata, & scirrhusa corpora emolliendi, siue musculis, siue tendonibus, siue ligamentis id accadat, siue etiam uisceribus. Optimam semper expertus sum ceruinam deinde ipsorum iuniorum bouum, quos uitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum uitulina appellat. At hircorum, & taurorum tum acrior est, tum siccior. Itaque durities scirrhusas dissoluere nequit, siqua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his sunt prodita. Ex uitulina igitur, & ceruina medulla pessi componuntur uteros emollientes. Et extrinsecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, uim habentia emolliendi. Accipitur autem non solum medulla ex ossibus, quæ sanè re uera est medulla; sed & ex spina, quam & ipsam medullam nominant, spinalem uidelicet: quæ tum durior, tum siccior est, quàm alia. Illa enim mollior est & pinguior: ac proinde ego spinalem seorsum per sese absque illa repono. Sed ea mihi utriusque medullæ cura est, ne aut putrescant, aut situm colligant. Itaque in hyeme primum eas capio, uelut & adipem, deinde in ædibus siccis, atque editis, planè humoris expertibus, cum folijs lauri siccis repono. Nam quæ recentia sunt & humida, multum etiam qualitatis suæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At si quando ambiente calido, & austrino medullas, aut adipem uoles reponere, paratum sit in hoc cubiculum neque calidum, qualia ferè sunt quæ meridiem spectant (putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum (nam in talibus situm contrahunt) sed supernum atque excelsum, & ad aquilonem obuersum, paruas habens fenestras apertas, ut tam noctu, quàm interdiu ab Arcto spirantes uentos accipiat. hætenus Galenus. In usu uerò ciborum spinalis medulla id nocumenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitosum, ac crassum generat succum, agrè concoquitur, uentriculo nocet, nauseam concitat: robustis tamen uentriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porro quæ ex ossibus elicitur medulla, quam largius sumpta uentriculi appetentiam destruat, pituitamq; gignat; si tamen probe conficiatur, ualentissimè nutrit, magisq; ori placet, quàm spinalis, quod hæc sapidior sit in omnibus suis partibus. Mueλos Græcè: Medulla Latine uocatur: Arabice, Mochial halhadam, seu Moch simpliciter: Italice, Midolla: Germanice, Marck: Hispanice, Tuetanos, & Tutanos: Gallice, Moelle.

Medullæ in cibis facultas.

Nomina.

Χολη.

F E L.

CAP. LXXI.

F El omne reponitur hoc modo. Recens præligato ore folliculi lino tandiu demissum in feruentem aquam, dum quis spatium trium stadiorum percurset, mox exemptum ficcatur umbroso loco, asperginem non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adijci solet, ligatum lino in uitreum uas, quod mel habeat, immittitur: circumuoluto ad os uasis lini principio, & operto uase reconditur. Est autem omnis fellis uis acris, & exalfaciens: intensis tamen, & remissis uiribus differunt. Si quidem præstantius in effectu esse uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur, marinæ testudinis, hyanæque: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & syluestris capræ. quod est priuatim prodest contra suffusiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum scabritias. Ouillo, fuillo, hircino, atque ursino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præsertim infantibus, deiectionem quis molietur, si intinctum eo tomentum, aut fimbriam sedi subijciat. Priuatim taurino angina cum melle perunguntur: sedis ulcera sanat, & ad cicatricem usque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino instillatum, medetur: & sibilo earundem ex porri succo. Admisceri insuevit uulnerarijs emplastris, & circumlinationibus, quæ contra uenenata parantur: phagedænicis ulceribus, colis, & scroti doloribus ex melle prodest: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ouillum, & ursinum contra eadem pollent, uerum inefficacius hæc præstant. Ursinum eclegmate comitiales adiuuat. Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis, prodest: naribus inditum comitiales erigit. Syluestrium caprarum felle peculiari- ter peruncti lusciosi sanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephantico- rum extuberationes illitu reprimat. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno usu assumitur.

Q V annis de fellis reponendi ratione, atque etiam de eius uiribus abunde scripserit Dioscorides; non tamen ob hoc prætermittenda existimaui nonnulla, quæ à Galeno lib. x. simpl. medicamentorum de fellis facultatibus

tatibus scite memoriae sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoque sunt animalium, calidissimum. Itaque sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoque animalium fel excellere necesse est: & quae illis minus sunt calida, proportionem & hunc humorem illis inesse minus calidum, quanto scilicet & in alijs sunt inferiora. Ceterum haec differentiae habentur non modo pro diuerso animalium genere, quod haec magis, illa uero minus calida sint; verum etiam pro diuerso eiusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adalligatus, uiolenterque diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim famemque & multum laborem perpeffus fuerit, ab eius felle plurimum differre inuenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis letus, liberque, uitam desidem, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac vexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, aut uiridius, aut magis caeruleum, magisque erugini simile: ob idque, etiam longe calidius erit quam alterius, qui in pace, & otio degerit. Ideoque fel animalium quanto tenuius est, ac colore constat dilutius, tanto minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquam oui magnitudine, croceo colore, facileque friabilis, cuius Dioscoridem, & Galenum meminisse non reperio. Hic (ut plerique perhibent auctores) potus vesicae calculos comminuit. Naribus inditus visum mirifice acuit, & aqua in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betae succo commistus, & in erinis naribus attractus, comitialibus subuenit. Non desunt etiam qui idem magno successu ex vino exhibeant potandum felle suffusis. Denique aurata, lupi piscis, perdicis, & galli gallinacei felle mirifice delectantur in coitu femina, si uiri penis eo perungatur. Quod Graecis *χολα*, Latinis Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Goll: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Fellis uires ex Gal.

Fellis bubuli lapis, & eius uires.

Nomina.

Aqua.

SANGVIS.

CAP. LXXII.

Sanguis anseris, anatis, & haedi, utilissimè in antidota miscetur. Palumbi autem, turturis, & columbae, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum uulneribus, lusciosisque illiuntur. Peculiariter columbae sanguis, cruorem membranis cerebri erumpentem inhibet. Hirci, caprae, cerui, & leporis sanguis inassatus sartagine, dysenterias, & coeliacorum profluvia sistit, in uino potus contra toxica efficax est. Leporinus sanguis ita ut tepet illitus, uicia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est. Testudinis terrestres sanguinem epotum tradunt prodesset comitialibus. Marinae autem testudinis cum uino, & leporis coagulo, cominoque contra serpentium morsus, & hausta rubetae uenena conuenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quae admissuram expertae sunt, in medicamenta additur, quae erodunt, septica uocant. Sanguine chamaeleonis genarum palpebras euelli creditum est. Hoc idem uiridium ranarum sanguine praestatur. Menstruus sanguis foeminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur. leuat podagrae dolores, & ignem facrum illitus.

Differens de sanguine Galenus, statim initio libri x. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minime eat inficias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usu rectè competat, ut Dioscorides, & plerique alij qui de eius uiribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis uiribus a scriptoribus esse prodita, quae factò periculo fabulosa potius, & uana reperiuntur, quam uera. Siquidem, ut idem refert Galenus, falsum sanè esse omnibus in confesso est, quod epotus noctuae sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum uero perunctis uirginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, ijs partibus illitus, unde recenter ipsi euulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit, comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosque è palpebris euulsos renasci prohiberi uiridium ranarum cruore. Quibus facile conijcere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse. Quippe quod ibi legatur, oculorum palpebras ranarum uiridium sanguine depilari, cum potius Galeni testimonio (etsi sententiam hanc non approbet) euulsi in palpebris pili harum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum subesse uidetur: quod hic ea, quae de admissariorum equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quae admissuram expertae sunt, legantur. Nisi forte interpretum uitiū sit, qui sexum in Dioscoride perperam mutarint. Præterea inquit Galenus. Tametsi non desint, qui turturis, uel columbae sanguinem praferant in perforata caluaria, ubi rosaceo melius inuenire nihil possis: nonnulli uero laudibus extollant gallorum, gallinarumque sanguinem ad sanguinis fluorem è cerebri membranis: crocodili uero terrestres ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quod septicus sit, ad exulcerandam ubique cutim: domesticorumque murium ad *αποχρόδους* Graecis uocatas; id tamen nunquam experiri uolui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, uel stolidus uiderer, si tantis, tamque probatis remedijs semel prateritis confiderem, sanguinem horum animalium illis plus posse praestare. Quod si quis haec experiri uolet, certò scio, damnabit non modò, qui talia scripserunt, sed & se delusum factò periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quam concreascit, inter deleteria recensetur medicamenta, quod haerentem protinus strangulet, ut sexto volumine diffusius dicetur. Eius nomen Graecum *αἷμα*: Latinum, Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum, Blut: Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.

Sanguinis cōfideratio.

Vana sanguinis experientia.

Dioscoridis locus suspectus.

Nomina.

ARmentariae bouis fimum, si recens admoveatur, uulnere inflammationes mitigat: folijs autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti superponitur. coxendicis cruciatus fotu compefcit: illitum ex aceto duritias, panos, & strumas discutit. Priuatim suffitu fini, quod à masculo boue redditum est, procidentes uulua reprimuntur: accensi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum, praesertim in montibus degentium, potum in uino, regium morbum emendat: menses cit cum odoramentis haustum, & partus elucat. Tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, foeminarum profuua sistit, ceterosque sanguinis imperus ex aceto cohibet. Medetur alopecijs exustum, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia uero impositum his, qui podagra tentantur, auxilio est. Caprillum in aceto decoctum imponitur serpentium moribus, ulceribus quae serpunt, igni sacro, & parotidibus. Vitilem ischiadici uulsionem hunc in modum accipiunt. In eo interstitio, ubi pollex brachiali committitur, caua ueluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim feruētes stercoris caprini pilulae imponuntur, dum uapor per brachium ad coxam sentiat peruenire, & coxendicis dolorem mitigare. adustio id genus Arabica appellatur. Ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clauos, pensiles uerrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum. Fimum suis syluestris aridum, in aqua, aut uino potum, reiectiones sanguinis sistit: uetustum lateris dolorem mulcet: adrupta, & conuulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur. Tam asinorum, quam equorum fimum, siue crudum, siue crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet. Armentarij, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in uino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum uehementius & excalfacit, & urit: cum hordeacea farina mistum, strumas ex aceto discutit carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini semine & oleo: ambustis igni medetur. Gallinaceum uero omnia eadem, sed inefficacius praestat: priuatim tamen contra uenena fungorum, & coli cruciatus ex aceto aut uino bibitur. Ciconiae fimum, si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt. Vulturini fini nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopecijs medetur: cum thure, & mulso calculos expellit: subdita infantibus muscerda, alui deiectionem promouent. Caninum, quod flagrantissimo canis sydere fuerit exceptum, cum uino, aut aqua potum, sistit aluum. Humanum stercus illitum, uulnera ab inflammatione uindicat, & obiter intumescere non patitur: sed ea statim glutinat. sicco ex melle anginae perungi commodissime traduntur. Terrestris crocodili fimum, crocodileam uocant, quae mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque seruat. Optima est candidissima, & friabilis, amyli modo, minime ponderosa, in humore statim eliquescent: quae cum teritur, fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam sturnorum fimo, quos captos oryza pascunt, ipsumque non dissimile uendunt. Alij amyllum, aut cimoliam miscent, & adscito anchusa colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut se contrahat in uermiculorum speciem: qui siccati pro crocodilea uaneunt. Inter omnes conuenire inuenio, humanum stercus, caninumque gutturi impositum, anginis auxiliari.

Stercoris uires ex Gal.

Humani stercoris experimentum.

STercus, ut posteritatis memoria prodidit Galenus libro. x. simplicium medicamentorum, uim habet uel maxime digerentem. Verum humanum ob fetorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorum terrestrium & canum, ubi ossibus duntaxat uescuntur, neque grauitur olet, & multa experientia non tantum nobis; sed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum est. Siquidem Asclepiades, cui cognomen erat Pharmaceon, & alia omnia composita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & stercore ad multos saepe affectus utitur non modo medicamentis, quae foris imponuntur commiscens; sed ijs quoque, quae intro in os sumuntur. Ceterum humani stercoris hoc habeo experimentum. Assidue quidam à phlegmonis ad fauces existentibus uexabatur, adeo uehementer, ut suffocationis subiret periculum, & sane ob hoc periculum uenam secare cogebatur. In hunc cum forte quis incidisset, pollicitus est se praebiturum medicamenti experimentum, & se uocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlegmone, ante sanguinis missionem praecepit. Itaque uocatus, medicamento illito, statim hominem curauit. Ut autem iterum profecit, non in ipso tantum; sed & in alijs, qui similiter erant affecti, rogabat is, qui assidue suffocari periclitabatur, data mercede, ut se medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecunia sumptu liberalis. Porro ubi conuentum esset de pretio, is qui uendebat scripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipathean quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipathean, ut qui curatur nesciat, unde conficiatur. Iussit itaque alium daret, qui pro ipso disceret, quiue iureiurando reciperet, sese nulli eius medicamenti facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaque à morte eius, qui indicarat, non tantum ille qui didicerat, suum hominem; sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum uolens ac lubens obtulit. Erat autem stercus pueri siccum, cum melle Attico ad leuiorem tritum. Visitabat autem puer, cuius stercus accepturus erat, ut ipse qui medicamentum dederat ostendit, lupinis, illis uidelicet, qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem, & fermentum habente. Praebat autem bibendum uinum uetus: atque haec omnia mediocri in quantitate, modo ut perfecte ea puer posset concoquere. Itaque cum primo die eo uictu esset usus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoque die rursus eodem alebat uictu, ac tertio demum excretum sumebat: ac postea arefacto utebatur, similiter ut stercore canino, ut ante dictum est. Dicebat autem illum, qui docuerat, su-

gitantem

- gitante alios cibos ob fætorē, prætulisse lupinos: se se uerò experimēti gratia, carnes galliniceas, aut perdicū ex aqua aut tenui iure bene coctas persæpe exhibuisse, & medicamētū nibilo minus operatū. Atq; ego sanē hæc tibi de humano stercore narrare possum. hæc Gal. Caterum sit ex humano stercore vitreis organis aqua, præsertimque ex eo, quod homo rufus excreuerit, quæ cuniculosis, exedentibus, sinuosis, & contumacibus ulceribus mirificè opē præstat. Delet & oculorum argemas, ac nubeculas. Quinetiam carcinomata sanat exterius adhibita. Intus uerò sumpta comitiales iuuat: lapidem in renibus, & uesica comminuit; aqua intercute laborantibus prodest: item & ijs auxiliatur, qui non modò à cane rabido demorsi sunt; sed etiam ab omnibus alijs animalibus icci, quæ uenenum ei aculantur. Porro oleum, quod post eius stillatitiam aquam ab organo emanare solet, carcinomata, sinus, aliaque ulcera, quæ Græcis cocoethe dicuntur, etiam ualentius sanat. Bubulum deinde sterco (ut idem Galenus citato loco scriptum reliquit) exiccantis, attrahentisque & ipsum est facultatis, ut palam facit, dum apum uesparumque morsus iuuat. Atque hæc ut à proprietate substantiæ totius inuentur, fieri potest. Caterum humidum illud uere collectum, cum boues herbas depascuntur, impositum rusticorum phlegmonas discutit, & aqua intercute laborantes iuuat. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossorum, & messorum, & qui opus obeunt adeò ualidum. Quæ & ad eorum scirrhusos tumores aceto in cataplasmatibus formam composita illinuntur. Caprinum præterea digerentis, & acris est facultatis, adeò ut induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrimè medici non pauci huiusmodi stercore applicant; sed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo usus sum ad genus tumorem habens inueteratum, & agrè solubilem, iussu fieri cataplasmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito uidelicet hoc stercore, & mirificè homo ille fuit adiutus. Erat autem rusticus, in quo id factum est. Et iam etiam alius rusticus, cum sic usus esset, non tantum in genu; sed etiā alijs in partibus ad tumores similes, perinde adiutus est. Nam acrius est medicamentum, quam ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli sunt carne, sanare possit. Quin & ad aquam intercutem, & ad splenicos uarie caprino stercore utimur. Sed & uisum tenuiorum quidem partium, uerum haud manifestò redditur acrius. Quamobrem sanē ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta desiderant, ut lepras, psoras, lichenas, et hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatibus, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Est enim uis eius cuiusque etiam uis, absterforia, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quispiam ex ijs, qui in agris, & uicis medicinam exercent, utebatur eo ex aceto ad uiperarum morsus, & multò sanē etiam magis aliarum bestiarum, ac profectò ex ijs complures seruauit. Et hic ipse quoque medicus arquatibus potandas ipsas ^{capras} hoc est, pilulas caprinas ex uino præbuit, & ad profluum muliebrem cum Thure apposuit. Quæ omnia sanē optimus medicus ignorare non debet. Caterum potiora eligere potissimum ad urbanos, & honoratos, alicuiusque existimationis uiros: in quibus equidem ego tali nunquam sum usus medicamine, cum multo meliorum suppeteret copia. Attamen existit nonnunquam talium usus, aut in uenatione, aut rusticatione, cum scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis dura, ac asinus. Nam eiusmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant spyrathos. Caterum è canibus ossa comedentibus sterco præterquam quòd ceteris tum præstantius, tum candidius habeatur, fistula gutturi insufflatum anginam curat: sicuti & dysenteriam ex lacte caprino haustum, in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci ^{σφαῖρα} uocant. Quinetiam periodicas, circulares ue fugat febres, si cochlearis mensura in accessu ex uino præbeatur bibendum inscio patiente. Prodest & malignis ulceribus inspersum, nel emplastris ad id facientibus commistum. Pollet etiam suis uiribus Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, sic inquit. Lupinum sterco quidam colicis potandum dabat non tantum in ipsis paroxysmis; sed etiam in interuallis, si quidem phlegmone uacarent. Quorum ego quosdam uidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id grauiter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum sterco, quale ubi ossa ederint, solent excernere. Verum illud etiam in eo mirabar, quòd uel suspensum euidenter sapenumero inuisset. Itaq; hic sterco capiebat, quòd non decidisset in terram: id quòd non erat inuentu difficile. Ea enim est luporum natura, quæ canum, ut suspensio altero posteriorum crurum, & meiant, & cacent in eminenti quopiam loco ex terra. Itaque in spinis sæpe æstate sterco lupinum reperitur, & fruticibus, uepribus, herbisque procerioribus. Inuenitur porro in stercore illorum & nonnihil ossium deuorati animalis, quòd ut effugit commanitionem, ita & concoctionem: quòd & ipsum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat, & salis quippiam, aut piperis, aut quippiam eiusmodi. Ut plurimum autem ex uino albo consistentiæ tenuis bibendum præbebat: interim uerò etiam ex aqua. Hoc ergo stercore, quòd patientibus ilib. applicandum esset, iubeat suspendi uinculo confectò ex lana non cuiuslibet ouis, uerum multò præstabat eam esse ouis à lupo laniatæ, unde quòd ad hunc usum accommodaretur, esset conficiendum. Quòd si talis non adesset lana, ex pelle ceruina, & lorum quòd cingeret ilia, & in quo sterco contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maxima fabæ confecimus, quam experiundi gratia indito stercore quibusdam suspendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipsorum uideremus adiutos: caterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum transmitti posset. Quòd autem ciconiæ finum comitiales inuenit, planè refellit Galenus, asserens eos esse redarguendos, qui talia scripserunt. De ouillo, columbino, gallinaceo, & murino, & crocodilino, cum satis superque differunt Dioscorides, nec plura à Galeno, & alijs descripta repererim, quæ medicinæ magis cōpetere possint, non est quid amplius addendum existimem. Veruntamen animaduertendum est, quòd, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, stercore ipsa inter se plurimum differunt temperamenti, & uictus animalis ratione. Quippe quòd alterum sit altero plus, minusue calidum, pro animalium diuersorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in eiusdem speciei animalibus.

Aqua, & oleū
ex humano
stercore.

Bubuli ster. ui
res ex Gal.

Caprini ster.
uires ex Gal.

Canini sterco
ris uires.

Lupini ster.
uires ex Gal.

Ciconiæ ster-
cus.

Caterum

Ibicus stercoris mira facultas.

Nomina.

Ceterum non duxi pratermittendum, quod de Ibicis Stercore scribit Marcellus empiricus, ad ischiadicis, & arthriticis, cum certè admirabile sit auxilium. Ille itaque sic habet: Incredibile, & unicum remedium ischiadicis & arthriticis, hoc est, quo & ipse Ausonius medicus sanatus est, & multos ita iacentes, ut mouere se sine cruciatu nequirent, intra quinque dies stare, ambulare autem intra septem dies facit. Conficitur sic: Fimum Ibicum luna septimadecima colliges, quanquam & alia luna uetere collectum, simili efficacia prodest, dum modo medicamentum septimadecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar sit numerus pilularum, in mortarium mittes, atque adicies piperis, grana uigintiquinque, diligentissime trita, tunc addes mellis optimi heminam, & uini ueterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pilulis uniuersa miscebis, & repones in uasculo uitreo, ut cum fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad subueniendum. Sed ut maior sit medicaminis efficacia, luna septimadecima illud facere debebis, & cum daturus fueris, à die Iouis incipe, & per dies septem continuos dato, ita, ut qui remediandus est, stans in scabello contra Orientem bibat. quæ potio, si ita, ut scriptum est, data, & obseruata fuerit, etiam si omnibus articulis, & coxa infirmus contractusque fuerit, & immobilis, ac desperatus iacuerit, necesse est, ut septima die ambulet. Hæc ille, qui etsi non dixerit, quantum huiusce medicamenti quotidie sumere affectos oporteat, intelligendum tamen censeo, ut in septem æquales partes diuidi debeat, & una quotidie sumi. Quod Græcè Στόματος, Latine Stercus & fimum uocatur: Arabice, Hebel, Zebel, aut Bhar bainan: Italice, Sterco: Germanice, Drecken: Hispanice, Estiercol: Gallice, Fiente.

Ὠσφορ.

VRINA.

CAP. LXXIII.

Humanam urinam suam cuique bibere, contra uiperæ morsus, ac uenena, incipientemque aquam inter cutem proderit: scorpionis, uiperæ marinorum, draconisque morsus, ea conuenientissime fouentur. Canina ad perfundendos canis morsus idonea est: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed uetus ulcera capitis manantia, furfures, pforas, & feruidas eruptiones, multo magis abstergit: nomas, & præcipue genitalium, cohibet: auribus infusa manans pus supprimit: decoctaque in calyce mali punici, earum uermiculos abigit. Pueri impubis resorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo uase cum melle emendat cicatrices, argema, caliginesque. ex ea, & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina subdit, illitu ignem sacrum mitigat: feruifacitum cum cyprino, inditumque, uulua dolores mulcet, strangulatus leuat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina si cum myrrha instilletur, aurium dolores lenit. Aprina uiribus eisdem prædita est: priuatim comminuit uesicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem subijit, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamque per aluum extrahit: aurium doloribus instillata medetur. Asinina traditur renum uitijis mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simulac excernitur, glaciari coire in calculi duritiam, uulgo creditum est. quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad se alliciat. Id potum ex aqua stomacho, aluoque fluxione laboranti conuenit.

Urinarum facultas, ex Gal.

Urina apri.

Urinæ medicinas contempnit Galenus.

Chrysocolle factitia.

Vana de lyncurio opinio.

Urina omnes quidem, ut scriptis tradidit Galenus lib. x. simplicium medicamentorum, facultate sunt calida: sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium, prope aliarum urinarum est imbecillima, exceptis porci domesticis, quibus exempti sunt testes. Nam illorum similis est totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina similiter debilis. Verum montanorum aprium ualida est, ut etiam ex odore apparet, qui utique acerrimus est. Hæc utuntur Hetrusci ad puerorum uermes, oleum suo in utriculo urinæ admiscentes, & in fumo tandiu suspendentes, donec crassescat ad mellis spissitudinem: deinde illud diligenter asseruant, eoque puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno sanè successu: nam & ego sæpe periculum feci. Sed quauis Dioscorides complurimum urinarum uires descripserit, ut quas uarijs, ac diuersis morbis utiles esse existimauerit; Galenus tamen urinarum medicamenta paruipendisse uidetur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de sanguinibus differens inquit) cum parata reperiantur ualentiora medicamenta, ac experimento comprobata, ijs præcipue morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curiosos supersticiososque spectare magis, quam ad peritos medicos, qui hæc nauseosa, incertaque remedia nunquam probatis, expertisque præponunt. Quod autem puerorum urina agere spirantibus conferat (ut Dioscorides auctor est) minime probat Galenus, cum loco citato inquit. Urinam pueri orthopnoæ uocata gratia ebibere necessarium non est, cum sint & alia medicamenta, quæ huic medeantur affectui. Quin cum bibisset quidam, affectu liberatus non est, ut non eximium quid præter alia possideat. Chrysocolle conficienda rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioscorides: quamque seplasiarij, & aurifices uulgo Borrace nominant, duobus in locis scriptam reliquit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, ubi de ea speciatim egit, & lib. x. eorundem de urinis differens. Et quauis (ut libro quinto dicitur) legitima, probataque chrysocolle fossitia habeatur; sit tamen artificio ex pueri urina in ardentissimis solis caloribus æreo mortario, atque etiam pistillo æreo tandiu circumacta, donec mellis spissitudinem assequatur. Præfertur, quæ hoc modo parata sit, ad contumacia ulcera sananda, exedentiaque coercenda. Illud profecto uanum, ac fabulosum esse manifestè deprehenditur (ut hîc Dioscorides scribit, & nos eum secuti superiori libro in succini mentione ostendimus) quod urina lyncis, simulac excernitur, duretur, coeatque in lapidem illum, quem Lyncurium uocant. Quippe quod is inter succini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenseatur, quod suæ proprietate natura pennas ad se trahat, quemadmodum & cetera succini genera paleas, festucas, ac leuissima quæque alliciunt. Quantum uero à legitimo

10

20

30

40

50

60

timo

timo lyncurio vulgaris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cuius est usus apud seplasia-
rios, & medicos, qui simplicium medicamentorum scientiam negligunt, ij dijudicent, qui simplicium historias,
& facultates optime norunt. Quandoquidem is, quem pro fabuloso lapide lyncis venditant impostores, lyncu-
rium succini genus haudquaquam est, nec alius quivis lapis ei viribus respondens, nec siquidem urinam cieat, &
renum, vesicæque calculos comminuat, ut seplastiariorum, & medicorum vulgus opinatur: qui parum Dioscori-
dis, aliorumque in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Ceterum hinc satis constare arbitror,
Christophorum Encelium (pace viro alioquin docti dixerim) planè hallucinari, quod lib. III. cap. XXVII. de re
metallica, poetarum fortasse, & aliorum quorundam fabulis additus magis, quàm veris probatissimorum aucto-
rum testimonijs, probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coalescere, atque ex maris urina fulvum fieri, ex
femina uerò urina album. Hanc autè opinionem suam ex eo comprobare videtur, quòd aliquando in vesica apri,
itemque suis domestici lapillos inuenerit. Ex quo postea colligit, mirum non esse, quòd lyncis quoque urina in la-
pillos concreseat. Sed quàm levis & infirma sit hæc ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quàmque ua-
na sit opinio hæc, eorum sit iudicium, qui magnis laboribus, multis studijs, summaque diligentia rerum simpli-
cium peritiam sunt affecti. Atque hæcenus de urinis, & lyncurio. Restat modò, ut etiam de Salina aliquid in
medium afferamus. Itaque cum eius non memnerit his libris Dioscorides, possitque nonnullis humani corporis
morbis opulari, ea de eius viribus, & facultatibus hic referam, quæ à Galeno libro x. simplicium medicamen-
torum memoriæ produntur his verbis. Sielon, siue sialon, siue ptyelon appellare libet, nihil interest. Ve-
rùm id sciendum est, uim eius esse differentem, tum in animalium speciebus, tum in eorum mo-
quoque sano, aut egroto, ieiuno, aut sitibundo, aut cibo potuque sumpto. Etenim ut urina, & bilis,
& sudor; sic etiam salina sumpto quidem cibo imbecilla est: ualida & acris eorum, qui ingenti aut inedia, aut
siti premuntur. In medio utriusque est eorum qui probè concoxere quidem, nondum tamen cibum potumve in-
gesserunt. Hac ergo salina nutrices puerorum lichenas curant, paruum uidelicet digitum rigantes, ac deinde cu-
tem affectam confricantes. Idque faciunt subinde tanto scilicet intervallo, dum salina uires in lichene perdu-
rent, ac nondum sint extinctæ. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt. Nam celeri-
ter eos & digerit, & concoquit: cum si macerarent aqua, non eque prodesset. Ex quo liquet salinam ipsam au-
xilij rubor adferre. Atque corporibus mollibus, & puerorum, panem, non triticum imponunt ore comman-
sum. Porro omnia sic commansa digerunt, & sugillata, cæteraque ecchymomata, maxime ubi panis simul
cum pauco radícula fuerit commansus. Porro tota substantia uel maxime aduersa est salina bestijs hominem in-
terficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese
ostensurum, quæ scorpium interficeret: ubi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursus eam obmurm-
rans iterum scorpium conspuat: ac ubi tertio dixisset, atque expuisset, mortuus est scorpium. At postea ego abs-
que incantatione à sola salina morientem uidi scorpium, idque celeriter passum à salina esurientium, aut sitien-
tium; tardè autem ab illis, qui cibo, potuque fuerant impleti: in alijs autem proportionem. Quod ἑρὼν Græ-
cis, Latinijs, Urina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, orina. Quod uerò σιελον, σια-
λον, καὶ πτυέλων, Græcè, Salina Latine, pariter & Italicè uocatur: Arabicè, Busach, Bezach,
& Lhab.

Encelij opi-
nio uana.Salina uires
ex Galeno.

Nomina.

Mélis.

M E L.

CAP. LXXV.

- 40 **P** Rincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis est, precipuè ex Hymetto, mox Cycladibus
insulis, & è Sicilia, cognomine hyblæum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, subflauum,
nec humectum, graue, & minime fluxum, quod ob sequacem lentitiam non facile abruptitur, tra-
ctum que refilit in digitos. Mel abstergerendi uim habet: ora uenarum aperit, humores euocat. qua ra-
tione in fordida ulcera, sinusque, commodissime infunditur. Decoctum, atque impositum, absce-
dentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium
sonitui, & dolori cum fossili sale trito, tepidum instillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum ne-
cat: nudam glandem recutitis operit, præsertim quæ circuncisione aperta non est, si melle præputium
à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem discutit: faucibus, tonsillis, angina collu-
tum, gargarizatumve medetur: urinam cieat: auxiliatur tussi, & à serpente percussis: contra hauustum
meconium, cum rosaceo calidum assumitur: aduersus uenena fungorum, & rabiosi canis morsus lin-
ctum, aut potum proficit. crudum tamen aluum inflat, tussim lacelsit, & ea de re despumati usus
aptior est. Primatum tenet in mellis genere uernum, deinde æstiuum: hybernium uerò, utpote quod
erasius constet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur
mel, amarum est: quoniam apes inibi absinthio uescantur. quo uitia cutis in facie, & maculæ aptissi-
mè perunguntur. Heraclia in Ponto quibusdam anni temporibus, propria quorundam florum dote,
mel conflatur: quod qui edere, mente abalienantur, ac sudore diffluunt. Remedio sunt esitata ruta,
& salsamenta, aut epotum mulsam; resumpta, quoties uomitione reiiciuntur. Acre autem est, & ol-
factu sternutamenta mouet. Quod cum costo illitum, fœminarum cutem emendat, & cum sale sugil-
lationes rapit. Est & aliud concreti mellis genus, quod saccharon nominatur. In India uerò, & felici
60 Arabia in arundinibus inuenitur. salis modo coactum est, dentibus, ut sal, fragile: aluo idoneum, &
stomacho utile, si aqua dilutum bibatur: uexatæ uesicæ, renibusque auxiliatur. Illitum ea discutit,
quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

Mel,

Mellis confi-
deratio.

Mel Heracle-
oticum.

Mellis gene-
ra non ros-
cida.

Sacchari con-
sideratio.

Manardi, &
Fuch. opinio
reprobata.

MEL, quod apes colligunt, omnibusq; uulgarissimum est (auctore Galeno lib. III. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum folijs: earumque neque succus, neque fructus, neque pars, ullo pacto dici potest, sed eiusdem cum rore generis est: non tamen assidue, nec copiose, ut ille, prouenit: repertumque est aliquando aestate super arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quam plurimum, aded ut agricola uelut ludentes canerent, Iupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. XI. cap. XII. sic inquit. Mel ex aere uenit, & maximè siderum exortu, fitq; præcipuè, ipso sirio explendente, nec omnino prius uergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora arborum folia melle rosida inueniuntur. At si qui matutino sub dio fuerint, uelut liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quadam siderum salina, siue purgantis se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumque dum uenit sordescens, & obuiò terræ halitu infectus. Præterea à fronde, ac pabulis potus, & in uterulos congestus apum: ore enim uomunt. Ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Sicula Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hætenus de melle Plinius citato loco. Verum enim uero (ut idem auctor est libro XI. cap. XIII.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eadem usquam reperiuntur. Porro uenenatum mel, quod in Heraclia Ponti prouenit, cuius hic meminit Dioscorides, Plinius quoque recensuit libro antè citato, cap. XIII. Subiunxitque & alterum eodem in Ponto gigni gente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Menomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ rosida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardijs fluere Arabes scribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro XV. ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facile euadant. Quinetiam refert Pomponius Mella tertio de situ orbis, tam pinguis alicubi, & tam feracis soli Indiam esse, ut in eo mella ex arborum frondibus defluant. Exprimitur etiamnum è uulgaribus siliquis, quæ Græcis *νεπάτια* dicuntur, quo tam Indi, quam qui Troglodyticam Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes uiridesque afferuant, ac etiamnum myrobalana omne genus. Quod facile conijcitur ex ijs quæ ex Alexandria Aegypti Venetias quot annis comportantur. Caterum non desunt inter recentiores medicos, qui disputant, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt ueteres, præsertim Dioscorides, & Galenus in India, & felici Arabia nasci, idem cum rostrate Saccharo dici possit. Et quamuis plerique reperiuntur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirmant, communis usus Saccharum, & quod ab antiquis describitur, unum & idem esse, quod ex eadem proueniant planta; tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concreuisse antiquorum Saccharum. de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem usque ex cælesti rore, quemadmodum & id, quod *mannam* uocamus: non autem in ijs arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis Saccharum in Medera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos uiros alioqui doctissimos, planè hallucinatos crediderim, quòd nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, mannæ in modum ex rore concrescere antiquorum Saccharum solis ardore super arundinum folia tam in India, quam in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repperim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec ueterum, uel recentiorum quenquam, concrescere Saccharum in arundinum folijs ex rore solis feruore concreto, siue potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus *manna* per se concrescit. Quo fit, ut mihi refellenda uideatur eorum sententia. Nam si uerum illud esset ut ipsi imaginantur, non modò non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissime simplicium medicamentorum historias literis, memoriæque mandauit, silentio præterisse tam pulchrum, & admirabile,

- bile, scituque dignum naturæ opus in saccharo conficiendo. Nec minus id reticuisse Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. i. de alimentorum facultatibus, ærei mellis historiam, quod nos manna uocamus, quodq; sua ætate in monte Libano, alijsque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis ueritati consonum uidetur, ut dicamus, nil aliud ueteribus saccharum extitisse, quam nostratis sacchari arundinum lacryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo, perinde ac gummi, exterius concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. xii. cap. vii. sic inquit. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummi modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellane magnitudine. hæc Plinius. Ex quibus facile cognosci potest, quod non ex rore, ut manna euenit, coalesceret antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quod fractis calamis earum internodijs cohereret collacrymans, e quibus uulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resina, gummaque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsij sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inhaeret folijs, paruo temporis interuallo in auram euanescit (ut libro primo diximus in manna mentione) eadem sanè ratione id saccharo euenisset, si ex rore (ut ipsi contendunt) concreveret. Siquidem à sole tactum, rarefactumque facile dissilisset in auram, nec gummi modo concreuisset. Eoque magis, quod nusquam legerim in Dioscoride, nec Galeno saccharum è folijs arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiã testatur Strabo libro xv. Geographiæ, ubi aperte scribit, in India arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, ut quidam peruicax, ignarusque medicus mecum contendere, atque etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est ueritus. Præterea cum memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concreuit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax, & ceræ modo lente-scens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum sacchariferarum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens solis calore concreuerat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concreuit, & addensatur. Quod cum accuratissime perpendissent homines, liquorisque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse uidentur. quandoquidem sacchari integros calamos assumentes, minutimq; incidentes, ignis calore tandiu decoxerunt, donec uniuersus liquor, absumpta igni aqua, diu effereuescens in saccharum salis modo in uasis fundo concreuerit. Verum etsi sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus; non desunt tamen qui dicant, hoc etiam a nature eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in India palustribus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodijs lembi uice uectitet naugantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicibus elicatur, saccharum nostri usus fuisse existimant, proculdubio falluntur. quod Indi non modò ex decoctis cannarum, sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cum illius celi & soli clementia frequentissima sint plantarum radices, quæ mellea dulcedine imbuiuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur utroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cum semper terra sit fecunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborumque radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua à folibus tepefacta, tam cælesti, quam fluuiiali. Adeo quod ea, quæ apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur, illud explicans hoc carmine.
- Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.
- Quinetiam Marcus Varro, qui eodem fere tempore clauit, his tribus uersibus attestatur, dum inquit.
- Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
- Illius & lentis premitur radicibus humor,
- Dulcia cui nequeant succo contendere mella.
- Ex ijs palam est, hos omnes de factitijs Indorum potionibus, quæ ijs uini loco sunt, fuisse locutos: non autem quod ex illis cannarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è glycyrrhizæ radicibus quin & è decoctis, pressisque stiq;is, sicut & alijs dactylis, dulces elicimus succos ad uarij usus potationes. quemadmodum & occidentales Indi è pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quod mellis dulcedinem præsent, esse, mel, neque saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ arundines radicibus dulcissimum præbeant succum non modò illa magna; sed etiam quæ ibi nascuntur nostris fortasse non multò grandiores: cum etiam nostrates recentes mansæ quadantenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abunde Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, uastissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda uidetur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similius factitasse Indos, quod non quidem saccharum, sed dulces inde potus uini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, utque lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannâ, ex rore fieri, libro ix. epist. v. Auicennam etiam admittit, quem tamen alijs ubique reiecit, ac reprobaui, asserens, quod cum ipse huius fuerit sententiæ, ultimo capite libri secundæ antiquorum saccharum mannâ uocauit, cum inquit. Zucchamur albusar est manna cadens super albusar, & est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minimè adstipularum, dicimus Albusar, siue Albasser (ut Bellunensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua arundinē significare,

Antiquorum
saccharum.Factitijs sac-
chari inuētio.Aliquorum
lapis.Manardi ra-
tio infirma.

ficare, sed aliam Aegypti, & Arabia arborem, sic ab eius loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut testatur Serapio) arundinem casab dicunt. Quod manifestè declarat zuccharum albasser apud Auicennam huiusce arboris esse mannā, uel gummi, non autem Græcorum saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobatur sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquit. Et in zuccharo quidem albus est cum abstersione pauca, stipticitas, & amaritudo. Siquidem austeritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, & Galenus: nec item quod conferret id pulmōni, & aquæ intercuti, ut paulò infra uoluit Auicenna. Qui etsi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & uesicæ uitij auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, zuccharum albasser esse antiquorum saccharum. Sed rectè quidem contra Manardi sententiam, Auicennæ testimonio (cū & ipse hoc in loco Auicennæ auctoritate nitatur) probari potest, quod antiquorum saccharum gummi modo collacrymans in arundinibus concreveret, non autem ex rore. Quippe quod is de zuccharo agens loco nuper citato, ibique antiquorum saccharum recensens, inquit. Assumptum sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Quibus palam, sit antiquorum saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanasse, ibique postmodum solis ardoribus concreuisse. Verum enimvero quod albasser apud Arabes sui generis arbor sit, & ab arundine maximè differat, & quod eius zuccharum, quauis ab Auicenna manna dicatur, quod fortasse granulis concreveret manna similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummi modo ab arbore destillet, manifestè ostendit Serapio capite de saccharo his uerbis. Albasser habet lata folia, & habet zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & a locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in zuccharo eius est amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, sicut testiculi camelorum, & quibus liquor quidam emanat adurens, stipticæque facultatis, ad cantheriā peridoneus. Et lignum quidem Albasser est leue, crassum, rectum, pulchrumque: & ideo assimilauerint cantilenarij in cantilenis suis brachia, & crura dominarum ligno eius. hæc Serapio. Ex quibus facillè & Manardum, & Fuchsiū, uiros alioqui doctissimos, hac in re hallucinatos putauerim. Ceterum Fuchsius, ut probaret antiquorum saccharum è roscido cæli succo in calamis concrevere, utque illud à nostrate diuersum ostenderet, dicit, quod cū nostris usus saccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, sitimque facillè concitet, antiquorum saccharum esse non potest, eo quod Galenus suæ ætatis saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minimè respondet: à quo non discendens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum de saccharo ita scribit. Sacchar, quod ex Ind. a, atque felici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concrevit, & ipsum mellis est species: minus certè nostrate dulce, sed ad similes ei uires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum, & digerendum attinet. Porro quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim afferens, eatenus ab illo substantia differt. Quibus Galeni uerbis clarum est, quod cū saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eaque propter asserit Galenus, saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quod nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari uidetur. Quinetiam idem Galenus libro VIII. cap. IIII. methodi medendi, saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus sum, ut certò crediderim, antiquorum saccharum ab iisdem arundinibus emanare, à quibus uulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantum inter se differentiam esse, quod à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideoque Auicenna: Zuccharum (inquit) tabarzed frigidus est, & subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, ariditatemque in acutissimis febribus. Sed eos nos hac ætate caremus, quod amplius non afferatur. quanquam ego non ita pridem à uiris fide dignis accepi, qui diui Thomæ insulam, itemque Mederam lustrarunt, adhuc ijs in locis saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) postquam ab illis sponte emanarit gummi modo. Quod autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quam quod hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copiosum conuehebatur, cū adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore prægnantes, cū annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent ueluti innumeris arboribus gummi, & resina emanant. Proinde non mirum, eius à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquam luci dulcedo, fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque, quo saccharum concisis, decoctis, pressisque arundinibus copiosius elicerent, factum est, ut Indi quotannis uniuersos inciderint calamos, ac iterum quotannis seuerint. Hinc igitur euenit, ut nullis remanentibus, quæ saccharo plurimum annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit antiquorum saccharum. Cuius uice eo recentiores utuntur, quod officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis fossitij modo, dentibusque fragile, ut antiquorum saccharum undequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectorisque asperitatibus. Verum ad hæc id præstantius est, quod in fistilibus, ubi uiolaceum Iulapium asseruatur, æstate concreuit: eo quod uiolarum diluti facultate humectet, leniatque magis. Ceterum qui plura de saccharo legere desiderant, quæ sententiam nostram longè magis probant, uideant in Epistolarum nostrarum uolumine Epistolam ad Iacobum Bosellum scriptam, ibi enim plura quàm hic à nobis comprobata inueniet. Quod Græcis μέλι, Latinis Mel appellatur; Arabibus, Hael: seu Hassel: Italis, Mele: Germanis, Honig: Hispanis, Miel: Gallis, Myel. Quod autem Græcè σάκχαρον, Latine quoque Saccharum dicitur: Arabice, Zuchar: Italice, Zuccherò: Germanice, Zucker; Hispanice, Azucar: Gallice, Sucre.

CERA.

Albasser quid
ex Serapione.Fuch, opinio
reprobata.

Sal Indum.

10

20

30

40

50

60

Κηρός.

C E R A.

CAP. LXXXI.

Cera optima est subfulua, subpinguis, pura odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in uas, quod satis habeat marinæ ex alto petiti, inspersoque nitri momento, decoquant: cumque iterum, tertiove inferbuit, separatim uas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, deterfa sorde, siqua fortè adhæsit: tum denuo indita noua maris aqua feruet, uti retulimus: & uase dempto ex igne, fundum ollulæ nouæ aqua frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quod celerius concresecat, & quam minima portio extrahatur. Suscepto primo ceræ orbiculo, iterum uasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipitur. Orbiculi lino consuti, interuacante spatio suspenduntur, & interdum continuo sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verum si eximius ille candor desideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt qui pro marina, in muria quam acerrima semel, aut iterum excoquant, dein laguncula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespitè herboso, insolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus uere, cum sol remissa uehementia humorem pariat, ut non facillè liqueatur. Cera omnis mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in forbitione dysentericis. ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

Cera, ut Galenus scriptis mandauit libro vii. simplicium medicamentorum, medio quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet uerò quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum. quamobrem non modò exiccare; sed & per accidens humectare uideri fortassis poterit, perspirationes uidelicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumpta, sed foris imposita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidæque facultatis retinet, quæ plurima melli inerat. Eius nomen Græcum κηρός: Latinum, cera: Arabicum, Hamaba: Italicum, cera: Germanicum, Vachs: Hispanicum, Ciera: Gallicum, Ciere.

Cera uires
ex Gal.

Nomina.

Πρόπολις.

P R O P O L I S.

CAP. LXXVII.

Propolis eligi debet flaua, odorata, styracem referens, in uehementi ariditate mollis & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & euocat: aculeos, & omnia infixæ corpori extrahit: in uetere tulsu suffusa proficit, impetigines admota tollit. Ea in aluerariorū foribus, cerosæ naturæ inuenitur.

Ori. leg. στυράκος
πρόσταυ. i.
styracem spirans.

Quanquam, ut hîc Dioscorides inquit, & Marcus Varro lib. tertio de re rustica, Propolis ea est cerosâ materia, quæ in aluearijs præ foribus reperitur, seu, ut apertius dicam, præ spiraculis, ubi intrandi, exeundi, quæ apibus patet aditus: tamen Plinius lib. xi. cap. vii. ita scriptum reliquit. Prima fundamenta comosin uocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin. Inter coria, cerasque magni ad medicamina usus. Comosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam uenit picantium modo, ceu dilutior. Cera initium, plerunque è mitiore gummi. Propolis crassioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris, aut iniuriæ aditus obstruuntur: odore & ipsa etiânum grani ut qua plerique pro galbano utantur. Huius etiam meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Propolis extergentis, non ita ualentis est facultatis, ceterum admodum ualenter attrahentis: est enim essentia tenui. Porro excalfacit recessu secundo completo, aut certè tertio incipiente. Et ut idem quoque scribit libro i. de compositione medicamentorum secundum genera, Propolis ualentius attrahit, quam cuiusuis generis resina. Quamobrem illis in neruorum uulneribus medendis propolin admiscet. Ceterum cum propolis, cera, & mel, de quibus hîc differuit Dioscorides, medicamenta sint omnia miro artificio ab apibus constata, non ab re his quoque addendam fore duximus Apum historiam. Apes igitur (ut Plinius auctor est) sunt & rusticæ syluestresque, horridæ aspectu, multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes. Sunt & urbanæ, quarum duo genera. Optima breues uariæque, & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus similitudo uestparum, etiânum deterrimæ ex ijs pilosæ. Apes odere fædos odores, proculque fugiunt, sed & infestis. Itaque unguenta redolentes infestant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora dirumpunt. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens: & cum ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant: cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exequias. Reges habent, pluresque inchoantur, ne desint. Postea ex his soboles cum adulta esse cæpit, concordî suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quam niger, uariis que. Omnibus forma semper egrægia, & duplo quam ceteris maior: penna breuior, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitore a uulgò differunt. Cum rex procedit, una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circueit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque assidue

Propolis consideratio.

Propolis uires
ex Gal.

Apum consideratio.

Apum rex, & regimen.

CC

stodes

Apes quibus
gaudeant.

Mira apum
in opere suo
industria.

Apum repara-
tia ex Virg.

flodes auctoritatis. Proceat foras non nisi migraturo examine. Id multò intelligitur antè aliquot diebus mur-
mure intus strepente, apparatus indice diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet exa-
men. Cum processere, se quaque proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum humeris suble-
uant: validius fatigatum ex toto portant. Si quā lassatus deficiat, aut fortè aberravit, odore prosequuntur. Vbi-
cunque ille confedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce preber, so totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migrant-
que ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Inuita autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt. Rege consumpto, mæret plebs ignavo dolore: non cibos conuehunt, non procedunt, sed tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudine: aliā spectantem examinem luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Gaudent Apes æris plausu, ac tinnitu, amœnissimisque locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo causa prope aluearia oportet serere thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, erulium, cunilam, papauer, conyzam, castam, melilotum, melissophyllum (malim legere myriophyllum) cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Horum florum auarissima sunt, atque etiam synapis, quod miremur, cum oliuæ flores ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius est, cum aliquas quā proximè feri conueniat: quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patientur. Cornum quoque arborem cauere oportet: nam flore eius degustato (etsi is nobis profluvia sistat) alio concita moriuntur. Remedium sorba confusa è melle præbere ijs, uel urinam hominum, uel bouum, aut grana punici mali amineo uino conspersa. Amant & genistas circumferi aluearijs, ijsque gratissimum. Mira apum prudentia, earumque operis obseruatio, ut annotauit Aristomachus Solensis, quem admirabili admodum diligentia duode- sexaginta annis, apum amore captum, nihil aliud egisse tradunt. Ratio autem operis ita se habet. Interdum statio ad portas more castrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemitio, aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiinant enim uentos, imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cali (hanc enim inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus est. Quorum adolescentiores ad operam exeunt, & supradicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scraba, pedes priores rostro, totaque onusta remeant sarcina pandata. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa: aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ sugerrunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim uescuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque uel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Fauis superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent, & pendent una. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poscit alueus, aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarcinandum. Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maximè implentur melle: ideoque auerso alueo faui eximuntur. Gerule secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uerò terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant, mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoluntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitie iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cum aduersperascit in alueo strepunt minus, ac minus, donec una circumuolet, eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. tunc repente omnes conticescunt. Ceterum (ut Pausanias testatur) Himmetus mons passionem habet apibus omnibus aptissimas, quæque solis cedunt Halisonum pascuis. Apud Halisones certè adeò mansueta sunt apes, ut cum hominibus una pabulatum exeant, ac libere uagentur. Quippe quæ aluearibus nullis contineantur. Passim uerò opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas seiungere. Fit præterea Mel sine fauo, ut Aristoteles est autor lib. quinto cap. uigesimo secundo, ubi sic habet. Ad Amisum urbem conuehitur à locis superioribus mel candidum, crassumque maiorem in modum, quod apes faciunt arboribus sine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum est. Sunt etiam apes, quæ fauos sub terra triplici ordine faciunt, in quibus mel est, uermis nullus. sed nec faui omnes eiusmodi sunt, nec apes ita omnes cōsurgunt. Si fortè fortuna apum uniuersum deperderetur genus, facile reparari posset ex bienni nitulo, ut lib. 4. Georgicorum clare docuit Virgilius, ita canens.

Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti,
Parietibusque premunt arctis: & quatuor addunt
Quatuor à uentis obliqua luce fenestras.
Tum nitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic gemina nares, & spiritus oris
Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto
Tunsa per integram soluuntur viscera pellem.
Sic positum in clauso liquunt: & ramea costis
Subiiciunt fragmenta, thymum, casiasque uirentes.
Hoc geritur zephyris primum impellentibus undas,
Antè nouis rubeant quàm prata coloribus, antè

Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepesactus in ossibus humor
Aestuat: & uisenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis
Miscentur: tenuemque magis, magis aera carpunt:
Donec, ut aestiuis effusus nubibus imber,
Erupte: aut ut neruo pulsante sagittæ,
Prima leues ineunt si quando praelia Parthi.

De reparatione Apum hætenus Virgilius. Caterum etiam apes in medicina usum habent: siquidem sicca & in puluerem contrita, ijs admista, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopecijs capillum restitunt. Προπολιν ut Græcis, ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, uel Isach alcut: Italis, Propoli: Germanis, Vorstos: Hispanis, Betum de colmena.

Nomina.

Πυρρ.

TRITICVM.

GAP. LXXVIII.

O Prima è tritici generibus ad secundæ ualeitudinis usus habentur, quæ recentia, & iam perfectè adulta, colorem luteum referunt dein sequuntur trimestria, quæ nonnullis sitania nominantur. Itaque cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum moribus profunt, mansa & imposita. Confectus eorum similagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimestrium farina panis, leuiorem cibum præbet, & qui faciliè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant: uiperarum ictibus auxiliantur: & torminosis profunt. Farinaceum fermentum calfaciendi, extrahendique uim habet: priuatim callos pedum, clauosque extenuat: & cætera tubercula furunculosaque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra uenenatos ictus cum aceto, aut uino commodissimè illinitur: eadem si decocta in glutini modum deligantur, cruentis excreationibus præderit: contra tussim, & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discuti inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulsa inflammationes omnes illitu mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret: sed herbis, succisue huic rei accommodatis admisceatur. Vetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus, illitu uetustas impetigines sanat. Glutinum ex similagine, & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius, ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

a Omnia exẽ.
ιδίως τὰ ἐν
πλάματι λε-
πιδίαι καὶ τὰ
ἀλλὰ φύμα-
τα. i. priua-
tim ea, quæ in
plantis pedũ,
& alia tuber-
cula attenuat.

TRITICVM.

Tritici genera (ut Theophrastus auctor est libro VIII. cap. IIII. de plantarum historia) plura notantur, cognomina ex locis sortita, ut Aphricum, Poticum, Thracium, Assyrium, Aegyptium, Siculum. quæ & colore, & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam uel aliunde cognomina sortiuntur pro suis uirib. tum alijs, tum uel maxime quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, Silengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in supradictis colligere licet. Nec uerò ab re fuerit, si illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multumque reddens, aliud ieiunum quoddam parumque ferens: & aliud spicam grandiore effundens, aliud parnam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, ut Aphricum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso. quod etiam ipsum Aphrico datum est: crasso tamen & cachrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis uestitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis, ratione uirium proximum est: eiusmodi namque differentie naturaliores profectò appareant. Quibus & trimestrium annuumeri genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies ualeat consummari, ut in Eubæa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficique posse affirmant: itemque firmum esse, ac ponderosum, nec trimestris modo leue. Quamobrem

Tritici genera ex Theophrasto.

famulis id præberi inquit : etenim nec multum in hoc furfuris esse uolunt . Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem , sed inuentu rarissimum est . Et bimestria uero quædam habentur , quæ ex Sicilia & in Achaïam aduecta sunt : sed hæc paucum reddunt , parumque fecunda habentur : quanquam cibo facilia , & iucunda sunt . Nascuntur & alia quædam genera in Eubæa , & præcipue apud Caristum . Trimestria uero permulta , & ubique habentur : leuia hæc , & parum fecunda , unicalama sunt , atque in totum infirma . Leuissimum igitur triticum , quoad simplici ratione agere licet , Ponticum est : ponderosius ex iis , quæ in Graciam aduehi solent , Siculum datur . Sed eo ponderosius , quod Bæotia fert . Indicum asserunt , quod athleta , qui Bæotia ternos semisextarios uix possint consumere , cum Athenis fuerint , facile quina consumunt . Leue satis & quod in Laconino agro conficitur . Horum igitur causa in terris cæloque intelligi debet . Nam & Asia ultra Bactra quodam in loco adeo grande frumentum fieri tradunt , ut nucleis oliuæ suæ equiparent magnitudine grana singula . In Pissoris autem dictis adeo firmum nasci affirmant , ut si quis plus comederit , disrumpatur necesse sit . Hactenus de tritici generibus Theophrastus . Caterum Plinius Italicum nostrum omnibus prætulit lib. xviii. cap. vii. his uerbis . Tritici genera plura , quæ fecere gentes . Italico nullum equidem comparauerim candore , ac pondere , quo maxime decernitur . Montanis modò comparatur Italiae agris externum . Hæc fere sententia Alexandro magno regnante , cum clarissima fuit Gracia , atque in toto terrarum orbe potentissima : ita tamen , ut ante mortem eius anni ferè centum quadraginta quinque Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit . ad uerbum translata sententia .

Triticum Italicum .

Et fortunatam Italiam frumento canere candido .

Quæ laus peculiaris hodie Italico est . Quo magis admiror , posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti , hæc Plinius . Nec sanè mirum uideri debet , quod Græcus ille Sophocles Italicum frumentum ceteris prætulit . Quandoquidem natura Italos adeo præ ceteris adamauit , & moribus , ac legibus , omniq; ornatu ad politicè (ut ita dicam) uiuendum instituit , ut meritò etiam frumentum omnium præstantissimum in eorum alimentum procrearet : quemadmodum & alia multa , quibus Italia plerasq; superat gentes . Triticum omne radicibus numerosis , ac prætenuibus nititur , folio uno , germinibus omnino multis , sed quæ in ramos brachiari non possint . Tota hyeme herbaceum est : remollito autem cælo cauliculus de medio assurgit , cuius tertio , aut quarto geniculo , spica geritur , non prius euident , quàm folliculo inclusa . Consumato eo flos erumpit , quarto aut quinto post die , ac totidem ferè diebus perdurat : post florem granum crassescit , maturaturq; intra quadragesimum diem quanquam etiam citius in calidiori tractu . In aliquibus Italiae locis , ac præsertim in agro nostro Senensi , maritimis locis planta una uisa est xxiiii . ferre spicas , tantaq; reperitur ibi soli ubertas , ut quandoque modius unus centum asferre sit uisus . Quare rectè ita de eo scripsit Plinius . Tritico nihil est fertilius . Hoc ei natura tribuit , quoniam eo maxime alat hominem , utpote cum è modio , si sit aptum solum , quale in Bizacio Africa campo , centeni quinquageni modij reddant . Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadrigenta , paucis minus , germina . Misit & Neroni similiter , trecentas & quadraginta stipulas ex uno grano : cum centesimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt . alijsq; , & tota Batia , & in primis Aegyptus . Triticum omne folio exit arundinaceo , angustius tamen quàm hordeum , culmis quoque leuius , nec perinde fragile . Notatur & in spicis differentia . Siquidem alia sine aristis , tonsæ proueniunt : ut in uniuersa uisitur Boemia : alia uerò longis , asperisque rigent aristis , quod quidem genus altero melius est , & fecundius . Triticum autem , ex quo omnium optimus fit panis , eligi debet fractu contumax , densum , graue , colore aureum , lucidum , leue , trium mensium , maturum , mundum , pinguique terra ortum . Nam plerumque euenit (teste etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flauum densumq; apparet triticum , intus rarum , laxum , albumq; conspiciatur , quod utique plurimum furfuris habet . Quo fit , ut panes furfuracei inde confecti infirmum non modo præbeant alimentum ; uerùm etiam uentriculum ipsum excrementis repleant . Farina porro ea ceteris præstat , quæ non ad summum molita , non noua , non longi temporis , & craßi furfuris fuerit . Nam quæ superflue molitur , furfuraceos facit panes : & quæ recentior est , adscititiam mole caliditatem retinet : quæ uerò iandiu molita fuit , puluere , situ , carie , aut uiroso aliquo odore labefactatur . Hæc deinde , dum fit panis , optima est associanda aqua , eaque subigenda , quæ fluxerit è laudatissimis fontibus , pellucida sit , non palustris , neque cænum , aut linum redoleat . Quinetiam fermentum admiscendum fuerit triticeum , non antiquum , mediocris quantitatis , ne inde ipsius abundantia panis acorem contrahat . Iniiciendum est & salis albi parum , ut panis sapidiore efficiatur . Post hæc farina ita subacta , optimè manibus pinsitur : mox massa illa in panes mediocris magnitudinis digeritur , qui postquam abunde creuerint , & fermentati fuerint , in clibanum prius equaliter calefactum , dein à cineribus , & prunis expurgatum decoquendi immittuntur . Sed furnus iustæ capacitatis sit oportet , ita ut quantitati panis proportionem respondeat . Quippe quemadmodum modica panum quantitas in amplum clibanum missa exiccatur , ac comburitur : ita & magna in angusto simul comprimatur , & decoqui nequit . Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatissimi sunt , qui plurimum fermentati , & probe elaborati in clibano igne moderato precoquantur . Nam profusior ignis primo statim occurso adurens , exteriorem superficiem in testa modum indurat , crudis incoctisque remanentibus interioribus partibus . Unde accidit , panem hunc uisu iniucundum fieri , & duplici nomine prauum , quod interne crudus sit , atque illaboratus : externe uerò siccus , & præassatus . Qui autem longiore spatio undique æquabiliter præassatur , hic & probe in uentriculo concoquitur , atque ad actiones , quæ coctionem consequuntur , accommodatissimus redditur . Triticum in agris facile degenerat in lolium : præsertim cum annus pluuus , frigidusq; aduenit , ut in lolij mentione latius dicemus . Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum , quod ad ulcerum sinus commendant . Sunt etiamnum , qui eo utantur ad pedum , & manuum rimas

Oleum è Tritico .

FRUMENTVM INDICVM.

rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim leuigandam. Meminit tritici Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalfacientium: non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestò potest: habet uerò etiam quiddam viscosum, & obstruens. Porro quod ex eo conficitur amyllum, eo tum frigidius est, tum siccus. Quod uerò ex pane fit cataplasma, nim habet magis digerentem, quam quod ex tritico: nimirum cum & salem, & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi, digerendique ea, quae in alto resident. Et primo de facultate alimentorum: In cibum assumptum (inquit) egregè concoquitur, status excitat, laborem uentriculo infert, & caput uaporibus tentat. Potest inter Tritici genera quoque recenseri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperam, inquam, quod INDICVM, non Turcicum, uocari debeat. Nam ex occidentalibus Indijs primò allatum est, non ex Turcia, & Asia, ut credidit Fuchsius. Huius quatuor uidimus genera, colore tantum cum granorum, tum spicarum differetia. Namque & rufescentibus seminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & subalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quemadmodum & folia, crassum, rotundum, procerum, geniculatum, et alba farctum medulla, Sacchariferarum Arundinum modo, in cuius summitate paniculas fundit diuulsas, speciebus pluribus inde emergentibus, mutilis tamen, & granis uacuis, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout frugiferae spicae coloratae sunt. Fructus, in quo grana uaginis foliaceis concluduntur, in ipso caule è lateribus prodeunt. Horum spicae piceae arboris conum tum longitudine, tum crassitudine aequat, circa quam totam nuda coaceruantur grana, penitus sime sese stipantia, lenia, ac subrotunda: pisi magnitudine, inq; octo aut decem uersus, rectis lineis ordine digesta. Eua ginarum fastigio capillacea coma dependet, eo ipso colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac nervosis, sed minime crassis. Serunt Indi hoc semen, quod Malitz uocat, hoc modo. Descendunt in agrum aliquot simul, recta linea dispositi, aequaliterq; distantes, & deinde acuto palo terram perforant dextra manu, et statim quatuor quinque grana sinistra manu in unumquodq; foramen coniungunt, pede altero foramina occludentes, ne Psitaci semen depascantur. Et ita seriatim passu suo distantias metientes, agrum totum semine replent retrocedentes. Verum antequam semen terra credant, biduo id aqua macerant, nec serunt, nisi prius terra pluuia maduerit. Nascitur infra paucos dies, & quarto in India demetitur mense. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum mensibus, & seritur, & demetitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantum diebus à satione maturescit. Verum minus est, & infirmius, nec aliam ob causam seritur, quam quod ubi futuram annonae caritatem uerentur. Eius temperamentum nostro tritico simile esse creditur, aut paulò calidius, id quod indicare uidetur panis ipsius dulcedo. Farinam mittit candidam, è qua panes pinsunt, crassiore tamen substantia, ac magis uiscida, quam nostri, adeo ut eorum alimentum crassius quoq; sit, & quod facile obstruere possit. Quo fit ut eiusmodi frumenti farina ijs in cataplasmatibus sit utilis, quibus mouendi pus insit facultas. Nam suo lentore meatus obstruens, apostematibus maturandis peridonea existit. Ceterum facit Indicum frumentum, ut de Saraceno, quod id mihi in mentem renocauit, aliquid differam.

Tritici uires
ex Gal.

Triticum Indicum.

Indici tritici
historia.

FRUMENTVM SARACENICVM.

Frumenti sa-
racenici hist.

Hoc primum ex *Aphrica* allatum dicunt, & Ideo ab *Italis* appellatur multis in locis *Saracino*, hoc est *SARACE-
NICVM*, quanquam non desint, qui illud quoque uocent *Formentone*, quasi uile frumentum. Crescit id in primis
folio subrotundo, quod deinde tractu temporis hederaceum euadit, uerum acutius, & mollius. Caulis edit fra-
gilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, foliosumque. Florem deinde fundit paruum, candidum, racemo
sum, e quo semen oritur triquetrum, nigro exterius cortice, sed alba intus medulla. Seritur *Aprili*, & metitur *Iu-
lio* mense in calidioribus locis, adeo ut ibi bis in anno, in eodem agro proueniat. Id quod in pluribus fit *Italia* locis.
Rustici ex eius farina non solum panes conficiunt, sed pulmenta, quibus hyeme uiscitant. Pnsunt quoque idem in
Pila, & ptisanam inde conficiunt, qua nonnulli uescuntur e carnum iure decocta, est enim cibus non ingratus, si
recte coquatur, nec adeo, ut grana dissiliant in pultem, sed integra permaneant. *Rustici*, qui circa *Italia*, & *Ger-
mania* fines degunt, pultem, quam uulgari idiomate appellant *Polenta*, conficiunt, & deinde forti flamine mas-
sam in tenues, ac latas portiones secant, & caseo, & butyro subinde conspersas in cibum sumunt. Est enim (ut
ego quoque testari possum) non ingratus, nec uentriculum grauat, perinde ac pulsilla, que e milij farina paratur
a *Syluanis*. Quanquam autem status expers non est, haud tamen adeo inflat, ut faselus, & faba, at que pisum. Hal-
lucinantur profecto, qui putant hoc frumenti genus illud esse pabulum, iumentis purgandis aptissimum, quod anti-
qui *ocymum* uocauere. Quo fit ut *Tragus* manifestò fuerit deceptus; non solum quod in hoc ueretur errore, sed
etiam quod huic frumento omnes tribuerit uires, que *ocymo* odorato tribuunt auctores. Quod quidem non parum
ridendum uidetur, ijsque presertim, qui rei plantarie excolenda inuigilant. *Triticum* sic Latine dicitur: *τῖτρον*
Græce: *Henta*, *Henca*, sine *Hantha* *Arabice*: *Grano*; *Italice*: *Kueysen*, *Germanice*: *Trigo*, *Hispanice*: *Four-
ment*, *Gallice*.

Tragi error.

Nomina.

a Omnia exē.

Kpñ d'ē d'p-

en d'pñ ugi

καθαρὰ. i. Hor-

deum optimū

est album, &

mundum.

b Omnia exē.

μετὰ πλῆθος

ugi πῦρ. i. i.

cum pice, &

resina.

Hordei conf.

HORDEVM.

CAP. LXXIX.

Hordeum est candidum, purumque. Id minus, quam triticum alit. Ptisana tamen ob cremo rem
in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quam polenta ex hordeo facta, contra acrimo-
nias, atq; gutturis scabritias, exulcerationesq; pollet: quibus etiam triticea ptisana præsidio est:
sed plus alit, magisq; urinam mouet. Lac abunde suppeditat, si cum foeniculi semine decocta sorbeatur.
Hordeum absterget, uinam ciet inflationem parit, stomacho aduersatur, tumores concoquit. Farina hor-
deacea decoquitur in multa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesq; discutiatur: durities b cum re-
fina, & fimo columbarum concoquitur: cum meliloto autem, & papaueris calyce dolores finit, qui latus

HORDEVM.

excruciant: aduersus intestinorum inflationes cum lini
semine, feno græco, & ruta illini iuuat: strumas cum pi-
ce liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad conco-
ctionem perducit: & cū myrto, aut uino, aut malicorio,
aut syluestribus pyris, aut rubo, alui profluuiā sistit: po-
dagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto pro-
dest: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cata-
plasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor uero
farinae ex aqua, atq; cum pice, & oleo decoctus, puri mo-
uendo est, cum aceto subactus, itidem & cum pice con-
tra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his aluum
cohibet, inflammationesque mitigat.

Non minus Hordeū in *Italia* uulgaris notitiæ est, quam
triticum. Est autem (ut *Theophrastus* lib. viii.
cap. iiii. de plantarum historia memoria prodidit)
in hordei genere differentia, quippe quod aliud binis uersib-
us, aliud ternis, quaternisque, cumque plurimum senis:
est enim uel eiusmodi quoddam genus. Quod uero pluri-
bus construitur uersibus, hoc semper fere spissius, positu-
que arctius constat. Magnam & Indicum differentiam fa-
cit: quandoquidem ramis natum sit brachiari, ut proposui.
Et spica uero alijs grandiores, rarioresque constant: alijs mi-
nores: frequentioresque: & alijs distantiores a folijs, alijs
proximiores, ut *Achilleis* cognomine. Et hordeorum ipso-
rum aliud rotundius, minusque: aliud oblongius, maiusque,
atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens
ad purpuram, quod & farinam reddere copiosius creditur:
& contra hyemem, & status, & in totum contra celi muta-
tiones candido ualidius esse uidetur. haftenus *Theophrastus*.
Oritur & in *Gallia* hordeū, quod cantherinū dici putauerim,
quia folliculo castratū enascitur. Galli qui ferūt, mundū uo-
cant

eant hordeum, quod sponte granum gluma concidat, in reliquo autem non nisi agrè deglubitur. Hordeum magis,
 quam triticum, rubiginem sentit, minusque tolerat imbrium impetus. Siquidem infestis imbribus, aut uliginosis
 locis, aut longiore pluua dilutis satum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, aspe-
 rioreque, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, sed octonis articulis geniculato, simplici in stipula folio, & eo
 quidem scabro, latoque: grana simplici amiciuntur tunica, quæ tamen solidè inhæreat, è cuius acumine arista pro-
 deunt, firmiores, longiores, mordacioresque quàm in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguissimo agro Hordeum
 committendum, quod eius satum facile macrescat solum, nec seri postulat, nisi soluta, siccaque terra. Præstat, quod
 candidissimum est, farctum, ponderosum, coctum facile, & quod situm non contrahit. Rursum enim, ut contra cæli
 tempestatem, & hyemem ualidius, sic medica ui infirmius. Hordei meminit Galenus libro VII. simplicium medi-
 20 camentorum, ubi ita scriptum reliquit. Hordeum primi est ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pan-
 xillum absterfionis. Paulò etiam plus desiccatur, quàm farina fabacea, cui non insint cortices: cætera uerò simi-
 lia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis præstat, quod statuofam naturam exuat: fabis, quantumcunque
 coxeris, statuosa natura remanet, sunt enim crassioris essentia, quàm hordeum. quamobrem eo plus etiam alunt.
 Porro quoniam utrunque paulum à medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscen-
 tur, ceu materia quædam: itaque etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis coniunguntur. Alphiton uerò,
 hoc est polenta, multò plus hordeo desiccatur. Et primo de facult. alim. sic inquit. Hoc item semen in usu frequenti a-
 pud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palam calfacit, hoc uerò nò mo-
 30 dò non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio sunt calefacientiù, & refrigerantiù, uti amyli, et elotus panis)
 sed quoquo modo ipso utare, siue panes ex ipso feceris, siue ptisanam coxeris, siue polentam paraueris, uim quandam re-
 frigerandi habere cernitur. Dissidet præterea succi specie à tritici natura hordeum: nam ex succis, quos utrumque
 semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis prouenit, crassus, et uiscosus est, qui ab hordeo, tenuis, ac nò
 nihil deterforius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed uariè pro modo præparationis
 humectat, ac desiccatur. Etenim manifestè cernimus, polentam ex tosto hordeo factam siccari: ptisanam contra hu-
 mectare, si quidem ut decet fuerit parata, hoc est, cum in coctione quàm plurimum intumuerit, postea igne lento
 per multum otium in chylum fuerit redacta. hæc Galenus. Hordei combusti cinis, ambustus, & carnibus, quæ rece-
 dunt ab ossibus, utiliter inspergitur. Hordei quoque farina ex aceto, & melle, subacta utiliter illinuntur lentigines.
 Cæterum cum recentiores medici Galeni ptisanam non ritè, & ad unguem parare nouerint, eius uice integrum de-
 glubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquunt, dum pulvis speciem referat: tunduntque deinde, & tenui in-
 40 terniculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papauerum seminis
 cremorem, pro morborum ratione addentes. Manardus uerò Ferrariensis ætate nostra acutis morbis minimè com-
 petere antiquorum ptisanam, minusque recentiorum existimat: quod, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non
 assueuerint, quodque nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cuius tamen senten-
 tia non uulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamque doctrinam sequentes, minimè adstipulantur.
 Porro hordeaceus panis præter id, quod uentriculo laborem inferat, frigidus, lentusque succos generet, parum nu-
 trit, flatusque gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cum po-
 lenta speciatim ex hordei farina fiat, interponaturque; sæpius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus pa-
 lam sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos: non alienum duximus hic de ea differere. Polentam ueteres
 pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor libro XVIII. ca. VII. Græci enim persusum aqua hordeum nocte
 una siccabant, ac postero die frigeabant: deinde molis frangebant. Erant & qui uehementius tostum rursus exigua
 50 aqua aspergerent, siccarentque prius quam molirent. Alij uero uiuentibus spicis decussum hordeum recens pur-
 gabant, madidumque tundebant in pila, atque in corbis eluebant: siccaturumque in sole rursus tundebant, & pur-
 gatum molebant. Quocunque autem genere præparato uicenis hordei libris ternas seminis lini, & coriandri seli-
 bras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali uerò sine perfusione hordeum tostum in
 subtilem formam molebant, iisdem additis, atque etiam milio. hæc ex Plinio. Cæterum aliam rationem parandi
 polentam prodidit Galenus libro primo de alimentorum facultatibus. Vbi non ex alijs seminibus admistis, ut Pli-
 nius tradit; sed ex hordeo tantum recenti, ac nouo mediocriter tosto laudatissimam fieri polentam scribit. Quare
 crediderim, ijs medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis polentam expetere inueniuntur, eam legitime
 imponendam esse, quæ ex recenti, & uiridi adhuc hordeo modicè tosto, & in farinam redactò parari debeat: quod
 de hac utrumque intellexisse non dubitem. Hordeum quod Latinis, & Græcis appellatur: Arabibus, Xabaer,
 60 aut Shair: Italis, orzo: Germanis, Gersten: Hispanis, Cenada: Gallis, Orge.

Hordei facul-
tates ex Gal.

Ptisanæ cōfi.

Manardi opi-
nio.Panis hordea-
ceus.
Polentæ con-
sideratio.

Nomina.

Zythos.

ZYTHVM.

CAP. LXXX.

EX hordeo potus fit, cui Zito nomen est. Is urinam cit. renes, & neruos tentat: membranis, præ-
 fertim cerebrum vestientibus, officit. Inflationem parit, vitiosum succum creat, elephantiasin
 gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

Kēpui.

CVRMI.

CAP. LXXXI.

60 **E**t ex hordeo potus, quem Curmi nominant. eoque sæpe puto pro uino vtuntur: verum dolorem
 capitis mouet, malum succum gignit, neruis nocet. Confimilia etiam potus genera ex tritico fieri
 solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

zythum

Zythi, & cur-
mi confid.

Ceruifia.

Aqua uitæ ex
ceruifia para-
tur.

Nomina.

Zythum, quantum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, uel tritico paratus, illi maxime similis, qui aquilonaribus regionibus Ceruifia appellatur. Siquidem huius rei testis est Plinius lib. xxii. capite ultimo, ubi sic inquit. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in Aegypto: calia, & ceria in Hispania: ceruifia, & plura gener. i in Gallia alijsque provin- cijs. hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quod & ipsum paretur è frugibus, nimirum hordeo, triticoque in aqua maceratis, bibaturq; uini loco. Quamobrem credendum est, nil aliud zythum, & curmi fuisse antiquis, quam Ceruifia, quam loco uini bibit hoc æuo uniuersa regio septentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polo- nia, Cimbria, Gallia, & aliæ argentes Europæ regiones. Nec aliam inter zythum, & curmi crediderim esse diffe- rentiam, quam in conficiendi ratione, cum eorum utrumque fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno, uel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cum plus, uel minus coctura adhibent artifi- ces, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania euenit. Nam & si omnes illi potus ex hordeo, uel triti- co parentur; diuersa tamen est apparandi ratio, cum saporibus inter se differant. Aliæ nanque dulces, gratæq; gustui sunt; aliæ uerò amara, austeraque habentur, quinetiam aliæ turbida, aliæ clara pellucidaque cernuntur. In Boemia, Germaniaque hos potus suos conficiunt, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut in his locis non leui plectatur pœna, qui lupulos secuerit, uel deperderit. Serunt enim lupulos, coluntque hanc ob causam, ut nos uites, demetuntque eorum flores, & fructus statutis temporibus: quandoquidem eorum decocto macerata fruges, non modò fermentantur; sed & uini speciem induunt. Quapropter potus inde conse- ctus gustatu grator euadit. Inebriat is largius sumptus, quemadmodum & uinum, perduratque eius temulentia longè diutius, quod crassior, concoctuque difficilior sit, quam uinum. cui uiribus quoque tam similis est ceruifia, ut ex ea aquam uitæ conficiant perinde ac ex uino. Zæos sic Græcè, ut Zythum item Latine, & Italice Zitho uoca- tur: Germanicè, Birra: Boemice Pina.

Zæa.

Z E A.

CAP. LXXXII.

Zæa duorum generum est, una simplex, altera in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus quam triticum alens.

Z E A.

Zæa confid.

Zæa historia.

Nisi Zea, de qua hic differit Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra uulgò dicunt; aliam quidem frugis speciem pro- uenire in Italia non facile crediderim, quæ legitimam refe- rat zeam. Verum enim uero quòd zeæ, Italica sit spelta fa- cile ex Dioscoride coniectari potest, quòd scripserit duplicè esse zeam, quarum una simplex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam et Spelta apud Italos duum est generum: una spica profert simplicibus granorum uersibus: altera uerò ijs duplicibus constat. Zeam hanc quidam, ut Forouilienses, Pirra farra uulgò appellant, quòd ex ipsius deglubitis granis farra mo- do halicam conficiant. Plinius præterea libro xviii. ca. viii. zeam esse Italia in Campania maxime, & semen uo- cari ait. Id quòd manifestè ostendit, cum zeæ fuerit copio- sa fruges in Italia: facile in hunc usque diem eius perdurare prouentum. Quòd cum ita esse certò credam, nil aliud anti- quorum zeæ esse potest, quam spelta nobis uocata. Hanc Herusci antiquos quadantenus secuti appellant uulgò bia- da. Nam quemadmodum hoc nomen semen, omnibus semi- nibus est commune: ita biada, quæ idem est, quòd seges, cun- ctis segetibus, & frugibus communiter aptari potest. Sunt & apud Insabres, qui Speltam, algam quasi alicam uocent, quòd facile attestatur hanc esse zeam. Siquidem & ueteres deglubitam zeam halicam appellauere. Zea itaque, quam nos speltam uocamus, tritico haud absimilis prouenit, tenuio- re tamen culmo firmioreque. Verum spica, à tritico differt, quòd plana sit, granis tantum utrinque è lateribus produn- tibus, aristis longis, ac tenuibus. Duo eius sunt genera. Maius, firmiore, grandioreque culmo, & spica grandiore pro- uenit, quæ duabus siliquulis simul coniunctis duo grana pro- fert. Alterum, quòd minus est, minore tum culmo, tum spica spectatur, in qua grana singula singulis includuntur putaminibus. Tunditur utraque in pilis, donec glutinam exuat, & frangitur in particulas, ptissanæ Hordacæ mo- do; ut suo loco paulò inferius dicetur. Zeæ meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquitens.

Zæa

Zea uniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoſcatur. Eius nomen Nomina.
Græcum Ζέα, Latinum, pariter & Italicum Zea: Arabicum, Hais: Germanicum, Speltz, S. Peters Korn, Kiu:
Korn, & Dinkelkorn: Hiſpanicum, Spelta: Gallicum, Eſpeltra, & Eſpeautre.

Κρίνον.

CRIMNON.

CAP. LXXXIII.

Crimnon craſſior eſt ex zea, triticoque farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit † ſed ægrè con-
ficitur: aluum uehementius adſtringit, ſi zea, ex qua fit, prius torreatur.

10 **C**rimnum craſſior zea, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conſciendam utebantur: Crimni con-
quaq; loco panis diutius uiſcitarunt, ut Plinius eſt auctor libro XVIII. cap. VIII. Κρίνον id Græci, fideratio.
quod etiam Latini Crimnum, & Hiſpani Farina atorcolada, aut Rolum uocant. Nomina.

† Neque Ruellium, neque communem, vulgatamq; Græcam leſſionem hîc ſecuti ſumus: ſed Marcellum, qui
probatiffimi codicis teſtimonio non ἀκατέραςον, quod facile conſciatur; ſed ἀκατέραςον, quod ægrè concoqua-
tur legendum pucat.

Οΰρα.

OLYRA.

CAP. LXXXIIII.

Eidem zea generi † olyra adſcribitur, ſed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit
quoque ex olyra craſſior farina, quam Græci crimnon uocitant.

20 **O**lyram zea eſſe ſpeciẽ, Dioscoridis teſtimonio, ambigit nemo; tametſi hac ætate nõ ſeratur in Italia. Ideoq;
Gal. iſdem Olyrā pollere facultatib. ait, quibus & zea: is enim utranque inter triticum, & hordeū mediū
tenere tẽperamẽtum aſſeruit. Adducitur aut̃ Marcellus, Dioscoridis interpres, ut ſerẽ credat, Olyrā à Seca
lo uulgò uocato, è quo ruſtici Alpium cultores panẽ conſciunt, minimè diſſerre. Qua in re Plinium alioqui ſibi fa-
miliarem haud ac curatè legiſſe uidetur, cum non animaduertit, ſeorſim ac differenter ſcripſiſſe illum de Olyra et
Secale, quod ſpeciatiim Farraginẽ appellat. Nā lib. 8. cap. x. de olyra ſiue Arinca ſic idem habet Plinius: Ex Arin-
ca dulciſſimus panis, ipſa ſpiſſior quàm far, et maior ſpica, eadẽ & ponderoſior. Rarò modius grani decem & ſeptẽ
libras implet. Exteritur in Græcia diſſiculter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc eſt, quā olyrā uocant. Ea-
dem in Aegypto fertilis, facilisq; De Secale autem ſcribens lib. 18. ca. 16. Id autem inquit, quod Secale ſiue Far-

Olyræ confi.

Marcelli lap.

Sacalæ.

30 rago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpiſus Aſiā uocant, deterrimum, & tantum ad ar-
cendam famem utile. Fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigricia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, ut
mitiget amaritudinem eius, & tamen ſic quoq; ingratiffimum uentri eſt. Naſcitur qualicumq; ſolo. Hæc ille. Qui-
bus non ſolum liquidò conſtare non ambigo, Secala quidem ab Olyra diſſerre, ſed quod nullum aliud ſit granum,
quàm uulgaris Siligo noſtra. Siquidẽ hæc, præter id, quod in Italia adhuc genuinum nomen retinet, ubi Secala ubiq;
ſerẽ appellatur, cæteris quoq; notis Pliniano Secali correfpondet. Eſt enim fœcunda ſtipula tritico graciliore, nigri-
cans, tum ipſa, tum eius panis. quinetiā Ruſtici farris loco, tritici aut Milij tertiam partẽ admiſcent, ut panis ama-
rorem amittat, qua ſeminum miſtura olyra minimè indiget, cum dulciſſimum per ſe conſciat panem. Ad hæc pluri-
mum diſſerre Olyram à Secala noſtrate teſtatur grauiffimus author Galenus lib. 1. de alim. facult. ubi ſic habet,
de Typha, Olyra, & Zea ſcribens: Typha ſemen extrinſecus corticem habet, ueluti Olyra, & Hordeum, uerum de-

Olyræ & Se-
calæ differen-
tia.

40 corticatum in panes congeritur. & paulò poſt inquit. Ex nobiliſſima autem Olyra cum ut decet, fuerit decortica-
ta, nominatiim Tragum conſciunt. id quod repetijt libro de attenuante uiſus ratione, ſic inquit. Cæterum ſemen
ut Hordeum, Olyra, & Auenæ, eſt mundandum, et cortice ſpoliandum; ideoq; dicebat Plinius, quod in Græcia Olyra
diſſiculter exteritur. Siquidẽ Secala uulgaris noſtræ decorticatione non indiget, quẽadmodum nec Triticum, cum
ipſa tritura tantum nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoq; noſcitur, Olyrā non eſſe Secalā uocatā, ut
Gal. lib. 1. de alim. facult. teſtatur his uerbis: Color in hordeis quidẽ et Olyris eſt albus, in triticis autem ſubſæuus;
id quod nuſquam in Secala uiſitur. In eodem uerſatur errore Otto Brunſſelſius, & Ianus Cornarius, quorum ſen-
tentijs manifeſtò ea, quæ diximus, refragantur. Præter id non poſſum non admirari Hermolaum, Manardum &
Ruellium, alioqui doctiſſimos uiros, quippe qui uno ore fateantur, quod tamen nuſquam reperitur, Olyram Plinio
Siliginem nuncupari, cum is non ſiliginem, ſed Arincā Olyram uocauerit, & ſpeciatiim de utraque tanquam de re
50 bus inuicem diſcrepantibus ſcripſerit lib. XVIII. cap. VIII. IX. & X. Is enim pro ſiligine intelligit quoddam præ-
ſtantiſſimi frumenti genus, è cuius farinæ ſelectiore parte ueteres panem conſciebant omnium præſtan-
tiſſimum, leuiſſimumq;. Pro Olyra autem aliam frugis ſpeciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinij autem uerba
ſunt hæc: E ſiligine laudatiſſimus panis, piſtrinarumq; opera laudatiſſima. Præcellit in Italia ſi Campana Piſis na-
ta miſceatur. Ruſſior illa, at Piſana candidior, ponderoſior uero Cretacea. Inſtutum eſt è grano Campanæ, quam uo-
cant caſtratā, è modio redire ſextarios quatuor ſiliginis, uel è gregali ſine caſtratura, ſextarios quinque. Præterea
floris ſemodum, & cibarij, quod ſecundarium uocant, ſextarios quatuor, ſurfuris ſextarios totidem. E piſana au-
tem ſiliginis ſextarios quinque, cætera paria ſunt. Item eodem libro cap. x. Similago, inquit, ex tritico fit laudatiſ-
ſima, ex Aphrico inſtutum eſt, e modijs redire ſemodios, & pollinis ſextarios quinque. Ita enim appellant in tritico,
quod florem in ſiligine. Hoc arariæ officinæ, chartariæque utuntur. Et capite XI. Panis ſumma laus, ait, Siliginis
60 bonitate, & cribri tenuitate conſtat. Plinio quoque uidetur ſubſcribere Gal. lib. 1. de facultatib. aliment. capite de
Tritico de panibus ſcribens, ubi ſic habet: Et apud Romanos quidem, ut etiam apud alios propemodum omnes, qui-
bus ipſi imperant, panis quidem puriſſimus σιλικινός id eſt Siligineus. Qui autem huic eſt proximus σικιδανός,
id eſt

Brunſſelſij, &
Cornari err.
Hermolai
Ruelli & Ma-
nardi l. pſus.
Siligo anti-
quorum.

Siliginis de-
scriptio ex Pli-
nio.

Secalæ vulga-
ris vires.

Nomina.

ideſt Semilaceus nuncupatur. Verum *σμιλακός* quidem Græcum nomen eſt, & antiquum. *Σελίγινος* uerò neq; Græ-
cum eſt, neq; ipſam aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur Siliginæ plurimum alimenti præſtat, poſt ipſum
autem Semilaceus, tertio loco Medius, qui & *σμηναίος* & *αὐτοπύρος* dicitur, quartum poſt hunc ſordidorum ge-
nus, in quibus ſurfuraceus eſt poſtremus. De olyra autem agens Olyrini ſanè panes, inquit, ſi ex bona Olyra ſiant,
poſt triticeos ſaltem ſunt præſtantiſſimi, ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quod ſi olyrini ex uitioſo ſemine ſint
facti, Typhini non erunt eis inferiores. Hæc ille. Quibus ſanè nulla dubitatione conuincitur, contra eorundem do-
ctiſſimorum uirorum ſententiam, Olyram non eſſe Siliginem, quæ quantum differat à Secala noſtrate, non ſolum ex
panis ipſius præſtantia ſcire quis poterit, qui aliter ſentiat, ſed etiam ex eius hiſtoria apud Plinium libro decimo
octauo, cap. decimo, ubi ſic habet: Siligo nunquā matureſcit pariter, nec ulla ſegetum minus dilationem patitur,
propter teneritatem, iſs, quæ maturuere protinus granum dimittentibus, ſed minus quàm cætera frumenta in ſtipu-
la periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam, nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Hæc ille. Quæ ſa-
nè euidenter admodum diſtingunt ſecalæ Vulgaris, & Siliginis antiquorum differentias. Sed mirum, quod ſecu-
ta à Romanis ætas adeo hoc præſtantiſſimum ſemen neglexerit, ut non ſolum in Italia, ubi frequentiſſimum habe-
batur, ſed in tota Europa, nuſquam hoc æuo reperiatur. Secalæ vulgaris farina, quod glutinoſa emplaſticaq; ſit,
utiliter additur in emplaſtris pus mouentibus. Seminis decoctum tineas uentris pellit, præſertim addito coriandri
ſemine. Ideoq; Mulomedici Secalam decoctam dare ſolent iumentis, quæ tineis infeſtantur. Culmi aqua macerati
utiles ſunt feſtucandis uitibus, iunci enim, aut geniſtæ uicem explent. Olyra Græcis *Ὀλύρα*. Siligo Latinis dicta,
aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem vulgaris Latinis Secale, ſiue farrago. Germanis Korn:
Italæ Segala: Hiſpanis centeno blanquo: Gallis Seigle blanche: Boemis Zito.

Aθήρα.

ATHERA.

CAP. LXXXV.

10

Atheræ cōfi.

Nomina.

Athera ex zea fit tenuiſſimè molita. Eſt autem ſorbitio, quaſi liquida pulcicula, infantibus conue-
niens, & cataplaſmatis efficax.

Cum Dioſcorides, ſatis ſuperq; declarauerit, quid ſit Athera, neceſſarium quidem non duximus de ea plu-
ra ſcribere. Veruntamen illud ignorandum non eſt, quod nonnulli auctores ſunt, qui Atheram etiam feri-
aſſerant ex tritico, olyra, & amylo. Hæc Germanis uulgò Moſa nuncupatur, utunturq; ea plurimum nō
modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto; ſed & quotidianis menſis, quam
ex farina, lacte, & butyro parant, ut iſ quidem norunt, qui diu in Germania uerſati ſunt. Quæ ædipſa Græcè,
Athera item Latine, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos: Hiſpanicè, Papas.

Τράγος.

TRAGOS.

CAP. LXXXVI.

30

Tragi cōfid.

AVENA.

Nomina.

a Meū. *αὐρα*
αὐρα *δινολ*
λα. i. ueluti lo-
cuſtas bipè-
des. Cat. *αὐρα*
δινολα. i. locuſtulas bi-
pedes.

Auenæ confi.

Auenæ facul-
tas ex Gal.

Tragos, quem aliqui halicam, nonnulli uerò far notis re-
ferre aſſerunt, hac ætate, quod ego ſciam, non proue-
nit in Italia. At quoniam (ut Pli. inquit li. 18. ca. x.)
ex oriente peregrinus nobis inuectus erat, unde noſtro etiam
æuo innumera deferuntur plantæ, mirum quidem non eſt, ſi, tã
longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redie-
rit ſolus, ex quo primum ad nos aduehi cepit, ut in alijs quàm
plurimis eueniſſe comperimus. Nomen eius Græcum *τράγος*,
Latinum quoque Tragus: Arabicum, Sult: Germanicum, Ha-
melkorn: Gallicum, Duple turguet.

Βράμος.

AVENA.

CAP. LXXXVII.

Avena genicula quædam habet: folio, & ſtipula
tritico imitatur: & in cacuminibus dependen-
tes paruulas ueluti a locuſtas bipedes gerit, in
quibus ſemen continetur, utile ad cataplaſmata, uti hor-
deum. Pulve huius aluus fiſtitur. prodeſt tuſſientibus
in ſorbitio ſuccus.

Tametſi Avena, vulgaris notitiæ ſeges, edita ſit à natu-
ra in equorum potius, quàm hominum alimentum; in
Germania tamen ab aceribus repurgata, & iure pin-
guum carniū elixa, frequenter in cibis ſumitur, quemad-
modum in Hetruria far, & oryza. Quin & pulciculam Ger-
mani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò ſu-
perius retulimus. Bromos, id eſt, Avena (ut Galenus memo-
ria prodidit lib. vi. ſimp. medicam.) unum eſt ex legumini-
bus: uerum ut medicamentum ſimilem hordeo uim obrinet.

Nam

SECALE.

ORYZA.

Nam illitum desiccatur, & digerit mediocriter, & si ne morsu. Temperiem autem habet paulo frigidior. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut ventris profluvia iuuet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in Asia per frequens est, & potissimum in Mysia, quæ est supra Pergamum; ubi & typha, & olyra uberrimus est prouentus. Iumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utique aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoque seminae conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua estur cum uino dulci, aut sapa, aut mulso. Ceterum Auenæ farina (ut Plinius adnotauit libro xxi. capite xxv.) decocta in aceto naus tollit. Seges hæc, quæ ῥυζος Græcè: Auenæ Latine uocatur: Arabicè, Cartamum, siue Churtal: Italicè, Vena: Germanicè, Habern: Hispanicè, Auenæ, & Auea: Gallicè, Auoyne.

Nomina.

Ῥυζα.

ORYZA.

CAP. LXXXVIII.

Oryza frugum generis est, in palustribus, riguisque nascens. Mediocriter alit: sed aluum supprimit.

Oryza folio exit arundinaceo, carnosio, porro haud absimili. Culmum fert cubitalem, & saepe maiorem, geniculatum & tritico crassiores, firmioresque, in cuius summitate spica prodit, in ramulos diuisa, in quibus semen utrinque impari exortu prouenit, cortice sublaui, aspero, tenuibus quasi costis striato, oui figura, quod gluma expositum, candidum est. Prouenit copiosa in nonnullis Italiae locis, humecto tantum solo. Sed copiosissima in Asia, Syria, & Aegypto. In cibis Oryza admodum est familiaris, concoctumque facilius euadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carni pingui iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dysentericis, celiacis, & diarrhæa affectis, præsertim ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui oryzam quoque dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum utiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina belæ quidem cataplasmatibus admiscetur repellentibus. Marum incipientes inflammationes arceat. Huius meminit Gal. qui lib. 8. de simp. med. facultate, sic de ea paucis scribit. Oryza habet adstrictorium quippiam: quare mediocriter uentrem sistit. Et lib. 1. de alim. fac. Semine hoc, inquit, omnes in sistenda aluo utuntur ipsum eodem modo, quo halicam decoquētes. Difficilius tamen quam halica conficitur, & minus alit, cen utiq; & in edendi suauitate ab ea quam plurimum deficit. Ut ῥυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabib. Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reisz: Hispanis, Atroz: Gallis, Ris.

Oryzæ facultas ex Gal.

Nomina.

Ῥυζος. HALICA. CAP. LXXXIX.

Halica fit ex zea, quam dicocon appellauimus. Plus alit, quam oryza: aluum a magis cohibet stomacho longe utilior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: unguum scabritias extricat: incipientibus agylopijs medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, idoneum est.

a Magis, non legit Orib.
b Orib. dicocon, si flo-macho utilis.

Halicam

Halica confi.
Paradi ratio
ex Plinio.

Halicam antiquitus parabant ut zea, cretam, & gypsum admiscentes. Huius rei auctor est Plinius lib. XVIII. cap. XI. sic inquit. Halica fit e zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum penali opera. Primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halica tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum uero apherema appellant. Nondum habent candorem suum, quo praeclunt. Iam tamen Alexandrinae praesentur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta, quae transiit in corpus, coloremque, & teneritatem affert. Inuenitur haec inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maxime e zea, quae in Apherema degenerat. Latiores eius spicae, nigrioresque, & breui stipula, pinsunt cum arena, & sic quoque diffuciliter deterunt utriculos. Posteaque gypsi pars quarta inspergitur, atque ut cohaerit, farinario cribro subcernunt. haecenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quod ueteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam esitassent, cum proculdubio compertum sit, gypsum in corpus assumptum adeo spiritibus meatu obstruere, ut facile homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quod quanquam aliqui cretam, alij uero gypsum halicae commiscerent, ut candidior, & mollior euaderet: ablutionibus tamen prius eam expurgabant, quam decoquendam traderent. Nanque & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas a carie, & teredine uindictent: quae tamen & abluuntur, & deraditur, & cribro excutitur, cum in ciborum condimentis, uel medicamentorum misturis ea expetuntur. Hoc enim mihi uisus est innuisse Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, cum ait. Caterum diligentissime, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animaduertere oportet. Quippe cum Halicam ad sorbitiones parandas elui praecipiat, id sane facere uidetur, ut repurgetur a creta, & gypso, quibus inficiebatur. Quod autem in cibum non sumeretur Halica, quae ab omni mangonio non esset purgata, ostendit idem Galenus loco nuper citato, cum inquit. Halica ex genere est tritici, quae ualenter nutrit, succumque lentum habet, siue in aqua dumtaxat coctam cum mulso, aut dulci uino, aut etiam adstringente sumas, siue ex oleo, saleque conditam. Qui autem per sanitatem ob uehementem uentris mordicationem, siue a biliosi humoris copia, siue aliunde profectam, sorbitione egent, ijs halicam affatim coctam, quoad teneram flaccitatem adeptam colliguescat, deinde conditam, & colatam, ut ptisanam colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Haec Galenus. qui certe tot laudibus hac in re Halicam non commendasset, si creta, uel gypso admistam assumpsissent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modo ex zea, quae dicoccos dicitur: sed etiam ex tritico, & alijs frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Aetio, & alijs intelligi facile potest. Fit & hoc tempore in uniuersa Italia, quanuis eam non Halicam, sed Far falso appellitent. Nanque far ab halica longe diuersum putamus. Quod autem Far a chondro, siue halica differat, sitque per se frumenti, uel tritici proprium genus, antiquis Adoreum uocatum, e quo Far ipsum paratur, id sane ex plurium probatissimorum auctorum scriptis apertissime constat. Siquidem id primum declarat Plinius lib. XVIII. cap. VIII. sic inquit. Frumenti genera non eadem ubique, neque ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adoreum ueteres appellauere. Quin & eodem capite, ut fortasse palam faceret, aliud esse zeam, e qua fit halica: aliud uero far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. VII. eiusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantum e frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halica usus, ut ipse testatur Plinius lib. XXII. cap. XXV. cum inquit. Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neque arbitror Pompei magni aetate in usu fuisse. His accedit Asclepiadis, & Galeni auctoritas lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarii dimidium, decocti marrubij uiridis sextarium unum. Haec in uas uitreum coniecta diem, & noctem macerari finito. Sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus. haec Galenus. Quibus palam est, a farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aetius lib. IX. cap. XLV. ubi ex Archigene haec habet. Quod uero Latine in regionibus Romae uicinis far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam coniectum, ueluti ptisanam, a cortice repurgato. Vbi uero corticem exuerit tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus a cortice fuerit mundatum, crassissime molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Usus autem tempore halicae modo coquitur, & a sanis in cibo sumitur. Pro agris uero uarie apparatus, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc uirides tollunt, ex ipsisque far concinnant, quo modo & suauius, & iucundius redditur. haecenus Aetius. Ex cuius, & suorum praedictorum testimonio, illud plane omnibus patere arbitror, quod far ab halica distat. qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris. Quod Graecis χῆδος, Latinis pariter & Italis Halica nuncupatur Arabibus, Chandaros.

Nomina.

Κῆδος.

MILIVM.

CAP. XC.

Milij confid.
& historia.

Milium in panes coactum, minus ceteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum, urinam cit. Torretur milium, feruensque in sacco ponitur, ut torminibus, reliquisque doloribus, si foueatur, auxilio sit.

Milium, folia profert arundinacea, panico equalia, calamum cubitale, crassum, geniculatum, lanuginosumque; radicem multiplicem, ac duram, paniculis diuisis e cacumine dependentibus. In quibus copiosum oritur granum, rotundum, solidum, sublauium, tenui tunica uestitum. Eius panis dum recens est, & arte quadam pistoria recte paratus:

MILIVM.

PANICVM DOMESTICVM.

ratus: ut Veronæ sit, & ita calidus; ut ex furno excipitur, deuoratus, sua quadam dulcedine placet, & à pluribus expetitur. Quare non desunt, qui ipsum calidum per plateas circumferant, clamantes, Pan di miglio caldo, caldo. At cum obduruit, ingratus sane est. Syluani, qui carbones, & arborescunt in Tridentino agro, sola pulve Miliacea, quam vulgò appellant Polenta, se alunt, eam cum lacte edentes; nec alio dicunt se posse alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantum alimento viuunt, & fontanam aquam potant. Milium fomentum est optimum ad siccandum citra morsum, & ad flatus repellendos, præsertim ubi cum sale admistum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, quin etiam præstantius est additis chamæmali floribus. Medicamenta, quæ in milij acervo sepeliuntur, diutius à caria, & putredine præseruantur, imò & ipsæ carnes recentes milio æstate sepultæ, pluribus diebus à putredine vindicantur. Milium, ut libro septimo simplicium medicamentorum prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccet uerò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar quidem edulij comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti; sed & uentrem desiccet. Porro foris impostum in sacculis idoneum est fomentum ijs, quæ citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatibus modo illitum exiccare potest. attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatibus usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libro primo de alimentorum facultatibus, cum inquit. Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arene, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humentem desiccet. Agricola huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo uescuntur. Κέχυρος Græcè: Milium, Latine dicitur: Arabice, Ieuers, Geguers, siue Gaurres: Italice, Miglio: Germanice, Hirs: Hispanice, Milho, & miyo: Gallice, Millet.

Milij uires ex Galeno.

Nomina.

Ελμυρος.

PANICVM.

CAP. XCI.

Panicum 2 frumentaceis seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes subigitur. Eisdem habet usus; minus tamen & nutrit, & stringit.

a Meum. λέγειν
vès μελίνω κα
λῶσι. eam al
liqui Melinè
appellant.

Panicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine panicula

Panici consi.
& historia.

DD

nicula

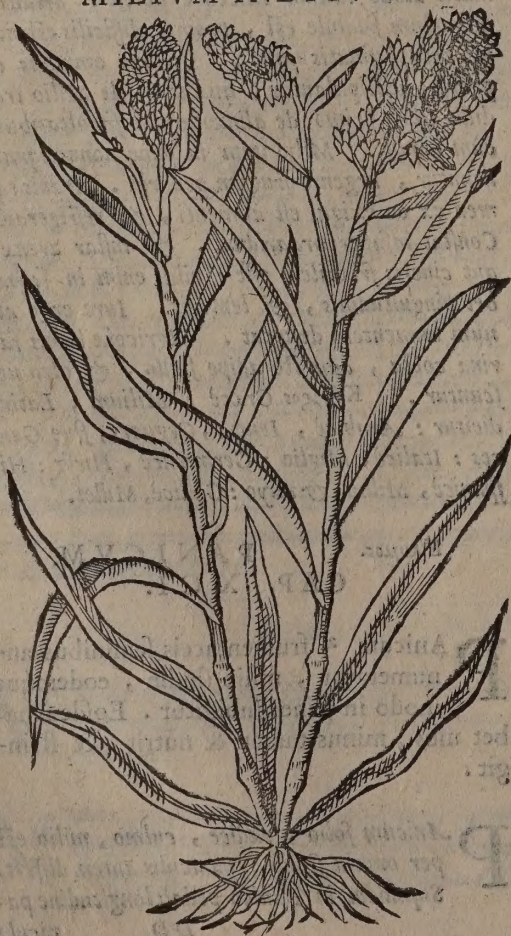
PANICVM SYLVESTRE.

Panici uires
ex Gal.

Ruell. lapsus.

Melicæ conf.

MILIUM INDICVM.

Milium Indi-
cum.

nicula provenit, ad terram uersa, non ut in milio diuisa, sed prædensis compacta racemis, granis numerosis, hirsutisque. Est & aliud genus, quod mammosas ferè paniculas gerat, & pene semen racematim proferat, copiosiore proventu. Color paniculis uariis. nanque in quibusdam candicat, in alijs rufescit, in pluribus uerò flavescit. Reperitur & sylvestre, sed cibus inutile, & tantum auiculis idoneum. Hoc satiuo longè minus, gracili admodum stipula, cubitali longitudine, aut maiori. folijs angustioribus, brevioribus, asperisque, paniculis in cacumine sutijs, & subrubentibus, adeo, ut pertinaciter uestibus inhereant, sed panico ualde minoribus. Vis illi panico similis, sed longè magis adstringit, ac refrigerat. ut scriptum reliquit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ex leguminum genere est, milio specie simile, facultate certè pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nonnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si uerò foris illinatur, exiccat, atque refrigerat. hac Galenus. Caterum scribit Ruellius secundo de natura stirpium uolumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Qua in re apertè hallucinatur: nanque melica, quæ apud Insuæres uulgò Melega nominatur, illud genus frugis est, quam nostrum uulgus in Hetruria Saggina uocat. Alij uero in Italia populi Sorgo appellant. Nec usquam, quod sciam, in Italia panicum melica uocatur. MELICA autem (ut utar hoc nomine) frugis est genus tam forma, quam proceritate arundinem referens, adeo ut campi, in quibus ad maturitatem usque adoluerit, arundineta representare uideantur. Eius tamen calamus non ut uulgarium arundinum, inanis est, sed sacchariferarum arundinum modo, alba farctus medulla. Panicula quas ad Cybelis pomorum magnitudinem summis proferunt culmis, quædam cum maturitatem senserint, in nigro rufescunt: quædam uerò nigredinem in uniuersum contrahunt, granis compluribus onusta. Depectitur granum à rusticis, moliturque in farinam, & inde in agrestem cogitur panem: etsi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumque seratur saginam, quam ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro xviii. cap. vii. Milium est INDICVM. quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinii sectator. Plinius enim sic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas uocant, omnium frugum fertilissimum. Est & aliud Milij Indici genus, quod primum mihi Patavio missum est, à Iacobo Antonio Cortuso, Nobili Patavino & res plantariae studiosissimo. Verum hoc altero longè nobilius, præstantiusque habetur, nam glumam facillè exuit, & minorem, pulchrioremque conficit panem folijs, paniculisque alteri simile habetur.

habetur. Sed hæc omnia in Boemia minora prouenerint, aeris fortasse inclementia. Fit è milij indici communis arundinum medulla medicamentum ad strumas ualde utile, hoc modo: Sumuntur huiusce milij internodia decem, extrahiturque inde uniuersa medulla; huic spongia noua integra, rubensque additur, & igni simul comburuntur. Deinde in puluerem teruntur, additis piperis nigri granis duodecim. Pulueri admiscetur triticea farina uncia, & postea exceptis omnibus ouo recenti, inde placentula conficitur, & sub feruentibus cineribus coquitur. Demum in sex partes diuiditur, & Luna decresciente, pars una alternis diebus uesperis, strumoso dormitum ituro propinatur, nullo addito potu; sitque ita, quousque affectus senas illas uorauerit particulas. Deinde altera, & tertia luna, idem repetitur. Hoc medicamento plures curati sunt. Flores, qui è rubris Milij Indici Paniculis excutiantur, drachmæ pondere ex rubro uino hausti, rubra seminarum profluvia sistunt, quemadmodum ex albis paniculis accepti albos quoque uteri fluores cohibent. Dantur pari iuuamento etiam dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis. Idem præstat granorum putamen, oui utello probè decocto exceptum. Et à ieiunis illicò deuoratum. Quod ἑλνυμος Græcis: Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis, Pfenich, Heydelpfenich pray, Fuchschuuantz: Hispanis, Panizo, & Paniso: Gallis, Paniz.

Nomina.

Σίσυμνον.

S E S A M V M.

C A P. XCII.

Sesamum stomacho inutilis cibus. halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem illitu discutit: medetur auribus fractis, ambultis, inflammationibus, coli doloribus, & cerastæ morfibis: capitis dolores, qui æstuatione concitantur, ex rosa ceo lenit. Eadem efficit herba decocta in uino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij utuntur.

S E S A M V M.

Tamet si Sefami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiarij, qui Sefami plantas uiderint unquam, cum nullum, uel rarissimum, quod agros steriles reddat, seratur in Italia. Siquidem quod in myropolijs habetur, ex Græcia, & Peloponneso ad nos conuehitur. Prouenit (ut Theophrastus est auctor) caule milio simili, crassiore tamen, ac altiore: folijs rubentibus: flore uiridi, herbae: semine uasculis incluso, papaueris modo. Sesamum, teste Plinio, ab Indis primum aduectum est. Ibi enim copiosissimum feritur, cum oleum inde maximo prouentu conficiant, non modò ad lucernarum usum: sed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex oliuis. Non temerè scripsisse uidetur Ruellius, nihil ita, ut Sesamum, emacrare solum, utpote cui crassior, & multiplicior arundo sit, quàm milio, & radix quoque numerosior. Siquidem id legimus Theophrasto proditum esse lib. viii. cap. ix. de plantarum historia, ubi sic inquit. Omnium, quæ æstiuis sementibus ager recipit, Sefama terræ molestissima esse, plurimumque posse extenuare putatur, utpote quæ multipliciori crassiori que calamo, & numerosiore constet radice, quàm milium. hætenus Theophrastus. Cæterum, Plantam, quàm hic pro Sefamo excudicirauimus, misit ad me Pifis Lucas Gbinus præstantissimus plantarum indagator. At si uerum fateri debeam, non auisim ego affirmare hanc genuinum esse sesamum, quod in primis culmum non gerat milio crassiozem, altiozem, numerosioreque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliqua gradatim exeunt triquetra, aut quadriquetra, in quibus semen: Deinde quod eius folia non rubescant, nec flos herbaceo sit colore. Dixi sententiam meam. Videant nunc alij, an hæc planta pro legitimo sesamo sit recipienda. Sefami meminit Galenus lib. viii.

Sefami confi.

Sefami hist.

Sefami uires ex Gal.

simplicium medicamentorum, ita scribens. Sesamon non parum in se continet uiscosum, & pingue: quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod ex eo conficitur oleum: & herbae quoque decoctum similem uim obtinet. Et libro de alimentorum facultatibus: Sefami semen, inquit pingue est, ideoque repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem & eos, qui ipso uescuntur, celeriter implet, & stomachum subuertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liqueat ergo quod uentris partibus uigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Est autem crassi succi, ideoque non celeriter peruat. Σίσυμνον Græci, pariter & Latini Sesamum dicunt: Arabes, Semsem, aut Senfara: Itali, Sefamo: Hispani, Iorgilim, & Alegria: Galli, Iuioline.

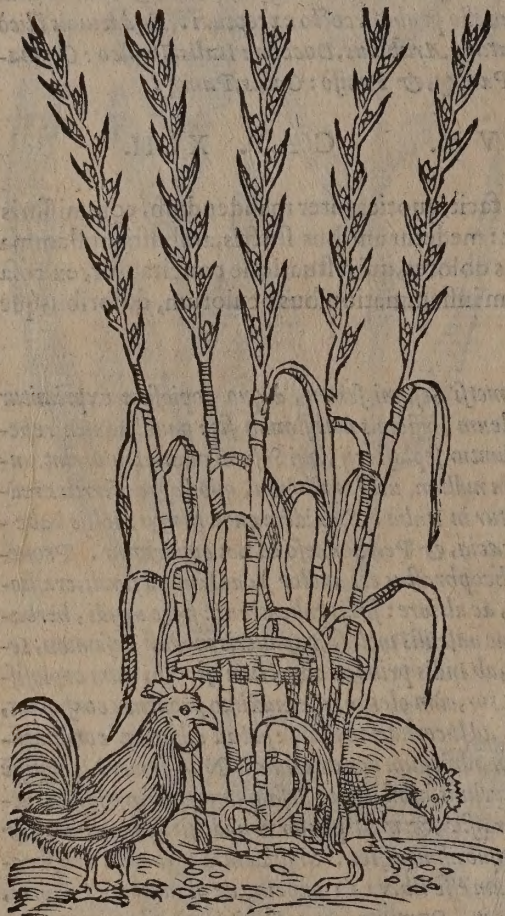
Nomina.

L Olium, quod inter segetes nascitur, molitum, nomas, putrescentia ulcera, gangrænasque compe-
scit cum raphanis, & sale illitum: & ex aceto, & sulphure uiuo feros lichenas, & lepras sanat: stru-
mas quoque discutit, cum fimo columbino, & lini semine decoctum in uino: rumpit, quæ ægrius
ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulla utilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta,
thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat.

Lolij confid.

L O L I V M.

Triticum in
Lolium: & Lo-
lium in triti-
cum mutatur,
Matthioli ad-
uersarij nota-
tur.

Fœminæ in ui-
ros mutate.

Lolij historia.

Lolij uires.

Fuchsij error.

L Olium omnibus notissimum est. Nascitur in aruis è
tritico, et hordeo corruptis uligine seminibus, aut per
hyemem imbre nimio madidis, ut superius quoque
in tritici, & hordei commentatione dictum est. Verum
etsi non desint, qui Lolium uere tantum exoriri putant;
provenit tamen (ut Theophrastus memorie prodidit libro
VIII. capite VII. de plantarum historia) hyeme ineunte,
folio angusto, piloso, & pingui, eiusque peculiare pinguitu-
do notatur. Caterum non solum triticum, hordeumque in
Lolium degenerat, sed & ipsum quoque Lolium in Triticum
mutatur. Id quod non solum affirmant Ruricola, sed &
Theophrastus quoque testatur lib. III. cap. sexto de plan-
tarum causis, sic inquit: Sed de mutatione in formam alie-
nigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rursus ex Lolio in triti-
cum, & ex semine in auenam, mirandum sanè est. &c. Quo
fit ut potius exhibenda sit nostrorum antagonistarum opi-
nio, quippe qui mutari plantas in melius negant, uoluntque
eorundem mutationes perpetuo in deterius fieri. An non
ipse Theophrastus libro secundo cap. V. de historia planta-
rum scribit Typham, & Zeiam tertio quoque anno muta-
ri in Triticum? an non scribit idem, cupressum fœminam in
marem mutari? Hippocrates grauiissimus autor, ad calcem
lib. sexti de morbis popularibus, scribit contra hos syco-
phantas: Phaetusa Piteæ uxorem, quæ antea secunda
erat, in uirum hirsutum barbatumque esse mutatam. & Pli-
nius testatur se uidisse in Africa mutatum ex fœmina in ma-
rem ipso nuptiarum die Lucium Cossicum, ciuem Tisduta-
num: Naturam enim sagacissimam qui negant in melius
operari, ij sanè amentia, aut furore agitantur. an non
ex putrisimo lutore animalia gignuntur? an non ex putri-
uenci cadauere apes procreantur, quæ nobis suauissi-
ma fundunt mella? an non ex rudi uilique materia gi-
gnuntur in terræ uisceribus pretiosissima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blaterones, naturæ mon-
stra, qui potius ad perdendas scientias, uitandasque, quam iuuandas nati sunt. Sed hæc iam missa faciamus,
& ad institutum nostrum redeamus. Est itaque Lolium, ut prædiximus, uitium frugum, & hyeme statim pri-
ma è terra profilit, folio longo, pingui, hirsuto, culmo tritici graciliore, in cuius summitate spica habetur lon-
ga, aculeatis siliquulis impari exortu utrinque referta, è quibus grana tria uel quatuor cumulati exiunt, cor-
tice contumaci contexta. Maturescit unà cum tritico. Attenuat, resoluit, & abstergit. Panis qui Lolij
multum admisit, inebriat, & caput maximè afficit, adeo, ut qui ederit, somno quodam graui opprimatur,
& quasi uertiginosi fiant. Nocet oculis, & usum obtenebrat. Ideoque Italia, apud quos plurimum inter se-
getes provenit cribris ad hoc paratis lolium à tritico, magna diligentia secernunt, seruantque pro alendis gal-
linis, & capris. Nanque non solum ab eo non leduntur, sed bellè saginantur. Credidit Leonardus Fuch-
sius (ut declarauit in suis de stirpium historia commentarijs) Pseudomelanthium, quod inter segetes fre-
quens nascitur, legitimum esse Lolium. Id quod (pace sua dixerim) non modò communi doctissimorum uirorum,
qui in stirpium doctrina diu uersati sunt, sententia refragatur; sed & ueterum scriptis, qui Lolium in
spica, non calyce, non capitulis Melanthij, uel papaueris modo inclusum, semen proferre tradiderunt.
Et quauis Theophrasti auctoritate nitatur, ut sui Lolij effigiem representet, plura tamen ex eo reddi-
disse uidetur, quam ipse usquam in Theophrasto legerim. Qua in re mihi quandoque iocandi fuit occa-
sio, ut dixerim Fuchsum ideo in lolio tam manifestè lapsus fuisse, quod fortè eo tempore, quo hæc
scribebat, contigerit id lolium in pane comedisse. Quod autem id legitimum sit Lolium, quod rei her-
bariæ peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè uulgò cognitum est, testis est Dioscorides libro III. I.
cap. de phœnice, ubi phœnicem spicam lolio similem proferre prodidit. Ex quo palàm fit, lolium in spica,
non autem in capitulis pseudomelanthij, & papaueris modo semen ferre. Ex uulgata quoque Lolij facul-
tate Fuchsij error deprehendi potest. Siquidem panis, (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, stupiditatem
quandam,

quandam, & ueluti temulentiam esitantibus parit cum inexpugnabili ferè somno. Quamobrem ubique locorum incerniculis à tritico, alijsque cerealibus ipsum separant, qui eius noxam sensere. Lolium, ut scriptum reliquit Galenus lib. vi. simpl. med. desiccatur, & excalfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus, magis quam Iris. sed non est perinde ut illa subtilis essentia, uerum multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalfacientium, secundi uerò extremò exiccantium. Eius nomen Græcum ἀρρα, Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilem, seu Zeuen: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum, Tualch trespe, Rueuueysen, & Lulch: Hispanicum, Yoio: Gallicum, Luayara, & Yuroie.

Lolij uires ex Galeno.

Nomina.

Αμύλον.

AMYLV M.

CAP. XCIII.

10

A Mylum [ex eo appellatum est, quòd sine mola fiat.] Optimum ^a [ex trimestri, natione Creticum, aut Aegyptium. Ratio faciendi amyli hæc est. Purgatum trimestre triticum madescit] quinquies die, & si fieri potest, nocte: cum emollitum fuerit, effunditur sensim sine agitatione aqua, quòd minus cremor utilis una excludatur. ubi mollissimum esse uidetur, mutata aqua, pedibus calcari oportet: rursus infusa, teri: tum demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi. reliquumque qualo sportisq; siccatum tegulis nouis confestim torreatur flagrantissimo in sole: nanque si paulisper udum maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, pustulas, cauaque ulcera efficax est: sanguinis reiectiones potu cohibet, exasperatas fauces lenit. lacti, atque obsonijs admiscetur. Fit etiam amyllum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & subactæ farinæ modo manibus subigitur: pressaq; feruentissimo in sole, ut antè retulimus, exiccatur. Nullus in medicina usus, ad alia tamen conueniens.

Conclusa nō leg. Orib. a Orib. addit. τὸ ἐκ πλωμομένον, καὶ βορρομένον, ἐν ἱδρῶτι γλυκεῖ διαχέομενον. i. quod sit ex tritico, purgato, loto, & madefacto, aqua dulci affuso.

A Mylum, quod uulgò Amidum officinis uocatur, omnibus quidem notum est. Probatum autem, auctore Plinio libro xviii. cap. vii. leuitate, ac leuore, atque ut recens sit, & candidum. Ceterum etsi prætulit Dioscorides Amylum, quòd è Creta aduehitur; Plinius tamen longè magis Chium, cui insula (ut ipse scribit) Amyli inuentio debetur, præstare asserit. Amylum, ut memoriae prodidit Gal. lib. i. de alimen. facul. ex tritico conficitur, lauigandi exasperatas partes uim obtinens, quæ communis est omnibus substantijs consistentia siccis, quæ neque adstrictionem, neque acrimoniam, neque aliam quâuis facultatem habent insignem. quas substantias iure ^{adious}, id est, qualitatis, quæ sensu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas substantias est aqua. Ceterum amyllum similem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quàm panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, cum ceteri panes calfaciant. Quòd uerò ad triticum in aqua elixum at

Amyli confi.

Amyli uires ex Gal.

30 corpori præbet alimentum, & non calfacit, cum ceteri panes calfaciant. Quòd uerò ad triticum in aqua elixum at

FOENOGRAECVM.

40

50

60

tinet, cum ea amyllum ne conferendum quidè est, cum palam id tum calfaciat, tum ualenter nutriat, si coctum fuerit: id quod factu (ut diximus) est difficile. Porro Amylon (ut Plinius tradit lib. xxi. cap. xxv.) hebetat oculos, & gulæ inutile, contra quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera sanat. Item pustulas, & fluxiones sanguinis. genas duras emollit. Datur cum ouo his, qui sanguinè reiecerint: in uesciæ uerò dolore semuncia amyli cum ouo, & passis tribus, suferuefacta à balneo. Quod Græci ἀμύλον, Latini similiter Amylum uocant: Mauritanii, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amilung: Hispani, Amydon: Galli, Amydum. Tñlis.

Nomina.

FOENVM GRAECVM. CAP. XCV.

Foeni Græci farina uim habet emolliendi, discutien dique: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas, quàm externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto, & nitro trita extenuat. Succus decocti eius foeminarum malis subuenit: & siue tumor, siue præclusio sit uulua, fouentur, & insident. Foeni græci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi uice subijciatur. Viride cum aceto utilissimum imbecillibus locis, & ulcera sentientibus. Decoctum eius prodest aduersus tenefmos, foetidamque dysentericorum proluuiem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget.

Foeni Græci semen profert plâta trifolio similis folia habet per ambitū serrata, caules exiles, cōplures ab una radice prodeūtes: Flores cādidos, paruos, è quib. cornicula prodeūt incurua, acuminataq; in quib. semē cōcluditur subfuluū, pingue, odore graui. Radice nititū multiplici atq; tenui.

Foeni Græci confi. & hist

DD 3

Seritui

Fœni Græci
uires Matth.

Fœni Græci
uires ex Gal.

Nomina.

Seritur Februario, & Martio. Sicci seminis farina, cum sulphure, & nitro lentigines delet. Medetur ulcerosa scabiei, si cum quarta parte seminis nasturtij, excipiat aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia, auxiliatur genitalium tumoribus: quinetiam parotidas iuuat, chiragram, podagram, & articularum luxationes. Ex uino subacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fœnogræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum, madefactis in eo lintheolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit. Huius meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit: Fœnum Græcum calidum est secundi ordinis, desiccatur primo: proinde feruentes phlegmonas irritat, acerbaturque, quæ uerò minus sunt calida, & magis duræ, eas digerendo curat. Τήλιν, ἢ Γόννερος id Græcè dicitur, quòd Latine Fœnum græcum: Arabicè, Olba, Helbe, seu Hebbe: Italicè, Fien greco: Germanicè, Fenigrec, & Bocksborn: Hispanicè, Alforas & Alholuas: Gallicè, Fenigrec, & Senegreue.

10

Λίνον.

L I N V M.

CAP. XCVI.

Linum uulgò notum est. cuius semen easdem, quas fœnum græcum, uires habet. Discutit, & emollit omnem intus, forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: uitia cutis in facie, uarosq; crudam tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duritiasq; discutit: ulcera, quæ serpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat: ungues scabros eximit, cum pari modo nasturtij, & mellis: uitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatidis uicem substituatur: tussim lenit: uenerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur. Huius decoctum interaneorum, uuluaq; erosionibus immittitur, alui excrementa euocat, ad uulua inflammationes in desensionibus perquam utile.

10

L I N V M.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

30

40

50

Lini confid.

Olei ex lini
semine uires.

Cum Linum, & eius semen sint non modò medicis omnibus, sed etiam ceteris, & præsertim agricolis, uulgò notissima, superuacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi; etsi seminis usus, & uires minime silentio sint prætereunda. Exprimitur ex semine oleum, quod non solum medicis, & septarijs expetitur; sed etiam pictoribus, lapicidis, lignarijs, cæmentarijs, ac ferrarijs fabris. Præstat et ad lucernarum usum, quod diutius igni resistat, quàm quod ex oliis exprimitur. In medico autem usu neruorum conuulsionibus peridoneum est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias, & ad ossium compagines explicandas mirificè prodest. Perutile est omnibus sedis affectibus, nempe hæmorrhoidibus, condylomatibus, rimis, ac doloribus: seminarum induratos

60

LINVM SYLVESTRE.

CICER DOMESTICVM.

duratos locos emollit. Nymphæ, aut rosarum stillatitia aqua ablutum, ambustis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu iis exhibeant, qui laterali dolore uexantur. uerum recens sit oportet: quandoquidem inueteratum, contracto rancore non modo excalfacit, plusquam par sit; sed & nauseam commouet. Caterum quoniam (ut Plinius inquit libro XIX. capite primo) XYLON, siue Gossipium, quod nos uulgari sermone Bambagia, alij Cotonè appellant, inter lini genera nonnulli annumerant, & cum eius, quod sciam, nusquam meminerint Dioscorides, & Galenus, mihi sanè prætermittendum non fuit, quin de eo hic dissererem. Planta est Xylon non admodum magna, caule tamen ramis non paucis referto, folijs triquetris, fructu barbato, ponticæ nucis fere modo, in quo semen cõcluditur, una cum molissima, ac candidissima lanugine, quæ maturo iam fructu eximitur, atque netur ad multa utilis. Excalfacit eadem & siccatur. Vsta sistit sanguinis profluvia; & præsertim in uulneribus. Seminis medulla tussientibus, & difficulter spirantibus mirificè auxiliatur, geniturâ quoque auget. Oleum è seminis medulla expressum lentigines, & ceteras cutis infectiones delet. Est & planta lino similis, tũ folijs, tum caule, tum quoque florum ipsarum figura; quanquam aureo sint colore. Hanc nobis LINVM sylvestre uocare libuit, non solum, quod Linum facie referat, sed quod lini modo in stamina trahi possit. Herba ipsa una cum floribus decocta, & illita, tumores resoluit, et inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, panosq; in inguinibus sanat. Lini seminis facultates memoriæ prodidit Gal. lib. VII. simpl. medic. sic scribens. Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeo sanè excrementitia humiditate plenum est. Est uerò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, et siccitatis quodammodo in medio est situm. Quod Græci λίνον, Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, siue Bezzerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein, & Flachs: Hispani, Lino: Galli, Lin.

Xyli mentio, & uires.

Xyli historia.

Xyli uires.

Linum sylvestre.

Lini uires ex Gal.

Nomina.

E'p' C'ir' d'os. CICER. CAP. XCVII.

Cicer fatium aluo idoneum est, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, uerrucosas informicationes: ad scabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesque, item contra carcinomata, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, cum melle, & hordeo prodest. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrumque cit urinas, dato cum rore marino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam uescicam, & renes. In uerrucarum formationum, pensiliumq; genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana linteolo deligata abijci post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Syluestre cicer, folijs fatiuo simile est, odore acri, sed semine discrepat. Idem quod fatium præstat.

IN Cicerum genere habetur candidum, quod & Columbinum uocatur. Est & rubrum Venereum dictum, quod ad excitandam uenerem mirificè præstat. Habetur item & nigrum ceteris minus, quod Arietinum appellant. Adolefcit ciceris planta cubitali altitudine, paulò procerior, folijs oblongis, denticulatis, albicantibus, pilosis, caule lignoso, haud recto, ramis multis brachiato, floribus

Ciceris confectio.

Ciceris hist.

Ciceris uires
ex Gal.

Ciceris uires
ex Aetio.

Ciceris uires
Matthiolo.

Cicer sylue-
stre.
Nomina.

a' Omnia exē.
κυμωός ελλην-
ικός. i. faba
græca.

Fabarū confi.
& historia.

bus subpurpureis, e quibus siliqua prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem desinentes, in quibus ad summum cicera duo concluduntur. Radice nititur lignosa, fibrosa que, altè descendens. Solum amat pingue. Seritur uere, & maturescit æstate, quo etiam tempore demetitur. Horum meminit Gal. 1. de alim. fac. sic inquit. Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, sed ualentius nutrit. Venerem stimulat, creditumque est etiam simul semen generare: cuius gratia admiffarijs equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abster gendi maior, quàm fabis: adeo ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos euidenter frangant, atq; com- minuant. Nigra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipue nascentia, Arietinaque uocata. Huius ex aqua de coctum potare præstiterit. Vescuntur & uirentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quem- admodum & fabis. hætenus Galenus. Nigrum uocari Arietinum tradidit Plinius, quod arietum capita sua ima gine representet. Theopraсто quoque Cicerum plures sunt differentie lib. 8. cap. 5. de hist. plan. ubi sic habet. Ci- cer & magnitudine, & sapore, & odore, & forma, plerasque differentias ostendit, ut arietinum, & columbinū. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris facultates recensuit etiamnum Aetius, sic inquit: Cicer flatuo sum legumen, ac alimentosum, uentri accommodatum, urinam ac menses euocat, & lac, & sperma copiosè ge- nerat. Huius decoctum, præsertimque nigri, calculos renum frangit. Alterum uerò genus, quod Orobia um uoca- tur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Iecur, lienem, & renes expurgat: scabiem, & impetigines ex terit: pa- rotidas, ac testiculorum durities discutit: affertq; ad ulcera maligna præsidium non penitendum. hætenus Aetius. Cicerum farina ex intubi stillatitia aqua decocta, & iocineri illita, tumores illius resoluit, & serpentium moribus medetur, præsertim, si cum Hyperici decocto misceatur. columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & il- litum, putrescentes gingiuas sanat. Paratur è cicerum rubeorum sesquilibra, additis quibusdam alijs, decoctum perquam optimum ad urina ardores, hoc modo: Sumito eorum sesquibrā, & in libris x. aqua die una macerato, & ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radice unciam, item malua, & eius radice, gra- minis, & althææ, agrimonieque, & cuscute manipulum, Sebestena, & Zizyphas decem, præterea seminis melope- ponis delibrati binas uncias, baccharum Halicacabi, & hortensis Solani, & lithospermi, singulorum drachmas quatuor, osium dactylorum contritarum drachmas tres. Et permittito hæc omnia feruere ad tertias. propinato quotidie manè uncias quatuor. Caterum syluestre omnibus ferè notum est. & si Plinio fides est adhibenda, uentrè subducit: sed flatus, & intestinorū dolores gignit. Græcis ἐπέβινδος Latinis Cicer nominatur, Arabibus, Chēps, Hamos, seu Alhamos: Italis, Ceci: Germanis, Kichern, Kichererbs, & Ziser erbs: Hispanis, Grauanços: Gal- lis, Cices.

Κύμωος.

F A B A

C A P. XCVIII.

30

Faba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tu- multuosa somnia facit, tussi confert, carnem gi- gnit, media calidi, frigidi que natura. Decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cœ- liacorum profluvia sistit: contra uomitiones conue- nienter manditur. Inflatio leuior contrahitur, si aqua prio r inter coquendum abijciatur. Viridis plus nego- tij stomacho exhibet, maioremq; flatum parit. Lomen- tum eius & per se, & cum polenta illitum, inflammatio- nes, quas uulnus excitauit, mitigat: cicatrices concolo- res facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si in- flammatione tententur, adiuuat: lac restinguit: furun- culos, sugillata, parotidasque cum fœni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido, procidentes oculos, tumores, uuasque reprimat: suba- ctum uino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Man- ducata sine cortice faba, ad auertendas fluxiones, fron- ti, illinitur: decocta in uino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat, pueris, imo uentri illinitur: uiriliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post euulsionem renascuntur, gracilescunt, & minus ali- menti capeffunt: cum polenta, scisso alumine, & uetere oleo impositi cortices, strumas discutunt. Decocto ea- rum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas par- tes diuisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirundine concitatis: nan- que eas suppressit, si semisecta apprimatur.

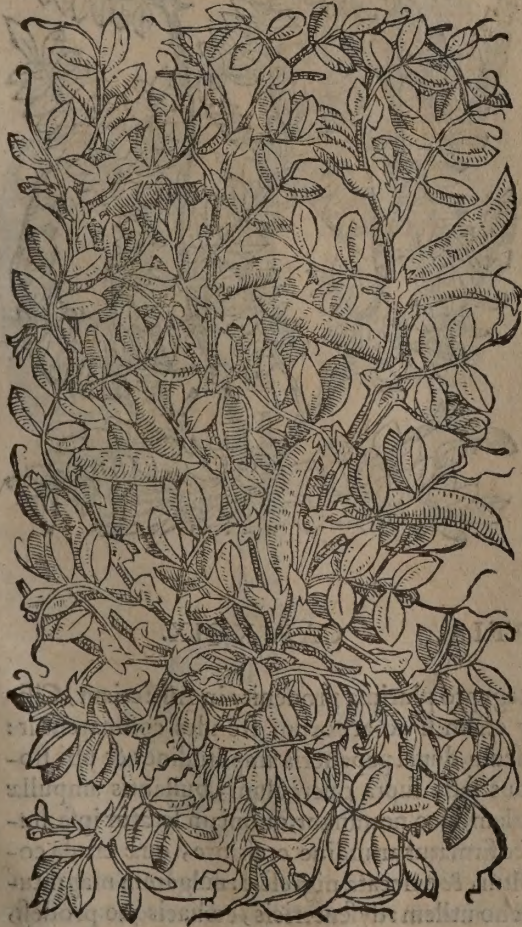
Faba, caule exit quadrangulo, obliquo, geniculis in- tersepto, inani, alis multis, e quibus flores plures ex uno pediculo racematim exeunt, non quidem utrinq; sed

60

sed uno tantum latere seriatim appensi, uersicolores, hirti, ac cristati. Prodeunt e caule rami dispari exortu, e quibus folia emergunt pingua, utrinque quaterna. Eramusculorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeo tenues, ut facile perdantur. Siliquas primas edit ijs e floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, ceteris leguminibus maiores, crassiores, carnosioresque, apice in acutum desinente, quibus faba concluduntur, forma, & magnitudine differentes. Nam alia magna, alia parua, alia subrotunda, alia compressa, & alia quidem colore sunt albicante, alia subrutilo, alia subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus adnatis fibris. Gaudet irrigari pluuiis, dum floret, deflorescens uero contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur a nonnullis solum ad arua impinguanda: Nanque cum florere incipit, tota que succosa est planta, illam arant agricolae, quae subinde sepulta contabescens, latissimum, pinguisimumque agrum reddit. Fabalium caulium, & siliquarum cinis, ad coxendices, & ueterum neruorum dolores, cum uetere axungia illitus, prodest. Fabae, ut memoriae prodidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, in exiccando, & refrigerando secundum utrumque ad medium temperamentum propinquisime accedunt. Caro Fabae paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, & eliacis, & uomentibus, quos e uetibus nominant, exhibuerunt. Porro ut edulium flatulenta est, ac coctum difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea. Ut medicamentum uero foris imposita: sine molestia desiccet. In podagricis ea sepe numero usi sumus ex aqua decoctae, & deinde ad ipsi siculo admixta. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex icterum iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam haec partes cum phlegmone tenentur, moderate refrigerari amant, maxime cum mamma ex lacte ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit. In istis cibis quocumque modo apparetur: nec per quamuis longam decoctionem id uix potest amittere. quod ptisana minime negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porro affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi uolet, quandam totius corporis tensionem, quasi a flatulento spiritu persentiscet, maximeque qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minus recte coctum assumpsit. Habent autem faba non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quae tamen ipsa non nihil absterforie possidet facultatis, similiter ptisana. Etenim manifeste fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculae, in balneis quotidie hac utuntur, uelut alij nitro atque aphronitro, & in uniuersum ijs, quae abstergent. Illinunt praeterea & faciem hac, quae admodum ptisana: nam quae in summa cute eminent lentes, exerit, & maculas uelut ex sole contractas. Huius ergo facultatis nomine ne in alui quidem transitu diu cunctatur, sicut quae glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla abstergenti facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amyllum esse perhibuimus. Cum porro ferculum ex fresca faba paratum, quod & uos Graeci nuncupant, flatibus non careat, multo amplius integra faba inflabit cibis. quamquam fritta (cum hoc modo aliquando pro bellarijs sumunt) flatum deponit, sed tum concoctum perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quod si uiridis, immatura, non dumque arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiores alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum uim non tantum in uis intestinorum, sed etiam per uniuersum corporis habitum producet. Merito igitur minus quoque nutrit, sed promptius deijciatur. Plerique autem hominum non crudas solas fabas comedentes, una eas cum suilla carne decoquant, uelut olea consueuerunt: ruri uero etiam cum caprina, & ouilla. Alij fabas inflare sentientes, capras admiscant, cum in ollis pulmentum ex illis struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento capras ingerant crudas. In omnibus namque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est. Est etiam planta, cuius hic imaginem appingi curauimus, quam SYLVESTREM FABAM appellare libuit, quod cum domestica non paruum habeat similitudinem. Crescit haec in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, passim in campestribus humi repens, caulibus quadrangulis sese inuicem implicantibus, folio domesticae fabae, floribus in purpura albicantibus, e quibus Siliquae oriuntur compressae, fabarum longe minores, in quibus semen continetur rotundum, fabarum sapore. Sunt qui hanc plantam uelint Galeno libro primo de alimentorum

Fabarum uires ex Gal.

FABA SYLVESTRIS.

Faba sylvestris historia.

aci histor. mentorum facultatibus ARACVM uocari domesticum, qua in re fortasse non malè sentiunt, nec uolo ego quoque horum sententia contradicere. Et si ego syluestrem fabam eam uocauerim, ob similitudinem, & præsertim, cum alia sit planta, cuius hîc imaginem quoque expressimus, quæ Arachum secundo loco à Galeno descriptum per omnia referat. Dicant alij rei plantariae studiosi suam quoque sententiam: quam facile ex Galeni uerbis elicere poterunt, qui de Aracis siue Arachis ita scriptum reliquit. Postremam nominis Aracorum syllabam scriptam per, c, in Aristophanis Helcadibus inuenimus, ubi inquit, Aracos Triticum, ptissanam, alicam, zeiam, Lolium, Similaginem. Semen hoc cicercula semini est adsimile, fueruntq; nonnulli qui putarunt ipsum non esse generis à cicercula diuersi, quandoquidem & usus ipsius omnis, & facultas, cicercula facultati est adsimilis, nisi quod Araci sunt duriores, minusque facile elixantur; quæ causa etiam est, cur cicercula concoctu sint difficiliores. Apud nos autem syluestre quoddam, rotundum, ac durum, eruoque exilius, in fructibus cerealium reperiunt, quod Arachum nominant, non per, c, sed per ch, ultimam syllabam proferentes. proijciunt ipsum, uti & semen securidacæ, seligentes. Hæc ille. Meminit quoque Araci Theophrastus lib. 8. de historia plant. sic inquit: Nam & Avena magis in bordeo exire uidetur, & in lente Aracus, res scabra, & dura. Id quod in planta, quam pro syluestri Aracho appinximus, quis facile uidere potest. Verum in altera nullam uideo ego Cicercula cognationem, quo fit, ut eam fabam syluestrem appellauerim. Κίραρος sic Græcis, Latinis uerò Faba uocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, siue Bachale; Italis, Fava: Germanis, Bonen: Gallis, Fabue.

Nomina.

ARA CVS NIGER.

CICER SYLVESTRE.

Κίραρος αἰγυπτίος.

FABA AEGYPTIA.

CAP. XCIX.

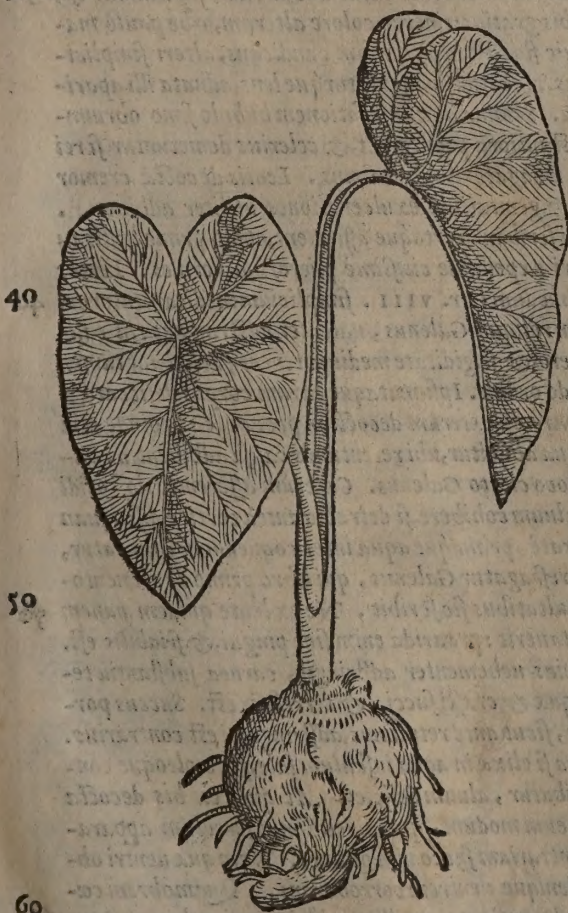
Agyptia Faba, quam aliqui Ponticam uocant, in Aegypto plurima prouenit: in Asia etiam, Ciliciæq; lacubus inuenitur. Folia habet ampla, † etiam si ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: & ubi flore exiit, fert folliculos uesparum fauis similes, in quibus faba supra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Ciborion, aut Cibotîon, id est arculam, ideo nominant, quoniam feratur ipsa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa. Radice firmatur arundine crassiore, quæ cruda coctave estur. ei Colocasîa nomen est. Faba uirens manditur, & exiccata nigrescit: uulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem obtinet, & stomacho utilem: dysentericis, coeliacisq; prodest, insparso

FABA AEGYPTIA.

in sparso polentæ uice, lomento: datur quoque in pul-
te. Cortices in uino mullo decocti, si tene n e cyathi
bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem,
quod in earum medio uiride spectatur, gustu amarū,
si tritum, & cum rosaceo coctum instilletur.

ARVM AEGYPTIVM.

Sunt qui Aegyptiam fabā suā radicis appellatione Co-
locasiam nuncupent. Hanc primum Tridenti anno
1538. ostendit mihi Odoardus Polonus, qui alias
quoque plantas, & eas quidem raras, secum deferbat ex
Syria & Aegypto. Caterum eos equidem in errore uersa-
ri crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto alla-
tam, quæ ari speciem representat, esse fabam Aegyptiam.
Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec ra-
dice nititur crassissima, arundinaceaque, nec spinis subhor-
rens, ut Theophrastus inquit. Caterum exploranda uidetur
Angullarij sententia, ubi probare contendit AEGYPTIVM
ARVM legitimam esse Colocasiam. Siquidem ipse, non
aliā ob causam Ari huiusce plantam caule uiduam perpe-
tuo esse censet, quā quod illarum regionum incolæ, quot an-
nis radices effodiant ad esum, nec permittant eam ad suam
peruenire frugem. Sed quā frivolo nitatur argumento, ip-
samet plantā palam facit, cum neque in Italia pluribus an-
nis ad senectutem usque infestilibus, & uiridarijs educata, us-
quam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effo-
di has plantas, ijs in regionibus adeo diligenter, ut alicubi
quandoque, aliqua non remanserit? Absurdum quidem hoc
est, & minime credendum. Ideoque cum ijs consentiam, qui
Ari speciem esse putant. Siquidem cum folio, tum radice
Arum imitatur, ut ex eius imagine hic expressa, quam mihi
dono dedit Augerius de Busbecke; uir sane clarus, ex Con-
stantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit hu-
ius Theophrastus lib. 1111. cap. x. de plantarum historia,
ubi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit.
Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassi-
tudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Ri-
mas intrinsecus habet tendentes per totum, lilij modo. Ca-
put in cacumine orbiculatum, uespærum sauo non absimile.
Inque singulis cellis, singula fabæ continetur, paulo super id
eminentes, multitudine plurimum terdenæ. Flos papauere
duplo maior, colore roseus, in plenum caput. Super aquam
folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quanque
conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum pate-
cit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, arundine
plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur &
cruda, & elixa, & assa: eoque cibo, qui incolunt paludes,
utuntur. Nascitur itaque sponte uel plurima, caterum &
seritur in limo paleis largè admistis, ut descendat, incorru-
ptaque maneat: sicque fabeta faciunt. Si autem semel ap-
prehenderit, perpetuò manet. Radix enim ualida est, nec
procul arundinum stirpibus, uerum spinis subhorrens. Quā-
obrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offenda-
tur, quoniam acutè non uidet. Nascitur hæc etiam in Syria
Ciliciaque, hæc tamen Theophrastus. Hanc amplissima emit-
tere folia tradidit Plinius lib. xx1. cap. xv. ubi sic inquit.
In Aegypto nobilissima est Colocasia, quam cyamon uo-
cant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cum coctus est,
araneo in mandendo: thyrsi autem, qui inter folia emicat,
spectabilis: folijs latissimis, etiam si ad arbores comparen-
tur, ad similitudinem eorum, quæ personata in nostris amni-
bus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis Colocasiæ folijs, in uariam speciem uasorum, potare
gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia, hæc Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor est libro pri-
mo de

Aegyptiæ fa-
bæ conf.

Anguillarij
opinio explo-
randa.

Aegyptiæ fa-
bæ histor. ex
Theophr.

Colocasia ex
Plinio.

Nomina.

mo de alimentis) sicuti nostratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorè, magisq; excrementi-
tiam sortita est. Planta, quæ κίχας αἰγυπτίους Græcè, Faba Aegyptia Latine dicitur: Italicè, Fava d' Egitto: Hi-
spanicè, Inhame.

† Græci codices hoc loco habent ὡς πύραρον, id est, instar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio sumpsit loco citato. Vbi uerbis, quæ illa sequuntur, rectius fortè hunc Dioscoridis locum interpretari uidetur.

Vand.

L E N S.

CAP. C.

Lens frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, stomachum malè habet, eumq;
& intestina inflat: sed aluum cum cortice cocta sistit. Præstat in cibo, quæ facillimè coquitur, 10
nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstringendi: quia ex causa aluum cohibet, si de-
tracto antea cortice discoquatur accuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur (quippe primum
id decoctum uentrem resoluit.) Somnia tumultuosa excitat: capiti, neruis, ac pulmone inutit: me-
lius suo fungetur munere contra alui fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra,
aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis rosis, aut mespilis, sorbisve, pyris Thebanis, aut malis co-
toneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciuntur, uel rhoe, quæ
obsonijs inspargitur: uerùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra
subuersionem stomachi, triginta grana lentis deliberata deuorari proderit. Decocta cum polenta, & il-
lita, podagras lenit: sinus cum melle glutinat, crustas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, 20
& strumas discutit cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisq; addito ro-
faceo: sed in amplo sinu, ut inflammationibus sedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine puni-
ci, ac ficcis rosis, adiecto melle, decoquitur: nomis quæ in gangrenam euaserunt, adiuncta maris aqua:
pustulis, & his quæ serpunt, igni sacro, perionibusq; ut antea dictum est: contra mammas in quibus lac
in grumos coijt, & præ nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur.

Lentium con-
sideratio.

L E N S.

Lentium ui-
res ex Gal.

Lens, legumen ubique cognitum, folio est, uiciæ mino-
re, & flore haud longè dissimili, siliqua parua, com-
pressa, molliterq; in latitudinem fusa, in qua semi-
na terna, quaternarum concluduntur, rotunda, pressa, leniq;
cuticula contecta. Genera eius duo, album, quod minus est, 30
& in cibis gratius: cinereo colore alterum, orbe paulò ma-
iore. Huic flos est in purpuram candicans, alteri simplici-
ter albus. Necatur strangulaturq; lens, adnata illi apari-
ne herba. Semina quæ ante sationem bubulo fimo obruun-
tur, præstantiora proueniunt, & celerius demetuntur, si rei
agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decocta cremor
ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur.
Sunt qui scribant, certoque affirmant, epoto primo lentis in
re, necari expellique citissime puerorum uermes. Lentes
quemadmodum libr. viii. simplicium medicamentorum 40
scriptum reliquit Galenus, ualenter adstringunt: in cali-
ditate uero, & frigidityte medium tenent; desiccant tamen
in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus desiccant, &
sistit uentrem: ceterum decoctum prouocat: proinde etiã
prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibetur. ha-
tenuis loco citato Galenus. Ceterum afferenti Dioscoridi
Lentes aluum cohibere, si detracto antea cortice discoquan-
tur acuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur,
omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimento-
rum facultatibus sic scribit. Ne ex lente quidem panem 50
quis tentauerit: præarida enim sine pingui, & friabilis est.
Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia te-
nuit, quæ & crassi succi, & terrestris est. Succus por-
rò lentis, sicut antè retulimus, adstringenti est contrarius.
Quocirca si elixa in aqua in sculum sale, garo, oleoque con-
ditum bibatur, aluum deijcet. At quod ex his decocta
lente ad eum modum, quem retulimus ferculum appara-
tur, contrariam succo uim obtinet. Nam quæ uentri ob-

ueniunt, fluxiones desiccant, os uentriculi, intestina, & totum denique uentrem corroborans. Quamobrem ca-
liacis, & dysentericis accommodatus est cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adstringendi uehementiam, 60
cumque hac alia uidelicet omnia, quæ consequuntur amittit: ita alibilior, quam integra illa efficitur, cras-
si, m, prauumque succum gignens, tardè commean: alui tamen fluores haud desiccant, uti ea quæ cortice non
est spoliata.

est spoliata. Iure igitur qui modum in hoc edulio non seruat, elephatia sim quam uocant, & cancerum incurrun. Siquidem crassa, siccaque cibaria facile in melancholicos humores uertuntur. Quare ipsi duntaxat, quibus uitiosa est habitudo ob aquam in carne diffusam: lens cibo utiliter praebetur: cum aridis, & squalentibus admodum damnosum. Eandem ob causam uisum integrum, & inculpatum bebetat, immoderate exiccat. Et uero, qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim, & tardifluis sanguinem facit. At muliebri appellato profluvio conuenientissimum, cum porro lens, & ptisana contrariae inter se sint facultatis, ex amborum commistione praestantissimum edulium componitur, quod nos in Asia phacoptisana nuncupamus. Verum non aequa utriusque portio esse debet: minus enim ptisana adicienda, ut quae per decoctionem in cremorem late diffunditur, & in magna at tollitur mole: lens autem cocta exiguum quendam tumorem aspicit. Sed enim huius edulii eadem ac ptisana est confectio, praeterquam quod saturicia, & pulegio adiectis, incundius & paratius concoctioni efficitur: cum ptisana illis minimè gaudeat, sed solo anetho, porroque sit, contenta. Deterrima est lentis conditio, quam diuitum coci sapa insciant: minimè enim incrassantia sibi uult admisceri, sed liquida potius, & crassitudine incidentia. Cui uero sapa commiscetur, iecoris obstructions gignere nata est, & ipsius uisceris, atque uentris inflammationes inuagere, nisi addito melle corrigatur. Illud praeterea non arbitror obscurum, durescentes uisceris utriusque affectus, quos scirrhus uocant, hoc epulo exacerbari. Quod si suilla simul libeat incoquere, ptisana recentem, leti sale asseruatam congruere deprehendes: cum utique quae inter has media est, quam uocant id est, recentem salitā appellant, phacoptisana percomode & ad suauitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamen lens cum salsis carnibus esitata, crassos humores auget. Nam haec quoque sanguinem crassiorē, & melancholicum magis generant. Quapropter neque istis affatim, saepeque, uti expediet, praesertim cui corpus melancholico praecrasso, & omnino prauo humori obnoxium est. Haec eadem & de regionibus, anni temporibus, & aeris constitutionibus in unoquoque edulio intelligere oportet. Ac autumnus quidem melancholicis, ac siccantibus cibis abstinendum: hyeme uero eis utendum: uti sane in aestate humectantibus, & refrigerantibus: in uere mediū temperamenti, mediocriterque facultatis epulas offerendum. Est porro mediorum non una, nec simplex species: quaedam enim huiusmodi sunt, quoniam cum extremis nihil habent commune: quaedam ex duorum contrariorum aequo intervallo a medio distantium mistione sunt mediocritatem adeptae: ut si quis iuxta id, quod paulo ante dixi, ptisanam lentis commisceat. Sic & teutophacen, quae ex beta, & lente nomen apud Graecos inuenit, Heraclides Tarentinus non sanis modum, uerum etiam laborantibus exhibebat. Est enim & hoc ex pugnantibus compositum edulium: quamobrem etiam tardius, quam beta, citius uero, quam lens per alium descendit. Est & illud perspicuum, huius succum in corpus dispartitum, ex amborum uirtute, letis uidelicet, ac beta, esse permixtum haecenus Galenus. Ex cuius uerbis facile colligi potest, letes in frequenti ciborum usu minimè esse recipiendas; praeterquam ab iis, quibus morbi alicuius ratione, ut medicamenta potius, quam ut cibus conueniant. Quod Graecis est, quae Les Latinis: Hades, Arabibus: Ltichia, Italis: Linsen, Germanis, Letyas, Hispanis: Lente, Gallis.

Nomina.

PHASIOLI.

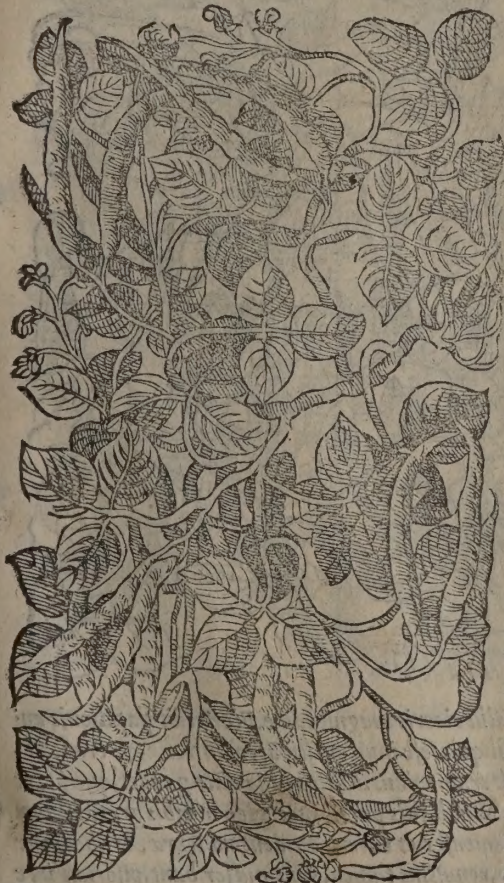
PHASIOLI. CAP. CI.

Phasioli influat, spiritus cient, aegre coquuntur. Virides cibo aluum emolliunt: ad uomitiones idonei.

Phasioli sunt in Italia uulgares, & in hortis, ac aruis frequentes. Diuersa eorum habentur genera, uariis coloribus distincta: nam & candidi, & rubescentes, & melini, ac diuersis respersi maculis reperiuntur. Quos superiori quoque, etati cognitos fuisse putauerim, et si nonnullis eos nuper in Italia uenisse existiment. Candidi, quibus granum ceteris minus est, ceterorum leguminum more, in aruis seruntur. At rubescentes, melini, ac uarij seminantur in hortis alijsue locis, ubi umbra aestiua fuerit opus. Siquidem praeterquam quod fructum suo tempore demetendum proferunt, suis etiam inuolucris, ac sequaci foliorum, clauicularumque reptatu, testudines, attegias, mapalia, tuguria, cameraras, pergulas, scenas, ac tabernacula e lignis cancellatim fabricata opacant, ac ueluti topiario opere cotextunt: solaresque radios inhibent, non secus quam uitis, lupus salictarius, bryonia, colocynthidis, clematis, periclymenum, & stirpium id genus, quae arbores, & sepes scadunt, perreptant, implicant, ac conuestiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos a ueritate haudquaquam desciscere, qui dixerint, hoc Phaseolorum genus hortensem esse smilacem, hoc etiam libro a Dioscoride descriptum: quippe quod illi maxime respondeat, ut in sequentibus dicitur. Quamobrem longe aberrasse uidetur Marcellus in carpendo Hermolao tantopere audis, cum dixerit sibi parum uerisimile uideri ad eam altitudinem, & foliorum copiam posse legumē aliquod augeri, ut scenas, & tabernacula nestiens inumbret. Quandoquidem non modo huic refragatur Dioscorides, sed & ipsius smilacis numerosus platarum prouetus, quae in quam plurimis hortis, ac uiridarijs longissimos scandunt palos, & cancellata tecta conuestiunt. Ceterum nec eos quidem hallucinari putauerim, qui pro certo asseruerint, Phasiolos supradictis coloribus infectos, quos equidem nihil ab hortensi smilace differre existimo, Dolichos esse, quorum meminit Theophrastus lib. viii. cap. iii. de plantarum historia: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipsum secutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adiuuante Deo infra in smilacis hortensis mentione

Phaseolorum confid. Candidi Rubescentes Melini uarij.

Marcelli error.

esse, quorum meminit Theophrastus lib. viii. cap. iii. de plantarum historia: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipsum secutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adiuuante Deo infra in smilacis hortensis mentione

E E

tione

Fasiolorū de-
scriptio.

Fasiolorū ui-
res.

Fucum ad mu-
lierum orna-
mentum.

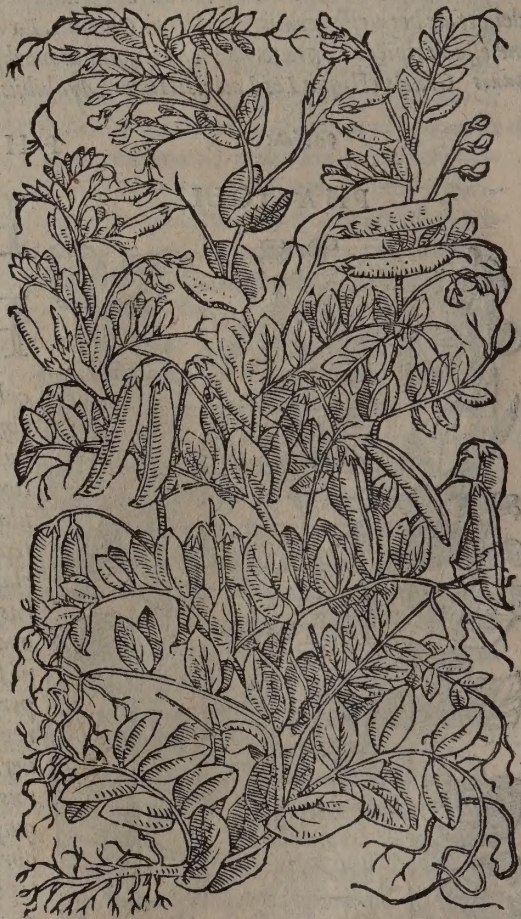
Pisorum hist.

tione dicemus) nō sunt illud pisorū genus, quod Ausonij vulgò dicitur Roniglione, Tridentinis verò Arabeia, vt Ma-
nardo Ferrariensi placet. Quādoquidem hāc sub Ochri nomine, tā Galēnus, quā Paulus describere, vt eo, quem modò
citauimus loco patebit. Porro in hoc presenti capite Dioscorides de candidis tātū, ac vulgaribus phasiolis differuit,
non de eruilia Arabeia vulgò uocata: in sequētibz uerò capite de hortenſi ſimilace, eorum mentionē fecit, qui uel rubē
tes, uel lutei, uel uersicolores enaſcuntur. Albi itaq; et magis uulgares, qui ſerantur paſſim in cāpis, ſine pedamēto per
ſe ſubſiſtunt, ſed in latum ſeſe pādum, folijs hederaceis, maioribz tamen et mollioribz, uenofis, ternis ex uno pediculo p-
deuntibz, flores mittit cādidos piſo minores, ē quibz palmaria cornula prodeunt, teretia, et in acutum deſinentia, primo
quidē exortu uiridia, & per maturitatē albicātia. In his ſemina, quę phasiolos appellamus, cōtinentur, facie quadrupe-
dum renibz ſimilia, alba, prāter umbilicum, qui tātū in ijs nigricat. Phasioli excaſciunt, & humectāt ordine pri-
mo In cibum ſumpti inſtant, & uentriculo laborē faciunt, ſemen tamen generant, & uenerē ſollicitāt, prāſertimq; ubi
longo pipere, galanga, & ſaccharo aſperguntur. Atqui id ualentius prāſtat, ſi lacte bubulo pingui decoquātur, quouſq;
rumpantur. Redduntur in cibis innocentiores ſi cum ſinapi uel cari ſemine edantur. Tumultuoſa prāterea ac terrifica
faciunt ſomnia, perinde ac lentes. Cornicula dum tenerrima ſunt, elixātur, et in acetarijs deuorātur, addito pipere, guſtu
non ingrato. Eadem prius elixa, & farina circumlita, et deinde in oleo ſeruenti, aut butyro frixa, addito pipere, & uua
acerbæ ſucco, Italis quoq; expetuntur in cibum. Prāſtant peculiariter propria ſua ipſius facultate ad ſanandum equo-
rum morſus, ſi dentibz attriti crudo pulneri illinantur. Parant quoq; ē phasiolis muliebri fucum hoc modo. Sumunt
phaſeolorum alborum, micæ panis triticei albiſſimi, ſingulorum librā, Cucurbitā longā, teneram, uirentemq; vnā: Diſſe-
cta prius cucurbita macerant ſimul omnia ex lacte caprino nocte vnā, deinde addunt ſeminum melopeponū unc. v. nu-
cleorum perſicorum mundatorum unc. iij. nucleorum pineorum delibratorum ſelibrā Cōterunt per ſe omnia in lapideo
mortario, & deinde addunt pullum columbinum domeſticū vnā cum plumis in particulas diſſectū, abiectis tātū inte-
ſtinis, et omnibz ſimul miſtis. Ex vitro organo, ad hoc parato, in vaſe ſeruētis aquæ collocato, aquā diſtillant, et ſubinde
diligēter cuſtodiuunt. Siquidē huiſce aquæ lotionē nitorē facie cōciliāt. Et cuti molliſſimē addunt leuorē. Caterū cum
phaſioli piſa mihi in mētem reuocauerint, & nihil de eis meminerit Dioſc. prātermittere quidem non potui, quin de eis
quoq; diſſererem. PISVM itaq; caulibz exit fiſtuſoſis, ramoſisq; capreolis multis, folio numeroſo, logiſculo, craſſius

PISVM MAIVS.

PISVM MINVS.

Pisorum ge-
nera duo.

Quorundam
opi. refutata.

ſculoq; ac ſubpingui, Siliqua cylindracea, rotundo, et cādido ſemine: albi ciceris magnitudine. Florē edit papilionis ani-
malis figura. circa umbilicū purpureum, radice imbecilla: Grana in ſiliquis ſeſe inuicem ſtipāt, vt in vicia, & eruo. Se-
ritur vere, & aſtate demetitur. Duo eius ſunt genera, alterū maius, alterū minus. Maius pedamēto gaudet, quo fit, vt
Agricolæ arborū ramos illi adiungāt. Minus humi accūbit, gracilius omnibz ſuis partibz, nec adeo in cibis gratū: Duum
hoc eſt generum, album, et cinereum, quod Eruiliā uocāt quidā. Ananiſes, et cātera Tridentina Rura Arabeia ver
naculo ſermone appellāt: alij Roniglione. Exiccāt piſa fabarum modo, remiſſius tamen. Sunt qui ſcribant, piſorum iure
hauſto purgari puerperas, & lactis copiā augeri. Auriginoſos ſanari, & aquā intercuti ſuccurri. Sed procul dubio de-
cipiuntur, quod hāc haud quaquam prāſtare poſſit medicamentum, quod refrigeret, & ſiccet. Verū errandi anſam
cateris

ceteris præbuit *Tragus*, quippe qui perperam putarit *Pisum cicer* esse *Arietinum*, cui ea in est facultas. At quā tum ab *Arietino cicer* distet *Pisum*, facile quispiā conijcere poterit ex his, quæ superius in *cicere* diximus. *Cicer* enim *Arietinum* nihil ab alijs *ciceribus* differt, nisi colore; cetera similia sunt. Ideoq; errorē hunc debent diligēter vitare *Germani*, qui suis puerperis *pisorum* ius propinant, quin etiā ijs, qui sumpserunt purgatiuum medicamentū, extergendi vētriculi gratia. Nulla. n. *pis* inest absterforia facultas, ut *Gal.* inquit lib. 1. de alim. fac. his uerbis: *Pis* sa tota substantia cum *fabis* quandā habent similitudinē, eodēq; cum *fabis* modo sumuntur. His duabus tamē rebus ab eis discrepant, tum q; non aquē ac *faba* sunt flatulenta, tum etiā q; detergendi facultatē non habent; ideoq; se- gnus quā illa per aluum secedunt. Ita *φασιολι* Græcē, ut etiam *Phasioli* Latine dicuntur: *Italice*, *Faginoli*.

Tragi error:

Pisorum ui-
res ex Gal.

Nomina.

O'posos.

ERVVM.

CAP. CII.

10

[**E** Ruum parvus frutex omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in ualuulis habens: ē qui- bus farina fit, nomine eruina, ad medendi usus conueniens. Eruum capiti onerosum est: aluum esu turbat: sanguinem per urinam extrahit: elixo boues saginantur.] Parāda farina ratio hæc est. Vberiora grana candida; deliguntur, permiscendo; aqua resperguntur, donec sufficienter combibant: postea torrentur, usq; dum hians cortex disrumpatur: molita; , farinario cribro incernuntur: postremo farina reconditur. Hæc alio utilis est: urinam ciet: meliorem colorem efficit: sanguinem per uelicam, aut aluum cum torminibus elicit, si largius in cibo, aut potu assumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & uitia cutis in facie, & maculas, totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiasq; serpere non pa- titur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quæ theriomata uocant, fauosq; emarginat: carbunculos rumpit: cum uino subacta illitu moribus uiperarum, canum, hominumq; medetur: urinæ difficultates, te- nesmosq; ex aceto mitigat. Eruum tabidis, qui alimentum non sentiunt, tostu, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, sumptumq; conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore, sanat fouedo.

Conclusa nō
leg. Orib.

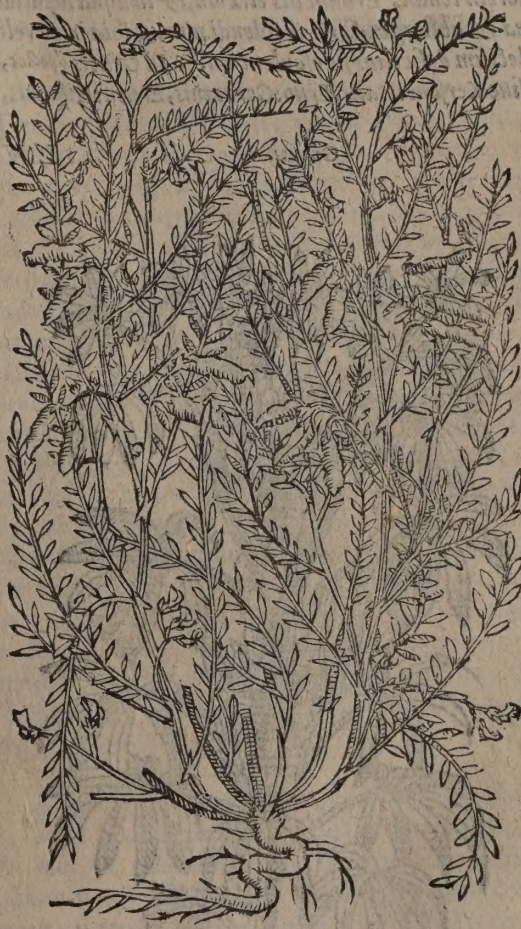
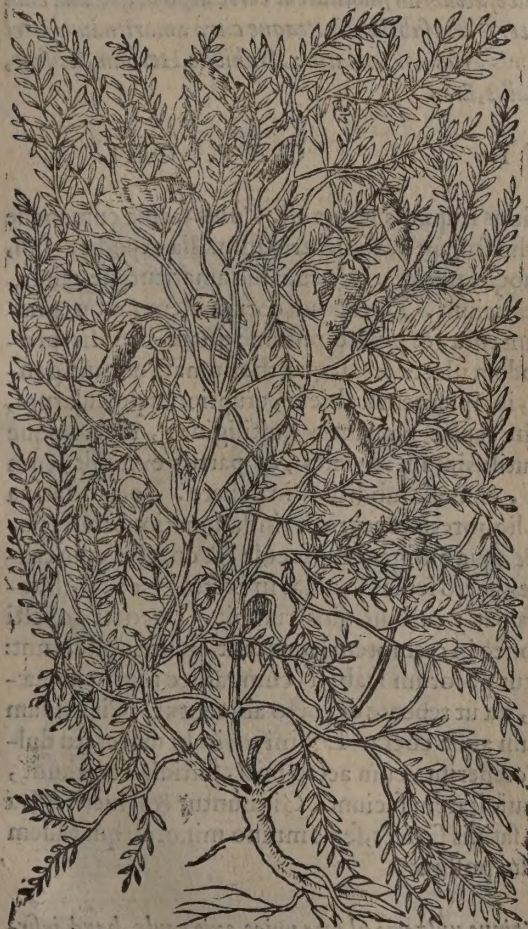
OROBVS.

OROBVS CRETICVS.

30

40

50

[**E** Ruū officina, Græcorū more, *Orobū* appellat: *Plata* itaq; est eruū foliosa, humi procumbēs, caulib. ac ramis multis sese implicatibus, folijs paruis, longiusculis, lente minoribus, pluribus ex uno pediculo utrinq; pari exortu p interualla prodeuntibus, vno in cacumine permanēte. Flores edit paruos, ipsosq; subpurascētes, & aliquādo cādicātes: Siliquā gerit *Pisi* ferē similē, sed breuiorē, et graciliorē, in qua semē rotundū cōcluditur, pressa, stricta uē inter granū & granū siliqua. Duū est generū, candidū, & rufum. *Gal.* tertiu quoq; addidit, nēpe pallidū, inter priora mediū. Non diu est, quod legitimū habetur, & seritur iam ubiq; in Italia. Alterū quoq; uidimus erui

Eryi consi.
Oratouiqui
And 3. 3d

EE 2

genus,

Brasanolus, &
Fuchsi. lapsus.

humidus
lib. 22 25

an. 1001

Erui vires ex
Galeno.

Nomina.

genus, quod Creticum uocant, nostrati fere simile, sed minuiore semine, & siliquis gracilioribus. Porro Brasanolus, credidit Eruiam, quæ Theophrasto, Galeno, de Paulo ochros appellatur, legitimum esse Eruium, nominis uicinitate fortasse deceptus. Qua in re Fuchsius quoque hallucinatus deprehenditur, quod suo de plant. historia uolumine Cicercula uulgò uocatam, satium Eruium esse existimauerit: etsi cicercula omnes rei herbarie periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clarissimum est, haudquaquã eareperiuntur facultates, quibus pollere Eruium tradidit Dioscorides. Quandoquidem præter id, quod omni prorsus amaritudine uacat, largius esitata nunquam sanguinem per uesticam, & album cum torminibus elicit, ut de oro bo fatentur Dioscorides, & Galenus. Ex quo planè constat tam Brasanolum, quàm Fuchsi, utriusque paces, hac in re deceptos esse. Sed ignorandum non est, quod etsi Eruium ab agricolis seratur; habetur tamen & inter sponte nascentia: nanque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cum à paucis cognoscatur, illud inter uicia species annumerant. Animaduertendum præterea est, quod quanquam ad Eruiam farinam consiciendam eligit Dioscorides candidius Erui semen: Gal. tamen lib. 1. de facul. alim. candidum pallido, ac rufescente, longè minus præstare scribit. Quapropter Brasanolus Galeni rationem minime habuisse uidetur, cum sibi ex Dioscoridis tantum sententia persuaserit, album erui semen in medicamentorum usu tam rufum, quàm pallidum uiribus antecellere. Erui farina melle excepta ij recreantur, quorum pulmones crassis excrementis redundant. Expectorat enim ex Thorace id omne, quod inhæserit. Lienem minuit Eruium, à ieiunis deuoratum. Inguinum bubones resoluit, ex melle illitum. Virides eius siliquæ priusquàm indurescant, cum suo caule folijsq; contritæ illitæq; nigros faciunt capillos. Erui farina in Theriacam quoque uenit. Nam sine ea parari nequeunt Viperei pastilli. Erui vires prodidit Gal. lib. viii. simp. medic. ita inquit. Orobus desiccatur quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo. Porro quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructions expedit. Caterùm si sumatur copiose, sanguinem per urinas euocat. Et lib. primo de alimentorum facultatibus ait. Boues apud nos, ut apud alias plerasque gentes, Erui in aqua edulcato pascuntur. Hominum cibis prorsus hoc semè damnatur. est enim & insuauissimum, & prauis succi. Caterùm in magna fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos Erui instar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis, thoracisq; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id, quod ad flauum, aut pallidum colorem tendit. Eruium bis elixum, & in aqua identidem condulcescitur, in suauitatem certè deponit, sed una cum ea & abstergendi, & incidendi uim, ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Itaque citra amaritudinis intellectum desiccans fit esculentum. Id Græcis ὀροβός, quod Latinis Eruium nominatur: Arabibus, Herbum, Keisene, siue Kersene: Italis, Erui: Germanis, Erui: Hispanis, Ieruos: Gallis, Ers.

Θέρμος.

LUPINI.

CAP. CIII.

a Drag. addi.
μετά μέλιτος
i. cum melle.
b Omnia ex.
ἐμπερις τῶν ἡ-
μέρων καὶ πάλ-
τα, μικροτε-
ρος δ' εἰ. i. sati-
uo per omnia
similis, minor
autem.

Lupinorū cō
sid. & hist.

Atius Lupinus notus est. Cuius farina cum melle delinctu, aut potu, uentris animalia expellit. Ipsi, quoque macerati, & cum sua amaritudine esitat eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præstat, cum ruta, & pipere potum: quare lienosis prodest. eodem ulcera tetra, quæ theriomata uocant, gangranas, incipientem scabiem, eruptiones postularum, ulcera in capite manantia, uirilgines, maculasque fouere utilissimum: menses, & partus extrahit, cum myrrha, & melle subditum in uellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: strumas in aceto cocta, illitaque dissipat: carbunculos rumpit. Decocti celestis aqua, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur pecorum scabiei, cum radice nigri chamaeleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Citurinam radix cum aqua cocta. Lupini tritici, ubi maceratu dulcescere coeperint, cum aceto poti, fastidia detrahunt, & cibi aueritatem faciunt. Gignuntur & syluestres Lupini, b satiuis similes, sed omnino minores: qui eadem quæ satiui possunt.

Lupinus uulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio septisariam dissecto, piloso, molli, subcandicante, flore candido, siliquis compressis, per ambitum crenatis, albicantibusque, fabarum modo longis, in quibus quina, senaue continentur grana, membranis distincta; orbiculata, pressa, umbilicotenus concava, ex albo flauescencia, & insigniter amara. Radice nititur sublneta, in mul-

in multas diuaticata partes. Nullis lupinus pestiferis strangulatur plantis, cum ipse noxias omnes strangulet herbas, quæ illi adnascuntur. Floret in primis circa medium caulem. Seruntur in Hetruria Lupini non modò ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos. Caterùm præter satiuos Lupinos, syluestrium in Hetruria innumera exoriuntur plantæ, quæ Maio mense in campesteribus uisuntur, floribus roseo colore rufescentibus. Satiui dulcorantur in Italia, ibique frequenter eduntur cum sale. Lupinus (ut scriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi usus legumen censetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem sibi ingentam exuat insuauitatem, commadefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, uel sine his etiam, sale modico conditus: non uelut hordeum, & alia multifariam instructa. Lupini dura, ac terrestris substantia est. Quocirca necessariò concoctioni repugnat, & crassum gignit succum: ex quo non probè in uenis confecto, crudus propriè appellatus succus acernatur. Et libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lupinus editur coctus, multis antè diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: fit què tunc nutrimentum succi crassi. Caterùm ut medicamentum ita præparatus ex genere est emplastorum. At qui natiuam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendique uim obinet. Interficet lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eicere potest. Tum etiam foris identidem persusum, uirilignes, achoras, pustulas, exanthemata Græci uocant, psoras, gangrænas, ulcera maligna, quæ cacoethe uocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque. Expurgat iecur, & lienem cum ruta, & pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses, ac sætum cum myrrha, & melle impositum. Porrò Lupinorum fari na sine mordicatione digerit: nec enim liuida tantum, sed & chæradas, & dura phymata curat: sed tunc in acetos, aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idque pro laborantium temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est eligendo. Sed non est præsentis instituti talia distinguere. Digerit item quæ liuida sunt. Et quacunque modò diximus præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uerò etiam qui eam ischiadicis cataplasmatibus modo illinunt. Lupinus agrestis amarior est, & ad omnia ualentior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis. Lupinus satiuus sic Latinis, Græcis *Σάπιος ἡμερος* appellatur: Mauritanis, *Tarinus*, *Arinus*, seu *Tormus*: Italis, *Lupino domestico*: Germanis, *Vuickbonen*, *Feighbonen*, *Vuolffschbonen*: Hispanis, *Entramuces*, & *Entramocos*: Galli, *Lupinis*. Lupinus uerò agrestis Latinis, *Θέρμος ὄλος* Græcis, & Italis *Lupino saluatico* dicitur.

Lupinorū facult. ex Gal.

Nomina.

Γογγύλι.

R A P V M.

C A P. CIIII.

RAPVM ROTVNDVM.

Decocta Rapi radix halit, inflationem parit, humētem ac fluxam carnem creat, uenerem stimulat. Decocto podagræ, pernionesque fouentur: con tritoque rapo, atque imposito iuuantur. Si excauata radici rosaceum ceratum adigatur, & feruenti cinere elique scatur, a exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna uocant, idoneum est: potum contra uenena salutare est: uenerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti sufficit: sed multò magis appetentiam recreat. Syluestre rapum in aruis nascitur. † Frutex est in cubiti altitudinem assurgens, ramosus, læuis in cacumine. Folia fert læuia, digitali latitudine, aut maiora: & fructum in filiquis calyculatis: cumque eorum inuolucra aperiuntur, alia intus filiqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet. in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoque corpore, utimur: præsertim quæ ex lupini, aut erui, tritici, aut lolij farina, fieri solent.

a Cat. *εἰλακομή*
ἢ αὐτὰ θέρμας.
exulceratas
affectiones.

Rapum in Italia uulgò notissimum est, præsertim apud Insu-bres, ubi statim post messē astate, Iunio, ac Iulio mensibus, in aruis secundò feritur: deinde mense Octobri, cum radix ad summum extuberauerit, è terra eruitur. Satiuum in triplici recensetur genere, sessile, longum, & rotundum: tametsi literis mandauerit Plinius libro XVIII. cap. XIII. longum erraticum esse. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo semine tribus penè mensibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quàm centenas libras pendat. At librarum triginta pondere

Rapi confi. & genera.

RAPVM LONGVM.

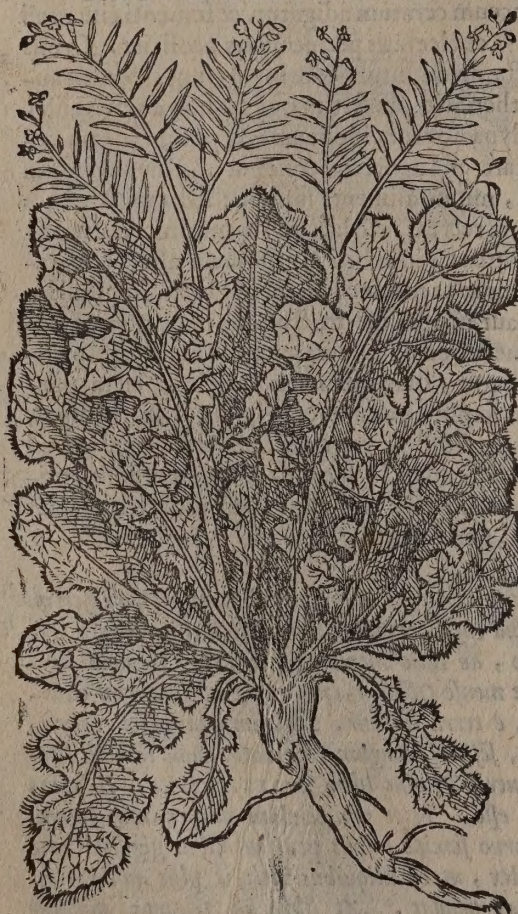
Rapum quo
pacto ab eru-
cis uindica-
tur.

Rapum sylue-
stre Matth.

Rapunculi cō-
sideratio.

RAPVM SYLVESTRE.

RAPVNCVLVS.

speculantur.

nos saepius innumera rapa uidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea. Rapum & radix (ut Theophrastus est auctor lib. VII. cap. IIII. de plant. hist.) gaudent frigidibus, & sic ea dulcescere putant, simulq; incrementum in radicem, non in folia uerti. Austrinis, atque serenis temporibus celeriter caulescunt. Nursinis Plinio palma, quod eo fortasse solo magnitudine, & dulcedine ceteris praestent. Alpibus, quibus rara seges, rapa utilia admodum, ac necessaria habentur, tam in hominum alimentum, quam iumentorum pabulum. Quae astate seruntur, uindicantur ab erucarum iniuria, quae plerumque tenella folia in uniuersum erodunt, commista sationis tempore semini fuligine: aut maioris sedi succo per noctem macerato semine. Siquidem Columella rem hanc sibi experientia comprobata afferit. Sylvestris rapi plantam ob meam ab Hetruria ubi frequens nascitur, absentiam, haecenus consequi non potui, atqui uolo etiam me ipsum accusare, quod rem ipsam neglexerim apud amicos. Quare Rapi sylvestris imaginem, quam hic appingi curauimus, etsi sylvestre Dioscoridis rapum non referat, refert tamen plurimum domesticum. Quam ob causam, illud quoque excudi curauimus; tanquam Rapum sylvestre nostrum. Non de sunt rei herbariae studiosi, qui uelint Rapunculum uulgo uocatum, quo Itali in acetariis uescuntur, una cum Fuchsio rapum esse sylvestre Dioscoridis. quorum opinionibus refragari cogor. quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus semen concluditur, duplicia non sunt, nec ulla in ipso semine reperitur qualitas, quae abstergere possit. RAPVNCVLVS itaque planta est cubitalis, caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, in cacumine ramosis. Antea quam caulem edat, folia profert oblonga humi accubantia, sed quae in caule fere toto sunt longiori facie, sed breuiora, & angustiora

spektantur. Flores fert in ramusculorū cacumine purpurascens, & ad cæruleum inclinantes; quatuor tantum, folijs conformatos. Semen in simplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuorue longitudine, crassiuscula, extuberante media ipsius parte, alba fragili, tenera, & subduli quodam succo prædita. Id quod, meo quidem iudicio, non prætermisisset Dioscorides, si rapunculus noster sylvestre illi fuisset Rapum. Nascitur in aruis non cultis, in collibus, & in pratis, quin etiam in hortis iam feritur, ut grandiores edat radices, quarum esu plurimi delectantur. Eduntur in Acetarijs eadem non solum cruda, sed etiam cocta. Caterum quid in medicum usum Rapunculus præstare possit, nondum compertum habeo, etsi non desint, qui putent lactis ubertatem facere, si coctus cum longo pipere edatur. Sed ad SYLVESTRE rapum nostrum uenio, quod frequens in Boemia in agrorum marginibus nascitur. Exit hoc folio, caule, flore, semine domestico simile, sed agrestioribus folijs. Radix illi est raphani modo longa, crassaque, sed sapore per omnia domesticum refert. quo factum est, ut sylvestre rapum hanc plantam uocauerim. Legitimum nasci copiosum in Hetruria diximus, non quod ipsum usquam à nobis uisum sit, sed quod id ex aliorum relatione intelleximus. Nostri semen, cum insigni er amarum habeatur, & abstersoria sit facultate præditum, alterius loco securius illini poterit, ubi cutem detergere fuerit opus; quin etiam necandis uermibus utile quoque fuerit. Rapi uires recensuit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ita inquit. Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatque, & semen generat. Et libro 11. de alimentorum facultatibus, inquit. Rapum siue γογγύλιδα, siue βωιάδα appellare uelis, quod eius extra terram est, oleraceum censetur. Radix, quæ terra continetur, ante elixationem & dura est, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum si aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipsam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quod in totum annum usui esse possit. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoque si quis ultra modum esitauerit, & maxime si perfecte conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui diuersionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque sit bis decoctionem perpeffa, ad eum modum uidelicet, quem antea in hac preparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu est difficilior, ac flatulenta, stomachoque noxia: nonnunquam autem & uentrem mordicat. γογγύλις id Græcè uocatur, quod Latine Rapum: Arabice, Seliem, Selgem, Selgiem, siue Alsegiem: Italicè, Rapo: Germanicè, Rueben: Hispanicè, Nabo: Gallicè, Rane, seu Nauean blanc de iardin.

† Quod in Græco hic legitur βώμνος, Ruellius uertit fruticosum. Quæ uox est potius ab eo ex Plinio lib. xx. cap. 111. reposita, quod etiam aliàs sepe numero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem uertimus, licet hac, ut alijs plerisque uocibus, Dioscoridem improprie usum fuisse existimemus.

Rapis syluest.
Matth. confi.

Rapi uires ex
Galeno.

Nomina.

Βωιάδα.

NAPVS.

CAP. CV.

COcta Napi radix inflat, modicum alit. Semen eius potum uenenorum uires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur sale radix.

Napi in raporum genere recensentur, & quanquam folio, & radice, raphanos magis referant, caule tamen, floribus, semineque rapum emulantur. Plura Theophrasto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantum repererim, nempe album, & flauum. Flauum tamen si albos crassitudine superent, magisque colore placeant; sunt tamen insipidiore, & gustui ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carniū iure decocti, inflat tamen, & magis quam rapum saturant, & magis quoque uenerem excitant, & præsertim addito pipere. Semen additur in Theriaca; quod uenenis potenter resistat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum, aut aurantium succo potum; ex Adianti, autem, siue lentium decocto, potum morbillos, & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim nomine morbillis affectos iuuat, tum quod à centro ad circumferentias corporis materiam morbiferam ducat, tum quoque quod propria sui ipsius facultate morbi malignitatem superet, ac compescat. Datur utiliter cochlearis mensura ex uino addita lini seminis drachma ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates uomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoque diebus pluribus quotidie drachma pondere, ex marrubij decocto, utiliter Ictericis, & aqua intercuti incipienti. Sed plura de eo in epistolis diximus. In Aegypto frequentius feritur, quod inibi ex eius semine copiosum exprimant oleum.

Naporū con-
sideratio.

Napi seminis
uires Matth.

Βωιάδα, nomen Græcum est: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrueben: Hispanicum, Nabicás: Gallicum, Naue.

Nomina.

RAPHANVS.

P'apavis.

RAPHANVS.

CAP. CVI.

RAdix, quæ Græcis raphanus dicitur, exalfacit, flatus gignit, ori suavis est: sed stomacho aduersatur, ructus ciet, urinam pellit, aluo aptior: summo tamen cibo sumi debet, quò magis eius distributionem adiuuet: cum autem præsumitur, cibum suspendit: quare uomituris commodissimè datur ante cibum: sensuum aciem excitat. Decocta contra ueterem tussim, & pituitæ crassitiem in pectore, efficax est. Cortex ex aceto mulso, celerius uomitiones mouet: hydropicis commodissimè illinitur; lienosis utilis: sugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra uiperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emendat: his qui fungis strangulantur, tam cibo, quàm potu salutaris est: menses cit. Semen, uomitiones facit, urinam mouet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas ualidissimè emarginat: coctum cum aceto mulso, anginis perquàm utiliter gargarizatur: contra cerastis morsus, potum ex uino, auxilio est. Syluestris raphani, quam Romani armoraciam uocant, folia satiuo similia, sed magis lampsanam imitantur: radix gracilis, tenera, subacris. Tam folium, quàm radix in olera recipitur: sed hæc exalfacit, urinam concitat, æstuosa est.

RAPHANVS I.

RAPHANVS II.

Raphani consideratio.

Diosco. locus suspectus.

Raphani uires Matth.

RAphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria, quòd Latinum nomen imitentur, Radice uulgò uocant: quemadmodum & Romani suam antiquam Raphani syluestris appellationem retinent, qui ipsum primæ literæ metathesi Ramoraciam appellant. Ceterum cum syluestris, satiuæ longè durior, acriorq; deprehendatur, Dioscoridis codex hîc, ut in alijs plerisque locis, mendii suspitione non uacat: utpote qui Armoraciæ radicem reddat teneram mollemq; & subacrem. Folio prouenit Raphanus napo simili, & rapo angustiore, scabriore, ac magis hirtio, caule tereti, siliquis tumentibus, rapo quadruplo maioribus, in mucronem desinentibus, in quibus semen concluditur rotundum, rufum, & sapore acutum, rapi, napiq; semine cum minus, tum etiam durius. Radix illi uaria, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ ceteris in Hetruria præstantior habetur: aliquibus crassa, napi penè figura, altera longè durior, acrior, & gustui ingrator. Differunt quoque colore: Nanque & alba, & nigra, ubique ferè habetur. Sed hæc altera minus frequens. Recens minutim incisa radix, albo meraco inspersa, & in Sartagine calefacta, & pubi admota, remorata urinam pellit. Idem præstat eiusdem succus, duarum unciarum pondere ex Cretico uino haustus. Vncia corticis

RAPHANVS RVSTICANVS,
SIVE VVLGARIS.

ticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor
casie odoratæ pulueris drachma, & drachmis duabus
succu sabinæ, omnibus simul in mortario confusis, & te-
nuissimo linteolo exceptis, & uteri cervici adhibitis, sub-
uenit præsentaneo auxilio ægræ parturientibus. Eiusdem
radicis succus unâ cum oleo dulcium, aut amararum a-
mygdalarum, & uini albi nonnihil feruesfactus, addito co-
locynthidis momento, aurium sonitus curat, si calidus in-
stillabitur. Leonardus Fuchsius, Armoraciam eam es-
se stirpem putat, quam Raphanum rusticum nonnulli uo-
cauerunt, folijs oxylapatho maioribus, radicibus acerri-
mis, quibus utitur uniuersa Germania, & Pannonia ad
carnium intinctus. Quæ in re eum, facile hallucinatum
crediderim, acerrimo fortasse illius plantæ sapore fre-
tum. Quod si is uel Romam unquam profectus esset, uel
ceteras notas accuratius perpendisset, nunquam (ut ar-
bitror) in eum errorem incidisset. Raphani Theophra-
sto lib. VII. ca. III. de hist. plant. plura sunt genera: nem-
pe corinthium, cleoneum, liothalassium, bæotium. Ado-
lescit amplissime Corinthium, quod uel radice constat de-
fecta. Hoc enim sursum uersus protruditur, non ut cetera
in terram ampliari solitum est. Liothalassium, quod
Thracium uocant, ualidissimum aduersus frigora tradi-
tur. Bæotium dulcissimum est, et figura rotundum, nec
ut Cleoneum prælongum. Quibus folia læuia, dulciora,
suauioraq; sunt: quibus autem scabra, acriora. Genus
præterea redditur, quod folijs erucæ simile constat. Ra-
phanus (ut lib. VIII. simpl. med. scribit Gal.) ex calfacit
quidem excessu tertio, desiccatur uero secundo: agrestis au-
tem in utroque efficacior est. Quin & semen ipsum plan-
ta efficacius est. Facultas ei inest digerendi. Itaque ad
sugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem ac-
commoda existunt. Meminit item Galenus Raphani

Fuch. error.

Raphanus ru-
sticorum.Raphanorum
Theoph. ge-
nera plura.Raphani ui-
res ex Gal.

lib. I. de alimentorum facultatibus sic inquit. Radiculam solam, crudamq; urbani homines ut plurimum pri-
ma mensa ex garo sumunt, alui ducendæ gratia: pauci autem acetum admiscunt. Rustici uero frequenter cum
pane esitant, non secus ac alia, quæ nobis natura non ars parauit obsonia, in quibus est origanum uiride, nasturtium,
thymum, satureia, pulegium, serpillum, mentha, calamintha, pyretum, eruca. Quippe hæc omnia uiridia, edulio-
rum sunt obsonia, unâ cum illis sumpta, suntq; herbarum generis plantæ. Radicula caulis quoque, & folia nonnun-
quam eduntur, sed necessitate magis, quam sponte. Radix in eorum numero est, quibus obsonij potius, quam nutri-
menti nomine assidue uestimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conspicue unâ calfacit: acris enim in ea qua-
litas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceterum alia, quæ nata sunt excaulesce-
re. Hic elixus estur ex oleo, garo, & aceto, ut rapæ caulis, sinapique, & lactucæ: nutritque magis caulis iste,
quàm cruda radícula, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam sanè & ipse alendi potestatem
habet. Quidam non solum caulem, sed unâ ipsas radículas elixantes comedunt, raparum modo. Ceterum cum
medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cæna crudas eas edunt, concoctionis inuandæ gratia. Ipsi quidem id se
experientia abunde compertum habere dicunt; nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quæ
Græcis ραφανίς Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, siue Fegiel: Italis, Rafano, &
Radice: Germanis, Rettich: Hispanis, Rauano, & Rauanillo: Gallis, Refort.

Σιραπov.

S I S E R.

C A P. CVII.

Sifer uulgò cognitum. Cuius radix decocta ori grata est, & stomacho utilis: urinam ciet, & appeten-
tiam inuitat.

Et si antiquis omnibus Sifer adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod scierim uiderimq;) qui
eius scripserit historiam, nobis tamen adeò obscurum, ignotumq; est, ut hoc æuo difficillimum sit, cum nobis,
tum ceteris, qui ante nos scripserunt, uerum ac legitimum ostendere Sifer. Ego superiori tempore, quorum-
dam relatione persuasus scripseram reperiri uerum Sifer in agro Maguntino circa Rhenum. Sed postquam dein-
de cum alijs doctis uiris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id esse falsum: quippe quod ea radix, quam
priori illi Sifer faciebant, eadem esset, quam nos hic appinximus, quamq; Germani Gell Ruben, & Moeren uo-
cant. Quæ res in causa fuit, ut tunc aliter sentiam. Adducor itaque, ut putem si Sifer nunc apud nos extat, Siferis legiti-
id eam esse plantam, numerosis radicibus refertam; & pastinacæ domesticæ faciem referentem, cuius hic quoque
imaginem

Siferis confi-
deratio.Siferis legiti-
mi planta.

SISER I.

SISER II.

imaginem expressimus. Hoc ut censeam, plura sunt, quae me inducunt. Primum, quod Siser apud ueteres, si cuncta ab eis de Sifere tractata obseruentur, pastinacae congenerere sit. Nanque Plinius, (ut ceteros omittam) libro vigesimo, capite quinto, ubi de pastinaca egit, illico de Sifere, tanquam de congenerere tractauit, quemadmodum & hoc nostrum esse uidemus, praeterea, quod eius radix (ut idem Plinius inquit) neruum siue matricem intus habeat, quae eximitur, cum cocta fuerit. Deinde quod seratur frequentius, auulsis à radice agnatis, ut Inula, lilium, Arum, quam semine, quod semine satum non nisi tertio anno esui idoneum proueniat, radice uero quotannis. Id quod fecisse ueteres in Siferis satione testatur Marcellus, Dioscoridis interpres, & Ruellius, qui quamuis non scribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum esse censeo, quod mihi certo persuadeam, hosce probos, doctosque uiros, haudquaquam scripsisse haec, nisi id alicubi legissent apud antiquos auctores. In qua sententia confirmat me Columella lib. undecimo, cap. tertio de re rustica, sic inquit: Pastinaca & Siser, atque Inula, coalescunt altè pastinato, & stercoreato loco, sed quam rarissime ponenda sunt, ut maiora capiant incrementa. Quae uerba si diligenter expendantur, radice feri Siser, non semine facile constabit. quinetiam quod numerosa sit radice Asphodeli ferè modo, rarissime idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum suscipiant. Nam quod crassiores fiunt, eò gustui suauiores habentur. Ideoque dicebat Plinius libro decimonono, cap. quinto. Inter medica dicendum Siser, & ipsum Tiberius Princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germaniis. Gelduba appellatur castellum, Rheno impositum, ubi generositas praecipua ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur. Hac ille, quibus palam est, Germanicum Siser Tiberio fuisse gratum, quod in frigidioribus regionibus generosius, & grandius proueniret. Ad haec scribit Dioscorides, decoctam Siferis radicem, & ori gratam esse, & stomacho utilem. Id quod in huius plantae radicibus manifestò deprehenditur, ubi prius elixæ, & deinde butyro in patellis farina circumlita frigantur. Unus tantum mihi scrupulus reliquus est, quippe quod in hoc nostrate Sifere nulla ferè percipiatur amaritudo, cum tamen Galeno, & Plinio, Siser amarore non uacet. Verum hoc à mea me non diducit sententia, quod haud me lateat, regiones saepe plantis immutare saporem. Siquidem capsa, quanquam sui natura acris admodum sit, in Caietano tamen agro, ubi omnium maxima prouenit, nulla prorsus acredine redundat; id quod multis in locis, in Raphano uidemus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro prouenit. Dixi sententiam meam, non ut hanc plantam legitimum faciam Siser, sed ut noscant rei plantariae studiosi, non leuibus rationibus me adductum esse ad credendum, eam ipsam esse Siser. Syluestre quoque extare Siser, perinde ac Pastinacam, testis est Plinius libro xx. cap. v. ubi inquit. Siser erraticum satiuo simile est, & effectum stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto

Siser Tiberio
Cæs. gratissi-
mum.

Siser syluestre.

ex aceto Laspitiato sumptum, aut ex pipere, uel mulso, uel garo. Urinam ciet, ut Opion credidit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit; Veneri subinde offensanti, agrisq; sese recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum. Hæc Plinius. Siferis meminit Galenus lib. vii. de simp. medic. facult. his uerbis: Sifari Radix cocta stomacho grata est, & urinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam, cum lenicula adstrictione. Sifer Græcis σίζαρον dicitur.

Nomina.

Λαπάθου.

LAPATHVM, SIVE RUMEX.

CAP. CVIII.

EX generibus rumicis, oxylapathum uocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in palustribus nascens. Alius est fatius, † illi a dissimilis. Tertium genus syluestre, paruum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum est, quod ali. oxalida, alij anaxirida, aut lapathon uocant. Folia eius syluestri, ac exiguo rumici similia: caule non magno: semine subacuto, rubente, acris, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere alius emollitur. Crudi illitu, meliceride, rosaceo, aut croco adiecto, discutiuntur. Syluestris, & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, semen ex aqua, aut uino utiliter bibitur, contra dysenterias, & cœliacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ, lepras, impetigines, & scabrosos ungues perfunant; sed antea locus aceto, & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis, decoctum earum sedat, si foueatur: aut in folijs balnearum confricetur. Coctæ in uino, & instillatæ, aurium, dentiumq; dolorem mulcent: strumas, parotidasq; discutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis strumis radicem gestamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ, & admotæ fœminarum profluvia sistunt: cum uino autem potæ regio morbo medentur, calculos uesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus est magnum, in paludibus nascens. Easdem habet uires, quas supradicta rumicis genera.

a. Ca. & x. a. i. m. o. r. i. n. o. d. i. f. simile.

OXYLAPATHVM.

Tamet si Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non feratur; in ijs tamen sponte frequens nascitur, quinetiam in cultis locis, folijs nigrae betæ minoribus plantagini proximis, humi accubantibus, caule cubitali, striato, flore rubro, semine minuto, pellucido, subnigricante, radice crocata amaraque. Lapathum, quod in paludibus nascitur, Dioscoridi Oxylapathum uocatur, non quidem quod gustu acutum, seu acidum sentiat, ut oxalis, quam uulgo officinarum Acetosam appellat, sed quod folijs proueniat in acutum desinentibus. Siquidem & Græcorum appellatione, modò significat acutum saporis respectu, modò mucronatum respectu formæ. Ad quod non aduertentes Auicenna, pariterq; Serapio Lapathum omne nullo discrimine Acetosam nominant, perperam id ad saporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides in primo lapathi genere. Plinius lib. xx. cap. xxi. Oxylapathon non nisi in palustribus nascens, satiuo similis esse scribit, cum tamen alterum alteri dissimile faciat Dioscorides. Illud uerò, quod ab acido succo & x. a. i. m. o. r. i. n. o. d. i. f. Græcis dicitur (et si id silentio inuoluat Dioscorides) duorum est generum, maius nimirum, & minus. Illi folia sunt agrestis rumicis, adeo ut quandoque oculos fallant, tanta est lineamentorum similitudo, atqui herba degustata, illico cognoscitur. Est tamen folio minore, paulo læuiore, angustiore, que sagittali ab ipso exortu figura: Radicibus nititur pluribus, sed haud in Rumice crocantibus, acido gustu, perinde ac folia & caules. Alteri uerò folia sunt longe minora, lanceæ cuspidis figura, mollia, læuia, quibusdam ueluti capillamentis subrubentibus inspersa, succosa, folijsq; maioris acidiora. Semen utriusque idem præterquam quod maiori maius, minori uerò minus. HIPPOLAPATHI duo obseruauimus genera. Hortense alterum, alterum syluestre. Quod in hor-

Rumicis consideratione.

Oxylapathū.

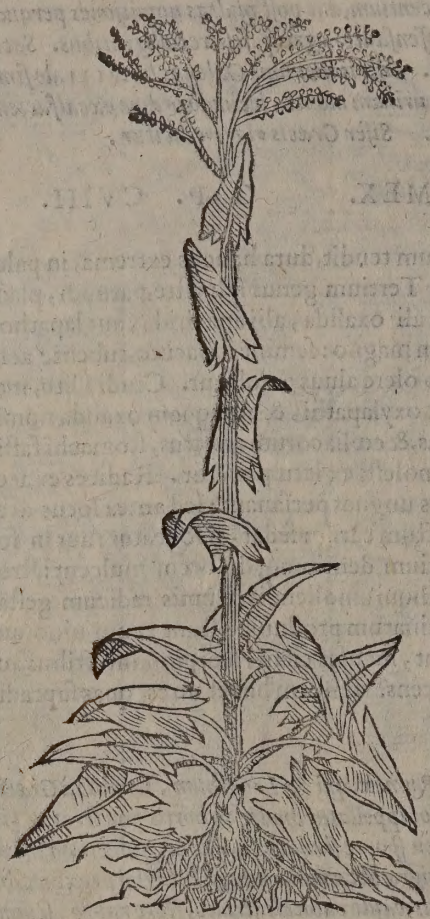
Oxalidis consideratione.

Hippolapathum.

60 tis feritur Rhabarbarum Monachorum uocant. Siquidem hoc folio, semine, radice, ac cæteris in uniuersum notis legitimum Hippolapathum refert. Syluestre autem non solum in palustribus prouenire uidemus; sed etiam in montibus, ijs præsertim in locis, ubi pecudes diutius stabulari solent, & ubi eorum fimo pinguescit solum, illi plantæ omnino respondens, quæ sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis, ac uiridarijs plantatur.

OXALIS.

OXALIS, SIVE ACETOSA. OXALIS, SIVE ACETOSA MINOR.

HIPPOLAPATHVM.

HIPPOLAPATHVM SYLVESTRE

Lapathi

Lapathi meminit Galenus lib. VII. simpl. medic. sic inquit. Lapathum moderate digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nam simul cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam etiam adstrictionem obtinet, adeo ut, & dysenterias, & diarrhoeas, siue profluvia sanet, & maxime oxylapathi. Porro hippolapathum, quod in totum in paludibus prouenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et libro secundo de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti ante diximus, sylvestrem betam possit quis appellare, cum non gustu solum; uerum etiam facultate hortensi betae persimilis sit. Quoniam autem beta iucundior est rumice, idcirco ea magis homines uescuntur. Quare nec nos quoque prolixius hic de rumice scribere oportet, cum in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Oxylapathum (Aetius author est) peculiari-
 10 ter praestat ad canum rabiosorum morsus, si uulnus in primis eius decocto foueatur, & deinde herba ipsa illinatur, atque potanda una cum radicibus praebeatur. Fit de lapathi acuti radicibus aqua per Alembicum, quae omnes cutis, & praesertim faciei, maculas ac pustulas tollit, nempe albos, ionthos, nitilignes, lichenasque. Sumuntur aquae radicum oxylapathi, et melopeponis praematuri singulorum librae duae, oua hirundinum decem, salis nitri semuncia, Tartari albi uncias duas. Attritis terendis ponuntur simul cum aquis praescriptis in uitreum Alembicum, & suc-
 20 censo igne extrahitur aqua. Cum qua mane abluitur facies, & uespere illinitur oleo de Tartaro, & Amygdalino simul mistis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad pristinum nitorem restituit. Credunt quidam lippire nunquam eos, qui Rumicis sylvestris radicem luna decrescente effossam, nitidissime secum portauerit. Planta, quae Graecis λαπαθον, Latinis etiam Lapathum & Rumex appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh, seu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hispanis, Labaca: Gallis, Lampe. Quae uero Graece ὄξαλις, oxalis item Latine dicitur: Germanice, Sauer ampffer: Hispanice, Azederilha: Gal-
 20 licè, Ozeille, Vinette, & Salette.

Lapathi uires
ex GalLapathi uires
Matthiolo.

Nomina.

† Nihil fortasse Plinius a Dioscoride dissentiet, si in hoc loco sequamur lectionem Oribasij lib. XI. simplicium, qui habet οὐ κατὰ τὴν φύσιν τῶν ὁσίων, id est, non prorsus simile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantum prio-
 ra lapathi genera inter se differre, quantum uulgata lectio innuere uidetur.

λαμψαν.

L A M P S A N A.

C A P. C I X.

L Ampsana sylvestre olus est. Plus alit quam rumex, & stomacho utilius. Cuius folia, caulesque co-
 quantur in cibo.

30 L A M P S A N A.

Q Vanus hic inter olera, quae in alimentorum usum ue-
 nere, Lampsana recensetur a Dioscoride; nullis ta-
 40 me notis ab ipso describitur, quod fortasse suis in re-
 gionibus notissima haberetur. Id quod nobis Italis non euenit. Quamobrem dixerim una cum Plinio lib. XX. cap. IX. inter syl-
 uestres brassicas lampsana esse pedalis altitudinis, hirsutis fo-
 liis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur haec fre-
 quentissima in Hetruria, Apulia, ac plerisque Italiae locis, ijs
 praesertim capis, qui aratrum eo anno minime sensere: tamen si no-
 bis hac tempestate non fuerit, nisi forsan urgente annonae penu-
 ria, in alimentorum usum recepta. Meminit huius Galenus lib.
 VII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Lampsana
 50 esa succos prauos procreat. Caterum illita abstergendi non-
 nullam digerendi facultatem possidet. Olus ut hoc Graecis λαμ-
 ψαν, ita Latinis, & Italis Lampsana nominatur.

Lampsanae con-
sideratio.Lampsanae ui-
res ex Gal.

Nomina.

βλίτον.

B L I T V M.

C A P. C X.

B litum estur oleris modo, alio utile est: nullius in me-
 dicina usus.

B litum duorum est generum, rubrum nimirum, & albu.
 Vtrunque notum, in hortis, & campis nascens. Rubro
 60 caulis, & folia adeo rubescunt, ut cocineo colore infe-
 sta uideantur, etsi temporis tractu tandem purpurescant. Fo-
 lia amarantum referunt, sicut etiam caulis. Quin & radix san-
 guineo succo madet. Est in hoc rubri genere alterum, quod no-
 bis MAIUS BLITUM uocare libuit, quod crescat arbuscu-
 lae magnitudine, folijs, & caule altero longe maioribus: flore
 grandi numerosis paniculis, siue spicis scatente, cacumine deor-
 sum spectante, rubentibus amaranthi modo, caule brachiali,
 striato, firmoque. ALBUM prouenit iisdem folijs, latioribus tamen, & colore subalbidis. Flores & semen race-
 matim coherentes tenuibus insident ramusculis ex alarum cauis prodeuntibus, panicularum effigie, sylvestris pa-
 60 nici

Bliti confid.

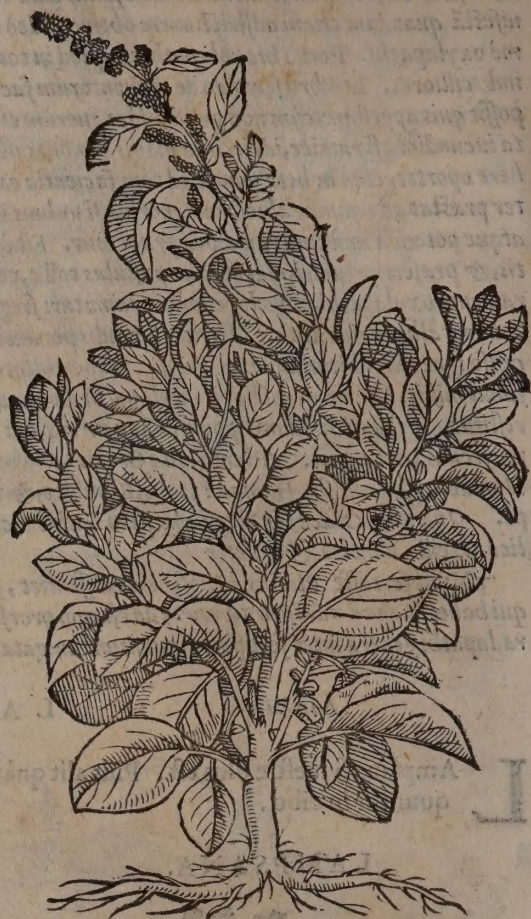
Blitum maius

FF

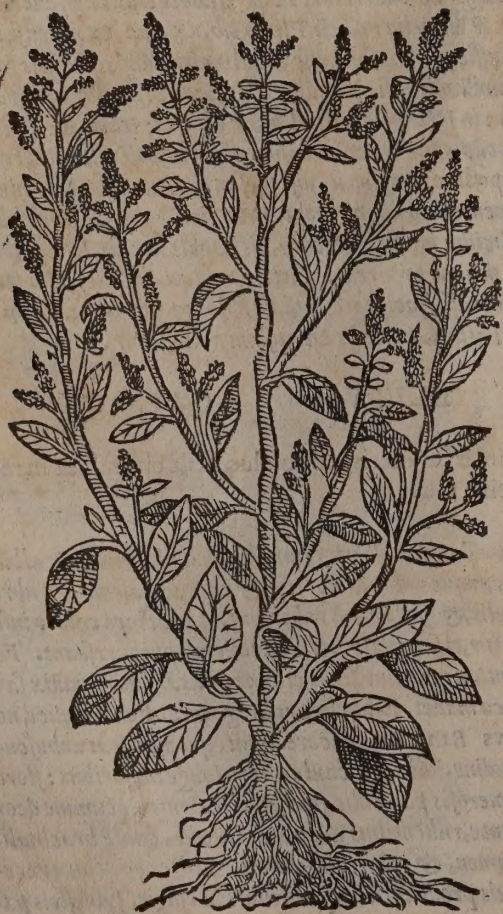
BLITVM MAIVS.

BLITVM RVBEVM.

BLITVM ALBVM.

Bliti vires ex
Galeno.

Nomina.

nici modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone vulgò appellant, recipiturq; nonnullis in cibis. Id nanq; aqua prius decoquunt, demum affuso oleo, uel butyro in sartagine frigut additis allio, & omphacio, uel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego ex visu testari possum) uomitiones mouet, uentriculi, et intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile. Ea; propter Plinius li. xx. cap. 22. ita de eo scriptum reliquit. Blitum iners uidetur, ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium seminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrè adeò turbat, ut cholera faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum, è uino prodesse, et clauis pedum illini. Item lienibus, & temporu dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. haftenus Plinius. Bliti meminit Gal. lib. v. i. simpl. med. his uerbis. Blitum olus est esculentum, humidum, frigida; temperaturæ, in secundo maxime excessu à temperatis. Item 11. de alim. facul. Qui porro, inquit, atriplicis, blitiq; gustabilem qualitatē intelligit, brassica; saporis commemorat, lactucam in brassica, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egregie desiccata, hæc contra planè humida, aquosa; sunt. Quapropter non ex solo oleo, garoq; sed addito aceto sepius, meliusq; assumuntur: aliàs nanq; Stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nomibilib ad lenigandam aluum momenti afferre, maxime si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint. hæc Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinij, & Galeni scripta perpendamus, quod dixerit Dioscorides, Blitum aluo utile esse, et nullius in medicina usus. Eius nomen Græcum est βλίτον; Latinum, Blitum; Arabicum, Bachala iamenia, siue Bachale aliemanie; Italicum, Blito; Germanicum, Mayer; Hispanicum, Bredos; Gallicum, Poree rouge.

MALVA.

Μαλὰχ.

MALVA.

CAP. CXI.

MAlua sativa esui longè aptior sylvestri. Stomacho aduersatur: aluum iuuat, sed multò magis caules, interaneis, & uescicæ utilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægilopas ex melle sanant: uerum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est. Contra aculeatos apium, uesparumq; ictus, illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feruntur: ulcera manantia in capite, surfuresq; cum urina sanat. Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq; utilis: similè ex oleo imponuntur. Eius decoctum uulnas in fessione mollit: prodest erosionibus uescicæ, & intestinorum, uulnæ, sedisq;, clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia uenena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. contra phalangiorum morsus remedio est. lac euocat. Semen in uiu potum, addito loti sylvestris semine, uescicæ cruciatus lenit.

MALVA.

MALVA MAIOR.

Maluæ confi.

MAlua uulgaris adeò notitiæ est, ut nulli ferè reperiantur, qui eam non nouerint. hæc olim antiquis de India in hortis serebatur, in quibus nunc spontè frequentissima prouenit: ea enim tunc uescebantur homines, cæterorum olerum modo. Plura eius genera: sed ea, quæ aliquibus locis in Italia arborescit, nil aliud est, quàm sativa cultorum mangonio in tantam magnitudinem assurgens, ut libro 1. de plant. hist. cap. v. prodidit Theophrastus, cum inquit. Quædam etiam comperta sunt ob culturam diuersa effici, atque à sua natura discedere, ut Malua in altum se attollens, atque in arborem transiens. Quippe ita fit neque tempore longo, sed mensibus senis, aut septenis, ita ut longitudine, crassitudineq; instar hæste possit grandescere: quapropter commodè ad usum baculi uenit. Tempore uerò longiore exacto, pro ratione magis quoque incrementa capeffit. hætenus Theophrastus. Plinio lib. xix. cap. iiii. præter eam, quæ in Arabia septimo mense arborescit, & baculorum usum præbet extemplo, est & Malua arbor in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur. Ipsa altitudinis pedum uiginti, crassitudinis quam circumplessi nemo possit. In simili genere habetur & canabis. Maluam, quæ in arborem degenerauerat, uidi ego primum Grignani ad Benaci ripis in quadam monachorum canobio, ubi eorum otio, & cultu tantam sibi ascinerat amplitudinem. Est & ea inter maluarum genera recensenda, quæ in hortis ac uiridarijs grandescit arbuscula instar, caudice simplici, magno, rotundo, baculi faciè referente, folijs amplis, raris, perambitū serratis, ijs uerò, qui in caule sunt, uulgaris maluæ modo diuisis: floribus in toto ferè caule magnis rosarū effigiè referentibus, foliosis, colore uario: nā in quibusdā plantis purpu-

Maluæ arbor
micæ magni-
tudinis.

reus inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens uisitur, adeo ut forma ita etiam colore cum rosis certare uideatur. Huius flores minus quam Rosæ fugaces sunt, sed inutiles & nullo prorsus odore præditi. At Rosæ & si fugacior sit, hoc magnopere præcellit, quod odore sit gratissimo, tam recens, quam sicca; tum quoque quod præclarissimis sit facultatibus prædita. Radice nititur longa, Althææ modo flexili, ac lenta. Hanc itaque, nihil est, quod prohibeat, quin Maiorem Maluam appellare possimus, quanquam non desint, qui arboream maluam ipsam appellent. Cum tamen Galeno lib. vii. de simplicium medicamentorum facultatibus, & li. xiiii. nihil aliud sit αἰνιδενδορμαλῶν, quam Althæa. Scripsit ad me superioribus annis Ioannes Iordanus Medicus, nasci arboream maluam copiosam in Genuensi litore, sed hactenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Quamquam hic quoque expressimus, nusquam antea à me conspectam, mihi dono misit Franciscus Calzolarius

ALMVA MAIOR ALTERA.

MALVA QVARTA.

Malvæ uires
Matthioli.

Malvæ uires
ex Gal.

Pharmacopæus Veronensis, & rei plantariæ studiosus. Malvæ radix sicca, die una in aqua macerata, & deinde madida papyro circumuoluta, & sub cinere ferventi decocta, & iterum siccata, utiliter usurpatur ad dentificia. Mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit: mucago uero acrimonias emendat. Feruescunt folia in cibum apposita raucedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro aluum citat. Fit è folijs cum salignis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad vulnere, & alias quasunque inflammationes. Valent eadem cum porris & capis illita ad serpentium uenenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta una cum radice ad lentorem usque, datur potanda agrè parturientibus magno iuuamento: Id quod etiam præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex uino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti comeduntur ex aceto, oleo & sale, asparagorum modo, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa: malua ad multa utilis est. Ideoque non immerito antiqui Maluam omnimorbiæ appellauerunt. Datur utiliter succus potandus melancholicis sex unciarum pondere, at insanientibus uncie octo propinantur. Malua meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Malua agrestis quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis uero quāto plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ualidior est, quāto & siccior. Porro huius generis est & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima compressarum in digerendo. Appellatur etiam althæa. Et libro xi. de alimentorum facultatibus: Est, inquit, ab hac hortensi alia quædam syluestris malua, ceu à lactuca est ὁπιδαννῖν, id est lactuca sylvestris. Inter uero has congeneres plantas id est discriminis, nempe quod sicciora sint syluestria, satiuā humidiora. Permistum quoque est malvæ succo aliquid glutinosum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest, ut etiam ante sumptionem cernere licet, si ex ambobus uicissim oleribus cataplasma ad calidum quempiam affectum, quale est erysipelas, componas: id quod facitare homines consueuerunt, molliuscula folia perquam diligenter

genter tundentes, donec ad laeuorem exactissimum redacta sint. Tum nanque cognosces lactucam manifesto refrigerare: maluam uero modicum, & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facile hoc olus deorsum labitur, non tantum quia humidum est; sed etiam quia glutinosum, præcipue cum oleum, garumq; affatim una hauritur. Ad concoctionem mediocriter se habet. Si horum trium olerum, succos inter se compares, tenuis & absterforius betæ, malua crassior glutinosiorq; lactuca in utriusque medio statuetur. Herba, quæ Μαλάχην Græcè, malua Latine uocatur: Arabicè, Chubeze, seu Chabazi: Italicè Malua: Germanicè, Pappel: Hispanicè, Maluas: Gallicè, Malue.

Nomina.

Ατρίπλεξ.

A T R I P L E X.

C A P. CXII.

10

A Triplicem aliqui chrysolachanon uocant. cognitum olus est. Duo eius genera, syluestre, & fatium. Coctum estur, ut olus: aluum mollit. Panos discutit, siue crudum, siue coctum illinatur. Semen cum aqua mulla potum, regium morbum sanat.

A T R I P L E X D O M E S T I C A.

A T R I P L E X S Y L V E S T R I S I.

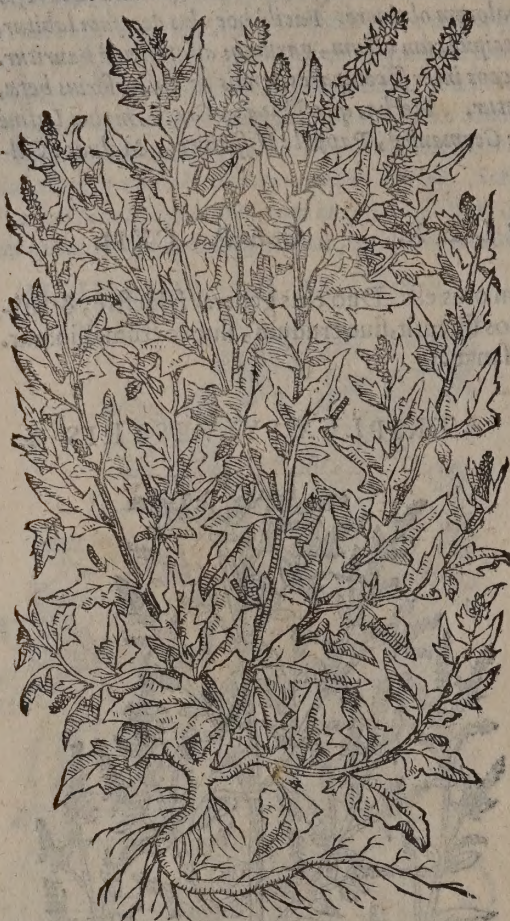
Etsi in Hetruria hortis rara admodum sit Atriplex; frequentissima tamen apud Insu-
bræ seritur, quod ex ea præsertim rura sibi quoddam placenta genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia, & caseo in scobem attrito, butyro, ac ouis commiscunt, et in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquunt, comeduntq; abunde, perunctis undique labijs. Hæc inter olera ocysimè assurgit: nam & seritur, & manditur decimo quinto à satù die. Folia promit caule tenuis lata, in mucronem tamen desinentia, sagittarum instar, pinguis, succosa colore ex uiridi in luteum languescens. Caulis, qui illi rubet, multis undique adnatis, ad quatuor cubitorum mensuram adolescit: semine pressis, tenuibusque folliculis concluso. Præstat Atriplex in cibis uere tantum: siquidem ut ocysimè crescit, ita & uelocissimè senescit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam uulgò dictam, eiusdem esse generis. Verum ij, meo quidem iudicio, falluntur apertissimè. quippe præter id, quod Spinacia nouum in Italia olus est, & foliorum, & caulis, & seminis forma, atque colore ab atriplice maximè differt, sicuti & sapore. Namque suspicatur Manardus Ferrariensis, nescio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam chrysolachani speciem esse. Sed eius sententiam minimè probandam censeo: chrysolachanon enim Latinis aureum olus significat. quod tamen Atriplici competere possit; non tamen ob id Spinaciæ conuenire uidetur, quæ folijs, caule, flore, ac semine perpetuo uirescit. Seritur Augusto, quinetiam Martio. Nascitur septem diebus à satù, folio primùm triangulari, deinde sagittali, mox à pediculo intubi modo laciniato, exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubi-

Atriplicis cōsideratio.

Recentiorum quorundā opinio reprob.

ATRIPLEX SYLVESTRIS II.

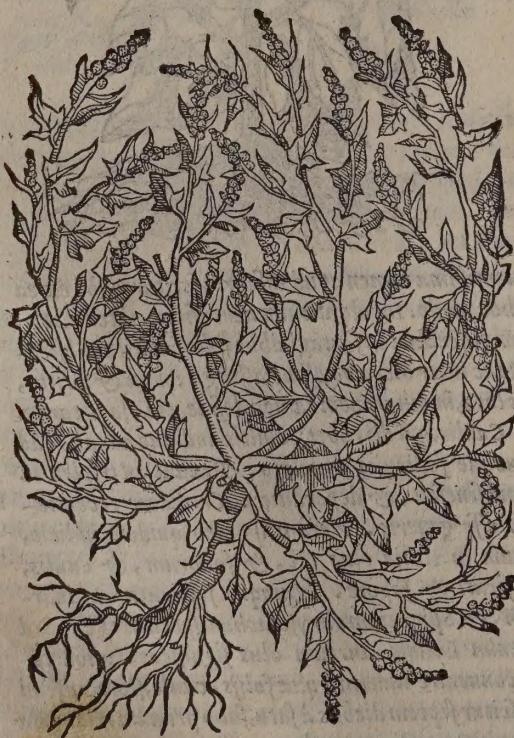
ATRIPLEX SYLVESTRIS III.

ATRIPLEX MARINA.

SPINACIA.

le cubitali

le cubitali, & saepe longiore, intus cauo. Flores gerit in uertice rotundos, paruos, herbaceo colore, racematim coherentes: semen spinosum, angulosumq; prouenit, in quocunque solo, quod stercoreatum fuerit, & copiosa ubique crescit in hortis: hyemes, & frigora spernit. Nam in Boemia, hyeme tota, uenalis in plateis reperitur, & frequentissima. In quo genere femina quoque habetur. Hæc facile noscitur, quod semen nusquam proferat. Non desunt, qui putent hoc olus ex Hispanijs primum fuisse aduectum, ob idq; uolunt spinaceum, non spinaceum appellari debere, sed re uera, à spinoso semine ita denominari cepit. Coquitur plerumque sine aqua, nam cum multum humoris inter coquendum remittat, proprio contentum iure uidetur. Refrigerat, & humectat ordine primo, aluum emollit, flatu parit. Bibitur eius succus ad scorpionum, & araneorum ictus, ac etiam uulneri illinitur, quinetiam coctum lenit exasperatas fauces. Caterum duo alia Atriplicis genera habentur, unum syluestre, alterum maritimum. Syluestre aliquot habet species. Nos hic tres excudi curauimus. Nascuntur propè Urbium muros in hortis, & in campestribus, ab hortensi haud multo absimiles. ATRIPLEX uerò in maritimis nascens, humi iacet, suos circumquaq; caules spargens, in quibus folia sunt subalbicantia, spinachij oleris figura, sed minora. Semen profert in caulium summitatibus, bacis quibusdam inæqualibus racematim coherentibus. Radice nititur multiplici. Vis illi, quæ ceteris atriplicibus, sed propter salsedinem, qua referta est, magis quidem aluum citat, magisq; abstergit, si è carni iure decocta edatur. Huius nulla (quod equidem sciam) facta est mentio à Dioscoride & Galeno, sed ijs facile sese offeret, qui non grauabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoscant, maris litora peragere. Eam nos copiosam inuenimus Tergesti ad salinas in maris litore, nimirum diuersam ab halimo olera maritimo, ut eius imago, quam hic damus, aperte declarat. Inibi quoque plantam illam nobis contigit uidere, quæ

Atriplicis alia genera.

Atriplicis marinae descriptio.

Kali Mauritanorum mentio.

K A L I.

KALI Mauritanis appellatur, cuius cinere utuntur fabri uitriarij ad uitrum conficiendum: ex decocto autem eiusdem herba paratur sal illud, quod Alkali ijsdem dicitur. Hæc cum primum terra emergit, folium est tereti forma, minori sedo non absimile: atque deinde crescens, caule erecta geniculato, non multo post tempore in digitalem ferme longitudinem attollitur. Cum uerò amplius adoleuerit, è geniculis folia emittit pingua ac crassa, in medio caua, & ex lata origine mucronata. Vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longe minora exilioraq; conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilule prodeunt rotundæ ac parue: quibus exile semen includitur. Caules habet pingues & rufos. Sapor uniuersæ plantæ salsus, ueluti crithmo. Hæc quidam alteram Dioscoridis Anthyllidem esse censent. Sed errant, meo quidem iudicio, ut latius dictum est in sequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Lusitanum scripsimus. Atriplex, ut memorie prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie est, humida quidem secundi ordinis à medijs, frigida uerò primi, quam utique tepidam esse caliditatem possumus, cuiusmodi rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter malua. Quin & uentrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem. Porro paululum omnino eius est, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, & malua, quam agrestes tum humidiores sunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, et phygethliis incipientibus, glisceribusq; et mollibus etiamnum, ac uelut feruentibus hortenses: uigentibus autem, & desolinantibus, ac indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi uim habet: itaque ad morbum regium ex pituita (rectius fortè hepatis legendum) infarctum prognatum utile est. hæc Galenus. Scribit Serapio Rasm nudisse hominem quendam, qui ex Atriplicis semine dua-

Atriplicis uires ex Gal.

Atriplicis uires ex Serap.

rum drachmarum pondere sumpto, crebris tum uomitionibus, tum alui deiectionibus uexatus fuit, adeo ut ad extremam uirium imbecillitatem deueniret. Quod mihi quidem mirum non est: quandoquidem noui ego pharmacopolam quendam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantum semen exhibebat: quod ijs non sine molestia magna aluum abunde ciebat, atque etiam simul crebros prouocabat uomitus. Quæ tamen facultas paucis, ut puto, hæcenus innotuit. Atriplex sic Latinis, Græcis ἀνθύλλιδις, & ἄνθραξις, uocatur: Arabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Germanis, Molten & Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes.

Kpáβισσιν.

BRASSICA. CAP. CXIII.

BRASSICA satiaua aluo idonea est, si modò leuiter feruefacta edatur, nam percocta aluum sistit, sed multo magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: stomachum autem malè habet. acrior est æstiuæ. In Aegy-

In Aegypto propter amaritudinem non estur. Cæcipientibus, & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & uini noxam restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad cindum urinam ualidior. ea condita stomacho inimica est, aluum conturbat. Crudus succus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit: cum uino quoque epotus, uiperarum moribus auxiliatur: cum fœnigræci farina, & aceto, podagris, & articularum uitij illinitur: prodest & sordidis ulceribus, & uetustis illitus: caput purgat naribus infusus: menses extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per sese illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem facrum, leprasque sanant. carbunculos ex sale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito melle aduersus depascentia ulcera, gangrænasque ualent. Lienosisque ex aceto cruda profunt. Manfa deuorato succo, retusam uocem instaurant. Decoctum eius potu, aluum, & menses ciet. Flos post conceptionem in pesslo subditus, partum abortu uitiat. Semen eius, præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem, lentiginesque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci uetusto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

BRASSICA LAEVIS.

Κράμβη αἰγρία.

BRASSICA CRISPA.

BRASSICA SYLVESTRIS.

CAP. CXIII.

Syluestris Brassica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: satiuæ similis, sed candidior, hirsutiorque, amara. Cuius cyma in lixiuio cocta, ori non infuauis. Folia illitu uulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresque discutunt.

Κράμβη θαλασσία.

BRASSICA MARINA.

CAP. CXV.

a Meum. λδ.
κόν ὀπον. i. al-
bum liquorē.
b Cat. λιπα-
ρά τὴν σύστα-
σιν. i. pinguis
consistētia,
sed de herba
non de succo
scribit Diosc.

Marina Brassica à satiuæ prorsus abhorret, quod folia ferat rotundæ aristolochiæ, longa, tenuia: singula à ramulis rubentibus exeunt, singulari, ut hedera, pediculo^a. Albo succo prædita est, sed paulo, salso gustu, & aliquantum amaro, ^b pingui concretu. Herba in totum stomacho inimica, acris: uehementissimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoaiam cum pingui carne.

Satiua

Satua Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in multiplici recensetur genere. Id quo & horti in Ita- Brassicae sati-
lia attestantur: nam in ijs multiplex, & uaria crescit Brassica. Cato brassica tria fecit fastigia. Vnam gran- uae genera.
dibus, latisq; folijs, caule magno, consilli cymarum luxuria. Alteram crispis folijs, quam ab apij similitudine
apianam uocant. Tertiam proprie uocatam crambem, minutis caulibus, tenerioribus folijs, lenem, teneram, tenui
succo, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentosam. Verum Plinius lib. xix. cap. viii. Brassica (ut
diximus) complures enumerauit species. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quae crispis admodum fo- Sabellica.
lijs, lactuca modo in se concluditur, intus, albicans: tenera, subdulcis, & quae hac etate omnium praestantissima ha-
betur. Ait enim, Sabellica usque in admirationem crispis sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dul-
cissima perhibetur ex omnibus. Est & capitata conglomeratis undique in orbem folijs, Plinio lacuturris appel Capitata.

BRASSICA CAPITATA.

lata, qui loco citato sic inquit. Nuper subiere lacuturres ex
conualle Arina, ubi quondam fuit lacus turrisque, quae rema-
net, capite praegrandes: folio innumeri. Alij in orbem porre-
cti, alij in latitudinem torosi. Nec plus capitis ullis post tritia-
num, cui pedale aliquando conspicitur: & cyma nullis senior.
Quae omnia nostratibus brassicis capitatis, quae uulgo Capue
ci dicuntur, pulchre respondent. Est insuper ex ijs, quae nostris
Italiae hortis proueniunt, alia quaedam, cuius caulis rapi in mo-
rem extuberat, manditurq; subinde medulla, pingui iure inco-
cta raporum modo. Huius non reperio meminisse Plinium,
nec eo uetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsere:
sicuti nec illius, quae folijs admodum per ambitum lacinatis,
minutimq; intercisus assurgit. Perniciale porro Brassicis om-
nibus cum uitibus odia seruantur. Vitemq; uiuam oleris hu-
ius odore fugari Theophrastus, & Plinius affirmant: assi-
tamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus
Androcides, Brassicam contra temulentiam polere credidit.
Sed cur crapulam sedet, id causae reddidit in problematibus
Aristoteles, quod scilicet dulcem nimirum succum, abstergen-
temq; contineat. Syluestris in maritimis nostris Senensibus
Argentario promontorio, alijsq; tum Tyrrheni, tum Adria-
tici litoribus frequens nascitur. Hanc non longe a Terracina
urbe, uia qua itur Neapolim, plurimam uidimus, folijs dome-
sticis, similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insua-
u gustu. Ex semine Brassicae ueteris (ut Plinius est auctor li-
bro xix. cap. x.) rapa fiunt, atque inuicem. Brassicae semen
crassiusculum contusum, et carni iure seruatum, potumq;
una cum ipso iure colico dolore laborantes praesentaneo reme-
dio iuuat. Brassica tormina discit, si biscocta edatur, ad-
dito cumini semine, sale, & oleo, & hordeaceae farinae polline, Brassicae uires
praesertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decocta cum Matthiolo.
ueteri gallo. Prodest idem ius iocinorosis, lienosis, & renum
calculo laborantibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter

edatur. Succus ex melle coctus, uisum clarificat, angulis tantum oculorum illitus. Datur succus utiliter potandus
aduersus fungorum uenena. Cocta, & longo pipere aspersa, unaq; cum iure sumpta, nutribus laetis ubertatem
praebet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda ma-
gna utilitate anhelosis. In summa, Brassica est ad omnia utilis, id quod antiquitus Chrysippus medicus testatus est,
si quidem is de Brassica integrum uolumen scripsit, per singula membra hominis digestum. Quamobrem haud no-
bis mirum uideri debet, si de annis antiquitus Romani, & pulsus medicis, sola Brassica sibi ad omnes morbos me-
dicinam fecerunt. Brassica satua, & esculenta, ut memoria prodidit Galenus lib. vi. simp. medic. desiccandi uim Brassicae uires
habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ul- ex Gal.
cera sanat: praeterea phlegmonas iam induratas, ac aegre solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facul-
tate epinyctidas, & herpes sanat. Habet quiddam etiam in se absterforium, quo lepras curat. Porro semen eius
potum lumbricos interficit, maxime brassicae Aegyptiae, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sane amarum
qualitatis particeps semen est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta, quae ad lumbricos idonea sunt. Secundum
eandem facultatem ephelidas, & lentos, & quaecunque alia modicam absterfionem postulant, adiunat. Caules
brassicae combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam adurentem uim participant. Hac ratio-
ne ei ueterem adipem commiscens, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam
uolenter digerens medicamentum efficitur. Brassica uero agrestis quodammodo calidior, sicciorq; domestica est,
ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis, domesticis secundum utranq; hanc facultatem ualentiora sunt.
Quamobrem neque intra corpus citra noxam sumitur, ut quae longius ab humana recesserit temperatura. Eadem
de causa, & gustantibus amarior est quam domestica: quanquam domestica quoque subamarum quiddam, et acre
contineat: sed utranque habet agrestis ualidam. quare etiam extergit, & digerit quam domestica ualentius.
Marina

Marina autem brassica supra quam quod uentrem deiciat, utpote subsalsa, & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. 11. de aliment. facultate: Brassica quoque, inquit, a multis ut obsonium estur, medici autem, ut desiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quadam cum de facultatib. medicamen. ageremus, tum etiam in libro superiore: quæ nunc summatim perstringemus. Ergo brassicæ succus purgandi nimis quandam obtinet: contra solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis, quam incitare deiectionem potest. Proinde cum expellere alui excrementa propositum erit, ab eo, in quo elixa una cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, uasculoq; in quo paratur, oleum cum garo inijcere oportebit: si salem pro garo sumas, nihil refert. At humentem alium siccare uolentes, cum mediocriter bullisse uidebitur, priore aqua effusa repente, aliam calentem inijcimus: ac ita rursus in ea discoquimus; usque dum tenera flaccidaq; euaserit. quod non facimus, cum uentris subducendi gratia sumitur. haftenus Galenus.

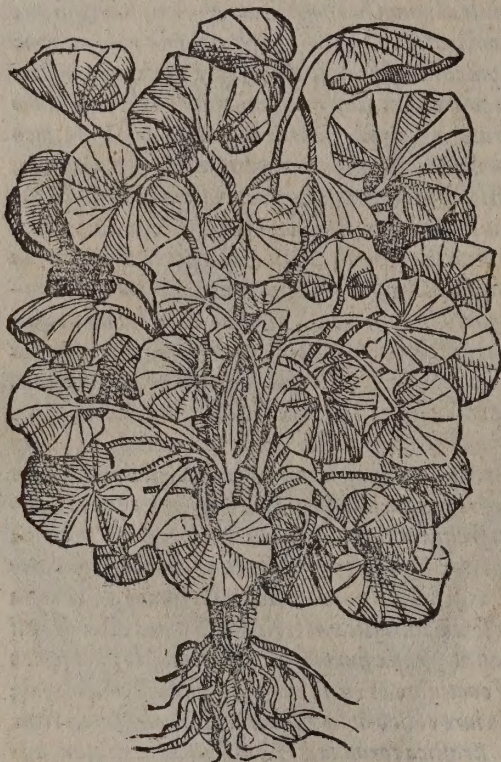
Brassicæ mari-
næ confid.

BRASSICA MARINA.

Locus Diosc.
suspectus.

Ruellij error.

Syluatici er-
ror.

Κράβην ita Græcis, Brassica Latinis appellatur: Mauritanis, Corumb, siue Karuma: Italis, Cauolo, & Verza: Germanis, Koel: Hispanis, Colhes, & Coues: Gallis, Choils.

Γεύτλον.

B E T A. CAP. CXV. I

Beta duorum generum est. E quibus nigra coquitur cum lenticula, ut uentrem fistat: quod magis radice eius præstatur. Candida alio utilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxi succi est. Vnde succus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radices, & foliorum, furfures lendesq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis folijs utiligines, nitro antea perfrictas: alopeciarum inanitates, scapello prius exasperatas: atque depascentia ulcera, illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustisq; cocta medetur.

Betæ confi.&
genera.

Betæ faculta-
tes ex Gal.

Beta tam candida, quam nigra in Italia hortis frequentissima nascitur. In Germania tamen habetur & rufa, non modo folijs, sed etiam radice, quæ illi raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore adeo rufescente, ut eius succus uinum sanguinem referat. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obrutam coquunt, subinde corticibus exuunt, & in acetarijs asperso pipere concinnant ad esum, carotæ uulgò uocate modo. Sed, & illis dulcior est, & gustui gratior. ad hæc eas quoq; parumper elixant, & deinde transuersim in particulas secant, & fictili uase cum aceto recondunt, addito rusticano Raphano, quem illi Cren uocant, minutim conciso. His uestuntur deinde cum assis carnibus. Trasferunt à satione omnia genera; cum folia quinque eruperint, uerum latiora, ampliora, & grandiora euadunt, si radices recenti fimo bubulo liniantur, & deinde transferantur. Betæ facultates adnotauit Galenus lib. 11. simplicium medic. sic inquit. Beta nitrosa facultatis particeps est, quæ tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Caterum cocta nitrositatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersa, leuiter digerentis. Porro ad detergendum, digerendumq; ualidior est beta alba. Nam nigra adiunctum

BETA ALBA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.

adiunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quam alijs partibus. Et lib. 11. de alim. facult. inquit. Beta absterforius inesse succus conspicitur, adeo ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachum demordeat, praesertim ijs, quibus natura sensu exactiore praeditus est: ob idq; largius commansa, stomachum infestat. Huius, seu aliorum oleum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quam malua, aptius accommodatur: magis autem ubi cum sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata mirifice iuuat. In re enim quis ipsam medicamentum potius, quam alimentum dixerit, ubi hoc modo mādatur. haēt. Gal. Inueniri sylvestre Beta tam tradidit Plinius lib. xx. cap. vii. eamq; uocari Limoniū, quod describitur à Dioscoride lib. 4. à Galeno uerò li. vii. sim. pl. med. Cuius sententia refragatur Gal. lib. 11. de alim. facult. cum inquit. Equidē non satiuam solum malua, sed agrestē quandā etiā esse perhibuimus, quemadmodum & lactuca. At agrestis Beta nulla est, nisi utique quis lapathū ita nominare uelit. At Asinus quidā Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinius seruasse uideretur, qui aliorum fidem sequutus, in quam pluribus deceptus est. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, et cum allio crudo sumpta, alui tineas enecat. Succus à facibus expurgatus (ut ipse sepius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alui euocanda excrementa mirum in modum pollet, praesertimq; ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Alba radix derasa, & melle, saleq; illita, suppositaque alui exonerat. Nigra autē in aqua decocta, & illita, pruritū extinguit. Succus ex ea expressus, ualet tā potius, quam illitus ad serpentium uenenosorum morsus. Candida beta cocta, & cū allio crudo denorata, uentris tineas abigit. Olus Graecè *Ραδων*, Latine Beta uocatur: Arabice, Decka, & Celb: Italice, Bietola: Germanice, Mangolt, et Piesen: Hisp. *Aselgas*: Gal. *Porree*. PORTVLACA.

Beta sylvestris Plinio.

Galenus à calumnia detenditur.

Nomina.

Portulacæ uis adstringit. Capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, uesicæ doloribus, auxilio est: commanducata dentium stupores sedat: stomachi, & intestinorum æstuationem, fluxionesq; mulcet: renes, & uesicam adiuuat, etiam si erosionem sentiant: Veneris impetus exoluit. Succus epotus simili effectu prodest, in febribus ualens. Contra teretes uentris tineas, cruentam excreationem, dysenteriam, hæmorrhoidas, & profluvia sanguinis, percocta efficax est: item contra sepius morsus. Ocularibus medicamentis utilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atque uuluarum erosionibus, infunditur: contra dolores, quos æstus excitauit, caput ex rosaceo, & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite, cum uino emendat: uulneribus, quæ ad syderationem spectant, ex polenta illinitur.

PORTVLACA DOMESTICA.

PORTVLACA SYLVESTRIS.

Portulacæ ge-
nera.Portulacæ ui-
res ex Gal.

Portulaca omnibus uulgarissima est. Duo eius habentur genera. Vnum satium, cui folia insunt latiora, pingua, fabaria uulgò uocata modo, splendentia, & à tergo candicantia, gustu insipido, quadam cum austera aciditate. caulem edit crassum, glabrum, erectum, subpuniceo colore, atque pinguem: semine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluso: Radice multifida. Quæ autem sponte nascitur in hortis, uineis, & alijs locis, prouenit caulibus rotundis, lentis, pinguibus, rufescentibus, humi sese diffundentibus. Folia gerit alteri similia, sed multò minor, & oblongiora. Cætera consimilia sint. Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia lingue subdita, bibendi desiderium restinguunt. Alterum uerò sylvestre humi repens, minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs. Portulacæ meminit Gal. lib. vi. simp. med. ubi ita scribit. Portulacæ frigida, & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam particeps austeritatis. proinde fluxiones repellit, & maxime biliosas, & calidas, cum eo, quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus à temperatis, ac medijs: in humectandi uero secundi. Hac ratione & æstuant, ut si quid aliud, adiuuat tum ventris osculo imposita, tum totis hypocondrijs, potissimum in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum succorum contactu, asperè exiccata fuerant, leniens, atque replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uerò & succus eius. Itaque non foris modo impositus: sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem subastringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius efficacior

efficacior. Et li. II. de alim. fac. Portulaca (inquit) quidā ut cibo utuntur: sed imbecillē prabet alimoniam, eamq; humidā, frigidā, & glutinosā. Vt medicamentum autem, dentium stupori medetur ob lentorem suum morsus expertem. de ea diffusius in opere de facile parabilibus sumus locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. XX. emplatri modo imponitur umbilico prociduo. Sanat & mammariū, & podagræ inflammationes, cū melle, aut cimolia creta. Prodest in uniuersum omnibus calidis affectibus. Huius herbe nomen Græcū est ἀνδράχην Latinum, Portulaca: Arabicum, Bakleācha, seu Bachele albanica: Italicū, Portulaca, Procaccia, & Porcellana: Germanicū, Burtzelkraut, & Portzelkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourpier, & Pourch aille.

Nomina.

Ανδράχης.

ASPARAGVS.

CAP. CXVIII.

10 **C**orruda, siue ^a sylvestris asparagus, vulgaris est notitiā. Huius caliculi in cibo cocti, uentrem emolliunt, urinam cient. Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum uitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum uino autem, phalangiorum moribus auxilia tur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem ualet. Canes, ut aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt, arietis cornibus confutis, atque defossis. quod, quantum equidem sentio, planē à ueritate abhorret. † Altilis autem asparagus, multis ramis fruticat, folijs fœniculi, longis, numerosis: radice rotunda, grandi, spongiam habente. Huius teneri cauliculi triti in uino albo, renum dolores sedant. Assus autem, coctusue, urinæ stillicidium, difficultatemq; ac dysenterias mitigat. Radix cum uino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus, sumpta, regium morbum sanat: coxendicis cruciatus, stranguriamq; leuat. Alligata radix, aut haustum eius decoctum, conceptum adimit, & sterilitatem adfert.

a Catac. πέντε-
ραϊος. i. pe-
træus.

ASPARAGVS.

ASPARAGVS SYLVESTRIS.

60 **A**sparagus duplex habetur, altilis, & sponte proueniens. Huius tria uisuntur genera, nēpe Palustre Græcis ἐλεϊος uocatū, montanū, & petraeum, corruda propriē dictum. Altilis passim in hortis seritur, ceterisq; notior est, quā ut debeat explicari. Thyrsus is primū ē radicibus mittit, cacumine crassiore, in acutum desinente, orobanche modo, qui tandem auctus in ramos sese explicat, in quibus folia sunt capillacea, fœniculo breviora, tenuioraque. Florem edit exiguum, quo flaccescente, bacca subsequuntur, primū uirides, & deinde rufescentes. Radice nititur circa caulem spongiosa, à qua numerosa oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, crassioresque, ut in Rusco. Montanus, & palustris, facie nix ab altili differunt. Horū omnium cauliculi, qui in cibis passim expetuntur, dulces sunt, & gustui grati. Corruda uerò, cōtrā, si quidē ū amariusculi sunt, & nullā ferē in cibis gratiā habēt. Nascitur Corruda siccis, & saxosis locis, & præsertim in sepibus, & frutetis, caule lignoso, albicāte, folijs exiguis, præduris, & aculeatis. Nascuntur altiles Asparagi totius anni decursu, si ubi fructum legeris, radices, quæ summo

Asparagicon
sideratio.Montanus &
palustris.

Corruda.

GG

cespite

Asparagorū
facultates ex
Gal.

Ex Plinio, &
Auicenna.

Nomina.

cespitem uagantur, circumfoderis, ac aperueris. Meminit horū Galenus lib. vi. simpl. med. sic inquit. Asparagus pe-
træus, aut myacanthinus abstergendi uim habet, idq; citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc re-
nes, ac iecur infarctū liberat, & maxime herba ipsius radices, & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis
nomine, quam uel maxime dentes requirunt. Et lib. i. de alimen. facul. Insuper (inquit) asparagorū alius regius
in hortis nascens, alius & alios id est, palustris appellatur, cen alius ab iis, qui a bryonia oritur. Omnes autem stoma-
cho utiles sunt, urinam cient, & parum præbent nutrimenti. Si tamen ij probè concoquantur, olerum asparagis ma-
gis alunt, nimirum quantò illis sunt sicciores. hæc Galenus. Asparagi in cibo sumpti, ut scribit Plinius lib. xx. cap.
x. oculis claritatē afferunt: pectoris, & spinæ doloribus prosunt. Venerem stimulant, & uentrem leniter molliunt.
Asparago trito cū oleo perunctos, pungi ab apibus negant. hæc Plinius. Caterum, ut memoria prodidit Aui-
cenna Fen ultima libri quarti, Asparagi in cibis suauis odore corpus totum commendat: uerūm urinā fœtidam tra-
hant. Græcis ἀσπράγος, Latinis asparagus nominatur: Mauritanis, Halion, siue Helium: Italis, Asparago: Ger-
manis, Spargen: Hispanis, Esparagos: Gallis, Esparge.

† Licet in Græcis non planè constet, hinc altilis, uel satini asparagi mentionē fieri: tamen non uideo, quomodo hæc
ad syluestrem quoque referri possint, ut aliqui referenda censent. Cum enim hunc notum esse antea dixisset Dioscori-
des, non aliam, ut solet, eius subiecisset descriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad satinum referenda putemus, uel sal-
tem mendum subesse suspicemur.

Ἀσπράγος.

PLANTAGO.

CAP. CXIX.

a Orib. sic ha-
bet. Ἀσπρά-
γος, οἱ δὲ
ἐπὶ ἀνδρῶν, οἱ
δὲ πολὺν δού-
ρον, δὴ τὸν ἐστὶ
τὸ μὲν μικρόν
τὸ δὲ μέγα. i.
Plantago, quā
alij heptaneu-
ron, alij poly-
neurō uocat,
dum est ge-
nerum, aliud
paruū, aliud
magnum.
b Ori. habet
μακρότερα, i.
longiora.

Duo a Plātaginis genera. Minor folia habet angustiora, b minora, molliora, læuiora, & tenuiora:
cauliculo anguloso, in terram inclinato: floribus pallidis: semine summis caulibus emicante. Alte-
ra maior, latior uirentiorq; latis constans folijs, oleracei generis: cuius caulis cubiti altitudinē pe-
tit, angulosus, subruber, a medio ad uerticem tenui semine circumdatus: radicibus nititur teneris, hirsutis,
candidis, digitum crassitudine æquantibus. Nascitur in lacunosis, sepibus, & locis humidis. Multò utilior
magna est. Vim habent folia exiccatoriam, cōstringentem. quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni
opportunit, atque elephantice, sordidissq; illita profunt: profluua sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinycti-
das, carbunculos, nomasq; cohibent: uetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia sanāt: sinus
conglutinant: moribus canis, ambustis igni, inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylopijs, illi-
ta cum sale profunt. Coctum cum aceto & sale olus, dysentericis, cœliacisq; sumptum subuenit. Datur &
in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatix nomen est, datur &
herba decocta post aridas epulas, sic ut media antecedit. comitialibus, & suspiriosis data proficit. Foliorū
succus, colluta subinde oris ulcera, purgat: cū cimolia, aut cerusa igni sacro medetur: fistulis infusus pro-
dest: lippitudinibus, & aurium doloribus idem succus instillatur. additur quoque in oculorū collyria. gin-
guinis cruore suffusus, & sanguinis reiectionibus, potu confert: clystere dysentericis infunditur: contra tabē
datur in potu: aduersus strangulationes uulua, in uellere subijcitur, etiam si uulua fluxione laboret. Semen
ex uino potum alui fluxiones, & sanguinis excretionibus sistit. Decocta radix, & manducata, & collutio-
ne, dentium dolores sedat: eadem cum folijs, ulceribus renum, & uescæ in passio datur. Ferunt tres radices,
cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radices ge-
stamine, discutiendis strumis utantur.

Plantaginis
confi. & gene-
ra.

Plantaginis
aquaticæ mē-
tio.

Plantaginis
facult. Marth.

Plantaginis vi-
res ex Gal.

Quamquam à Dioscoride, Plinio, Apuleio, alijsq; omnibus antiquis authoribus, duo tantum Plātaginis gene-
ra recēsentur, maius nimirū, & minus: eā tamen, quā uulgo, quod lanceæ cuspidis formā referat, Læcolā
appellat, esse tertiā quandā Plātaginis speciē, nemo est qui ambigat. Hetrusci plātago Cēterinberia uulgo
uocatur, corrupto à Quinqueneruia uocabulo. Maior eo quod eius folia, quæ latiora sunt, fibris septē tanquā neruis
distinguntur, Septineruia appellatur. Media, quoniā in eius folijs quinque apparent costæ, Quinqueneruia dicitur.
Minima uerò, quod eius folia, quæ leuiter hirsuta sunt, tres tantum habeant neruos, Trineruia dici potest. Quā uero
recentiores AQUATICAM uocat, folio est ceteris crassiore, carnosiore, rubustioreq; ac leniore, ex lata origine
in acutū desinēte, lanceæ cuspidis modo, caulē gerit cubito lōgiore, ramosum, flosculis cādidis. Radicibus nititur nu-
merosis, albicātib; ut in Elleboro. Nascitur in aquosis, & palustribus. Maioris, & minoris semē tritū, onōq; exce-
ptū, & calenti tegula inassatum, dysentericos inuat, frequenter deuoratū. Recentia folia trita, & illita, lichenis an-
xiliantur: quinetiam uitia sedis omnia curant, nempe figus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, proidentiasq; ue-
res, tum tumores tollunt folia tusa, & sale modico illita: contusis, uerberatis, & ab alto deuolutis, non solum illita,
sed deuorata profunt. Succus ex rosaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida causa prouenientes mulcet. Da-
tur quoque magno inuamento ad cruenta sputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij
succo mistus, cruentam urinam reddentibus mirificè medetur potus, & præsertim addita philonij persici drachma.
Illinitur quoque rectè erysipelis, addito aceto, & solani, sedique succo. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali
acerrimi aceti portione, sanguinem è naribus fluentem cohibet, si linteola in ea madefacta applicetur pedum plan-
tis, manuum uolis, & iocinori. Plantago (ut scriptum reliquit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum)
mista est temperaturæ: habet enim quiddam aquerum frigidum, habet uerò & austerum quiddam, id quod ter-
reum est, siccum, frigidum. Itaque refrigerat simul, & desiccatur, & in utroque secundi excessus a medijs est. Por-
rò medicamenta, quæ cum hoc quod refrigerant, unā etiam sicca sunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxio-
nes, & putredines conueniunt, ac proinde & ad dysenterias: nam & sanguinis profluua sistunt, & si quid adu-
ratur.

PLANTAGO MEDIA.

PLANTAGO MAIOR.

PLANTAGO LONGA.

PLANTAGO AQUATICA.

ratur, refrigerant: tū sinus quoq; glutināt, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferē id genus medicamentis primas tenet, aut certē nulli secunda est plantago, idq; tēperatura symmetria, & conuenientia. Nā siccitatē obtinet morsus expertē, et frigiditatē, quā nondū obstupefaciat. Semē eius, & radix similis sunt facultatis, nisi quod siccioris, & minus frigida. Sed semen etiā subtiliū est partiū: radices uerō crassiorū. Ipsa autē herba folia exiccata tenuioris, & minus frigida facultatis fiunt: nēpe diffuso ex eo, ac digesto excremento aqueo. Hac ratione et radicib. utuntur ad dentiū dolores tum mādentes, tū collutionib. ipsorum incoquentes. Præterea ad iecino-
ris, & renū obstructions, non has tantūm adhibent; sed folia quoq; & multo magis semina. Hæc enim quandā in se absterge di facultatē obtinet: quā & in herba uiridi inesse satis conijci pōt, uerū ab humiditatis copia uinci.

Herba, quæ Græcis ἐπὶ νόστον Latinis Plantago uocatur: Arabibus, Lisen, aut Lisan alhamel: Italis, Pianta-
gine: Germanis, Vuegerich: Hispanis, Lhantem, Tamebagem: Gallis Plantain.

Nomina.

Σίον.

SIVM, SEV LAVER.

CAP. CXX. 10

a Me. & Dra.
πόα θαμνοει-
δης ὀλίγη ἐ-
χρῶσα πολλά
φύλλα περι-
ρη. i. herba fru-
ticosa, exi-
gua, habens
multa folia
rotunda.
† Orib. λιπα-
ρά. i. pinguis.

Sion in aquis inuenitur, frutice pingui, recto, folijs latis, olusatro similibus, sed minoribus, & odora-
tis. Quæ cruda, cocta q; esu, calculos rum punt, atque excernunt: urinas cient: menses, & partus
extrahunt: dysentericis in cibo auxiliantur. De sio Crateuas tradit, a herbam esse fruticis specie,
pauca folia ferentem, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra, & † ad erucam accedentia.

SIVM VERVM.

SIVM VVLGARE.

Sium in scaturientiū fontiu riuis, quorū aqua hyeme calent, æstate uerō frigescunt, plerumque nascitur. Caterūm
falluntur apertissime, qui pro Sio herbā Crescione uulgō uocatā, tā scilicet dulcē lactuca similē, quā acrē,
ac subamarā, cui nasturtij sapor, & eruca folia insunt, in medicamentis usurpāt. Quippe quod ea non alia sit
plāta, quā sifymbriū aquaticū sequenti capite à Dioscoride descriptū, nō legitimū Sium, quod nostratibus Senesibus
uulgō uocatur Gorgolestro. Hoc enim à Dioscoridis Sio nullis prorsus dissidet notis: quādoquidē pinguis est planta,
caule recto: folijs latis, in ambitū serratis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis: floribus cādidis: semine cor-
niculis incluso. Rari admodū sunt fontiu riuuli, quibus aquaticū sifymbriū innatet, qui Sium etiā non habeāt. Plinius
lib. & cap. xxi. Sium cū aquatiko sifymbrio confudisse uidetur: quod Sio sifymbriū aquatici uires assignauerit, no-
minis fortasse cōmunitate deceptus. Nā Dioscoridis testimonio, sifymbriū hoc, quod aliqui cardaminā uocat, nōnul-
li etiā Sium appellant. Vnde quod fortē existimauerit Plinius Sium, & cardaminā unā, & eandē plantā esse, uni tan-
tūm Sio utriusque facultates reddidit: etsi prius lib. xx. cap. xxi. speciatim de syluestri sifymbrio in riguis proue-
niente differuerit. Serapio Sium Senation uocat: Verū Senecio Dioscoridi alia est planta, ut lib. 4. in eius mentione
explicabitur. Confert Sium in cibis ijs, qui oculorū hebetudine laborāt, quimetia spleneticis, & malo habitu laborātibus.
Ventris tineas pellit, id quod ualentius facit eius semē tritū, cochlearis mēsurā, ex uino austero potū. Succus il-
litus lentigines delet. Decoctum eum sale, & nitro, equorum scabiem sanat. Vtuntur etiam eo quidam in acetarijs.

Sij confid.

Plinij lapsus.

Sij me-

Sij meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Sium quantum gustu odoratum est, tantum etiam exalfacientis facultatis est particeps. Digerit autem, & urinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat. Quod Græci σιον Latini quoque Sium uocant: Mauritan, Ror cathalmi, & Inhamenella, seu Hamenella: Itali, Sio, & Gorgolestro: Germani, Vuassermereck: Hispani, Rabacas: Galli, Berle.

Sij uires ex Galeno.

Nomina.

Σισυμβριον.

SISIMBRIVM.

CAP. CXXI.

Sisymbrium (alij serpillum ^a syluestre uocant) in solo inculto nascitur, menthæ hortensis similitudine, ^b odoratius, latiore folio. Inscritur coronis. Calfaciendi uim habet. contra stillicidia urinæ, calculosque, semen ex uino bibitur: tormina, & singultus sedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut temporibus illinuntur. Item contra uesperum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet. Alterum sisymbrij genus, aliqui cardaminam, alij sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, quibus sion, prouenit: quæ ideo nonnullis cardamina nominatur, quod gustu cardamum, id est nasturtium representet. Folia primum rotunda prodeunt, adulta crucæ modo finduntur. Id exalfacit, urinas mouet. crudum estur. Purgat lentigines, cutisque uitia in facie, noctibus inpositum matutinisque detractum.

^aOrib. μέγαν i. magnū. sed syluestre non legit. ^b Dioscor. i. odoratum leg. Orib.

SISIMBRIVM HORTENSE.

SISIMBRIVM SYLVESTRE.

Tametsi prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. vi. cap. vii. de plantarum historia, & lib. v. cap. viii. de earum causis, satium etiamnum Sisymbrium in hortis reperi-
ri posteritatis memoria commendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus fe-
rè hortis prouenit, quam nostrates officinæ Balsamatam, uulgus uerò mentham Romanam, uel crispam appellat.
Quippe quod hæc proferat folia circumata, & uulgaris menthæ latiora, crispa tamen: caulem quadrangulum, ru-
bentem, uirentemque: & odore, gustuque mentha longè acrior sentiat. Cuius rei illud etiam, præter assigna-
tas notas, manifestum indicium facit, quod Balsamita hæc facile in mentham degeneret, nisi diligens admodum
adhibeatur cultura. Quod libro de plantarum causis paulò antè citato, apertè testatur Theophrastus his uer-
bis. Sisymbrij mutatio in mentham, uelut prædictis opposita scilicet est, cum ex neglectu eueniat. Fit enim
cum quis non excolit, neque curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quam in partem ui tota
conuersa, debiliior pars superna consistit, odorisque sui uehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine,
atque

Sisymbrij cō sideratio.

Sisymbrij in mentham mu tatio.

Syluestre.

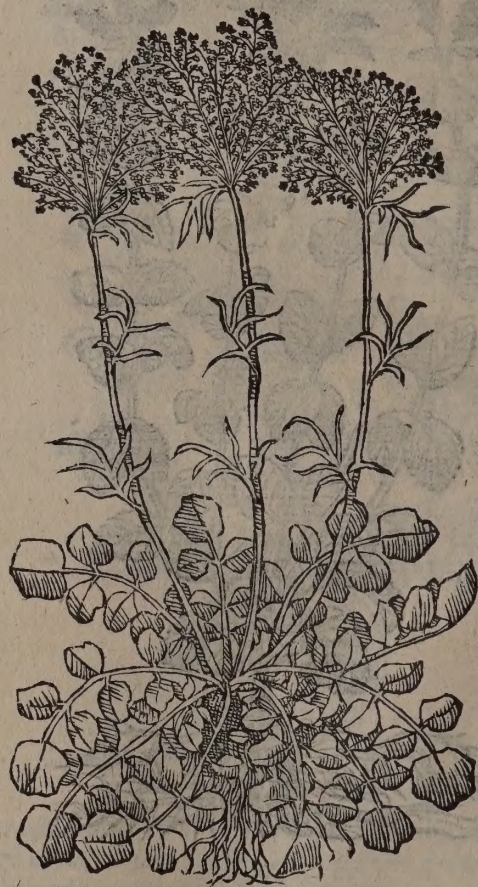
Brasauoli error.

Sisymbrium aquaticum.

atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidem, remissusque est, proxime ad mentham accedit. Quamobrem transferre sepe numero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est, hætenus Theophrastus. Sed equidem non putauimus Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longe dissidere crediderim. Syluestre enim in Ananiensi agro in incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis, quod mihi quidem satiuo effigie planè reclamare uisum est. Huc alia accedit ratio, qua facile probari potest, syluestre Sisymbrium à satiuo plurimum differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium cultura negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut syluestre aliter usquam inueniretur, quam in menthæ permutatum, cum nulla hominum cultura nascatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubique mentha scateret, quod tamen nusquam hætenus factum reperi. Ceterum Brasauolus, cum hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam satiuum, quam syluestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se uidisse (quod potius eum oculos fefellisse putauerim) Balsamitam descivisse in calamintham, Plinium quidem, non Theophrastum secutus. Siquidem Theophrastus in mentham, non in calamintham Sisymbrium desciscere prodidit. Plinij uerò codices nonnulli libro xix. cap. x. scriptum quidem habent, quod Sisymbrium in calamintham degenerat, quam lectionem accepit Brasauolus: sed ea lectio deprauata censetur. Idcirco factum est, ut ij, qui Plinium castigant, eam restituerint, quod compertum habuerint Plinium ex Theophrasto, historiam sumpsisse. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quod Sisymbrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisymbrium uero, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appel-

SISYMBRIVM AQUATICVM.

SISYMBRIVM AQUATICVM ALTERVM.

Sisymbrij uires Matth.

lant, ea nimirum herba est, quam uulgò nostri Crescione appellant, acris sapore prædita, de qua etiam diximus in præcedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium riuis discurrentibus comite Sio nascitur, folijs primo exortu rotundis: cum uerò adoleuerint, eruca modo dissectis: odore, ac sapore satiuo nasturtio proximis. Meminit huius Plinius libro xx. cap. xxi. quanuis libro xix. cap. viii. aliud Sisymbrij genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo seritur. latissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de uulgari menthastrò, quod in aquosis passim prouenit, disseruisse. Sisymbrium tam hortense, quam sponte proueniens, & flatus, & lumbricos pellit, cum herba ipsa in puluerem trita; tum eius decoctum potum. ualet ad uteri inflationes, si una cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, uentri applicetur: ualentius quoque uterinis doloribus à partu subuenit, si una cum parthenio, anthemidis floribus, tenuiter concisa, tribus, aut quatuor ouis excipiat, & deinde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, & calida applicetur uentri, super ipso umbilico. Illinitur tam recens, quam siccum, calefactum,

calefactum, & uino cretico aspersum, ad uentriculi dolores. Succus testibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Ceterum aquaticum Sifymbrium cum raphano omni, & petrosilini radicibus, ex albo meraco, & butyro calefactum, & pubi adhibuit, urinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur utiliter ueternosis. Est & alterum eiusdem generis, sed folijs & caulibus longè minoribus, ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus, in quibus flosculi exeunt albicantes. Hoc autem non solum in aquosis, & riguis prouenit, sed in hortis & secus itinerum, acuto sapore. Sifymbrij utriusque mentionem fecit Galenus libro viii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Sifymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis est, & temperaturæ in tertio ordine. Sed & semen eius tenuium partium est, & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sifymbrium uero, quod quidam Cardaminam uocant, quandoquidem cardamo, hoc est, nasturtio simile quiddam gustu præfert, cum siccum est, tertij est ordinis excalfacientium, & desiccantium: cum humidum, & uiride, secundi. Vt Græci σισύμβριον, ita etiam Latini Sifymbrium dicunt: Arabes, Sifnabarion, seu Sifnasbar: Itali, Sifembro, & Menta Romana: Germani, Vuassermuntz, & Eachmuntz: Hispani, Hierua buena de agua: Galli, Menthe aquatique. Quod uero σισύμβριον ἑτερον Græcis, Sifymbrium alterum Latinis appellatur: Italis Sifembro aquatico, & Crescione: Germanis, Brunkressen, & Vuasserkressen: Hispanis, Berros, & Agriois: Gallis, Cresson.

Sifymbrij utriusque uires ex Galeno.

Nomina.

Κριθμῶν.

CRITHMVM.

CAP. CXXII.

C Rithmum, seu, ut aliqui, Crithamon, fruticosa, & undique foliosa herbula est, cubiti altitudinem ferè petens. Nascitur in maritimis, & petrosis: folijs pinguibus, numerosis, albicantibus, ueluti portulacæ, ^a latioribus, & longioribus, falso gustu: flores ^b candidi sunt: & semen, ceu ros-marini, odoratum, molle, rotundum, quod siccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti crassitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, semen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menses cient. Estur crudum, coctumve in olerè. seruatur etiam in muria.

a Cat. παχύ τερος. i. crassioribus.
b μίλιναι. i. lutei. Orib.

CRITHMVM I.

N Ascitur Crithmum non modò in omnibus Tyrreni promontorijs, scopulis, ac rupibus, præsertim Argentario monte in maritimis nostris Senensibus, & uniuerso circum Italiam litore: sed etiam in Adriatico sinu, ubi scopulosa, & prærupta superstant litora: quemadmodum nobis contigit uidere eo tractu per quem à Timauro fonte Tergestum nauigatur: nanquè inibi illa scopulosa litora crithmo referta sunt. Crithmum Romæ, & in uniuersa ferè Hetruria Feniculum marinum dicitur: etsi in alijs quam plurimis Italia locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridarijs translatum uirescit, herbam sancti Petri appellitet uulgus. Quo nominis argumento non desunt, qui existiment, plantam hanc legitimum esse Empetron libro iiii. à Dioscoride descriptum inter simplicia medicamenta, quæ deiectoria pollent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defensionibus Plinij contra Leoniceum, qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumque ratione. Cuius sententiæ maxime refragatur experientia, quod Crithmum quanquam abunde, copioseque ingestum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum empetro reddidit Dioscorides. qui propterea illud inter ea, quæ aluum deijciunt, medicamenta locauit. Quomodo autem Empetron quis idem cum herba sancti Petri rectè dixerit, si empetron nullis alijs à Dioscoride representatur notis, quam quod nascatur in montibus, & maritimis, salso, & amaro sapore? Verum enim uero non modò putandum: sed etiam pro certo, meo quidem iudicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum esse. Quippe quod ea notis omnibus, quæ radicibus, folijs, caulibus, ac seminibus, & uniuersæ denique plantæ tribuit Dioscorides, Crithmum planè referat. Ceterum maritimi crithami duo alia habentur genera. Pri-

Crithmi consideratio.

Quorundam lapsus.

Crithami alia genera.

60 mum, à præclarissimo uiro Iacobo Antonio Cortuso mihi missum, uulgari ferè simile est, nisi quod folijs est angustioribus, & in cacumine mucronatis, atque pungentibus, salso, & acuto sapore: caulibus uero prægnantioribus, succosioribus, uetioribusque, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaterniue suas singuli umbellas proferentes, albis flosculis refertæ, quibus semen oritur feniculo quadantenus simile, cui radicem quoque similem

CRITHMVM II.

CRITHMVM III.

CRITHMVM IIII.

Crithmum
terrestre.Crithmi ui-
res ex Gal.

Nomina.

em profert. Alterum ab una radice plures emittit caules re-
ctos, circa quos totos folia habentur, per internalla tamen plu-
ra ex una origine gregatim prodeuntia, longiuscula, crassa, &
salso etiā gustu, sub horum exortu peculiare quoddā erumpit
foliū, ceteris duplō longius, ē quo propē caulis cavitatem pe-
diculus exit, ē quo sex, septemue folia breuiora produntur, ut
ex appicta eius imagine quispiam uidere poterit. Flores fert in
cacumine orbiculatos, uillososq; colore pallido: Radice nititur
longa, tereti, non sine alijs adnatis. Non desunt quoq; qui hanc
Empetron faciant, sed ego ijs haud subscribere ausim, cū plura
sint, quae reclamant. Hae enim nusquam in montibus oritur, nec
pota uentrē exoluit. Est et altera planta, quae non solum odore,
saporeq; Crithmū refert, sed quadatenus sua ipsius facie. Hae
nos terrestre Crithmū, his de causis appellare uoluimus. Na
scitur haec in Boemia copiosa, praesertim in agro Pragensi nō so-
lū inter segetes, sed & agrorū margib. et secus uias, folijs longis,
angustis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipsoq; longo prodeuntib.
utrinq; denticulatis, falcis frumentariae modo. Ceterū quae in
cauliū summis partib. habentur, minora, breuioraq; sunt. Cau-
le gerit ramosum, alis concanū, geniculatumq; in cuius summi
tate ramuli exeunt diuulsi, in quib. floridā, albicantesq; sunt,
umbellae, in quib. postremō semen oritur parū, oblongū, acre,
& odoratum. Radice nititur sylvestri pastinacae haud absimili,
minore tamē: sapore in primis, dulci, sed si diutius mādatur, a-
cri, & odorato. Crithmi uires recensuit Gal. li. 6. simp. medic.
his uerbis. Crithmum gustantibus salsum quodammodo est, cū
paucula amaritate. quamobrē uis eius est exiccatoria, & ab-
sterforia: intraq; tñ imbecillior in eo est, quā in amaris. Kpi-
μov Græci, Crithmum item & Crithamum Latini uocant: Ita-
li, Crithamo, Finocchio marino, & herba di san Pietro: Ger-
mani, Eacilen, & Meerfenchel: Hispani, Perexil de la mar, &
Vnhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenoil marin.

CORONOPVS.

Κορονόπος.

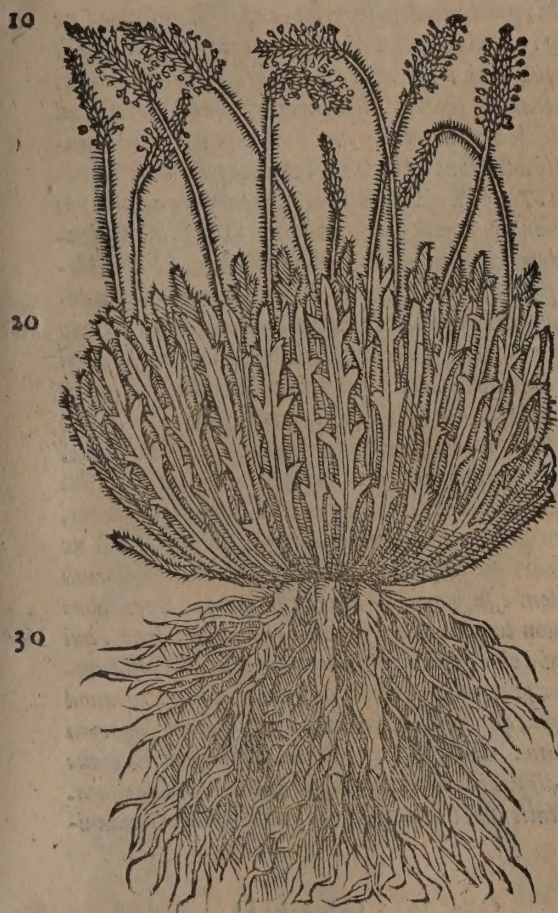
CORONOPVS.

CAP. CXXIII.

Coronopus oblonga herbula est, per terram strata, fissis folijs. coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo celiacis facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & secus uias.

CORONOPVS.

CORONOP. SIVE SERPENTINA.

- 40** **V**arias, ac diuersas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarum historiam à mendis omnibus expurgatam pristinae, ac propria redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot plantas legitime Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leoniceus, uir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, conclusitq; tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernacula sua lingua Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quod eam pueri ætate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verum cum eius sententiam minime probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quam Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensenti, his magis adstipulandum esse iudicauit, qui uolunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiae hortis uulgaris, ac admodum frequens, quod in acetarijs passim usurpetur, quam ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum esse censent. Quandoquidem hæc nusquam, quod sciam, in cibis sumitur, sed in brutorum tantum uenit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter asseuerent, quod quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus uocatur, aliquibus uerò Pes galinaceus, quæ utuntur nonnunquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id exposulet necessitas, legitimus sit Coronopus. Inter quos non modò depreheni sunt commentatores Auicennæ, quos nullam rei herbarie peritiam habuisse constat; sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios. Nanque Otho ille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt sententiam: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbarie imperitis errare, quam cum doctis, & peritis rectè sentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in sequentibus suo loco differemus) Coronopus non est, sed proculdubio ranunculus, qui Græcis *βουτάνιον* appellatur, cuius uariæ Dioscoridi produntur species: inter quas uulgaris Pes coruinus suam retinet sedem. Quod autem Leoniceus Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & si gerat hæc herba in sui culmi fastigio quinque ueluti graciles spicas, quæ cum manibus dilatantur, cornicis,

Coronopi cōsideratio.

Quorundam opinio damnata.

Leoniceus opinio reprobata.

Gramen aculeatum Plinij.

Coronopi historia.

Coronopi Sylvestris mentio & uires.

Coronopi uires ex Gal.

Nomina.

nicis, uel alterius uolueris formam pedis representant; cum tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis incisuris dissecto, non seratur in hortis, & arida tanquam fenum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Caterum si modò quis in eo Plinium sequi uelit, quod dixerit lib. XXI. cap. XVI. (quod tamen ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram serpere, ut eius, quam Coronopum uocant; frustra, meo quidem iudicio, probare contendet Sanguinellam, siue Capriolam esse Coronopum, quod eius caulis culmi modo gemiculis intersectus, humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum in morem spicas ferat. Verum eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatum esse gramen, cuius meminit Plinius lib. XXI. cap. X. his uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Neque usquam, quod equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari uidetur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quod Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neque eum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quæ in ciborum usum ueniunt. Quauis contrarium fecerit Theophrastus, quod fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarum tenuitate coronopo aculeata uidentur; cum tamen pungere non ualeant, ut cum acanthinis fortasse ludit Dioscorides. Quare facillè adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quam Dioscoridi idem esse. Ideoque Plinius libro XXI. Theophrastum secutus, Coronopum aculeatum facit: libro uerò XXI. Dioscoridem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud silendum non duximus, quod ex illo graminis genere, quod pueri ludentes sanguinem e naribus eliciunt, Sclauj Carniola incolæ, item Goritienses semen colligunt, deglubuntque in pilis, & milij, uel panici modo carniui iure decoquunt, granulis oblongiusculis panico minoribus, gustui non ingratiss, adeo ut Germani himeldauu uocent, hoc est, celestem mannam. Huius plantam (cuius inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclauj cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quod Leonicens ab ijs fortasse doctus, putauerit hanc plantam esse Dioscoridis Coronopum. Qui cum Coronopum scribat spinis nullis rigere, serique in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimauerim, qui nobiscum senserint eam plantam legitimum esse Coronopum, quæ uulgò nobis Herba stella uocatur. Nempe nullam hæcenus plantam uidi, quæ perinde ac illa adamussim Coronopum referat. Coronopus itaque folia fert longa, angusta, per interualla corniculata, humi accubantia, & in stellæ modum radiantia, caulem, spicam, florem, & semen gerit per omnia plantagini similia, adeo ut nulla ferè ac cedat notarum differentia, radice nititur unica, numerosis tamen adnatis capillamentis, foliorum sapor plantaginis est. Quo fit, ut crediderim Coronopum eiusdem esse generis. Inuenitur quoque Coronopus sponte nascens diluto extenuatoque solo in comitatu Goritiensi, non longè à Sontij fluminis ripis, & in loco, qui dicitur in collibus. Eam inibi uulgò Serpentinam appellant, quod eius radix in uino pota uiperarum, aliorumque uenenosorum animalium morsibus maximè aduersetur, sitque præcipuum remedium, ita ut ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorsos. Sunt, qui hanc Hæstium esse censeant, quorum non possum non probare sententiam, ut libro quarto fusius disseram. Coronopi uires paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Coronopodis radix caliacis prodesse creditur manducata. Eius nomen Græcum κορωνόπος, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, & herba stella: Germanicum, Kraen suos: Hispanicum, Guabelba: Gallicum, Capriole.

Σόνχος.

SONCHVS.

CAP. CXXIIII.

Sonchi duo genera. Syluestrior quidam est, & magis spinis horret. Altera teneritate quadam mollescit, cibus expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: folijs in ambitu per interualla dissectis. Vtriusque uis refrigerat, modicè adstringit, unde æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti profunt. Succus eorum stomachi rofiones forbitione mitigat: lac elicit. in uellere appositus, sedis, ac uulvæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quam radix illita, uibratis à scorpione ictibus subuenit. Alter sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans folijs: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt, sed ad eadem pollet.

Sonchi cōfid.

Sonchi uires Matthiolo.

Sonchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Visuntur in hortis, campis, & uineis duo sonchi genera, alterum asperum, alterum læue. Folia utraque sonchus profert cichorij modo laciniata, quæ quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaque habentur. in læui uerò læuia, & spinis nullis rigentia. Huius duo habentur genera; quæ tantum folijs aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur folijs minus quoque laciniatis, ac etiam magis extensis. Omnibus caulis est cubitalis, intus uacuis, mollis, fragilis, lacte prægnans, & plerumque rufescens. Flores gerit in caulium summitate melinos; senerioni haud absimiles; qui deinde in pappos enascuntur. Sed tertium illud genus, de quo in fine capituli differuit Dioscorides, non solum non inuenitur in Italia, ubi non recordor me hæcenus uidisse plantam, quæ Sonchum arborecentem referat; sed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri utuntur hyeme in acetarijs, præsertimque eius radicibus, quæ cum teneræ sint, mansuæ; dulces, frequenter mensis expetuntur. In uino decoctus stomachi fluxionibus medetur. Lactens liquor à caule emanans, datur potandus ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, & præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoque sanat, ciathi mensura potus. Commanducata folia oris graueolentiam tollunt. Sonchi uires nobis descripsit Galenus libro VII. simplicium

SONCHVS ASPERA.

SONCHVS LAEVIS.

SONCHVS LAEVIS ALTERA.

simplicium medicamentorum, his uerbis. Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Caterum uiridis etiamnum, & tenere estur, perinde ut cetera olea syluestria. Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquea, terreaque essentia, utraque leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps: & sine cataplasmati in morem illinatur, siue edatur, manifeste refrigerat: postea uero quam planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Σόνχος sic Græcè, ut etiam Latine Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilder hasen koel, Gens distel: Hispanicè, Serraya, & Serralba: Gallicè, Latteron, & Palais an lieure.

Nomina.

† Hæc dictio νεῦος, quæ uacuum, & inanem significat, hic non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetusti codices, quibus etiam adstipulatur Oribasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita.

Σέρης.

SERIS, SIVE INTYBVS.
C A P. CXXV.

Seris duum generum est. Altera syluestris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera latius, latioribus foliis constat, stomacho quàm hortensis utilior. Quæ iterum in duas species digeritur, una folio latiore prodest, lactucarum simillima: altera angustiore est folio, & gustu ama-

INTVBVS MAIOR.

Seridis, siue
Intybi consi.

Diosc. locus
restitutus.

INTVBVS MINOR.

flu amara. Vtraque refrigerat, & adstringit, stomacho
utilissima: aluum sistit cocta, si cum aceto adsumatur.
Sylvestres stomacho meliores: quandoquidem aestuan-
tem ipsum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt.
Cardiacis per se, aut cum polenta, utiliter illinuntur: po-
dagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Her-
ba cum radice illita, percussis à scorpione subuenit: igni
sacro cum polenta medetur. Succus cum cerusa, &
aceto, ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem de-
siderant.

Quoniam in Græcis uulgatis codicibus initium istius
capitis & in uerbis nonnullis, & in Seridis generi-
bus deprauatum, et confusum legitur, ideo ex libro
Oribasij simplicibus dicato, atque etiā ex antiquissimis Dio-
scoridis codicibus manuscriptis, illud legitime, & ordinatè le-
gendum putamus, hoc modo. Σέρης ἀγρία, καὶ κηπόθυ, ὧν ἡ ἄ-
γρια διόση. ἡ μὲν γὰρ πικρὴ, ἡ καὶ κηπόριον καλεῖται. ἡ δὲ ἡμέρος
πλατυφυλλότερα, καὶ δυσωμότερα τῆς κηπόθυς. τῆς δὲ κηπόθυς
διπλὸν ἔδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδακωδέτερον, καὶ πλατύφυλλος. ἡ δὲ
στενόφυλλος, καὶ ἑμπικρὸς. id est. Seris sylvestris, & hortensis. Syl-
uestris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorion uo-
catur: altera satina latioribus folijs, & ori gravior, quàm
hortensis. Hortensis uero duplex genus: una folio latiore,
lactuca similior: altera folio angustiore, & gustu amara.
Huic lectioni maxime adstipulatur Serapio quippe qui ex
Dioscoride tot habeat syluestris Seridis species, quot dome-
sticæ. Id quod etiam ex usu clarissime patet, cum tam sati-

INTVBVS CRISPA.

ua, quàm

ua, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præ manibus, & sumatur in cibis. Satina quidem ubique ferè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, leuioreque, ab hortenfi angustifolia Seride non longè dissimilis: quin & ori erraticæ gravior. Ea uerò, quæ sponte prouenit, passim ferme uirescit, folijs in ambitu longè magis laciniatis, angustioribus, asperioribus, & amarioribus. Sunt qui pro certo habeant, Scariolam à domestica latifolia Seride nihil differre, quòd ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alij Scariolam uocant alteram domesticæ speciem, Scariola quæ quæ angustiore est folio, & gustu amarior. Sed animaduertendum est, Scariolam in Serapione, Serapionis non esse, sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe cum sciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce, nil aliud significare, quàm Seriolam, Serimq; non aliud esse Græcis, quàm Latinis Intybum, huius genus latifolium (perperam tamen) Scariolam appellauit. Qua in re eorum equidem sententiam magis laudauerim, qui angustifoliam Serim, quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si paruam Serim dixeris, uocant: tametsi in syluestrium quoque genere, ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colitur, quòd domesticæ Seriolæ non longè sit absimilis. Omnes itaque in Italia uulgaris sunt notitiæ, quòd nostratibus mensis frequentissimè in acetarijs apponantur. Quamobrem olitores has hyeme terra, & sabulo, in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albescent, & tenerimæ euadunt, & in totam asseruantur hyemem, artem hanc à natura docti, quòd uiderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus terra, uel arena obrutum, & tenerimum, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Est quoque tertium INTYBI HORTENSIS genus, amplo, foliosoque cespite proueniens, folijs magnis, sed ubique in ambitu crispis, ac fimbriatis, caule ceteris maiore, crassiore, tenerioreque, in acetarijs expetitur. Reliqua cum ceteris paria sunt. Verùm quanuis asserat Dioscorides syluestrem Intybum, quemadmodum & satium duorum tantum esse generum; Chondrillam tamen, cuius historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophrasto lib. vi. i. cap. xi. de plantarum historia Aphaca uocatur. Hæc enim illi ingustabilis, & amara est: festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atque in pappos euanesceat. Tum alius iterum prouenit, atque iterum alius, idque tota hyeme, uereq; toto usque æstatem factitatur. Flos melini speciem gerit. hæc ille. Huic per omnia in uniuersum respon-

Intubi crispæ mentio,

Aphaca intubi syluestris species.

CICHORIVM DOMESTICVM.

CICHORIVM SYLVESTRE.

det, quæ nonnullis DENS LEONIS, alijs Dens caninus, quibusdam Caput monachi, aliquibus Rostrum porcini, Dens Leonis, plersque uerò Ambubeia uocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum propriè ambugia, uel Ambubeia dicatur. E terra prodit hæc herba, in ipso statim ueris initio, folijs cicoraceis, frequenter laciniatis, in sagittæ modum, humiliter accubantibus; caule palmari, rotundo, glabro, subrubente, concauo, lacteo succo prægnante. Flore luteo, folioso,

HH

DENS LEONIS.

CICHORIVM CONSTANTINOP.

ZACINTHA, SIVE CICH. VERRVC.

Ambubeiz
uires Matth.Seplasiariorū
negligentia.Cichorij uer
rucari metio
& uires.

folioso, quo decedente subcrefcit papposum caput; & admirabile naturæ ludentis opus, quod tandem spirante uento efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo succo plenam, sed longè amariorem. Coctæ stomachum dissolutum adstringit, cruda uerò aluum sistit. eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lēte decoctæ. Succus potus prodest, quibus genitura effluit. In aceto decoctæ, urina tormina discutit. Vniuersa planta decoctum potum, auxiliatur regio morbo laborantibus. Tradunt magi succo totius cum oleo perunctis fauorem conciliari, eosque facilius impetrare quæ uolunt. Sed profectò maximæ est seplasiariorum multorum negligentia, atque ignauia, qui cum in hortis, numerosissimum, præstantissimumque habeant Intybum, & in campestribus Cichorium ubique frequentissimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò syluestrem lactucam suo lacte refertam subijciunt, atque ex ijs aquam, quam nomen de Endiuiâ mentiri faciunt, suis plumbeis eliciunt organis. Quod maximè detestandum est: nam etsi hieracio, syluestriq; lactucæ uis frigida insit: tamen præterquam quod nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potissimum tempore turgent, quibusdam suis partibus calorificum adeo est, ut linguam exurat, ac uellicet: quibusdam uerò adeo somnificum, ut non desint, teste infra Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Est & alia Cichoracei generis planta, quam quidam zacintham uocauerunt, nobis autem ab effectu CICHORIVM VERRVCARIUM appellare libuit. Radice hæc nititur rapunculi figura, subnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris.

Folia

Folia habet Cichorij, uerum paulo asperiora. Caules edit cubitales, et quandoque maiores, tenues, asperiusculosq; in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cicoracea specie, quibus flaccescētib; semen remanet subnigrum, capituli instar, circunquaque secundum longitudinem secti; melopeponis modo. Mira huius plantae facultas est ad tollendas verrucas. Siquidem scimus nos nonnullos, quorum manus verrucis admodum numerosis scatebant, sanatos esse, deuoratis in acetario semel tantum huiusce Cichoraceae plantae folijs. Idem praestat eius semen, tribus diebus drachmae pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt Verrucosi. Hoc uelim acceptum referant rei plantariae studiosi Francisco Calzolari Pharmacopaeo Veronensi, qui plantam ad me una cum facultatibus misit. Caterum aliud CICHORII genus, CONSTANTINOPOLI allatum, misit ad me Vienna Clariss. Augerius de Busbecke Flander, radicibus numerosis, Asphodeli modo dependentibus, siliquarum fere raphani figura. Cuius imaginem, ob rei nouitatem, hic appingi curauimus. Sunt praeterea qui Intybaceo generi herbam adscribant, quae a flore cyaneo CYANVS Plinio dicitur, aliquibus uero uulgò Battifecula, uel Battisnocere, no

Cyani mentio.

CYANVS MAIOR.

CYANVS MINOR.

bis autem fior Campese, quod in campis inter segetes, Maio, & Iunio mensibus numerosus proueniat. Expetitur hic maxime rusticis puellis, suis contexendis coronis, quibus per aetatem caput & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusue rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo. Duum est generum, maius, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloso, albicante, barbulis quibusdam dissecto. Caules edit plures, bicubitales, lanuginososq; atq; folijs minoribus refertos, floribus in cacumine caeruleis, in ambitu crenatis, squaroso e calyce prodeuntib; Radice nittitur unica, sed fibrosa. Maius latioribus prouenit folijs, albioribus, pilosioribus, & nulla in parte diuisis, ut in Lychnide. Vegetiores quoq; habet caules, albicantioresq; breuiiores tamen, & flores longe maiores, et patentes. Nasctur in montib; frequentius, quam in caepesrib; Huiusce uires nullus antiquorum, quod scierim, scriptis mandauit, quanquam Placentinus, quod affirmauerint aliqui Cyanum pestilentibus morbis propria dote aduersari, suo de Cichorea serapio, quod ad pestilentes febres maxime comendauit, Cyanum etiam inseruit. Maioris pulvis datur utiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reijcientibus, ex aqua plantaginis, aut maioris symphyti, aut equiseti: succus illitus recentia uulnera glutinat, & oris ulcera sanat. Vtriusq; folia, siue semen, ex uino decocta, & hausta, auxiliantur a scorpione, phalangioq; ictis: quinetiam omnibus uenenis resistunt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Intybi, & Cichorij uires recensuit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Intybus olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amaram, quidam nuncupant, quidam uero Cichorium appellant. Est autem ea sicca, frigidaq; temperata, utrunque secundo excessu. Porro domestica magis etiam quam agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multae admistio siccitatem extinguit: uerum utraq; adstringentis qualita-

Cyani utriusque uires Matthiolo.

Intybi, & Cichorij uires ex Galeno.

ris est particeps, uelut & chondrilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro VIII. de compositione medicamentorum secundum locos: Cichorium, inquit, & Seris cibarij generis existunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt & cruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est, & subamara, ac moderate adstringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Ultra hoc enim, quod moderate refrigerant, amplius & robur uisceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq; commissuras osculorum uenarum in sima uisceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neque uero frigidæ intemperies magnopere ledunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Iuuare etiam uiscus talium olerum substantia potest, etiam si citra serosorum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscunque complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccata tusa, quis potioni inspergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si uero non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quædam sit circa uiscus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quæ urinam ciunt. Vtilis autem non solum succus ipsorum est tum recens, tum exiccatus; sed & ipsa olera exiccata, tusaq; ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Planta, quæ σέρης Græcis, Intybus satius Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, seu Endeba: Italis, Endimia: Germanis, Endiuien: Hispanis, Endimia: Gallis, Endiue. Quæ uero σέρης ἀγρία καὶ ὀρίον, καὶ πικρὸς, Græcè, Cichorium Latine uocatur: Italicè, Cichorea: Germanicè, Vneguueiß, & Vneguartz: Hispanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree.

Nomina.

Χονδρίλλα.

CHONDRILLA.

CAP. CXXVI.

Chondrilla, quam aliqui cichorion, alij serin appellant, caulem, flores, & folia habet cichorio similia. qua ex causa nonnulli syluestris intybi speciem esse pronunciarunt, uerum tenuior tota est. In cuius ramulis, gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet: quod cum myrrha tritum, & linteo appositum, instar oliuæ, foeminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adiecto melle, diuiditur in pastillos: qui nitro admisti uutiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoueat: contra uiperas in uino pota proficit. Succus decoctæ, in uino, aut per sese potus, aluum sistit. Aliud habetur chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumrosum, humi sparsum: caulem succo madentem lacteo: radice tenui, a rotunda, læui, uegeta, flauescence, succosa. Cuius & caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Nascitur in latis, & cultis.

a Ori. ἐπ' ἀ-
κρῶ κορυφῇ
ἐχέρε. i. in sū-
mo uerticem
habens.

CHONDRILLA I.

CHONDRILLA II.

Nimirum

Nimirum sylvestris cichorij species Chondrilla est: gracilioribus tamen folijs, caule, floribus, ac semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria; sed etiam in uniuersa Italia in cultis locis, scrobium aggeribus, et secus uias uirescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minus etiam, quam cichorium in acetarijs recipitur, quamuis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, folijs tamen non ita in ambitum laciniatis, nec aded in mucronem desinentibus. Hæc à lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris uulgò Lattaiuola uocatur. Rura eam suis acetarijs pro cichorio indifferenter admiscent. Chondrillæ uires scripsit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo, & cichorio differuit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi sit species. Veruntamen libro ii. de facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem fecit. Huic nomen Græcum *χονδρίλλα*: Latinum, pariter & Italicum, Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, seu Amiron: Hispanicum, Leitugas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron.

Chondrillæ
utriusque cō-
sideratio.

Nomina.

Κολόκυνδα.

CVCVRBITA.

CAP. CXXVII.

Cucurbita esui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam syriasin uocant, in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagrasq; refrigerant. Succus è ramentis tuis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expressæ succus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam, infusum, si mistum sub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

CVCVRBITA.

CVCVRBITA INDICA.

Cucurbita satiuæ, quæ per æstatem in cibum frequentissimè uario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur; non tñ propterea uiribus, & natura sibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert lib. xix. cap. v.) forma uaria in cucurbitis arte, & mangonio fieri facile potest. Nam semina, quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: itè ab imis, sed non comparandas supradictis, quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breuioribus, ac sessilibus, aptissimas quidè ad recipiendū tñ uinū, tñ oleū, tñ alios quoslibet liquores, urceorū, et cadorū uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbita parte semen inuerso feratur cacumine.

Cucurbitæ
confi.

HH 3

Sed dili-

Cucurbitę hi-
storia.Cucurbitę In-
dicę mentio.Cucurbitę ui-
res Matth.Cucurbitę fa-
cult. ex Gale-
no.

Nomina.

Sed diligenter custodiendum est, ne eo mulieres accedant: nanque earum contactu facile elanguescunt incremen-
ta uirentium. tantoq; magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fetus. Quę
autem ad semina seruantur, ē primo seligantur prouentu, pendeantq; in sua uite ad hyemem usque: deinde sublata
insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facile earum semina, ascita putredine, depereunt.
Amant Cucurbita mirum in modum aquas: nam si propē in patens uasculum aqua subijciatur, ā quinque uel sex
digitorum interuallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. Sine semine nascentur, si per tri-
duum antea, spargenda semina oleo sesamino macerentur. Hederaceis uirescit cucurbita folijs, sed amplis admo-
dum, & subcandicantibus: flagellis sarmentosis, angulosis, & humi repentibus. Verum ubi adminiculum nacta
fuerit, illud facile comprehendit clauiculis, quibus arbores, & pergulas scandit, ijsq; sese implicat. Flores illi albi
grandioresque, & in stellā ferē modum diuisi, uerūm perpauca frugiferi. Noscuntur hi facile, conceptu sub ipsis
extuberante. Sunt & alia Cucurbitarum uaria genera Italię peregrina, quę diu per hyemem recentes asseruari
possunt. Ferunt has ab occidentalibus Indijs in Italiam uenisse: unde Indicę pluribus uocantur. Harum ua-
ria habentur genera, magnitudine, facie, & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed
alię magnę, alię paruę, alię mediocres, & alię oblongę, alię rotundę, uario colore: quę quidem omnibus notio-
res sunt, quām a me describi debeant. Crescunt folijs nostratibus longē maioribus, firmioribusq; asperis, & rigen-
ti pediculo adnexis, uirginea facie. Sarmenta illi crassa, angulosa, aspera, hirsutaq;. Ea humi repunt, longa ad-
modum tractu; atque etiam scandunt, & pergulas, & attegias opacant. Flores magni, lilij ferē effigie, aureo co-
lore. Fructus decerpuntur Autumno, & asseruantur hyeme tota in culinis. Semen condunt magnū, amgdalini
nuclei figura, in quo nucleus concluditur dulcis, & suauis. Sapor ijs subdulcis, non ut nostratibus usque adeo insi-
pidus: uerūm gustui insuaues sunt, nisi præcipuis condimentis saturantur. Vulgarium cucurbitarum folia recen-
tia iumentis illita, muscas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac siccant. Oleum quod ē cucurbita-
rum floribus paratur, ijs in eo diutius insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolorem ex calida
causa ortum ducentem & præsertim febrientibus. Aridę cinis ambusta, & pudendorum ulcera sanat. Cucur-
bitę facultates scriptas reliquit Galenus libro vii i. simplicium medicamentorum his uerbis. Cucurbita humi-
da, frigidaq; temperaturę est, utraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum eius succus ad aurium
dolores cum phlegmone iunctos, cum rosaceo utentibus utilis est. Sic tota quoque illita calidās phlegmonis me-
diocriter refrigerat. Comestā autem humida est, & sitim propellens. Et libro ii. de alimentorum facultatibus:
Cucurbita, inquit, cruda cibo insuaui est, stomacho perniciofa, & concoctu planē inexpugnabilis: adeo ut si quis
alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, cū quidam iam ausus est, pondus cum algore uentriculo incumbere
sit sensurus, stomachumq; euertet, & ad uomitum concitabit, quo solo ab urgentibus symptomatibus poterit uindi-
cari. Hanc igitur, aliāq; ex fugacibus complura, aut mox quam elixata est, aut frictā in sartagine, aut assam
omnes homines esse consueuerunt. Cucurbita uerō, de qua dicere cōpimus, elixa nullam euidentem saporis qua-
litatem habet: nisi quis eum quoque saporem nominare uelit, qui neque acris, neque salisus est, nec acerbus, nec
amarus, nec id genus quippiam manifestē representat, ueluti nec ipsa aqua. Ad huiusmodi cuncta communi nomi-
ne omnes & nota id est, qualitatis expertia uocitare solent (Latini fatua, aut insipida dicunt) quoquo modo nos quo-
que clarioris doctrinā gratia appellabimus. Talis ergo cū sit cucurbita, non immeritō uarios apparandi modos
admittit, utpote quę in medio omnis excessus constituta est, ob idq; ad quemuis excessum ex aquo duci potest.
Proinde cucurbita, quantum in se est, humidum, frigidumq; corpori alimentum præbet, omnium humidorum cibo-
rum rationem; qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanē infelicitate concoquitur, modō non anteuertat
corruptio. Nam ea illi solet nonnunquam accidere, cū aut uitiosē fuerit præparata, aut prauos humores in
uentriculo acernatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eo moram: quod alijs quoque omnibus fugacibus,
quę humido sunt temperamento, euenire solet. Nam in uentriculo corrumpuntur & ipsi, ni celeri descensu id ma-
li effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in se ipsa est, succum in totum corpus alendi gratia dige-
stum, expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cū alicui uehementem habenti facultatem fuerit iuncta, faci-
le illi assimilatur; ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroque in membra diffusus acri efficietur cum manifesta
caliditate. Eadem ratione si cum salso quopiam estetur, cū nonnulli in patinis cum salsamento instruunt, sal-
sum in corpore humorem generabit. Est porro sic apparata cibus longē suauissimus, si salsamentum ex ponticis
illis fuerit, quę μυλλα appellantur. Quod si cum malis cotoneis elixa, decenterq; condita fuerit, succum austē-
rum in distributione habebit præpollentem. Assa autem, uel in sartagine fricta, ut proprię permultum humidita-
tis deponit; ita reliqua eius pars nullam sibi ualentem uim adsciscit, uti nec cū in iure simplici paratur. Cete-
rū ob aqueam qualitatem sibi innatam non immeritō origano iungi gaudet. Quęcumque enim talia sunt, acri-
bus, aut acidis, austerisue, aut salsis permisceri saporibus postulant, si quis & cum uoluptate ea sumere, & nau-
seam cupiat euitare. Cucurbita Latinis dicta, Græcis κολοκύθα & κολοκύθος, appellatur: Arabibus, Haraba, Hara,
seu Carba: Italis, Zucca: Germanis, Kurbis: Hispanis, Calabazza: Gallis, Vne courge.

Σίχης ή μερος.

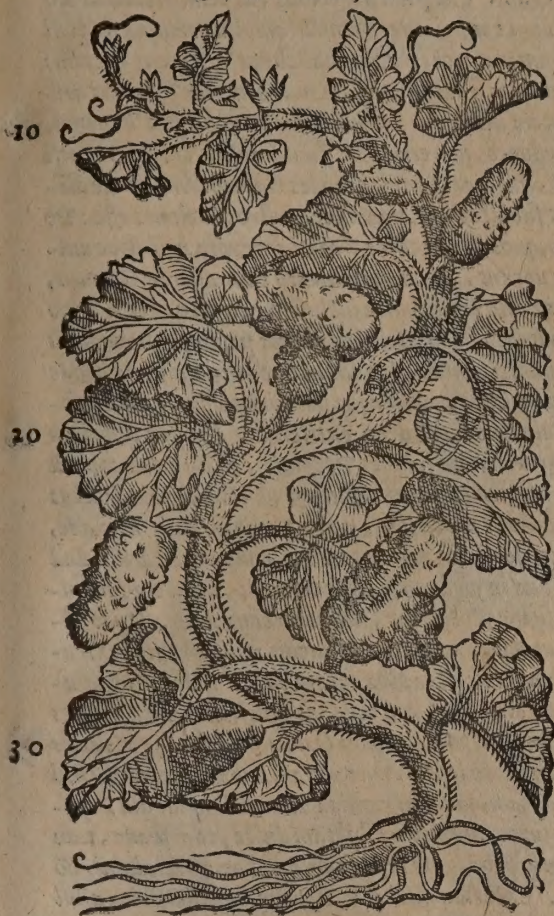
CUCUMER SATIUVS.

CAP. CXXVIII.

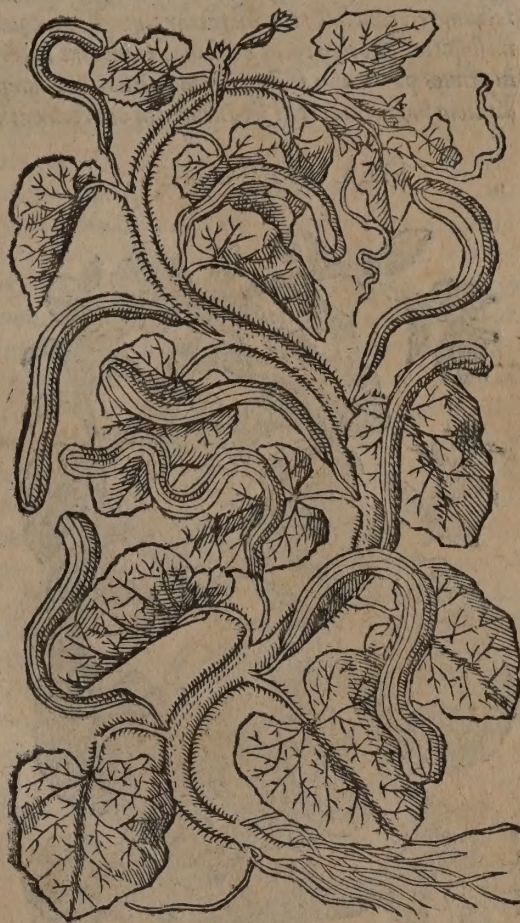
S Atius Cucumis aluo, & stomacho perquam utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sen-
tit: uesicę prodest: olfactu reuocat, quos animus liquerit. Semen modicē urinam mouet: cum
lacte, aut passo, uesicę exulcerationibus lubuenit. Illita cum uino folia, morsus canum sanant: &
epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibis urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ra-
menta eius contra adustionem infantium, quam syriasin uocant, sincipiti imponuntur: fronti admodum
oculo-

oculorum fluxiones auertunt. Succus cum semine, adiecta farina siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant, & nitorem afferunt. Radix sicca, & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, uomitionem mouet. Si quisquam moderatè secundum cœnam uomere cupiat, geminis obolis sit contentus. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant.

CUCUMERES.

CUCUMERES LONGI.

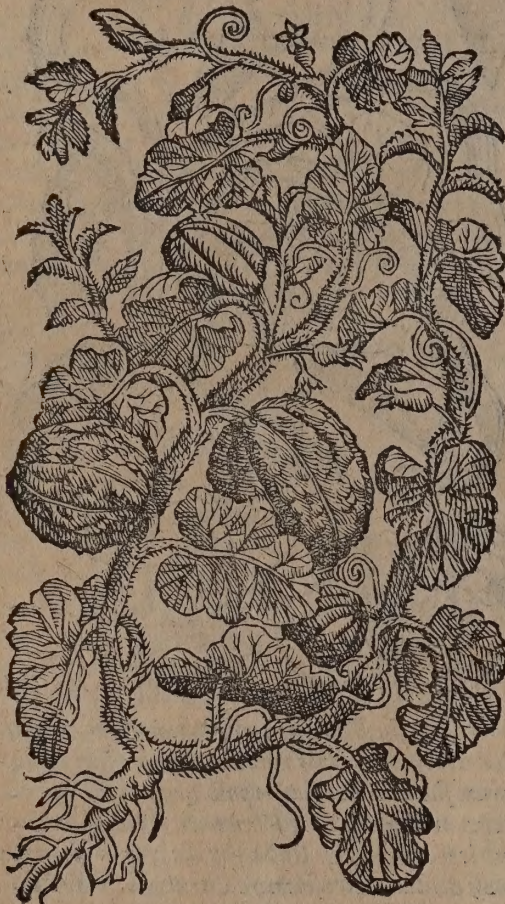
- Q** Vanquam Græci (ut Galenus est auctor lib. II. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumerum, quam Melopeponum genera Pepona nominant, peculiariter tamen σίκυος nomine, quo præsens caput inscribitur à Dioscoride, & Galeno II. lib. de alimentorum facultatibus, statim post Pepones, & Melo-
 40 pepones id tantum omnes ferè comprehendere uolunt, quod Latinis cucumis appellatur. Verum non ob id, plane discerni potest, an hic reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris uires, qui alijs Italiae populis Anguria uulgò nuncupatur, an alterius, qui propriè Insubribus, & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis uerò Citrulus, omnibus notissimus. Siquidem non ex Dioscoride modò, sed nec ex alijs ueteribus hætenus quengquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκυος appellatus, notis ullis representet. Sed quòd Græci σίκυος uocabulo nostratè Citrulum, & Insubrium Cucumerem significant, facile conijci potest ex ipso Dioscoride. Quippe qui lib. I. III. Cucumerem syluestrem asserat fructu solo, quem oblongis glandibus nò dissimilem parit, à satino dissidere, cum alijs folijs, floribus, ac sarmentis satini prorsus referat. Verum cum huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alij uerò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronunciare, Dioscoridè hic citruli nobis uocati, non autem anguriæ uires descripsisse. Quamobrem hac in historia apertè hallucinari Brasauolum putamus, quòd procul dubio existi-
 50 mauit, ueteres Græcos, præsertimq; Dioscoridè, σίκυος appellatione anguriam, uel Hetruscorum cucumim representasse. Quandoquidem assignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui lib. XIX. cap. V. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quàm minimi: in prouincijs quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copiosissimi Aphricæ, grandissimi Mæsiæ. Viunt hausti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis uocati, non autem anguriæ uulgò Insubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem, & cum aquæ sint substantiæ, ac prædulces, quæ maturitatem sensere, ingestæ facili à uentriculo labuntur. Quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non euenit. Nam cum glutinoso, frigidoq; succo referti sint, ob idq; concoctu perquam contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à uentriculo descendunt. Ad hæc (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atque ydem in tantum odere oleum, ut si è uite pendentibus uas olei subiiciatur, adèd refugiant, ut in hamum curuentur. quod angurijs,
 60 quæ sphericam formam referunt, minime euenire posse comperio. Videmus præterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas coniectos mira longitudine creuisse. E quorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adèd ut in uite pendentibus anguium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor est)

Cucumeris
consideratio.

Et or est) usque ad alios penè prouentus: & id quidem non solùm muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena sub-
strato, scenoq; sicco operto, ac deinde terra obrutos: ita enim uirides seruari tradunt. Hyemem odere omnes, &
frigora: die sexto, uel septimo à satione prodeunt. Tenerimi autem, ac incundissimi fient, si semen ante sationem
lacte fuerit maceratum. Qui uerò præcoces habere uolunt, confecta bruma, stercoreatam terram in cophinis ha-
beant, ibiq; semen condant, & modicum præbeant humorem: deinde cum enata semina fuerint, tepidis diebus, &
insolatis, iuxta adificia sub diuo ponant, & omnia à uento protegant. Caterum frigoribus, ac tempestatibus sub
æctum referant, idq; tandiu faciant, quousque æquinoctium uernum conficiatur, & nulla amplius reliqua sit prui-
na suspitio. Postea totos cophinos dimittant in terram. Sic enim præcoces fructus habebunt. Recens cucumis
in tenues particulas sectus, & impositus, quasunque inflammationes sedat, quinetiam in ardentibus febribus ari-
ditatem linguæ aufert, si frequenter in ore retineatur. Quid autem ueteribus fuerint, quid uè nobis sint Pepones, 10

Peponum, &
melopeponū
confi.

MELOPEPONES.

ac Melopepones, non equidem facile ausim decernere: etsi
non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro 11. de ali-
mentorum facultatibus, communes nostros Melones esse: Pe-
pones uerò, quos in eo genere Veneti corrupta inde uoce uul-
gò Pipone uocant. Verum enim uero cum asserat Galenus,
quod pars intima carni semen inclusum tangens, cum in Pepo-
nibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus
manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac
re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepo-
nes, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam 20
utriusque generis, tam scilicet Peponum, quam Melopeponū
carnea pars semen continens estur, & nō estur, prout fructus
ij, plus, minusue maturitatis fuerint adepti: nam utrisque,
cum ultimam senserint maturitatem, id supremæ carnis una
cum seminibus in medium fructus concidit. quod cum euani-
dum, & insuauē reperiatur, nusquam comeditur. Quod ta-
men utrisque minus maturis, non euenit: eaq; propter extra-
ctis prius seminibus estur tota eorum caro. Hæc igitur tam-
etsi me (ut dixi) dubium reddant; inclinatur tamen animus
ad credendum, per Melopepones Galenum nostros Melones 30
intellexisse, si modò ipse eorum unquam habuit notitiam. Dixi
sententiam meam, quam ijs ruminandam relinquo, qui Vipe-
reo ore non sunt. Siquidem nihil tam dulce, tam suauē, tam
bonum, tamq; proficuum reperitur, quod uenenatis labijs nō
amarescat. Caterum quid per Pepones intellexerit, nihil
prorsus (ut ingenuè fatear) quod proferam, hæcenus ha-
beo. Veruntamen cum illis mihi non facile conuenit, qui Ve-
netas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Minus
adhuc illis assentior, qui Pepones Angurias esse dicunt. Nan-
que Serapio cum primum ex Galeni auctoritate de Peponi-
bus, & Melopeponibus differuisset, dein peculiare de Angu-
ria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupauit.
In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum testimo-

Fuchij error.

Peponum hi-
storia.

nium, sed tantum suæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facile adducor, ut credam angurias ueteribus Græcis
penitus ignotas fuisse. Eas equidem nunquam uidisse, uel non cognouisse demonstrat Fuchius medicus clarissimus,
quippe qui suis de stirpium historia commentarijs non sine magno errore putat cucumeres, quos citrulos Hetrusci
nominant, angurias esse. Nam etsi Hetruria angurias uocet cucumeres, non tamen contra cucumeres uulgares
uocat angurias, ut perperam, meo quidem iudicio, Fuchius & intellexisse, & scriptis mandasse uidetur. Sed ad
nostros pepones iam uenio, qui tametsi notiores sint, quam à me explicari possint, non ob id tamen eorum historiam
mihi haud describendam putauit. Serpit itaque melopeponum, aut peponum planta (liceat nobis eos quouis mo-
do appellare) longis ac uiticulosis sarmentis, cucumeris modo, folio uirgineo, minoribus tamen incisuris, scabris,
hirsutisque, floribus luteis, fructu grandi, humani capitis instar, & sepe longè maiori, cortice cartilagineo. Non
omnibus idem est color. Nanque alij herbaceo sunt colore, alij pallido, nonnulli flauo, quidam albo, plerique cine-
reo. Sunt qui tota cute textura quadam reticulari, magno naturæ artificio proueniant. Striati ferè sunt omnes,
prominentibus circumquaque toris, in uertice, & umbilico coeuntibus. Interna pulpa gustui suauis, uersicolor ta-
men. In altero enim genere rubet, in altero albicat, aut ex albo rufescit. Qui præstant (plurimi sunt, qui nulla
commendantur gratia) præter odoris incunditatem, dulces, & suauēs sunt; semen in utero gerunt copiosum, ob-
longum, albo contextum putamine, in quo dulcis concluditur nucleus. Gaudent læto, & aprico solo, ac etiam liber-
tate, qua possint ultrò uagari. Rigari uolunt, ubi pluuia defecerint: ubi uero fructus concoqui cæperunt, pluuia
ijs aduersissima sunt, ijs enim tristantur, & ignaui, inspidi, & ingrati redduntur. Atqui mirum sanè est, ut inter
complures, qui ex eadem proueniunt planta, pauci præstant, cæteris insuauius redditus. Bonitatis inditium præ-
bent, qui odoratiores habentur, quibusq; crassior fuerit pediculus, quin etiam ponderositas præstantiæ argumen-
tum est. 60

tum est. Sunt qui rosarum, qui moschi odorem spirent, olitorum mangonio; seminibus ea parte, qua germinant, pa-
rumper apertis, & in rosacea stillatitia aqua maceratis, quæ moscum exceperit. Est & genus, quod tota ferè hye-
me asseruatur, postquam decerptum est, flauo colore, hos Hetrusci Melle, saccharoûe condiunt, citriorum pomo-
rum more. Vertère quoque mulieres melopepones in suum usum, formæ concinanda gratia. Iis itaque in particu-
las sectis, Ari, & brionia radices addunt, quinetiam limonium succum, coniunguntq; in alembicum. Deinde capril-
li lactis id addunt, quod hæc omnia superet, & in aqua feruentis balnei distillant, & aqua, quæ fluxerit, faciem con-
cinnant. Semen in medicamentis suum quoque habet usum. Cremor enim ipsius lacteus febrientibus utiliter propi-
natur ex hordeacea ptisana; siquidem non solum refrigerat, sitimq; extinguit, sed oppilationes tum iocinoris,
tum uasorum expedit, & urinam prouocat. Datur item tussientibus, tabidis, & marasmo affectis. ac etiam in uri-
næ ardoribus, additis uesicariæ pastillis; aut dulcis radice succo, mumia momento, & gummi Arabici, & traga-
canthæ non nihil. ualentius tamen proficit, si accedat seminum papaueris cremor, & baccharum Halicacabi, &
maluæ decoctum. Sed de peponibus, & melopeponibus nostris hætenus. Reliquum nunc est, ut de Anguria

Fuchus ex pé-
ponib. ad de-
corandas fœ-
minas.
Peponū uires

ANGVRIÆ.

quam Dullaba appellat Serapio, quoque differamus. Est ita-
que Anguria planta, folia ferens colocynthidis medicamen-
tosæ, maiora tamen, aspera, & per ambitum diuisa: caulem
sarmentosum, humi repentem, ut cucumis, & pepo. Florem
edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extube-
rantem, ponderosum, subrotundumque: Cortice læui herba-
ceo colore, maculoso tamen, & ea parte, qua humi iacet, al-
bicante, carne intus humida, aquosa, in quibusdam prædul-
ci, in nonnullis autem subacida, insipidaue, sitiq; extinguen-
dæ perquam idonea. Semen concludit latum, peponum duplo
maius, cortice solidiori, & nucleo grandiore. Est quoque se-
minis in colore differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum in-
nascatur. Decerpitur fructus, & diu quoque asseruatur in
horreis. Tritici enim aceruis insidens, non solum à putredine
tuetur, sed coquitur, si immaturus decerpatur. Frigidus est,
& humidus, ordine secundo, siti arcendæ aptissimus. Quo fit,
ut Itali ardente Syrio eius pulpa interna se refocillent. Con-
fert adurentibus febribus, & lingue ariditati quàm maximè.
Acutos humores uincit, & ijs præsertim auxiliatur febrienti-
bus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia sca-
tent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) aluum in
principio fortiter non citat. Ideoq; illis conuenit, qui tenuis,
& imbecillis sunt temperamenti, macri, & exangues: Etenim
ijs alterantibus magis opus est, quàm ducentibus humores. ue-
rum quamuis id effici possit acidis medicamentis, insipida ta-
men, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) hisce
in casibus longè magis conueniunt. Impossibile enim est, quin
acida, & quæ cum ipso aceto parantur medicamenta, inci-
dant, & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, &
exanguia, haud quaquam sustinere queunt, quod eiusmodi aci-
dæ potiones maciem augeant, & uentriculum lædant. At-
qui etiam ubi quispiam acida adstringentia propinauerit, im-
possibile quidem uidetur, ut non obstructions augeantur, si

Anguriæ mè-
tio & hist.

Anguriæ ui-
res Matth.

ea in iocinore, & eius meatibus extiterint. Etenim acida, & adstringentia medicamenta exiccant, & nihil pror-
sus humectant. Porro insipida, & quæ crassæ sunt substantiæ, quibus aliqua (ut in Anguria) dulcedo insit, suo
quidem temperamento humectant, ac simul refrigerant, generantq; in ipso iocinore sanguinem aquosum, qui flauæ
bilis feruorem, & malitiam coercet, tam in iocinore, quàm in uenis. In calidis regionibus Anguria suauior pro-
uenit. Ideoq; circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præstantiores habentur, &
mole uastiores. Cucumeris uires memoria prodidit Galenus libro VI II I. simplicium medicamento-
rum, his uerbis. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentia est; qui uerò immaturus est, crassioris.
Sed & abstergendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus splendidum reddunt:
ac magis quoque si quis semine arefacto, contusoque, atque cribrato, uice pulueris abstergendi utatur. Superat in
eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut
semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humida fuerit natura, sed iam desiccantis, idq; in primo quodammodo
ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne.
Et libro II. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus ita scribit. Urinam quidem & ipsi, quemadmo-
dum pepones, cient, sed minus quàm illi, quod ipsorum substantia minus est humida: ideoq; non facile, ut illi, in uen-
triculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum est, dum in hoc fisi, intrepidè, affatimq;
ijs se expleant, longi temporis tractu, gelidum, & ut cunque crassum humorem in uenis acuari contingit, qui per
eam, qua uenæ funguntur, concoctionem, haud facile in probum sanguinem potest conuerti. Proinde omnibus præ-
ui succi

Cucumeris ui-
res ex Gal.

Peponum ui-
res ex Gal.

Melopeponū
facultates ex
Galeno.

Nomina.

ui succi edulij, quantumvis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consuluerim. Clam enim sen-
simque post longum tempus prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atque accumulatur: qui uel lenicu-
la putredinis arrepta occasione, febres sauiſſimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Pe-
ponibus scribens: Vniuersa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quan-
dam abstergerendi uim: ideoque urinam cient, & deorsum expeditius, quàm cucurbita, & melopepones ra-
piuntur. Quòd porrò abstergeant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calo-
re solis factas, & lentes faciem occupantes, atque in superficie albos extergere possunt. Sed semen, quod in
eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum.
Gignit pepo in corpore uitiosum humorem, potissimum quando non probè concoctum fuerit. Tum uerò mor-
bum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, uomi-
tioni quoque idoneus est: largiusq; ingestus, nisi quis aliquid eorum, quæ probi sunt succi, supermandat, omnino uo-
mitum coniecitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones sunt, nec
adeò prauis succi: minus item urinam prouocat, tardiusq; deorsum descendunt. Ad uomitum uerò excitandum
non eandem uim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeo ut illi in uentriculo corrumpuntur, cùm prauus hu-
mor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis causa ipsum prehenderit. Ceterum tametsi in iuuando
stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ei, ut pepones, officium. Hæc ille. Cæ-
terum prætermittendum mihi non duxi, quin legentes admoneam, esse impostorem, qui me redarguat, quòd scripse-
rim, hoc nomen σίκυος cucumerem tantum designare, quòd reuera id generale sit nomen omnium horariorum fru-
ctuum; uidelicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarū, & ceterorum generis eiusdem. Vtq; hæc comproba-
re uideatur, Galenum adducit libro secundo σίκυος δὲ λέγουσιν σικυώδεις, quippe qui scribat, negare medicos nonnullos, fru-
ctum, qui pepon dicitur, simpliciter appellandum σικύον, sed cum additione σικυοπέπων, id est peponem cucumera-
lem, ac si πέπων ex genere τῶν σικυῶν esset. Id quod minime Galenus affirmavit, sed potius reprobauit his uerbis.
Medici quidam non simpliciter nominare uoluerunt peponas, sed totum id σικυοπέπων nominare oportere conten-
derunt. Nos uerò in præsentī sermone de eiusmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil conferant: multo
enim satius est, rem dilucidè interpretari, quàm huiusmodi anxia disquisitione doctrinam obscurare. Tum porrò
clarissime explicabimus, eum uocabula uulgò maxime usitata eligentes, ipsorum significationem seruauerimus.
Hæc ille, quibus palam est, nebulonis illius imposturam, sibi longè magis aduersari quàm mihi. nunquam enim ne-
gari, nomen σίκυος ad illa omnia generaliter referri posse, sed dixi, peculiariter Dioscoridi uulgarem tantum cucu-
merem designare, quemadmodum quoque Galeno, apud quem nusquam me legisse memini, nomen σίκυος aliud desi-
gnare, quàm cucumerem. Ideoq; de cucumeris alimento scripturus eodem libro, postquam de Peponibus, & Me-
lopeponibus egit, σίκυος id est de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput instituit. Id
quod etiam fecit lib. octauo de simplicium medicamentorum facultatibus ubi de domestico, & syluestri cucumere
egit. Σίκυος ὁ πεπὸς Græca uoce, Cucumer satius Latina uocatur: Arabica, Chathe, seu Chetha: Italica, Cocom-
mero, & Cedruolo: Germanica, Cucumeru: Hispanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. At πέπων Græcis, Pe-
pon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca, seu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis, Pfeben, & Melaon:
Hispanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latine nominatur: Arabice, Dullaba: Germanice, Gurchen:
Hispanice, Cogombro: Gallice, cogombre.

Οπίδαξ.

LACTUCA.

CAP. CXXIX.

L Actuca satia, quibus natura refrigeratrix inest, stomacho grata habentur, somnum conciliant,
aluum emolliunt, lac euocant: uerum decocta magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest.
Epotum semen, assiduas libidinum imaginationes in somno compeſcit, & ueneri refragatur. Ip-
sa uerò frequentiores in cibo, claritati oculorum efficiunt: inflammationibus, & ignibus sacris opitulan-
tur. Muria condiuntur. Cùm in caulem exierunt, uim quandam nanciscuntur succo, aut lacti syluestris
lactucae similem.

Οπίδαξ ἀγρία.

LACTUCA SYLVESTRIS.

CAP. CXXX.

a. Cat. natā
πᾶσαν scili-
cet δὲ πᾶσαν.
i. secundū om-
nē facultatē.
Meū, & Dra.
natā πᾶσαν.
i. secundū om-
nem.

Lactucae con-
sideratio.

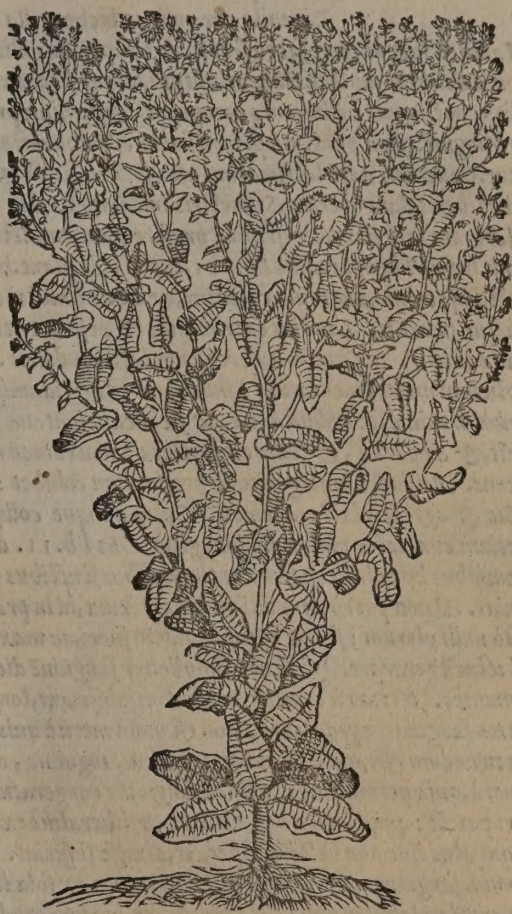
S Yluestris lactuca satia similis est, sed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, & asperiora.
Amaro gustu est. & uiribus a aliquantum papaueri similis: unde lacteum eius succum aliqui me-
conio permiscuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulso succus ad duos obolos: arge-
ma, caliginemq; repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In summa som-
num allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum ictus bibi-
tur. Semen non aliter quàm satia libidinum imaginationes in somno amolitur, ac uenerem arcet. Suc-
cus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, ut in alijs liquamini-
bus moris est, insolatum.

L Actuca satia herbarum ferè omnium uulgò notissima est. Cuius etsi plura, ac diuersa in Italia reperian-
tur genera, ut in hortis, & olitorijs foris æstate tota conspici potest; non ob id tamen existimandum est,
quòd ea uiribus, & facultatibus inter se differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibis
præstare

LACTUCA CRISPA.

LACTUCA FLORESCENS.

LACTUCA SYLVESTRIS.

prestare. Eam siquidem, quæ conglobatis in orbem folijs crispa, teneraq; inuenitur, quis neget maiorem cum palato inire gratiam, quam quæ dura, patula, ac lactescens habetur? Est etiam quam à lato caule laticaulem, & à rotundo rotundicaulem, & quam sessilem, quod humi procumbat, appellauerint Græci. Nos uero in capitatam, rotundam, & crispam diuidimus. Differunt etiam foliorum colore, nam alia saturatè uiridis est, alia subuiridis, alia subcandicans, & quæ cruentis maculis sit respersa, quam à Cypro allatam ferunt. Crispa folijs exit crispis, Intybo maiori similibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem spargitur, rotundioribus folijs, tenerioribusq; una sese stipantibus. At capitata, seu sessilis, folijs parum à rotunda differt, sed in globum folia circumuoluuntur, & extuberant brassicæ capitatæ modo. Est et quartum quoddam genus, cui in cibis prima laus, Romanum uulgò uocatum, folijs maioribus, pinguioribus, uiridioribusq; id in ouatum caput extuberat, ubi in cacumine ligetur. & ceteris tenerius, albiusq; euadit, & præsertim si terra circumducatur ad cacumen usque. Tenescit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius, & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in summo brachiatum, folijs plenum, in acutum tendentibus, quæ senescentes amarorem contrahunt. Flores in ramusculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tractu temporis papposi effecti, in aurâ resoluuntur. semē omnibus oblongum in acutum desinens, colore non solum albo, sed etiam nigro. Nascitur quarto, aut quinto die à satione, & adulta transponitur. Olim Lactuca ultimis apponebatur mensis. Ideoq; inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Claudere

Claudere quæ cænas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Lactucæ ui-
res Matth.

Lactuca sylue-
stris, & eius
uires Matth.
Lactucæ ui-
res ex Gal.

Lactuca succus ex rosaceo fronti, & temporibus illitus, non solum febrientibus somnum conciliat, uerum etiam ca-
pitis dolorem mulcet. Gargarizatur idem utiliter ex punici mali succo, ad columnellæ inflammationem. Testiculis il-
litus nocturnas pollutiones compescit, & seminis profluuium, & præsertim addito capburæ mometo, sed Venerem
refringit. Idem præstat epotum semen, & papauerini seminis cremore haustum; nec minus urinæ ardoribus opitula-
tur. Cauendus autem lactucarum usus suspiciosus, sanguinem excreantibus, pituitosisq; sed ipsi maxime, qui procrean-
dis liberis dant operam. Sylvestris in campestribus nascens, facile dignoscitur, quod caule, floribus, semine, et folio
satiua iam flores, & semina proferentem æmuletur: uerum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Memi-
nit huius Theophrastus lib. vii. cap. vii. de plant. hist. sic inquit. Sylvestris lactuca folio breuior, quam satina
est, idq; consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem, ac medicatū habet. Na-
scitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere
ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satina (ut memoria scriptum reliquit Galenus lib. vi. sim-
plicium medicamentorum) humidum est, frigidumq; olus, non tamen extreme (siquidem edendo non foret) ue-
rum maxime secundum aquæ, ut sic dicam fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum
est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim ar-
cens. At semen potu genitura profluuium cohibet: quamobrem etiam ipsi, qui libidinis somnijs uexantur, datur.
Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius quoque colligitur succus, argema, & caliginem expurgans: ad adustiones
etiam cum lacte mulierum inungitur. Et lib. ii. de alimentorum facul. Plerique medicorum (inquit) reliquis
omnibus hoc olus, ceu ficus, autumnalibus fructibus, prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inue-
nias. Quod porro nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non mo-
do nulli olerum; sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulys esset secundum. nempe sanguinem aiunt
lactucā generare. Quidā non simpliciter sanguinē dicunt, sed multū addunt, multū sanguinem lactucā generare affir-
mantes. Verūm ipsi tametsi prudentius obijciant, longius tamen alijs a uero absunt, quanquam hoc ipsum, puta mul-
tum sanguinem procreare, non est quod merito quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi
censendum esse, quod plurimum quidem sanguinis, aliorum uero succorum nullum producere sit comparatum. Si
uero, quia permultum ē lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillime huic malo occur-
ri potest: quippe cum uescentibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos;
qui olus hoc non recte utuntur, dixisse sufficiat. Illud porro non esse conuenit, omnibus alijs oleribus paucissi-
mum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex
parte laudabilem gigni. Ut plurimum quidem cruda ipsa uescuntur. Aestate autem, cum in semen iam prouptu-
ra est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue,
præsertim ipsi, quæ caseo constant. Plerique etiam anteaquam excaulescat, in aqua elixā utuntur: uti ego iam
facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cæperunt. Nam amicus quidam meus cum olere hoc a longo tempore
me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretque post mandī a me citra magnam molestiam non posse, cocturæ ra-
tionem indicauit. Etenim in inuentute, quoniam assiduo os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia la-
ctucis utebar. Cum autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quā in inuentute, somnum iam stu-
dio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita ope-
ra me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se in somni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod
unicum mihi præsentissimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic latinis, ὀπίδαξ
Græcis appellatur: Mauritanis, Cherbas, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut
Alfalfa: Gallis, Laiçtue.

† Antiquus
codex. μικρό-
τερον. i. minor.
a Meū, & Dra-
κίαν ἀίκαν. i.
radicē amarā.
Ca. ὀπίδαν πικρί-
ζον. i. radicem
parū amarā.

Et γιδίον.

GINGIDIVM.

CAP. CXXXI.

Gingidium, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est syluestri pastina-
cæ similis, tenuior, & † amarior: a radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum,
coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum
uesicæ prodest.

Gingidij con-
sideratio.

Gingidij hist.

Visnagæ men-
tio.

Non potui unquam eorum subscribere opinionibus, qui plantam Cerofolium uulgò uocatam, Gingidium
esse censent, ut in alijs commentarijs nostris antea editis differuimus. Quare & Fuchsi, & Ruellij senten-
tiam improbauimus. Nunc autem certò primùm animaduerto, me hac in re haud esse hallucinatum; ha-
bita, & inspecta legitimi Gingidij planta, quam ē Syria allatam mihi misit Iacobus Antonius Cortusius, Patritius
Patauinus, Vir ut omni humanitate clarus, ita rei plantariæ indagator acerrimus, unā cum altera planta peregrina,
quam ipse Visnaga uulgò uocari significauit. Cuius hic quoque imaginem expressimus. Est itaque GINGI-
DIVM pastinacæ syluestri haud absimile, amariius tamen; caule ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigrican-
te, geniculatoque, umbella in cacumine alba, minoribus circunquaque comantibus folijs. ē floribus semen prodit,
quo maturescēte, umbellæ in sese contrahuntur, ut in Pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur. Radicem habet
candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. copiosum in Syria prouenit, unde in Italiam aduectum semen
iam in hortis feritur. Non desunt, qui uelint VISNAGAM, uel ipsum legitimum esse Gingidium, uel eius alte-
rum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre uideantur. Sed mihi non arridet eorum opinio, quod
planta

GINGIDIVM.

VISNAGA.

CEROFOLIVM.

planta sit pastinaca longè maior, & grandes robustasq; faciat umbellas, aded ut festuca, siue pediculi, qui illa conficiunt, pro dentiscalpijs iam multis in usum uenerint. Ego quidem ipsam potius maiorem pastinacam uocarem syluestrem, siquidem non solum notis omnibus pastinacæ refert, sed etiã uiribus. Ceterum ut de planta, quam uulgò Cerofolio uocant, aliquid dicamus, cum & ipsa in ciborum usum ueniat, & suas quoque habeat in medicina uires; ita hîc de ea differemus. Est CEROFOLIUM planta nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis, ac tenera, senis ab uno pediculo emergentibus folijs, uulgaris petroselini modo, per ambitum incis: caulibus sesquicubitalibus, pinguibus, subruscentibus, inanibus, geniculatis, umbellam in summo caule gerit albis flosculis ornatam, e quibus tenuia rectaq; oriuntur cornicula, plura, ex uno pediculo prodeuntia, pilosa, rufescētiaq; et in cacumine aculeata; in quibus semen longiusculum concluditur, pullo colore. Radix illi brevis, in plures diuarcata fibras. Tota planta dulcis est, & odorata, acrisculo quodam accedente sapore, uix ferè sensibili, quo fit, ut alijs oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Cherephylli meminit Plinius lib. XIX. cap. VIII. sic inquit: Rursus alio comitatu equino- Etio Autumni feruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod paderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus, saluberrimum corpori. Verum Plinij cerephyllon cerofolium nostrum esse non potest, quod hoc nostris hortis familiare, tam nelementi acedine non sit præditum. Nec crediderim illud idem esse eidẽ Plinio secundum Acanthi genus, quod is lib. & cap. XXII. pariter Paderotam uocari scribit,

Cerofolij mē
tio.

Cherophylli
Pliniani men
tio.

Gingidij ni-
res ex Gal.

Nomina.

cum Acanthus omni prorsus acredine uacet nisi fortasse sit planta, Pausania libro secundo ueteris Græciæ Pæderos appellata, his uerbis. Nascitur Pæderos herba intra septum aprico loco, neque alibi uspiam prouenit, ne in ipsa quidem Sycionia: folia ei minora fagi, ilicis maiora. Forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera neque omnino dissimilis color ei, qui in albæ populi folijs cernitur. Atqui uix credam hanc plantam, ob magnam eius raritatem esse Plinij cherophyllis, qui passim in hortis habebatur. Meminit Gingidij Galenus libro vi. simplicium medicamentorum his uerbis. Gingidium sicut gustu amaritudinem, & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranque qualitatem desiccatorium est. Sed enim stomacho amicum est, utpote non paruam obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccatur. Et lib. ii. de alimentorum facultatibus sic inquit. Plurimum in Syria Gingidium nascitur: esturque similiter ac scandix apud nos. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere: longioris autem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum cum oleo, & garo mandunt. Alij uinum etiam, aut acetum adiiciunt, ac multò magis ita stomachum inuat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est, quod hæc herba medicamentum potius est, quàm alimentum. Quippe quæ adstrictionis, & amaritudinis non obscuræ, nec exiguæ particeps est. hæc Galenus. Ex quibus facile comprobari potest, Chærefolium non esse Gingidium, quod in ipso eæ amaroris, & adstrictionis qualitates gustu haud manifestè deprehendantur. Quod Græci γγγιδιον, Latini similiter Gingidium uocant: Itali, Gingidio: Germani, Koerffel, & Kerbelkraut: Galli, Cerfueil.

Σκάνδιξ.

SCANDIX.

CAP. CXXXVII.

Scandix, syluestre olus est, amarum, subacre: quod crudum, coctumue manditur: stomacho, & uentri utile. Decoctum in potu, uesciæ, renibus, & iecinori confert.

Scandicis cō-
sideratio.

PECTEN VENERIS.

cā, noua Scandice nunquā ego repererim, sicuti nec in chærefolio, quæ ueteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorū sententiæ refragari, & ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eueniat, ut hæc stirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facile quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alterā uerò scandicem esse. Neque ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quod uiderit is Scandicē hanc in Græco Dioscoridis codice appictā: quippe cum inter omnes rei herbariæ scriptores nullus, quod equidē sciā, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicē descripserit, nesciuerim ego quantā historia, & ratione fretus aliquis unquā illā pīctura expresse-
rit, nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam ap-
pinxerit. Plinius Scandicem anthriscō similem reddidit. Sed cum ignotum per ignotius descripserit, nihil nobis
luminis

Quāquā Scādix antiquis rei herbariæ scriptoribus stirps fuit notissima, ut quæ ab ijs in frequenti ciborum usu haberetur alijs admista oleribus; cum tamen hætenus eorum repererim neminē, cui fides sit adhibenda, qui Scandicē notis aliquibus, uel lineamentis descripserit, nesciuerim profectò quonam pacto, quæ ratione affirmari possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à compluribus. Caterum scribit Hermolaus uir doctissimus, & in stirpium historia omnium suæ ætatis facillè primus, se uidisse Scandicē in exemplari Græco Dioscoridis appictā folijs fœniculo proximis, floribus luteis, siue albis, corniculis caule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoque sæpius uidimus Maio, & Iunio mensibus inter segetes, præsertimq; in agrorū marginibus. Sed quāuis tradiderit Hermolaus eam fœniculi folijs assurgere; mihi tamen magis fumariā, et quæ dantenus anthemidem referre uidetur, quàm fœniculum. Flores gerit hæc chærefolio proximis, albicantesq; e quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quæ in geranio emicant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio uisuntur, licet huic longè tenuiora, & fragiliora innascentur. Quo fit, ut rectè intuentibus specie tantum, non autē genere differre hæc plantæ haud dubiè appareant: id quod etiam indicat eorum sapor. Quamobrē qui chærefolium scripserunt esse gingidium, id non sine ratione fecerunt. Cum enim certò crederent, hanc de qua in præsentia differimus, plantam legitimā esse Scandicem, facillè etiam hinc persuaderi potuerunt, ut assererent chærefolium esse gingidium. quoniam Dioscorides consuevit stirpes per cognationes describere. Quapropter in eorum sanè irem sententiam, si hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ & amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verū cum eas non obscuras quidē qualitates, quas ueteres ueræ scandici assignant, in hac, ut ita di-

luminis bis in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum his uer- Scandicis ui-
bis. Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre, & amarum, aded ut in siccando, & exsiccando secundi res ex Gal.
sit ordinis intensi. Urinam ualenter ciet, & viscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. Hæc Ga-
lenus. Ex quibus etiam manifestè colligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quamq; pro ea-
dem plerique recentium herbariorum hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea
non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustui repræsentat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gra-
dum excedere. Caterùm si ulla est planta, cui hæc comparari possit, eam adamussim mihi quidem referre uidetur,
quam Plinius lib. xxiii. cap. xi. a pectinum similitudine, VENERIS pecten appellat. Siquidem hæc radi-
ce nititur candida, cauliculis semipede maioribus: folijs sylvestris pastinacæ, uel ferè anthemidis, exilibus: flori-
bus albis, tenuibus, emicantibus summatis ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se disjunc-
tis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulga-
ris Scandice. Huius radix cum malua tusa, corpori infixæ extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella
calefacta, ex albo meraco, & butyro, una cum hortensis petroselini folijs, pubique adhibita, remorantem
urinam, pueris præsertim, prouocat. Quæ herba σκαδίκη Græcè, Latine Scandix similiter nominatur: Ita-
licè, Scandice.

Pecten Vene-
ris & eius hi-
storia.

Nomina.

Καυκαλίσ.

CAUCALIS.

CAP. CXXXIII.

Caucalis, quam alij sylvestre daucum uocant, cauliculo est drodantali, aut maiore, subhir-
suto: folijs apio similibus, a fœniculi mo-
do per extrema multifidis, hispidaque: candida in
cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, co-
ctum uel olerum modo estur: urinam mouet.

a Cat. μάρ-
θρω δμοια, λε-
πτογυθίη. i. fœ-
niculo simi-
lia; cum tenui-
bus incisuris.

Visitur Caulocalis in Hetruria campestribus, incul-
to præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in
Tridentino agro, nullis reclamantibus notis.

Caucalidis cō-
sideratio.

Rura nostra hanc Petrosello saluatico uulgò appellant.
Quippe quod folia, quæ per ima prope radicem exeunt,
apium quadantenus effigie referant, quod uulgò Petro-
sello dicunt. Etsi quæ superiore parte prodeunt, per
ambitum sint fœniculi modo capillamentis diuisa. Cau-
lem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam ge-
rit floribus candicantem, odoratam, dauco non absi-
mitem. Quapropter Galenus libro vii. simplicium
medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Cau-
calidem quidam daucum sylvestrem nuncupant: est
enim ei adsimili gustu simul ac uiribus. Nam exal-
facit ut ille, & desiccet, urinam ciet, & muria ad
repositionem conditur. Hæc ille. At nos dicimus; lon-
gè pluribus caucalim pollere uiribus, siquidem cordi uti-
lis est. Succus calculos, & arenas pellit, & iocinoris,
lienis, renumq; pituitas extenuat. Semen potum oculo-
rum aciem acuit, & menses foeminarum adiuvat. Datur
uiris contra seminis profluvia, una cum aspleno, & uiti-
cis semine. Steriles, prolificas facit, assidue ex uino potū.
præstat aduersus Trigonis, Draconis, & scorpionis ma-

Caucalidis ui-
res ex Gal.

Caucalidis ui-
res Matth.

rinorum ictus, uulneri illitum. Herba tota ex aceto mansa, & uomitione reddita, uentrem purgat, appetitum lan-
guescentem excitat, & nausæ fastidia discutit, melancholicos iuuat, tum herba ipsa in cibis deuorata, tum suc-
cus potus, tum semen, quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanarijs, &
scabiosis, quinetiam morbo gallico affectis. Vt Græcis καυκαλίσ, ita etiam Latinis Caulocalis appellatur:
Italica, Caulocalide.

Nomina.

Εὐζωμον.

ERVCA.

CAP. CXXXIIII.

Cruda eruca uenerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, urinam cit. Concoctio-
ni prodest, aluo perquam accommodata. Semine ad condimenta utuntur: quod, uti in longum
tempus asseruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in pastillos. Gignitur etiamnum sylvestris
eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem spectat. Cuius semine pro sinapi incolæ utuntur. Urinam ue-
hementius pellit, & multo satiuia acrior.

II 2

Vulgaris

ERVCA SATIVA.

ERVCA SYLVESTRIS.

Erucae confi.
& uires.

Erucae uires
Matthiolo.

Erucae facult.
ex Galeno.

Nomina.

Vulgaris admodum planta est Eruca tam sativa, quam sponte nascens, quod frequentissime in cœnis acetariis inferatur. Sativa folijs exit longis profundè, sed rarioribus incisuris laciniatis Sisymbrij aquatici modo, sapore acri, & amariuscule, caule sesquipedali, floribus in cacumine albicantibus, semine in tenuibus corniculis concluso, ut in Irione. Radix illi est alba, tenuis, acri sapore. Erratica arido solo gaudet, adeo ut in muris quoque nascatur, folijs domesticæ angustioribus, ac frequentius laciniatis, gustu acriori, sapidiorique, caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in uniuersa fere planta copiosis, sursum spectantibus, semine sinapi simile, acri & amariuscule. Cocta Eruca infantum tussi medetur, addito saccharo. Tradidere quidam (superstitiosum tamen mihi est) tria sylvestris erucae folia, sinistra manu decerpta, illicoq; deuorata, Ictericos sanare. Excalfacit olus (ut testatur Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus) perquam manifestè, adeo ut non facile solum absque iunctis lactuca folijs edatur: nam ita immodico calori par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris aranei morsibus medetur. Ventris tineas enecat, lienemque extenuat. Tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, qua Græcis Ἐρουκα, Latinis Eruca uocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, seu Giargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vuesz Senff: Hispanis, Oruga, & Arugua: Callis, Roquette.

Ἐρουκα.

O C I M V M.

C A P. CXXXV.

α Meum, με-
λαγχολώσι. i.
infanientibus

Ocimum uulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, spiritum mouet, urinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum uino Chio, oculorum doloribus. Succus uisus caliginem abstergit: destillationes exiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatisque: naribus haustum, subinde mouet sternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est, cum sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant: quandoquidem manducatum, & in sole positum uermiculos creat. Aphri autem adiungunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

Ocimum

OCIMVM MAIVS.

OCIMVM MEDIVM.

OCIMVM GARYOPHYLLATVM.

Ocimum quemadmodum odoratissimum, ita & omni-
bus notissimum est. Namque perrara sunt ubique,
adum fenestras, perraraq; cœnacula, ac uiridaria,
quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens senatur, et
foueatur in figulinis uasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria ha-
bentur genera. Quorum primum folijs assurgit amaran-
to longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo simi-
libus. Secundum folijs exit, ac ramulis, dicto longè minori-
bus, cuius duæ habentur species, alterum odore plebeij oci-
mi, alterum citrei mali adeo simile, ut ferè nulla sit odoris
differentia. Proinde hoc citratum uocauere Arabes, quo mo-
do ipsum quoq; Mesues nominat. Tertium, quod folijs con-
stet minutis atque angustis, sitq; cæteris odore fragrantius,
Italici uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium
meminit Serapio, uocauitq; medium hic à Dioscoride de-
scriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum
uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur.
Denum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus pa-
lam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo
differentis. Idcirco uideant queso patres illi reuerendi, qui
in Mesuem commentarios scripsere, quo iure quæ ratione
in electuario de gemmis se iactent Ocimum garyophyllatum
hac tempestate primos adinuenisse, cum hoc Serapioni fo-
lijs exeat paruis, & caule quadranguli: monachis uerò
folijs melissophyllo maioribus, per ambitum serratis, &
caule minimè anguloso. Qua in re eos, pace sua, aperte bal-
lucinosos putauerim. Nec equidem credendum arbitror,
quod de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de ter-
tio illo genere in delitijs habito, de quo diximus. Nā cum ex

Ocimi confi.

Ocimi gene-
ra tria.Monacorum
iactantia.

Braſauoli la-
pſus.

Ocimi dege-
neratio.

Ocimi uires
ex Gal.

Ocymi ab o-
cimo differen-
tia.

Adami opi-
nio uana.

Nomina.

teris odoris fragrantia longe præſtet, nulli dubium eſt, quin in roborandis cordis ipſius uiribus cæteris ſit longe aptius, atque etiam præſtantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus. Ideoque da-
tur utiliter odorandum ex aceto, in animi deliquio. Scribit Braſauolus ſuo de ſimplicium examine Roma pri-
mum excuſo libro, tantam de ocimi uiribus inter Plinium, & Dioſcoridem eſſe controuerſiam, ut alterum
ipſorum erraſſe dicendum ſit. Quippe ex Aphris tradit Dioſcorides, quod ſi à ſcorpione feriantur, qui oci-
mum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contra uerò Plinius, qui libro x. capite x. i. ſi eo die, inquit,
feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimum, ſeruari non poſſe. Qua in re lectionis impatiens deprehen-
ditur Braſauolus: quandoquidem ſi eo loco Plinium de Ocimo diſſerentem, patienter perlegiſſet, cognouiſſet
utique quam rectè Plinius ipſe hanc dirimat controuerſiam, iſſæque reſpondeat, quod ocimum accuſant, cum
inquit. Ocimum quoque Chryſippus acriter increpuit, inutile eſſe dicens ſtomacho, urinæ, & oculorum
claritati. Præterea inſaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aſpernari, bo-
minibus quoque fugiendum cenſet. Adijciunt quidam tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere. Com-
manducatum, & in ſole poſitum uermes afferre. Aphri uerò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo
ederit ocimum, ſeruari non poſſe. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id eſſe capras, nec mi-
nus, quàm mentham, & rutam ſcorpionum terreſtrium icibus, marinorumque uenenis mederi ex uino,
addito aceto exiguo. Uſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis,
& inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item ocu-
lorum epiphoris, impoſitum ex uino: ſtomacho quoque eſſe utile. hæc Plinius. Ex quibus clariffimè pa-
tet, Plinium eorum placitis reſagari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum
in ſerpyllum, ut auctor eſt Theophraſtus libro v. capite viii. de plantarum cauſis, ubi ſic inquit. Oci-
mum autem, quod loco ſoli expoſito ſitum eſt, tranſit in ſerpyllum, quia uehementer ſiccatur. Folio nan-
que minus, odoreque uehementius redditur. Quippe cum alimenti quoque minus habeant, quæ ſicca ſunt.
Sed huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid ſimilitudinis faciunt, non ut omnino ſpeciem ex-
primant alienam. hætenus Theophraſtus. Cæterum Auicenna libro de uiribus cordis à Dioſcoride diſſen-
tire uidetur. Nam ocimum, ſcribit, ſanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam ſuper-
flua humiditas, quæ eſt in ipſo, parit inflationem in uenis. Nec aliter uidetur ſenſiſſe Galenus, qui libro
viii. ſimplicium medicamentorum de ocimo ita ſcriptum reliquit. Ocimum ex ſecundo eſt ordine calfacien-
tium: habet autem recrementiam humiditatem: proinde nec commodum eſt, quod in corpus ſumatur. Cæ-
terum foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile eſt. Item libro i. de alimentorum facultati-
bus, cum inquit. Ocimo etiam plerique ut obſonio utuntur, ex oleo, & garo eſitantes. Vitioſi autem eſt
ſucci. Admentuntur ob hoc quidam dicentes, ſi tritum fictili nouo inditum operiatur, celerrimè intra
paucos dies ſcorpiones gignere, præſertim ubi quis quotidie ollam ad ſolem calſecerit. Sed hoc ſanè à
uero abeſt. Id porro uerè de eo dixeris, olus eſſe prauum ſucci, ſtomacho noxium, & concoctu diffi-
le. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quod ocimum per y ab ocimo per i maxime diſſerre de-
prehenditur probatiſſimorum auctorum teſtimonio. Siquidem apud antiquos Ocimum erat pabuli genus
dictum uel quod citò proueniret: uel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet: uel quod
iumentis citaret alium, ſic appellatum auctores ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò her-
ba eſt illa odorata, de qua ſuprà diſputauimus, ſic nominatum ab æro uerbo Græco quod redolere ſi-
gnificat. Vnde rectius fortè per z quàm per c ſcribendum eſſet. Cæterum ocimum antiquis quibuſdam
bonum pabulum erat ex ſecta uiridi ſegete, priuſquam indureſcerent culmi: uel ex ſeminibus pluribus ſi-
mul in agro ſatis. Nempe è fabarum modijs decem, uicia duobus, & eruiſia tantundem unà in iuge-
ro ſatis, & ante maturitatem reciſis. Catoni tamen è uicia, ſeno græco, faba, eruoque in unum,
commiſtis, & exinde ſatis ocimum eſt. Quo fit, ut putauerim ocimum antiquis, non modò herba-
ceam, uiridemque fuiſſe ſegetem, è pluribus ſeminibus unà in agro ſatis in primum iumentorum pabu-
lum; ſed etiam ex uno tantum cerealium genere, nempe hordeo, auena, uicia, eruo, alijsque his
cognatis, quod euſmodi pabulo uerno tempore, non modò alantur boues, ac etiam equi; ſed etiam repur-
gentur. Id quod noſtra quoque ætate fit pluribus in locis in Italia, præſertim cum hordeo, eruo, &
uicia. Nec placet eorum ſententia, qui ſibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate perſuadent,
Ocimum plantam eſſe ſui proprii generis. quod è ueteribus nullum hætenus inuenerim (quantum equidem
uidi, & legi) qui ocymi herbe hiſtoriam literis memoriaque mandauerit: ſed comperi quidem, quod uo-
cabulum hoc non magis uni, quàm alteri conueniat. quandoquidem unicuique pabuli generi, quod pri-
mo ſtatim uere citò proueniat, accommodari poteſt. Quare planè explodenda uidetur Adami Loniceri
opinio, & Tragi quod non ſine errore ridendo frumentum Turcicum, ſiue, ut alijs placet, Saracenicum,
quod Tridentina rura uulgò appellant Formentone, & Foroiuliensè à pullo ſeminis colore Saracino, ocym-
um eſſe firmiter exiſtimet. Quinetiam ij turpiter aberraffe deprehenduntur, quod huic plantæ, quæ ſuum
Ocimum eſt, omnes odorati ocimi facultates reddiderint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum
ocimum eſſe cenſent, quàm quod ſatum tertia à ſatu die erumpat. Verum ocimum non ea de cauſa nomen
hoc (mea quidem ſententia) ſibi comparauit, ſed quod citius cæteris pabulorum generibus uere primo
edoleſcat: nam innumera eſſent ocymi genera, ſi id omne, quod ſtatim ferè à ſatu oritur, ocimum uo-
cari debeat. Quod αἰμυρον (ut antè dictum eſt) Græci, ocimum item Latini Appellant: Mau-
ritani, Berendaros, & Bedarog: Itali, Baſilico: Germani, Baſilien, & Baſilgram: Hiſpani, Alba-
baca: Galli, Baſilich.

Οροβάνχη.

OROBANCHE.

CAP. CXXXVI.

α Οία exem-
καυλίον ἐστὶν
ὑπερῶδες ὅσον
διαπλάσματον,
ἐνίοτε δὲ καὶ
μεῖζον, φύλλον
ὑπολίπαρον,
ἐν δασυ, πρὸς
ρον. i. Caulicu-
lus est subru-
ber, ad duos
dodrantes al-
tus, aliqui etiā
maior, folijs
subpiguib. hir-
sutus, tener.

Orobanches
consideratio.

O Robanche a cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, siue folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum uergente: radice digiti crassitudine, & cum ariditate flaccescit caulis, fistulosa. Hanc inter quædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde orobanche sibi cognomentum usurpauit. Estur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumētis addita, concoctionem accelerare creditur.

O Robanche, quæ omnibus notis legitimæ Dioscoridis respondet, uidimus primum in Ananiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique ferè in Italia nasci comperimus, in campis non modò inter omnia leguminum genera, sed & inter segetes, cannabim, linum, & in uijis secus agrorum sepes. Ceterum etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. viii. de historia, & v. de causis plantarum, Orobanchem eruui necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, quæ hic à Dioscoride representatur, & à Plinio lib. xxi. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed sua tantum præsentia, legumina, segetes, cannabim, & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, quod uicinas strangulet, ac deuoret plantas, Herba lupa uulgò orobanchem appellant. Profluit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam folijs, sed uno tantum assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguique, & qui sesquipedalem non excedat longitudinem. Flos è quibusdam patescit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali uisitur crassitudine, fungosa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis

etiam uulgò Coda di leone appellatur, alijs uerò Herba tora uocatur, quòd uacca ea degustata (ut pastores facto periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) cynomorion eam appellant à similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim, uel Theophrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, uel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisse. Orobanche, ut Galenus est auctor libro viii. de facultate simplicium medicamentorum, est sicca, frigidaque temperatura in primo ordine. Huius plantæ nomen Græcum est οροβάνχη quemadmodum & Latinum Orobanche, nec non Erui angina:

Orobanches
facul. ex Gal.
Nomina.

40 Italicum, Orobanche.

Τραγοπόγον.

BARBULA HIRCI.

CAP. CXXXVII.

B Arbula hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui est caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno super caulem calyce: è cuius summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba elui apta est.

Hirci barbula, quam Hetruria uulgò appellat Sassefrica, uulgaris admodum est notitia. Radix, quòd gustu dulcis, incundaq; sit, estur hyeme frequenter in acetarijs. Folijs exit hæc croci, latioribus tamen, ac longioribus: flore aureo, rostro porcino uocato non absimili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is sereno celo fatiscit, nubilofo uerò contrahitur, occluditurq; calyce, quemadmodum & chamelonis echinus. E concluso calycis uertice barba dependet incana, prolixaque, unde nomen accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. vii. de plantarum historia. Sed certè nesciuerim ego, qua ratione ductus negauerit Hermolaus, hanc Theophrasto, & Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, cum illa pulchrè, huius notis respondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, si foliorum succus, uel eius stillatitia aqua splenijs, & attritis linteolis superponatur. Aliud quoque Tragopogoni habetur genus, quod à foliorum colore, purpureum uocant. Prodit hoc folijs alteri similibus, sed à radice numerosioribus, uiridioribus, latioribus, robustioribusque, caule quoque simili, geniculato, conspicuis propè genicula alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, sed altero minores, radiatibus circumquaque calycis apicibus, in stellæ ferè modum. Radice nititur quoque grandiore, longioreque, quinetiam robustiore, duriore, & lacteo succo referta, non quidem ut in altera, dulci, sed adstringente, & amariuscule. Tragopogono congenere uidetur quoque planta SCVRZONERA, siue SCORZONERA Hispanis uocata, quod à Viperæ demorsis, quam ij Scurzo uocant, presentaneo remedio auxilietur. Hæc noua est planta, nec puto esse quem

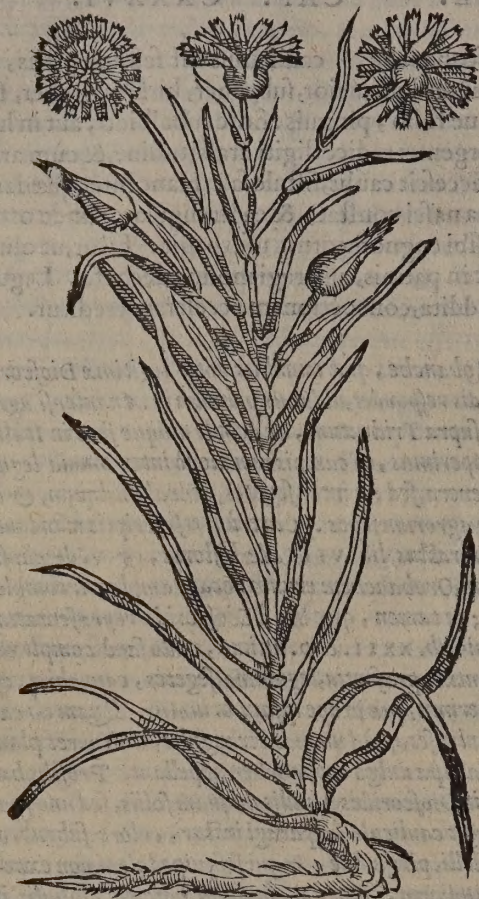
Barbulæ hirci
confid.

Hermolai er-
ror.

Tragopogon
purpurei men-
tio.

Scurzonera
mentio.

TRAGOPOGON, SIVE BARB. HIRCI.

SCORZONERA HISPANICA.

TRAGOPOGON ALTERVM.

SCORZONERA BOEMICA.

quā, qui de ea ante nos scripserit. Inuenta est primum Scorzonera in Catalonia Hispania, à quodam Seruo Aphro, à Ceruero Leridano Viro nobili, pretio empto. Nam cum quidā mēssores in agro à uiperis demorderentur, hic qui in Africa plātā hanc nouerat, propinato eiusdē radice succo, incolumes seruabat omnes, quotquot demorsi fuerāt, sed nemini plantā ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quo postea factū est, ut uasiores quidā obseruantes à longinquo tractū, à quo Afer ille plantā deferebat, illuc concesserint: plantāq; consequuti sint, inuentis rescisse nuper herba reliquis. Et itaque effossa, factūq; ipsius periculo, diuulgata res est, & SCVRZONERAM idest VIPERINAM eā appellauerunt. Hanc primū misit ad me siccā Clarissimus Regine Romanorū medicus, Ioānes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulō post uiridē, uiuentēq; eandē uidimus, ad Casarē Ferdinandū ex Hispanijs allatā, ob rei raritatē. Ceterū non multo post tēpore, copiosam quoque in Boemia nasci compertū est, clarissimi Doctoris Ribera, eiusdē Casaris medici diligentia in monte quodā syluoso, uliginosoq; nō longē à Poggebrot, dū Casarē sequeretur ad uenationes. Folia fundit hęc planta spithamā longitudine, succisa uocata æmula, sed longiora, & quæ solo propinquiora sunt, fibrata, longo pressūq; pediculo à radice prodeuntia, humiq; accubantia: quorum nonnulla leniter sinuata spectantur. Caulem edit sesquidrantalem, & sape maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia angustiora, breuioraq; spectantur. Flores profert aureos, Tragopogono aded æmulus, cui & tota planta (ut prædiximus) congenere esse uidetur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignosci possit. Hi flaccescentes in papposum mutantur orbem, in quo semen continetur album, longum, Tragopogono simile. Radix illi subest, sesquidrantalis, pollicari crassitudine raris adnatis fibris, cortice subnigricante, uegeta, tenera, fractu facilis, succosa, alba intus pulpa, lacteo succo prægnans, dulcis, & gustatu iucunda. Nascitur in syluis, & uliginosis locis. Floret æstate unā cum Tragopogono. Nos hic eius imagines appingi curauimus, quarum quæ radice breuior, crassiorq; habetur, ex Hispania allata est, altera uerò in Boemia prouenit. Foliorum aut radicū succus datur præsentaneo remedio potandus, aduersus uiperarum, cæterorumq; uenenatorum ictus, quin etiam ad quoscunque pestiferos morbos. Denudata radix quotidie, pestilentialia contagia arcet, & uenenis quibuscunque resistit. Datur eadē, aut eius succus, utiliter quoque comitialibus. Itē cardiacis, uertiginosis, & animi deliquijs, cordis pulsu, tremore hęc obnoxij. Enimvero cōmāducata per se radix tristitiā discutit, hilaritatēq; conciliat. Quin etiā lacteus radicis succus oculorū acie acuit. In summa, tota planta magni est ad omnia usus. Τραγοπόγων ita Græcis, Latinis uerò Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di becco, & Sassefrica: Germanis, Bochs bart, & Gauch brott: Hispanis, Barba de cabron.

Scurzonera
descriptio.

Scurzonera
uires Matth.

Nomina.

Ορνιθόγαλος.

ORNITHOGALVM.

CAP. CXXXVIII.

Ornithogalum cauliculus est tener, candicans, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cum hiantes se pandunt, lactei uisuntur: inter quos dissectum, cachryos modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulbosa, cruda, & cocta manditur.

ORNITHOGALVM I.

ORNITHOGALVM II.

Ornithogalum

Ornithogali
confi.

Ornithogalum adeo inter segetes frequens oritur, ut si Maio mense in arvis requiratur, perpenis prius notis illi à Dioscoride attributis, facile ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incognitum, qui propter astantes, cum ab agricolis aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, ornithogali radices uomere erutas colligunt: & cum sint castaneis suauiores, ijs & crudis, & in cineribus incoctis uescuntur, odore iucundissimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem ferè collectæ sunt: cortice pullo: candidissima intus carne, per quam odorata: vere, uel æstate cum fronde uirent, hyeme uel autumnò cum exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu seruari possunt, & ubi amonæ premit inopia, plebis rusticæ famem, & ieiunia castanearum more satiant. Mirè subis expetuntur, qui rostro scrobiculos excavant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusque uellendas aduolant. Duas **ORNITHOGALI** plantas expressimus, quod duo eius genera esse censeamus. Caterum cum ornitho-

TRASI.

Traforū men-
tio, & uires.

Traforū ui-
res Matth.

Nomina.

T^{ra}forū

TUBERA.

CAP. CXXXIX.

Tubera rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs, flauescences, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

Tuberū con-
sideratio.

Tubera, quæ occulta quadam facultate terra in se parit, & conglobat, numerosa in Hetruria à rusticis efodiuntur, quod magnatibus maximè expetantur in cænis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa subest. Rimosis utrisque cortex, ac niger. Est & tertium genus in Ananiensi, & Tridentino tractu proneniens leui cortice, colore subrufo, cæteris longe minus, insipidum, & gustu inuicundo. Tuberum meminit Plinius lib. x. cap. 11. sic inquit. Et quoniam à miraculis rerum cæpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc, undique terra circumdata, nullisq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neque ipsa terra coherens. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, neque aliud, quam terræ callum. Siccis hæc ferè, & sabulosis locis, frutetosiq; nascuntur. Excedunt sepe magnitudinem mali cotonei, etiam libræ pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore rufo, nigroq; & intus candido. Laudatissima quæ Aphricæ crescunt. An ne uitium id terræ? neque enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globe-
tur magnitudine, quæ futurum est, & uiuat ne, aut non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Lartio Licinio pratorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine paucis his annis

Historia ex
Plinio.

TUBERA.

annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & feri non possunt. Et lib. eodem ca. 111. De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & feruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezica, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de Tuberibus Plinius. Tubera (ut memoria prodidit Gal. lib. 11. de alim. fac.) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam euentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestum fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longè aliter de his scripsit Auicenna, cum inquit. Tubera terrena magis, quam aquea sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliaries, & crassos gignunt humores, magis quam cetera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralysem concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uenterculum aggrauant. Quæ Græce ὄζυα, Tubera Latine dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Tuberum uires ex Gal.

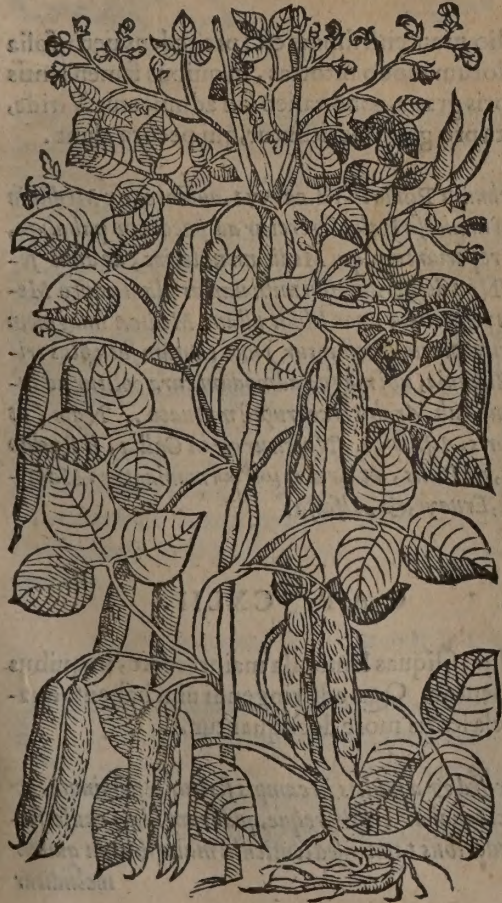
Ex Auicenna.

Nomina.

Σμῖλὰς ὁρτῆνσις.

SMILAX HORTENSIS.

CAP. CXI.

Hortensis Smilax frutex est, cuius semen à nonnullis lobia uocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis frutibus circumuolutos: qui tantum adolefcunt, ut topiarias scenas representare uideantur: siliquas fœni græci profert, longiores, torosiores: in quibus semina renum similia sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte ^a fuluescunt. Siliqua cocta, cum semine in oleis asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

^a Orib. ὀζυρὰ πορφυρεὰ. i. siliæ purpureus.

Hortensis Smilax (ut supra nobis dictum est in Phaeolis, sub quorum appellatione falsò credidit Manardus de erulia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quam ea Phaeolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgò Italis dicuntur Fagiuoli Turcheschi. Siquidem præter id, quod rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernantur, folijs exeunt hederaceis, caule tenui, è quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. 1. de alim. fac. ex autoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquit. Dolichus adactò longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phaeolorum genere. quippe quod nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contractu

Smilacis hortensis conf.

Manardi error.

tractu temporis humore, situ, ac rubigine depereunt. At ubi longissimo inherint pedamento, breui temporis spatio, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quod asserat lib. 1. epist. 111. Dolichos nil aliud esse Galeno, quàm Eruiam, quæ Italarum nonnullis vulgò appellatur Rouiglione, alijs uerò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus, Eruiam appellent Ochrum. Nec nobis obstat, quod Erulia (ut ipse asserit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret, quibus à terra subleuetur, quodq; huiusce tantum leguminis siliqua una cum semine comedantur, ut Gal. lib. 11. de alim. facul. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Erulia secti arborum rami apponantur, ut illos implicant; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quod ea minime illos scandere ualeat, uersicolorum phasiolorum modo. Ad hæc Erulia, quæ humi serpat, rubigine minime deperit, ut Tridentinus ager ubique testari potest. Quippe quod ibi frequentissima seratur, dimittaturque nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quod sola Erulia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quanuis decocta una cum siliquis mensis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possum, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim erulia inuolucrum suis potius, quàm hominibus in cibum exhibendum. Vnde equidem omnes, quod uiderim, Eruiam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranas, exhaustasque siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis suis relinquunt. Secus autem cum huiusmodi phasiolorum corniculis euenit: quandoquidem cùm tenella adolefcunt, anteaquàm consenscant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisque abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissime deuorantur. Hinc itaque fit, ut ceriò potius credam, hoc phasiolorum genus dolichos esse, quàm eruiam Manardo uocatam. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quod Dioscorides phasiolorum appellatione, de quibus supra mentionem fecit, non quidem communes, ac triviales, sed Eruiam significauerit: Smilacis uerò hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phasiolos representauerit. Qui (ut suam tueatur sententiam) consentaneum minime uideri inquit, quod duobus diuersis capitibus eodem libro de phaseolis scripserit Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum existimarem, qui responderit, primum tractasse Dioscoridem de uulgaribus, & candidis phaseolis, qui passim in campis aliorum leguminum more seminantur, ubi de omni segete, & leguminibus differuit. Deinde uerò de uersicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda seruntur, inter ea, quæ in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax frutex est, &c. Quod manifestè declarat, eum hic de hortensibus, illic uerò de ijs, quæ in campis proueniunt, intellexisse, atque eos ita seiuuasse. Qua in re non potui non quandoque admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina insignem, quod tam facile adductus esset, ut asseueraret dolichos esse eruiam, cùm eum legisse existimandum sit, Galeno, & Paulo eruiam ochrum uocari. Planta, quæ ὀκρὺν ἄρα Græcis: Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace de gli horti, & Faginolo Turchescis: Germanis, Vuelßch bonen: Hispanis, Feyones: Gallis, Façoles, & Fabes painctes.

Nomina.

Medici.

MEDICA. CAP. CXLI.

Medica, cùm recenter prodijt, folijs, & caule trifolio prantenfi similis est: procedens uerò folia contrahit, caules edens trifolij, & siliquas corniculorum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id ficcatum, iucundi saporis gratia, conditanco sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

Medicæ consideratio.

Medicam inde nominationem inuenisse certum est, quod primum Plinio li. 18. ca. xvi. auctore, ex Media in Italiam aduecta fuerit. Verùm etsi hæc quondam in uniuersa Italia sereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognosceretur; nec tamen pauci sanè reperiuntur, qui Medicam uiderint, ne dum serant: quanquam non desunt, qui eam se consecutos existiment. Non defuerunt, qui mihi uarias plantas pro Medica ostenderent. At quoniam paucis admodum notis medicam referebant, non libuit ullam Medicæ imaginem hic exprimere. Hæc (ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique testantur) uno tantum satù plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad inmentorum, & pecudum pabulum: eamq; Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuo. Nam (ut lib. 11. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiamnum Aphris Alfafasat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, ibiq; maius trifolium appellatur. Medica sic Latinis, & Italis, ut Græcis ὀκρὺν nominatur: Mauritatis (ut modò dictum est) Cot, & Alfafasat: Hispanis, Alfalfe, Eruiaye, & Alfalfa.

Nomina.

Aphaca.

APHACA. CAP. CXLII.

a Me. ὀκρὺν ἄρα i. frutex est.

Aphaca^a in aruis nascitur, altior lente, tenuibus folijs: siliquas lenticula maiores fert, in quibus terna, quaternave semina nigra lente minora, continentur. Quæ adstringendi uim habent, quare torrefacta, stomachi, aluiq; fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur.

Aphacæ consideratio.

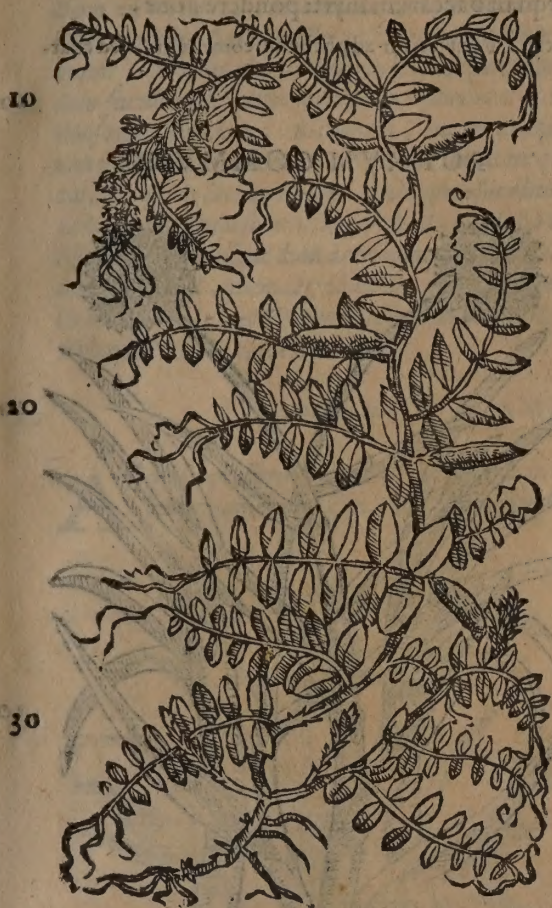
Non solum in uniuersis Italia locis Aphaca sponte nascitur, sed & à multis in campis seritur leguminum, & erui modo ad columbarum saginam. Folio germinat uicia maiore, crassioreque, quadrangulæ caule, flore subrugeo, siliquis inde dependētibus pisorū instar, breuioribus tamen, sed lenticula maioribus, in quibus includitur

includitur semen, uicia quadantenus maius. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes. Quo fit, ut maxime aberrant, qui censent Aphacam nihil à uicia differre, quæ inter segetes, ubique copiose provenit. Quippe quoddam hanc minori sit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubescens, siliquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Eaque propter de Aphaca, & Vicia differens Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus, ita scribit.

Quorundam lapsus.

APHACA.

VICIA.

40 similitur lenti. Hæc quoque cum sua planta, & naluulis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam noui, qui hæc quoque comederint, potissimum uere, cum etiamnum uirent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueuerunt. Semina autem hæc non solum insuauia sunt, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, cum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoque, quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi, crassique succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem. hætenus Galenus. Sed non desunt, qui scribant, Aphacæ, & Viciæ farinam, urinas ciere, tabidosque iuuare, ubi ex ptisana frequenter sumatur. Illinitur quoque utiliter uino subacta, ad serpentium, hominum, canum, ceterorumque quadrupedum morsus: melle excepta, & illita lentigines, uaros, & cetera cutis uitia delet. Ceterum illud animaduertendum est, quod Theophrastus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera connumerat. Quare mirandum non est, si etiam in alijs quibusdam à Dioscoride discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia uariasse: nam lib. XXVII. cap. V. Dioscoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uero XXI. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit. Quæ Græcis ἀφάκη, Latinis item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Asaki, sine Albikia: Italis, Aphaca: Germanis, Vilde uuicken, & Vogels uuicken.

Aphacæ uires.

Aphaca intybi genus.

Nomina.

Πράσον κεφαλατόν.

PORRVM CAPITATVM.

CAP. CXLIIL.

60 Capitatum porrum inflationem facit, noxium succum creat, tumultuosum somnium parit, urinam ciat, aluo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit: sed lædit exulceratam uescicam, renesque. cum ptisana uero coctum, esu pectoris uitia extrahit. Coma eius in aqua maris, & aceto coctas, in defensionibus ad præclusiones uuluarum, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam

KK

adstrictoriam

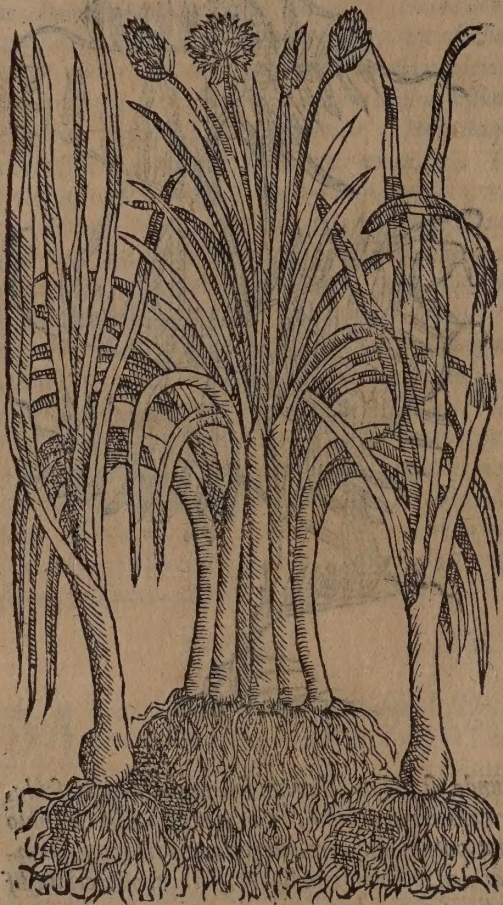
a Omnia exē.

καὶ πρὸς τὰ ἐν
θώρακι πάντα
συνέλεγε
τὴν ἐκλεικτὴν
τοιαύτην πρὸς
φθίσεις βρω-
δέν, καὶ δέρεται
δὲ καὶ τὴν ἀρτηρίαν. i. & ad omnia thoracis uitia, cum melle pro eclegmate usurpatur. Facit etiam ad phthisim comestum, sed & ar-
teriam purgat.

adstrictoriam uim habet. quare succus cum aceto, addito thure, aut manna, sanguinis profluvia sistit, maximè si naribus erumpat. Venerem stimulat: contra omnia thoracis uitia, a tabemq; pro delinctu efficax est: arteriam esu purgat: sed si assidue estur, uisus obscuritatem inducit: stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, aut illitus, contra bestiarum morsus auxilio est. Ipsum quoque cum aceto aut thuris polline, lacte aut rosaceo, utiliter aurium doloribus, & sonitui instillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoe, qua ad obsonia utuntur: epynictidi medentur: crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent, seminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

Facit etiam ad phthisim comestum, sed & arteriam purgat.

PORRVM SECTILE, & CAPITATVM.

PORRVM COMMVNE.

Porri confid.

Capitatum porrum.

Sectiuū porrum.

Porrum, quod copiosum quadragesimalis nostri ieiunij tempore plerunque in foris olitorijs una cum oleribus uenale copiosumq; reperitur, omnibus notissimum est. Caterum etsi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, crassi, candidi, ac teneri euadant; nesciunt tamen eos capitatos efficere: quanuis ij apud ueteres in frequentissimo usu fuissent, quod longis, qui proprie sectiuū appellantur, sapidiore, gustuique gratiores haberentur. De his igitur tanquam præstantioribus scripsit Dioscorides, non tamen quod à sectiuis genere differrent, è quibus mangonio capitati fiunt, tegula in transplantatione supposita, incisis prius ante medullam folijs, ne adolendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite consideat: uel sarculo conuelluntur radices, ut delumbata alant, neque distrahant, ut scriptum reliquit Plinius lib. xi. cap. vi. Quæ quidem Columella accepta referre debemus: Quippe qui lib. xi. de re rustica cap. ultimo. Porrum, inquit, si sectiuum facere uelis, densius satum præceperunt priores relinqui, & ita cum increuerit, secari: sed nos docuit usus longè melius fieri, si differas, & eodem more, quo capitatum modicis spatijs, id est, inter quaternos digitos depangas, & cum conualuerit desces. In eo autem quod magni capitis efficere uoles, seruandum sit, ut antequam translatum deponas omnes radículas amputes, & fibrarum summas partes intondeas: tum testula, uel conchula quasi sedes, in singulis subiecta seminibus adobriuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati assidua sarritio, & stercoreatio est, nec alius tamen sectiuū, nisi quod toties rigari, & stercoreari sarririq; debent, quoties demetitur. Hæc ille. Est Porru, folijs allio similibus, latioribus tamè, ac longioribus, carinatis, et in acumè desinētib. Cernix illi lōga, bulbulosaq; candida, crassiori summitate, radicebus multis capillata, et numerosis tunicis circumpecta:

circumpacta : Bimum in caulem prosilit, capæ modo, longum, cauumq; , floribus in cacumine in orbem conglomeratis : semine nigro, capaceo non absimili. Seritur in hortis. Illinuntur decocta folia ad timentes, dolorificasq; hemorrhoidas, magno sanè auxilio. Folia melle subacta illinuntur utiliter ad phalangiorum, & ceterorum uenenosorum ictus. coctum, & ex melle delinctum, præstat ad omnia tracheæ arteriæ, & pectoris uitia. Sumitur sub cineribus tostum, ad fungorum uenena. Crapulam, & ebrietates discutit. Semen ex passo potum, urinæ difficultates soluit. Porrum transplantatum cum terrenis uermibus, in oleo decoctum ad tertias, contumacia aurium ulcera sanat, si quotidie oleum in aures infundatur. Porri facultates recensuit Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & capis agens, sic inquit. Harum plantarum radicibus percrebro uescuntur homines, rarius caule, folijsque, acri admodum facultate præditis pro radicum portione. Corpus excalfaciunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososque incidunt. Bis tamen, aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam ne sic quidem uim perdunt extenuandi. Verum facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt, cuius antea, quam decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Ceterum allium non modò ut obsonium, uerum etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quod obstructa soluere, & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usque dum acritudinem abijciat, uiribus quidem suis imbecillius fit, sed succi prauitatem non amplius seruat, quemadmodum nec porri, nec capæ, cum bis fuerint decocta. Πράσον κεφαλατόν id uocant Græci, quod Latini Porrum capitatum, Arabes, Curat, seu Kurat : Itali, Porro Capitato : Germani, Lauch : Hispani, Puerro : Galli, Poureau.

Porri facult.
Matthiolo.

Porri facult.
ex Galeno.

Nomina.

20

Ἀμπελόπρασον.

AMPELOPRASVM.

CAP. CXLIIII.

Ampeloprasum stomacho magis, quam porrum aduersatur : plus autem excalfacit : urinam, & menses uehementius ciet. Id contra serpentium morsus esse conuenit.

AMPELOPRASVM.

Prouenit agreste porrum plerumque in uineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον quasi uineale porrum, Græcis appellatur. Nascitur hoc in uersa Hetruria non solum in uinetis ; sed etiam frequens admodum in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura nostra ipsum uulgari sermone appellant Porrandello. Estur à rusticis, & agricolis in acetarijs crudum, recentis allij uice : quanquam mansu durius sit, gustu acrius, & concoctu difficilior. Est præterea Ampeloprasum (ut libro VI. simplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius, & siccius domestico, sicut agrestia omnia reliqua domesticis : ac proinde stomacho, quam illud nocentius : sed & crassos, ac lentos humores potentius incidit, ualentiusque infarcta organa obstructione liberat. Hac quoque ratione urinas, & menses sæpe prouocauit, ubi à crassis, & lentis retinebantur humoribus. Adeò uerò est calidum, ut illitum cataplasmatibus modo exulceret. Dictum est autem antè, quòd quæ eum in modum sunt calida, extremi sint ordinis. hæcenus Galenus. Ceterum illud silentio haud dissimulandum puto, quòd Galenus minus fortasse rectè id tribuerit Ampelopraso, quod nominis significationi re clamat, & potius scorodopraso competere uidetur, cum loco citato inquit. Si inter allium, & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampeloprafi inuenieris. Quandoquidem scorodoprasum, teste infra Dioscoride, ut allij, & porri uires ; ita & nomen sibi uendicauit : ampeloprasum uerò dictum est, quòd in uinetis nascatur. Id quod ipsemet Galenus confirmat libro VIII. simplicium medicamentorum his uerbis. Scorodoprasum sicut gustu, & odore mediam allij, & porri qualitatem

Agrestis porri confid.

Ampeloprafi uires ex Gal.

possidet, ita & uires. Et libro 11. de alimentorum facultatibus : Ampeloprafi (inquit) à porro tanta est differentia, quanta in alijs congeneribus plantis inter syluestria, & satia inuenitur. Sunt qui hoc in totum sequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quam capas, eaq; ex parte cibo commodius, & prauo minus succo obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Porrum agreste, & Ampeloprasum dicunt : Mauritani, Nabati : Itali, Porro saluatico, & Porrandello : Germani, Wild lauch : Hispani, Ayos, & Puerros de las uinhas : Galli, Pouree de chien.

Nomina.

Κρόμμυον.

C A E P A.

C A P. CXLV.

C Aepa longa acrior est, quàm rotunda, item flaua quàm candida, & sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, sitim mouent, & extenuant, fastidium pariunt, & expurgant, aluo utiles sunt. Ex detractis purgamentis in oleum coniecta, hamorrhoidas, reliquosq; excretionum exitus referant, subdita pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur: angina eodem perunguntur: suppressos menses pellit: caput purgat, naribus infusus: canis moribus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in sole uirilignes sanat: & cum pari spodio, scabras lippitudines sedat: uaros cum sale reprimat: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est: cita aluo prodest: in auribus sonitum, ac grauitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, ualet: alopecie earum suco perfricantur, qui celerius quàm alcyonium pilos euocat. ^a Largiore cibo capa capitis dolores ciet, cocta q; uehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui ualitudinibus aduersis, ea etiam cocta, plus aequo uescantur. elixa, & cum pafsis uiuis, & fico illita tubercula concoquit, & celerrime rumpit.

^a Meum, & Drag. εἰς δὲ καὶ κεφαλαλγῆς, πλεοναθύντα δὲ ἐν νόσοις λιθάργιος ποιεῖ, εἰς δὲ ἐρητικότερον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, si uero uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta uero magis diuretica euadit. Cat. uero sic εἰς δὲ κεφαλαλγῆς παλίων βρωδέν, εἰς δὲ ἐρητικότερον γίνεται, πλεοναθύντα δὲ ἐν νόσοις λιθάργιος ποιεῖ. i. capitis dolorem inducit largius comesta. Cocta uero magis urinam mouet. Vberius uero comesta in morbis lethargicos facit.

CAEPA CAPITATA.

CAEPA SECTILIS.

Caparum hi
stor. ex Theo
phraſto.

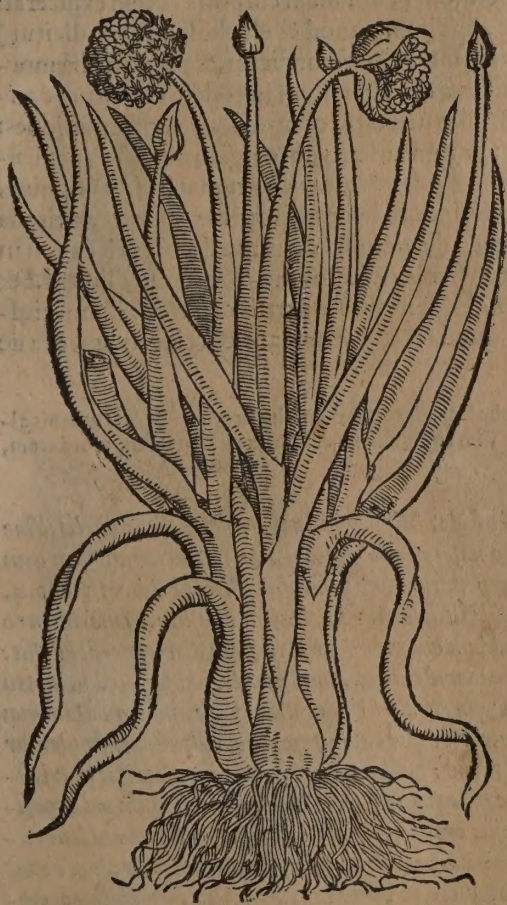
C Aeparum plura Theophrasto notantur genera libro VII. cap. IIII. de plantarum historia, ubi sic habet. Differunt & caepa, & allia genere. Sed Caparum genera plura, ut quae a locis nomina accepere: gardia, cnidia, samothracia: item setania, & fissiles, & ascalonia. Ex his Setania minime, sed large dulces. Fissiles uero, & ascalonia, tum cultu, tum natura inter se differunt. Fissilem etenim hyeme sua cum coma, inerte relinquunt uere externa folia detrabunt, et reliqua colunt: detractis his folijs, altero germinant, simulq; inferius finditur, unde fissiles appellatae sunt. Quidam uel omnibus detrabenda folia censent, ut nim suam imo cotineant, neq; effusa semineſcant. Ascaloniarum peculiaris quaedam natura notata est: etenim sole fissiles, & quasi steriles, ab radice consistunt, nec ca parte

ea parte crescere, ac proficere possunt. Quamobrem non eas deponunt, sed semine serunt: deinde circa ver, cum germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeo celeriter, ut cum ceteris, aut etiam prius euelli possint. Plus temporis dimissa in terra, putrescunt. Plantata caulem edunt, semenque tantummodo fundunt: tum exinaniantur, atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt & colore nonnullae: etenim apud Isum cetera quidem candidis similes constant, sed colore candidae admodum proueniunt, Sardinianisque similiter ferre affirmant. Cretensium peculiaris maxime natura notatur, sed Ascalonijs quodammodo proxima, ni forte uel eadem dici debeat. Est enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radice crassatur: depositum uero, in caulem, semenque totum funditur: sine capite, saporeque dulce est. Id enim quasi e contrario ceteris habet: omnes namque depositae melius, celeriusque perficiuntur. Omnes post arcturum proueniunt, tepido adhuc solo, ut depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite, & circunciso, sed germinationes haud similes fieri solent. Parte namque inferiore capae nascuntur, superiore herba tantum erumpit: sectae uero in rectum, germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum sine capite est, & quasi longa ceruice consistens: ob id germinatio tota in fronde, saepiusque retondetur, ut porrum. Quae de causa semine seritur, id nec deponitur. Capas hisce fere differentiis discernere licet. haecenus Teophrastus. Nascuntur Capae in uniuersa Italia frequentissimae, quae etiam inibi multiplici signantur genere, ut refert Plinius lib. XIX. cap. VI. & ut nos quotidie uidemus. Quandoquidem forma aliae maiores, aliae minores, quaedam longae, quaedam rotundae, quaedam uero sessiles proueniunt. Sicut colore rubentes, & subrubentes aliae, quaedam uirides, & candidae nonnullae. Quin & sapore uel acerrimae, uel mediocri acrimonia praeditae sunt,

Caparum uariae septies.

CAEPA FISSILIS.

CAEPA ASCALONICA.

aut nihil penitus acres inueniuntur. Omnium maxima sunt, quae Caieta Romam importantur. Haec tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactae sint; leuiuscula tamen acrimonia pollent, mansuetaeque tenerrimae comperiuntur: ob idque in cibis ceteras antecellunt. In Hetruria ex minus acres notantur, quae magis rubent. Contra uero albae, quippe quae omnium ibi acerrimae proueniunt. Quam ob causam ad medicamenta potius, quam ad cibos seruantur: quanquam secus fortasse in Graecia eueniat, quod flauis candidis acriores esse memoret Dioscorides. Connumerantur etiamnum inter caparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus, & Plinius testantur) quae ASCALONICAE ab Ascalone Iudae oppido appellantur, & quae his similes sunt Theophrasto segetiles nominatae, nobis uero in Hetruria uulgo Cipolle maligiae. Datur Capa utiliter deuoranda, elixa, aut sub prunis tosta; cum saccharo, anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excavatur alba ea parte, qua sunt radices, & praestanti repletur Theriaca, citrei mali succo subacta: et deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probe fuerit macerata: deinde premitur,

Ascaloniae.

Caparum uires Matth.

Caparum uires ex Gal.

Nomina.

premitur, & excipitur cremor, ijs sanè perutilis, qui pestilentia laborant, sed illico sudare oportet affectos. Excauat item, & cumini puluere repleta coquitur, & exprimitur eodem modo, instillaturq; utiliter succus ad aurium surditatem. Crassior Capæ squama subferuenti cinere tosta, antiquum capitis dolorem sedat, ubi frustulum eius calidum in dolentis lateris aurem introducatur, superasperso rosaceo, & laurino oleo, succidaq; addita lana, quæ totam operiat aurem. Capæ succus cum acerrimo aceto mistus, sanguinem è naribus manantem sistit, ijs immixtus. Capæ (ut memoria prodidit Gal. lib. v. i. simp. med.) ex quarto est ordine excalfacientium: essentia autem eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphas abstergit, tum alopecij attrita pilos aleyonio citius restituit. Porro si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, eiusq; calidæ: at succus aqueæ, aereæq; caliditatis. Hic igitur ijs, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota capæ flatuosa est manducata. Itaque quæ temperatura sunt sicciore, minus flatuum generant. hæc Galenus. Quod autem Capæ corporibus præbeant alimentum supra in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de ijs simul differuit lib. i. de alim. facult. Κρόμμυον Græcè, Capæ & Cape Latine uocatur: Arabicè, Basil, seu Bassal: Italicè, Cipolla: Germanicè, Zumbel: Hispanicè, Cebolba: Gallicè, Fiboule, & Oignon.

Σκρόδοον.

ALLIUM.

CAP. CXLVI.

Conclusa ita legit Oriba, λεικόν καὶ λευκόν. i. candido ac tenui.

a. Catacuz.

Ελαφισκρόδοον οἱ δὲ ἀγριοσκόδοον. Ράμαλοι ἀλλήλων κέρειναι, φέται ἐν ὄρειναις καὶ τραχέσι χαράσις ἐμφορεῖς τῶ ὄρει σκορόδω. Δύναμιν δὲ ἔχει δρυμείαν, θερμότητα, δυνάμειν, φυσικὴν ταρακτικὴν, ἐνραντικὴν σφαδῆν, καὶ πομπτικὴν δυνάμειν. i. Elaphoscorodon, quod & sylvestre scorodon. Romanis allium ceruinum. Nascitur in montanis & asperis collibus. Simile est ophioscorodo. Vim autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuosam, aluum turbandi, stomachum siccandi & sitim faciendi.

Allij confideratio.

Allij descriptio ex Theophrasto.

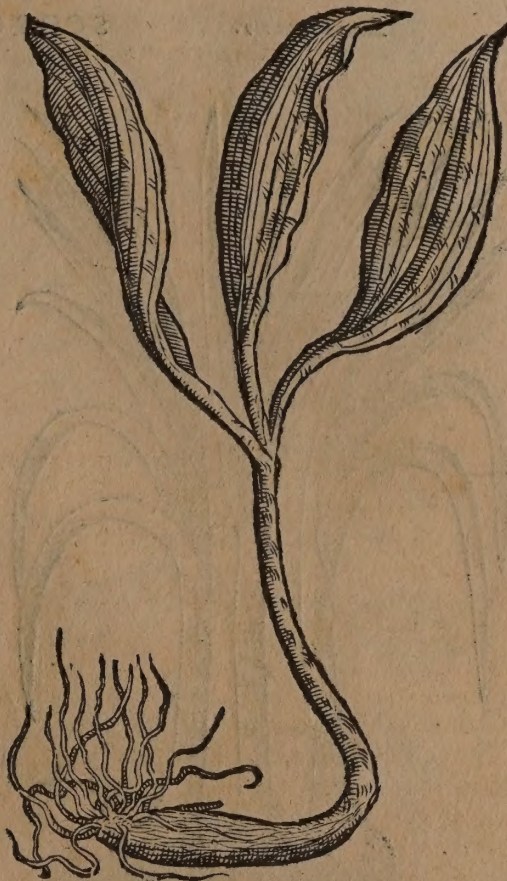
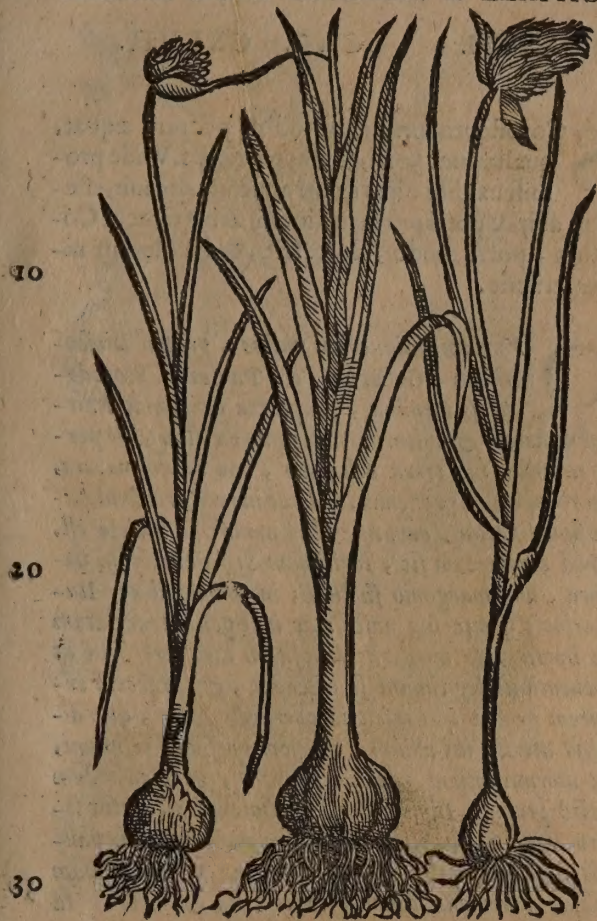
Allium sylvestre.

Arabū lapsus.

Allium uulgaris est notitia. Ceterum quanquā scribit Dioscorides Allium, quod non coherentibus nucleis, siue spicis, sed singulari, & solido capite constat, in Aegypto nasci, eiusmodi tamen & in Hetruria, & in com pluribus alijs Italia locis prouenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allij meminit Theoph. lib. v. i. cap. 4. de plant. hist. sic inquit. Allium ante solstitia, aut paulò post solstitia seritur nucleatim diuisum. Discrimen eorum, quod aliud præcox, aliud serotinum: est enim genus quoddam eiusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium uocatum maximè tale est, quod non decoquant, sed in myttotis utuntur: & cum tunditur, mirum quàm spuma increseat. Quin & illud differentiam facit, quod quedam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor, & crassitudo, eorumque causa, tempore, cultuq; penè uidentur contingere, ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum, nec quicquam deterius, sed etiam quidam uel depositum melius id existimant. Radicis autem alijs, aut Capæ haud similis ortus fieri solet: allij nanque cum nucleis extumuerit, tota intorquetur: & hinc auerta in nucleos rursus discernitur, atque ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At capæ continuò ab radice aliud, atque aliud obducit, ut & bulbos, & scylla, & eiusmodi omnia. Etenim allia, & capæ, si non euellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoque, & allium capitari posse, & capæ affirmant. hæc Theophrastus de allio domestico. Sylvestre uerò, quod Græci ἐπισκρόδοον id est, anguinum allium uocant, ubique, in montibus præsertim, & collibus nascitur, nullis diuisum nucleis, satiuo longè minus, sed odore, & sapore illi persimile: folijs angustioribus, gracili caule: in cuius cacumine flos emicat, ex rubeo purpureo rascens, à quo nigrum gignitur semen. Simile huic habetur, quod elaphoscorodon appellatur. Quare utrunq; una cum domestico, quod medium locum tenet, hic appingi curauimus. Atqui cum ophioscorodon aliquando in montibus legerè una cum alijs herbarijs, nobis occasionem præbuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter uersati sunt Arabes, et eos secuti: quod pro scordio herba, quæ trissaginem folijs emulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium sylvestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum succederint, non minus uocabulorum uicinitate, quàm imperitiâ decepti, ut sequenti libro in scordij mentione (Deo fauente) latius explicabimus. Porro illud hic silentio non dissimulandum duxi, ne forte seplasiarijs imponat, quod Brasauolus aperte falli deprehenditur libro suo de simplicium examine Romæ prius excuso, ubi sylvestre allium ampeloprason, siue scorodoprason à

ALLIVM DOM. OPHIOSC. & ELAPHOSC.

ALLIVM ANGVINVM.

ALLIVM VRSINVM.

son à rei medica auctoribus appellari scribit. Qua in re non uno tantum, meo quidem iudicio, sed duplici, pace eius dixerim, notatur errore. Primum quod existimaverit, allium sylvestre scorodoprasum, vel ampeloprasum esse. Deinde quod certò crediderit, ampeloprasum, & scorodoprasum unam & eandem plantam esse. Hi Brasauoli errores manifestè redarguuntur Dioscoridis auctoritate. Siquidem is non solum eas plantas nominibus, sed etiam capitibus, & facultatibus distinxit: quem etiam secutus est Galenus, licet, ut in ampelopraso diximus, huic tribuerit, quod scorodopraso tribuendum erat. In his igitur palam fit, allium sylvestre ophioscorodum appellari, sylvestre porrum, quod in vineis proveniat, ampeloprasum: tertium uerò, quod promiscuas allij, & porri facultates obtineat, scorodoprasum. Quare mirari subit Brasauolum uirum alioqui doctissimū, quomodo is, qui simplicium medicamentorum examen conscripsit, hac in Dioscoride, & Galeno non uiderit, uel nō animaduernerit. Ceterum plantam, quam hic nouam expressimus, ANGVINVM quoque allium appellare libuit, quod radix non solum genuino allij sapore, odoreq; sit prædita, uerum etiam, quod folia nigris sint maculis conspersa. Nunc primum à me inuentum est, dū superiori anno MDLXIII. Montes qui Boemiam à Silesia determinant, in quibus Albis fluius originem ducit, perlustrarem. Addidimus & VRSINI allij quoque imaginem, sed cum de uiribus hætenus nihil certi exploratūq; habeamus, non est ut latius de eo sermonem faciamus. Allium (ut Galenus inquit libro octauo de simplicium medicamentorum facultatibus:) desiccatur & excalfacit excessu quarto, quin etiam digerit, obstructions aperit. Σκόρδος Græci, Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin, & Thum: Itali, Aglio: German, Knoblauch: Hispani, Ayos: Galli, Ail, & Aux.

Brasauoli error.

Allij Vrsini mentio.

Nomina.

SCORO-

Σκοροδόπρασον.

SCORODOPRASVM.

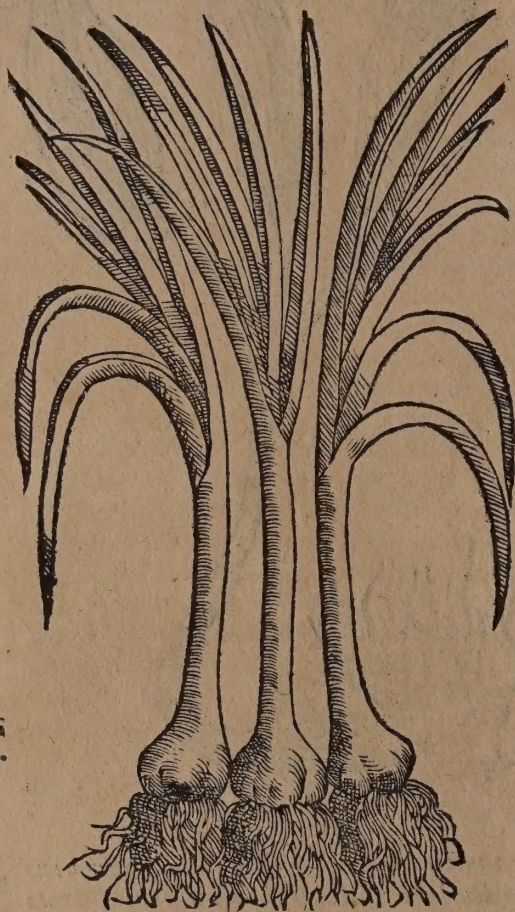
CAP. CXLVII.

Scorodoprafi
confi.

Marcelli err.

Scorodoprafi
uires ex Gal.

Nomina.

Scorodoprasum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri, & allij particeps. Vnde promiscuas sibi uires ex utroque uendicauit, effectus allij, & porri præbens: inefficacius tamen. Coctum, porri modo, dulcescit, & in olerum uicem transit.

10

Quoniam antiquorum nullus, præter Dioscoridem, Galenum, & Paulum, Scorodoprafi meminit, propterea existimat Marcellus arte, & cultorum mangonio ex allio, & porro in unum sub terra colligatis, non autem natura, scorodoprasum prouenire. Sed hac in re Marcellum, pace sua dixerim, cecutisse illud manifesto indicio est, quod compertum sit, legitimum Scorodoprasum natura, non mangonio factum, in compluribus Italia locis sponte sua nasci: ac inde postea translatum in hortis, & uiridarijs depositum uirescere, ita ut intuentibus legitimum se ostendat, & Marcelli errorem prodatur. Crescit id porraceis folijs, quæ digitis attrita ita allium, & porrum simul respiciunt, ut illorum etiam effectus præbent, quemadmodum rectè prodidit Dioscorides, & Galenus attestatur libro VIII. simplicium medicamentorum, his paucis. Scorodoprasum sicut gustu & odore mediam allij & porri qualitatem possidet, ita & uires. Id Græcè Σκοροδόπρασον, Latine similiter Scorodoprasum appellatur: Italicè, Scorodopraso: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, Ail porreau.

20

30

Σινυπι.

SINAPI.

CAP. CXLVIII.

α Μεύ, & Ca.
ε' κλέγε μὴ καὶ
κατὰ τὴν φύσιν, καὶ
κατὰ τὸν ὄρον. i.
elige quod nō
ob aridū est,
& fuluum.

Sinapi hortense, aliqui! napi uocant. ^a Eligi debet adultum, ualde rufum, non magnopere siccum, sed quod fractum internè uirescat, & ueluti quodam succo madeat, cæsiū colore: siquidem recens id genus, tempestiuum habetur. Ad calfaciendum, extenuandum, ex-
trahendum, efficax est. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac ueterem, callosamque arteriæ scabritiem, succus ex aqua, & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet, tritum, & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: scēminas uulvæ strangulatu oppressas excitat: lethargicis, derafo capite, illinitur. Cum ficis admistum, donec rubescat locus, & ad coxendicum cruciatus impositum, ad lienes, & omne genus dolores confert, cum permutandæ ualeitudinis causa ex alto uitia extrahenda sunt: allopecijs illitum medetur: faciem purgat: fugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, potui, polentæ modo inspargitur: extrahentibus emplastris, scabiemque extenuantibus, utiliter admisceri solet: tritum grauitati aurium, & sonitui cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum scabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expressus recenti semine succus in sole siccatur.

40

50

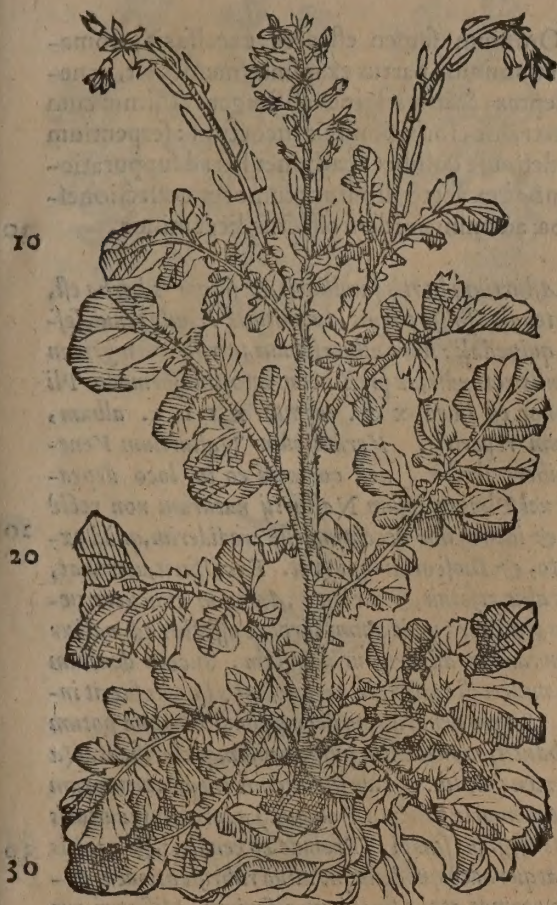
Sinapi confi.

Sinapi, Plinio libro decimonono, capite VIII. auctore, trium est generum. Quorum unum gracili assurgit folio: alterum rapitiæ frondem exprimit, tertium eruca folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obseruantur in Italia: illud siquidem, quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Quod uerò rapi fronde constat, cæteris maius, hortense est, eiusque in officinis usus. Tertium demde & ipsum satiuum est, semine albo, minusque acri. Tritum hoc, multoque recenti commistum, diutius eius dulcedinem tnetur, atque eam deficere prohibet, quod ebullitionem reprimat. Eaque propter qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, hoc Sinapis

60

SINAPI I.

SINAPI II.

SINAPI III.

napis genere cadis imposito, dulcedinem musti
conseruant. Seminis farina illinitur aceto sub-
acta, ad serpentium & scorpionum ictus, pota
autem succurrit fungorum uenenis. Manditur
semen contra dentium dolores. Datur quoque
utiliter suspiriosis & asthmaticis, sensus pur-
gat: menstrua, & urinam ciet. Illinitur e-
tiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sor-
dities corporis omnes expurgat: & cuti nati-
uum conciliat nitorem, si cum ea aqua subacta
fricentur ex corporis partes, quæ extergendæ
sunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapismum
uocant, quo uelut irritamento languescens uen-
triculus ad appetendum cibum excitatur. Eo
enim uelut igniculo, morosius palatum titillan-
te, uorandi conciliatur auditas, sed huius uis
confestim in sublime fertur, nec aliud magis in
nares & cerebrum penetrat. Sinapis tempe-
ramentum tantummodo expressit Galenus libro
VIII. simplicium medicamentorum, sic in-
quiens. Sinapi calfacit, & desiccet quarto
ordine. Huic nomen Græcum σινάπι, & va-
ri: Latinum quoque Sinapi, & Sinapis: Ara-
bicum, Cardel, aut Chardel: Italicum, Se-
nape: Germanicum, Seneff: Hispanicum, Mo-
staza: Gallicum, Senene.

Sinapis uires
ex Matth.

Sinapis uires
ex Gal.

Nomina.

Καπδαμω.

NASTURTIVM.

CAP. CXLIX.

Nasturtium optimum constat esse Babylonicum. Omnium semen est acre: excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menses cit, uenem stimulat, sinapis, & erucæ simile intelligitur: lepras, & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum uitia extrahit, sorbitionibus incoctum: serpentium uenenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque discutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herba ad omnia eadem effectus, licet minor.

10

Nasturtij cōsideratio.

NASTURTIVM.

Plinius notatur.

Nasturtij uires Matth.

Nasturtij uires ex Gal.

Nomina.

Nasturtium hortis familiaris, & frequens herba est, tenuis: folijs paruis, lacinitatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubrum nigricante, folliculis rotundis, ac pressis contento, thlaspi modo. Plinius author est libro x x. capite x i i i. album, & nigrum reperiri. Verum cum Nasturtium Venerem inhibere scribit, uel codicem eo in loco deprauatum, uel Plinium ipsum Nasturtij naturam non rectè nouisse, & ideo in hoc deceptum esse crediderim, quod experimento, & Dioscoridi repugnet. Excalfacit, attenuat, urit, extrahit, resoluit, & incidit. Animum exacuere uescientibus traditur, unde animi torpore affectos ad nasturtium deuorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem mulcet, si calidus in aure dolentis lateris fuerit instillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem subducit, capitis uitia purgat, uisumque clarificat. Nasturtij semen (ut lib. vii. de simplicium medicamentorum facultate memoria prodidit Galenus) adurentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atque adeo quodcumque aliud rubrificationem possulat, eo perinde atque sinapi excalfaciunt. Miscetur quoque remedijs, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos ualenter incidere ualeat: uelut & sinapi. Nam omnia ei simile est. Porro & herba arefacta similem semini uim possidet. Humida uerò adhuc, & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem, multò semine inferior est: adeoque sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat, ceu obsonio. Καπδαμω, Græcis, Nasturtium Latinis uocatur: Mauritanis, Norf alchef, seu Narf: Italis, Nasturtio, & Agretto: Germanis, Kressen, & Gartenkrß: Hispanis, Nastureyo, & Malpica: Gallis, Cresson de iardin, & Nasitort.

20

30

40

Θλάσπι.

THLASPI.

CAP. CL.

a Me. ἔν θρυχῶν, καὶ τειχῶν. i. in sepibus, & parietibus. Dra. γερύχοις, καὶ τείχεσι. i. in sepibus, & sepulchris.

Thlaspis herbula est angustis folijs, digitali longitudine, in terram uersis, subpinguibus in cacumine diuisis binum dodrantum cauliculo, tenui, non sine adnascantibus ramis: fructu circa ipsum totum, ab extremo in latius se pandente: semine nasturtij, incluso uasis lenticulæ effigie, nisi quod infringitur: unde nomen accepit. flos albicat. Nascitur in semitis, & sepibus, fossisque. Semen asperi gustus excalfaciens: bilem utrinque extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: sanguinem potu educit, internas suppurationes, rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi tradit Crateuas, quod aliqui Persicon sinapi uocant, latis folijs, radicibus magnis: utile ischiadicorum infusioni.

50

Thlaspi consideratio.

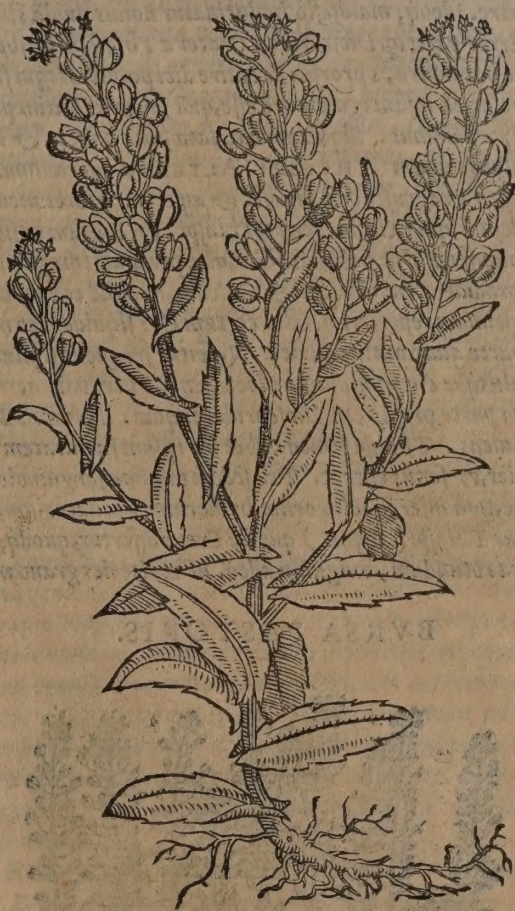
Tametsi Thlaspi, cuius hinc imaginem habemus, caule iam edito, folijs non sit in cacumine diuisis, cum tamen ceteras habeat notas, quas suo Thlaspi inscripsit Dioscorides, nihil impedit, quin credam id esse legitimum; & præsertim cum iam obseruauerim, antea quam caulescat, ipso ineunte Vere, hoc Thlaspi folia fundere, humi accubantia, quæ utrinque circa cacumen diuisa sunt. Sed hæc adeo fugacia sunt, ut paulò post conflaccescant, & pereant. Quæ autem in caule habentur, sunt quidem, ut Dioscorides inquit, angusta, subpinguia, & digitali longitudine: caule deinde est tenui, duorum dodrantum longitudine, non sine adnatis ramulis, in quibus fructus circa

60

THLASPI

THLASPI I.

THLASPI II.

THLASPI III.

THLASPI IIII.

Cuiusdam er
ror.

Thlaspi men
tio.

Thlaspi ui-
res ex Gal.

Burse pasto-
ris uires Mat-
thioli.

Nomina.

ipso totos spectatur, nepe folliculi compressi, lenti, aut disco similes, in quibus semen concluditur, nasturtio simile, acuto sa-
pore. Ideoque manifestò hallucinatur nouus quidā stirpium cōsor, qui hoc Thlaspi Cratena, nō Dioscoridis esse cōtēdit.
Error patet, & Dioscorides Cratena Thlaspi scribat folijs esse latis, & radicibus magnis, quibus qui nō uidet care-
re hoc nostrū, & prorsus cecutire dici potest. Atqui si planta est, quā nobis nota sit, quaeq; Cratena Thlaspi referre
possit, eā ipsam ego putare esse, quā superius statim post raphanū appinximus, et Vulgarem Raphanū & Rusticanū
appellauimus. Siquidem haec lata folia habet, & radices magnas, & ad Ischiadicis herba utilis est. Ceterum
planta quam THLASPI ALTERVM uocauimus, quod eius semen Thlaspi haud absimile uideatur, nascitur in
agro Pragensi, locis saxosis & asperis. Floret medio Vere, & Iunio mense fert semen, acuto sapore. Verum non
desunt, qui existimauerint, Thlaspi, & Bursam pastoris uulgò dictam unam, & eandem esse plantam; cum tamen
huiusce Bursae pastoris folia, quae per ambitum sinuatim laciniata uisuntur, semenque his, quae de Thlaspi memoria
prodidere Dioscorides, & Galenus, minime conueniant, eorum sententia prorsus explodenda uidetur. Ceterum le-
gitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maxime abundant & Goritiensis ager, & Gradisca maenia, ea
parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acerrimum in Pago sancti Petri non longè à Goritia,
alijsque circumstantibus locis, semine perquam acri, in folliculis incluso, in cacumine diuisis, lenticula effigie, super-
na parte pressis, ut Dioscorides inquit. Meminit Thlaspi Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic in-
quiens. Thlaspi semen habet & ipsum facultatem acrem, adeo ut internos abscessus potum disrumpat. Menses
ciet, & fetus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum super-
ne, tum inferne biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum. Et libro primo de antidotis: Vtun-
tur Thlaspi (inquit) quod è Creta affertur, quodq; ubique nascitur, colore inter luteum, & flauum medium, figu-
ra rotundum, exiguum adeo, ut multoties grano milij cedat. Melius est autem è Cappadocia comportatum thla-
spi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exa-
ctè rotundam habet, & antedictum magnitudine permultum
superat, atque ab uno latere paruam quandā, ueluti compres-
sionem pra se fert, unde & nomen obtinuit. Prouenit autem ut
hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimum. Ideoque non
absolutè quod inde asportatur, optimum censendum est, sed quod
peculiariter in Sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti
simile. Haec de Thlaspi Galenus. Ex quibus satis constat,
Italicum thlaspi illi, quod Cappadocia profert, non esse uiribus
comparandum. Reliquum est, ut de BURSA PASTORIS,
cuius superius meminimus aliquid in medium afferamus. Sed
cum ueteres nihil de hac posteritatis memoria mandauerint,
ea tantum recensebo, quae à recentioribus de eius uiribus adno-
tata inuenio, cum planta ipsa omnibus uulgò notissima sit. Est
igitur Bursa pastoris ex refrigerantium, exiccantium, & ad-
stringentium genere. Quapropter prodest attrita, & empla-
stri more imposita inflammationibus, & sacris ignibus. De eo
quitur pluuiali aqua cum plantagine, & Armenio luto, bibi-
turq; eius decoctum ad intestinorum difficultatē, & ad cruen-
tas excreationes. Herba succus recentia uulnera glutinat, &
auribus purulentis infusus medetur. Sistit mensium abundan-
tiam, si eius, & persicaria decocto insideant mulieres. Esturq;
ad idem, & contra denique omnes sanguinis fluxiones efficax
est tenui pulcra circumlita, & in oleo fixa. Additur in em-
plastris, quae ad capitis uulnera componuntur, & in unguentis
compluribus. Quae uerba Δράκων Gracis, Thlaspi quoque La-
tinis dicitur: Barbaris, Nasturtium tectorum: Italis
Thlaspi: Germanis, Bisemkraut: Hispanis, Paniqueño deflor
blanquo: Gallis, Senene Sauvage.

Αραβίς, ή Δράβα.

ARABIS, SIVE DRABA.

CAP. CLI.

DRABA herba ad cubiti altitudinem assurgit, tenues spargens ramos, & ex utroque latere folia, ceu
lepidij, sed molliora, & candidiora. In cacumine uerò sambuci umbellam gerit, candidos flores
habentem. Herba haec cum ptisana coquitur, in Cappadocia maxime. Semen aridum pro pipe-
re obsonijs admiscetur.

Draba

ARABIS, SIVE DRABA.

Ερύσιμον.

I R I O.

CAP. CLII.

Drabæ caput multis sanè argumentis conspicuū est, esse Dioscoridi adulterinum. Nam si primum plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facile conijciemus, (ut Marcellus rectè animadvertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cum nec apud Galenum, Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos authores, quicquam de Arabi, Drabaue scriptum reperiatur, hinc facile conijci potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Ad hæc illud quoq; rem sic se habere, maximè arguit, et ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quod bis in Græco exemplari manuscripto in secundo hoc libro habeatur, tum ut hîc statim post Thlaspi, tum etiam post Glastrum, ad libri calcem intrusa; sed istic Arabis appellatur, & aliàs islic de ipsa traditur, etiam iisdem uerbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maximè cum apud nullum alium scriptorem, neque Drabæ, neque Arabis, mentio fiat. Ceterum, quocunque modo res se habeat, mihi dubitandum haudquaquam fuerit, quin planta, cuius hîc imaginem expressimus, legitima genuinaq; sit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Nasturtij generib. adiecit, & eā Nasturtiū oriëntale nominat, quod insignis eius acrimonia indicium est: et quoniā in nostrate leuiuscula sentitur acrimonia, idcirco an hæc, quæ in Italia nascitur Serapionis saltem sit Draba, ego profectò affirmare non ausim: nisi fortè id Drabæ accidat pro regionū diuersitate, quemadmodum Aro euenire inferius dicitur ex Galeni auctoritate.

Drabæ confederatio.

Draba Dioscoridi adulterina.

Herba, quæ ἀραβίς & δραβή Græcè: Arabis item, & Draba Latine, pariter & Italice appellatur: Barbaricè, Nasturtium Orientale: Gallicè, Draue.

Nomina.

Erysimum, Latini Irionem uocant, iuxta urbes, rudera, hortosq; nascitur: folijs erucæ syluestris: cauliculis in lori modum lentis, & obsequiosis: floribus luteis: siliquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco, corniculatis: semine nasturtij, exiguo, urentis gustus. Contra thoracis fluxiones efficax est, & si ^a purulenta extussumtur regio morbo, & coxendicibus prodest: contra uenena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua, aut melle utiliter ^b cæcis carcinomatibus, ^c duritijs mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madescat, atque torreatur, uel linteo illigatum, ^d pinsita farina oblitum perassetur.

a Drag. ἐμπύρος, εὐχρησ. id est, suppuratis Tussis.

Meum. ἰκτε-

ρον, ἰκτιάδης, ἐκλεγχόμενον σιῶν μέλιτι πίνεται, καὶ πρὸς τὰ θανάτεια φάρμακα. i. icterum, coxendicum dolores delincta cum melle. Bibuntur etiam aduersus lethalia medicamenta. ^b Drag. μικρά. id est, parua. ^c Meum. κρύπτα. id est, cæca. ^d Catapuz. δίδυμον καὶ μαζῶν φλεγμονὰς. i. testium, & mammarum inflammationes. ^e Meum. σέαςος. i. farina subacta.

Quamquam Theophrastus, & antiquorum alij Erysimum inter cerealialia commemorant: & sesamo simile faciunt: quod tamen à Dioscoridè representatur, folijs erucæ amulis, tanquam ab illo admodū dissimile, hic inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de sesamo differuit, ab eo repositum est. Ea q; propter facile dici potest, Erysimum aliud designare Theophrasto, aliud uerò Dioscoridi. Ideoq; Plinius utrisque in Erysimi historia adstipulari uidetur. Nanque lib. xviii. cap. vii. ac x. Theophrastum secutus, ipsum frugibus adscribit, sesamoq; simile facit. Et lib. xxi. cap. xxv. Dioscoridem imitatus, folijs erucæ paulò angustioribus, & semine nasturtij Erysimum esse prodidit. Hoc idem palam est fecisse Galenum: quippe qui lib. v. simplicium medicamentorum, Erysimum plantis comparauit, quæ acrimonia præditæ sunt, uti nasturtium, & sinapi. Et lib. i. de alimentorum facultatibus ipsum inter fruges retulit, quæ in cibum ueniunt, unà cum sesamo, sic inquit. Vt porrò milio panicum ad simile est quodammodo, sed ad omnia deterius, ita & sesamo Erysimum corporis substantia nonnihil affine: sed mansum insuauius est, & tenuioris alimenti, adeò quod in omnibus illo deterius existit. Ceterum Ruellius, quod dixerit Plinius Erysimum, & sesamum rubentibus provenire folijs, item ipsis uiuentibus nullum animal uesci, illud frugis genus autumat Erysimum esse, quod uulgò Tridentina rura appellant Formentone, Foroiulienses uerò, quod pullo sit colore, nominant Saracino. Verum hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quod nullis notis respondeat hoc Erysmo, quod Theophrasto, et Plinio describitur: quan-

Erysimi, seu Irionis confederatio.

Ruellij, & Hermolai lapsus.

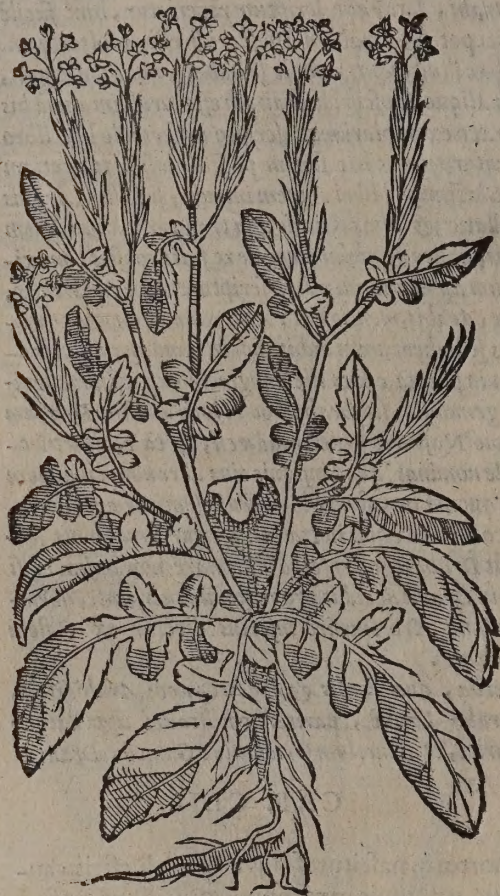
L L

doquidem

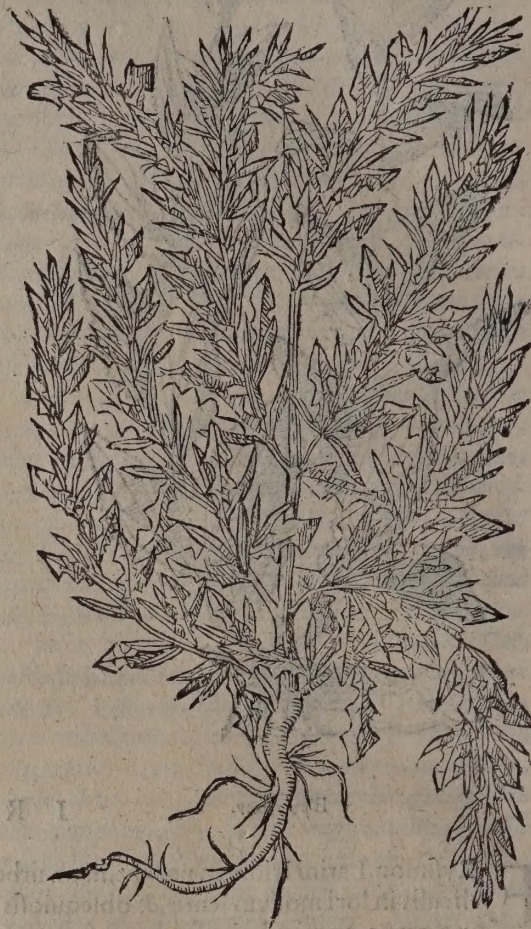
doquidem, quod uulgò appellatur Formentone, caule tantum rubet, non folijs, à nulloq; pecude respuitur, sed ab omnibus auidiſſimè depaſcitur, nec ulla ex parte ſeſamum æmulatur. Porro ſciendum eſt, Dioſcoridis Eryſimum non eſſe ſylueſtrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus, ut credit Hermolaus, itemq; Ruellius ipſum ſecutus, ſed ſtirpem ab ea diuerſam. IRIONIS itaque duo uidentur genera, ut ex iconibus uidere eſt.

Irionis gene-
ra duo.

I R I O.

I R I O A L T E R A.

Nomina.

Illud autem magis Dioſcoridi genuinum eſſe cenſeo, cuius folia minora, & cornicula paulo uegetiora ſpectantur. Verum non ob id negauerim, aliud quoque Irionis eſſe genus, cum omnibus Irionis ſerè notis ſit præditum. et ſi ſcio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis ſimiliter Eryſimum, & Irio: Italis, Eriſimo, & Irione: Germanis, Hederich, & Vuilder ſenff: Hispanis, Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle.

Πέπερι.

P I P E R.

CAP. CLIII.

Quæ in pipe-
ris capite con-
cluſa ſunt nõ
habet Oriba-
ſius.

Piper [in India naſci, breui arbore traditur: quæ] inter initia, prælongum fructum, ueluti ſiliquam, promit, quod longum piper eſt: habet intus aliquid tenui milio ſimile, quod tandem in perfectum piper euadit. Id autem ſuis temporibus dehincens, pandensq; ſeſe, racemos emittit, grana ferentes qualia uidemus. Ea acerbæ candidum piper faciunt, aptum ocularibus remedijs, antidotis, & medicaminibus, quæ contra uenenata parantur. [theriaca uocant. Longum uerò uehementius mordet: & quoniam priuſquàm ematureſcat, decerptum eſt, ſubamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminibus expetitur.] Nigrum uerò, utpote quod tempeſtiua maturitate collectum ſit, odoratum eſſe conſtat, candido ſuauius, acrius, [& ori gratius, necnon ad condimenta utilius.] ſed candidum, & adhuc in acerbum uergens, antedictis infirmius eſt. Eligi oportet grauiffimum, plenum, nigrum, ſine multis rugis, recens, ac minimè furfuſoſum. Inueniuntur etiamnum in genere nigri femina nutrimento defecta, caſſa, inania, minimiq; ponderis, quod uocant braſma. Vis omnium excalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, diſcutit, abſterget caliginem, quæ oculis obuertiſatur. Piper febrium horribilibus circuitu repetentibus, ſiue potu, ſiue illitu ſubuenit: ſerpentium morſibus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, ſtatim à concubitu ſuppoſitum: tuſſi, omnibuſq; pectoris uitijſ, ſiue eclegmate, ſiue potu ſuccurit: angina eo, & melle conuenienter perunguntur: potum cum

cum recentibus lauri folijs, tormina discutit : cum vva passa manducatum pituitam à capite elicit : ualitudinem tuetur, dolores finit, appetentiam mouet, concoctionem adiuuat, ad intinctus esculentorum additum : strumas cum pice discutit, uutiligines ex nitro emaculat. Fictili nouo, † ut aiunt, motum torretur. Non est huius arboris radix ginger, ut aliqui exultimauere, sicuti paulò post ostendemus. Nanneque piperis radix costo similis est, ora gustantium accendit, saluam ciet. Hæc lienem reprimat, cum aceto illita, aut pota : caput etiam purgat, manducata cum semine pedicularis herbæ, quam staphidem agriam uocant.

P I P E R.

10

20

30

40

Lusitani nauigationibus suis hoc æuo confectis per oceanum Atlanticum uersus austrum primò, & hinc deinde in orientem ad Calecut, Ta probanam, aliasq; Indici pelagi insulas : item Hispani liburnicis uecti ad occidentales Indias, Peru, atq; alias cōplures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & huiusmodi odoratis simplicibus uniuersam repleuerunt Europā, sed & stirpium historias, à quibus oriuntur posteritatis memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut nobis planè ignorasse uideantur Theophrastus, Dioscorides, & Plinius, aut ob regionū distantiam (indigenam potius in hoc fidem secuti, quàm quòd fortè ea uiderint, quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quānuis causam plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quonam modo piperis planta suū edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an in siliquis inclusum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius lib. x. l. cap. vii. ita scribit. Arbores quæ passim piper gignunt, iuniperis nostris sunt similes. Quanquam in fronte Caucaſi solibus opposita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina à iunipero distant paruulis siliquis, quales in phaseolis uidemus. Hæ priusquàm debiscant, decerptæ, tostæq; sole, faciunt, quod uocatur piper longum. paulatim uerò debiscentes per maturitatem, ostendunt candidum piper, quod deinde tostum solibus colore, rugisq; mutatur. hæc Plinius. Quibus à Dioscoride non longè distidere uideretur, nisi piperis plantam similem iunipero reddidisset : nanque Dioscorides nullis eam notis representauit, neq; alicui similem fecit. Theophrastus præterea quanquam scriptum reliquit lib. ix. ca. 22. de plant. histor. Piperis duo esse genera unum rotundum, alterum oblongum; eius tamen arboris effigiem silentio præterijt. At hi, qui suis liburnicis immensa

Piperis & plā
tæ eius hñt.

Plinij lapsus.

traiecerunt maria, propriasq; perlustrarunt regiones, ubi piperis utriusque plantæ innumera uirescunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis uiticulis uicinas arbores altiore complexu scandentibus, acuta clematidi non dissimilibus, folio tamen malum Assyrium emulantibus. Quin & racematim proferri unarum labruscæ modo, confertius tamen, deinde mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub feruenti sole tegetibus palmeis expansum torreri, quousque nigrescat, & rugosum euadat: quod tridui spatio plerumque fit. Longum autem, ut iidem testantur, alie ferunt arbores, estque uelut nucamentum quoddam, exilibus granulis squamatim compactum, quod uelut iulus in pontica nuce, cui pulchre adspiculatur, uermiculosa facie dependet : piperato gustu: nunquam tamen in album, uel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem, & Dioscoridem secutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Piperis fruticem uidimus nos Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maximè respondere uisus est, quod uiticuloso caule esset, clematidis acuta modo. Sed & aliam arbusculam uidi Venetijs, quæ prorsus illius plantæ faciem exprimit, quam vulgus Ribem appellat, cuius bacca, quæ quoque racematim coherent, ita belle piper imitantur, ut si acriores se se declarassent; ego quidem à pipere genuino nihil distare putassem. Viret hæc in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima simplicia notatu digna uidentur. Quo fit, ut mirum non sit, si in piperis historia uariant auctores. Quandoquidem cum uaria in Italia piperifera habeantur arbusculæ, facile credendum est, uarietatis longè maioris eas in India reperiri. Caterum piperis planta, cuius hinc imaginem appinximus, nusquam uiua, aut sicca à me uisa est, sed ita Præge Boemorum eam mihi deliniabat Lusitanus quidam miles, qui Indicas perlustrauerat oras. Verum integros nigri piperis racemos Verona ad me misit Franciscus Calzolarius Pharmacopæus haud indoctus.

Piperis plan-
tæ in Italia.

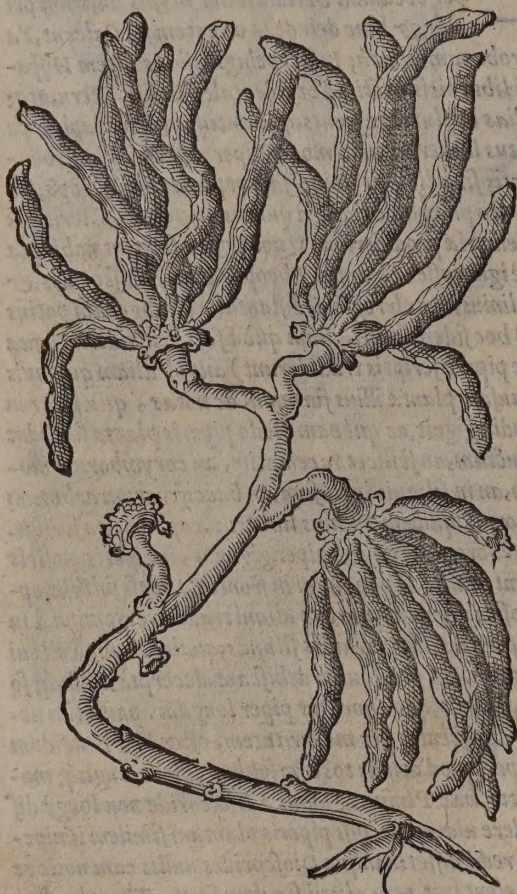
Piperis Aethiopici mentio.

Quorundam opi. explosa.

Piperis corniculati metio.

Porro & aliud piperis genus habetur, quod AETHIOPICVM, siue piper nigrorū vocat Serapio. Hoc in siliquis racematim prouenit, pisorū, aut phaseolorū modo, granis pipere paulo minoribus, et pertinaciter siliquis inhaerentibus. utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Affertur ex Alexandria Aegypti cū alijs aromatis. Nō desunt, qui huius historiā ignorantes, quā describit Serapio ca. 337. de grano Zelini, illud perperā Carpesum esse putent. quorū opinionē haud probandā conuicimus in nostrarū epistolarū volumine, ad Ioannem Hesium, medicū Norimbergensem scribentes. Addunt quoq; piperis generibus corniculatū illud piper, quod uulgō INDICVM appellant, aut ut alij uolunt Siliquastrū, quod acerrimi sit gustus. Ea planta itaq; prouenit folijs hortensis solani ma-

PIPER AETHIOPICVM.

PIPER INDICVM.

Piperis uires ex Galeno.

Caryophyllorum hist.

ioribus, longioribusq; caule cubitali, ac etiā longiore, uiridi, ramis cōpluribus brachiato, geniculatoq; floribus can- 40
dicantibus, e quibus uagina oriuntur corniculorū speciem referentes, herbaceo primum colore, & deinde coralliorū
modo rubescente, ac pellucido; gustu acerrimo, adeo ut piper omne sua superet acredine. In his semen concluditur
minutū, colore subalbicante, eiusdē protinus gustus. Huius plura habentur genera: Nā aliud pumilius tota planta
prouenit, & corniculis longē minoribus, aliud uerō rotundis ferē siliquis. Sed omnibus eadem est acredinis uehemen-
tia. Excalfaciunt omnia excessu quarto. Ideoq; ualenter urunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tusa &
illita Ischiadicos inuant, siquidem locum exurunt. Piperis meminit Gal. lib. 8. simp. med. sic inquit. Piperis radix
uires costo similes potissimum obtinet. Porro fructus eius nuper quidē admodū germinantis, longū piper est: quare
etiam maturo humidius est. humiditatis eius indicium est, quod facile repositum perforetur, ac non protinus mordi-
cet, sed post paulo incipiat, uerū plusculum duret. Porro fructus, qui uelut omphax est, piper album est, nigro qui-
dem acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verū utrumque ualenter tum excalfacit, 50
tum desiccatur. Caterum quoniam Dioscorides inter simplicia de CARYOPHYLLIS, quā mihi piper in mentem re-
degit, nihil posteritatis memoria mandauit, cum ea ex eisdem afferantur regionibus, sintq; in praeipuo medicorum
usu, adeo praestantissimum, odoratissimumq; medicamentū, silentio non dissimulandum duxi. Prouenit igitur Caryo-
phyllorū arbor in orientali plaga, quibusdā Indici pelagi insulis, non longē à Badan. Huius caudex buxo similis
est, eademq; materies. Folia uerō cinnami uulgaris instar habet, sed rotundiora. Fructu est paruo, ex atro rufesce-
te, in clauū modum capitato, exertis in aduersum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, prominulo apice,
quadrati alueoli sinu medio umbilicatim prodeunte. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius cir-
cunquaque tegetibus palmeis solo. Caryophylli meminit Plinius libro XII. cap. VII. his uerbis. Est etiam in
India piperis grani simile, quod uocant Caryophyllon, & grandius, fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni.
Aduerbitur odoris gratia. Horum nusquam inuenio mentionem fecisse Galenum: tamen Serapio ex Galeni 60
auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum volumine. Quamobrem
crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis disseruit, perisse, aut Pauli potius, quā Galeni testi-
monio

CARYOPHYLLI AROMATICI.

monio de his scripsisse Serapionem. Nā de Caryophyllis prius Paulus iisdem, quibus postea Serapio, uerbis tractauit, libro VII. ubi hæc habet. Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, nō eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India ueluti flores cuiusdam arboris festucacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & sicci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, iecinori, stomacho, & cordi auxiliantur. Concoctionem adiuuant, & alui fluxiones cohibent. Quinetiam eorum puluis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, uenereas uires adauget. Exaciunt præterea, Auicenna auctore, oculorum uisum, & eorum nubeculas, argemasque exterunt. Atque hæcenus de historia & uibus Caryophylli seminis Aromatici. CARYOPHYLLORVM plantæ ramusculum, Caryophyllis onustum, cuius hic imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt Caryophylli, & extenuant ordine tertio, roborant, & aperiunt simul, inciduntque. In cibis deuorati, uentriculi, iecinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In puluerem hausti ex uino, aut malorum cydoniorum succo, uomitiones cohibent, celiacos inuant, nauseam remouent, & cibi appetentiam reuocant, roborantque cum uentriculum, tum etiam caput. Afferunt & iecinori præsidium. nanque ubi refrigeratum fuerit bellè excalfaciunt. Ideoque hydropicis, & præsertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu reuocant animi deliquis laborantes, mansique anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, conuulsis, stupidis, & ueternosis. concoctiones adiuuant, & alui fluores torrefacti cohibent. illi nuntur quoque perquam utiliter cum mastice, Rhæ, corallis, & punici floribus, ad uentriculi morbos, & præsertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, caprilloue lacte, uenereas excitant. Exaciunt præterea oculorum aciem, & caligines tollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum puluerem triti, & oculis inditi. Iidem tam deuorati, quam suffiti, ualent aduersus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxij, & qui narium obstructione laborant, fumo naribus excepto. Adduntur in antidotis, & in succis, qui uentriculo, & capiti roborando parantur. Caterum quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hic non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, & Garofoli uulgò uocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à ueteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeo celebres, uulgares aequè ac incundi, ut nullus iam sit hortus, nulla adium ferè fenestra, quæ hisce floribus non ornentur. Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hæcenus compertum non habeo. Verum ne uidear eorum inuenta negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione. VETONICVM itaque coronarium, quod caryophyllum appellamus, folijs est longis, Tragopogoni modo, breuioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incuruis, et in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotundos, gemiculatos, laues, cubitales, tribus, quatuorue in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculusque calyx spectatur, superiore parte serræ modo denticulatus, è quo flos speciosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, unde illi nomen. Variat in floribus color. quandoquidem alij coccineo colore rutilant, alij saturata purpura nitent, alij cædido, alij carneo colore gaudent. Sunt & uersicolores nonnulli, sed mangonio parati, semini-

Caryophyllorum uires ex Paulo.

Caryophyllorum uires Matth.

CARYOPHYLLI DOMESTICI.

bus di-

Caryophylli floris, & eius mentio.

Vetonicorum florum descriptio.

CARYOPHYLLI SYLVESTRES.

Vetonicorum
florum uires
Matthiolo.

Nomina.

† Ex Græcis uulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent *ὄσφζον*, quod sonat, ut dicunt: alij uerò *ὄσφζον*, id est, ut lenticula. Vnde etiam ex interpretibus alij hanc, alij illam secuti sunt lectionem. Oribasius uerò nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hic, & alibi non describit, quæ fortasse non temerè quis illegitima indicare possit.

Zeyl. Sep.

GINGIBER.

CAP. CLIII.

Gingiber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Quæ uirente ad multa, perinde atque nos ruta utuntur, & primis potibus, & eduljis admiscunt. Huius radices, cyperi modo, parua sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non nouerunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem sentiant: & fistilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conueniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam uim, & excoquentem habet: aluum leniter emollit: stomacho utilis est: efficax aduersus ea, quæ oculis caliginem offundunt. in antidota addi solet. In summa, piperis uiribus respondet.

Gingiberis hi
storia.

Gingiber (ut referunt Lusitani, qui plurimum se uidisse fatentur in India) radix est, quæ geniculatis repit internodijs, folijs arundinaceis, quæ bis ter uel in anno reuiscunt, ac reuiscunt, sed quæ in cacumine fastigiantur graminis amplitudinem non excedere aiunt, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt non nihil subesse discriminis in sapore cum præcox eruitur. Opportunum demetendi tempus, cum folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruiturq; nonnunquam eius radix libræ pondo, sed non omnibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quam ad ternos, quaternos uel palmos. Cum eruitur, radicis internodium in scrobe fossore relinquit, terramq; illi aggerunt, ceu eius radicis semen, proximo anno eruturi fructum, id est, regerminatas radices. Aduerbitur gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiae emporio, atque ex Troglodytica Arabia non solum tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, uel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cum hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixiuio, calces, queruoq; cinere parato; modò muria; modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur, ac euanesceat; sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud uerò cum statim è terra effossum nulla ferè maceratione condiatur, uires & facultates non exuit, sed eas seruat. Quamquam Brasauolus non rectè, meo quidem iudicio, uelle

cio, uelle uideatur, quod Venetijs mangonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniae relinquat, quam illud, quod recentissimum in India siliquarum melle, aut saccharo conditum asseruatur, & cum alijs aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantum a ueritate, & ratione dissonet, ij iudicare poterunt, qui diu in myropolijs uersati, rem omnino exploratam habent. Gingiberis uires memoriae prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamento-
rum, sic inueniens. Gingiberis radix utilis est, quam utique ex Barbaria ad nos conuehant. Excalfacit potenter, sed non primo statim occursu, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quam piper, existimandum. siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & cras-
sior adhuc quadam ei inesse substantia, nec ea sicca, & terrestris, sed humida potius atque aquea. Quo fit, ut fa-
cile perforetur, cum scilicet recrementitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum, quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam, & familiarem continentia humiditatem, huic uitio obnoxia sunt. Idem uis uenit pi-
peri longo. Atque hinc est, quod diutius perseverat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere lōgo caliditas, quam quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & unde quaque dispergi-
tur: eundem in modum, quæ à siccis potestate medicamenti editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusque medicamenti diuersus sit
usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celeriter à
caloris nostri contactu incallescant, & celeriter quocunque ferantur. Verum ubi partem quāuis refrigeratam
recalfacere studemus, contra agendum, nimirum quæ tardè calefcentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur.
Ceterum licet gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant; non magna tamen est differentia. At
našturtium, napi, thapsia, & agrestium columbarum sterces maiori tempore perfectè acceduntur, & plurimo tem-
pore perdurant. hactenus Galenus. Faciem gingiberis representat radix illa, quam Mauritanij, & officinæ Zedo-
ariam appellant, odoratior tamen, amariuscula, neque adeo ut gingiber acris. Huius nusquam, quod
sciam, meminere ueteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis edocti nempe Aetius, & Actuarius eam suis medica-
mentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut cap. CLXXI. testis est Serapio) conuehitur è Sinarum re-
gione ultra extremas Indiæ oras. Et sunt radices rotundæ cum facie, tum magnitudine Aristolochiæ rotundæ simi-
les, colore autem, & sapore Zingiber emulantur. Excalfacit Zedoaria, & siccit ordine secundo, status discutit, &
propria quadam facultate impinguat. Post sumpta graue uirus animæ, quod allium, cæpa, uel unum excitauit,
abigit. Venenosorum animalium morsibus opitulatur, alui fluxiones sistit, uteri abscessus resoluit, uomitiones repri-
mit, & coli cruciatus tollit. Hæc Serapio. Cuius quidam autoritate freti, cum Zedoariam, quæ passim in myropo-
lijs habetur radices esse longas inspiciant, minime consentiunt legitimam has Serapionis esse Zedoariam, sed genui-
num esse Costum affirmant. Verum si rotundas Zedoariæ radices inspicerent, quæ apud me sunt, à Francisco Calz-
lario Veronensi mihi dono datae, Aristolochiæ faciem referentes, & soliditate pares, nihil mihi uerendum est, quin
illi suam immutarent sententiam, siquidem uiderent rotundam Zedoariam eiusdem esse saporis, coloris, odorisque,
quibus longa referta est, & nihil nisi forma ab ea differre asserere cogerentur. Quinetiam proculdubio faterentur
(ut ego quoque existimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoariæ genera perinde ac Aristolochiæ, nempe ro-
tundum alterum, alterum longum. Atqui re uera, non parua oritur mihi suspitio an Auicennæ, & Serapionis Ze-
doaria eadem sint radices, cum scribat Auicenna præstantiorem Zedoariam apud Napellum nasci, & ipsius esse
Theriacam. Id quod me adducit ad credendum eam esse Auicennæ Zedoariam; quam quidam Antoram (ego
Antitoram) appellant, quod hæc, omnium consensu unā cum Napello nascatur, & eius sit antidotum. Toram
enim uulgus Napellum appellat. Et Antitoram, uel Antoram Auicennæ Zedoariam, quod contra Toram præsen-
taneum sit auxilium: Deinde opinionem auget, quod uideam Auicennam Serapionis Zedoariam, & eiusdem uires
describere sub capite, & nomine Zurumbeti, ut latius in Epistolis nostris scripsimus ad Gulielmum Quacelbenum.
Non desunt, qui crediderint, quod Arnabo, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria unum, &
idem referant medicamentum. Verum Serapionis testimonio cap. CCLXXI. Arnabo apud Græcos nihil aliud
designat, quam Zurumbet apud Arabes: quippe quod hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio, quæ de arna-
bo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, ut ex Serapionis autoritate memorie prodidit Ibach, arbor
procera, in oriente proueniens: folijs longis colore uiridi, in luteum languescente, salicis modo, sicuti & ramorum
cortex. Infrugifera est, citreum odorem spirans. Quibus facile patet, arnabo non modò zedoariam non esse, sed
nec in Europam ad nos aduehi. Quo fit, ut Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ ge-
nus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius medicus doctissimus, in libro de compositione medicamentorum,
quem locupletatum nuper edidit, non sine magno errore putat zurumbet & zedoariam idem esse. Qui non minus
in Arnabo quoque errasse cognoscitur, quod uelit Doronicum orientale id esse, quod Paulo Arnabo. atqui res hæc
aliter se habet, ut ex antè dictis satis colligi potest. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelsius: quod is scripserit
suo de medicis uocabulis onomastico, quod arnabo unguentum est odoriferum. Verum eius lapsus non aliam cau-
sam fuisse arbitror, quam quod oscitanter Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabo unguentis ex-
peti, quod suauiter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse uidetur. Id Crisostomus, Crisostomus,
& Crisostomus, Græcè, quod item Latine Zingiber, & Gingiber, nominatur: Arabicè, Lengibel, seu Zingibel:
Italice, Gengenno: Germanicè, Ingber: Hispanicè, Gengiure: Gallicè, Ginginbre. Quod uero Zedap, Zedoup,
& Zedepa posterioribus Græcis, Zadura, & Zedoaria Latinis: pariter & Italis appellatur: Germanis, Zitruen-
Gallis, Cretonart.

Brafauli er-
ror.Gingiberis ui-
res ex Gal.Zedoariæ hi-
stor. & uires.Zedoariæ ro-
tundæ mētio.Zedoaria Aui-
cennæ quæ.Arnabo, & Zu-
rumbet hist.Cordi, Fuch-
sij, & Brunfel-
sij error.

Nomina.

† Solidū non
leg. Orib.
† δριμήντερον. i.
acriora. Ori.

HYdropiper apud aquas nascitur, quæ stagnant, aut pigro lapsu repunt. Caulem edit geniculatum, † solidum, multis alis concavum: folia menthæ, maiora, molliora, candidioraque, † gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in furculis parvis, prope folia racematim coherentem. Folia cum semine illita tumores, ueteresque duritias discutiunt, sugillata delent: quæ postquam inaruerunt, tusa pro pipere in obsonijs admiscuntur. Radix parva, nullius in medicina usus.

HYDROPIPER, SIVE PERSICARIA.

Hydropiperis conf.

Ruel. lapsus.

Quæ Persicaria sit Hydroper.

PERSICARIA ALTERA.

TAmetsi pro uirili parte cõtendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantissimis uerbis comprobet, eam non spernendam stirpem, quam uulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum esse Hydropiper; is tamen hac in re apertè hallucinari deprehenditur, quamuis aliqui fuerit non modò in medica materia peritus, sed & Latinis, & Græcis literis apprimè doctus. Siquidem Dioscoridi Hydropiper folia edit menthæ maiora, molliora, candidioraq; gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro sapore, ut Ruellius ait, Dioscoridis uerba peruertens, quò facilius suam astruat sententiam. Vulgare uerò Eupatoriū folijs crescit cannabinis, duris, hirsutis, amaro gustu, non quidem acri, ut piperis: quinetiam aded odoratis, ut hac de causa herbam esse uiribus insignem, quamuis ab antiquis silentio prætermittam, semper existimauerim, cum tamen odoris fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioscorides. Præterea hydropiperi caulis inest geniculatus, solidus, à foliorum, & adnatorum exortu alis plurimis concavum: semine etiānum acri, in ramusculis prope folia racematim coherentem. Pseudoeupatorio uerò caulis est procerus, minimè geniculatus, in cuius ramis nullum apud frondes racematim coheret semen: sed in cacumine flores gerit subrubentes, qui diuisi muscarij facie, syluestris origani modo, per maturitatem in pappos euanescent: è quibus semen prodit amarum totius plantæ sapore; quanquam esse hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius asseueret. Qui quoniam uulgare Eupatorium plerumque in aquis oriri conspexerit, id omnino legitimū esse Hydropiper pro certo asserere non dubitauit, nulla prorsus habita ratione, an aliæ inter se responderent notæ. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clarissimè patet, Ruellius hac in re non ita mature mibi uidetur sensisse, ut eius clara doctrina, ingenijq; præstantia exposcere uidebatur. Quandoquidem cum uulgare hoc Eupatoriū primo statim occursu gustui amarorem relinquit haudquaquam obscurum, facile hinc indicium consequi potuisset, hoc non esse hydropiper, quo unà cum sale in ciborum condimentis piperis uice prisca etas utebatur: nam quæ amara sunt, præterquam quòd piperis uicem explere minimè ualent in cibis addita, ab omnibus respiciuntur tanquam naturæ inimica. Ceterum si in Italia Hydropiper nascitur, illa meo quidem iudicio est persicaria (ut uocant) species, quæ in alterius discrimen, cui folia insunt pullò colore emaculata, nullis similibus inscitur notis.

notis, sed folio tantum uiridi adolefcit. Quippe quæ folijs proueniat oblongis, mentha maioribus, mollioribus, ac cū didioribus: caule admodū geniculato, duroq; alis cōcano: ē cuius adnatis rufum semen racematim prodit, acri admodū gustu, ita ut linguā uehementē uellicet. Illud insuper hanc opinionē corroborat, quod prope stagnantes aquas hæc planta plerunq; uirescat, ubi eā Dioscorides nasci testatur. Manebo itaq; hac in sententiā, etiam latrantibus Sycophantis, quousq; nouus quispiā appareat Dioscorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod sua ē sede hinc abigat persicariam. Sternitur commodē hæc recens, uiridisq; in Thalamis, pulicibus necandis, & postera die eijcitur. Suille carnes salsæ, circumducta herba præseruantur à tarmis, & uermib. Ideoq; præstat succus ad uermiculosis aures. Ceterum Altera, quæ maculosis prouenit folijs, uiribus est longē imbecillioribus, nam cū nihil prorsus acedinis resipiat, sed aspero, & adstringenti sapore prædita sit, ex calfacere perinde ac altera haudquaquā potest. Meminit Hydropiperis Gal. lib. 8. simp. med. sic inquit. Hydropiper à locis, in quibus nascitur, & à similitudine, quæ illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Ceterum calidum est, sed non tantum, ut piper. Attamen herba ipsa etiamnum uiridis cum semine, cataplasmatibus in modum imposita, sugillata, & tumores induratos digerit. Herba, quæ Græcis ὕδρον πύριον Latini similiter Hydropiper uocatur: Italis, Hidropepe, & Pepe acquatico: Germanis, Vnasser pfeffer, & Mucken Kraut: Hispanicē, Hierua pexiguera sin manchas.

Persicaria uires Matth.

Hydropiperis uires ex Gal.

Nomina.

Πταρμική.

PTARMICA.

CAP. CLVI.

Ptarmica exiguus frutex est, surculos habens paruos, multos, † & rotundos, abrotono non dissimiles: & circa eos folia oleæ, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, paruum, rotundum, quod suo acri odore sternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, sugillationes rapiunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent. Nascitur in montibus, & petrosis.

† Ori. λεπτὸς. i. tenues.

PTARMICA.

PTARMICA ALTERA.

Ptarmica in Boemia passim in hortis seritur, ē montibus, in quibus nascitur, illuc translata. Hanc, quod acri sit sapore, quidam Pyrethrum uocant. Surculos habet, tenues, sesquidrodantales, rotundos, et circa eos folia oblonga, oleagina, copiosaque. & flores in cacumine Anthemidis figura, sed dilutiore umbilico, qui suo acri odore sternutamenta mouet, unde illi nomen. Nascitur sua sponte in montibus, saxosis locis. Aperit ptarmica, discutit, prouocat, attenuat, & incidit. Sicca pulvis naribus inditus sternutamenta mouet. Mansa radix dentium dolores mulcet, & pituitam detrahit. Est quoque ALIA PLANTA, quam Ptarmicam appellare libuit, quod caulibus tenuibus proueniat, folijs oleæ, & floribus, & capitulis, quæ naribus immissa, sternutamenta cieant. Verū hæc Dioscoridis Ptarmica non est. Huiusce meminit Galenus lib. 8. simpl. med. his uerbis. Ptarmica flores cienda sternutationis uim obtinet: est enim temperies eius calida, & sicca, uiridis etiamnum ordine secundo, siccata tertio. Eius nomen Græcum Πταρμική Latinum item Ptarmica, & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.

Ptarmica historia.

Ptarmica uires ex Gal.

Nomina.

RADI-

Στρουθιον.

RADICVLA, SEV LANARIA, HERBA. CAP. CLVII.

Struthium herba uulgò nota : qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Huius radix est acris, urina ciet : prodest tussi, iocinerosis, orthopnœ ex melle sumpta, cochlearis mensura : aluum soluit. Eadem cum panace, & capparis radice, calculos frangit, & cum urina exturbat : duritiam lienis absomit : menses imposita trahit : partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit : tubercula discutit, cum farina hordeacea, & uino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus collyrijs, claritatis causa. Sternutamenta mouet : per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

Struthij consideratio.

PSEVDOSTRUTHIVM.

Struthij uires ex Gal.

Fuch. lapsus.

Nomina.

inquiens. Struthij radice potissimum utimur, utpote gustu acris, et calida, siccaq; temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit, & irritat: proinde quoque sternutatione prouocat, cetera omnia, quæ calida sunt temperie, et gustu acris. Ex his omnibus palam fit Fuchsum uirum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quod in suis de Stirpium historia clarissimis commentarijs, plantam uulgò Saponariam uocatam legitimum Struthium esse censet, eamq; pro Struthio depingat. Hac enim folio plantaginis exit, non oleæ; laui, non aculeato; caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quam adeo acris, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quæ herba στρουθιον Græcè: Struthium, Radicula, & Herba lanaria Latine dicitur: Arabice, Condes, Chundes, seu Kunder, Barbarè, Condisi: Italicè, Radicetta, & Herba lanaria.

Κυκλάμινος.

CYCLAMINVS.

CAP. CLVIII.

a Meum
aspis. i. imo
uentre.
Ca. στρουθιον
i. circa umbilicum.

Cyclaminus folia habet hederæ, purpurea, uaria, in quibus supra infraq; albicant maculæ: caule nudo, quaternos digitos æquante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum uideri possit. Quæ cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; detrahit: menses potu, appositue ciet. Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri, partum appensa accelerat: contra uenena, præsertim leporis marini, ex uino bibitur: illita contra serpentium ictus remedio est: immista uino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passo, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, multis uestibus contextum, loco calido, & a perfrictionibus tuto, recumbere, quod facilius exudet: eiectioni autem sudores fellei colore inueniuntur. Succus eius ad purgandum caput, naribus infunditur: ad deiicienda quoque alui excrementa, in uellere sedi subijcitur: illito umbilico, & a imo uentre co-

xarum

xarum tenuis, aluum emollit, & abortum efficit: suffusionibus, & retusa oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest. medicamentis abortum inferentibus admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociduam sedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eruptiones papularum reprimat: uulneribus ex aceto per se, aut cum melle medetur, lienem ^b absumit, uitia cutis in facie, & alopecias emendat. Eius decocto luxata, podagras, & capitis ulcuscula, pernionesq; foueri congruū est: ipsaq; in oleo uetere feruefacta, illito oleo ulcera ad cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cinere feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, ut strigmenti crassitudine unguentū contrahat, cum primis utile pernionibus. Radix, scillæ modo, concisa reponitur. Narrat, ad amatoria assumi cōtusam, & in pastillos diuisam. Nascitur in umbrosis, maxime sub arboribus.

b Meum, & Cat. addunt. κατὰ πλάσσο- μένη. in pōli- ta.

10

Ε' τέρα κυκλάμινος.

ALTERA CYCLAMINVS.

CAP. CLIX.

Est & altera cyclaminus, quam cissanthemon, aut cissophyllon uocant: folijs hederæ, sed minoribus: geniculatis caulibus, crassisque, circa uicinas arbores, capreolorum modo se uoluentibus: flore candido, odorato: ^a acinis hederæ mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris: radice superuacua. Nascitur in asperis. Huius acini, drachmæ unius pondere poti, cum uini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per urinam, & aluum absumunt: ad orthopnoeam bibitur: reliquias à partu purgat.

a Meum, & Ca. καρπὸς δὲ ὡς ῥάγες σα- φυλῆς ὁμοιος κισσο. i. Fru- ctus est uelut uix acini, si- milis hederæ.

CYCLAMINVS.

20

30

40

50

Tametsi Cyclaminus prima, quæ uulgò Panis porcinus dicitur, planta sit uulgaris notitiæ; secundam tamen hucusque mihi uidere non licuit in Italia: quanquam asserit Ruellius, hanc illam esse stirpem, quam herbariorum, & officinarum uulgus Sugillum sanctæ Mariæ uocat. Et cum plures sint herbæ, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum scilicet, Serapionis se cacul, & tertia, quæ hydropiperi similis est; harum Ruellius nullam esse Cyclaminum putat, sed aliam ab his longè diuersam, cuius facies, ut ipse delineat, nil aliud repræsentare uidetur, quàm uitem nigram à Dioscoride libro quarto, descriptam, quam nos in Heturia uulgò uocamus Tamaro. Hanc scribit ipse Sigilli sanctæ Mariæ nomen sibi ascriuisse, quod eam Mauritanii Bothomarieni nomenclant. Qua in re Ruellius, eius pace dixerim, aperte fallitur: quandoquidem tota Mauritiorum familia primum tantum genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarieni nuncupat. Non defuerunt, qui uarias ad nos cyclamini alterius plantas miserint censendas. sed cum pluribus cyclaminis ipsius destituerentur notis, eas omnes me neglexisse, ingenuè fateor. Cyclamini primi generis duæ (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, maior, & minor. Hac radice prouenit parua nucis auellana, cicerumq; magnitudine. Illa uerò magna constat radice, in rapimodum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) uulgaris admodum est, & passim in syluis, & umbrosis nascens. Minorem uidi ego in agro solùm Tridentino in uallis Ananiæ montibus, ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memoriæ prodidit) tam hausta, quàm clystere infusa pituitam uiscosam mirificè detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in erinis additur ad expurgandum cerebrū, quod diuturnos finiat

Cyclamini consi.

Ruell. lapsus.

Cyclamini genera, & uires ex Mel.

Cyclamini uires Matth.

capitis dolores, frigidisq; conueniat hemicranijs. Item resolutis opitulatur, ac omnibus cerebri, & nervorum affectibus à frigiditate prouenientibus. Aquà distillata è cyclamini radicibus, si naribus sursum trahatur, fluentem inde sanguinem mirum in modum sistit. Eadem pota sex unciarum pondere, addita selectissimi sacchari uncia, manan-tem è pectore, aut uentriculo, aut locinore sanguinem mirificè cohibet. Et fracta ibi uasa conglutinat. id quod nos attestamus. Succus cum oxymelite sumptus duarum drachmarum pondere, aluum exoluit, & iecoris, lienisq; ob-structiones aperit, quo fit, ut hydropicos & ictericos inuet. Sed is propinandus non est, nisi addita Mastiche, aut myristica nuce, aut Rhabarbari scrupulo. Nanque hæc eius uehementiam minuunt. Contusa radices recentes illinuntur utiliter scyrrhosis, durisq; tumoribus, & strumis. Additur quoque utiliter succus in unguentis, quæ ad sple- nis tumorem, duritiemque parantur. Plures enim lienosi hoc medicamento sanati sunt, qui pluribus antea usi, sanari nequiverunt. Idem magno quoque auxilio additur in clysteria ijs, qui coli dolore, & ceteris intestinorum torminibus uexantur. Affricta recens radix, aut succus ex lana impositus, hæmorrhoidas eijcit. Sanant radices aurium sonos, & surditatem, si concisæ, in rosaceo, amygdalino, chamæmaliq; oleo, & uini modico conferueant,

conferueant, & deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excocta radices calide auribus applicentur, uesperum se cubitum recipiunt affecti. uerum hoc pluries repetendum est, radicibus mane sublatis, auribusq; calido uino ablutis. Idem quoque præstant, si cum persicorū, amararūq; amygdalarū aliquot contendantur, & deinde in aqua uitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirifice auxiliatur, si una, aut altera eiusdem gutta instilletur eodem tempore. Succus cum æquali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingiuarū, cæterarumq; circumstantium partium uitia, sanat, & dentium dolores mulcet. Gargarizatur succus, addita plātagi nis aqua, ad omnes faucium morbos. Cyclamini meminit Gal. lib. 7 simp. med. ubi ita scribit. Cyclaminus uarias uires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & digerit. Clarum uero id est ex particularibus operibus. Ad eū uehemens eius facultas est, ut abdomine illito, uentrem subducatur, & fœtum interimat. Kυκλᾶμινος herba sic Græcis, Latinis quoque Cyclaminus, & Rapum terræ uocatur: Mauritanis, Buchormarien, Bu thermarien, seu Bothormarie: Barbaris, Cyclamen, Panis porcinus, & Arthamita: Italis, Ciclamino, & Pan Porcino: Germanis, Schuueinbröt, Erdapffel: Hispanis, Pan de puerco: Gallis, pain de pourceau.

Cyclamini uires ex Gal.

Nomina.

Δρακοντία μέλαινα.

DRACUNCVLVS MAIOR.

CAP. CLX.

DRacunculus maior in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, læuem, duum cubitorum, baculi crassitudine, uersicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euincentibus: folia rumicis, sibi inuicem implicata. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primum cineracei, mox per maturitatem in crocum, & purpuram uergentis: radicem prægrandem, rotundam, candidā, cortice tenui uestitam. Colligitur, dum maturefcit, & succus exprimitur, siccaturq; in umbra. Radix quoque melsibus effoditur, elotaq; particulatim conciditur, & funiculo transfixa siccatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta uini potione. Crudam, coctamue cum melle delingi prodest contra orthopnoeas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes. pota cum uino uenerem stimulat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. ex ea, & melle collyria ad fistulas, & partus euocandos componuntur. ad uiliginis cum melle, efficaciter illinitur: polypus, & carcinomata absumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesq; effectum præbet. Herba, radicisq; odor teneros conceptus abortu uitiat. item si triginta grana eius in posca bibantur. Sunt, qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infundere: quinetiā folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere. et cocta in uino pernionibus. Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, posse à uipera feriri inficiantur.

Δρακοντία μικρά.

DRACUNCVLVS MINOR.

CAP. CLXI.

DRacunculus minor folio constat hederaceo, magno, candidis notis insigni: caule recto, bicubitali, uersicolore, maculis resperso purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi crassitudine: fructus summo caule racematim cohaeret, colore primum herbeo, & cum ematuruit, croceo, gustu feruens, mordaxq; radice aliquantulum rotunda, bulbosa, aro non absimili, tenui obducta cortice. ^a Nascitur in sepibus umbrosis. Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absumit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt. Odorem aiunt, postea quàm flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare. Radix exalfacit: orthopnoeis, ruptis, tussis, destillationibus auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur. urinam pellit, uenerem excitat, cum uino pota: phagedænas ulcerum, & quæ cacoethe uocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipsa ad fistulas, & eiciendos partus fieri solent. qui radice sua manus perfricauerunt, à uiperis feriri negantur: illita ex aceto uiliginis emaculat. Folia recentibus uulneribus linamentorum uice, conuenienter imponuntur: decocta in uino pernionibus apposuisse prodest. Caseus folijs inuolutus, à putredine defenditur. Succus radices ad nubeculas, albugines, & oculorū caligines conuenit. Radix cocta, crudave, ad sanorum usum, pro oleris recipitur. In Gymnæijs infusilis, quæ Balearis uocantur, coctam radicem cum melle multo, in conuiuijs placentarū loco offerunt. Radix melsibus effoditur, lotaque frustatim conciditur, & lino traiecta, siccatur in umbra, & ita reconditur.

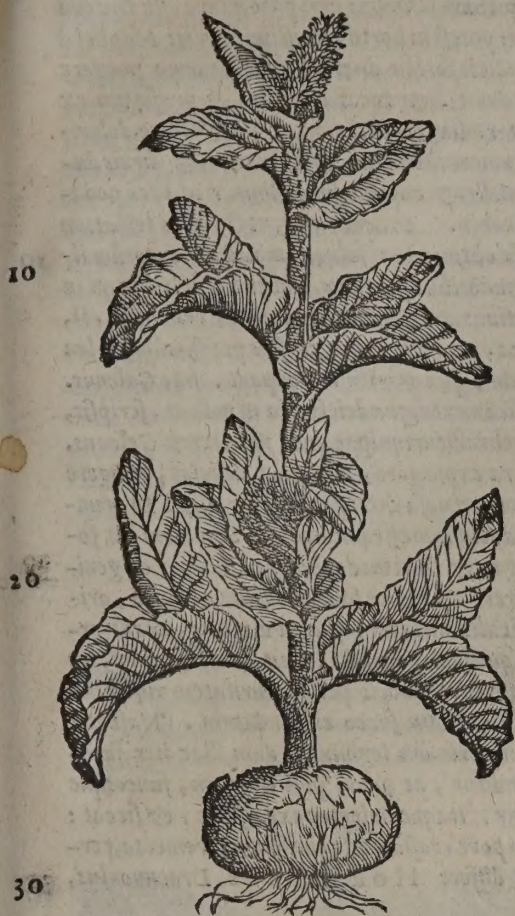
a Meum, quæ τὰ ἐν οὐσκήοις αἰεὶ δρακύνες, καὶ αἰμασίαι. i. Nascitur in umbrosis circa sepes & macerias.

Dracunculum confi.

Licet in uetustis quibusdam Dioscoridis codicibus maioris, minorisq; Dracunculi historia speciatim diuisa capitibus adnotata reperiatur: attamen cum altera ab altera parum dissidere uideatur, cumq; etiam Galenus, Paulus, & Serapio, qui in simplicium materia Dioscoridem ad unguem secuti sunt, eiusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantum Dracunculi meminerint; non ab re credere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina prodixisse, & alicuius curiositate hic historiae Dioscoridis accreuisse. Quamobrem ego quoque cogor eisdem adductis rationibus, aliquatenus in eorum ire sententiam. quanquam ingenuè fateri possum, me utrumque Dracunculum Tridenti, ac Venetijs uidisse. Alterum quidem, qui maior est, ari, siue rumicis folijs, sibi inuicem implicatis: caule bicubitali, baculi crassitudine, uersicolore, maculis in purpurā nigricantibus resperso, adeo ut angui similis uideatur. Alterum uero, qui minor, & omnibus uulgaris est, folijs hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis: caule, ac fructu maiori similibus. Quippe quod longam ex se uaginam emittat externa parte herbaceam, interna uero nigricanti purpura infectam, & cuius medio corniculum profilit purpurascens, à quo demum racemosum

DRACUNCVLVS MAIOR.

DRACUNCVLVS MINOR.

DRACUNCVLVS AQUATICVS.

racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primum colore, per maturitatem uero aureo rufescente. Quinetiam in ceteris totius plantae notis, a maioris Dracunculi historia nihil fere differre conspicitur. Quapropter etsi praedicta recentiorum sententiae non ausim refragari, quod rationibus satis euiden-
tibus nitatur, & doctissimorum consensu confirmetur; cum tamen saepius maiorem & minorem Dracunculum uiderim, non prorsus alienum esse mecum quandoque cogitavi, si quis suspicetur duo ut sunt dracunculi genera, a Dioscoride fuisse duplici etiam historia representata. Hanc quoque illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantum duas, sed quatuor enumerat Dracunculi species lib. xxi. cap. xvi. sic inquit. Id autem quod Graeci Dracontion uocant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs beta, non sine thyrso, flore purpureo; hoc est simile aro. Alij radice longa, ueluti signata, articulo saepe monstrauere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore, quam cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia. Quarti uero generis meminit ipse in sequentibus libro xxv. cap. ii. cum inquit. Eadem Lusitania provincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alij sunt, quos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudque miraculum exeuntis e terra ad primas serpentium uernationes bipedali fere altitudine, rursusque cum ipsa in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens. haec Plinius. Huc etiam accedat Theophrasti auctoritas, qui libro vii. cap. xi. de plantarum historia secundum dracunculi genus inter ari genera constituit, his uerbis. Dracunculi autem radix (sunt enim qui

Dracunculi
species ex Plinio.

Dracunculi
uires Matth.

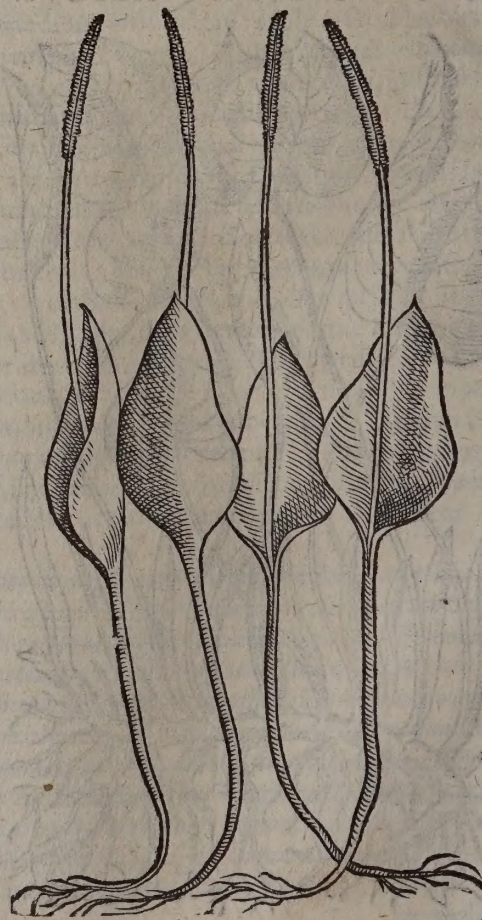
Dracunculi
uires ex Gal.

genus quoddam ari dracunculum appellant, quod eius caulis uarietatem habeat quandam) cibò inepta penitus est, & medicis tantum commoda. Ex his igitur, & Plinij uerbis perspicuum omnibus fieri puto, plura esse Dracon-
tij, siue Dracunculi genera, ut etiam Venetijs oculata fide comprobari potest in horto clarissimi medici Maphei à
Mapheo, ubi præter Arum duo uirent astate Dracunculi genera. Radicis farina duarum drachmarum pondere
ex melle sumpta, pituitam tam crassam, quam tenuem, per inferna ducit. & renes expedit, & præsertim ex
uiarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta. Recens radix feruenti cinere tosta, & illita, dolori-
ficas, & tumentes hæmorrhoides curat. Resoluit illita scyrrhosos tumores, strumas, & cheradas, & lienis du-
ritiem emollit. Eadem absterguntur cutis macule quæcunque. Cum melle, & caprino fimo illinitur. utiliter poda-
gricis, nervorumque contusionibus. Supposita menses remorantes trahit. Dracunculus, ut Galenus testatum
reliquit lib. v. i. simplicium medicamentorum, quiddam Aro per simile obtinet, tum folijs, tum radice. ceterum il-
lo tum acrius est, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuem quan-
dam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acris scilicet, & amara, coniuncta est,
medicamentum factum est utique maxime efficax. Nam radix uiscera omnia expurgat, crassos potissimum, & len-
tos succos extenuans: optimumque remedium est contumacium ulcerum, quæ uisceribus nuncupant. hæc Galenus.
Ceterum de Dracunculo differens Mesues inter cetera simplicia medicamenta, quæ deiectoria ui pollent, scripsit,
eo hausto deijci de corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenditur: quippe quod ubi dixerit Galenus,
ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis uiscera expurgare, non quod deijciat, id agere
intelligunt, sed quod obstructions aperiat, crassam pituitam attenuet, & uasa detergat. Est & aliud Dracun-
culi genus, quod quidem tertium apud Plinium, cum Fuchio uiro doctissimo esse putamus. Siquidem illi fo-
lia sunt Corni ferè similia, & radix arundinacea, geniculata, longa, & Ari modo feruens. Insuper ex geni-
culis ipsis multiplices oriuntur fibræ, quibus pertinaciter humi inhæret. A radice folia prodeunt oblonga, ari-
sari alterius æmula; è quorum exortu alia exurgunt folia, longis pediculis nitentia, quæ ut diximus, corni ar-
boris folia referunt. sed ijs grandiora, tenuioraque habentur; è quorum nonnullis, quæ conclusa sunt, ut
eius in imagine uideri apertissime potest, fructus racematim enascitur, baccis per maturitatem rufescen-
tibus, in quibus semen est nigrum, paruum, & oblongum; crasso quodam succo circumdatum. Nascentur
montanis locis, sed humectis, & uliginosis. Hanc in Morauia primum legimus, dum illac iter face-
remus. Degustata Radix primo statim occursum insipida deprehenditur, at paulò post linguam, faucesque
adeò uell'cat, ut omnes illæ partes tenuissimis pungi aculeis uideantur. Itaque ualenter excalfacit, & siccatur:
quin etiam adurit, ulceratque. Ideoque rarefacit, & incidit quæ in corpore crassa, lentaque sunt excrementa, per-
inde ac Dracunculi alij, & Arum. Ab omnibus his forma maxime differt HORTENSIS Dracunculus, 30

DRAGONCELLVS.

OPHIOGLOSSON.

quo

quo in acetarijs uescimur, utimurq; ad intinctus acerrimo gustu, folio oblongo, radicibus humi repētib; graminis modo. Sunt qui asserāt hanc plantā cultorū mangonio factitiā esse, & non sui natura prouenire: eā siquidē nasci putāt lini semine excanatis capis imposito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, q̄ facto periculo, operā quidā perdidērunt. Huius nec Græci, nec etiā Mauritanī, quod sciā, meminere. Verūm perpenſa eius acrimonia, quā maximē linguā uellicat, eorū esse medicamentorū, quæ ualentissimē excalfaciunt, facile, conijci potest. Habetur præterea & alia herba, quā inter Dracūculi species, quidā recensent, quod d LINGVA Serpentina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui Lucciola, & Argentinā ipsam appellitent. Nascitur hæc in pratis, sed ocysimē deperditur. Proſilit enim mēse maio, sed cūm tenerrima sit, paucō post t̄pe euanida flaccescit, ac subinde nusquā apparet. Mittit unū tām foliū, pingue, plātagini aquaticæ uocatae haud dissimile, ē cuius inferiore sinu cauliculus exit, pallidā serpentis ligulā in cacumine gerens: unde Græcorū uoce Ophioglossi nomen inuenit. Exiccat citra insignē caliditatē. Præstat hæc maximē ad recentia uulnera glutināda. Quo fit, ut eā quidā mirificē extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo utuntur chirurgici ad prædictā felici (ut aiunt) successū. Datur potāda ex aquā Equiseti, ad intestinorū, & thoracis uulnera, & ceterarū intrinsecarū corporis partiū. Ideoq; auxiliatur sanguinē reijcientibus. bibitur aduersus alba fœminarum profluvia, ex aqua foliorum quercus. Vinum auſterum, in quo tota planta incocta fuerit, si cū eo oculi abluantur, lacrimas cohibet; illinitur recens, siccave, ad uulnerū inflāmationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinū oleū, in quo copiosa folia diu fuerint macerata, insolataq; addita lachrima abiegna, aptissimū sit medicamentum, uulneribus recentibus glutinandis. Δρακύντιον quod Græci uocant, Latini Dracunculus appellatur: Arabibus, Luf, & Alluff: Italis, Dragontea: Germanis, Natter uurtz: Hispanis, Taragontia: Gallis, Serpentine.

Dracunculus
hortensis.

Lingua serpē
tina, siue O-
phioglosson.

Ophioglossi
uires.

Nomina.

20

A'pov.

A R V M.

C A P. CLXII.

A Ron, apud Syros lupha uocitatū, folia emittit dracunculi, sed a longiora, & paucioribus distincta maculis: caulē sub purpureū, dodrantalē, pistilli specie, à quo croceū semen exit: radice dracunculi alba. quæ decocta estur, ut pote cū minus acris sit. Folia ad esum cōdiuntur, & arida per se, decocta manduntur. Radix, semen, & folia dracunculi uires habent. Priuatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur. & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

a Oia exem.
μικρότερα δὲ
καὶ ἀσπιλότε-
ρα. i. minora
tñ & minus
maculosa.
Ca. ἀσπιλότα
i. immacula-
ta.

A R V M.

ARVM MINVS.

60

A Rū in Hetruria, itē in agro Goritiensī, frequentissimū prouenit, in cāpestribus, in uineis, in scrobīū marginibus, & passim in semitis propter sepes, præsertimq; in maritimis nostris Senensibus, ubi uulgō ipsum uocant Gigaro ad Iarū alludentes: quo modo officinis Arū corrupto uocabulo appellari solet. Arū folia ha-

Ari confid.

Ari descript.

M M 2

bet Hede-

Ari species al
tera.

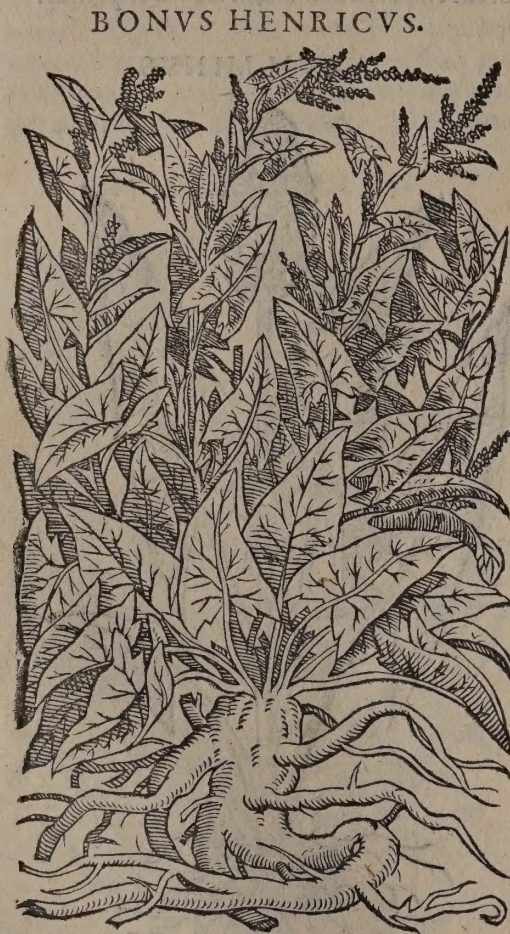
Ari uires Mat
thiolo.

Boni Henri-
cis mentio.

Boni Henrici
uires Matth.

Ari uires ex
Gal.

bet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi maiora, minimè dissecta, & albis respersa maculis, quæ hyeme uirèt, & æstate siccantur. Caulem edit palmarem, è cuius fastigio erumpit inuolucrum Spithamæ ferè longitudine, in acutum desinens, quod fructum complectitur, & fouet. Eo deinde fathiscente, solida pistilli facies aureo colore emergit, & anfractu penitus patente, crocea semina spectantur, quæ in corona modum concinnè contexta, infimam eius sedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu uiridia fiunt, & per maturitatem rufa, baccarum speciem præ se ferentia, uinosq; ambiunt ipsa caulem, sese inuicem stipantia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulbosa, oblonga, permultis stipata fibris, ellebori modo, gustu perquam acri. Nascitur in campestribus, in uineis, & secus, itinera, & sepes. In Boemia quoque in montibus quibusdam copiosam admodum prouenit sed Italico longè minus, folijsq; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeo ut ego hoc Arum minus appellare cosueuerim. Caterum Ari alteram speciem, cuius hic imaginem expressimus, misit ad me Franciscus Calzolarius pharmacopæus Veronensis, rei plantarie indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia insunt sagitta speciem representantia, & caulis ualde perspicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens, confertum, & in acutum desinentem. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, circumquaque se diffundentibus, è quibus bulbosi quidam globuli, fabarum quantitate dependent, alba intus pulpa, & perquam acerrimi gustus. His non desunt, qui utantur ad arcendos à suis mensis parasitos, & uoraces lurcones earum puluerem delicatis epulis admiscentes. nam ubi fauces occupauerit, tã fixo, & contumaci ardore afficit, ne post hæc quicquam uorare queant, nisi bubulo, caprilloque lacte diutius gargarizato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat, aperit, incidit, & prouocat. Decocta radix melle excepta medetur pectoris morbis omnibus p tuitosis: expectorat enim ualētissimè crassas, lentasq; excreationes. Ideoq; asthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, uel feruentibus cineribus tosta, utiliter, tussientibus, ex amygdalino oleo. Id quod bellè quoque præstat lac potum, in quo radix ipsa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua prius elixa, epiphor-
ris, sugillatis, inflammatisq; tonsillis, fabacea farina addita, & defruto subacta. Subigitur quoque oleo, & tumentibus hæmorrhoidibus commodè illinitur: Radicis succus exedentia & contumacia ulcera curat; quemadmodum & narium polypum folia ambusta sanant. Imponuntur eadem utiliter podagricis, calenti fimo bubulo illita. Semen tritum, uel baccarum succus rosaceo commistus, aurium doloribus auxiliatur. Dantur utiliter seminis drachmæ duæ ad menses educendos, & secundas, ex uino. Caterum cum Arum in mentem mihi iam reuocet plantam, à quibusdam serpentariam, Colubrinamque uocata, quamq; Germani BONVM HENRICVM appellant, libuit eius historiam, & ui-
res huic orationi attexere, quod folijs Arum quadantenus referat, quæ longis pediculis nitentia profert. Hæc caules plures edit, ipsosq; foliosos, in quorum fastigijs herbacei, racemosi q; uisuntur flores, & deinde semen. Planta candicat tota, perinde ac si tenuissimo farinæ polline conspersa esset, quin etiam adeo læuis tactu habetur, ut unguine aliquo illita uideatur, unde illi nomen apud Germanos Schmerbel. Radice nititur uegeta, crassa, in plures diuarcata partes, croceo colore, acuti lapathi modo. Nascitur ferè ubique in pagorum plateis, in ruderibus, & areis. Planta est calidi & siccī temperamentī. Radicis succus illitus scabiem tollit, & cutis maculas extergit, præsertim si cum aceto misceatur. Quidam eam quoque præferunt aduersus uenenosorum animalium morsus. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam, illustrandamque magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præstat insolatus radicū succus, cerussa speciem referens, quem Gersa uulgò nominant, is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem conciliat. Ari uires memoria prodidit Galenus libro x i. simplicium medicamentorum ubi ita scribit. Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde extergendi uim possidet, uerū non ualentem, sicut dracontium. Est itaque in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maxime sunt utiles: siquidem comesa crassitiem humorum mediocriter incidunt, adeo ut & excreationibus ex pectore idonea sint, sed magis tamen aptum est dracontium. Et lib. i i. de alimetorum facult. sic inquit. Ari radix rapi modo manditur. In quibusdam autem regionibus acrior quodammodo nascitur, ut dracontio ferè

similis sit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effusa, repente in alteram calidam inijcere conuenit. Cyrenis contra, quàm in nostra regione, arum se habet: nam illic minimum medicamentosi, minimumq; acrimoniæ possidet, adeo ut uel rapis sit utilius. Idcirco radicem quoque in Italiam comportant, ut quæ absque ut putrescat, aut regerminet, longo tempore perdurare possit. Herba, quam Græci ἀρὺν, & Latini similiter Arum dicunt, Mauritanis Iarus & Sara uocatur: Barbaris, Aron, Barba aaron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis, Aro, & Gigaro: Germanis, Klein natter wurtz: Hispanis, Taro: Gallis, Vid. de chien.

ARISARVM.

Α'ρισαρν.

ARISARVM.

CAP. CLXIII.

Arisarum exigua herbula est: cuius radix oleæ magnitudinem implet, longè maioris quàm aronacrimonæ. Vnde illitu nomas sistit. Fiunt collyria ex ea, ad fistulas efficacia. Illitu radice, genitale animalis cuiuscunque in perniciem agitur.

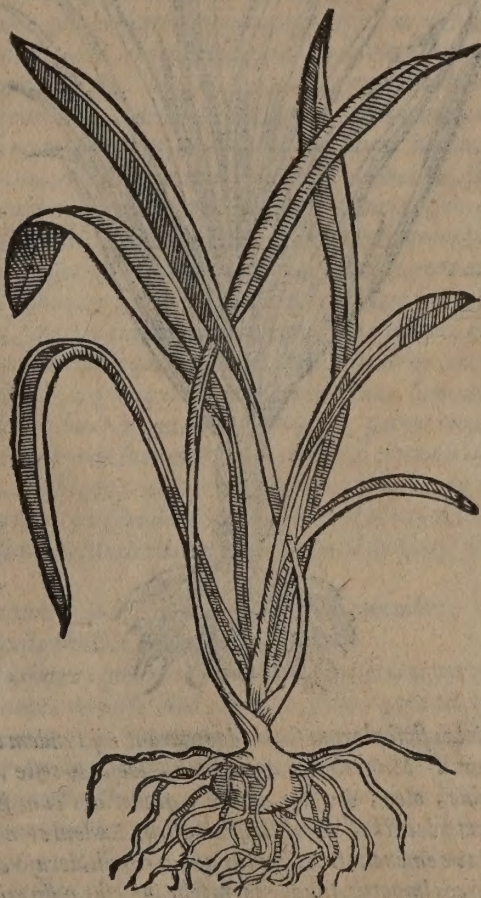
ARISARVM.

ARISARVM ALTERVM.

10

20

30

Arisaron, Plinio lib. 24. cap. 16. auctore, in Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum, minoribusq; folijs, & utiq; radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: Huius duo hodie ab herbarijs ostenduntur genera: quorum postremum ad me primum misit Aloisius Anguillarius Romanus horti Patauini præfetus, diligentissimus rei herbariæ inquisitor. Qui præterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe. cui folia Aro similia sunt, à Luca Ghino uiro optimo accepimus. Vtriusq; picturam exhibere libuit, non quòd utrunq; probemus (alterum enim non uerum putamus) sed ut de ijs aliorum etiam sit iudiciu. Meminit Arisari Gal. lib. 1. simp. med. his paucis. Arisarum multò minus est aro. Radicem habet oliuæ magnitudine. Est autem multò ipso acrius. Vt Græcis ἀρισαρν, ita etiam Arisarum Latinis, & Arisaro Italis nominatur.

Arisari histo.

Arisari uires
ex Gal.

Nomina.

Α'στούλα.

HASTVLA REGIA.

CAP. CLXIII.

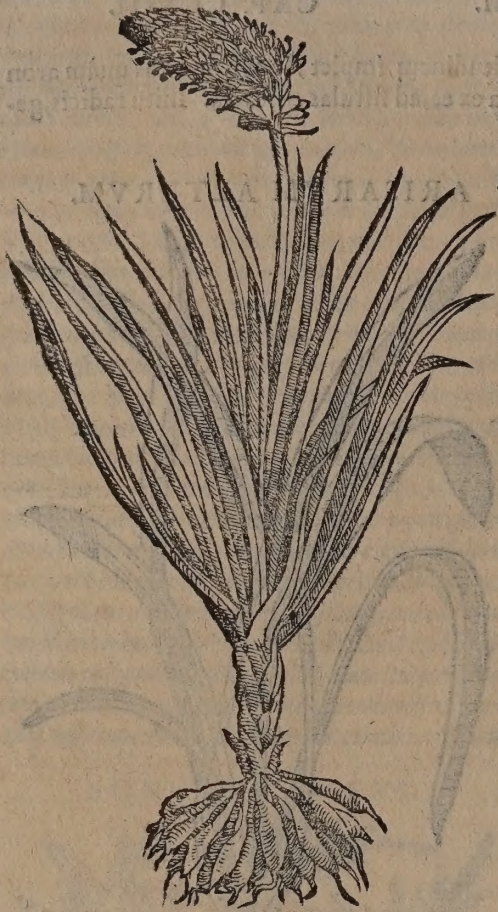
Hastula regia uulgaris notitiæ est: folijs maioris porri: caule læui, ferente in cacumine florē, quem anthericon appellant: radices subiacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres. Quæ excafaciunt: urinas, & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, cōuulsis, & tussibus drachmæ pondere potæ ex uino medentur. Ea uerò uomitiones adiuuat, ludicri tali magnitudine cōmanducata: à serpente demorsis datur aptissimè, triū drachmarū pondere, uerum folijs, floribus, & radice ex uino morsus illinire oportet: itē ulcera sordida, & depascentia: māmaram quoq; & testiu inflammationes, tubercula, furunculosq; decoctis in fæce uini bulbis, recentib. inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis succus adiecto uetere uino dulci, myrrha, & croco decoquitur, fitq; per quàm utile oculis medicamentu: ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, uino, & myrrha tritus, prodest: in contrariam aurē infusus, dentiū dolorē mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit. oleū in excauatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambustis igni, conducit: & surditati instillatum in aurem auxiliatur. Candidam uutiliginem, linteo antea perfictam in sole, illita radix emendat. Semen, floresq; in uino poti, scolopendræ, & scorpionum uenenis, mirum in modum resistunt: aluum purgant.

MM 3

Hastula

Asphodeli historia.

HASTVLA REG. SIVE ASPHOD.

Hastula regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφodelos, planta est à radicibus foliosa, folijs porraceis longioribus, angustioribusq; carina adeo perminente, ut triquetra uideantur. Caulē edit cubitalē; & quandoq; maiorem, insigni leuitate: Flores in cacumine albicantes, (est etiam quæ melinos faciat) numerosos, in stellæ modū sese pandētes, è quibus bacca pronemunt subrotunda, herbacei coloris, in quibus triquetrum concluditur semen nigro colore. Particulatim floret, ut Scylla, ab imo incipiens, uerbasci quoque modo. Radicibus nititur numerosis, nigricantibus, bulbosis, subuiscēte intus pulpa indicis lōgitudine, et inferna sede crassioribus, prominente infima parte tenui cauda, succosis, acris, & amaro gustu: Plāta est spectatu iucunda, cum integra effoditur, ob ingentē bulborū numerū, qui sæpe centenariū excedunt, quanquā citato loco dicit Plinius, Asphodeli radicem alijs numerosiorē esse, ut quæ octuaginta simul aceruatis sæpe bulbis reperiatur. At qui Gal. 11. de alim. facul. una tantū bulbosa radice magnitudine, figura, amarore scillæ radici quodammodo simili, Asphodelum constare legitur. Huius caulem (ut Plinius est auctor lib. XXI. cap. XVI. Theophr. & ferè Græci omnes cubitalem, & sæpe duū cubitorum, anthericum uocauerunt: radicē uerò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autē illud albucum, & asphodelum hastulam regiam dixere. Caterū Asphodeli florem recte Dioscorides è Nicandro poeta Medico uetustissimo appellari ἀσφodelον scribit contra Theophrastum, Plinium, & alios Græcos, qui caulem ita nominari uolunt. Verba autē è Theriacis Nicandri hæc sunt, quibus, & caulem, & semen describit dum plantam ad serpentium, & scorpionum ictus ualere dicit.

Ἀσφodelὸς ἀσφodelοιο διαυδέος ἀλλοτὲ ῥίζαν,

Ἀλλοτὲ καὶ καυλεῖον, ὡς ἑρπετον ἀσφελικοιο.

Πολλὰ καὶ δ' αὖ καὶ σπέρμα ὅτε λοβὸς αὐτοῦ ἀέξει.

Vermes Albucum creat (ut Theophr. ait) qui in uolucres be-

stiolas flosculorum specie degenerant: ij tandem cum flaccescens inaruerit scapus, eroso conceptaculo prouolant. Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste, huiusce plantæ tum caulis in cinere tostus, tum bulbus cum semine, oleo, & sale addito: quinetiam cum ficis, mira uoluptate. Illinuntur utiliter asphodeli radices, ex aceto decoctæ, lichenosis, scabiosisq; Eadem cum hyoscymo feruescētæ, & pice liquida exceptæ, alarum uirus, & diare emendant. Crispantur quoq; capilli, derafo capiti affricta sæpe radice. Ea epota, scripsere quidam excitari uenereos impetus. Iuuat eadem felle suffusos, quin etiam aqua intercute affectos, ex uino pota. Decocta & illita parotidas sanat. Eximuntur renum lapilli, si eiusdem ex uino decoctū sumatur in potu. Sanat illita iumentorū scabiem, & ulcera ad pilum reducit. Meminit earū quoq; Gal. lib. VI. simp. med. sic inquit. Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & draconit, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Vsta autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias sanat. hæc Galenus. Caterū asphodeli radix mirifice commendatur Aetio lib. I. ad ciendos menses, his uerbis. Asphodeli radix in uino albo uetere decocta, & uino calido meraco cyathi mensura hausto, menses suppressos celerrimè ciet. Planta, quæ ἀσφodelος Græcè, Hastula regia Latine uocatur: Arabicè, Cheunce, Bhunte, Eiruach, Abg, seu Axeras: Italicè, Asphodelo, Amphodillo, & Hastula regia: Germanicè, Gold uurtz, & Heidnisch: Hispanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Aphrodiles.

Asphodeli uires ex Gal.

Nomina.

Βολβὸς ἐσφώδιμος.

BVLBVS ESCULENTVS.

CAP. CLXV.

Esculentus bulbus uulgò cognitus, à nobis estur. Stomacho, & aluo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur. Amaros uerò, & scilinus, stomacho aptior est, & concoctionem adiuuat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, uenerem stimulant, linguam tonsillasq; exasperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt. luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: spicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent: sudores compescunt: stomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant, cum tosto nitro abstergunt. sugillata, uarosq; per se, aut ex oui luteo, & lentigines cum melle, uel aceto, emendant: fractis auriculis, unguibusq; ex polenta medentur. Iidem calidis cineribus torrefacti, tollunt ficus: item cum cinere è manarum capitibus, impositi. Cremati uerò, & cum alcyonio misti, uitia cutis in facie, atrasq; cicatrices, in sole illiti emaculant. faciunt ad rupta, si cum aceto cocti edantur. Sed copiosiore eorum cibo abstinendum, quoniam neruos tentant.

BVLBVS

Βολβός ἐμετικός.

BVLBVS VOMITORIVS.

CAP. CLXVI.

B Vlbis, quem uomitorium uocant, folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus esculentus: radicem similem, cortice a nigro. Ea radix mansa, aut decoctum eius potum uesciæ malis medetur: uomitiones mouet.

a Cat. ὁλοῖς
μέγας. i. corti
ce magno.

BVLBVS VOMITORIVS.

B Vlbis genera, esculentum, & uomitorium, antiquis uulgò notissima fuisse ex eo maxime constat, quod eorum faciem non representauerit Dioscorides. Nobis uerò Bulbi eam ob causam, uel quod iandiu exoleuerint, hodie omnibus tum medicis, tum herbarijs adeò incogniti sunt, ut neminem hactenus inuenerim, qui eos legitime demonstraret. Legitimos inquam, quod non desint, qui ut inter ceteros Aesculapij uideantur, BVLBOS quosdam ostendant, quos uomitorios, & esculentos faciant, sua tantum opinione freti. Verum ego nò ita facile adduci possum ad credendum, nisi collatis plantarum notis. At cum Dioscorides hocce bulbos nullis descripserit lineamentis, non potui illorum acquiescere suasionibus, & si non desint Sycophantæ, qui me inscitæ accusarint, quod has dixerim me non cognoscere plantas, quorum qui uolunt doctrinam sequi, consultius fortasse fecerint, si hocce labores nostros haudquaquam legere decreuerint. Siquidem ego candidis lectoribus, non autem nasutis, hæc parauimus monumenta. Veteribus autem fuerunt in frequentissimo ciborum usu; his præsertim admisti, quæ ueneris concilianda gratia parabantur, utpote qui uenerem stimulent. Quod autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis aperte testatus est in Xenij suis, dum cecinit.

Bulborum con
sideratio.

Cum sit anus conium, cum sint tibi mortua membra,

Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Ceterum non desuere, qui crediderint Bulbum esculentum esse Ascalonium cape, aut fissile illud caparum genus, quod Hetru- scis uulgò uocatur Cipolla maligia. Sed horum error manifestè deprehenditur ex Theophrasto, qui Ascalonium, fissileq; cape inter caparum genera lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit lib. VII. cap. XIII. Bulborum meminit Gal. lib. VI. simpl. medic. sic scribens. Bulbus esculentus frigidior, et crassior est, lentiusq;

Multorum er
ror.

Bulborum ui
res ex Gal.

succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & uenerem prouocans. Attamen illius ob amaritatem, simul & adstrictionem, abstergit, simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantijs, adstrictionem uerò in glutinantibus. At siccitas utranque consequitur. Bulbus autem uomitorius multò est calidioris temperatura, quàm prædictus bulbus. Et libro II. de alimentorum facultatibus, sic de bulbis scribit. Bulbi genere cum prædictis conueniunt. Nam horum quoque radix directis folijs manditur: in uere interdum ipse etiam coliculus. Amaram, austeramque uim euidenter bulbi in se habent: quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus excitant auuiditatem. At uerò ne que ijs aduersantur, quibus è thorace, atque pulmone pus conuenit expuere: quanquam crassiore, ac glutinosiore sunt corporis substantia. Etenim amaritudo crassitudini reluctatur, lenta, crassaque nata incidere, quemadmodum in commentarijs de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uberiùs quidem alent, sed excreare uolentibus aduersabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo, garoque mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis profectò oblectabunt, ac nutriunt, minusque inflabunt, ac facilius concoquentur. Bolbos quæ Græcis ἐμώδιμος Latinis Bulbus esculentus cognominatur: Mauritanis, Basar alzir: Italis, Bulbo chesi mangia. Qui uerò Græcis Βολβός ἐμετικός Latinis Bulbus uomitorius dicitur: Mauritanis, Zir: Italis, Bulbo uomitorio.

Nomina.

Σκίλλα.

SCILLA.

CAP. CLXVII.

S Cilla uim acrem, atque feruentem habet. assatam ad multa utiliore esse constat. Polline ad crustam, subacto, aut luto oblita, in clibanum conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficienter inchoata fuerit: qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem, quæ prius, sunt: nam quæ ita non assatur, interaneis maxime noxia est. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumi etiam solet quod maxime est medium, directis uiuotenus tunicis, quod frustatim confectum coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat: traiectaq; lino frusta siccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte se contin-

contingant. His scillæ segminibus ad oleum, uinum, aut acetum scillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ scillæ in oleo feruefacta, aut cum resina liquefacta, imponitur. decocta in aceto demorsis à uipera cataplasma est. Ad singulas asæ partes adiectis octonis tosti salis cochlear unum, aut alterum damus ieiunis, ad emolliendā aluum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinam ciere uolumus, hydropicisq; & stomachicis, quibus innatat cibis, regio morbo, torminibus, in tussi uetere, su spirosis, & ore reiicientibus, tres obolos in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur cum melle, & estur eorundem gratia, maximè ut concoctionem adiuuet: strigmenta per aluum extrahit. Cocta, & simili sumpta modo, eosdem præbet effectus: sed cauendus scillæ usus his, qui intestinum sentiunt ulcus. ad penfiles uerrucas, & pernioles, tosta efficaciter illinitur. Tritum semen, & in carica, aut melle deuoratum, aluum emollit. Scilla tota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet.

Πανκράτιον.

PANCRA TIV M.

CAP. CLXVIII.

Pancratium, quod aliqui scillam appellant, radice est magni bulbi, subrufo colore, aut subpurpureo, gustu amaro, ac feruente: folijs lilij, sed longioribus. Scillæ uires, & præparationē habet, eodemq; pōdere in morbis efficaciter assumitur: cui tamē mitior, quàm scillæ facultas inest. Radicis succus cum erui farina digeritur in pastillos, qui hydropicis, splenicisq; cum hydromelite, commodissimè dantur.

Scillæ, & Pancratij conf.

SCILLA.

Superioribus annis credidimus, Scillas, quarū in Italia omnibus, tū medicis, tū seplasiarijs communis est usus, legitimas esse: in hanc autē opinionē uenerā pluribus coniecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium inueneram lib. xix. cap. v. Scilla maiore quàm cæteris bulbaceis radicibus amplitudinē reddidisse. quare cum sepe uidissem ex ijs Scillis, quibus passim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creuisse, ut ferè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas esse ueras. Deinde legeram apud Theoph. lib. vii. cap. xii. de plant. historia, Scillā prius caulem floresq; gignere, quàm folia. Id quod in nostratibus cū manifestè deprehendatur, mihi quidem non uidebatur esse discendum à uulgari opinione. Adde quod sæpenu-
mero quasdam Scillas uidi paruas, pyro paulò maiores. has equidem putabam Pancratium esse: illas uerò communis usus, Scillas. idq; eo magis, quod Dioscorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo similem: horum autem radix mediocris potius, quàm eximia crassitudinis censetur. Verum cū postea aliquantō acuratus harum plantarum historiam expendissem, inueni Aloes folium, Dioscoridis & Plinij testimonio, scillæ similitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis usus, ut quæ folia ferat non aloes, sed lilio proxima: inter quæ non parua quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theophrasto, & Plinio, quod Scilla floret ter in anno. hoc item (quantum uidere potui) non euenit nostris uulgaribus Scillis. Sed ne ueritatis fortasse detrahā, omnino id affirmare non ausim. Hinc itaque iure quodā factum est, ut de Scilla non ulterius uulgare illam tenuerim, sed in dubiam uenerim sententiam, an scilicet Scillæ communis usus legitima & sint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur, quæ folijs aloes similibus proueniant. Ceterum dū adhuc in hac re dubia uersarer, à quibusdā medicis Hispanis accepi in Hispaniæ maritimis Scillas innumeras oriri nostratibus duplò maiores, folijs aloes æmulantibus, sed minus crassis: quæ amaritudine, acrimonia, ac uirium præstantia communes nostras Scillas longè

uincunt. Iam ergo non dubitauerim (si uera i retulerunt) asserere prædictas Hispaniæ Scillas ueras esse, nostrates uerò legitimum esse Pancratium Dioscoridis. huic enim pulchre respondēt folia, quæ lilij sunt, uerum longiora. Nec obstat, meo quidem iudicio, quod Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo similem. namque bulbis hoc loco genus, non speciem denotat. Atque adeo hinc fortasse fit, ut Scillæ quarum est communis usus, non ea præstent efficaciter, quæ legitima pollicentur: quod Pancratium (ut Dioscorides testatur) mitior, quàm Scillæ facultas insit. Dixi sententiam meam, quamuis sciam non deesse nasutos, qui nostram hanc impugnant sententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioscoridis, & Plinij nitidissimis niti testimonijs, quàm horum fucatis acquiescere nugis. Quidam etatis nostræ medici in cerebri, & nervorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in uas uitreum coniungunt, insolant quæ per æstatem, ardente præsertim sirio. Demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægitudines, à frigidityte excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos usus scillæ parandæ ratio.

Scillæ præparatio.

Quippe

Quippe qui concisam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolendam; sed ut ab ea succum sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret, in fictile, uel uitreum uas, in quo primum mel fuisset, dissectam scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radijs ipsa liquesceret. Ex quo palam fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scillæ liquoris uice. Scilla (ut memoria scriptum reliquit Galenus lib. viii. simp. med.) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirium eius uehementia exoluitur. Nomen illi Græcum est σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabicum, Hapsel, Hausel, Asebil, seu Alaschil: Italicum, Scilla: Germanicum, Meer zuibel: Hispanicum, Cebolla albatrana: Gallicum, Stipouille, Charpentaire, & Oignon marin.

Scillæ uires
ex Gal.

Nomina.

10

Κάππαρις.

CAPPARIS.

CAP. CLXIX.

C Apparis aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem euagatur. Spinæ, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cum dehiscens panditur, florem candidum promittit: quo excusso, nonnihil glandis oblongæ figura inuenitur, quod apertum grana acinis puniceorum similia ostendit, parua, rubicunda: radices lignosas spargit, grandes, numeroasq;. Tenui plerumq; solo, asperisq; locis, in insulis, & iuxta rudera nascitur. Caulis, & fructus, cibi gratia condiuntur. aluum turbat, stomacho aduersatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho, quam cruda utilior est. Fructus drachmis duabus in uino potus, quadraginta diebus, lienem absorbet, & urinam, cruentamq; excrementum emittit: bibitur utilissimè in coxarum doloribus, & neruorum resolutione, item ruptis, & conuulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radices cortex ad eadem proficit: ulcera omnia uetera, & fordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa, dolori eius auxiliatur: cum aceto trita, uittilignes albas absterget. Radix, foliaq; intrita, strumas, ac duritias discutunt. Aurium uermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica capparitis, uehementer inflat. Apula uomitus facit. & quæ à Lybico, & quæ Rubro mari, defertur, mirum in modum acris est: siquidem in ore pustulas excitat, gingiuasq; osse tenus exest. quare in cibis non ab re damnatur.

30

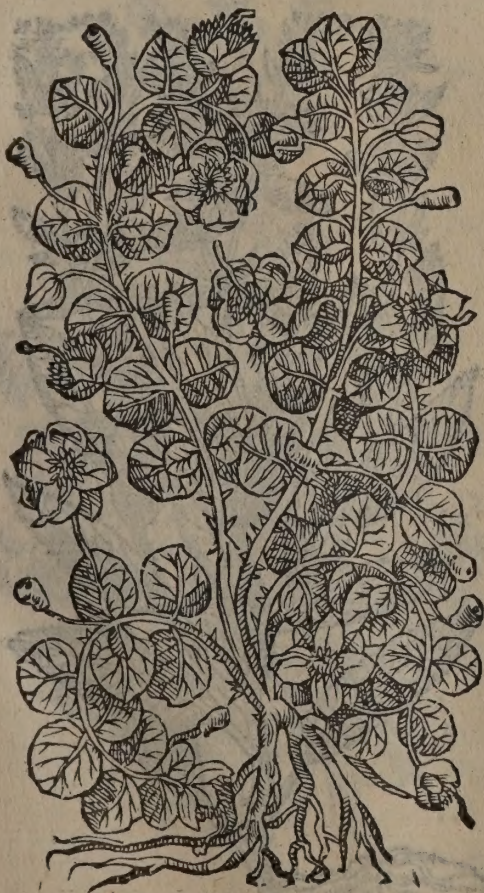
CAPPARIS.

C Apparis frutex est in Italia uulgaris satis notitia. Floribus enim, & fructibus muria asseruatis frequentissimè in cibis utimur. Ex ijs suauiores, & qui cum palato maiorem ineant gratiam, sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissima cappares ex Alexandria Aegypti Venetias aduehuntur. Est & in Apulia capparum proventus, unde etiam plurima deferuntur, uerum longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones cappares haudquaquam cient, ut Dioscorides inquit: nisi fortasse hac facultate sint prædita, dum recentes, ac uirides comeduntur, anteaquam muriam experiantur, & inde elixentur. Proueniunt etiam Romæ in collapsis adificiorum parietibus, rudibusque, præsertim circa Pacis templum, itemque Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. In cultis nasci cappares negat Theophrastus lib. vi. cap. v. de plantarum historia. Seruntur tamen hac ætate, colunturque perinde ac segetes, & legumina, quemadmodum & Plinij tempore. qui serendi rationem lib. xix. cap. viii. his uerbis explicauit. Quippe cum capparitis quoque seratur, siccis maxime, area in defossu canata, ripisque undique circumstructis lapide, aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterile scire. Floret æstate. uiret usque ad Vergiliarum occasum. Sabulosus familiarissimus. Capparitis uires reddidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Capparitis radices cortex uimcentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diuersis, pugnantisque constet facultatibus, quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porro contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, si quid aliud, hoc medicamentum inuare ualet, tum foris idoneis illinendis remedijs admistum, tum intrò in corpus assumptum: siue decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, siue

Capparum con
sideratio.

Capparum sa
tio.

Capparitis ui
res ex Gal.

40

50

60

sive aridū contusum, illisq; permistū. Quippe cū aperte crassos, lentosq; humores hoc pacto sumptū euacuet, nec eos tantū per urinas; sed & per uentrē: sēpe etiā sanguinolentos defert, unde & lienes adiuti sunt, & coxarū dolores. Quinetiā menses promouet, & ex capite purgat, detrahitiq; auxiliaturq; ruptis, atque conuulsis. Caterū cū nā ipsum potioni in quoq; affectū misceri conueniat, non est præsens instituti persequi. Porro radicis eius cortex ulcerib. malignis cataplasmatīs modo impositus, nō malū est remediū, ut qui illa extergere ualeat, nec segniter desiccare. Præterea dentiū labores prædictarū qualitātū ratione adiuuat, interim cū aceto coctus, interim cū uino, sēpe etiā solus dentibus mansus, ac morsus. Ex dictis ergo clarū est, incidendi quandā ei facultatē inesse, itemq; extergendi, digerendi, cōtrahendi. Vitilignes siquidē cū aceto detrahāt, et chæradas, & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportionē uirū respondet, nisi quod ad omnia sit imbecillior. Imō & folia, & canles eius, similem uim obtinent. meminiq; me folijs quādoq; paucis diebus duritiem chæradis naturā referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorū uirū obtundat uehementiam. Nec mirū est, quod aurū uermes succus amaritate occidat sua. Porro capparis, quæ in admodū feruentibus regionibus prouenit, ut quā fert Arabia, multo est nostrate acrior, adeo ut plurimū etiā habeat facultatis adurentis. Et li. 2. de alim. fac. sic de Cappare scribit. In Cypro Capparis plurima prouenit. Facultas eius tenuiū admodū est partiū: proinde minimū alimenti in corpus eorū, qui ipsa uescuntur, distribuit. quemadmodū & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ magis, ut medicamento, quā ut alimēto. Importatur ad nos etiam sale conspersus, quia solus asseruatus putrescit. Clarū ergo est, quod capparis adhuc uiridis, antequā sale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex salitura permultū emittit, niq; sal abluatur, prorsus haud quicquam nutrit: aluum tamen subducet. Verū ablutus, & demaceratus, donec omnē salis naturā exuat, ut minimi sanē alimentī cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cū ad excitandū prostratū appetitū, tum ad deradendā, deiciendāq; pituitam uentri adhærescentem accommodatum erit, ac deniq; ad lienis, iecorisq; amoliendās obstructions. Verū in hos usus cū oxymelite, aut oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenebris porro capparis germinibus homines, ut terebinthi turionibus, uescuntur: cūq; adhuc uirent, in oxalme, & aceto, non secus atq; bos, reponunt. Planta, quæ ὀξυκαρπία Græcè, Capparis similiter Latine dicitur: Arabicè, Cappar & Kappar: Itali-
cè, Capparo: Germanicè, Kappren: Hispanicè, Alcaparras: Gallicè, Caprez.

Nomina.

Λεπιδιον.

LEPIDIVM.

CAP. CLXX.

L Epidium, aliqui gingidium uocant, herbula uulgò nota. muria cum lacte seruatur. Vis foliorum acris, & exulcerans, quapropter ischiadicis trita, præsentissimum est auxilium, si cum helenij radice, quarta parte horæ, illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur.

IBERIS, SIVE LEPIDIVM.

LEPIDIVM, PIPERITIS.

Cum

Cum satis superq; a nobis ostensum sit in primi libri calce, in Iberidis cōmentatione, Iberidem nihil à Lepidio differre, supernacaneum esset, hinc ea repetere, quæ ad Lepidij historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Siquidẽ eo quisq; facile accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Veruntamẽ illud silentio nõ inuoluendũ duxi, quod Plinius in Lepidij historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehenditur. Quippe qui scripserit lib. XIX. cap. VIII. Lepidium cubitali longitudine assurgere, folijs laurinis, non autem nasturijs, ut Dioscorides inquit. Quod sanẽ nobis insinuare uidetur, Plinij Lepidiũ eã esse Iberidis speciem, quã scribit Paulus lib. III. de coxendicium dolore agens folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facile fuerit, quam uulgius herbariorum ideo Piperitim nominat, quod acerrimo gustu linguam mirum in modum uellicet. Ceterum non possum non admirari, quod tam facile crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ uulgò in Italia appellatur Raphano. Nam cum hæc folijs sit helenio paulò minoribus, & uerbascos maioribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio astipulari uidentur, qui Lepidium prodidit laurinis folijs exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ij clarissimi uiri nostratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum uocauerint. Quod λεπίδιον, Græci, Lepidium quoque Latini uocant: Mauritanij, Seitaragi, Hausab, Asceitaragi, seu Scitharegi: Itali, Lepidio: Germani, Gauchbluon, & Vuilder Krefz: Galli, Passeraige, & Nasitort sauuage.

Lepidij consideratio.

Lepidium Plinii.

Lapsus Hermolai, Manardi, & Ruellii.

Nomina.

RANVNCVLVS.

CAP. CLXXI.

Complura Ranunculi genera. uis tamen omnibus una, acris, & uehementer exulcerans. Nam unum coriandri folijs constat, latoribus, subalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraque, multis capillamentis, hellebori modo, fibrata, nascitur in a limitis humidis. † Alterum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sardinia proueniens, quàm acerrimum, quod syluestre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic simile, flore b lacteo. Folia, flores, & cauliculi recentes, illitu exulcerant, & crustas non sine dolore gignunt. quare ungues scabros extricant, scabiem eximunt, stigmata delent: formicantes uerrucas, & pensiles, alopeciasq; paulisper illita tollunt. Tepente decocto perniciosus fouentur, Sicca radix, tritaq; sternutamenta cict, naribus admota: dentium dolorem appensa leuat, ipsos tamen frangit.

a Μεύ. παρὰ
βέθροισ. i. iuxta
fluenta.
† Orib. γονα-
τὸ δέσπερον. i.
geniculosis.
b Cat. χαλω-
δέσπερον. i. uiri-
dius.

30

RANVNCVLVS I.

40

50

60

RANVNCVLVS II.

RANVN-

RANUNCVLVS III.

RANUNCVLVS IIIL.

RANUNCVLVS V.

RANUNCVLVS VI.

Ranunculum

Ranunculus, qui Græcis *Βατράχιον* dicitur, uulgius herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedē corui, & Pedē galli, quanuis perperam, uocant, ut superius quoque in coronopi mentione diximus. Planta est uulgò nota, pluribus tamen, & diuersis generibus distincta. Et quanuis quatuor tantum generum meminerit Dioscorides, nos tamen & quintū, & sextum genus sæpius uidimus. Ex his, quorum particulatim non fecit mentionem Dioscorides, unum genus est, quod nobis quinto loco assignabitur, quod quidem folijs primo proximis prouenit, sed cui inter complures, quibus nititur, radices, tuberosa quædam pendeat radix nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen, & exulcerans, qua per hyemē, arescentibus iam folijs, utuntur quidā, ubi exulcerandi sit opus. Illud porro genus lanuginosius, uel, ut Plinius ait, foliosius copiosissimum in Sardinia nascēs pluribus foliorū incisuris, altiore caule, acerrimo gustu, pleriq; ideo Apium risus nominant, quod quibusdam memoria proditū sit, eos tanquam præ latitia ridentes interire, qui ipsum comederint. Sed rē se aliter habere crediderim, & alijs potius ad stipulandum esse. Siquidem Pausanias auctor est, herbā hanc, si edulio fuerit, uescentibus neruos contrahere, ritūq; ora diducere, ita ut qui mortē oppetunt, uelut ridentiū facie intereant. Quod & Salustius confirmat, qui huius uenenatae herbæ meminit, sic inquit. In Sardinia quædam herba nascitur, quæ Sardoā dicitur, agrestis apio similis. Hæc ora hominū, & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Ideoq; Dioscorides lib. 6. Sardonīā ranunculi genus esse testatur, quæ uescentibus mentē adimat, & quædam neruorū distentione debiscere in rictus ora cogat, ita ut imaginē ridentiū præbeat. Ob id Sardonius risus in adagiū cessit. Ceterum quā magno in errore uersentur, qui existimant Ranunculum esse Coronopū, superius in Coronopi cōmentatione latius explicauimus. Ranunculi meminit Gal. lib. v. 1. simp. med. ubi ita scriptū reliquit. Batrachin, id est, Ranunculus, quatuor habet speciatim differēcias. Omnia uerò uehementer acrē facultatē possident, adeo ut cū dolore exulcerent. Hæc itaq; ratione, si moderate utare, psoras, & lepras excoriant, & ungues leproso diuellunt, & Stigmata discutunt, & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias inuant, paucō tempore admodum. Nā si diutius inhereant, non excoriantur solum ipsa cutis, sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulibus, & foliorum sunt opera, si imponas uirentia. Porro radix arefacta sternutatorium est medicamentū similiter alijs omnibus, quæ ualenter desiccant. Sed & dentiū dolores inuat, ut & frangat eos ualenti scilicet exiccatione. & ut semel dicam, calida, & sicca ualde est tum radix, tū uniuersa adeo herba. *Βατράχιον* itā Græcis, Latinis uerò Ranunculus appellatur: Italīs, Ranuncolo, & Pie coruino: Germ. anis, Hanen fuos: Hispanis, Hierua belida: Gallis, Bacins.

Ranunculi cōfideratio.

Apium risus.

Quorundam error.
Ranunculi uires ex Gal.

Nomina.

Ανεμών.

ANEMONE.

CAP. CLXXII.

Duo Anemones genera, unum syluestre, alterum in cultis nascens. Cuius multæ species: una phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro similia, a ceterum scissa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginosi, tenuēs, in quibus flores, ut papaueris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò grandescit, ac ueluti geniculis quibusdam cingitur. Syluestri amplitudo prorsus maior, latioraq; folia, & duriora: oblongius caput: flore puniceo: tenuibus, & b multis radicum capillamentis. Acrior est, quæ nigra habet folia. Vis utriusque acris. ea de causa succus naribus infusus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit. decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorum, dem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia, & caules, si cum ptisana decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, uellere apposita: illita quoque lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam a syluestri Anemone, argemonem, & papauer, quod rhœada appellant (de quo inter papaueris genera referemus) c propter colorum cognationem in floribus distinguere non possunt. Verum papauer, & argemone colore minus saturato spectantur, & utraque tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas uerò candidiorem, & acrem. Insuper anemoni, & rhœadi capitula syluestris papaueris similia insunt, sed in anemone supernè crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In aruis illa sæpius enascuntur.

a Meū, & Ca. *λεπτοχιδέες* *ρα δὲ πρὸς τῇ γῇ*. i. tenuiori bus incisuris ad terram.
b Omnia exempl. unico uerbo. *καὶ πλείω*. i. & pluribus.
c Omnia exempl. *διὰ τὸ τὰν ἀνδρῶν ὁμοῦς ἐν ποικίλῳ*. id est, ob florum purpureum similem colorem.

Anemonis confid.

Secundum.

Tertium.

Anemonis nos quinque; obseruauimus genera: Primum folio prouenit coriandro simili, sed frequentioribus incisuris, caulibus lanuginosis, tenuibus, striatis, in quibus tenuiora per intervalla sunt folia: floribus syluestris papaueris magnitudine, senis circum distinctis folijs purpurascētib; capitulo umbilicotenus emergēte, nigro colore, nigrisq; capillamentis stipato, perinde ac in papauere. Radix illi oleæ magnitudine, subrotunda, fibrataque, et sapore acri. Secundū folijs assurgit maioribus, & frequentius laciniatis, cynoctoni Aconiti modo, caulibus alteri similibus, sed aliquanto crassioribus inanibus, et in rectū spectantibus, quibus flores insunt, dilutior purpura nitescentes, Capitulo circūquaque comato; perinde ac alterū. Radicē habet breuē, ranunculi fere figurā, fibris adnatis multis, acri etiam gustu. TERTIUM folijs crescit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, sesquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinque tantum folijs distincti, rosarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura respersi, inferiore præsertim sede. Radicē habet fibratā ac tenuē: Nascuntur in collibus. Habentur quoque Anemonis genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, folijs laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. Omnia genera Maio mense florent. Non desunt tamē, qui credāt, Anemonē, & syluestre papauer idē esse: sin minus, saltē eiusdē esse generis. Sed ij, mea quidē sententia, falluntur, & prorsus aberrant a Dioscoridis proposito. Quandoquidem si hoc idē sensisset Dioscorides, alterum ab altero diuersis capitibus nō distinxisset, neque, ut legitur in huius capituli calce, differre Anemonem a syluestri papauere tradidisset.

NN ANEMONE

ANEMONE I.

ANEMONE II.

ANEMONE III.

ANEMONE IIII.

Tametsi

Tametsi existimet Brasauolus, Dioscoridis Anemonem id omnino esse sylvestris papaueris genus, quod flore prodit ceteris rubetio: minime animaduertens, quod si huius cauliculi frangantur, statim lac ipsum distillant. Quin nec illud quidem animaduertisse uidetur, quod hoc longa constet radice, non autem oliuæ modo rotunda: capitulumq; ferat papaueris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea in eo libello, in quo tantum stirpium imagines ex-

Brasatoli, er-
ror.

Fuch. lapsus.

ANEMONE V.

PULSATILLA.

presit, Anemones purpurea loco, illa depingit herbã, quæ plerisque PULSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidẽ sentio, habeat cū Anemone cognationẽ. illa nanq; cū primũ erumpit, folia mittit admodũ hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquam acri, adeo ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flãmula uulgò dicta. Flos, qui in stellæ modum, similiter hirsutus, ineunte uere dehiscit, anteaquàm folia erũpant, nigricati splendet purpura: è cuius medio quidã aurei flosculi emicant eos admodũ emulantes, qui rosis innascentur: in quorũ umbilico floccus quidã purpureus uisitur, sericinũ referens opus. Exteriori uerò parte in ipsius caulis cacumine circa floris basin, uillosus alter circumquaque se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia, ac læuore minime cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, inglãdis ferè magnitudine, cõtinetur. Radix illi subest pedali longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidẽ subdulcis, nõ autẽ acris, ueluti folijs & caulibus. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentia, et ad hausta uenena, iteq; contra omnium uenenosorum tũ morsus, tũ ictus: quamobrẽ in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonẽ in Gallia copiosam nasci, eaq; esse plantã, quam herbarij Herbã uenti uocant. Verũ si herba uenti helixine fuerit, uel soligado minor, ut Simon Ianuensis interpretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicã nescio, cū me omnino lateat, quid Ruellius per herbã uenti intelligere uoluerit. Meminit Anemones Gal. lib. vi. simpl. medic. ubi ita scribit. Anemona omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora uasorum referandi facultatẽ obtinent. Itaq; radix commansa pituitã euocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerũ anemona expurgant, & lepras detrahũt, mensẽsq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Vt Græcis ἀνεμών ita Latinis, pariter & Italis, Anemone uocatur: Arabibus, Iackaik alnahamen, seu Sakaik anbeamen.

Pulsatillæ hi-
storia.

Pulsatillæ ui-
res Matth.

Ruell. lapsus.

Nomina.

ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

Argemone in totum sylvestri papaueri similis est. Folia habet anemones, diuisa: florem puniceũ ca put in cauliculo papaueris rhœadis, oblongius, & summis partibus latum: radice rotundã: succum croci colore, acré dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflamationes cõpescunt.

Exstant nonnulli Dioscoridis codices, in quibus duo Argemones genera diuersis capitibus leguntur, nonnulli uerò hoc tantum, habent, quod nos legitimũ esse credimus, non dissentientes à cõpluribus doctissimis uiris, qui alterũ huc illegitimẽ accessisse censent: præsertim cū Galenus, et Paulus illius nusquã meminerint. Verũ tamẽ, ut satisfactũ omnibus sit, alterius quoq; Argemones historiã hĩc adijciendã duximus, quæ sic habet. Argemone altera

Argemones
confid.

Caput secundum Argemonas adulterinum.

Veterum nostrorum error Argemones vires ex Galeo.

Nomina.

altera folijs sylvestri papaueri similis est. Vis ei inest, si recens trita imponatur, intercisiones sanare, & oculorum inflammationes mitigare. Pota cum aqua dysentericis, auxiliatur, uulnera conglutinat, & inflammationibus utilis est. Conuulsis, & uellicantibus imposita medetur: contra serpentium morsus utiliter cum uino bibitur. Legitimam argemonem & si antea in ualle Anania nasci putabamus, sit tamen nunc ut notis ipsius diligentius consideratis, plura in ea plata desiderari animaduertam, quae legitima argemone insunt. Quare eius imaginem hic ponere non libuit. Genuinam ego haecenus consequi non potui. Sed Pli. lib. xxv. ca. 8. Argemones tria fieri genera memorat, idque demum probari, cuius radix thus redoleat. Quamobrem in maximo errore fuisse deprehenduntur ueteres nostri tum medicum, tum seplasiarum, quod Eupatorium Argemones uice acceperint, sub Agrimonie nomine, de qua lib. i. i. i. suo loco, Deo duce, latius differemus. Argemones vires sane quam paucis perstrinxit Gal. lib. vi. simp. med. sic inquit. Et huius herbae facultas absterforia est, & digerens. Ea Graece ἀργεμόνη, Argemone ite Latine, atque Italice dicitur. 10

Αναγallis.

ANAGALLIS.

CAP. CLXXIII.

DVo sunt Anagallidis genera, quae tantum flore distant. nam quae caeruleo flore est, foemina dicitur: mas quae phoeniceo. Frutices sunt parui, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule pullis, subrotundis, ad helixina folia accedentibus: semine rotundo. Vtraque mitigandi uim habet, inflammationem arcet, adhaesos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat: & naribus infusus, dolorem dentium lenit, si in aduersam narem iniiciatur: argema cum melle Attico emendat: retusa oculorum aciei auxiliatur: contra uiperarum morsus, iecinoris, & renum uitia, si ex uino bibatur, prodest. Tradunt eam, quae caeruleum edit florem, prociduum semdem reprimere: quae uero phoeniceum, illitu euocare. †²

†a Addit Cat. καὶ κρατέας ριζότομος εἰς τὸ αὐτὸ τὸ αὐτὰ φησὶν εἶπε ραλλάκτος. i. Et Crateuas herbarius eadem de eius natura prodidit.

ANAGALLIS MAS.

ANAGALLIS FOEMINA.

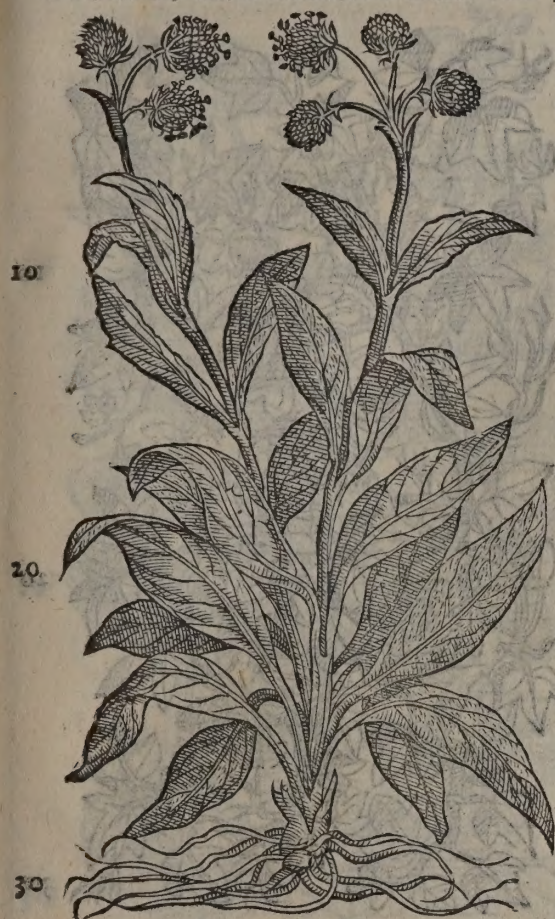
Anagallidis confli.

Anagallidum vires ex Galeo.

Morsus diaboli historia, & vires.

Anagallis tam mas, quam foemina, quae officinis uulgo *Morsus gallinae* dicitur, notissima est. Ceterum plane, meo quidem iudicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quae in Hetruria uernaculo nomine *Centone* uocatur, Insubribus uero *Pauarina*. Nam haec florem fert candidum, & caulem rotundum; Anagallidum uero alteri flos est caeruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utrisque caulis. Anagallidum vires recensuit Galenus lib. vi. simplic. medic. sic inquit. Anagallis utraque tam ea, quae caeruleum habet florem, quam ea, quae purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent uero quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi uim habent citra mordicationem: quamobrem & uulnera glutinant, & putrida adiuuant. haec Galenus. Verum cum *Morsus gallinae* eam stirpem in mentem mihi renocauerit, quam uulgo herbariorum *MORSVM* diaboli, alij *Succisam* appellant, cumque putem me quam plurimis fortasse

SVCCISA, SIVE MORSVS DIABOLI.

fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentariis ipsam quoque inferam, hic locus usus est, ubi commodè de ea aliquid dicam. *Morsus diaboli* herba est locis incultis proveniens, sal-
tibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Folijs constat plan-
tagini, quam vulgò *lanceolam* vocant, similibus, lenioribus ta-
men, et quæ circa caules, qui ad binum cubitorum longitudinem
assurgunt, exeant breviora, angustiora, leniterq; per ambitum la-
ciniata. Floret æstate, *scabiosa* vocatæ modo. Multifidas ha-
bet radices, nigricantes, succisas, & circumrosas: unde supersti-
tiosum nomen inuenit. Siquidem scripserunt nonnulli supersti-
tiosis dediti, quos credulum vulgus sequitur, cæcodaemona ob-
tant & efficaciam radicem inuidere hominibus, atque hac de causa,
ubi succreuerit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, & cir-
cumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si uiridis
cruda, tritaq; carbunculis pestiferis imponatur, præsentaneo re-
medio (ut aiunt) eos sanat, aut si uinum, in quo decocta fuerit, bi-
batur. Radix per se estur, aut eius decocti uinum utiliter bibitur
non modò ad uteri dolores; sed etiam ad pestilentem aërem ar-
cendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicum esse po-
test eam esse calidam, & siccam facultatis. Siccata puluerem præ-
bent plerique ad alui tineas necandas, ac eadem sugillata illitu
emendant. Herba, quæ ἀναγallis, Græcè, *Anagallis* quoque
Latine uocatur: Italicè, *Anagallide*: Germanicè, *Gauch heyl*:
Hispanicè, *Muruges*: Gallicè, *Morgelline*, & *Mouron*.

Opinio super-
stitiosa.

Nomina.

Κισσός.

HEDERA.

CAP. CLXXV.

Hedera differentias multas in specie sortitur, sum-
mas autem genere tres. Nam quædam candida est,
altera nigra, tertia helix. Candida fructum fert
candidum: nigra nigrum, aut croci æmulum, quam vulgus

Dionysiam uocat. Helix fructum non gignit, sed tenues habet uiticulas, & folia parua, angulosa, &
† rubra. Hedera omnis acris est, & adstringens. nervos tentat. Flos trium digitorum capitu, facit ad dy-
sentericos, in uino bis die potus: ambustis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta, aut
cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorum, & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut
nitro, naribus infunditur: & contra ueteres capitis dolores, caput eo cum aceto, & rosaceo perfundi utile
est: purulentis auribus, aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigra hedera succus, aut epoti corymbi, cor-
pus infirmant, mentemq; turbant largius sumpti. Acini quinque triti, calfactique in punici mali cortice
cum rosaceo, si instillantur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti co-
rymbi. Folia in uino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si cacoethe sint. uitia cutis in fa-
cie, & ambusta sanant, uti antea diximus, decocta. Mouent menses triti, & subditi corymbi: ijdem poti,
post purgationes foeminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle
irrigatus, ac uulue inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tædia narium, graueo-
lentiaq; emendat, & sanitati restituit. Lacryma hederae psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus
radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

a Meum, καὶ
ἀλυστὴν ἔχει τὰ
κλήματα, &
alba habet far-
menta.

Hedera, cuius hic tria tantum summa genera fecit Dioscorides, etsi plures eius in specie differentias esse teste-
tur, planta est uulgaris notitiæ. Verum si quis Hederae plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio
cōtētus, licet de ipsis abunde disseruerit lib. xvi. cap. xxxiiii. legat Theoph. li. iii. ca. xviii. de plant.

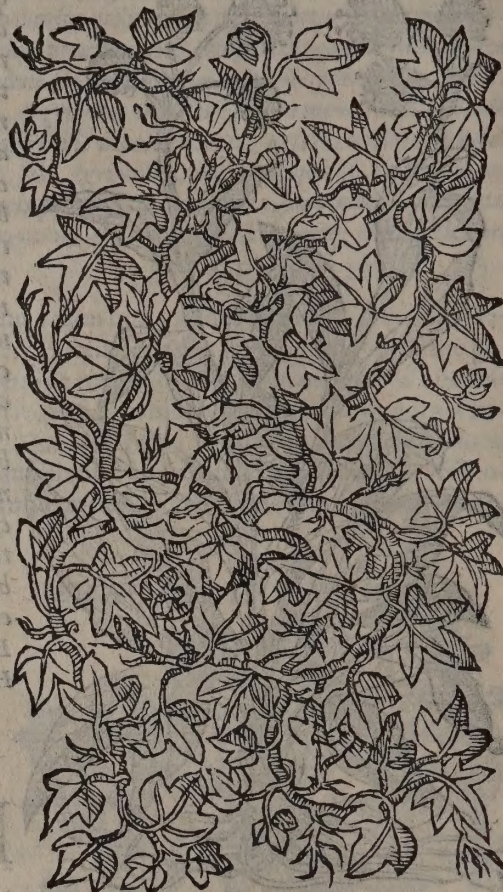
50 historia, ubi hederae sigillatim species diligentissime persequitur, & de ijs copiosissime pertractat: uel potius
ipsum audiat, nam hæc, quæ sequuntur, ipsi ad uerbum accepta referimus, qui loco citato sic habet. He-
dera quoque multigena est: quædam enim humi repens, quædam se in excelsum attollens: & excelsarum ge-
nera plura, sed trina summa patefcunt, candida, nigra, tertiaque helix, id est clauicula. Horum item spe-
cies plures: quippe alia fructu tantum candida, alia etiam folijs: rursus fructum tantum candidum ferentium, alia
maiusculum, densum, & uelut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiam quidam uocarunt,
Athenienses acharnicam riguam eam appellant: alia minorem, sparsiolemque, modo nigra. Habet nigra diffe-
rentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentijs maximis discernitur: etenim folijs plurimum di-
stat, cum paruitate, tum quod angulata, concinnioraq; sint: cum hedera rotundiora, simplicioraq; habeat. Di-
stant etiam internodiorum longitudine, atque etiam sterilitate, quoniam fructum quædam non ferant: quod non
60 in hedera transfigurentur, ut quidam uolunt: at uerò si omnes hederescant, ut alijs placet, ætatis certe, di-
spositionisque, non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen eius quoque folium multum
ab hedera distat: uerum id rarum, & in paucis euenit, ut uetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone.

Hederae confi-
deratio, & ge-
nera.

Helix.

HEDERA ARBOREA.

HEDERA HELIX.

Helicis plura
genera.

Ergo helicis plura genera, sed quæ conspectiora, summaq; occurrant, trita sunt. Herbacea, quæ plurima est: secun-
da candida: tertia uersicolor, quam Thraciâ quidâ appellât. Et harû quaq; distare uidetur, quippe herbæ eæ quæ-
dâ folio tenuiori, oblongiori, atq; etiâ densiori: quadam minus hæc omnia habens. Et in uersicoloris genere, alia fo-
lia ampliori, alia minori, macularumq; habitu diuersa: pari modo & magnitudine, coloreq; distant. Auctu perfa-
cilis herbacea, inq; plurimum uenit. Manifestam esse quæ hederescat, affirmant, non tantum folijs, quæ maiora, latio-
raq; habet, uerum etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea
uerò crassiora, breuioraq; . Ac hederæ, ut semen proferre incipit, germen sublime, rectumq; edit. Est quidem uniuersa
hederæ radice numerosa, densa, flexuosa, surculosa, crassa, nec nimis alta, sed præcipue nigra, & inter cãdidas, quæ
asperrima, immitissimaq; habetur. quam obrem eius amplexus arbores omnes infestat, omnes enim necat, & exic-
cat, ablato alimento. Crassatur hæc maiorem in modû, atq; arborescit in tântû, ut per se ipsa hederæ arbor fiat. At-
tamen ex maiore parte semper super aliud uitam degere solet, atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis est, ita pro sua
natura, uel quiddâ eiusmodi illico gerit. Nã è germinibus radículas assidue inter folia mittit, quibus arboribus, mu-
risq; obrept, quasi de industria à natura exhibitis: atq; ita humorẽ auferens, exhauriensq; arefacit. Et si inferius
succidatur, nihilo minus uiuere, durareq; potest. Habet uel aliud discrimen non mediocre in fructu: nã alius dulcis,
alius uehementer amarus, tã in candida, quàm in nigra. Indiciû, quod aliû aues mandunt, aliû minime attingunt. He-
dera ita se habet. Hactenus Theophrastus de hederæ generibus. Ceterum tametsi tot Hederæ genera Theophrasto
describantur, duæ tamen Hederæ sunt nobis præcipuæ, nẽpe maior, & minor. Maior itaq; quæ arboreâ uocamus, nõ
solum in syluis excelsas arbores scandit, strangulatq; suo arcto brachiorû complexu, sed etiam antiqua ædificia, ur-
biu mania, sepulchraq; adeo occupat, ut tandẽ ea omnia diruat, & unâ cû ijs collabatur. Eadẽ in primis folio pro-
uenit piri modo, oblongo, quod tamen tractu tẽporis triquetru efficitur. Id quoq; læue, crassumq; est, & longo nixu
pediculo, sapore misto, nã & acridinis, & amaritudinis, et acerbitalis est particeps. Florere incipit ad finẽ Autum-
ni, floribus muscosis, colore pallido, è quibus hyeme racemosi eduntur corymbi, ligustrinis grandiores, quæ ante ma-
turitatem uirescunt, & deinde nigrum colorẽ contrahunt, mense Ianuario. Minor sterilis est, Helix uocata. Hæc raro
arborescendit, sed aut humi repit, aut saxa, macerias, sepes, & aggeres occupat, folio semper triquetro, ac macu-
loso, utraque perpetua fronde uirent. Serpentina gratissima est Hederæ, quod in ea hyeme delitescant, eius sese ca-
lore fouentes. Foliorum succus ex uino austero potus lienosos sanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto septem hederæ
folia; totidemq; ossium persicorum nuclei, à cortice delibrati, terunturq; deinde, & temporibus, & fronti illinun-
tur, contra capitis dolores, à cerebro prouenientes. Qui Scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, alijs-
ue corporis partibus (fontanellas uulgò uocant) folia hederæ superponunt, magna sanẽ utilitate, non solum, quod
illuc fluentem humorem alliciant, extrahantque, sed quod etiam roborent. Mulieres consutis hederæ folijs pi-
leos

Maior.

Minor.

Hederæ uires
Matthiolo.

HEDERA TERRESTRIS.

leos parant, & papulosis infantium capitibus imponunt, sic enim curant illos, uirus extrahentes. Lacryma, quæ ex candice distillat, illita lendes, & pediculos necat. Est & herba, quam uulgius HEDERAM TERRESTREM uocat. Hæc itaq; lōgo reptatu humotenus sese diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, crispa, et per ambitum serrata, floribus sub-purpureis, pusillis, in caulis è foliorum exortu, Aprili mense, prodeuntibus. Radicibus nititur tenuibus, quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Nascentur in opacis, circa semitas, urbium muros, & etiam in hortis. Amaro gustu tota planta est, ideoq; abstergere, attenuare, aperireq; facile poterit. Vulneratis uisceribus auxiliari in potionibus plerique censent, id propriæ facultati ascribentes. Huic ij addere solent Rubiæ, & albi Dictami radices, quinetiam Betonicam, Pileosellam, Pimpinellam, Sanguisorbam, Pentaphyllum, Bistortam, Stellariam, Equisetum, Virgam auream, Tormentillam, et Brassicam rubram, & ex his omnibus in albo uino decoctis potiones parant, adduntq; rhodomellis, quod sufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Huiusce medicamenti, interne uulneratis exhibere solent, quotidie ternas uncias, magno quādoq; auxilio. Succus cum æruginè mistus instillatur utiliter cuniculosis ulceribus. Fit è terrestri hederæ oleum, folijs recentibus in eo maceratis, diuq; æstate insolis, admirabilis sanè facultatis ad colicos affectus cum potum, tum clysmate infusum. Hederæ (ut auetor est Galenus lib. vii. simpl. med.) ex contrarijs composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetq; etiā nonnihil acris, quam calidam esse uel gustus comprobatur. Nec deest tertia: aqueam nanq; substantiam quandam tepidam obrinet, certè si uiridis sit. Siquidem dum arefcit, hæc prima exhalet necesse est, manetq; quæ terrea est, & frigida, adstringens, & ea

Hederæ terrestris mentio.

Oleum è terrestri hederæ.

Hederæ facultates ex Gal.

Nomina.

quæ calida, & acris. Hederæ, quæ ita Latinis, Græci uero nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hederæ: Germanis, Maier, Epheum baum, Epheum: Hispanis, Ederas, Era: Gallis, Lierre.

† Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissime adnotauit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quod non è rubra, hoc est, rubra, ut habent uulgati codices, legendum sit, sed è πυρρότερη, id est concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theoph. qui libro i. cap. xvi. de plantarum historia eo nomine hederæ helicis folia depingit.

Χελιδόνιον μέγα.

CHELIDONIUM MAIUS.

CAP. CLXXVI.

Chelidonium maius, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliosis: folijs ranunculi, mollioribus, tamen, & colore æstius: flore uiolæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, grauiter olens. Radix supernè singularis, infernè in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaueris, tenuis, in metæ figuram longa: in qua semen papauere maius recluditur. Succus in æreo uase, cum melle pruni, decoctus, oculis claritatem adfert. Folijs, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate, & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quæ serpunt: imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi uidetur uendicasse, quod aduentu hirundinum exoritur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres ex cæcatis pulvis, admota herba, uisum restituere.

a Oia exemp. τὸ γλαυκόν. i. subglaucum.

Chelidoni maioris confectio. Vanitas chymistarum.

Chelidonium, quod maius cognominatur, uulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præsertim chymistæ, quæ multorum stultitia est, quod Græci nominis nimis ignorent, non Chelidonium, quod Latine nil aliud, quam birundinariam significat, sed Celi donū appellitant. Quæ postea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis uanis alchymicis imaginationibus accommodissimam; sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosq; quæ plurimos profligandos utilem. Pronenit Chelidonium ubique in Italia propter sepes, in scrobium ripis, secus uias, inter rudera, & in edificiorum ruinis, seu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioscorides in huiusce capitis calce) hirundines matres ex cæcatis pullis admota herba uisum restituere. Atqui Aristoteles lib. i. de gen. anim. cap. sexto, id quidem fieri naturaliter scribit his uerbis: Aues etiam nonnullæ imperfectos, & cecos pariunt pullos, uidelicet, quæ cum parua corpore sint, multos progenerant, ut cornix, pica, passer, hirundo. Quamobrem si quis hirundinum nouellarum adhuc oculos præpungat, rursum incolumes redduntur. Cum enim sunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; de nouo oriuntur, ac pullulant. Et lib. vi. de

VI. de hist. anim. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos uexarit, renascuntur, et cernendi uim postea plane recipiunt. Herbam in calceis delatam, si nudis pedibus attingatur, Ictericos sanare creditur. Eadem mammis mulierum admota, mensium abundantiam sistit. Tusa herba una cum radice, & oleo chamamelino feruescens, & umbilico illita, tormina uentris, & uteri dolores tollit. Totius plantae pulvis uulnera, ulceraque sanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimum praestat, uerum cum acerrimus sit, adhibendus non est, nisi ijs additis, quae eius acrimoniam retundunt, cuiusmodi est lac muliebre. Idem cauis dentibus inditus, eos frangit, & eijcit. Cadunt quoque uerrucae, & arescunt, si frequenter eo illinantur. Sunt,

CHELIDONIUM MAIUS.

AQUILINA.

Aquilina, &
eius uires.

Chelidoni
maioris uires
ex Gal.

Nomina.

qui Chelidonium maius uocent herbam quam aliqui AQUILINAM alij Aquilegiam nominant: Ea in montibus prouenit, folio Chelidoni maioris amulo, per ambitum laciniato, coriandri fere modo, caulescit mense Iunio nume rosa caulium sobole, gracili tamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in alijs purpurei, in quibusdā albi, & in nonnullis aurei, tanta est in floribus colorandis naturae delectatio. Ii in stella modum radiantur, quatuor fundentes inferiore parte cornicula, sursum reflexa: E quibus capitula oblonga nascuntur, Melanthij emula, in quibus pellucidū semen cōcluditur pullo colore. Semen (ut scribunt quidā rei herbariae authores) drachma pondere potū ex Cretico uino, addito croci momento, iſteritia sanat. Sed agros in lecto subinde sudare oportet. Chelidoni maioris meminit Gal. lib. 8. simp. med. ubi hac scribit. Chelidoniū maius extergentis admodū, & calida facultatis est. Sed et succus eius ad acutendū uisum cōmodus est, utiq; in quibus crassū quiddā in pupilla colligitur, digestionē, atq; discussione indigens. Vt sunt quidā radice eius ad morbum regium a iecoris obstructione proficiscentē in uino albo eā potui exhibentes cum aniso. Pari modo mansa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μέγα. Graeci, quod Latini Chelidoniū maius, uocant: Mauritanī, Kaurōch, Challidoniū, Chilodōmontoma, & Memiram: Itali, Celidonia: Germani, Sheluurtz, et Schlkraut: Hispani, Celiduenba, et yernas de las golundrinbas: Galli, Chelidonie, et Esclere.

Χελιδόνιον μικρόν.

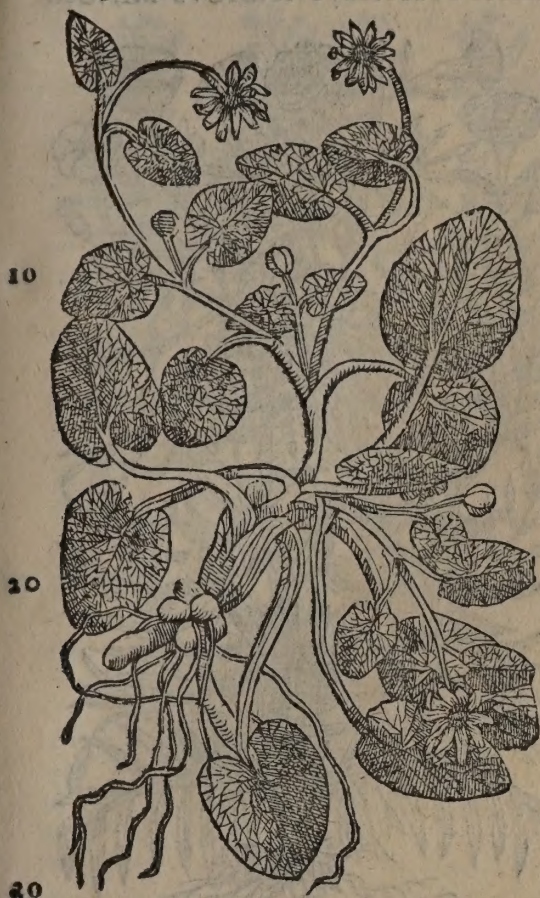
CHELIDONIUM MINUS.

CAP. CLXXXVII.

Chelidonium minus, quod triticum syluestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: folijs hederæ, multo rotundioribus, & minoribus, teneris, & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum aceruatim congestas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas, & lacus nascitur. Vis ei acris, & anemones modo summam cutem exulcerat, psoras, & scabros unguis eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum eius ex melle gargarizatum, magnificē id praestat: & omnia pectoris uitia extrahit.

Planta

CHELIDONIUM MINUS.

Planta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidoniū minus appellant, omnibus Italia locis, uerno duntaxat tēpo-
re, frequens gignitur, uliginoso præsertim solo, & in scro-
biis, fossarumq; marginibus, folijs hederæ minoribus, rotundiori-
bus, ac subpinguibus, sine caule: flore luteo, etsi eius non memine-
rit Dioscorides, tenui pediculo appenso. Radicibus nititur cōplu-
ribus, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, in granorū tritici mo-
dum acernatim congestis, quarum nonnullæ tantum in longitudi-
nem progrediuntur. Herba hæc breui deperditur: quippe quæ ue-
re & nascatur, & arescat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorē
appellent, à radicū similitudine, ut quæ multis granorum tritici
grumulis, ueluti strumis, quæ Græca imitatione scrophulæ uocan-
tur, coaluisse uideantur. quanquā alij ex hoc potius sic dictā pu-
tant, quod strumis, siue scrophulis (ut quidā asserunt) imposita
medeatur. Nōstris eā in Hetruria uulgō uocari Fauoscello puta-
uerim, q̄ fabarū modo folia subpinguia proferat. Nec ea aliunde
sibi Chelidoniū nomen uendicasse existimatur, auctore Theophrā-
sto lib. VII. cap. XIII. de plant. histo. quā quod hirundinum
aduentu florē excitet, quemadmodū & chelidoniū maius. Verū
an hæc sit Chelidoniū minus, cuius meminere Dioscorides, & Ga-
lenus, non parua uidetur esse dubitatio: quod nullam prorsus nec
folijs, nec radicibus præ se ferat acrimoniā, cum tamen acerrima,
& mordax esse deberet, longeq; magis quā chelidoniū maius:
quandoquidē, Galeno teste, Chelidoniū minus cutē exulcerat, &
excalcacit ordine quarto. Id quod satis manifestē ostēdere posset,
hanc non esse Chelidonium minus: nisi quis in hoc illud dixerit,
quod de Aro scriptum reliquit Gal. lib. I. de alim. fac. Nā facile
contingere potest, quod quemadmodū arum Cyrenis minimum
medicamentosi, minimāq; acrimoniæ possidet, adeo ut in cibis uel
rapis utilius habeatur; in Italia uerō, ac minori Asia cōtrā adeo
acre, ut medicamenti duntaxat expetatur: ita & Chelidoniū mi-

Chelidoniū
minoris consi-
deratio.

nus, quod in Italia nascitur, minimum acrimoniæ sortitur; quod uerō in Græcia prouenit, acre admodum sentiatur. Siquidem excepta acrimonia tantum, nostrati nihil præterea deesse uidetur, quin legitimum Chelidoniū minus dici queat. Ex quo facile adductus sum, ut credā, quod quanuis in Italico desideretur acrimonia; non tamen id esse Chelidonium minus diffidendum est: tamen inficias ire non liceat, nostrum Chelidonium minus, quod omnino acrimoniæ sit expers, ijs morbis haudquaquā conuenire posse, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides, & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, necesse quidem est, ut & uires, quæ illā consequuntur, deficiant, & pereant. Hinc igitur fit, ut non possim ego subscribere iudicio Fuchsij, qui in lib. de comp. med. quem auctum secundo excudit, Chelidonium minus censet alteram Malacocissi speciem. Quinimmo eius opinio mihi refellenda uidetur, quod planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam referat. Ea quidem folijs hederam quodāmodo emula-
tur, sed quod magis attendendum erat uiticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuique natura tri-
butum est. sed longè magis alius quidam nugator accusandus est, quippe qui eo dementiæ deuenerit, ut contendere nobiscum non erubuerit, hanc plantam minus non esse Chelidonium, sed Vergilij Amellum. Verū nihil est quod ma-
gis homines deliros efficiat, quā ambitiosa temeritas. Minoris chelidoniū uires memoriæ prodidit Galenus li. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chelidonium minus, cum acius sit maiore, celeriter illitum cutem exul-
cerat, unguēsque scabros eiicit. Succus eius per nares purgat, utpote admodum acer. Itaque hæc herba quarti ordi-
nis fuerit absoluti iam, idq; tum in calfaciendo, tum in siccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον minus dicitur: Latini-
nis, Chelidonium minus: Mauritanis, Memiren, & Chilodomon: Italis, Celidonia minore, & Fauoscello: Germanis, Feigwartzen, Blanter Kraut, Pfaffenhoedlin, & Meienkraut: Hispanis, Scrophularia menor: Gallis, Caillons des pre-
sles, & Esclere petite.

Nugatoris cu-
iusdam opin.
explosa.

Chelidoniū
minoris uires
ex Gal.

Nomina.

Οθοννα.

OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

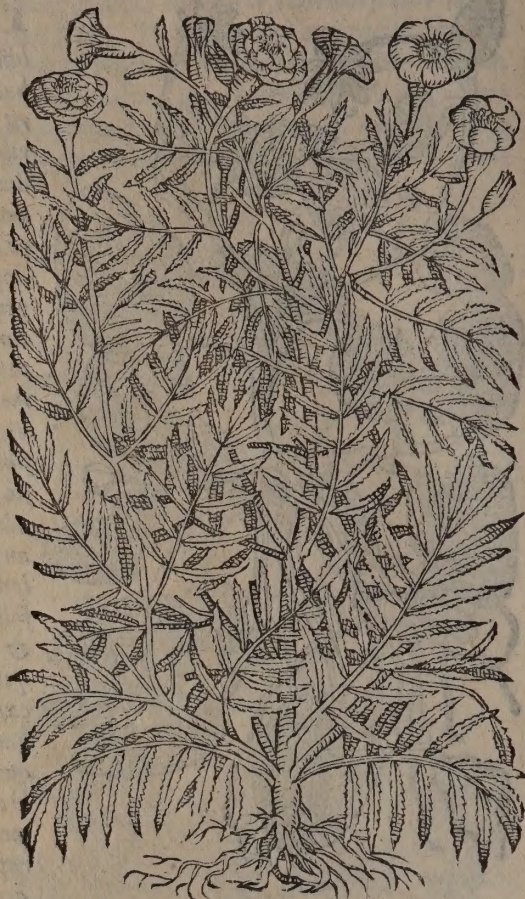
Othonnam aliqui maioris chelidoniæ succum esse aiunt: quidam glaucij: alij succum floribus corni-
culati papaueris expressum. Alij permittos cæruleæ anagallidis, hyoscyami, & papaueris succos
esse contendunt. Alij Troglodytice cuiusdam herbæ succum, quæ othonna uocatur: nasciq; eam
in eo Arabiæ tractu, qui ad Aegyptum spectat. Othonna folijs erucae, a perforatis cribri modo, & ueluti
à tinea derosis, squalore obfritis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam anemones speciem esse putaue-
runt. Extractus succus oculorum medicamenti adijcitur, ubi expurgare est opus: mordet enim, & abster-
get omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui elutos,
semotis calculis, in pastillos ad eadem digeritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem esse Aegyptium, in The-
baide nascentem, exigua magnitudine, areo colore, gustu cum feruore quodam, & adstrictione, mordaci.

a Oia ex. πρ-
αύτην τὰ ὅσα
στρόκοπα, &
φάρμακον ὅπου
λα. i. multis fo-
raminibus, ue-
luti à uermib.
perforata, friā
bilia & pauca.
Sed Ca. habet
ὀλγόχυλα. i.
pauci succi.

Othonnam

GARYOPHYLLVS INDICVS MAIOR.

GARYOPHYLLVS INDICVS MINOR.

Othonna cō
sideratio.

Othonnā Dioscoridi fuisse incognitā, illud nobis manifesto argumento esse potest, quod nihil ex se de ea cer-
ti scribat, sed omnia alijs accepta referat, ex quorū tātū opinione fama; hāc de Othonna memoria pro-
didit. Non desunt tamen rei herbariae periti, qui eā plantā Othonnā esse censeant, quā indicos Caryophyl-
los uocat vulgus. Quibus ego quoque subscribere, si hāc planta erucæ folijs cresceret, ijsq; paucis, cribri modo per-
foratis, & friabilibus. Verū cū foliosa sit planta, & non paucis folijs referta, quæ Tanacetū potius, quā erucam
referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquā à uermibus erosa non sint, nec friabilia, non uideo sanē, cur in ho-
rū sententiam concedere queam. Nihil enim me mouet ad probandā horū opinionē floris color, & latifolia imago,
alijs reclamantibus notis, cū numerosa sint plantarū genera, quæ croceis, & latis proueniunt floribus. Ego quidē,
si mihi decernēdi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hāc plātā reponere, quod tñ alijs, me peritioribus, decer-
nendū relinquo. Caterū ut omnibus satisfactum esse intelligam; duas huiusce Indicæ plantæ imagines hīc addi cu-
raui. Est itaq; hāc planta fruticosa, caulibus bicubitalibus, & quandoq; maioribus, striatis, rectis, subruscētibus,
e quibus multifida prodeunt folia, & numerosa, Tanacetū amula, sed maiora, & magis diuisa. Radix illi est brevis,
sed numerosa, nec altē descendens. Tria huiusce plantæ obseruauimus genera, floribus tantū differentia. Nāq; ge-
nus est ceteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numerosis admodū stipatis folijs. Aliud floribus spe-
tatur minoribus, bino, ternoq; eorundē ordine concinnatis, floridis in medio capillamentis, ut in Rosa. Huius flores
colore quidē & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureū colorē inclinant, folijs crassiusculis, nitentibusq; adeo
ut ex holoserico, quod Vellutū uocamus, à natura facti uideantur. Postremum autem, quod prædictis est minus,
nihil à præscripto differt, nisi quod non tam altē adolescit, & flores habet simplici tantum foliorum coronamento,
sed ceteris minores. Cetera similia sunt. Prodeunt omnes ē calice oblongo, torosoq; Lychnidis coronariæ fere simi-
li, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Excalfacit & siccāt, quo fit, ut ea quoque in
medicū usum trahi possit, ubi abstergere, et aperire sit opus. Hanc cū admisceat Paulus suis medicamentis, asse-
rit quibusdam in locis maioris chelidoniū succum esse, eorum fortasse opinionē secutus, qui ita scripserunt, ut refert
Dioscorides. Eius nomen Græcum ὀθοννα Latinum item, & Italum Othonna.

Nomina.

a Meum, add.

λεπτά μικρά. i.

tenuia parua.

b Meum add.

πυκνὰ δὲ ἐστὶ

ὁμοία τῇ σκο-

λοπενδρίω λε-

οτέρῃ ὅτι ἐ-

λάσσων. i. i u-

niuersū simi-

lis ē scolopen-

drio, sed leui-

or, & minor.

Μὲν ὅτι.

A V R I C V L A M V R I S.

C A P. CLXXIX.

MVris auricula, quam myosotida uocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab
imo rubentibus, & concavis: folijs angustis, a oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per
interualla assidue geminatis, atque in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum
sinu prodeuntibus: flosculo, ut anagallidis, cæruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamentis fi-
brata. b Radix illita ægilopia sanat. Sunt qui alfinem, muris auriculam uocitant.

Reperiuntur

AVRICVLA MVRIS.

Reperiuntur quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco *Alsinem* habent, quæ libro quarto post *helxinem* describitur, quod & ipsa nonnullis *Muris auricula* appelletur. Quæ forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam, ex quarto Dioscoridis volumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis, vel potius nominis alteram repræsentant Dioscorides. Sed quoniam ipsa Dioscoridis scribendi series clarissime demonstrat, *Alsinem* statim post *helxinem* sequi debere, quod ei adeo similis sit, ut tradat Dioscorides eandem fuisse cum *helxine*, nisi humilior esset; idcirco libro quarto de ea nobis dicendum erit, quod imbi eius legitimam sedem esse existimemus. Caterum hæc, de qua hic mentio est, passim mense Maio floribus ornata visitur, nimirum in pratis, in cæpis, in hortis, secus vias, & ubique ferè locorum. Huiusce vires paucis perstrinxit Gal. li. 7. simp. med. sic inquit. *Auricula muris* desiccata ordine secundo: caterum nullam evidentem caliditatem possidet. Ea Græcè *μυρίς ορίων* vocatur: Latine *Auricula muris*: Italicè, *Orecchia di topo*: Germanicè, *Vualdt mangolt mit blauuen bluomen*: Hispanicè, *Oreya de raton yerva*: Gallicè, *Orelge du ratte*.

Auriculæ muris conf.

Nomina.

ISATIS. GLASTVM. CAP. CLXXX.

Satium *Glastum*, quo infectores lanarum utuntur, foliū habet plantagini simile, uerum pinguius, nigriusque: cuius caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutunt, cruenta uulnera glutinant, sanguinis profluvia sistunt: igne sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Sylvestre *glastum* satiuo simile est. Folia fert maiora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum

ISATIS DOMESTICA.

ISATIS SYLVESTRIS.

cacumine

cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes: in quibus semen flore tenui, luteo, Eadem, quæ & supra dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

Isatidis, seu
Glasti conf.

Isatidum ui-
res ex Gal.

Nomina.

I Satis satina, quam in Hetruria uulgò Guado appellamus, tingendis lanis fullonibus, & insectoribus maximè expetitur, quòd lanarum insectus, quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Huiusce maximus habetur prouentus in Umbria circa Nocerà, ubi oppidum est Guadu idè appellatum, quòd ibi Isatis frequentissima seratur. Glastum sylvestre. Plin. inter sylvestres lactucas recensetur lib. xx. ca. 7. quippe quòd illi non sit absimile. Fit ex Isatide caruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicū uocant, de quo diffusius lib. v. suo loco differemus. Meminit utriusque Isatidis Galenus lib. v. simplicium medicamentorum, sic inquit. Isatis satina, qua utuntur tintores, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atque adstringens. At Isatis sylvestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm satina ualentius desiccans, ualentius etiam humidis putredinibus obsistit. Planta Græcis ἰσάτις ἡμέρος, Latinis Glastum satium nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ uerò Græcis ἰσάτις ὄρηια, Latinis Glastum sylvestre, & Italis Guado saluatico appellatur. Vtrunque Glastum uocant Mauritanii Dili, Dileg, Vefine, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhlen, & Nil: Germani, Vneid: Hispani, Pastel: Galli, Pastel de languedoc.

Τηλεφίον.

TELEPHIUM.

CAP. CLXXXI.

† Meum. se-
vā λειψά. i. an
gusti, tenues.

Telephij con-
sideratio.

Telephij ui-
res ex Gal.

Nomina.

T Elephium herba portulacæ similis, & caule, & folijs: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice + seni, septenive prodeunt, folijs referti caruleis, crassis, lentis, carnosis: flore luteo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter uites tempore uerno. Folia senis horis illita albam uiriliginem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in sole uiriliginem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

FABARIA.

cum solo uires mutauerint suas, ut illi plantæ, & huic Fabariæ dictæ facillè enuisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in alijs quoque dubijs plantis, summi cuique esse iudicium. Herba, quæ τηλεφίον Græcè, Telephium item Latine dicitur.

Q Vanquam non desunt rei herbariæ periti, qui existiment, Telephium eam esse stirpem, quam quidam Fabariam, alij Fabam pinguem seu crassam, quidam uerò Fabam inuermam appellant; cum tamen nulla reperiatur qualitate prædita, qua absterforia, siccantisque facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaque proferat portulacæ longè maiora, eorum sanè sententiæ plane adstipulari non ausim: tametsi ea compluribus notis Telephium referre uideatur. Telephij uires memoria prodidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Telephium exiccandi, & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: uerum in hoc forsitan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat. Desiccet tamen secundo ordine intenso, aut certè principio tertij: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas, & alphas cum aceto sanat. hæc tamen Galenus. Cæterum illas quidem Telephij qualitates haud reperiens in Fabaria nostrate; etsi hæc (ut paulò antè diximus) notis pluribus proximè ad Telephij historiam accedat, ut eius pictura, quam hic damus, apertè satis demonstrat. At si facultates tantum obstant, quò minus ea planta Telephium esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, qua superius ostendimus, uerum Chelidonium minus herbam illam esse, quam in eius mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, ijs caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia pradiatum est, nil mirum uideri debet, quòd & aliæ plantæ

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. TERTIVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Vperioribus, charissime Aree, commentarijs, tradidimus de aromatibus, unguentis, oleis, arboribus, earum fructibus, & lacrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ uernacula, & inter se cognata censentur, quæq; pluribus scatent remedijs, prosequemur.

Αγαρικόν

AGARICVM.

CAP. I.

Agaricum radix fertur laserpitij similis, ^a sed facie summa solutior, & rariore, fungosq; tota contextu. Duo eius genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus uenarum discursibus constat: mas rotundus est, & undique compactior. Vtrique gustus in initio dulcis, mox ex distributione in amaritudinem transit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem esse plantæ affirmant: alij ut fungos nasci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Asia, & Cilicia ^b in cedris, sed friabile, & infirmum. Adstringendi, calfaciendiq; naturam habet. efficax est contra tormina, cruditates, & rupta: prodest itidem contusis, & ab alto deuolutis. Datur duobus obolis in uino mulso febrim non sentientibus: febriculosis uerò in aqua mulsa: arquatis quoque, suspiriosis, iocineris, renumq; uitio laborantibus, dysentericis. Item si urina agrè reddatur, si uulnæ strangulatus urgeat, si pallor membra decoloret, drachma una dari solet: si tabes infestat, ex passo: si lien negotium exhibet, ex aceto mulso: si dissolutio stomachi est, ita ut cibi tenax non sit, manditur, & sine ulla humoris forbitione deuoratur: simili modo acida ructantibus propinatur. sanguinis reiectiones sistit, tribus obolis ex aqua sumptum. Facit ad coxendicum, & articularum dolores, & comitiales morbos, si cum aceto mulso, pari pondere assumatur: menses ciet: fœminis, quas inflatio uulnæ uexat, utiliter æquali modo datur: horrores soluit, datum ante februm accessiones: aluum purgat, drachma una, aut altera, si cum aqua mulsa bibatur: uenenorum antidotum est denarij instar, cum ^c diluta potione sumptum: si serpentes ictum uibrarunt, morsumque subfixerunt, tribus obolis ex uino potum, ^d mirè auxiliatur. In summa, internis omnibus uitij conuenit, pro uiribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex uino: ijs ex aceto mulso, alijs ex aqua mulsa.

Agaricum fungus est in arboribus nascens. Plura de eo diximus libro primo in laricis arboris historia. Præstantissimum habetur in Tridentinis montibus, ubi sæpissimè proprijs manibus illud diuulsimus, adacta securicula. Caterum tamen Plinius lib. xvi. cap. vii. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat; in Tridentinis tamen syluis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem uiderim, soli tantum larici innascitur. In cedro Agaricum gigni, tum in Asia Galatia, tum in Cilicia scribit Dioscorides, nulla eius mentione facta, quod in larice ipsa aut glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus proueniat. Fuchsius in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias afferri tradit, & ex Galatia & Cilicia Aloxandriam, & ab Alexandria Venetias. eo fortasse argumento ductus, quod Dioscorides auctor sit agaricum nasci in Sarmatiæ regione, in Galatia Asia, & Cilicia. Verum iam pridem desijt ex illis locis importari, ut testantur mercatores & pharmacopæi. Equidem compertum habeo, omne ferè agaricum, quod Venetijs uenditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus sunt syluæ laricibus referta, partim ex Vulturenæ agro, & alijs finitimis Rhetorum Vindelicorumq; locis, partim ex Norico tractu. Neque certe unquam, dum ego Venetijs agerem, intelligere potui, quod agaricum aliunde conueheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchsum in hoc planè deceptum esse. Agarici meminit Galenus sub quodam radicis genere libro vi. de simplicium medicamentorum facultate, ubi sic inquit. Agarici radix, hoc est, quæ trunco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulò post subamara apparet, & acrimoniæ quandam speciem temporis spatio inducit, laeuiculæq; adstrictionis est, & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem quæ superioribus commentarijs dicta sunt meminimus, quod medicamentum hoc compositum est ex substantia aerea, & terrea a caliditate extenuata: porro minimè habet substantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, et calfaciendi uim habet, et

a Meū & πυκνὸν τὸ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ
venit ὡς περὶ τὸ
σπλῆν, ἀραὶ
δὲ ἐστὶ δλν. i.
non ita densa
superficie, sicut
ti sulphurium, nā
tota rara est.
Conclusa nō
egit Orib.
b Meū & Car.
ἐπὶ δένδρων. i.
super arborib.
Idem leg. Ori
bafus.
c Meum. με-
τὰ προμμά-
τος. i. cum dilu-
ta uini potio-
ne.
d Meum, non
legit, mirè.

Agarici confi-
deratio.

Fuch. lapsus.

Agarici uires
ex Gal.

AGARICVM.

Ex Mesue.

Nomina.

tum deijcit. Coxendicum doloribus conuenit, & diuturnas febres discutit. Non desunt quoque, qui Agarico pro sapone utantur, dum caput lauant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγαρίκη; Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico: Germani, Dammenschuam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric: Poenæ Agaryka: Poloni Modrzewiouna.

Pα, φῶν.

RHAPONTICVM.

CAP. II.

a Μεῦ, ἐνερπὸς
θεσπερ. i. rubi-
cundior. Sed
Cat. ἐνερπὸς
θεσπερ. i. rutilan-
tior.
b Orib. habet
μαλιστα. i. ma-
ximè.

Rhapontici
confid.Quorundam
error.

RHa, aliqui rheum, Latini rhaponticum uocant, prouenit in ijs, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno similis, sed minor, a & rufior, fungo fa, aliquantum læuis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sentit, si gustatu b cum remissa adstrictione lentescat, manducatumq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad conuulsa, rupta, lienofos, hepaticos, tormina, & renū, uescæ, & pectoris uitia, aduersus intenta præcordia, & uulua mala, coxendicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dysenterias, & coeliacorum affectus, contra febrium circuitus, & uenenatorum morsus. Datur in singulis ualeudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eisdem liquoribus: si febris careant in mulso: si aliter ex aqua mulsa: si tabem experiuntur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est, manditur, & sine sorbitione ulla deuoratur. Liuentia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes ueteres ex aqua oblitum dissipat. Summa eius uis adstringens, cum aliquanto calore.

RHaponticum officina Rheuponticum uocant. Quod nomen sibi asciuisse uidetur à Rha fluuio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cuius fluminis ripis numerosum nascitur. Cuius rei testis est Ammianus Marcellinus lib. xii. suarum historiarum, ubi sic scribit. Tanais, qui inter Caucasicas oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus, Asiamq; ab Europa determinans, in stagnis Maoticis delitescit. Huic Rha uicinus est amnis, in cuius supercilijs negetabilis quedam eiusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens. hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos aduehi cepit. Nam multo antea tempore Rhapontici uice maioris centaury radix in medicina usum irrepserrat. Qua etiā nostra ætate nō desunt, qui Rhapontici loco utantur, recetiorū inuēta respuentes, cum hætenus legitimū Rhaponticū neq; nouerint, neque uid erint:

RHABARBARVM.

uiderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hanc peritissimorum medicorum quidam, præterito nuper æuo, Rhabarbarum à Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non uiderat. Quod cum paucos post annos ad nos esset allatum, non desuere qui priorum reuocauerint sententiã. Id quod maxime palam facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is lib. vi. epistola 11. firma hac, & stabili ducebatur opinione, uulgare nostri usus Rhabarbarum, & Dioscoridis Rhaponticum & idem esse, & nihil inter se cognatione differre. Veruntamen cum postea legitimum conspexisset Rhaponticum è Moschouia allatum, quod Dioscoridis historiam notis omnibus referret, nouam statim induit opinionem, & priorem, quam habuit, reuocauit, ultima quinti libri epistola ad Leoniceum scribens. Rhaponticum primum uidi ego Venetijs in officina ad medici insignium è Constantinopoli allatum, ac deinde alijs pluribus in locis etiam ex Alexandria conuectum. quod nullis reclamantibus notis, uerum anti quorũ Rhaponticũ refert: Inuebitur Auerroes lib. v. suarum collectanearum tum in Galenum, tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarbarum facultate tantum adstringenti pollere, quod purgatoriã, quæ illi inest, facultatem minime compererint: cum tamen Auerroes ipse sit maxime carpendus, quod neque Galenus, neque ceteri seniores Rhabarbari nostri usus usquam meminerint, nec quicquam de eo posteritatis memoria prodiderint, tametsi de Rhapontico à Dioscoride descripto plura tradiderint, inter cuius facultates nulla penitus, quæ purgando sit, inueniri potest. Rhapontici meminere, sub Rhabarbari tamen titulo, nisi interpretis (ut fere suspicor) sit lapsus, cum Serapio, tum etiam Auicenna. quandoquidem non plures suo Rhabarbaro assignauere facultates, quam

Vana Auerois calumnia contra Gal.

qui eos præcesserunt, Rhapontico assignauerint. Quippe quod eorum neuter scripserit, suum Rhabarbarum deiectione facultate pollere. Id quod uerum indicium præbet, scripsisse hos de Rhapontico, non autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum sit, id euenisse interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognouit tamen legitimum (ni fallor) ætatis nostræ Rhabarbarum Paulus Aegineta, cum ipsius meminerit lib. 7. cap. x. in quibusdam medicamentis aduersus podagras, quorum cognomina sunt diacorallion, compositio Agapethi, & compositio atactos. Verum non propterea credidit ipse, Rhaponticum à Rhabarbaro differre. Cuius rei auctor is fidem manifestã facit lib. i. cap. xlii. ubi scribit, quod deuorata terebinthina resina oliuæ quantitate dormituris aluum leniter mollit, & quod id præstatur efficacius, si Rheipontici momentum admisceatur. Ex quibus palam fit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum designari, quod fortasse inter hæc existimauerit nullam intercedere cognationis differentiam. quemadmodum credere recentiorum quidam, de quibus paulo antè diximus. Paulo enim si Rheipontici, & Rheibarbari aliqua intercessisset differentia, ubi peculiariter de simplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate speciatim scripsisset. Sed cum ibi tantum Pontici meminerit, indicium haud dubium est, illi Barbari, & Pontici nullam fuisse differentiam. Ceterum Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum nostrum discrimen faciunt, cum sua ferat opinio, alterum ab altero minime dissidere: atque si qua differentia reperiatur, eam non aliunde provenire, quam regionum, ubi gignitur, diuersitate, clementia, uel inclementia celi. Neque alia ratione asserit, Ponticum nullo odore commendari, quam aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cum tamen Pontica regio non usque adeo sit frigida, ut Ruellij sententia admitti debeat, sed ut potius tanquam inanis reprobanda uideatur. Quandoquidem sequeretur, quod cetera stirpium genera, quæ tam in oriente, quam in meridie odoris fragrantia commendantur, in aquilonari plaga, & in ipsa Pontica regione penitus inodora reperirentur. Quod tamen falsum esse semper crediderim: nam quauis stirpes omnes, quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his, quæ natura odoratiores habentur, intelligo) ex climatum, & aeris algore, sint odore, ac cæteris qualitibus imbecilliores; non ob id tamen harum qualitatum adeo expertes deprehenduntur, ut discerni nequeant: quin & in quemlibet usum, ubi scilicet conferant, non recipiantur suis in regionibus. Quippe si ob frigoris, ac regionum inclementiam suas innatas qualitates penitus exuerent, adeo ut sola tantum forma remaneret, propriam omnino peruerterent speciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum iam pridem apud nos est, quod quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdã Carinthiis, & Stiria alpinis nobis affertur, à quibus penè quatuor, uel quinque totius anni mensibus, nix colligata labitur; itemq; acori radix, quæ nostro æuo ex Sarmatia Europæ glacie, & niuib. maiore anni parte semper obducta,

Rhapontici, & rhabarbari discrimen.

Ruellij, & ali
quorū error.

Rhapontici
uices ex Ga.

Rhei Turcici
nomenclatio.

Rhei Indici
nominatio.

obducta, aduehitur in calami odorati usum, odore tam ualido, naresq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur; non tamen ob hoc euenit unquam, quin suis proprijs ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conicio, sit Ruellij sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algore, sed quod alia à Rhabarbarico uel Indico sit planta. Declarant præter hæc, Rhabarbarum à Rhapontico plurimum distare purgatoria uis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis grauitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minime deiectionem molitur, cum potius adstringat; non est amarum, sed subacre; non aridum, sed lentum; non compactum, sed rarum; non ponderosum, sed admodum leue. Quibus rationibus fretus non temere asserendum putauerim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertimq; cum dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantum. Vanum quippe uidetur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem esse radicem, quod forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cum tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maxime inter se differant. In simili errore uersantur etiam ij (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falso persuadent, abietis lacrymam à larigna nihil dissidere, ac unam & eandem lacrymam esse, eo quod in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantum indices sunt, adeo persimiles uideantur, ut uisibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verum si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discriminis certior fiet: nanque olfactu odoris fragrantiam haud insuauem, gustu uerò amarorem in abietis lacryma comperiet, quibus larigna caret. Et quisnam iuniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus index fuerit gustus? Quis à Strobilina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur? Tanta præterea intercedit similitudo inter pistacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret; illud uerò dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porro inter se similis reperitur, quàm cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conueniant? Hinc facile adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimauerim, qui res secundum quasdam tantum qualitates diiudicant, quibus etiam sæpe decipiuntur, ut ij, qui hac leui ratione ductus, Rhabarbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Meminit Rhapontici Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, cuius indicio est adstriçtio, & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacre conspicitur. Quinetiam aeræ cuiusdam substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tum leuitas: uerum non minime & opera. Ob id enim licet adstringens, tamen non tantum conuulsis, sed & ruptis, & orthopnæe prodest. Sic quoque liuentia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porro quod adstriçtionis opera haud instrenua sunt, hinc discere liceat, quod sanguinem expuentibus, cæliacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestris frigidus tenuis aerem, immo eo quod deducat, & in altum perducatur ualentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoque fraus committitur; nam quibus in locis nascitur, simul atque euulsum est, ipsum elixant, quod succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquæ impermixtum, quàm Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum dignoscere, quod facillime ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens uiderunt. hæcenus Galenus. Cæterum adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturum sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum uocat, omnia à regionibus, à quibus conuehuntur, cognominata, uel in quibus proueniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, uel quod è Ponto ad Turcas uicinos deferatur, uel quod ab ijs saltuosus conuallibus, in quibus ultra Tanaim fluium priores Turcæ, Pomponij Mela, & Plinij testimonio, uenationibus ferè uixere tantum, iampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri uocauerunt, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitauerim errasse etiam Mesuem. quippe qui inter Rhei genera alium ducentia Ponticum admiscuerit, à cæteris tum specie, tum facultate diuersum, quanuis fortasse rectius id Turcicum appellauerit, quàm Ponticum. Porro Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum prouenit, nemo est qui ambigat. Sed quanam ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hæcenus compertum non habeo: nisi fortasse Sinicum rectius legendum fuerit, quod à Sinis extrema India populis (ut arbitror) deferatur, cum plura quoque aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, uel Sceniticum Indum esse affirmat. Scenitæ enim (ut infra dicemus) Indiae populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sinicum, non Scenicum ut uulgata habet lectio, mea quidem sententia, uocari debet. Sunt tamen qui uelint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod à Mauritanis non Sinicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, siue Sceniticum uocari putat. Fuchsius uerò Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam. quippe qui scripserit libro primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse uocatum, quod ex India, aut locis India proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verum cum Scenitæ desertæ Arabiae populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, cadit, peritq;

- dit, peritque Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsij sententiam probare. Verum cum Scenita etiam Straboni populi sint à Parthorum collegio Arle, & Martyana montes incolentes, distentq; ab Indie finibus milliariibus plusquam mille & quingenti, nescio profecto, quonam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici possit. quo fit, ut etiam Fuchsij opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura uaria admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui uelint sic dictum à Barbaria Aphrica provincia, sic uulgariter appellata, ubi olim Carthago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quod scripserit libro primo de compositione medicamentorum, id uerum fuisse Rhabarbaricum, quod superioribus annis secum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tuncum expugnauerunt. Alij Barbaricum uocari credunt, quod à Barbari Indie ciuitate, quæ intra Indi fluij fauces est sita, deuehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alij autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quod Indie naues, ac liburnicæ aromata deferentes magnum suæ mercis, ibi iam pridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, traiecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferabatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quod semper existimauerim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quod ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inuenio Galenum scripsisse tum libr. vi. de simplicium medicamentorum facultate, tum libr. iiii. cap. vi. de tuenda sanitate, gingiber ex Barbaria ad nos conuehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius libr. xii. cap. vii. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro xii. cap. xxi. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquido constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinij auctoritas, qui libro iam bis citato, cap. xix. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis syluis Barbarorum ira. Nam cum ipso inibi teste, oritur cinnamomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utique gentes Barbaras appellasse credimus, quam Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellauit Barbaram cap. xv. eiusdem uoluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodyta Barbari speciatim dicuntur, cum scripserit Pomponius Mela grauissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quam loqui, specus tantum subire, & ali serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmiter opinione, ut certò credam, Rheum illud uerè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare uidetur Strabo, quod libr. xv. suæ Geographiæ aperte testetur, eo omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proueniunt, quod hæc regiones sole persimiles sint. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsij opinio ob prædictas tum rationes, tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphrica parte, quæ uulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi prouenerit. Quin nec aliorum sententias comprobauerim, quoniam nec illud, quod à Barbari Indie ciuitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræi pelagi insula aduehitur, rectè Barbarum dici potest, cum ex India utrunque petatur, & quod nullus extet auctor, qui à Barbari ciuitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit aduectum. Quod faciliè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam nauigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per carouanas (ut uocant) comportari. Porro non solum in præscriptis locis Rhabarbaricum prouenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Cataij Domino, subiectis. Regionis (ut illi uocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc uadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim prouinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per uniuersum deferatur orbem. Optimum nasci aiunt non longè ab huiusce Regionis Metropoli, quæ SVCCVIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisque eminentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & syluæ habentur diuersarum arborum generibus refertæ. Terram aiunt ibi esse rubram, lutosamq; tum propter pluuias multas, tum etiam propter fontium riuulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarum prouenit (ut illi narrant) caule ab radice haud spithama longiore, è quo folia copiosa proueniunt, binum drodantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, & deorsum spectantia, ut ex appicta hîc imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaque obducta. Hæc dum adolescunt, uiridia sunt, atqui consenescentia lutea sunt, & in humum concidunt, è medio foliorum stipatu cauliculus sive germen ex crassiori caule prodit, in cuius summitate flores exeunt, purpureis uiolis haud ualde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & graui, adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarè longitudinè superant, colore exterius ex rufo nigricante, uerum non omnibus equalis habetur crassitudo. Nā aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerumq; fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleuerunt, humani cruris molem æquare solent. fibris ubique radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capefit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercurfantibus uenis. Succo madet copioso tum croceo, tum purpureo, qui suo lentore faciliè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes. Nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterum haud statim à sectione traiectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, uertuntq; ac inuertunt, quotidie pluries. Hoc enim modo incrassatus succus non deperditur, sed in sua seruatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo traiciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radij accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo uentorum flatibus, in

Rhei Barbari
ci nomencla-
tura.

Fuchsij opin.
non accepta.

Rhabarbari
historia.

Opinio falsa.

Rhabarbari
uires ex Mef.Pseudorha-
barbarum.

Nomina.

bus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus uenduntur. Effodiuntur radices ineunte uere, in ipsa prima foliorum germinatione. Vbi autem Aestate radices eruta fuerint, foliosa existente planta, tanquam euandae croceo illo succo carent, quo fit, ut uiribus infirmiores habeantur. Recentes ueneunt uili admodum pretio. Siquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam Incola effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam, praeterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quod Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem, eo illud emptum accedant. Sed an id uerum sit, cur comprobem non habeo, praesertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Aegypti comportatur, non solum ex India, sed ex Aethiopia, & alia fortasse Aethiopia plaga deferatur. Ceterum is in locis, qui circa Cataium sunt, haud unquam Rhabarbarum in medicamentis utuntur, sed tantum ad sua suffiunda Idola, suis thymiamatis admiscunt. Recens adeo amarum esse aiunt, ut uix degustari possit. Ceterum, antequam de Rhabarbari uiribus agamus, illud in primis ignorandum non est, quod falsa, ac uana sit uulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent, Rhabarbarum uiolentum admodum esse medicamentum, & quod propterea a medicis non exhibeatur, nisi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clarissime patebit) illud haud dubie tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & aetate exhiberi potest. Atqui in eiusmodi hominum mentibus inualuit hæc inanis opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbaricæ huius radices extitit penuria (æquali enim cum auro pondere uendebatur) ut ad pretij magnitudinem euitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos uel mortis periculo, uel diuturnis languoribus non uacare, certis signis coniecissent. Quo factum fuit, ut passim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum, quod in morbis curandis ualentissimum, imò uiolentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum. Huius uires ceteris diligentius, latiusq; descripsit Mesues, sic inquires. Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purgante maxime expetitas complexum. Pracellit in omni genere Indicum, quod recens sit, colore subnigro rufescente, ponderosum, quanuis sua substantia rarum, & quod cum frangitur, rufo, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animaduertere cautius oportet, hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinque diebus, exemptum deinde siccant, subtrahuntq; ui, & quasi anima uendunt. Aquam uerò, qua maduit, igne, uel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur, quod syncerum non uehementer adstringat, substantia rariùs sit, & colore croceo inficiat. Adulteratum uerò contra se habet. Nam coloris interni uarietatem amisit, & subnigricat. Calefacit, ac siccatur secundo ordine, etsi nonnulli primo tantum dicant. Constat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem ei facultatem tribuunt, & eius substantiam conseruant. Est & aereis raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers est, a quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus, acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea uerò in sublimi fertur, quo fit, ut eius diuidantur qualitates cum aqua, aut uino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneis tantum facultatibus: terreis uerò, ubi adstrictione sit opus. Omni penitus noxa uacat, daturq; omni tempore, & aetate, adeo ut pueris aetate tenellis, & pręnantibus facillè exhiberi possit. Auet Rhabarbari uires caprinum serum, uel si maceretur intubi, uel apij, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat, quin semper Indica nardi tantillum ipsi commisceatur, cum maximopere conferat. Addendum etiam semper erit uini albi odorati modicum, praesertimq; ubi ad obstructions referandas paratur, illud præterea memoriæ retinendum est, quod scilicet in adulterato nulla deiectionis reperitur facultas. Synceri macerati expressio probè conuenit, ubi tantum abstersione, deiectione, ac infarctus liberatione sit opus. Quod si post hæc functiones, uiscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud, quod igne torrefcit, uehementer operatur, ac uehementius quod comburitur. Purum, selectum, ac substantia compactum, absque iactura in tenuem puluerem conteri potest. Rarum uerò, ac laxum minime, quoniam ex uehementi, ac longiori contritione facillè euanesceat, ac deperditur. Resoluitur item eius uis, cum aqua, uel uino decoquitur. Deicit Rhabarbarum non modò bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas inest cum abstergerendi, tum etiam roborandi tam uentriculum, quàm iecur, & eorum compunctiones amouendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructions aperit, ac omnes pariter affectus sanat, quos generant obstructions: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis crassitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem reijcientibus, ac eius a qualibet parte manationibus qualitate, ac facultate substantiæ prodest. Datur etiam ab alto denolutis, ruptis, & tam internis, quàm externis fractis maximo iuuamento, praesertimq; si uino austero drachmæ pondere commisceatur, addito synceræ mumie momento, ac etiam erythrodani radices tantundem. Singultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet, praesertim quod igne sit torrefactum, addito tamen adstringente uino, & plantaginis succo. Vindicatur a carie, & teredine annis tribus, uel quatuor. Verum si cera oblinatur, uel in melle reponatur, uel psyllij semine, uel milio sepeliatur, diutius integrum, & syncerum seruari poterit. Est & aliud Rhabarbarum, immodò potius pseudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum uocant. Verum huic genuini Rhabarbari uires non sunt. Est enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioscoridis Hippolapathum, ut superius suo loco latius explicauimus. Non desunt tamen qui huius decoctum, aut dilutum ad exoluendum aluum propinent, sed quo id fiat successu ipsi dicant. Præstat tamen radix contrita ex uino albo meraco pota ad expediendos obstrusos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morsum ac etiam simul uulneri illita. Radix, quæ παρὰ, & ῥαβδον Græcis: Raponticum Latinis appellatur: Arabibus, Ramed, seu Ra- uend: Italis, Rhapontico.

GENTIANA MAIOR.

Γεντιανή.

GENTIANA.

CAP. III.

Gentianæ inuentio prima assignantur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Folijs partim proximè radicem, iuglandi, plantaginive similibus, subrubris: partim à medio caule, & præsertim iuxta cacumen, paulum dissectis. caule cauo, & læui, digiti crassitudine, geniculato, & ex interuallis maioribus foliato, binum cubitorum altitudine. semine in calycibus lato, leui, glumoso, satis ad sphondilij semen accedente. radice longæ aristolochiæ, longa, crassa, amara. Nascitur in sublimibus montium iugis, umbrosis locis, aquosisq; . Vis radicis excafactoria, & adstringens: contra morsus serpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & uino pota auxiliatur. Extracti succi drachma, laterum doloribus, & ex sublimi deturbatis, ruptis, & conuulsis prodest: hepaticis, & stomachicis, pota cum aqua subuenit. Radix collyrii modo subdita, partus eijcit: imposita, ut lycium, uulneraria est, & ulcerum cuniculatim depascentium medela. Succus præcipuè eodem effectû prodest: oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro meconio collyrijs acribus immiscetur. Radix uiridiginè absterget. Succus extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinq; diebus aqua maceratur: postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat, fistiliq; reconditur.

Gentiana planta est vulgaris notitiæ. Frequentissima excellis Tridentinis montibus prouenit, præsertimq; in Ananys, in quorum cacuminibus sæpius eius effodi radices brachiali crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gen-

Gentianæ cōsideratio.

GENTIANA MINOR.

GENTIANA MINIMA.

tio Illy-

Gentianæ vires ex Gal.

Aquæ gentianæ facultas Matthiolo.

Cruciatae consideratio.

Cruciatae vires Matth.

Pettimborsa. Metti in borsa.

Nomina.

tio Illyriorum rege inuentam, unde illi nomen, non modò Dioscorides, sed aliorum etiam veterum monumenta testantur. Plinio lib. xxv. cap. vii. ea est omnium præstantissima, quæ in Illirico nascitur, ubi fortasse primum inuenta est. Gentianæ vires paucis admodum perstrinxit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Herba Gentianæ radix ualde efficax est, ubi extenuatione, purgatione, absterfione, obstructionis liberatione opus sit. Nec mirum, si hæc possit, cum impense sit amara. Hæc (ut Auicenna ait) excofacit ordine tertio, siccaturq; secundo. Vri nam, & menses ciet, & aduersus scorpionum ictus ceteris antidotis præstat. Eius aqua, præsertim quæ uase duplici balnei uapores nitreis organo elicitur, febres (ut ego sæpius expertus sum) ab infarctu tum uiscerum, tum uasorum excitatas mirifice pellit. Alui tinea necat, maculasq; in facie qualescunque detergit, si ea frequentius macule abluantur. Est præterea quadam vulgaris etiam planta, aliquibus CRUCIATA dicta, quæ non parum cum Gentiana cognationem habere uidetur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimum respondeat. Vnde eos, non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellauerint. Hæc in incultis præcipue locis nascitur, caule rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in cacumine rufescente, paribus fere internodis ab imo ad summum geniculis interfecto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia subpinguia, longa, vulgaris dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in summitate erumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in summo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu locis pluribus ab utroque latere crucis instar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: sed minor radicibus numerosis, tenuibus, albicantibus caulibus lentis, humi plerumque accubantibus, floribus ex caeruleo purpurascens, cruciatæ maioribus & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus effertur contra pestilentiam, & uenenosorum animalium ictus. Ceterum ego quidem illud experientia comperit habeo, quod radice tusa, & uentri emplastri modo imposita, uermes, qui in intestinis fuerint, procul dubio necantur: & ulcerata strumæ sanantur, si ijs eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit, uel sicca, & in puluerem contrita adhibeatur. In summa non desunt, qui asserant, hæc ea omnia præstare posse, quæ Gentiana, quod ex prædictis facile probari potest. Ananiensia rura hoc genus ultimum uulgò uocant PETTIMBOSA. Ex quo quis coniiciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica uoce Metti in borsa, ideo Pettimborsa nominari, quod tot uiribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis asseruari mereatur: aut quod tantum uiribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis sint reposituri. Etyam planta sic Græcis, Gentiana similiter Latinis uocatur: Mauritanis, Gentiana, Gentiana basilica, seu Basateca: Italis, Gentiana: Germanis, Entzian, uurtz, siue Creutz uurtz: Hispanis, Gentiana: Gallis, Gentiane: Boemis borec: Polonis Gonyczka.

Ἀριστολόχια.

ARISTOLOCHIA.

CAP. IIII.

a Cat. & Meti ἀμφοτέρω δὲ τὰ πολλὰ πικρὰ καὶ ὀξυγαστρίκη. i. ambe autem plerumque buxæ intus sunt colore. b Oriba. μακρότατος. i. longissimas.

Aristolochia nomen ex eo sibi adoptauit, quod existimetur optimè puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Rotunda, quæ scemina uocatur, folijs hederaceis præstanti odore cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisq; palmitibus: floribus candidis, pilei similitudine, in quibus quod rubrum est, grauiter olet. Longa mascula appellatur, non nullis dactylitis: longiora quàm rotunda folio: tenuibus ramulis, dodrantalibus: flore purpureo, grauiter olente, qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ uerò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet, nonnunquam paulò maiorem. a Ambæ colore intus buxæ, gustu amaro, & graui. Est etiamnum tertia longa, quæ clematidis uocatur, ramulos habens tenues, repletos folijs subrotundis, minori semper uiuo similibus: flores rutæ: radices b longiores, tenues, crasso cortice, odoratoq; uestitas, priuatim unguentorum spissamentis conuenientes. Rotunda cæteris uenenis resistit. Longa uerò aduersus angues, & uenena, drachmæ pondere ex uino bibitur, & illinitur. Pota cum pipere, & myrrha menses partus, & omnia uuluarum onera eiicit: eadem efficit subdita in pecto. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus, suspirijs, horribus, lienis, conuulsis, laterum doloribus, pota cum aqua, singulariter auxiliatur. Aculeos, & spicula extrahit: ossium squamas illitu adimit: ulcera putrida exest, & sordida expurgat: caua cum iri, & melle explet: gingiuas, & dentes extergit. Clematidis ad eadem pollere creditur: uiribus tamen inferior est.

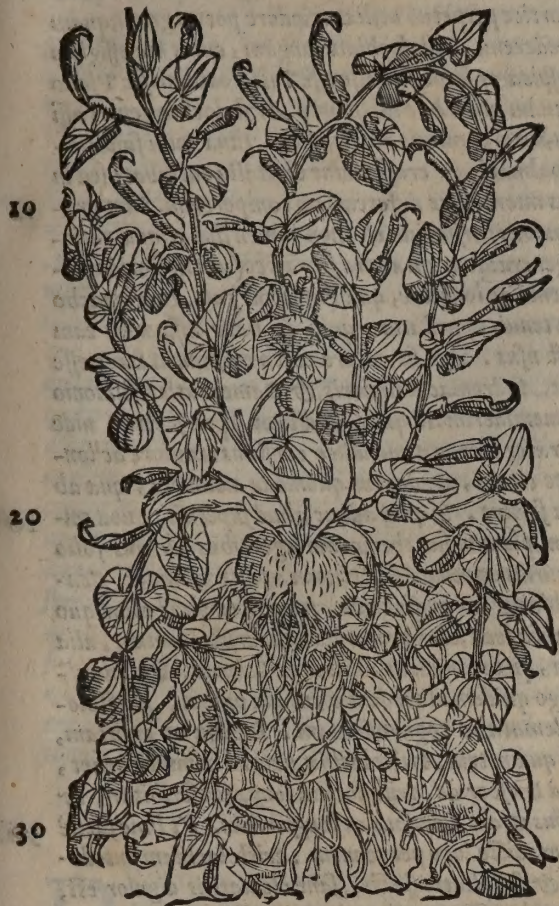
Aristolochiæ conf.

Plinij, & Leonici lapsus.

Aristolochiæ, quàm officinæ Aristologiam uocant, tria statuuntur genera, nempe rotunda, longa, & clematidis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illæ uerò omnibus fere rei herbariæ studiosis notissima. Quæ rotunda uocatur, etsi non ubique in Italia proueniat; in agro tamen Goritienfi plurima, pulcherrimaq; nascitur, præstanti odore. Vtraque flores edit in toto fere caule, oblongos, & ex paruo capitulo in auriculæ modum desinentes, subluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpurascens, è quibus oriuntur fructus: qui in longa pyri imaginem referunt, suntq; in glandibus longè maiores: in rotunda uerò rotundiores, pauloq; minores spectantur. Quia in re non potui non maxime Plinium admirari, quod lib. xxv. cap. vii. utranque ferè bacculas paruas ueluti cappares tradiderit. nisi quis illud dixerit, quod Plinio contigerit, Aristolochiæ utriusque fructus uidisse, priusquàm ad summum adoleuissent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo iudicio, non potest quin manifestè hallucinatus, & Græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cum Aristolochiæ nomen dedisse grauidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia (ut Dioscorides scribit) id nominis sibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστολόχια quod nil aliud

ARISTOLOCHIA ROTVND.

ARISTOLOCHIA LONGA.

Nomina.

Opinio quorundam reprobata.

aliud denotat, quam optima puerperis, non (ut Plinius inquit) gravidis; sed etiam ipsius facultas, quæ ad remouentes, à partu secundas, mensesq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus procul dubio exitiale potius, quam salubre medicamentum, cum ea sanè omnia, quæ secundas, & menses educunt, sætum etiam trahant, & quandoque interficiant, præsertim cum fuerint amara Aristolochiæ modo. Nec minus præterea Leoniceum uirum alioqui nostræ ætatis doctissimum, satis admirari possum, quod dum nimio fortasse aliorum errata corrigendi studio, uel auaritia ductus, de cyclamino, & Aristolochiis Plinium accusat, in eandem, in qua Plinius foveam ceciderit, asserens cum Plinio Aristolochiam à prægnantibus sibi nomen adinuenisse. Quod ne sine auctore pronunciaffe uideretur, Dioscoridem quidem adducit, sed eius historiam, quantum equidem sentio, corrumpit, ac peruerterit. Sunt e recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Mesuem commentaria edidere, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento quod hæc radices proferat admodum longas; & sarmentorum modo prætenuis. Quin & ut suam tueantur, ac magis roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omnino deprauatum esse contendunt: & ubi uulgata lectio habet, *καλὴν ἔχουσα λεπτὰ, ῥύλας ἡσυχαστοῦ ὕλης, δεικνύει μικρὰ ἐοικόσι*, hoc est ad uerbum, ramulos habet tenues, folijs subrotundis, semperuino paruo similibus, non δεικνύει μικρὰ, sed ἀσπερ μικρὰ, quod asaro paruo similia sint folia, legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neque probandam arbitror, pluribus cum rationibus, tum auctoritatibus adductis. quandoquidem Oribasij lectio aliter non habet, quam communis hæc Dioscoridis, nec aliter legunt Serapio, & Auicenna. Id quod manifestè ostendit, hoc in loco Dioscoridi nullam subesse mendam. Adde, quod cum unum tantum Dioscoridi sit asarum, nec minori asari is usquam, quod legatur, meminerit, absurdum sane uideretur, quod minori asaro Aristolochiam clematitim comparasset ratio, quod cum uulgaris Aristolochia longa rutæ flores non edat, & folia Asari longè maiora clematitidis esse non potest. Præterea si Dioscoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud esse uidetur longa officinarum, quam longa Dioscoridis: aut fortassis eius species, cuius nulla, quod extet, ab antiquis facta sit mentio. Quippe quod proferat hæc folia longiora, latioraq; quam rotunda: ramulos dodrantes: florem grauius olentem, qui fructum edat pyri modo turbatum. Nam quod fructum ferat clematitidis, non scribit Dioscorides: nec folia longa, lataq; ut uulgaris habet Aristolochia, sed subrotunda, & minori semperuino similia. At si contra dixerit quispiam, longam uulgarem Dioscoridis longam non esse, quoniam flos illi purpureus non sit, sed melinus, & radix non palmaris, nec digiti crassitudine, sed longior admodum, & longe tenuior. Huic facile responderi poterit, id locorum regionumq; uarietate euenire posse, & quod natura cum florum coloribus in

Pistolochia

Alia opinio
refutata.Fuchi. opinio
reiecta.

bus in quam plurimis ludat: quodq; uidimus etiam nos *Aristolochia* longæ plantam à Calabris allatam, radice (ut in *theriacis* scribit *Nicander*) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. At hæc *Clematidis* radix *Dioscoridi*, & *Plinio* crasso contegitur cortice: quod tamen in longa officinarum, nostrateq; non uisitur, cum tenui cortice perpetuo uestiatur, odore potius graui, quam odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, *Aristolochiam* longam, cuius hic effigiem appinximus, esse *clematitim*. Sed potius eo deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse *Pistolochiam* sic *Plinio* uocatam, quod & ipsa puerperis commendetur. Nam præterquam quod hæc illi quarto *Aristolochiæ* generi assignetur, tennior est, quam *clematidis* densis radicis capillamentis, inuici plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quod uiderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus alijs partibus alteri adeo per similes, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quod *Aristolochia* longæ præter *clematitim* duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut *Dioscorides* inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera uero tenui ac longiore, quæ (ut aiunt) ab *Andromacho* & *Gal. lib. 1. de antidotis* *ἁριστολόχια* λεγέται, hoc est *Aristolochia* tenuis appellatur. quin & hanc affirmant eam longam esse, cuius hic imaginem exhibuimus, cuiusq; passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eam *Aristolochiam*, quæ in *Andromachi* *theriacam* addi debeat, *Andromachi* iunioris, & *Damocratis* testimonio innixi, quod ij in *theriacis* compositione huiusce tenuis tantum meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre uideatur, alterum etiamnum ipsius *Aristolochiæ* longæ genus esse præter *clematitim*, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant à *Galeno* lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab *Andromacho* seniori obscure tradita sunt, explicari debeant, ita scribit. Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab *Andromacho* seniori elegiacis uersibus dictum, planum fiet *theriacam* legentibus ab eius folio soluta oratione descriptam. Quod enim ille *Cecropium* mel obscurius appellat, id *Atticum* aperte nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic uero in prosa tennue apponit, eo quod aliud quoque centaurium extet crassum appellatum. Idem & in *aristolochia* fecit, cum præter tenuem *aristolochiam*, alia quoque reperiatur, quæ crassam radicem habeat, & rursus tertia, quæ rotundam. hæc *Galenus*. Quibus nimirum uerbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, *Aristolochiam* tenuem non aliud *Andromacho* & *Galeno* fuisse, quam *clematitim* cognominatam. Etenim ut omittam, quod *Dioscorides* & *Galenus* non plura, quantum inuenerim, quam tria *Aristolochiæ* genera commemorant, nempe rotundam, longam, & *clematitim*; *clematidis* priuatim à *Dioscoride* *Aristolochiæ* longæ subscribitur, & quodammodo eius species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facile nobis liceat conijcere, *Andromachum* & *Galenum* non aliud supradicto loco per tenuem *Aristolochiam* intellexisse, quam *clematitim*. Adde quod si ad omnium qualitates, & facultates spectes, sanè *clematidis* dignior est, quæ in *theriacam* recipiatur. Hæc enim radicem habet, *Dioscoride* teste, cortice odorato uestitam, unguentorum spissamentis conuenientem. *Plinius* deinde lib. xxv. cap. viii. *clematitim* cæteris prætulit ijs uerbis. Tertium longissima tenuitatis, uitis nouellæ, cui sit præcipua uis, quæ *clematidis* uocatur, ab alijs *Cretica*. Et paulo post idem ait. Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuiori; gratior. hæc ille. Quibus utique adstipulari uidetur etiam *Galenus* lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de *Aristolochiarum* uiribus differuit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem iudicio, asserendum, quod *Aristolochia* *λεγέται* *Andromacho* & *Galeno* sit aliquod quartum *Aristolochiæ* genus ita uocatum. quandoquidem *λεγέται* hic nullum facit per se genus: neque solum tenuem indicat, sed etiam minorem. atque certè in longarum genere huiusmodi est *clematidis*. Cæterum si *Aristolochia* *ἁριστολόχια* nominata esset, aliud genus per se, necessariò statuendum foret esse tertium quoque centaurij genus præter magnum & minus, quod peculiariter *ἁριστολόχια* uocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse conuincitur. Primò quod apud *Dioscoridem*, *Galenum*, aliosq; antiquiores, qui de plantarum historia ac uiribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quam duo centaurij genera scripta reperiuntur, scilicet maius & minus. Secundò quod constat, *Plinio* lib. xv. cap. vi. centaurium cognomine *lepton* nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantum centaurium describi, quod à *Dioscoride* & *Galeno* minus appellatur. quinetiam idem de huius centaurij uiribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot uerbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refelleremus sententiam? cum huius difficultatis satisfere facere possint uerba ipsius *Dioscoridis*, quibus *Aristolochiæ* *clematidis* radices expressit in hunc modum. *ἡ ἁριστολόχια* (μακροτάτα, quod est, longissimas legit *Oribasius*) *λεγέται*. id est, radices longiores, tenues. Ut uel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quod aliquis *Aristolochiam* *clematitim* etiam tenuem nominet, quem admodum ab *Andromacho* seniori, & iuniori uocatam fuisse existimamus. Ex his itaque omnibus colligendum esse arbitror, quod *Aristolochia* tenuis dicta ab *Andromacho*, non sit genus distinctum ab alijs, sed eadem cum *clematitide*: & quod sub *Aristolochiæ* tenuis nomine *clematitim* intellexerint *Andromachus*, & *Galenus*. Erit igitur, mea quidem sententia, *Aristolochia* *clematidis*, utpote tenuior, odorator, & præstantior, in *theriacæ* compositionem addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, *Plinij* *Pistolochia* censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud *Aristolochiæ* genus ueteribus incognitum. Veruntamen *Fuchs* suis de plantarum historia commentarijs, aliam plantam *Pistolochiam* putat: quæ tamen (eius pace dixerim) à *Plinij* *Pistolochia* prorsus abhorret. Est enim *Pistolochia* *Fuchsio* mollis in uniuersum planta, quæ uere primo una cum *Cbelidonio* exoritur, & maio, uel ad summum iunio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidisq; folijs, coriandro, uel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori uero monticuli instar elata, intus ubique concana, nigro exterius cortice, buxæa interius pulpa, odore *aristolochiæ*, & gustu amara.

amara. Quapropter Germanis hæc, quod uera Aristolochia rotunda sint destituti, eius uicem infelicitè explet. Non tamen ob id censendum est hanc esse Pistolochiam, quæ à Plinio describitur. Siquidem hæc illi tuberosa, & inani radice non constat: sed clematide tenuior est, densis (ut dictum est) radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Sed rectius, ueriusque quantum equidem sentio, dici posset, hanc plantam esse Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo lib. xxv. cap. xiii. ijs depingitur uerbis. Alia est Capnos fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & segetibus. De hac etiam Aetium locutum fuisse existimauerim lib. x. cap. i. in curatione obstructi iecinoris, ubi chelidonij Capni meminit, eo quod (ut diximus) una cum chelidonio primum erumpat hirundinum aduentu, ut libro quarto latius differemus, ubi consulto fumariæ historia tractabitur. Porro quod huius plantæ radix Aristolochiæ rotundæ uicem supplere possit, atque in huius penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, in theriaca dia tessaron. Attamen si Galenum sequi uolumus, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochiæ genera memoria prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi eorum uires explicauit ijs uerbis. Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est, amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum uero duarum, quæ Clematidis appellatur, fragrantior est. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quam rotunda, sed nec ipsa inefficax est: uerum abstergendi, atque excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quam rotunda abstergit, ac digerit, sed non minus calefacit, immo forsitan plus quoque. Itaque in quibus usus est modica absterfionis, commodior est longa, puta in carnum excoriationibus, & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est rotunda. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, et spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes, gingiuasque candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & conuulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est. hæc Galenus. Aristolochiæ uim purgatoriam inesse (quod tamen silentio præterierunt Dioscorides, & Galenus) author est Mesues, qui ita scribit. Aristolochiæ radix pituitosos per inferna ducit humores, atque etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat. cuius rei indicium est, quod asthmaticis maximum adferat iuuamentum. Quæ Græcè ἀριστολόχια: Aristolochia quoque Latine dicitur: Arabicè, Zaraqand, Masmodra, seu Zaraqand: Italicè, Aristologia: Germanicè, Osterlutey: Hispanicè, Astronomia: Gallicè, Foterlle, aut de la Sarasine: Boemicè Podrazec: Polonicè, Kokornak d'ł'ugj.

Aristolochiæ
uires ex Gal.
& Mesue.

Nomia.

ΓΑΛΟΥΡΡΟΖΑ.

DULCIS RADIX.

CAP. V.

D Vcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est, ramis binum cubitorum altitudine assurgentibus: folijs lentisci, densis, pinguibus, tactuque gummosis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui siliquas lentium modo habet a rufas, & paruas: radicibus longis, ut gentianæ, b coloris buxæ, subacris, & dulcibus: quæ densantur in succum, lycij exemplo. Is in arteriæ scabritia efficax habetur: uerum oportet, ut lingua subditus eliquescat: c æstuant stomacho, thoraci, ac iocineri conuenit: sanat uescicæ scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem cliquatus sitim sedat: uulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiusdem farina pterygijs commodissime inspargitur.

a Meum. πύρ-
ρος μακρός. i.
fuluas, longas.
b Κα. πύρροι-
δος. i. fuluo
colore.
c Meum. add.
μεσόν δὲ θέρ-
μον καὶ λυ-
χέον. i. me-
diū autē inter
caliditatem.

D Vcis radix, quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, uel potius Barbaros secuta, Liquiritiam uocant, & Hetrusci uulgò Regolitia, planta est paucis non cognita. Sed re uera diuina est generum. Nanque altera frugifera est, altera sterilis. Abundat hac Apulia, præsertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos conuehitur, & radicem quam plurimum. Visitur etiam in uiridarijs pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata: sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis præstat & ori gratior in medicamentis habetur. Caterum frugifera, quam hic describit Dioscorides, copiosa in Germania nascitur in Bambergico agro, non longè à Norimberga, ac etiā (ut audio) nonnullis alijs quibusdam locis. Hæc itaque fructum profert (ut Dioscorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoque maiorem, asperioremq; hirsutum, ualuulis lentium modo pusillis ubique stipatum ipsiq; hirsutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flauescente. Hanc primum ad me misit Ioannes Hesus, Medicus Norimbergensis, uir quidem rei plantariæ haud imperitus. Nam antea nusquam à me uisa est. Sed non possum non ualde admirari Plinium, quod Glycyrrhizam inter aculeatas numerauerit plantas lib. xxi. cap. ix. sic inquit. Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, folij echinatis, pinguibus, tactuque gummosis. Et libro xxi. cap. xv. dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus folijs inest aculeata mordacitas. hæc ille. Quo fit, ut sine controuersia dici possit, Plinium Glycyrrhizam minimè nonnisse, cum certè nusquam gentium, quod equidem sciam, aculeatis folijs proueniat, sed (ut Dioscorides scribit) lentisci æmulis, densis, pinguibus, tactuque gummosis. Cuius erroris causa illud facile esse potuit, quod sui potius Græci codicis fidem secutus fuerit, quam rei ueritatem, in quo fortasse facili, lubricoq; librorum non aduertentium lapsu ex xiv. pro xlv. scriptum legebatur: uel quod Græcæ linguæ non exactè peritus uocabulorum, uocumque similitudine deceptus (ut alibi quandoque demonstrauimus) Plinius in hoc errauerit. Nam huiusmodi opinio adeò firmiter ueritati coheret, ut facile ij quoque deprehendi possint à ueritate desciscere,

Dulcis radi-
cis confid.

Plinij lapsus.

GLYCYRRHIZA CVM FRVCTV.

GLYCYRRHIZA ALTERA.

Glycyrrhizae
uires Matth.
Glycyrrhizae
uires ex Gal.

Nomina.

desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse praeditam, sed mangonio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cum ea etiam, quae hoc auro sponte per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. Dulcis haec radix à Theophrasto libro XI. cap. XII. Scythia appellatur, eo quod Scythia hac contenti absque alio alimentorum praesidio decem, duodecimque dies degnat. Nam (ut idem testatur) circa Meotim paludem plurima nascitur. Abstergit, mundat, laeuigat, mulcetque; dulcis radix humorum acrimoniam. Quare ardoribus urinae mirifice auxiliatur. Mansa radix, & praesertim quae recenter fuerit effossa, non solum sitim, sed etiam famem sedat, seruatque; uires diebus pluribus. Idem facit concretus succus, in ore retentus, quousque eliquescat. Pectus & pulmones inuat. Ideoque; datur utiliter suspiriosis, phthisicis, & pleuriticis. Glycyrrhiza meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Huius fruticis radicem succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, cum leni quadam adstrictione. Proinde asperitates lenire potest, nec modò in arteria; uerum et uesica scabra, idque; temperatura mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura eius familiaris nostra temperatura: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed cum adstrictio quadam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum, quantum ex caliditate, & adstrictione est, tepida potissimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad symmetrum, siue temperatum. Porro quoniam temperie quoque humidum est, quod modicè dulce est, iure sanè etiam sitim extinguens medicamentum est nimirum modicè humidum simul & humana natura frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad laeuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium. Γλυκύριζα sic Graecis dicta, Latinis Glycyrrhiza, & Dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckritz, siue Sueszholtz: Hispanis, Regaliza: Gallis, Reclisse, seu Reygalisse: Boemis Lekorice: Polonis Lackrjcyca.

Κενταύριον μέγα.

CENTAVRIVM MAGNUM.

CAP. VI.

Centaurium magnum folia habet iuglandis, oblonga, uiridi brassicarum colore, ferrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binum, aut ternum cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papauerum, in rotunditate oblonga. Flos caeruleus: semen cnico simile, ceu lanceis quibusdam inuolutum. Radix crassa, grauis, solida, tripedalis, succo praegnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. Amat solum pingue, & apricum, ac syluas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix con-

a Addit Cat.
δμοίως δὲ καὶ
ὁ γυλός ἐστιν

60

dix conuenit ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, ueteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua; ceteris in uino: item ad tormina, & uulua dolores. Ramenta eius in collyrij formam uulua subdita, menses, atque partus extrahunt. Succus eadem praestat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida ante madefacta, ea glutinat, & coniungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

Opds. i. simili-
ter autē & suc-
cus rubens.
Et idē habet
Meum.

CENTAVRIUM MAGNUM.

Centaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia, est, quam illa insignis admodum radix, quam praeterita nuper atas Rhaponticum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris aetatis errare malunt, quam cum peritis recentioribus uera cognoscere simplicia medicamenta. Ceterum contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerumque officina utuntur, Centaurij magni radicem non esse; is tamen hac in re decipi (pace eius dixerim) manifeste deprehenditur, cum ea radix, quae vulgaribus Rhapontici uicem explet, omnibus sane notis Centaurium magnum repraesentet. Quippe quod crassa sit, grauis, compacta, tripedalis, et rubeo succo praegnans, qui gustui non modo quadamtenus sit acris, sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoque obseruauimus) striata, & funiculi modo contorta. Adde quod & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscorides, et Galenus memoriae prodidere. Ea, quae hodie ad nos conuehitur, Gargano praclarissimo Apuliae monte numero nascitur: quin & in alijs Italiae locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt praeterea hac tempestate rei herbariae ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiarijs persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quae in aquosis prouenit, caule quadrato, bicubitali: folijs salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro lysimachia accipiunt. Neque alio, quod sciam, argumento nituntur, quam quod hac planta flore sit rubro, & caule quadrangulati, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinantur, quantaq; in erroris caligine uersentur, ij quidem iudicent, qui in stirpium historia multum studij, & temporis consumpserunt. Porro utriusque Centaurij uno tantum capite mentionem facit Mesues: sed adeo alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non

Centaurij ma-
gni consi.

Brafauli la-
psus.

Quorundam
hallucinatio.

Arabū lapsus.

Plinij error.

Centaurij ma-
gni uires Mar-
th.

Centaurij ma-
gni uires ex
Gal.

fit, si à nonnullis aetatis nostrae diligentissimis rei herbariae inquisitoribus acriter fuerit accusatus, & si nouus quidam Mesues ipsius commentator friuolis satis argumentis, horum doctissimorum uirorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Auicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utrisque Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurij magni radicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quae tamen facultates Centaurij maioris non sunt, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Ceterum neque Plinius ab errore uindicari potest, qui tametsi in Centaurij magni historia libro x x v. capite v i. in omnibus fere Dioscoridi subscribat; in facultatibus tamen errasse uidetur, quod Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cum amaritudo non in maiori, sed in minori tantum deprehendatur. Datur Centaurij magni radix Hydropicis, Ictericis, & Iocinorosis, tum uino macerata, tum in puluerem pota. Radicis recentis succus unciae pondere haustus, ac etiam uulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurij magni meminit Galenus libro v i i. simplicium medicamentorum, de eius uiribus ijs differens uerbis. Centaurij magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaque acris simul adstringensque apparet cum leuicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostendat, menses prouocans, & foetum mortuum euellens, unumque corrumpens, atque eiciens. Adstrictio uero, opera crassa, terreneq; frigiditytis, cum uulnera glutinet, & sanguinem reijcientibus profit. Exhibentur autem eius drachmae duae, febrientibus quidem cum aqua, febris uero liberis cum uino. Porro secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, conuulsis, dyspnoeae, siue spirandi difficultati, tum inueterata tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solum quod praeter naturam est, oportet, sed partem quoque euacuatae roborare, ac confirmare. Vacuationi itaque accommoda est acrimonia,

PP

utique

Nomina.

utique cum non sola sit, ac pura, sed aut dulcedini iuncta, aut certe non prosum amaritudini: siquidem uehementiam tunc, atque uiolentiam, mista illi temperata quadam substantia, cuiusmodi est dulcis, non obtinebit. Porro ad ea, quæ euacuata sunt, roboranda, contrahendaque, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturq; eo medicamento quidam uice lycij. Græci κενταύριον μέγα id uocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritanii, Chanturion kibir, Sacurion habre, seu Canthuriū: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reupontic: ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.

Κενταύριον μικρόν.

CENTAURIVM MINVS.

CAP. VII.

Conclusa nō
legit Meum.

a Meum, &
Ca. d. q. d. l. y. b. e.
σα δ' ε' η' γ' α' π' i.
ρομένη. i. deco-
cta uero, & po-
ta.

b Cat. non ha-
bet conclusa.
Meum autem
habet tatum
ε' μ' α' κ' η'.

Centaurij mi-
noris consi.

Centaurium minus, limnesion aliqui uocauere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule anguloso, palmum excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram uergentefolijs rutæ, prælongis, & paruis: fructu tritico simili: radice pusilla, læui, & superuacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu uulnera conglutinat: uetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per aluum exigit, a si decocta deuoretur. Ius decocti ischiadicis conuenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem leuat. Succus oculorum medicamentis perquam utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat. in uellere appositus, menses, & partus extrahit: epotus peculiariter neruorum uitij succurrit. Succus extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans. & diebus quinque madefacta, decoquitur, donec superemineat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & eiecta herba, iterum decoquitur, usque dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, grauidamq; contundunt, atque succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assidue mouentes, inspissant, quod si quid concretum faucibus uasis adhærescat, deradunt, reliquoq; humori permiscunt, noctu diligenter operiunt: nanque ros nocturnus liquores coalescere non finit. Quæ autem siccis radicibus, aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti antè dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisq; similibus succus: b [sic ex acerbis uuis melligo elicatur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

CENTAURIVM MINVS.

Vires Matth.

Centaurij mi-
noris uires ex
Galeno.

Centaurium minus nullis ferè non cognitum, in Heturia uulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixiuo plurimum præstat. Quod passim in officinis habetur, uerum, & legitimum Centaurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est, quam ut à nobis ostendi debeat. Quippe quod nullis in uniuersum notis Centaurij minoris historia refragetur. Amara admodum est, non radice solùm, sed etiam tota sui ipsius planta, adeo ut quidam sel terræ eam appellauerit. Galenus ob ingentes, mirasq; eius facultates, de ipsius uiribus integrum librum conscripsit, Papiæq; dicauit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua sanè facultate Centaurium maius planè carere deprehenditur. Datur eius decoctum uti liter potandum tertianarijs, quod bilem per inferna deiciat, quo factum est, ut quidam hanc febrifugam uocauerint. Idè, ac pariter succus, iocinoris, ac lienis obstructions, & durities tollit. Alui tineas pellit, ex melle drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba comæq; decoctum, Lentiginès, uaros, alphas, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Instillatur succus uermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit, ut non parum aberrauerint inter Mauritanos Mesues, Auicenna, & Serapio, quod Centaurij minoris uires cum maiori turpiter confuderint. Galenus præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam scripsit, eius quoque meminit lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Cētaurij minoris radix prorsus inefficax est. Sed ramuli eius, & potissimum folia, quæ illi inherēt, et flores, utilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adstrictionis, atque ob eiusmodi temperamentum admodum exiccatorum est medicamen, expers mordacitatis. Porro quod omnia talia utiliora sint, supra commonui, & nunc nihilo secius tamē nos repetere tēpestiuū est, omnes eius particulatim actiōnes memorantes. Vulnera itaque magna herbæ ipsius recentis illitu

illitu glutinantur: & uetusta, quæque ægrè ad cicatricem perducunt queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacto uerò glutinatorijs, & desiccatorijs miscetur facultatibus, ijs uidelicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt nata, ueteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe uocantur, sanare. Miscetur etiam ijs, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ uehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbarum quidam ischiadicis infundunt, seu biliosa, & crassa ducens: nam & talia purgat, quanquam cum adeò uehementer operabitur, ut cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius, cum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriae, & absterforiae, cætera iam dicta pulchrè efficere potest: & cum melle oculis illinitur, mensesq; , & fetum appositus euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs, quibus nerui affecti sunt, ut qui euacuet, & desiccet innoxie quæ impleta sunt. Quippe cum iecinis quoque ob structiones optime expediat, bonumq; sit lieni indurato remedium, foris impositum, nec fecius, si quis bibere sustineat. *Κενταύριον μικρόν* sic Græcè, Latine uerò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Chanturion sege, & segir, seu Katarion sages: Italicè, Centaurea minore: Germanicè, Tausent gluden kraut, Fieber kraut, Erdtgall, seu Biber kraut: Hispanicè, Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre: Boemicè Zemez luc mensly: Polonicè Centurzya: Ruthenicè, Nerycynk.

Nomina.

Χαμαλέον λευκός

CHAMAELEON ALBUS.

CAP. VIII.

C Hamæleon albus, ixia ideo aliquibus uocatur, quòd quibusdam in locis uiscum circa radices eius inueniatur: quo pro mastiche utuntur mulieres. Folia habet silybo, aut scolymo similia, asperiora, acutiora, nigroq; chamæleone ualidiora. Caulem non promit, uerum ex medio spinas, echini marini, aut cinaræ modo, erigit. Flores purpureos, ueluti papporum lanugines emittit: semen cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graui odore, dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in uino austero cum origani feruefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in uino, serpentium uenenis resistit: occidit canes, & fues: mures item necat, subacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαλέον μέλας

CHAMAELEON NIGER.

CAP. IX.

C Hamæleon niger^a folijs scolymo similis esset, nisi minora, tenuioraq; , ac rubro distincta uiderentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spinosos, tenues, hyacinti æmulos, uersicolores: radice crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flauescit, & commanducata mordet. prouenit in campestribus, siccis, & cliuosis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti sutorij exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cum sibi sulphur, & bitumen asciuit, & cocta in aceto illinitur impetigines absterget. Decoctum collutione, dentium dolorem mitigat: Cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta, dentes fouentur: eos quoque frangit, si scriptorio stylo feruens admoueat: uitia cutis in facie, uittilignesq; cum sulphure emendat. erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas, tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamæleon uocetur, à uarietate foliorum euenit: mutant enim cum terra colorem: hic uiridia, ^b illic albicantia, alicubi cærulea, nonnusquam rubra inueniuntur.

^a Orib. *ὅν ἔναιον ἔχον ἢ κυνόμαλον, ἢ κείμον, ἢ ἐκ δ' ἑστάν.* i. quem aliqui ulophon, siue Ixiam, siue cynomachum appellant. ^b Orib. add. *ἢ πορρὰ, i. siue fulua.*

C Hamæleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis uulgò Carlina uocatur. quòd credat uulgus (ut facile solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quò argumento freti uulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam huiusce plantæ radices miris, magnisq; laudibus commendant. Nec quidem ab re: quando enim pota radix (ut Dioscorides, & Galenus testantur) latas interaneorum tineas interimat, & serpentium uenenis resistat, mirum utique non fuerit, quòd eadem in pestilentia opem ferre ualeat. Falluntur nimis, qui putant, stirpem illam pternici non absimilem (nostri eam Carciofo uulgò appellant) aculeis horrentem, cuius flore coaguli uice Hetruria utitur, album esse Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maxime diluitur, quòd hæc contra Chamæleontis albi descriptionem, in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porro Chamæleonem album nunquam Fuchsum (pace uiri alioqui eruditissimi dixerim) uidisse existimauerim: quòd libro suo de plantarum historia primum scribat, nullum hunc edere caulem, subinde huius fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem nouisse uidetur, cum depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem iudicio, respondeat. Qua in re ballucinantur monachi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, cum certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, eiusdem esse spinam albam, quam Græci *ἀκνῶνα λευκή* dicunt, Mauritani uerò Bedeguar: item Carlinam alteram caule uiduam esse spinam Arabicam ab Aphris Suchaa uocatam. Quippe cum spina alba (ut Dioscorides est anthor) bicubitali sit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore uerò purpureo nitescat; Carlina uerò hæc caule sit dodrante paulò maiore; pleno, non inani; subrubro, non albicante, floribus

Chamæleon-
tis utriusque
confid.Quorundam
error.Monachorū
opi. explosa.

CHAMAELEON ALBUS.

CHAMAELEON NIGER.

Quorundam
opinio repr
bata.

hyacinthi emulis, nulla ratione dici posse putauerim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cum nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule uacantem Arabicam esse spinam: quod nusquam Dioscoridem scripsisse inuenerim, spinam Arabicam caule uacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quod cum spina alba procul dubio caulem edat, eundem quoque Arabica promat. Sunt etiam qui uelint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera, quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quod altera mas, altera uerò femina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamæleones, illamq; præsertim nigrum Chamæleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quod scripserit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, Chamæleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantum uenire medicamentis. Sed cum raphani uice à compluribus copiosè cum acetarijs edatur nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamæleonem, nec eius speciem probant. Quibus facile responderi potest, quod in Græcia, fortasse in Ponto, alijsq; conterminis regionibus Chamæleontis nigri radix sit uenenosa, & in Italia salubris, exuta ob cæli huius clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera; Aegyptijs tamen innocua facta est, soli & cæli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeo mitis est, ut rapi modo in ciborum usum ueniat; cum tamen in Græcia, & Italia adeo acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in compluribus terrarum orbis partibus ictos interficiunt; in aliquibus uerò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu ueuenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum ueratrū nulla deiectione ui pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoque uidemus, quod eo pro Hermodactylo innocue (quanquam temerè) utantur Medici. Caterum illud præter dicta me maxime ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse Chamæleonem nigrum, quod hæc planta omnibus in uniuersum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidem folijs constat scolymo minoribus, tenuioribusque, subrubra per medium excurrente costâ: caule item dodrantali: crassitudine digitali, subrubro, floribus in umbella spinosis, uersicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flauescit, & commanducata morder fateor. tamen hanc umbellam non ferre, (ut Dioscorides inquit) sed Echinatū capitulum, perinde ac album Chamæleonem. Verum hoc non me omnino à mea dimouet opinione, quod Dioscoridem uideam in quâ plurimis locis improprie uti uocabulis. Addidimus

Alia opinio
reprobata.

Crocodilij
res ex Gal.

Nomina.

possim eam esse Crocodilium: præsertim cum facto periculo ijs sanè uiribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt. nempe quòd radicis decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, leuis, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtij, acuto. Illi uerò Carlinæ generi crassa, nigra, densa, exesaq;: non autem lata, nec leuis, nec nasturtij odorem spirans. Non desunt alij, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verum cum illud in litoribus maris nascatur, chamaleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat; Crocodilium uerò proueniat in syluosis, compluribus alijs reclamantibus notis, ijs etiam haudquam ad stipulari possum. O quàm magnificerent medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hætenus ipsum uidere non licuit, cum eius radicis decoctum tanta sit facultate præditum, ut potu tantum sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilij meminit Plinius lib. XXVII. cap. VII. non tamen plura tradidit, quàm Dioscorides, à quo illa omnia accepisse uidetur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quòd Crocodilium in sabuletis nasci prodiderit, cum tamen in syluosis nasci scribat Dioscorides. Huius facultates lib. VII. simplicium medicamento- rum memoriæ prodidit Galenus, sic inquit. Crocodilij semen acre est, atque odoratum, urinam, mensesq; ciens. Itaque facultatem habuerit calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuvant. Radix pectoris excreationibus ualenter conducit, minus quidem quàm semen acris, non tamen minus amara. Trahit uerò etiam per nares sanguinem. Quod κροκόδειον Græci, Latini quoque Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio.

Διψακος.

DIPSACVS, SIVE LABRVM VENERIS.

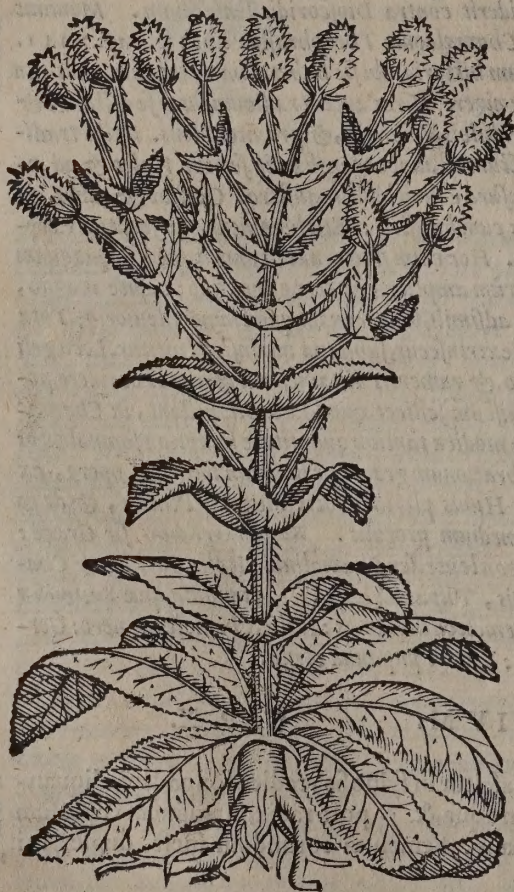
CAP. XI.

a Meum. βο-
νεια εχινω
ποικιλις αλαν
θωδης. i. fimi-
lia erinaceo
sublonga spi-
nosa.

Dipsacus aculeata um generis est. Caulem habet altum, spinis horridum: folijs lactuæ, spinosis, binis, genicula singula complectentibus, prælongis, ceu quasdam bullas intus, & extra aculeatas, in dorfi medio habentibus, concauo alarum sinu, in quo imber, aut ros asseruetur: unde diplaci, quasi sitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, singula furculis capitula insunt, oblonga, echinata spinis: quæ arefacta, candida spectantur, dissectaq; medulla tenuis, uermiculos ostendunt. Sanat rimas sedis fistulasq; si tusa, & decocta in uino radix, usque dum sit crassitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Aiunt fornicationibus, uerrucisq; pensilibus remedio esse. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati collo, aut brachio appensi, produntur quartanis febribus remedio esse.

LABRVM VENERIS.

LABRVM VENERIS ALTERVM.

Diplaci confi-
deratio.

Dipsacus, quem Latini Labrum Veneris uocant, in Italia uulgaris est planta, ijs præcipue locis, ubi lanificia exercentur. Siquid echinato eius capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detrahitq; floccis concinnant. In Hetruria Dipsacū uulgò appellat Cardo da cardare, Foroiulenses uerò Garzo. Seritur

VIRGA PASTORIS.

Seritur is hodie in compluribus Italia locis, præsertimq; in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia. Sed & sylvestris quoque sponte in campestribus, in agrorum, & scrobium aggeribus, in uisjuxta sepes frequentissimus nascitur, nullis prorsus repugnantibus notis quas illi reddidit Dioscorides. Inuenitur autumni tempore (ut experientia quæque docere potest) in eius capitulo iam exarefacto, medullitusq; dissecto uermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo affigendus maximè expetitus: etsi Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator, uermiculum hunc nunquam sibi compertum fuisse scribat. Dipsacus officinis, et herbariorum uulgò Virga Pastoris maior nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam ostendunt: quanquam non adeò striato caule, ac spinis horrido constet, folijs item infirmioribus sit, & capitibus multò minoribus, ut quæ oliuæ magnitudinem non excedant. Sunt autem huius capitula tenuibus capillis referta, ita ut sericis uiridi colore infectis floccis similia uideantur. Ceterum animaduertendum est, neutrum Dipsaci genus, quod tum Serapioni, tum Auicennæ describitur, esse Virgam pastoris. Quandoquidem ijs, quantum ex eorum scriptis colligere potui, Pastoris uirgam nil aliud esse putauerim, quàm polygonum, cuius tam femina, quàm maris historiam lib. quarto tradidit Dioscorides. Quapropter illud mihi semper persuasum uelim, quòd non à Mauritanis Dipsaco Virgæ pastoris nomen inditum sit, sed à seplasiarijs ijs, qui suis potius pandectis, quàm ceteris castigatissimis, & probatissimis scriptorum monumentis, fidem præstare consueuerunt. Nanque Matthæus ille Syluaticus pandectarum auctor, Dipsacum Virgam pastoris appellat: qui deinde in grauiorem errorem lapsus, Dipsacum ipsum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud assequi nò potuerit, quòd

Virga pastoris duplex.

Syluatici halucinatio.

Dipsaci uires ex Galeno. Nomina.

Arabum Pastoris uirga, esset Dioscoridis polygonum, non autem Dipsacus: qui quidem tantum à polygono differt, quantum lepores ab ursis. Dipsaci meminit Galenus lib. vi. simpl. medicamen. his paucis. Dipsaci spinæ radix secundo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil absterforium. Planta quæ Græcis δι-λακος, Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dipsacos: Italis, Cardo, & Dissaco: Germanis, Kartendistel, Garden Kraut, Bubenstrel, & Vueber Karten: Hispanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à carder, & Verge à bergier: Boemis Stietk Polonis: Sfczotki.

Ακανθα λευκή,

SPINA ALBA.

CAP. XII.

Sпина alba nascitur in montibus, & syluosis. Folia fert albi chamæleonis, angustiora, candidiora, aliquantum hispida, & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore crassitudine, albicantē, intus cauum: in cacumine capitulum inest spinosum, echini marini æmulum, sed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus semen, seu cnicum, sed rotudius. Huius radix pota, cœliacis, stomachicis, & ijs, qui cruenta extulsiunt, efficax est: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto eius dentes in dolore collui prodest. Epotum semen conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Gestatum pro amuleto serpentes abigere traditur.

Spinam albā seplasiarij Arabas (ut plerunque solent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parua inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitime, notis omnibus adstipulantibus, appellari possit. Verum etsi tantam litem transigere nequeat; interim tamen pro Spina alba alij alias herbas ostentant, & quisque suam ueram existimat. Quandoquidem sunt eorum complures, qui sibi certò persuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam esse, quam aliqui Carduum benedictum uocant, alij uerò uulgò herba Turca. Sunt alij, qui Carlinam uocatam, id est album chamæleontem, Spinam albam esse contendunt. Inter quos inuenio Monachos, qui in Mesuem scripserunt, quorum sententiam, superius in chamæleontis utriusque mentionem, ut falsam reprobauimus. Sunt præterea, qui Spinam albam esse uelint echinatum Carduum illum, et spinis rigentem, qui Hetruscis in lacte cogendo coaguli uicem explet. Non desunt insuper qui unam, uel alteram syluestrem, ac spinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo discrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ij nullo ueritatis lumine ducti, in huiusmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem iudicio, hac in re Leonardus Fuchsius: quippe qui ultimo suorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in uniuersum aculeatarum plantarum generum amplissimis constat folijs, late

Spinæ albæ conf.

Fuch. lapsus.

humi

SPINA ALBA.

Quotundam
error.

SPINA ALBA ALTERA.

Brauaoli ca-
lumnia cōtra
Mesuem de-
pulsā.

humis se spargentibus, ac crebris, albisq; seu lacteis tota con-
spersa maculis. Vnde apud quosdam Lactariae herbae nomen
adinuenit, etsi à quàm plurimis, praesertim mulierculis, Car-
dius diuæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, eo quod
non animaduertit, hanc folijs albi chamaleonis triplo,
quadruploq; maioribus in campestri planitie nasci, ut nostra
testatur Hetruria, ubi passim ferè frequens nascitur, non au-
tem in montibus, ac syluis, ubi Spina alba Dioscoridis testi-
monio prouenit. Legitimam Spinam albam, cuius hîc pri-
mo loco imaginem expressimus, misit ad me Patauio Iaco-
bus Antonius Cortusius, rei plantariae admodum studiosus,
quæ notis omnibus genuinam repræsentat. Siquidem folijs
est albo chamaleoni similibus, angustioribus tamen, ac can-
didioribus, subhirsutis, spinis rigentibus: caule uerò bicubita-
li, pollicari, uel ampliore crassitudine, subalbo, & inani: in
cuius cacumine echinus subalbidus insidet, sed minor, et ob-
longior, pupureis intus floribus, & semine cnico simili. Huic
planè descriptioni, quæ etiam Dioscoridis est, adstipulantur
frequentissima plantæ, quæ suis echinis, ac spinis rigentes, in
excelsioribus Anania uallis montibus lariceis, abiegnis, &
piceis syluis refertis Iulio mense uisuntur. Quapropter, ut
quæ ad eos pertinent, rectè agant seplasiarij, uideant, scient-
que non in planitie, & conuallibus Spinam albam proueni-
re, sed in montibus: quorum si quandoque tum cacumina, tū
syluas adire non grauiantur, procul dubio non magno etiā
labore ipsam nanciscuntur. Hæc enim non modò seplasiarijs
maximè conducet, ut legitimam Spinam albam suis com-
positis medicamentis immisceant; uerum & eorum errorè
deprehendent (in hoc etiam Ruellius uersatur) qui sibi per-
suadent, Spinam albam illud esse cardui genus, quod à Tu-
scis, eo quod (ut paulò antè diximus) coaguli uicem præ-
stet, uulgò uocatur Persura, quodq; nos scolimum esse puta-
mus. Est & ALTERA ACULEATA planta, cuius
hîc quoque imago secundo loco uisitur, quam quidam
Spinam albam esse censent, sed plura in hac desiderantur.
Error autem ijs facile deprehendetur, si illud adnotare uo-
luerint, quod aculeata hæc planta in hortis passim feratur,
folijs albo chamaleonti longè maioribus: & capitula fe-
rat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commi-
scuit Mesues spinam albam, ac etiam Arabicam, quarum
alteram suo idiomate Bedeguar, alteram uerò Succhaa ap-
pellauit, syrupo de eupatorio uocato, quem miris laudibus
extulit ad diurnas febres finiendas, ad eas praesertim, qui-
bus naturalia uiscera, nempe uenterculus, & iecur imbecil-
lia sint reddita; & ubi à sua naturali temperie recesserint.
Cuius tamen sententia non parum refragatur Musa Ferra-
riensis: quippe qui longo sermone contendat, nec Arabicam,
nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse, quod utra-
que adstrictoria ui polleat, quæ (ut ipse ait) syrapi huius
intentionibus admodum repugnat, cum ad diurnas obstru-
ctiones tantum referandas, semper huius apud medicos fue-
rit usus. Qua in re non solum ostendit Musa auctoris men-
tem non percepisse, sed nec etiam in hoc (pace uiri alioqui
clarissimi dixerim) exactam curandorum morborum ra-
tionem calluisse. Nam cum Mesues syrupum hunc compo-
suisset ad illas curandas febres, quibus naturalia uiscera im-
becillia sunt reddita, optima componendi methòdo tam Spi-
nam albam, quàm Arabicam illi inseruit, utpote quæ adstri-
ctoria ui, qua pollent, languida illa, ac infirma membra, plu-
rimùm roborarent, quibus incommodis solent periti, ac do-
cti medici ijs medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia
adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaque facile
intelligi

intelligi posse crediderim, quàm absurda, explodendaq; sit hæc Musæ sententia. Quin nec illud consilium eius seplarijs accipiendum putauerim, quòd spinæ alba, et Arabica loco, filicula radicem, ac sabina folia huic syrupo substituerent, & debeant, ut magis atque magis tum uasa, tum uiscera laxet. Quippe quòd si tantum laxandi, ac referandi facultate hoc medicamentum debuisset esse præditum, non modò harum spinarum radicibus carere debebat; sed etiam rosas, lentiscina resina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cum tamen hæc omnia mature, diligenterq; examinata, non sine methodo, ut quæ robur his uisceribus allatura sint, ab ipso Mesue huic syrupo fuerint admista, ne scilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum referantibus medicamentis uexata, totam humorum molem alui profluuium ob contentricis facultatis amissum robur, tãquam uiribus omnibus destituta ad mortem usque dmitteret. Meminit Spinæ alba Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic in-

10 quiens. Spinæ alba radix desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & cæliacos, & stomachicos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodest, si decocto eius colluatur. Semen tenuis essentia & calida facultatis est. Itaque potum ipsi, qui conuelluntur, conuenit. Quæ planta

Spinæ albae uires ex Gal.

Nomina.

Ἀραβία λευκή.

SPINA ARABICA.

CAP. XIII.

Arabicam spinam natura alba spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis reiectiones, a mensium abundantiam, cæterasque fluxiones radix etiamnum ualeat. Prouenit in asperis.

a ὁπὸς πολὺ γλυκερίον.

20 **E**rasse eos nimirum crediderim, qui sibi persuaserunt, Arabicam spinam, cuius hic meminit Dioscorides, eam aculeatam Arabiæ esse arborem, quam Acaciam uocant. Cuius erroris illud in primis indicium est, quòd nusquam consueuerit Dioscorides alicuius stirpis historiam diuersis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cum longa historia Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia spina uocatur, primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem uideretur, si eandem præter morem hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd si seorsum harum plantarum historiam tradidit Dioscorides, diuersas quoque plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animaduertit, in sua huiusce Arabica spinæ mentione, Dioscoridem hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam alba spinæ in uniuersum æmulam intellexisse, non autem (ut ipse putat) acaciam nuncupatam. Quæ in re non satis uirum hunc admirari possum. quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis sit habitus peritissimus, ac inter eos, qui hac nostra ætate de stirpium historia scripsere, facillè princeps; sed qui etiam Plinij historie fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset, ac sequi uoluisset, nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quandoquidem Plinius lib. xxiii. cap. xii. alteram ab altera separauit. Et primò huius, de qua agimus, mentionem faciens, sic inquit. Spinæ Arabica, laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat, stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam etiamnum radice ualentior. Quæ à Dioscoride uerbò tenus transulisse perspicuum est. Mox meminit Arabica alterius spinæ, quæ in arborem assurgit, his uerbis. Est & Acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item uiridi, sed longè melior est prioribus. Eiusdem meminit etiam lib. xiii. cap. ix. postquam Perseæ arboris materiem miris laudibus commendauit, ubi hæc habet. Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat:

40 candida uerò facillè putrescit. Quibus ex locis palam est, non credidisse Plinium, unam tantum Arabicam, uel Aegyptiam esse spinam, quamuis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galeni sententiam hac in re non animaduertisse uidetur: siquidem Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum ita scribit. Spinæ Arabicae radix profluuium muliebrem iuuat, et alia quæcunque, quibus auxilio est quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia iuuant tum radix, tum fructus ipsius. Hic uerò & columelle prodest, & ipsi, quæ in sede inflata sunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non molestam adstrictionem, hæc Galenus. Qui ut has plantas diuersas habuit; ita etiam seorsum de earum uiribus disseruit. Planta à καὶ δα ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaba.

Spinæ Arabicae confid.

Ruellij hallucinatio.

Spinæ Arabicae uires ex Galeno.

Nomina.

† Orib. μετὰ τὸ χαμαλέοντος καὶ τῆς λευκῆς ἀκακίας i. inter chamæleonem, & albam spinam. a Cat. μικρὸν. i. paruum, sed. μέδωσέ ut putato. b Cat. λευκή. i. alba.

Σκόλιμος.

CARDVVS.

CAP. XIII.

50 **C**arduus, Græci scolymon uocant, † folia chamæleonis habet, & alba spinæ, nigriora, & crassiora: caulem a longum edit, foliosum, capite spinoso: radice b nigra, & crassa. Quæ illita graueolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item si decocta in uino bibatur: copiosam autem urinam, foetidamque expellit. Herba cum recens tenerescit, in olera, asparagi modo, transit.

Carduorum consideratio, & genera.

Et si unius tantum Cardui breuiter etiam hoc loco meminerit Dioscorides; Theophrasto tamen, Plinio, ac alijs probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verum ut primum de his, qui natura cultrice sponte proueniunt, sermo fiat, scire sanè conuenit, quòd eorum diuersa sunt genera: quorum tamen nomina propria, quod sciam, non habentur. Atqui Plinio lib. xx. cap. xxi. duo tantum eorum genera produntur: unum fruticosius statim à terra: alterum uerò uniuersum, & crassius. Satiuorum autem, qui tum in hortis, tum in agris seruntur, multiplex est genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruscis uulgò uocantur Cardoni. Nanque ij diligenti

CARDVVS ACVLEATVS.

CARDVVS NON ACVLEATVS.

CARDVVS VVLGARIS.

Cardui car-
cioffi.

diligenti cultura adeo teneri, fragiles, albiq̃ue euadunt, ut magno quidem apparatu, secundis cœnis pro bellarijs cum sale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putauerim de his uerba fecisse Theophrastum libro VI. cap. IIIII. de plantarum historia, cum ita scribit. Quæ autem Cactus nuncupata est, in Sicilia tantum nascitur, Græciæ nusquam habetur. Sui generis planta: hæc enim statim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atque spinoso. Caules hos cactos appellant. desquamati cibo idonei sunt, paulo amari-
cantes: & reseruare hos aqua salsa conditos consueverunt. hæc Theophrastus. Nostrates, quibus ubique nunc Hetruria scatet, eod ex Neapoli allati fuerunt, Neapolim uerò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere maxime conuenire uidentur, quod scripserit, Cactum Siciliae peculiarem esse plantam. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ij, quos in Italia Hetruscum uulguis appellat Carcioffi, alijs uerò inibi Archiocchi dicuntur. quorum item meminit Theophrastus eodem loco, cum subdit. alium uerò caulem erectum producit, quem pternicem uocant. Is quoque cibus aptus excreuit, sed reseruari non patitur. Fructus, in quo semen, echinata specie est. Verum exemptis lanuginosis seminibus, is quoque uescendus relinquitur, & cerebro palmæ similis est. hæc Theophrastus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor, intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta uoce Neapolita-

Neapolitanis, & Siculis uulgo uocatur Cefaglione, de quo libro primo in Edellij mentione abundè differuimus. Carduorum autem, quos uulgò Carcioffi uocari diximus, nobis plura sunt genera, uaria capitis forma distincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, sed aliqui spinis sursum respicientibus constant, alij uerò ad terram uersis, nonnulli etiam tam in folijs, quàm in fructu aculeis uacant, ob idque cæteris in cibis præstant. Sunt præterea in hoc postremo genere, quibus echini in longum fastigientur, quibus uerò in globum extuberent, debiscentibus in altero squamatim spicis, in altero iisdem squamis, ueluti corticosis unguibus in unum compactis, & coagmentatis, nucis pineæ instar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores testantur, Carduorum capitula, si priusquàm seratur semen, acuminata eius latera retundantur. Sine aculeis etiam nascentur, si delibratis lactucæ radicibus, & dissectis semina integra condantur. Vnde illud facile potuit factum esse, ut
 10 ij, qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores euaserint, cum natura Carduorum omne genus spinis uacare nequeat. Radicum decoctum potum hydropicos, & ictericos sanat. Echini nondum florecentis pulpa, è carni iure decocta, pro bellarijs utimur, una cum sale & pipere, & qui ueneri indulgent, galan- gam quoque addunt. Itali rarò decoquunt, sed echinata capita cruda cum sale uorant. Cardui meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum: nec tamen plura de eius uiribus tradidit, quàm fecerit Dioscorides. Sed de temperamento differens, ei caliditatis secundum ordinem completum, aut tertium incipientem; siccitatis uerò secundum assignauit. Et libro II. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellauit, ac alimentum, quod corpori præbet, meritò damnauit, quòd melancholicum succum generet. Σώλιμος ea planta est Græcis, quæ Latinis Carduus, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Harxos, siue Sacolomas: Italis, Cardo, & Carcioffo: Germanis, Strobildorn: Hispanis, Cardo de co-
 20 mer, seu Cardos: Gallis, Artichault, & Charchiophe.

Cardui uires
ex Gal.

Nomina.

Ποτέριον,

POTERIVM.

CAP. XV.

POTERIVM.

Poterium, Iones neurada uocant, a largè fruticat, cortice obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: folijs paruis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: semine nullius usus, sed gustu acuto, & odorato. Nascitur in ^b aquosis, & collibus. Radices demittit binum, ternumue cubitorum, neruofas, & firmas: quæ proximè terram recisæ, dant succum gummi similem. Tussæ, præcis nervis, & uulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoque eius neruorum affectibus prodest.

a Meū. θαμ-
νίσκος ἐστὶ με-
γας. ita habet
meū. Sed Ca.
θαμνός μεσῆας.b Orib. ἀμ-
μαδερν. are-
nolis.

Poterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus suis notis congener esse uideatur. Peculiariter autem supremos ramos habet in uertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non uisitur. Plantam itaque quam hîc pro Poterio appinximus, misit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Caesaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hîc nobis admodum mirari subit Ianum Cornarium, uirum alioqui ætatis nostræ insignem, quòd prunum syluestrem Poterium esse crediderit. Quæ certè sententia, ut est meo iudicio absurda; ita non immeritò à Fuchsio medico clarissimo refellitur. De Poterio scripsit Galenus libro octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, his uerbis. Neuras, quidam Poterium uocat. Desiccandi absque morsu fa-

Poterij confi.

Cornarij opi-
nio falsa.Poterij uires
ex Gal.

60 cultatem possidet, adeò ut & neruos incisos glutinare credatur. Radices eius potissimum sunt eiusmodi: quæ & decoctum earum quidam exhibent ijs, quibus affecti sunt nerui. Id Græci ποτέριον, quod item Poterium Latini uocant: Itali, Poterio.

Nomina.

ACAN-

ACANTHIVM.

Ακανθιον. ACANTHIVM. CAP. XVI.

Acanthij con-
sideratio.Quorundam
error.

Nomina.

ACANTHVS.

† Orib. ἡ με-
λαμφυλλος,
ἡ παίδερος. i.
uel melaphyl-
los, uel pæde-
ros.
a Meum. λι-
παρὸς λεία. i.
pinguia leuia,
sed Cat. λιπα-
ρὸς λείαν. i. pin-
guia ualde.
b Meū, & Ca.
εἰογὲν κίττα-
ρίοις ἑσπερί-
αςιν ὑακινθῶ-
δεσιν ἐξ ὧν τὸ
εὐθὺς. i. uelut
pileolis oblō-
gis, hyacinthi-
nis, ex quibus
flos.

Acanthi cōfi.

A Canthium albæ spinæ simile, folijs aculeatis per extremitates, † & lanugine araneosa obductis. ex qua collecta, & neta, uestes bom-
bicinis similes texunt. Folia, uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.

Si planta in Italia nascitur, quæ legitimū Acanthium representet, hæc profecto, cuius hîc imaginem expressimus, Acanthium mihi rectè representare uidetur. Siquidem folijs est et albæ spinæ per extremitates aculeatis, & araneosa lanugine obductis. Id quod non nobis tantum opinionem auxit, sed alijs quoque rei plantariæ studiosis. Versantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani speciem, echino lanugine quadam obducto, demonstrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nulla lanugine uelata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circumuestit, depecti, uel neri potest, utpote quæ tenuissima sit, sine uillis, fragilis, ac omnis lentoris experta.

Quod Græci ἀκανθιον, Latini similiter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.

† Verba illa de lanugine non leguntur in uulgatis Græcis Dioscoridis exemplaribus: quæ tamen hîc desiderari ostendit abruptus auctoris sermo. Vnde ea non temerè ex Plinio adiecerunt interpretes, eius tantum, ut puto, auctori-
tate freti. Nos uerò eò audacius illa addèda putamus, quòd ea legantur in Oribasij codice manu scripto, in quo ex probatissimo Dioscoridis libro ita transcripta inueniuntur, καὶ ἡ ἀραχνόειδος ἐστὶ χνούς. quæ ad uerbum sonant. Circa quæ araneosa est lanugo. Id quod meum quoque exemplar manu scriptum habet, ut ex appposita in margine patet.

Ακανθος. ACANTHVS. CAP. XVII.

A Canthus, † Romani pæderotam uocant, nascitur in hortis, petrosis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ diuisura, nigricantia, a pingua, læuia: caulem binum cubitorum, digitali crassitudine, læuem, prope uerticem ex interuallis circundatum foliolis, b ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus: semen oblongum, luteum: caput thyrsi specie: radicibus nititur longis, mucosis, rubris, & glutinosis. Quæ uis igni, & luxatis artibus illitæ subueniunt: potæ urinam ciunt, sed aluum cohibent: ruptis, conuulsis, tabem sentientibus, mirè prosunt. Nascitur & syluestris Acanthus, scolymo similis, aculeatus, breuior quàm satiuus, & is qui in hortis prouenit. Cuius radix ad eadem ad quæ superior efficac.

Redunt omnes ferè huiusce temporis rei herbariæ studiosi, Acanthum eam esse plantam, quæ nobis uulgò uocatur Branca orsina. Quorum sententiæ nec prorsus refragari, nec planè adstipulari possum. Nam etsi in eorum opinionem multis adducat rationibus, non solum quòd ij magnæ sint apud me auctoritatis; sed etiam quòd ipse uiderim hanc, quæ Branca ursina dicitur, folijs lactuca latioribus, longioribusq; , erucæ modò laciniatis, nigricantibus, ac molli quodam lenore pinguibus: caule item læui, bicubitali, pollicari crassitudine, per interualla sub ipsum usque

sum usque uerticem foliolis quibusdam oblongis, ueluti nucamentis, circumdato: e quibus flos prodit candidus, & inde semen oblongum, luteumque: atque etiam radice eadem constet, qua Acanthus; aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca ursina legitimus sit Acanthus, cum foliola, quæ nucamenti instar illius caulem cingunt, nullis spinis horrida conspiciantur, plantaque ipsa uideatur topiarijs operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro 8 cap. xxi. auctor est) conueniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & ueluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum uiridarijs seratur, cum apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore abitus sit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neque illud suspicionem nostram diluit, quod dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibusdam Italiae locis marmoreis columnis, præsertimque Corinthiis imitantibus, insculpta reperiuntur, nulla prorsus linea à Branca ursinae folijs differre. Siquidem contra ijs quispiam facile respondere posset, quod etsi utraque eandem retineant formam; non ob id tamen necessario unam & eandem speciem representant. Quare quemadmodum dubium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre; ita idem negare uerum esse uidetur. Caterum ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo iudicio, facit, quod iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memorie prodiderunt. illud insuper addiderim, quod etsi dicat Dioscorides, oriri Acanthum caule foliolis spinosis, ceu nucamentis, prope uerticem usque ex interuallis circumuestito; potest tamen intelligi, quod non re uera foliola illa aculeis horreant; sed quod adeo acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia uideantur. Quinetiam cum Plinius duo Acanthi genera faciat, libro 8 capite uigesimo secundo, alterum crispum, aculeatumque; alterum læue, quod aliqui paderotam uocant, alij melamphyllum, mirum esse non debet, si acanthus, quæ in nostris habetur uiridarijs, nullis rigeat aculeis. Id quod facile credi potest, cum ceteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride representato adamussim respondeat. Neque impedit, quod loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentumque; puluicorum toros uestire. Quauis enim necesse haud facile ex se ualeat; tamen tum caulibus, tum folijs ob eorum mollietatem, lentoremque; adeo flecti queunt, ut uimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommode aptari possint. His itaque rationibus innixus, eos equidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Repertur & syluestris Acanthus carduo (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, folijs tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoque duo Acanthi genera constituit. Caterum quoniam scribit Dioscorides Acanthum Romanis paderotam uocari, prætermittere sanè non potui quin lectorem admonerem apud Græcos paderotam aliam quoque esse plantam, ut testatur Pausanias libro secundo descriptionis ueteris Græciæ. ubi sic habet: Nasceitur Paderos herba intra septum Veneris, aprico loco, neque alibi uspiam prouenit, ne in ipsa quidem Sycionia. Folia ei minora fagi, ilicis maiora, forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars subnigra, alba altera, neque omnino dissimilis color ei, qui in alba populi folijs cernitur. Acanthi meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominant, alij uero Paderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Planta, quæ Græcè ἀκανθός, Latine similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acanto, & Branca ursina: Germanicè, Berenklau: Hispanicè, Terna giguante, & Branca ursina: Gallicè, Branize ursine. Quæ uero Græcis ἀκανθα ἀπρία, Latine Acanthus syluestris uocatur: Italis, Acanto saluatico.

Acanthi facultas ex Gal.

Nomina.

Α'νωνις, ἢ ὄνωνις.

ANONIS, SIVE ONONIS.

CAP. VIII.

40

Anonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantes, aut maiores, frequentibus geniculis cinctos, caulis alarum multis, capitulis rotundis: folijs † lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis, † odoratis, non † iniucundè olentibus. Muria conditur, antequam spinosa fiat, cibus gratissima. Rami acutioribus spinis, & ueluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam. Quæ excalfacit, † & extenuat. huius cortex ex uino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cum decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. † Decoctum eius potu hæmorrhoidas sanare creditur.

† Lenticulæ nō leg. Orib.
a. ἡ ἀκανθὰ Ca.
i. subolētib.
† Orib. ἀνδρ.
i. iniucundis.
† Ori. add. σε
περὶ i. solidi.
b. Meū. nō hēt
neque Cat.
c. Meū. nō habet neq; Cat.

50

Nascitur Anonis in pratis, cultis, atque etiam incultis locis, arido præsertim solo: folijs tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, uel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac ceteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quod non modò suo ramorum, ac radicum implexu, atrata inuitis bubulcis in medijs agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Restæ bouis compluribus nominatur; sed quod etiam messoribus, & feniseis spinis suis acutis admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaque sit eorum cutis; eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cum maturuerit, horrida conspicitur. Insu- bres hanc uulgò Bonaga uocant. Caterum quauis floris eius nihil meminerit Dioscorides; constat tamen flore plerunque purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis uacat. Eandem floribus albis uidimus nos parumper extra Pragam, uia qua itur ad Diuam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophrastus libro vi. cap. v. de plantarum historia, sic scribens. Ononis ramis aculeigera est, anno tantum perdurans, folio rutæ similis, sed per totum caulem apposito, ut ueluti coronam ex interuallis tota species representet. Florem minutulum, & in siliqua non undique septum edit. Nasceitur glutinoso letoque; solo, & præcipue in segetibus, atque cultis: qua de causa agricolis inimica exit. Viua admodum est. Cum enim altam nocte tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, surculis in latus emissis, rursum postero anno

Anonidis consideratio.

Restæ bouis.

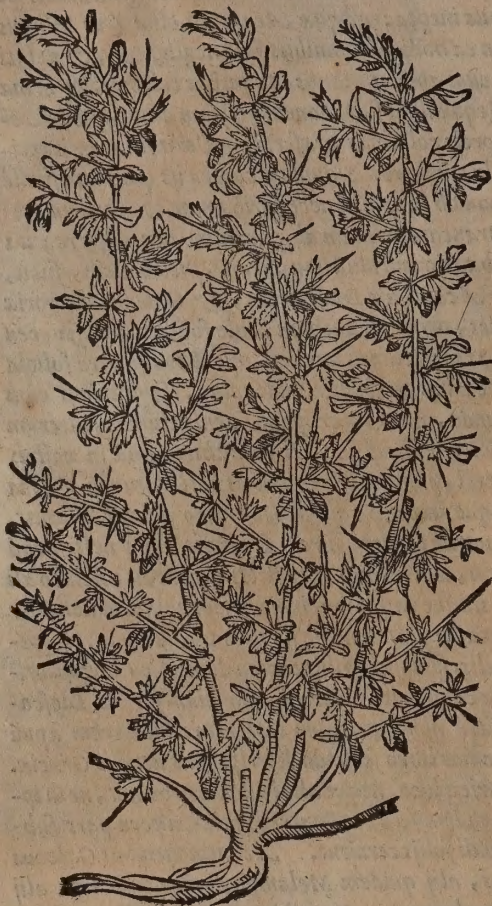
Anonidis hist. ex Theoph.

ONONIS.

Plinij lapsus.

Anonidis ui-
res Matth.Aque Anoni-
dis uires.Anonidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

habet tertio quadantenus excafacientem. Cortex eius maxime est utilis habens quippiam & abstersorium, & incisorium. Proinde non tantum urinas prouocat, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas cito detrahit. Vtuntur porro ea quoque & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto iubentes.

Huic plantæ nomen Græcum est, ἀνώνις, & ὀνώνις. Latinum item, Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hauubechel, & Stallkraut: Hispanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugraues, & Burgrundes: Boemicum Gebbice: Polonicum Tglica, siue lisi ogon.

Λευκανθα.

LEVCACANTHA.

CAP. XIX.

^a Meum. π-
κράν ἰζυρῶς.
i. amaram ual-
de.

Leucacanthæ
confi.

Ruel. lapsus.

L Eucacantha, prædita est radice cyperi, ^a ualida, & amara. Quæ manducata dolorem dentium sedat: ueteri laterum dolori, atque ischiadicis prodest, decocto cyathis tribus ex uino potio. Eadem ruptis, & conuulsis medetur. Radicis epotus succus eisdem præbet effectus.

I N manifesto errore uersantur, qui sentiunt, Leucacanthā, hoc est, albam spinam, de cuius historia, & uiribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulo superius differimus, nullo pacto differre. Qua in sententia, uel potius errore, fuisse nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuisse ex eo maxime deprehenditur, quod cum debuisset, more suo, post Anonidis tractationem: cuius titulo spinam albam quoque adiunxerat, quam tamen albam nominasse rectius forte erat, eiusdem albæ spinæ historiam referre, ex industria eam silentio præterijt. Nam cum existimasset, alteram ab altera non distingui, non opus esse iudicauit, earum historiam in Alba spina repetere, quam antea in Spina albæ mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore uindicari non potest: quippe quoniam postquam spinæ albæ, quam Mauritanii Bedeguar appellant, meminerit, alteram eius nominis spinam subdidit, quæ cum in arbutum undiq; aculeis armatum assurgat, sepius extruendis rusticis nostratibus maxime expetitur. Non tamen ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodā lapsu, quasi sui ipsius, & cuius spinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellij error omnibus euidentior est, quam ut pluribus refelli postulet. Quod autem differant inter se Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioscorides inter ceteros sim-

deorsum uersus pellere solita est. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumno. hætenus Theophrastus. Huius quoque mentionem fecit Plinius lib. xxvii. cap. iiii. ubi sic inquit. Anonim, quidam ononida malunt uocare, ramosam, similem scæno Græco, nisi fruticosior, hirsutiorq; esset, odore iucundo: post uer spinosa. hæc Plinius. Qui tamen hac in re errasse deprehenditur: siquidem non post uer Anonis spinosa reditur, sed (ut Theophrastus author est) in autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix uim maximam præstat ad renum calculos comminuendos, expellendosq; obstructis præsertim urina meatibus, quod multorum testimonio compertum est qui calculo affecti, ubi tantum radicis corticem puluerem ex uino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt. Noui ego quendam, qui huiusce radicis puluere dumtaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramum absumpsit & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quam sola sectione, uisioneque hunc curari posse antea statutum esset. Eroduntur radicis puluere callosi, ac indurat ulcerum margines. Decoquitur eadem ex posca utiliter, ad dentium dolores; mulcet enim hos, ubi iure os colluatur. & præsertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent sanari hæmorroidas epoto tantum radicem decocto. Caterum id, ut mihi compertum est, præstat potum summopere ad locinoris, & uasorum infarctus. Fit è radicibus aqua, quæ pota non solum calculosos expedit renes, & urinam prouocat, sed etiam uescicam, & eius ceruicem glutinosi excrementis obsessam expedit. Sumuntur Corticem recentium radicum libræ quatuor. Hæ minutim concisæ uini Cretici libris octo macerantur. Deinde uitreo alembico in aqua calentis balnei collocato elicitur aqua, quæ in præscriptis affectibus plurimum præstat, pota semilibræ pondere. Anonidis uires descripsit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ononis radicem

ros si simplicium medicamentorum scriptores facile princeps ostendit; sed Galenus etiam, & Paulus, qui præterquam quod alteram ab altera diuersis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatibus præditam esse tradiderunt. Quorum sententia subscribit Plinius: nam de Acantha leuce differens lib. XXI. cap. XII. sic inquit. Spinae albae semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed uires longè alias ab his Leucacantha idem retulit lib. XXI. cap. XVI. ubi sic habet. Leucacantham alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum, & lumborum (ut Hicetius tradit) semine potio drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, conuulsisq; medetur. hæc Plinius. Quæ quidem uidisse debuerat Ruellius, alioqui Pliniana historia studiosissimus: aut certe Hermolao doctissimo uiro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoque capita, imò (pace eius dixerim) integrum ferè surripuit opus, ita ut in omnibus illud suum fecisse uideatur. Siquidem Hermolaus, cum in Leucacantha, tum alias sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acanthaleuce differre. Porro illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quod Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasauolus suo de syrups libello in eupatorii syrupo existimat. Nam hoc loco de herbis tantum, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam supra libro primo inter Rhamni genera descripsit, et sub candido, ut puto, complexus est. Ceterum cum nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus folijs, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proueniat, difficile quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ uerè Leucacantham representet. tamen si damnandus usquequaque non esset, qui dixerit Leucacantham esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acanthaleuce diximus, cuius folia albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est lacteus carduus, & apud alias nationes Maria carduus. Nam præterquam quod coniectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacanthæ nomen adinuenisse, radices etiam ipsius tum durities, tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, consentire uidentur. Sed hoc potius disputandi, quam asserendi gratia proponimus: cum adhuc haud ulla nobis comperta sit Planta, quæ legitimam Leucacantham representet. Ceterum cum hæc CARDVVM, quem quidam Diuæ Mariæ, alij Lactarium ab albis maculis uocant, in mentem reuocauerint, non ab re sanè esse iudicauimus, si eius historiam, & uires hic explicabimus. Est itaque Carduus hic, quem ego potius Asininum uocarem, quod eius pabulo Asini delectentur, planta folia fundens magna, pingua, per ambitum laciniata, et acutis, tenuibusq; aculeis circumquaque stipata, quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemque, rotundum, spinis herentem, brachiatumque, echinatis in summitate capitulis; quæ Aestate media florent cinare modo, floribus purpureis ac capillaceis, semine cardui simili papposa lanugine scatente. Radice nititur ualida alte descendente, amaro sapore. Nasctur in campestribus, incultis locis, & à quibusdam quoque in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, aperit, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Iocinoris, & uasorum obstructions & remorantes urinas: Quare confert hydropicis, Ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quam in desessionibus adhibitum. Sunt qui radicis puluerem addito feniculi semine, & longi piperis momento, ex ptisana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alij ut ualentius agat, seminis semidrachmam adiungunt. Leucacanthæ uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alij ischiada nuncupant. Huius amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo est ordine. Adnotanda quæ Græcis, alba spina Latinis appellatur: Italis, Bianca spina. Carduus uero Mariæ Italis appelletur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Germanis Marien distel: Boemis, Ostropes: Polonis, Ostriropeſt.

Brafauli eror.

Carduus diuæ Mariæ.

Cardui lactei uires Matth.

Leucacanthæ uires ex Gal.

Nomina.

CARDVVS LACTEVS.

Τραγανθα.

TRAGACANTHA. CAP. XX.

Tragacanthæ radix lata, & lignoso summo cespite nititur: unde furculos humiles, † robustos, latissimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas al-

bas,

† Orib. addit. πικρὸν. i. frequentes.

a Cat. lxxv.
i. alba.

bas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lacryma, quæ uulnerata radice manans, con-
creuit. Præstat pellucens, gracilis, a lauis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit,
Huius increbuit usus ad oculorum medicamenta, ad tussim, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasq;
destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoque lingua liquefit. In passo madefacta, drachmæ
pondere bibitur, contra renum dolorem, & uesicæ rosiones, misto cornu cerui uiso, & eloto, aut scissi
aluminis momento.

TRAGACANTHA.

Tragacanthæ
confid.

Monachorū
erratum.

Tragacanthæ
uires Matth.

Tragacanthæ
uires ex Gal.

Nomina.

Tragacanthæ plantam, à qua effigiem, quàm hic exhibemus, deprompsimus, iam pridē ad nos misit quidam rei
herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte. Ea certē est, quæ nullis prorsus notis à
Dioscoridis historia dissentiat, ut ex eius pictura omnibus liquido constare potest. Cæterum lacryma ē uul-
nerata radice manans, quæ seplasiarij uulgò uocāt Gōma dragati, passim in officinis cōcreta uisitur, ē Creta, Asia,
& Græcia aduecta. At nō modò hæc (ut Dioscorides inquit) ē uulnerata prius radice manans, sed etiā spōte (ut Theo-
phrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, quæ utimur, Monachi illi reuerēdi, qui in Mesuē
cōmentarios ediderunt, uerā esse Tragacanthæ lacrymā negant, quòd legitima lingua subdita faciliē, Dioscoridis te-
stimonio, colliquecat: hæc uerò nunquā, cū lingua supposita adeò lenta, tenaxq; euadat, admista salina, ut nullo serē
tēporis tractu dissolui liquariq; possit. Quæ quidē in re iij (pace eorū dixerim) toto cælo aberrant, ut qui Dioscoridis
sententiā perperam acceperint. Siquidē Dioscorides nō de sola lacryma lingua subdita, sed in eclegmate cū melle cō-
formata, illud fieri scribit, cum inquit. Vsus eius ad oculorū medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas uo-
ces, cæterasq; destillationes, cū melle in delinctu: liquefitq; subiecta lingua. hæc Dioscorides. Ex quibus palam est
uoluisse Dioscoridē Tragacanthæ lacrymā non solā, & per se tantum, sed in eclegmate cū melle paratā lingua esse
subijciendā, ut clarissimorum medicorū institutione fieri adsolet cum bechicis catapotijs, & diatragacanthæ trochi-
scis, quibus ipsa commiscetur. Quippe cū oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus uniuersum
expurgari debent, quādā tēporis diuturnitate ore retenta, uel lingua subdita sensim, leniterq; liquefcere, ut cō-
modē in trachēā percolentur arteriā, uoluit hic Dioscorides eclegmatis usum rectā methòdo describere. Nā si huius
modi medicamenta deuorarentur, nihil prorsus proficerent, cū ita non in pectus et pulmones deferantur, sed in uē-
triculū. Huic & alia accedit ratio, quòd si intellexisset Dioscorides lacrymam per se tantum lingua submitendā, su-
biunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id faciendum esset. quandoquidem planē absurdū uideretur
scribere, quòd aliquod gūmi lingua subijciatur, paulatimq; liquefcere cogatur, ac deinde silentio inuoluere, quibus
in morbis id faciendū. His itaque rationibus non modò rectē, meo quidē iudicio, intelligi potest uoluisse Dioscoridē,
eclegma, quod Tragacanthæ lacrymā acceperit, lingua subijciendū esse, non ipsam tantum lacrymā, sed etiā Mona-
chos in hoc, ut alias sæpe deceptos esse. In collyrijs oculorū addita Tragacanthæ lacryma non solum humorū acri-
moniā in oculos defluētium retundit, sed oculos quoque roborat, & longē magis adstringit, quàm sarcocolla. Quin-
etiā lacte macerata, & illita, oculorū ungues, & palpebrarū pustulas pruritū, & scabiē sanat. Valeat ad pulmonū,
pectoris, & trachēæ arteriæ morbos, & medetur eorū ulceribus. In summa præstat Tragacanthæ lacryma ad de-
fluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tussim excitantes, & præsertim in cōsektionibus addi-
ta, quæ lingua subijciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoque dysentericis, quæ tosta fuerit, tū
ex uino cydoniorum pota, tum chysmate infusa. In summa ubi lenigare, obtundere, & reprimere opus est, præstan-
tissimum semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ uires scriptas reliquit Galenus lib. viii. simplicium medica-
mentorū, his paucis uerbis. Tragacantha similem gummi uim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniā he-
betiorem (legunt aliqui, quæ acrimoniā obtundit.) Et sanē similiter illi desiccatur. Τραγανδα sic Græcē, ut
etiam Latine, & Italice, Tragacantha uocatur: Arabice, Chitira, Itica, Chateth, Alcuted, seu Alebathad: Ger-
manicē, Dragant: Hispanicē, Alquetira.

ERINGIVM.

Quorundam
errores.

Secacul hist.
Matth.

Serapionis la-
pius.

Eryngij uires
ex Gal.

Nomina.

magis idoneis, quam alterius. Huius tametsi non meminerit Dioscorides; Plinius tamen libro XXI. cap. VII. utriusque historiam tradidit. Quo fit, ut eorum sententiam minimè probauerim, qui Eryngium marinum Crocodilium esse existimant, ut in crocodilij mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ij quoque hallucinantur: nam cum Serapio in capite de Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantum suae gentis auctoribus nitatur, clarissimum prabet indicium, Secacul diuersum fuisse, et plantam Graecis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno uirum & notarum discrimine. Re autem uera Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Auicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quae conuehantur ex India, & fit ex eis, cum sunt recentes, conditum in loco suo. apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Quae etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asseruandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngij radices tum saccharo, tum melle asseruatas ueneris infelicitè commiscunt auxilijs, ut qui ederint, fortiores, salacioresq; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium praestare nusquam haecenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperi re licuit, qua tamen pollere Secacul memoriae prodiderunt Arabes. Caterum animaduertendum est Serapionem Asters Atticum, siue Bubonium cum eryngio confudisse, Stellarum similitudine deceptum, quae caeruleo colore se inuicem emulantur: etsi quae Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Eryngij radicem decoctum expedit Iocinoris, & lienis infarctus. Ideoq; ictericos, & hydropicos iuuat. Epota radix ualet aduersus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarum comestibilium iure pota; uel ex anserino, ubi ranæ non sint ad manus. eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus; ex buglossi, aut melissophylli decocto. Praestat quoque ad stranguriam, obstrusos renes, & uuluarum praeclosure. Illita ex melle infixa corpori extrahit: Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Presumpta crapulam arcet, & aluum sistit. Fit è teneris Eryngij folijs stillatitia aqua, ijs quam maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, si quotidie ea utantur in potu. Nam mirifice lecur iuuat, ualet eadem ad expugnandas quotidianas, & quartanas febres. Meminit Eryngij Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquires. Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quae temperata sunt, superat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non paruam obtinet. Eius nomen Graecum ἑρύγγιον, Latine item, Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel, Manstreun: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Boemicum, Mancha, aut Muzska wujra: Polonicum, Mikolarek.

a Meū, & Ca.

παρ' ἐκ τῆρα

ἢ τὰ μέρη ἐ-

χεν ἐκ πλαγί-

ων ἀκύνθια ἀ-

ραιῶς ἐξ ἑρυν-

τα κολοβά. i.

ab utraq; par-

te hēt ex obli-

quo spinas ra-

rius emican-

tes, mutilas.

b Meum, &

Cat. interpo-

nunt. κα.

c Meum. κα-

ταρῶτες. i.

purioris.

d Deest in

meo & Cat.

e Cat. addit.

λιπαρά. i. pin-

guis.

f Cat. συστά-

δακτον. i. retē

tu difficilis.

g Deest i Ca.

h Meū. συν-

γλυκεῖ οἶνω. i.

cū dulci uino

i Meum. σπό-

πια. i. suggil-

lata.

k Meum. μί-

γνυται. i. mi-

scetur.

A'λόη.

A L O E.

CAP. XXII.

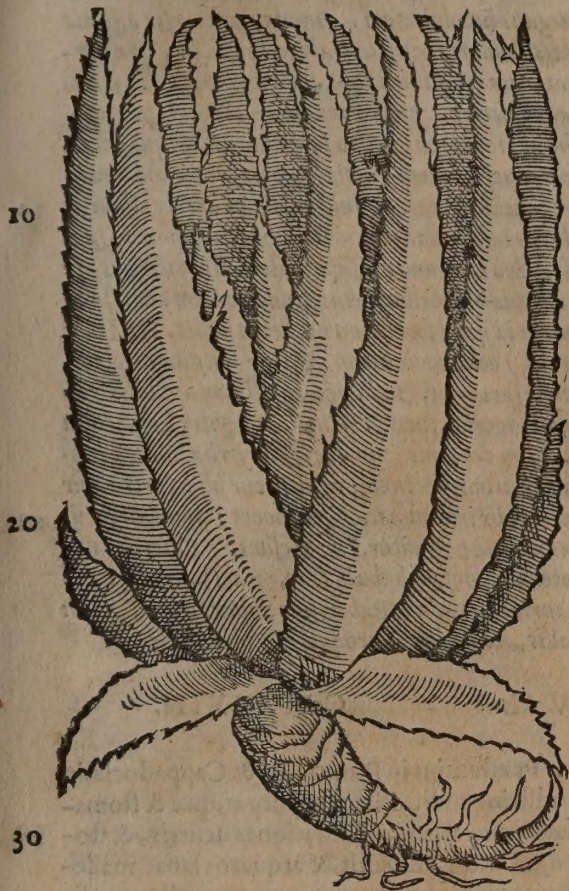
ALoes folium scillae similitudinem habet, crassum, pingue modicè latum, rotundum, retrorsus pandum: folia gerit curta, a quae utrinque ex obliquo longioribus interuallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulae regiae cognatus: graui tota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima praepinguisq; in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia b in locis quibusdam maritimis: & in insulis (ut in Andro) non ualde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda uulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur. Duo succi genera: quoddam arenosum, quod sedimentum c purissima esse uidetur: alterum ad iecinoris imaginem uergit. Eligi debet d boni odoris, e syncera, quae nihil doli sensit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facillè liquefens, eximia amaritudinis. Improbatur nigra, & f fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & ualido odore: eoq; argumento, quod digitis friata non ad minima usque frustra resoluitur. Nec desunt, qui acaciam immisceant. Natura eius est spissare, exiccare, g somnum allicere, & corpora densare, aluum resolvere. Stomachum repurgat binum cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis reiectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmae pondere in potu: deuorata cum resina, aut cum aqua, uel melle cocto sumpta, aluum soluit: purgationis perfectae causa tribus drachmis sumitur. i alijs, purgatorijs medicaminibus admista, praestat, ut minus stomachum infestent: sicca glutinandis uulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq;. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupa puerorum praeputia iungit, condylomata, rimasque sedis h ex passo sanat. haemorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: liuores, & i insignita ex melle tollit. Priuatim scabras lippitudines, pruriginisque angulorum permulcet: dolorem capitis sedat, temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo capillum fluentem continet cum uino: tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & uino proficit. Oculorum medicamentis k torretur in munda, & candenti testa, penaaq; subinde uersatur, ut possit aequaliter torreri. Lauatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & laeue, ac pinguis-

Aloes confi.

Non dubium est, quin ea legitima sit Aloe, qua passim officinae utuntur. Nam electissima, ac purissima (adulterata enim quandoque etiam inuenitur) omnes praestat tum notas, tum uires, quae syncerissima à Dioscoride assignantur. Aloe aetate nostra in quàm plurimis Italiae locis uirescere conspicitur praesertim Roma, & Neapoli,

ALOE SINE FLORIBVS.

ALOE CVM FLORIBVS.

& Neapoli, ubi super adium fenestris, ac atrijs in fœtilibus uasis terra plenis alitur, ac fouetur ad spectaculum po-
 tius, quàm ad medicum usum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioscorides inquit, sed etiam purpurascens. Inuehuntur acerrimè in Mesuem Manardus Ferrariensis, & Fuchsius ipsum secutus, quod affirmauerit ille, Aloen
 per os sumptam uenarum oscula a deo referare, ut inde postea sanguis facillè exiliat, cum id (ut ipsi aiunt) tum
 Dioscoridis, tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ij, quorum pace dictum sit, à ueritate de-
 sciuerint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni præter institutum nostrum id esse censerem, niq; comper-
 tum haberem, illis prius rectè, meo iudicio, responsum fuisse à Iacobo Syluio clarissimo ætatis nostræ medico in Me-
 suem scribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatissimis rationibus Mesuem tuentur, ut nò amplius
 Manardo, ac Fuchsio hic eum lacerandi locum relictum esse putem. Aloes meminit Galenus lib. vi. simplicium
 medicamentorum, ubi sic habet. Hæc herba non admodum apud nos provenit; & quæ nascitur in magna Syria,
 aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usque adeo desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in re-
 gionibus calidioribus, qualis est Calesyria, & Arabia, multò est melior. Optima autem Indica, cuius liquor est,
 id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter siccitatem mordicatio-
 nis expertem, utile. Est autem non simplicis naturæ, sed ut indicio est gustus, adstringit simul, & amara est: ad-
 stringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, ut puta ex numero medicamentorum,
 quæ Græci ab excernendo stercore uocant *ἐκκροτική*. Itaque ex dictis patet (si quidem memoria tenemus, quæ
 in quarto lib. sunt demonstrata) quod tertij sit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut se-
 cundi exoluti. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & utile stomacho me-
 dicamen est, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ agrè ad cicatricem duci possunt, & maxi-
 mè, quæ in ano sunt, & pudendo. Inuat & eorum inflammationes aqua subacta, & uulnera eundem ad modum
 glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In summa, repellere, & di-
 gerere simul potest, cum hoc, ut paulùm extergat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum. Præterea
 idem Galenus lib. vii. de compositione medicamentorum loc. in hieræ mentione, de Aloe ita scriptum reliquit.
 Atqui ipsam aloen Andromachus quidem lotam, ex alijs autem aliqui etiam sic, aliqui uerò illotam adijciunt. Ve-
 rùm iam nosse operæpretium est, ad uentris subductionem illotam aloen aptiorem esse, multum uerò de medicamen-
 taria ui deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, si non uehemens, sed ualde debilis sit fe-
 bris. Quidam uerò etiam ex illota aloe pharmacum multis sic febricitantibus exhibuerunt, deinde cum nihil ma-
 nifestè lassissent, in alijs rursus maximum experti sunt nocumentum. Infestissima est enim aloë, etiam lota, his qui
 citra uitiatos humores ex intemperie calida & sicca affliguntur. Proximam ab his læsionem percipiunt, qui sic-
 cam

Mesues à ca-
 lumnia uindi-
 catus.

Aloes uires
 ex Gal.

tam intemperiem habent, etiam cum frigidityate coniunctam, & in uniuersum qui ex sola qualitate particulam aliquam laesam habent. Etenim in humoribus intemperatura, pharmacis ipsas euacuantibus egent. quae uero absque his consistunt, penitus in tabem deueniunt ex pharmaci huius ex aloe constantis usu. Itaque ubi humiditas uitiata tunicas uentris porrigat, ex aloe picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectus accessio nausea plus aut minus adest. Euacuatio igitur affligentis humoris per solam aloem contingit, quae purgatoriam nim non fortem habet; sed ut ea, quae circa aluum sunt, quae etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usque ad locos circa hepar conscendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe existit. Caterum ex his quae ei admiscetur, mastiche ut stomacho commoda & odora, & quae medicamentariam aloes uim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum uero eadem gratia, & praeterea quod tenuissimarum partium est, ut aperire uentris meatus possit, extergere; ac attenuare, si quid uiscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatoriae facultatis imbecillitatem, aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum uentris affectionum optimum pharmacum est, adeo ut in uno die saepe multos stomachicos creditos persanet. Iuuat autem & hos, & alios omnes affectus ex uitiatis humoribus ortos, cinnamomum admixtum; utpote quod alterantem habet facultatem uitiosarum qualitatum in id quod secundum naturam habet. Haecenus de aloe ex Galeno locis citatis. Deijcit Aloe (ut Mesues auctor est) non modo bilem: sed & pituitam ipsam. Caput, uentriculumque; mundat, quorum etiam cruciatibus maxime succurrit. Inflammato, aestuanti; bilis redundancia uentriculo auxilio est. Quotidianus eius usus a mortiferis morbis tueretur. Vindicat a putredine, addita myrrha, non modo uiuentium; sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quod sine morfu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumque; acuit, iecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Haemorrhoidibus tamen, ac ceteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem ijs ab eius assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur. haec Mesues. Caterum necat Aloe uentris tinea ex lacte, uel melle sumpta: aut umbilicotenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta.

Ex Mesue.

Nomina.

Planta, quae Graecis αλόν, Latinis etiam Aloe uocatur: Mauritanis, Saber, Paber, siue Sabar: Italis, Aloe: Germanis, Alepatic, & Bitter aloes: Hispanis, Hierua babosa: Gallis, Aloes, seu Perroquet: Boemis, Aloe.

ΑΨΙΝΘΙΟΝ.

ABSINTHIUM.

CAP. XXIII.

a Cat. addit. ην γαλατία.

b Meū, ita Meū, & Cat.

Absinthium, aliqui bathypicron, herba uulgò cognita. Praestantius in Ponto, a & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quae & stomacho, & uentri inhæsit: urinam cit, & crapulam praesumptum arcet. ad inflationes uentris, & stomachi dolores prodest, cum fefeli, b & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti ius, quotidie tribus cyathis haustum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes conuenienter ex aceto bibitur: aduersatur ixiæ uenenis cum uino: item cicuta, & muris aranci morfib, & draconis marino. Angina eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctides ex aqua. Ad sugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, si manat sanies. Dentium, auriumque dolores decoctum uaporis suffitu compescit. Decoctum in passo dolentibus oculis oblinitur: item praecordijs, & iecinori, tritum cum cerato cyprino: stomacho quoque longa ualitudine laboranti cum rosaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aqua inter cutem, lienosisque subuenit. Vinum ex eo fit, quod absinthiten uocant, praesertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta utuntur, cum febris carent: alioquin in aestate propinant, & acceptam huic uino incolu-
mitatem referunt. In parsum arcis absinthium, uestes ab erodentium iniuria uindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & a corpore arcet: atramentum librarium diluto eius temperatum, literas a murium erosione tueretur. Existimatur liquamentum eisdem praestare effectus: attamen potionibus improbat, quoniam stomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

ΑΨΙΝΘΙΟΝ θαλάσσιον.

ABSINTHIUM MARINUM.

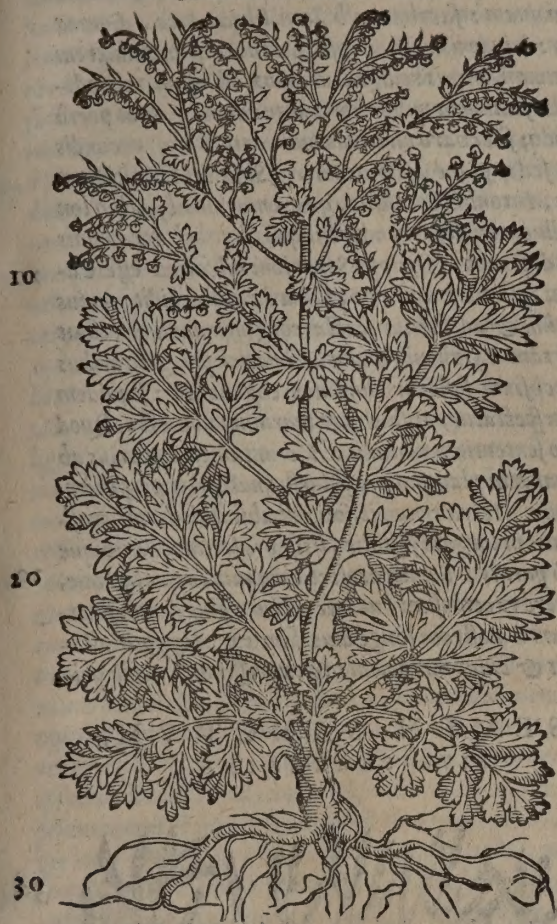
CAP. XXIIII.

† Orib. legit tantum. Σερπί-
φως.a Meū, σ'σνα
ρίδας καὶ ἑλ-
μυθας σπογύς
λας. i. ascar-
das & lumbri-
cos rotundos.b Meū. add.
λέφως. i. leui-
ter.c Cat. addit.
ἐν καππαδο-
κία.Absinthiorū
confid.

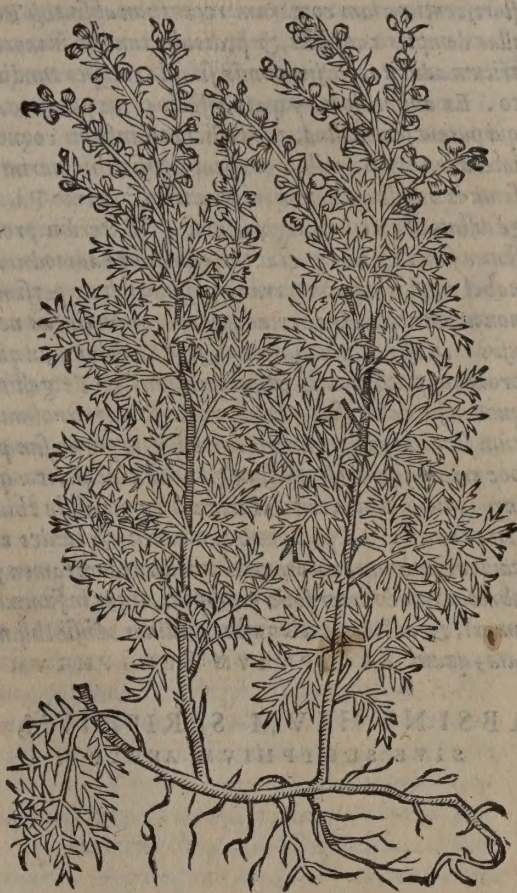
Absinthium marinum, quod aliqui Seriphium uocant, copiosissimum in Tauro monte, iuxta Cappadociam, & in Taphorisi Aegypti gignitur: quo Isiaci pro oliuæ ramo utuntur. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutulis seminibus, subamara stomacho inimi-
ca. Ea grauius olet, & cum quadam calfactione adstringit. Per sese, aut tum oryza cocta, interancorum animalia, teretesque; tinea, adiecto melle enecat. aluum b leuigat: cum edulio autem, uel lenticula decocta, eadem praestare potest. Pecora maxime pinguescunt hoc pabulo. c Tertium genus absinthio assignatur: quo Gallia alpius finitima scatet. Id patrio nomine Santonicum uocant, regionis, in qua nascitur, cognomento, absinthio non dissimile: uerum subamarum est, non adeo seminis fecundum. Eadem quae seriphium potest.

Absinthij generatricia hic a Dioscoride traduntur, nempe uulgare nostrum, marinum, quod Seriphium uocant, & Santonicum, quo Gallia alpius finitima abundat. Vulgare caule exit ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis, Artemisia modo, floribus aureis, paruis semine rotundo, racematim coherente. Radicem habet diuulsam, sed firmam, & lignosam. At qui Absinthium, quod in Ponto nascitur, ceteris praestare ad iecinoris, &

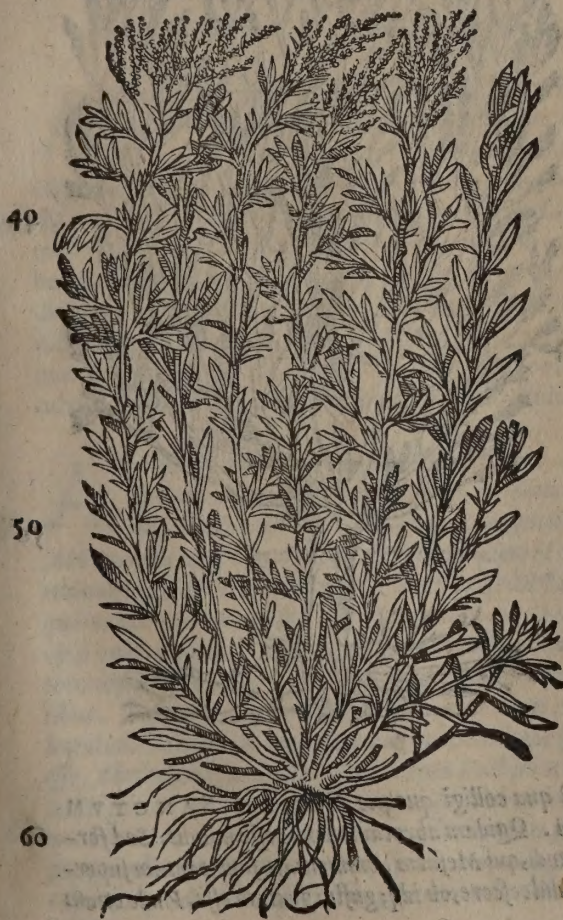
ABSINTHIUM.

ABSINTHIUM PONTICUM.

ABSINTHIUM MARINUM.

noris, & uentriculi inflammationes libro undecimo capite de cimosexto Methodi medendi prodidit Galenus, sic scribens. Cum autem duplex in omni Absinthio facultas, & qualitas sit, ueluti in libris de medicamentis est traditum, utique in Pontico adstringendi qualitas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est uehementissima, adstrictio uerò (quam saltem gustu agnoscas) aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde Ponticum ad iecinoris, & uentris phlegmonas eligi præstat. Porro id est tum folio, tum flore longè quàm cetera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis; uerum etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus est sædus. Quare hæc fugere conueniet, & Pontico semper uti. hæc Galenus. Absinthium autè huiusmodi, quod ceteris præstantius sit, non solum in Pontico nascitur; uerum etiam in Hungaria, Transyluania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo conuenit, quod Galenus deliniauit. Etenim id folio, caule, flore, ac semine constat longè, quàm commune nostrum Absinthium, minoribus. Saporem habet amariusculum, cui non parua, adstringendi uis coniuncta est. Odorem etiam spirat (ut Galenus testatur) non insuauem, ita ut odorati non parum resipiat. Mesues, ut Syluius doctissime adnotauit, nescio tamen qua ratione ductus, Ponticum, Romanum appellat. Monachi uerò, qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesui Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in uniuersa Italia prouenit. Plinius lib. xxvii. cap. vii. Ponticum scribit multò Italico amariùs esse. in quo sanè Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem uim obtinet ad aquâ intercutem, ut mihi iam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam noui hydropicos quasi deploratos, qui ex longo

Quorundam
errores.

Plinij error.

Abinthij Pō
tici uires Mat
thiolo.

Quorundam
error.

Canabel Se-
rapionis men
tio.

Fuchsius no-
tatur.

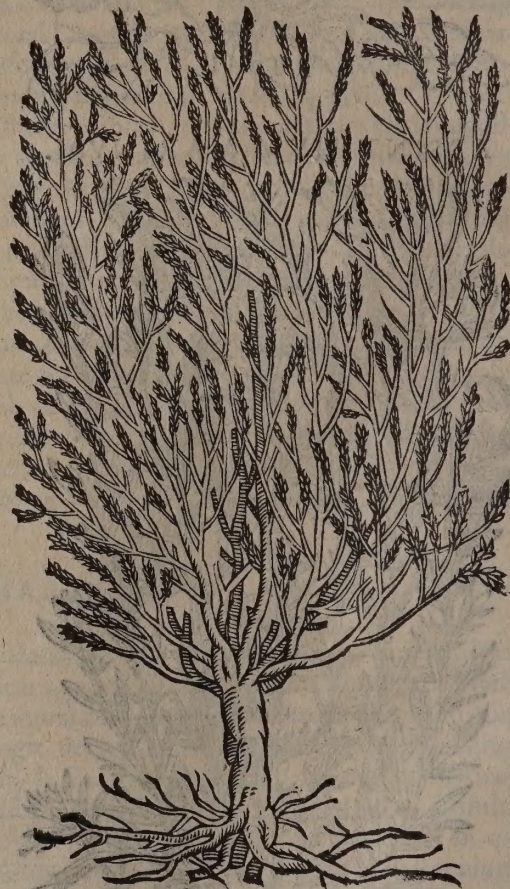
Marini absin
thij hist.

Seriphium Ae-
gyptium.

longo esu comarum eius, quæ saccharo adseruata fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito
florescentium iam comarum recentium absinthij Pontici libram unam: sacchari albisimi libras tres. Comas
illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde ijs optimè tuis saccharum in puluerem
tritum adijcito. rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondi-
to. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porro
qui putent semen illud, quod officina Sanctum cognominant, quodq; saccharo circumdatum contextumq; necandis
interaneorum uermibus præbent, Absinthij marini esse semen. sed ijs planè decipiuntur. Siquidem legitimam
seminis huiusce plantam integram misit ad me Patanio Iacobus Antonius Cortusius. quæ à marino absinthio lon-
gè distat, ut ex eius imagine patet. Ceterum procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis
semen sanctum interpretantur, cum longè admodum hæc inter se differant. Quippe Serapioni nil aliud esse Ca-
nabel constat, quam terra tenuissimo sabulo persimilis: quæ (ut ipse ait) una cum pluuia è celo decidit, cuius
non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas; uerùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit
usus. Absinthium marinum, siue Seriphium, in quam plurimis tam Tyrrheni, quam Adriatici pelagi litoribus
prouenit, præsertimq; Aquileiensibus, & Tergestinis. Sed Fuchsius suspicor illud non cognouisse: siquidem
quod in suis clarissimis commentarijs magno uolum ini appictum spectatur, absinthium marinum non est. Quod
cum fortasse & ipse animaduertisset, in paruo sim plicium libello sententiam mutauit. Veruntamen non prius ab
hoc errore sese uindicauit, quam in aliū inciderit: quippe quòd eandem plantam pro syluestri nasturtio perperam,
meo iudicio, depinxerit. Marinum itaque absinthium cum primum è terra erumpit, folio est absinthio simili, cras-
sore tamen. Sed postquam adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliis, ijsq; præsertim quæ ubique
caulem ambiunt, abrotonum emulatur, non tamen folijs est adeò paruis. Semen profert exiguum, copiosumque,
abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, ut hæc pictura eius demonstrat,
amari, & adstringentis gustus. aliam Absinthij marini plantam à nostrate longè diuersam ex Aegypto allatam,
quam AEGYPTIVM SERIPHIVM uocari libuit & cuius imaginem hic expressimus. nunc pri-

ABSINTHIUM SERIPHIVM,
SIVE SERIPHIVM AEGYPT.

SEMEN SANCTVM,
SIVE SEMENZINA.

Seminis fan-
ti mentio.

Monachoru
opinio falsa.

num consequutus sum à Iacobo Antonio Cortuso præscripto. è qua colligi quoque SEMEN SANCTVM
quidam uolunt, & si quid certi de re hac affirmem non habeam. Quidam abrotonum mas esse uolunt. Sed for-
tasse melius feminam appellassent. Volunt patres illi Reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, tantum super-
ficie tenus Absinthium uulgare amarescere, imis uerò partibus dulcescere, ob idq; gustui gratum esse. Vnde etiam
aquam,

- aquam, quæ ab eo ignium ui distillat, dulcem potius, quàm amarum sentiri contendunt. Qua in re ij parum rem naturalem callere deprehenduntur. nam quòd Absinthij stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem sentio) quòd Absinthium ipsum constet extrema parte amarum, medullitus uerò dulce; sed quoniam cum exterioribus illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tennes, ac in uaporem facillè resolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resoluuntur: euenitq; ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa inuenitur, non ab intimis Absinthij partibus emanat, sed eam tantum à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) provenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthij stillatitia aqua sentitur, sed etiam in quavis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cum plumbeum instrumentum huiusmodi herbarum uaporibus tum actum, tum potentia excalfaciens, terrena quadam substantia superficie tenus inficiatur, quæ actutum in dulcissimam ueluti cerussam conuertitur, non mirum quidem uidetur, si aquæ inde manantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem ijs non euenit absinthij stillatitijs aquis, quæ duplici uase uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur. nam hæ sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præbent. Euenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conseruat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in uaporem uertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum uiolento igne in auræ euanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à uitreis organis quib. eliciuntur, nullâ ascititiâ qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidè sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: uel saltem quisque quæ rectè instituit, uitam sequeretur. Absinthij meminit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic inquitens.
- 20 Absinthium adstrictoriam, & amarum. & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas euacuat. Magis autem quod in uenis est biliosum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in uentre pituitam, oblatum nihil adiuuat. Sic neque si in thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facit, quæ, quàm amara, ualentior est. Porro quòd insit quoque acrimonia, idcirco maiori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam eius temperiem secundum primas circumscribere facultates (et si anomæomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertij. Succus autem eius longè quàm herba ipsa, calidior est. Sed cum de absinthio marino, siue Seripho ageret lib. vi. i. i. simplicium medicamentorum: Seriphium, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Dioscorides, cum tradiderit magis cum Abrotono conuenire Seriphium, quàm cum absinthio. Quamobrem relinquitur suspicio, quòd aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librorum incuria deprauata. Herba, quæ Græci & Λιβιον, Latinis item Absinthium appellatur, Arabibus, Assinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Vuermsot, Eltz: Hispanis, Asentios, Alosna: Gallis, Aluine, & Absince: Boemis Pelymenk: Polonis Pyolijn.

Absinthij uires ex Gal.

Nomina.

Αβρότονον.

ABROTONVM.

CAP. XXV.

- Abrotonum duorum est generum. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candicat, circum ramulos folijs, seriphi modo, minutim incis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodijt, suauiter olet, cum grauitate quadam, & amaro gustu. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas uocatur, farmentosum, a gracilibus ramulis uti absinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Vtriusque semen crudum tritum, & feruefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, conuulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ angustijs, mensibus suppressis, aut remorantibus. In uino potum exitialium uenenorum antidotum est: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum uino potum prodest, priuatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum uenena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane. tritum cum farina hordeacea, decoctumq; tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

a Meū & Ca. λεπτόκαρπον i. gracili femine. sed Orib. λεπτόφυλλον legit. i. tenuibus folijs.

- Abrotonum mas planta est uulgaris notitiæ. Cuius duo obseruauimus genera, hortense, & per se in campis tribus nascens, tenuioribus folijs, & minuiore semine. Quod uerò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non ideo, quòd & ipsum frequentissimum non seratur in hortis; sed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alij Cypressum, alij Santolinam uulgò appellant, alij uerò marinum esse absinthium existimant. Sed ij profectò falluntur: quippe Santolina uulgò uocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotonum fœmina. Quòd primum (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam representet, unde & à quàm plurimis Cypressus uulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet folijs, circum ramulos minutim incis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumnij tempore, corymborum modo comantibus. Postremò quòd in uniuersum suauiter oleat cum grauitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam uulgus Cypressum, siue Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaque Fuchium alioqui rei herbariæ gnarum errasse crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam subiecerit ab eo longè diuersam. Qui etsi Santolinam seorsum postea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, sed herbariorum, ut arbitror, uulgum secutus eam Chamæ cyparissum, hoc est, pumilam cupressum nuncupauit, eiusq; nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit. Caterum quòd Goritienses Abrotonum marci Veronicam appellant, ea sanè planta mihi in mentem uenit, quæ re

Abrotoni cōfideratio.

Quorundam error.

ABRO-

ABROTONVM MAS.

VERONICA MAS.

ABROTONVM FOEMINA.

VERONICA FOEMINA.

centiorum

centiorum quibusdam VERONICA uocatur, magnis (ut aiunt) insignita uiribus. Hæc dum est generum. Veronica cōsideratio.
 Mas, quæ humi repit, caule est dodrante maiori, rubescens, lanuginosus; folijs oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis, loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures diuincatur partes. Fœmina caule exit lanuginoso, folijs rotundioribus, minimè laciniatis, subpinguibus. Flores profert in luteo purpurascens: semen in uasculis rotundis inclusum: radicem uerò maris æmulam. Nascitur in locis asperis, & incultis. floret Iunio mense. Gustu quidem adstringens, & amara est: unde conijcere licet, eam esse tum excalfaciendū, tum siccandi uī præditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior est. Medetur cruentis uulneribus, ac etiam diuturnis ulceribus. Sunt, qui dicunt quendam Francorum regem elephantiasī laborantem à uenatore suo hæc tantum herba fuisse sanatum.
 10 Tumores præterea in uniuersum discutit, præcipue qui in cernice emergunt. Nec desunt, qui illam summis laudibus efferant ad pestiferas febres & ad pestilentia affectos, quibus propinari præcipiunt sicca puluerem, drachmarum duarum pondere; Vnà cum theriaca drachma, ex uino meraco, cum hoc tamen, ut illico sudent affecti. Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aqua utiliter contra tussim, & uitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & suppuratos iuuat. Aperit quoque Iocinoris, & lienis oppilationes, uterum, renes & uescicam expurgat. Sed ut nostrum sequamur institutum, iam Abrotono medicinae reddendæ sunt ex Galeno, qui lib. vi. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus posteritatis memoriæ scriptum reliquit. Abrotonum calidum, & siccum facultate, in tertio ordine seu recessu post media situm est. Inuenimus autem eius temperamentum non minimè quidem & ex gustu ducta coniectura, ut pote cum sit admodum amarum. Porro saporem eiusmodi, cum terrena sit essentia, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaque non instrenue & excalfacit, & desiccatur. Nam
 20 siue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) contusam ulceri puro illinas, mordax, & irritans uidebitur: siue eo in oleo macerato, caput, aut uentrem perfundere uoles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc uoles conficere, minus utique rigore concutientur. imò & sensus quidem protinus ubi admotum fuerit, ipsum calfacere percipit. Porro quod lumbricos interimat, par est, nimirum cum sit amarum. Scies autem protinus, quod & digerendi, & incidendi quandam uim habeat: sed & quod magis quam Absinthio id ipsi necessario insit, in promptu erit colligere. Primum quidem ex gustu: paucissima siquidem acerbitatis particeps Abrotonum est, non pauca uerò Absinthium. Deinde ex eo quod inimicum sit stomacho Abrotonum, uelut etiam Seriphium: gratum uerò & amicum Absinthium. Si quidem de istis supra ostensum est, quod amarum ipsum per se omnifariam insensum sit stomacho: austerum uerò, aut acerbum, aut in summa adstringens stomacho utile & amicum. Porro ubi qualitates hæc inuicem permistæ
 30 fuerint, quæ uehementior fuerit, ea utique uicerit. Ceterum Abrotonum uisum calidum, & siccum facultate est, magis adhuc quam cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis simul & citra phlegmone callo induratis conueniunt: ac proinde maximè ulceribus. quæ in pudendorum præputijs sunt, competere uidentur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino scilicet, aut raphanino, aut sicyonio, aut ueteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoque segnius tardiusque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentissimo maceratum. Quippe pro eo quod tenuium est partium, rarefaciendi uim obtinet, & mordax est, & calidum. quas utique maximè eius facultates nouisse oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Hactenus Galenus. Atqui nobis quoque dicendum est, quod abrotoni fœminæ folia sicca, & in puluerem trita dantur per quam utiliter ex aqua parthenij semidrachma pondere ad sistenda alba fœminarum profluvia, si continuis decem diebus, aut pluribus sumantur à ieiuniis. Et deinde interpolatis diebus. Id Græci ἀβροτόνον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catsum, Kesum, seu Gaisum: Itali, Abrotono: Germani, Stabnuertz, Scheszuuertz, & Gertuuertz: Hispani, Abrotono, & Hierua, lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Boemi, Brotan: Poloni Bozedrzeuiko. Ceterum abrotonum fœminam uocant Itali Santolina: Germani Cypressen: Boemi Cypressen: Poloni Cyprijs: Galli Cypres de iardin.

Veronica uires.

Abrotoni uires ex Gal.

Nomina.

Ἑσσωπος.

HYSSOPVM.

CAP. XXVI.

50 **H**YSSOPUM, herba nulli non cognita, duum generum est, montanum, & hortense. Optimum est Cilicium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumque peripneumoniacis, diuturnæ tussi, suspiriosis, destillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, si cum melle delingatur. crassum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulso epotum. Ad subducendam aluum cum ficis uiridibus detritis manditur: Vehementiusque addita iri, cardamomo, aut irione, deijcit: colorem in corpore fouet. Lienis, & aquæ inter cutem, cum fico nitroque, inflammationibus quoque ex uino illinitur: cum feruente aqua impositum fugillata discutit. cū decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione sedat: inflationes auricularum uaporis suffitu discutit.

60 **N**on modò sunt, qui dubitent, an uulgare Hyssopum legitimum appellari possit; sed & qui certò credant, id ipsum cum Dioscoridis Hyssopo nullam habere cognatione. Horum opinionem sequuntur monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, argumento quòd scripserit Dioscorides (ut Marcellus interpretatur) origanum Heracleoticum folio esse hyssopi, non tamen habere umbellam hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactam, sed multisidam, & ueluti diuisam. Quæ quidem nota non uisitur in nostrate Hyssopo, ut quod flores
 RR spicatos

Hyssopi consideratio.

Opinio reprobata.

HYSSOPO.

Marcelli ma-
la interpreta-
tio.

spicatos proferat, non autem digestos in umbellam rotam-
dò circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitauerint, an
uulgare Hyssopum legitimum sit; hi uerò crediderint, eo om-
nino nos esse destitutos. Caterum mihi iam compertum esse
puto, hos omnes in dubio, & errore uersari peruersa Marcel-
li interpretatione deceptos. quandoquidem se aliter habet
uulgata Dioscoridis lectio (cui etiam Orbasius, & uetusti
quidam Græci codices adstipulantur) quam uerterit Marcellus:
ita enim Græce legitur. Ὅριγανος ὑπερλαμπρὴν, οἱ δὲ νομί-
μω καλοῦσιν, οὗλλον ἔχει ἑμπερὲς, ὡς ὁ πρῶτος. σπυγὰς δὲ οὐ πρὸς
δὲς, ἀλλ' ὡς περὶ δ' ὑμνίου. id est. Origani Heracleoticum,
quod alij Cunilam uocant, foliū habet hyssopo simile: umbel-
lam autem non in rotā speciem orbiculatam, sed ueluti mul-
titudinē. hæc Dioscorides. Ex quib. palam est, non comparasse
Dioscoridem origani flores ipsius hyssopi floribus. ut perpe-
ram Marcellus uertit, cum absolute dixerit, nulla facta cum
Hyssopo comparatione; Origano umbellam esse non in rotā
modum orbiculatam, sed ueluti multitudinē. Illud insuper hæc
in re non paruam ambigendi ansam præbuit, quod Dioscori-
des lib. 1111. in Chrysocomes capite prodidit, cum inquit.
Crysocome palmi altitudine fruticat, comā habens specie co-
rymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti in-
dicio Dioscoridis uerba accurate perpenderit, illa sane nihil
eorum sententiæ refragari comperiet, qui Hyssopum, quo pas-
sim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in plantis
coma, probatissimorum auctorum testimonio; non solum de
floribus, & corymbis intelligitur; sed etiam de folijs, et ramu-
sculis, dummodo hæc hilari quadam uenustate plantam to-
tam, uel summā eius exornent. Vnde recte Plinius lib. 11.
cap. xxv. balsamo folium proximum rutæ, perpetua coma
reddidit. Item Virgilius libro 1111. Georgicorum per-
pulebrē cecinit.

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est folijs, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem
ipsis corymbis, quibus fortasse in uniuersum scatur. Quamobrem hic nullus, quantum equidem sentio relinquitur
amplius dubitandi locus. Sed quod Hyssopum communis usus, uerum, legitimumq; sit, nobis manifeste demonstrat
Symphytum petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quod folia, uulgari hyssopo similia proferat. Nam
cum scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origani uerò folia habere hyssopi clarissimum
præbet argumentum, quod hyssopum, quo passim utimur, sit uerum. Quinetiam cum idem auctor tradiderit, Hyssopum
duorum esse generum, nempe montanum, & hortense, & utrumque genus in nostrate passim habeatur om-
nibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum; sed etiam quæque litem dirimit. Huc
præterea alia accedit ratio, quod cum Dioscorides congeneres, uel similes plantas seriatim coniuncteq; describere
consueuerit, statimq; post hyssopum stæchadem representauerit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum ad-
modum emulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hætenus iuerunt inficias.
Adde etiam quod idem (ut experientia comprobatur) ijs omnibus polleat uiribus, quas illi reddidit Dioscorides.
Postremo cum idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, miror sane, cur quidam, qui uulgare no-
strum illegitimum faciunt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cum non solum in hortis Dioscoridi
habeatur, sed etiam in montibus. Dixi sententiam meam, à quâ ne minimo quidem ungue recedam; quousque
qui nobis refragantur, utrumque afferant Hyssopum, quibus umbellæ insint. Hyssopum montanum in comitatu
Goritiensi Saluatino monte frequentissimum nascitur, facie, floribus, & coma hortensi non absimile, rudior ta-
men folio, & gustu amariore, nec usque adeo acri. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, fitq; hortensi
simile, exuta syluestri natura. Itaque dicimus nos Hyssopum plantam uulgaris esse notitiā, haberiq; ubique fe-
re ad manus, non solum hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis pluribus ab una ra-
dice prodeuntibus, lignosis, sesquipedalibus; folijs in uniuerso caule oblongis, circumquaque per interualla pro-
deuntibus, duriusculis, odoratis, & gustatu feruidis, amariusculeq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus, spi-
catis, cærulei coloris. Radix multifida, & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, &
abstergit. Aduersatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle uulnere illinatur. ex oleo in-
unctum pediculos necat, & capitis puriginem tollit. Iuuat comitiales, quoquo modo ijs præbeatur, sed ualentius
id efficit, in catapotijs hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubij, & Castorei singulorum semidrachma,
radicis Pæonia drachmæ duæ, assæ satidæ scrupulus; teruntur deinde omnia, & cum succo eiusdem hyssopi for-
mantur catapotta septem, e quorum numero una tantum datur quolibet uesperis, cum se dormitum recipit affectus.
Hyssopi paucis meminit Gal. lib. 8. simp. medicam. sic inquit. Hyssopum desiccatur, & ex calcit ordine tertio,
sed &

Hyssopi men-
tio.

Hyssopi hist.
Matth.

Hyssopi uires
Matth.

Hyssopi uires
ex Galeno, &
Mefue.

GRATIOLA.

STOECHAS.

sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque vires descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facile deiecit, quamvis dixerint aliqui, quod & atram bilem educit addito fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, praesertim quae in pectore, ac pulmone continetur. Facit hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum nervorum affectus: quod non modo mundet, sed quod etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, praesertim senibus, quorum pectus lenta, crassaque pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opuletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam inuitat, menses & urinam ciet, & februm horrores excutit: usum acuit. Melle commistum intera-
neorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum, quod tum folijs, tum floribus paratur, nervos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum, atque etiam haec omnia efficacius praestat. haecenus Mesues. Ceterum nonnulli crediderunt herbam illam, quae vulgo ab aliquibus GRATIOLA vocatur, ab alijs Gratiadei, a quibusdam etiam, ut à Forouliensibus, Stanca cauallo, quod equi eius pabulo mire defatigantur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium fere iudicio, euidentius hallucinati sunt, quam ut pluribus demonstrare sit opus. Quoniam vero in Gratiola herba sic dicta sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur haec in locis humidis, praecipue in pratis uliginosis, provenit etiam in palustribus. Herba est, quae dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulati, folijs hyssopi latioribus, & longioribus. florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quae caulem ambiunt. Gustu herba haec amarissima est, quo etiam quadantenus adstringens fertitur. Aluum vehementer purgat, tam recens quam sicca sumpta. bilem, pituitamque trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & superposita. Herba *στοχας* Graecis dicta, Latinis Hyssopum appellatur: Arabibus, Cyse, Iusa, seu Iabes: Italis, Hyssopo: Germanis, Firch hyssop, & Hostler Hyssop: Hispanis, Hyssopo hierua, & Hissopillo hierua: Gallis, Hissope: Boemis Hyssopo: Polonis Izop.

Gratiolae hif.
& vires.

Nomina.

STOECHAS. CAP. XXVII.

Stoechas, iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis è regione Massiliae gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus furculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & a aliquantum acris. Cuius decoctum, hyssopi modo, ad pectoris vitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur. [Viscera omnia, & uniuersum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat].

a Μεύ. πεισός
στοχας. i.
quodā modo
subamara.
b Coclusa in
meo exempla
ri, & Caracu-
zeni desunt.

Stoechadem officinarum vulgus Sticados appellat. Nascitur haec non modo in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex aduerso Massiliae in insulis, quas Stoechadas vocant; sed & in Arabia, unde cum alijs mercimonijs, quae ex Alexandria aduehuntur, Venetias coportatur. Quapropter tam à medicis, quam à seplasiarijs, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etsi Massiliensis pelagi stoechas plerumque Arabica uicē expleat. Prouenit praeterea in nonnullis Italiae locis, uerum ea ceteris in Italia praestat, quae ex Gargano Apulia monte aduehitur. quanquam omnium probatissima est peregrina, quae ex Arabia defertur, hanc deinde sequitur, quae in Stoechadibus insulis nascitur, à quibus primum nomen adinuenit. Est itaque stoechas Lauē
dulce

Stoechadis cō
sideratio.

Stœchadis hi-
storia Matth.

Stœchadis ui-
res ex Gal.

Nomina.

dula non absimilis, folijs oblongis, crassis, incanisq; caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis. Flores edit Thymi modo subceruleis in spicatis oblongisq; capitulis, in quibus semen oritur mellyssophylli non absimile. Radix est illi lignosa. De Stœchade uires scripsit Galenus lib. 8. simp. med. ubi sic inquit. Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Ceterum temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex attenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est. Ob utro-
rūq; uerò conuenientiam & coitū, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum uiscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Suprà nanque ostensum est, quod quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Huius quoque meminit Mesues, ita de eius uiribus differens. Stœchas deiecit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, nervos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunque sint, ideoq; comitialibus conueniens remediū habetur, addita scilla, aut eius aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum uapore fiunt, oculos narium meatus aperiunt: nervorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna uiscera frigido humore affecta roborant. Abstinent dum tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum uentriculus sit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauseam commouet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo uniuersum afficit corpus. Quæ planta Græcè στήχας, Latine item Stœchas nominatur: Arabicè, Astochados, Astuborados, siue Astuchudes: Italicè, Stechade: Germanicè, Stichas Kraut: Hispanicè, Cantuesso: Gallicè, Stechados: Boemicè Stechas.

Ορίγανος.

ORIGANVM.

CAP. XXVIII.

a Cat. 28704
dēs.

b Cat. 28704
dēs. i. frutican-
tibus.
c Deest i meo
& Cat.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam uocant, folium habet hyssopo non dissimile: a um-
bellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam: semine in summis uirgis
haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum uino potum demorsis à serpente con-
uenit, qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, ijs ex passo: si uerò gypsum, aut ephemeron, ex aceto
mulso propinatur, ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum
in aqua mulsa, atros humores per aluum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad
pruriginem, psoras, regiumq; morbum, decocti ius in balneis prodest. Succus uirentis, tonsillas, uiam,
& oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit, aurium dolores cum lacte mulcet. Confi-
citur ex eo, & capis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, uomitorium medicamentum, his omnibus in cu-
preo uase per dies bis uicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herba autem substratu serpentes
fugantur. Quæ onitis appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen ueluti coniunctos co-
rymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Syluestre origanum, aliqui panaces
Heraction, alij cunilam uocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Folijs est origani: ramulis tenui-
bus, b drodantem altis: in quibus c [umbellæ anethi insunt] flores candidi: radix tenuis, superuacua.
Peculiariter percussis à serpente, folia, & flores ex uino poti auxiliantur.

Τραγορίγανος.

TRAGORIGANVM.

CAP. XXIX.

a Meum. 28704
dēs. i. exi-
guus frutex.
sed Ca. habet
28704 sim-
pliciter.

TRagoriganum a tenuis frutex est, syluestri serpillio, aut origano similis, folio, & ramulis. Quibus-
dam in locis lætius, uirentiusq; inuenitur, & latioribus folijs, satis glutinosum. Alterum exilibus
furculis, ac tenuibus folijs, quod aliqui prasion uocauere. Optimum est Cilicium, & Cretense, &
Smyrneum, & in Chio, Coosq; proueniens. Omnia excalfaciunt, urinam ciet, aluo accomodan-
tur. Decocto potu bilem deiciunt, lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ uenena in uino
bibuntur: menses trahunt: peripneumoniacis, tussientibus, ex melle in eclegmate dantur. Grata, ac
mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur:
item si à maritima iactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores uerò cum polenta
illita discutunt. *

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἀπὲρ καὶ ἡ ορίγανος, καὶ ταύτης γὰρ αὐτὴν πινόμενα καὶ εἰς ἐγκάθισμα κατεφόμενα ποιοῦσι τὸν ἄνθρωπον ἐμμελῶς κατὰ φύσιν καὶ τὸν θύριον ἡ κτὸς, καὶ τὸν δὲ νηπιόν, καὶ τὸν βήχα, καὶ τὸν κνησμόν, καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ἰσχυρὸν. i. faciunt hæc eadem quæ & Origanus. Nam radices ipsius decoctæ pro potu, aut infelsionibus faciunt ad diuturnum soporem, & ad morsus uiperarum & uenena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.

Origani hi-
storia uaria.

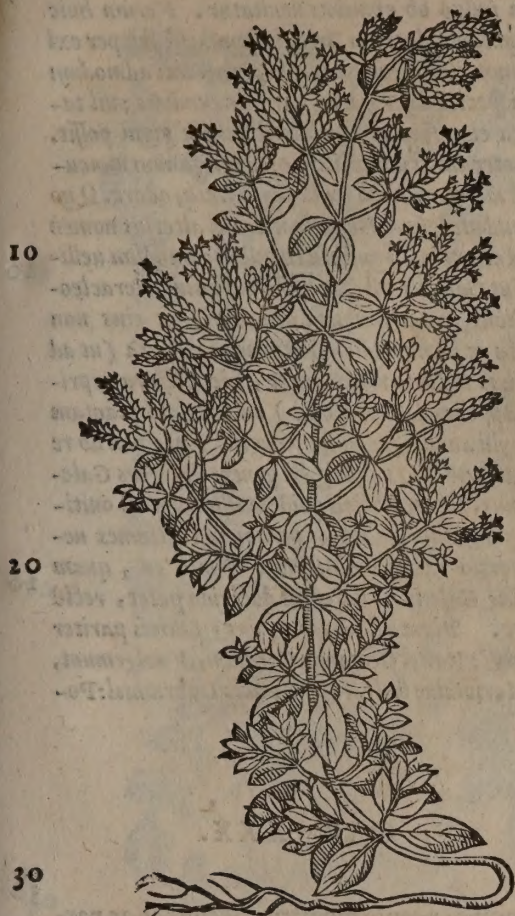
Plinij lapsus.

VAria, ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus
lib. vi. cap. ii. de plantarum historia duo tantum constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum
fructuosum. Plinius uerò lib. xx. cap. xvi. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium
origanum subinnox, quod tria habere genera prodidit. Vnum nigrius, latioribus folijs, glutinosum. Alterum exi-
lioribus, mollibusq; sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion uocauere. Tertium inter hæc medium, minus
quàm cætera effica. In quibus uerbis Plinius deprehenditur non sine errore Tragoriganum cum Origani gene-
ribus confudisse, quod Heraclij nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dio-
scoride redduntur, huius ferè imitatione expresserit: licet tertium quoque addiderit ex alio fortè autore, nisi di-
xerimus, quod & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis aliorum placitis,
et Dioscoridem, quem nobis ducem, et auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm
Onitum appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut inibi hætenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum.

Elsj

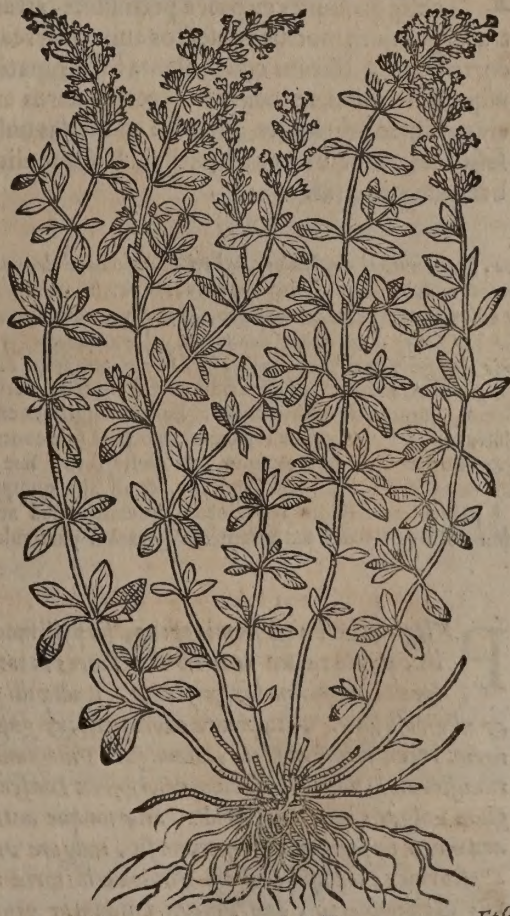
ORIGANVM HERACLEOTICVM.

ORIGANVM ONITIS.

ORIGANVM VVLGARE.

TRAGORIGANVM.

Brasauoli opi
nio reiecta.

Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostrae atatis clarissimus asserere uideatur, Heracleoticum illud herbae genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodque perperam Origanum uulgo ob omnibus uocatur. Verum huic (pace eius dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimari, quod sua sponte in campestribus, asperis, cliuosisque locis, et montibus proueniat, purpurascens admodum umbella. Nam quannus à Dioscoride una tantum sylvestris origani species describatur, floribus candidis; nil tamen obstat, quin in alijs quoque à Græcia regionibus una, uel altera eius species floribus differens gigni possit. Atqui siqui tam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si uelint, item pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta aduehunt, flore est albo, acerrimo gustu, fragrantique odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum (quanquam apud plerosque Heracleotici, uel alterius nomen sibi falsò uendi cet) non solum quod floribus sit candicantibus; sed etiam quod gustatu linguam admodum uellit. Siquidem hinc facile conijci potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse ualentius. Heracleoticum origanum, itemque Onitum misit ad me primum clarissimus medicus Lucas Gbinus (quæ mihi sunt eius non solum præstantis doctrinæ; sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumque è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quod satis Dioscoridis historiæ respondeant, hic pictura exprimenda duximus. Tragoriganum uerò (ita hanc planta in mihi appellandam proposui) cuius etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Foroiulienfi agro, folijs serpylli æmulis, sed gustu pulegij. Vnde non ab re statim post ipsum pulegij meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere differens Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Origanus, Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quam quidam panaces Heracium, alij conylem cognominant, ualentior utraque est. Omnes uerò incidendi, extenuandi, calfaciendi, facultatem possident: hæcque tertio excessu obtinent. Porro ea, quam Tragoriganum appellitant, assumpsit etiam ad frictionis quippiam. hæc Galenus. Ex cuius doctrina patet, rectè cum ijs agi, qui sylvestre ex Creta petiitum suis medicamentis inserunt. Planta Græcis ὀρίανος, Latinis pariter

Tragoriganū

Origani uires ex Gal.

Nomina.

Origanum uocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Voolgemuot, Rottkosten, et Constentz: Hispanis, Oreganos: Gallis, Origan, aut Mariolaine bastarde: Boemis Dobramisl: Polonis Czynuona l'eborka.

Τρίχων.

P V L E G I V M.

CAP. XXX.

P Vlegium herba uulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac par-
tus eiicit. Pulmonis uitia ex melle, & aloe potum extrahit, & conuulsis auxiliatur. nauseas, stomachi-
chi; erosiones ex posca permulcet. atram bilem per aluum exigit. Bibitur in uino utilissimè con-
tra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum: gingiuas arefacti cinere
corroborat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subuenit, impositum
usque dum rubescat locus: cum cerato uaros extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum
eius ablutas pruriginis mitigat: conuersas uulvas corrigit: contra inflationes, duritiasque uulue in de-
fessiones conuenienter adijcitur. Vocant aliqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus,

a χλοράδε περι balatum concitat. a

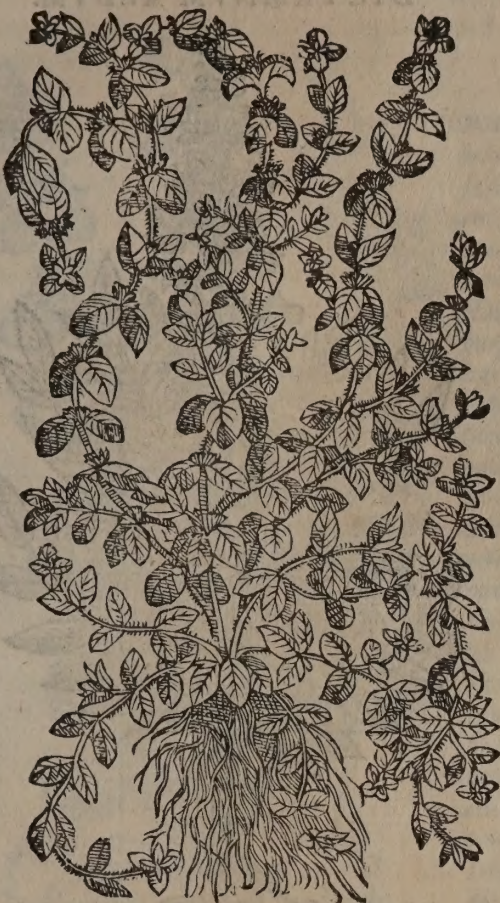
βομένη πύα,
και μετ' ὅρας

καταπλασθῆναι, θερμαίνει και ἐρυθραίνει, και τὰ ἐλκυσυπαρά ἀνακαθαίρει, και μὴ πέπει. ἢ αὐτὴ τὰ ὑπόπια ἐξαλείρει, ὅτι αἷμα ἀνα-
καλεῖται. Ὁ σπράνγεται ἀντὶ τὰς ἐκλύσεις και λιποθυμίας. τὴν ἐφίλην αἶρει, κομπομένη και ἐντετριμμένη. παρῶν δὲ ὄντων ἀλγῆμα, μετὰ οἶνον,
και μέλιτος, και ἄλκων περιχυμένη, ἢ μετὰ οἶνον, και μέλιτος μόνον, ἢ μετὰ οἶνον και ἄλκων ἴσων ἐν κεραμεύῳ ἀγρῶ θερμαινόμενη. πίνεται κατὰ
πρὸς τὸν λαγῶν δαδάσιον, και ἄλλα δηλητηρία. Ἰσχυρὰν ἀποστρώχει πινόμενη και ποσὶ βρομένη. Κοινοῦ τὸς τῆς ξηρῆς ὀππιδάσεται μετὰ
τὸ βαλαμῆον πρὸς ἰσχυρὰ τῶν ἀρθρῶν ἀλγῆα, και ἡδε σενὸ ἀπάρων συσέλλειν, ἐφ' ὃ τὴν δέρμιν σύμφοται, ὅτι ἐ μόνον τὰ ἀλγῆα παρῶν,
ἀλλὰ και ἰσχυρὸν μέρος θερμαίνει: Id est uiridis autem contrita herba, & ex aceto imposita, & calefacta, & ruborem excitat, & te-
tra expurgat ulcera, quinetiam & concoquit. Eadem suggillata emaculat, quod sanguinem ad cutim trahat. Datur olfacienda con-
tra animi dissolutiones, & lipothymias: maculas quoque à sole contractas delet contrita & illita. Præstat eadem ad dentium dolores
ex uino melle, & sale decocta, siue ex uino, & melle solo, siue ex uino, & pari sale in fictili feruefacta. Præbetur utiliter
quoque potanda & aduersus marinum leporem, & ad alia quoque uenena. Lepras tum pota, tum afficta exterit. Sicca fari-
na inspergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus; sed arcta fascia liganda est, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc
modo non solum dolores sedat, sed etiam refrigeratam particulam exalfacit. Hæc omnia addit Catacuzeni exemplar.

Pulegij confi-
deratio.

P Vlegium herba est humi repens, serpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: folijs amaraci æmu-
lis, paulò tamen maioribus. Flores in toto caule per interualla, propè foliorum exortum enascuntur co-
lore in purpuram languescens. Radix illi gracilis, et capillosa, quæque humi serpat. Nascitur humecto,
et uliginoso solo. Tota planta odorata est, et gustu acris. non sine quadam amaritudine. Verum etsi dubita-
uerint recentiorum quidam, an uulgare Pulegium legitimum sit, quod ob eius uulgarem notitiam, nullis folio-
rum, florumque; notis eius faciem descripsit Dioscorides; non desunt tamen rei herbarie periti, qui uelint Pule-
gium uulgaris usus Dioscoridis, aliorumque antiquorum esse pulegium. Hocque argumento nituntur, quod
non modò experientia compertum sit, uulgare Pulegium omnibus ijs uiribus esse præditum, quas suo tribuit
Dioscorides; sed quod etiam Pliniana historia maxime respondeat. Plinio siquidem libro uigesimo, ca-
pite decimoquarto, duo Pulegij produntur genera: fæmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Ho-
rum

PVLEGIUM.

rum utrunque fert solum Italicum, utrunque in Hetruria præstantissimum gignitur. Quapropter eos aperte hallucinari crediderim, qui Pulegium communis usus unam, uel alteram calaminthæ speciem esse contendunt. Quippe quod certò putem (ut infra suo loco dicitur) omnia calaminthæ genera, quorum meminit Dioscorides, à nobis iandiu fuisse reperta. Quin & illud Pulegium nostrum legitimum esse ostendit, quod folio sit Cretensi dictamno simile, cui folia pulegio similia reddidit Theophrastus, item Dioscorides, qui tamen illa maiora fecit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis serunt, ac etiam in figulinis uasis fouent diligenti admodum cultura, suis affectibus eo consulentes. Vbi latius tota coma conspicitur, & secundo calaminthæ generi (hanc enim illi assimilauit Dioscorides) folio simile, acerrimo gustu, quod dantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, de Pulegio differens, ita scriptum reliquit. Pulegium cum acre, & subamarum sit, ualde tum excalfacit, tum extenuat. Porro quod excalfaciat, abunde magnū est signum, quod illitum rubrificat, & quod si quis diutius toleret, exulcerat quoque. Quod uerò extenuet satis indicat, cum humida, crassa, et lèta ex thorace, & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat. Hæc Gal. quibus addimus nos, pulegij decoctum urinas ciere, sætum & secundas trahere, ictericos, hydropicosq; inuare, omnibus capitis & neruorum affectibus, à frigiditate prognatis succurere, uisum acuere. Γλήχων herba sic Græcis, Pulegium

Quorundam error.

Pulegij uires ex Gal.

Nomina.

Latinis dicitur: Mauritanis, Alnam, Alnegem, seu Aluegen: Italis, Pulegio: Germanis, Poley, & Hertz poley: Hispanis, Poleo: Gallis, Pulege, & Pouliot: Boemis Poleg: Polonis Poleij.

Δίταμνος.

DICTAMNVM.

CAP. XXXI.

Dictamnium, aliquibus syluestre pulegium uocatur. Cretensis herba est, acris, a leuis, pulegio similis, sed maioribus folijs, quæ tomento quodam, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, aut semen profert. Præstat omnia, quæ satium pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modò, sed appositum quoque, aut suffitum, defunctos partus eijcit. Produnt in Creta capras sagittis percussas, huius herbæ pastu eas excutere. Purgandi uim habet succus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos, pedibus, reliquove corpori aculeos, illitu refigit. ad lienis dolorem efficax habetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate, & autumnò. Radix eius gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ uenenato ictu sæuiant, appensaq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis morsibus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

a Ca. addit. δνκτιν. idest mordax.

Ψδδδίταμνος.

PSEVDODICTAMNVM.

CAP. XXXII.

A Vod Pseudodictamnium uocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eosdem effectus præbet, sed inefficacius multò.

Δίταμνος ἕτερος.

DICTAMNVM ALTERVM,

CAP. XXXIII.

Defertur à Creta alterum dictamni genus, folijs sisymbrij, ramis maioribus: in quibus flores syluestris a origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sisymbrium, & saluiam, iucundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris, & medicaminibus, quæ aduersus serpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

a Cat. ορμύνο δ'υπιο. i syluestri Hormino.

Dictamnium legitimum, ac probatissimum in Creta insula tantum gignitur: neque tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat prouenit, ut author est Theophrastus. qui lib. ix. cap. xxvi. de plantarum historia

Dictamni consider. & hist. ex Theoph.

Dictamnium

DICTAMNVN CRETENSE.

DICTAMNVN ALBVM.

Dictamnium
alterum.

Dictamnium
fert flores.

Dictamnium posteritatis memoria prodidit his uerbis. Dictamnium Cretæ insulæ proprium est, ui mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimum pollet. Folio pulegio simile constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Vsus foliorum, non ramorum, nec fructus est: ualent enim ad multa, & præcipue ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eumq; capræ depascunt capeffenda causa uoluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas dictamno deuorato telum eijcere. Dictamnium tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnium folio quidam simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longè inferius. quanquam enim eisdem in rebus prosit; tamen multò deterius, atque debilius. Vis dictamni in ore percipi continuo potest: excalfacit enim paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cum expirauerit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis latioribus exeat, de generare, falsumque cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnium enim asperum solum uehementer amare inquit. Est etiam aliud Dictamnium ueluti æquiuocè appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili sisymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulque proprium Cretæ insulæ dicitur. hæc Theophrastus. Ceterum ut atati quoque nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus fere plantis facere consueuimus, non diu quidem est, quod ex Cretæ insula Venetias legitimum Dictamnium adferri cæptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solum ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. vi. epist. 111, inquit. Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficimus. Sed certè (ut ingenue fatear) nescio, qua auctoritate uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnium nec florem, nec semen proferre, cum id, quod è Cretæ ad nos aduehitur, una cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur. nisi dicamus hunc locum deprauatum esse, ut ferè suspicor. Quod autem fructum ferat Cretense Dictamnium, & ex consequenti etiam florem uidetur supra declarasse Theophrastus, cum dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus. At qui id ipsum non obscure à Damocrate explicatū est, ut in Gal. legitur lib. v. de comp. med. per genera, cap. x. in emplastro ex dictamno, quod acceptū refert Damocrati. Hic nimirū dictamno Cretico florem assignauit in illis Græcis uersib. quos solutis uerbis sic uertimus. His quoq; omnibus addito dictamni herba læuis sicca florē habētis drachmas uiginti. Hoc idē etiam credimus Virgiliū carminibus expressisse lib. x. 1. suæ Aeneidis, ubi ita cecinit.

Hic Venus

PSEVDODICTAMNVM.

Hic Venus indigno nati concussa dolore.

Dictamnium genitrix Cretea carpit ab Ida,

Puberibus caulem folijs, & flore comantem

Purpureo: non illa feris incognita capris

Gramina, cum tergo uolucres hæsere sagitta.

Plinio Dictamnium non modo flore, & fructu caret; sed etiã caule. quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Pseudodictamnium porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso, albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij, uel melyssophylli modo, sapore pulegij, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnium, album uulgò cognominatum nullam cum Creteni cognationem habet. Siquidem planta est insignis, et gratissimo sanè aspectu spectatæq; pulchritudinis, folijs fraxino adeò similibus, ut à quibusdam χαμαιμυξία, id est infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem, rotundum, in cuius cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graueolentia incundo, ex purpurea albicantes, ut in malua. Radice nititur diuaticata, et quandoque singulari, albicante, crassa pulpæ substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est, hircum olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt, scabro exterius cortice, in quibus semen. Nascitur in collibus cliuosis, & saxosis, excafcit, & siccatur. Radix, cuius est usus, attenuat, aperit, pronocat, & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quæ aduersus uenena, & uenenosorum animalium ictus parantur. Necat inter aneorum uermes, drachmæ pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & mortuum fatum educit, tum supposita, aut cum pulegio suffita, tum ex uino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoque ad alui torsiones, & ad efficiendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum uulnere. Quidam ea usi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guaici ligni decocto, non sine magno agrotantium commodo: Datur quoque comitialibus, & in alijs frigidis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentie contagia, quocunque modo sumatur. In summa ad multa utilis est radix. Siliquæ & flores tactu pruritum faciunt, et in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni, ac falsi Dictamni uires tradidit Galenus lib. vi. simpl. med. sic inueniens. Dictamnium tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod uocant pseudodictamnium, ad omnia imbecillius dictamno est. Quæ herba Græcè δίκταμνος, Latine quoque Dictamnium appellatur: Arabice, Mescatremfir, Anegem araba, siue Bari: Italice, Dittamo: Germanice, Vuilden poley: Hispanice, Ditamo, & Ditamo real: Boemice Diptam anebo Treundauna. Quod uerò Græci ψευδοδίκταμνος, Latini item Pseudodictamnium, & falsum Dictamnium dicunt: Itali, Falso Dittamo. Cæterum uulgare dictamnium appellant Itali Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam bastard: Boemi Treundauna falesna: Poloni Dyptam trzomdanla.

Plinius notatur.

Pseudodictamnium.

Vulgare dictamnium, & eius historia Matthiolo.

Vires.

Dictamni uires ex Gal.

Nomina.

Ελελίφακον.

SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAlvia, siue elelisphacon, frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, & canas folia mali cotonei effigie, ^a sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi uestiū scabritie referant, hirsuta, subalbida, ^b perquam iucundo odore, sed graui: semē summis in caulibus syluestri

hormi-

² Meum. ὁπμικέστερα δὲ καὶ σμικρότερα καὶ γράχαι λεληθότως ὡς περ τὰ ἀναγρίδια τῶν ἱματιῶν. id est, longiora autem, & minora, & aspera, tactum fallentia, uetustum (ut ita dicam) attritiones. ^b Cat. δὲ δὴ ἀμβρομα τῇ γῶσσι.

cCat. *ῥεσπινία*
ῥιππὸν ἰσχυρὰ
μὲν. i. uulneri
bus conducit,
& sanguinem
stilit.

hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ icibus auxiliatur. Capillos denigrat, & uulnerum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaque, si eorum decocto cum uino foueantur.

SALVIA MAIOR.

SALVIA MINOR, SIVE SPHACELVS.

Salviae confi.

Salviae hist.
 ex Theophr.

Plinij lapsus.
 Salviae uires
 Matth.

A Deo est vulgaris notitiæ Salvia hortensis, ut nulli prorsus reperiatur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Salvia sylvestris, quæ in campestribus, asperis, incultis, & montibus prouenit folijs domesticæ similibus, candidioribus tamen, et hirsutioribus. Quo fit, ut longè aberrent, qui pro sylvestre Salvia, agrestem Horminum usurpant, quam seplasiarj Centrum galli, & Gallitricum etiam appellant. Verum animaduertendum est, quod illa, quam sylvestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, & asperis locis, ac in Massiliensi agro unà cum nostrate nardo, & lauendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non sylvestris Salvia est, sed ea ipsa, quam domesticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quàm campestris in hortos translata. Ideoq; non scribit Dioscorides, Saluiam in hortis nasci, sed in asperis tantum locis. Ceterum Theophrasto duæ Salviæ produntur genera lib. vi. cap. i. de plantarum historia ubi sic inquit. Sphacelus, & salvia inter sese distant, quasi alterum urbanum, alterum genus sylvestre dixeris. Sphacelo folium læuius, contractius, minusq; squalens: salviæ scabrius. hæc ille. Porro genera hæc Salviæ, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoque in hortis quàm plurimis inueniuntur: in eaq; sum sententia, ut existimem sphacelum marem esse, saluiam uerò fœminam. Sphacelo id peculiare quoque natura dedit, ut auriculatis, postrema parte, constaret folijs, id, quod nusquam in Salvia mihi uidere licuit. In Creta, ac etiam in quibusdam Apuliæ, & Calabria locis Salvia in cacumine gignit tubercula quadam, gallarum instar, subalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Ioannes Baptista Ramusius Illust. Senatus Veneti secretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cum ea ex Creta sibi allata essent, mihi uidenda tradidit. Saluiam Græci eleliphæcon uocant. Vnde factum esse puto, ut Plinius lib. xxi. cap. xxv. uocabulorum cognatione deceptus, quod Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore eleliphæcon lentis speciem esse. Præstat Salvia mirum in modum ad omnes capitis affectus frigidis, ac pituitosis, & omnibus articulorum doloribus, tam in potionibus, quàm in fomentis. Quamobrem Comitiales, ueternosos, stupidos resolutosq; iuuat. quinetiam ualet ad pituitosas defluxiones; & ad pectoris uitia. Suffita arida salviæ folia uteri profluvia sistunt. Commodè ab utero gerentibus deuoratur Salvia, quæ abortiri ex leui causa solent. Conceptum enim continet, & uiuificat. Valent ad omnia prædicta salviæ flores saccharo assernati. In summa ubi excalfacere, siccare, & adstringere opus sit, fuerit semper Salvia commodum admodum medicamentum. Salvia, Galeno lib. vi. simplicium medicamentorum, resic

tefle, temperamento est euidenter excafaciente, ac leniter adstringente. De eius uiribus copiosius differunt Aetius, sic scribens. Salvia manifeste calefacit, & leniter adstringit. Tradunt quidam, fuffitam saluam menses immoderate fluentes, & omnino muliebri profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam praegnantes mulieres, si fluidae, laxaeque fuerint, utilissime comedere prodidit: continet enim conceptum, uitalemque reddit. Ac si succi huius heminam cum modico sale, quarto à secubitu die, mulier potauerit, deinde uiro misceatur, procul dubio concipiet. Aium in Copto Aegypti post sauas pestilentias, ab his qui supersuerunt, ad eum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosque inde productos fetus. Dato inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi salviae cyathos duos, ieiunius cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilula in hunc modum parantur. Sumito spicae nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis salviae assati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo salviae pilulas conficito, & mane ieiunius drachmam unam exhibeto, eodemque modo in uespere, ac postea aqua pura quippiam propinato. Salvia Latinis dicta, Graecis *ἑλίσσακος* nominatur: Mauritanis, Aelissacos, seu Elissacos: Italis, Salvia: Germanis, Salbey: Hispanis, Salua, & Salua: Gallis, Saulgs: Boemis, Ssalunieg: Polonis, Szal' uuea.

Ex Actio.

Nomina.

Ἡ Σάβια.

MENTHA.

CAP. XXXV.

Mentha cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atque exiccandi uim habet. Siftit sanguinem, potio ex aceto succo: tineas in uentre teretes enecat: uenerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholerasque sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgent, compescit: cum sale canum moribus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsâ subuenit: uulua ante coitum admota conceptioni resistit: linguae scabritiem conficta laeuigat. Lac coire, densarique in caseum non patitur, si a folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Syluestris mentha, Latini menthastrum uocant, hirsutior est folio, & prorsus maiore, quam sisymbrij, grauiori odore, quare minus ad sanorum usus expetitur.

a Meum. xla
vel. p. i. i. ramu
li.

MENTHA I.

MENTHA ALTERA.

Mentha cum hortensis, tum etiam syluestris, quam Hetrusci nostri Latini nomen retinentes uulgò Men-i thastro appellant, adeo omnibus uulgaris, notaque est, ut sine uitio eius delineationem silentio prætermitti posse putauerim. Et quannus plures, quam hîc scribat Dioscorides, in hortis sint Menthae species (una enim

Menthae com
sideratio.

Menthæ ui-
res Matth.

Menthæ ui-
res ex Gal.

enim breuioribus, & crispioribus constat folijs, alia rubenti caule, & flore, alia uero albicante) huiusmodi tamen specierum differentie non sunt, meo iudicio plurimi faciendæ. Vix Mentha admodum est: nam in hortis semel tantum sata, tam resistibili fertilitate durat, ut uix in posterum extirpari possit, quin renascatur. puerperarum mammis illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat. cum amylo & aqua pota, celiacos ulcera manantia infantium capitibus mire sanat. Singultus & uomitiones sistit, è mali punici uino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota mentha planta uitreo alembico in feruentis aqua balneo parata; si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis uidebitur) è naribus profluentem. Venereis uoluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius non sine errore lib. x x. cap. x i i i. planè contrarium scriptis tradiderit. Huius mentha facultatis causam scitè reddidit Galenus lib. v i. simpl. med. ubi de ea ijs differit uerbis. Hediosmos, alij uero minthea odorata nuncupant. Est enim & alia quedam minthe non odorata, quam calaminthen uocant. Vtraque gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excoficientium. Infirrior tamen est mentha odorata, quam calamintha, & minus excofacit. Vt enim in uniuersum dicam, hæc ceu syluestris quedam est, illa ceu domestica. Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commune est, quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbae temperaturam in abscessibus ea quidam cum polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quod ualentius eum excofaciat, tum desiccet, quam id genus poscant. Habet uero etiam quiddam amarum in se, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimat. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. hæc Galenus. Verum animaduertendum est, hoc loco. Galenum per syluestrem Mentham non intellexisse legitimam Calamintham, quod is de odorata Calamintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractauerit. Ex quo facile conijcere licet, Galenum in hoc non suam, & ueram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græci uulgi, qui syluestrem mentham calamintha nomine appellare consueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur. Ceterum menthastrum, suas quoque peculiare uires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur eius decoctum utiliter potandum anhelosis, & agrè spirantibus, quin etiam mulcendis torminibus. Substratum, uel accensum serpentes fugat. Instillatur succus uermisosis auribus. Idem potus & testibus illitus, nocturnas pollutiones prohibet: auxiliatur potus morbo regio affectis. Strumofos illitu iuuat, uentris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quam illita, præstant aduersus uenenosorum animalium ictum. Ceterum est & herba passim in hortis crescens, folio salua longiore, latioreque, betonica

MENTHASTRUM.

MENTHA GRÆCA.

æmulo circunquaque serrato in uiridi albicante caulibus cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacu-
mine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uniuersum amara est, subadstringens,
& grauitèr odorata. Coritiensibus hæc uulgò uocatur MENTHA græca: in Hetruria uerò Salvia romana, quòd
potius folijs saluâ referat, quàm mentham: quin & herbam diuæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Lassulatam ap-
pellent: sed unde apud hos id sibi nomen ascriuerit, nescio, ipsi dicant. Porro Valerius Cordus in suo dispensatorio,
in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam, & Saracenicam: pro Saracenica autè men-
tha hæc, de qua præsens mentio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobatur auctoritate, uel ratio-
ne, eius quidem sententiæ adstipulari non tutum esse arbitror: præsertim cum Nicolaus nuper à Fuchsio Latinus
factus, nullam huiusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed rubæ, & agrestis tantum. Id quod faciliè nobis
inducat, ut liberè dicamus Cordi dispensatoriū quàm plurimis scaterè mendis. quippe quòd non omnes medicamēto
rum descriptiones ex bonorum authorum fonte hauserit. Plantam hæc (ut ipse scribit) Germani uocant Vnser
fräuen muntz, id est, mentham sanctæ Mariæ. Verum Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diuersam osten-
dit. Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores iudices erunt. quanquam si Hetruscis Germa-
nica, uel Germanicis Hetrusca nomina respondent, Cordo potius (quantum ad uocabulum spectat) quàm Fuchsio
accessem, quòd, ut modò diximus, herbam diuæ Mariæ eam uocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, siccatur,
aperit, attenuat, roborat, abstergit & prouocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præser-
tim anasarca laborantibus. Siquidem frigefactum iecur excalfacit, & uasorum obstructions aperit. Illinitur ex
oleo Irino lienois, & ex uino feruesfacto urinam agrè reddentibus. Lentigines, alphas, & alia cutis uitia ema-
culat, illitus noctibus succus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxys.
Sunt etiam qui eadem tenui pulicula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis ijs utantur. Huius epo-
tus succus alui tineas, & lumbricos enecat: frigido utero subuenit. Ventriculum roborat, tam haustus, quàm illi-
tus, & uomitiones compescit. Tota planta tam substratu, quàm suffitu serpentis fugat, & eorum uenenis resistit.
quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ὀνόσμος, Latinis, pariter & Italis Menta uocatur:
Arabibus, Nahanaba: Germanis, Muntz: Hispanis, Hierua buena, & ortelana: Gallis, Mente: Boemis Muta:
Polonis & ka Mentha uerò Græca: Italis uocatur Menta Græca, Salvia Romana, & herba Santa Maria:
Germanis unser fräuen Mounitz: Boemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Menta-
strum autem Græcis ὀνόσμος ἀπὸ πύου, Italis Mentastro: Germanis Vilde Mounitz: Boemis Planá Máta: Gallis
Mente Cheualine: Polonis Kobyla Mietka.

Menthæ græ-
cæ mentio.

Menthæ græ-
cæ uires Mat-
thiolo.

Nomina.

30

Καλαμίνθη.

CALAMINTHA.

CAP. XXXVI.

CALAMINTHA.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familia-
ris, folia ocimi habens, incana: furculos, & caules
angulosos, purpureum florem. Altera pulegio si-
milis est, sed maior: quam syluestre pulegium ideo appella-
runt, quòd odore ipsum æmuletur. nepetam Latini uoci-
tant. Tertia menthaastro cognata est, folijs oblongiori-
bus, caule & ramis maioribus, quàm superiora, sed uiri-
bus inefficacior. Omnium folia gustu impensè feruentia,
& acria: radix superuacua. Nascitur in campestribus, aspe-
ris, & aquosis. Potu, aut illitu demorsis à serpente opitu-
latur. Decoctum potu menses, & urinas expellit: ruptis,
conuulsis, orthopnceæ, torminibus, choleris, horroribus-
que auxiliatur: regium morbum expurgat. Præsumpta in
uino uenenis resistit: tineas, cæteraquæ interaneorum ani-
malia cum sale, & melle pota, enecat: nec secus cocta, cru-
dave, si teratur. Elephanticos esitata adiuuat, si postea
serum lactis ebibatur. Folia detrita, si in uellere subij-
ciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa,
aut substrata, serpentes fugant: nigris cicatricibus can-
dorem reddunt, in uino cocta, & illita: fugillata tol-
lunt. Calamintha ischiadicis imponitur, ut ex alto hu-
mores euocet, summam cutem exurens. Vermes necat
succus auribus instillatus.

CALAMINTHA officinis Calamentum dicitur, cuius tres nume-
rantur species. Sed eius frequentior est usus, quæ Latinis
Nepeta uocatur, secundo loco hæc à Dioscoride tradi-
ta. Nomen hæc apud Hetruscos in hunc usque diem retinet: si-
quidem nostrates eam, corrupto tamen nomine, uulgo appel-
lant Nipotella. Nascitur hæc in inculto solo secus itinera, &

Calaminthæ
confid.

Calaminthæ
confid.

ss sepes,

CALAMINTHA MONTANA.

CALAMINTHA AQUATICA.

HERBA GATTARIA.

Brasauoli error.

Gattariae mentio.

Ruell. erratū.

sepes, quinetiam in collibus, folijs subrotundis, hirsutiusculis, & per ambitum laciniatis; caulibus cubitalibus, angulosis, & hirsutis. Flores edit paruos, purpurascetes, qui à medio caule usque ad summum uerticillatim erumpunt, ut in pulegio. at in cacumine copiosiores habentur: Radices tenues, & numerosas. Caterum hac in re Brasauolus (pace eius dixerim) aperte hallucinari deprehenditur, quod pro certo existimet calamintham secundo loco à Dioscoride descriptā illam herbam esse, quam, eo quod catti magna eius capiantur uoluptate, Gattariam quidam uulgò nominant. Error hinc manifestè proditur, quod GATTARIA, cuius hic imaginem damus, sit herba folijs urticae, aut apiastro similibus, quæ quantum à pulegio folijs distideat, non modò ceteris notis; uerum etiam odore, in quo Brasauolus nititur, ij diiudicent, qui has differentias rectius norunt. Sunt tamen è uulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortasse secutus Brasauolus, quam plantæ ipsius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioscoridi nil aliud unquā, mea opinione, fuerit, quam uulgaris calamintha, qua officina utuntur, quāq; nos uulgò uocamus Nipotella. quandoquidem uulgaris usus Calamintha, non modò folijs pulegium emulatur; sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam hyllestre pulegium uocata fuerit: non enim odore tantum (ut Brasauolus uelle uidetur) Nepeta pulegium imitatur; sed & folijs, & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariā herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neque etiam putandum esse, eandem tertiam esse, quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides menthaastro similem, non autem melissophyllo, aut urtica, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria representat. Quapropter

Quapropter modò ea de causa eius sententiam explodendam putauerim; sed etiam quòd sepius ipse in locis aquo-
sis repererim tertiam Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen folijs, ac gustu acriori.
Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis uallis Ananiæ montibus, folijs albicantibus,
ocimi similibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quamquam in hoc errore, mea quidem sen-
tentia, uersantur Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, mon-
tanam hanc Calamintham legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM uenio. Ea enim planta
est uulgaris notitiæ. Folia fert melissophylli, aut urticæ, sed minora, & subcandicantia. Caulem edit bicubita-
lem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis, & incanis. Flores edit albos, orbiculatim emergentes. Sed qui
in summis caulibus habentur, spicæ figuram referunt. Radices habet multifidas, & fibrosas. Odor illi acutus, ca-
put feriens, quinetiâ feruidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in agrorum aggeribus, secus uias,
& uliginoso solo. Excalfacit, & siccatur, calaminthæ modo, aded, ut ea uti possint medici calaminthæ uice,
ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem ualet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, uentriculi, & uteri mor-
bos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ided auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, uertiginosis,
ueteriosis, stupidis, resolutis, conuulsis, comitialibusq; quinetiam anhelosis, asthmaticis, & suspiriosis. Mede-
tur item uentriculi rosonibus, à flatu prouenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quam in defessio-
nibus addita. Herba usus steriles prolificas facit, ubi sterilitas à frigida, humidaq; causa proueniat, nanque ua-
lenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam ualenter eijcit, & uisum acuit. In summa ubi ualen-
ter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calaminthæ meminit Galenus lib. vii. simplicium medi-
camentorum, sic de eius uiribus differens. Calaminthæ essentia est tenuis, & calida, siccaq; temperie, ex tertio
quodammodo ordine utraque qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim ex-
perientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitan-
tibus autem, & corpori admoventibus extrinsecus imposita, primum quidem ualde excalfacit, & mordicat,
cutemq; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam
cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione dultu
quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt; foris quidem oleo incoctam toti corpori in-
ungentes cum frictione non segni, intro uerò assumptes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam qui-
dam in ægitudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad
superficiem externam, totumq; aded articulum excalfacit, cutemq; non obscure adurit, mensesq; tum epota,
tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephantiorum remedium, non eò tantum,
quòd strenuè tenues humores digerat; uerum etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos, quales sunt qui
hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in uino
coctam cataplasmatibus modo imponere uiridem magis, quam siccam præstat. Quippe arefacta uehementior red-
ditur, & ad urendum promptior. Porro talis cum sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam
cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese cir-
cumiacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Ceterum quæ illi inest amaritas, planè exigua est: uerum ad
quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum, cum coniuncta sit uehementi calori cum tenui essen-
tia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes,
aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic &
conceptum seu pota, seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest, propter calorem eius, te-
nuitatem, & amaritudinem: abstergerendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia an-
te dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia
amara, utpote abstergentia, & expurgantia in iecinore prouenientes obstructions. Ad omnia iam dicta effica-
cior est montana. Καλὰ μινδὴν herba sic Græcè, ut etiam Calamintha Latine dicitur: Arabicè, Calamentum:
Italicè, Calaminta, & Calamento: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, la Neuada, Gallicè, Poulliot sauage:
Boemicè, Marulka Polnij. Quæ uerò Gattaria uocant: Italis, herba Gatta: Germanis, Katzennept: Boemis,
Kocurnijk: Gallicè, herbe de Chat.

Monachorū
lapis.

Gattariæ hif.

Gattariæ ui-
res Matth.Calaminthæ
uires ex Gal.

Nomina.

Θύμος.

T H Y M V M.

C A P. XXXVII.

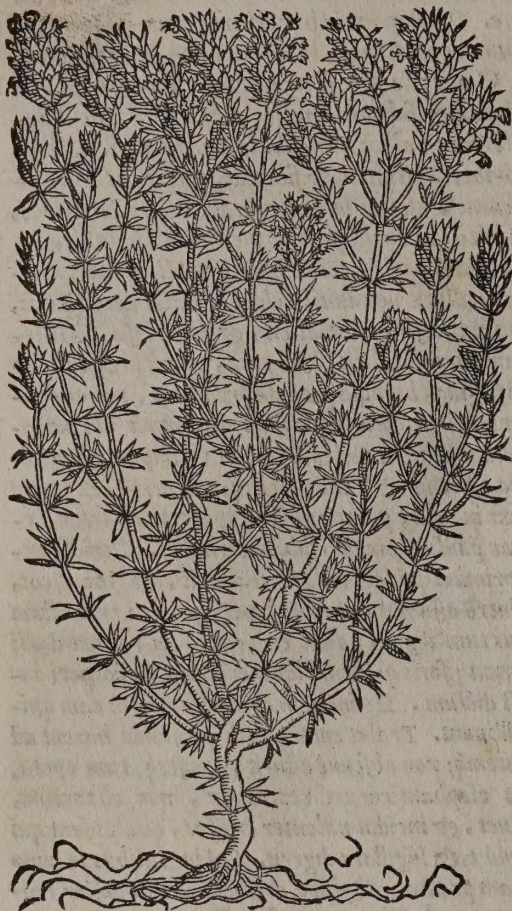
T Hymum ab omnibus cognoscitur, furculosus frutex, exilibus folijs, multis, & angustis circumdatus:
capitulis in cacumine, flore purpurascens refertis. Gracili solo, & petroso^a prouenit. Vim
habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest or-
thopnoicis, & anhelatoribus: tineas uentris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum
melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum
sanguinem dissoluit. uerrucas thymi colorem reddentes, pensilesq; tollit. Ischiadicis cum uino, & polen-
ta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquam utile pro condimento, duntaxat ad
usus eorum, qui recte ualent.

^a Meū addit.
μυλίσσα. i. ma-
ximè.

T Hymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. vi. cap. ii. de plantarum historia, ubi
de eo disseruit his uerbis. Quin & thymum candidum, nigrumq; reddunt. Serò id admodum floret: nam
circa æstium solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarij constare affirmant, an pro-
bè melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probè succedit. Destruitur, peritq; flos, si imber
incesserit.

Thymi hif.
ex Theophr.

T H Y M V M.

Thymi uires
ex Galeno, &
Aetio.

Nomina.

tre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aqua mulsæ. Ad lumborum coxendicumque dolorem, laterisque & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduersus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemque gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Grecis *θύμος* Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritania, Hasce: Italia, Thimo: Germanis, Römischer quendel, & Vuelscher quendel: Hispanis, Tomilho salsero: Gallis, Thym, seu Mariolaine d'Angleterre: Boemis Thym: Polonis Dzizielina.

Θύμρα.

S A T V R E I A.

C A P. XXXVIII.

Satureia triuialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest, quæ thymum, si modo consimili sumptitur. Aptius sanis usus. Est etiamnum quædam satiaua, syluestri prorsus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

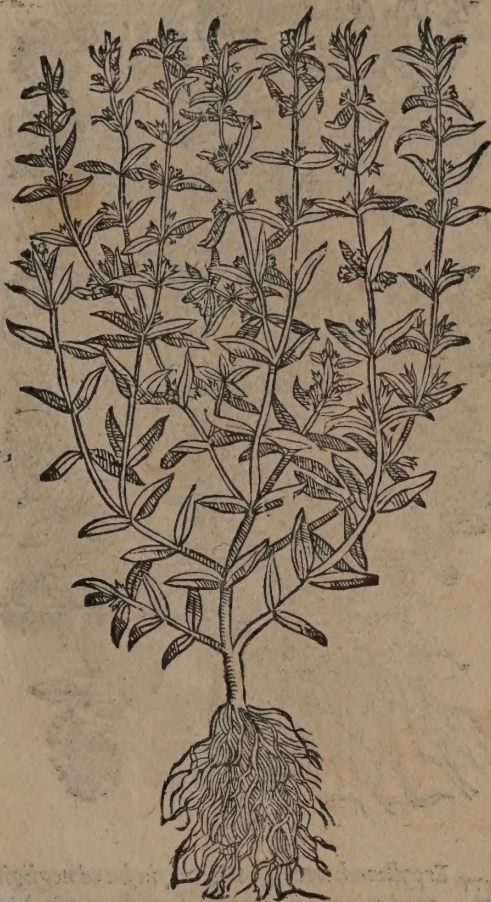
Thymbræ cōsideratio.

Thymbra diuina est generum. Ea autem, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maxime ea astipulatur, cuius hîc imaginem appinximus. Siquidem hæc folijs, ac cauliculis thymum adeò representat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior est, nerum capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parui, subpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioscorides inquit) non solum sponte nascens habetur, sed etiam domestica, satiauaque. Altera (si THYMBRA tamen, aut Satureia rectè appellari possit) maior, fruticosiorque prouenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circunquaque se diffundentibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo maiora, subaspera, durioraque, quæ circa surculos plura simul per interualla erumpunt, & quorum exortu spicati quidam processus, foliolis quibusdam cæteris longè minoribus stipatos prodeunt. in quibus flo-

incesserit. Semen fecundum satureia, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi uerò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hæc uero Theophrastus. Cæterum nunc thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, alijsque nonnullis Græciæ locis aduehitur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hîc Dioscorides. Verum cum is libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo durior, satureia simili, haud dubiè ostendit se non secur ac Theophrastum, duo Thymi genera obseruasse. Vnum, quod mittit surculos complures exilibus folijs, angustis, & numerosis circumdatos: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius, fruticosius, ac durius, satureia simile. Thymo hoc durior passim ferè scatet Goritiensis ager, eius præcipuè colles: in eoq; (ut libro quarto suo loco dicitur) legitimum epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod unà cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens, uiridisque distillatur. Hoc Citreum malum respicit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile, quæ uehementer excalfieri postulant. Thymi meminit Galenus libr. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id et urinam et menses ciet, sætum euellit, & uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo, & exiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Aetius sermone primo: sic inquit. Hæc uerò experimentis de Thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosque humores, atque acrem saniem euacuat: facit & ad uesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aqua mulsæ. Ad lumborum coxendicumque dolorem, laterisque & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduersus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemque gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Grecis *θύμος* Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritania, Hasce: Italia, Thimo: Germanis, Römischer quendel, & Vuelscher quendel: Hispanis, Tomilho salsero: Gallis, Thym, seu Mariolaine d'Angleterre: Boemis Thym: Polonis Dzizielina.

SATVREIA DIOSCORIDIS.

SATVREIA ALTERA.

bus flores nascuntur parui, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multipliciq; . Hæc non solum seritur in hortis, sed etiam, ut altera sponte provenit, fruticosior tamen, durior ac asperior. Hanc eam ego esse censeo, cuius post Thymbra meminit Columella libro nono cap. quarto de re Rustica, de apibus agens his uerbis. Eadem regio fecunda sit fruticis exigui, & maxime thymi, aut origani, tum etiam Thymbra, uel nostratis cunila, quam satureiam rustici uocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila appellatione eandem appellamus Coniella. In alijs tamen plerisque Italiae locis, quod à Satureia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgò Sauoreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis fere modo gustu representat, eam uulgò Peuerella, quasi Piperellam nominent. Caterum quod in simplicium censu usquam Thymbra meminerit Galenus, nondum comper tum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit lib. VII. ubi de utraque specie ijs paucis differit. Thymbra syluestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est, sed ad ciborum usum gratior, & accommodatior. Quæ herba ὀνίκεα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latine uocatur: Arabicè, Sahater, sen Sahatar: Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Peuerella: Germanicè, Kunel, Zuuibel hysop, & Saturey: Hispanicè, Segurelha: Gallicè: Sauoreie, Sarriette, & Satrea: Boemicè Saturege: Polonicè Cgmb.

Thymbra ui
res ex Paulo.

Nomina.

Ερπυλλος.

SERP YLLVM.

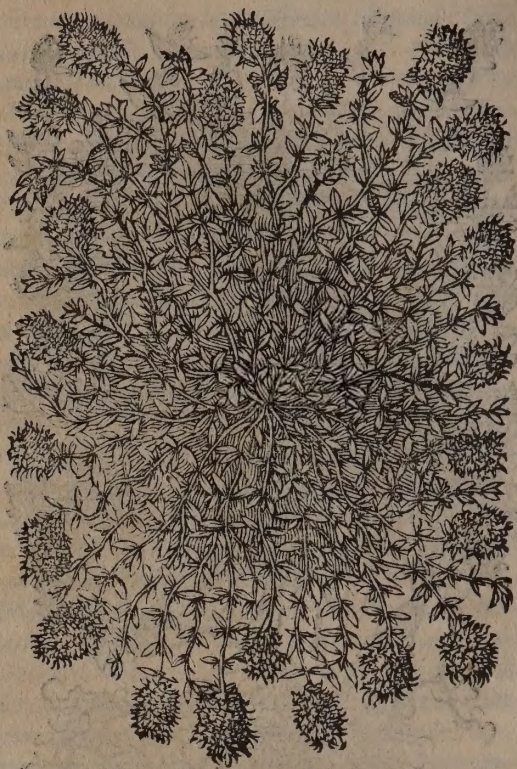
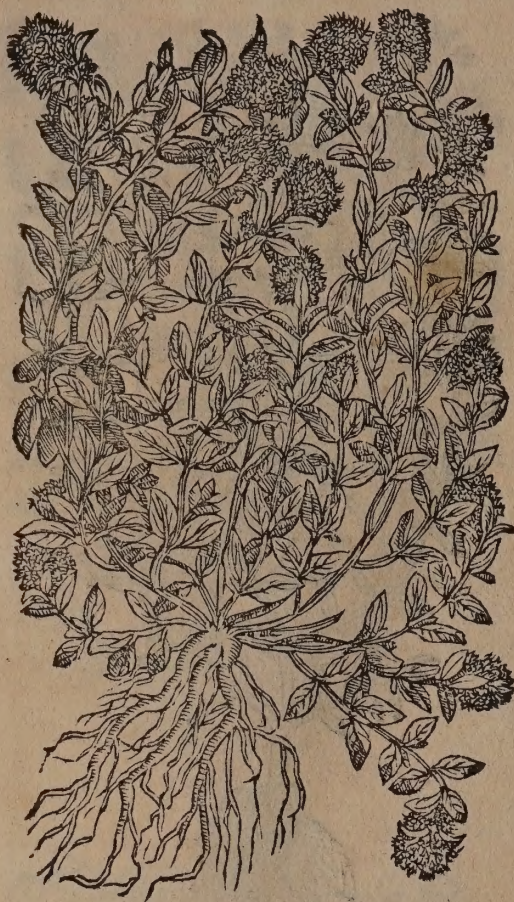
CAP. XXXIX.

Serpyllum duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet. cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores. in macerijs, multò procerius assurgit. Syluestre, zigis appellatum, [non serpit, sed in altitudinem increscit,] ramulos edens tenues, furculosos, folijs refertos longioribus, quàm rutæ, & durioribus, a angustis. Flores iucundè olent, gustati acres. Radicis nullus usus. Nascitur in petris, satiuo efficacius, atque magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, uulsis, & iecinoris inflammationibus auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illituve prodest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosaceo, & madafactum in aceto: maxime uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Conclusa nō
legit Orib.
a Me. & Cat.
ὑποσενα. id est
subangusta.
b Cat. addit.
δύκνον. i. mor
dorem.

SERPYLLVM.

SERPYLLVM ALTERVM.

Serpylli con-
ſideratio.

Serpylli hiſt.
ex Theophr.

Serpylli uires
ex Gal.

Nomina.

Serpyllum hortenſe in Hetruria haud negligitur, ſed in hortis ſeritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioſcoridis inquit) in coronamenta additur. Sylueſtre duorum eſt generum : unum flore candido, odore citrei mali : alterum uerò flore purpureo, guſtu perquam acris, ſatureiæ ſimili. Vtrumque copioſiſſimè naſcitur apud Goritienſes Saluatino monte, quo mihi haſtenus latius nuſquam uidere contigit, nec item odoratiuſ. Serpyllum à Theophraſto, cui hortenſe nil aliud eſſe cenſeo, quàm ſylueſtre in hortis ſatum, deſcribitur lib. vi. cap. vii. de plantarum hiſtoria, ubi de eo diſſerit iſs uerbis. SERPYLLI ſylueſtre etiam genus eſt, quod deferentes ex montibus ſerunt, ut apud Sycionem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto : apud alios uerò, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo ſcatent. Peculiaris huic auctio germinum : quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere ualeat, naſtum ſcilicet adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum. Genera urbana reddere non eſt, ut retulimus : ferocia eſſe affirmant. Hoc enim in montibus, tum ſatureiatum quoddam, atque uehementiſſimum : tum gratum odore, molliuſq; comperiri. Tempus ſerendi plurimum autumnuſ : hoc enim primum ſerere nimirum properant, haſtenus Theophraſtuſ. Ex cuiuſ etiam uerbis ſatis perſpicuè colligi poteſt, duo eſſe ſylueſtris Serpylli genera. Quare etſi palàm uniuſ tantum generis mentionem fecerit Dioſcorides duorum tamen obſcurè meminiffe potuit, cùm inquit, Sylueſtre, zigis appellatum, non ſerpit, ſed in altitudinem aſſurgit. Nam ſi unum tantum ſylueſtris Serpylli genus Dioſcoridi notum fuiſſet, ei ſanè neceſſarium non erat addere zigis cognomen differentiae cauſa. Satiuum radicibus quidem ſerpit, ſed ramuliſ attollitur, amaracimodo, quemadmodum ſylueſtris altera ſpecies, quæ malum citreum olet. Proinde ſcite Plinius lib. xx. capite xxii. ita de eo memoria prodidit. Serpyllum à ſerpendo putant dictum, quod in ſylueſtri euenit, in petris maxime. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Serpylli uires paucis perſtrinxit Galenus lib. vi. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Serpyllum uſque aq̃ed excaſcit, ut & menſes, & urinaſ moueat. eſt autem & guſtu admodum acre. Eiuſ nomen Græcum ἐρπυλλός, Latinum, Serpyllum : Arabicum, Hemen : Italicum, Serpillo : Germanicum, Quendel, & Huener Koel : Hiſpanicum, Serpollio, & Serpam : Gallicum, Serpoulet : Boemis Materij danſka.

Σάμψυχον.

SAMPſVCHVM.

CAP. XL.

Sampfucum in Cypro, & Cyziceno laudatiſſimum. Secundum ſibi locum uendicauit Aegyptium, Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba eſt ramoſa, per terram repens : folijs eiſ calaminthæ, quæ tenui folio cõſtat, hiriſutis, & rotundis, ſuauiſſimum odorem ſpirat : ideo coronis inſeritur.

seritur. Vis eius exalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis, & ijs quos urine difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia sugillata tollunt: menses subditi in pefso tragunt: contra scorpionis ictum ex aceto, & sale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, imponuntur: aduersus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagma-
tisq; calfaciendi gratia commiscetur.

AMARACVS.

AMAR. SIVE MAIORANA TENVIFOLIA.

- 40 **C** Vm superius libro primo in Sampsuchini unguenti commentatione, Sampsuchum, & Amaracum idem esse latius ostenderim, etsi Galenus, & Paulus diuersis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere superuacaneum duxi: quod ea huc facile transferre possint ij, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetruscis uulgò appellatur Persa, quod fortè illis è Persia fuerit allatum: ceteris uerò inibi maiorana, nomine à Latinis mutato. Herba hæc tantam cum mulieribus iniuit gratiam sui odoris iucunditate, ut nullæ ferè reperiantur, quæ suis in hortis, aut fictilibus uasis amaracum nõ serant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maiorana sibi nomen adinuenisse, quod maiori cura, ac diligentia seratur, colaturq; quam cetera planta. Neque id ea solùm ratione, quod, ut paulò antè diximus, odore perquam iucundo commendetur; sed quod etiam perpetua uiueat coma. Est itaque herba AMARACVS ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, folijs oblongis, incanis, pilosisq; ; cauliculis circumquaque ambiunt. Flores edit in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo colore, compæctili squamarum congerie oblongos, Origani æmulos, è quibus paruum oritur semen. Radicem habet lignosam multiplicem, & superuacuum. Seritur semine, surculo, ac etiam uiuiradice. Planta est odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præstat ad omnes frigidos capitis, & nervorum affectus, tam illita quàm pota. quinetiam ad aurium dolores, grauedines, & sonitus, ubi herbae succus fuerit instillatus. Idem naribus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat. colluitur ex eo utiliter os in lingua resolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut eius decoctum ad omnia pectoris uitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis est tam exterius illita, quàm interius sumpta. Eadem iocinosos, & lienosos inuat. Namq; non solùm eorum infarctus expedit, sed etiam uiscera ipsa roborat, ac firmat. Confert ad uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoque AMARACI genus TENVIFOLIUM, quod nos uulgò uocamus Persa gentile. Id enim folijs, floribus, cauliculisq; altero longè tenuius est, & odore præstantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Sampsuchi meminit Galenus lib. vii i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccatur enim, & exalfacit ordine tertio. Id Græcis σάμψυχον, & ἀμαράκων, Latinis quoque Sampsuchum,

Sampsuchi cōsideratio.

Amaraci hif.

Amaracus tenuifolia.

Sampsuchi uires ex Gal.

Nomina.

Sampfuchum, Amaracus, & maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius; seu Morsangius: Italis, Maiorana, & Persa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hispanis, Moiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine: Boemis Maiorana: Polonis Mdieram.

Μελίλωτος.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA. CAP. XLI.

a Meū, habet
πυλίζων. Sed
Ca. πυλίζων.

Sertula campana laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicius est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nola, a colore in luteum languescere, odore infirmo. Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, praesertim quae in oculis, uulua, sede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo affato, aut foeni graeci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaueris, intybove. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, uino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antea dictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex passo instillatur: in aceto, aut rosacco madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti con-
sideratio.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMP.

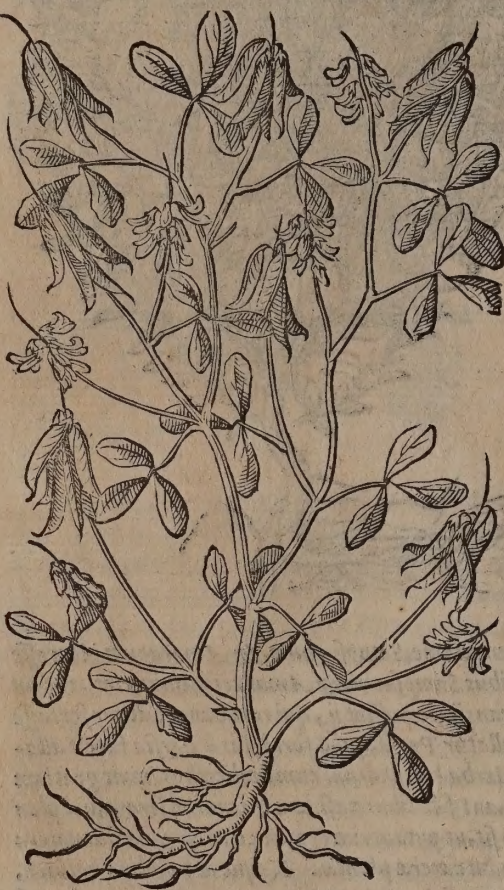
Probatissima, legitimaq; Melilotus non modò in pluri-
bus Campaniae locis: sed etiam Gargano Apuliae mon-
te provenit. Cuius semen in tenuibus corniculis inclu-
sum nuper Venetias afferri coepit. Quo factum est, ut iam
cognouerint medici vulgaris usus Melilotum illegitimum
esse. Meliloti meminit Plinius lib. XXI. cap. IX. ubi ita
scriptum reliquit. Ergo in coronamenta folio uenere apia-
strum, meliloton, quod Sertulam campanam uocamus. Est
enim in Campania Italiae laudatissima, Graecis in Sunio,
mox Chalcidica, & Cretica, ubicunque uerò asperis, & syl-
uestrib. nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio
est nomē Sertulae, quod occupauit. Odor eius croco uicius
est, & flos. Ipsa cana placet, maxime folijs breuissimis, atq;
pinguissimis. Est itaq; legitima Melilotus plāta cubitali al-
titudine, statim à radice fruticosa, ramis exilibus, folijs tri-
folio proximis, ex angusta origine in latū se diffundētib. &
longo appensis pediculis, floribus melinis, paruis, siliquis re-
pandis, numerosis, pluribus ex uno ramusculo dependenti-
bus, in quibus semen concluditur minutum, subrufum, odo-
ris non ingrati, cuius est usus. Radix illi inutilis, & super-
uacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum absit à
temperamento. Ideoq; leniter resoluunt, digerunt, atque mol-
lit, & dolores quoscunque sedat. Melilotum, ut Galenus
memoriae prodidit lib. VI. simplicium medicamentorum, mi-
sta facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed &
digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia ca-
lida, quam frigida. haecenus Galenus. Caterum neminem
inuenio è Graecis auctoribus, qui explicauerit, quae meliloti
pars in usum medicinae recipiatur, an folia, aut radices, aut
caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen do-
cuerunt Mauritanii, praesertim Serapio, qui ex auctoritate
Isaac Eben amaram de Meliloto scribit in hunc sensum.

Melilotus herba est, quae folia fert rotunda, & uiridia: ra-

mulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quae grana inclu-
dunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porro in meliloto usum sibi uendicauerunt siliquae,
& semina, quae in eis continentur. Quibus facile quispiam conijciat, haud esse mirum, si emplastrum quod de me-
liloto appellant, saepe medicos fallat; cum in id legitimi meliloti seminis farina nunquam ueniat. Melilotos ita
Graece dicitur, ut Latine Melilotus, & Sertula campana: Arabicè, Alchil elmelib: Italicè, Meliloto: Hispanicè,
Corona de rei.

Meliloti hist.

Meliloti ni-
res ex Gal.

Nomina.

Μάρυον.

MARVUM.

CAP. XLII.

a Orib. & a-
des. odorato.

Marum herba cognita uulgò, surculosa, flore origani, folijs multò candidioribus, flore a odora-
tore. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa
illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Iuxta Magnesiam, & Tralleis co-
piofissima gignitur.

Etsi

M A R V M.

Etsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem inuenerim, Mari meminere; libro tamen primo de antidotis in Hedychroi compositione eius mentionem fecit, cum ita scribit. Alia hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neque Amaracum, neque Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantum continent. Neque enim duo hæc omnes noscunt unguentarij, eo quod herbas solum in Creta aduectas emant unâ cum seminibus, atque succis. Ego uero & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in alijs quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoque ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum uidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim ualde redolet, putaretque aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum amaracinum, quod in Cyzico faciunt amaraci plurimum capere, sicque forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solum marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cum ipse degustassem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem uero parum deprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & mari. Ac mihi uisum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem uiribus inferius. hæc Galeni uerba. Ex quibus palam est, Marum ab amaracouiribus, & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non plane eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum amaracum illam esse arbitrantur, quæ maiorem spirat odorem, maioremque amaritudinem gustu præfert:

Mari mento
ex Galeno.

quæque folijs uiret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immerito à nostris in Hetruria uulgo cognominatur. Persa gentile. Sampsuchum enim, siue Amaracum, inibi Persa uulgo uocari superius indicauimus. Cuius illud genus, quod folijs constat pinguioribus, latioribus, uiridioribus, gustuque acrioribus, minus tamen amarum, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ ferme adstipularer, nisi eidem aduersari Galenus inueniretur: quippe qui hoc loco citato testatus sit, se in Italia amaracum uidisse, nulla quod inibi Marum uiderit, facta mentione, sed tantum quod hoc in alijs ab Asia regionibus rarum oriatur. Hinc itaque facile adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inuentu, & Italiae peregrinum. quare ipsum collocauit libro XII. capite XXIII. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam conuehebantur, sic inquit. In Aegypto nascitur & Maron peius quam Lydium, maioribus folijs, ac uarijs: illa breuia, ac minuta, & odorata. hæc Plinius. Ceterum non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituant. Quandoquidem testatur Galenus, quod unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri iussit, etsi minus quidem odoratum uideretur; non tamen uiribus inefficacius erat. Ceterum plantam, quam hic excudi curauimus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusus, uir quidem rei plantariæ admodum studiosus, & iudicio, & animi integritate præditus. Nam cum legitimum marum ea mihi representare omnibus sanè notis uideatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam; siquidem folijs est origano candidioribus, odoratis, & gustu acutis amariusculisque; ramis tenuibus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non prouenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μαρὸν Latini pariter Marum nominant: Itali, Maro.

Marum Italiae
peregrinum.

Nomina.

Ακινος.

A C I N V S.

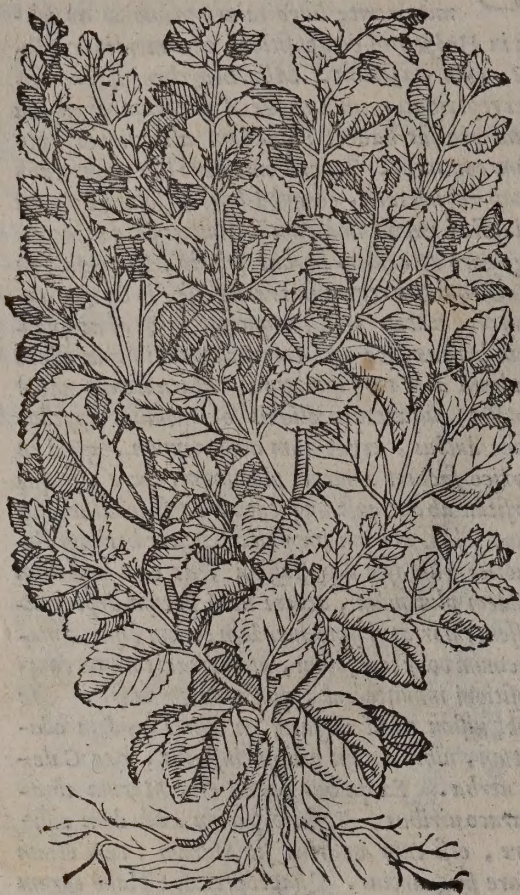
C A P. XLIII.

60 **A** Cinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoque; ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior; qua coronæ factitantur. à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & aluum pota sistit. Illita panos, ignemque; sacrum sanat.

Quamquam

De acino opi-
nio quorun-
dam explora.

ACINVS.

Manardi opi-
nio non acce-
pta.

Nomina.

BACCHARIS.

a Meū addit.
λεπιδ. i. pin-
gui.
b Meum, &
Cat. εινυμα.
i. humectum.

Baccharis cō-
sideratio.

Quoniam sunt aliqui, qui *Acinum* eam *ocimi* spe-
ciem esse existimant, quæ angustioribus constat
folijs, quæq; incundum esset odorem, cuius gra-
tia, atque etiam umbra grata uirentis æstiuo tempore pas-
sim in figulinis uasis foneretur extra fenestras ædium, & in
atrijs, quam nos ob eius gracilitatem uulgo uocamus *Basi-*
lico gentile; horum tamen opinioni apertissime refutatur
Plinius lib. xxi. cap. xv. ubi *Acinum* scribit nunquam flo-
rere. Id quod minori *ocimo* non euenit: siquidem hoc æsta-
te, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. 10
Illud præterea illis etiam reclamatur, quod idem Plinius scri-
ptum reliquit lib. xxi. cap. xxvii. cum ait. *Acinon* &
coronarum causa, & ciborum *Aegyptij* serunt, eademque
erat, quæ *ocimum*, nisi hirsutior ramis, ac folijs esset, & ad-
modum odorata. Ex his Plinij uerbis abunde palam fieri
potest, *Acinum* non esse *ocimum tenuifolium*, cum hoc nec
folia, nec caulem hirsuta proferat. Ceterum *Manardus*
Ferrariensis uir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud
Acinum putauit esse, quam herbam quandam, quæ incultis 20
prouenit locis, sed præcipue in agrorum, & uiarum aggeri-
bus, *ocimo* hirsutior, ac satis suauiter olens. quæ quod *oci-*
imum admodum æmuletur, à quibusdam syluestre *Ocimum*
appellatur. Quibus sanè notis alias adductus sum, ut *Ma-*
nardo prorsus assentiendum putauerim. Sed cum postea ani-
maduerterim, herbam hanc flores emittere contra Plinij au-
thoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœni-
tet, quod nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut
de hac, & de alijs rebus dubijs quandoque certiora profe-
rantur. Atqui obstantibus his, uolui tamen plantam quam
Manardus Acinum esse existimauit, hic etiam appingi, ut 30
aliorum possit esse iudicium. Herba quæ Græcis ἀκινος,
Latinis item *Acinus* appellatur.

Bάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

Baccharis herba fruticosa, quæ in coronas addi-
tur. cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uer-
basci magnitudine: caulis angulosus, cubiti al-
titudine patens, aliquantulum asper, non sine appen-
dicibus, adnatis: flore purpureo, subalicante, odo- 40
rato: a radicibus ueratro nigro similibus, quibus
odor inest cinnamomo proximus. Asperum, b squa-
lidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis,
uulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, saluta-
ris: item diuturnæ tussis, & urinæ difficili, menses pellit:
contra serpentium morsus utilissimè datur in uino. Re-
cens radix apposita partum extrahit. Purpureis eius
decoctum in defensionibus prodest. In diaphanata uti-
liter inseritur iucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ
adstringant, capitis doloribus illitu profunt: oculorum 50
inflammationibus, mammis tumentibus à partu, & gilo-
pijs incipientibus ignibusq; sacris auxiliantur. Odor
somnia gignit.

Dum eam de *Bacchari* sententiam, quam superiori-
bus annis lingua Italica expresseram, nunc demum
his nostris Latinis commentarijs repetitam, excu-
dendam tradidissim, confessus ingenuè me nusquam hacten-
us ueram *Baccharim* reperisse, aut ab alijs repertam uidisse;
accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit 60
Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra ætate cla-
rissimus. Cuius literas hic referre libet, quod ea sint, quæ
mibi

- mibi maximum faciant argumentum humanitatis & benevolentiae suae, atque etiam rei fidem addant. Litera autem eius sunt ita ad me scriptae. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem nauemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem extorquere facultates alienas potius, quam dissipare nostras; uolumus tamen tibi & amico, & de materia medica quam optime merito communicare ueram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quod possis illam ad uiuam formam expressam, in usum humanae salutis inferere tuis luculentissimis commentariis, quos iam (ut fama est) primum Latine scriptos edere instituis. Eam itaque chartae alligatam ad te mitto, adeo per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis, ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia eius sunt aspera, media uiola & uerbasci magnitudine: caulibus angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper: radices nigro ueratro similes, quae odore, & sapore imitantur exquisitissimum cinnamomum. Porro flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in alijs lutei uisuntur: ita ut huius stirpis esse duae species uideantur, uel si meminerit unius tantum Dioscorides. Postremo huius plantae uires, & facultates sunt omnino eadem, quas sua Bacchari diuus tribuit Dioscorides. Hic amicus literis suis finem imposuit. Sed certè illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & fere hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Armino ad me misit Iulius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id quod aperte testatur hortus eius apud herbarios Italiae non uulgari, ut qui sit uarijs ac nobilibus plantis refertus. Hanc sanè comperi nullis prorsus reclamantibus, notis Dioscoridis Baccharim representare. Nam praeterquam quod constaret, ut illa, folijs asperis, magnitudinem inter uiolam & uerbascum referentibus, caule anguloso, cubitali altitudine, aliquantulum aspero; habebat etiam in caule sua adnata, folia non coliculos. Hinc obiter suspicor legendum esse παραφύλλιδας, non παραφύλλας, ut uulgati
- 10 Graeci codices habent: quandoquidem illi lectioni adstipulatur etiam Oribasij manu scriptus codex. Praeterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candebant, odorati. Eius denique radices erant ueratro nigro similes & odore cinnamomo proximae. Huius igitur plantae, delineatione, quae adamussim historiae Dioscoridis respondet, ut eius quoque effigies, quam pictam damus, affabre demonstrat, facile adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse ueram, & legitimam Baccharim. Caterum Leoniceus, & Brasauolus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Sclaream, nonnulli uero Matrisaluiam appellant. Sed cum huius radices non sint ueratro nigro similes, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda uidetur: praesertim quod ueram Baccharim eam esse censeamus, de qua superius differuimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioscoridi accreuisse, caputq; hoc adulterinum esse, ut noui aliquid afferre uideantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis contendit argumentis, Baccharis caput haud esse
- 30 Dioscoridis legitimum, sed ea omnia quae de Bacchari in eo authore scripta sunt, ex capite de Asaro esse deprompta. Quod ut in primis probare uideatur, Baccharem, inquit, Graecum non esse nomen, sed latinum, cum nemo extet inter Graecos Autores, qui uel ante Dioscoridem, uel eius tempore uel paulo post clauerunt, qui Baccharis usquam meminerit, ut uidere est apud Galenum, & Aetium. Nec his deinde obstare inquit, quod Athenaeus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum designet, non plantam. sed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quàmq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum scripta intellexerit, illi iam audiet. Siquidem non desunt Graeci Autores, ipsiq; antiquissimi, qui ante Dioscoridem Baccharis meminere. Plinius enim testis est lib. xxi. cap. vi. de Bacchari scripsisse Aristophanem priscae Comediae autorem, ob idq; falso quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quod à Graecis sibi nomen inuenerit. Deinde negligenter satis Anguillarium legisse Athenaeum, ex hoc clarissime patet, quod is non solum Baccharis-unguenti, sed Baccharis quoque plantae uel eius radices meminerit his uerbis. Est unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non est unguentum. Aeschylus. n. in Amymone separatè, & distinctè. Ego, inquit, Bacchares tuas, & unguenta: & Symonides unguentis unctus sum, ac Bacchari. Aristophanes in Cerealia celebrantibus, O Iuppiter (inquit) uenerande, quo pacto nepharium serinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emisit? Quibus palam est, non solum eo unguento ad odoramenta usos esse antiquos Graecos, sed etiam ipsa quoque Baccare, & eius radicibus. Sed concedamus Anguillario nusquam de Bacchari herba locutum esse Athenaeum, ne tam cito erubescat. Vnde tandem licet denominatum unguentum illud? An negabit à Baccare, cuius radices exceperat? Neget uel affirmet, comprehensus est. Etenim ubi negarit, Plinius eius retundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccaris radicibus unguenta fieri solita apud antiquos. Si uero affirmarit, iam suam ipsius fassus fuerit ignorantiam. Baccaris unguentum à Baccare antiquis denominari te
- 40 statur Fauorinus his uerbis. Βάκκαρις μύρον ποτὶν τὸν Βοτάνης ὀνόμαζον. ἔστι δὲ καὶ ἑρπὶν διασπόμενα τὸ πρὸ τῆς πίλης. Quibus non modò palam est Baccarim antiquis unguentum designare, sed etiam puluerem ex Baccharis radicibus paratum corpori inspergendum, de quo apud Athenaeum scripsere Aeschylus, Symonides & Aristophanes: usa est enim antiquitas Diapasmatis, id est, puluerum siccis aspergimibus, non solum ad odoramenta, sed etiam corporibus fouendis, siccandis, laxandis, adstringendis, molliendis, ac durandis uarijs è plantis paratis pro utentium ratione. Praeterea ad ea, quae dicit, ut autorum testimonia effugiat, quae illi mentem interturbant, quod in Oribasii, & Pauli libris Baccaris caput sit additum à quibusdam, eo argumento, quod Paulus tantum scribat de ijs simplicibus medicamentis, de quibus scribit Galenus, qui nusquam de Bacchare meminit: & idem fecerit Oribasius: illi respondendum est, quod negligenter satis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quod is non solum ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribat. Agalloci enim Narcaphthi, Cancami, Fraxini, Orthonae, Acanthij, Botrys, Geranij, Aethiopidis, Epyracidis, Apios, Alypi, Cynocrambe, Heliotropij, & aliorum quorundam non meminit usquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum sit Anguillarij argumentum tam de Paulo quàm de Oribasio: qui plantarum historias non

And. Lacunæ
literæ.

Leoniceus, &
quorundam opi-
nio reproba-
ta.

Anguillarij
opinio repro-
bata.

Quibus palam est,
non solum eo unguento
ad odoramenta usos
esse antiquos Graecos,
sed etiam ipsa quoque
Baccare, & eius radicibus.

Quibus non modò
palam est Baccarim
antiquis unguentum
designare, sed etiam
puluerem ex Baccharis
radicibus paratum
corpori inspergendum,

Quippe quod is non
solum ex Galeno,
sed ex Dioscoride
transcribat.

quo fit, ut infirmum
admodum sit Anguillarij
argumentum tam de
Paulo quàm de Oribasio:

ex Gal. sed

ex Gal. sed ex Dioscoride transcribant. Adhuc quantum ualeat in censendis Asaro & Baccare Anguillarij iudicium conijciat facile quispiam, qui eius annotauerit uerba, dum ultimo loco ut probet Baccaris caput ab Asaro esse rescissum, dicit, id facile deprehendi posse, ubi quispiam Baccharis & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum. Asarum folio est hedera minore, leuioreq; : Baccaris uero inter Violam & Verbascum medio, & tactu aspero. Flores Asaro sunt Cytini aut Hyoscyami figura, ac purpurei : Bacchari in purpura albicantes. Cauliculos habet Asarum plures, asperos, ac lentos, quibus singulis folia appensa sunt : Baccaris uero unum tantum caulem edit, cubitalem, angulosum, aliquantulum asperum, non sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatae, tenues, obliquae, graminis non dissimiles, longe tamen graciliores odoratae, & ut Plinius inquit, & experientia comprobatur, Nardum redolentes : Baccari autem radices insunt nigro Veratro similes, quibus odor inest gratissimus, Cinnamomo proximus. Postremo Asarum in umbrosis montibus prouenit : Baccaris in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hasce plantas sibi repugnare, quam sibi ipsi repugnet Anguillarius, dum illud Crataei fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioscoride ex Asari capite esse rescissum. Siquidem cum in eo legatur. Βοτάνη ἐν ἄδης, ἑρπυγία, τικὴ, καυλὸς γωνιωδὴς ἢ φύλλα δασέα ἀνὰ δὲ πορφυρὰ ἐν ὁδῷ ῥίχα. ὁμοία τῇ τῆς ἑλλεβορίου, εὐκροία τῇ ὁσμῇ κινναμόμου : id est : Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix similis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyresia ca-
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

Combreti Pliniani mentio

Πίνδαρος.

R V T A.

C A P. XLV.

40

Conclusa nō legit Orib.
 † Orib. non habet.

† Orib. non legit.

a Meum. σὺν
 μύρριν κηρω
 τῇ. i. cum Myr-
 teo cerato.

R Vta montana, [fyluestrisque, satiuā,] & hortenſi acrior eſt, & in cibis damnata : ſatiua uerò, quæ ſub ficu arbore enaſcitur, magis in cibos admittitur. Vtraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menſtrua pellit, † [aluum fiſtit] potu, cibo. Lethalium medicamentorum antidotum eſt, ſi ſemen ex uino acetabuli menſura ebibatur. Folia per ſe præſumpta, aut cum nucibus iuglandibus, aridiſq; ficis, inefficaces uenenorum uires reddunt : contra ſerpentes ſimili modo ſumere conuenit. Genituram cibo, potuue extinguit : cum anetho ſicco decocta, tormina ſedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatuſ, & horrores februm circuitu repetentes, pota, ut antè dictum eſt. Item ad inflationes coli, uulua, rectiq; inteſtini cum oleo decocta, & infuſa. † [Fœminas uulua ſtrangulatu liberat, ſi à genitali ſedetenus cum melle ſubijciatur.] Feruefacta ex oleo, & pota, uentris tineas excutit : articularijs doloribus ex melle, aquæ inter cutem cum ficis illinitur : eiſdem in potu auxiliatur, decocta in uino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, uifus aciem excitat : dolores oculorum illita cum polenta lenit : doloribus capitis cum roſaceo, & aceto illita, auxiliatur : profluentem naribus ſanguinem fiſtit trita, & indita. Teſtium inflammationibus cum laureis folijs impoſita, & eruptionibus papularum cum a myrto, & cerato prodeſt : cum pipere autem, uino, & nitro affricta : albæ uutiligini medetur : cum eiſdem illita fornicationes tollit, & uerrucas, quæ thymi florem repræſentant, contra impetigines cum alumine, & melle uutiliſſimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, aurium dolori efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem ſenſere, cum ſceniculi ſucco, ac melle inunctus, opitulatur. Ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, aut in capite manant, cum aceto, roſaceo, & ceruſſa illitus perſanat. manſa alliorum, ceparumque acrimoniam domat. Montana ſi copioſius eſtur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac uehementi inflammatione. oportet itaque eam uic-
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000

Etis antea manibus, & facie colligere. Tradunt succum gallinaceis pullis insparsum, feles arcere. Adijciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montosus autem is locus, ^b uiperis scatet. Semen eius potum contra intestina vitia efficax est. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix huius montanum moly uocatur. Sylvestris ruta satiuæ similis est. Prodest comitialibus, & coxendicis doloribus: menstrua mouet, partus enecat. Acrior est uiribus, quàm hortensis, & ualidior. Sylvestris, utpote noxia, cibis abdicatur.

b Oribasius
ὁφειν παρ
σων. i. pluribus
serpenticibus.

R V T A.

Ruta utraque planta est vulgaris notitiæ, tam satiuæ inquam, quàm sylvestris. Non tamen uelim de illa sylvestri intelligas, de qua capite proximo differendū est, sed de ea tantum, cuius meminit Dioscorides in presenti capite, quàmque in eius calce satiuæ similem fecit: siquidem hæc ab illa plurimum differt. Nascitur hæc sylvestris Ruta in Goritensi agro copiosissima, adeo ut qui circumstant montes, ea ubique scateant; præsertimque Saluatinus mons, qui eadem ferme uestitur. Facie hæc hortensi perquam similis est, graciliori temen folio, & gustu acriori, amariorique. Id quod Monachorum in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptis prorsus refragatur. quippe qui asserant nullam ferè esse differentiam inter hanc, et androsæmum, siue hypericum, ut quæ in alterius locum substitui possint. Qua in re manifestè deprehenditur magna eorum inscitia: quandoquidem hic (ut equidem arbitror) in triplici uersantur errore. Primum quod existimauerint, turpi nimirum lapsu, sylvestrem Rutam ab androsæmo, & hyperico non dissidere. Deinde quod putauerint hallucinati etiam, androsæmum, & hypericum unum & idè esse, cum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plâis tradiderit. Huc tertius accedit error, et is qui dem, mea sententia, detestandus, quod prodiderint, hanc sylvestris Ruta historiam bis à Dioscoride descriptam reperiri, magnamque habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse, quàm libero sensuum iudicio scripsisse uidetur Monachi, cum non huius Ruta caput sit illud, in cuius fronte in quibusdam codicibus, ijsque non probatis, illa legantur, quæ doctissimorum testimonio hic ascripta, hyperici autem propria cèsentur; sed quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Ruta, quam alij Moly, alij HARMALAM, alij uerò Besasan appellant, tractatur historia. Quare caueant pharmaco-

Rutæ confide
ratio.

Monachorū
hallucinatio.

40 cutientes sæpe ducantur in uarios errorū labyrinthos. Ruta planta est perpetuò uirens folijs crassiusculis, subpin-
guibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex angusto exortu, in latum se diffundentibus, colore saturatè uiridi. Ramos mittit copiosos, surculososque, & flores in summitate luteos, Hyperici haud absimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice diuisa, in quibus pusillum continetur semen nigro colore, Radix illi lignosa, multiplexque, acris est, & amara, sed acrior, & amarior Montana. Attenuat Ruta, incidit, digerit, resoluit, prouocat, & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author est Plinius lib. xix. cap. viii.) fauonio, & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem, & humorem, ac finum. Apricus gaudet, & siccis, terraque; maxime lateritia: cinere uult nutriri, hic & semini miscetur, ut careat erucis. Sub fici umbra libentius acquiescit. cuius rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, in murium uenatu Rutam prius edendo se mun-
nit, gnara hanc contra uenena pollere. Utuntur & ipsa hoc nostro tempore ad cacodæmones depellendos, fortas-
se quod contra fascinationes eam commendauerit Aristoteles in problematis. Planta Ruta mirabilis magnitudi-
nis uisa est (Flauio Iosepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitissimum Iudææ oppidum. Is enim lib. viii. cap. xxv. de bello Iudaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis: à nulla enim ficu uel celsitudine, uel magnitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus persenerasse: mansissetque; ulterius profectò, sed à Iudæis, qui locum ceperunt, excisa est. Ruta sylvestris, & satiuæ meminit Ga-
lenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium: domestica uerò ex tertio. Est autem non solum gustu acri; sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atque in-
cidere crassos, lentosque humores potest. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin & tenuium est partium, flatusque; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetitum cohibet; digeritque, atque exiccat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum, quæ ualenter desiccant. Porro quod superius Moly, & Besasan nomi-
nari diximus, & ipsum utique fuerit ruta sylvestris. Ἰνδαρών Græcis Herba est, quæ Latinis, pariter & Italis Ru-
ta nominatur: Mauritanis, Sadeb, seu Sedab: Germanis, Raut, & Vucin raut: Hispanis, Arruda: Gallis, Rue: Boe-
mis Rauta, Polonis Ruta.

Rutæ hist.

Rutæ uires
Matthiolo.

Rutæ uires ex
Galeno.

Nomina.

Πήγανον ἀγρίον.

RVTA SYLVESTRIS.

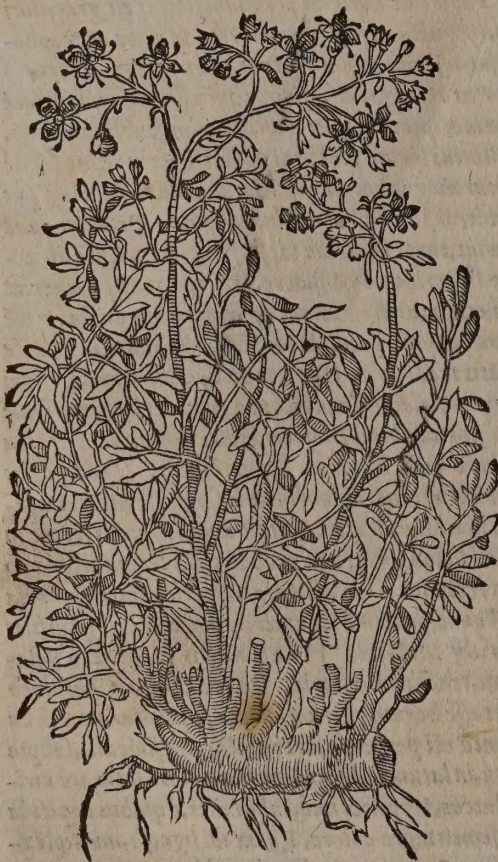
CAP. XLVI.

† Orib. addit
γενόμενον. na
scitur.

a Cat. addit.
ἡ γὰρ ὡς. i. po-
tenter.

V Ocant etiamnum sylvestrem Rutam, quod † in Cappadocia, & Galatia Asiae finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: folijs multò, quàm alterius rutæ longioribus, tenerioribusq; , odore graui, flore candido: capitulis in cacumine paulò maioribus, quàm sativæ rutæ, quæ tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu amarum recluditur, cuius est usus. Semen autumnò maturefcit, quod cum melle, uino, croco, & fœniculi succo, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam uocent, Syri besafan: qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly feruet similitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus, & læto solo prouenit.

RVTA SYLVESTRIS.

Rutæ sylue-
stris, alterius
confi.

I Nueniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem secutis, qui uel maximo librariorum lapsu, uel potius eorum temeritate, qui nimis scioli uideri uolunt, plura de hac altera syluestri Ruta in capitis fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumque consensu adiectitia sunt, & hyperico legitime debentur. Hac deprauata, imò adiectitia lectione decepti quidam rerum, literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes syluestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atque Dioscoridis lectio restituta à peritissimis uiris, qui rei discrimen exactissimè nouerunt, & uetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt. quemadmodum neque id sese offert lectitandum in Oribasij codice manu scripto herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius supersit ambigendi locus, quin ea ascititia sint, & ex hyperico, cuius propria sunt, hæc perperam repetita. Sed hæc iam missa faciamus, & constituamus duplicem esse syluestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram uerò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam uocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia sponte natam non uidi. Verùm eius imaginem, quam hæc appingi curauimus, misit ad me Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus Caesaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaque ARMOLA frutex, qui ab radice plures emittit caules, folijs multò quàm alterius Rutæ longioribus, tenuioribusq; , odore graui, floribus candidis, & quibus capitula in caulium summitate oriuntur sativæ rutæ maiora, tenuibus quibusdam foliolis, & acutis circunquaque stipata, in quibus triangulum occluditur semen, sub-
ruse

RVTA SYLVESTRIS ARMOLA.

- ruso colore, & amaro gustu, cuius est usus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verum enimvero grauissimo errore ducuntur seplasiarij, qui Luminis apothecariorum scripta secuti, huius Rutæ, siue Harmel loco, fetidis, & aggregatiuis dictis catapotijs, alijsq; compositis medicamentis cicuta semen admiscunt. Quod non solum suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; sed etiam uenenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustus Tortonensis: quandoquidem, ubi in consuecendis fætidis catapotijs, quid sit Harmel explanare contendit, ait Syluatici Pandectarum auctoris testimonio, quod quotiescunque reperitur Harmel cum aspiratione nil aliud apud Arabes designat, quam semen cicutæ: sine uero afflatu, Rutæ syluestris semen. Quod euident, ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quam nudè scriptum Mauritanis perpetuò agrestem Rutam significat, ut Serapionis, & Auicennæ auctoritate facile probari potest suis in libris, in quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, Dioscoridi, & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Caterum Auicenna ipsius Harmel etiam meminit lib. quarto sui Canonis, ubi uiperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Rutæ syluestris (& non est albarmel, secundum quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert moribus uiperarum. hæc ille. Sed ne fortè quis Auicennam non rectè intelligens, in his uerbis decipiatur, ut suis in Paradoxis Fuchsum, in Auicennam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, ut qui illum, ut pu- to, minus intellexerit, sciendum profectò est (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc, quoniam ad rem faciat, id ipsum repetere non alienum erit) quod non eiusdem utique generis est syluestris Rutæ, de qua unà cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc, quam Græcorum quidam Harmalæ, Mauritanis uero Harmel, siue Albarmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ syluestris distinctione, quantum equidem reor, liquidd patebit, Auicennam haudquaquam errasse, ut errorem immeritò illi iniungit Fuchsius. Quippe cum inquit Auicenna, Rutæ syluestris (& non est albarmel, secundum quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert moribus uiperarum, ijs uerbis declarat se illam hæc syluestrem Rutam intelligere, quæ domesticam emulatur: non autem illam, de qua hoc loco differit Dioscorides, quamque suæ Arabicæ familiæ auctores Harmel, siue Albarmel uocant. Eius tamen loco citato, paulò antè meminerat, sic inquit. Et albarmel est de medicinis liberantibus. Vbi per Albarmel eam sanè Rutam syluestrem intelligit, de qua præsens sermo est. ob cuius differentiam, postea alterius Rutæ syluestris mentionem faciens, subiungit illa uerba, quæ iam bis citauimus. Ut hinc palam faceret, se non modò de alio syluestris Rutæ genere intellexisse; sed etiam occurrisset, ne quis, si sine distinctione locutus esset, se idem frustra repetiisse calumnietur. Porro non desunt qui sustinere contendunt, Harmel esse Cicutam. Auerroem in medium adducunt, quem libro v. suarum collectione arum ita scriptum reliquisse uolunt. Harmel, id est Cicuta, calida est, & sicca in tertio gradu, incidit crassos humores, & prouocat urinam, & menses, & ualet dolori scapularum, & purgat phlegma. Hac isti nituntur auctoritate. Quibus ita facile responderi potest, quod cum Cicuta hoc loco eas Auerroes tribuat facultates, quas etiam Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Auerrois codex librorum incuria fuisse deprauatus. Neque difficilis lapsus fuit, quod ij uocum similitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint, ac scripserint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quod tantum abest, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat deprauata Auerrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioscoridis, & Galeni testimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale uenenum esse affirmant. Quapropter quam pessimè agatur ab ijs, qui Cicutæ formidandum semen ijs compositis medicamentis addunt, quorum usus est ad deiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ij diiudicent, qui ueritatis studio
- 40 dediti huiusmodi canillationes, quæ sepe hominibus perniciem pariunt, tolerare non possunt: Rutæ huiusce semen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio. paraturq; potandum hoc modo. Coniunguntur in mortarium seminis grana xv. prius clarissima aqua ablutis, et deinde ligneo pistillo teruntur, affundunturq; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodemq; pistillo aliquantisper miscentur. Demum linteolo percolatur cremor. cui adduntur mellis optimi uncia tres, & olei Sesamini, aut amygdalini uncia duæ. & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copiosas uomitiones. Nec est hoc medicamento aliud ualentius ad Comitiales. Scribunt Arabes huius Rutæ semine inebriari homines, adeo ut subinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholia genere, quod ij heros appellant. Rutam hanc syluestrem appellat Galenus Moly, libro vii. simplicium medicamentorum, ubi de ea differit his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc est Rutam syluestrem, nonnulli harmalam. Syri besusan, sicut Cappadoces moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium est
- 50 partium, & calida tertio abscessu: unde crassos humores secat, ac digerit, & urinam mouet. Hæc Galenus de altero Rutæ syluestris genere. Cui constat & primum syluestri Rutæ genus perpulchrè respondere. Ex quo crediderim, quod sine ullo errore seplasiarij alteram alterius loco subijcere possint, quoties Arabum harmel in suis compositis medicamentis admiscendum reperiunt. Est & alia Rutæ species, quæ recentioribus quibusdam CAPRARIA cognominatur, quibusdam uero Galega dicitur, nostrates eam uulgò appellant Lauanese. Passim hæc in scrobium aggeribus, humentibusq; locis prouenit caule sesquicubitali, & aliquando maiore, ramosa, in quo folia utrinque emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac pingua. Flores in summitate profert ex candido purpureascentes, & quibus siliquæ oriuntur, semen continentes. Vis illi maxima contra pestilentiam, nanque plurimos huiusce plantæ usui præseruatos scimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetarijs uorant, alij olerum modo coctam ex carniū iure sumunt, nonnulli succum extrahunt, & ex uino hauriunt. Quin etiam ualet non solum aduersus
- 60 lethalia medicamenta; uerum etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem usum herbam uel eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum sesquiuncie pondere haustum pueris comitiali morbo uexatis.

Moly

Moly, id est
Ruta syluestris
MolyFuchsi lap-
sus, & Auicen-
næ defensio.Quorundam
error, & locus
Auerrois re-
stitutus.Moly huiusce
RutæRutæ sylue-
stris alterius
uires ex Gal.Rutæ capra-
riæ mentio,
& uires.

Epotus recentis herbe succus datur utiliter coctilearis mensura ad necandos intestinorum uermes. Idem præstat herba ipsa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, aut è lini semine, uentri adalligata. Eiusdem succus datur in principio pestilentia affectis, aut eius decoctum ex aceto factum addita Theriaca & Armenio bolo. Verum subinde sudare affectum oportet. Idem præstat ad pestilentes febres, in quibus exanthemata, siue maculæ quas pestechias uacant, emerferint, & præsertim epoto herbe decocto ex aqua unâ cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti folijs, & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi inesse censeo, sua ipsius speciali dote. Caterum apertissime falluntur, qui putant Rutâ hanc caprariam dictam Polemoniam esse, ut latius lib. 4. suo loco dicemus. Quæ planta *ῥύζανον ἀγρίον* Græcè, Ruta sylvestris Latine dicitur. Arabicè, Harmel; Italicè, Ruta saluatica.

Nomina.

Mōλυ.

M O L Y.

CAP. XLVII.

Moly hist. ex
Theoph. &
Plinio.

Moly folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ uiolæ similem, sed minorem, magnitudine uiolæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternum cubitorum: in cuius cacumine inest aliquid, quod alij speciem referat. Radix parua, bulbosa quæ mirum in modum ualet ad uulnæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pefso subijciatur.

M O L Y.

Moly uires ex
Galen.

Moly, ut scriptum reliquit Theophrastus lib. 1. x. ca. xv. de plantarum historia, apud Phenæum exit, atque apud Cyllenam esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili capæ, folio scillæ. Vsum eius contra ueneficia summa: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plin. lib. x. xv. cap. 1111. ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam uocari à dijs putant Moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat, contraq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Phenæum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, specie illa Homercia radice rotunda, nigraq; magnitudine capæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci authores solum eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxearum, radice triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis facile cognosci potest, Moly ab eo secundo loco redditum, quod in Campania effossim, & sibi allatum, scribit, ab illo plurimum dissidere, quod Homerus, et Dioscorides notis non planè consentientibus re præsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, misit ad me Patavio uir optimus, & omni humanitate præditus, Iacobus Antonius Cortusus, cuius imaginem hic appingi curauimus. Caterum herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem nimirum esse putauerim cum illa, quæ Gal. lib. vii. simp. med. Myle uocatur, cum inquit. Myles radix paruo bulbo similis est, facultatis contrahentis, nam cum farina erina, (hoc est lolij) apposita apertam uulnam sanare scribit Dioscorides. His uerbis Galenus non solum quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert; sed etiam

nos commonet mendi cuiusdam, quod bucusque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quod ubi in huius capitis calce legitur *μετὰ ἱρίνου μύρου* quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit *μετὰ ἀγρίου ἄλδρου*, id est, cum farina loliacea. Et certè in id uitium facile librarij quadam scripturarum uicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua uulgaris lectio deprauata manifestè deprehenditur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non uideo quid Moly radix cum eo præstare possit, quod uisus est deprehendere, hoc est, ad uulnæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas uulnas, ut uerterunt Marcellus & Ruellius, qui tamen secus facere non poterant, si unguenti irini rationem habere uolebant. Id *μῶλυ*, Græci dicunt, quod Latini item Moly.

Dioscoridis
locus casti-
gatus.

Nomina.

a Meū, &
Cat. ἐν Λοφί-
δι. id est, &
in Psophide.

Πάνακες ἡράκλειον.

PANACES HERACLEVM.

CAP. XLVIII.

b Meū. λεγόμε-
ν. i. tenui. Idē le-
git Oribasius

Panaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Bœotia, & in a Phocide Arcadiæ nascitur: ibique compendij, & quæstus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, studiosè colitur. Folijs est asperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò diuisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam incanescit,

PANACES HERACLIVM.

nescit, folijs etiam minutoribus obsitus : muscarijs, ceu anethi, in cacumine : flore luteo, & semine odorato, feruenteque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graueolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui siccatus in summa cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, folijs excuato solo stratis, quæ siccata tolluntur. Simili modo caule mesibus inciso, profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentaque, siccæ, quæ cariem non sentiant, aromaticæ, feruentes gustu. Fructus ex media ferula cibo idoneus est : sed ex agnatis stolonibus, ab usu cibario abhorret. Maxime in hoc succi genere probatur, c quàm amarissimus, internè albus, aut subfuluus, foris ad croci colorem inclinans, læuis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescent, graui odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resoluatur, & lactescat. Excalfacit, mollic, extenuat : horroribus febrium, circuitibusque, uulsis, ruptis, laterum dolori, torminibus, stillicidio urinæ conuenit. Contra uescicæ scabiem ex aqua mulsâ, aut uino bibitur : menses trahit, sætum enecat. Inflationes, quæ uulvam malè habent, duritiasque, ex melle dilutus, discutit : ischiadicis illinitur. acopis, & capitis medicaminibus admiscetur : carbunculos rumpit. Podagricis, cum uua passa illitus subuenit : dolore dentium liberat, cauis inditus : oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplastrum contra bestiarum morsus, quæ in rabiem efferantur.

c Orib. πικρότερος. i. a maiorior.

Radix in ramenta conscissa, uulvæ admota, partus extrahit : ad uetera ulcera efficax est. nudata ossa corpore operit, si trita cum melle illinatur. Semen cum absinthio sumptum, menses pellit : cum aristolochia, prodest aduersus animalia, quæ uenenum eiulantur : & contra uulvæ strangulatus in uino bibitur.

Πάνακες ἀσκληπείων.

PANACES ASCLEPIVM.

CAP. XLIX.

Panaces † Asclepij caulem à solo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum : circa quem folia funduntur sceniculo similia, maiora tamen, & hirsutiora, † odorata : in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris gustus, & odorati. radix ^a parua est, & tenuis. Auxiliarem uim habent ^b flores, & semina, contra ulcera, phagedænas, & tubercula, si trita cum melle imponantur. aduersus serpentes ex uino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces syluestre origanum uocant, alij cunilam de qua in origani mentione diximus.

† Orib. Ἀσκληπείων, καὶ χερώνιον. i. Asclepium, & Chironium. † Orib. δύσωδη. i. male olentia.

^a Meum. πικρὰ. idest, amara.

^b Meum. ἔνθετον τὸ ἄνωθεν. i. auxiliarem desuper.

Πάνακες χερώνιον.

PANACES CHIRONIVM.

CAP. L.

Panaces ^a Chironium in Pelio monte maxime prouenit. folium eius amaraco simile : flos aureus radix ^b parua, quæ non altè demittitur, gustu acris. Pota radix serpentium ueneno resistit. Illita coma, eadem præstat.

^a Ca. λεπτόν οἱ ὃ χερώνιον. i. exile, quod & Chironium. ^b Me. & Cat. λεπτόν. i. tenuis.

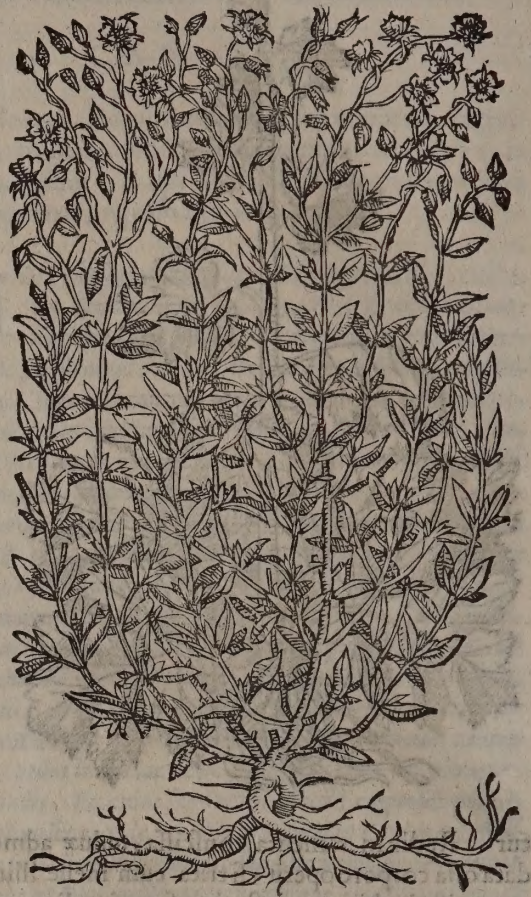
Panaces Heracleum in Apulia frequens nascitur, quemadmodum in Apennini iugis, & in Argentario promontorio in nostris maritimis Senensibus. Habetur & in quàm plurimis Italiæ uiridarijs, ubi summa diligentia colitur ab his, qui simplicium medicamentorum studiosi, ad suum aliorumq; commodum innumera plantarum genera suis in hortis, ac uiridarijs serunt, ac colunt. Verum non ob id affirmauerim, eius lacrymam, quam officinæ Opopanacum uocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetijs uenalis reperitur, ex Alexandria

Panacis confideratio.

Aegypti conuebitur. Legitima non desit, etsi adulterata frequentior sit usus apud eos, qui ex quavis herba manipulos colligunt. In Panacis historia apertissime aberrauit Mesues: quippe qui initio capitis omnia eius genera confundat. Quod omnibus iam notius est, quam ut à nobis ostendi debeat. Panaces ASCLEPIVM nuper uidimas, eiusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIVM non prouenit, quod sciam, in Italia.

PANACES ASCLEPIVM.

FLOS SOLIS, SEV PANACES CHIRONIVM.

Floris Solis
mentio.

Panacis uires
ex Gal.

Quaquam non desunt, qui pro Chironio panace ostendant plantam, quæ folium habet oblongum, hyssopi fere modo: florem pentaphylli, sed maiorem, aureo tamen colore: surculos numerosos, tenues, lignososq;: radicem item lignosam, rufescentem, gustu adstringentem. Hæc quibusdam recentioribus herbarijs Flos Solis appellatur. Verum quod Dioscorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco similia, & radicem gustu acrem, non uideo quomodo ingenuè possim eorum sententia subscribere. FLOS itaque SOLIS mihi quidam omnino è symphytorum genere esse uidetur, quum facile uulnera glutinet, et sanguinem manantem sistat. Verum non hæc solum præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in uino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quoque potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam una cum radicibus contritus; quinetiam ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cetera symphytorum genera. Panacis genera ab inuentoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum; cuius tantum lacryma hoc tempore officina utuntur. Semen enim, ac radix, etsi in pluribus ualeant affectibus; ad nos tamen, quod uiderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cum denudata ossa carne explere uolunt, radicem segmenta, quæ lacrymæ compacta reperiuntur, quæue illa sint, non paruo labore seligunt, & ad hunc usum in puluerem redigunt. Panacis uires descripsit Gal. lib. viii. simp. med. his uerbis. Panaces Heracleum, inquit ex hoc fit uocatus Opopanax, radicibus eius, & caulibus excisis. Porro opopanax ipse longè est ad plurimos usus aptissimus, ut pote ex-calfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipsum quispiam in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando uerò secundij. Cortex radiceis exiccatorum simul, & excalfactorium est medicamentum: sed minus quam succus, qui & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoque utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna, & contumacia. Sufficiens enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, uelut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus mouendis medicamen accommodum. Ceterum nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panacea herbam hanc uocitent. Panaces autem Asclepium minus est calidum supradicto panace: quamobrem eo, & floribus eius, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedenas utuntur. Panaces uerò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet. hæc Galenus. Porro deijcit

deij cit Panacis lacryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertimq; ab articulorum com-
paginibus, lentam, crassam, contumacemq; pituitam. Cerebrum, & nervos expurgat, præcipue cum frigidis tor-
quentur morbis. Πανάκες ἡράκλειον sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum, nominatur : Arabibus,
Stensir, Iensir, siue Giausir : Italis, Panace Heracleo. Huius gummi Græcis Ὁ πομπάξ dicitur : Latinis item
Opopanax : Italis, Opopanaco : Hispanis, Opopanaque. Πανάκες uero ἀσκληπείου sic Græce uocatur, ut Latine
similiter Panaces Asclepium : Arabicè, Panax Aschilibet : Italicè, Panace Asclepio. Πανάκες denique χει-
ράριον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur : Mauritanis, Panax caromon : Italis, Panace
Chironio.

Panaces ui-
res ex Mesue.

Nomina.

10

Λιγυστικόν.

LIGUSTICVM. CAP. LI.

Ligusticum, [quod alij panaceam, alij panaces uocant,] plurimum in Liguria nascitur, [in monte
Apennino Alpius contermino : unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quo-
niam & radice, & caule Heracleotico panaci simile sit, & uiribus eisdem præditum. Gignitur in
altissimis, asperisq; montibus, ac umbrosis, maximè ^a iuxta fluentia. Cauliculum fert anethi, genicula-
tum, tenuem, in circuitu folia fertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope uerticem graciliora, & longè
magis diuisa : in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum, solidum, & oblongum, fœniculo
proximum, gustanti acre, & aroma olens : radix candida, Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis
feminisq; uis excafactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones : item ad
inflationes, præsertim quibus stomachus turgat : & contra serpentium ictus : urinas, & menses potu tra-
hit. Eosdem præstat effectus apposita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquenti-
bus admiscetur. ^b ori perquam utile : quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur
semine quodam simili : quod faciliè gustu discernitur : ^c amarum enim est. Alij semen fœniculi, aut fe-
felis admiscetes, ligusticum dolo uitiant.

Conclusa nō
legit Orib.

^a Meum. πα-
ρά τοῖς διαφυ-
ξῇ. i. circa scro-
bes.

^b Cat. δισόμα-
χον. i. gratum
stomacho.

^c Orib. πικρό-
τατον. i. ama-
rissimum.

LIGUSTICVM.

LIGUSTICVM ALTERVM.

Falluntur aperte, ut mea quidem fert opinio, qui herbam uulgò hodie Leuisticum nominatam, quam legiti-
mum hippofelinum censemus, putant esse Ligusticum hic à Dioscoride representatum, quod Galenus unius li-
tera mutatione Libysticum appellauit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & folijs fertulæ Campanæ simi-
libus. Illud uerò caulem profert altum, crassum, concavum, & geniculatum : folia apij palustris æmula, maiora
tamen, ac etiam crassiora. Ceterum quanuis legitimum, ac uerum Ligusticum in Liguria, cuius Genua metropo-
lis est,

Ligustici con-
sideratio.

Libystici ui-
res ex Gal.

Nomina.

lis est, unde etiam nomen inuenit, frequentissimum proueniat, sitq; inibi adeo uulgaris notitia, ut eius semine passim utantur incolae in ciborum condimentis; non ob id tamen per cetera Italia loca haecenus, quod sciam, deferri coepit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curauimus, miserunt ad me amici qui rem herbariam profitentur. Verum prior ligusticum, magis quam postrema referre uidetur; sed uelim, ut sit quoque aliorum iudicium, quamobrem ambas excudi curauimus. Galenus de Libystico differens lib. VII. simplicium medicamentorum, sic breuiter inquit. Libystici radix, & semen ex genere excalfacientium sunt, adeo ut menses cieant, & urinas prouocent, flatuque discutiant. Quod Graeci λιβύστικον Latini similiter Ligusticum, & Libysticum dicunt: Itali, Ligustico.

Σταυρίνος.

PASTINACA.

CAP. LII.

10

Pastinaca sylvestris folia gingidij habet, latiora, subamara: caulem rectum, scabrum: umbellam similem anethi: in qua flores infunt candidi, & in medio purpureum quiddam, ferme croceum. radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quae cocta manditur. Semen potum, uel impositum, menstrua mouet. Ijs conuenit in potione, quos urinae difficultas torquet, aut lateralis dolor exerceat, aut si aqua cutem subijt: serpentium moribus, ictibusq; prodest. praesumentes id, nulla affici iniuria a serpentibus traduntur: conceptus adiuuat. Radix urinam pellit, uenerem stimulat, partus apposita eijcit. Folia trita, & cum melle imposita, phagedanas ulcerum purgant. Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.

20

PASTINACA DOMESTICA.

PASTINACA SYLVESTRIS.

30

40

50

Pastinacæ cō-
sideratio.

Ruell. erratū.

Vulgares admodum sunt in Italia tam satiuæ, quam sylvestris Pastinacæ radices, ut quæ passim quadragesimalis ieiunij tempore non ingrati in ciborum usum recipiantur. Ceterum quoniam fortassis in Gallia non seruntur in ortis, Ruellius manifesto errore putauit, Carotas nobis uulgò uocatas, quas coctas, sale, oleo, & acetis additis, hyeme usurpamus in acetarijs, satiuas esse Pastinacas. Vt hinc maxime admirari subeat Ruellium, uirum alioqui doctissimum. Siquidem haecenus neminem inueni e rei herbariae scriptoribus tam Græcæ, quam Arabicæ familiae, qui memoria prodiderit, Pastinacam satiuam radice niti adeo rursus, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Satiua in Italia frequentissima seritur in hortis. Erratica uerò nonnumquam in campis ac incultis sua sponte nascitur. Vtraque albicantibus constat radicibus, quæ in locis quàm plurimis coctæ manduntur, namque eæ in quadragesimo praesertim ieiunio cum farina, & oleo friguntur, & ita saepe, ubi desunt pisces, eorum uicem supplent: licet pro ieiunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim

60

rem enim non obscure stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cuius florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim est à Pastinacæ erraticæ Daucus, ut paulo inferius suo loco dicitur, ubi eius tres species à Dioscoride redduntur. Nam quavis tam ex illius, quam Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinacæ parum, uel potius nihil uiribus differat, ob id quod alterum alterius uice in medicina usu capi possit; non tamen recte dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Atqui cum pastinacæ Carotam, ita uulgo

Quorundam
errore.

CAROTAE.

appellatam, in mentem mihi redegerit, prætermittere sane non potui, quin de eius historia, et facultatibus uerba facerem. Quam ob rem dicimus Carotæ duas passim haberi species. Alteram quidem cui radices insunt sanguinis modo purpureæ, crassitudine hortensis pastinacæ. Alteram uero, quæ suas profert subflauo colore. Vtraque autem folia, caules, umbellæ, flores, & semen profert sylvestris pastinacæ. Purpureæ radices prius elixæ, in ciborum usum uenire in acetarijs tantum. At quidem subflauæ ex iure pinguium carniū rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, sed in uniuersum carnosæ sunt, perinde ac rapum, & napus. Vtriusque radices in cibis placent, quod cum subduli sapore non nihil amariuscule habeant ita suauiter temperatum, ut non paruum cum palato ineant gratiam. Cæterum (quædam mea fert opinio) carotæ in pastinacæ genere recenseri possunt, quauis cum nulla sint acredine præditæ, non ita ualenter aperiunt, nec adeo sunt odoratæ. Ob id eas in principio secundi ordinis excalfacere crediderim, at in siccitate & humiditate à symmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quàm rapum, nec ita facile concoquuntur, cum sint substantia durior. Quo fit, ut mirum non sit, si gignant & iosa flatu in uentriculo, & in intestinis, & mali sint succi, quamquam non ut probati succi cibis, sed potius ut medicamentum urinam ducant. Porro uolunt nonnulli recentiores materiae medicæ professores, ut aliquid fortasse noui in medium attulisse uideantur, purpuream Carotam legitimum Mauritanorum esse Behen rubrum, & albā seu subflauam, album. Verum dum Serapionis, Auicennæque uerba de Behen differentium diligenter mihi examinanda propono, non possum ullo pacto in eorum concedere sententiam. Nanque scribit Serapio Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, et mansu lentas, & in Armenia nasci. Et Auicenna lib. 11. radicum lignosa frusta Behen esse ait,

in se contracta, & siccitate exoleta, quibus uis infit excalfaciendi, & siccandi ordine secundo. Et libro de uiribus cordis Behen (inquit) radices sunt habentes rugas, & lineationes cum supricitate, tenuitate, & apertione. Cæterum ego quidem in primis non uideo Carotas nostrates radices esse tenues, perinde ac sylvestris, uel minoris pastinacæ; nec mansu lentas, nec contratas, nec insigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, sed passim nostris in hortis feri, ac uenales haberi. Deinde eorum sententiæ apertissime refragatur Auicenna, quippe quod carotæ radix nec rugosa, nec striata, nec contracta, nec lignosa, nec adstringens habeatur. Quamquam enim radix hæc longo siccatur tempore non insignem duritiem contrahit, præterea cum parum alimenti præbeant carotæ radices, non uideo quomodo homines ipsis uescentes, pingues reddere possint, & in ijs, per consequens semen gignere copiosum, ut de Behen scribunt Mauritani. Hæc itaque cum eorum opinioni repugnent, non permittam eorum Carotas, meo plantari in uiridario, præsertimque cum Behen albi radicem ad manus habeam, Constantinopoli à Gulielmo Quacelbeno eruditissimo Medico mihi missam, quæ notis omnibus Arabum cum descriptionibus conuenit. Pastinacæ meminit Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pastinacæ satina imbecillior: Agrestis ad omnia potentior est. Urinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maxime semen, ac radix. Habet porro etiam abstersorium in se quippiam, quamobrem ulcera phagedænica quidam folijs eius uiridibus cum melle, quod pura reddant, illinunt. Planta quæ Græcè σαπολινος, Latine, pariter & Italicè Pastinacæ uocatur: Arabicè, Iezar, Gezar, seu Giezar: Germanicè, Pasteney, & Pastinachen; Hispanicè, Canaoria blanqua: Gallicè, Pastenades: Boemicè, Pastinárk, & ita quoque Polonicè.

Pastinacæ uir
res ex Gal.

Nomina.

Σέσλι.

SESELI.

CAP. LIII.

60 S Eseli Mafsilienfæ folia fœniculi habet, crassiora: caulem uegetiorem: umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti statim acre: radix longa est, iucundi odoris. Semen, & radix excalfaciendi uim habent. Poru stranguriæ, & orthopnææ medentur: suffocationibus mulierum, † Statim non legit Ca

SESELI MASSILIENSE.

SESELI AETHIOPI CVM ALTERVM.

SESELI AETHIOPICVM.

SESELI PELOPONNENSE.

lierum, comitialibusq; profunt: menses, & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tussim ueterem sanant. Semen cum uino potum, concoquit, & tormina discutit: epialis febribus utile. contra perfrictiones in itineribus, cum pipere, & uino bibitur. Capris, ceterisque; pecudibus datur in potu, quod facilius suos fetus enitantur. Aethiopicum seseli, folia habet hederæ, minora, & ad periclymeni modum oblonga. frutex ^a nigricat, palmitibus in bina cubita extensis: ramis ^b sesquipedalibus: capitulo anethi: semine in tritici morem denso, nigro, amaro, Malsiliensi odoratiore, & acriore, multum suauis. Peloponnense folia habet cicutæ, latiora, & crassiora: caulem supra Malsiliensis magnitudinem, ferulaceum, & latam in cacumine umbellam, in qua semen latius, odoratum, & carnosius pendet. Eisdem uiribus præditum est. Nascitur in asperis, riguis, & collibus ^c inuenitur etiamnum in insulis.

a Meū, & Ca.
θεῖμος δὲ μέγας. i. frutex uerò magnus est.

b Meum. ἀνιθαμιαῖος. i. spicata longitudine.

c Meum. ὄρεται καὶ ἐν τῇ ἰδῇ. i. Nascitur in Ida.

20 Τὸρδύλιον. CRETICVM SESELI. CAP. LIIII.

TOrdylum, quod aliqui Creticum seseli uocant, iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula furculosa, semine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacri. Contra urinæ difficultatem bibitur: potu cit menses. Sueco seminis, caulisque; uirentis, ternis obolis ex passo decem diebus hausto, renes sanantur. Efficax est radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seseli Arabib. Sifileos dicitur. Officina uerò id Siler montanum appellat. Legitimum Seseli Massiliense in omnibus, ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maxime animaduertendum est, quod quanquam in quibusdam Italiae pharmacopolijs, uerum sit reperire Seseli, in quam plurimis tamen quoddam semen Seselis uicè explens uenditur, quod nulli prorsus Seseli à Dioscoride descripto respondet: quippe quod amaritudine tantum sit præditum, & olfactui cimicium fetorem representet. Porro Seseli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim uerum representare uidetur. quæadmodum & Peloponnense legitimum refert. Ceterum aliquando credidimus, Tordylium, siue Creticum Seseli in quodam nostro hortulo natum esse, quod eius semen (ita enim aiebant) jè Patauino simplicium uiridario allatum, terræ commixtum. Verum cum postea accuratius eius faciè contemplatus essem, iteq; saporem examinasset, id à legitimo longè admodum diffidere cognoui. Seselis monstratio prima assignatur ceruis fœminis. Siquidem tradit Aristoteles li. ix. ca. v. de historia animalium, ceruas statim à partu Seselim herbam petere, & cum eam ederint, ad prolem redire. Seseli omne genus in uniuersum memorie prodidit Galenus lib. vii. i. simpl. med. ubi ita scribit. Seseli & radix, atque etià semen usque adeo excalescit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & medicamentum est tenuium partium, ut & comitiali morbo, & orthopnœa competat. Quæ herba Græcis σέσელი, Latinis, ut etiam Italis Seseli nuncupatur: Arabibus, Sifalios; Barbaris, Sifileos; Germanis, Steimbrech; Gallis, Ser montain; Polonis, Olesnek.

Seselis conf.

Seselis uires ex Gal.

Nomina.

30 Σίσων. SISON. CAP. LV.

Sison exiguum semen est, in Syria natum, apio simile, oblongum, nigrum, feruentis naturæ. Contra lienis uitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menses citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Sison semen incognitum.

ANISVM.

Sison, ut hic Dioscorides testatum reliquit, semen est in Syria proueniens, nobisque; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud proferat, apud ullum authorem suis notis descriptam non inuenio; nec semen ipsum, quod equidem sciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquentiam duximus, ubi eius notitia, & seminis usus. Nā præterquam quod difficile sit, etiam periculosum iudico, de rebus peregrinis, quarum delimitationes latent, aliquam proferre sententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latine quoque Sison.

Ἀνίσον.

ANISVM.

CAP. LVI.

Anisum in summa excalescit, exiccat. ^a oris halitum iucundiorum facit, doloris leuamentum præstat. Vrinam ciet, discutiendi uim habet, hydropicis potum sitim extinguit. Animalium uenenis aduersatur: ualet ad inflationes: alium, & alba fœminarum profluvia sistit: lac ad mammas elicit: uenerem stimulat. dolores capitis leuat, suffitum naribus. cum rosaceo tritum, instillatumq; fractis auribus medetur. Melius semper recens, plenum, non fuffurosum, odore præstans. Inter prima laudatum est Creticum, proximo loco Aegyptium.

a Meum. ἔρως. i. facilem spirationem reddens.

Anisum uulgaris omnibus ferè notitiæ planta est, folijs ferè Apij, minus tamen diuisis, præter ea quæ in caulium summitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: semen oblongum, iucundi odoris, sapore sanè misto ex dulci, acrique, ac etiam amariuscule, ad multa utile. Siquidem, aperit, concoquit, digerit, incidit, prouocat, & flatum pellit. Oris anhelitum

Anisi confide ratio, & uires ex Galeno.

CARVM.

Nomina.

Cari confid.

ANETHVM.

Monachorū
error.Cari vires ex
Galeno.

Nomina.

Anethi confi-
deratio.

anbelitū commendat. Inspargitur panibus odoris saporisq; gra-
tia. Datur tostum cum mentha ad celiacos affectus. Singultum
sedat tam haustum, quam olfactum. Somnum conciliat, & cal-
culos pellit. Caterum ut nostrum sequamur institutum, non sunt
à nobis silentio prætereunda, quæ de eius viribus scriptis tradi-
dit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit,
Anisi semen maximè utile est, acre, subamarum, ut propè adu-
rentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij
ordinis, sicut & in calfaciendo. Proinde & urinam ciet, & di-
gerit, atque etiam ventris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis
ἀνισον Latinis item Anisum appellatur: Mauritanis, Aneisum,
seu Anexissum: Italis, Aniso: Germanis, Anisz, & Enisz: Hi-
spanis, Matahalua, & Yerua dulce: Callis, Anis.

Κάρος.

CARVM.

CAP. LVII.

CArum, semen est vulgaris notitiæ. Excalfacit: uri-
nam concitat, stomacho utilis, os commendat, con-
coctionem adiuvat. Vtiliter miscetur antidotis,
& oxyporis. anisi uicem præbet. Radix cocta, pastinacæ
modo, manditur.

CArum officinis vulgò Carui dicitur. semen omnibus no-
tissimum. Planta nascitur in patris, & collibus, Pasti-
nace sylvestris non absimilis, caulibus ab una radice
pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis
referta semine aniso longiore, anguloso, subnigricante. Radice
longa, sapore amariuscule simul, & acri. Semen præcipuum ha-
bet in medicina usum. Id enim aperit, prouocat, dissoluit, &
incidit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes
frigidus capitis morbos, uisum acuit. Herba pro olere comedi-
tur. Estur radix cocta perinde ac Pastinaca. Seminis farina
admiscetur cataplasmatibus, quæ ad sigillata parantur, magno iu-
uamento. Integrum semen passim Germani pani suo subigunt,
ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anisum, &
feniculum. Sed maximè, meo quidem iudicio, redarguendi sunt
Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe
qui non sine magno, & aperto errore crediderint, Carum semen
esse rubentis illius radice, quæ vulgò Carota uocatur. Quan-
doquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim
adeo acre non est, ut tertio calfacientium, ac exiccantium or-
dini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib.
vii. simplicium medicamentorum, sic scribens. Cari semen
calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderate
acrem qualitatem possidens. Itaque & flatus extinguit, & uri-
nas ciet, non semen tantum, sed & planta. Cuius nomen Græ-
cum est κάρος: Latinum, Carum: Arabicum, Caruia, Karuia,
seu Karui: Italicum, Caro: Germanicum, Mattkumich, & Kim:
Hispanicum, Alcarauea: Gallicum Carui.

Ανυδον.

ANETHVM.

CAP. LVIII.

ARidi Anethi comæ, seminisq; decoctum, potu lac-
euocat: inflationes, & tormina sedat: aluum, uo-
mitionesq; sistit: urinas ciet, singultus lenit, ocu-
lorum aciem habet, genituram restinguit, assidue po-
tum. Decoctum eius feminis uulua. malo opportunis,
ad defensiones utile. Condylomata illius feminis crema-
ti cinis tollit.

ANethum hortis omnibus frequentissimum, omni adeo
ex parte feniculum æmulatur, ut sæpius colligentes fal-
lat, nisi

lat, nisi gustum consulant. consurgit enim caulibus sesquicubitalibus, ramosis capillorum speciem referentibus, floribus luteis, semine, & umbella fœniculi, radice neque adeo longa, neque multis subnixa fibris. seritur in hortis in condimentorum usum. Caterum Anethum, ut author est Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeo excofacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque merito in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & concoquentibus uocatis medicamentis: nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerendi facultate præditum. Vltimum autem tertij ordinis tum excofacientium, tum desiccantium fit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusque prodest, potissimum ijs, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice includit. Caterum uiride humidius est, & minus calidum: itaque magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres in conuiuijs usi esse coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἀνέθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis, Xebet, lebet, siue Sebet: Italis, Anetho: Germanis, Dylen, & Hochkraut: Hispanis, Eneldo: Gallis, Anet.

Anethi uires
ex Galeno.

Nomina.

Κύμινον ἡμερῶν.

CVMINVM SATIIVM.

CAP. LIX.

20 C Vminum satium † ori gratum est, sed multò magis Aethiopicum, quod Hippocrates regium appellauit. Secundum locum tenet Aegyptium, reliqua sequuntur. Prouenit in Galatia, in Asia, Cilicia, & Terentia, & plerisq; alijs tractibus. Excofacit, adstringit, exccat, ad tormina, inflationesq; conuenit, coctum, & cum oleo inditum, aut ^a cum hordeacea farina illitum. orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in uino, testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uua passa, aut Iolij farina, ceratove: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus obiectum, sanguinis profluvia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem. Plin. lib. 20. c. 14.

† Orib. & ἰ-
μαχον. i. sto-
macho utile.

a Meum. σὺν
ὀπλῶσει. i.
cū cruda hor-
deacea fari-
na.

Κύμινον ἐν γῆραι.

CVMINVM SYLVESTRE.

CAP. LX.

30 S Ylvestre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia, & Galatia Asia, atque Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice paruo, dodrantali caule, ac tenui: quaternis, aut quinis folijs, tenuibus, ueluti serratis, & gingidij diuifura. In cacumine capitula quina, aut sena habet, mollia, rotunda: in quibus est semen acerosum, gustu satiuo acriore. nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, aduersus tormina, inflationesq; item contra uenenatas bestias ex uino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor uexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uua passa illinatur: testium inflammationibus, adiectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud sylvestris Cumini genus, satiuo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium moribus præsidio est. Calculosis, & ijs, qui urinæ stillicidio uexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur. sed apij semen feruefactum postea bibendum est.

40 S Atium Cuminum omnibus notum est. Quamobrem longiori sermone eius historiam prosequi non operæ pretium duximus. SYLVESTRE uero quod tam primo, quàm secundo loco à Dioscoride assignatur, etsi antehac me illud nusquam uidisse scripserim, factum est tamen opera, & liberalitate Iacobi Antonij Cortusi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in nostro hoc hortulo id nunc primum uirescat & floreant, in studiosorum omnium usum, quorum iuuandorum gratia hos labores insumpsimus. Nihil enim in hac planta desiderari potest, quod Dioscoridis descriptioni non respondeat. Quo fit, ut etiam fateri possim, me utrunque cognoscere, cum utriusque plânta legitimum notis omnibus referat. Itaque affirmabo posthac nunquam consolidam Regalem uulgò uocatam, Cuminum esse sylvestre alterum, ut mihi antea persuadebam. Caterum cum de hac planta hic mentio facta sit, mihi quidem haud prætermittendum putauit, quin hoc in loco eius historiam, & uires describerem, Oritur ergo illa in agris inter segetes. Caulem profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diuifis, sylvestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigra uolæ æmulus: ex altera quorum parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ ueterum calcaris formam exprimere uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in paruis corniculis conclusum. Vt ex hac descriptione existimem, uix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Caterum Monachi illi reuenerendi, qui in Mesuem scripsere, flauo coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam uocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed ijs, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisque sanæ mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flauo coloris Melanthium: cum omnibus palam sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cetera nanque in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maxime consentiunt. Sed quid multa? nōne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus? in quibus tamen uariis seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera.

Cumini consi-
deratio.

Consolidæ re-
galis mentio.

Monachorū
error.

V V

Id quod

CVMINVM SATIVVM.

CVMINVM SYLVESTRE I.

10

20

30

CVMINVM SYLVESTRE II.

CONSOLIDA REGALIS.

40

50

60

Id quod etiam perspicuum est, in hyoscyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in huiusce sylvestris Cumini historia patres illi, et qui eos sequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis acerasum gignitur, fortasse (ut opinor) *vulgaris pimpinella* modo, non autem in capitulis melanthij instar, durum, solidum, fractuq; contumax, quod in *pimpinella* *vulgo* uocata non uisitur. Satiuum folijs ferè fœniculum repræsenta unico, aut altero exit caule pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, ueluti fœniculum, in qua copiosum profert semen: radix ei albicans est, summo cespite repens. Tractu gaudet calido, & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo sæpe suffiuntur, qui facies suas exterminant ut sanctitatem, & corporis macerationem admentiantur. Præstat tamen ad fœminarum conceptum, si uuluis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per se recens admotum, & eorundem tumoribus cum melle. Datur quoque ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci uino urinæ ardoribus laborantibus. Cymini uires scriptas reliquit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum sic inquit. Cymini semine potissimum utimur, quemadmodum anisi, ligustici, cari, & petroselinii. Est autem & facultatis excalfaciens, sicut illorum uuumquodque, tum urinam mouentis, & flatum discutientis: ex tertio ordine excalfacientium. *Κύμινον* ἰσμερον quod Græcis, Cyminum & Cuminum satium Latinis dicitur: Italis, Cumino domestico: Arabibus, Camum, seu Kemum: Germanis, Kimmel: Hispanis, Comino: Gallis, Comin. Quod uerò Græci κύμινον ἀγρίον, Latini Cuminum sylvestre nominant: Itali, Cimino saluatico.

Cumini uires
ex Gal.

Nomina.

Ἀμμι.

A M M I.

C A P. LXI.

A M M I.

Ammi a Aethiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diuersum esse ab illo existimant. Vulgò notū est, semen exile, multò minus cumino, origanum resipiens. Eligendum est purum, minimè fursufofum. Vis ei excalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum uino potum: menstrua ciet. Misceatur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ec-doria uocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit. colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut refinā, uuluis purgat.

Quoniam uaria, ac diuersa semina uiderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs hætenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendū alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis passim habetur, cum probatissimum, Plinio teste, cumino sit cādidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroselinii semen æmulatur, ut uisu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cum haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facile deprehenditur. Præterea cum hoc nullum origani saporem gustui repræsenta, quem tamen referre uerum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse uidetur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinauerit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. xx. cap. xv. cum inquit. Est Cumino simillimum quod Græci uocant Ammi. Quidam uerò Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet quia efficacius in Aegypto indicauit. Plerique alterius naturæ in tutum putant, quo-

a Me. & Cat.
ἐνιοὶ καὶ τὸ
αἰθιοπικόν, οἱ
δὲ βασιλικόν
καλεῖσι, ἐνιοὶ
δὲ ἐτέρας φύ-
σεως τὸ αἰθιο-
πικόν εἶναι καὶ ἐτέ-
ρας τὸ ἀμμι.
i. quidam Ae-
thiopicū, qui
dam Regium
uocant. Alij
alterius natu-
ræ Aethiopi-
cum esse dix-
runt, & alte-
rius Ammi.

Ammios cōsi-
deratlo.

Ruel. lapsus.

nam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigit, & cum alimen-
tis interponitur. hæc Plinius. Caterum non equidem negauerim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hætenus ue-
rum non reperiatur. Siquidem Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uersatus, ex Pata-
uio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Verum
enim uero huic sanè illud non adstipulari certū est, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Mesuē
commentarios ediderunt, se usos fuisse asseuerant. nam præter rationes, error satis ex suis scriptis exploditur, utpo-
te qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affer-
tur, mirificè præstat ad mulierum sterilitatem. Nam compertum est huius tantū seminis auxilio, plures prolificas

VV 2 effectas.

Ammios vires
ex Gal.

Nomina.

effectas. Siquidē si propinetur mane drachmæ pondere ex uino in tenuem puluerem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem, sed oportet maritum cum uxore rem habere ijs tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit. Quod tamen diutius sumi non debet, quam quatuor, aut quinque diebus. Est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium, & pluries expertum. Herba, quam uocant Ammi, semen, ut Galenus testatur reliquit lib. v. simplicium medicamentorum, maxime est utile. Facultatis est excofactoria, & desiccatoria, tenuiumq; partium: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quod & digeratur, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio inrenso. Planta, quæ Græcè ἀμμή, Latine item Ammi uocatur: Arabicè, Nanchach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italicè, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey.

Κόριον, ἢ κοριαννον.

C O R I A N D R V M.

C A P. LVII.

Coriandrum, aut coriannum uulgaris est notitiæ: uim refrigeratorem habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculosq; sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumave argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, arduentes summæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri
confid.

C O R I A N D R V M.

Coriandri fa-
cultas ex Gal.

Coriandrum omnibus notissimum exili prouenit caule, sesquicubitali longitudine, ramis numerosis; folijs inferne Adianto proximis, sed quæ in caulibus habentur, & tenuiora sunt, & magis diuisa: flores in caulium summitatibus albicant, e quibus racematim semen oritur rotundum ac striatum. Tota planta grauitè spirat, cimum odore, at semen, siccum, exuta graueolentia, odoratum euadit, & ad multa utile. Ceterum in Coriandri facultate indaganda adeo Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Coriannon, siue Corion, aut utcumque uocare lubet. Vetusiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellant, sicut & Dioscorides, refrigeratorem esse herbam idcirco, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentia amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem et adstrictionis paucillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Ceterum ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat, mei unius diutaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed fortè nihil obstat: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hinc repetere. Primum ergo non Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maxime hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ijs tamen refrigerare perseverant. Aliquando autem ad digerentia quidem transeunt: ceterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiãnum, & crescentibus erysi-

pelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquam inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excofactantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigida reciderit, negligenda quidè prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, cõcedendū sanè est,

- ne est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata est, id uero nequaquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrum, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utique inflammatum est, & flauum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, cum determinata, ac definita experientia, cuiusque medicamenti facultatem explorandum censuimus, quam maxime fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi innadant, norunt, neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uero is, qui uocatur ab omnibus nobis uisitate, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmona erysipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nonnunquam oedematodes esse erysipelas conspiciuntur, sicut aliud scirrholes, ut compositorum morborum non paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius, cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicitur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquam ab antè dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, cum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quod longè à refrigeratione absit Coriandrum, uel ex ijs, quæ ipse scribit Dioscorides, discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento dissoluit. Quod uero nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissoluendis strumis, uel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porro uero hac in re Galeno maxime refragatur
- 10 Auicenna, qui in ipsum apertè inuehitur lib. II. cap. CXLI III. sic inquit scripsit. Galenus coriandrum esse compositum ex diuersis facultatibus, et si terrea facultas in eo ceteris excellat, simul cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verum, ut ego conicio, aequitas, quæ in ipso reperitur, absque dubio frigida, non quidem tepida existit: nisi ei forsitan admisceatur aliquid ex calfacientis substantiæ, quæ sui tenuitate uelociter in auram euanescat. Quapropter dixit Hahnaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cum frigida eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo. quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse euenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissoluit, quoniam igitur pacto frigidum erit? Cui facile responderi potest, id agere Coriandrum sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperitur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare possit frigida substantia exterius relicta. Sed cum bibitur caliditas illa resoluitur, quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac ueritatis habere uideantur; tamen cum omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas, tum facultates inuestigauerit partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantiæ, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundissima philosophiæ coniuncta, operæpretium est eius potius acquiescere sententiæ, quam reliquorum omnium. Veruntamen Brasauolus in hoc maluit fortasse
- 30 eum Auicenna errare, quam cum Galeno rectè sentire. Qui præterea cum nescierit, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium uolumine, satium tantum reperiri Coriandrum. Caterum quod in hoc capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commouere, quodq; alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, eiusdem succum potum interimere; ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum prorsus damnauerit. Sed id nunc certè mihi uidetur iniuste factum. Siquidem Coriandrum mentem non commouet, nisi largius & immoderatè sumatur. Quid queso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si unum etiam, cuius tamen est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, strangulatus, & mortem denique inferat? quod si moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiuvat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obstat, quod minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam
- 40 maxime profut, si tamen parçè & modicè sumatur. Quippe ab eius usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. VIII. cap. IIII. de compositione medicamentorum secundum locos ex Archigene refert, rutu acido affectis coriandrum cochlearij mensura exhibendum esse. Galeno autem apertissime ad stipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, ut pote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facile colligamus licet, quod non sit admittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri usum omnino fugiendum esse censent. nos enim iam non omnem eius usum, sed immoderatum tantum, ut nocuum, uitandum esse existimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aspersum prohibet ne putrescant tam cito, quam solent, æstatis tempore. Ex aqua autem potum cæliacos iuuat, & alui fluxiones cohibet. Attamen semen in ciborum, aut medicamentorum usum nunquam admitti debet, nisi prius triduo aceto fuerit maceratum. Id Græcis κόριον, & κόριαννον appellatur: Latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbaras, seu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hispanis, Culantro, & Ciliandro.

Coriandri facultas ex Auicenna.

Brasauoli error.

Coriandri seminis usus.

Nomina.

Γεράκιον.

HIERACIVM.

CAP. LXIII.

α Meum. γέρ
κερον. i. subca
uum.

Hieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, ^a cauum: folia ex interuallis rariusculè diuisa, similia soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusque prodest. Succus erosionem stomachi forbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos teneros, uirentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

HIERACIVM MAIUS.

HIERACIVM MINUS.

Hieracij con
sideratio, &
uires ex Pli-
nio.

Hieracij ui-
res Matth.

Hieracium maius, frequentissimum ubique in Italia nascitur, soncho aut syluestri Lactuca non admodum dissimile. Minus autem cichorium ferè refert. Sed asperiora ei folia sunt. Flores utrique aureis, qui tandem papposi effecti in auram euolant. Maius radice nititur unica, recta, lactuca, aut sonchi modo. Minus uerò multiplici: utrique succus lacteus sapore amaro acriq; cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simplicium medicamentorum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. xx. cap. vii. inter lactucarum agrestium genera, sic inquit. Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis. Carpitur per messes inciso caule. Conditur in fictili uo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentiū ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commisso uino ex aceto. Alijs quoque uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ uesicæ nocent, item psimythio excepto. Imponuntur & uentri ex melle, atque aceto ad detrahenda uitia alui. Urinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, ueneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc non pauca restant, quoniam inflationes discutunt, ruitus lenes faciunt, concoctiones adiuuant, cruditatem ipse nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat, inhibetq;: eadem in causa alterutrinque modus est. Sic & aluum copiosiores solunt, modicæ sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt,

tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissimè adiuuantur, in eo usu, & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si crassior pituita sit, scillite, aut uino absinthite: si & tussis sentiat, hyssopite admisto. Dantur celiacis cum intubo erratico, & ad duritiam precordiorum. Dantur & melancholicis candiæ copiosiores, & ad uesciæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulae fiant cum sale illite. Vlcera etiam, quæ serpunt, coercent, initio, cum aphronitro, mox in uino trite igni sacro illinuntur. Conuulsa, & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex uino, & polenta. In cholera quoque costas patellis dederunt: ad quod utilissima, quàm maximè caule, sed amara. Quidam lacte insundunt. Deferuefacti y caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracis, quàm sylvestribus Lactucis uires contribuit. Quod Græci *ἱεράκιον*, Latini si-
 10 militer Hieracium uocant: Itali, Hieracio.

Nomina.

Σέλινον.

A P I V M. CAP LXIII.

Hortensis apij herba ad eadem, ad quæ coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut ^a polenta illinitur: æstuantem stomachum mulcet: mammarum ^b duritiam ex lacte concreto contractam, reprimat. Vrinam ciet, siue crudum, siue coctum edatur. Decoctum eius radiciq; potum, uenenorum noxæ resistit, cum uomitiones excitet: aluum cohibet. Semen uehementius urinam pellit: contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes di-
 20 scuit. Admiscetur medicamentis, quæ dolorum leuamenta præstant, theriacis quoque, ac tussi remedijs. Eleoselinum in ^c humidis nascitur, satiuo ^d grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est do-
 30 drantem alto, ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicuta, multò tamen tenuiora: semine cumini oblongo, acri, & odorato, tenui. Nascitur in petrosis, & montibus. Vrinam ciet, se-
 mine, ac radice in uino potis: menses trahit, antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus, & ex-
 40 calfactorijs, inseritur. Nec hallucinari nos oportet, existimantes oreoselinum esse, quod in saxis prouenit: aliud enim est petroselinum. Petroselinum in Macedonia prouenit, in præruptis locis, semine ammij, odoratiore, sapore acri, aroma olente. Vrinam cit, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & uesciæ doloribus, in potu subuenit. Admiscetur antidotis urinam
 50 cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui smyrnion, quanuis aliud sit, quod propriè smyrnion dicitur, ut paulò post referemus. Est autem maius, & satiuo apio candidius: caule alto, cauo, molli, habente ueluti lineas: folijs latioribus, in puniceum uergentibus: coma rorismarini, florum plena:

a Meum. *παι-
 πάλης ἀλοι-
 γον*. i. cum po-
 lētæ polline.

b Meum. *μα-
 ρόν χονδριόν
 τας*. i. mamas
 grumescētes.

c *ἐρύδριον*. i.
 aquosiss.

d Orib. add.
ὀλίγον. i. pau-
 lō.

APIVM HORTENSE.

APIVM PALVSTRE.

dependentibus

e Cat. & s. p. a.
yos. i. stoma-
cho grata.

dependentibus in cacumine corymbis antequam deflorescat. Ea semine turget nigro, oblongo, acri, foli-
do, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, e qua os commendat. In umbrosis, & pa-
lustribus enascitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctave estur. Folia cum caulibus, decocta
manduntur, & per se aut cum piscibus preparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut po-
to semine ex mulso uino menses cieat: argentes calfacit potu, aut illitu: urinæ stillicidio auxiliantur. Ra-
dix eisdem præstat effectus.

Apij horten-
sis consi.

P Utant dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, ijq; præsertim, qui diu uersati sunt in simplicium medi-
camentorum inquisitione, quiq; multum laboris ac studij impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abo-
litam restituerent, nil aliud apud antiquos satium fuisse Apium, quàm uulgare nostrum Petroselinum, ho-
die hortis omnibus frequentissimum. Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare: cum nostrum hoc
notis omnibus sit præditum, quibus constare Apium ueteres tradidere. Plinius siquidem lib. xx. cap. xi. naturalis
historiæ ita scribit. Apio gratia uulgò est: nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis
peculiarem gratiam habent. Hoc etiam confirmare uidetur Galenus lib. i. de alimentorum facultatibus,
cum inquit. Apium inter cetera familiarissimum est, & ori, stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in uul-
gari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis
perpetuò habeatur. Ceterum quanuis id uarios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet; scripsere
tamen tum Chrysippus, tum etiam Dionysius (ut Plinius auctor est) Apium ad cibos non admittendum, imò om-
nino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoque uisus claritati inimicum. Caule femi-
na uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui ederint, sterilesceere mares, feminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo co-
mitiales fieri, qui uerba hauriunt. Innocentior tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices
damnetur, hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoque Apio comitibus interdixerunt. Cum
igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet uulgare Petroselinum legiti-
mum esse Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus satium Apij uicem
explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, siue Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi uocatum. Quandoqui-
dem hoc in humentibus, & palustribus locis nascitur, caule, & folijs satiuo maioribus, rarioribusq;. Eaque
propter Theophrastus lib. vi. cap. vi. de plantarum historia, de eo differit his uerbis. Paludapium, quod apud
aqueductus, & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est, odore, sa-
pore, figuraq;. Hoc Columella libro xi. capite i. de Re Rustica non aquaticum, apium, sed Apium simplici
ter appellatur: ubi sic legitur. Apium quoque plantis serere, nec minus semine, sed præcipue aqua latatur, &
ideo secundum fontem commodissimè ponitur, quod si quis id uelit latifolij facere, quantum seminis possint tres
digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas dispositum religet. uel si crispæ frondis, semen eius
inditum pile, & saligno palo pinsitum expoliatumq; similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa
hanc operam fieri crispum, si cum est natum incrementum eius superuoluto cylindro coerceatur. Hæc ille. A quo
nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoque tempore faciunt. habentq; spectaculi
gratia in hortis. Ceterum Ruellio haud mihi subscribendum est: quippe qui plantam nobis Italici Macerone
uulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atque etiam in proxima Smyrnijs commen-
tatione dicetur) non parua sanè inter uocatum Macerone, Heleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia.

Eleoselini cō-
sideratio.

Apij porrò in montibus nascentis, quod ideo Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum de-
lineatio, nisi in eo scriptura fuerit deprauata, ut ferè suspicor. Verum Theophrastus, & Plinius Oreoselinum
descripserunt folijs cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter uerò caule anethi, minutiore tamen. Vnde factum
est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco deprauatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur,
καὶ τὰ φύλλα ἔχει κακείων ἐμπερὶν, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, καὶ τὰ φύλλα ἔχει μικροτέρων ἐμπερὶν, hoc est,
capitula habet papaueri similia. In quam opinionem hos facile potuit adduxisse uulgata Græca Dioscoridis le-
ctio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut
modò dixi) Dioscoridis lectionem uitiatam putauerim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam
præterquàm quòd Theophrasto subscribat Plinius, est Oribasij codex, in quo non μικροτέρων, sed κακείων legitur. Præ-
terea ipse sepe numero uidi Apium in montibus nascentis, quod à Theophrasti, & Plinij pictura nullis prorsus notis
diffidet. Prouenit enim folijs cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apij generi
maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apij longè magis proprium est folijs consurgere cicutæ
modo per ambitum laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaueri similibus incluso. Ma-
cedonicum autem Petroselinum, etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen qua-
rundam diligentia, ut petito è Macedonia semine, iā quibusdam nostris habeatur in hortis. Huius copiam primum
mihi fecit Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus. cuius liberalitate complures cum peregrinas, tum
raras sum consequutus plantas. Exit itaque Macedonicum petroselinum, folijs uulgari, siue aquatico apio si-
milibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi pe-
troselino haud absimile, odorato, & amarescente. Quamobrem aberrant toto calo, qui uulgare nostrum petro-
selinum, nihil à Macedonico differre contendunt, sua tantum auctoritate ne dicam temeritate nixi. Quod uerò
Hipposelinum uocatur, si quod LEVISTICVM uulgo uocant, non est, plantā sanè non habeo, quæ legitimè re-
ferat. Si enim foliorum, caulium ramorum ceterarumq; partium magnitudinem, proceritatemq; respicimus, et si
Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quòd a coma, & semine illi non respondeat, cum tamen ceteris selinis
grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellauimus; ue-
rum ne

Ruellij opin.
non accepta.

Oreoselini
consi.

Petroselinū.

Hipposelini
consi.

PETROSELINVM MACEDONICVM.

LEVISTICVM VVLGARE.

rum ne mordicus opinionem hanc retinere uidear, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent. ea exceptione tamen, ut interim hac planta mihi tantum Hipposelini uicem praestet. Sunt qui hanc Laserpitium, quiq; fructiferam Theophrasti libanotidem esse contendunt, sed plures sunt notae (quantum uideo) quae horum opinionibus refragantur. Brasanolus Ferrariensis herbam Maceronem uulgo uocatam falso Hipposelinum existimat, a perversa fortasse Marcelli interpretati one deceptus, qui prater Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris uero nigram reddidit, cum tamen in Graecis Dioscoridis exemplaribus, nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Maceronem Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, praesertim cum hac coloris radicum opposita qualitate inter se discrepent. Huius Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quod legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folijs paludapio proximis: caule magno, ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra: nigroq; etiam semine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortasse auctoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animaduertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum cum alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrniun potius. Id quod ex eo conijci potest, quod Dioscorides, itemq; Galenus asserant, nonnullos inueniri qui Hipposelinum a Smyrnio non separent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Caterum hac in re etiam Fuchsius, cuius tamen pace dixerim, aperte hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Lenisticum uulgo uocatum, Smyrniij loco in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs depinxerit. Idem praeterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primum recte scribat, illud quo officinae hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre; tamen postea perperam (meo quidem iudicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasijs apij semen uocari, atque in eius locum usurpari. Etenim eleoselini semine, non petroselini, apij seminis loco utuntur omnes fere pharmacopae, idq; etiam apij semen nuncupant. Apij meminit Galenus lib. vii. simp. med. sic inquit. Apium usque adeo calidum est, ut & urinas, & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen, quam herba ipsa. Sed & oreoselini, & hipposelini similis uis est: uerum hipposelinon imbecillius est, oreoselinum ualentius. Eodem quoque libro superius tamen, de Petroselino disseruit his uerbis. Petroselini semen maxime usui est, cum tota etiam herba una cum radice similem, sed imbecillio rem, facultatem sortiatur. Est autem ut gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectum. Hinc menses, & urinas largè prouocat. Flatus quoque discutit. Fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius disserens libro primo de antidotis, ita scribit. Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod

Marcelli, &
Brasa. lapsus.

Fuch. error.

Apij generā
uires ex Gal.

Estreaticum

Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verum exiguum est prorsus quod ibi provenit, cum & praeceptus, & angustus is locus sit. Estreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselinum Macedonico accidit, quod in Attico melle, & uino Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, sic Petroselinum Macedonicum aduehunt, cum tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verum in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atque ut mel ex insulis Athenas affertur; sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumque, & propè totum in Thessalonicam: inde uerò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam cum in exiguo quodam Italia agro Falernum proveniat, compluria alia uina in Falerni speciem à uini magistris concinnantur, quæ perinde atque Falernina, in omnes prouincias Romano imperio subiectas importantur. Tibi uerò si petroselinum Estreaticum quandoque deerit, ne peiorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis uenenis, si uenentorum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus, uentriculo debili, aquæ inter cutem, & id genus alijs, segnius, opitulatur, quos in primis sanare theriaca non promittit. Ad hæc Estreaticum petroselinum theriacam planè amariorem facit, præsertim cum recens adhuc imponitur. differt enim ab alijs petroselinis, quod ut acerrimum, ita quoque amarissimum est. Σέλινον κηπάρον id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant: Mauritani, Charfs, Charfi, seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello: Germani, Petersilien, & Peterlin: Hispani, Perexil: Galli, Persil de iardin. Id uerò ἐλεοσέλινον Græci dicunt, quod Latini, Apium palustre, & Paludapium: Mauritani, Affilis: Itali, Apio palustre: Germani, Eppich, & Eppich: Hispani, Perexil dagoa, & Apio: Galli, Persil de leau. Quod autem ὀρεοσέλινον Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritani, Acraselinum: Itali, Apio montano: Hispani, Perexil montesino: Galli, Persil des montaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroselinum, & Italis, Petroselino. Postremò ἵπποσέλινον id Græcè uocatur, quod etiam Latine Hipposelinum: Arabicè, Salis: Italicè, Hipposelino: Germ anicè, Liebstockel: Gallicè, Ache, & Ache large.

Nomina.

a Drag. ἐν ὁδῇ
εὐδὲ δριμότη-
τι φαρμακώ-
δῃ τὴν καὶ πο-
μυλίζοντα. i.
odorata cum
acrimonia,
medicataq;
& colore sub
melino.
b Μεύ. πολύ-
χρηστα. i. multi
succu.
c Me. & Dra.
καὶ ἐν ἰκμοῖς,
καὶ γυναικῶν
χερσὶν ὁσέσται.
humectis, &
angulis incul-
tis.

Σμύρνον.

S M Y R N I V M.

CAP. LXV.

Myrnion, quod in Cilicia petroselinum uocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apij, & stolones multos: folia latiora, suppinguia, ad terram infracta, robusta, a odore medicato, cum quadam acrimonia iucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet, b succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus uiridis, aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & collibus, c atque squalidis, & limitibus terrenis. Vis radices, herbæ, & feminis exalfacere. Folijs muria maceratis ad obsonia utuntur: aluum sistunt. Radicem contra serpentium ictus bibere conuenit: tussis, & orthopnoeas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasque discutit, uulnera ad cicatricem perducit. partus abortu uitiat, si feruifaceta subijciatur. Semen lienis, renum, & uesicæ uitijis prodest: menses, & secundas pellit. commodè datur ischiadicis in uino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

Smyrnijs con-
sideratio.

I Smyrnijs singula notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur rectè, diligenterque expendantur, facile quidem perspicui poterit, Smyrniū ei herbæ simillimū esse quæ à nostris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidē hanc nasci clarum est caule apij, stolonibus multis referto: folijs latioribus, suppinguibus, robustis, ad terram uersis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: semine brassicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice denique nititur odorata, acri, succosa, ac molli, quæ exteriori cortice nigricat, interiore uerò parte ex albo uirescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrnio Dioscoridem reddidisse. Verum quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod Maceroni nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum uolumus, quod cum cetera in uniuersum notæ illi respondeant, facile in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quod non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porro quauis memoria non prodiderit Dioscorides, quod Smyrniū seratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud feritur, sed quod sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, incultis, ac saxosis locis; Plinij tamen ætate passim in hortis ferebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat lib. xix. cap. ultimo, ubi Smyrniū inter hortensia referens, inquit. Et Smyrniū olus ipsius locis feritur, myrrhamque radice respicit. Idem quoque testatur Galenus, quod ipsum inter olera connumeret libro 11. de alim. facultatibus, & de eo scribat in hunc modum. Smyrniū non est insuauē. Ideoque Romæ plurimum uenit. Multo autem acrius est, & calidius, quam apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quam apium, hipposelinum, & sion: & mulieribus menses mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est haud aliter quam folia, quæ sola per hyemem inerant planta, nondum caulem habenti, sicut neque tum apium habet. Postea uerò caule accedente, tota planta iucundior redditur, siue quis crudam ipsam, siue coctam mandat, siue ex oleo, & garo, siue uinum, siue acetum uelit adijcere. Nonnulli cum aceto, & garo tantum edunt, ueluti

ueluti apium: alij uerò paululum olei ijs adiungunt. hæc Galenus. Ex cuius sanè uerbis liquidò apparet, Smyr-
nium ueteribus etiam inter olera fuisse receptum. Galeno nimirum adstipulantur ea, quæ de Smyrnio mihi re-
tulerunt Siculi. nanque ij affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atque eam ue-
ris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerimum emittere: qui non solum edendo sit, sed gratiam quo-
que ineat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaque fortasse, uel etiam ua-
lidioribus rationibus adductis Manardus Ferrariensis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrnum esse
dictum Maceronem constanter asseruit. Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam esse, Ruell. opinio
quod suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse Paludapium. Smyrnum uerò eam improbanda.

SMYRNIVM.

SMYRNIVM CRETICVM.

10

20

30

40

esse stirpem certò putet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuecchia. Est & alia planta, quam in CRETA Smyrnijs Cre-
SMYRNIVM uocari dicunt. Fert hæc folia nostrate Smyrnio crassiora, quia ab uno pediculo dependentia, tici historia.
& per ambitum serrata, quinetiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diuersa spectantur, quæ in
caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & à caule, & ramis in quibus nascuntur, perfoliata uocata modo
transfguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo
in latere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt è singulo foliorum suau, Strijs in longum protensis. Umbel-
lam in caulium ramorumque summitatibus gerit racematim dissectam floribus albicantibus, semine haud
brassica simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flauo nigricante, sapore acuto & amari-
sculo, pediculis longis striatisq; Radicem recentem uidere non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio
nostro ferè similem faciunt, non modò facie, sed etiam sapore, odore, ac uiribus. Verùm enim uero (quan-
tum ego iudicare possum) Smyrnum nostrum magis admodum ad Smyrnijs historiam accedit, quæ à Dio-
scoride describitur. Smyrnijs tum historiam, tum facultates descripsit Galenus libro VIIII. simpli-
cium medicamentorum, sic inquit. Smyrnum quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem
genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fueritque apio quidem ualidius, petroselino autem imbe-
cillius. Menses itaque, & urinas mouet, calidum, siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant,
quod in Amano monte nascitur. Est quidem, & ipsum Smyrnum, minus uerò petroselino, & Smyrnio acre. Proin-
de & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccet. Sed & digerere, quæ indurata sunt, ualet. Reli-
qua uis eius apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine eius utimur ad menses, urinas, & asthmata, siue
anhelationes. hæc Gal. Caterùm non desunt ex recentioribus, qui contendunt, plantam Imperatoriam uul-
gò uocatam legitimum esse Smyrnijs, argumento quòd eius radices exterius nigricent, interius uerò uirescant. Ve-
rùm ij ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animaduertent an hæc plantæ cateris inter se notis cõueniât.
Sed

Smyrnijs ui-
res ex Gal.

Quorundam
hallucinatio.

IMPERATORIA.

Imperatoriae
plantæ descri-
ptio, & uires.

ELAPHOBOSCVI.

a Meum. πᾶ-
χος δὲ ἢ πλᾶ-
τος. i. crassitu-
dine uerò seu
latitudine.

Elaphobosci
confid.

Sed posteaquàm de Imperatoria herba incidit mētio, ob sui
nominis maiestatem, uirumq; præstantiam, prætereundum
sanè non duximus, quin hīc eius tum historiam, tum faculta-
tes edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA
in Ananienſibus montibus supra Tridentum frequentissima
nascitur, folijs sphondylis minoribus, solo accubantibus, ro-
bustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascēte,
rotundo, hirsutoq;: in cuius cacumine umbella floribus can-
didis ornatur: & quibus postea semen prodit seselis modo a-
cutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, me-
diocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq;: quæ foris nigra est,
intus uerò subuivida. Ea gustu admodum acris deprehendi-
tur, ac mordax, subamaras, & odorata. Ex quo non temerè
aliquis conijcere potest, Imperatorie radicem excalfacere
tertio excessu completo, uel quarto inchoante: siccare uerò
secundo. Discutit hæc mirificè tum uentriculi, tum intestino-
rum, tum etiam uteri status. Quapropter coli cruciatibus,
ac uentriculi torminibus maximè utilis est. Cit item men-
ses, atque urinam. Fountur eius decocto utiliter in dolore
dentes, præsertim si in uino austero radix decoquatur. Ea-
dem ex uino pota uteri strangulationibus prodest. conceptū
adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat.
Commansa est ueluti præstantissimus apophlegmatisinus, ut
quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem con-
trita, uinoq; subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamob-
rem resolutis, comitialibus, conuulsis, auxilio est. Aiunt
nonnulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimi-
dium hora una ante accessionem, ex mero biberint. Oris ha-
litum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemij mor-
bis uenenis ferè omnibus, ac uenenosorum animalium tum
morsibus, tum ictibus opem præstat. Asthmaticos, seu an-
helosos iuuat, obstructions aperit, aqua intercute laboran-
tes sanat, itemq; liene affectos. In summa excalfacit uni-
uersas corporis partes, quas frigus occuparit. Vt hinc pa-
lām fiat, herbam hanc non immeritò sibi Imperatorie no-
men asciuisse, cum tot tantisq; uiribus prædita sit. Σμύρ-
νιον id Græci, quod Latini item Smyrnum, & Olusatrum, no-
minant: Mauritanij, Seniruion: Itali, Smirnio, & Macerone:
Hispani, Apio Macedonico.

Ελαφοβόσκον. ELAPHOBOSCVI. CAP. LXVI. 40

Elaphobosco fœniculaceus caulis est, aut rori-
marino similis, geniculatus, folijs duum digito-
rum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquā-
tum asperis, circumfractis. Adnata multa habet, feren-
tia umbellas anethi similes, & semina eiusdem: florem
subluteum radice ternum digitorum longitudinis, &
a crassitudinis unius candida, dulci, esui apta. Caulis
tener pro olere manditur. Contra serpentium ictus,
datur semen in uino. Fama autem est, hoc pabulo cer-
uas serpentium morſibus resistere.

Quæquam aliqui profitentur, se Elaphoboscu in
Italia inuenisse, atque etiam quibusdam in hortis
ostendere; herba tamen, quam pro eo demonstrat,
folia profert incisuris multis diuisa, læuiaque. Ad eò ut hinc
perspicue intelligi possit, eam legitimo Elaphobosco plurimū
dissidere, si Dioscoridi magis, q̃ Plinio fides est adhibenda.
Plinius siquidem libro, & cap. x x i i. Elaphoboscu folijs
smyrnijs, & semine corymbaceo depinxit his uerbis. Elapho-
boscu ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine: se-
mine corym-

mine corymbis dependentibus, simili effigie, sed non amaris: folijs olusatris. & hoc laudatum in cibis. hæc Plinius. In quibus uerbis, quod ea planè à Dioscoride dissentiant, Manardus Ferrariensis Plinij codicem deprauatum esse existimat. Caterum Ruellius tradit Elaphobosum legitimum paucis hodie cognosci, et si frequens ubique reperitur, illudq; esse censet, quod uulgò officinis simul & herbarijs Gratia dei nominatur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij sententiam non admittendam, quin potius explodendam putauerim, si per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos superius differuimus in hyssopi commentatione, & qua officina utuntur. Quippe quod hæc caule, & folijs hyssopo sit persimilis, non autem feniculo, ac terebinto. Quamobrem aut aliam in Gallia plantam esse eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum existimauerim. Ipse equidem herbam quandam sæpius uidi, tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cuius etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondet, ut non potuerit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum esse Elaphobosum, aut plantam illi similem. Paucis admodum Elaphobosci facultates perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Elaphoboscus facultatis est calidæ, & tenuium partium, ac proinde exicatorie secundo maxime excessuum ordine. Eius nomen Græcum est ἐλαφοβόσκον Latinum similiter Elaphobosum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphobosco.

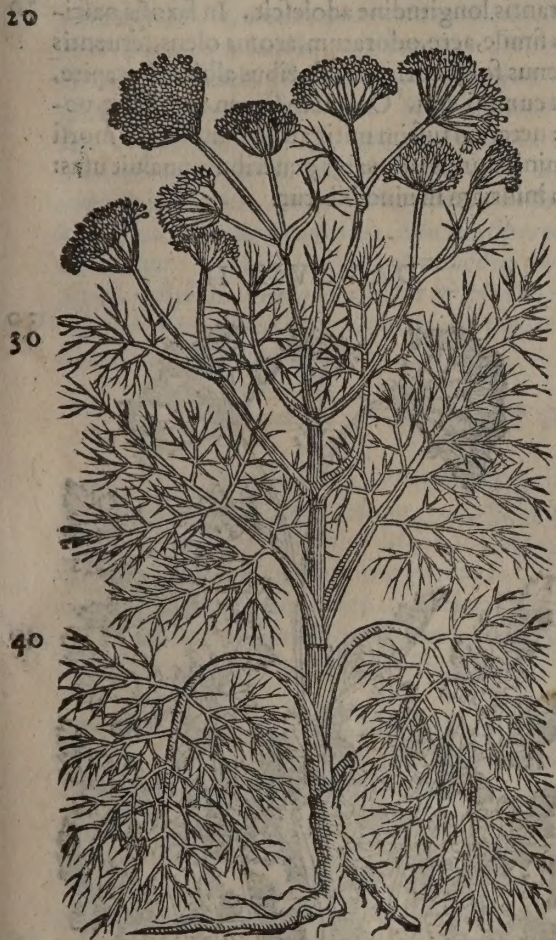
Ruellij opin
suspecta.

Elaphobosci
facul. ex Gal.

Nomina.

Μάραθος. FOENICVLVM. CAP. LXVII.

FOENICVLVM.

Foeniculum, si herba edatur, aut semen cum pitissana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam excitet. contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur: menses ciet. in febribus nauseam, & stomachi feruorem ex aqua frigida potum sedat. Contrita radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caule, & folijs, exprimitur, & in sole siccatus, in medicamenta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem commodè temperantur. Extrahitur succus ad eadem ualens, etiam semine uiridi, ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, succum reddit gummi similem. Caulem medium, dum herba floret, rustici demetunt, igniq; admouent, quod facilius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius succo est, ad medicamenta oculorum.

a Meû, & Cat.
καὶ ἐύλαοις. i.
& folijs.

Ἰππομάραθρον. FOENICVLVM ERRATICVM. CAP. LXVIII.

Est & syluestre fœniculum, magnum: fert autem semen cachryi simile. Cuius radix iucundè olet, potaque stranguriæ medetur: menses imposita ciet. Ventrem sistit, radice, aut semine potio: contra serpentium morsus auxiliatur, calculos cominuit, regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum haustum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & uiribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

Fœniculi con
sideratio.

Foeniculum tam erraticum, quàm satium omnibus in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense uere ineunte, locis apricis, & modicè saxosis. quippe quod non minus in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile sit in medicamentis. Fœniculi meminit Pli. lib. xx. cap. xxiii. sic inquit. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius rescienti. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipuè eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij Hippomarathron, alij Myrsineum uocant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse uidetur. Porro alterum sylvestris Fœniculi genus, cuius semen coriandri effigiem refert, à nemine hætenus, quod sciam, in Italia cognoscitur, & ostenditur.

XX

Agrestis

Agrestis fœniculi radicem serpentium morsus sanare scribit Dioscorides à Nicandro edoctus quippe qui in Thariacis ubi hanc plantam ἰππείον μάραθρον uocat, ita habet.

Ἡ ἐν τῇ ἰππείᾳ μάραθρος πολλαπλάσιον ἔστι.

Fœniculi uires ex Gal.

Fœniculum, ut memorie prodidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeretur possit. Desiccatur uero non aequè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac procreat, quod si admodum desiccaret, non sanè generaret. Suffusus eadem ratione auxiliatur. Urinas, mensesque ciet. Est & alterum Fœniculum syluestre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen amplius quàm domesticum, desiccandi uim obtinet, quocirca uentrem quoque eo nomine sistere uidetur. Nec sanè manifesta illis inest adstrictio. Huius non radix modò; sed & multò magis semen cacheri ad simile est: potestq; & calculos frangere, & auriginosos sanare, mensesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum, cuius semen rotundum est, & acre, si mile semini coriandri, facultate quidem hippomarathro simile, sed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Raienigi: Italis Finocchio: Germanis, Fenchel: Hispanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil.

Nomina.

Δαῦκος.

DAUCVM.

CAP. LXIX.

a Μεύ. ἐν τῷ διαμασάδῳ, καὶ δαδῳ. i. in māducando, odoratū. at Ca. δρυμὶς ἐν τῷ διαμασάδῳ καὶ δαδῳ. i. acre in manducando, & odoratum.

b Μεύ. ἀνέρι καὶ νεοάλλω μοίαν ἀνέρι. i. semen, & caput anetho simile, in quo sit umbellula.

DAUCUM aliqui daucium uocant. Creticum folijs fœniculo simile, minoribus, & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, a suauissimi odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolefcit. In saxosis nascitur, & locis sole illustratis. Aliud eius genus, syluestri apio simile, acre, odoratum, aroma olens, feruentis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus folijs coriandri, floribus albis, b capite, & semine anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium semen excalfacit. potum urinam, menses, & partus extrahit: torminibus liberat: ueterem tussim mitigat, phalangiorum moribus potum in uino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis duntaxat in alijs generibus inualuit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra uenenatorum iniuriam in uino bibitur.

DAUCVM I.

DAUCVM II.

Dauci consideratio.

TAmetsi nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendunt, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum; ii tamen, quantum eundem sentio, manifestè falli deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucū esse sylvestris pastinacæ genus; non ob

non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cuius paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam, & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ijs sanè seorsum non differuisset, neque alterum ab altera proprijs capitibus disiumxisset. Caterùm cum non desint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uidendum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri uoluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse uarias utriusque tribuerit uires, easque diuersis locis descripserit. Dauci siquidem lib. vi. Pastinacæ uerò libro vii. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaque fit ut aperte conijciam, Galenum inter illa discrimen non uisse: atque eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum præterea sententiam, ipsius Galeni testimonio, facile explodi posse putauerim, nec solùm quòd diuersis capitibus utriusque uires specieatim tractauerit; sed quia lib. vi. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissime ostendit, cum inquit. Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè uerbis Galenus perspicue satis declarare uidetur, Daucum non sibi, sed alijs pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim; sed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri, quorum illud Italis frequentius est, quòd sylvestrem pastinacam æmulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm afferri existimauerim. Porro Daucus, qui coriandri folijs prouenit, & semine cumino simili, in quàm plurimis etiam Italiae locis sed etiam Germaniæ Boemiæque reperitur. Huius planta in herbario nostro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, grassante Pestilentia abessem, secundum Peucedani genus representat. quòd omnino præter meam sententiam accidit. Dauci uires tradidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum supra citato, ubi ita scribit. Daucus, quem quidam staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, caterùm in omnibus uehementior. At domesticus comestibilis quidem, sed imbecillior. Acrem, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter iam comprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac uenerum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad uenerem stimulandi potentiam possidet. Agrastis uerò planè flatu caret, quòd ἀσπυον uocant: ac proinde urinam, mensesque ciet. Atque hætenus de facultatibus dauci Galenus. Qui subinde de semine eiusdem scripsit, eiq; seorsum uires suas reddidit his uerbis. Dauci herba semen excalefaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tum urinae mouenda medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, foris impositum. Ipsa uerò herba similem quidem uim obtinet, tamen semine infirmiore, nimirum ob aquea humiditatis misturam. quanquam utique & ipsa calida sit temperie. Δαῦκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Duchen, Gezar, seu Ciezar: Italis, Dauco: Germanis, Bernurtz: Hispanis, Dauco Cretico: Gallis, Carotesauages.

Quorundam error.

Dauci uires ex Gal.

Nomina.

Δελφίνιον.

DELPHINIUM.

CAP. LXX.

Delphinium furculos emittit à radice una sesquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuisa, prælonga, quæ delphinatorum effigiem representant: unde tractum nomen est. Flos uiolæ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Aiunt enim obiecta herba, scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota uerò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis, & apricis. Alterum est delphinium, quod Romani buccinum uocant, superiori simile, sed folijs, & ramis longè gracilius. Viribus eiusdem pollet, sed non ita efficacibus.

a Me. & apertis de rei uap. καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχυρὰ. i. inefficaces, & stupidos fieri.

Delphiniij cōsideratio.

Quamquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet; in Italia tamen nemo hætenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest, ut putauerim inquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerumque suspicatus, hoc Delphiniij caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno, & Paulo. Caterùm non desunt qui uelint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani uulgò uocant Ritterstorn, id est, Equitis calcar, herbariorum uerò uulgus Consolidam regalem: quam nos inter syluestris Cuminum genera superius retulimus. Verùm cum hæc folia non ferat delphinatorum effigie, nec flores albæ uiolæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoque (si rectè sentio) unà cum illis in errore uersatur. quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam, quòd ego inuenerim, Delphiniij meminerunt illi præstantissimi medicinae authores, quos nominauimus, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutantur; sed neque etiam eius caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cuius sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Viennæ clariss. Iurisc. Ioannes Albertus Vuidmanstadius Austriae orientalis cancellarius. Quod certè manifesto satis argumento esse potest, Delphiniij historiam planè fabulosam esse, uel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non desuere præterea, qui Senam Mauritanis uocatam, siliquarum conuexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum grauis error ita euidentis est, ut iam ab omnibus explodatur. Idque non iniuria, quòd in Delphinio (demonstrat eius caput legitimum esse) folia, non siliquæ quæ delphinatorum formam representent, requirantur: foliaque sint tenuia, longa, diuisa: flores uerò purpurei

Quorundam opiniones reprobatae.

S E N A.

Sena delineatio.

Ruellij hallucinatio.

COLUTEA.

Coluteæ, & colyteæ mentio.

& tota denique Delphinij facies ea depingatur, quæ cum Sena
 quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Del-
 phinij occasione in Sena sermonem incidimus, cum huius nus-
 quam, quod inuenerim, meminerit Dioscorides, Galenus, Pau-
 lus, & ueterum Græcorum alij, sitque in repurgandis humo-
 ribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamen-
 tum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena
 differamus, eiusque historiam, & uires cum ex alijs, tum ex
 eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaque
 SENA, Mauritano nomine dicta, folijs glycyrrhizæ cras-
 sis, suppinguibus, fabarum sapore: caule cubitali, à quo ra-
 muli exeunt in lori modum flexiles: Flores ei emicant aurei,
 ueluti brassicæ, purpureis intercurrentibus uenulis: quibus
 succedunt folliculi falcati, adeoque natura compressi, ut su-
 perior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen conti-
 netur in nigro subuirescens, uuarum uinaceis usque adeò simi-
 le, ut non faciliè primo oculorum intuitu alterum ab altero
 discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pedicu-
 lo appensi. quo fit, ut maturescentes, paruo uentorum flatu
 faciliè discutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idque
 seri uult maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut
 pluries expertus sum) prius sata, faciliè frigore deperditur,
 serius uerò hyemem similiter non tolerat. Meminit Sena Se-
 rapio in suo de simplicium medicamentorum uolumine, ubi sic
 habet ex auctoritate Abobanisa. Sena asseruatur sicca,
 siliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus semina in
 ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pen-
 dent: ob idque faciliè uentorum impetu deturbantur. Cadu-
 cas opiliones colligunt. hæc Serapio. Cuius postremis uer-
 bis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem exi-
 stimauit, quam Theophrastus libro III. capite XVII. de
 plantarum historia Coluteam appellat. quandoquidem hæc an-
 tiquis pastoribus fuit saginandis ouibus expetita. Vnde fa-
 ciliè Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi
 passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro,
 magno errore putauit, Senam non herbam esse, sed arbo-
 rem Coluteam uocatam, ratus easdem plantas esse. Sed
 eius errore hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Colu-
 tea siliquas proferat colore in purpuram primum uergentes,
 mox albicantes, flatu turgentes, quæ si premantur, cre-
 pitum magnum edunt: semine intus paruo, rotundo, len-
 tis effigie. Sena uerò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo
 spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur uinacea-
 rum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis
 perdurans annis, Sena uerò non nisi paucis mensibus uiuat.
 Quo fit, ut iam omnibus palàm sit, Ruellium hac in re ma-
 nifestè cecutuisse, & inter Senam, & Coluteam non par-
 uam intercedere differentiam. Et quanuis asserat Fuchsius in
 suis de plantarum historia commentarijs, has plantas faculta-
 te inter se minime differre; eum tamen in errore uestari putaue-
 rim, quòd certò sciam Coluteæ semen non minus, quam geni-
 stæ uomitiones ciere. COLUTEA, ut de ea quoque hic
 aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò ante citato,
 Liparæ propria traditur. arbor magnitudine præstans, fru-
 ctum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo ones mirum in
 modum pinguescunt. Nascitur semine, & sîmo præcipuè ouil-
 lo. Tempus serendi cum Arcturus occidit. Serendum se-
 mine præmadefacto, cum iam in aqua pullulare inceperit,
 Folium habet non absimile sæno græco. Germinat primo uni-
 caulis triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quar-
 toq; anno arborefcit. hæc Theophrastus. Ex quibus sanè uer-
 bis liquidò apparet, quàm maximè à Colutea differat Sena.

Fuchsius

- Fuchsius & medicina, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non *Colyteam*, sed *Coluteam* à suo se errore vindicans, appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio, nam *Colytea* longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato; ubi eam ijs depingit uerbis. Arbor circa Idam proueniens, quam *COLYTEAM* uocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifolia, sed rotundiori, ampliori; ut uel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albedo, nervosoq;: cortice non læui, sed quasi uirgineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, uerum uibratis, & admodum flauis. Fructu, flore; carere putatur. Ex his Theophrasti uerbis perspicuum est, *Colyteam* à *Colutea* plurimum differre. Quæ tamen etsi Theophrasti auctore *Liparæ* peculiaris fuerit; hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præsertim; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primum eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, iam nostra redeat oratio, credit Mesues Senæ folliculos in deicienda aluo folijs longè præstantiores esse. Huic uerò reclamationi non solum Manardus Ferrariensis uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi Brasauolus, qui Mesuem tueri uidetur, contrarium patet. Caterum ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobauit. Sciendum igitur est, Senæ folliculos, qui siccati afferuantur, diu esse generum: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus euaniidum: alterum uerò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc uenundatur rarum. Cui sanè, ut iam millies periculum fecimus, non minor deiectionis uis inest, quàm folijs. Primum uerò genus, quo Venetijs omnes ferè officinæ scatent, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam. Ut hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantum utuntur ij, qui Mesui falsò reclamationt. In quorum numero ego quoque quandoque fui, uerum cum postea integrum Senæ campum seuissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter factò periculo se habere facile comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti uoluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi reperiri poterunt: sin minus folijs tutius, & efficacius utantur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil uentriculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quoniam & ea, quæ cor, & uentriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Senæ folijs, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius Senam roborare uentriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoque pedibus eo; nam etsi quibusdam, præsertim; mulieribus; quandoque contingat, ut epoto Senæ diluto, eorum intestina torminibus uexentur, id nunquàm ex Senæ facultate provenire existimaui, sed ex crassis, pituitosisq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non paruam extensionem faciant, dum uiam ad exitum querunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse memini, qui diceret se epota Sena, uentriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus, quantum extat, inter Græcos Senæ uires descripsit Senam citra noxam bilem, & pituitam deicere memoriam mandauit. Id quod non sine erubescencia filere coegit medicum quendam, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm ueritatem, pharmacum quoddam improbauerat ex Senæ diluto, rhabbaro, atque agarico confiatum, quod cuidam Illustris, ac Reuerendis Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse asseribat) maxime uentriculum lederent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituita præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus, & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Caterum è Sena, ea magis præstat, quæ ex Alexandria Aegypti, uel ex Syria affertur, quanuis è nostrate adhuc in agro uirente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueuerim. qui tutò, largeque omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pueris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exhalet: cuius uncie quinque, uel sex aluum modestissime, & sine molestia soluiunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deicienda aluo præstantius, atque ualentius, si cassia nigra, aut manna, aut rhabbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quòd officinæ Syrupum rosatum solutiuum uocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissima Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnammomi contriti drachma una, florum buglosi drachmæ due: miscenturq; omnia, & fictili uitro circumlito, siue stanneo uase angustiori orificij excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini uncis decem, uasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis factò, ignique calefactò uas inuoluitur, reponiturque in arca, ubi pernoctare finitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemiæ tempore Senæ folia in mustum coniiciant, uinum inde conficientes, quòd alui deiectionem uim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum ualde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantum, sed etiam pituitam: quòd sanè experientia comprobatur. Munda Sena cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertque omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructions aperit, auget iuuentutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina morbis

Mesuis, & Brasauoli lapsus.

Senæ folliculi qui præstantiores.

Senæ, & eius diluti uires.

Diluti præparatio.

Senæ uires ex Mes. & Sera.

omnibus diuturnis, & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirifice prodest delirio, amentia, scissuris totius corporis, resolutioni nervorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, prurui, & epilepsia. Cor etiam roborat, si tamen ijs potissimum commisceatur medicamentis, quæ ipsum maxime confirmant, ueluti uiola.

Nomina.

Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoque Delphinium appellatur: Italis, Delfinio. Quæ uero posterioribus Græcis σένα, Latinis item Sena uocatur: Arabibus, Sene: Italis, Sena: Germanis, Senet: Hispanis, Sen de Alexandria.

Πυρέθρον.

PYRETHRVM.

CAP. LXXI.

PYrethrum Romani saluarem uocant. Folia, caulemq; emittit, ut daucum syluestre, & fœniculum: umbellamq; anethi, circinata rotunditatis. radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, peruncto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax, contra perfrictiones membrorum, resolutionesq; eximie conducit.

PYRETHRVM VERVM.

PYRETHRVM ALTERVM.

Pyrethri consideratio.

PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequenti; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Eius autem planta non omnibus nota est, quod rara fortasse apud nos proueniat. Nos plantam cuius hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis maiores: folia fœniculo crassiora: & radicem acutam, alterius ferè Pyrethri modo; adeo ut iam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi. non desunt etiam rei herbariæ indagatores, qui nouum quoddam Pyrethrum ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, folijs hortensi pastinacæ proximis. Cuius radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur; postea tamen cum diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua feruenti acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen huius acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multo acrior, & feruentior percipitur. Quod autem secundo loco appinximus, primum uidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasij sbaicher Medici, & rei herbariæ studiosissimi. Ceterum copiosissimum deinde in Boemia reperimus, ubi non solum in hortis passim seritur, sed sponte quoque in montibus prouenit. Pyrethri meminit Galenus lib. vii i i. simpl. med. ubi eius uires ijs descripsit uerbis. Pyrethri radice potissime utimur, causticam, urentem uel facultatem obtinente: qua utique etiam dentium refrigerantium dolores lenit: & ad rigores

Pyrethri uires ex Gal.

ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoque, quos *νάρκωσις* uocant, & resolutos adiuuat. Πυρέθρον sic Græcè, Latine uerò Pyrethrum, & Saliuaria herba uocatur: Arabice, Macharcaraha, Nomina. seu Macharharha: Italice, Piretro: Germanicè, Bertram: Hispanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.

Λιβανωτίς.

ROSMARINVM.

CAP. LXXII.

DVo rosmarini genera. Vnum fecundum, frugiferumque, cuius semen ^a cachrys uocatur. Folia ^aMe. καὶ γένος i. cachrys. feniculi habet, crassiora, & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, iucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut maiorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylion simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino consimile, semen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minime exurens: radice foris, nigra, intus si frangatur, alba. Verum id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neque caulem, neque florem, neque semen promit. Nascitur in saxosis, & asperis. Trita omnium herba communiter hamorrhoidum profluuiâ sistit: sedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas, & abscessus, qui ad maturacionem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum uino potæ, ^b & contra serpentium morsus conueniunt: menses, & urinas cient: ueteres tumores illitu discutunt. Tam radices, quàm herbæ succus, adiecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiat, aut uetus pectoris uitium, auxilio est. regio morbo laborantibus cum uino, & pipere datur: sudores mouet, cum oleo perunctum: ruptis, & conuulsis prodest. podagris, cum liacea farina, & aceto tritum, illinuntur: purgat uirilignes, addito aceto quàm acerrimo. Semine in portionibus utendum, eius quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia artèriam exasperata. Rosmarinum cum erica nasci, folijs lactucæ syluestris amaræ asperioribus, candidioribusque, radice breui, Theophrastus author est: potuq; idipsum alterutra parte purgare. Cachrys uim habet excalfaciendi, & uehementer exiccandi. Quare abstergentibus medicamentis inferitur. contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die soluiatur.

Λιβανωτίς στεφανωματική.

ROSMARINVM CORONARIVM.

CAP. LXXIII.

Rosmarinum, quo coronarij utuntur, ramos mittit tenues, & circa eos folia ^a [minuta, densa] longa, exilia, subter incana, supernè uirentia, grauiter odorata. Excalfactoria ui præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitatio ni se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admisceri solet.

^a Me. λεπτά. i. tenuia Orib. aut nō legit, minuta densa.

Primum, ac summum Libanotidis, siue Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoride representatum, aliquoties uidi Venetijs in horto amœnissimo Maphæi medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignauit. Idem quoque frequens satis nascitur in agro Gortienfi supra Salicanum in monte Gargaro, in uia qua ad eadem diuæ Virgini sacram ascenditur. Verum alterum genus, quod feminam dicunt, hætenus in Italia nusquam mihi uidere licuit, tamen si id inibi nasci non negauerim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimauerit syluestrem Angelicam esse Libanotim. Ceterum uariat, mea quidem sententia, in Rosmarini descriptione Theophrastus, qui libro *ix. cap. xii.* de plantarum historia, de Rosmarinis hæc posteritatis memoriæ prodidit. Rosmarini genera, inquit, duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quàm folio utile, alterum tantum radice. Fructus cachrys uocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multo maius: caulem ad magnitudinem cubiti, aut maiorem: radicem magnam, crassam, candidam, & ueluti thus redolentem: fructum candidum, scabrum, oblongum. Nascitur potissimum solo squalido, atque saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in uino nigro austero. Fructus ad urinae stillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed scabrius, candidiorq;: radice breui. Nascitur id quoque prædicto solo (aliàs, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius, partim inferius purgat. Quod enim germen uersus consistit, superius purgat: quod terram uersus inferius. Prohibet & uestibus interposita uermiculos noxios. Colligitur per messem tritici. hæc Theophrastus. Porro Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum uulgare est, quod in hortis, & uineis passim habetur. Id in frequentiori usu est. Siquidem non solum in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Prouincia Narbonensis Gallia, adeo copiosum spontè prouenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim crassitudinis caudice prouenit, ut ex eo cum cithara, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumuestit. Floret non solum uere sed etiam Autumno. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Præstat ad frigidos uentriculi affectus, ad coliacas passiones, & uomitum cibi, si cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum ex meraco. Prodest & lienosis, & iocinorosis, nam non solum excalfacit, extenuat, & obstructions reserat, sed sua adstringenti ui, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & frigidos morbos omnes nêpe ad comitiales, stupidos, ueterosos, resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quinetiam in articularum fomentis. Cohibet alba uteri profluuiâ, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore,

Rosmarinorū confid

Cordus notatur.

Rosmarini hist. ex Theophrasto.

Rosmarinum coronarium.

Quorundam error. Rosmarini uires Matth.

LIBANOTIS, SEV ROSMARINVM.

Rosmarinum
sylvestre.Rosmarini ui
res ex Gal.

tempore, quo floret, quispiam ieiunus, flores una cum ci rcumsta-
tibus folijs cum pane, & sale quotidie uorauerit. Māsum oris ha-
litum commendat. Sistit dēiūm, et gingiuarum fluxiones in ace-
to, et uino anstero seruēfactum, ubi hoc decocto calido os collua-
tur. Sicci farina recentia uulnera glutinat, uerum operapretium
est ea prius uino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde
farinam inspergere. Parantur ē uirgis dentiscampia, & carbones
ad picturas delineandas. Flores saccharo assernati ualet ad om-
nia prādicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad
pectoris uitia, & ad arcenda pestilentia contagia. Nascitur in
Boemia Planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM appel-
lare libuit, quod Rosmarini coronarij faciem quadatenus repre-
sentet. Crescit hac planta cubitali altitudine, fruticosa, uirgis
tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus, minij fere colo-
re. Folia in his erispunt Rosmarini amula, prona parte uiridia,
transuersis utrinq; lineis dispari ordine ductis obsignata; supina
uero rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorū sum-
mitatibus corymbacea coma mittitur rubro colore, ē quibus
flores panduntur sublutei. Radice nititur infirma, & superua-
cua. Planta est odorata. Siquidem folia, & flores citreum ma-
lum olent, quinetiam gustu aromatis non nihil resipiunt, adstri-
ctione quadam relicta. Praefertur hac planta Boemis contra ti-
neas, & blaestas, quae uestes lacerant. Quare ijs eam interponūt.
Atqui mea quidē sententia ad ea omnia efficax est ad quae Ros-
marinum Coronarium prestare diximus, praeter quam ad cibo-
rum condimenta. Sunt, qui hanc Plantam Dioscoridis Ericam
esse contendunt, sed hallucinantur, cum nullam cum Myrica co-
gnationē habeat. Libanotidis, siue Rosmarini tum historiam, tū
facultates descripsit Galenus lib. vii. simpl. medicament. sic
inquiens. Libanotides tres sunt, una sterilis, dua fructum feren-
tes: omnes uero eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis,

ROSMARINVM CORONARIVM.

ROSMARINVM SYLVESTRE.

Succus tum radice, tum herba, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porro eius libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adiuvat. Omnes enim libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt. hæc Galenus. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen, significat; sed etiam quarundam arborum nucamenta, uel potius excrementa, quod nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt, & decidunt, qualia uisuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce, ac quercu. Nisi inter hæc ueteres Græcos auctores aliquam nouisse differentiam sit iudicandum, quod apud plerosq; non cachrys sed canchrys, pro Rosmarini semine scriptum reperiatur. quæ tamen uoces hætenus à recentioribus confundi inuenio. Planta quæ λεβανωτίς Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur: Mauritanis, Xaier almeriem, Alpinalfach; & Cachola: Italis, Rosmarino. Quæ uerò λεβανωτίς σερανωματική Græcè, Rosmarinum coronarium Latine uocatur: Arabicè, El-kialgeber: Italicè, Rosmarino coronario: Germanicè, Roszmarin: Hispanicè, Romerol: Gallicè, Rosmarin.

Cachrys qd.

Nomina.

Σφονδύλιον.

SPHONDYLIVM.

CAP. LXXIII.

Sphondylium folia quadantenus platani, & panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius assurgentes: in quorum cacumine semen duplex, seseli simile, sed latius, candidius, & magis paleaceum, grauis odoris: flores eius albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Nascitur in palustribus, & aquosis. Potum semen^a pituitam per alium extrahit. medetur iocineris uitij, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, uuluarum strangulationi: ueternosos suffiturreuocat. Cum oleo comò infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, serpentiæ ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & iocineris uitia: circumrassa eadem, & iniecta callos fistularum derodit. Recentis flores succus exulceratis auribus, purulentisq; accommodatur, qui cæterorum succorum more exprimi, dein recondi solet.

a Meū. φλεγματώδες. i. pituitâ educēs.

SPHONDYLIVM.

Rara admodum sunt prata, uliginè madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie uidentur. In his sanè Sphondylium copiosum nascitur, folio platani, aut panacis: caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cuius cacumine umbella insidet, albis floribus referta: è quibus semen prodit, seseli non absimile, latius tamen, ac squamosum, sapore ininundo, ut quod cimices ferme respiciat. Radicem profert albam, raphani æmulam, gustu non ingrato. Huius semine utuntur quidam seselis uice, quod alterum alterius effectus præstare existiment. Succus incidit, digerit, & aperit, idem capiti inunctus, crispis capillos facit. Porro Fuchsius non uidetur satis Sphondylium nouisse, quod ipsum unà cum Acantho depingat, uocetq; Acanthum Germanicam. Cui facile imposuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum similitudine deceptæ, pro Branca ursina Sphondylium usurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Sphondylii fructus acris, & secantis est facultatis. Itaque ad asthma, & comitiale morbum aptum est medicamentum: prodest & regio morbo. Et radix nimirum ad similes facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & insuper fistularum callos tollit: cæterum imponere eam oportet circumrassam. Porro floris etiam succus ad diuturniora aurium ulcera conueniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον Latini similiter Sphondylium uocant: Itali, Sphondilio.

Sphondylii confid.

Fuch.error.

Sphondylii uires ex Gal.

Nomina.

Νάρθηξ.

FERULA.

CAP. LXXV.

E Viridi Ferula medulla pota utilis est ad cruentas excreationes, cœliacosq; contra uiperarum morsus in uino datur: erumpentem naribus sanguinem indita sistit. Semen potum torminosis auxiliatur: sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternum sæpe cubitorum: folia fœniculi, longè asperiora, & latiora. quæ ab imo caule uulnerata sagapenum efficitur.

Ferula

Ferula hist.

FERULA.

Ferula hist.
ex Theophr.

Ferulago.

Mira Ferula-
rum natura.Ferula uires
ex Gal.

Nomina.

† Orib. ὁ αἰ-
σθησά. i. succa-
tione (ut ita
dicam.)a Me. ὁ αἰζον-
ται ὅ οἱ καυ-
λὶ καὶ χυλὶς
παίει ῥιζὰς
μακρὰ γόρου
ἢ ἥτον δὲ ἐνερ-
γῆται χυλὸς
ὁ πῶς καὶ τὰ-
χιον ἐκτενέ. i.
colligitur itē
succus, & li-
quor ē cauli-
bus, & radice
sicut ex man-
dragora exp̄s
sus, & hoc ex
presso succo
minus efficax

afinis gratissima sunt in pabulo, cateris uero iumentis presentaneo ueneno. qua de causa id animal Libero patri as-
signatur, cui & ferula. Natura Ferularum (ut idem Plinius lib. xx. cap. xxiii. testatur) mirænis infestis-
sima est: tacta siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum am-
plitudinē grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum uices, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur.
Quod Dioscorides scribit ē uiridi ferula medullam uiperarum morsibus opitulari ex uino potam, à Nicandro de-
prompsit. Is enim ita in Theriacis habet.

Καὶ χλοερὰ νάρθηκος ἀπαίμεσον ἢ ὀλόφας.

Ferula meminit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ferula semen exal facit, & at-
tenuat. At interna eius pars recentis adhuc, quod medullam uocant, adstringentem qualitatem participat. Cuius
nomine sanguinem spuentibus, & celiacis conuenit. Νάρθηξ Græcis ea planta uocatur, quæ Latinis Ferula: Ita-
lis, Ferola: Hispanis, Cananheia.

Πένδανος.

PEUCEDANVM.

CAP. LXXVII.

Peucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo similem: comam habet statim ab ter-
ra copiosam, spissamq;: flore luteo: radice nigra, crassa, graui odore, succosa. gignitur in montibus
opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq;: ē plaga succus umbræ mandatur: in sole si-
quidem confestim euanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor pre-
mat, & uertigo sentiat. † Assatione radix inutilis fit. ^a Tam lac, quam succus radice, & caulibus
extrahi solet, sicuti ē mandragora: uerum inefficacior succo lacryma habetur, & uelocius expirat. In-
terdum etiam concreta inuenitur lacryma, thuris similitudine, caulibus, radicibusq;: adhaerens. Præfer-
tur succus ē Sardinia, & Samothrace colore ^b rufo, odore graui, feruens gustu. Ex aceto, & rosaceo
illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, & longis capitis dolori-
bus, resolutis, ischiadicis, conuulsis, omnibus, in uniuersum, uitijs neruorum, ex oleo, & aceto illitum, pro-
dest. Eius olfactu respirant uulua strangulatus, & uertiginosi reuocantur. Incensum serpentes abigit.
Aurium doloribus conuenienter ex rosaceo instillatur: cauernis dentium inditum, mitigat dolorem. con-
tra tussim efficacissimè ex ouo assumitur: suspirijs, torminibus, & inflationibus subuenit. Ventrem le-
niter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adiuuat. Facit ad uesciæ cruciatus, & renum disten-
tiones

10

20

30

40

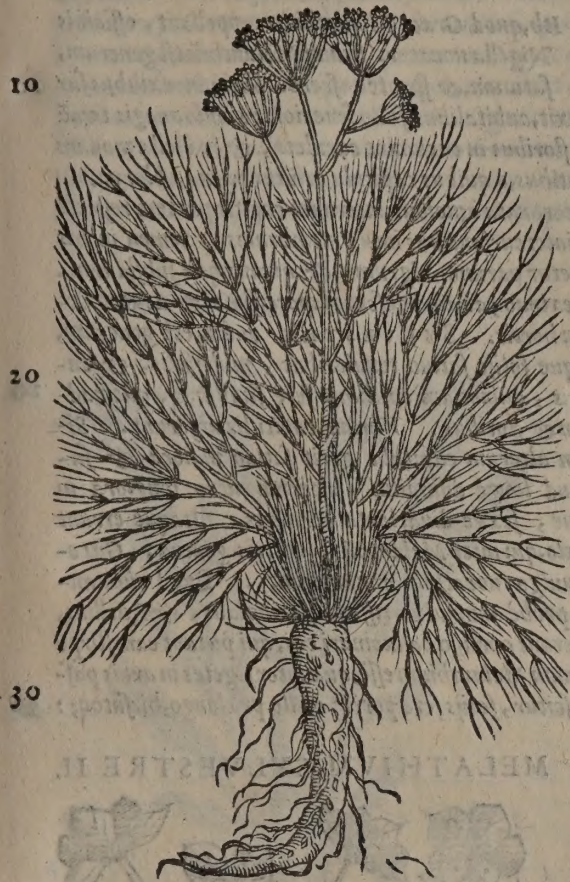
50

60

tiones potum: uulnam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: eius decoctum bibitur. Farina eius, sordida ulcera purgat, & uetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata, & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senferit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resoluitur.

est ille, qui ex incisa radice manat, & citius expirat. b Meū. ἐκρίψος. i. fuluus.

PEUCEDANVM.

Quoniam nullis prorsus foliorum, ac seminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum representauit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quàm ut longiorem descriptionem postularet; idcirco nobis quidem per difficile esse iudico, decernere quòdnam genus herbe hodie in medium afferri possit, quæ legitimum Peucedanum referat: præsertim cum Theophrastus, Plinius, Apuleius, ac antiquorum alij, qui simplicium historiam descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoria non prodiderint. Veruntamen cum scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma statim à terra copiosa, ac spissa, hinc planè coniectandum uidetur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum constet multis folijs, capillaribus, tenuibus, ac longis, sæuiculi aut anethi effigie. Huic coniecturæ illud etiam accedit, quòd cum Peucedanum, Dioscoridis testimonio, florem proferat melinum, siue luteum, non temerè credendū arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella sustineri, cum omnes ferulaceæ stirpes, & quæ sæuiculo, & anetho similes habentur, cuiusmodi sunt, quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere cōspiciantur, è quibus semen prodit sæuiculi modo. Quòd si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitauerim, me sæpenumero Peucedanum uidisse in Ananienfibus montibus, ubi huiusmodi plantæ frequentissima proueniunt, quæ non solum prædictis notis Peucedano adstipulantur; sed etiam radice, quam habent nigræ, crassam, succi plenā, grauiorēq; olentem. In hac itaq; sententia persistam, ut hac herbam, quam etiam pictam damus, uerum Peucedanum putem, donec aliā nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterum radices, quibus pro Peucedani radicibus uulgò officinæ utuntur, legitimas

Peucedani cōsideratio.

ementiuntur, nam præter id quòd exteriore parte non nigricent, nulla graueolentia, nullaq; acri facultate sunt præditæ. Cuius uero plantæ hæ sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem hætenus non nisi siccas, & sine caule, ac folijs mihi uidere licuit. Prætulit Dioscorides Sardonium peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos aduehi posset, cum frequens, nec longa sit mercatoribus in Sardiniam nauigatio. Vnde seplasiarijs, si rerum legitimarum studio caperentur, facillè Peucedani radices conueherentur. Peucedani meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit in hunc modum. Peucedani radice quidem maxime, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem specie facultatis: sed ualentior succus, admodum excafaciens, & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine, & uiscositate humorum prouenientibus. Atque intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porro quòd incidat, et extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet tenuium est partium, & excafactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit: quæ et squamas celerrimè ab ossibus detrahit, quia uidelicet ualide desiccatur, minus tamen quàm succus excafaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excafacit quidem ordine secundo iam completo: desiccatur uerò tertio iam incipiente. Planta, quæ πόνος δ' αὐτὸς Græcè, Peucedanum Latine dicitur: Arabicè, Harbatum: Italicè, Peucedano.

Peucedanum officinarū adulterinum.

Peucedani uires ex Gal.

Nomina.

a Me. θάμνισκος ἐστὶ, λευκὸν ἀρπύριον δὲ ἀνιδάμωσιν ἢ καὶ μέλιτι. i. frutex paruus est, exilib. ramulis duorum palmarum altitudinis. aut et maior. b Meū οἶνον. i. cum uino.

Μελανθίου.

GITH, SEV MELANTHIVM, CAP. LXXVIII.

Gith a exilibus furculis fruticat, sæpe binos dodrantes excedens: folijs, ut senecionis minutis, sed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurfantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. 60 Capitis doloribus illitum fronti, subuenit discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresq; uetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clauos excutit, cum uetere b urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto, & teda decoctum, & collutum prodest. teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. destillatione laborantes adiuuat,

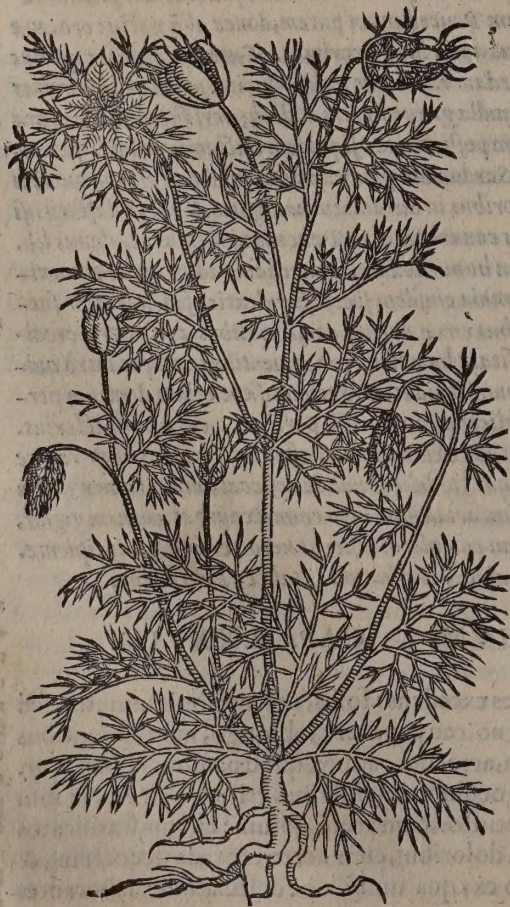
MELANTHIVM SATIVVM.

Melanthij cō
sideratio.

Sylvestre.

Quorundam
error.

MELANTHIVM SYLVESTRE.

adiuuat, tritum in linteo, & olfactum. Vrinam, & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum uino potum, leuat: phalangiorum moribus ex aqua, drachmæ pondere, haustum auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella uocatur. Duum Melanthiū est generum, satium, & sponte nascens. Satium exilibus surculis exit, cubitalibus, folio senecionis æmulo, magis tamē diuiso, floribus in cacumine cæruleis, & in stella modum radiantibus, è quibus capitula oriūtur parua, oblonga, pluribus coronata apicibus, internam capitis partem respiciētibus, intercurrentibus intus membranis. Semen in his continetur paruum, nigrum, & quandoque subflauum. odore eximio; ac amariuscule sapore, simul & acuto. Seruitur in hortis. SYLVESTRE duum est generum, utrunque folijs satiuo tenuioribus, multifidis, & capillaceis, quinetiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verum capitulis differunt. Si quidem alterum capitula gerit satiuo maiora & facie haud longè dissimilia, alterum uero longiora in quinque, sexue diuaticata cornibus. Itaque errant toto calo, qui inter Melanthij sylvestris genera. Gittoneu uulgo uocatum annumerant. Quod cum ante nos probè animaduertissent Hermolaus, & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpē legitimū Melanthium esse, quæ inter segetes in aruis passim nascitur, folijs ferè porri: caule prælongo, hirsutoq; : 39

MELANTHIVM SYLVESTRE II.

flore

flore purpureo, rosa parua effigie. Et recte, mea quidem sententia, indicarunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quam maxime pugnat, utpote quæ folijs, caule, ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neque etiam semine. quod etsi nigrum Melanthij modo gignatur; non tamen gustui aliud representat, quam amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaque perspicuum esse potest, Brasauolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium uolumine Romæ excuso manifestè cæcutiuisse. quippe qui affirmare non dubitauerit, illud uerum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; uulgò Gittone à Ferrariensibus appellari scribit. Cuius error non solum prædictis rationibus, sed ea quoque herba appellatione facile deprehenditur, quod etiam ij, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare uideatur, quam spurium Gith, quod idè Githago, & pseudomelanthium uocari potest, quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formentone, nil aliud significat, quam spuriam tritici speciem. Quod cum postea ipse Brasauolus animaduerneret, nostris fortasse, aut aliorum commentarijs admonitus, suam reuocauit sententiam. Quare posthac Brasauoli quoque sententia, ij damnandi erunt, qui in hac persistent opinione. Iam igitur constituamus licet domesticum uerumq; Gith in hortis, & uiridarijs satum provenire, in quibus frequentissimum seritur in Germania. Sylvestre uerò in campis

Brasauoli errorum.

PSEVDOMELANTHIVM.

stribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere possumus, PSEVDOMELANTHIVM sponte inter segetes nascens, quod uocant uulgò Gittone, cuius hic effigiem damus, nullo modo sylvestre Melanthium esse. Non desunt quoque, qui uelint hanc plantam, sylvestrem lychnidem coronariam esse, quibus, cum ego utranque nouerim, subscribere nequeo. Sed longè minus id fuerit Lolium, ut apertissime hallucinatus credidit Fuchsius, cuius error à nobis explosus est libro secundo in loli mentione. Porro & illud semen odoratum, subtribumq; quod aliqui pro minori Cardamomo perperam usurpant, seplasiarijs Nigella citrina uocatum, Melanthij genus est. quippe ipsa seminis forma, odor, ac sapor nihil prorsus à Melanthio discrepant. Verum si modò in aliquo dissident, color est, qui in altero niger, in altero uerò subflauus conspicitur. Quo fit (quod etiam superius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore uersentur Monachi illi, qui in Me suem commentarios edidere, quod præter rationem asserere sint ausi, Nigellam subflauam, nil aliud esse, quam Cuminum sylvestre primo generi à Dioscoride assignatum. Porro Pseudomelanthij semen in farinam tritum, & ex melle illitum, maculas cutis quascunque delet, & uentris animalia pellit, tam potum, quam ex bubulo felle, & aceto uentri illitum. Melanthij meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Melanthium excalfacit, atque desiccatur tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium: unde etiam destillationes sanat, calidum in linteo admotum, atque assiduo olfactum. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, uel maxime flatus extinguit. Hinc constat essentia ipsam esse subtilis, & ad unguem à caliditate elaborata. Propterea sanè etiam amarum est. Ostensum uerò in quarto horum uoluminum est, quod cum ad extremam tenuitatem, atque elaborationem terrena pertingit substantia, amara proueniat qualitas. Itaque mirum non est, si lumbricos interimat non esum modò, sed etiam foris uentri impositum. Siquidem & id præstare posse saporem amarum monstratum est. Neque

Pseudomelanthium.

Monachorum error.

Melanthij uires ex Gal.

sanè etiam mirandum, si lepras, clauos, myrmecias ejciat, ei præsertim, qui in superioribus libris comprehensorum haud est immemor. Sic uerò etiam orthopneam iuuat, & menses prouocat, qui utique ob crassitiem, aut uiscositatem humorum retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, desiccatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium est. Melanthium quoque & Gith Latini dicunt: Mauritanij, Xamin, Sunis, seu Sunizi: Itali, Melanthio: Germani, Schuuartz roemisch, & Schuuartz coriander: Hispani, Nequillia, & Alipiure: Galli, Pourelle, & Nielle.

Nomina.

Σίλαριον.

LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

Asperitium in Syria, Armenia, Media, & Lybia nascitur: caule ferulaceo, quem † maspetum uocant: folijs apio fimilibus lato semine. † Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, uesciæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & strumis, ac tuberculis cum cerato, medetur: ischiadicis conuenit cum irino, aut cyprino cerato: excrescentibus circa sedem tollendis illinitur, cum putamine mali puniceo.

† Orib. μα-
σίρον.
† Orib. add.
φυλλώδες ὁ
καλέται μα-
σίρον. i. fo-
liso qd' ma-
gydatis uoca-
tur.

ΥΥ

& ace-

a Meum. *βάμματα*. i. intinctus.

b Meum. *ὑπερύστρος*. i. sub-rufum.

c Me. & Dra. *λυσσώδης* καὶ *δρακονόφελος*. i. in rabidi canis morfu iuuat, uulneribus impofitus

d Meū. *προκαταχρῆμα*. i. prius scarificatis.

e Meum. *σάρκαματα*. i. ex crescentē carne.

f Meū addit. *ἡμέρας τινάς*. i. per aliquot dies.

g *μέλιτι*. i. aut melle, aut aqua.

Laserpitij seu Laseris conf.

& aceto decocta. Venenis pota resistit: os commendat, ^a cibis, aut fali permista. Laser ē radice, atq; caule scarificatis colligitur. Præfertur autem ^b rufum, translucens, myrrha æmulum, non porraceum, odore ualens, suauis gustu, quod dilutum facile albescit. Cyrenaicum si quis degustauerit, humorem toto corpore ciet: blandissimo odore, adeo ut ne os quidem gustanti nisi paululum ipiret. Medicum, & Syriacum minus uiribus ualent, & magis uirosum reddunt odorem. Laser omne antequam siccescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, gustu, odore, uisu, & dilutione. Caulē aliqui silphion, radicem magadarin, & folia maspeton uocauere. Efficacissimum laser, mox folia, postremo caulis. Acrem uim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & uino alopecias sanat. oculorum aciem exacuit: & incipientes suffusiones, illitum cum melle, dissipat: cauernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyssopo, & ficis coctis in posca, os coluitur. ijs prodest, quos ^c bestia in rabiem efferata momorderit, uulneribus immisum. Valet aduersus uenena telorum, & animalia omnia, quæ uirus ei aculantur, potum, aut illitum: scorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur. gangranis ^d præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, uel per se carbunculis. Clauos, callosq; prius circumrafos uellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmolitum. Recentēs lichenas ex aceto sanat: & ^e ex crescentia in carne, polyposq; si aliquot diebus cum atramento futorio, aut ærugine illinatur. ^f extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium scabritijs opitulatur: grauem, subitōq; irrucescentem uocem, dilutum aqua, sorbitione confectum expedit: uiam illitum cum melle reprimat: anginis ex aqua mulla utilissimè gargarizatur. Vescentes latiore colore manganizat: tussi commodè in sorbili ouo datur, & pleuriticis in sorbitionibus: in fellis suffusione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores discutit cum uino, pipere, & thure potum. neruorum contractionibus, opisthotonicisque datur oboli pondere deuorandum. hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulso proficit: menses ciet, cum pipere, & myrrha potum: celiacos adiuuat, in acino uua sumptum: cum lixiuo autem potui datum, repente conuulsis, ruptisq; prodest. ad potiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. ^g Foliorum succo eadem præstantur, sed multò inefficacius. Cum aceto mulso manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum uox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in uicem eruca. Fertur & altera magadaris in Lybia nasci, radix laserpitio similis, sed minus crassa, acris, & fungosa, ex qua non profluit succus. Eiusdem cum laserpitio facultatis.

C Redidimus iandudum Laserpitij lacrymā nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suauis odoris gummi, quod pharmacopœis atque unguentarijs Belzoinum nominatur. Neque certè hætenus præter rationem in ea perstitimus opinione, nam cum id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albesceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc esse legitimum Laser. Huc illud quoque accedebat, quod complures erant uiri docti & rei medicæ studiosi, qui idem mecum sentiebant. Verum cum postea cepissem Laserpitij ac Laseris historiam diligentius exanimare, atque plura ex Strabone, Theophrasto, Dioscoride, Galeno, & Plinio collegissem, quæ priori nostræ opinioni apertè aduersari uidebantur, faciliè in aliam deductus sum sententiam. etenim sic animum induxi meum, ut malim ueritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falsa tueri. Strabo itaque libro ultimo Geographiæ testatur, Silphium suo usque tempore Cyrenis defecisse, his uerbis. Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenæcum succum, quem Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cum aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruisent. Fuerunt hi Nomades uiri. hæc ille. At Plinius Cyrenæici succi defectum non in barbaros ut Strabo, sed in publicanos quosdam refert lib. xix. cap. 111. ubi de eo ita scribit. Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenæica prouincia repertum: cuius succum uocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq; & ad pondus argentei denarii pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. hætenus Plinius. Huic uerò cum Theophrasto fermè conuenit, quod hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suauis reddi. Cum igitur Strabonis & Plinii testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usque atate defecisse, neque inibi inueniri, nil mirum uideri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos aduehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod seplassia Belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, uerum silphij liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoque addamus, quod Strabo auctor est, Silphium adeo Cyrenensibus olim custodibus fuisse asseruatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus, qui unum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendit solitum tradit. quin & tanti factum fuisse à Cesare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex æario. Ex quibus omnibus haud infirmum agumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphij liquor. quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solum in Italiam, sed in uniuersam ferè Europam. Ad hæc cum Dioscorides Cyrenæico succo uim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem uideo, quomodo uulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniā relinquit. Præterea ualidi cortices, qui plerumque Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm serulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmat: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hætenus inueni neminem. quemadmodum neque in Ionia,

- in Ionia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantum, literis mandauit Hippocrates. Atqui illud nobis obijciat aliquis, quod Laserpitium non modo in Cyrenensium agro quondam prouenerit, sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quod ob id ad nos aduehi possit. Nos huic ita facile respondebimus, quod Silphij illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui foetidus sit, urosq; odor: atque eum esse dixerim, quem officina medicorum assam foetidam uocant. Namque Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus uiribus ualet, & magis uirosum reddit odorem. quin etiam, eodem teste, Laser omne antequam siccescat, adulteratur sagapeno, aut fabae lomento. id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem uidetur non temere colligendum esse, quod
- 10 rit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certe re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hec siquidem, quae optima sit (ut Dioscorides inquit) praeter alias notas esse debet undique concolor, quae contracta uenas unguium modo candidas & laeues ostendat, minutis glebis, amara, & acris. quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperiens. Nam etsi undique maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repraesentat magis, quam unguium quorumuis imaginem. Quin & maculae illae tam interiores, quam exteriores partes obsident, adeo ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quam delibratarum amygdalarum aceruum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quod nusquam, quantum equidem inuenerim, memoriae proditum est, myrrham in Cypro & Syria suis e plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) ijs in syluis, in quibus thus etiam prouenit. quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quae omnibus myrrhae generibus
- 20 deterior est. Sed quoniam non inuicundam, quanuis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus libro VI. cap. III. de plant. historia; ideo eius uerba hic subiiciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq;: caulis quantus ferula, & crassitudine fere proximus: folium, quod masetum uocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferula. Ergo uere ineunte masetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suaves redduntur. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq;: corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: quae de causa alterum scaparium, alterum radicarium uocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt ueluti certa mensura caedende radices, quibus quantum conferre putetur ad futuram casuram reseruantes, reliquum abscindunt. Nec enim denique, neque plus constituto cadere licet: corrumpitur enim, putrescitq;: si diu man-
- 30 sit. Praeparant id, conficiuntq;: in Pyraeum portum aduectum hoc modo. Cum in uasis coniecerint, farinamq; admiscuerint, quatuor longo spatio temporis: hinc etiam colorem capeffit, & conditum iam incorruptum perdurat. Praeparatio, casuraq;: ita se habet. Locum Aphricae amplum occupat, ampliore, quam quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed maiorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur, quamobrem, si colatur mitescatq; folium, deniat, atque omnino degenerat: utpote natura culturae aspernans, ferocitatisq; constans uernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quam ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant uero annos maxime trecentos usque ad Simonidae Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem Laserpitij cubitalem fieri tradunt, aut paulo maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut fere super terram esse appareat. Vnde primum quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est,
- 40 quod cum auster ingenuus post caniculam flauerit, discutitur: atque ita Laserpitium nascitur, eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam alij quoque idem tribuitur, si dixeris, quod discussum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supradictisq; propterea diuersum accipi posse. Ad haec circumfodiendum id annum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam haec, quam radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, scilicet solo subacto, beneque glutu. Sed huius contrarium illi uolunt, qui culta recusare id inquirunt. Mandi quoque radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum emulatur. Contrarium etiam, quod pecora folio estato purgari minime indicant. Nam & uere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solum hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calefactoriam sortiri plane uidentur, & purgare quidem nequaquam ualere: exiccare autem, & concoquere unice posse. Quod si qua pecus aegrescens, aut alias minus bene se
- 50 habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori aiunt, sed magna ex parte posse seruari. Hec igitur utro tandem sint modo, querendum. Quod uero Magydarim uocant, nimirum a Laserpitio differt: tenerius enim, minusq; uehemens, & sine Lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso large prouenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoque, modo Laserpitij fugiat, querendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folij, caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id inuestigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet. haec Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitij lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Laserpitij succus calidissimus est. Verum enim uero & folia, & caulis, & radix sat strenue excalfaciunt. Sed omnia statulentia magis essentiae sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, &
- 60 liquandi uim quandam propter praedictam eius temperiem obtinet. Lasaris quoque mentionem fecit, idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto πρὸς, hoc est, succi titulo, ita scribens. Opus, siue succus Cyrenaeus quidem omnium & calidissimus, & maxime tenuium parpartium est: ac proinde omnium maxime discutit.

Opinio quorundam exphlosa.

Laserpitij hist. ex Theophrasto.

Laserpitij uires ex Gal.

Nomina.

scutit. quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituos: siquidem plurima eorum pars essentiae aeris est, & ignea. Porro complures habentur succi: quavis nanque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac lentum effluit, succus est. Caterum specialius, & uelut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Planta, quae Graecis σάπων Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis, Sylphon: Italis, Laserpitio. Eius caulis μάσπετον Graecis dicitur: Arabibus, Mascastes. Folia uero quandoque μάσπετα Graecè dicuntur: Arabicè, Anuiden, & Mascasten. Liquor seu Lacryma Graecis λάσπερος, Latinis Laser nominatur. Radix μάσπιδης Graecis uocatur.

Σάπων.

SAGAPENVM.

CAP LXXIX.

απαχὺ τὰ ἐν
πυλμονί. i.
crassa in pul-
mone haeren-
tia.

Sagapenum ferulaceae herbae succus est, quae in Media nascitur. Optimum est translucens, fuluo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens. gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus uetustis, conuulsis, & ruptis. ^a crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra neruorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur. menses pellit, sed foetum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex uino haustum, serpentium ictibus, olfactum ex aceto uuluarum strangu-
latus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, suffusionesq; detergit. Resoluitur ut laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

Sagapeni cō-
sideratio.Sagapeni ui-
res ex MesueSagapeni ui-
res ex Gal.

Nomina.

Sagapenum officinae interpolato uocabulo Serapinum appellant. Caterum etsi eius adulterati frequentior, ²⁰ & communis ferè sit usus: tamen Venetijs praestantissimum quoque uenditur, idque illi praecipue comparant seplasiarij, qui honorem diuitijs anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus Sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrariensis. Id quod equidem haecenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, ceteris praestat. Arabicae familiae auctores inter deiectionis medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Graecis silentio praetermissa est. Sagapenum itaque (ut Mesues tradit) crassos, lentosq; humores deiecit, crassamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porro facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac neruos, crassaque ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicanis, comitialibus, uertigini, paralyti, orisq; distentioni. Pectus ualentissime expurgat, eiusq; ac etiam lateris dolores tollit, praesertim si bibatur ex helenij, aut ruta decocto. Foris emplastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna uexatis, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert. ³⁰ Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flauis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam emplastri modo impositum, addito aceto, & cappari succo. Ruta succo, & animum rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum, oculorum caligines disiecit, aquamque in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos uocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quomodolibet admotum, dolores eorum mirifice sedat: quippe quoniam ualentissime humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus euellit, etiam si in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis ij delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus prouenientibus maxime auxiliatur. Menses cit sed foetum interficit, tam haustum, quam suppositum: contra uteri dolores, strangulatusq; prodest. Ventriculo tamen officit; uerum noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus libro viii. simplici-
cium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, sicut & alij liquores. Sed & absterfionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atque extenuat. Quin & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quae ob humorum proueniunt crassitiam, non malum est medicamentum. Porro planta ipsa, ex qua prouenit, ferula assimilis, imbecilla, & inutilis est. Sane ipsa primum Sagapenum appellatur. At liquor eius abusiue hoc nomen obtinet, ceu alia quoque multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Sagapeni plantam, etsi uiderim appictam, & quodam in libro impressam non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, uera, uel fabulosa narrauerit. Id σάπων Graecis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus, Sachabenigi, siue Sechbinegi: Seplasiarijs, pariter & Hispanis, Serapino: Italis, Sagapeno. ⁵⁰

Εὐφρόσιον.

EUPHORBIVM.

CAP. LXXX.

Evphorbium Lybica arbor est, ferulae speciem habens, quae in Tmolo iuxta Mauritaniam inuenitur. Ea acerrimo succo turget. Cuius eximium feruorem expauescentes incolae, ouillos uentres elutos, arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confestimq; è plaga, perinde atque uase quodam, in uentriculos copiosus lactis humor effluit, praeter id quod humi sparsum, uulnus eiaculat. Duo succi genera: unum orobi magnitudine, sarcocollae modo emicat: alterum in uentriculis concrescit, atque uitreum spectatur. Eligendum est translucens, & acre. Euphorbium adulteratur sarcocollae, & glutini mistione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cum leui gustu, os accensum diu detineat, adeo ut quicquid ori obijciatur, planè euphorbium respiciat. Eius inuentio tempore
Iubae

Iuba regis Lybiae cognita extitit. Succus illitu suffusiones discutit. potus tota die exurit: quare mel-
li, collirijsq; pro acrimoniae ratione admisceri debet. Coxarum doloribus prodest in odorifera potio-
ne haustus. squamas ossium eadem die eximit: uerum eo utentes, necesse est linamentis, aut ceratis com-
munire corpus, quo ossa conuestiuntur. Aliqui memoriae prodiderunt, percussos à serpente nihil mor-
lesti passuros, si incisa osse tenus capitis cute, intritus succus infundatur, uulnusque postea consuatur.

- N**on equidem dubitandum censeo, quin illud legitimus sit Euphorbium, quo passim officinae utuntur, cum
tam gustu, quam olfactu acerrimum deprehendatur: ob cuius uolentissimam acrimoniam nunquam, nisi
inuito animo, à seplasijs tunditur. Quandoquidem tametsi sibi nares, & os omni prorsus ingenio gos-
sipio, & linteis aqua rosarum madefactis muniant; tanta tamen est acrimonia uis tenuissima, ut omnibus una cum
aere penetratis munimentis, in eorum tandem perueniat nares, ubi molestissimum excitat ardorem, qui non facile
tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus succurratur. Quo fit, ut solertissimi pharma-
copolae baiulis, ac alijs uictum querentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certo sciunt,
non absque conuictis, & maledictis opus hoc ab illis peragi posse. Quamobrem mirum sanè non fuerit, si qui ab ar-
bore recentem colligunt, eximium acrimoniae feruorem expauescentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plan-
tam (ut Plinius quoque testis est) adinuenit primum Iuba Lybiae Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas,
appellauitq; Euphorbium medici sui nomine, & fratris Musae, à quo diuus Augustus fuit conseruatus. Euphorbij
Plantam nunquam mihi uidere licuit. Sunt tamen qui illam pingant, & à Saraceno acceptam scribant. Cui cre-
derem fortasse si plantam uiuam ostenderet, in qua Euphorbij nonnihil inesset. Euphorbio deiectionia inest facul-
tas. cuius nusquam, quod equidem inuenerim, meminere Dioscorides, & Galenus: tametsi eam minimè silentio
inuoluerunt Aetius, & Actuarius, qui concordēs de eo his uerbis disseuerunt. Euphorbium non modò pituitam
trahit; sed etiam aquam, hancq; ualidius educit. Est autem acerrimum omnium, quae ego nouerim, ardentissi-
mumq;: propterea colicis, & uentrem frigidiorē habentibus datur. ceteros uehementer conturbat: sitim ma-
ximè ciet. Nonnihil ex odoratis feminibus ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsā. Praestat
tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotauit libro septimo, ubi inter ea
Euphorbium recensuit, quae aquam, & pituitam deiciunt. Verum in simplicium censu Dioscoridem, Galenumq;
secutus, de hac deiectionia facultate ipse quòque nihil memoriae prodidit. Ceterum inter Arabes Mesues fusi-
us Euphorbij uires tradidit in soluentium medicinarum mentione; ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium
gummi est, quod usque adeò excalfacit, extenuatq;: ut in hoc cetera gummi genera praeceat. Excalfacit enim
ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem, inflammationemq; inferat, penetret, & uiolenter abstergat. Eu-
phorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido al-
ium deiciat. Iocinori ob id, uentriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter ex-
hiberi minime debet, nisi prius ijs commisceatur medicamentis, quae acerrimam eius uim retundere ualeant.
Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatque compaginum
cavitates à crassis contumacibus re excrementis, quae in re omnium ualentissimum est medicamentum. Ner-
uos expurgat ab infarctis iandiu humoribus. Proficit ad haec resolutis, conuulsis, stupidis, tremulis, oris-
que distentionibus, & ceteris neruorum morbis à frigore obortis, si ex leuocij oleo laeuigatum exterius inun-
gatur. Iocineri, lienique inunctum; mirifice eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternu-
tamenta ualentissimè cit. Occipiti autem confricatum, ueternosos, obliuiososque iuuat. Aquam intercu-
tem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Se-
rapio, & Auicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosus ab eo intestinis, &
uentriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quam annum in-
tegrum consenuerit: nanque recens ob ingentem acrimoniam reprobat. Seruatur commodè milio, aut fa-
bis, aut lentibus sepultum. Euphorbij facultates paucis perscrinxit Galenus libro VII. simplicium medica-
mentorum, sic inquit. Euphorbium caustica, siue urentis, & tenuium partium facultatis est, alijs succis
similiter. Et libro I. de compositione medicamentorum localium, capite I. tradens curam hemicra-
niae, idem de Euphorbio ita scribit. Porro de Euphorbij facultate iam mihi relatum est, quod citò exoluatur,
quare in eiusmodi pharmaca non uetus conijcere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod uerò inuete-
ratum est, flauioris aut pallidioris coloris reddi. Planta, quae Graecis Εὐφορβιον, Latinis item Euphorbium no-
minatur, quemadmodum succus eius: Mauritanis, Euforbion, seu Farbium: Italis, Euforbio: Hispanis, Alfor-
niam, Alforfion, & Eufornio: Callis, Euphorbe.

Euphorbij co-
sideratio.Euphorbij ui-
res ex Aetio,
& Actuario.

Ex Mesue.

Ex Galeno.

Nomina.

Χαλβάν.

G A L B A N U M.

C A P. LXXXI.

- G**albanum succus est nascentis in Syria ferulae, quod nonnulli metopium uocant. Maxime lauda-
tur cartilaginofum, merum, thuris effigiem praebens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil
adiecti feminis, & ferulae, graui odore, neque ualde humidum, neque nimis aridum. Adulteratur
faba fresa, resina, & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses, ac partus trahit ap-
positu, uel suffitu. Lentigines aceto, & nitro perunctas tollit. Deuoratur ad tulsim ueterem, difficulta-
tem spirandi, suspiria, rupta, conuulsa. Aduersatur toxicis, potum cum uino, & myrrha: simili modo
sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus, & furunculis: comitiales, & uulue
strangulatus, & uertiginosos olfactu suscitatur. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non
patitur.

^a Meum. τὰ
ἐρπετα. i. ser-
pentia.

patitur. ^a Serpentes cum oleo, & sphondylis circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cauernis inditum, mitigat. urinæ difficili prodesse existimatur. Resoluitur ad potiones amaris amygdalis, aqua, aut ruta, aut calido pane, mulsave: aliàs meconio, ære uiso, aut felle liquido. Si purgare Galbanum uoles, in feruentem aquam demittito. nanque cum liquefactum fuerit, eius sordes fluitabunt: quas hoc modo facile separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum uasis ne tangat: opertoq; uase in feruidam aquam demittito: sic enim syncerum, ueluti per colum eliquescet, & ligndum in linteo remanebit.

Galbani con-
sideratio.

Quoniam legitimum, optimumq; Galbanum in pluribus Italia locis, præsertimq; Venetijs uenale reperitur; id tamen, quo passim officina utuntur, nihil, uel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride representatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est; sed etiã lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus, ac alijs compluribus recrementis uitiatum. Querant itaque probi seplasiarij, quod optimum est: alij uerò, qui parsimoniæ, ne dicam auaritiæ student magis, quàm honoris, ut qui probatissimum uix nunquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare debent à Dioscoride edocti. quippe quod ea ratione, facile ab aduentitijs sordibus expurgari possit. Galbani uires tradidit Galenus lib. viii. simp. med. sic inquit. Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi, & digerendi ui. Fueritq; sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in deficcando uerò ex secundo incipiente. Id Græcè χαλβαν, Latine Chalbanum, & Galbanum appellatur: Arabice, Chene, & Bezard: Italice, pariter, & Hispanice, Galbano.

Galbani ui-
res ex Gal.

Nomina.

Ἀμμωνιακόν.

AMMONIACVM.

CAP. LXXXII.

^a Meum. λι-
σανοτίζον τοῖς
χρόνους, καὶ
ἐλθες. i. gra-
num thuris re-
ferens non la-
pidosum.
^b Me. οὐράμα.
i. mixturam.

Ammoniacum ferulæ succus est, quam iuxta Cyrenen Aphrica gignit: cuius fruticem cum radice agasyllim uocant. Probatum bene coloratum, ligni, & calculorum experts, ^a thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est, friaturam appellant, quod uerò terram, & calculos collegit, ^b phryama. Gignitur in Aphrica iuxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit: tubercula, duritiæq; discutit potum aluum soluit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere haustum: articulorum, coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptissana succo sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum absterget, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto, & impositum, iocineris, lienisq; duritias sedat. discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lasitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, uice acopi.

Ammoniacy
confi.

Ammoniacy lacrymam officina, mutata una litera, Armoniacum uocant. Cuius tamen syncerissima parum ad nos conuehant, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimonijs Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum uisitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officina utuntur, piceæ resina modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quàm plurimis impostorum adulterijs uitiatum. Vt hinc facile dici posse putauerim, hoc uel illegitimum, uel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscori di phryama nuncupatur. Cuius etiam meminit Plinius lib. xii. cap. xxiii. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subiecta Aphrica Ammoniacy lacrymam stillat in arenis suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam Metopion uocant, resina modo, aut gummi. Genera eius duo, thrauston maseculi thuris similitudine, quod maxime probatur: alterum pingue, et resinosum, quod phryama appellant. hæc Plinius. Ceterum Ammoniaco usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab ijs receptum fuisse conijciendū est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Huius rei illud maximo est argumento, quod ab ipso Paulo, itemq; Aetio in suis medicamentis Ammoniacum thymiam, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere uoluerint. Ammoniacy meminit Galenus lib. vi. simp. med. sic inquit. Ammoniacum liquor est ferulæ cuiusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeo ut & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & cheradas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακόν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani, Raxach, siue Assach: Itali, Ammoniaco, & Armoniaco: Hispani, Aguaxaque, & Armoniaque.

Ammoniacy
uires ex Gal.
Nomina.

αλκαμωτάμι
κρά. i. thuri
paruo.
^b Meum. τὸ
κρόν. i. subru-
fa.

Σαρκοκόλλα.

SARCOCOLLA.

CAP. LXXXIII.

Sarcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, ^a pollini thuris similis, ^b rufa, gustu amara. Vulnere glutinat, oculorum fluxiones inhibet. emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

Sarcocollæ
confid.

Lacrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamque corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe, quod ea plerunque (ut de alijs quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, &

mi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verum fraus gustu facile deprehenditur. quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plin. li. xlii. ca. xi. albam cæteris prætulit. sic inquit. Fit & ex Sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile polli-
 10 ni thuris: & ideo candidum, quàm rufum melius. Et lib. xlii. cap. xlii. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, polli-
 ni thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit. melior quo candidior. hæc Plinius. Qui ta-
 men in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maxime dissentit, cum hi Sarcocollam gustantibus amaritu-
 dinem relinquere asserant, ille uerò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino
 medico insigni appictam in eo Mesuis libello, qui de aluum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur pro-
 20 blem, aut improbem sanè non habeo, cum mihi non abs re sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fa-
 bulam attulerit. Sarcocolla Mauritani pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos deiecit humores, præfer-
 tim qui in compaginum, & coxendicum canitibus delitescent. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones:
 proinde tuſſientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes iuuant, præcipue
 pituitosos. Caluescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines,
 nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere uitreo asinino lacte maceretur quinque diebus: inter-
 ea tamen nouum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius
 madefacta, ac inde Sarcocollæ puluere circumlita auribus exulceratis utiliter imponuntur. Cruentis uulneribus,
 ac diuturnis ulceribus mirifice medetur, quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, ci-
 20 catriceq; obducatur. Aluum tardè deiecit, perturbatq; eos, quorum uentriculus bile redundat; quare cauendum
 est, ne jis exhibeatur. Roboratur eius deiectionis facultas, gingibere, & cardamomo additis. Hæc ex Arabibus
 deprompsimus. quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidè
 legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ uires retulit Galenus lib. vii. simpliciū medicamentorum, ubi ita
 scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris Persicæ. mistam uim habet ex emplastica quadam substantia,
 & paucula amara. Itaque citra morsum desiccatur, ac proinde glutinare uulnera ualet. Lacryma, quæ σαρκόκολ-
 λα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Anſarot, Anazaron, seu Auzurut: Hispani-
 nis, Lancarotes: Gallis, Sarcocolle.

Sarcocollæ ui-
res ex Arabi-
bus.

Ex Galeno.

Nomina.

Γλαύκιον.

GLAUCIUM.

CAP. LXXXIII.

30 **G**laucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, folijs ferè corniculati papaueris,
 pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari. tota croceo succo madet. Folia
 in olla fictili, semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usque dum flaccescant: deinde contusis
 succum exprimunt. Cuius est usus ad oculorum medicamenta, utpote cum inter initia refrigeret.

Glaucium medicorum, & officinarum uulgò, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapio-
 nis, & Auicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplasiarj utuntur, meo quidem iudicio,
 uerum syncerumq; Glaucium est. Quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat.
 Præter id enim, quod factò periculo, oculorum uitij opitulatur; forinsecus rufescit, intus uerò croceo colore spe-
 ctatur, & gustu amaro sentitur cum quadam graueolentia. tametsi pharmacopolas nonnullos quandoque depre-
 40 henderim, qui è maioris chelidonijs succo Glaucium consciunt. Sed animaduertendum est, quod in Serapionis co-
 dice, præter proprium Memithe caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi
 fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus uocari Memithe. Quod in Serapione uel interpretis, uel al-
 terius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quod Dioscorides, cuius uerba ad unguem
 refert Serapio, Glaucij non meminerit in Chelidonijs. Quo factum est, ut illi seplasiarj deprauata Serapionis le-
 ctione decepti, in hunc & alterum errorem inciderint: quod non solum ex chelidonijs suum Glaucium eliciant; sed
 etiam maius chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem.
 Glaucij facultates memoria prodidit Galenus lib. vi. simp. med. sic inquit. Glaucium adstringit cum quodam fa-
 50 stidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sepe erysipelata, utique si ualentia non fuerint, curare possit. Mi-
 stura eius composita est ex aquea terreaq; substantia, utraque sanè frigida, uerum non summè, sed cœu aqua fonta-
 na. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latine dicitur: Arabicè, Memithe.

Glaucij con-
sideratio.Glaucij uires
ex Galeno.

Nomina.

Κόλλα.

GLUTINUM.

CAP. LXXXV.

Glutinum, quod xylocollam, alij taurocollam uocant, præstantissimum Rhodiaceum, quod ex bubu-
 lis corijs conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum uerò minus probatur. Resolu-
 tum in aceto, impetigines, leprasq; cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illutumq;
 pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, aut aceto madefactum.

Γχδύκολλα.

PISCIVM GLUTINUM.

CAP. LXXXVI.

60 **P**iscium gluten, uenter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subasperum, minimè
 scabrum, & quod celerrimè liqueſcit. Vtile emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & teta-
 nothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Nemo

Glutini confi-
deratio.

Nemo est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hac in re non pluribus uerbis opus est. Verum sciendum, quod Glutinum taurinum hac etate non modò è taurinis corijs inficitur; sed ex omnium quadrupedum pellibus. Huius, neque alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu. quam inibi lib. v. illius glutinis librarij mentionem fecerit, quod ex polline farinae, et muria paratur, sic scribens. Gluten, quod ad libros præparant ex similagine, & garo, emplastica, concoctoriaq; facultatis est, quibuscumque ip- sum partibus illinas. Cæterum illud gluten, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Paulus quidem retulit, sed ea tantum ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt. Id græci κόλλα, ζυλοκόλλα, & ταυροκόλλα, uocatur, quod Latinis Gluten & Clutinum: Italis, Colla di carniccio: Hispanis, Colla, & Grudel. Quæ uerò Græ- cè ιχθυόκολλα, Piscium glutinum Latine dicitur: Italice, quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrunque gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè, Leim: Gallicè, Colla.

Nomina.

Idem.

VISCVM.

CAP. LXXVII.

a Meum. & sub-
flauum.
b Meum. & sub-
flauum. i. uires ipsorum
intendit. Idem
habet.

Viscum optimum est recens, intus porraceum, extrà a fuluum, quod asperi nihil, aut furfurosi con- ceperit. Fit t acinis in quercu nascentibus, buxæo fruticis folio. Contusum acinum lauant, & postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoque in ma- lo, pyro, & plerisque alijs arboribus. quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, di- scuit, extrahit. parotidas, tubercula, cæterasq; collectiones ad maturitatem perducit, cum resina & pari- cera mistum: epinyctidas in splenio sanat: uetera ulcera, abscessusque, quos cacoethes uocant, ex thure molli. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absumit: cum sandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit. mistum cum calce, & uini facie, b suam uim intendit.

Visci confid.

VISCVM.

Visci utilis
in Hetruria.

Viscum fit pluribus, ac diuersis modis. Verum omnium præstantissimum est, quod è gravis in quercu nascentibus conficitur. Huius præter id, quod inualidum in pyris, malisq; nascitur, ingens in Hetruria prouentus. Si- quidem inibi non modo in quercu laudatissimum prouenit, sed etiam in ceruo, ilice, & castanea, in nostris præsertim mariti- mis Senensibus, ubi nascissimè assurgunt sylue, quæ non paruo pretio ijs locantur, qui uiscum efficiunt. Scandunt autem il- li arbores immensas, non sine magno uite suo periculo, se- piusq; funibus adalligati id muneris in aere pèdentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec disrumpantur: postea contundunt, & tandiu lauant in aqua, quousque fursuracea excrementa eximant. Refert Plinius, nasci Vi- scum in quercu tantum, robore, ilice, syluestri pruno, terebin- tho, pinu, & abiete. At in Hetruria gignitur etiam in casta- nea, quod optimum est, malo, ac pyro, non tantum syluestri, sed etiam domestico, quamuis penitus inutile. Visci maxima He- truscis utilitas est: nam præter eius usum in aucupijs, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumnii tempore, in syluis quibusdam ex iuniperis arte constructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile est uitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scatent, gemma deuorentur. Siquidem agricola Viscu uites omnes circundant, quo postea erodentes uermiculi, qui tam præstantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes, me- ritò implicantur. Quod cum perspexisset natura omnium re- rum parens, uisci multum Hetruria largita est, ne hanc ob pe- stem umò destitueretur. Visci fructu uescuntur turdi, præci-

pue magni, quos nostri uulgò turdellas appellant. Quorum stercore uisci semine pleno inficiuntur & seruntur ar- bores, in quibus pernoctant, & uiscitant: è quo tandem semine nascitur planta, quæ uiscum creat. Vnde scitè à Plauto dictum est. Turdus exitium sibi cadat. Cæterum Viscum per se non est, arbor, sed in arboribus uiuit, fron- de plerunque perpetua. Id quod etiam testatur Virgilius lib. v. Æneidis, cum inquit.

Quale solet syluis brumali frigore Viscum

Fronde uirere noua, quod non sua seminat arbor.

Proinde Plinius lib. xvi. cap. ultimo ita scriptum reliquit. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arbo- ribus nascuntur. Næque cum suam sedem non habeant, in aliena uiuunt, sicut Viscum. Omnino enim satum nul- lo modo nascitur, nec nisi per alium animum redditum, maxime palumbis, & turdis. Hæc est natura, ut nisi matu- ratum in uentre animi non proueniat. hæc Plinius. Quæ ante ipsum memoria prodidit Theophrastus lib. ii. cap. xxi. de plantarum causis, unde illa mutuatus est Plinius. Porro id, quod in pinu, & abiete nascitur, quod (ut Plinius inquit) stelin Eubæa dicit, biphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in uallis Anania

sylui

foliis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia uiscitat. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est, decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinis, abiete, amygdalo, malo, pyroq; prouenit, perpetua fronde uiret. Id uero contra, quod quercui, robori, & castanea innascitur, ut pote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Huius rei causam reddere tentauit Theophrastus loco paulo ante citato, cum ita scribit. Viscum aliud folio esse perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud uirentibus semper arboribus, aliud frondem amittentibus insidet. fit enim, ut his careat alimento, in illis habeat, quantum abunde sit. Causa enim perpetua, decidua frondis haec est, quemadmodum diximus. haec Theophrastus. Verum enim uero haec Theophrasti sententia non omni ex parte probanda uidetur. quippe quoniam uniuersum Viscum, quod in amygdalo, pyro maloq; in Italia prouenit, tam aestate, quam hyeme fronde perpetua uiret, cum tamen haec arbores hyeme frondibus destituantur. Quo fit, ut aliunde huius rei causam petendam existimem. Fit praeterea Viscum aniculis tantum capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quae Aphris Sebestena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de ijs differetes retulimus. Vtuntur hoc Insulares suis in aucupijs, quod arboreo uisco careant, illudq; e Venetijs deferunt, quo primum ex Damasco Syriae aduehitur: unde Damascenum uocatur. Sed id querebona bonitate cedit. Fit quoque Viscum e quarundam arborum radicibus, agrifolij praesertim, & uburni, quarum etiam arborum historiam libro primo paliuri, & rhois commentarijs inseruimus. Qui autem ex huiusmodi arboribus uiscum conficiunt, cortices radicum sumunt, effosq; serobe inter suarum arborum frondes humido solo sepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quo ad computrescant: mox eximunt, & tandiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lauant, & manibus commiscunt. Hac etiam ratione quibusdam in locis fit ex ibisci radicibus. Sunt qui querni uisci lignum in tenuissimum puluerem redigant, & comitialibus hauriendum praebeant. quo tantum medicamento multos fuisse sanatos pro certo affirmant. Atqui operae pretium est, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadragesimum diem usque, & caueant ne lignum ab arbore rescissum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto suspensum, cum suo cortice grauidarum conceptum adiunat. Sed non ego complures, morbi, & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsum in catapotijs deuorandum dederunt. Viscum quod in Pyro syluestri nascitur contractione membrorum laborantibus maximo esse auxilio scimus. Contunditur id una cum folijs, & ramis & cum pinguedine capi recenti. Visci meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Viscum ex plurima aerea, & aquea calida, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam affectus substantiae respondent. Siquidem ualenter ex alto humores extrahit, nec eos tantum tenues, sed & crassiores, eosque diffundit, ac digerit. Est autem ex eorum genere, quae non protinus post primam appositionem excalfaciunt, sed quae tempus requirunt, uelut thapsia. Sed & supra commonuimus, inesse calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Graecum, ἰζός, Latinum, Viscum: Arabicum, Dabach, seu Dibach: Italicum, Viscchio, & Pania: Germanicum, Vogel licim: Hispanicum, Visco.

† Nulla hic in Graecis codicibus fit acinorum mentio, sed haec tantum leguntur. γίγεται ἐν τῶν καρπῶν ἀκροῦς. hoc est. Fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectiogi ad stipulatur Serapio. Sed interpretes uidetur secutus Plinium, qui lib. xvi. cap. ultimo sic inquit Viscum fit ex acinis, qui colliguntur messium tempore immaturi.

APARINE.

Α' αρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

A Parine ramis multis, & paruis fruticat, asperis, quadrangulis, per interualla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus, semen durum, rotundum, concuuum, ^a album, umbilici figura, asperitate uestium tenaci. Ea pastores coli uice utuntur ad eximendos e lacte pilos. Seminis, caulium, ac foliorum succus, potu ^b contra uiperarum, phalangiorumque morsus auxiliatur: infusu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, strumas discutit.

A Parine nusquam non prouenit, sed praesertim (ut Theophrastus inquit) inter lentes. Itali hanc uulgo uocant Speronella, quod folia circa caulem ad calcariu stimuli modum, asterisci instar proferat. Tactu haec asperissima est, quapropter cum adoleuerit, attingentium uestibus pertinaciter haeret. Huius succum magnificiunt quidam ad recentia uulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia eius aqua

Theophrasti
sententia nō
accepta.

Viscum Da-
mascenum.

Visci querni
uires.

Quorundam
error.

Visci pyri syl-
uestris uires.
Visci uires ex
Galeno.

Nomina.

^a ἐκ μέσῳ ὡς
ὀμφαλός. i. e.
medio uelut
umbilicus. ita
Meum.
^b Μεῦ. μετ'
οἶνου. i. cum
uino.

Aparines con-
sideratio.

Aparine uires ex Gal.
Nomina.

aqua datur utiliter potanda dysentericis. Sicca farina uulnera glutinat, & ulcera sanat. Aparines meminit Galenus lib. vi. simp. med. ubi sic breuiter inquit. Aparine, quidam philanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modice extergit, & desiccatur: habetq; nonnihil subtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη uocatur: Latinis similiter Aparine: Italis, Aparine, & Speronella: Germanis, Klebkraut: Hispanis, Presera: Gallis, Grateron.

Αλυσσόν.

A Y S S V M.

C A P. LXXXIX.

Alysson exiguus frutex est, uniuersalis, subasper, rotundis folijs: fructu duplicium scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. In montibus, & asperis locis emicat. Eius decoctum singultus, sine febris, potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur. cum melle trita uitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur. domibus appensa salutaris esse creditur, & omnibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

Alyssi consi.

A L Y S S V M.

Alyssi uaria est apud authores historia. Nam si Plinius est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem uocamus; quæ quidem, præterquam quod folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. Quod autem Plinio hæc Alysson sit, eius uerba declarant lib. xxi. cap. xi. ubi de erythrodano ita scribit. Erythrodanus, quam aliqui erythodanum uocant, nos Rubiam, qua tinguntur lana, pellesq; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: et lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix, semenq; trahunt mentes, aluum sistunt, & collectiones discutunt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo, qui Alysson uocatur, folijs tantum, & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quod à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq; hætenus Plinius. Quem facile quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddi disse, eo ductus argumento, quod is statim post aparinem, quæ rubiæ similem, fecit, Alyssum descripsit: nisi omnibus ferè notis hoc à rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dioscoridi Alyssum folijs est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum. in montibus, & asperis locis nascitur. Quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quod præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor nō sit Alyssum, ex eo aperte cognoscitur, quod is infra de maiori, & minori Rubia, eodem capite tractauerit. Id quod minime quidem fecisset, si nullam indicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare uel Plinium hac in re hallucinatum, uel diuersum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porro magis

Varia de Alyssi sententia.

adhuc Alyssi historiam ea confundere mihi uidentur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aetius, cum inquit. Alyssum eam herbam esse aiunt, quam Heracleam sideritim uocant, quæ propter uias ubique nascitur, purpureo flore, folijs crassioribus. Nomen traxit, quod à cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His uerbis Aetius non solum non referre Dioscoridis Alyssum deprehenditur; sed neque etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alyssum intelligat. Nam cum tres sint siderites à Dioscoride monstratæ, quarum due, prima scilicet, & ultima, heraclea uocantur, non equidem scire possum, an primam, uel ultimam in suum Alyssum receperit Aetius. Huic postremo, ut alijs quoque, non consentiunt quæ de Alyssum retulit Galenus libro ii. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit, herba est marrubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos; florem ad æruleum uergentem profert. Hanc sub canicula æstu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & seruari debet, ne diffusetur. Ex his Galeni uerbis palam est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quam ultimam sideritim referre. Cum igitur uaria admodum sit de Alyssum authorum sententia, cumq; eius historia tam uaria, incertaque habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quamnam plantam Alyssum legitime uocari possit. Non desunt sane nobis aliquot plantæ quæ pro Alyssum ad nos à rei herbariæ peritis transmissæ sunt, uerum cum earum nulla legitimum mihi Alyssum referat, eas potius supprimendas, quam hic appingendas existimaui. Ruellius tamen

tamen eam plantam, quam herbarij (ut ipse ait, sylvestrem cannabim uocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, uel ad ipsum proprius accedere. Quod, ne semper aliorum errata corrigere uidear, ijs dijudicandum relinquo, qui in simplicium historia etiam mediocriter uersati, hæc & maiora dijudicare possunt. Ceterum Alyssum à Galeno ex Asclepiade representatum, in Italia prouenire non equidè inficior, neque illud similiter, cuius meminit Aetius. Sed quod horum in usu medico probandum, uel reprobandum sit, non facillè decernere ausim. quanquam à Galeno nunquam discedendum putauerim. Qui præterea Alyssi facultates tradidit lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè inuict demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumq; prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc ut absterforium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & utiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἀλυσσον, Græcè, Alyssum quoque Latine dicitur; Italicè, Alisso.

Ruell. error.

Alyssi uires
ex Gal.

Nomina.

Ἀσκληπιάς.

ASCLEPIAS.

CAP. XC.

Asclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, longa: radices numerosas, tenues, odoratas: floris uirus: graue semen securidacæ: nascitur in montibus. Radices ex uino potæ torminibus auxiliantur, & contra serpentium ictus. Folia aduersus uulua, mammarumq; ulcera, quæ cacocæ the uocant, illinuntur.

a Lōga, Ori.
non leg.

Falluntur, mea quidem sententia, qui Asclepiades uice, quam in montibus nasci tradidit Dioscorides, necnon etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam uulgares quidam chirurgici Hederam terrestrem nominant: quæ plerunque secus uias nascitur, & perpetuò humi serpit folijs rotundis, asperis, per ambitum quadantenus serratis, longo tenuiq; funiculo appensis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuissimis. Si quidem præterquã quod Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in uijs publicis nasci, nusquam etiam, quod legerim prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ij (pace tamen Fuchsij dixerim, quem constat ex suis commentarijs hanc habuisse sententiam) qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam uulgo herbariorum Vincetoxicum uocat. Quandoquidem huius cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores uirus aliquod non redolent: semen non est securidacæ simile. Adde etiam, quod ex Oribasij lectione Asclepias non profert folia longa. cui subscripsit Marcellus interpres, fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit πολλὰς, hoc est, multas, sed tantum λεπτάς, id est, tenues odoratas. Ceterum VINCETOXICVM prouenit folijs laurinis, sed in cacumine acutioribus, firmis ac leuibus, caulibus pluribus, lentis, uiridibusque, circa quos folia per interualla utrinq; bina spectantur. Flores edit tenues ex pallido albescentes, è quib. acuta tenuesq; proueniunt sili quæ cædida intus lanugine, & semine. Radicibus nititur numerosis, in girum se circumquaq; fundentib. tenuibus, longis albicantibus, haud odoratis, et mansu subdulcibus, quadã cum lenicula acredine, quarum est usus. Nascitur in montibus, collibus, & saxosis, et aridis locis. Radices excalcaciunt, et siccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & resoluunt. Vis eis magna aduersus omnia uenena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad uenenosorum animalium ictus. Demorsis quoque à cane rabido: utiliter præbentur diebus xi. continujs sesquidrachmæ pondere, ex Cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex uino, aduersus pestilentia contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut buglossi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere unâ cum citrei mali semine. Eadem ex uino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex uino albo decoctum selibræ pondere potu diebus pluribus hydropicos inuat. Verum statim à potu sudor prouocandus est. Auxiliatur idè ictericis, namq; cutis nitorem præstat, urinam prouocat, & tussi, & pectoris uitij opitulatur. Dantur trita radices unâ cum Pæonia semine comitialibus, & melancholicis cum ocimi semine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præstant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum uermes. Adduntur utiliter in defæctionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menses ciendos. Non desunt, qui Vincetossici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto deuolutos, ubi dentur potandæ

Asclepiadis
confi.
Quorundam
lapsus.

Fuch. error.

VINCETOXICVM.

Vincetossici
hist. Matth.Vincetossici
uires Matth.

potanda ex uino aut Symphiti maioris decocto. Sunt & qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præsertim ad thoracis, & intestinorum uulnera. quamobrem potiones ex ea magna opinione faciunt, & succum eius in unguentis admiscunt: nanque uulneraria est, & glutinatoria. Præterea oleum quod infusis maceratisque in eo folijs, ac diutius insolatis paratur, præstat plurimum potum ad colicos dolores: nanque præsentaneo auxilio eos iuuat qui hoc morbo laborant. Asclepiadis meminit quidem Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sed nihil de eius uiribus differens, sic tantum inquit. In tertio Dioscorides de hac herba conscripsit. at nos eius nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιάς, ut etiam Latine Asclepias nominatur: Italice, Asclepiade.

Nomina.

† Orib. add.
ἡ κνίκον ἀγρίον
ey. i. uel cnicus sylvestris
a Orib. μικρό
τερά. i. minor.
Cocl. non habet
exemp.
b Ori. κόμην.
i. coma.

Attractylidis
confi.
Ruell. & Her-
molai error.

Ἀτράκτυλις.

A T R A C T Y L I S.

C A P. XCI.

Atractylis, † spina est cnico similis, folia multò ^a longiora ferens in summis uirgis, magna parte nuda, [aspera;] qua feminae pro fusis utuntur ^b capitula in cacumine spinis horrent: flos luteus, quibusdam in locis purpureus inuenitur: radix tenuis, superuacua. Coma, semen, & folia cum pipere, & uino teruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quandiu ea te neatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumque deposita statim recrudescere.

A T R A C T Y L I S.

Atractylidis historia aperte aberrasse Ruellium, cum in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Thophrasto, quam primum Cnici sylvestris genus. upote qui non animaduertit, quod Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico sylvestri planta: quanquam illi fortasse non absimilis: & cui ea tantum insit proprietas, ut è folijs succum sanguineum fundat: id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem iudicio, præbuit Plinius, quod lib. xxi. cap. xv. sylvestrem Cnicum à quibusdam Atractylida uocari tradiderit. Vbi postquam commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptij in cibis utuntur, de Cnico tandè in hunc modum disseruit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiae ignotam, ipsis autè oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine eius. Differentia prima sylvestris, & satina. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, sexilis. Itaque & pro colu antiquæ mulieres utebantur. quã quidam attractylida uocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. hæc Plinij uerba. Quæ etsi quidè certam fidem faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse uocatum, non tamen propterea affirmat, Atractylum esse Cnicum sylvestrem.

Erat haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius, & Hermolaus: quippe qui existimauerint Atractylida esse Cnicum sylvestrem, cuius primo loco meminit Theophr. lib. vi. cap. iiii. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter sylvestrem Cnicum, & Atractylida inuenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, ijs præsertim, qui alter sentiunt, hic Theophrasti uerba de Cnico, Acarna, & Atractylide subiiciam. Cnicum, inquit, sylvestri, urbanoque discernitur. Sylvestris genera duo notantur: alterum urbano admodum simile, rectius caulescens: men: quamobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colu utebantur, fructum nigrum, maiusculum, amarumque parit. Alterum genus densum constat, caulesque: soncheos profert, quodammodo humicæ sit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitque: ad arua fructum amarum, frequentem, barbaque: modo hirsutum gignit. Sunt ambo seminosæ, uerum sylvestre copiosius fert. Eius peculiare præ alijs sylvestribus est, quod illa duriora, spinosioraque: urbanis proueniunt: hoc autem mollius, ac lenius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu cnico urbano similis est, colore flauicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior est: habetque peculiare, quod in folijs euenit. decerpta enim, carnique: allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa óvos, id est cruor à quibusdam spina hæc est nominata, grauis etiam odore, cruoremque: representans. Serò perficit fructum, autumno enim, & quidem in totum (ut summatim proponam) uniuersa spinaceorum natura fructus serotina existit. hæc Theophrastus. Ex quibus uerbis facile cognosci potest, in

*sylvestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plin. cap. xvi. eiusdem libri, cum inquit. Acarna colore tantum rufo (a scolymoscilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguinum succum funderet. qua de causa phonos uocatur a quibusdam. Odore etiam grauis, serò matu-
rescente semine, nec ante autumnum. quanquam id de omnibus spinosis dici possit. haecemus Plinius. Ex ijs igitur om-
nibus merito colligendum esse putauerim, legitimam Atractylidem nullum esse sylvestris Cnici genus, sed aliam per
se plantam, nempe illam, qua pro fusis priscæ utebantur mulieres. Quod sane animaduertens Theodorus sui Græci
idiomatis peritissimus in Theophrasti uersione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut pri-
mum agrestis Cnici genus uertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstrauit.
Qua in re is planè declarasse uidetur, priscas mulieres agresti Cnico coli uice fuisse usas, fusorum uero loco ipsa tan-
tum Atractyli. Caterum sunt, qui plantam cuius hic nos imaginem expressimus, atractylem esse existunt, quorum
ego probarem opinionem, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. sit itaque de ea aliorum
quoque iudicium. Credidit Ruellius alteram Cnici sylvestris speciem eam nimirum esse, stirpem, quam herbariorum
uulgus Carduum benedictum, uel sanctum appellat. Quam profecto opinionem bandquaquam improbandum puto.
quandoquidem Carduus benedictus uocatus solo procumbit densa foliorum coma, & quodammodo humiculis cer-
nitur. quinetiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo rubentes. Et ex
ijs notis accuratius expensis, quibus prorsus conuenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestris genere, nil mi-
rum si cogor mutare sententiã, & hoc quod aliàs negaueram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium
mirari subit, quòd tam facile asseruerit Carduum benedictum uocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego mil-
lies periculum fecerim; nunquam tamen euulso folio, uel ramulo sanguinem è uulnere profluere comperi. Præterea
si concedamus, quòd Ruellius uera referat, id maxime ipsius repugnabit sententiã, cum tam Theophrasto, quàm Pli-
nio nullum Cnici genus sanguinem fundat: quoniam id Atractylidis est proprium. Hinc itaque palam fieri arbitror,
Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiã,
asserere uoluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scri-
bere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censens. Neque etiam mihi, ut libere liceat quod
quisque sentit dicere, placet Fuchsij opinio. qui libro primo de compositione medicamentorum, & in suis de planta-
rum historia commentarijs, Carduum benedictum uulgò nominatum Atractylidem hirsutiorē esse existimat. hir-
sutiorē dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorē:
tamen si tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus. quod, quantum reor, Carduus bene-
dictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis uirgis unquā uisitur nudus: quinimmo uir-
gas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, uel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra
Atractylidis, & Cnicorum syluestrium disquisitione, sermo
incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de miris eius at-
que excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur
CARDVVS benedictus ita uulgò nuncupatus, planta
nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, fle-
xilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, folijs longis utrin-
que laciniatis, hirsutis, & cum adoluerint aculeatis. Ca-
pitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungen-
tibus aculeis rigentia, & folijs circumquaque stipata. E
quibus melius flos emicat, papposo intus semine cinere si-
mili & albicante. Radice nititur alba multifidaque. To-
ta planta uehementer amara est, sed ad multa utilis. Seri-
tur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis
constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nomi-
nis, magnæq; existimationis planta est non modo apud Ita-
los; sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pe-
stilentiam: item aduersus uenenâ lethalia, tam interius sum-
pta, quàm uenenosorum animalium ictibus, aut morsibus im-
posita. Sanantur hac herba quartana laborantes aut alijs
febris detenti, quarum accessiones cum frigore adueniunt.
Id enim præstat hausta eius decocto, aut stillatitia
aqua, aut pulueris drachma pota. Præstant eadem co-
mitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba deco-
ctum ex uino sumptum ilium, & renum dolores mulcet,
& cetera uentris tormina sedat: sudorem cit, alui tinea
necat, & uteri uitijs auxiliatur. Herba ipsa tam recens,
quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ul-
cera, & que cacothæ uocantur, sanat, & cutis obdu-
cit. Quamobrem decoctis miscetur, quæ è ligno Guaiaco
ex uino, & aqua ijs parantur, quos lues Gallica cor-
ripuit. Planta, quæ Græcis & ætæis, Latini item
Atractylis, & Fusus agrestis appellatur, Italijs, Atractile.*

Cardui bene-
dicti descriptio.
animosa.

Ruell. lapsus.

Fuchsij opinio.
reprobata.

Cardui bene-
dicti uires
Matth.

CARDVVS BENEDICTVS.

libogodil
b. b. b.

Nomina.

Πολύκνημον.

POLYCNEVM.

CAP. XCII.

a Orib. καρ-
πόγ. i. semine.

Polycnemon, frutex est furculosus, folijs origani: a caute, ut pulegij, geniculis multis intercepto, siue umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris, & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solui debet. ad urinæ stillicidia, ruptaq; cum uino bibitur.

Polycnemi
confid.

Polycnemon haftenus, quod ego quidem ipsum cognouerim, non reperi, neque uidi in Italia. Caterum etsi inibi nonnulla inueniantur, atque etiam a quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemon quadantenus referre uidentur; cum tamen plura etiam ijs desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quam ut pro uero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim. Vnde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse duxerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi uires ex Galeno quoque scire desiderat, is lib. VIII. simp. med. illas ita paucis retulit. Polycnemon desiccatur, & excalfacit secundo excessu. Itaque & ob id vulnera glutinat. Huic plantæ nomen Græcum πολύκνημον: Latinum similiter Polycnemon: Italicum, Policnemo.

Vires ex Ga-
leno.
Nomina.

Κλινοπόδιον.

CLINOPODIUM.

CAP. XCIII.

a Meum. ἐν
πέτραις .i. in
petrosis.

Clinopodium frutex est folijs serpyllo similis, furculosus duum dodrantum altitudine. Nascitur in a petrosis. Flores, marrubij modo, ex interuallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi eius decoctum, ad conuulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses, & partus pellit: & pensiles uerrucas, quas acrochordonas uocant, eiicit, aliquot diebus potum. Aluum sistit decoctum ad tertias, potumq; si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin, ex uino.

CLINOPODIUM VULGARE.

PSEUDOCLINOPODIUM.

Clinopodij
confid.

De sunt plantæ, quæ a quibusdam rei herbarie indagatoribus, pro clinopodio ostenduntur. Prima folijs exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus, & hirsutis: floribus purpureis: caules uerticillatim ambientes. Altera folijs est oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratis, floribus inter folia subpurpureis, balaustrij effigie. At illa longè magis, quam hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quod folia magis serpyllum referant, tum quod flores, qui in summis caulibus

libus sunt lecticae pedis basim quam antennis referre uideantur. Id quod maxime me adduxit ad credendum hanc plantam legitimum esse clinopodium, uerum degustata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à sententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno scriptum esse animaduertitur Clinopodium adeo tenuium esse partium, ut ex tertio calfacientium, siccantiumque ordine habeatur, ac operæ pretium esse haud me lateat, ut quæ in huius censu sunt plantæ, aut gustu acres, aut admodum amarae percipiuntur, cumque neutra qualitas in hac, aut illa planta reperiatur, non ausim primam, nec alteram legitimum facere clinopodium. Nec tamen ob id prætermittere uolui, quin in studiosorum gratiam ea hic excuderentur. Huius meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Clinopodium excalfaciendi uim obtinet, sed nondum adurendi: est uero etiam essentia tenuium partium: ponatque ipsum quispiam in tertio ordine tum excalfaciendum, tum resiccantium. Κλινοπόδιον sic Græcè, ut Latine pariter Clinopodium uocatur: Italicè, Clinopodio.

Clinopodij
facul. ex Ga-
leno.

Nomina.

Λεοντοπέταλον.

LEONTOPETALVM.

CAP. XCIII.

LEONTOPETALVM.

Leontopetalon, caulem emittit dodranta-
lem, aut altiore, plurimis alis concuum,
& in cacumine semina parua duo, aut tria,
in siliquis, ciceris modo: flores anemonæ simi-
les, punice coloris: folia brassicæ, sed papau-
ris diuisura: radicibus nigris, ^a rapæ similibus,
^b strumosis. Nascitur in aruis, & fegetibus. Ra-
dix auxiliatur serpentium ictibus, ex uino pota:
nec alia res celerius dolorem finit. miscetur
ischiadiorum clysteribus.

^a Cat non ha-
bet.

^b Meum. κα-
δάτερ κωνδύ-
λου τινός. i.
uelut nodos
quosdam.

Leontopetalum, eiusque nigram, extube-
rantemque radicem, rari instar magnitu-
dine, non modò Venetijs, & Patanijs in
quibusdam hortis uidimus; uerum etiam in He-
truriæ aruis, alijsque Italiae locis. Nascitur
frequens in Apulia. Leontopetali meminit Pli-
nius libro xxvii. capite xi. ubi ipsum ijs de-
pingit uerbis. Leontopetalon, alij rhapeion uo-
cant, folio brassicæ, caule semipedali, alæ mul-
ta, semen in cacumine in siliquis ciceris modo.
radix rapæ similis, grandis, nigra. nascitur
in aruis. Leontopetali facultates paucis per-
strinxit Galenus libro vii. simplicium me-
dicamentorum, ubi sic inquit. Leontopetali ra-
dice maxime utimur. Digerendi facultatem,
& exiccandi, excalfaciendique in tertio or-
dine possidet. Λεοντοπέταλον quod Græci, Leon-
topetalum quoque Latini dicunt: Leontope-
talo, Itali.

Leontopetali
confid.

Leontopetali
uires ex Gal.

Nomina.

Τεύκριον.

TEUCRIVM.

CAP. XCV.

Teucrion, siue, ut alijs placet, teucris, herba est uirgæ referens effigiem, triflaginis similitudine te-
nuifolio, non multum à cicere alieno. Hæc in ^a Cilicia iuxta Gentiadem, Cissademque ubertim
prouenit. Recens cum posca, aut arida feruēfacta eius potu lienem potenter absumit. Lienosis
cum aceto, & ficis illinitur: item serpentium moribus ex aceto solo sine ficis.

^a Orib. λυ-
κία. i. Lycia.

Herba quædam nascitur pluribus in locis, folijs quidem ciceris, sed caule, et facie triflagini adeo similis, ut sa-
pe extempore uisa oculos decipiat. Hanc esse uerum Teucrium mecum semper existimaui, (si teucrium no-
stris in regionibus nascitur) quod ea mihi planè notis respondere uideatur, quas Dioscorides Teucrio reddi-
dit. Qui tametsi scribat ubertim nasci Teucrium in Cilicia iuxta Gentiadem, & Cissadem; id tamen nihil impedit,
quin etiam alibi prouenire queat. Siquidem folijs exit cicero non absimilibus, tenuibus, & caulibus & facie Triffa-
ginis spectatur. Plinio duo Teucrij produntur genera lib. xv. cap. v. ubi ita scriptum reliquit. Inuenit & Teucer
eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion uocant, spargentem iuncos tenues, folia parua asperis nascentem, au-
stero sapore, nunquam florentem, neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatque sic inuentam. Cum extra
super eam proiecta essent, fertur adhaesisse lienī, eumque exinanisse. ob id à quibusdam splenion uocatur. Nar-
rant

Teucrij confi-
deratio.

Teucri uires
ex Gal.

Nomina.

rant sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi plantam, surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc iubent, adeo florere non dubitant, maximeq; ex Cilicijs, & Pisidia montibus laudant. hæc Plinius. Caterum non desunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam esse plantam, quæ Italis uulgari sermone uocatur Faia grassa, quanquam hanc alij falso, ut opinor, Thelephium esse contendunt. Teucrij uires descripsit Galenus libro viii, simplicium medicamentorum, sic inquires. Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienas sanat. Ponatq; ipsum quissiam in tertio exiccantium, secundo uero ex calfacientium ordine. Hanc herbam Græci τευκρίον, Latini item Teucrium nominant: Itali, Teucro.

Χαμαδρύς.

TRISSAGO.

CAP. XCVI.

a Orib. & sub-

rufum.

b Meū addit.

conuulsioni-

bus.

CHamædris Græcis, alijs chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cum teucrio seruat similitudinem. Nascitur in petrosis, & asperis. Frutex est dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diuisura quercus: flore paruo, ^a penè purpureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus, ^b indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menses, partus extrahit: lienem ex aceto pota consumit: aduersus serpentium uenena ex uino, potu, illituq; efficacissima. Trita digeritur in pastillos, ad supradicta. purgat uetera ulcera, cum melle: cū oleo illita, caliginem oculorū discutit. natura eius est calfacere,

Chamædryos
confid.

Chamædryos
pures Matth.

CHamædrys herba est uulgaris notitiæ. In Hetruria, Senensibus præsertim, uulgò appellatur Querciola. Quo nomine Græcos imitati uidentur, quibus nil aliud per Chamædryn significatur, quàm humilis, & terrestis quercus. Insucribus uulgò Calamandrina uocatur. Alijs herba februm, uel Febrisfuga dicitur, eo quod epoto eius decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnificiunt Chamædrin Hetrusci, quod (ut affirmant ij, qui rem hanc experimento comprobarunt) ieiunis acetarij modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat quoque Chamædrys ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, ueternosos melancholicos, stupidos, conuulsos ac resolutos, Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit. Ideoq; conuenienter datur potandum ictericis. instillatur foliorum succus ad uermiculosas aures. Datur idem aduersus intestinorum uermes; Id quod etiam uinum præstat bibitum, in quo florens herba die, & nocte fuerit macerata. Caterum quanuis Dioscorides, aliq; ueteres unius tantum, quod extet, Chamædryos meminerint; tamen Fuchsius quatuor eius genera depinxit. De Chamædry, siue Trissagine differuit Theophrastus lib. ix. cap. x. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Trissaginis

faginis folia ad rupta, & vulnera, in oleo trita valent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura uix palmum excedit: & odorata, atque suavis est. Sed partes quidem omnes herbe eiusdem minimè ad idem utiles fore, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicis uero eiusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius sit, ut thapsia, & ischiadis, quam alij Apion appellant. hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quod Chamaedrys tertia correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem deijcit. Est

TRISSAGO, SIVE CHAMAEDRYS.

CHAMAEDRYS ALTERA.

40 & altera CHAMAEDRYS, folijs quernis, sed magis quam in præscripta laciniatis tenuibusq; subnigricantibus, numerosioribus, & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidrodantales, ramis, surculosq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per intervalla, inter folia rutilant, & caules ipsos ambiunt, alterius Chamaedrys modo; Radicem habet multifidam albicantemque. Est autem planta aspectu incundo & elegantius: Amara tamen est, sed odore non iniucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamaepitym hanc plantam esse existimauerit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mibi autem Chamaedrys altera perpetuò fuerit cum folia quercus, non pini gerat. & cum altera chamedry cognationem habeat, non solum folijs, caulibus, & floribus, sed sapore quoque, & facultatibus. Trissaginis vires memoraria prodidit Galenus libro VIIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chamaedrys uincentem habet qualitatem, amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, & urinas, ac menses prouocat, crassitudinem horum incidit, & uiscerum obstructions expurgat. Ponatque eam quispiam in tertio ordine excoquantium, & desiccantium: plus tamen desiccet, quam calfacit. Hæc planta χαμαιδρυς Græcè uocatur: Latine, Chamaedrys, & Trissago: Arabice, Damederios, Chamadrus, seu Kemadrus: Italice, Chamedrio, & Querciula: Germanice, Gamanderle, & Bathengel: Hispanice, Chamedreos, Gallice, Germandree.

Chamaedrys altera, & eius hist. Matth.

Tragus notatur.

Chamaedryos vires ex Gal.

Nomina.

Adxas.

LEVCA S.

CAP. XCVII.

60 L Eucas montana, latioribus, quam urbana folijs, semine acriore, amariore, ori ingrato. efficacior, tamen quam satiuu habetur. Vtraque ex uino contra animalium uenena, præcipuè marinorum, opitulatur.

22 3

Tamet si

Leucadis con-
sideratio.

T Amet si Hermolaus, & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere herbam quandam in uinetis nascentem mercuriali congenerem, esse Leucada; ego tamen eam mercuriali consimilem facere profecto non ausim, cum nullum hactenus ex rei herbariae authoribus inuenerim, qui eius faciem representet, pluraq; de eius notis tradat, quam fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Ceterum rectè, meo quidem iudicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id quod nobis indicare uidetur ipsius Dioscoridis sermo: nam cum statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanam, comparauerit, nimirum ostendit, à se prius urbanam fuisse descriptam. Neque hac de causa tantum adducor, ut Marcello adstipuler; sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem uetustissimum, in quo initium huius capitis ita legebatur. Leuca duo sunt genera una est montana, & altera hortina. Montana latiore quam satina folio est, &c. Quae omnia maximo sunt argumèto, quod hoc in loco Dioscoridis codices sint deprauati, quòdq; in ijs plura adhuc desiderantur, quae faciunt ad perfectam huius plantae historiam. Adhuc, herba sic Graecis, Leucas item Latinis appellatur.

Nomina.

Auxys.

LYCHNIS.

CAP. XCVIII.

a Conclusa
meu non ha-
bet.

L Ychnis coronaria, flore est albae uiolae simili, sed purpureo. quo corollae factitantur. [Contra scorpionum ictus semen in uino potum auxiliatur.] Lychnis sylvestris, omnia urbanae similis. Bilem per alium detrahit, semine duabus drachmis poto. ictus à scorpione subuenit. Aiunt huius herba appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi.

Lychnidis co-
sideratio.

LYCHNIS.

Q Vanquā non facile est hac aetate plantas in Italia ostendere, quae legitime referant utranque Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cum earum folia, & caules tam à Dioscoride, quam ab alijs rei herbariae scriptoribus, quod inuenerim, nullis prorsus represententur notis, utpote plantarum, quae fortasse olim omnibus erant notissima ob frequentem earum usum tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contendas; attamen in Tridentino, & Goritienſi agro planta quaedam in hortis, ac fœtilibus seritur, coronis neſtendis accommodata, quam equidem non dubitauerim pro legitima Lychnide in medicinam afferre. Siquidem flore exit purpureo, alba uiolae simili: folijs longis tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, cubito maiore, in cuius cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamen. Quòd præterea planta haec uera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq;: ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram eiusdem generis frequentissimam apud Ananienſes sylvestrem repperim, illi satina adeo per omnia similem, ut cum natalis duntaxat discrimen intercedat, haec merito Lychnis sylvestris appellari queat. His accedunt tomentosa earum folia, quae ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt. Vnde apud ueteres Lychnidis sibi nomen asciuit. quippe lucerna Graecis λυχνος dicitur, quemadmodum & ελλυχνος funiculus, qui è gossipio nobis hoc aeo paratur, lucernisque inseritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cum gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam folijs ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis, uerbasci, aliarumq; nonnullis. Illud denique addiderim, ut nostra melius firmetur opinio, quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisque uirginibus expetitur ad coronas factitandas: quae in re priscam imitantur aetatem. Ceterum Plinius lib. xxi. cap. iiii. Lychnidem inter rosas retulit, sic inquit. Est & rosa, quae Graeca

Lychnidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

appellatur à nostris, à Graecis uerò Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolae magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariae semen, ut Galenus est author lib. vii. simplicium medica-
mentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: siccum sanè eodem quoque modo. Quae herba Graecis λυχνος: Lychnis quoque Latinis dicitur: Italis, Lichnide.

Kpivov.

LILIVM.

CAP. XCIX.

L ilia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alij susinum appellant, neruos, & priuatim uuluae duritias emolliens. Folia herbae illita,

illita, contra serpentium ictus auxiliantur: feruefacta ambustis proficiunt: aceto condita uulneribus opitulantur. Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uase coquitur a conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, uulnam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita neruis præcis, luxatisq; medetur: uirilignes, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat. teritur in aceto cum hyoscyami folijs, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum moribus serpentium aduersatur. Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur. Tradunt & purpurea esse lilia. In Syria autem, & Psidia Pamphiliæ efficacissima unguenti nascuntur.

α γρον γινε-
ται οδονακον
i. liquidum fit
medicamentu.
ita meum.

LILIVM.

Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non uirentia, leuia, pingua, Pancratis similia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, leuem, pinguem, firmum; folijs ab imo ad summum circumuestitum. e cuius cacumine terni, quaterniue ramuli exeunt, e quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, qua tractu temporis lilia sunt eximij candoris, calathi figura, extrinsecus striata, resupinis per ambitum labris. Luteis aliquot, ex calathi fundo sursum spectantibus apicibus, puluerulentis, & lingua effigiem imitantibus, alterius quam flos odoris, e quorum medio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo; herbacei coloris. Radice nititur bulbosa, albicante, compatiili squamarum serie sursum spectantium. Huius squammatiles bulbi crassiusculi sunt, & lento succo prægnantes. Seruntur lilia dissectis bulbis Martio mense. Florent æstate circa solstitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius libro xxv. cap. v. his uerbis. Lilium, rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti, oleiq; quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, inter dum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo, & semine stantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis: differentia angusta. In unguenti uero, oleiq; usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba; quam conuoluulum uocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiscens. Alba lilia, isdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, ut hipposeelinum. nihilq; est fecundius, una radice quinquagenos saepe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Greci crinon uocant. Alij florem eius cynorrhodon.

Liliorum cō
sideratio.

Liliorum hi-
storia ex Pli.

Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syria, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed minus. Narcissum uocant. Huius alterum genus, flore candido, calyce purpureo. Differentia a lilijs est hæc, quod narcissi folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. omnes serotini: post æstivum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est in his ratio inferendi, monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur namque mense Iulio scapi ærescentes, liliaq; suspenduntur in fumo. Dein mundantibus se nodulis, in facie nigri uini uel græci mense martio macerantur, ut colorem accipiant, atqui ita in scrobiculis seruntur, heminis facis circumfusus. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingit aliquid, ut nascatur insectum. hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius testatum reliquit) totum annum uiridia durabunt, si cum oclusa silent, necdum patentia dehiscunt, decerpta, nouis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur. sic enim clausa perpetuum annum uegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad usum promuntur, statim ad solem producta, cum senserint eius calorem, aperta panduntur. Porro ut uicissim, & uarijs temporibus flores pariant lilia, bulbi ita seruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alij octo tantum, alij quatuor duntaxat profunditate mergantur. sic diuersis diebus dabunt lilia: quod & in alijs floribus fieri pollicetur. Ceterum & illud inter lilia merito annumerari potest, quod **MARTAGON** chymista appellant. Hoc enim radice, etsi croceo colore infecta sit, a lilio candido non dissidet, sicuti nec caule. Folijs uulgarem saponariam imitatur, quæ in stelle, uel rosæ modum intercedente spatio caulem ambiunt: in cuius cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiā reflexa

Martagon, &
eius delineatio.

BALLOTE.

Ballote, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium fatidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quod facile legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrubiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus (etsi uires eius silentio praterierit Galen.) lib. vii. sic inquit. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & absterforia facultatis. Illitum cum sale canum moribus medetur. Huic plantae nomen Graecum βαλλωτι, & μέλαν πρᾶσιον, Latinum, Marrubium nigrum, & Marrubiastrum: Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastarda: Germanicum, Schuuartz andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubion noir.

Ballotes con-
sideratio.

Nomina.

† In Oribasij codice manu scripto hic interiectum legitur uerbum μέλανα, quod folia quoque Ballote nigra reddit. Nec temere fortassis illud quis adijciendum putabit, quòd pulchrè alteri eius nomini conueniat; quòdque ipsius meminerit Plinius libro xxvii. capite viii. cum inquit. Ballote folijs est marrubij maioribus, & nigrioribus.

Μελισσόφυλλον.

APIASTRVM.

CAP. CI.

Melissophyllum, siue melittana, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpauit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, similia essent, nisi maiora, tenuioraq; nec ita hirsuta spectarentur: citreum malum olent. Folia cum uino pota, aut illita profunt contra ictus phalangiorum, scorpionumq;: item aduersus canis morsum. Decocto eorundem gratia, foueri prodest: defensionibus sceminarum ad ciundos menses conuenit: dentes eodem in dolore colluntur. dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum sale strumas discutunt, ulcera purgant: articulares dolores illita sedant.

Melissophyllum, quod Latinis Apiastrum, & Citrago dicitur, Hetrusci ab odore citri uulgò uocant Cedronella, itemq; Melissa, sicut etiam Insubres. At per multa profectò Dioscorides à Nicandro poeta descriptis ut etiam hic in Melissophyllo palam est, in ipsius capitis principio. Nicander enim eadem habet in Theriacis, his uersibus.

Apiastri con-
sideratio.

Τὴν ἥτοι μελίφυλλον ὀπικλείουσι σοτήρες
Ὅτι δὲ μελίπταναν τῆς γὰρ περὶ φύλλα μέλισσαν
Ὅδ' μὴ δελγόμεναι μέλιτος ροιζήδον ἔνεται.

Idem paulò post hanc plantam μελισσοβίτον uocat, dum vicini corticem cum ea temperari iubet.

Λάξο δὲ ἐγγύλα φλοιὸν ἐλαφύνει κρότωνος
Συμμίγδην πετάλοισι μελισσοβίτειο δασείας.

Herba est uulgaris aequè notitiæ Melissophyllum atque odorata. Duo eius habentur genera, unum satium, alterum syluestre. Fuchsius tamen, Melissophyllum in tria genera digessit lib. illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) grauitè odorata sunt, & cimices uerius quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumerauerit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum uidetur, quod melissophyllum odore suo aliud referat, quàm citreum malum, cuius tantum odorem spirare Dioscorides memoriæ prodidit. Melissophyllum, ad cuius facultates iam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt. tamen si id Græci, quod extet, silentio praterierunt. Proinde hæc Serapio retulit. Melissophylli, inquit, proprium est animum bilarem reddere: humenti, ac frigido uentriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obstructions reserare, deficientem animum renouare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, qua somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & eius

Apiastri uires
ex Arabibus.

APIASTRUM, SIVE MELISSA.

MELISSA MOLDAVICA.

Ex Galeno.

MELISSA CONSTANTINOP.

eius pulsum reprimere, animi sollicitudines fugare, ac sollicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta pituita gignuntur. His præterea facultatibus pol-
 lere Melissophyllum, comprobatur Auicenna quoque testi-
 monio, qui libro medicinis, quæ cordi conueniunt, dicato,
 ita de eo scribit. Melissophyllum excalfacit, siccatur, ordi-
 ne secundo. Cor exhilarat, vitalesque facultates roborat,
 odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumque tenuitate.
 Quibus facultatibus cæteris etiam uisceribus competit. Vi-
 res deiectionarias possidet, nec adeo imbecilles, quin atrabila-
 rios vapores à spiritibus, & à sanguine, qui cordi, & arte-
 rijs inest, educere queat: quod in cæteris corporis parti-
 bus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterum su-
 perioribus annis plantam conspeximus Praga, in horto
 Inuictissimi Caesaris Ferdinandi, à Constantinopoli allatam,
 quam Melissophyllum Constantinopolitanum appellare li-
 buit, quod folia Melissophyllo similia proferat: uerum
 haudquaquam citreum pomum olentia. Est etiam amara
 tota; & magnæ (ut aiunt) facultatis aduersus uenena,
 & ad cordis affectus. Hanc folijs admodum aculeatis, mi-
 sit nuper ad me Clarissimus Medicus Alphonsus Pan-
 tius Ferrariensis, quam antea nusquam uideram. Sunt
 qui hanc plantam Molucham appellant, quod à Moluchis
 Insulis allatam putent. Est & Melissophyllum alterum
 odore citromali per quam iucundo cuius hic imaginem
 damus ex Moldauia mihi allata. quæ iisdem uiribus pollet
 quibus & uulgare nostrum melissophyllum. Melissophyl-
 li meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum,
 his uerbis. Melissophyllum marrubio simile est facultate,
 ed plurimum ab eo uincitur: quomobrem nec utitur eo
 quispiam.

ut *melissophyllo*. Caterum si cui fortè ad manum quandoque *marrubium* non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modo quòd ab hoc exuperetur, cognitum habuerit. hæc *Galenus*. *Apiastrum*, *Plinio* lib. x x. cap. x i. autore in confessa damnatione est uenenatum in *Sardinia*. Sed uereor, ne *Plinius* hic, ut in alijs nonnullis, deceptus sit, & ne *Sardoniam* herbam, quam quidam *apium* risus uocant, pro *Apiastro* acceperit. Ea planta Græcis *μελισσοφυλλον* dicitur, quæ Latinis *Melissophyllum*, & *Apiastrum*: Arabibus, *Bederangie*, *Bedarungi*, *Bederenzegum*, *Turungen*, seu *Trungian*, & *Marmacor*: *Italis*, *Melissa*, & *Cedronella*: *Germanis*, *Melissen*, & *Binenkraut*: *Hispanis*, *Torongil*, & *Hierua cidrera*: *Gallis*, *Melisse*, & *Pom cirade*

Nomina.

10

Πράσιον .

MARRVBIVM.

C A P. CII.

MArrubium, frutex est ab^a radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro: semen in caulibus, & ex interuallis: flores uerticillato ambitu, asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera. ^b Hu-
ius folia sicca cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus datur cum melle suspensioſis, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis. Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri eiſcit. mulieribus à partu non pur-
gatis datur, ut menſtrua, & ſecundas extrahat: item in difficili partu, & his qui uenena hauſerunt, aut à ſer-
pentibus demorſi ſunt. ueſicam, renesq; lædit. Folia cum melle illinuntur ſordidis ulceribus purgandis.
pterygia, nomasq; ſiſtunt. laterum dolores mitigant. Succus folijs contuſis expreſſus, & ſole coactus, ad
eadem pollet: cum uino, & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: naribus regium morbum expur-
gat. aurium doloribus conuenienter inſtillatur per ſe, aut cum roſaceo.

a Meum. Ἐπὶ
μίας ῥίζης. i.
ab una radice
b Meum. οὐ
ταὶ θεῖ τὰ ἐ-
κότες καὶ
ἐρείπια. i. Na-
scitur circa a-
reas domorū,
& rudera.

MARRVBIVM.

MArrubium vulgare est planta, notiorq; omnibus, quam ut pluribus indicanda sit. Eius duo genera constituit Theophrastus lib. vi. cap. ii. de plantarum historia, ubi ita scribit. Sunt & Marrubij duo genera, Aliud enim folio herbido, serratori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat, quo unguentarij uti ad nonnulla consuevere. Alterum rotundius, squa- lensq; uehementer, sicut sphaceli, incisuras habens obscuriores, minusq; serratum. hæc Theophrastus. Ex quibus utique constare potest, Theophrasto alterum marrubium non aliud esse, quam Dioscoride Balloten. Marrubij decoctum datur commodè Iocinorosis, & aqua intercute laborantibus; eo quoque, aut foliorum puluere, necantur interaneorum uer- mes. Recentia folia cum ueteri axungia trita & illita, can- num morsus persanant, & mammarum tumores resoluunt. Lichenas purgant, sanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij binæ uncia, unâ cum buglossi, belenij, & eupatorij, radicum sesquidrachma, Rhubarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex uini albi generosi libris tribus, ad tertias us- que, fitq; hoc modo medicamentum præstantissimum ad icte- ritiam, à uasorum obstructione provenientem; ubi diebus de- cem continuis huiusce medicamenti binas uncias in diluculo potauerint affectus admisso in tâttillo sacchari, quod dulcorem addat: uerùm si febris adsit, ea omnia aqua incoquenda sunt. Quod autem marrubij uirides rami in uino decocti ijs dari possint, qui à serpentibus demorsi sunt, testatur etiam Nican- der in Theriacis, & admirandum affectum etiam alium ei su- bicit, à nemine hætenus animaduersum; dum prasiū mam- mas pecoris æsopæ lacte replere ait, his uersibus.

Marrubij con
sideratio.

Marrubij ui-
res Matth.

Η μὴν καὶ φρασίοιο χλοανθός ἔρνεα κόλπας
 Χρασιμίσαις ἀρτέσι πιὼν ἀργῆτι σὺν οἴνω
 Ἦ' πε καὶ ἀσόργιοι κατέρυσεν οὐδατα μόχον
 Πρωτογόνε, ἔρκει δ' ἐπεὶ φαρσάσσα γαλᾶκτι.

Marrubij vires tradidit Galenus lib. vii. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentientem huic saporis actionem possidet, iecur, ac lienem obstructione liberans, & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis iam completi: in siccitate uerò tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad usus acumen utuntur. Quin etiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus sanè obstructiones dissolvere, meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Greci *μαρρυβιον*, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Farasio sine Frasium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen Kraut: Hispani, Maruui: Galli, Marrubin.

Marrubij ui-
res ex Gal.

Nomina.

STACHYS.

Στάχυς.

STACHYS.

CAP. CIII.

^a Meum inter
ferit hic ὁ θεός.
unde.

Stachys, frutex est marrubio similis, sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & complures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nascitur in montibus, & asperis. Vim habet excafactoriam, & acrem. ^a Foliorum decoctum potu pellit menstrua, & secundas.

STACHYS.

PSEVDOSTACHYS.

Stachyos con
sideratio.

Nihil mihi uerendum est, quin planta, cuius hic imaginem appinximus, legitima, genuinaq; sit Stachys. Est enim frutex Marrubio non absimilis, sed longioribus folijs, numerosis, hirsutis, incanis, præduris, & odoris non iniucundi. Quinetiam complures ex una radice caules profert, quo factum est, ut plantam, quam antea Stachym legitimam esse putabam, Pseudostachym nunc appellauerim. Siquidem non uideo, quomodo Sphacelus esse possit, ut quidam somniauit impudens Archirizotomus. Nam (ut Theophrastus est author) sphacelus, quam ego minorem saluiam appello, folium gerit urbana saluia contractius, minusq; squalens. sed contrario modo se habet Pseudostachyos folia, cum saluie sint duplo, triploue latiora, ac etiam longiora; quin etiam multo squallidiora. Plinius lib. xxiiii. cap. xv. Stachyn porri similitudinem habere tradidit, Græcarum uocum affinitate deceptus, prafon pro prafion legens. Siquidem φάσων porrum significat, φάσων uero marrubium, cui Stachys est similis. Stachyos meminit Gal. lib. viii. simpl. med. sic inquit. Stachys frutex est marrubio similis, gustu acris, & amaro: tertij est ordinis excafacientium. Quamobrem rationabiliter non solum menses mouet; sed & abortum affert, & secundas eicit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latine uocatur: Italicè, Stachi.

Plinij lapsus.

Stachyos ui
res ex Gal.

Nomina.

† Ori. leg. ἐν-
τος. i. interiore
a Meū. φέται
ἐν παλίσκι-
αις καὶ παρα-
δείσοις. i. na-
scitur in um-
brosis locis &
hortis.

Φυλλίτις.

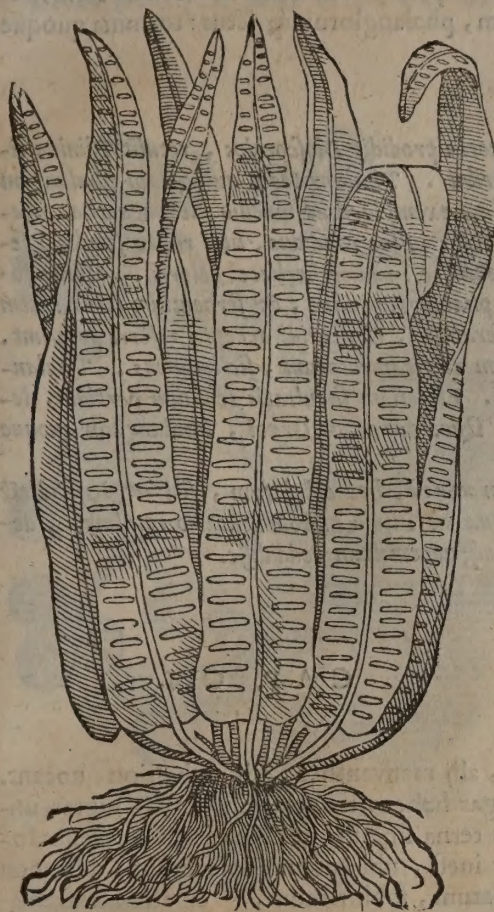
PHYLLITIS.

CAP. CIII.

Phyllitis folia promit rumici similia, longiora, & uiridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore lauiā cernuntur, à tergo autem pensiles quasi uermiculos tenues ostendunt. ^a In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat, gustu acerbo. Neque caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in uino pota serpentium moribus aduersantur. quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta aluus exercet, potui datur.

Qui

PHYLLITIS.

PHALANGIVM.

Q Vi notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuntur, diligentissimè expendere noluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uerò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infra suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis uerò ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusque locis proueniat: quòdque folijs sit rumice maioribus, longioribus, ac uridioribus, re-
ctis, anteriore parte leuibus, à tergo autem eminentijs quibusdam transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles uermiculos referunt. Opinione deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine uacet: tamen si non desint, qui credant, eius semen è pensilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd huius herbe complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) ef-
fodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere uisa sunt, sed à quàm plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Vnde facile cognoui, quòd si singulæ radices abinuicem distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis folijs referta inuenientur. His itaque rationibus, mea quidem sententiæ, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leoniceus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis uiri, quòd tam facile crediderint, Linguam ceruinam uocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidea sit, non tamen folijs constat rumicis, sed dracunculi, curuis, nouæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd iam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ijs fortasse errandi occasionem præbuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet. quòd tamen Hemionitidis est proprium. Cuius forte uulgi opinionem ij potius secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasque diligentius per-
penderint, in hunc facile lapsus inciderunt. Atqui non ob id negauerim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cum id uulgari experimento constet. Non desunt quoque, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, & contra singul-
tum. Eandem gargarizandam quoque præbent ad prolapsam columellam, refrigeratque iocinoris, & uentriculi ardores sic-
corum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoque aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes; & cruentas gingiuas. Phyllitidis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic in-
quiens. Phyllitis cum qualitatibus sit acerbæ, non absurdè diar-
rhæas, siue profluuias, & dysenterias pota iuuat. Planta, quæ φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Phyllite: Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Phyllitidis co-
sideratio.Manardi,
Leonice. Ruel-
lij, & Fuch. la-
plius.Phyllitidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

Φαλάγγιον.

PHALANGIVM.

CAP. CV.

Phalagium, à quibusdam phalangites, ab alijs leuca-
cantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres,
pluresve, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio
similis, multas incisuras habens: semine nigro, + la-
to, ad lenticulæ dimidiatæ figuram: multo tenuiore:

AAA

radice

^a Me. hic ad-
dit. *ἡ δὲ φάλαγγις*
συνέλεται. i.
postea enim
contrahitur.

radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur. ^a prouenit in collibus. Huius folia, semen, flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; ictus: tormina quoque discutunt.

Phalangij cō-
sideratio.

E Adem ferè, quæ hîc de Phalangio posteritatis memorie prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimo septimo, capite duodecimo, ubi ita scribit. Phalangites à quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candidus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; & serpentium ictus: item contra tormina. Hæc Plinius. quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Phalangij uires tradidit Galenus libro v. i. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Phalangites sic appellata est, quod morsus à phalangijs auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium, desiccantis. quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod *φαλαγγίων* Græci, Phalangium quoque Latini dicunt: Phalangio, Itali.

Phalangij ui-
res ex Gal.

omina.

† Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hîc non *πλατὺ*, hoc est latum, sed *παχὺ* quod est crassum, scriptum reperiet. Quod si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; nocem illam reddidisse.

Τρίφυλλον.

TRIFOLIUM.

CAP. CVI.

† Orib. leg.
πλήγας ἢ καὶ
μετὰ τὸν i. cubi
ti altitudinis
uel etiā ma-
ioris.

^a Meū. ἐκ τῶ
ἐτέρου πέρας
τὸς ὡς περ κέ-
ρα δὲ ἔχον. i.
ex altera ex-
tremitate ue-
lut corniculū
habens.

^b Catac. pro
pro isto ha-
bet. *ἰσχυρὰ στε-
ρεά. i.* robu-
sta, solida. idē
leg. Orib.

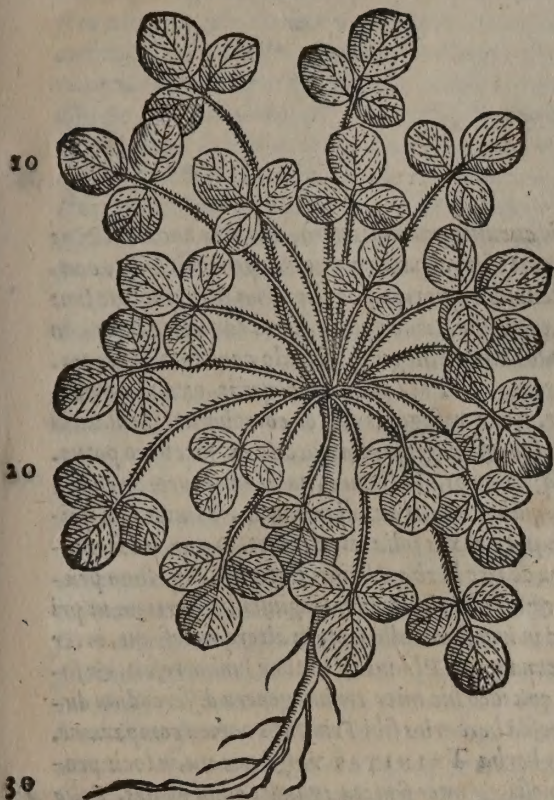
Trifolij con-
sideratio.

T Rifolium, Græci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyantes, alij asphaltion, uocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares enascuntur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia. ijs recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, ^a ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa, ^b ualida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, scæminis quoque uulnæ uitij opportunis, auxiliantur: menses ciunt. ternæ drachmæ è semine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radices, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum uino potui dedere: & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix antidotis inseritur.

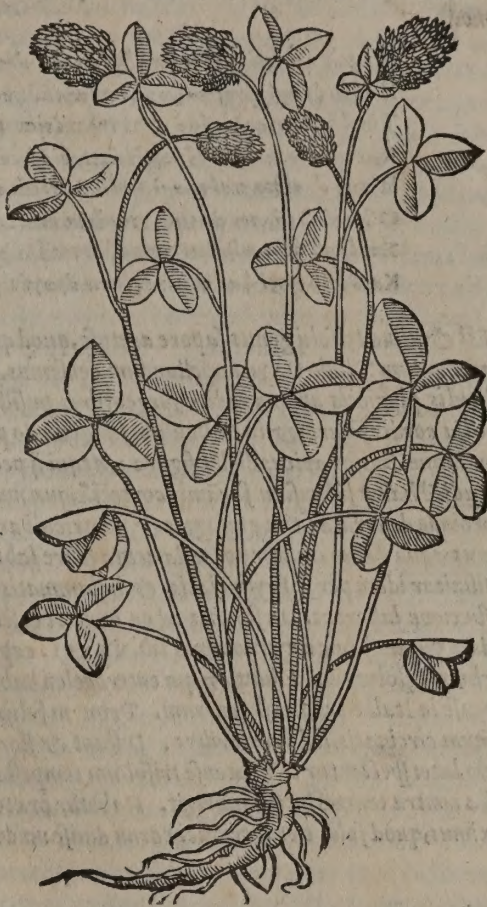
T Amet si plura in Italia passim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantum genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verum non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem eius meminit libro quarto in syluestris loti capite, dum ita scribit. Syluestris lotus plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis, folijs trifolij pratensis. Ex quibus utique Dioscoridis uerbis liquet, eos maxime hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratense esse lotum syluestrem, uel urbanam. Plinius libro uigesimoprimo capite nono, de tribus trifolij generibus differuit in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyantes uocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. hæc tamen Plinius. Trifolij acuti meminit, quoque Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphyllon appellant, nascitur in Sicilia plurimum. nam in Italiæ regionibus nusquam eam uidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæsare. Est autem folijs, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut eminentem aculeum. Sed frutex huius duum pedum, interdum altior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. hæc ille. Ut autem Scribonius Largus etate Galeno superior, hæc prodidit, ita quoque Nicander medicus, & poeta tum Scribonio, tum ipso Dioscoride uetustior, elegantissimo carmine Trifolium celebrauit asphaltium. Idque *πυρρὰ δὲς*, neque, ut uulgatum habet Dioscoridis, & Plinij exemplar *πυρρὰ δὲς* appellari ait, comam alere loto arbori similem, cui rutæ (*ρῦτις* alias *πυρρὰ* Græcis uocata) odor insit, atque ubi adoleuerit, grauem bituminis odorem mittere.

TRIFO-

TRIFOLIUM ASPHALTITE.

TRIFOLIUM PRATENSE.

TRIFOLIUM PRATENSE ALTERVM.

TRIFOLIUM ACETOSVM.

Versus Nicandri & ob summam antiquitatem, & propter admirandam uetustatem suspiciendi, sunt em-
modi.

Ναὶ μὴν καὶ τριόκτυλλον ὁπ' αὖτε κνωπὸν ἀρωγὴν
Ἡ ἐποὺ ἐν τρηχόντι πάγῳ ἢ δροσφαι βήσση.
Τὴν ἢ τοι μινυαυδὲς ὁ δ' ἐτρίπετ' ἡλὸν ἐνίσσει.
Καὶ τὴν μὲν λωτῶν τῇ γ' ἐμὲν εἴκελον ὁ δ' μὴν
Ἡ τοι ὅτ' ἀνθεα πάντα καὶ ἐκπύλα ποικίλα τὰ χ' αἰ
Ὅ τ' ὄν τ' ἀσφάλλον ἀπερδύεται ἐνθα κολούσας
Σπέρμαθ' ὅσον κύμβοιο τραπέζης ἐντος ἐλέσσαι
Καρδ' ὁπ' ἐν τριόκτ' αἰς πείειν ὀφείσιν ἀρωγὴν

Trifolij ace-
tosum.

Est & aliud trifolij genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculus, nonnullis uerò Alleluya uocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, siue Trifolium acetosum. Opacis plurimum prouenit locis, cau-
liculis pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt
folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunque reflexa, mollia, acido gustu. flores edit albicantes, in
quinque diuisos apices, stellæ figura. Atqui ij peculiare cauliculis habent, singuliq; singulo cauliculo nituntur.
Radicē habet subrasam, squamis contectā, quæ nucamenti speciei referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo,
proinde deuorata sitim extinguit & uentriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia
eius aqua datur utiliter potanda acuta febre laborantibus. atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus.
Illinitur idem per se Erysipelatis, & inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua, palatum faucesq; calida
fluxione laborent. In summa ad ea omnia censetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut qui-
dam putant) hoc oxyn nominat lib. x. cap. xii. ubi sic inquit. Oxys folia terna habet. Datur ad Stoma-
chum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Ceterum Trifolium præ-
tense in Italia trium est generum. Primum folijs exit rotundis, & amplis: secundum longiusculis: tertium ut pri-
mum circinatis, sed breuioribus. Distant & florum colore, quod in uno flores albicent, in altero rubescant, in ter-
tio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænuñciat, nam (ut Plinius est author) inborrescit, & fo-
lia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolij genera differendum du-
ximus, quod folio exeat triplici cornu diuiso: unde etiam apud quosdā herbarios sibi Trinitatis nomen comparauit.

Trifolij ace-
tosi uires Mat-
thiolo.

Oxys.

Trifolij præ-
tensis genera
tria.

Trinitatis
herbæ mētio.

TRINITAS.

Quorundam
error.

Trifolij uires
ex Gal.

Hæc itaque herba TRINITAS vulgò uocata, in locis pro-
uenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia
fert triquetra, longis pediculis appensa, quæ auersa parte cy-
clamini modo subpurpurascunt, superiore uerò albis quibus-
dam maculis resperguntur. Caulem habet tenuem, in cuius
cacumine primo statim uere flos emicat cæruleus, e quo capi-
tulum oritur echinata specie, in quo semen oblongum subcæ-
ruleo colore. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, subruben-
tibusq;: Sunt qui hanc plantam Hepaticam uocant quod (ut
illi putant) iocinorosos inuēt. Huiusce meminisse Græcos,
nec pariter Mawitanos, hætenus compertum non habeo.
Probatum maxime recentioribus medicis ad uulnera gluti-
nanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta. quinetiam
& ad enterocelas: in quem usum puluerem dimidiū cochlea-
ris mensura ex uino austero propināt. Tota planta decoqui-
tur in uino austero, ad columellæ, fauciumq; inflammationes.
Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo er-
rore uersari existimauerim, qui Andacocam Apbris uoca-
tam, ad quāuis trifolij speciem referunt. Quandoquidem
Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quàm Diosco-
ridis Aegyptia lotus. E cuius semine, quod papauerum mo-
do capitibus quibusdam includitur, Arabes sibi oleum confi-
ciunt, quod miris laudibus efferunt in neruorum morbis,
præsertimque tremoribus: illudque oleum de Andacoca ap-
pellant. Id enim non desunt, qui credant e uulgari trifolij
semine fieri, sed quā apertè decipiantur, uel ipsi uideant,
uel alij iudicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus libro
VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triphyl-
lum, quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli mi-
nyanthes, sunt & qui cnicum uocent. Prima quidem tria
ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde.
Vis plantæ est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est simi-
lis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab
obstructione natos inuat, & urinam, mensesq; pronocat. hæc
Galenus.

- Galenus. Sed animaduertendum est, an Galenus ipse in Trifolij facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurimum medicamentorum facit mentionem, quibus contrariae insunt facultates, hæc de eo memoria prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum uere parturit, et semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, uel uiperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum, similesque dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficit. Ut re uera miraculo dignum opus esse uideatur, uidelicet herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem prauè afficere. hæcenus Galenus. Verum id, si Dioscoridis uerba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facile constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolij decoctum illud
- 10 efficere potest, sed tantum id, cuius fotu quispiam à ferarum morsibus liber euaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis uerba declarant, cum inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus qui fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex ijs Dioscoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cum Trifolij ipsius decoctum, quo demorsi fouentur, uenenum à uulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id uenenosum redditur. Quamobrem minime quidem mirum uideri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, ubi perfusa partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi uexantur. idem enim uenenum cum sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Vnde liquidò colligi potest, quòd uirus à Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, sit illud, quod similem sensum,
- 20 similesque dolores faciat. Quod autem uenenum exiitum à ferarum morsibus ulceratis particulis contactum necem afferre possit complures tam Græci, quam Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere præstantissimum esse remedium, seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si uenenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaque sunt, quæ me maxime mouent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam, si licet dicere, cæcutiuisse. Ceterum non desunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idque pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit, iudicent ijs, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quique eius uolumina diutius euoluerint. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hîc mihi honoris gratia nominandus uenit Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem singularis ingenij & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem
- 30 Ferdinandum Rom. Imp. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Ceterum, cum scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferre loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, et numero ternario, sed proculdubio hallucinantur, cum nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cum Theophrastus, tum Plinius folia illi inesse illicis haud dissimilia scribunt. Quare censendum est Dioscoridem trifolij huiusce folia loti arboris comparasse folijs, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, sed quòd unumquodque per se trifolij asphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τριφυλλον Græci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Vuyssenklee: Hispani, Treuol.

Galenus sententia damnata.

Nomina.

Πόλιον.

POLIVM.

CAP. CVII.

- 40 **D**Vo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cuius est usus. † tenuis frutex est, candidus, dodrantalis, femine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem præ se ferente, paruo, a cano hominis capillo simili, grauius olente, non sine quadam suauitate. Alterum fruticosius, non usque adeo ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruefacti ius auxiliatur serpentibus ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput doloribus afficit: aluum, & menses ciet. substratum, suffitumve serpentes abigit. illitum uulnera conglutinat.

† Orib. leg. λεπτόφυλλον. i. tenuifolium.

a Me. πολιδὴν ἄρχα. i. cano capillo.

- 50 **P**olium Montanum planta est candicans folijs oblongis, per ambitum serratis, & per interualla caulem ab imo ad summum uestientibus, minoribus, pluribus inter maiora subnascentibus. Caules habet copiosos, rectos, rotundos, lignososque, albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, florida, candicantia, thymi figura. Tota planta odorata est, odore tamen acuto, & subgravi. Est & alterum quod herbariorum quidam Iuam muscatam uocant. Id ergo inter polij genera recensendum uolui, quòd capitulis, folijs, caulibus, odore, facultateque, polium referat. Atqui non ob id affirmauerim, hanc plantam esse secundum polij genus à Dioscoride descriptum. Siquidem altero fruticosius non est, nec minus odore, & uiribus præstans. Prouenit hæc planta in collibus, aridis præsertim locis, foliosa, humi procumbens, folijs coronarij roris marini minoribus, duriusculis, auersa parte incanis. cauliculos gerit tenues, rotundos, subalbicantes, flexiles. capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud longè dissimilibus. Radice nititur simili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterius, nares ferit. Ceterum, utrumque polium notum est, & copiosum in Italia cum montibus tum etiam collibus prouenit. Polij meminit Plinius libro XXI. capite VII. ubi ita scriptum reliquit. Apud Græcos Polion herba incluta Musæi, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque cetera ad famam etiam dignitatis:
- 60 prorsusque

Polij confideratio.

Polium alterum & eius historia.

POLIVM.

POLIVM ALTERVM.

Plinij lapsus.

in ijs Plinius aperte hallucinatus deprehenditur, quod turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius historiam libro quarto pertractat Dioscorides. Siquidem Tripolij proprium est, non autem Polij, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidem a Dioscoride, ut a Plinio folijs, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio in se cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Ceterum polio uis inest reserandi, incidendi attenuandi & abstergendi. Ad alligantur fronti contra oculorum suffusiones, protinus ubi inuen-

Polij uires ex Galeno.

tum sit, nec alia herba magis conuenit. Polij uires memoria prodidit Gal. lib. 8. simp. med. ubi sic inquit. Polium amarum est gustantibus, & modice acre. Itaque viscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac uiride etiamnum magna uulnera glutinat, maxime species eius fruticosa. Aridum cum fuerit maligna ulcera sanat illitum: & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus, quo etiam utimur ad antidota, & acrius, et amarius est quam maius, adeo ut ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo excalfacientium.

Nomina.

Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iahade, seu Giade: Italis, Polio.

Σκόρδιον.

SCORDIVM.

CAP. CVIII.

a Meū. πορς
ἐρρετὼν δ' ἡγ-
ματα καὶ δα-
νείμα. i. con-
tra serpentium
morsus, & læ-
thalia.

b Cat. ὑπερ-
σαρκώματα. i.
supercrescen-
tem carnem.

c Meū. χύλι-
σμος. i. succus
expressus.

Scordij confi-
deratio.

Scordium in montibus, & palustribus nascitur, folijs triflaginis, maioribus, non sic in ambitu diuisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris, & adstringentibus: quadrangulis caulibus: subrubro flore. Herba uim excalfactoriam habet: urinam ciet. Cocta recens, arida uero cum uino, ad uersus uenenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoque rosiones, dysenteriam, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, crassamen purulentum pectore expellit. Facit arida farina ad ueterem tussim, rupta, conuulsa, si cum nasturtio, melle, & resina misceatur in eclegmate. Inflammata modice præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acris, aut aqua, podagris conuenienter illinitur: menses imposita mouet, uulnera conglutinat, uetera ulcera purgat, & ex melle cicatricē perducit. Sicca ex crescentias in carne cohibet. Succus ad eadem uicia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

Scordium non ita pridem inueniri, & cognosci cepit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum seplastiarij Mauritanorum monumentis decepti, syluestri tantum allio, quod a Dioscoride ophioscorodon uocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neque ijs solum rerum imperitia, sed etiam uocabulorum uicinitas

SCORDIVM.

ALLIARIA.

vicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nesciverint, pro unoque acceperint. Sed illis potissimum errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpretes, quod in alteram theriaca compositionem Scordium, in alteram uero syluestre allium addiderit. Quod cum uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis ignari hæc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certò crediderint syluestre allium, et Scordium nihil inter se differre, atque unam & eandem plantam esse. Quo postmodum factum est, aut syluestre allium apud omnes in Scordij locum illegitime successerit. Verum enimvero in hunc nunquam fortasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porro uerum legitimumque Scordium, trissagini adeò simile, ut Trissago palustris merito dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, alij odore præditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quam ut sit à nobis longiori historia representandum. Prætulit Galenus lib. i. de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, ijs uerbis. Scordium optimum, ex Creta defertur: quanquam non sit improbadum quod in alijs quoque nationibus reperitur. Scriptum autem est, à quibusdam uiris grauissimis, cum in bello interemptorum cadauera multos dies in sepulta iacuisent, quacunque supra Scordij forte fortuna ceciderat, multò minus alijs copuluisse, ea præsertim ex parte qua herbam contigerant. Ob quam rem sanè omnibus persuasum est, tam putrefacientibus animalium uenenis, quam medicamentorum deleterijs Scordium aduersari. Præterea Scordij meminit idem Gal. lib. viii. simp. med. ubi de eius uiribus ita scribit. Scordium ex multiformibus id tum saporibus, tum facultatibus constat: nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maxime scorodo, hoc est, allio ad similitudinem eius est acrimonia: unde sanè, mea sententia, nomenclaturam sortitum est. Expurgat igitur simulq; excalfacit uiscera, tum menses, urinaq; mouet. Præterea conuulsa, ruptaq; & laterum dolores ab obstructione, & frigore natos sanat epotum. Denique uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: sed sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hætenus Galenus. Cæterum herba quadam iuxta sepes, & in agrorum marginibus nascitur, quæ & odore, & sapore ita abunde allium refert, ut non temere uulgo ALLIARIS siue Alliaria uocetur. Huius folia cum primùm erumpunt, ferè rotunda spectantur uiolæ similitudine: postquam uerò adoleuerint, per ambitum in serræ modum laciniata uisuntur, ut quadantenus mellissophylli effigiem representent, leniora tamen sunt, nec adeò rugosa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu gustatq; alij odorem, & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & semen nigrum, minutumq;: trionis modo tenuibus siliquis inclusum. Radix, quæ longiuscula est, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & desiccatoria, uerum non adeò uehemens est, ut in allio. Attamen hinc certò colligi potest, quod ea crassos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplastri modo impositum, uulnæque admotum, mulieres uteri strangulatæ oppressas liberat, & excitat. Quæ planta

Errores inter
pretis Auicen
na.

Scordij Cre
ticū optimū.

Scordij uires
ex Gal.

Alliariæ her
bæ mentio.

σκόρδιον Græcè, Scordium similiter, & Triffago palustris Latine uocatur: Arabicè, Scordeon, seu Scordeum: Itali-
cè, Scordio: Germanicè, Vuasser batenig, & Knobloch's kraut: Hispanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraç.

Βήχλον.

TVSSILAGO.

CAP. CIX.

a Meū. ὀρεόν.
i. pallidus.
b Meū, & Ca
tecuz. ὀρεόν.
περὶ λίσσας
καὶ ὀρεόν.
πρὸς τὸ
πρὸς. i. nascitur
circa riuos,
& aquosos, lo
cos.
c Meū. ὀρεόν.
ἐν πρὸς. i. sub-
sicca tussi.
Tussilaginis
confid.

Tussilagini folia sunt maiuscula, quàm hederæ, sex aut septem à radice, subalbida à terra, supernè ui-
rentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos ^a luteus, uere prodit, quo unà cum
caule confestim exiit: inde nonnulli his uacare existimarunt. Radix tenuis est, † & super-
uacua. ^b nascitur in amoenis, & riguis. Folia ex melle trita igni sacro, & omnibus inflammationibus il-
litu medentur. Arida suffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos sanant, qui ^c sicca
tussi, atque orthopnea infestantur: pect̄ oris uomicas rumpunt. Eundem effectum præbet suffita radix.
decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus eiicit.

TVSSILAGO.

Plinij lapsus.

Tussilago Hetruscis uulgò dicitur Farfara, &
Farfarella, nomine à Romanis fortasse deducto:
hanc enim ab ijs Farfariam uocatam fuisse tes-
tantur nomina Dioscoridi falso adscripta. Officina hōs
uel illos secuta eam Farfaram appellant, nec non etiam
Vngulam caballinam. Herba est uulgaris notitiæ. Cau-
le, & flore exit adeò fugacissimis, ut Plinius, qui eorum
tam subitam iacturam non animaduertat, deceptus
Tussilaginé sine caule, et sine flore nasci memoria pro-
diderit: cum tamen ea uere primo & caulem, & florem
proferat, sed qui enati breui admodum tempore durent:
quo non nisi etiam à peritis, uel ab ijs, qui tunc sese sorte
fortuna tulerint obuiam, conspici possint, eoq; magis,
quòd ijdem caulis, et flos prodeat, priusquàm folia emi-
cent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem cō-
festim exui tum flore, tum caule, atque inde nonnullos
his uacare existimasse. Sed certè uel hæc non legit, uel
illa non obseruauit Plinius, quòd Tussilaginé aperto er-
rore et caule, et flore uiduam fecerit. Is Plinij error de-
prehenditur li. xxvi. ca. vi. ubi ipse de Tussilagine dis-
serit ijs uerbis. Tussim sedat Bechion, quæ & Tussilago
dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur: subesse
aquas credunt, & hoc habent signum aquileges. Folia
sunt maiuscula, quàm hederæ, quinq; aut septem, subal-
bida à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine se-
mine: radice tenui. Quidam eandem esse bechion, quam
alio nomine chamæleucen putant. Huius arida cum ra-
dice fumus per arundinem haustus, aut deuoratus, ue-
terem tussim sanare dicitur: sed in singulos haustus pas-
sum gustandum est. Altera à quibusdam saluia appella-
tur, similis uerbasco. hæc Plinius. Verum altera Tussi-
lago, cuius nulla fit mentio à Dioscoride, utpote qui uno
tantum eius genere contentus fuerit, mihi hætenus
incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui her-

Fomes ignis
ex tussilag.Tussilaginis
maioris hist.

bariorum Centrum galli uocant. Porro nascitur in Tussilaginis radice quadam subalbida lanugo, quæ à
radicum segmentis prius repurgata, & deinde linteolis inuoluta, & in lixiuio parum decocta, addito
salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum
excipiendum. Quippe adeò ignis est rapax, ut statim primo tantum chalybis concussu accendatur. Cæ-
terum ego Plantam, quam omnes ferè, qui herbaria scripserunt, perperam petasitem uocant; MAIO-
REM esse TVSSILAGINEM non ambigo. Nanque crescit hæc humectis, & uliginosis locis, ut
præsertim propè riuos aquarum. perinde ac altera Tussilago, caulem edit quoque, antequàm folia emer-
gant, in ipso Veris principio, concuum, dodrantalem, pinguem, purpurascens, paruis oblongis-
que circumdatum folijs, in cuius cacumine flores exeunt spicati, ex purpura albicantes, qui unà cum
caule paulò post flaccescentes contabescunt, & in pappos dissiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra
emergunt altera parte incana, quæ antequàm adolecant, Tussilagini similia spectantur. at qui post hæc
in tantam crescunt amplitudinem, ut personata folia amplitudine superent. Horum singula pediculo ni-
tuntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice prouenit. Radicem edit longam brachij quan-
doque humani crassitudine, intus candidam, materiæ fungosa, amara, atque odorata. Hanc
plantam, qui putant Petasitem esse, proculdubio hallucinantur, quòd Petasites pediculum
proferat

TVSSILAGO MAIOR.

TVSSILAGO, SIVE FARFVGIVM.

- proferat cubito maiorem, crassitudine pollicis, à quo prægrande foliorum ceu fungus è suo medio pediculo dependeat, id quod in maiori Tussilagine haud quaquam uisitur. Cum eius folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, sed perinde ac Tussilago in folij latere, quod ad radicem spectat. Ad hæc alia quoque habetur planta quæ non ab re inter Tussilagines annumerari potest. Hæc folijs exit nigra populi amplioribus ad tussilaginis figuram inclinantibus, sed non tot prominentibus in circuitu angulis; nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem edit sesquidrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum figura. Radicem habet albam, & subamaram. Floret nerè, Aprili præsertim mense: Nascitur circa riuos aquarum, in conuallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Caltham esse contendunt, quorum sententiam non probamus. Verum qui censent hanc Plinij esse chamaleucem, Faranum, FARFVGIVM, cuius ipse meminit libro XXI. cap. xv. eos haud quaquam hallucinari putauerim, & huius eundem meminisse quoque crediderim loco superius citato, ubi de Tussilagine disseruit. Nam cum inquit, postquam de Tussilagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamaleucem putant, ijs sanè uerbis facillè quispiam coniectari poterit, non defuisse Plinij tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent, quod ambas uiribus pares noscerent. Nam Plinio Chamaleuce, siue Farfugium ueterem tussim perbellè curat, si radicis cupressi carbonibus imposita fumus per infundibulum imbibatur. Maioris tussilaginis radix excoquit, & attenuat, quinetiam abstergit, ut eius euident indicat amaritudo. Constat autem multorum quoque experientis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in puluerem contrita radix duarum drachmarum pondere ex uino propinetur, & deinde sudare cogantur agri. Quamobrem Germanis pestilentie radix appellatur. Præstat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item ueterinarijs, & pastoribus, contra quadrupedum uermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis facultates posteritatis memoria tradidit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Bechium ideo sic nuncupatum est, quod Græcis hoc est, tusses, & orthopnæas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxarum omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uirentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admistionem: qua omnia, uiridia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quam ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta ἑρῖον Græcis, Tussilago Latinis uocatur: Officinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vnghia di canallo: Germanis, Rosbuob, & Brantlattrich: Hispanis, Vnha de asno, Gallis, Pas de asne.

Tussilago ter-
tia, & eius hi-
stor.

Farfugium.

Tussilaginis
uires ex Gal.

Nomina.

† Nulli

† Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subfit. Quomodo enim radicem Tusilaginis ἀγρίου hoc est, inutilem recte uocauerit Dioscorides, si paulo post ei nonnullos usus tribuit? Errorum hunc à nemine interpretum, quod sciam, animaduersum uidit Manardus, uidit item Fuchsius, sed uterque tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam, quod sentio, uerbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cuius codice manu scripto illa dictio non legitur.

Α'ρτεμισία.

ARTEMISIA.

CAP. CX.

a Με. πρία θα-
μνοειδής πα-
ρόμοιος ἀ-
γρίου. i. herba
fruticosa, ad-
similis absin-
thio.

b Deest in
meo exemp.

c Με. λεπτό-
καρπον. i. te-
nui semine.

d Με. σφόδρα
μικρόν. i. ual-
de paruum.

Artemisia magna ex parte in maritimis nascitur^a absinthij modo fruticosa, maioribus, & pin-
guioribus folijs, ^b ramisq;. Huius quidem genera duo. Vnum latius, habitusq;, folijs, uirgifi-
que latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt
qui in mediterraneis uniuersis nomine appellant^c tenuem herbulam, simplici caule, & ^d minuto, flo-
ribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundior, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque exal-
facit, extenuat. feruefactæ conuenienter in muliebres defessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus
secundasq; item ad præclusiones uulvæ & eiusdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam
urinam cient. menses pellunt pubi illitæ. Succus uulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ infusio trahit. Co-
ma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

Α'ρτεμισία λεπτόφυλλος.

ARTEMISIA TENVIFOLIA.

CAP. CXI.

Artemisia tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia con-
trita sampsuchi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo be-
ne contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum
quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

ARTEMISIA.

Artemisiz cō-
sideratio.

Plinij lapsus.

Tria à Dioscoride recensentur Artemisiz genera. Ve-
rùm priora nullis inter se notis certant, nisi quod in uni-
uersum altera maior est, altera uerò minor, quæ priua-
tim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauitè olen-
tem. Quæ autem tertio generi ascribitur, herbula est simpli-
ci, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id
quod etiam confirmat Plinius lib. x. xv. cap. vii. sic inquit.
Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus folijs pin-
guibusq;. Ipsius duo genera: altera latioribus folijs: alte-
ra tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui
in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici cau-
le, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua matu-
rescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambro-
siam uocant. Talis in Cappadocia nascitur, hæc Plinius. Qui
tametsi in prioribus Artemisiz generibus, nihil à Dioscoride
dissentiat; dissidet tamen, & errat in tertio, quod in eius lo-
cum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam
subiecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium
Artemisiz genus, unam & eandem esse plantam. Ceterum
prima duo Artemisiz genera Hetruscis frequentissima sunt,
neque in alio inter se distant, quàm quod in maiori omnes par-
tes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, &
forma similia constant; quin etiam idem sapor, & odor, eadem-
que facultas utrique inest. Quare equidem nescio, qua ratio-
ne ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine
pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam,
quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus
Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui cele-
brem admirari subit, quod scriptis tradiderit duas alias esse
Ferrariæ Artemisiz species nullis prorsus notis distinctas, præ-
terquàm quod alteri unus tantum sit ramus, alteri uerò plures.
Eius uerba subiungere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli

fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam es-
se, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon,
id est unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sci-
ret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisia species
est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quod Ferrariæ duæ species Artemisiz sint per unum, & plures ramos
distinctæ,

distincta, quoniam & hac in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripserit Dioscorides, alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram uerò simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uideatur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verum hæc tertio Artemisia generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero demde errore notatur, quòd asserat Matricariam, siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauitè olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum

Plura Brasauoli errata.

10 Matricariae, uel Amarellæ modo: sed candidum, paruum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non assentire uideatur, duo illa Artemisiae genera, quæ Ferrariæ persimilia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco representata sunt, magnitudine tantum, ac paruitate differentia. Sed cum porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasauolus (ut legitur in suo ultimo uolumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit Amarellam, seu Matricariam inter Artemisiae genera reponendam esse, Cotulam uerò fœtidam Ferrariensibus Brusciaculo uulgò uocatam esse legitimum parthenium, adeò seipsum (pace eius dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam libere quod sentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cum asserit Amarellæ, siue Matricariae succum unciam quatuor pondere haustum utranque bilem, ac pituitam deicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò post eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, leuibus, contrà asse-

20 uerat, nil aliud esse Parthenium, quam suum Brusaculum. Ruellius præterea quanuis in primis Artemisiae generibus planè Dioscoridi subscribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertij generis Artemisiam eam esse putet, quam alijs Athanasiam, alijs Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantum radice profilit, crassis, altis, ac firmis: folijs longis, amplis, crebris diuisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cæcumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hæcenus in Italia non inueni, neque ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cum tam Dioscorides, quam Plinius satis obscure, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur, sed uix etiam fieri posse putauerim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitime demonstraret. Neque tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut supra

Ruellij hallucinatio.

30 diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quòd Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & eiusdem plantæ historiam tractauerit, euidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam huius tertie Artemisiae descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quam Brasauolus, & Ruellius, uersantur errore Monachi illi reuerendi, qui Meisum commentati sunt. quippe qui & hunc, & illum secuti duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam uulgò uocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum uerò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipse quoque Fuchsius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentarijs, quin Matricaria sit alterum Artemisiae genus, Tanacetum uerò tertium. qua in re is fortasse fuit, qui maluerit cum alijs errare, quam solus rectè sentire. Ceterum facillè credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc

Monachorum & Fuchsij error.

40 medicinæ partem superiori ætati obscuram nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiae genus in Dioscoride ascititum esse. Quòd in huius capituli initio non tria, sed duo tantum esse Artemisiae genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur huius auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisia genere non leguntur. quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigationes ex uetustorum exemplarium manu scriptorum Dioscoridis, & Oribasij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi medico clarissimo, nunc Patauij summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius singularem in me amorem ac liberalitatem, atque etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quam aut re, aut uerbis respondere possim. Cum itaque (ut eo redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum uideri debet, si in eius historia cæcutiuit Plinius. Neque item mirandum est, si eius non meminerunt Galenus,

50 & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi uiri, & in plantarum historia diutius uersati, qui Artemisia tenuifolia caput Dioscoridi accreuisse, atque adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quòd cum superiore capite de omni Artemisia genere differuisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisia genus aliud subiungeret. Addunt etiam, quòd huius Artemisiae inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem; cum tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemisia tenuifolia caput habeant, illudque à quibusdam reddatur, nobis quoque adijciendum, eiusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quòd non desint, qui id Artemisia genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa riuiolos, aggeresq; item in frumentaceis agris, atq; inibi uulgò diui Ioannis herbam nominari. Verum cum difficillimè esse putè, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitime demonstretur, quòd nullis prorsus notis depin-

Artemisia tenuifolia Dioscoridi adulterina.

60 gatur, nescio equidè quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut meritò possit. Ceterum

Artemisia hi-
storia.

Artemisia ui-
res Math.

Artemisia ui-
res ex Gal.

Nomina.

Ceterum vulgaris *Artemisia* passim ubique prouenit, caulibus pluribus, rectis sesquicubitalibus, rubentibus, ro-
tundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia. sed quæ in caule sunt longè
minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parui, pilosi, odorati, albicantes-
que, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamq;, minimi digiti crassitudine. Tota
planta odore spirat haud ingrato. Ideoq; non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tan-
tum caule constans, alteri per omnia similis, præterquam quòd omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorq; spe-
ctatur, quam minorem *Artemisiam* appellamus. Vtriusque recentia folia cum oleo trino myrrha, & ficibus tri-
ta utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses, & secundas euocant. Earundem
radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoque partus extrahat. Illinitur cum axungia Strumis, quæ circa
cervicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cervicis dolores efficax est: atqui ualentius id præstat, si cum belli
herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, aut ipsa herba recens aduersus epotum
opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex uino pota, medicamentum est optimum ad co-
xendicum dolorem: Adalligatam *Artemisiam*; (ut quidam putant) qui desert uiator, negant idem lassitudinem
sentire. Suspensam autem super limine domus ueneficas prohibere incantationes. Duum tantum generum *Arte-
misiam* fecit, eorumq; uires reddidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem
est herba *Artemisia*. Vtraque exalfacit, & modicè desiccet: & sunt, quòd ad calfactionem attinet, excessus
secundi: quòd uerò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium
partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commoda sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ægyptiaca
Græcis, *Artemisia* item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, *Beyfuos*, & Sant Iohans gurtel: Hispanis,
Artemisia: Gallis, *Armoise*.

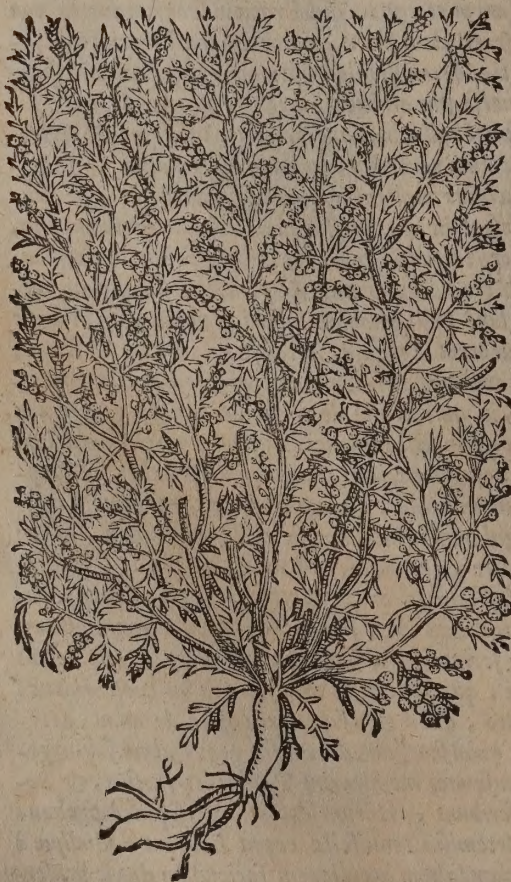
Ambrosia.

AMBROSIA.

CAP. CXII.

Ambrosia pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem
exiguus: cauliculi seminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odo-
re uinoso, suauis: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac
repellere, & illitæ adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

AMBROSIA.

AMBROSIA ALTERA.

Ambrosia cõ-
sideratio.

Et si planta, quam hic primo statim loco appinximus, genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea defi-
derari possit, non dicam tamen alteram, quam antea pro *Ambrosia* ostendimus, *Ambrosiam*, aut plan-
tam illi congenerem non esse, cum & ipsa notis ferè omnibus *Ambrosiam* referat. Quamobrem, haud for-
tasse

tasse aberraret, qui dixerit, alteram marem esse, alteram sœminam; aut omnino congeneres esse plantas. Illam misit ad me Patauius Iacobus Antonius Cortusius rei plantarie acerrimus indagator. Hanc ego mihi comparavi. Namque uarijs in locis se mihi obtulit inspicienda, præsertimq; secus mœnia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter uiginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cum inibi extempore obuiam factus essem, eamq; conspexissem, botrys modo, racemoso semine refertam, statim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiam. Ea quauis à Dioscoride, & Galeno non alijs representetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adstringere ualeat humores, qui in aliquam partem decumbunt; dixere tamen non poetæ solum, sed plantarum quoque scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à ueteribus Ambrosiam fuisse uocatum, quàm quòd suo in cibis usu longauos faciat homines, quemadmodum ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosque conseruare fabulantur. Ambrosia meminit Plinius libro xxviii. cap. iiii. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambrosia uagionominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosum, tenuem, trium fere palmorum, tertia parte radice breuiore, folijs rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uuis dependentibus, odore uinoso, quæ de causa botrys à quibusdam uocatur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Vfus eius ad ea, quæ discuti opus sit, hæc Plinius. Ambrosia quoque facultates, sed quàm breuissimè, tradidit Galenus lib. vi. simp. med. sic inquit. Ambrosia cataplasmate imposita uim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latine, & Italice, Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ uires ex Gal.
Nomina.

20 BOTRYS. CAP. CXIII.

Botrys fruticosa herba est, lutea tota, & ^a in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio similia. tota suauem odorem spirat, quæ re uestimentis interponitur. ^b Inuenitur in torrentium ripis, & conuallibus. Pota ^c orthopnoeas mulcet. Hanc Cappadoces ambrosiam uocant, alij artemisiam.

Legitima, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis flumiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lanisium rapidissimos torrentes, et in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc folijs cichorii, lacinia-
tis, sinuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota succo quodam resinoso madet, adeò ut comprehensa resina modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. xxviii. capite viii. ubi eam in hunc modum descripsit. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen circa totam nascitur folia cichoria similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoeas. hætenus Plinius. Botrys itaque excalescit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Præstat eadem ad omnes pectoris, & thoracis affectus pituitosos, quinimmo & suppuratos adiuuat, quinetiam asthmaticos, & suspiriosos, tum herba ipsa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipsius herba tantum decoctum pluribus diebus haustum, addito uiolaceo melle, aut saccharo. Pu-

a Meū. διακεχυμένη, πολλάς ἐχούσα μάλα. i. diffusa, multas habens alas. b ὅτι τὰ ἴμια λίσσεται καὶ ἡράδρος καὶ ἡμάρπτος. i. Nascitur ut plurimum circa fossas, & torrentes. c Meum add. σὺν οἶνῳ. i. cū uino.

Botryos con-
sideratio.

Botryos uires
Matth.

Botryos uires
ex Pau.

BBB appellant,

rulenta expuentibus mirificè auxiliatur. Id quod ego attestari possum: Herba ipsa recens facit quoque ad uteri dolores, si in calenti tegula Cretico uino irrorata calefiat, & uentri imponatur. Ideoq; eadem unà cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarum cruciatibus auxiliatur, ubi simul omnia concisa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ex ouis gallinaceis excipiantur, & simul misceantur, coquanturq; quousque placentæ formam referant, & calida uentri superponantur. Est enim hoc præsentaneum auxilium. Suffiuntur eiusdem herbe uapore utiliter sœmine ad menses ciendos, & emortuos fœtus eiciendos. Herba ipsa arida uestibus interposita non solum eas à tineis tuetur, sed odoratas quoque reddit. Caterum huius herbe, quod equidem legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Eius tamen facultates ex Dioscoride retulit Paulus libro vii. ubi sic inquit. Botrys, quam aliqui ambrosiam, alij artemisiam uocant, planta est admodum odorata. Hæc cum uino pota non nisi recta cernice spirantibus, quos orthopnoicos

Nomina. appellant, auxiliatur. Ea Græcis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben Kraut, & Krotten Kraut: Gallis, Pijmen.

a Me. & Ori.
στρογγύλη. i.
rotunda.

b Meū. καλλή-
ται ὃ ὑπὲρ ἑνὸν
καὶ ἑτέρον γε-
ράνιον. i. appel-
latur & alte-
rū Geraniū.
c Meū λεπτὰ.
i. tenuia.

Γεράνιον.

GERANIVM.

CAP. CXIII.

Geranion folijs anemones, diuisuris longioribus: radice ^a subrotunda, cum estur dulci. Quæ drachmæ pondere in uino pota uulua inflationes discutit. ^b Geranium alterum caulibus ^c minutis, & pilosis, sesquipedalibus: folijs malua. in summis alis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

Geranij con-
sideratio.

Duo tantum Geranij genera à Dioscoride traduntur. Verum Latini, Plinio authore, tertium genus addere uidentur, quod alterum quidem eorum à Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius aperte testatur lib. xxvi. cap. xi. ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhim, alij myrthida appellant. Similis est cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis, & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci folijs candidioribus, paulò quàm malua minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex interuallis, binum palmorum, & in ijs folijs, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci, hæc Plinius. Ex quibus facillè colligi potest, tria esse Geranij genera, Romanis unum, Græcis uerò duo. Quæ omnia hodie passim ferè uisuntur in campestribus, secus uias, & iuxta sepes. Porro non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioscoridis myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam uerò Acum muscatam, eo quod (ut Plinius inquit) odorem iucundum spiret. Nanque assurgit hæc folijs cicutæ, minoribus tamen diuisuris: caule breui, ac rotundo: semine gruum capitulis contento, à quibus Geranij nomen omnibus inditum est. Caterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, folijs malua, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam dubitauerim eam esse herbam, quæ Pes columbinus uulgò nominatur, quod nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum uerò, primò scilicet loco descriptum, & in Anania uallis agro, & ubique ferè locorum passim prouenit, folijs anemones modo laciniatis; floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quod Acum muscatam dictam, quam ipse herbarijs etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec folijs uisitur anemones æmulis: sed eam planè repræsentat, quam Plinij testimonio, Latini Geranium uocant. Præterea aduersus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus uidetur, quod crediderit Rubertam esse legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranij genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem iucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verum hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim folijs admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alij quod legerim, memoria prodiderunt. Myrrhis enim folijs est cicutæ: radice rotunda, molli, cibus non insuauis. at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porro tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, uindicari non potest, quod scripserit, Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi myrrhis, Plinij fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis uocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit libro xxi. capite xvi. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus uocari Myrrhim, cum etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere est in ijs Dioscoridis exemplaribus, in quibus cuiusque capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasauolus, asserens nullo modo ijs esse adstipulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium esse contendunt, quod Geranium folijs exeat maioribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignorasse uidetur, quod secundum Geranij genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranij genus non animaduertit in Dioscoride, quod tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranij plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridarijs satam, folijs rotundis, secundi Geranij modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam alij eodem nomine uocant: eamque ceteris præferunt in potionibus ad interna uulnera glutinanda. Hæc, mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ folijs ad maluam propius accedat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Veruntamen haud eam inficias quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaque Geranium Dioscoridi descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen diuisuris, in unoquoque folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumque. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum folijs, rosarum ferè figura, sed longè minores, & quinque tantum folijs referti: è quibus rostellis oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda nuce pontica maiore, subnigricante, & dulci sapore præstita. Nascitur incultis locis, Copiosum in Dalmatia

Ruellij erra-
tum.

Hermolai la-
plus.

Brasauoli er-
ror.

Momordica.

10

20

30

40

50

60

GERANIVM I.

GERANIVM II.

GERANIVM III.

Dalmatia provenit. Nam inde allatam plantam ad me misit Vlixes Aldrouandus Medicus apprime eruditus & Medicae materiae indagator non postremus. Secundum folijs est malva minoribus: pediculis tenuibus longis, & subrubentibus appensis: Caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, e quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cuius meminit Plinius, folijs uret Cicuta minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quae senescentia rubescunt. Caules habet breves, rotundos, pilosos, rubentesq; in quorum summitatibus flores spectantur purpurei parvi stellae figura; acuti oriuntur apices gruinis rostris similes sursu spectantibus, capitulis balaustrij effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, uegetiori quam altera: Nascitur in ruderibus, circa sepem, secus itinera, & saxoso & extenuato solo. Ceterum praeter haec alia tria sunt quoque Geranii genera, quorum primum quod copiosum in pratis in Boemia provenit, folijs habetur ceteris grandioribus, ranunculi emulis octonis circunquaque diuisuris, numerosis, humi accubantibus, praelongis ac firmiter pediculis nitentibus: Caules edit pinguiusculos, & articulatos, ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant ceterorum maiores, in gyrum sese pandentes rosarum modo, colore caeruleo ad purpuram uiolaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruinam, ut in ceteris prodeunt capita, maiora quam in ceteris generibus prono in summitate rostro, triplici apice, in corona modum rescisso. Radicem quoque ceteris longiorem habet, crassiorem robustioremque, multifidam, colore rufescente, & lignosa intus matrice. Secundum folia gerit pentaphylli modo diuisa, magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta.

GERANIVM III.

GERANIVM V.

GERANIVM VI.

Nomina.

& praelongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Caules habet palmares, tennes, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes; e quibus parua acutaq; oriuntur siliquula, hirsuta ac subaspera, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius folia proferit Althaeae proxima. Caules plures lentos, geniculatos, hirsutos: flores paruos rubentes balaustrij, sine Cytini figura: e quibus grana prodeunt capita rostro ut in ceteris acuminato. Radix illi est sesquidrantalis, digiti crassitudine; qua humotenus rubescit. Primi Geranii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Bibitur contra phthisim drachma in uini cyathis tribus bis die: item contra inflationes. quae & cruda idem praestat. Succus radice auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uero Geranium etsi nullius esse in medicina usus scriptis tradiderit Dioscorides; non desunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, & fistulis sanandis ipsum in potionibus sumptum mirifice commendent. Sed equidem uereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem secuti, qui Amomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria sit Amomi facultas internis corporum uulneribus mederi. Geranii non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum libris. Eius quidem meminit Paulus, sed ea tantum de Geranii posteritatis memoria mandauit, quae ex ipso Dioscoride sumpsit.

Quod Graeci γεράνιον, Latini similiter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Stocken senabel: Hispani, Pico de cinguenha: Galli, Rostro de cicongie.

GNAPHA-

GNAPHALIVM.

Γναφάλιον.

GNAPHALIVM.

CAP. CXV.

G Gnaphalij folijs albis, mollibusq; aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in uino austero ad dysenteriam.

G Gnaphalij historiam adeo paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modo difficile, sed etiam impossibile uideatur, ut quisquam conijcere, ac decernere possit, quamnam plantam sit, quæ uerum Gnaphalium representet: præsertim cum antiquorum hætenus repperim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori historia expresse- rit. Etenim Plinius eadem, qua Dioscorides, breuitate usus, Gnaphalij notas reddidit li. x. xvii. ca. x. Fuchsius tamen in suis de stirpium historia commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimauit, quod incana, tomento saq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse uidetur, quæ Plinius lib. xx. l. iii. cap. xix. Herbam impiam uocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinij dici posset, quod eius è ueteribus ne- mo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modo citato, eam ijs notis, & uiribus descripsit. Herba impia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaque & suis dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos au- dius deuorantes. hætenus de Impia Plinius. Ceterum quoniam Gnaphalium ob eius tomentum, illud candidissimum uel- lus, quod uulgò nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uerò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem re- degit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descri- ptum. nisi asserere uelimus ἐπιγορῶν de qua Theophrastus egit libro i. l. i. capite ix. esse Xylon: ideo hîc de eius histo- ria, ac uiribus latius differendum duxi, quam fecerim in lini- mentione, ubi eius quoque memini. De hoc itaq; Plin. lib. xix. capite i. sic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uo- cant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Par- uulus est, similemq; barbata nuci defert fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiæ præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gra- tissimæ. hæc Plinius. Hæc ætate Xylon feritur etiam in Cy- pro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum prouenit: quin & in Apulia, alijsq; regionibus nascitur. Huius lanugo ma- nifestè excalfacit, ac siccatur. quæ si comburatur, mirum in mo- dum manantem è uulneribus sanguinem sistit. Seminis medul- la tusti, & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde uenerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum etiam cætera cutis maculæ optime delentur. Sed ut iam Gnaphalio suas ex Galeno red- damus uires, eas, ipse libro v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis retulit. Gnaphalium ideo sic nominatum est, quod folijs eius mollibus ἀντι γναφάλιον, hoc est, pro tomentis utan- tur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum uinorum quo- piam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.

Gnaphalij cõ- sideratio.

Impia herba Plinij.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

Xyli historia, & uires. Xyli uires Matth. Gnaphalij ui- res ex Gal.

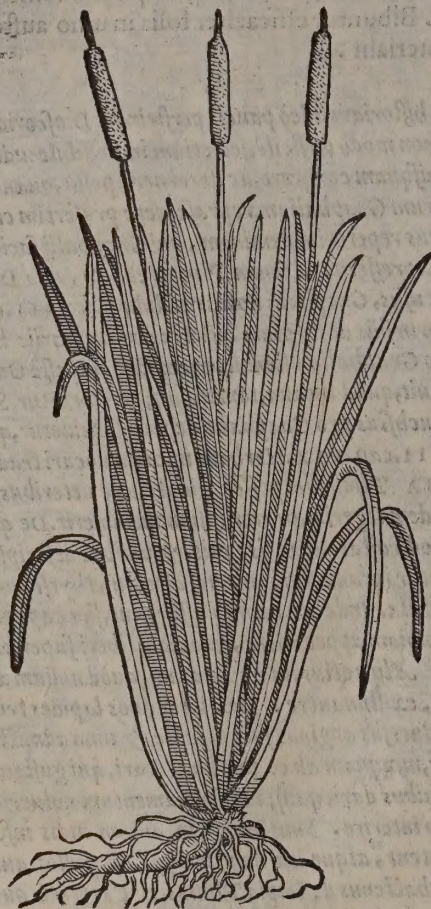
Typh.

TYPHA.

CAP. CXVI.

Typhæ confi-
deratio.Typhæ confi-
deratio.

Nomina.

Typa folium edit cyperidi simile: caulem album, læ-
uem, æquabilem: florem in cacumine ambientem,
densum, qui in pappos soluitur, quod paniculam ali-
qui nominant. Huius herbæ flos suillo adipe eloto exce-
ptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis
stagnantibus.

Typa plāta est in Italia vulgaris, notiorq; omnibus, quā-
m ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, Sta-
gnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut rare ad-
modum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Claua,
quam in leuissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda
uulgò dicitur, quod eius lanugo, si in aures decidat, surditatem
afferat. Expetuntur clauarum pappi infima gentis hominibus
plumarum uice ad grabatos faciendos. Foliorum uerò usus ad
conuestienda uitrea uasa, & ad muliebres cathedras texendas:
quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ fo-
lijs, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in puluerem te-
nuissimum redactis, & assatis ouorum luteis exceptis, utuntur
quidā ad enterocelas. Id autē medicamentū exhibent quotidie ie-
iunij drachmæ pondere triginta dierū spatio: eoq; nō modo pue-
ros, adolecentesq; sanari pollicentur, sed etiam iuuenes iam æta-
te consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac empla-
stris glutinantibus ima pubis pars probe muniatur. Typhæ me-
minisse Galenum in simp. med. censu, non inuenio. Eius tamen
meminit Theophrastus lib. I. cap. XIII. de plant. hist. ubi inter
enodes palustrum locorum plantas Typham quoque recensuit. 30
Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Maz-
za sorda: Germanicum, Moskolben, & Narenkolben: Hispani-
cum, Bobordo, & Lunco amacorocado: Gallicū, Mache, et Masse.

a Meū. p. i. cas
citharici
γ. ii. d. i. radi-
ces palmi lon-
gitudine tres
aut quatuor.
b Deest i meo
exemplari.
c μάρισα δὲ
ἐν περὶ πτερό-
δ. i. maximè in
petrosifis.

Κίρκια.

CIRCAEA.

CAP. CXVII.

Circææ confi-
deratio.

Plinij lapsus.

Circææ uires
ex Galeno.

Circæa, quam & dircæam aliqui uocant, folijs est hortensis folani agnatis, crebris: flore nigro,
pusillo, copioso: semine milij, nascente in quibusdam ueluti corniculis: a dodrantali radi-
ce, triplici ferme, aut quadruplici, candida, b odorata, excalfaciente. Nascitur in apri-
cis, c faxis, & uento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextarijs tribus uini dulcis per diem,
& noctem macerantur, potuq; triduo uulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte inammas
nutricum explet.

Haud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inueniri possit in Italia: quanuis ea antiquis fortasse no-
tissima fuerit. Siquidem nulla hætenus se mihi obtulit planta, neque alijs, quod sciam, quæ Circæam
repræsentaret. Cæterum credidere nonnulli hanc sibi Circææ nomen comparasse, quod Circe uenefica in
suis ea uteretur ueneficijs, uel quod fortassis eius fuerit inuentrix, à Solo patre plantarum omnium genitore edo-
cta. Quod etsi nonnullis uerisimile putetur; cum tamen à nemine Circæam his pollere uiribus proditum sit, aliun-
de potius id nominis sibi uendicasse existimandum. Meminit Circææ Plinius libro XXVII. capite VII. 50
ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circæa strichno (hoc est, solano) satiuo similis est: flore nigro, pu-
sillo: paruo semine, ut milij, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici ferme, aut qua-
druplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis faxis. Diluitur in uino, bibiturque ad do-
lorem uulvæ, & uitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & diem.
Trabit eadem potio secundas. Semine lac minuit in uino, aut mula aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab
ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circææ semen in uino,
aut mulsæ aqua potum lac minuire tradat, cum potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Pli-
nius non modo Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoque Galeno. qui de Circææ uiribus differens libro
VI. I. simplicium medicamentorum, sic inquit. Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex uino dulci po-
tam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem eius in sorbitione ex-
hibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κίρκια. Latine similiter Circæa, & Italicè, Cir-
cæa uocatur.

OENANTHE.

FILIPENDULA.

Oenanthe. OENANTHE. CAP. CXVIII.

O Enanthe folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem, nascitur in petris. Huius semen, caulis, & folia cum mulso uino pota, secundas eijciunt. Radix è uino urinæ stillicidio.

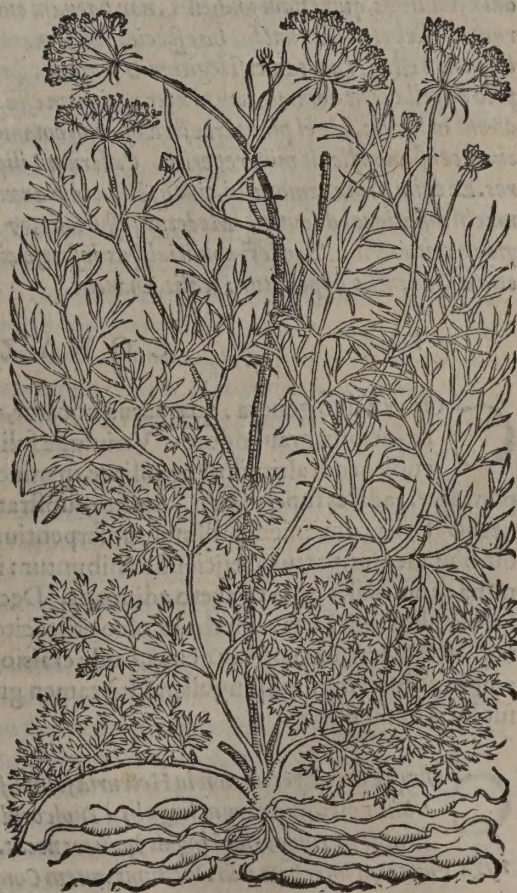
O Enanthem, cuius hic Dioscorides meminit, Theophrastus lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, & Plinius lib. XXI. cap. XXIIII. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum plerique eam esse herbam, quæ hodie passim FILIPENDULA uocatur. Quorum certè sententiæ quauis inuorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui subscribere, quòd Filipendula hæc magna nusquam, quòd inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd semen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, sed in pratis, & lato ubique solo proueniat. Quibus sanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthem semper esse crediderim. Caterùm tria Oenanthes genera, quæ post Filipendulam hic expressimus, misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusius Patricius Patavinus, uir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Vltimum uerò, quod humi serpit, accepi à Clarissimo Medico Bernardino Teruisano, qui nunc simplicium medicamentorum facultatem, & uniuersam materiam medicam, magna cum laude, in famosissima Patavina Academia publicè proficitur. Quod autè tuberosa est radice, pluribus sanè notis genuinam Dioscoridis Oenanthem referre uidetur. Cætera uerò cum radicibus nituntur Filipen-

Oenanthes
consideratio.

OENANTHE I.

OENANTHE II.

dulce

OENANTHE III.

OENANTHE IIII.

Filipendula
uires.

Nomina.

dula similibus. quinetiam umbellis, non paruum cum ea habere cognationem ostendunt. Nec interim alicui mirum esse debet, quod cunctas has species sub Oenantes nomine appingi curauimus. Siquidem id temere à nobis factum non est. Nam tametsi legitimi Oenantes species non sint, cum hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellauerit nomine; non præter rationem esse existimaui, si sub Oenantes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariae studiosorum commodum. Oenantes uires, quas descripsit Galenus in simplicium censu, non licuit mihi reperire. Caterum Filipendulam non uulgaribus pollere uiribus testantur recentiores. Ea enim urina remoratur, eiusq; stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuersum morbis, quos causa frigida excitauerit. Prodest comitialibus inperso cibis radicum puluere. Planta, quæ Græcis οἰάνθη, Latinis etiam Oenante appellatur: Italis, Enante.

Κόνυζα.

CONYZA.

CAP. CXIX.

a Meū addit
κόρυζον. i.
subamarus.

Conyza duo genera, quæ parua uocatur, odore præstantior est: maior uerò frutice altior, & folijs latoribus, graui odore. Vtriusque folia oliuæ similia, hirsuta, pingua. in maiore caulis binum cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris, a qui in papum abit. radices superuacua. Suffitu, substratuq; frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flores, & folia cum uino ad menses, partusq; eijciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatuum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in defensionibus medetur uulua malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium conyza genus, caule crassiore, ac molliore: folijs mediæ inter maiorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis humentibus.

Conyza con
sideratio.

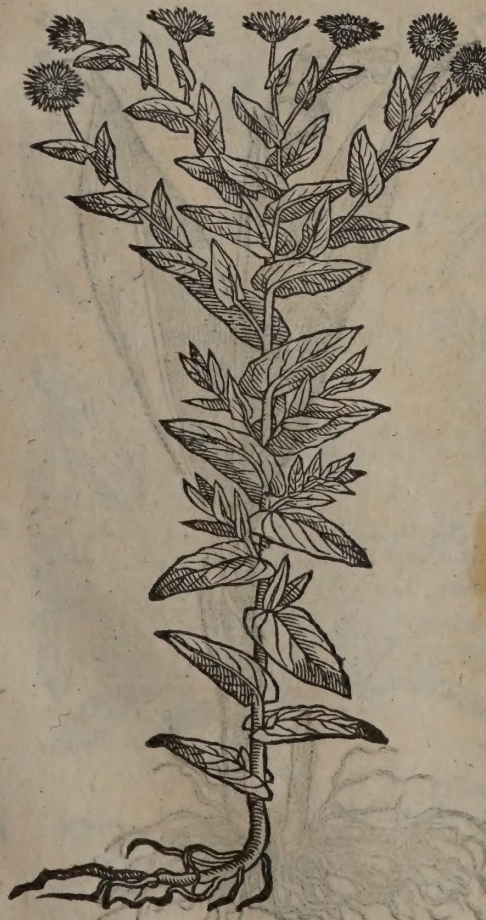
Conyza omne genus non in Hetruria solùm, sed alibi quoque passim ferè prouenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theophrastus in Theophrasto Conyza Pulicaria interpretatur. Meminit autem Conyza Theophr. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi de eius generibus differit

CONYZA MAIOR.

CONYZA MINOR.

CONYZA MEDIA.

differit his uerbis. Conyza mascula, & femina constat. Distant quemadmodum cetera, quae sic discerni desiderant. Femina enim tenuiori uestitur folio, & compressior est, atque in totum minor. Mas amplior, crassiorq; caule, atque ramosior, & folium amplius, pinguiusq; habens, necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germinie, floreq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari grauior odor: femina acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est. Hæc Theophrastus de duplici tantum Conyze genere. Ceterum tertia eius species, cuius a Dioscoride fit mentio, inter marem, & feminam media est. Nascitur hæc in Anania uallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quinetiam in Boemia, Germaniaque humentibus præsertim locis, & secus uias ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos inuat, si sicca farina drachmæ pondere quotidie sumatur ex uino rubro austero. Conyza uires posteritatis memoriæ pro-dit Galenus lib. vii. simpl. med. sic inquit. Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustui amara, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, siue quis folia lenigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuiuspiam illinat, siue ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, siue rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum uidetur. Flores quoque eorum adsimilis sunt facultatis. Itaque quidam, & ipsos cum folijs tritos in uino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, ciendumq; sætum. Est & tertium Conyze genus, in locis humidioribus proueniens, utrisq; illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ ter-tij sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κορύζα sic Græcè, ut etiā Conyza Latine dicitur: Italice, Conyza, & Pulicaria; Ger-manice, Geele muntz, & Durrnurtz; Hispanice, Attadegua.

Conyze ui-res ex Gal.

Nomina.

HEMERO.

HEMEROCALLIS.

Hμεροcallis.

HEMEROCALLIS.

CAP. CXX.

Hemerocal-
lis confi.Hemerocal-
lis alteru ge-
nus.Quorundam
error.

Hemerocallis folium, et caulem habet lilij, herbacei co-
loris ut porrum: flores in caule per singulos exortus,
terni aut quaterni erumpunt, lilij diuisura, quoties
dehiscere coeperunt, colore perquam pallido: radix magna
est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle, & lana in pes-
so apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mamma-
rum inflammationes à partu contractas, oculorumq; colle-
ctiones mitigant. Radix, & folia igni ambustis utilissimè
illinuntur.

Hemerocallis nusquam non provenit in Italia. quandoqui-
dem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in mon-
tibus, & in uallibus aureo colore emicat. Vulgus Li-
limum sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio
persimili, sed colore diuersa. Flores, cum suo tempore dehiscunt,
colore perquam pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, aded
ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse
nō diffiteor, quod ego inueni in montib. Iapidiæ. id nanq; facie al-
teru amulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & paruis coag-
mentatur bulbis: quinetiam flores profert aliam sortitos diuisu-
ram, ut eius effigies, quam hic adiecimus, aperte demonstrat. Hinc
itaque eorum error, ut arbitror, euidentissimè deprehenditur, qui
Lilium conuallium uulgò dictum Hemerocallim esse existimant.
Nanque illud folijs constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen,
minusq; striatis. cauliculis iuncis, triangulis, tenuibus, ac molli-
bus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes
balaustrij, aut arbuti effigie, odore perquam iucundo, è quibus hac
cæ Iunio, & Iulio mense prodeunt rubræ. Radices demittit laxas,

HEMEROCALLIS ALTERA.

LILIVM CONVALLIVM.

longas,

longas, fibris, capillamentisque refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uero, Dioscoride teste, folia, & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamque. Quae sane nota, si diligenter conferantur, manifestissime indicabunt, eos hallucinari, qui Liliū conuallium Hemerocallim esse contendunt. Liliū Conuallij magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maxime Germania) ad uarios corporis morbos. Auiunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, convulsis, uertiginosis, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commoritis a uenenosis animalibus praebent. Item aegre parturientibus, oculorumque inflammationibus maximo esse auxilio praedicant. Conficiunt autem ex floribus per aestatem siccatis uinum uindemiariis tempore; ipsos calcatis uinis admiscentes, quo postea utuntur ad praedicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uase diu insolent admixtis lauendula uocata, & roris marini floribus, additisque odoramentis nonnullis: deinde ex ijs stillatitiam aquam in calentis aquae balneo uitreis organis eliciunt, eamque aureis, argenteisque uasculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utuntur ad omnes praedictos corporis affectus. Quinimodo eam iamiam animam expirantis ori inserunt, rati ex eius assumptione homines morientes in uita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quam uana isti ferantur opinione, mihi quidem saepenumero experimento deprehensum est. Quod etsi ijs quoque irritum comperiat; ea tamen est huiusce aquae apud omnes auctoritas, ut plerique ab eius exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Ceterum non sine errore Fuchsius, uir alioqui doctissimus, putat Liliū conuallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quam is aperte decipiatur, nos suo loco dicemus. Hemerocallis meminit Gal. lib. vi. simp. med. sic inquit. Hemerocalles radicem habet lilij radici similem, non figura tantum, sed & uiribus. Prodest non secus atque illa, igni ambustis: quippe quae leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulforium quiddam. Quae Graecis ἡμεροκαλλίς, Latinis quoque Hemerocallis, & Liliū syluestre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio saluatico: Germanis, Heydnisch lilien: Hispanis, Lirio amarillo: Gallis, Lis iaulne.

Liliū cōuallij mentio, & uires.

Hemerocallis uires ex Galeno.

Nomina.

Λευκόιον.

LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA.

CAP. CXXI.

Leucoion uulgaris est notitiae. sed in floribus differentia quaedam: nanque aut caerulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uero praecipui in medicina usus. Huius aridi flores feruifaciti in defectionibus, ualent contra uuluae inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duum drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitae, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

LEVCOIVM ALBUM, & PURPUREVM.

LEVCOIVM AUREVM.

Leucoion

a Catacuz.
λευκόιον θαλάσσιον οἱ δὲ ἰόν θαλάσσιον.
ῥομαίοις εἰς ὅλα
μαρίνα. διὸ καὶ
μιν ἔχει καὶ
αὐτὸ τὴν αὐ-
τῶν τῶν πο-
δῶν λευκόιον
.i. Leucoium
marinū, alij
uiolam mari-
nā. Romanis
uiola marina
uim habet eā-
dem etiā ip-
sum cū prio-
re leucoio.

Leucoij con-
deratio.

Leucoion etsi Latinis albam tantum uiolam ipso nomine significat; tamen à rei herbariae authoribus & pro-
ceteris uolarum generibus, luteo scilicet, purpureo, caeruleoq; colore distinctis, saepe usurpari solet. Id ho-
die officinis, atque etiam medicis ijs, qui Arabum factionem sequuntur, horum uoce Cheiri nuncupantur.
Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac uiridarijs, in adium fenestris, parietibusq; frequentissimum uisi-
tur: ubi illud in figulinis, ac ligneis uasis mulieres studiose colunt, ac fouent. Nanque eius flores cum coloris
uarietate, tum odoris suauitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentissi-
mè addantur. Porro non temerè omne ferè genus Leucoij in Italia nasci modò diximus. quandoquidem caeru-
leum inibi, quod sciam, non prouenit. Quamobrem Marcello Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui
Leucoium caeruleum hoc loco accreuisse suspicatur, uetustissimi Latini Dioscoridis Longohardis literis scripti te-
stimonio nixus, in quo nullum planè de caeruleo Leucoij colore uerbum legebatur. Suspicionem hanc augent,
itaque esse comprobant Oribasius, & Serapio, quos item id uerbum hoc loco non habere comperio in simpli-
cium censu, cum alioquin reliqua Dioscoridis referant. Profiliunt omnia genera cubitali altitudine ramosa,
caule brassica exiliore, sed foliorum facie uariant. Siquidem tametsi omnibus folia sint oblonga, id tamen,
quod luteis exit floribus, folijs est longioribus, numerosioribus, uiridioribus, & magis in acutum desinentibus: cæ-
tera uerò nempe album & purpureum, folia gerunt breuiora, latiora, & non, ut in luteo mucronata; quinetiam
superne infernèq; canescentia. Ceterum ex Leucoio, siue ex albis uiole floribus, utpote qui ceteros odore præ-
cellant, Persæ odoratum illud unguentum parant: quod Iasminum appellant, ut primo libro in ipsius Iasmini un-
guenti mentione ostendimus, ubi, eorum sententiam refutauimus, qui è floribus Gelsimini uulgò uocati id fieri con-
tendunt. Leucoij uires tradidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Leucoij frutex
uniuersus extergentem facultatem possidet, ac tenuium partium est: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sic-
ciores, magis etiam quam uirides, adeò ut & oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoque deco-
ctum eorum mouet, & secundas, sætumq; emortuum elicit: & si bibatur, sætum uiuum perimens, & abigens est
medicamentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quod si quis uirium eius uehementiam multa aqua admi-
sta retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic
decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem persusum sanat, potissimum quæ diutino tem-
pore ad scirrhi modum induruerit. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò
etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drach-
marum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, conuenire creditur, sætumque uiuentem
interficere, ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentia, &
magis terrene, cum aceto lienis induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas in articulis induratas
ijs curant. Id Λευκόιον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, &
purpuream uiolam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, siue Alcheiri: Italis, Viola bianca: Ger-
manis, Gelb uiolen, & Vuyß ueil: Hispanis, Violetas amarilhas, & Violetas blancas: Gallis, Vio-
lettes, & Girofleees.

Leucoij uires
ex Gal.

Nomina.

Κραταγόγονον.

CRATÆOGONVM.

CAP. CXXII.

Cratæogonum, siue, ut alijs placet, cratæonon, folijs melampyro simile est, multis calamis ex una
radice emicantibus, multorumq; geniculorum: semine milij. Nascitur in opacis, & frutetosis par-
te plurima: summopere acre. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat ieiuno ore, ter die post
menses purgatos, tribus obolis, in cyatis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus; &
uir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, uirilis sexus partum futurum.

Cratæogoni
confid.

Quanis putent nonnulli Cratæogonum esse quandam Persicariæ uocata speciem; ego tamen eorum senten-
tia non ausim subscribere, quod Persicariæ nullis ferè notis Cratæogonum æmulari mihi uideatur. Ne-
que uerò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræsentaret, hætenus reperi, aut repertam uidi in
Italia; ubi tamen ipsum nasci non negauerim. Sed certè id inuentu difficile suspicor, quoniam eius descriptio, quem-
admodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariae authoribus obscura satis, & confusa traditur. Κρα-
ταγόγονον sic Græcè, ut Cratæogonum item Latine uocatur: Cratæogono, Italicè.

Nomina.

Φύλλον.

PHYLLON.

CAP. CXXIII.

Phyllum, quod elæophyllum uocatur, in saxosis nascitur, duum generum est. Quod autem thelygo-
num appellant, prouenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: ra-
dice exili. florem album profert: semen papaueris, maiusculum. Sed arrhenogonum cætera huic
simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhen-
ogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon foeminei, proditur. Horum Cratæas author est.
Sed huiusmodi historiatienus mihi produxisse uisum est.

Phylli confi-
deratio.

Aliter sanè mihi persuadere non possum, (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phyl-
li capite subesse mendam, peruersamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in
his uerbis. τὸ μὲν θηλυγόγονον λεγόμενον ὡς περὶ ἐρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem
ὡς περὶ

PHYLLVM.

ὡς περὶ βρύον nulla ratione hoc in loco conuenire uidetur, cum olearum folia, nulla cum musci capillamentis conformatem habeant. Videtur praeerea nobis non parum astipulari Theophrastus. quippe qui de Phyllo scribens libr. 1 x. capite xix. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Thelygoni fructus similis est muscosis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo fit, ut mihi persuadeam in Dioscoride esse legendum. φύλλον οἱ δὲ ἐλαοφύλλον καλεῖται ἐν πέτραις τὸ μὲν θηλυγόνον οἱ δὲ καρπὸς κατὰ περ ἐλαίας βρύον ἄνθος ἁρδότερος δὲ ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Eleophyllum uocant, nascitur saxosis locis. Thelygonum fructum edit olearum floribus similem, pallidior tamen. folia uero olearum uiridiora. Quod uero Phyllo folia insint olearum similia uidetur dubio procul affirmare Dioscorides cum inquit φύλλον οἱ δὲ ἐλαοφύλλον καλεῖται. Quod fit, ut asserere iam non uerear plantam, cuius hic appicta est imago, à nobilissimo Iacobo Antonio Cortuso, materia medicæ peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam, quam maiorem Persicariam uulgò uocant, sed mea quidem sententia fallitur. Cum hæc locis humentibus, uliginosisq; proueniat, illud uero siccis, aridis, & petrosis, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod uiderim legerimque) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidem sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortasse putarunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum.

Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.

Nomina

Ορχις.

TESTICVLVS.

CAP. CXXIIII.

Testiculus, quem Græci cynosorchin uocant, folijs circa caulem, & ima eius parte in terra stratis, oleæ molli similibus, longioribus, angustioribus, læuibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulbosa, oblonga, oliuæ modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior, ac rugosior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus si maiorem edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum. Addunt, in Tessalia mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero ad inhibendos, & alterum alterius potu resolui. Nascitur in petrosis, & fabuletis.

Ορχις ἑτερος.

TESTICVLVS ALTER.

CAP. CXXV.

Testiculus alter ^a alio nomine serapias, Andrea authore uocatur: quoniam radix ad multa utilis sit. Folijs est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpureis: radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: sanantq; putredines, & oris ulcera cacoethe: aluum sistunt è uino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, produntur.

^a ὅν καὶ σεραπίδα καλεῖται ἐν τοῖς ὡς καὶ Ἀνδρέας. i. quem & Serapidem uocant alij, uelut etiā Andreas. ita habet meum.

Σατύριον.

SATYRIVM.

CAP. CXXVI.

Satyrium aliqui trifolium uocant, quoniam tria [†] fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilij effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fuluam, intus ut ouum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in uino nigro austerio bibere conuenit, contra opisthotonum. ^a Utendum ea dum concumbendi incescit cupiditas: siquidem ea proniores ad uenerem fieri affirmant.

[†] Orib. add. ὡς τὸ πολὺ. i. ut plurimum. ^a Pro ista periodo meū rā tū habet. καὶ συνίσταν φασι παρερμαίν. i. & coitū dicunt incitare.

CCC

TESTICVLVS.

TESTICVLVS I.

TESTICVLVS II. & III.

TESTICVLVS IIII.

TESTICVLVS V.

SATY-

Σατύριον ἐρυθρόνιον.

SATYRIVM ERYTHRONIVM.

CAP. CXΛVII.

E St & alterum Satyrium erythronium, siue erythraicon, id est rubrum, semine lini, maiore, ^a duro, leui, splendente. quod fertur non secus atque scincus, libidinem excitare. Cortice radice gracili, ^b rufo. intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis nascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoq; magis, si bibatur in uino.

ἀρμενικὸν
robusto. ita
Cat.

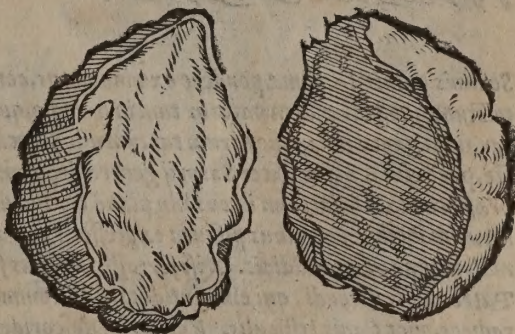
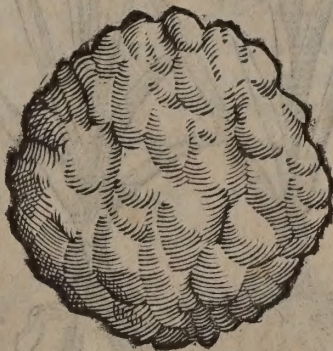
b Ori. le. πικρὸν
v. s. i. denso.

E Rrant, mea quidem sententia, omnes fere huius aetatis medici, ac seplasiarij: quippe quod Canis testiculis legitimi Satyrij uice passim in medicamentis utantur. Nam haec plantae (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maxime inter se distant, quanuis uiribus, & facultate non longe sint dissimiles. Testiculorum enim radices, praeter id quod animalium testes representant, oblongae sunt, bimae, utrinque pendentes: superior tamen altera, quae plenior est: inferior altera, quae mollior, & rugosior. Satyrij uero radix bulbosa, maliq; modo extube-

Satyrij, & Te
sticuli confi.
Multorum er
ror.

SATYRIVM PRIMVM.

SATYRIVM ERYTHRONIVM.

rans describitur, colore exterius fulua, interius ut ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata. cui per omnia fere similis est alterius Satyrij radix, quod Erythronium appellatur. Ceterum uerum Satyrium, ut ingenue fatear, haecenus in Italia uidere mihi non licuit. Atqui Erythronij uocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo; candida intus pulpa, sapore dulci, oriue non ingrato, Damasco Syria misit ad me Cechinus Martinellus Rauennas Pharmacopaeus praestantissimus, & rei herbariae admodum studiosus. Cuius imaginem hic excudi curauimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum a scopo aberrauerint. Testiculorum itaque plura habentur genera folijs, & floribus differentia, ut ex appittis hic imaginibus, quis facile discernere poterit. quibus & illud addendum esse existimaui, cuius radix humana manus similitudinem refert. Vulgus praedicta radice figura id Palmam CHRISTI appellat. Huius duo in Ananiae uallis montibus habentur genera. Vnum maius, quod folia alio latiora nigris respersa maculis, caulem rotundum, lauem: florem spicatum, uarium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quae sane testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere uiderentur. Alterum minus, quod folijs constat croci: caule dodrantali, inuiceo, lae uiq;: in cuius cacumine flos emicat purpureus, amaranti annulus; qui recens odorem quam suauissimum reddit. Huius exiccati puluis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibent ij, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maxime prodest. Idem aquam praestare aiunt, quae per uitrea organa ex ijs elicatur. Radices huic similes, crassa corporis excrementa pellunt, faciemq; deterunt. Dantur maniacis magno inuamento: quin & in neruorum affectibus.

Palmæ Chri-
sti confi.

Fuch. errata.

Monachoru
lapsus.Herbae uene-
rea Theoph.
mentio.Canis testicu-
li uires ex Ga-
leno.

Seminis pulvis drachma pondere ex uino potus, comitialibus subuenit. Item radicis decoctum uino diutius com-
mistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quam in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrem quar-
tanam fugant: is nanque earum tantum usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non re-
tine, pacem eius dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo iudicio, inter Canis testiculos erat re-
presentanda. Quinetiam in eo mihi plane errasse uidetur, quod Satyrium triphyllon, perinde atque canis testicu-
los, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem: qui unam tantum radicem Satyrio
mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinatur præterea una cum Mesue
Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt. quippe qui male sibi persuaserint, tot esse Satyrio
radices, quot Canis testiculis. Verum ij Dioscoridem consulant, & hinc quem aperte decipiantur, intelligent. Sed
his facile errandi occasionem potuit dedisse Plin. quem lib. xxvi. ca. x. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio tur-
piter confudisse constat. Ceterum quoniam legitimo Satyrio deficiamus, officina, ac medici eius uice Testiculi radi-
ces suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices prætulit Dio-
scorides, quod maior à uiro denorata masculinum gignat, minor uero à femina seminam: deturq; mollis feminis
bibendo in lacte caprino ad stimulandam uenerem, arida uero ad inhibendam; non tamen ob id unquam comperi-
quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad uenerem fuisse excitatum, quam esset, priusquam eas co-
medisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quod utrasque simul radices ederint medicorum imperitia. quo factum
sit, ut altera alterius uim destruxerit, cum alteri uis insit, ut uenerem stimulet, alteri uero ut eandem inhibeat. Id
quod fortasse ijs non eueniret, si legitimum haberemus Satyrium: uel si herba illa inueniri posset, quæ homines
salacissimos reddit. Cuius Theophrastus meminit libro ix. capite xx. de plantarum historia, ubi ita scri-
bit. Ad rem autem ueneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum
edentibus, sed etiam tangentibus tantum genitalibus uim dixere uehementem adeo fieri, ut quoties uellent,
coire ualerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui uel ma-
gno, atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coiuisse fatentem licuit audire. uerum emissio-
nem seminis guttatim fuisse, demumque in sanguinem deuenisse. Mulieribus uero uehementius etiam cita-
ri libidinem, cum eo medicamine usæ fuerint, dicebatur. hætenus Theophrastus. Canini testiculi uires
posteritatis memorie mandauit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Or-
chis, nuncupatur & Cynos orchis eadem herba. Radici eius bulbosa, ac gemina uis inest humida, & calida,
ac gustantibus dulcior apparet. Ceterum maior radix multam uidetur habere humiditatem excrementitiam, &
flatuosam: quapropter epota uenerem excitat. Altera uero, minor uidelicet, contra admodum elaborata est,
ita ut

ita ut eius temperamentum ad calidius, & siccius uergat. Vnde hæc radix non modò non stimulat ad coitum; sed etiam planè contrà cohibet, ac reprimit. Eduntur tostæ bulborum more. Orchis uerò, quem & Serapiada nuncupant, siccio rem facultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad uenerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpes sanat. Siccatus multò etiam magis desiccatur, adeò ut & putrescentia, contumaciaq; ulcera sanet. Habet etiam quidpiam subadstringens, ac proinde uentrem ex uino potus sistit. Meminit item Satyrii Galenus eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam humiditatem possidet: quocirca ad uenerem incitat. Hæc uerò & herba ipsius radix præstare potest. Porro, ut quidam scribunt, ex uino nigro austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & ὄρχις, vos ὄρχις, Latinis, Testiculus, & Testiculus canis nominatur: Arabibus, Chasi alkeb, seu Chasi alchelh: Italis, Testicolo di cane: Germanis, Kuabenkraut: Hispanis, Coyon de perro: Gallis, Coullon de chien. Quæ uerò planta satύριον Græcè, Satyrium quoque Latine dicitur: Arabicè, Gasi alchaleb, Chasi altraleb, siue Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendel wurtz: Hispanicè, Satyrion, & Supinos de Raposu: Gallicè, Satirion.

Satyrii uires
ex Gal.

Nomina.

ὄρχις.

HORMINVM.

CAP. CXXVIII.

HOrminum satium herba est folijs marrubio similis: caule semicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant, in quibus diuersum semen recluditur. Siquidem in syluestri rotundum, fuscumq; inuenitur: in altero nigrum, & oblongum, cuius est usus. Ad uenerem stimulamdam, cum uino bibi uolunt. Purgat cum melle argemas, albuginesq;: illitum ex aqua tumores discutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus est illitæ herba. Syluestre magis uiribus pollet: quare unguentis, præsertim gleucino, permiscetur.

HORMINVM DOMESTICVM.

HORMINVM SYLVESTRE.

RVellius, & hunc, ut arbitror secutus Fuchsius in suis quisque de stirpium historia commentarijs, certò credunt Horminum satium eam perquam odoratam herbam esse, quæ uulgò aliquibus Sclarea, quibusdam Matrisaluia, & nonnullis Herba sancti Ioannis appellatur. Sed certè horum, licet doctissimorum uirorum, sententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contrà Hormini descriptionem illæ plantæ constant caule plerumque bicubitali, folijs marrubio quàm longè maioribus, & calyculis, in quibus semen recluditur, sursum spectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipsa rotundum semen inueniatur,

Hormini con
sideratio.Ruel. & Fuch
sij opi. repro
bata.

Hormini fa-
tini descri-
ptio.
Hormini syl-
vestris histo-
ria Matth.

Sclarea hist.
Matth.

Sclarea vires
Matth.

Horminum
frugis genus.

Nomina.

non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quod Dioscorides nunquam, meo iudicio, Hormini odorem præter-
misisset, si ei Sclarea dicta Horminum sativum fuisset, ut illi existimant: ea enim adeo odorata est, ut eius odor in-
signis sine vitio præteriri non possit. Huc denique illud accedat, & eos plane, ut puto, refellet, qui secus opinan-
tur, quod plantam, cuius hic effigiem damus, Pisis ad me misit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ
peritissimus, quæ adamussim Horminum sativum representat, ut pictura affabre demonstrat. Ea enim folijs est
Marrubio similibus, sed maioribus, & asperiusculis: caulibus semicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule se-
cundum folia per intervalla prodeuntibus purpureo colore. quibus decedentibus, eminentiæ filiquis similes pro-
deunt, quæ ad radicem spectant, in quibus nigrum, & oblongum recluditur semen. Ceterum SYLVESTRE folio est
salviæ ferè similis, caule sesquipedali, aspero, quadrangulo, leniter hirsuto, striatoq; flore salviæ, colore purpurascen-

HEDYSARVM.

HEDYSARVM.

CAP. CXXIX.

Hedysaron, quod unguentarij pelecinum, id est, securidacam uocant, frutex est, folijs ciceris: se-
men rufum in filiquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde
nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle
ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nasitur in fegetibus, & hordeis.

Hedysari cõ-
sideratio.

Plinij lapsus.

Securidacæ
historia.

Quoniam Securidaca inter triticum, & hordeum quandoque proveniat; frequentior tamen inter apha-
cam nasci cernitur. Id quod etiam testatur Theophr. lib. & cap. viii. de plant. hist. ubi Securidacam in
aphacis gigni, eaq; aphacen necari Pli. similitudine prodidit uocabulorū deceptus li. xviii. ca. xvii. 50
Securidaca lentem complexu strangulari scribit. In eo autem error deprehenditur, quod phacon pro aphace le-
gerit, & uerterit: nam Græcis lens φακός uocatur, non ἀφάκν quæ uicia genus est. Sed re quoque Plinio refragatur
Theophrastus, qui loco citato aracum, non autem securidacam lenti innasci, & imitari tradidit. Duo
Hedysari siue Pelicini habentur genera, etsi Dioscorides unius tantum meminit, alterum, quod maius, al-
terum, quod minus appellauerim. Maius folijs exit ciceri proximis, undecim ex uno processu erumpentibus.
Cauliculos edit tenues lentosq; floribus diluto purpuræ colore rufescentibus, ut in piso, sed minoribus. Siliquas
habet corniculatas, pressas, aduncas cacumine, in quibus rufum concluditur semen securis effigie, amari sapo-
ris. Radice nititur unica, albaq; non sine adnatis fibris. Minus maiori fere simile est, nisi quod folia mi-
nora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cetera quot-
quot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriun-
tur rotunda, incurua, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur al-
teri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Bibitur utriusque
semen

SECVRIDACA MAIOR.

SECVRIDACA MINOR.

semen contra uenenosorum animalium morsum. Eiusdem farina, uulnera, & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphas, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excrementis ex melle, aut defuto delincta. Necat eadem intestinorum uermes ex dulci lixiuio pota, aut ex uino, aut ex humano lacte, addito croci momento. Hedysari meminit Gal. lib. vi. simp. med. sic inquit. Hedysarum, aut pelecium. Huius fruticis semen colore rufum est, utrinque anceps, uti secures. Amarum, & subacribum apparet. quomobrem potum gratum est stomacho, & uiscerum obstructions expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli. Planta quæ Græcis ἡδύσαρον, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Italis similiter Hedysaro, & Securidaca.

Securidacæ
uires Matth.

Hedysari ui-
res ex Gal.

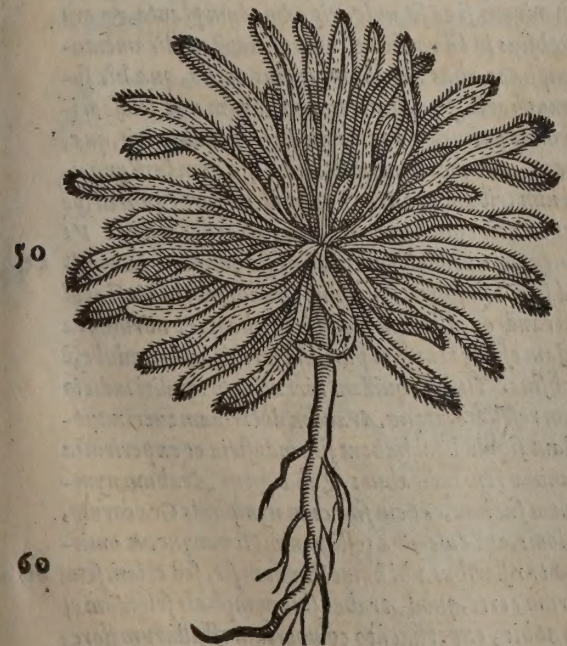
Nomina.

ONOSMA.

ὄνοςμα.

ONOSMA.

CAP. CXXX.

Onosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra iacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente. gignitur in asperis. Folia in uino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

Planta quedam ex collibus, quos uarijs herbis refertos circa Goritiâ natura collocauit, in asperis nata iam pridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices uero eius ita rubescunt, ut quasi rubia uideantur. Ex ijs notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam uerum Onosma putarem. Unde etiam eius picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit indicium. Sed certè, ut uerum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores et semen proferat: siquidè eam hæcenus non nisi caule, & reliquis uiduam uidere mihi licuit. Onosmatis uires tradidit Galenus lib. viii. simpl. medic. sic inquit. Onosma, uel osmas, uel phlonitis,

Onosmatis
confid.

Onosmatidis
uires ex Gal.
Nomina.

phlonitis, uel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & eijcere, folijs eius in uino potis. Vt Græcè ὄνοσμα ita etiam Latine, pariter & Italice, Onosma uocatur.

Νυμφαία.

N Y M P H A E A.

C A P. CXXXI.

Nymphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, folijs fabæ Aegyptiæ, minoribus, & longioribus, alijs in summa aqua, alijs demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente. cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat: ^a nigro semine, denso, & lato, lenti gustus. Caulis est læuis, niger, minimè crassus, Aegyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, ^b scabra, clauæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum uino pota cœliacis, dysentericisq; auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac uescæ doloribus illinitur: uiliginex ex aqua emendat: imposita cum pice, alopecij medetur. eadem contra ueneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit. pota assidue aliquot diebus, genitale infirmit. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi uendicasse uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima inuenitur in ^c Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

^a Cat. leg. πικρός. i. amaro.

^b Ori. leg. παχέα. i. crassa.

^c Ori. leg. ἡλικά. i. Cilicia.

Νυμφαία ἑτέρα.

N Y M P H A E A A L T E R A.

C A P. CXXXII.

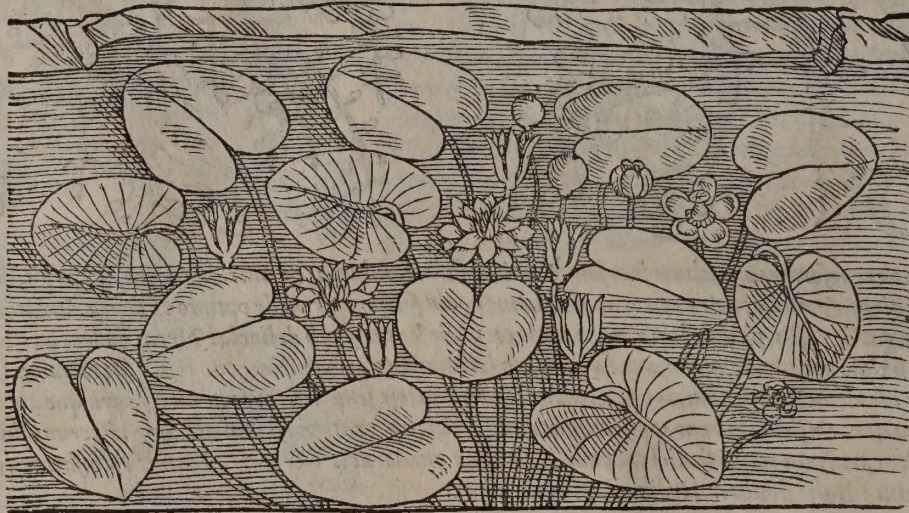
Meum nō legit conclusa.

^a Meum exemplar ad capitulis calcē add.

Νυμφαία ἄλλη ὁ δὲ νυμφαία καλεῖται ἡς τὸ ἄνθος νύμφης λέγεται. i. Nymphæa quam Nymphonam uocāt, cuius flos Nuphar dicitur.

Est & altera nymphæa, [cuius flos blephara dicitur,] folijs antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo nitente, rosæ simili. Huius semen, & radix contra foeminarum profluvia efficaciter ex uino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo. ^a

N Y M P H A E A A L B A, & L V T E A.

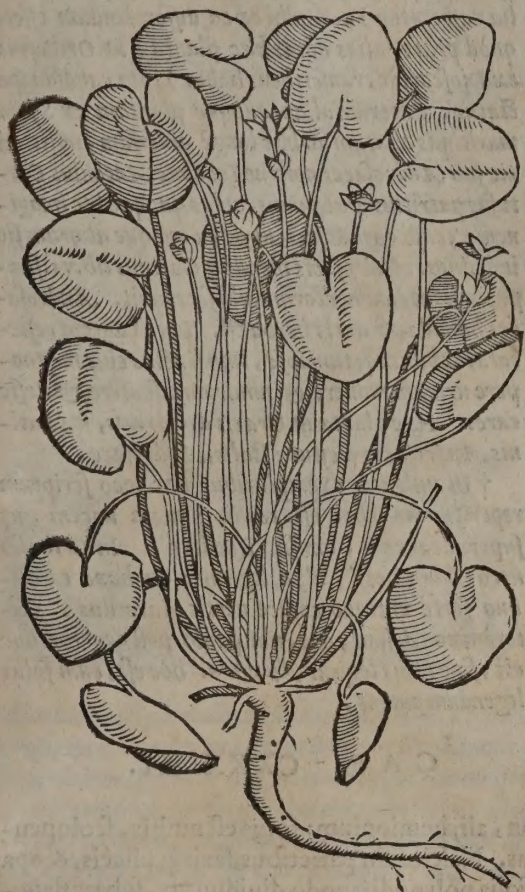
Nymphææ confi.

Fuch. opinio reprobata.

Nymphæa utraque seplasiarjjs Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nascitur ubique frequentissima in paludibus, lacubus, & aquis stagnantibus. Vnde non mirum, si ea sit uulgaris admodum planta, & omnibus notior, quàm ut indicari deceat. Veruntamen Fuchsius in libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut eius uerba, quæ hîc subiijciam, apertè satis declarant. Nymphæa, inquit, seplasijs Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaque sententia semine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut iidem testantur, refrigerandi, & exiccandi potestatem obtineant. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi uim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta species Nenupharis producit. quandoquidem illi præter binas, quas Græcis commemorant, duas alias recensent. Vt hinc constet, eam Nymphæam, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant nostri temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant. Ita Arabum scripta sepenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam esse et tenuium partium scribit. Ad eod nihil est in uniuersa Arabum doctrina certum, ac solidum, hætenus Fuchsius. Huius equidem uiri aliqui eruditi iudicio tantum abest ut hac in re subscribere uelim, ut potius cogar ipsum refellere, atque Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atque ijs etiam addant siquid boni habent sua industria et experientia compertum. Id quod uel hic fiet perspicuum omnibus, qui æquo animo rem iudicabunt. Quod igitur Arabum nymphæa, etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eadem sint cum nymphæis Græcorum, qui uim illam intactam reliquerunt, facile probari potest Serapionis, ac Auicennæ testimonio. Hi nanque, ut omittam quod omnia ferè ex Dioscoride transcribunt, non solum utuntur floribus, ubi humectandum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certè, quod Arabes suis nymphæis frigidum et humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, illarum flores humectare

humectare et refrigerare. Atq; adeo hoc mihi non uidetur Græcorum sine aduersari. quippe Græci scribunt nymphæas exiccandi quidem et refrigerandi uim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes uero nymphæis humectandi et refrigerandi facultatem tribuunt, quā tamen flores sortitos esse uolunt, ut clarissime scribit Auicenna. Illud addā, quod nihil prorsus sit alienū à ratione, ut una eademque planta suum uariet temperamentū pro diuersa uniuscuiusque partis natura. Huius rei Galenus testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu uero refrigerare & humectare. Quare, meo quidem iudicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quā odiose (quod uidetur facere Fuchsius) exprobandi: ut qui non sine magna mortalium utilitate nymphæas flores in usum medicum asseruerint, quod à ueteribus Græcis, quantum nobis constat, prætermisum est. Porro

NYMPHÆA PARUA.

uerisimile non est, quod Arabes ignorauerint, quæ in nymphæis fuerint seminis & radice facultates. Nam si Auicenna existimasset earum semen et radicem eiusdem esse cum floribus temperamenti, illis utique non fuisset usus ad dysentericos, ad ueneris insomnia, ad muliebrem profluuium, & ad alios morbos, qui frigida siccaque requirunt medicamenta. Sed illud nobis obijciatur, ut contendat non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quod Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenset plantam, quæ tenuium partium est, et calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neque hoc nobis ita ut Fuchsio mirum uidetur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui uis insit calida, facit tertij semperuiui exemplum in Dioscoride. etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; uim excalescentiam, acrem et exulcerantem reddidit: tametsi reliqua duo sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atque ipsi Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Ceterum in quibusdam Bohemæ lacubus Nymphaea parua nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassicæ marinæ paulo maiore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaueris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi uidere, quā in Bohemia. Nymphææ facultates retulit Galenus lib. viii. simpl. medic. his uerbis. Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi uim habet citra morsum. Itaque uentris profluuium cohibet, semineque: siue per insomnia, siue alio pacto immodice profluens retinet. Iuuat porro etiam dysentericos. Ceterum Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluuium medeatur. Verum et hæc, & ea quoque, quæ atrā habet radicem, ex uino nigro austero bibitur. Porro nonnullam etiam abstergendi uim obtinet, ita ut et alphas sanent,

Nymphaea minor & eius hist. Matth.

Vires ex Galeno.

Nomina.

& alopecias. Ad alphas uero macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba. Νυμφαία Græcis, Nymphaea item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilofar, Nifosar, seu Nilufar: Italis, Nimphaea: Germanis, Gelb, Vneisz, scebluomen, & Haruurtz: Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc de eau, Launet de eau, & Lis de stang.

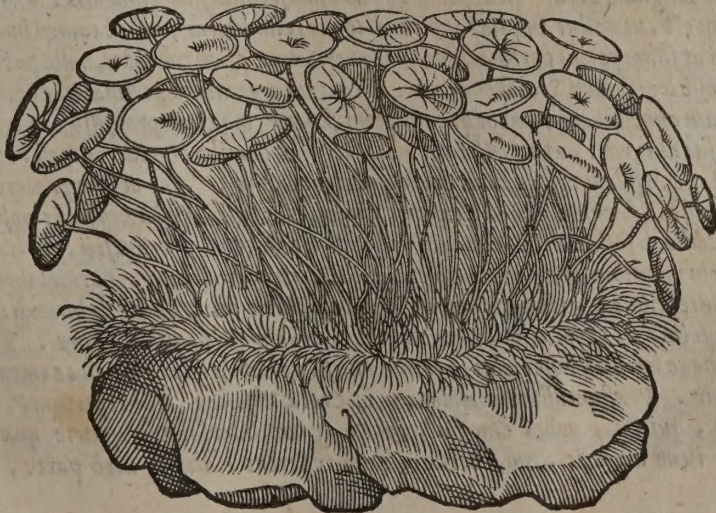
Ανδρσακες.

ANDROSACES.

CAP. CXXXIII.

Androsaces herba est amara, & tenues spargens iuncos, sine folijs, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in uino pota, copiosam hydropicis urinā ciet. Idem effectus est semini pota, et herbæ decocto: podagris utiliter illinit.

ANDROSACES.

a Meū exēp. ita legit. Ανδρσακες γεννᾶται ἐν Συρίᾳ ἐν παραλίῳ τοῖς ποταμοῖς ὅπου ἔστι δάκρυον καὶ ὁκαρπος πικρὰ ἀφυλλος, θυλλάκιον ὅτι τῆς κεφαλῆς ἐχέται. i. Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis. Est autem herba alba, tenuis, uirgultis, amara, sine folijs, folliculū in capite habens.

Androsaces

Androsaces
confid.

ANDROSACES ALTERA.

Androsacis
uires ex Gal.

Nomina.

Androsaces ex Syria, quod sciam, non defer-
tur in Italiam. Verum, quia eam herbam
inibi etiā nasci posse nihil prohibeat, quod-
dam plantæ genus nuper inuentum est in Hetruria
maritimis, cuius hic picturam idē exhibere libuit,
quod id à quibusdam Androsaces existimetur. Id-
ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus me-
dicus clarissimus, & rei herbaria peritissimus: à quo
(si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Ita-
lia nasceretur) non mihi ex eo dissentendum esset,
quod præter alias notas hæc planta (ut Oribasius
ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spe-
ctatur. Ceterum aliam quoque plantam ex Syria
maritimis allatam ab hac longè diuersam, misit ad
me sub Androsaces nomine Iacobus Antonius Cor-
tusius patritius Patavinus, cuius quoque hic imagi-
nem excudi curauimus, ut de ea quoque aliorum sit
iudicium. Androsacis meminit Galenus lib. vi. sim-
plicium medicamentorum, ubi sic inquit. Andro-
saces humida, & acris herba est. Potest autem resic-
cata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus eius magno-
pere urinam mouere, & nimirum discutere, & desic-
care. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, ita Lati-
nis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.

† In uulgatis exemplaribus hoc loco scriptum
reperitur ἀνδρῖς, hoc est tenuis: quam uocem, ut
superuacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio
uero ἀνδρῖς id est, alba legitur: & hanc ex ali-
quo fortè antiquo codice uertit Marcellus. Cæ-
terum non desunt, qui, ubi paulò post ἀνδρῖς, hoc
est, sine folijs legitur, ἐμφύλλος, hoc est, cum folijs
legendum putent.

Ἀσπλην.

ASPLENVM.

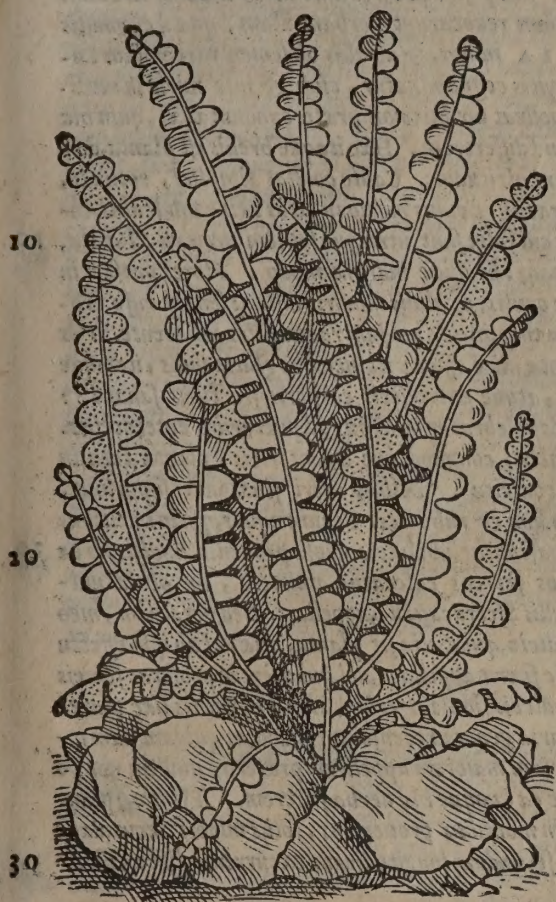
CAP. CXXXIIII.

Asplenum aliqui scolopendrium uocant, alij splenion, alij hemionium: folijs est multis, scolopen-
dræ animali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nascitur in parietibus, saxiq; filiceis, & opa-
cis: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Folia polypodij modo diuiduntur, subter flauo-
scencia hirsutaq; supernè uiridia. Vim hanc habent folia in aceto feruefacta, ut per dies quadraginta po-
ta lienem absumant: quibus etiam contritis lienem ex uino illini oportet. Stranguriæ, & regio morbo
prodest, singultum sedat, calculos in uesica comminuit. Conceptum adimere creditur, per sese, aut cum
muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, huius rei gratia effodiendam.

Aspleni confi-
deratio.Quorundam
error.

Asplenum, siue Scolopendrium tam à medicis, quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta se-
quuntur, Cetrach barbara uoce uocatur. Nec diu est, quod nouere rei herbaria periti Arabum Ceterach
esse legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea uniuersa herbariorum schola Aspleni loco phylli-
tim, quam etiam uulgò Linguam ceruinam appellant, suis immiscebant medicamentis. Verum enimvero quan-
quam hoc adeò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur; adhuc tamen inueniuntur è ueteribus
nostris seplasiarijs, qui ut suam potius pertinaciam, quàm ueritatem ipsam tueantur, nullo pacto sibi persuasum esse
uolunt, phyllitim non esse legitimum Scolopendrium: eo tantum argumento pertinaciter innixi, quod sui maiores
phyllitim Scolopendram appellauerint, quodq; eam spleni semper maxime profuisse experimento cognouerint.
Qua tamen in re prorsus aberrant, ut ex Aspleni notis facile ab omnibus intelligi potest: ex quibus apertissime
cognoscitur, nil aliud esse Asplenum, quàm ipsum Cetrach uocatum. Nec desunt præterea, qui obnixè con-
tendant, Cetrach non esse Asplenum, quod scripserit Dioscorides nasci Asplenum folijs polypodij, siue filicula,
quibus tamen ipsius Cetrach folia non undequaque respondere uidentur. Verum si ij, qui ita obijciunt, eam ui-
dissent filiculam, quæ in montibus prouenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, folijs angustio-
ribus, & admodum uirentibus, ijs in posterum quantum equidem reor, omnis dubitandi occasio sublata esset.
Siquidem filicula hæc folio exit Cetracho perquam simili, quanquam paulò ampliore. Tantaque est similitu-
do, ut mihi primum hanc herbam inspicienti ea fermè uisa sit uerum Asplenum: quæ samen effossa radice statim
pro filicula agnoscitur. Præstantissimum asplenum in Creta nascitur, ubi repertum Vitruuius affirmat cir-
ca Potereum amnem, qui duas urbes Gnoson, & Cortynam interlabitur: parte quæ ad Cortynam spe-
ctat, pecoribus sine liene inuentis, quia herbam hanc roderent: altera uerò parte, quæ ad Gnoson est,
lienem

ASPLENVM.

lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Ceterum aureus pulvis, qui in Aspleno auersa foliorum parte inuenitur, drachma pondere una cum albi succini farina semidrachma, ex succo portulacae potus, aut plantaginis, gonorrhoea laborantes mirifice iuuat. Herbae autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos praesertim, qui Gallica lue affecti sunt. Aspleni vires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Asplenium tenuium quidem partium, non tamen calida herba est. Hac utique ratione & lapides frangit, & lienes liquat. hac Galenus. Ceterum sunt qui existiment Asplenium, & Scolopendrium Graecis non idem, sed diuersas omnino plantas representare, Galeni auctoritate freti. Quippe qui lib. v. cap. xii. simplicium medicamentorum de his differens, quae obstructo lieni conferunt, Scolopendrium ab Aspleno segregasse manifeste uideatur, cum inquit. Maiores lienis obstructiones uehementiora desiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, scolopendrium, & scillam, & eam, quae idipsum nomine representat asplenos appellata. Hac certe uerba differentiam fieri aperte declarant. Sed, meo quidem iudicio, credendum esse suspicor, quod hoc in loco praeter Galeni sententiam accreuerit Scolopendrium, deprauataque in eo sit scriptura uel librariorum incuria, uel nimia alicuius scioli diligentia: quod in sequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus sigillatim differit Galenus, nusquam, quod inuenierim, Scolopendrii meminerit, sed tantum Aspleni, cuius etiam vires (ut supra retulimus) sane quam paucis perstrinxit. Aut rectius forte crediderim, quod eo in loco per Scolopendrium, uel per Asplenium hemionitum intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus. quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit lib. ix. ca. ii. de comp. medic. secundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recenset, quae epota splenicis siue lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenium, ab alijs Scolopendrium appellata est. Quare non esset mirum, si loco praedicto Galenus accepisset asplenum pro hemionitide: praesertim quod hac herba quoque eam uim sortita est, qua lienem absumere potest. Illa planta, quae Graecis ἀσπλην Latinis quoque Asplenium, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrium, seu Sculufendrium: officinis, Cetrach: Italis, Aspleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilla: Gallis, Ceterach.

Aspleni vires
ex Gal.Galenus locus
suspectus.

Nomina.

Hemionitis.

HEMIONITIS.

CAP. CXXXV.

Hemionitidis, quam aliqui splenion uocant, folium emittit dracunculi, lunatum: radicibus cohaeret multis, tenuibus: nunquam flores, neque fermen, neque caulem gignit. in petrosis nascitur, austero sapore. Ea ex aceto pota lienem absumit.

Falluntur procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione superius diximus) Leonicens, Ruellius, & Marinardus: quippe qui sibi certo persuaserint, Hemionitida eam esse plantam, quam seplasiariorum uulgius Linquam ceruinam, perperamque; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in praedicto loco hos uiros alioqui doctissimos, & Fuchsum pariter eos secutum errare euidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus; idcirco superuacaneum esse duximus hic eadem repetere, praesertim quod neminem futurum sperem, qui eo se conferre grauetur, si cupiat nostras contra uiros tam celebres rationes audire. Porro non modò iam nobis compertum est ueram Hemionitum, quae à Dioscoridis historia nihil prorsus diffidet, Romae nasci in quibusdam rudibus, adificiorumque ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariae studiosi eam in suos transtulerunt hortos; sed nos quoque hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cuius picturam damus, ad nos Patauio misit. Equidem credidimus iamdudum una cum Hermolao, & Ruellio teucrium, & hemionitum una tantum Plinio plantam esse, deprauatis eius exemplaribus decepti, quae lib. xxv. cap. v. ita scriptum habebant. Inuenit & Teucer eadem aetate teucrion, quam quidam hemionion uocant. Veruntamen cum postea tractu temporis Plinij codex mendis quam plurimis expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse comperi, sed hemion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contraque asserere Teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridis teucrion nullis notis differere. Ceterum inter hemionium, & asplenium Plinio nulla intercedit differentia, quod scripserit lib. xxv. cap. v. Asplenium sunt, qui hemionion uocant. Sed equidem uereor, ne & ipse in errore uersetur. quandoquidem Dioscorides non modò utriusque historiam diuersis capitibus descripsit; sed etiam asplenium nusquam, quod sciam, hemionitum appellari ait: tametsi contra Hemionitum

Hemionitidis
confi.

HEMIONITIS.

Lunaria mi-
noris descri-
ptio, & uires.

Sferra caual-
lo.

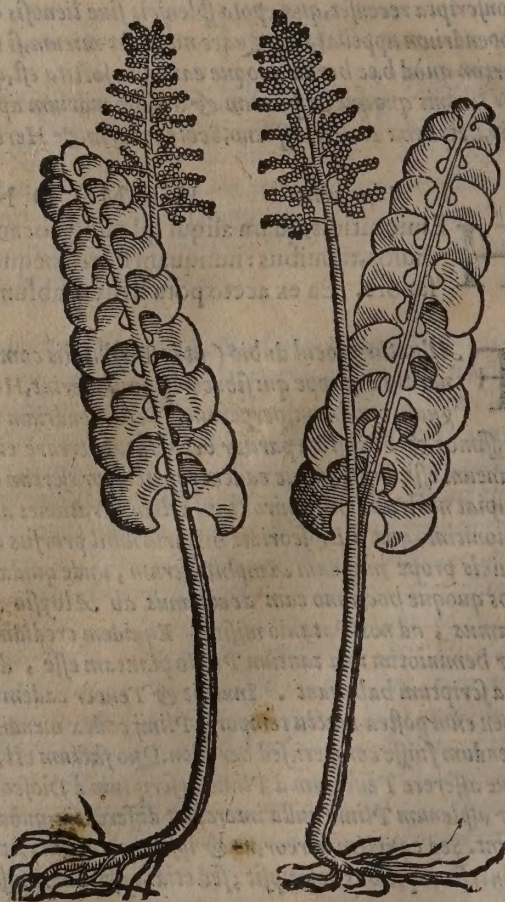
ta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in montibus proveniens, folijs minori Securidaca proximis, pusillis, cordisque faciem referentibus, incurva secundum longitudinem excurrente linea, pluri-

Hemionitim non asplenium, sed splenion à quibusdam uocari tradiderit. Sed posteaquam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam reuocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab alijs ob semen racemosum Lunaria botryitis cognominatur, cum & ipsa miris in medicamentis polleat uiribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid differerem. Hæc itaque brevis est planta, do-
drantali fere altitudine. Caule constat simplici, rotundo, lento, ac gracili: è cuius medio in latus exit ramusculus, co-
sta effigie: cui folia sunt utrinque septem annexa, lunata, 10
crassa, firmaq;: brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine rufo, ro-
tundo, minutoq; in una modum racematim coherente. Vis totius plantæ mirè efficax uulneribus glutinandis, itemque intrinsecis, atque extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter, commodeque dysentericis, planta tota in puluerem contrita. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa provenit, amulsis ab ea clavis, suos ferreos calceatus amittere, & ob id uul-
gò à nonnullis Sferracavallo, appellari. Sed perperam, meo quidem iudicio, quòd alia sit planta, quæ uel ab ipso effectu legitime sic fuerit appellata, uel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verum, cum à chymicis hæc planta inter Lunaria genera recenseatur, adeo, ut quidam eam ip-
sam Lunariam maiorem appellent: præterire quidem non po-
tui, quin de ea quoque hic uerba facerem. Est itaq; plan-
ta, 20

SFERRA CAVALLO.

LUNARIA MINOR.

bus

bus utrinque è longo pediculo emergentibus siliquis, oblongis, pressis, numerosis, altera parte incurvis incisuris
 diuisis, & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utrinque foraminum orificio, adeò ut
 non parum opificij in hisce fabricandis natura adhibuisse uideatur. caules habet angulosos, striatosq; ramulis
 compluribus refertos, sed flores hactenus mihi uidere non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicornè,
 unde illi nomen apud chymistas; qui eam magnis efferunt præconijs ad argentum conficiendum, sed quàm suis
 opinionibus deludantur ij, sape suo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum
 longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cum non paruum uideatur habere cum mi-
 nori securidaca cognationem, cum facie, tum uiribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam uirentem cal-
 cauerint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi afferam non habeo: Verùm cum scribat Plinius
 10 lib. x. cap. xviii. Picum martium adactos cauernis eorum cuneos à pastoribus, admota quadam herba extra-
 here, & Trebius antiquissimus author illi subscribat, cogor quidem ijs haud omnino refragari, qui huic plan-
 tæ id uirium tribuunt. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scro-
 bium ripis, & aggeribus uligine madentibus, secus uias plerumque nascitur. Serpit hæc humi iuncea cau-
 ticulis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca peruinca uulgò uocatur, in quibus à radice ad
 summum ex utroque latere breuibus interstitijs folia exeunt crassiuscula, rotunda, paruorum nummorum spe-
 ciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm
 quia Nummularia dicta folia pilosa non sunt, sed lenia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed
 in scrobium aggeribus & uliginosis locis; ideo ijs non possum adstipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohi-
 bendi facultate prædita est. Sed iam, ut nostri moris est, Hemionitidi suæ reddantur uires ex Galeno, qui eas
 20 retulit lib. vi. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hemionitis simul & adstrictionem, & amari-
 tudinem possidet: quamobrem cum aceto pota lienosis auxilio est. Ea ut Græcis ἡμιονίτις, ita etiam Hemioni-
 tis Latinis, & Hemionite Italis uocatur.

Lunaria mi-
nor alia.Hemionitidis
uires ex Gal.
Nomina.

Αἰθυλλίς. ANTHYLLIS.

CAP. CXXXVI.

Anthyllis duplex est. quædam enim lenti simillima, folijs mollibus, rectis ramulis, palmi altitudi-
 ne: radice parua, tenui. Nascitur in falsis terris, & à sole illustratis, non insulso gustu. Alte-
 ra est folijs, ramulisque aiugæ similis, hirsutioribus tamen, [breuioribus, & asperioribus] flore
 purpureo, odoris admodum grauis: radice cichorij. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, reni-
 30 busque plurimum prodest. Tritæ, uulvæ pituitas emolliunt, cum rosaceo, & lacte impositæ uulne-
 ribus medentur. Quæ autem aiugæ similitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulso, comitia-
 les sanat.

a ὑδαρτος. i.
subfalsus. ita
meum.
Oribasius nō
legit cōclusa.

Primam, aut alteram Anthyllida, quæ Dioscoridis historia respondeat, non equidem hactenus in Italia re-
 peri, aut repertam uidi: quanquam non negauerim, quin ea inibi proueniat. Ruellius hanc posteritati Sal-
 solam uocatam fuisse tradit, quod ex ea salem fieri memoriæ proditum sit. Fuchsius uerò in libro illo de cō-
 ponendis medicamentis, quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de
 qua nos differuimus libro superiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem esse. nam ubi Aluminium genera
 expendit in fine ferme sic inquit. Alumen, quod Catina appellant, ex herba combusta conficitur, Cali Mau-
 40 ritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem iudicio, in hoc aperte hallucinatur Fuchsius
 unā cum Amato Lusitano, à quo illum hanc uanam opinionem accepisse facile suspicor. In primis nanque non
 uideo ego, quomodo fieri possit, ut Cali Mauritanorum duas possit legitime Græcorum plantas representare,
 Anthyllida & Tragum. quæ quidem genere, forma, notis ac uiribus inter se maxime differunt, ut in ea Apolo-
 gia, quam in illum Lusitanum scripsimus, latius ostendimus. Deinde nobis planè subit mirari Fuchsium, uirum
 alioqui doctissimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quod Lusitani illius ineptias tam
 religiose sit secutus, ut hîc contentus protulisse Anthyllidem esse herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis
 genera, quæ Dioscoridi duo sunt, expendere: atque genus explicare, quod Cali esse putabat. At re uera Cali
 (quantum ego sentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neque etiam Tragum. Etenim hoc
 sine folijs nascitur, sed eorum uicem explent aculei, adeò ut tota planta spinis horrida spectetur. Illa uero
 50 Anthyllis, quam primo generi adscribit Dioscorides, lenti simillima est. Porro alterum eius genus (teste Dio-
 scoride) folijs ramulisque aiugam æmulatur, hirsutioribus tamen, breuioribus & asperioribus: flore purpu-
 reo, odoris admodum grauis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, Gustanti salsa prorsus desiderantur.
 Vtriusque Anthyllidis meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Anthyllis du-
 plex est, sed utraque modicè desiccata, ut & ulcera glutinet. Ceterum altera, ea scilicet quæ chamæpityi
 adsimilis est, quadantenus subtiliorum est partium, quàm altera, adeò ut & comitialibus competat. Quin
 & ipsa magis quàm altera extergere potest. Quæ herba Græcè αἰθυλλίς, Anthyllis item Latine, & Anthilli
 de Italice nominatur.

Anthyllidis
confid.Fuchsi opin.
damnata.Anthyllidis
uires ex Gal.

Nomina.

Αἰθέμις. ANTHEMIS.

CAP. CXXXVII.

Anthemidis genera tria tantum flore distantia: rami dodrantes, fruticosi, alis multis concaui:
 tenuibus foliolis, paruis, numerosis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinsecus
 orbiculato
 DDD

† Orib. legit.
† ὀρθανχόων. i. tri
cubitali. meū

† Meū exēp.

ἐνδοθεν μὲν

ἀλλὰ καὶ ἔξω

σίζον ἀνθού-

λιον ἔχοντα,

ἔξωθεν δὲ περὶ

κεφαλῆς κυκλο-

τερῶς ἀδύνα δὲ

πόρφυρα. i. in-

trinsecus qui

dem albū, &

aurei coloris

florē habet,

extrinsecus

verò per ἄμφ,

bitum albos,

aut melinos,

aut purpu-

reos.

a Meū. ὅπερ

τοῖς ὁλοῖς ἐστὶ

μείζον. i. quod

& per omnia

maius est.

ANTHEMIS, SIVE CHAMAEM.

ADONIS.

Anthemidis
confid.Adonidis
mentio.

orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas, colligitur vere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandique. Potu, & infusione, pellunt menstrua, partus, urinam, calculosque: aduersus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: iocinerum uitia sanant. Decocto earum vesicæ fouentur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet^a, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc propriè heranthemon uocant. Ea cui leucanthemo nomen est, item quæ chrysanthemon dicitur, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur: comanducata ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terunturque in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent; & priuatim tusa, in pastillos digerri: radix quoque siccari, dumque ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radices pars una, modò contrà floris partes duæ, & herbæ una, permuatim duplicato pondere, alternis diebus. bibere autem oportet in uino mulso diluto.

Anthemis, quæ & Chamamelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, & uulgò corrupta uoce Camomilla uocatur. Verum quauis tres Anthemidis species florum colore tantum differentes, memoria prodiderit Dioscorides, eamque ceteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aureis, per ambitum uerò purpurei bubonij modo insunt; pharmacopola tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris folijs albicantibus circumseptis: quod hæc ceteris frequentior, copiosiorque inter segetes in campis proueniat, oleatque suauiter. Quandoquidem cetera eius genera, à paucis sanè cognita, in raris Italia locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilij **ADONIDEM** esse censent, purpureum Dioscoridis esse Anthemidem; sed re uera hallucinantur, quod huiusce Anthemidis genus, Dioscoride teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut in Belli quadam uidemus, à quibus maxime differunt uulgaris Adonidis flores, qui papauerorum syluestrium flores emulantur. Ceterum Anthemis cuius uulgaris est usus, caules edit cubitales, folijs est paruis capillaribus, tenuibus, ac numerosis: flores fert in caulium, ramorumque summitatibus Parthenio, quod Matricariam uocant, similes. Radicibus nititur tenuibus, nec altè descendentibus. Tanta est Anthemidis cum Cotula foetida similitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu, sed olfactu tantum altera ab altera dignosci queat; Nanque altera, nempe Anthemis perquam bellè, ac suauiter olet, altera uerò foetet, & adeò acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis aluum exonerant, & deinde hac herba sedem abstergunt, paulò post intolerabili uexentur ardore. Ceterum Anthemidis decoctum potum lateris dolores sanat. Idem præstat aqua è floribus distillata. Anthemidis flores absque folijs decerpti, tusi que in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissoluantur usque febrientes à uertice capitis usque ad pedes illinantur, moxque stragulis, ut sudent, integantur, quasque febres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scriptum

ptum reliquit Nichessor Aegyptius. Anthemidis meminit Galenus libro III. simplicium medicamentorum, sic scribens. Chamamelum tenuitate quidem rose per simile est, calore uero ad olei facultates magis accedens, animali tum familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert, doloresque sedat, mitigatque. Præterea tensa remittit, & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit, quæque constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra uisceris alicuius inflammationes infestant, discutit, ac dissoluit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proueniunt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientibus Soli consecratum est, febriumque omnium remedium putatur. Verum hæc quidem in re à ueritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easque quæ iam concoctæ sunt. Iuat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex uiscerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium Chamamelum uel strenuissimum est, ubi iam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiam libro VI. eorundem simplicium medicamentorum, sic inquit. Dictum quidem in tertio libro de hac herba copiosius est, diceturque nunc summam, quod calefacit, & desiccet in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθῆμις, & χαμαίμελον, Latinis pariter Anthemis, & Chamamelum appellatur: Arabibus, Debonigi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: Hispanis, Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.

Anthemidis
uires ex Gal.

Nomina.

Πάρθενιον. PARTHENIVM.

CAP. CXXXVIII.

PArthenium, aliqui amaracon uocant, folijs est coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subuiroso, sapore amaro. Siccatum, cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia uulvarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

Seritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in ijs satum; sed in alijs quoque locis sponte prouenit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore graui: floribus per ambitum albis, intus melinis. Herbarum trusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam uocant. Caterum hallucinantur, mea quidem sen-

Parthenij cō
sideratio.

40 ARTHENIVM, SEV MATRIC.

TANACETVM.

abimodina
de d. x. xxi

Tanacetum,
& eius medi-
cina.

Nomina.

Bupthalmi
confid.

Bupthalmi
uires ex Gal.

sentia, in parthenij historia Brasauolus, & Fuchsius, uiri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quod concordet sibi persuaserint (ut superius in Artemisia commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, siue Amarellam uulgò uocatam esse illud Artemisia genus, quod secundo loco à Dioscoride representatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porro contendunt Brasauolus, & Fuchsius eam omnino plantam uerum referre Parthenium, quam herbariorum uulgus Cotulam fetidam appellat. Sed quàm isti clarissimi medici magno in errore uersentur, iudicent ij, qui probè sciunt Cotulam fetidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neque sapore usqueadè amaro, ut in Parthenio requiritur. Sed acutissimo, & exulcerandi uis prædita. id quod nusquam Parthenio tribuit Dioscorides, neque Galenus. Sunt præterea antiquorū nonnulli, qui Helxinem quoque Parthenium uocauere, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis uitreis uasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. vi. simplicium medicamentorum, & Plinius libro xxii. cap. xvii. naturalis historia. Nec desunt etiam, qui uelint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETVM uocant seplasiarij, cuius etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hîc modò effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui tertium Artemisia genus Tanacetum esse contendunt. Utuntur Tanaceto recentiores ad uentriculi, & alui flatu discutiendos, item ad lumbricos ex uentre pellendos. Utuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam. Sed id uiris magis, quàm mulieribus commendant: contra uerò Matricariam dictam fœminis tantum exhibendam præcipiunt. Parthenij in simplicium medicamentorum censu Galenum meminisse non reperi. Eius nomen Græcum est παρθένιον, Latinum similiter Parthenium: Arabicum, Achuen, Fchuen, Achuan, siue Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Muotter Kraut, & Mettram: Gallicum, Matricaire.

Βύφθαλμον. BUPHTHALMVM.

CAP. CXXXIX.

Bupthalmum, quidam cachlam uocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide maiorem, oculi similitudine, unde nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque discutiunt. Aiunt epotam post exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

Non parum profectò inter se uariant de Bupthalmo recentiorum sententia, ut herbam, quæ ipsum legitime representet decernant, & ostendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiore, in pratis & agrorum marginibus nascentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis maior est folio nonnihil in ambitu serrato, flore intus melino, extrà uerò candidissimis foliolis undique circumdato, anthemide maiore, esse legitimum Bupthalmum. Alij uerò, quibus ad stipulatur Fuchsius, aliam ab hac herbam uerum Bupthalmum esse contendunt, uulgaris anthemidis cognatam, quam officina Cotulam non fetidam uocant. Sed cur horum sententias comprobem, sanè non habeo, quippe quanuis Cotula non fetida dicta foliorum facie quadantenus Bupthalmum referat; flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioscoridis picturæ non utique respondent. Quemadmodum & hinc perspicuum est alteram plantam, cuius primo loco meminimus, non esse Bupthalmum. Siquidem cum diligentissime scripserit Dioscorides uulgaris anthemidis, tum etiam parthenij flores intus aureo micare colore, per ambitum uerò candido, dubitandum quidem non est, quin & eadem fuerit usus diligentia in describendo Bupthalmi flore, quem tamen luteum in uniuersum facit, non autem in am-

bitu candidum, qualis in uulgari parthenio conspicitur. Cum itaque Bupthalmum luteo planè flore præditum esse debeat, haud dubiè errant, meo quidem iudicio, qui pro Bupthalmo prædictas, aut similes plantas accipiunt. Ceterum legitimum, ni fallor, Bupthalmum ad me attulit hoc anno Patauio Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, iuuenis spectatæ in philosophia, ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius charissimus, quod in nullis prorsus notis à Dioscoridis descriptione dissidet, ut eius effigies, quam hîc damus, abundè demonstrat. Bupthalmi uires retulit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum ijs uerbis. Bupthalmum, inquit, sic appellatum est à floribus, qui figura quidem bouum oculis nideantur adsimiles, colore autem anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò illis tum maiores, tum acriores. Proinde & uehementius discutiunt, adèd ut duritias sanent cerato misti. hæc Galenus. Vbi, ne quid nobis obstat, animaduertendū est, quod Galenus,

BELLIS MAIOR.

BELLIS MEDIA.

BELLIS MINOR.

BELLIS MINORIS TRES SPECIES.

DDD 3

Galenus

Bellidis histo-
ria, & uires.

Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus simillimos reddit, de ea tantum anthemide intelligit, quae luteos flores proferit. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi **BELLIS** sic à Plinio uocata occurrit, cuius etiam initio commentarij memini, non alienum esse duxi, hoc in loco eius historiam, & uires recensere. Bellis igitur quanquam plura sunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe maius, medium, & minus. Maius folia gerit ex angusta origine in latum ambitum sinientia, subrotunda, crassiuscula, & circumquaque serrata, humi circa radicem in rotam modum accubantia. Quae autem in caulibus habentur, oblonga magis sunt senecionis modo, caules emittit ab una radice plures, cubitales, teretes, robustosq; e quorum summis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio maiores, qui aestate tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi est multifida, haud ualde descendens. Alterum autem, quod medium appellamus, plerumque in pratis prouenit folijs minoribus, nec adeo per ambitum incisus, in terra iacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: Radicem altero tenuiorem, sed multifidam. Flores mittit maiori per omnia similes, sed longè minores. Minus quod in hortis feritur, uarijs spectatur generibus: quae florum uarietate dignoscuntur. Nam tametsi folia in omni ferè genere habeantur longiuscula, in cacumine subrotunda, crassiuscula, solo procumbentia, & in rotam modum radiantia, atque per ambitum sensim serrata; flores tamen coloribus, & foliorum numero inter se uariant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei & per ambitum, rubentibus foliolis stipati cernuntur, in altero uero ex candido rufescentibus, aut uersicoloribus numerosioribusq;. Sunt etiam qui intus rubri sint, & in ambitu albi, quin etiam qui ubiq; foliolis uersicoloribus adeo stipati habeantur, ut sericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in Coronamenta uenire. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum praestantiam, texendis coronis aptissimi sunt. Florent anno ferè toto si cultorum diligentia non desit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) ualent in strumis, & capitis fracturis, quin etiam in uulneribus thoracis, quae in pectoris cavitatem usque penetrarunt, in quem usum Bellim potionibus inserunt. Sunt & qui Bellidis genera laudent ad ischiada, & paralyfin. Sanant commansa folia cum oris, tum Linguae exulceratas pustulas, eadem tusa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam resoluunt. Herba ipsa recens in acetarijs deuorata, aluum adstrictum lenit. id quod etiam praestat ex iure pinguium carniū decocta. Βελυθαλμος sic Graecè, latine uero Buphthalmum, & Oculus hominis dicitur: Arabicè, Bihar: Italicè, Buphthamo, & Occhio di bue. Bellis, Italis primo flore, & fior di primavera dicitur.

Nomina.

Γλυκύσις

PAEONIA.

CAP. CXL.

PAeonia, siue glycyfide, Graecis aliquibus pentoboron dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem paeoniam uocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Huius duo genera: mas folia iuglandis habet: in foemina uero smyrnij more diuiduntur. Summo caule filiquas emittit amygdalis similes: in quibus, cum dehiscunt, multa grana, exigua, rubra, acinis puni-
corum similia inueniuntur, & in medijs nigra, purpurea quinque aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. foeminae radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhaerent, ut in hastula regia. Foeminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota uentris doloribus cum uino pota auxiliatur. ualet contra regium morbum, & renum, ac uesicæ dolores. decocta in uino aluum fistit. Rubra grana rubentes menses fistunt, decem uel duodecim pota in uino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluae strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulla, aut uino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

a Cateuz.
addit καὶ πινε
μύνη. i. & po-
ta.

Paeoniae confi-
deratio.

Paeoniae uires
ex Gal.

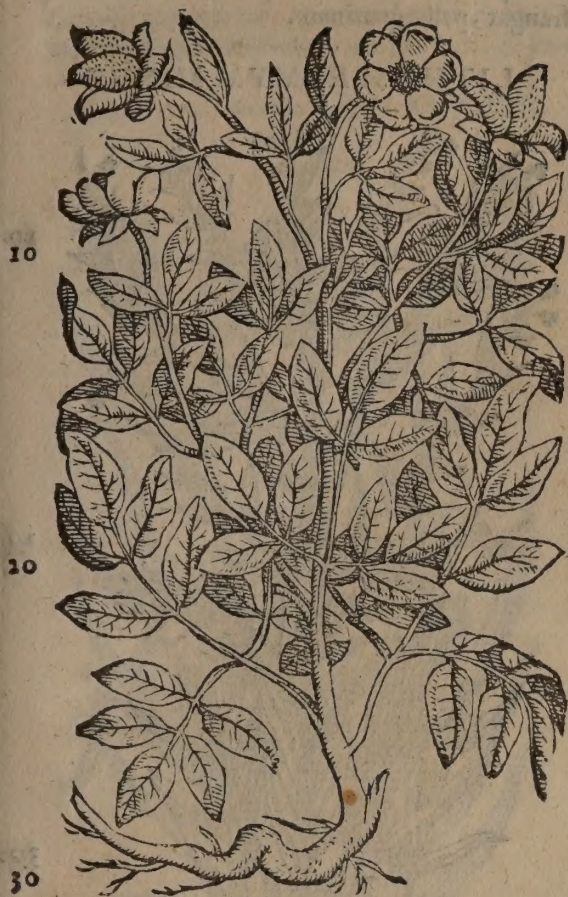
Galenii histo-
ria.

PAeonia foemina planta est uulgaris notitia: mas uero contra, quod paucis in Italia locis proueniat. Hanc Pifis ad me Goritiam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocorneliensis, uir & doctrina, & rei medicae cognitione praeclarus. Sed & eam antea è Germania allatam uidimus. Paeoniae historiam, & uires descripsit Plinius lib. x xv i i. cap. x. his uerbis. Glycyfide, quam aliqui Paeoniam aut pentoboron uocant caulem habet duum cubitorum, comitantibus duobus, aut tribus, subrotundum, cute lauri, folia qualia isatis pinguiora, rotundioraq; ac minora. Semen in filiquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Foemina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adherent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Ea gustu adstringit. Foeminae folia Myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas quoniam pico martio impetu in oculis faciente, interdum periculosum sit. Radix uero cum effodiat, periculum esse, ne sedes procidant. Magna id uanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Hæc Plinius. in quibus à Dioscoride dissentit, quod mari plures scripserit esse radices quam foemina, quo fit ut suspicer Plinij lectionem uitio haud carere. Paeoniae uires posteritatis memoriae tradidit Galenus lib. vi i. simpl. medic. ubi ita scriptum reliquit. Glycyfida, quam pentoboron, & paeoniam nuncupant, radicem habet leuiter adstringentem cum quadam dulcedine: eisi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiā iecur obstruatum, & renes. Sed hæc efficere nota est, quæ acris, & subamara est: quæ uero quiddam etiam adstrictor. um obtinet, uentris fluxiones sistere potest. Verum eā tunc in austerorum uinorum quopiam decoctam bibere cōuenit.

Est autem

PAEONIA MAS.

PAEONIA FOEMINA.

Est autem facultate omnino rescicatoria uehementer, ita ut non desperauerim eam etiam ad alligatam, quod merito creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo commitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore: ubi uero forte fortuna quod a collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est. rursusque suspensio in locum illius alio, inculpatè postea se habuit. Porro uisum est mihi satius esse denuò id collo detrahare certioris experientia gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radice partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaque erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attactas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assidue mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam inuat, & melanthium frictum palam destillationes, & grauedines desiccant, si quis id in calidum linteam rarum liget, assidueque calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maxime marina purpure, collo uipera iniectis, illis uiperam præfoces: eaque postea cuiuspiam collo obuincias, mirifice profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs, quæ in collo expullulant. Sed de talibus priuatim aliquando forte conscribam. Nunc uero sciendum est Pæonia temperamentum tenuium esse partium & exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulo calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæonia radicem collo suspensam, non quidem deuoratam puerorum epilepsiam curare, quâquam plurimi sint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Caterum hoc uo-

50 Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medicos. quo fit, ut mihi dubitandum sit an Pæonia uulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Pæonia nostræ semen ad amissam loquelam, si eius triginta grana à cortice repurgata, & in puluerem contrita ex uino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium, morsus, non solam pota, sed etiam imposita. Non desunt muliercula, quæ, perforata pæonia semina, & filo traiecta coralliorum modo suis infantibus, & pueris collo circumligent, quod putent hoc amuleto Epilepsiam arceri. Hæc planta Græcis λικυασιδὴν, & παωνία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Λιθόσπερμον.

LITHOSPERMUM.

CAP. CXLI.

60 Lithospermon à seminis duritia nomen accepit. Folij est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, iacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci,

Pæonia uires
Matthiolo.Pæonia uires
Matthiolo.

Nomina.

iunci, lignosis: in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: folijs longis; inter quæ paruum semen, rotundum, erui magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut semine cum uino albo poto calculos frangat, pellatq; urinam.

LITHOSPERMUM MAIUS.

LITHOSPERMUM MINUS.

Lithospermi
confi.

Fuch. error.

Lithospermi
hist. ex Plin.

Lithospermon hodie seplasiarj, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoque imitatione ab illis Milium Soler uocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Iuliel) frequens nascitur in motibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quàm à sole cognomen imponeretur. Huius milij, ut cunq; cognominetur, duo ostenduntur genera. maius, quod legitimum est Lithospermon, quòue Hetruria satis referta est. minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur. Hoc humi minimè repit, sed arbusculæ ferè instar sursum caules mittit brachiatos, rotundosq; in quibus folia sunt, ut in maiori oblonga, sed minora, & firmitiora, è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongum tamen, & facie, & quantitate milio simile; quo factum est, ut Milium Soler appellari cæperit. Caterum Fuchsum, Lithospermum Dioscoridis omnibus propè nunc compertum, non cognouisse arbitror, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs pro uero Lithospermo, illud quod officinis Milium solis minus appellatur depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem uidetur errasse in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit: ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse plantam illam harundinaceam, ex cuius seminibus, quæ nos Lacrymas uocamus, sunt orbiculi, quibus filo traiectis utuntur mulieres ad suas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutauimus in *Apologia, quam aduersus Amatum Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchius, scripsimus*, hic ut satis alibi explosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. xxvii. cap. xi. cuius hic uerba subiiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon uocant, alij diospyron, alij heracleon. Herba quincuncialis ferè, folijs duplo maioribus, quàm ruta, ramulis surculosis, crassitudine iunci. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbular, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapidea. Ipsi, quæ pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo conspexi. Tantus est decor, uelut auriscum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Iacere, atque humi serpere authores tradunt. Ego uulsam, non hærentem uidi. hætenus Plinius. Datur utriusque semen potandum utiliter diebus pluribus sesquidrachmæ pondere, addita aspleni semidrachma, & succini scrupulis duobus, ex succo plantaginis, aut portulacæ, aut lactucæ ad gonorrhæam. Dantur quoque magno sanè auxilio minoris lithospermi seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potandæ agrè parturientibus feminis.

fœminis. Namque hoc tantum medicamento quàm plures in partu laborantes adiutæ sunt. Lithospermi in simplicium medicamentorum libris, Galenum meminisse non inuenio. Quod Græci λιθοσπερμον, Latini quoque Lithospermum uocant: Mauritanii, Kulb, Culb, Calt, seu Calab: Itali, Lithospermo, & milium solis: Germani, Meerbirz, & Steinsomen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles.

Phalaridis uires ex Gal. Nomina.

Φάλαρις. PHALARIS.

CAP. CXLII.

Phalaris cauliculos emittit zæ culmis similes, à minutis, ac nullius usus radicibus, multos, [duum palmorum] geniculis cinctos^a, graciliores tamen, ac dulces^b: semen candidum, oblongum, milij magnitudine. Tunditur, & in aqua aut uino succus ad uesciæ cruciatus utilissimè bibitur. Semen cochlearis mensura potum, ad eadem efficax est.

Conclusa nō legit Orib.
a Orib. legit. *ιχθυόσπερα*. i. ualidiores.
b Orib. addit *τῇ γὰρ καὶ τὰ φύλλα δὲ ὁμοία τοῖς τῆς ζέας*. i. gustu, & folia et fert zæ similia.

Phalarim genuinam referre hanc plantam, cuius hic imaginem excudi curauimus, quin credam nihil est quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zæ; semen in spicatis capitibus iisque oblongis, candidum oblongum milio simile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & superuacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octauo de simplicium medicamentorum facultatibus his uerbis. Phalaridis herbatum semen, tum succus, tum folia potu auxiliari creduntur uesciæ doloribus cœu in se habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripsit de eadem & Plinius libro xxvii. cap. xii. sic inquit. Phalaris Thyrsum habet longum tenuem cœu calamum, in summo florem inclinatum, semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino, uel aceto, & melle, & lacte. Idem & uitia uesciæ sanat. Hæc ille.

Phalaridis cōsideratio.

Ερυθρόδαρον. RVBIA. CAP. CXLIII.

Erythrodanum radix rubra est, qua tinguntur lanae. Vna sponte prouenit: altera feritur, ut in [Thebana Galliæ,] & Rauenna Italiæ: [in

Meum non legit conclusa.

Caria] inter oleas, ut in aruis, solo creditur. Hanc non sine quæstu ferunt: namque maximum ex ea sentiunt prouentum. Asperi caules, & quadranguli, longi, aparinae non dissimiles, robustiores, & multo prorsus maiores: folijs per interualla circum articulos, stellatim decussatis. Semen eius rotundum, inter initia uiride, mox rubrum, postea cum ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Vrinam ciet: qua de causa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulsa: item ischiadicis, & resolutis. Crassam, copiosamque urinam pellit, nonnunquam & sanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, [& excrementorum quæ redduntur differetiam spectare.] Aduersus serpentium morsus, ramulos cum folijs uino bibere prodest. Semen ex aceto potum, lienem absumit. Imposita radix trahit partus, menses, secundasque. albæ utiligini illita ex aceto medetur.

Conclusa in meo exemplari desunt.

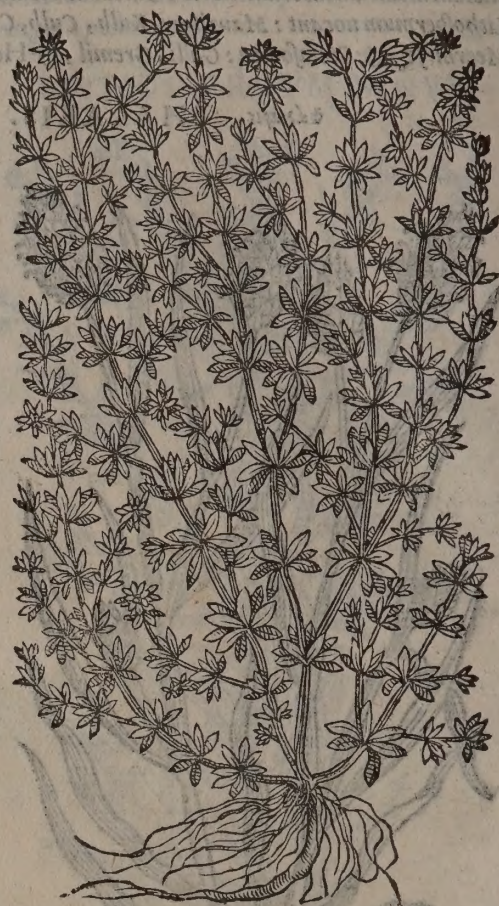
Rubia, quam Græci Erythrodanum dicunt, diuim est generum, alterum Agreste, & sponte nascens: Alterum domesticum folijs maioribus, & longioribus, crassioribusque caulibus. Hetruscis Rubia nullis non cognita: neque medicis solum, ac seplastijs cognoscitur: sed etiam mulierculis, ac rusticis, ijs præsertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur. quandoquidem inficiendis tingendisq; lanis aptissima est. Quapropter rustici, & agrestes mulieres; quod lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimū emant, huius radices effodiunt, & uendunt, unde tantum quæstus faciunt, ut sibi suisq; uictum suppedient. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipue Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mulieribus, quod asperrima sint, ad stamea uasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem differens Plinius lib. xix. cap. iii. In primis, inquit, Rubia tingendis lanis, & corijs necessaria. Laudatissima Italica, & maxime suburbana, & omnes penè prouinciæ scatent ea. Sponte prouenit, feriturq; similitudine eruiiæ: Verum spinosus ei caulis; geniculatusq; hic est, quinis circa articulos in orbem folijs. Semen eius rubrum est. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum. Rubiæ meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit. Est autem Rubia tinctorum radix acerba, & gustu amara. Itaque quæcumque agere dictum est superiore libro, ubi in unum eiusmodi

Rubiæ cōsid.

Rubiæ uires ex Galeno.

RVBIA SATIVA.

RVBIA SYLVESTRIS.

Nomina.

eiusmodi coierint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicias. Quippe cum & lienem, & iecur expurget, & urinas crassas, multasq; ac nonnunquam etiam sanguinolentas uacuet. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde utiligines albas cum aceto illita inuat. sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδαρον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latine: Paue, Fue alsabagin, Arabice: Erythrodano, & Rubia, Italicè: Ferberroet, Germanicè: Ruina, Hispanicè: Garance, Gallicè.

Λονχίτις. LONCHITIS.

CAP. CXLIH.

Cōclusa Cat.
exemplar nō
habet, sed
meū habet, &
pro siticibus
legit. ἐν ἡμῶν
i. humectis.

Lonchitis folia habet porri, latiora, rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, ueluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è rictu albam exerentes uelut linguam, quæ ad labrum inferius spectet. semē inuolucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogauit. radix dauci. [Nascitur in sitientibus & asperis.] Radix ex uino pota urinam ciet.

Λονχίτις ἐτέρα. LONCHITIS ALTERA.

CAP. CXLV.

Altera est Lonchitis, quam aliqui asperam lonchitin dicunt: folia scolopendrij emittit, sed asperiora, maioraque, ac multò magis diuisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisq; inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

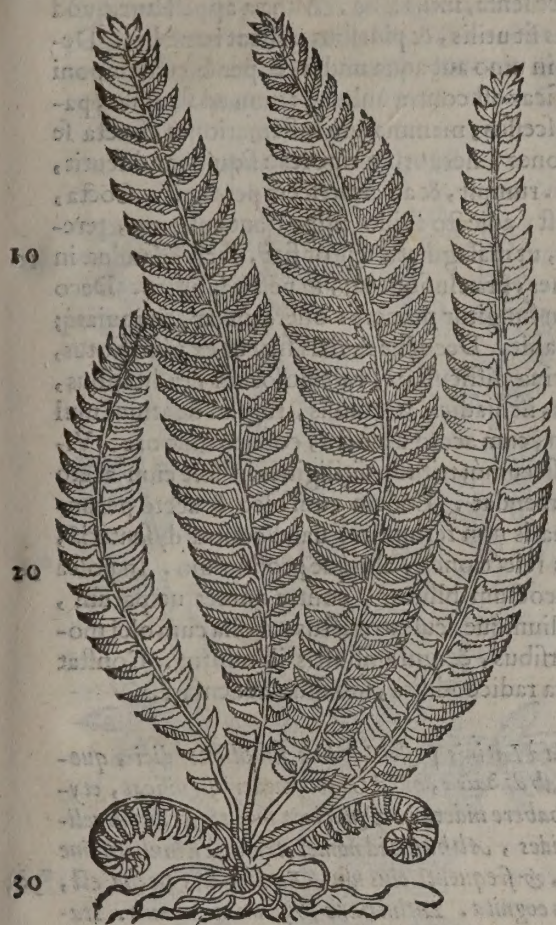
Lonchitis cō
sideratio.

Etsi in compluribus Italia, ac Germania montibus, alijsq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisierim primum Lonchitidis genus, ipsum tamen hætenus mihi non licuit reperire, neque etiam ab alijs innētum uidere. Ceterum aspera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venusino iam dudum mihi lōga fuit contentio, folio est Scolopendrij proximo, longiore tamen, ac magis diuiso, & ad polypodij faciem potius accedente, spithamæ longitudine, utrinque disparibus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato & ubique aspero, unde illi nomen. Caulem nullum profert neque flores, neque semen, quemadmodum polypodium & asplenium, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, subrubicante perinde ac in Thyliti. In Italia quibusdam tantum nascitur locis ijsq; humectis, ac uliginosis: sed alibi nusquam à me uisa est.

Duo

LONCHI. ASPERA MAIOR.

LONCHI. ASPERA MINOR.

PSEVDOLONCH. ASPERA.

Duo eius vidimus genera. Maius quod ad me primum misit vir clarissimus Lucas Ghinus: & minus, quod à Iacobo Antonio Cortuso Patavino sum consequutus; in quo nihil desiderari potest. Est quoque altera planta, quam Maranta asperam Lonchitide esse legitimam contendebat, quam nos PSEVDOLONCHITIM vocamus, cum iam Marantæ ipsius sententia opinio à nobis adeo firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Qui rem omnem audire cupiunt legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lonchitide differunt Plinius libro XXV. cap. XI. ubi sic inquit. Lonchitis non, ut plerique existimaverunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasganion, quam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comicis similia, parvam exerentibus linguam, radicibus prelongis. nascitur in sitientibus. Hactenus Plinius, qui horum pleraque à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusque meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum; ubi de earum viribus ita scribit. Lonchitis, eius videlicet, quæ semen habet triangulare, figura lancea simile, radix potissimum quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porro eius, quæ scolopendria similia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea sunt viridia: sed sicca cum aceto pota, lienes induratos sanant. Λογχίτις ut Græcis, ita etiam Lonchitis Latinis, & Lonchite Italis vocatur.

Pseudolonchitis.

Lonchitidis vires ex Gal.

Nomina.

Αλθαία. ALTHAEA. CAP. CXLVI.

Althæa, quam alij Ibiscum vocant, in sylvestrium maluarum genere est, cui folia ut cyclamino rotunda,

uerò exēplar
legit. πικρῶν.
i. cubita-
lem.

A L T H A E A.

Althææ con-
sideratio.

ALTH. ALTE. SIVE ABVTIL. AVIC.

Abutilon
mentio.

Althææ vires
ex Galeno.

tunda, lanugine canescunt: flore rosaceo †: bicubitali
caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quod
inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs. De-
cocta enim in uino aut aqua mulsa, & per se cum imponi
tur tusa, efficax est contra uulnera: item ad strumas, pa-
rotidas, abscessus, mammarum inflammationes, fracta se-
dis, inflationes, neruorum rigores: siquidem discutit,
& excoquit. rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta,
ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, tere-
binthinave, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uulua in
inflammationes, præclusionesq; in pectus subdita. Deco-
ctum eodem fungitur munere: onera uulua, reliquiasq;
à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex uino potus,
succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus,
dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis. dentium mul-
cet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Vi-
ride semen siccumq; tritum uutiligines in sole cum aceto
perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto perun-
cti, à uenenatis non feriuntur. ualet contra dysenteria,
& sanguinis reiectiones, aluique profluuium. In posca
aut uino decoctum bibitur, contra omnes uesperum,
apum, similiaque aculeatos ictus. Folia cum olei mo-
mento, morfibis, & igni ambustis illinuntur. Constat
aquam, trita radice addita, sub diuo addensari.

Althæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quo-
niam ab ἀλθαῖα, quod Græcis mederi significat, ety-
mon habere uidetur. Quocirca merito scriptum reli-
quit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine
remediorum, & frequenti eius usu. Ea uulgaris herba est,
nullisque non cognita. Latini hanc Ibiscum nominant. Ita-
lis uerò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita mal-
ua, quod cum ea quædam habeat cognationem, composito no-
mine Maluanisco uulgò uocatur. Althæam memoria prodi-
dit Theophrastus lib. 1x. cap. xix. de plantarum historia,
ubi de ea differit ijs uerbis. Et radicem Ibisci aquam posse ad-
densare aiunt, si tritari inieceris, sub diuoque humorem po-
sueris. Constat Ibiscus folio malua maiori, pilosiorique: cau-
le molli: flore luteo: radice neruosa, alba: fructu malua. cau-
lis quoque gustu malua reddit. Vfus eius ad rupta, & tus-
ses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quanquam si
carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutina-
re posse affirmant: alias uim attractoriam possidere, modo
magnetis lapidis, atque succini. hæc in inanimatis. hæc tenus
Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam
uidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides. uerum eo-
loris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam al-
teram Theophrasti, quidam uerò ABVTILON Auicenna
esse censent. Atqui nos neque his, neque illis subscribimus.
cum neque uni, neque alteri (quantum mea fert opinio) corre-
spondeat. Verum non ob id prætermittere libuit, quin eius hæc
imaginem adderemus, ut etiam aliorum iudicium esse possit,
& ut eius quoque innotescat facultas. Siquidem experimen-
to constat semine epoto sesquidrachma pondere ex uino, cal-
culos in renibus frangi educiq; Urinas eijs, & dolores finiri.
Meminit Ibisci Galenus libro vi. simplicium medicamento-
rum, ubi eius vires ita descripsit. Ebiscus, siue althæa (est
autem malua agrestis) facultatem habet digerendi, laxan-
di, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficilia co-
ctu tubercula. Radix porro eius, & semen cætera quidem
similiter agunt, ut herba uiridis, sed tenuiorum partium,
magisque exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam quam illa
facultatem

facultatem ostendunt, ut & utiligines detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis uero decoctum dysenteria, alui profluuium, & sanguinis reiectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat. Planta quæ Græcis ἀλκία, ἰβίσκος, & ἰβίσκος, Latinis Althæa, Ibiscus, seu Ebiscus nominatur: Mauritanis, Chitini, Chathmi, siue Chathmie, & Rosa zaueni: Italis, Maluauisco: Germanis, Ibsch, & Heyluurtz; Hispanis, Hierua camamera, & Marmale: Gallis, Guimaues.

Nomina.

Αλκία.

ALCEA.

CAP. CXLVII.

Alcea sylvestrium maluarum generi assignatur. folia habet diuisa, uerbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem rosæ, paruum: radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales. Quæ cum uino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptisque medentur.

Alceam hodie passim ferè in Italia aliqui Bismalum, alij Maluan sylvestrem, nonnulli etiam Maluauiscum agreste nominant. Herba est caule, floribus, ac semine hortensi maluæ perquam similis, sed folijs longiori incisura lacinia- tis, ranunculi modo. Nascitur in incultis, campestribus, & agrorum, scrobiumque marginibus, iuxta sepes, uias, ac semitas. Alcea radicibus non desunt, qui althææ loco utantur, cum huius copiam non habeant, ad tumores tum soluendos, tum emolliendos. Alcea historiam scribit Plinius libro XXVII. cap. IIII. in qua adeo cum Dioscoride cõcordat, ut ex eo historiam totam transcripsisse uideatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad spasticos, tremulos, & Opisthionos, ubi eius radix ex mulsâ propinetur. quinetiam impositam ad collectiones discutientes commendauit. Porro Alcea peculiari capite meminisse Galenum non reperio, nisi hanc sylvestrem maluan appellauerit, dum maluæ facultates lib. VI. simplicium medicamentorum describit, his uerbis. Malua sylvestris quidè digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis uero quanto plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ualidior est, quantò & sicciior. hæc Galenus. Caterum Paulus seorsum Alceam retulit lib. VII. ubi sic inquit. Alcea sylvestris

Alceæ consideratio.

Alceæ uires ex Paulo.

Nomina.

maluæ genus est. In uino pota dysenteria, & erosionibus medetur, potissimum eius radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλκία: Latinum, Alcea: Italicum, Bismalum, Malua saluatica, & buon uischio: Germanicum, Sig mars Kraut: Hispanicum, Malua de Vngria, & Malua montesina: Gallicum, Bimauue.

Κάναβις.

CANNABIS.

CAP. CXLVIII.

Cannabis satina planta magni in uita usus ad robustissimos funes faciendos: folijs fraxini, graui odore: caulibus proceris, inanibus: semine rotundo. quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus instillatur. Sylvestris cannabis uirgas fert althææ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio satinae, nigriore, & asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tofos articulorum dissipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatus.

Cannabis satina planta est adeo uulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino superuacuum sit eius faciem uerbis representare. Quæ etsi uulgaris admodum sit planta, est tamen magni in hominum uitæ usus, non solum ad robustissimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad sustinenda, trahendaq; ingentia pondera, & nauigia regenda utimur, sed etiã ad lintea conflanda, & quibus infima plebecula indumenta, aliq; multa sibi parat. Inuisa tamen furibus, & latronibus, quod cannabis tanta aduersus eos sit facultas, ut non solum huic plantæ adalligati sua ipsorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, sed quod etiam subinde sinanche cannabina affecti, suffocentur penduli. Ea simplici adolescit caule, sed in marem & feminam distinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbusculæ speciem referens; adeo ut non desint, qui è stipite carbones faciunt, ad bombardarum puluerem parandum. Femina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos; nulloque semine prolificat, folia utrisque fraxini, sed minora, & graciliora, sensimque serrata, atque in mari maiora spectantur, & nigriora, quina, senaue ex uno pediculo produntia. Radice nititur unica sed fibrosa. Sylvestrem autem quanquam à multis in Italia provenire dicatur; paucos tamen esse puto, qui legiti-

Cannabis cõsideratio.

Cannabis descriptio.

EEE mars

Syluestris.
Cannabis ui-
res ex Matth.

Exoter. lib. 15. p. 223.

CANNABIS.

Cannabis ui-
res ex Gal.

Mulierum
error.
Nomina.

facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis uitici quodammodo est si-
milis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimum ab eo diffidet ut quod concoctum est difficile, stomacho-
que ac capiti noceat, prauisque sit succi. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum alijs tragematibus uescantur.
Tragemata autem uoco ea, quæ post cœnam, uoluptatis inter bibendum excitanda gratia manduntur. Multum
autem calefacit: ideoque sumptum paulò largius caput ferit, uaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul
ac medicamentosum. hæc Galenus. Ex quibus liquido apparet, quam grauiter errent mulieres, & præsertim
in Germania quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent. quo tantum abest;
ut morbum curent, ut etiam eius augendi occasionem præbeant. Quæ planta xavvaβis Græcè, Cannabis item La-
tinè dicitur: Arabicè, Scebedenegi, & Canab: Italicè, Canape: Germanice, Zamer hanff: Hispanicè, Can-
hamo: Gallicè, Chanure.

ANAGYRIS.

CAP. CXLIX.

A Nagyris frutex est arboris instar, perquam grauis odore: folijs uiticis, uirgisque: flore brassicæ:
semen in corniculis non breuibz gignit, subrotundum, firmum, uersicolori facie, simile reni-
bus, quod durefcit una maturefciente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæ-
reat & secundæ, mensesque morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspensio dantur, &
contra capitis dolores in uino. difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur.
Radix cortex concoquendis, discutiendisque adhibetur. Semen commanducatum uomitiones ue-
hementer ciet.

Anagyris cõ-
sideratio.

Eghelo.

Quæ uetus ueteres unius tantum Anagyris meminerint; duo tamen in Italia uisuntur genera. Maius in
Apulia frequentissimum nascitur, et eo Campania tractu, quo Terracina itur Fundum ad Tyrreni litus:
folijs uitici proximis flore brassicæ racemoso: fructu hortensi smilaci simili amplioribus tamen, &
breuioribus paulò siliquis incluso, colore purpurascens, usque adeò duro, ut aqua macerato, sua in pertinaci
duritie consistat. Minus, quod rura Tridentina uulgò uocant Eghelo, maio & iunio mensibus grato in monti-
bus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, alteri omnino simili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prode-
genista emula: in quibus semen continetur eiusdem genistæ magnitudine sede oblongum, phascoli modo, colore sub
nigro. Quod comedentes quandoque ignari pastores, ueluti legumina, crebris adeò uomitionibus afficiun-
tur, ut nonnunquam uiderim ego quosdam, qui sanguinem usque euomuerunt. Materies ligni durissima, quæ
guaiaci

ANAGYRIS.

ANAGYRIS ALTERA.

ANAGYRIS.

Zuaiaci modo exterius lutea est, interius uerò nigra. Incorrupta diu durat: proinde uinitores ex Anagryi pallos faciunt sustinendis uiribus aptissimos, hosque ceteris præferunt ex alijs arboribus factis. Quin & sagittarij ex ea ualidissimos arcus consciunt. Hac planta scater uallis Anania, ac uniuersus Tridentinus ager. Ceterum non desunt e recentioribus herbarijs haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus uir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant & ac potius pro certo affirmant, alterum Anagryis genus, quod in montibus Tridentinis uulgari sermone Eghelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plinius libro XVI. cap. XVIII. Laburnum uocat, ubi ita scribit. Aquas odore cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hac arbor, nec uulgo nota: dura ac candida materie: cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex ijs Plinij uerbis abunde, ni fallor, cognoscitur, quod ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur: non contra medullitus nigra, corticetenus lutea, in modum Guaiaci, qualis Egheli uocata materies planè cernitur. Præterea eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quod frequentissima in syluis reperiatur: non ea quidem uulgo incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hac Egheli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quod apes Egheli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ meo quidem iudicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus ijs, qui cum eo hac in re sentiunt.

Quin etiam ostendunt, quàm magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quod folia ferat terna ueluti cytisi, quod q; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed is (pace uiri eruditi dixerim) in hoc maxime hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinij testimonio: ut qui inter cetera seri iubeant iuxta aluearia cytisum, quod huius flore magnopere delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus libro primo de antidotis, ubi cytisi historiam & uires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non uidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conijcitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum nō in ea perstare sententia, quam iam pridem habui de planta Eghelo uocata, cum nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorū subscribere iudicio, qui eam Laburnum Plinij esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagryis minor, aut Anagryis montana, si ita nobis liceat eam nominare. Nanque non solum folijs, floribus, corniculis, semine & omnibus denique notis Anagryim prorsus emulatur, ut eius effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam uiribus & odore, utpote qui in tota planta ceter & grauis admodum sentiatur. Anagryis uires memoria prodidit Galenus lib. VI. simpl. medic. his uerbis. Anagryus frutex est graniter olens, et acris, digerentis.

EEE 2

Anagryis uires ex Gal.

C E P A E A.

Nomina.

Cepææ confi-
deratio.Cepææ uires
ex Paulo.

rentis, excofacientisq; facultatis. Sed folia etiam uiren-
tia, cum propter humiditatis admisionem minus sint acia,
idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt, exic-
cantisq; ualenter facultatis. Similem fere facultatem habet
radicis eius cortex. Semen autem magis subtilium est par-
tium: sed et uomitum prouocat. Planta quæ dvázpis Græcis,
Anagryris etiam Latinis dicitur: Anagiri, Italis.

Κηπάρα. C E P A E A. CAP. CL.

Cepæa portulacæ similis est, sed nigriora habet fo-
lia, & radicem tenuem. Folia in uino pota urinæ
stillicidio, & uescicæ scabie laborantibus opitulân-
tur. maximè id præstat, si cum decocto radicis aspara-
gi eius, quem myacanthon, hoc est, corrudam uocant,
bibatur.

Cepæam, quam antea in nostris commentarijs Italica lin-
gua conscriptis, ingenue confessus eram me nondum com-
perisse, aut ab alijs compertam uidisse, hoc tempore Ve-
netijs ad me misit Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus
medicus pro ætate sua non imperitus, rei q; herbaria non igna-
rus, mei adeo studiosus, ut si aliud non esset, hoc nomine tan-
tùm mihi plurimùm diligendus sit, atque etiam in filium habên-
dus. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi uisa est ita ada-
muissim Dioscoridis descriptioni respondere (id quod eius pictu-
ra, quam hic damus, graphice ostendit) ut non dubitandum
putem, quin hæc sit uerâ ac legitima Cepæa. Huius quod
equidem legerim, Galenus non meminit in simplicium censu.
Veruntamen Paulus eius mentionem fecit libro VII. inter
simplicia, ubi eam retulit his uerbis. Cepæa portulacæ similis
est. Folia ipsius contra uescicæ scabies utiliter bibuntur.
Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, corru-
dam appellant, pota, urinæ stillidia, quæ ex obstructione
sunt, abigit. Κηπάρα ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepæa
Italice appellatur.

Αλισμα ALISMA. CAP. CLI.

Nomina.

Coclusa meâ
exemplar nō
habet, nec
Oriba. legit.
αλισμα τοις λα-
γύου βαβρων-
σκόσι κα τοις
φρύγυι. i. his
qui lepore uo-
rarunt, uel ra-
nâ rubetam.
b Meum. σὺν
δασα δαύκω. i.
cum pari dau-
co.

Alismatis cō-
sideratio.

Alisma, alij Damasion appellat: folia ei planta-
ginis, nisi angustiora essent, & laciniosa, conuexa
que in terram: caule simplici, tenui, cubito altio-
re: capitibus thyrsi: flore tenui, candido, [palescen-
te: radicibus tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odo-
ratis, modicè pinguibus.] aquosos amat tractus.
Radix, si drachma una, aut altera bibatur, his con-
uenit, qui leporem marinum deuorauerunt, aut à rube-
tis ranis demorfi sunt, aut opium hauserunt: tormini-
bus, atque dysenteria, per se, aut cum pari modo
seminis dauci, potui datur, conuulsis, & contra uicia
uulvæ prodest. Herba sistit aluum, menstrua pellit,
tumores illita mitigat.

Quamquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchsius subscri-
bere uidetur, Alisma sibi cognitū esse, uocariq; à nonnul-
lis Pastoralem fistulam, à quibusdam uerò Plantagi-
nem aquaticam; tamen plantago hæc, quam etiam alij Bar-
bam syluanam appellant, nullis notis cum Alismate conuenire
deprehenditur. Siquidem Alisma folia fert plantaginili simi-
lia, sed angustiora, & in terram reflexa: caulem mittit simpli-
cem, ac tenuem. Plantago autem aquatica folijs prodeit plan-
tagine maioribus, lancearum cuspidum instar acuminatis, sili-
sumque

sumq; spectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cum itaque ex ijs notis collatis constet, *Alisma*, & *Barbam sylvanam* inter se plurimum differre, non temere facere uideor, quod illorum sententia non ausim adstipulari. Porro plantam, quam hic pro *Alismate* depingi curauimus, mihi primum *Pragæ* ostendit *Adamus Leonorus*, iuuenis spectata doctrina, & rei herbaria studiosus. Quod enim hæc pluribus, ni fallor, notis *Alisma* representet, merito fit, ut iam non dubitem affirmare eam esse legitimum *Alisma* aut genus *Alismatis*: quare non piguit eius effigiem exhibere, ut aliorum quoque de ea sit iudicium. præstat ad ea omnia, ad quæ ualere *Alisma* tradidit *Dioscorides*, quo fit ut hæc planta *Alisma* mihi perpetuo expleat, quousque alia mihi sese offerat, quæ certioribus notis *Damasonium* (ita enim quibusdam *Alisma* uocatur) referat. Ceterum duo *Alismatis* genera *Plinius* constituit lib. x. xv. cap. x. ubi de utroque differit his uerbis. *Alisma* inquit, alij *damasonion*, alij *lyron* appellant. folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaque in terram, alias etiam uenosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi: radicibus densis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pingribus. nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus folijs. hæc *Plinius*. *Alisma* memoria prodidit *Galenus* libro vi. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. *Damasonium*, aut *Alisma*. De hac herba in tertio libro tradit *Dioscorides*, quod radix eius epota dysenterias sanat, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quod autem constitutos in renibus calculos aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod absterforiam quandam facultatem obtinet. Huius herbae nomen *Græcum* ἄλισμα: *Latinum*, pariter & *Italicum*, *Alisma*.

Alismatis uires ex Gal.

Nomina.

† Hæc uox non legitur in *Græcis* codicibus, neque ab *Oribasio* refertur, neque etiam à *Marcello* uertitur. Vnde planè suspicor, quod *Ruellius* ita uerbum hoc ex *Plinio* adiecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

ὄνοβρυχίς.

ONOBRYCHIS.

CAP. CLII.

O nobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum: radicem paruum. nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte ui, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum uino pota, strangurias sanat: illita ex oleo, sudores mouet.

Nascitur *Onobrychis*, *Plinio* libro xxi. cap. xvi. autore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui *Onobrychin* uelint eam esse herbam, quam aliqui *Rutam caprariam*, alij *Galegam* uocant: nos uerò uulgò *Lauanese*. Verum hæc notis, quæ *Onobrychi* tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur. quippe quæ folia ferat lentis quadruplo maiora, caulem plerumque bicubitalem, flores purpureos, & radicem non paruum. Vt hinc mihi planè uideatur, quod illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari. *Onobrychidis* uires tradidit *Galenus* lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. *Onobrychis* rarefaciendi, digerendi que uim obtinet: proinde folia eius uiuentis etiamnum illita ad morem cataplasmatum tubercula discutiunt: arefactæ uerò, si cum uino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo iuncta. Quæ ὄνοβρυχίς *Græcè*, *Onobrychis* item *Latine*, & *Onobrychi* *Italicè* uocatur.

Onobrychis confid.

Onobrychis uires ex Gal.

Nomina.

ὑπερίκον.

HYPERICVM.

CAP. CLIII.

Hypericum alij *androsæmon*, alij *corion*, alij *chamæpityn* appellant, quoniam semen odore *resinæ* imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili, [qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa *androsæmon* cognominatur:] subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris. gignitur in locis cultis, & asperis. Vrinam cit, mēstrua pellit appositum: tertianis, quartanisque cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

† Meū exēp. πικρὸν ἔστιν .i. pinæ resinæ. *Oribasius* nō legit cōclusa.

ἄσχυρον.

ASCYRVM.

CAP. CLIIII.

Ascyron, siue *ascyroides*, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, maiores habens ramos, surculosiores, rubentesque: folia tenuia: flores luteos, & fructum resinofum, hyperico non absimilem: cuius attritu digiti ferè cruentantur, quæ de causa *androsæmon* uocauere. Vfus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit. sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

ἄνδρῶσαιμον.

ANDROSAEMON.

CAP. CLV.

Androsæmon ab hyperico, *ascyro*que differt, quod fruticet ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus uirgis, & folijs rutæ, triplo [aut quadruplo] maioribus, quæ trita uinoso succo manant. complures alas habet in cacumine, utrinque expansas, pinnatasque: circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaueris nigri, insigne lineis. Huius comæ trita resinofum odorem reddunt.

† πικρὸν ἔστιν .i. Virgis punice coloris. ita leg. meū. Meum cōclusa non habet.

EEE 3

Semen

Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alui excrementa pellit. ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

Ks'pis.

C O R I S.

C A P. CLVI.

^a Dioscoros. i. ori gratus. ita meum.
^b Hæc omnia in meo exemplari non habentur.

Hyperici, & congenerum conlid.

Coris, quod aliqui hypericon uocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante ^a, suauis, odoratus, acris. Potum semen menses trahit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos, & opisthotonicos ex uino potum auxilio est; horroribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo, aptissime illinitur ^b. [Radix uino decocta potaque, defectis opem ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desudabit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.]

Hypericum, Ascyrum, & Androsenum, eiusdem planè generis planta (ut Dioscorides inquit) esse uidentur. Verùm in earum caulibus, & folijs aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa uiridiora, uni maiora insunt, alteri minora. Similis discriminis ratio in caulibus. Omnes hæc congeneres plantæ hodie ab omnibus uulgò cognoscuntur: ex nanque iunio, & iulio mensibus, diuersis in locis aureis floribus ornata conspiciuntur, ijs adamussim distinctæ ac præditæ notis, quæ singulis à Dioscoride tribuuntur. Ceterum quæ Coris uocatur, non ita Hypericum refert, quemadmodum Androsenum, & Ascyrum. quippe quæ non altior dodranti altitudine assurgat: folijs ericæ, minoribus tamen, & subpinguibus: caulibus rufescentibus, odore suauis, ac grato. Hæc ad me pluries allata est à nostris herbarijs. nascitur frequentissima in Italia. Hypericum à perforatis folijs à nostris uulgò Perforata uocatur: folia enim innumeris scatent foraminibus, ijsque adeo minutis, ut uisum effugiant, nisi ipsa folia sole obiecta inspiciantur. id quod silentio uidetur inuoluisse Dioscorides: quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentissimus indagator. Qui tamen hac in historia haud dubiè falli deprehenditur, quòd scripserit libro xxvi. cap. vii. Hypericum nasci semine in siliqua; nigro, maturecente cum hordeo. Siquidem Dioscorides non tradit Hypericum cum hordeo maturescere, sed contineri eius nigrum semen siliqua subhirsuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Constat præterea annua experientia maturescere hordenum plerumque abeunte maio: uerùm Hyperici semen non perficitur, nisi iulio, & augusto mensibus. In hac quoque Hyperici historia errat Brasanolus medicus licet clarissimus, quòd uelit Hypericum ex Dioscoridis auctoritate florem album habere: eamque ob causam, id quod circumfertur, cum

Plinij lapsus.

Brasanolus error.

H Y P E R I C V M.

A S C Y R V M.

flore

ANDROSAEMVM.

CORIS.

flore sit melino, illegitimum esse putat; immo non aliud, quàm Rutam sylvestrem, pro qua pharmacopolam secum colloquentem, id ipsum asseruare admonet. Neque in his uno tantum, sed, quantum sentio, duplici notatur errore. Primum quod Hypericum non album, sed luteum florem ferre scribat Dioscorides contra Brasauoli sententiam, cum sic in eo legatur αἴθος ἔχον μέλιον hoc est, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cuius fortasse falsa interpretatione Brasauolus seductus est. Deinde quod legitimum Hypericum pro sylvestri ruta seruandum censuerit, cum tamen in calce ferè sui voluminis prioris sententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi seniori myropola rationem explicat, communis usus

40 Hypericum Ascyrum esse declarat. Nec secus quàm Brasauolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quod non rectè cum illo sentiant, Hypericum, quo utimur, primum esse sylvestris ruta genus. Quorum sententia cum fuerit à nobis superius in ruta mentione rationibus & autoritatibus abundè explosa, & improbata, superuacuum esset idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoscere uolet. Hyperico uis inest referandi, resoluendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum semen ex uino calculos eicit, & uenenis aduersatur: quinetiam uenenosorum morsibus resistit, tum idem potum tum herba ipsa deuorata, haustæue, tum morsibus illita. Aqua stillatitia florentis iam herbae, maximè quibusdam praefertur, si potetur, comitialibus, & resolutis. Datur seminis farina commoda ex polygoni succo ad sanguinis reiectiones. Idem aluum exonerat. Inest floribus, & femini mira facultas ad uulnera omnia sananda, praeter ea quæ in capite sunt. Ideoque oleum, in quo diu flores atque semine praegnant

50 tes siliquæ maceratae fuerint, diuque insolata, mirificè recentia uulnera sanat. Sed per quàm bellè id efficit, si cum laricea, aut abiegna lachrymæ oleo misceatur. Idem per se uentri illitum, dysentericos iuuat: potum uerò cochlearis mensura lumbricos necat. Scripsere quidam Hypericum adeò odisse demones, ut eius suffitu statim auolent: quare quibusdam fuga demonum uocari cepit. Hyperici uires memoria prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hypericum calefacit, & desiccatur, tenuisque substantiæ est, adeò ut & menses, & urinas prouocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Porro cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Ceterum si sicca contusa inspergas, sanabis humida & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. VI. de Androsæmo ita scribit. Androsæmum planta fruticosa, natura duplex: unum enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est, species hyperici. Alterum uerò à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum uerò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Ceterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulneryum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Cori mentionem fecerit Galenus in simplicium medicamentorum censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Gra-

Monachorū
hallucinatio.

Hyperici ui-
res ex Gal.

Nomina.

cis

cis ὑπερικόν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritani, Reiofricon, seu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: Germanis, Sanat Iohans Kraut: Hispanis, Coraioncillo: Gallis, mille pertuis, & Trucheram. Quam uerò Græci ὑπερικόν, Latini quoque Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Asciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androsæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androsæman, Androsion, siue Androsægian: Italis, Androsæmo. Quæ deinceps κόρι, Græcè, Coris etiam Latine & Cori Italice uocatur.

† Quoniam hoc loco in uulgatis exemplaribus Græcis nulla fit alba uiole mentio; idcirco sunt qui illorum testimonio freti uerbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non uideo: siquidem in Oribasio legitur, ἀνδρὸς ἔχον μίλιον λευκὸν ὁμοίον, hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quod Hypericum ita adamussim floris colore luteam uiolam representat, ut nihil melius. Nos autem usi sumus uoce Græca, ne ex albo, quod fortè Marcello imposuit, aliqua possit oriri difficultas.

† Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressis non hoc loco, sed in fine inter notha, & Dioscoridi falsè adscripta leguntur, ut quæ adscititia sint habita. Nos uerò illa huc admisimus Ruellij, ut facimus, interpretationem secuti: nec non etiam fidem codicis manuscripti.

Καμαπίτης.

AIVGA.

CAP. CLVII.

A Iuga herba in terra repens, subcurua: folijs semperuiui minoris, multò tenuioribus, hirsutis, & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, uel candido: radicibus cichorij. Folia septem diebus in uino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelire, ischiadicos sanāt. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, iecinoris, & renum uitij: torminosi profunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti subacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis sumpta, aluum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina deijcit: appositæ ex melle, uulnæ uitia extrahit: mammæ duritias discutit: uulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum est genus aigæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incuruat: prætenuibus: coma supradictæ, flore candido, semine nigro. hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, paruula, folijs exilibus, albis, scabris: caule aspero, candido: luteis flosculis, semine iuxta alas. resipit & hæc pinum. Hæc duæ uim superioris obtinent, sed non usqueadè efficacem.

CHAMAEPITYS.

AIVGA, SIVE CHAMAE. ALT.

Aigam

Aiugæ confi-
deratio.

- A**iugam quam Græci Chamæpityn uocant, quoniam folijs, & odore pinum refert, herbariorum uulgus
nam arthriticam appellat, quod ischiadicis, & alijs articularum doloribus opem ferat non obscuram.
Vulgaris est notitiæ Aiuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, folijs
oblongis, angustis, rosamarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbi-
cantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obsequiosi spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmo-
dum & facie referentibus; unde illi Pinus infima nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in uniuerso fere cau-
le, sed tenues, & exigui. Radicibus nititur palmaribus, pluribus adnatis fibris. Nascitur tenui, ac areno-
so solo, incultis præsertim locis, & in aruis nulla satione uirentibus: sapore est amaro, non sine acredine qua-
dam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat.
- 10** Verum postrema, quam sæpius etiam uidimus, non adeo omnibus est nota. quemadmodum nec media, quam ha-
stenuis mihi quidem uidere non licuit. Caterum in aperta errore uersabatur Germanus ille pharmacopola, qui
Brasauolum docuit Aiugam Germanica lingua uocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba huius nomi-
nis mihi cum Germanis iamdudum uersanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quamuis Aiugam repre-
sentat. Herba tota una cum floribus, & radicibus in puluerem contrita, si diebus quadraginta sumatur & re-
sina terebinthina, siue laricea quaternis drachmis, ischiadicis sanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota
emortuos factus extrahit, uniuersa planta decoctum facit ad omnes cerebri, neruorum, & articularum affectus
apituita provenientes, si pluribus propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam, & comitiales, &
resolutos, & podagricos iuuat. Fit & floribus & saccharo medicamentum (officina conseruam uocant) ad pa-
ralyticos; quo qui utuntur cum uesperis se dormitum recipiunt, reualescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie his
in sece medicamenti drachma duæ ex acori radicibus decocta, & florum salua binis scrupulis. Parantur & cha-
mæpiti catapotia ad idem per quam utilia, hoc modo. Sumit chamæpitys, Betonica, Stachadis, florum rosis-
marini, cuiusque drachmam; turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Col. cynthidis semidrachmam,
Zingiberis, salis fossilis, cuiusque grana decem. Rhabarbarici sesquidrachmam, spica indica grana septem,
pulueris hieræ simp. semuni tam, diacridij drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in
massam redigito, & quæ catapotia conformato: ex qualibet drachma nonem: & quibus si quotidie tria sumuntur
à paralyticis cum se dormitum recipiunt, præsentaneum fere sentient auxilium. Chamæpityos meminit Galenus
lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem
amarum saporem acri ualidiorem obrinet. Effectu uero expurgat, abstergitque uiscera plus quam calfacit.
Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facile iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin
mensis ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urina mouenda aptum est medicamen. Sunt autem
qui etiam eam exhibent decoctam in melierato ijs, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porro ipsa ui-
ridis uulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est enim
in succando ordinis tertij, in calfaciendo uero secundi. Quæ herba Græcis Χαμαίπιτος, Latins Chamæpitys,
Aiuga, & Abiga nuncupatur: Mauritanis Hamestheos, seu Chamastibus: Italis, Chamæpitio, & Iua: Ger-
manis, Re lenger ye lieber: Hispanis, Pinillo, & Tya artetica: Gallis, Iue muscate, aut arthetique.

Cuiusdā Ger-
mani error.Chamæpityos
uires ex Gal.

Nomina.

LIBRI TERTII FINIS.

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. QVARTVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

*Ribus antè libris, amantissime Aree, tradidimus odora-
menta, olea, arbores, unguenta, animalia, frumenta, olera,
radices, succos, herbas, seminaq;. In hoc autem quarto dis-
seremus de radicibus, et eis, quæ restant, herbis.*

Kéσπον.

BETONICA.

C A P. I.

ESTRON psychotrophon uocatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Be-
tonicam appellant. Herba est caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem,
quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuisa, odorata, prope radicem
maiora: in summis caulibus semen, ueluti saturæ, spicatum est. Decerpta huius fo-
lia siccantur, plurimos ad usus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus, quæ ex hy-
dromelite in potu, pituitosam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, con-
uulsis, mulieribus uulvæ malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, denarij pondere cum hydro-
melite: tres in uini sextario drachmæ contra serpentium morsus ebibuntur. Herba magna utilitate il-
latis à serpente uulneribus illinitur. aduersus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præsumpta
ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. urinam ciet, aluum subducit. Medetur comitialibus, & insa-
nis pota ex aqua: & iecinoris, lienisque uitij drachmæ pondere^a in aceto mulso. concoctionem adiu-
uat, si quis fabæ magnitudine secundum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo consimili acida
ructantibus propinatur. stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum
uinum sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: ischiadicis, re-
num, & uesicæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, si febricitant: sin a-
liter ex^b mulso. regio morbo laborantes recreat: menses pellit drachmæ pōdere cum uino pota. aluum
purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulen-
tam excreationem. Folia sicca, tritaque fictili uase reconduntur.

^a μετὰ ὀξέος
καὶ μελιτος. i.
cum aceto, &
melle. ita
meum.
Cateuz. au-
tem legit ut
Ruellius.
^b Meum. d. i. u.
μ. λ. i. i. uino
mulso.

Betonicæ con-
sideratio.
Vires ex An-
tonio Musa.

Betonica herba est nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cum aliquem laudibus fa-
miliariter extollere uolunt, uulgari prouerbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id est.
Tu pluribus præditus es uirtutibus, quam Betonica. Scripsit de Betonica uiribus proprium libellum An-
tonius Musa clarissimus Augusti Caesaris medicus, in quo hæc de ea memoria prodidit. Herba Betonica nasci-
tur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora custodit: & no-
cturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiam sacra, & busta à uisibus metuendis tuetur, ac
defendit: & in omni denique res sancta est. Cestron uocatur, & synchotrophon siquidem frigidis reperitur in lo-
cis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quer-
cus, odorata: semen in summitate thyrsi spicato, thymbra modo. Pollet uniuersa planta dotibus ferè innumeris,
quandoquidem tusa capitisque uulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præstat id tamen efficacius, si
tertio quoque die iterum, atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam ualentioris esse facultatis, ut ossa quo-
que fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur. quod item præ-
stant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à folijs per se tritis expressus, aut prius aqua maceratis,
aurium dolores mulcet, si tamen addito rosaceo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere haustus in
aquæ calidæ cyathis quatuor, sanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit.
quo fit, ut etiam uisum acuant comesta folia. Eadem cum salis momento contusa, naribusq; immissa sanguinem
inde fluentem sistit. Betonica decoctum ex uetere uino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpius collu-
tur. Herba ipsa ex tepenti aqua pota suspiriosis, & anhelosis maxime proficit. Folia melle excepta tabidos iu-
uant, præsertim qui purulenta extussunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pon-
dere, aut ex frigida aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iecinoris uerò, si ex calida hau-
riatur

60

BETONICA.

SERRATULA.

riatur. Ex uino decocta lienis uitij medetur. Sanat & renum uitia ex mulso bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis septem & uiginti, ad lateris, lumborumq; dolores utilissime bibitur. In duobus aquae calidae cyathis sumpta, alui & intestinorum tormina remouet, si tamen a crudis non fiant succis. Foliorum quatuor drachmis in aquae mulsae cyathis octo epotis, commodè citatur aluus: sananturq; ijs ex uino sumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle sumpta nouem diebus, tussim sedat. Pota in aquae calidae cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in accessionibus tantum fieri debet. Idem praestat etiam in tertianis, si cum pari pulegio assumatur. Sanat ipso quoque ordine etiam quartanas in tribus aquae calidae cyathis hausta, trium drachmarum pondere: addita mellis uncia, calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem affert, uteriq; cruciatus a frigidityte conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drachmarum pondere propinetur. Contrita folia & illita, praecisos glutinant neruos, & resolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris mensura, medetur ruptis, & ab alto deuolutis. Praesumpta ebrietatem arceat. Ex uino frequenter hausta, ictericos sanat: & suillo adipe admista, carbunculos curat. Potu ex aceto mulso unius drachmae pondere, uiatoribus longo itinere defatigatis uires mirifice reficit. Fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Aduersatur uenenis, & serpentum, & uenenosorum rabidorumq; quorumcunque animalium morsibus non modo intus sumpta, sed etiam extra emplastri modo imposita. Cuniculosa, sinuosaq; sanat ulcera cum sale indita. Ex uino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, praesertim radicum decoctum potum. idemq; praestant contrita folia imposita. Ceterum sunt qui Betonicam a serratis circunquaque folijs serratulam uocant. Sed serratula alia cuius hic imaginem appinximus, quaeque copiosa in Boemia nascitur in syluis, & pratis longe alia habetur. Siquidem hac caule constat purpurascens, tenui, & in multos ramulos diuiso: Folia gerit anteaquam caulescat Betonicae similia, toto ambitu tenuiter serrata, sed ubi caulem protulit, eadem faciem immutant. Nam exortis profundioribus incisuris, maioris Phyllosimilia ferè redduntur. Quae uerò in caule sunt, minora multò, & breuiora spectantur. Flores edit in ramusculorum summis partibus, è capitulis quibusdam, purpureos. Radice nititur multifida, Phyllosimilis modo fibrata. Herba est insectoria, pannis colorandis expetita. Datur utiliter potanda ex albo meraco conuulsis, ruptis & ab alto deuolutis. Dissoluit enim potenter sanguinem, qui extra uasa concreuit. In uino decocta, ac deinde illita, ulcera mirifice mundat, & carne replet, & ad cicatricem perducit. Hemorrhoidum quoque dolores mulcet tota adhibita. Folia, & radix simul contusa, & emplastri modo imposita, enterocelas sanare creduntur. Betonica uires memoriae prodidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cestron, aut Psychotrophon,

Betonicae uires ex Gal.

Nomina.

phon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iecur expurgat, abstergitq;: menses quoque ciēt, & comitialibus prodest, tum rupta, conuulsaq; curat, & omnibus bestiarum moribus ulceri illita auxiliatur. Postremo acidum ructantibus, & ischiadicis bibita, auxilio est. Planta, quæ ξέσπον, & Λυχότροπον Græcis, Betonica, & Vetonica Latinis dicitur: Arabibus, Chastara; Italis, Betonica; Germanis, Betonien; Hispanis, Bretonica; Gallis, Betoesne; & Betoine.

ΒΡΕΤΑΝΙΑ.

BRITANICA.

CAP. II.

Britanica, aut Vetonica, folia habet syluestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & breuem: caulem paruū emittit. Folijs exprimitur succus, qui igni aut sole cogitur. Vim habet adstringentem, priuatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione est opus.

Britanicae cōsideratio.

Quāquam tradit Ruellius Britanicam esse plantam Italiae cognitam, atque ibi uulgò appellari Piatama: no; mihi tamen hactenus non solum nomen illud incompertum est, sed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britanicam ostenderet. Hanc autem scriptis celebravit Plinius libro x x v. cap. i i i. hisce uerbis. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, quæ pota dentes intra biennium deciderent, compagesq; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britanica, non nervis modò & oris malis salutaris; sed contra anginas quoque, & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò proditur) collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit homines. Frisij, quæ castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Ceterum non desunt, qui Britanicam censeant eam esse stirpem, quam herbariorum uulgus ideo BISTORTAM appellat, quod radice contorta nitatur. Sed eorum planè error facillè deprehenditur, quandoquidem etsi Bistorta rumicis cōstet folijs; non tamen ea nigra sunt, neque pilosa: quinimmo læuia apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus casia. Ad hæc Britanica radix subest tenuis, breuisq;: Bistorta uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta. Ceterum ut Bistorta integram enarrem historiam, nascitur hæc in altis montibus, folijs primo statim exortu in acutum desinentibus, colore subrufo, quæ ubi adoleuerint, rumicis folia referunt, sed læuia sunt, inferna parte subpurpurea & per ambitum sinuata. Caulem edit rotundum, tenuem, cubitalem, in quo folia longè minora spectantur. Flos

Bistortæ mentio.

BISTORTA.

TORMENTILLA.

in caulis

- in caulis summitate prodit spicatus, ruber aut subpurpureus, è quò semen oritur oxalidis proximum. Radice nititur arundinacea facie, sed succosa, serpentis modo contorta; cortice obducta subnigro, sed rubra intus pulpa, adstringentis saporis. Copiosissima provenit in Boemia, ijs præsertim montibus, qui regionem hanc, à Silesia diuidunt, & ex quibus Albis fluius suam ducit originem. Sed præterea non desunt etiam qui Tormentillam sic officinis, & uulgò uocatam Bistorta generi adscribant, quòd non facie, sed fortasse uiribus illi respondeat. Quæ quoniam hic nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus, ideò hic locus exposcere uisus est, ut de ea aliquid differamus. Est itaque TORMENTILLA folio pentaphylli minore, septenis incisuris diuiso: radice breui, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: cauliculis tenuibus, subrubentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere sit reponenda. Sunt qui à septenis foliorum diuisuris Heptaphyllon hanc uocent. Herbarij compertum habent, hanc iisdem pollere facultatibus, quibus Bistorta prædita est. Quamobrem utraq; abortum prohibent bibita, ac uentri renibusque ex aceto illita: urinæ incontinentiam supprimunt, cum succo plantaginis potæ: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usque confederint femina. Idem præstant (de radicibus tamen intellige) si trita, & ex melle atque spica subacta, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem è uulneribus manantem cohibent, super asperso earum puluere. Qui item potus biliosas coercet uomitiones, si uorum albo exceptus super fictili tegula inassetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, siue è radicibus decoctum, uenenis omnibus remedio est. Ex quo tantum apud nonnullos Tormentilla inualuit usus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta componant aduersus pestilentiam, & ad pestilentes febres, & præsertim ubi exanthemata emerferint. Datur quoque earundem decoctum utiliter potandum pueris; qui uermibus laborant. Vtraque dysentericos sanant, & uulnera glutinant, præsertim quæ in intestinis, & uisceribus fuerint illata non modò ipsis uulneribus illita, sed & in potionibus hausta. Rebella, contumaciaq; ulcera curant & ea sistunt, quæ serpendo corpora erodunt. Radicum puluis sanguinis reiectiones prohibet. Idem ex symphyti maioris aqua potus, iuuat confractos, & ab alto deuolutos. Siquidem non solum intrinsecas fracturas sanat, sed etiam sanguinem extra uasa concretum discutit. Canis dentium inditus cum aluminis, & pyrethri momento, non modò dolorem sedat, sed fluxiones cohibet. Peculiariter autem ualent Bistorta radices ad uenenosorum serpentium morsum, unde colubrina quibusdam dicta est. Sed ut ià ad Britanicæ uires redeamus, eas scriptis tradidit Gal. lib. vi. sim. med. ubi sic inquit. Britanicæ herba folia adstringentia sunt, & uulneru glutinatoria, similia folijs syluestrium lapathorum nisi quatenus atriora sunt, magisq; birta. Sed & expressus ex illis succus perinde natus est adstringere. itaque coctum quidam reponunt, tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia. hætenus Galenus.
- 30 Caterum non est silentio prætereundum, quòd Dioscoridis codices inueniuntur, in quibus post Britanicam alterum per se de Betonica caput legitur. Quod, quoniam pluribus indicijs in Dioscoride ascriptum esse constat, atque in hunc authorem ex libello Antonij Musæ Augusti Caesaris medici fuisse translatum; idcirco nos illud addicauimus, neque alia commentatione idem dignum censuimus. Quæ planta Græcè *ἑπεταρίκη*, Britanicam Latine, pariter & Italicè appellatur.

Tormentillæ
histo. & uires.Britanicæ uires
ex Gal.

Nomina.

ΛΥΣΙΜΑΧΙΑ.

LYSIMACHIA.

CAP. III.

- 40 Lysimachia, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altioresve, fruticosos, tenues: prodeuntibus geniculatim folijs tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus: flore rufo, aut aureo. gignitur^b in aquosis, & palustribus. Foliorum succus adstringente sua ui, sanguinis reiectionem supprimit: dysentericis potui datur, aut infunditur: mensium abundantiam sistit, in pello. sanguinis profluuiio subuenit, si nares ea herba obturentur^c: uulnerum cruorem cohibet. Acerrimum nidorem suffita reddit. qua de causa serpentes fugat, & muscas interficit.

a πύρρον. i. fuluus.

b παρὰ τὰ ὕδατα. i. iuxta aquas.

c ἐστὶ δὲ καὶ τραυματικὴ, καὶ ἰσχυρὸς. i. est & uulneraria, & sanguinem sistens.

Lysimachia confid.

- Lysimachia à Lysimacho rege inuentore nomen accepit, ut Plinius est author libro xxv. cap. vii. ubi de ea ita scriptum reliquit. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis, uiridia: florem purpureum: fruticosa est, ramulis erectis, odore graui. gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. hac Plinius. Ruellius Lysimachiam eam herbam putat esse, cuius est usus apud insectores ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glasto tinxere, eam superinduentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lanificio dant operam, uulgò appellant Cerretta, siue Braglia, Foroiulienfes uerò Cosaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, apertè fallitur: siquidem Cerretta, quam ipse rusticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem salicis: florem luteum, semen folliculis genistæ effigie inclusum: nascitur in pratis, nullaque est, quod gustu perceperim, adstrictione prædita. Non desunt præterea alij, qui pro Lysimachia aliam plantam ostendant, quæ quadrato exit caule, folijs salicis, flore in purpuram rubescente, spicato. quæ etsi Dioscoridis Lysimachiam non referat, eam tamen Lysimachiam alteram, appellare libuit. Lysimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam misit Vincentius Cantonus conciuis meus, medicus eruditus, & rei herbariæ studiosus: quæ mihi planè singulis notis, quas Dioscorides Lysimachia tribuit, uidetur ad stipulari. Sed eandem post hac inuenimus nos in Boemia copiosam, & circa Pragam, prope Multauiam fluuiū, & in alijs quoque locis. Caterum quanuis Ruellius in mentione Lysimachia existimauerit (ut suprà diximus) Corneolam esse ueram Lysimachiam, in fine tamen eiusdè capituli quandam aliam herbā à rusticis sibi demonstratā fuisse

Ruellij erratum.

Vincentius Cantonus.

Ruellij alius lapsus.

FFF fuisse

LYSIMACHIA.

LYSIMACHIA ALTERA.

Lysimachia
uires ex Gal.

Nomina.

fuisse testatur, ad fugandæ pestilentie efficacissimam, buboni tantum adalligatam, quam etiam pro Lysimachia
asseruit. Ex quo palam est, Ruellium duas pro Lysimachia plantas designasse, ea fortasse ratione adductus,
quod Dioscorides flore rufo, aut aureo constare Lysimachiam memorie tradiderit. Lysimachia meminit Gale-
nus lib. vi. i. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disseruit. Lysimachios superan-
tem habet qualitatem adstrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem empla-
stri modo illita compescit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cum ipsa, tum succus eius multo ma-
gis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebri profluvium sanat. Huic herbe nomen Græcum est
λυσιμάχιον, Latinum, & Italicum Lysimachia.

Πολυγόνον.

SANGVINARIA.

CAP. IIII.

a Meum. Δύ-
ναμιν δὲ ἔχει
εὐπικνύν καὶ
λυκτικὴν ὁ
δὲ χυλὸς πρὶ-
νομένος ἀρμύ-
ζει αἱμορροί-
κοις. i. uim ad-
stringentē ha-
bet, & refrige-
rātem. succus
uerò potus au-
xilias sangui-
nem spuētib.
Catec. autem
cum Ruellio
concordat.

b καὶ πρὸς ἀνελόδον πρὸς μισὴς ὥρας τῆς ἐπιστημασίας λαμβανόμενος. i. & contra periodos una hora ante accessionem sumptus. ita Meum
& Cateeuw.

c θάμνιον ἐστὶ μονόκλωνον, τρυφερόν μαλακοειδές. i. Frutex est paruus, unicaulis, tener submolliis. ita Meum.

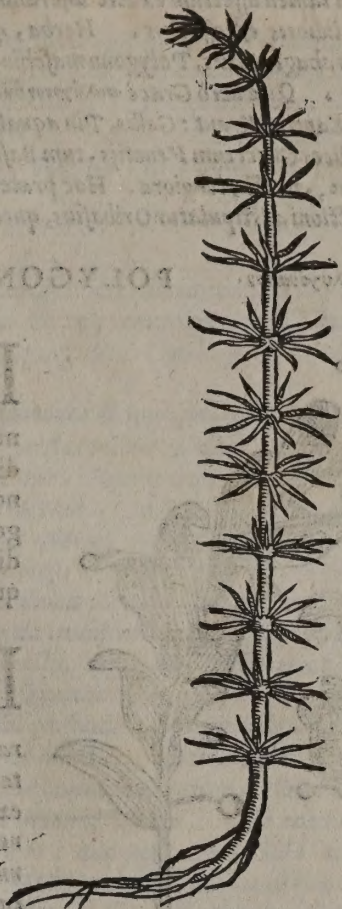
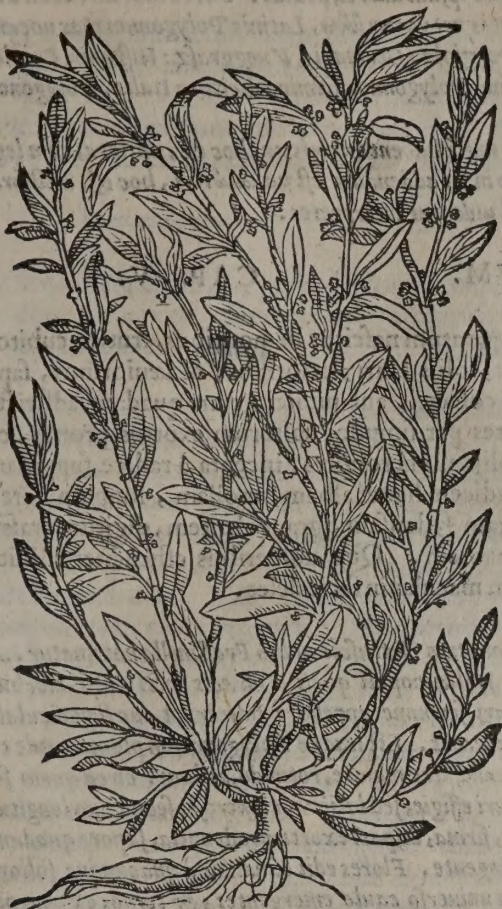
Polygoni cō-
sideratio.
Proserpinaca

Polygonum mas ramos habet teneros, & exiles, copiosos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gra-
men repunt: folia rutæ, sed † molliora, longioraque: femine sub omnibus folijs turgescente: unde
marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus^a. Vis epoti succi est, spissare, ac refrige-
rare. prodest cruentæ excretioni, cholera, alui fluxionibus, & urinæ stillicidio: nam urinam apertè
ciet. Cum uino potus, contra serpentium morsus auxiliatur^b: datur in febribus per horam ante si-
gnificationes. foeminarum profluvia impositu sistit. Idem succus aurium doloribus, iisdemque pu-
rulentis instillatur. Facit eximie ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi
feruori, sanguinis reiectionibus, ulceribus quæ serpunt, ignibus sacris, collectionibus, tumoribus,
& recentibus uulneribus folia illinuntur. Sanguinaria foemina^c fruticat uno caule, arundini tenere
simili, densis geniculis, & in se tubarum modo fæctis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis pi-
ceæ similes: radices nullus usus. nascitur in riguis. Huic quoque spissandi, refrigerandi que natura ad
eam ualens, sed inefficacior.

Polygonon mas, quod ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, edificiorum areis, &
uijs publicis frequens ubique nascitur. Foemina uero, quæ non adeo frequens est, & copiosa, in riguis humen-
tibusq; locis inuenitur. Mari polygono Proserpinaca nomen tribuit Apuleius, quod humi cauliculis repar-
Est &

POLYGONVM MAS.

POLYGONVM FOEMINA.

POLYGONVM MINVS.

Est & planta, quam POLYGONON minus appellare libuit. Ea enim ramulos edit humi repentes, tenues, geniculatosq; folijs exiguis, oblongis, semine pumilo, rotundo, albicante, racemosoq; ac adeo copioso, ut uniuersa planta semine referta conspiciatur; quo fit ut à quibusdam mille grana uocetur. Sunt etiam qui ab effectu hanc ipsam Herniolam uocant, quod ad enterocelas praestantissimum sit auxilium in potionibus sumpta. Audio à uiris fide dignis cum hac tantum herba, à Gabriele Faloppio Mutinense, plures intestinorum ramice laborantes esse sanatos. Vniuersa plantae puluis ex uino haustus, non solum suppressam citurinam, sed & renum calculos comminuit, ac pellit. Quin etiam, ut quidam affirmant, uesicae quoque lapides atterit, & paulatim eicit: ubi diutius quotidie eius puluerem è uino bibant affecti drachmae unius pondere. Nascentur locis aridis, sabulosis, & incultis. Polygoni meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Polygonum, inquit, uti adstrictiorem quandam obtinet, ita sanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde sanè quibus stomachus feruet aestu, foris frigidum illitum prodest: uelut etiam erysipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porro tale cum sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione uidetur esse exiccatorium. Quare cum herpetus, tum ulcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum uulnere glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodest: & si uel plurimum insit puris, hoc tamen etià desiccet. Easdem ob facultates & profluuiū muliebri sistit, & dysenteriam, & sanguinis reiectiones, & undetunque

Polygonon minus. & eius hist. & uires.

Polygoni uires ex Gal.

Nomina.

aliunde immoderatiores impetus. Refert Dioscorides, quod & urinam prouocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis. non tamen affectum exacte discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porro mas ad omnia dicta, quam femina, ualidioris est effectus. Herba, quæ Græcis πολύγονον ἄρβυρον, Latinis Polygonum mas uocatur: Arabibus, Bastalrahagi: Italis, Polygono maschio, & Coreggiola: Germanis, Vuegggrasz: Hispanis, Corriola: Gallis, Coreggiola. Quæ uerò Græcè πολύγονον θήλυ, Latine Polygonum femina dicitur: Italis, Polygono femina: Germanis, Kaniten Kraut: Gallis, Pin aquatic.

† Impressi codices Græci tum Venetijs, tum Basileæ hic male habent ἐπιμηκέσσερα, hoc est, mitiora, cum legendum sit ἐπιμηκέσσερα, id est, longiora. Hoc præterea loco in ijs addendum est μαλακώτερα, hoc est, molliora. Huic, & alteri lectioni adstipulatur Oribasius, quem secuti uidentur interpretes.

Πολύγονον.

POLYGONATVM.

CAP. V.

a Meum. σα-
σείαν. i. hirsu-
tam.

Polygonati
consideratio,
& hist.

Manardi er-
ratum.

Polygonati
uires ex Gal.

Nomina.

lygonatum esse, quam nomine Secacul describunt Mauritanii. Sed ij haud dubie, meo iudicio, falluntur: siquidē Pisi folia, ut secacul Polygonatum non habet, nec flores purpurascens uiole maiores, albicantesq;. Præterea secacul Serapioni radicibus nititur pollicis crassitudine, & indicis longitudine. Contrā uerò Polygonatum, quod multo longioribus sit radicibus. Adhæc (ut testatur Mesues, ac etiā Serapio, ubi de secacul saccharo, uel melle asseruando scribunt) eius radices cinereo exterius sunt colore, solida intus matrice, atque neruosa, quæ omnia in Polygonati radice desiderantur. Quippe candida hæc est, & nulla intus matrice. Re autem uera secacul radix est Indica. Hoc enim apertissime testatur Auicenna libro v. ubi sic habet. Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehantur ex India, & fit ex eis cum sunt recentes conditum in loco suo, apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Id quod etiam scribit Serapio, ubi de pluribus saccharo, aut melle asseruandis egit. Nec usquam Polygonatum, & Secacul eisdem uiribus pollere constat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici seminis ueritatem, & ad uenerem conciliandam. Qua in re nonnulli falsa Manardi opinione ducti, se delusos inuenerunt, qui Polygonati radices saccharo conditas ad uenerem excitandam auarissime deuorant, nullo tamen rei successu: At qui conferunt tamen, (ut quidam uolunt) & experientia comprobant, ad albas uteri fluxiones, si diu ijs utantur femina eo morbo laborantes. De Polygonati uiribus disseruit Galenus lib. vii. simplic. medic. hunc in modum. Polygonatum mistam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adstrictionis pariter & acri- moniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiusdam insuauitatis. Quocirca nec admodum est usui, sed tantum quod radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui uenos maculasq; in facie illo deterunt. Hæc planta ut Græcè πολύγονον, ita etiam Latine Polygonatum nominatur: Italicè, Frassinella, & Ginochietto: Germanicè, Vueisz uueiz: Hispanicè, Frassinella: Gallicè, Geniculiere.

Κλημάτις

Clematis humi serpit . læto, pinguique solo prouenit, uiticulas spargens ^a crassitudine iunci, exiguas ^b folio lauri figura & colore, sed multo minora. Ea cum caulibus in uino pota alui proflupia, & dysenterias sedant: subdita in pecto cum lacte, & rosaceo, aut cyprino, cruciatibus uulua medentur: dolores dentium commanducata finit. imposita serpentium moribus iuuamentum præstat. Fertur etiam contra aspidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

^a Catecuz.
ὀλαχοίς. i. in
star iunci.
^b φύλλον μι-
κρόν δ' ἀρνη-
σέρες. i. foliū
parū lauro
simile. ita
Meum.

Est & altera Clematis, quæ uiticulosum emittit ramulum, rubescentem, lentum: folium gustu admodum acre ac exulcerans. repit per arbores, ut smilax. Semen tritum pituitam, bilemque detrahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

Clematis, quæ primo loco describitur, aliquibus Vinca peruinca dicitur, nobis uulgò appellatur Prouen-
ca, cuius fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funestas texunt corollas. In hac enim nullam reperi notam, quæ Clematidi primi generis reclamare uideatur. Siquidem uiticulas mittit iunci modo lentas, flexilesque; iunco tamen exiliores; læues, & quæ humi iaceant. In his folia exeunt per interualla pari utrinque exortu lauri minor, robusta; colore saturatè uiridi, è quorum origine, primo statim uere flores emicant cærulei, aspectu pulcherrimo, quinis distincti folijs, ex oblongo uiridiq; calyculo sese pendants, & longis nitentes pediculis. Radices habet numerosas, graciles, albicantes, humique repentes. Viret perpetuò & nunquam folijs exuta spectatur. Hæc femoribus adalligata, mensium abundantiam cohibet, & abortum prohibet. Capiti recens superposita, & collo, gulaque circumducta, sanguinem è naribus manantem sistit: Ad-
ditur quoque utiliter uulnerarijs emplastris, & potionibus. Quamobrem eorum sententiam explodendam pu-
tauerim, qui nostratem Peruincam chamedaphnem esse sibi persuadent, quam uulgò Laureolam appella-
mus. Nam hæc uirgas emittit cubitales, singulari stipite à radice exeuntes, rectas, tenues, læues-
que: semen rotundum, rubens, inter folia residens, quæ facie laurina emulantur. Porro Clematis, quam
secundo loco reddidit Dioscorides, nimirum à prima quàm maximè dissidet. Illa enim ut diximus, fri-
gida, siccaque existit, & adstringentis omnino facultatis: hæc uerò adeò calida acrisque habetur,
ut admodum facile exulceret. Ipsa itaque ab radice uiticulas emittit prælongas, lentas, rubescentes, quibus lu-
puli uocati modo, aut hortensis smilacis, sepes, & arbores scandat, & clauiculis uinciat. E uiticulis folia pro-

Clematidum
confid.

Clematidis
uires Marth.

Quorundam
error.

Clematis al-
tera.

CLEMATIS PRIMA.

CLEMATIS ALTERA.

deunt hederacea; è lateribus una plerunque, aut quandoque duobus incisuris dissecta. Flores edit purpureos, alterius longè maiores, sed quatuor tantum folijs constantes, in crucis modum protensis, è quibus semen nascitur acerrimum, & feruentissimi gustus. Radicem habet crassam, quæ paulo post in numerosas diuicatur fibras, sapore pariter acri. Est & huius alterum genus, quod nos VITALBAM uocamus in Hetruria. Quandoquidem Vitalba hæc uiticulis exit rubentibus, ac lentis, folijs alteri similibus, etsi per ambitum magis lacinia-

Fuch. error.

Flammulæ hi
flor. & uires.

Clematidum
uires ex Gal.

tis, acri gustu, & exulcerandi facultate præditis, sed floribus longè diuersis. Siquidem hæc flores profert in racemi modum, albos, odoratos, & Myrti adeò similes, ut differentie nihil agnoscas. Quibus decidentibus capillacea, incanaque oritur coma, quæ tamen uentorum flatibus excussa, nudum relinquit fructum, triangulari ferè figura, acerrimi omnino saporis. Quo fit, ut mihi haud dubitandum sit quin uitalba nobis uocata alterius clematidis sit species, uel potius ipsa eadem clematis. Fuchsius tamen medicus doctissimus nostratem Vitalbam, uitem nigram esse existimat. Sed errat, mea quidem sententia, ut infra suo loco dicemus. Caterum herba, quam quidam FLAMMULAM dicunt, folijs, floribus, ac semine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo gustu. Attamen neque sepibus circumuoluitur, neque arbores scandit, cum recticaulis assurgat. Plures autem hæc ex se mittit caules bicubitales, subrubentes, & in his folia smilacis, quibus intolerabilis inest acrimonia, unde Flammula sibi nomen asciuit. Ex hac ego sapius aquam elici, demisso nitreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem, qua herba ipsa, pollebat acrimonia. Hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est author) excalfacit, siccaturque ordine tertio. Sed quòd imposita carnem non secus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendam præbeant magno (ut ferunt) iuuamento. Alij eius oleum commendant ischiadicis, articulorum illiumque doloribus, urinæ angustijs, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammula folia tenuissimè concissa in rosaceum imponunt, quod uitreum uas exceperit, ac inde per aestatem insolant obturato uase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum uires reuertamur, ex de his subiiciam, quæ Galenus libro septimo simplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & adurentem siue causticam facultatem obtinent, adeò ut & lepras excoriant. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrsinoides, alij polygonoides appellant. Caterum id nec exulceratorium est, nec acre, sicut quod antè dictum est, immo profluuijs, & dysenterijs cum uino potum prodest, dentiumque dolores mansum mitigat: tum uteri quoque doloribus in pecto admotum, usui est, tantum abest, ut perinde urat, ac ulceret, ceu illud superius. Sed summe nobis suspiciendus Paphilus ille, sicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquã uidit, literis ea mandans, sic hæc

hæc ambo in unum confudit. At Dioscorides utriusque in quarto meminit, & eius quæ simpliciter uocatur Clematoides, idq; in fine libri, & alterius, sed in principio. Quamobrem necesse non est, me etiam describere species ambas, sicut nec in alijs feci. hæc Galenus de utraque Clematide. Ex quibus palam est exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioso ex huius quarti libri calce, ubi commodè inter alium deicienda medicamenta, sibi locum adinuenerat, exemptum fuisse, & hic alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis convenientiam. Prima clematis Græcis κληματὶς ἀρνοῖδος appellatur: Latinis, Clematis, & Vinca peruinca: Italis, Clematide prima, & Prouenca: Germanis, Singrien: Hispanis, Peruinqua: Gallis, Lyserum. Secunda uero κληματὶς ἑτέρα Græcè: Clematis altera Latine: Lynen Germanicè uocatur.

Nomina.

10

Πολεμώνιον.

POLEMONIA.

CAP. VIII.

Polemonia, alij philetariam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pinnatis: folijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut sanguinariæ, proximis: quibus in summis uelut corymbi dependent, nigro semine: radice cubitali, albicante, radicula, simili. nascitur in montosis, & asperis. Bibitur in uino radix contra serpentes, & dysenteriam: & ex aqua aduersus urinæ difficultatem, & coxendicium cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienosis. Eadem scorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem gustauerit, à scorpione non feriri: eumq; si ictus sit, nihil molesti passurum. Dentium dolorem mansa mitigat.

20

Quamquam ego plantam pluries uidi in altioribus, asperioribusq; uallis Ananiæ montibus, quæ Polemoniam quadantenus præse ferebat, cum tamen corymborum notæ & alia quedam Polemoniæ non essent, eius hic imaginem apponere non libuit. Ceterum Brasauolus Ferrariensis eam censet esse Polemoniam, quam nostrum Hetruria uulgus appellat Lauanese: alij uero Galegam, alij Rutam caprariam nominant. Quando quidem hæc omnibus ferè notis fenum græcum refert, in cuius ramorum summitatibus cornicula dependent, in quibus semen recluditur subrubeum, non autem corymbi. Radix illi inest breuis. Nascitur lato solo, & plerunque in scrobium marginibus, alijsq; uliginosis locis: non autem in montibus asperis, ubi nasci Polemoniam tradidit Dioscorides. Verùm Fuchsius libro primo de compositione medicamentorum, eam Polemoniam putat esse, quam officinæ Ben album uocant. Sed ab eo, planè dissentio, quòd hoc ramulis non sit utrinque pinnatis: quòd corymbos nullos proferat, sed siliquam, uel calycem ocimoidis modo: quòd denique non solum in montibus, & asperis proueniat, sed ubique, præsertim in pratis. De Polemonio differens Galenus lib. vii. de simp. medic. facultatibus, sic inquit. Polemonium quidam philetarium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodinamon:

Polemoniæ confid.

Fuchsi opin.

Polemonij uires ex Gal.

SYMPHYTVM PETRAEVM.

tenuium partium est, & desiccandi uim obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad ischiadicos, dysenteriam, lienemq; induratum potui exhibent. πολεμώνιον sic Græcis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur.

Nomina.

Συμφύτον. SYMPHYTVM. CAP. IX.

40

50

60

Symphyton petraeum nascitur in petris^a, ramis tenuibus, paruis, origano similibus: capitulis, & folijs thymi: lignosum totum, odoratum, gustu dulce, & saluam ciens: longa radice^b, subrufa, digitali crassitudine. Decoctum in aqua mulsa & potum, pulmonis uitia purgat: sanguinem reiicientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dysenteriam, rubraque foeminarum profluvia in uino decoctum: ad conuulsa uero & rupta, ex aceto mulso bibitur. Quin & commanducatum sitim sedat, faucibus asperis subuenit, uulnera recentia, enterocelasque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum symphyto decoctæ coalescunt. Est & alterum symphyton, quod aliqui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem^c, crassum, leuem, angulosum, ut sonchi inanem: circa quem breui interuacante spatio, folia exeunt angusta, buglossa proxima, oblonga, hirsuta^d: caule secundum angulos quosdam striato: folijs tenuibus, ex alarum sinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut uerbasci semina emicant. Tam caulis, quam folia aspera lanugine horrent, tactuque pruritus concitant. Radices demittuntur foris nigrae, intus candidæ, uiscosæ, quarum est usus. Tritæ, & potæ cruentis excreationibus, ruptisque proficiunt: recentia uulnera

a Μεύ. κλονία. δὲ ἔχει ἐμπε-
ρῆν, λεπὰ φύλ-
λα, κεοάλλω
δὲ ὡς θυμῷ. i.
Ramulos ue-
rò habet ori-
gano similes,
tenuia folia,
& capitulū ue-
lut thymus.
sed Cat. cum
Ruellio con-
cordat.
b Μεύ. ὑπο-
πόρφυρον. i.
subpurpureū.
c Μεύ. addit.
δασύ. i. den-
sum.
d Μεύ. & Cat.
ἔχει δὲ παρὰ
τὰς γωνίας ὁ
καυλὸς ἐξο-
χὰς τινὰς πα-
ρατεταμένους
i. habet uero
& caulis emi-
nentias quas-

dam iuxta an-
gulos adha-
rentes.

Symphytorū
confid.

Quorundam
errores.

Solidaginis
minoris, &
medicæ uirēs.

uulnera illite conglutinant, carnes quoque si concoquantur, cogunt additæ. Inflammationibus præser-
tim sedis, cum senecionis folijs, utiliter illinuntur.

Quanis in nostris commentarijs, quos multo antè tempore Italicè conscriptos edidimus, ingenue confessus
essem, me non antea adinuenisse symphytum primi generis petræon cognominatum; id tamen postea repe-
ri mense Septembri suis floribus emicans, longè à Goritia circiter uiginti millia passuum, in latere magni
montis Vipaci paulò supra arcem, ac deinde in alijs ipsius montis partibus, alijsq; lapidiæ locis, præsertim eo
tractu, qui uulgò Sclauis dicitur Gabernich, quin & in monte illo eiusdem tractus, quem uocant Sancti Urbani,
nullis prorsus deficientibus notis quæ illi à Dioscoride tribuntur. Est profectò planta, præsertim ubi floruerit,
uisu iucundissima, ita ut maxima cum uoluptate ad se uidendum uiatorum oculos alliciat, argumento quidem
quòd etiam uiribus polleat insignibus. Porro Symphytum alterum, quod secundo loco reddidit Dioscorides, nul-
li dubium est, quin ea sit herba, quæ hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum
Alum falsò appellant. Quippe quòd eius notæ singulæ Dioscoridis historiæ ad unguem hæere deprehendantur.
Hæc frequentissima nascitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioscorides inquit; sed & candidis & purpu-
reis, eadem sanè facie, ac forma. Ceterum hallucinantur, meo quidem iudicio, qui Symphytum petræum pu-
tant eam esse plantam nullis non cognitam, quam officina CONSOLIDAM, & Solidaginem minorem uo-
cant. Siquidem eam nihil prorsus Symphyti petræi notis respondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter
gnaris euidentius est, quàm ut à me indicari deceat. Neque etiam statuendum censeo idem Symphytum esse eā
aliā herbam, cuius folia auersa parte purpurascunt, quæ ab herbarijs uulgò CONSOLIDA media nun-
cupatur, ab aliquibus uerò Laurentina, & à Senensibus Morandola. Verum posteaquàm in harum plantarum

SYMPH. MAIUS, SIVE CONS. MA.

CONSOLIDA MEDIA.

sermonem incidimus, earum quoque hîc attexere historias uoluimus. SOLIDAGO itaque minor, quam Ger-
mani Prunellam uocant, caulibus exit quadrangulis, hirsutis, spithama longitudine: folijs menthae proximis, ac
etiam subasperis. Flores gerit in caulium, ramusculorumq; fastigijs spicatos, purpurascens, & quandoque
candidos. Radix illi inest capillata, ut in plantagine. Ceterum quæ media SOLIDAGO à Rizzotomis ap-
pellatur, rectius fortasse Prunella à Germanis dici potuisset à foliorum colore. Siquidem folia, quæ minori la-
tiora & molliora sunt auersa parte cyclaminis modo purpurea spectantur. Caulem edit pedali longitudine, pilo-
sum, quadrangulum, inanemq;. Flores mittit ceruleos, qui partim inter folia, quæ caulem ambiunt, partim
in cacumine spicata congerie prodeunt. Radix illi est ut alteri multifida, haud altè descendens. Harum modò di-
ctarum stirpium etsi nusquam, quod hætenus inuenerim, meminerint Græci, aut Mauritani; eæ tamen uirum
in modum

CONSOLIDA MINOR.

DENTARIA MINOR.

DENTARIA MAIOR.

SANICULA, SIVE AVRIC. VRSI.

in modum prodesse existimantur disruptis, fractisq; internis, et externis corporis partibus. Idcirco utiliter dantur potanda ab alto deuolutis, ac etiā ijs, qui interna, intestinale uulnera acceperint: nanque illa, sint uel exterius, uel interius illata, mirifice sanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Consolidam mediam uocam tam potu sanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos disicere, & dissoluere. Illita uerò folia, uel eorum succum efficax medicamentum esse prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibusq; ac etiam testium, pudendorumq; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoque prædicta est, quam Solidaginem minorem uocant, ut quidam existimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adstringere, & reprimere sit opus, minorem usurpant, quam etiam altera longè præstantiorem esse sæpenumero compertum est.

Saniculæ unū genus.

Saniculæ uires Matthio.

Dentaria minor.

Dentaria maior.

Saniculæ aliud genus. Auricula urfi Saniculæ alterius uires.

Solidago regalis.

Solidaginis regalis uires Matthiolo. Symphyti utriusque uires ex Gal.

Nomina.

Sanicula uires Matthioli. Exit hæc folijs pentaphylli maioribus: radice candida, tam miro naturæ ipsius artificio nodulis, ac lacinijs quibusdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, & ad interna uulnera, præsertim ad ea, quæ in thoracis cavitatem penetrauerint. Hanc quidam Dentariam minorem uocant quod radices dentium speciem quandam representent. Ceterum alia quoque planta est, quæ quibusdam DENTARIA MAIOR appellatur, nonnullis uerò ἀπὸ πολλοῦ quod sine folijs proueniat. Nasceitur hæc in opacis syluis, aut alijs umbrosis locis: Germinat primo statim uere. Quippe caules profert dodrantes, teneros, fragiles, succosos; Orobanche æmulos, in quo à medio ad summum flores exeunt in purpura albicantes, & hirsuti, foliolis eiusdem ferè coloris in latere concomitantibus. & floribus calyculi oriuntur, in quibus paruum concluditur semen, papaueris modo. Radice nititur albicante, magna, succosa, fragili, compactili squamarum congerie, miro sanè naturæ artificio elaborata: gustu est acerbo, amaritudine quadam concomitante. Plura insuper Sanicula ostendunt genera, quorum unum, quod aliquibus herbarijs Auricula urfi nominatur, folia fert plantaginis magnitudine, sed crassiora, ueluti fabaria uulgò uocata, lacinijs circum magno artificio factis à natura, colore in album flauescente. Id genus copiosè nascitur in agro Goritienfi monte Saluatino. Hoc ceteris præferunt ad enterocelas, & thoracis uulnera, si quotidie in potu sumatur: quin & ad alia uulnera, tam intus sumptum, quàm exterius illitum. His aliam denique annumerant Solidaginem, quam uulguis medicorum Consolidam regalem, & ipsi sua uulgari lingua Ritterstorn uocant, quod sonat nobis Sperone da caualliere, & Latinis equitis calcar. Huic sunt caules cubiti altitudine: folia oblonga, tenuia: flores planè purpurei, magnitudine uiole: è quorum basi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi à Germanis inditum est nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos triti, & aqua rosacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tussi, inflammationibus, uenenis, uomitionibus, biliosis affectibus, suppressæ urinæ, calculosis, ischiadicisq;: quin & aluum citat. Meminit utriusque Symphyti Galenus libro VI. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita scriptum reliquit. Symphytum petræum ex contrarijs constat uiribus: habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone purgare potest. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectioibus sanguinis auxiliatur: & tertia a eas inest humiditas quadam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Commanducatum sitim extinguit, & arterie asperitates sanat. Porro secundum omnium dictarum uirium missionem simul digerere abundè potest, simulq; corpora contrahere, & constringere. proinde enterocelis imponitur, & ad conuulsa, & rupta cum oxymelite bibitur. Porro qui ipsum in uino decoctum ad dysenteriam, & rubrum profluium exhibent, utuntur tanquam desiccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin reniumue dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò alterum, puta magnum, similem dicto uim habet: non tamen gustantibus dulce est, nec odorantibus odoratum. Sed his sanè à modò scripto diuersum est. Ceterum quatenus uiscositatem quandam, & mordacitatem obtinet, scilla simile est. Vtuntur eo ad omnia, ad quæ iam dicto. Quod σὺμφυτον πετρῶν Græci, pariter Latini Symphytum petræum, & Itali Simphito petreo uocant. Quod uerò σὺμφυτον ἑτέρον Græci, Symphytum alterum Latini appellant: Itali, Consolida maggiore: Germani, Vual uurtz: Hispani, Suelda maiore, & consuelda maior: Galli, Oreyllé d'asne.

† Ne quis commoueat, quod nos hic folia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretatione. Id enim ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc est, folia habetur. Tum uerò quia folia thymi pulchre illi herbe quadrant, quam uerum Symphytum petræum censemus.

† Illud præterea hoc in loco adnotandum est, quod ubi communis lectio habet πύλλον ἀποκλιντικόν, hoc est, saluam prouocans, in Oribasio legitur συμπικόν, quod est adstringens; quam lectionem magis probamus.

Ο'λόσιον.

HOLOSTIVM.

CAP. X.

Holostion quadrantalibus herba est pusilla, tribus quatuorve digitis supereminens extra terram: folijs, uiticulisque coronopo, aut gramine proximis, gusto adstringentibus: radice alba, prætenui usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum. nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

Holostij consideratio.

Quorundam error.

Tam etsi, cum antea legitimum holostium nusquam uidissem, inclinabat animus ad credendum holostium eam esse plantam Serpentinam Goritienibus appellatam, de qua superius lib. II. in Coronopi mentione meminimus, attamen uerum holostium, cuius hic imaginem expressimus misit hoc anno mihi uidendum excellentiss. medicus Alphonsus Pantius Ferrariensis, quo postea factum est, ut à priori desisterem sententia. Recensetur Holostium inter symphyti genera. Sed hallucinantur haud dubiè qui credunt eam herbam esse Holostium.

HOLOSTIVM.

PILOSELLA.

stium quam PILOSELLAM uocant. Siquidem tametsi hæc frequens nascatur in collibus, facie tamen à co-
 ronopo & notis omnibus distat. Humi hæc perpetuò decumbit, radiantibus circumquaque folijs, ijsq; oblongis
 incanis ubique pilis obductis. Caules quibus humi repit fuciculi faciem representant. Sunt enim flexiles, te-
 nues, teretes, & ubique hirsuta canitie scatentes. Si dum humi repunt, radices ex se mittunt, & quibus nouellæ
 propagantur plantæ. Flores illi sunt aurei, stipato foliorum ordine; qui maturæcentes in papposam lanuginem
 euolant: Radicibus nititur numerosis, tenuibus, sed humi pertinaciter inhaerentibus. Nascitur extenuato, &
 arido solo, & præsertim in collibus. Amarum lac secta planta mittit. Id quod extenuantis indicium est facul-
 tatis. Tota Pilosella planta uehementer adstringit: quapropter huius rei non ignari pastores maximè cauent,
 ne onium greges in illis pascuis inmorentur, ubi huiusce plurimum gignitur. Quandoquidem depascentes oues tã
 ta alui adstrictione afficiuntur, ut inde facile emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dysentericis, &
 uteri profundijs; quin & uulnera glutinare tam scilicet exterius, quàm interius, illata, cæliacisq; magno esse au-
 xilio, & biliosis uomitionibus: cruentis item sputis, enterocelis, & omnibus in uniuersum fracturis opem ferre,
 sed præcipuè caluariæ. Non desunt etiam de recentioribus qui eam maximè commendent ad locinoris & splenis
 affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quod uiscera hæc roboret. Ad-
 ditur quoque utiliter in potionibus intrinsecorum uulnerum, & in uulnerarijs emplastris, atque unguentis: suc-
 cus eius non solum recentia uulnera glutinat, sed & ulcera quoque contumacia, phagædenasq; sanat. & præser-
 tim oris, & pudendorum. Caterum ut ad Holestium nostra redeat oratio, ingenuè fateor nullam hæcenus plan-
 tam se mihi obtulisse, quæ magis Holestium referat, quàm ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritiensibus uul-
 gò uocatur. Holestium (ut author est Galenus libro v. i. simplicium medicamentorum) desiccandi uim habet
 cum adstrictione: quamobrem ipsum ad rupta potui exhibent. Quod Græci ὁλίστιον, Latini item Holestium, &
 Holestium dicunt: Itali, Holestio.

Pilosellæ de-
 scriptio, & ui-
 res Matthio.

Holestij uires
 ex Gal.
 Nomina.

Στοιβή.

STOEBE.

CAP. XI.

SToebe uulgaris est notitiæ. Cuius semen, & folia stringunt. quapropter decoctum dysentericis
 infunditur: auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis prosunt, &
 erumpentis sanguinis impetus cohibent.

STæben Dioscoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuisse, illud maximo argumento est, quod eam nullis pror-
 sus notis representauerit. Hinc certè nobis facessitur negotium, quod minus scire possimus quænam sit illa in-
 ter tot

Stœbes confi-
 deratio.

Matthæi Sal-
uatici error.

Scabiosæ mē-
o, & uires
Matthioli.
Scabiosæ ma-
ioris descrip.

ter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro xxi. cap. xv. Stæben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theophrasto lib. vi. cap. iiii. de plantarum historia mutuatus est) sic inquit. Quædam sunt herbe, quæ spinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quod aliqui Stæben appellauere. Idem lib. xxi. cap. xi. Stæbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipue auribus purulentis me-
detur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dysenteria infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stæben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placentaceo, & molli, colore rubido, author est Theophrastus lib. iiii. cap. xi. de plantarum historia. Hinc itaque Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stæben eam herbam interpretatur, quam uulgo Scabiosam nominat. cuius, quod sciam, nec Græci, nec Mauritanii meminerunt. Quamquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendunt, quæ ab Aetio uocatur Psora: quam tamen is nomine tantum expref-
sit, nulla adiecta descriptione, ex qua aliquid certi constitui possit. Ceterum Scabiosam uocatam non esse Stæben manifestò demonstrant, quæ statim ex eius descriptione sequuntur notæ. Scabiosa itaque duas habet species, nempe Maiorem, & minorem, cuius plurimus est usus. Crescit hæc folijs circa radicem per ambitum lacinia-
tis, humi accubantibus, subalbicantibusque, & subhirsutis: uerum, quæ in caule sunt, frequentioribus, tenu-
ioribusque, incisuris diuiduntur: caulem mittit tenuem, rectum, teretemque, in quo rami oriuntur. Flores habet fo-
lios, cerulei coloris, aut pallidos, qui tractu temporis deflorescentes, capitulum relinquunt subuiride, rotun-
dis ocellis refertum, colore pauonum pennas imitante, tanto sanè natura artificio, ut diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Radix est illi palmaris, ac fibrosa subcandicansque: Ceterum quam maiorem nos Sca-
biosam uocamus, primo statim exortu folia profert longa, nullis in ambitu lacinijs, atqui, quæ his succedunt
phu minoris modo dissecta cernuntur, quæ uerò in caule, & ramis sunt, minora habentur, & magis laciniosa.
Caulis gerit æstate sesquicubitales, teretes, striatos, incanosque, qui circa cacumen suos fundunt ramos, in
quorum fastigijs capitula oriuntur in acutum desinentia, compactili squamarum ordine contecta cyani modo, &
quibus flores prodeunt ferè etiam similes sed rufescentes. Hos denique sequitur semen paruum, & subnigrum,
lychnidis coronariae simile. Radice nititur pollicari crassitudine & sæpe maiore, brachiataque, sapore subdulci,
pastinacæ proximo. Nascitur inter fruges, & in campis non cultis, argilloso præsertim solo. Quæ quidem no-
tæ maximè arguunt magnam inter Scabiosam, & Stæben intercedere differentiam. Siquidem Stæbe folia fert
aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, alijsque locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè
in comædia ranas inter se loquentes adducit, quæ admodum letabantur, quòd totam consumpsissent diem inter
cyperum & phleum saltantes. Ceterum ut de Scabiosa quoque uiribus agamus, sciendum est, quòd utraque ex-
calfacit, extenuat & abstergit. Ideoque præstant ad expediendos pulmones & pectus à crassis, & pituitosis

SCABIOSA MAIOR.

SCABIOSA MINOR.

ribus

excrementis, cum ipsa herba in puluere pota, tum succus cum melle delinctus, tum eius decoctum diebus pluribus haustum. Valet quoque mirum in modum aduersus scabiem, unde illi nomen: in quem usum non modo eius decoctum quotidie potandum præcipiunt; sed & herbe ipsius succo, per se, aut in unguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris uitij, & respirationi inferuentibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas disijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, siue Carbunculis pestiferis uti liter illinitur: adeo ut illita hos lethales abscessu trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Datur utiliter scabiosa succus quatuor unciarum pondere, cum theriacæ drachma, pestilentia affectis, prima statim die, uerum subinde sudorem in lecto prouocare oportet, & iterum, atq; iterum medicamentum repetere. Id quod & præstat plurimum ad uenenosorum serpentium morsus, quemadmodum & herba ipsa contusa, recensq; imposita. Illitus Scabiosa succus cum chrisocolla farina, & caphura momento, lentigines, albos, impetigines, uaros & ceteras cutis infectiones abstergit, & oculorum albugines tollit. Peculiariter autem ualent maioris Scabiosæ radices qd lichenosos, etiam si morbus à Gallica lue prouenerit. Siquidem earum decoctum quadraginta diebus potum, ut ego mihi testis esse possum, præstantissimum, expertissimumq; est ad hoc medicamentum. Idem præstat earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex sero haustus. Sed iam ad Stæbes uires redeamus, de quibus Galenus lib. vii. simp. medic. differuit his uerbis. Stæbes fructus, & folia maximo sunt usui, adstringendi uim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dysentericis iniicitur, & auribus pure fluentibus, tum uulnera magna conglutinat. Euidetius hæc præstat cum uino auro austero: ualenter enim desiccant omnes præter naturam humiditates. Præterea folia uiridia, si illinantur, uim habent erum pentis sanguinis suppressendi: denique & oculorum ex ictu suffusiones illita uuant. Quæ planta cōsī Græci, similiter Stæbe Latinis, & Stebe Italis appellatur.

Scabiosæ maioris uires.

Stæbes uires ex Gal.

Nomina.

Κλύμενον.

CLYMENVUM.

CAP. XII.

α εοικότα ἰρι-
δι καὶ πολύπο-
δος πλεκτά-
γας. i. simili-
bus iridi & po-
lipodu cirris:
ita meum, &
Catec.

Clymeni con-
sideratio.

Ruellij, & Plinij lapsus.

Nomina.

CLYMENVUM.

Si caules itemq; folliculi herba, quæ Saponaria uulgò noscatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia illi quadrare uidentur, quippe quæ plantagini prorsus referant imaginem, cum Ruellio utique sentirem, fatererq; Saponariam legitimum esse Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam ad stipularem deprehenduntur. Quamobrem quænam herba Clymenum in Italia hodie referat, hæcenus non satis compertum habeo. Verum his non obstantibus plantam hic addere uolui, alijs quoque cōtemplandam; Nam cum caulem habeat fabæ non absimilem: folia plantaginis æmula, & folliculos supra caulem in sese inflexos, incuruosq; belle satis Clymenum imitari uidetur. Hanc mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortusus, nobilis Patauinus. cui id acceptum referre debent omnes rei herbariæ studiosi. Hanc (ut Plinius memoria prodidit libro xxv. cap. vii.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herba. Quo in loco idem Plinius clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Dioscorides periclymeno assignauit. Huius nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Planta hæc κλύμενον Græcè, quemadmodum & Latine Clymenum dicitur.

Περικλύμενον.

PERICLYMENVUM.

CAP. XIII.

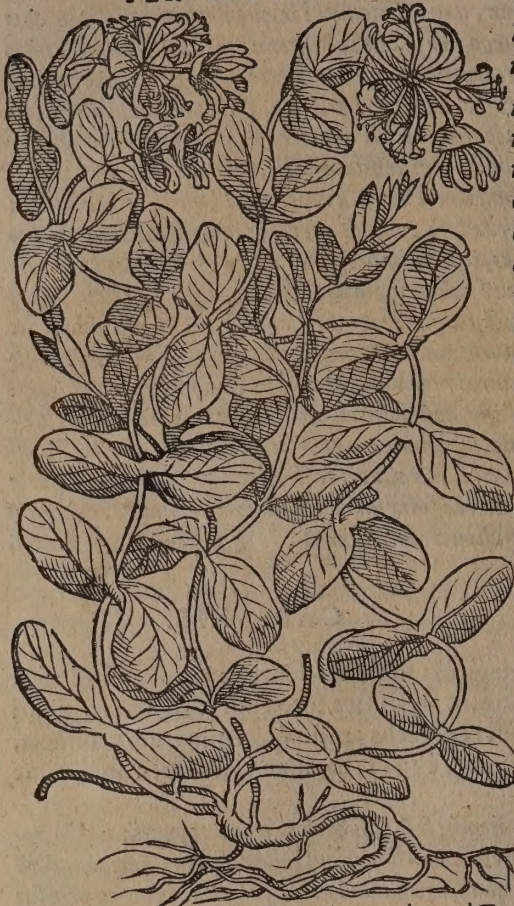
Periclymenon simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia surculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens: semen durum, & quod difficile euellatur: radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis, ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter afsidentibus. Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra siccatum, si drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit: sed urinam ciet, statim à sexto die cruentam. Folia sunt eisdem uiribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

GGG

Sunt

Periclymeni
confid.

PERICLYMENV M.

Quorundam
error.Periclymeni
uires ex Gal.

Nomina.

è ueteribus neminem hactenus inuenerim, qui Periclymenon ea ui pollere, memoria prodiderit. Hanc etiam herbam, comendauit Ioannes de Vigo clariss. chirurgicus, ad crurum ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Galenus lib. viii. simp. medic. Veruntamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita scriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis est, tum folia, adeo uehementer incidentis, si mul & excalfacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidè urinam tantum mouent, porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachma unius pondus cum uino. Porro desiccatur quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem omnino bibentibus asferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem portionem prescribunt, ut Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat. Planta, quæ Græcis περικλυσσός, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matrifelyna: Germanis, Geiszblatt: Hispanis, Madrelyna: Gallis, Vincibosse.

Τριβυλος.

TRIBVLVS.

CAP. XIII.

Tribuli genus unum terrestre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: uiticulis † in terra stratis, spinis secundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo, caule parte summa, quàm ima crassiori: adfunt ei & capillamenta quædam spicacea: semen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ: ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque per sanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum affert. Drachina terrestris tribuli pota illitave, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptissimè bibitur. decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, uirenti tribulo equos saginant: & è dulci semine, & esculento panem, quo uescuntur, faciunt.

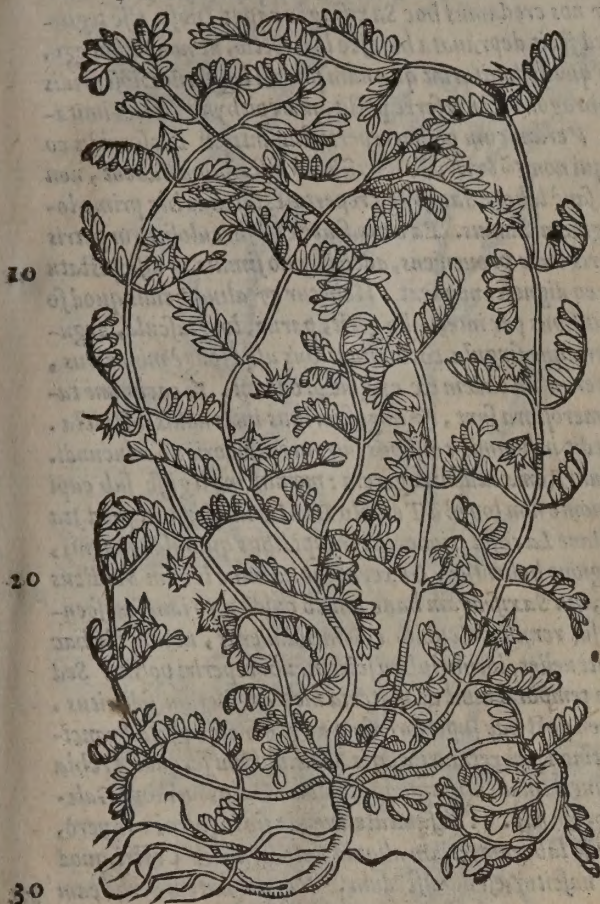
Tribuli confi
deratio.

Et si unum duntaxat, Tribuli terrestris genus descripserit Dioscorides; duo tamen eius genera à Theophrasto redduntur lib. vi. c. v. de plantarum historia, his uerbis. Tribulo peculiare est, ut fructum gerat aculeatū. Eius duo sunt genera: uni folium est ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terrestre, & surculosum: serius germinat, cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc apud septa uillarum erumpit. Semē præcoci sesamæ figurā cernitur: alteri, hoc est ferotino, rotundum, nigrum, siliquis inclusum. Hæc duo terrestris genera Theophrasto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioscorides assignauit, memini me uidisse Venetijs in maris litore prope diui Nicolai sacellum. At hūc, cuius hūc figurā exprompsimus, Pisis misit ad me Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ peritissimus. Ruellius Tribulū aculeatū Theophrasti eā plantā esse arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppo la, ea fortasse ratione ductus, & prope torrentium, & fluminū ripas proueniat. Verum cū lateat nos soliorum effigies,

Ruel. error.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

TRIBVLVS AQUATICVS.

figies, quæ à Theophrasto illi tribulo non redditur, atque etiam constet hanc plantam furculos non mittere, neque siliquam ferre, in qua intus claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates seplasiarj huius radices melle, & saccharo condiunt, eryngij eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut superiori libro in eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerisque Italiae fluminibus, & lacubus provenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neque solum in dulcibus aquis gignitur; sed etiam in mari. Hos tribulos Venetij in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Folijs hic provenit latis, subrotundis, crassis, & auersa parte maculosis, nervosisq; & per ambitum serratis, prælongis, & crassis pediculis nitentibus: caulem edit crassum, pinguemq; sed in summitate longè uegetiorem, quàm ab radice. Radix illi longa, comantibus spicaceis capillamentis. Fructum profert nigrum castaneæ magnitudine, triplici armatum mucrone, unde illi nomen, cortice membranoso, & alba intus medulla, gustu castaneis haud ab simili, uulgus aquaticas castaneas uocat, & non secus ac castaneis eo in cibis utitur. Quinetiâ quibusdam in locis, è siccis tribulis in farinâ redactis, per annonæ inopiam agrestis plebecula panes parare solet, perinde ac ex castaneis parantur ab alijs. sunt etiam qui eosdem tribulos sub cineribus assatos pro bellarijs edât. Ex his porro qui peregre proficiscuntur, uerticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut maiorem præ se ferant religionem, ne dicâ hypocrisim. Tribuli utriusque facultates perstrinxit Galenus lib. vii. simplicium medicam. ubi sic inquit. Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter et ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terreum frigidum, quod et adstringens ostendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrumque itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porro terrestris fructus cum tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit. Τριβόλος sic Græci, Tribulus terrestris Latinis dicitur: Italis, Tribolo terrestre. Τριβόλος ἐνυδρος Græcè, Tribulus aquaticus Latine uocatur: Italicè, Tribolo aquatico. Arabicè simpliciter tribulus Hasach, seu Haserk appellatur: Hispanicè, Abroyos, & abrolhos.

† Hoc in loco ita equidè legunt uulgata Græca exēplaria, sed Orib. lib. xii. itemq; uetustus Dios. codex habet *μακρὰ*. qua uoce Tribulum terrestrè uiticulis longis representant. Id quod etiâ satis plantæ pictura demonstrat.

Σαφίφραγον.

SAXIFRAGA.

CAP. XV.

† **S**axiphagon aliqui farxiphragon, alij empetron, Romani saxifragam uocant. frutex est furculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguariæ prodest, singultum sedat, calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Licet omnibus huius ætatis rei herbariæ peritis satis superq; persuasum esse nō ignorem, hoc Saxifragæ caput Dioscoridi illegitimum esse, & Latina nomenclatura contra scriptoris morē Græcè proferatur; tamen cum in omnibus

Tribuli aquat
tici historia
Matthiolo.

Tribuli uires
ex Gal.

Nomina.

Saxifragæ cō
sideratio.

SAXIFRAGIA VERA DIOSC.

omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, nihil sanè uet at, quin & nos credamus hoc Saxifragiæ caput Diosc. esse legitimum. Sed fecit deprauata huiusce loci lectio, ut non solum ego, sed alij quoq; dubitarint quæ nam planta legitimè Dioscoridis Sarxiphragon rectè referre possit, quæ epithymi faciem imitaretur. Verùm cum postea reperti sint antiqui Dioscoridis codices, qui non τῷ ἐπιθύμῳ, sed τῷ θυμῷ inscriptum habent, non magno sanè labore Saxifraga reperta est, cuius hîc primo loco imaginem damus. Ea enim frutex est surculosus, in petris & asperis locis proueniens, adeò thymo similis, ut nisi gustatu ferè ab eo dignosci nequeat. Habetur & aliud genus quod folia in caulibus per interualla gerit, parua, longiuscula, angustaq; utrinque singula, cōcomitantibus alijs longè minoribus, quæ cateruatim eadem ex origine prodeunt. In cacumine tamen numerosiora sunt, & angustioribus internallis distincta. Flores edit in summis caulibus purpureos, odoris nō iniucundi. Hanc dum Romæ inuenis agerem: memini me legisse sub capitolino monte non longè à Templo D. Mariæ uirginis, quod Itali appellant La cōsolatione, super lapidibus quibusdā magnis, qui è regione habentur. Duxerat me ad hunc locum Medicus quidam, qui Saxifragam hanc amico cuidā meo iam senescenti aduersus renum calculum commendauerat, ut ubi ille hac herba uti uellet, locum ipsum scirem, ubi reperiri possit. Sed ego tum temporis nihil de materia medica fueram sollicitus. Est tamen post hæc superiori anno ad me transmissa à Francisco Partino Roboretano Caesaris Maximiliani secundi Archiatro; quin etiam ab alijs quoque amicis. Huius meminit Galenus libro, & cap. v. de sanitate tuenda sic inquires: Is uerò, qui calculo laborant, etiam aliquid Betonica, & Cestri, quod in Gallis nascitur, est admiscendum. Vocant autem herbā eam 30

SAXIFR. ALTERIVS SPECIES.

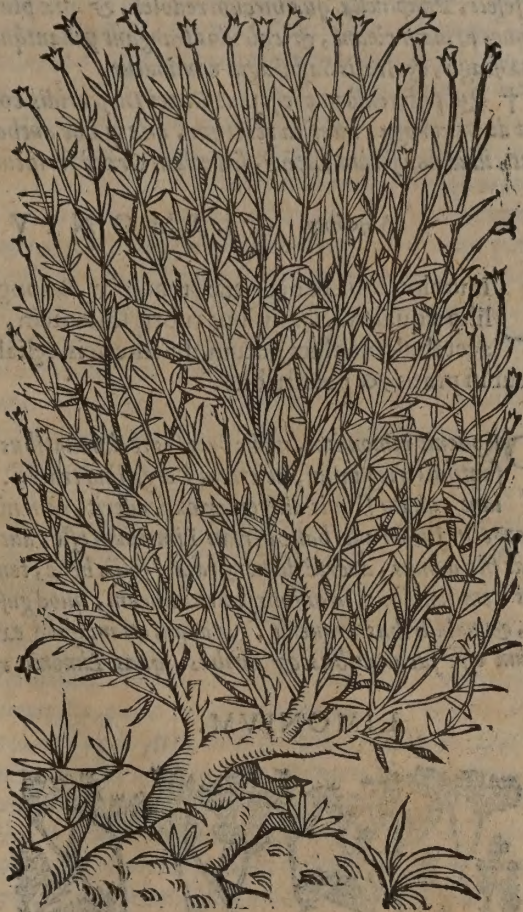
SAXIFRAGIA III.

saxifragon.

SAXIFRAGIA IIII.

SAXIFRAGIA MAGNA.

saxifragen. Hæc ille. à quo suam quoque Betonicam Saxifragam desumpsit Paulus. Atqui præter hanc tria alia Saxifragæ genera nouimus, quæ frangendis, educendisq; renum calculis, plurimum præstare uidentur. Primum illud est, quod nos antea Dioscoridis Saxifragam esse suspicabamur. Nascitur hæc in magnis, ac durissimis lapidibus, aut sicco, & admodum extenuato solo, folijs capillaceis fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus, & rarioribus. Caule pariter prodit fœniculaceo, sed tenui, ac pumilo; umbella in summitate emergente. Semine uulgaris petroselinæ amulo, sed longiusculo, & odorato. Radice albicante, pastinacæ sapore. Tota planta subacris est, & subdulcis. Secundum genus folijs est uulgaris terrestris hederæ minoribus tamen, & circumquaque laciniatis, humi accubantibus. Caulem profert tenuem, rotundum, rectum, pilosum, cubito minorem, à quo rari oriuntur ramuli, in quorum summis partibus flores panduntur candidi, ocimoidis æmuli. Hi paulò post flaccescentes, nullum post se relinquunt semen. Radix illi est tenuis, in pluribus diuaticata capillamentis; inter quas granula quedam rotunda, coriandri seminis magnitudine habentur, & ipsa quidem amara, & purpurascencia. Hæc non desunt, qui credant huiusce plantæ esse semen, tum quòd planta nullum in caulibus semen gerat, tum quòd sata radicum grana perinde ac semen nascantur. Mira sanè plantæ natura, quòd semen in radicibus gerat. Excalfacit, extenuat, aperit, uescicam abstergit, & urinam prouocat: efficacius tamen si ex eodem decocto radicis granosæ farina drachma pondere propinetur. Quin etiam datur eadem farina per se ex uino duarum drachmarum mensura. Atqui felicius hæc potio sumitur, dum affecti in labro balneo se fouent. Reperitur hæc herba desinente iam uere, aut æstate inchoante. & præsertim mense Maio, arido, & exoluto solo inter saxa, aut sabuloso tractu. Tertium autem, quod ego cum à forma, tum ab effectu SAXIFRAGVM maius appello, mihi missum est Verona à Francisco Calzolario Pharmacopæo, & rei herbariæ studiosissimo. Id in Monte, quem Baldum uocant nasci, & ex uiuo, ac durissimo lapide prodire, scribit. Frutex est caule lignoso, contorto, digiti crassitudine, duris, densis, ac rimosis surculis stipato, subalbicante exterius libro. folia fert exigua, oblonga, in acutum desinentia. flosculos edit albos, & calyculos pallidos, ocimoidis modo, ore circumquaque serrato, in coronæ modum; sed admodum pusillos, in quibus semen continetur rubrum, papauerino minus. Radix in petris adeò concluditur, ut euelli nequeat. Miris laudibus hanc plantam mihi commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos, & ut re ipsa id mihi quoque constaret, misit is ad me numerosos calculos, quorum plures fa-
60 Tortis nomine, quos adhuc apud me ad spectaculum seruo. Ceterum id magis me in admirationem ducit, quòd aliquot inter hos spectentur, qui è uescica potius, quàm è renibus expulsi uideantur. Herba ipsa iam apud me copiosa est. Verum hætenus nullum eius periculum feci. Ceterum sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomine

Saxifraga maior.

Saxifragæ maioris uires.

Plantæ Saxifragæ dictæ.

Nomina.

nomenclatione vulgaribus demonstrantur, nempe *Trichomanes*, *Adiantum*, *Asplenium*, *Filipendula*, *Massiliense* *seseli*, *Pimpinella* quæ hircum redolet, & alia plures herbæ: quæ ideo *Saxifraga* nomine insigniuntur, quod omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantque. Planta, quæ Græcis σαξίφραγον, & σαξίφραγον Latinis *Saxifraga*, & Italis *Sassifragia* nominatur.

† Qui postremò impressi sunt Græci Dioscoridis codices non hîc, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de *Saxifraga*, inter ea relatum, quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud non solum Latine, sed etiam Græcè scriptum reperiri.

Λιμονίον.

LIMONIVM.

CAP. XVI.

Limonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & sæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli mensura potum, dysentericis, celiacisquæ prodest: rubra feminarum profluvia fistit. nascitur in pratis, & palustribus.

Limonij con-
deratio.

Provenit Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timavi fontibus irrigantur, ac etiam Tergestino tractu. Hanc autem plantam seplasia falsò Beben rubrum appellant. quam si quis diligenter expenderit, eam ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adstipulari: unde cogetur fateri aut hanc uerum Limonium esse, aut saltem eius genus. Siquidem herba est (ut imagines due, quas hîc damus, apertè demonstrant) folijs betæ, tenuioribus & longioribus, decem, & sæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus semen rubrum, quod gustatum adstringit. Præterea in pratis, præsertim uliginosis, & palustribus provenit. Addam etiam quod experimento compertum est, Beben hoc adulterinum præditum esse facultatibus & uiribus, quas Limonio reddiderunt Dioscorides & Galenus. Quare non temere

LIMONIVM.

LIMONIVM ALTERVM.

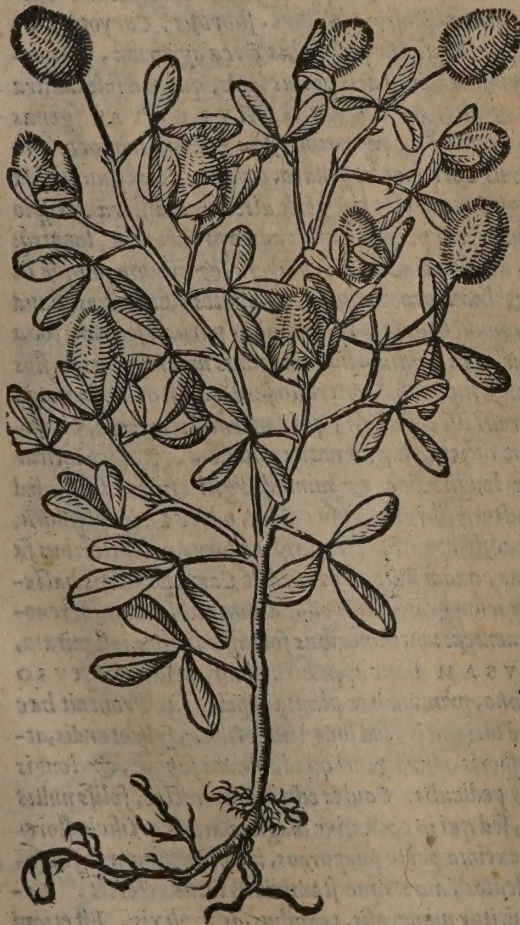

me facturum putari, si pro uero Limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis Beben rubri nomen perperam acceperunt: quod iam mihi persuasum sit (ut in glandis unguentariae commentatione dicetur) eas planè Beben illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Plinius libro xx. cap. viii. Limonium syluestrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam syluestrem betam nouisse scribit: nisi quis pro ea rumicem accipiat. Atque adeò hinc colligamus licet, Limonium esse per se genus herbæ. Cui tam etsi caulis notæ, quæ in Ben rubro vulgari habentur, non omnino asstipulentur, cum tamen cætera Limonio bellè correspondeant, & uires eadem sint,

PIROLA.

LAGOPVS.

sint, manebit ego in sententia, quousque; nouus aliquis appareat rei plantaria indagator, qui aliam nobis plantam demonstrat, quæ legitimam Limonium Dioscoridis notis omnibus magis præ se ferat. Interim autem in eorum sententiam haud concedam, qui PIROLAM herbam; quam Germani uocant uintergruen, limonium genuinum faciunt. Quippe folia pyri modo subrotunda, unde illi nomen, paruaq; & natale solum non concedunt Pyrolam esse Limonium; Siquidem oritur hæc haud humectis, aut palustribus locis, sed in montibus, umbrosis, & in syluis; folio pyri minore, robusto, & perpetuo uirescente, caule spithamæ longitudine, tenui, teretiq; in quo per intervalla flores spectantur candidi, stellæ figura, capillamentis numerosis e medio emergentibus, ut in rosa. Radice nititur subalicante, haud altè descendente. Vis illi est exiccare, adstringere, & agglutinare. quo fit, ut ad uulnera glutinanda plurimum præstet usum apud Germanos. Nanque non solum illita folia, aut eorum succus unguentis uulnerarijs additus, aut per sese recentia uulnera sanant, sed etiam eorum decoctum ex uino potum, ea quoque curat, quæ in thoracis cauitatem in uiscera, aut intestina penetrarint. Mira sanè uis est in huiusmodi potionibus. Parantur enim non ex hac sola planta, sed ex multis alijs ex uino, & aqua simul decoctis, nempe ex Pyrola ipsa, Alchimilla, Betonica, Fragaria, Equiseto, Agrimonia, Caryophyllata, Tormentilla, Vinca peruinca, Pimpinella, quam Sanguisorbam uocant, Pilosella, Virga aurea, & Symphyti maioris & Rubiæ radicibus. Eiusmodi enim potionibus uidi ego, cum Thoracis tum intestinorum uulnera, sanari, quæ lethalia, & nullo prorsus auxilio curari posse censebant. quo fit ut hæc chirurgicis grata esse debeant.

Limonij uires memoria prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Limonij semen utpote austerum, cæliacis, dysentericis, & sanguinem spuuentibus cum uino exhibent. Inuat & ad profluuium muliebri. Satis autem est acetabuli mensura. Quod Græci λεμονιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.

Λαγώπυς. LAGOPVS. CAP. XVII.

Lagopus herba sistit aluum in uino pota: aut in febrili, ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione. Nascitur in segetibus.

Sane tam paucis Lagopum perstrinxit Dioscorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam designauit, ut arduum æque, atque difficile sit asserere, quinam statuendus sit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum nulla apud homines extat cognitio. Caterum Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lagopum eam esse herbam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in segetibus, sed in montibus, & in uisjuxta septa. quod mirum in modum sepius opacari gaudeat. De hac ueteres, quod sciam, nihil memorie prodiderunt. Nisi fortasse fuerit Geum à Plinio descriptum lib. XXVI. cap. VII. cui radículas reddidit tenues, nigras, & bene olentes. Porro CARYOPHYLLATA planta est non uulgaris, neque uiribus inefficax, argumento quod eius radices manifestum caryophylli spirent odorem. Vnde illi nomen. Ea folia fundit, subaspera, hirsuta, tripartita, duobus etiam longè minoribus eodem in pediculo posteriori parte adnatis, omnibus tamen per ambitum laciniatis. caule est ramoso rotundo, haud crasso, sesquicubitali, geniculato, subasperoq; floribus aureis pentaphylli æmulis, uillosis succulentibus

Pirolæ histo.
Matthiolo.

Pirolæ uires
Matthiolo.

Vulneraria
potio mirifica.

Limonij uires
ex Gal.

Nomina.

† Meū, & Cat.
ἐν σπερσίδας.
i. in areolis.

Lagopi confideratio.

Syluatici opinio explosa.

Caryophyllata uires.

CARYOPHYLLATA.

CARIOPHY. MONTANA.

CORTVSA.

Caryophylla
ta montana.Cortusa her-
ba.

dentibus inde capitulis; in quibus semen continetur. Radicibus nititur copiosis, tenuibus, subrasis, Caryophyllorum odore. Nascitur secus vias circa agrorum, & hortorum sepimenta, et opacis potius locis, quam à sole illustratis. Est & alterum CARYOPHYLLATAE genus montano, quod à me repertum est in Boemia, in monte quodam Boemis Corconos appellato, ex quo Albis fluvius sua ducit originem. Folia hoc gerit alterius crassiora, crispiora, hirsutiora; plura ab una radice prodeuntia, longisq; pediculis inhaerentia, tactu subaspera, & circumquaque laciniata, & humi procumbentia. Caules edit tenues, haud ut in communi brachiatos, in quibus parva, sed rara folia spectantur. In caulium summitatibus unicus tantum flos emicat, visu iucundus, & triplo fere maior quam in vulgari. Aureus illi collar est, qui tandem flaccescens, pinnatum efficit orbem, magno naturae opificio. Radice nititur spithame longitudine & minimi digiti crassitudine, sed haud in altera fibrata, rufo colore, odore Caryophyllorum, & gustu adstringenti. Praestat hæc longè valentioribus facultatibus, quam vulgaris. Sed de Caryophyllatis hactenus. Quarum gratissimus odor aliam mihi plantam renovavit in mentem non minoribus fortasse viribus insignitam, CORTVSAM hanc appellare libuit, quod à CORTVSO viro optimo, primum hæc planta reperta sit. Prouenit hæc folijs fere vitigineis, sed longè minoribus, subrotundis, atque subasperis adstringenti quadantenus sapore, & longis nitentibus pediculis. Caules edit tenues, rectos, folijs nullis refertos, sed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extrema parte purpureos, intima uerò aureo fulgore splendentes, aureisque staminibus intus refertis. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, ac prolixis. Est etiam

que

quæ violaceos, & quæ candidos flores gerat, sed prima frequentior. Nasceitur locis umbrosis nunquam a sole illustratis, cretaceo, & albicante solo. Nusquam hæc planta ab eius inuentore CORTVSO uisa est, præter quàm in agro Vicentino, in eo tantum tractu, quem uulgò appellant Valle stagna. Tota planta dum recens est gratissimo spirat odore, melleis fauis ferè simili, sed longè admodum gratiori, ac uehementiori. Sed in sicca euanesceat. Expertum est ualere hanc plantam ad mulcendum neruorum & articulorum cruciatus à quacunque causa exortos. Nam ipsius floribus in Amygdalino oleo recenter pressò, & rosaceo, quod completum uocant, pari pondere commistis, diu insolatis, fit ad hoc medicamentum præstantissimum, ubi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota cuiusque Caryophyllatæ (ut ad eas redeat oratio) planta adstringere ac roborare, & uulnera, ulceraq; sanare ualeat. Ea recentiores utuntur pota ad thoracis interna uulnera. Quin & eius succum, admixta ærugine, cuniculosi, contumacibusq; ulceribus utiliter iniiciunt. Eadem olfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest celiacis, dysentericis, fæminarum profluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Temperamentum ei exalfaciens, & exiccans, ut manifestò sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere, & adstringere ualent, sed etiam roborare. Sed, ut ad nostrum institutum reuertamur, Germanorum uulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio similia, oblonga: caulem tenuem, rotundum, hirsutumq;: semen in paniculis paruis, muscosis, lanuginosisq;: cui non obscura adstringendi uis inest. Nasceitur hæc quidem in segetibus, uerùm an ea legitima sit Lagopus non ausim affirmare: nullus enim, quod sciam, Lagopi faciem repræsentauit. Dantur Lagopi huiusce folia, quinetiam paniculæ, & semen in farinam trita contra dysenteriam, & ceteras alui fluxiones, contra biliosas reiectiones & celiacos affectus ex uino austero, aut succo Punici mali. Vniuersæ plantæ decoctum, additis maluæ folijs è dulci uino paratum, datur utiliter ad uesciæ morbos, & præsertim ad urinæ ardore. Semen auxiliatur cruenta expuentibus, panicularum cinis illitus hæmorrhoidas fluentes sistit. Sunt qui lagopi paniculis utantur ad abstergendam dysentericorum sedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Lagopi uires scriptas reliquit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his paucissimis uerbis. Lagopus facultatis est desiccantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet. Huius plantæ nomen Græcum λᾱγῶπις, pariter & Latinum Lagopus.

Cortusa uires
res
dihem
mab
eliquæ

Lagopi histo.
& uires.

Lagopi uires
ex Gal.

Nomina.

Μηδίων.

MEDIVM.

CAP. XVIII.

MEdion in faxis, & opacis nascitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: semine enici, minuto: radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menses fæminarum sistit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

a Vtrunque
exempl. & 66
760 deor. i. in
petrosif.

MEDIVM, SIVE VIOLA MARINA.

MEdion in Media duntaxat nasci quibusdam proditum est. Quod si ita sereres haberet, mirum profectò non esset, si non proveniret in Italia. Sunt qui eius folia intubo similia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius adstipulatur. Et certè facilis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti ipsi pro seipso in Dioscoride scripserint. Hac itaque Oribasij autoritate fretus plantæ imaginem hic appingi curavi, quæ bellè satis MEDIVM repræsentare uidetur. Si quidem non solum aridis, saxosis, & opacis nascitur locis (ut uir optimus Iacobus Antonius Cortusus testatur, qui ad me hanc plantam misit) sed folio est intubi, caule procero, floribus grandibus, & semine paruo, Cnici haud absimili. Medij facultates tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Medij radicem contrà atque semen ipsum, temperatam esse contigit, nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cum alias, tum profluvium muliebri quod uocant. At semen tantum abest, ut tale quid efficiat, ut etiā menses cieat, ut pote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis. Vt Græci hanc plantam Μηδίων, ita etiam Latini Medivm uocant.

Medij confi-
deratio.

Dioscorid. locus re-
stitutus.

Medij uires,
ex Gal.

Nomina.

Επιμηδίων. EPIMEDIVM. CAP. XIX.

EPimedium, caulis est non magnus, hederæ folijs, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo, nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, imposito cataplasmate, mammas increlescere non sinunt.

Radix

Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes; iquinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedij cō-
sideratio.

Opinio cuius-
dam medici
explosa.

Epimedij ui-
res ex Gal.

Nomina.

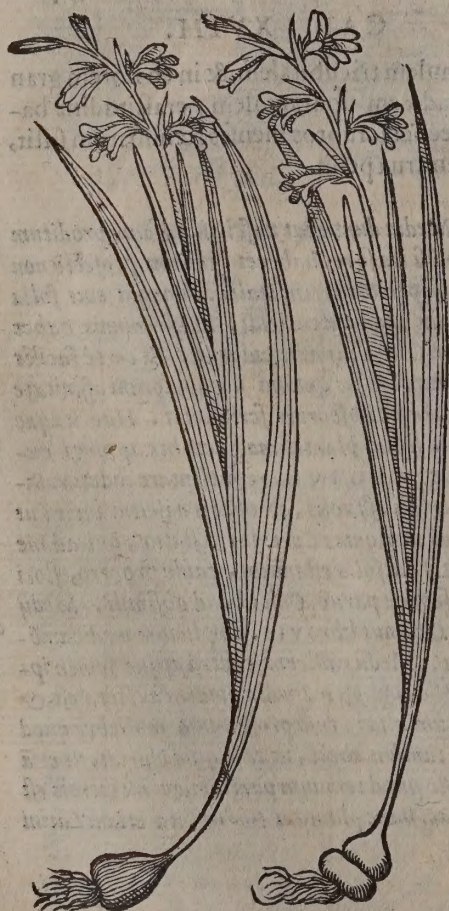
Qui Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoscat, demonstretq; hæte-
nus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nasca-
tur in Italia, nondum ad nostram peruenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia
materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse
censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur, idq; illis constanter affir-
mat, & persuadet, qui maiorem forsitan ei fidem præstant, quam ipsi Dioscoridi. Sed quod his aperte hallucine-
tur, etsi unicuique mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis osten-
dendum est. Quod facile constabit, si expendatur utriusque plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscori
dis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena. Trinitas uero nullo con-
stat caule, sed folijs tantum modò uicenis, modò tricenis, modò quadragenis, pluribusq; à radice cyclamini mo-
do exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uero, Dio-
scoride authore, neque florem, neque semen profert. Adde quod Trinitas radice nititur multifida, odore non
ingrato, & sapore adstringente. Radix uero Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac satuo gu-
stu. ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clarius ostenditur, & medici illius opinio
uana apertissime exploditur. Caterum Plinius libro XXVII. cap. IX. Epimedij historiam ad uerbum ferme à
Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro VI. simplicium medicamentorum,
ubi ita scribit. Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignè qua-
litate. Mammæ cataplasmate impositum restas seruare potest. Aiunt uero epotum concipiendi spem adime-
re. Planta, quam Græci ἐπιμόδιον, Latinis similiter Epimedium appellatur.

GLADIOLVS.

CAP. XX.

† Orib. addit.
ὁ πόντος ἡμεῶν, ἵνα
succo plenū.

Gladioli hi-
storia.

Plinius à Dio-
scoride dissen-
tiens.

Gladioli ui-
res ex Gal.
Nomina.

Nascitur Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, fre-
quens in Hetruria, & in comitatu Goritienfi, in pratis,
& in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisque dici-
tur. huius flores nostri uulgò appellant Monacuccie. Folia ei
iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis neruorum modo
striata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, succoso: in
quo flores emicant purpurei, paribus inter se spatijs distantes,
qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimum emulantur,
quanquam Gladiolo minores sunt, & uno tantum colore con-
stant. Prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum.
Radicibus coheret geminis: rotundis pressisq; uerticillorum
modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq;.
Hæ obteguntur capillaceo inuolucro, in nigrum purpurascen-
te, ueluti croci radices. Caterum quamuis tradiderit Dioscorides, quod superior radix magnitudine inferiorem
superat; plerunque tamen contrarium uisitur. Plinius porrò hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gla-
diolum, quem in aruis nasci scribit Dioscorides, in palustribus is & aquosis inueniri existimat. Ex quo facile cre-
diderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem passim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus
lib. VIII. simplic. medic. ubi sic inquit. Xiphij radix, & maxime altera, quæ superior est, attrahentem, dige-
rentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam posidet. Hæc planta ἐπίον Græcè uocatur; Latine, Gladiolus:
Arabice, Kafifon; Italice, Gladiolo; Germanice, Schuuertel; Gallice, Glais, & Glaitel.

Σταφυλίον.

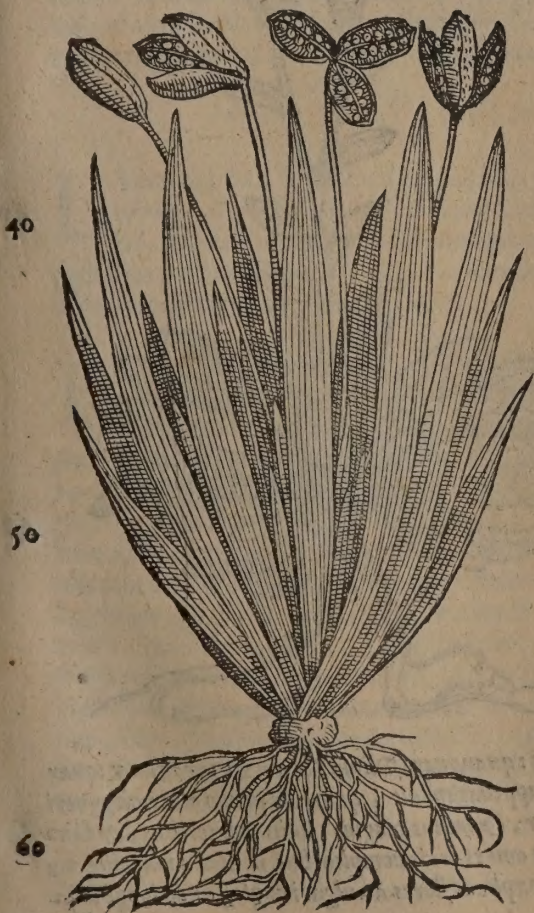

X Y R I S.

S Parganion, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis a procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis uenena, radix cum uino datur.

Existimat Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis provenit, quam herbariorum vulgus Spatulam fœtidam appellat. Verùm hæc, ut in proxima commentatione dicitur, nihil aliud est, quàm Dioscoridis xyris. Quare mihi planè refellenda videtur in hoc Ruellij opinio. Si quidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominat, quòd gravem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraque, minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Sylvaticus Spatulam fœtidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperam acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Dubitamus nos, an planta quæ hîc pro Sparganio expressimus, quamq; ferè omnes, qui hoc ævo de re plantaria scripserunt Sparganium faciunt, legitimum genuinumque Sparganium sit. Si quidem hæc folia xyphio latiora gerit, non quidem arctiora, eaque sursum spectantia, non humi procumbentia. Quo fit ut ego facile crediderim vix plantam hanc Sparganium dici posse. Sane quàm paucis de Sparganio disseruit Galenus libro VIIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Nomen Græcum habet planta hæc ἀσπράγιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Safarheramon: Italicum, Sparganio.

Eupis. X Y R I S. CAP. XXII.

XYris folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, satis crassus, cubitalis, ex quo siliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: semē in folliculis, simile ꝑ fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis uulnera, fractaꝓue efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte; & radicis centaurij, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passio bibitur, ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, strangurias, & alui profluvia. Semen tribus obolis potum, urinam uehementius impellit: & cum aceto, lienem absūmit.

X Tris pluribus locis provenit in Italia, præsertim in
Hetruria. Nam etsi non desint, qui plantam quæ hîc
nobis xyridem exprimit, legitimam esse negent quod ra-
dice non constet longa, rufa, geniculata, sed multifida graci-
lique; nos tamen non ob id, cum cæteris notis cum Dioscoridis
Xyride conveniat, eam legitimam faciemus. Siquidem varia-
re radices in plantis facile scimus pro diverso soli ac regionum
statu. Auxit quoque quibusdam suspitionem ipsum quoque se-
men, quod rotundum sit, fabis haud simile est. Sed suspitio-
nem hanc abstulit Oribasius, qui ^opo^osis legit, id est orobis si-
mile. Quo argumento fretus, cum xyridis semen, (ut cuique
olfacienti palam fit) odore fabaceo habeatur, Dioscoridi le-
gendum esse puto. Semen in folliculis est fabarum odore.

Eam

Locus Diosc.
restitutus ex
Oribasio.

ЕАН

a Meum. *πι-
κλινέσθω*. i.
magis inclina
ta.

Sparganij cō
sideratio.

Sylvatici er-
ratum.

Sparganii fa-
cult. ex Gal.

Nomina.

† Orib. ὄρα-
Bois. i. cru. i.

Xyridis confi
deratio.

Locus Diosc.
restitutus ex
Oribasio.

Xyridis uires
ex Gal.

Nomina.

Eam vulgus Spatulam fetidam appellat, quod eius folia, si manibus atterantur, grauem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huiusce succo utantur ad scabiem, uiriliginem, & lichenas. Hanc memorie prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita differit. Xyris tenuium partium, attractoria; digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, cum radix, tum multo etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest. Planta Græcis Ξυρίς, Latinis quoque Xyris dicitur: Arabibus, Casoras: uulgò, Spatula fetida: Germanis, Vandelensz: Hispanis, Lirio spadanal: Gal-
lis, Glaieul Sauvage.

Ἀγχύσα.

ANCHUSA.

CAP. XXIII.

a Meū. & Cat.
τῇ ὀξύφυλλῳ
παρεπλήσια.
i. acutifolia si-
milis.
b ἐναφὲς-φομέ-
νῃ κηρῷ καὶ ἐ-
λαίῳ. i. cocta
cum cera, &
oleo, ita ha-
bet Meum.
c Orib. ἡ φοι-
νικὸν. i. uel pu-
niceum.
d Orib. αἰθε-
ρώδες. i. uen-
tolis.

Anchusa, quæ alio nomine calyx, aut onoclea appellatur, folia habet lactucæ^a, in acumen fasti-
giata, hirsuta, aspera, nigra, multa, ab radice quoquo uersum humi sparsa, spinis horrida: radi-
ci crassitudo digitalis, quæ æstate prouenit, & manus inficit sanguineo colore. lato solo nasci-
tur. Radix adstringit: ad ambusta, & uetera ulcera^b, ex oleo & cera efficac^c est: igni sacro cum po-
lenta medetur: lepris, & uiriliginibus illinitur ex aceto: partus extrahit, uulua indita. Eius decoctum
renum uitijis, lieni, & bile suffusus datur: & si febris sit, ex aqua mulsa. Siftunt aluum folia in uino po-
ta. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum spissamenta. Est & altera, quam aliqui alcibiadion,
aut onochiles appellarunt. Hæc à priore distat, quod minora habeat folia, sed simili modo aspera: ra-
mulos exiles, in quibus flos purpureus^c in puniceum uergens conspicitur: radices habet rubras, prælon-
gas, quæ melsibus sanguineum succum fundunt^d. in sabulosis nascitur. Vis ei, folijsque inest, quæ
contra uirus cum reliquorum serpentium, tum maximè uiperarum auxiliatur, siue cibo, siue potu, siue
alligatu: nam si quisquam mandens, in serpentis os inspuat, cum necabit. Est & alia huic haud dissimi-
lis, semine puniceo, minore. Cuius semen manducatum, si in serpentis fauces inspuatur, eam interfici-
et. Radix acetabuli mensura cum hyssopo, & nasturtio pota, latas uentris tineas excutit.

ANCHUSA I.

ANCHUSA II.

Anchusarum
confid.

Tria sunt Anchusa genera, quæ hîc à Dioscoride scribuntur: quanquam Plinio libro XXII. cap. XX. quar-
tum quoque genus additur, quod pseudoanchusam ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi
quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc, lanuginosior, & minus pinguis, folijs tenuioribus, & lan-
guidioribus. Sed hanc nusquam equidem uidi, cum tamen alias omnes locis compluribus in Italia inuenisse me
certò sciam. Anchusa omne genus in toto ferè caule purpureos explicat flores à uulgari buglossa non longè dissi-
miles,

ANCHUSA III.

miles, quamvis Anchusis magis subrubentes, magisque expansi spectentur. Galenus inter Anchusas Lycopsis quoque recenset libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Anchusa quadruplex species est. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus biliosis, corporibusq; condensandis. Caterum folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porro Lycopsis cognominata refrigerat, & desiccant, magisque radix eius, quam onoclea adstringit. At onochelos calidior est, & magis medicata. nam plusculum habet & gustu ipso protinus acrimoniae. Hac uero etiã calidior est parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusa non omnes easdem uires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoque, & abluendis biliosis, & salsis succis. dictum enim supra est, quod qualitas acerbæ mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est. & sanè cum polenta illita iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposita. Proinde uirilignes, & lepras sanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbe radice quidem sunt imbecilliora non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluuium sanant pota cum uino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adstringentem. At onochili, & alciadij cognominata uis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à uiperis mor-

Anchusarum
uires ex Gal.

si sunt, admodum iuuat tum illita, tum suspensa, tum esca. Reliqua uero nempe quarta, quæ parua est, & fere nomine caret ex illis sola, alciadij quidem persimilis est. uerum & amarior, & magis medicaminosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea oxybaphi mensura cum hyssopo, & nasturtio epota. Quæ αἰχῆσα Græcè, Latine pariter & Italicè Anchusa uocatur: Germanicè, Rodt ochsen Zung; Hispanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette.

Nomina.

Λύκοψις.

LYCOPSIS.

CAP. XXIIII.

Lycopsis, quæ & anchusa à nonnullis uocatur, folijs est lactucæ, longioribus, asperioribus, [latioribusq;] crassis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpurascens: radice rubra, & adstringente. nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, uulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta mouet, adiecto oleo.

Conclusa nò
legit Orib.

Ego quoque unà cum Ruellio, & Fuchsio uiris doctissimis, crederem Lycopsis eam esse plantam, quam officina legitimi Cynoglossi uice passim usurpant, uocant quæ Cynoglossam; si tamen hæc radice rubra, non autem candida niteretur: si folijs uiresceret asperis, non autem lauibis, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si denique Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porro cum Plinium uideam libro XXVII. cap. XI. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere priuatim scripsisse lib. XXV. cap. VIII. cogor omnino, ut ingenuè dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsis herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aetius eum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsis, quam ego legitimam esse existimo, uidi sæpius in campestribus, sitientibus, aridisq; locis enatam, anchusæ adeo similem, ut uix ab ea discerni possit. Caterum quoniam in huius libri quarti progressu, deo iuuante, nobis de Cynoglossa differendum est suo proprio capite; idcirco disputatio quod nam uerum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officina uulgò utuntur, in illud tempus commodius differetur: Lycopsis, ut Plinius est author loco citato, folijs est longioribus, quàm lactuca, crassioribusque: caule longo, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo, nascitur in campestribus. Hæc herba Græcis λύκοψις, Latinis item Lycopsis, & Italis Licopside appellatur.

Lycopsis con
sideratio.

Opinio re-
probata.

Nomina.

† Meū. & Cat.
ἡ ῥοσίματος
ἀνθεῖσα. tan-
tum habent.

Echij' confid.

E Chion folia habet prælonga, aspera, aliquantum tenuia, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguis, spinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numerosos: minutaque utroque latere folia, expansa, pinnataque, nigra, in summo caule proportionem minora: flores secundum folia purpureos, in quibus semina capituli uiperarum similia insunt: radix nigricat, digito tenuior. Quæ non percussis modo à serpentibus ex uino prodest; sed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in uino, aut sorbitione sumpta, lac extrahit.

E Chion à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἐχίς dicitur) uel quod semen proferat capitibus uiperinis simile, uel quod uiperarum moribus præstantissimum sit medicamentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam fuisse inuentam author est Nicander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alcibiacum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus est. excitatusque à somno ex hac herba succum commaducando palato & dentibus expressit, hausitque in corpus. Mansæ uero herba reliquum uulnere superimposuit contra dolorem. quo medicamento liber euasit. Vnde postea Echio nomen inditum est Alcibion ab eo, qui primus ostenderat, quantum uiribus polletet contra uiperarum ictus. Numenius scriptor grauissimus duo Echij genera inueniri scriptum reliquit, quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quod folia ocimo similia habeat, alterum uero, quod folio est spinis horrido, priuatim Echion nominari. Id sane quod in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioscorides ad stipulari, quippe qui Echio statim subiecerit Ocimastrum.

Plinij lapsus.

His quoque subscribit Plinius libro xxv. cap. ix. sic inquit. Echios duum est generum: altera folijs coronata, pulegio similis: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion, & Echium idem esse, satis manifestum est: siquidem is lib. xxv. i. cap. v. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud authores non comperi. Ex cuius uerbis illud facile colligi potest, quod scilicet Plinius non satis accurate Nicandrum legerit. Caterum non parua admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter opus prudentissimæ naturæ perspexerit, nempe quod ipsum genuit uiperinis capitulis, ut ita apud homines, quorum potissimum curam gerit, testatum relinqueret, eam herbam præstantissimam esse ad huiusmodi lethaliu ferarum morsus. Echium, quod ubique ferè proueniat, aridis præsertim locis sæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritiensi uidimus, semenque eius uiperinum decerpimus ad antidota. Herba est anchusæ, quæ secundo loco Dioscoridi redditur, non absimilis. Vocant quidam syluestre Buglossum. Flores profert hæc in rubrum purascentis inter minuta folia à medio caule ad summum: è quibus semen prodit nigrum hirsutis, spinosisque; inuolucris inclusum, uiperarum capitibus simile. Non inuenio Galenum ullam Echij mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius uires describit Dioscoridem secutus lib. vii. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant. Spinosa herba est, quæ non modò à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur, sed præsumentes quoque ex ictu nihil molestum pati sinit. Quod ἐχίον, Latini quoque Echium dicunt: Itali, Echio: Germani, Vuilid ochsen zung: Hispani, Terna della biuora: Galli, Buglossa sauuage.

Echij uires
ex Paulo.

Nomina.

Ὀκίμαστρῶν.

OCIMASTRVM.

CAP. XXVI.

O Cimoides, Latini ocimastrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantes, hirsutos: siliquas hyosciamis similes, semine, ut gith, nigro prægnantes. Vim habet semen in uino potum, quæ uiperarum, cæterarumque serpentium moribus medeatur. Datur ischiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & superuacua.

Ocimastrum cō-
sideratio.

O Cimastrum, siue syluestre Ocimum id ipsum nobis appellare liceat, passim copiosè nascitur in Italia, præsertim inter segetes, prope septa, & in agrorum marginibus, folijs sanè satiuo similibus: ramulis hirsutis, quadratis, dodranti, uel cubitali longitudine: in quorum summo flores emicant candidi, quædoque uero purpurei, id quod silentio præterijt Dioscorides: è quibus uascula erumpunt hyoscyami figura, capaci uentre, artibus faucibus, per ambitum denticulatis, uiperinis capitibus similia: in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme

OCIMASTRVM, SIVE OCIMOIDES.

ferme simile. Hæc uascula ita à natura facta pueri nostrates colligunt, ubi exaruerint: siquidem, cum semen exciderent, ipsi intus sufflantes acutissima edunt sibila: sic enim natura pueris interdum ludendi præbuit instrumenta. Meminit huius Nicander in theriacis inter echij genera, sic inquit. Echij genera duo: alterum spinoso folio, anchusæ simile: alterum minoribus folijs, & purpureo flore, aspero lanuginosoque caule, capitulis uiperarum figura: Ocimastrum uires tradidit Galenus in calce libri VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ocimoides quidam Philiterium cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est. Herba Græcis ὀκίμοις, Latine Ocimoides, & Ocimastrum appellatur: Italis, Basilico saluatico: Hispanis, Albahaqua montesina: Gallis, Basilic sauuage.

Ocimastrum uires ex Gal.

Nomina.

Εἶπος. ERINVS. CAP. XXVII.

Erinus nascitur apud fontes, & fluuios, folijs ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis: surculis quinque, senisve, dodrantalibus: flore candido: semine nigro, & acerbo: folia, & caules à lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

a Catec. ἀπὸ μαζῶς ἐστὶ τὸ καυλὸς, καὶ τὰ πέταλα. i. caulis & folia succo referta sunt.

Et si nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere; non desunt tamen & in quibus planè oppositum scriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quod herbam hæc apud aquarum riuulos uiderim, legerimque; lacteo succo manantem, adeo ut eo manus inficeret. Quod præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libro XXIII. cap. VII. ubi de ea hæc memoria prodidit. Herba inquit, quam Græci Erion uocant, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinque, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semen nigrum, paruum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. hæc Plinius. Caterum Erini facultatis aduersus uenena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præstet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echium non appellat: neque id sanè mirum est, quandoquidem in uetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Echini herba semen acerbum est: ac proinde repellentis, & exiccatoris facultatis. Utuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quæ herba Græcè εἶπος, Latine Erinum, & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè, Erino: Hispanicè, Basilgo de lhagoa.

Erini confid.

Erini uires ex Galeno.

Nomina.

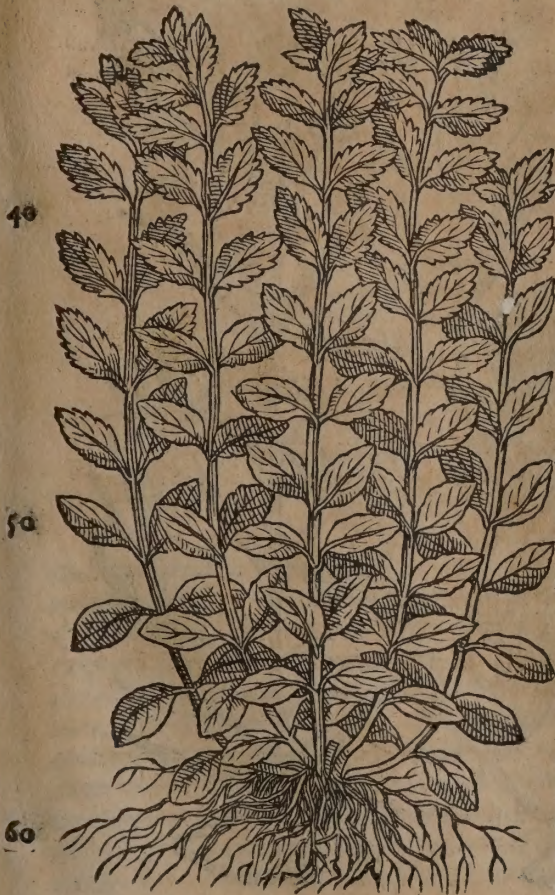
Αἶσπος. GRAMEN. CAP. XXVIII.

Gramen geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis parua lata, eaque iumenta, & boues pascunt. Trita radix illitu uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus: calculosa etiam uescicæ excrementa comminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare

HHH 2 traditur,

ERINVS.

GRAMEN.

a Meum. γλυ-
κείας ἰσχυράς.
i. dulces, uali-
das.
b ὕγρα βρωθεῖ
σα ἐμπύρηνσι
τοὺς βόας. i.
humidum in
pabulo sum-
ptum inflam-
mat boues.

Graminis hi-
storia ex Pli.

Graminis ui-
res ex Plin.

GRAMEN MANNAE.

traditur, praesertim in Babylone: idque iuxta vias nasci-
tur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat:
folijs hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo,
non inutili: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitu-
dine, candidis, mollibus, & a admodum dulcibus. Suc-
cus si in uino cum melle pari, & myrrhae dimidio deco-
quatur, adijcianturque piperis, & thuris tertiae portio-
nes, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in
area pyxide reconditur. Decoctum radices idem, quod
herba praestat. Semen uehementius urinam impellit: al-
uum, uomitionesque sistit. Natum in Cilicia gramen,
quod incolae Cinnam appellant boues inflammat b si eo
uirenti saepe pascantur.

Pura, ac uaria sunt Graminis genera: si quidem praeter
haec tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoque tria
aculeati generis Plinio redduntur lib. XXIIII. ca. XI.
naturalis historia, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est in-
ter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs, cre-
broque ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia
eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso
tantum hederacea specie densius, quam usquam fruticante:
flore odorato, candidoque. Iumentis herba non alia gratior,
siue uiridis, siue in sceno siccata. Tunditur aspersa aqua. Suc-
cum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter uberta-
tem: dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terra-
rum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod &
ipsa herba tusa praestat illita, tueturque, & ab inflammationibus
placat. Decocto adijcitur unum, ac mel ab aliquibus, & thu-
ris, & piperis myrrhaeque, tertiae portiones. Rursusque coquitur

GRAMEN ALTERVM.

in areo

in aëro uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinae difficul-
tatibus, ulceribus uescicæ: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit,
priuatim autem draconum morfibz auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissime
capiti contra dolores adalligatur. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumen acu-
lei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gra-
tia. Altero, quod est aizoo simile, ad paronychia, & pterygia unguum, & cum caro unguibus excreuerit,
utuntur cum axungia. Tertium genus, quod tenuius est, nascitur in parietibus, & tegulis. Huic caustica uis
est. Sistit ulcera, quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. hæc Plinius
de graminibus. Cæterum hinc omnibus planè perspicuum esse puto, Gramen, quod in Babylone, non gigni in
Italia: quanquam illud primum ac uulgatum genus nobis passim frequentissimum nascatur. Neque illud quo-
que omnibus non cognitum & uulgare est, cui in cacumine caulium quini sunt aculei, ueluti digiti, quos pueri
naribus inserunt extrahuntque, ut sanguinem eliciant. Hanc herbam Hetrusci ab effectu uulgò appellant San-
guinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus. ubi Leonici, & Ruellij sententiam reprobau-
mus, qui hanc & Coronopum Dioscoridis unam & eandem herbam esse asseruerunt. Verum de Coronopo sepa-
ratim differuit Plinius libro xxi. cap. xix. sua naturalis historia. Postremam hanc in aliquibus Germania
locis feri ac coli audio non minori cura, quam cætera frugum & leguminum genera. Siquidem eius semine,
quod MANNAM appellant, frequenter uescuntur in cibus, quod in iure pinguium carniū decoctum, non mino-
rem cum palato ineat gratiam, quam oriza; cui ego facile præposuerim: est enim semen panico, milioque longè
minus, album orizæ ferè modo: sed in pila ipsum quoque tundere oportet, ut à suo resiliat putamine. Cæterum

Sanguinella.

Manna gra-
minis.

GRAMEN PARNASI.

GRAMEN ACULEATVM.

GRAMEN quod in Parnaso prouenit, ego Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo acceptum refero. nam antea à
me uisum non est. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro vi. simplicium me
dicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quandam
exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uerò,
& siccitate moderata. Porro semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uerò desiccatorium, & tenuiū par-
tium, & subacribum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre
quiddam exiguum, & subacribum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertū est, ra-
dicem modicè esse tum frigidā, tum siccā: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita, non uehemen-
ter refrigerat, in medio constituta humiditatis, et siccitatis. Porro mordacitas et tenuitas, quæ radici inest, exigua
est quidē, sed interdū tamen lapides frangere assolet, si quis eam decoctā ebibat. At semen alterius quidem imbe-
cillum est, eius uerò quæ in Parnaso nascitur, urinā ciet: & fluxus uentris, & stomachi resiccat: uis enim eius est
exiccatoria,

Graminis ui-
res ex Gal.

Nomina.

exiccatoria, tenuium partium, & subacerba. Herba, quæ Grecis ἀγρωσίς, Latinis Gramen appellatur: Arabibus, Vagem, Negen, seu Negien, Thel, Kel, & Negil: Italis, Gramigna: Germanis, Gras: Hispanis, Grama, & Gramenba: Gallis, dent de chien.

Σιδηρίτις.

SIDERITIS.

CAP. XXIX.

a ἐν ὑπο-
τροίχοις.
i. in subpetro-
sis locis. ita
omnia exem-
plaria.

Sideritin aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, sed longiora, satis ad frondem quercus, aut salix accedentia, minora tamen, & aspera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi gustus, aliquantumq; substringentis: in quibus per interstitia orbiculatæ uertebrae, ut in marrubio spectantur: & semen in eis nigrum. nascitur in^a petrosis. Illita folia, suapte in uulnera sine inflammationis periculo iungunt.

a Meum. φύλ-
λα δὲ ἐπὶ μό-
ρων μακρῶν,
ὁμοία τοῖς τῆς
πυρίδος, ἀκρο-
χιδῆ πολλὰ
ἐκατέρωθεν. i.
folia in pedi-
culis longis,
similia folijs
filicis, in sum-
mo utrinq; in
cisuris diuisa.

a Meum. τοι-
χοῖς. i. parie-
tibus.

† Orib. μικρὰ
i. paruis.

b. Vtrunque

exερ. καὶ ταύ-
της ἡ δυνάμεις

ἐπιτιθεμένη,

κολλητικὴ ἐ-

ναιμὸν καὶ νεο-

σφωτῶν. i. &

huius uis est,

ut imposita,

glutinet uul-

nera recentia

& cruenta.

Σιδηρίτις ἑτέρα.

SIDERITIS ALTERA.

CAP. XXX.

Altera Sideritis binum cubitorum ramulis, exilibus^a: folio filicis, numerofo, utrinque per oras diuiso, pediculo longo, prodeuntibus è summo alarum sinu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aspero: in quo semen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò, ac durius. Huius uis foliorumque ad uulnera, præcipua est.

Σιδηρίτις τρίτη.

SIDERITIS TERTIA.

CAP. XXXI.

Sideritin aliam esse tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in^a macerijis, & uineis nascentem: folijs, ab una radice multis, coriandro similibus†, circa coliculos dodrantes, læues, teneros, subcandidos atque subrubicundos: flore puniceo, paruo, gustanti amaro, & lento^b. Huius ea uis est, ut quanuis recenti uulneri imposita, sanguinem supprimat.

SIDERITIS I. HERACLIA.

SIDERITIS II.

Sideritis con-
sideratio. &
genera.

Tria Sideritidis genera præter Achilleam, de qua sequenti capite dicitur, hic à Dioscoride representari constat. Quorum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentarijs me nunquam inuenisse, ac uidisse tradiderim; eam tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis uir rei medicæ peritissimus. Reliqua uerò genera iamdudum nouisse nos putamus, quòd ea omnibus notis suam quaque historiam

SIDERITIS III.

SIDERITIS IIII.

VIRGA AVREA.

historiam sequi deprehenderimus. Ceterum nemini mirum sit, quod tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioscorides, ut qui ea modo marrubij, modo quercus, modo saluæ figura depingat. Quippe eorum longitudo saluæ accepta referatur oportet: scabrities deinde superficietenus, ac subalbidus color tum eidem saluæ, tum marrubio: quercui postremo, quæ in ambitu est diuisura. Talis profecto mihi esse uidetur, quam nos primo statim loco expressimus.

Quippe omnibus notis primam refert Sideritim, nec aliud quidpiam obstare uidetur, quam quod ea frequentius nascatur humidis quam siccis locis, quamquam saepe eandem uidentur in locis quoque siccis inuenimus. Id itaque tantum in causa est, ut hanc non ausim omnino legitimam facere Sideritim, præsertim cum aliam nunc repererim plantam in Viennensi agro, ac in alijs Austria locis, arido in solo, quæ Sideritim primam perbellè refert. Exit enim hæc quadrato caule, ipsoque; dodrantali aut maiori, ramosoque; folijs Marrubio longioribus, & ad saluæ faciem accedentibus, crispis, & albicantibus, & per ambitum laciniatis: sapore haud ingrato: Floribus uerticillatim in caule prodeuntibus, Marrubij modo, ut ex appicta hîc imagine, quis certior fieri poterit. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari uidetur, cuius imaginem expressit Fuchsius in suo de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quod eius pictura non solum non præ se fert folia, & caules, quæ Sideritim uerâ referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter folia marrubij modo, planè ueræ Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porro Sideritim hanc nonnullis herbam Iudaicam appellari tradit. Verum si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro II. meminit Auicenna; nullo modo erroris culpa uacare potest. Nam Auicenna Iudaica herba nil sanè aliud

Fuchsi erratum.

Virgæ aureæ
facies, & ui-
rea.

Sideritidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

sanè aliud designat, quàm eruum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs, & medicis quibusdam VIRGA aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, lævi: folijs oliuæ latioribus, circum minutissimè serratis, in superficie lauibis: floribus in summitate caulium spicatis, colore aureo, flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, alijs quibusdam additis, ijs feliciter potandam exhibent, quibus intrinsecus inflicta sint uulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus sumpta, quàm exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author: ad urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem hætenus mihi non licuit reperire. Pota hæc alui fluxiones cohibet, id quod etiam præstat chysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arceat, & faucium morbis medetur. Veruntamen hæc, ut ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimauit. Sunt quoque, qui Italicam Pimpinellam tertiam faciant Sideritim, quibus ego haud astipulari possum. quippe quod illi folio coriandri non sint, nec eadem circa caules oriantur, sed pinnata, è longo utrinque pediculo exeant. Item quod caules præduros gerat, non teneros, ac etiam quod flores, capitulaq; nec amaro, nec lento gustu habeantur, sed adstringenti & austero. Sideritidis uires memoriæ prodi dit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis habet quidem etiam abstergerendi quandam facultatem: sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: Pauca uerò inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, & glutinat. Hæc Galenus, de una tantum Sideritide scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est decernere. Σιδριτις sic Græcè, ut etiam Sideritis Latine uocatur: Arabice Sidrichis: Italicè, Siderite.

Α'χιλλεος.

ACHILLEA.

CAP. XXXII.

2 Meum. α'τα
κτοειδης. i. in-
ordinatos.
† Orib. addit
υποπικρα. i.
subamaris.

b Cat. add. χαλκ
κρατεις. i. s.
το αυτο πορει
ρημενα παντα, και ολη κοπειται μετα α'ξυγγις, παλαια τα παλαια των ελκων, και δυσπελοτα θεραπευει ξηρα δε κοπειται και μελιτι μιγνυ-
σα εστιν ανακαθαριτικη. i. Et Crateus affirmat hæc omnia, quodq; tota contusa cum axungia ueteri, antiqua ulcera, quæ difficulter cicatri-
cem admittunt, sanat, quodq; arida contusa, & cum melle mista ulcera purgat.

Achilleæ con-
sideratio.

ACHILLEA.

Multorum
error.

Qvi uulgaris usus Millefolium Achilleam esse existi-
mant haud dubie, mea quidem sententia, decipiuntur.
Siquidem id (ut infra latius dicemus de Stratiote mil-
lefolio differentes) folia non profert crebris ex obliquo sectio-
nibus, coriandri similitudine, sed auicularum pennas emulan-
tia. Porro tametsi constet, Millefoliū umbella coronari mo-
dò alba, modò purpurea, modò aurea; non tamen propterea
colligendum est Millefolium, & Achilleam unam & eandem
herbam esse. Quandoquidem non putauerim ego fuisse Diosco-
ridis institutum (ut Ruellio placet) quod hæc Achillea umbel-
lam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia denique aureā:
sed quod omnibus in uniuersum Achilleæ plantis eadem insit
umbella, quæ tantum prædictis coloribus distincta spectetur.
Nascitur in Hetruria planta, nascitur & in Goritienfi agro,
scapis ferè cubitalibus: folijs coriandri proximis, odore qua-
dantenus graui, non tamen ingrato: umbella in cacumine ro-
tunda, amplaq; colore in purpura candicante, punctis qui-
busdam aureis depicta, quam semper putauit esse legitimam
Achilleam. Atque in hac persistam sententia, donec quis
certiorem plantam protulerit: quod hæc mihi planè omnibus
notis Achilleam Dioscoridis representare uideatur. Cate-
rùm in hunc fortè errorem, ut crederent nostrum millefolium
esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. xxv. cap. v.
Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen
is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc descri-
bit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyl-
lum appellat. Quare paulò post hæc uerba subiunxit. Sed
alijs, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo,
pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis ele-
ganter uestitam. Ex quibus uerbis liquido apparet dubitasse
Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita inde-
terminatè

terminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui possit. Serapio, auctoritate Constantini, Achilleam, quod (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neque etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante colligi. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quâvis, sorbis siccis, alijsq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritim, quæ propositæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: ceterum adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebri profluuium congruit. Planta Græcis ἀχιλλῆος, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus Sichritis, & Egilos: eius uerò succus Demalochotten.

Achilleæ uires ex Gal.

Nomina.

Βάτος.

RVBVS.

CAP. XXXIII.

Rubus notitiæ uulgaris. Vim habet siccandi, & adstringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & sceminarum profluvia. præsteris morsui accommodatissimum. Gingiuas firmant, & oris uitijs medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ serpunt: ulceribus in capite manantibus, oculisque proidentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum folijs tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modò dicta sunt. Mori in rubro nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Sistitur aluus a præmaturi cibo, necnon flore in uino potu.

a Meum. μέσος πέπερος. i. media maturitate.

Βάτος Ἰδαία.

RVBVS IDAEVS.

CAP. XXXIII.

Idaeus Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priore, ac minoribus spinis horrens: quâquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Ceterum flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisq; ex aqua bibendus datur.

Rubi uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatum reliquit Theophrastus libro iiii. c. xviii. de plantarum historia. Alius nanque arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutetisque implicatur: alius humi serpit, radicaturque graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in syluis, & montibus uagatur. Ceterum qui passim in sepibus & frutetis nascitur rubus uirgas edit quadrangulas, subrubentes, obsequiosas aduncis, minantibusque aculeis ubique refertas. E ramis pediculi prodeunt aculeati, & quibus terna dependent folia, aspera, & in acutum desinentia, fragariæ herbæ haud dissimilia. prominente altera parte dorso, aduncis, & minoribus spinis armato. flores profert in ramusculorum summis partibus racemosos, albicantesq; & quibus mora oriuntur.

Ruborum cōsideratio.

50 Radix illi est longa, & longo tractu repens, graminis modo. At IDAEVS RVBVS, etsi ab Ida monte denominari cæperit, quod ibi copiosissimus fortasse habeatur, nascitur tamen in alijs etiam montibus. Nam in Boemia non solum habetur in montibus ubi sponte eum frequentissimum adeo reperies, ut montes quidam eo solo syluescant, sed etiam in hortis translatus uideas. Est itaque altero longè clementior. Siquidem latiora, mollioraq; profert folia, uirgas rotundas, fragiles. spinis nullis, aut omnino raris. Flores edit albos uulgaris rubi emulos, quemadmodum & fructus, qui facie rubi mora imitatur: intercedente tamen coloris ac saporis differentia. Quippe is tenerior est. Sapore subdulci pariter ac subadstringenti, & quadam cum insipiditate iucundus. Color quoque illi est perpetuò rubicundus, nunquam nigrescens, & in superficie subalbicans, ac si esset rore frigido persusus. Ananienfes, & Tridentini hos fructus Ampomele uulgò uocant, ijsq; fragorum uice uescuntur. His autem fructibus Vrsi maxime delectantur, qui hac de causa, eo potissimum tempore, quo maturescunt, a neratoribus captantur. Sunt & pastorum cibus, qui in montibus ouium caprarumq; greges custodiunt. Fuchsius rubi mora (ut libro primo in ligustri mentione diximus) uacinia esse putat. Sed quare ab eo dissentiam, ibidem diffusius ostendi, quod scilicet uacinia flores, non fructus esse existimem. Rubi uires descripsit Galenus libro vi. simplicium

Rubus Idæus.

Rubi Idæi hist. Matthio.

Ampomelæ.

Rubi uires
ex Gal.

RVBVS IDAEVS.

Nomina.

a Meum. *μα-
μεν. i. longa,*
atque eodem
modo habet
Cateucz. sub
nomine *εὐ-
γι-
ν.*

Helxinis con-
sideratio.

Quorundam
opinio.

Helxines ui-
res ex Gal.

Nomina.

HELXINE CISSAMPELOS.

simplicium medicamentorum, sic inquit. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod folia, mollia potissimum, & recens nata, plurimum in se habet substantiae aqueae, parum uero adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, siquidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstrauimus. Proinde ob hoc, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus a frigida substantia terrea uincitur: & propterea acerbus est, & ualde exiccatorius. Et sane uterque siccatus reconditur, ualidius quam recens desiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraque ad dysenterias, & uentris profluium, tum robur deperditum, & sanguinis exspuitiones, idonea remedia. Porro radix praeter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit. Haec planta Graecis Βάρος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, seu Haleic: Italis, Rouo: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uero fructus Graece βατρία & βατρία dicuntur: Latine, Mora rubi: Italice, More di rouo: Germanice, Bramber, & Kratzber.

ΕΛΞΙΝ. HELXINE. CAP. XXXV.

Helxine cognomento cissampelos, folijs est hedere: minoribus: ramulis a exilibus, quibus completitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, uinetis, & segetibus. Foliorum succus potu deijcit alium.

Nulli certe dubium esse putauerim, quin Helxine cognomine cissampelos, quasi hederaceam utem dixeris, species sit Conuoluuli. Sed quae ea sit, non facile explicari potest. Verum cum eam reddiderit Dioscorides folijs hederaceis, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunque contigerit completatur: nascaturq; in sepibus, uinetis, & segetibus, satis mihi declarasse uidetur, eam esse Helxinem, quae quidem in aruis tum segetes ipsas, tum linum, tum legumina omnia irretit, ac uincit, & in uinetis, palis, & uitis circumuoluitur. Hanc Hetruscum uulgus suo idiomate nominat Vilucchio minore, Tridētis uero Minutola dicitur. Quanquam non desunt, qui putent Helxinem eam esse herbam, quae crebra reuolutione septa, & uicinos implicat frutices, flores illos candidos aestate ostentans, quos nostri uulgò appellant Campanelle. Hanc Plinius conuoluulum uocat lib. XXI. cap. V. ubi eam his uerbis depingit. Est, inquit, flos non dissimilis lilio in herba, quam Conuoluulum uocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti naturae rudimentum lilia facere condiscens. Sunt qui aberrantes hanc herbam, & eius florem ligustrum uocent: in qua appellatione deceptus fuit Seruius grammaticus. Hunc errorem explosimus libro primo, ubi uerum ligustri mentionem fecimus. Helxinen perpaucis perstrinxit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquit. Helxine, quae cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet. Ea Graeco nomine *ελξιν κισσαμπελος*: Latino item Helxine cissampelos: Arabico, Acfin: Italice, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uind: Hispanico, Campanela yerua.

ΕΛΞΙΝ.

Ελάτιν.

ELATINE.

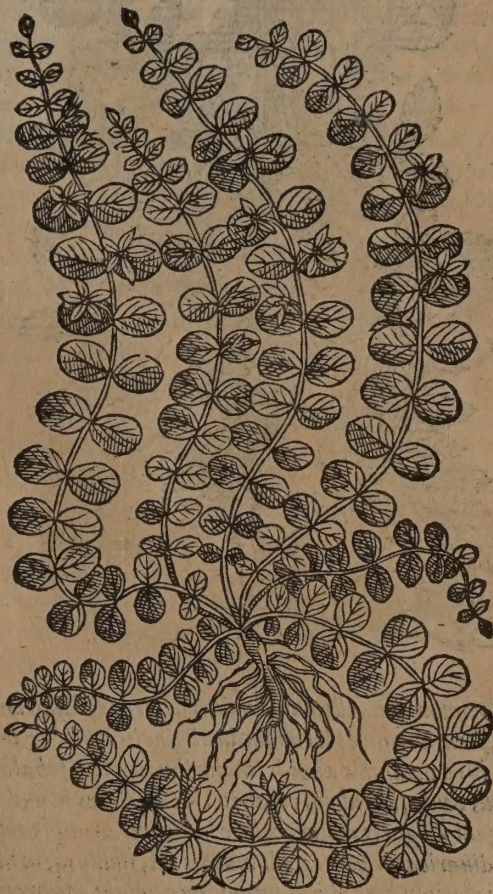
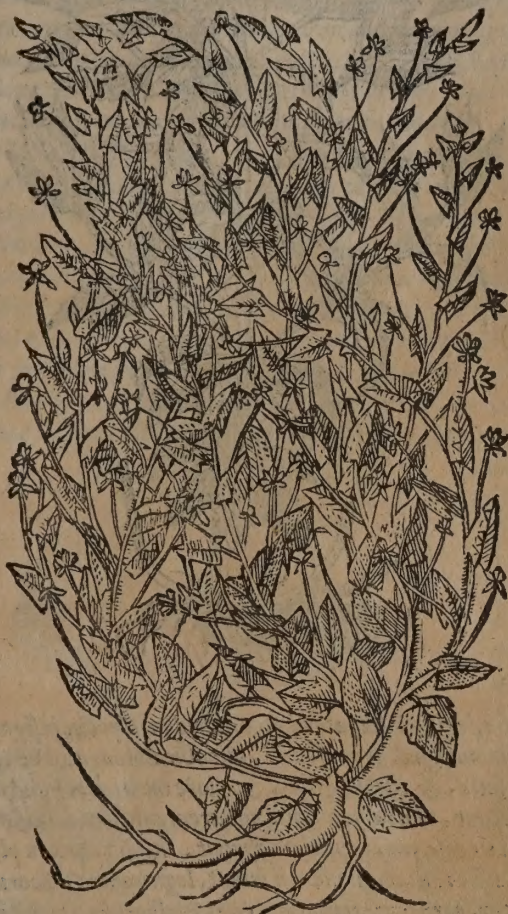
CAP. XXXVI.

Elatine folia habet helxinæ similia; minora, rotundiora, pilosa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, senisve, à radice foliosis, gustu adstringentibus. nascitur in segetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis. Eadem cocta sorbitionis usu à dysenteriam sistit.

a Meum. κοι-
λίαν καὶ. i. uē-
trem, &

ELATINE.

NUMVLARIA.

Sunt qui uelint Elatinen eam esse plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uerò non hanc uolunt, sed eam quam nos uulgo uocamus Sorbastrella, officina Pimpinellam, & alij quidem Sanguisferbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod sentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Nummularia in primis non fert folia pilosa, neque in segetibus, neque in cultis prouenit, sed plerumque in scrobium marginibus, praesertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quam senis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu laciniata, asterisci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uulgo Rapistrum uocari ait, eoq; ut rapo syluestri in uernis acetarijs rura uti. Verum si rapistrum id Hieruscis est, quod Callis, certò scio, Elatinen esse non posse. At qui ueram elatinen, cuius hic imaginem damus, misit ad me Patauius Iacobus Antonius Cortusus, cui nihil deest quod desiderari possit. Galenus de Elatine quàm breuissimè disseruit libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Elatine modicè tum refrigerat, tum adstringit. Huic nomen Græcum est ἐλάτιν: Latinum similiter Elatine: Arabicum, Athin.

Elatines con-
sideratio.

Elatines uires
ex Gal.
Nomina.

Εὐπατόριον.

EVPATORIVM.

CAP. XXXVII.

Evpatorium fruticosa herba est, unicum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per interualla quinquemfolij, aut cannabis potius similibus, quinquempartitò, aut amplius diuisis, nigricantibus & ipsis, per ambitum ferratis: semen medio caule erumpit, pilo sum, deorsum spectans, quod siccatum uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iecinoris uitijs, & serpentium ictibus liberat. Nec desunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cum tamen longè alia sit, uti exposuimus.

Summus

EVPATORIUM.

EVPATORIUM VVLGARE.

Eupatorij
sideratio.

Sunt nonnulli, immo uniuersa ferè seplasiariorum turba, legitimi Eupatorij uice quandam aspectu insignem plantam, quæ plerunque in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur, tricubitali longitudine, folijs cannabinis æmulis, maioribus tamen, subalbidis, hirsutis, & amaro gustu, & odore medicato, haud insuauis, caule subrupeo, rotundo. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen simul coherentem, sed diuulsam, origani uulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui maturescentes in pappos abeunt. Radix, quæ in plures dinaricatur partes, illi inutilis est, nulliusq; in medicina usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam esse plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorū fortè imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperam argemonem appellabant; cum tamen animis imbibitos iandiu errores reijcere nequeant, uel potius nolint, difficile quidem adduci patiuntur, ut uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiunt, admisceant. Non tamen hæc propterea dicimus, quod omni ex parte illius Eupatorij usum damnemus. Palam etenim est, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præstantia, quo huius Eupatorij tota redolet planta, percipi potest, id & obstructions aperire, & crassos, lentosq; humores mirifice incidere posse: quinetiā alia plura auxilia præstare, ut paulò inferius explicabimus. Veruntamen nunquam eò deueniam, ut assenerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen sibi ascuisse: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem inuenerim, ueterum sub alio nomine posteritatis memoriæ proditum sit. Ruellius tamen nescio qua ratione ductus in suis de natura Stirpium commentarijs non sine magno errore sibi persuasit, uulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper esse à Dioscoride libro secundo descriptum. Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione

Eupatorium
Mesues.

Herba Giulia

Ruellij errorem latius explosumus, quàm ut quicquam supersit addendum. Caterum Mesues quoque habet suū peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius descriptione apparet, à prædictis longè diuersum est. Id nanque plures ab radice emittit caules: folijs minori centauryo similibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis, in umbellam coherentibus, helichrysi modo. Hoc nostratibus Senensibus uulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac subinde dilutum pueris potandum præbent dimidij cyathi mensura ad necandos uermes admirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atque, ut mea fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi respondeat, etsi non desint qui à nobis dissentiant. Quorum unus est Andreas Marinus, qui in Mesuis libellum de simplicibus medicamentis aluū exoluentibus quasdam nouas edidit annotationes. Verum an is rectè Ageratum examinauerit, inferius suo loco narrandum relinquimus, ubi de Agerato differemus. Atqui interim admonendi sunt lectores, ut imaginem quam is pro Mesuis Eupatorio ex commentarijs nostris in suum transplantauit Mesuem; diligenter intueantur; quod si fecerint illico sanè agnoscent, quàm ipse in simplicium medicamentorum censu se exercuerit: siquidem is non Mesuis Eupatorium illuc ex Dioscoride nostro transtulit, quod nos in Agerato primo loco appinximus, quodque herbam Iuliam à nostris

à nostris appellari diximus : sed alteram quandam plantam facie, sapore, odoreq; ab ipsa Iulia herba, siue Me-
 suis Eupatorio ualde diuersam, quam nos Ageratum alterum nominauimus. Itaque saepe fit, ut dum alios erro-
 ris arguere nitimur, nos ipsos longè magis redarguendos in medium offeramus. Hinc itaque addiscant Mauri-
 tanorum sequaces, cum tres habeantur plantæ nomine Eupatorii, in medicamentis à Mesue relictis suum inter-
 ponere Eupatorium : in Auicennæ remedijs suo item uti : & in Græcorum compositiones Agrimoniam uulgò uo-
 catam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi dispensatorium sequantur, quod perperam, meo
 quidem iudicio, scribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in syrupo de Eupatorio, pro ipsius Me-
 suis Eupatorio admiscendam esse Gratiolam. Siquidem hæc præterquam quod alium magno incommodo deiciat,
 nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud representare deprehenditur. Nempe sua deiectionaria ui-
 10 qua magno cum impetu uentrem soluit, iecur imbecillum, atque infirmum reddit. Cordum secutus uidetur Euch-
 sius, in libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna
 illud Eupatorium usurpandum esse tradit, quod à Mesue describitur, & Græcis ageratum, Italis uero gratia Dei
 nominatur. Qua in re illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici posset, quod est in communi prouerbio :
 Cæcus cæcum ducit & ambo in foueam cadunt. Ceterum, ut ad uulgare Eupatorium redeam, uiribus sanè
 pollet id non negligendis. Nanque excalfacit, extenuat, abstergit, incidit, & aperit. Eximitur è contusis re-
 centibus folijs succus, & insolutus cogitur in pastillos, quorum in medicamentis est usus. Præstat Eupatorii
 uulgaris decoctum, aut epotus succus locinoris doloribus, & ceteris eiusdem affectibus ab obstructione proue-
 nientibus, quo fit ut perquam commodè propinetur hydropicis, malo habitu, ictero, & uasorum infarctu labo-
 rantibus : quinetiam contra splenis tumores, & obstructiones. Datur quoque succus ad uentriculi apostemata
 20 à frigidityte prognata. In quo casu conuenit etiam herba exterius illita. Foliorum decoctum auxiliatur diutur-
 nis, & præsertim pituitosis febribus, ab obstructione prouenientibus. Idem urinas, & menses pellit, & scabiem,
 & pruritus sanat si cum sumaria fuerit decoctum è caprino sero, sed succus fortior est. Is enim potus incipien-
 ti Elephantiasi medetur. Flores illiti uulnera recentia, & ulcera sanant. Fugantur uenenata animalia herbe
 sicca suffitu. Dicunt obseruatum esse à uenatoribus, Cernos telis uulneratos, deuorata hac planta procul dubio

POTENTILLA.

sanari. Datur eadem utiliter pecoribus tussientibus, & anhe-
 losis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binum obolo-
 rum pondere in catapotijs deuoratus intestinorum uermes ne-
 cat. Idem recenter expressus illinitur commo- le ex aceto, &
 sale aduersus scabiem. Eupatorii meminit Galenus lib. vi. sim-
 plicium medicamentorum, ubi ita scribit. Eupatorium herba
 tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra ma-
 nifestam caliditatem obtinet. quocirca obstructiones iecoris ex-
 purgat. Inest ei & adstrictio modica, propter quam robur
 uisceri addit. hæc tenus Galenus. Est & herba Agrimonia
 non dissimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur,
 40 tamet si hirsutioribus sit folijs, supernè uirentibus, infernè ue-
 rò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, pilosel-
 la uocata modo : aureis floribus ornatur, singulari pediculo
 pendentibus, ranunculo hortensi æmulis. Radice nititur ex-
 terius purpurascens, interius uerò candicante. Nascitur in
 uliginosis locis, & propter semitas. Vniuersa hæc planta ad-
 strictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum
 profluvia, dysenterias cohibet, & ceteras alui fluxiones. Id
 quod & præstare dicitur si recens in calceis, nudis pedibus sub-
 ponatur. Datur quoque utiliter potanda sanguinem reiicienti-
 bus. Herba decoctum ex uino paratum, præstat potum ad in-
 testinorum tormina, & dorsi dolores. Siccæ farina, ex sua ip-
 sius aqua stillatitia pota, albas uteri fluxiones cohibet. Sed
 ualentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam
 ad enterocelas præferant, tum in cibis, tum in potionibus.
 50 Nanque belle uulnera conglutinat, & ulcera sanat, & præser-
 tim quæ pudenda inuasere, & oris partes erodunt. Firmat
 commotos dentes, & laxas cohibet ginginas, ubi in aceto de-
 coquatur, & eo os saepe colluatur. Item dentium dolores mul-
 cet. Prolapsam collumellam restituit, addito aluminis momen-

Cordi & Fu-
chij error.Vulgaris Eu-
patorii uires.Eupatorii ui-
res ex Gal.Potentillæ de-
scriptio & ui-
res.

Nomina.

10. Mirum dictu, quod pedum plantis, manuumque uolis admota febrium quarumcunque calores remittit.
 Herba, quæ Græcis ευπατόριον, & ηπατόριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur : Arabibus,
 Cafat, Cifat, seu Gafet : Italis, Agrimonia : Germanis, Odermeng : Hispanis, Agramonia : Gallis, Aigremoine.

Πεντάφυλλον.

QUINQUEFOLIUM.

CAP. XXXVIII.

60 QVinqvefolium ramulos fert festucarum similitudine, tenues, dodrantes, in quibus semen ; fo-
 lia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in ambitu serrata : florem ex candido palle-
 centem :

a Meū. & Cat.
 i. arteriarum
 apertiones.
 b Cat. d po-
 σύματα καὶ
 πρὸς τὰ
 ἐν δακτύλοις.
 i. desquamations,
 & pterygia in digi-
 tis.

scentem : auri æmulum . Nascitur in riguis , & avarijs ductibus . Subrubram habet radicem , oblongam , ueratro nigro crasriorem . plurimis pollet remedijs . Ius radicis decocta ad tertias , si in ore contineatur dentium dolores sedat : putrida oris ulcera , collutione sistit : arteriæ scabritias , gargarizatu læuigat : contra alui profluvia , & dysenterias auxiliatur : item articulorum , coxendicumque cruciatibus potum . Cocta in aceto , & illita , serpentia ulcera cohibet : strumas , tumores , duritias , abscessus , & collectiones discutit : ignes sacros ^b , reduuias , condylomata , psorasq; sanat . Teneræ radicis succus , contra iecinoris , pulmonumq; uitia prodest : item aduersum uenena . Cum hydromelite autem , uel diluto uino , & piperis exiguo , bibuntur folia contra febrium circuitus : in quartana quidem , quaternum ramulorum folia : in tertiana uerò , ternum : in quotidiana , unius . Ea quoq; folia tricenis pota diebus , comitialibus profunt . Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus , celerrimè regio morbo me-
 10
 detur . Illita cum melle & sale , tam uulneribus , quàm fistulis remedio sunt : enterocelicis auxilium præstant . Quinquefolium sanguinis profluvia & potu , & illitu sistit . Ad expiationes , castimonias , & incantamenta inciditur .

QVINQVEFOLIVM.

DIAPENSIA.

Quinquefo-
 lij genera .

Diapensia de
 scriptio , & ui-
 res .

Manardi er-
 ratum .

T Ametsi unius tantum Pentaphylli , siue Quinquefolij meminerit Dioscorides ; nos tamen quatuor eius gene-
 ra uidimus in Italia . Quorum utique primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit . Secundum à
 primo differt , quod folijs sit albicantibus , hirsutis , & flore candido . Tertium folio erumpit paruo , subalbi-
 do , per terram repit . Vltimum uerò folia fert uitiginea , in partes quinque diuisa , quod aliqui DIAPENSIAM , alij
 Saniculam appellant . Huic in caulicuborum summitatibus , & adnatorum fastigijs , capitula prodeunt subalbi-
 da , facie fragis similia . Primum prouenit in riguis , & scrobium marginibus , cauliculis tenuibus , floribus au-
 reis , e quibus subinde semen oritur . Pediculos e se mittit , & in singulis quina folia oblonga , menthae fere æmu-
 la , in ambitu tamen magis serrata . Radix illi subrubens apparet , quod quamuis negat Brasauolus ; id tamen a-
 lijs , ut mihi eam effodienti , uerum esse deprehendetur . Hæc in plures radículas diuiditur , elleboro nigro crassio-
 res . Hinc autem mirari subit Manardum Ferrariensem uirum aliqui huius nostræ ætatis ingenio , & doctrina
 insignem : quippe qui tam facile sibi persuaserit , id legitimum esse Quinquefolium , quod Græci pentaphyllon ,
 officina uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt . Siquidem hæc septem ex uno tantum cauliculo pro-
 fert folia : Pentaphyllum uerò quinque , unde & illi nomen . Hoc radices elleboro similes habet , crassiores tamen ,
 oblongas : illa uerò admodum breues , strumosas , simulq; in unum compactas globum . Gignitur hæc Plerumque in
 incultis , siticulosisq; locis , in altis præsertim montibus : illud uerò in campestribus , & prope aquæ ductus , & in ri-
 guis . Quæ sanè omnia aperte declarant , hac in re Manardum cecutiuisse . Ceterum non possum non mirari scri-
 psisse Plinium lib. xv. capite nono . Quinquefolium nulli esse ignotum , cum etiam fraga gignendo commendetur .
 Quippe

Quippe id perpetuò esse falsum, ipsamet quinquefolij planta apertissimè testatur: etsi asserat Brasauolus, cui nos minimè subscribimus, in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque unicuique pediculo insunt folia, & quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexisse Plinium, quòd à Verona, ut ipse inquit, fuerit oriundus, uerùm non ob hoc ambos arguere desinam, donec offeratur mihi pentaphylli planta, quæ fraga proferat. Caterùm quarta Quinquefolij speciem, quam Diapsam uocari diximus, Germaniæ chirurgici maximè utuntur ad intrinseca uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes, ubi adstringenti, solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Sanniculam illam, quæ etiànum quinis exoritur folijs, radice alba, miro naturæ artificio laciniata, de qua superius in symphyti mentione differimus: sed aliud longè differens. Quinquefolij uires retulit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Pentaphylli radix, inquit, desiccatur uehementer, minimum uerò acris est. Quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ cum sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens euidentis caliditatis. hæc Galenus. Caterùm quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cum ea sint tam cibis, quàm medicamentis idonea, idèò & res, & locus mihi expetere uidetur, ut hic tum plantæ, tum fructus eius uires perstringamus. FRAGARIA itaque planta est nemini ferè non cognita, adeò ut hoc nomine superuacuum putem, eius

Quinquefolij
uires ex Gal.

Fragariæ, &
fragorum ui.

Quinquefolij
vires ex Gal.

Fragariæ, &
fragorum ui-
res.

PENTAPHYLLVM ALBVM.

FRAGARIA.

faciem representare. Refrigerat ordine primo, siccaturque secundo. Folia, & radix vulnera, & ulcera sanant : muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herbae, & radicum decoctum potum, auxiliatur iecinoris inflammationibus, mundaturque renes, & vesicam. Idem ore contentum, collutionisque modo agitatam, gingivas roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga praeter id quod gustui aestate in cibis arrideant, biliosis, aestuantibusque uentriculis prosunt, siticulosisque sitim sedant. Vinum, quod ex his elicatur, ulcusculis, quae in facie a caliditate proueniunt, mirifice medetur : itemque uaros, & oculorum nubeculas, calidasque defluxiones impositum tollit. Neque etiam hic silentio dissimulanda uidetur Euphragia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriam reuocarunt, cum & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus praedita sit : etsi a ueteribus Graecis nusquam, quod legerim, descripta reperiatur. Est itaque EUPHRAGIA tenuis planta, quae ad palmi altitudinem assurgit : folijs minutis, crispis, per ambitum serratis, gustu adstringentibus, paululumque amaris : caule exit tenui, rubentique : flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte aestate. nascitur in pratis. Praestat haec quocunque modo sumatur tam in cibis, quam in medicamentis reces, 60 uel exiccata ad omnia impedimenta, quae oculorum claritati officiunt, praesertim cum in cibis diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarum tempore, uinis et musto macerata, de quo Arnaldus in hunc modum disseruit. Euphra- III 2 gie

Euphragiz
delineatio, &
uires.

Vinum Eu-
phragiatum.

EUPHRAGIA.

Nomina.

Phoenicis cō
sideratio.

P H O E N I X.

Nomina.

Idææ radices
confid.Idææ radices
uires ex Gal.

gia uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto do-
nec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reuiuuescunt, & au-
fert impedimentum eorum, & defectum uisus in quocunque
cuiusuis etatis homine, præsertim ubi pinguedo, & pituita
redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longum tem-
pus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa
enim herba calida est & sicca: & habet hoc à proprietate,
quod quando puluis eius comeditur cum onorum uitellis, idem
mirificè præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino.
Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non
poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque
ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiatum
non habet par in proficiendo uisui. Si autem uinum esset ni-
mis forte, temperetur cum aqua fœniculi: & si opus est, adda-
tur zuecharum necessarium. Hæc Arnaldus in libro de ui-
nis. Herba πενταφυλλον Græcè, Quinquifolium Latine dicitur:
Italice, Cinquefoglio: Germanice, Vneis funf, & Fin-
gerkraut; Hispanice, Cinco en rama: Gallice, Quinte fueille.

Φοινίξ. PHOENIX. CAP. XXXIX. 20

Phœnix folia habet hordei, sed breuiora, & angu-
stiora: spicam lolio similem: calamos digitorum
senum, radici aduolutos: septenas octonasue spicas.
In aruis, testis que recenter illitis nascitur. Harum uirgū
compos, ut in uino austero pota alui profluuium, & ema-
nantem uulua sanguinem sistat, urinæ impetus infrenet.
Sunt qui adalligatam in puniceo uellere, & suspensam,
sanguinem suppressere prodant.

Phœnix Hetruscis syluestre Lolium dicitur, quod spicas
proferat lolio similes. Nascitur frequens in uicis secus
uias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis:
quæ quidem nulla prorsus repugnante nota. Dioscoridis descri-
ptioni ad stipulari deprehenditur. Plinius libro XXI. cap.
XXV. Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis
lolium murinum uocari ait, quod fortasse mures derodent spi-
cas illius, quæ in adificiorum tectis prouenit. Hæc frequen-
tissima uisitur Goritiæ in cæmeterio diui Francisci, & Venetijs
in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius
uber ubique prouentus. Huic herba nomen Græcum φοινίξ,
Latinum similiter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum
murinum: Italicum, Giglio saluatico.

Ἰδαία ρίζα. IDAËA RADIX. CAP. XL.

Idææ radices folia sunt ea, quæ rusco: adherent ijs ue-
luti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi
naturam habet, his conueniens, quibus adstrictione
opus est. Pota, citam aluum, mensesque, & omnem a-
bundantiam sanguinis sistit.

Idæa radix hodie, quod sciam, ad nos non conuehitur: nec
quenquam hætenus reperi, qui scribat, ubi hæc planta
proueniat: etsi cognomine natale eius solum facile indicari
uideatur, quod scilicet in Ida monte, qui ad Troadem spectat,
nascatur: uel in eo eiusdem nominis, qui in Creta habetur, ut
etiam Idæo rubo euenire superius dictum est. Huius uires
tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic in-
quiens. Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si opere
periculum facias, eandem uim præferet, nimirum sanguinis
profluvia, alui fluxus, dysenterias, profluuium mulierum, &
quacunque

quæcunque eius sunt generis tum pota, tum foris imposita curans. Ea ut Græcis Ῥοδία ῤίζα, ita etiam Latinis Nomina.
Idsa radix uocatur: Italis, Radice Idea.

Ῥοδία ῤίζα.

RHODIA RADIX.

CAP. XLI.

Gignitur Rhodia radix in Macedonia, costo similis, leuior, inæquabilis: quæ contrita rosas redolet. Vtilissima capitis doloribus, si madefacta fronti, & temporibus cum rosacei momento imponatur.

Rhodia radix planta est non omnibus planè vulgaris, & cognita in Italia: etsi ea facile in Apennino, & Gargano montibus nasci, & inueniri possit. Quæ in nostro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clarissimus, & in simplicium facultate non imperitus, ad nos primum uidendam misit: quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter uiginti millia passuum à Goritiâ distat. Ceterum quoniam paucis sanè notis eam perstrinxit Dioscorides, ut ab omnibus facilius & cognosci, & reperiri possit, nos non temerè facturos duximus, si eius historiam hîc diffusius tradamus. Radix itaque Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concavos, cubitales, à quibus circumquaque folia prodeunt longiuscula, in acutum desinentia, portulacæ, aut sedi instar pinguia, minutimque per ambitum serrata. In caulium cacumine umbellam profert, uiridem tithymali cyparissij modo, sed quæ, ubi defloruerit, rubescat. Radix ei inæqualis, strumosa, crassa, qualis pseudocosto, quod ex Gargano Monte aduehitur, laui cortice quæ recens est, exterius splendescens, & intus subalbida: quæ uerò sicca est, lauis percipitur, intus rubens, & foris squamosa. Mansa hæc recens, aut trita odore mirum in modum rosas

Rhodiæ radicis confid.

refert: unde meritò ei Rhodia nomen. Præterea omnium radicum uiliacissima est: quippe quæ è terra effossa, nisi locis perquam siccis reponatur, post multos menses rursus plantata statim repullulat. Nascitur in altissimis montium rupibus saxosis, præruptisque locis, ubi uix tantum terræ circum habet, ut illi inherere possit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunque causa provenientes, si recens confracta, & rosacea aqua perfusa, ubi calidus sit affectus, aut cum amaraci aqua, si frigidus sit morbus, fronti temporibusque illinatur. Cerebrum roborat odoris incunditate, conuenitque (ut diximus) omni capitis dolori, ut pote quæ temperatis sit qualitatibus prædita: id quod indicat rosaceus eius odor, quo mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Rhodia radix ea uidelicet, quæ in Macedonia nascitur, tenuium partium, & discutientis est facultatis. In calefaciendo uerò secundi recessus censenda est, aut certe tertij incipientis. Hæc planta Græcè Ῥοδία ῤίζα, Latine Rhodia radix nominatur: Italicè, Radice Rhodia: Germanicè, Rosen wurtz.

Rhodiæ radicis uires ex Galenò.

Nomina.

Ῥοδία ῤίζα.

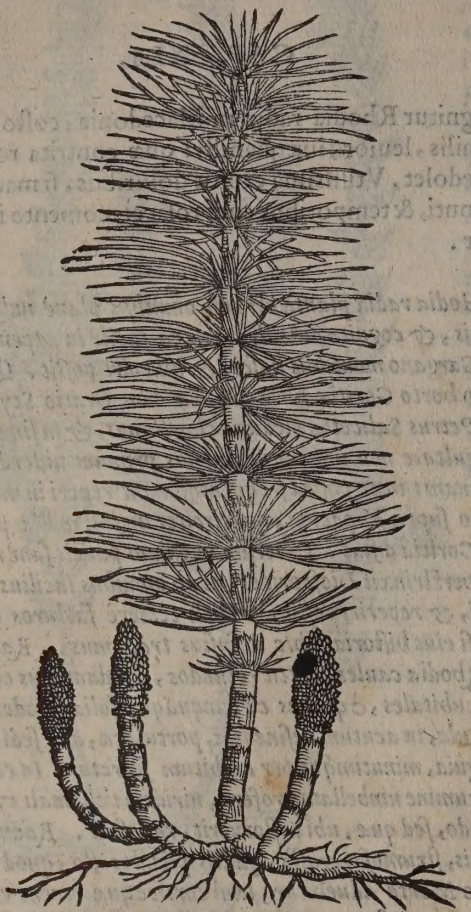
EQUISETVM.

CAP. XLII.

Equisetum in riguis, & scrobibus nascitur^a. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in se farcti, rubescentes, leniter scabri^b: & iuncea circa eos folia, crebra, exilia. In sublimè attollitur, uicinos arborum caudices scandens, obuolutumque dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignosa, dura. Vis herbæ spissare: quare sanguinem naribus erumpentem succus ipse sistit: prodest dysentericis in uino potus: urinam cit. Sanguinolenta uulnera glutinantur, tritis folijs, & illitis. Radix cum sua herba tussim, orthopnoeam, ruptaque adiuuat. Folijs in aqua potis, dissectiones uesicæ, & intestinorum, enterocelæq; in unum coalescere, cogique feruntur. Alterum Equisetum caulis est rectus, cubito maior, inanis: comis per interualla breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, uulneribus remedio est, eademque fungitur facultate.

^a Cat. καυλοι i. caules. At meū cū Ruelio cōcordat.
^b Vtrunq; ex ἑρ. ἑρ. α. i. solidos.

EQVISETVM I.

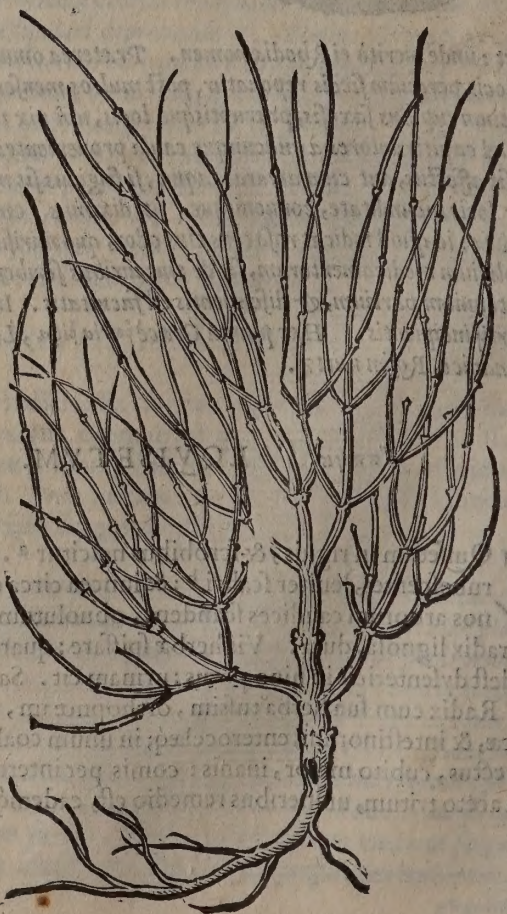
EQVISETVM III.

EQVISETVM II.

EQVISETVM IIH.

Equisetum officinis, & herbarijs plerisque uerbum Græcum reddentibus Cauda equina nominatur. Cuius tametsi Dioscoridi duo tantum describantur genera, nos tamen quatuor hactenus obseruauimus, quarum omnium hic expressimus imagines. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quod facie equorū caudas referat, unde & Græcis Hippuris dicta est. Profert hæc, cum primum è terra erumpit, quoddam tenerimum germen, oblongum, iuglandium iulo non absimile. Hoc quod rura nostra uulgò uocant Paltrusalo, in cibumque assumunt, ieiunij quadragesimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumspargunt, & oleo in sartagine frigunt, manduntque piscium uice. Ex quo cibo alius quandoque eorum adeò constringitur, & constipatur, ut in coli cruciatum faciliè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiseti germen siccum asseruēt per annum, quo subinde estate utantur ad dysenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo deco-
 10 quunt, quo dictum est, & in cibum magno successu exhibent. Vtrunque Dioscoridis Equisetum eleganti admo-
 dum pictura expressit Fuchsius in suis de Stirpium historia commentarijs. Sed nescio qua postea ratione ductus, is in primo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curauit, primi generis Equisetum pro Polygono semina aperto lapsu reddiderit. Expeditur Equisetum mulieribus ad stannæ uasa detergenda il-
 20 lustrandaque, nec non etiam materiarijs fabris, ijs præsertim qui torno opera sua conficiunt. Siquidem huius her-
 bæ asperitate illæ suis uasis splendorem, nitoremque conciliant, isti uerò similiter suorum operum ruditatem ex-
 poliunt. Omnium decoctum aut stillatitia aqua, pota ulceribus renum, ac uescicæ mirificè medetur. Equiseti meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, ad-
 stringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter simulque citra mordacitatem exiccantem. Ita-
 que uulnera maxima cataplasmate imposita conglutinat, etiam si præfectos esse neruos contingat: præterea
 30 uocatas enterocelas glutinat. Ceterum ad sanguinis reiectionem, ad profluium muliebri, potissimum rubrū,
 ad dysenterias, & ad alios uentris fluxus generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino pota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quod nonnunquam etiam uescicæ, ac tenuium intestinorum uulnera succus ip-
 sius sanauerit. Prodest etiam proflunio sanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxij in uentre affectibus ex auste-
 40 rorum uinorum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππυρις, Latinis Equisetum appellatur: Arabibus, Dhenben alchail, Dhenib alchi, siue Daneb alchail: Italis, Coda di cavallo: Germanis, Rosß schuuantz: Hispanis, Goda de mula, & Rabo de mula: Gallis, Quene de cheual, & Praela.

Equiseti con-
sideratio.

Fuch. lapsus.

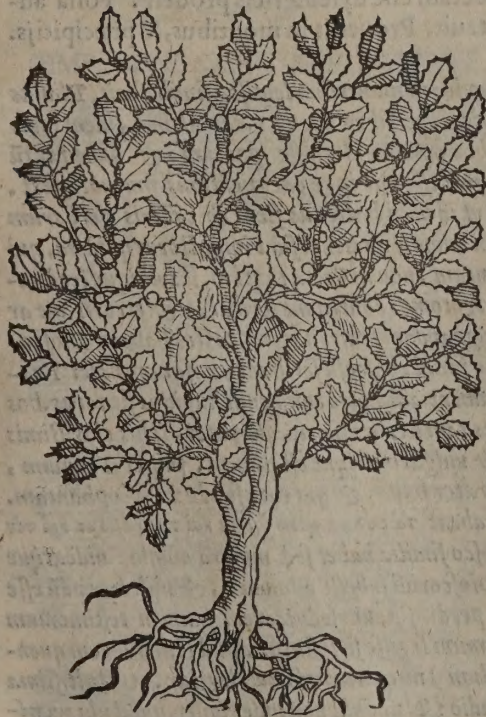
Equiseti uires
Matthiolo.Equiseti uires
ex Gal.

Nomina.

Κόκκος βαρβαρῶν.

COCCVM INFECTORIVM

CAP. XLIII.

Cocum, quo infectores utuntur, frutex est furculo-
 sus, paruus, cui grana ceu lentes adherent, quæ ele-
 cta congeruntur. Optimum gignitur in Galatia,
 & Armenia: deinde Asia, & Cilicia: ultimum ex omnibus
 Hispanicum. Vis huic spissandi: uulneribus, neruisque
 præcis, conuenienter ex aceto tritum illinitur. Nascitur
 quoque in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium simi-
 litudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coc-
 cum uocitant.

Et si Cocum seu granum tinctorium seplasiarijs, & infecto-
 ribus notissimum sit, quod & medicamentis admisceatur,
 & eo plurimum sericea, tum lanea stamina infici so-
 leant; nescio tamen an eius arbuscula in Italia proveniat. Nos
 autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio alla-
 tam. Porro Cocum tinctorium communis usus constat rotun-
 da, inaniq; bacca, quæ nullam profectò lentis faciem refert, ut
 Dioscorides asserit. Vt hinc planè conijcere liceat, Cocum
 hoc diuersorum esse generum, nostrumq; facile illud esse, quod
 Plinius in Attica, & Aphrica provenire tradit, Scolection ideo
 uocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur uermicu-
 li: argumento quod hoc inane intus deprehendatur. Huius pul-
 50 uere non infeliciter utuntur mulieres Italicæ ad prohibendum
 abortum, ipsum grauidis in ono sorbili propinantes pauco addi-

Cocci infe-
storij confid.Cocci infe-
storij uires
Matthiolo.Monachorū
opi. explosa.

to thure, uel mastiche. Quod in quercubus nascitur cocum (ut Dioscorides in Cilicia nasci scribit) copiosum
 quoque in Boemia provenit. Primum quod à me uisum est, truncum ferè totum occupabat non infimæ quercus
 non longè à Poggibrot in Leporario quod Parcum ferarum uocant Caesaris Ferdinandi, ac deinde in alijs etiam
 locis, sed cum ab incolis non agnoscat, quot annis perditur. At qui in Polonia ubi etiam copiosum provenit,
 non desunt, qui illud diligenter legant. Ceterum contendunt Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commenta-
 60 rios ediderunt, aliud esse Cocum, aliud uerò Chermesinum uulgò uocatum, quo serica stamina roseo colore in-
 ficiuntur. Etenim asserunt ij legitimum chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ ut plurimum uulgari Pim-
 pinelle radicibus adherentia reperiuntur, uocarique hæc proprie Mauritanis Chermes: & hinc isti deinde colli-
 gunt, minime credendum esse, quod Græcorum cocum uulgò grana tinctorum nuncupatum, sit Mauritanorum
 chermes:

Chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euidentissimum fieri arbitror, quod hactenus neminem Arabicæ sectæ inuenerim, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm coccum tinctorium à Græcis appellatum, cum de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides suo cocco tribuit. Quapropter scirem libentissimè qua ratione, quauè autoritate nixi iij reuerendi monachi in hanc uanam, & erroneam deuenerint opinionem. Verùm non ob id negauerim ego nostrum Chermesinum à cocco minimè differre, quòd certo sciam, aliud esse coccum, aliud Chermesinum, unde & infectores differentia causa coccum Granam nuncupant, Chermesinum uerò, quod è pimpinellæ radicibus decerpitur: sed negauerim quidem Mauritanorum chermes nostri usus chermesinum esse, quòd nil aliud Chermes esse putem, quàm Coccum, cuius hîc meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iam pridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs ab occidentali India importatum, quod cum copiosissimum afferatur, Chermesina stamina nunc uilesce cæperunt. Cocci seu Grani infectorii uires descripsit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, his uerbis, Granum tinctorium adstringentem, simulque amaram facultatem possidet. Vtraque sine morsu desiccatur. proinde ad ingentia uulnera congruit, præsertimque neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. Quæ ὀξυμέλι Græcè, Latine pariter Coccus baphica, & Granum infectorium nominatur: Arabice, Charmen, Kermes eu Chermes: Italicè, Grana de tintori: Germanicè, Scharlachber: Hispanicè, Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè, Vermillon.

Coccum infectorium a chermesino differre.

Grani tinctorij uires ex Galeno.

Nomina.

Τράγιον.

TRAGIVM.

CAP. XLIIII.

Conclusa nō legit Meū, neque Catec.

TRagium nascitur in Creta tantum insula, lentisco semine, folio, & ramis simile, singulis tamen minoribus: succus ei [lacteus,] gummi non dissimilis. Semen, folia, lacrymaque illitu spicula è corpore eijciunt: omnia quoque corpori impacta, euocant: pota stranguriæ medentur, calculos uesicæ frangunt, menses trahunt. modus in sumptione est, drachma una. Fama est syluestres capras sagittis confossas, eius herbæ pabulo spicula excutere.

Τράγιον ἑτερον.

TRAGIVM ALTERVM.

CAP. XLV.

Est & alterum Tragium, quod tragoceros aliqui uocant: folia scolopendrij habet, & radicem syluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam uel coctam esse dysentericis prodest. Folia autumnno, hirci uirus olent: exinde sibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

Tragij confideratio.

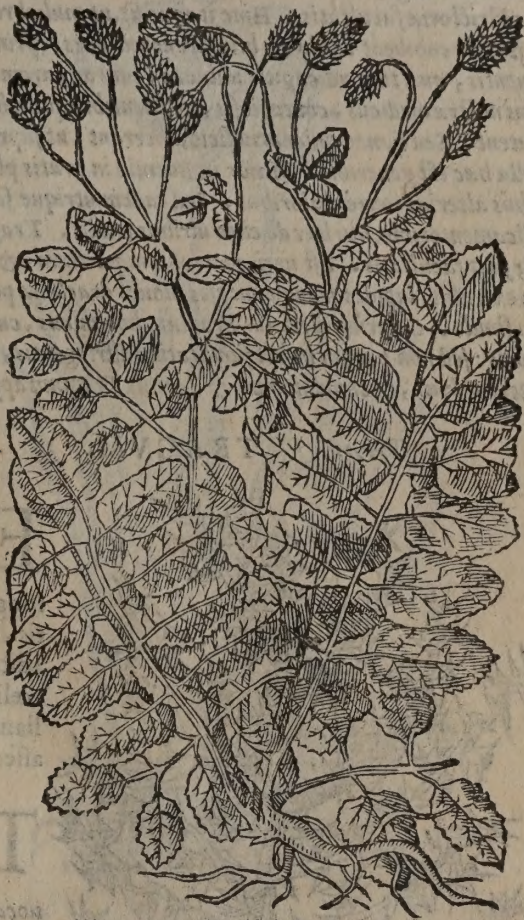
Impostorum quorundam opinio. explosa.

TRagium, quod in Creta tantum nasci tradit Dioscorides, quodque in uniuersum lentisco simile facit, Plinius lib. xiii. cap. xxi. ipsum fruticem terebintho similem reddidit, & libro xxvii. cap. ultimo, idem uniuerso assimilauit. Id quod dubio procul ostendit, Tragium hoc omnino illi fuisse ignotum: & quòd tantum id de eo memoria prodiderit, quod ab alijs authoribus non minus fortasse hac in re cæcutientibus mutuatus est. Hoc ætate nostra non defertur, quod sciam in Italiam. Quo fit, ut id mihi hactenus sicut & cæteris herbarum studiosis, ut ferme suspicor, sit in Italia incognitum. Quamobrem minimè audiendi sunt impostores quidam, qui contendunt Dictamnium album ita uocatum, uulgaris notitiæ plantam, non in Creta tantum, sed ubique ferè nascentem, legitimum esse Tragium, de qua re nouus quidam Pseudorizotomos contra me scribere, & erroris me arguere non erubuit. Verùm mihi sat esse crediderim ad huius expugnandam temeritatem, testes habere Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Plinium, quippe qui uno simul consensu scribant, nusquam nasci Tragium præterquam in Creta. Sed probè hominis stupiditatè atque amentiam? Ipse enim cum stupidus sit totus, hos grauissimos auctores stupidos sibi similes fuisse censet. Sed an quis tam excors fuerit, qui putet, si his clarissimis scriptoribus Dictamnium album, quo scatet uniuersa ferè tellus & uulgaris ubique est planta, fuisset Tragium, scripsisse unquam eos non nasci id nisi in Creta? nemo profecto, præter hunc, & qui eum subduxit sycophantam. Atqui cum uideat Dioscoridis lectionem sibi repugnare, quòd habeat τὰ φύλλα ὅτινα ὁμοία καὶ τὰς ῥιζὰς καὶ τὸν καρπὸν μικρότερα δὲ πάντα. idest folia, & uirgas, & fructum lentisco similia habet sed minora omnia. uideatque Dictamnium album folia gerere lentisco longè maiora, mendum Dioscoridi subesse admonet, & uult legendum esse μικρότερα, non μικρότερα, ac ut stolidam suam fulciat opinionem, perditissimum seductorem suum in testimonium citat, quippe qui Constantinopoli Dioscoridis exemplar antiquissimum legisse se testatur apud Hammonem quendam Iudæum (miror sane cur non dixerit apud Hammonis oraculum) in quo μικρότερα, legitur. O stultissima euasio, & prorsus exhibilanda. An non suo ipsius se ingulauit gladio? Nunquid non uidet miser, quòd ubi μικρότερα, δὲ πάντα legerit, Dictamnium album sesquipedalem herbam non folijs solum sed uirgis, seu ramis, & fructu quoque lentisco arbore non infima, maiorem facit? Id quod falsissimum esse non solum perpetuò testabuntur rei plantariæ studiosi, sed etiam rudes quicunque rustici, qui ambas hasce nouerint plantas. An non distat tantum Dictamnium hoc à lentisco, quantum chamedrys à quercu, quantum chamæpitys à pinu? quo ergo pacto uirgarum, ramorumque magnitudine lentiscum superabit? O diuinum ingenium ad insidias parandas. Cæterum quid de fructu uobis uidebitur, qui rem plantariam excolitis? Nunquid uidistis, obsecro, in Italia, in Chio, in Creta, aut alicubi terrarum, lentiscum perinde, ac Dictamnium album quinquetras proferre siliquas, & semen in illis conclusum, an botros, racemosue baccis rufescentibus stipatos è quibus Lentiscinum oleum premitur? Nunquid (inquam) differunt apud uos botry, racemiue à siliquis? Forfice hîc opus est, ne impostorum tam insidiosis linguis

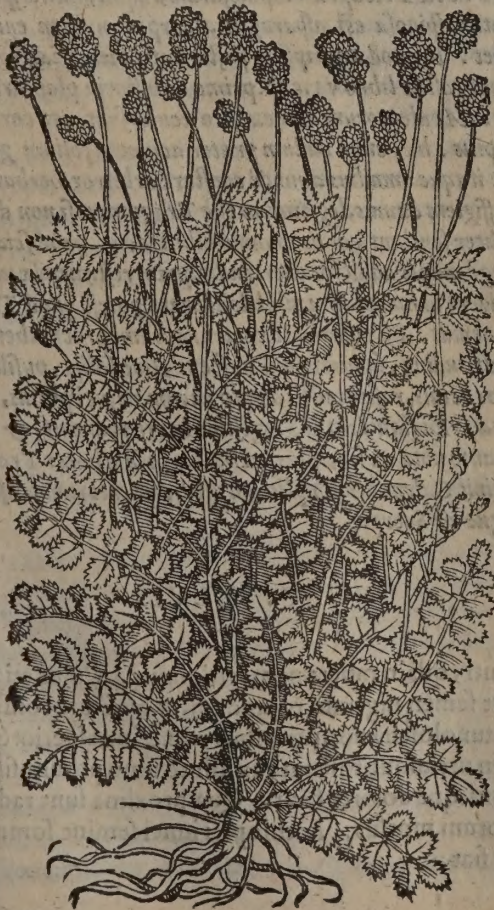
Forfice opus esse ad impostorum linguas.

PIMPINELLA SAXIFRAGIA.

PIMPI. SIVE SANGVISORBA MA.

PIMP. SIVE SANGVSOR. MINOR.

guis medica corrumpatur materia. Quod autem secundo loco à Dioscoride representatum est, id potius herbam esse crediderim, quam arbusculam, cum eius radix tam cruda, quam cocta in cibum ueniat, sitq; syluestri raphano proxima. Veruntamen nondum reperi qui plantam mihi demonstraret folijs scolopendrii similibus, quæ hirci uirus oleat. Ex quo adducor, ut ab ijs planè dissentiam, qui putant Tragium hoc eam esse plantam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic scolopendrii folia non insunt, nullusq; eius ad dysentericos usus, tametsi ad ciendam urinam, expediendosque uiscerum infarctus plurimum præstet. Huius PIMPINELLÆ duo habentur genera. Maior radice nititur longa: folijs circumquaque solo procumbentibus, dissectis, per ambitumq; serratis: caule quadrangulati: floribus in umbellam coherentibus, tenuibus, albican- tibusq;. Minor caule exit rubenti: folijs minoribus, minus dissectis, minutiusq; serratis. Vtraque tamen hircum redolet. Radix, in qua uis tota consistit, excalfacit, siccatq; ordine secundo completo, aut sanè tertio incipiente. Præstat hæc ad renum, & uesicæ morbos, quorum calculus est causa. Ob id enim renes à calculis expedit, & urinam remorata pellit. Prodest expressus è radicibus succus ex uino haustus, deleterijs medicamentis, & uenenosorum ani- malium moribus. Qua ratione non desunt, qui ad pesti- lentiam, radicem hanc miris laudibus efferant. Est & alia Pimpinella, quæ à nostris uulgò SOLBASTRELLA nominatur, nullis non cognita, ut pote quæ acetarijs fre- quentissime inferatur. Verum hæc ab antedictis longè distat uiribus, etsi foliorum facie satis inter se conueniat. Siqui-

Opinio re-
probata.

Pimpinellæ
genera, & ui-
res.

Pimpinellæ
uulgaris vires.

dem ultima hæc gustata non leuiter adstringens percipitur, & lentoris copiam præbet. Vnde facile conijcitur, eam esse adstrictoria facultatis. Hinc itaque fit, ut muliebri profluuium efficacissime sistat: dysenteriam, & ceteros alui fluxus cohibeat: quin & biliosas uomitiones reprimat. Herba ipsa uulnera, & ulcera sanat: misceturque unguentis, quæ tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Matthæus Curtius clarissimus ætatis nostræ medicus, contagiosis, pestilentibusque febribus maxime commendauit. Sunt qui eam Elatinen esse putent. Sed ij, meo quidem iudicio, aberrant, ut supra etiam in sua mentione docuimus. Ceterum duum pimpinella hæc est generum. Maior in Boemia in pratis plurima nascitur, folijs, ramis, caulibus, capitulis & radicibus alterius longè maioribus. Sed eadem utrique facultas. Tragij meminit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, ubi hæc de eius uiribus tradit. Tragi, inquit, folia, semen, & lacryma trahentis, digerentisq; sunt facultatis. Est uero & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Corpori infixa extrahit, lapides frangit, menses mouet drachma pondere potum. Porro in Creta sola nascitur tragion lentisco simile. Ceterum alterum Tragium hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, uisitur quidem multis in locis: sed non parum habet facultatis adstringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat. Vtraque planta

Tragi uires
ex Gal.

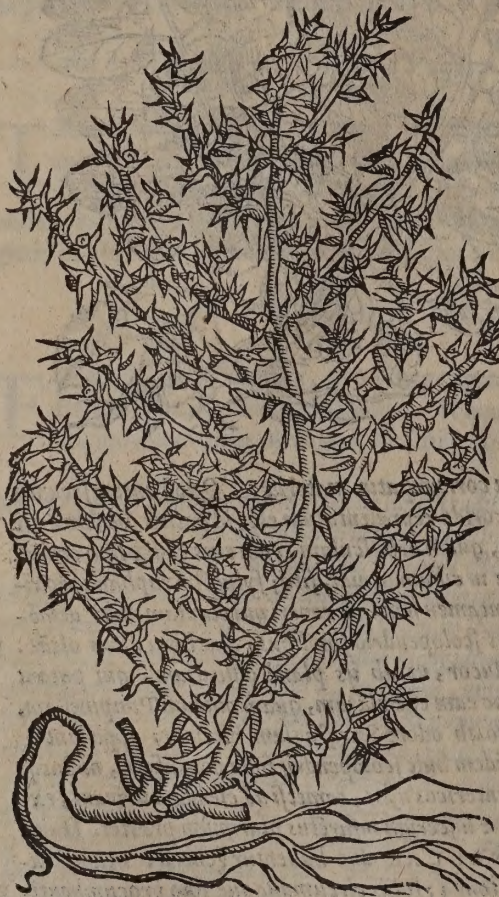
Nomina.

a Meū, & Cat. θαμνίσκος καὶ μένος ἐπὶ γῆς ἐπιμήκης ἢ μέγας ἀπὸ τοῦ μέγας ἢ μέγας φύλλα δὲ ἐκ ἑλ. i. Frutex paruus, heres humi, oblongus, non magnus: Spithamæ altitudine, aut maior: folia uero non habet. b Vtrunque exēp. τέτυ δὲ καρπὸς ὡς ῥά- γες δὲ κα. i. ip- sus fructus, nempe baccæ decem. Tragi confu- deratio.

Τράγος.

TRAGVM.

CAP. XLVI.

Et etiam herba tragos, quam aliqui scorpion, aut traganon uocant: maxime in maritimis nascens, palmum alta, aut amplior, fruticosa, humilis, oblonga, sine folijs: pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, gustu multum adstringente. Racemorum acini decem ex uino poti, coeliacis, & sceminis fluxione uulua laborantibus, auxiliantur. Tunduntur a plerisque, & in pastillos digesti asseruantur: quibus utuntur, cum opus est.

Tragum aliquibus Scorpion uocari non modò tradidit Dioscorides: sed etiam Plinius lib. x. xvi. cap. ultimo, his uerbis. Est & herba Tragos quam aliqui Scorpion uocant, semipede alta, fruticosa, sine folijs: pusillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Et lib. x. xvi. cap. xv. Spinosarum, inquit, multa species. In totum spinosa est asparagus, scorio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipsum posteritatis memoria proderat Theophrastus libro vi. cap. primo de historia plantarum, cum inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei sunt, ceu cornu da, & scorio: hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaque omnibus abundè constare arbitror, herbam, cuius hic effigiem damus, legitimum esse Tragum; etsi non desint, qui aliter sentiant, quos omnino nihili facio, quod sciam hos esse longè magis addictos evertendæ, quàm restituendæ ueritati. Siquidem in hac planta nihil desiderari potest quod Trago non conueniat. Est enim frutex paruus, humi procumbens, spithamæ altitudine, in maritimis nascens, sine folijs, pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, acuto cacumine, uel potius, ut

Plinius inquit, ac etiam Theophrastus, planta est spinosa tota. Ea siquidem in Tergestino litore prouenit, & ad argentarium promontorium in Hetruia nulla prorsus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariæ authores Trago reddiderunt. Huius tamen nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu.

Nomina.

Herba hæc τράγος & σκορπίος Græcè dicitur: Latine item Tragos & Scorio.

Ἰύνκινος.

I V N C V S.

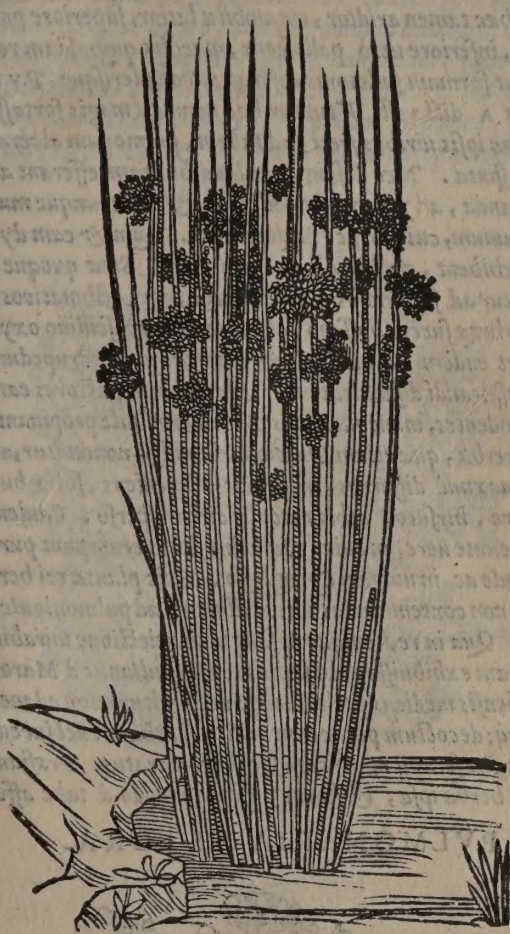
CAP. XLVII.

Iunci duo genera. unum læuis nominati: alterum acuti, qui in mucronem fastigiatur. Cuius etiam duo assignantur genera. unum sterile: reliquum fert semen nigrum, rotundum, & crassiore constat calamo, carnosioreque. Tertius est iuncus, qui uocatur oloschanos, prioribus carnosior, asperiorque is similem supradicto fructum in cacumine parit. Semen utriusque tostum, ex diluto uino potum, sistit aluum, & rubra sceminarum profluuia: urinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima sunt radici folia tenera, conuenienter illinuntur aduersus phalangiorum morsus. Aethiopici iunci semine somnus allicitur: sed modus in potione seruandus est, ne sopor fiat.

IUNCUS

IUNCUS.

IUNCUS FLORIDUS.

Iuncus omne genus vulgaris est notitia: quandoquidem propter stagnantes aquas omnes eius reperiuntur species. Nascitur in Boemia iuncus circa aquas, quem à floribus spectiosis, quos edit, nos floridum iuncum nuncare uolumus, eiusdem cum alijs facultatis. Iunci generum meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de ijs ita scriptum reliquit. Schænos leia, hoc est, iuncus levis, quadam oxyschænos, alia oligoschænos, nuncupatur. Gracilior, duriorq; oxyschænos, crassior, laxiorq; oligoschænos. Fructus oligoschæni somnum affert. At oxyschæni duæ sunt species: altera sterilis, cuius quidem in medicina nullus usus est, altera uero semen fert, cuius etiam semen somnum conciliat, sed minus quam oligoschæni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque si frictum cum uino bibatur, uentris fluxus desiccatur, & muliebri profluuium rubrum sistit. Ex quibus clarum est, quod composita eorum temperies est ex terrena uidelicet essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: ut & inferna desiccare possint, & sensim frigidos ad caput uapores submittere, quibus somnolentos efficiant. Σχοινός sic Græcis, Iuncus uero Latinis uocatur: Arabibus, Dis: Italis, Giuncio: Germanis, Bintzen schmelen: Hispanis, Iunco: Gallis, Ionc.

Iunci confederatio, & uires ex Gal.

Nomina.

LICHEN.

CAP. XLVIII.

Lichen, qui faxis est familiaris, aliquibus bryon appellatur, asperginosis petris adhæret, ut muscus. Is illitus sanguinis profluuium sistit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones inhibet.

Lichen procul dubio ea est planta, quam officina, & herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Lichena appellarunt, quod lichenas serpentis morbi genus, imposita sistat, & sanet. Lichen in asperginosis, & rorulentis prouenit locis, nudis petris adhærens, musci modo. Folio constat suppingui, cartilagineo, prope radicem angusto, in latum se pandente, triplici uel quatriplici lacinio intersecto. Prodeunt à radice cauliculi tenues, quibus capitula insunt parua, stellarum effigie. Lichenis Plinius libro xxvi. cap. iiii. duo produntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur, unde nomine innuit. Nascitur in saxosis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata: teritur cum melle. Est aliud genus Lichenis petris tantum adhærens, ut muscus, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, ungi oleo amygdalino, hortensibus abstinere, hæc Plinius. Caterum est herba Licheni non longè dissimilis, quæ in quercuum, aliarumque

Lichenis confederatio.

Lichenis genera ex Pli.

LICHEN.

Pulmonariae
depictio, & ui-
res.

Pulmonaria
alia.

PVLMONARIA.

Lichenis ui-
res ex Gal.

Etis sumantur decocta.

Lichenis meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit.

Lichen, qui in petris nascitur, est uelut muscus quidem, sed recte ex plantarum genere censi potest. Sic autem nominatus uidetur, quod lichenas seu impetigines curet.

que syluestrium arborum caudicibus nascitur, in opacis praefer-
tim syluis. haec tamen aridior, & ambitu latior, superiore par-
te uirescens, inferiore uero pallescens, maculis quibusdam re-
ferta, adeo ut formam pulmonis referat: unde plerisque PVL-
MONARIA dicta est. Utuntur hac nonnulli magis fortasse
nomine, quam ipsis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera,
& cruenta sputa. Nec desunt, qui laudibus eam efferant ad
uulnera sananda, ad pudendorum ulcera, & ad utrumque mu-
liebre profluium, cui mirifice mederi aiunt. Quin & eam dy-
sentericis exhibent, & biliosa euomentibus. Sunt quoque,
qui ea utantur ad suspiriosos, anhelatores, & Astmaticos,
cum glycyrrhizae succo, hyssopo, elenij radice, & scillino oxy-
melle, ualet eadem ad ouium, & ceterorum quadrupedum
tussim & respirandi difficultatem. Quamobrem pastores eam
in primis tondentes, mane morbosis ouibus cum sale propinant.
Est & alia herba, quae etiam Pulmonaria uulgo nominatur, ab
illa tamen maxime differens, in opacis proueniens, folio bu-
glossi, aspero, hirsuto, albis maculis circumsperso. Caulem
gerit hac ineunte uere, in cuius cacumine flores erumpunt pur-
purei, perinde ac in uulgari Cynoglossi. Huic plantae rei her-
bariae periti non contemnendas uires tribuunt, ad pulmonis ulce-
ra sananda. Qua in re, itemque in sanguinis reiectione mirabili
successu se eam exhibuisse mihi saepius retulit Iulianus à Maro-
stica Teruistensis medicus peritissimus: decoquitur enim ad me-
dias, daturque decoctum potandum addito saccharo: uel succus
ex ea expressus serapij modo cum saccharo paratus. Praestant
haec omnia herba ipsa, & flores, quoquo modo à tabe affe-

PVLMONARIA ALTERA.

bet, utranque uerò resiccantem. Abstergent enim quidem, atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uerò ab humore aqueo: nascitur enim in humidis, & grauiter olentibus saxis. Porro quod ex talibus substantijs componitur, aduersum esse inflammationi, nihil mirum est. Caterum an sanguinis profluvia sistat, ut refert Dioscorides, id neutiquam dicere queo. Quod Græcis λεγνών, Latinis item Lichen dicitur: Arabibus, Azes-
alsacher: Italis, Lichene: Officinis, Hepatica: Germanis, Stein leber Kraut, & Brunnen leber Kraut: Hispanis, Hepatica, & Figadela: Gallis, Hepatique, & Porcorau.

Nomina.

PARONYCHIA.

Παρωνυχία. PARONYCHIA.
CAP. XLIX.

Paronychia exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus folijs. Illita paronychijs, atque fauis remedio est.

Paronychiæ
confid.

Paronychia, cuius hîc primo loco imaginem damus, non modò in saxis gignitur, sed etiam in ueterum adificiorum parietibus, folijs adeò rutæ similibus, ut non desint qui eandem parietaria, siue muralem rutam appellant. uerùm cum Dioscorides Pepli folijs nasci paronychiam scribat, non desunt nasuti, qui sententiâ hanc nostram impugnent. Atqui ego horum uilitigatorum calumnias ridere soleo, quòd sciâ peplum Dioscoridis testimonio, folijs rutæ paulò latioribus prouenire. Itaque potius idem accusandi sunt, qui hanc plantam alterum Theophrasti adiantum faciunt, nempe quod album ipse appellauit. Siquidem is nullam inter nigrum, & album adiantum interponit differentiam nisi coloris tantum, qui in huius caule niger: in illius uerò albus apparet. Folia in adianto coriandrina esse debent, & quæ in aqua nunquam madescant. At Paronychiæ nostræ folia sunt rutæ, nec aquam respuunt. Præterea cauliculi sunt illi uirides, non albicantes nec setis suillis similes, quin etiam nec pellucidi. Nec unquam locis humidis asperginosisq; prouenit, in quibus adiantum maxime nascitur, Theophrasti ipsius testimonio. Sed in aridis, & siccis, cuiusmodi saxa sunt, & parietes. quo fit ut hallucinentur, qui hac ducuntur opinione, & dum me erroris coarguunt, ipsi longè magis sese damnandos offerunt. Nascitur frequens in Italia, quâ Paronychiam nobis appellare libuit, sed copiosissimam uidi-mus in ingenti sylua, qua iter ijs est, qui Goritia discedentes Labacum Carniolæ metropolim petunt, ubi in ingentibus saxis, spretis algoribus, perpetuò uirescit. Caterum hæc urinâ ciet, & arenulas, & renû calculos pellit, unde inter saxifragorum genera quibusdam reponitur. Peculiariter autem præstare hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Scimus enim nonnullos esse sanatos, hausto tantum huiusce plantæ puluere, continuis quadraginta diebus, quibus manifesto collapsa intestina in scrotum cernebantur. Est & alia planta cuius quoque nos hîc imaginem appinximus, quam quidam legitimam Dioscoridis paronychiam faciunt. Horum ego sententiâ nec probare, nec improbare ausim. Sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copiosos, racematim coherentes, albo colore. Sed qui Paronychiam florere scribant hætenus non legi. Quinetiam mihi incompertum est an in petris oriatur. Meminit Paronychiæ Galenus lib. viii. simpl. medi. ita de ea scribens. Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias, & ut refert Dioscorides, fauos quoque. Vis eius est tenuium partium, & exiccatoria morsu uacans: talia enim sint oportet, quæ paronychias sanant. Porro satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri postulant. Siquidem eiusmodi sunt, quæ cum ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantium, uelut & hoc, essentia insuper tenuium partium sunt. Planta Græcis παρωνυχία, pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur.

Paronychiæ
uires ex Gal.

Nomina.

Chrysocome palmi altitudine fruticat: coma specie corymborum, hyssopo simili: radice hirsuta, ueratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: gustu non iniucundo, ex dulci austero. in petrosis, opacisque nascitur. Radix excalfacit, & adstringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes uulæ, decocta cum hydromelite assumitur.

Chrysocome confid.

Chrysocome uires ex Galeno.
Nomina.

Qui Chrysocomen in Italia mihi ostenderet, hæcenus reperi neminem. Quamobrem in eo natura uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantum in sui ipsius usum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, suis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uirescere, & florescere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoque cognitionem, & usum proderet contingat. Interim tamen, ut nostrum institutum sequamur, uires eius ex Galeno subiiciam: quas ipse libro VIII. simplicium medicamentorum, ijs uerbis descripsit. Chrysocome uocatur & chrysites. Radix uincentes acrem simul, & adstringentem qualitates habet: quare neque multi usus est. Vsi tamen est decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menstrua purgationis prouocanda uim quandam obtinet. Χρυσοκώμη sic Græcè, ut etiam Chrysocome Latine dicitur.

Chrysogonum densè fruticat, quernis folijs, flore coronarij uerbasci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque imposita, muris aranei moribus auxiliatur.

Nomina.

Chrysogonum, nisi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas, quæ minimè cognoscuntur, & ipsum perpetuò recensendum esse putauerim: uel nobis in abditissimis naturæ hortis, ubi delitescit, inuestigandum erit. Id siquidem hæcenus mihi neque inuenire, neque ab alijs compertum uidere licuit in Italia. Quod χρυσόγονον Græci, Latini quoque Chrysogonum dicunt.

a Meū. & Cat.
χαρὰ ποδῶν τοῖς τοῖς. i. tor-
retium locis.

Helichrysi cō-
sideratio.

Fuch. error.

Helichryson, quidam chrysanthemon, nonnulli & id amaranton uocant, quo deorum simulacra coronant. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmum: folia intercedentibus spatijs angusta, abrotano similia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, ueluti siccis corymbis dependentibus: radice tenui. Nascitur in asperis, & torrentium alueis. Contra serpentium ictus, coxendicum dolores, urinæ stillicidia, ruptaque, coma è uino pota opitulatur: ciet menses. Sanguinem concretum ventris ac uesicæ absumit, pota cum mulso: ieiunis, trium obolorum pondere, sistit destillationes, data in uino albo diluto. Vestibus inseritur, ut eas ab erodentium iniurijs tueatur.

Helichryson copiosè prouenit in Hetruria in pratis gracili solo, incultisq; locis, siticulosis collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule constat recto, equali, ac lignoso, cubitalem longitudinem non excedente: folijs per interualla emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo coherētibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quod eo tempore flores deficiant, puella siccum Helichrysum coronamentis suis inserunt, quemadmodum & Amaranthum purpureum, quod nostris Hetruscis uulgò dicitur Fioruelluto. Helichrysum depinxit Fuchsius in suis de Stirpium historia commentarijs, folio echij aculeato, et floribus bupthalmi. Qua in pictura ipsum deceptum suspicor, quod ea Helichryso minimè respondere deprehendatur. Helichrysi meminit Plinius lib. xxi. cap. xxv.

ubi de eo differt his uerbis. Heliochrysum, inquit, quod alij Chrysanthemon uocant, ramulos habet cādidos: folia subalbida, abrotano similia: ad solis percussum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. qua de causa deos coronant illo. Quod diligentissimè obseruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Est & alia planta, in Italia quoq; nascens, quæ nobis HELICHRYSV ALTERVM uocare libuit,

HELICHRYSVM ITALICVM.

HELICHRYSVM CRETICVM.

STOECHAS CITRINA.

libuit, quod folia illi quoque sint angusta, & aurei in summitate flores. Sed hallucinantur, qui plantam, quam quidam STOECHAM CITRINAM uocant, legitimam Dioscoridis Helichrysum esse censent. Siquidem folia illi tenuia abrotani modo non sunt, sed longa, albicantia, & hirsuta. Caudex palmares, aut maiores, lanuginosi, & incani, in quorum summitatibus flores sunt aureo colore fulgentes, globosi, odorati, in umbella diuisa modum sese pendentes. Radice nititur breui, & subnigra. excalfacit & siccatur, aperit & abstergit, ut amarisculus indicat sapor: quinetiam nec adstringenti facultate uacat. Decocti flores, aut ex uino macerati, iocinoris obstructions aperiunt. proinde datur utiliter eorum decoctum, aut dilutum regio morbo, aut malo habitu affectis. Idem potum interaneorum uermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis a frigido prouenientibus, nempe pituitosis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, resolutis, & id genus alijs siue eius decoctum sumatur in potu, siue herba ipsa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixiuio addita non solum praescriptis morbis sed auxilium, ubi eo caput abluatur, sed furfures quoque abstergit, & pediculos necat. Datur cum herba ipsa tum eius decoctum, ad urinae suppressiones, siquidem renes expurgat, & urinam pellit. Adduntur flores in fomentis, quae ad uteri morbos frigidis, & obstructions parantur. Helichrysi sub Amaranthi nomine mentionem fecit Galenus libro vi. simplicium medic. sic inquit. Amaranthum facultatis est incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menses cum uino pota educit: & grumos sanguinis liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica: sed tunc potius cum mulso bibenda. Et omnes simpliciter fluxiones, pota desiccant, stomacho infesta. haec Galenus. Ceterum cum Helichrysum tam Dioscoridi, quam Galeno Amaranthum

Stoechadis citrinae uocatae descriptio, & uires.

Helichrysi uires ex Gal.

Amaranti purpurei metio, & uires.

AMARANTHVS.

Nominis.

ranthum dicatur, opportuna nobis se se offert occasio, ut hic **AMARANTHI** purpurei, quod, ut paulò antè diximus, à nostris vulgò vocatur Fioruclluto, historiam, & vires tradamus, præsertim quòd puellis gratissimum sit hyeme in suis tēxendis corollis, utpote quod tam recens, quàm siccum purpureum, ac flammeum colorem diutius conseruet. Hoc itaque folia profert ocimi maiora: caulem crassum, pinguem, subrubentem: florem spicatum, admodum purpureum. qui quam diu siccatus (ut suprà dictum est) asseruatur, haudquaquam tamen suum deperdit colorem. **Amaranthum** hoc, quantum equidem reor, memoria prodidit Plinius libro **XXI. cap. VIII.** cū sic inquit. **Amarantho** non dubiè uincimur. Est autem spica purpurea, uerius quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & latius renasci. Prouenit Augusto mense: durat in autumnum. **Alexandri**no palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hyernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato quoniam non marcescit. Hactenus de amarantho Plinius. Huic facultas inest (ut recentiorum quorundam fert opinio) frigida & sicca: proinde flos eius potus celiacos, & dysentericos iuuat. Mensum abundantia cohibet, & albas uteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, uel pectore, uas aliquod fractum fuerit. Planta, quæ Græcis ἐλὶ χρυσάνθου, ἐλὶ χρυσάνθου, Latinis pariter **Helichrysum** & **Heliochrysum** appellatur: Italis, **Helichriso**.

Χρυσάνθου. **CHRYSANTHEMVM.**
CAP. LIII.

CHRYSANTHEMVM.

Chrysanthemi confid.

Chrysanthemon aut **caltha**, nonnullis bupthalmos. herba est tenera, fruticosa, læues proferēs caules, & multifida folia: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde bupthalmi nomen traxit. propter oppida nascitur. cuius caules oleris uicē manduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis, colorē bonū breui reddūt, si sequēte longo balnei usu, post exitū ebibant.

Quoniam non desunt, qui crediderint **Bupthalmum**, & **Chrysanthemum** unam, & eandem plantam esse, quòd paribus notis inter se certare uideantur; tamen si particulares quædam notæ in utrisque diligenter expendantur, facile inter has plantas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quod cū optimè sciret Dioscorides, diuersis libris, diuersisq; capitibus de his speciatim disseruit. Quod utique minime fecisset, si compertum habuisset, nullam inter eas intercedere differentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest, primum quòd **Bupthalmo** folia insint faniculo similia, quæ planè capillaria constant: **Chrysanthemo** uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde **Chrysanthemi** caules in cibus mandi aliorum olerum modo scribit Dioscorides: id quod de **Bupthalmo** agens silentio præterijt. Præterea flores **Bupthalmo** reddidit anthemidi similes: **Chrysanthemo** uerò luteos, et uehementer splendētes. Caterum de horū uiribus differēs, **Bupthalmi** flores, cū cerato tritos, tumores, duritiasq; discutere tradidit in uniuersum, et affirmatiuè locutus. Verum postea de **Chrysanthemo** scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter et dubiè locutus. Hæc sanè harū plantarum manifesta discrimina faciunt, ut credā, quòd aliquis antiquorū curiosus, nimisq; sciolus **Bupthalmum**, et **Chrysanthemum** unam tantum referre plantam forte existimans,

existimans, omnia in Chrysanthemo adiecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Bupthalamino memoria prodidit Dioscorides, quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Asaro & Bacchari ab alijs factum esse in præcedentibus ostendimus. Hoc itaque argumento fretus crediderim ego hoc modo Chrysanthemi caput esse legendum. Chrysanthemon herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodum splendentes. Eius caules manduntur olerum modo. Flores cum cerato triti steatomata discutere produntur. Hinc itaque, sic Chrysanthemi capite restituto, facili patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chrysanthemum cum Bupthalamo confuderunt. Chrysanthemon, cui nulla prorsus ex modò traditis reclamet nota, frequentissimum prouenit in Senensi agro. Quinetiam copiosissimum in Boemia, Morauia, & Austria in campis prouenit. cuius folijs infima plebecula, in Hetruria pro olera uestitur. Bupthalamum uerò etsi antea à me non usum in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis confessus essem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio allatum esse superius in sua mentione indicauimus. quod etiam postea accepimus Pisis à Luca Ghino medico clarissimo, & rei herbariæ peritissimo, omnibus prorsus adstipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum est, ut certius ausim affirmare Chrysanthemi historiam auctam, deprauatamq; esse in Dioscoride. Credidit Leonardus Fuchsius in suo de plantarum historia commentario, Chrysanthemum illud esse ranunculi genus, quod folio apij, luteis floribus, in pratis plurimum nascitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euentius omnibus esse puto, quàm ut à nobis ostendi debeat. Chrysanthemi meminisse Galenum in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus incompertum habeo. Eius nomen Græcum est χρυσάνθεμον: Latinum item Chrysanthemum: Italicum Chrysanthemo.

Chrysanthe-
mi caput resti-
tutum .

Fuch. error.

Nomina.

20 Ἀγέρων. AGERATVM.

CAP. LIIII.

A Geraton ^a fruticosa herba est ^b, palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, origano maximè similis: umbellam gerit, in qua ^c flos bullis aureis emicat, helicyso minor. Nomen ei inditum est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conseruetur. Vis decocti feruens: huius usæ nidor urinam cit, & uulvæ duritias emollit.

a Meum, &
Drag. θάμνος
i. Frutex.

b Orib. *Σισυρί
θαμος*. i. duū
palmorum.

εἰς ἀνθος πομπῶς
 λυγρὰ δὲς χρυσοειδὲς. i. flos
 bullis aureis
 similis.

AGERATVM.

AGERATVM ALTERVM.

60 **N** Ascitur Ageratiū passim in uniuersa Hetruria, folijs origano proximis: floribus aureis, in umbella emicā-
tibus, helichrysi modo. Hanc herbam Mesues Eupatoriū existimat, ut superius in Eupatorii commētatio-
ne abiūde diximus. Ea à nostris Senēsibus uulgò appellatur herba Giulia. Sententiæ huic nostræ refragatur
Andreas Marinus Medicus etatis nostræ nō postremus, in suis in Mesuē annotationibus, his verbis, ubi in Eupato-

Agerati confi-
deratio .
Andree Ma-
rini opinio
explosa.

rii caput commentatus est. Ceterum hanc ipsam herbam (Eupatorium scilicet, aut Iuliam intelligens) Dioscoridis Ageratum esse uix adducor, ut credam. Nam insignem amaritudinem quæ cuius uel imperito herbario, prima occurrit, nullo modo Dioscorides, alioqui diligentissimus tacuisset, quæ tamen in hac planta adeo insignis est, ut ob hanc ipsam maxime, præ ceteris notis, ad Eupatorium Mesue sit referenda. Folia præterea non sunt origano, sed centaury potius minori similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Ad hæc urinam ciere, uulnæque duritias mollire ageraton, Dioscorides est author, quorum effectuum ne meminit quidem Mesues, qui ab eodem Dioscoride multa diligenter sumpsit. Huc accedit, quod Ageraton, Galeno autore, uim habet digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi; quod tamen Mesues non scripsit. adde, si placet, quod nullum caloris, aut siccitatis gradum ei Galenus adscribit, cum Mesues calidum in primo, siccum in secundo constituat. Quæ res tanti fuere apud me momenti, ut ab Eruditissimi Matthioli sententia, quanuis inuitum, me recedere cogerint: Interim dum ab eo meliora super eo capite, ut spero edentur, quod ut facilius facere possit, aliam herbam hic pingi iussimus, quam Petrus Antonius Michaelius Patritius Venetus harum rerum diligentissimus indagator, pro agerato habet. cuius profecto opinioni non possum non assentiri, cum uideam notas omnes Agerati huic plantæ mirum in modum conuenire. Siquid tamen uel Matthiolus ipse, uel alij præstantes in re herbaria uiri aduersus eam opinionem habuerint, lubens eorum iudicium, & censuram subibo. Hæc ille. Quibus an rectè Ageratum examinauerit, & an eius argumenta, quibus contra me utitur firma ne an infirma habeantur, ex his, quæ nunc dicturus sum, si facile intelligent, qui materiam Medicam tenent. Quod itaq; Dioscorides amaritudinis in Agerato non meminerit, cum ea tam euident in hac planta gustantibus sese offerat, id ne tantillum quidem me a mea dimouet opinione, cum illi plurimæ describantur plantæ, quæ insigniter amara degustantur, & nihil tamen in ijs describendis, amaritudinis meminit. Amara sanè sunt Scilla, Cyclaminus, esculentus Bulbus, Absinthium, Ruta, Harmala, Hieracium, Senecio, Fumaria, Conyza, Bryonia, Eruum, Capparis planta, Hedera, Marum, Polium, Chamepitys, Verbenaca, Betonica, Papaueris cum folia, tum capita, Opium, & alia quidem nonnulla, de quarum tamen amaritudine nihil memoriæ prodidit Dioscorides: quo fit, ut nihil prorsus Marini argumento dimouear, si etiam in Agerato amaritudinis notam silentio inuoluit. Folia præterea, inquit illæ, non sunt Origano, sed Centaury potius minori similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Hæc si quis cribrauerit uerba, facile hic Marinum haud diligenter duas hæc plantas examinauerit, aut inspexisse iudicabit. Minoris enim Centaurij folia, & onitis origani, parum admodum facie inter se differunt. Itaque rectè dixisset is differentiam hanc nouisse omnes, si se excepsisset. Deinde quod suum Eupatorium urinam ciere non scripserit Mesues, id ab eo fortasse prætermisum censemus, quod hanc plantam ignorauerit esse Dioscoridis Ageratum. Verum cum Eupatorium scribat calidum esse in primo gradu, & siccum in secundo, quinetiam compositum ex substantia calida subtili, quis unquam medicorum negabit Eupatorium hoc haud urinam ciere? & idem quoque muliebrium locorum duritias emollire? Nam & Iris, & Agrestis cucumis, quæ quoque calidiora sunt, & sicciora, id efficaciter præstant. Ad hæc quod Mesues suo Eupatorio uim digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi non reddiderit, cum tamen Galenus Ageratum hisce facultatibus refertum esse scribat, repetito Dioscoridis Ageratum haud unquam nouisse Mesuem suum esse Eupatorium. Siquidem nihil uetat quin id Eupatorium præstare possit, cum ipse asserat Mesues, quod subtilitatum est & resolutum conueniens sine attractione. Postremo quod Galenus Agerato nullum caloris aut siccitatis gradum adscripserit, ut eupatorio adscribit Mesues, nihil prorsus momenti hoc argumento habet. Galenus enim non semper simplicium medicamentorum qualitates (plures Galeni possem adducere locos) per gradus explicat, & præsertim ubi breuitati studet. sed quis adeo Medicæ materiæ tam rudis, tamque ignarus fuerit, qui non putet nouisse Galenum caloris, & siccitatis haud experts esse Ageratum, cum scribat esse illi digerendi potestatem? Siquidem facultas hæc fieri nequit nisi à calidis, & siccis temperamentis. Id quod Dioscorides non prætermisit, cum ait *διωκτικόν* δὲ ἐχὲν ἀπὸ ἰσχυρῶς αὐτῆς πυρωτικῆς, id est uim habet decoctum ipsius feruidam. Hæc itaque cum Marini argumenta infirma admodum reddant, maneo ego in sententia. & præsertim cum Iuliam herbam uideam cum folia tum caules adere origano haud dissimiles, quinetiam umbellam aureis bullis micantem Helicrysi modo cuius aureus color, in sicca quoque planta diutissime conseruatur, unde (ut rectè Dioscorides inquit) Agerati sibi nomen adinuenit. Nam hac tantum nota quispiam iam certior fieri poterit, unam & eandem esse plantam Ageratum & Mesuis Eupatorium. Ceterum non possum non mirari Marini ingenium, qui, ut facilius (ut ipse inquit) meliora super Agerati capite scribere possim plantam à se pictam mihi offert, quam à Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto pro Agerato haberi ait, cum ea Agerato adeo habeatur dissimilis, ut nihil dissimilius esse possit. Siquidem hæc origani nullas omnino notas habet, & umbellas quoque nullas, sed flosculos racematim coherentes balaustrorum effigie. In summa ubi plantam totam expendis, nihil prorsus reperies, quod minimam Agerati particulam referat. Ago tamen Marino gratias, quod eum non dubitem hanc mihi obtulisse plantam, quod putauerit eam legitimum esse Ageratum, magis fortasse (ut uideo) aliorum opinioni addictus, quam explorandis Agerati notis. Verum ego ingenerosum mihi esse putarem, ex commentario tantum fieri nauclerus, ut rectè Galenus admonet libro primo de alimentorum facultatibus in ipsius præfationis calce. At sanè hæc inuitus admodum scripsi, quod tanta sit plantæ illius cum Agerato disparitas, ut in ea censenda, opus mihi non fuisset tantam facere temporis iacturam. At qui Marini uerba hucusque me protraxerunt, quippe qui scribat, siquid contra eius opinionem habuerose lubens inditium & censuram meam subituro. Quæ uerba (ut sua est humanitas) ad respondendum me impulerunt. Agerati uires paucis perstrinxit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ageratum digerit, & inflammationes leuiter quodammodo resoluit. Quæ herba *ἀγέρων* Græcè, Ageratum quoque Latine dicitur: Italicè, Herba giulia.

Agerati uires
ex Gal.
Nomina.

Περὶ σπερμ.

Peristereon, siue uerbenaca, nascitur in aquis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quod columbae circa hanc perquam liberiter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adulescit. Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida. ea singulari ramo, radiceque sola, consistere sapius inuenitur. Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, uuluarum dolores finire putantur: igne sacrum illita ex aceto reprimunt: putrida ulcera cohibent: uulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

Γερὰ βοτάνη.

† SACRA HERBA.
CAP. LVI.

† Antiquus
manuscriptus
codex . περὶ
ὑπνίου περιε-
ργων . i. De
supina Ver-
benaca .
a Idem ὑπνίου
i. supina .

SAcra herba, quæ & peristereon^a nominatur, ramulos
emittit cubitales, aut maiusculos, angulosos: in qui-
bus ex intervallis folia quercus, sed minora, angustio-
raque, eisdem diuisuris, in ambitu, colore aliquatenus
cælio: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles.
Folia cum radice in uino pota, illitave aduersus serpentes
pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tri-
bus in uini ueteris hemina, quadragenis diebus, ieiuno
ore, contra regium morbum bibuntur: ueteres tumores,
& inflammationes mitigant: sordida ulcera purgant. To-
ta in uino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris no-
mas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur tricli-
nium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Datur po-
tandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum,
cum folijs circundantibus: quartanis quartum. Sacram

b Meum. *ῥιᾶματα*. i.
lustrationes.

uocant herbam, quoniam multum ad amuleta ^b, expiationesque commendetur.

Verbenaca dux habentur species, recta, & quam supinam uocant. Hanc eam esse uolunt, quæ ἑρὰ βετανίαν, illam quæ περὶ σπερδών Dioscoridi dicitur. Recta hæc dicta est, quod singulari caule, ipsoque dodranti, sine ramis assurgat. Supina altera, quod caules, & ramos non ita rectos erigat, sed circumquaque diffundat cuiusmodi est vulgaris Verbenaca, quæ legitima ἑρὰ βετανίαν mihi perpetuò fuerit. Caterum quam περὶ σπερδών nuncupant unico tantum caule, & unica radice constantem (si uera fateri debeo) eam me nusquam uisa est, quæ notis omnibus legitimam referat, etsi non desint qui uelint uerbenacam hanc eam esse plantam, quam nos desiderite superius agentes, primo ibi loco pinximus. Verum cum uideam hanc plantam, ab una radice plures edere caules, ipsosq; non dodrantes, sed sesquicubitales, folia haud subalbicantia, & flores in caule uerticillatim prodeuntes, ut in Marrubio, ac nulla in parte aliquid gerere, quod cum uulgari Verbenaca cognationem præ se ferat, ego quidem ad credendum adduci nequeo, hanc herbam esse Verbenacam, περὶ σπερδών dictam; obseruari ego saepe, ubi vulgaris Verbenacæ plurimum prouenit, esse quasdam ipsius plantas, quæ caules rectos edant, quasdam uero, quæ humi ferè procumbant. quo factum est, ut suspicarer, hinc fortasse harum differentiam sumpsisse eos, qui rectam Verbenacam, & supinam faciunt. Mouit me ad hoc Plinius, qui paruam inter has intercedere differentiam scribit. Verum id mihi nunquam certum statuere uolui. Videant & examinent quoque alij differentiam hanc, & eorum sit quoque iudicium. Hinc sit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsium aperte errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neque in Plinio, qui utranque Verbenacæ speciem libro xxv. cap. ix. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quam hierobotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturq; . Genera eius duo sunt: foliosa, quam feminam putant: mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, diuisuris maioribus: stros glaucus: radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Utraque sortiuntur Galli, & præcunt responsa. Sed magi utique circa hanc insanunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublimi me tolli: siccari in umbra separatim, folia, caulem, radicem, hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, facile deprehendi potest error Fuchsij Brunfelsium fortè secuti, quod in suis de plantarum historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca femina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, ceterisq; antiquis scriptoribus Erigeron, siue

Verbenacæ
confid.

Fuch. error.

fine

Verbenacæ
vires ex Gal.

[illegible]

Nomina.

[illegible]

a Meū. σκλη-
ροτάτας. i. du-
rissimas .
Βοανέω. idest
Phœneas. ita
Oribasius .

Α' σράγαλος.

ASTRAGALVS.

CAP. LVII.

A Stragalus parvus est à terra frutex, folijs, & ramis ciceri similis: flore purpureo paruo: radice rotunda raphani modo grandi, quæ adnatas appendices firmas habet, nigras, ^a præduras, ueluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in uentosis, opacis, & in niualibus. eo ^b Memphis Arcadiæ scætet. Alium sistit radix in uino pota: urinam mouet: uetustis ulceribus sicca ^c efficaciter inspargitur: sanguinem supprimit. ægrè propter duritiã tunditur.

Astragali cō-
sideratio.

Astragali planta, quam in commentarijs nostris antea editis appingi curauimus, cum diligentius à nobis inspecta sit, & quædam in ea desiderari uideantur, quæ Astragali propria sunt, non libuit hîc eam recudere. Astragalus aliter à Plinio, quam à Dioscoride describitur. Plinius siquidem libro xxvi. cap. viii. Astragalum his notis representauit. Astragalus, inquit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices pillosas, implicatas, rubras, præduras. Nasçitur in petrosis, apricis, & iisdem nivalibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Meminit Astragali Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Astragalus frutex est exiguus, radices habens adstrictorias, quàm obrem etiam in numero est non instrenuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, 30

Astragali ui
res ex Gal.

HYACINTHVS.

Nomin2.

Τέλειος. HYACINTVS. CAP. LVIII.

HYacinthus folia habet bulbi : dodrantalem caulem ; læuam, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris : comam procumbentem florum purpureorum plenam, incuruam : radicem quoque bulbaceam. Quæ, ut creditur, pueris cum uino albo illita, pubertatem coecreret, & non patitur erumpere : sistit aluum pota, & urinam impellit : phalangiorum morfibz auxiliatur. Semen adstringentius est, theriacis expetitur : regium morbum emendat, cum uino potum.

Hyacinthi
confid.

Hyacinthus
orientalis.

Hyacinthi ui
res ex Gal.

HYACINTHUS in uniuersum in campestribus inter segetes, & in syluis prouenit: folijs, & radicibus bulbaceis: caule do-
drantali, uiridi, tenui, leniq: floret cum uolis circa fi-
nem Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam, ab
ipso caulis medio usque ad summum purpureis circumdatum flo-
ribus, qui maturescens ad terram incuruantur, perdurant-
que diu anteaquam contabescant. Hetruscis nostris Hyacinthi
uulgò uocantur Cipolle canine. Flores primo statim exortu no-
strates pueri colligunt ob purpurei coloris præstantiam. Aliud
HYACINTHI genus, quod ORIENTALE appella-
re placuit, misit ad me Iacobus Antonius Cortusus, rei herba-
riæ studiosissimus, quod sibi missum ex Orientalibus regionibus
fatebatur. unde nos illi Orientalis nomenclationem addidimus. 60
Hyacinthi uires memoriæ prodidit Calenus libro viii. simpli-
cium medicamentorum, sic inquires. Hyacinthi radix bulbo-
sa est,

HYACINTHVS ORIENTALIS.

HYACINTVHS ORIENT. ALTER.

sa est, ordinis primi in desiccando: secundi uero completi, aut certe tertij incipientis in refrigerando. Itaque pueros diutissime seruare impuberes illita cum uino creditur. Semen leuiter extergit, & adstringit: quamobrem & ipse regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus desiccans, ceterum in medio consistens caliditatis, ac frigiditatis. Planta Græcis *ἵακινθος*, Latinis item *Hyacinthus* appellatur: *Italica*, *Hiacinto*: Germanis, *Mertzen bloemen*: Hispanis, *Mayos flores*: Gallis, *Vaciet*.

Nomina.

Μήκρον ποδός.

PAPAVER ERRATICVM.

CAP. LIX.

Papauer erraticum, quod rhœada uocant, uere quidem in aruīs cum hordeo nascitur: flore protinus deciduo, unde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucæ, aut origano, aut cichorio, aut thymo similia spectantur, sed longiora, diuisa, scabra: iuncea ei caulis, rectus, cubitalis, asper: flos sylvestris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, sed quàm anemones minus: semen rufum: radix longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Huius capita quinque, aut sex in uini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus somnus accersendus est. Semina acetabuli mensura ex aqua mulsā pota, aluum leniter emolliunt: ad idem præstandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiscuntur. Folia cum calycibus illita, inflammationes sanant: eorundem fotu, & perfusione somnus allicitur.

Μήκρον ἡμερος.

PAPAVER SATIVM.

CAP. LX.

Esatiui papaueris genere, quod hortense est, semen in panem densatur, qui sanis in usu sit: eo etiam ex melle pro sesana utuntur: thylacitin uocant. Capitulum habet^a longum, & semen candidū. Sylvestre uero caput habet insidens, demissumq; & nigrum semen: quod pithitis nominatur: nonnullis tamen & ipsum rhœas dicitur, quoniam eius scapo lacteus succus emanat. Tertium magis sylvestre, & ad medicinas ualentius, multo his longius, productiore capitulo. Omnium in cōmune natura refrigeratrix. quare si capita ipsa, & folia decoquantur in aqua, somnum fotu conciliabunt. Bibitur decoctum contra uigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplasmatibus admisti, ignibus sacris, & inflammationibus prosunt. Tunduntur quoque uirides, & digeruntur in pastillos, qui siccati ad usum reconduntur. Capita quoque per se in aqua coquantur ad dimidias, iterumque adiecto melle, dum humor coeat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tussi, arteriarum fluxionibus, & coeliacorum affe-

^a Meum. ἐπὶ
μυκρ. i. oblongum.

ctu,

Opium.

Et; doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur, addito hypocistidis succo, & acaciâ. Papaueris nigri semen tritum cum uino bibitur, contra citam aluum, & fœminarum profluvia. in perur-
gillis fronti, temporibusque illinitur ex aqua. Opium eius magis refrigerat, inspissat, siccaturque. Sum-
ptum erui magnitudine, dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi, atque cœliacorum ualetu-
dini auxiliatur: uerum si copiosius hauriatur, nocet, cum lethargicos efficiens interimat. Ad dolores
capitis cum rosaceo perfusum, efficax est: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco instillatur:
inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & uulneribus cum aceto,
podagris, cum lacte mulieris, & croco. somnum accersit subditum sedi pro balneo. Optimum habe-
tur graue, & densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facile aqua diluitur, laue, candidum,
neque asperum, neque grumosum, quod inter colandum non ut cera coeat, & in sole diffundatur: dein
admotum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conseruet. Sed opion
glaucio, gummi, aut syluestris lactuce succo adulterant. Verum glaucio fucatum, in dilutione croci
colorem reddit: lactuceo succo fictum, exiliter spirat, & asperius spectatur: gummi uitiatum splen-
descit, & infirmum est. Nec desunt, qui eò dementiæ deuenerint, ut adipem ei admiscerent. Fictili
nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, ut Erasistra-
tus author est, usum eius damnauit, oculorum lippitudinibus, & aurium uitij infundi uetans, quo-
niam uisus aciem hebetaret, & soporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excari, si
non adulteraretur. Mnesidemus usum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum som-
num conueniret: alioqui nobis ut noxio interdicat. Quæ commentitia esse experimento deprehen-
duntur: siquidem effectus, uirium huiusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scri-
ptis mandare, quoniam modo is excipitur succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prelo expri-
munt, terentesque in mortario digerunt in pastillos: id meconium uocatur, multum opio ignauius.
Porro opij faciendi ratio hæc est. Cum ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adi-
gatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in con-
cham abstergere: nec multò post redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam
offenditur, in uetere pila teri debet, & in pastillos cogi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne
uestibus succus deradatur.

PAPAVER ERRATICVM.

Papaueris er-
ratici confid.

Spectantur Maio mense Papauera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis adeò
numerosa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus uestiti. Horum flores non desunt,
qui

PAPAVER SATIUM.

- qui affirmant lateris dolori, qui Græcis *καλυντὶς* dicitur, mirificè mederi: in quem usum eos siccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo ter, aut quater iterato diluto, serapium conficiunt: quo postmodum magno, ac prospero successu in pleuriticis utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima statim germinatione olerum modo decoquunt, sumuntque in cibum caseo, & butyro admixtis. Nec mirum sanè, cum etiam Theophrasti ætate (ut ipse scriptum reliquit lib. ix. cap. xiii. de plantarum historia) eadem sumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo scribit Theophrastus. Papauer erraticum uocatum non absimile intubo erratico constat: quare in usum uenit cibarium. Nasceitur in aruis potissimum inter bordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Legitur aut hordei messem, atque uiridius etiam, purgat inferius. hæc Theophrastus. Sed iam de Papauere satiuo, siue domestico nobis differendum est. Videtur Dioscorides cum satiuo duo syluestris Papaueris genera tradidisse, & hoc nomine hæc ab illo distinxisse. Qua in re animaduertendum est, ne aliquis fortasse decipiatur, quod omnes hæ papauerum species ab agricolis seruntur. Verùm illud duntaxat, mea quidem sententia, hortense appellauit Dioscorides, quod albo constat semine, quoniam hoc frequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes seritur. Cætera uerò syluestria nominauit, non quod sponte, & per se nascantur (seruntur enim omnia) sed quod asperiora, hirsutioraque proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam folijs: quod præterea nigrum, asperumque proferant semen: quod denique serantur in campestribus segetum, & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari uidetur Plinius lib. xix. cap. vii. cum sic inquit. Papaueris satiuu tria genera. Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crusta inspergitur adfuso ouo inhaerens, ubi inferiorem crustam apio, githq; cereali sapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhœam uocant Græcis, id nostri erraticum dicunt. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur. hæc Plinius. Papauere candido passim abundat Hetruria. Vtrisque uerò nigris scatet uniuersa Insulæ tellus: sed præcipue apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copiose seruntur in campis, & inter legumina, præsertim inter fabas. Ibi siquidem eius semine uescuntur homines, immisto placentulis, quas ex pasta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem hæc placentas ad saturitatem usque: nec ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortasse uidebitur) diuturniore somno capiuntur, neque ueternosi fiunt. Quin nec illi etiam, qui Stiriam, superioremque Austriam incolunt, in ueternum incurrunt: etsi oleum è nigri papaueris semine expressum in cibis continuè assumant, oliuarum olei uice. Ea demum experientia fecit, ut intrepidè quandoque ausus sim Papaueris seminis cremorem hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim extinguendâ, somnumque conciliandum etiam largius exhibere. Hinc præterea factum est, ut eum metum excusserim, & deposuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones inculcassent, & ingesserant. Cæterum ex incisis Papauerum capitibus opus, siue succus manat, qui in Opium uocatum addensatur, ut scitè docuit Dioscorides. Et quauis Opium quarto excessu frigidum statuatur, tamen si ex sapore, & effectû rerum temperamenta, & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus (quantum equidem deprehendere potui) non modò gustu amarum percipitur, sed etiam acre, adeo ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubiè colligi posse putauerim, calidissimas illi inesse qualitates. Cuius rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Veruntamen ne impudentis, atque arrogantis nomen subeam, quod in hoc omnium ferè medicorum sententiam destruere uelim, eorum iudicio rem hanc æstimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentissime expenderunt. Sed fortè ea acris, amaraque facultas in opium faciliè inuehitur ex glaucij adulteratione, quod illi sæpius admiscunt, ut Dioscorides adnotauit. Illudque argumento esse potest, quod aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quod opium, quod hodie ad nos conuehitur, non est illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciso papaueris capite exierit, concretum, sed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum succo confectum est: idque meconium uocatum erit, opio longè deterius. Papauerum uires memoriae prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quod scilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & altera duæ sunt præter has species syluestris papaueris: alterum uelut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quam illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atque hinc est, quod hanc speciem quidam Rhœada nomen. Porro omnium facultas refrigeratoria est. Cæterum satiuu semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, uisu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, ualidius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxie solo uti possit, sicut satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum uerò, si ita sumptum sit, somnum conciliat. Cæterum pusillum eius inspergunt ijs, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atque placentis, panibusque. Porro tertio loco dicti semen atrum etiam medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in folijs, tum in succo. Valide enim refrigerat, ad stuporem usque, & mortem perducens. quare medici quod probè eo utantur medicamentis miscentes, frigiditatis uehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porro quo pacto maxime ex methodo missionem facere oporteat, non est presentis tractationis proprium. Et lib. i. de compositione medicamentorum secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio disserit. Rarò, inquit, cogimur pharmacia ex opio uti, cum uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quanquam & tunc solidæ partes ex eius usu offendantur, adeo ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeo ut debilem oculum reddiderint, & uisus hebetudinem, amblyopiam

Papaueris satiuu confid.

Papaueris succi, siue Opij facultas.

Papauerum uires ex Gal.

blyopiam Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcunque ad uehementem aurium dolorem ex papaueris succo sunt composita. Idem Galenus lib. 111. eiusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens, sic inquit. Pharmaca ex papaueris succo omnia sensum stupefaciunt: & ob id sanè necessarium cogimur ipsis uti ubi nullum aliud mitigatum opem tulit. hæc Galenus. Ex quibus sanè omnibus admoniti esse debent medici, ne temerè aut inconsultè ad usum opij se conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, libro 111. de compositione pharmacorum secundum locos, ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cum illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudiuerit, quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositiones miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere possit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectuum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uerò calefacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora uiuentium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoscyamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum causas dolorem infligentibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assidue talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Papauer erraticum sic Latinis *μῆλον ἑρμαῖον* Græcis appellatur: Italis, Papauero saluatico: Germanis, Klapperosen: Hispanis, Amapolia, & Papoulla: Gallis, Coquelourdeis. Papauer uerò satium Latine dictum, *μῆλον ἡμερὸν* Græcè uocatur: Arabicè, Thaxthax, seu Chaschas: Italicè, Papauero domestico: Germanicè, Magfomen: Hispanicè, Dormidera: Gallicè, Panot. Quod denique Græci *ὀπιον*, & *μῆλον ὀπιον*, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritanis, Afium: Itali, Opio.

Nomina.

Μῆλον κερατῆτις.

PAPAVER CORNICVLATVM.

CAP. LXI.

a Meum. *μῆλον* i. radice tenui. ita Meum.
b Meum, & Orib. *καὶ ἐν παρθείῳ ἀποτίεται*. i. & exiccatum reponitur.

Papaueris corniculati confid.

Papauer ceratites, idest, corniculatum, folia habet candida, hirsuta, uerbasco similia, in ambitu syluestris papaueris more serrata: caule non dissimili: flore pallido: calyculo fœni græci, in corniculorum modum inflexo, unde nomen mutuatur: semine papaueris, pusillo, nigroque: radice per summa cespitem, nigra, crassa. nascitur in maritimis, & asperis. Radici ea uis inest, ut in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu sanet. prodest his, qui crassa quedam, & araneosa cum lotio reddunt. Alium leniter purgat semen, acetabulo in aqua mulla potu. Crustas emarginant, illita ex oleo folia floresque: argema ac nubeculas iumentorum, perunctas abstergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari existimarunt, falsi quodam foliorum cognatione.

*Μῆλον ἀφρόδης.*PAPAVER SPVMEVM.
CAP. LXII.

Aliud Papaueris genus aphrodes, id est, spumeum uocatur, ab alijs heracleum, caule dodrantali: folijs admodum paruis, radice similibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba est, & spumea tota: radice in summo cespite. Legitur æstate semen, cum integrè adoleuit, deciditque exiccatum. Datum acetabuli mensura in aqua mulla, uomitione expurgat. priuatim huiusmodi purgatio, comitialibus prodest.

Papauer corniculatum in maritimis nostris Senensibus Crassetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timauro fonte, & Tergesto saxo litoris tractu, ubi sæpius ipsum legimus, frequentissimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italia locis nascitur, sed quod potissimum in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & spectaculum fuerit satum. Quod in præscriptis locis nascitur florem aureum profert, siue (ut Dioscorides inquit) pallidum. Sed alterum quoque habetur genus, folijs minus asperis, atque minoribus, qui florem rubeum edit. Hoc in Morauia in campestribus copiosum uidimus. Corniculati papaueris meminit Theophrastus lib. 1. cap. 11. de plantarum historia, sic inquit. Papaueris quoque syluestris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum est, folio constans uerbasci nigri, sed minus nigro: cauli altitudo cubitalis: radix breuis, per summaq; cespitem: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa messes. Alium purgare potest: folium albuginem ouibus aufert: nascitur iuxta mare, saxosis locis, hæc ille. Credidere nonnulli Glau-

cium,

cium, quod Mauritanis memithe uocatur, fieri è corniculati Papaueris succo. Verum ij (ut Dioscorides est au-
thor) procul dubio decipiuntur. Ceterum Papauer spumeum, quod aliqui heracleum uocant, nondum mihi com-
pertum est, neque etiam haecenus aliquem reperis, qui illud legitimum ostenderet. Quo fit, ut ipsum quoque in-
ter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quam aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt.

Papauer spu-
meum.

Plinij lapsus.

Veruntamen non mihi uidetur silentio praetereundus fatalis ferè Plinij lapsus, in Papaueris spumei mentione
lib. xx. cap. xix. Quippe qui huius papaueris folia speciem passerum anum representare tradiderit, deceptus
nimirum duplici eiusdem nominis Graeci significatione. *σπερδιον* enim Graecis non modò passerem auiculam signifi-
cat; sed & plantam eam, quam Latini radiculam, siue lanariam herbam appellant: cui quidem Dioscorides, non
autem auiculis, quas passeres Latini dicunt, Papaueris spumei folia similia reddidit. Quemadmodum & Theo-
phrastus, qui de eo loco citato ita scriptum reliquit. Papauer heraclion nuncupatum folio constat struthij, hoc
est radicle, qua linteis candorem conciliant, radice candida, in summa terrae eunte: fructu albo. Huius radix
purgare superius nata est. Non desunt, qui contra comitiales ea utuntur in uino mulso. haec Theophrastus.

Papaueris
corniculati
uires ex Gal.

Papaueris corniculati meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum
differens. Papauer corniculatum nominatum quidem est à semine leuem inuersionem habente, ueluti & *σένον*
græcum, ut bouis cornu uideatur esse simile. Vocatur porro à quibusdam paraliū, quandoquidem ut pluri-
mum iuxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergerendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad di-
midium, hepaticos affectus adiuuat. Porro folia, & flores sordida admodum, & maligna ulcera iuuant. Sed
ab his abstinere oportet, ulceribus iam expurgatis: adeò enim abstergere ualent, ut & puræ quoque carnis non-
nihil eliquent. Hoc uirum robore non sordem duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit. Papauer uerò
Herculeum, quod & aphrodes, hoc est, spumeum uocatur, eo quòd totum sit candidum, & spumosum, exile est.
Semen habet pituitam expurgans. *Μηκόν κερατίτις* id Graecis uocatur, quod Latinis Papauer corniculatum:
Arabibus, Almacharam: Italis, Papauero cornuto: Germanis, Gelbol magen, Moen, & Beelmagsamen: Hi-
spanis, Dormidera marina: Gallis, Panoct. locornu. Id uerò *μηκόν κερατίτις* Græcè dicitur, quod Latine Papauer
spumeum: Arabicè, Dabre, & Zebeolij: Italicè, Papauero spumeo.

Nomina.

Υπνικόν.

HYPECOVM.

CAP. LXIII.

HYpecoon, aliqui hypopheon uocant. nascitur in
segetibus, aruisque, folijs rutæ, exilibus ramis.
Natura eadem, quæ papaueris succo.

HYpecoom ijs facile sese offeret, qui inter segetes, & le-
gumina ipsum perquirere non grauabuntur. Hoc pro
syluestri ruta olim Petrus Spezzalancia Clesij uallis
Anania oppiduli pharmacopola compater meus, mihi osten-
dere solebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, folijs rutæ
paulò maioribus: caulibus exiguis, mollibus, hirsutis: in qui-
bus sunt flores, qui in luteum pallescunt, etsi prope calycem
purpurei spectentur. in horum medio flocculus erumpit co-
lore aurum æmulans, uisu incundus. Floribus succedunt
capitula, tenui inuolucro contecta: in quibus semen clandi-
tur nigrum, asperum, pseudomelanthio proximum. Cete-
rùm scio non deesse nasutos, qui iam diu plantam hanc no-
stram impugnant; dicuntque folia illi non esse rutæ, sed po-
tius Alceæ. Atqui si singulatim examinentur ij facile co-
gnoscent, à ruta parum admodum distare. Ad hæc si uires
expendantur, nihil sanè obstat, quin ea in hac planta re-
periantur, quæ in ipso quoque sunt papauere. Quo fit, ut
horum susurronum bombo nihil à priori mea sententia dimo-
near; quousque aliam plantam, quæ magis facie, & uiribus
Hypecoon referat, in medium afferant. Meminit huius
Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, his pau-
cis uerbis. Hypecoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex ter-
tio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum absit à papa-
uere. Quod Graeci *υπνικόν*, Latini quoque Hypecoum uo-
cant: Itali, Hipecoo.

Hypecoi con-
sideratio.

Hypecoi ui-
res ex Gal.

Nomina.

Υοσκύαμος.

HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS.

CAP. LXIII.

HYoscyamus frutex est caules emittens^a crassos: folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta: flores è
latere caulis, ordine prodeunt, tanquam puniceorum cytini, scutulis septi seminū plenis, ut papauere.
ris. Tres eius differentiæ. Vna semine nigro, floribus penè purpureis, smilacis folijs, cytinis præ-
duris

^a Orib. addit
αλλες. i. mul-
tos. Et ita
quoq; meū.

LLL

b Orib. απα-
λοτερος. i. te-
neriores.
c Orib. addit
χρυσέον & τῷ
ἀδύκῳ. i. candi-
do. itaq; uten-
dam est.
d Meum. σι-
τανίφ. ἀλδύ-
ρῳ, καὶ πηγύ-
ρῳ. i. cum fru-
menti horni
farina & crua.

duris & spinosis. Alterius semen subflauum ut irionis. flores lutei, folia & siliquæ b simpliciores. ambo infaniam gignunt, & soporem. ideo in communi usu damnantur. Tercium genus, ut quod mitissimum esset, medici recepere: pingue, lanuginosum, molle, candidi floris seminisque, in maritimis rudibusque nascens. c cuius occasio si non adsit, rufum usurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur. Re-
centi semine, caulibus, folijsq; tuis succus in sole exprimitur, & exiccato humore, usus ad annum us-
que prorogatur: nam facile corruptionem sentit. Extrahitur etiam ex sicco semine separatim in aqua calida tuso, & expresso. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est, & magis dolores finit. Con-
tusa herba recens, addita d trimestri farina, digeritur in pastillos, & reconditur. Liquamentum primū,
& quod à sicco semine exemptum est, collyrijs, quæ doloris sensum auferunt, commodissimè inferi so-
lent. contra acutas, calidasque fluxiones, dolores aurium, atque uulvæ mala profunt: cum farina autem, 10
aut polenta, oculorum, pedum, cæterarumque partium inflammationes placant. Semen eadem præbet:
tussi, destillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra mensium abundantiam, & erum-
pentem aliunde sanguinem, oboli pondere cum papaucri semine, & aqua mulla bibitur: podagris sub-
uenit: testibus inflatis, mammisque tumentibus à partu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplas-
matis, quæ doloris leuamentum præstant, admisceri solet. Folia omnibus medicamentis dolorem sedan-
tibus, per sese, & ex polenta utilissimè imponuntur. recentia ad mitigandos omne genus dolores obli-
nuntur: cum uino terna, quaternave pota sanant algidas febres, quas epialos uocant. Cocta olerum
modo folia, si acetabuli mensura manduntur, mediocrem infantiā gignunt. idem efficere tradunt, si colo-
ulcus sentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

HYOSCYAMVS.

HYOSCYAMVS ALBVS.

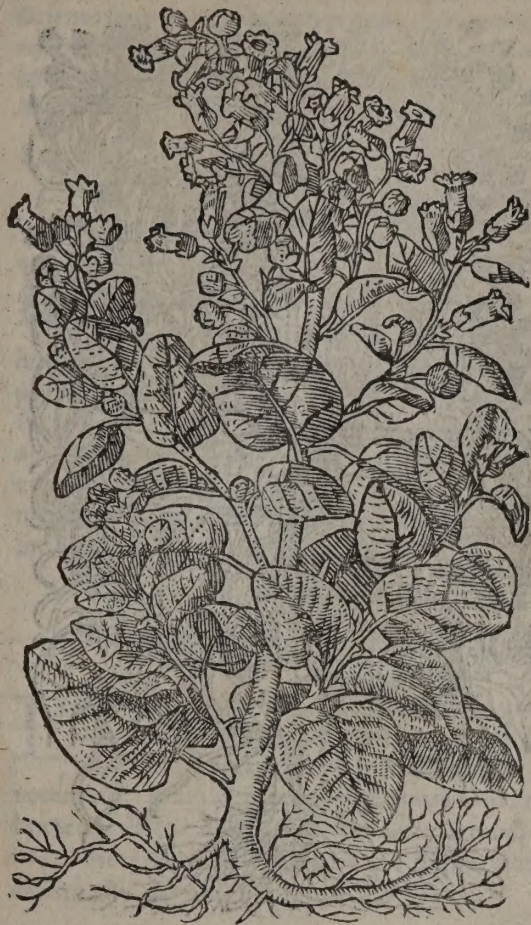
Hyoscyami
confid.

Hyoscyami
lutei descri-
ptio.

HYOSCYAMVS (ut Dioscoridi placet) tres habet differentias. Prima nigrum fert semen, secunda subfla-
uum. Tertia album, quæ omnia ut semine differunt, ita & floribus. Siquidem in prima purpurei, in alte-
ra lutei, in postrema uerò candidi spectantur. At hyoscyamum purpureo flore refertum nusquam hæc-
nus uidere licuit. Cætera uerò genera & uidimus, & sæpe legimus. Quæ flore luteo, & subflauo semine pro-
uenit, ubique ferè locorum nascitur, locis incultis, secus itinera, & in agrorum limitibus, folio brassicæ, lato,
uenoso, pingui, nigricante, oblongo, in acutum desinente, & secto, Acanthi modo, circumquaque ambitu hirsuto
sed tactu molli. Caules habet teneros, teretes, pilosos, pingues, subalbicantes, è quibus à medio rami prodeunt
numerosi, in quibus flores in altera tantum parte è latere prodeunt. Hos calyces quidam sequuntur. Punico-
rum Cytinis similes, serrato, ac pungenti cacumine ocimoidis ferè modo, in quibus semen concluditur, rotun-
dis quibusdam scutulis, caliculorum occludentibus. Nam ijs maturitate exclusis, protinus semen decidit.

Radice

HYOSCYAMVS TERTIVS.

Radice nititur spithamæ longitudine, alba, molli, succo-
saque. Totā planta grauius olet, ad id ut olfactus men-
tem afficiat. Quæ autem alba uocatur, folijs crescit fere
similibus, sed subrotundis, pinguioribus, mollioribus, hir-
sutioribus, rarioribus, & albicantibus. Flores profert al-
teri similes, sed candidos, aut subluteos, è quibus eodem or-
dine Cytini oriuntur, sed rariores, & clementiores, in qui-
bus album concluditur semen. Non desunt qui nouā quan-
dam in Italiam attulerunt plantam, spectatu sanè pulcher-
rimam, quam inter Hyoscyami genera connumerat. Cau-
les edit hæc sesquicubitales, rotundos, tenui obductos lanu-
gine, ramososq; folijs amplis, pinguibus, tenui pilo refertis,
mollibus, solani soporiferi speciem quadantenus referenti-
bus. odore etiam graui. Flores edit luteos Hyoscyami amu-
los, è quibus capitula subrotunda oriuntur. quæ nonnullam
Hyoscyami speciem præ se ferunt. Nam & similibus fere
scutulis concluduntur, coronato circumquaq; orificio, & se-
mine intus subflauo colore. Radice nititur alba, spithamæ
longitudine, numerosis ubique fibris, & digiti crassitudine.
Hanc iam pridem ex Italia ad me transmisit in Boemiam Ia-
cobus Antonius Cortusius. Hyoscyami meminit Scribonius
Largus, inquit. Altercum, quod Græcis hyoscyamus uo-
catur, qui biberint, capitis grauitate, & uenarum distentio-
ne laborant, menteq; abalienantur cum quadam uerborum
altercatione: unde et nomen apud Latinos. Hoc idem equi-
dem testari possum, quod uiderim in Ananiæ uallis mortibus
pueros, qui Hyoscyami semen comederant, adeo desipientes
factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodæmoni-
bus uexatos esse. Hinc est, quod eius regionis incolæ Hyo-
scyamum uulgarī sermone appellant Disturbio, ut quod men-
tem maximè turbet. Aues, quæ huius herbe semen ederint,

Hyoscyami
albi delineat-
tio.

Hyoscyamus
cur Altercum
dicatur.

Hyoscyami
uires ex Gal.

Nomina.

præcipuè quæ in gallinaceo habentur genere, non multo post tempore pereunt quemadmodum & pisces. Hyoscy-
amus uidetur Græcis dicta, quasi faba suilla: propterea quod (ut Helianus inquit) huius herbe pastu resoluatur,
& conuellantur apri. Sed remedium nouere: aquas enim statim adeunt, & caneros uenantur, atque ita protinus
saluti restituntur. Hyoscyami uires recensuit Galenus lib. VII. simpl. medic. his uerbis. Hyoscyamus, cui
semen atrum est, insaniam, ac soporem affert. Huic autem is, cui semen mediocriter flauum est, propinquam sa-
cultatem obtinet. Verum utrique fugiendi sunt ut inutiles, & ueneni seu deleterij. Ceterum cuius semen, ac
flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porro flos
eius quidem, cui semen est nigrum, mediocriter purpureus est; eius uero, cui est subflauum, leuiter mali colorem re-
fert. hæc Galenus. Ceterum, ut ad hyoscyami historiam nostra reuertatur oratio, mihi quidem non uidetur præ-
termittenda suspicio, quæ est, quod in huius capitis initio, ubi de floribus fit mentio, mendum aliquod subsit. Ea
nanque inibi floribus tribuuntur, quæ siliquis legitime debentur. Etenim siliquæ sunt, quæ scutulis conteguntur,
atque semen intus continent, non autem flores. Auet hanc nobis suspicionem Serapio: quippe qui illud de fructi-
bus Hyoscyami Dioscoridi acceptum referat, quod hic de floribus scriptum legitur. Quare non temere, meo iudi-
cio, conijcere possumus, hunc locum in Dioscoride deprauatum aut mutilatum esse. Planta, quæ Græcis ὀρνί-
μος, Latinis appellatur Hyoscyamus, Apollinaris herba, Altercum: Arabibus, Bengi: Italis, Iusquiamo: Ger-
manis, Bilsomen, & Bilsen: Hispanis, Velenho: Gallis, Iusquiamo, & Hanebane.

Ψύλλιον.

PSYLLIVM.

CAP. LXV.

Psyllion folijs est coronopo non dissimilibus, hirsutis, longioribus^a, farmentosa scæni modo in to-
tum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribusue conuolutis in
cacumine capitulis: in his semine duro, nigro, pulicum simili, unde & nomen. in aruis, & incultis
nascitur. Vis ei ad refrigerandum, inspissandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis pa-
rotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum rosa-
ceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. teri-
tur acetabuli mensura, & in aquæ sextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: siquidem uehe-
menter refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimat. contra ignes sacros efficax est.
Fama est, si uiuens domum importetur, non sinere in ea pulices gigni. Cum adipe tusum sordida ul-
cera, & quæ cacoethæ uocantur, expurgat. Succus uermiculosis auribus, aut fluxione laborantibus,
ex melle prodest.

^a Meum. ὄρν-
τῶς. i. scæni
modo surcu-
losa.

PSYLLIVM.

PSYLLIVM ALTERVM.

Psyllij cōsid.
& genera.

Psyllij uires
ex Mesue.

Psyllium, quod & Pulicariam herbam nuncupant, duplici recensetur genere. Alterum folijs incanis, longis, hirsutis, coronopo æmulis, non tamen corniculatis. Ramos gerit numerosos, dodrantales, rotundos, graciles, & foliosos, humotenus potius quàm in alium sese diffundentes, in quorum cacuminibus capitula oriuntur, compactili squamarum congerie à natura fabricata, ut in scabiosa, & longis pediculis nitentia. Flores edit pusillos, lanuginosos, pilorum speciem referentes, albo colore, plantaginis angustifoliae modo. Semen, quod nigrum, pellucidumq; habetur, pulicum effigie, in ipsis capitulis continetur. Radice nititur subalbicante, dodrantali, numerosis stipata fibris. Nascitur locis incultis, & à multis quoque seritur. Alterum longè samentosius est, & numerosioribus refertum folijs, longioribus, angustioribus, densioribusque, pilosis pariter, atque incanis, atque inter se complicatis. capitula illi sunt alteri similia, sed minora paulo, & numerosiora, in quibus semen progignitur alteri simile. Radicem habet multifidam, & numerosis scatentem fibris. Nascitur in campestribus, sed in maritimis frequentius. Seplasia semen recondunt ad glutinosos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendisque calidis defluxionibus, & ad extinguendam sitim, lenigandamque linguam, & faucium scabritiem, in ardentissimis febribus utuntur medici: quinetiam ad aluum emolliendam. Psyllij uires retulit Mesues inter ea medicamenta, quæ deiectionia ui pollent, ubi hæc ad sensum saltem habet. Psyllium de his est, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum citant. Huius seminis tria habentur genera, candicans, subflauum, & ad purpuram uergens. Præstantius perfectè maturum, ponderosum, & quod in aquam demissum statim inuim petit. Contrarij constat cum uiribus, tum substantijs: ea siquidem, quæ in medulla continetur, calida est, & sicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, septica, & deleteria facultatis. Quæ uerò in cortice residet, teste Rufo, infrigidat, humectatque tertio excessu. Infunditur psyllij semen in aqua fontana frigida, agiturque rudicula tandiu, quousque aqua lentorem contrahat, percolaturque deinde à seminibus, & admiscetur oleo, aut syrupo uiolaceo. hoc enim modo psyllium potu aluum mirifice emollit, & deijcit. Verum si fixum prius semen rosaceo admistum eodem modo agitur, tunc sumptum dysentericis remedio est, & cæteris alui fluoribus, præsertimque ijs, qui deiectione medicamento exuperante hausto superueniunt, sed præcipue acris, quale est scammonium. Cæterum maxime animaduertendum est, ne Psyllij semen (id quod tamen detestantur recentiorum quidam) tusum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita medullari substantia, uenterculum, & intestina exulcerat: iecur, & sanguinem inflamat, & omnia denique viscera ledit. Integri seminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum bilem deijcit: eaque propter ardentissimis febribus, intolerabili siti, inflammatis ualde spiritibus, & faucium, & pectoris asperitatibus mirifice medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni sacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodest capite dolentibus fronti impositum, si tamen

si tamen dolor à causa calida fuerit excitatus. Hæc ex Mesue decerpimus. Psyllij uires paucis perstrinxit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Psyllij semen admodum utile est, ex secundo refrigerantium ordine: in desiccando uero, & humectando medium quodammodo est, & symmetrum. Herba Ψύλλιον Græcè, Psyllium item Latine dicitur: Arabicè, Bazara chathona, seu Bezer cothume: Italicè, Psillio: Germanicè, Psyllien Kraut: Hispanicè, Zargatona: Gallicè, Herbe à puces.

Psyllij uires
ex Gal.

Nomina.

Στρυχνος κηπάρος.

SOLANVM HORTENSE.

CAP. LXVI.

Hortenſe Solanum frutex eſt cibus idoneus, exilis, puſillus, multis concauis alis: folio nigro, maiore quàm ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui poſt maturitatem nigricat, aut fulueſcit. herba innocentis guſtus. Natura ei refrigerandi: quare folia ulceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitiſque dolores, trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum atque ulcera quæ ſerpunt, cum ceruſſa, roſaceo, & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni, quam ſyriaſin uocant, cum roſaceo perſuſus proficit: in collyrijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt. menſium abundantiam ſiſtit in uellere ſubditus. Succus fuluo gallinarum cortalium fimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

Στρυχνος ἡλικακάβος.

SOLANVM HALICACABVM.

CAP. LXVII.

Eſt & aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut phyſalida, id eſt ueſicariam uocant, folijs antediſto ſimilibus, uerùm latioribus: cuius caules, poſteaquàm adoleuerunt, pro na terram ſpectant: folliculis orbiculatis, ueſiculis ſimilibus: in quibus ſemen continet fuluum, rotundum, læue: acinorum uux figura: quo coronarij utuntur, corollis intexentes. Vim, uſumque hortenſis ſolani habet: uerùm cibus nequaquam expetit. Regium morbum purgat, ſemine poſto, & urinam pellit. Ex utraque herba ſuccus extrahitur, qui ſiccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

SOLANVM HORTENSE.

SOLANVM HALICACABVM.

LLL 3

Στρυχνος

VESICARIA REPENS.

SOLANVM SOMNIFERVM.

SOLA. SOMNIF. ALTERVM.

Στρυχνος υπνωτικος. SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. LXVIII.

† Μεμ. φλοιός
i. cortex.

Solanum somniferum, aliqui etiam halicacabon appellunt, fruticat multis ramis, densis, caudicosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali similibus plenis: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocatis: radice grandi, subrubro cortice uestita. nascitur in saxis, non procul à mari. Radicis cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, opio mitiorem. Semen uehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio est aqua copiosa mulsæ, potui data †. Succus pastillis inseritur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis succus, cum melle illicitus, oculorum hebetudines tollit.

Στρυχνος μανιχος. SOLANVM FVRIOSVM. CAP. LXIX.

Solanum manicon, aliqui persion, alij thryon appellauere. Huic folium crucæ simile, maius aliquantò, satis acantho, quam paderota uocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adolentescentes: caput in cacumine oliuæ figura, sed ut platani pilulæ hirsutius, uerum maius, latiusque: florem nigrum: postquam eo exiit, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis constans, similibus hederæ corymbis, ut uix mollibus: radice firmatur

matur candida, crassa, caua, cubitali. gignitur in montibus, uento perflatis, & plataneis. Radix drachmae unius pondere pota, ex uino, facit species uanas, imaginationesque non inuicem obseruari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus inuenit. Remedio est aqua multa copiosius pota, & uomitione reiecta.

- E** Quatuor Solani generibus, quae hic à Dioscoride describuntur, etsi in commentarijs, quos antea Italico sermone conscripsi, me duo tantum genera nouisse prodiderim, hortense scilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Vesicariam uocant: hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Pisis ad nos misit uir rei medicae eruditione clarus Lucas Gbinus Forocorneliensis: idq; mihi plane omnibus notis legitimo respondere uidetur. Verum quantum Solani genus, quod Manicum cognominant, haecenus me non uidisse fateor.
- 10** **HORTENSE** apud ueteres concessit in ciborum usum, & pro oleris habitum est: folijs exit Ocimo maioribus, Vesicariae emulis, sed angustioribus, nigrioribusq; mollioribus, & oblongis. Plures circumquaque fundit ramos, non sine alarum cavitatibus, floribus albis, & in medio luteis, Stellae figura. Baccas edit rotundas, racematim dependentes, uinosa succo praegnantibus. Iuniperinis haud minores, in quibus album minutumq; semen continetur. Variat in ijs color. Siquidem in hac planta nigrae, in illa luteae, in altera subuirides habentur. Radix illi est alba, pluribus diuaticata fibris. Nascitur in hortis, & uiridarijs, secus publica itinera, & praesertim propter sepes, & edificiorum muros. Praestat cum foliorum, tum baccarum succus addito rosaceo, & acciti momento aduersus capitis dolores à caliditate exortos; quin etiam phreniticos uuat; ubi illitis in eo linteum in eo linteolis sincipiti superponatur. Illinitur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque utiliter cum aceto ad faucium, & columellae inflammationes, & additur in unguentis, quorum ad ulcera contumacia est usus. In summa ubi refrigerare, exiccare, cohibereque opus est, hortense solanum mirifice conuenit. Quod autem Halicacabum, siue uesicariam uocant, quodque Arabes, & officinae Alkekengi nuncupant, folijs est hortensi similibus, sed latioribus, firmioribusq; subasperis, nec adeo, ut in illo nigricantibus. Caulibus lentis, qui ubi adoleuerint, facile sese in humum prosternunt. Flores illi sunt candidi, hortensis modo; & quibus uesicae oriuntur inglandium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata facie. Haec octonis compaginantur costis, aequalibus inter se spatijs distantibus. Recenter editae uirides sunt, sed per maturitatem rufescunt, baccis intus uinosis, quae singulae, singulis inherant inaequali parte, rubicunda uix acino similis sapore austero simul et amaro; ac numeroso, minutoq; intus semine, ipsoque albicante. Baccarum uis est praestantissima non solum ad ciendam urinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Siquidem earum succus ex papaueris albi cremore, aut seminum melopeponum, aut cucurbitae, aut ex maluae decocto, aut hordeacea ptisana potus mirifice urinae ardoribus auxiliatur. Aspidibus adeo aduersissimum est Halicacabum ut admota propius eius radice, sopore inexpugnabili in necentur. Baccae musto dilutae imponuntur efficaciter incipientibus oculorum carbunculis. Calcantur eadem in tina una cum maturis uinis, & diebus aliquot simul efferuescere sinuntur, fitq; inde uinum calculosis admodum utile. Siquidem arenas mirifice pellit, & renes mundat unciarum quatuor pondere potum. Est & aliud uesicariae genus, ab hoc tamen ualde diuersum, quod hac tempestate scenas, attingias, pergulas, & fenestras inumbrat & topiario opere contextit, & opacat. Constat haec folijs oblongis, per ambitum laciniatis: floribus ex candido lutescentibus, aut simpliciter candidis, & quibus uesicae prodeunt uirides, subrotundae senis secundum longitudinem diuisuris, semine intus pullo erui magnitudine, aut paulo maiore, in cuius latere ueluti humani cordis effigies uisitur, obseignata albo colore, nec sine causa id à natura factum credimus, quod fortasse huiusce nota nos doceat, ad cordis affectus hoc semen praestare, quemadmodum, & in Echio herba contra uiperarum morsus celeberrima, semen uiperinis capitibus simile procreauit. Ceterum Somnificum, siue soporiferum Solanum numerosis fruticat ramis, densis, surculosisq; fractu contumacibus: folijs multis, subpinguibus, cotoneae mali haud absimilibus: floribus subrubentibus; caules per interualla uerticilli in modum ambientibus, fructu crocato baccae figura, in folliculis hirsutis delitescente. Radice nititur longa uegetaq; brachiali quandoque crassitudine; cortice subrubenti circumuestita. Nascitur maritimo tractu, locis plerumque saxosis: adeo ut mihi dubitandum non sit, quin planta, quae hic soporiferum solanum representat, legitima dici possit, cum omnibus sane notis hoc solani genus referat. & si non desint nascuti, & qui aliorum laboribus nostrae obsurdescunt. Est & alia Somnifici Solani species cuius hic quoque imaginem expressimus: folijs angustioribus, uenosis in humum spectantibus, caule anguloso: floribus tintinabuli figura, subpurpurascens, & in ambitu denticulatis; & è longo pediculo dependentibus, ex quibus baccae proneniunt nigrae aut ex nigro purpurascens, uinosa, minuto semine referta. quemadmodum & reliqua solanorum baccae. haec uiridi quodam tegumento ad medium usque occultatur, cuius orificium in coronae modum desinit. Radicem habet grandem, strumosam, teneram, albicantem; Maio floret, & Iunio fert fructum. Nascitur in Agro Goritienfi saluatico monte inter saxa, unde aliquot nobiscum tulimus plantas. Ceterum errant, mea quidem sententia, qui eam plantam, quam herbariorum uulgus Solatrum maius nominat, Veneti uero uulgò Herba bella donna, Solanum somnificum Dioscoridis esse existimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tamen si eius baccae largius sumptae interficiant. Unde quanuis haec planta uiribus conuenire possint; facie tamen inter se maxime distant. Horum sententiae adstipulatus est Fuchsius, in suo magno de stirpium historiae commentario. Sed cum in hoc se manifeste errasse deprehendisset, in suo postea paruo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras reposuit, eamq; Mandragora speciem uoluit esse, quam Dioscorides Morion uocari tradit, lapsus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora siquidem nomine Morion, folia fert mandragorae mari similia, dodrantali longitudine,

Solani generum confid.

Hortense Solani descriptio.

Hortense Solani uires Matthiolo.

Solani Halicacabi delineatio.

Solani Halicacabi uires.

Vesicariae repentis descriptio.

Soporiferi Solani hist.

Somnifici Solani alterum genus.

Herba bella donna siue Solanum maius.

Fuch. error.

Solani maioris delineatio

gitudine procumbentia, circa radicis summum. Id quod manifestum præbet indicium, hanc perpetuo
caule, quemadmodum cætera mandragora genera. nam pediculi, quibus mandragoræ fructus susti-
lici non possunt. Hinc itaque fit, ut plantam hanc, quæ uulgò Bella donna uocatur, in nullo
mandragoræ genere legitime referendam putem: cum hæc folia emittat hortensi Solano maiora, palmi mensuram
nam excedentia, minime candicantia, nec humi strata, sed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis refertis
bucubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimmo crediderim ego, hanc esse Solani quintam speciem, antiquis
scriptoribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, uaria ac diuersa Solani repe-
riuntur genera. Prouenit hæc planta, quam ego Solanum maius appello in montium syluis folijs hortensi Solano
maioribus; caudice bicubitali, tricubitaliq; & quandoque maiore, subrutilo colore, ramis numerosis alis mul-
tis concavis, in quibus flores oriuntur longi, luteæ digitali uocatæ æmuli, prolixo pediculo & campanulæ instar
concaui, colore ex pallido purpurascente, capillaceis intus staminibus. His staccescentibus, bacca suboriuntur
singulatim è suo pediculo dependentes, dissecto, breuiq; calyculo comprehensæ. Hæc maturescentes nigricant, acino
uua magnitudine, pellucida exterius cute. Eadem uinoso
succo refertæ sunt ac pariter numerofo atque minuto semine. Radicem fundit longam, crassamq; albicantem, &
succo plenam. Plantata semel, Vere appetente, quotan-
nis ex eadem radice repullulat; semperq; auctior prouenit
uiribus. Manico correspondet solano, sed facie ab eodem
plurimum differt. Nam bacce ipsæ deuorata sumentes de-
mentant, & in furem agunt, adeo ut demoniaci facti ui-
deantur. Inducunt tamen sumentes quandoque in ueter-
num. Nam & pueros quosdam ex harum baccarum esu
mortuos scimus, qui discriminis ignari eas uua uice deuora-
runt. Non desunt quoque qui hanc plantam Theophrasti
Mandragoram esse uelint. Verum & ipsi hallucinantur,
quod is eius historiam minime describat, sed tantum de fru-
ctu meminerit, qui non solum in hac planta sed & in alijs
dñs reperitur, sed in alijs quàm pluribus. Sed hi (quan-
tum uideo) ex unguibus leonem describere uolunt, cum
& Vrsi, & Tigres exungues non habeantur. Sunt qui
hanc plantam iam in usum medicum (ut audio) trahant.
Siquidem, ut quidam promittunt experimentatores, aqua
à tota planta distillata, pota duorum, aut ad summum triū
cochleariorum mensura, internas uiscerum inflammationes
extinguit, nullo corporis incommodo, sed (ut illi aiunt) à
copiosiore potu abstinendum. Idem præstat exterius admo-
ta ad erysipelas, sacros ignes, & alios calidos affectus.
Contusa folia oculorum, palpebrarumque phlegmonas le-
niunt. Siccat radicis mira uis. Nam si semidrachmæ pon-
dere crassiusculè trita ea maceretur in uino horis ad sum-
mum septem, ac inde percolatum uinum quis degustauerit
ieiunus, fiet ut is nullo pacto edere possit, nisi epoto paulò
post aceto. Hoc enim antidoto fucus statim excluditur, re-
ditq; qui sumpsit ad cibū. Iocus est magnus, ubi quis gulosis parasitis hoc apposuerit uinum, cum mensis opti-
mis cibis refertis assidentes, nihil prorsus cibi ingerere queant. Id quod Francisco Calceolario Veronensi acce-
ptum refero, utpote qui primus hoc huiusce plantæ secretum propalauit. Somnifici, & manici Solani meminit
Theophrastus lib. ix. cap. xii. de plantarum historia, sic inquit. Solanorum genera duo. Alterum somni-
ficum, radice rubra, sanguinis modo, sed candida cum siccescit: fructu cocco rubiore: folio tithymalo simili,
aut malo dulci, sed piloso, & parte ima magno. Huius corticem radicis tundentes admodum, & in uino mera-
culo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Nascitur in rupibus, & faucibus, atque sepulchris. Al-
terum genus insanire facit. id alij Bryoron uocant, alij perisson. Constat radice candida, & longa ad cubitum,
atque caua. Dabitur eius radicis drachmæ pondus, si ut quis ludat, seq; pulcherrimum putet, placuerit: at si
magis insaniat uis, drachmis duabus opus est: sin autem nunquam insania solui malueris, tres dabis: & quatuor
si interimendum sit. Habet folium erucæ proximum, maius tamen: caulem longitudine ferè quatuor cubitorum:
caput gethyi, sed maius, atque pilosius nec fructui platani absimile constat. Solani singulis generibus uires red-
didit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Solanum esculentum, quod
in hortis nascitur, notum est omnibus, utunturq; ad omnia ea, quæ refrigerari, & adstringi postulant: potest
enim hæc duo ordine secundo. Cæterorum uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fru-
ctum habens rufum, acino uua tum figura, tum magnitudine adsimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Al-
terum autem fruticosum ὑποτικόν, hoc est, somnificum: & tertium est præter hæc, quod μαυικόν, id est, furio-
sum appellant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensi solano simile est, fructum habens ciendæ uri-
ne idoneum:

Solani maioris uires.

Solani Somnifici Manicique hist. ex Theophr.

Solanorum uires ex Gal.

ue idoneum : proinde multis compositis facultatibus , quæ ad iecur , ad uescicam , & renes accommodantur , misceatur . Solani uerò somnifici cortex radicis , si cum uino bibatur , somnum accersit drachmæ pondere sumptus . Sed & ad cetera quoque papaueris succo persimilis est : nisi quod eousque imbecillior est , ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantium , cum hic in quarto sit constitutus . Huius solani semē urinam ciendi uim habet . Verum si plus duodecim corymbis hauseris , dementia furiamque adsciscet . Porro quod reliquum est ex dictis Solanis , ad medicationes , quæ intrò in corpus adhibentur , inutile est . Nam si quatuor eius drachmæ sumptæ fuerint , mortem inferent : si pauciores insaniam . Vna certè innoxie sumitur : ceterum nec ipsa utile quid obtinet . Verum si foris corpori emplastri modo illinatur , ulcera maligna , & depascentia curat . Sed ad talia radicis cortex optimus est , desiccans secundo ordine iam completo , & tertio incipiente : refrigerans uerò secundo incipiente .

10 Illud solani genus , quod Græcis σπύχνος κηπάριος , Latinis Solanum hortense nominatur : Arabibus , Hamebathaleb , Hameb alchabaich , siue Hanab althaleb : Italis , Solatro hortolano : Germanis , Nacht schadt : Hispanis , Yerna mora : Gallis , Morelle . Quod uerò Solanum Græcè ἀλικακάβος , & ουσάλης , Latine Halicacabus , & Vesicaria appellatur : Arabicè , Kekengi , Alkekengi , siue Kekenegi : Italicè , Halicacabo : Germanicè , Luden Kirsen : Hispanicè , Bexiga de perro : Gallicè , Beguenandes . Quod deinde Græcis σπύχνος ὀπνῶτικος , Latinis Solanum somniferum dicitur : Italis , Solatro somnifero . Quod denique Græcè σπύχνος μακρός , Latine Solanum furiosum uocatur : Italicè , Solatro furioso .

Nomina.

Δορύκνιον .

DORYCNIVM .

CAP. LXX.

20 Dorycnion Crateus halicacabon , aut caleam uocat . frutex oleæ nuper prodeunti similis . Nascitur in petris non procul à mari , ramis cubito minoribus : folijs oleæ similibus colore , minusculis , firmioribus , præter modum scabris : flore candido : siliquis in cacumine , seu ciceris , densis , rotundis : quinque intus aut senis seminibus , exigui erui magnitudine , leuibus , firmis , uersicoloribus , radix ad digiti crassitudinē , & cubiti longitudinem adolefcit . Id somniferum esse constat . Copiosius haustum mortem adfert . Nec defuere qui dicerent , semen in amatoria expeti .

a Meū . ἐπὶ κεῖν δὲ πυκνὸν
δουλένια ὀπ-
πὲρ ἐρεβινθε
ἐν δὲ σπέρματι
τα σπογγύλα .
i. in summitate
te uerò habet
denfos folli-
culos , uelut ci-
ceris , in qui-
bus semina
rotunda .

Dorycnij cōsideratio.

30 Dorycnium , Crateus testimonio , inter saxa in maritimis nascitur , folijs cum forma , tum etiam colore olivæ proximis . Verum mihi hætenus non contingit ipsum inuenire , aut inuentum uidere : quanuis in eo quoque inquirendo multum laboris insumpserim . Non defuerunt tamen amici qui plantas mihi miserunt , quas ij Dorycnium faciebant ; Verum cum ea non satis mihi fecerint , hæc illas appingere non libuit . Ceterum hallucinantur , meo quidem iudicio , qui putant Dorycnium esse eam Vesicariam , quæ semine est rotundo , albo , macula cordis effigie insignito : cuius historiam inter Solani genera præcedenti capite retulimus . Siquid hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur . Dorycnij meminit Galenus lib. vi . simplicium medicamentorum , ubi de eius uiribus ita scribit . Dorycnium temperamento papaueri simile est , & mandragoræ , & ijs qui sic refrigerandi uim habent : excellit aquea frigidityte admodum efficaci . Quamobrem modicum quidem soporem conciliat : largius uerò sumptum interimit . Id Δορύκνιον Græci , quod Dorycnium quoque Latini uocant .

Dorycnij uires ex Gal.

Nomina.

Μανδραγόρας .

MANDRAGORAS .

CAP. LXXI.

40 Mandragoram , aliqui antmelum , alij circæam uocant , quoniam uideatur radix ad amatoria conducere . duo eius genera . niger , quæ fœmina existimatur , tridacias appellatus , angustioribus folijs ac minoribus quàm lactucæ , uirosis ac graueolentibus , in terra sparsis : mæla gerit a forbis similia . pallida , odorata , in quibus semen ueluti pyrorum : radicibus inheret bene magnis , binis , ternisve , inter se conuolutis , nigris foris , intus albis , crasso cortice uestitis : caulem non fert . Alter candidus , qui mas dicitur nonnullis morion uocitatur . huius folia magna , alba , lata , læuia ut betæ : mæla quàm alterius duplo maiora , colore in crocum inclinante , iucundè cum grauitate quadam olentia , quorum pomorum cibo aliquantum opiliones soporantur : radix alterius similis , maior & candidior , orbata & hæc caule . Succus fit è cortice recentis radicis tuso , & prelis subiecto : qui insolatus , ubi concreuerit , fictili reconditur . Mælis quoque succus depromitur , sed aliquantò ignauior . Delibratur radix , & traiectus linq-
50 cortex , ad usum suspenditur . Aliqui radices in uino ad tertias coquunt , & defæcatum ius seruant , cyathoque uno utuntur in peruigilijs , & doloribus , & ante sectiones , uestionesque , ne sentiantur . Succus duobus obolis ex mulso potus , ut ueratrum , per uomitiones bilem atram , pituitamque extrahit : uerum potu largiore uita adimitur . Medicamentis ocularibus , & his quæ dolores finiunt , pelsis quoque emollientibus , admiscetur : semioboli pondere inditus , per se menses , & partus expellit : subditus sedi pro balano , somnificus est . Radix ebur emollire fertur quæ senis horis cum eo decocta sit : & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipsum facile præstat . Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus , & collectionibus , quas ulcera citantur , cum polenta illinuntur : duritias omnes , suppurations , strumas , & tubercula discutunt : stigmata sine exulceratione delent , si quinis , senisve diebus sensum perfricentur . folia seruantur in murijs eisdem ad usus . Trita radix ignibus sacris ex aceto , & serpentium iustibus ex melle , aut oleo medetur : strumas , atque tubercula cum aqua dissipat : articulorum cruciatus , cum polenta sedat . Fit citra coctionem uinum è cortice radicis , ad hunc modum . Ternæ minæ in uini dulcis metretam conijciuntur . Dantur ex eo terni cyathi , ijs qui secari , aut amburi

a Orib. ὀφεί-
i. ouis.

amburi debent, ut antè dictum est: si quidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed ueterno quodam pressi torpescunt. Mâla soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus. nimio tamen odore percussus, obmutescunt. Semen mâlorum potum uulvas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluvia sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erumpens lacryma, cauo uase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstâtus est. sed non ubique, ut experientia docet, radices lacteum succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum: folijs albi mandragoræ, minoribus, albis, drantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis est, & candida, paulò maior palmo, pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obsoniove drachmæ pondere deuoratam, usum rationis intercipere. obdormiscit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisque, ex quo data est, horis. Hac medici utuntur cum scindendi, urendive necessitas adest. Antidotum esse uolunt radicem, cum manico solano potam.

MANDRAGORA MAS.

MANDRAGORA FOEMINA.

Mandragoræ
utriusque cõ-
sideratio.

Mandragoræ
humana for-
ma factitia.
Quorundam
impostura.

Mandragoræ utrunque genus frequens nascitur in compluribus Italia locis, præsertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehant. Habentur & in uiridarijs spectaculi gratia. etenim Neapoli, Roma, & Venetijs utranque Mandragoram in hortis & uasis fictilibus satam uidimus. Sed profectò uanum ac fabulosum est, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem representent, ut ignarum uulgus, & simplices mulierculæ certò credunt, & affirmant. Quibus etiam persuasum est, eas effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radices clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce periclitentur, pereantq; fossores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quis impostores, ac nebulones quidam uenales circumferunt, insæcundas mulieres decepturi, factitiæ sunt ex harundinum, bryonia, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc uiuentibus tam uirorum, quam mulierum formas infixis hordei, & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uolunt: deinde facta scrobe tandiu tenui sabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod fiet uiginti ad summum dierum spatio. Eruunt eas demum, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque ita ut capillos, barbam, & ceteros corporis pilos referant. Huius sanè rei certam fidem facere possum, quòd cum Romæ essem, impostorem quendam circumforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras imposturas, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquebat, docuit & artem, qua factitias sibi comparabat Mandragoras. quarum complures mihi demonstrauit, asserens unam tantum interdum diuitibus uendidisse quinque & uiginti, nonnunquam

nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati & saluti quantum possumus consu-
limus, hac silentio haudquaquam inuoluenda duximus, ut palam omnibus fiat, quibus fallacis ac fraudibus
maximo cum detrimento, & uita sepe discrimine homines ab his impostoribus, & nebulonibus decipiantur.
Qui ut antiquorum quoque autoritate suas imposturas adstruant, praedicant Pythagoram uocasse Mandrago-
ram Anthropomorphon, quod eam humanam formam reddere uoluerit. Verum sciendum est, non sine ratione
Mandragoram ita a Pythagora dictam fuisse. quippe quod in uniuersum omnes fere Mandragorae radices a me-
dio ad inum bifurcatae proueniant, adeo ut crura hominum modo habere uideantur. Quapropter si eo effodi-
tur tempore, quo fructum gerunt, qui mali instar super folia ad terram procumbentia breui pediculo appensus,
parum a radice distat, hominis, cui brachia desunt, effigiem quadantenus representant. Hanc quidem rem nul-
li, quod sciam, uel pauci sunt, qui recte acceperint. Quin potius plerique huius sententiae ignari adducti sunt,
ut Pythagora, & Columella id maxime uitio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos esse crediderint.
Sed ut ad fabulam illam redeamus, quae periculum denunciat ignaris radices Mandragorae effodere uolentibus,
his cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi quidem desumpta uidetur a Flauo Iosepho: qui etsi de alio radice
genere scribat, ea tamen potuerunt facile ab impostoribus in Mandragorae radices transferri. Quod ut omnes
clarius intelligant, hic Iosephi uerba subiiciam, quae lib. vii. cap. xxv. de bello Iudaico ita scripta sunt. Val-
lis, inquit, qua ciuitas a parte septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomi-
ne gignitur, quae flamma quidem adsimilis est colore, circa uesperam uero ueluti inbar fulgurans. Accedenti-
bus, eamque euellere cupientibus facilis non est, sed tandiu refugit, nec prius manet, quam si quis urinam mulie-
brem, uel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi
forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis
est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea religant canem, il-
loque sequi eum a quo religatus est cupiente, radix quidem facile euellitur, canis uero continuo moritur, tanquam
eius uice, a quo tollenda erat, traditus: nullus enim postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis
propter unam uim capi eam operapretium est. Nam quae uocantur demonia, pessimorum hominum spiritus, ui-
uis immersa, eosque necantia, quibus subuentum non fuerit, hac cito, etiamsi tantummodo admoueatur egrotan-
tibus, abigit. haec Iosephus. Ex cuius utique uerbis omnibus perspicuum esse potest, quod hinc impostores
occasionem acceperint, qua postea uanam ac falsam de Mandragorae radicibus commenti sunt historiam. Ca-
terum tertium mandragorae genus, quod Dioscorides Morion appellari tradit, in opacis iuxta specus proueniens,
qui mihi ostenderet in Italia haecenus reperi neminem. Brasauolus, itemque Fuchsius Hermolaum immerito, meo
quidem iudicio, damnant, quod uirum hunc in ea sententia fuisse uelint, ut putauerit mala illa, quae insubribus

MELONGENA.

MELONGENA uulgo uocantur, nostris uero Hetruscis
Petranciani, esse huius tertia Mandragorae fructus. Sed quod
haec non fuerit certa ac firma Hermolai sententia, eius uerba
abunde testari poterunt, quae in suis corollarijs de Morio ita
scripta inuenio. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo
quod addi possit his, quae a Dioscoride notantur. Sed quoniam
mala terrestria & canina Mandragorae fructus appellantur, in
mentem subeunt, quae uulgo Melongena uocantur, hoc est, ut
ipse puto, mala insana: de quibus nihil ueteribus scriptum fuisse
iam desino mirari, quod multa huiusmodi reperio, sicut her-
cle multa quondam fuere, quae modo uel ignorantur, uel certe
non habentur. Mala ergo insana e frutice uulgari sunt, passim
nascente, ut melones, & cucurbitae: pari quoque cultu, folijs
prope ficulneis: flore oblongo, specioso, candido. Manditur
uulgo pomum ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum.
Hac ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus pa-
lam fieri arbitror, quod perperam tum Brasauolus, tum Fuch-
sius hac in re Barbarum insinulauerint. Caterum nos Mala
insana e planta oriri obseruauimus, cui folia insunt stramonii,
aut maioris solani haud absimilia, subaspera tamen, hirsuta
& per ambitum sensim sinuata; caule unico, semicubitali, ra-
moso, tereti, firmo, subpurpureo, & perinde ac folia hir-
suto. Flores edit albicantes, aut subpurpureos, in stella mo-
dum radiantes, e quibus oblongi oriuntur fructus cucumeris ma-
gnitudine, colore in candido purpurascens, & lenissimo con-
tekti cortice, succosa, albicanteque intus pulpa, semine nume-
roso, paruo, siliqua stri amulo. Radice nititur multifida,
haud alte descendente: seritur in hortis, et uiridarijs primo sta-
tim appetente uere. floret aestate, & Autumno fert fru-
ctum. Planta est frigoris, & algoris impatiens, quo fit ut
in Germania, & Boemia ubi aestas frigidiuscula fuerit, raro
fructum ad maturitatem perducatur. In Italia, ubi Mala insa-
na capiosa

Baaras admi-
rabilis facul-
tatis planta.

Mandragora
morion uoca-
ta.
Hermolai tu-
tela.
Mala uulgo
Melongena.

Hermolaus
Barbarus de-
fenditur.

Malorum in-
fanorū uires.

Mala aurea.

Mandragoræ
uires ex Gal.

Nomina.

na copiosa proueniunt, frequenter in cibum ueniunt. Elixæ enim à cortice mundant, & in particulas dissecant, & deinde farina aspersa, in oleo, aut butyro feruenti in patellis frigunt, & mensis apponunt; sale, & pipere condientes. Sunt enim gustui non ingrata. Sunt & nostratibus, qui Malis insanis uestantur ad uenerem excitandam. Quod fortè ideo præstant, quoniam flatus gignunt, concoctūq; contumaci existunt. Verum cum frequenter manduntur (ut testis est Auicenna) biliosos generant humores. Quinetiam pariunt uiscerum obstructions, carcinomata, elaphantiasin, capitis dolores, tristitiam, & iecinoris & lienis infarctus: unde postea diurnæ proueniunt febres, & habitus malus. Hinc itaque fit, ut Auerroem mirari subeat, quod libro v. collectaneorum mala insana commendauerit suo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cepit, pressum, orbiculorum malorum modo, melopeponum more sectum, colore primum uiridi; deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubrum uisitur, ideoq; uulgò appellantur POMI d'oro, hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodū illa sed nauseam & uomitū saepe mouent. Mandragoræ uires descripsit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Mandragora uincetem habet facultatem refrigeratorem, adeo ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cuiusdam particeps est, & in pomis humiditatis: proinde soporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cum sit ualentissimus, non tantum refrigerat; sed & desiccet. reliquum quod intus est, imbecillum existit. Hæc Planta, quæ Græcis mandragoras, Latinis item Mandragoras appellatur: Arabibus, Iabora, seu Tabrobach: Italis, Mandragora: Germanis, Alraun: Hispanis, Mandracola: Gallis, Mandragore, & Mandegtoyre.

† Meum. ὄνο
τραπέζης. i. sub
aspera.

ACONITVM. CAP. LXXII.
Aconitum aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij theriophonon uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & † subhirsuta: caulem palmo altum: radix scorpij caudam æmulatur, & alabastrum modo splendet. Torpescunt, ut fama est, scorpiones admota radice, stupentque: qui rursus ellebori contactu, excitantur. Oculorum medicamentis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, fures, lupos, & feras omnes, in carnibus obiectum.

Α'κόνιτον ἑτερον.

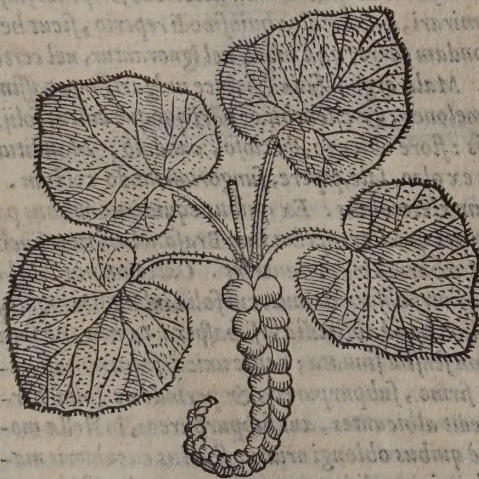
ACONITVM ALTERVM.

CAP. LXXIII.

Est & alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt tria: unum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. è quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Iustinis exilit, à priorè distans, quoniam folia faciat effigie platani, crebriore diuifura, longiora, & multò nigriora: caulem filicis pediculo similem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliore: semen in filiis oblongis recondit: radices in modum squillæ marinæ cirrhorum nigrescunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: insertæ siquidem crudis carnibus, & deuorata lupos enecant.

Aconiti gene-
ra, & confid.

ACONITVM PARDAL. DIOSC.

Dioscoridis
lectio dimi-
nuta.
Dioscoridis
locus suspe-
ctus.

Gesnerus de-
ceptus.

Duo Dioscoridi produntur Aconiti genera, quanquam postremum triplici distinguit differentia. Primum, quod pardos enecat, Pardalianchen: alterum uerò, quod canes, luposq; conficiat, Cynoctonon, Lycoctononq; uocari ait. Hoc (ut diximus) in tria genera distribuit: ueruntamen postremum tantum describens, duorum priorum historiam, & uires silentio præterijt. Quo fit, ut Hermolai, & Marcelli sententiam probandam putem: quinon temerè quidem suspicantur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quo nam pacto tum medici, tum uenatores ipsi antiquitus uterentur, palam fieret. Huius diminutæ lectionis illud non parum suspicionem auget, quod in tertio genere, quod Ponticum appellauit, nihil sit ab ipso Dioscoride prætermisum. ex quo quis fortè conijcere potest, in cæteris quoque eum quicquam non prætermisisse. Tertium hoc genus passim in Italia omnibus ferè montibus nascitur, folijs quæ platanum quadamtenus æmulantur, magis tamen per ambitum serratis, albis quibusdam maculis resperfis: caule filicis, bicubitali: floribus subluteis, acutis galericulis facie similibus: è quibus filiquæ prodeunt, semen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus ipsæ ferè folijs, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non dissimilibus, longè tamen maioribus, adeo ut syluestres rosas hic æquet amplitudine. Quanquam Gesnerus in suo magno libro de animalibus inscripto (in quem is mihi quidem uidetur ut multa uera doctè, ita non pauca etiam falsa ac uana ineptè congesse) negat inueniri Aconitum, cuius flores lutei sint, atque rosas æmulentur: ut qui sibi fortasse persuaserit omnia naturæ opera se nouisse & uidisse. Attamen in hoc, pace eius dixerim, decipitur: siquidem plures extant montes, qui cum hoc Aconiti genere scateant, nos hic uera scripsisse, Gesnerum contra

ACONITVM PARDAL. PLINII.

ACONITVM P. ARD. THEOPHR.

contra ueritati refragari, posteris omnibus testatum relinquent. Sunt qui hoc *Aconitum* ab effectu *Lupariam* uocent: at rura *Tridentina*, in quorum montibus copiose provenit, ipsum passim *Vulparia* nominant, utpote quod præter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles, & mures, & omnia denique animalia, quæ suo exortu tanquam cæca producantur. Primum genus *thelyphonon* appellatum, quo uenatores pantheras, & pardos interficiunt, uidimus legimusq; nos tantum in *Ananienfibus* montibus in *Tridentino* agro, locis fere inaccessis, & præruptis. Planta est admodum rara; & à paucis alijs fortasse uisa, quam ab ijs quibus à me eius uidendi copia facta est. Nam plurimi sunt rei plantariæ studiosi, & clarissimi uiri, qui eam uiderunt, & palpuerunt, quiq; hoc perpetuo testabuntur. è quorum numero sunt *Cæsaris Ferdinandi*, & *Romanorum Regis Maximiliani* Medici omnes, nempe uir *Clarissimus Iulius Alexandrinus Tridentinus*, *Stephanus Laureus Belga*, *Doctor Ribera Hispanus*, *Ioannes Crato Vratislaniensis*, *Franciscus Parthinus Roboretanus*, & *Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus*, & alij quam plures *Medicinæ Doctores* rei herbariæ haud ignari, non *Itali* solum, sed *Boemi*, *Poloni*, *Germani*, *Borussi*, *Vngari*, *Galli*, & *Hispani*, & quotquot fere sequuntur *Cæsaream aulam*, *Regum*, & principum oratores, ac multi quoque peregrini, rei plantariæ, & bonarum artium studiosi, qui hæc per *Boemiã* iter facientes, me (quæ eorum est humanitas) inuisere solent. Quibus omnibus dicere soleo. Palpate, & uidete, quoniam *Matthiolus* fabulas non describit. Hanc plantam ego thesauri loco iam mihi asseruo aduersus uilitigatorum calumnias, & omnibus, & singulis demonstrandam, tam amicis, quam inimicis. His quidem, ut inspecta ueritate ad mentem redeant: illis, ut de *Matthioli* integritate, ubique testari possint. Est itaque *ACONITVM* *PARDALIANCHES*, cuius hæc primo loco imaginem expressimus, planta in nudis, & arduis montium summitatibus cautibusq; proveniens, umbrosis tantum locis: folijs cucumeri proximis, ad summum quatuor, ijsq; subhirsutis. caulem edit, quem ego caducum uidi, palmarem, pariter hirsutum, quemadmodum, & foliorum pediculos. Florem uidere non licuit, uerum (si me mea non fallit opinio) *Doronici* amulum illum esse existimo. Radicem edit *alabastri* modo splendentem, dum recens est, digitali crassitudine, ex lata origine in acutum desinentem, incuruam, geniculatam, & tota facie *scorpii* caudam amulantem. ut ex hac imagine quam ex uina planta pinxit *Volsangus Meierpeck*, è *Triburga Misnia* oriundus; quispiam certior fieri poterit. Refert enim hæc omnibus suis notis adamusim *Dioscoridis Aconitum pardalianches*. Est & alterum *Aconiti* huiusce generis, radice fere simili, sed superiori parte utrinq; brachiata, alba, splendente, geniculata, & ima parte *scorpionum* caudam referente: folijs præscripto similibus, sed paulò rotundioribus, & minus hirsutis, caule & floribus *Doronico* similibus.

60 Hoc genus *PLINII ACONITVM* esse censeo. Quippe, is *marino Cammaro* sui *Aconiti* radicem similem reddidit, cuius effigie hæc haud parùm imitatur. Huic tertium accedit, quod omnino *Theophrasti THELYPHONVM* facio. Siquidem hoc non solum habet radicem *scorpionem* integrum præseferentem, sed folia *Cyclamini*, radicis fibras

M M M geniculatas,

Luparia.
Vulparia
Thelyphoni
historia.

Medici clari
qui *Aconiti*
pardalianches
apud *Matthiolum* uide
runt.

Aconiti *pardalianches* de
lineatio.

Plinij aconitum
pardalianches.
Thelyphonum
Theophrasti.

ACONITVM PARDALIAN. MINVS,
quod falso Doronicum uocant.

PSEUDOACONITVM PARDALI.

Doronicum
uulgare de
genere aconi-
torum.

Historia.

geniculatas, graminis modo, & eiusdem quoque more sese propaginantes, & alios quoque scorpiones effigian-
tes. e quibus postea, & folia & germina erumpunt. At caules & flores nihil ferè ab altero differre uiden-
tur; sunt enim aurei omnes, chrysanthemi modo. Duo hæc Aconiti genera misit ad me ex suo uiridario uir in-
signis Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patauinus, acerrimus plantarum indagator, unà cum Doronico-
rum uulgarium planta: illeque me primùm admonuit, Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod ceriò
sciret, factò à se pluries periculo, extingui faciliè canes, qui horum radices deuorârunt. Vix ego id credere po-
teram, sed interim datis cuidam meo cani uulgarium Doronicorum quaternis drachmis, crudis carnibus occul-
tatis, is post septimam horam obiit. Sed id mirum profectò mihi fuit, quod ipse met canis toto illo tempore,
quo superuixit, alacer, letus, ac hilaris se semper habuit, nihilque symptomatis passus est; immo, quod maius di-
ci potest, quadam cum domestica canicula pluries Venerem exercebat, & cœnantibus nobis auidiſſimè comedit.
Quo factum est, ut ego profectò crederem, me hoc factò periculo frustratum iri. Atqui paulò post præter om-
nium nostrum sententiam, is repente admodum, ac si morbo comitali percussus esset, totus in terram cecidit, ubi
horrendo spasmo correptus, spumanti ore paulò post conuulsus interiit. CORTVSIO itaque nobilissimo, hoc
amplissimum munus futura posteritas acceptum referat, ipsumque nouum uitæ nostræ custodem appellitet.
Huic Nympha uioles, & lilia fundant: hunc suauissimis uestiant rosis, & bacchare cingant. Ac interim de-
sinant Medici, quibus hominum uita cordi est, exitioso, & pernecabili Doronico uti. Expellant & illum Phar-
macopæi suis è Myropolijs, & interdican pñ, & optimi principes, qui Rempublicam gubernant, ne post hac ue-
nenum hoc præsentissimum ueneat. O quàm misera fuit eorum conditio, qui superiori atate nos præcesserunt, quo-
rum ferè nemo simplicia medicamenta rectè nouit, quiq; sæpe uenenosis auxilijs usi sunt, ubi saluberrimis antido-
tis uti putarant, ut quàmpluribus in locis horum nostrorum commentariorum docuimus. Erit itaque Doroni-
cum post hæc Dæmonicum, non Doronicum appellandum, quòd Diabolus in huius locum thelyphoni genus hoc
intruserit. Hinc autem fit, ut ego errorem quoque meum iam agnoscam, quòd noluerim Marantæ concedere; Do-
ronicum uulgaris usus esse Aconitum pardalianchen, cùm uiderem id innocuè sumi in medicamentis ab homini-
bus. uerùm non ob id fieri puto, quòd canibus sit uenenum, homini uerò salubre medicamentum, nō quidam mihi
respondent, quibus cùm de huiusce Doronici exitiali facultate sum locutus, sed quòd non tanta quantitas propi-
netur à Medicis qua homines necare ualeat, aut quòd rarò exhiberi soleat absque alijs antidotis, quæ uenensam
eius uim dissipant, & extinguunt. Qui enim aliter sibi persuadent, rem ita esse intelligēt, ubi à nobilissimo Cortusio
impetrare poterunt, ut is quasdam Gesneri literas sibi legends concedat. siquidē ijs apertissimè fatetur, cùm hæc
fabulosa putaret, & doronicos uorasset in se ipso factò periculo, incidisset profectò in magnum uitæ discrimen, nisi
sudatorijs Laconicis, et antidotis nōnullis sibi opem tulisset. Nam quæ canes occidunt, & lupos; facile adducor,
ut credam,

ACONITVM II.

ACONITVM III.

ACONITVM IIII.

ut credam, eadem homines quoque necare, vel (si non necent) plurimum ledere . ut de uomica nuce ego fateri possum . quippe qui sciam hac tantum mulierem iam senescentem esse extin-ctam , qua casum e quo sibi cibum parauerat super instrumen-to ferreo ad hoc parato attrinerat , super quo eius filius supe-rioribus diebus nuces uomicas aliquot in particulas confecerat , quibusdam necandis canibus , qui eum nocte oblatrabant . Caterum sunt nobis sex alie aconiti species de quibus qui memi-nerit habeo neminem . Harum imagines , quas hic appingi cu-rauimus , misit ad me Hieronymus Donzellinus medicus insi-gnis , qui tamen Dominico Monteforo Veronensi Medico præ-clarissimo his acceptas referebat . atque etiam Francisco Cal-ceolari qui primus eas in Monte Baldo adinuenit . Horum hi-storias hic describere operapretium non duximus , quod appi-ctæ hic imagines , eas ad uinum representent . De floribus tan-tum dicam , qui in quarto , & nono aurei sunt , in reliquis uerò purpurei . Primi generis Aconiti , quod thelyphonum uocant , meminit Theophrastus libro 1 x . cap . x i x . de plantarum histo-ria , ubi ita scribit . Thelyphonum , quod alij scorpionem ap-pellant , quia radicem scorpioni similem habet , admotum , scor-pionem occidere tradunt : & eum reuiuiscere posse , si elleboro candido linatur . Enecat idem & oues , & boues , & iumen-ta , & ad summum omnes quadrupedes eodem die , si genitali-bus folium , uel radícula imponatur . Proficit potius contra scor-pionum ictum . Folium habet cyclamino simile : radicem , ut dictum est , scorpionis effigie . Nascitur graminis modo , & ge-miculis constat . loca amat umbrosa . Quod si uera sint , qua de scorpione narrantur , iam & reliqua eiusmodi haudquaquam incredibilia , & fabulosa dici debent . Hæc Theophrastus de thelyphono . qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap .

Thelyphoni
historia ex
Theophr.

ACONITVM V.

ACONITVM VI.

ACONITVM VII.

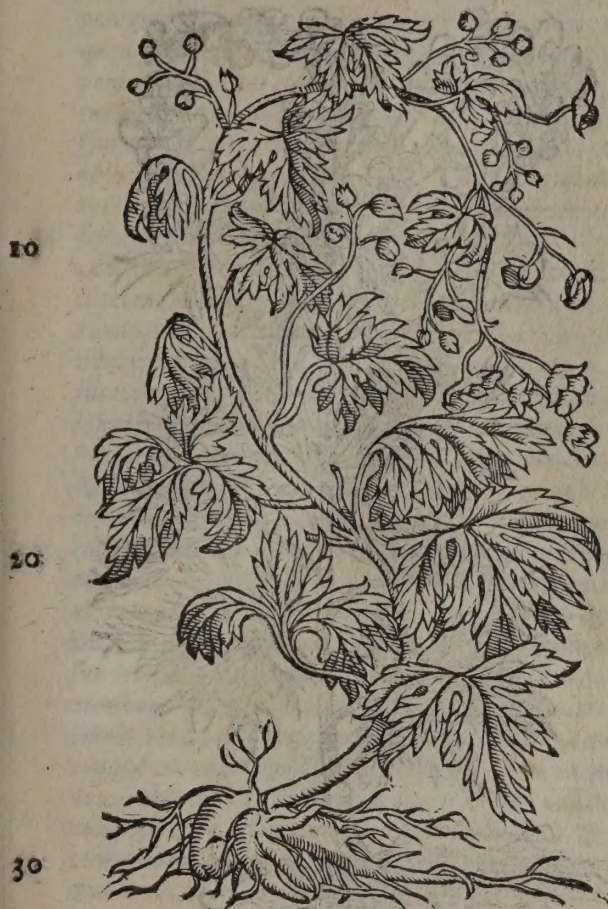

Aconiti par-
daliâches cō
sideratio ex
Plinio.

xvi. eiusdem uoluminis, sic inquit. *Aconitum* nascitur in Creta, atque Zacyntho; sed plurimum, optimumque in Heraclia Ponti. Constat id folio intubaceo, radice tum specie, tum colore nuci proxima. ut illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbae est, non humilis materia: herba ea brevis est, & nihil supernacui habens, sed frumento similis: semen non spicuum. Nascitur ubique, & non in *Aconis* solùm, à quibus habet appellationem, is autem uicus est *Periandinorum*. Amat autem loca potissimum saxosa. Pascitur eo neque pecus, neque ullum animal. Preparari ad afficiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo *Aconiti* genere. quod duorum alterum *Dioscoridi* esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uertere medici. Sed & de tertio *Aconiti* genere differuisse *Theophrastum* equidem crediderim, cum eodem loco paulo post hæc uerba subdit. Aliud quoque uenenum uim diurnariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse nanque radiculam quandam, quæ eodem die possit occidere: folium hanc habere *ellebori*, notamque omnibus esse. hæc *Theophrastus*. In quo nihil moueor, quod huic *Aconito*, quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit, nam & *Dioscorides* nigro ueratro folia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio *Aconitorum* generi. Scripsit de *Aconito* *pardalianche* diligentissime etiam *Plinius* libro uigesimo-septimo capite secundo, sic inquit. Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis uenerari cum constet omnium uenenorum occisimum esse *Aconitum*; & tactis quoque genitalibus feminei sexus animalium, eodem die inferre

ACONITVM VIII.

ACONITVM IX.

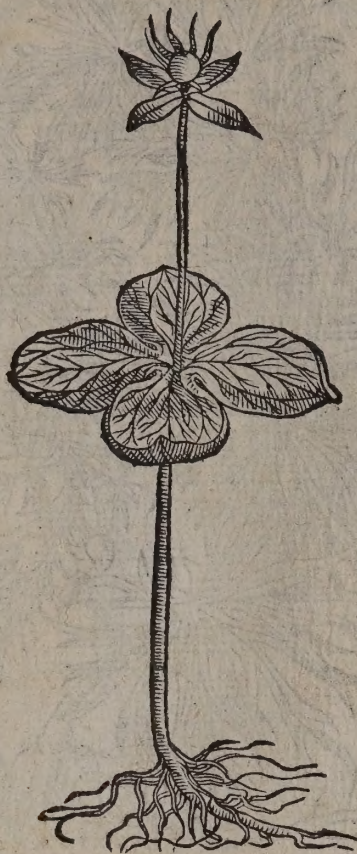

ferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calphurno Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabula narrare est spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humane salutis uertere, scorpionum ictibus aduersari, experiendo datum in uino calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur uelut paritintus inuento. Sola hæc pugna est, cum uenenum in uisceribus reperit: mirumque exititalia per se ambo cum sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Immo uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupentque pallentes, & uinci se consentunt. Auxiliatur eis elleborum album tactu resolvente, ceditque Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratis deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito necantque gustatu pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte excrementorum hominis gustatu, demonstratum. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc, ut nouum nasci, quoniam feris ratio, & usus inter se tradi non possit. Folia habet Cyclamini aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam Cammaro similem marino. Quare quidam Cammaron appellauere, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionum modo, quare, & scorpion alij appellauere, nec defuere, qui Myoetnon appellare uellent, quoniam procul & è longinquo odore uires necat. Nasceitur in nudis cauitibus, quas Aconas nominant, & ideo Aconitum alij dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem, nutriente. Alij quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotis ad ferri aciem deterendam, statimque admota uelociter sentiretur. Hæc de Aconito pardalianche Plinius. Hallucinantur itaque, qui putant plantam quandam, binis tantum folijs ipsisque rotundis, à medio caule exortis, & radicibus asphodeli modo numerosis refertam, quam nos hic etiam appingi curauimus aliorum quoque iudicio expendendam, Aconitum esse Pardalianchem. Siquidem quanto in errore uersentur in Aconiti huiusce censura, ipsimet iam agnoscere poterunt, cum tot illius imagines hic à nobis editas, pacatis oculis inspexerint. Nec in minori uersari errore Fuchsum deprehendimus: quippe qui in suis de plantarum historia Commentarijs Aconitum pardalianchem eam plantam esse censet, quam herbaviorum uulgus HERBAM PARIS appellat. siquidem hæc uno tantum constat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguinea uirga similima: alia præterea quatuor eodem modo prodeunt prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, & longiuscula: in quorum medio purpureus, uinosusque extat globulus, acino uix similis, in quo semen concluditur album, minutum, copiosumque, balicacabi modo.

Quorundam
erratum.

Fuch.error.

Herbæ paris
delineatio.

modo. Radix, quæ illi subest tenuis, in capillares ferè particulas dissecta, pallescit, nulla scorpionis caudæ effigie, nec alabastrum modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioscoride representatur: cuius folia (ut etiam Plinius lib. x xvii. cap. iiii. est author) præter id quod cyclamino, aut cucumeri similia sunt, nunquam, quod uiderim, in caulis medio suam habent originem, sed statim ab ipsa radice exeunt, hirsuta, humique recumbentia. Semen huic nullum, quod sciam, à rei herbarie scriptoribus redditur. Sed ex herbe Parisidis acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria uis inest; sed etiam contra ueneficia præstantissimum est medicamentum. Noui enim ego quosdam, inquit ille, qui pandectas auctas edidit, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij uerò ueneficijs semistulti facti erant, hoc tantum Parisidis herbe semine ad uigesimum usque diem in puluerem hausto drachmæ pondere, pristinae sanitati omnino restitutos esse. id quod ego quoque fieri possum. Porro idem Fuchsius in suis paradoxis nil aliud Aconitum esse putat Mauritanis, & præsertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rursus, meo quidem iudicio, fallitur. quippe tam etsi non negauerim, Napellum esse è genere Aconitorum, quorum numerosa sunt species, ut ex appictis hinc imaginibus uideri potest; reperio tamen Auicennam de utroque Aconiti genere scriptitasse, & alterum appellasse strangulatorem adib, alterum uerò strangulatorem leopardi, quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos lycostonos, & pardalianches: atque eundem prius magna differentia speciatim de Napello egisse constat. Ceterum cum nobis de Napello nunc sermo sit, eius etiam hinc historiam, & uires attexere uoluimus. Est itaque Napellus planta folijs quinis ex unius pediculi apice prodeuntibus, pentaphylli modo, iisque anteriori parte diuisis; & auersa subalbicantibus. caulem edit bicubitalem, subrubentem, fragilem, striatumque, in cuius fastigio flores exeunt spicati, colore purpureo, qui anteaquam dehiscant mortui ferè hominis caluariam representant. At iam patefacti lamij flores emulantur. Hos sequuntur corniculata siliquula, sursum spectantes, ternæ ex uno tantum pediculo exorientes, in quibus semen concluditur nigrum, ac minutum. Radice nititur turbinata, uulgaris rapunculi modo, subnigricanteque à qua numerosa oriuntur fibrae aded inuicem contexta, ut retis speciem referant. Tota planta pernecabilis admodum est. Sed radix ceteris partibus atrocior, aded, ut manu aliquandiu retenta, quousque concalescat, tenentem perimat. Quinetiam, pastores necatos scimus, qui assandis auiculis, Napelli caule, pro ueru temere usi sunt. Napelli uis in necandis hominibus aded immanis, sauaque existit, ut nullis ferè antidotis occurrì possit, nisi quàm primum, & statim succurratur, quod tamen Aconitum sumentibus non euenit. Huius immanitatem uidimus nos Romæ anno à Christo nato 1524. mense Nouembri in Capitolio, Clementis vii. Pont. max. anno primo. Nam cum decreuisset experiri olei cuiusdam præstantissimi uires, quod Gregorius Carauita Bononiensis Chirurgicus tunc præceptor meus. contra deleteria medicamenta, & uenenosorum animalium quorumcunque morsus parauerat, iussit Pontifex uenenum dari duobus latronibus,

Napelli delineatio.

Vires.

Historia.

latronibus, quos leges damnauerant, quò suorum facinorum pœnas luerent, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpserat dulcarijs panibus commistum, pontificij medici statim oleo inungendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo perunctus euasit incolumis: quanquam non sine magna formidabilium symptomatum accessione. Alterum uerò, cui longè minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut assumpti ueneni effectum, sæuitiamq; cernerent. Id quod illis rei exitus facile comprobauit: quandoquidem paucis post horis obiit infelix, ijs omnibus incommodis, cruciatibus, & symptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit Auicenna. Vidimus id etiam Pragæ Metro polis Regni Boemiæ, anno M D LXI. Mense decembri in Latrone quodam suspendio damnato. cui Napelli radix à carnifice data est drachmæ pondere rhodosaccharo excepta, Cæsareis Medicis præsentibus, ut antidoti

Historia altera.

- 10 famosi cuiusdam uires explorarentur, an contra Napellum id præstarent, quod antea in altero damnato, qui Arsenici drachmas duas ebibit, efficacissimè præstiterat. Lubens itaque uorauit ille lethiferum Napelli pharmacum, ut pote qui non solum sibi conducibilis censebat, ueneno in carcere necari, quàm laqueo publicè in patibulo suspendi, sed quod etiam speraret se à nobis seruari posse. Interim transacta iam sesquialtera hora, cum nihil symptomatis appareret, uerebamur omnes, ne fortasse in Boemia algida regionis causa, Napellus uenenosus nasceretur, aut quòd ipsa radix succo destituta, ob editos iam caules, flores & semen, nihil operaretur. Quo factum est, ut alterum illi pharmacum propinatum sit, ex eiusdem Napelli caule, folijs, floribus, & semine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, misero illi mali prorsus nihil accessit. Reducitur ille ad carceres, abeunt ceteri, & mihi soli totum committitur negotium. Hora transacta carceris custos me admonet, illum iam agrotare. Ego statim adsum, audioq; ipsum de uniuerſi corporis lassitudine ulcerosa, imbecillitate magna, & cordis grauedine conqueri. tunc itaque quauis audacter satis loqueretur nullo sanè mentis incommodo, & uiuidis me intueretur oculis, cum tamen frontem inspicerem frigido sudore madentem, & arterias iam ferè obdormiscere, antidotum propinari iubeo. quo epoto illico inuersis oculis, atque ore in latus distracto, capiteq; in scapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus est. Itaq; totus collapsus decidisset in terram, nisi à carceris custode retentus esset. Iubeo interim cum uino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio statim reuixit, emissis interim per sedem excrementis. Post hac iubeo illum iacere super straminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde sequeretur, animaduertentem. Ille uerò de frigore conquerens, paulò post putrida, biliosa, & liuida quædam uomitione reiecit, qua se non parum adiutum fatebatur. Interim se ad sinistrum conuertit latus, ac si dormire uellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto symptomate, tantum obmutuit, & obiit simul, liuida facta facie ac si laqueo suspensus. Ceterum longè aliter se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiusce ueneni immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum circiter xxvi. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat. Hora subinde peracta, cum uomere cœpisset, lapidis illius grana septem ex albo meraco data sunt. Verum ab ebibito antidoto, uarijs, & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Euomit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque ueluti globum circa umbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremam & postremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Accessit paulò post stupor quidam paralyſi haud absimilis, qui sinistri lateris brachium, & crus occupauit, adeò ut uix summā manum mouere potuerit, motu iam in cæteris partibus extincto. Interim non multò post tempore hæc morbi uis sinistra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente se contulit, eandemq; simili modo occupauit. Vagum profectò symptoma hoc fuit; nam cum dextrum brachium is attollere potuit, sinistrum non potuit, & e contra. Tandem utrunque eleuauit. Aiebat quoque uniuerſas corporis uenas frigescere. Non defuerunt uertigines, quas sequuta sunt cerebri commotiones adeò feruentes, ut aquæ in caldario bullienti similes esse diceret. Accessit quoque oris, & oculorum conuulsio, atque acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpe manibus affectas illas partes perstringebat, ueritus ne exciderent. Forinsecus turgentes oculi, liuida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam uentris tumor uideri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit Arteriarum pulsatio, & uaria quoque mentis perturbatio, pro symptomatum recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de uita desparare, mox in spem se erigere uidebatur, modò rationis compos, modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigidam dari sibi potandam tantopere appetebat, ut ea subito se liberatum iri confideret. Toto hoc tempore se ter excecatur, terq; in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò constitit, nullo unquam symptomate affecta, siquidem nunquàm intumuit, nunquàm is balbutire auditus est. Ceterum septima post ebibitum Napellum hora, ueneni tandem ui ab antidoto extincta, omnia euanescere symptomata. Arteriae ad rectam rediere normam, naturalis reuixit color, & breui quoque uirium constitit robur. Atque in hunc modum miser ille, magno conflictu, atque certamine periculum superauit. Id quod manifestò fatetur, de Napelli immanitate Auicennam non scripsisse fabulas. quem tamen insectans Fuchsius loco superius citato, Leonicieni testimonio nixus, in eum acerrimè inuehitur, nec sanè eum, ut nostri recentiores, principem, sed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter detestatur, qui eius sectantur doctrinam. quippe quòd Auicenna scripserit (ut ipse inquit) Napellum perniciosum esse uenum: mox subdiderit, quòd limitum, & bibitum delet albaras cutanei morbi genus. Qua in re possum non admirari Fuchsiū, uirum alioqui ingenio, & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimum diligo, quòd in tam celebrem & antiquum scriptorem tam acrius & immodestius egerit. Hominum enim eruditorum partes esse semper existimari, etsi ego eas usquequaque seruare non potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum scripta refellant, sed rationibus, ijsq; probatissimis, præsertim cum eos accusant, qui multis ante seculis

Historia tertia.

Historia tertia.

Auicenna de fenditur à Fuchſij calūnia.

tē seculis ē uita decesserunt, nec amplius à calumnijs se tueri possunt. Qui præterea considerare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo propius sit authoris lapsus, an interpretis, aut librarij, antequam ullum iurgij potius, quam rationibus inuadant. Quippe relictis iam Mauritanorum, quam Græcorum sectis, quarum uni magis quam alteri addictus esse nolo, mihi quidem non uidetur existimandum, quod Auicenna uir sanè singulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus nostris maxime commendatus, eodem in loco sibi omnino contraria scripserit in ueneno tam seuo, cui exitiales formidandæsq; uires tribuit. Cuius rei firmissimū præbet indicium scriptura Auicennæ ab Andrea Bellunensi castigata, in qua nusquam legitur Napellum bibitum albaras delere, sed quod hoc efficit quædam eius confectio in potu sumpta. Verba enim Auicennæ secundum castigationem Bellunensis ita sonant. Napellus delet albaras linitum, sicut et confectio eius dicta alberzali in potu sumpta. Ex quibus uerbis plura mihi sese offerunt coniicienda, ut tuear Auicennam, aut quod confectio illa tam exiguum Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit, adeo antidotis correctā sit, ut non solum necem non inferre possit, sed ne tantillum quidem obeſe. Aut quod Napellus in illam additus, is fortè est, quem Auicenna appellat Napellum Moysi, aliqui uerò Antoram. quandoquidem hæc planta antidotum sit admodum efficax contra Napelli uenenum, præsertim quod dicat Auicenna, inesse similiter huic plantæ uim ad albaras, & lepras: aut in eadem cōfectione fortasse mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uicētit à nobis pluries inuentus in Ananiensibus montibus, quod etiam mus iste Napellus Moysi ab Auicenna dicatur, quoniam iisdem contra Napelli uenenum polleat uiribus, quibus & eiusdem nominis planta. Hæc fortassis fusiis, quam decebat, persecuti sumus. Sed tamen eo consilio id libenter fecimus, primum ut quantum per nos fieri posset, Auicenna à calumnia uindicaretur. Deinde ut ingenuè dicerem quod de ijs omnibus sentio, qui optimos etiam quosque authores, præsertim Arabas, lacerant ac discerpunt, quorum plerisque magna est habenda gratia: tantum abest ut eos odio perpetuo prosequi debeant. Verum cur id faciant, non uideo, nisi quod tutum sit in mortuos inuehi, quando hodie pauci sint, qui eos tueri uelint. Cæterum existimarunt Manardus Ferrariensis, & Leonicens, quod Napellus, & Toxicum Græcis uocatum inter se non differant. Sed quantum & isti uiri grauissimi aberrauerint, inferius libro sexto in toxici mentione latius ostendemus. Sed de Napello hæcenus.

ANTORA.

Antoræ mentio & uires.

Aconiti uires ex Gal.

Nomina.

affectibus, nec minus præstare dicuntur ijs in febribus pestilentibus, cum quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. Aconitorum uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum ubi ita scriptū reliquit. Aconitum pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale est. Itaque in cibo potuque fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis partes aut circa sedem idoneum est. Herba uerò radix ad hæc utilis est. Quod autem Lycostonon uocatur, similem alteri facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consuevit. Hæcenus Galenus. Aconiti primum genus Græcè uocatur ἀκόνιτον παράλιαν.

χες:

χες : Latine, *Aconitum interficiens pardos ac pantheras* : Italicè, *Aconito pardalianche* : Germanicè, *Vuolfs beer*, & *Dolluurtz* : Hispanicè, *Centelha* : Gallicè, *Herba de la tora*. Alterum uerò genus Græci ἀκόνιτον κυνόνιον dicunt : Latini, *Aconitum cynoctonum* & *Lycoctonum* : Itali, *Aconito cynoctono* : Germani, *Vuolfs uurtz* : Hispani, *Terna mata louo*, & *Terna de balhesteros* : Galli, *Patelouine*.

Κάκιστον.

CICUTA.

CAP. LXXIII.

Cicuta caulem edit geniculatum, ut fœniculi, grandem : folia ferulæ, angustiora, graui odoratu : rami, mox umbellæ in summo prodeunt : flores quoque albicantes, & semen aniso candidius : radice non alta, concaua. Cicuta lethale uenenum inest, suaque ui refrigeratoria necat. Remedio est uini meraculi potus. Succus exprimitur contulis cacuminibus, priusquam semina, & comæ siccescant, qui sole densatur in pastillos. Multus ad medendi rationem usus est aridi : commodè miscetur collyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur : ignes sacros, & ulcera quæ serpunt, illitu restinguit. Herba cum coma trita, & testibus circumlita, libidinum imaginationes in somno compescit, sed genitale resoluit. lac puerperarum mammis apposita extinguit : in uirginitate mammas coercet, & incrementum non patitur. pueris præstat, ut eorum testiculi cibum non sentientes intabescant. ^a Efficacissima uis Creticæ, Megarensi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia nascenti.

a Catecur.

ἐνεργεῖα τὸν

δὲ ἐστὶ τὸ κρη-

τικὸν καὶ τὸ

ἐν τῇ Ἀσίᾳ

γενόμενον, καὶ

τὸ μεγαλεικόν

καὶ τὸ Ἀφί-

κόν, καὶ τὸ

κωόν. i. effica-

cissima est

Cretensis, &

quæ in Asia

nascitur, &

Megarica, At-

tica, & Choa.

Cicutæ confi-

deratio.

Cicuta uulgaris notitia est planta, utpote quæ plerunque prope urbium, & oppidorum mœnia proveniat, ferulæ adsimilis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ nascitur in terra Parthorum, mox Laconica, Cretica, Asiatica. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Caterum in Italia constat Cicutam non adeo exitialem esse. Eam in Hetruria si asini depascantur, profundissimo somno, & torpore capiuntur, ita ut non tantum stupidi, sed planè mortui uideantur. Id quod aliquando rusticos huius rei ignaros fefellit : nam dum asinis, quos mortuos credebant, pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quod in medio fere

operis asini experrecti sunt, non sine magno excoarantium terrore, atque ingenti spectantium risu. Cicuta breuiter meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum ubi tantum omnibus notum esse scribit, quod ea extreme refrigerantis sit facultatis. Et in libro quod animi mores corporis temperaturam sequantur, Cicuta potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicuta ipsa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut latius libro sexto explicabimus, in quibusdam, qui imprudenter Cicutæ radices pastinacæ uice decoctas comederant. Planta, quæ Græcis κάκιστον, Latinis atque etiam Italis Cicuta uocatur : Arabibus, *Sucaram* : Germanis, *Ziger Kraut*, *Schirling*, & *Vuetterich* : Hispanicis, *Ceguda* : Gallis, *Cigue*. *Cocue*, & *Segue*.

Cicutæ uires
ex Gal.

Nomina.

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

ἀκόνιτον

TAXVS.

CAP. LXXV.

Smilax à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiusdem figura, in Italia, & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina nascens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, denigrantur : & qui ederint easdem homines, alui profluuiò corripuntur. Narbonæ tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, lædantur, & sæpenu-mero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, ut ab ea caueamus.

Nascitur Taxus frequens in Ananiæ uallis montibus, saxosis ac præruptis locis, inter abietes, & piceas, quibus folio, ac forma non longè dissimilis uisitur : quanquam hæc illarum proceritatem non nisi rarissime æquet. Baccas fert rubentes, aquifolij modo, dulces, uinosasq; : quas quandoque mandentes tum pastores, tum qui in syluis arbores cedunt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quod rufescat quàm plurimis intercurrentibus uenis, incorruptaq; sit, lignarijs fabris maxime expetitur, & plurimi sit, præsertim concinnandis mensis, & hastis, telisq; conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophrastus libro III. cap. x. de plantarum historia, sic inquit. Taxus quoque genere simplex, procera, auctu insignis, similisq; abieti, nisi quod non pariter excelsa, magisq; alis sinuata est : folio quo-

Taxi confi-
deratio.Taxi historia
ex Theophr.

que

TAXUS.

Ex Plinio.

Taxi uires
ex Gal.

Nomina.

APOCYNVM.

a Meum. κάρ-
πος δὲ αὐτῆς λο-
βὸς κνύμης. i.
fructus uerò
uelut siliqua
fabæ.Apocyni con-
sideratio.

que Abieti similis, sed pinguior, molliorq; ligno. Quæ in ar-
cadia nascitur, nigro ligno, aut puniceo constat: quæ autem
in Ida, flauo admodum, & cedro simili. propter quod uen-
dentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum uenundent. To-
tum enim cor esse, cortice detracto: corticem similem cedro
habere tum scabritia, tum colore: radices breues, graciles,
per summaq; cespitum. rara hæc circa Idam. At in Mace-
donia, Arcadiaq; uel fructum abunde proferre, rotundum,
faba paulò maiorem: colore rufum, tactuq; mollem. Aiunt,
quòd si iumenta folia comederint, emoriuntur: si ruminan-
tia, nihil patiuntur. Fructus & ab aliquibus hominibus man-
ditur, suauisq; est, atque innoxius. hætenus Theophrastus.
Cuius sententia illud obstare uidetur, quòd nostra Taxus fru-
ctum ferat non innoxium, ut ipse ait, sed noxium, ut supra dixi-
mus. Taxi Plinius quoque meminit lib. xvi. cap. x. ubi de ea
ita scribit. Abieti, & picea similis etiànum aspectu est
Taxus, minus uirens, gracilisq; & tristis, ac dira, nullo
succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu: lethale
quippe baccis, in Hispania præcipue, uenenū inest. Vasa etià
uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertū
est. Hanc Sestius smilacem à Græcis uocari dixit: & esse in
Arcadia tam præsentis ueneni, ut si qui dormiant sub ea, ci-
bumque capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appella-
ta dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagitta tin-
gantur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem cla-
uus æreus adigatur. hæc Plinius. Foliorum fumo mures necā-
tur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioscorides libro se-
xto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quòd cum peruen-
tum fuerit, de ijs diffusius nobis differendum erit. Taxi uires
quàm paucis reddidit Galenus lib. viii. simplicium medica-
mentorū, sic inquit. Smilax, aut taxus arbor est uene-
nosæ facultatis. Huic arbore nomen Græcum est κνύμη: La-
tinum, Taxus: Italicum, Tasso: Germanicum, Eibenham:
Hispanicum, Texo: Gallicum, Yf.

A'πόκυνον. APOCYNVM. CAP. LXXVI.

A Pocynon, siue cynocrambe, brassica canina, fru-
tex est longis uiticulis constans, malè olentibus,
lentis, uiticulumque modo obsequiosis, fractu ferè
inuietis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremū
acutius, lento, graui odore: id luteo succo turgens.
Siliquæ ceu fabarum, folliculari specie, digiti longitu-
dine protenduntur: semine intus durò, paruo, nigro. Fo-
lia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, uulpes, &
pantheras enecant in cibo data, & protinus eorum coxen-
dices resoluunt.

A Pocynon, quod & Brassicam caninam appellant, et si
iandiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias
incompertas stirpes in amplissimo naturæ uiridario po-
steris reliquerim explorandam; hoc tamen apud Pisem medi-
cus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Foro-
corneliensis duas ad me misit plantas, quarum una per omnia
Dioscoridis Apocynon representat. Scribit enim uir ille, duas
à quodā nobili amico siliquas dono accepisse à Syria allatas,
quarum alteri inscriptum erat Periploca repens: alteri uerò
Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas plantas nomi-
nent. Subdit præterea, has siliquas rhododendri siliquis ad-
modum fuisse similes: inter quas tamen hæc erat differentia,
quòd repens Periploca siliqua ea sanè longitudine cōstabat,
quæ & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò bre-
uior.

APOCYNVM REPENS.

uioꝛ. E longiori sata plantam prouenisse ait, quæ non modò humi repit; sed & arbores quantūvis proceras scandit: & breuiori uerò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraque porro non minus lacte turget, ut scribit, quàm tithymali omne genus: uerum id repenti omnino album inesse: non repenti uerò subcroceum. Est & in siliquis differentia. Siqui dem etsi hæc in utraque, rhododendri perquam similes sunt, in non repenti tamen simplices, acutiores, ac rectæ ex uno pediculo proueniunt; in repenti uerò binæ, & in origine coniunctæ prodeunt, & in sese inuicem inflexæ, nec adedò, ut illæ in acutum desinentes. Dioscorides Apocyno siliquas facit fabæ similes, quod in his quæ hîc imaginem expressimus, maxime repugnare uidetur. Nam inter harum, & fabarum siliquas nò parua intercedit differentia. Verum cū scribat Plinius Apocynum semen (siliquam intelligo) ferre acutum, & uideam statim post Apocyni caput de Rhododendro, illi siliquis simile, scripsisse Dioscoridem, non possum mihi non persuadere, hæc platas legitimum esse Apocynum. Itaque in hac mea persistam opinione, donec aliam uidero plantam, quæ clarioribus notis Apocynum referat. Interim si quis in censendis plantis tam morosus reperiatur, ut has Apocynos facere nolit, poterit is id tamen condonare, ut liceat nobis (ut Ghinus ille optimus faciebat) easdem Periplocas appellare. Apocyni uires memoria prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Apocynum, aut Cynocambre. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerimè interimit, sicut Lycostonon lupos. Est autem hominibus uenenum, herba multum grauitèr olens: proinde omnino calida est non instrenuè, non tamen proportionè desiccata. Itaque illita admodum digerentis est facultatis. Quæ planta ὀκρυον Græcè, Apocynum item & Brassica canina Latine dicitur: Italice, Apocino.

Apocyni uires ex Gal.

Nomina.

NERIVM, SIVE RHODODENDRVM.

Νήριον, ἢ Ρόδ' ὁ Σεύδ' πορ. NERIVM, SIVE RHODODENDRVM. CAP. LXXVII.

Nerion aliqui rhododaphnen, alij rhododendron uocant. frutex est uulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala folijs, crassioribusque: flore in rosam conformato: ^a fructu amygdalæ simili, corniculato, qui patefactus quandam lanosam naturam ostendit, ^b spinarum pappos representantem: radice longa, acuta, lignosa, gustanti falsa. nascitur in amœnis, maritimis, & secus amnes. Flores & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentium morsus præfidia, è uino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus, & capræ, si aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.

^a Catecuz. κατὰ δὲ τὸ περὶ κερὰ τῆς. i. fructum fere uel cornu.
^b Meū. ἀναρθῶν. i. Acathinis pappis.

Nerium, quod flores rosarum effigie proferat, laurinisque folijs constet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgo dicitur. Vidimus nos hoc primum ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis nostris. Planta est laurifacie, spectabilis; & uisu non inuicunda, præsertim cūm roseis emicat floribus. Horum similitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius sub asini metamorphosis, dum rosas quæret, quarum pastu in pristinam formam restituendus erat. Nam cūm procul uidisset Nerium suis floribus refertum, ratus eos esse ueras rosas, eò aperto ore accurrit tanta audacitate, ut parum defuerit, quin eas primo occursum imprudens deuoraret.

Nerij confid.

Nerij vires
ex Gal.

Conciliatio
Dioscoridis
cum Gal.

Nomina.

uoravit. Verum is, ut qui in plantarum historia, & viribus earum indagandis diligentissimus author extitit, non immemor Nerij flores depastos asinis uenenum presentaneum esse, ita deceptus labra submouit, demissisq; ad terram auribus abiit. Nerij vires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Nerium, ut Rhododaphne notus omnibus, est frutex. Foris quidem corpori illitus, discutiendi vim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus, ac uenenosus non tantum hominibus est; sed plerisque etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maxime repugnant Dioscoridis, & Plinij placitis: quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra serpentium uenenosorum morsus. Nisi dicere uelimus, quod Nerium sumptum secundum Galenum sit hominibus non demorsis perniciosum: secundum uerò Dioscoridem idem ijs remedio sit, quos serpentes momorderint. Idque ea ratione fiat, quæ & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabido demorsis medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia denique lethalia medicamenta alijs item uenenis aduersantur, ut inferius libro sexto latius dicetur. Siquidem mihi non uidetur uerisimile, quod præter rationem id prodiderit Dioscorides in simplicium materia omnium facile princeps. Νέριον, ποδὸς ἀδύνη, & ποδὸς ἀνδρόν sic Græcè planta dicitur, quæ Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum: Italis, Oleandro: Germanis, Olander: Hispanis, Adelfa, & Eloendro: Gallis, Rosagine.

Μυκήτες.

FVNGI.

CAP. LXXVIII.

† Orib. habet tantum βλαπτικός. i. noxios.
† Orib. conclusa uno tantum uerbo explicauit. ἐδωμένοι. i. esculenti.
a Meum. χαλὴ χολέραν ἐπείχοντες. i. & choleram sursum ac deorsum ducunt.
† Orib. ἐλαίον. i. olei.

Fungorum differentia duplex: aut enim mandūtur, aut perniciales sunt. Multis de causis uenofis gignuntur, ubi uidelicet clauus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si iuxta serpentis cauernam, arboresque, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent quitaes sunt, nescio quod strigmentum, concretamq; pituitam, terraq; eruti, quam celerrimè computrescunt, atque marcore uitiantur. † [Sed qui ueneno imbuti non sunt], suauem in iuribus gratiam habent, largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant^a, aut choleram morbum citant. Remedio est † nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ satureiæ, aut origani iusculum: debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alit, sed ægrè dissoluuntur, cum magna ex parte integri ipsi cum recrementis alui deiciantur.

Fungorum genera
nera, & cōlid.

Tametsi duo tantum Fungorum genera hic uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innocuos, & perniciales respiciens; tamen, ut omnibus palam est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Horum inter omnes Italiae regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi ceteros antecellunt, qui uulgò dicuntur Prignoli, ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neque solum odorem eximium spirant, gustuique gratissimi sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uerò locum apud nostros Hetriscos tenent ij, qui uulgò Porcini, hoc est, suilli, nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, & oleo uel butyro frixi, magnam cum palato ineant gratiam. Verum hi non adeo tuti sunt, quod in suo genere perniciosi plures, quam in alijs reperiantur. Ceterum periculosi ac malefici à peritis, & oculatis uiris facile dignoscuntur, cum à terra & cortice purgantur, incidunturq; decoquendi. Nam cultello dissecti illico (ut Plinius inquit) dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna libro III. sen VI. eos nocentiores esse, qui nigri, uel uiridis, uel in nigro purpurascens uisuntur. Proinde amens quidem, & plane stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes uiderit, & non cognouerit his notis eorum uirus patefieri. Sed accidit plerumque, ut illos potissimum Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis calentibusque cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cum in taleolis non secuntur, non tam facile cognosci possunt, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper efficiunt Fungi, quod per se lethiferi sint, sed quod copiosius, quam par sit, ingerantur. Quandoquidem cum lentè admodum, crassissimi que succi existant, arteriarum

Fungorum alia genera.

Fungi lucernarum.

Cornarij opinio explosa.

Fungi corporis affectus.

Fungorum uires ex Gal.

Nomina.

a Meum. ὄρο
 λανόν. i. sub-
 albicantem.
 b Meum. ὄρο
 πορδῆ. i. po-
 stea uero.
 c Meum. δῆ
 pit.

arteriarum oscula usque adeo obstruunt, ut conclusis intus spiritibus suffocet. Quod cum probe norint agrestes in Hetruria mulieres, rarissime fungos mandunt, nisi allio, & pipere adiectis. Asseruantur Fungi muria, praesertim qui uulgo Porcini dicuntur: nanque hoc modo parati innocentiores redduntur amisso lentore. Praeter haec multa alia fungorum genera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgo appellantur Prataioli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali, Parigioli, Vescie di lupo, & complura alia, quae cum nihil uel parum ad rem faciant, silentio inuoluenda duximus. Ceterum Fungi non tantum humi proueniunt, sed & in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodo non sint arbores noxiae) quod è cortice profiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpentis cadauer subesse potest. Ex hoc genere quidam, praeter agaricum, laricibus innascuntur in Ananienfibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amaro præditi, licet agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus. Hic certe mirari subit, quod tanta hominibus inseritur gula libido, luxus, & incontinentia, ut adeo inconsulto, auideq; fungis uescantur, in quibus saepius immatura mors delitescit. Tanta hodie intercessit gratia Fungis cum mensis in Italia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inuenti sint lapides, qui defossi, & in cellis uinarijs translati, terra aliquantulum operati, & subinde tepida aqua inspersi, intra quatrimum fungos non ingratos procreant. Hos & Romæ & Neapoli uidimus, ubi magna seruantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarum Fungi, qui in ellychnio fiunt, praesertim cum aer humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaque lucernarum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem representans, in ellychnij extremitate concreuit, & flammæ lumen obumbrat. Neque enim in hoc subscribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentarijs, quos in tertium Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos edidit, censet fungum illum esse ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipse inquit) marinas æmulatur spongas. Siquidem apud ueteres nusquam me legisse memini, è fungis ellychnia fieri: cum tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cum fungi generantur in lucernis, futura pluuiæ esse præsagium. Nanque Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futura pluuiæ signa recenset, id aperitissime testatur, ijs carminibus.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,

Et sola in sicca secum spatatur arena.

Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ

Nesciunt hyemem, testa cum ardente uiderent

Scintillare oleum, & putres conulescere fungos.

- 30 Eorum porro generationis causam scitè quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hisce uerbis. Nam (ut inquit Plinius) cum aer humidus esse cæperit, fauilla, quæ cum fumo solet egredi, prohibita aeris crassitate in lucernis residet, & quasdam uelut fungorum imitatur imagines. hac ille. Sed præterea ipse Plinius Virgilio, & nobis quoque ad stipulatur lib. xvi. cap. ultimo, cum ita scribit. Palladi nanque ignes, murmurantesque tempestatum nuncij sentiuntur: pluuiæ etiam, si in lucernis fungi. hæc tenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hac in re Cornarium cæcutiisse. Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. iij. de morbis uulgaribus, sunt excrescentiæ, quæ quandoque in palpebris, quandoque in pudendis enascuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno lib. i. de locis affectis adnascientiæ capitis, ubi hoc fracto, meminix, quæ est membrana cerebrum custodiens, fuerit affecta. Nec alia sanè de causa hos affectus mouetas, idest fungos, uocari crediderim, quàm quod fungorum imaginem referant: quemadmodum & ij qui in lucernis
- 40 concrevunt. Fungorum uires memoria prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Fungus frigida, humidaque admodum planta est. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantemue facultatem accedit: & sanè inter eos sunt qui interficiant, potissimum qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam. Et libro secundo de alimentorum facultatibus, idem de fungis ita differit. Inter fungos Boleti, si bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos insipidos. Non tamen sic solis ipsis uulgo utuntur, sed adparant uariè & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla insigni qualitate sunt prædita. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, & frigidum uidelicet, prauique est succi, si quis ipsis largius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimum sunt noxij. Secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos uero tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Equidem noui quendam, cui post Boletorum non satis elixorum (qui innocentissimi esse putantur) usum largiorem, os uentriculi pressum, ac grauatum, coarctatumq; fuit,
- 50 difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremq; frigidum sudauit, ac demum seruari ægrè, sumptis ijs quæ humores crassos incidunt, potuit: cuius generis est oxymeli ipsum per se, & cum hyssopo, & origano ipsi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in succum pituitosum, frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. Mouetas qui Græcis, Fungi Latinis appellatur: Arabibus, Hatar seu Father: Italis, Fonghi: Germanis, Psifferling, & reysken: Hispanis, Hongos, Cogomelos, & Cylherquas: Callis, Campignon, & Potyrò.

Κολχικόν.

COLCHICVM.

CAP. LXXIX.

- 60 Colchicon, aliqui ephemeron, sunt qui agrestem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci^a, candicantem^b: ab eo tempore folia bulbi, sed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem rufum semè: radicem foris è nigra rufescentè, quæ delibrata, cædida, & mollis spectatur, lacteo succo madet, atque gustatu dulcis inuenitur: bulbis eius c mediā habet rimam, fissuramque, qua flos erum-

NNN

οὐκ ἔστιν ἡ δὲ
discrimen in
medio.

COLCHICVM.

Colchici, &
ephemeris cō
sideratio.

Mauritanorū
& sequacium
error.

COLCHI. ALTE. ORIENTALE.

Serapionis la
plus.

pit. plurimum in Messenia, & Colchis enascitur. Ea comesa, fungorum more, strangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum saporis uoluptate imperitos allicit. Remedio sunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cum adfuerit, non aliud desideratur auxilium.

Εφίμερον. EPHEMERVM. CAP. LXXX.

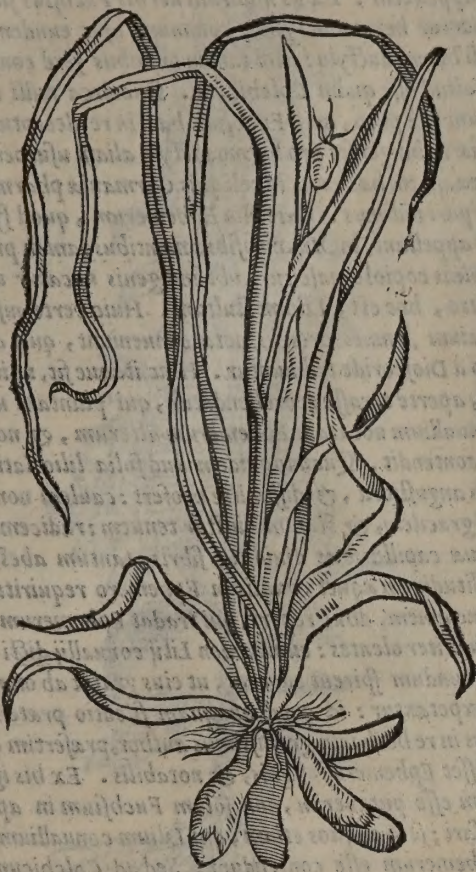
Ephemerum, aliqui syluestrem irin appellant. Folia habet lilij, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam. nascitur in syluis, & opacis. Huius radix dentibus præcipua, si decocto colluatur. Folia in uino cocta, discutiunt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.

Ephemeris duo genera constituisse uidetur Dioscorides. unum, quod Colchicō, & agrestem bulbum: alterū, quod Irin syluestrem cognominant. Quod primo loco describitur, usque adeo perniciosum affirmant, ut uno die sumptū interficiat: unde illi Ephemeris nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi uice deuoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos allicit. Verū cum hoc diuinum Dioscoridis institutum non animaduertierint, uel forte neglexerint Mauritanii, & eos secuti medici superioribus nostræ ætatis, nō modō se ipsos, & sequaces misere deceperunt: sed & ceteris omnibus errandi ansam facile præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si eius notæ diligentissime expendantur, nil aliud, meo quidem iudicio, representare deprehenditur, quā candidum illum bulbum, quem uulgō officina Mauritanos secutæ falsō Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit error is, & abolenda praua, ac perniciofa hæc consuetudo, quantumue discriminis, & incommodi nostris corporibus hinc imminet, æstimabunt ij, qui recte diligenterq; ea perpenderit, quæ non solum Dioscorides, & Galenus; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memoriæ prodiderunt. quippe qui affirmauerint, id deuoratum eadem die homines interimere. Quæ effectum etsi hac tempestate ab hoc manifeste præstari non cōstet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assumunt; id tamen non alia de causa fieri putauerim, quā quod fortasse in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quod ea, quæ sumitur quantitas, exigua sit, neque ad perdendū sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc sumentibus graua & periculosa incommoda inferre ualeat. Erroris occasionem dedisse uidetur Serapio, utpote qui confusē uno tantum capite de utroque Ephemero, & de Hermodactylo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, immemor, uel potius ignarus, apud Græcos, à quibus tamē quicquid ferē boni habet, mutuatus est, eas plantas inter se maximè differre. Quod autē in hoc deceptus Serapio has herbas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Aegineta, qui libro vii. de Ephemeris, & de Hermodactylo separatim tanquam de diuersis differuit: & primū de Hermodactylo, sic inquit. Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum uim habet purgandi: priuatim arthriticis tūc, cum humores destuant, exhibetur. uerū stomacho nimis quā aduersatur. Mox paulō inferius, sex tantum interiectis capitibus, de Ephemeris ita scribit. Ephemerum non uenenum il-

lud.

HERMODACTYLVS VERVVS.

PSEVDOTHERMODACTYLVS.

Hermodactylus
li cōiectura.

in hermodactylus

hermodactylus

Fuchsius de-
ceptus.

N. N. N. 2 duram.

lud, sed quod Iris syluatica nominatur, mista potestatis est, & repellentis, & discutientis per halitum. hactenus Paulus. Ex quibus sanè palàm fit non modò Hermodactylum cum Colchico nullam habere cognationem: sed etiam hac in re planè hallucinatum fuisse Serapionem, quem secuti ceteri Mauritanii, qui post ipsum libros conscripserunt, atque etiam ex nostris plerique, qui superiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos sequentes omnes in hanc erroris foueam inciderunt, & posteros hucusque in hunc pessimum & detestandum usum pertraxerunt. Iam itaque respiciant tum medici, tum seplastiarii, qui Colchicum suis medicamentis, & catapotys inserunt, & ipsum iam non secus ac scopulum eitent, ut pote quod, omnium probatissimorum authorum testimonio, mortiferum sit medicamentum. Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici possit, etsi in commentarijs nostris antea editis, decernere nequiuimus, nunc tamen ueram Hermodactyli plantam, cuius hîc imaginem expressimus, & uidimus, & consequuti sumus, eximia admodum liberalitate clarissimi uiri Augerij de Busbeke Flandri, qui illam Constantinopoli secum attulit, ubi continuo septennio apud Solimanum Turcarum Imperatorem, Ferdinandi Cæsaris Oratorem egit. Illi itaque hanc plantam acceptam refero, quemadmodum & alias peregrinas complures, raras, nouas, pretiosas, & uisu pulcherrimas, quæ quinquagenarium numerum excesserunt. Quod autem credam hanc stirpem legitimam esse Hermodactylum, duo potissimum mihi se offerunt argumenta; quod intelligam Constantinopoli eandem Hermodactylum appellari, quodq; radices digiti speciem referant, in quibus unguum quoque imago spectari potest. Folia profert prælonga, binum dodrantum longitudine, & fortasse longiora, porri aut hastulae regie similia, sed longè angustiora. Breuiora uerò sunt, quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex una, & eadem basi emergentes, digitorum (ut diximus) figura, colore ex pallido rufescente, albis in summitate unguibus, nullis circa se fibris. Nam quæ spectantur fibræ, circaradicem præscriptarum originem superiori parte capillaceæ sese fundunt. Caulis è medio profilit tenuis, herbacea tunica circumuestitus, in cuius summitate oblongum prominet capitulum (florem uidere non licuit) pyri figura, Ephemeris Colchici ferè modo, minus tamen. Quo factum esse puto, ut Colchicum in Hermodactyli locum successerit impostorum dolis. Differt ab hac quam quidam in Italia Hermodactylum esse censent, quamq; nos pseudohermodactylum appellamus. Nec illud sanè hoc loco prætereundum duxi, quod Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepsico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud repræsentant, quàm Behen album, & rubeum Mauritanis appellatum. Siquidem ex descriptione aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum, & diamoschi antidoti apud Actuarium id liquidò constat. Sed non ob id dicendum est, Hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis esse: his nanque alterius generis radix est, quæ uim habet deiectionis ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchsius in libro de compositione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, hermodactylum Pauli describens, inquit. Vnus habet radicem albam, crassam, ac modicè

EPHEMERVM.

Fuch. erratū.

Monachorū
hallucinatio.Ephemerū ui
res ex Gal.

Nomina.

uertamur. Floret hoc autumnī tempore, floribus croco amulis, nullis tamen emissis folijs, nisi appetente uere, quo tempore subrubeum gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, iuglandium similitudine. Verūm hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumnō, sed lacte pręgnans, & amara inuenitur. Quare hęc cogimur dicere, & fateri, quod hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quod indictum id omiserit. Plantam, quam hęc excudi curauimus, quamq; Colchicum Constantinopolitanum uocauimus, misit ad me uir clarissimus Angerius de Busbeke, qui eam Bizantio secum detulit Viennam. libuit itaque hanc appellari Colchicū, quod bulbosam radicem habeat manifestē scissura diuisam: folia uulgaris Colchici, & flores etiam ferē similes. Porro in communem illam hallucinationem ante explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; apertē asserunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopola adduci possunt, ut cum maximo humana uitę detrimento Colchicum catapotijs immisceant. Quare caueant meo consilio seplasiarij, neque facillē fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quā medicos euoluere, ut animabus potius, quā corporibus mederi sciant. Caterū Colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cū inebriari uolunt: eos enim uino macerant, eoq; potō adeo stupidi redduntur, ut in ecstasi abeant. Vtriusque Ephemerū meminit Galenus lib. vi. simpli. medic. sic inquit. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicon uocant, sed alterum, quod & Irin agrestem cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam cū Colchicum, digiti potissimum crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palam fit, quod mista sit facultatis, temperaturę, nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerō id opera, quę particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquā pus moueas, illinere. Planta, quę Græcis κολχικόν, Latinis Colchicū, & Bulbus agrestis uocatur: Arabibus, Surugen: Italis, Colchico: Germanis, Zeitlosz, & Vuild saffran bluō: Gallis, Mort au chin, chien, & chiennee. Quam uerō Græci ἐφίμερον, Latini item Ephemerum dicunt: Italis, Ephemerō. At quę recentioribus Græcis ἐρμωδάκτυλος, Latinis quoque Hermodactylus appellatur: Italis, Hermodactilo: Mauritanis, Surugen, uel Surengiam, ita tamen ut hanc cum colchico apertē confundant.

Ε'λξιν.

HELXINE.

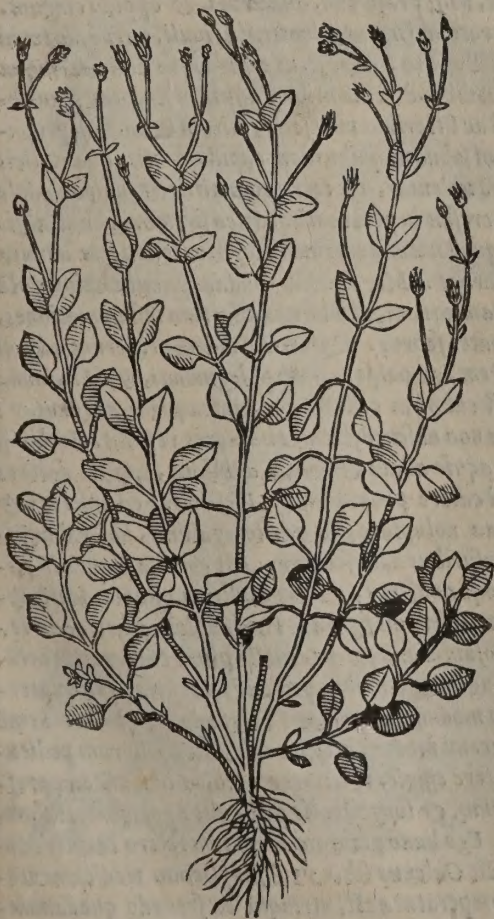
CAP. LXXXI.

HElxine nascitur in parietinis, sepibus, & macerijis. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: cauliculi sub rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adhærentia uestibus. Folia refrigerandi, spissandiq; naturam habent. quę ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesq;. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quę serpunt, commodē illinitur:

HELXINE.

ALSINE.

illinitur: imponiturque podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: ueterem tussim emendat, instar cyathi haustus: tonsillis inflammationem sentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum rosaceo, instillatus leuat.

Helxinen, quæ hîc à Dioscoride describitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quod in edificiorum parietibus nascatur. Alij, quod detergendis uitreis poculis sit aptissima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notissima est: quare superuacaneum esset, eam longiore historia representare. Verum alia ab hac, & longè diuersa est Helxine, quam Plinius libro XXI. cap. XVI. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara uisu est, neque in omnibus terris est: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam continet, iucundi saporis, acathicen mastichen appellatam. hæc Plinius. Helxine uis est magna ad uulnera recentia sananda. Siquidem si recens semicontusa uulneri adalligetur, & tertia die soluiatur, non erit opus alio uti medicamento. Eiusdem succus potus trium unciarum pondere, remorantem, suppressamque urinam mirum in modum prouocat, adeo, ut miraculum uideatur. Eadem super tegula calefacta, uinoque cretico irrorata, & pubi illita; calculosis, & urina malo affectis mirifice auxiliatur. Additur in clysteribus utiliter, qui ad uentris & uteri dolores parantur. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillitia eius aqua, faciem abstergit, & claritatem addit. Helxines uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij parthenium, alij sideritin, sicut qui heracleam appellent. Caterum uis ei inest abstergendi, & leniter constringendi cum humiditate subfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio, & augmento sanat usque ad statum, & maxime si calida fuerint. Quinetiam incipientibus phygethlicis cataplasmatibus ritu illinitur. Succus quoque eius cum rosaceo ad aurium dolores phlegmonosos, mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad paristhmia. Sunt uero etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerint. Certè euidentis extergendi experimentum præbet, & in uasis uitreis. Herba, quæ Græcis ἐλξίνη & περδικιον, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac uulgo, Parietaria, & Vitriola: Germanis, Tagund nacht: Hispanis, Yerua del muro: Gallis Paritoire.

Helxines consideratio.

Helxines uires Matthio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

ALSINE. CAP. LXXXII.

Alsine, aliqui anthyllion, nonnulli myos ota uocant, quoniam muscutorum aures folia imitantur. Lucis, opacisque gaudet, unde alsine dicta est. [Hæc erat eadem, quæ helxine, nisi humilior esset, & folijs longioribus], nec hirsuta. cum teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adstringendi que obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id est, muralis herba.

† Orib. ita legit conclusa. ἐλξίνη παρομοία ἐλξίνι πολλὰ τὰ περὶ νοτῆρα δὲ καὶ μικροτέρα. i. habet ad similitudinem helxine folia, humiliora tamen & longiora.

Alsine ea nimirum herba est molliuscula, quæ Hetruscis Centone, alijs uero Pauarina, alijs Pizze gallina, alijs Centouice uulgo appellatur. Et quamuis Dioscorides unam tantum Alsinen representauerit; plura tamen eius reperiuntur genera quæ in maiora, & minora diuidi possunt. Porro habentur quedam Dioscoridis exemplaria, in quibus caput hoc legitur

Alfines consideratio.

Alfines uires
ex Gal.

Nomina.

legitur in calce libri secundi statim post Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc suam ueram ac germanam sedem esse censemus. Alfines meminit Galenus libro VI. simplicium medicamento- rum, ita de eius uiribus scribens. Alfine, aut Myos ota similem helxinæ facultatem obtinet, nempe refrige- rantem, & humectantem: est enim essentia aqueæ frigida: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit. Hæc ἄλσιν Græcè, ut etiam Alfine Latine dicitur: Italice, Centone, & Pauarina: Germanicè, Huener dorm, & Vogel Kraut: Gallicè, Mouronem.

Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελευμάτων.

LENS PALVSTRIS.

CAP. LXXXIII.

Lens palustris inuenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod conuenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta glutinat & procidentia puerorum interanea.

Lentis palu-
stris confid.

LENS PALVSTRIS ALTERA.

Lens palu-
stris altera.

Palustris lens, quam officina, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus est, quam ut pluribus describi mereatur. Ea plerunque stagnantibus aquis innatat, usque præsertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Folio crescit rotundo minuto, lenticulæ simili, paruo, ac tenui inherens capillamento. Hæc si, ut quandoque fieri solet, aquarum inundationibus è residentibus aquis in fluentes transfe- ratur, simul ac littoribus inherit, mirum in modum propa- gatur. Nam subnatis quibusdam capillamentis, quæ radicis uices præstare uidentur, sese terræ committit, et subinde adole- scens, eadem crescit in plantam aquatico sisymbrio haud absi- milem. Id quod naturæ operum indagatores non sine admira- tione obseruauerunt. Magnificiuit quidam pumilæ huiusce plā- tulæ stillatitiā aquam, ad internas uiscerum inflammationes, & ad pestilentes febres. Quinetiā eandem præferunt ad oculo- rum ruborem, & palpebrarum phlegmonas, & ad mamma- rum, & testiculorum collectiones, anteaquam augeantur: nanque illita non obscure fluentes humores repellit. Herba ip- sa recens ex aquis allata & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, ubi à calore prouenerint. Vescuntur ea anseres, & anates magna uoluptate, ac pariter gallinæ, ubi ex aquis exempta, furfuribus admisceatur. Est & alia planta in pa- lustribus quoque nascens, quam palustrem quoque lentē ap- pellare libuit, à seminis figura. Hæc caulem gerit aquæ re- pentē, angulosum, à quo per interualla plura caternatim oriū- tur folia, longis, ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quater- na, crucis in modum sese pandunt; rotundo cacumine. Semē profert in racemi modum in ipso caule, intra foliorum pedicu- los, lentium ferè effigie, non tamen adeo, ut in lente compres- sum, subnigrum, & longiusculis pediculis appensum, densum, durumque. Ego hanc plantam acceptam refero Iacobo An- tonio Cortuso. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamento- rum, ubi sic inquit. Lenticula palustris humida, frigidaque temperatura est, utrinque ex secundo quodammo- do ordine.

Facultas ex
Galeno.

do ordine. Quæ lens palustris Latinis, φακός δ' ἐπὶ τῶν τελεμάτων Græcis uocatur: Arabibus, Tabaleb, seu Thaleb; Italis, Lente de paludi: Germanis, Vuasser linsen: Hispanis, Lenteya dellagoa: Gallis, Lentille de mer. Nomina.

Α' εἶζων μέγας.

SEDVM MAIVS.

CAP. LXXXIIII.

10 **S**emperuium magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant. cuius caules cubiti altitudinem implent, interdum excedunt, pingues, crassitudine pollicari, uirentes, characiæ tithymali modo infecti: folia pingua, carnosæ, longitudine pollicari, in cacumine linguæ similia, alia in terram conuexa, alia in capite stantia inuicem, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. nascitur in montibus, & testaceis: supra domicilia etiam seritur. Eius uis refrigerare, & adstringere. Medentur igni sacro, nomis, ulceribus quæ serpunt, oculorum inflammationibus, ambustis igni, podagris per se, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut rosaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dysenteriam, aluique profluvia: teretes tineas potus in uino excutit: subditus in uellere, mulierum abundantiam sistit. Succus^a oculorum lippitudinibus: sanguinis uitio conceptis, inungitur.

Α' εἶζων μικρόν.

SEDVM MINVS.

CAP. LXXXV.

20 **S**emperuium paruum in petris, parietinis, & macerijis, necnon^a scrobibus opacis nascitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebrò foliatis: exilibus folijs^b, rotundis, pinguibus, mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosque flores^c, & tenues gerente. Folia eisdem cum priore uiribus prædita sunt.

Α' εἶζων εἶδος τρίτον.

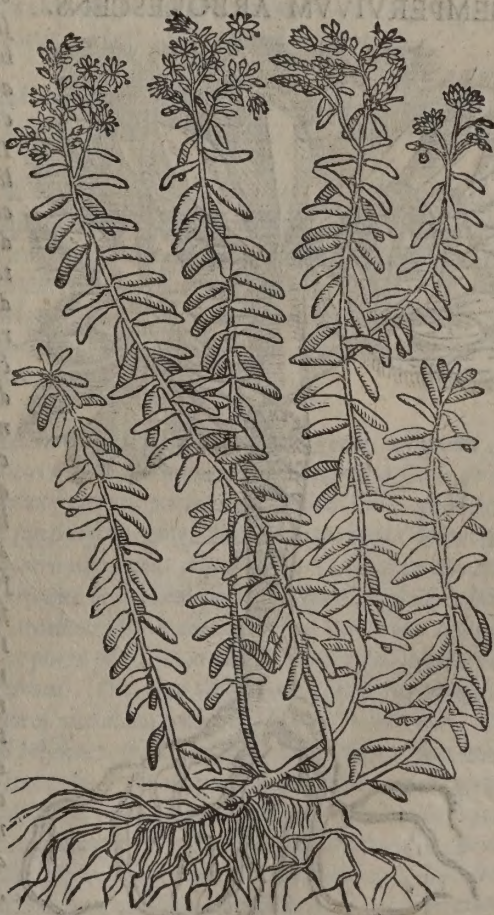
SEDI GENVS TERTIVM.

CAP. LXXXVI.

Tertium uidetur semperuii genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, pusillis, crassioribusque folijs, hirsutis, portulacæ proximis. nascitur in saxis. Vis ei excafactoria, acris, exulcerans. illita cum axungia strumas discutit.

30 **SEMPERVIVVM MAIVS.**

SEMPERVIVVM MINVS.

Ex tribus

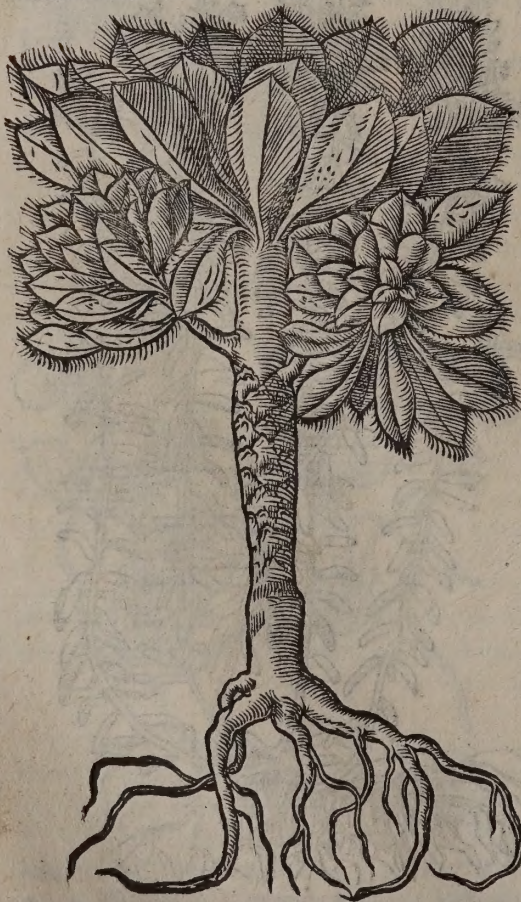
a Meū legit tantum. ἐπὶ τῶν ὀφθαλμίωντων. i. in oculorū lippitudine ut Catecuz. ὀφθαλμίων ὕδατων. i. oculorum suffusione. Neuter autem legit sanguinis uitio cōceptis. a Cat. addit. ἐν τάφοις. i. in sepulchris. b Cat. legit. μακρά. i. longa. c Ori. πολλά. i. multos.

Sedi genera,
& confid.

EX tribus Sedi, siue Semperiui generibus, quæ hoc loco à Dioscoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota sunt. Vtrunque officina Semperuium appellant, addita maioris, & minoris differentia. quæ non desint, qui minus Vermicularem, Crassulamq; herbam uocent. Minoris duo uisuntur genera. Alterum, cuius Dioscorides meminit, folijs crassioribus, longioribus, rarioribusq; facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam uulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq; in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbellæ diuulsæ modo. Alterum folijs breuioribus, angustioribus, copiosioribusque floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud seminam recentiorum quidam existimant. At tertium, quod mihi iandiu incognitum extitit, cum usque adeo excafaciat, ut carnem exulceret impositum, à cæteris longè facultatibus dissidet. Huius uaria in Dioscoridis codicibus legitur historia: cæterum nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spurium, quod duorum tantum meminerit Galenus. Veruntamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adeo ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ peritissimus. qui illi plantæ hæc uerba subiecerat, quæ hic referam

SEMPERVIVVM ARBORESCENS.

eius humanitate fretus. Visitur, inquit, in uiridario Illustrissimi Ducis Florentiæ quoddam tenuissimum Sedi genus, gustu nihil minus acri, quam ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & saxorum rimis proueniri conspexi. Hoc, meo iudicio, tertium est Sedum. Sed cum Dioscoridis uerba hoc loco obscura sanè, & intellectu difficilia habeantur, iandiu unâ cum alijs plerisque, qui hac simplicium facultate maxime delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum consequi possem, cui folia inessent hirsuta, & facie portulacæ similia. Cæterum cum postea attētius, diligentiusq; Dioscoridis uerba perpenderem, sic Latine sonare uidentur. Est & tertium sedi genus, quod portulacæ respectu, folia edit pinguiora, densioraq; &c. Quibus cum hunc dederim sensum, qui, mea sententia, propriam Dioscoridis mentem explicat, tertium hoc sedum facile mihi sese obtulit cognoscendum, ut omnibus quoque idipsum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Græcam dictionem δασέα densa, non hirsuta exposuerint, interpretatiq; fuerint δασέα τὰ τῆς ἀνδραχύνος ad folia portulacæ collata. Nam huiusce tertij sedi folia, portulacæ folijs comparata, ijs densiora, crassioraq; facile cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè sententiæ non possum non adstipulari. quippe quæ doctissimis rationibus nitatur, & ipse sit apud me grauis testis. Semperiui mentionem fecit Theophrastus lib. xvii. cap. viii. de plantarum historia, sic inquit. Semperiui datum à natura est, quod humidum, uirideq; semper durare ualeat. Folio carnofo, laui, atque oblongo id constat. Planis parietinis nascitur, necnon & in tegulis, cum terræ confluuium quoddam arenaceum factum est. hæc Theophrastus. Cæterum quas ARBORESCENTIS SEMPERVIVI plantas, quarum imagines hic appingi curauimus, alteram, quæ maior &

SEMP. ARBORESCENS ALTERVM.

UMBILICVS VENERIS.

ior, & fruticosior est Clarissimo Viro Augerio de Eusbeke Flandro, qui eam Constantinopoli secum adduxit: alteram uero Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo atque doctissimo, cui Corcyra allata est, acceptas refero. Sedi uires descripsit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Αεζωον utrunque, tum maius, tum minus, desiccatur quidem leniter, quandoquidem & mediocriter adstringit, omnis alterius uehemētis qualitatis expers: quare in eo plus ceteris abundat essentia aquea. Ceterum non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata, & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur. Sempervivum siue Sedum maius quod Latini uocant, Græci αἰζωον μέγα: Mauritanii, Beiabalalen, seu Hai alhalez: Itali, Semperviuo maggiore: Germani, Grosz hausz uurtz: Hispani, Semperviua, & yerua puntera: Galli, Ioubarbe. Quod uero Græci αἰζωον μικρόν, Latini Sempervivum, siue Sedum minus dicunt: Itali Semperviuo minore: Germani, Klein hausz uurtz; Galli, Ioubrabe petite. Quod denique Græci αἰζωον ἑίδος τρίτου, Latinis Semperviui siue Sedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alsebram, Handrachabara, & Tilafon: Italis, Semperviuo terzo.

Sedi uires ex Galeno.

Nomina.

Κοτυλιδών. UMBILICVS VENERIS.
CAP. LXXXVII.

Cotyledon, siue umbilicus Veneris, folio est in acetabuli formam tornato^a, ineuidenter concavo, breui [in medio] cauliculo, in quo semen inest: radice oliuæ modo rotunda^b. Succus cum uino circumlitus, instillatusve contexta genitalia nudat: inflammationibus, sacris ignibus, strumis, pernionibus, illiri auxiliatur: stomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comesa, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

^a αεληθότως. i. latenter cavum.

Conclusa nō legit Orib.

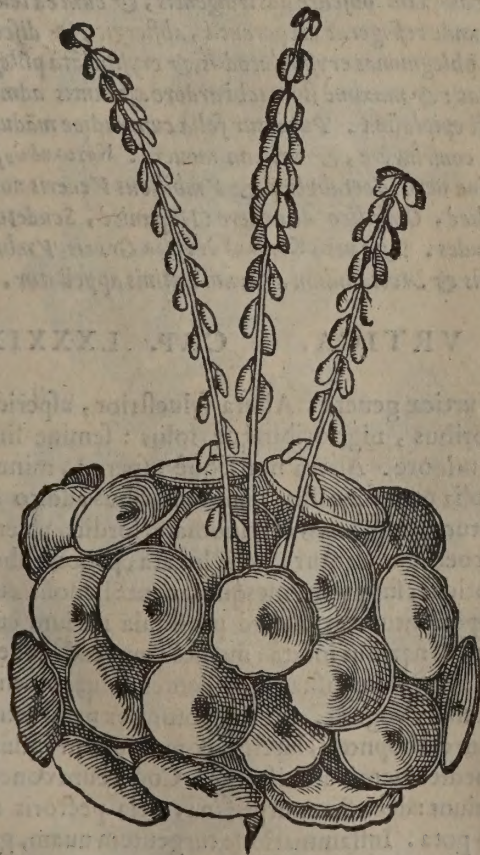
^b ταύτης καὶ τῶν φύλλων ὁ χυλός. i. Huius & foliorum succus.

Κοτυλιδών ἑτέρα. UMBILICVS VENERIS
ALTER. CAP. LXXXVIII.

Est & alterum umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus folijs, latioribus, ligularum modo, densis circa radicem, medium oculi ambitum describentibus, ut in maiore semperuiuo, adstringentis gustus: cauliculo tenui, in quo flores, & semina hyperici: radice maiuscula. Facit eadē, quæ semperuiuum.

Umbilicus Veneris, quem primo generi assignant, frequens nascitur in uniuersa fere Hetruria, saxis, & uetustis ædificiorum parietibus. Huius folia, quod scitiliū operculis similia sint, uulgò Serenses appellant Copertoiole. Alterum uero eius genus à quibusdam Cymbalion uocatum, uidimus primum in Foroiuliensium ciuitate Austria, in hortulo quodā excellentissimi medici Iuliani à Marostica Ternisensis. Hanc porro plantam in pluribus montibus saxi inherētem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorsus cōueniunt nomina, quæ alteri umbilico Veneris tribuuntur. Ceterum apud Insubres officinæ legitimæ Coryledonis, siue umbilici Veneris loco herbam quandam in parietinis, & macerij nascentem usurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet cauliculis numerosis, tenuibus, lentis, & quibus folia prodeūte bederacea, longis, tenuibusq; pediculis nitentia, flosculis paruis, lutescentibus, qui è tenuissimis quoque pediculis emergētes, cla-

Umbilici Veneris utriusq; confid.

Officinarum
error.
Cymbalariae
mentio.

UMBILICVS VENERIS ALTER.

Fuchsi hallucinatio.

CYMBALARIA.

Umbilici Veneris vires ex Galeno.

Nomina.

a Meum. λε-
πρόκαρπος. i.
tenuiore se-
mine.

tes, clauicularum modo sese implicant. Hanc forte, quod CYMBALARIA uulgo uocetur, putant à cymbalio corruptè nomen traxisse, & ideo uerum Veneris umbilicum esse. Non desunt tamen rei herbariae periti, qui ijs pollere facultatibus hanc herbam uelint, quibus, & cotyledonem, quorum opinione ego haud refragabor. At qui ualere eam ad alba uteri profluvia certò scimus, ubi herba ipsa recens pluries in acetarijs deuoretur, (ut Itali solent) in ipsius cenæ principio. Fuchsius quoque, in hac re hallucinatus depræhenditur, quod in paruo suo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expressit, pro utroque umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit, quæ nonnullis uulgo Fabaria, & Fabæ crassæ appellantur: quas tamen prius in suo de stirpium historia commentario pro telephio ostenderat. Verum tam prima, quam altera eius opinio, ut dicam quod sentio, mihi planè reprobanda uidetur. Quemadmodum & tertia eiusdem de eadem re sententia, quam non ita pridem protulit in eo libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum excudit. Ibi enim putat Fuchsius Acetabulum alterum, siue alterum umbilici Veneris genus, esse Fabariam, quam uulgo & seplasia Crassulam maiorem nominant. Sed quod is in magno uersetur errore, manifestum fit satis ex Dioscoride. Quippe qui Cymbalio, seu alteri Veneris umbilico, folia reddiderit densa circa radicem, quæ medium oculi ambitum describant, ut in maiore semperuino: cauliculum uerò tenuem, in quo flores & semina hyperici. Quæ tamen nota in Fabaria, aut Crassula maiore desiderantur. Siquidem hæc folijs constat hortensis portulacæ maioribus, quæ cum semperuino nullam habent ferè similitudinem, nec oculi formam describunt: caulem præterea emittit crassum & firmum, radicibus denique nititur pluribus, asphodeli proximis. Umbilici Veneris meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cotyledon facultatis mista est, nempe humida sub frigida, & cuiusdam obscure adstringentis, & cum ea leuiter amara: unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode curat: & maxime stomachi ardore aestuantis admodum utile est epiplasma. Putantur folia cum radice mādūcata calculos confringere, & urinam mouere. Κοτυλιδων, sic Græcè, Latine uerò Acetabulum, & Umbilicus Veneris nominatur: Italicè, Ombilico di uenere: Hispanicè, Scudetes: Gallicè, Escudes. Quæ uerò Κοτυλιδων ἐστὶν Græcis, Umbilicum Veneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.

Ἀκαλύφη. VRTICA. CAP. LXXXIX.

VO urtica genera. Altera syluestrior, asperior: latioribus, nigrioribusque folijs: semine lini, sed minore. Altera non æquè aspera, minuto semine: Folia utriusque illita, canis moribus addito sale, medentur: gangrænas, carcinomata, sordida ulcera, & quæ cacoethe uocantur, item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesque sanant: lienosis cum cerato imponuntur: faciunt ad profluvia narium cum succo trita, & naribus indita: menses ciunt eadem detrita cum myrrha, & imposita: procidentes uuluas recentia contactu resilire cogunt. Semen potum ex passo uenerem stimulat, & uulux ora patefacit: cum melle delinctum orthopnææ, lateris, & pulmonum inflammationibus prodest: thoracem expurgat. erodentibus medicamentis admiscetur. Cocta cum conchis folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflationes discutunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt: mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem uuam, gar-garizatus succus reprimat.

Urtica

VRTICA I.

VRTICA II.

VRTICA III.

Vrtica adeo vulgaris notitia est, ut non modò interdiu, sed etiā noctū in tenebris solo tactu ab omnibus facillimè cognoscatur. Proinde operæpretium non est, ut hic pluribus eius faciem depingamus. Veruntamen ignorandum non est, quòd etsi Dioscoridi duo tantum Vrticæ assignentur genera; tria tamen in Italia reperiuntur. Siquidem præter Vrticæ à Dioscoride traditæ, alia est, quam aliqui sylvestrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, folijs parvis, hirsutioribusq; caulibus. omnibus & hæc nota. Vrticæ uires memoria prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Vrtica, & huius herbe tum semen, tum folia (nam hæc potissimum in usum ueniunt) digerentis sunt facultatis adeo ut & phymata, & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & Venerem extimulant, & maxime ubi cum musto semen bibitur. Porro quòd non uehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, testimonio est crassorum, uiscosorumq; humorum ex pectore, pulmoneq;eductio, tum quòd partes, quas contigerit, pruriant. Cæterum flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potestate. Ventrem autem modicè subducit duntaxat abstergendo, ac ueluti titillando, non purgando. Et gangrenosa, & canerosa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter sanat. nimirum cum subtilium sit partium, & temperatura sicca, non tamè tantum habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro xi. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita scribit. Vrtica, herbarum agrestium una etiam hæc est, tenuium partium uim obtinens. Iure itaque nemo ipsa ut alimento utitur, nisi maxima prematur fame. Vtilis autem est obsonium ac medicamentum, quod alium deiecit. hætenus de urtica Galenus.

Vrticæ cōsid.
Vrticæ uires
ex Gal.

Vrticæ uires
ex Gal.

Vrticæ uires
ex Gal.

Vrticæ uires
ex Gal.

Cardiacæ hi-
storia, & uires

CARDIACA.

Nomina.

a Meum. iux-
ta d. a. i. i.
uehementer
densa.

GALIOPSIS.

Galiopseos
confid.

Opinio quo-
rundā repro-
bata.

Euch. erratū.

lenus. Sed quoniam herba illa quam hodie herbarij CAR-
DIACAM nominant, nunc ob cognationem, quam cum Urti-
ca habere uidetur, mihi in mentem uenit; ideo non alienum pu-
to, quod hic de ea quoque aliquid differamus. Hæc itaque ur-
tica proxima est, tametsi folijs, quæ prope terram prodeunt
rotundioribus constet, ranuncul: modo per ambitum lacinia-
tis. Ei caulis est quadrangulus, in quo bina utrinque folia pa-
ribus interuallis exeunt, oblonga, urticae similia, sed per am-
bitum ferratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticae
fætida, de qua sequenti capite dicturi sumus, non dissimiles
profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij mo-
do caulem circundant in ipso foliorum exortu. Radix in ru-
bro pallescit, alijs pluribus paruis radicibus adnatis. Proue-
nit ubique iuxta semitas, circa sepes, & post urbium moenia.
Gustu usque adeo amarescit, ut facile existimari possit ad secun-
dum excalfacientium ordinem, & ad tertium siccantium acce-
dere. Præstat hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cor-
dis affectus, unde etiam apud uulgares nomen accepit. Me-
detur item conuulsis, ac resolutis. Obstructiones aperit, quas
causa frigida induxerit: urinam cit, & menses. Pectus à pi-
tuita detergit, & lumbricos necat. Cæterum in puluerem
contrita, & cochlearis mensura ex uino hausta, difficile pa-
rientibus mirum in modum opitulatur. Urtica sic Latinis
dicta ἀναδύον Græcis nominatur: Arabibus, Humire, Vraith
latum, & Angiara: Italis, Ortica: Germanis, Nessel: Hi-
spanis, Ortiga: Gallis, Ortie.

Γαλιόψις. GALIOPSIS. CAP. XC.

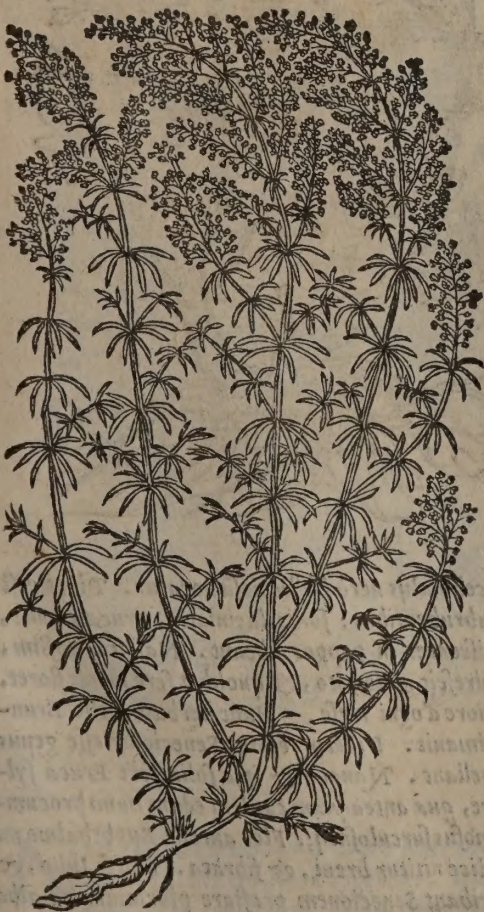
G Aliopsis, frutex in totum caulem, & folia habet
urticae, lauiora, & a qua grauem odorem trita
reddant: flore purpureo; tenui. nascitur circa se-
pes, ædificiorum areas, ac semitas ubique. Folia, cau-
les, semen, succusque, duritias, & carcinomata dissi-
pant: strumas, panos, & parotidas discutiunt. Oportet
bis die tepidum ex aceto cataplasma imponere, & eius de-
cocto fouere. ad putrescentia, gangrænas, & nomas, cum
sale efficaciter illinuntur.

G Aliopsin eam equidem plantam crediderim esse, quam
nos in Italia Urticam fætidam appellamus, quæ ubique
ferè prouenit, in ædificiorum areis, in plateis, iuxta se-
mitas, & circa hortorum sepes, odore ingrato: unde & fæti-
da cognomen adinuenit. Quandoquidem hæc folijs, & caule
constat urticae similibus, tactu tamen non mordentibus: flori-
bus item purpureis, tenuibusque. Hinc itaque fit, ut i. mea
quidem sententia, in errore uersentur, qui putant Galiopsin
esse herbam illam uulgarem, quæ officinis, & herbariorum
uulgò Scrophularia maior, Millemorbia, Ferraria, atque e-
tiam Castrangula dicitur: hoc fortasse argumento nixi, quod
ea flores edat, qui galeæ similitudinem referunt. Sed eorum
error ex eo, ut arbitror, aperte diluitur, quod Scrophularia
maior dicta folia non proferat urticae admodum emula, nec ea
gravi odore prædita sentiantur. Adde quod huic radix subsit
magna, alba, undique strumosa, unde fortè Scrophulariæ no-
men traxit, adeo notatu digna, ut non uideatur uerisimile,
quod eius faciem non depictam reliquisset Dioscorides, quando
sensisset hanc herbam esse Galiopsin. Huc etiam illud acce-
dat, quod illa ut plurimum in scrobium marginibus, in riguis,
& uliginosis locis nascitur, non autem (ut Dioscorides inquit)
circa sepes, & in ædificiorum areis. In hac sententia fuisse
inuenio Euchsum, qui à galea, cuius effigiem Scrophulariæ
flores

SCROPHULARIA.

GALION.

flores representant, hanc sibi nomen ascripsisse existimat. Id quod mihi plane non uidetur esse rationi consentaneum, quod non sit ex more Græcorum, ueterum præsertim, apud quos nulla uerborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Græcis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componant: galeam enim Græcum nomen non esse constat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neque Fuchsio, neque alijs ad stipulari possim, quorum potius sententiam ex supra dictis reprobendam esse censeo. Est præterea alia planta Vrtica fetida non absimilis, quæ à lacteis maculis singula folia in longum procurentibus Vrtica lactea à nostris Senensibus uulgò cognominatur, quam rectius fortè quis Galio psin dixerit, si à γάλα, quod uocabulum Græcis lac significat, Galio psin dictam esse statuatur. Quod autem res hæc ita esse possit, ex Dioscoridis ordine coniectura quadam colligi possit. nam quod statim post Galio psin Galion descripserit, cui ex eo nomen inditum esse tradidit, quod in cogendo lacte coaguli uicem expleat, uidetur innuisse, inter utrumque magnam esse nominis cognitionem. Hanc itaque legitimam esse Galio psin quasi affirmare non dubitarem, nisi Plinius libro XXII. cap. XIII. eam Lamium appellari prodidisset, laudibusque extulisset album, quod habet in medio folio, ad sacros ignes, & foliorum reliquum cum uniuersa planta, addita mica salis, ad contusa, incussaque, ad ambusta, strumas, tumores, podagras, & uulnera. Quibus sanè Plinij placitis decernere cogimur, primam, quam Vrticam fetidam diximus, esse Galio psin: alteram uerò Plinij Lamium. Sed si sustinere uelimus hanc secundam esse ueram Galio psin, dicere nobis liceat, Plinium non cognouisse Galio psin. neque id fortasse temerè diceretur, quod in multis alijs Plinius euidenter errasse deprehendatur. Ceterum quanuis ex rationibus superius adductis perspicuum, ni fallor, factum sit, SCROPHULARIAM non esse Galio psin; ea tamen uiribus pollet non contemnendis. nanque eius radix strumas, & hæmorrhoidas sanat. In quem usum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoque fictili in uliginoso loco reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies.

Vrtica lactea

Lamium Plinij.

Scrophulariæ uires.

Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum asseruatur. quo prædicti morbi utilissimè illinuntur. Planta, quæ Græcè γάλιος, Latine item Galio psis, Vrtica labeo, & Vrtica fetida nominatur: Italicè, Ortica fetida; Hispanicè, Ortiga muerta.

Nomina.

Γάλιον. GALION.
CAP. XCI.

Galion nomen ex eo traxit, quod in contrahendo lacte, coaguli uicem impleat. ramulum, foliumque habet aparinæ simillimum, rectum: florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Flos igni ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit. Cerato rosaceo galion admiscetur, insolutum usquedum albescat, & sic lassitudines reficit. Radix uenerem concitat. Nascitur in palustribus.

Galium ubique copiosè nascitur prope sepes, & secus uias, folijs aparinæ minoribus: flore tenui, spicato: partim luteo, partim albo. Verum non propterea omnibus nota est uis, quam coagulandi lactis habet: nam si ea pastoribus innotuisset, non minus apud eos huius herbe inualuisset usus, quam cinaræ apud Hetruscos: qui eius flore, ut dulcior suauiorque

Galij confid.

Galii uires ex Galeno. uiorque caseus euadat, tum ouillum, tum etiam caprinum lac cogunt, ac spissant. Galio uires reddidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Galium inde adeo nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Ad simile autem est aparina, facultatem obtinens exiccatoriam, & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei. Huius herba nomen Græcum γάλιον: Latinum, Galium: Italicum, Galio: Germanicum, Vnser frauen, Vnegstro: Hispanicum, Coaia leche yerua: Gallicum, Petit muguet.

Η'ριγέρων. SENE CIO.

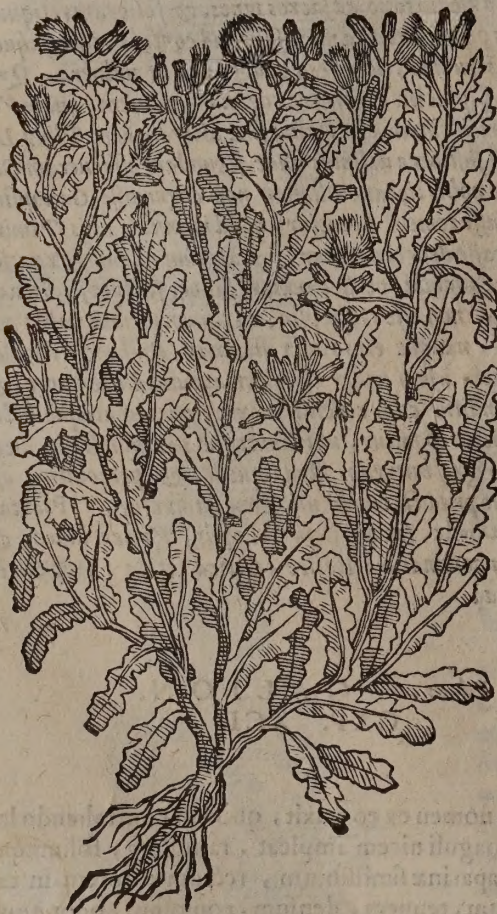
CAP. XCII.

^a Meum. ήσυ
^b i. sensim.
^c Cat. έπι τοι
χών. i. in pa-
rietibus.

Senecio cauliculo est cubitali, subrubro: folijs ^a continuis, per extremitates erucæ modo diuisis, sed minoribus multo: luteis floribus, qui celeriter dissecti uanescunt in pappos. Nomen uero sibi uen dicauit, quoniam flores capillorum ritu canescant. radice superuacua. Nascitur maximè in ^b macerijs, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerant: quare illa cum uini modico, uel per sese, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris medentur, cum reliquis uulneribus, tum ijs quæ nerui acceperunt. Illiti per se cum aceto pappi, idem munus præstant: uerum recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos perfanat.

SENE CIO.

SENECIO MA. SIVE FLOS S. IACOBI.

Senecionis
confid.

Senecio, quæ Græcè Erigeron dicitur aliquibus uulgò Cardoncello, alijs uerò spellicciosa uocatur. Planta est uulgaris notitia. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: folijs laciniatis, erucæ amulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui debiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeo ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proueniat. uirescit anno toto, & quolibet ferè mense floret.

Brunfelsij
ror.
Floris Diui
Iacobi mētio

Ideoquæ non desunt, qui hanc quoque uocent nostro Idiomate, Fiore d'ogni mese. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbenacam supinam magno & aperto errore existimauit. Videtur etiam Senecionis esse genus herba, quam Germani DIUI IACOBI FLOREM appellant. Nanque & ipsa folia fert Erucæ syluestris amula, per ambitum laciniata, nigricantia, amaro sapore, quæ anteaquam caulem edant humi procumbunt. caulis illi est sesquicubitalis Artemisiæ similis, à medio ramosus surculosusq;. Flos aureus Bupthalamo minor, qui tandem flaccescens in papposam euolat lanuginem. Radice nititur breui, & fibrata. Floret Iulio, & Augusto. Nascitur in campestribus inculto solo. Sunt qui scribant Senecionem præstare plurimum ad alba uteri.

uteri profuua, si in acetarijs deuoretur, at nos his haud facile subscribimus, cum sciamus hanc herbam remoratos ciere menses. Senecionis quam breuem mentionem fecit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, eius tantum facultatem referens his uerbis. Erigeron, siue Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratorem, & modice digerentem. Herba haec Graecis ἑρίων dicitur: Latinis, Erigerum, & Senecio: Italis, Car-

Senecionis fa-
cultas ex Gal.
Nomina.

doncello: Germanis, Creutz uurtz: Hispanis, Bon uaron: Gallis, Seneffon.

Θάλικτρον. THALICTRUM.

CAP. XCIII.

Thalicttron folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Nascitur maximè in campestribus.

Thalicttron, si Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quod argenteo micet coloratu, ceteris notis Thalicttri picturæ adstipulantibus. Hæc (ut ipse scribit) inuenitur ubique, sæpe in campestribus, & macerijis. Verùm cum mihi hætenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij sententiam non ausim probare, neque etiam refellere. Thalicttron Thalietron nominat Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Thalietrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Vis ei inest exiccatoria citra morsum: itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit. Quod Graeci θάλικτρον, Latini item Thalicttrum, & Thalietrum appellant.

Thalicttri cõ-
sideratio.

Thalicttri ui-
res ex Gal.

Nomina.

Μύσκειον θαλάσσιον. MUSCVS MARINVS.

CAP. XCIII.

Marinus muscus nascitur in scopulis, testaceisque haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei spissandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus sit.

MUSCVS MARI. SIVE CORALLINA.

MUSCVS MARINVS ALTER.

Non possum eorum non probare sententiam, qui dicunt Muscum marinum eam capillaceam esse plantam, quam officinæ corallinā appellant. Hanc circumforanei in puluerē contritam in plateis uenditant ad puerorū uermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Quæ in re nimirū ceteris præstat medicamentis: siquidē

Musci marini
confid.
Corallina.

non modò interficit lumbricos, sed eos quoque eadem die expellit, magna saepe cum astantium admiratione, quoddam quandoque uisus sit puer, qui ex assumpta huius pulueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaque Corallinam hanc esse muscum marinum, quod certò sciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiscantur, corallijs, sicuti etiam scopulis, & piscium testis inhaerentem, eo sanè modo, quo arboreus muscus arboribus ipsis imascitur. Is utique cæteris præfertur, qui corallijs adnascitur, unde ei nomen. Probatur secundo loco, qui saxis adhæret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatur. Sed marinum muscum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nusquam apud ipsos legerim marino musco interaneorum uermes necari. Musci marini historiam (longè tamen ab ea diuersam, quam paucis perstrinxit Dioscorides) prosecutus est Plinius libro

Musculus marinus Plinij.

XXVII. cap. VII. his uerbis. Bryon marina herba sine dubitatione lactuca folijs similis, rugosa ueluti contracta, sine caule ab ima radice exeuntibus folijs. Nasceitur in scopulis maximè, testisq; terra comprehensis.

Præcipua siccandi ei spissandiq; uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipue podagra, & quicquid refrigerare opus sit. hæc Plinius. cuius Musci imaginem hanc omnino esse censemus, quam hic excudi curauimus. Nam omnibus notis illi perbellè respondet. Vinam plantam concha cuiusdam testæ inhaerentem, misit ad me Patavio Iacobus Antonius Cortusius. Ceterum Marinus muscus iam mihi in mentem redegit plantam (si tamen plantam appellare licet) musco haud multò absimilem, in fluminibus, & alijs dulcibus aquis nascentem, uiridi colore, & serici staminis ferè modo uillosam, quæ Plinio lib. XXVII. cap. VII. circa finem conferua appellatur. nobis uerò in Hetruria uulgò Lima. Hæc cum Plinij testimonio ad ossium fracturas præstantissimum sit medicamentum, prætermittere quidem non potui quin hic de ea Plinij uerba adderem. Ille enim ita

Conferua metio, & uires ex Plinio.

de Conferua meminit. Peculiaris est alpinis maximè fluminibus Conferua appellata à ferruminando, spongia aquarum dulcium uerius, quam muscus aut herba uillosa densitatis, atque fistulosa. Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem, cunctata uniuerso corpori, aquam suam inspergentibus quoties inaresceret, raroque nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus conualuisse uix

Musci marini uires ex Gal.

credibili celeritate. Ceterum Musci marini meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Muscus marinus compositus est ex terrena, & aquea essentia, utraque frigida. Siquidem & gustum adstringit, & calidis quibusuis illitus, ea euidenter refrigerat & adiuuat. Id Græcis ῥύκος θαλάσσιος, quod Latinis Muscus marinus uocatur: Tabaleb, siue Thabel Arabibus, quibus tamen muscus is cum lente palustri, confunditur: Italis ac officinis, Corallina: Germanis, Meermiesz, seu Mermoesz: Hispanis, Malhorquiana yerua: Gallis, Coralline.

ῥύκος θαλάσσιος. FVCVS MARINVS.

CAP. XCV.

30

a Orib. ἐπὶ πηλ. i. oblogū
b Orib. ῥύκος. i. crispum.
c Orib. ῥύκος. i. adstringentem.

E Phuci marini generibus, quoddam latum, & alterum^a sublongius, & rubens: tertium^b candidum, nascens in Creta, floridum ualde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia uim habent^c refrigeratorem, non podagra modò, sed etiam inflammationibus, in cataplasmatibus efficaciter utilem: uerum ijs uti humidis conuenit, priusquam exarescant. Nicander puniceum aduersus serpentes dedit. Hoc fuco quidam putant mulieres suum colorem mentiri, cum tamen sit radícula eiusdem nominis, qua sese fucant.

Fuci marini hist. ex Plin.

DE fuco marino locutus est Plinius lib. XIII. cap. XXIII. ubi ita scriptum reliquit. Nascentur in mari frutices, arboresq; minores in nostro. Rubrum enim, & totius orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Et lib. XXVI. cap. X. Tria, inquit, Phyci thalassij, id est, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis folijs, quo in Creta uestes tinguntur. hæc Plinius. Ceterum cum Fuci genera mihi planè incomperta sint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deest suspicio, quin Fucus marinus si alga non est, in eius saltem genere recenseri possit & debeat: nam Theodorus in Theophrasto non aliter Fucum marinum interpretatur, quam algæ nomine. Adde quod & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc existimauerim, Fucum marinum eam uulgarem esse algam, in qua Veneti uasa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quod præterea Fucus marinus alga esse possit, illud argumento sit, quod nullum aliud, quod sciã, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ species est, quæ et Flua dicitur, hoc tantum inter se differentes, quod hæc palustris, illa lacustris, fluuiatilisq; sit: illa uerò tantum in mari proueniat. Quod discrimen illo uulgari uersiculo indicatur.

Flux metio.

Alga uenit pelago, sed nascitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro sexto Aeneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolumes, uatemque uirumque,

Informi limo, glaucaque exponit in ulua,

Limosoq; lacu per noctem obscurus in ulua, Delitui.

Et libro secundo eiusdem.

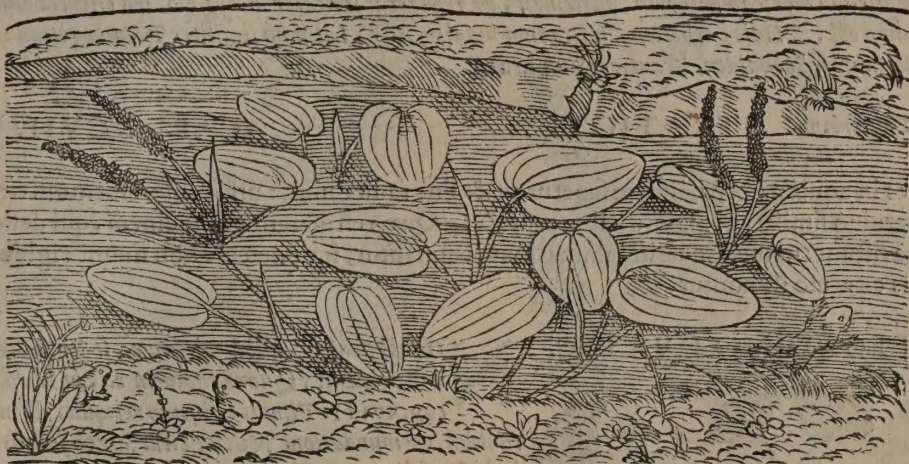
Fuci marini uires ex Gal.

Fuci marini mentionem fecit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiamnum, & uires ex mari exemptus desiccatur, & refrigerat ordine secundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Nominatur Græcis ῥύκος θαλάσσιος: Latinis Phucus seu Fucus marinus: Italis Phuco marino.

Nomina.

Potamogeton, folium fert betæ simile, hirsutum, paululum supereminens extra aquam. Refrigerat, & inspissat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum est, quod palustribus, & aquosis enascatur.

POTAMOGETON.

Potamogeton lacubus, & paludibus innasce amat, ubi folijs betæ proximis, super aquam expansis in compluribus locis emicare inuenitur. Hanc herbam nos sæpe uidimus, & legimus, priuatim in lacubus quibusdam in Ananiensium agro, quam ibi unâ cum nymphæa aquis supernatantem deprehendimus. Fecit Potamogeti mentio ut Sagittam quoque ob foliorum formam ita Plinio uocatam, in mentem redegerim, quod & ipsa in fluminibus nascatur, & stagnantibus quoq; aquis. Hæc duum est generum. Maior, & Minor. Huius foliū sagittæ tricuspidis figuram adamsim refert, superne in unum apicem, inferne in duos desinens. Pediculo nititur

Potamogeto
nis confid.Sagittæ utri-
usq; confid.

SAGITTA MAIOR.

SAGITTA MINOR.

000 3 triquetra.

Potamogeton
uirus ex Gal.
Nomina.

Triquetrum, intus cauo, sesquicubitali, & quandoque maiore, pro aquarum profunditate, in quibus uiuit. Caulem gerit rectum, lauem, rotundum, uacuum, superius in ramulos diuisum, in quibus flores exeunt albi, singuli tribus foliolis constantes, harentq; in pedunculis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula nascuntur subpurpurea, nucis Ponticæ magnitudine. in quibus minutum concluditur semen. Radicem habet albam, multifidam, & fibrosam Plantagini aquaticæ similem, cuius cognationis ego sagittam facio. Maior minori per omnia respondet, sed omnia maiora in ea spectantur. Folia quoque non adeo in acuminatum fastigium desinunt. Nascitur utraque copiosa in Boemia, cum in Muldaua flumine, tum in alijs plerisque locis. Temperamento ambæ sunt frigido, & humido, & iisdem cum plantagine aquatica uiribus pollent. Potamogeton, ut testatur Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, adstringit, & refrigerat similiter polygonum, sed essentia eius crassior, quam polygonum est. Huic herbæ nomen Græcum ποταμογέτον, Latinum similiter Potamogetum: Italis, Potamogeto: Germanis, Seehalden, kraut, & Sam kraut.

Στρατιώτης. STRATIOTES.

CAP. XCVII.

Stratiotes in aquis nascens, iisdem supernatat, & sine radice uiuit: unde cognomentum traxit. Herba semper uiuo similis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: sanguinem, qui defluit à renibus, pota sistunt: uulnera, quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

MILLEFOLIUM AQUATIC.

Non est profecto quod miremur, si Stratiotes in Italia non prouenit. Quandoquidem ea, ut libro xxiii. cap. xviii. Plinius testatur reliquit, est in Aegypto tantum, & inundatione Nili nascitur, aizo similis, ni maiora haberet folia. Ceterum plantam quandam misit ad me Pifis Lucas Ghinus Medicus clarissimus in aquis nascentem, quam ille aquaticum Millefolium appellabat. Hanc ego aquaticæ Stratiotes genus aliquod esse puto. Esto tamen aliorum quodque iudicium, ex imagine, quam hic appingi curauimus. Vocatur Græcis στρατιώτης ἐνυδρος: Latinis, Stratiotes aquaticus.

Στρατιώτης χιλιόφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIUM. CAP. XCVIII.

Stratiotes millefolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius assurgit: folijs auium pulli pennas imitantibus, breui admodum, dissectoque foliorum exortu. Folia syluestre cuminum simulant, præsertim breuitate, [atque scabritia] breuiora paulò: densiore umbella, & pleniora. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Nascitur in asperis agris, præcipue circa semitas. Eximij usus ad ulcera uetera, recentiaque, profluentem sanguinem, & fistulas.

Stratiotes in hunc usq; diem Millefolij cognomen retinet. Planta est officinis notissima, in incultis proueniens, in pratis, & circa semitas, lignosis caulibus, docte maioribus, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia insunt auium nouellarum pennis similia, syluestrique cumino æmula. Flores eius densiore umbella sustinentur, candidi, etsi nonnunquam in purpura rubescant. Ex his utique notis palam est, cõmunis usus Millefolium nil aliud dici posse, quam Stratioten, de quo hic agitur; non autem, ut Brasauolus existimat, Myriophyllum infra à Dioscoride descriptum. Siquidem Myriophyllum caulis est tener, singularis, unica nixus radice: folijs plurimis, lauibis, fœniculo similibus. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertissime ostendunt, Brasauolum hac in re hallucinatum esse. Millefolij genus quoddam nascitur in Goritiensi agro Saluatino monte prope sacellum diuæ Mariæ uirginis, eo tantum saxoso tractu, quo ad Sontium fluium descenditur. Id quoniam aliud præstat magnitudine, ut eius effigies, quam hic damus, aperte ostendit; ideo nobis iure liceat ipsum nominare Millefolium maius. Datur utiliter millefolij succus ad sanguinis reiectiones. Idem præstat sicci farina ex Symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota. Eadem naribus indita, fluentem inde sanguinem compescit. Dysentericis utiliter infunditur, una cum sui ipsius succo. Herba recens tusa, & supposita, pubiq; illita, mensium profluvia compescit. Millefolium cui candida inest umbella, una cum floribus tusa, & cum sua ipsius aqua, aut caprino lacte pota, gonorrhæam in uiris, in feminis alba uteri excrementa tollit. Atqui id ualentius præstat, ubi cum corallio succino, & eboris scobe propinetur.

Nomina.

Conclusa in
meo defunt.

Stratiotes mil
lefolij cõsid.

Brasauoli opi
nio non acce
pra.
Millefolium
maius.

Millefolij ui
res Matth.

MILLEFOLIUM MAIVS.

MILLEFOLIUM MINVS.

pinetur. Præstat mirum in modum Millefolij farina ad sanguinis mictum, ubi uncia pondere una cum Armenia terræ drachma, ex uaccino lacte propinetur ieiunis diebus tribus continuis. Commanducata folia, & præsertim recentia, dentium dolores mulcent. Idem facit commanducata radix, & diu sub dente dolente retenta. Datur herbæ decoctum cum labruscæ floribus utiliter potandum contra uomitum. Stratioten hunc, & superiorem perstrinxit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi de utriusque uiribus ita differit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facultate est: terrestris uerò nonnihil habet adstrictionis: proinde sanè & ulcera glutinare potest, & ulceribus esse utilis. Sunt qui eo & ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas. Herba, quæ Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλος, Latinis Stratiotes millefolium appellatur: Italis, Stratiote millesfoglio: Germanis, Garben: Hispanis, Milhojas yerna: Gallis, Mille feuille.

Stratiotæ uires ex Gal.

Nomina.

Φλόμος. VERBASCUM.

CAP. XCIX.

Verbascum differentias summas habet duas, hoc nigrum, illud album. in quo mas, & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia sunt brassicæ, pilosiora multò, & latiora, candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior, subhirsutus: flores albi, aut ex luteo pallescentes: semen nigrum: radix longa, gustu acerba, crassitudine digiti. nascitur in campestribus. Verbascum, qui mas appellatur, oblongius, albis folijs, & angustioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorsus albo simile esset, nisi nigriore, latioreq; constaret folio. Sylvestre [folia] fert [saluiæ]: altæ uirgæ, & lignosæ, & circa eas ramulos quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomidæ duæ, hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirsutis, crassis, pinguibusq;: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum adstringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alui profluuiò, conuenienter ex uino datur. Decoctum ruptis, conuulsis, fractis, antiquæ tussi auxiliatur: dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunque abijciatur, blattas in se contrahit. Cocta in aqua folia aduersus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: syderatis ulceribus ex uino, & melle, cum aceto autem uulneribus medentur: contra scorpionum ictus sunt auxilio. Sylvestris folia ambustis igni sunt cataplasmata. Aiunt in folijs eius, quam fœminam dicimus, aridos ficus omnino non putrescere.

a Orib. λειώ-
ταρα. i. candi-
diora.

b Orib. ὑπό-
χλωρα. i. sub-
uiridia.

Orib. non le-
git conclusa.

c Ori. φύλλα
ἐλεισφάκω
ὁμοία ἔχει δὲ
κύκλω. i. folia
saluiæ similia
in orbem.

d Ori. ὡπερ.
i. quemadmo-
dum.

Prima Verbasci genera, domestica scilicet duo, nulli non cognita sunt. Verum sylvestre, quod folijs saluiæ similibus, aureisq; floribus provenit, non omnibus sanè notum existimo. Viret tamen hodie Patavij in nobilissimo simplicium horto, quem ad commune studiosorum commodum illustrissimus Venetorum Senatus construi

Verbasci genera, & cōsid.

VERBASCUM I.

VERBASCUM III.

VERBASCUM II.

VERB. IIII. SIVE SYLVESTRE.

VERBASCUM LYCHNITE.

VERBASCUM ALIVD.

10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

Ruellij, & Fu
 chsi opin. re
 probata.
 Herba paraly
 tica.

Herba paraly
 tica uires Mat
 thio.

Verbasci ui
 res Matth.

PRIMVLA VERIS.

PRIMVLA VERIS ALTERA.

BLATTARIA.

Blattariae hie
Ror. & vires.

commodissime in puluerem triti, contra tormina uentris, & co-
licam. Gargarizatur utiliter rad cum decoctum contra tonsil-
larum inflammationes. Folia tusa, & cineribus calefacta, sa-
nant panos, quos bubones uocant, emplastri modo imposita. Tan-
ta uis uerbasco inest, ut iumentis non tussientibus modo, sed illa
quoque trahentibus, auxilietur potu. Semen ex uino decoctum,
& contusum, impositumque, luxatis medetur, dolorem, & tumo-
rem auferens. Folia conferunt strumosis, si ex aceto imponan-
tur. Semine ac folijs in uino decoctis, ac subinde tritis, & im-
positis, omnia infixae corpori extrahunt. Folia & summitates in
aqua decoctae, & illitae podagricis auxiliantur, sed eius Verba-
sci ea esse oportet, quod minoribus crescit folijs. Stillatitia flo-
rum aqua oculis iniecta, d stillationes cohibet. auferit eadem il-
lita faciei ruborem, quem Mauritanii Guttam rosaceam uocant,
& praesertim addito caphura momento. Illinitur eadem ad Ery-
sipelas, & ignis combustiones, serpignes, uirilignes, impetigi-
nes, & ceteras cutis infectiones. Verbasci flores una cum oui
uitello, & mica panis, & porri folijs illui, perbellè praestant ad
cohibendas hamorrhoidas. Idem praestant eiusdem folia suffi-
ta, ex molari lapide accenso. Est et herba similis Verbasco, quae
BLATTARIA Plinio nominatur lib. xxv. cap. i. x. ubi eam ijs
uerbis depingit. Est similis Verbasco herba, quae saepe fallit pro
ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo.
Hae abiecta blattariae in se contrahit, idcirco; Romae Blattaria uo-
cant. haec Plinius. Eundem uero effectum Dioscorides illi Ver-
basci generi assignauit, quod floribus aureis descripsit. Quae cer-
te res facit, ut credam, quod non aberrarent ij, qui sibi animum
inducerent, blattariam Plinij, & uerbasco illud Dioscoridis, cui
flores insunt aurei, unam & eandem plantam esse. Porro Blat-
taria passim ferè nascitur: folijs oblongis, per ambitum serra-
tis: floribus tertium Verbasci genus maxime emulantibus.

Quibus

Quibus decidentibus circa caulem folliculis exoriuntur parui, lini instar, duriores tamen, ac leniores, in quibus semen continetur. De hac herba plures, quod inuenerim, facultates non produntur. Sed cum ea gustu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quòd eadem & aperire, & abstergere possit. Verbasco genera, & uires memoriae tradidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Verbascum, quoddam folijs album est, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidem mas est, cuius folia angustiora: aliud femina, cuius maiora. Est præterea aliud Verbascum syluestre cognominatum, quod floribus constat aureis, & luteis. Sed & præter has species alia est, quam propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaque duarum radix gustu acerbior est, & fluxionis affectibus prodest: sed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. At tamen folia digerendi uim habent: sic & aliarum folia, & maxime eius, quæ aureos flores obtinet: qua etiam capillos rufant. Omnium enim folia desiccandi, & digerendi moderatè uim possident. Quæ planta Græcè φλόμος, Verbasco Latine dicitur: Italis, Verbasco, & uulgò Tasso barbasso: Germanis, Vulkraut: Hispanis, Verbasco: Gallis, Bouillon.

Verbasco ge-
nera, & uires
ex Gal.

Nomina.

Αἰθιοπία. AETHIOPIS.

CAP. C.

Aethiopia folia habet uerbasco similia^a, perquam hirsuta, densaque, in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † scabrum, similem apiastro, aut artio, multis concavum alis: semen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem cespite numerosas, longas^b, plenas, glutinosas gustu: quæ siccae nigrescunt, duranturque, ut cornua possint uideri. Plurima nascitur in Ida^c monte Troadis, & in Messenia. Auxiliatur [purulentis excreationibus], ischiadicis, pleuriticis, arteriæ scabritijs, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis uicem præbet.

^a Meum. δα-
σεία καὶ λεία.
i. hirsuta, den-
sa.

^b Meum, &
Cat. παλῆας.
i. crassas.

^c Meum, &
Cat. non legit
monte Troa-
dis.

Meu pro con-
cluis αἵμα-
τος πύσσει. i.
sanguinis spu-
to, ut Cat. le-
git αἱμορροί-
κας. i. sangui-
nem excrean-
tibus.

Aethiopidis

confid.

Tametsi iam pridem existimauerim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantum nasci, quòd eam inibi plurimam gigni testentur Dioscorides, & Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopia ad me allata est Patavio ab erudito iuvene medico Ioanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorsus reclamante nota, Aethiopidem referre deprehendit, ut eius pictura, quam hic damus, pulchre demonstrat. Aethiopidis non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu. quanquam eam memoriæ prodidit Paulus lib. vii. ubi non plures de hac herba uires tradit, quam quæ Dioscoridi acceptæ referri possunt, cum ita scribat. Aethiopia similia uerbasco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur ischiadicis, pleuriticis, & sanguinem reijcientibus: arteriæ etiam asperitates cum melle lenit. Vt Græcis hæc planta αἰθιοπία, ita etiam Latini Aethiopia nominatur: Italis, Ethiopide.

Aethiopidis
uires ex Pau.

Nomina.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur παχὺ, hæc est, crassum. Quam uocem interpretes Plinium fortè, ut solet, secutus omisit. Sed cur nos eam non adiecerimus, secut Orib. quem in hoc Plinio ad stipulari inuenimus.

Ἀρκτῖον. ARCTION.

CAP. CI.

Arcetion, aliqui potius Arcturon uocant, similis est uerbasco folijs, nisi quòd hirsutiora, & rotundiora sunt: caule longo, molli: semine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulciq. Decocta cum semine radix in uino, dentium dolorem mulcet, si contineatur ore decoctum: ambusta, per-
nionesq. fouentur eodem: bibitur aduersus coxendicum dolores, & stranguriam è uino.

Credidit Ruellius, Arction eam esse plantam, quæ & secus uias, & in scrobium marginibus nascitur, quamq. officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubiè, meo quidem iudicio, fallitur, neque audiendus est. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perspicuum fiet, Lappa minor aliud profectò non est, quam xanthium inferius à Dioscoride representatum. Etenim Lappa minor folio uerbasco, eoq. hirsutior non uisitur: neque caulem profert longum, & mollem: qui nec semen cumino simile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus sanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentissimè refellitur. Nullam equidem hæctenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arctium legitime referat. Huius meminit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum, ubi de eo ita scriptum reliquit. Arction illud, quod uerbasco est simile, radice tenera,

Arctij confid.
Ruellij error.

Arctij uires
ex Gal.

tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cymino simili, facultatis est admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisq; tamen modice. Quamobrem radix, ac semen eius cocta cum uino, quadante nus dolores dentium mitigant. Porro ambusta, & chimethla, non horum modo decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt. Quod ἀρκίον Græci, Arctium quoque Latini dicunt: Ital. Arctio.

Nomina.

Αρκίον. PERSONATA.

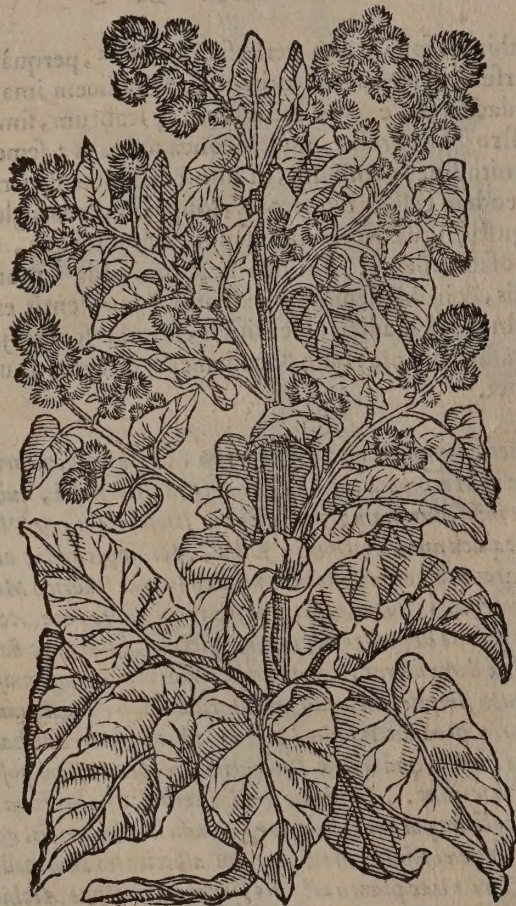
CAP. CII.

a Meū. & Cat.
 δασέα, i. hirsuta.

Personata folia habet cucurbitæ, maiora tamen, hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extussientibus auxiliatur: trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

PERSONATA, SIVE LAPPA MA.

PERSON. SIVE LAPPA MAI. ALT.

Personatæ cō
 sideratio.

TAmetsi de una tantum Personata meminerit Dioscorides, nos tamen duo in Boemia obseruauimus genera, Echinorum tantum capitum facie differentia. Siquidem in altero maiora, duriora, & rigidioribus asperioribusque aculeis spectantur: in altero uerò minora, molliora, & mitioribus aculeis, alba quadam lanugine circumquaque obductis extant. Hanc eam sanè esse crediderim quam Plinius libro xxv. cap. 1x. non Personatam, sed Persolatam uocat his uerbis. Persolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, & crassiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius. Ex cuius notis facile cognosci potest, Plinium hic secundum Personatæ genus descripsisse. Nam de altera Personata scripserat quoque eodem capite, & libro sic inquit. Persolatam quidam Arcion uocant, cuius folio nullum est latius grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, illi personatam designare, quæ maioribus cum folijs, tum lappis, siue Echinis habetur. Persolatam uerò quæ minoribus est lappis siue Echinatis capitulis. Quo fit, ut maxime redarguendum putem Leoniceum, utpote qui Plinium in hoc perperam damnauerit, asserens non nisi unum Personatæ genus reperiri. Caterum Brasauolus in suo simpli cum examine Lappam credidit esse Dioscoridis Aparinen, in hoc euidentius hallucinatus, quam ut eius error explodi debeat, ut etiam ij diiudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uersati fuerint. Ceterum cum Persolata in mentem mihi redegerit plantam, quam quidam Persoliatam uocant, prætermittere quidem non potui, quin de ea hic mentionem facerem. Est itaque Persoliata planta, quæ folia profere pinguia, subrotunda, sed in acutum desinentia, pisi ferè modo, uenis pluribus crassiusculis secundum longitudinem protensis. Hæc priusquam caulem edat, humi procumbit. Caulis subinde erumpit gracilis, glaber, rostratus,

Plinij tutela.
 Brasauoli hallucinatio.

Persoliatæ
 mēt o& uir.

PERFOLIATA.

dus, atque etiam ramosus. Folia quæ in caule sunt, & in ramis, ab ijs magno naturæ artificio perforata sunt. Quo fit ut ego Perforatam potius, quam perfoliatam appellandam hanc plantam esse censeam. Flores gerit aureos, & capitulis quibusdam prodeuntes, & in stella modum radiantes, foliosos, odore non ingrato: semen nigrum, pellucidum, psyllij semina maius. Radice nititur unica, sed fibrosa. Nasitur in arvis inter segetes, in pratis, & agrorum limitibus. Floret æstate. Gustu est subamaro, & adstringenti. Datur herba ipsa in uino decocta, aut in puluerem trita ad internas affectiones & ad rupta. Ideoque bibitur utiliter ad umbilici eminentiam, & ad Enterocelas. Strumas etiam resoluit, & curat, si emplastri modo imponatur. Illinitur quoque utiliter ad omnes inflammationes. De Personata sub alterius Personate uires ex Gal.

Nomina.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ. PETASITES. CAP. CIII.

Petasites pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis a quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoethe uocantur, efficaciter illinitur.

α Meum. ἐφ' ὅ
 ὅτι ἄλλοι πετα
 σίδες μεγάλαι
 ποσὶ κείμεναι
 ὡς περὶ μύκης.
 i. in quo foliū
 instar galeri
 magnum, in-
 cumbens ve-
 luti fungus.

Petasitis con-
 sideratio.
 Ruellij, & Fu-
 chsij opinio.

EPIPACTIS.

Quamquam scribit Ruellius, nasci Petasiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis recte eius sententiae subscribere possit ac debeat. Quandoquidem maiorem Tusilaginem, de qua libro tertio differuimus, pro Petasite sumpsisse uidetur, quam etiam ipsum forte secutus Fuchsius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petasites pediculum fundit cubito proceriorem, a quo amplum folium, galeri figura, tanquam fungus dependet: cui folium huius Tusilaginis minime respondereprehenditur; hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum uirorum sententiam improbandam existimem, ut libro tertio nostrarum Epistolarum ad Hieronymum Heroldum Norimbergensem Medicum scribentes, fusiis declarauimus. Nobis hætenus ueram Petasiten non licuit inuenire. Atque adeo mea sententia est, quod hæc non nascatur in Italia, argumento, quod tam grande folium tandiu nunquam latere potuisset. Petasiti uires paucis reddit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ cacoethe uocantur, & phagedænicæ ulcera, ea utuntur. Non secus Latinis Petasites, ac Græcis πετασίτης, nominatur.

Petasitis uires
 ex Gal.

Nomina.

ΕΠΙΠΑΚΤΙΣ. EPIPACTIS. CAP. CIII.

Epipactis ab alijs elleborine, parua herba, exiguis folijs. Iocineris uitij utilis, & cōtra uenena pota. Epipactida adeo paucis perstrinxerunt Dioscorides, ac ceteri, qui ante et post ipsum de plantarum historia scripserunt, ut difficile admodum sit decernere, quænam planta sit hæc in Italia, ubi fortasse ea non prouenit. Nam, ut Plinius lib. xi. cap. xx. commemorat, Epipactis in Asia & Græcia

α Meum. ταμ
 νίσκος μι-
 κρός. i. frutex
 paruus.

Epipactidis
 confid.

P P P & Græcia

& Græcia nascitur. Verum enimvero si Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quod cum Elleboro nigro similitudinem habeat, eam equidem nobis Epipactis erit, quæ nascitur in Goritiensi agro, quamque Epipactida appellare libuit, non quod ipsam Dioscoridis Elleborinem esse censeamus, sed quod Elleborum nigrum quadantenus representet folijs, floribus, atque etiam radicibus. Epipactidis inter simplicia, quod inuenerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem, quod Dioscorides, de eius uiribus tradidit. Hæc ἐπιπᾶκτις Græcè dicitur: Latine item Epipactis, & Elleborine.

Nomina.

Καρνός. FVMARIA.

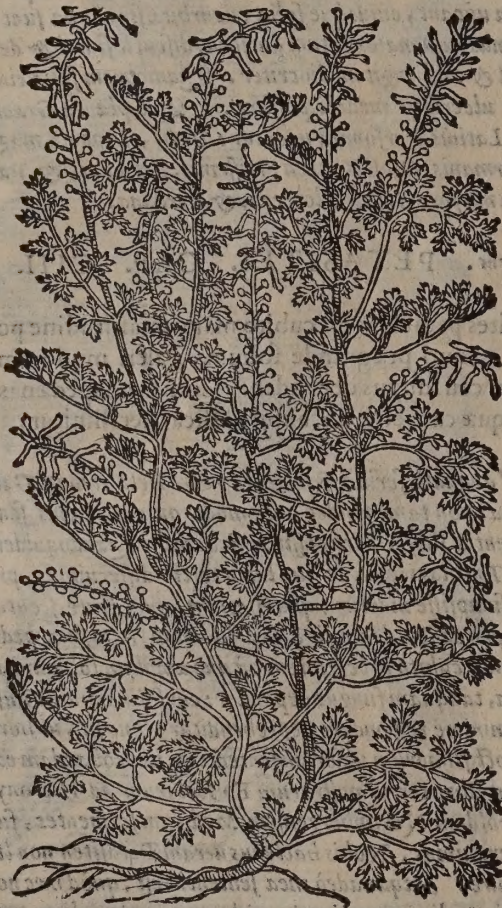
CAP. CV.

a Meum. β-
τάνη. i. herba.
b Meū. addit.
δ ἐν ταῖς κρη-
ταῖς πυόμενος
.i. in hordeo
nascens.

FVmaria fruticosa a herbula est b, prætenera, coriandro similis, folijs candidioribus, undique numero- 10
sis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius succus acris est: claritatem facit oculis, delacry-
mationemque: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Com-
manducata herba biliosam urinam trahit.

FVMARIA.

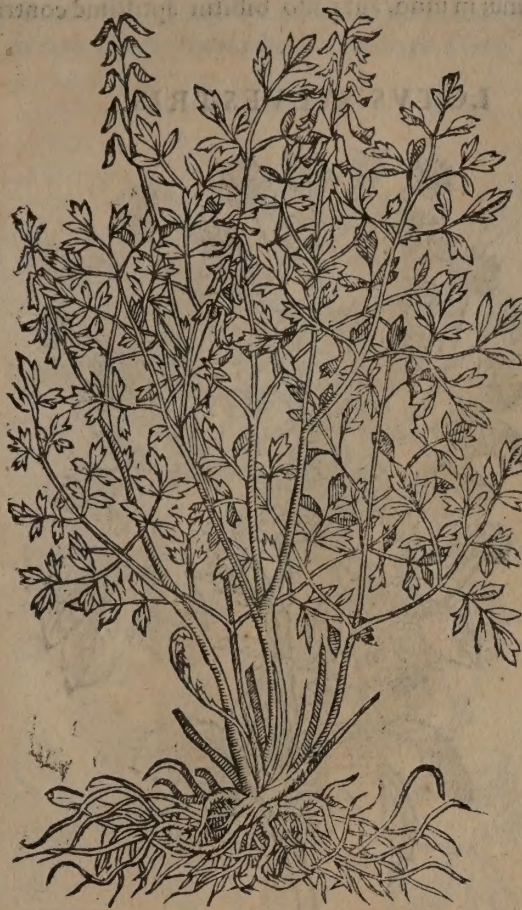
FVMARIA ALTERA.

Fumariz con-
sideratio.Fumariz ge-
nera ex Pli.

FVmaria, herba vulgaris admodum notitia, officinis passim uocatur Fumus terræ. Fumaria uerò nomen sibi
asciuit, quod eius succo oculis immisso, quibus mirifice claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum &
fumus, cieat. Debet hæc Mauritanis longè magis, quàm Græcis, quod illi eam pluribus commendauerint ui-
ribus, nec eis quidem contemnendis, ut Serapionem, Auicennam, & Mesuem legentibus facile patebit. Fuma-
ria Plinio duo traduntur genera lib. x xv. cap. xiii. ubi ita scriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gal-
linaceos uocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, uiridis, succo ca-
liginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine, & effectu alia est Capnos fru-
ticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & segetibus hordea-
ceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus, unde nomen accepit. eadem euulsas
palpebras renasci prohibet. hæc Plinius. Ceterum quenam altera sit Capnos, quæ etiam ab Aetio describi-
tur, superius libro tertio de Aristolochia, & Pistolochia differentes latius explicauimus. Eo igitur illos remit-
tamus, qui plura de altero Fumaria genere scire desiderant. Hic satis nobis sit eius tantum imaginem exhibe-
re, Fumaria alterius nomine inscriptam. atque eius notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem fru-
strà repetere uideamur. Porro in nothis, & Dioscoridi adscriptis simplicium nomenclaturis reperio Capnon qui
busdam Corydalion appellari. Unde factum est, ut crediderim de Capno intellexisse Galenum lib. xi. simplicium
medicamentorum, ubi de galerita scribens, quæ Græcis corydōs dicitur, Corydalis herbe meminit, sic inquit.

Adieci

FUMARIA CORYDALIS.

Adieci hæc sermoni, quod uellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifestare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus sum eius aduersus colicos utilitatē, uelimque qui ipsum non norunt, ijs bene monstratum. Nam & ipsa CORYDALIS appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter sit notatum. hætenus Galenus. Verum an de uulgari capno intellexerit his, an de aliqua altera eius specie ego quidem haud decernere ausim. Nam de capno scribens libro septimo de simplicium medicamentorum facult. nullam prorsus aduersus colicos affectus illi facultatē tribuit. Quo fit, ut non parua mihi oriatur suspicio aliam capni speciem Galenō CORYDALIM designare. Quare non mihi displicet quorundam opinio; qui plantam, quam hic sub corydalis nomenclatione appingi curauimus, quamque Split nonnulli uocant quod maiori Capno hanc congenerem esse uideam: quodq; eandem colicos iuuare sciam, legitimam Galeni Corydalim faciunt. His accedit flosculorum facies quæ Corydali auicula fere similis est. Crescit hæc planta folijs coriandri æmulis, sed minoribus, caulibus exilibus, ramosis, foliosisq;: floribus auicularum speciem referentibus: radicibus numerosis, tenuibus, praelongis ac subalbiantibus. Præstat uniuersa planta ad colicos dolores, siue recens deuoretur, siue sicca in puluerem sumatur ex uino pluribus diebus. Sed

Fumariæ uires ex Mesue.

admodum sit ualentior, additis myrobalanis, sena, caprino sero, infectorio cocco, aut uinis passis. Præstat quæ uirentior, folijs extensis, non sanè crispis, & quæ uolaceo sit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo succus exprimi. Sunt qui hanc in uniuersum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipsa foliorum superficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non superat. Siccat prætereā ordine secundo, sed semen calidum est. Deprehenditur sanè eius caliditas ex amaritudine, & acridinis parte quadam modica, quæ gustu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obstructions aperit, ac deiectionis est facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Alium facile deijcit, bilem trahit, & adustos humores. Eius uis non modò ad hepar, sed & ad uenas diffunditur. Quamobrem sanguinem expurgat, omnibusq; incommodis medetur à bile, aut exustis humoribus provenientibus. Proinde elephantiasin medetur, aduersus carcinomata efficax est, lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quoniam & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiscerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiscera, biliosasq; finit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uasorum obstructione excitantur. Fumariæ meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus disserit his uerbis. Capnos, hoc est Fumaria acris simul, & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem urinam biliosam multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructions, & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trabens lacrymarum, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaque uentrem lubricandum. Siquidem herbam primùm desiccata condebat: porro cùm uti uolebat, subductionis quidem gratia, melicrato inspergebat: at roborare uolens stomachum, uino nimirum diluto. Herba, quæ Græcis καπνός, Latinis quoque Capnos & Fumaria nominatur: Arabibus, Scehiterig, siue Sabeteregi: Officinis medicorum, Fumus terræ: Italis, Fumaria, & Fumoterra: Germanis, Erdtrauch: Hispanis, Palomilha: Gallis, Fumeterre.

Fumariæ uires ex Gal.

Nomina.

Λωτὸς ὕψιστος. LOTVS VRBANA.

CAP. CVI.

Lotum urbanam alij trifolium uocant. nascitur in hortis. Extractus succus addito melle, oculorum argema, nubeculas, cæterasque caligines discutit.

a Meum. καὶ λευκάματα. & albugines.

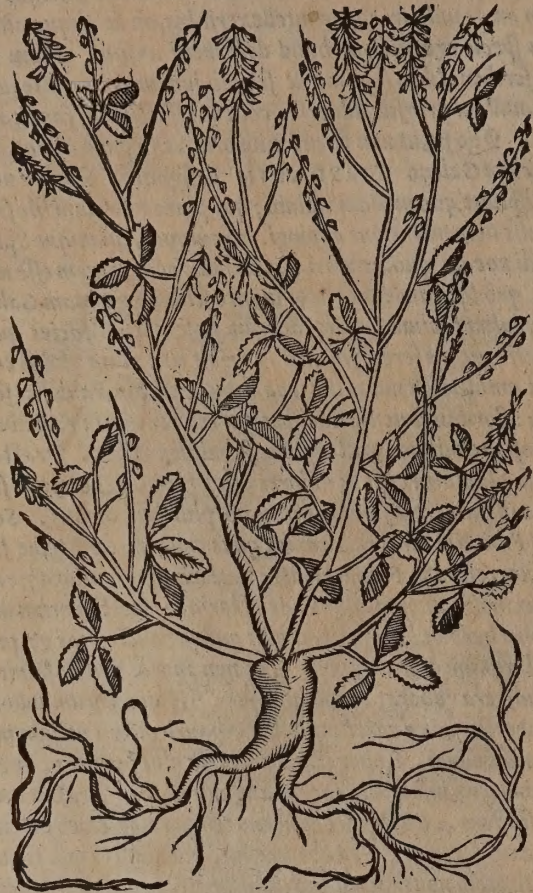
Λωτὸς ἄγριος. LOTVS SYLVESTRIS.

CAP. CVII.

Syluestris Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis: folijs trifolij pratensis: semine fœni græci, multò minora, gustu medicato.

dicato. Vim calfaciendi, & leniter adstringendi obtinet: vitia cutis in facie, maculasque cum melle peruncta expurgat. Trita per sese, aut cum malua semine, in uino, aut passo bibitur aptissimè contra dolores, qui uelicam malè habent.

LOTUS VRBANA.

LOTUS SYLVESTRIS.

Loti utriusq;
confid.
Gesneri, & aliorum opin.
reprobata,

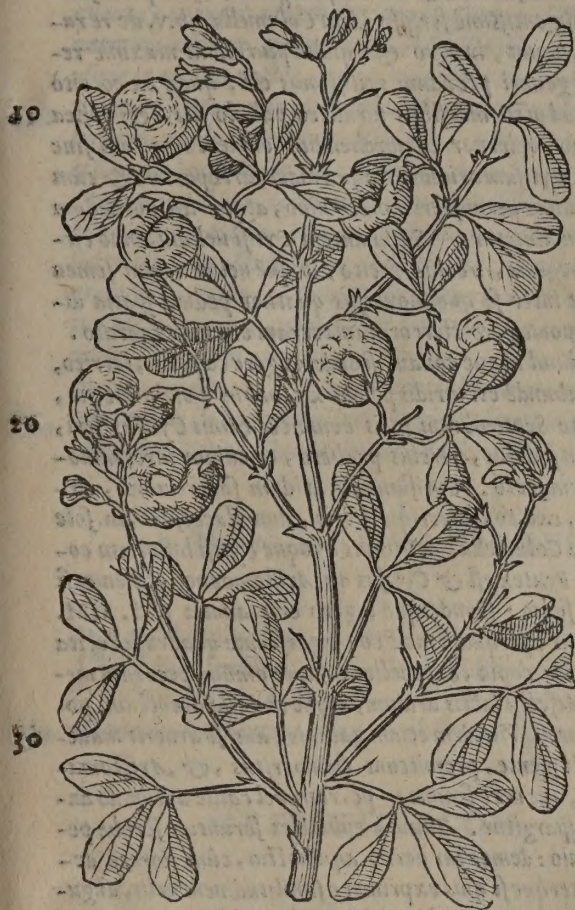
Nulla certè hæcenus nobis sese obtulit herba, cui meritò subscribi possit: hæc est uera ac legitima Lotus sativus. Ceterum non desunt è recentioribus, quorum opinionem tuetur Gesnerus uir doctissimus in suo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum sativum esse Trifolium illud, quod in pratis passim atque alibi etiam prouenit: eo fortasse argumento adducti, quòd Dioscorides scripserit Lotum tam urbanam, quam sylvestrem ab aliquibus trifolium appellari. Sed quòd errent ij, qui ita sentiunt, ex eo manifestè cognoscitur, quòd à Dioscoride Loto sylvestri folia trifolij pratensis tribuantur. Nam si Dioscoridi Lotus sativus fuisset trifolium pratense, is nimirum scriptis tradidisset, eam in pratis nasci, non in hortis: atque satis illi fuisset Lotum sylvestrem sativæ similem reddere, omissa trifolij pratensis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum esse plantam aliam à Trifolio: eosque in errore uersari, qui secus opinantur. Sunt porro alij, qui existimant, eam plantam esse Lotum urbanam, quam uulgares herbarij, & officina Melilotum falsò appellant, utpote quæ folijs constet trifolij effigie, nascaturque non in pratis tantum, sed etiam in uiridarijs ac hortis. Verum horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cum ij sua potius opinione duci, quàm rationibus aut auctoritatibus niti uideantur. Ego uerò Urbanam lotum eam trifolij odoratam plantam esse censeo, quam antea Cytisum faciebamus, quamque Romæ uulgò Tribolo dicitur, & alibi in Italia Trifoglio cauallino, quòd eius pabulo maxime delectentur equi. Siquidem hæc omnino Trifolij genus est. odore sanè eximio ac suauis. Quo fit, ut unguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta stillatitiam conficiant aquam. Atqui non solum adducor ad credendum, hanc herbam esse Lotum urbanam quòd folia gerat trifolij adeò similia, ut Trifolium quoque dicatur, sed quòd sciam, eius succo oculorum nubeculas deleri. Germani huiusce flores colligunt, & pro meliloto passim utuntur, quemadmodum & Boemi consultius fortasse; quàm Itali. Sylvestris uerò Lotus, quam copiosam in Libya gigni tradidit Dioscorides, an nascatur in Italia, non ausim affirmare, quòd non meminerim ibi eam me usquam uidisse. Verum in Boemia copiosa admodum prouenit, folijs Trifolij: caule cubitali ramofo; alis multis: floribus in capitulis cæruleis: semine fenogræci: sed paruo, & odorato. Loti utriusque uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lotus domestica, quam quidam triphyllon, hoc est, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi uim possidet, sic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisque coniugatione media quodammodo est, et temperata. Lotus autem agrestis plurima in Libya prouenit. Semen eius secundi est ordinis excalfacientium, habetque nonnihil abstersorium.

Loti utriusq;
uires ex Gal.

Λωτὸς quæ Græcè ἰσχυρὸς. Latine Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domestico. Quæ uerò λωτὸς ἄγριος Nomina.
Græcis, Lotus syluestris Latinis uocatur: Italis, Loto saluatico. Arabes utrunque cum Aegypto etiam indif-
ferenter uocant Handachocha, Garch, & Thusf.

Κύτις. CYTISVS.

CAP. CVIII.

Cytisus frutex est albus in totum, ut rhamnus, ra-
mos spargens cubitales, & maiores: in quibus fo-
lia fœni græci, aut loti trifolia, minora, dorso
medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, gu-
stataque cicer recens sapiunt. Folia refrigerant: tu-
mores inter initia discutunt, si cum pane trita illinan-
tur: decoctum potu urinam ciet. Nonnulli, quod apes
alliciat, prope aluearia ferunt.

Cred dimus iandudum Cytisum, si tamen is in Italia
proueniret, non aliam esse plantam, quàm eam Trifo-
lij odorati speciem, quæ Romanis uulgò appellatur Tri-
bolo, alijs uerò Trisoglio canallino, hoc est, Trifolium equi-
num, eo quod equis gratissimum sit pabulum, cum nulla sanè
mibi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytisum
præ se ferre uideretur. In hanc opinionem me primùm dedu-
xerat Plinius, quod scripserit, iumenta degustato Cytiso hor-
deum spernere. Nam cum certò scirem, equos adeò huius
Trifolij genere auidos esse, ut eo magis delectentur, quàm hor-
deo, auena, & reliquis frugibus; idcirco uidebar non teme-
rè adduci, ut crederem, hanc stirpem legitimam esse Cyti-
sum, præsertim cum pluribus constet notis, quæ Cytiso respon-
dent. Huc præterea alia accedebat ratio, quod cum Diosco-
ridem uiderem de Cytiso inter herbas, non autem inter fruti-
ces, & arbores differere, non aliud quidem mibi persuadere
poteram, quàm quod Cytisus esset herba potius, quàm arbor:
præcipuè cum palam sit, iumenta herbas, & fœnum potius
depasci, quàm arborum frondem. Siquidem eruo, & medica-
ta herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac sagina-
bat. His itaque rationibus fretus (tunc enim plura neglexe-

Cy isti confi-
deratio.

ram inuestigare) adductus eram, ut existimarem, illud Trifolij genus odoratum quod postea Lotum esse urbanam
agnouimus, omnino esse Cytisum. Verùm enim uero cum postea rem hanc accuratius rectiusque expendissem, me
in errore uersari deprehendi. Proinde in præsentia non grauabor priorem mutare sententiam, constanterq; af-
firmare, aliam ab illa planta Cytisum esse: nec eam quidem herbam, sed fruticem, qui cultura arboreseat. Non
enim is sum, qui opinionis alicuius sustinende gratia adeò pertinax esse uelim, ut falsum magis, quàm uerum
tueri contendam. Sed quod iure putem in aliam me deuenisse sententiam, facit in primis Galenus libro primo de
antidotis, ubi Cytisum fruticem esse myrti magnitudine scribit, his uerbis. In Mysia quoque, qua parte nostræ
provincia finitima est tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico persimile magna cum admi-
ratione conplexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, saxeus totus, thymo, et origano refertus: ali-
bi locus erat Cytiso plenus. Apes plurimum mellis ex Cytisi floribus excerpere scriptores uno ore tradunt.
Fruticosa uerò planta Cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrti crescunt, hæc Galenus. Est deinde
Plinius, quem Galeno subscripsisse inuenio libro xlii. cap. lli. cum inquit. Alterum est ebeni genus fruticosum,
Cyt si modo & tota India dispersum. Et libro xvi. cap. xxxviii. ubi inter arbores Cytisum enumerat, scri-
bens. Tota ossæa est, ilex, cornus, robur, Cytisus, morus, ebenus, lotus, & quæ sine medulla esse diximus. Sed hæc
prius à Theophrasto scripta sunt lib. v. cap. llii. de plantarum historia, his uerbis. Ergo grauissima, spississima-
que Buxus tota. Ebenus sua tantum medulla, in qua & coloris nigredo constat. Neutra in aquis fluitat. Ex
reliquis celti primatus indubie datur. Spissa & roboris medulla, quod atrum cognominant, atque etiam magis
Cytisi: quippe cum hæc proxima ad Ebenum accedere uideatur. Constat præter id Cytisum esse arborem Strabo
nis testimonio. Ipse enim de Balsamo scribens lib. xvi. sua geographiæ. Balsamum, inquit, arbor est odorata, &
fruticosa, Cytiso, & Terebintho similis. Accedit his etiam Columella, qui idem testari uidetur in calce libri v. ubi
cum longius de Cytiso differuisset, demum inquit. Hactenus de arboribus præcepisse abunde est. Horum itaque
probatorum auctorum testimonio planum fieri arbitror, Cytisum arborem esse fruticem myrti modo, ut Ga-
lenus scriptum reliquit. Porro Cytisi plantam cuius imaginem hic excudi curauimus, misit mihi dono Iacobus An-
tonius Cortusius, patritius Patauinus. Eam quidem legitimam referre Cytisum omnibus suis notis conspicuum est.
Nam non solum ipsius folia, & totius plantæ color Cytisum referunt, sed & ipsa ligni materies, quæ nigra est
& Ebeni modo firmissima. Nescitur (ut audio) copiosa in Regno Neapolitano, ac etiam fortasse alibi in Italia.

Cytisus feu-
tex est, non
herba.

PPP 3 quanquam

animol

Cytisi histor.
ex Col.

-dago di v

Cytisi hist. ex
Plinio.Gesneri la-
sus.Cytisi uires
ex Gal.
Nomina.

quancquam à me nusquam uisa sit antea. Caterum non desunt, qui sibi persuadeant, atque etiam scriptis tra-
dant (ut Gesnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) se Cytisum uidisse, legisseque in Italia in syl-
uis, alijsque syluestribus locis, qui per se tantum promeniat. Sed equidem dubitauerim, ne, & ipsi decipian-
tur: quandoquidem ij, quantum ex eorum scriptis colligi potest, Coluteam sic Theophrasto uocatam sumunt
pro Cytiso. Neque propterea illud dixerim, quod putem cytisum sua sponte non provenire, cum teste Colu-
mella libro IX. cap. IIII. de re rustica, duplex sit cytisus, una satina, & altera sua spontis: sed quod scri-
bat Plinius, raram esse in Italia. De satina autem Cytiso diligentissime scripsit idem Columella lib. V. de re ru-
stica, capite ultimo, cuius hinc uerba subiiciam. Cytisum, inquit, in agro esse quam plurimum maxime re-
fert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum utilissimus est, quod ex eo cito
pinguescit, & lactis plurimum prabet ouibus: tum etiam quod octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea
arido possis. Præterea in quolibet agro, quauis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine
noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum in aqua macerari oportet, & cum
tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico uino, atque ita potandum
dari: sic & ipsæ ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytisi uel autumnio cir-
ca idus Octobris, uel uere fieri potest. Cum terram bene subegeris, areolas facito, ibique uelut ocymi semen
Cytisi autumnio serito. Plantas deinde uere disposito, ita ut inter se quoquoersus quatuor pedum spatia di-
stent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum uere deponito, & stercoratam terram circumaggerato.
Si pluuia non inceserit, rigato quindecim proximis diebus, simul atque nouam frondem agere cæperit, sarrito,
& post triennium deinde cadito, & pecori præbeto. Equo abunde est uiridis pondo xv. bubus pondo uicena,
caterisque pecoribus pro portione uirium. Potest etiam ante Septembrem satis commodè ramis Cytisus feri,
quoniam facile comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius præbeto, quoniam uires maio-
res habet, priusque aqua macerato, & exemptum paleis permisceto. Cytisum cum aridum facere uoles, cir-
ca mensem Septembrem, ubi semen eius grandescere incipiet, cadito, paucisque horis, dum flaccescat, in sole
habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito. hæcenus Columella. Plinius quoque Cytisi historiam co-
piose prosequitur libro XII. cap. XXIIII. ubi hæc habet. Frutex est & Cytisus ab Aristomacho Atheniensi
miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondetque iugero eius annua H. S. MM.
uel mediocri solo redditus. Utilitas quæ eruo, sed ocior satietas, perquam modico pinguescente quadrupede, ita
ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior: super omnia pecorum me-
dicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, po-
tui cum uino dari iubet, & firmiores, celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit mada-
factum. Apes quoque nunquam defore, Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristoma-
chus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumnio an-
te brumam. Si semine madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pe-
dali. Seritur post æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur uerno æquinoctio, cum florere de-
sint, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem uelit, angu-
stioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper: hyeme uerò quod inaruit, madidum. Satiant
equos dena libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cape feri fertile est. Inuen-
tus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei pro-
uentu. Propter quod maxime miror raram esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut ni-
uis iniuriam expauescit. hæc Plinius. Ex quibus hinc certè subit nobis mirari Gesnerum, uirum alioqui erudi-
tione clarum, quod in suo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arborem, quam rura Tridenti-
na Eghelum uocant (nos eam Anagyris generi adscripsimus) esse Laburnum, scribat ex autoritate Democriti
Cytisum apibus aduersari. Qua in re is mihi quidem uidetur (pace eius dixerim) non fuisse memor illorum uer-
borum, quibus paulò antè afferuerat eiusdem Democriti testimonio, apes nunquam defore, cytisi pabulo contin-
gente. Id quod nos quoque ex Plinio paulò supra retulimus. Non desunt, qui Trifolium odoratum quod omni-
no urbanum lotum representat uelint esse Theophrasto plantam Mel frugum appellatam, quam ipse inter loti
genera recenset lib. VII. cap. XIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Quædam enim formis pluribus con-
stant, quancquam nomen unum sortiantur, ut ita fermè æquivoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redun-
dant, folio, caule, flore, fructuque discreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuersum
tum uiribus in usu cibario, tum quod non eadem loca desideret. hæc Theophrastus. Quæ sanè illorum sententiam
mihi probare non uidentur, quod Trifolium odoratum minime in cibis ueniat, & iisdem in locis nascatur, in quibus
lotorum omne genus uirescere conspicitur. Atqui Plinio lib. XII. cap. ultimo, nil aliud est Mel frugum, Dioclis
testimonio, quam panicum. Cytisi uires Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, reddidit his paucis uer-
bis. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ mistam, sicut & maluæ folia. Planta ut Græ-
cè λωτός, ita etiam Cytisus Latine, & Citiso Italicè dicitur.

Λωτός αἰγυπτίος. LOTVS AEGYPTIA.

CAP. CIX.

Est & in Aegypto lotus, quæ in campis flumine inundatis provenit, caule fabæ: flore paruo, candi-
do, lilio simili, quem tradunt occidente sole comprimi occludique, ad ortum autem aperiri: addunt-
que, caput ipsum uespera aquis condi, & ad exortum solis emergere. Caput quale papaueris, ma-
ximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet,
mali cotonei similitudine, quæ cruda cocta; manditur: decocta; lutei oui qualitatem exhibet.

Longam

Longam satis historiam de Loto Aegyptia posteritatis memoria tradidit Theophrastus libro IIII. cap. x. de plantarum historia, cuius hic uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocatur, planis parte maxima provenit, cum rura inundantur. Huic natura caulis similis fabae, & fructus eodem modo, uerum minores, gracilioresque. Nascitur fructus in capite, modo quo in faba: flos candidus, lilijs foliorum angustia proximis: multi ac densi promiscui exeunt. Sole occidente se comprimunt, caputque integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam assurgunt: idque facit, dum caput perficiatur, floresque defluant. Capitis magnitudo quanta papaveris maximi, & percingitur incisuris non alio modo, quam papaver: nisi quod in his fructus frequentior habetur, qui milio non absimilis est. In Euphrate caput floresque mergi referunt, atque descendere usque in medias noctes, tantumque abire in altum, ut ne demissa quidem manu capere sit, diluculo deinde redire, & ad diem magis: sole oriente iam extra undas emergere, floremque patefacere: quo patefacto amplius insurgere, ut plane ab aqua absit latet. Aegyptij capita ipsa acervis putrefaciunt, cumque tegumenta putruerint, in flumine lauando separant fructum, & siccantes, pinsentesque panem faciunt, eoque cibo utuntur. Radix loti Corfion appellata, rotunda est, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux castanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, assumque in specimen albuminis uertitur, gratum cibus: manditur etiam crudum, sed gratius decoctum seu aqua, seu pruna. Haftenus de Loto Aegyptia Theophrastus. Caterum hanc, & supradictas Loti species Serapio sua lingua Handachocham indifferenter nominat. E cuius semine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitur. Neque enim fit Handachocha oleum ex uulgaris trifolij semine, ut quidam aberrantes existimant, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantum trifolio, quod asphaltiten Graeci uocant. Loti Aegyptiae breuiter meminit Galenus inter alias lotos, lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquires. Loti Aegyptiae semen in panes quidem cogitur. Planta λωτός αἰγυπτίος Graece, Lotus Aegyptia Latine, Handachocha Arabice, & Loto d' Egitto Italice appellatur.

Loti Aegyptiae histo. ex Theophr.

Arabum Handachocha.

Lotus Aegyptia ex Gal. Nomina.

Μυριοφύλλον. MYRIOPHYLLVM.

CAP. CX.

MYriophyllum, siue millefolium ^a, caulis est tener, singularis, unica nixus radice: plurimis folijs: lauibis, foeniculo similibus, unde nomen accepit. Caulis flauescit ^b, uarius, ac ueluti ex industria deliniatus. nascitur in palustribus. Vulnere recentia ab inflammatione uindicat, si uel uiride, uel siccum ex aceto oblinatur: praecipitatis in potu cum aqua, & sale datur.

^a Meum. καὶ λισκος. i. cauliculus.

^b Meum. δὲ πυκνός. i. densus.

MYRIOPHYLLON.

MYRIOPHY. ALTERVM.

Etsi non

Myriophylli
confid.

Myriophylli
uires ex Gal.
Nomina.

Etsi non desunt, qui uelint Myriophyllum, ut superius in Stratiotis millefolij cōmentatione diximus, esse uul-
gare Millefolium, quo omnes passim utuntur in Italia; tamen cum hoc plurimis caulibus à radice profiliat,
folijs constet à fœniculo diuersis, nascaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus, hinc satis perspi-
cuum fieri puto, hos qui ita sentiunt, in errore uersari. Equidem legitimum Myriophyllum me inuenisse, & saepe
uidisse crediderim in uallis Anania palustribus, unico tantum caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœnicu-
li modo, odore non ingrato. Huius plantæ hic picturam damus, aliamq; appinxi ad nos Pisis missam ab exu-
ditissimo uiro Luca Ghino. Myriophylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorū,
sic inquires. Myriophyllum usque adeo desiccatoriae est facultatis, ut uulnera glutinet. Quod Græci μυριόφυλλον
αὖ, Latini item Myriophyllum, & Millefolium aquaticum uocant: Itali, Muriophillo.

MYRRHIS.

CAP. CXI.

19

a Meum. lōs
χελ. i. quæ a
partu sequi
debent.

Myrrhidis cō
fideratio.

Angelica hi-
stor. & uires.

MYrrhis simillima est cicutæ, caule, folijsque: ra-
dix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo
non insuauis. Quæ pota in uino, phalangiorum
morsibus auxiliatur: cit menstrua, & partus secundos,
purgatq; à puerperio fœminas: subuenit & phthisicis co-
cta in sorbitione. Aiunt quoque eandem bis die terve
potam ex uino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi
contagia sentiantur, obitare.

10

Gignitur in quàm plurimis Italiae locis planta quedam ci-
cutæ faciem representans, minor tamen, minimeque gra-
ueolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam cen-
sent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide
Angelicam uulgo appellatam accipiant. Alij uero, ut Ma-
nardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uo-
cant. Veruntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhida re-
fert, sicuti nec illa: tamen si huius radix à recentioribus in pe-
stilentia miris laudibus commendetur. Quod autem Angeli-
ca non sit Myrrhis, ex eo euidentissimum esse arbitror, quod ei
folia sint satiuæ pastinacæ similia, non quidem multifida, ue-
luti cicutæ. Ceterum si Myrrhis in Italia provenit, nulla sa-
nè mihi hæcenus sese obtulit planta, quæ magis illi respondeat,
quàm hæc, cuius hic effigiem pictam exhibemus, quæ quidem
longè ab Angelica differt. Sed quoniam ANGELICAE
mentio incidit, ne tam præstantissimam plantam silentio præ-
tereamus, hic fusius de ea nobis differendum est. Hæc itaque
planta cub talem excedit altitudinem, caule geniculato, ina-
ni, multis alarum canis referto: folia profert oblonga, per
ambitum serrata, in nigrum uirescentia: flores albos, in um-
bellam coherentes: è quibus semen prodit tenue, lentium mo-

30

40

do compressum. Radix ei subest crassa raphani modo, quæ in plures dinariatur ramos, gustu acris, & sua-
uiter odorata. Huius plura sunt genera. Nanque alia satiuæ, alia Domestica, alia Sylvestris, alia in aquo-
sis proueniens. Satiuæ passim seritur in Misnia, & alijs fortasse Germania locis, in campis, coliturque dili-
genter, quod inde non mediocrem recipiant prouentum. Eruiatur tertio à satū anno. Radices habet nigras,
atque fibratas, odore adeo eximio, ut merito Angelica nomen sibi comparauerit. Domestica ita uocata, spon-
te per se nascitur iisdem in montibus, in quibus sylvestris. Sed folijs, caule, umbellæ semine & radice, longè
grandioribus. Radix illi est succosa, subalbicans, acris, & suauiter odorata. SYLVESTRIS autem
pumilior est, sed uiribus omnium præstantissima. Radice nititur pollicis crassitudine, & saepe maiore, succo fla-
uescente referta, gustu acerrimo, & odore præstanti. Aquatica cæteris grandior est, sed uiribus longè imbe-
cillioribus. Excalfacit, pariterque desiccatur ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Proinde ape-
rit, attenuat, & discutit. Venenis mirifice aduersatur: quare pestilentiam arcet hausta, aut frequenter com-
mansa. Ipsa per se sumpta pituitosos, lentosque humores digerit. Idem præstat & radices decoctum, quod
etiã celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam, lentamque pituitam.
Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiscerum ulcera, concretusque sanguis dissoluitur, & roboratur
uentriculus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unice præstat. Va-
let ad rabioforum, & uenenosorum morsus, exterius cum ruta imposita, & intrò in corpus assumpta. Hinc
fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inferant antidotis. Datur radices semidrachma una cum
Theriacæ drachma è sua ipsius aqua ijs, qui peste laborant & deinde sudare coguntur, repetiturque eodem mo-
do post septem horas. Aliqui enim hoc tantum antidoto sanati sunt. Mansa radix, & dentium canis im-
posita, eorum dolorem sedat, quinetiam anhelitum adeo commendat, ut præsumpti alij odorem occultare facile
possit.

50

60

Angelica syl-
uestris.

Angelica ui-
res Matth.

ANGELICA SATIVA.

ANGELICA SYLVESTRIS.

PSEVDOMYAGRUM.

possit. Myrrhidi iam suas reddamus vires ex Galeno, qui eas lib. VII. simpl. medic. his uerbis descripsit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæ menses mouet, & ea quæ in thorace, ac pulmone sunt, expurgat. Itaque ex secundo ordine fuerit excofacientium, adiuncta quadam partium tenuitate. Mûsis ita Græcis, Myrrhis quoque Latinis dicitur: Italis, Mirrhide.

Myrrhidis uires ex Gal.

Nomina.

Μύαγρος. MYAGRUM. CAP. CXII.

MYagron, aliqui melampyron uocant, herba est surculacea: folijs rubiæ, pallidis, tripedanea: semen^a oleosum, fæno græco simile. Quod con-

^a Meum. λιπαρον. i. pingue.

Scribit Ruellius, Myagrum frequentissimum nasci in Gallia, seiusq; semine agros bene subactos perinde quasi napsi feri: quin & suæ spontis inter segetes inueniri. Ex semine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantum lucernarum; sed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à suis Cameliæ, aut Camaminam uocari. Sed ipse non equidem Ruellio ausim subscribere: quandoquidem non pudeat fateri me hætenus Myagrum non uidisse in Italia, quod Dioscoridis delineationi respondeat. Caterum eos haud dubie falli crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alij, nonnulli uerò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Siquidem hoc folijs rubiæ non æmuletur, sed syluestrem erucam, ut quæ laciniat &

Myagri consideratio.

Quorundam error.

laciniata spectentur: nec semen profert sæno græco simile, sed papaveris modo exile. Non desunt præterea, qui plantam, quam Pseudomyagrū appellauimus, legitimum esse contendunt. Verum cum hæc rubia folia non gerat, sed glasti potius, & semen illi sit nasturtij, non sænogræci, non possum in eorum ire sententiam. Nascitur hæc passim inter linum, & segetes, cuius semen audivissime auiculis expetitur, est enim dulce, & gustui admodum gratum. Myagri semen, ut testatum reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, pingue est. Quare si tundatur, oleosum quid effundit, quod emplasticam vim obtinet. Herba, quæ Græcis Μύαγρος, Latinis pariter Myagrū appellatur: Italis, Miagro.

Myagri vires
ex Gal.
Nomina.

ΟΨΥΡΑ. ONAGRA.

CAP. CXIII.

a Meū, & Cat.
μικρὰ. i. parua
b Meum. & H.
πικρὸν. i. mali-
gna.

O Nagra, siue onothera, aut onuris frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, sed latiore, lilio non dissimili: flore rosaceo, magno^a: radice candida, longa, cum siccata est, uinum olente. nascitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit. illitu quoque^b tetra ulcera mulcet.

Onagræ con-
sideratio.

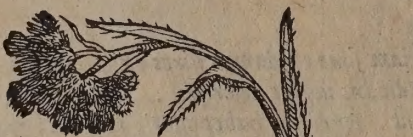
T Amet si memoria prodiderit Theophrastus lib. IX. cap. XXI. de plantarum historia, Oenothera radicem è uino potam mitiores, hilarioresq; mores conciliare; nullum tamen, qui eam mihi ostenderet, hætenus licuit reperire, quanuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne dum hominum quorundam, esset optimum, utilissimumq; remedium. Ceterum ad me scripsit clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis, sapius ex Apennino in uiridarium suum transtulisse plantam homine proceriorem: folijs amygdalæ, maioribus tamen; flore rhododendri: semine perquam minuto, exilibus teretibusq; siliquis contento, molli ac candida lanugine obuoluto: radice subalbida, longa, subter humum repente. Quæ sanè omni ex parte Onagram referre uidetur, etsi ipse quoque pro certo non ausit asserere, hanc legitimam esse Onagram, cum hætenus experientia compertum non habeat, an huius radix sicca uinum redolet, mitigetq; feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioscorides testatur. Onagra meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Onagron, aut onothera, aut onothuris, huius radix arefacta uinosum quiddam redolet: sed & uini maxime facultatis est. Quæ Ψύρα Græcè, Onagra item, siue Oenagra Latine dicitur.

Onagræ ui-
res ex Gal.
Nomina.

Κίρσιον. CIRSIVM.

CAP. CXIII.

a Meum. καὶ
λοιγὸν. i. caulicu-
lus.
b Meum. &
Cat. γίγνον.
i. triagularis.

Cirsij confid.

Nomina.

a Orib. οὐ βου-
βονιον. i. ali-
qb' buboniū.
b Meum. καὶ
βουβωνας. i. in
guinum tumo-
res.
c τὸ πορφυρὸν
τὸ ἄλβον.

tum diuisum, anthemidis modo, capitulum, foliolis stellæ modo radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga sunt, ac hirsuta. Feruenti stomacho, oculorum inflammationibus, procidua sedi, ac inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt^c purpureum florem, si ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiali

Cirsium^a, caulis est tener. duorum cubitorum^b, triangulo similis: ab imo foliola, rosæ speciem referentia: anguli spinosi, per interualla molles: folia buglosso similia, longiora, subcandida, modicè hirsuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hispidum: in quo capitula in summo purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Radicem huius loco laboranti adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

Credidere recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud esse Cirsium quàm vulgare Buglossum. Sed mihi planè hæc sententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda uidetur: quòd Buglosso caulis triangulus non insit, sed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum aculeata rosæ speciem non referant, sed longa, & continua prodeant: quòd denique Buglosso flores non evanescant in pappos, sed lanugines integri decidant, relicto in folliculis semine. Plantam, quàm proculdubio Cirsium referre putamus, nuper Pisis ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hinc figuram damus. Nascitur, ut ipse scribit, in uliginosis locis. Ea, meo quidem iudicio, Cirsio maxime ad stipulari deprehenditur. Cirsij nusquam, quod legerim, meminerunt in simplicium censu Galenus, & Paulus. Id æquè Κίρσιον Græca uoce, atque Latina Cirsium appellatur.

Ἀστὴρ Ἀττικὸς. ASTER ATTICVS. CAP. CXV.

Aster Atticus^a cauliculus lignosus, florem in acumine habens purpureum luteumve, per ambitum diuisum, anthemidis modo, capitulum, foliolis stellæ modo radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga sunt, ac hirsuta. Feruenti stomacho, oculorum inflammationibus, procidua sedi, ac inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt^c purpureum florem, si ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiali

ASTER ATTICVS, SIVE AMELLVS.

mitiale malum sentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire conuenit. Si aridus flos sinistra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

ira hēt Meū
& Cat. i. pur-
pureum in flo-
re.

Aster Atticus, qui & Bubonion, hoc est nostris Inguinalis, dicitur, sibi Attici nomen ascinit, quod in Atheniensi agro frequentior, quam alibi proueniat. Bubonion uero, & Inguinalis dicta est herba, quod bubonum, siue inguinum praecipuum sit remedium. Asteris porro appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chammali instar emicant, per ambitum diuisa foliis stellae modo radiata spectantur. Ceterum, non desunt, qui nostram sententiam impugnent, quod crediderim ego Asterem Atticum eam esse plantam, floribus umbilicotenus melinis, & in ambitu purpureis, quamq; etiam Vergilianum Amellum esse censemus. Atqui nos non ita facile a nostra discedimus opinione, quod & Meum, & Catecuzeni exemplar legant, τὸ πορφυρὸν τὸ ἀνδρὶς i. purpureum in flore: quae uerba manifestò arguunt in Asteris Attici flore duplicem haberi colorem, quo fit, ut putem in capitis principio, ubi flos describitur, non ἢ μῆλινον, sed καὶ μῆλινον. i. ἀνδρὶς πορφυρὸν καὶ μῆλινον. hoc est florem purpureum & melinum. Sed esto etiam aliorum iudicium. Verum non ob id tam mordicus meam tenebo opinionem, quin uelim etiam aliam hic plantam ostendere, quam quidam rei plantariae studiosi Asterem Atticum faciunt, sed examinent quoque ipsi antiquam, quam nos addidimus, lectionem. Huius plantam misit ad me primum Ioannes Crato Vratislaviensis, Ferdinandi Caesaris Medicus, & uir quidem singulari doctrina praeditus, quae quoniam florem stellae modo radiantem, licet tantum melinum, profert, meritò quidem Asteris nomen illi imponendum est. Hanc Serapio (ut libro tertio in Eryngij mentione prodidimus) cum Eryngio confudisse deprehenditur florū similitudine falsus, qui in utraque planta stellae figurā praeseferunt. Ceterum non est praetereundum, quod nonnulli Dioscoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quam supra sint reddita. quae quoniam a doctissimis uiris Dioscoridi accreuisse comperita sunt; ideo nos quoq; ea, utpote adiectitia omisimus. Quod autem adscititia sint, testimonio esse possunt Galenus, Oribasius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quae redundant, nusquam leguntur, etsi reliqua, ut solent, bona fide referant. In cuiusdam tamen Apuleij libello de plantarum historia & uiribus scripto, nonnulla habentur capite de Astere Attico, quae inde facile, quod ferè eadem esse uideantur, huc adiecta sunt: sic enim uerba illa sonant. Stellarum radij notetibus collucet: quare qui naturam stirpis ignorant, inane simulacrum se uidere putant. Reperitur a pastoribus pecudū. De Amello autem, quem nos Asterem Atticum appellabamus, & non temerè quidem, ob nonnullas notas, quae illi cum Attica Stella communes sunt, cecinit Vergilius libro quarto Georgicorum his luculentissimis carminibus.

Asteris Attici
confid.

id est
ob id

id est
ob id

id est
ob id

ASTER ATTICVS ALTER.

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello Fecere agricola, facilis quarentibus herba: Nanque uno ingentem tollit de cespite syluam. Aureus ipse, sed in folijs, quae plurima circumfunduntur, uiola subluet purpura nigra. Sepe deum nexis ornata torquibus ara. Asper in ore sapor: tonsis in uallibus illum Pastores, & curua legunt prope flumina Mella. Verum non possum non mirari stupidum cuiusdam blateronis ingenium, qui Vergilij Amellum eam plantam esse censet, quam

Serapionis
erratum.

id est
ob id

Amellus Vir-
gilij.

Blateronis cu-
iusdam opin.
explosa.

quam omnibus in confesso est esse chelidonium minus. Ita enim sepe fit, ut qui alios suggillare satagunt, in prae-
invidia adeo cecutiant, ut non solum in tenebris oberrent, sed excordes quoque fiant. Vergilius enim Amelli
florem descripturus inquit. Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello. Pecere agricola. & deinde subiunxit.
Aureus ipse, sed in folijs, quae plurima circum. Funduntur uiole subluet purpura nigra. De folijs intelligens
ipsius floris, quae ipsum ambiunt, quaeque colore nigram imitantur uiolam & recte quidem, subluet inquit Ver-
gilius purpura, quod color ille purpureus, qui in illis spectatur foliolis, non ita splendus sit, ut in ipsa cerni-
tur uiole, sed longe dilutior. quo fit ut is omnino cecutiat, qui de plantae ipsius folijs Vergilium intellexisse cen-
seat. Sed purpureus color in chelidoni minoris flore omnino desideratur. Praterca chelidonium minus humi
perpetuo repit, nec se unquam in altum extollit. Atqui aliter quidem se habet Amellus. Nanque is, uno in-
gentem tollit de cespite syluam. Adde quod chelidonium illud Verno tantum tempore prouenit, & deperit. 10
Amelli uero flos Vergilio, in fine aestatis, aut sub Autumni principium apparet: cum dicat. tonsis in uallibus il-
lum Pastores & curua legunt prope flumina Mella. Id est legunt Pastores Amelli florem in uallibus & pratis
iam falce detonsis. Itaque fit ut iam ex Medico fiam Vergilij interpres. Est itaque Amellus herba; quae cau-
les ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente. E quibus circa cacumen ramuli oriun-
tur, in quorum summitate flores spectantur in stellae modum radiantes, ut in Anthemide, aut Belli, sed in me-
dio lutei, comantibus circunquaque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata oliuae
figura, minora tamen, aspera, hirsuta, nigricantia; subamaro sapore. Quae autem caulem circumuestiunt, lon-
ge minora spectantur. Radicem habet multifidam, odore non ingrato, & caryophyllorum quid respiciens. Flo-
ret in principio Autumni, aut in aestatis calce, Augusto, & Septembri. Flores tandem flaccescunt, & in pap-
pos diffiliunt: semine paruo, oblongo. Intubo haud longe absimili. Asteris Attici recens herba (ut Crateneas
tradit) cum axungiae senio tusa rabiosi canis moribus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & in-
censa serpentes fugat. Huius meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his
uerbis. Aster Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantum quod illitum, sed etiam quod suspensum bubo-
nas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet uero non minime & refrigerans quiddam, ac reprim-
mens, adeo ut mista sit facultatis, uti rosa: uerum id non ad-
stringit, haftenus Galenus. Sed quoniam Attica stella mihi
in mentem redegit Stellariam recentioribus uulgo uocatam,
cum & ipsa uiribus non uulgaribus sit praedita, eam minime
silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA,
quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quae
ut plurimum in montibus prouenit, praesertim in pratis, folijs
maluae ferme similibus, durioribus tamen, & crispioribus, an-
gulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serra-
tis, adeo ut latius aperta stellae formam referant. Caulis ei te-
nuis, semicubitalis, a quo plures exeunt ramuli, in quorum sum-
mo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice
nititur, quae crassitudine digitum aequat, & longitudine palmum
excedit. Erumpit haec Maio mense, Iunio uero floret. Efficax
est pota sanandis non solum internis uiscerum uulneribus, sed
& sinu- sis ulceribus: quinetiam extrinseca uulnera glutinat. 30
Expetitur Germanis chirurgicis, mirisque laudibus celebratur:
quippe qui eam felici successu uulnerarijs potionibus admisceat.
Arida puluis in sui ipsius decocto, aut cum aqua eius stillati-
tia sumptus, enterocelis medetur. Datur idem puluis ex uino,
aut iure cochlearis mensura, quindecim aut uiginti diebus, mu-
lieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas a nimia ute-
ri humiditate, quae iniectum semen contineri prohibet. Stillati-
tia eius aqua epota, tum etiam in uuluum indita, alba mulie-
rum profluvia mirifice sistit: adeo ut eius quoque diutina inie-
ctione corrupta ab incorruptis uix dignosci possint, restrictis 40
mirum in modum foemineis locis: quod tum celerius, tum ef-
ficacius praestatur, si in eius decocto insideant. Quin & laxas
procidentesque mulierum mammas contrahit, & duras soli-
dasque efficit, si lintea in eius decocto, aut stillatitia aqua in-
tincta mammis saepius imponantur, diutiusque importentur,
praesertim hypocistide, equiseti, stypteria, siccisque rosis ad-
-

Amelli hist.
Matthiolo.

Asteris Attici
uires ex Gal.

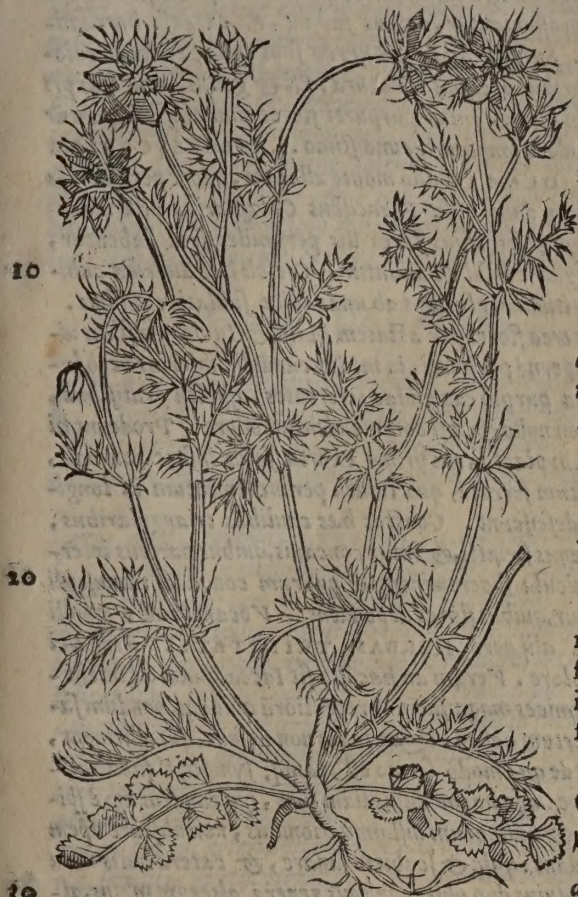
STELLARIA.

Stellariz hi-
storia.

Stellariz ui-
res Matth.

Nomina. mistis. Planta, quae Graecis ἀστέρις & ἄνδρος Latins item Aster Atticus nominatur: Arabibus, Aslaraticon:
Italys, Aster Attico: Germanis, Stern Kraut: Gallis, Aspergoutte mineur.

Isopyron aliqui phasolon ob similitudinem uocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur: capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis, melanthij gustum imitantis. Contra tussim, & cætera pectoris uitia, semen ex aqua mulsa bibitur: hepaticis, & sanguinem excreantibus utile.

Et si aliàs scripsi haud mihi contigisse antea uerum Isopyrum inuenire, postea tamen factum est, ut eius plantam cuius hîc imaginem damus ab amicis optimis sim consecutus. Ea enim Isopyrum (meo quidem iudicio) per omnia refert. Quod Græci ἰσόπυρον, Latini etiam Isopyrum uocant.

Nomina.

Ἰὸν πορφυρῶν.

VIOLA PURPUREA.

Viola purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò dissimile: cauliculus à radice medius prodit, in quo flosculus suauissimè olens, purpureus, opacis, & asperis nascitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per se, & ex polenta illinuntur aptissimè stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sedique procidentii.

Sunt in Violarum genere non modò purpureæ, sed etiam scandidæ, frigidis & uliginosis locis nascentes, prorsus tamen inodora, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioscorides. Hæ numerosa proueniunt in Ananiensi agro

Viola purpurea confid.

VIOLA PURPUREA.

VIOLA ARBORESCENS.

222 supra

IACEA, SIVE FLOS TRINITATIS.

Viola arbore
scentis men-
tio.

Iacea, sive
herba Trini-
tatis.

IACEA ALTERA.

Violarum vi-
res ex Mefue.

supra Tridentum, ubi mense Aprili adeo copiose florent, ut
si longe prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea ui-
deantur. Sunt & aliae, quae aureo sunt colore, adeo in colo-
randis floribus occupatur natura. Est & genus, Oeniponti pri-
mum mihi usum, cuius purpurei flores numerosis stipantur
foliis, odore omnium iucundissimo. ARBORESCENTEM
autem VIOLAM e Baldo monte allatam, odore perquam iu-
cundo, mihi dono misit Franciscus Calzolarius pharmaco-
poeus Veronensis, cuius flores illis persimiles ferè habentur,
qui in Regali consolda usuntur. Crescit haec duorum cubi-
torum altitudine, pluribus ab una radice sublatis caulibus. 10
Alij praeterea flores per astatem Maio, & Iunio mensibus ui-
suntur supernè purpurei, in medio candidi, inferius uerò lu-
tei, forma purpureas uiolas referentes, aspectu gratissimo,
cum tamen nullo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi
ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda,
per ambitum serrata, quae tamen per incrementum in longi-
tudinem desciscunt. Constat haec caulibus triangularibus,
quadantenus striatis, & intus concavis, quibus paribus inter-
uallis genicula supereminent, e quorum concavo ramusculi 20
exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli
IACEAM alij uerò HERBAM TRINITATIS à triplici
florum colore. Verum an haec illa sit Iacea, quam ad intesti-
norum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nondum sa-
tis compertum habeo. Quamquam non desunt, qui affirmant,
hanc esse de qua modò sermo est, eamque symphyti facultati-
bus pollere, quemadmodum etiam sunt, qui eandem aegre spi-
rantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscure opem
ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cetera cutis uitia
delere. Huius duo obseruauimus genera, alterum maius, al-
terum minus. Atqui in minore flores, & minores habentur,
& duobus tantum coloribus micantes, nempe ceruleo, ac can-
dido, aut luteo & albicante. Praferuntur ambae ad puerorum
tormina, & praesertim stillatitia earum aqua pota. Herba to-
ta illita, aut in pabulo data, sanat sues angina laborantes.
Violarum purpurearum facultates exquisitè descripsit Me-
sues inter simplicia soluentia, unde haec decerpimus. Viola
temperatum, conueniensque sunt medicamentum, quo im-
mutantur mala humorum qualitates, & natura eorum solui-
tur. Praferuntur quae primo uere florent, solis ardorem, qui
uim resoluit, minimè expertae, nec imbris dilutae. Viola re-
frigerant, & humectant ordine primo, cum tamen sicca minus
refrigerent, & minus humectent. Recentibus quaedam inest
humiditas, quae obtundit caliditatem, à qua potior est uis.
Quapropter siccata humiditate, quae in superficie continetur,
gustu amaritudo deprehenditur, quae à calido prouenit, qui
prius sub humido delitescibat. Quo fit, ut exiccatae magis ca-
lida, minusque humida habeantur. Humiditas, quae superflua
recentibus inest, aluum emolliendo ciet: uerum arefactae, de-
iectoriae sunt facultatis, non quòd emolliant, sed quòd dissol-
uant. Viola in summa soporifera sunt, refrigerant, calidos do-
lores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & sol-
uunt. Earum succus, & syrupus ex eo factus uetrem leniunt.
Macerantur in aceto, quòd ualentius ardentissimis conferant
febris. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis:
ceteris tamen praestat, quod ex immaturis oliuis, aut ex dul-
cibus amygdalis exprimitur. Viola bilem educunt, eiusque
feruorem mitigant. Conferunt capitis doloribus, quos cali-
ditas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperae
arteriae scabritiem leniunt: medenturque anginis, & columellae
uitijs: praecipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris infla-
mationibus: sitimque arcunt. At quae sicca sunt, iecoris ob-
structiones

fructiones referant, inflammationes discutunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Haftenus de uiolis Mesues. Parant hac etate è uiolarum recentium diluto, quo pluries uiole fuerint maceratae, deiectionum Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo deicienda alui gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, uel quinas exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro vi. simpl. medic. sic inquit. Viola folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi aestuanti, & oculis. hac Galenus. Ex quibus abundè palàm est non nouisse Galenum, sicuti & ceteros ueteres, Violas deiectionia facultate citra noxam praeditas esse. Viola nigra, & Viola purpurea sic Latinis dicta, Graecis ἰὼν μέλαν, & ἰὼν πορφυρὴν uocatur: Arabibus Seneffigi, Sonofrig, siue Benesefegi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis, Mertzen uio-
len: Hispanis, Violeta: Gallis, Violetes, Violes de mariz, & Carefme.

Syrupus uio-
laceus.

Violarum ui-
res ex Gal.

Nomina.

Κακαλία. CACALIA.

CAP. CXVIII.

Cacalia, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, albus: florem ferens robori, aut oleæ similem. nascitur in montibus. Radix in uino madefacta, ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tussibus, scabritijs arteriæ medetur. Grana, quæ post excussum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliæ con-
sideratio.

Cacaliæ uires
ex Gal.

Nomina.

Cacalia, Plinio lib. xxv. cap. x. i. authore, uocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi haftenus contigit Cacaliam reperire in Italia etsi eam diu quæsiuerim in montibus. Ceterum herbam Cacaliæ similem testatur se pluries uidisse in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tussilaginis, maiore tamen, auersa parte candidiore, minusq; per ambitum angulosiore: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cuius cacumine flores exeunt panicula faciem referentes, muscosi, oliuæ instar. Hanc ipse Cacaliam suspicatur. Equidem huius uiri iudicio facile ausim subscribere, quod is in simplicium cognitione diligen-
ter uersatus sit, atque inter Italos in ea maxime præstet. Cacaliam cancanon uocauit Galenus lib. vii. simpli-
cium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Cancani radix facultatem habet mordacitatis exper-
tem, & modicè exiccantem: essentiam crassam, & emplasticam. Quapropter macerata uino, sicut tragacantha, & lincta, arteria asperitates sanat: nec minus, si quis eam commandat. Succus eius defluens prodest arte-
rie, similiter ut glycyrrhiza. Κακαλία ita Græcè, ut etiam Cacalia Latine dicitur.

Βύνιον. BVNIUM.

CAP. CXIX.

Bunion caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis folijs, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi: semen odoratum, hyoscyamo minus. Vrinam ciet, excalfacit, secundas euocat: lienis, uesicæ, renibus utile. Tam humidi, quàm sicci, expressiq; succi caulibus, folijs, radicibusq; usus in-
ualuit ex aqua mulsa.

Πσευδοβύνιον. PSEVDOBUNIVM.

CAP. CXX.

Pseudobunion palini altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosq; napi ferens, acri gustu. Tor-
mina, atque stranguriam, laterumq; dolores sanant quaterni rami eius poti in aqua: illiti quoq;
cum sale, & uino tepentes, strumas discutunt.

Bunij consid.

Bunij uires
ex Gal.

Nomina.

Bunium, quod nostri Napum syluestrem uocant, Plinius uidetur posteritatis memoriæ prodidisse libro xx. cap. i. ubi de napsi ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus fæminarum, & uesicæ, & urinae
utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aqua calida
e cyathis quatuor: sed urinam inhibet, si non lini semen unà bibatur. Alterum genus Buniada appellant, & ra-
phano, & rapo simile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hac Plinius. Ex
cuius sanè uerbis palàm fieri arbitror, eam nobis plantam esse Bunium, quæ Napum syluestrem rura in Hetruria
appellant. Nascitur hac inculto solo, frigido præcipuè tractu. Verum Pseudobunium, quod Græci uocant,
nondum mihi in Italia compertum est. Quod nulli mirum uideri debet: nam quod planta hac fruticet in Creta,
ut Dioscorides testatur, uidetur potius Cretensum propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit,
antidotis admiscetur: quare & in ipsa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Vtriusque uires sanè paucis
tradidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Bunium, alij arcticon, adeo excalfacit, ut
& urinam moueat, & menses prouocet. Sed & Pseudobunium adsimilis illi caliditatis est. Quod Græci βέ-
νιον, Latini similiter Bunium uocant: Itali, Nauone saluatico. Quod uerò illi ψευδοβύνιον, hi Pseudobunium,
& Bunio falso.

Chamæcissos folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinis senisve, dodrantalibus, foliosis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutili. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisve diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcissi
confid.

Credidit Leonardus Fuchsius, in suo de Stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquidem uulgaris hederæ terrestris folio constat rotundo quadantenus serrato: caulibus, uel potius funiculis uirilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis senisue, dodrantalibus, foliosisq;. Adde quòd Chamæcissi flores uiolæ albæ similes facit Dioscorides, ac etiam candidiores. Sed terrestris hederæ florem profert pusillum, in candido purpurascentem. Quibus utique rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non esse Chamæcissum, quòd notis inter se plurimum pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quòd Chamæcissos (si Plinio credimus lib. xxiii. cap. xv.) spicata est tritici modo: & cum floret, existimari potest alba uiola. Ruellius hanc in Gallia nasci scribit. Sed eam aliam esse à Chamæcisso hic representato perspicuum est: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioscoride dissentit, quem nullam spicarum mentionem fecisse constat. Equidem, ut ingenue fatear, nullam hactenus in Italia herbam comperi, quam legitimè esse Chamæcissum ausim affirmare. De uiribus Chamæcissi breuiter differuit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Chamæcissi flos, cum sit admodum amarus, iecur obstruere liberat. Sunt & qui ischiadicis ipsum exhibeant. Hæc planta ut Græcis χαμαίσις, ita etiam Latinis Chamæcissus nuncupatur.

Chamæcissi
uires ex Gal.
Nomina.

Chamæleuce lumborum doloribus propitia est. herba uirens, incuruis folijs furculisque: flores rosaceo.

Chamæleu-
ces confid.

Sanè quàm paucis Chamæleuces historiam perstrinxit Dioscorides. quare difficillimè quidem decerni potest, quanam in uniuerso plantarum genere Chamæleucen referat. Ceterum hic silentio non dissimulandum puto, quòd non desunt codices (ut Marcellus & Ruellius Dioscoridis interpretes aiunt) in quibus non χαμαίσις, sed χαμαίσις legitur. Alteram quidem lectionem nos quoque magis probamus, tum quòd in notis Dioscoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud sit quàm tussilago, quemadmodum & apud Plinium lib. xxiii. cap. xv. ubi eam Farranum siue Farfugium uocari tradit: tum etiam quòd eodem loco Plinius idem ferè scripserit de chamæpeuce, quòd de chamæleuce in hoc capite scriptum reperitur. Quod hanc dubiè ostendit, huius capituli initio mendum subesse. Et certè facilis ac lubricus potuit esse librarij lapsus, ut qui unius tantum literæ mutatione χαμαίσις, pro χαμαίσις scripserint. Porro Plinius chamæpeucen folijs laricis similem reddidit. mihi tamen ea uidetur potius piceæ folijs assimilanda, si in composito plantæ nomine uolumus rectè posterioris uocis significatum spectare: nam picea πεύκη, larix uerò λάρικς item Græcè dicitur. Chamæleuce, ut author est Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, calida est facultatis tertio quodammodo ordine, sicca primo. Ea Græcè χαμαίσις, Latine item Chamæleuce, & Chamæpeuce uocatur.

Chamæleu-
ces uires ex
Galeno.
Nomina.

a Car. πέρυ-
σσον, καὶ ἀκύν-
θος καὶ μί-
κρο τέρον. i. a-
sperius: & spi-
nosum, & mi-
nus.

Buglossum nascitur in campestribus, & sabulosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cum semine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt. Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum decoctum, animi uoluptates auget.

Buglosi con-
sideratio.

Qui diligenter Buglosi historiam expendunt, omnes herbam Borraginem uulgò uocatam, in hortis, alijsq; locis nascentem, potius legitimè esse Buglossum censent, quàm illam, quæ Buglossa uulgò nominatur, cuius in officinis communis est usus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim subscribere: siquidem Borrago dicta folijs est in uniuersum uerbasco similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus: quibus etiam hæc symphytum alterum æmulatur, quòd folia buglosso proxima ferè superius prodidit Dioscorides. Adde præterea, quòd folia Borriginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur. Contra quæ Buglosi nomen sibi falsò uendicauit, folia habet longa, echio similia, non usque adeò lata, ut bubulas referant linguas, minusque humi depressa, quæ potius è toto ferme cespite sursum aspiciunt, nec aliqua ex parte uerbascum, aut symphytum alterum representant. Non ob id tamen negare ausim, quin uulgare Buglossum in campestribus nascens, iisdem cum Borragine polleat uiribus: quandoquidem eadem utriusque asperitas, idemq;

BUGLOS. SIVE BORRAGO.

BUGLOSSVM VVLGARE.

tas, idemque sapor gustui manifestum praebeant eiusdem facultatis indicium. Atque facie non multum dissidere ea inuenias, si illud genus spectes, quod hodie in hortis seritur ex Hispanijs allatum: hoc enim etsi uerbascum adedò adinuicem non representet, quemadmodum Borrage; foliorum tamen effigie bubulas linguas maxime imitatur. Sed quoquomodo hac se res habeat, concedam facile Borrage, & uulgarem Buglossam & specie, & forma inter se differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & si non eadem utrisque, simillimas tamen inesse. Ceterum non desunt, qui his rationibus neglectis asserant uulgare Buglossum in Echij omnino genus esse, quòd illud omnibus notis referre putent. Alij uerò sunt, qui idem Buglossum Cirsij m existimant. Verum nos aliud à uulgari Buglossò & echium, & Cirsium esse censemus, ut abundè suis locis dicimus. Quòd insuper Borrage facile sit legitimum Buglossum, Auicennae testimonio comprobari potest, qui Buglossi de-
 40 libro secundo sui canonis ita scribit. Lingua bouis est herba lata, habens folia sicut almaru, & ad tactum aspera, & rami eius asperi, sicut pedes locustarum. Oportet autem, ut illa administretur, quae est in Corascenti, crassa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quae sunt radices spinarum, & pilorum exeun-
 50 tium ab ea. Quibus notis adedò euidenter nostram Borrage expressit Auicenna, ut nemo non intelligat, hanc esse Linguam bubulam. Eam praeter morem descripsit Auicenna, quòd suo quoque tempore non des-
 60 sent, qui ueri Buglossi loco aliam quandam substituerent plantam, ut apertè eius uerba declarant, dum subdit. Quae autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius est genus almaru, & non est lin-
 70 gua bouis, & neque confert, ut inuamentum illius est. haecenus Auicenna. His omnibus illud denique acce-
 80 dit, quòd apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inscribitur, inuenio Buglossum Lucanis
 90 Corraginem nuncupari prioris tantum literae mutatione, quòd cordis affectibus quam maxime opituletur. Quae sanè omnia, ni fallor, clarissimè ostendunt, Borrage esse uerum ac legitimum Buglossum. Prouenit ita-
 100 que Borrage folijs latis, atque oblongis, asperis: eminentibus ubique bullis, tenuissimis armatis aculeis, qui totam plantam hirsutam, ac rigidam reddunt: caule exit cubitali, & quandoque maiore, pingui, concauo,
 110 aculeis ubique scatente, & ramis multis brachiato: floribus in stella modum radiantibus, caeruleo colore, & quandoque candido: nigro è medio prominente apice. Semine nigro, striatoque. Haec planta plurimum
 120 per sese in hortis nascitur, adedò ut inde haud facile extirpari possit. Radicem habet albam, teneram, pol-
 130 licari crassitudine, gustu subdulci, ac lento. Ceterum uulgare buglossum folio est Borrage longiore,
 140 hirsuto, aspero, minutissimis aculeis scatente, caule sesquicubitali, rotundo, hispidoque. e quo rami exeunt
 150 sursum spectantes. Flores edit purpureos Borrage minores, è quibus nigrum oritur semen. Radix illi est Borrage-
 160 ni per omnia fere similis, sed crassiori pinguiorq; libro. Huius tria obseruauimus genera. Hortense latioribus,
 170 ac longioribus folijs, ac syluestris duplex genus. Cuius alterum folijs altero latioribus, & floribus purpureis spe-
 180 catur:

BUGLOSSVM ALTE. FLORE NIGRO.

Buglossi uires ex Gal.

Nomina.

Etatur: alterum uerò angustioribus, & floribus nigricantibus. Borragini atque etiam uulgarì Buglossò uis sanè magna inest ad animi deliquium, & ceteros cordis affectus, & melancholicos morbos. & præsertim earundem decoctum ex uino, ac etiam ex aqua paratum. Trita uulgaris buglossi radix ex aceto illita tribus diebus continuis Scabiosos iuuat. Præstat utriusque plantæ succus haustus ad epota uenena, & uenenosorum animalium morsum. Stillatitia earum aqua delirij, quæ cum febre sunt, mirificè auxiliatur, quin etiam oculorum inflammationes mulcet tam interius, quàm exterius imposita. De cuius uiribus differens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Buglossum humide calidæque temperiei est. Itaque uinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs, qui ob faucium asperitatem tussunt, coctum in melicrato conuenit. Herba, quæ Græcis Βύλλωσον, Latinis item Buglossum & Lingua Bubula nominatur: Arabibus, Lifen althaur, seu Lesan althaur: Italis, Borragine: Germanis, Burretsch: Hispanis, Borraia, & Borraienes: Callis, Bor- 20 rache.

Κυνόγλωσσον.

CYNOGLOSSVM.

CAP. CXXIII.

Cynoglosson folia latifoliæ plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginosa: caule uacat, & humi sternitur. prouenit in sabuletis. Folia cum uillo adipe ueteri, medentur moribus canum, alopecij, & ambustis. Emollit aluum, decoctum 30 herbæ ex uino potum.

CYNOGLOSSVM DIOSCORIDIS.

Cynoglossi confid.

Legitimum Cynoglossum, quod, Dioscoride teste neque caulem, neque flores, neque semen gignit, pluries non modò uidimus; sed etiã legimus Romæ post Adriani molem in sabulosis quibusdam locis enatum. Hoc à uulgarì Cynoglossò, quo passim officinæ utuntur, perquam longè distat: quippe quod in radiantis solis morem folia 40 fert, suppinguia, tenui lanugine albicantia, humi strata, & caule perpetuò uiduum est. Illa uerò planta, quæ Cynoglossi usum omnibus præstat, plurimos emittit caules, cubito sæpius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores insunt purpurei, echiosimiles; & quibus deinde quædam parue prodeunt lappæ, non sine magno naturæ artificio factæ, quæ contactu uestibus pertinaciter adherent. Meminit Cynoglossi Plinius 50

lib. XXV. cap. VIII. his uerbis. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratissima. Auantq; quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est & alia similis ei, quæ ferat lappas minutas. hæc Plinius. Ex quibus satis perspicuum esse puto, quod neutrum Cynoglossi genus è Plinio traditum, Dioscoridis Cynoglossò respondet. Siquidem primum Plinio caules uel thyrsos edit adeo flexiles, ut ij topiarijs operibus maxime conueniant. Dioscoridi uerò planta est sine caule, quæ humi sternitur, ut hinc apertissime constet, hanc operi topiario, ut aliquid cōnestiat uel contexat, prorsus ineptam esse. Adde quod Dioscoridi Cynoglossum medetur canum moribus, alopecij, & ambustis: quin etiam aluum emollit. Plinio autem ad tertianas tantum, & quartanas prodest. Id quod de Buglossò intelligitur, ut superiori capite testatur Dioscorides. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Buglossi historiam, & uires cum Cynoglossò turpiter confudisse Plinium. Cuius certè lapsus non animaduertenterum recentiorum nonnulli, qui Plinij 60 auctoritate freti contra Dioscoridis grauem sententiam probare contendunt, Cynoglossum caules, flores, & semen proferre. Quod autem secundo loco à Plinio describitur, lappas minutas ferēs, nil aliud, meo quidē iudicio, fuerit, quàm

CYNOGLOSSVM VVLGARE.

CYNOGLO. VVLGARE FLORIDVM.

PHYTEVMA.

quàm vulgare Cynoglossum omnibus notum. Quo fit, ut omni-
no errasse existimem Ruellium, & Fuchsum viros alioqui do-
ctissimos: quippe qui crediderint, vulgarem Cynoglossum esse
Lycopsin, ut etiā supra suo loco monuimus. neq; enim hos ani-
maduertisse ideo de hac cū alio Cynoglossō scripsisse Pliniū,
ac deinde speciatim de Lycopsi lib. lib. xxvi. cap. xi. Vulgare
Cynoglossum manifestō refrigerat, et siccat. folia recētia illita
vulnerum inflammationes, mirum in modum sanant, et arcent.
Cynoglossi in libris de simpl. medic. facul. nusquam reperio me-
minisse Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynoglossum
& Lingua canina vocatur: Italis, Cynoglossa.

Ruel. & Fuch.
error.

Φύτμα. PHYTEVMA. CAP. CXXV.

Phyteuma folia habet struthij, minora: copiosum se-
men, perforatum: radicem paruam, tenuem, per
summa terræ nitentem. Quam ad amatoria conue-
nire, nonnulli scriptum reliquerunt.

Nomina.

Cum sit usus Phyteumatis ad amatoria duntaxat, exem-
plo Plinij ductus, plura hic de eo referre superuacuum
habeo. Mibi quidem hactenus herba hæc incomperta
est. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipsa ad
delicias & amatoria tantum colit, donec quis Deæ charissi-
mus hanc herbam edoctus, eam nobis quoque indicare possit.
Verum non ob id præmittam commemorare, non deesse rei
herbariæ studiosos, qui plantam, cuius hic imaginem damus,
PHYTEVMA esse censeant, quod perforatum gerat capitulum
& folia struthij modo oblōga; sed esto etiam aliorum iudiciū.
Huius, tanquam superuacua, et inutilis herba, Galeus et Pau-
lus nusquam, quod legerim, inter simplicia meminerunt. Φύτμα
ut Græcè, ita etiam Phyteuma Latine dicitur.

Phyteumatis
confid.

Nomina.

Λεοντοπέδιον

PSEVDOLEONTOPODIVM.

LEONTOPODIVM.
CAP. CXXVI.Leontopodij
confid.Brunfelsij
varum.

Nemica

Leontopodion duum digitorum herbula est, folia ferens angusta, longitudine ternum, quaternumve digitorum hirsuta, quæ iuxta radicem lanosiore flocco canescunt: capitula in summo caule quasi perforata: flores nigri: semen usque adeo spissa lanugine inuolutum est, ut sæpe fallat: radice parua coheret. Quam tradunt appensam ad amatoria prodesse, & tubercula discutere.

Non dubito quin plantam, cuius hic imaginem damus, legitimum sit Leontopodium. Siquidem herbula est duum, ternumve digitorum: folijs angustis, trium quoque digitorum mensura hirsutis, auersa parte canescentibus, & præsertim quæ circa radicem sunt. Capitulis in summo caule quasi foraminibus distinctis: floribus nigricantibus, & semine densa ac modum lanugine implicato. Radice parua, tenuique. Hanc è Baldo Monte allatam misit ad me Verona Franciscus Calzolarius Pharmacopæus insignis ad auream campanam. Est & alia planta, cuius quoque imaginem expressimus, & passim in Boemia nascitur, quæ tametsi longiori sit caule, quàm deceat, omnes tamē Leontopodij notas habet. Ideoque eam Leontopetalum alterum appellare libuit. Ceterum hic non est audiendus Brunfelsius, qui Stellariam herbam vulgò vocatam in suo onomastico Leontopodium esse scribit. Quæ in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in alijs compluribus. Vocant ita λεοντοπόδιον Græci, ut Latini quoque Leontopodium.

ANTIRRHINVM I.

Hippoglosson^a, frutex est folia habēs rusci tenuis figura, & spinosam comam, & in summo ceu linguas e folijs exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis imposita minuit. malagmatis radix; succusq; admiscetur.

^a Meum. βάμνικος. i. parvus frutex.

Hippoglossum, quod in folijs ueluti prominentes linguas proferat, Bislinguam uocat Hetruria, alij uerò Bonifaciam.

Hippoglossi confid.

Nascitur hæc frequentissima in Liguria Alpibus, Urbina agro, et quibusdam syluosis montibus non longè à Goritien: si comitatu, quā iter est in Hydriam ad argenti uiui fodinas. Veruntamen non est hæc Laurus Alexandrina, aut Idea, de qua infra suo loco differemus, ut in suo insigni de plantarum historia commentario existimat Fuchsius. Quandoquidem Laurus Alexandrina e foliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, sed tantum fructum rotundum tiliæ modo longiori pediculo appensum profert. Hippoglossum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quam fecerint antiqui scriptores. nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut stragulatui uulua laborantibus mulieribus radicis, aut herba puluis cochlearis mensura, ex uino, uel iure haustus, presentaneo remedio opem ferat. Est & ad puerorum enterocelas præstantissimū medicamentum, si diutius diluculo hauriatur puluis idem sesqui drachmæ pondere ex maioris symphyti decocto. Verum id summentibus euenit, quod primis tantum diebus adeo ramicem pulsare percipiant, ut intestina foras prolabi uelle uideantur: quare subcingulis, fascijs, & sibilis reprimentibus, roborantibusq; primis diebus uti opus est. Quæ planta Græcis ἵππογλωσσόν, Latinis similiter Hippoglossum appellatur: Italis, Bislingua, & Bonifacia: Germanis, Zepffir Kraut: Hispanis, Lengoa de cauallo: Gallis, Lingua pagana.

Hippoglossi uires Matth.

Nomina.

Αντίρρινον. ANTIRRHINVM. CAP. CXXVIII.

Antirrhinon, alij anarrhinon, uocant herbam caule, & folijs anagallidi similem: florem albæ uiolæ, purpureo, minore tamen, ideoq; syluestris^a anagallis nominata est: semine uituli narium simili. Tradunt perunctos ea cum oleo lilino, uenustiores fieri: nec ullo medicamento lædi posse, si quis appensum gestet.

^a Meum. λυχνίς. i. Lychnis

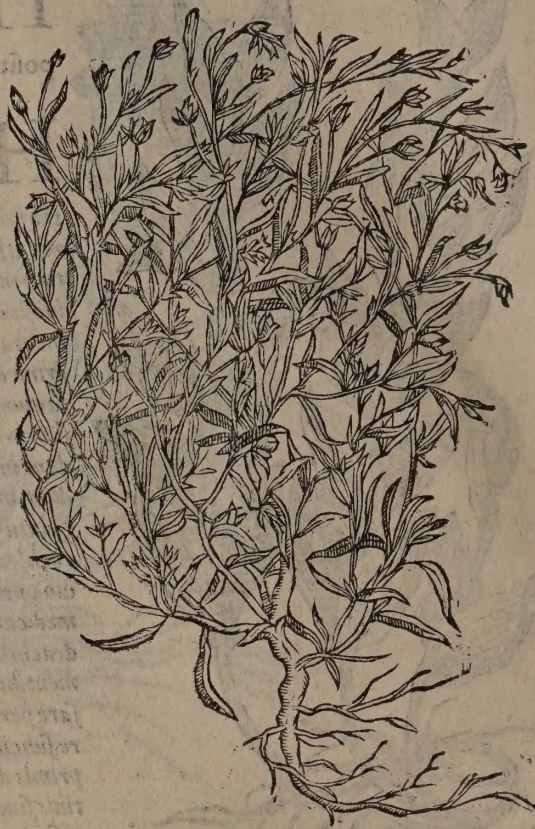
Variat admodum Antirrhini apud ueteres historia. Siquidem Dioscorides Antirrhinum herbam folijs, & caule anagallidi similem reddidit. Theophrastus uerò eandem aparinæ similem fecit. Veruntamen nos qui quatuor Antirrhini genera obseruauimus, nullum hætenus uidimus, quod folijs anagallidis, aut Aparinæ uiresceret, ut ex hîc appictis imaginibus apparet. Plinius lib. x xv. cap. x. rectius fortasse, Antirrhinum lino simile nasci scribit. Vnde facile suspicor, Dioscoridis et Theophrasti exemplaria hoc in loco deprauata esse, atque in aliqua parte uitium latere. Caterum ut in plantis uariat facies, ita quoque in floribus uariat color. Siquidem in una purpureus, in altera subpurpureus, & in cæteris candidus flos emicat. Atqui ex omnibus capita nascuntur, in quibus semen minutum continetur, uitulinis admodum similia, quæ non nisi magnitudine differunt. Illinuntur antirrhini folia, quinetiam flores, & semen, cum rosaceo, & melle ad uteri præfocationes, & mensium difficultates. Herba scorpionibus adeo contraria est, ut illico ea uisa torpescant. Eadem fronti adalligata, præstat ad delendas oculorum albugines. Antirrhini meminit Galenus lib. vi. simp. medic. ubi de eius uiribus ita scribit. Antirrhinum, aut anarinum semen habet

Antirrhini confid.

Antirrhini uires ex Gal.

ANTIRRHINVM II.

ANTIRRHINVM III.

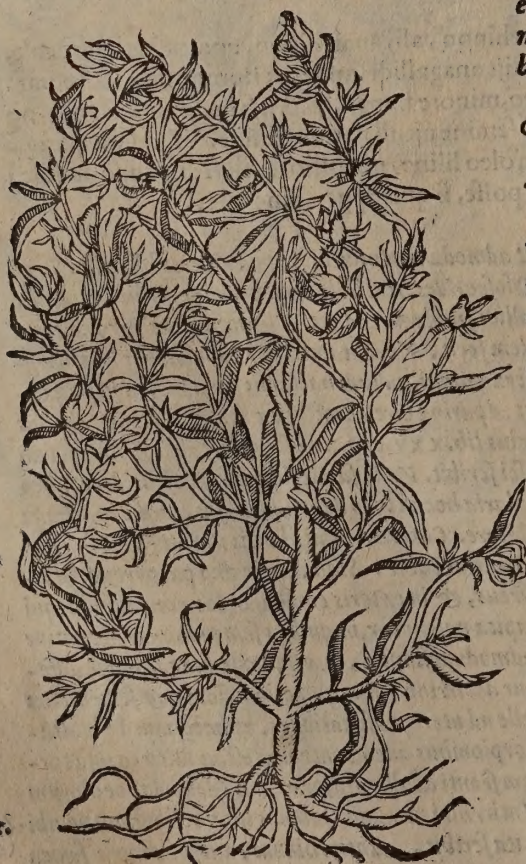

ANTIRRHINVM IIII.

Nomina.

habet vituli naribus simile, ad sanationes inutile. Ipsum autem ad simile est cum bubonio facultatis, sed multo minoris. Itaque ex illo de hoc coniecto. Hoc ut Græci *ἄντιρρινον*, ita etiam Latini *Antirrhinum* uocant: Itali, *Antirrhino*: Germani, *Orant*, *Sterck Kraut*, seu *Streick Kraut*: Hispani, *Cabezza de ternera*: Galli, *Moron violet*.

Catanance. CAP. CXXIX.

Catanances
confid.

Ruellij error.

EX eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuē: capitula sena, septenave, in quibus erui semen inest. Arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem unguium milui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exigua oliuæ magnitudine, folijs quoque oliuæ colore, & figura, mollibus, diuisis, humi inclinatis semen ut cicer, minutum, in uirgulis dependet, punice coloris. multis foraminibus pertusum. Vtranque narrant in amatoria expeti. Thessalicæ mulieres his uti traduntur.

Neutrum equidem *Catanances* genus hætenus me comperisse fateor, neque aliquem scio in Italia, qui alterum saltem legitime nouerit. Sed nihil certè referre arbitror: quippe quod ea rebus ueneris tantum conueniant, & amatorijs nascantur. Proinde mulieribus Thessalicis relinquenda sunt, quibus olim fuit usus: præsertim cum hac ætate homines in uenerem admodum procliuēs sint, atque etiam nimis calleant amatoria. tantum abest, ut etiam huiusmodi herbarum, si cognoscerentur, auxilia ijs indicari debuissent. Ceterum existimat Ruellius in hoc subscribens Hermolao, secundi generis *Catanancen* rectè eam herbam dici posse, quam herbariorum

herbariorum vulgus *Bistortam* appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quod *Bistorta* dicta rumicis folia proferat, & radices quandoque humani brachij crassitudine, anguini modo contortas, non autem paruas oliuæ magnitudine, uelut altera *Catanance*. Nomen eius Græcum *κατανάγκη*, Latinum item *Catanance*.

Nomina.

ΤΡΙΠΟΛΙΟΝ. TRIPOLION.

CAP. CXXX.

Tripolion in marinis nascitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in secco: folio glasti crassiore: palmeo caule, in mucrone diuiso. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, sero punicei conspiciuntur. Radice alba, odorata, calidi gustus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

Tripolium Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credere nonnulli, Turbit uulgò uocatum Dioscoridis esse Tripolium, præsertim quod ipsum & album, & deiectionis facultatis esse deprehenderent. Veruntamen rem aliter se habere illud argumentum est, quod communis usus Turpetum nullo commendetur odore, nec gustui acedinem relinquat, sed tantum falsedinis, & asperitatis quidpiam. Ex quibus sanè notis asserere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neque aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo differuit Auicenna, quem etiam Dioscoridis Tripolium intellexisse reor. Ceterum ab his longè differre uidetur TURBIT, quod à Mesue describitur, nostri Turpeto omnibus prorsus notis respondens. At enim Turbit radicem esse herbæ folia ferulæ minora ferentis, tripliciq; notari differentia, nempe alba, subcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in nostri usus Turpeto diligenter intentibus facile sese offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quod putem, eos ita factos esse tantum ex ipsius plantæ natura; sed quod ob uetustatem, & aduentitij aeris humorem radices hæc corrumpantur, & nigrescant, illosq; sibi ascescant colores. Cuius rei in causa etiam esse potest maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis triremes superantibus, quibus madefactæ radices facile situm, uel nigredinē contrahunt. Præterea cum asserat Actuarius, nil aliud esse album Turpetum, quam alypiæ radicem, eorū planè refellitur opinio, qui Mesuem errasse existimant, quod album Turpetum dixerit plantæ radicem esse, quæ folia ferret ferulacea. quandoquidem alypum, siue alypia, ut in sequentibus docebit Dioscorides, folijs tenuibus profilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abundè liquet, Turpetum tam Mesui, quam Actuario alypiæ esse radicem. Est & aliud Turpetum, quod potius pseudoturpetum dixerim, crassius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapsiæ, alterum è pityusæ radicibus concinnant impostores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaq; ab re scripsit Actuarius, nigrum Turpetum radicem esse pityusæ. Verum hoc (ut mea fert opinio) Mesuis Turpetum haudquaquam fuerit, cum ipsius Turpetum nil aliud esse existimem, ut paulò antè diximus, quam alypiæ radicem. Quanquam putat Brasauolus, nulla tamen, quod equidem sciam, ratione uel authoritate nixus, apud Mesuem Turpetum omnino tithynali myrsinitis radicem esse. Sed quantum myrti folia à ferulæ folijs differant, qui nesciunt, rei herbariæ peritos consulant. Euchsius porro libro de compositione medic. turpetum, de quo Mesues egit, è thapsiæ radicibus exemptum existimat. Sed ipsius quoq; sententia mihi planè, ut libere dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum hæcenus reperi, qui Thapsiam lacteo succo turgere scribat: cum tamen Mesui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præstat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, resinosum, minime cariosum. Deicit hoc pituitam, crassos lentosque humores ad articularum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes. Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhaerent excrementa detergit: item & pectus à pituitæ lentore. Datur magno inuamento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exustis humoribus prouenientibus sunt obnoxij. Prodest diuturnis febribus, & in uniuersum ubi pituita redundet. uerum qui sumunt cauere debent à piscium esu, & australi statu. Sed iam ad Tripolium nostra redeat oratio. Reperio hac in historia non parum hallucinatum esse Plinium lib. xxi. cap. vii. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adeò ut asserere non dubitauerit, polum ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere tum Dioscorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quam breuissimè meminit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, ita scribens. Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Quod Græci *τριπολίον*, Latini quoque Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.

Tripolij consideratio.

Turpeti consideratio.

Brasauoli erratum.

Euch. opinio reiecta.

Plinij lapsus.

Tripolij uires ex Gal. Nomina.

ΑΔΙΑΝΤΟΝ. ADIANTVM.

CAP. CXXXI.

Adianton, polytrichon, pusilla gerit folia, similia coriandri, in summo incisuris diuisa: cauliculi, quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice superuacua: neque caulem, neque fructum, neque florem proferit. Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusus, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum sistit, serpentium moribus auxilio est: contra stomachi fluxiones in uino bibitur: secundas ciet, & menstrua: sanguinis reiectiones inhibet. Contra serpentium morsus cruda herba illinitur, alopecias densat, strumas discutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & fusino, aut hyssopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infusum, idem præstat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Vmbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

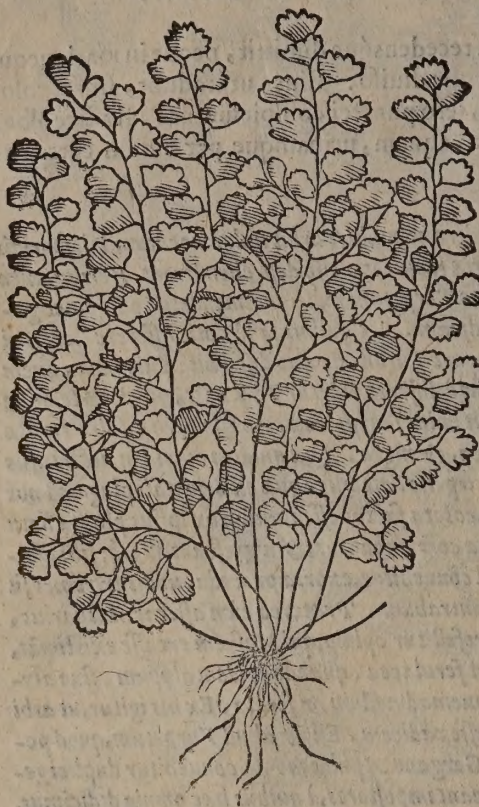
a Meum. μέλανα, ἰχθυὰ, λευκά. i. nigri, ualidi, tenues

Τριχομανε

ADIANTVM.

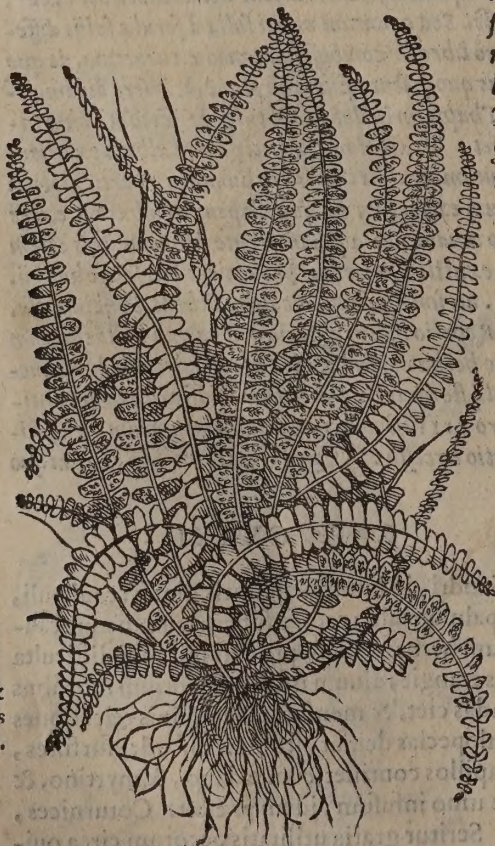
a Meum. μι-
κρόν λιάν. i.
ualde parvū.
b Meum. μέ-
λανα. i. sub
nigra.

Adianti, &
Trichomanes
confid.

Plinij lapsus.

TRICHOMANES.

Adianti, &
Trichomanis
uires ex Gal.

Τριχομανές. TRICHOMANES. CAP. CXXXII.

Richomanes nascitur eisdem in locis, quibus dian-
ton: filici simile, sed a exilius: folijs lenticulae, tenui-
bus, in ordinem utrinque digestis, aduersis in se, ramu-
lis tenuibus, acerbis^b, fusco colore splendentibus. Eadem
quæ & adianton præstare posse constat.

Adiantum officina Capillum Veneris appellant. Duo eius
genera Theophrastus assignauit libro vii. cap. xiii. de
plant. historia, ubi ita scriptum reliquit. Adianti folium
in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhasisse humoris con-
stat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidū,
atq; nigrum. Ambo ad defluuium capillorum utilia, oleo trita.
Nascuntur maximè locis humidis, hæc Theophrastus. Cui sub-
scribit Plinius: licet confusè satis, libro xxi. cap. xxi. dum sic
inquit. Aliud Adianto miraculum, æstate uiret, bruma nō mar-
cescit, aquas respuit: persusum mersumue, sicco simile est, tanta
dissociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis. Quidam cal-
litrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius
genera, candidius, & nigrum, breuiusq; . Id quod maius est Po-
lytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro co-
lore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt:
omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix
nulla. Umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium ma-
ximè specus sequitur, & saxa manantia. quod miremur, cum a-
quas non sentiat. ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manife-
stè deprehenditur ipse Plinius, Trichomanes, quod & Filiculam
appellamus, in secundi Adianti locum retulisse. quippe qui per-
peram fortasse acceperit Theophrasti sententiam, à quo illa mu-
tuatus est. Nam Theophrastus ubi de utroque Adianti genere
differuisset, eodem loco citato statim de Trichomane hæc uerba
subiunxit. Trichomanes uel ad distillationes urinae unice facit,
ut aliqui existimant. Caulem hæc adianto nigro similem gerit:
folia admodum parua, densa, aduersa, inter sese condita: radicem
minimam. Loca amat opaca. hæc Theophrastus. Ex qui-
bus liquidò apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Filicula à
Theodoro uertitur, nullum Adianti genus esse, sed per se suisq;
generis plantam: quod enim Filiculam dixerit cauliculum ferre
nigro adianto similem, clarissime ostendit, candidum Adiantum
cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaq; facile
crediderim, Adiantum nigrum, quod caule filiculam referat, no-
bis legitimū esse, id sanè intelligens, quod Capillum Veneris pas-
sim nominant. Candidum uerò eam plantam esse aliquando pu-
taui, quæ una cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium
asperginibus, specubus, & humentibus locis nascitur: folijs ni-
gricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quam plurimas
auersa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexiliq; : quam
nonnulli, eò quod folijs rutam emuletur, & in muris proueniat,
Rutam murariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nūc
equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor,
ut etiam superius in sua mentione monuimus. Ceterum Fuchsius,
hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de Stir-
pium historia commentarijs. Verum quod hæc folio constet ru-
ta, illa uerò thymi, cur planè eius sententiam comprobem, nō ha-
beo. Adianti meminit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic de eius
uiribus scribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate
symmetrum est, uerum desiccatur, & extenuatur, & discutitur. Etenim
alopecias capillis uestit, et strumas et abscessus digerit, lapidesq;
frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; pectore pulmoneq;
excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium
sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec
frigiditatem.

frigiditatem. Verum posuerit ipsum quispian secundum hanc oppositionem & temperiem in ordine medio. Trichomanis autem meminit lib. vii. eorum simpl. medic. ubi subscribens Dioscoridi, hac tantum retulit. Trichomanes eadem præstat, quæ adiantum. hæcenus Galenus. Porro Adiantum, ut Mesues inter sua simplicia refert, alium subducit, bilem, & pituitam deicit, crassâq; excrementa, quæ diu interioribus inhaere. Pectus & pulmonem detergit, sanguinem clarificat, bonum facit halitum, animam dilatat, & iecur & uenter purgat, præsertim si obstructione laborent: tametsi ad eorum infarctus potentius sit eius dilutum ex apij, aut endiuia aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum iure, aut caprino sero. Sed si addatur saccharum, lateris inflammationes sanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & feminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantum facultate, quæ illi inest. At adstringente ui, quæ etiamnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem sanguinem sistit, uenterculum roborat, & capillorum defluuium usque ad emendat, ut non modò eos cohibeat, sed & renasci faciat, præsertim emplastri modo impositum, myrtino oleo, ladano, & austero uino additis. Idem præstat & combusti cinis, quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia potest, & agilops curat. Ipsius diluti libra epota commodissime aliis subducitur. Herba, quæ Græcis ἀδιδιον, Latinis pariter Adiantum nominatur: Arabibus, Berscegnascen, seu Bersausan & Chulbare albir: Italis & alijs uulgò, Capel uenere: Germanis Frauenhar: Hispanis, Culantrillo de pozo: Gallis, Capil uenere. Quæ uero τριχομάνης Græcè, Latine Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & officinis Politricho: Germanis, Steinbrech: Hispanis, Politrigo: Gallis, Polytricen.

Adianti uires
ex Mesue.

Nomina.

ἀδιδιον. XANTHIVM, SIVE LAPPA.

CAP. CXXXIII.

Xanthium nascitur læto, & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, infesta, nasturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, spinosum, qui contactu uestibus adhærescit. Is antè collectus quàm perfectè siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput, nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissimè tumoribus imponitur.

Xanthium, quod uulgo Lappam minorem cognominat, omnibus uulgatissimum est: quandoquidem publicis ubique semitis, & exiccatis scrobibus, lacubusq; nascatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conveniunt notæ, nulla prorsus reclamante, quæ Xanthio à Dioscoride tribuuntur. nam præter quàm quòd caulem gerit angulosum, ac pinguem, folia, quæ ei subalbida sunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum serrata, nasturtium odore imitantia. Prodeunt etiam e caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus, ceu platani pilula, qui maturescens, cum tangitur, uestibus pertinaciter adheret. Paucis admodum huius herba uires descripsit Galenus lib. vii. i. simplicium medicamentorum, sic inquit: Xanthium uocatur etiam phasganium. Fructus discutiendi uim obtinet. Hæc planta Græcis ἀδιδιον appellatur: Latinis quoque Xanthium: Italis, Lappola minore: Germanis, Bettlersleijß, & Spitzkletten: Hispanis, Lappa menor: Gallis, Cloteron, & Grapellas.

Xanthij con-
deratio.

Xanthij uires:
ex Gal.

Nomina.

ἀγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTUCA. CAP. CXXXIIII.

Aegilops herbula folia tritici habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternave rubra, quibus aristæ quasi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopijs medetur, duritias discutit. Succus farinæ admixtus siccatur, & eorum gratia reponitur.

Nascitur frequens Aegilops inter segetes, sed frequentissima inter hordeum, folio tritici, culmo prætenui, in cuius cacumine bina ternave rubra semina dependent, putamine ac etiam figura hordeum referentia, breviora tamen, tumentia, striataq; . Ex his numerosa prodeunt aristæ; tenues, prælongæ, & acutæ. Est & alia planta, quam antea legitimam censebam ægilopam, tum quòd obseruatum sit hordeum in hanc degenerare, tum quòd terna quaternave semina, ipsaq; rubra in unaquaque spica ferat: tenuibus aristis inde prominentibus. Proinde errant ij, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & auenam idem esse contendunt, quandoquidem etsi primo statim

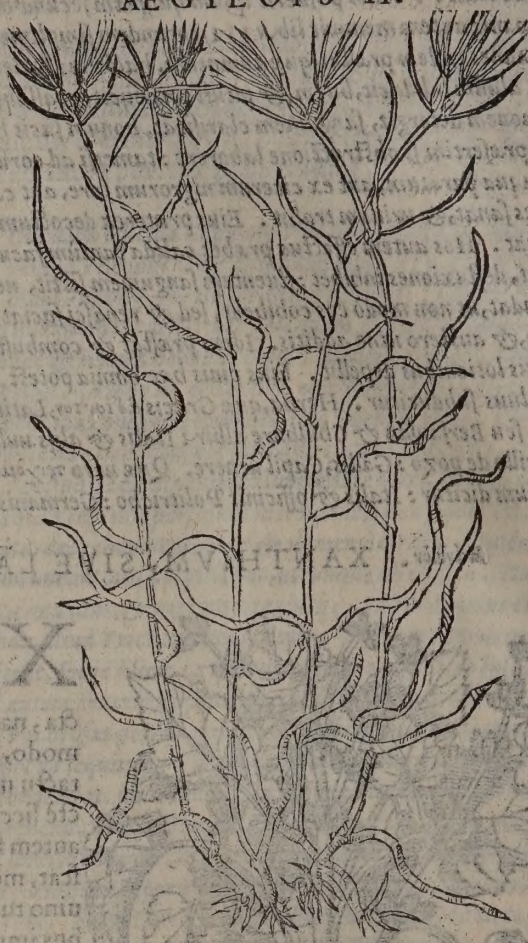
Aegilopis
confid.

Error quorū
dam.

RRR intuitu

AEGILOPS I.

AEGILOPS II.

intuitu Aegilops auena faciem referre uideatur; diligenter tamen singulas eius notas expendenti, facile est discernimen, & error deprehendetur. Etenim Auena in stipula cacuminibus grana profert, longiusculis appensa pediculis, oblongis folliculis contecta, bipedum locustarum effigiem representantibus. At Aegilops tenuissimas fert spicas, tribus, aut quatuor tantum granis contentas, auena ferè modo dependentibus: è quibus aristæ prodeunt capillorum instar tennes, rubentes, & auena longiores. Quod autem ita se res habeat, manifestum præbet indicium ipse Dioscorides: utpote qui de auena libro secundo inter cerealia abundè sciperit, neque bis seorsumq; eiusdem plantæ historiam tractare soleat: superuacaneum enim fuisset idem repetere, & in ordinatum eidem inconsulto addere. Huc accedit, quod si notæ, quæ utrique plantæ à Dioscoride redduntur, inuicem conferantur, haud dubiè alteram ab altera tum facie, tum uiribus, longè differre comperietur. Nanque Dioscorides Auenam, quam Βρωμον, non αἰγίλον uocauit, depinxit stipula geniculis intercepta, dependentibus in cacumine paruis ueluti locustis bipedibus, in quibus semen concluditur. Aegilopa uerò in summo capite semina bina, aut terna rubra habentem, aristis capillaceis. Porro cùm libro secundo de uiribus Auenæ differeret, inquit. Huius semen non secus atque hordeum, utile est ad cataplasmata. Pulte eius aliis sifititur. prodest tussientibus in sorbitione succus. Verùm hic de uiribus Aegilopis scribens, herbam eius ad sinuosos oculorum abscessus, quos Græci aegilopas uocant, & ad duritias disentiendas commendauit: succumque farinæ admistum ad idem ualere prodidit. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertissimè demonstrant, aegilopem auenæ quàm maximè repugnare. Aegilopem ex hordei uitio fieri, sicut lolium ex tritico nimia uligine, testis est Galenus libro primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus, ubi ita scribit. In tritico quidem frequens lolium saepe inuenitur: in hordeis uerò reperitur, sed paucum: quam autem aegilopem appellant, ea in hordeis frequens inuenitur, cū prima generatio, uel incrementum ipsis non rectè successerit. Porro pater meus etate iam declinante, cū agricultura delectaretur, triticum, ac hordeum aliquando seminauit, omnibus diuersi generis seminibus, quæ ipsis erant admista, diligenter selectis, quod certò cognosceret, num ex ipsorum mutatione lolium & aegilops nascerentur, an propriam hæc quoque semina naturam haberent. Cùm autem fortè unà cū puris seminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum, sed magnam aegilopis uim enatam conspiceret, in alijs quoque seminibus itidem experiri est aggressus. hætenus Galenus. Caterum ipse quoq; testari possum, me sepe numero in Anania ualde auduisse agricolas conqueri, quod hordeum degenerasset in Squalam: sic enim ipsi Aegilopem hanc secundam uocant. Aegilopis uires retulit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aegilops digerendi uim possidet, id quod ex gustu patet: leuiter enim est acris. Verùm & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas, & aegilopas sanat. hæc Galenus. Cuius etiam testimonio satis planum fieri potest, Auenam, et Aegilopem inter se distidere, quod de ijs seorsum egerit, & singulis diuersas uires reddiderit. Quæ Græcè αἰγίλον, Latine etiam Aegilops dicitur: Arabicè, Daufir, Dalisit, Dosana, Dauser, siue Duser. Italicè, Egilopa.

Aegylopis ex
hordeo gene
ratio.

Aegylopis ui
res ex Gal.

Nomina.

Βρωμον

Bromus ^a herba ægilopi similis, exiccatoriam uim habens. Decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rursus incoquitur, dū liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & ^b naribus inditum ^c, contra graueolentiam ulcerum efficax est. Aliqui tritā aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum siccis rosīs cocta in uino, graue oris halitū emēdat.

Tamet si non desunt Dioscoridis studiosi, atque etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimē accreuisse quod de ea quoque libro secundo idem Dioscorides tractauerit, aliudque non sit Bromos, quā *Auena*; nos tamen longē aliter sentimus. Mea siquidem sententia est, eritque donec melior ab alijs proferratur, quod Dioscorides, ubi secundo libro Bromum inter segetes, legumina, & alia frugum genera, quæ satione proueniunt, descripsit, de satina Bromo tantum intellexerit: hīc uerō, ubi de his, quæ sponte nascuntur, disserit, nobis syluestrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitiā est, domesticæ auenæ in omnibus persimilis, gravis tamen maioribus, nigrioribus, hirsutioribusq; . Bromi huius mentionem fecisse opinor Plinium libro XXI. cap. XXV. dum sic inquit. Bromos semen est spicam ferentis herbe. nascitur inter uitalia segetis auenæ Græcæ genere, & folio, & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atque hordeum, & similia. Βρόμος ita Græcè, ut Latine Bromus & Auena syluestris nominatur: Italicè, Vena saluatica.

^a Meum, ad-
dit. ^b De σπῆλαι
νιον, οἱ δὲ ἀπὸ
σπῆλαιος. i. quæ
& siphonium
& acrospelum
uocant.

^b Meum. ἐπὶ
τῶν δὲ σπῆλαιων
βρῆχον. i. ad
narium ulce-
ra infusum.

^c Cat. σῆμα-
τος δυστοδίου.
i. oris graueo-
lentiam.

Bromi cōsid,

Nomina.

Glaux cytiso, aut lenticulæ folijs similis, quæ supernè uirent, auersa quæ candidiora spectentur: ramuli à terra exiliunt quini senive, tenues ab radice: dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. nascitur iuxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, sale, & oleo in forbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

GALEGA, SIVE RUTA CAPRA.

Quamquam scribit Dioscorides iuxta mare nasci Glaucē; eam tamen ipse hætenus nusquam reperi, neque ab aliquo compertam audiui. Nisi Ruellio ad stipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat esse, quæ fruticat multis caulibus: folijs oblongis, in ordinem utrinque digestis, ciceris modo, subter casijs, supernè uiridibus: flore purpureo, paruo, siliqua terete, non in aduncum ut fœni graci corniculata. Hæc, etsi Ruellio teste nullum apud Gallos inuenerit nomē, à quibusdam (ut si perius lib. tertio cōmentati sumus, eiusq; hīc nunc imaginem damus, cū ibi sit prætermissa) GALEGA, ab alijs Ruta capraria: in Heiurria uerō uulgò appellatur Lauanese, siue ut quidam alij Lauamani, & prope riuos aquarū nascatur, ubi manus lauantes rustici, hac planta saponis uice sibi sordidū lutū abstergunt. Verū cū uideamus huiusce plantæ flores, & caules, qui se quandoq; ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem nō representare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præsertim quod Glaux, Dioscoride & Plinio authoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uerō in uliginosis locis, in scrobium aggeribus, in montibus, & denique passim ferè prouenit. Huic plantæ recentiores assignant uires non uulgares contra pestilentiam, & uenenosorum animalium morsus. in quorū remedium herba per se estur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitali laborantibus auxiliari prædicent: in quem usum eius succum exhibent, drachmarū quatuor pondere. Quod autem hac extinctū lac reuocet, ad quod Glaux à Dioscoride commendatur, non equidem ausim asserere, cū nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præstare testetur. Glaucis meminit Galenus lib. VI. simplic. medic. de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipsa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod si ita sit, calida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαυξ, atque Latinis Glaux appellatur.

Glaucis con-
sideratio.

Ruellij opin.
explosa.

Glaucis uires
ex Gal.

Nomina.

Polygala palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, gustu adstricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

Polygalæ cō-
sideratio.

POLYGALA.

Nomina.

Osyridis con-
sideratio.

OSYRIS.

Plinij lapsus.

Osyridis ui-
res ex Gal.

Polygala cuius hīc imaginem appinximus, misit ad me Verona Frācisus Calzolarius pharmacopæus insignis. Quæ an legitima sit, pro certo decernere nō ausim, quod tam pauca eius tradantur notæ, tum à Dioscoride, tum etiam à Plinio, ut non faciliè aliquid certi de ea determinari possit. Verum quoniam hæc planta palmarem longitudinem non excedit, & folia lenticula habet, & gustu est adstricto, faciliè adducor ad credendum, eam legitimam esse polygalam. & præsertim cum ipse Calzolarius scribat, multiplici sibi experimento constare, huius plantæ usu lac in mulieribus copiosum provenire. mihi planè incomperta est. neque id temerè fateri licet, quod tam pauca eius tradantur notæ tum à Dioscoride, tum etiam à Plinio ut admodum difficile sit decernere, quæ nobis hodie sese offerat planta, cui Polygala nomen rectè competere possit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalum quoque & Polygala Latine dicitur.

Osyris. OSYRIS. CAP. CXXXVIII.

Osyris frutex est niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaternas, quinas, senave, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubescentia. Decoctum eius potum, iuvat arquatos.

Osyris, quod folijs, & caule lini faciem representet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omisit Dioscorides, numerosi à medio usque ad summum visuntur, sylvestris cumini secundi generis modo, verum in hoc purpurei sunt, in illa sublatei. Sunt tamen qui uelint, Osyrim eam esse plantam, quam uulgò nos appellamus Bel uedere, quod belle, densissimeq; fruticet, uireatq; per æstatem, non solum in hortis, & uiridarijs sata; sed etiam in fictilibus ornandi fenestras gratia. Qui uerò ita existimant, eoducuntur argumento, quod hæc non modò crescat folijs lino similibus, sed quod etiam nunc seratur à multis ad scopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum uolunt in simplicium censu, ubi uerbum κοπήματα (ita enim legendum est, non autem κακοπήματα, ut malè habent codices) nō solum medicamenta quæ faciem uenustant; uerum etiā scopas Græcis significare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Actio interpretatur. Quorum equidem sententiam non prorsus improbandam censeo, quoniam palam est, hanc plantam folijs linum referre, & ad scopas conficiendas aptissimam esse. tamen si Dioscoridis placitis ea nō admodum adstipuletur, sicuti nec alia uocata Linaria, quod neutrius folia è nigro, quod uiderim, in rubrum mutentur, quodq; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, uel sena. Vidi quoque alias plantas, quas, non deerant, qui legitimam facerent Osyrim. uerum cum etiam in his nonnullæ desiderarentur osyridis notæ, non libuit eorum probare sententiam. Osyridis historiam tradidit etiam Plinius lib. xxvii. cap. xii. ubi ita scriptum reliquit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescēs. hæc Plinius. In quibus, meo iudicio, lapsus deprehenditur ipse Plinius, quod ijs notis depinxerit huius plantæ semen, quæ folijs reddidit Dioscorides, à quo tamen Plinius illa mutuatus est. De uiribus Osyris Galenus lib. vii. simpl. medic. differuit, ijs uerbis. Osyridi, inquit, herba, ex qua κοπήματα (sive scopas, sive medicamenta, quæ cutem exterunt, & leuigant, interpreteris) fieri solēt, amara inest qualitas, & obstructions expediendi facultas. quare

SMILAX ASPERA.

quare & in iecinore consistentes obstructions adiuuat.

Herba hæc ὄσπρις Græcis, Latinis item Osyris dicitur: Germanis, Harn Kraut: Italis pariter & Hispanis, Linaria.

Nomina.

Σμίλαξ ἀσπερά. SMILAX ASPERA.
CAP. CXXXIX.

Smilax aspera, folia habet periclymeni: sarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arborescunt, ab imo ad summa perreptans, se conuolvens eis^a: fert racemos exiles, qui maturi rubescunt, gustumque leniter mordent. Nascitur in palustribus, & asperis: radice dura, crassaque. Folia, & acini, & antè, & post epoti, uenenosorum antidota sunt. Tradunt, si infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla postmodum uenena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta, quibus uenena arcentur.

^a Meum. κατὰ πόντον ἔχει βοτρυόδην. i. fructum habet racemosum.

Σμίλαξ ἁεία. SMILAX LAEVIS.
CAP. CXL.

Laevis Smilacis folia hederæ similitudinem habent, molliora, lauiora, tenuiora: huius sarmenta supradicta similia, nullis horrent spinis: conuoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in^a cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac smilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æstus molestiam factitantur: folia per autumnū decidua. Semine cum dorycnio potio^b, ternis singulorum obolis, uaria & tumultuosa in somnis obuerfari traduntur.

^a Meū. & Cat. κατὰ πόντον τὴν σμίλακα. i. per totam smilacem.
^b Meum. τριῶν βόλων ἀσπινὴν ἑκάτερον. i. utrumque trium obolorum Atticorum.

ZARZA PARILLA.

Smilax aspera Hetruscis Hedera spinosa, siue Rubus ceruinus nominatur. Hanc diligentissime persecutus est Theophrastus lib. i. i. capite ultimo de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Smilax, id est, hedera Cilicia, amplexicaulis ipsa quoque assurgit, frutex aculeatus, & uelut præhorridus: folium hederæ, paruum, sine angulo, iuxta pediculi retinaculum humectum: peculiare, quod medium illum callum, qui instar spinæ animantium secat, prætenuem habet, & interualla staminea, non ex eo porrecta, ut cætera, sed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem uerò foliorum internodia consummantem: iulus ab eisdem pediculis atque folia, tenuis, seque conuolvens dependet. Flos candidus, suauiter olens, uerno proueniens tempore: fructus proximus solano, atque melothro, & maxime uuae labruscæ uocitate. Racemi pensiles ut hederæ sunt, uerum ad labruscam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus est: nucleos in uniuersum quidem binos continet, quamquam grandior ternos, & paruulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger. Peculiare racemis, quod per latera caulium sepiunt, postremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo: unde fit ut extremo fructifera, & latere largè fructifera ista spectetur. Hactenus Theophrasti de smilace aspera sententia. Hanc eius radices esse plantam affirmant, quam Hispani zarzam parrillam uocant. De qua cum superius primo libro ubi de ligno Guaiaco egimus, latius scriptum sit; hic eadem repetere haud operæ precium esse censuimus. siquidem eò se conferre poterunt lectores, qui zarzæ parrillæ historiā, et uires legere uoluerint. Zarzæ parrillæ plantā, cuius imaginē hic apponimus,

Smilacis asperæ histor. ex Theophr.

SMILAX LAEVIS.

Smilacis laevis historia.

Lupuli mētio & uires.

LUPULVS.

curauimus, misit ad me Cyprio dum hæc commentaria prelis subessent, Bartholomæus Rhollens medicus, & rei plantariae peritus, atque etiam Constantinus Syluestrius pharmacopæus Ariminenſis, atque eam ob causam legitimam Zarzam parillam hanc plantam esse putamus, quod omnibus suis notis alteram referat, quæ ex Hispanijs antea transmissa fuerat. Verum tamen si folijs habeatur aspera smilacis, ijs tamen minora, & auersa parte minime aculeata spectantur. quin etiam nec uiricula spinis rigent. Quo fit, ut iam fateri possim inter Smilacem asperam, & Zarzam parillam nonnullam intercedere differentiam. Caterum ob id à mea non dimoueor opinione, nempe ut hæc planta genere ita & uiribus non differunt. Quæ autem Smilax laevis appellatur, si ea non est, cuius hîc iconem expressimus, alia sanè in præsentia ad manus non est, quæ magis læuem smilacem referat: quàm hæc, in qua nihil desideratur, præterquam seminis facies, quæ nullam prorsus cum lupino conformitatem habet. Hæc itaque ubique ferè prouenit, sed præsertim in Hetruria ubi passim frequentissima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc folijs asperam quadantenus imitatur, nec secus ac illa arborescendit, seque conuoluit eis, proxima quæque uinciens: uerum sarmentis, siue ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisque, sed læuibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, calathibî effigie: è quibus semen prodit atrum. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Huius etsi apud medicos ætatis nostræ frequentissimus sit usus, addaturque ab ijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Dioscorides, aliq; ueteres tam Græci, quàm Latini auctores, posteritatis memoriæ prodiderunt. quanquam non desunt, qui uelint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo hoc tantum nomine demonstratum libro XXI. cap. xv. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusque ple-ræque gentium utuntur in cibis. Lupulus itaque in Germania, Boemia, Polonia, & in alijs septentrionalibus regionibus magna sanè cultura in campis alitur, ad ceruſiam conficiendam. Nam absque lupuli folliculis ea parari nequit. Dum est generum, Satium, & sponte proueniens. Hoc in sepibus, & frutetis prouenit, illud in campis seritur, adactis subinde palis, quibus se circumuoluit. At facie inter se non differunt, præterquam magnitudine. quandoquidem satium omnibus suis partibus adultius est. Planta est arborescens & contexendis pergulis aptissima: folijs uitigineis, Bryonia modo, modò ternis, modò quinis diuisuris circumstantibus asperis, ut in cucumere. Sarmenta habet prælonga, aspera, hirsuta & quadantenus aculeata. Flores edit subpallidos, racemososque, & folliculos numerosos, exiles. compæctili quadam serie dependentes, in quibus atrum, & amarum concluditur semen. Lupuli flores, folliculi, & radices, excalfaciunt, aperiunt, extenuant, absterunt & expurgant. Atqui turiones, quibus elixis utimur in acetarijs, cum plus humiditatis habeant, parum quidem, tum excalfaciunt, tum siccant. Sunt tamen sumentibus & cibus, & medicamentum. Nanque sanguinem mundant, uentrem solunt, obstructions aperiunt, nec parnam cum palato ineunt gratiam. Florum, & folliculorum decoctum datur commodè potandum contra hausta uenena, scabiem, Gallicam luem, & ceteros quosque affectus, qui extimam cutim insciant, nempe lichenes, serpigines, impetigines, alphas & huiusce generis alios. Datur & in febribus diuturnis, à Iocinoris infarctu proueniens. Semen tritum, & potui datum semidrachma

drachma pondere, interaneorum animalia necat. Menses provocat, & urinam pellit. Flores, & folliculi in deflectionibus additi, præstant ad induratos, & tumidos seminarum locos. & ad eos, qui difficulter urinam reddunt. Lupuli vocati latius meminit Mesues inter sua deiectionis facultatis medicamenta, ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud Volubilis genus, quod *LUPULVS* appellatur, folia habens aspera, cucumeris modo: flores exilibus folliculis squamatis compactos, racematimque dependentes, colore subcinereo. Hinc flavam bilem detrahit, sanguinem ab ea expurgat, & eius inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cum saccharo decoctus syrupi modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed profecto mirum est, quod eo nostræ ætatis medici tam parca raroque utantur, cum tamen præstantissimum sit medicamentum. quandoquidem tum herba ipsa per se, tum etiam succus polenta admixtus, capitis dolorem à caliditate contrahit tollit. Iecinoris, & uentriculi æstus mitigat. Syrupus ex saccharo, & eius succo paratus, utilissimè exhibetur in febribus à bile, & sanguine excitatis. hæc Mesues de Lupulo. Ceterum ad institutum nostrum reuertamur. Smilacis utriusque uires tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic in-
10 quiens. Milax (sic enim Smilacem uocat Galenus) aspera clauiculis plena est, ita ut uariè sursum deorsumque arboribus circumuoluatur. Folia gustata aliquid habent acrimoniæ, & alioqui si illis utaris, calefaciunt. Milax levis facultate quodammodo prædictæ similis est. Planta quæ Græcis *σμίλαξ λεῖα*, Latinis Smilax aspera, & Hedera Cilissa uocatur: Italis, Hedera spinosa, & Rono cernino: Germanis, Scharpfe uinden. Quæ uero *σμίλαξ ἄσπερα* Græcè, Smilax levis siue lenis Latine dicitur: Italicè, Vilucchio maggiore: Hispanicè, Correguela mayor: Gallicè, Liset maior.

Lupuli hist. & uires ex Mel.

Smilacis utriusque uires ex Gal.

Nomina.

10 Μυρσιν ἀγρία. R V S C V S.

CAP. CXLI.

Syluestris myrtus, aliquibus oxymyr sine, aut myrtantha, Latinis ruscum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. baccæ per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio dependentes, offeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, utilium modo lenti, fractu contumaces, foliosi: radice graminis simili, acerba, & subamara. Folia, & baccæ in uino potæ, urinam cient: menses pellunt, uesicæ calculos frangunt, stillicidio urinæ medentur, dolores capitis sanant, & regium morbum. In asperis, & præcipitibus locis enascitur. Decoctum radice in uino potum, eisdem præbet effectus. Cauliculi recentes, asparagorum uice in cibo sumuntur: amari autem sunt, sed urinam mouent.

Ruscum officinæ corrupto nomine ex literæ additione Bruscum appellant. Nos uero, quod arcendis muribus is aptissimus sit, si salitis appensis carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetrusca lingua dicimus. Germinat hic uere asparagi modo, turionibus tamen breuioribus, crassioribus, hirsutisque: qui elixi manduntur ex oleo, sale, & aceto. Ceterum, quod non obscure amarorem gustui relinquunt, in medicamentis potius, quàm in cibis expetuntur: sunt enim ciendæ urinæ, aperiendisque obstructionibus perquam idonei. Græcis, quod folijs sit acutis, & myrtum æmuletur, oxymyr sine, hoc est, acuta myrtus appellatur. Ea Græcis *μυρσιν ἀγρία* & *ὄζυμυρσιν* uocatur, Latinis, Ruscus, & Myrtus syluestris: Arabibus, qui Cubebas cum rusco confundunt, Cubebe: Italis, Rusco & Pongi topi: Germanis, Bruosch: Hispanis, Ins barba, & Gil barbera: Gallis, Brusco.

Rusci confid.

Nomina.

Δάφνη ἀλεξανδρῖνα. LAURVS ALEXANDRINA. CAP. CXLII.

Laurus Alexandrina folio est rusci maiore, molliore, & candidiore: semine à inter folia rubro, cice ris magnitudine: ramos spargit in terra dodrantes, interdum longiores: radice syluestri myrtosimili, maiore, molliore, odorata. inuenitur in montosis. Difficiles partus accelerat, radice pota sex drachmarum pondere in uino dulci, & stillicidio urinæ auxiliatur, sed sanguinem extrahit.

a Meum. & μέσσις. i. in mediis.

Si laurum Alexandrinam, & Hippoglossum unam & eandem plantam esse sensisset Dioscorides, ut quidam
60 Sexistimant, nulli quidem dubium est, quin supernacum erat, de iisdem seorsum, diuersis atque etiam proximis capitibus Dioscoridem differere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam
 Lauri Alexandrinæ confid.

LAVRVS ALEXANDRINA.

LAVRVS ALEXAN. ALTER.

niam eas seorsum tanquam diuersas retulit, diuersasque utrisque notas assignauit; idcirco has plantas inter se differre dicatur, necesse est. Nam etsi utrique folia rusci reddiderit Dioscorides; tamen Hippoglossum statuit aculeatam gerere comam, & in summo ceu linguas e folijs exeuntes: commendauitque comam ad dolorem capitis coronæ modo impositam; & radicem, succumque malagmatis admisceri scripsit. Verum hic in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum e folijs prodeuntium: tradidit quidem hanc folia habere rusco similia, sed maiora, molliora, & candidiora: ramos dodrantales, in terram sparsos: radicem rusco similem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui uires tribuit ad difficiles partus, ad urine stillicidium, & ad sanguinem extrahendum. His accedit, quod (ut Dioscorides testari uidetur) Laurus Alexandrina fructum fert rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in medijs folijs, ut hippoglossum, & ruscus. Ex his itaque tum notis, tum uiribus, quæ in hisce duabus plantis maxime pugnare deprehenduntur, omnibus abunde constare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippoglossum unam & eandem esse plantam. Nos equidem hanc, cuius hic figuram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam esse censemus, quæ (ut pictura pulchre demonstrat) non parum ab hippoglossa differt. Huic alteram adieciimus, quæ & ipsa haud dubie, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, si huic fructum in medijs folijs innasce concedamus. Lauri Alexandrinæ uires memoria prodidit Galenus lib. v. r. simplicium medicamentorum, sic inquit: Lauri herba, quam & Laurum Alexandrinam appellant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul & subamara est: pota; tum urinam, tum menses prolicit. Planta Græcis δάφνη ἀλεξάνδρεια, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandriæ: Italis, Lauro Alessandrino.

Lauri Alexan-
drinæ uires
ex Gal.

Nomina.

Δάφνοειδής. DAPHNOIDES.

CAP. CXLIII.

Daphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obsequiosisque, multis, a medio sursum uersus foliosis: cortex supra modum uiscosus ramos uestit: folia lauri, graciliora, & molliora, fractu contumacia, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cum ematurerit, nigra: radix inutilis. nascitur in montosis. Pituitam extrahit folium recens, uel aridum in potu: menses ciet, & uomitum: caput inanit commanducatum: sternutamenta mouet. Bacca quindécim potæ aluum resoluunt.

δάφνη ἀλεξάνδρεια.

Chamædaphne uirgas emittit cubitales, singulari ramulo constantes, rectas, tenues, læues: folia lauri similitudine, læuiora multò, ac uiridiora: semen rotundum, rubens, annexum folijs. Illi-
nuntur capitis doloribus trita folia, & stomachi ardores mulcent: ad sedanda tormina cum uino
bibuntur. Potus cum uino succus menses, & urinam ciet: idem facit pello appositus.

DAPHNOIDES.

CHAMAEDAPHNE.

- 40** **D**aphnoides, quam officina, & herbariorum uulgus Laureolam uocant, frutex est uulgaris notitie. Pro-
uenit hæc frequens in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro & ubiq; ferè locorum. Nam & in Germa-
nia, & in Boemia, atq; alijs plerisq; in locis copiosa uisitur, nullis prorsus reclamantibus notis. Cubitali-
bus enim assurgit uirgis, flexilibus, obsequiosisq;: folijs numerosis, sursum spectantibus, lauro similibus, gracilio-
ribus tamen ac mollioribus, acerrimo gustu: quin & ramorum cortex admodum tenax est. Hinc itaque fit, ut
eos errare toto cælo deprehendatur, qui putant Mezereum Mauitanis uocatum esse Daphnoidem. quandoquidẽ
Mezereum Chamælea est, de qua suo loco differemus. Porro Chamædaphne, quam Laureolam marem pleriq; co-
gnominant, folijs ac fructu à Daphnoide non longè differt: uerum hæc tantum intercedit differentia, quòd Chamæ-
daphne singulari rectoq; caule constat, cui folia circumquaq; prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ
instar diradientur: semine inde prodeunte Daphnoidis modo. Caterum, quòd uocauerit Plinius Chamædaphnen
eam clematidem, quam aliqui Vincam peruincam appellant, credere quidã hanc Dioscoridi esse Chamædaphnẽ.
50 Sed profectò ij falluntur: errorq; omnibus euidentior fiet, quàm ut pluribus explodi postulet, si modò contemplẽ-
tur, & conferantur notæ, quibus Vincam peruincam descripsit Plinius lib. xxi. cap. xi. & quibus representa-
uit Chamædaphnen lib. xxiii. cap. xv. Verum Plinio, quòd clematidi folia sint lauri, uideaturq; humilis lau-
rus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt, qui Laureolæ fructum Piper montanum uocent,
quannus rusticis Ananiensibus nil aliud sit piper montanum, quàm Dioscoridis granum Gnidium, ut infra suo lo-
co dicemus. Daphnoidis recentia folia contusa illinuntur utiliter ischiadicis tam diu quousque ruborem, aut ue-
ficas excitent. Daphnoidis, & Chamædaphnes uno tantum capite meminit Galenus lib. vi. simplicium medi-
camentorum, sic inquit. Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis uiribus
lauro Alexandrinæ: sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδής, Latini item
Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides: Italis, Laureola. Quæ uerò χαμαδάφνη Græ-
60 cè, Chamædaphne pariter Latine dicitur: Arabicè, Chamædaphnes: Italicè, Chamædaphne.

Daphnoidis,
& Chamæ-
daphnes con-
sideratio.

Mulcorum
error.

Daphnoidis,
& Chamæda-
phnes uires.

Nomina.

α' εν αποξυς,
δ' εν χει χεινω-
δης. i. non acu-
tum, & iun-
ceum. ita
Meum & Car.
b Meum. ε'δ'δ'
αθροως, σ'ε-
λον επιπ'ωμε-
νος. i. neq; cu-
mulate saliuā
atrahens.

Elleborum album, Latini ueratrum album uocant, fert folia plantaginis, aut betæ syluestris similia, sed breuiora, & nigriora, rubescentia: caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, quas abdicat, cum arefcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus. nascitur in montibus, & asperis. Radices mensibus colligendæ. Optimum habetur candidum, friabile, carnosum, modicè extensum, nec tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, gustu non admodum feruens ^b, neque saliuam subinde ciens. huiusmodi autem strangulat. Primum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obsita, celerius strangulatus mouent. Vomitione autem uarios extrahit humores. Collyrijs admiscetur, quæ caliginem oculorum discutunt. partus impositum necat, menses pellit, sternutamenta excitat: mures interficit, cum melle & polenta subactum: absumit carnes, si coquatur una. Datur per se ieiunis, & cum sesama, aut ptisanæ succo, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua multa, aut pulte, aut quauis alia sorbitio ne. Cogitur cum pane, & ita inassatur. Præparatio corporum, ac uictus ratio diligenter tradita est, cum ab his qui de medica eius potione scriptitarunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennensi, cui nunc assentimur: quippe longum nimis esset in hac præsertim editione de materia, simul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis sorbitione, aut copioso halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, statim ueratrum offerunt. ijs præsertim, quibus strangulationis suspicio imminet, aut si ualetudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectionis nihil periculi minatur, quod cibo munitis non intempestiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant subditæ ex eo balani cum aceto.

Ε'λλεβορος μελας. VERATRUM NIGRUM. CAP. CXLVI.

a Meum εν-
ταξήρις τό-
ποις. i. siccis
locis.

b Meum. ε'ρρ'
πίτης. i. La-
chryma pini.

Elleborum nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum pastor nomine Melampus fuerens in se Proetidas primus purgasse, & sanasse fertur. Folia ei uiridia, platani similia: minora, folijs sphondylii proxima, subaspera, nigriora, pluribus diuisuris incisa: caulis asper: flores in purpura albicantes, racematim coherentes: semen cnici, quod in Anticyra sesamoides uocant: quo deiectiones moluntur. Radicibus coheret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus. In collibus, asperis, & a sitientibus locis nascitur. Optimum est, quod ex huiusmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatissimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum in quo tenuis sit medulla, acre, gustu, feruensque: cuiusmodi est in Helicone, Parnaso, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitasq; datum per se, aut cum scammonia, & tribus obolis siue drachma falis. decoquitur uel cum lente, & iusculis, quæ purgationis causa sumptantur. Prodest morbis comitialibus, melancholicis, insanientibus, articularijs doloribus, & resolutis. Menses inditum trahit, partus necat: purgat fistulas impositum, & tertio die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibique in alterum, aut tertium diem esse finitur. Scabiem sanat illitum cum thure, aut cera, & b pice, & cedrino oleo: uiriliginibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis commiscetur: hydropicorum uentri utilissimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & uino, cataplasma. Conditum proximè radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius resparfu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum stantes Apollinem, Aesculapiumq; precantur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non sine periculo tradunt. nanque si auis effodientem ellebori conspexerit, moriturum qui succidit, augurium est. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggrauat: quapropter ad id arcendum, fossuri allium præsumere, & uinum bibere consueuerunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

Ellebori utriusque confid.

Elleborum, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quam nigrum omnibus, ni fallor, notum est in Italia. Et quanuis inibi unum tantum Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta sunt genera. Vnum quidem flores profert purpureos, quales suo reddidit Dioscorides: alterum uerò candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore distinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus adeo uiribus imbecillia sunt, ut ferè nihil ad aluum deiciendam præstent. Id quod factum periculo didici, cum primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non esset ad manus. Huius radicem diluto ex more nostro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etsi id improbant medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac syrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes sanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs nostris, quin ex unica assumptione, uel saltem altera, Deo iuuante, fuerint ad sanitatem restituti. Ceterum albi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibusdam melancholicis, magno sanè successu: nullo tamen ægrotantium incommodo, nullaq; noxa. Quod non alia ex causa euenisse putauerim, quam quod in Tridentino agro, alijsque circum finitimis locis, ea sortasse sit illius cæli temperies, ut non adeo perniciosas facultatibus scateat utrumque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam utriusque acerrimam uim eprimi, ac corrigi proprijs quibusdam additis medicamentis. Parandi modum, ac etiam propinandi descripsimus libro tertio nostrarum

ELLEBORVM ALBVM.

ELLEBORVM NIGRVM.

ELLEBO. NIGRVM ALTERVM.

nostrarum Epistolarum, ad Georgium Handschium Medicum scribentes. Videntur nigri uniuersa genera Martio, & Aprili mensibus uno & eodem loco florere in amplissima sylua, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniole urbem proficiunt, ubi & nos praestantissimum sepius legimus. Prouenit quoque Eleborum flore purpureo copiosissimum in Austria superiori non longe à Lintio, prope urbem quam Stair uocant. inde quotannis ad me illud mittere solet Excellens Medicus Martinus Stoppius Flandrus. Purpurei radices nigriores, carnosioresque ceteris habentur: cum aliorum generum radices ut plurimum subalbida spectentur. Atqui facies non omnibus eadem est. Purpureum enim florem gerenti, numerosa sunt folia, robusta, & saturate uirentia. Ea septena simul ex apice robusti canaliculatiq; pediculi, qui quoque plures in uniuersa planta habentur, prodeunt. Atqui sex, quae utrinque terna exeunt, in exortu simul coniuncta spectantur. Quod uero medium est, per se solum sine comite consistit. Caulem gerit haec planta cubito paulò breuiorem, rotundum, glabrum, ac solidum: flores rosarum figura, in purpura albicantes, & quorum medio inter alba quadam capillamenta octo exoriuntur siliquula inuicem coniuncta corniculi figura, in quibus semen oblongum concluditur: radicibus nititur numerosis, longis, tenuibus, saturate nigricantibus, tenui intus matrice, & à bulboso capitulo à quo caulis exit prodeuntibus: amaro, acrique gustatu, & qui facile stomachum moueat; odore insuauis, ac ingrato, & praesertim ubi exenteratae radices siccantur. Ceterum genus alterum, quod florem candidum profert, nihil prorsus facie à praescripto differt, nisi florum colore. Tertium uero genus quod nos feminam, aut pseudoelleborum appellandum censemus; folia gerit digitis nouem ad pediculum usque dissecta, aconiti Cynoctoni fere

Herophili sen-
tentia damna-
ta.

Opin. quorum
dā reprobata.

Vgonis Sole-
rii opinio ex-
plosa.

ferè modo; sed longioribus diuisuris, nigricantia, circumquaq; serrata, & è longo planoq; pediculo, caua per me-
dium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit uegetum; subasperumq; : flores ceteris similes, sed herba-
ceo colore subuirides, quinque aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis & utrinque compressis, in
quibus semen continetur. Radicibus coheret numerosis, tenuibus, palmari longitudine ac etiam longioribus, colo-
re nigricante, & perinde, ac in alijs à capaceo capitulo ortum ducentibus: odore pariter graui; & sapore amaro,
acuto, ac nauseabundo: Nasctur in montibus, & conuallibus. Germinat omne genus Ianuario, & Februario,
sed Martio floret, saepeque suo germinatu niues perforat. Herophilus antiquissimus medicus elleborum fortissi-
mo duci aquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire dicebat. Ideo errauisse antiquos parcius
id præbendo, cum celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili sententia non placet nostræ æta-
tis medicis, neque etiam nobis, ut quæ pluribus damnavi, & explodi possit. Elleborus niger boues, equos, & suos
necat: proinde id in pascuis cauent, quanuis album innoxie depascantur. Nigri radices demorsis à serpente qua-
drupedibus mirifice medentur, si recentes in uulneris osculum, sublata à carne cute, immittantur, quod ita eia-
culatum reuocent uenenum: quin & illud idē prodest, si gregi pestilentia ingruerit, in auribus traiecta, uel pectori
infixa radice. Quæ ratione ducti credidere nonnulli, id etiamnum in hominibus fieri posse, quod si in perforatam
calcanei cutem nigrum elleborum inseratur, eos omnino à pestilentia tutos reddat, qui gestauerint. Ellebori se-
men, Aristotele authore, coturnicibus gratissimum est: quam ob causam antiqui eas abdicarunt mensis. quæ
tamen hodie magnopere expetuntur. Porro non desunt è recentioribus, qui putent nigrum communis usus Elle-
borum, cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec eius speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella,
& Plinius Consiliginem uocant, quamque ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamq; arce ndam sum-
mis laudibus efferunt, hoc tantum puto argumento freti, quod scripserint ij, si in morbo quadrupedis auricula
consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen
pestilens uirus elici. Siquidem cum pastores huius ætatis obseruauerint, id totum (ut nos quoque paulò antè
diximus) præstari tantum illius ellebori radicibus, existimauerunt hoc ueratri nigri genus, quod flores ruben-
tes non proferat, uel (ut Dioscorides inquit) in purpura albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse. Sed ij,
mea quidem sententia, falluntur: quippe Absyrus, et Hierocles idem præstare nigrum ueratrum affirmant. Qui-
bus etiam subscribit Plinius lib. xxv. cap. v. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas
sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. hæc Plinius. Ex quibus utique perspi-
cuum fit, non modò consiliginis, sed etiam nigri ueratri radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profectò esset
dicere, exempli gratia, sabinam esse calamintham, uel contrā, quod utraque remoratos menses eliciant. qua-
si natura adeò fuerit auara, ut unicuique morborum generi unum tantum genuerit medicamentum, cum tamen
nullus sit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam,
quod cum nullus extet author, quod ego inuenerim, qui Consiliginis historiam describat, neque una quidem no-
ta eius faciem representet, non uideo, quomodo rectè ij asserere possint, ueratrum nostrum usum esse Consiliginem.
Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum idè Consiliginem esse contendunt, quod pestilentibus
pecorum morbis præsens remedium sit, si eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successu
longè meliori effici, si rubentis floris elleboro idem fiat, citiusque expurgari uirus illud pestilens, quod huic ui-
res insint ualentiores. Horum quidem opinionem ut planè sequitur Fuchsius uir doctissimus in libro de compositi-
one medicamentorum quem postremò auctum edidit; ita etiam idem, meo iudicio, in manifesto illorum errore
uersatur. Ceterum hic non est silentio dissimulanda inepta satis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro uera-
tro opinio Vgonis Solerij, uiri alioqui doctissimi, ut eius testantur scholia, quæ nupcr in priores Aetij libros
edidit. Is enim in prædictis scholijs censet, Elleborum nostrum usum tam illud, quod flores fert rosarum modo pur-
pureos, quam quod albos, esse lycotoni, uel cynotoni aconiti species: quod uerò herbidos habet flores, Pli-
nij & Columellæ Consiliginem, aliorum iudicium secutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis,
quæ modò referam, cognosci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum iam plantarum radices diligenter ex-
pendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teste Dioscoride, capæ modo bulbosæ sunt, erumpentibus ab
imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius comperiet, quam ut pluribus demonstra-
ri nunc debeat. Taceo nullum ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut
ipse millies sum expertus, id quod in nigri ueratri euulsione testatur Dioscorides. Ex his igitur constat, nullam
harum trium plantarum ad nigrum ueratrum satis aptè posse reduci. quin duas priores aconiti lycotoni postre-
mas species esse, postremam herbam sui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis eum in me egisse, licet non aper-
tè, meamq; oppugnasse sententiam ex hoc planè conijcio, quod nullus, quod sciam, ante nos scripserit, tria in
Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera. Neque id certè agrè fero, quod libenter audiam,
indies nouas in re herbaria proferri sententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmioribus tum rationi-
bus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius sanè hac in re argumenta me facile diluere posse spe-
ro, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia satis sint, & prorsus à ueritate desciscant. Nam falsum esse, ac nimis
fortasse temerè dictum arbitror, quod Ellebori genera illa, quorum superius meminimus, non mittant radices
(ut Solerius asserit) tenues, nigras, à capaceo quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cum omnibus non
modò rei herbariæ peritis; sed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonsoribus, manifestum sit, nigri ue-
ratri communis usus radices non aliunde, quam à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac
graciles: non autem capæ modo bulbosas esse, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciauit. Vnde
facile adducor, ut credam, si licet ingenuè dicere quod sentimus, Solerium aut Dioscoridis lectionem luxasse,
aut eam minus rectè percepisse, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum esse, ut qui fortè in ea re non multum
laboris

laboris insumpsit. Quod autem (ut idem ait) ex hoc nostro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum esse non possit, nulla hæc est ratio apud me. Neque enim mirum alicui esse debet, cur id non faciat: quoniam Dioscorides non dicit, quod Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, sed quod halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos sæpius excitat, præsertim si ligone uulnerentur radices, & uentus aduersa parte spiret. Id quod fortasse in Anticyra, Helicone, Parnaso, & Aetolia ualentius præstat. quandoquidem, Dioscoridis testimonio, ijs in locis acre gustu, seruensque, & omnium probatissimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortasse, & in Germania cæli inclementia non euenit. Cæterum quod priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpureo, tum albo constant, aconiti cynoctoni, uel lycoctoni sint species (ut Solerius sibi perperam, mea quidem sententia, persuasit) mihi planè absurdus uidetur, quam ut ab aliquo approbari possit, & debeat. Ea siquidem aconitorum genera iam omnibus clarissimè innotuerunt, suntque caule filicis simili, cubito longiore, & radicibus adeò tenuibus, ut squillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioscorides. Quæ sanè omnia in nigro ueratro communis usus nunquam quis inueniat. Huc præterea illud accedit, quod nobis iam millies experimento compertum est, nigrum communis usus ueratrum, quod proprio fungatur munere, atrabiliarios omnes sanare morbos: fistulas callo induratas tribus diebus impostum emollire, & purgare: in aurem demissum auditus grauitatem auferre: scabiem, utiliginem, lepras, & imperigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excrecentem absumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynoctonon, sed Elleborum præditum esse, in confesso est. Ex his itaque omnibus abundè perspicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorsus explodendam esse: etsi idem in alijs quoque non paucis, meo iudicio, falli

PSEUDOELLEBORVM.

deprehendatur. Sed iam nos quoque de CONSILIGINÆ nostram proferamus sententiam. Ea quidem nobis hætenus incomperta fuit, quod neminem ex scriptoribus tam ueteribus, quam recentioribus inuenerim (ut supra dixi) qui eius notas memoriæ prodiderit. Atque adeò hinc fit, ut non ausim ego asserere plantam illam, quam hîc depingi curauimus, esse ueram ac legitimam Consiliginem. neque enim est, cuius auctoritate fretus possim eam radicibus, folijs, caulibus, floribus aut seminibus comprobare. Verum quoniam huiusce plantæ radices per auriculam perforatam insertæ, pecorum pulmonariam atque etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, non parua mihi oritur suspicio, an fortasse Columellæ & Plinij Consiliginem præseferat. non tamen uelim hoc affirmanter esse dictum, ideoque pseudoelleborum eam appellare libuit. Hanc uerò plantam Hieronymus Tragus, cuius sæpe testimonium adfert & probat Gesnerus, putat esse legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac euidentius errat, quàm ut medicriter etiam in re herbaria uersatis ostendi debeat; ita in multis alijs plantis, quorum numerum referre longum esset, à peritis herbarum facillè cognoscitur uanum atque leue iudicium habuisse. Planta itaque cuius hîc imaginem exhibuimus, ad duum palmorum longitudinem assurgit. cauliculus emittit tenuis ac molles. folia habet longiuscula, tenuia, quadrantenus abrotoni. flores profert buphtalmi, paulò maiores: ex quibus prodeunt capitula oblonga, ruborum moris similia. radicibus nititur nigris, nigrum ueratrum emulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima nascitur in Bohemia, præsertim in agro Pragensi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro: priuatim magno successu ad pecorum morbos. Reliquum autem est, ut de utriusque Ellebori uiribus iam aliquid dicamus. Album, ut Mesues in suo de medicamentis deiectionis censu prodidit, mortiferum est, quod facillè homines suffocare possit: idcirco omnino reiiciendum esse præcipit. Nigri tamen usum probat, sed in ualidissimis tantum corporibus. Quod sanè decretum nonnullos adeò perterritum, ut non modò suis medicamentis Elleborum admiscere non audeant; sed & nomen abhorreant. Verum si ridendo potius timore quodam ducuntur, quàm quod iure usque adeò elleboro refragari debeant. Siquidem ego testari possum, me sexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutum exhibuisse nullo prorsus incommodo: atque etiam eiusdem diluti facienti rationem quam plurimos docuisse medicos, qui, factò subinde periculo, effectum consecuti sunt, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ merito debentur elleboro. Præstat quod, euulsis statim radicibus, interna repurgatur matrice, siccaturque in umbra.

Harum pulvis diluto longè fortior est: ob id enim non datur nisi robustis, & ubi obcalluerit morbus. Promde de eo ita scriptum reliquit Actuarius in libro de compositione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem flauamque: è toto trahens corpore deorsum, nec tamen citra ullam difficultatē pellit. Ideo febribus circuitu repetentibus,

Consiliginis confid.

Ellebori utriusque uires.

Veratri nigri uires ex Actuario.

tibus, & diurnis obijcimus. Datur quoque insanientibus: altera caluaria parte, & subter caput diutius in cruciatu commodissimum: praesertim uisceribus, utero, & uesicae deiectionum medicamen postulantibus. Maxima autem eius uis est peculiariter educere, quicquid sanguini commistum, eum corrumpit. Ideo ueterascentibus arduis morbis utile: & quibus in superficie summatis asperitudines emerferunt, uelut lepris, impetiginibus & horum similibus: elephantia quoque laborantibus accommodatum est. Datur scrupulorum ternum pondere, aut paulo plus minusue. Fit e siccis radicum fibris, aqua paulum maceratis: postea cortice detracto, & in umbra siccato, proiectaque tenui, quae in ipsa subest medulla. Exhibetur autem ex passo, & aceto mulso: nerum suauitatis gratia, quaedam ex odoratis seminibus inferenda. Si uero efficacior alui deiectionem moliri sit in animo, scammonij paucillum adijcito. haecenus Aetnarius. Caterum antiqui Medici albi ueratri puluerem propinabant comitialibus, melancholicis, uertiginosis, insanientibus, lymphaticis, conuulsis, podagricis, re-
 solutis, hydropicis, & elephantia, membrorumque tremore affectis. sed iam eius exoleuit usus, quod in pulue-
 re non sine periculo dari possit, et si eius diluto quam plurimi absque incommodo utantur. In lixurio decocta
 albi ueratri radix, pediculos, & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muscas perimendas. Nanque ubi degu-
 stauerint, paulo post emoriuntur. Mures quoque necat, & gallinas. Paratur e radicum albi ueratri succo ar-
 te quadam uenenum praesentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis utuntur uenatores. Id, ut nos saepe
 in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, ubi sanguinem contigerit, facto cum sagitta uulne-
 re, paulo post uulneratum animal interficit. Verum enim uero me in non paruam adduxit admirationem, quod
 deuoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil fere incommodi afferre soleat. Ideoque eo ipso uesci uenatores adfir-
 mant Hispani, cum purgationes moliri cupiunt. Ob idque, nihil mirum si ferinae carnes hoc ueneni genere infectae,
 nihil prorsus comedentibus obsint; uerum ubi facto a iaculo uulnere sanguini se immiscuerit uenenum, nullo alio
 antidoto seruari animal potest, nisi deuoratis cotoneis malis. Id quod a Caesare Ferdinando primo, Domino meo clementissimo, pluries audiui. Ellebori utriusque uires posteritatis me-
 moriae tradidit Galenus lib. vi. simplicium medic. sic inquit. Elleborus uterque tum albus, tum niger extergentis simul &
 excalfacientis est facultatis. Quamobrem ad alphas, impeti-
 gines, scabies, leprasque accommodati sunt. Quinetiam niger, si in fistulam callo induratum demissus fuerit, duobus tribusue diebus callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto collu-
 entibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium. Porro niger gustu calidior est, candidus subama-
 rus. Haecenus de utroque Elleboro Galenus. Caterum quaedam planta reperitur a recentioribus OPHRIS appellata, quae folijs maxime album ueratrum representat. Duo tantum haec folia profert: inter quae caulis erumpit, capitulis quibusdam oblongis in uniuersum refertus: e quibus flores exeunt candidi, exiguis linguis similes. Radice nititur gracili, non sine multis appendicibus, odore praestanti. Praesertur uniuersa planta ad denigrandos capillos, fracturas sanandas, & uulnera glutinanda. Illa planta, quae Graecis ἐλλέβορος λευκός, Latinis Elleborus albus, & ueratrum album appellatur: Arabibus, Cherbachem, seu Charbech abaid: Italis, Elleboro bianco: Germanis, Vneis niefz uurtz: Hispanis, Verde gambre blanco, & yerna de ballesta: Gallis, Viraire, Verarum, Veratre, & Ellebore blanc. Illa uero, quae ἐλλέβορος μέλας Graecis, Elleborus niger, & ueratrum nigrum Latine dicitur: Arabicis, Cherbachem, seu Charbech asued: Italicis, Elleboro nero: Germanis, Christ uurtz: Hispanis, Verde gambre negro, & Elleboro: Gallicis, Viraire, & Ellebore noir.

Veratri albi
uires Matth.

Ellebori u-
triusque uires
ex Gal.

Ophris de-
scriptio, & ui-
res.

Nomina.

Σεσαμοειδὲς μέγα.

SESAMOIDES MAGNUM.

CAP. CXLVII.

Sesamoides magnum in Anticyra elleborum uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus misceatur. Simile est senecioni, aut rutae: longo folio: flore candido: radice gracili ignaua: semen gustu amaro, caetera sesamae simile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bilis, pituitaque deiectionem, quantum tribus digitis capitur, addito ueratri albi sesquibolo, ex aqua multa.

Σεσαμοειδὲς μικρόν.

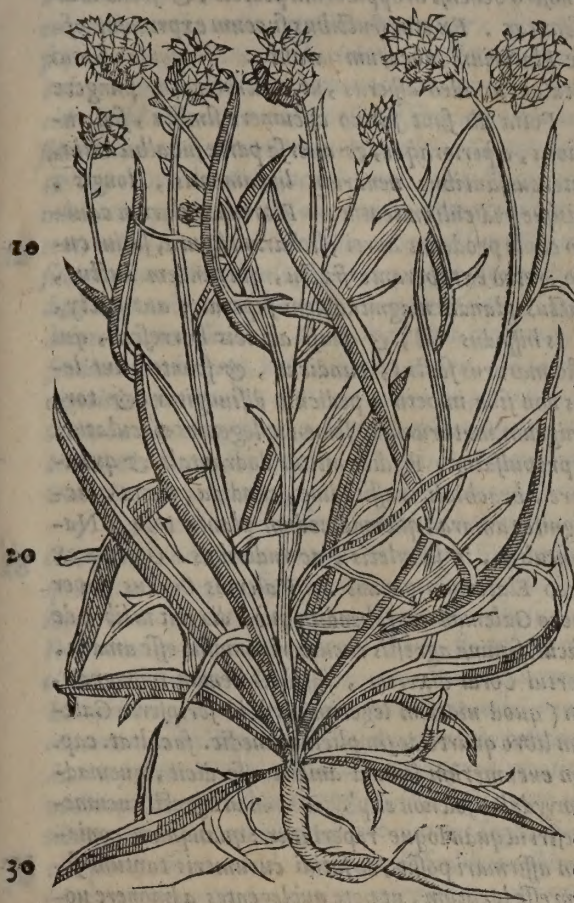
SESAMOIDES PARVUM.

CAP. CXLVIII.

Sesamoidi paruo cauliculi sunt dodrantes: folia coronopi, minora, hirsutiora: & in cauliculorum scacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: semen sesamae, fuluum, amarum: radix

SESAMOIDES PARVVM.

radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasq; semen ex aqua mulla potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula discutit. Nascitur in asperis.

T Ametsi in Commentarijs nostris antea editis, scripsimus maioris, & minoris sesamoidis nullam nos habere cognitionem nec inuenisse quenquam, qui unum, aut alterum genus ostenderet, tractu tamen temporis factum est, ut minus à solertissimis rei plantariæ indagatoribus repertum sit, notis omnibus perquam belle astipulantibus, ut ex hac imagine quispian conijcere poterit. Hanc ego Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino refero acceptam. uerum an Maius ex Anticyra in Italiam, hætenus allatum sit, mihi sanè incompertum est. Hoc Græcis Σησαμοειδὲς μέγα, Latini Sesamoides magnum dicitur. Illud uerò quod Græcis Σησαμοειδὲς μικρόν, Latinis Sesamoides paruum.

Sesamoidis confid.

Nomina.

Σησαμοειδὲς μικρόν.

CUCUMER SYLVESTRIS.
CAP. CXLIX.

Cucumis sylvestris fructu solo distat à satiuo cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non dissimilem: folia, atque sarmenta latius refert: radice candida, magna. Nascitur in sabuletis, & rudibus. frutice in totum amaro. Instillatus foliorum succus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem discutit: imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit: ischiadicis infunditur: podagras discutit, decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Arida farina impetiginem, lepras, & uutiligines absterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamque deijciunt, præsertim in hydropicis: deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet. Radicis selibra, in uini præsertim Lybici hemina conteritur, danturq; ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. E fructu huiusce cucumeris fit medicamentum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, seruantur nocte una. postridie imposito supra craterem rariore cribro, utriusq; manibus prehensi, figillatim supino cultro, sursum uersus aciem habente, finduntur, atq; per cribrum humor in subiectum uas exprimitur: simulque carnosum, quod hæsit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita pressum

40 est, residere sinitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro segmina dulci aqua perfunduntur, & denuo pressa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, & linteo opertus, soli exponitur, dumq; steterit, tota supernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc uerò identidem fieri solet donec existens aqua lique scat: qua stillatim exhausta, sedimentum mortario suscipitur, & conterendo cogitur in pastillos. Sunt qui ad hauriendam protinus succi abundantiam, cribratos cineres humilinspargant, & medium cauentes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum sua humiditate diffundunt, siccatumque in pila, ut dictum est, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouissima lotionem mullam aquam respergunt. Elaterium optimum esse constat, læue, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quodque lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Porraceum tamen scabrumque, si turbidum spectetur, atque erui cinerisq; plenum sit, graue & uitiosum esse solet. Nec desunt, qui cucumis succo amyllum immisceant, ut candorem ipsum, & læuitatem imitentur. A bimatu ad decennium deiectionibus utile est. Integer modus obolus est, minimus semiobolus, pueris chalci duo, siquidem copiosius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utrauis parte extrahit. optima suspensio est purgatio. quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine catapotia dato, postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeat. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elaterium, subiectas linguæ partes penitissimè penna oblitito. quod si quisquam difficiliter euomat, oleo, aut unguento irino resoluito: somnum inhibeto. Porro his, qui eximie uacuantur, continuè uinū, & oleum dare conuenit: etenim uomendo restituntur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant, offerenda sunt. Ciet elaterium 60 menses, & partus enecat, in pello subditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum, & diuturnis capitis doloribus liberat. efficacissimè anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Elaterium.

Cucumeris
sylvestris cō-
sideratio.

CUCUMER SYLVESTRIS.

Elaterium om-
nium medi-
camentorum
diuturnissi-
mum.

Elaterij uires
ex Mesue.

luit, huiusmodi seminum nucleos qui natura dulces sunt, quandoque etiam amarescere, soli, in quo seruntur, uitio. Caterum de Elaterio differens Theophrastus libro IX. cap. XIII. de historia plantarum, ita scribit. Sed omnium medicamentorum diuturnissimum Elaterium est, optimumque quod uetustissimum. Itaque medicus quidam, uir haud insolens, neque mendax, elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili seruare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, ob quam tam longo seruari tempore possit, humoris copia est: quamobrem uel cum præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris isti tribuitur. hætenus Theophrastus. A quo maxime dissentire uidetur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile esse. Theophrastus uero, idem ducentis annis mirabili uirtute seruatum esse ait. Quin & in eo discordare deprehenduntur, quod alter tradiderit tantum humoris in se continere Elaterium, ut usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter uero probatissimum illud esse Elaterium, quod lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Theophrasto subscribit Plinius libro XX. cap. I. ubi sic inquit. Elaterium usque ad quinquagesimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotum prius quam exstinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. hæc Plinius Theophrastum secutus. Caterum hæc in re facile crediderim, Dioscoridis codicem hoc in loco omnino deprauatum esse. Quippe præter Theophrasti, & Plinii sententiam, cum omne humidum, quod pingue non sit ignis flammam protinus extinguat, nulli profecto dubium est, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius flammam extinguat, quam flagret: nanque flammæ admotum, excitato in humido à calore flatu, lumen extinguit. id nobis aliquando experimento compertum est. Elaterij uires descripsit Mesues inter sua deiectionia medicamenta, ubi in hunc sensum inquit. Cucumis sylvestris, siue asininus abradit, & uasorum oscula aperit: proinde & intestinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia possunt, si addatur aut bdellium aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulsæ cum salis modico, aut si ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito fossitij salis momento, aut odorato puluere, quem officina species elephanginas uocant: ijs enim admistum feliciter quoque operatur. Purgat, ut quidam ferunt, scammonij modo. At re uera magis pituitam deiecit, quam bilem: quanuis & hanc quandoque detrahbat, præsertim cum deiectioni parata promptaque sese offert. Mirifice præter hæc sanguinis serum expurgat, ab ijs potissimum partibus ducens, à quibus ægrè decumbentes humores detrahi solent: quamobrem articularum dolore uexatis opem non modicam præstat. Radix in aqua elixa, tusa, & oleo subacta cum absinthio, diuturnam hemiplegiam sanat incipiti, & loco dolenti illita, si tamen prius eius decocto foueatur locus. Præstat idem & succus ex lacte naribus immixtus, quod cerebrum purget: idcirco & narium tedia delet, & comitiales inuat. Idem obduratos resoluit abscessus, quemadmodum & Arummas, præsertim addito melle, & caprino stercore. Radicis, & cucumis ipsius succus aqua intercute laborantibus præstantissimum

prestantissimum est medicamentum, quod sanam proprie educat aquam. Ad idem ualet & radicis decoctum. Prodest praeterea arquatibus, & iecoris, & lienis obstructionibus. Item ischiadicis, tum chlysteribus infusum, tum etiam si decocta radix exterius imponatur. Siccat & radicis puluis, uulnere cicatrices attenuat ex melle impositus: & sugillata ex ictu delet. Eiusdem succus fabacea farina admixtus, & linimenti modo adhibitus, maculis omnes, quae cutis nitorem uitiant, mirifice detergit. Sed animaduertendum est, ne plusquam par sit haurya tur: quod reseratis uasorum osculis sanguinem eliciat. Cucumeris agrestis uires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agrestis, & fructus ipsius succus, quem uocant Elaterium, & non minime radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus est. Elaterium itaque menses ciet, & sciatum interimit appositum, cum alia omnia amara simul & subtilium partium, maxime si aliquam habeant caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summe siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine excalfacientium. Porro tale protinus quoque digerendi uim possidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonum item est regio morbo affectis, fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usi dolores capitis sanant. Atque Elaterium quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet elaterio similem uim habeat, imbecillior tamen. Sed & ipsa radix ad similem facultatem possidet: abstergit namque, digerit, atque emollit. Porro cortex ea potentius desiccatur. Huius planta Graecis σίχνης ἄγριος appellatur: Latini, Cucumis anguinus, syluestris, & erraticus: Arabibus, Chese allimar, Kate albenei, seu Chetha alhamar: Italis, Cocomero saluatico: Germanis, Vilder cucumber, & Esels cucumber: Hispanis, Cogombrillos amargos: Gallis Cocombre sauage. Eius uero succum Graeci ἐλατήριον, Latini similiter elaterium uocant: Itali, Elaterio.

Cucumeris
syluestris ui-
res ex Gal.

Nomina.

† (Quod si in animo sit deiectionem moliri &c.) Duo hic sunt ab omnibus Dioscoridis interpretibus neglecta, quae facile condonauerim. Hermolao, Marcello, Ruellio: illis quidem, quod medici non fuerint, huic uero quod in philologiam suam potissimum studia collocauerit. At in Cornario, Amatho Lusitano, & Lacuna maiorem intelligentiam requiro, cum medicos physicos sese professi sint publice, ac de medicina facienda, etiam posteris monumenta reliquerint. Vnum est, quod in omnibus fere uetustis exemplaribus manuscriptis legitur non σίχνης, sed σινίπης ἄγριος, cuius uocis abbreviatione, & cognata literarum similitudine decepti sunt omnes Latini interpretes, quod uerbum σίχνης, nihil prorsus ad rem faciat. Nam quid stibio crudo cum Elaterio conueniat non uideo, cum nulli medicamento purganti ueteres unquam stibium adiecerint, neque quicquam tale de eius facultatibus a nostris maioribus proditum sit. Sinapi uero additum puto ad uim elaterij roborandam, & malitiam corrigendam, ut Rhabarbaro spica, & alia alijs purgantibus adiuncta sunt, a primis medicina parentibus. Quod autem σινίπης loco σίχνης legendum sit, patet ex ipsius Dioscoridis uolumine de medicamentis facile parabilibus, ubi de curandis difficilibus respirationibus, & asthmate differtur. Namque ibi sic habet ἡ ἐλατήριος ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης ἡ σινίπης. Patet quoque ex Aetij uerbis II. Tetrab. Serm. III. cap. 37. ubi Graecum exemplar ab Aldo excussum, contra Cornarium sic habet. Mirum in modum efficax est uomitorium ex elaterio, quo ad occultas anginas utor, Elaterij obolum dimidium, nitri spuma obolos tres, sinapis drachmam unam. Haec in aqua dissoluta redigo in octo catapotia, & mane duo, duoque uesperis exhibeo. purgat enim citra molestiam superne, & paroxysmum magna ex parte soluit; & affectum, si quis remanserit arcet. Postremo huius cathartici prope ut ab Aetio descripti, meminit Galenus in calce libri VII. de compositione medicamentorum secundum locos, inter Andromachi medicamenta. Alterum in quo doctiores desiderio interpretes est, quod σίχνης ἄγριος, Latine conuerterint quantum ad colorem inferendum sit satis cum uox ambigua ἄγριος tum ad colorem, seu tincturam, tum etiam ad compagem, & solidum pilularum corpus referri queat. Idcirco, ut orationis contextus rei medicae peritos docere potuisset, & ex Helychio interpretari licuisse, ἄγριος significat etiam πορσεύειν ἢ φηλαφᾶν, seu (ut Barbari loquuntur) incorporare.

STAPHIS AGRIA.

CAP. CL.

Staphis agria, siue herba pedicularis, folia habet labruscae diuisa: & cauliculos rectos, molles, nigrosque: fert florem glasti: & folliculos uirides, similes ciceri, & in his nucleum triangulum, scabrum, ex nigro subfuluescentem, intus album, gustu acrem. Grana quindecim, si trita in aqua mulla dentur, crassum humorem per uomitum purgant: sed qui hauserunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mullam continuò potui dare: quoniam pericula stragulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriasi prodest: item prurigini, & psoriasis. Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, subuenit: rheumatismum gingiuarum sistit: ulcera oris manantia cum melle sanat. Vrentibus malignatis imponitur.

Staphis agria, quam officinae Graeca uoce corrupta uulgò Staphisariam uocant, Latinis ab effectu, quod pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Haec in Istria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentissima prouenit. Eius semen copiosum apud seplasiarios inuenitur: namque eo frequenter utuntur medici in apoplegmatis. Id quod etiam plurimum expetitur matribus ad pediculos, & lendes necandos. Sunt qui scribant, epotis Staphidis agriae floribus, & illitis eiusdem folijs sanari eos, qui a serpentibus demorsi sunt. Staphidis agriae meminit Galenus in Astaphide lib. VI. simplicium medicamentorum sic inquit. Astaphis

Staphidis a-
griae confid.

Staphidis a-
griae uires ex
Galeno.

STAPHIAGRIA.

Nomina.

a Meū, & Car.
μεγάλη. i. ma
gna.
b Meum. ὀπί
ζετα. i. suc
cus colligitur
c Meū, & Car.
χυλίζετα. i. expri
mitur etiam
succus ē radi
cis.

THAPSIA.

agria uebementer acrem obtinet facultatem, adeo ut ex ca-
pite pituitam purget, quod ἀποφλεγματίζεν Græci dicunt, ab-
stergatque ualenter. Itaque ad psoram accommodata est.
Sed & urendi uim aliquam habet. Ea planta Græcis σάπια
ἀγρία, & ἀσαπία ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Vna
syluestris, Herba pedicularis, & pituitaria: Arabibus, Al-
beras, Habelras, Muibazagi, siue Miubezegi: Italis ac
officinis, Staphisaria: Germanis, Biszmjntz: Hispa-
nis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Estaphisagrie, & Her-
be auxoulx.

Θάψια. THAPSIA. CAP. CLI.

Thapsia nomen ideo accepit, quod in Thapso eius-
dem nominis insula, primum inuenta sit. Tota
uerò natura ferulæ similis est: graciliore caule: fo-
lijs fœniculi: umbella anethi in cacumine, à singulis sur-
culis erumpente: flore luteo: semen quale ferulæ: latius-
sculum, sed aliquantò minus: radix foris nigra, intus
candida^a, longa, acris, crassiore libro uestita^b. Succu
extrahendi ratio hæc est. Facto in ambitu scrobe corti-
ces inciduntur, aut radix in fornicis speciem in se exca-
uata cooperitur, quò merus succus confluat. oportet il-
luc sequenti die se conferre, & congestum succum extra-
here^c. Tunditur etiam radix in pila, & succus organo
per quallum expressus, fictili crasso insolatur. Aliqui fo-
lium unà terunt: sed inualidior huiusmodi succus.

Hoc autem interest, quoniam qui ab radice manauit,
grauius olet, & humidus permanet: è folijs autem ex-
tractus exiccatur, atque teredinum iniuriam sentit. Qui
succum colligit, stare debet non obuersus uento: aut po-
tius cum dies apricus est, & a flatu filet: quoniam ob ha-
litus acrimoniam facies uenementer intumescit, nuda-
que corpora inuadunt ustulæ, ob id prius liquido cera-
to, & adstringente, nudas partes illinunt, & ita muniti
accedunt. Tam cortex radice, quàm succus purgandi
uim habent, & lacteus succus in aqua mulsa potus: nam
utrinque bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni
oboli, cum tribus seminibus anethi drachmis: succi,
terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius
assumitur, periculosum est. Huiusmodi purgatio
conuenit spiriosis, & diuturnis laterum doloribus,
reiectionibusque: datur in cibis, aut obsonio, qui-
bus difficile sit uomere. Tam radix, quàm succus
omnium maximè, quæ parès cum eis uires adèpta
sunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo
aliquod euocandum est, aut meatuum laxitas aliò
transferenda est, unde succus illitione, aut radix re-
cens affricu alopecias explent. Radix, succusque
cum æquis ceræ, thurisque portionibus, sugillata,
liuoresque tollunt: sed non plus binis horis dimit-
tantur: locus deinde aqua maris calida foueatur.
Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus suc-
cus, lepras tollit: tubercula discutit, perunctus cum
sulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pe-
dum, articularumque uoletudinibus utiliter illinitur.
Valet ad integendam colic glandem ijs, qui natura,
non circuncisione curti sunt: tumorem enim exci-
tat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iactu-
ram resarcit.

De thapsia

DE thapsia uiribus locutus est Theophrastus libro IX. cap. XXII. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thapsia radix uomitoria est, & si quis continuit, tam superius, quam inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppuraciones tamen aliàs exalbidat facit. Succus eius ualidior est, & quidem tam superius, quam inferius purgat. Nullus feminis usus. Nasitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrina uero depascunt: & aut aliis soluitur, aut intereunt. hæcenus Theophrastus. Thapsiam author est Plinius libro XIII. cap. XXII. à Nerone claritatem accepisse, eique magno usui fuisse sui imperij initio, quod nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum tapsia, thure, & cera, sequenti die contra famam cutem synceram circumferret: etenim ea mirum in modum sugillata delet. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in nostris maritimis locis adeo ferule adsimilis, ut non facile, nisi à rei herbarie peritis, una ab altera dignoscatur. Visitur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata, quæ ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Ceterum non desunt impostores, qui Thapsia radicum cortices pro Turpeto uendunt: quæ quidem à peritis seplastiarijs in ea medicamenta iure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt: sed in turpeti locum non sunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maxime in hoc (ut superius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchsio dissentimus, qui Turpetum à Mesue descriptum, nil aliud esse censet, quam Thapsia radices. Thapsia uires memoria prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thapsia acrem habet, ac uehementer excofacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uolenter extrahit, & ipsum quod extrahit, digerit. Verum plusculum ad ea efficienda tempus postulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta est, ob quam celeriter corrumpitur. Et libro primo de compositione medicamentorum secundum locos, sic inquit. Qui Thapsia utitur, sciat opus est, maximam differentiam esse recētis ad uetustiore. Vis enim huius pharmaci post annum multum exoluitur, atque amplius adhuc post duos annos ausimq; ferè dicere eam penitus inutilem esse ad triennium progressam. Hæc ut Græcè θαψία, ita etiam Latine & Italice Thapsia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz.

Thapsia con-
sideratio.Thapsia ui-
res ex Gal.

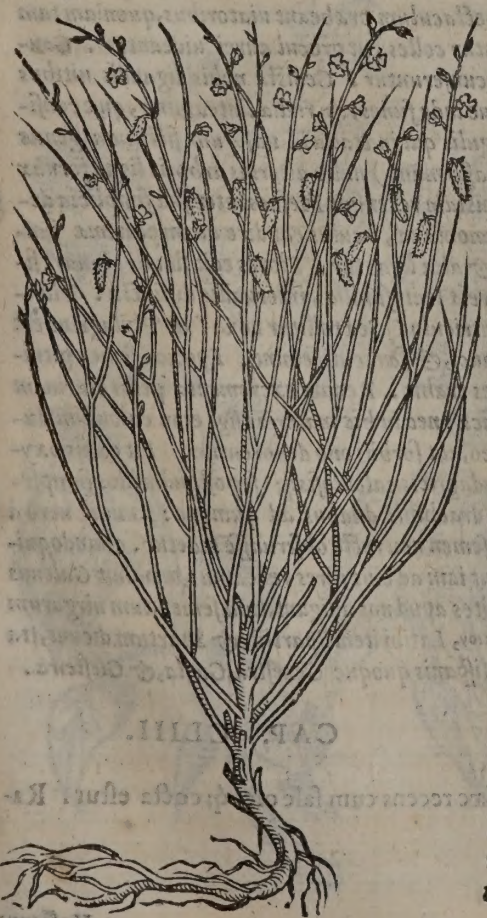
Nomina.

† Hoc loco Græci codices habent ὀπίσθεν. quod uerbum Ruellius uerterat hîc, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, succus excipitur. Nos uero, quod ὀπίσθεν, à quo uerbum illud defluxit, succum, liquorem, & lacrymam significet, maluimus reddere, succus extrahitur. Neque certè temere, quod non solum nobis conueniat cum Marcello interprete; sed quod etiam arbitremur hanc esse germanam illius uerbi significationem, atque melius rem exprimere, de qua sermo est. Huius tamen mutata à nobis uersionis lectorem admonendum esse duximus.

Σπάρτιον.

SPARTIVM.

CAP. CLII.

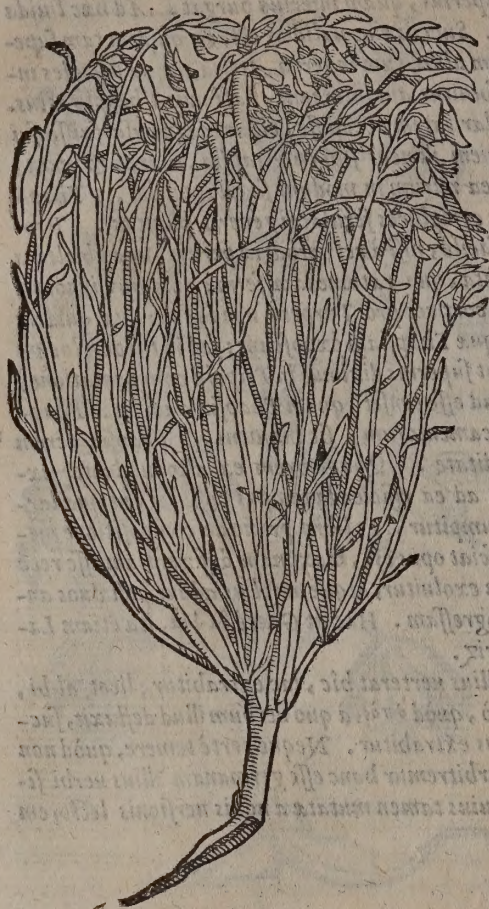

Spartion frutex est longas ferens uirgas, sine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites uinciuntur. Semen lenticulæ in folliculis phasiolorum modo nascens: florem, ut albæ uiolæ, luteum. Purgant per superna uehementer ellebori uice, citra pediculum flores, & semina quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tulsis, extractus succus, ischiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta.

Tanta nimirum inter Spartium, siue Spartum, & Genistam intercedit similitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino errasse eos, qui alterum ab altera secernerent: præsertim cum hac in re deprehendissem Plinium dubitasse libro XXIII. cap. IX. ubi ita scriptum reliquit. Genista quoque uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci authores Sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit: Nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Aphricanum, uel Hispanum spartum in usu certum est: & cum sutiles fierent naues, lino tamen, non sparto unquam sutas. hæc Plinius. Verum cum accuratius Dioscoridem perlegissem, hæc de re prius admonitus à clarissimo medico Petro Cannizero Hispano Senerisimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophysico, qui in Hispania copiosissimum Spartum, numerosamque Genistam se uidisse testatus est, comperi

planè

GENISTA.

Sparti usus
ex Plinio.Genistæ con-
sideratio.Genistæ de-
scriptio, & ui-
res ex Mesue.Sparti uires
ex Gal.

Nomina.

planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quod Spartium Dioscoridi frutex sit folijs uidiuus: & floribus constet albæ uio-
lae similibus. Genista uerò folia proferat longiuscula, lini
ferè modo: & flores luteos, ipsi modo lunatos. Hinc itaque
factum est, ut nunc in eorum sententia consistam, qui Spar-
tium à Genista differre existimant. Non tamen quod diuersi
prorsus generis has plantas esse putem. nam tanta, ut dixi,
uni cum altera cognatio est, ut etsi non eadem sint; tamen con-
generes esse uideantur. Sparti quidem usus (ut Plinius est au-
thor lib. XIX. cap. 11.) multa post secula captus est, nec ante
Pænorum arma, quæ primùm Hispania intulerunt. Herba
& hac sponte nascens, & quæ non queat feri: iuncusque pro-
priè aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanque id malum tellu-
ris est, nec aliud ibi feri, aut nasci potest. In Aphrica exi-
guum, & inutile gignitur. Chartaginensis Hispania citerioris
portio, nec hac tota, sed quatenus parit, montes quoque Spar-
to operit. Hinc strata rusticis eorum: hinc ignes, facesque
hinc calceamina: & pæstorum uestes. Animalibus noxiū,
præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos usus labo-
riose euellitur: ocreatis cruribus, manibusque tectis manicis:
conuolutum ossibus, ligneisq; conamentis. Vulsū fascibus in
aceruo aduotatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole
siccaturque, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea
maceratur à qua marina optimè, sed & dulci, si marina desit.
Siccatumque sole iterum rigatur, si repente urgeat deside-
rium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium
opere fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè
in aquis marique inuicium. In siccato præferunt & cannabi fun-
nes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium situm
pensans. Est quidem eius natura interpolis: rursusque quàm li-
beat uetustum nouo miscetur. Veruntamen completetur

animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis adifica-
tionum, alijs que desiderijs uita. Hactenus de sparto Plinius. Caterum Genista in Hetruria adeò frequentissime
proueniunt, ut Maio, & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam
copiose suis speciosis, ac fulgentibus floribus ornantur, & uestiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gau-
dent earum floribus apes, ut Plinius inquit, proinde aluearijs circumserrantur. Genista nobis ligandis uitibus
salicis uicem explet, maceraturque etiam cannabis modo, funtque inde funes, & rudia linteamina, quæ confi-
ciendis saccis aptissima sunt. Expeditur Genista lignum etiam figulis qui in Italia id uasorum fictilium genus
conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quod (ut ipsi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax
succendi possit, quo aureus ille color conseruetur in opere. Genistam recensuit Mesues inter sua simplicia de-
iectoria facultatis, ubi hac ad sensum scribit. Genista arbor est montana, è cuius caudice quàm plurimæ fun-
duntur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari fi-
gura: è quibus siliquæ prodeunt, erui magnitudine: & semina in eis lenti similia, interuallis distincta. Plan-
ta tota perturbat, prouocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius est
author) addito rhodomelle, aut rosa, & mastiche: quin & anisi, dauci, & feniculi semine. Epotum semen pitui-
tam utrinque ualentissime purgat, & ab articularis quoque humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam
cit efficacissime, & calculos dirumpit, tam in renibus quàm in uesica: nec in his materias figi et in calculum du-
rescere sinit. Flores contriti strumas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxy-
mel, cuius usu indurati lienes resoluuntur. Prosunt ischiadicis, podagricis calculosisq; si postquam illos sumple-
rint, subinde frequenter euomant agri. Modus, præsertim floris, à drachmīs duabus ad quinque: seminis uerò à
drachmīs duabus ad quatuor. hac Mesues. Qui tamen Genista semen non rectè obseruasse uidetur. quandoqui-
dem id erui, uel uicia faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus
lib. VIII. simplicium medic. his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum
succus non instrenue trahentis est facultatis. Quod Græci σπάρτον, Latini item Spartiū, & Spartum dicunt, Ita-
li, Spartio. Quæ uerò Latinis Genista, Italis Genestra uocatur: Hispanis quoque Genestra, Giesta, & Giesteira.

Σιλύβον.

SILYBVM.

CAP. CLIII.

Silybon lata spina est, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum sale oleoq; cocta estur. Ra-
dicis succus drachmā pondere potius uomitiones ciēt.

Hactenus

Hætenus non ex nostra tantum, sed neque ex aliorum quoque inquisitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatus inibi nasci, & esse possit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioscorides, ut difficile admodum illud inuentu indicem: neque enim ipse, ut ingenue fatear, quod ex illis sit, ausim decernere. Vt Græcis σιλύβιον, ita pariter Latinis Silybum appellatur.

Nomina.

Βάλανος μυρ-φικιν.

GLANS VNGVENTARIA.

CAP. CLIII.

Glans unguentaria fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanae nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido secus Iudæam. Præfertur, plena, recens, candida, quæ facile delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem absomit: cum lolij farina, & aqua mulsâ podagricis illinitur. Pforas, leprasq; decocta in aceto: uiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite resoluit: stomacho aduersatur. Oleum, quod ab ea exprimitur, aluû potu ciet. Cortex eius magis adstringit: uerum tussæ, & expressæ succus abstergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduersus prurigines, & scabritias idonea sunt.

Glans Vnguentaria, quam Græci βάλανον μυρ-φικιν dicunt, in quibusdam Hispaniæ locis copiosa (ut audio) provenit. Adfertur hodie copiosa in Italiam ex Alexandria Aegypti. Caterum de foliorum facie autores inter se differunt. Siquidem Dioscoridi folijs est Myricæ, Theophrasto Myrti, & Plinio Heliotropij herbes similibus. atqui aut in Theophrasti aut Dioscoridis codice mendâ subesse uereor. Siquidem aut in Theophrasto μυρ-φικιν pro μυρ-φικιν, aut in Dioscoride μυρ-φικιν pro μυρ-φικιν legitur. Nam in utroque authore facilis, lubricusque esse potuit scriptorum lapsus, propter uocabulorum propinquitatem. Sed nescio profectò, quorum autoritate scripserit Plinius lib. xxi. cap. xxi. unguentariæ glandis plantam folijs esse Heliotropij. Cum tamen in Theophrasti lectione ubique se uersatum ostendat. Andreas Marinus, medicus non vulgaris, in suis super Mesuem annotatibus, plantam quandam pingit pro unguentaria glande, à Clarissimo Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto acceptam, quæ à præscriptis omnibus tota facie differt. sed an legitima sit, cur probem, aut improbem, non habeo. Titulus eius mendax est. Siquidem Ben album inscriptum habet. Itaque uereor ne & ipsa quoque imago tituli sequatur errorem. Hanc autem Plantam, cuius hîc imaginem damus, Constantinopoli secû attulit Clarissimus uir Augerius de Busbeke, qui continuis septem annis Cæsaris Ferdinandi primi, apud Solimanum Turcarum Imperatorem, oratorem egit. Sub hoc nomine, LILAC. Eam cum inspexissem, & fructus eius agnoscerem pistaceorum faciem perquam belle referre, illico in suspicionem ueni an hæc fortasse Glans Vnguentaria dici posset. qua propter, ut aliorum quoque sit iudicium, eam hîc excudi uolumus. Viuam plantam uidere non licuit, sed affabrè, & diligentissime pictam. tametsi hoc anno misit ad me Patavio recentissimum huiusce plantæ ramusculum floribus copiosissimis refertum, & alterum deinde cum fructibus, Iacobus Antonius Cortusus materiæ medicæ peritissimus. quinetiam literis mihi significauit hanc se credere esse plantam, quæ Theophr. libro tertio, Capite decimo, de plantarum historia OSTRYX appellatur. Hanc ex Apôrica, ubi frequentissima provenit, sibi missam fuisse scripsit, ubi uernaculo idiomate Scringa nûcupatur. quin etiam se plures in suo horto huiusce arboris alere plantas, ob florum suauetatem. Vnguentarij, ac seplasiarij Mauritanorum nomina secuti, eam ben appellant. Forma hæc pistacia maxime refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quod quamuis diu inueteratum, nunquam rācorem sentiat, ut etiam lib. primo suo loco monuimus. Arabica familiae authores (ut modò dictum est) unguentariam glandem Ben nominant. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit. Ben duorum est generum. Maius est nucis auellanae magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri simile. Vtriq; inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat maius, quod noxa uacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in maiori genere, quod putamine sit albo, laui, tenui: nucleo fragili, albo, oleosoque. Vetus tum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum

Glandis unguentariæ cōsideratio.

LILAC.

quemadmodum nec Theophrastus, neque Plinius) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantum exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quod dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus confuso uti solere.

Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret unguentarios prodidit è putaminibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quod hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantum è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quod ex solis putaminibus oleum effluere possit, quanuis diligentissime comprimantur, & constringantur prelo etiam grauissimo: quoniam hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoque fidem non dubiam facere potest, quod hanc parandi olei rationem silentio prætermisit Dioscorides, non modò in hoc loco, sed etiam

Manardi du-
bium solutū.

lib. primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conscribendis latius disseruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, uir alioqui nostræ ætatis cèlebris, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Unguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, asserens quanquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliquibus tamen nec putaminum ullam fieri mentionem. Verù etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauissimus author Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cum constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facile ex Dioscoride colligi potest, cum dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quod autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspicionem, quod aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint deprauata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis un-

autibnd
Glandis un-
guentariæ ui-
res ex Mesue.

guentariæ glandis historiam accepit. His porro accedit huius olei communis usus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quod aliqua odoris præstantia commendetur (in odorum etenim est) sed quod nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus consciunt. Nam rancoris expers cum sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (misturas uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinendis chirotheis, & alijs, quorum in delicijs, & lasciuiis omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo lique- scerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (ætate enim omne oleum præter Balani- num rancescit) non modò uniuersam odoris suauitatem euerent; sed etiam putida, foetidaque euaderent. Quo- utique experimento apertissime dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentaria glandis nu- cleis fieri solet. Caterum de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis fructus incidit,

Glandis un-
guentariæ ui-
res ex Mesue.

abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremque humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: namque adeò perturbat, agit atq; humores, ut sæpius anima deliquium faciat, & frigidos sudores concitet. Proinde nò in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cum igne torre- scit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, fitque medicamentum tantum deiectionum. Decoquitur etiam cum anisi, & fœniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigi- tur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamque pituitam uomitu, & deiectione purgat. Ideoque aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modò haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiamnum ex contritis ipsius nucleis, polenta & melle admissis, ca- taplasma ad strumas, duosque tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigidityte excitatos, addi- to tantum melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad ie- cinoris, & lienis infarctus duritiesq; si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleo- rum oleum uulnere cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis faditates emendat. Auribus

Glandis un-
guentariæ ui-
res ex Gal.

infusus non modò doloribus leuamentum præstat; sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ uires memoria prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrespice, hoc est, glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Utuntur unguentarij carnis eius succo, qui facul- tate calidus est. Reliquia autem, unde expressus est succus terrestres scilicet, & dura, uincemtem ha- bent qualitatem amaram. Sed & admista est quedam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemque, & stipantem effectum possident. Itaque ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritum, de- inde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verum enim uero & lienes liquant, iecurq; indurascens. Quod si- quis carmen eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sape etiã per in- fernam alium largiter subducit. Itaque cum hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maxi- mè iecinoris, lienisque ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uerò uel maxime alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeò enim efficax efficitur, ut & psoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, uiriliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulceroosa, & quæ cras- si sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porro quod cum illinenda est lieni, præstet admistam esse farinarum quampiam exiccantium, cuiusmodi est erui, ac lolij farina, id iam potius ad componendorum me- dicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dice- tur. Verum in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis di- xisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaque eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictio, hæc uenit Galenus. Sed quoniam Balanus myrespica Mauritano- rum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum idem quinque faciunt genera, cum ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis disse- dum

10

20

30

40

50

60

dum est: neque enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaque, ut diximus, MYROBALANORUM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quamquam non desint, qui affirmant, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uero cum ultimam adeptam fuerint maturitatem. Verum cum horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quod illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Flauorum, chepulorum, atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, sed eas non libuit in hosce commentarios nostros transferre, non quod censeremus Marino id fortasse ingratum futurum, cum is non paruum plantarum nostrarum numerum in suum illud opus transplantauerit: sed quoniam ignoramus, an eadem genuinæ sint, an adulterinæ, & præsertim, quum Mauritanorum nullus habeatur author, qui Myrobalanorum plantas descripserit. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deiciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestiam sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant: quinetiam uniuersum corpus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructions, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infruantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deiciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere ea cæteris præstant, quæ in uiridi plenè flauescunt, ponderosa, farcta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilum ossiculum inest. E chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, colore nigro purpurascente, cortice crasso, et quæ in aquam deiecta fundum quàm citissimè petunt. Inter Indica excellunt, quæ maximè nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, ponderosiora; frusta diuiduntur, & quæ minus ossis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uero illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, densitas, grauitasque non desit, & quibus crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantque; secundo. Empelica uero primo tantum tum refrigerant, tum exiccant. Vim obstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & urinam cientibus medicamentis; uel si macerata caprino sero, aut fumarie succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhæreant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum cassia nigra medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur. Vbi deiectione sit opus, eorum tantum dilutum præbent: ubi autem adstrictione in puluerem conterunt, & subinde propinant. Chepula quæ saccharo condiuntur magis roborant, quàm deiciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccataque; reponuntur. Myrobalana omne genus (ut Mesues est autor) eorum senectutem remorantur, qui ipsis frequenter utuntur: colorem faciunt elegantiores, corpori odorem iucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & uentriculum, cor, & iecur roborant, conferunt hæmorrhoidibus, & bilis feruorè reprimunt: ad quod flaua cæteris præstant, ut quæ priuatim bilem detrahant: & eos peculiariter iuuent, qui temperamento calidi sunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum uinæ acerbæ, aut rosarum aqua, aut feniculi succo, quod oculorum inflammationes reprimant, lacrymas sistant, defluxionesque cohibeant. Sanantur horum puluere ulcera, addita lentiscina resina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clarificant, & uisum, præsertim saccharo asseruata: uentriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aqua intercute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utranque bilem trahunt, præsertim exustam. Conferunt membrorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos iuuant, mærores auferunt, & quartanam fugant. Empelica pituitam educunt, cor, & cerebrum corroborant, intellectum augent, uentriculum à pituita, alijsque noxijs humoribus expurgant, ac etiam confirmant, ac sitim extinguunt, uomitiones cohibent, & cibi appetentiam inuitant. Bellerica ea omnia possunt, quæ & proxime dicta. Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantum, quod sciam, Actuarius meminit: qui tamen ea, quæ de illis scripta reliquit, à Mauritanis (ut ipse quoque fateri uidetur) mutuatus est. Sed profectò nesciuerim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ uomitum eliciunt, myrobalana reposuerit, cum omnia eorum genera planè uomitiones compescant. Porro hodie ignorata uidetur quæ χρυσόβαλανος Græcis uocatur, digerens, & roborans Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, uentriculi ardores, & sigultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata lib. VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos. quanquam non desint è recentioribus, qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse nucem myristicam: cum tamen plura sint, quæ eorum destruant sententiam, nempe cinereus color, acutus ori sapor, & quod myristica nucis nusquam meminerint ueteres Græci. Nullam huiusce quod legerim, mentionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum. Id quod argumento esse potest, Galenum ipsum non habuisse compertum, quid esset Chrysobalanus. Sed de his hæcenus. Cæterum quandoquidè Balanus myrepica, quam ab Arabibus Ben appellari diximus, nobis in mentem redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum uocant, ad cordis affectus ijs, ac etiam recentioribus expetitis, hunc locum non prætereundum esse duxi, quin de his quoque aliquid differerem, præsertim quod è Græcis non inueniatur, qui illa posteritatis memoria prodiderit. Sed illud in primis animaduertendum est, quod communis usus radices, quas uulgò Behen nuncupant, eæ quidem non sunt, de quibus Mauritanii scribere; immo eas prorsus ementiuntur. Siquidem scribit Serapio, Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansu lentas, & in Armenia nasci. Auicenna autè radicem lignosam frusta Behen esse ait, in se contracta, & siccitate exoleta. At nostrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris suauitate commendantur, quin & mansæ nullum ori lentorè reddunt, nec erraticæ pastinacæ faciem representant: cū tamen Arabicum Behen radicibus adeo pastinacæ referat, ut scripserit Haliabba clarissimus Mauritanorum author,

author, Beben & sylvestris pastinacæ radices nullum inter se discrimen habere. Quo fit, ut nulla sese offerat nobis ratio, qua probare possimus, Beben communis usus esse Arabum legitimum. quannus & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant. Nicolaus Myrepsicus, itemq; Aëtuarus Beben hermodactylum uocant, nescio tamē quā ratione, cum alia sit radix apud Paulum, & Arabes hermodactylus. Beben adulterina, tam albū, quā rubrū, passim in Italia proueniunt. Hoc enim plantæ radicem esse scimus, quā superius libro tertio limonium fecimus. illud uerō, alterius plantæ, cuius uires hæcenus mihi prorsus incompertæ sunt. Sed quibus polleant uiribus, nondum mihi compertum esse ingenuè fateor. Βάλανος μύρε-ψικίς sic Græcis dicitur, Latinis uero Glans unguentaria: Mauritanis, Habben, seu Ben: Italis, Ghianda unguentaria: Hispanis, Auellana de la India, Tartago, et Muia.

Nomina.

Νάρκισσος.

NARCISSVS.

CAP. CLX.

10

Orib. cōclusa non legit.
† Ori. addit.
ἐν πρὸς τοῖς κρημαῖς
ἐν τοῖς πεδίοις.
in campis & fabulosis.

Narcissum [sunt qui ut lilium, lirim appellarint.] folia profert porro similia, [tenuia,] multò minora, & [angustiora:] caulis uacuis, & sine folijs, supra dodrantem attollitur, flos albus, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimus nascitur in montibus, suauis odore: cæteri † porrum imitantur, atque herbaceum uirus olent. Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est: ambustis igni prodest cum exiguo melle trita, præcisos neruos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & imposita subuenit. Vitia cutis in facie, uirilignesque cum semine urticæ, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum sordes expurgat: abscessus rumpit concoctioni repugnantes. infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

NARCISSVS I.

NARCISSVS II.

Narcissi historia ex Theophrasto.

Narcissus, inquit Theophrastus libro & cap. vi. de historia plantarum, uel lirim (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuci, terræ proximum gerit, sed longè latius, lilij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, florem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti ualsculo inclusum, largè amplum, coloreq; nigrum figura oblongum. Hic decidens sponte germinat, cæterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem serunt, quæ carnosæ, rotundæ, amplæque constat. Serotinus admodum post æstuum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porro Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, alios quoque soluentem, nernis

60

NARC. CONSTANTINOPOLITANVS.

NARCISSVS IIIII

NARCISSVS V.

NARCISSVS VI.

TTT

NARCISSVS VII.

NARCISSVS VIII.

neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum non à fabuloso puero. hæc Plinius. In quibus plane deprehenditur à Dioscoride dissentire, quod neutrum Narcissi genus flore albo descripsit. quanquam idem Plinius cap. v. eiusdem libri inter lili genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neque propterea Plinium damnandum esse censeo, quod sciamus complures esse Narcissorum species, ut ex imaginibus, quas hic excudi curauimus manifestò apparet. Hæ autem cum ad uinum expressæ sint, haud operæ precium esse iudicauimus, ut harum delineationes describamus. Narcissi uires retulit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Narcissi radix usque adeò exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam absterforium, & attractorium. Planta, quæ Græcis νάρκισσος, Latinis item Narcissus appellatur: Arabibus, Narces seu Nargies: Italis, Narcisso: Germanis, Vehlblumen, Hornungsblumen, & Zeilosen.

Narcissi uires ex Gal.
Nomina.

ἵπποφαές. HIPPOPHAES.

CAP. CLVI.

a Meum. αμ-
φλαφής. i. un-
dique amplo.

Hippophaes, quo fullones uestes interpolant, in sabulosis, maritimisque nascitur, furculaceo frutice, undique denso, & a largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes spinæ emicant, sicæ, angulosæ, interstitio quodam distantes: flores hederæ corymbis similes, racematim cohærent, minusculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubescences: radix lacteo succo madet, crassa, mollis, amara gustanti: ex qua perinde ac thapsia, succus eximitur. qui per se, & cum erui farina subactus, siccatur, & ad usum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui uerò farina subactus, quatuor obolis, cum aqua mulsa. Frutex cum radicibus siccatus tunditur, & cum aquæ mulsæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapsia. huius in purgationibus modus est drachma.

ἵπποφαίστον. HIPPOPHAESTVM.

CAP. CLVII.

Hippophæston, id quod aliqui hippophaes appellant, nascitur eisdem locis, quibus hippophaes, estque spinæ fulloniæ genus, humilis herba, sine cauliculo, sine flore: inanibus tantum capitulis: folijs paruis, spinosis: radículas habens molles, crassas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulsa, aquam pituitasque detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum uitij, & orthopnææ conuenit huiusmodi purgatio.

Etsi quan-

ET si quandoque maritima, & sabulosa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæstum, utpote plantas inibi nascentes, inquirerem; neutrum tamen hætenus mihi licuit inuenire. Ceterum retulit nobis Hieronymus Amalthæus Opitergensis, medicus ingenio, & eruditione clarus, se olim Venetijs plantam accepisse à Ioanne Baptista Zopisso Papiensi clarissimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioscoriddis Hippophaem referebat: sed etiam uiribus, ut se experimento comperisse testatus est. Quare non prorsus desperandum est, quin & nobis, & alijs quoque aliquando contingat Hippophaem consequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophaeis, aut hippophæsti meminerit in suo simplicium medicamentorum censu. Hippophaeis tamen mentionem fecit Paulus libro VII. inter simplicia. Hippophæsti uerò Plinius libro XXVII. cap. x. Illius nomen Græcum ἵπποφαῖς Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum ἵπποφαῖστον Latinum item Hippophaestum.

Hippophaeis
confid.

Nomina.

Κίχι, ἡ κρίτων. RICINVS.

CAP. CLVIII.

CIci, aut croton, nomen accepit à ricini animalis similitudine. Arbor prouenit paræ ficus altitudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis morem: femine in uuis asperis, quod corticibus exutum ricinum animal representat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibus fœdum, lucernis emplastrisque utile. Grana tri-
ginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, uomitionesque mouent, sed iniucunda admodum est, & molesta purgatio: siquidem stomachum uehementer subuertit. Tusa & imposita, uitia cutis in facie, uarosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresque leniunt, turgentes mammas cohibet. eadem ex aceto illita, ignes sacros restinguunt.

a Meum. ἡ κρίτων
καὶ τοὺς ἀ-
ριθμοὺς. i. gra-
na tria uin-
to.
b Meū. & Car.
καὶ εἰς αὐτὰ
καὶ μετὰ ὅζου
i. tum per se,
tum cū aceto
atqui aliud
exemp. legit
ὅζου κρίτων. i.
ex posca.

Ricinum uocauere Latini plantam, quæ Græcis κίχι dicitur, à similitudine, quam eius semen habet cum ricinoliuido ac fœdo animali, quod canibus, bubus, capris, alijsque quadrupedibus adhæret: neque prius decedit, quàm pleniùs sanguine saginatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibusdam uulgò uocatur Girasole, aliquibus uerò Fagi-
nolo Turchesco. Apud Insulres autem pluribus in locis Mirasole. quanquam id nomen potius Heliotropio conuenit, de quo in huius libri calce differemus. Semen officinæ Chervam maiorem appellant: tametsi ab ipso Mesue, cuius uestigia pharmacopola maxime sequuntur, Regium granum appellari constet. cùm maturitatem senserit, impetu quodam factò excidit. Ricinus copiose feritur in Aegypto, ubi ex eius semine plurimum olei exprimitur, cibus quidem fœdum (ut inquit Plinius)

Ricini cōfid.

Ricini uires
ex Mesue.

Ricini uires
ex Gal.

Nomina.

sed lucernis utile. Deijcit aluum perinde ac balanus myrsefica, tolliturque eius noxa iisdem medicamentis. Quamobrem de eo sic loquitur Mesues. Regium granum (hoc est ricini semen) pituitam tam per uomitum, quam per aluum extrahit, sed non sine assumentium molestia. Siquidem stomachum uehementer subuertit. quin etiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: & ea sanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compa-
gines defluunt. Tollitur noxa, ubi igne torrefactum sit prius & deinde admisto fœniculi, & anisi semine. Ita enim paratum uomitiones minime molitur. Confert item coli, & articulorum doloribus, nempe podagricis, & ischiadicis, si ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò decoquitur cum caprino sero, aut emulso recenter lacte maceratum oleum quod à semine elicitur, colicos cruciatus lenit infusum; tollitque inun-
ctum cū scabiem, tum capitis ulcera sanat. Auxiliatur quoque inflammationibus sedis, & conuersis, ac præ-
clusis fœminarum locis. Inungitur utiliter indecoris cicatricibus; & aurium doloribus. Ricini uires memoria prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum sic inquit. Ricini semen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; sic quoque folium, sed undequaque debilius. Oleum, quod ex semine conficitur, tum ca-
lidius, tum tenuiorum partium est, quàm oleum commune, ac proinde etiam discutit. Planta, quæ Græcis κίχι, siue κρίτων, Latinis Ricinus appellatur: Arabibus, Chervia; Italis, Girasole; Germanis, Vnderbaum, & Creutzbaum; Hispanis, Figueira de lhinferno; Gallis, Paulme diu.

a Meū, & Cat.

ἐπακρῶν δὲ

τῶν καυλῶν

κῶμιν ὁνομα-

δῶν παυδ' ἰων.

i. in summis

caulibus co-

ma est, qualis

iuncearū uir-

garum.

† Ori. πᾶς τι

θήμαλος περὶ

τῶν πυρραμ-

τῶν. i. ex omni

Tithymalo

circa mēse.

b Meū, ὁ χρο-

i. scrotum.

c Meū, & Cat.

κρίνω. i. lilio.

† Orib. addit.

καὶ ἀποθεσιν.

i. & repositio

nem.

d Orib. ἐνερ-

γητικώτερος.

i. efficacior

est.

e Orib. ὁρθῶς.

i. rectis.

f Orib. πυλ-

ω. i. denso.

g Orib. πολ-

ω. i. multo.

Tithymalo-

rum confid.

Brasauoli opi-

nio explosa.

Tithymali genera septem, quorum masculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui scemina existimatur, eumque myrsinitem, aut caryitem uocant: tertius paralius, quem tithymalida appellant: alius helioscopius: quintus cyparissias: sextus dendroides: septimus platyphyllos dicitur. Characiae caules supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo succo, atque acri madentes: folijs oleae circum ramos, angustioribus, & longioribus: radice crassa, lignosa^a: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, sub qua caueolae foliolis balnearum, similes, in quibus semen continetur. nascitur in asperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in posca sumptis, & cum aqua multa uomitiones mouet†. Appetente uindemiarum tempore, succus, congestis ramulis mox dissectis, & uase conclusis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternasve guttas instillant, ut cum his inarescant, quas ad usus recondunt. Per se etiam tusus in pila, & in pastillos coactus reponitur. Porro cum extrahitur lac, neque quod uentus aspiret, stare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, sed antequam colligas, corpus, praesertim faciem^b, collum scrotumque genitalis, adipe, aut oleo cum uino perungere. Fauces autem exasperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par est, & hoc modo dari. binas tamen ternasve ficos purgationis gratia sumpsisse, satis est. Recens lac ex oleo, perunctos in sole capillos euellit, renascentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis inclusum, leuat dolores: sed cera dentes oblinendi ne suo delapsu fauces, & linguam uitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes uerrucas, penfiles, & quae thymi florem representant. ualet aduersus pterygia, carbunculos, phagedaenas ulcerum, gangraenas, fistulasque. Legitur semen autumnis, & siccatum sole leuiter tunditur, feruefactumque loco mundo reponitur. Folia item siccantur. Semen, & folia lactei succi effectum praebent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui inueterant, admisto cum lacte lepidio, & caseo contuso. Radix drachmae pondere in hydromelite pota, per inferna trahit. decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Scemina, quam myrsinitem, aut caryitem uocant, similis suapte natura daphnoidi: folijs myrti, sed maioribus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantes: fructum fert alternis annis^c, nuci similem, mordaci gustu. nascitur in asperis. Succus, radix, semen, folia, consimilem antedicto fortiuntur facultatem†: sed ad citandas uomitiones^d inualidior haec est. Aliud tithymali genus dicitur paralius, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellauere. Nascitur in maritimis, ramis subrubentibus, palmum altis^e, quinis, senisue a radice exeuntibus: folijs lini, angustis, paruis, oblongis, in uersus quosdam digestis: capite in cacumine orbiculato^f, in quo semen, ut eruum, uario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice g lacteo succo turget. Similes ad usus reconditur. Helioscopius dicitur, folijs portulacae, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus a radice, quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantali altitudine, tenuibus, lactis copiosi plenis: capite anethi: femine uelut in capitulis incluso. Helioscopij nomen accepit, quoniam comas cum sole circumagat. circa oppida nascitur, potissimum in ruderibus. Colligitur succus, semenque, ut aliorum. Eadem, quae superioribus uires, non tamen usque adeo ualida. Cyparissias in caulem exit dodrantalem, uel maiorem, subrubrum: ex quo folia pini similitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum nascentem pinum aemulatur, unde nomen traxit. Candido succo madet: cui eadem uis, quae superioribus. In petris nascens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine froudosam spargens comam, succo lacteo pragnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiae. Eiusdem effectus, cuius superiores, simili modo reconditur. Platyphyllos uerbascum similis est. Radix, succus, & folia per inferna trahunt aquas. Pisces necat, tusus, & aquae inspersus. Reliqua tithymalorum genera, quae supra scribuntur, idem efficiunt.

Tithymalorum omne genus officina Esulam indifferenter appellant, quanquam plura sunt tithymali genera, quorum historiam satis confuse Mauritanii tradiderunt. quo fit, ut apud hos non sine magno labore tithymalorum genera recte, & distincte cognosci possint: quae tamen a Graecis ordine pulcherrimo descripta inueniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quae Tithymali genera ex ijs, quae a Graecis representantur, ea duo sint, quae a Mesue, & Auicenna Scebram, & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicennae scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quod nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus, in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subrubentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantum repererim memoriae prodidisse Mesuem, Alsebram esse plantam lacteo succo refertam, radicibus tenuibus: quarum haec praesentantur, quae subrubent. Auicenna uero Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, folijs tarco similibus. Quae sane omnia Brasauoli sententiae aperte refragari deprehenduntur. Nec possum praeterea cum eodem sentire, quod Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezeheregi apud Auicennam idem sint Mauritanis, quod Graecis Tithymalus platyphyllos. quandoquidem in eorum scriptis nusquam reperi maioris generis Alsebram folia hederæ uerbascum similia: nec quod tusus, & aquae inspersus pisces interficiat, sed quod rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porro si mihi hac in re coniectanda esset, putarem equidem nil

TITHYMALVS CHARACIAS.

TITHYMALVS MYRSINITES.

10

20

30

TITHYMALVS PARALIVS.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

40

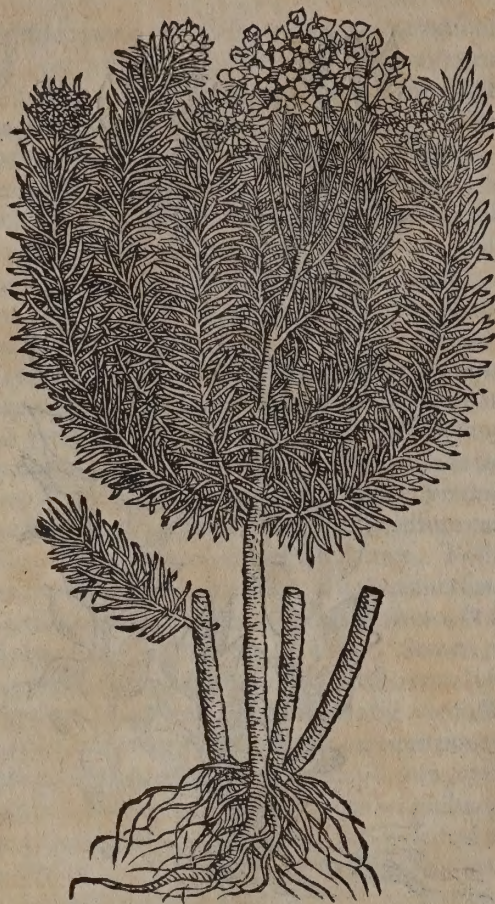
50

60

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

TITHYMALVS DENDROIDES.

TITHYMALVS LEPTIPHYLLOS.

Tithymali co
gniti.
Characias.

Myrsinites.

Paralius.

nil aliud Mauritanis esse minoris generis alsebram, siue Sce-
bram, quam plantam illam, quæ officinis Esula minor uocita-
tur, quod (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubiq; proueniat.
Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat Dioscorides Tithyma-
lum cyparissiam: quippe quæ pinum arborem nuper natam fo-
lijs prorsus imitetur. Quinetiam censerem Alsebram maius,
siue Mebezeheregi eam omnino esse plantam, quæ Græcis dici-
tur pityusa, utpote quæ tithymalo cyparissia folijs sit similis, 40
quauis magnitudine excellat: non enim desunt, qui inter ti-
thymalorum genera etiam pityusam recenseant. Proinde non
ab re dicebat Auicenna, Mebezeheregi esse simile Scebram,
sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quod radi-
cibus esset rotundis, crassis, crassoque cortice obductis, pon-
derosisque. quæ ferè omnia radici Pityusæ reddidit Diosco-
rides. Accedit his Serapionis autoritas, qui de Scebram a-
gens, ea omnia ex Dioscoride illi tribuit, quæ pityusæ idem
Dioscorides assignauit. Ex his itaque perspicuum fieri ar-
bitror, pityusam Mauritanis scebram maius appellari: mi- 50
nus uerò id, quod Græcis tithymalus cyparissias dicitur.
Ceterum Characiam uocatum, postquam multum laboris in
eo indagando frustra impendissem, hoc anno misit ad me Pisis
clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis: qui, meo
quidè iudicio, omnibus prorsus notis legitimo respondet. Myr-
sinitem quoq; hoc tantum anno reperimus, folijs circa caulem
totum crassis, acutis, myrta similibus. Paralius uerò in mari-
timis tantum nascens, quem uulgaris usus tithymalum putat
Brasauolus, in maritimis nostris Senensibus, Argentario pro-
montorio, & in uniuerso illius regionis tractu, item in Aquile 60
iensi agro frequentissimus inuenitur. Huic folio similis uisitur
quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgò appellatur Herba
mora.

- mora. Cuius radicibus prius contusis, ac deinde fluminibus demersis, pisces protinus enecantur. Sed caret hac la-
 Eteo succo. quapropter eam inter tithymalorum genera iam non esse adnumerandam cognoscimus, etsi aliàs aliter
 sensimus, quod, alijs notis neglectis, lini folia uiderentur, & caules subrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radi-
 ces sumunt, quo uniuersa regio scatet. Porro Helioscopius, sic dictus, quod cum sole comam circumagat, omni-
 bus uulgaris notitiæ planta est. Prouenit enim hæc passim prope urbium, & oppidorum mœnia, in campis, in-
 cultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quam inculto solo. Cyparissias deinde (ut supra diximus) ea est
 planta, quam Esulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inualuit usus. Dendroidem uidimus primum
 in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim uersus, plan-
 ta arborescens effigie. Hunc dum contemplari cœpissim, superuenit peritissimus medicus Hieronymus Dro-
 10 gus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Portonouensis (tunc omnes unâ sequebamur Bernardum
 Clesium amplissimum Cardinalem Tridentinum ad Cæsarem pergentem) quibus magno solatio Dendroidem ti-
 thymalum ibi à me primum repertum ostendi: erant enim ambo rei herbariæ studiosi, atque etiam gnari.
 Nascitur idem tithymalus etiam in Tergestino litore non longè à Timauo fonte, in saxosis quibusdam rupibus
 arborescens. Theophrasto tria tantum Tithymalorum genera produntur libro IX. cap. XII. de historia plan-
 tarum, ubi ita scriptum reliquit. Lactarium (sic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum gra-
 num appellant, folio est rotundo, caule, totaque magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cum
 uua nigrescere incipit: & siccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Mascula autem uocitata
 oleæ folio constat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cum uindemia incipit, exprimunt, & præ-
 parato utuntur. purgat inferius. Myrtaria uerò cognominata, candida lactaria est folijs myrti condita,
 20 uerum aculeatis parte postrema: sarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non simul, sed alter-
 natis annis fructificant, alia hoc anno, alia postero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuosa
 desiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cum hordeum turgescit, & exiccatus, purgatusque datur elo-
 tus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli sit: trahit pituitam per aluum. At ue-
 rò si nucem ipsam placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum sesama tosta, torrefactaque comedenda.
 hæc Theophrastus. Tithymali omnes, Mesue authore in suis simplicibus deiectionis facultatis, cordi, ie-
 cinori, & uentriculo maximè officiant: uasa disrumpunt, intestina abradunt, uniuersum excalfaciunt corpus,
 adeò ut inde febres facillè concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admistis, quæ cor, iecur, & uentri-
 culum roborant. Secunda uerò, & tertia ijs, quæ agglutinatoria facultate pollent: cuiusmodi sunt tragacan-
 the lacryma, gummi, bdellium, psyllij seminis spissamentum, & portulacæ succus. Tollitur & quarta, admi-
 30 stis frigidis, & humidis: proinde aut sonchi succo, aut intubi, aut portulacæ, aut hortensis folani, aut aceto cum
 cydoniorum seminibus diutius rudicula agitato, commiscet. Vulgaris usus Tithymalus pituitam uehementer
 deiecit, & atrum quem uocant succum, pariterque pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutem uali-
 dissimè extrahit: nihilo secius exiccat uniuersum corpus, & genituram extinguit. Vnde rusticorum medica-
 menti nomen sibi meritò ascriuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus libro VIII. simplicium
 medicamentorum, sic inquit. Tithymali omnes uincentem habent acrem, calidamque facultatem, inest ue-
 rò & amaritas. Validissimus itaque est eorum liquor. Secundum locum tenent semen, & folia. Sed & ra-
 dix dictarum facultatum particeps est, sed non ex æquo. sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, ma-
 ximè qui illis erosus proueniunt. At liquores, ut qui ualentiores uim habeant, in foramina quidem ipsa den-
 tium induuntur: ceterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantque: proinde foris illis
 40 cera circumlinitur. quippe cum ex quarto sint excalfacientium ordine, quem esse adurentium posuimus. Sic pi-
 los quoque succus inunctus tollit. Porro cum uebementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsum
 pilorum radices aduste extirpantur, corpusque depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas
 nominant, & myrmecias, & pterygias, siue oculorum ungues, & thymos auferunt detergentque: lichenas & psoras,
 quia scilicet & abstergerendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea ulcerum phagedenica, anthracho-
 de, & gangranode, quia ualenter tum excalfaciunt, tum extergunt, si in tempore, & moderatè utare, iuuare ali-
 quando poterunt. Verum enim uero, & fistularum callos eximunt eadem facultate. Ceterum hæc omnia gene-
 re quidem similiter, imbecillius tam & folia, & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua sta-
 gnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superfi-
 ciem feruntur. Porro cum septem sint eorum genera ualentissimus est quem characiam nominant, quem utique
 50 etiam quidam marem cognominant, & semina nuncupata myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris:
 deinceps qui uerbasco adsimilis est, et cyparissias: deinde paralius, siue marmus: denique helioscopius. Proportio
 ne uerò comprehensæ illorum facultatis & cuius, & ex ipso lixiuium erit. In uniuersum planta Græcis τῖθυμᾶλος,
 Latinis quoque Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauser, & Ethuba: Italis, Tithymalo: Germanis, Vuolffs
 milch: Hispanis, Leche tersna, & Leche tresna: Gallis, Gerbe a laich.

Helioscopius

Cyparissias.
Dendroides.Tithymalo-
rum historia
ex Theophr.Tithymalo-
rum uires ex
Mesue.Tithymalo-
rum uires ex
Galeno.

Nomina.

Πῖτυσα.

PITYVSA.

CAP. CLX.

60 Pityusam specie à cyparissia differre constat, etsi tithymalorum generi assignetur. Caulis supra cu-
 biti altitudinem assurgit, geniculatus: folijs^a piceis, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo. se-
 mine instar lentinulæ: lato: radice crassa, candida, succo referta. quibusdam in locis frutex hic^b
 prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulsa: item seminis
 drachma. succi cum farina subacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmæ tres.

Pityusa,

^a Μεύ, & Cat.
^b πῖτυος. i. pini
 ἢ σπόδρα ἐν
 μεγέθους. i. ual-
 de magnus.

Pityusæ con-
sideratio.

PITYVSA.

Fuchsi opin.
reprobata.Pityusæ vires
ex Gal.

Pityusa, ut latius precedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officina Esulam maiorem nominant.

Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apulia monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto uendunt, quemadmodum & thapsia radices pro eodem subiiciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cum sua etate non ignorasset Aëturius, album turpetum Alypia esse radicem prodidit, nigrum uerò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantum intellexit, non autem de exteriori corticis membranula, quæ uiridis rufescit, siccata nigrescit. Porro quòd Esula maior sit Mauritanis alsebram, uel sebram, satis liquidò ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusa caput ex Dioscoride sumpsit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè falli putem Brasauolum, quippe qui certò sibi per suadeat, Alsebram maius Mauritanis esse tithymalum platyphylon. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotijs aluum soluentibus Esulam imponit cognomine chamæpityn. Vnde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus nil aliud esulam Nicolao referre scribit, quàm Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Qua in re Fuchsi opinio (pace eius dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cum plura sint tithymalorum genera, quæ in uniuersum Esulæ nomine appellantur, de ea tantum intellexisse Nicolaum existimo, quàm Dioscorides à foliorum forma Pityusam uocat, eo quòd pini, uel piceæ arboris folio constet: quæ ob id esula chamæpitys differentia causa Nicolao appellata est. Paruam enim pinum pityusa representat: quare non ab re esula quoque chamæpitys cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè prouenit, facie minoris esulæ, sed longè in omnibus maior, adeo ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusci speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, ea immensa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quod aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentum est: multa enim sumentibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiusce radicibus parati, postquàm detecta est impostorum fraus: etsi non desunt improbi pharmacopola, qui pityusæ radices legitimi turpeti uice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanei, qui harum radicum puluere plures ingulcent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorū generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo madeat, purgetq; eorum modo. Id quod Galenus apertè testatur lib. viii. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat, ut illi, quòdq; similiter illis purget, ceteraq; omnia uiribus illis est adsimilis. Ea Græcè πῖτυσσα, Latine item Pityusa uocatur: Arabice, Scebram, & Pthias: officinis, Esula maior: Italis, Pityusa, & Esula maggiore.

Λαθύρις.

LATHYRIS.

CAP. CLXI.

a Meū, & Cat.
βίλα λανθάνει
γενος. i. Ra-
dix tenuis, in
utilis.
b απέρματα
δρον εἰς αἴμα
κτω, i. seminis
grana septē
aut octo. Ita
habet utrūq;
exemplar.

Lathyris con-
sideratio.Lathyris ui-
res ex Aëtua-
rio.

Lathyris, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorum numero adscribunt: caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. gignitur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora: quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum summis furculis gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercurfantibus membranis, inter se distincta continentur, eruis maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia^a. Nullus radicis usus. totus frutex lacteo succo turget, uti tithymalus^b. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata aluum purgant: sed aqua frigida postea sorbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eisdem effectus.

Lathyrin officina Cataputiam appellant. Planta est uulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur. Apud Insubres, quòd aluum ualenter euacuet, uomitionesq; eliciat, cacapuzza uulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus: iisdem quoque medicamentis infrænatur. Huius plantæ meminit Aëturius in suo lib. de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyris uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora uerò uiginti. Iis, qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: ijs uerò, qui deiectionem non desiderant copiosam, iubendum est, ut integra deuorent, præsertim si qui sumit,

LATHYRIS.

sumit, malo fuerit stomacho. hæc Actuarius. Decem, duodecimue seminis grana à putaminibus delibrata, tusaq; & in ovo sorbili deuorata, uomitum potenter citant. Itaq; ijs utiliter propinantur, qui philtrea deuorârunt, aut alia ueneficia; siquidem hæc efficaciter expellunt. Præstat præterea Lathyris semen ad ea omnia, ad quæ Ricini semen ualere superius diximus. Lathyrus uires descripsit Galenus libr. VII. simplicium medicamentorum, sic inquires. Lathyrus, sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem illis modo purget, totaq; illis facultate similis sit, nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet. Quæ planta hæc du-
 Græcis, Lathyrus item Latinis dicitur: Arabibus, Mendana, seu Mahendane: Italis Lathiri, & cataputia minore: Germanis, Spring Kraut, Spring, Koerner, & Tereib Koerner: Hispanis, Tartago: Gallis, Espurge.

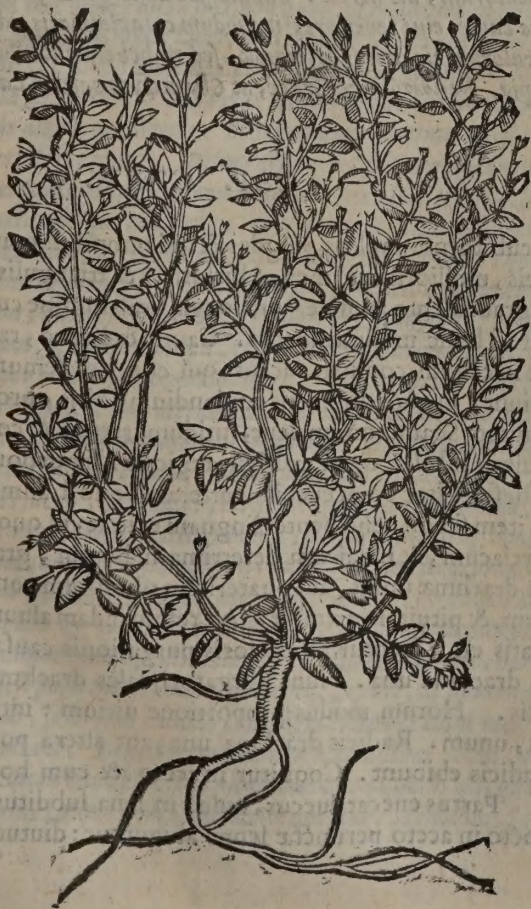
Lathyrus uires ex Gal.

Nomina.

Πεπλος. PEPLVS. CAP. CLXII.

Peplos frutex est lactei succi plenus, folijs paruis ut rutæ, paulò rarioribus: rotunda coma, ferè dodrantali, humi resperfa: semine sub folijs paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus scatet auxilijs. Vnicam radicem habet, superuacuam, ex qua fruticat. nascitur inter uites, & in hortis. Colligitur melsibus, sicatur in umbra, & continuè uersatur. Fructus tusus, & feruefactus reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyathopotio. Obsonijs inspersa conturbat aluum. muria conditur.

PEPLVS.

PEPLIS.

Πεπλῖς.

Peplis, quam aliqui syluestrem portulacam uocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè nascitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: folijs satiuæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: semine sub folijs rotundo, uti in peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari, uti peplos, & sale condiri solet. Eadem habet uires.

Pepli, & peplidis confid.

Vtriusque uires ex Gal.

Nomina.

Peplum herbariorum uulgus, quod orbiculata conslet coma, Esulam rotundam uocat. Prouenit non modò in uinetis, sed etiam in agris cultura destitutis, lacteo succo prægnans. Peplida uerò, quæ Peplion dicitur, in maritimis nascentem, non prius quàm hoc anno euulsam uidimus. Vtriusque uires reddidit Galenus lib. viii. simpl. medic. ubi primùm de Peplo ita scribit. Peplos, quidam uerò papauer spumeum, & hic frutex paruus succum habet similem tithymalis, cum in alijs, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc uerba subiunxit. Peplium, & hic quoque frutex exiguus succum obtinet, sicut tithymali: nasciturque plerumque ad mare, radicem habens inutilem, ut & plepos: succum uerò ualidum, non tamen admodum utilem. Sed semen utile est, & flatuosum, similiter semini pepli purgans. Quæ planta πέπλος Græcè, Peplus etiam Latine uocatur: officinis & uulgo, Esula rotunda. Quæ uerò πεπλῖς Græcè, Peplis quoque & peplium Latine dicitur.

Χαμασύνη.

CAMAESYCE.

CAP. CLXIII.

a Meū. ἀκρο-
χορδῶν, καὶ
μυρμηχίας.
i. peniles &
fornicarias
uerrucas.

Chamaesyces
confid.

Chamaesyces
uires ex Gal.

Nomina.

Chamaesyce aliqui sycen nominant. Ramos emittit quaternum digitorum, teretes, succosos, in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: semine sub folijs rotundo, ut in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur tenui, superuacanea. Rami ex uino triti uulnè dolores sedant, in pello apposti: tollunt tumores, ac uerrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo alius resoluitur. Succus simili effectu prodest. Illitus contra scorpionis ictus auxiliatur: aduersus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In squalidis, petrosisque nascitur.

Nascitur Chamaesyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petrosis, & squalidis monticulis. Hæc, ut ex totius plantæ descriptione colligi potest, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuò sparsis, lacteo succo refertis: foliolis, & coma peplo similibus. Hinc itaque quispiam forte non aberraret, si censeret Chamaesyce esse minorem peplum: ego tamen id planè asserere non ausim. Chamaesyces uires tradidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Chamaesyce abstergeri simul & acrem uim possidet. Itaque acrochordonas, myrmecias caules eius teneriores in modum cataplasmati admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle uerò crassas oculorum cicatrices deterunt. sed & hebetudine uisus à crassitie natam adiuvant, sicut sanè & suffusionum principia. Χαμασύνη sic Græcè, ut Chamaesyce pariter Latine uocatur.

Σκαμμόνια.

SCAMMONIA.

CAP. CLXV.

a Ori. addit.
πρὸς ἢ τέσσα-
ρας, i. tres, uel
quatuor.

b Orib. ἢ τε-
σσαρήχεις. i.
uel quatuor
cubitum.

c Orib. δασύ-
τητος. i. den-
tatis.

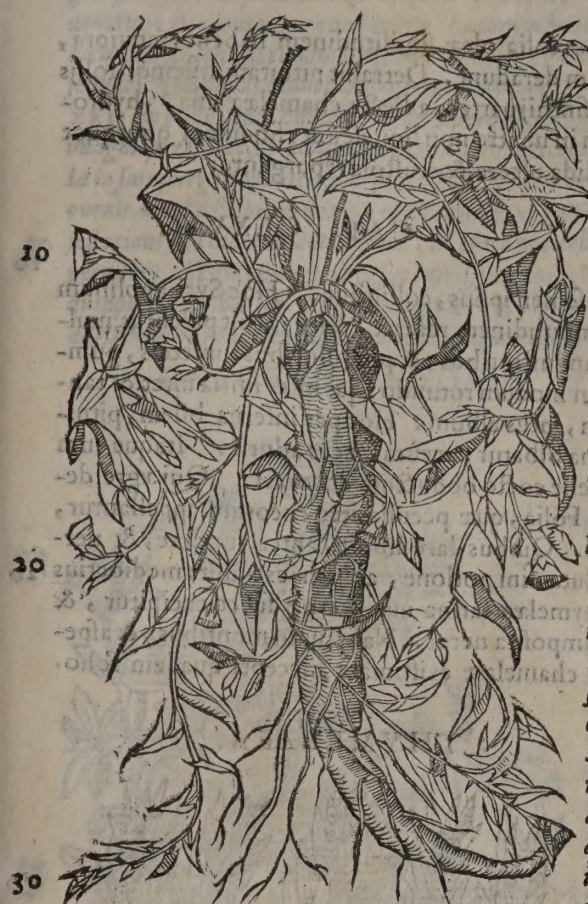
Conclusa nul-
lum exēplar
habet, sicuti
etiam re ipsa
apparet.

d Orib. ἐπιμή-
κη. i. oblonga.

Scammonia ramos ab una radice emittit a trium^b cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil craf-
situtinis præ se ferant: folijs helinxæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, [hirsutis,] & triangulis:
flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graueolente: radice d prælonga, crassitudine cu-
bitali, candida, graui odore, succo grauida. Legitur ad hunc modum succus. Capite exempto, ra-
dix in testudinis speciem cultro excuatur: quo fit, ut in cauum confluat succus, qui conchis demum
excipitur. Alij scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quos subiectis iuglandium folijs, pro-
fundunt succum, siccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue, nitidum, rarum, & co-
lore quàm similitimum taurino glutini, fungosum, tenuibus fistulis, quale ex Mysia regione Asia depor-
tatur. Nec attendere solum par est, si linguæ tactu albescat (hoc enim euenit adulterato, quod admi-
sto sit tithymali lacte) sed longè magis antea narratis. item si non uehementer linguam exurat, id quod
misti tithymali argumentum est. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, gra-
uia, densa, erui farina, & tithymalo uitata. Succus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pon-
dere haustus ex aqua pura, uel mulsa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad resoluendam aluum
binos obolos cum sesama, aliove semine sumptisse satis est. Dantur efficacioris purgationis causa,
succus tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloes drachma una. Fiunt purgatorii sales drachmis
uiginti succi scammoniae in senos salis cyathos adiectis. Horum modus proportionem uirium: inte-
ger quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera pur-
gat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto, & cum hor-
deacea farina teritur, cataplasmate ischiadicis utili. Partus enecat succus, uulnè in lana subditus:
tubercula discutit cum melle, aut oleo illitus. decocto in aceto perunctæ lepræ abiguntur: diurni
capitis dolores ex aceto, & rosaceo perfunduntur.

Scammonium,

SCAMMONEA.

Scammonium, quod est Scammonia succus, copiosum quidem in Italia aduehitur, praesertim Venetias, quod ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur. Sed interim admonendi sunt Pharmacopoei, ne negligent, quin diligenter intueantur, an sincerum, aut adulterinum sit Scammonium, quod ab iis emendum est, & ne tantum confidant quod linguae tactu albescat, cum id (ut recte Dioscorides inquit) euenire quoque possit ex admisto tithymali lacte. Nam praeter id quod albescat hoc facto periculo, expendenda quoque sunt aliae notae, quibus praestantissimum dignosci solet. Ad hoc itaque munus obeundum, & Medici quidem tenentur, qui christianam religionem, ac pietatem colunt ut laudatissimum querant, habeantque scammonium. Nam cum hoc medicamentum omnium ferè electariorum, catapotiorumque, quorum passim est usus ad humores in morbis deiciendos, sit basis, qui iis adulteratum immiscet, nulli dubium est, quin pessima, & plerumque exitiosa conficiantur medicamenta. quo certe nihil detestabilius, nihilque execrabilius esse potest. Caterum nescio quo pacto fiat, ut deuoratis nostri Scammonij x i. aut ad summum xv. granis sumentium alius pluries, saepeque exoluatur, cum Dioscoridi sinceri drachma id praestare uix possit. Siquidem is ibi efficaciorum purgationem moliri contendit, ternos Scammonij obolos. Ellebori nigri binos & aloes drachmam unam simul propinari iubet. Quo fit, ut facile adducar ad credendum, aut hoc in loco Dioscoridi mendam subesse, aut Scammonium quo nos utimur, adulterio non uacare. Scammonij Plantam, cuius hic imaginem damus, Constantinopoli ad me Viennam misit Clarissimus uir Augerius de Busbeke, qui tum temporis Caesarem oratorem agebat. Eam curauit illico transplantari à Bono Baldino Myropola, quae soli humore restituta, paulo post uiticulas, folia & flores emisit.

Scammonia,
eiusque succi
confid.

Diosc. locus
suspectus.

Scammonij
lesiones, & ui
res ex Mes.

Nomina.

Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, hanc ipsam plantam Georgio Liberali pictori, qui nostras pinxit imagines acceptam refert, quod fortasse ignoraret, à Georgio illo eam è nostris hortis esse sublatam. Sed hac obiter dicta sint, non quod Marino uiro optimo, aut Georgio succenseamus, sed ne fortasse Zoili, ac hyco-phanta, qui nobis lacerandis inbiant, furti nos accusarent. Sed profecto mirari nobis subit, quod Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij uiribus meminerit, cum tamen pleraque alia scriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atque aliàs saepius obiter Scammonij mentionem fecerit in suis alijs monumentis. Scammonium, authore Mesue in suis simplicibus deiectionibus, quinque corporibus lesiones inferre potest. Prima est, quod flatus quosdam mordaces gignit, usque adeò uentriculum laceffentes, ut summentibus nauseam commoueat. Noxa haec tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pasta undique circumlita, praesertim additis aut feniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galanga. Inflammatur deinde acridinis exuperantia corporis spiritus: quo fit, ut facile febres excitet, iis praecipue, qui obstructionibus uiscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocuum aufferitur, admistis inter coquendum, quae refrigerant, & feruorem extinguunt: cuiusmodi est psyllij seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potius pulpa, rosarum & uiolearum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam si ante coctionem maceretur oleo rosaceo, aut uiolaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoe, aut factitio spodio. Ad haec quod magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit praeeditum, immoderatas alui fluxiones facit: uasorum enim oscula plusquam par sit aperit. Haec lesio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibusque, nempe mastiche, cydonijs malis, succoque ab eis expresso, & myrobalanis, praesertim flauis. Abradit praeterea acris succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenasimum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus lentisque medicamentis: cuiusmodi sunt, tragacanthae lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, & saccharo asservata, psyllij spissamentum, mastiche, cydonia mala post sumpta, & calida aqua post bibita: ut pote quae medicamentum ocius à uentriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est quod prudentes medici, quod celerius Scammonium à uentriculo, & intestinis deiciant, hordei insculum, cum saccharo superbibendum praebent. Obest postremo scammonium cordi, iecori, ac uentriculo, substantiae suae totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quae cordi, iecori, uentriculoque operam suam praestant. Deicit scammonium ualentissime bilem, quam & à uasis, & à sanguine exhaurit. Eius deiciendi facultas haud sanè alijs medicamentis absumilis est, quae purgant cum labore & molestia. Planta Graecis *καμμή*, 60 *καμμία*, Latinis item Scammonia uocatur: Arabibus, Scammonea, siue Sachmunia: Italis, Scammonea.

καμμή.

Χαμηλαία.

CHAMELAE A.

CAP. CLXVI.

a Meum. ὕδα
τι μέλαιτι. i.
aqua, aut mel
le.

Chamelæa furculosa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ similitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ gustata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilemque; folijs præsertim in cataportio deuoratis. nanque duæ absinthij partes, adiecta chamelæa una^a, hydro- melite excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liquefunt: siquidem quotquot fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, sordida ulcera, & crustosa repurgantur.

Θυμελαία.

THYMELAE A.

CAP. CLXVII.

Thymelæa est, ex qua granum Gnidium, quod est semen ipsius, colligitur. Hoc Syri apolinam uocant, quoniam satiui lini frutex suapte natura similitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues, binum cubitorum: folijs chamelææ, angustioribus, & pinguioribus, uiscosis, gummosisque, si mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo: qui inter initia uiret: & tandem rubescit: inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si uiginti granorum pars interna bibatur: uerum fauces adurit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uua acino dari debet, aut melle cocto obductum deuorari. Qui agri desudant, trito semine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellantur, per messes colligi debent, & siccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & nervos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini portione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina uua acerba succo excipitur, & in pastillos diuiditur. Herba stomacho infesta, partus imposita necat. Nascitur in montibus, & asperis. Hallucinantur: qui coccon Gnidium fructum esse chamelææ existimant, decepti quadam foliorum similitudine.

CHAMELAE A.

THYMELAE A.

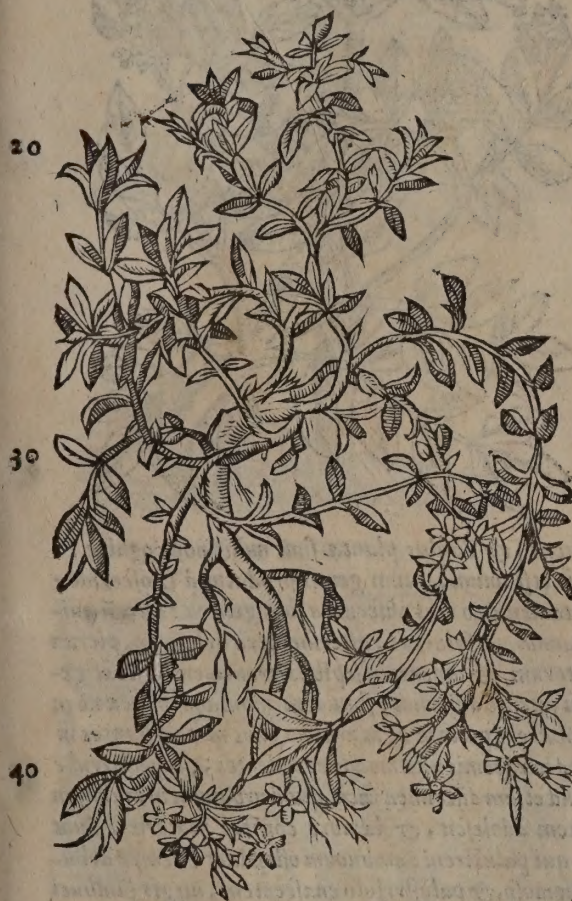
Chamelæa,
& Thymelæa
confid.

Chamelæam, pariter & Thymelæam Arabes confusè satis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etsi duo faciant genera unum album, alterum nigrum; tamen ipsi etiam Daphnoidem admiscunt, & hæc omnia aded confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilque perpetui ac tuti ex eorum scriptis elici possit. Illarum plantarum uis in exoluendo corporis humores, tam uehemens, uiolenta, ac furiosa existit, ut nisi robustissimis hominibus tuto in medicamentum dari possint: plerumque enim imbecilles confecerunt, abrafis uisceribus apertisque uasorum osculis. Quare non temerè eas Mauritanii & terræ leones, & plantas uidiuicas cognominarunt. Proueniunt hæc planta numerose in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utraq; (licet hoc in chamelæa

chamelæ præterit Dioscorides) fructum ferunt myrti baccis similem, quanuis Chamelææ quadantenus longior sit, & oliuæ formam representet. Vtrique fructus initio sui exortus uirescit, mox per maturitatem rubescit, denique exiccatus niger conspicitur. Caterum baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam siccata piperis faciem præ se ferat, acrimoniâq; non obscuram gustatibus relinquit, rura Ananiensia, unâ etiam cum Laureolæ semine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec sanè mirum, quandoquidem & Theophrastus lib. ix. ca. xxi. de plantarum historia, ubi de pipere disseruisset, statim Cnidij grani meminit: utpote quod maxime piperis imaginem referat, & admodum etiam acre sentiat. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incolæ in suis purgationibus aduersus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed sæpe euenit, ut cum futuram noxam non præuideant (quæ eorum multorum imperitia est) non solum seipsos decipiant; **10** sed etiam sibi mortem consciscant. Et certè hoc testari possum, quod ex montani illius piperis assumptione plures perissent, nisi antidotis nostris succurrissem, eosq; in uita seruassem. Ideoq; non possum non admirari Plinium, quippe qui scribat lib. x. xvii. cap. ix. Coccognidium quod Thymelæa est fructus, de quo nunc scribimus, alium adstringere, cum adeo exoluat, ut in magnum sæpe discrimen sumentes ducat. Est enim (ut ipse inquit Plinius)

Plinij sententia explosa.

CNEORVM THEOPH.

adeo urentis gustus, ut uorari non possit nisi in pane. Proinde scite posteritatis memoriæ prodidit Mesues, nemini Mezereon præbendum esse, nisi ijs admistis antidotis, quibus eius deleteria facultas infanari possit, quæ omnia corporis principalia membra corrumpit, ac destruit. Habentur tamen passim in pharmacopolijs catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendâ. Verum ea non audent exhibere (quanquam medicamenta simul receperint, quibus eorum malitia reprimatur) nisi robustis, ac fortioribus hominibus. Sunt qui contendant Theophrasti Cneorum, quod duum apud illum est generum, alterum esse Chamelæam, alterum uero Thymelæam, id quod probare nituntur Dioscoridis autoritate, utpote qui scribat, Thymelææ folia, quæ peculiariter Cneorum appellantur, per messes colligi debere. Verum ab horum uilitigatorum falsa opinione, longè admodum distat sententia nostra, ut libro tertio nostrarum Epistolarum ad Ioannem Cratonem Vratislauensem medicum clarissimum scribentes disseruimus. Sed (Deo. Opt. Max. uolente) rem hanc contra horum susurronum temeritatem, in secundo earundem nostrarum Epistolarum tomo, fusius, copiosius, lucidiusq; posteritatis memoriæ commendabimus. Cneorum de quo meminit Theophrastus lib. vi. cap. ii. de plantarum historia, nullis deficientibus notis, misit ad me Roma uir quidè nobilitate clarus Gerardus Cibò, cuius imaginem hic appingi curauimus, ut qui chamelæam, et Thymelæam Cneorū faciunt ad mentis sanitatē redeant. Chamelæam tantum, quod sciam, **20** commemorauit Galenus in simpl. medic. censu, de cuius uiribus lib. vi. i. eorundè ita scribit. Chamelæa uincentè habet qualitatem amaram. Quamobrè admodum sordida ulcera, et quæ maximas habent crustas, cum melle purgare potest. Quæ Græcis *χελιδόνα*, Latinis quoque Chamelæa & oleastellum appellatur: Mauritanis, Mezereon, seu Alemezerion: Italis, Chamelæa: Germanis, Zylandt: Gallis, Boys gentil. Quæ uerò Græcè *δουρελαιο*, Latine pariter Thymelæa uocatur: Italicè, Thimelea.

Chamelææ uires ex Gal.

Nomina.

Ακτὴ. SAMBVCVS.

CAP. CLXVIII.

50 Sambuci duo genera. Vnum in arborē assurgit, surculos spargens arundinaceos, teretes, cauos, candelantes, proceros: folia iuglâdis, [terna quaternave], ex interuallis circa ramos exeunt, grauiâ odore, minutim in ambitu secta: & in ramulorū cacuminibus, cauliculisq; circinata umbellæ, quæ florē candidū pariunt: mox acinū terebinthi simile, in nigredine subpurpureū, racemosum, succo madentē, uinosomq; Alterū genus chamæactæ uocat, Romanis ebulū, longè humilius est, magisq; herbae generi assignandum: caule quadrangulo, geniculato: folijs amygdalæ, ex interuallo longioribus geniculatim expansis, pinnatisq; graueolentibus, in ambitu ferratis: muscario sambuci: flore, & acino eiusdè: radice nititur, longa, crassitudine digitali. Eadem utriusq; uis, & usus exiccans, aluo detrahens aqua, stomacho inutilis. Folia olerū more coquantur, ad pituitā, bilemque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt. Radix in uino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat: prodest uiperarum moribus, eodem pota modo. vuluas emollit insidentium, decocto: patefacit earum spiracula: & uitia corrigit. Acini in **60** uino poti, eodem funguntur munere: denigrant capillos illiti. Folia, si prætenera ac mollia ex polenta illinantur, inflammationem mitigant: ambustis, & canum moribus illitu profunt: ulcera quæ dehiscunt in fistulam, agglutinant. ijs, qui podagra tentantur, cum seuo taurino, aut hircino profunt illita folia.

Conclusa nō legit Orib. a Meum. *μυρ* *κότρε* i. magis mala. sed Orib. *μυρ* *κότρε* legit. i. lōgiora. Cat. uerò *μυρ* *κότρε* p. i. minor & cretius meo iudicio.

VVV Sambucus,

SAMBVCVS.

SAMBVCVS MONTANA.

Sambuci, &
Ebuli gene-
ra, & uires.

SAMBVCVS AQUATICA.

Sambuci ui-
res Matth.Ebuli uires
Matthioli.

Sambucus, & Ebulus planta sunt nullis non cognita. Prioris etsi unum tantum genus prodatur à Dioscoride; nobis tamen duo eius obseruata sunt genera: alterum quidem montanum, & sylvestre: alterum uero urbanum, plerumque in hortorum, & uinearum sepibus proueniens. Hæc genera fructu inter se differunt: siquidem montano bacca nō in umbella coherent perinde ac in urbano, nec maturescentes nigricant, sed in racemis uua modo dependentes, perpetuo rubescunt. Illud etiam discrimen facit, quod urbanum in maiorem proceritatem adolescit, & leuiore constat materie. Sunt præterea, qui palustrem Sambucum ostendant, nempe arbusculam uliginoso, & palustri solo enascentem, uirgis sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, sed caduca, & fragili materie: folio uirgineo: flore albo sambuci modo, odore non prorsus iniucundo: à quo bacca prodeunt rubentes, oxyacantha magnitudine, uinoso succo refertæ. quæ deuorata uomitiones cient. Aqua è sambuci floribus fronti, & synicipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerūt. Succus è radicis cortice expressus, uomitum ualentissimè commouet, & aquam inter cutem pellit. Præstat idem è radicibus ebuli extractus succus. Quin & crassam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli semen per diutinas aqua lotiones à nigro circumstante succo expurgatum, datur utiliter drachma pondere ex chamæpytios decocto, podagricis, ischiadicis, & Gallica lue laborantibus: mulcet enim de iectoria uir mirificè eorum dolores, cum humores eo fluentes tum reuocet, tum deiciat. Sunt qui ex ebuli radicibus succum eliciant, insolentq; subinde, & in pastillos digerant, seruentq; ad usus. Hic clystere infusus tam intestinorum, quàm coxendicorum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos.

Supponitur

EBVLVS.

FRANGVLA.

Supponitur conuenienter ſeminarum locis ad euocandos men-
ſes, præſertim ſi lana exceptus intromittatur. Suffiuntur
ebuli decocto commodè ij, qui diuturna febre uexati ad ma-
lum deueniunt habitum, ſi tamen uentriculus, & iecur in-
tereā roborentur odoratis adſtringentibus, & ad id conferen-
tibus medicamentis. Paratur è Sambuco unguentum præ-
ſantiſſimum ad ignis ambuſtiones hoc pacto. Sumito uiridis
Sambuci corticis, qui ſtatim ſub primo deliteſcit libro herba-
cei coloris libram. Olei pluries loti ex ſtillatitia florum Sam-
buci aqua libras duas. Ferueant ſimul aliquandiu. & dein-
de percolato, & exprimito, & addito ceræ nouæ odoratæ,
ſucci ſurculorum Sambuci, cuiusque uncias quatuor. Rur-
ſus ut ferueſcant ſinito, quouſque ſuccus euaneſcat. Tollo-
tunc ab igne, & rudicula agitato, omniaq; miſceto; & ad ſi-
nem addito uernicis liquida uncias duas. Thuris albi in te-
nuem pollinem contriti uncias quatuor. quinetiam duorum
oucrum album, diu prius cochleari agitato. Subinde mi-
ſcero diligenter omnia, & mundo uafe aſſeruato. Fungi qui ad
mam Sambuci caudicis ſedem oriuntur, in aqua roſacea prius
macerati: capitis dolores, & inflammationes mulcent. Stil-
latitia cum Ebuli, tum ſambuci radicum aqua, hydrope timpa-
nite laborantes miſcicè iuuat, ſi huius quaternas uncias, il-
lius uerò binas, utriusque ſimul miſtis hauriant affecti diebus
triginta continuis. Illius Ebuli radicum ſuccus proidentem
ſedem reprimat, & anginam tollit, ubi circa gulam calidum
cum linteolis illinatur. Exuſta Sambuci folia, & in puluerē
trita, emanantem è naribus ſanguinem fiſtunt. Baccarū ſam-
buci ſuccus à recremento repurgatus & cum melle optimo co-
ctus, ad Iulapij ſpiffitudinem aurium dolores tollit ſi calidus
imponatur. Sambuci tenerima folia, quæ primo ſtatim ger-
minatu prodeunt, una cum pari pondere radicum plantaginis,
ſuillaq; axungia ueteris contrita, ſubactaq; podagricos dolo-
res præſentaneo auxilio mulcent. Meminit Sambuci utrius-
que Galenus lib. v. i. ſimplicium medic. ſic inquiens. Vtra-
que ſambucus tum magna illa, & arboreſcens, tum herba-
cea, quam & chamaæctem uocant, deſiccandi, conglutinandi,
modicèq; digerendi facultatem obtinent. Hæc Galenus.
Cæterum facit Sambuci, Ebuliq; facultas, quæ ad cutem ſub-
euntes quas pellendas non parua eſt, ut hic Frangula quoque
arboris, in qua eadem uis non infima reperitur, hiftoriam, &
facultatem deſcribam. FRANGVLA igitur ita uocata; quod
facile frangatur, arbor eſt mediocriſ proceritatis, folio ſerè
Corni aut uirgæ ſanguineæ, cortice Alni, exterius albis macu-
lis reſperſo: interius uerò adeò ſtaueſcente, ut ſi mādatur, cro-
ceo colore inſciant, Rhabarbari modo. Flores edit albos, fru-
ctum paruum, Piſi magnitudine, per medium diuiſum, adeò
ut duabus ſimul baccis conſtare uideatur, quodam naturæ ar-
tiſicio ſimul coniunctis. Fructus primo exortu uiret, deinde
ruſceſcit, poſtremo uerò nigricat. Is duo intra ſe concludit
officula, lupinorum ſerè figura, ſed lentibus paulo grandiora,
in quibus nucleis habetur. Ligni materies omnino fragilis
imbecillaq; eſt: unde illi nomen. Naſcitur paſſim in Boemia.
Corticis uis ineſt non modica, cum exoluens, tum etiam ad-
ſtringens. Ideoq; Rhabarbari modo aluum deiicit, & uiſcera
roborat. Idem bilem, & pituitam expurgat, quinetiam hy-
dropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Eupatorio
communi, Pontico Abſinthio, Agrimonia, cuſcuta, lupulo,
Cinnamomo, Fœniculi, Apij, & utriusque Intubi radicibus,
ad hydroperis malum corporis habitū, & Iſteritiam: daturq;
potandus ita affectis quinque unciarum pondere, magno ſanè
auxilio. Atqui operæ precium eſt, ut prius excrementi humo-
res, qui in uentriculo, & primis locinoris uenis decumbunt,

Vnguentum
præſantiſſi-
mum ad am-
buſta.

Sambuci utrius-
que uires ex
Galeo.

Frangulæ mē-
tio, & eius ui-
res.

expurgati fuerint. Soluit enim aluum sine ullo incommodo, bellè iecur expurgans, ac roborans; aded ut quidam, qui scyrrhoso lecoris, & lienis affectu laborabant, hoc medicamento curati sint. Aperit enim omnium viscerum obstructions, & uasa omnia à crassorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas est adstringens: Intimo autem exoluens. Vterque simul ab arbore delibrari debet in ipso statim Veris principio, ac deinde in umbra sicari. Siquidem uiridis nullus debet esse usus; quod uomitiones moueat. Decoctum, quod hinc paratur, quiescat prius oportet anteaquam propinetur duobus, aut tribus diebus, quousque flauus color in nigrum uertatur, aliàs uomitiones mouere quandoque solet. Idem potum ubi aluum non exoluerit, appetitum prouocat, ob eam quam possidet adstringendi facultatem. Arbor hæc hætenus mihi incognita fuit, nunc uerò primum nota, opera ac diligentia Clarissimi Doctoris Ioannis Villebrochi Dantiscani, Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ, Medici. qui cum sit rei plantariæ studiosus, prætermittere noluit, quin etiam suo auxilio opus hoc nostrum ornaretur. Planta, quæ ἄκτις Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Arabibus Iafacti: Italis, Sambuco: Germanis, Holder, seu Holler: Hispanis, Sabugo, & Caninero: Gallis, Suseau, & Suyer. Quæ uerò χαμαῖ ἄκτις Græcè, Ebulus Latine dicitur: Arabicè, Kameactis: Germanicè, Attich, & Niderer holder: Hispanicè, Hiezuos, & Sabugo pequenno: Gallicè, Hyeble.

Nomina.

Πυκνόκομον. PYCNOCOMVM.

CAP. CLXIX.

† Orib. ὀρεῖ-
σιν. i. porri.

Pycnocomon constat erucæ folijs, acrioribus, scabris, & crassis: caule quadrangulo: flore ocimi: semine † marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente. inuenitur in saxosis locis. Semen grauius somnia, & tumultuosa facit, drachmæ instar potum. tumores discutit, illitum cum polenta: & spicula, adactosque corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula, panosque discutiunt. Radix eius in aqua mulsa duum drachmarum pondere, aluum soluit, & bilem extrahit.

Pycnoeomi
confid.

Nullam equidem usquam plantam hætenus sum consecutus, quæ facie Pycnocomo responderet. Quare & hoc mihi, ut ingenuè fatear, referendum est inter alias herbas, quas hodie omnibus incomptas esse arbitror. Ita enim fiet, ut & posteris, quos spero futuros rei herbariæ diligentiores inquisitores, suis relinquantur scribendi locus. Nec sanè quenquam pigere debet, cum ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta sunt, aliquid inuenierit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem in medium proferre. Eam ut Græci πυκνόκομον, ita Latini Pycnocomum uocant.

Nomina.

Ἄπιος. APIOS.

CAP. CLXX.

Conclusa nō
legit Orib.
a Cat. addit.
ἀπῖος. i. syl-
uestris.
b Cat. non le-
git.Apij, siue I-
schadis confi-
deratio.Ischadis de-
scriptio ex
Theoph.

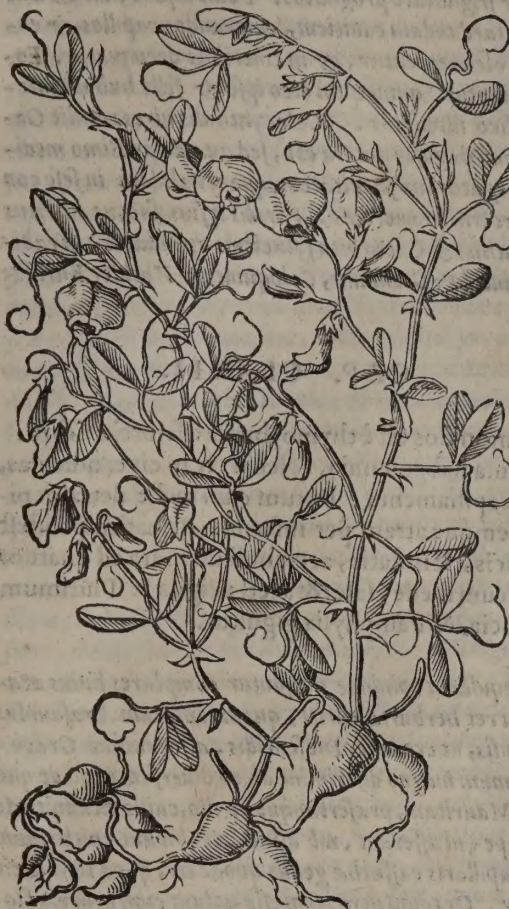
Apios ramulos duos siue tres iunceos spargit, [rubros,] tenues, qui à terra [parum] attolluntur: folijs^a rutæ, oblongioribus tamen, [& angustioribus,] ^b herbaceis: semine paruo: radice hastulæ regię in formam pyri turbinata, rotundiore tamen, succi fecunda, intus habet corpus candidum, extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitasque extrahit: inferior per aluum: tota utrinque purgationes mouet. Succum si libet eximere, tusa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod supernatat penna selectū, exciatur. Purgat utraque parte is succus, selquiobolo potus.

Apios, quæ & Ischas appellatur, nascitur, in Creta (quam non desunt qui uelint eam quoque prouenire in Italia, præsertim in Apulia) folijs exiguis, rutæ, uel hyperico proximis, primo statim uere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinem percurrente: cauliculis iunceis subrubentibus, lacteo succo madentibus: radice exterius nigra interius cādida, pyri effigie, unde et nomen: ἄπιος enim Græcis nil aliud significat, quàm Latinis pyrum. Theoph. lib. ix. cap. x. de plant. historia, Apion his notis representauit. Ischas, siue Apios folio constat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi prostratis; radice, qua asphodelus, uerum squamosa. Nascitur in montibus. Legitur uere. Datur ad expurgandum corpus, quod altera radice parte superius, altera inferius purget. hæc ex Theophrasto. Apion legitimam,

quam primum me uidisse recorder, ad me misit Venetijs Nicolaus à Sancto Michaelē Nonocomensi, medicus singularis ingenij, atque eruditionis, & rei herbariæ peritus. Caterum scribit Ruellius Apion frequentissimam in Gallia nasci, eiusque radice ruri pauperes per inopiam frugum uesci. Sed Ruellij sententiæ non esse subscribendum iudico: nam cum Apios per superna, & inferna purgationē molitur, malè nimirum eos haberet, qui nulla

Ruel. lapsus.

PSEUDOAPIOS.

nulla huius facultatis habita ratione copiose (ut rustici face-
re solent) eius radices sumerent in cibis . Falluntur quoque Fuchsi, Tra-
in Apio censendo Fuchsius , Tragus & Lonicerus, quippe qui gi & Loni-
putent plantam, quam nos pseudoapios uocamus, legitimum ceri opin. ex-
esse Apios . Siquidem hæc multiplici crescit caule, cubitali & plofa.
quandoque maiori, humi procumbente, uicia ferè modo, fo- Pseudoapii
lijs oblongis, & subasperis . Floret Iunio præsertim mense, delineatio.
floribus puniceo colore micantibus, pisi æmulis, odoratis, ra-
cematim coherentibus : quibus flaccescētibus siliquula oriun-
tur, in quibus semen concluditur . Radices habet sici, aut py-
ri figura ternas, aut quaternas, è staminibus dependentes, Fi-
lipendula modo, nigra exterius cute, & alba intus pulpa :
nulla purgatoria uì prædita . Hæc passim nascitur ferè ubi-
que in Boemia, & præsertim in uineis . Sed quantum hæc di-
stet à Dioscoridis planta Apios appellata, ij iudicent, qui de
plantaria facultate dicere & ratiocinari possunt . Apij hu-
ius nusquam, quod inuenerim, mentionem fecit Galenus in
simplicium medicamentorum censu . Hæc planta non secus
Latinis Apios, atque Græcis ἀπιος nominatur .

Nomina.

Κολοκύνθης . COLOCYNTHIS. CAP. CLXXI.

Colocynthis sarmenta, foliaque satui cucumeris
emittit, per terram repentia, diuisa : fructum in
speciem mediocris pilæ conglomeratum, uehemen-
ter amarum. quem legere oportet, cum coeperit in pal-
lidum colorem permutari. Medulla fructus purgato-
riam uim habet, si quatuor oboli cum aqua mulsa, mel-
le cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in
catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infusæ clyste-
ribus profunt neruorum resolutioni, cœxendicij dolo-
ribus, & coli uitij, ut quæ bilem, pituitam, & strigmen-
ta, interdum etiam cruorem eliciant. foetus ad motum ene-
cant. dentium dolorem tollit, si una repurgetur, & lu-
to oblita cum aceto & nitro inferueat, hocque iure de-
cocti dentes colluantur. Si aqua mulsa, aut passum in
eadem incoquatur, & sub diuo refrigescat, potu cras-
sum humorem, & strigmenta alui detrahet : stomacho
supra modum aduersatur. subdita ex ea balano alui excre-
menta eiciuntur. Virentis succo utilissimè ischiadici
perfricantur.

COLOCYNTHIS.

Colocynthis planta est tam medicis, quam seplasiarijs
vulgaris notitia. Verum etsi (ut Mesues est author) Colocynthi-
præstantissimum ex eius fructu paretur medicamentum dis confid.
ad uaria morborum genera ; ea tamen cordi, iecinori, & uen-
triculo maxime aduersatur : quin & uniuersum perturbat cor-
pus, fastidium, & intestinorum tormina excitans. Abradit
enim intestina, & uasorum oscula aperit, adeo ut etiam cruen-
ta sæpe eliciat. Hinc meritiò fit, ut eam dari prohibeant, nisi
prius malefica eius uis prorsus aboleatur, ijs additis antido-
tis, quæ ad id præstant : cuiusmodi sunt illa, quæ uentricu-
lum, iecur, & cor tum roborare, tum tueri possunt, & quæ
lentore suo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pi- Colocynthi-
uitosa, crassa, lentaque corporis excrementa in remotioribus dis uires.
partibus delitescencia : proinde cerebrum, & neruos expur-
gat, nec non etiam musculos, thoracem, & pulmonem.
Eam ob causam uertiginosis, comitialibus, resolutis, conuulsis,
hemicrania, diuturnoq; capitis dolore affectis, asthmaticis, &
agere spirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collachry-
mantes adiuuat oculos, & diutina tussi laborantes. Est præ-
terea uis eius efficax ad omnes frigidos articularum dolores,
VVV 3 præsertim

- illum thymi florem, de quo scribit Dioscorides, putassentq; duo eius genera reperiri, nulli dubium est, quin & ipsi explicassent duplex in thymo nasci epithymum. Verum cum compertum haberent, unum & idem esse medicamentum capillamentumq; quod in thymo, thymbro, & stæbe prosilit, ijsq; nullo radice adminiculo conuoluitur, & implicatur, sibi uisum est, quod suo tempore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum esset, sat fore declarasse non modò id in thymo gigni; sed etiam in stæbe, thymbra, & (ut nos sæpe uidimus) in polio, & chamadry. ut hinc scirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, uel ep stæbem substitui posse: quin etiam ut non ignorarent, id capillamentum harum plantarum propriâ non esse partem, neque suam habere sedem, sed ascititium quoddam esse exterius adueniens, & in ijs prosiliens, & uiuens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè existimem, Dioscoridis codicem, quem Plinius habuit, fuisse (ut diximus) deprauatum, & ob id ipsum Plinium deceptum esse: aut hunc aliunde accepisse occasionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quod autem Dioscorides epithymum florem thymi dixerit, haud ineptè dictum putauerim: nam cum is sciret Epithymum thymo innasci, nulla radice propria, sed thymi adminiculo fultum, floresq; per se albos ferre, qui cum in thymo sunt, huius plantæ proprii uidentur; ideò non absurdum fore duxit scribere, Epithymum esse florem durioris thymi. Sed quod Epithymum flores albos ferat, declarasse uidetur Dioscorides, cum dicit. Capitula habet tenuia, & leuia, caudiculus habentia capillorum modo. Siquidem his notis non descripsit Dioscorides thymi florem superius libro tertio (ut Brasauolus asserit) sed capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioscoridem epithymum thymi florem appellasse, quod a thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymum ipsum largè floret. Nam quod pro epithymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perspicuò apparet: quoniam de epithymi uiribus libro 111. ubi de thymo, & eius floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob causam, quod epithymum propriam thymi particulam non existimauerit esse, sed (ut supra dictum est) ascititium quoddam, ut in arboribus muscus, & uiscum, quæ tamen legitime arborum partes non sunt, sed uiribus & facultate diuersæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioscorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uerò, tanquam de re à thymo diuersa differuit in hoc libro quarto inter deiectionaria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiscum innascitur, disputauit libro primo: de ipso autem uiscum libro tertio cum ijs medicamentis, quæ suo lentore glutinant. Adde quod idem indicare uidetur nomen Græcum ἐπιθυμῖον, quod Latinis modò sub, modò in significat. Vnde nil aliud nobis epithymum infert, quàm in thymo, uel sub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire possit, non uideo: ut pote qui non in thymo, neque sub thymo nascatur, sed super thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quod cum scripserit Dioscorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, facile colligi potest, ipsum de Epithymo uulgaris usus esse locutum. Quippe si epithymum proprii thymi florem esse duxisset, ei sanè opus non fuisset scribere, quod magis ijs in locis epithymum copiosum proueniret, quàm alibi: quoniam scripsisse sat erat, oriri epithymum, ubicunq; thymum proueniat, hoc argumento, quod thymum ubicunq; nascatur, æstate suos edat flores. Epithymum in thymo satyria simili nos sæpius legimus prope Gortinam Saluatino, & Gargaro montibus supra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copiosè uestiuntur, sed cui epithymum insideat eo tantum tractu, qui ad meridiem spectat. Etsi enim montes illi thymo omni ex parte scatent, nusquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum spectaretur, nisi in amœniore montis parte, ubi herba enata austro perstantur. Quamobrem nil mirum esse debet quod in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentissimum proueniat. Sed quoniam tot scio me frustra huc adduxisse argumenta, quibus meam firmani sententiam, n si etiam Plinii auctoritati, qua nititur Brasauolus, clarius responderem: id circo illi ita responsum uolo, quod cum Plinius Dioscoridis mentem, à quo priorem suorum uerborum partem sumpsisse uidetur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, sed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm suam opinionem retulit, cum inquit. Epithymum est flos è thymo satyria simili. Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pili, &c. Porro uerò idem Plinius in ijs uerbis errasse deprehenditur, quod maiori, duriori quæ thymo herbaceum florem, minori uerò album reddiderit: cum tamen minoris flos purpureus sit, alterius autem modò candidus, modo in candido purpurascens. Hinc itaque perspicuum fit, tam confusè, & inconstanter de epithymo, & thymo tractasse Plinium, ut nihil certi in hac re ex eius uerbis elici possit. Caterùm hallucinantur, mea quidem sententia, in Epithymi historia, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioscoridis uerba perperam interpretati deprehendantur, etsi ut fortè alijs doctiores uiderentur, suam in Epithymo sententiam proferant ijs uerbis. Certissimè à p lucis uerus sensus uerborum Dioscoridis de epithymo percipitur. nam cum ipse Dioscorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos est è thymo satyria similis, non per hoc intelligit Epithymum, scilicet capillamentum thymi esse simile herbæ satyriae, sed asserit illud dictum capillamentum thymi esse simile capillamento satyriae, scilicet thymbrae. quia etiam & supra thymbra generatur huiusmodi capillamentum, sicut supra thymum. hæc patres illi. In quibus facile cognoscitur horum inanis quædam iactantia, ne dicam, pace sua, ignorantia, quod sensus uerborum obscuros, claros reddere profiteantur, atque ijs subinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quod enim Dioscoridis sententia hoc loco euidentior sit, quàm ut exponi debeat, quodque apertè Monachis refragetur, eius uerba testantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπιθυμῖον ἄνθος τῶ σκληροτέρου καὶ θυμῶρα τοῦ κατὰ τὸν τόπον. hoc est ad uerbum. Epithymum thymi est flos durioris & satyriae similis. His sanè uerbis liquet, quod Dioscorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori satyriae, ut Monachi illi male interpretantur, sed illud genitium ἐκ τῶν κατὰ τὸν τόπον ad thymum tantum refert: ita ut thymum,

Epithymum
ubi plurimū.

Plinii lapsus

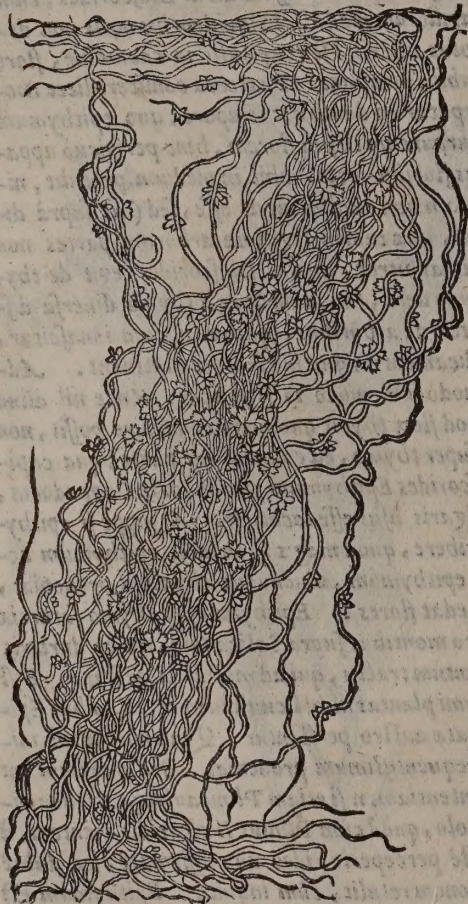
Monachorū
expositio uana.

Epithymi vi-
res ex Mesue,
& Gal.

thymum, cui Epithymum insidet, satureia simile faciat. Thymi nanque duo habentur genera: Vnum maius satureia simile, in quo epithymum profilit. Alterum minus, tenuissimis folijs refertum, in quo nullum nascitur epithymum. Hoc certe non latebat Dioscoridem. quare ne quispiam fortasse putaret utrique thymo epithymum innasci, id tantum in thymo duriori inueniri prodidit. Sed satis superque de Epithymo disputatum est: iam medicina reddenda est ratio, & de eius viribus agendum. Illud sibi peculiare ascriuit Epithymum (ut testatum reliquit Mesues in suis simplicibus) quod ualentius ceteris medicamentis atram bilem excernit, idque facile, & citra ullam molestiam prestat. Efficax est ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepsiam, diuturnos capitis dolores, aliasque atrabiliarias agitudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cum-
10
illis lienis affectibus mirè opitulatur: item renum uitijs, et hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi usus: datur enim utilissimè aduersus carcinomata, elephantiasin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi vires breuissimè perstrinxit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccat, & excalfacit,
ordine tertio. hætenus Galenus. Verùm quia Epithymum ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit C A S S I U S.

CVSCUTA.

Cassuthæ hi-
ko. & uires.

Cuscutæ vi-
res Matth.

Nomina.

ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit C A S S I U S. T H A M ita à peritioribus medicis uocatam, licet officinis, & herbariorum uulgo rectius Cuscuta nominetur. At cum à ueteribus Græcis nihil, quod constet, de ea memorie proditum sit, hic locus poscere uidetur, ut de ea aliquid differamus. Cuscuta igitur, eius generis est, ut in frutices, & herbas epithymi modo profiliat, & uiuat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, sed uelut ab alarum sinu prodeuntibus cirris, capillamentisue longissimis. Hæc statim ab exortu plantarum ramulis se implicat, et adeò crebris inuolutionibus his se circumuoluit, ut breui plantas ipsas strangulent, atque enecet. Folijs nullis unquam uestita uisitur. Flores tamen edit albos, quàm plurimos, à quibus semen tenue prodit. Cirri rufescunt, nitium capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassutam appellari et proinde eam cassutham nominant. Is uerò libro xvi. capite ultimo, ubi ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ uocatur Cassytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quod reperiantur Plinij codices, in quibus cadytas, non cassytas legitur, quodque hæc arboribus tantum, & spinis se circumuoluat, nostra uerò cuscuta duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & wreliat, non ausim affirmare uulgarem Cuscutam esse Plinij cassytam; præsertim cum in Syria tantum nasci scribat ipse Plinius. Credidere præterea plerique Cuscutæ eandem inesse facultatem, quæ & plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utique sententiam potius probandam, quàm refellendam censeo, argumento quod Epithymum ipsdem, Galeni auctoritate, polleat uiribus, quibus & thymum. Excalfacit Cuscuta ordine primo, siccaturque secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Iecoris obstructions aperit, infarcti lienis uitia expedit: uenas pituitosis, atque biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subuenit. Puerorum febribus auxiliatur: sed diuturno usu uentericulum grauatur, quæ tamen noxa tollitur, si anisi momentum adijciatur. Bilem deijcit, præsertim absinthio admixta. In quem usum decoquitur, bibiturque; eius decocti selibra, cum sacchari sesquuncia. Quod Græci ἐπιθυμόν, Latini quoque Epithymum dicunt: Mauritani, Efitimo, seu Esichemo: Itali Epithimo: Hispani, Cabellos, seu flores del thomilho: Galli, Teigne de thym.

ΑΛΥΠΟΝ.

A L Y P V M.

CAP. CLXXIII.

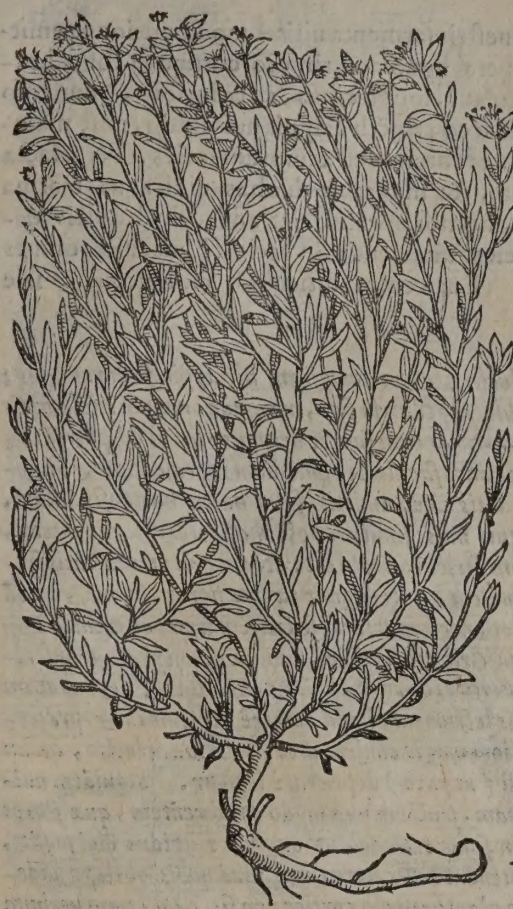
Conclusa nõ
legit Orib.

Alypon surculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus folijs: flore molli, leui, & copioso: radice [betæ, tenui,] referta acri suco: [semine epithymi.] Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoque plurima prouenit. Semen atram bilem deijcit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: uerùm interanea leuiter exulcerat.

Alypi confid.

Alypum, eiusque radix (si Aethuario credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ triphera rationem docet (si rectè uertit Ruellius) sic inquit. Si hoc medicamentum pituitæ deiectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem post, ubi de simplicibus medicamentis uomitum cientibus tractauit, ita scribit. Turpetum, quod radix est pityræ, & album alypie,

ALYPVM.

alypie, glutinosam detrahit pituitam. Verum quia idem *Opinio quorundam refutata.*
Actuarius, paulò ante *Alypum* describens, prodidit eius semen atram bilem per aluum ducere, putauere quidam *Actuarius* alypiam ab alypo differre, quòd huius seminis tantum uires reddiderit. Sed ijs respondi potest, quòd cum probè sciret *Actuarius* aliam uim inesse semini, aliam uerò radicibus, proinde de radicibus sub turpeti, & de semine sub *Alypi* nomine differuit. Plantæ enim habentur, quæ alium folijs, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, *Dioscoridis* testimonio, menses sistit, cum tamen eius semen contrarium efficiat. Quamobrem facile crediderim *Alypum*, & *Alipiam* nullis inter se notis dissidere: nec modò his rationibus fretus; sed etiam *Pauli* autoritate. quippe qui libro VII. *Alypum* inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemorauit ijs uerbis. *Alypi* semen inferius atram purgare bilem pari epithymo mensura, cum sale, & aceto dictum est: intestina uerò, si fidem *Dioscoridi* accommodamus, leuiter exulcerat. Est autem, meo iudicio, quæ nunc *Alypias* uocatur. hæc *Paulus*. Ex quibus palam est, *Paulo* nullam inter *Alypum*, & *alypiam* fieri differentiam. Sed hæc dicta sint ad *Actuarij* mentem; non quidem ad præfixam sententiam nostram. nam cum tantum radices solæ, eæque in particulas dissectæ, nec usquam uinam earum plantam uiderim, ex unguibus tantum leonem non iudicabo. Ideoque uelim, ut aliorum sit quoque iudicium, & præsertim cum parum referat ad morbos curandos, scire cuius plantæ *Turpetum* sit radix, cum eius facultates optimæ à medicis perspectæ sint. Ceterum ad nos solam radicem deferri, neque ullum hætenus qui plantam, uel semen ostenderit, me natum fuisse, antea prodideram in commentarijs nostris *Italica* lingua conscriptis. Verum hoc tempore *Lucas*

Alypi uires ex Paulo.

Gbinus uir rei medicæ eruditissimus, *Pisis* herbam hanc pro *Alypo* ad nos misit, cuius hic picturam damus, quæ quidem descriptioni pulchrè quadrare deprehenditur. *Alypi*, quod legerim, non meminit *Galenus* in simplicium medicamentorum censu. Hic de *Turpeti* uiribus nobis differendum esset, nisi superius in *Tripoli* commentatione, eius historiam, ac facultates latius prosecuti essemus, quàm ut adhuc plura dicenda, uel addenda supersint. Herba, quæ ἄλπον Græcè, *Alypum* quoque & *Alypia* Latine dicitur: Nomina. *Italice*, *Alipo*.

Εμπέτρον.

EMPETRVM.

CAP. CLXXIII.

40 *Empetron* aliqui phacoides uocant. nascitur in montibus, & maritimis, falso gustu: sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo aut hydromelite.

Empetri cap. deest in meo exemplari.

50 *Empetri* herbe faciem nullis prorsus notis depinxit *Dioscorides*. Vnde solo nomine nobis de hac herba potius diuinandum esset, quàm quòd aliquid certi, ac perpetui statui possit. Non desunt tamen qui *Oedipum* se faciunt, & hæc *Dioscoridis* obscura quasi enigmata audeant soluere. Hi siquidem *Empetron* eam plantam putant esse, quam hodie *Romani* *Feniculum marinum* appellant, alij uulgari sermone herba di *San Piero*. Sed hanc nos superius lib. secundo legitimum esse crithmum, pluribus probauimus. Porro & ubi nascatur *Empetron*, & quibus facultatibus sit præditum, *Plinius* quoque tradidit lib. XXVII. cap. IX. ita ut eà planè à *Dioscoride* mutuatus deprehendatur. Verum in reddendis medicinis, nominis fortasse similitudine deceptus, quòd *Empetron* saxifragam esse existimauerit, uires, quas utrique seorsum tribuit *Dioscorides* ipse uni *Empetro* assignauit, addens huic, quòd urinas cieat, & calculos frangat: quæ medicinae saxifragæ debentur. Quare in re *Plinium* omnino errasse fatendum est. *Empetri* meminit *Galenus* libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum differit. *Empetron* ad solas purgationes uidetur esse commodum, bilem, ac pituitam educens. Gustu salsum est: proinde ad alia quoque utaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam salsam. Nominatur item prasoides. Hæc *Galenus*. qui tamen à *Dioscoride* in nomenclatura discordat: quandoquidem alter *Empetron* phacoides à quibusdam uocari prodidit, alter uerò prasoides dici ait. Quare non deest suspicio, quin aut horum alter errauerit, aut alterius codex hoc in loco sit deprauatus. Non enim uideo, quomodo rectè idem *Empetron* simile reddi possit, & lenti, & porro, ut illa nomina demonstrant. Quod Græci ἔμπετρον, Latini similiter *Empetrum* & *Calcifragam* nominant: Itali, *Empetro*.

Empetri consideratione.

Plinij error.

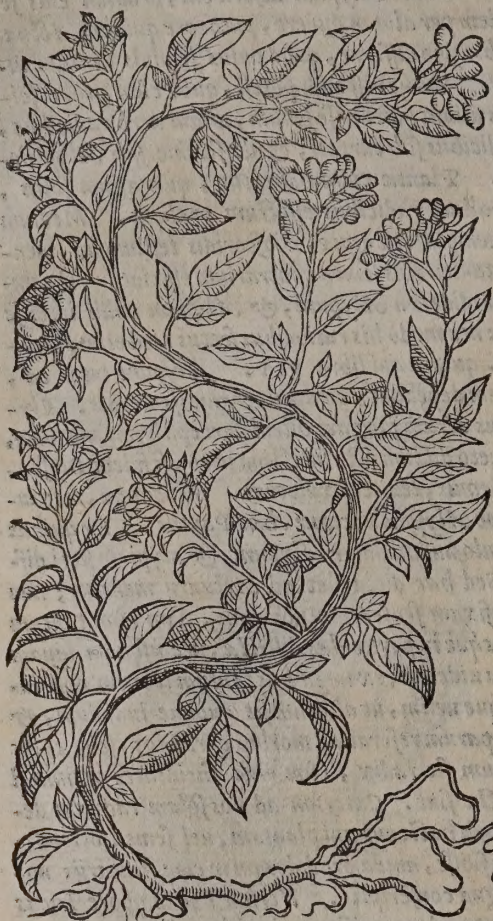
Empetri uires ex Gal.

Nomina.

Α'μπέτρος

a Orib. addit.
δ' ὁρῶν. i. ui
tis uiniferæ.
Orib. non le-
git, rimoso
cortice.
b Orib. legit
βοτρυοειδής.
i. racemoso.

Vitis sylue-
stris confid.

Vitis sylvestris sarmenta uitis a modo prælonga emit-
tit, aspera, lignosa, [rimoso cortice,] folijs hor-
tensis solani, longioribus, ac latioribus, b muscoso
flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili, post matu-
ritatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta
radix in aqua, & in cyathis duobus uini aqua marina
diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis da-
tur. Vuæ eius uitia cutis in facie & maculas omnes
expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale
condiuntur.

Vitis sylvestris cuius imaginem hic appingi curauimus;
ita nobis appellanda fuit, non quod omnino Dioscoridis
ἀμπέλως ἀγρία eam facere uelimus: sed quod plures ha-
beat notas, ac etiam facultates quæ illam representant. Siqui-
dem sarmenta uitis modo emittit, folia habet hortensis Solani,
fructum exiguis uuis similem post maturitatem rubentem,
cuius acinorum facies rotunda est. Nam hæc omnia uitis syl-
uestris sunt indicia. Repugnat tamen florum figura, quod
muscosi non sint, nec capillacei, sed racematim coherentes.
Verum cum in Oribasij codice, qui ex Dioscoride transcri-
bit, legatur βοτρυοειδής, non βρυοειδής, hoc loco, deprauatam
esse Dioscoridis lectionem, haud temerè censemus, & præser-
tim, quod rationi magis consentanea sit Oribasij lectio, quam
quæ Dioscoridi (ut puto) deprauatè legitur. Siquidem nul-
lam scio plantam, fructum una modo proferentem, quæ flores
racemosos non fundat, adeo ut omnino stupidus dici possit,
qui aliter contendat. Præterea nec illud nobis obstare uide-
tur, quod hæc planta rimoso cortice non sit, cum etiam uerbum
illud ἀροιστρὰν in Oribasio non legatur. Adde quoque,

quod hæc planta, omnibus suis facultatibus, agrestis uiti bellè correspondeat. Nostra enim mulieres in Hetru-
ria acinorum succo utuntur ad faciei nitorem, & ad lentigines, maculasq; delendas. Nec desunt, qui scriptis
mandauerint, sarmentorum & radicum decocto, ex uino albo in operculato fœtili parato, sanari hydropicos &
Regio morbo affectos. quod non solum aluum exoluat, sed urinam quoque moueat. Quibus rationibus, & au-
toritatibus fretus (sit uel non sit hæc planta Dioscoridis ἀμπέλως ἀγρία) non ab re esse nobis uisum est, sylue-
strem uitem hanc stirpem appellari posse, quousq; nouus appareat Dioscorides, qui aliam ueriores demonstrat.
Sed quam miserè hallucinentur, qui uitæ albam nobis uulgò uocatam, quam alterius clematidis genus esse statui-
mus, agrestem uitem faciunt, aliàs longiori commentatione (Deo permittente) differemus. Theophrastus ui-
tem syluestram Atragenam uocasse uidetur lib. v. cap. ultimo de plantarum historia, ubi de somnitiis ad ignem
concipiendum egit. Antiqua enim ætas chalibem fortasse non experta, ex ligno duriore, & fungoso ignem pa-
rabat: ad quod, meo iudicio, syluestris uitis materies admodum apta fuit. Fuchsius, Tragus, & alij nonnulli,
qui in Germania de Stirpium natura & facultatibus scripserunt, agrestem hanc nostram uitem Amaram dul-
cem appellauerunt, quod mansus sarmentorum cortex primo statim occurso amarus, & deinde paulò post dul-
cis sentiatur, & præsertim si diutius ruminetur. De huius uitis syluestris uiribus scripsit Galenus lib. vi.
simplicium medicamentorum his uerbis. Vitis agrestis racemi extergendi uim habent, ut epheleis, & nauos, &
id genus omnia in extrema cute existentia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina
obtinere, quæ & sale condiri assolent. Quæ uitis ἀμπέλως ἀγρία Græcis, Vitis syluestris Latinis uocatur: Vne-
saluatica, Italis.

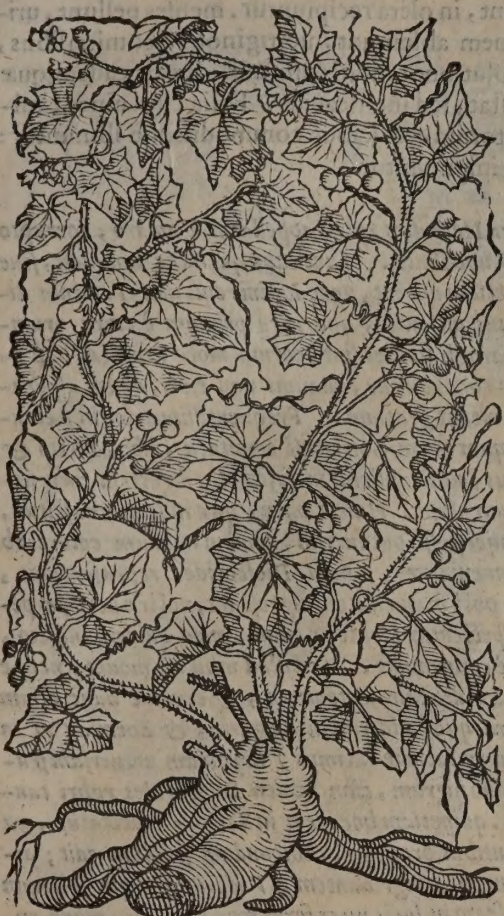
Vitis sylue-
stris uires ex
Galeno.

Nomina.

Conclusa nō
legit Orib.
a Dragom.
ἡ βίβα λευκή,
ἀπὸ παλαιῆς,
ὡς καὶ νῦν.
Radix candi-
da, & crassa,
ut & germen.

Vitem albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampinisque satiuam uitem imitatur, sed
hirsutiora sunt omnia: ea, quos prope se nacta sit frutices, suis clauiculis complectitur: fructus ru-
bens in una dependet, quo coria pilis spoliatur. Ex ea asparagi, [qui prima germinatione exeunt,]
decocti in cibo, alui, & urinam ciet. a Folia, fructus, radix acrem uim sortiuntur: itaque ulcerum pha-
gedanis, gangrenis, chironijs, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex sale illinuntur. Radix corpus
abstergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uarosq; lentigines, & cicatrices nigras emendat, cum eruo,
creta Chia, & feno græco. Eodè effectū prodest decocta in oleo, usque dum liqueat: fugillata tollit,
& reduuias committit. inflammationes discutit illita ex uino: suppurationes rumpit. medicamento aptè
immiscetur, quod carnem exest: infracta ossa extrahit, trita, & imposita. Datur comitialibus in potu
drachmæ

VITIS ALBA.

drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodest attonitis, & uertigine laborantibus, consimiliter assumpta. Contra uiperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum subtrahit. Fœminarum locis apposita partus, secundasq; morâtes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficile spirantibus, strangu-
latu oppressis, tussientibus, uulsis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus, consumit: illinitur ad eadē cum fico. Ad muliebres quoque infusus decoquitur, siquidem uulvas purgat, sed abortum facit. Succus ē radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulsa potus. Ad psoras, & lepras semen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit succus eius, si cum tritico decocto sorbeatur.

Vitis alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgo mulieribus Cucurbita sylvestris dicitur. Nota omnibus ferē planta est, quod passim secus uias, & propter sepes proueniat. Germinat hæc primo statim uere plures à radice emittens uticulas, teneras, & hirsutas, quæ paulatim adolentes per sepes & fruteta, arbusculas scandunt, & suis clauiculis, quibus referta sunt, sese cum illis uinciunt. Folia profert uitigineis proxima, minora tamen, angulosa, aspera scabraq;: flores racematim coherentes, colore pallido & in stellæ modum radiantes. Fructum racemosum, uinosumq;, acinis hortensis solani magnitudine æqualibus, colore primum uiridi, & per maturitatem rubro, & quandoque nigro, quem Dioscorides non uidit. Nos hunc in Vngaria, Germania & Boemia copiosum uidimus. Quibus in locis nulla uisitur Bryonia, cuius fructus rubescat. Semen in acinis delitescit, glutinoso succo immersum, subrotundum ac paulo acuminatum. Radice nititur gran-

Vitis albæ cōsideratio, & uires.

Bryoniz uires ex Mesue.

Bryoniz facultates Macchiolo.

Vitis albæ uires ex Gal.

Nomina.

di, uastaq;, perenni, carnosa, longitudine plerumq; cubitum excedente. Crassitudine humani femoris, capite multis ceu uerrucis tuberoso, ima parte diuarcata, colore foris cinereo, & candida, & succosa intus pulpa; amaro, & subacri sapore, quinetiam fortiter adstringente, succo madet glutinoso, odore graui. Nasceitur plurimum propter sepes, itinera & fruteta. Hanc inter sua deiectionia medicamenta reposuit Mesues, qui de ea hæc ad sensum scribit. Vitis sylvestris, quod hausta, quemadmodum & dracunculus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, dan-
da non est, nisi aromatum puluere permixta, aut addito mastiche, cydonijs malis, aut alijs adstringentibus, roboran-
tibusq; medicamentis. Succus ē contrita radice expressus pituitam eiecit, urinam remorantem trahit, & cere-
brum mundat: quinetiam pectus, & nervos à pituitosis, putridisq; excrementis: uiscerum obstructions aperit:
40 renes à calculis expedit: subuenit item uertiginosis, comitialibusq;. Præstat opem mirificè tussientibus: & indu-
ratos tumores resoluit, præsertim lienis, si cum uino, & ficibus tusa radix illinatur. Menstrua elicit, & uniuersum purgat uterum, atque etiam sætum expellit, si in eius decocto infideant fœminæ. Succus fabarum, aut cicerum
farina exceptus, maculas in facie, & uulnorum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excanatis
eius radicibus immixtum cineribusq; incoctum, sugillata delet. hæcenus Mesues. Præterea mulieres uulua strangu-
lationibus obnoxias mirum in modum iuuat, aded ut eas à strangulatu liberet, & sanet. Equidem noui mulie-
rem quotidie ferē per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgari herbario edocta, ut uinum album
biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cum hac medicina per an-
num usa fuisset, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro vi. simplicium medic. de eius
uiribus ita scribens. Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Psilothrum uocant, prima quidem germina ab omnibus
50 pro more in uere eduntur, utpote edulium stomacho, eo quod adstringat, gratum. Habent etiam subamaram, &
modicè acrem adstrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem, et te-
nuium partium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris
cum ficibus imposita: & psoram, & lepram sanat. Porro fructus eius racemi speciem præferens, ijs qui coria-
tingunt, utilis est. Planta hæc Græcis αἰτῆλος λευκή, & βρυονία uocatur: Latinis, Vitis alba: Mauritanis, Fes-
fire, Alfesire, Fessera siue Alfescera, Nezargiesan seu Nezarchasen: Italis, Vite bianca, & Zucca saluatica:
Germanis, Stickaurtz, & Teufel Kirbsz: Hispanis, Nuexa & Anorca: Gallis, Colubrine, & couluree.

αἰτῆλος λευκή.

VITIS NIGRA.

CAP. CLXXVII.

60 **N**igra uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, simlaccis proxima, sed ma-
iora: caules etiam cognatos: capreolis suis arbores, quasi adminicula, comprehendit: fructus
racematim coherens, qui inter principia uirent, & post maturitatem nigrescunt: radix foris nigra, in-

VITIS NIGRA.

Vitis nigra
confid.Fuchsi opin.
reprobata.Vitis nigra
uires ex Mef.
Viticellæ, si-
ue Balsamina
historia.

tus buxæ colore nitet. Viticellæ quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. menses pellunt, urinas cient, lienem absumunt: uertiginosis, comitialibus, neruorum resolutione tentatis profunt. Radix eadem, quæ uitis alba præstat, sed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumentorum ceruicibus commodissimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

Vitis nigra Hetruscis uulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamno uocabulo. Sunt enim qui hanc tamnum, siue tamum etiam uocent, unde Latinis eius uua Taminia dicta est. Huius uiticellæ, quæ uere primum è terra erumpunt, quod asparagis similes sint, eorum more decocta, hæc etiam tempestate manduntur, quanuis non eam, quam asparagi, cum palato ineant gratiam. Frequentissima hæc in Hetruria provenit, quin & in Goritienfi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus, eius canliculi in fasciculos digesti in foro ueneunt ad ciborum usum. Huic tamen, quæ in Italia nascitur, illud tantum obijci posse putauerim, quod in uuarum colore ab illa dissidere inueniatur, quam Dioscorides representauit, quod huic uua post maturitatem nigrescant, nostræ uerò perpetuò rubentes spectentur: cetera enim, meo quidem iudicio, inter se maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra quod uiderim in Ungaria, & Boemia (ut in præcedenti commentatione diximus) Bryoniam uniuersam fructum ferre omnino nigrum, cum tamen Dioscorides rubri tantum meminerit. quinetiam hoc idem in Sambuco spectatur, ea enim quæ in montibus provenit, rubicundum fructum edit; altera uerò ex purpura nigricantem. Videtur quoque solanum hortense quibusdam in locis uuas ferre modò nigras, modò ru-

bentes, modò croceas: quandoquidem natura plerumque cum florum, & fructuum colore ludere soleat, ut in uuis, cerasis, moris, ficibus, prunis, malis, & alijs compluribus perspicuè cernitur. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Asia, alijsq; calidioribus, quod huiusmodi discrimina sæpenumero cæli, ac soli diuersitate contingant. Hæc igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam obiectionem diluit, non dubitauerim asserere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, esse ueram ac genuinam Vitem nigram, quoniam ceteræ omnes prorsus notæ illi ad stipulari deprehenduntur. Ceterum credidit Leonardus Fuchsius, eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ nostris in Hetruria uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram esse Dioscoridis clematidem superius huius libri initio abundè ostendimus. Verum hæc eis opinio nobis, pace sua, planè reprobanda uidetur. Siquidem nostræ Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxæ colore: non fert folia hedera maiora, sed potius minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nulla cum uuis similitudine. Adde, quod eadem sua facultate exulcerat. Vitis uerò nigra exulceratis bouum ceruicibus medetur, & luxatis ob adstringentem uim, quam habet, utilissimè imponitur. Martinus Guidottinus, Tridentinus Myropola & rei plantaria studiosus, scripsit ad me superioribus diebus, nuper à quibusdam fortè fortuna obseruatum esse, Vitis nigræ radici uim inesse præstantissimam ad conciliandam uenerè, si sub cineribus feruentibus decocta deuoretur. immo hoc quoque addit, superare hæc cetera auxilia, quæ libidinis flammam accendunt, præter id quod haud ingratum si edulium. Quibus nescio sanè an fides sit adhibenda. Vitis nigræ uires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simp. medic. sic inquit. Vitis nigra, uocatur autem hæc propriè bryonia, uiti alba ad omnia similis, nisi quod inbecilior. hætenus Galenus de uite nigra. Huius autem succo (ut est author Mesues) nihil ualentius ad strumas sanandas, si cum uini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præstat ad idem radix quoque si tusa, & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vites tam alba, quam nigra, de quibus hætenus dictum est, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus uulgò uocatur BALSAMINA, alijs Viticellæ, alijs Momordica, alijs Caranza, cum ueteribus nihil de ea posteritatis memoria proditum sit, sitq; dotibus quam plurimis non obscuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbe historia pertractetur. Est itaq; VITICELLA, siue Balsamina, plâta, quæ prælongis, tenuibusq; uiticulis, uliro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tum arbusculas comprehendit: folijs uitis alba, aut uimiferae similibus, sed longè minoribus, magisq; per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum sinu prodeuntibus, quibus sese implicat appositis adimiculis. Florem promit cucumeri similem, colore subluteum: fructum utrinque turbinatum, qui oui ferè faciem representat, cute carnosâ, quibusdam acutis bullis rigente, dipsaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facile dissiluit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguria uocata simile, minus tamen, contextum cute crassâ, pingui, lubrica, & perquam rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit, ac maturat, quam ad-

uentant

Vesicaria re-
pens.
Nomina.

XXX Πτέρυξ.

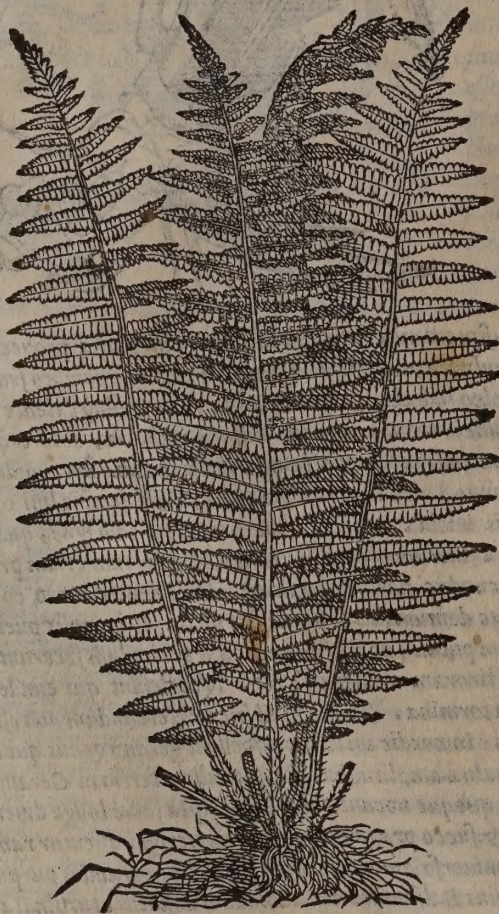
^a Meū, & Cat.
ἀνὴρ πλωμένη
ἀπὸ πέρει, i. ex
panfa uelut
ala.

Filici folia sine caule, sine fructu, sine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus ^a pinnata, subgravi odore: radice per summa cespitum nigra, oblonga, filices multas fundente, subastringente gustu. nascitur in montibus, & saxosis. Radix latas tineas excutit, sumpta drachmis quatuor ex aqua mulsa: melius si cum scammonia, aut ueratri nigri totidem obolis detur: sed qui sumunt, alia prægustare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, uulneribus sagitta arundinea factis, est auxilio. cuius rei probatio talis fertur. Peribit filix, quam per ambitum lata copiosior arundo coronet: & contra euanescentes abibit arundo, quam obsepiens multa filix in orbem cinxerit.

^a Meū, & Cat.
τὰ μὲν φύλ-
λα πέρει, δ-
μοία, δὲ μόν-
μαχα δὲ ὡς
τὰ ἐκείνης ἀλ-
λὰ πολλὰς
ἔχοντα ἀπο-
φύσεις, i. folia
quidem filici
similia ha-
ber, sed nō ex
uno pediculo
uelut illa, ue-
rum multas
propagines
habent.

Filix foemina ^a folijs est filicis, surculosis, altioribusque, & quæ non singulari, ut illa, pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flauescunt: aliquæ etiā-
num rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate sumpto: potæ cum
uino drachmis tribus teretes tineas eijciunt. Data foeminis sterilitatem faciunt: & prægredientibus abor-
tum, si supergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inspargitur: iumentorum
cervicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

FILIX MAS.

FILIX FOEMINA.

Filicis utrius-
que hist.

Vulgi opinio
fabulosa.

Filicis hist. &
vires ex The-
ophrasto.

Filicis tam maris, quam foeminae plantas, nemo est, qui non nouerit. Mas etsi (ut Dioscorides inquit) ne-
que caulem, neque florem, neque semen profert: certò tamen compertum est à naturalium rerum indagato-
ribus, semen ferre filicem auersis folijs inherens, sed adeò minutum, ut uisum ferè fallat. Legitur abscissis
propè radicem folijs, & in domo suspensis, substrato linteolo, aut papyro, ad finem Iunij; nam circa hoc tempus
maturefcit. At qui uulgus id colligi haud posse credit, nisi nocte festum diui Ioannis Baptista præcedente, super
stitiosis quibusdam admurmuratis uerbis quibus Cacodæmones fugari censet, qui filicis semen custodire credun-
tur. Sed hæc, & fabulosa sunt & superstitiosa. Vtriusque filicis meminit Theophrastus libro ix. cap. xx. de
plantarum historia, his uerbis. Filix foemina utilis contra interaneorum animalia lata, melle subacta: & con-
tra tenuia, in uino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere: si cæteris,
steriles in totum reddere aiunt. Differt foemina filix à mascula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat,
radicem

radicem uerò crassam, longam, & nigram. Harum igitur uires sterilitati addixisse natura putatur. Haftenus de filicibus Theophrastus. De ijs etiam scripsit Plinius lib. xxvii. cap. ix. sic inquit. Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine excedentes, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis, atque non fruticosa (fortè rectius non singularis, atque fruticosa) breuior, molliorquæ, & densior, folijs ad radicem canaliculatis. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utrique longæ, in obliquum, nigrae, præcipuè cum inariuere: siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vfus radices in trimatu tantum, neque antè, neque postea.

Filicis descriptio ex Plin.

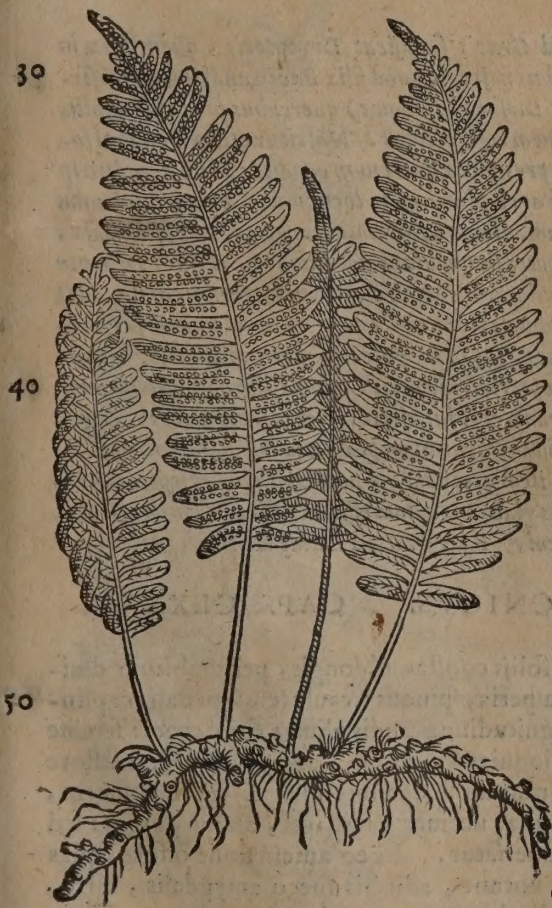
10 Pellunt interaneorum animalia: ex his ptæniæ cum melle, cæteras ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam. melius ptæniæ cum scammonij pari pondere. Radix eius diuini obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris uerò sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetræ inspargitur, iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Et libro xviii. cap. vi. idem de Filice hæc scripta reliquit. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiatis. Id efficacissimè contingit germinantis ramis baculo decussis: succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec arundine sectas, aut exaratas uomeri arundine imposita. Filicem utranque prodidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum differit. Filix mas radicem habet maxime utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam 20 quatuor drachmarum pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum uiuum quidem necare, mortuum autem eicere mirum non est: est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata. Planta Græcis πτέρωξ & πτέρωξ, Latinis Filix appellatur: Arabibus, Sarax, seu Sarachs: Italis, Felce: Germanis, Vualdfarn: Hispanis, Helecho yerua: Gallis, Osmunda regale.

Filicis utriusque uires ex Galeno.

Nomina.

Πολυπόδιον. FILICVLA.

CAP. CLXXX.

Filicula nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim quercuum, palmi altitudine, filici similis, subhirsuta, non tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbaei, austera aliquantum, & gustu subdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut beta, aut malua, ad aluum soluendam. Arida farina aquæ mulsa insparsa, detrahit bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduersus rimas, quæ inter digitos fiunt.

a Mesu, & Cat. spu. i. quercuum.

Polypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atque etiam officina Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hic Dioscorides differit, omnibus notum est, quod ubique locorum frequens proueniat. Alterum uerò non nisi paucis cognitum esse reor, folio aspleni, sed longiore, uiridior, magisque per ambitum laciniato: radice priori simili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum nascitur in montium syluis. Nos copiosum uidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breue, ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quod ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante, inconcoctoquæ humore maxime uentriculo sit noxia, quodque ipsum flatibus repleat, ac etiam subuertat. Id quod postea in uniuersum de omni Filicula subiunxit, dicens. Polypodium inter ea recensetur medicamenta, quæ uel maxime corpora exiccant, & extenuant: subuersionem, & nauream facit. In quo tamè Mesui refragatur doctissimus

Polypodij consideratio.

Manardus Ferrariensis, asserens, qd polypodium, cum imbecilliter leuiterq; purget corpora extenuare non possit. addens se certò scire, quod idem per se exhibitum, nullam stomacho inferat iniuriã. Proinde Auerrois in hoc magis adstipulandum censet, quàm alteri: quandoquidem Auerroes author est, Polypodium tutum esse medicamentum, et epithymo præstantius. Polydium (ut testatum reliquit Actuarius in libro de composit. medic.) bilem, & præsertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgata radices seni scrupuli adfusa aqua mulsa. Mediocriter uerò

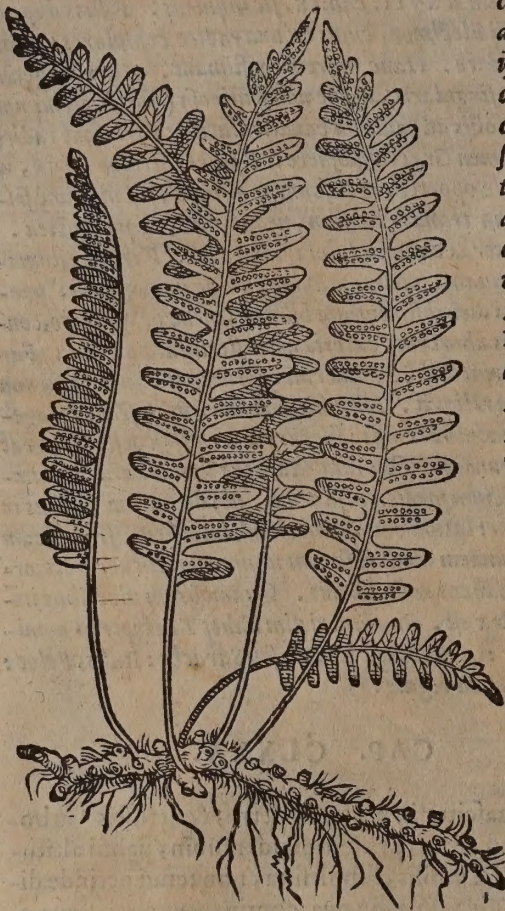
Polypodij uires ex Actuario, & Gal.

XXX 2 aluum

POLYPODIUM ALTERVM.

Polypodij fa-
cult. ex Gal.

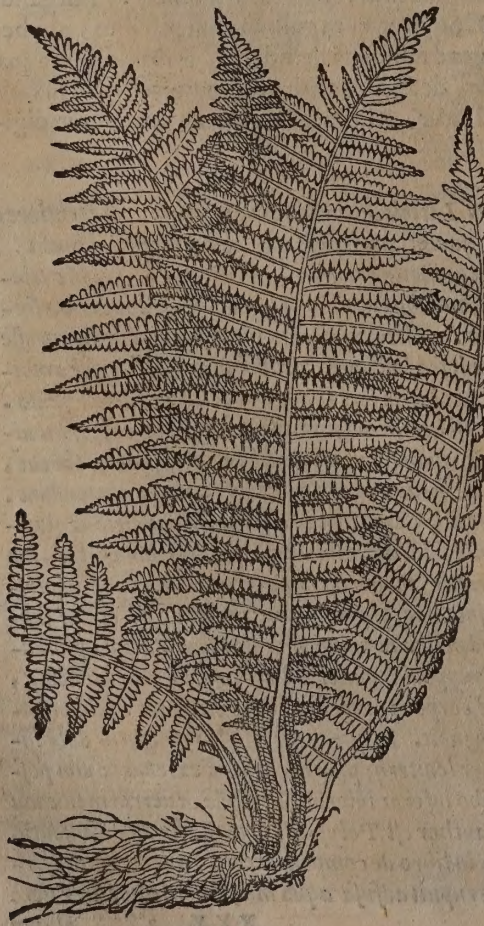
Nomina.

a Meum. με-
τά τὴν ἡμέ-
ραν τῶν χει-
μα. i. postquā
corpus exuda-
uit.Dryopteridis
confid.

DRYOPTERIS.

Dryopteridis
facult. ex Gal.

Nomina.

a Meum. με-
τά τὴν ἡμέ-
ραν τῶν χει-
μα. i. postquā
corpus exuda-
uit.

aluum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptisana cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat assignauit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, ijs uerbis. Polypodium dulcem simul & austeram habet uicentem qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen. hæc Galenus. Ex quibus sanè satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quod Polypodium abundè exiccet, Galenus testis est grauiissimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Mesues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur. Πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aibeig, siue Bessaigi: Italis, Polypodio: Germanis, Engelsuesz, Baumffar, & Dropffauerz: Hispanis, Filipodio, & Polipodio: Gallis, Polypode.

Δρυοπτερίς.

DRYOPTERIS.

CAP. CLXXXI.

10

DRyopteris nascitur in ueterum quercuum musco, filici similis, multo minore foliorum incisura: radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primum a usque dum sudorem euocet, mox sudor abluatur, & recens imponitur.

Non aliud Græcis significat Dryopteris, quàm filix in quercubus nascens, quod filix hæc in annosis, muscosisque (ut Dioscorides inquit) quercubus proueniat, folijs filicem ad unguem referentibus. Nascitur etiam humenti solo, & inter uepres, circa quercuum caudices: eam siquidem ipse in Goritiensi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui syluas ingentes frequentant, notissima est. Dantur Dryopteris radices in puluerem contritæ, & cum fursuribus mistæ, addito salis, & sulphuris momento, equis deuorandæ aduersus intestinorum uermes. Nanque potenter illos expellunt, & interimunt. Dryopteridis meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, eius facultates referens, his uerbis. Dryopteris gustu mistam facultatem præfert, dulcem, acrem, amarā: in radice uerò item acerbam. Facultatē habet septicam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. Quæ δρυοπτερίς Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latine dicitur.

Κύνος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

CNicus folijs constat oblongis, per ambitum diuisis, a asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui rufo, longo, anguloso. Huius flore in obsonijs utuntur. Seministusi, & expressi succus, cum aqua mulsæ, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt offusæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio temperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & delibratarum cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una,

CNICVS.

ma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluenda alui facultate donat.

MERCVRIALIS MAS.

Sunt in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellant, Cnici confid.

Squod eius flore plerunque croci loco rura utantur: tametsi officina Mauritanos secuta Cartanum uocent. Cnicus (ut author est Theophrastus libro VI. cap. 1111. de plantarum historia) duorum est generum, satium unum, alterum sylvestre, ut latius libro tertio in Atrachylidis mentione retulimus.

Porrò in usum medicinae semen tantum uenit. Qui nostris in agris, & hortis feritur, singularem emittit caulem, sesquipedalem, & quandoque maiorem, teretem, rectum ex caelo albicantem, striatumque, durum, atque lignosum; ramis à medio caule copiosis, dodrante longioribus, rectisque. Folia illi sunt oblonga, crassiuscula, robusta, glabra & uenosa, in mucronem desinentia, & circumquaque infirmis etiam spinis circumuallata; & sine pediculis è ramis prodeuntia. Spectantur in ramorum summitatibus acanacea capitula, in latum turbinem fastigiata, oblongis, & aculeatis squammis compacta, radiantibus circumquaque foliolis, aculeis pariter rigentibus, & hyderis faciem representantibus. Flores è medijs capitulis erumpunt circa canis exortum, capillacei & graciles, ut in ceteris acanaceis, aureo colore ad rubrum inclinante, copiosi, & dense constipati, crocinis staminibus æmuli. Semen est illi album, angulosum, leui cortice, ac duro, hordeo fere simile, sed paulo maius, alba intus medulla. Radice nititur oblonga, gracili, fibrataque; sed nullius in medicina usus. Semen (ut Mesues inquit) pituita, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, et aqua inter cutem laborantibus, opem mirifice præstet, non modò haustu, sed et clysteribus infusum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & saccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abstergit, uocem clarificat, prolificumque semen auget. Hac ille. Excalfacit seminis medulla, extenuat, aperit, digerit, & flatu pellit. Eadem lac cogit, coaguli modo. Psitaci, quos uulgo uocamus Papagalli, audissimè Cnici semine uescuntur, nec tamen eorum alius exoluitur. Cnici uires paucis perstringit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij est ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti uolet. Eius planta uinos Græcis, Cnicus, & Cneus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartan, siue Charthom: Italis, Zaffarano Saracinesco: Germanis, Vuilder saffran: Hispanis, Alacor, & Semente de papagaio: Galis, Saffran bastard, & Saffran sauvage.

Cnici delineatio Matth.

Cnici uires.

Cnici uires ex Gal.

Nomina.

Ανόςκος. MERCVRIALIS.
CAP. CLXXXIII.

Linozotis, aliqui parthenion, alij hermū botanion appellant, folijs constat ocimi, helxinæ cognatis, sed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu feminae, copioso, quandam racemorum speciem præbente: mari è foliorum sinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis testiculis unà cohærentibus: frutice dodranti, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamque detrahit. Constat, ut mares gignantur, hunc facere: ut feminae, illam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admo-ueantur.

Mercurialis
confid. & hift.
ex Plin.

MERCVRIALIS FOEMINA.

CYNOCRAMBE.

Mercurialis
vires Matth.

Mercurialis
vires ex Gal.

Nomina.

Cynocrābes
confid.

Mercurialem, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum femina.

Vtraque non modò medicis, ac seplasiarijs vulgaris ad modum est notitia; sed etiam mulierculis, & fere omnibus, quòd in clysteribus plerumque imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hîc pluribus differamus. Subijciam tamen quæ de ea memoria prodidit Plinius lib. x x v. cap. v. his uerbis.

Linozostis, inquit, siue parthenion, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermi poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem.

Duo eius genera, masculus, & femina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoso in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: semine in geniculis dependente, femina copioso, mari iuxta genicula stante, rariore, ac breui, contortoquæ, femina soluto, & candido: folia maribus nigriora, seminis candidiora: radix supernacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut femina illam.

Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto.

Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cum heliotropio, & duabus, aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: eas ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uul-

na cum melle, uel rosaceo, uel irino admouit. Item ad ciendos menses, secundasquæ, hoc idem præstare potu, fortuquæ dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitquæ cum uino uetere. Alio folia imposuit, epiphoris, stranguria, & uesica. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure.

Alio quidem soluenda, uel in febre, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias. bibitur sale, & melle admisto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Caterum obseruatum quoque est, tolli uerucas omne genus illius utriusque folijs, uel eorum succo.

Vtriusque semen cum absinthio decoctum, ictericos mirifice iuuat. Malis item quæ serpunt, succus cum aceto medetur. Eius quoque uires descripsit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mercuriali utuntur omnes ad uentris purgationes duntaxat. Verùm enim uero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur.

Διωζοστis sic Græcè, Latine uerò Linozostis & Mercurialis uocatur: Italice, Mercorella: Germanicè, Bingel Kraut: Hispanicè, Mercuriale, & Vrtigua muerta: Gallicè, Mercuriale.

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE. CAP. CLXXXIII.

Cynia, aut cynocrambe, cauliculum binum drantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: folia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs subalbida: semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Folia cum caulibus pota, aluum ciunt, oleribus commendantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamquæ detrahit.

Si planta, cuius hîc imaginem damus Cynocrambe cynia non est, alia profectò, quæ magis illi respondeat, ad manus in præ-

in presentia non est. Hæc enim omnibus sanè notis Dioscoridis descriptioni similis esse uidetur, præterquam semen, quòd folijs (ut ipse inquit) non adhæreat. Quo fit, ut affirmare nequeam, an hæc legitima Cynocrambe dici possit, ac debeat. uidetur Ruellius existimasse Cynocrambem eandem herbam esse cum Atriplice sylvestri. Qua in re (si ita esse credidit) apertè errasse deprehenditur, quòd Dioscorides de sylvestri atriplice libro secundo, hic uerò de Cynocrambe ad finem quarti tanquam de diuersis plantis tractauerit. Hanc autem, quam nos Cynocrambem nunc appellamus, Itali Mercurialem spuriam uocant. Ea ubiq; ferè nascitur, & præsertim in campis, uineis; & in culto solo. Differt hæc ab agresti atriplice non modò folijs, & facie: sed etiam caulis proceritate. Siquidem atriplex sylvestris quandoque ad duum cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe uerò binum palmorum longitudine contenta est. huius nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in lib. simp. medic. nam ea Cynocrambe, cuius ipse Galenus, & alij rei herbarie scriptores mentionem faciunt sub nomine Apocyni, alia est ab hac, de qua hic agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη, Latinis Cynocrambe, & Brassica canina appellatur: Italis Mercorella bastarda: Germanis, Vuid bingel Kraut.

Ruellij error.

Nomina.

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIVM MAIVS.

CAP. CLXXXV.

Heliotropio magno flos est effigie scorpionis caudæ, unde scorpiuro ei nomen: & quoniam folia cum sole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirsutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut sæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine candidus, aut subfuluus, incuruatus ut scorpionis cauda: radix tenuis est, & inutilis. nascitur in asperis. Decoctam herbæ ex aqua, fasciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: contra scorpionum ictus in uino potum, & illitum prodest. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiunt per horam unam ante accessiones, seminis grana quatuor cum uino quartanas finire, tria uerò tertianas. Illitum semen formicantes uerrucas, pensilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia in fantium destillationibus, quas syriaseis uocant, podagricis, luxatisque utilissimè illinuntur. menses cient: partus trita, & imposita pellunt.

30 HELIOTROPIVM MAIVS.

HELIOTROPIVM ALTERVM.

Ἡλιοτρόπιον

HELIOTROPIUM MINVS.

Ἡλιότροπον μικρόν.
MINVS.HELIOTROPIVM
CAP. CLXXXVI.Heliotropii
utriusq; con-
sideratio.Ruell. opinio
non accepta.

CALTHA.

Heliotropij
uires Matth.Calthæ confi-
deratio, & ui-
res,

Heliotropium paruum nascitur in palustribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundioribus: semine acrochordonum uerrucarum modo, pensili, rotundo. Herba cum suo semine pota, adiecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latas tincas, teretesque excutit. Pensiles uerrucas, quæ acrochordones uocantur, cum sale illita tollit.

10

Heliotropium maius, licet in asperis nasci Dioscorides tantum prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Corritensi, ubi frequentissimum uisitur, passim ferè prouenit, in campis, secus uias, in oppidorum plateis, & circa adificiorum areas, aridis item, et sabulosis locis. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quod uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctissimo, plurimum errare uidentur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius. nanque omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quod huius Calthæ semen quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridi Heliotropij flos, non semen scorpionis caudæ effigiem representat. Porro Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quod eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verum hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quod scorpionum, & astacorum caudæ forma inter se maxime differant. Unde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quod efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrænoza, ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires cōpertas habent. Heliotropio herba formicæ maxime necantur, obturatis ea earum foraminibus. Si scorpionis cauerula, (ut quidam memoria prodiderunt) heliotropij surculo circumscribatur, nunquam is foras egredietur: imposita uerò herba protinus illum emori aiunt. Folia ex rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum una cum cymino, renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. Cæterum Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idque compluribus ostendimus, ut quod picturæ) satis respondere mihi uideretur. Quod autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque meminit, sed non plura de his tradidit, quam quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus (ut supra diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quod flores aureos luteosque proferat. Quorum equidem sententia non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgò Fior rancio nominatur. Hanc ibi passim acetarijs adhibent. Excalfacit, attenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis gustu adstrictione non uacare deprehendatur. Cæterum constat, sexcentis fæminarum factis periculis, eandem ualere plurimum ad menses ducendos, & præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutius deuorata. Datur quoque succi uncia, addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma, utiliter regio morbo affectis. Sunt qui dicant, huiusce herbæ usu acui in dies oculorum acies. Constat tamen stillatitiam floridæ

50

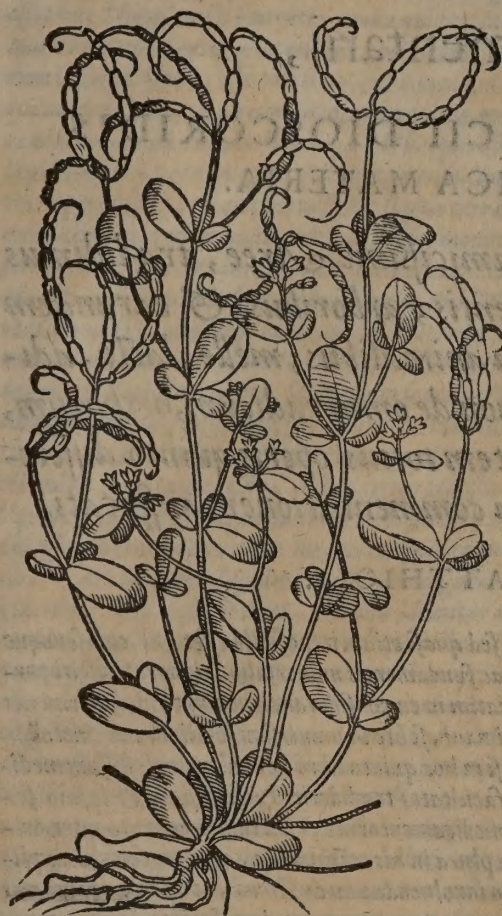
ride plantae aquam oculorum ruborem, & inflammationem arcere, si in oculis instilletur, aut, si lintheola in ea macerata superponantur. Siccata pulvis cauis dentium immixtus, dolorem leuat. Vt Graci ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: officinae & uulgus, Verrucariam.

Nomina.

Σκορπιοειδές.

SCORPIOIDES.

CAP. CLXXXVII.

Scorpioides herbula est, folijs paucis: semine caudae scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus praesentaneo est auxilio.

Scorpioidis speciem Calendulam nominatam haud dubie esse scenserem, si folia, sicuti semen, scorpionidi responderent.

Scorpioidis confid.

Verum, cum haec folijs paucis, illa uero multis, longisque profiliat, ij aperte falli deprehenduntur, qui in hac opinione versantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi primum superioribus annis in Foroiulensi agro in Cinitate Austriae quodam in hortulo clarissimi medici Iuliani à Mavostica Teruensis. Hanc eandem, cuius hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut singulis plantarum descriptionibus, quarum cognitionem habemus, pictura accederet, ab amico quodam, rei plantariae perito, ad me transmissa est. Quam sanè suis notis ueram Scorpioidem referre putamus: etsi non desint uiri doctissimi, qui aliter sentiunt uolentes, Nicandri scholiastis autoritate, hanc ipsam Thelephium appellari debere. At ego horum sententiam prorsus nihil facio, quod non prohibeat nomenclatio illa apud scholiastem, quin rectius Dioscoridi scorpioides appelletur. Scorpioidem breuissime perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Scorpioides excofacti quidem ordine tertio, desiccatur uero secundo. Ea non secus Latini Scorpioides, ac Gracis σκορπιοειδές appellatur.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Nomina.

LIBRI QVARTI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. QUINTVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Superioribus quatuor libris, amicissime Aree, tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oleribus: necnon de omni radicum, herbarum, succorum, seminumque ratione. In hoc autem totius operis quinto differemus de uinis, & metallicis, à uite nostram commentationem auspicati.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

Varia de generatione lapidum sententia.
Aristotelis opinio.

QUONIAM non difficile tantum, sed quasi etiam impossibile esset, ut cuiuscunque scientiae, aut facultatis principijs, ac fundamentis uniuersalibus ignoratis, sciri perfecte possint illa, quae deinceps speciatim in ea considerata ueniunt; ideo non minus necessarium, quam utile fore existimaui, si hic in uniuersum fossilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etsi in hoc quinto libro nonnullorum fossilium medicamentorum cum historiam, tum facultates tradiderit Dioscorides, & ipsum secutus Galenus in libris simplicium medicamentorum; cum tamen eorum neuter originem, materiam, causas, ac alia plura in his aestimanda, ac cognoscenda explicauerit, illa quidem hoc loco silentio inuoluenda non duximus, ut quantum per nos fieri potest, nihil quod ad absolutam rerum simplicium cognitionem, & communem usum faciat, à nobis intantum relinquatur. Cum itaque plures tam antiquos, quam recentiores, qui de fossilium, ac metallorum materia scripserunt, diligenter satis perlegerim, eos utique non modò inter se differentes reperi, sed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de ueritatis tramite parum defleuant: uidentur tamen non exactè ea omnia explicauisse, quae hac in re maximè necessaria censentur. Fieri enim lapides, Aristoteles author est, igne non liquecentes ex sicca ignescente exhalatione. Ex quibus deduci potest, exhalationem humidam materiam esse lapidum liquecentium, è quibus metalla constantur. quo fit, ut ex Aristotelis sententia, lapides igne non liquecentes fiant ex calido, & sicco uapore: liquecentes uerò ex humido halitu tantum. Sed opinionem hanc, qui rem altius, diligentiusque inuestigarunt, minimè probandam existimant, cum lapides longè minus, quam terrae ex uapore fieri queant. Siquidem puluis, qui sic gigneretur, unum aliquod ex pluribus fieri nunquam posset, nisi humor illi commisceretur. & omnes pariter lapides non liquecentes absque multa hominum opera, ac tundendi labore facile in arenam, uel puluerem transirent, si tantum ex ijs nullo accedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita se habet: lapides nanque ferè innumeros admodum compactos, solidosque uidemus. id quod haud dubiè ostendit, ex illo tantum uapore eos nequaquam genitos esse. Quod si ex eo lapides eiusmodi procrearentur, magis omnino fierent in superiore aeris regione, ut quae facile ignis contactu incendatur, quam intra terram. Quandoquidem omnibus liquidò constat, quam superior illa aeris regio ex uelocissima astrorum conuersione, citius accendatur. Ac certè si non aliàs, saltem quoties gignerentur cometæ, faces, flammæ, clypeiue ardentes, deciderent lapides è cælo, aut terræ. quod tamen fieri non uidemus. Et quanuis tradiderint prodigiorum scriptores pluuisse quandoque lapides, ut Plinius, & alij quidam testantur; non tamen ob hoc opinatus est Aristoteles in aere lapides gigni posse. Nempe is lapidem è cælo delapsum uentorum ui in aerem sublatum scribit. At si lapides in aere fiunt (quod planè negare non ausim) quid obstat, cur dici non possit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi sub terra generantur? quam quidem materiam facile produxisse potuerint uiolentissima tempestates: utpote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint. Theophrastus uerò non lapides solum, sed terras etiam constare scribit ex pura, ac aequali materia, quæ confluxu quodam, siue percolatione sit effecta, alioque modo excreta. Quod etsi iure aliquo probari possit, non tamen ijs duobus modis tantum talis efficitur. Nec ea quanuis proxima sit materia terræ insignis, omnis etiam est lapis, uerum alijs quoque modis fit pura, & aequalis materia, ut cum

Theophrasti opinio.

- ut cum succi nascuntur . Interdum quoque necesse est, ut calor materiam ijs duobus modis genitam, prius coquat, ut inde efficiat succum, ex quo tandem lapis : qui liquecat ignis calore, fieri possit . Verum enimvero multo magis in hoc errasse Theophrastus deprehenditur, quod scilicet omnes lapides etiam pretiosos terra abundare crediderit : is enim ita inquit . Eorum, quae in terra consistunt, alia aquea sunt, alia uero terrena . Aquea quidem sunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua . Terrena uero lapis, & lapidum species preciosae, ac etiam terrarum species omnes, quae colore, uel leuore, uel spissitudine, aliaue facultate sunt insignes . Quandoquidem si uera esset haec Theophrasti sententia, nulla quidem inueniretur gemma, quae transluceret, cum tamen uaria, ac ferme innumera reperiantur, quae maxime pellucunt . Hinc itaque fit, ut citra iniuriam dici possit, non omnes pretiosorum lapidum species esse terrenas, sed aqueas, id est, ex humore quodam constatas, cui aquae pondus longè maius, quam terrae insit . Caterum Auicennae opinio, quam sequitur Albertus, multo magis ueritati, ac rationi cohaere uidetur, quam aut Aristotelis, aut Theophrasti . Quippe quanquam non explicuerit ipse, quibus modis futura lapidis materia congregetur ; dixit tamen lutum esse in primis lentum, & aquam non simplicem illam, sed cum terra permistam . In qua permissione si plus terrae, quam aquae confluerit, lutum dicitur, sin aquae, succus . nihil enim aliud est lutum, quam terra, quae permaduerit aqua : nec succus aliud quidem explicat, quam aquam, quae sorbuerit terram, uel abraferit, tetigeritque metallum . Lutum enim, ex quo lapis futurus est, lentum, ac tenax esse oportet, cuiusmodi illud est, ex quo lateres & fictilia fiunt : nam ab alterius generis luto, quod penitus lentore careat, haud difficulter separatur, ac dissoluitur humor, tumque non lapis ex eo efficitur, sed puluis . Lutum uero tenax calor primum exiccando conspissat, efficitque medium inter lutum, & lapidem : deinde quia diutius idem agit, uel acrius, lapidem gignit . Quinetiam succus crassus, & lentus facile conuertitur in lapidem . quod in animalibus est euidentius, praesertimque in nobis, cum iandudum ueteribus medicis, ac etiamnum recentioribus decretum sit, tum renum, tum uesicae calculos non aliunde progigni, quam ex lento, crassoque humore temporis tractu à caloribus nostri facultate coactis . Ob id igitur translucens gemmas non ex aqua tantum fieri constat : sed ex puro, liquidoque succo, qui aqua multum, terra uero tantillum referat . Siquidem si ex aqua tantum huiusmodi lapides efficerentur, non utique mergerentur in ea proiecti, sed ea supernatarent, non secus ac glacies, & granda . At cum omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam crystallus, & beryllus, quae tamen quoniam glaciem colore representant, omnino uidentur ex aqua constare, satis intelligimus, ex sola aqua non gigni lapides illos . Quapropter (ut in sequentibus suo loco dicitur) plane explodenda uenit Plinii, & aliorum quorundam sententia, quibus certum est, crystallum glaciem esse, quae nunc in algidissimis montibus concreuerit, cum aqua non supernatet . Generantur praeterea lapides ex lapidibus ipsis, cum flumini, riuulorum, ac subterraneorum fontium aquae per saxa excurrentes, ab eorum superficie aliquid lapidosi abraferint, quod cum resederit, solis calore, siccatur, ac lapidescit . Hoc enim euidentissime apparet in canalibus, ac soli patentibus aquae ductibus, quibus nonnulla aquae calidae ducuntur . Si nimirum lapideis quibusdam crustis oblinuntur, quae cum tenuissimis ramentis compactae sint, ceteris molliores, infirmioresque habentur . Hoc idem apertissime conspicitur in quibusdam balneis aquarum sponte nascentium, praesertimque in balneo sancti Philippi comitatus nostri Senensis . Quandoquidem ex huiusce balnei aqua, particulae quaedam gignuntur lapideae, saccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quae usque adeo imitantur semina saccharo contexta, & alia id genus, quae in officinis saccharo similiter conteguntur, nempe anisum, coriandrum, ac etiam plerumque cinnamomum, ut ijs capsule à quibusdam impleantur, itaque aptentur, ut solati causa aliquos sacchari, eiusque confecturarum auarissimos decipiant . Fit hoc quoque in his, qui huius aquae stillicidio utuntur ad cerebri morbos curandos, illi quotidie caput subiicientes . siquidem lapidosa illa materia, capillis circumcisis continue inherens, in granula quadam cogitur, ac coalescit, ab aniso saccharo contexto nihil ferè dissimilia, quae non nisi tractu temporis inde se explicant, & dissoluntur . Idem praeterea euenit in montium concanitatibus, ac speluncis, quae ex saxo potissimum calcario constant . quippe aquarum ex saxorum commissuris stillicidio lapidea concreuit materia, quae è cavitatum illarum cameris non aliter pendet, quam striae hyberno gelu è domorum nostrarum tectis prominent . Ex eodem etiam saxo calcario oritur gypsum, melitites, galactites, & alij quidam lapides : & ex succo, qui ex eodem saxo, & aqua contemperatur, lapis specularis, & gypsum, quod raro translucentum inuenitur . Eodem modo ex ramentis rubei lapidis fit hematites, & schistos : item in commissuris marmoris maculosi, aut eius, quod in candido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idaei, lapides Iudaici, trochitae, & consimiles . Verum enimvero succus lapidescens omnino differt ab aqua, quae saxorum ramentis referta est, uel quod plus habeat sedimenti, uel quod calor talem coquendo aquam, eam densiorem effecerit, uel quod aliquid is succus contineat, quod uehementer adstringat . Ex quo (ut opinor) corallium maris planta, & antipates oriuntur . Postremo materia lapidis erit quicquid habet meatus, per quos succus lapidescens imbibere possit, siue is à terra contineatur, siue cum aquis mistus ex ea effluerit . Quamobrem multoties arbores, frutices, animantes, ossa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohemi aperte testantur . Quandoquidem in eorum regno pluries in subterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor est) arbores inuenta fuerint in lapidem conuersae, stantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus . Equidem ipse quoque ingenue fateri possum, arboris ramum ex lacus cuiusdam litore mihi allatum esse qui altera parte lapideus, altera uero ligneus cernebatur . Venetis item in magno Germanorum emporio, quod uulgò uocant il Fondaco de Todeschi, equi testiculum lapidem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Eucharis agens, incundo omnium spectaculo, & admiratione ostendebat . Id quod animalium quorundam carnibus, & ossibus, tum etiam testaceis piscium operimentis euenisse comperimus . namque in Hetruria quam plurimis in agris, buccina, cochleae, conchulae, & eiusmodi multa aratro ab agricolis eruantur in lapidem conuersa . Quae sanè omnia haud dubiam fidem faciunt,

Auicennae opinio comprobata.

Plinii opinio explota.

Varia de me-
tallorum or-
tu sententia.
Vulgi opinio
explosa.

Causa metal-
loru efficiens.

ciunt, ita se rem hanc habere, uti diximus. Sed ut ex prædictis omnem lapidum materiam paucis perstringamus, ea in primis est lutum, in quo multo plus sit tenacis terræ, quam aqua. Deinde est succus, qui uehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terram superat. Sunt præterea ramenta saxorum, quæ aquarum decursus abradit. Quinetiam succus lapidescens, qui cum in aerem effluxit, in lapidem concreuit. Omne denique, quod habet meatus, in quibus lapidescens succus facile excipitur. Nihil fecius in metallorum ortu & materia, de quo iam nobis differendum est, authores inter se dissentire inuenio. Alia etenim est philosophorum, alia chymistarum, alia astrologorum sententia. quibus etiam accedit opinio imperitissimi vulgi, quæ tantum ab alijs diffidet, quantum à ueritate, & ratione prorsus abhorret. Is nanque certò credit, non modò saxa; sed etiam metalla omnia, pretiosos lapides, & gemmas, ac terrarum uaria genera, in ipsa tantum mundi creatione Deum optimum maximu talia finxisse, atque creasse, qualia nunc reperiuntur: nec medio temporis lapsu, ullam ex materijs ad id dispositis esse natam, uel renatam, neque aliquam uim naturæ, ad eorum perennitatem summum rerum opificem tribuisse. Qui certè uulgus ita temerè pronuncias, non uidet quàm maximam naturæ inferat iniuriam, quæ nunquam aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quàm ea semper regenerare, quæ alijs genuit, quæ etiam noua multa producit. Vnde hæc uulgaris opinio prorsus explosenda, atque exhibilanda est. Quam insuper ut uanam ac ridiculam, illud maxime diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cuniculis sole clarius uisitur. Siquidem innumera inueniuntur metallorum fodinæ, tanquam inutiles à fossoribus derelictæ, quod inde omne metallum effoderint, per quas etsi prius longè, lateq; patebat transitus, ita ut libere, & absque ullo impedimento non modò fossores ipsi; sed uehicularum, ac curriculi per eas discurrerent; tractu tamen temporis factum est, quod materia lapidescens in ipsis adeò creuerit, ut fossoribus denuo ingredi uolentibus, ob cavitatis angustiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continue generari, ferrum indicio est. Id quod in Iluæ insula metallicis fieri (ea enim à maritimis nostris non longè distat) non modò probatissimi scriptores memoriæ prodiderunt; sed fossores ipsi, qui diutius in ipsis uersati sunt, uerbis referunt. quippe quod ferrea illa fodinæ multis iam annis destituta, iterum atque iterum ferrea materie impleantur. Porro philosophi, & chymistæ aliter sentiunt. Aristoteles lapidum materiam halitum tantum existimat. Chymistarum uerò nonnulli omnino asserunt, metalla in uisceribus terræ gigni ex sulphure, & argento uiuo, alij ex quadam cinere aqua madefacta. Quorum sententia, cum non solum suspecta, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimirum omnes decipit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non uererer, nisi id præter nostrum institutum esset, qui hæc harum rerum capita tantum percurramus. Verum si quis rem hanc susius enarratam, atque exactissime discussam habere cupit, librum legat Georgij Agricola uiri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos esse ingenuè fatemur. Ceterum illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, persuasum esse debet, quod nil aliud sit metallorum materia, quàm substantia elementaria, quæ tanto perfectius metallum efficit, quanto magis in equali proportionem tum qualitatis, tum quantitatis impense depurata constat. Quippe in metallorum materia aquam esse, maximo argumento est, quod ignis calore liquentur, ac fluant: frigore uerò tum aeris, tum etiam quæ rursus densentur, ac coeant. Id quod clare ostendit, ea aqua multum, terræ uerò parum obtinere. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed in ista cum terræ atque terræ quidem portio tanta in mistione existit, quanta aquæ perspicuitatem obscurat, fulgorem uero non auferat. Quinetiam mistura quò purior fuerit, eò pretiosius (ut diximus) metallum conflatur, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota terræ portio insit cuique humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, nedum uerbis explicare. Id tantum nouit Deus optimus maximus, qui certas, ac definitas quasdam leges naturæ tribuit, quibus res inter se miscet, ac temperat. Succus igitur est, ex quo formatur metallum, quem pariunt uarij motus, quorum proximi sunt aquæ defluxus terra mollientis, aut secum rapiens: terra cum aqua permixtio: & uis caloris agens in misturas, ut id genus succos gignat. Sed cum de metallorum materia satis dictum sit, iam causam efficientem prosequamur. Ea autem nil aliud nobis esse censetur, quàm calor, & frigus, qui in ipsius terræ uisceribus reconduntur. Calor inquam is est, qui humoris metallici mistionem coquit, ac purificat; frigus uerò, quo eadem densatur, & dura efficitur. Hoc equidem experientia facile comprobatur, cum neminem lateat igni metalla liquefcere, ac etiam tractu temporis post liquationem, ipsius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem detestanda uidetur eorum opinio, qui tantum calore subterraneo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici siderum errantium influxu. Soli nanque auri generationem assignant, Lunæ argenti, Marti ferri, Mercurio argenti uiui, Ioui stanni, Veneri æris, Saturno denique plumbi. Adduntq; quod sicuti metalla ab errantibus stellis sui ortus principium habent; ita pretiosi lapides, ac gemmæ, à fixis suam effectricem causam suscipiunt. Hunc autem sententiæ plerique non acquiescunt, quoniam has causas nimis remotas credunt, & propinquioribus causis inherendum esse arbitrantur. Ego tamen inficias non eundem reor, quin omnia hæc inferiora terrena, ac finita regantur, gubernentur, & producantur à superioribus cælestibus, ac sempiternis: quæ tandem diuturna orbium circumuolutione, omnium causarum tam remotarum, quàm propinquarum causa existunt. Itæ pariter dicendum existimo lapidum gignendorum causam non semper à solo frigore, uel calore, sed modò ab hoc modò ab illo prouenire. Nam lapides, quos aqua humectando dissoluit, calorem exiccando compegisse intelligimus. Contra uerò qui calore ignis liquefcunt, ut fluuiorum, & torrentium silicis, quibus igne liquati uitrum faciunt artifices, eos frigore concreuisse certum est. Concretio enim, eiq; oppositæ affectiones, resolutio scilicet, atque liquefactio, oriuntur à causis inter se contrarijs. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit duram: at frigus eandem, aere maxima ex parte excluso, uehementer constringit, quemadmodum agit, cum aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc est, quod memoria prodidit Galenus, eam aquam corporibus

corporibus prorsus inimicam esse, quæ à niue, uel glacie colliquatis fluxit: quoniam omne, quod in ea tenuissimum erat, à gelu expressum fuerit. Duabus his causis tertia quoque accedit, quæ est succus ille lapidescens, de quo superius diximus, qui uel solus, uel cum aquis permixtus in stirpium meatus, aut in animantium particulas recipitur. Nam præterquam quod sit lapidum materia, causæ etiam efficientis partes subit: quando scilicet in corpus aliquod per meatus penetrat, idque totum secum in lapidem uertit. Quod si in lapidem concreuerit guttatim cadens, aut in urceos diffusus, tunc materia tantum, non causa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut supra dictum est) in locis quibusdam lapidosis, & interdum aquæ commixtus, per uenas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, si fontes, riuuli, lacus, ac putei reperiri possint, qui stirpes, ossa, & alia multa in lapidem tractu temporis uertant. Verum non est ignorandum, quod succus is lapidescens motu aliquo agitatus, non facile in lapidem densatur, nisi crassus admodum fuerit, sed simulatque in meatus ligni, aut alterius rei receptus, dispersusque quiescit, frigore cogitur, & concreuit, mutatque res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte euenire probatissimi authores testantur. Cuius guttæ solo perfuse, cum moueri, aut agitari nequeant, ab ambiente aere densantur, & lapidescunt. Quod si præterea uerum est, in montibus Pyrenæis esse loca, in quibus aquæ pluuiæ lapidescant, id ideo fieri posse uidetur, quod aquas cum terra permixtas uel solis calor paulatim concoquat, uel insignis propter calorem siccandi uis, quæ terræ insit, conspisset: utroque enim modo ex eis potest effici lapis. Neque necesse est confingere, aut comminisci aliam uim, quæ id ipsum agat, quam quatuor qualitatibus, aut eam, quæ ab ipsis inter se agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hic nobis subit inquirendum, cur unus tantum quandoque gignatur lapis, cur uero plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantum lapis, cum locus, qui concepit materiam, solidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe conclusus calor omnem tum operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipsum quidem magnum, aut paruum, secundum materie quantitatem. quapropter plerumque singulares à frigore efficiuntur, cum purissimi succi, ex quibus constant, rariùs multi ac magni in locum unum congregentur. Verum contra plures gignuntur lapides, si locus non fuerit planè solidus, sed meatibus refertus, per quos calor ipse discurrere queat: nam si meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; sin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, sed etiam ex materie diuersitate. quandoquidem calor partem unius generis secernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infusa materia in plures partes diuiditur: siquidem in ea frigus non minus, quam calor uires suas exercere potest. Qui lapides præterea pro diuersa materie mole magni, aut exigui redduntur. Iisdem modis quoque glareæ, & silices sunt: etsi si sæpius aquarum impetu, qui saxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus causas explicauimus, quæ lapides, & metalla efficiunt. nunc ad eorum differentias progrediamur. Colorum itaque discrimina, quæ in lapidibus spectantur, materia, ex qua gignuntur, diuersitatem indicant. unde unus & idem lapis sæpe uarios colores consequitur, quod fiat ex diuersi coloris materia. Deinde calor, cum ipsorum lapidum sit opifex, coloribus materiam inficit: nam obscuros ipsius colores illustrare, illustres uero obscuros reddere potest. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fictilia uasa pinguntur. nanque colores omnes, qui ad uasa fictilia pingenda, uel inficienda parantur, anteaquam in fornacem coniciantur, ab his plurimum distant, qui in fictilibus ipsis igne torrefactis, postea uisuntur. Quandoquidem etsi fictilia æris squama super porphyrite lapide læuigata, admixta aqua, infecta rufo colore, æris ferè modo, appareant, ignem tamen fornacis experta, uiridia efficiuntur. Sicut & color, qui ex ferri squama paratur, mellinus efficitur. Lapis etiamnum, quem figuli nostrates uulgò uocant zaffara, porphyrite lapide læuigatus, colore subnigro cruda adhuc fictilia tingit: sed igne percoctus, in ceruleum præstantissimum mutatur, ut nobis apertè declarat ceruleus, ac pulcherrimus ille color, quem uulgò pictores uocant Smalto: is enim ex ipso lapide zaffara nominato, cum uitro misto in uitriarijs fornacibus efficitur. Verum hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non inuenias. quare lapides ab ipso coacti colorem eundem seruant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci possumus, ut non temerè credamus, quod plerique fluuiorum, ac torrentium silices coloribus in superficie tingantur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò solis calore siccentur. Solis enim calor, à quo silices ipsi æstate Sirio ardente adeò incallescunt, ut nix tangi possint, ipsorum quidem colores (ut fictilium fornax) facile immutare potest, licet id magis euenire constet in eorum superficie, quam in centro. Differunt & metalla inter se colore, splendore, sapore, odore, pondere, & facultate. Color primum uariis in metallis conspicitur, nam unumquodque suum sortitur colorem. Aurum siquidem inter metalla ideo fului coloris est, quod calor uel terram in flauedinem quandam synceram uerterit, anteaquam cum aqua misceretur, uel succum ipsum mox futurum aurum. Aes uero suum colorem habet, & eum quidem subrubrum, eo quod terram nonnihil impuram adusserit calor. Ferrum autem subnigrum est, propter terram ualde impuram, & adustam. Argentum porro candidum est, quod terra eius fuerit alba. Eadem in cæteris singulis colores inuestigandi ratio. Sequitur deinde eorum splendor, & nitor, qui ab aqua tantum (ut antè diximus) prouenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipse tenuior, densior, puriorque fuerit, eo metallum nitidius ac splendidius efficiatur. quam ob causam reliquis hac in parte præstat aurum. Atque hinc etiam saporem odoremque sibi metalla asciscunt: dum enim aurum igne comburitur, terræ ipsius synceritate, quæ optimè cum aqua commixta est, fumum perexiguum, & uix sensibilem emittit, & dulcem, ac suauem magis, quam fœtidum. Argentum uero contra, quod terram impuram, licet combustu difficiliorem obtineat, plus fumi eructat, quam aurum, & subfœtidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quam æri multò maior fumi copia effunditur, atque una odor longè fœtidior, quod scilicet adustam

Cur pauci,
cur multi la-
pides fiant.

Lapidum co-
lores unde ua-
rii.

Metallorum
differentiæ plu-
res.

contineant terram. Plumbum denique ac stannum, ob aqua redundantiam, hebetes admodum odores promittunt. Nec alia de causa tum area, tum ferrea uasa, qui rem hanc scite cognouerunt, ab usu coquinario abdicauerunt, quam quod adusta terra, quam possident, ualde amara qualitate cibi omnes, qui in huiusmodi uasis uel coquantur, uel parantur, uel asportantur, uel reponuntur, facile infici possint. Id quod non modò gustum male afficit, & exasperat; sed etiam in uentriculo nauseam, & subuersionem commouet. In hoc ergo admonitos seplariarios uolumus, ut ab horum uasorum usu caueant: nam quandoque compertum est, quòd acida medicamenta in cacabo aereo (quae fuit pharmacopola uel ignauia, uel imperitia) decocta, senu ac periculosa intulerunt agris symptomata. Præterea metalla omnia ponderosissima sunt: cuius rei causa est densitas ipsa, quae sequitur bonam terram cum aqua permistionem. Hinc fit, ut grauissima quæque pondera metallis liquefactis superparentent, modò maior sit metallorum quantitas, quam rerum, quæ ipsis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, si argentum uiuum in aliquod uas infundatur, eique metallica pondera superponantur, auro excepto, quòd solum inter cetera fundum petit, quoniam plus ceteris ponderet: argento enim uiuo ipsa pondera non aliter supernatare deprehenduntur, quam aqua ligna. Ceterum aurum in ipso mergitur, non modò quòd ponderosius sit; sed etiam quòd cognationem quandam, & quasi consensum cum ipso habere uideatur. Metalla insuper, quæ liquecunt, ijs quæ attingunt, minimè adherent: nec eadem humectant, neque etiam labuntur, ut ceteri aquei liquores tam fossitij, quam à plantis, aut animalibus producti: sed eorum partes inuicem coguntur, simulque coherent. Idque non alia ratione fieri constat, quam quòd tam bona, firmaque mistio rei siccae cum humida facta sit, ut sicca obstet humida, ne adherescant, & humectet: humida uerò contrà impediatur, ne sicca prorsus conquescat. Quæ quidem mistio quoniam in auro perfectissima reperiatur, ideo hoc igne nunquam absimitur. nam cum eius purissima terra sit optimè cum aqua permista, humorem stringit, et continet, ne ui ignis expiret: humor uerò contrà tuetur, ac defendit terram, ne accendatur. Idcirco nunquam comburitur aurum, ut cetera faciunt metalla. quæ quandoquidem impuriorem sortiantur terram, deterioremq; mistionem; proinde ignis uolentia facile rapiuntur, & conficiuntur: cum enim terra flammis accensa fuerit humorem celeriter deperdit. At tamen metallum unum alio magis, & citius comburitur, prout hoc illo plus terræ, eamque minus probè mistam obtinet. Etenim si libeat experiri, in primis ferrum deprehenditur igni consumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & stannum, quòd ijs non satis firmum sit cum terra temperamentum. quam ob causam postquam humorem exhausserit ignis, terram consumit. Deinde æs, quòd cum terræ purioris, ac etiam paucioris particeps sit, quam ferrum, etsi ea non satis exquisitè mista sit cum aqua, diutius igni resistit. Postremò argentum, quòd quia puriore terra constat, ac melius aqua commista, non nisi longiori tempore flammæ cedit. Verum plumbum, ac stannum non ob id igne tam facile uincuntur, quòd multum impura terræ contineant, sed solum ob misturæ uitium, quoniam in his imperfectior inuenitur. Sed ad lapides nostra reuertatur oratio. de quorum quoque luciditate, siue perspicuitate, ac nitore, uel horum oppositis obscuritate, ac squalore iam aliquid nobis differendum est. Ex prædictis itaque omnibus clarum esse arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quam cetera elementa. Sed quoniam non terra, sed aqua cernitur esse perspicua, ac pellucida; ideo ab ea tantum perspicuitatem, luciditatemque; ijs aduenisse constat. Vnde ex succis claris, & perlucidis constare lapides, quæ translucent, affirmamus, quemadmodum ex terra eos, qui qualitatibus perspicuitati oppositæ reperiuntur: hi enim ex claris succis gigni nequeunt, sed ex impuris, ac turbidis uel luto, uel nigrore infectis. Quòd uerò alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum est, quam è succorum diuersitate, cum scilicet alij alijs clariore, ac lucidiores existunt. Ex quo sequitur, quòd albæ gemmæ gignantur ex succo, cui aquæ color insit, atque adeò ceteris clariore, ac illustriore appareant, ut crystallus, & iris, gemma sic ex argumento uocata: nam sub tecto percussa sole ob angulos, quos habet colores ex opaco reddit, speciesque; arcus celestis in proximos (ut Plinij uerbis utar) eiaculari parietes. At adamas ex succo minus claro progignitur, ideoque tam iride, quam crystallo obscurior est. Non dissimili uarietate notantur aliorum colorum gemmæ translucentes, siue ortæ fuerint è succis uiridibus, uel smaragdi, ac prasij: siue è cæruleis, ut sapphiri, cyanei, & iaspidium quoddam genus: siue è rubris, ut carbunculi: siue è purpureis, ut amethysti, & hyacinthi: siue ex aureis, ut chrysolithi, & chrysopatij: siue ex misti coloris succis, ut opali. Hinc igitur colligi facile potest, quòd cetera gemmarum genera, quæ perspicuitate carent, è succis concrecant impuris, atris, & obscuris: quando nec aqua quidem limpidissima, cui ater succus infusus sit, clara ac pura perspicui possit. Nitent tamen gemmæ non translucentes propter insignem leuorem, qui lucis continuitatem, & densitatem parit. Quem quidem leuorem aut sibi natura comparant, aut artificum mangonio consequuntur. Iisdem de causis marmora quoque radiant. Porro lapides, & gemmæ pelluentes nonnunquam coloris labem, aut uitium aliquod contrahunt: saepe enim aut umbra, aut nubes, aut capillamentis, aut sale, aut plumbagine uitiantur. Quæ sanè omnia non alia ex causa proueniunt, quam ex coloris succi diuersitate. Gignitur quidem umbra, cum succi color aliqua parte obscurior fuerit: nubes uerò ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præsertim sapphirus inficitur; sal, quo opalus; plumbago, quo smaragdus, ex alieno prorsus colore sunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam sibi gemmæ scabritiem induunt, cum ob succi diuersitatem partes inæqualiter coalescant. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atque asserere, lapides omnes, ac saxa, quæ neque nitent, neque pellucunt, ex crassissimo succo, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides spissitudine, & raritate, leuitate & grauitate. itaque ponderosis, ac compactis lapidibus pauci, & admodum occulti sunt meatus: raris uerò, ac leuibus contrà multi, & patentes. Quapropter dicendum esse reor, quòd rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probè fuerit mistus. is siquidem à calore siccatus locum, in quo cõfederat, uacuum relinquit,

Lapidum diuersa discrimina.

ut in tophis, & similibus conspicitur. Idem quoque euenit, cum sponte flagrant montes, ut Aetna in Sicilia, & Vesuius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac nostra etate. nam cum in magnis incendijs terra cremetur, eadem ratione ex ipsa fiunt meatuum pleni, cauernosi, & leuissimi pumices. Contrarium planè fieri constat, si humor undique in terram penetret, & illi optimè misceatur: is enim hoc modo lapides graues, compactos, ac duros generat. Quod autem lapides duri, uel molles fiant, partim materia in causa est, partim uerò haurire queat, uehementer constringitur, & in se cogitur, sitque ex ea lapis densus, & durus. Sin lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiam si probè terræ permista sit, absument, & resoluit, terram uerò comburit. quo fit, ut lapis adeò mollis fiat, & friabilis, ut facile in puluerem redigatur. Obdurescunt ad hæc lapides frigore, utpote quod succum ualidissimè cogat, & constringat. Atque illi lapides, qui ex huiusmodi succis coactis concreuerint, in fornaces ardentes coniecti liquefunt, fluuntque ob con-
10 clusos humores. Qui uerò igni admoti franguntur, & dissiliunt, non quidem tantum humoris in se continent, quantum priores, ut eo terrenæ partes cohiberi possint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in puluerem, propter terrenam siccitatem. Caterum qui ex succis pinguibus, & bituminosis constant, accensi non secus ac ligna ardent. Cuius generis est gagates lapis, quo Cimbri, & alij plerique Germaniæ inferioris populi passim lignorum uice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur. Verum enim uero non ob id tanta est ignium uis, ut adamantem uincat: quandoquidem huius humor ignis calore fortior existit. Eandem etiam ob causam amiantus non modò non comburitur igni, sed ne quidem dissoluitur. Vterque enim etsi succus, cum tangitur, esse sentiatur; tamen humorem immistum obtinet, non aliter atque metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, ut
10 in Lycia inuenti, uel absument, ut Aëlius, in quo corpora defunctorum condita absumi tradunt, unde illi sarco- phagi nomen, ex materia admodum acri gignuntur, ut in fodinis quibusdam cadmia quedam inuenitur, quæ fofforibus ipsis manus erodit, & exulcerat. Postremò nonnulli lapides sunt, qui ueluti prægnantes lapillum, uel argillam, uel liquorem in utero gerunt. Cuius rei causa est & materiæ diuersitas, & quòd eadem magna ex parte figuram globosam referat, aut quàm proximè accedat. Materiæ enim pars interior ab exteriori dif- ferens, aut calore cocta mox diuiditur, aut aliquo post temporis spatio separatur, non secus ac arefactæ nucis auellaneæ nucleus à putamine. Quòd si fuerit succus, uel lutum tenax, ipsa etiam pars interior in lapidem co- gitur, ut in aetite uisitur: si uerò lutum non tenax, uertitur in terram plerumque argillaceam, ut cernere licet in
30 gæode: sive succus tenuis, uel aqua, liquor interdum remanet, ut in enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, ueluti in ouis liquor, ut inquit Plinius. Caterum cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pin- gui, & lenta efficere uidetur, & ex eadem gignere musculos, & conchyliæ: sed terra quantò est crassior, quàm mare, tantò ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuiquam esse debet, quòd eiusmodi conchyliæ in lapidum medio orta, ibi diutius conclusa, ipsis cedente lapide, crescant, & uiuant. Siquidem ego certò testari possum, me uidisse non longè à Timaio fonte prope Duinum castrum in Adriatici litore situm, ubi maris alluit unda, la-
40 pides à socijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchyliæ, quæ dactylos à forma, & colore uocant: sunt enim palmarum caryoti similia. Hæc eadem me aliquando comedisse memini in castro Goritiæ in opiparis mensis illustris, ac clari comitis Francisci à Turri nostrorum studiorum (quæ eius est singularis huma- nitas) fautoris, promotorisque maximi: quæ sanè non minorem quàm ostrea, in cibis gratiam habere comperi. In ipso quoque Duini castro ipsæ uesci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, uirum sanè nobi- litate & moribus insignem. Neque me fugit, his nuper elapsis annis uirum magnificum atque præclarum Di-
40 dacum Mendozium Hispanum, lapideas quasdam tabellas mihi ostendisse ex Veronensi agro (ut asserbat) dela- tas, quæ in longum scissæ uarios intus pisces ueluti insculptos habebant, cum omnibus suis particulis quamuis minimis, in lapidem uersos. tot tamq; admirabilia sunt opera naturæ. Huc præterea illud accedat, quòd pisces fossiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, ut narrat Polybius libro xxi. suarum historiarum. Vsq; ad Narbonem amnem, inquit, planities est, per quam flumini feruntur Illiberis & Rhodanus, fluentes propter ur- bes eiusdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planitie sunt pisces fossiles dicti. in ea enim est ter-
50 minum delata fluit: & si quando inundauerint, cum aqua pisces terram subeuntes (nam mirifice appetunt gra- minis radices) planitiem efficiunt refertam piscibus subterraneis, quos incolæ effodiunt. hæc Polybius. Quibus adde, quòd etiam pisces fossiles inueniuntur circa Heracleam, atque in alijs plerisque Ponti locis, ut Theophra-
50 stus est auctor. quin & in Germania ultra Albim flumi quibusdam in locis hac etate effodiuntur. Verum quan- Terrarū bre- uis enarratio.

medicum usum ueniunt, non alienum fore indico, quòd de his quoque uniuersim aliquid differamus. Terram itaque aut simplicem, aut compositam esse oportet. Simplicem nunc eam intelligo, quæ cum nulla re fossili, neque cum aliquo liquido succo fuerit permista: non autem eam, quæ à cæteris elementis sit penitus munda. quip- pe ob continuam elementorum mistionem uix ullam reperiri posse putauerim, quæ nonnihil aquæ, aeris, uel ignis non complectatur. Quamobrem eam simplicem dixerim, quæ nullam prorsus aluminis, aut salis, aut nitri, aut chalchanti, aut bituminis, aut cuiusuis alterius rei metallicæ mistionem admiserit. Contra compositam appellauerim, quæ unum, uel plura ex his in se receperit. Simplex autem terra, de qua nunc sermonem habemus, modò grauis, modò leuis constat, pro maiori, aut minori elementorum mistione, quæ illi inest. quis enim dubitet, quin ea sit lenior, ac rarior, quæ plus aeris, aut ignis participat, quàm aquæ? Ad hæc terra ipsa per se omnis exiccat, sed uarias sortitur facultates pro uaria eorum, quæ ei admiscuntur, qualitate. Nam illa, in qua sit aqua frigus, adstringit: quæ ignem accepit, acris est: quæ aerem, glutinosa, & leuis:

quæ aerem & ignem, leuis, & acris. Illa uerò, quæ sibi sulphur adiunxit, aut alumen, aut chalcantimum, aut metallum aliquod uel fossilium succum, facile quidem gustu, ac etiâ olfactu cognosci potest. Nec de his plura dicenda sunt, quod mihi planè persuadeam huiusmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, gustu duntaxat iudice, qui tamen dulcia ab amaris, acris ab acidis, salsa ab insipidis, acerba à maturis discernere sciat. Terriæ autem, quarum in medicina est usus, sua mutuuntur nomina partim à locis ubi effodiuntur, & asportantur: partim à coloribus, quibus inficiuntur: partim à facultatibus proprijs. A locis enim denominantur Lemnia, quod ex Lemno insula deferatur, Samia quod ex Samo, Chia quod ex Chio, Cimolia quod ex Cimo, Eretria quod ex Eretria Eubææ ciuitate, & Pnigite quod ex Pnigite Libyæ pago. A colore appellationem trahunt rubrica, & alia nonnulla. A facultate denique nomen accepit ampelitis, quod eius sit usus ad illinendas uites sub germinationis tempus aduersus erucarum iniurias. Et ut aliorum quoque fossilium colores percurramus, colore albo constant, creta, quæ sarcinatores utuntur, gypsum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Indicus, melitites, galatites, alabastrites, crystallus, argentum, argentum uiuum, stannum, & syncerissimum marmor. Colore cinereo produntur melia terra, & Eretria altera. Cæruleo uero colore spectantur sapphirus, cyanus, & lapis propriè cæruleus dictus. Virent smaragdus, prasius, chrysocola, & chalcantimum. Flauo luteo colore sunt aurum, ochra, chrysopatius, chrysolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, sandaracha, corallium, hæmatites, scissilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica, & Lemnia terra. Quædam colore purpureo fulgent, ut hyacinthus, & amethystus. Alia cæruleo diluto uisuntur quemadmodum iaspis, quem boream dicunt. Nonnulla cæruleo uirescente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo rufescente, ut aphrodisiæ. Quædam rufo candicante, ut xanthos. Quædam nigro rufescente, ut tertia batrachitis species. Aliqua atro purpurascens, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura separatos colores habent, ut nigro, albo, & quouis uersicolore, ut achates. Apficton uerò nigram rubentes uenæ distinguunt. Contra nasomonites, cum sit sanguinis colore, nigris uenis decoratur. Venæ autem, quæ speciem præ se ferunt sanguinis intextæ, quodammodo sunt heliotropijs, corpore porracei coloris. At in cæruleo sapphiro aurea puncta colucent. Quinetiâ quædam sunt, quæ tres separatos habent colores: nam per album ægyptella corpus duæ uenæ permeant, altera nigra, altera rubra. Porro eupetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim cæruleum, igneum, minij, mali: orca uerò nigrum, fuluum, uiridem, candidum. Versicolores postremò nonnulla habentur, non aliter, ac collum gallinæ Numidicæ, uel pannonis, aut columbæ in sole apricantis, ut eristalis, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Ceterum sciendum est, quod ex fossilibus, quæ in medendi usum recipiuntur, alia quidem corpora sanant, alia uerò eadem affligunt, in cibis uel potionibus data. At quæ remedia corpori sunt, medentur ei partim proprietate totius substantiæ, partim qualitate aliqua, quæ profligantur morbi. Quæ autem proprietate ualent, earum quædam resistunt uenenis, quædam morbos sanant. Quibus natura dedit uires superandi uenena, eorum alia corpora, quæ pestilentia sunt affecta, curant, ut smaragdus, sigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia singulari ueneno medentur, sicuti scorpionum ictibus sapphirus potus, sulphur plagæ illitum: fungis strangulantibus nitrum potum, ac pariter atramentum sutorium. Alia pluribus aduersantur uenenis, ut sal moribus uiperæ, cerastris, ac crocodili, his enim emplastri modo imponitur: sed potum opio, & fungis præsidio est. Quibus uerò fossilibus comparatum est, ut morbos proprietate fugent, eorum quædam sanguinis profluvium sistunt, ut hieracites. alia os uentriculi gestatu & appositu roborant, uelut iaspis. alia sinistro mulieris brachio adalligata abortum prohibent, ut aetites. alia item ad femora prægnantis alligata partum accelerant, ut idem aetites, & iaspis. Sunt quæ crassa è corporibus deijciunt, ut magnes: alia atramentum, ut Armenius, & cæruleus lapis: nonnulla uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocola, & chalcantimum. Sed inter ea, quæ elementaribus qualitatibus agunt, calefaciunt alumen, chalcantimum, chalcitis, misy, sory, melanteria. refrigerant terra Eretria, molibdoïdes, stibium, argenti spuma, cerussa. Quæ autem secundis qualitatibus operantur, quædam molliunt quæ dura sunt, ut gagates: quædam contra indurant quæ mollia sunt, ut lapis plumbarius, & stimmi. Sunt & quæ insensibiles ferè poros aperiant, & quæ cludent: aperit enim nitrum, spuma nitri: claudit terra Samia, & in summa omnis terra glutinosa. Alia, quæ corpori coierunt, nempe glandulas, & nodos discutiunt, ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis, misy, alumen scissum. Nonnulla carnem excrecentem minuunt, ut asij lapidis flos, ærugo, chalcantimum, chalcitis, misy, calx uiua, auripigmentum, sandaracha, chrysocola. Non desunt etiam, quæ diuersis uiribus prædita sint, ut cimolia, & sal: cimolia enim & reprimat, & discutit: sal abstergit, & adstringit. Sunt denique quæ uires easdem habeant, ita ut deficiente una, altera eius locum suppleat. Siquidem chrysocola, & lapis Armenius eundem effectum præbent: auripigmentum, & sandaracha: hæmatites, & schistos: atque hæc quinque chalcantimum, misy, chalcitis, sory, melanteria inter se uiribus consentiunt. Veruntamen ex his chrysocola uim efficaciorẽ obtinet, quàm lapis Armenius: auripigmentum, quàm sandaracha: hæmatites, quàm schistos: chalcantimum, quàm reliqua sibi cognata. Ceterum non pauca reperiuntur fossilia medicamenta (ut fusiùs libro sexto dicitur) quæ in cibo, aut potu frequentius, aut copiosius sumpta uel maxime sumentes affligunt, uel ipsi mortem inferunt. Idque efficiunt, uel quod uiscera erodant, ueluti sandaracha, & auripigmentum: uel quod spirandi organa occludant, ut gypsum, & cerussa. Sed hæc de fossilium facultatibus. Nam de concretis succis, cuiusmodi est sal, nitrum, alumen, chalcantimum, & cætera, quæ cum eo cognationem habent, sulphur, sandaracha, auripigmentum, chrysocola, & alia nonnulla, in huius libri processu suis locis latius tractabimus.

Fossilium facultates.

Αμπελος οἰνοπόρος.

VITIS VINIFERA.

CAP. I.

Folia uitium, & triti capreoli, capitis dolores illi-
mitigant: & inflammationem stomachi, ardorem-
que cum polenta. Folia etiam per se, ut quæ refri-
gerent, & adstringant, imponi solent. Potus eorum
lucius: dysentericis, sanguinem excreantibus, stoma-
chicis, & grauidarum malaciæ medetur. Eadem efficiunt
madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma uitium,
quæ ueluti gummi in caudicibus concreuit, ex uino po-
ta calculos pellit: illita lichenas, & psoras, leprasque,
nitro prius perfrictas, sanat: eadem cum oleo sæpius pi-
lis illitis, pilothri effectum habet: maximeque sanies,
quam accensa sarmenta uitium uiridia exudarunt: quæ &
perunctæ uerrucarum informicationes extrahuntur.
Cinis sarmentorum, & uinaceorum, detractis in
sede condylomatis, & thymijs, illitus ex aceto me-
detur: prodest luxatis, & uiperarum moribus:
contra lienis inflammationem illinitur cum rosaceo, &
ruta, & aceto.

Αμπελος ἀγρία.

LABRVSCA. CAP. II.

Labrusca duorum generum est. Alterius uia non
maturefcit, sed florētēnus cenanthēn nominatam
perducit. Altera ad frugem peruenit, paruis aci-
nis, nigra, & adstringens. Folia, caules, & clauiculæ,
quibus repunt, uim habent cultæ uitii similem.

Σταφυλή.

VVA.

CAP. III.

Vuæ recentes aluum turbant, & stomachum inflant. innocentiores, quæ decerpæ diu pependere,
ideo quod in eis copia humoris exiccatur, utilesque sunt stomacho, agrisque, atque cibi au-
ditatem excitant. In uinaceis, & ollis seruata, ori & stomacho gratæ sunt, aluum sistunt, sed uesi-
cam, & caput tentant: & sanguinem excreantibus conueniunt. Similesque, quæ in musto fuere. Sa-
pa, aut passo conditæ, stomachum magis infestant. At quæ solem prius passæ, in aqua cœlesti condun-
tur, minus uinosæ sunt, siticulosi, ardentibus, & longis febribus salubres. Reconditi uinacei inflam-
matis mammis, rigentibus, ac præduris, cum sale illinuntur. Decoctura eorum dysentericos, cœlia-
cos, & foeminas fluxione uulvæ laborantes inuat infusa: ad dessections, ac fetus assumitur. Nuclei
acinorum adstringendi uim obtinent: stomacho utiles sunt. Inspargitur farina tostorum, polentæ mo-
do, dysentericis, & cœliacis, & solutis stomacho.

Vitium omnium genera, quæ non modò gratissimas, dulcissimasque uinas ad cibos proferunt; uerum etiam
ex his uinum præcipuum humanæ uitæ bonum, suauissimamque potum largiuntur, quot & qualia sint,
hic scribere supernacuum esse puto. Quandoquidem earundem dulcedine humanum genus allectum, adeo
eas sibi conciliauit, familiaresque reddidit, ut nullus tam clarus quam obscurus, tam nobilis quam ignobilis,
tam denique urbanus quam rusticus inueniatur, qui de uitium generibus, earumque historia non possit aptè, at-
que etiam distinctè loqui. Ut autem & uites ipsæ, & uinum à quorundam uermiculorum erodentium uindicen-
tur iniuria, illud omnino silentio inuoluendum non duximus, quod si dum à sarmentis repurgantur, ac putantur,
falx hirci sanguine oblinatur, uel ea ipsa prius cotem experta, castorei corio affricetur, nuper emissæ gemmæ
(si tanta rei agrariæ authoribus fides adhibenda est) ab erucis minime erodi possunt: neque etiam emissæ iam fo-
lia, ab alijs quibusdam uermiculis conuolui. Præterea non ignorandum est, quod magna admodum iniuria ui-
tibus infertur, atque uitis maximum detrimentum, si brassica feratur inter uites. siquidem perneciale uni cū altera
odiu intercedit. Quod cum animaduertent rei medicæ scriptores, præcipuum ebrietatis antidotum in brassica
collocarunt. Ea enim si cruda præsumatur (ut apud plerasque nationes in cenæ initio capitata brassicâ minutim
rescissam, lactuca & intubi loco in acetarijs recipi obseruauimus) ebrietatem futuram mirum in modum arcet,
quemadmodum etiam post sumpta crapulam discutit. Quo fit, ut Germaniæ populi uino admodum addicti, sem-
per suis mensis brassicam interponant, uel recentem, uel muria asseruatam. Ad Elephantinem (ut Theopha-
stus est author) itemque circa Memphin, uites perpetua fronde uiuent: tametsi annuas tantum proferant uinas.
In Italia uero uites habentur, Plinio insana appellatæ, quæ ter in anno florent, sed primas tantum maturant
uinas. Vinas sine uinaceis quidam prouenire affirmant, si propaginum ima pars, quæ terra in serobe obrui de-

Vitis uinife-
ra, uinace-
confid.Vites quo pa-
cto ab erucis
uindicentur.Brassica apud
uities non fe-
renda.Vites perpe-
tua fronde ui-
rentes.

Vuarum fa-
cul. ex Gal.

Nomina.

bet, ante plantationem adeo secetur in longum, ut medulla utrinque eximatur, ac deinde coniunctis partibus, & ulneo cortice circumuolutis, propagines ipsæ suis scrobibus implantentur. Sed ut iam uuis suas reddamus facultates, *Vua* (ut Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus memoriae prodidit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque prauis succi habent, præsertim cum exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porro quod ipsæ nutrant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: quippe qui tunc temporis uuarum esu admodum pinguescant. Ceterum non omnes uno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, ceteris succum habent calidiorum: ob id sunt siticulosæ, ac uentriculum inflant, & aluum subducunt. Contrarium efficiunt austera: siquidem, & uentrem cohibent, parum nutriunt, æque concoquantur. Acerbæ autem uitari prorsus debent, utpote quæ uentriculo aduersentur. *Vua* eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cum probè maturæ à uite decerpuntur. At *penfiles*, si prius maturæ sint, & dulces, ceteris minus uentriculum inflant, & aluum conuenienter emolliunt. hætenus Galenus. *Vua* recens probe matura præstat auxilio magno ad ambusta, si manibus pressa adeo ut uinum reddat, ambustis partibus illinatur. Nanque non solum dolorem illico sedat, sed uescias fieri prohibet. *Vitis*, quæ Græcis ἀμπέλος οἰνοφόρος, Latinis *Vitis* uinifera appellatur: *Arabibus*, *Harin*, *Karin*, seu *Karm*: *Ital*, *Vite* uinifera: *Germanis*, *Vueinreb*: *Gallis*, *uigne*. Quæ uerò ἀμπέλος ἀγρία Græcè, *Labrusca* Latine dicitur: *Italice*, *Lambrusca*: *Germanicè*, *Vuuld uueinreb*: *Gallicè*, *Vigne sauage*. At *Vua* Latinis ac *Ital*, *σαῦρα* Græcis uocatur: *Arabibus*, *Haineb*: *Germanis*, *Veinber*: *Gallis*, *Roism*.

Σταφίς. VVA PASSA.

CAP. IIII.

Vua passa alba adstringentior est. Prodest esitata caro earum tussi, faucibus, renibus, ac uescicæ. Estur in dysenteria per se cum nucleis: & decocta in patinis cum melle, admista milij, ac hordei farina, & ouo, ualet ad purgandū caput: eiusdem gratia cum pipere commanducatur. Testiū inflammationes sedat, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Fauos, epinyctidas, carbunculos, enatas in articulis putredines, & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita sanat. podagræ conuenienter cum panacis succo illinitur: mobiles ungues illita, celerius extrahit.

Vua passæ cō-
sideratio.

Vua passæ in
facultatibus
differentiæ.

Medicorum
error.

Vuas passas, quarum ubique uulgaris & frequens est usus, omnibus notissimis esse arbitror. Veruntamen non est, meo quidem iudicio, credendum, quod cum de *Vuis* passis mentionem faciunt Galenus, & ueteres alij, paruas illas tantum intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam *Aegæi insulis* ac *Peloponneso* *Venetias* conuehantur, & in quibusdam etiam *Ital* locis insolantur: siquidem Galenus nulla magnitudinis, uel paruitatis habita ratione, omnes in uniuersum uuas solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus ijs uerbis declarat. Porro quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia potest omnia. Ex his nimirum Galeni uerbis satis colligi potest, ipsum omnis generis uuas, quæ solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe *Damascenas* ceteris grandiores (*Zibibum* officina uocant) ac pariter his congeneres, quæ *Smyrnis* (ut aiunt) *Cypro*, & *Creta* comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit. Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt *scybelitides*, priusquam mandant, semina eximunt. quæ & ipsæ inueteratæ, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum facilius sic eximitur. Alia quædam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescunt hæc in *Cilicia*, colore subflauo. In *Pamphyllia* autem *scybelitica*, & colore nigra: quæ, ut dixi, sunt maxima. hæc ille. Ceterum sciendum est, non omnes *Vuas* passas eiusdem esse facultatis. alia nanque facultas inest dulcibus, alia austerris, alia uinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque uinaceis carent, uel quod ita natura producantur, uel quod ij arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate usque adeo priuantur, ut etiam mirifice leniant. quamobrem pectoris angustia, tussi, exasperatis faucibus, & renum, uescicæque uitij maxime conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. septimo, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos, ubi uuas passas sine uinaceis leniendo pectori, ac iecinoris plurimum commendat. Contra uerò facultate omnino adstringente censentur, quæ cum suis uinaceis manduntur. Quod cum non ignoraret *Dioscorides*, *Vuam* passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit. Hinc itaque fit, ut maximo in errore uersari existimem medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deijciendæ gratia, *Vuam* passam parua uulgarem, quæ ex locis supra dictis in *Italiam* deferretur, simul cum uinaceis deuorandam exhibent. quippe cum alui fluidam facere in animo sit, eam potius cohibent, quam leniant: idque potissimum, ubi uua passæ temporis tractu succi partem amiserint. Quare perspecta in hanc sententiam deducor, ut ad aluum emolliendam aptiores censeam *Damascenas*, *Cyprias*, ac *Creticas* (quibus tamen prius nucleis exempti sint, uel ea sumantur, quæ sine nucleis nascuntur) quam quæ minutæ passim in officinis inueniuntur. quandoquidem hæc succi longè minus, quam corticis, & uinaceorum continent, nisi sint omnino recentes, & diligenter asseruate. Quapropter si hoc tenui uuarum passarum genere uti quandoque cogimur ad emolliendam aluum, eas eligi præstat, quæ sine uinaceis proueniunt: uel si hæc defint, suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatæ: tametsi *Damascenis*, & *Creticis*

et Creticis longè bonitate cedant : de quibus sanè intellexisse Galenum, easque ad pectoris uitia laudasse planè suspicamur. In quorum genere hac etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni etate ex Cilicia conuehebantur. Illud porro animaduertendum est, quòd ubi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis uti quæ gustui acerbiter, uel austeritatem relinquunt : sunt enim tales frigida, ac terrestres. quibus itaque facultatibus cobiherent, adstringunt, et roborant, præsertim si cum uinaceis nucleis comedantur. Unde scitè Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, hæc prodidit. *Vua passa cum alijs uinis eandem habent rationem, quam carica cum ficibus. Multæ enim sunt dulces, acerbæ autem omnino pauca : plurimæ uerò ex dulci, et austeræ qualitate sunt mixtæ. quanquam dulces nonnihil quoque austeræ qualitatibus habent : et austeræ, dulcedinis. Ceterum ut dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore. Ad hoc austeræ stomachum roborant, et uentrem constipant, et his multò magis acerbæ : mediam autem quodammodo inter ipsas constitutionem dulces obtinent, ut quæ nec stomachum dissoluant, nec aluum subducant. Dulcibus tamen, ut uis quadam semper inest contemperandi, ita et mediocriter detergendi : quibus duabus facultatibus exiguis mordicationes, quæ os uentriculi infestant, obtundunt. Et libro viii. cap. vii. de compositione phar. macorum secundum locos, idem Galenus sic inquit. *Vua passa contemptilis uideri possit, ob familiarem eius usum. At uerò hoc ipsum eam facit utiliore : nam cum familiaris nobis sit, in tantum adstringens est, quantum opus habet uiscus affectum. Habet autem et uim concoctoriæ crudorū humorū, et uim coercendi maligna, siquæ ipsa haud facillè putredini obnoxia : et ultra hæc secundum totā substantiā, uisceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris est, et propria. Item libro de attenuante uictus ratione, sic habet. *Vua passa si non sint adstringentes, leni quidē, et epati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, et pulmonis affectibus conducunt. De uinis autem passis ut ci- bus sunt, locutus est ipse Galenus libro i. de alimentorum facultatibus, his uerbis. *Alimentum ex passis uinis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mixtum ex ijs, quæ utriusque qualitatibus sunt participes. Quantitate uerò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus : parcius ex austeris, et macris. Quòd si passarum pinguium, dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molē cum pari uuarum mole contuleris, passas ualentius nutrire deprehendes. Huiusmodi sanè, ut minus quam carica subducant, abstergeantque, magis tamen quam illæ stomachum iuuant. Hæc una, quæ Græcis *σαῖς*, *Vua passa* Latinis pariter ac Italis uocatur : Arabibus, *Zibib* : Germanis, *Vueinbeerlen*, *Mertreubel*, et *Kosein* : Hispanis, *passas* : Gallis, *Roisins en captz*.****

Vua passa ui-
res ex Gal.

Nomina.

30 Οἰνάνθη. **OE N A N T H E. CAP. V.**

Oenanthe uocatur uitis syluestris fructus, cum floret. Recondi debet fictili non picato, collecta-
que substrato linteo, in umbra siccat. Laudatissima in Syria, et Cilicia, et Phœnice. Vis ei
adstringentia, quare pota stomacho, ac ciunda urinæ utilis. aluum sistit, ac sanguinis excreationes.
Contra fastidia, et acorem stomachi, sicca, et illita efficax est, capitis doloribus tam uiridis, quam sic-
ca ex aceto, et rosaceo perfunditur, sanguinolenta uulnera cataplasmate, et incipientes ægilopas, oris
ulcera, et genitalium uomas trita cum melle, croco, myrrha, et rosaceo ab inflammatione uindictat.
Pessis miscetur ad sistendum sanguinem : contra oculorum delacrymationem, et stomachi ardores cum
polline polentæ, et uino illinitur. Cinis crematæ in testa candentibus prunis, facit ad oculorum me-
dicamenta : reduuias, et pterygia, abscedentes gingiuas, cruentasque cum melle sanat.

Oenanthem non illius labruscæ modò florem esse, quæ uuas ad maturitatem non perducit ; uerum etiam alte-
rius, quæ fructum perficit, asserere non dubitamus. Nam etsi superius scripsit Dioscorides, labruscam
duorum generum esse, atque alterius uuam non maturescere, sed florētenu Oenanthem nominatam per-
ducere : nihil tamen propterea prohibet, quin alterius quoque labruscæ florentis uua Oenanthæ pariter dici queat,
cum non aliud ueteribus significet Oenanthem, quam uitis flos. Quòd in præsentī capite ipse Dioscorides manifestè
declarat : quippe qui tradat Oenanthem uocari uitis syluestris fructum, cum floret, nullius facta generis distinctio-
ne. Quin et idem in sequentibus confirmat, ubi uini oenanthini meminit, et feracis syluestris uitis floribus fieri
scribens. Ex his itaque abundè constare arbitror, non tantum infructiferæ, sed etiam fructiferæ labruscæ flo-
rem Oenanthem uocari posse. Adde quòd id quoque apertè testatur Galenus lib. viii. cap. i. de compositione
medicamentorum secundum locos, his uerbis. *At uerò quemadmodum omphacium, sic etiam absinthij succo
admisceo, quandoque etiam ambo, et tertium insuper hypocistidis, et quartum oenanthem. sic autem appello
nitium syluestrium germen unā cum floribus, ex quo succedētibz diebus uua fit. Plinius lib. xii. cap. xxviii.
Oenanthem uuam, non florem esse censet sic inquiens. Eodem et Oenanthem pertinet : est autē uitis labruscæ uua.
colligitur cum flore, cum optimè olet. hæc Plinius. in cuius ultimis uerbis suspicor mendum subesse, et fortè re-
ctius legendum esse, cum floret, non cum flore. Non enim uidemus, quomodo quis unquam uuam cum flore col-
ligere possit. Ceterum ne aliquis fortasse decipiatur, hic non ducimus silentio dissimulandum esse lapsum Mar-
celli Vergilij, alioqui doctissimi interpretis, et commentatoris Dioscoridis. Is autem ex eius uerbis, quæ nūc
subijciam, magis innotescet. Monemus, inquit, scribere in vi. suæ medicinæ Paulum Aeginetam plurimum
quidem ex labrusca Oenanthem usum esse, quoniam egregie adstringit, stomachumque, et aluum maxime fir-
mat. Veruntamen traditis his, idem statim subiicit. Dioscorides autem aliam describit Oenanthem contrarias
huius uires habentem. ideoque secundis, stillicidio uesica, et follis suffusionibus eam mederi ait. Quorum nihil
in capite*

Oenanthem
confid.

Marcelli Ver-
gilij lapsus.

in capite hoc legitur, neque in scriptore hoc alibi legisse me memini, & nihilominus non negligenda Aeginetæ autoritas, & testimonium est. quem credere oportet uera, & quæ aliquando legisset, testari. hæc Marcellus. In quibus sanè uerbis euidentissimè deprehenditur hallucinatus, uel potius eorum oblitus, quæ de Oenanthe herba uiribus huic contrarijs prædita, memoriæ prodidit Dioscorides libro tertio. Neque solum huius, quam tamen Latinam fecerat, non meminisse uidetur; sed neque eorum quoque, quæ ibidem in sua commentatione doctè satis scripsit. Sed aliquando etiam bonus (ut aiunt) dormitat Homerus. Illud postremò addiderim, quòd etiam domestica uitis flos Oenanthæ dicitur. Verum quia syluestris uitis uel multò magis adstrictoria pollet, is per excellentiam Oenanthæ appellatur. Dicitur igitur Græcis οἰνάνθη: Latinis, Oenanthæ, & Labruscæ flos: Italis, Enanthæ: Germanis, Wildreben: Gallis, Grappe de uigne sauuaage.

Nomina.

Ομφάκιον. OMPHACIUM.

CAP. VI.

Omphacium succus est acerbæ uinæ nondum maturefcentis, è Thasia uite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expressam melliginem in rubro are, linteo cooperto, insolare, usque dum cogatur: semperque quod ceruici uasis concretum hæsit, reliquo humori permiscere: noctu uerò à subdialibus locis in tectum referri, quandoquidem nocturni rores ipsum concrefcere non sinunt. Eligendum est flauum, friabile, uehementer adstringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melliginem cogant. Prodest contra tonsillas, uiam, ulcera oris, humida gingiuarum uitia, purulentas aures cum melle, aut passo: item ad fistulas, uetera ulcera, nomasque ex aceto. dysentericis, & mulieribus fluxione uulvæ laborantibus clystere infunditur: oculorum claritati, & scabritiæ, & erosionibus angulorum conuenit. Bibitur ad recentem sanguinis excreationem, etiam si rupta parte aliqua contingat: sed pauco, & aquatiore est utendum, ualde siquidem exurit.

Omphacij cōsideratio.

Omphacij uires ex Gal.

Omphacium ex omni immaturarum uinarum genere parat Italia, cum Thasijs, & Aminæis careat uinis, è quibus ueteres suum Omphacium conficiebant, ad medicinam duntaxat usum, id in sole cogentes, ubi uidelicet adstrictione opus erat. Quæ tamen parandi ratio hoc tempore ferè prorsus exoleuit. Sunt qui ut maiorem omphacio adstrictionem comparent, è syluestrium uitium uinis illud exprimant, non ad medicamenta tantum, sed etiam ad ciborum condimenta. Verum omphacium nostrum sole non cogitur, etsi pluribus diebus ipsum insolari dimittamus suis cum uinaceis in cado, crasso linteamine cooperto, donec excrementa subleuentur, sæx uerò subsidat, & inclarescat succus. Siquidem hac parandi ratione absque sale per annum incorruptum asseruatur tam ad ciborum, quam ad medicamentorum usum. Omphacium (ut Galenus memoriæ prodidit lib. IIII. simplicium medicamentorum) calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi potest: quippe cum id omnino acidum sit, perfectè etiam refrigerat, uniceque ardoribus prodest, siue ori uentris impositum, siue totis hypochondrijs, siue cuilibet alijs, quod refrigerare uelimus. Atqui, etsi scribat Galenus Omphacium acidum esse; non tamen aceti modo in altum penetrare potest, quòd omphacium calorem (ut ipse inquit) non habeat, ut acetum, ac proinde neque acrimoniam. Quare Ioannis Farnelij Medici clarissimi sententiam probare non possum. Siquidem is libro quinto methodi medendi, postquam omphacium frigidum ordine secundo, siccum uerò primo constituit, iecoris obstructions expedire, & ob id regium morbum fædosque colores abstergere scribit: quin & dum hæc præstat, leni simul adstrictione uentriculum, iecurque corroborare. Quibus (quantum uideo) cum Galenus tum ratio ipsa refragatur. Siquidem quòd omphacium primo tantum ordine siccet, falsum sanè esse conuincitur Galeni ipsius testimonio, quippe qui libro quinto capite ultimo de simplicium medicamentorum facult. omphacium tertio ordine exiccare, ac uehementer adstringere scribit: Id quod iterum repetijt libro quarto, cap. primo de compositione medicamentorum secundum locos: & libro, & cap. quinto de medendi methodo: Quòd uerò omphacium iecoris obstructions aperiat, nulla prorsus est ratio, quæ consentiat. Nam cum scribat Galenus libro IIII. cap. V. de compositione medicamentorum secundum genera omnia adstringentia contrahere, ac densare, quinetiam uincire, ac continere partium sibi inuicem coherentium substantiam, atque minus, magisque hoc pro adstrictionis uehementia, palam sit Farnelij sententiam haud esse probandam, & præsertim eo argumento, quo ipse niti uidetur, quòd scilicet omphacium auriginem & fædos colores abstergat. Siquidem tamen si omphacium cuti affricum, auriginem, maculasque cutis abstergat, non tamen ob id sequitur, ut potum iecoris obstructions aperiat, & præsertim cum stringendo, & densando, quæ adstringentia sunt, summa corporis, in altum penetrare, ac permeare prohibeatur eorum uirtus. Ob quam causam (inquit Galenus) pulchrè nonnulli medicorum alia tenuium partium, & acri potestate prædita uidere cogitarunt, à quibus ueluti ductæ adstringentium uires, in profundum corpus perueniunt. Itaque cum omphacium crassarum admodum sit partium, nec quicquam caloris cum natiui, tum ascititijs sortiatur, quo in iecur uehi possit, atque occlusos permeare meatus, non uideo quo pacto Farnelij opinioni acquiescere queam. Postremò quod leni adstrictione, uentriculum, iecurque corroboret, non satis Farnelij autoritate mihi constat, cum omphacium Galeno, (ut præmissimus) uehementer, non leuiter adstringens habeatur. Id Græci ομφάκιον dicunt, quod Latini item Omphacium: Itali, Agresto: Germani, Agrest: Hispani, Agraz: Galli, Veriust.

Nomina.

Vino uetere nerui læduntur, & reliqui sensus, quod tamen gustu suauius est: quare cauendum ijs, qui [a intestina] alicuius partis imbecillitatem sentiunt. attamen in secunda ualitudine paucum aqua dilutum, innoxie sumitur. Nouum inflat, ægre coquitur, insomnia parit graua, & urinam ciet. Aetate medium utraque uitia fugit: quare ad uictus sanorum, ægrorumque usurpatur. Album, tenue, stomacho utile est, ac facile in membra distribuitur. Nigrum uerò crassum est, & concoctu difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Giluum, utpote quod medium est, medias inter utrumque uires habet. In secunda tamen, & sinistra ualitudine, cum primis laudatur album. Quin & uina sapore distant. siquidem dulce crassis partibus constat, & difficilius à corpore expirat: stomachum inflat, aluum & interanea ut multum turbat, sed minus inebriat: renibus, & uesicæ aptissimum. Austerum per urinam celerius transit: sed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestionem accommodatissimum: aluum, & cæteras fluxiones cohibet, minusque urinam expellit. Nouum neruos minus tentat. Vinum aqua marina factum stomacho aduersatur, sitim stimulat, neruos infestat, aluo aptum, à ualitudine se recolligentibus inutile. Palium, quod uitis sole siccatis in area, aut in sarmento torrefactis exprimitur, Creticum cognomine, aut pramnion, aut protropon; & sapa, quæ sit musto igni decocto, Græcis sirion, aut hepsema appellant: nigra quidem, & quæ dicuntur melampsithia, crassa sunt, & corpora multum alunt: candidum tenuius: & heluola inter hæc media, medias sortiuntur uires. Omnia tamen adstringunt, & pulsus reuocant. faciunt aduersus uenena, quæ exulcerando necant, ex oleo pota, & uomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxica, & concretum in grumos lac: item contra renum, & uesicæ pruritus, rosiones, exulcerationesque, inflat tamen, & stomacho aduersatur. Priuatim, prodest melampsithium, si uenter rheumatissimum sentiat. Album magis cæteris emollit aluum. Gypso conditum neruis officit, caput aggrauat, & incendit, ac uesicæ aduersatur: contra uenena cæteris aptius. Piccata, aut refinata excalfaciunt, concoquunt: sanguinem excreantibus inimica. Quæ uerò aparachyta uocant, ut quæ admistam sapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægrius in halitum expirant, stomachum malè habent. Inter Italica uina Falernum principem locum obtinet: quod inueteratum perquam facile coquitur, pulsus exuscitat, aluum adstringit, stomacho utile: sed uesicæ nocet, atque ijs qui uisus hebetudinem sentiunt, & ad potus crebros minimè idoneum. Albana crassioribus constant partibus: dulcia stomachum inflant, uentrem emolliunt, sed concoctionem non æquè adiuuant, & neruosa minus infestant, uetustate eadem austerum saporem concipiunt. Cecubum, cum sit dulce, est & Albano crassius: corpus, & colorem alit: ægre tamen coquitur. Surrentinum ualde austerum est quare intestinorum, & stomachi fluxiones cohibet, & cum tenue sit, caput minus tentat: inueteratum suauius redditur, & stomacho utile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æquè crassis partibus gignuntur: modicè adstringunt, & ocysimè inueterantur, minusque ob suam tenuitatem neruos tentant. Parætydianum, quod ex Adriatico sinu defertur, odoratum, ac tenuius est: quare liberaliter epotum fallit, diu seruat ebrietatem, & soporem adfert. Istricum Parætypiano simile est, sed urinam uehementius pellit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum potui est. bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis utile. Lesbyum facile membra subit, Chio leuius, & aluo idoneum. Ephesium eandem uim habet, quod Phygelites nominatur. Verum Asianum è Tmolo monte, Mesogites appellatum, capitis dolores ciet, & neruos lædit. Coum uerò, & Clazomenium, quoniam multam sibi maris aquam uendicant, facile corrumpuntur: flatus mouent, aluum turbant, neruis officiunt. Vinum omne (ut reliqua in commune dicantur) merum, ac syncerum, & sua natura austerum, excalfacit, facile in membra distribuitur, stomachum adiuuat, appetentiam ciborum inuitat: uires alit, ac robur augeat: somnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio est contra assumptam cicutam, coriandrum, pharicum, ixiā, meconium, argenti spumam, taxum, aconita, fungosve: contra serpentium morsus, & omnium ictus, quæ refrigerando necant, aut stomachum in uomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, rosionesque præcordiorum, ac distentiones, stomachi resolutionem, & si uenter, aut interanea rheumatissimum sentiant. Conueniunt sudatoribus, & quibus corpus immodico sudore digeritur, maximè alba, uetera, & adorata. Quæ tamen uetustate dulcescunt, renibus, ac uesicæ accommodatiora redduntur: uulneribus, inflammationibusque in succida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedænica, & fluxionibus obnoxia commodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, austera, & alba, ad sanorum uictus usurpantur. In his præstant Italica, Falernum, Surrentinum, Cecubum, Signinum, & permulta Campaniæ, & Parætypianum ab Adriatico sinu, & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis Chium, Lesbium, & Phygelites ex Epheso. Crassa uerò, & nigra stomacho negotium exhibent, inflationem pariunt, corpus augent. Tenuia tamen, & austera stomacho profunt, & minus carnes alunt. Vetera ualde reuia, & candida uehementius urinam ciunt, & dolores capitis mouent, neruosque largius pota tentant. In media ætate, ut à septimo anno, potui saluberrima sunt. Modus autem pro ætate, et tempore anni, et consuetudine, et qualitate uini definiatur. Non sitire, et modicè cibos prouui, optimum est præceptum. Nocet ebrietas omnis, et maximè assidua: siquidem obsessos neruos quotidie remittit: largiorque potus acutorum morborum adfert initia. Mediocris tamen uinolentia aliquot diebus, maximè post aquæ

a Meum. Conclufa non legit.

aquæ potus, utilis: nanque modo quodam ex alto euocat, sensilesque expurgat. excretus, & per cæca corporis ducit spiracula. Sed aquam post uinolentiam bibere oportet: siquidem ualitudinis alicuius gratia factæ temulentia remedium adfert frigida.

Vini facultates uariæ pro modo usus.

Vinū cui ætati conueniat.

Vinum glacie uel niue refrigeratum malum.

Vini optimi nota.

Generosissima uina in Goritensi agro.

Matthiolus curatus uino Pucino. Vinum Pucinum.

Cum profecto Vinum sit liquor omnium suauissimus, præcipuum humane uitæ bonum, ac præstantissimum subsidium, uitalium spirituum regeneratur maximus, ac omnium corporis tum facultatum, tum functionum instauratur optimus, cor lætificet tueaturque summopere, nulli mirum esse debet, quod plantam, quæ fructum fert, ex quo uinum exprimitur, uitem, quasi uitam, appellauerint ueteres. Verum non ob id gaudeat, iubilentque ij, qui uino nimis indulgent, quod ego ipsum tot laudibus extulerim. quippe cum omne extremum (ut in communi prouerbio est) sit uitiosum, si uinum immoderate, & plus quam deceat, bibatur, periculosos atque horrendos (ut mox dicetur) procreat morbos. Alias si in eius usu temperantia adhibeatur, tum ad alendum, tum etiam ad roborandum corpus omnium efficacissimum habetur. quandoquidem purissimum generat sanguinem, ocysimè in alimentum uertitur, concoctionem in quauis corporis parte adiuuat, animum addit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, spiritus uiuificat, urinam ciet, flatu discutit, innatum calorem auget, conualescentes impinguat, cibi appetentiam inuitat, sanguinem turbidum clarificat, obstructions aperit, alimentum in uniuersum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementosum deiecit. Sed si modus absit, & sine ratione, ac temperamento sumatur ingurgiteturque (quod facere solent ebriosi) ex accidenti totum refrigerat corpus. neque enim secus nimio eius potu (ut Galenus inquit) innatus corporis calor suffocatur, atque paruus ignis magna lignorum strue extinguitur. Præterea cerebro, spinali medulla, ac nervis inde exorientibus obest. hinc fit, ut principe hac parte affecta, temporis tractu maximi, & perniciosi concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepsia, paralysis, tremor, stupor, ephialtes, catalepsis, conuulsio, uertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, destillatio, surditas, cæcitas, & oris labiorumque distentio. Quinetiā uinum immoderate haustum, bonos corrumpit mores. nam quod homines contentiosi, loquaces, effrenesque fiāt, quod furant, menteque moueantur, quod denique alea, libidini ac rei ueneræ semper ferè indulgeant, ac nunquam homicidia committant, nulli uerius adscribendum est, quam uino immodicè sumpto. Adde quod memoriam dissipat, sensus omnes perturbat, assiduos morbos parit, & repentinas mortes adfert: ne singula persequar, quæ recensere longum esset, & audire molestum ijs, qui nimium uino dediti sunt. Caterum Vinum magis senectuti, quam reliquis ætatibus conuenit. id siquidem frigidam senum temperiem, talem annorum multitudine redditam, temperat, ac mulcet. Verum pueris, ac adolescentibus ad uigesimum annum usque minimè cōcedi debet, si Galeni sententiā subscribendum esse putamus, qui libro secundo de tuenda sanitate, nil aliud asserit uinum esse pueris, & adolescentibus exhibitum, quam ignem igni additum. Cauendum quoque est, ne in ardoribus æstatis uinum niue, aut glacie, aut gelidissima aqua perfrigeratum hauriatur: quod cerebro, nervis, pectori, pulmōni, uentriculo, intestinis, spleni, iecinori, renibus, uescicæ, utero, dentibusque maxime noceat. Quare admirari non licet, si tempore uinum arte frigefactum bibentes coli, & uentriculi cruciatibus afficit, item conuulsionibus, resolutionibus, apoplexia, spirandi difficultate, urinae suppressione, calculo, uiscerum obstructione, aqua intercute, ac pluribus alijs grauib, & pernicialibus morbis. Proinde scitissime Galenus libro de cibis boni, & mali succi, hæc prodidit. Qui non exercentur summa æstate, cum uehementi calore urgentur, fontis aquam bibant, niuisque & uini refrigerati usum uitent. Hæc enim quanuis protinus nullam inueniunt corporibus sensibilem læsionem inferant; sensim tamen, occulteque crescente uitio, cum iam ætas progressu temporis inclinauerit, articulos, nervosque, & uiscera ijs morbis uexat, qui uel difficulter admodum, uel omnino tolli non possunt. Ad hæc in tuenda sanitate diligenter procurandum est, ut uinum, quod in potu alimeni gratia quotidie sumitur, sit mundum, purum, clarum, odoratum, & sapore iucundum: nanque corruptum, turbidum, impurum, odore graui, & gustu ingrato, non modò toti corpori noxam infert; sed etiam sanguinem corrumpit. Quapropter felicissime suam tuentur sanitatem, qui regiones incolunt, in quibus optima uina proueniunt. quemadmodum in Goritensi comitatu, ubi sanè generosissima uina nascuntur, nimirum Pucinum illud antiquis adeo celebratum, necnon Vipacum illi bonitate proximum. Hæc quidem parçè modesteque pota, ad tuendam sanitatem mirifice conferunt. Id quod ipse experientia in me facta comperi, atque etiam omnibus ingenuè testari possum. nam cum multis antè annis diuturnus uentriculi dolor malè me habuisset, quem totius corporis imbecillitas consecuta erat, ex Pucini, & Vipaci tantum usu, me pristinam meam sanitatem, & integrum robur adeptum esse certo scio. Ob id ergo mirandum non est, si Plinius magnis laudibus prædicauit Pucinum lib. xiiii. cap. vi. ubi ita scriptum reliquit. *Linia Augusta octuaginta duos annos uita Pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timaio fonte, saxeo colle, maritimo afflatu, paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamenti indicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyxanum appellauerunt ex Adriatico sinu. hæc Plinius. Cuius certè testimonio planè subscribunt rustici lapidæ incolæ; quippe cum ij uinis Pucino cognatis in quotidiano potu utantur, rarissime egrotant, & longæuam admodum uitam traducunt, adeo ut plurimi reperiantur, qui nonagesimum, & centesimum annum attingunt. Est autem uinum hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, gustuique gratissimū. Potum ualenter excalfacit, nisi dilutum fuerit, facileque in uniuersum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio simplicium medicamentorum scribit Galenus) tale natura uinum, non modò perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam, qui aut ex oris uentriculi, aut cordis dolore animi deliquium patiuntur, presentaneum fuerit remedium. Ex quibus facile colligi potest, felicissimos esse eos, qui in regionibus, quæ uina optima ferunt, oriuntur, si tamen modeste (ut fieri decet) eis utantur. Caterum quæ uina in uniuersum quotidiano usui magis conueniant,*

ueniant, hinc longiori sermone commemorare superuacuum duximus, cum hoc a Dioscoride latius sit proditum, atque etiam de omnium uinorum uiribus diligentius scriptum, quam ut plura a nobis referri debeant. Fit & uino aqua per alembicum (ut uocant) quam ob eius admirandas uires aquam uitæ appellauere sapientes. Nam si ex uino optimo a perito opifice parata sit, merito hoc nomine appellari debet. Quemadmodum enim, quæ in ea intenterantur ab omni corruptione præseruat, ita sumentium quoque uitam, sublata omni putredine, custodit, fouet, reparat, tuetur, auget, & producit, cum non solum natuum calorem foueat, & in suo uigore conseruet, sed uitales quoque spiritus regeneret, & uiuificet, uentriculum calefaciat, cerebrum, & intellectum acuat, uisum clarificet, & memoriam reparet, & præsertim si ab his sumatur, qui frigidiusculo sunt temperamento; quique cruditatibus uentriculi, flatibus, & alijs quibuscunque frigidis affectibus obnoxij sunt. Quare his, qui uentriculi dolore à flatu, aut cruditate torquentur, uertiginosis, comitialibus, resolutis, melancholicis, ueteriosis, hypochondriacis, & cordis pulsibus, aut tremore, & animi deliquio laborantibus, summum est auxilium, si quotidie sumatur cochlearis communis mensura. At qui longè præstantius antidotum euadit, ubi hoc modo paratur, quo ego mihi parare soleo. Sumito cinnamomi unciam, gingiberis drach. quatuor, santalorum omnium singulorum drach. sex, caryophyllorum, galangæ, nucis myristicæ sing. drach. duas & semis, macis, combebarum sing. drachmam. Cardamomi utriusque, semmelanthij sing. drach. tres, zedoaria semunciam, sem. anisi, feniculi dulcis, pastinacæ syluestris, ocimi, rad. angelicæ, caryophyllatæ, glycyrrhizæ, calami odorati, minoris phyllo, foliorum sclæræ, thymi, calaminthæ, pulegij, menthæ, serpylli, amaraci sing. drach. duas: rosarum rubearum, florum saluæ, betonicæ, rorismarini, stachadis, buglossi, borraginis sing. sesquidrachmā. Corticum citri drach. tres. Pulueris diambra, aromatici rosati, Diamusci dulcis, Diamargariti, Diarhodonis abbatis, electuarij de gemmis sing. drachmas tres: Terantur, quæ terenda sunt, & deinde in nitreo uase macerentur, ex libris duodecim aqua uitæ præstantissima, & selectissimo uino parata, occluso subinde uasis osculo, diebus quindecim continuis. Ac deinde uitreo alembico uasi superposito, per aqua feruentis balneum a perito artifice distillantur, osculis alembici adeo conclusis, ut nihil inde expirare possit. Aqua, quæ inde fluxerit in aliud subinde uas recondantur, additis santali odorati tessellatim concisi duabus drachmis, moschi, ambari, in tenui linteolo colligati sing. semiscrupulo, & iulapij rosati clarissimi libra. Denum concutiantur fortiter, quousque iulapium cum aqua misceatur, claudaturque deinde uas cera, & membrana, & ita quiescat diebus quindecim continuis; & ultimo in aliud transferatur uitrum, ibique asservetur. Est itaque hæc aqua antidotum præstantissimum, & præsentaneum auxilium ad omnia prædicta. Quippe non solum hausta, sed in faciem ex alterius ore proiecta, epilepticos, defectos animo, & feminas uteri strangulatu decedentes reuocat, loquelam amissam restituit, & iam moribundos tam diu sustinet, ut quandoque miraculi speciem afferat. Additur etiam in clysteribus colicorum uncia pondere præsentaneo auxilio, ubi à flatu, aut frigiditate proueniat morbus, & præsertim additis theriacæ, aut mithridatis antidoti binis drachmis. & uno uerbo omnia ferè comprehendam, medicamentum est summum ad frigidos omnes affectus. Vinum sic Latine, & uos autem Græce uocatur: Germanice, Vucin: Italice, pariter & Hispanice, Vino.

Aqua uitæ & eius uires.

Aquæ siue Elixir uitæ Matthioli parandi ratio.

Vires mirabiles.

Nomina.

Οἶνος ὀμφακίτης.

VINVM OMPHACITES.

CAP. VIII.

Omphacites nomine, peculiariter fit in Lesbo siccata sole acri uua, paulò ante maturitatem decerpta, triduo aut quatruiduo, donec racemi in rugas contrahantur expressumque uinum cadis insolatur. Vim adstringendi habet, prodest dissolutis stomacho, & ilei dolore laborantibus: item prægnantium malaciæ, & crudis. in pestilentia quoque sorptum auxiliari dicitur. Huiusmodi uina nõ nisi post multos annos bibi possunt.

Δστέρια.

LORA.

CAP. IX.

Lora, quam deuteriam, alij potimon appellant, fieri solet adiectis metretis tribus aquæ in uinacea, quibus triginta uini metretæ extractæ fuerint: calcatis uinaceis, expressoque decocto ad tertias partes, & additis in singulos congios modi eius qui remansit, binis salis sextarijs, post hyemem transfunditur in uasa. Lora intra annum utendū, etenim celeriter exolefcit. Conuenit agris, quibus timemus noxam uini, coacti sæpe desiderijs eorum obtemperare: item à longa uoletudine se recolligentibus. Fit & uinum, quod adynamon uocant, loræ uires habens, hoc modo. Pares aquæ, & multi mensuræ coquuntur molli igne, donec absumat aqua: quod, ubi refrigerit, elutriatum picato uasæ reconditur. Alij marinæ, & cœlestis, aquæ, mellis, & multi pares miscent portiones, decapulant, & quadraginta diebus insolant, quo ad annum utuntur ad omnia eadem.

Lora alia ratione Galeni ætate, quam Dioscoridis parabatur. Ille siquidem loram faciendi modum lib. I. de alimentorum facultatibus, ijs uerbis tradidit. Vinaceorum quoque dilutū Græci ρόζα uocitant. quod rursum ab Atticis Δστέρια, à nostratibus semperulitis, id est, lora appellatur. Coniectis nanque in parua dolia uinaceis, tantum aquæ super affundunt, quoad omnia permadeant. Quod ubi satis factum uidetur, in dolijs fundo foramen aperiunt, ut dilutum effluat, idque pro uino bibunt. Perspicuum autem est, quod pro racemorum copia aquam affundunt, experientia docti: quod uidelicet neque aquosa admodum, neque meraca sit lora. Deinde rursum aliam aquam, parciorem tamen priori, uinaceis affundunt, sic ut hoc quoque potioni sit attemperatum:

Loræ parædæ ratio ex Gal.

Lora facul-
tes.

peratum: quod quidam Attica proprietatis curiosi proprie de uetere dici uolunt, non ueluti prius illud. Vtra-
que lora capiti dolorem adfert, nisi dilutior bibatur, sed prior magis caput ferit. Dos una huic potioni concef-
sa est, nempe quod ocyus per urinam reddatur: sed non pauca subest diuersitas ex uaria uinarum specie, & quibus
uinacei sunt relict. Etenim si dulces fuerint, potus multo erit suauior, citiusque per urinas excernetur: sin
uero acerbæ, & acidæ fuerint, insuauior longe, ac minus ciens urinas. Porro dilutum hoc ualentius uinosiusque
efficitur, cum uinaceus ad uer, aut æstatem fuerit asseruatus. Hyemis autem tempore si quis utatur, ut ca-
put minus tentat, ita & per urinas minus expellitur. Hæc de lora Galenus. Ea de uetere Græcis, latinis, Lo-
ra, & Italis Acquarello appellatur.

Οἶνος ἐκ τῆς ἀγρίας σαφύλης.

VINVM E LABRVSCA.

CAP. X.

Vinum est syluestri uua nigrum, adstringit: prodest alui, & stomachi fluxionibus, & cæteris, qui-
bus constrictione, & contractione opus est.

Non desunt in Hetruria, qui uinum de Labrusca uinis exprimant, colore admodum nigro, idque giluo admi-
scunt, ut rubicundius reddatur. Utuntur eo rustici in alterius uini penuria: siquidem constat dulce si-
mul, & austerrum: uerum tractu temporis dulcedinem facile deperdit, fitque tunc gustui omnino insuaue,
adeo ut tantum medicamenti uicem expleat, ubi adstrictione sit opus.

Οἶνος μελίτης.

VINVM MELITITES.

CAP. XI.

Melitites datur in longis febribus, quæ stomachum infirmarunt. nanque aluum leuiter emollit,
urinam ciet, stomachum expurgat. prodest articulario morbo, renum uitijis, imbecillo capiti, &
mulieribus abstemijs: odoratum siquidem est, & corpus alit. Distat a mulso, quod fit e uino
ueteri, austero, & melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinque congios austeri multi mellis con-
gio, & salis cyatho. Cortinis magnis, quod magis ad efferuiscendum locus pateat, fieri oportet, sen-
sim asperso sale: cumque efferuere desierit, in alia uasa transfunditur.

Οἶνος μελι.

MVLSVM.

CAP. XII.

Mulsu est uetere uino, austeroque, & bono melle factum, præfertur: minus enim inflat, ac celeri-
ter id genus in usum uenit. Vetus, corpus alit. media ætate, aluo prodest, urinam pellit: a summo
cibo sumptum, nocet: & inter initia potum implet: dein appetendi auiditatem reuocat. Fit mul-
sum duabus uini metretis, admista una mellis. Aliqui, quod celerius præberi possit, mel cum uino co-
quunt, & ita transfundunt. Alij utilitatis gratia, ad sextarios sex multi feruentis unum mellis adijciunt:
& ubi ferbuerit, uase recondunt. dulce autem permanet.

Μελίκρατος.

AQUA MVLSA.

CAP. XIII.

Aqua mulsa easdem, quas mulsum uires possidet. Cruda utimur cum moliri deiectionem, aut uo-
mitionem incitare uolumus: ut ijs, qui uenena hauserunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, &
hominibus elanguescentis pulsus, quos illi dixere microsphyctos, tussientibus, peripneumonicis, &
ijs qui immodico sudore digeruntur. Iam paratum, conditumque, quod aliqui hydromeli proprie uo-
cant, media ætate adynamo uino, aut lora in recreandis uiribus respondet, & similem uim adipiscitur.
quare inflammationibus alicuius membri pliusquam lora prodest. Inueterati tamen usus damnatur in-
flammatis, aut constrictis: sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, sudatoribusue conuenit. Fit
duabus pluuiæ aquæ ueteris ad unam mellis partem additis, & insolatis. Alij fontanam aquam adij-
ciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec desunt qui hydromeli appellant: quod
a melle elutis aqua fauis confici ac seruari soleat: sed meracius confieri conuenit. aliqui id coquunt.
Aegrotantibus noxium est, quoniam plurimum ceraginis sibi uendicat.

Aquæ mulsa
ratio faciendæ
uaria.

Alia sanè Aquæ mulsa ratio conficiendæ est apud Mauritanæ familie authores, ab hac quæ hic à Dioscoride
traditur. Inter Arabas nanque Mesues de ea ita scribit. Aqua mulsa, ex antiquorum sententia, ma-
gnis utique uiribus prædita est. Sitim etenim arcet: frigidis affectibus, præsertim cerebri, & neruorum, et
articulorum, auxiliatur. Loco uini pota humida extussientibus prodest: quin & pus, & lentam, crassamque pitui-
tâ e pectore trahit. Intestina, uiscera, urinariorumque meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter subuenit coli do-
loribus, alui subducit, & calculum gigni prohibet. Fit e libra laudatissimi mellis, non tamen ueteris, colore pal-
lido, odore incundo, sapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ fontanae libris octo, in uase lapideo, uel fictili
nitreato, lento igni decocta, despumataque, & demum linteo percolata. Verum si aqua hæc paulo post bibenda
erit, aquatior fiat, & statim a sublata spuma percoletur. Nam quæ longa coctione in lapide consistentiam acqui-
rit, diutius quidem seruari potest, sed ægrius penetrat in remotas corporis partes, facileque in bilem uertitur, ob
suam exuperantem dulcedinem. unde sitim accendit, nisi plurima affusa aqua dissoluatur, adeo ut aqua ferè modò
reddatur

reddatur insipida. Variant autem mulsæ facultates pro diuersæ coctionis ratione. quippe quæ breui coquitur tempore, flatus in uentriculo parit, aluum magis mouet & minus nutrit. quæ uerò longiori coquitur tempore, flatus discutit, magis nutrit, minusq; aluum stimulat. Sunt qui mulsæ aromata etiam addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macim, & id genus alia. Alij galliam moschatam officinis uocatam, & agallochum adiungunt. Fit præterea ex parte una mellis, & aquæ fontanæ partibus octo, fermenti (aliàs fæm græci) in his dissoluti uncij tribus, & propriè ad centum mulsæ libras. Quæ denique omnia, musti modo efferuescenda in ligneum cadum coniunguntur, non tamen ad summum repletum, ne feruescens resiliat. Vbi uerò deferbuerit obturato uase, asseruetur uini modo ad potandum, ueruntamen non bibatur, nisi tertio mense transacto. Huic mulsæ aromata quoque admisceri possunt linteolo inclusa, & adalligata in cadum demissa. hæc Mesues. Cuius

10 ultimam mulsæ parandæ rationem, Germani Medonem uocant. qui tamē fermentum addunt, nō ex cerealiū genere aliquo paratum, sed ex uini musti recremento, & lupi salictarij floribus, quibus etiam utuntur ad zythum conficiendum, quod Ceruisiam appellant. Medonis plurimum bibunt Poloni, ac Litواني, quod melle plurimo abundent. Quod Græcis μελικρατον, Latinis item Melicratum & aqua mulsæ uocatur: Italis, Acqua melata.

Nomina.

† Hoc loco uulgata exemplaria Græca habent ῥώμεδα δὲ τῷ ἀφ' ἡμένης, hoc est, Vtimur cocta. In quibus nimirum uerbis uitii aliquod latere suspicor. nam contextus uerborum & res ipsa postulabant, ut prius Aquæ mulsæ crudæ, mox coctæ usum traderet Dioscorides. quod hunc fecisse puto, sed librariorum culpa euenisse, ut sit negatio omissa, uel uerbum ἡμένης alterius loco scriptum. Auget nobis suspicionem Actuarius, qui in libro suo de compositione medicamentorum, ubi ea de Melicrato, id est Aqua mulsæ scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt, inquit primum, Cruda utuntur ij & c. deinde, cocta uero exhibetur & c. Hunc secutus fortasse

20 Ruellius uir doctissimus, uulgatam illam lectionem ut deprauatam reliquit, & alteram ut ueriores accepit. Addam insuper, quod ratio ex usu Aquæ mulsæ sumpta suadet, ut cruda magis quàm cocta aluum deijcere, aut uomitum ciere possit.

Ydop.

A Q V A.

CAP. XIII.

DE aquis in uniuersum decernere, propter locorum proprietates, & peculiare naturas, celum, & alia pleraque, difficile est. Magna tamen ex parte optima est dulcis, sincera, nullius omnino qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordijs commoratur. ad hæc quæ & facili uia fertur, & citra molestiam, nec inflationes creat, & minimè computrescit.

30 **P**aucissimis quidem uerbis de potabili in uniuersum aqua disseruit Dioscorides, ita tamen ut nullam planè notam prætermiserit ex his, quæ in optima aqua requiruntur. Quare si nobis esset ijs tantum faciendum satis, qui rerum naturalium periti sunt, non operæpretium existimarem, hoc in loco plura de aquis commemorare. Verum quia hosce commentarios in studiosorum, & imperitorum potissimum gratiam condimus; ideo non solum aquarum omnium, quæ in communem tam cibi, quàm potus usum ueniunt, tum qualitates, tum facultates hic breuiter perstringam, sed etiam earum, quæ sponte nascuntur, & sibi metallorum, cæterorumq; fossilium uarias uendicant facultates. In primis itaque illa aqua ad potandum laudatissima censetur, quæ clara, pellucida, tenuis, pura, frustillorum, & saporum omnium expers, leuissq; reperitur: necnon quæ igni admota citò calefit, remota uerò ocysimè frigescit, gustu incūdo: quæ deniq; celeriter præcordia pertransit, & sine ulla uentriculi molestia labitur, & secedit. Talis autem ea esse solet, cuius fons ad orientem solem erumpit, curritq; super lapides, aut arenam, aut purissimam terram: quæq; æstate frigida, hyeme autem calida manat. Omnium tamen præstantissima est pluuialis, eaque præsertim, quæ æstate media pluit, silente cælo. Huic ferè illa respondet, quæ eodem tempore cum tonitruis descendit, tonitruosa propriè appellata. At ea, quæ maxima aeris, ac uentorum procella, terrifico tonitruum, fulgurum, & grandinis impetu, ex uelociter concitatis nubibus cælo demittitur (ut in commentario libri sexti epidemiorum scribit Galenus) in humanæ uitæ usum admitti non debet. Porro aqua cisternarum non tot sanè laudibus commendanda uidetur, licet à quàm plurimis medicis laudetur.

Aquarū differe-
ntiæ, & fa-
cultates.Quæ aqua ad
potandū lau-
datissima.Aqua pluui-
alis omniū præ-
stantissima.

Aqua cisternæ

40 Siquidem non modò noxia existit, quod miscella quædam sit diuersarum aquarum, quæ in diuersis anni temporibus inibi colliguntur ex pluuiâ, tum ex grandine, & niuib; hyemali tempore in tectis colliquis; sed etiam quod aquæ omnes stationariæ putrefactioni facili sint obnoxie. Quo fit, ut aqua in cisternis collecta (si rem rectè expendamus) sincera pluuiali minimè sit comparanda. Dicendum igitur erit, aquam sic asseruatam eò pluuiali sincera deteriore esse, quò magis fuerit niuium, & grandinum liquationibus commista. Quando quidem (ut in libro de bonitate aquæ scribit Galenus) quæ à niuib; & glacie colliquescit, concoctionem impedit, urinam cohibet, pectus, pulmonem, ac uentriculum malè habet, conuulsiones, laterum dolores, & flatus generat. Quod alia de causa non euenit, quàm quod cum in glaciem, uel niuem concreuit, omne, quod tenue inerat, deperdit. Putealis præterea grauis quidem est, ægrèq; conficitur, nec statui quidem potest, quod sit putredinis omnis expers: ueruntamen tantò minus fuerit damnanda, quantò frequentius hauritur, uel si è subterraneo fonte scaturiat. Sequuntur lacustres, & palustres, quæ omnino sunt improbandæ, nisi coctæ, uel igne de stillatæ fuerint. Fluiatilil deinde probatur, uel improbat, pro concurrentium aquarum, & rerum iniectarum qualitate, quemadmodum ijs omnibus euenit fluminibus, quæ magnas perlunt ciuitates. Nam quibus

Aqua ex niue
& glacie, om-
niū pessimæAqua putea-
lis.Aqua lacu-
stris & palu-
stris.Aqua Fluiati-
lis.Aqua Tibe-
ris Romæ.

Z Z Z incorrupta.

- Aquæ lapide-
scentes.** incorrupta. Ad hæc noxia sunt, quæ plurimam terræ mitionem consequuntur, quod non modò uiscera obstruunt, sed & calculos in renibus, & uesica procreant. Caterum aquæ, quæ lapideum admittunt succum, de quo satis diximus in prima huius libri commentatione, prorsus uitandæ sunt, ut quæ potantes strangulare possint, eò sanè modo, quo epotum gypsum. quippe hæc arterias obstruentes spirituum transitum intercipiunt: quin & alimentum in corpus deferri prohibent. Quocirca huiusmodi aquæ potabiles non sunt, neque in ciborum coquendorum usum recipiendæ. Quemadmodum nec illæ sanis probantur, quæ sal, nitrum, chalcantum, alumen, & alia id genus concreti succi continent. quanquam omnes in medicina usum ueniunt. Nam quod omnes prædictis excalfaci-
tibus medicamentis referta sint, frigidis, & humidis morbis laborantibus utilissimè exhibentur: ijs uerò noxia sunt, qui à biliosis uel acribus proueniunt humoribus. Salsæ, si bibantur, pituitatem eiciunt, sanguinem in uentriculo concretum dissolunt, aquam intercutem exiccant, & obesa corpora extenuant. Sed his consumptis potantes siticulosos reddunt, uentriculum ledunt, intestina abradunt & scabiem, & pruritum excitant, utpote quæ non obscurè sanguinem acuant, & sua salsedine adurant. Clysteribus infusæ pituitatem attenuant, & detrahunt, & ex ea prognatos dolores mirificè tollunt. Factis ex ea balneis aquæ cutem subeuntes resoluuntur, si no-
uus fuerit morbus: frigidi neruorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cohibentur, excalfitque uentriculus frigiditati obnoxius, & humiditate languescens: quin & pituitosa scabies curatur. Tollitur quoque, uapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis grauitas, tum aurium cruciatus: fotu uerò frigidi tumores, & totius cor-
poris sugillata delentur. Nitrosæ, si bibantur, corpus perturbant, pituitam deiciunt, fæminas proli-
ficas reddunt, & strumas absument. A salsis hæc facultatibus non dissident, præterquam quod in omni-
bus illis ualentiores sunt, non aded tamen adstringunt, sed ualenter abstergunt. quare & scabiosos mundant,
& aurium ulceribus medentur, incertosque earum sonas, atque tumores discutunt. Aluminosæ admo-
dum adstringunt. proinde mirum non est, si uentriculum roborent, qui crebris uomitionibus imbecillus effici-
tur. Vteri fluxiones cohibent, abortum prohibent, & in his præsertim fæminis, quæ ante fœtus maturitatem
plerumque abortiri consueuerunt. uesicæ ulceribus medentur: & oris, gingiuarumque inflammationibus, si ex
eis frequens collutio fiat. Gargarizatu non modò destillationes ad fauces inibent, sed etiam confluxos reso-
luunt humores. Idem præstat balneum ex ijs paratum. confert enim magno inuamento exterioribus totius
corporis exulceratis particulis, ijsque præsertim, quæ defluxionibus tentantur. Cruentis item expuitionibus
subuenit, anum procidentem reprimi, & sudorem superfluum cohibet. Nocet tamen tam in potu, quam
balneo, ijs qui uiscerum infarctum laborantes in febres faciliè incidere possunt. Porro aquæ, quibus chalcanti-
um, aut misy, aut sory, aut melantheria immiscetur, cum omnia eadem facultate consent, aluminosis sanè per-
similes sunt: ueruntamen hæc ualentius suum obeunt munus, nempe quod præter adstrictoriam facultatem, succi
etiam admodum acrem obtineant. quamobrem serpentibus ulceribus, ac phagedænis opitulantur. Sulphuro-
sæ excalfaciunt, ac efficaciter neruos emolliunt. proinde resolutis, conuulsis, tremulis, stupidis, contractisque
peridoneæ inueniuntur. Eadem compaginum tumores discutunt, & dolores mitigant; nam ubi quissiam co-
xendicum dolore, aut podagra uexetur, sulphurosæ aquæ balneo magnopere inuatur. Præstant
præterea ad iecinoris, lienis, ac uteri dolores, atque tumores in ijs genitos mirificè resoluunt: uentriculum ta-
men laxant, & infirmant. Bituminosæ, etsi potè inter nis quibusdam morbis conueniant, & balneis adhibita
aliquo temporis tractu neruos emolliant, ac excalfaciant; attamen caput replent, sensus hebetudine afficiunt,
præsertimque oculos. Quæ autem Armenij, aut cærulei lapidis, aut æruginis, aut chrysocolle aliquid admi-
stum habent, si bibantur, uomitiones concitant: ablutionibus uerò phagedænica ulcera sistunt. Quæ præter-
ea auripigmentum, aut sandaracham continent, pectus dilatant, asthmaticis, & suspiriosis prosunt, & omni-
bus frigidis in uniuersum morbis opem ferunt, quibus respirandi facultas impeditur. Aereæ oris, & genita-
lium membrorum ulcera sanant: quin & faucium, & oculorum destillationibus auxiliantur. Quæ denique
ferreæ sunt, uentriculi, lienisque uitij, seminis profluuium, & mensruis albis utiliter adhibentur. Et ut rem
hanc summam complectamur, aqua omnis, cui quoduis fossile medicamentum admisceatur, eandem faculta-
tem præbet, quam quod illi admiscetur. Qua nimirum ratione ducor, ut superuacuum putem, reliqua sigillatim
prosequi, ut taceam id nimis longum futurum. Aqua Latinis dicta Græcè ὕδωρ appellatur: Italicè, Aqua.

T^o sup. 222. & 23107.

AQUA MARINA.

CAP. XV.

Aqua maris calida est, & acris. Stomacho aduersatur, aluum enim conturbat: pituitam expellit. Si uerò calida ad fotus adhibeatur, elicit, & discutit, neruorum uitij, & pernionibus, ante ulce-
ra prodest. Miscetur cataplasmatibus ex hordeacea farina, & emplastris, & discutientibus malag-
matis. Ad mouendas deiectiones tepè facta infunditur, & ad tormina, calida. pforas, pruritus, impe-
tigines, lendes, & mammas rigentes, foueri utile est: liuores fotu discutit. ad uenenatos ictus, qui tre-
morem, & refrigerationem adferunt, salutaris intelligitur: maximè scorpionum, phalangiorum, aspi-
dumque, etiam si quis in calidam descendat, auxiliatur. & malo habitu confectis iandiu corporibus, ner-
uisque, balneæ ex ea utiles. hydropicos, capitis dolores, aurium grauitates, feruentis uapor leuat. Syn-
cera & sine potabilis aquæ mitione reposita uirus deponit. Sunt qui etiam præcoquant, & ita recon-
dant. Datur ad purganda corpora per sese, aut ex posca, aut cum uino, aut melle: uerum post deieccio-
nem dant gallinæ, aut piscium iuscula, ad domandam morfus acrimoniam.

Θαλασσόμελι.

THALASSOMELI.

CAP. XVI.

Quod thalassomeli uocatur, uehementer purgare constat. Temperatur autem æquis portionibus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato uase per Canis æstus insolatis. Alij ad binas marinæ coctæ singulas mellis adijciunt, & uase condunt. huiusmodi moderatius est aqua marina, & mitius.

Οξος.

ACETVM.

CAP. XVII.

- 10** **A** Cetum refrigerat, & adstringit. Stomacho utile, appetentiam excitat: erumpentem undecunque sanguinem, potu infessive sistit. prodest alui fluxionibus coctum cum cibis: cruentis uulneribus inditur: inflammationes arcet, in succidis lanis, aut spongia impositum: reprimat procidentia sedis, uuluaq;: item abscedentes gingiuas, & sanguine manantes. Ad nomas, & ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo conuenienti efficax est: phagedænas ulcerum, nomasque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum sulphure auxiliatur: sugillationes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardore cum rosaceo in succidis uelleribus, aut spongia imponitur. Ad aquam inter cutem, grauitatem aurium, & sonitus sibilosque, feruentis uapor proficit, instillatum quoque aurium uermes necat. Panos coercet tepidi fotus, aut si imbuta aceto spongia admoueatur: pruritus permulcet. Contra uenenatos serpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fouetur: & frigidum ijs, quæ exurens uirus ei aculantur. Calidum potum, atque uomitionibus redditum, aduersus omnia uenena efficax est, præsertim contra meconium, & haustam cicutam, conglobatum in uentre sanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiam, taxumque, cum sale. haustu uoratas hirudines, si sorbeat, eiicit: tussim ueterem mitigat, & recentem lacepsit. In orthopnea calidum commodè sorbetur: gutturis fluxiones gargarizatum inhibet: anginis, & uuxæ procidentia conuenit. contra dentium dolorem, calidum colluitur.

Quanuis Dioscorides simpliciter pronunciauerit Acetum esse frigidum, quod fortasse in eo magis frigiditas exuperet, quam caliditas; tamen Galenus qualitatem medicamentorum omnium indagator maximus, ex contrarijs qualitibus, calidis scilicet & frigidis, acetum constare docuit libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus, nec esse homœomeres similiares, quemadmodum nec lac uniuersum.

Aceti mixtæ facultatis consideratio.

- 30** Id quod ipse Galenus lib. vii. de eorundem facultatibus, apertissime confirmauit his uerbis. Acetum primo horum commentariorum mixta esse substantiæ, nempe frigida, pariter & calida, eiusque utriusque tenuium partium demonstratum est: ceterum calidam frigida exuperat. Porro magnam desiccandi facultatem obtinet, adeo ut sit tertij ordinis desiccantium iam completi, utique cum ualidum extiterit. Et libro primo de compositione pharmacorum secundum locos, idem sic inquit. Atqui Acetum ex incidentium ordine existens, ultra hoc quod discutit, præcipuum quiddam in se habet, quod reprimat, ac quod influit, & repellit: utpote quod substantia sua parum calidum est, plurimum uerò frigidum, & partium tenuium. Idem quoque libro iii. simplicium medicamentorum, ita scribit. At frigiditas, quæ ab aceto profisciscitur tantò est ualidior, quantò & tenuior. Inest uerò illi & acrimonia quædam ex calfaciens, quæ tamen satis non sit ad superandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: uerum quæ transitus modo celeritatem promoueat. nam quantò calidum frigidum facilius penetrat, tantò acris succus aptior est, qui sensibilibus corporum meatus transeat, quam acidus. Itaque ille, uelut præcedens uiam sternit, hic uerò haud ita tardè insequitur: quo tempore sensus perficitur mixtus, & qui ægrè exponi queat, utpote qui nec planè frigidum esse acetum denunciet, quippe cum in eo ignea quadam percipiatur acrimonia, nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ ex præcedente sit acrimonia, calefactionem frigus ab insequente aciditate occupans, obscurat, protinusque extinguit. quo fit, ut maior multò ex frigore percipiatur sensus, quam ex calore. Hæc ad literam Galenus. Ex quibus abundè liquet, quod acetum etsi ex contrarijs qualitibus constat; plus tamen frigiditatis, quam caliditatis particeps est. Quod cum rectè animaduertisset Dioscorides, acetum simpliciter (ut supra diximus) refrigerare pronunciauit. Verumtamen illud ignorandum non est, quod acetum nimirum eò calidius erit, quod uetustius, & acrius extiterit. Siquidem ex Galeni sententia, libro xi. simplicium medicamentorum capite de adipe, item tertio de compositione pharmacorum secundum locos, uinum, mel, acetum, oleum, adeps, uetustate calidiora fiunt. Ex quo faciliè fieri potest, ut reperiatur acetum adeò uetustate acerrimum, ut plus habeat caliditatis, quam frigiditatis. Acetum quod Latini uocant, Græcis ὄξος dicitur: Arabibus, Chal: Italis, Aceto: Germanis, Essig: Hispanis, Vin agre: Gallis, Vin aigre.

Nomina.

Οξυμελι.

ACETVM MVLSVM.

CAP. XVIII.

- 60** **A** Cetum mulsum, quod oxymel uocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini pondo, mellis minas decem, aquæ sextarios quinque pariter coquito, decies efferuescente cortina: atque ubi refrigerit, diffundito. Sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum eius uiperæ, quam sepa uocant, haustum meconium, ixiam, auxilio est. Anginis utiliter gargarizatur.

ZZZ 2 Triplicem

Oxymelitis
confectio tri-
plex Gal.

Triplicem oxymelitis componendi rationem posteritatis memoriae tradidit Galenus libro IIII. de sanitate tuenda. qui tamen sal nulli commiscuit, ut eius uerba loco dicto aperte testantur, quæ ita sequuntur.

Vni aceti parti, mellis, à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in unum coierint: ita enim nec acetum amplius crudum apparebit. Cum aqua uero statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis: dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debet. Optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ euomit, unde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certe quartam partem eius, quod ab initio est inditum, amittit: post uero dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatem omnino sit unitas, nec acetum crudum etiam appareat. Confititur sanè oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis, ad hunc modum. Aceti uni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, uel etiam quartam, spuma interim detracta. Quod si ualentius id facere studes, tantundem injicies aceti, quantum mellis. hætenus Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoque de oxymelite sic scripsit. Oxymeli fit ex aqua, aceto, & melle. Aqua uero miscetur, ut longa coctione resoluator id, quod in oxymelite status excitat, ut etiam promptius despumetur, ut denique medicamenti huius facultas, aquæ missione tenuior facta, facilius in corpus distribuatur. Mel uero additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto mistis, facultas quedam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit, ut efficacissima sit, atque certissima ad attenuandum, incidendum, resoluendumque crassa, lentaque excrementa, quæ in uentriculo, & iecore existunt longo tempore genita: quin & ea, quæ ad articularum compages defluerunt, & diuturnas procreant febres: ea nanque & incidit, & coquit. Fit ex aceti parte una, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur, ubi despumata probè sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab uncia una, ad uncias tres. hæc ille. Nomen eius Græcum ὀξύμελι: Latinum, Acetum mulsum: Italicum, Aceto melato.

Oxymelitis
confectio ex
Mesue.

Nomina.

ὀξύμελι.

ACIDA MURIA.

CAP. XIX.

Acida muria, quam Græci oxalmen uocant, contra nomas fotu, putrida ulcera, canum morsus, & uenenatos ictus auxiliatur. Sanguinis fluxiones post excisos calculos sistit, si statim calida in uulnus injiciatur: & procidua sedem reprimat. dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines sorbitione, aut gargarizatu necat. furfures, & manantia capitis ulcera extergit.

Nomina.

Acida muria, quæ Græcis oxalme appellatur, usus ætate nostra prorsus exoleuit. Parabatur autem ueteribus illis ex sale, & aceto: uel ex muria, & aceto. Quæ Latinis Acida muria, Græcis ὀξύμελι uocatur.

Θυμοξάλμη.

THYMOXALME.

CAP. XX.

Thymoxalme ueteres utebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quaterque cyathos, aqua calida dilutos: item in articularibus morbis, & inflationibus. Crassos humores, atrosque trahit. Hoc modo facitatur. Thymi triti acetabulum, salis idem modus, ruta, pulegij, polentæ, singulorum exiguae portiones in uas conijciuntur, aquæ terni sextarij, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumposito linteo sub dio madescunt.

Σκίλλινον ὀξύς.

SCILLINVM ACETVM.

CAP. XXI.

Scillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, traiectioneque scillino segmenta modicis interuallis, ne se contingant, siccatur in umbra quadraginta diebus: minaeorum in aceti boni sextarios duodecim immergitur, et uase diligenter operto septenis diebus in solo madescit: post eum dierum numerum scilla eximitur, & expressa abijcitur: defæcatum acetum transfunditur, & reponitur. Aliqui scillæ minam quinque aceti sextarijs miscent. Alij citra exiccationem repurgantes, parem mensuram adijciunt, & senis mensibus macerari patiuntur. Id multo magis humorum lentitias digerit. Gingiuas humore prægnantes collutione stringit, firmatque, & motos dentes stabilit. putredines oris, & graues halitus tollit. durat fauces sorbitione, & callosas facit: uocem expedit, & lymphidam, canoramque reddit. Datur stomachicis, ægrè cibum concoquentibus, melancholicis, comitialibus, uertiginosis, mente captis: item uuluarum strangulationibus, lienis incremento laborantibus, ischiadicisque. Imbecillos admodum recreat, corpus sanum reddit, & bonum colorem præstat: oculorum aciem exacuit: tarditatem quoque aurium infusione prugat. In summa ad omnia efficax. Cauendum tamen intestinis exulcerationibus, in capitis dolore, aut in nervorum uitijis. Datur quotidie ieiunis sorbendum inter initia exiguum, paulatim ad angendo, ad cyathum usque. Nonnulli binos dant cyathos, aut largius.

† νεφρική δυν.
i. renū uitijis.
ita hæt Drag.
exemplar.

Scillini aceti
uires mirabi-
les.

Quamquam satis superque de Scillino aceto à Dioscoride dictum est, non tamen alienum fore existimo commemorare hoc in loco, quæ de eo miris laudibus scripsit Galenus libro IIII. de medicinis paratu facilibus, sic in-

19

20

30

40

50

60

fic inquit. Salubre optimum acetum Scillinum à Pythagora scribitur, quo omnes Imperatores usi sunt. Ab ipsius authore fertur, quicunque hoc utatur longæ uitæ fore, & eius extrema integra, usque ad finem permansura. Et ipse quidem Samius senex huiusmodi extitit: quantum enim temporis uixerit, haud ignoras. de ipso in libro traditum est, quod cum suis consanguineis hanc facultatem communicauit: cumque hoc medicamento uti incepit, quinquagesimum annum natus erat, & usque ad centesimum decimum septimum uitam produxit integer, & nulla unquam aduersa uale tudine tentatus. Hec sanè medicamenti author differuit, quod fortasse uir philosophus erat, mentiri nescius. Nos autem uiri huius fidei periculum fecimus, ac firmam, constantemque huiusce medicamenti facultatem esse testamur. Oportet igitur sumere Scillam montanam libræ unius ponderis, & dura circuncidere, & mollia minutatim concidere, & aceti acerrimi sextarios octo in uitreum uas mittere atque
 10 obturare, ac per triginta dies Caniculae caloribus, ut maceretur, permittere: deinde scillam extractâ exprimere. Id genus aceti parum mane sorbeto. Tibi autem hæc euenient, ut ne faucium orisque partes unquam remollescant, os uentriculi benè ualebit, facile spiritum duces, uox rectè habebit, oculi acutissime cernent, aures in officio manebunt, nullusque statuosus uapor in uentre unquam excitabitur, nullum uiscus suspensum erit, & benè spirans, bene coloratus deges. Ad ciuilia negocia rectè affectus, non acidum, non salsum ructabis, si aliquid aceti huius assumpseris: & ieiunus ut assumas præcipio, septemque postea stadios deambules. ita enim dissoluetur. Hoc aceto qui utitur, in uictu quauis licentiosus esto: omnia enim cibaria conficiet, & à nullo unquam offensam patietur, neque ualde implebitur, sed in melius proficere uidebitur. nihil superuacui in corpore residet, non flatus, non bilis, non stercus, non urina, sed omnia facile excernit, atque educit. Aluus lubrica omnino est, totiusque corporis purgatorium medicamentum, etiam si in ossibus sordes inhæreant. Item phthi-
 20 sicos ab omnibus deploratos, hoc medicamento sanitati restitutos nouimus. Morbo comitiali diuturno efficaciter profuit, ut nisi post longa temporis interualla, non redierit: incipientem uerò ac nouum perfectè discutit, neque reuerti amplius hunc affectum permittit. Ad podagras præterea, & articularum morbos, iecoris, lienisque duritias uehementer facit. & particulares quidem aceti scillini effectus hi sunt. Communes autem quàm plurimi, quibus nos commoti salutare hoc medicamentum, sanitatis, integritatisque causa, tibi tradidimus. Hæc ille, quicumque fuerit. nam liber is inter nothos, & Galeno adscriptos recensetur. Acetum Scillinum quod Latini, ὄζος σκίλλαντικόν Græci nominant: Itali, Aceto scillino,

Nomina.

Σκίλλαντικὸς οἶνος.

SCILLINVM VINVM.

CAP. XXII.

30 Scillinum uinum fit hoc modo. Dissectam, uti dictum est scillam, & sole siccata contundito: minam eius tenui cribro incernito, & linteo raro illigatam in uicenos sextarios musti recentis, ac boni demergito. ubi trimestri spatio maduerit, elutriatum uinum, obstructo diligenter uase, recondito. Licet quoque sic humida scilla uti. In orbiculos, rapi modo, dissectam duplicato pondere, quadraginta diebus insolari oportet, & ualde inueterascere. Alia parandi ratio. Scillæ dissectæ, & repurgatæ tres minas in Italicam metretam musti demittito, & sepos menses in uase obstructo macerari finito. post id tempus defæcatum, & excolatum uinum recondito. Vtile est contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs, qui reuomunt cibum: & si pituita in uentre, aut stomacho coierit. Prodest lienosis, malè habitis corporibus, aquæ inter cutem, regio morbo, difficili urinae, torminosis, inflationibus, resolutioni neruorum, horroribus longis, uertiginosis, & uulsis. menses pellit: minimè neruos
 40 infestat. Hoc uinum uetustate fit melius. Cauendus in febre usus, aut si interanea ulcus sentiant.

Scillini uini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus, his uerbis. Vinum hoc potui datum omnem sanitatem adfert. humores enim attenuat, sed maxime pituitam, neque ipsam in stomacho, aut uentre, aut capite, aut iecore, aut liene, aut nervis, aut ossibus consistere permittit, neque alium id genus tenacem humorem obstructions facientem, sed omnia dissoluit, & uentrem lenit, atque ita subducit, & urinam mouet, & per ipsam causas attenuat, excernitque. Aded uerò caput purgat, ut nares humiditate uacent. Commodum est podagræ, articulari, & comitiali morbo: denique omnis sanitatis est author. Ex his constat. Scillam albam montanam circiter Canis exortum accipito in libræ pondere, per dies decem in umbra refrigera: deinde scillæ laminas refrigeratas in uitreum uas mitte, & uini albi ueteris sextarios
 50 duodecim superinfunde, & suspensum uas per quadraginta dies habeto: postea scillam exime, & abijce, & uino ad antedicta uitia utere, & eius uim percipies. Subinde ante cibum uini duas uncias exhibe, sin à cibo unciam mediam. Quod si ipsum potui commodum efficere uelis, ut magis deleat, mellis sextarios duos, aut tres admisceto. Quod Græcè οἶνος σκίλλαντικὸς, Latine Vinum scillinum appellatur: Italice, Vino scillino.

Scillini uini uires ex Gal.

Nomina.

οἶνοι θαλάσσιοι.

VINA MARINA.

CAP. XXIII.

Vina ex marina aqua, uariè faciuntur. Aliqui enim statim cum decerptæ sunt uux, aquam maris admiscunt. Alij in area uix sole siccant, quibus calcatis marinâ adijciunt. Alij passas prius uuas in dolijs marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt. id magis passu generibus adscribi
 60 tur. Quæ tamè austeriore gustu temperantur, cōtra febrium aduentantium indicia ualent, si modò meliora non adsint: aluum subducunt: profunt purulenta extusisientibus, & si dura aluus exerceat. Quæ ex Aminæis uuis fiunt, caput tentant, stomacho aduersantur, flatus creant. Verum quò plenior ha-

ZZZ 3 beatur

beatur historia, ijs qui huius studio tenentur, non inutile existimamus varias uinorum compositiones adferre, non quod frequens eorum, aut necessarius existat usus, sed ne quid omisisse uideamur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex ijs factitia, minoris curæ ac impendij, quæ cadunt in usus: uti quæ cotoneis malis, pyris, filiquis, item myrti baccis componuntur.

Κυδωνίτης οίνος.

VINVM CYDONITES.

CAP. XXIIII.

CYdonites, nomine alio melites appellatur, & ita fieri consuevit. Mala cotonea exemptis seminibus, frustatim rapi modo scinduntur, & duodecim minarum pondo, in musti metretam, triginta diebus macerantur: postea defæcatum uinum reponitur. Alia faciendi ratio. Oportet ad singulos mellis sextarios denos succi cotoneorum tusorum pressorumque adijcere, & ita recondere. Vinum hoc adstringit: prodest stomacho, dysenteria, hepaticis, renum uitijs, & urinæ difficultati. Melomeli, quod & cydonomeli nominant, sic fit. Cotonea mala feminibus suis castrata, in quam plurimū mellis, quo penitus demersa contegantur, conijciuntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile. Præstat eadem, quæ superior compositio.

Υδρομέλον.

HYDROMELVM.

CAP. XXV.

FIt hydromelon duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Canticulæ sydus insolatæ, additis ad unam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem est.

Ομφακομέλι.

OMPHACOMELI.

CAP. XXVI.

Omphacomelitis faciendi ratio hæc est. Acerbæ uuæ adhuc immaturæ, & tribus diebus insolatæ exprimuntur, & ad ternas succi partes, mellis optimi despumati singulæ partes adijciuntur: & insolatur in uasa transfusum. Vim reprimendi, ac refrigerandi habet. stomachicis, cœliacisque conuenit. Vfus post annum est.

Α'πιτης οίνος.

VINVM EX PYRIS.

CAP. XXVII.

FIt & è pyris, perinde atque cotoneis, uinum, apijtes nomine, sed ita ut pyra non magnopere maturefcent. Ex filiquis etiam, mespilis, sorbis, simili modo temperatur. Omnia hæc genera acerbata sunt, & adstringunt. stomacho utilia sunt, atque intestinas fluxiones cohibent.

Οινάνθινος οίνος.

VINVM OENANTHINVM.

CAP. XXVIII.

FIt è feraci uite syluestri, quod uocatur œnanthinum. Sicci flores minis duabus musti cado macerati, post triginta dies mutantur, mox colatum uinum reconditur. Facit aduersus stomachi imbecillitatem, cibi fastidia, cœliacos, & dysentericos.

Ρ'όνιτης οίνος.

VINVM EX PVNICIS.

CAP. XXIX.

FIt è punicis malis maturis, quod rhæten nominant: succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, apyrena uocant, ac decocto ad tertias, & ita reposito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam, stomacho utile. adstringit aluum, & urinam mouet.

Vini è punicis
uaria confe-
ctio.

Vini è puni-
cis malis ui-
res.

Vinum è Punicis malis multifariam conficitur in Italia. Aliqui enim repurgatos puniceorum acinos prelo statim subiiciunt, & expressum succum uitreis amphoris recondunt: ibique per se tandiu effervesce sinunt, quosque deferbuerit, & subsidat fæx. deinde in alias transfundunt amphoras, quod à fæcibus repurgatum eximunt, & oleum superinfundunt, ne euanescat, & corrumpatur, uel acefcat. Alij, qui magis punicis abundant, acinos in ligneum cadum altera parte patulum conijciunt, & uuarum modo pedibus calcant, donec uniuersus exiliat succus: deinde per se in sole effervesce sinunt, cado linteo spissiore cooperto, usquedum fæx uniuersa residat, nuclei supernatent, & uinum defæcatum, ac pellucidum reddatur. Vbi autem hæc facta sunt, perforato paulò supra fæcem uase, uinum eximunt, & cadis ligneis asseruant. Huic oleum superinfundere non opus est: seruatur enim sic paratum per se, modò uasis osculum pice, uel cera obturetur. Sunt præterea, qui repurgatos punici acinos, cum pari mensura nigrae uuæ austeriusculi saporis commisceant, calcent, & per se effervesce sinant, quod uinum claritatem consequatur. Subinde in doliolis asseruant: siquidem hoc gustui plurimum arridet. Quod è uinosis exprimitur, si ex oxalidis aqua, uel hortensis Intubi aut buglosi hauriatur, ardentibus, pestilentibusque febribus mirificè auxiliatur, & sitim extinguit. Idem potum ex plantaginis aqua, aut portulacæ, aut rosarum, sanguinis reiectiones cohibet, astuantemque stomachum inuat.

Datur

Datur etiam magno iuuamento potandum in aqua, in qua pluries candens ferrum extinctum fuerit, cæliacis, dysentericis, diarrhæa laborantibus, ac etiam mulieribus uteri profluvio affectis. Nauseam sedat, & bilem è iocinore in uentriculum permeantem cohibet, & uomitiones compescit. Idem cum Rhodomelle mistum, facit perbellè ad oris, gingivarum, & faucium exulcerationes, ac defluxiones. quinetiam ad aurium, & gingivarum ulcera, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua rosarum illitum. Gargarizatur quoque utiliter ad columnellæ affectus, cum à fluxionibus, tum ab inflammatione contractos. Ceterum ubi omnino adstringere opus sit, longè magis præstabit, quod ex acidis punicis exprimitur.

Ροδίτης οἶνος.

ROSACEVM VINVM.

CAP. XXX.

10

Rhodites sic fit. Rosarum siccarum, tusarumque minam linteolo deligatam in sextarios octo multum demergito: & post tres menses defæcatum uinum transfundens, recondito. Vtile ijs, qui febri carent: & ad stomachi coctiones, & dolores, à cibo potum: & contra humiditas aluos, & dysenterias. Fit quoque ex succo rosarum addito melle, quod rhodomeli uocant: quod arteriæ scabritijs conuenit.

Μυρτίτης οἶνος.

MYRTITES VINVM.

CAP. XXXI.

20

MYrites fit, baccis nigris, quæ maturitatem excefferint, tuis, & organo expressis. Aliqui ad tertias coquunt. Alij baccas prius sole torrent, & quaternis sextarijs contusarum, ternas aquæ heminas adijciunt, & uini ueteris parem modum: postea exprimunt, & seruât. Magnopere adstringit. stomacho utile: fluxionibus uentris, ac stomachi prodest, & contra intestinas ulcerationes, & profluvia. denigrat capillos.

Μυρσινίτης οἶνος.

MYRSINITES VINVM.

CAP. XXXII.

MYrsinites sic temperatur. Rami nigræ myrti cum suis baccis, & folijs tuis, decem minarum pondus, in tribus multum congijs feruescunt, donec duo supersint, aut certè dimidium. id uinū colatum ad usum reconditur. Contra furfures, ulcera in capite manātia, eruptiones papularum, gingiuas, tonsillas, & purulentas aures efficax est: sudores sistit.

30

Σχίννος, καὶ τερεβινθίνος οἶνος.

LENTISCINVM, ET TEREBINTHINVM

VINVM.

CAP. XXXIII.

Lentiscinum similiter ut myrsinites temperatur. Nec secus terebinthinum. nanque bacciferi eorum rami sumi debent. Similes insunt uires. adstringunt, stomacho accommodantur, & defluxionibus intestinorū, uescicæ, & stomachi, & sanguinis profluvio. Vlcera omnia fluxionibus obnoxia, fotu ad cicatricem perducunt: fluxiones uulvæ, ac sedis, infestatione cohibent.

Φοινίκης οἶνος.

PALMEVM VINVM.

CAP. XXXIII.

40

Palmulas maturas, quas uocant chydeas in urceolum imo pertusum, & obstructum picata arundine, demittito: lino foramen sit obturatum, & quadragenis sextarijs ternos aquæ congijs infundito. quod si ipsum ita dulce esse non libeat, quinque congijs infudisse satis est. post decem dies detracto ab arundine linteo, assumito uinum crassum, & dulce, & reponito. Suaue illud quidem, sed capiti noxium. contra fluxiones propter adstrictoriam uim efficax: stomachicis, cæliacis, sanguinem expuentibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, sextove faciunt, quod tandem acore uitiat.

Καρρχίτης οἶνος.

VINVM EX CARICIS FACTVM.

CAP. XXXV.

50

Cathorchites, aliquibus sycites uocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: sed hoc interest: quoniā pro aqua tantundem humoris adijciunt, in quo recenter pressa uinacea maduerint. Caricæ quæ chelidonæ, aut phoenicæ appellantur, præsertim nigræ macerantur, uti diximus: & post decem dies humor excipitur, atque iterum, aut tertio, idem modus aquæ, in qua uinacea maduerint, infunditur. simili modo intercedente spatio, quarto, aut quinto assumitur. Demaceratorum liquor nō secus acorem cōtrahit, & aceti usum præbet. Id tenue est: flatus gignit, stomacho aduersatur, fastidium parit, aluo tamē prodest, urinam ciēt, menses trahit, lactis ubertatem facit, uitiosum sanguinem creat, & elephantiasin adfert, ut potio, quam zython appellamus. Aliqui sex amphoris, decem salis sextarios adijciunt. Alij muriæ amphoram. quod non facillè uitiat, & aluo idoneum fore censent. Alij thymum, & scæniculum imo subijciunt, & caricas superponunt: & ita uicissim, donec uas expleuerint. Fit & è sycomoridis eodem modo uinum, sed in acetum acre degenerat: quoniam non ita præualeat uis eorum, ut fluentis liquoris dulcedinem retinere possit.

Ρτίνιτης

Ρεσινίτης οίνος.

RESINATVM VINVM.

CAP. XXXVI.

Resinatum uinum populatim factitari solet. copiosum in Galatia: quoniam uinum illic coalescat, uua non maturescendo, ob coeli algorem, nisi picea resina temperetur. Resina autem cum cortice tunditur, & amphoræ dimidiata hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit, excolant, separantes resinam: alij relinquunt. Hæc uina uetustate dulcescunt. Omnia capitis dolorem, & uertigines faciunt: coctionem tamen adiuuant, & urinam cient: tussientibus, ac destillatione uexatis conueniunt: item celiacis, dysentericis, & hydropicis, scæminis fluxione uulvæ laborantibus: altis exulcerationibus infunditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

Στροβιλίτης οίνος.

VINVM STROBILITES.

CAP. XXXVII.

Strobilites fit maceratis in musto nucibus pincis, recentibus, fractisque: præbetque resinati effectus. Si quis madefactas nuces pini musto decoquat, potum affatim conuenit ijs, qui tabitudine conficiuntur.

Κέδρινος, καὶ ἐκ τίνων δένδρων, καὶ καρπῶν οἶνος.

CEDRINVM, ET EX ALIQVOT

ARBORIBVS, AC FRVCTIBVS VINVM. CAP. XXXVIII.

Cedrinum, iuniperinum, cupressinum, laurinum, pineum, aut abiegnum, simili ratione fiunt. Diuisos recenter ramos, cum fructum edunt, aut soli, aut balneo, aut igni adiuuere oportet, uti confudent, congioque uini minam unam permiscere, & post duos menses transfundere, & antequam recondantur, insolare. Factitiorum uinorum uasa impleri debent: nanque non plenis uasis, uina in aco rem corrumpuntur. Medicata autem uina rectè ualentibus insalubria. Omnia excalfaciunt, urinam cient, & substringunt. Laurinum tamen uehementius excalfacit. Fit quoque è fructu cedri maioris uinum, congio musti, adiecta tusarum baccarum selibra, diebus quadraginta insolari debet, & defæcatum in uasa transferri. Fit etiam uinum è baccis iuniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem ualens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt, & ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ utile sine febre, pectoris laterisque doloribus, torminibus, uentris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreationibus, mulieribus uulvæ causarijs, hydropicisque: facit aduersus uentris tineas, & horrores. Contra uenenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πικατήνης οἶνος.

PICATVM VINVM.

CAP. XXXIX.

Picatum ex liquida pice, & musto temperatur. Picem autem primum marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congijs octo multi uncia picis una, aut altera adijcitur: ubi efferbuerit, & constiterit, in uasa diffunditur. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat, abstergit: utile doloribus pectoris, alui, iecinoris, lienis, & uulvæ, si sine febre sint, ueteri rheumatismo, exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suspirijs, concoctionibus tardis, inflationibus, & luxatis, præsertim in succida lana impositum.

Αἰνθιδίτης οἶνος.

VINVM ABSNTHITES.

CAP. XL.

Absinthite faciendi ratio euariat. Aliqui enim duodequingenta sextarijs Italicarum amphorarum, admistam absinthij pontici libram decoquunt ad tertias: & ubi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij selibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumque conquieuerit, defæcant. Alij absinthij minam in amphora demittunt, tusamque, & raro linteo deligatam, in cado musti macerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alij trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, cassiæ, floris iunci odorati, calami, elatæ palmarum singulos sextantes iniiciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo uasis spiraculo, binis ternisue mensibus dimittunt: postea defæcatum uinum transfundunt ad usus. Alij addunt in musti cadu Celticæ nardi drachmas quatuordecim, & absinthij drachmas quadraginta, linteo inuolutas: post quadragesimum diem elutriant. Alij in senos sextarios musti, absinthij libram, & siccæ pini resinæ sextantem immittunt: & post decem dies excolant, & recondunt. Utile est stomacho, urinam cient, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum uitijs auxiliatur: fastidia discutit. ijs prodest, quibus stomachus negotium exhibet: ualet contra longam præcordiorum distentionem, & inflationes, teretesque uentris tineas, & remoratos menses, contra hausta ixiæ uenena quàm plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

Τρωπίτης

Ὕσσωπος οἶνος.

VINVN HYSSOPITES.

CAP. XLI.

HYssopites ē Cilicio hyssopo maximē laudatur. Fitque similiter, foliorum hyssopi tusorum libra in amphoram musti coniecta: linteolo raro cum quibusdam lapillis folia inuoluuntur, ut degrauiatus pondusculo fasciculus sidat: uinum post quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum, & pulmonis uitia, ueterem tussim, & suspiria prodest: urinam cit: torminibus, & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menses mouet.

Οἶνος ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν.

VINA EX DIVERSIS PLANTIS

FACTA.

CAP. XLII.

Simili modo chamædryites fieri solet. Excalfacit, discutit: conuulsis, regio morbo, uulux inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ intercitem subuenit. Inueterascens melius redditur. Stœchadites non secus temperatur. Congijs sex stœchadis minam addere oportet. Crasitiem, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfrictiones discutit. comitialibus commodè datur cum pyrethro, & sagapeno. Fit ad eadem acetum ē stœchadæ herba, ut paulò antè diximus, aceto macerata, quod eisdem implet effectus. Fit uinum ē betonica, quam cestron pscytrophon appellant. Herbam semine maturo prægnantem, cum suis ramulis minæ pondo, congijs duobus uini macerant, & post septimum mensem transfundunt. Ad multa interaneorum uitia, ut frutex ipse, pollet. Et ut in uniuersum dicatur, factitia uina sibi misturarum uires adsciscunt. quare non difficile fuerit ijs, qui illarum naturam norint, uinorum uires coniectura quadam consequi: ueruntamen uinorum usus febricitantibus abdicandus. Fit etiānum ē betonica acetum ad eadem uitia utile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos musti sextarios coniectis, & post tertium mensem transfusis. Prodest torminibus, uulsis, ruptis, laterum doloribus, spirituum discursationi, ægris concoctionibus. E napis fit uinum, nomine bunites, drachmis duabus tussis napi in sextarios duos musti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodest stomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis musti sextarijs. Facit aduersus stomachi fastidia: menses, & purgamentum à partu subducit. Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demitto, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tussis, & cribrati uncias centum linteolo colligatas, in amphoram musti adijcito. Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hybernos algores, & uenenata animalia, quorum morsus frigus insequitur, aut putrescit locus. Simili modo ē satureia uinum fit, quod eadem, quæ thymites præstat. Sic quoque origanites ex Heraclæotico origano conficitur similiter cum supradicto. Facit eadem, quæ thymites. E calamintha, pulegio, & abrotono uina fiunt eodem, quo thymites, modo. Profunt stomachicis, cibum fastidientibus, & regio morbo: quod urinam moueant. Fit item ē conyza uinum contra uenenata antè alia efficax.

Ἀρωματῖτες οἶνος.

VINVM AROMATITES.

CAP. XLIII.

ARomatites ita fit. Palmæ, aspalathi, calami, nardi Gallici, singulorum quatuor sextarios sumito: postquam contriueris, passo subigito, coactis ingentibus offis, & in sextarios duodecim austeri musti deiectis, operculato uase, quadraginta diebus quiescere finito: deinde ubi fæce expurgatum fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami uncia, phu drachmæ septem, costi drachmæ duæ, nardi Syriaci drachmæ sex, cassiæ uncia, croci drachmæ quatuor, amomi drachmæ quinque, asari drachmæ quatuor. Omnia simul trita, & linteo colligata in cadum musti demerguntur: & postquam uinum defebuerit, transfunditur. Facit ad pectoris, & laterum, & pulmonis dolores, difficili urinæ, horroribus, retardatis mensibus, atque ijs qui per frigora iter faciunt, potum conuenit. pituitæ crasitiem extenuat, colorem alit, somnum conciliat, dolorem finit: renum, & uesicæ uitijs auxiliatur.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ἀρωματῶν.

VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS

FACTA.

CAP. XLIIII.

Fit & uinum ad destillationes, cruditates, tussim, inflationes, & si humor in stomacho coit. Myrrhæ duæ drachmæ, piperis candidi drachmæ una, iridis drachmæ sex, anisi drachmæ tres, omnia plenius tusa, & linteolo inuoluta, in sex uini sextarios conijciuntur: uinum post triduum colatur, & in lagena reconditur. Datur post deambulationem meraculum, cyathi unius mensura. Fit quoque nectarites ex helenio herba, radice sicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata, & in congios sex musti addita, & post tres menses effusa. Facit ad stomachi, & pectoris uitia: urinam pellit. E Syriaca nardo, & Celtica, malabathroque uinum factitatur, hac ratione. Singulorum selibram in binos musti congios mittito, post menses duos colato. Datur cyathus unus cum tribus aquæ. Hoc uinum efficax est contra uitia renum, hepaticos, regium morbum, & urinæ difficultatem. prodest stomachicis, atque ijs quos pallor decolorat. Alij unciam, aut sextantem acori, & Celticæ nardi quadrantem in musti amphoram

phoram adijciunt. Afari quadrantem in fenos musti sextarios itidem demittito. Id uini genus urinam ciet: hydropicis, & regio morbo laborantibus, hepaticis, ischiadicisque conuenit. Radicis syluestris nardi recentis, & tritæ, cribrateque bessim in congium musti conijcito: duos menses quiescere finito. Vtile est hepaticis, difficili urinæ, inflationibus, stomachicis.

Οἶνον ἐκ τῶν ποικίλων ποῶν.

VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA.

C A P. X L V.

RAdicis dauci contusæ drachmas sex in musti amphoram imposito, & similiter transfundito. Facit ad dolores thoracis, præcordiorum, & uulvæ: menses pellit, ructus ciet, & urinam: prodest tussi, ruptis, uulsisque. Saluiæ unciam in musti amphoram, quod idem cum ceramio est, mittito. Valet contra renum, uesicæ, & laterum dolores, reiectiones sanguinis, tussim, rupta, uulsa, & suppressos menses. Panacis unciam in musti congium mittito, & transfundito. Prodest ruptis, uulsis, contusis, orthopnææ: lienis crassitiem extenuat: contra tormina, coxendicum dolores efficax est: tardas concoctiones accelerat: menses, & partus extrahit: aquæ inter cutem, & serpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro, & dulci radice consimili modo fiunt. Oportet enim singulorum uncias octo in fenos congios mittere, tribus mensibus macerare, mox in uas transferre. Faciunt ad pectus, & latera, & urinam mouent. Seminis apij recentis, maturi, & cribrati uncia nouem in linteo colligatæ in musti amphoram demittantur. Appetitum excitat: stomachicis, & difficili urinæ auxiliatur: faciles spiritus facit. Ex sceniculo, anetho, & petroselino, uina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & è flore salis uinum, multo ad purgandum efficacius, quàm uinum aqua marina temperatum. Fauces, uesicam, renes, & stomachum infestat: quare neque in secunda, neque aduersa ualetudine prodest. Fit etiam uinum, quod phthorion uocant, quoniam partus necat, & abortus facit, ueratro, aut scammonia, aut syluestri cucumere, iuxta radices uitium sato: siquidem uites sibi illorum uires adsciscunt. Id uinum partus enecat: datur ieiunis mulieribus, quæ antè uomuerunt, cyathorum octo mensura, dilutum. Ramorum thymelææ cum suis folijs, & fructu triginta drachmas mittito in congios tres musti, & leui igne coquito, donec congiij duo supersint, defæcatumque recondito. Aquosa purgat excrementa: & lienem absomit. Chamelæa dum floret, cum folijs tusa, & cribrata decem drachmarum pondere, in musti congium additur: post duos menses uinum in uas transfertur. Aquæ inter cutem, hepaticis, & lassitudine confractis, efficax est: item mulieribus, quæ à partu agrè purgantur. Chamæpitynum simili modo fit, ad eadem conueniens: urinam quoque ciet. Librum radicis mandragoræ concidito, segmenta lino traijcito, quod selibram æquat, in musti cadum demittito, ibique esse finito ad menses tres, deinde transfundito. Media potio, hemina dimidium: bibitur, passo in duplum addito. Aiunt heminam uini congiio mistam, potu soporem adferre. cyathus unus cum sextario uini potus, enecat. Mediocris usus eius doloris sensum aufert: fluxiones incrassat. olfactu, potuque, & cum inditur, idem præstat. In congium musti aqua marina diluti, drachmas duodecim nigri ueratri triti in linteo mundo mittito: dumque efferbuerit, in marinæ aquæ congiis quatuordecim, ubi pleniusculè fregeris, inijcito: post aliquot dies colato, & utitor. Dato cyathum unum ex aqua balnei, in potu ad aluum soluendam, ijs qui uomuerunt à cæna. Alia ratio. Veratri drachmas uiginti, iunci odorati uncias duodecim, spicæ Syriacæ uncias tredecim, cribratas, & linteo colligatas, in septem uini Coi sextarios, diebus quadraginta macerandas indito, postmodum colato. dabis in potu sesquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petita sextarios duodecim, ueratri candidi libras sex, in musti amphora quadragesimo die quàm madefeceris, colato, & utitor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphronitri quaternas in senis musti sextariis diebus quinisdenis macerato, mox colato: & semestri exacto, utitor. Id uini genus abortus facit, & partus necat. Aut uinas in sole siccatas imposito in musti metretâ (implet autem metreta congios duodecim) & gypsum in uinum mittito pondo drachmarum uiginti, & biduo residere finito: conijcito ueratri nigri drachmas triginta, iunci odorati, calami singulorum drachmas triginta, baccarum iuniperi sextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci singulorum drachmam: inuoluens linteolo diebus quadraginta appendito, postea colato. dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu, & abortu sceminas: fœtus extrahit: contra strangulatus uulvæ efficax. Scammonites sic fit. Radicis scammonia per menses effossæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinque in musti congium mittito ad dies triginta. Aluum purgat: bilem, & pituitam extrahit.

Vinorum factitiorum cōsideratio.

Vini è guaiaco Matth. prius inuētor.

Vina factitia parandi ratio diuersa, quam superius ab initio propè huius libri ad hunc usque locum pluribus capitibus diffusè diligenterque tradidit Dioscorides, nobis quidem clarior, & euidētiōr uisa est, quàm ut operæpretium esset singula eorum capita nostris commentationibus prosequi, præsertim cum omnium ferè iam usus apud nos exoleuerit. quanquam non equidem dubitauerim, quin essent huiusmodi uina, si eo modo parata in promptu essent ijs morbis profutura, quibus prodesse produntur. Vnde pluribus adhuc rationibus nixus, primus ego ut arbitror (quod etiam lib. 1. in Ebeni mentione diximus) è ligno Guaiaco uinum confeci, & alijs quoque conficiendum esse scriptis tradidi. Cuius postea usu innumeros Gallica lue correptos, nos, & alij medici sanitati restituerunt. Videmus enim Euphrasium ad oculorum claritatem efficacissimum esse, Myricinum lienis morbos sanare, & quod ex sena paratur, atrabiliarijs morbis, & cutētenus exulcerantibus, nempe scabie,

scabiei, lepris, nitiliginibus, lichenis, & id genus alijs, commodissimum esse medicamentum. Quod cum animaduertisset magnus philosophus, & medicus non spernendus, Arnaldus de Villa noua, de factitijs uinis, quæ medicinae usui conueniunt ad uarios corporis morbos, copiosissimum edidit libellum. In quo qui uinis medicamentosis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipisci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta commista in frequentissimo habentur usu, quod magis, quam nos odoratis, & concinnatis delectentur potionibus.

De Metallicis Lapidibus.

Kadmia.

C A D M I A.

C A P. XLVI.

X cadmiæ generibus optima est Cypria, botrytis nomine, densa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemosa facie, colore spodij, quæ fracta cinerulenta est, & æruginosa. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis uenarum discursibus, onychitæ lapidi similis, cuiusmodi sunt quæ è ueteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id est, crustosa dicitur, segmentis quibusdam perinde quasi zonis cincta, ob quod eam zonitin appellauere. Alia ostracitis nominatur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quæ testaceam faciem habet, terram amplexa est. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis, utiles: reliquæ ad emplastra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis insparguntur. Ad eadem Cypria prodest. Ex Macedonia uerò, Thracia, & Hispania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adstringere, caua explere, sordes expurgare, excicare, & corporis meatus infarcire, excrescentia in carne coercere, crustas creare, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egesta flatu, & lateribus, camerisque fornacum in hærente. Prægrandes autem, ac ferreæ sunt rudes, ab officinis appellatæ acestides, per summa fastigia connexæ, & concameratæ, ut quæ ab ære iactantur sursum corpuscula, cohæreant, & inibi detineantur: quæ cum spissius insident, in corpus concrescunt, & modò genus unum eius, modò duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen est. in quo etiam monte quædam quasi uenæ chalcitis, misyos, foreos, melanteriæ, cærulei, chrisocollæ, atramenti sutorij, diphrygisque inueniuntur. Nec defunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inueniri tradant, falsi quadam lapidum cognatione: qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam sui uim ostendens. In eo deprehenduntur, quod sunt cadmia leuiore, nullumque alienum mandentibus saporem exhibent: commanducatus item lapis dentes offendit: cadmia, utpote cum cedat, esum non respuit. Alio autem discerni possunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto subacta, atque in sole siccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appositus lapis proflit, & fumum igni similem ei aculatur: cadmia uerò quieta manet, fuliginemque luteo colore, aut æreo splendenter expuit, uario zonarum discursu. Insuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac leuior multò fiet: sed cadmia nihil euariat, nisi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderosa, sed uiribus nequaquam comparanda ærariæ. Vritur cadmia superior carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & ferrei stercoreis modo bullet: mox extinguitur uino Aminæo, quæ ad emplastra præparatur: sed quæ ad psoriarum medicamenta præparatur, aceto. Alij hoc modo exultam conterunt in uino, rursumque fictili crudo torrent, donec pumicosa uideatur: iterumque tritam ex uino, tertio urunt, donec prorsus in cinerem redigatur, nihil scabritiæ retinens. hæc spodij uice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum sordium nihil emergat: dein coacta in pastillos reponitur.

50 Cadmiæ duo genera, altera factitia, altera fossilis. Hæc duplex est. Vna metalli experts. Altera autem, aut argentum continens. Factitia in fornacibus concrescit, ubi æs conficitur triplici appellata cognomine. Nam botrytem eam appellauere, quæ uinæ speciem refert. Ostracitem autem, quæ testis, & placodem quæ crustis similis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calamitem ostendant ab arundinum figura. Decutitur hæc à ferreis perticis quibus cum æs in fornacibus fustum agitari solet: obducuntur enim cadmia, quæ decussa scissi per medium calami faciem refert. Fossilis autem quæ metallum non continet, quamque Germani lapidem calaminarem uocant, lapis est non admodum durus, sublutei coloris, qui accensus luteum fumum edit. Hæc utitur ærarij fabri, qui ex ære Orichalcum parant. Siquidem sine ea id parari non potest. Quæ uerò metallum continet, Germanis Kobelt dicta, nigro colore, affertur in Boemiam ex ducatu Brunswicensi, à Goselarijs fodinis, ubi Chalcitis & Misy copiose fodiuntur. Hæc erodendi facultate adeo prædita est ut fossorum manus, & pedes exulceret. Nec sanè mirum, cum intus hausta animalia quæcunque perimat. Boemi hanc Ceruisiæ æstia te admiscant, ad necandas muscas; nam ubi primum eam degustarunt, statim emoriuntur. Cadmiæ utriusque meminit Galenus libro nono simplicium medicamentorum sic inquit. Cadmia sit, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum legerente, uelut fuliginem quampiam, & fauillam,

† Cat. & in p. i. exprimere.

Cadmiæ consideratio.

Historia ex Galeno.

- exitu ingressuque artificis fabricatum. domuncula altera huic coniuncta sit, in qua & folles, & flator suo munere fungantur. deinde carbonibus in camino succensis, assidens artifex cadmiam particulatim fractam inspargit, à locis supra infurnibulum extructis. idem negotium obit infernè artificis minister, simulque carbones adijcit, usque dum indita cadmiæ copia prorsus absumatur. Itaque gesta suffitu tenuis pars, & levis materiæ in summam domum euolat, & parietibus, tectis, fornaci que adhærescit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis simile prodit, postea maius in clementum capeffens, glomusculis uellerum simile redditur. Ponderosius autem in ima loca se recipit: sed hoc fornacibus offunditur, illud domus pauimento cohæret: quod tenuiore deterius existimandum est, ideo quod multum terræ collegerit, & spurcitia in aceruacione referciatur. Sunt qui hoc modo tantum fieri spodiū arbitrantur, de qua antè dictum est. Optima creditur Cypria, quæ accepto aceto halitum æris præstat, colore aliquantum piceo, sapore cœni horrido: & si fraudem non experta, flagranti carbone inferuescit, aereum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum est. Siqui dem à nonnullis adulteratur taurino glutine, ouillo pulmone, aut marino, aut crematis grossis, & quibusdam consimilibus. quod facile cognitu fuerit: quippe nihil in ijs probandis inuenietur eorum, quæ antè dicta sunt. Pompholygem in commune ita lauari oportet. Ligatam linteo mundo, modiceque raro, aut siccam, aut aqua respersam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atque illuc fasciculum deferens, immergito: ita enim limosa pars eius, ac utilis effluet, & omne sedimentum in linteolo remanebit. postea residere sineus aquam cum cinere colis incernito, & nouam infundens, agitato, & effundito: mutata tantisper aqua, & colata, dum arenosi nihil fidat. demum aquam exprimito, & siccatum cinerem recondito. Alij quantum maximè fieri potest siccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis crassamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi uasis obtento, aut laxius illigato, colant, & quò facilius transeat, infusa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox spumofum, quod traiectū est, & supernat uasi, concha excipiunt, & fictili nouo ad usus recondunt. Quod uero refedit, sensim cribratum, in aliud uas transfundunt, relicto arenoso, quod pessum ierat: rursus lapidosa fidere patiuntur, & in uas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inueniatur. Alij paulatim integram in aqua respergunt, arbitrati arenas, lapillosque suo pondusculo degrauatos, pessum ire: pilos autem, & paleas leuitate sua in sublime attolli. Cæterum cinerem medium separant, & in pilam coniectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lauatur uino chio marina aqua diluto, modis quos supra diximus: & ita redditur adstringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adstringere, refrigerare, explere, purgare, obstruere, & aliquantum exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter crustas obducunt. Quòd si spodon torrere libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in pastillos, fictili que nouo, subiectis leuibus prunis orbiculos continuo uersabis, dum assiccati fuluescant. Neque ignorandum ex auro, argento, plumboque fieri spodium, uerum post Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam spodos sæpè numero desideratur, necesse est ostendere, quæ simili uirtute polleant, ut in spodij locum suffici possint, antispoda uocant: quoque modo sumi debeant. Folia itaque myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum coniecta, indito operculo continua foramina habente, uruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur. iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod ubi perassatum fuerit, exempta lauantur ad usus. Idem quoque fit è termite syluestris oliuæ, si habeatur: sin secus, satiuæ cum suis floribus, aut malis cotoneis dissectis, & detractis ossibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id est candidis, in sole prius arefactis, aut terebintho, aut lentisco, cœnanthe, aut mollibus rubi folijs, uel è buxi coma, uel è pseudocypero cum flore. Alij ficulneas frondes in sole antea siccatas, eodem modo parant: alij taurinum gluten: alij succidas lanas asperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in spodij uicem usurpantur.

- P**ompholygem officinæ Mauritanos secuta Tutiam dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Auicennæ. Verum quam seplasiarj Tutiam existimant, legitima non est, sed cadmiæ potius species. Si quidem cum hac lapidis modo crustosa, prædurâque sit, pompholygem, siue tutiam dictam prorsus mentitur. Pompholyx nanque, Dioscoride, & Galeno authoribus, ex æris, uel cadmiæ fauilla in glomusculos uellerum similes coit, & farine modo contacta dispergitur. Id quod recentiorum nullus, quod sciam, animaduertit, fortasse quòd omnes rei herbariæ indagandæ magis insudauerint, quàm in inuestiganda fossilium materia. Quamobrem Manardum Ferrariensem, medicum ætatis nostræ clarissimum, hac in re deceptum satis reperi. Quippe qui, dum Auicennam redarguit, quòd spodium è combustis arundinum radicibus conficiat, sedulò nos admoneat, ut secuti Galeni sententiam, in spodij defectu, tutia potius utamur, qua seplasiæ abundant, quàm Auicennæ antispodio. Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur, quòd procul dubio crediderit, uulgarem officinarum tutiam legitimam Dioscoridis, & Galeni esse pompholygem, cum tamen legitimæ tutiæ nullis in officinis sit usus, quod (ut iam diximus) omnes pompholygis loco cadmia tantum utantur. Porro legitimam tum pompholygem, tum spodium, quæ à Dioscoridis, & Galeni historia nullis dissident notis, ego ab æarijs, argentarijsque fornacibus pluries mecum detuli, tam ab his, quæ Perzeni, & Lauisij in Tridentino agro habentur, quàm ab illis, quæ Sbozy in Tirolensi comitatu Germaniæ inueniuntur, ubi certè celeberrimæ sunt metallorum ferè omnium fornaces, ac fodinæ: è quibus non modò pompholygis, & spodij quantum satis fuerat, accipiendi nobis fuit facultas; sed etiam cadmiæ pyritis, diphrygis, floris æris, helcysimæ, molybdænæ, cærulei, & Armenij lapidis. Quorum ne minimam quidem particulam apud Italiæ seplasiarios reperi unquam, Pōpholygis confid.
- Manardi erratum.
- AAAA prater-

præterquam apud eos, qui uel à me, uel ab amicis meis admoniti, legitima hæc metallica medicamenta, adulterinis ex suis officinis abdicatis, in medicum susceperunt usum. Nunc uero amicos intelligo (quos tamen uerius fratres amantissimos appellare possem, ut qui & ætate & longa cōsuetudine, et studiorum cōmunionem mihi coniunctissimi sint) clarissimos medicos Tridento oriundos Andræa Gallum, & Iulium Alexandrinum, qui iandudum ob suam tū doctrinam, tum integritatem à Serenissimo Ferdinando Romanorum, Vngaria, Bohemiaq; Rege in sui, & suæ pro-
lis commodum in medicos honorifice recepti sunt. Hoc itaque pacto cadmia officinis pompholygis uicem explet: quibus etiam antispodia quædam ex arundinum radicibus, et boum ossibus concrematis facta, spodium falsò refe-
runt. Quod tamen non omnino fuerit reprobandum. nam, Dioscoridis testimonio, ubi legitimum desideretur spo-
dium, antispodij uti sanè licebit: nempe quæ fieri possint è myrti folijs, floribus, baccisq; ex oliuæ frondibus, cy-
donijs malis, quercuum gallis, attritis linteaminibus: item moris nondum maturis, terebinto, lentisco, buxo, pseu-
docypere, fici frondibus, tauri glutino, succida lana, pice aut melle perflusa. Quo fit, ut mihi planè immeritò à
Manardo reprehensus uideatur Auicenna, qui ex combustis arundinum radicibus sibi spodium confecit, medici-
nis commiscendum, quæ ad cordis robur parantur, & intus in corpus sumuntur. His enim longè melius, ac con-
sultius fuerit arundinaceum admiscere spodium, quàm eius uice tutiā seu pompholygem imponere. licet hæc quo-
que sit Brasauoli sententia. Sed equidem hætenus nunquam me legisse recordor, pompholygem seu spodium ijs
medicamentis tutò admisceri posse, quæ intus in corpus sumuntur: cum neque Dioscorides, neque Galenus, nec qui
post ipsos diuersis temporibus claruerunt, tam ex Græcis, quàm Mauritanis, usquam, quod inuenerim, memoriæ
prodiderint, citra uitæ periculum hæc hauriri posse. Nam fieri non potest, quin tam pompholyx, quàm spodium
uentriculo, et cæteris uisceribus, mirum in modum noceant, cum ex tenuissima æris substantia uehementissima ignis
ui conficiantur, & ob id deleterij aliquid habeant. Quod maiori quidem diligentia expendere potuisset Brasauo-
lus, cum interrogatus à suo sene pharmacopola, quid spodij loco in compositis medicamentis imponendum foret,
inconsultè satis respondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Qua in re duplici, meo quidem iudicio, notatur er-
rore. Primum, quod respondens nō distinxerit, an hoc uel alio modo agendum fuerit cum medicamentis, quæ ore
sumuntur, quibus myropola spodium quandoque commiscet, omnino hæc in re concludere uidetur, pompholy-
ge indifferenter pro spodio utendum esse, tam in hauriendis, quàm exterius admouendis medicamentis. Deinde ue-
rò cum pompholygem, siue (ut ipse habet) tutiam spodij loco sumendam statuit, in eodem uersari errore deprehen-
ditur, in quo Manardum eius ciuem uersatum ostendimus. Quandoquidem si rectè nouisset tutiam communis
usus legitimam non esse pompholygem, omnino (ut semper in cæteris tam adulterinis, quàm supposititijs medica-
mentis facere adsolet) errorem hunc suo seni pharmacopola indicasset. Nec obstat, quod dixerit Galenus in spo-
dij defectu, pompholygem supplendam. Siquidem in ijs tantum medicamentis id faciendum uoluit, quæ exte-
rius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus spodij uel antispodij extitit usus ad medicamenta, quæ intus in corpus
sumuntur, ut longo post tempore à Mauritanis factum esse reperio. Cæterum Fuchsius, libro de componendorum
medicamentorum ratione, Agricolam fortasse secutus, præter illud Spodium, quod in fornacibus fit, alterū quo-
que recenset subterraneum seu fossile dictum, idq; in quatuor species, cinereum uidelicet, nigrum, uiride, & luteū
digerit: quod quidem solis Arabibus (Agricola soli Serapioni) notum esse scribit. Veruntamen Serapio ubi de
pompholyge agit cap. 42. ubi item de Spodio cap. 342. nullam, quod legerim, spodij fossilis mentionē facit: quæ-
admodum neque Auicenna, neque etiam alij Arabicæ familiæ authores. Porro meminit tum Pompholygis,
tum etiam spodij Galenus lib. 11. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pompholyx fit in æris fornace,
uelut & cadmia: fitq; & dum in fornacibus cadmia uritur, ut in Cypro. Cum enim præfectus ad æris fornacem
instructas res non haberet, præcepit ex ipsa cadmia præparari (præsentibus, atque inspectantibus nobis) pompho-
lyga, uidelicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem coniectis, qui ante ararium iacebat follem. Camera erat in-
curua, nusquam pertusa, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia fauillam excipiebat: quam ubi collegissent ha-
bebant pompholyga. At quod reflectens infra in pauimentum recidebat, spodos est quam uocant, quæ plurima,
ubi æs in fornacibus uritur, colligi assolet. Quidam eam spodium neutro genere pronunciant: cui uidetur simi-
lem habere facultatem quod uocant Antispodium. At ego illo usus sum nunquam, cum largè mihi semper pom-
pholyx suppeteret. Nec enim quisquam, ubi hæc adsit, spodio uti uelit, nedum antispodio. Est autem pompho-
lyx medicamentum propè omnium, quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, quamobrem ad
ulcera canerosa idonea est, et ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyrijs, quæ ad oculorum imponuntur flu-
xiones, quæq; bullas, seu pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum, ac sedis ulcera optimū est me-
dicamentum, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est huius negotij in istis diutius immorari. Idem libro
11. de compositione pharmacorum secundum locos de pompholyge ita scribit. Pompholyx lota nulli phar-
macorum mordacitati expertum inferior est: atq; ob id ea utimur ad acres, & tenues fluxiones, capite uidelicet
prius simulq; uniuerso corpore euacuato. At uerò manifestum est quod per uenæ sectionem, ac purgationem to-
tum corpus euacuamus, per apophlegmatismos uerò caput à pituita uindicamus. Potest enim pompholyx lota,
quemadmodum etiam spodium, atque amyllum simul, & moderate humores resiccare, simulq; ne per tuniculas
euacuetur ea, quæ in magnis ipsorum uenis, superflua humiditas continetur, prohibere. Quare si quis prius,
quàm caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget, obturantibus pharmacis utatur, uehementem dolo-
rem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem
inducet. Πομφολυξ sic Græcis ut etiam Pompholyx Latinis & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis Pom-
pholige: Germanis, V u eis nicht. Σπόδιον, & σπόδος, Græcè, Spodium similiter Latine uocatur: Italicè, Spodio: 60
Germanicè, Grauu nicht.

Brasauoli du-
plex error.

Fuch. opiaio.

Pōpholygis,
& spodij histo-
ria, & uites
ex Gal.

Nomina.

AESustum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum uerò plusquam debeat, exustum est. Fit autem è clauis solutarum nauium, fictili crudo compositis: subperfo sulphure cum sale pari, omnibus uicissim inspersis, fictile, circumlito figulari creta spiramento, fornacibus inditur, donec figlinum percoquatur. Quidam pro sulphure, & sale alumen inspergunt. Alij sine sulphure ac sale, fictili multos dies urunt. Alij sulphure solo utuntur, fuliginem tamen excutiunt. Alij oblitos scissili alumine clauos cum sulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alij in aenea olla aceto resperfos urunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, postea recondunt. Principem locum tenet, in Memphide combustum: proximum in Cypro. Adstringit, exiccat, reprimat, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: uitia oculorum emendat, excrecentia in carne consumit, nomas cohibet: uomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumve. Lauatur ut cadmia, mutata quater die aqua, donec nulla prorsus sordes emergat. Aeris recrementum, ster-
cusve, quam scoriam uocant, eodem modo lauatur: & eandem uim, sed imbecilliolem, habet.

AESustum, quod in officinis passim habetur, pauci sanè ualoris esse existimauerim, cum nigrum sit, & plusquam oporteat, igne exolutum. Verùm facile quispiam huic malo mederi poterit, si Dioscoridem secutus, ipsum conficiendi laborem subierit. Quod si ærei clauis è nauigijs solutis exempti non adsint, æs aliud omne uetustate expurgatum, commodè assumi poterit. Vsti æris meminit Galenus libro 1x. simplicium medicamentorum, his uerbis. AESustum habet & acrimoniam quandam, sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam id ipsum præstare, & antequam lauetur, possit, potissimum in carne duriore: alioquin in molliore commodius est, quod ablutum est. Quod AESustum Latinis, χαλκός κεκαυμένος, Græcis appellatur: Italis, Rame abbrusciato.

Aeris usti con-
sideratio.Vires ex Ga-
leno.

Nomina.

Χαλκὸς ἀνθός. FLOS AERIS.

CAP. XLVIII.

FLOS æris, quem nonnulli clauorum ueterum plegma, quasi refegmen aut segmentum, nominarunt, optimus est friabilis, in attritu fuluescens, milij effigie, & numero, breuis, ponderosus, modicè splendens, atque constringens, qui delimatam æris scobem non recepit, qua sæpe adulteratur. Sed id facile deprehenditur, cum dentium illisu dilatantur ramenta. Fit autem, cum æs fornacibus fufum, in receptacula delabatur, per cola fistularum ad ea pertinentium. tum huic negotio additi ministri, sordes expurgantes, aquam clarissimam infundunt, refrigerandi proposito: itaque repentino, concretu, ac ad densatione, uelut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adstringit, & excrecentia coerct: offusam oculis caliginem emendat, sed magnopere mordet. Quaternum obolorum pondere datus, crassum humorem extrahit. carnosæ narium, & sedis uitia absumit: eruptiones papularum cum uino cohibet. Candidius contra diuturnas aurium grauitates tritus, in eas per fistulam flatu impellitur: vuam, tonsillasque reprimat, farina eius cum melle admota.

FLOrem æris uerum ac legitimum in fornacibus, ubi æs ipsum funditur, in Tridentino agro, sæpius collegimus, in hunc modum. Cum æs fornaci liquatur, in paratum receptaculum extra fornacem diffunderetur, antequam omnino coiret in massam, frigidam super ipsum adhuc ignitum infundebam: statimque uapor magnus excitabatur, sub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, subijciebam, tandiuque tenebam, donec cessabat uapor. Itaque demum æris flos, qui super lamina illa ferrea deciderat, mihi sese ostendebat granulis milio proximis, minoribus tamen, sed colore rubicundo splendentibus. Quandoquidè tenuissima æris pars, quæ a uapore in sublime fertur, æris frigiditatem experta, facile in eiusmodi exigua grana concreuit. Is nusquam, quod sciam, in officinis reperitur. quapropter eius uice ærugine perpetuò utuntur. Florem æris paucis perstrinxit Galenus libro 1x. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Flos æris tenuiorum partium facultatis est, quam aut æs ustum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collirijs, extergunt, auferuntque superciliorum magnas asperitates, quas uocant sycosis. Χαλκὸς ἀνθός ita, Græcis Latinis uerò Flos æris dicitur: Mauritanis, Zar alnhas, siue Zer alnhas: Italis, Fiore del rame.

Vires ex Gal.

Nomina.

Λεπίς χαλκῆ. SQVAMA AERIS.

CAP. XLIX.

SQVAMA æris excussa ex Cyprijs officinarum clauis, crassa quidem ipsa præstantior, quæ helitis, id est, clauaris nominatur. sed ex uili promiscuoque ære, aut candido, uitiosa intelligitur: quam, utpote tenuem, & inuolidam, damnamus, maximè approbates crassam, rufam, præsertim si aceti resperfu æruginem contrahat. Vim habet adstrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coerct, ulcera ad cicatricem perducit. pota ex aqua multa, aquam trahit. Aliqui farina subactam, dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta: genarum nanque scabritiam absumit, & fluxiones exiccat. Lauatur hoc modo. Siccæ æris squamæ expurgatæ felibra, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quousque pessum ierit: abiicitur, quod subsidit, & effusa aqua, hemina coelestis imbris adijcitur, & distenta manu, squama, quasi destringenda sit, uehementer confricatur: dumque lento-

AAAA 2 rem

rem emittere cœperit, aqua sensim ad sex heminas usque superinfunditur, terendo ualide: squama ad latus mortarij colligitur, ibique apprimitur. quo facto, expressus humor pyxide ex ære rubro facta, excipitur. Hoc est enim uelut flos squamæ, ualens uiribus, & ad ocularia medicamenta cum primis efficax. Inutile, imbecillumque quod superest, lauatur donec nullam prorsus lentitiam excernat: & linteo opertum biduo conquiescere sinitur, effusaque extante aqua, ubi siccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij ut cadmiam lauant, & reponunt.

Aetij somomatos.

SQVAMA STOMOMATIS.

CAP. L.

SQuamæ ex acie, aut mucronibus decussæ, quam uocant stomoma eadem uis. Lauatur modo simili, & reconditur: sed ad molliendam alui deiectionem inefficacior est.

Squamæ æris,
& stomoma-
tis confid.

Aeris squama malleis ex eo decussa, res sanè uulgaris notitiæ est: tametsi ea præstantior sit, quæ ab ære excutitur, quo clauis fiunt, helitis propriè dicta. Siquidem cum huiusmodi æs rude impurumque sit, crassiores, uegetioresque squamam reddit, quàm id quod pluries ignem expertum, in uaria uasorum genera conformatur. Eius præterea abluendæ ratio adeo Dioscoridi clara distinctaque traditur, ut nihil addendum super sit. Squamæ omnis in uniuersum meminit Galenus libro ix. simp. med. ubi ita scriptum reliquit. Squama alia est æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, & stomomatis. Quidam uerò nominant & helitin lepida, siue squamam. Omnes sanè uehementer desiccant. At inter se diuersæ sunt, tum quòd alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia crassioris, alia tenuioris sit essentia: quòdque plus, minusue adstrictionis sint participes. Helitis certè principem in desiccando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quàm alia est, nimirum quæ & æruginis nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet adstrictionem squama ferri, & hæc etiam maiorem stomomatis. quamobrem ad contumacia ulcera, meliores sunt, quàm squama æris. Detrahit, & liquat carnem potentius squama æris, & hæc etiam ualentius helitis. Omnes autem squamæ non instrenuè mordaces sunt. Ex quo clarum est, quòd essentia ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa: siquidem inter quæ eandem uim obtinent, minus est mordax, quod est tenuius, ut superioribus libris ostendimus. hæc Galenus. Ex quibus utique liquidò constat stomomatis squamam, æris squamam esse nequaquam: etsi contrarium memoria prodiderit Plinius errore ductus, atque etiam idem affirmauerint recentiorum quidam, eius fidem magis fortasse secuti, quàm quòd altius rem hanc inuestigauerint. Quandoquidem non desunt, qui stomomatis squamam æris squamam omnium tenuissimam esse contendunt, ut Marcellus Dioscoridis interpres. Sunt etiam qui putent eandem modò æris, modò ferri squamam tenuiorem designare, ut Brasauolus. quanquam hæc nullis, quod equidem sciam, rationibus, nullisq; autoritatibus probent. Brasauolus tamen, ut suam tueatur sententiam, Dioscoridem in medium citat. Sed qua ratione ego profectò nescierim, cum nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, quòd stomomatis squama promiscuè, æris & ferri squama esse possit. Verùm ne quispiam forte putaret, me hæc meo tantum arbitrio proferre, id sanè quod sentio, primum non obscuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatissimorum authorum testimonio illud apertissime confirmabo, quòd scilicet Stomomatis squama nec æris, nec simplicis ferri sit materia, sed chalybis tantum. In primis itaque dicimus, quòd cum scribat Galenus æris squamam principem locum in desiccando inter ceteras obtinere, ferri uerò maiore adstringendi uim quàm hæc pollere, & hæc etiam maiore stomomatis, manifestum præbet indicium, stomomatis squamam nec ab ære, nec à simplici ferro esse decussam, sed à duriore ac terrestriore metallo, nempe ab ipso chalybe: quippe cum stomomatis squama longè magis adstringat, quàm ferri, huius uerò plus adstringat quàm æris, rationi minime consonum uidetur, stomomatis squamam esse aut æris, aut simplicis ferri scobem, sed potius (ut dictum est) purissimi chalybis. Ad hæc cum Galenus in capitis fronte scribat, Squama alia æris est, alia ferri, alia stomomatis, omnibus sanè palam facit, Stomoma aliud esse metallum ab ipso ære, & à simplici ferro omnino diuersum. Nam si sensisset Galenus, quòd stomoma in æris genere, non autem ferri, fuisset reponendum, dixisset haberi squamam æris, stomomatis, ac ferri, neque ita speciem à suo genere disiunxisset. Sed quoniam rectè nouerat stomoma genus esse ferri arte facti, ob id suo illud adscripsit generi, quemadmodum & Paulus ipsum secutus. Ceterum præter rationes adductas, stomomati squamam a chalybe tantum decussam esse, nihilque aliud Græcis stomomatis nomine indicari, quàm chalybem, confirmatur Aetij & probatissimi, & Græci authoris testimonio. quippe qui libro ix. cap. xlviii. de ijs agens, quæ in corpus sumpta dysentericos iuuant, quidnam Græcis esset stomoma, his uerbis apertè declarauit. Deinde uinum purum uetus, quantum satis uidebitur, in nouum uasculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quod stomoma uocant, non minorem libra in uino extinguito. Itè lib. x. cap. ix. ubi indurati lienis curam agit, sic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Ipsius autem stomomatis ferri squama, quam in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abijcit. Postea agrestioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib. x. cap. xxiii. idem ait. Squama ferri, præsertim stomomatis, amplioris adstrictionis particeps est. hæc Aetius. Ex quibus sanè perspicuum fit, nil aliud Græcis esse stomoma, quàm Latinis sit chalybs. qui è puriore ferri substantia, arte fit in fornacibus. Quo factum est, ut omnes in uniuersum medici Aetium & reliquos uetustiores sectati, ad dysentericos, aliosq; affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quàm ferrum, modò in aquam, modò in austerum uinum, modò in lac extinguant, quòd chalybs maiore adstringendi uim polleat, quàm ferrum. Hinc itaque omnino affirmare licebit, nil aliud extitisse uetustioribus, ac recentioribus Græcis stomomatis squamam, quàm quæ à chalybe decutitur, eiusq; præsertim, qui malleo ferrarijs in officinis acuitur, dum gladijs ac telis aciem, uel mucrones

Plinij, & recentiorum quorundam error.

Stomoma esse chalybis squamam confirmatur auctoritatibus.

mucrones coaptant artifices : quinetiam dum alia fiunt instrumenta materiarijs fabris , & terre cultoribus ex-
petita . Porro hanc rem quoque Actuarius abunde expressit suo de compositione medicamentorum libro in Ae-
gyptia Andromachi, dum inquit . Multò reddetur utilior , si squamam acie , aut mucronibus decussam , quam
appellant stomomatis , pari pondere sibi adsciscat . Id quod etiam idem paulò inferius repetijt . Hoc insuper con-
firmari potest ex Galeni scriptis libro primo , ac tertio de compositione medicamentorum secundum locos , ubi di-
uersis medicamentis , præsertimque ad alopeciam facientibus , stomomatis ferri squamam immiscet . Sed si for-
tè reperiretur aliquis adeò ceruicosus , & peruicax , ut tot clarissimorum uirorum autoritatibus non acquie-
sceret , audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem , qui lib. I I I I . Meteororum , chalybis sine sto-
momatis consiciendi rationem scitissimè docuit ijs uerbis . *Γίνεται δὲ καὶ ὁ εἰργασμένος σίδηρος , ὥς ὁ ὑγρὸς γίγνε-
ται , καὶ πάλιν πηγνύσθαι , καὶ τὰ σόμματα ποιοῦσιν οὕτως . ὁρίσεται γὰρ , καὶ ἀποκαθαίρεται κατὰ τὴν σκωρία . ὅταν δὲ πολλὰ-
κις πάλιν , καὶ καθαρὸς γένηται . τοῦτο σόμμα γίγνεται , ὅπου οὐδὲν δὲ πολλὰκις αὐτὸ , διὰ τὸ ἀπουσίαν , γίγνεσθαι πολλὰκις ,
καὶ τὸν σαθρὸν ἐλάττω , ἀποκαθαρομένου . ἐστὶ δὲ ἀμείνων σίδηρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκαθάρσιν .* Quæ Latine redduntur in
hunc modum . Porro & ferrum elaboratum liquefit , ita ut fluxum reddatur , & rursus concreseat , atque in
hunc modum faciunt stomomata : siquidem scoria in fundum subsidet , & defecatur ferrum . Cum uerò id sæpe
factum est , & purum euasit , stomoma efficitur . Hoc autem non sæpe faciunt , eo quòd repurgatum multum de-
perdat , & pondere imminuatur . Atqui ferrum illud melius est , quod minus excrementi retinet . hætenus Ari-
stoteles . Cuius nimirum doctrinam sequuntur in hunc usque diem , qui ferrarijs fornacibus , & officinis è ferro
prius elaborato , chalybem consciunt in Italia , & in alijs uniuersæ Europæ regionibus . Quapropter eos prorsus
hallucinari euidentissimum est , qui aliter sentiunt : nempe inter antiquos Plinium , & inter recentiores Mar-
cellum , & Brasauolum . His omnibus accedit Serapionis autoritas , magni inter Arabes Dioscoridis inter-
pretis : quippe qui quadragesimo tertio sui operis capite de simplicium medicamentorum historia & uiri-
bus , id totum quod à Dioscoride proditum est de squama stomomatis , de ferri squama posteritatis memoriæ pro-
didit , ferrum tanquam genus , chalybis loco accipiens . Nec obstat , quòd in Dioscoridis codice scriptum repe-
riatur , stomomatis squamæ uim eandem esse , quæ æris squamæ , quanquam non adeò ualenter aluum deiciat .
Siquidem ego planè suspicor , codicem Dioscoridis hoc in loco esse deprauatum , ut in alijs quoque pluribus de-
prehenditur , præsertim cum nec à Galeno , nec ab alijs ueteribus recentioribusque Græcis proditum sit , stomo-
matis squamam æris squamæ uiribus esse similem : hæc nanque aluum deijcit , illa uerò contra eam cohibet .
Ad hæc nusquam memini apud quenquam legisse , alio metallo roborari posse ferrum in aciem uel mucronem ela-
boratum , nisi chalybe , qui Græcis stomoma dicitur . Quo fit , ut illorum pertinaciam mirari non desinam ,
qui aliter sentiunt . Ex his itaque haud dubiè credendum arbitror , non aliud esse stomoma , quàm chalybem ,
qui cum à primordijs semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam , quam aciem
Græci σόμμα uocant , pariter chalybem stomoma uocarunt . Quapropter dicebat Aetius , sit ferrum , quod
in ipsis extinguitur , stomoma . Hoc autem uocabulum putauerim ego ortum esse à σόμα , quòd Latinis os sonat .
Acies enim , itemque mucrones , gladijs , & telis , alijsque ferreis instrumentis usum nullum alium præbent ,
quàm oris . unde Latinis quandoque dici solet , eos , quibus ob malefacta caput abscinditur , in ore gladij perijsse .
Plinius quoque licet ignorauerit , quid Græcis significaret stomoma ; chalybem tamen aciem , quæ Græ-
cis σόμμα dicitur , appellauit libro XXXIII . cap. XIII . sic inquit . Ex omnibus autem ferri generibus
Serico palma est . Seres hoc cum uestibus suis , pellibusque mittunt . Secunda Parthico , neque alia genera
ferri ex mera acie temperatur : ceteris enim admiscetur . hæc Plinius . Ex quibus palàm est , id hoc loco Pli-
nio aciem uocari , quod chalybem etiam Latini appellant , quodque nos corrupto nomine ab acie , uel ab acuen-
do uulgò uocamus acciaio , quemadmodum & Galli acier , & Hispani acciel suo idiomate dicunt . His igitur tum
rationibus , tum autoritatibus freti , σόμμα potius à σόμα , quàm à uerbo σόμω ortum habere putamus : quan-
quam etiam eorum opinio , qui à σόμω σόμμα dictum existimant , non sit omnino improbanda , quòd id uerbum
roborare , durum facere , aciem & mucronem inducere Græcis designet . Sed neque illos quòque prorsus aberrare
crediderim , qui scobem ab acie , & mucronibus , dum super lapide rotante acuntur arma , derasam , stomo-
matis squamam esse censent . ueruntamen hæc , quòd sit lapidis illius ramentis admista , non perinde ac sincera
probanda uidetur . Squama , quæ Græcis λεπίς χαλκῆ , Latinis Squama æris appellatur : Italis , Squama del ra-
me : Germanis , Kupfer schlag : Hispanis , Esquama de cobre . Quæ uerò Græcè λεπίς σόμματος : Latine Squa-
ma stomomatis dicitur : Arabice , Tubel , Batiture sabartam , & Cortex astas : Italice , Squama dello stomoma ;
Hispanice Esquama de azero .

Plinij, Mar-
celli & Bra-
uoli error.

Nomina.

Τὸν ἔρυσον . AERUGO RASILIS.

CAP. LI.

AErugo rafa fit ijs modis . In cadum , aut aliud consimile uas , acetum quàm acerrimum infundi-
tur : superponitur inde inuersum æneum uas , præsertim concameratum , sin minus , planum : sitque
obstructum , nullumque habeat spiramentum : exempto , quo doliolum obturaueris , operculo , deci-
mum post diem infidens ærugo deraditur . Aut æris lamina in cadis super acetum ita suspenditur , ne ip-
sum attingat , & totidem post dies raditur . Aut massula æris , aut lamina una pluresue uinaceis non re-
centibus , sed iam acescentibus conduntur , & simili modo uersantur . Quinetiam ex delinata æris sco-
be æruginem facere licet : necnon è laminis , quibus bractæ auri conclusæ malleo ducuntur , si quis eas
aceto respergat , & ter aut quater uerset , donec æruginem contrahant . Tradunt æruginem in Cyprijs
metallis gigni , lapidibus quibusdam nonnihil æris habentibus , quibus ærugo efflorescit : adduntque per

AAAA 3 Canicula

† Orib. addit.
καὶ τὰ ὅμοια.
& similia.

Caniculæ æstus è quodam specu manare: sed illam paucam, & optimam esse: hanc speluncis effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed uitiosam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem modis adulterant. aliqui pumice admisto, alij marmore, alij atramento futorio. Sed deprehendimus pumicem, aut marmor, dum pollice sinistrae manus madefacto, æruginis portiunculâ altero atterimus: siquidem eam diffundi constat: marmoris autem, pumicisq; partes coeunt non dissipata, demumq; tractatione crebra, & humoris complexu dealbescunt. quin & dentium appressu: siquidem syncera cedit, lævis, & sine asperitate. Atramentum uerò futorii igne coarguitur: nanque si fictile, aut lamina adulterata æruginè illinatur & feruenti cinere, aut carbonibus incalcescat alterutrum, mutabitur, rubescetq; id, quod atramentum futorium acceperit: quòd id ultimum suapte natura talem sortitur colorem.

Ἰὸς σκῶλη

AERUGO SCOLECIA.

CAP. LII.

10

AEruginis, quam uocant scoleciā, duo sunt genera. quædam fossilis est, altera factitia ad hunc modum. In mortario Cyprij æris dimidiam heminam aceti albi acrisq; pistillo cupreo conterito, donec strigmenti crassitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachmam unam, cum salis fossitij translucentis, aut marini quàm albisissimi, solidiq; aut certè cum nitri pari pondere teritur in sole æstuosissimis diebus, sub sydus Caniculæ, donec colorem æruginis contrahat, & concretu strigmentosum fiat: ubi autem se in uermiculorum Rhodiæ similitudinem coegerit, recondito. Efficax, & valde boni coloris redditur, si duas partes urinæ ueteris, cum una aceti adijeceris, & alia, quæ dicta sunt peregeris. Sunt qui æruginem rasilem, quæ in apparatu non respondit, gummi misto digerant in formas, & ita uendant. quod genus, ut uitiosum, improbatur. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mortario, & pistillo Cyprij æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferruminant. Antedicta æruginum genera usto æri omnino respondent, sed magis effectu ualent. Sciendum fossilem scoleciā præstantissimam esse: derasam sequi: postremo loco factitiā. mordacissima tamen est hæc, & magis adstringens. Aurificum autem ærugo rasæ respondet. Aerugines omnes adstringunt, extenuant, excofaciunt. oculorum cicatrices emendant, lacrymas cient, nomas sistunt, uulnera ab inflammatione tuentur: ulcera ex oleo ceraq; ad cicatricem perducunt: callos, & sordida ulcera purgant, cum melle coctæ: callum fistularum erodunt cum ammoniaco, collyrij modo in eas adactæ. ad gingiuarum autem excrescentias, & extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum crassitiem, cum melle illitæ uerum post illitionem spongia ex aqua calida locus fouendus est. resina terebinthina exceptæ, cum ære & nitro lepras abigunt. Vritur ærugo, quancunque uelis minutissimè fracta, comminutaq; in fictili patina, flagrantibus prunis superposita: uersaturq; donec se mutet, & colorem cinereum concipiat: postea refrigerata reponitur ad usum. Sunt qui cruda olla eam urant, uti dictum est: sed non prorsus eundem colorem cremata reddit.

Aeruginum
confid.

Aeruginū ui-
res ex Gal.

Nomina.

AEruginem, quòd colore sit uiridi, officinæ, ac medici in Italia æs uiride nuncupant, & uulgari sermone uerderame. Verum quauis officinæ eo in uniuersum abundant; synceri tamen parum ostendunt. Scoleciæ æruginæ, ac fossitiæ destituimur: quòd altera, quod sciam, hoc tempore non paretur, altera uerò ab æarijs fodinis, ubi fortasse plurima reperitur, à fossoribus non deferatur. Proinde cum harum copia non sit, ea tantum utimur, quæ ære in acetarijs cadis demisso, aut uinaceis iam acescentibus obruto, conficitur. Hallucinatur, qui credunt æruginem, & æris florem unam, & eandem rem esse, ut superius de æris flore differentes latius ostendimus. Aeruginum uires reddidit Galenus libro 1x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens, & liquans, non teneram modò, sed & duram carnem. Porro supra dictum est nonnullos eius generis medicamenta, epulotica, hoc est, quæ cicatricem inducant, appellare, cum ijs in tenuissimum pollinem tritis per specilli cuspidem contigerint, ulcera excrescentia, ac postmodum contracta reprimant. tamen si illos haud lateat, si paulò plus impositum foret, sese ulcus non contractum, sed erosum inuenturos. Siquidem colliquat, & digerit carnem: cum medicamenta epulotica contrahant, constringant, & calli in morem illam indurent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantum ipsa ulcera. quod si pauculum eius cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum extergit. Dictum uerò supra est de talium medicamentorum natura, tum ut sese quidam fallunt ex talibus compositionibus, aut sarcoticam, aut epuloticam adscribentes facultatem medicamenti, quibus minimè oportet: utpote cum ipsa id præstare nequeant, uerum ea, quæ ex ipsis composita sunt. Quæ ærugo ἰὸν ἔρυσιν Græcis, Aerugo rasilis Latinis dicitur: Italis, Erugine rasile. Quæ uerò Græcis ἰὸς σκῶλη, Latinis Aerugo scolecia nominatur: Italis, Erugine scolecia. Arabibus, Ziniar, seu Zengiar: Germanis, Spangruen: Hispanis, Cardenillo: Gallis, Verderis & Verdet.

Ἰὸς σιδήρου.

RVBIGO FERRI.

CAP. LIII.

RVbigo ferri restringit: sistit sceminarum profluvia admota, potuq; præstat ne concipiant. Illita ex aceto, ignibus sacris, & papularum eruptionibus medetur. Perquam utilis ad febribras genarum, reduuias, & pterygia. Condylomatis prodest, gingiuas firmat, podagras illita lenit, alopecias replet. Vinum aquaue, in qua candens ferrum sit restinctum, potu celiacis, dysentericis, lienosis, cholera laborantibus, & dissolutis stomacho auxiliatur.

Σκωπία.

Σκωρία σιδήρου.

STERCUS FERRI.

CAP. LIIII.

Stercus ferri, quam scoriam uocant, eadem potest, quæ rubigo, sed inefficacius. Aconito ex aceto mulso potum, opitulatur.

Ferrugo, quæ est ferri rubigo, vulgaris notitia est. Eius similiter scoria, quæ Latinis & Stercus, & recrementum ferri & nostris uulgò spiuma di ferro appellatur, omnibus, notior est; quàm ut maiore indigeat declaratione: hæc nanque prope ferrarias officinas passim in aceruum congesta spectatur ab omnibus. Veruntamen ne aliquis fortasse decipiat, illud nobis indicium non abibit, quod ferri, aut æris, aut argenti scoria non est squama, quæ malleo decutitur. Siquidem hæc ferrarijs fornacibus, quibus ferri metallum funditur, indita liquefcit, & iterum in ferrum coit. Scoria uerò, quod inutile sit ferri recrementum, manet, & spongiarum modo spumofum, nunquam ferrum effici potest. Scoria meminit Galenus libro IX. simplicium medicamentorū, sic inquit. Scoria omnis resicatorium admodum medicamentum est, potissimum autem ferri. Siquidem ad leuiorem redigens ipsam in aceto quàm acerrimo, posteaquæ decoquens ad aures, quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea utor, medicamento maximè exiccatorio, adeo ut mirentur, qui preparantem me uident, & ante rei periculum fidem non habeant, aures tale posse ferre medicamentum. Porro argenti scoriā propriè helcysma appellant. Verum emplastris quibusdam resicatoriæ facultatis commiscetur. Paratur è ferro oleum (qui dam ferri quintam essentiam uocant) hoc modo. Sumito ferri scobem limā deasam, & ignium iei (ut chymistæ dicere solent) ad calcis speciem redactam, aut huius uice rubiginis anchoræ, quæ naues sistuntur, quantumlibet. Hæc in tenuem puluerem trita, in aceto acerrimo distillato, in aqua calentis balnei; non tamen feruentis, aut in equino fimo calente, in uase uitreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato uase acetum in aliud uas effundito, quousque clarum effluxerit, & seruato diligenter, & iterum super idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoquæ in balneo, eodem modo ad rubedinem usque, eademquæ seruata ratione extrahito, & iterum, atque iterum acetum addito, quousque nihil amplius ruboris concipiat. Deinde acetum rubicundum factum in distillatorium uas uitreum conijcito. & in fornace collocato, cineribusquæ obducito, & succenso igne ad destillandum finito, quousque fluxerit acetum, aquæ stillatitiæ modo. & postea uase è fornace exempto, illud frangito, & ferream materiam in fundo residentem extrahito, terito, & in aliud uas reponito affusa communi aqua, quæ prius distillata fuerit, & simul in balneo præscripto macerari finito, duorum dierum spatio. Eximito deinde, & per filtrum (ut chymistæ dicunt) distillandum parato, & id omne, quod fluxerit, in uase aliquo asseruato, quousque in sal concreuerit. Id demum conterito, & in uitreum uas retorti colli, ita à chymistis appellatum, collocato, & ualido igne oleum elicit, quod rubrum emanabit. Hoc seruato diligenter. Siquidem eximium, rarumque habebis medicamentum, ad omnes locinoris, & splenis obstructions, ubi cæteris auxilijs morbus expugnari nequeat, sed sumentes prius medicamenti attenuantibus, & aluum subducentibus purgatos esse oportet. Datur locinorosis drachmæ pondere ex aqua Intubi, aut cichorii, aut Agrimoni, lienosis uerò ex aqua aspleni, aut adiati, aut Tamarisci. Ac ad ea oia mirificè præstat, ad quæ Rubiginē & scoriā præstare scribit Dioscorides. Cæterum ubi quis per se parare nesciat, Chymistas consulat. Rubigo ferri Latinis dicta, ἰὸς σιδήρου, Græcis appellatur: Arabibus, Seda albadid: Italis: Ruggine del ferro: Germanis, Eysen rost: Gallis, Ruilleure de fer. Quæ uerò Græcis σκωρία σιδήρου. Latinis, Scoria, Stercus & Recrementum ferri dicitur: Arabibus, Chabt alhadid: Italis, Spiuma di ferro: Germanis Schalken: Hispanis, Mozo de herrera, & Mozo de fragua.

Rubiginis, & scoriæ ferri cōsideratio.

Scoriæ uires ex Gal.

Oleum è ferro parandi ratio & uires.

Μόλιβδος πεπλυμένος.

PLUMBVM ELOTVM

CAP. LV.

Lotura plumbi sic fit, In mortarium plumbeum aquam iniiciens, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteo deinde colato, aquam superinfundes, quod facilius quicquid est resolutum incerni possit. hoc iterum facito usque dum satis tibi habuisse uideatur. ubi confederit priore aqua effusa, nouam adijciens, ut cadmiam lauato, donec nulla extet nigritia: postea in pastillos cogens reponito. Quidam scobem mundi plumbi lima quæ sitam, mortario pistilloquæ lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adiecta fricant, donec nigrescat: mox ubi id pessum ierit, effusa aqua, colligunt in pastillos. nam tritum uehementer, cerusæ simile redditur. Alij elimatæ scobi modicam plumbaginem adijciunt, affirmantes ita elotum plumbum præstantius esse. Potest refrigerare, adstringere, inducere, mollire, explere caua, sistere oculorum fluxiones, & ulcerum excrementia. Sanguinem supprimit: prodest contra sedis ulcera, condylomata, & hæmorrhoidas, ex rosaceo: item ad ea, quæ agrè cicatricem ducunt: & in totum spodij effectus præbet, nisi quod non obducit crustas. Syncerum plumbum affricu, marini scorpionis, draconisquæ plagis auxiliatur.

Μόλιβδος κεκαυμένος.

PLUMBVM VSTVM.

CAP. LVI.

Vritur plumbum sic. Super quàm tenuissimas plumbi laminas, fictili nouo inditas, sulphur inspargito: additisquæ alijs rursus laminis, interiecto semper sulphure, usquedum uas expleueris, succendito. flagrans autem plumbo, ferrea rude uersato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilquæ

nihilque è plumbo nonustum hæserit. tum demum obstructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius sentitur. Aut elimatam plumbi scobem in olla sulphure urito. Alij laminas in fictili crudo, ut dictum est, imponunt fornaci, aut foco, & circumlinentes operculum, dato exili spiramento, urunt. Alij pro sulphure cerussam, aut hordeum inspergunt. Alij integras laminas imponentes, acri igne utuntur, & rudicula ferrea continuè mouent, dum in cinerem soluantur. Sed difficilis huiusmodi ustio, & si uehementius uratur, contrahit spumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima urendi ratio. Plumbum ustum lauatur ut cadmia, & reconditur. Eosdem effectus habet, quos plumbum elotum, sed multò acriores.

Σκωρία μολύβδου.

RECREMENTVM PLVMBI.

CAP. LVII.

16

Recrementum plumbi, quod scoriam uocant, optimum est, densum, fractu contumax, cerussam planè representans, nihil plumbosi habens, quod ad luteum colorem accedit, & uitri splendorem imitatur. Eadem quæ plumbum exustum potest, sed magis adstringit. Lauatur in mortarijs infusa aqua, & refusa summa aquæ parte, quæ luteum colorem duxit: idq; sæpius, dum recrementum abmatur. Dein ubi confederit crassamentum, aqua effusa, digeritur in pastillos.

Μολύβδος οειδής.

MOLYBDOIDES, SIVE LAPIS PLVMBARIVS.

CAP.

LVIII.

20

Molybdoides lapis à plumbi similitudine dictus, respondentem recremento uim habet, & eodem modo lauatur.

Scoriz plūbi
confid.

Plumbi abluendi, atque etiam comburendi ratio, adeò lucidè constat à Dioscoride prodita, ut operapretium non sit plura de ea referre. Veruntamen animaduertendum est, plumbi recrementum, quod Dioscoridi scoria uocatur, non esse plumbagem, quæ excrementi instar, ubi plumbum igne liquefit, ab eo secedit. Quippe quod hæc nil aliud sit, quàm purissimum plumbum, quod ignis ustione, cineris speciem induit. Hæc enim in Plumbarijs officinis in purissimum plumbum facillè redigitur, quemadmodum & argenti spuma. Plumbi itaque scoria sit tantum in fornacibus, ubi plumbi lapis metallicus funditur. Siquidem hoc probe fusio, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculam extra fornacem delabi sinunt. Vbi uerò adhuc calens concreuit, aqua frigida perfunditur, quousque scoriam exuat: quæ (ut Dioscorides inquit) densa admodum est, & fractu contumax, colore in luteum uergente, & uitri splendorem præse ferens. Huius complures uidimus acervos in Tridentino agro, ac etiam in comitatu Tirolensi, ubi innumera metallorum fornaces, die noctuq; ignibus aguntur, nanque in ijs locis metallorum recrementa, extra officinas abijciunt, monticulos ex his struentes. Quod si accidat metallicos lapides agrè igne in fornace liquefcere, scoriz huiusce partem admiscant, quoniam huius adminiculo citius metalla ignibus cedunt. Reperi ego sæpius plumbi, argentiq; scoriam adeò uersicoloribus lineis interfectam, pellucidamq; ut id uitri genus, quod uulgò Venetijs appellant Smalto, omni ex parte referret. Quare oportet eos, quibus in animo est, certam & exquisitam harum rerum cognitionem assequi, metallorum fodinas, & fornaces adire, non autem ea in pharmacopolijs querere, ubi omnia ferè metallica medicamenta spuria, & adulterijs uitiata reperiuntur. Caterum qui Lapidem plumbarium, siue molybdoidem hodie legitime ostendat, habeo profectò neminem, ni forte fossilis quoddam cadmiæ genus demonstrent, quod plumbum colore imitetur, qualis illa, quam uulgò nocant Margheffita di Stagno: quanquam hanc equidem molybdoidem esse nō auisim affirmare, quod nullum latius Molybdoidis historiam scriptis mandasse compererim, quàm ipse fecerit Dioscorides. qui tamen eius historiam tam paucis perstrinxit, ut difficile admodum sit decernere, quinam lapis nobis legitimam molybdoidem representet. Etsi fortasse non aberrarent, qui dicerent, plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum, ueram esse molybdoidem. quippe quod hic colore, & pondere plumbum maxime refert. De plumbo diffusè satis differuit Galenus libro 1 x. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit.

Lapidis plum
barij confid.Plumbi facul
tates ex Gal.

Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam; sed & aeream, paucam autem terream. Igitur quod plurimum habet essentia humidam à frigore coacta, indicium tibi esto, quod ubi admotum est igni, celeriter fundatur, fluatq;. Quod uerò & aerea sit particeps, hoc habeto signum omnium, quæ nouimus, unicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quacunque illic ponantur, celeriter situm colligant. Tum etiam plumbea statuarum uincula, quibus earum pedes annectuntur, sæpenumero creuissè uisum est, & quædam adeò intumuisse, ut ex lapidibus dependere crystalli modo. Atque hæc probabiles quidem sunt humiditatis eius, frigiditatisq; notæ, priusquàm experimentum fiat: caterum scientifica, & certa per experientiam cognoscuntur. Preparato igitur mortario, simulque pistillo, utrisque ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itaque terito, ut & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendam reddant. Id quod ex utroque constabit, multò erit frigidius facultate, quàm liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & uinum tenue aqueum, & oleum iniicere, aut quiduis eiusmodi. At si etiam plus efficere succum uoles refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porro si succo, qui proveniet, uti uoles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cum ulcere, aut rugis & ad eas, quæ in pudendis, testibusq; & uberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pedibus, aut

60

des, aut in alium quemvis articulum decumbunt. Sed & ulceribus rebellibus utile est. Nam & ad cancrofa eo utens, uirtutem medicamenti mirabere. Quod si celeriter multum plumbei succi colligere uoles, conare in sole torrere, aut quocunque certe modo aere excofacto. Ad multa autem utile habebis medicamentum, si adfuso refrigerantium succorum quopiam teras, ceu semperuiui, cotyledonis, intybi, lactuce, chondryllæ, psyllij, omphacis, portulacæ. Porro si qua horum non facile in succum soluntur, uelut portulaca, misceto illis aliorum succorum quempiam, uelut omphacis. quin & ipse per sese prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum. Quin & in laminam diductum plumbum absque alio ullo, ipsum per sese athletarum sese exercitantium lumbis insternitur, ubi uenereis somnijs uexantur scilicet: nimirum haud obscure eos refrigerans. Sed & bractea ex plumbo tenuis facta, probe ganglio illigata, planè ipsum dissipat. Illigabit autem probe quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc uel inde. Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cum ante lotionem mista fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad ulcera rebellia. Vbi uerò lotum fuerit multò optimum medicamentum est, & ad ulcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducenda. Conuenit & chironiis quæ uocant ulceribus, & cancrofis omnibus, & putredinosis, tum ipsum per sese, tum medicaminum ad cicatricem perducendum quibusdam commistum, quale est, quod ex cadmia conficitur. Ceterum soluendum est principio, si copiosa sit sanies, quotidie: sin minus tertio, aut quarto quoque die. Verum foris spongiam imposito aquæ frigide, quæ si desiccetur rursus mergatur. Sed hæc fusius, quàm pro instituto diximus, plusculum sermonis affinitate prouecti. At tempus iam est sequentia deinceps persequi. hætenus Galenus. Plumbum elotum sic Latinis μόλιδος περιχυμένος Græcè dicitur: Italis, Piombo lauato. Plumbum uerò ustum Latine dictum, μόλιδος παραχυμένος Græcè, Piombo abbrusciato Italicè uocatur. Quæ deinde σκορία μόλιδος Græcis, Latinis Plumbi recrementum, & plumbiscoria appellatur: Italis, Spiuma del piombo. Quæ denique μόλιδος οειδής Græcè, Molibdoïdes item, & Lapis plumbarius Latine nuncupatur: Italicè, Pietra piombaria.

Nomina.

Στίμι.

STIBIVM.

CAP. LIX.

Stimmi optimum, quod splendidissimum est, modoq; nitidularum emicat, confectu crustosum, nihil terræ, aut fordidi habens friabile, quod stibi appellant, alij platyophthalmion. Vis eius adstringere, meatus obstruere, refrigerare, excrementa in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, fordes, & ulcera oculorum expurgare: sistit & sanguinem e cerebri membrana profluentem. & ut in uniuersum dicatur, uis usto plumbo similis est. Priuatim, ambusta igni in pustulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitum. crustosas exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua cerussa. Torretur pinfita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur crusta, exemptumque restinguitur mulieris lacte, quæ marem peperit, aut uetere uino. Vritur etiam carbonibus succensis efflatum, quoad igni deflagret: si enim paulò magis concremetur, plumbum fit. Lauatur ut cadmia, & æs. Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

Stimmi, siue Stibium, recentioribus medicis, chymistis, ac seplasiarijs, qui Mauritanorum doctrinam sectantur, Antimonium dicitur, quod hoc nomine Serapio, & Auicenna Stibium appellauerint. Huius fodinæ pluribus locis habentur in nostro Senensi agro, sed præstantissimum foditur in maritimis nostris Massano solo, ac Suanensi: quinetiam in comitatu sanctæ Floræ prope Syluenā oppidum. Venetias adfertur ex Germania, fornacibus prius fustum, & in massas concretum. Aiunt artifices, qui campanas constant, has edere sonitum magis concinnum, magisque auribus gratum, ac sonorum, si stibij nonnihil ceteris admisceatur metallis, dum unā in fornace liquantur. Is etiam expetitur, qui uasa e starmo conficiunt: item ijs, qui metallica faciunt, & poliunt specula: ijs præterea, qui chalcographis characteres, & typos effingunt. Id tantum differentiæ esse inter plumbum, & stibium ait Brasauolus Ferrariensis, quod plumbum ignium ui liquefeat, stibium uerò nunquam, sed faciliè teratur in puluerem. Sed eius opinionem falsam esse deprehendit experimentum. quandoquidem stibium igni admotum, perinde ac plumbum colliquescit, & fluit. Cuius rei nos sæpius periculum fecimus, dum oleum nostrum ex stibio conficeremus, quo quidem magno successu utimur ad contumacia, sinuosaq; ulcera sananda. ad id siquidem stibium pluries fundere oportet, ut syncerius, puriusque reddatur. Ceterum admonitos lectores uolumus, oleum hoc nostrum e stibio paratum, non illud esse, quo chymistæ argentum in aurum mutari fabulantur, sed aliud ab eo longè diuersum: tametsi hoc nostrum ex sese plus auri fundat, quàm illud chymistarum. Sed ut ad institutum nostrum reuertamur, mihi planè uanum uidetur asserere stibium igne haudquaquam liquefcere. Nam cum quolibet metallo, siue ferrum sit, siue chalybs, in fictili fusorio permistum, ea celerius eliquandi præbet materiam. Quam ob causam qui ferreos, sphericosque globos bombardis immittendos e fuso ferro conformant, nisi stibium ferro admiscerent, nunquam sanè (ut pro certo affirmant) id fluxum facerent. Stibij mentionem fecit Plinius lib. xxxiii. cap. vi. ubi ita scribit. In iisdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus spumæ lapis candidæ, nitentisque, non tamen translucentis, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbason. Duo eius genera, mas, & fœmina. magis probant fœminam. Horridior est mas, scabriorque, & minus ponderosus, minusque radians, & arenosior. Fœmina contra nitet, friabilis, fissurisq; non globis debescens. hætenus Plinius. Stibij uires retulit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, his uerbis. Stimmi ad facultatem desiccantem adiunctam habet hoc medicamen adstrictionem: quamobrem & oculis

Stibij confederatio.

Brasauoli erratum.

Stibij uires ex Gal.

Stibij uis de-
iectoria.

Historia 1.

laribus medicinis commiscetur, & illis scilicet, quæ conformantur in collyria quæ uocant, & siccis, quæ utiq;
 sicca collyria cognominant. hæc Galenus. Ceterum Stibium uim deiectionis sortitur præstantissimam: quan-
 quam antiquorum ac recentiorum nullus præter unum Theophrastum Paracelsum, hoc literis memorieq; man-
 dauit. Quare non equidem grauabor in studioforum gratiam ea hic commemorare de huius medicamenti uiri-
 bus, quæ uidi, atque etiam à medicis quibusdam fide dignis accepi. Etenim Andreas Gallus medicus Tridenti-
 nus, qui iandudum honoratissime medicinam fecit Serenissimo Ferdinando Archiduci Austria, Dominus meus
 clementissimus, ex multis uigilijs magnisque laboribus, quos in studia, & seruitium insumpserat, inciderat in
 malā ualeitudinem, nempe in pulmonū, cordis, & uentriculi inflammationem: unde uehemens admodum sitis cō-
 sequebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate ue-
 xabatur, ut uix loqui posset. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeo magnam, ut nocte repente ex-
 pergefactus putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His denique malis acceperat capitis distillatio, à qua
 sæpius suffocari metuerat. Porro metum mortis augebant uires, quæ tot morbis quasi hostibus obsessæ, facile
 poterant descere & opprimi, ex eo præsertim quod nullus esset cibus, qui appetitum languentem excitaret,
 atque ita uires instauraret, uel saltem conseruaret. Addam quod os & guttur eius saporem tetrū & carbo-
 nibus similem reddebant. quæ sanè omnia dictæ inflammationis erant indicium non obscurum. Cū igitur res
 sua per aliquot dies ita se haberet, atque in maximo uersaretur discrimine, neque ullum perciperet leuamentum
 suarum ægritudinum ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritanii Antimonium uocant, me nescien-
 te, confugit: quoniam sæpe audierat medicamentum hoc sibi mirifice commendatū fuisse à Georgio Handschio
 medico hand uulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus Stibij
 in tenuissimum puluerem redacti, & rhodosacchari exiguo admisti, tria tantum grana sumpsit. atque paruo
 post temporis spatio sensit medicamentum illud uentriculi subuersionem moliri, ac leuem quandam calorem exci-
 tare. Mox erupit uomitus, quo solū quasdam cibi particulas reiecit, etsi superiore die non cenasset. Hunc
 paulo post alius secutus est uomitus similis: cui successit bilis flaua reiectio ad unciarum ferè quatuor pondus.
 Hæc autem omnia euenerunt horæ tantum dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud cepit inuamenti, quod sta-
 tim omnis uentriculi labor sedatus est. Ex eo uerò quod hora post ter biliosa infernè excreuit, in quibus crassa
 quadam residebant (hæc simul duarum librarum pondus æquare poterant) factum est, ut ab illa cordis palpi-
 tatione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore statim sit liberatus. qui præterea neque sitim molestem habuit,
 neque cibi fastidium perpeffus est. Quamobrem is corporis salutem ipsamque uitam in tot morbis deploratam,
 Deo primum, deinde huic medicamento acceptam retulit. Alium quoque Stibij intus assumpti effectum silen-
 tio non dissimulandum mihi narravit idem Georgius Handschius, cuius superius memini. Is enim cū esset pe-
 stilentia correptus, ob idque maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate,
 capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu, circa noctis crepusculum Stibij rhodosaccharo admisti tria grana sum-
 psit. atque post horæ dimidium uomitionibus reiecit magnam pituita, bilisque tum flaua, tum porracea quanti-
 tatem, cum prospero admodum successu. Siquidem ex uomitu (sic ille dicebat) statim sublata est spirandi diffi-
 cultas, ac cordis tremor cessauit. Vomitus deinde subsecuta est copiosa alui deiectio sine ulla ægotantis mole-
 stia. post quam reliqua pestis symptomata prorsus euanuerunt, atque adeo breui is fuit integræ sanitati restitui-
 tus. Id quod etiam alijs contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt usi in ea pestilentia quæ anno 62.
 & 63. in tota ferè Boemia grassabatur. siquidem quàm plures seruati sunt pestilentia affecti, qui Antimonij hya-
 cinthini nostri, grana tantum quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio deuorauerunt. Præterea
 Stibium opitulatur omnibus in uniuersum morbis, quos atra bilis excitauit, ijsque præsertim qui hypochondria-
 cham obtinent inflationem. equidem uidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melancholicus factus planè desipie-
 bat, multa que stultè loquebatur. Huic sanè exhibitum fuit Stibium granorum duodecim pondo: quod paulo
 post copiose atram bilem per aluum eduxit, cui erant admista (ut ego, qui uidi uocatus tanquā ad miracu-
 lum, testari possum) ramenta ueluti carnis, quæ magnos uarices in particulas dissectos præ se ferebant. nanque
 excrementa illa sanguinem nigerrimum representabant potius, quā ullum ex alijs humoribus. Hoc utique illi
 tantam opem tulit, quod postera die uisus est bellè pristinam mentis suæ sanitatem recuperasse. Et quoniam is
 erat corpore robusto & animo forti, ideo non est mirum, si facile & sine ullo incommodo tulerit tantam illius
 medicamenti quantitatem. quāquam audax nimis fortè habendus est ille, qui eam exhibuit. Datur etiam Sti-
 bium utilissimè diuturna febre consumptis, & ijs qui spirandi difficultate laborant, præcipue asthmaticis. Pro-
 deest item conuulsis, comitialibus, ueternosis, resolutis, & ijs qui coli dolore cruciantur. Extant quoque apud
 me nonnullorum Medicorum Italarum Epistola, quæ (Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem, in qui-
 bus de Antimonio admiranda quadam leguntur. Extant & aliorum quoque testimonia & præsertim Illustrissi-
 mi Comitissæ Octauiani Langoschi, & uiri optimi, nec unquam satis laudati Luca Contilis Senensis. Siquidem,
 hic sanitatem pluribus simul morbis impeditam, & quæ à peritisimis medicis restitui nunquam potuit, Antimo-
 nio acceptam refert. Nam inter cetera miracula huiusce medicamenti scribit ipse quod sumptis à se tantum
 quatuor granis Stibij nostri euomuit paulo post x i i. terebinthina resinae portiones, quas ante dies quindecim uo-
 rauerat. quin etiam ille constanter asseuerat, se quā plures sanasse, qui ferè deplorati agebant. Quo fit ut non
 possim non mirari nonnullorum Medicorum ingenium, qui Stibium uenenum mortiferum esse contendunt. Si-
 quidem si medicos se esse profitentur, miror quidem eos hætenus non obseruasse, rara admodum, uel fortasse
 nulla reperiri medicamenta, aluum electiue exoluentia, tam priscis, quā recentioribus medicis usurpata,
 quæ uenenosam uim non sortiantur. Elleborum enim utranque, Tithymalorum omne genus pityusa, Elate-
 rium, colocynthis, Turpetum, Thapsia. Bryonia, Scamonium, Thymelæa, chameleæ, Cyclaminus, & inter
 fossilia

Historia 2.

Historia 3.

Historia 4.

foßila Armenium atque caruleum lapidem, quin etiam æris Squamam, qua passim usi sunt antiqui ad cutem subeuntes æquas uenenoſa ui haud sunt expertia. Atqui quid dicent de Sandaraca atrociſſimū uenenum? An non ne eandem propinat cum melle, aut in catapotijs Dioscorides aſthmaticis, & alijs in discrimine laborantibus? Non ne & Anicenna Arſenicum quoque propinat? Hoc mihi dixiſſe ſat eſt ut illorum negligentiam, ne dicam inſcitiam palam faciam, qui ſuis opinionibus (profecto ridendis) inherentes, nō uident dum ſtibium uituperant, interim tamen ij à præſcriptis medicamentis non abſtinent; imo ijs quotidie utuntur, quorum nonnulla longe magis ſumentibus nocent quā ſtibium, Cuius uſu (ubi rectè in morbis conueniat) ſæpe miraculi ſpeciem affert, & præſertim ubi propinetur ex catapotijs ex Galeni hiera paratis. Quamobrem optimè ij dicunt ac intelligunt, qui in deploratis ſerè morbis diuturnis, iſiſque pituitosis melancholicis curandis ſtibium Dei manum ap-
10 pellant. Cæterum ſunt qui aſſerunt ſtibium ſumptum non ſecus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atque idem reliqua omnia metalla, inſtrumentaque metallica, quibus adijcitur, ab omni ſorde purificat. At qui in eius exhibitione diligenter animaduertere oportet, ut illud quod exhibetur, ſit præparatum. Hanc ob cauſam nos hîc eius parandi rationem ſubiiciemus. Eligito ſtibium optimum, quod (ut Dioscorides tradit) ſplendiſſimum eſt, modoque nitedularum emicat, conſractū cruſtoſum, friabile, nihil terræ aut ſordidi habens. Id primum in puluerem facito: deinde in fictile uas, quod amplum ſit, conijcito: tum demum carbonibus ſuccenſis ad calcinandum (ut chymiſtarum uerbo utar) ſub dio exponito, atque interim cochleari ferreo ſpatula ita Myropolis appellata continuè moueto. Hoc uerò dum ſit, fumus exhalat tenuis, ſulphur & auripigmentum redolens, qui ſi ore attrahatur, crebras interdum excitat uomitiones. quapropter qui uerſant, uentis terga opponunt. Verſare autem aſſiduè expedit: nam ſi pauliſper ceſſes, uel comburitur ſtibium, uel liqueſcit.
20 Verſato itaque diligenter, quouſque in glebas concreſcat. quas cum uideris, ſublato ab igne fictili, quod concreuit, rursus in puluerem redigito, atque eidem fictili impoſitum carbonibus reddito, aſſiduoque uerſato. Id quod toties repetendum eſt, quoties coaleſcentes glebulæ poſtulerint. Ita quoque tandiu uerſare conuenit, quoad corpuſcula illa, quæ emicant, ſplendorem ſuum amiſerint, uapor omnis ceſſauerit, ſætor obſoleuerit, & ſtibiū in calcem conuerſum ſubalbicans cineris colorem contraxerit. perfecti autem operis ſignum erit, ſi prunis ardentibus inſpergatur, nihilque proſus fumi emittat. Poſt hæc ſumito huiusce calcis, exempli gratia, libram mediam, chryſocollæ factitiæ, ſemunciam. Deinde chryſocollam & ſtibium terito in tenuem puluerem. Mox omnia ſimul miſceto, atque in fictili fuſorio, quo utuntur aurifices, igni uehementi adnoueto: uas ſuper laterem aut teſtaceum aliquod, fictilis ollæ fundum prius collocatum, & fictili operculo contectum, carbonibus accenſis circumdato. Veruntamen operæpretium eſt in hoc magnam adhibere diligentiam, ne res illæ comburantur.
30 Quare tenacula ferrea ſublato cooperculo, nonnunquam inſpiciendum eſt an colliqueſcat. Nam ubi colliquatū fuerit, illico uas ab igne eximito, & ſuper inuerſa pelui ex auricalco fabricata, qua tonſores utuntur, projicito. Quam primum enim ibi concreſcet in laminas, quæ colore, & nitore chryſopatios, quos hyacinthos appellant, atque etiam nonnunquam granatos referunt. Vbi autem lapillos paruos & rotundos parare ſit animus guttatim e fuſorio uafe ſuper eadem pelui fuſum antimonium effundito. Cæterum chryſocollæ uicem feliciori ſucceſſu mihi præſtat ſal foßile chryſtalli modo pellucidum. ſufficitque in tribus Antimonij uncijſ ſemidrachmam addere. Verum omnes admonitos uelim difficillimè à quoquam parari poſſe Hyacinthinum antimonium, etiam peritiſſimo chymicæ artis magiſtro, niſi prius ab altero parari diligenter inſpexerit. quum non ſemper ijs etiam ſuccedat pellucidum, qui ſæpe ac ſæpius illud parauerunt. Ideoq; ubi eius laminæ ſemel proiectæ puluerulenta quadam cuticula obducuntur, quæ earum nitorem pelluciditatemque obumbrant, oportet iterum eaſdem laminas conte-
40 rere, atque non nihil antimonij crudi inſimul addere atque etiam parum ſalis foßilij, & iterum igni adnouere & fundi permittere atque inde projicere. Cum autem hoc medicamento uti uolueris, in puluerem redigito, datoque trium uel quatuor granorum pondere: id tamen pondus in robuſtioribus nonnihil augeri poteſt. ſtibium ita præparatum commodiſſimè admixcetur rhodoſaccharo, cui etiam maſticheſ modicum adijcitur. Atque hætenus de ſtibi non uulgari efficacia ac præparatione. quæ equidem omnia (ut igenue fatear) in primis debeo Andree Gallo uiro clariſſimo, cuius ſuprà mentionem feci. ſtibium quod Latinis, ſtibi Græcis uocatur: Arabibus, Atmad, ſeu Atimad: Italis, Stibio, & antimonio: Germanis, Spyeſz glaſz, & Rohſpyeſz glaſz: Hiſpanis, Piedra de alcohol.

Stibij Hyacinthini præparatio.

Nomina.

Molybdæna. MOLYBDAENA, SEV PLUMBAGO. CAP. LX.

50 Molybdæna optima eſt flaua, argenteæ ſpumæ æmula, modicè ſplendens, cum teritur ruſa, coctæ cum oleo iecinoris colorem trahit. Vitioſa eſt, quæ aerem, aut colorem plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Eſt etiam quædam foßilis, ad Sebaſtiam, & Corycum inuenta. Quo in genere probatur, quæ lapidoſa non ſit, aut recrementoſa, ſed nitens, & flaua. Vim habet ſpumæ argenti, aut recremento plumbi ſimilem. Vritur, lauaturque eodem modo. Miſcetur conuenientiſſimè medicamentis, quæ liparas uocant, atque emplaſtris minimè mordentibus. Carnem recreat, & ulcera ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abſtergentibus non conuenit.

60 Molybdæna, ut Dioscorides teſtatum reliquit, factitia eſt, & foßilis. Factitia ſit in fornacibus, ubi auri, & argenti metallum funditur: quandoquidem ubi auri, uel argenti uena, ſive materia, plumbi tantum ſibi admixtum non habet, quantum ad eius liquationem moliendam ſatis eſſet, qui operi præſunt, aut lapidem, à quo plumbum elicitur, aut plumbum ipſum ſuper addunt: quod tamen ignium ui partim cum admixtis

Molybdæna confid.

admistis metallis coit, partim uerò argenti spuma modo fornacis folio cohæret, & in molybdænam uertitur. Hoc itaque cum probè nouisset Plinius, libro 34. cap. 16. de hac Molybdæna differuit ijs uerbis. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim e sua prouenit uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mistisq; uenis conflatur. Eius, qui primus fuit in fornacibus liquor, syncerum appellatur plumbum: qui secundus, argentum: qui remansit in fornacibus, galena, quæ portio est tertia addita uena. Hæc rursus conflata dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus. Idem præbet argenti spuma, quæ Græcis lithargyros dicitur. hæcenus Plinius. quamobrem facile asserere ausim, nil aliud esse Molybdænam, quàm lithargyri speciem, quæ postquam e fornace fluxere metalla, in ipsius fornacis fundo concreta, perustaq; residet. Proinde non ab re dixisse uidetur Galenus, quòd Molybdæna iisdem polleat uiribus, quibus & argenti spuma. Quæ autem in terræ uisceribus fossilis nascitur, nil aliud sanè fuerit, meo iudicio, quàm metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum simul continet. Hunc equidè testari possum uaria se facie ostendi: quippe quòd alius sit colore luteo, alius cinereo, alius cæruleo, alius uerò scintillans cernatur, atque nitorem præ se ferens, pro uarijs, ac diuersis terræ uaporibus, quæ in metallicos lapides feruntur. Quòd autè eiusmodi sit Molybdæna fossilia, testis est Plinius lib. 34. cap. 18. ubi sic inquit. Est & Molybdæna, quam alibi galenam uocauimus, plumbi, & argenti uena communis. Et libro 33. cap. VI. ita scribit. Argenti metallum terra est, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cū uena plumbi, quam galenam uocant. hæc Plinius. Ceterum palam est, molybdænam factitiā nihil à lithargyro differre. Hoc non latuisse Galenum, eius uerba declarant libro 1x. simplicium medicamentorum, dum ait. Molybdæna similem lithargyro uim possidet, tantum à media temperie ad frigidum paululum quid recedens. Sed nec abstergentis facultatis est particeps. Vtraque autem hæc medicamina liquari possunt: ac non ut lapides, & cadmia, & arena liquationem respuunt, sed celerrimè liquantur, ubi oleo additum nonnihil aceti est: liquantur tamen etiam admista aqua, sed diutissima coctione. Porro cū in Cypro cadmiam, quæ in montibus, & riuis nascitur accipiebam, quæ & ipsa lapidis, ut dixi, species est; ad eundem modum molybdænam multam, cum alijs proiectam lapidibus conspexi in uia, quæ ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus qui dam, in quo & metalla sunt inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis, & quadraginta stadijs distans à Pergamo. Μολύβδαινα sic Græcè, ut etiam Molibdena Latine dicitur: Italicè, Piombaggine.

Molybdæna
uires ex Gal.

Nomina.

Αργύρε σκωρία.

ARGENTI RECREMENTVM.

CAP. LXI.

Recrementum argenti, quod scoriam uocant, aut helcysma, aut encauma, molybdæna uim habet. quare emplastris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cū adstringat, extrahatque.

Argenti scoria
confid.

Vires ex Gal.

Nomina.

Complures argenti scoria acerui, quàm uulgò Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uisuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lauisum, & in comitatu Tirolensi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi scoria differentes. Facie hæc uitrum, quod Veneti ab inditis quibusdam uulgò Smalto dicunt, adeò refert, ut perdifficile sit alterum ab altera dignoscere. Varijs hæc coloribus conspicitur, pro admistorum (opinor) fossilium uarietate. nigricat tamen cū plurimum, & quibusdam exaratur lineis cū cæruleis, tum etiam uiridibus. Nec deest etiam quæ uiridi tantum, & quæ solum cæruleo spectetur colore. Huic uires reddidit Galenus lib. 1x. simplicium medicamentorum, his uerbis. Argenti scoriam propriè helcysmam appellant. Emplastris quibusdam resicatorie facultatis commiscetur. Quod Latinis Argenti recrementum, Græcis ἀργύρε σκωρία uocatur: Italis, Scoria dell'argento.

Διάργυρος.

SPUMA ARGENTI.

CAP. LXII.

Spuma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybdtin uocant, in fornacibus conflata, donec perfectè igni incandescat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatissima est Attica: secunda Hispaniensis: has sequitur, quæ fit Dicæarchiæ, idest Puteolis, Baijs, in Campania, & Sicilia. plurima enim hisce locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flauo colore splendet, chrysitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adstringere, mollire, explere caua, excrecentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Vritur argenti spuma, contractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ superpositis: ita accensa foliis, ut conflagret, abstergitur insidens spurcicia, & reconditur. Aliqui ter accito, aut uino restinguentes, rursus urunt, & eadem prosecuti, reponunt. Lauatur ut cadmia. Ut argyritidi nominatæ, aut, si desideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confRACTA, chænicis Atticæ mensura, fictili nouo superfusa aqua, addito candidi tritici pari pondere, priuatimque pugillo hordei, linteolo puro, raro, ansulis uasis alligato, coquitur, donec hordeum fractum dissiliat. deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur: triticum abijcitur, spuma argenti uehementer manibus affricando, infusa aqua lauatur, assiccataque in Thebaico mortario teritur, affusa feruente aqua, donec soluta fatiscat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & uespere infusa calida aqua sinitur: mane colis excernitur, alia infunditur, atque ter die excolatur. Id septem diebus fieri solet: postea additis ad singulas minas spumæ argenti, quinis salis fossilis drachmis, infusaque calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cūque inalbuerit, calida infusa, idem facito,

facito, dum nullam prorsus falsedinem resipiat. demum ardentissimo sole ficcata, eiectione prius humore reconditur. Sin minus mina spumæ argyritidis diligenter teritur, addito sale fossili trito, triplicato pondere, in fictile nouum conijcitur, aqua infunditur, ita ut superemineat: mouetur quotidie mane & uesper, aqua que superinfunditur, priore nequaquam effusa. hoc fit triginta diebus: namque nisi moueatur, crassescit usque ad duritiem testæ. Post hæc effusa leniter muria, in Thebaico mortario spuma argenti teritur, coniectaque in fictile aquam continens, manibus diligenter agitur, mutata subinde aqua, donec nullum falsuginis indicium præbeat. deinde quod ex argenti spuma candidum apparet, in uas aliud transfertur, & reductum in pastillos, plumbea pyxide conditur. Alij spumam argenti in fabarum magnitudines confractam, in uentre fuillo crudo ex aqua coquunt, dum uiscus eliquescentis contabescat, exemptamque cum sale pari terunt, & ut supra dictum est lauant. Sunt qui salis libram unam, & spumæ argenti tantundem, in sole terant, aqua continuè mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantam uis argenti spumam: ubi lana candida inuolueris, fictili nouo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgatarumque decoquito: cumque fabæ disruptæ dehiscant, lanaque non denigretur, exemptam argenti spumam, & altera lana inuolutam, iterum coquito, cyathum aquæ, & parem fabarum modum adijciens. eadem tertio, quæ supra, facito: in summa tantisper, dum lana iam non inficiatur. Insuper transfundens in mortarium, ad singulas salis fossitij libras, adijcito octogenas spumæ argenti drachmas Atticas, & terito: intermittensque nitri quàm albisimi cum aqua diluti drachmas quadraginta septem indito: iterum terito, donec satis candoris contraxisse uideatur. Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli, adiecta largiore aqua, ubi confidere desierit, colato: tum nouam superadijciens aquam, manibus probè uersatam, finito ut confidat, ac rursus per colum trajcito. Alternis eadem proseguere, dum pura aqua, dulcisque effluat, & nullam falsedinem præ se ferat. Postremo in fictile nouum translatam, colato sensim omni humore, soli quadraginta diebus sub Caniculæ sydus exponito, & ficcata uitior. Elotam autem constat ad oculorum collyria prodesse, & ad cicatricum sceditates tollendas, ad rugosas facies, & cicatricosas, laceratasque, & macularum plenas.

Fit plerunque Argenti spuma, quam Græci lithargyrum uocant, ea inquam, cuius hodie apud seplasiarios est usus, in metallorum fornacibus, ubi repurgatur argentum, è plumbo argenti recrementis admixto. Si quidem cum artifices argenti massam à sua uena defluxam à commistis metallis, nempe plumbo, æreque repurgare uolunt, in alueum è cinere suo more paratum, plumbi multum conijciunt, adeo ut uis subditi ignis colliquantur, balnei speciem referat. In hoc demum argentum repurgandum immittunt, quod plerunque (ut diximus) aut plumbum, aut æs habet admixtum. Dum autem hæc perficiuntur, uisitur plumbum in liquecentium metallorum superficie, ignium uis folium flatu continuè excitata, olei modo supernatans. quod tandem postquam æs, aut plumbum, quod prius argento fuerat admixtum, in se contraxit, eorundem folium flatu ad cinerei alui oras pedetentim expellitur. Hoc cum uident artifices, alueum in latus secant, labique sinunt in humum: fitque hoc modo lithargyrum, coctionis diuturnitate. Huic postquam refrigit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat splendor. Quo factum est, ut hunc argenteum, illum aureum passim seplasiarij ac medicis dicatur, omnino existimantes, alterum ex auro, alterum ex argento constari. Ceterum coloris huiusce uarietatem lithargyrum haudquaquam ex auri, uel argenti spuma contrahit, sed quod plus, minusue excoctus fuerit ab igne, siquidem ubi intensior ignis fuerit aureum colorem acquirit, ubi uero remissior, argenteum inducit. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud esse lithargyrum, quàm plumbum æris uel argenti uaporibus commixtum. Non itaque temerè prodidit Dioscorides fieri argenti spumam aut ex arena, quam molybdtin uocant, aut ex argento, aut ex plumbo. Cui subscribit Plinius libro xxx. cap. vi. Meminit argenti spumæ Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Lithargyrum desiccatur quidem, uelut alia omnia metallica, lapidea, terrenaque medicamenta, uerum omnium id efficit moderatissime: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio est, neque manifestè excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adstringendi, abstergendique facultas ei inest. quamobrem inferior est & sarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia ostendimus, & contrahentibus, atque adstringentibus. Ceterum ad intertrigines femorum utilis medela est: quandoquidem utriusque iam dictæ facultatis leuiter est particeps. Iure itaque medij ordinis in metallis habebitur. Proinde ea frequenter utimur ceu materia ijs miscens, quæ ualentem facultatem obtinent, siue mordicantem, siue adstringentem, uel aliud quippiam efficientem, sicut in liquecentibus ad pleraque medicamenta ceram adhibemus tanquam materiam, quia scilicet & ipsa quodammodo medium tenet eorum, quæ ualentem facultatem possident. Λιθαργύρος sic Græcè, ut Lithargyrum item & Spuma argenti Latine dicitur: Arabice, Martech, siue Merdasengi: Italicè, Spuma d'argento: Germanicè, Glett: Hispanicè, Almartaga, Litargirio, & Tezes de oro.

Spumæ argenti confid.

Lithargyri uires ex Gal.

Nomina.

Φιμύδιον. CERVSSA.

CAP. LXIII.

Ceruissa fit hoc modo. infuso in urceum oris lati, aut fictile labellum quàm acerrimo aceto, laminam plumbeam supra fictilis spiraculum, subiecta prius arundinea tegete, firmato: superiectis uelaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi resoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem purum ad summa delatum colato, crassamentumque transfundito. debet quoque ficcari in sole, mox trusatili mola teri, aut aliàs tritum cribrari. postea quod superest duri, in tenues partes redigendum,

BBB

gendum, cribrandumque. uicissim eadem tertio, quartoque facienda. Melior, quæ primò cribrata est, & medicamentis oculorum assumenda. Secundum locum tenet sequens, & reliquæ suo ordine. Nec desunt, qui ligneas rudes in medio uase appendant: & derafo ceu situ imposito, ita ut acetum non contingat, inditoque operculo circumlinentes dimittunt. Post dies decem laxato obturamento uisunt: cumque resoluta materia fuerit, reliqua, ut suprà diximus, exequuntur. Si autem quis in pastillos uelit digerere, aceto acri subacta, diuiditur in pastillos, qui in sole siccantur. Aestate tamen suprà dictum opus obeundum est: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, urceis supra furnos, balnea, aut fornaces impositis: ascendens enim calor idem, quod sol præstat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedæmone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili nouo, maximè Attico, tritam cerussam imposito, & assidue uersato: cumque cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & utitor. Est & aliud urendi genus. Trita patinis nouis supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore similis sandarachæ fiat, extractaque ad usus ministratur. Quæ uerò ita parata est, Sandyx à quibusdam dicitur. Lauatur cerussa cadmiæ modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuareque: insuper excrementa leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miscetur ceratis, & emplastris, quæ liparæ uocantur, pastillisque. Est autem lethalis eius potus.

Cerussæ, & sandycis consideratio.

Fuchsius nominatur.

Cerussæ uires ex Gal.

Cerussa medicamentum est omnibus notum. Facilita tamen res est. Venetijs plurima conficitur, sicuti et in alijs compluribus Italiae locis: quod non solum in medicamentorum usus expetatur seplasiarijs, ac medicis; sed etiam pictoribus, qui ea frequentissime in suis operibus utuntur. Paratur ex cerussa (ut Dioscorides inquit) Sandyx, quod officina Serapionem secuta nimum appellant, non autem Sandarachæ, auripigmenti genus, ut libro de compositione medicamentorum existimat Fuchsius. Siquidem Sandarachæ, ut suo loco dicitur, fossilis res est, non autem facilitia. Cerussameminit Galenus libro ix. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Psimythium, id est Cerussa, & hoc medicamentum testimonium præbet modò dictæ facultati. Nam si ex acri aceto soluat, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, neque discoloratum, sed emplasticum, & refrigeratorium: facultatis ærugini dissimillimæ, tametsi & illa conficiatur aceto & dissolvente. Porro cerussa adusta in Sandycæ, quam uocant, transit, medicamentum seipso tenuius, nondum tamen excalfaciens. hæc Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & sandaracham maximè inter se facultatibus pugnare. hæc nanque Galeni, & Dioscoridis testimonio arsenici modo carnem exurit, & crustas sua uehementi uedine, ac caliditate, morsuque uiolento excitat: illa uerò nulla sui parte excalfacit, sed potius refrigerat. Id quod in uulgari officinarum minio facile deprehenditur. Sandicis meminisse uidetur Vergilius in Bucolicis, dum his uersibus cecinit.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti

Murice, iam croceo mutauit uellera luto.

Sponte sua Sandyx pascentes uestiet agnos.

Nomina.

hæcenus poeta. Cerussa, quæ ita Latinis, & Græcis appellatur: Arabibus, Affidegi, seu Affidagi: Italij, Cerusa: Germanis, Bley uueisz: Hispanis, Aluayalde, & Blanquet: Gallis, Ceruse. Quæ uerò sandyx Græcè, Sandyx item Latine uocatur: Arabicè Afrengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, siue Serengi, Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.

Χρυσόκολλα. CHRYSOCOLLA.

CAP. LXIII.

Chryfocolla laudatissima Armeniaca, colorem porri quàm simillimè reddens. Secundum locum sibi uendicat Macedonica: & proximum Cypria. quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi hæc est. Tusam infusa aqua, mortario expasta manu ad pilam uehementer fricato, & statim quàm confederit, colato. Alteram infundens aquam, rursum terito: hæc uicissim proseguere, donec pura, synceraque spectetur. dein siccato in sole, & ad usus recondito. Quod si urere uolueris, ex ea terens quod satis esse uidebitur, patinis supra carbones adposito: & alia facito, quæ suprà diximus. Dos chryfocollæ ad purgandas cicatrices: excrecentem carnem coercet, adstringit, purgat, excalfacit, & modicè corpus mordendo exest. Inter medicamenta intelligitur, quæ uomitiones concitant, & necem inferre possunt.

Chryfocollæ historia.

Chryfocolla, ut Plinius est author lib. 33. ca. 5. naturalis historia, humor est in puteis, per uenam auri defluens, crassescente limo rigoribus hybernis, usque in duritiem pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs, uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura, & multum infra naturalem illam, immixtis in uenam aquis leniter hyeme tota, usque in Iunium mensem. Deinsiccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chryfocolla, quàm uena putris. Natiua duritia maximè distat, luteam uocant: & tamen illa quoque herba, quam luteam uocant, tingitur. Natura est, quæ lino lanæue ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluat. Ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturque. Hæcenus de chryfocolla Plinius. Ceterum seplasiarij, quemad-

quemadmodum aurifices, Chrysocollam uulgò Borrace uocant, Mauritanos secuti: cum tamen pauca admodum in officinis reperiatur, quæ synchronissima dici possit, & quæ colore sit uiridi, porraceoque, ut Dioscorides inquit, et præstantissima exposcit. Siquidem subnigricat hæc, nec ulla ex parte uirescit. Quæ saturato colore uiret (ut mea fert opinio) in ararijs tantum metallis foditur: quæ nigricat, in plumbeis: quæ albicat, in argenteis: & quæ pallescit, in aureis. Vnde mihi facile persuasum est, Chrysocollam sibi uarium colorem uendicare, pro metallorum, in quibus foditur, ratione. Porro factitia ex alumine rubeo, sale nitro, ac etiam alijs quibusdam admistis, copia non deficit. Idcirco aurifices, qui ea ad aurum ferruminandum frequentissimè utuntur, ipsam magna quidem diligentia seligunt. quanquam & ipsi plerunque decipiantur: tanta in omnibus est impostorum astutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea est: tametsi in medicamentorum usu, præstantior sit uiridis. Fit etiamnum chrysocolla (ut Dioscorides prodidit libro secundo in urina mentione) ex puerorum urina in æreo mortario, pistillo item æreo sub calenti sole tandiu ducta, ut unguenti modo crassescat. Quod pariter literis memoriae mandauit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chrysocolla, & hoc medicamentum ex ijs est, quæ carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, desiccanteq;. Igitur quidam id modò, quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij uerò id, quod in æreo mortario, pistilloq; æreo, ex pueri urina preparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius uerò est ipsum preparare tempore æstiuo, aut certè aere prorsum calido, urinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillumque conficias, rubrum sit. Nam quo æs tenerius fuerit, eò plus circumagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est ulceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quod quantò plus quam Chrysocolla metallica desiccatur, minusq; mordicat, tantò etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen Chrysocollam illam si uras, multò tenuiorem efficies. Vt Græcis χρυσόλλα ita etiam Latinis Chrysocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis, Chrysocolla: Germanis, Borrass: Hispanis, Atincar, & Borrax.

Chrysocollæ uires ex Gal.

Nomina

Λίθος ἀρμένιος.

LAPIS ARMENIVS.

CAP. LXV.

ARmenius lapis præfertur læuis, colore cœruleo, perquam æquabilis, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ chrysocolla præstat, sed inefficacius. Quinetiam usum habet ad pilos in palpebris alendos.

ARmenia, ut lib. xxxv. cap. vi. testatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chrysocolla modo infectus: optimumq; est, quod maximè uiride est, communicato colore cum cœruleo. Plinio subscribit Auicenna, sic inquit. In lapide Armenio est aliquantulum azuli coloris, non tamen est in colore azuli, & non est in eius soliditate, sed est in eo arenositas quædam: & quandoque utitur eo pictores loco azuli, & est lenis tactus. Ex horum sanè uerbis perspicuum fit, lapidem Armenium colore esse uiridis, ad cœruleum inclinante. Talis autem esse comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniæ locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium usum parant, quem uulgò uocant uerde azzurro, ac si diceres uiride cæsum, uel uiride cœruleum. Nanque is colore chrysocollam refert, sed duritie præcellit. Quamobrem crediderim ego, eos non longè abesse à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem esse, quem Armenia mittit. Siquidem patrium Armenij nomen genus non immutat, neque etiam obstat, quin & in alijs regionibus, lapis hic gigni possit. Quippe Phrygius lapis à Phrygia regione dictus optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est author. Id quod facillè ostendit, Armenium præter Armeniam, alias quoque regiones gignere posse. Nec refert, quod scripserit Manardus Ferrariensis libro III. epistola III. Armenium lapidem hodie non facillè inueniri posse. Quandoquidem cum certò sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, eaque præsertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur, quæ tamen suo natali solo, ubi proueniunt, copiosa reperiuntur, mirum certè non fuerit, si Armenio etiam lapide careant sepalsarij. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitauerim affirmare, quin & hic in Germaniæ metallis proueniens, in Armenij lapidis genere legitime recenseri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygi, Asiisque genere nobis recipiuntur, qui alibi, quam in Gaga fluuiio, in Phrygia, & Asso inueniuntur. præsertim cum notis omnibus ac uiribus Armenio per omnia similis hic habeatur. Notis quidem, quod summè uireat, & ad cæsum colorem proximè accedat. Viribus autem, quod (ut equidem testari possum) atra bile uexatis maximè conferat, ijs uomitum, & aluum ciens. Porro seplasia (ut omnibus constat) non modò multis destituuntur fossitijs medicamentis, sed continuè alterum alterius loco supponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, spodij uice complura antispodia, & pro flore aris rasilem æruginem subiiciunt: cum tamen & pompholyx, & spodium, & flos aris copiosa, legitimaque reperiuntur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & æs funduntur. Nam ex hoc, quod in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quod hæc omnia suis in fodinis fornacibusque non habeantur. Præstat mirum in modum Armenius lapis (et si id Galeno, Paulo, alijsque ueteribus incognitum existimetur) ad atram bilem deiciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus author, libro primo capite de melancholia, ubi sic inquit. Quod si hiera data melancholiae imaginationes nihilominus infestare uideantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Noui enim ex ueteribus antiquiores ad ueratrum album properasse, ubi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conspicerent. Verum ego lapidem Armeniacum ueratru albo præfero, atque licet utentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquam efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget. quorum ni-

Armenij lapidis confid.

Armenij lapidis uires ex Alexandro.

hil album ueratrum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modò infra per alium sed etiam per uomitum purgationem fieri, lapidem illotum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusue, pro uirum simul, & copia humoris noxi ratione. At si ager purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per imum uentrem totum uitiosum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (uetus legit quinquagenas) uices. Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapidis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremque humorem uacuabit, ut paucis præteritis diebus adiumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinque, aut sex, ut plurimum ex aqua tepida, semper ex cognatis dictis coniectura deprehendens an plus, minusue exhibere debeas. Quòd si agrum etiam bis adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amaram, & uenenosam qualitatem, ut ager ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersentur (multi enim in totum non sustinent liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uerò libet, etiam picra aliquam insignem partem admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, quæ purgationem magis promoueant, & non renitentur. Ne autem is, qui parare uelit horum confectionem, inquirendo laboret, uisum mihi est ea de causa etiam horum compositionem meminisse. Habet autem in hunc modum. Picra semuncia, epithymi semunciam, agarici scrupuli quatuor, scammonia uncia, garyophyllorum grana uiginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrij, aut rhodomelite. Dentur scrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum uerò est, præterquam quòd uentriculum corroborant, simul etiam uarios humores, præsertim terrestrem, & melancholicum, citra molestiam purgare posse. hæcenus Alexander. Ceterum Armenium lapidem deiectionis facultate pollere in atrabiliarijs morbis, nouit etiam Aetius. quippe qui lib. II. cap. XLV. ex Nicheffonis medici auctoritate, sic de eo scriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestis: reuomunt enim, nam uomitorium existit. Datur & morbo sacro obnoxij, ac furiosis, hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto, Armuthei lapidis, quem Græci Armenium uocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. nihil enim periculi est. Itaque nosse operæpretium est, quòd Armenium penitus reuomitur, nihil memorabile sursum effrens, sed & infernè modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert. hæc Aetius. Nouit præterea Armenij uires deiectionis inter recentiores Græcos Actuarius, ut uidere est in suo de compositione medicamentorum libello. Verum alias ab illis Armenio lapidi uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Armeniacum uim habet extergentem, cum leuicula acrimonia, & leuissima adstrictione. Itaque tale cum sit, ocularibus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quoque ad pollinis leuorem redacto, utimur sicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim uerò nec crescunt, nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum natura habitum pars reducitur: cuius cum alia sint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris sunt pili. quippe cum, prima, & ex professo, quedam sint medicamentorum opera: quedam uerò mediante natura, quæ animantium corpora dispensat, eduntur, uelut quæ in his ipsis calliblephara nuncupant. Ipsa enim partes moderatè lasas mediocriter desiccant, pilos corruptentem humiditatem absorbendo. quæ ubi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis, quæ hæcenus ipsi impedimento fuerant. Hæc Galenus. Ceterum proculdubio aberrant, qui lapidem armenium, quem pulcherrimum fodiunt Germani in Comitatu Tyrolensi propè Sbozum pagum, Melochitem esse putant, id, quod experientia comprobatur. Siquidem lapis hic (ut ego pluries atque multoties expertus sum) mirificè melancholicos morbos curat, ut Trallianus longa satis oratione testatur de Armenio lapide. At qui huiusmodi uiribus præstare Melochitem, qui scribat habeo neminem. Albertus enim de eo uerba faciens, ualere tantum dicit ad nocentes casus, ob idque suspendi super infantium cunabula. Lapis, qui Græcis λίθος ἀρμένιος, Latinis Lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager, seu Hagiar Armeni: Italis, Pietra Armenia.

Vires eiusdē
ex Aetio.

Vires eiusdē
ex Gal.

Nomina.

Κυανός λίθος.

COERVLEVS LAPIS.

CAP. LXVI.

Coerulei origo ex ærarijs metallis in Cyprio. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vritur ut chalcitis. lauatur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem. crustas gignit, & exulcerat.

Coerulei lapi
dis confid.

Coeruleum officina Auicennæ doctrinam secuta, Lapidem Azuli, uel Lazuli uocant. Probatissimus, qui scintillis aureis emicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quòd non modò utrique simul in iisdem proueniant metallis, promiscueque oriantur; sed quòd etiam iisdem ferè uiribus præditi sint ad atram bilem deiciendam. quo factum est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero ineptissimè confuderint. Ceterum quoniam tradidit Auicenna, cui subscribit Mesues, coeruleum sine (ut eorū nomine utar) Azulum septicæ, ac putrescentis esse facultatis, non desunt è recentioribus, qui eū detestentur, quem admodum & catapotia, quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipso coeruleo passim in pharmacopolijs parantur: è quorum numero est Fuchsius medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verum quantumvis confusè satis de Coeruleo, & Armenio scriptitauerint Mauritani; non tamen obstat, quin ij bilem atram pellere queant.

Id quod

Id quod priores ueteresque Græci, uel ignorauerunt, uel silentio dissimulauerunt. Porro Galenus, etsi non explicauerit cæruleum atrabiliarios humores ducere; tamen scripsit deijcientem habere facultatem. Quod cum fortasse perpenderent Arabes, qui multorum medicamentorum, quæ Græcis incognita fuisse uidentur, diligentissimi fuere indagatores, inuenere tandem facto pluries periculo, cæruleum atram bilem peculiariter deijcere. Sed si (ut in præcedenti capite ostensum est) usque ad Alexandri ætatem de ueteribus nemo nouerat Armenium in detrahenda, citra noxam, atram bilem facultatem habere albo ueratro parem, mirum quidem non fuerit; si etiam longo post tempore, id scripserint Arabes, uel quod ab eo fortasse acceperint, uel quod ex se ipsis id facultatis Armenio inesse adinuenerint. Præterea cum Armenium, & Cæruleum non modò in iisdem proueniunt metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipsi uidimus) sed simul, promiscueque oriantur, adeo ut Cærulei frustum, Armenij non modicum contineat, sicut è conuerso, rectè quidem existimari potest, pari ferè facultate, uel non admodum dispari hosce lapides esse præditos. Hinc itaque fit, ut mihi planè Mauritanij à Fuchsij, & aliorum calumnia uindicandi uideantur. Quippe cum cernerent naturam hos lapides promiscue, indistincteque progignere, quid mirum si ipsam imitati, eorum historiam & facultatem indifferenter tradiderunt? cum pro certo ex his existimandum sit, nil aliud esse Armenium, quàm cærulei materiam, nondum à calore in terræ uisceribus ad summum perfectæque coctam. quemadmodum chalcitis, misy, sory nil aliud esse creduntur, quàm chalchanti materiam. Hæc igitur cum accuratè perpenderit clarissimus Manardus Ferrariensis, ubi in simplicia medicamenta à Mesue conscripta diligentissimè adnotauit, eorum sententiam refellit, qui cærulei usum sua tantum ducti opinione tam acriter uituperant, his uerbis. Cæruleo Græci nullam uim deiectionis adscribunt, sed uidentur hæc uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utrunque confundunt. Serapio quidem, & Auerroes sub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo scribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci utrique. De Armenio uerò ea scribit, quæ Græci: solum addens, quod atram bilem magis purgat, quàm cyaneus. Quæ omnia licet uera sint, non tamen ego his acceperim, qui non secus ac perniciosissimum uenenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quod si benè abluatur, multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certè sententiam unusquisque medicus facillè deueniet, qui potius rationalis sit, quàm pertinax. Nam etsi dixerit Auicenna cæruleum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin haustum atram bilem deijcere possit absque noxa, si diligenter fuerit ablutum. quandoquidem eius peracuta septicaque facultas pluribus lotionibus ab eo facillè tollitur. Præfertur in hunc usum quod aureis maculis pellucet: nanque id, quo seplasia abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum ignobilius, habetur. Memini me ad nonnullas tam aris, quàm argenti fodinas accessisse, in quibus & cærulei, & Armenij in acervos congesti plurimum uidi: attamen nullum mihi in ijs locis cæruleum repertum est, quod aureis fulgeret scintillis, eo quod non proueniat hoc nisi tantum in auri fodinis. Idcirco cæruleus ille color, qui uulgò nobis dicitur Azzurro oltramarino, ab omnibus magno æstimatur pretio. Fit enim is ex cæruleo lapide, qui tantum in auri metallis in orientalibus regionibus foditur, omnium præstantissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quàm scripserint Dioscorides, & Plinius. Cærulei uires retulit Galenus libro ix. simplicium medicamentorum, sic inquires. Cyanos medicamentum acri facultate est, tum detrahendi, quam radau- petulæ uocant, tum digerendi, potentior quàm cinnabari. Inest quoque ei nonnulla adstrictio. hæc Galeni uerba. Quæ sanè uel non legisse, uel non animaduertisse Manardus ex eo deprehenditur, quod cæruleo Græcos nullam uim deiectionis tribuisse scriptum reliquerit. Κυανός λίθος sic Græcè, Latine uerò Cæruleus lapis uocatur: Arabicè, Hager alezaoard, Lazuard, seu Azul: officinis, Lapis lazuli: Italicè, Pietra cerulea: Germanicè, Lasaur stein: Hispanicè Azul.

Mauritanorū
tutela.Cærulei ui-
res ex Gal.

Nomina.

INDICVM.

CAP. LXVII.

Indici duo genera. unum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & est spuma purpurea innatans cortinis, quam detrahunt artifices siccant. Optimum existimatur, quod cærulei speciem præbet, succum suum sorbet, & læue. Inter medicamenta est, quæ leuiter adstringunt, & inflammationes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimat ulcera.

Indicus color, quo hodie pictores utuntur, tametsi in seplasijs ubique uenalis habeatur; fit tamen in infecto-
rijs officinis ex glasti recremento, & spuma, cum lanæ glasto ipso inficiuntur. Quod autem sponte nascitur tanquam spuma germinatione arundinibus exiens, quod sciam, ad nos non defertur. Plinius libro xxxv. cap. vi. factitium indicum in purpurarijs officinis fieri ait, ex purpuræ spuma cortinis innatante. Quia in re Dioscoridis uerba non rectè accepisse uidetur Plinius. Siquidem author non ex purpurarum spuma fieri Indicium scribit, sed ex purpurea spuma (talís etenim est quæ ex isatide prouenit) innatante cortinis in infectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum sit, ex purpurarum sanguine, quo regum uestes olim tingebantur, spuma proferebatur. Quod Græci ἰνδικόν, Latini quoque Indicum uocant: Itali, Indico.

Nomina.

O Chram leuissimam, & omnino luteam eligere oportet, saturatam, non lapidosam, friabilem, natione Atticam. Vritur hæc, & lauatur cadmiæ modo. Vis eius adstringere, erodere, collectiones & tubercula dissipare. Excrecentia in carne reprimat, caua cum cerato explet, & articulorum tofos comminuit.

Ochrae confid.

O Chra fossilis, qua pictores utuntur, cur legitima non sit, quid obset non uideo: quanquam hæc (quod sciam) ex Athenis laudatissima non adferatur, quemadmodum nec Vitruuii tempore, qui ochra Attica usum in Italia iam exoleuisse scribit. Est itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum causas perscrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipso conficiunt, quæ coloris nitore fossiliam superat. Præstantissimam ochram non longè à Tridento effossam, misit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, seplasiarius harum rerum diligens inquisitor, qua nullam hactenus uidimus meliorem. Ochra in libris simplicium medicamentorum non reperio meminisse Galenum: tamen eius mentionem fecerit commento 11. in Hippocratis prognostica de uomitione agens, cum inquit. Ochra enim genus quoddam terræ est, cuius potissimum Attica probatissima est. Quæ ^o ^{ra} Græcè, Ochra item Latine & Italicè appellatur.

Nomina.

Κιννάβαρις.

CINNABARIS.

CAP. LXIX.

H Allucinantur qui cinnabarin minio eandem esse existimant. Minium enim in Hispanijs ex lapide quodam argenteæ arenæ permisto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus autem in florentissimum, flagrantissimumque colorem permutatur. In metallis uero strangulante hatum eructat. itaque facies incolæ uescis obuelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aerem attrahant. Eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris uero ex Aphrica deferitur, & magno constat. hactenus inuenitur, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciat: intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Vim habet cinnabaris hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerum efficacius: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis igni, & popularum eruptionibus, cerato excepta medetur.

Cinnabaris confid.

C innabaris, qua officina, & pictores utuntur, longè sanè differt (ut planè constat) à Dioscoridis Cinnabari. quandoquidem nostri usus cinnabaris res factitia est ex sulphure, & argento uiuo diu arte quadam igne torrefactis. Est & aliud cinnabaris genus fossilis, & sponte per se nascens, ut postea dicitur: uerum non ut factitium copiosum, nec adeo colore præcellens. Quæ autem à Dioscoride describitur, ex Aphrica deferitur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus, quem non modò prætulit ipse foris adpositum ad plures oculorum morbos; sed etiam intus assumptum, ad urinæ angustias, muliebrium locorum defluxiones, & cruentas exputiones. Quibus utique affectibus uulgaris usus cinnabaris nullo pacto competere potest, quod propria ni erodat, exulceret, & haustum perniciem adferat, & proinde sit oculis, & internis uisceribus inimica. Ceterum quidnam inter ea, quæ hac atate in usum medicum ueniunt, Dioscoridis cinnabaris esse possit, non equidem ausim decernere, sed potius quod sentio, adducor, ut coniecturis quibusdam assequar. quippe quod Dioscorides Cinnabarin nullis notis descriperit, neque tradiderit an factitia res sit, aut fossilis, an ex plantarum materia proueniat. Sed anteaquam coniecturas eas asseram, quibus constare uidetur Dioscoridis cinnabari seplasiæ nostrates non destitui, Plinij sententia cognoscenda est, qui lib. XXXIII. cap. VI. affirmat scribit, nil aliud esse cinnabarin, quam draconis saniem, elisi elephantorū morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine: quodque nullus alius sit color, qui in picturis propriè sanguinem reddat: & quod ea etiam antidotis medicamentis sit utilissima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in uaria historiarū lectione. Ad hæc scire conuenit, gummi cuiusdam arboris in Aphrica nascentis ad nos deferri, quod etiam hoc æuo sanguinis draconis lacrymam officinæ uocant, colore sanguinis, pellucidum, leue, & fractu minimè contumax. Hoc nostrates officinæ uulgo uocant Sanguine di draço in lagrime, alterius differentia, qui pluribus imposturis passim in orbiculos coactus uenditur. Priorem itaque non ab re lachrymam appellant, quod scribat Aloisius Mustus patritius Venetus in suis in Aphricam navigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collachrymare, colore, & substantia, sanguini simili: inciso tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fusi inde effluat. Hoc (ut idem subdit) aneis cacabis excipiunt, & igni resina modo decoquunt, quousque consistat draconis sanguinem, nescio qua ratione ducti, ipsum appellantes: nisi id eueniat, quod fortasse sua lingua plantam, à qua defluit, draconem appellant. Ex his itaque nobis iure coniectare licebit, gummi hoc Dioscoridi facile cinnabarin esse, quod primum non aliunde, quam ex Aphrica deferatur, nec inde copiosum. quod item pictoribus expetatur, ut intento eius colore, purpureas, rubentesque concinnent umbras, ubi prius picturas rubro, uel purpureo infecerint. quod deinde ob raritatem, etiam hoc tempore, quo frequentius in Aphricam nauigatur, non uili ueneat pretio. quod denique (ut Dioscorides inquit) uiribus hæmatitæ lapillo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquidò patebit, adstringendi ui pollet, & maiore quidem quam hæmatites. quo fit, ut felicius eo utantur medici ad muliebres, & dysentericas fluxiones, ad cruentas excreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingiuas. His accedit, quod si Dioscoridis atate non deerant, qui Cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent,

marent, mirum sanè non fuerit, si per plures ætates producta hæc falsa opinio ad hæc usque tempora inualuit. At ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam sectantes hoc tenerentur errore, inanem eorum sententiam silentio inuoluendam non duxit, qui cinnabarin draconis sanguinem appellabant, cum inquit. Hactenus inuenitur cinnabaris, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciatur, intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Ex his igitur cum coniecturis, tum rationibus colligendum esse putauerim, hanc lacrymam, colore sanguinem præ se ferentem, legitimam esse Dioscoridis cinnabarim. Ceterum uidetur hac in re manifestè aberrasse Plinius. quandoquidem etsi asserat is cinnabarim nil aliud esse, quam draconis ferocissimæ belluæ sanguinem, elise elephantorum morientium pondere; cum tamen dixerit nullum aliud reperiri colorem, qui in picturis magis ad uiuum sanguinem reddat, quam cinnabaris, facile deprehenditur error.

Plinij error.

10 Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lacryma omnino intellexerit, putaritque, falsus uulgari appellatione, lacrymam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante (ut referunt) collisi. Nam consentaneum minime uidetur, ut huiusce belluæ sanguis extra uasa in terram diffusus, puluere & lapillis commistus, situ & putredine obductus contabescensque, uiuum, ac uerum sanguinis colorem referre possit. quemadmodum nec ille syncerum sanguinis colorem præbet, quem impostores suo arbitrio factitant, ex hircino sanguine, rubrica Sinopica, uel fabrilis, contusis lateribus & forbis, distius insolatis, illius pro posse colorem, & substantiam imitantes, qui ex collis simul draconibus, & elephantibus (si tamen uera narrant) emanare solet: quique iam longo tempore ad nos aduehi desijt. Quo postea factum esse opinor, ut in eius defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitauerint: neque solùm ea ratione, quam modò diximus, ipsum parant; sed etiam modis alijs compluribus, resinas, rubie infectoriæ radices, brasili decoctum, tragacanthæ lacrymam, rubricas,

20 & alia permulta immiscentes, quæ ne longior sit sermo, quam series ipsa exposcat, silentio duximus inuoluenda. Verùm hic fortasse illud quispiam nobis obrudet, quòd cum hoc loco scribat Dioscorides de metallicis tantum, ac fossitijs tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minime uideatur, ut his inseruerit arborum lacrymas, quarum historias, & facultates, diffusius libro primo pertractauit: et ob id omnino credendum sit, cinnabarim fossile esse medicamentum. Hæc obijcienti ita responsum uolumus, quòd cum ea hoc loco recenset Dioscorides, quæ ob colorum nitorem, in pictorium ueniunt usum, nempe cerussam, chrysocolam, Armenium, ceruleum, Indicum, ochram, & alia pleraque, non mirum, nec præter institutum mihi sanè uidetur, quòd his etiam cinnabarim adiunxerit, quanquam arboris fuerit lacryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoque à Dioscoride connumeratum esse, quòd tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spumæ instar, ex arundinum quarundam germinatione sponte prouenit: atque etiam arte quadam fit ex isatide herba in infectorijs officinis. Ex his

Obiectionis dilutio.

30 itaque omnibus palam fieri arbitror, quòd communis usus cinnabaris, quam Dioscoridis Minium, quòd in fornacibus fiat, & florentissimo, flagrantissimoque colore spectetur, esse mihi semper persuasi, ab ea longè diuersa sit, de qua auctor noster hic mentionem facit. Est enim, ut supra dictum est nostri usus cinnabaris fossilis, & factitia: nota hæc omnibus, & frequens: illa uerò rara, nec multis cognita. Fossilem (ut proxima commentatione latius dicetur) uidimus frequenter nos in argenti uiui fodinis, Hydria monte, qui una tantum dicta à Goritia distat, circa Carniolæ fines. Lapis est purpureus ad rubedinem declinans, hematitæ lapidi æmulus, non admodum durus, impensè tamen grauis, tantoque plerumque argento uiuo prægnans, ut per sese, nulla ignium uel guttatim exiliat. Factitia eodem loco plurimum etiam paratur ex argento uiuo & sulphure, fictilibus quibusdam conclusis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad saturitatem rubescant. Id quòd fieri à natura crediderim in ea, quæ fossilis fuerit, in terræ uisceribus. Nullus harum usus in medicamentis, quæ intus in corpus sumuntur, quòd perniciosæ sint, & uenenosæ. Hinc fortè factum est, ut existimauerit Fuchsius, in Nicolai Myrepsici codice in Damasonij antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarim. Sed in hoc alia planè à Fuchsio opinio nostra est.

Fuch. opinio reprobata.

40 quippe quòd putem Nicolaum eo in loco non de fossitia, uel factitia cinnabari intellexisse, sed de ea arboris lacryma, de qua scripsisse Dioscoridem, iam euidentissimum, ni fallor, à nobis factum est. Nam cum cinnabaris hæc Dioscoridis testimonio, hematitæ lapillo pares habeat uires, probaueritque is hematitem ad urinæ difficultatem, dubitandum sanè non est, quin consultò antiquorum cinnabarim ea in antidoto addiderit Nicolaus, quam speciatim ad difficultatem, & stillicidium urinæ commendat. Ceterum quanuis communis usus cinnabaris in medicamentis, quæ sumuntur in corpus, omnino lethalis, & perimens sit; constat tamen ijs utiliter admisceri posse, quæ exterius adhibentur, nempe suffimentis, quæ fiunt ad delendam Gallicam luem, ubi cætera non profuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus, & ad contumacia ulcera, alijsque medicamentis, quorum

50 uires longum esset in præsentia recensere. Porro cum dicat Dioscorides hallucinari eos, qui cinnabarin minio eandem esse existimant, cumque etiam scribat sequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quòd abusiue cinnabaris dicitur, omnino mihi persuasum uolui, nil aliud Dioscoridi esse minium, quam fossile hoc, quòd diximus cinnabarim fossitiam hodie appellari, à quo argenti uiui plurimum eliciunt in Hydriæ fodinis. Auxit præterea opinionem ipse Dioscorides, quippe qui asserat Minium in metallicis strangulantem halitum eructare, ob idque fossiles uescis sibi faciem obuelare, ut per illas spectent, nec respirando noxium uaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur (ut ego uidi, & testari possum) artifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id conflatis, & conuerso simul ore argilla circumlitis, ut inde argentum uiuum eliciant, nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio uapori liber pateat aditus: quòd non modò huiusce halitus noxa, anhelosi fiant, qui hauserint, sed plerumque dentes uniuersos amittant, putrescentibus circumquaque gingiuis, ut quidam apertissime testantur, qui sperto narium, et oris uelamento, ut cæteris uiderentur fortiores, edentuli prorsus facti sunt, continuo tremore concussi. Accedit huc Vitruuij autoritas, quæ sententiā nostram maxime tuetur. Ipse enim septimo uolum in eius architecturæ, ita de Minio differit. Ingrediar minij rationes explicare. Id autè agris Ephestiorum

Minium Dioscoridi quid nobis.

siorum Cilbianis primum memoratur esse inuentum, cuius & res, & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur in gleba, quæ ἀργαῖα dicitur antequam tractationibus ad minimum perueniat, uena uti ferro, magis subrufo colore, habens circa si rubrum puluerem. Cum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ a fossoribus statim colliguntur. hæc Vitruuius. Nos equidem hoc idem uidimus in Hydria montis fodinis: ubi plerunque euenit, ut uulnerata ferramenti uena, argentum uiuum fonticuli instar, in substratam defluat humum. Sunt quoque Minij quam pulcerimi Fodina pluribus in locis in Boemia ubi copiosum quoque foditur atque Hychriaco longè ad modum pulchrius, Huius apud me sunt aliquot frustra, ad ostentationem asseruata. Ceterum Plinio minimum diuersorum est generum, ut loco superius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his uerbis. Inuenitur in argentarijs metallis minimum quoque, & nunc inter pigmenta magna auctoritatis. Theophrastus tradit inuentum minimum à Callia Atheniense initio superante aurum: posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispanijs, sed durum & arenosum. Item apud Cholchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauare farinam, & quod subsidat iterum lauare. Iuba minimum nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quam ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permisto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus, sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi suo colore, nec nisi in fornacibus rubescens, exusti; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minimum perquam paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Syncero cocci nitor esse debet. Probatur auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, syncerum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palam est antiquis minimum & fossile, & factitium extitisse. Nec sanè dubitauerim, quin in factitij genere acceperint ipsi cinnabarim factitiam, quæ passim in seplasiariorum officinis inuenitur. Id minimum hodie appellant pharmacopola, tum etiam pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauerunt, ex plumbo, aut cerussa in fornacibus perustis paratum. de quo etiam uidetur intellexisse Plinius. Κινναβάρη sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sanguis di drago in lacrimis: Italij, Cinabro: Hispanis, Sangre de dragon.

Nomina.

Τὸ ἀργύρεον.

ARGENTVM VIVVM.

CAP. LXX.

Argentum uiuum fit ex minio, quod abusiue cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt, siquidem deterfa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quinetiam inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum. Alij per se in metallis inueniri tradunt. Seruatur in uitreis, aut plumbeis, aut stagnis, aut argenteis uasis: siquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum uim perniciosam habet: suo enim pondere interna exest. Remedio est lac multum subinde potum, & uomitionibus reiectum, aut uinum cum absinthio, aut apij decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum uino. Auri limata scobs, id est, ramentum quam tenuissimum epotum mirabili est auxilio.

Argenti uiui
confid.

Argentum uiuum omnibus notissimum, corpus est & fossilium genere, liquidum, & aqua modo fluidum, colore argenteo, liuescente, pellucidumq;: substantia uerò lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quam humiditas exuperat. Hæc igitur symmetria (ut chymistarum, qui se philosophos existimant, fert opinio) res est sanè admodum disposita ad metallorum omnium generationem. quamobrem ipsorum tum originem, tum semen argentum uiuum appellauere. Quinetiam non addensari putant, quod ei non insit caliditas, & siccitas tanta, quæ ad id muneris obeundum sufficiant. Addunt temporis defectu id etiam euenire: ideoq; immaturum, indigestum, imperfectumq; reddi. Ceterum relicta chymistis disceptandi materia, an ipsum metallorum quoruncunque prima fuerit materia, an aliter se res habeat, dicam, philosophorum tantum, qui de eo scripserunt, sententiam secutus, facile Argentum uiuum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cum facillimè omnibus se coniungat metallis, palam nimirum sit, ijs gignendis aptissimam esse materiam; ijsq; præsertim, quibus facilius contactu inhaerescit: quandoquidem in habentibus symbolum (ut uulgata propositio est) & in consimilibus facilis est transitus. Hanc itaque ob causam eos rectè sentire putauerim, qui dicunt, quod si argentum uiuum in terræ uisceribus usque adeo decoctum esset, ut in aliquod fixum, firmumq; uerteretur metallum, in plumbum potius aut stagnum uerti deberet, quam in argentum, uel in aurum. Siquidem certum est, quod id facilius plumbo, stagnoq; contactu inhaeret, quam cæteris. tametsi non negauerim, quinetiam in argentum, et aurum argentum uiuum conuerti possit, cum etiam cum ijs facile commisceatur. Hic autem est chymistarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte rescire existimantes, in quo natura ipsa defecit: quam (ut liquidò constat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab eius mira solertia aberrauerit. Omnia metalla in argentum uiuum coniecta, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si iniiciatur, statim petit fundum, quod hoc magis ponderet, quam cætera. Amplissima argenti uiui metalla (ut etiam in superiori capite diximus) uisuntur in Hydria monte, qui quadraginta millia passuum à Goritia distat, ubi continuò copiosum elicitur è lapide quodam fragili potius, quam duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus uergente, ponderoso plumbi instar, & argento uiuo scintillante. Hanc uenam postquam

Quorundam
error.

quam

- quàm effoderunt, conterunt, & in fictilia quadam angustis orificiis coniungunt, & recenti arborum musco obturant: deinde fictile alterum huic simile, latioris tamen oris, in terram sepeliunt, & alterius pleni inuersum orificium, in illud inferunt, & argilla circumquaque muniunt obturantque oscula, & uasa simul connectunt, & firmant, adeo ut uacuum fictile totum sub terra sedat, plenum uero totum superemineat. Itaque in aperta area quàm plurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitus succendunt, cuius uicalem uena, argentum uiuum guttatim distillat in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt, quod uasa ferè cuncta exedat, ac dilaceret, præter uitrea, uel fictilia uitro circumlita. Quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui argentum uiuum in argenteis, aut plumbeis, stagnisue, aut utreis tantum uasis seruari posse scribit, quod aliam materiam omnem erodat, nisi codex hic deprauatus sit. Siquidem id falsum deprehenditur: nam argentum uiuum exest, ac destruit omnia metalla, quibus inhaerit. Ex quo potius, cum hæc à Serapione non scribantur, qui tamen Dioscoridis omnia ferè scripta bona fide reddidit, planè suspicandum fuerit, huic capiti plura subesse menda. id quod etiam uaria in hoc loco Oribasij lectio confirmare uidetur. Reperiuntur autem in argenti uiui fodiis inter ipsius uenam peculiare quadam lapidis illius rufizonæ, quem fossiores fossitiam cinnabarim uocant, de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic adeo argento uiuo scatet, ut sæpius absque alio igne: inde per sese guttatim defluat. Euenit præterea dum fossiores mucronatis instrumentis, uenam effodiunt, ut purum profiliat argentum uiuum, decurratque celerius, ueluti è fonticulo quodam. Porro rari admodum sunt fossiores, & huiusce materiæ artifices, tametsi robustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum usque annum incolumes perdurare ualeant: quippe obnoxium metalli halitum, partium omnium tremore concutuntur. Ceterum Galenus libro 1x. simplicium medicamentorum scribit, contra illud quod experimento comprobatur, Argentum uiuum
- 10 ex sponte nascentibus non esse, sed ex iis, quæ præparantur, uelut cerussa, erugo, psoricum, lithargyros: fateturque se nullum huiusce medicamenti fecisse periculum, an interimat, si deuoretur, uel ubi foris fuerit admotum. Fit ex argento uiuo & sale, quod ammoniacum uocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymistas secuta, Argentum sublimatum appellant, utrisque simul admixtis, & in uas uitreum coniectis, ac inde in fornacem deductis, ut hæc ignium ui, in uasis sublimè tollantur, ubi salis modo concreuant, lapidescuntque sacchari colore. Sunt etiam qui tantum communi sale, & calcantho. additis, argentum uiuum sublimatum conficiant, alij uero salntrum, alij alumen, alij Arsenicum album addunt. At qui quod passim in officinis habetur: ex argento uiuo, sale & calcantho constat. Fit etiam ex argento uiuo, & aqua, quam ex calcantho, alumine, & sale nitro conficiunt chymistæ, arte quadam, & ignium ui, id quod recentiores quidam Præcipitatum uocant. Cui facultas inest sanè admirabilis ad contumacia ulcera sananda, eaque præsertim, quæ à Gallica lue emerferunt.
- 30 Sunt etiam qui dimidij scrupuli pondere deuorandum propinent admixtis margaritis, alijsque, quibusdam, quæ cœteri non ambigunt, ubi quis Gallicis doloribus circa articulos conflatur. Datur etiam melancholicis, Armenij lapidis modo, ut libello, quem de morbo Gallico scripsimus, abundè dictum est: nanque eosdem præbet effectus, uomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum syncerumque Argentum uiuum hauriendum præbeant non modò adultis, sed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidem Brasauolus Ferrariensis uir sanè hac ætate clarissimus, suo de stirpium examine pro certo scribit, sæpius se dedisse Argentum uiuum infantibus deuorandum uel uermium semimortuis, qui illico sanati sunt: idque fecisse ait in ultima desperatione. Sed quomodo, uel qua mensura, uel pondere dandum sit, silentio inuoluit. At Goritienses obstetrices, ubi grauidæ diu in partu laborauerint, statim Argentum uiuum scrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo fit, ut faciliè mihi persuaserim, Argentum uiuum potantes haud necare, nisi pondus, uel mensuram exceßerit. Non tamen crediderim,
- 40 quod solum pondere interimat, ut quidam putant Dioscoridem tantum secuti, ut latius libro sexto differemus. Sed quoniam Argentum uiuum nobis in mentem reuocauit A V R V M omnium metallorum pretiosissimum, præstantissimumque, cum eius nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides, crederem profecto non paucam naturæ rerum iniuriam à me illatam iri, si huius tam pretiosi metalli, cuius inextinguibili siti uniuersus æstuat mundus, historiam, & facultatem silentio præterissem. Quandoquidem ob ipsius splendescens coloris nitorem, opinati sunt naturæ operum indagatores, admirabiles auro inesse facultates, quibus homines non modò incolumes tueri possit, sed & longæuos reddere. Quapropter mirum non est, si ipsum tanti faciat mundus, & ante cætera extollant homines. Auri itaque materiam nil aliud esse scribunt, quàm substantiæ elementariæ sibi inuicem proportionem respondentes. Hæc autem simul commixta, cum pari sint uirtute conformata, aliud sanè gignere nequeunt, quàm amicabilem quandam, & optimam mitionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur. quo fit, ut inde
- 50 tam indissolubili nexu uniantur, ut permanentes, & ferè indissolubiles fiant, adeo quod, siue id eueniat cælestium corporum influxu, aut temporis ui, aut sagacissimæ naturæ opere, aut, his omnibus unà concurrentibus, conuertuntur eadem substantiæ in hoc metallicum corpus, quod uocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob sui tum ingentem temperiem, tum unitatem, tum optimam mitionem, adeo densum euadit, quod non modò quandam communem consequitur permansionem, sed incorruptibilem ferè temperiem, & causam quandam, ob quam superflui nihil continere possit. Hinc igitur est, quod quanquam longioribus seculis aurum in terra, uel in aqua sepultum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: sicut in igne diutius permanens, non modò aliqua ex parte non comburitur, sed & depuratus, & splendidus efficitur. Ad hæc ob optimam sui unitatem, nullo phlegmate, nulloque pingui redundat: ita ut perpetuò fulgeat, splendidissimumque perduret. Quinetiam tractantium manus nullo colore tingit, nempe croceo, aut nigro, quemadmodum cætera faciunt metalla. neque etiam aliquo
- 60 odore, aut sapore gustantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus sumptum, siue ex industria, siue inficijs deuorantibus, nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: sed mirum in modum cor, & uitalem facultatem roborat. quod solis influxui acceptum plerique sapientes retulerunt.

Galenus notatur.

Argenti sublimati confectio.

Auri historia, & præstantia.

lerunt. Quamobrem iure quidem dici potest, aurum omnium metallorum præstantissimum esse, ductile, colore lucido, illiq; persimili, quo cuncta à sole illustrantur. Insuper propria quadam attractrice vi pollet, qua respicientium animos allicit, & disponit, ut ab ipsis illico desideretur. unde quidam existimauerunt auro proprias quam plurimas inesse dotes. In Italia propria synceri auri fodina (quod sciam) nullibi extant. Atqui in Germania, Pannonia, ac Transylvania ea pluribus in locis habentur. Auri uenam is omnibus locis crediderim gigni, ubi etelum id cause elementaris instuat, ac disponat, de quibus antea differuimus. Huius uena uarijs lapidibus impacta uisitur in asperiorum montium uisceribus. Verum ea omnium præstantissima auri uena censetur, cui cæruleus lapis fuerit admixtus: tantò enim melior hæc, quantò ponderosior, & colore uigentior, adeò ut illa ceteras præcellat, quæ pluribus auri guttis seintillet, uel in qua plures auri lineæ intercurstantes conspiciantur. Est etiam auri ferax diuersorum fluminum arena. Siquidem proculdubio constat in Hispania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Istrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinum, aureas ducere arenas, à quibus arte quadam aurum omnium probatissimum elicitor. ueruntamen non omnibus eorum litoribus aureæ eadem sunt arenas. Auri uires prodidit Auicenna secundo sui operis uolumine, sic inquit. Aurum in omnibus suis partibus æquale est. Inseritur medicamentis, quæ atrabiliarijs competunt morbis. Ad hæc ubi actuali cauterio sit opus, ignitum aurum ceteris præstat metallis, quòd ulcus inde exortum citius consanescat. In ore contentum, anhelitus graueolentiam tollit. Auri scobs prophyrite lapide leuigata in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus sumptum, quam extrà medicamentis exceptum. Hæc item eodem modo diutius leuigata, adeò ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi maiores. Argentum uinum quod Latinis, ὀδονόρυπος Græcis nominatur, Mauritanis, Zaibar, seu Zaibach: Italis, Argento uiuo: Germanis, Queck silber: Hispanis, Azogue. Aurum uerò Latinis, χρυσός Græcè dicitur: Germanicè, Guld: Italicè & Hispanicè, Oro.

Auri uires ex
Auicenna.

Nomina.

Μίλτος σινωπικὴ.

RVBRICA SINOPICA.

CAP. LXXI.

Rubrica Sinopis maximè probatur grauis, densa, ad iecinoris imaginem uergens, calculorum expers, concolor, cum diluitur, impendiò fusilis. Effoditur in Cappadocia, speluncis quibusdam, expurgataq; deferitur in Sinopem urbem, in qua uenditur: unde cognomentum accepit. Vim habet exiccatoriam, quasi inducendo obstruentem, & adstrictoriam. quapropter uulnerarijs emplastris, & pastillis exiccantibus, & adstrictorijs commisceri solet. Aluum sistit, in oio sumpta aut clystere infusa. datur iecinoris uitio laborantibus.

Rubricæ Sino-
picæ confid.

Hodie profectò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima sit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etsi id pro certo asserere non ausim) nullum è fossilium genere occurrit, quòd magis Sinopicam rubricam nobis repræsentet, quam uulgarissimus bolus Armenius uocatus, is nimirum, qui in quadratas deferitur massas, quiq; maximè uulnerarijs medicis expetitur ad sanguinis profluium cohibendum, & fracta ossa ferruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus fossilium indagator inquit) etsi iandudum ex Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen inuenit, tantum importabatur; constat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs uenis; sed in aurarijs, argentarijs, ærarijs, ferrarijsque metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò sciam plurimum pseudoboli Armenij ex ferrarijs Iluæ Tyrreni insulae fodinis ad nos quotidie conuehi: quòd deinde colore sit iecinoris, pondere grauis, substantia densus: quòd etiam in aquam coniectus facillè dissiliat; quòd denique sua ui exiccet, adstringat, & cogat. Hæc enim gleba, cum uerus bolus Armenius non sit, nil aliud (meo iudicio) esse poterit, quam rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Ceterum non desunt qui firmiter asserere audeant Armenium bolum, quem uulgò orientalem appellamus, Sinopicam esse rubricam; sed ij proculdubio hallucinantur. Plura enim sunt quæ palam faciunt, hos manifesto decipi, & in errore uersari. Siquidem ubi primum color expendatur, is sanè iecinoris non est, sed longè rubicundior. Præterea qui scribant Sinopicam rubricam esse pinguem, et in ore detentam butyri instar liquefcere, habeo profectò neminem. Deinde si uires expendamus, nusquam reperio scripsisse Dioscoridem, aut Galenum, Sinopicam rubricam, uiribus esse præditam, quibus uenenis, & animalium uenenosorum moribus occurrere possit; quemadmodum Armenius bolus orientalis. Siquidem is omnium probatissimorum medicorum consensu, qui passim eo utuntur, non solùm uenenis aduersatur, sed pestiferis quibuscunque morbis. Adde quòd aqua maceratum haud facillè dissoluatur. Sed plura de his (Deo uolente) in secundo epistolarum nostrarum tomo differemus. Species Sinopidis (ut Plinius est author libro xxv. cap. vi.) tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Quæ sanè differetia uisuntur pariter in uulgari Armenico bolo. Porro Manardus Ferrariensis libro tertio epistola quarta, Sinopica rubrica meminit, quæ albo sit colore. Sed in hoc uirum alioqui celeberrimè mirari subit, quòd non animaduertit non posse albam quamuis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica, quæ Græcis μίλτος σινωπικὴ, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica uocatur: Arabibus, Mogar, siue Magra: Hispanis, Almagra.

Manardi la-
plus.

Nomina.

Rubrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior est. Optima Aegyptia, & Carthagenensis, lapidum expers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra exulta, & degenerate in rubricam.

Rubricam hanc ideo fabrillem appellauere ueteres, quod ea plerumque uterentur materiarij fabri ad lineas protrahendas infectis in ea funiculis. Nasci fabrillem rubricam in Lemno memoria prodidit Galenus, cum libro nono simplicium medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, sed à lemnia sphragide plurimum differre. Verum an communis usus rubrica, quæ uulgò Italica proprie dicitur Terra rossa, ea sit fabrilis rubrica, de qua hic meminit Dioscorides, cur pro certo affirmem non habeo. Quæ Græcè μίλτος τεκτονική, Rubrica fabrilis Latine dicitur: Arabibus, qui nullam faciunt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar et Magra: Italica, rubrica fabrilis: Germanis, Roetelstein.

Rubrica fabrilis confid.

Nomina.

Λεμνία γῆ.

LEMNIA TERRA.

CAP. LXXIII.

Lemnia terra cuniculosa in specu nata, è Lemno insula, palustri loco defertur, inibi electa & capri- no sanguini permista. quam incolæ cogunt in pastillos, & imagine capræ signant: unde & sphragida ægros, hoc est, sigillum capræ appellauere. Vim antidoti habet contra perniciofa uenena singularem: pota cum uino, & præsumpta euomi uenena cogit. Contra ictus morsusq; animalium, quæ exitiale uirus ei aculantur, prodest. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad sacrificia utantur. est & dyfentericæ utilis.

Lemnia terra amplam in Italiam notitiam suo tempore attulit Galenus medicamentorum omnium diligentissimus inquisitor: quippe qui, ut hac syncerissima tandem potiretur, atque ut omnem impostorum fraudem detegeret, qui eam adulteratam uendebant, bis in Lemnum insulam nauigauit, ut eius uerba testantur libro IX. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. At alia sunt terra differentia ex diuersi generis corporum nata commistione, qua ratione lapidosa, & arenosa habentur: atque admistam talium substantiam segregant large aqua effusione ac maceratione, dum humidum efficiatur. Cum enim id effectum est, id quod defertur, atque inest lapidosum, atque arenosum, id omne subdit, & terra exacta supernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra uisitur, quam cognominant quidam milton Lemniam, id est, rubricam Lemniam, & alij quidam sphragida Lemniam, hoc est, sigillum Lemnium, ob impressum uidelicet illi sigillum Dianæ sacrum. Siquidem hanc terram sacerdos cum patrio quodam honore sumens, haud mactatis animalibus, sed tritico, atque hordeo piamenti gratia loco redditus, in urbem comportat; quam deinde aqua maceratam, atque in lutum humidum redactam, ubi ualenter conturbauit, paulumq; inde quiescere sinit, primum aquam, quæ supernatat aufert, & mox quod sub ea est lutum tollit, ac reliquum duntaxat, quod ad inum subfedit, lapidosum scilicet, & arenosum relinquit, ut inutile, ac superuacaneum. Porro lutum illud pingue usque eò desiccatur, dum mollis ceræ consistentiam accipiat: huiusq; exiguis acceptis particulis, sacrum Dianæ signum imprimit. Ac postea rursum in umbra siccandum reponit, donec omnem planè humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnia sphragidis, siue sigillum. Sic enim quidam illam cognominant, ut dixi, ob impressam illi sphragida, hoc est, sigillum; ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam milton siue rubricam appellitant: eundem enim, quem rubrica, colorem habet. Verum ab ea differt, quod contactu non contaminet atque illa: & secundum collem in Lemno, qui totus colore fuluo est, & in quo neque arbor, neque saxum, neque planta nascitur, tantum huiusmodi terra uisitur. Porro tres eius signantur differentia: una quam posuimus terræ sacra, quam alij nemini præter unam sacerdotem contingere fas est: altera uerò eius, quæ re uera milton est, siue rubrica, utuntur autem ea potissimum fabri: demum tertia eius, quæ extergit, quæ utuntur, qui linthea, & uestes lauant, quibus utique collibitum est. Ceterum cum & apud Dioscoridem, & alios quosdam scriptum legissem, Lemnia terræ hircinum misceri sanguinem, atque ex luto, quod ea mistione conficiebatur, sacerdotem quas uocant Lemnias sphragidas tum conformare, tum consignare, cupiebam profectò & ipse misionis modum inspicere, atque symmetriam. Itaque quemadmodum in Cyprum nauigaueram uidendorum, quæ in ea sunt, metallorum gratia, & in cauum Syriam Palestinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inspicendorum causa; ita nec in Lemnum enauigare piguit, ut quantum sanguinis terræ admisceretur, conspicerem. Nam cum iterum ex Asia Romam pedestri peterem itinere, per Thraciam, & Macedoniam, prius à Troade Alexandria in Lemnum adnauigauit, nactus illic nauem, quæ ad Thessalonicam cursum destinabat. Conueniebam autem cum nauclero, ut in cursu Lemno appelleret. Et sanè ille præstitit, sed non ad eam ciuitatem, ad quam oportebat. Antea enim nesciueram duas esse in insula ciuitates, sed credebam, ut Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenuis, & omnes adeò, quæ in Aegeo sunt mari, unam duntaxat ciuitatem habent, toti insula cognominem; ita & Lemnum unam nominis sui habere ciuitatem. Porro ut ex nauis descenderam, intellexi ciuitati nomen esse Myrine, nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum esse, aut sacrum Neptuni collem, sed in altera, quæ uocatur Hephestias, nec ciuitatem eam Myrinæ esse propinquam. Cumque me nauclerus expectare non posset, distuli, ut cum Roma in Asiam redirem, tunc Hephestiada uissem: id quod feci, prout speraueram, & proposueram. Nam ubi ex Italia in Macedoniam traiecissem, eamque penè totam pedestri itinere pertransissem, peruenissemque

Lemniam terræ histor. ex Galeno.

nissenque Philippas, quæ ciuitas est finitima Thraciæ, inde ad mare descendi, quod proximum aberat centum viginti stadijs: primumque Thason transmisi, distantem plus minus ducentis stadijs, atque illinc in Lemnum septingentis, ac rursum ferme septingentis in Alexandream Troada traieci. Ac proinde sanè ex industria tum de navigatione, tum de stadijs adscripsi, ut si quem eadem, quæ me caperet Hephestiada uisendi cupiditas, cognito eius situ, sic navigationem institueret. In tota nanque insula Lemno orientem spectat Hephestias, occidentem uerò Myrina. Et quod à poeta dictum de Vulcano est, qui Græcè dicitur Hephestus, Decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionem sumpsisse fabula crediderim. Apparet enim combusto simillimus, tum colore ipso, tum etiam quia nihil in eo nascitur. In hunc itaque collem sacerdos, quo tempore ego ad insulam accesseram, egressa, certo quodam tritici, hordei que numero in terram coniecto, alijsque quibusdam pro religione patria perpetratis, plastrum totum terra impleuit. Atque ubi in urbem conuenisset, quo dixi modo, illas fama hominum adeò celebratas Lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percotari, numquid unquam antea hircinum, aut caprinum sanguinem huic terræ misceri solitum, memoria proditum accepisset. Quo audito, omnes in risum soluti sunt, nec uis sanè quiuis ex uulgò, sed uiri oppido quàm eruditi, cum in alijs, tum præcipue in uniuerfa patria historia. Quin & à quodam ab incolarum quopiam descriptum, qui omnem Lemniæ terræ usum edocebat. Quamobrem nec me quoque piguit huius medicamenti periculum facere, acceptis sphragidum viginti millibus. Sed & his, à quo librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc utebatur medicamine: siquidem ad uulnera tum uetera, tum cicatriei inducendæ contumacia: ad hæc ad morsus uiperæ, atque adeò omnes ferarum morsus, necnon aduersus medicamenta lethalia, non antè modo exhibere, sed & post sphragide uti consueuerat. Addebat porro sese periculum fecisse medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit, siā ἰσὶ ἀρκυδίων nuncupatur, cui utique indebatur & terra Lemnia: uomitumque ciere aiebat, siquis cum etiānum in uentre lethale uenenum haberet, alexiterium siue amuletum ebibisset. Et sanè nos quoque huius fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cum sese tale quippiam accepisse homines suspicarentur: uerum hausto, quod Lemniam sphragida habebat medicamento, protinus omne euomerunt, nec postea ullum illis accidit symptoma eorum, quæ ad leporem, & cantharides commitari consueuerunt: tametsi coniecta esset perniciosorum medicaminum exhibitio. Ceterum an ad alia mortifera medicamenta, hæc inquam, quæ uocant deleteria, eandem uim habeat medicamentum, quod ex fructu iuniperi, & terra Lemnia conficitur, mihi utique ignotum est. At ille ab Hephestiade profectò assererat, adeò ut & rabientis canis morsum eam sanare diceret in uino diluto epotam: at ulcери ex aceto impense acri impositam. Sed & aliarum ferarum ictus, ex aceto sanare referebat, extrinsecus folijs herbarum insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis uerò prædicabat scordium, deinde centaurium exile, inde marrubium. Porro si quando nos sanè ad ulcera cacoethe, & putrida terram Lemniam adhibuimus, magnificè profuit. Usus autem est, pro prauitatis ulceris magnitudine. Quippe id, quod grauiter olet, impendioque laxū, molleque est, ac sordidum, sustinet ut uel per acerrimum acetum Lemnia terra in lutosam soluitur consistentiam, aliorum more pastillorum, quorum alius alio utitur: dico autem Polydæ, & Prasionis, & Andronis, & qui nunc dictus est, quem Betinum uocant. Siquidem hi omnes ualenter desiccantes prosunt ulceribus contumacibus, soluti interim quidem in uino dulci, interim sapa, interim ænomelite, nonnunquam etiam alborum uinorum quopiam, aut fuluorum, aut flauorum, prout nimirum usus postulat. Nam de talibus alibi definitur. Similiter uerò quandoque soluuntur aut ex aceto, aut uino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porro Lemnia terra ex aliquo comprehensorum soluta, medicamentum fit idoneum tum recentibus glutinandis uulneribus, tum medendis inueteratis, agere ad cicatricem uenientibus, & contumacibus. Hactenus de Lemnia terra Galenus. Ex cuius quidem uerbis facile conijci potest, Lemniam terram, quam ad nos hoc tempore conuehant mercatores Turcicis characteribus obsignatam, illegitimam esse, & minime synceram. Quandoquidem constat Galeni testimonio, Lemniā sphragidem impense rufescere, non autem subrufescere uel potius subalbescere, qualis hæc uisitur, quæ passim pro legitima, synceraque circumferunt impostores. Quamobrem eorum sententiam non omnino improbandam censemus, qui nil aliud esse Lemniam terram putant, quàm bolum Armenium, qui officinis seplasiariorum Orientalis cognominatur: præsertim quòd compererim (si uera fatentur negociatores, qui mecum locuti sunt) bolum hunc non aduehi ex Armenia, ubi legitimum syncerissimumque Armenium lutum nascitur, sed etiam ex insula Lemno. Siquidem Armenium lutum, quod bolum quidam uocant, præterquam quòd ex Armenia adferri debeat, si Galeno medicorum principi credimus, colore est pallido ochræ instar, non autem impense rubro. Id quod ipse Galenus libro nono simplicium medicamentorum in Samia terræ mentione testatur, his uerbis. Ceterum durante hac immani, & graui pestilentia, ex Armenia ea, quæ Cappadociæ finitima est, data nobis est, terra, etiam siccantior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptissimeque in lenorem soluitur, cen etiam calx: sic enim uidelicet nuncupo petram combustam. Verum uti nec in illa arenosum quippiam admistum est, ita nec in Armenia. Nam posteaquam in mortario pistillo comminuta est, adeò est leuis, nec plus est lapidea, quàm aut calx, aut Samius aster: tametsi non æquè ut aster leuis est. Itaque illo etiam magis conspissata est, minusque aëria: quamobrem opinionem, ac phantasiā præbet ijs, qui negligentius intuentur, quasi lapis esset. hæc Galenus. Ex quibus sanè perspicuum fit, quòd Armenia terra, siue lapis, uel lutum, ab Armenio bolo orientali uulgò uocato, quàm maxime diffidet. Ceterum ad Lemniam terram redeuntes, quantum ex literis Doctoris Stephani Albacarij, qui Lemnum Insulam serè totam circumuiuit, à clarissimo uiro Augerio de Busbeke Constantinopoli mihi transmissis, intelligere possum, locus, ubi nunc terra Lemnia inuenitur, nihil prorsus similitudinis præ se ferre uidetur, quod cū Galeni historia conueniat, siquidem Albacarius, ad Augerium, qui eum in Lemnum hac tantum de causa ablegauit,

Lemniz terræ vires.

Lemniz terra quid censeat.

Noua Lemniz terræ histo. à Galeno dissentiens.

10

20

30

40

50

60

gavit, ita de terra Lemnia scribit. Qui Insulam hanc incolunt Græci, dicunt nulli bi in uniuersa Insula Lemniam reperiri terram, nisi hoc in colle, ubi nunc effoditur, nec unquam se intellexisse aut superioribus seculis alibi fuisse repertam; neminemque haberi suæ gentis scriptorem, qui aliter de ea posteritatis memoria commendauerit. Verum non ob id facile credam, ex hoc loco, Galeni auctore, terram hanc effodi solitam. Quippe quod collis descriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum huic minime correspondeat. Siquidem Galeno collis est combusto similis, fuluus totus, & in quo neque arbor, neque saxum, neque planta nascitur, sed tantum Lemnia terra refertus est. Atqui contrario fere modo collis se habet, in quo eiusmodi terra nunc foditur. Nam ijs præsertim locis, ubi huiusce terræ fodinæ habentur, lapides adeo magni reperiuntur, ut ex ijs piſtrinariæ molæ parari soleant. Collis præterea nusquam combusto similis apparet, nec ullum fului coloris in eo uestigium uidetur. Fertilis est totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cum enim ab incolis diligenter colatur, copiosum tritici, & leguminum, præsertim fæscolorum, prouentum affert. Idem orientalem plagam respicit, & apud uicum quendam situs est, quem Repondi uocant. Terra autem Lemnia foditur in montis cacumine, quod in planitiem se extendit. Fodinæ ibi sunt tres, quarum due, è quibus superioribus temporibus Lemnia terra effossa est, corruerunt, & in totum deletæ sunt. Tertia autem, quæ putei modo in collem descendit ad Septentrionem uergit. Ad eiusdem collis radices, tres limpidissimæ aquæ scaturiunt fontes, quorum duo, qui minores sunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius uero, qui amplior est, ad meridiem progrediens, uiridarium quoddam irrigat. Hac in parte antiquum paruumque extat sacellum, pluribus in locis dirutum, ac ubique detectum (Sotiram hoc uocant) quod Metropolitanus sacerdos una cum duobus Caloiris (ita præbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Iesu Christi Saluatoris nostri transfigurationem in monte Tabor celebrant, suas canentes psalmodias. Verum id non faciunt aliquam ob superstitionem, quæ seruari debeat, antequam Lemnia terra effodatur, sed quod ea die transfiguratio Iesu Christi celebretur. Ad hæc quæ ibi foditur terra, maiori ex parte candicat, aut paulisper subrubet, & si quandoque (rarissime tamen) etiam rubro, aureoque colore inueniatur, Armenio bolo per omnia similis, cum tamen Galeno in uniuersum Lemnia terra adeo saturatè rubescat, ut à rubrica nihil colore differat. quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Insule locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni esse non potest, cum tangentes rubro colore inficiat. Hæc itaque me adducunt ad credendum, quod aut ex alio colle Galeni tempore desumpta sit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluiarum inundatione corruerit, ut in alijs quoque locis factum esse scimus, aut, quod idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutauerit. Nam inter cæteras syluestres plantas Chamaeleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc æuo quot annis non absque quadam superstitionis nota, cum sexta tantum Augusti die ad hoc obeundum munus accedant, sibi certò persuadentes, nullo alio tempore reperiri posse, quæ uiribus præset. Qui fodiunt, Græci sunt, sed astantibus Turcis, nempe Insule Præfecto, quem Kaiuadam uocant, & alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verum non usque adeo fossores, qui in puteum descendunt, obseruare possunt, quin ij effossæ terræ aliquid non abscondant. Sed mirum est, quàm suauem odorem puteus ille spiret. Cæterum non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona est. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quosdam lapides pinguis, lentæque delitescit, tantum recipiant, eamque præsertim, quæ calculorum sit expers. Fodiunt à solis exortu sex continuis horis, & deinde eam tantum in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere solent, nec referant, nisi ad statutam futuri anni diem. Nanque legitimus cautum est, capitis pœna, ne quis illuc clam, uel palam fodendi causa accedere audeat. Verum non multum eiusdem terræ effodiunt, cum fodinæ ambitus non nisi paucos fossores admittere possit. Id deinde selectissima terræ, quod exemerunt, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo designatus. Ea elota in suspensos aliquot transfertur saccos, ibique tam diu manet, quousque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miscet, eamque tandem in maiores, minoresque, globulos fingentes, imperatorio sigillo obsignant. Demum siccari sinunt, & totam Constantinopolim in Scrinio, eodem sigillo ocluso ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nusquam uenalis reperitur, quod in nullius arbitrio relinquatur. Nam etsi permittatur, ut Insule præfectus, & alij quidam primates nonnihil obsignatæ terræ sibi accipere possint nemini tamen uendere audent, sed tantum amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lauat, cui ex lege sacculus donatur. sed hæc principis sigillo non insignitur. Hæc ille, quæ optimis materiæ medicæ studiosis, consideranda relinquo. Sed animaduertendum est, quod non desunt impostores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima uendant. Ego ex officina Rustani Bassani aliquot sphaeridum globulos acceptos mihi pro thesauro asseruo, quorum aliqui albi sunt, aliqui rubert, & nonnulli humanæ carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuersitatem fraudem aliquam uereor, cum ipse Albacarius fateatur, reperiri terram hanc ijs omnibus coloribus infectam. Verum quandoquidem in Armenia terra sermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etiam uires referre ex Galeno, qui eas loco res ex Gal.

Armenia terra, quod summe desiccata in primis competit. Quin & eos magnificè uiuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis, quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, ualidè prodest. Sed & eos, qui phthoe laborant, adduat, ulcus enim eorum desiccatur, ut haud etiam tussiant, nisi in uictu peccetur non leniter, aut ambiens de repente ad intemperiem recidat. Ac mihi uidetur, quod sicut in fistulas sæpe confleximus, non in alijs partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, ut citra collyrij immersionem, quod sordem, aut callum auferret, ipso duntaxat exiccante medicamine, contraheretur, ac clauderetur; ita quoque in pulmonis emulsiat ulcere. Siquidem & ipsum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conspicitur, utique cum m:diocre est, non admodum magnum.

CCCC Itaque

Lapis Beza-
har histor. &
uires.

Lapis in o-
culis ceruorū
natus.

Nomina.

Itaque uisi sunt quidam eorum, qui talia habebant, prorsum esse liberati. Ac quidam, qui Roma in Libyam ta-
lem ob causam profecti sunt, planè se sanos esse credidere; & sanè usque ad annos aliquot inculpate transige-
bant: postea uerò cum non pari degerent cura, & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, ut dixi, bolus
Armenia euidenter adiunxit. Quin & eos qui Romæ agunt, qui assiduò difficultate spirandi discruciantur, ma-
gis etiam. Porro in magna hac peste, cuius eadem facies fuit atque eius, quæ Thucydidis memoriæ grassabatur,
quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. At quibus non profuit omnes interiere, scilicet cum nec
alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur, quod ijs duntaxat non fuerit auxilio qui planè erant incurabiles. Cæ-
terum bibitur ex uino consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febris careat, aut leuiter ea teneatur: sin gra-
uius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore uehementes sunt febres pestilenciales. Porro de ulceribus
resiccari postulantibus quid attinet dicere, quantam uim habeat bolus hæc Armeniaca? Liberum est autem ut-
cunque appellare uelis, siue lapidem, ut is qui mihi donauit: siue terram, ut ego; quandoquidem humidis rigari
patitur. Hactenus de Armenia bolo Galenus. Sed quoniam Lemnia sphaeragis, & armenia terra, quod uenenis
maximè resistant, mihi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes suo idiomate Bezahar uocant, & contra
deleteria medicamenta miris admodum laudibus celebrant, hic locus opportunus nobis uisus est, in quo de huius
lapidis historia, ac uiribus aliquid differamus. Lapis itaque BEZAHAR, Mauritanorum testimonio, anti-
dotum est omnium præstantissimum, sua speciali dote, contra omnia in uniuersum uenena: utpote qui non modò
haustus; sed etiam adalligatus, ita ut nudam sinistri lateris carnem contingat, omnia superet uenena. Lapis
hic plurimum est generum, nempe flauus, puluerulentus, qui ex albo uirescat. Præstantissimus est flauus, de-
inde puluerulentus. Verum enim uero diligenter inspicere oportet, ne impostorum fallacijs decipiantur, qui
hos lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli alij lapides, qui hos facie representant, sed uiribus nullis præ-
diti. Hunc Rasis experimento ductus, miris extulit præconijs, ita de eo scribens. Lapis Bezahar est mollis, co-
lore flauo, sapore nullo. Cuius peculiaris uis est, ut uenenis omnibus aduersetur. quandoquidem ego contra
haustum napellum hoc lapide usus sum felici admodum successu. Erat autem hic colore flauo albicante, lenis,
& luminis modo splendens. Equidem certò testari possum (hoc enim pluribus experimentis compertum habeo)
lapidem hunc longè magis præstare aduersus deleteria uenena, quàm cætera non modò simplicia huiusce facul-
tatis medicamenta; sed etiam theriaca dicta, & alia quauis antidota. Subdit præterea Abdalanarach.
Lapidem, quem uocant Bezahar, iam ipsi uidimus apud filios Almirama custodis legis Dei: pro quo lapide is
magnificam, ac propè regiam adem Cordubæ rependit, initio belli. Lapis hic (ut diximus) ita uiribus contra
uenena omnia pollet, ut non solum haustus duodecim granorum pondere; sed uulneri impositus à mortiferis qui-
buscunque feris ictos, statim liberet: ueneno sudore expulso. Idem pariter iuuamenti adfert, si ore aliquo
tempore sugatur. Verum lapis hic inuentu difficilis fuerit, quod non desint paribus notis lapilli, qui tamen nul-
lam uim habent aduersus uenena. Sunt etiam, qui memoriæ prodiderint, in ceruorum oculorum angulis lapi-
dem gigni, uiribus Bezahar prædicto haud absimilem. Aiunt enim in orientali plaga ceruos longo senio confe-
ctos serpentes deuorare, quorum esu (si uera scribunt) reuiuescunt. At ueneni superandi causa, serpentibus
deuoratis, in fluuiorum aquis ceruos illos mergi tradunt, capite tantum extra aquas exerto. Is autem sic per-
manentibus, humorem quendam lentum ab eorum oculis destui, qui tandem solis ardoribus in lapillos imbi con-
crefcit, glandis imaginem referentes. Hic itaque lapis ipsis è fluminibus egredientibus, ab eorum oculis (ut
aiunt) statim decedit in humum: ubi ab ijs facillè reperitur, qui rem omni diligentia obseruauerunt. Sed hæc
historia uel fabula dici mereatur, rerum naturalium studiosis, & peritioribus iudicandum relinquimus. Cæ-
terum de admirandis Bezahardici lapidis aduersus deleteria uenena uiribus, & speciatim contra Napelli im-
manitatem, superius in quarto libro de ipso Napello differentes fusius diximus; & quæ uidimus retulimus.

Χάλκανθον.

ATRAMENTVM SVTORIVM.

CAP. LXXIIII.

a Orib. πυκ-
νόν, καὶ καθά-
ρυν. i. densum,
& purum.

ATramentum sutorium genere quidem unum & idem est, molle, & concretum: sed in specie diffe-
rentias tres habet. Vnum nanque humoribus stillatim in cuniculos quosdam colatis, concrefcit:
quare ab ijs, qui Cypria metalla conficiunt, stillatitium appellatur. Petecius ipsum pinarion uocat:
alij stalacticon, id est, stillatitium. Alterum simplici ratione fit in speluncis: postea transfusum in exca-
uatos scrobes, concrementum capefsit, quod pecton, id est, concretitium, propriè nominatur. Tertiū
dicitur coctile, & in Hispania fieri solet: sed inutile, ac inualidissimum esse constat. Ratio parandi hæc
est. Aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur. Hoc certis
diebus coalescit, in complures formulas digestum, tesserarum speciem reddentes, quæ racematim in-
ter se cohærescunt. Optimum esse creditur cæruleum, graue, a concretum, translucens: cuiusmodi
stillatitium est, ab alijs lonchoton nominatum. Proximum concretitium. Coctile uerò ad infectus,
& denigrationes, aptius cæteris esse compertum est: sed ad medicinæ usum inualidius esse, experimen-
ta docent. Valet adstringere, calfacere, & crustas inducere. latas uentris tineas necat, drachmæ pon-
dere deuoratum, aut cum melle linctum: uomitus ciet. aduersus hausta fungorum uenena, ex aqua po-
tum auxiliatur. purgat caput aqua dilutum, & in uellere naribus instillatum. Vritur, ut paulò post in
mentionem chalcitis ostendamus.

Chalcanthum,

Chalcanthum, quod Latini Atramentum sutorium uocant, quoniam uitri modo pelluceat, Itali Vitreolium nominant. Duo eis genera in Hetruria, ac etiam in pluribus Germania locis, unum fossile, per sese in terra uisceribus concretum, quod uulgo appellant Coppā rose colore uario. Si quidem crystallo, sapphiro, smaragdoq; simile in Germania natiuum chalcanthum uidimus. Alterum factitium, cuius passim est usus, insectoribus expetitur. Præstat hoc plus, minusue tam pro regionum, locorum, ac cæli dispositione, quam ipsius fossilis materia, à qua arte conficitur. Veruntamen compertum est, Romanum cognomento (quanquam colore constet dilutiore) cetera factitij genera præcellere. Secundum locum obtinet Cyprium, tametsi huic apud antiquos palma. Quod autem è Germania adfertur, omnibus in Italia infirmius habetur: sed quod sit colore cæruleo, nonnullos fallit. Ceterum chalcanthi materiam, quoniam gustantibus linguam uellicet, aspero, adstringentiq; sit sapore, putauerunt quidam sulphureis, ferreis, ac ereis constare qualitatibus, quinetiam aluminis, nitri, salisq;. Chalcanthi uena, quæ foditur in agro nostro Senensi pluribus sanè locis, præsertim maritimis in syluestribus plerumque uallibus, terrea potius, quam saxea uisitur, colore subcinereo, maculis nonnullis repleta, quarum alia ferri rubiginem, alia æruginem, colore referunt. Hæc dum foditur, fetidum, graueolentemq; halitum eructat, sulphuris ferè instar, quam ob causam in conclusis, concameratisque cuniculis nusquam foditur, sed aperto undique cælo. Quippe si in subterraneis foderetur speluncis, metallorum modo, ob acerrimum, fetidissimumque uaporem, fossores noxio concluso spiritu facillè interirent. Effossam itaque chalcanthi uenam in aceruum in longitudinem protractum, quandam super aream exaggerant, ubi aperto cælo sex ad minus mensibus, imbribus, roribus, pruinis, solibusq; die noctuq; macerandam relinquunt: quo tempore statutis quibusdam diebus ligonibus, & rastis aceruum dilacerant, subuertuntq; & iterum in eandem congerunt ac eruationem, ut facilius hæc imbris bus maceretur, coquaturnq; solis ardoribus. Post hæc tectum aceruo superponunt, ne amplius in posterum pluuijs diluatur, neq; solibus plusquam par sit, inarescat: & ita alijs sex mensibus materiam hanc fermentari patiuntur. Eligunt deinde locum, quod facilius è propinquis fluuijs, uel fontibus ducantur aqua: ibiq; sub constructo tecto foditur alueus, qui ligneis asseribus, uel lateribus, & calce adeo stipatur, ut indita intus aqua nullo pacto prolabi possit. In hunc igitur alueum purissimam aquam deducunt, cui demum tantum illius chalcanthi materie addunt, quantum huic negotio additi ministri satis esse censent: postea miscent aliquo tempore ligneis quibusdam instrumentis ad id paratis, quousque aqua in se omne quod inest chalcanthi receperit: deinde excrementa subsidere sinunt, donec aqua chalcantho prægnans claritatem cõcipiat. His peractis foramina quedam prope aluei fundum in latere facta, recluduntur: & inde exiliens aqua in magnum excipitur receptaculum. Hanc itaque sumunt, et in plumbeos alueos coniiciunt (cetera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibusdam superpositos, et igne subito feruorem excitant, statutis horis. Demum ferri frustum immittunt, uel æris: si quidem aiunt chalcanthum nunquam concrecere, nisi huiusmodi imponatur metalla, quæ iniecta paruo tempore colliquescent in aqua. Postquam autem debito tempore coxerint, ignem quàm primùm è fornace eximunt, permittuntque quiescere decoctum, quousque egelidum reddatur, ne plumbeus alueus, eo sublato, fornacis calore colliquesceret. Omnibus itaque tepesactis, decoctam materiam eximunt, & in alueolos quosdam ligneos digerunt, ubi tandem concreuit, aluminis rupei modo, fitq; chalcanthum. Si uerò aliquid supersit decocti, quod concrecere nequeat, id totum iterum recoquunt, eadem seruata ratione. Sed longe aliter olim fiebat Cyprium chalcanthum, de quo Galenus libro ix. simplicium medicamentorum, in hunc modum scribit. Forte fortuna & chalcanthum in chalcitiam transire conspexi. Asportauit enim ex Cipro & huius medicamenti ingentem copiam. Extimum eius omne post annos plus minus uiginti chalcitis effectum est, intima eius parte chalcanthi speciem seruante. Quamobrem & usq; in hunc diem quod sic mutatur, asseruo, obseruans dum ad inum usque uno quoque anno procedat mutatio, cœu chalcitidis in misy, ut est antè positum. Ceterum mirari subit de hoc medicamento, quo pacto uehementissima adstrictioni admixta est caliditas non instrenua. Constat ergo quod omnium maxime condire, seruareque carnes humiditas potest, nimirum caliditate humiditatem absument, atque adstrictione substantiam contrahens, atq; constipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit uerò, desiccatur, atque contrahit in sese substantiam carnis. Porro quo tempore in Cipro diuersabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conspexi. Domus erat magna quidem, non tamen alta, ingressui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus sinistrum, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effossus erat specus in continentem collem, ea latitudine, ut tres sese uiri in eo contingerent, tanta uerò altitudine, ut uiro summe procero recto liceret incedere. Specus hic decliuus quidem erat sed non planus, & multis locis præruptus. Porro ad finem eius quasi in stadium porrecti, lacus erat aquæ uiridis, & crassæ tepentis plenus. At in toto descensu calor similis qualis in primis balneorum adibus percipitur: quas, quod in eis corpora præmolliri soleant, promalacteria appellare consueuerunt. Aqua uerò quotidie guttatim ex pertuso colle destillans, quatuor & uiginti horis diei, ac noctis colligi assolet ad amphoras Romanas quasi octo. Eam aquam uincti quidam in urnas quasdam quadratas fictiles in domo ad ingressum posita sitas, efferebant, in quibus paucis diebus concresebat fiebatq; chalcanthum. Mihi uerò ubi ad terminum effossi specus descendissem, ubi uidelicet tepida hæc, uiridisq; aqua colligitur, aeris odor uisus est suffocans, & toleratu difficilis, chalcitiam, æruginemque redolens. Hæc aqua quoque gustu præferebat qualitatem eiusmodi. Ea propter, & nudi, & cum festinatione amphoras uincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, sed celeriter recurrabant. Accensi autem erant mediocribus in specu interuallis lychni, qui nec ipsi longo tempore durabant, sed celerimè extinguebantur. Hunc ergo specum pedetentim excauatam multis annis ab ijs tunc audiui. Hæc enim, inqueiebant, aqua uiridis, quam uides ex colle in lacum manantem, sensim se ipsa minor effici solet. At ubi prope ad eam ut desinat, rursus uincti, quod continens est ipsius collis, perfodere pergunt: euenitque aliquando olim, ut subito quicquid perfossum esset, concideret, omnesq; ad unum occideret.

Chalcanthi
genera, & historia.

Chalcanthi
uires, & hist.
ex Gal.

occideret, ac totam uiam corrumpere. Id ubi fit, alio foramini fodiendo euosque insistant, quoad rursum aqua illis adsit. Hæc habui, quæ tibi de chalcantio exponenda censerem, & sanè fortasse non necessaria, ceterum quæ scire præstaret, quàm ignorare. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hæc de calcanthi historia Galenus. Ex quibus palam fit, aquam uirescentem illam, quæ è monte in speluncam continuo stillicidio defluebat, nil aliud extitisse, quàm aquam, annuis imbris in montem illum delapsam. Quandoquidem cum ob sulphureos, metallicosque uapores, uniuersa montis moles rara effecta, undique innumeris meatibus scateret, non sanè mirum uidetur, si tractu temporis laberetur in imum, secumque deferret tenuiores chalcitis, misyos, foreos, tum etiam ærariæ materiæ partes: ibidemque calefieret, ac decoqueretur, sulphureis, bituminosis, alijsque metallicis ignibus in terræ uisceribus conclusis: addè ut tandem in cauernam illam descendens, naturæ opera id fuerit affecuta, quod factitium chalcantium arte consequitur. Eam igitur ob causam in quadratis uasis extrâ paratis proiecta ea uiridis aqua, in chalcantium coibat nulla adhibita coctionis ratione. Quinetiam opus non erat ferrum, uel æs in eam iniicere liquandum, ut concreceret, quemadmodum in factitio fit chalcantio. quippe quod dum per ærarij montis meatus laberetur, æris innumera ramenta secum deferebat, quæ chalcitidis, & misyos, ui ab ipsa aqua contracta, in eandem liquecebant, argumento quod æruginis modo uiridi esset colore. Ob id itaque statuendum fuerit, Cyprium chalcantium concretum esse medicamentum ex chalciti, misy, sory, & ære conflatum. Id quod manifestè declarat Galenus, cum ait. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim, metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hoc ego quoque maximè obseruari in quibusdam chalcantii fodinis in Tridentino agro, ubi chalcitin, misy, soryq; non ambigimus reperiri copiosa. Sed cum hæc non animaduertisset Brasauolus, uir alioqui huius ætatis clarissimus, dum imprudentia Galenum accusare contendit, eius sanè seipsum magis accusat. Quandoquidè ubi Galenum sibi examinandum proponit, eo scilicet loco, in quo scribit chalcantium è Cipro à se aduectum, tractu temporis consensescens, factum esse chalcitin, dicit & factitium uulgare nostrum illud idem efficere: ueruntamen si in aqua resoluitur, iterum in chalcantium concrecere. quod manifestè indicat in ueram non transisse chalcitin: asserens hoc non expendisse Galenum. Verùm in hoc uidetur Brasauolus Galeni uerba haud rectè percepiisse, cum inquit, quod aqua, ex qua Cyprium fiebat chalcantium, terram uniuersam diluebat, è qua chalcitis, misy, soryque fiebant in terræ uisceribus. Siquidem nil aliud dixisse uoluit Galenus, quàm quod chalcantium efficitur, mirum sanè non est, si ea qua tractu temporis fit ex chalcantio, eundem præbeat effectum. Neque his obstat, quod quis dicat Cyprium chalcantium non solum ex chalciti fieri, sed ex misy simul, & sory. Quandoquidem (ut in proximo commentario dicemus) tria hæc chalcitis, misy, sory, ex ipsius Galeni sententia, eiusdem tum generis sunt, tum etiam facultatis, Chalcantium sponte, & per se in terræ uisceribus conflatum, uisu sanè pulcherrimum misit nuper ad me Tridento Martinus Guidottinus diligens peritusque pharmacopola, in plures laminas per uniuersam massam dissectum à misyos laminis aureis scintillis fulgentibus, quæ illas unam ab altera diuidunt. Quod sanè maximum prabet indicium, chalcantium hoc nil prius extitisse, quàm chalcitin, quæ Galeno teste, misy semper superstat. Ceterum illud nil miri nobis adfert, quod commendauerit Dioscorides chalcantium potum ac deuoratum ad latas alui tineas, & ad fungorum uenenas, etsi medicamentum erodens, & septicæ facultatis habeatur. Siquidem ad eosdem, & alios usus hoc tempore non modò chalcantium ipsum quidam potui exhibent in pestilentia; sed etiam eius oleum, quod chymistæ uitreis organis magna ignium ui ab ipso chalcantio eliciunt, nullo sanè incommodo, sed magno sanè inuamento. quin etiam (ut ego expertus sum) datur commodissimè semisrupuli pondere ex aqua agrimonij calculosis, & ad ciendam remoratum urinam: Asthmaticis quoque, & suspiriosis per quàm bellè conuenit, ex Tussilaginis, aut hyssopi decocto, limosos, rubiginososque dentes purgat, & nitidos reddit. ulcera maligna, & sinus iniectum curat. In summa ad multa utile est medicamentum. Qui illud in peste propinant, quod uulgò uocant Coppaprosa, in aqua rosarum dissolunt, & iterum cogunt, reiteratis tribus, aut quator uicibus: dantq; obolum, uomitum concitantes. Quod Græci χαλκάνθη, Latini quoque Chalcantium, & Atramentum sutorium uocant: Mauritanii, Calcantum, Calcant, Calcand, seu Alcalcadis: Itali, Petriolo: Germani, Kupfer uasser: Hispani, Caparosa: Galli, Coperose.

Brasauoli uana
accusatio.

Nemina.

Χαλκίτις.

CHALCITIS.

CAP. LXXV.

Chalcitis præfertur similis æri, friabilis, nec lapidosa, nec inueterata, intercurfantibus oblongis uenis, splendentibusq;. Huic absterforia uis inest, excalfaciens, & crustas ulceribus obducens: purgat, quæ oculis, & eorundem angulis hærent. In genere leuiter erodentium est. Ad ignem sacrum, & ulcera, quæ serpunt, efficax est. Sanguinem è uulua, & naribus erumpentem, cum succo porri sistit. Gingiuarum uitia, depascentia ulcera, tonsillasque eius farina compescit. Vsta, & cum melle trita oculorum medicamentis longè utilior redditur. Callum genarum, & scabritiam absumit, abstergetque. Fistulas tollit, collyrij modo in eas adacta. Fit ex chalcite medicamentum, quod Psoricon uocant, duabus eius partibus, cum una cadmiæ additis, & ex aceto tritis. oportet autem in fictili obruere fimo diebus quadraginta, per Caniculæ ardore: sic enim fit acrius. idem quod chalcitis potest. Alij pares utriusque

Psoricon.

60

usque portiones in uino terunt, & eadem prosequuntur. Vritur chalcitis fictili nouo uiuis carbonibus superposito. Modus autem uestionis in humidioribus est, dum ipsa chalcitis bullas excitare desierit, & perfectè inaruerit: in reliquis uerò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximèda est. Insidens autem spurcitia flatu expellenda, mox reponenda. Torretur etiànum perflatis carbonibus, usque dum luteo colore palleat: aut fictili subditis cudentibus prunis, subinde uersata, donec igni conflagret, & colorem mutet.

Μίσυ. MISY.

CAP. LXXVI.

10 **M**isy assumendum natione Cyprium, auri simile, durum, quod friando auri colorem imitatur, & stellæ modo splendet. Vim habet, & uestionem, cum chalcitide eandem, præterquam quòd puriorum ex eo non conficitur, excessus, defectusque ratione tantum differens. Aegyptium autem cæteris præstat, utpote quod efficacius habeatur, sed ad ocularia medicamèta multò supradictò inferius.

Μελαντηρία. MELANTERIA.

CAP. LXXVII.

10 **M**elanteria geminæ est originis. quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, salis modo concreuit. Alia uerò in summa facie supradictorum locorum coit, quæ terrena est. Quinetiam inuenitur in Cilicia, & alijs quibusdam regionibus, fossilis quædam. Præstat quæ sulphuris colorem trahit, læuis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit. Vim causticam eam obtinet, quam & misy.

Σόρυ. SORY.

CAP. LXXVIII.

30 **S**ory existimarunt aliqui melanteriam esse, aberrantes: siquidem sui generis est sory, ei non absimile. Verùm forei uirus inest graue, & nauseam mouens. Inuenitur etiam in Aegypto, & alijs quibusdam regionibus, ut in Libya, Hispania, & Cypro. Præfertur Aegyptium, quodque frianti nigrius apparet, in multa foramina dehiscens, subpingue, insuper adstringens, & olfactu deuorationeque magnum uirus olens, ita ut stomachus in uomitiones effundatur. Quod autem friatum scintillas misyos modo non emittit, & alterius generis esse, & inualidum, censendum est. Vim, & uestionem supradictis similem habet. dolori dentium cauernis inditum medetur: eosque labantes firmat: ischiadicis ex uino infusum auxiliatur: illitum cum aqua, uaros extinguit. Medicamentis admiscetur, quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia, & alia, quæ uestionem experta non sunt, perustis ualidiora esse existimantur: præter salem, & uini fecem, nitrum, calcem, & consimilia, quæ cruda remissiora sunt. combusta enim uiribus efficaciora redduntur.

40 **T**amet si antea scripserim chalcitim, Misy, sory longis iam seculis latuisse, aded, ut per pauci, uel potius nulli essent in Italia, qui hæc legitima se uidisse affirmarent; postea tamen, & ipsius chalcitis & Misy quoque plurimum, ex Ducatu Brunsvicensi ad me allatum est, dum hic Pragæ sum in Aula serenissimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus qui Misyos frustum sanè pulcherrimum, aureis emicans scintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcanthum adiunctum erat, misit ad me Tridento Martinus Guidottinus pharmacopola rei herbariæ, & metallicæ studiosus. Inuenta autem hæc sunt in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, quibusdam montibus non longè à Leuigo pago. Verùm legitimam Melanteriam iandiu inuenimus in compluribus metallorum tumulis. Porro putat Musa Brasauolus, medicus nostri temporis celebris, chalcanthum nobis Romanum uocatum, uerum esse Misy, quod tamen ueritati, & rationi maxime repugnare uidetur. Quandoquidem præter id quòd aurum colore minimè imitatur, minusque cum frangitur, aureis fulget scintillis, sed uitream tantum refert substantiam, palam certè omnibus est, Galeni testimonio, Misy factitium non esse medicamentum, sed sponte & per se factum in terræ uisceribus. Ipse enim libro ix. simplicium medicamentorum, de chalcantho scribens inquit. Memmerit autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus con-

50 spectum nobis dixerim metallum foreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, chalcitis, & misy: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphyrges. Præterea idem de sory, chalcitide, & misy differens testatur (ut latius inferius patebit) dum in eorum ingrederetur metallum, quasdam intus se conspexisse ueluti zonas, alias super alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalciteos, suprema uerò misyos. Id quod manifestè ostendit, tria hæc sponte in terræ uisceribus fieri, non autem ullo artificum ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Constat præterea nullam factitij chalcanthi speciem esse posse misy, quòd scripserit Galenus chalcitin transire in misy, non autem misy in chalcitin. Idcirco cum Galeni testimonio, & uulgari experientia omnibus perspicuum sit, non tantum Romanum chalcanthum, sed omne, cuiuscunque generis tractu temporis degenerare in chalcitin, nullo pacto fuerit censendum, Romanum chalcanthum esse misy. Vnde rectius fortasse dicere potuisset Brasauolus, chalcanthum foreos magis speciem referre, quam misyos. Nam (si tantæ autoritatis apud doctissimos quosque medicos fuerit Galenus) quæ admodum chalcitis uertitur in misy, ita et sory trāsīt in chalcitin. Sed ut omnibus huiusce facultatis studiosis

Chalcitis, misyos, foreos, & melanteriæ confid.

Brasauoli error.

Misyos, & cognatorum hiflor. & uires ex Gal.

hæc admiranda natura uis clarius innotescat, audiant, quæso, Galenum de re hac differentem lib. ix. simplicium medicamentorum his uerbis. In metallo Cypri, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, sed ad nos utiq; qui ingrediebamur, sinistrum, introitus erat in ipsum metallum, in quo quasdam conspexi in longissimum porrectas ueluti zonas, alias super alias numero tres: infima erat ipsius foreos, super quam erat altera chalcitheos, suprema misyos. Caterum id temporis præfectus metalli his commonstratis: Sicut, inquit, nunc aduenis in cadmiæ fornaciariæ inopia, ita horum trium admirandas habes diuitias. Itaque ego cum eius multum accepissem, primum quidem in Asiam, deinde Romam attuli, & usque modò habui, elapsis iam annis plus minus triginta. Et sorte quadam absolutum fuit hoc opus ad usque octauum librum, ante annos uiginti, nec adiectus fuit nonus hic, partim quòd lapides quosdam nondum conspexissem, partim ob alia negotia, quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem cum nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea fortè fortuna mihi accidit res spectatu longè pulcherrima, ac si quispiam eo studio, ac industria magno cum artificio effecisset. Nam cum misy opus haberem, ad medicamen quodpiam præparandum, bolum eius accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem sanè consistentiam misy non admodum solet habere, cum in parua frustula diuidatur. Miratus itaque insolitam eius condensationem, bolo facta extimum quidè misy circumquaque reperi, eius quod intus erat, uelut efflorescentiam. Porro sub eo inter chalcitin uidelicet, & misy, quiddam erat medium uergens ex chalcite ad misy, ex dimidio iam commutatum: principio enim bolus fuerat chalciteos: caterum quod in alto erat, perfectæ erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi uidissem, cogitatione repetens, & in metallo ita super chalcitin nasci ipsum misy, ut ærugo super æs, in mentem subijt inspicere, quod seruabatur adhuc apud me reliquum ipsius foreos, nunquid & ipsum ullam accepisset mutationem in chalcitin: & nonnihil certè apparuit suspicionis, ut uideretur & ipsum fortè longo tempore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaque mirum non est tria hæc medicamenta eiusdem genere facultatis esse, sory dico, chalcitin, & misy, tenuitate, & crassitudine partium inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sory, tenuissimum, misy, mediam utriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt uniuersa hæc tria, & escharas quas uocant, efficiunt. Attamen etiam si urant, nonnihil quoque adstringunt. Caterum misy admotum carnibus duris, minus chalcite mordicat, tametsi ea non minus sit calidum: uerum id habet, quòd tenuium partium essentia sit. Porro cum utraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis, quam misy; sory tamen non liquefit, nimirum quod lapidosius sit, ac uebementius compactum, sicut rursum misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccus chalcite, idcirco meritò quoque ægrius liquefit. Et libro IIII. de compositione medicamentorum per genera, idem Galenus ita scribit. Misy, & sory, ut didicistis, chalcitidi genere cognata sunt, ex una ut dicam radice producta, tenuius tamen apparet misy, ac minus mordax & urens, crassius sory est, & utroque siccatur imbecillius. *Χαλκίτης* ut Græcis, ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus, Colcotar, seu Cholchotar: Italis, Chalcitis. *Μίσυ* uerò Græcè, Misy item Latine uocatur: Arabice, Zeg, siue Zagi: Italicè, Misi. Quæ deinde Græcis *μελαντερία*, Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Bitirias, & Maltina: Italis, Melanteria. Quod denique *σόρυ* Græcè, Sory similiter Latine dicitur: Arabice, Surie, Alsurie, seu Alsuri: Italicè, Sori.

Nomina.

Διφρυγες.

DIPHRYGES.

CAP. LXXIX.

Diphrygis tria genera esse creduntur. Quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola gignitur: lutosum nanque extrahitur, ex luto cuiusdam inibi specus: extractum sole siccatur, mox circumpositis sarmentis uritur. diphryges ideo uocatum est, quòd & à sole, & à sarmentis uratur, arefcatur, & ferè torreatur. alterum perfecti æris quasi subsidens fax est. siquidem post frigida aquæ offusionem, ut supra retulimus, cum de flore æris differeremus, sublato ære, fornacum ima parte cohærens id genus inuenitur, & adstrictionem, & gustum æris habens. Tertium sic fit. Lapidem pyriten, ut calcem multos dies cremant in camino: cumque colorem rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex sola materia, quæ lapidem æris gignit, fieri: quando in dictis areis assata, & in scrobes tumulata peruritur. tunc enim ambientem scrobis locum comprehendit, & exemptis lapidibus nihilominus inuenitur. Præfertur, quod saporem æris reddit, æruginisque, adstringens, & uehementer exiccans linguam: quod sibi exulta ochra non uendicat, quæ cremata diphrygis uice uenit. Vis eius adstringere, perpurpare, extergere, siccare, excrementia consumere, ulcera serpentia, & quæ cacoethe uocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut ccrato exceptum discutit.

Diphrygis confid.

Historia, & uires ex Gal.

Diphrygis genus illud, quod perfecti æris quasi subsidens fax est, post frigida aquæ offusionem, ut Dioscorides inquit, sæpe ac sæpius uidimus in ararijs fornacibus, Tridentino agro, & comitatu Tirolensi, ac inde etiam nobiscum detulimus. Sed quod è luto in Cyprio illo specu foditur, uriturq; sarmentis: quod item è pyrite lapide calcis modo exusto conflatur: quod demum ex sola æris materia fit, cum in areis assatur, & in scrobes translata peruritur, hætenus mihi uidere non licuit: nec eorum, quod sciam, speciatim meminit Galenus, qui libro ix. simplicium medicamentorum de Diphryge in hunc modum disseruit. Diphryges mistam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringens, & mediocriter acre: quamobrem ulcerum rebellium optimum medicamentum est. Conuexi autem & huius medicamenti uim ingentem ex Cypri Solis, ubi metallum ab urbe abest, quasi triginta stadijs. Proiectum erat enim in medio spatio ædium, quæ ante metallum extructæ erant, & uici, qui ei subiacet. Caterum præfectus, ac procurator metalli,

talli, id quod post cadmiam reperiretur, esse dicebat inutile, itaque abijci, non secus atque ustorum in foco lignorum cinerem. Verum hoc mihi ad multa utile factum est medicamentum, tum ad putrescentia oris ulcera, siue per se, siue cum melle, cui detracta sit spuma, tum ad anginam, uidelicet ubi iam per adstringentium medicamentum auxilium constitit, quod insuebat. Præterea columellam ubi præsecuissim, ipso solo, & statim, & usque ad cicatricem sum usus: ac frequenter exacte occlusam efficit cicatricem tum huius particulæ, tum omnium adeo exulceratorum: sic in ulceribus omnibus pudendorum, atque ani. Usus autem similis est in oris ulceribus: siquidem ea partes eisdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calidæ similiter, & humidæ. Et libro IIII. de compositione medicamentorum secundum genera, sic inquit. Porro diphryges appellatum pharmacum, ulceribus ægrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualde namque siccatur, etsi modicè mordeat. Enimvero id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam. Quod Græcis *Διφρυγές*, Latinis item Diphryges, Arabibus Diphrygis, Italis Diphrige nominatur.

Nomina.

Αῤῥιπικόν.

AURIPIGMENTVM.

CAP. LXXX.

Auripigmentum in eisdem metallis, quibus sandaracha, gignitur. Optimum existimatur crustosum, aureo colore micans, nulli materiæ permixtum, in squamas fissile: quale in Mysia Hellepontica nascitur. Huius duo genera fluxerunt. unum supra dictum est. Alterum glandis effigie, pallidum, colore sandaracham imitans, glebosum ex Ponto, & Cappadocia defertur: quod etiam secundum locum tenet. Torretur in testa noua, uiuis carbonibus subiectis, assiduè quoque uersatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumque reconditur. Vim habet adstrictoriam, & erodentem. Cruetas cum uehementi uredine, & uiolento morfu excitat. reprimat quæ excresecunt, & capillos euellit.

Σανδαράχη.

SANDARACHA.

CAP. LXXXI.

Sandaracha probatur rufa, & a saturatio, & aliena materia uacans, friabilis, cinnabaris colore, sulphuris uirus redolens. Dos eadem, & uisio, quæ auripigmento. Explet alopecias, resina excepta: & scabros ungues cum pice eximit: contra phthiriasin ex oleo efficax est: tubercula cum adipe discutit. Prodest ad narium, orisque ulcera, & cæteras papularum eruptiones cum rosaceo: item condylomata. Datur ex mulso, purulenta extulsientibus. suffitur quoque cum resina, aduersus ueterem tussim, rapto per fistulam nidore: uocem expedit cum melle delincta: suspiriosis cum resina in catapoptio optime datur.

a Meum, &
Orib. *ἐν αὐτῇ*.
i. florida.
b Drag. ad
μέλιτι καὶ.
i. melle &

Auripigmentum, & Sandaracha, medicamenta sunt eiusdem tum generis, tum facultatis, nec inter se in alio differunt, quàm quod alterum magis, alterum uero minus excoctum fuerit in terræ uisceribus, ubi gignuntur. Vnde etiam sequitur, quod alterum altero tantum uirium tenuitate præstet. Quandoquidem nil aliud est sandaracha, quàm auripigmentum, quod maiori naturæ coctione colorem rubeum contraxit, & tenuius effectum est. Id quod periculo arte factò uerum deprehenditur. quippe si fictili, uel uitreo uase uratur auripigmentum, substratis candentibus prunis, breui (ut mihi pluries experientia compertum est) flammeum, et summe rubens contrahit colorem: perinde ac sandaracha: eoque magis, quod plus calorifici ignis arte fuerit expertum, quàm ipsa sandaracha naturæ uis fuerit affecta. Sandaracham summe rubens uidimus primum Venetijs in officinis, ubi auripigmentum, & ceteri uaneunt colores pictoribus expetiti. Veruntamen animaduertendum est (ut superius libro primo diximus) quod hæc illa uulgaris Sandaracha non est, quam Vernicem scriptoriam officinæ appellant: siquidem nil aliud hæc est, quàm gummi iuniperi. Errorem autem fecere neoterici illi, qui Mauritanorum nomina secuti (ijs enim gummi iuniperi nomen sandarax dicitur) idem gummi sandaracham nominauerunt: ita nomina turpiter confundentes, ut imperitis sæpe graniter in rebus ipsis errandi præbeant occasionem. Quamobrem ubi in Arabum monumentis, uel eorum, qui Arabicam factionem in omnibus sequuntur, medicamentum aliquod repertum fuerit, quod sandaracham excipiat, de iuniperi gummi perpetuò intelligendum erit: ubi uero id in Græcis codicibus inuentum fuerit, ea quidem sine controuersia erit assumenda, de qua hic differit Dioscorides. Vocauerunt præterea recentiorum nonnulli sandaracham quoque sandicem, quàm è combusta cerussa conficiunt, quod fortasse hæc colore admodum rubescat. Sed hæc ab illa (ut supra retulimus, cum de cerussa sermonem haberemus) uiribus, & qualitatibus plurimum diffidet. Est & sandaracha ceruginosi mellis genus, si Plinio credimus, qui libro XI. cap. VII. eius meminit. Ceterum illud non est silentio prætereundum, quod Arsenicum officinis crystallinum uocatum, ideo quod crystalli modo pelluceat, non fit per sese, nec sponte nascitur in auripigmenti fodinis, ut scribit Vannocius cuius meus in sua pyrotechnia, qui nos aliàs eius fidem secutos, in hunc suum errorem deduxerat, sed arte ex auripigmenti scobe admixto sale. Id quod maxime testatur Georgius Agricola acerrimus fossilium indagator, & non ex Realgar, ita Sadacensi chimico, appellato. Sumunt enim artifices auripigmenti scobem, & cum pari salis pondere miscent, teruntque simul, et subinde operculatis fictilibus huic operi inferuentibus, ignium uero tandiu coquunt, quousque id omne in sublime feratur, & operculo adhæreat, concreseatque in lapidem: idque toties repetunt, donec adeo purum efficiatur, ut crystallum referat. Auripigmenti uires reddidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum sic inquit. Arrhenicum, siue arsenicum facultatis est causticæ, siue uentis, idque tam combustum, quàm uisionis experts. Ceterum id constat

Auripigmenti
& Sandarachæ
uires ex Gal.

Nomina.

constat uisione reddi tenuiorum partium. Utuntur porro eo, cum adurentem ad denudandam pilis partem quamvis. Verum si diutius inhereat, nec cuti etiam ipsi parcat. Idem de sandaracha eodem libro scribens, inquit. Sandaracha urentis est facultatis, cum arsenicum quod uocant. Merito itaque eam digerentibus facultatibus commiscant, atque extergentibus. Metallicum, quod Græci ἀρσενικόν & ἀρσενικόν, Latini Arsenicum, Arrhenicum, & Auripigmentum uocant: Mauritanii, Harneth, seu Zarnich: Itali, orpimento: Germani Auripigment, & operment: Hispani, Oropimente. Quæ uero σανδαράχη Græcè, Sandaracha Latine pariter & Italicè uocatur: Arabicè, non secus atque auripigmentum, Harneth, & Zarnich.

Στυμφία. ALUMEN.

CAP. LXXXII.

a Orib. τυρῶ
des, non τυρῶ
des legit. i. ca
sei odorē spi
rans.

Aluminis omne ferè genus in Aegypto, & in eisdem metallis inuenitur: etenim scissile quoddam quasi flos glebosi intelligitur. Gignitur & in alijs quibusdam locis, in Melo, in Macedonia, in Liparis, Sardinia, Hierapoli Phrygiæ, Aphrica, Armenia, & plerisque alijs regionibus, sicut & rubrica. Plurimæ eius species: uerum ad medendi usum scissile, rotundum & liquidum expetuntur. Optimum est scissile, præsertim recens, candidissimum, gustu perquam adstringens, graue olens, calculorum expers, nec glebulosè aut affulosè compactum, sed sigillatim in capillamenta quædam canescentia dehiscent: quale est, quod trichites, quasi capillare nominatur, in Aegypto natum. Reperitur quoque lapis huic alumini persimilis, qui gustus iudicio dignoscitur, quod non adstringat. Damnatur in rotundi genere, quod manu confectum est: sed ex figura deprehenditur. Assumendum autem suapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atque ualidius adstringens, præterea nonnihil palloris cum quadam pinguitudine præ se ferens, sine arenis friabile, natione Aegyptium, aut ex insula Melo. Liquidi probatio, ut sit lympidum, lacteum, æquale, & semper succo madens, sine lapidibus, atque a quendam coloris igniculum expirans. Vim habent excalfaciendi, stringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offundunt, genarum carnem, ceterasque excrecentias extenuant. Scissile rotundo efficacius intelligitur. Vri, & torreris chalcitidis modo debent. Putrescentia ulcera compescunt: sanguinis fluxiones inhihent: gingiuas humore prægnantes comprimunt; motus dentium cum aceto, & melle firmant. Profunt cum melle ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium cum sanguinalis herbæ succo. Leporis conueniunt cum Brassicæ folijs, aut melle cocta: item pruriti, & unguitum scabritijs, pterygijs, & pernionibus, aspersa cum aqua. Valent cum aceti facie, & galla, pari pondere cremata, ad phagedænas ulcerum: & cum salis duabus partibus, ad uitia, quæ pascunt. furfures, cum eruo, & pice illita absterunt: ad lendes, pediculos, ambusta, cum aqua illita auxilio sunt. Contra tumores, & graue alarum, inguinumque uirus illinuntur. Ex Melo autem aduectum, mulieribus præstat ne concipiant, ante coitum ori uulæ inditum: partus quoque extrahit. gingiuas, si caro excreuit, uuis ac tonsillis accommodantur: ori, auribus, & uerendis, cum melle illinuntur.

Aluminum
confid.

Tametsi scripserit Dioscorides plurima esse Aluminis genera; non tamen plura, quam tria hoc loco statuit recensenda, nempe scissile, rotundum, et liquidum: quod fortassis suo tempore ipsi tantum uterentur medici. Veruntamen hac ætate officina complura habent genera, quamuis rotundo, & liquido careant: nimirum Rupeum, quod uulgò uocant alume di rocca: squamosum, quod uulgò dicunt Alume scagliolo: item è uini facie confectum: necnon illud, Catinum iisdem uocatum: quibus accedit, quod plumeum appellant. quod tamen legitimum scissile non est, etsi iandudum cum ceteris rei metallica studiosis crediderim scissile alumen nil aliud esse, quam quod uulgò officinis uocatur Alume di piuma. Sed hoc (ut postea dicetur) nil aliud nunc esse censemus, quam lapidem amiantum: quod gustu non sit adstringenti, sed acri, quodque igne nunquam comburatur, quod est amiantum lapidis proprium. Legitimum alumen scissile Pisis misit ad me hoc anno clarissimus medicus Lucas Gbinus, notis omnibus refertum, quas illi reddidit Dioscorides, & gustu admodum adstringens. Quo postea factum est, ut diligentius exploratis plumei aluminis tum notis, tum qualitatibus, facile deprehenderim plumeum hoc non esse scissile. Ceterum Brasauolus de alumine differens in suo simplicium medicamentorum examine, nil aliud liquidum esse contendit, quam rupeum. Sed ab eo, licet uiro eruditissimo, uariet opinio nostra. Nam quod ego in Alumerijs Pontificis maximi in Romano agro prope Tolsam per biennium moram duxerim, eo nimirum tempore, quod Augustinus Chisius opulentissimus mercator ciuis meus, illas aluminis fodinas à Pontifice emerat, ampla sanè mihi fuit facultas tum uidendi, tum etiam discendi quo artificio, quæ ratione, rupeum conflaretur alumen. Quamobrem facile testari possum rupei aluminis materiam liquidam, fluxilemque non reperi, sed lapideam: quinetiam non exponi æstiuis solibus exiccandam, ut putat Brasauolus, quod sic (ut ipse inquit) scripserit Plinius liquidum fieri, & addensari. In eodem Brasauoli errore uersatur etiam Fuchsius medicus alio qui eruditissimus, quippe qui putat libro de compositione medicamentorum Alumen liquidum esse illud, quod officinis rupeum, uel rocca uocatur. Fit itaque Rupeum alumen ex durissimo quodam lapide, cuius duo obseruauimus genera: alterum durius, & rufescens: alterum uerò mitius, & candicans. Quod autem è candido sit lapide, albedinem seruat, & crystalli instar translucens conspicitur. Alterum uerè contrà rufescit, & maiore acrimonia pollet, uisiturque sordidius. Expetitur candidum sericeorum staminum insectoribus: item ipsi, qui præstantiora lanarum uellera coccineo colore tingunt, quod altero nitidius, minusque acre habeatur. Foditur aluminis lapis è rupe quadam aperto undique, celo, non autem in concameratis cuniculis. Ingens ibi fossorum caterua perpetuò commoratur, qui partim mucronatis ligonibus ex ualidissimo chalybe temperatis, partim ferreis mal-

Brasauoli opi
nio reproba
ta: item Fuch
sij error.

Aluminis ru
pei faciendi ra
tio.

60

- leis, ipsisque ingentibus, partim acutissimis calis, cuneisq; hunc lapidem frangunt, lacerant, scindunt, conterunt, ac diducunt, ea demum ratione, qua lapicida operantur in ingentibus lapidū, marmorūq; fodinis, quæ ad magna effodiuntur adificia. Transferuntur deinde confracti lapides in fornaces calcarijs similes, ubi ualidissimis ignibus, eo sanè modo, quo calx, nocturno præsertim tempore inuruntur duodecim, aut ad summum quatuordecim horarum spatio: quippe si diutius urerentur, cuncta aluminis materia inaresceret. Postquam autem refrixerint, plaustris in amplissimas areas sub dio, & solibus eos comportant, ibiq; in planos componunt acervos, hortorum toris persimiles, sed longè, lateq; grandiores, latiore fundamento, quàm uertice. Compositis igitur hoc modo in areis acervis, aquam quæ utrinque continuò excurrit, in lapidum acervos mittunt, quibusdam excavatis instrumentis, & ligno conflatis, ijs perquam similibus, quibus nautæ suis è scaphis aquam eximunt; id tribus, aut quatuor uicibus quotidie repetentes, donec diuturna aquæ affusione, perusti lapides usque adeò macerentur, ut in terram quandam lentore madidæ argillæ similem, permittentur: quod tamen non fit, nisi aqua perluantur, ad trigessimum sextum, aut quadragesimum usque diem. Excavant præterea ligonibus terram hanc, & ad fornaces cortinasq; quas caldarias uocant, curribus item conuehunt. Sunt autem caldariæ sic dictæ cortinæ admodum capaces, & super amplissimum æneum fundum patinæ instar, suppositam fornacem prius extructam undique operientem, ex lateribus, & calce fabricatæ, & crusta quadam pertinaci undique circumlitæ. Has itaque aqua replent, aqua ductibus ed deducta: deinde in subsidentem fornaceum, ualidissimum succendunt ignem, ut demissa ferueat aqua. Hoc cum factum fuerit, comportatam ex areis terram in feruentem aqua alueum conijciunt. Astant utrinque bini robustissimi artifices, qui ueluti remigantes, magnis quibusdam ligneis instrumentis (palas uocant) continuò immissam terram aquæ commiscunt, quousque aqua omnem aluminis materiam in se conceperit. Subinde terre
- 20 recrementum instrumentis iam dictis trahunt ex aluei fundo, per propinquam ibi fenestram in quendam aquæ riuiulum projiciunt aliò deducendum. Quo facto iterum uouam superindunt terram, modo quo diximus commiscuentes, & recrementum auferentes. quod tandiu prosequuntur, quousque intelligant aquam tantum aluminis materiæ sibi asciiisse, quantum sat fuerit. Demum parumper quiescere dimittunt, ut si quid recrementi sit, in imum descendat. Mox calentem aquam alumine refertam extrahunt, & suis aqueductibus ad id paratis in magnas quasdam capsas ex querna materie factas transferunt. Ibi enim octo dierum termino alumen conficitur internis parietibus inherescens adamantinis mucronibus simile, & crystalli instar pellucidum, ad quatuor, aut quinque digitorum crassitiem. Alumine porrò ita concreto, lixiui reliquum (sic enim uocant decoctum) à quo secepsit alumen; iisdem aqueductibus è capsis illis eximentes, ad caldarias ita eis uocatas, remittunt, id scilicet, quod clarum defecatumq; sit: nam turbidum, & recrementitium, aperto foramine in receptaculi fundo, tanquam inutile per riuiulum deferri, & delabi sinunt. Post hæc aluminosum recrementum, quod minutis
- 30 particulis granorum tritici instar ad fundum resedit, ad cortinas illis magnas iterum discoquendum comportant. Demum capsæ fundo scopis omni ex latere mundato, quibusdam ferreis, ligneisq; instrumentis concretum in parietibus alumen diducunt, diductumque eximunt, & exemptum in uimineas fiscellas conijciunt, & in quodam aquæ alueo lauant, fiscellis in aquam demersis. Eximunt postea, & aqua excolata in acervum domibus asseruant, salis modo. Ex his itaque omnibus apertissime cognosci potest, rupeum alumen nullam habere cum liquido cognitionem. Quandoquidem asserit Plinius libro xxxv. cap. xv. fieri liquidum ex aqua limoq; hoc est terræ exudantis natura: corruatum hyeme, astiuis solibus maturari. probari autem quod limpidum lateumque sit, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Si uerò adulteratum sit, deprehendi succo mali punici: quod syncerum ea mixtura nigrescat. Sed hæc non inueniuntur in rupeo, ut quod magis glaciem,
- 40 crystallumque referat, quàm lac: fiat item ex durissimo lapide, non ex limo: nec affuso punici succo nigrescat, sed longè magis pelluceat. Hinc igitur fit ut non modò à Brasauolo dissentiam, & à Fuchsio uiris alioqui citra controuersiam doctissimis; uerum etiam à Cornario, quod & ipse in commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Brasauolum fortasse secutus, scripserit, Rupeum alumen, quod uulgò uocant Alumè di rocca, esse liquidum Græcis uocatum. Verum enim uero liquidum Alumen, quin & scissile, rotundum, placites, & plinthites nuper ad me misit Bartolomæus Maranta Apulus, medicus apprime eruditus, & medicæ materiæ studiosus, atque diligentissimus inquisitor, qui ex sese Puteolis Campaniæ iam pridem hæc omnia aluminum genera comperit, quæ sanè nullis, ni me fallit iudicium, notis à legitimis dissident. Huic ergo uiro eorum aluminum cognitionem libentissime acceptam refero, & quas possim ago gratias. Scio tamen ijs ingentes deberi, qui ut ipse sua inuenta, cum alijs quoque communicare non grauantur. Liquidum item Alumè
- 50 ex Ilua Tyrreni insula aduectum, quodque manibus ductum lentescit, antea ad me miserat clarissimus medicus Lucas Gbinus, Pliniane descriptionis notis omnibus respondens, adeoque adstringens, ut nunquam meminerim medicamentum aliquod degustasse, quod gustui tantum adstrictionis relinqueret. Porro quod rotundum Græci uocant, tametsi non desint, qui sibi persuadeant, id esse quod officinæ à sacchari effigie zuccharinum appellant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo, & stillatitia rosarum aqua paratum; cum tamen non inueniatur rupeum ueteribus cognitum fuisse, cur eorum iudicio subscribam non habeo. præsertim quod legitimū nunc apud me sit. Quod præterea Catinum appellant, (Hoc quoque sal Alkali quidam uocant) ex cuiusdam plantæ cinere, chali Mauritanis uocatæ, conficitur ad uitra in fornacibus expurgandu. Plantam hanc nos uulgò uocamus Soda. Prouenit hæc (ut alibi scripsimus) in litoribus maris, falso admodum sapore. Cæterum quod ex uini fece paratur, fit conformatis è fece panibus, deinde sole siccatis, & igne tandiu perustis, quousque candorem conceperint.
- 60 Postremò Squamosum (sic enim uoco alumen illud, quod uulgò dicitur Alumè scagliola) ex squamoso quodam fit lapide, & utri modo pellucido, qui nonnullis specularis appellatur, quod fortasse selenitis modo speculi præbeat effigiem. nos Asini speculum dicimus. Hunc itaque in ignem conijciunt, aut ferri laminis igne candentibus superim-

Alumina cognita.

Aluminum ui-
res ex Gal.Opinio quæ-
dam diluta.

Nomina.

superimponunt. Incensus enim illico claritatem deperdit, dissilitq; in tenuissimas laminas, & gypsi modo albescit, eiusq; induit speciem. Quamobrem maxime falluntur, qui sibi persuadent, inter lapidem specularem, & Talcum uocatum nullam intercedere differentiam. Quippe (ut mihi quidem experientia compertum est) non sine magno labore, & flagrantissimo fornacis igne, Talcus muri potest. Specularis lapidis pulvis nondum ignem experti, miris laudibus quibusdam effertur ad disentericos, in uino austero potus: exustum enim non probauerim, quod gypsi specie inducta, sumentes strangulet. Aluminum uires paucis perstrinxit Galenus lib. 1x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Stypteria, huius medicamenti nomen ab adstrictione deductum est: nam adest illi uehementissima. Ceterum cum sit crassarum partium, tenuior quodammodo est alijs aluminum generibus, quod uocatur schiste, hoc est fossilis: proxima est strongile, id est rotunda, & astragalote. Admodum autem crassa est tum liquida, tum placites, & plinthites appellata. Et lib. 1111. de compositione medicamentorum secundum genera, idem ait. Omnes aluminis differentia ulcera satis exiccant generose adstringentes: quare nemo solis ipsi ad ulcera utatur. hæc Galenus. Sed non desunt, qui Dioscoridem secuti, alumen omne non parum ex calfacere opinentur: contra uero qui cõtendant id omnino esse falsum, potius frigefacere ipsum existimantes, Galeni autoritate freti. quippe qui lib. 1111. simplicium medicamentorum scripserit, omnia quæ adstrictoria sunt facultate, esse frigida, ac terrestria. Veruntamen si recte diligenterq; expendantur aluminum quoruncunque effectus, & facultates, quibus in corpus nostrum agunt, nemo quidem inficias ire poterit, quin aluminis omne genus non obscure exalfaciat, quemadmodum chalcanthum, chalcitis, & misy: quæ cum ualenter adstringant, non tamen refrigerant, sed maxime exalfaciunt, ut idem testatur Galenus libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus, dum inquit. Quin uero et Asclepiades Metrodorus tanquam illum etiam superare contenderet afferendis de sensu mendacijs, cum alia quedam, tum resinam, & bitumen exalfacere nos denegat, atque adstringentia omnia refrigerare dicitur, cum si nihil aliud saltem chalcitis, chalcanthos, & mysi, quæ ualenter adstringunt, tantam affecuta sint caliditatem, ut nos etiam exurant. Nihil est ergo mirandum, si prolixa quedam nugentur, seipsosq; nonnulli fallant, cum de manifestò apparentibus, uerum fateri non audent. Et lib. 1111. de compositione medicamentorum per genera capite primo illud idem affirmavit, his uerbis. Porro diphyrges appellatum pharmacum ulceribus agre humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualde namque siccatur, etsi modice mordeat. Enimvero id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam, quas tamen ambas fortiores, & chalcitis cruda, & chalcanthum representat. Quin & alumen quodlibet ulcera satis exiccatur generose adstringens. Ex quibus locis citatis palam est, etsi Galenus lib. 1111. de simplicium medicamentorum facultatibus, scribit omnia adstringentia esse frigida, non tamen eum inter ea recepissee chalcanthum, chalcitin, misy, diphyrga, æruginem, & alia quedam, ut alumen omne genus: præsertim quod facile compertum habeam, aluminis cuiuscunque stillatitiam aquam, maxime rupei, non modo carnem excedere, sed etiam metalla. Alumen quod Latinis, *σύνπνια* Græcis appellatur: Arabibus, Sceb, sine Seb: Italis, Alume: Germanis, Alun, & Alum: Hispanis, Alumbre.

Svlp.

SVLPHVR.

CAP. LXXXIII.

† Cat. addit.
ngi *σουλφωρ*. i.
& Myrrha.Sulphuris cõ-
sideratio.

Sulphur optimum existimatur uiuum, quod apyron uocant, nitedula modo splendidum, perlucens, minimè lapidosum. Probatur in genere sulphuris ignem experti, quod uiret, ac præpingue spectatur. Plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum sulphur calfacit, discutit, & celeriter cõcoquit. Prodest tussibus, suspiriosis, purulenta extusisientibus in ouo sumptum, aut suffitum: præterea partus usti nidore extrahit. Lepras, lichenas, scabros ungues, cum resina terebinthina mistum aufert: cum aceto autem illitum, ad lepras efficax est: uutiligines tollit. Scorpionis ictibus, addicta resina, medetur: cum aceto uero, draconis marini, scorpionisque plagas sanat. Pruritus toto corpore erumpentes, cum nitro deterfum sedat: regium morbum emendat, insparsum fronti cochlearis mensura, aut insorbili ouo sumptum. Facit ad grauedinem, & destillationes: sudores quoque conspersum inhibet. podagricis cum aqua & nitro illitum, conducit. grauitatem auditus, suffiti nidorem raptim per fistulam hausto, sanat. Lethargicos suffitu excitat: erumpentem undecunque sanguinem sistit. Contusis auribus, cum uino † & melle illitum, medetur.

Sulphur tam sponte & per se nascens, quod uiuum appellant, quàm arte in fornacibus factum, frequentissimum habetur in Italia: sed non omnibus unus tantum color. quippe aliud uiride, aliud luteum, aliud cinereum, aliud pallidum spectatur. Quod autem sponte sit, uiuum appellatum, exterius colore est subcinereo, interius uero cum frangitur, subluteo, nitedula modo splendens, ut Dioscorides inquit: ipsdmque oritur locis, ubi factitij uena foditur. Est autem Sulphur fossilium medicamentum è pingui quadam terræ substantia prognatum, ut in compluribus uisitur locis, quæ impense calida sit, & sicca: adeo ut à chymistarum authoribus, igni natura simile Sulphur dicatur. Vocant id y masculinum semen, & primum naturæ agens ad omnia metalla procreanda. Cum autem calidum sit, & siccum, quinetiam pingue (ut diuturna constat experientia) maximam cum igne trahit cognationem: siquidem non flammæ ignium modo; sed prunis quoque admotum, statim accenditur, nec unquam accensum extinguitur, quousque pinguis, & oleosa eius substantia in uniuersum igni absumatur. Verum enim uero etsi præ se ferat Sulphur temperamentum non obscure calidum, & siccum; non tamen credendum fuerit tam puram, synteramq; id esse materiam, ut per se tantum consistere queat. neque etiam cogitandum, ei non esse necessarium, ut sibi humiditatem asciscat, qua formam congruam suscipiat, quemadmodum

admodum mista qualibet exposcunt. Id enim nobis indicat eius uelocissima, ac facillima diffusio, cum statim igni admotum colliquecat, metallorum modo. Foditur aperto undique celo, non autem in cuniculis, & subterraneis specubus. In his nanque tum uehementi calore, tum foetidissimo terræ halitu, fossiores illico deperirent. Porro effossa Sulphuris uena, fistilibus quibusdam magnis imponitur Romanis hydrijs non absimilibus, longo ab ore dependente rostro, intus uacuo, ac in humum spectante, uitrei pilei instar, quo stillatitiæ aquæ conficiuntur. His itaque fistilibus sulphurea uena repletis, fistilibus pariter operculis ad id diligenter conflatis, conteguntur, stipanturq; tenacissimo luto, creta, & equino stercore composito, ne tantillum quidem expirare possit sulphureus uapor. His peractis in fornacem crates duas ferreas intus habentem fistilia deferuntur, & in superiorem cratem firmantur, eodem luto undique stipata, adeo ut ignis flamma, qui in infima accenditur crate sub fistilium fundo, nullo pacto in sublime ferri possit. Ad hæc fistilium rostrum in aliud uacuum fistile inserunt, per quoddam in latere orificium, & eadem creta quam diligentissime circumlinunt, obducuntq; maximè. Demum ignem succedunt sub fistilium fundo, cuius ui depuratum Sulphur in sublime fistilium fertur, & per rostri concavitatem in uacuum sibi adnexum descendit receptaculum: a quo tandem fluens eximitur, aperto in fundo foramine, & alijs uasis excipitur, ubi in magnos coit globos. Hac sanè ratione Sulphur fieri conspeximus in agro nostro Senensi in montibus non longè à balneis diui Philippi, & in maritimis apud Petriolum. Sulphuris uires memoriæ prodidit Galenus libro ix. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sulphur omne trahendi uim possidet, estq; temperamenti calidi, atque essentia tenuis, adeo ut ad multa uenenatorum animalium resistat. Siquidem ego aduersus pastinacam marinam, & draconem septenniuero eo sum usus, & cum id piscatores quosdam docuissem, reuerso post aliquantum temporis magnificè medicamentum hoc commendarunt. Vius eius est, ut & siccum icthui inspergatur medicamentum, & cum salua mistum: nam cum & hoc excogitasset, ab experientia comprobari reperi. Sed & urina maceratum idem effecturum excogitauit. Docebam enim piscatores medicamenta maximè parabilia, dixiq; pulchrè illos & cum oleo ueteri, & melle, & resina terebinthina usuros. Et sanè horum omnium experientia iudicium præstitit. Quin et psoras, & lichenas, & lepras, non raro hoc medicamentum cum resina terebinthina sanauit. Extergit enim omnes id genus affectus, absque ut in profundum repellat, cum alia multa medicamenta, quæ illos curant, mistam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter & repercutiant. Præterea, ut idem Galenus inquit lib. vi. cap. ii. de compositione medicamentorum per genera, in compositione emplastri δια σκιάλης, Sulphur tanto calore præditum est, ut ubi diutius inhereat, procul dubio exulceret. Sulphur siue Sulfur Latinis dictum, Græcis θείον appellatur, Arabibus, Cribit, & Rabric: Italis, Solfo: Germanis, Schuenebel, & Lebendiger: Hispanis, Piedra azufre.

Sulphuris faciendi ratio.

Sulphuris uires ex Gal.

Nomina.

Κίονπις. P V M E X.

CAP. LXXXIIII.

Pumicis probatio, ut magnopere leuis, spongiosus, scissilis, nec arenosus, item teri facilis, & candidus. Crematur flagrantissimis carbonibus obrutus, & ubi canduerit, extractus, uino restinguitur odorato: iterumq; incensus, restinguitur: & tertia uestione exemptus, & a per se refrigeratus, ad usus conditur. Vis eius adstringere, gingiuas abstergere, purgat cum calfactione, quæ pupillis caliginè offundunt: explet ulcera, & ad cicatricem perducit: excrecentia cohibet. Fit ex farina eius dentifricium. Corpori crustam obducit: auellendis capillis aptus. Theophrastus author est, si quisquam in bullientem urceum uini pumicem iniecerit, feruorem itatim sedari.

† το λεπίδι.
i. tenuis.
a Meum. εαν
πὴς εἶσιν αὐ
γίναν. i. per se
refrigeratu.

Pumicis consideratio.

Pumicis uires ex Gal.

Nomina.

Pumicem ambustum esse lapidem in montium concavitatibus, omnes ferè fatentur naturæ operum exploratores. Ob id enim pumices sæpius eructat mons Aetna in Sicilia, & in Campania Vesuvius, qui hoc tempore, annis nuper elapsis, non secus quam Plinius ætate, ingentibus flammis exarsit, cum magno puteolorum, et adiacentium locorum detrimento, igne in terræ uisceribus genito, è sulphureis uaporibus, & bitumine, quo quam plurimi referti sunt montes, eoq; præsertim, quod Græci pissasphaltum dicunt. Pumicis uires duobus locis reddidit Galenus libro ix. simplicium medicamentorum, ubi de eo primum ita scribit. Si pumex inter lapides recenseri potest, & ipse eiusdem est facultatis, quod certè ad abstersionem attinet, uelut etiam figulina testa, ac multò magis ea, quæ fornacium est. Sed smiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde causticis, & desiccantibus facultatibus quidam ipsum miscunt, eisq; quæ curant gingiuas laxas, ac mollitiæ fluidas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior eosdem ad usus smire. Secundo autem loco idem de pumice differit his uerbis. Pumicem si inter metallica recenseas, calumniabuntur, quibus animus prurit accusandi libidine: et si inter lapides ponas, lapidem esse negabunt: ac multo minus terram esse concedent, nec marinorum haberi quodpiam. Atqui alicubi tamen de illo dicendum est: quippe qui in sarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim uestionem non expertus, partim etiam ustus, quando uidelicet alijs omnibus combustis similiter substantiæ efficitur tenuioris. Caterum uestione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursus lotionem exuit. Videri autem poterit splendorem conciliare, non tantum facultate: sed etiam asperitate, uelut etiam si smirin, aut testam, aut hoc genus quippiam tritum admoneas. Quæ certè & ipsa splendorem afferunt, fortè utroque, tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia asperitatem. Eundem in modum cornua deuista dentes splendorem efficiunt. Pumex qui Latinis, Græcis κίονπις uocatur: Arabibus, Fanech: Italis, Pomice: Germanis, Eimbims: Hispanis, Piedra pomez.

A^o 25.

Sal fossilis efficacior est. communiter, si est candidus, calculis uacans, & perspicuus, densus æquali compage. Peculiariter Ammoniacus natione laudatur, si modò findi facillè possit, & in recta segmenta diduci. In marino sale eligendus est candidus, æqualis, densus. Probatissimus in Cypro fit, & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica. Sed inter dicta salis genera lacustris præfertur: sed multò ualidissimus est Phrygius nomine tapeus, aut, tritæus, aut gantæus. Salis natura in commune perquã utilis est: adstringit, absterget, expurgat, dissipat, reprimat, extenuat, & crustas inducit. sed hoc interest, quòd alius alio sit præstantior. Quin & à putredine uindicat. Admiscetur medicamentis pforas abstergentibus. excrecentia in oculis reprimat, & pterygia consumit, cæterasque carnis extuberationes tollit. Clysteribus infunditur: discutit lassitudines ex oleo illitus. Contra hydropicorum tumores auxiliatur: dolores in fassis fotu mitigat: & pruritus sedat, ex oleo & aceto infriçtus ad ignem, donec fudent: item lichenas, lepras, pforasque. Anginam ex melle, aceto, & oleo illitus leuat: tonsillis, uuxque cum melle tostus. Vlceribus in ore manantibus, gingiuis, quas humor uexat, & phagedenis ulcerum, cum polenta crematus illinitur. Aduersus scorpionum ictus cum lini semine: contra serpentium morsus, cum origano, melle, hyssopo: aduersus cerasten cum pice, aut cedria, aut melle auxiliatur: contra scolopendræ morsus, cum melle, & aceto: aduersus uestparum ictus, & teredines, albidasque capitis pustulas, thymos, & tubercula, cum seuo uitulino: furunculos, cum uua passa, aut suillo adipe, aut melle discutit: testium tumores, origano & fermento maturius concoquit. Crocodilorum moribus auxiliatur, tritus in linteolo, & intinctus aceto, ita ut uinculis loca constringantur. Prodest ad bestiarum morsus, & ad sugillationes in facie ex melle. contra haustum opium, & fungos, cum aceto mulso bibitur. Luxatis imponitur cum farina, & melle. ambutis igni cum oleo impositus, pustulas erumpere non patitur. Podagricis itidem imponitur, & aurium doloribus, cum aceto. ignes sacros, & ulcera, quæ serpunt, cum aceto, aut hyssopo illitus sistit. Vritur fictili, diligenter opertus, ne exiliat, conditusque prunis, usquedum effruescat. Aliqui fossilem subacto polline obliniunt, & carbonibus subijciunt, usquedum eius crusta exuratur. Solet & sal communis hoc modo uri. Aqua semel abluitur, & siccatus in ollam coopertam mittitur subdiro igne, moueturque, donec iam non exiliat.

A^Λος ἄχνη.

SALIS SPVMA.

CAP. LXXXVI.

Spuma salis spumosi maris lanugo, siue ramentum est, in exilibus petris inuentum. cui uis eadem, quæ salis.

A^Λμη.

M V R I A.

CAP. LXXXVII.

MVria effectus salis præbet, abstergitque: dysentericis infunditur, etiam si nome intestina corripit: & ischiadicis ueteribus. Ad fotus, aquæ marinæ usum præstat.

A^Λος ἄνθος.

FLOS SALIS.

CAP. LXXXVIII.

Flos salis flumine Nilo defluit: lacubus tamen quibusdam innatat. Assumendus qui crocei coloris est, odore ingrato, ceu gari. interdum longè magis uirus olet, gustuque mordacior, & pinguis lentus. Fucatus autem rubrica, aut scrupulosus, improbatur. Præterea syncerus non nisi oleo resoluitur: adulteratus nonnulla ex parte, etiam aqua, diluente factitium colorem. Ad ulcera, quæ cacoethe uocantur, & phagedanas, genitalium nomas, & purulentas aures, efficax est: oculorum hebetudines, cicatrices, albuginesque tollit. Emplastris, unguentisque coloris causa, ut rosaceo, miscetur. Sudorem cit, aluum turbat, in uino aut aqua sumptus: stomachum malè habet. Additur acopis, & smegmatis, quæ albandi capilli gratia componuntur. Et in uniuersum acris est, & feruentis naturæ, ut sal.

Salis omnis generis consideratio.

Sal, quo frequentissimè in omnibus ferè cibis utimur, & sine quo uiuere nescimus, quo item ad annos asseruntur carnes, pisces, aliaque complura, nulli sanè non cognitus est. Plures tamen in salis genere sunt differentie: quandoquidem præter marinum, fluuiatilis, lacustris, fossilisque reperitur. Marino utitur uniuersa ferè Italia, exceptis Calabris, qui fossitio quàm pulcherrimo abundant. quo etiam utitur uniuersa Pannonia. In Germania hauritur è salsis quibusdam fontibus, quorum aqua diu ignium ui excocta in salem cogitur. Fossitium quod crystalli modo pellucidum est, officinæ Arabas secutæ salem gemmæ uocant. Huius fodinas uidimus apud Calabros agentes, loco, qui uulgò dicitur Altomonte, ubi lapidum modo exciditur. Atqui non omnis sal fossilis pellucidus est. siquidem qui foditur Halis in comitatu Tyrolensi, lapidis marmorei faciem præse ferre uidetur; colore ad rufum inclinante. Calabricus autem in ignem coniectus, præter cæterorum naturam nec dissilit, nec crepitat, sed ut ferrum ignescit. Lacustrem hactenus non uidimus, nec fluuiatilem. quanquam Plinius libro xxxi. cap. vii. tradit plures haberi lacus, ac fluuios, qui salem copiosum reddunt, ut eius uerba, quæ

ba, quæ subijciam, aperte testantur. Sal omnis, inquit, aut fit, aut gignitur. Vtrunque pluribus modis, sed causæ gemina, coactio humore, aut siccato. Siccatur in lacu Tarentino æstiuis solibus, totumque stagnum in salem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur, & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quod tantundem noctu subuenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Nanque in Baetris duo lacus uasti, alter ad Scythas uersus, alter ad Arios, sale æstuant, sicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, deinde sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in salem, amne reliquo ueluti sub gelu fluente, ut apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur. Item circa

10 Mardos, & Armenios. Præterea apud Baetros amnis Ochus, & Oxus ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in Aphrica lacus, & quidem turbidi, salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasæi. Et hætenus habent se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & montes natui salis, ut Indis Oromenus, in quo lapicidarum modo ceditur renascens, maiusque regum uestigial ex eo est, quam ex auro, & margaritis. Effoditur & de terra, ut palam est, humore densato, in Cappadocia. Ibi quidem ceditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros, domosque massis salis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Pelusium Ptolemæus rex cum castra faceret. Quo exempto postea inter Aegyptum, & Arabiam etiam squalentibus locis captus est inueniri, detrahitis arenis, qualiter & per Aphricæ sitientia, usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum luna notibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipso, quia sub arenis inueniatur, appellato. Similis est colore alumini, quod schiston uocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus sapore, sed medicina utilis.

20 Hætenus de sale Plinius. Caterum Ammoniacus sal, qui legitimus sit, ad nos conuehi desijt: quippe falsitius, adulterinusque est, qui passim in seplasiariorum officinis uenditur, nigricantibus exterius glebis. Non desunt tamen, qui credant constari hunc ex camelorum urinis, artificio quodam concretis. Sed cur his adstipulari debeam, non uideo, cum neminem habeant, cuius fide id comprobare possint. Atqui non tamen id omnino negauerim, cum Venetias ex orientali plaga afferatur; ubi magnus camelorum est numerus. Seplasiarij, pariterque chymistæ Sal Armeniacum appellant, quod fortasse existiment ex Armenia adferri, ubi innumeri sunt camelorum greges. Sed isti, mea quidem sententia, hallucinantur. Serapio (Isach Arabici testimonio) scribit Sale Ammoniacum fieri de lapidibus durissimis, & translucidis. Sed & is fallitur, meo iudicio: siquidem Ammoniæ nomen non aliunde sibi comparauit, quam ab arenas, quæ quædam Græcis dicitur, sub qua in laminas concretus, inuenitur in Cyrenaica regione. Venit præterea in medicorum usum Sal, quem Arabes Alchali cognominant, item Alumen catinum, de quo superius in alumine diximus. Sal autem Indus appellatus (ut libro secundo retulimus) nil aliud antiquis extitit, quam saccharum in sacchariferis arundinibus in India gummi modo concretum, cuius nunc loco utimur supposititio, quod seplasiæ zuccharum canditum uocant. Veruntamen animaduertendum est, quod quanquam Paulus, & Auicenna eum fortasse secutus, concretum natura saccharum salem Indum appellant; non tamen fuerit putandum, quod Indi legitimum salem non habeant. Quandoquidem (ut Plinius est auctor) in Oromeno Indiæ monte lapicidarum modo foditur ingentibus glebis. proinde dicebat Mesues de sale scribens, Naphthicum, & Indicum ceteros sales præcellere. Quod autem Salutrum uocant, tormentorum bellicorum pulueribus expetitur, uulgaris notitiæ est, de quo tamen latius sequenti capite sermonem faciemus. Caterum salis spumam pluries legi quibusdam in scopulis Tyrrheni maris. Cum enim procella

40 exoritur, intumescitque pelagus, spumantes aquæ in altum sublata, scopulorum cavitates replent; quo fit, ut ibi sub dio remanentes solibus, & rore, æstiuis caloribus, in salem album concrecant. Muria porro, qua innumera afferuantur edulia, nota omnibus res est, ut quæ sale tantum, & aqua conficiatur. Sed quidnam ueteribus flos salis fuerit, decernere non ausim, neque plura quod scribam habeo, quam quæ à Dioscoride produntur. Eius tamen meminit Plinius loco supra citato, sic inueniens. Salinarum sinceritas summam facit suam differentiam. Quadam enim fauilla salis, quæ leuissima ex eo est, & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis, in totum diuersa res, humidiorisque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, ueluti rubigo salis. Odore quoque ingrato, ceu gari, dissentiens à sale, non modò à spuma. In Aegypto inuenitur, uideturque Nilo deferri. & fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. hæc Plinius. Porro color rufæ rubiginis instar pictoribus expetitur, è Germaniæ salinis aduectus, qui fortasse flos ipse salis fuerit: nam colore, & sapore illi non obscure respondet. uulgò appellant Morello di sale. Verum cur non hoc planè affirmem, illud mihi obstare uideo, quod color is non sit liquidus, neque oleosus, sed aridus. quare potius inclinatur animus, ut ipsum credam esse salis rubiginem, de qua ex Plinio paulò ante mentionem fecimus. Fuchsius,

50 in libro de compositione medicamentorum, quem auctum secundò edidit, nihil aliud esse putat florem salis, qui Dioscoridi ελὸς αἰθὴς dicitur, quam balenarium semen, quod Germanis medicorū officinis Sperma ceti nominatur. Qua in re fortasse secutus est sententiam Georgij Agricola rei metallicæ acerrimi indagatoris. Sed utcumque sit, non equidem possum horum quatuor eruditorum uirorum iudicio omnino subscribere, nam plura sunt, quæ in eo censendo mihi repugnant. Primum enim est color, quem in spermate Ceti uocato nusquam Croceum, neque rufum, ut salis flori inesse testantur omnes; uidere mihi licuit. Dein non mihi uidetur hoc medicamentum adeò liquidum, ut Galenus, Aetius & Plinius, & præsertim cum scribat ipsemet Plinius salis florem in fictilibus contineri oportere ne effudatur, quod sanè perinde, ac oleum sit liquidum annuere conspiciuntur. Præterea si gustum consulamus, difficile quis assueuerabit, esse ipso sale usto tenuius. Postremò cum Dioscoridi, & Plinio in Nilo flumine, & lacubus quibusdam tantum is inueniatur; nec usquam in mari, nec in maritimis paludibus re-

Sal Ammoniacus.

Fuch. opinio improbat.

D D D D periri

Salis uires ex
Galeno.

periri salis florem meminerint, ubi sperma Ceti hoc auro colligitur, non ita facile adduci possum ad credendum, illud florem esse salis legitimum. Dicam quoque quod ad maligna ulcera sananda ea sunt præstantissima medicamenta, quæ ualenter abstergunt, & desiccant, nõ sanè ea quæ humidam, & olei modo pinguem substantiam habent, perinde ac sperma ceti uocatum. Tamen ne uidear à Fuchio, & à cæteris, qui eius sequuti sunt opinionem contentiosè dissentire, uelim ut aliorum quoque sit iudicium. Salis autem meminit idem Galenus tñ inter fossilia medicamenta, tum etiam inter ea, quæ in mari nascuntur lib. I. x. & XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sal eiusdem genere facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus: uerum hoc differunt, quod salis è terra effossi substantia magis sit compacta: ac proinde in hoc maior est, & partium crassities, & adstringendi potentia. Itaq; marinus affusa ipsi aqua protinus liquecit, at fossili hoc non euenit. Porro eiusdem speciei cum marino est, qui in stagnis quibusdam salsedine habentibus nascitur, æstate uidelicet aquis æstu ex ijs absumptis, cuiusmodi est Tragafius non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas spontaneas, quæ admodum sunt calidæ, copiosa aqua stagnans, non amplo in loco: & ea æstate omnis absumitur, à sole uidelicet arefacta. Porro quoniam locus ipse salsedinem natiuam continet, quod reliquum est eius omne, sal est, cognominationem à loco pariter & aquis sortitum. Nam spontanea et ipsa illis in locis aquæ Tragafii nuncupantur, potentia summè exiccatoria: & sanè, qui in ea regione sunt medici, ad hoc illas accommodant. Porro dictum est & de Sodomis in mari mortuo prouenientibus in quarto libro, quem si quis librum diligenter perlegerit, illi tantum reficere memoriam nunc opus est, ut exposita gustus qualitate, ipse medicamenti facultatem cognoscat. Igitur cum qualitas salsa digerat, simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam, uocatum aphroditron in hoc differt, quod in ipso unum modò saporè exuperantem expressè sit uidere, quem uocant amarum, uim habentem digerendi, haud etiam contrahendi, uti sal. Nam hîc quicquid in corporibus humidum inest, id totum quodammodo absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, adstrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua corpora siccant, & à putredine tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium continent humorem, substantiamque tum dissolutam, tum minime compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsus est humiditas superflua, ceu melli optimo, & corpus solidum, & compactum est, ceu lapidibus, ea, ut putrescant est impossibile: ac proinde in his salis non probatur usus, uerum in ijs, in quibus suspecta est putredo. Spumosa autem salis efflorescentia multò tenuioris naturæ est, quàm sal ipse. quare & extenuare, & digerere multò plus ipso potest; uerum quod substantiæ est reliquum, contrahere ut sal nequit. Cæterum flos salis medicamentum liquidum est, tenuius etiam quàm sal ustus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis. hætenus de sale Galenus. Sal Latinis dictus, à Græcis appellatur: Arabibus, Melech, seu Melba: Italis, Sale: Germanis, Salz: Hispanis, Sal.

Nomina.

Νίτρον, ἀπὸ νίτρον.

NITRUM, SPUMA NITRI.

CAP. LXXXIX.

a Ori. νήσω.
i. insulis.

PRæfertur Nitrum leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum quiddam, quale ex a Bunis adfertur. Humores euocat, qui in alto concreuerunt. Spuma nitri optima esse putatur leuissima, glebosa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens, qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur, secunda est Aegyptia. quin & in Magnesia Cariæ gignitur. Vim, & uisionem salis habet, tam nitrum, quàm spuma eius. Præterea nitrum tormina sedat, si tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut sapa, aut aliquibus, quæ inflationes discutere possunt, uti ruta, uel anetho. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante suspectam accessionem. Miscetur emplastris, quæ extrahunt, & discutunt, extenuant, & lepras abstergunt. Cum aqua autem calida, aut uino infusum, inflationes, purulentas aures, & sonitus earundem sanat: sordes expurgat, cum aceto instillatum. Canum morfibz ex b asinino adipe, aut suillo medetur. resinæ terebinthinæ admistum furunculos aperit: aquæ inter cutem cum fico illinitur: oculis ad claritatem uisus cum melle succurrit: & uenenis fungorum, ex posca potum: aut si buprestis momorderit, ex aqua: ijs uerò qui taurinum sanguinem biberint, ex laerpitio: ijsque qui cibum non sentiunt, utiliter obducitur: opisthotonisque iam remissioribus, & luxatis cum cerato: in linguæ resolutione, pani commodè permiscetur. Aliqui supradicta carbonibus urunt, subiecta prius testa noua, donec incandescant.

Nitri, & spumæ nitri consideratio.

Nitrum, & nitri spuma, quorum antiquis maximus fuit in medicamentis usus, diu sanè est, quod ad nos conuehi desierunt. Proinde hallucinantur, mea quidem sententia, qui putant Salnitrum uocatum, quo ad tormentorum bellicorum pulueres utuntur, et ad fortissimas aquas conficiendas, quibus argentarii fabri aurum ab argento separant, uerum ac legitimum esse nitrum, cuius meminere Theophrastus, Dioscorides, Galenus, Plinius, & antiquorum alij. Siquidem id manifestè demonstrat Plinius lib. XXXI. cap. x. ubi de nitro ita scriptum reliquit. Non est differenda et nitri natura, non multum à sale distans, & eò diligentius dicenda, quia palam est & medicos, qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quenquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate conuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etià in Thracia iuxta Philippos, sordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata, nunquàm multum factitatum est, et iam pridem in totum omissum. Aquæ uerò nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine uiribus desandi. Optimè copiosumq; in Clytis Macedonia, quod uocant calastricum, candidum, purumq; proximum sali. Lacus est nitrosus exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nonen diebus, totidemq; cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet soli naturam esse, quæ gignat: quoniam compertum est, nec soles proficere quicquam,

quicquam, cum cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, salius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius commouent limum. Et hic quidem nascitur. In Aegypto autem conficitur multo abundantius, sed deterius: nam fuscum, lapidosumque est. Fit penè eodem modo, quo sal, nisi quod salinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri quadraginta diebus continuis, non (ut in Macedonia) statis. Si autem imbres adfuerint, minus de flumine addunt, statimque, ut densari est coeptum, rapitur, ne resoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit. Ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse, potarique, inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tantum sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras, tincturisque omnes. Magnus & nitro usus, qui dicitur suo loco. Nitraria egregia Aegyptijs; nam circa Naucratis, & Memphin tantum solebant esse. Circa Memphin deteriores: nam & lapides ibi in aceruis, multi sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex ijs uasa. Necnon frequenter liquatum cum sulfure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quae inueterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariae, in quibus, & rufum exit à colore terre. Spumam nitri, quae maxime laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cum ros cecidisset, pregnantibus nitrarijs, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamsi caderet. Alij operimentorum fermento gigni existimauero. Proxima etas medicorum Aphronitrum tradidit in Asia colligi in speluncis mollibus distillans, specus eos Calycas uocant: dein sole siccant. Optimum putant Lydium. Probatio, ut sit minime ponderosum, & maxime friabile, colore penè purpureo. hoc in patellis affertur. Aegyptium in uasis picatis ne liqueat. Vasa quoque ea sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio, ut sit tenuissimum, & quam maxime spongiosum, fistulosumque. Adulteratur in Aegypto calce. Deprehenditur gustu: syncerum enim facile resoluitur: adulteratum pungit. Calce aspersum, reddit humorem uehementem. haec Plinius. Ex quibus liquido constat, nostri usus Sal nitrum, antiquorum nitrum non esse, etsi inficias eundem non sit, quin aliquas nitri habeat qualitates. Veruntamen nemini unquam persuasum uelim, ut medicamentis, quae intus in corpus sumuntur, nitri loco Salnitrum absque noxa imponi possit. Et quanuis contrarium asserant, scriptisq; tradant Monachi illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt; non tamen credo, hoc id prius in se ipsis expertos esse. Quod nihilominus eos facere decebat, si fraterna charitate ducti sunt, ut alijs suaderent salnitrum tuto assumi posse, cum prima charitas (quod dictum frequenter usurpant) incipiat a se ipso. Nitri legitimi frustum, quod à Gulielmo Quacelbeno Flandro Constantinopoli mihi missum est, notis omnibus genuinum refert, ut in epistolarum nostrarum libro fufius diximus.

30 Nitri meminit Galenus libro 1x: simplicium medicamentorum, sic inquit. Nitrum dictum est supra in medio esse aphronitri, & salis uirium: ceterum istum propius ad aphronitrum accedit, utpote exustione tenuius redditum. Desiccatur itaque, & digerit: & si intro in corpus sumatur, secatur, & extenuatur crassos lentosque succos potentius multo quam sal. Aphronitrum uero nisi grauis urgeat necessitas, nemo deuorabit, nimirum inimicum stomacho: quandoquidem plus etiam litro incidit. Sanè ad fungos suffocantes, rusticus quidam eo uti asolet, & semper profuisse probatum est. Ceterum nitro usto, simul & non usto, & multo etiam magis eius spuma, & nos in talibus uti consueuimus. haec Galenus. Qui tamen uidetur ijs, qui codicis mendam non animaduertunt, maximam facere differentiam inter Aphrolitrum & Aphronitrum, licet haec re diuersa non sint. Nam ubi de Aphrolitro libro citato differit, uulgata exemplaria habent. ἀφρολίτρον ἀφρονίτρον διαφέρει. hoc est. Aphrolitrum ab aphronitro differt. Verum in altera dictione latet uicium, ut quae ἀφρολίτρον, hoc est, a spuma nitri, duabus uocibus legenda sit. Ita fiet, ut Galeno non aphrolitrum ab aphronitro, sed utrumque à spuma nitri aptè distinguatur. Id quod & Augustinus Ricchus Lucensis, & Leonardus Fuchsius, medici etatis nostrae celebres, doctissime adnotarunt. Ceterum cum Galeno aphrolitrum, siue aphronitrum spuma nitri non sit, quid aliud sit, ingenuè fateor me ignorare: neque id alius, quod sciam, haecenus explicauit. Quod Graeci ὑπόλιτρον & λιτρον, Latini Nitrum nominant: Mauritanii, Baurach: Itali, Nitro. Quod uero Graecis ἀφρολίτρον uno uerbo dicitur: Arabibus, Baurach Africa: Italici, Nitro di Africa. Quae deinde Spuma nitri Latine, ἀφρολίτρον τῆς νιτροῦ Graecè uocatur: Arabice, Aphronitrum.

Monachorum error.

Nitri, & aphronitri uires ex Gal.

Nomina.

Tpo.

F AE X.

CAP. XC.

50 Ligenda Fax maxime à uino uetere, Italico: sin minus, ab alio consimili. Fax aceti uiribus longe acrior est. Crematur, ut alcyonium, antè diligenter siccata. Sunt qui noua testa igni largiuntur, usquedum penitus incendatur. Alij uiuis ea bonibus facis glebam obruunt, & idem opus prosequuntur. Experimentum est legitimae uisionis, ut acrio nitore inalbefcat, linguamque tactu urere uideatur. Eadem urendae facis aceti ratio. Vis ei supra modum urens, & abstergens. ulcera ad cicatricem perducit, adstringit, uehementer exest, siccaturque. Sed recenti utendum est, quoniam celeriter exanimatur: proinde non nisi in reconditorio, & uase aliquo reponi debet. Lauatur ut pompholyx. Quae uisionem experta non est, tumores & per se, & cum myrto cohibet. uentris stomachique fluxiones illita sistit: muliebre profluuium imò uentri, aut genitalibus, imposita mitigat: panos discutit nondum exulceratos, & tubercula: rigentes mammas, suique lactis impatientes, cum aceto peruncta extinguit. Cremata uero, ungues scabros cum resina aufert. Addito lentiscino oleo, illita nocte tota, rufat capillum. Elota oculorum medicamentis, ut spodos, adijcitur: cicatrices eorum, & caligines eadem abstergit.

DDDD 2 Fax

Fæcis, & tartari dicti confider. & uires.

Nomina.

Fæx uini vulgaris notitia est, quin & ipsius adurenda ratio nota, ijs præsertim, qui ex hac alumen, quod nunciant fæcis, conficiunt. Porro uini recrementum, quod uinarijs cadis agglutinatum, crusta lapidesca instar inuenitur, officinarum uocabulo Tartarum uocatum, aluum non obscure subducit. Proinde non desunt, qui sibi adstrictam aluum citent, hausto tartari puluere ex gallinaceo iure, addito mastiches momento, & saccharo: nihil enim incommodi adfert hac ratione paratum. Additum in deiectione diluta, quæ ex sena, uel poly-podij radicibus, uel epithymo parantur, uim eorum deiectionem adauget. Sunt qui album Tartarum faciunt, dum ipsum in aqua decoquentes, atque subinde desumantes. Tunc sic Græcè, Latine uero Fæx dicitur: Arabice, Durdi: Italice, Feccia: Germanice, Hefen, & Vnein Stein: Hispanice, Rasura de uino.

Αἰσέρος.

CALX VIVA.

CAP. XCI.

Calx uiua hoc modo fit. Marinorum buccinorum testas igni condito, aut feruenti clibano nocte dimittito: postera die, si candidissimæ fuerint, extrahito: sin aliter, iterum urito, usquedum uehementer inaluerint. Dein ubi in aquam frigidam demersæ fuerint, in fictile nouum conijcito, & exactè pannis operiens, noctem unam conuiescere sinito: mane eam extrahens, ubi perfectio omni opere elaborata fuerit calx, recondito. Fit & è litoralibus calculis igne crematis, necnon è uili, & fusaneo marmore, quæ cæteris præfertur. Vis omni calci in commune ignea, mordens, adurens, & crustas inducens: quibusdam alijs immista, ut adipi, oleo, concoquendi uim assumit, mollit, & dissipat: ulcera ad cicatricem perducit. Efficacior existimatur recens, nec aspersa aquis.

Calcis cõsid.

Calcis uires ex Gal.

Nomina.

Calx, cuius passim usus ad edificiorum muros struendos, nota omnibus est. Præter hanc fit etiam priuatim ad uaria medicamenta è purpurarum, buccinorum, cochlearum, ostreorum, ouorumq; testis. Non desunt tamen, qui etiam eam, quæ fit ex calcario lapide, unguentis, & emplastris admisceant, eam primum demergentes in aquam, usquedum prorsus dissiliat, ac subinde lauantes diebus pluribus, affusa sæpius recenti aqua pluuiali, uel fontana. Valet enim sic elota ad contumacia ulcera, quod absque morfu ualenter siccet. Ob id itaque unguentis expetitur, quibus utuntur ad pudendorum ulcera, eaq; præsertim, quæ uenerea lue contrahuntur. Quinetiam prodest ad ambusta, & alia, quæ non facili curationem admittunt. Sunt etiam qui extinctam prius calcem, lauent deinde diutius rosarum stillatitia aqua, ita ualentius effici medicamentum existimantes. Calcis uires descripsit Galenus lib. 1 x. simplicium medicamentorum, his uerbis. Calx, uiua quidem, quæ αἰσέρος Græcè dicitur, uehementer urit, minusque inducere crustam potest. At uero temporis progressu prorsum nec crustam quidem gignit, tametsi etiamnum calfaciat, carnemque liquet. Porro si lauatur in aqua, suam mordacitatem exuit, efficitque nunc patam uuiar, hoc est lixiuum: at ipsa absque morfu resiccat. Ac si bis, terq; aut amplius abluta fuerit, planè mordacitatis experta constituitur, ac strenuè absque mordacitate exiccat. Calx uiua Latinis dicta, αἰσέρος Græcis appellatur: Arabibus, Horach, Nura, seu Nure: Italis, Calcina uiua: Germanis, Vngeleschter, & Kalk: Hispanis, Ca.

Γύψος.

GYP SUM.

CAP. XCII.

Gypsum uim habet adstringendi, obstruendi: sanguinis eruptiones, sudoresq; cohibet. sed potum, strangulationis modo iugulat.

Gypsi hist.

Gypsi uires ex Gal.

Nomina.

Gypsum quid sit, nemo est qui nesciat. Abundat gypso uniuersa ferè Hetruria, ibique commodè frequenterque expetitur cementarijs ad ædium fabricas. Fit gypsum è quodam candido lapide, in laminas facili scissili: qui tamen non longa ignium ui torretur, & excoquitur. Quandoquidem in calenti furno comectus, quatuor, aut ad summum quinque horarum spatio perurit. Tunditur deinde in puluerem, & incerniculis excutitur. Præstantissimum est recens: nam diu asseruatum, aquæ immixtum agrè lapidescit, ac coit. Fit etiam Gypsum è speculari lapide, qui Græcis σελανίτης dicitur. Item ex alio quodam lapide niuei candoris, è quo in Hetruria torno patine, & alia uasorum genera conficiuntur. Hunc alabastrum appellant, sed perperam. Gypso uires reddidit Galenus libro 1 x. simplicium medicamentorum, ita differens. Gypsum & ipsum ad communem omnium terrenorum, lapidosorumque corporum facultatem, qua desiccare dicta sunt, insuper hoc adiumentum habet, quod est facultatibus emplastica. Vnitur enim ipsum ad sese, & cogitur, lapidescitque maceratum. Quamobrem siccis medicamentis, quæ ad sanguinis eruptionem accommodantur, commiscetur. Nam ipsum per sese lapidosum fit, & durum coactum, ac congelatum. proinde rigare, diluereque illud excogitari, tenui alboque oui liquore, quod ad ophthalmias utile est, admisto quod in farina triticea est puluilli tenuissimi, qui in parietibus molendinorum residet. Excipere uero, quod sic subactum est tenellis leporis pilis, aut qui perinde sunt molles, expedit. Gypsum combustum non equè emplasticam uim habet: Cæterum tenuiorum est partium, & ualentius desiccet. Quin & reperiensorium est, maxime si maceretur oxycrato. Tunc ita Græcis, ut Gypsum pariter Latini appellatur: Arabibus, Gepsim, seu Giepsin: Italis, Gesso: Germanis, Gyps: Hispanis, Yeso, & Alges.

Τέσσα

S Armentorum cinis urendi uim habet: cum axungia autem, uel oleo, illitus, fractis neruis, articulo-
rum collisionibus, & neruorum nodis prodest: cum nitro, & aceto excrescentias carnis in scroto
reprimat. Serpentiū, canumque moribus illitus ex aceto medetur. crustas obducentibus medi-
camentis admiscetur. Fit ex collixiuium contra præcipitationes, & fungorum uenena, cum aceto, sa-
le, & melle.

- 10** **C** inis omnis quid sit notius est, quam ut pluribus explicari debeat. Quare ad eius uires properemus: de
quibus in uniuersum differens Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cinis combu-
storum lignorum reliquæ sic nuncupantur, compositæ ex contrariis tum qualitatibus, tum substantiis.
Habet enim in se partim terrenum, partim uelut fuliginosum, quod Græcè dicitur æthalodes, siue lygnodes, siue
quomodocunque quis appellare uolet: atque hæc sanè partes sunt tenues, & quæ maceratis aqua cineribus, &
percolatis, unâ asportantur, atque abeunt. Quod uerò reliquum est, terrenum est, infirmum, & morfu ca-
rens, calida facultate in lixiuium deposita. Sed non omnis cinis eadem temperatura præditus est, sed pro combu-
stæ materiæ diuersitate uariatur. At nescio quo pacto Dioscorides omnes cineres adstringendi habere uim prodi-
derit, cum ficulneus eiusmodi omnis qualitatis sit expers, utpote cum & ipsa arbor nulla sui parte acerbam qua-
litate præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiscus, hedera, & hoc genus alia: uerum plena succo uali-
do tota sit, eoque acris & calido. Ergo ex acerbis utique lignis factus cinis, non parum adstringit: meminique
20 me quandoque, cum aliud ad manum non esset medicamentum, per hunc sanguinis suppressisse eruptionem. Ve-
rùm nullus unquam ad tale uti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ multum, adurentisque facultatis obti-
net, mistæ absterfioni: & utroque differt ab eo, qui ex quercinis lignis conficitur, tum quod in eo fuligineum mul-
tò est acrius, tum quod in illis terrenum quodammodo subadstringens est, in hoc abstergens, uelut in cinere tithy-
malorum. Est & calx cineris quadam species, ceterum tenuioris essentia, quam qui ex lignis fit; nimirum quan-
tò lapides exactius torrerent, ut cinis fiant, postulant: non tamen multum reliquum in se habet, uelut naturæ ignea,
quod uocant ἐμπύρδμα. Proinde elota medicamen est citra morsum desiccans, magisque si bis tære lauetur.
Ceterum si marina aqua abluta sit, admodum digerit. Dicitur porro de ea, ubi de metallicis sermo habebitur.
Τέρρα Græcè dicta, Cinis Latine uocatur: Arabicè, Chamad, siue Ramed: Italicè, Cenere: Germanicè, Ae-
schen: Hispanicè, Ceniza: Gallicè, Cendre.

Cineris om-
nis uires ex
Galeno.

Nomina.

30

Ἀλκυόνιον.

ALCYONIVM.

CAP. XCIIII.

- A** lcyonij quinque esse genera compertum est. Vnum enim spissum, acerbis saporis, spongiosa fa-
cie, item tetrici odoris, ponderosum, & piscem olens, quod plurimum in litoribus inuenitur. Al-
terum pinnulæ oculorum, aut spongiæ simile, fistulosum, & leue, odorem algæ referens. Ter-
tium uermiculi forma, & colore magis purpureum, a quod Milesium quidam uocant. Quartum succi-
dis uelleribus non dissimile, multis inanitatibus hians, leue. Quintum figura fungi, sine odore, aspe-
rum, parte interna quodammodo pumicosum, foris læue, acre, quod plurimum in Propontide iuxta in-
40 sulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine halos achnen uocant. Duo priora in sceminarum
smegmata assumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, uirilignes, nigrities, & maculas in facie, re-
liquoque corpore. Tertium ijs, qui difficili urina uexantur, aut arenulas in uesica colligunt, idoneum
est: item renibus affectis, aquæ inter cutem, leni. Vltimum autem, & ex uino illitum, alopecias replet.
Postremum dealbandis dentibus aptum est. in alia smegmata, psilothraque assumitur, cum sale mi-
stum. Si quisquam alcyonium cremare uelit, cum sale in crudum fictile mittat, & oblinens uasis spiracu-
lum luto, ita fornaci mandet, & cum figlinum percoctum fuerit, extrahens ad usus recondat. La-
uatur ut cadmia.

a Ori. addit.
σωληνοδέρ. ἢ
fistulosum.

- 50** **A** lcyonium (ut Plinius est author lib. xxxii. cap. viii.) fit in mari ex nidis, ut aliqui existimant, alcyo-
num, & caicum: alij ex sordibus spumarum crassescens: alij è limo, uel quadam maris lanugine. Qua-
tuor eius genera. Cinereum, spissum, odoris asperi. Alterum molle, lenius, odore ferè algæ. Tertium can-
didioris uermiculi. Quartum pumicosius, spongiæ putri simile, penè purpureum: quod optimum, hoc & Mile-
sium uocatur. Quo autem candidius, hoc minus probabile est. hæc Plinius. Qui tamen quintum fungi figura,
cuius meminere Dioscorides, & Galenus, silentio præterijt. Sunt præterea, qui Alcyonium ita appellari tradat,
non quod ex alcyonium nidis fiat, ut Plinius scribit, sed quod alcyones super illud marinis undis simul congestum
nidificent. Quorum sententiam magis probandam censemus. Alcyonium officina Spumam maris uocant: quod
sic idem uocent Arabes, Dioscoridem secuti. quippe qui scripserit quintum Alcyonij genus in Besbico halos ach-
nen, hoc est, maris spumam uocari. Ceterum rufum Alcyonium corallij instar, coaceruatis in globum ueluti ner-
miculis, lapidosaq; materie, Venetijs primum uidimus. Quartum uerò reperimus copiosum in Tergestino litore
60 uelleribus simillimum, album, ac leuissimum. Piscatores hoc cochlearum marinarum, quæ aculeis rigent, & uulgo
appellatur Garuse, nidum esse affirmant. Primum, & ultimū genus pluribus in seplasijs inuenitur. Porro in hoc
capite in uulgatis Dioscoridis exemplaribus nonnulla (ut planè suspicor) uerba desiderantur, cum de uiribus quarti
Locus Dios-
suspectus.

DDDD 3 alcyonij

Alcyonij ui-
res ex Gal.

Nomina.

alcyonij nihil in his scriptum legatur. Auget suspicionem Oribasius, cuius lectio hoc loco habet, τὸ δὲ τέτατον, καὶ ὕστατον, hoc est. Quartum, & postremum &c. Idem confirmat Serapio, qui ex Dioscoride transcribens utriusque speciei meminit. De Alcyonijs disseruit Galenus libro x simplicium medicamentorum, his uerbis. Alcyonia omnia deterunt, ac digerunt, qualitatem habentia acrem, & calidam facultatem: uerum aliud alio non parum plus minusque, & in his ipsis, quæ diximus, secundum partium essentia totius tenuitatem. Est autem eorum unum densum, & graue, odoris prauis: olet enim pisces putres, spongia in specie simile. Secundum uerò aliud figura longiore, leue, & rarum: odorem habens similem phycijs. Aliud tertium uermi simile est specie, colore purpureo, consistentia molli: uocant id Milesium. Post quæ quartum secundo quidem iam posito simili liter & leue, & rarum, uerum lanis succidis simile. Denique & quintum extrema superficie leui, ceterum interna substantia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre: et sanè omnium alcyoniorum est calidissimum, adeo ut & pilos urere possit. Itaque cum duo prima lichenas, albos, psoras, leprasque adiuuent, præterea cutē splendidiorem competentia uirum efficiant, idem præstare non potest hoc ultimo loco positum. Nec enim perinde ut illa, cutem duntaxat summam extergit, sed etiam excoiat, usque in profundum cutis penetrans, ut etiam ulcera moliatur. Porro quod tertio ordine recensimus, omnium est tenuissimum. Itaque usum alopecias curat illitum cum uino, colore quidem fuluo, tenui tamen essentia. Quartum autem eiusdem cum hoc speciei uires obtinet, uerum haud parum imbecilliores. Quod Græci ἀλκυόνιον, Latini quoque Alcyonium dicunt: Arabes, Zebothalbahar, seu Zebd albhbar: Itali, Alcionio.

Αδάρκες.

ADARCES.

CAP. XCV.

FIt in Cappadocia, quod adarces appellatur. Est autem tanquam concreta salislag, humidis & palustribus locis siccitate emergens, & arundinibus, ac herbis agglutinata, colore flori lapidis Asij similis, & omni forma molli alcyonia, & aliquantū cauo proxima, ut uideri possit lacustre alcyoni. Ad euellendas lepras, lentigines, lichenas, & uitia cutis in facie, similia, accommodatur. Et in summa uis ei acris. Humorem euocat, qui in alto concreuit, & ischiadicis prodest.

Adarces con-
sideratio.Cornarij la-
pus.Adarces uires
ex Gal.

Nomina.

LEgitimam Adarcen, quæ Dioscoridis, et Plinij placitis respondeat, hætenus non uidimus, etsi in Italia nasci tradidit Plinius lib. 16. cap. 36. Quam postea lib. 32. cap. 12. uocauit calamochnum, sic inquit. Inter aquatilia dici debet & calamochnum, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues, & spuma aquæ dulcis, ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. hætenus Plinius. Porro uerò eos hallucinari crediderim, qui sibi persuadent id esse Adarcen, quod uulgò Italis dicitur Palla marina. Siquidem hæc in mari tantum nascitur, non in paludibus aquæ dulcis: & ibi non arundinibus, neque herbis inhaerens uisitur, sed in sicco reperitur litere, undis simul cum alga proiecta, pila omnino similis, quæ in lactentium hædorum uentriculis, ex exuctis una cum lacte pilis, plerumque reperitur. Adde quod hæc, quantum gustauerim, nec acris, nec caustica (ut Plinius inquit) deprehendatur: neque etiam, quod sciam, in paludibus inueniatur. Huius tamen meminit Galenus libro primo de compositione medicamentorum secundum locos, referens quæ Crito ad conseruandos, augendos, itemq; à defluuio præseruandos capillos scripsit. Vbi cum interpres Cornarius uir alioqui doctissimus, ignorasset quid Critoni & Galeno intelligeretur per σφαῖραν θαλάσσιαν, fortè suspicatus, locum hunc in Galeno esse deprauatum, spongiam marinam perperam interpretatus est: quandoquidem lectio illa uera est, & uertendum erat pilam marinam. Id quod etiam Fuchsius doctissime adnotauit in suis de compositione medicamentorum libris. Marinam pilam addit Nicolaus Myrepsicus in quodam unguento ad lumbricos, ubi sic habet. Pila marinæ, quæ reperitur in mari rotunda, ut lana congesta. Ceterum Adarce uires retulit Galenus lib. x. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Adarcion aliqui masculino genere adarcon, alij feminino adarcen dicunt, essentia quidem sua uelut spuma est aquæ salis concreta, circa arundines, & farragines concrevens. Acerrimum hoc est, simulque calidissimum medicamentum. proinde & per se inutile est, uerum commiscetur ijs, quæ uim eius retundunt, itaque fit admodum utile in ijs affectibus, qui excalescere possunt. idq; foris impositum, nam intrò in corpus ipsum sumere est impossibile, nimirum ob uirum uehementiam. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, Adarcium à marina sphaera plurimum facie, & uiribus differre. Id Græcis ἀδάρκης & ἀδάρκων uocatur, quod Latinis item Adarces: Arabibus, Adarchi, Atharachi, seu Adaracha: Italis, Adarce.

Σπόγγιον.

SPONGIAE.

CAP. CXVI.

ESpongijs alias mares appellauere, tenui fistula, spissas: quarum duriores tragos nominarunt. Feminas autem, quæ contrarias dotes habent. Vruntur eæ, ut alcyonium. Recentes sine pinguitudine uulnerariae sunt, & tumores reprimunt. recentia uulnera ex aqua poscave conglutinant: ueteres sinus ex decocto melle iungunt. Vetusæ autem inutiles. Aridæ ligatæ lino, si penicilli modo adigan-
tur, occlusa ulcera, callosq; laxant. Siccæ recentes, & uacuæ, senilia ulcera, & quæ fluxione laborant, aut cuniculatim exedunt, imposito siccant. sanguinis profluuium sistunt. Crematarum cinis ex aceto, aridæ lippitudini auxiliatur: & ubi quid abstergere, aut adstringere opus est. Vtilius in oculorum medicamentis lauare cinerem. Omnium cinis cum pice crematarum, profluentem sanguinem sistit. Candidæ cura fiunt, & mollissimis recentes per æstus tinctæ salis spuma, quæ petris cohæret: insolantur in uer-
sa, hoc

sa, hoc est, parte caua sursum spectante, & qua abscissæ fuerunt, deorsum. Si uerò æstiuâ serenitate ad lunam sternantur, perfusæ salî spuma, aut maris aqua † maximum candorem referent.

† Drag. αδ. καὶ οὐρανὸν δὲ καὶ αἰθρὰν. cadi-
da sunt non
paucæ.
Spongiarum
histo. ex Ari-
stotele.

Spongiarum genus (inquit Aristoteles lib. v. cap. xvi. de historia animalium) triplex statuitur: nam aliæ rare, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. Tenuissimum genus id tertium est, spississimum, & ualidissimum, quod galeis ocreisq; inseritur, eoq; minus ciere strepitum posse notatum est. genus hoc inuentu perquam rarum est. Quæ autem in genere illo spisso præduræ sunt, atque asperæ, nomine hirci nuncupantur. Quæ quidem omnes aut ad saxa nascuntur, aut iuxta litus lutoq; aluntur. Cuius rei argumentum est, quod capta limo referatæ omnes cernuntur. quod certè indicat cæteris quoque adhærentibus cibum per ipsum adnexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm rare: quia minus albo radicis hæsu inmituntur. Sensum etiam spongijs esse aiunt: argumento quod ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit. quod idem etiam faciunt, quoties flatus, tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur. Sed sunt, qui de hoc dubitent, ut qui Toronam incolunt. Narrant tamen procul dubio bestiolas quasdam uelut tineas lumbricosue, & eiusmodi alias consistere intra spongiarum, atque ali: quas & euulsis spongijs, pisciculi saxatiles deuorent, qui uel radices absument totas quæ inbærentes saxi remanserint. Si euenerit fortè, ut spongia abruptatur, residuo item renascitur, & completur. Magnitudine amplissima solutæ illæ, & raræ spongiæ, augentur plurimæ, quæ circa Lyciam sunt. Sed mollissimæ quæ spissæ: nam achilleæ torosiores ijs constant. Omnino quæ altis, tranquillisque insunt gurgitibus, mollissimæ sunt: status enim, ac tempestates spongiarum quoque, ut cætera altitia reddunt duriores, & incrementum impediunt. Quamobrem spongia Helleponti spissæ, ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, citraq; refert. Differunt inter se mollitiæ, duritiæq;: nec calorem immodicum spongiæ patiuntur: fit enim eo, ut more pullulantium putrescant. Quocirca optima iuxta oras comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt: commodè enim temperantur propter altitudinem gurgitis. Color illotis, uivisque nigricans est. Adhærent nec parte, nec toto: intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, et quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent: at uerò quaterni, aut quini patent, per quos pasci existimantur. Hactenus de spongijs Aristoteles. Cui quidem Plinius suam de spongijs historiam acceptam referre potest, quam libro ix. cap. lxxv. scriptis tradidit. Spongiarum uires memoria prodidit Galenus lib. xi. simplicium medicamentorum his uerbis. Spongia uisâ acris est, & digerentis potentia. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. In quem usum semper eam paratam habebat siccam, & exarefactam: cum uerò res posceret, bitumine in primis imbuebat, sin eo careret, pice. Porro admoñebat eam partibus sanguine profluentibus etiânum ardentem, ut & crusta parti induceretur, & ipsum spongia uisâ corpus, seu operculum quoddam acciperet. Cæterum spongia ipsa noua per se, non sicut lana, aut linamentum (quod μωτόν τιλτόν, id est, carpinatum uocant) materia duntaxat est, quæ humores infundendos excipiat, sed etiâ manifestè desiccet. Id quod scies, si ea sola utaris in uulnere, cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuersitate uidelicet corporum, uti est antè dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atque medicamenta, quæ uocant enema. At si non noua sit, sed usui accommodata, palàm cognosces, quantum à noua superetur, siue uulneribus eam imponas, siue aqua proluens, siue oxycrato, siue uino. Nec mirum est, cum in spongia noua seruetur etiânum ea, quam à mari accepit, facultas modicè corpora exiccandi. Atque hæc quidem præstare potest. cum etiânum seruat maris odorem. Nam temporis spatio, etiamsi nunquam usui accommodata sit; tamen & odorem maris amittit, neque aquè desiccare potest. Spongia quæ Latine σπγγος Græcè dicitur: Arabicè, Asfengi albairi, seu albar: Italicè, Spongia: Germanicè, Badschuam: Hispanicè, Spongia: Gallicè, Esponge.

Spongiarum
uires ex Gal.

Nomina.

Κοράλλιον. CORALLIVM.

CAP. XCVII.

Corallium, quod aliqui lithodendron appellarunt, marinum esse fruticem constat, qui alto extractus, duratur statim atque emergit, tanquam offuso aere protinus concresecat. Plurimum inuenitur ad Syracusas, in promontorio, cui Pachyno nomen est. Laudatissimū rubens, colore antherici, aut sandycis saturatæ, nec secus terenti facile cedens, æquabili usquequaque concremento, rursus algæ, aut phuci marini odore, quàm ramosissimum, forma fruticis, cinnamomi emulum. Quod autem in lapidis duritiam coit, scrupulosum, inane, & lacunosum, uitiosum existimatur. Adstringit, & refrigerat medio criter: excrescentia coeret: oculorum cicatrices abstergit: ulcerum caua, & cicatrices explet. Contra sanguinis reiectiones magnopere efficax est: urinæ difficultati auxiliatur. Quin & potum ex aqua lienem absomit. † Quod anthipathes uocant, corallium esse arbitrantur, specie tantum distans. Est autem colore nigro, arboris figura, ramosum magis. Vires supradictas habet.

† Drag. στος, καὶ οὐρανὸν δὲ καὶ αἰθρὰν. cadi-
da sunt non
paucæ.
Spongiarum
histo. ex Ari-
stotele.

Corallij con-
sideratio.

Corallium, quo usque adeo abundat Italia, ut ferè nulli ibi reperiantur infantuli, nullæque puellæ, quibus nõ gestentur Corallij monilia aut collo, aut brachijs suspensa, quo item utuntur scemina in templis ad suas preces numerandas, ex Tyrrheno, & Siculo mari extrahitur, atque inde ad nos defertur. Cæterum etsi rubri tantum, & nigri meminerit Dioscorides; reperitur tamen quod niuei sit candoris in iisdem pelagis, non autem ut rubrum compactum, ponderosumq;: sed leuius ac rarius, & spongiarum modo inane. Creditur hoc rubro longè magis refrigerare: proinde eo utuntur medici, ubi opus est maiore refrigeratione. Corallij meminit Plinius lib. xxxii. cap. ii. ubi de eo ita scriptum reliquit. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est, tantum apud

apud Indos in corallio: nāque ista persuasione gentium constant. Cignitur quidem & in rubro mari; sed nigrus. In Persio uocatur lace. Laudatissimum in Gallico sinu, circa Stæchadas insulas, & in Siculo, circa Heliā, & Drepanum. Nasceitur & apud Grauisacas, & ante Neapolin Campaniæ, maximeque rubens, sed molle, & ideo uilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ sub aqua, & molles. exemptæ confestim durantur, & rubescunt, quasi corna satina, specie, atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat. Itaque occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramento præcidi. hac de causa corallium uocitatum interpretantur. Probatissimum quā maxime rubens, & quā ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, uel rursus inane, aut concuum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretiosa est, quā fæminis nostris uniones Indici. Aruspices eorum, uatesq; in primis religiosum id gestamen amolientis periculis arbitrantur. Itaque & decore, et religione gaudent. Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. 16
Plinij lapsus. lam habere creduntur. hæc Plinius. Quem tamen mirari subit, quod tam facile sibi persuaserit, corallium per se baccas ferre, quasi corna satina specie atque magnitudine, perinde ac ceteræ arbores suos proferunt fructus. Quandoquidem, ut fatentur ij, qui corallia expiscantur, & in ijs mercaturam exercent, nullas per se baccas edūt. Baccæ enim, quæ in coralliorum monilibus cornis, ac cerasis similes uisuntur, ex ipsorum truncis torno, & lima prius parantur: mox smyridis lapidis puluere, & terra quadam, quæ à Tripoli Aphricæ adfertur, expoliuntur, et lucidum leuorem contrahunt, cum ijs diutius fricantur. Ad hæc Corallia è mari circumquaque muscosa eximuntur, nec tunc ulla ex parte rubescunt, uerū inde artificibus tradita, deraso cortice rubent, & perpolita nitescunt. Nigrum Corallium, quod Dioscorides Antipates uocari ait, primum uidi ego Neapoli eburnum colore referens. Atqui post hæc pulcherrimam eius plantam dono mihi dedit Anzianus quidam, qui quotannis mihi plātas è Gargano Apuliæ monte afferre solet. Ea enim prope radices brachij ferè crassitudinem æquat, & à medio trunco in ramos sese diffundit: res quidem uisu digna, & rara. Corallium comitalibus commodè adalligatur, hauriendumq; præbetur. Corallium ædes (ut aiunt) à fulminum iniuria tuetur. Idem mensium abundantiam cohibet, dentes commotos firmat, desquamatas ginginas emendat, itemq; oris ulcera sanat. Potum disentericos iuuat, seminis profluuium in uiris, nocturnasq; pollutiones, & in mulieribus albos uteri fluores reprimat. Recensetur inter ea (Aucēna teste) quæ cordi hilaritatem adferunt. Auxiliatur præterea (ut Plinius inquit) contra torminum ac uesticæ calculi mala in puluerem igne redactum, & cum aqua potum. Simili modo ex uino potum, aut si febris sit, ex aqua somnum conciliat, ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine sæpius poto, trahunt lienem quoque absumi. Sanguinem reijcientibus aut excreantibus medetur. Cinis eius miscetur oculorū medicamentis: spissat enim ac refrigerat, ulcera caua explet, cicatricesq; extenuat. Corallij meminisse Galenum in libris legitimis de simplicium medicamentorum facultatibus, hætenus non reperi: tametsi libro septimo de compositione medicamentorum plura describat medicamenta ad incipientem phthisin, hæmopticos, & suppuratos, quæ corallium excipiunt. Quod Græci κοράλλιον, & λιθὸς ἐνδρόν, Latini corallium nominant: Mauritanii, Bassad, Mergen, Besd, siue Morgian: Itali atque etiam Hispani, corallo: Germani, Coraln: Galli, Coral.

**Corallij fa-
culcates.**

Nomina.

Αἰθὺς ὀφύγιος. LAPIS PHRYGIUS.

CAP. XCVIII.

Phrygius lapis, quo infectores in Phrygia utuntur, à qua nomen accepit, nascitur in Cappadocia. Optimus habetur pallidus modicè grauis, non solida corporis compage, intercedentibus albis segmentis, ut in cadmia. Vritur autem uino optimo perfusus, uiuisq; carbonibus obrutus: perfatur assidue follibus, donec mutato colore rufescat: rursus extractus eodem uino restinguitur. Hoc iterum, & trinis uicibus faciendum: attendendum tamen ne minutim confringatur, & in fuliginem euanescat. Vis crudo, uisitoque adstrictoria, expurgans: ulceribus crustas quādanus inducit: ambustis cum cerato medetur. Lauatur, ut cadmia.

**Phrygij lapi-
dis confid.**

**Phrygij lapi-
dis uires ex
Galeno.**

Nomina.

Qui mihi Phrygium lapidem ostenderit in Italia, hætenus neminem inueni. quippe cum nec nostratibus medicis, nec lanarum infectoribus, ullo sit usui, ex Cappadocia ad nos deferri desijt. Plinius, cum ignorasset, Phrygium lapidem medicamentis etiānum expeti, tingendis tantum uestibus commendauit. De huius lapidis uiribus differunt Galenus libro 1 x. simplicium medicamentorum, his uerbis. Pyritæ facultatē habere existimatur & Phrygius, quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut ænomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiam. Dicitur autem de ipso in opere de componendis pharmacis. Nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccet, habens quiddam adstrictionis, simul & mordicationis. Dictum uerò superius est, ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; usus, quæ mistas in sese hæc duas facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem. Αἰθὺς ὀφύγιος Græcis, Lapis Phrygius Latinis appellatur: Italici, Pietra Phrygia.

Αἰθὺς Ἀσιός.

LAPIS ASIVS.

CAP. XCIX.

Asivus lapis assumi debet pumicis colore, leuis, fungosus, item friabilis, scissiles uenas lutei coloris ad imum actas habens. Eius flos salfugo subflaua est, summo lapide insidens, compage tenui, colore in aliquibus albo, in alijs pumici simili, ad luteum uergente: admotus linguæ aliquantum mordet.

Vim

Vim habet uterque adstrictoriam, & modicè erodentem. Admixtus liquidæ pici, aut terebinthinæ, tubercula discutit. Longè ualidior flos existimatur. De cætero siccatus flos uetera ulcera, & cicatrici repugnantia sanat. excrescentia cohibet: tetra ulcera, & fungis similia, cum melle expurgat: ulcerum caua explet, & expurgat cum melle: depascentiaque cum cerato sistit. Fit cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento: & lienosis ex aceto, & uiua calce. Prodest flos ex melle phthysicis linctus. Podagrici iuuantur, pedibus in folio ex eo lapide excuato inditis. Fiunt quoque ex eo loculi, qui corpora erodunt: & luxuriantem carnem, & corporum crassitiem absumunt, cum uice uitri in balneo sparguntur. Si lauare libet, cadmiæ modo lauatur.

10 **T**ametsi in commentarijs nostris superioribus annis Italica lingua conscriptis, *Asium* lapidem mihi ingnitum esse ingenue confessus fuerim; legitimum tamen nuper Tridento ad me misit Martinus Guidottinus seplasiarius diligens æquè ac peritus: qui quidem lapis, ni fallor, nullis prorsus notis ac uiribus Dioscoridis descriptioni reclamation. Foditur in Tridentino agro quibusdam chalcanthi fodinis, quodam in monte non procul à pago, quem Leuigum nominant. Est enim hic pumicis instar leuis, fungosus, friabilis, lutei coloris intercurstantibus uenis. Hoc, quod carnes absumat, utebatur antiquitas ad defunctorum sepulcra, ut absumptis ab eo carnibus, corpora non computrescerent: ob idque Græci appellauere sarcophagum. Quod manifestè declarat Dioscorides, cum inquit, *καὶ σαρπὶ σαρκοφάγοι γίνονται* id est, loculi defunctorum carnes absumentes ex eo fiunt. Hunc locum nullus, quod sciam, ex interpretibus ita ut nos accepit: sed omnes ad aliud respicientes uocem σαρκοφάγοι uerterunt. In quo mihi planè non uidentur mentem Dioscoridis assecuti. Quam probè assecutus, no-

Asii lapidis
confid.

20 **S**træque sententiæ ad stipulari cognoscitur Plinius lib. xxxvi. cap. xvi. ubi de lapide *Asio* sarcophago ita scribit. In *Asso* Troadis lapis sarcophagus fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra quadragessimam diem, exceptis dentibus. hæc Plinius. Cæterum *Asii* lapidis historiam, & uires descripsit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, sic inquit. Est & alius lapis in *Asso* proueniens, quem ob id ipsum *Asion* cognominant, non durus ut petra. Siquidem color illi est, pariterque consistentia ceutophi, friabilis, & laxus. Innutritur ei quiddam farinæ tenuissimæ ad simile, qualis in pistrinorum parietibus adhærere uisitur. Appellant hoc medicamentum petra *Asia* florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes, ac fluidas eliquet. Petra uerò, in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet, ac digeratur, & uelut sale condita seruet; sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic *Asia* petra flos: ut coniectura sit, illum nasci ex eo quod ros ex mari in petram residens, postea à sole desiccetur. hæc Galeni uerba. Quæ quidem si paulò diligentius examinasset Euchsus medicus alioqui nostra ætatis celebris, non tam facile fortasse suam protulisset sententiam libro de compositione medicamentorum: quod scilicet *Asia* petra flos sit illa mollis, alba, & tenuissima materia, quam farinæ, quæ parietibus molarum inhaeret, similem exudat ueteres muri, rupes, saxaq; montium: ex qua fit quod Salnitrum uocant. Porro quod hæc non uerè sit *Asii* lapidis flos, omnibus ijs perspicuum fiet, qui rem hanc accuratius expendent. Nam præterquam quod ea diuersorum lapidum flos est, nullam habet cognationem cum *Asio* lapide. qui solus, Dioscoridis & Galeni testimonio, florem sui nominis gignit. Lapis, qui *αἰδὸς ἄσιος* & *ἄσιος* Græcè, *Lapis Asius* & *Asius* Latine uocatur: Arabicè, *Hager Asos*: Italicè, *pietra Asia*.

Asii lapidis
histo. & uires
ex Gal.

Euchs. error.

Nomina.

40 *Αἰδὸς πυρίτης.* **LAPIS PYRITES.** **CAP. C.**

Pyrates lapidis genus est, à quo æs conflatur. Eligi debet æris similitudine, facile scintillas edens. Vritur sic. Melle irrigatus, molli pruna continuè flatur folliis, donec rufescat. Alij in multos carbones igni candentes, lapidem copioso melle perfusum deiiciunt, & ubi ad fuluum colorem uergere cœperit, extrahunt: efflatoque cinere, rursus madefactum cremant, donec æquabiliter assiccatus, friabilis reddatur: siquidem sæpe facies summa solum uritur. ita crematus, siccatusque reconditur. Si eloto opus sit, lauari debet, ut cadmia. Tam crudi, quàm uisti uis est excalfacere, abstergere, offusam oculis caliginem expurgare, duritias concoquere, & concoctas discutere. Refina exceptus excrescentia in carne cohibet, sed calorem quendam, & adstrictionem parit. Ita uistum nonnulli diphryges appellant.

50 **L**apidem, quem Græci *Pyriten* dicunt, officinæ cum *Mauritanis* *Marchesitam* uocant. Verum quanquam uniuersi lapides, à quibus ignis chalybe excutitur, *pyrita* appellari possunt; cum tamen *Marchesita* appellata cæteris magis scintillet chalybe aut ferro percussa, per antonomasiam ipsa sola uocatur *Pyrites*, tanquàm cæteris præstantior. Foditur hæc omnium metallorum ferè fodinis, genere, & colore diuersa, plerumq; tamen (ut Plinius inquit lib. xxxvi. cap. xix.) aureis scintillis, uel argenteis respersa. Gignitur, ut rei metallicæ perici tradunt, ex impuro metallorum halitu. quo fit, ut ferè semper reperiatur in montium cacuminibus, ubi auri, & argenti uena, in profundo delitescit. Sterilis hæc magna ex parte, quod (ut chymistæ existimant) ex impurissimo sulphure, alijsque inconcoctis partibus metallorum sit conflata. quamobrem fossores in Germania, extra cauernas *Pyriten* tanquam inutilem projiciunt. Veruntamen quandoque *Pyriten* inueniunt, qui aurum, argentum, uel æs intra se continet. Idcirco rectè prodidit Dioscorides, *Pyriten* lapidis esse genus, ex quo æs conflatur. Quod cum ignorasset Albertus, omnem *Marchesitam* inutilem esse asseruit. *Pyrites* non solum in metallorum fodinis reperitur, cum omnibus ferè lapidibus, & metallis commixtus: sed etiam in quibusdam *Misnie* fluminibus rotunda

Pyritæ lapi-
dis confid.

rotunda

Pyritæ uires
ex Gal.

rotunda facie, & cæteris durior. Nos pyritem habemus crystallo, berillo, Armenio, cæruleo, chalcantio, misy, chalciti, Minio, auripigmento, & alijs lapidibus adnatum adeo, ut cum fossilibus omnibus lapidem hunc cognationem habere crediderim. Pyritæ uires reddidit Galenus libro 1. x. simplicium medicamentorum, his uerbis: Unus eorum, qui ualidam facultatem possident, est & pyrites quem uocant. quo utimur digerenti emplastro admixto: adijcitur ei & schistos. Ab hoc medicamine, & pus sepe numero, & consistentia grumosa in spatij intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usu uocantur lapides omnes admodum uehementer contusi, atque ad leuiorem redacti sint oportet, similiter atque ea, quæ in ophthalmicas facultates admiscuntur. Etenim nisi pollinis instar comminuantur, adeo ut in profundum corporum, quibus applicantur, subeant, assimiles manent istis marinis, & fluuiatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ex hydropæ carnem, uidelicet laborante in eis excafcatis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur, tanquam prædictis, ad ophthalmicas, & sistentes tum sanguinem, tum muliebrem profluum facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnes sunt utiles, uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum, abstergendumq; tum detrahendum, extenuandum, detergendum, ualenterq; siccandum, & colliquandum. Qui lapis Græcis λίθος πυρίτης, Latinis lapis Pyrites nominatur: Arabibus, Hager al, siue Alrusenai: Italis & officinis, Marchesita: Germanis, Kis, & Ertz stuoß.

Nomina.

Λίθος αιματίτης.

LAPIS HAEMATITES.

CAP. CI.

Hæmatites optimus habetur friabilis, saturato colore niger, durus, & suopte ingenio æqualis, nulla forde admixta, nulloque zonarum discursu. Vim habet adstringentem, & excafcatoriam aliquantum, extenuantemq;. Oculorum cicatrices, & scabritiam cum melle purgat: cum lacte autem muliebri, lippitudini, fractis, & oculis cruore suffusis conuenit. Bibitur contra difficultatem urinæ, & fluxiones mulierum in uino: & ab ijs, qui sanguinem reiecerunt, cum succo punici mali. Fiunt ex eo coticulæ, & collyria oculorum uitij apta. Vritur ut Phrygius, sine uino duntaxat. Modus uestionis est, ut modicè leuis fiat, & bullis quibusdam intumescat. Sunt qui hæmatiten ita adulterant. Densam glebam, rotundamq; schisti lapidis, cuiusmodi sunt, quæ eius radices uocantur, in urceum figlim operis, qui feruentem cinerem contineat, condunt: paucaque interiecta mora eximunt, experiunturque si trita ad cotem hæmatitæ colorem reddat. quod si ita res se habet, reponunt: sin minus, iterum obruunt, & subinde conspicientes, periculum faciunt siquidem in cinere diu dimissus, colore mutato diffunditur. Coarguitur malè confectus, primum scissilibus uenis: quippe in rectos uenarum discursus refringitur. At hæmatites longè secus se in colore habet: nanque hic floridum reddit, hæmatites uerò saturatiorem, atque cinnabarin imitantem. Inuenitur in Sinopica rubrica. Fit & è magnete lapide, uehementer ambusto. In Aegypto sponte naturæ cum metallis enascitur.

Hæmatitæ lapidis confid.

Hæmatites lapis, quo omnes in uniuersum medicæ officinæ abundant, quoq; pictores, & lignarij fabri utuntur, uulgò uocatus Lapis, legitimus non est, de quo meminerunt Dioscorides, & Galenus. Quippe hic alius est lapis mollis per se proueniens in montibus, apertis locis. At legitimus fossilis est, & sponte naturæ nascens in metallorum cuniculis: qui fractus, sanguinem colore imitatur, unde & nomen, cum Græcis sanguis aqua dicatur. Huic persimilis est, quem Schistum uocant, cuius historiam, & uires statim post hunc scribit Dioscorides ob cognationis uinculum. Foditur hæmatites non modò in Aegypto, sed in pluribus Germaniæ, & Bohemiæ montibus, præsertim in Hercynia sylua: quin & in Italia Brixienfi agro, sed peregrinis bonitate cedentes. Variat tamen huic lapidi color, quoniam & niger, & flauus, & ferruginis instar, quibusdam insit, ut peritissimus æquè ac doctissimus Agricola in suis de fossilium natura libris diligenter adnotauit. Hæmatitis fodinas habet in Valle Ioachimica Regni Bohemiæ Illustris Comes Ioachinus Schlichius. adeo eo refertas, ut inde optimum ferrum conficiant. quo fit, ut nil aliud sit Hæmatites lapis, quàm ferri materia. Qui ferrum auro ornant, & contegunt, id sine hæmatite facere nequeunt. Nanque ea aureas bracteas ferro prius circumdatas firmant & poliunt, perinde ac pictores, lupino dente. Hæmatitæ uires memorie prodidit Galenus lib. 1. x. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Porro talium quoque unus est hæmatites, quem uocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis conspicitur. Habet lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adstrictionis. Merito itaque ausi sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatiten. Ac solo eo uti possis palpebris exasperatis: siquidè cum phlegmone aspera sint redditæ, ex ouo ipsum diluens: ac si magis etiam, per fani græci decoctum. Sin uerò citra phlegmonem, ex aqua. Incipito uerò semper à modicè humidis, per specillum infundens. Vbi autem, quod uires eius ferat, conspexeris, magis ac magis crassum efficies, ac tandem adeo crassum facies, ut specilli nucleo inungas, secundum subiectionem, aut euerisionem palpebræ. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conuenit, omnibusque ulceribus. Porro siccus, si ad tantum redactus fuerit leuiorem, ut puluillum referat, reprimat excrementia, atque eo nullus solo, atque per sese utitur. Ego uerò ad ea, quæ dixi, usus sum facultate eius ex gustu qualitate comperta, cum mox experientia periclitari uellem, niquid rectè coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera, solus per se cicatrice includit (ut paulò antè comprehensum est) attritus, cæterum aut affusus, aut inunctus. nam & id experientia exploratum habeo. hætenus Galenus. Miris item laudibus extulit hæmatiten lapidem Alexander Trallianus, sic inquit. Ego sanè noui frequenter ma sine theriaca, alijsque

Hæmatitæ uires ex Gal.

Hæmatitæ uires ex Alexandro.

alijsque pretiosis antidotis multos curasse, lenibus usum medicamentis, & præsertim lapide hæmatite. Usus autem eo sum in his, qui largius sanguinem reijciebant, cum succo punici mali, & granis, vel cum succo polygonij: in quibus autem sanguis non copiose euacuabatur, etiam ex aqua sola egelida. At lenigare ipsum curiose oportet, ut in tenuissimum puluerem redigatur, sitque æreus, & uento persimilis. Dedi ego ex eo scrupula quatuor, & paulò amplius minus. Exhibui etiam is, qui pus expui inceperat, ac mirum est, quomodo ulcus exiccarit sanaueritque, ut non amplius pus generaretur, neque ager tussi infestaretur. Spectant autem & alium quendam ex his, quibus uas exesum erat, non modò particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam expuentem, ac mirum quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit. Nam & hic curatus est nobis non admodum etiam spernentibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodius distribueretur. Quare cum crebrò ipsum bibisset, tandem sumere ipsum fastidiuit. Excogitauit autem huiusmodi rationem, redactum in tenuissimum puluerem panniculo lineo imposui, & diligenter ipsum undique constrictum, colligatumque, in poculo, quod uinum odoratum modicum haberet, suspendere permisi, idque per totam noctem iam inde ab ipso uespere: extraxi autem tenuem, æreamque eius partem, ut ager solam uini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere quantum mane libenter habebat, ei præcepi, atque hoc sanè agendo, bibendoque continuè, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præseruationis causa facere pergebat, bibebatque, donec etiam corpore probè permutato, consueta agendo uiribus se constare sentiret. Hæc de lapide hæmatite à uisa, & usu comprobata conscripsi. Hactenus Alexander lib. v. cap. i. Hic lapis Græcè λίθος αἱματίνος uocatur: Latine, Lapis hæmatites: Arabicè, Scedenigi, Sadenegi, seu Alsadenegi: Italicè, Pietra hematite: Germanicè, Blutstein.

Nomina.

Λίθος χιςτός.

LAPIS SCHISTVS.

CAP. CII.

Schistos lapis in Iberia Hispaniæ gignitur. Probatur maximè, qui croci colorem æmulatur, friabilis, suapte natura fissilis, concremento, & alterno cohærentium uenarum discursu, pectinum modo, Ammoniaco fali similis. Vim exhibet hæmatitæ, sed ad omnia infirmior. quin & caua replet muliebri lacte perfusus. ad procidentia, rupta, item genarum crassitiem, & uuas oculorum, magnopere efficax est.

Schiston lapidem, quem tradidit Dioscorides gigni in Iberia (ut Agricola uir clarissimus est author) non solum in pluribus Hercyniæ Syluæ locis foditur, sed etiam in Bohemia, ubi & nos quoque eum adinuenimus. Ceterum cum de uiribus cum hæmatite certet, hic eius uires nobis supplere poterit. Meminit Schisti lapidibus Galenus libro nono simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Lapidem hæmatitæ persimilem uim obtinet, uerum infirmior, is qui uocatur schistus, ac post eum galactites. At melitites caliditatis etiam nonnihil, ut dixi, adiunxit. Ut itaque unusquisque ipsorum leuiter, ac sensim ab hæmatitæ facultate recedit, ita ad oculos similiter in usum ducitur: est tamen mitior. Porro mitiora remedia partibus etiamnum phlegmonem afflictis semper gratiora sunt, atque incudiora: ceterum liberis iam phlegmone partibus infirmiora quàm quæ persanare ualeant. Λίθος χιςτός, ita Græcis, ut Latinis Lapis schistus, & Italis Pietra scissile appellatur.

Schisti lapidis confid. & uires.

Nomina.

Λίθος γαγάτης.

LAPIS GAGATES.

CAP. CIII.

In gagatarum lapidum genere, præferendus qui celeriter accenditur, & odorem bituminis reddit. Niger est plerunque, & squalidus, crustosus, perquam leuis. Vis ei molliendi, & discutiendi. deprehendit fonticum morbum suffitus: recreatque uulnæ strangulationes: fugat serpentes nidore. podagricis medicaminibus, & acopis additur. In Cilicia nasci solet, quàm influens amnis in mare effunditur, proximè oppidum, quod Plagiopolis dicitur. uocatur autem & locus, & amnis Gagas, in cuius faucibus ij lapides inueniuntur.

Lapidem, quem Gagaten uocant, in comitatu Tirolensi Germaniæ nò longè ab Aeniponte (Germani Ispruch dicunt) in quodam torrentis alueo repertum, ostendit mihi primùm clarissimus medicus Ioannes Petrus Merenda Brixianus, nullis prorsus notis à Gagatæ historia dissidentem. Nam præterquam quòd igni admotus confestim accenditur, flammamque contrahit, ac bitumen redolet, squalidus est, & niger, crustosus, & perquam leuis. Hoc scatet in uniuersum Flandria, Cimbriaque, ubi lignorum penuria incolæ hoc tantum lapide ignem sibi comparant. Foditur hoc tempore etiam in Italia Brixiano agro, è cuius fodinis nuper ingentem glebam misit ad me Tridento Santus Santinus diligens pharmacopola ad Corallij insignium. Fuchsius uir alioqui eruditissimus magno errore putat (ut libro primo retulimus, cum de pissasphaltò differeremus) Gagaten in Tirolensi comitatu repertum, esse pissasphaltum. Verum cur ego in hoc ab eo dissentiam, citato nuper loco latius ostendimus. Porro idem in libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Gagaten censet esse succinum illud nigrum, quod nobis uulgò Ambra' nera uocatur. Sed in hoc similiter eum (pace sua dixerim) hallucinari clarius esse opinor, quàm ut pluribus demonstretur. Nam ut omitam absurdum mihi planè uideri, quòd succinum lapidis nomine dignetur, illud non est squalidum, neque crustosum; sed in superficie potius laue, et lucidum satis apparet. Sunt qui existiment fossiles quosdam carbonēs, quos in pluribus locis effodi in Germania tradidit Georgius Agricola uir doctissimus, & in fossilibus medicamentis indagandis hodie facile princeps, esse lapidem Gagaten, quòd

Gagatæ lapidis confid.

Fuch. error.

Gagatæ hist.
& uires ex
Galenus.

Plinij lapsus.

Achatæ lapi-
dis hist. & ui-
res.

Nomina.

quod carbones ij non aliter quàm è ligno parati igne accendantur. Veruntamen cum hi flammam non edant, ni-
si foliis excitentur, nec ullum bituminis odorem spirent, eorum opinio planè refellenda uidetur. Siquidem Ga-
gates adèd bitumine prègnans est, ut accensus picis sere modo flagret, & nigerrimum emittat fumum. Quin et
oleum copiosum reddit, ubi uitreis organis conclusus, ignium ui peruritur. Hoc commendauit Mesues demonia-
cis, epilepticis, paralyticis, spasmodicis, tetanicis, arthriticis, ab utero suffocatis, & conceptum non admittentibus.

Quod tamen à carbonibus ijs elici non potest, cum omni penitus humore destituantur. Gagatæ historiam, & ui-
res tradidit Galenus lib. i. x. de simplicium medicamentorum facultatibus, his uerbis. Est & alius lapis colore
atro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet, quem Dioscorides, nonnulliq; alij in Ly-
cia inueniri prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt.
Ego tamen eum fluuium non uidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ litora legerim, quò uidelicet, quæ in ea
sunt, inspicerem. Crustaceos uerò lapides nigros, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, complures
Cæle Syria asportari, natos in colle, mari mortuo, quod uocant circumdato, quò orientem spectat, ubi & bi-
tumen est: eratque lapidum odor similis bitumini. Vtebarque eis ad flatuosos tumores in genu diuturnos, &
ægrè curabiles, mistis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planeque uisum est mi-
hi euidentiore earum facultatem reddidisse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, & palam me-
dicamentum effectum est exiccantius, adèd ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ
competere maximè creditur. hætenus Galenus. Cæterum Plinius lib. x. xvi. cap. x. i. x. existimasse deprehen-
ditur, quòd quemadmodum in medicamentis sibi uiribus mutuis respondent Thracius lapis, & Gagates: ita
uterque in aqua demersus accendatur, & conflagret, restinguatur uerò in oleo. Quod tamen falsum est: quan-
doquidem Dioscorides ubi memoriæ prodidisset Thracium lapidem iisdem uiribus esse præditum, quibus & Ga-
gates; subdidit Thracio illud peculiare adscribi, quòd aqua demersus accendatur, & oleo restinguatur. quod ta-
men in Gagatæ non accidit. Vm Gagatæ admirandam esse Aetius testis est lib. i. i. cap. x. i. i. i. quippe si igne
inflammetur, meroque restinguatur, exhibeaturque id uinum cardiacis putandum, confestim leuantur, repres-
so sudore, excitatoq; arteriarum pulsu. Nonnulli Gagaten ad pollinis tenuitatem terunt, septemq; continuis die-
bus colicis è uino propinant drachmæ unius pondere, & integram restitunt ualitudinem: poculum interim,
quo laborantes bibunt, eiusdem uapore suffientes. Sed quoniam Gagates ob quandam nominis similitudinem, la-
pidem ACHATEN ita ueteribus appellatum, mihi in mentem redegit, cum is laudetur ad uaria humani cor-
poris incommoda, meritò hîc aliquid de eo nobis dicendum esse duximus. Repertus primùm Achates est in Sici-
lia, iuxta Achaten fluuium, à quo nomen sibi uendicauit. Lapis hic uarijs constat coloribus, et se inuicem incur-
santibus zonis, lineisq; adèd ut quandoque uarias effingant imaginum formas, naturæ tantùm penicillo. Id quod
maximè testatur Plinius lib. x. xvi. capite primo, ubi sic habet. Post hunc annulum regio fama est gemmæ
Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisse traditur Achaten, in qua nouem Musæ, et
Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ, ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque
singulis sua redderentur insignia. Hinc igitur creditum est antiquos uocasse Achaten uarijs, ac diuersis nomini-
bus. Vocatur enim phassachates, ceracathes, dendrachates, leuca chates, hamachates, corallachates, & id ge-
nus alijs: quòd quidam columbos, quidam cornua, alij arbores, alij sanguinem, nonnulli corallium coloribus præ-
se ferant. Prodest Achates (ut Plinius est author) contra scorpionum ictus. Quod in Siculis utique crediderim,
quoniam primùm eius provinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inuenti contra eadem pollent,
& alijs magnis miraculis. Spectasse etiam prodest oculis. Sitim quoque sedant in os additi. Leoninæ pelli si-
miles, potentiam cæteris ualidiorem habere contra scorpiones dicuntur. In Persis uerò suffitu, earum tempesta-
tes auerti, & præterea flumina sisti. Argumentum esse, si in feruentes cortinas additi, refrigerent. Sed ut prosint.
leoninis iubis alligandos. Abominantur hyænæ pelli similes, quòd domibus discordiales sint. Sed qui unico
tantùm colore notatur, inuictos athletas reddit. hætenus Plinius. Lapis, qui Græcis λίθος θρακίος, Latinis la-
pis Gagates uocatur: Italis, pietra Gagatæ.

Λίθος θρακίος.

LAPIS THRACIUS.

CAP. CIIII.

† Orib. λέειν.
i. terra.

Thracij lapi-
dis mentio
ex Gal.

Nomina.

Lapis Thracias dictus, nascitur in flumine quodam Scythiæ, cui Ponto nomen est. Vis ei gagatæ.
Traditur aqua accendi, & † oleo restingui: quod in bitumine accidit.

¶ Vi Thracium lapidem ostenderet in Italia, hætenus profectò neminem inueni: nec qui illum alijs in re-
gionibus se uidisse, aut inuenisse testetur, compertum habeo. Eius mentionem fecit Galenus unà cū ga-
gate lib. i. x. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita scribit. Est & alius lapis, cuius me-
ritò Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso, penitus restinguitur. adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus: neque Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicquam ei
adscripsit. hæc Galenus. Cæterum nos Thracij lapidis historiam potius fabulosam, quàm ueram censemus.

Eius nomen Græcum λίθος θρακίος: Latinum, lapis Thracius: Italicum, pietra Thracia.

Λίθος

Λίθος μαγνήτις.

LAPIS MAGNES.

CAP. CV.

Magnes lapis optimus est, qui ferrum facile trahit, colore ad cœruleum uergente, densus, nec ad modum grauis. Datur cum aqua mulsa trium obolorum pondere, ut crassos humores eliciat. Sunt qui magnetem crematum pro hæmatite uendant.

- M**agnes lapis Heraclius, & Sideritis quoque dicitur. Magnes quidem ab inuentore (ut Nicander est auctor) nomine Magno, qui primus in Ida monte lapidem hunc adinuenit: aut à Magnesia regione, ut Lucretius suis in poematibus scribit. Heraclius uero, uel ab Heraclia urbe, uel ab Hercule: ut enim Hercules
- 10 immanes domuit belluas, uiribusq; subegit; ita Magnes ferrum uicttricem rerum materiam ad se trahēs, subigit, & tenet. Quas ob uires Sideritis quoque dicitur. quippe ferrum Græcis σιδῆρος appellatur. Nos autem uulgari idiomate appellamus pietra Calamita. Foditur in Cantabria Hispania, & in uarijs Germania, ac Bohemia locis, etsi sepe casu inueniatur in ferri fodinis. Præstat, qui ex Macedonia, & Magnesia illi contermina cōuehitur: sed omnium præstantissimus est Indicus, & Aethiopicus. Differunt Magnetes colore, qui in ijs aut niger est, aut cæruleus nigricans, aut in nigro rufus, aut contrā. Optimus est mas, qui non modò celerrimè trahit ferrum; sed etiā uim suam in id adeò transfundit, ut possit alterum inherens ferrum ad se trahere. quo fit, ut sepius acus acum trahat, adeò ut altera alteri subpendeat, nullis apposis adminiculis, ad duodenum usque numerum. Quod item ferreis fit anulis, qui alter alteri inherentes catenæ instar dependent. tamen si postremus non tam pertinaciter inhaereat, uti primus, & secundus. Ratio autem cur Magneti tantum facultas insit trahendi ferrum, nulli sanè, quod
- 20 sciam, adhuc comperta est, nec ulla eam philosophorum inuestigatio unquam assequi potuit. Proinde necessarium fuerit dicere, illi uim hanc peculiarem tribuisse cælum, & rerum omnium parentem naturam, ut Rhubarbaro uim detrahendi bilem, & Torpedini marinæ stupidam reddendi manum, quæ ipsam uiuentem tetigerit. Nec sanè aliud quicquam inueniri putauerim, quod uiribus Magnetem magis æmuletur, quàm Torpedo piscis. Quandoquidem ut Magnetis admiranda facultas ex una pendente acu in aliam transit acum, & ex anulo in anulum; idem similiter efficit Torpedinis uirtus. Quippe hamo capta, obstupefaciens eius facultas adeò confestim per seitas uirgamque excurrit, ut statim piscatoris manum miro sanè stupore corripiat. Idemque efficit retibus comprehensa, ui per funem aurea instar excurrente. Caterum Dinocrates Alexandrinus (Plinius auctor est libro xxxiii. cap. xiiii.) Arsinoes de Magnete lapide templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulacrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Cuius forsitan rationem secuti Arabes, Turcarumq; sacerdotes (si tamen
- 30 uera referunt, qui talia scribunt) Mahumeti sacellum è præstantissimo Magnete concamerari iusserunt, ut imposita in eo Mahumeti arca è purissimo ferro conflata, tanquam diuino quodam miraculo in aere penderet, ita deceptis populis. Trahit itaque Magnes propria ui ferrum, excepto eo, quod rubiginem contraxerit, uel ubi lapis in alio fuerit confricatus, aut ubi adamas propè adferatur. Magneti uim sanè contrariam habet Theamedes lapis. Theamedes lapis.
- 40 & magnetes, & heraclea, quam uocant, ad similem hæmatite uim obtinens. Lapis, qui Græcis λίθος μαγνήτις, & ἡράκλειος, Latinis lapis Magnes, Magnetes, & Heraclæus appellatur: Arabibus, Hager almagritos, seu Maggnathis: Italis, pietra magnete, & Calamita.

Λίθος ἀραβικός.

LAPIS ARABICVS.

CAP. CVI.

Arabicus lapis maculoso ebori similis. Is tritus illitus hæmorrhoidas exiccat. Eius cinis dentifricio optimus.

- 50 **N**illum hætenus uidi, nec reperi lapidem, qui eburneam mihi ostenderit faciem. quapropter non crediderim Arabicum lapidem hoc tempore conuehi in Italiam. Eius tamen nomen Græcum est λίθος ἀραβικός, Latinum lapis Arabicus: Italicum, pietra Arabica.

Λίθος γαλακτικός.

LAPIS GALACTITES.

CAP. CVII.

Galactites appellatur, quod lacteum succum refudet: cinerei tamen est coloris, & gustu dulcis. Ad oculorum fluxiones, & ulcera conuenienter illinitur. Oportet autem in aqua tritum, pyxide plumbea recondere, propter uim glutini, quod ei obhæret.

Λίθος μελιτικός.

LAPIS MELITITES.

CAP. CVIII.

- 60 **M**elitites omnia galactitæ similis, hoc tantum interest, quòd dulciorem succum remittit. Eiusdem ut galactites effectus.

EEEE Galactiten,

Galaſſite, &
melicitæ hiſt.

Nomina.

Galaſſiten, item Melititen, eſſi antea me non uidiffe ſcripſeram, dum tamen in Boemia ſum, utrunque ex Miſnia ab amicis accepi. Alter tamen (ut Galenus inquit lib. ix. ſimplicium medicamentorum) Galaſſites uocatur, quod in ſuccum ſolutus lactis ſpeciem reddat. quemadmodum alter melitites, quod ſucci dulcedine mel guſtu repreſentet. Galaſſita meminit Plinius lib. xxxvii. cap. x. ſic inquit. Galaſſites ex uno colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten: tritam lactis ſucco, & ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis ſecunditatem: infantium quoque adalligata collo, ſaliuam facere dicitur: in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous annis. hæc Plinius. Ceterum, ut teſtatur Agricola, non ſolum reperitur Galaſſites in quibuſdam Saxonia montibus, in Germania; ſed etiam in quorundam fluminum alueis, pariterque Melitites. Lapis ille Græcè λίθος γαλακτίτης, Latine lapis Galaſſites, Italice pietra Galaſſite uocatur. Hic uero Græcis λίθος μελιτίτης, Latinis lapis melitites: Italis pietra Melitite nominatur.

Λίθος μορόχθος.

LAPIS MOROCHTHVS.

CAP. CIX.

Morochthus lapis, quem aliqui galaxiam, aut leucographida uocauerunt, in Aegypto naſcitur. quo, utpote molli, & facile liqueſcente, linteones dealbandis uestibus utuntur. Spiracula corporis obſtruere uidetur: conueniens ijs, qui ſanguinem expuunt, cœliacis, & ueſicæ doloribus, cum aqua potus. itidem fluxionibus uulvæ, & impoſitus uelleri. Molliſ oculorum collyrijs miſcetur: explet enim caua, atque delacrymationes ſiſtit. Idem cerato exceptus, ulcera, quæ ſunt in teneris partibus corporis, ad cicatricem perducit.

Morochthum lapidem nonnullis galaxiam uocatum, naſcitur (ut inquit Georgius Agricola, acerrimus ſoſilium indagator) in Saxonia Germania. Huius fruſtum non paruum ex Miſnia, miſit ad me Georgius Fabritius, uir quidem doctrina, & uirtute clarus, nullis deficientibus notis, ac uiribus. Veruntamen cum nec inde, nec ex Aegypto, quod ſciam, in Italiam deferatur, cur plura de eo dicam, non habeo. Porro facit Morochthi lapidis adſtringens facultas, qua cruentas reiectiones ſiſtit, & corporis ſpiracula obſtruit, ut alterius quoque lapidis hic mentionem faciam, admirabilis ſanè facultatis ad oſium fracturas. Siquidem tametſi perfracta oſſa à Chirurgicis nō ante quadrageſimum diem ſanari ſoleant; compertum tamen eſt à compluſibus in Germania, ea proculdubio ſanari triduo, aut quatruiduo huiusce lapidis potu, ſeſquidrachmæ pondere, ex rubro meraco cum mane, tum ueſperi hauſto. Sed interim os fractum reſtaurare, æquare, ac aſſerculis circumquaque munire operæpretium eſt: & affectum locū illinire unguento ex Geranij radicibus cœruleum ſtorem gerentis, & lactentis ſuis axungia, ſiccatis prius radicibus, & in puluerem tritis, & deinde ex axungia præſcripta in mortarium exceptis. Extenditur enim ſuper linteolo cera odorata imbuto, & fracto loco adalligatur. Eſt itaque lapis is longus perinde ac humanus digitus, teres, craſſitudine ſerè annularis, & ſæpe tenuiore albicans, friabilis, tophacea intus ſubſtantia. Hunc primo ad me miſit excellens, ac doctus Medicus Georgius Vvrt, qui olim in Aula Cæſaris Caroli Quinti honorificè medicinam fecit. Naſcitur in eo Rheni tractu, quem Germani Die Bergſtras uocant, circa Derenſtat oppidum, duobus à Rheno miliaribus; & reperitur in arena. Tale eſt enim illius loci ſolum. Sunt qui hos lapides, è plantæ cuiusdam bechio ſimilis, radicibus, ibi naſcenti, gigni exiſtiment. Sed an hoc uerum ſit, mihi certo non conſtat. Germani hunc lapidem ab effectu appellant Beinbruch. Morochthi meminit Galenus una cum ſciſſili lapide lib. ix. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſic inquit. Sunt & alij lapides in ſuccum ſolubiles, ut qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præ ſe ferens. quocirca hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quod deſiccet uidelicet: proinde cerato eum miſcentes ad cicatricem ulceris inducendam in molliſ corporibus uſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus, perinde ut modò dicti. At quantò eſt maiore emolliendi ui, quàm prædicti, quod nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat; tanto etiam moderatior eſt, magisque dolorem leuat. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli leucographida nuncupant. hætenus Galenus. Sed certè neſcio qua ratione, aut authoritate ductus ſibi perſuaſerit Plinius libro xxxvii. cap. xi. hunc non eſſe lapidem, ſed herbam, ubi una cum leuca de leucographide diſſeruit. niſi fortasſe fuerit uocabulorum ſimilitudine deceptus. Lapis Græcis λίθος μορόχθος, Latinis Lapis morochthus appellatur: Italis, pietra Morochtho.

Morochthi
lapis uires
ex Gal.

Nomina.

Λίθος αλαβαστρίτης.

LAPIS ALABASTRITES.

CAP. CX.

Alaſtrites uocatus onyx, crematus, refina aut pice exceptus, duritias diſcutit. ſtomachi dolores cum cerato leuat: gingiuas comprimit.

Alabaſtritz
confid.

Alaſtrites notiffimus lapis eſt ijs qui Romana inuiſerunt edificia. Hallucinantur tamen, qui credunt lapidem illum Alabaſtriten eſſe, quod hac tempeſtate torno uaria ſinguntur uafa, quibuſdam ſubnigricantibus uenis diſcurrentibus, pellucido læuore, materia uerò adeò imbecilli, ut parum collifa facile frangantur. Quandoquidem lapis hic Alabaſtrita ſpecies non eſt, ſed potius gypſi materia. Alabaſtrites enim, quem antiqui ad uafa unguentaria cauabant, quò diutius ungueta à rancore uindicaret, naſcitur (ut Plinius inquit

inquit lib. xxxvi. cap. viii.) circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriae. Hic ceteris candidior. Probatis-
simus uero in Carmania, mox in India, iam pridem & Syria, Asiaque. Viliissimus autem, & sine ullo nitore
in Cappadocia. Probantur quam maxime mellei coloris in uertice maculosi. haec Plinius. Huius facultates
memoriae prodidit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et alabastrites uocatus unguis
in medicinae usum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis. Is Graece λίθος ἀλαβαστρῖ-
της, Latine Lapis alabastrites dicitur: Italice Alabaastro.

Alabastrites
uires ex Gal.
Nomina.

Λίθος θυίτης.

LAPIS THYITES.

CAP. CXI.

Lapis nomine thyites, in Aethiopia gignitur, subuiridi colore iaspidem imitatus: cum diluitur
tamen, lacteum succum reddit. Vehementer mordet: tenebras, quae pupillis obuersantur,
expurgat.

Thyiten lapidem neque ipse haecenus inueni, neque ab alio compertum scio. Qui fortasse ex Aethiopia ta-
tam petendus est, ubi eum gigni prodidit Dioscorides. Veruntamen Fuchsius medicus singularis doctri-
nae, libro illo de compositione medicamentorum, quem collocupletatum secundo edidit, lapidem Dioscoridi Thyi-
ten dictum, nihil aliud esse censet, quam lapidem illum caeruleum, qui Italis uulgo Turchina, alijs uero Turci-
cus lapis appellatur, ut eius uerba, quae subiiciam, aperte declarant. Iaspis, inquit, Galeno duplex est. Vna
subuiridis, quae Dioscoridi Thyites, ut alibi diffuse monstrauimus, dicitur. Thyites autem non est nisi ea Iaspi-
dis species, quae quod aeri & caelo matutino autumnali similis sit, hoc est, caerulea, lacteaque suffusa ἀπὸ γαλακ-
τῆς, Iunioribus Turcica, Germanis Turckes nominatur. Quam certe appellationem uerisimile est ex Thyitis de-
prauata uoce promanasse, originemque suam duxisse. Altera uiridis, quae sic dicta est quia uiret. Eius duo-
decim sunt genera, quae alibi a nobis sunt ordine explicata. Quintum autem genus est Turcica uocata Iaspis,
de qua iam diximus. Haecenus de Thyite lapide Fuchsij sententia. Quae sane mihi nonnullis rationibus refel-
lenda uidetur. Primum nanque non inuenio, quod Galeno Iaspis in duo genera digeratur, in uiridem scilicet,
& subuiridem, ut illi Fuchsius adscribit. Sed ipsum uiridis tantum meminisse constat lib. ix. simplicium medi-
camentorum, ubi de eius facultatibus disseruit. Nec obstat, quod Galenus eodem libro in commemoratione
Thyitis lapidis ex Dioscoride, hunc coloris esse scribat subuiridis quodammodo, ut Iaspis. siquidem Galenus eo
in loco Dioscoridis uerba refert, ut ex capitis illius titulo quisque certior fieri potest: id enim ita inscriptum legi-
tur, Περὶ τοῦ λίθου θυίτου, De Dioscoridis Thyite. Praeterea equidem nescio, quo pacto lapis ille Turcicus
possit esse Thyites, quoniam hic tum Dioscoridi, tum Galeno coloris est subuiridis, non autem saturati caerulei,
ut ille. Ad haec si lapis, qui ἀπὸ γαλακτῆς Graecis uocatur, & qui uere Turcicus est, Iaspidis generibus assignatur
(quod ipse quoque Fuchsius asserit) non uideo, quo modo fieri possit, ut idem sit Dioscoridi Thyites: qui a ne-
mine, quod sciam, inter iaspidum genera recensetur. Postremo mihi quidem non uidetur uerisimile, quod Turci-
cus lapis a Thyitis deprauata uoce nomen acceperit. quam enim, quae so, illae uoces habent inter se similitudinem?
certe nullam. Quare potius adducor, ut credam eam appellationem fluxisse ab Italica nostra lingua. nam quem-
admodum in Italia caeruleus color, quem proprie caeli colorem esse uolunt, uulgo turchino uocatur; ita etiam
inibi lapis is, de quo sermo est a colore, quem caeruleum habet, Turchina nominatur. Ex qua nomenclatura
postea facile factum esse arbitror, ut eundem lapidem iuniores Turcicum appellauerint: atque adeo simili ini-
tatione fortasse ducti Germani ipsum Turckes dixerunt. Lapis, qui Graecis λίθος θυίτης, Latinis item Lapis
thyites appellatur.

Fuch. opinio
reprobata.

Nomina.

Λίθος ἰσδαϊκός.

LAPIS IYDAICVS.

CAP. CXII.

Iydaicus lapis in Iudaea nascitur, glandis effigie, candidus, scita admodum configuratione, lineis
laequaliter inter se distantibus, quasi industria detornatis. Solutus nullam qualitatem manifestam gu-
stui repraesentat. Potest ciceris magnitudine tritus ad cotem, ut collyrium, cum calidae aquae cyathis
tribus, potu difficultati urinae auxiliari, & calculos in uesica comminuere.

Lapis è Iudaea allatus, unde & illi nomen, passim in officinis habetur. Utuntur eo medici non modò ad uesicae
calculos; sed etiam ad eos, qui in renibus fiunt, Galenum secuti, qui libro ix. de simplicium medicamentorum
facultatibus, eius faciem ac uires descripsit, his uerbis. Est & alius lapis uiribus ualentioribus in Palaesti-
na Syria proueniens, colore candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellatur eum a loco,
in quo nasci consuevit, Iudaicum, utunturque ad uesicae lapides in cote soluentes, & ex aquae calidae tribus cyathis
potui praebentes. Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesicae pertinet: uerum ad eos,
qui in renibus haerent, efficax est. Λίθος ἰσδαϊκός ita Graecis, Latinis uero lapis Iudaicus nuncupatur: Arabibus,
Hager alyendi, seu Agiar alihend: Italis, pietra Giudaica: Germanis, Iudenstein.

Lapis Iudai-
ci uires ex Ga-
leno.

Nomina.

Λίθος ἀμιάντος.

LAPIS AMIANTVS.

CAP. CXIII.

Amiantus lapis in Cypro nascitur, scisso alumini similis. quo, utpote flexili, telas & uela tantum spe-
ctaculi gratia texunt, quae ignibus iniecta ardēt quidem, sed flammis inuicta splendidae exeunt.

EEEE 2 Lapis

Amianti lapi-
dis confid.

Lapis Amiantus ita appellari cepit, quod, in ignem coniectus non modo non comburatur, nihilque splendoris amittat, sed si sordidus fuerit, nihil deperdens, nitidus, & splendescens extrahatur. Idem uocatur Asbestos, quod in lucernis pro elychnio impositus, non solum non extinguatur dum aliquid olei supererit, sed nunquam comburatur. Idem lauatur, petitur, netur, textitur. Quare, (ut Hierocles literis commendauit) Brachmanes Indorum Philosophi, ex eo sibi uestes parabant, ut diuinitatis specimen posteritati de se relinquerent. Ex eodem quondam etiam funebres Regum tunicae fiebant, quibus induti in rogam imponebantur, ut corporum cinis, a lignorum cinere secretus seclususque, sepulcro condi posset. Hinc Plinius, uel autor quisquis ille fuerit, a quo transcripsit manifestum deceptus est, quod putarit ex lino quodam Indico has parari telas. Nam is libro decimonono, capite primo, de eo ita scriptum reliquit. Inuentum est etiam linum, quod ignibus non absumeretur. Vinum id uocant, ardentesque in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas, sordibus exustis, splendescens igni magis, quam possent aquis. Regum inde funebres tunicae corporis fauillam ab reliquo separant. Nascentur in desertis, adustisque Sole Indiae, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, assuescitque uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cetero colos splendescit igni. Cum inuentum est, aequat pretia excellentium margaritarum. uocatur autem a Graecis Asbestinum, ex argumento naturae. Anaxilaus autor est, ex eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cadi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Hae ille. Quae tamen partim fabulosa, partim uera apud me sunt. Obtusi nimirum ingenij esset, credere linum aliquod igni impositum non ardere. sed transeant haec una cum Salamandrae fabulosa historia. Ego autem id erroris euenisse censeo ab Amianti lapidis effectum. Cum enim uiderent antiqui ex eo stamina duci, & telas, & mappas inde parari, linum uiuum lapidem hunc ab opere eos appellasse credendum est. officina ac medici Alumen plumeum uocant, id esse existimantes, quod Graecis scissile dicitur. Sed, meo quidem iudicio, falluntur, cum plumeum alumen ijs uocatum nulla adstringenti ui polleat, sed acri, nec in ignem coniectum comburatur, quod Amianti est proprium. In hac uulgari opinione, ego quoque una cum plerisque rei metallicae studiosis iam pridem uersatus sum, donec clarissimus medicus Lucas Gbinius legitimum alumen scissile Pisis ad me misit, facie adeo Amianto simile, ut nisi adstrictoria uis, qua pollet, ipsum ab Amianto plurimum differre gustui indicasset, alterum sane ab altero discernere nesciuissem. Nihilominus & ex eo discrimen cognoscitur, quod hoc in ignem proiectum statim exurit, ille uero nequaquam. Hinc itaque fit, ut haud dubie credendum sit Alumen plumeum uocatum legitimum esse Amiantum. Ceterum non desunt impostores (ut auctor est Brasauolus Ferrariensis) qui lapidem amiantum simplicibus mulierculis ostendant, uendantque saepenumero pro ligno Crucis Seruatoris nostri. Id quod facile credunt, cum igne non comburatur, quodque ligni modo plurimis constet lineis intercurrentibus. Meminit Amianti Plinius lib. xxxvi. cap. xix. ubi sic inquit. Amiantus alumini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficij resistit omnibus, priuatim magorum. Eius nomen Graecum λίθος ἀμύαντος: Latinum Lapis Amiantus: Italicum, pietra Amianto.

Fraus impostorum.

Nomina.

Λίθος ἀμύαντος.

LAPIS SAPPHIRVS.

CAP. CXIII.

Sapphirus lapis percussis a scorpione, potu prodesse existimatur. Contra intestinas exulcerationes bibitur. Excrecentia in oculis, uuasque, & pustulas inhibet, & ruptas membranas cogit.

Sapphiri consideratio.

Sapphirus gemma colore constat cyaneo, perquam translucido. Lapis est omnibus notus, quod annulis, & torquibus, quae collo gestantur, frequenter inseratur. Plinius Sapphiros aureis punctis colludere scribit libro xxxvii. cap. ix. Veruntamen hac aetate nullum hactenus uidi Sapphirum, qui aureis colluceret scintillis, sed colore tantum cyaneo, adamantis modo translucido. Quo fit, ut putandum sit aut nostri usus sapphiros esse cyaneas gemmas sapphiri emulas: aut hac in re errasse Plinium satendum, quod fortasse caeruleum lapidem peculiariter uocatum, quem Mauritanii azulum uel lazulum dicunt, pro Sapphiro acceperit. Nam nullus praeter hunc inter gemmas aureis emicat scintillis. Sapphiri uires perquam breuiter perstrinxit Galenus, cum tantum ad scorpionum ictus haustum prodesse scripserit. Ceterum adduntur hoc tempore in medicamenta ad cor facientia, & in antidota, quae aduersus uenena, & pestiferos affectus parantur, non modo sapphiri, sed smaragdi, carbunculi, granati, sardory, hyacinthique: tametsi praeter medicorum spem, potantes plerumque fallant: quod rara admodum sint seplasia, quae huiusmodi gemmas agnoscant, & legitimas habeant. Caueant itaque medici, ne decipiantur. Id enim fiet, si ubi ijs opus fuerit, peritissimos probataque fidei consuluerint gemmarios. quippe gemmarum ramenta, quae in seplasijs habentur, adulterijs, & imposturis non uacant. Adde, quod plerumque alterum alterius uice supponunt. Putant enim hrysopatios aureo colore nitentes hyacinthos esse, qui tamen amethystum colore referunt. Praeterea obseruandum est, ut gemmarum ramenta, si qua legitima, praeclearaque inueniuntur, quin & margaritae, & corallia super lapide prophyrite tandiu atterantur, usque dum redigantur in puluerem tenuissimi pollinis instar. Et sane aduertant medici, quibus cura est, ut plus honoris, quam auri lucrentur, ne corallia in aeneis mortarijs conterantur. Nam si id inconsulte fiat, derasis delinatisque aeneis mortarijs, ferreisque pistillis, aris, & ferri scobs corallijs, admista, noxium & uenenosum reddet medicamentum, magna egrotantium iactura. Quandoquidem uidi ego saepius mulierculas, quae corallia & margaritas in aeneis mortarijs contriuerunt, & subinde suis egrotantibus propinarunt, qui ijs degustatis in maximum deducti sunt discrimen. Qui lapis λίθος σάπφειρος Graecis, Lapis sapphirus item Latinis dicitur: Italis, Sapphiro.

Cautiones quaedam.

Nomina.

Λίθος

Λίθος μεμφίτης.

LAPIS MEMPHITES.

CAP. CXV.

Memphites in Aegypto iuxta Memphin inuenitur calculorum magnitudine, pinguis, uersicolor. Tradunt trito, & illito, quæ urenda, aut secanda sunt, sine periculo obstupefcere, ita ut non sentiant cruciatum.

Λίθος σεληνίτης.

LAPIS SELENITES.

CAP. CXVI.

Selenites lapis, quem aliqui aphroselenon appellant, quoniam noctu inuenitur lunæ imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur, & decrefcit. Nascitur in Arabia, candidus, translucens, leuis. Huius ramenta comitialibus in potu dari iubent. Eo ceu gestamine ad amuleta mulieres utuntur. Arbores adalligato eodem frugiferæ redduntur.

Memphites lapis hodie, quod sciam, ad nos ex Aegypto non adfertur, tametsi uulnerarijs medicis sæpissimè desideretur, ubi integra partium sectione sit opus. Seleniten uerò etsi antea non uideram; emi tamen hoc anno à peregrino quodam, qui è Galitia Hispaniæ, ubi diui Iacobi templum uisitat, in patriam reuertebatur. Hic lapis uitri modo translucet, & faciliè in tenues finditur laminas. quo fit, ut ijs in locis, ubi frequentissimus habetur, uitri uices expleat, ad concludendas ædificiorum fenestras. Quidam, quod speculi imaginem reddat, Specularem lapidem uocant. Caterum quoniam hic translucidus lapis Crystallum nobis in mentem redegit, cum expetatur id sæpius in medicum usum, silentio inuoluendum non duximus. CRYSTALLVM itaque (ut Plinius inquit lib. xxxvi. cap. ii.) gelu uehementiore concrefcit, nec aliubi certè reperitur, quàm ubi maxime hyberna niues rigent, glaciemq; esse certum est, unde & nomen Græci dedere. Hæc Plinij de crystallo sententia. Nos uerò contrà rationibus non obscuris innixi (quod etiam peritissimus Agricola sentit) Crystallum censemus nec glacie, nec niue fieri unquam: sed eo ipso humore, quo in terræ uisceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides. Gigni autem crystallum ex humore oranium purissimo sanè constat, quod omnium gemmarum clarissimum, translucidissimumque sit. Probatum sic gigni, non autem (ut Plinius inquit) ex glacie, uel niue: quoniam unaquæque glacies quantumuis longo tempore concreta in algidissimis montibus, à quibus nec hyeme, nec æstate nix unquam recedit, etiamsi è profundis partibus eruatur, liquefcit tamen in calidis locis reposita, non modò ignis, sed solis etiam calore. Nanque id ipsum Crystallo eueniret, igni uel solibus admodum, si è niue aut glacie concrefcere: reperireturq; tantum in montibus perpetuò niuosis. Verum enimuero cum reperitur etiam in marmorum, aliorumq; lapidum, & metallorum fodinis in Hispania, Germania, Scythia, Cypro, Carmania, & in Nerone, & Chiti rubri maris insulis, quin & in agris, ubi seges seritur, ubi aratro sæpius magnas crystalli glebas fodere bubulci, liquidò sanè constabit, ex alia materia gigni crystallum, quàm glacie. Siquidem id, quod in præruptis montium scopulis inuenitur, superficie tenus coherens, ex purissimo lapidescente humore in uisceribus terræ concrefcere non dubitauerim: quo tamen tractu temporis à pluuiarum impetu, quæ in præruptis montium uniuersam deradunt terram denudari crediderim. Quapropter non temerè dixit Plinius, liquidò se affirmare posse in cantibus alpium nasci adeò inuijs, ut plerunque fune pendentes id extrahant homines. Huic alia accedit ratio, quod glacies per aquas innatet, crystallum uerò illico subsidat. Porro Plinianæ sententiæ, præter hæc, refragatur apertissimè Iulius Solinus cap. xx. Polyhistor: his uerbis. Ille & crystallus, quam licet pars maior Europæ, & particula Asiæ subministrent, preciosissimum tamen Scythia edit. Destinatur ad pocula: nam fert calorem præcipuè quamlibet nihil aliud quàm frigidum pati possit, sexangulus inuenitur. Qui eligunt purissimum captant, ne quid rufum neue nubilum, uel spumis oblitum arceat perspicuitatem. Tunc ne duritia iusto propensior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in crystallum corporari, sed frustra. Nam si ita foret nec Alabanda Asiæ, nec Cyprus Insula, hanc materiam procrearet. Quibus regionibus incitatissimus calor est. Liuius Augusti ad magnitudinem centum quinquaginta librarum inter capitolina donaria crystallum dedicauit. Præstantissimum illud existimant, quod album & aquæ clarissimæ modo pellucidum uisitur. Vis crystallo adstrictoria: proinde datur in puluerem tenuissimum tritum utiliter dysentericis ex uino austero. Alba uteri profluvia sistit, lac uerò nutricibus auget. quod à Tridentinis mulieribus didicimus. Fiebat quondam antiquis è Crystallo pila, qua aduersus solis radijs exposita medici corpora urebāt, igne inde concitato. Sed ijs tantum id cauterij genus admouebant, qui candente ferro perterriti curari reformidabant. Sed & nos huiusce cauterij periculum fecimus, non sine ægrotantium, & astantium admiratione. Lapis, qui Græcis λίθος μεμφίτης, Latinis lapis Memphites, Italis pietra Memphite uocatur. Qui uerò λίθος σεληνίτης Græcè, Lapis selenites Latine, Pietra selenite Italicè appellatur.

Memphite, & Selenite consideratione.

Crystalli his.

Plinij sententia explosa.

Crystalli uires.

Nomina.

Λίθος ἰασπίς.

LAPIS IASPIS.

CAP. CXVII.

Iaspidum quædam smaragdum imitatur: alia crystallum, colore similis pituitæ: alia non dissimilis aeri, ob id uocatur aerizusa: alia ueluti fumo infecta, quæ capnias ex argumento uocatur. quædam lineis albis resplendentibus præcingitur, Assyrios appellata. alia terebinthinæ similis, quæ terebinthizusa dicitur. alia colore callaida gemmam æmulatur. Omnes amuleta esse traduntur, & accelerare partum femoribus appensæ.

Iaspidum ge-
nera.

Iaspidum genera longè plura recensentur, quàm quæ à Dioscoride describuntur. Quandoquidem quædam ui-
situr cæruleo copioso, aut glauco pingui similis, id est, uiridis lacte suffusa. Alia purpurea, qualis nascitur in
Phrygia. Alia rosea, & quasi floribus tincta, qualis in Ida monte profundissimis specubus foditur. Alia ex
purpura cærulea, qualis inuenitur in Cappadocia. Alia ex rubro nigra. Alia iecoris imitatur colorem, quæ si
saturatiore colore reperiatur, lienis eiusdem coloris diluti, & nigri cingi solet. Quædam niuem imitata rutilis
punctis respergitur. Quædam onyche pungitur, aut ex altera parte iaspis est, ex altera onyx; proinde iasponyx
uocata. Alia cuius altera parte sit purpurea, altera uiridis, nec utrinque pellucens, sed qua parte uirescit. In

Iaspidum na-
tura.

summa uaria est Iaspidum natura. Suspensas ad plura ualere aiunt, nempe ad omnem sanguinis fluorem, ad prote-
gendum conceptum, & partum inuandum, ueneremq; inhibendam, & febrem, & hydropem fugandam. Nec de-
sunt superstitiosi, qui dicant Iaspidas homines reddere gratos, potentes, ac tutos, si quibusdam magicis uerbis ad-

Iaspidis uires
ex Gal.

murmurentur, priusquam suspendantur. Ex tot Iaspidis generibus uiridis tantummodo meminit Galenus lib. ix.
simplicium medicamentorum, ubi de facultatibus eius ita disseruit. Proprietatem nonnulli lapidibus quibusdam
testimonio suo adscribunt talem, qualem re uera habet Iaspis uiridis, nempe Stomachum, uentrisq; os adiuuans
appensa. Ac nonnulli quoque ipsam anulis inserunt, scalpuntq; in ea draconem radios habentem, uelut rex Ne-
chepfos scripsit in quartodecimo libro. Sanè huius ego quoque lapidis abunde periculum feci. Torquem enim
ex huiusmodi lapillis confectum à collo suspendi, ita ut lapides os uentris contingerent. Apparebant autem nubi-
lominus prodesse, etiam si sculpturam non haberent, quam descripsit Nechepfos. hætenus Galenus. Qui lapis
Latinis Iaspis, Græcis ἰάσπης dicitur: Italis, Diaspro.

Nomina.

Αἰδὸς αἰτίτης. LAPIS AETITES.

CAP. CXVIII.

Aetites lapis est ueluti prægnans, cum quatitur, alio in utero sonante. Grauidis continet partus,
cum lubrica sunt uulua, & parum tenaces, sinistro brachio adalligatus; sed parturientibus è bra-
chio amoueatur, & feminibus alligetur, ut sine doloribus pariant. Furem deprehendit, si quis in
pane cõditum offerat: fur enim mansum deuorare non poterit. Quin etiam concoctus furem coarguit:
quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Tritus, & cerato exceptus, cyprino, aut gleucino, aut
alio excalfaciente, comitiales magnificè iuuat.

Aetite lap-
idis hist. & ui-
res.

Aetiten Græci, Latini Aquila lapidem dicunt, quod aliquando in earum reperiatur nidis. Variat lapis hic
tum colore, tum magnitudine, & uulgaris est notitia. Meminit huius Plinius libro xxxvi. cap. xxi.
his uerbis. Aetite lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aq-
uitarum, sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem, & feminam: nec sine ijs parere, quas
diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera eorum quatuor. In Aphrica nascentem, pusillum, & mollem
intra se, ac uelut in aluo habentem argillam suauem, candidam: ipsum friabilem, quem feminei sexus putant.
Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutulum, in aluo habentem durum lapidem.
tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Aphrica nascentibus similis, amplior tamen, atque dilatatus. cæteris
enim globosa facies. Habet in aluo arenam incundam, & lapillos: ipse tamen mollis, ut etiam digitis frietur.
Quarti generis Taphiusus appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex
hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus, & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur callimus,
nec quicquam tenerius. Hætenus de aquilinis lapidibus Plinius. Αἰδὸς αἰτίτης Græcis dictus, lapis Aetites
Latinis uocatur: Arabibus, Hager achtamach: Italis, pietra d' Aquila.

Nomina.

Αἰδὸς ὀφίτης.

LAPIS OPHITES.

CAP. CXIX.

Ophite genera multa. quidam ponderosus, & niger. alter cinereo colore spectatur, punctis distin-
ctus. tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores
& serpentium ictus profunt. Feruntur, qui lineas habent, lethargo, & capitis doloribus auxiliari.

Ophite lapi-
dis hist.

Ophite lapidis meminit Plinius libro xxxvi. cap. vii. sic inquit. Ex ophite columna, sed parua admo-
dum inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores se-
dare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis, ac lethargicis adalligari iubent candicantem.

Ophites mar-
mor.

Contra serpentes autem à quibusdam laudatur, præcipue ex his quem tephria appellant à colore cineris, hæc Pl-
nius. Verum Ophites marmor, quod uulgò uocamus Serpentino, porphyrite fere lapidis instar durissimus, est, co-
lore minime nigricante, nec candido, nec cinereo, ut in suo requirunt Dioscorides, & Plinius, sed uiridi saturato di-
lutis eiusdem coloris maculis resperso. Ex quò sanè constat antiquorum Ophiten à nostrate maxime fuisse diuer-
sum. Ophite lapidis uires tradidit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ophites quem
uocant lapis ustus extergendi confringendiq; uim possidet, ceu etiam uitrum. Admodum enim & ipsum ex uino
albo ac tenui epotum lapides uesica comminuit. Verum ipsum in lapidibus quispian forte non numeret. Et in-
frà in Iaspidis uiridis mentione de Ophite ita scribit. Porro lapidem ophiten (deprauati sunt Græci codices, qui
habent ὀφειτίτην) uir fide dignus re uera iuuare morsus à uipera suspensum retulit. Sed eiusmodi facultates ex-
tra usum sunt methodo constantem: uelut etiam Hieracitis, & indici, cum profluentem ex hæmorrhoidibus sistit
sanguinem. Lapis Græcis αἰδὸς ὀφίτης, Latinis Lapis ophites, Italis pietra Serpentina uocatur.

Nomina.

Λίθος ἐν τοῖς σπόνγιοις.

LAPIDES IN SPONGIIS.

CAP. CXX.

LAPIDES in spongijs inueniuntur, qui uesicæ calculos rumpunt, in uino poti.

L Apides in spongijs reperti, omnibus notissimi sunt: quippe quod rarissima sint spongia, quæ hisce lapidibus uacent. Horum uires retulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lapidēs, qui repertiuntur in spongijs, frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam, ut lapidem in uesica comminuant, unde qui id scriptum reliquerunt, mentiti sunt: uerum qui in renibus consistunt rumpunt, uelut qui ex Cappadocia cōuehantur, quos in Argeo nasci aiunt. Soluuntur autem hi in succum colore lacteum. ex quo liquet, quod extenuandi uim obtinent, absque ut insigniter excalsfaciant. Λίθος ἐν τοῖς σπόνγιοις Græcè, Lapidēs in spongijs reperti dicuntur: Arabicè, Hagiār alsēfengi: Italicè, pietre delle spugne.

Lapidum spongiarum uires ex Gal.

Nomina.

Λιθοκόλλα.

LITHOCOLLA.

CAP. CXXI.

L ithocolla glutinum, quo lapides coniunguntur. conflatur autem ex marmore, lapide Pario, & taurino glutine. Potest candente specillo admotum, incommodos oculis pilos replicare.

Λίθος ὀστρακίτης.

LAPIS OSTRACITES.

CAP. CXXII.

O Stracites testæ similitudinem habet, crustosus, & in laminas fissilis. quo mulieres ad detrahendos pilos, pro pumice utuntur. Menses drachmæ pondere potus ex uino sistit. Si quatuor diebus à purgatione bibatur sicilici pondere, foeminis præstat ne concipiant. Cum melle autem impositus, mammarum inflammationes lenit, & nomas cohibet.

O Straciten lapidem, quo pumicis uice usa est antiquitas, hætenus mihi uidere non licuit: quanquam reperi hunc in Hildesheimio circa antrum à nanis appellatum, colore subrubeo, & ostracorum testis similem, libro quinto de natura fossilium scribit Agricola. Eius uires tradidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquit. Porro ostraciten uocatum lapidem prædicare quosdam audio, quasi desiccandi ualenter facultatem obtineat, temperatam ex adstrictione, & acrimonia, uelut & Geoden nomine, pupillas expurgare, & uberum testiumque phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctum. Sapis Latinis ostracites, Græcis λίθος ὀστρακίτης dicitur: Italis, pietra ostracite.

Ostracitæ lapidis confid. & uires.

Nomina.

Σμύρις λίθος.

SMYRIS LAPIS.

CAP. CXXIII.

S Myris lapis est quo annularij scalptores lapides expurgant, ad erodendum, & urendum utilis: gingiuis, quas humor uexat, prodest: dentifricio commendatur.

Ἄμμος αἰγιαλῆτις.

ARENA LITORALIS.

CAP. CXXIII.

A Rena è litoribus sole feruefacta, hydropicorum tumores exugit, si capite tenus in ea obruantur. Torreri solet ad aridos fatus, pro milio aut fale.

S Myris uulgò nobis Smeriglio, notissimus est lapis, præsertim quod eius puluere expoliantur gemmæ, et Armorum omne genus. Vitrum quoque Smyride lapide finditur, quemadmodum & adamante, tanta inest ei durities. Huius uires Galeno lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis describuntur. Sed & Smyris uocata, quod multum abstergentem habeat facultatem, clarum est uel ex eo quod dactyloglyphi, hoc est, qui annulos exculpunt, eum in usum illo utantur. Quinetiam quod dentes pueros efficiat, experti sumus. Lapis, qui Græcis λίθος σμύρις, Latinis lapis Smyris appellatur: Italis, Smeriglio. Quæ uerò Latinis Arena litoralis, Græcis ἄμμος αἰγιαλῆτις, Italis Arena marina dicitur.

Smyridis confider. & uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκόνιν αξία.

LAPIS NAXIUS.

CAP. CXXV.

E Cote Naxia, quod exacuendo ferro deteritur, illitum alopecias ad pilum reducit. uirginum mammas cohibet, nec increfcere patitur. Potum ex aceto lienem absument, & comitialibus prodest.

Λίθος γεώδης.

LAPIS GEODES.

CAP. CXXVI.

G Eodes lapis adstringit, siccatur, caligines oculorum discutit. Illitus autem ex aqua testium, mammarumque inflammationes sedat.

N axium lapidem nullis prorsus notis descripsit Dioscorides, sed illum legitimum esse censeo, quo passim utimur ad cultellos acuendos, & fenarias falces, nobis uulgò Cote appellatum. Geodem autem, cum ita à terra

terra

Nomina. terra denominatum esse putem, me sepius uidisse crediderim, cum in Boemia, Misnia & Saxonia lapis quidam subrotundus, colore ferrugineo reperiatur, qui flauam terram non modicam intra se concludit. Naxius autem, Galeni testimonio, non solum uirginibus mammarum incrementum prohibet: sed & pueris testes crescere non patitur, tanquam uidelicet particeps facultatis refrigeratoria. Lapis, qui ἀξόνια, Græcis, Latinis lapis Naxius, ut etiā Italis pietra Naxia nominatur. Qui uero λίθος γεωδής Græcè, lapis Geodes Latinè, pietra Geode Italicè dicitur.

Γῆ πᾶσα.

TERRA OMNIS.

CAP. CXXVII.

OMnis terra, ad medendi usum recepta, summam & primam uim habet refrigerandi, meatusque obducendi, occludendique: sed specie distat, cum alia adiunctis quibusdam ad alia sit utilis.

Γῆ ἐρετρια.

TERRA ERETRIA.

CAP. CXXVIII.

ERetriades duæ sunt, una uehementer alba est, altera cinericia. Optima habetur ad cinereum colorem uergens, perquam mollis: quæ si per æramenta tractim ducatur, lineam uiolaceam refert. Lauatur, ut cerussa, aut hunc in modum. Teritur seorsum, cum aqua, & ubi pessum ierit, humor leuiter excolatur: siccata solibus, iterum teritur interdiu, adiecta aqua, ut uespere confidat: antelucanis colo excernitur, & demum in sole trita, si fieri potest, digeritur in pastillos. Quod si tosta desideretur, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum coniunguntur, oreque uasis diligenter obturato, supra carbones candentes continenter foliis persilantur: ubi uero cinis in fauillas se conuertit, aut acreum colorem contraxit, exempti reconduntur. Vim habet adstringentem, & refrigeratorem, leuiter mollientem: caua explet, & sanguinolenta conglutinat.

Γῆ σαμία.

TERRA SAMIA.

CAP. CXXIX.

Samia præfertur candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, mollis, succosa, friabilis: cuiusmodi est, quam aliqui collyrion uocant. Duæ enim species eius: unam antè diximus: altera aster appellatur, crustacea, & cotis modo prædensa. Vritur, ac lauatur, ut eretria, uimque consimilem habet. Sanguinis reiectiones sistit: foeminis fluxione uulua laborantibus, cum flore syluestris punice datur. Testium, & mammarum inflammationes, illita ex rosaceo, & aqua, refrigerat: sudores arcet, contra serpentium morsus, & uenena pota ex aqua auxiliatur.

Λίθος σαμῖος.

LAPIS SAMIUS.

CAP. CXXX.

Samius lapis in Samia terra inuenitur, quo aurifices utuntur poliendo auro, ut resplendeat. Probat candore, & duritia. Vis ei adstrictoria, & refrigerans. prodest stomachicis potus, sensus hebetat: uerum ad fluxiones oculorum, & ulcera, cum lacte efficax est. Partus, ut tradunt, adligatus accelerat, & conceptus foeminarum custodit.

Terra Samia
confid.

Terra, quam Samiam uocant, an ex Samo deferatur in Italiam, non equidem affirmarem; nisi legitimam uiderem. Hanc primum mihi misit eruditissimus medicus, et simplicium indagator non postremus Alphonsus Pantius Ferrariensis. Hæc enim cum frangitur radiantes quasi stellas ostendit. unde illi Asteris nomē. Præstitit Samia terra maximum in medicina usum Galeni tempore, qui ea, quæ aster appellatur, tanquam præstatiore semper usus est. huic tamen Dioscoridi præfertur illa, quam aliqui collyrion uocant. Sunt qui putent Samiū asteram illum esse lapidem, quem seplasia Talcum nominant. Sed ij, meo quidem iudicio, hallucinantur. quandoquidem Talcus linguæ contactu nunquam glutinis modo adhæret, attritu contumax est, nec cotis instar prædurus uisitur. Adde quod Talcus non sit crustosus, sed squamosus, translucidus, ut uirum, ac leuis: & quod non nisi magno labore, & diutino igne comburi possit: nec id quidem per se fieri potest, nisi quibusdam admistis, quod tamen Samio asteri non euenit, ut pote qui facile teste Dioscoride, eretria terræ modo comburatur. Ad hæc sciant medici Talcum ebibitum strangulare, non secus ac gypsum: cum tamen Samius aster perinde atque Lemnia terra, contra uenena, & uenenosorum serpentium ictus maximè auxiliatur, & ut illa labijs & linguæ inhæreat. Id quod aliquando animum traxit ad credendum, eam terram uel Samiam, uel Samiæ similem esse, quam magnificiunt circulatores, qui serpentes circumferunt, à Melita insula allatum: quamque uulgò uocant Pietra di san Paolo. Siquidem hæc colore candida spectatur, linguæ tangenti pertinaciter adhærecit, mollis est, & succosa, facileque friabilis: & aduersus uenena, & serpentium ictus Lemniæ uicem explet. Caterum neque illud ausim asserere, quod lapis Samius uocatus ad nos conuehant mercatores, quo aurifices aurum, & argentum antiquitus poliebant: etsi hunc quoque in Germania reperiri scribat Agricola. Terra Samia sic Latinis, atque Italis, ut γῆ σαμία Græcis appellatur. Lapis uero λίθος σαμῖος Græcè, Lapis Samius Latinè, & pietra Samia Italicè nominatur.

Nomina.

Τῆ χία.

TERRA CHIA.

CAP. CXXXI.

Chia eligi debet candida, uergens ad cinereum, Samiæ similis. Est autem crustosa, † albaque, sed † Orib. χία λε-
fictitijs formis differens. Vis eadem, quæ & Samiæ. extendit faciem, & erugat, atque splendi-
dam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat. in balneis pro nitro deterget.

Terram Chiam notis omnibus legitimā, misit ad me superiori anno Alphonsus Pantius medicus Ferrariensis.

Τῆ σελινυσία.

TERRA SELINVSIA.

CAP. CXXXII.

EAdem præstat Selinusia. maximè laudatur, quæ uehementer resplendet, candida, friabilis, &
humore dilui celerrima.

Hanc à me antea non uisam, albam splendentem, atque friabilem misit ad me idem Alphonsus Pantius.

Τῆ κίμωλια.

TERRA CIMOLIA.

CAP. CXXXIII.

Cimoliæ duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam ha-
bet pinguitudinem, tactuque frigida sentitur. Vtraque aceto diluta, parotidas, & alia tuber-
cula discutit. Ambusta igni, si statim cimolia oblinantur, pustulas non sentient: testium duritias,
& totius corporis collectiones cohibet: igni sacro imponitur. In summa, utraque multum in medicina
commendatur, si incorruptæ originis, nec spuria assumatur.

Τῆ πνιγίτις.

TERRA PNIGITIS.

CAP. CXXXIII.

Quæ pniigitis dicitur, colore ferè cretriæ similis est, grandioribus tantum glebis: manum si quis
admoueatur, refrigerabit: tactu linguæ usque adeo glutinosa, ut pensilis hæreat. Cui effectus idem,
qui cimoliæ, paulò tamen infirmior. Hanc aliqui pro cretriade uendunt.

Ὅσρακα τῶν ἰπνῶν.

TESTAE FORNACEAE.

CAP. CXXXV.

Fornaceæ testæ uehementer tostæ, crustas ulceribus obducunt: quare prurigini, & papularum eru-
ptionibus, medentur. Podagricis prosunt: strumas discutiunt, cerato exemptæ.

Τῆ ἐκ τῶν καμίνων.

TERRA FORNACVM.

CAP. CXXXVI.

FORNACVM terra, quæ retorrída fuluescit, eiusdem cum testa effectus.

Τῆ μελία.

TERRA MELIA.

CAP. CXXXVII.

Melia colore cineream eritream imitatur, aspera tactu: ea digitis friata, derasi pumicis modo cre-
pitat. Vim habet aluminosam, sed remissiusculam, id quod gustu deprehenditur: modicè lin-
guam siccatur: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: uiriliginis, & lepræ
abstergit. Pictoribus usum præbet, ut colores diutius perennent. Emplastris uiridibus, quæ chloræ
dicuntur, efficaciter inferitur. Ex omni melia terra, & omni alia in uniuersum, eligi debet recens, mol-
lis, non lapidosa, friabilis, quæ cum humorem attigerit, faciliè resoluatur.

Quanuis terra Eretria, Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, & Melia antiquis notissima fuerint, & in usu
medico frequentissima, ut author est Galenus; tamen ab his, qui nos præcesserunt, adeo neglectas fuisse cõ-
stat, ut pauci admodum sint hac ætate, qui eas agnoscant. Ego autè et Pnigitem, et Erethriam, sum con-
secutus. Alphonsi Pantii medici Ferrariensis, liberalitate. Verum cum terras has, non habeantur in Myropo-
lijs, operæpretium nõ duxi, ut in singulis moram traheremus, ac de earum historia & uiribus latius differeremus.
Quæ terræ ὅς χία, σελινυσία, κίμωλια, πνιγίτις, μελία Græcis, Latinis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, Melia:
Italisch, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigite, Melia uocantur: Arabibus uerò terra Cimolia Teri chimolea, seu
Thin chimulia: Pnigitis, Terri hanem.

Nomina.

Τῆ ἀμπελίτις.

TERRA AMPELITIS.

CAP. CXXXVIII.

EX ampelide terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syriæ nascitur, laudatur in primis nigra,
piceæ longos carbones referens, modicè assulosa, æquabili splendore, quæ detrita, accepto oleo,
statim eliquescit. Vitiosa censetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non resoluitur. Vim dissi-
pandi, & refrigerandi habet. ad calliblephara additur, tingendis capillis idonea. Vfus eius ad illinen-
das uites, sub germinationis tempus, utpote cum innascentes uermiculos enecet.

Ampelitis

Ampelitis
terra confid.

Ampelitis, ut author est Galenus libro nono simplicium medicamentorum, hoc sibi nomen iure uendica-
uit, quod antiquis in frequenti haberetur usu, ad præseruandas ab erucis uitium gemmas prima earum
germinatione, quemadmodum nos nisco circumlito nostras tuemur in Hetruria. Pharmacitis uero dici-
tur, quod medicamento sa maxime sit. Siquidem non modò uermiculos ad uites ascendere inhibet; sed etiam eos
interficat. Hæc usque adeo bitumine referta est, ut Plinius, & Possidonius, bitumini similem ipsam fecerint.
Cuius experimentum est, si facile in oleo imposita, liquecat. Quamobrem credidere nonnulli Ampelitim ter-
ram crustosum illum fuisse lapidem, quem scribit Galenus se inuenisse in Lyciæ litoribus, & in cæle Syria, qui
in ignem coniectus leuissculâ edebat flammam. Hoc argumento nixi, quod idem scripserit se reperisse lapidem
illum in quodam colle omni ferè ex parte circumdato ab Asphaltite lacu, quem Sodomeum uocant, ex quo bitu-
men in ipsum labitur lacum. Quapropter non desunt, qui dicant, Galenum haudquaquam nouisse, eos lapides
nil aliud esse, quàm terram ampelitem. quæ cum piceum referat carbonem, ut Dioscorides ipse testatur, non mi-
rum, si potius lapidis, quàm terra speciem præ se ferat. Non ab re itaque credendum fuerit, Ampelitim terram
non admodum à Gagete lapide differre. quippe quod utraq; ex terra & bitumine suam traxerint originem.
Ampelitis nuperrimè è Carniola, ubi foditur, ad me allata est, nullis reclamantibus notis. Hæc, quæ γῆ ἀμπελίτις
Græcis, Latinis terra Ampelitis appellatur: Arabibus, Thin alcharin: Italis, Terra ampelite.

Nomina.

Ἀσβόλι ζωγραφικὴ.

FVLIGO PICTORIA.

CAP. CXXXIX.

Fvligo, qua pictores utuntur, ex uitarijs officinis colligi solet: siquidem ei palma tribuitur. Vis ei
ad adstringendum, & erodendum efficax. fracta, cum rosaceo cerato ad cicatricem perducit.

Μέλαν γραφικόν.

ATRAMENTVM LIBRARIVM.

CAP. CXL.

Atramentum, quo scribimus, fuligine è tedis coacta colligitur. In singulas libras gummis, ter-
næ fuliginis uncia adijciuntur. Fit etiam è resinarum, & pictoria fuligine, de qua paulò antè di-
ximus. Assumitur autem fuliginis mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini, atramenti sutorij,
singulorum fescuncia. Additur conuenienter erodentibus medicamentis. ambustis, ex aqua commodè
crassius illinitur, sed non antè soluat, quàm cicatricem induxerit: sanatis siquidem ulceribus, sua
sponte decedit. Cæterum habes, amicissime Aree, ferè quæ tradenda duximus pro operis modo, quem
destinaueramus, & materia, auxiliorumque medicinalium copia.

Nomina.

De fuligine pictoria, atque etiam de Atramento librario latius & apertius à Dioscoride scriptum est, quàm
ut de his plura nobis supersint dicenda, uel declaranda. Quare iam unà cum authore nostro, huic quinto
libro finem imponamus. atque insuper DE O, cui omnia, quæ à nobis sunt, aut dicuntur, accepta fer-
re par est, immensas agamus gratias. Ea fuligo, quæ ἀσβόλι ζωγραφικὴ Græcè, Latine Fuligo pictoria dicitur,
quemadmodum Italis Fuligine de pittori. Quod uero μέλαν γραφικόν Græci, Latini Atramentum librarium, Ita-
li Atramento librario, aut Inchiostro nominant.

LIBRI QVINTI FINIS.

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. SEXTVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE LETHALIBVS VENENIS,

EORVMQVE PRAECAVTIONE,
ET CVRATIONE.

Præfatio Dioscoridis.

UPERIORIBVS, amicissime Arce, libris tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem fructibus, lacrymisque: item animalibus, melle, lacte, seuo, frumentis, oleribus, herbis, radicibus, liquamentis, uinis, metallisque. In hoc uero totius operis ultimo, facultates medicamentorum recensuimus, quæ prodesse nobis, aut officere possunt.

Vitata igitur orationis prolixitate, opus institutum prosequamur. Huiusmodi autem tractatus cum bifariam distributus sit, in partem uenena præcauentem, ita ut ne fallant sumentes, aut si quando per imprudentiam dentur, ut tum quoque innoxia fiant, irritaque: & in ratione ijs succur-

- 30 rendi, qui iam noxam sentiunt: primum differam de præcauendi modo, quem esse difficillimum plerique maiorum arbitrantur, quod dantes clam uenena ita insidias temperant, ut peritissimum quenque decipiant. Siquidem uenena sua amaritudine, permixtis dulcibus, spoliunt, & graue odoris uirus mixtura odoramentorum eximunt. Aut medicamenta immiscent, quæ tuendæ sanitatis gratia dari putantur, & præsertim in ualitudine, ut absinthium, tragoriganum, satureiam, aut hyssopum, quinetiam thymum, irim, origanum, abrotonum, castorium, aut si quid medicamenti purgatorijs cognatam habere qualitatem uideatur. Aut potionibus inferunt, ut uinis asperis, iuribus, passo, mulsæ aquæ, musto: succis, ut in cremore lentis, polentis: aut medicaminibus, aut alijs, quæ assumuntur, edulij speciem referentibus. Quare qui in ea suspitione sunt, conditos cibos uitari debent, omniq̃ue intenso sapore dulcium, aut salforum, aut acidorum abstinere: nec sitibundi assatim bibere, aut esurientes uoraciter
- 40 comesse, semperq̃ue ad saporem horum diligenter attendere, præsertimq̃; potu frigidam aquam præsumere. Satiato enim appetitu, qualitates ægerrimè postea concoquantur. In agris quidem facile cauemus potiones auxilij prætextu dari solitas, quas offerunt improbi ueneficiorum artifices: itaque ob id laborantes morbo non perinde audentium iniurijs patent. Et hæc quidem ne facillè incauti seductique homines capiantur dolis ueneficorum, ratio est, & facultas. Sed alia superest expeditior, ut suspiciosi aliqua præsumant, quæ uenenorum uires hebetent, & inefficaces irritasque reddant: cuiusmodi caricæ sunt cum iuglandibus nucibus manducatæ, & quæ cedromela uocant, id est citria, seminisq̃; napi drachma cum uino. Item folia calaminthæ, aut creta, quæ Lemnia sphragis appellatur, pondere pari cum uino: aut rutæ folia, & nucis iuglandis nucleum: aut caricæ duas, & salis callum ieiuni sumant, & nullo ueneni genere lædentur. Antidota ex uino sumpta, eundem effectum præbent: inter
- 50 quæ intelligitur magnum Mithridatium, & quod scinco, & quod sanguine temperatur. Quin & sæpe uenenis obsistunt peculiare quidam corporum affectus certo quodammodo constitutorum, cum quadam cibi, potusque qualitate, tum uini copia ita temperatorum, ut cum uenenis dissentiant. si quidem ingesti ueneni uires frangunt, atque iam priore alimento fractis, præclusisque meatibus, obstant, ne membratim per digestionem insinuetur. Verum enim uero, quoniam fortunæ necessitas interdum similia discrimina peregrè agentibus adfert, absque ullis insidijs hominum, non nihil differendum mihi de hac re necessarium duco. Iam primum igitur culinam apparare loco subdiali conuenit, cibosque & potus in huiusmodi loco struere. Si id fieri commodè nequit, secunda erit conditio hæc, apparandi, apponendique sub tecto. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda: frequenter enim à superioribus contabulamentis animalia decidunt exigua quidem, sed quæ non
- 60 modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Porro uinaria uasa diligenter intueri oportet: nanque reptilia odore uini illiciuntur, quæ interdum sorbendo, noxium uirus eructarunt, interdum uero delapsa immerasque expirarunt, & exitij causas haurientibus attulerunt.

Sed

Sed hæc hæc haftenus dicta sint, ne cauti, & prouidi insidijs pateant. Quod si qui sua sponte, aut ex quorundam insidijs sumpserunt, auxiliari primo quoque tempore oportebit. siquidem dum comites singulorum uenenorum notæ expectantur, immedicabile fit uenenum, & paulisper neglectum, medicamentis ægrè cedit. Quare si qui pro comperto se uirus sumpsisse intelligunt, & fateantur, aut eorum, qui aderant, testimonio constet, protinus ad idonea remedia transeunt, faciliè peculiari, naturæque constitutioni restituemus. Neque enim ijs assentimur, qui prorsus auxilia in huiusmodi frustra adhiberi contendunt. Quo enim modo morbi, quorum causæ cæcæ, latentesque corporibus insident, medicinam admittunt, & quæ forinsecus incurrunt uenena, medendi rationem aspernantur? Aequè uerò omnes morbi pro causarum ingruentium magnitudine, proque antecedentibus affectionibus, qualitatibusque, quibus sit opportunum corpus, uel medicabiles sunt, uel nullis cedunt medicamentis. Quod si qui forsitan obmutescentes, aut temulenti, aut nolentes alioqui uenenum à se egeri, nullam nobis eius cognitionem præbeant, tum protinus accedendum ad ea, quæ communiter e potis quibuscunque uenenis opitulari consueuerunt. Atqui nullum magis in omnia ualens auxilium dari potest, quàm ut proximo loco uirus foras exhauriatur, priusquam inualecat. Quare sine mora calidum oleum ex aqua, aut seorsum, ut uomitare cogantur, dari conuenit. Aut si oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida, aut malua, aut lini semine, aut trago, urtica, fœno græco, aut halicæ decocto, uicem eius exhibebit. Hæc enim non modò uomitionibus exigent ui illa sua laxatrice, aut nauseam ciente; sed aluum quoque subducent, & corporum inanitione ita aduersabuntur, ut acrimonias uenenorum hebetent. Id quod euidenter huiusmodi argumento deprehendere licet. Esto, ut quisquam uiua calce, uel fæce, aut cantharidibus, aut alio quouis acri, corpus exulcerare statuerit, is si ipsum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neque uehementer adstringi corpus, neque refrigerari poterit, si antea perungatur. Quinetiam uomitus non ob id modò, quod uacuet, & noxium humorem excernat, iuuamentum adfert; sed quod assumptum uirus nonnunquam odore, coagulatis grumis, aut colore prodat. quippe cum odore, & amaritudine, meconium: colore, cerussam, gypsumue: grumis, lac aut sanguinem animalis recens iugulati ostendat. Nam grauis odor regestorum, leporis marini, aut rubetæ ueneficia deprehendit: ita ut nonnulla ab ijs remedia peti possint, ad idonea singulorum auxilia transeuntibus. Oleo etiam maluæ decoctum admiscetur, aut glaucium, aut adeps anserinus, aut pinguium carniū iura, aut lixiuium lignorum cinere factum. Vbi uerò uomitus diligenter citatus fuerit, nequid in uentre coierit, quæ hæserunt intestinis reliquæ, clyster acri deuocentur. Facit & nitrum tritum cum hydromelite sumptum, & uina uetera liberalius e pota, gallinacea iura, præpingues pisces, uetustæ carnes pinguesque, & quæ adipe aut recenti butyro patantur. Aluum nanque subducunt, uti diximus, & stomachum resoluunt, proniorem ipsum ad uomitionem reddunt: & uenenorum acrimonias hebetant, atque meatus obstruentia, celerem uirum penetrationem inibent. Quinetiam medicamenta dantur, quæ communi dote profunt, ut Lemnia terra, agaricum, abrotonum, irio, radix eryngij, semen pastinacæ, & calaminthæ; nardum Gallicum, castorium, ferulæ uirentis medulla, flos rhododendri, succus marrubij, laser, aut laserpitium, sagapenum, peucedani succus, aut panacis, & radix, quam magadarim appellant, aristolochia longa, syluestris rutæ semen, & betonicæ, quam cestron nominant, folia. singula cum uino drachmæ pondo sumi debent. Effectum præbet polij decoctum, & seseli, & liquida pix linctæ. Magnificè ferunt opem antidota, quæ in calce operis scripta reliquimus. Communis ratio præstandi auxilij ita se habet. Ceterum ab ijs, quæ consueuerunt euenire, communia remedia sumptuari possunt. Ferè enim uires uenenorum quam plurimorum in affectus consimiles corpus tandem redigunt. Quam ob causam plerisque communia conducunt auxilia. uaria etenim sunt uenenorum genera, communes tamen, nec multi iidem affectus oriuntur. Neque fieri potest, ut omnes concurrentesque casus, quæ symptomata uocant, unum uenenum sequantur. alioquin superuacanea fuisset uenenorum singulorum traditio, cum suis remedijs ab authoribus descripta. Neque uerò in uno eodemque promptum est inuenire, ut quis stomachi, alui, intestinorum, iecoris, renum, & uesicæ dolore uehementer crucietur, ut singuliat, erodatur, contremiscat, refrigeretur, obmutescat, conuellatur, pulsus elanguescat, spiritus difficilis fiat, ueterno prematur, uertigo obuersetur, caligent sensus, stranguletur, sitiat, sanguis erumpat, febre conficietur, ægrè lotium reddat, torminibus uexetur, crebro uomitet, nausea prematur, rubescat, liuore sugilletur, palleat, desipiat, stertat, uiribus deficiatur, & pleraque alia faciat, patiatque. singula enim in generales affectus deducta, pauca numero, & communia ea demonstrant, quæ euenire consueuerunt. Quare in singulis, quæ supra diximus, non faciliè fuerit deuoratum uirus cognoscere. Nam oris & linguæ erosio, stomachi, uentris, uesicæ ac renum inflammatio, uehemens urinæ difficultas, & interdum cruoris cum eo exitus, lancinatio, & in pluribus partibus quidam adustionis sensus, non in cantharidibus modò potis reperiuntur; sed in erucis quoque pinorum, & bupreste, & salamandra. Porro non modò eos, qui meconium hauserunt, ueterno, aut sopore premi, stertere, liuore sugillari, torpere, refrigerari, stupefcere, toto corpore pruritu sentire, sensu priuari constat; sed eos etiam, qui mandragoram, aut cicutam deuorarunt. Delirium non hyoscyamus tantum infert; uerum etiam, quæ toxica appellantur: itidem aconitum, & mel, quod in Heraclea Pontica gignitur. Strangulatio non minus in fungis, quàm in sanguine taurino, lacte, aconito, cerussa, gypso conspicitur. In summa, difficile unum uni ueneno propriū inuenire signum, quod haustum, gustatumque uirus prodere possit: maxime, quod

quod hæc cæterorum etiam uitiorum, quæ in corpore exoriuntur, communia sequi solent. Cæterum in his, quæ celeriter enecant, noxam signis forsitan indicare possis, si ad ea respexeris, quæ sumus dicturi. Sed in ijs, qui ad longas ægitudines spectant, nihil ad medendi rationem difficile, duntaxat quod pertineat ad indicia noxæ, utpote cum uenena statim, atque præsentaneam uim illam perdiderunt, transmutata in longos affectus, communia reliquorum uitiorum remedia, compositionesque flagitent, cum uenefica proprietas non amplius insit. Si uero longa sit affectio, in aliquod diuturnorum morborum genus recidet, à quibus facile fuerit medendi rationem assumere. Sed de ijs, quæ generaliter auxiliantur, hæc tenus. Consequenter quæ priuatim singulis prosunt, scriptis mandabimus, si prius sigillatim exposuerimus, quæ ex singulis ordinibus exitialem, aut maleficam uim fortiuntur, ut medicinae studiosi ea
 10 cautè obseruent, quæ ad rationem salutis scripta inueniuntur: quod nonnulla eorum, quibus utuntur, uenenis sint commista. Incuria enim magnas adfert noxas, & sæpe continuo usu eorum, homo in perniciem agitur. Proinde animalia, quæ exitiosam uim habent, hæc sunt: cantharides, buprestis, salamandra, pinorum eruca, lepus marinus, rubeta, & rana palustris muta, deuoratae hirudines. Semina sunt, hyoscyamus, coriandrum, cicuta, gith, psyllion. Liquamenta, meconium, opocarpasos, thapsiæ succus, elaterium, mandragoras. Radices, quas mittit chamæleo, aconitum, thapsia, ueratrum, iuxta, agaricum nigrum, ephemerum, quod aliqui Colchicum uocant, quod in Colchide nascitur. Arbores, herbe, olera que: smilax, quam aliqui tithymalum appellant, Romani taxum: solanum manicum, quod & dorycnium dicitur: sardonis herba, quæ ranunculi genus est: corniculatum papauer, pharicum, toxicum, ruta syluestris, fungi. Ab animalibus, taurinus sanguis recens, lac intus coagulatum, mel Heracleæ in Ponto genitum. Metalla, gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, duo sandarachæ genera, spuma argenti, adarce, plumbum, & quod argentum uiuum dicitur. E liquoribus domesticis, uinum abundè post balneas potum, aut passum, & frigida aqua similiter.

COMMENTARIUS MATTHIOLI.

AGNUM sanè, & immensum beneficium acceptum referre debent sapientissimo
 30 Dioscoridi non solum medici orbis uniuersi; sed etiam uniuersa simul humana natura. quippe quod is artem medicam illustrauerit quinque superioribus libris, in quibus infinitorum simplicium medicamentorum historiam, ac facultates miro ordine tradidit: siue quibus nullo quidem pacto ægitudines propelli possent, nulla que earum noxa deleri, quibus uita nostra conflatur, ac tollitur. Sed longè plura adhuc beneficia eidem accepta referri debent, quod deinceps in hoc sexto uolumine, exactissima scientia mirabilique doctrina, ac ratione explicauerit, & quo modo quisque lethalia omnia uenena præcauere possit, & qua etiam ratione succurrat, ne eadem perniciem, uel aliquam inferant noxam, quæ prius per imprudentiam, aut malitiam, uel dolum intus in corpus assumpta fuere. Nam etsi medicamenta tam ad uniuersales, quam ad particulares morbos, qui quotidie inuadunt, affliguntque humanum corpus, necessaria plurimum semper extiterint, apprimèque utilia; innumeri tamen habentur morbi, qui seruata tantum uictus ratione, naturæ duntaxat ope pelluntur. Secus autem euenit
 40 ijs, quibus uenenum exhibitum sit. quandoquidem nisi prius haustis præstantibus admodum antidotis ueneno præuenerint, uel post ipsum assumptum remedia non admisierint, rarissime uel nunquam natura uiribus seruantur. Quin potius eos plerumque uita descit, qui uenenum hauserunt, nisi quàm primùm succurratur remedijs. de quibus ita abundè, accurateque scripsit Dioscorides, ut Galenus & grauissimus author, & medicorum facile princeps, necnon tota posteriorum Græcorum, & Mauritanorum schola, ipsum in hoc adeò diligenter sint imitati, ut ab eo omnem huiusce facultatis doctrinam didicerint. Cuius rei amplissimus testis est Galenus libro primo de antidotis. Quamobrem omnibus perspicuum esse potest, Dioscoridem in hac uenenorum, æquè ac in illa medicamentorum facultate, omnium facile principem, & magistrum extitisse. Itaque cum in alios eius quinque superiores libros, commentarios (ut puto) non inuitiles conscripserim, me equidem operæ precium facturum putauit, si libro quoque sexto commentarios adderem: præsertim cum nouerim quàm utile sit, ac necessarium homines in uniuersum assequi tum modum, tum rationem tam præcauendi, quàm curandi uenena, non solum ea, quæ intus in corpus sumuntur; sed etiam quæ uenenosorum animalium morsu, uel ictu eiulantur, & relinquuntur. Siquidem malefica uenenorum uis, adeò grauis, & potens humana naturæ semper extitit inimica (huic enim magis, quàm cæteris aduersatur) tantaque uelocitate suum exequitur munus, ut sapenumero eundè præstet effectum in corporibus nostris, quem præstat uoracissimus ignis, si quado ad aridissimas peruenerit paleas. Fit enim, ut plerumque uenena, dum iubent qui sumpserunt, uel ictu languent, medicos accersiri, eoque corporis humores insciant, atque etiam principes partes, ut subinde nihil, uel parum prosint remedia, & quàm præstantissima antidota. Quapropter rectè Galenus lib. i. de simpl. medicamentorum facultatibus cap. xxi. scriptum reliquit, quod quando uenenum putredine, & erosione enecans, grauem corpori intulerit noxam, fieri quidem non potest, ut amplius uincatur, supereturque, uel uictus ratione, uel generosorum medicaminum ope. Ex hoc itaque accepi, clareque cognoui,
 60 quod si in hunc quoque librum sextum commentarios non scripsissem, præstantiorem, magisque uitæ humane necessariam medicamentorum partem, intactam silentio præterissem. Quæ quidem pars, cum præterea à nobis ex Dioscoride pluribus antè annis in Italicam linguam uersa habeatur, ac etiam his nostris

Beneficium a
 Diosc. in po-
 steros colla-
 tum.

Ratio cōmen-
 tatorum in li-
 brum sextū.

Veneri opera
tio qualis.

Venenorum
genera unde.

Venena quot
modis mortē
adferant.

commentarijs enarrata, causa nimirum erit, qua potissimum innumeri homines, non modò à mortiferis se tneantur uenenis; sed à morte quoque liberentur. Nam quicumque in hos nostros inciderit commentarios, qui Itali-
ci, aut Latini sermonis non fuerit prorsus ignarus, quanquam non fuerit medicus, non tantum sibi ipsi; uerum
etiam alijs adiumento esse poterit. Nempe quòd usus medicamentis tum simplicibus; tum compositis ad uene-
norum noxam facientibus, quorum inferius præstantiora, ualentioraque referam: quin etiam convenientibus
usus cautionibus, facile aliquando ueneno prorsus medebitur, aliquando autem tandiu ægros uiuos traducet,
quoadiu diligentissimis medicis accersitis, qui nò semper præstò sunt, sed magna ex parte uel longè distant, uel ab-
sunt, integrum medendi locum relinquet. Sed antequàm modum, ac rationem præcauendi uenena in medium
afferam, non alienum duxi ad ampliorem huiusce rei doctrinam, nonnulla in uniuersum præmittere scitu, ut ar-
bitror, necessaria, ut sine quibus tractatio hæc diminuta, & imperfecta uideri posset. Primum itaque dixerim
(ut etiam Conciliator inquit in libro, quem de uenenis edidit) uenenum omne intra corpus nostrum assumptum
omnibus suis facultatibus prorsus opponi cibo, quo nutrimur. Nam quemadmodum cibus in nostri corporis
sanguinem uertitur, fitque in omni sui parte membris, quæ præcipue nutrit, similis, locum illius, quod continuo in
nobis exoluitur, subintrans; ita uenenu contrario modo se habens, corpus, ac membra, quibus primò adheret (ut
infra latius dicitur) in sibi peculiarem uenenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum animalia omnia, om-
nesque fructus, quæ terra parens gignit, quæque in nutrimentum uerti possunt, si à nobis edantur, in nostrum tran-
seunt alimentum; sic per oppositum modum, uenenata intrò in corpus sumpta, uniuersa corporis nostri membra
uenenata reddunt. Quippe cum omne agens suo passo sit fortius, uenenum ui sua agendi ualida, nostram uincit
substantiam, uertitque in suam uenenatam naturam, ea sanè ratione, qua ignis sua ui agendi potentissima paleas
celerrimè in se ipsum conuertit, & conficit. Ob id itaque dixere antiqui rerum naturalium exploratores, quòd
uenenum homines interficit corrupta corporis temperie, & compositione. Id quod maxime comprobatur Galenus
lib. I. II. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi in hoc, inquit, differt alimentum à medicamento,
quòd hoc nostrum corpus alterat suis qualitatibus, illud uerò conuertitur, fitque substantiæ corporis simile.
Porro scire conuenit (ut Auicenna, & Auerroes posteritatis memoria prodiderunt) uenena in uniuersum trium
esse generum: ut enim aut à plantis, aut ab animalibus, aut à metallicis exitiosam uim habent; ita inde di-
scrimina sortiuntur. In plantis igitur ea omnes inter uenenata recensentur, quæ ciborum natura omnino
repugnant, & aduersantur: quæ natura non eiusmodi sunt, ut esitate in alimentum conuerti possint. quinimo
contrariam obtinent facultatem, ita ut membra iam nutrita in se ipsas conuertant. Cuiusmodi est elleborus,
aconitum, cicuta, napellus, Sardonias herba, nerium, & alia quamplurima plantarum genera, de quibus in pro-
cessu pluribus seorsum agemus. In animalibus ea omnia ueneno inficiunt, cuius natura humana prorsus aduersa-
tur. Patet id in uiperis, aspidibus, basiliscis, lepore marino, rubeta, scorpio, phalangio, salamandra, rabidis
quadrupedibus; item in morticinis carnibus, aut à fulmine occisis, aut à uenenosis, & rabidis animalibus. Cæ-
terum hac in re, licet nonnulli dicant uenenum cum uita animalis consumi, eo ducti exemplo, quòd cerui, lupi,
apri, & reliquæ feræ, quæ uenenatis sagittis conficiuntur, innocue comedantur; scire tamen oportet, hanc re-
gulam deficere in his, quæ pestis, aut rabies, aut fulminis ictus, aut uenenosorum morsus enecat. Quandoqui-
dem complures uidi mortuos esse, qui tantum boues peste confectos excoarauerant, haud aliter toto corpore tu-
mentes, ac si in hydropem incurrissent. In metallicis denique illa omnia produntur uenenata, quæ malefica, ac
lethali constant facultate. Qualia sunt argentum uiuum, auripigmentum, sandaracha, magnes, & similia.
Ad hæc sciendum est uenena non solum interficere per os sumpta, sed interdum etiam extrinsecus applicata, uarijs
ac diuersis rationibus. Porro quæ per os sumpta uenena uitam adimunt, sub ciborum, aut medicinarum spe-
cie plerumque propinantur. Quæ uerò exterius tantum admota inficiunt, ut plurimum à uenenatis, & mortife-
ris animalibus desumuntur. Siquidem hæc homines non morsu modò, uel ictu necant; sed uisu quoque, sibilo,
& tactu (ut quidam scribunt) interimunt. Quinetiam non desunt uenena, quæ gustatu, olfactuque tan-
tum statim hominem in perniciem agant nulla temporis mora. quæ quidem inter cætera malitia, & atrocita-
tis principem locum obtinent: quippe quòd secum deferant præsentaneum interitum, ex quo nullum subinde fiat
reliquum infelicibus moribundis succurrendi tempus. Cæterum morsu, ictuque interficiunt uiperæ, aspides,
scorpiones, phalangia, pastinacæ pisces, rabidi canes, & alia id genus plura. Visu autem, & sibilo (ut
author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, si tamen Galeni legitimus est liber) statim inficit basiliscus.
Tactu alius serpens enecat, de quo agens Auicenna lib. I. II. fen. VI. narrat, quòd is à milite quodam hasta in-
fixus uirulentam uim per hastam transmisit ad manum, quam primò infecit, & deinde totum corpus corruptit.
Ad huiusce rei probationem illud sanè compertum habeo, quod in agro Tridentino euenisse scio. Nempe
cum rusticus quidam suis esset in uinetis, paruum quendam collem sæpius ascendebat, ut ibi uuarum custodiam
ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum, & horrendum uidit serpentem, cuius capiti superne hasta
satis longam infixit: at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hasta circumuolutam, pro ui-
ribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maxime deterritus uociferans, uiatores, & circumstan-
tes colonos ad se ire rogabat. Quam uociferationem audientes, qui non longè aberant rustici, ed cursu ueloci-
ter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij cau-
sa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad uitam reuocarunt. Veruntamen duobus annis
postea is uniuersi ferè corporis stupore in lecto semper decumbens egrotauit, & eo præsertim brachio, quo
perniciosum animal hasta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cum uideamus (ut etiam li-
teris mandauit Galenus lib. VI. de locis affectis) torpedinem marinam derepentè piscatoris manum obstupescere,
ac torpidam reddere, ubi primò is tridente eam tetigerit. Id quod similiter efficit, transmissa per finem

retis

retis qualitate, dum trahitur in litus. Proinde id experientia docti piscatores, si dum retia trahunt, manus torpescere, tremereque presentiant, certò torpedinem captam sciunt, etsi longo admodum fune trahatur. Unde illud perspicuum est, quòd si huiusce piscis qualitates per tridentis hastam, & retis quàm longissimum funem transmissæ ad manum, insciunt & corrumpunt homines, eò magis id ipsum fieri poterit, si animalia ipsa, aut nuda manu, aut alia corporis parte tangantur. Idcirco manifestè constat nullum esse brachium tam ualidum, & robustum, quod torpedinem adhuc uiuentem diutius sustinere possit. Quare admirandum sanè non erit (ut testatur Galenus libro nuper citato) quòd sputum canis rabidi, si humanum corpus contigerit, perinde ipsum rabie afficiat, ac si ab ipso cane esset demorsum: nam & huiusce effectus hac nostra ætate plura afferri possent exempla. Neque etiam alicui mirum esse debet, quòd sputum aspidis cognomento Ptyas, omnes ueneno inficiat, quos contigerit. Hoc idem similiter efficiunt quædam seuissima uenena arte conflata, tanta permeandi & penetrandi ui prædita, quòd illitis (ut ferunt) sellarum pediferis, infessorum ocreas penetrant, donec ad nudas pedis plantas peruenta, & inde per cutis spiracula in corpus ingressa, uniuersa eius membra corrumpunt, & absumunt. Horum usus (ut audio) frequens apud Turcas, & alias ferinas gentes. Ex hac autem re nullam quis capiat admirationem oportet. siquidem arteriæ corporis nostri (teste Galeno lib. 111. de simplicium medicamentorum facultatibus, ac alijs in locis) ad se intus trahunt quodcunque proximè circumdat eas, dum continuè dilatantur. Id quod quotidie liquet ex inunctionibus, ac suffitibus ad morbum Gallicum paratis. quippe eadem ab arterijs attractæ, ubi argenti uiui, cinnabaris, uel sublimati officinis uocati plurimum admiserint, seuissima sepe pariunt symptomata. Sunt & alia uenena, quæ olfactu tantum (ut quorundam fungorum meminit Rasis) præsentaneam afferunt mortem ijs, qui ea naribus admouerint. Huius summæ malitiæ sedem illud sanè tenere debebat, quo florem recentioribus uetonicum uocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat, ex his qui innocuè uenenum deuorare profitentur. Quem cum olfaciendum exhibuisset suo concurrenti in publico Senensi foro, is ex solo olfactu derepente concidit mortuus. Præterea uenena quædam sunt, quæ solo gustatu, quamquam non deglutiuntur, perimunt: idque præstat aspidis sardi sputum. Quo memini quosdam imprudenter infectos esse. Inter quos uidi ego rusticum in ualle Anania, qui dum fenum secaret in pratis, feram falce per medum secuit, & cum postea capitis truncum manu cepisset, ut socijs astantibus ostenderet, utpote qui iam feram demortuam fortasse censebat, suspensus manu truncus caput retorfit, & rustici manum seuiens momordit. At ille credens suctu uulnere succurrere, os statim morsui admonit. Quo factò derepente in terram cecidit, ubi illico mutus factus deperijt. Insuper sciendum est, quòd uenena non uno eodemque modo, neque ab una eademque causa suos pariunt effectus. Siquidem (ut sapientes quidam memoria prodiderunt) quædam agunt excessiua qualitatuum elementorum, quarum mixture constant. Quædam uerò propria tantum qualitate aut forma, quam occultam proprietatem medicorum quidam appellant, in mistis inferioribus introducta ex influxu linearum rectorum radicalium, quæ ex syderum fixorum splendore proueniunt, pro materiæ mistorum proportionem seu constitutionem. Alia denique utroque modo simul agunt, nempe & qualitate elementari, & propria, quam formam specificam nominant. Porro uenena, quæ excessu tantum suarum qualitatuum operantur, suas uariant actiones, pro uarietate ipsarum qualitatuum. quippe quòd unum sit calidum, aliud frigidum, aliud siccum, aliud humidum. Quæ igitur caliditate excedunt, duobus modis perimunt. Vno, quòd intus in corpus sumpta, excalfaciunt, urant, corrodantque usque ad cor. Alio, quòd extrinsecus apposita corrodant, & exedant carnes usque ad ossa: id quod lepori marino adscribitur. Vel quòd summe calefacientia tam intus, quàm extra corpus adurant quemadmodum euphorbium, & elleborus, donec inflammato tandem corde interimant. Frigida similiter bifariam necem adferunt. Vno modo, quòd exuberante frigiditate sua, usque adeò corpus gelidum, stupidumque reddunt, quòd simul etiam cor congelascit, ut ijs euenire sapius compertum est, qui opium deuorant. Altero, quòd obstructis ingenti frigiditate meatibus, anhelitum intercipiunt, & proinde suffocant, & strangulant, id quod præstant exustum plumbum, & fungi uenefici. Duplicem & siccum uenenum habet operandi modum. quandoquidem uel humidum sanguinem cordis absumant, ut calx uina: uel separent ac diuidant partes abinuicem, quousque omnia membra ad cor usque in minimas diuidantur partes: quem effectum præbet risagallum uocatum. Humidum postremo, etsi aliqui tradant non inueniri, quoniam nullum sit humidum reperire, quod ad quartum humiditatis excessum peruenerit; oppositum tamen declaratur exemplo illius, qui nocte dum dormiret, à serpente quodam demorsus (ut Gilbertus Anglicus narrat) mortem obiit; cumque mane à puero per brachium traheretur (sic enim arbitrabatur dormitum à somno excitare) caro iam uniuersa putredine confecta, tractu illo concidit, ossibus remanentibus carne prorsus exutis. Quod certè non alia de causa contigisse potuit, quàm ab excedente ueneni humiditate, quæ summa sanè inerat fera illius dentibus. Eundem effectum præstat etiam salamandra, si in puluerem redacta bibatur, ut in processu suo loco docebit Dioscorides. Nec secus illi accidit, quem cenchris serpens momorderit. Quocirca rectè proditum est à Galeno ex autoritate Hippocratis libro primo de temperamentis, quòd cum anni constitutio pluuiialis, humida, & australis fuisset, ea potissimum humiditas fecit, ut succedente ætate carbunculi orirentur: quibus ob corruptam uenenatamque humiditatem eoque in aliquibus brachia putruerunt, quòd denique tota hac ipsa putredine correpta, à cubitis diuisa deciderunt. In alijs uerò tantam coxarum, crurium, & pedum caro putredinem sensit, quòd planè ossa carne destituta remanserunt. In alijs denique non caro solum computruit; sed simul etiam nerui, ossa, eorum compagine, nexusque contabuerunt. Ex hoc itaque aperte ostenditur reperiri uenena, tanta humiditate exuberantia, ut homines interimere possint, utpote quæ membra putrida efficiunt: sicut argentum uiuum, quod sua humiditate modum excedente, in situm cordi natura humidum sepe corrumpit, ut quotidie uidemus in ijs, qui eo unguentis excepto se inungunt ad luem Gallicam delendam, in quibus

Venenorum
effectus à di-
uerlis causis.

A qualitati-
bus exceden-
tibus.

A forma pro-
pria.

Antidotorū
actio.

Ab utrisque
simul.

Venena di-
uersa mēbra
petunt.

præterquam quod semper gingiuas, dentes, palatum, al'asq; uicinas partes putredine affic't; sæpe etiam ubi
uberius quàm par sit, inunctum fuerit, eos in perniciem ducit: quippe quod uniuerso sanguini putredinem infe-
rat. Idq; extrinsecus duntaxat adhibetur. quanquam et id ipsam intus assumptum occidit, si modum quendam
excesserit, ut libro superiore tradidimus. Siquidem præ nimia sui frig'itate vitales spiritus, cordisq; substantiam
congelat. quod cuidam seplasiario, qui illud imprudenter biberat, evenisse narrat Conciliator Petrus Aponen-
sis. Hoc igitur modo, alijsq; prædictis suos uenena præstant effectus, quæ suis modum excedentibus qualitatibus
mortem hominibus adferunt. Cæterum uenena, quæ propria sui facultate, vel (ut dicunt) propria forma ene-
cant, id non efficiunt, quod caliditatis, frig'iditatis, humiditatis, aut siccitatis modum excedant, sed quod id
peculiare à natura habuerint ex influxibus à radijs (ut supra diximus) quorundam syderum fixorum proveniē-
tibus, quæ ea humane naturæ prorsus aduersa genuerunt. Hæc propterea etsi tam pauca quantitate sumantur,
ut uix sentiantur; tanta tamen est eorum malefica, atroxq; uis, ut breui tempore tantum angeantur, in se ipsa
corporis humiditatem conuertendo, quod postea quasi horæ momento dissolunt, & ad mortem trahunt homi-
nes, à quibus hausta fuerint, quemadmodum aconitum, napellus, et toxicum facere consueuerunt. Id quod op-
timè nouit Galenus libro primo de semine, ubi rem explicauit his uerbis. Qua ratione etiam minima particula
humoris lethalium uenenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momen-
to temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat. Nec secus fit curatio, quæ per uenenorum remedia, & an-
tidota adhibentur, quæ alexipharmaca nuncupant, quæ contraria lethalibus alteratione totum etiam ipsa cor-
pus immutant, non sanè quod substantia ipsorum per totum penetret corpus (neque enim potest tam paucus suc-
cus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatibus diffusionem, qualis & extra nos
à solis fulgore in ambientem aerem, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.
Et lib. v. cap. xix. de simplicium medic. facult. idem inquit. At medicamenta sunt quæ tota essentia nobis con-
traria sunt. proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omnino ledat necesse est. hæc Galenus. Ex qui-
bus facile constat, ipsum uelle quod antidota non secus atque uenena agant in corpora nostra. Idem Gale-
nus tertio simplicium medicamentorum censu cap. xxi. in prædictorum testimonium ta scriptum reliquit.
Medicamenta erodentia, & putrefaciencia etiam si quantitate minima sumantur; omnino tamen corrumpunt,
quia uidelicet, quæ putredini obnoxia sunt, calore, humidi atq; putrescere solent. Atqui calidus, humidus
quæ sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo etiam post tempore, à quo sum-
pta sunt, nonnulla interimunt, potissimum quæ crassa, terrenaque essentia sunt. hæc Galenus. Sed ad an-
tidota redeamus. Vbi sciendum est, quod ex his ea tutius operantur, quæ præcauendi gratia antea assumun-
tur, quam quæ post: nam ut uenenum, quanquam efficax, nihil aut parum nocet is, qui prius se antidotis mu-
nuerunt (ut contigit Mithridati) ita pari ratione nullum, aut paucum adferunt auxilium, quæ postea exhi-
bentur, nisi sæpius, maioriq; quantitate sumantur, ut in corporibus maius eorum uis capiat incrementum.
His adstipulatur Galenus libro primo de antidotis à principio, sic inqu' ens. Mithridatica antidotus, itemq; the-
riaca non eam uim habent post uenenum accepta, quam ante sumpta habuissent. nam portio antidoti quæ prius,
& semel hausta tutum à morte quæpiam præstitisset, ea uenenum subsequuta nisi ob quadruplum, quincuplumue
aucta, non iuuabit: neque id semel tantum, sed bis singulis quibusque diebus hausta, faciet. hæc Galenus.
de his differens. Cæterum uenena, quæ & manifestis, & occultis simul qualitatibus agunt, id præstant utro-
que modo, quo prædicta duo. quemadmodum agit euphorbium, quod licet uenefica ui, quam ab excessu calidi-
tatis obtinet, inficiat; inficit tamen & ui alia, quæ à propria sui forma, & latente qualitate procedit. Cuius
rei illud indicium est, quod exhibita theriaca, cuius proprium est ea omnia superare uenena, quæ propria for-
ma & tota specie operantur, efficacissime ualet aduersus euphorbium haustum. Quod si sola excedente calidi-
tate euphorbium noxam in se ret, tantum abest, ut theriaca, quæ non parum caliditatis obtinet, auxilio futura sit,
ut etiam illius noxam foueat, & augeat. quod tamen non facit. Scire etiānum conuenit non omnia uenena cor-
porum petere, & illi noxam inferre. Siquidem reperiuntur, quibus ita natura comparatum est (id enim
claret experientia) ut intus assumpta separatim noceant uno tantum corporis membro, alia uero alteri. quem-
admodum etiam sunt medicinæ, quarum alia præcipue cordi opitulatur, ut crocus, hyacinthus. alia cerebrū;
& caput inuant, ut smaragdus, stæchas, betonica. alia uentriculo præcipuam opem ferunt, sicuti corallium,
cinnamomum, gingiber. alia denique alijs corporum membris auxiliantur. Idcirco Galenus libro de theria-
ca ad Pisonem: Sunt (inquit) plura medicamenta, quæ quibusdam corporis partibus eximie curandis sunt
idonea. Patienti igitur iecinori sæpe eupatoria herba auxiliata est: Glans unguetaria (myrobalanon uocant)
lienem adiuuat: sarxifragon, & betonica renibus pulchre faciunt: similiter alia aliarum (ut experientia ob-
seruauimus) propria sunt medicamina. Tales igitur proprietates in uenenis quoque reperiri affirmauerim. quan-
doquidem planè constat cantharidas præcipue noxam inferre uescicæ, cicutam cerebro, leporem marinum pul-
moni, & alia item alijs corporis membris particularibus, ut in hoc libro melius, latiusque ostendemus, ubi de
singulis seorsum agemus. Id quoque non latuit Galenum, ut loco iam citato eius uerba aperte testantur, dum
ait. Sunt nonnulla uenena, quæ partes etiam quasdam corporis priuatim uitiant. Nam lepus marinus pul-
monem exulcerat, cantharis uescicam peculiariter afficit. Porro non ignorandum, quod etsi uenena hæc (ut
adnotat Gentilis) natura insitum habeant, ut seorsum unumquodque membrum determinatum ledant; non ta-
men propterea fit, quin noxam etiam cordi communicent. nam si secus esset, neminem sanè interimerent.
Quamobrem haud mihi displicet eorum sententia, qui ideo uolunt omnia uenena perniciose esse, quod cordis facul-
tatem oppriment. Siquidem parum refert, an illud efficiant, quod primo cor ipsum oppriment, aut aliquo alio
mediante. Huius rei manifestam fidem facit Galenus lib. v. cap. i. de locis affectis, ubi sic habet. Quenam ipsi
cordi

Vtrum uene-
na in statum
diē interime-
re possint.

Vtrum quis
assuefieri pos-
sit, ut uenena
innocue su-
mat.

cordi propriè uel primariò affecto superueniant accidentia : quænam uerò ipso cæteris partibus consentiente, id ex ijs intelligi potest, quæ prius in alijs libris demonstrauimus, ubi iam declaratum est innati caloris cor uelut fontem esse, neque animal mori omnino posse, ni cor afficiatur. hæc Galenus. Cæterum illud etiam in disputationem uenit, nunquid fieri possit, ut uenena in diem exhiberi possint, & cer tīs occidere temporibus, hoc est, quod certo, & præfixo tempore mortem adferant : exempli gratia in uno mense, uel pluribus, uel ad annum usque, non celerius, neque tardius determinato tempore præfixo. Qua in re in primis auscultandus est Theophrastus grauiissimus, & antiquissimus author, qui libro 1x. cap. xv. de historia plantarum de aconito differens, ita scriptum reliquit. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Pessimè illos de uita discedere uolunt, qui plurimum temporis resistere possint : paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse. Facillimè illos, qui confestim obeunt. hæc Theophrasti sententia. Veruntamen omnes ferè rei medicæ studiosos in hanc conclusionem conuenire reperio, quod quauis in uenenorum numero inueniantur (ut Theophrastus inquit) quæ celerius, & quæ tardius interficiant ; non propterea tamen præsciri potest terminus certus, & dies, quo mortem inferre debent, ut quidam existimant. Nam quod uenena citius, aut serius occidant, non tantum ex innata & propria eorum ui provenire censent ; sed etiam quod magis, uel minus resistat eius natura, qui uenenum assumpsit. Id autem planè docet experientia : siquidem constat idem uenenum eodem pondere, uel eadem quantitate diuersis natura exhibitum, alios in hora tantum perimere, alios in quatuor horis, alios in die, & nonnullis nisi paruiam afferre noxam. Id quod etiam quotidie experimur in medicamentis, quæ ad deijciendam aluum exhibentur. quandoquidem idem medicamentum eodem pondere, uel quantitate à diuersis hominibus acceptum, in aliquibus suum celeriter præstat effectum, in alijs tardè, in aliquibus parum efficit, in alijs plurimum, in alijs nihil, in aliquibus citra omnem molestiam deijcit, in alijs uerò magno cum labore. Neque tamen id alia de causa accidere manifestum est, quam ex uario, disparique agrotantium temperamento : quod non ita ad unguem deprehendi potest, ut certò sciri possit, quandiu innatus eorum calor ueneno resistere ualeat. At quauis concedi possit, quod quis adeò peritus ueneficus reperiatur, ut ex longa experientia, ac pariter scientia tam exactè naturam, & robur uitalis facultatis calleat in unoquoque homine, ut conijcere possit, quousque perdurare ualeat, ubi uenenum illi sua arte preparatum exhibuerit ; non tamen propter hoc is determinatè scire poterit diem, neque horam mortis illius, qui uenenum assumpserit. non enim fieri potest, nisi diuino iudicio, aut afflatu, ut aliquis medicus, uel philosophus adamussum expendere possit, ac metiri, quantum humidi substantiæ, quantumque caloris innati in quocunque sit corpore, præsertim quod non semper in eodem statu persistant principes facultates : quo fit, ut quispiam modò plus, modò minus fortis appareat. tum etiam quod corporis temperamentum plurimum immutent causæ extrinsecæ, quas Græci τροχαιοποιήσεις uocant. Adde etiānum quod antidota, quæ à medicis huiusmodi uenenatis continuè propinantur, etsi ueneni uim ob sui contumaciam superare nequeant ; impediunt tamen, ne id tam breui tempore perimat. Vanum igitur crediderim esse, quod internas nostri corporis facultates, ac functiones possint (ut quidam rentur) iudicio duntaxat ita exquisitè expendi, ut lance expenditur crocus. At qui scire etiam oportet, quod etsi hoc magna ex parte euenire possit naturæ ipsius robore, in hoc magis, in illo minus existente ; eo etiam tamen prouenit, quod aliqui consent arterijs, quibus uenenum in cor fertur, admodum angustis, alij contra admodum amplis. Nanque uenenum ubi uias latas expeditasque inuenerit, non solum celeriter permeat ; sed longè etiam facilius unà cum aere prouehitur, qui cordis refrigerio continuè ingreditur. Id quod ijs minimè contingit, qui propterea quod cor minus calidum obtineant, arterijs potiuntur longè angustioribus, quin & spirituum uitalium facultatem ualde imbecilliores habent. Quocirca Galenus tum tertio simplicium medicamentorum censu, tum libro secundo de alimentorum facultatibus, tradidit cicutam hominibus in cibo lethalem esse, sturnis autem nutrimentum. Quandoquidem hi arterijs adeò angustis præclusisque constant, ut nullo pacto per eas ad cor lethalis cicutæ uis, progredi possit. quanquam hoc de frigidis potius, quam de calidis uenenis intelligi debeat. Huc illud scitu dignum accedit, quod persuasum difficillimum est, uenena, quæ ab impijs ueneficis in diem exhibentur, alterius generis esse ab his, quæ suarum tantum qualitatum excessu perimunt. Nam quæ propria forma ac ui necant, in minima etiam quantitate exhibita (ut Galenus inquit) difficilè cohibentur, quin breuissimo tempore lethale munus obeant suum. Non desunt tamen, qui pro certo affirmant, quæcunque uenena adeò temperari posse, ut illa celerius, hæc tardius interficiant. quibus equidem refragari non ausim, cum scierim admiranda admodum esse secreta naturæ. Quæri præterea solet, num fieri possit, ut quis ita ueneno assuescat, minime quid de eo quotidie assumens, ut eo tandem innocuè nutriatur, quemadmodum Ruffi testimonio scribit Auicenna, olim puellam nutritam esse ueneno, ea tantum ratione, ut reges quosdam, & principes (quod formosissima esset) qui secum rem haberent, insiceret. Qua in re dixerim ego, quod etsi non desint, qui hoc fieri posse asserant : nunquam tamen ipse adduci potero, ut credam humanum corpus nutriri posse ueneno, & præsertim napello, quo plerique rem exponentes eam puellam nutritam esse interpretantur. Siquidem ea historia Arabicæ potius fabulas imitatur, quam rem aliquam, quæ omnibus naturalis philosophiarationibus comprobari possit. Quamobrem constat Gentilem Fulginatam in hoc Auicenna loco adnixum quidem fuisse, ut hanc opinionem seruaret integram. quod nimirum fidelis cuiusque expositoris esse debet. Nam postquam eam sententiam ualidis, uerisque rationibus primum improbasset, denuo (ut assolent) Auerrois, Diniq̃ue autoritate immixtus, Auicenna, & Ruffi opinionem probare non dubitauit quibusdam argumentis, quauis nudis, & infirmis. Quorum illud uidetur fortius esse, ubi authoribus magis, quam rationibus additis inquit, Aequum non esse, quod authores tam graues, tamq̃ sapientes, mendaces uocentur, uaniq̃ habeantur. quippe quod certò crediderit

ipse Gentilis Rufum, itemq; Auicennam in ueram historiam hanc rem recepisse, non autem in fabulam. Sed quoniam superuacaneum duco in hoc contere tempus, longa contradicendi oratione, praesertim quod uenorum medela ea nullam aut paruum afferat utilitatem: ideo relictis alijs, in Galeni sententiam facile deuenio. Qui tertio simplicium medicamentorum censu cap. xvi. tradit uenena calida, & sicca (qualem esse napellum, quo puellam illam nutritam uolunt, non ambigo) nullo modo posse in nutrimentum redigi, etiam quod in quantitate minima sumantur: tametsi frigida uenena quandoque in alimentum uertantur. Quandoquidem haec (ut idem author est exemplo cicuta, papaueris, hyoscyami, & mandragorae) non sui natura interficiunt, sed qualitate duntaxat frigida. Quibus adicit ipse Galenus historiam anas cuiusdam Atheniensis, quae cicutam in cibo sumebat nullo sane detrimento accepto. Eam enim (ut idem scribit) modica primum quantitati assuevit, mox in dies pluri, donec ex magna etiam quantitate, quae illi in nutrimentum conuertebatur, nullam percipiebat noxam. Ex quo palam fit, Galenum non admittere, quod uenena calida nutrimento esse possint. Id quod minus etiam illis concedit, quae propria specie, aut occulta causa, ueneni naturam sortiuntur. Inter quae principem locum obtinet napellus. Quare longe aberrant nonnulli interpretes, utpote qui illud napello tribuant, quod plane cicuta reddidit Galenus: itaque fit, ut (quae eorum inscitia est) historiam hanc confundant, Galeni uerba peruertant, atque rem male interpretentur. Quo etiam in errore deprehenditur Auicenna: nisi interpreti error fuerit adscribendus. Quod postremo ueneni facultas (ut quorundam opinio est) iam concocta, & in illius adolescentula substantiam conuersa, potuerit ex anhelitu in alios transire, ac eos subinde inficere, sane perridiculum uidetur, atque euidentius falsum, quam ut pluribus explodi mereatur. Ceterum quoniam non desunt animalia, quae natura cibis uiscitant uenenosis, atque ex ijs nutrimentum capessunt, sicut (Galeno auctore libro 11. de alimentorum facultatibus, & 111. simplicium medicamentorum) sturni cicutam depascuntur, & coturnices ueratrums, & ut nos quoque quotidie uidemus, anates, quae in stagnis, & paludibus uiuunt, bufones aquaticos deuorant, & ijsdem nutriuntur, ciconiae uenenosis, & mortiferis serpentibus, & gallinae interdum scorpionibus, araneis, serpentibus, & alijs id genus uenenatis animalibus; ideo inutile non fuerit scire nunquid huiusmodi animalia, quae uenenosis uescuntur, ab hominibus cibo accepta inde uenenum inferant, eoq; inficiant. Hac in re plerosque inuenio, immo fere omnes recentiores, qui de uenenis scripserunt, firmiter asserere, quod si huiusmodi animalia edantur, non modo ueneno non inficere possunt, sed nullam prorsus inferre noxam: quin potius corpus nutrire, non secus atque alia. quippe quod constat (ut dicunt) ea in suam naturam uenenatos cibos reddere. Quae ratio, & opinio etsi non absurda, neque incongrua uideatur; tamen crediderim, quod licet uenenum concoquatur, & transmutetur in eorum animalium substantiam, quorum id perpetuus cibum est, non tamen esse possit, quin caro quae ex eiusmodi fit alimento, si edatur, omni prorsus careat nocumendo. Quinimo putauerim, quod si ea in frequentiore cibum uenerint, possint quandoque morbos sensissimos excitare, & subinde necem inferre. Siquidem huius rei nobis testimonium praebent Dioscorides, & Galenus. quippe qui pariter affirmant lac, quod nil aliud est, quam sanguis his coctus, ex animalibus emunctum, quae scammoniam, aut ueratrums, aut tithymalum depascantur, potum mirifice uentrem deicere. Ex quo omnibus perspicuum est, quod omnes in uniuersum plantae, quibus uis deiectoria, & perniciofa inest, quauis saepius concocta fuerint, non prorsus tamen suam deiciendi, ac necandi facultatem deperdunt. Id quod similiter manifestum deprehenditur in turdis, qui iuniperi baccis uescuntur: item in gallinis, quae deuorant absinthium. Quandoquidem illorum caro iuniperum non medio critere redolet gustatu: harum uero non paruum absinthij amaritudinem refert. Ab his itaque edocti medici diligentissimi mandant nutriendas esse capellas herbis accommodatis, ubi animus fuerit earum lac exhibere heceticis, aut alijs alio morbo affectis, quibus tamen conueniat. Hoc quoque testatur Galenus de uipera sermonem habens lib. x. de simplicium medicamentorum facultatibus. Ibi enim de dipsade differens, se non ignorare memoria prodidit, animantium carnes alterari a cibo, & alimento, quod capiunt. Quare ut summatim quod sentimus dicamus, nullo modo huiusmodi animalia in cibos admittenda esse putauerim, quauis a nonnullis frequenter recipiantur. Illud porro sciendum relinquitur, quod nonnunquam uenena, quin & medicamenta uenenata tam interius sumpta, quam exterius apposita morbis succurrunt, qui aliud curationis genus non admittunt, interdum etiam aduersus alia uenena theriaca uicem supplent. Nanque aperte uidemus, quod ubi quispiam afficiatur diuturnis uigilijs, aut suffocanti destillatione, aut mensium profluuio, aut dysenteria, aut coli dolore, aut renum, aut uteri, ubi alia non contulerint medicamenta, si opium, mandragora, hyoscyamus, uel antidota aliaque composita medicamenta, quae haec exceperint (sunt enim talia in officinis semper parata) exhibeantur, saepenumero egros a morte uindicant. Quemadmodum etiam si scammonium, colocyntis, turpeturnum, ueratrums, & alia id genus deicientibus pharmacis addantur. Nam quauis haec omnia malefica qualitate polleant; in contumacibus tamen morbis & curationi refragantibus, tantam afferunt utilitatem, ut aegris deperditam fere salutem reuocent. Cantharides praeterea ad morsus canum rabidorum utilissime exhibentur. euphorbium scorpionum ictibus medetur, & scorpiones ipsi suis ictibus remedio sunt. Sicut etiam uipera, dempto capite, & cauda, contusa, & imposita suos sanat morsus, ut latius infra suis locis dicemus. Sed priusquam ad particulares curationes descendamus, differemus Dioscoridem secuti, quomodo, quoue artificio a ueneno ij praeseruari possint, qui perpetuo ueneni timore premuntur. Quin & rationem docebimus succurrendi ijs, qui iam uenenum hausissent. Atque huc omnia praestantiora remedia afferemus, tam quae simplicia sunt, quam quae composita, non solum a ueteribus inuenta, atque experimento comprobata, sed etiam a clarissimis quibusdam recentioribus. De quibus probatis antidotis, etsi pollicitus sit Dioscorides se omnino traditurum in ultima huiusce uoluminis parte, pollicitis tamen non fletit, ut xxxi. huius libri capite conspiciatur, ubi excusatione usus, mutati consilij rationem reddidit. Verum ut iam ad rem nobis propositam accedamus, primo modum

Vtrum anima
lia, quae cibis
uenenosis ui-
scitant, exitio
sani uim reti-
neant.

Venenū quā-
doq; morbis,
& alteri uene-
no remedium
est.

Modus praeca-
uti uenena.

Præcautio
uulgaris ex-
plofa.Absurda quo
rundam opir.Que res uene-
na produat,
quæq; suspen-
sæ eisdem ad-
uerfentur.

- dum aperiā, quo homines suspiciosi ueneficia præcauere possint. Plerique igitur sunt, qui putant, non paruam esse principibus cautionem, mandare ministris, ut edulia, quæ præponuntur edenda (mos iste hodie frequentissimus est) prius degustent. Quæ tamen res in suspitione ueneni tribus manifestis de causis nihil, aut parum æstimanda uidetur. Siquidem si pincerna, siue qui cibos suis dominis apponunt, ueneficium committere decreuerint, se ipsos facile prius præparare possunt ualentiſſimis antidotis, ueneno illi accommodatis, quod exhibere in animo est. Vnde sibi ipsis præcauebunt, dominum autem interficient. Ex quo satis liquet nihil prodesse ad præcauendum, quod pocillator in seruata fidei signum domino præbibat, & eduliorum dissector præcomedat. Adde deinde, quod quauis ille, qui edulia ministrat, mensæque apponit, a coquo ueneficium faciente deceptus cibos uenenatos præguſtando assumat; eorum tamen adeo modicam quantitatem præguſtat, ut nullam, aut paruam eo temporis momento possit molestiam percipere. Vltima accedit ratio, quod ferè omnia uenena, quæ ut interimant cibarijs admiscuntur, ea arte, eoq; ingenio parata sunt ab impijs, & scelestis ueneficis, ut non nisi temporis intervallo suum triste perficiant opus. His igitur de causis illud liberè proferre non dubitauerim, quod nullam meliorem, ac tutiorem præcautionem sibi comparare possunt principes, quam curare, ut uitam christianam, & integram ducant, iustitiamque regant, ita ut populi eos uenerentur, pariter & timeant. Curent deinde, ut ministros habeant, quorum manibus edulia ministrantur, non ignobiles, nec obscuro loco natos, sed præclara è stirpe genitos, fideles, nec auaritiæ addictos, neque inuidos, & qui diu antea uita ac moribus probati sint. In quos præterea debent frequenter non parua conferre beneficia: ita enim semper gratos & fideles ministros habebunt. Quin & medicos sibi adiungant, qui medicæ materiæ peritissimi habeantur, ut antidota, quæ contra uenena parantur, quemadmodum sunt theriaca, & antidotus Mithridatica, ex legitimis, non ex adulterinis simplicibus medicamentis, per se ipsos (ut ipse faciebat Galenus) cõponere ualeant: nam si hæc legitimè parata fuerint, haud dubiè poterit unusquisque facile uenena præcauere. Ex his certè maius percipiet emolumentum, quàm si mille alijs præcautionibus uterentur. Nec minor sanè cautio adhiberi debet, ut uasa ex auro & argento conflata, munda, nitidaque seruentur, & hominum fidelium manibus committantur. quandoquidem in eiusmodi pretiosis uasculis, quorum apud principes quosque præcipuus est usus, uenena facilius abduntur, quàm in uitreis aut fictilibus uitro circumlitis. Sunt nonnulli ex recentioribus, rerum prorsus imperiti, qui (si uerum fateri liceat) eò dementia deuenerunt, ut præceperint in liquatum igne aurum, uel argentum, ex quo uasa confici debent, theriacam, aut Mithridatis antidotum, & alia adiungi debere, ut ascita inde antidoti facultate, uenenis repugnantibus. Sed quàm absurda, ridendaque sit horum opinio, ij diiudicent (ea enim est, quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipuè peritiā sunt affecuti. ceterum
- 30 supellectilium non negligenda cura, ut scilicet uasa, quibus ciborum condimenta reponuntur, clausa, & cooperata seruentur, ut neque aranei, neque scorpiones, nec aliquod uirulentum reptile, uel insectum ingredi possint.
- 887 Admonet Dioscorides, ut etiam uasa uinaria diligenter clausa custodiantur. nanque uiperæ summo uini amore alliciuntur, quæ si uasa aperta offenderint, eò facile contendunt. Quo fit, ut interdum bibendo exitiosum uirus eructent, interdum uerò in uino immersæ expirent. Quamobrem Aristoteles lib. viii. cap. iiii. de historia animalium, quosdam uiperas uino in fictilibus ad sepes disposito uenari, & eas ebrias capere, memoriæ prodidit Galenus item lib. xi. simplicium medicamentorum eam narrat historiam, quam nos libro secundo in uiperarum mentione retulimus. nempe de illis uiperis, quæ sponte se uino immerferunt, unde etiam sibi mortem conscuerunt. Quo uino duos homines elephantum affectos sanitati restitutos esse, idem est author. Quibus ex uerbis palam est Galeni testimonio, uinum in quo sunt extinctæ uiperæ, noxium non esse, quin potius adeo salutiferum, ut efficacissimè elephantia sin curet. Quod tamen Dioscoridis sententiæ refragari uidetur. nisi dicamus uipereum uenenum elephantum laborantibus præstans esse auxilium, ceteris autem exitium. Qui item in ueneni suspitione uersantur, cibos uitare debent, qui candido, uel oleraceo colore fuerint: necnon etiam ab his abstinere, qui ex animalium sanguine parantur. Siquidem albedine, uenena quadam metallica facile occultantur: cibus herbaceo colore, uariæ lethales plantæ commodè admiscuntur: sanguini etiam animalium, quibus uescimur, commodissimè uenenatorum sanguis inseritur. Illud etiānum apprimè utile atque necessarium esse duco, ut coqui, & reliqui culinæ inferuientes, non modò fideles sint, & incorrupti; sed etiam mundi, cauti, ac prouidi, ne ullus ueneficorum insidijs relinquatur locus: tum etiam ut sciant rectè diligenterque custodire cibaria, uel aliud unumquodq; quod in ciborum usum reponitur. Sed præcipuè diligenter animaduertant, ne in culinaria uasa, quæ super, uel circa focum edulij referta resident, uenenatum aliquod animal à tecto per caminum decidat, ut quidam exigui aspidēs, qui sub tectorum tegulis, & contabulamentis se recipiunt, phalangia, stelliones, scorpiones, & similia. Nanque Florentia (ut Nicolaus est author) cænobium monachorum ueneno infectum est, quod araneus niger admodum in olla decidisset, dum coquerentur iuscula. Ad hæc principes maxime curent oportet, ut perquam fideles habeant cubicularios. Nam (ut superius dictum est) quodam ueneni genere cubilia, interula, ceteraque uestimenta infici possunt. Quare nonnulli facere solent, ut diu, priusquam uestes induant, eas manibus pertrahant ferui. Quin & pueris similiter iubent, ut sepe equis insideant, ijs super sellis, quibus ipsi uti consueverunt. Tum etiam stabuli præfectis mandant, ut tam cautè fellas, habenasq; recondant, ut ignotis, & his quibus fidentum non sit, eas non intueri, ne dum tangere liceat. Insuper illud scire conuenit, quod quadam res simplices sunt (ut plerique inculpatæ fidei medici fatentur) quæ sua peculiari naturæ dote præfens uenenum signis manifestant. Inter quas cornu, seu lingua, quam serpentis linguā uocant, refertur, quæ (ut Conciliator Petrus Apollonius tradit) præsentem napello, aut uiperæ, aut pardis felle, exudat: quod tamen non prodit, ceteris uenenis præsentibus. Sunt alij, qui pro certo tradunt, præsium lapidem, quem Plafina uulgus appellat, statim splendorem amittere, ubi in præsentia ueneni cuiusque fuerit. Addunt præterea, quod si lapis rane terrestris anulo aureo inseratur,

inferatur, ita ut is digiti carnem contingat, quam primum præsenserit adesse uenenum (si credimus his, qui hoc scriptum reliquerunt) tanta digitum afficit caliditate, ut carbonem accensum, ipsumque digitum urentem præ se ferat. Quibus sanè etsi parua, mea quidem sententia, sit adhibenda fides; ea tamen, quod omnibus satisfiat quantum potest, non duxi silentio dissimulanda. Non desunt etiam, qui contra lethalia uenena pollere contendunt sigilla quadam, siue characteres, siue imagines, quomodocunque eas appellare libeat, præcipuè si collo suspensa gestentur, uel digitorum anulis inferantur. Quocirca prodidit Albertus libro imaginibus dicato, quod si Serpentarii imago cum suis stellis cuius lapidi pretioso insculpatur, eam utilissimè gestari aduersus omnia uenena, eaque præsertim, quæ uenenosorum animalium ictu uel morsu relinquuntur. Proinde Petrus Aponensis scriptum inuenisse tradidit in quodam libro, quem reges Persarum olim habuisse refert, quod si in hematite lapide sculpatur homo genibus flexis serpente cinctus, cuius caput dextra teneat, caudam uerò sinistra. Et lapis ille anulo ex auro purissimo confecto inferatur, gestatu hominem à quocunque ueneno tuetur. Quæ imago si modò aliquè præberet effectum (non enim hac in re certi quicquam proferre ausim) mea fert opinio, quod tempore, quo sculpitur, necessaria sit quarundam stellarum observatio, à quibus ea uis influat in sculptam imaginem. Porro tradidere sapientum ueterum nonnulli, reperiri pretiosos lapides, quibus solis à natura largitum est, ut uenenorum malitiam efficacissimè dissoluant, et destruant. Ob id itaque scriptum reliquit Albertus cognomento Magnus, adamantem orientalem gestatum brachio sinistro inter humerum, et cubitum adnexum, omnium uenenorum uim demoliri. Id quod etiam idem tribuit achate, hyacintho, et sapphiro orientali. Alij eandem facultatem assignant smaragdo, alij lapidi, quem in capite draconum inueniri tradunt, unde draconitis nomen accepit. Ceterum (ut ingenuè fatear quod sentio) parum fidendum esse crediderim his suspensionibus. quippe quod nunquam uiderim huiusce rei experimentum tam clarum, ut sincera fides adhiberi possit: quanuis illud facilius persuaderi possim, quod smaragdus, hyacinthus, achates, sapphirus lapides in tenuissimum puluerem redacti, possint per os sumpti ueneno infecto sepe liberare: utpote qui eam sortiantur naturam, ut cordis uiribus subueniant. Sed quod gestati lapides ueneni assumpti uim, atque actionem inhibere ualeant, non ita facile adduci potero, ut credam, sicut credunt aliqui, et ita imaginantur esse; nisi prius notabile ex his experimentum uiderim. Nemo præterea non poterit (ut in hac præfatione scriptum reliquit Dioscorides) innoxia irritaque uenena reddere, si medicamenta tam simplicia, quam composita præsumpserit: quæ uiribus præstantissimis polleant, quibus post assumpta uenena facile ualeant superare. Simplicia autem medicamenta Dioscoridi comprobata, sunt carica cum inglandibus nucibus esitata, citria mala cruda manducata, napique semen ex uino potum. Item calamintha folia, et Lemnia sphragis, quam summis laudibus extulit Galenus: sed quæ pro singula uice drachmæ pondus non excedant. Idem similiter summis laudibus commendauit rutæ folia, cum nucis inglandis nucleo accepta: quin et duas caricas, salisque momentum. Ex compositis autem non immerito ceteris antidotis Mitridatium antecellere scribit. quandoquidem ex frequenti eius usu (ut ex antiquorum monumentis accepimus, atque etiam à Galeno libro primo, et secundo de antidotis memoria proditum est) usque adeo se innoxium præbuit ueneno Mithridates Ponti rex, ut cum uellet sibi necem ueneno consciscere, ne se Romanis dederet, nullum ex assumpto ueneno percepit incommodum. Quæ in re postea Galenus theriacam præstantiorem esse tradidit, asserens fieri non posse, ut ijs uenenum ullum noceat, qui eam quotidie fabæ Aegyptiæ pondo summere consueuerint, quomodo suo tempore Aurelius Antoninus Imperator facere solebat. Ceteri posteriores, qui Dioscoridem, et Galenum secuti sunt, præsertim Arabes, et ipsi ad idem castaneas plurimum ualere tradiderunt: quin et mespila, pistacia, allium, raphanum, et nuces Ponticas addiderunt, omnibus his tamen optimam theriacam præferentes. Et hæc hæcenus dicta sufficiant de modo præcauendi uenena. Reliquum est, ut curandi ordinem, ac rationem ineamus, quæ ijs succurrere possimus, qui cibo aut potu uenenum sumpserint. Primum igitur (ut paucis etiam superius dictum est) scire conuenit, quod ingestum intus uenenum, non statim, ut quidam uolunt, ad cor ipsum contendit, quin prius alijs internas partes percurrat, et ladat, et sanguinem inficiat. Sed quia maxima pollet agendi uis ob propriam sui formam, uel temperamentum, quam obtinet atrocissimam, quancunque corporis humani partem contigerit in suam uirulentam conuertit naturam, et ita eoque procedit multiplicando, inficiendo, atque sanguinem cum reliquis humoribus in uenenum uertendo, quousque accessoria quantitate adauctum, cor ipsum attingat, quod tandem breui tempore in uenenatam speciem transmutat. Hinc deinde fit, ut spiritus uitæ fouentes, loco proprio ac naturali expulsi, suam sedem cedant ueneno: atque ita subinde corpus spiritibus, et uita simul destituatur. Illud præterea non ignorandum, quod arteria una cum cordis uentriculis (quibus natura datus est motus dilatationis, et constrictionis, ut ex illo quidem attrahatur aer circundans, quo indiget cor ad refrigerandum summum spirituum uitalium calorem: ex hoc autem pars aeris fuliginosa expellitur, pro cordis item refrigerio) quemcunque flatum extra offenderint, intus attrahunt, ita ut arteria, quamuis minutissima, quæ per totum corpus disperguntur etiam sub cute, per meatus quos habent, aerem nos circundantem attrahant, ipsumque proueant ad cor, quod quidem postea per easdem uias calorem fumumque superfluum reijcit. Quo fit, ut si nos circundans aer fuerit infectus, uenenatus, et perniciosus, earatione dicta cor ipsum inficit, atque corrumpit. Idque non euenit propterea quod arterijs atque cordi natura insitum sit, ut uenenum attrahat, sed quod aerem continuò inspirent, quo mediante natura etiam repugnante sua, uenenum quoque trahunt. Hinc itaque est, quod quidam, dum (ut contingit) somnum caperent sub arboribus uenenatis, ceu taxo ac nerio; uel humi cubarent super plantis noxijs, uelut napello, et aconito; uel propter uirulentorum serpentium specus quiescerent, imprudenter uenenum contraxerunt, non alia de causa, quam ex aere loca illa ambiente, plantis illis uenenatis infecto, et specum uirulento spiritu. Ceterum iam tempestuum erit ad generalem eorum curationem accedere, qui ueneno infecti sunt, eorumque præcipuè, in quibus

Præcautio ex
medicamentis.

Ratio curandi
uenena.

bus non adeo manifesta signa conspiciuntur, ut quodam sit assumpti uenenigenus, dignosci possit. Nullus itaque medicus ingenio praeditus est, qui non protinus uideat & intelligat ex sauis accidentium incommodis, quae sequuntur, cum quis uenenum cibo, aut potu sumpserit. Siquidem illi, quae propria forma agunt (quam etiam proprietatem occultam appellare liceat) statim semper succedit uirium & roboris totius corporis prostratio: aegri ex magna cordis molestia frequenter animo deficiunt: facies liuescit: quin & lingua, & labia nigricant: item extrema corporis, praesertim ungues, plumbeo colore liuescunt. Ad haec qui hauserint, uertiginosi fiunt, uocem edunt cum murmure, & oculos toruere mouent. His frigidus accedit sudor circa frontem, & tempora erumpens. Quae omnia assumpti ueneni manifestissimum praebent indicium, maxime autem si statim sequantur post assumptum cibum, iisque contingant qui sibi rectam quotidiani uictus rationem adhibeant. Quandoquidem tam mala esse posset in aliquo uictus ratio, quod humores inde geniti, tractu temporis usque adeo corrumperebuntur, ut contracta ueneni natura, uim naturae inferrent, & eadem iam dicta cernerent symptomata. Id quod maxime testatur Galenus libro sexto de locis affectis, tum etiam libro de cibis boni ac mali nutrimenti. Quapropter medicos cunctos, ac prudentes esse oportet, quo in huiusmodi accidentibus diligenter singula perquirant. Sua similiter accidentia inferunt, quorum etiam manifesta praebent indicia, uenena illa, quae suis manifestis qualitatibus agunt. Nam quae caliditate excedunt, omnia membra interna celeriter inflammant, sitim ingentissimam excitant, oculos inflammatione male habent, inquietudinem continuam inducunt, & continuum sudorem cient. Si uero praeterquam quod calido excessu polleant, excellant etiam in tum erodendi, tum putrefaciendi, ut arsenicum sublimatum, auripigmentum, sandaracha, & id genus alia, punctione, atque dolore intolerabili uentriculum & intestina afficiunt, in quibus etiam frequenter murmura sentiuntur. Haec autem accidentia saepe sequuntur uomitus, fastidia, sudores modo calidi, modo frigidi, uariae denique coloris mutationes. Quae uero nimia frigiditate excellunt, plerumque somnum inferunt adeo profundum, ut saepe non sine magno labore excitari possint affecti. Nonnunquam uero cerebrum obstupefaciunt, ita ut affecti cogantur quam plurimos incompositos edere motus tum corpore toto, tum etiam oculis, ore, manibus, reliquisque corporis partibus, non secus ac si stulti facti essent, uel temulenti. Huc illa praeterea accedunt, frigiditas scilicet totum corpus occupans, frigidi sudores, & color in facie liuidus admodum, & terrificus. Ad summum totum corpus torpidum afficitur. Ex siccis autem uenenis lingua arescit, guttur siti inextinguibili afficitur: alius adstricta redditur, aegre redditur urina: omnia denique membra fiunt arida, & uigiliae instant longissimae. Postremo humida inexpugnabilem somnum adferunt, alui fluxiones, articulorum, neruorumque luxationes. Ita quod quandoque oculorum nerui, ac nexus in tantum laxantur, ut sponte sua e cavitatibus exeant, capitique propendant. Plerumque etiam extrema corporis partes putrescunt, ut in praecedentibus dictum est. Porro & illud adnotandum est, quod uenena, quae & manifesta, & occulta qualitate agunt, si fuerit haec uiribus altera imbecillior, in fine suae actionis eadem pariunt accidentia, quae proueniunt ab his, quae occulta duntaxat proprietate munus suum obeunt. Vis etenim qualitatum elementarium, quae illis inest, uim illam propriam occultamque, quam haec pariter sortiuntur, antecellit. Proinde primum qualitatis elementaris excedentis effectus praebent, eosque subinde, qui propriae eorum formae attribuuntur. Sed huius rei clariorem notitiam trademus, ubi speciatim singulorum meminerimus. Haec igitur sunt omnium uenenorum indicia uniuersalia, ceteris quae explicari possint, certiora, ac manifestiora, quibus peritissimi medici tuto diiudicare possunt. Nam cum constet accidentia praedicta non solum perdurare, sed etiam augeri, ac continue in deteriora labi, nulloque modo auxilijs cedere, neque naturae repugnanti obsequium praestare, clarum profecto mortis indicium est. Contra salutis, si quando remitti accidentia, & aegri melius habere uidentur. Ceterum eorum, qui uenenum sumpserint, cibus esse debet (ubi tamen remedia, quae postea dicentur adhibita fuerint) ex his rebus, quae non solum uim habent nutriendi corpus; sed quae etiam uenenorum noxae resistere ualent. Quo in genere lac asininum summopere laudatur: item caprinum, ouillum, bubulum, atque etiam humanum, praesertim si recentem emunctum bibatur. quanquam lac omne efficacius exhibetur contra uenena calida, & erodentia, quam ad reliqua ueneni genera. Ad hoc & butyrum facit. Faciunt & iuscula tum carniuum pinguium, tum piscium, quibus addi possunt, ut pinguiora reddantur, butyrum crudum, & pinguedo animalium, quorum est usus. Siquidem pinguia haec ideo conueniunt, quod uias obstruant, ex quo ueneni transitus inhibetur. Quinetiam ubi uenena excalfaciunt, & erodunt, pinguia haec acrimoniam eorum hebetant. Idcirco hoc in casu, animalium cerebrum, atque ossium medulla aptissime pariter censentur. His similiter herbae quam plurimae opem ferre possunt cibis admixtae: e quarum numero probatur calamintha, origanum, serpyllum, sisymbrium, ruta, buglossum, echium, filipendula, sonchus, pimpinella, aliaeque quam plurimae: quarum uim uenenis, superioribus libris, aduersari retulimus, quarum etiam catalogum paulo infra recensebimus. Locus deinde, in quo residere debent, qui uenenum sumpserint, lucidus sit oportet: ubi aer quoque sit nulla mala qualitate affectus. Pareatur autem eorum cubiculum odoramentorum suffitu, quibus uis inest propulsandi uenena. Id enim praestant santalum omne, myrrha, styrax, aloe, laserpitij lacryma, agallocom, scordium, cassia odorata, citrei mali cortex, iuniperi bacca, eiusque lignum siccum, & id genus plura. Insuper affecti ueneno (Galeno auctore lib. 11. de antidotis) nihil aut parum dormire sinuntur. Somnus nanque uenenum retinet in internis partibus, & facilius ad cor deducit. Contra uero uigiliae, quippe quae id a centro ad corporis superficiem, nempe ad externas partes, retrahunt. His ita institutis in primis omni industria, ac diligentia curandum est, ut deuoratum uenenum foras exhauriatur. Qua in re nullum sane ualentius auxilium perhibetur, quam ut sine ulla mora aegri uomitum ciere cogantur: si tamen uenenum adhuc in uentriculo resideat. Quod si iam in intestina descenderit, illud quam primum clysteribus infusus extrahatur. At qui in hoc omni diligentia ordinem ac modum inire debemus, quem in huiusce uoluminis praefatione nobis reddidit Dioscorides. Siquidem

Indicia in eo
mune ueneni
sumpti.

Victus ratio
eorum qui uenena
sumpserunt.

Remedia contra
uenena.

quidem is de hac re ita exquisitè differuit, ut posteriores omnes omnia ferè quæ de ea scriptis tradiderunt, illi accepta referre possint. Verùm hoc unum ipse addiderim, quòd si fortè is: qui uenenum sumpsisset, ex omnibus uomitum cientibus auxilijs uomere nequiret, tunc (ut Rasis author est) medicamentis soluentibus, itemq; clysteribus erit procedendum. Medicamenta autem, quæ deiectoria potiuntur facultate, ad hoc idonea sunt agaricum, & rhabarbarum. Quandoquidem utrunque præterquam quòd deiectoria ui præditum est, facultatem etiam uenenis maximè repugnantem sortitur. Id quod etiam quidam minori centaury attribuit. Neque prorsus ab re esset ad idem Aegyptiæ siliquæ atram medullam, aloemq; usurpare. hæc nanque præter deiectoriæ facultatem; seorsum plurimum pollet aduersus humorum putredinem, quæ semper, uel plerumque ingesta sequitur uenena: illa uerò quòd aluum mirificè emolliat, uenenum uentriculi tunicis adhærens abluat et abstergit. quin & erodentium acrimoniâ obtundit, & ea denique per aluum secum educit. His autem peractis, ea certè clysmata competere uidentur (ut Dioscoridi placet) quæ acria sunt & trahendi ui prædita. Quibus si ea successerint, quæ è iuribus pinguibus, adipe, aut pinguedine, aut butyro, aut lacte parantur, ne ulterius uenena penetrent, ut in dysenteria fieri solet, nequaquam ea inutilia fore putauerim, præsertim ubi compertum haberetur, uenenum intestina exulcerasse. Quamobrem lac copiosius epotum post uomitiones, & clysteria utilissimum esse prodidit Auicenna: nempe quòd ueneni noxam frangat, & sanet. Quinetiam summopere prosunt: præmissis tamen uomitionibus, & clysteribus, fortes, ac ualida diuersiones: utpote quæ non modo prohibeant ne uenenum petat cor; sed etiam ipsum trahant à membris nobilibus internis, ad ignobilia externa. Ob idque plurimum prodesse crediderim cucurbitulas, si ex igne natibus, & crurium pulpæ applicentur. Ferunt similiter opem frictions ex asperis linteaminibus, quin & fibula stricim factæ ita ut dolorem excitent, manuum, pedumque digitis, item brachijs, & cruribus. Mirificè etiam uenenum auertitur à partibus intrinsecis, si patientes in balneo aquæ calidæ ex medicamentis accommodatis confecto, uel in laconico sicco sudorem ciente imponantur. Quandoquidem huiusmodi calor extraneus efficacissimè uenenum ad cutim trahit. Balnei ac laconici uicem illud sanè supplere poterit, si dissecto uiui muli, aut equi aluo exertis statim intestinis, æger in animalis cadauer intromittatur: & cum refixerit cadauer, idem etiam de alio fiat, quousque sat fuerit. Ad hoc autem muli, mulæque (ut uulgi fert opinio, fortasse quòd hæc animalia plurimum caloris habeant) ceteris præpollent animalibus. Hoc enim auxilio à ueneno liberatum narrant Valentinum Alexandri sexti summi Pontificis filium. Is enim (ut ferunt) cum in quadam cœna aliquot Cardinalibus uenenum exhibere uellet, sibi ipsi, ac patri id imprudenter exhibuit. Ceterum scire etiam conuenit, quòd quauis prædicta remedia omnia communiter uenenis opitulentur, non propterea est dimittendum, quin continuè infectis propinentur omnia probata antidota, tam simplicia, quam composita, quæ cuiuscunque ueneni noxam auferre possunt. Simplicia quidem medicamenta quæ ad hoc idonea Dioscoridi, reliquisque Græcis posterioribus celebrantur, sunt uinum uetus copiosius epotum, Lemnia sphaerogis, agaricum, abrotonum, irio, eryngij radix, napi & pastinacæ semen, calamitha, nardum Celticum, castorium, ferula uirentis medulla, flos rhododendri (quanquam is Galeno, alijsque ipsum seentis in antidotum minime recipiatur, sed potius inter uenena annumeretur) succus marrubij, laserpitij, & panacis, sagapenum, aristolochia longa, semen rutæ syluestris, betonica, pix liquida delincta, polij, & seselis decoctum, phu, cinnamomum, cassia, iuniperi baccæ, citria mala, & quæ limonia, & aurantia uocant, & eorum semen. Item glandes, præsertim quernæ ex humano lacte epotæ, quinquefolij radices succus, leporis coagulum, mustellæ caro sale inueterata, & in umbra siccata, cum uino pota, lac canis ex primo fœtu acceptum, capparis, chamaeleonis albi radix, apij decoctum, polemonia radix, tribuli terrestris succus, simlacis asperæ acini, scordium, thlaspi, & Cretense dictamnium. His Arabes, & recentiorum nonnulli castaneas addunt: item ponticas nuces, mespila, pistacia, zedoariam, lauri baccas, gentianæ radicem, quin & dictamni albi tormentillæ, iridis illyricæ, hastula regia, helenij, & millefolij: rhabarbarum, hederæ corymbos, bolum Armenium, hypericum, sabinam, mumiam, pimpinellam, Imperatoriam, centaurium maius, angelicam, uerbenacæ succum: mures, qui napelli radices depascuntur, & muscas grandiores, quæ eius folijs uiscitant; filipendulam, carpobalsamum, muscum odoratum, ambarum, os in corde cerui repertum, & ceruinum cornu, quin & monocerotis, urfi testes, & arietis, origanum, smaragdum, lapidem bezabar, & carduum, quem sanctum, uel benedictum appellant. Et hæc de censu omnium simplicium medicamentorum, quæ contra uenena polent, quæ nobis tum ueteres, tum recentiores scripta reliquerunt, dixisse sufficiant. De compositis autem medicamentis illud proferre non dubitauerim, quòd si theriaca legitime parata reperiretur, non essent aliunde petenda auxilia contra uenena. Sed quoniam mihi planè difficillimè esse uidetur, ut ea reperiretur, quæ quemadmodum eius exigit apparatus, confecta sit, cum nobis desint cinnamomum, balsamum, petroselinum Macedonicum, myrrha, folium, chalcitis (quam tamen iam nobis compertam putamus) amomum, aspalathus, & calamus odoratus, quæ omnia perquam maximi sunt momenti; idcirco nunquam adducar, ut credam uenalem theriacam posse sibi locum & usum illius antiquæ legitimè uendicare: præsertim cum constet tempore usque Galeni, quo Romani summo imperio potiebantur, theriacam omnibus numeris absolutam confici non potuisse (ut ipsæ Galenus testatur libro primo de antidotis) nisi ab Imperatoribus. quanquam non deessent tempore Antonini Casaris diuites primates, qui eam conficerent, etiam quòd multa eis desiderarentur. Quare illud dixerim, quòd si ulla theriaca ex ijs, quæ nostra ætate conficiuntur, in usum admitti debet, dent operam medici diligentissimi, ut illa saltem utantur, quæ omni studio ac diligentia parata sit, clarissimorum & peritissimorum uirorum testimonio: quæq; eo modo experientia comprobata sit, quo docet Galenus libro quem ad Pisonem scripsit: quin & alio, quem Pamphiliano dicauit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quam theriaca præstat aduersus uenena, quodq; & facilius parari potest. Qua in re caueant homines ab adulteratis theriacis, quas in publicis foris uendunt circulatoras, etsi plerumque ab his quos

Simplicia medicamenta, quæ polent aduersus uenena.

Composita medicamēta.

10

20

30

40

50

60

- quos eorum adulteria fraudesq; latent ceteris meliores, atque efficaciores habentur: quippe quod nihil ultra uideant astantes, quam quod ij frustum integrum arsenici, uel risagalli officinis uocati, deuorent: quoddq; subinde deuorata theriaca, quam postea circumstantibus uendunt, nullum ueneni incommodum sentiant. Quod cum Galenus optimè nouisset, libro Pisoni dicato, ita scriptum reliquit. Multa à subdolis improbisque in hoc quoque fraudes sunt, ac uulgus sola antidoti opinione deceptum, ab ijs quibus ars est mercenaria, plurima pecunia medicamentum, uel prauè confectum redimit. Ceterum ut quisque flagitiosorum impostorum fallacias, & dolosas merces euitare possit, & debeat, nunc mihi in animo est ad commune rei publicæ beneficium eorum ingens, ac scelerestum facinus posteritati prodere. Nam cum isti suggesta ascendunt coram populo, quem dolis capere intendunt, ostensuri quod uenenum aque ac panem innoxie sumunt, multis cauillationibus, atque insidijs utuntur. Inter quas
- 10 **has duas habent fraudes**, quas modò omnibus aperiam, quasq; retinent illi in suos chariores (ut ita dicam) lenones. Primus itaque dolus, quo nituntur huiusmodi fraudulentum impostores, est quod cum sciant uenena non posse nisi parum nocere, ubi uenterculus fuerit cibus ualde repletus (ut in præfatione huius libri tradidit Dioscorides, & libro quarto sen sexta retulit Auicenna) priusquam suggestum ascendant, ad saturitatem usque, præsertim æstate, lactucas crudas deuorant sale, aceto, & oleo conditas: uerum olei tantum imponunt, ut ferè in eo innatent lactuca. Et quia hyeme, maxime urgente bruma, tenella lactuca difficile passim inueniri possunt; ideo earum uicem his præbent interanea bouum præpinguium, quorum tantam comedunt copiam quoad uenterculus ueluti tympanus extendantur. Id autem eo consilio faciunt, ut hæc quidem iurium pinguedine, eorumque substantie crassitudine, illa uerò frigiditate sua, oleiq; multitudine, quam illis adijciunt, præterquam quod ueneni penetrationem inibent, cum internas uias obstruere possint, erodentem quoque ingesti arsenici, uel risagalli se-
- 30 **plasis uocati**, acrimoniam obtundunt, & hebetant. Cum igitur uenenum sumpserint, quod illis ob præassumpti alimenti uim, nullam, aut paruam noxam adfert, nempe quod uenterculus sitensus, & pinguedine imbutus, mox suum adulteratum antidotum, quod omnino legitimam theriacam mentitur, assument, idq; impune. Quo fit, ut facile postea populo astanti persuadeant, id esse antidotum omnium præstantissimum contra omnia uenena, quod in uniuerso orbe reperiri possit. His leues uulgi animi persuasi accensiq; maiori multitudine, ac impetu feruntur, ut adulteratam, inualidam, ueramque mentientem theriacam emant, quam ij qui in maxima annonæ penuria eò cateruatim concurrunt, ubi plurimum panis gratis omnibus exhibetur. Itaque cum temporis momento capsulam hac impostura exhauerint, statimq; è suggesto descendunt circumforanei, seseq; in hospitium recipiunt, ubi cum primum fuerint, arsenicum paulò ante sumptum una cum lactucis aut bubulis interaneis arte
- 30 **quadam euomunt**, neque aliud illa die assument, quam lac, quod tamen sæpius alternatim potant, uomuntq; & reuomunt. tantum potest in improbis hominibus auri cupiditas, ut sponte consultoq; in manifesta uita discrimina ferantur. Fraus altera, quam isti facinorosi perpetrant, ita se habet. Si una, aut duabus horis anteaquam suggestum ascendant, in foro pharmacopolium petunt, illudq; foro, in quo sermonem populo habere uolunt, propinquius eligunt. Atque ubi iusserint pharmacopola sibi arsenici capsulam adferri, eius duo aut tria frusta seligunt, prout sibi magis expedire uidetur, quæ postea charta inuolui, & in eadem capsula reponi mandant. Quo facto pharmacopolam rogant, ut cum in suggestum ascenderint, arsenicum illud repositum dare uelint puero, quæ ad eum miserint. Porro in forum abeunt uerba facturi, ubi eorum spuriam theriacam, ad cælum usque miris laudibus efferunt admentientes. Ad hæc ut rem magis uerisimile reddant, puerum uel è circumstantibus quempiam ad pharmacopolium mittunt, qui uenenum antea ab ipsis selectum deferat. Interea ingentem capsulam in suggesto stantes aperiunt, quam habent uasculis prauæ illius theriacæ plenius refertam, cuius operculo intus adhærent,
- 40 **cera subposita**, uaria cuiusdam miscellæ frusta ex saccharo, quod candidum uocant, amylo, alijsq; innoxijs medicamentis miro quodam artificio confecta, quæ prorsus & facie, & magnitudine referunt illa ueri arsenici frusta, quæ prius ij in pharmacopolio selegerant. Leuant autem isti hominum proditores operculum à capsula, quo fraudem melius occultent, in suggesto stantes. siquidem summo cum artificio internam operculi partem, cui adhærent illius miscellæ frusta arsenicum mentientia, uersus se trahunt, ne quis suam fraudem deprehendere possit. Deinde statim in manu socij, aut pueri, quos doli ministros habent, capsula operculum collocant: quod eorum alter aperta manu perquam eleganter sustinet, parte pseudoarsenicum continente cælum uersus respiciente: idq; ne quis dolum intueri possit. Interea redit nuncius arsenicum legitimum à pharmacopolio deferens. At qui istud accipiens artis captiosæ magister, statim illud populo ostentat longa atque mendaci oratione. Qua perfecta ad experimentum trāsfit, perpetuò dolosè procedens. Quandoquidem simulans sibi opus esse expeditis manibus,
- 50 **manicas ex murice**, uel serico proditore, quo plerumque uestiuntur, ad cubitum usque conuoluit, ea tantum ratione, ut arsenicum uerum, dum hæc agit, super operculo prædicto pseudoarsenicum continente, reponat, addatq;: quod ob operculi circuli altitudinem nullo pacto infernè à circumstantibus uideri potest. Obuolutis itaq; manicis, brachijsq; denudatis, ac tenui linteolo humeris imposito, iubet aquæ uel uini poculum adferri, & relicto in operculo arsenico uero, factitium innoxium fraudulenta manu capit, quod gladio minutim incidit, & uino, uel aquæ parati cyathi commiscet, & denique tutissimè bibit. Atque ita fraudem hisce coloribus exornatam spectantibus persuaadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arsenicum hauserit, quod ex medica officina delatum fuerat. Memini me olim unum ex his uidisse, qui uenenum simili modo adulteratum puero exhibuerat suo: & cum simularet se ei opem ferre nolle, donec pulsus amississet, & in mortis discrimine uersaretur, ut sua falsa atque adulterina theriacæ maiorem compararet existimationem: cum præterea prius uersutum puerum admo-
- 60 **nississet**, ut anhelitum comperceret, idq; ut facies eius colore mutaretur, quin & interim oculos obuerteret, & os ac ceruicem contorqueret; ad se uocauit astantem medicum haud acris callidq; ingenij, in ea ciuitate, ubi id mihi contigit uidisse, receptum habentem, qui pueri pulsus tangeret, ut omnibus testaretur, quod pulsus am-

Fraudes, quibus utuntur circumforanei, qui uenena innoxie sumere profitetur.

Altera impostorum fraus.

Historia fraudis.

fisset. Quod cum fecisset bonus ille medicus iam imprudenter factus circulatoris leno, omnibus testimonium perhibebat, se nullum pulsum in eo inuenisse: quippe qui nusquam fortè legerat, quòd arte etiam possit intercipi pulsus, cum tamen id scriptum reliquerit Galenus lib. vi. de placitis Hippocratis, & Platonis, ubi sic inquit. Eadem natura in arterijs cernitur, nam etiam ipsæ perinde ac nerui, aut incisæ, aut laqueo interclusæ pulsu omni, micationeque orbantur. Ex quibus sanè uerbis tunc comminisci potuisset, quòd faciliè huic puero laqueata essent brachia, & proinde interceptus arteriarum pulsus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem adstringentes laquei ab ijs nebulonibus adeò callidè subdoleque aptantur, ut uersato quodam ferreo globulo supra cubitum extra manicas latente, stringantur admodum, ac relaxentur. Id quod faciliè ab eo fieri potest, qui puerum semimortuum se simulantem, brachijs ad spectaculum sustinet. Tali igitur fraude adstringebantur fibula, ubi pulsum interciperè animus esset, laxabantur autem lentè, cum iam uersutissimus puer ex theriaca illa assumpta, in pristinam suam constitutionem restitui simulasset. Haftenus de fraudibus horum carnificum, quas pluribus prosequi libuit, ut quisque eas euitare sciat, ac possit. Quæ de re morbo Gallico quàm plurimum certè debeo: siquidem unus, isq; insignis, ex his qui uenenū innocuè deuorare profitentur, cuius ossa lues illa non immeritò depascebatur, cum à me in sanitatē redigi exoptaret, inter curandum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitiosum hominum genus utitur ut pecuniam extorqueat, libentissimè patefecit. Caterum fraudes, ac mendacia, quibus ijs pariter utuntur, qui è diu Pauli prosapia ortos se predicant, quæ tamen de re mentiuntur, hęc consultò dimittam. uerum intactas eas non relinquam, ubi in processu de ijs differemus uenenis, quæ morsu, uel ictu relinquunt innumera exitiosa animalia. Sed ne aliquod præstans antidotum desideretur in his nostris commentarijs, me prohi, ac fidelis medici munere functum existimaui, si hoc in loco quedam antidota mihi longo labore comparata, magni ad uenena momenti, descripsero. quæ non modò ijs quæ per os assumuntur, sed ijs etiam, quæ animalium morsu, uel ictu eijciuntur, summo, ac presentaneo fuisse remedio comperi. Licet autem hac ætate vari admodum habeantur medici, qui sua pandere arcana uelint, si quod nacti sunt pulchrum & singulare auxiliū, tamen cum mihi consiliū ab initio fuerit, mea opera quantulacūque sit omnibus generatim prodesse, alienū quidē inhumanūq; foret, si modò uel inuidia uel auaritia compulsus, aliquid silentio inuoluerem, quod in arte medica usui futurum putem. Primum igitur antidotum, cuius admirandas in uenena vires sæpius expertus sum, hoc modo conficitur. Recipit enim rhubarbari, rhapontici ex Ponto aduecti, radices pbi, acori, quem falsò calamum odoratum uocant, cyperi, quinquefolij, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenij, costi, iridis Illyricæ, chameleontis albi, cuiusque drachmas tres. Item galangæ, Imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolij, filipendulæ, zedoariæ, gingiberis, singulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morsus diaboli sic herbarijs dicti, cuiusq; drachmas duas & semis. Ad hæc seminis citrei mali, uiticis, cocci infectorii, fraxini, oxalidis, pastinacæ syluestris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocimi, irionis, thlaspis, feniculi, ammi, singulorum drachmas duas. præterea baccarū lauri, iuniperi, hederæ, asperæ smilacis, cubebæ, singulorū sesquidrachmam. Foliorum scordij, chamædrys, chamæpitios, centaurij minoris, stæchadis, nardi Celtici, calaminthæ, rutæ, mēthæ, betonicæ, uerbenacæ, scabiosæ, cardui benedicti, melissophylli, singulorum sesquidrachmā: dictamni Cretensis drachmas tres. Sampsuchi, hyperici, iunci odorati, marrubij, galegæ, sabina, pimpinellæ, cuiusq; drachmas duas. Caricarū, nucū iuglandium, pistaciorum, singulorum uncias tres: myrobalanorum empellicorum drachmas quatuor. Florum utriusque buglosi, rosarum, lauē dulcæ, saluiæ, roris marini coronarij, cuiusque scrupulos quatuor: croci drachmas tres. Cassiæ odoratæ, quam hodie cinnamomum uocant, drachmas decem. Caryophyllorum, nucis miristicæ, macis, singulorum drachmas duas & semis. Piperis nigri, ac longi, santalorum omnium, agallochi, singulorum sesquidrachmam. Cornu cerui crudi drachmas quatuor: unicorni drachmam unam. ovis cordis ceruini, ramentorum eboris, uirgæ ceruinæ, castorij, singulorum scrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres: opij sesquidrachmam. margaritarū orientalium, ramentorū smaragdi, hyacinthi, corallij rubri, singulorum sesquidrachmam: caphuræ drachmas duas. mastiches, thuris, styracis, myrrhæ, gummi Arabici, resinæ terebinthinæ, sagapeni, opopanacis, laserpitij, singulorū drachmas duas & semis. moschi odorati, ambari cuiusq; drachmā: olei è chalcantio confecti unciam mediam. Pulueris cordialis temperati, diamar gariti, diamoschi, diambari, electuarij è gemmis, pastillorum caphuræ, scillæ, singulorum drachmas duas et semis: pastillorum uiperæ uncias duas. Succu oxalidis, sonchi, scordij, echij, buglosi, melissophylli, singulorum selibrā: hypocistidis drachmas duas. Theriacæ electæ, Mithridati optimi, cuiusque uncias sex. Vini ueteris albi odorati libras tres: sacchari è Medera insula, uel optimi mellis libras octo & uncias sex. Ex omnibus his summa diligentia, & ratione inquisitis, atque selectis fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mithridati antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas est à drachma una usque ad tres pro ætate, & constitutione patientis. Atque ita omnibus persuadere poteris, antidotum hoc non solum præstantissimum esse (ut antè diximus) contra omnia uenena, quæ per os sumuntur, itemq; aduersus ea, quæ morsu uel ictu relinquuntur; uerum etiam in pestilentia, qui mirificè opitulatur non solum quotidie assumptum nucis Ponticæ quantitate ad præseruandos sanos sed etiam ad sanandos iam pestilentia affectos; ubi in morbi principio propinetur ex cardui benedicti succo, aut stillatitia aqua, uel galegæ seu rutæ caprarie uocatæ, duarum drachmarum pondere, affectis deinde in lecto ad sudandum collocatis, bisq; aut ter repetita potione, nonnullis tamen interpositis horis. Sanatos enim scio esse quàm plurimos hoc tantum singulari auxilio. At si cui in animo fuerit, ut presentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præscripti libram accipiat, libram item syrupi è citrei mali cortice parati, & libras quinque aquæ uitæ uocatæ, ex optimo odoratoque uino confectæ, totiesque uitreis organis repurgatæ, ut quinta essentia speciem præ se ferat. Deinde omnia hæc in uas uitreum inijciat, duplè à rebus inditis capacitatis. postea uasis ore ita obturato, ut nullus spirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate aquam in uase cum ele-

Antidota no-
stra præstan-
tissima cōtra
uenena.

Primi antido-
ti descriptio.

Potio ex præ-
dicto antido-
to.

60 815

Etuario

- Et uario tandiu agitet, donec totum dissoluatur. Atque tum uas ore cera, uel pice obducto in mensem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomada agitari conuenit eo modo, quo antea dictum est: fit enim, ut electuarium facile residat in fundo, si dimittatur. Exacto denique mense claram aquam aureoque colore nitentem, electuario supernatare inueniet, & quæ iam omnem illius uim in se contraxerit. Tum itaque uas ipsum aperiat, & in uas aliud item uitreum lympidam aquam paulatim effundat, cuius os cum cera, & membrana accuratissime obturet. Nam si illud diei spatium apertum sineret, omnis conclusa aqua in auram euanesceret. Tanta hæc aqua uirtute pollet (quod millies expertus sum) ut quatuor drachmarum pondere pota uel per se, uel cum pari odorati uini quantitate, uel stillatitia cuiusuis aquæ ad cordis robur facientis, ubi quis ictus, uel demorsus à quocunque uenenato animali, in tanto mortis discrimine uersaretur, ut uocem, uisum, ac reliquos ferè sensus amisset, ægrum ingenti adstantium admiratione à longo ueluti somno excitat. Quin & uomitione plerumque plurimam insectorum humorum copiam exhaurit. Cuius rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à uipera in dextra manu demorsam, & iamiam de nauo rationem cum Charonte inituram, hæc aqua in uitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulò post contigit cuidam misere Sclauæ ab alia non dissimili uipera in manu demorsa. Hæc idem similiter præstat contra uenena, quæ per os sumuntur: siquidem ea adeò tenuis essentia, efficax, & penetrans est, ut momento uis sua in omnes corporis uenas permeet. Quin & eosdem præbet effectus in aliis quàm plurimos morbos, quos breuitati studens prætereo. quandoquidem prudentes, & periti medici, habita huiusce uirum exacta ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitime conuenire censebunt. Porro antidotum alterum generosum, pariter & singulare, oleum illud est, cuius superius libro secundo capite de scorpionibus, item quarto capite de aconito à nobis facta fuit mentio. Id pulsibus extrinsecus patientibus illitum, nempe temporum, manuum, ac pedum, quinetiam extima cordis parti ad sinistram mamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficacissime succurrit omnibus uenenis per os sumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter uiperarum, aspidum, & cuiuscunque denique uenenati animalis moribus singulari auxilio est, ut in processu latius explicabimus. Præstat præterea iisdem locis semel quotidie inunctum non quidem calidum, sed frigidum, ad præseruandum à pestilentia homines, qui eo se inungunt. quin etiam ad sanandum iam pestilentia affectos; necat quoque uermes, naribus, & pulsantibus arterijs inunctum, & præfertim ubi cætera auxilia non ualeant. Ut autem omnes intelligant quàm maximum sit in me inuandæ posteritatis studium, modum, quo illud conficitur, hic describere non grauabor. Sumantur itaque ineunte mense maio, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, sin minus sui temporis uetustissimi libræ tres: foliorum hyperici uirentis manipuli tres. Oleum in uas uitreū duplè à contento capacitatis imponatur, inde hypericis aliquantulum antea contusum infundatur. deinde uas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam arenam condatur, loco ubi tota die insolari possit, atque inibi sinatur ad decimum, uel duodecimum diem usque. Quo exacto tempore mergatur uas in calentis aquæ balneo ad uiginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc factò sumatur hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus. Quæ omnia prius diligenter contusa oleo admisceantur, ac subinde uas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Post hæc accipiantur florum hyperici manipuli tres, qui à caulibus probè repurgati, & contusi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur. Post id tempus exprimantur, & ut prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, usque dum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur hypericum, quod iam defloruerit, & ab eius cacumine grana illa uiridia excerpantur, quæ hordeaceis granis similia deprehenduntur, in quibus semen continetur. Ex his itaque tres confertim manipuli decerpantur: qui postea tusi, & uino meraco albo aliquantulum perfusi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem uitro, in arena sepulto, octo diebus continuis insolentur. Quo tempore transacto tridui spatium in balneum immittantur, post colentur, & modo prædicto exprimantur: tertio, aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem representet. Ad hæc sumatur scordij recentis, calaminthæ, centaurij minoris, cardui benedicti, uel benacæ, dictamni Cretensis, singulorum medijs manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & uas in balneum iterum imponatur per biduum continuum, dein colentur, & exprimantur, ut supra. Postea sumantur zedoarie, radicis dictamni albi, gentiane, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drach. tres, scordij manipulus. Tundantur item omnia, infundantur, et immittantur in balneum, ibique permaneant tribus diebus continuis: colentur deinde, et exprimantur. Infundantur denuo styracis calamiti, laseris, cuiusque drach. sex, baccarum iuniperi drach. quatuor, melanthij drach. duæ, cassiæ odoratæ (cinnamomij officina uocant) drach. nouem: iunci odorati, cyperi, singulorum sesquidrachma: santalorum alborum semuncia. Tundantur omnia (ut pluries de alijs dictum est) et in idem oleum infundantur, et per triduum continuum in balneum macerentur, demum colentur, & exprimantur, modo quo antè dictum est. Postremò ad sint oportet trecenti scorpiones uini diebus canicularibus collecti. Si in uas uitreo conclusi, cineribus calidis superponantur, & cum eos præ calore sudare, atque irasci constet, omne iam dictum oleum calidum superinijciatur. Sed aduertendum est, ne id adeò feruens sit, ut uas disrumpat. obturato statim uasis ore in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur, & exprimatur. Proiectis interea scorpionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus, aloes hepaticæ, singulorum drachma tres: nardi Indici drachma duæ, croci drachma una: theriacæ electæ, electique Mithridatij, cuiusque semuncia. Quæ ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimo infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo factò oleum non amplius percoletur, sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsamum. quippe quod mirandum sit remedium ad iam dicta uenena, & præcipue contra napellum, quo infecti suere, ut experimentum fieret, Corsi illi duo uiarum obseffores, quorum historiam

Alterius antidoti descriptio, & uires.

folia hyperici
calaminthæ
cardui benedicti

scordij recentis
calaminthæ
centaurij minoris

suprà retulimus libro quarto in aconiti mentione : ad cuius lectionem , ne idem bis repetamus eos reijcimus , qui eius desiderio capiuntur . Caterum ut omnia mea in Reipublica cōmodum effundam , tertium quoque Antidotum addam , quo nihil sanè ualentius ad uenenorum uim coercendam : nempe puluerem illum saluberrimum , cum quo (ut superius libro quarto de aconitis differentes retulimus) ij sanati sunt , qui Arsenicum , & Napellum hauserunt . Datur robustis drachmarum duarum pondere , cum cæteris drachma sufficiat , ex uino Cretico , uel alio pariter generoso , repetiturque potio per interualla , ubi una tantum non sufficiat . Verum tunc obolus satis est . Qui quidem puluis , tam etsi mirum in modum deleteria uenena omnia superat , uincit , ac destruit , non tamen si præsumatur ab iisdem præseruat . Parandiratio hæc est . Sumuntur radicum minoris phu drachmæ quatuor . Vincetossici , urticæ uulgaris , cuiusque unciam unam . Angelicæ domesticæ , Althææ cuiusque uncias duas . Angelicæ syluestris uncias quatuor . Polypodij fescunciam , Corticum radicum chamelææ , siue (ut Aphri dicunt) mezereonis : drachmas decem . Colliguntur hæ radices ad calcem Augusti , siue ineunte Septembri , testellatimque secantur , & siccantur in umbra . Deinde feruescunt in aceto albo acerrimo olla cooperulo diligenter occlusa argillaceoque luto agglutinato , per dimidia horæ spatium . Amouentur postea ab igne , & cum refrixerint eximuntur , iterumque siccantur , in umbra : Demum teruntur in puluerem ; additis herbæ Paris baccis duodecim ; & folijs sex & triginta . Præter autem Mithridatium , antidota alia duo generosa Dioscoridi probantur in præsentī præfatione , unum scilicet quod è scinco , alterum quod è sanguine nuncupant : sed quod is eorum consueciendorum rationem tradiderit , nusquam hætenus reperi . Quamobrem illa duo in multorum gratiam hîc adscribere , non alienum fore duximus , eo tamen modo , quo lib. i . de antidotis à Galeno seriatim describuntur , ubi hæc scripta reliquit . Antidotus δὲ τὸν αἰματὸν id est , ex sanguinibus , ad uenena , uenenato-

Antidoti è
sanguinib. de
scriptio.

Antidoti è
scinco descri
ptio.

rumque omnium morsus idonea , sic habet . Piperis longi , piperis albi , acori , croci , phu , mei , dictamni Cretici , ammoniati , agarici , singulorum drachmas duas : amomi , opobalsami : seminis rutæ syluestris , cymini Aethiopici , anisi , sanguinis anatis maris , & semina sicci , sanguinis hædini , sanguinis anserini , seminis napi syluestris , singulorum drachmas tres : gentianæ , trifolij , florum iunci odorati , thuris , rosarum siccarum , singulorum drachmas quatuor , petrosilini drachmas quinque , polij Cretici tantundem , cinnamomi drachmas sex , florum scordij drachmas octo : myrrhæ , nardi singulorum drachmas decem , croci drachmas duodecim , cassiæ drachmas octo . Omnia hæc diligenter contusa , ac per excussorium cribrum traiecta melle Attico despumato , commiscebis , commistaque in argentea pyxide repones , atque hac ut maximo medicamento uteris . Cæterum quæ è scinco temperatur antidotus , à Galeno hunc in modum redditur . Antidotus Mithridatis Eupatoris δὲ τὸν αἰματὸν cognominata , faciens ad uenena , omnemque uenenatorum materiam mortem inferentem , omniumque uenenosorum animalium ictus , conficitur hac ratione . Scinci , sagapeni , acori , phu , hyperici , acaciæ , iridis , mei , gummi , singulorum drachmæ duæ : rosarum siccarum : gentianæ , cardamomi , singulorum drachmæ quatuor , opij oboli duo , styracis drachmæ octo : polij , cassiæ nigrae , seselis , bdellij , balsami , piperis albi , singulorum drachmæ quinque & oboli duo : succi hypocistidis , opopanax , myrrhæ , thuris masculi , castorij , piperis longi , cypheos , foliorum malabathri , singulorum drachmæ sex : scordij , costi florum iunci odorati , galbani , resinae terebinthinae , singulorum drachmæ sex & oboli duo : nardi Syriacæ , opobalsami , thlaspis , dauci Cretici , singulorum drachmæ sex & oboli tres : croci , cinnamomi , zingiberis , singulorum drachmæ sex & oboli duo : succi glycyrrhizæ , agarici , singulorum drachmæ septem & oboli tres . Constituitur autem hoc modo . Cyphei , hypocistidis , sagapenum , gummi , opium , styrax , opopanax , uino Chio macerantur die noctuque , quoad penitus dissoluta sint . Reliqua uerò interim contusa tenui cribro excutiantur , illisque iam maceratis , ac dissolutis commiscantur , commistaque Attico melle ad crassitiem usque despumato excipiuntur , opobalsamoque superimmissos . demum in uas argenteum transferuntur , atque ad multos usus reponuntur . Datur autem ex hac antidoto quantum æger tolerat . Hæc de duabus antidotis , quas non immeritò quidem probauit Dioscorides , quasque ut efficacissimas in aliarum censum retulit Galenus , atque descripsit . Sed quoniam (ut suprà in theriacæ mentione dictum fuit) multa nobis desunt simplicia medicamenta , quæ in eis expetuntur ; idcirco non uideo quomodo possint legitime confici , nisi ijs uti uelimus , quæ eorum uicem supplent , ita ut unum simplex medicamentum in alterius locum succedat . Id quod medicorum , ac seplasiariorum plerisque fieri adsolet . Quorum sententia etsi cuiuspiam uideretur Galenus adstipulari , quippe quod scriptis tradiderit in cinnamomi defectu duplum cassiæ subijci posse ; non tamen propterea inde colligi potest , quod idem fieri possit de quocunque alio simplici medicamento , quod desideretur , ut quidam existimant , non rectè , meo quidem iudicio , Galeni mentem affecuti . Siquidem is secus de hac re differit lib. i . de antidotis , ubi sic inquit . Quod ad cassiæ uerò attinet , ea me cōmemorare nunc opus est , quæ in multis de medicina libris scripta sunt , duplum cassiæ si quis cinnamomo egeat , iniiciendum . Hoc dictum irridens Satyrus magister meus , unam ex Quinti facetijs ipsum esse dicebat , asseuerans eos , qui duplum cassiæ imponere iubent , si cinnamomo careamus , similia illis facere , qui nos censent , si quando Phalerno caruerimus , illius quod in caupo nis uenditur , duplicata mensura bibere : sique panis siligineus desit , furfuracei duplum comedere . Mihi uerò hæc Quinti facetia , si de re una quapiam , qua per se sola uti uelimus , afferatur , uera irreprehensibilisque uidetur : si de re , quæ in societatem multorum ueniat , non est eodè pacto uera . Nam cuiuscunque , quod solum corpori admodum ueri debet , ut puta rhus , absinthium , iris , gentiana , uel id genus alia aliqua medicina , si quis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat , & corpori uel extrâ , uel intrâ admoueat , duplicato etiam nocebit : at si multis aliquod optimum commiscendum fuerit , quod se aucturum aliorum uires respondeat , si præstantissimum desit , peius nihil erit uti duplo illius , qui proprietates eiusdem generis habeat , etiamsi deterius hoc illo uideatur . Cassia quidem cinnamomo genere proxima usque adeo est , ut ex ipsa quandoque cinnamomum oriatur , spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ , in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant . Simile autem istud est

Succedanea
quâdo admit
tenda.

non

non uino aut pani, sicuti Quintus dicebat, sed uitæ functionibus in extruenda domo, in fabricanda naui, in tollendis, & transponendis oneribus, in omnibus denique uitæ actionibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficiatur. hæc Galenus. Ex quibus uerbis omnibus palam est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio supponatur, nisi ex ijs sint, quæ eandem naturam sortiuntur, ut cassia, & cinnamomum. Quare illud inde colligendum esse putauerim, quod perperam faciant ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porro & illam antidotum, quæ iuniperi baccas, terramq; Lemniam recipit, summopere laudauit Galenus, eamque libro 11. de antidotis memoriæ prodidit, hisce uerbis. Antidotus, quæ exhibita accipientem tutum à uenenis reddit, sic habet. Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc ubi in puluerem redegeris, oleo, aut melle commiscebis, & repones: atque cum opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantum est auellana dabis. Hac antidoto Nicomede rex utebatur, si quando suspectos habuisset, qui se uocant. Nam si uenenum non subsit, quæta manet: sin adsit, nauseam concitat, & enomere cogit, ita ut uenenum quoque cum antidoto rejiciatur. Sed hæc hætenus dicta sufficiant, quantum ad uenenorum omnium in uniuersum rationem. quandoquidem de ijs priuatim, eorumque auxilijs, & antidotis in singulorum mentione diffusius agemus.

Antidotus ex
terra Lénia.

Κανθάριδες. CANTHARIDES.

CAP. I.

Quibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad uescicam usque cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ resipiunt: dextra præcordia inflammantur. Urinam ægrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia urgent: animo linquuntur, obortaque uertigine concidunt. postremo mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accadat, dato oleo, aut supradictorum aliquo, uomere cogantur. mox ubi uomitione plurima reiecerunt, halicæ aut oryzae, tragi aut ptisanæ cremor, aut decoctum maluæ, aut seminis lini, aut fœni græci, aut radicum althææ, quam Latinus sermo ibiscum appellat, clystere infundatur. Præterea nitrum eisdem dandum, ex hydromelite, ut quæ stomacho adhuc, aut intestinis adherent, eluendo excernantur, ac descendant. Quæ nisi sic discutiantur, ingesta in aluum ex nitro aqua mulsæ, uacuari debent. Detur deinde uinum, aut passum, in quo pineoli nuclei, aut cucumeris semina contrita sint, aut ex lacte, aut mulsæ, aut anserinus adeps in passo liquefactus. Inflammata autem partes, hordei farina cum mulsæ decocta perungantur. Ab initio admotæ cataplasmata nocent, quod citatus ab eis calor, illapsus uirus ita remoratur, ut in principes se partes insinuet: ipsa tamen interiecto tempore, molestissimis inflammationibus opitulantur, utpote quæ dolores & permulceant, & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in solum descendere oportet, ac lauare, ut per cutem summam, quæ corpori noxia inhæserunt, etiam excernantur. Et deiectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & stabilitatem capestat. Gallinæ, ceis carnibus, & hædinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini semine coctis, uesci debent: siquidem aluum cient, atque uenenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodest thuris cortex, & Samia terra, quæ alter appellatur, si quaternæ singulorum drachmæ cum passo sumantur. item pulegium ex aqua tritum: irinum, aut rosaceum, cum rutæ decocto: recentes uitæ ramuli, cum passo detriti. Longè omnium potentissimè antidota auxiliantur, cum aqua mulsæ, drachmis quatuor pota,

Cantharidum tum historiam, tum etiam facultates superius libro secundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adeò diffusè lateque tradidimus, ut superuacuum ducerem hoc in loco plura de eis rememorare, nisi nunc de earum malefica & noxia ui nobis differendum esset. Cum igitur Cantharides excoquantur recessu quarto, & exiccent secundo, nil sanè mirum fuerit, si erodant, ulcerent, & denique sumentes interimant. Nacent priuatim uescicæ, omnibusque urinæ inseruientibus membris, non modò hausta; sed quandoque etiam exterius illitæ, ubi exulcerare sit opus: præsertim cum amplis admiscantur cataplasmatibus, locisque; illinuntur uescicæ propinquioribus: nempe coxendicum articulis dolore diutius tentatis, uel pubi, uel renibus, uel testibus. Quo fit, ut qui has hauserint, exulcerata inde uescicæ, magnis in urina reddenda excrucientur doloribus. quanquam præter id omnia in uniuersum ledant uiscera, quod suapte natura erodant, & postremo necem inferant: nanque sua uescicæ, & perniciose ui deradunt internos meatus omnes, quibus obuiant. Proinde nec mirum si cum lotio sanguinem extrahunt, erosus ab eis uasis: neque si quando (ut recentiorum quidam dixerunt) penis ipse, testes, pubes, & uescicæ ceruix intolerabili inflammatione uexentur. Hinc enim plerumque euenit, ut qui hauserint, urinæ stillicidio afficiantur non sine intolerabili ardore angustiaque. Ceterum picis, & cedriæ odor, quem à cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem iudicio, non prouenit, quàm à uaporosis humoribus in uentriculo, & iecinore adustis, intensa huiusce ueneni caliditate. Ab ea siquidem dum exuruntur humores, quedam inuicem fit commistio, quæ propriam tum gustum, tum odoratum inficiendi facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cum ueneni uis in iecur facilius, quàm in lienem excurrat, mirum utique non est, si concitatis ibi inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum agrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysentericæ similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quod cantharides ipsæ ad intestina descendentes acerrima sua ui, ea exulcerent, & abradant. Defectus uerò animi, ingens anxietas, cordisque angustia partim eueniunt, doloris, ardoris, intolerabilisque inflammationis

Cantharidum
malefica & no-
xia uis.

Symptomati
causæ.

GGGG 2 exuperantia:

Catharidum
ueneni cura-
tio.

Cōtrouersia
inter Græcos
& Arabas.

exuperantia: partim uero deleteria uel pharmaci, quæ usque adeo resoluit uitales spiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, hæc tam seua oriatur symptomata. Quin & ob id uertiginosi fiunt, delirio, amentiaq; capiuntur, qui eas sumpserint, quod uenenoſæ exhalationes, quæ à colliquis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum feruntur, adeo ipsum inficiunt, ut facili animales facultates corrumpantur, ratioque ipsa pereat. Sed ut his omnibus succurratur incommodis, primum sanè necessarium fuerit (ut etiam Dioscorides inquit) cantharidas ipsas extra corpus ducere, crebris excitatis uomitionibus, ijs nimirum medicamentis, quorum in huius libri præfatione meminit Dioscorides, atque etiam nos mentionem fecimus in nostra in eam longa commentatione. Quinetiam acris clysmatis opus est, ut per hæc deuocentur, quæ ad intestina descenderunt. Fit enim ut exhaustis è corpore cantharidibus, non magno postea negotio accidentibus, incommodisque præsidia adhibeantur. Quandoquidem exulcerata uescicæ, cuius apte natura plus nocent cantharides, quam cæteris internis uisceribus, succurritur refrigerantibus, lentis, & pinguibus simul mistis medicamentis, frigida nanque inflammationes extinguunt, mulcentque earum dolores: pinguis ueneni acrimoniam obtundunt: lenta uero, ac uiscosa cum internis partibus pertinaciter inhereant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis; sed etiam sanas partes muniunt, ne ueneni uim admittant. Idcirco ad hoc mirifice præstat lac humanum ab ipsius uberibus exuctum, crudum, recensque butyrum eclegmatis modo linctum: psyllij, cydoniorum malorum, & malæ seminis spissamentum; item serapium ex nymphæ floribus, & purpureis uiolis, quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactuca, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ succus: præterea cremor, lactis speciem referens, qui è papauerum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriae, & lactucæ semine exprimi solet, affusa uiolarum aqua, aut radicis althææ, aut solani, quod uescicariam, et haliacabum uocant, cuius etiā rubentes bacca decem, uel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, uel ptisana hordeacea pota, hoc in negotio præsentaneo remedio profunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod scilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum sex pondere haustum. Huic autem præfertur, quod è recentibus pineis nucibus exprimitur. Sed omnium præstantissimum est, quod è semine albi papaueris eximitur. quandoquidem hoc præter id quod tanquam pingue plurimum conuenit, potest suapte natura inflammationes extinguere, ueneni acrimoniam retundere, & dolores quantumuis uehementes sedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore uitreis instrumentis elicitur è malæ folijs, ibisci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quod propria uel urina ardoribus opem ferat, & intestinorum inflammationes repellat. Porro succurritur exulceratis intestinis, iisdem sanè medicamentis, quibus ad dysenteriam utimur: nempe pinguium carniū iuribus clystere infusis, addito hirci, ceruicæ, adipe: & omphacino rosaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Prohibentur halitus cerebrum petentes, dissoluanturque assumptis antidotis, quæ uenenis resistunt, & humores putrescere non sinunt. quinetiam cataplasmatibus ex frigidis, repellentibusque succis, sincipiti, & coronali suturæ illitis. In summa frangitur, atque demolitur ueneni uis, Dioscoridis testimonio, ualentibus antidotis, ueluti theriaca, aut Mithridato, aut (ut scribit Galenus lib. ix. simplicium medicamentorum capite de terra Lemnia) eo antidoto, de quo & nos superius locuti sumus, quod fit ex ipsa Lemnia sphrahide, & iuniperi baccis. Profunt insuper epithemata corroborantia, itemque inunctiones, quæ ex odoramentis constant ualentioribus: præsertim oleum nostrum de scorpionibus superius descriptum aduersus uenena. Refert Galenus libro secundo de antidotis Asclepiadis autoritate, cantharidas proprio ueneno remedium & antidotum esse, si earum pedes, & alæ trita cum melle eclegmatis modo paulatim assumantur. Id quod etiam asseruit libro xi. simplicium medicamentorum, ut superius libro secundo in earum quoque mentione retulimus. Hoc idem scribit Aetius à Galeno fortasse mutatus lib. xiii. cap. xlix. sic inueniens. At uero contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud his auxiliatur catharidum alæ, & pedes cum passo pota. hæc Aetius. Veruntamen cum huiusmodi remedium suspicionem non uacet (non propterea Galeni testimonium reiiciendum putauerim) cumque à multis improbetur, atque ipse nullum adhuc eius periculum fecerim; ideo nec ipsum damnare, nec probare ausim. Arabes nanque pro certo habent, omne uenenum, quod cantharidibus inſit, earum tantum alis, pedibus, & capitibus inesse. Quare cum cantharidas suis immiscet medicamentis, tam intus sumendis, quam extrâ adhibendis, iubent contra Græcorum sententiam, ut capita, alæ, ac pedes abscindantur, quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem perperam intellexisse, ut ultimo commentario de ratione uictus in morbis acutis scribit Galenus. Sed quoquomodo res se habeat, ambarum partium placita in medium attulimus, ut unusquisque suam in hac re sequatur sententiam. Nos tamen suspecta medicamenta semper dimittenda iudicauimus, atque his utendum, de quibus inter probatos authores, & doctos uiros conuenit. Sunt è uulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendunt. Sed id equidem probare non ausim, quod antiquorum, recentiorumque repererim neminem, qui scriptis tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quinetiam medentur urina ardoribus, & pudendorum inflammationibus, non tantum ea medicamenta, quæ per os sumuntur; sed ea quoque, quæ exterius illinuntur. Præstant igitur ad hoc rosaceum, omphacinum oleum, uiolaceum, & quod fit ex nymphæ floribus: item quod ex papauerum semine conficitur, quodque ex ijs paratur fructibus, quorum plantam appellant aliqui Balsaminam, alij uero Caranzam, cuius historiam, ac facultates superius libro quarto descripsimus, cum de uite nigra differeremus. In quem usum hæc non modò exterius illinuntur pubi, peni, & testibus; sed etiam in pudendi meatum clystere inſciuntur, præsertim addito oui albo diutius rudicula agitato, aut sedi succo, aut hyoscyami, aut portulacæ, aut lactucæ. Maxime etiam prodesse compertum est, si ad umbilicum usque duabus aut tribus horis federint patientes in aqua tepentis balneo, cui ibisci radices, malæ folia, & semina, uiolarum flores, psyllij, cydoniorum malorum, sanigraci, & lini semen, hordeum, & hyoscyamum, et id genus alia fuerint incocta. Postremo ad omnes huius ueneni reliquias, quæ corpori hæſissent, eradicandas, læſaq; membra roboranda, & ad pristinum

pristinum temperamentum restituenda, probatissimum erit medicamentum bis in die mane, & uesperis, electuarium mox describendum, unciæ pondere ex humano, uel caprillo, uel asinino lacte potum. Fit autem hoc modo. *Accipe nucleorum pineorum uncias tres: nucis Indicæ recentis uncias duas: pistaciorum fescunciam: seminum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, singulorum uncia dimidium: corticis arboris thuris drachmas tres: margaritarum, coralliorum amborum, santalorum alborum, singulorum sesquidrachmam: succi glycyrrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam unam: gummi Arabici fescunciam: terræ Lemniæ drachmas sex: succi baccarum halicacabi, portulacæ, singulorum uncias sex, diluti uiolarum uncias octo: spissamenti è seminibus malorum cotoneorum, aqua uiolarum maceratis, uncias sex: serapij uiolacei uncias quatuor: de floribus nymphææ, de papauere, cuiusque uncias decem. Quæ terenda sunt, conterito, deinde commistis omnibus secundum seplasiariorum regulam, electarium facito: quo utitor, ut antè diximus.*

Πινυράμπα. PINORVM ERVCAE.

CAP. II.

Is qui erucas pinorum hauserint, illico dolor in ore & a palato exoritur: uehemens alui, linguæ, ac stomachi inflammatio torquet: intestina dolor excruciat, ita ut pruriginem sentire uideantur: corpus totum exæstuat: fastidium urget. Quibus est succurrendum remedijs, quæ deuoratis cantharidibus dantur. Peculiariter tamen pro simplici oleo & irino, melinum, quod è cotoneis pomis & oleo temperatur, accipiemus.

Βούρησις. BUPRESTIS.

CAP. III.

Qui buprestin biberunt, non dissimile nitro uirus sapiunt: stomachi, uentrisque uehemens dolor insequitur: tam uenter quam stomachus mirum in modum, ut in aqua inter cutem, diffusus, inturgescit. uniuersa corporis facies contenditur: urina supprimitur. Quibus eadem, quæ potis cantharidibus auxiliantur. Priuatim post uomitus, & uacuationes, quas clysteribus molimur, aridæ ficus profunt: item earum decoctum, ex uino. Vbi uerò iam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmarum cibo, aut earundem tritarum in mulso, aut lactis potu, iuuantur. Pyrorum etiànum omne genus esse, & lac humanum bibere, conuenit.

30 **D**e buprestibus, & pinorum erucis superius libro secundo satis differuimus, quantum ad earum historiam attinget: nunc harum uim uenescam prosequimur. Hæc igitur animalia etsi pota, aut aliàs in uentriculum ingesta, quadam symptomata, & incommoda pariant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur, tamen & ipsa eandem expetunt curationem, eademque postulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verum aduersus hæc quoque nonnulla propria, peculiariaque habentur antidota, quorū cūm latius meminerit Dioscorides, non est cur nos de ijs plura dicamus.

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA.

CAP. IIII.

40 **S**i salamandram hauserunt, linguæ inflammatio consequitur: mens, & fermo præpeditur: tremor cum torpore, aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circumcunquæque sugillantur: sæpeque, diutius immorante ueneno, putrescentes defluunt. Quibus præstabis cuncta, quæ potis cantharidibus. Peculiariora uerò remedia, resina pinus, aut galbanū ex melle linctum, & aiugæ decoctum, in quo nuclei pinci conterantur: urticæ quoque folia, cum lilijs & oleo decocta. Profunt etiam oua testudinis marinæ, aut terrestres cocta: item ranarum ius, cum quibus eryngij radix incocta sit.

50 **N**on solum ueneno inficit, & necem adfert Salamandra sicca, & in puluerem pota, uel clam cibus admista; sed etiam morsu, uiperarum modo, caterorumque serpentium uenenum ei aculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum salina quadam, tum mucosa specie, quæ è toto eius corpore sudat, magno degustantium discrimine: siquidem plerique reperti sunt, qui hoc tantum ueneno periere. Proinde mirum non esse uidetur, si recentiorum quidam tradiderunt, integras quandoque interfuisse familias: quod aquas bibissent, in quorum puteos fortè Salamandra ceciderat: uel quod panem tantum comedissent furno incoctum, qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non usquequaque credendum existimo, cum ignium uim uenena omnia absumentur. Sed potius ad stipulandum fuerit Plinio, qui libro XXI. cap. II. non ex pane furnis incocto, in quibus ligna salamandræ ueneno infecta, accensa fuissent, quosdam iam fuisse necatos prodidit, sed ex panis crusta lignis inassa ta pede tantum salamandræ contactis, ut eius uerba testantur, cum inquit. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cetera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso, neque amplius admitti ad terras. Salamandra populos necare improvidos potest: nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida uim, nihil aconito distans.

60 Quinimmo si cōtacto ab ea ligno uel pede, quo crusta panis incoquatur, idem ueneficiū est, uel si in puteum cadat. Quippe cū salina eius quacunque parte corporis, uel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. hætenus Plinius. His igitur, qui hauserint (ut Aetius est author lib. XI.) præter ea quæ à Dioscoride scribuntur,

Salamandra
ueneni cura-
tio.

Stellionum
confid.

Stellionum
morsus reme-
dia.

macula in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubæ, postremò nigra, quæ tandem putrescentes, uniuersum de-
glabrant corpus. Sic uenenatis succurritur (ut Dioscorides ait) iisdem remedijs, quæ ad cantharidas præstant.
Quod tamen aliquibus minimè uidetur rationi consonum. quandoquidem cum salamandra uenenum maximè fri-
gidum, humidumq; sit, cantharidum contrà calidissimum, & exiccans, nullo quidem pacto consentaneum cen-
sent, quòd iisdem utrisque succurratur medicamentis. Verùm his illud rectè, mea quidem sententia, responde-
ri potest, quòd ubi Dioscorides salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus, quæ in uni-
uersum fiunt, duntaxat intelligit, nempe ut quàm citò fieri possit, uenenum è uentriculo, & intestinis extrahatur
crebris uomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisque præsidium dentur theriaca, Mithridatium, aliæque
generosa antidota, quæ pota cor ipsum à uenenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod o-
mnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sape frustra
& ineptè repeterentur. Quare scitè cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intel-
ligit. Auicenna eandem salamandris adhibet curationem, quam opio, quòd tam hoc, quàm illa frigidissimo sint
temperamento. præfertq; ceteris theriacam, Mithridatis antidotum, resinam terebinthinam, styracem, urticæ
semen, & cupressi frondes. Caterum quoniam salamandra sui corporis forma STELLIONES mortiferi
etiam morsus animalia mihi in mentem reuocauit, cum eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioscorides,
non alienum fore duximus, eorum primum historiam describere deinde uenenati morsus remedia in medium addu-
cere. Sed an lacertarum generi legitime stelliones adscribi possint, profectò non ausim decernere: quanquam nò
desunt, qui asserant, maiores lacertos, quos uulgò appellamus Ramarri, alij Liguri, alij uerò Lucerti, ueros esse
stelliones. Quorum tamè sententiæ non possum subscribere. quandoquidem Plinius libro x. cap. xxv. & xxvi.
Stelliones inquit esse lacertarum figura, & chameleonum quodammodo naturam habere, ut qui rore tantum ui-
uant, præterquam araneis. Ex quibus fateri licebit, stelliones non esse nostrates lacertos. nanque hi cochleas,
cicadas, locustas, & papiliones deuorant, & id genus animalcula. Ad hæc copiosum in uenis continent san-
guinem, & amplo referti sunt iecinore, hominibusq; haudquaquam inimicantur, quin potius eos amant. Con-
trà uerò ijs aduersantur Stelliones, Plinio authore lib. xxx. cap. x. ubi nullum animal fraudulentius inuidere ho-
mini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco scribit) Stelliones hyemant in domibus in locis ostiorum, & fene-
strarum, aut cameris, sepulcrisue. quapropter uenatores obseruant cubile eorum æstatibus. Ibi uere incipiente
fisis harundinibus textas opponunt casas decipularum modo, quarum angustijs etiam gaudent. Venantur au-
tem eos, ut eorum senectam, qua ut serpentes quotannis exuuntur, facile consequantur: quòd nihil ei remedio
in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam senectam illico deuorant. Hinc igitur sanè perspicuum
fuerit, Stelliones à maioribus Italicis lacertis differre: hi siquidem in campestribus, in frutetis, sepibus, & ma-
cerijs degunt: illi uerò in sepulcris, & domibus nostris oberrant. Proinde iubet Dioscorides, ut qui in ueneno-
rum timore uersantur, & culinam subdiali loco apparare nequeunt, sub tecto apparent. Sed tum diligenter la-
quearia animaduertenda, quòd frequenter à superioribus contabulamentis animalia decidunt, exigua quidem,
sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, Stelliones, & alia quedam reptilia. Quòd autem
Stelliones in Italia proueniant, testis est Aristoteles libro viii. cap. xxix. de historia animalium, asserens in
quibusdam Italia locis Stelliones morsu homines perimere. Sed qui sint, nullam habeo historiam clariorem.
Quanquam his coniecturis iandiu existimaui ea lacertarum genera esse Stelliones, quæ in Hetruria in nostris
morantur domibus, præsertim quibusdam prope terram foraminibus, à nobis uulgò Terrantola appellata, de
quibus superius libro secundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacer-
tis persimile uisitur, & araneos maximè uenatur, ut Plinius inquit, item Aristoteles libro ix. cap. primo de
historia animalium. Dorso præterea maculis quibusdam nitet Stellarum modo radiantibus, unde & fortasse no-
men. Quinetiam, quòd uenenum morsu relinquunt, cum è cauernis excunt, statim in Hetruria necantur.
His (ut audio) abundat Syria in caminis potius, quàm aliubi commorantibus. Varia sanè sunt huiusmodi
animalium genera, de lacertis, chameleonibus, scincis, crocodilis, stellionibus, & salamandris loquentes: quippe
quoniam in unoquoq; horum genere habentur differentiæ tum formæ, tum coloris, tum magnitudinis. Obseruaui
ego salamandras in quibusdam Germania syluis uniuerso dorso nigerrimas, pectore uerò, & uentre admodum ru-
bentes. Sunt & in Vtinenfibus aquis degentes, cauda anguillarum modo lata, & rotundo rostro, aluo admodum
rubente, nigricante dorso, nullis maculis resperso. Quod etiam scincis euenit: nam & hi in Italia habentur
Vicentino agro parui & nigricantes, ijs utique absimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportantur.
Sicuti & in Arabia lacertæ sunt bicubitales. In Nisa India monte xxxiiii. pedum longitudine reperiuntur.
Et in ea fortunatarum insula, quæ Capraria nuncupatur, magnæ admodum, & copiosæ. Sed ut ad Stelliones
iam noster redeat sermo, eorum morsibus succurrendum est theriaca, Mithridatis antidoto, & alijs, quæ in
uniuersum uenenosorum animalium morsibus opitulantur. Imponuntur priuatim maximo præsidio, demorsis
iam locis contriti scorpiones. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, de quo abunde in prima huius commen-
tatione diximus, ijs præcipuum fuerit antidotum. Si uerò quis uenenum hoc in potu ciboue sumpserit, primum
tum uomitione, tum clysteribus extrahendum erit: mox ualentioribus antidotis cordi succurrendum. Illud po-
stremò non ignorandum est, quòd (ut Plinius inquit) ex Stellionibus fit malum medicamentum: nam cum stellio im-
mortuus est uino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. Ob id in unguento necant eum insidiantes pelli-
cum formæ. Remedium est oui luteum, & mel, ac nitrum.

Sumpto ephemero, quod aliqui Colchicon, aut sylvestrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque ijs, qui urtica, aut scilla laceffuntur: interna rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exæstuat. cæterum inualefcente morbo, cruor strigmentis admixtus, per aluum exigitur. Quibus, ut ijs qui salamandram hauserunt, uomitione aut clysteribus auxiliari conueniet: sed antea quàm uenenum inualefcat, dandum est decoctum frondium quercus, aut glandium, aut malicorij: lac bibere prodest, in quo serpyllum sit decoctum: item succum sanguinalis herbe, aut ramorum uitis, aut rubi, aut medullæ recentis ferulæ, aut myrti cum uino. Baccæ autem myrti tusæ trita-
 10 que, & aqua macerata, ut liquor inde sumatur, opem ferunt. Media castanearum tunica, similem effectum præbet, si, cruda in aliquo supradictorum succo sumptitetur: organum quoque cum lixiuio epotum. eximiè iuuantur asinini lactis, aut bubuli calidi potu etiamsi in ore contineant: ita ut quibus copia lactis huius adsit, non aliud desideretur.

Colchici Ephemeris historiam picturamq; reddidimus libro quarto, ubi ea attulimus, quæ in ipso consideranda nobis occurrerant. Eius autem ueneno medendi ratione hoc loco adeò diffusè tradidit Dioscorides, ut
 20 plura ab alijs, qui post ipsum claruerunt, consequi mihi non licuerit. Danda igitur opera est, ut primum (quod in alijs quoque sæpenumero dictum est) crebra uomitiones, & clysteres suum præstent auxilium. deinde propria antidota exhibenda sunt, præsertim humanum lac, asininum, bubulumq;. Nec tamen omittenda,
 30 quæ in uniuersum omnibus uenenis resistunt, de quibus iam sæpius diximus. Sed quoniam inter uenenata recensentur Anacardia sic Mauritanis uocata, forma ephemero quadantenus proxima, quanuis colore dissimilia: itemq; Staphis agria, quæ & perniciosa habetur, & eiusdem ferè cum anacardijs temperamenti; cum hæc Dioscoridi prætermissa uideantur, sintq; medicamenta, quibus quotidie ad uarios humani corporis morbos utitur medici, ab instituto nostro defecisse putarem, nisi horum quoque naturæ ueneficæ propria assignassem remedia. Præsertim cum sæpe contingat, quòd hæc medicamenta (quæ crassa quorundam circumforaneorum ignorantia est, qui non modò non mederi, sed uix etiam legere sciunt) propinantur, nullis seruatis ponderibus, nec mensuris, nullisq; additis medicamentis, quæ illorum uim maleficam frangant: unde nonnunquam miseri egrotantes, in tam magna incidunt discrimina, & tam sæua sequuntur symptomata, ut nisi postea à peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facile deperirent. id quod plurimis euenisse scimus. ANACARDIA igitur tã
 40 in potionibus hausta, quàm aliàs ingesta præter quàm quòd fauces, guttur, & uentriculum inurunt, & usque adeò uniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres oriantur, excitant & paralytim in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt, quòd sua calorifica uim atrum succum exurant. Quibus est succurrendum, factis antea uomitionibus ac clysterijs, oleo amygdalino dulci, aut è pineis nucleis, aut è nucibus Indicis, aut è papaueris semine, aut recenti butyro, & bubulo lacte. Dantur hæc affatim in potu, magno sanè iuuamento. Quin & alia pingua medicamenta conueniunt: nempe pinguium carniū iura, suillus, & anserinus adeps liquefactus, quadrupedum, & uolatilium cerebrum, & ossium medulla. quandoquidem his amplissima inest facultas (ut pluries diximus) qua uenenorum calidorum omnium feruor extinguitur, retunditurque acrimonia. Præterea ijs auxiliantur omnia, quæ suapte natura refrigerant, uel quæ arte fuerint refrigerata. Proinde Auicenna Anacardiorum feruori extinguendo cæteris prætulit bubulum lac acescens,
 50 uiolaceum oleum, & hordeaceam ptisanam, prius tamen glacie, uel niue frigesactam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum sunt Iuglandes, & pinorum nuclei aliquantisper torrefacti. Cæterum STAPHIS AGRIA, anacardijs (ut paulò superius diximus) temperamento respondet, quòd admodum calida sit, ac urens. Quare eadem sanè adfert incommoda, quæ anacardia, & cantharides. Adurit enim fauces, & palatum, uomitiones commouet, uentriculi erosiones facit, & disentericos fluxus ciet, postremò strangulat, nisi statim succurratur. Sed cum hæc sua sponte & propria facultate uomitiones moliat, non aliter est prouocandus uomitus. Verùm animaduertendum est, an ipsa reiiciatur. quod ubi non euenit, dulce amygdalinum oleum in potu fuerit dandum, admisto hydromelitis plurimo: atque interim cogantur ægri, ut continuò inambulent, nanque hoc tantum medicamento ualentissimè per uomitum exigitur. Nec tamen ob id negligantur clysteres, quorum pluries meminimus, ut si ramentum ipsius aliquod ad intestina descenderit, his extrahi possit. Reliquum uero curationis sumatur è cantharidum curatione, non omnis uniuersalibus antidotis.

Ephemeris ueneni curatio.

Anacardiorum ueneni signa, & curatio.

Staphidis agriæ noxa, & curatio.

Dorycnion, quod aliqui manicon solanum appellarunt, epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam uexat, sanguis confertim reiicitur: mucosa quædam perinde quasi dysentericis, aluo egeruntur. Itaque antequàm aliquid ex ijs eueniat, auxilio sunt antedicta, uomitus, clyster, & quæcunque potum uenenum expellere possunt. Priuatim ijs opitulatur, aqua mulsa, lac caprillum, aut asininum, dulce uinum, quod tepidum cum aniso bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacea pectora decocta. quinetiam conchyliæ omnia, tam cruda quàm tosta esse, salutare
 60 est. conueniunt & locustæ marinæ, & gammari, & pota eorundem iuscula.

a Meum. 71. pota.

Dorycnij ue-
neni confid.

Solani mani-
ci ueneni no-
xa, & curatio.

DE dorycnio satis differuimus libro quarto, quantum quæ nostra esset de eo sententia, ingenue dicendum erat. Hoc tamen loco non tacebo, quod idem esse non arbitror Dorycnium, & manicum solanum. quod quidem duobus capitibus libro I IIII. de his tanquam de diuersis differuit Dioscorides. Verum enim uero etsi hoc in loco dixerit is reperiri quosdam, qui Dorycnium manicum solanum appellarunt; non tamen id esse uerum asserit, sed aliorum tantum refert opinionem, quam nec probandam censet. Caterum Solano manico ueneficam uim inesse constat, utpote quod eos, qui ipsum hauserint, maximis afficiat incommodis, ut ipse Dioscorides testatur loco citato, cum inquit. Solani manici radix drachma unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesque non iniucundas obuersari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus uero interimit. Remedio est aqua mulsæ copiosius pota, & uomitione reiecta. Has perniciosas facultates, earumque remedia loco dicto reddidit Dioscorides Solano manico: cuius tamen hic inter uenenatas plantas postea non meminit. Ibidem libro quarto non aliam uim maleficam Dorycnio assignauit Dioscorides, quam quod copiosius haustum mortem adferat. Hinc itaque conijcere ausim, quod eadem utrisque medicamenta facile competere possint. Dorycnium Auicenna uiam uulpinam uocat, nec tamen plura de eo retulit, quam scripserint Dioscorides, & Paulus. Idcirco hoc in negotio à Dioscoride minime discedendum erit, nec ab ijs præterea medicamentis, quæ nobis inferius in opij curatione describentur. Caterum non minus lethiferum est Solanum maius, quod uulgo Italis appellatur herba bella donna, cum non solum eius bacca deuorata, sed ipsa quoque radix quandoque loci causa parasitis exhibita, qui ad lautas mensas, etiam inuitis Dominis, accedere solent, oblectamenti non parum conuiuantibus asferre soleat. Siquidem si cultello derafa scrupuli pondere in uini fescuncia maceretur horis ad summum duabus, & deinde percolato diluto, ac digitis presso, id uini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, fit paulo post, ut qui biberint nihil prorsus edere possint, magno spectantium oblectamento. uerum qui hoc fucus utuntur, priusquam mensæ assideant, parasitos ad ientaculum inuitant, ut fucatum uinum propinent. Discutitur fucus à risu, aceto potui dato. Id enim præsentaneum antidotum est. Hanc huiusce radices facultatem fortè fortuna primus adinuenit Franciscus Calzolarius pharmacopæus Verouensis, rei plantaria studiosissimus, qui mihi id reuelauit. Sed animaduertendum est, ne modus excedatur, nam si propinetur copiosius, strangulando interficit. Succurritur noxæ ijsdem medicamentis, quibus Dorycnij, & manici Solani noxa superatur.

Α'κόνιτον.

ACONITVM.

CAP. VII.

a Cat. d'w-
m. i. crua.

b Meum. d'w-
i. i. aceto.

Aconiti uene-
ni confid.

Scillæ uene-
nosæ noxa, &
curatio.

AConitum statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit: & subinde, potissimum cum exurgere conantur, uertigines offundit: lacrymas ciet: grauitatem pectori, & præcordijs adfert, simulque crebri spiritus deflantur. Quare uenum uomitione abigi, aut clystere per aluum egeri opus est. Utimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio, uel absinthij decocto, cum uino absinthite, uel a semperuiuo, uel abrotano, chamelæa, aut aiuga. Prodest etiamnum opobalsami drachma, cum melle aut lacte cum castorio, pipere, & ruta, æquis ponderibus ex uino. coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum aceto: ferri quoque stercus, item uinum in quo aurum, ferrum, argentum uel cædens restinguatur, potum: lixiuiæque cum gallina, & uino decocta, aut carniū bubularum præpinguium iura, cum uino sumpta. Fertur & aiuga priuatim ipsis subuenire.

AConiti complura haberi genera, quisquis facile nosse poterit, qui superius libro quarto eorum Icones examinauerit. siquidem genera duodecim ibi reperiet, quæ omnia deleteria sunt facultate. In quibus indagandis sedulam nauauit operam Franciscus Calzolarius Verouensis, rei plantaria studiosissimus. Nanque is sex Aconitorum genera adinuenit in Monte quem Baldum uocant: quæ quarto lib. Postremo loco appingi curauimus. Et ad me tandem ea transmissa sunt à Clarissimis Medicis Dominico Montisauero, & Hieronymo Donzellino; qui omnia, Calzolario ipsi accepta referunt. Itaque tametsi permulta habeantur Aconiti genera: nempe tria, quæ cynoctona, lycocetonaque appellantur, & quartum pardalianches uocatum, quæ omnia ueneficam uim sortiuntur; unam tamen, & eandem exposcunt curationem. Refert Aetius, præter Dioscoridæ, eos qui hausere, post dulcedinem, & adstrictionem amaritudinem percipere: adstringuntur deinde maxilla, subsequuntur morsus, & erosiones stomachi. Quibus nisi illico succurratur, caligant oculi, & subcruenti uisuntur. Oboriuntur tremores, corpusque uniuersum intumescit, fiuntque ægri hydropicis similes. Medendi ratio à Dioscoride petenda: quippe qui usque adeo præstantia descripsit medicamenta, ut Aetio, & Auicenna plura non reliquerit addenda. Attamen Conciliator Aponensis, qui inter recentiores de uenenis luculenter scripsit, aconitum bibentibus sbragidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam: dein uomitum excitari iubet: à uomitu theriaca eodem pondere exhiberi, ex uino in quo incocta fuerit gentiana. Atque adeo putat Aconiti præcipuum esse antidotum longæ aristolochiæ radicem. Caterum dum hæc scriberem, mihi in mentem uenit nonnunquam inter uenenatas plantas haberi scillam, flammulam, urticæ, & dracunculi semen, quæ cum hic silentio prætermissa fuerint à Dioscoride, optimum institutum esse putauit, nunc de singulorum ueneno, eiusque remedijs nonnulla commemorare. Sunt igitur in SCILLARVM genere, quæ suapte natura ueniosa proueniant: sunt etiam contra quæ nullo imbuta ueneno in medicum ueniant usum. Hæc potæ, uel aliàs ingesta, nullam pariunt noxam, nisi earum plus, quam par sit, assumatur. Illæ uero sua malefica uim, etsi quam parce deuorentur; illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenosa autem scilla (ut Mesues, ac ceteri Mauritanorum tradidere) sola nec alteri annexa prouenit, locisque oboritur sedis, ac graneolentibus, ut apud ther-

mas,

mas. Discant igitur diligentissimi seplasiarii ijs uti scillis, quæ simul conascuntur, sapore amaro, acri, simul & dulci, splendentibus undique laminis. Quandoquidem nulla his facultas inest, quæ corpus lædi possit: nisi fortasse, ut dictum est, plus earum assumeretur, quàm ferre posset natura. Quamobrem de his differens Auicenna inter uenenatas plantas seu septimæ quarti uoluminis, sic inquit. Scilla malæ aut probatæ longior usus, quàm par sit, uenterculum exulcerat, & intestina, ipsasq; mesaraicas uenas, aliosque meatus, qui è uentriculo in iecur permeant. Quo fit, ut in uisceribus oriantur punctiones, acutiq; cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos uerò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum uitellis, in aceto decoctis. Quinetiam ijs frixa cibaria conferunt, pinguiæ carniū iura, recens, crudumq; butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliæque permulta, de quibus latius egimus, cū de cantharidibus sermo haberetur. Nec minora facit incommoda FLAMMYLA uocata, cuius historiam scripsimus libro quarto in alterius clematidis mentione. Ipsa enim præter uenenosam quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarto, aded ut ualentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta uerò fauces, guttur, uenterculum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quinet intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina deradit, & ardentem pellit urinam. nam quædoque tam altè excoriat, ut erosus uasorum tunicis, mictu sanguis reddatur intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit, auxiliaturq;, excitatis prius uomitibus, & chysteribus infusis, lac bubulum suo cum butyro potum, aut alio recenti admistum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indicis nucibus, aut papaueris semine expressum. Quippe (ut iam sæpenumero diximus) huiusmodi acutorum curatio, non est aliunde petenda, quàm à pinguibus, & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & iecur fouere, lactuca, portulaca, & intubi hortensis succo: item santalis aqua rosacea maceratis; quin & halicacabi baccas deuorare prodest. Quod si cruenta cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum uirilia, rosarum, polygonij, plantaginis, cynoglossi, papaueris, lactuca, & hyoscyami succo. Opitulantur etiā chysteres è bubulo, aut caprino lacte, aut è pinguibus carniū iusculis infusi, addito rosaceo, & uino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione retulimus. Sequitur VRTICAE SEMEN, id præsertim, quod lini semen refert, quo excitanda ueneris gratia quidam utuntur. Sed cū & ipsum in medicum ueniat usum, ac etiā quorundam cibis admisceatur, animaduertendum est, ne largius ingeratur, præsertim solū; sed ijs adijciatur cibis, uel medicamentis, quæ eius acrimoniam excedentemque feruorem obtundere, & extinguere queunt. cuiusmodi sunt pistacia, nuclei pinei, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ, & priuatim deglubitum sesami semen. Nam cū urticæ semen affatim deuoratur, non solū (ut Auicenna est author) omnes scillæ malos præbet effectus; sed priuatim etiā continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ. uerū ad finiendam tussim, quæ priuatim ex urticæ semine prouenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates melleant: qualia sunt amygdalinum oleum, serapiū uiolaceum, & ex riz yphis, saccharum quod candidum uocant, diatragacanthum frigidum, hordeacea ptisana saccharo inspersa, & id genus alia. Præstant præ cæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urticæ semen, malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota. Calidissima porrò, acerrimaque facultatis est etiānum DRACUNCULI semen, utpote quod potum, aut in cibis sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat, ac pungat linguam item, gingiuas, & dentes uexat; quin & corpori uniuerso ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens butyrum haustum. Priuatim tamē præcipuum remedium adfert hordeacea farina in pultem conformata, additis pinijs, aut saccharo, amygdalino oleo, uel recenti butyro.

Flammulæ ueneni noxa, & curatio.

Vrticæ seminis noxa, & curatio.

Dracunculi seminis noxa, & remedia.

Μέλι τῆς Ἡρακλείας.

MEL HERACLIÆ.

CAP. VIII.

MEL in Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, inuenitur. quod qui edunt, bibuntve, non secus affliguntur, quàm qui aconitum ebiberunt. Ijs eadem, quæ poto aconito conueniunt. Adiuantur in primis continuo uini mulsi potu, cui rutæ folia sint adiecta.

MELLIS Heracleotici historiam, & uires fusius libro secundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides (etsi id postea hic silentio inuoluerit) eos mente abalienari, ac sudore diffluere, qui illud comederint: remedio autem esse rutam esitaram, & salsamenta, aut epotum mulsum. Sed cū iandiu in Italiam non adferatur; ideo nec curæ eius insistentum est, præsertim quod eandem cum aconito uenenatam sortiatur facultatem, & curationem.

Κόριον.

CORIANDRV.

CAP. IX.

CORIANDRV ob odorem latere non potest, epotum autem uocem exasperat: insaniam adfert, à temulentijs non abhorrentem, qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore, uenenum fatentur. Quibus post uomitionem irino oleo concitatum, uti retulimus, merum & per sese, & ex absinthio potum auxiliatur: item oleum: nec secus oua in eodem exinanita, si liquefacta in muria sorbeantur: & epota muria, & ius salsum ex gallina, & anseri: passum quoque cum lixiua sumptum,

De coriandro

Coriandri ue-
nifica natura

DE coriandro libro tertio abunde disputauimus. Et quia non solum de facultatibus coriandri, quæ humano corpori prodesse possunt, controuersia est inter authores medicinae, sed etiam de ijs, quæ eidem officere possunt, idcirco loco antedicto quid de prima difficultate sentirem, & cui potissimum adhaererem, dixi. Ceterum de secunda difficultate nunc equidem secus sentio, atque olim. Alias enim multorum sententiam secutus, coriandrum ab usu prorsus abdicandum esse scripsi, quod omnem eius usum nocuum esse existimarem. Nunc uero eius usum tantum immoderatum (quod ita mentem commoueat, & mortis periculum adferat) euitandum censeo: idque non leuibus, ut puto, rationibus. Quas quoniam libro superius citato retulimus, ideo ab eis hic supersedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Coriandrum largius sumperint, præter illa quæ à Dioscoride produntur, opitulatur theriaca ipsa ex mero pota: quin & herba uincetoxium uulgò uocata, de qua libro tertio scripsimus in Asclepiadis mentione: nanque hæc proprium coriandri antidotum est. Subueniunt præterea raucedini, uocique exasperatæ gargarizationes ad id expertæ: item ea, quæ pectori conueniunt. Ad cerebri uero noxam præstat diamoscum, & diambarum, & id genus alia, quæ cordi, & cerebro auxiliantur.

Coriandri ue-
nificatio.

Ψύλλιον.

PSYLLIVM.

CAP. X.

a Meum. κα-
περι. i. cicuta.

PSyllion epotum, corpori toti frigus, & torporem cum exolutione, & mœrore quodam adfert, ita ut animum despondeant. Cui omnia, quæ exhausto a coriandro auxiliantur.

Psyllij uene-
ni noxa, & cu-
ratio.

PSyllium, & eius semen, cuius in pharmacopolijs frequens est usus (ut superius libro quarto diximus) notum omnibus est. Hoc in potionibus hausto præter ea, quæ à Dioscoride illi assignantur indicia, consequitur anhelitus difficultas, alui tumor, & tanta denique cordis anxietas, ut plerumque oborto sudore frigido commoriantur ægri. Curantur qui hauserint, primum uomitionibus, & clysmatis. Post hæc antidota illa exhibenda sunt, quæ in uniuersum omnibus uenenis aduersantur. Sed & ea omnia ijs maxime subueniunt (ut Dioscorides est author) quæ & ijs, qui coriandrum exhaustum.

Κάκιστον.

CICUTA.

CAP. XI.

Cicuta pota uertiginem excitat, oculisque caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: singultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique conuulsi, suppresso arteriæ spiritu, strangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam uomitu, excutiemus: postmodum deiectionem moliemur, ut quod ad intestina prolapsum sit, excernamus: tum demum in meracam potionem, quæ maximo est auxilio, deueniemus. repetendum per interualla, in quibus proderit, lac asinum, aut bubulum potui datum, ut absinthium cum pipere & uino, castorio, ruta, mentha cum uino, aut amino mi, cardamomi, aut styracis uncia, aut piperis, cum semine urticæ & uino, aut lauri folia. Item lafer ex oleo, & passo, & passum per sese largius potum proficit.

Cicutæ uene-
fica uis.

Cicuta historiam, & facultates, quibusque in locis magis exitialis proueniat, ita copiose retulimus libro quarto, ut opus non sit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed iam ad uires eius ueneficas transeundum est. Pota hæc, uel in cibis sumpta (ut Dioscorides inquit) uertigines excitat, uisum adimit, oculis caligine offusa, & mentem usque adeo perturbat, ut in furorem agi uideantur, qui hauserint. Quæ omnia experimento nobis comperta sunt. Quippe cum rusticus quidam magnifici Ioannis à Turri uinitor non longè a Goritiæ arce suas coleret uineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, secumque domum delatis, pastinacæ radicis loco decoxit, comeditque in cana una cum uxore: mox statim (quæ rusticorum consuetudo est) ambo inere cubatum. Media autem nocte, à somno expergescens, omni penitus amissa ratione, huc atque illuc per domum in tenebris uagabantur, amentia, & furore ducti: unde adeo caput, faciem, & oculos in parietes percusserunt, ut mane accurrentibus uicinis, partim percussionibus tumidi, partimque effuso sub cute sanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monstruosam ostenderent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatisque domesticis, quibus edulijs in cœna uictitassent, reperi hos cicutæ esitasse radices, quas pastinacæ esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam uineam adeunti, ostenderunt alij locum, ubi rusticus ille radices effoderat, ibique inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Qua re perspecta celeriter ad ægros redij, quos quidem non multo post tempore, Deo adiuuante, in pristinam mentem & sanitatem restitui. tametsi percussionum curatio multò longior fuerit, quam ueneni. Decepta quoque hisce radicibus est superioribus annis quedam nobilis matrona à Coloreto Vrinensis, quæ cicutæ radices proprio in horto effossas toti familiæ decoxit, præbuitque esitandas carotarum loco. Quinetiam monachum Franciscanum curauimus, qui pluribus mensibus modò amentia, modò furore agebatur, quod cicutæ folia hortensis petroselini uice piscium quorundam insculis imposita comedisset. Caveant igitur omnes, ne in hac ueniant discrimina. Exhibet Aetius, præter Dioscoridis, antidota, cicutam haurientibus apij semen, ex uino potandum, aut iridis radicem, aut seseli. Masiliense; item nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præsertim præcordia. quamobrem ad uehementiorem motum, ac cursum (ut ipse inquit) cogendi sunt ægrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendant, quarum drachmarum pondere, ex dictamini decocto potam: aut gentianæ radicem ex uino. Nanque hoc cicutæ uerum esse antidotum putat.

Cicutæ sum-
ptæ curatio.

Ψύλλιον.

SMilax, à quibusdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur. frigus uniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conueniunt.

- T**axus arbor, cuius historiam superius libro quarto retulimus, ubi & eius plantæ picturam adiecimus, non solum eos perdit homines, qui folia & fructus esitauerint, uel biberint foliorum succum; sed etiam (ut aiunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cuiusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia. quanquam scribit Plutarchus, tertio symposiorum commentario, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo iam florere inceperit, quod succo sit maxime prægnans. Dioscorides libro quarto de taxo agens, inquit. Narbone tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, ladantur, & sæpenumero moriantur. Id quod Sestius (authore Plinio lib. xvi. cap. x.) in Arcadia quoque euenire scribit. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est: & in Hispania lethales esse baccas. Prouenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Ananiæ uallis, & Flemarum, ubi ea inter ingentes abietum, picearum, pinorum, & laricum syluas, numerosa conspicitur. Iis in locis nobis compertum est, quod non modò iumenta, quæ non ruminant, deuorata taxo, moriuntur; sed etiam quæ ruminant. quandoquidem boues complures uidimus à rusticis deploratos, qui taxum depasti fuerant. Quapropter cum in montanis, syluosisque pascuis boues morbofi sunt, conclamant rustici, animaduertendum esse, ne Naxum degustauerint: ita enim taxum corrupto uocabulo nominant. Nihil minus eius bacca iisdem in locis noxiæ ac perniciosæ deprehenduntur: quippe quod curauerim ego pastores, aliosque in syluis ligna cædentes, qui saporis dulcedine allekti, baccas ipsius comederant. ex quarum esu non modò in arduas febres inciderant; sed & in alui profluium, adeò ut in maximo uersarentur discrimine. Ceterum non parum dubitandum uidetur, an inter plantas calidas, uel inter frigidas Taxus sit reponenda. Dioscorides quidem, & eius sequaces omnes existimarunt Taxum esse frigidi temperamenti, argumentò quod asseruerint, iisdem remedijs taxi uenenum superari, quibus & cicutæ. Quorum tamen sententia, omnium pace dixerim, mihi planè non probanda uidetur. nanque amaror, qui cortici, & frondibus inest: coma perpetuò uirens, pinorum, abietum, & picearum modo, quibus fronde similis spectatur: baccarum tum dulcedo, tum acrimonia quædam: & quod auicula eas depasta nigrescant; manifestè indicant insignem temperamenti caliditatem. Atque hinc est, quod & febribus, & alui profluium tentantur, qui baccas esitarunt, inflammatis eo cibo spiritibus, & sanguine. Verum quanuis aliquis respondere posset, accendi in his febres, gigni que alui profluium, ex humorum putredine, quemadmodum in æstate eueniunt hæc ex frigidorum fructuum esu: nigrum uerò colorem in auiculis contrahi posse non minus à frigido, quàm à calido; ex eo tamen adhuc suspecta & improbanda relinquitur eorum sententia, quod frondium, & corticis amaror, baccarum dulcedo, & acrimonia, perpetuòque uirescens coma, nulla prorsus repugnantia contrarium præ se ferant, nempe quod & febres, & alui profluium oboriantur potius caloris primum exuberantia (ut accidit deuoratis anacardijs) quàm humorum putredine. Neque præterea potest nigredo illa à frigido pabulo in auicularum pennis suboriri: nam si frigiditate nigrescerent; illico perirent. Quandoquidem nimis excedens frigus haudquaquam nigredinem inducit, nisi membris simul confectis ac deperditis. At non ita fit ea nigredo, quæ perustis humoribus gignitur, quemadmodum accidit Æthiopibus. Hæc sanè dixisse uolumus, ut non quicquam tam celebratorum uirorum auctoritati detraherem, neque etiam quod ausim temerè eorum sententijs refragari; sed ut meam in medium proferrem sententiam, atque ut hæc à nobis proponerentur alijs discutienda, & studiosis diligentius æstimanda. Ceterum quoniam taxus **NERIUM**, quod Græci rhododendrum, & rhododaphnen uocant, Mauritani uerò oleandrum, mihi in mentem redegit, cum sciam scripsisse Galenum, & ipsum secutos, non modò brutis, sed etiam hominibus esse uenenum; cùmque eo quàm plurimis in locis referta sit Italia; prætereundum non duxi, quin hic de Nerio aliquid dicerem. Et quanuis non absque ratione fortasse scripserit Dioscorides libro quarto, itemque in huius præfatione, quod Nerij folia et flores, si deuorentur, hominibus contra mortiferos serpentium morsus præsidia sunt, atque in hac re ideo possit ei fides adhiberi, quod etiam cantharides dentur potandæ à cane rabido demorsis, & euphorbium ictis à scorpionibus; cùm tamen nec Galenus, nec qui eum sequuntur, nec Auicenna, caterique posterì id probent, aut admittant, Nerium potius dimittendum putarem, quàm cuiquam exhibendum, præsertim quod alia non desint antidota, quæ à serpentibus demorsis magnopere opitulantur. Nerium igitur, Galeni & Auicennæ testimonio, tam potum, quàm in cibis sumptum, quanuis non largius ingeratur, homines & quadrupedes interficit. Primum enim intolerabiles excitat angustias, intumescit inde aluus, & subsequitur uniuersi corporis inflammatio: quod temperamento calidum sit, & siccum, dissecans, & exulcerans. Ob id enim non tantum noxam corporibus infert, intra corpus sumptum; sed etiam eos afficit, qui in eius umbra subsederint, taxi (ut antè diximus) modo. Quinetiam aquæ fluuiorum, & lacuum, in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribusque deciduis infectæ, nonnunquam in magnum discrimen bibentes ducunt. Succurritur noxæ epoto sæni græci decocto, aut deuoratis palmulis, aut uiticis semine, aut frondibus, aut hausto horum decocto. Conferunt & carica ex melle, aut saccharo aut iulapio sumpta. Præterea defrutum, & pinguis, & quæ crassum dant alimentum auxiliantur, non omisissis tamen chysteribus, & uomitionibus, ut in alijs omnibus sæpenumero dictum est. Conuenit & diacastoreum (ut Conciliator est author) potum duarum drachmarum pondere. Prosunt item iuniperi bacca eodem pondere. Porro illa quoque lethifera est arbor, quam perperam quidam Sicomorum appellant, quæ fructus profert loti arboris instar, quorum ossiculis funiculo traiectis, suas præces Deiparæ uirgini

Taxi uenefica natura.

Taxus utrum calida, uel frigida.

Nerij malefica natura.

Nerij ueneni curatio.

Azadaracht arboris uenenum, & remedia.

gini numerant infimæ gentis mulieres, quæ illos à monachis sæpe dono accipiunt, quòd in eorum monasterijs arbor ea frequens reperiatur. Hanc Auicenna uocat AZADARACHT seu VI. quarti uoluminis, sic inquit. Folia Azadaracht, quemadmodum & lignum, animalia necant. Tollitur noxa ijs medicamentis, quæ in uniuersum omnibus succurrunt uenenis. priuatim uerò ijs, quibus & nerij uis exitialis aufertur. Caueant itaque omnes, qui hanc arborem suis in uiridarijs alunt, ne fortè imprudenter se ipsos, & domesticos omnes in perniciem agant. Sed si aliquis fortasse dubitaret hanc arborem non esse Azadaracht Auicenna, fidem illi manifestam faciet Andreas Bellunensis, qui in Arabicorum nominum interpretatione, ita esse aperte declarat.

Καρπάσι οὖπος.

CARPASI SVCCVS.

CAP. XIII.

10

EPotus carpasi succus soporem citamque strangulationem adducit. Adiuuantur autem qui hauserunt, epotæ cicuta remedij.

Carpasi, & opocarpasi cōsideratio.

Vana quorundam opinio.

Quòdnam hodie plantæ genus nobis Carpasum dici possit, omnino fateor me ignorare: nec quenquam reperiri crediderim in Italia, qui plura quàm nos de Carpaso referre possit. Quandoquidem etsi hic inter uenenatas plantas illud descripserit Dioscorides; nusquam tamen in præcedentibus libris quicquid de Carpaso retulit, quemadmodum nec posteri tam Græci, quàm Arabes, ex quo coniectari possit, quidnam antiquis fuerit Carpasum. Hoc Paulus Dioscoridem secutus libro v. carpesiam uocat. Quamobrem credere nonnulli carpasum, carpesiam, & Carpesium, de quo primo libro latius diximus, unam, & eandem esse plantam. Sed uanam prorsus horum sententiam esse arbitror. Siquidem à nemine posteritatis memoria proditum inuenitur, deleteriam uim ullam carpesio inesse, uerum eandem (ut Galenus, & Paulus testantur) quæ ipsi phu. quinimmo ita aduersus uenena commendari compertum est, quòd Quintus carpesium cinnamomi loco in theriacam. addere non dubitauerit, quòd tantum id præstare existimauerit, quantum potest laudatissima cassia. Verum si quis fortasse assereret opocalpasum, de quo scribit Galenus, dum probatissime myrrhæ notas expendit, libro primo de antidotis, & opocarpasum hoc loco à Dioscoride descriptum unum & idem esse medicamentum, is meo quidem iudicio, rem (ut aiunt) acutè tetigisset, quòd opocalpasum Galeno mortiferum omnino sit & lethale. Licet idem Galenus non opocalpasi, sed οὖπος καρπάσι hoc est: succi carpasi mentionem faciat tum libro primo de compositione medicamentorum localium, ubi ex Archigene ea recenset medicamenta, quæ capillos crispas reddunt: tum etiam lib. v. de compositione eorundem in quodam molari emplastro. Ceterum cum huius usus, & notitia apud omnes penitus exoleuerit, non est cur alia à nobis frustra de eo sit instituenda curatio.

Σαρδονία πικρά.

SARDONIA HERBA.

CAP. XIII.

30

Sardonia ranunculi herbæ generi assignatur, quæ uescentibus mentem adimit, & quadam neruorū distentione labia in rictum contrahit, ut risus speciem præbeant. à qua quidem affectione, de Sardonio risu adagium in uulgo infausito omine manauit. Post uomitum peculiariter conuenit aqua mulsa & lac, liberalius epota: irrigatio, perunctioq; à pinguibus medicamentis, totum corpus exalfaci-entibus: in calidam aquam, oleumque descendant, sed tum multum perfricare, & inungere expedit. & in summa, curam omnem, quæ conuulsioni neruorum adhibetur, exequi oportet.

Sardonia herbæ uenenum, eiusque curatio.

Quòd inter Ranunculi genera ea annumeretur planta, quæ à Sardinia, ubi plurima nascitur, nonnullis uocatur herba Sardonia, abunde docuit Dioscorides libro secundo. Meminit huiusce plantæ Iulius Solinus cap. viii. Polyhist. his uerbis. Huic incommodo accidit, & herba Sardonia quæ in defluuijs fontanis prouenit largior iusto: ea si edulio fuerit, uescentibus neruos contrahit, rictu ora diducit, ut qui mortem appetunt, uelut ridentium facie intereunt. Tradidit huiusce curationem Aetius lib. xii. qui præter ea medicamenta, quæ huic curationi à Dioscoride redduntur, declarat quibus auxilijs hoc conuulsionis genus priuatim curari debeat. Quippe cum diuersa sint conuulsionum genera, diuersa etiam exposcunt remedia. Præsertim tamen castoreum in puluerem contritum aut per se, aut è dulci uino potum. Ceterum, ut Conciliator est author, adiuuantur qui hauserint Apium risum (sic enim Sardoniam herbam appellauerunt Mauritan) uino dulci potentiq; adeò largè epoto, ut inde ebrij facti diutius dormiant: item melissophylli succo ex aceto sumpto: is enim, ut idem ait, Sardonia herbæ uerum ac singulare est antidotum. Sed quoniam (ut Dioscorides prodidit) in hac cura, balnea, & laconica admodum prosunt, ea utique paranda sunt medicamentorum decoctis, quibus uis insit exalfaciens, tum etiam desiccans, & quæ propria facultate neruos tū roborent, tum iuent. Cuiusmodi sunt, stæchas, hyssopū, saluia, ruta, betonica, chamapitys, amaracus, origanum, calamintha, pulegium, dictamnium, anthemis, satureia, acorum, Syriaca & Celtica nardus, asarum, phu, cyperus, rosinarius, & id genus alia. Ad hæc præstat inungere occipitium, ceruicem, & uniuersam spinalem medullam, susino oleo, aut è castoreo, aut è terrestribus lumbricis, aut è costo, aut ex hyperico, aut uulpino, aut unguento aragone, aut agrippino, aut denique alijs his similibus.

Υοσσύαμος.

HYOSCYAMVS.

CAP. XV.

60

HYoscyamum potum, aut comesum, similem ebrijs abalienationem mouet: sed faciliè medicamentis cedit. Auxil. atur aqua mulsa copiosè data, lacque, præsertim asininum: si id desideratur, caprillum,

prillum, uel bubulum, uel aridarum ficuum decoctum. Faciunt ad id etiam nuclei pinei, aut cucumis semen ex passo sumptum, & uinum salsum, cum adipe suilla recenti, passoq; : itidem urticae semen, aut nitrum ex aqua, & intubus erraticus, & sinapis, & nasturtium, radix, capra, & allium : & haec singula cum uino sumantur. Postea sinendi quiescere, quemadmodum qui uinum biberunt, ut excoquant.

Succurritur facile Hyoscyami noxiae, cuius historiam cum Dioscoride tradidimus libro quarto, ubi eius quodque effigiem dedimus, si antea, quam uenenosa uis inualescat, superetq; corporis uires, conferentia propinentur medicamenta. Sed propter indicia, quae epoto, uel comesto hyoscyamo à Dioscoride assignantur, alia plura eidem reddidit Aetius libro xlii. nempe quod insequatur iactatio corporis cum distortionibus : quibus succedit exolutio, animi deliquio similis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor : praeterea omnino delirant aegri, & putant se flagris corpore cadi. Proinde merito Ananienses hyoscyamum uulgò uocant Disturbio, utpote quod mentem, & omnes corporis sensus distorbat. Meminit utriusque hyoscyami inter deleteria pharmaca etiam Auicenna, sic inquit. Epoto hyoscyamo, albo, ossium compagines luxantur, lingua in abscessus transit, spumat os, caligant & rufescunt oculi, spiritus difficulter redditur. Hinc fiunt uertigines, surditas, ginginarum, & totius corporis pruritus : ebrietas, amentia, furor, comitialis morbus, uocisque diuersitas : nam quandoque rudunt affecti asinorum mulorumq; more, & equorum modo hinnunt. A nigro autem corporis extrema confrigescunt, obtenebrantur oculi, oboritur delirium, atque adeo constringitur pectus, ut impedita prorsus respiratio, suffocentur, conuellanturque egrotantes. Verum haec omnia cicutam facere tradiderunt Dioscorides, & Paulus. Quo fit, ut suspicari liceat, in hoc caecutisse, errasseq; Auicennam, quemadmodum & in alijs quam plurimis simplicibus medicamentis, quorum nomina ab eo saepenumero confunduntur. Ceterum in albi hyoscyami curatione idem Auicenna praefert ceteris medicamentis theriacam, & Mithridatis antidotum. Sed ijs, qui nigrum hauserint, post uomitum & clysteres meracum praebet potandum : quin & bubulum lac, absinthium, castoreum, rutam, laseris lacrymam, baccas & folia lauri, desutum, urticae semen, magударим, cardamomum, & styracem : sed quae singula ex uino sumantur. His praeterea addit mori radicis decoctum, & opobalsamum ex lacte potum. Ad haec insuper farinam triticeam uino subactam, emplastri modo uentriculo utiliter imponi promittit. Sunt porro ex recentioribus nomine praclaris, qui longum piper in hoc magnopere commendant, atque etiam pistacia largius manducata, ceteris praeferrunt antidotis.

Hyoscyami
uenenola uis.

Auicennae er
ratum.

Hyoscyami
utriusque cu-
ratio.

Μανδραγόρας. MANDRAGORA.

CAP. XVI.

Mandragora si bibatur, confestim sopor insequitur, exolutio, ac uehemens ueterinus, nihil temerè distans à lethargo. Cui, antequam aliquid ex ijs accadat, uomitus & aqua multa proderit : postea nitrum, & absinthium, ex uino dulci, aut passo sumantur. caput rosaceo, & aceto perfundatur. Proficit excitatio, & motus corporis, & olfactus eupatorii, & piperis, sinapis, castorij, & rutae, tritorum in aceto : & liquida picis, & odor è lucernarum exustione, & extinctu. Quod si aegre ijs reuocentur, sternutamenta mouere, alijsque communibus auxilijs uti conueniet.

Quandoquidem Mandragorae historiam latius profecuti fuimus libro quarto, ubi utrumque eius genus depinximus : ideo nunc tantum indicia primum, & accidentia referam, quae ab epotis uel deuoratis eius tum radice, tum fructu euenire solent : deinde horum curationem aggrediar. quoniam si diutius malefica uis serpere, augeri que negligenter dimittatur, nullis adhibitis remedijs, facile ijs qui hauserint, emori poterunt. Quamobrem dixerim, Aetium secutus, eam uix fallere bibentem, aut comedentem posse, quod odore sit admodum graui, ac nauseabundo, amaro iniucundoque gustu. Certa itidem copia, & mensura ad ledendum requiritur. De cetero uerò molestias quidem facit, sed serius interimit. Huius potu facile egrotantes (ut Dioscorides inquit) in ueterinosum soporem delabuntur : quin & segnes, & languidi, & tristes, & exoluti fiunt, adeo ut clamoribus, ac torsionibus excitati, repente rursus tanquam amentes recidant. Remoueri noxam scribunt, praeter ea quae Dioscoridi produntur, coriandri semine, aut pulegio ex calida aqua, aut alui deiectione cum deiectione medicamento, quo ad ueterinosos utimur. Quod si à uomitu, qui male habent, non excitentur à somno, origanum potandum ex frigida, tanquam expertissimum medicamentum offerri uolunt. Profunt item acria clysmata, frictiones asperis linteaminibus in totum corpus extense : cucurbitulae ignis flamma appositae tum occipitio, tum scapulis, tum etiam natibus : fibulae extrema corporis membra torquentes : quin & sternutamenta, quae ueratri albi puluere naribus indito cienda sunt : & septica medicamenta uescas excitantia, ut cantharides, & ranunculus, occipiti, & post aures emplastri modo imposita, maximopere auxiliantur. nanque haec omnia ualentissime renocant, quae cerebro officiunt. Porro animaduertendum est, quod iubet Dioscorides egrotantium caput ad repellendum uapores eo petentes, rosaceo, acetoq; perfundi. Id quod etiam Galenus lethargicis commendasse uidetur lib. xlii. methodi medendi. Sed hoc certè, si quis rem accuratè expendat, rationi refragari deprehenditur. Vnde nil mirum, si Paulus, Aetius, Alexander Trallianus, & alij, qui Galeni uestigia sequuntur, cum rectè nouissent ueterinum morbum à frigidis tantum humoribus provenire, et rosaceum cum aceto illi haudquaquam conuenire, quod magis refrigerare ualeant, castorium, chamæpitum, pulegium, calamintha, serpyllum, thymbra, & thymum huic medicamento addiderint, ne eo solo admoto, morbum fouerent, atq; demum aegris mortem adferrent. Verum enim uero putandum est, Galenum rosaceum ex aceto tantum imponere, ubi frigidus humor, quo ueterinus excitatur, bili (ut plerumque accidit) fuerit admistus, quae tamen bilis maxima ex parte in ipso duntaxat

Mandragorae
uenefica na-
tura.

Mandragorae
noxae reme-
dia.

Rosaceum u-
trum hic con-
ueniat.

HHHH morbi

Metellarum
nucum uene-
ficium, & re-
media.

morbi principio uexare solet: nam cum tenuis sit, facile resoluitur, & superatur à frigido. Hinc itaque quisque expendere & cognoscere potest, an ijs, qui à deuorata mandragora ueternosi fiunt, purum illud medicamentum ex rosaceo, & aceto admonere liceat, nullis additis excalfacientibus, cum (ni fallor) ab assumpta mandragora caput nullo afficiatur calore. Ad hæc tametsi mandragoræ poma matura comedantur à nonnullis detractò semine, citra ullam prorsus molestiã; immatura tamen, et cum semine deuorata, mortifera sanè inferunt symptomata. Siquidẽ exoritur intolerabilis ardor, qui uniuersam corporis superficiem adurit: lingua, & os arescunt, quam ob causam ore perpetuò hiante cernuntur affecti, frigidum trahentes aerem. Quibus nisi illico succurratur, conuulsi pereunt: contra uerò facile liberantur, si statim hauserint, quæ opem ferre possunt. Id autem commodè, & efficaciter præstat Andromachi theriaca, ex aqua pota: quippe hæc sola momento omnem aufert molestiam. Curantur (ut Conciliator inquit) qui huiusce radicem, uel pomum, uel succum sumpserint, unius tantum diei inedia, si tamen subinde præstantissimum meracum uinum largiùs bibant ægri, & acetum olfaciant, cui admistum sit castoreum. Sed horum omnium peculiare scribit esse antidotum domestica radix triduo cum pane, & sale deuorata. Caterum cum mandragoræ poma METELLAS NUCES quas uocant, mihi in memoriam renouauerint, quam historiam superius libro primo descripsi, sciuerimque non modò, si edantur, suapte natura canes necare, sed etiam homines, cum nihil de his, quod extet, posteritatis memoriæ prodiderit Dioscorides, nec antiquorum ceteri, non alienum duxi hoc loco earum indicia referre, atq; etiam medicamenta commemorare, quæ harum ueneno opitulantur. Eæ nucs igitur cum intus in corpus sumuntur, uertigines, & faciei ruborẽ inducunt: quin & oculorum caligines, temulentiam, inexpugnabilemque somnum: postremò oboritur frigidus sudor, uicina mortis præsagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries uomitus aqua calida, & oleo: post uomitum datur conuenientissimè butyrum, & uinum meracum copiosum, additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo. Prodest, & ægotantium extremas corporis partes, nempe manus, et pedes calida aqua fouere, ac inde frictionibus rudi linteamine factis calorem in uniuersum corpus excitare: cum eo tamen, ut subinde balanino, aut costino oleo perungantur affecti. Præstat item exercitatio, proinde ad celerem gressum cogendi sunt, ut uniuersum corpus incalascet: & pinguibus postea cibus, dulciq; uino refocillandi. In summa & his ea maximè conueniet curatio, quam epotum requirit opium, de quo proxima commentatione differemus.

Μηκόνιον.

MECONIVM.

CAP. XVII.

EPoto papaueris succo, quem meconion uocant, consequitur ueternus cum perfrictione, & pruritu uehementi, ita ut sæpe inualecente ueneno, tanta erumpat prurigo, ut hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Post citatam oleo uomitionem, acres clysteres auxiliantur, acetumque mulsum cum sale potum, aut mel cum rosaceo calido: merum cum absinthio aut cinnamomo copiosum, aut calidum per sese acetum: nitrum ex aqua, & organum cum lixiua aut passis: & ruta syluestris semen cum pipere, uino, & panace: piperque cum castorio, & aceto mulso, uel cum saturie aut origani decocto cum uino. Hi olfactilibus excitandi: & ob enatam pruriginem in balneas descendant, & foueantur. Post lauacrum prodest iurium pinguium usus, cum uino, aut passo: medulla etiam ex oleo pota.

Μήκων κερκίτης.

PAPAVER CORNICVLATVM.

CAP. XVIII.

QVod corniculatum papauer appellant, & potu, & cibo eadem inferre consuevit, quæ papaueris succus: nec alijs expugnatur auxilijs.

Opij uenefi-
ca natura.

INgratus opij odor, perinde atque mandragoræ, facile obstat, ne in cibus, aut medicamentis inferi possit, quin ueneficium pateat gustantibus, præsertim cum necem non inferat, nisi certa quadam sumatur quantitate. Quamobrem rarò contingit, ut homines uenefici opio utantur, ubi quenquam ueneno tollere uolunt, nimirum ueriti ne fraus odoris grauitate deprehendatur. Tametsi quandoque accidat, aut fortè medicorum imperitia, aut pharmacopolarum negligentia, ut ebibitis medicamentis, quibus opium admistum sit largius quàm par sit, sumentes in ea incurrant discrimina, quorum meminit Dioscorides. Atque illa quoque sequantur, quæ in suis alexipharmacis Nicander ijs uerbis representauit. Animaduerte, inquit, è sumpto papaueris in capite suo semina gentis liquore dormientes: nam illi in summa corporis cute frigent: nec oculi eis aperiuntur, sed enim palpebræ eorum immobiliter colligantur, eque labore eo, odoratus sudor distillat una collectus, adeoque ipsum corpus pallescit ac labia ardent, eque genis nexus demittunt, id est flaccidæ maxillæ sunt. Languidus itè et frigidus è gutture anhelitus expirat: sæpe & liuidus unguis, uel obtortus nasus mortem non procul abesse nunciant, ipsique oculorum, qui in caua recesserunt, radij. Nicandro subscribit Aetius lib. xiii. ubi sic inquit. Quando uoluntariè meconium aliqui biberint, siue id manifestare noluerint, siue uolentes non possint, his cognoscuntur indicij. Sequitur enim eos, qui opium acceperunt, in somnum grauem collapsio cum frigiditate & pruritu intenso, ut aliquando ob ipsum excitentur: odorque opij per totum corpus effertur, & exhalat: inferior maxilla laxatur, tumescunt labra, irruit singultus, distorquetur nasus, pallor adest, liuor unguium, præcordiorum diuulsio, respiratio parua, & frigida, oculorum offuscatio, & ad postremum mortifera conuulsio. Hæc de notis, quæ opium sumptum consequuntur. Quibus ualentissimè illa remedia auxiliantur, quorum hic meminit Dioscorides. neque enim plura apud posteriores Græcos reperi. Auicenna autè præfert laserpitij lacrymã, et castoreum.

Opij ueneni
curatio.

Sed

Sed præstantissimum dicit esse medicamentum, theriacam sagazeneam, & Mithridatis antidotum ex uino potum. Excitandi etiam sunt egrotantes sternutamentis, fibulis, frictionibus, odoramentis, nempe moscho, castoreo, lasere, ambaro, naribus inditis, quin et sulphuris fumo. Succurritur conuulsioni, si uniuersum corpus perungatur susino oleo, ac etiam costino, alijsq; remedijs, quorum in precedenti capite meminimus. Verum longè o-mnium potentissimè proficit antidotus nostri usus, scilicet quinta essentia theriacalis, de qua superius in præfationis commentatione diximus, quòd præsentaneo remedio non modò his omnibus opituletur; sed etiam omnibus in uniuersum uenenis, quæ frigiditate nimia interimunt. Nec aliter curantur, qui corniculatum papauer deuorauerint.

Φαρίκον. PHARICVM.

CAP. XIX.

Quod Pharicon uocant, sapore syluestre nardum imitatur. Resolutionem neruorum potum adfert, cum conuulsione & delirio. Oportet autem post uacuationes uinum absinthiten potui dare, cum cinnamomo, aut myrrha, aut nardo gallico, quod serinen aliqui uocauerunt: aut spicæ nardi duas drachmas, & myrrhæ totidem obolos, cum passo: aut irim cum croco ex uino: dera sumque caput illinire hordeacea farina cum aceto, & trita ruta.

Non equidem hætenus apud quenquam scriptorem consequi potui, quid Pharicum antiquis fuerit, an simplex, aut compositum medicamentum. Qui neque etiam certò inuenire licuit, unde id nomen traxerit, cum uaria sit de nomine eius apud authores sententia. Porro is, qui in Nicandri alexipharmaca scholia scripsit, hæc protulit. Praxagoras memoriæ prodidit pharicum lethale medicamentum sic uocatum à Pharico uenefico quodam Cretenfi, qui hoc reperit. Sunt qui primum Pharis Arcadiæ repertum uelint: appellant autè etiam Medicum. Nec desunt qui in Thessalia in Pheris, alijs Lacedæmone, quòd ibi fortasse proueniat. hæc ille. Cæterum cum iam id meritò deperditum sit, neque hoc tempore à nemine, quod sciam, cognoscatur, superfluum sane esset plura de eo scribere: nam institutum nostrum non est, in re incerta diutius immorari.

Τοξικόν. TOXICVM.

CAP. XX.

Toxicum ex eo nominari uidetur, quòd barbarorum sagittæ eo illinebantur. Qui biberint, labiorum, & lingux inflammatione torquentur. Incoercitus furor uarias ijs imagines obuersat: quare uix medicinæ locus est, raroque qui hauserunt, euadent. Vinculis ergo cohibendi, aut uinum dulcè cum rosaceo bibere, & reuomere cogantur: rapi semen bibendum cum uino. Priuatim ijs conuenit quinquefolij radix, & hircinus sanguis, aut caprillus, eodem modo sumptus: roboris, fagi, aut ilicis cortex cum lacte tritus: malaque cotonea trita esse, aut cum pulegio, & aqua bibere, conueniet: amomum & ballami semen ex uino. Sed qui periculis defuncti sunt, diu lecticis decumbunt: & ubi surrexere, stupidi reliquum uitæ tempus degunt.

Quid antiquis fuerit Toxicum, quo Barbari sagittas inficiebant, ut ijs uulneratos inimicos haud dubiè perderent, nec à Dioscoride, nec ab alio aut Græcæ, aut Arabicæ familie authore memoriæ proditum esse, mihi hætenus compertum est. Ideoque difficile admodum fuerit decernere an Toxicum hodie sit, uel cognoscatur in Europa, cum propriè hi Barbari antiquis dicantur, qui Troglodyticam Aethiopiæ regionem incolunt, apud quos fortasse tantum nascitur. Verum omnium putauerunt quidam, ut Manardus Ferrariensis uir nostræ ætatis celebris, id antiquis fuisse Toxicum, quod Arabes Napellum uocant. Quæ quidem sententia non omnino ijs uidetur refellenda, qui plura de toxico non inuestigarunt, quandoquidem (ut Auicenna est author) non desuere, qui sagittas napello inficerent: constatque napellum haurientibus linguæ, & labiorum inflammationem excitari, & raros admodum esse sumentes, qui euadant: id quod omnes Græci toxico adscribunt. Ad hæc cum asserat Auicenna, quòd si qua cura cum toxico adhiberi possit, ea fiat uomitionibus, hausto antea rapi semine, & sumptis subinde glandium putaminibus, hoc omnino illorum opinionem auget. Siquidem Dioscorides quoque ijs, qui toxicum hauserunt, rapi semen ad ciendum uomitum ex uino potandum prabet, ac deinde quercus, fagi, aut ilicis corticem, arborum nimirum, quæ omnes glandes proferunt. Quæ sanè omnia facile ad credendum trahunt Græcorum toxicum, & Arabum napellum unum & idem esse uenenum. Sed diligenter rem expendentibus contraria profectò sese offerunt rationes. etsi enim ex notis prædictis toxicum, & Napellum unum & idem esse uideantur; tot tamen alia habentur notæ, quæ alterum ab altero discriminant, & contrarium arguunt, ut aliter existimandum non sit, quàm quòd deleteria hæc medicamenta plurimùm inter se dissideant. Nam nusquam, quod legerim, tradidere Mauritanos eos, qui Napellum hauserint, in tantum furorem agi, ut uinculis sint coercendi, quemadmodum eos, qui toxicum deuorauerint. Equidem illud pro certo testari possum, quòd Corsi illi latrones, sicarijque nequissimi, quorum historiam libro quarto prodidimus, cum de aconito disfereremus, quanquam ab assumpto Napello ea omnia dederint indicia, quæ ab Auicenna napello assignantur; in nullum tamen furorem adducti fuere, neque ullum etiam sensere delirium. Præterea Auicenna, nostroque testimonio, qui experimentum uidimus, epoto Napello, oculi exterius prominent, oboriuntur uertigines, animi defectus, & ingens crurium imbecillitas. Quorum tamen symptomatum nihil de toxico agens meminit Dioscorides. Quinetiam (ut ipse perhibet Auicenna) qui Napelli pericula euadunt, plerumque aut ad hecticam febrem, aut ad tabem, aut ad comitalem morbum desciscunt, id quod toxicum sumentibus non euenit: horum

HHHH 2 siquidem

Toxici notæ
ex Nican.

Napelli uene-
num, eiusque
remedia.

siquidem qui superuixerint, stupidi tantum reliquum uitæ tempus ducunt. Ex his itaque omnibus liquidò apparet, quod hæc inter se maximè differunt. Longè enim seuiora sunt Toxici incommoda, quàm Napelli, ut abunde constat ex Nicandro in alexipharmacis, ubi Toxicum descripsit ijs notis. Protinus etiam lethalis toxici dolorem, & malum abigere discas, quando suis cruciatibus hominem comprehenderit. Lingua eius, qui Toxicum hauserit, infernè crassior redditur. Sed labia intumescunt, os planè pondere suo degrauant, ac aridum prorsus sputum regerit, inferioriq; parte gingiue diffunduntur, & è suis stationibus mouentur. Sæpe etiam cordi stuporem iniecit, omnisq; sensus consternatus est, fontico isto malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabulasq; præ insania edes: ac sine intermissione dolens, uehemèter uociferatur, instar hominis, cui caput totum corpus compingens, ense amputandum sit. Vel quemadmodum craterifera sacras res tractans ipsa Rheæ sacerdos, nona mensis publico appropinquans itineri, longum ore suo rumorem, & clamorem edit, quem horrendum in montanis latratum audientes sibi metuunt. Sic ille rabie, mente sua turbatus errans eiulat, ac lupi instar fugitiuè ululat, obliquisq; pupillis taurino more inspicens, album dentem acuit, dentibusque suis despumat. hætenus Nicander. Ceterum differunt toxicum, & napellus in curandi quoque ratione. Toxicum nanque Dioscoridi curatur rosaceo ex passo potu, quinquesolij radicibus, caprillo, & hircino sanguine, cotoneis malis, amomo, & balsami fructu. Auicenna uerò Napello succurrit cum uini potu, butyro, mosco, capparis radice, & eo denique mure, qui napelli ipsius radices depascitur. quæ utique medicamenta omnia ab ijs admodum discrepant, quæ in Toxici curatione commemorauit Dioscorides: quem tamen penè ad uerbum reddidit Auicenna in ceteris uenenorum auxilijs. Hæc igitur apertissimè ostendunt, conuincuntque Napellum & Toxicum esse diuersa uenena. Nec illa obstant sententiæ nostræ, quæ superius in Manardi fauorem adduximus. quandoquidem (ut faciliè colligi potest ex uniuersa huiusce libri materia) alia etiam habentur uenena, quæ quod eadem excitent accidentia, & paribus curentur antidotis, uidentur unam, & eandem rem esse, cum tamen longè diuersa cernantur: cuiusmodi sunt mandragora, opium, hyoscyamus, corniculatum papauer, & id genus alia. Sed ut iam de Toxico meam in medium proferam sententiam, eum haudquaquam falli crediderim, qui dixerit, id esse Auicennæ Toxicum, quod idem Tusom appellat. Nempe quod asserat eo epoto labra, & linguam inflammari, sequi delirium, & incoercitum furorem. quæ propria toxici sunt indicia. Attamen hoc uidetur illi omnino fuisse incognitum. quod nec minus fortasse Dioscoridem latuit. Nam si toxicum nouisset Dioscorides, eius certè historiam libro quarto silentio non dissimulasset, ubi de ceteris mortiferis differuit medicamentis. Illud porro indicium quodammodo facit, Mauritanorum tusom esse Dioscoridis toxicum, quod nomen illius licet corruptè, ab hoc Arabes traxisse uideantur, quasi toxicon tusom nominauerint. Verum cum toxicum de N A P E L L O loquendi nobis occasionem dederit, non alienum fuerit, ut nostrum sequamur institutum, hoc loco eius tum uenenum, tum remedia describere, præsertim cum nascatur in Italia. Napellus itaque, ut Mauritanorum testantur monumenta, & nostra adstipulatur experientia, si potu uel cibo in corpus ingeratur, sæua statim adfert discrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeò intumescit lingua, ut exeri extra dentes, & oris amplitudine capi non possit: oculi item pariter intumescunt, ita ut promineant: uertiginēs, & animi deliquia frequentissimè inuadunt, & crura imbecillitate affecta immobilia redduntur: subinde uniuersum liuescit corpus, intumescitque, & confestim malo occupatur habitu. Quo fit, ut breui temporis spatio, qui sumpserint, miserabiliter intereant. Sed id mirum non est: quippe quoniam tanta est huiusce lethiferi ueneni uis, ut nisi statim proprijs antidotis succurratur, nullis subinde expugnatur medicamentis. Immo quauis etiam in ipso principio ualentiora dentur remedia; pauci tamen superuivunt, qui aut hectica febris (ut diximus) aut tabe, aut comitiali morbo tandem non conficiantur. Succurrendum igitur illico fuerit, excitatis prius uomitibus (ut Auicenna inquit) epoto rapi, aut napi semine. Prodest deinde butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum uino sumptum: item glandium putaminum decoctum ex uino potum. Auxiliatur diambari, & diamoschi puluis: quin potius ambarum & moschus præ ceteris per se, et cum Lemnia terra, ex uino pota. Quod si hæc nō proficiant, nihil sanè præterea sperandum relinquitur, quod parum, uel nihil possint in huiusce ueneni noxa theriaca, & Mithridatis antidotus. Proinde dicebat Auicenna, theriacam Napello non prodesse, nisi certo tempore, & termino. Faciunt ad hoc & capparum radices, quod dixerint quidam antiquorum, has uerum Napelli esse antidotum. Conciliator sinaragdi puluerem duarum drachmarum pondere magno remedio ex uino potandum pollicetur. Sed hoc dari tantum potest Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, alijsq; opulentis principibus. quandoquidem parua, uel nulla est adhibenda fides pretiosorū lapidū fragmentis, quibus hac ætate seplasia utuntur. Ad hæc recentiores ferè omnes, qui uenenorum materiam pertractarunt, Auicennam secuti, uerum securumque Napelli antidotum putant murem quendam, qui Napelli radices depascitur. Hunc uidimus nos, cepimusque in quibusdam altioribus uallis Anania montibus. Sed non omnibus datur ipsum inueniendi, uenandi que modus: ad hoc nanque multa patientia, & uigilantia opus est. Quamobrem mihi mirum non est, quod scripserit quidam recentiorum clarissimus, Magnificum quendam uirum ac principem, philosophum tamen, & medicum, cum diu hos mures quæsiuisset, neque eos inuenire potuisset, ut demum suum conficeret antidotum, horum uice magnas quasdam cepisse muscas, quas folijs, & floribus Napelli uiscitare obseruauerat. Eo autem antidoto, quod constabat ex prædictis muscis numero uigintiquatuor, uncijs duabus Lemniæ sphragidis, & pari pondere baccarum lauri, atque Mithridatis antidoto, omnibus oleo & melle sufficienti exceptis, admirandos fecit effectus, non solum aduersus Napelli uenenum, quod ut periculum faceret, diuersis dederat animalibus, et ipse semet experiundi antidoti gratia sumpserat; sed etiam in omni alio ueneno. Sed quid dicam (si tamen licet sine uitio sua quenque laudibus efferre) de admiranda ui olei nostri de scorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in præfationis huius libri commentatione, cum à tam sano exitiali que ueneno, qui biberint, breui admodum tempore

tempore liberentur, eo tantum exterius inuncti & nihil certe aliud, nisi quod aduersus hoc uenenum, & cetera quae uiscera non erodant, sicut & uenenosorum omnium morsus & ictus, inter omnia remedia (pace aliorum dixerim) id primum sibi locum uendicat. Vbi enim uehementissima, ferociaque fuerint uenena, singulis horis inungi postulat: ubi uero minus uehementia, minusque seua fuerint, interposito trium horarum spatio, pluribus continuis diebus. Inungi autem debet non modo cordi ad sinistram mamillam; sed temporum quoque, manuum, & pedum arterijs.

Ixiæ.

I X I A.

C A P. XXI.

10 **I**Xia, quæ ulophonon appellatur, inter potandum aliquid ocimo simile gustu & odore redolet: uehementem linguæ inflammationem excitat: mentem mouet: omnes excrementorum exitus suppressit: strepitum cum animi deliquio ciet: ijsque intestina latrant, nec egeritur quicquam. Post uomitionem aluumque resolutam, auxilium præstat aqua, in qua absinthium maduerit, ex uino largiore, aut aceto mulso pota: rutaque syluestris semen, aut laseris radix. item tragorigani decoctum, cum aliquo supra dictorum, aut lacte, aut resina terebinthina, aut nardo, aut castorio, aut laserpitio, quorum singuli oboli conueniunt. quin & nuces iuglandes ex uino, cum resina, castorio, & ruta trita, ita ut singula drachmæ pondus æquent. Itidem chamelææ, aut thapsiæ, aut absinthij succi ficilicus cum aqua mulla, & acetum calidum potum.

20 **E**tsi Ixiæ nomenclatio utrique chamæleoni sit communis, quod ambo gummi uisco simile proferant, Ixiæ tamen dubio procul nil aliud designat hoc loco quam nigrum Chamæleonem. Siquidem id apertissime declarant plantarum uariæ appellationes, quæ Dioscoridi ascribuntur, ubi sic legitur. Chamæleo niger, quem quidam ulophonon, alij Ixiam, nonnulli Cynoxylon uocant. Quæ uerba adeo rem claram faciunt, ut ab hac sententia discedere nequeam. At si sycophanta quispiam adeo fuerit impudens, ut nomenclationes illas tanquam Dioscoridi adulterinas rejiciat, addam non ob id esse fabulosas. Quod si adhuc recalcitrabit, Plinium illi in oculos obijciam. Quippe qui libro xxii. cap. xviii. ita de nigro Chamæleone scriptum reliquit. Ex nigris Chamæleonibus aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & femina cui uiolaceus. Vno nascuntur caule, cubitali, crassitudine digitali. Radicibus eorum lichenes curantur, cum sulphure, & bitumine una decoctis, commanducatis uero dentes mobiles, aut cum aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & ricinos canum necant; Iuencas quoque angina modo: Quare quibusdam Ulophonon uocatur, & Cynoxolon propter odoris grauitatem. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur. hætenus ille. His itaque me satis comprobasse arbitror Ixiæ chamæleonem esse nigrum. Quare apertissime hallucinatur impudentissimus ille, qui Ixiæ contendit plantam esse ab utroque chamæleone differentem, nempe eam ipsam, quam Theophrastus libro sexto, cap. quarto de plantarum historia, Ixiæ appellat. Deprehenditur error & impostura non ex his modo quæ diximus, sed etiam ex ipsius Theophrasti historia. Siquidem Ixiæ nil aliud Theophrasto designat, quam album chamæleonem. Nanque hæc notis omnibus illum omnino refert. Ita enim de ea scribit Theophrastus: Ixiæ haud multis in locis prouenire potest. Est ab radice foligera, quæ de media seminalis acanthis ueluti malum extuberat, folijs nimirum occultatis. Hic lacrymam iucundi saporis parte profert postrema, quam spinalem masichem uocant. Hæc ille. Quæ si quis rectè perpenderit, & inter Ixiæ, & album chamæleonem nullam esse notarum differentiam non agnouerit; is merito stupidus appellari poterit, & præsertim cum Ixiæ nusquam dixerit Theophrastus esse uenenosam, & Ulophonon appellari, nec eius usquam extet mentio apud Dioscoridem, Galenum, & Plinium. Impositura hæc sunt, & sophismata, quibus studiosa iuuentus sepe decipi solet. Ixiæ itaque (ut Nicander, quem Dioscorides est secutus, in alexipharmacis inquit) gustata ocimo similem saporem præbet: hausta extremum lingue tractum exasperat, interiora adurens, quinetiam corde suo turbatur ad insaniam usque qui sumpserit, ac linguam penitus dentibus lacerat. Porro mente attonitus redditur, aliusque temere ambos utrinque meatus & liquidorum, & esculentorum obdurans, quæ & intrinsecus spiritum suffocans, submurmurat, ac modico tractu uolatur. Qui item hoc malo angitur, egrè magnaue difficultate respirat, adeoque uenenata illa Ixiæ portio protenus excrementa eijcit ouorum similitudine. hætenus Nicander. Ceterum Mauritanii Ixiæ aldabac uocant, quod propriè uiscum significat. Ideoque etsi scripserim ego antea Ixiæ uiscum esse Chamæleonis, non
30 ob id mihi uitio uertendum est, & præsertim cum non minus uenenosum esse se iam huiusce plantæ gummi, quam sit ipsa radix. Cuius nimirum incommodis in primis succurrunt, Auicenna teste, excitata uomitiones, & infusi chylæres, qui ijs maximopere auxiliantur, sed mitiores lenioresque esse oportet. Præstant deinde auxilium theiaca, & Mithridatis antidotus, ex absinthij Romani aut santonici decocto pota. Prosunt item epithemata, quæ cordis imbecillitati dicantur: quin & utriusque buglossi flores saccharo asseruati, additis margaritis, corallijs, pretiosorum lapidum fragmentis, moscho, ambaro, & alijs quæ cordi opem ferunt. Conuenit insuper rosaceum aceto admixtum, & sinicipiti ubi sutura interfecat, linteis illitum. Quæ sanè remedia non modo remouantur, franguntque; ueneni uim; sed omnibus etiam incommodis ab eo excitatis mirificè subueniunt. Verum etsi ego in radice albi chamæleonis, qui in Italia prouenit, nullam hætenus Ixiæ reperi: attamen superiori anno à Iacobo Antonio Cortuso uiro sanè insigni, & plantarum indagatore maximo, & à Francisco Calzolari Veronensi rei herbariæ admodum studioso, plures chamæleonis plantæ integræ ad me Pragæ missæ sunt, quæ gummi illo uisci modo lento refertæ sunt. Antea uero quidam Cretensis rei herbariæ studiosus mihi pro certo affirmauit, e carlinæ uulgò uocata radice in Creta Ixiæ ab ijs colligi, qui sagittas cōficiunt, ut pennas sagittis conglutinet.

Ixiæ uenēficā natura.

Ixiæ uenēnicuratio.

Chamæleonis nigri uenenum, & remedia.

Nec modò eam reperiri mihi retulit in eo carlinæ genere caule uiduo; sed etiam quandoque in altero. Ceterum hic referre non præteribo quæ de Chamæleonis nigri ueneno, & eius remedijs memoria prodiderunt Paulus, & Aetius: ita enim scribunt. A Chamæleonis nigri potu morsus uentris, & linguæ tumor, cum rugitibus intestinorum sequitur: facies distorquetur, & uomitus spumofus, tremores, concussiones, & totius corporis conuulsiones, ac uocis interceptio concomitantur. Ceterum curantur ex his, quæ ad fungos sunt relata. Datur eis & thlaspius, & betæ succus, & triticeæ ptisanæ cremor ex passo, absinthij dilutum & nitrum cum aceto mulso. Vbi uerò euomuerint, lac recens multum sæpe exhibeto, & aluum cum lubricis infusus eluito, uelut est sæni græci & althææ decoctum. Præcordijs etiam fomenta, ac calfactoria adhibeto.

Πυμυθιον.

CERVSSA.

CAP. XXII.

10

Cerussa suo colore proditur: sumpta enim, mox palatum, gingiuæ, lingua, & commissuræ dentium, candore quodam inficiuntur: singultus, tussim, ac linguæ ariditatem excitat: ijs extrema frigescunt, mens labat, membra torpescunt. Quibus dare conuenit aquam mulsam, aut ficuū, aut maluæ decoctum, aut lac calidum, aut sesamam ex uino tritam, uel lixiuiam ex farmentis factam, amaracinum oleum, aut irinum, persicorum ossa cum hordei decocto: columbina oua cum thure, aut hordei decocto, aut prunis: aut gummi, quod ulmus plorauit: aut humor, quem ulmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: sed tum quoque uomant. Conuenit etiam thapsiæ succus, aut scammonia, cum aqua mulsæ potus.

Cerussæ lethalis natura.

Cerussæ faciunda rationem tradidimus superiore libro. Hæc tametsi ad ulceriū medicamenta, quæ exterius illinuntur, salubre plerunque sit medicamentum; si tamen sumatur intus in corpus, interficit, quemadmodum cætera deleteria pharma, de quibus iam plura retulimus. Epotæ cerussæ incommoda pluribus notis, quàm fecerit Dioscorides, eleganter carminibus reddidit in alexipharmacis Nicander, quorum carminum hæc erit paraphrasis. Cerussa per omnia spumanti adhuc lacti, cum uerno tempore, pingue & recens in mulstram emulsum fuerit, colore similis est. Porro cerussæ spuma super gingiuas adstringente uiscandit, quæ spumosi medicamenti frigore arescunt, & contrahuntur in rugas. Lingua, & fauces asperitate languent. Vexantur ob id, qui hauserint, arida tussi, oculisque nutantes grauitate, dum crebros ructus egerunt, non sine labe-factione sui opplentur. Hinc fit, ut capite non parum turbentur: quinetiam animo suo nauseabundi præristi labore gemunt. At sæpius in ipsa luce uanum phantasma, quod re ipsa nullum sit, cernunt. alii somnolenti toto corpore frigent, neque ut antea membra, potissimum manus, & pedes, suum officium faciunt, adeo ut ni eis succurratur, eo tandem dolore laceßiti, succumbant pereantq;: hæc tenus Nicander. Ceterum Auicennæ testimonio cerussam haurientibus alia adueniunt incommoda, nempe animi deliquium, faucium asperitas, uentriculi, & alui compunctiones, præcordiorum tensio, anhelitus difficultas, præfocatio spirituum, & albedo totius corporis: quin & urina modò nigra, modò cruenta redditur. His auxilium præstant (ut ipse, & Aetius tradidere) scammonium ex mulsæ potum, aliaq; medicamenta, quæ suapte natura urinam ualenter pellunt. Post hæc chlysteribus uti conueniet, ac subinde prouidere, ne dormiant affecti, sed uigilantes sæpius euomant potò prius hydromelite, susino, & narcissino oleo admistiis. Præferunt quidam uomitiones ab atriplicis, & rapi semine concitatas: item chlysteres ex brassicæ decocto cum oleo, absque sale: insuper theriacam ex uino, & Mithridatis antidotum, & album meracum uinum largius potum.

Cerussæ mali auxilia.

Μυκήτες.

FVNGI.

CAP. XXIII.

40

Fungorum alij genere, alij copia lædunt: omnes tamen strangulatus suspendio similes concitant. Quibus confestim succurrendum: communiter ex oleo uomere cogendi: mirificè iuuat lixiuia ex farmentis, aut pyrastri furculis, epota cum sale, posca, & nitro. Fructus, aut folia pyrastri cum fungis decocta, strangulantem illam uim auferunt, esitataque eisdem auxiliantur. Aduersus fungos gallinacea oua cum posca proficiunt, adiecta aristolochiæ drachma: item absinthium cum uino melleque sumptum, & ex aqua potum: apiastrum ex nitro: panacis radix, & semen in uino: fæx uini cremata; cum aqua: atramentum a sutorium ex aceto: radix, uel sinapis, aut nasturtium esu profunt.

a Cat. καλὰ αὐθός .i. flos æris.

Fungorum uenefica natura

Non modò nocent in uniuersum Fungi, quod in eorum genere aliqui habeantur lethales, & suapte natura ueneno imbuti; sed etiam quod ex his, qui perniciosi non sunt, plus quàm uentriculi robur ferre possit, quandoque ingeratur, ita ut tunc non malefica ui: sed copia lædant. Quippe cum natura humidi admodum, & frigidi sint, & lentore non modico scateant, superato sua quantitate corporis calore suffocant, strangulant, & denique interimunt, nisi citius remedijs succurratur. Cognoscuntur qui mortiferi sunt (ut superius libro quarto tradidimus) si frangantur, quod illico uarios mutant colores, statimq; computrescant. Proinde dicebat Auicenna, in fungorum genere eos esse lethales, qui uirides, & cesij deprehenduntur. Sed certè magnopere admirari licet, quod tanta in hominibus inualuerit gulæ libido, ut etsi sciant fungos esse plerunque necis hospitium; tamen sui ipsius obliti, magno sanè apparatu eos in cibis auidißimè deuorent. Verum postquàm tantam cum palato fungi iniere gratiam, ut ab his abstinere homines non possint, saltem discant uelim, ut se ipsos a morte uindicent, fungos nunquam esse sumendos, nisi prius cum syluestribus pyris decocti fuerint. Quod si syl-

Fungorū præparatio.

uestria

uestria pyra desiderentur, ex domesticis ea supplere poterunt, quæ cæteris austeriora habentur. in quem usum adhiberi possunt tam recentia quàm sole siccata. Præstant idem arboris tam folia, quàm cortex, præsertimq; fylvestris: siquidem fungorum antidotum pyra sunt. Dioscorides libro quarto præter medicamenta hic ad fungos assignata, prætulit origani, & saturei decoctum, gallinaceorum sumum, ex aceto aut melle potum: quod tamen (ut Philagrius explicat) album esse oportet. Sed primum medicamenti sæpius enarratis eliciendus est uomitus, & subinde acria infundenda clysmata, ut extra corpus trabatur uirus. Cæterum ignorandum non est, eos incommoda afferre longè maiora, qui propria natura uenenati nascuntur. quandoquidem non modò suffocant, strangulantq; comedentes; sed etiam intestina exulcerant, uentriculum inflant, singultum, & punctiões excitant, corpori uniuerso pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia uerenda, & lethifera oriuntur symptomata, nempe frigus, tremor, interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus sudor, & mors ad postremum immatura. His primum auxiliantur uomitiones omni celeritate excitatæ: quibus etiam conuenit epotus domestici raphani succus, aut deuorata ruta folia, aut origanum, aut mel. Prodest deinde mirum in modum theriaca, & Mithridatis antidotum ex acerrimo aceto pota, aut ex oxymelite, aut ex aqua uita uocata. Quamobrem quinta essentia nostra theriacalis, in his fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Auicenna calida quæcunque aromata: cuiusmodi sunt diapipereos, diacyminum, diagalanga, dyamoschū. Conciliator potandum exhibet magno iuuamento uinum optimum, in quo conserbuerit piper, offertq; subinde alium crudum deuorandum. Id quod facit uniuersa fere rusticorum turba, qui (ut Galenus inquit) allio theriacæ uice plerunque utuntur.

Fungorum
ueneni reme-
dia.

20

Γύψος.

GYPSVM.

CAP. XXIII.

Lapidescens gypsum strangulationem creat. Quare eadem proferenda sunt, quæ mansis fungis, auxilia: & ad hæc malum decoctum, quod etiam olei uicem pensat: utpote cum pingue sit, euomendo lubricas uias, & faciles reddit, deradiq; corpora non sinit. quod ubi duratur in lapidem, gypsum efficit. Quinetiam prodest oleum ex aqua mulsa, aut ficorum decocto: & lixiua è ficulneo cinere, aut sarmentis facta, cum uino copiosiore pota: & origanum, aut thymum cum lixiua, aut aceto, aut passo: hiq; decocto malum proluendi.

30

Gypsum omnibus notum, si bibatur, aut comedatur, strangulat (ut Dioscorides inquit) quod respiratio-
nis meatus ualenter adstringat, & obstruat. Meminit huius inter uenenata medicamenta Auicenna, sic inquit. Eadem sunt gypsi indicia, quæ & cerussæ, præterquam quod illud citius, & atrocius strangu-
lat. quamobrem ijs, qui hauserint, ea conueniunt medicamenta, quæ cerussæ, & fungis opitulari diximus. Postea lubrica danda sunt, cuiusmodi est malum, althææ, feni græci, & lini seminis decoctum. Conciliator ege-
lidam aquam cum butyro primum potandam iubet, & deinde uomitum excitandum, à uomitu calidam item cum melle præbet, ut iterum uomant: postremò Mithridatis antidotum uino meraco mistum, drachmarum duarum pondere. Quod si alius ab hoc adstricta fuerit, citetur oleo, & anatis adipe clystere infusis, & illinatur uenter ricino oleo. Quin & murium stercus (ut ipse ait) ex uino potum, proprium est gypsi anti-
dotum. Auicenna autem ultimò purgari iubet scammonio, & alijs pharmacis, quæ aluum deiciendo ad rem faciant.

Gypsi uenefi-
cium, eiusque
remedia.

40

Αἷμα ταύρου.

SANGVIS TAVRINVS.

CAP. XXV.

TAuri recens iugulati sanguis epotus, spirandi difficultatem, strangulatumque concitat: faucium, tonsillarumque meatus cum neruorum distentione præcludit: lingua rubescit: dentes inficiuntur, & quædam concretæ sanguinis uestigia, inter eorum commissuras restant. Quare uomitum uitabimus: sanguinis enim globi attractu illo in sublime relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus est, quæ concretum sanguinem discutiant, & aluum subducunt. Grossi lacteo succo turgentes ex posca, & nitrum per sese, auxiliantur: nec secus coagulum omne cum aceto, & laserpitij radice, aut lasere: itidem & brasicæ semen, & è cinere ficulneo lixiua: conyzæ^a folia cum pipere, & rubi succus ex aceto. alius resoluenda. Iis qui seruantur, stercorosa, & fluida per sedem egeri consueuerunt. Stomachum, aluumque hordeacea farina ex aqua mulsa perungere oportet.

a Menm. αἷμα
ταύρου.

Nemo tauri sanguinem clàm potandum exhibere potest: nam unusquisque sanæ mentis sanguinem cognoscet. Quare, mea quidem sententia, fieri non potest, ut uenefici eo quenquam decipiant: quippe nisi largius bibatur, & adhuc calens ab ipsis defluens uenis, antea quàm concresecat, noxam non infert, aut leuem. Quo fit, ut eos tantum taurino sanguine interire crediderim, qui aut atra bile tentati, aut cacodæmonibus irritati, uel ut aliquod seuum mortis genus ab legibus pro suorum facinorum pœna luenda institutum effugiant, uel ut immedicabiles & grauissimos morborum cruciatus finiant uitam pertasi (quod Plinius lib. xx. cap. xviii. fecisse ait epoto opio Licinij Cecinnæ patrem ciuem Romanum) mortem sibi uoluntariam consciscunt. Proinde scitè Nicander in alexipharmacis ita scriptum reliquit. Si ex insipientia quispiam atrum tauri sanguinem hauserit, mœrore adeò ingemit, ut nimio cruciatu tandem conficiatur. quando cordi appropinquans sanguis ille condensatur, ac in medio alui receptaculo in grumos coagulatur: hinc & meatus spirituum obtu-
rantur,

Sanguinis tau-
ri uenenata
natura.

Sanguinis me-
strui uenenū,
eiusque cura-
tio.

Pardi fellis
enenū, eius-
que remedia.

Viperæ fellis
uenefica uis,
& auxilia.

Canis piscis
fellis uenenū,
& cura.

Felis cerebri
maleficiū, &
remedia.

rantur, & habitus suffocatur impleto gutture. Atqui tractibus, & singultibus iste affligitur, crebro humi spu-
ma co inquinatus palpitat. hæc ille. Ceterum si forte fortuna euenierit, ut quis tauri sanguinem potauerit, & ad-
eum domestici, quibus factum constet, medicos aduocent, tunc medici ijs uti poterunt remedijs, quorum hic
abunde meminit Dioscorides. Sed quoniam taurinus sanguis menstruum sanguinem mihi in mentem redegit, at-
que etiam hic nobis occurrit fel pardi, uipera, & canis piscis: item cerebrum felis, quem Græci elurum uo-
cant, cerui extrema cauda, quorundam quadrupedum sudor & malum denique improbatumque castoreum; que
omnia inter lethalia medicamenta annumerantur, cum hæc à Dioscoride in hoc uenenorum censu prætermissa
deprehendantur, & nobis propositum sit, singulorum uires maleficas, earumque auxilia describere, hic locus
opportunos uisus est, in quo de ijs differeremus, & nostrum institutum, quantum possumus exequeremur. San-
guis itaque MENSTRUUS mulierum, præsertimque biliosarum, & facile rixantium potus, adeo bibentes effa-
scinat, & inficit, ut lunaticos & amentes efficiat. Idem detestabilis facinoris quandoque perpetrant male-
fica ueneficaque mulieres cacodæmonibus ductæ ipsum exhibendo proprijs maritis, uel alijs, quos odio pro-
sequuntur. Huius tamen noxæ succurritur contritis margaritis drachmæ pondere ex melissophylli aqua potis:
auxiliatur & tepida balneum. Consert ad hæc (ut Conciliator inquit, si tamen id absque diuinæ legis iniuria fie-
ri possit) ut affecti hilari frequentique mulierum consortio latentur, cum eisque coeant, præcipue cum iuuenibus,
que raro nuptias celebrent. Prodest & theriaca drachmæ pondere ex fumaris aqua quotidie pota. Prosumt
& uiperæ pastilli scrupuli pondere, additis tum margaritis, tum theriaca eodem pondere. Epoto autem PAR-
DI felle excitatur uomitus, ceu aloes amarore, os & nares inficiens: post uomitum uniuersum corpus flau-
escit, ictericorum modo: postremo ea omnia consequuntur incommoda, quæ ab assumpto napello, et à uiperarum
morsibus eneniunt, cum tam seuum lethiferumque sit, ut tribus tantum horis potantes perimat. quod si hoc tem-
poris spatio non interficit, prorsus desperandum non fuerit. Expugnatur primum uomitionibus illico excitatis,
subinde ijs utique antidotis, quæ napello, uel uiperæ morsu infectis opitulantur. Auicenna huic ueneno peculia-
rem conficit theriacam ex Lemnia terra, & lauri baccarum, singulorum drachma una: capreoli coaguli dra-
chmis quatuor: myrrha, & rutæ seminis cuiusque semidrachma. quæ omnia melle excipit. Hanc inglandis
quantitate exhibet, excitatis deinde uomitionibus, ductisque demum laborantibus in calida aquæ balneum, cui
inferbuerint odorata medicamenta. Sed VIPERÆ fel adeo perniciosum existit ut statim animi deliquium
adferat: quare rarissime antidotis succurri potest, quod nullum detur ea præparandi spatium. Veruntamen si
quid est, quod tam breui temporis momento quicquam opis ferat, id erit quam celerrime excitatus uomitus, epo-
to prius cocto butyro, igne colligato: quo uomitiones iterum, atque iterum mouere oportet. Post uomitus
nihil salubrius, quam theriaca, & mithridatis antidotum, moschus, ambarum, & eorum composita medi-
camenta, quæ diamoschum, & diambarum appellantur. Vbi autem animi deliquia perseverant, & corporis
uniuersi angustia, unum quidem offerendum est, aut caporum, & gallinarum carniū succus ex aquæ feruen-
tis balneo in uase nitreo distillatus. Huic equidem noxa crediderim magnifice aduersari oleum nostrum de scor-
pionibus, cuius componendi rationem tradidimus in huius libri præfationis commentatione: itidem & quintam
essentiam nostram, quod ictu oculi suis perquam tenuissimis partibus in totum deferatur corpus. Porro fel,
quod à CANE pisce eximitur, lethiferum est. quippe quod potum, uel esitatum lentis tantum quantitate,
septenis diebus interficiat. Curantur tamen qui hauserint, epoto bubulo butyro cum gentiane radice, cinna-
momo, & leporis coagulo. Prodest & corpus uniuersum odoratis oleis illinire, & uictu tenuissimo uti. Ce-
terum qui FELIS CEREBRUM in cibis ederint, crebris afficiuntur uertiginibus, fiuntque subinde stolidi
& amentes. Quibus etsi subueniri possit, id tamen non nisi temporis tractu, & admodum difficulter fieri potest.
His danda est Lemnia sphaeragis, & uomitiones inde sunt excitandæ, fierique id oportet, ter, aut quater in mense.
Præstat item auxilium, si quotidie mane sumant ægri diamoschi confectioem, tribus uel quatuor horis ante ci-
bum. Quinimmo moschus per sese sufficienter auxiliatur: namque ut quidam tradiderunt, moschus tantum huius
sce cerebri proprium est antidotum, si dimidij scrupuli pondere ex uino bibatur. Sed illud non est ignorandum,
quod non modo Feles deuorato eorum cerebro homines inficere possunt; sed pilis quoque respiratione, & oculo-
rum intuitu. Nam etsi pili omnes imprudenter in cibis sumpti, præfocare possint, anhelitus meatus obstruen-
tes; tamen felium priuatim exitiales censentur. Eorum præterea spiritus tabifico quodam ueneno infectus de-
prehenditur. Etenim non ego quosdam, qui cum felibus adeo delectarentur, ut nunquam sine ipsis dormitum
peterent, attracto inde diutius aeris uehiculo eorum spiritu, in tabem, & marasimum incidere. quibus postre-
mo confecti diem suum obierunt. Nec diu est, quod in quodam monachorum cænobio uniuersa periit fa-
milia, magno felium numero, & contuberino. Ledunt item suo (ut diximus) oculorum intuitu, adeo ut qui-
dam reperiantur, qui his uisis, aut auditis, pauore quodam illico capiantur, terreanturque; maxime, quod non
modò ex eorum ueneno prouenire existimauerim; sed etiam propria eorum natura, qui eos uel intuentur, uel
audiunt. quandoquidem ijs sua natura talem à cælo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad propriam mo-
uetur actionem, nisi obijciatur id, quod natura sibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat
uidimus, & quosdam ex ea natione Goritiæ commorantes. Quod autem uerum sit id aliunde euenire non posse,
quam à congenita qualitate, quæ paucis admodum inest, aperte sanè ostenderunt eorum aliqui. Quippe cum
huius gentis quidam hyemis tempore in hypocaustum nobiscum cænaturus intrasset, quod plurium amicorum so-
dalitas conuenerat, mulier quædam huius uiri naturæ conscia, ne is, uiso felis catulo, quem educauerant, ira-
tus discederet, illum in arcula quadam eodem in cænaculo concluderat. Sed quauis nec uidisset ille nec audis-
set catulum, cum pauco post tempore aerem felis halitu infectum inspirasset, irritata statim ea temperamenti
qualitate felium inimica, emisso sudore, pallida admodum facie, omnibus sanè admirantibus, tremebundus con-
clamare

clamare capit, hic aliquo in angulo latet felis. His autem eadem opem ferre putauerim, quæ cerebrum comedentibus remedio esse diximus. Inuenitur etiamnum in *CAVDAE CERVI* extremis partibus porraceus quidam humor fellæ bili admodum similis, qui si fortè deuoretur, præsentaneum est uenenum. Adfert enim illico intolerabiles angustias, animi deliquia, & omnia tandem symptomata, quæ epotum napellum consequuntur. Succurritur his, ut cæteris, primùm uomitionibus, epoto butyro excitatis. Postea dandus smaragdi puluis ex uino dimidij scrupuli pondere. Quin & pistacia prosunt, & ponticæ nuces in cibis largius sumptæ. Ad hæc uniuersum corpus inungi præstat, oleo è citrei semine expresso. Item theriaca proficit ex uino pota duarum drachmarum pondere. Magna quoque infert incommoda quadrupedum quorundam *SUDOR* præsertim equi, asini, & muli, quanuis etiam cæterorum sit malus. Is igitur potus uridem tumidamque reddit faciem: sudorem fatidum in uniuersum excitat corpus, præsertim sub alis. Perturbat præterea tum uentriculum, tum aluum uniuersam, genitis excitatisq; flatibus in intestinis. Quod si bibatur ex uino delirium facit. His tepidam largius præbendam scribunt, ut concitato inde uomitu puluerulentus sudor reijciatur. Post uomitum confert uinum cum rosaceo potum: item rhabarbarum semidrachmæ pondere sumptum, addito fossitij salis momento. tamen si propria huiusce sudoris antidotus ea sit theriaca (ut Auicenna est author) quæ ex Lemnia sphragide, & lauri baccis conficitur, cuius componendæ rationem paulò superius retulimus, de Pardi felle differentes. Venenosum æquè ac lethiferum aiunt esse etiam *CASTOREVM*, quod iam putredine nigredinem contraxit, uel illud potius, quod è ponto fuerit allatum. Hoc enim (ut Strabo inquit) uenenosum est propria sui natura. Animaduertant igitur tum seplasiarij, tum medici, cum plurimi usus sit medicamentum, ne malum exhibentes castoreum, aliquem interimant. Quandoquidem non modò furore aguntur, qui hoc medicamentum hauserint; sed etiam intumescens linguam exerunt, atque tam sæua febre corripimur, ut uno tantum fere die intereant. Aduersus hoc uenenum mirum in modum inuuant uomitiones, quas toties butyro, & hydromelite epotis citare conuenit, quod nullum ea, quæ reijciuntur, castorei odorem referant. Post uomitiones conducit diuron potum, aut limonum, aut citrei mali succus saccharo admixtus. Verùm peculiariter huiusce castorei antidotum est coriandri semen tostum, drachmarum duarum pondere sumptum.

Caudæ cerui
uenenum, &
eius curatio.

Sudoris ani-
malium uirus,
& remedia.

Castorei uiru-
lenta uis, &
curatio.

Γάλα ἐμπυτιάδην. LAC INTVS COAGVLATVM. CAP. XXVI.

EOs, qui coagulatum lac hauserunt, frequens illico strangulatio inuadit, quod in globulos quosdam lac coalescat. Quibus iuuandis pro antidoto, coagulum ex aceto damus, & bibere sapius cogimus. Damus & calaminthæ folia arida, item succum: aut laserpitij radicem, aut laser cā posca: thymumque ex uino, & cum luto suo lixiuiam. Sed nulla falsilago obijciatur: quoniam magis lac coiret, & in caseum densaretur. Neque illos uomere conuenit: siquidem concretum lac sese in gulæ angustias insinuans, strangulat.

CRedidere quidam Dioscoridis interpretes, authorem hoc in loco de eo coagulato lacte differere, quo frequenter in cibis utimur. E quorum numero fuere Ruellius, & Manardus Ferrariensis ea epistola, in qua uniuersam Marcelli interpretationem corrigit. Sed ij alioqui uiri eruditissimi, in hoc haud dubiè saltantur, meo iudicio. Siquidem lac ea ratione coagulatum, nutrit, non autem strangulat, ut omnes in uniuersum homines testari possunt, sed præsertim ij qui in montibus degunt, cum Maio, & Iunio mensibus huiusmodi lactis plurimum deuorent. Ideo nil aliud nobis asserendum esse putauerim, quàm quod de eo tantum lacte intellexerit Dioscorides, quod cum admixto coagulo bibitur, antequàm coalescat, ita ut intus, non extrà coagulatum sit. Quo factum est, ut in hoc à Ruellij interpretatione in aliam descuerimus & hic, & in huius libri præfatione prope calcem. Magis enim Dioscoridis sententiam exprimi censemus, si lac intus coagulatum, uel (ut Marcellus) lac cui coagulum admixtum sit, uertantur uerba illa γάλα ἐμπυτιάδην. Nam quod iam coagulatum estur, non magno labore coquitur, ac digeritur, transitque in nutrimentum. Illud uerò, quod ubi coagulum ei admixtum sit, subinde hauritur, priusquàm coalescat, cum aliquantisper in uentriculo resederit, ni admixti coaguli illico inibi concreuit, fitque concoctrici facultati adeò contumax, ut superato caloris robore strangulet, non secus ac taurinus sanguis. Proinde asserit Dioscorides, tauri sanguinem minimè suffocare, nisi recens calidusque è ingulati tauri uenis defluxus bibatur, antequàm concreuit. quandoquidem is non enecat ali-
qua propria ueneni facultate, sed concreione tantum, quam in uentriculo consequitur. Id quod euidentissimum est in epoto lacte, cui admixtum sit coagulum: aut in eo quoque, quod sine coagulo bibitur, & per se alijs de causis in uentriculo coalescit. Euenit enim quandoque hoc, cum lac bibitum crassius fuerit, & uentriculi, & iecoris temperatura calida, & sicca nimis. Nam ingens horum uiscerum tum caliditas, tum siccitas, consumpta breui lactis humiditate, reliquum, quod crassum est, facile cogit, & conspissat. Quinetiam illud idem ingenti fit frigiditate: nimirum expresso ab ea, quod tenuium est partium, reliquum, crassioris substantiæ facile congelascit, haud secus quàm de glacie, & niue fieri libro quarto meteororum tradidit Aristoteles. Quamobrem est Galeni consilium libro tertio de alimentorum facultatibus, ut nemo lac potaturus ipsum bibat, nisi mellis, aut salis tantillum prius admisceat, ne in uentriculo concreuit. Sed non propterea mirari licet, quod Dioscorides scripserit, lac concretum in uentriculo habentibus nihil salis salstue esse offerendum. Quippe quemadmodum coagulum primò lac coagulat, contrariumque deinde efficit, si iam concreto lacti superaspergatur; ita sal prius lacti commixtum, id concrevere prohibet, mox contrarium effectum præbet, si iam concreto aspergatur. recens enim caseus sale respersus, illico duritiem contrahit. Sed iam ad curationem accedamus. Eadem autem

Lactis coagu-
lati confid.
Quorundam
interpretum
error.

Lactis in uen-
triculo coagu-
lati curatio.
Diosc. lectio
castigata.

autem erit lactis in uentriculo coagulati curandi ratio, quæ sanguinis tauri, quando ips tantum sit utendum me-
dicamentis, quæ suapte natura concreta liquant, & discutiunt. Qua in re auxilium præstant ipsa coagula, ace-
tum, præsertimq; scillinum, lixiuium, & ea omnia, quæ incidunt, & disgregant. Porro illud non prætereun-
dum esse arbitror, quod ubi in hoc capite legitur $\kappa\alpha\iota\ \tau\eta\nu\ \pi\eta\lambda\omicron\pi\omicron\iota\tau\iota\kappa\eta\nu\ \kappa\omicron\nu\iota\alpha\nu$, id est, & figlinam lixiuiam, non ut
uertit Ruellius, & cum luto suo lixiuiam, Gesnerus in primo suo de animalibus tomo, de tauro agens, legendum
rectius putat $\kappa\alpha\iota\ \tau\eta\nu\ \pi\eta\lambda\omicron\pi\omicron\iota\tau\iota\kappa\eta\nu\ \kappa\omicron\nu\iota\alpha\nu$, hoc est, & pilopæorum lixiuiam: reprehenditque in hoc Cornarium,
quod putauerit figulos ad lutum lauandum sibi lixiuiam conficere. Sed mihi, ut ingenuè dicam, magis placet
Gesneri, quàm Cornarij opinio, siquidem cum figlinum lutum nunquam lixiuia lauari aut parari audierim, ui-
derim, aut legerim, ueritati consonum non uidetur, ut de figlina lixiuia intellexerit Dioscorides: sed de ea potius,
qua ad lanam expurgandam, ut insectura magis idonea reddatur, utuntur pilopæi, hi sunt, qui pileos confi-
ciunt. Eorum nanque lixiuia, quod è combusta uini sæce plerunque fiat, ea quæ ad caput capillosque abluen-
dos communiter paratur, acrior, fortiorque efficitur: & proinde ad lac dissoluendum in uentriculo coagulatum,
est longè ualentior. Error præterea facilis esse potuit librariorum, ex unius duntaxat literæ uariatione, « pro
scribentium. $\pi\eta\lambda\omicron\varsigma$ enim per « scriptum, lutum significat, unde $\pi\eta\lambda\omicron\pi\lambda\alpha\theta\omicron\nu$, & $\pi\eta\lambda\omicron\delta\epsilon\rho\nu$ aliqui figulum inter-
pretantur, $\pi\eta\lambda\omicron\pi\omega\iota\delta\epsilon$ autem per «, artifex est, qui pileos ex lana conficit. Hac itaque ratione putandum fuerit,
 $\pi\eta\lambda\omicron\pi\omega\iota\delta\epsilon$, non autem $\pi\eta\lambda\omicron\pi\omega\iota\tau\iota\kappa\eta\nu$ in Dioscoride hoc loco esse legendum. Ceterum Fuchsius in suis doctissimis
annotationibus in Nicolaum Myrepsicum (ea sectione, in qua de unguentis tractat, capite xxviii), nil aliud
hanc lixiuiam esse putat, quàm aquam quæ lutum lauerit, uel per lutum transierit, non autem cum cinere &
calce factam. Sed cum figlinum lutum potius adstringat, contrahatque, quàm laxet, ac digerat, nesciuerim
profecto, qua ratione is eam lixiuiam è tali luto confectam, ips potandam daret, quibus lac in uentriculo
concreuisset.

$\Delta\iota\sigma\kappa\omicron\rho\upsilon\rho\omicron\varsigma$.

ARGENTI SPUMA.

CAP. XXVII.

SPuma argenti pota, stomacho, uentri, & interaneis grauitatem cum magnis torminibus adfert, &
nonnunquam pondere suo intestina uulnerat, urinamque suppressit: corpus intumet, plumbeam-
que deformitatem concipit. Quibus subuenit secundum uomitionem, potum syluestris hormini se-
nien, myrrhæ drachmæ octo, absinthium, hyssopum, apij semen, aut piper, aut ligustri flos ex uino:
aridum palumbis fimum, cum nardo & uino.

Spumæ argen-
ti mala.

POta argenti spuma, cuius historiam libro quinto tradidimus, lethifera (ut Dioscorides inquit) adfert in-
commoda. Sed præter hæc Aetio, & Auicenna auctoribus, alia etiam eueniunt mala: nempe compagi-
num, & articulorum incendium, seu ardor: alui suppressio, quanuis quandoque ex accidenti alius ipsa dei-
ciatur: sermo itè præpeditur, et sedis intestinum prominet: postremò inualecente malo agri suffocati moriuntur.
Nicandro uerò in alexipharmacis authore, ips qui argenti spumam sumserint, alui molestia accedit: quæ &
status sese reuoluentes per medium uentrem, & iuxta umbilicum murmurant, instar torminum curatu difficilio-
rum, quæ hominem affligant duris eum cruciatibus impetentes. Nec iam urinæ eiciendæ patet exitus: mem-
bra totius passim corporis ardent, planeque iam plumbeum, seu liuidum colorem induerunt. hæc ille. Ceterum
illud animaduertendum est, quod ubi in hoc capite legitur, dandam esse myrrham octo drachmarum pondere,
non deest suspicio, quin ea lectio sit deprauata, quod hæc myrrhæ nimia uideatur esse quantitas. Auget su-
spicionem Nicander, qui duos tantum myrrhæ obolos exhibet, Aetius tres, Auicenna uerò tres drachmas non ex-
cedit. Curatio in uniuersum fit citatis primùm uomitibus, & infusis deinde chysmatibus (ut Conciliator tra-
dit) ex hydromelite, gallinarum, & anatum adipe. Post hæc prodest amygdalinum oleum potum è dulcibus
nucibus expressum. Conferunt item carica in cibis sumptæ: præterea uentriculum apij succo, & aluum butyro
illinire utile est. Proprium uerò huiusce ueneni antidotum (ut idem ait) est lathyris semen duarum drachma-
rum pondere potum. Veruntamen cum hoc facultatis admodum deiectionis sit medicamentum, drachmam ego
non excederem. Eadem quoque infert mala PLUMBI SCOBS tenuissimè contrita, & isdem pariter
curatur medicamentis. Siquidem argenti spuma nil aliud est, quàm plumbum argenti, aut æris recremento cō-
mistum. Nec deleteria ui uacant (ut auctor est Auicenna) FERRI tum scobs, tum squama, tum
recrementum. tametsi omnia hæc prius diutius aceto macerata nulla prorsus molestia in medicum ueniant usum,
denturque potanda dysentericis, mulieribus uteri defluxione tentatis, & in eclegmate ad lienis infarctus, item-
que ad enterocelas. Sed de his uel non infranatis, uel plusquam par sit sumptis, fortasse intelligit Auicenna.

Spumæ argen-
ti curatio.

Plumbi sco-
bis noxa, &
curatio.
Ferri scobs,
squamæ, & re-
crementi no-
xa, & cura.

Itaque excitatur ab his intestinorum cruciatus, oris & linguæ scabrities, aestuatio uniuersi corporis, capitis do-
lor, marasmus, & membrorum omnium arefactio. Succurritur noxæ potu lactis recenter mulsi, ac subinde
dati aluum ualenter soluentibus medicamentis, secundum quæ butyrum tandiu potandum dare oportet, donec
intestinorum dolores amoueantur. Hæc dum fiunt, perfundatur eorum caput oleo rosaceo, niolaceo, & è
nymphæ floribus parato. Tollitur deinde adueniens marasmi intemperies, & corporis uniuersi arefactio, de-
mersis in balneo laborantibus, in quo testudines, ranæ, & maluæ folia inferbuerint: quinetiam chysteribus ex
pedum hædorum iure, aut althææ radicum decocto: item butyro largius in cibis sumpto, & epotis pinguium
carnium iuribus. Sed (ut idem Auicenna scribit) proprium huiusce ferrei pharmaci antidotum, est lapis ma-
gnes drachmæ pondere potus, ex mercurialis, uel betæ succo. Veruntamen hoc haudquaquam fieri posse uidi-
tur absque manifesto sumentium discrimine. quandoquidem etsi magnes suapte natura ferrum trahat, non tamē
affirmauerim,

affirmauerim, quod hanc ob causam eius quoque destruat facultates, & impediatur noxam, sed potius quod eam augeat crediderim. Quippe cum is ferrum ad se traxerit, id sanè diutius in uentriculo retinebit, ex quo noxa fouebitur. Adde praterea, quod cum & ipse MAGNES deleteria sit facultatis, adeo ut eos, qui hauserint, lunaticos, & melancholicos efficiat, cum haudquaquam ore sumendum esse duxerim. His itaque, qui Magnetem sumpserint, commendant quidam auri tenuissimam scobem ex uino potam, & smaragdorū ramenta eodem pondere. Laudant etiam clysteres ex lacte, & dulcium amygdalarum oleo infusos. Sed ceteris praeferunt smaragdum ter nouem diebus potum, tribus semper intermissis diebus. Lethifera & non parum formidanda est etiā AERIS SQVAMAE uis. Ea siquidem pota, intolerabiles alui defluxiones mouet, aut noxias uomitiones concitat, obortis inde molestissimis alui, & uentriculi punctionibus. His auxiliantur citatè primum uomitiones: deinde agri in balneum mittendi sunt, in quo hircorum conferbuerint capita, aut ingens cochlearum numerus. Prodest & mentha succus potui datus: insuper aluum, & uentriculum calido rosaceo perungere expedit. Verum ad hoc praeter ceteris pollent acori radices trium drachmarum pondere potae, aut earum succi tantundem. Sed nobis acori succum dare perdifficile fuerit, cum legitimum in nostris non proueniat regionibus, nec nisi siccum afferatur. Lituani tamen, & Tartari eo abundant, ut superius libro primo prodidimus.

Magnetis uenefica uis, & auxilia.

Squamæ aeris lethifera uis, & remedia.

Τὸ ἀργύρεον.

ARGENTVM VIVVM.

CAP. XXVIII.

ARgentum uiuum potum eadem quæ spuma argenti infert, eisdemque utendum auxilijs. Lac copiosè potum auxiliari constat: sed postea euomant, qui hauserunt.

- 20 **V**eram omnino & exquisitam argenti uiui cognitionem non habuisse Dioscoridem & Galenum, illud maximo indicio esse uidetur, quod hic paucis, ille uerò perplexè eius historiam, & facultates tractauerit. Hoc, ut in praefationis huiusce uoluminis commentario tradidimus, interimit, si largius bibatur, excessu summè frigido & humido. Putrefacit enim hoc suo exuperante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde congelat sanguinem, uitales spiritus, & ipsam denique cordis substantiam. quandoquidem id medicis experientia compertum est, ut Conciliator testatum reliquit. Nam cum seplasiarius quidam ardentissima febre correptus, siti intolerabili uexaretur, & delirio oberrans in pharmacopolium descendisset, ut aliquid ad potandum inueniret, fortè fortuna in argenti uiui uas incidit, multumque ex eo potauit, aquæ fortasse uice: postea statim in suum cubiculum se recepit, ubi paucis post horis congelatus interijt. At cum eius domestici sub cadauere magnam argenti uiui quantitatem inuenissent, iam per sedem egressi, aduocarunt medicos, ut eius rei, quam miraculum existimabant, diligenter causam inuestigarent. Ità statim ex pharmacopolio argenti uiui uas adferri iusserunt, quod ubi ferè uacuum reperissent, rem uti se habuerat deprehenderunt: auxitque fidem, quod euiscerato homine, adhuc argenti uiui libram in eius uentriculo inuenerunt: quin & sanguinem circa cor concretū. Quo argumento palàm fit, magno admodum recessu frigidum esse argentum uiuum. Verum enim uero in eius curatione illud inquirendum est, an purum sit quod potum fuerit, an salina alioue liquore extinctum, aut acerrima aqua, qua chymistæ utuntur, aut per se tantum præcipitatum, aut unà cum arsenico, uel chalcantho sublimatum. cum enim aliud alio perniciosius habeatur, proprium quodlibet exigit remedium. Pernicialius est sublimatum, secundum hoc præcipitatum: proximè sequitur quod salina, aut aliquo liquore fuerit extinctum: minus uerò ceteris nocet, quod purum, uiuumque fuerit: utpote cum fluidum admodum sit, & ponderosum, nō difficulter clysteribus extrahitur. Id quod ceteris generibus non euenit, quæ cum uentriculo inhaereant, illum facile credunt, & exulcerant. Argento uiuo puro, aut extincto, aut præcipitato epotis, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota infert, sed cum magno anhelitus fœtore, quem & ij respiciunt, qui Gallica lue affecti eo illinuntur. Quod maximum præbet indicium, quod sua exuperante humiditate, omnes humores, qui uentriculo alijsque circumstantibus partibus haerint, computrescere faciat. Ceterum epoto sublimato, illico lingua, & fauces non aliter exasperantur, quàm si quis immaturorum sorborum succum haussisset. Quod sanè incommodum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficile, & longo tempore tolli potest. Id enim quàm primum in uentriculum descenderit, ei pertinaciter inhaeret. qua re statim erodit, & exulcerat: tum inextinguibilem sitim excitat, & inexplicabilem angustiam inducit. His succedit linguae tumor, animi deliquium, urinae suppressio, anhelitus difficultas, & uentriculi, & intestinorum tormina, tam uehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosio, perforatisque uentriculo, & intestinis. Purum curatur (ut Dioscorides, Aetius, et Paulus memoria prodidere) auxilijs, quibus argenti spuma: nam nisi copiosius ebibatur, non interficit, quod ob sui tum pondus, tum fluxilem substantiam facile per inferna secedat, nulla in uentriculo, & intestinis protracta mora. Ex quo nūl mirum, quod scripserit Auicenna, non deesse qui bibant argentum uiuum, & nullam inde sentiant noxam, quod facile labatur è corpore, dummodo qui hauserint, continuè huc atque illuc deambulent. Goritienses mulieres agrè parturientibus ultimo remedio, argentum uiuum potandum præbent, scrupuli pondere. Nec desunt qui ad interimendas alui tineas, pueris etiam propinēt, ad duorum granorum milij quantitatem, citra nullam molestiam. In aliorum autem curatione alia requiruntur remedia, nempe clysteres, uomitiones, pingua in potu sumpta: & ut in uniuersum dicam, his opem ferunt omnia medicamenta, quæ uenenis erodentibus conueniunt, quorum latius superius meminimus in cantharidum curatione, ad quam breuitatis studio lectorem reijcimus: nanque ijs efficaciora non plura hactenus nobis comperta sunt. Nec alijs utendum est remedijs, ubi quis cinnabarin sumpisset.

Argenti uiui pernicialis natura.

Argenti uiui sumpti curatione.

Τίταρος,

Τίταρος, σανδαράχη, ἀυρίπικτον.
MENTVM.

CALX, SANDARACHA, AVRIPIG-
CAP. XXIX.

CAlx, sandaracha, & auripigmentum, pota aluum, & intestina cum uehementi erosione excruciant. Præbenda cuncta, quæ suo admistu illorum acrimoniam hebetant, ac soluunt, & facilem lubricamque aluum reddunt, cuiusmodi ibisci, & maluæ succus est: natura enim utrique perlubrica. Dandum decoctum feminis lini, uel semen tragi herbæ, uel oryza, lacque cum aqua multa copiosum, iura pinguiâ, & boni succi.

Calcis, sandaracha, & auripigmenti uenefica uis, & curatio.

Arsenici sublimati, & aliorum quorundam uenenû.

Arsenici sublimati curatio.

Aeruginis re media.

Risagalli curatio.

Non modò Calx, Sandaracha, & Auripigmentum, quorum historiam superiore libro tradidimus, hausta uehementissimos uentriculi, & intestinorum cruciatus, & erosiones excitant, ut Dioscorides inquit, sed etiam sitim inexplebilem, faucium, & gulæ asperitatem, tussim, spirandi difficultatem, urinæ suppressionem, & dysenteriam. Caterùm hæc omnia adiuantur (ut scitè docet Dioscorides) pinguibus acrimoniam obtundentibus, & potionibus lenientibus, aluumque lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atque seminum quorundam spissamentis, ut in cantharidum curatione latius, diffusiusque prodidimus. quandoquidem medicamentorum omnium erodentium curatio à cantharidum curatione non differt: neque ijs sine ualentiora nobis sese offerunt remedia. Quare ex eo loco illa medicamenta petenda erunt ijs, quibus usui futura sunt. Eosdem quoque effectus malos, & noxios præbent ARSENICVM sublimatum, Aerugo, & quod officina Risagallum appellant: quin et Saponis lixiuium, quod uulgò uocant Itali la maestra, & Aqua ea omnium acerrima, qua aurifices, ac chymistæ aurum ab argento separant. Sed aqua huius, & lixiuij difficilis est cura, quòd illico in totum diffundantur corpus. Vniuersalis tamen curandi ratio eadem erit, quæ calcis, & auripigmenti: tametsi altero sit uehementius, & erodentius. Qui autem priuatim Arsenicum sublimatum hauserunt, eos frequenter uomere oportet, potum semper prius butyro, aut per se tantum, aut addito rapi seminis decocto. Prosunt his & clysteres ex pingui iure, aut ptisana alicuius cremore, aut spissamentis ex psyllij, maluæ, & cydoniorum semine factis. Auxiliatur amygdalinum oleum, & ius pinguium gallinarum in cibis sumptum. In præstantissimum uerò antidotum censetur fossile crystallum, in tenuissimum puluerem contritum drachmæ pondere, ex dulci amygdalino oleo potum. Sed antidotum omnium præstantissimum contra mortiferam Arsenici uim, est puluis Serenissimi Principis mei Ferdinandi Archiducis Austriae, quo Pragæ seruatus est quidam suspensio damnatus, cui pulueris huius experiri gratia, Arsenicum datum est in potione drachmarum duarum pondere. Siquidem cum is post quartam ab epoto ueneno horam, liuidus totus adeò uiribus destitutus decumberet, ut iam iam moribundus strangularetur, oblatus est illi puluis ex albo meraco. Quo factum est, ut etsi in conspectu nulla ferè recuperanda uitæ spes haberetur, uicit tamen natura hoc antidoto ualidior ac uiuacior reddita, et ueneni immanitatem superauit, adeò ut is sequenti die liber euaserit, & letus coram omnibus apparuerit. Eodem quoque puluere alij à me seruati sunt, quinetiam ab alijs, qui antidotum à me receperunt. Franciscus Calzolarius myropola Veronensis amicus intimus meus, hoc anno eodem antidoto à me accepto duos homines Verona in carcere detentos, qui uenenum in pisce quodam dono missum uorauerant, post octauam diem à ueneno accepto liberauit, præter medicorum sententiam, qui symptomatum immanitatem cernentes, illos omnino morituros censebant. Nec quidem ab re, cum alij duo, qui illis commensales in carceribus erant, eodem die mortui sint, quòd neminem habuerint, qui sui curationem suscepisset. Huiusce historię etiam assertores habeo Magnificos uiros, patritios Venetos, Nicolaum Quirinum, & Hieronymum Marcellum, quorum hic Capitaneum, (ut dicunt) ille Prætozem Verone gerebant, ut ex publicis eorundem scriptis, quæ apud me sunt, quisquis certior fieri potest. His accessit Clarissimi Medici Antonij Capriani Mantuani testimonium, qui Tridentini Concilij aliquot annis Physicum egit magna cum laude. Nam cum is, tunc temporis, quo hæc euenerunt, Veronæ se reperiret, accersitus à Reuerendissimo Cardinali Nauagerio, admirandas huiusce pulueris aduersus uenena uires, ad Excellentissimum Philippum filium suum Reuerendissimi Archiepiscopi Pragensis Medicum, & historiam omnem descripsit, & ut me rogaret addidit ut eundem puluerem illi transmitterem. Sed & id mirum admodum uideri debet, quòd hic puluis non solum haustus, sed etiam illitus demorsos, ictosque à uenenosis animalibus seruat, & sanat, eo è rosarum aqua epithematis modo sub sinistro ubere, & super affecto loco illito. Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patavinus, hoc puluere à me accepto, quendam Ciuem, & uicinum suum à Scorpione magno ictum, iam animi deliquio detentum, breui admodum tempore reuocauit ad uitam. Quinetiam eadem seruata ratione proprium suum seruauit Aurigam à serpente uenenofo demorsum. Porro AERUGO, præter alia eius mala antè dicta, adeò spirandi meatus occludit, ut magno impetu suffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butyro, & calida excitatis uomitibus, ut in arsenico, & infusis subinde clysteribus ex asinino lacte, & dulci amygdalino oleo. Prodest & Lemnia sphragis drachmæ pondere ex uino albo pota. Præstat item in olei balneum laborantes ad uentriculum usque demittere. Sed proprium huiusce pharmaci antidotum (ut ait Conciliator) est, ut qui hauserint, bibant ex uino corallia rubra in tenuem puluerem contrita senorum scrupulorum pondere. Caterùm RISAGALLO uulgò dicto, quòd quidam Realgal appellant, cum maxime extremeque siccet, & nervos contrahat, non alia conuenit curatio, quàm quæ argento uiuo, & arsenico sublimatis, & aerugini adhibetur. quanquam priuatim non obscure iuuat uniuersum corpus dulci amygdalino illinire, & uiolaceo iulapio, & ptisana hordeacea sitim extinguere. Proficit & pinorum nucleorum oleum, aut è magnis nucibus, Quæ ex India aduehuntur, expressum, semilibra pondere potum. In summa ea omnia efficaciter adhibentur, quæ cantharidibus conferre diximus.

Q Vileporem marinum biberunt, piscium uirus olent: procedente tempore alius dolore afficitur, & urina sistitur: & si quando eam reddere contingat, purpureum colorem refert. omne piscis genus auersantur, & odio habent: foetido, ac graui sudore manāt: biliosus uomitus, interdum sanguini promiscuus, subsequitur. His dandum lac asinum, uel passum cōtinuē, aut radices malue foliorumq; decoctum, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut scammonij succi dragma, cum aqua mulsā, puniciq; mali acinis. Cedria contrita cum uino efficax est: anserinus sanguis, ut tepēbit, potus. Sed cūm pisces omnes respuant, aspernunturq;e, solis fluuiatilibus canceris uelci possunt, bibuntq; eos admisto uino, adiutiq; ab his percoquāt. cūmq; appetere & comesse pisces cōeperint, suae salutis indicium habent.

Diximus de Lepore marino libro secundo, de quo ita scribit Nicander in alexipharmacis. Sin marini leporis malē perdentis potionem deprehenderis, perniciem afferentem, odorem eius senties, qualis est squamarum, & piscium purgamenti. Porro gustus, & sapor eius piscosus est, qualis putrefactorum piscium esse solet: uel cūm nondum ablutorum squamae polluunt corpus. Sequitur huiusce potionem uiridis fellis suffusio, cum obtenebratione uisus: & caro paulatim in homine contabescit. Accedit his ciborum omnium abominatio, malus habitus, & talorum ardor: oculi in cōcauum occultantur, & genae ac maxille florido colore rubent. Urina egerrimē redditur: quae tametsi reddatur, purpurea apparet, & plus aequo sanguinea. Adhac si pisces aegris offerantur, eos illico nauseabundi execrantur. hac ille. Cui subscribunt Aetius, & Auicenna, qui praeter relata indicia, alia adhuc lepori marino epoto assignant, his uerbis. Marinus lepus adeo icterū inducit, ut totius corporis habitus croceo admodum colere inficiatur. Postea facies liuens intumescit, pedum plantae incenduntur, adest spirandi difficultas, pectoris & pulmonis angustia, rufescuntq; oculi. Dehinc tussis emergit sicca, sputus cruentus, renum dolor, uiriliumq; inflammatio, adeo ut per pauci euadant, qui non labantur in tabem. Quare Galenus libro de theriaca ad Pisonem, proprium marini leporis esse ait, ut pulmonem exulceret, & erodat. Succurritur noxae (ut Dioscorides inquit) asinino lacte ex passo potu, & maluae decocto. Neque id aliam ob causam, ut Aetius declarat, quam ad eliciendum uomitum, & ueneni acuitatem retundendam, quemadmodum eleborum, cyclaminum, & scammonium exhibet, partim ad citandas uomitiones, partim ad aluum deijciendam. Cetera uero, ut incommodis subueniatur, quae internis infert particulis. Praefertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens ē uenis potus: humanum item lac, ab ipsis uberibus exuctum, et uulpis caro inasfata: quin & theriaca diatesseferon tribus diebus pota.

Leporis marini ueneni signa.

ῥύβητος, καὶ βαλάνος ἑλεῖος.

RVBETA, ET PALVSTRIS RANA.

R Vbeta, aut rana palustris assumpta tumores ciet: pallor corpus uehementer decolorat, ut planē buxum spectetur: spirandi difficultas torquet: & grauis halius oris, singultusq;e, inuita interdum geniturae profusio consequitur. Adiuuantur secundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radices binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt, ut uehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporem, quo corripuntur. quinetiam quotidie lauandi sunt.

R Vbeta Rana, quam quidam bufonem uocant, diuersa reperiuntur genera. Terrestris tamen, quae Graecis phrynos dicitur, Latinis uero rubeta, quod in frutetis & sepius inter rubos degat, nocentior, magisq; lethifera est, quā quae in paludibus, & aquosis scrobibus uiuit (id quod nō rectē, meo iudicio, intellexit Aloysius Mundella Brixianus octaua sui uoluminis epistola.) tātoq; magis noxia, lethiferaq; fuerit terrestris, quāto in

Rubetæ, palustrisq;e ranæ uenenum.

Ranæ malefi-
cæ signa, &
curatio.

opacioribus, frigidioribusq; locis uitam duxerit. Quamobrem in hoc genere ea omnium pessima creduntur, quæ in umbrosis conuallium syluis, & in arundinetis morantur. Adultæ crassa tenaciq; conteguntur cuti, adeo ut acutissimo palo quandoque difficile à rusticis, qui ita eas interficere solent, perfodantur. Hæ cum circumnascen-
tes herbas, siue aliquod depascens animal, ueneno inficere uolunt, contrahunt sese in tumorem, ut uenenum per
urinam longius eiaculentur in plantas, & circumstantes quadrupedes. Quare admirari non licet, si nonnunquã
repentè interimant homines, qui fraga, fungos, aliasq; plantas harum ueneno infectas inscij deuorauerint. Quip-
pe quod non modò ueneni mictu hæc omnia inficiunt; sed etiam salua ea sæpius conspuunt: quæ sanè non minus
mortifera est, quàm napellus. quinetiam earum sanguis uipereo scatet ueneno. Proinde mirum non est, si in
puluerem potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morsu. Nam etsi dentibus careant; tamen
compressa scabris gingiuis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula salua, demorsos uenenant, ut in præ-
fationis huiusce libri commentario tradidimus. Sicca & in puluerem potæ, ut Auicenna refert, præter mala
quæ a Dioscoride redduntur, faucium, & gutturis tum inflammationem, tum siccitatem excitant: item oculo-
rum caliginem, uertigines, conuulsiones, dysenteriam, fastidium, uomitus, animi deliquium, delirium,
amentiam, & plerumque edentulos faciunt homines, quanuis euadant, qui hauserint. Nec minora etiam peri-
cula adferunt fructus, & herba earum ueneno infectæ, & epotus earundem sanguis. Curantur ijs malis affecti
theriaca, uel Mithridatis antidoto tribus continuis diebus ex uino potis. Idem præstat testudinis marinæ san-
guis, additis cumino, leporis coagulo, & uino. Datur potanda præsentaneo remedio quinta essentia nostra
theriacalis. Quin & oleum nostrum de scorpionibus exterius commodè iniungitur. Præfert Conciliator
smaragdi puluerem ex uinopotum scrupuli pondere, cum eo tamen, ut subinde intret ager nudus in mulum re-
center exenteratum, inbique conclusus moretur, donec deferuescat cadauer, totiesque sic exenteratum mulum
aut equum, si mulus non adsit, permutet, donec effuso diutius sudore cedat noxa. Aetius mulis, & equis par-
cens, in clibano, quantum tolerari possit, calidissimo affe Elos, uel alio in loco arte calefacto detinendos ad su-
dandum iubet, quemadmodum curantur aqua inter cutem laborantes. Quorum medicamenta curatioq; ut Aui-
cenna est author, hoc in negotio non parum conueniunt. Proinde prodest ijs maxime rhabarbarum, diacurcumæ,
& dialacce confectio: tametsi Conciliator lapidem his omnibus præferat, qui in earum capite reperi solet.

Βδ'λλα.

HIRUDO.

CAP. XXXII.

Deuorata cum aqua hirudines, si ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam suctionis imaginem præbent: eo enim argumento hausta hirudo deprehenditur. Has muria sorbitio-
ne excutit, & Cyrenæicus succus, aut laserpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula,
cum posca. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum futorium aceto dilutum. Si faucibus hæreât,
in aquam calidam ingressis, aqua frigida ore contineatur, & ad eam hirudines exiliunt.

Hirudinū de-
uoratarū no-
ta.

Hirudinum
curatio.

Hirudines raro in alijs aquis inueniuntur, quàm in palustribus, lacustribus, & stagnantibus: quandoqui-
dem in probatissimis fontibus, & arenosis, & saxosis fluuijs non nisi rarissime uiuunt, cum suapte natura
cæno, ac limo delectentur. Quamobrem caueant, qui palustres, uel stagnantes aquas bibunt, ne hirudi-
nes simul ingerant, quemadmodum inexpertis uiatoribus nonnunquam euenit. nanque æstatis tempore calore, et
fati defatigati, dum aquam, cuiusque in itinere obuiauerint, auidè potant, sæpe imprudenter hirudines hauriunt.
Quo fit, ut subinde non modo sibi sanguinem exugiant (ut tradidit Dioscorides;) sed etiam (ut Auicenna
inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. Verum anteaquam aliquod offeratur medica-
mentum, inuestigandum est, an animal ori uentriculi, an gula adhæserit, an ipsis faucibus. Id quod facile
intelligi potest ex eorum, qui hirudines hauserint, relatione: quoniam ubi suctionem sentiunt, nimirum ibi
hirudinem fixam esse significatur. Quod si ori uentriculi affixa fuerit, auxilium præstat muria leniter epota,
foetida item laserpitij lacryma, quin & lixiuium cum sale & aceto, aut raphani domestici succus cum aceto,
aut oleum crudum haustum, quod per se tantum hæc interficit animalia. conferunt insuper ea omnia, quæ alui
tineas, & lumbricos necant. Si uerò guttur medium ab hirudine obsideatur, proderit acre lixiuium gargari-
zare, aut aquam, in qua alumen cum aceto inferbuerint, uel calcanthum, aut muriam cum lixiuium, aceto, &
sinapi simul commistis. Sed si ea faucium ambitui hæreat, opem mirificam feret (ut Dioscorides docet) calida
balneum, aqua frigida in ore contenta. Siquidem hirudo ab aquæ calore propulsata, ad frigidam in ore conten-
tam decurrens, facile unâ cum ipsa aqua expuetur. Interdum contingit, quod statim sub linguæ radicibus, uel
in primis faucium partibus adhærescit, ita ut depressa lingua uideri possit: tunc rostratis forcipibus facile extrahi
poterit, uel quouis alio instrumento, quod cuique in promptu fuerit.

Ε'λλέβορος λευκός, θαψία, ἐλατήριον, ἀγρικόν μέλαν.

VERATRUM ALBUM, THAP-
PSIA, ELATERIUM, AGARICUM NIGRUM.

CAP. XXXIII.

Prouidendum etiam ijs, quæ etsi ferendi auxilij gratia tradantur; non minora tamen cæteris uene-
nis pericula sæpius adferunt. Qualia sunt album ueratrum, thapsia, elaterium, agaricum nigrum:
siquidem ea strangulatus concitant, aut immodicas deiectiones mouent. Quibus ea medetur, quæ
in fungorum mentione, & similibus retulimus. Nimios autem deiectionum impetus, medicamentis,
quæ

quæ excrementa supprimunt, coercerimus. Neque negligenda quæ parum quidem nocere uidentur, interim uerò uitam in discrimina agunt. Quo in numero sunt sylvestris ruta, gith, nouæ glacies, pappi recentes: flores autem sunt eius spinæ quæ cactos dicitur. Eos qui sumperint, sola uomitio recreat.

Diuisio capi-
tis castigata.

Estant quàm plurimi Dioscoridis codices, in quibus caput hoc de Veratro albo, Thapsia, Elaterio, & Agarico nigro, à præcedenti capite seiunctum non legitur. Verùm cum antiquissimus manu scriptus codex, hæc proprio, & peculiari capiti dicauerit, uideaturque absurdum de his differuisse Dioscoridem unà cum hirudinibus, cum quibus nullam habent cognationem, neque iisdem curantur remedijs, non temerè facturos diximus, si illa à nobis seorsum proprio capite ab hirudinibus distincto, tractarentur. Sciendum itaque est, quòd cum hætenus scripsisset Dioscorides omnium uenenorum indicia, quæ pota, uel deuorata, homines necant, uel saltem egros efficiunt, quin & uniuersalia & particularia antidota tradidisset, quibus illorum uis frangi, ac destrui possit, cum præterea sciret ali qua in medicum usum haberi medicamenta aluum ducentia, quæ simpliciter pota, & nullis antidotis infrenata, uel maiori mensura, uel pondere, quàm par sit sumpta, non minus homines interimunt, quàm quæ propriè uenena uocantur, medicos illud hoc loco admonere uoluit, quòd in propinandis huius medicamentis minimè cæcutiant, sed in hoc omne suum studium, omnemque diligentiam impendant. Verùm quauis, inter ea omnia, quæ in medicum usum ueniunt, paucorum tantum meminerit, nempe thapsiæ, albi ueratri, elaterij, & agarici; non tamen ob id fuerit insimulandus, quòd nesciuerit præter hæc, alia plura esse medicamenta, quæ noxam inferre possunt, aut maiorem quàm illa, aut æqualem. Quippe quòd illi satis uisum sit, si tantum horum exemplo imperitos medicos discrimen, noxamque docuisset, quæ omnia in uniuersum medicamenta aluum cum labore ducentia plerumque sumentibus adferunt, cum (ut modò diximus) uel largius quàm deceat, uel suis antidotis exuta sumuntur. Sed ut harum rerum studiosis in omnibus, quantum possumus, satisficiamus, præter ea quæ à Dioscoride tradita sunt, nos alia quoque plura addere decreuimus, quibus quotidie passim utuntur medici. Cuiusmodi sunt cyclaminus, ueratrum nigrum, euphorbium, turpetum, tithymali omne genus, scammonium, colocynthis, bryonia, lathyrus, ricinus, thymelæa, & chameleæ. Quandoquidem cum hæc omnia medicis in frequentissimo sint usu, ad corporis excrementa exigenda, & ad uomitum quandoque ciendum, in quàm plurimis hominum affectibus, mihi sanè negligentia adscribi posset, si hæc prorsus silentio inuoluissim, præsertim cum sæpius eueniat quorundam circumforaneorum imperitia, ac temeritate (pharmacopolas nunc prætereo, quòd eorum errata sæpe, ac sæpius improbauerim) ut uulgaribus, & rusticis, necnon & quandoque nobilibus, innumera propinentur pharmaca aluum ducentia, quæ plerumque sumentes in magnum discrimen ducunt, quoniam nec medicamenta ponderant, nec infrenata exhibent, nec ad egrotantium temperaturam, ætatem, sexum, consuetudinemque respiciunt. Quo fit, ut egrotantes, qui in eorum manus incidunt, præcipue ij qui natura sunt imbecilles, magnis nonnunquam afficiantur incommodis, quibus nisi periti proprijs succurrerent remedijs, facile interirent. Albi itaque Veratri potionem, aut Thapsiæ, aut Elaterij, aut Agarici nigri, aut Cyclamini sequuntur uomitus, ingentia alui profluvia, intestinum tormina, strangulationes, & respirationis angustia. quibus dehinc tanta succedit principum facultatum imbecillitas, ut paruo temporis momento ægri animi deliquio corripiantur, grauius spirent, & frigido sudore madescant. Postremò, nisi citius succurratur, oborto singultu, illico uel suffocati, uel conuulsi intereunt. His primùm auxiliantur uomitiones (ut multoties diximus) crebrò concitata, & infusa clysmata, quorum sæpius superius meminimus. Post hæc remedio sunt antidota, quæ in uniuersum omnibus aduersantur uenenis, præsertimque theriaca, cui (ut Galenus pluribus in locis testatur) uis peculiaris inest, modò adulterio uacet, ut sumpta post medicamenta deiectoria, adeò eorum superet uires, ut nihil per aluum exigant. Ceterum priuatim Albo ueratro confert aqua mulsæ largius sumpta, & nymphææ flores duarum drachmarum pondere poti, uel deuorati, traduntque hæc propria albi ueratri esse antidota. Cyclamino deinde conducunt lauri baccæ, duarum drachmarum pondere, sed propria facultate nigrum piper in puluerem contritum, & eodem pondere potum. Elaterio præterea opem fert Andromachi theriaca ex baccarum lauri decocto, aut melle pota senum scrupulorum pondere: uerùm proprium eius remedium est mentha succus. Thapsiæ denique & nigri agarici noxa tollitur, ijs medicamentis, quibus albo ueratro subuenimus, cum eadem sint huius, quæ illorum incommoda. Fiunt quoque à NIGRO ueratro (ut scribit Auicenna) interdum horrenda symptomata, nempe intolerabiles alui fluxiones, suffocationes, conuulsiones, animi deliquia, palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, & uniuersi corporis inflammatio: & nisi illico succurratur, tremor consequitur, uniuersum occupans corpus, cum quo postremò commoriuntur ægri. His auxilium præstat absinthium ex uino potum: quin & cumini, & anisi semen, nardus, castoreumque æquis ponderibus in puluerem contrita & ex uino pota appositis, ubi intumuerit uenter, linteolis igne calefactis, itemque sacculis flatus discutientibus. Cibandi autem sunt ægri recenti caseo, melle, butyro tam crudo quàm cocto, pinguium carniū iuribus, ac etiam passo. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in uniuersum iuuantibus, nec etiam nymphææ floribus, utpote qui non modò albi ueratri iures demoliantur; sed etiam nigri. Porro EUPHORBIVM fauces, & guttur uehementi admodum incendio uexat. Corpus uniuersum inflamat, uentriculum, & intestina magno dolore erodit, singultum excitat, & continuas alui fluxiones. Quæ itidem omnia mala inducunt TURPETVM, Scammonium, Colocynthis, Bryonia, Tithymali omnes, Lathyrus, & Ricinus. Quanquam non tam acriter nocent, ueluti euphorbium. A THYMELÆA autem, & Chameleæ pituitosæ spumantesque excitantur uomitiones, alui profluvia, intolerabiles intestinorum, & uentriculi erosiones, angustie, inflammationes, & uniuersi corporis cruciatus: quin & sitis implacabilis, singultus, conuulsio, præpedita locutio, & alia sena

Albi ueratri,
aliorumque; no-
xa, & auxilia.

Nigri ueratri
noxa, & cura.

Euphorbij, &
quorundam a-
liorum uene-
nata potio.

Euphorbij &
aliorum om-
nium curatio.

Remedia ad
uaria sympto-
mata.

Remedia ad
convulsiones.

accidentia, quæ quandoq; ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio proueniunt. His omnibus in uniuersum primum opitulatur uomitiones & clysmata, seruata uniuersali methodo, ac etiam communis usus antidota. Priuatim uerò ut exuperantem acrimoniam obtundant. Proinde prætulit Auicenna acidum lac, caphuram ex rosacea aqua potam, punicorum austerorum uinum, anguria, cucumeris, cucurbitæ, & acidorum malorum succum: item hordei ptisanam niue, uel glacie refrigeratam. Sed proprium (ut aiunt) euphorbij antidotum est citri semen ex uino, in quo helenij radix inferbuerit potum. Scammonij uerò lac, à quo demptum fuerit butyrum, malorum, cotoneorum, rhois, ribisque succus. Colocynthis deinde antidotum fuerit sanè bubulum lac, & butyrum recens, Lemnia sphaeragis, & smaragdi puluis, pluries pota. Turpeti præterea, & Tithymalorum omnium, Andromachi theriaca ex uino pota, in quo Cretense dielamnum incoctum fuerit: item mumia sepulcrorum in puluerem ex uino meraco pota drachmæ pondere. Brionie porro, theriaca ex uino hausta, in quo helenium conserbuerit, itemq; nigrum piper contritum. Lathyris ad hæc, & Ricini proprium antidotum est hyperici succus, aut herba ipsa in puluerem pota. Thymelææ denique & chamelææ rosaceum serapium, ex hordei ptisana potum, & subinde origanum Cretense igni tostum. Sed hæc omnia præstant tantum ad supradictorum medicamentorum uim deleteriam superandam. Ceterum cum plerumque eueniat, ut hæc, quæ modum excedunt exposcunt remedia, nempe continentes uomitus, perpetua alui profluvia tam ceterorum humorum, quam puri sanguinis, cum uasorum oscula ueneni ui referantur, conuulsiones, præfocationes, animi deliquium, & uirium omnium imbecillitatem; idcirco non modò attendendum fuerit, ut medicamenti uis antidotis superetur; sed etiam ut ipsis grauib; symptomatis omni diligentia succurratur. Quandoquidem hæc sæpius tanti sunt ponderis, ut maiorem, celerioremq; expetant coniurationem, quam cætera. Inhibentur itaque uomitus modum excedentes (si tamen medicamentum cum humoribus reiectum sit) adstringentibus medicamentis, quæ uentriculum roborant, exterius præsertim illitis, quin & uinculis, ac fibulis, extremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus sumpta flaua myrobalana, tam sicca, quam saccharo asseruata: item nuces cum putaminibus saccharo similiter condita, diacytonites, saccharum rosaceum diutius inueteratum, addita Lemnia sphaeragide: præterea cydoniorum, & punicorum malorum uinum, syluestrium prunorum succus, myrti bacca, rhus, rosa sicca, syluestrium rosarum semen, cornu ceruinum combustum, santala, corallia, omphacium, acetum, & id genus alia. Sed eorum quæ exterius illita prosunt, hæc sese offerunt, Indica uidelicet, & Celtica nardus, mentha, glandes, lentiscina resina, thus, flaua myrobalana, myrti folia, rhus, melinum, nardinum, lentiscinum, & myrtinum oleum. Nec tantum pollent hæc ad uomitiones compescendas; sed etiam pari facultate ualent ad sistendas alui fluxiones, quæ modum excedant: uerum ijs uniuersa alius est illinenda, ab ipso uentriculi ore ad pubem usque. Præstat & brachia ab scapulis ad manus, & crura à coxendicis articulo ad pedes usque fascijs constringere, offusis subinde austeris plantarum succis. Confert item sudoris excitatio, aut detentis ægris in calido cubili, aut laconicis arte calefactis, in quibus ægros caput emittere oportet, aut brachijs, & cruribus, in calida balneo demersis. Ab his dare conuenit, quæ adstringunt, & roborant. Principes in uniuersum facultates roborant odorata medicamenta, cuiusmodi sunt rosa sicca, caphura, garyophylla, agallochum, styrax, laserpitij lacryma, iuniperi bacca, santala omnia, & id genus plura. Prætulit in huiusmodi alui fluxionibus Auicenna nasturtij semen tostum, trium drachmarum pondere, ac subinde in lacte decoctum, quousque lac concreuerit, & postremò potum. Si uerò hæc non profuerint, soporiferis uti licebit, nimirum Philonis medicamento, athanasia, requie, & alijs quibuscunque quæ opium, aut meconium exceperint. Nam etsi hæc quoque noxa haud uacent; tantum tamen adferunt inuamenti (si tamen recta ratione exhibeantur) ut ijs tutò in tam magno discrimine medici uti possint. In summa si optimam haberemus theriacam, quæ ex adulterinis & supposititijs non esset confecta medicamentis, omnibus præponeretur antidotis in superanda ui medicamentorum aluum ducentium. Siquidem testatur Galenus (ut paulò superius diximus) pluribus in locis, suis in libris de theriaca ad Pisonem, & Pamphilianum, illud optimæ theriacæ inacidum esse, ut à præsumpto deiectionis pharmaco pota humorum deiectionem impediatur, citra ullam agrotantium noxam. Id quod nobis experientia cempertum est præstari ab antidoto nostro, cuius descriptionem tradidimus in præfationis huius libri commentario. Prodest non parum præter hæc uomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam uictus regimen ex adstringentibus & austeris institutum, quæ deinde niue uel glacie refrigerari conuenit, aut in altum aquæ puteum fune suspendi. Adiuantur conuulsiones, quæ ab ingentibus laboriosisque alui profluuijs eueniunt, ijs duntaxat cibis, quibus ad refocillanda exinanita corpora uiresque roborandas utuntur medici. Quo in negotio præfertur humanum lac ab ipsis exuctum uberibus: quin & dulcium amygdalarum cremor, & earum pariter oleum, ciborum condimentis admistum. Prosunt & nuclei pinei, pistacia, Indica nuces, & melopeponum semen, omnia in mortario contusa, & caporum iure colliquata, addito candidiori saccharo. Opem similiter fert caporum, & phasianorum exenteratorum carniū eliquatus succus, carniū ipsis tenuiter incisis, uireo uase conclusis, & in aqua balneum eodem in uase decoctis, quousque uniuersus ab his exudaerit succus. is nanque frequenter potus cochlearis mensura (ut libello de uiribus cordis prodidit Auicenna) magis succurrit imbecillitati cordis, quam alius quouis cibis. Conducunt præterea recentium ouorum uitelli carniū iuribus admisti, & saccharo respersi: insuper caporum, phasianorum, perdicum, & attagenarum pulpa in mortario contusa, & iure, & saccharo temperata. Præfocationibus porro subuenimus iisdem tum auxilijs, tum medicamentis, quorum superius mentionem fecimus cum de mortiferis fungis differeremus. Ceterum meminit hoc capite Dioscorides præter prædicta, melanthij, syluestris rutæ, & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibusdam cacti uocantur.

Quorum

Quorum omnium historias, & facultates superius proprijs locis tradidimus, quæ tamen non semper nocent. At si noceant, curantur excitatis uomitionibus, ebibito prius malua decocto, aut lacte, aut recenti crudo butyro. Post quæ proficiunt pinguia iura, & cætera, quæ alium emolliunt. Dent igitur operam, diligenterque animaduertant seplasiarij probi, ac fideles, ne in ponderandis hisce medicamentis, aut manu aut oculis imprudenter decipiantur. Quinetiam eos admonitos uelim, ut imperitos, ac temerarios circumforaneos à pharmacopolijs suis excludant, reprehendant, & missos faciant: ac si opus fuerit, protomedicis & rectoribus ciuitatum eos denuncient, ne miselli egrotantes, sub publica omnium fide ab hoc improbo ac pessimo hominum genere prodantur, atque in perniciem agantur.

10

Οἰκία ἡμῶν.

DOMESTICA NOBIS.

CAP. XXXIII.

Aqua frigida abunde pota, aut meracum uinum liberaliùs epotum, aut panum, præsertim à balneo aut cursu, aut uehementi exercitatione, strangulatus, & dolores infert. In quibus sanguinis misfio protinus, & uacuatio, imminetia solunt pericula. Sed de notis ueneficiorum, ac remedijs, & cauendi modo, hæcenus dicta sint. Subiungeremus etiam antidota necessaria, quæ præclarè auxiliantur, quibus utimur, quale Mithridatium est præsertim, & quod sanguine, & quod scinco temperatur. Verùm quoniam alijs in locis diligentissimè scripta sunt, hic ab eorum descriptione superfedemus.

10

Non modò aqua frigida, & uinum meracum, aut passum inter ea, quæ nobis domestica sunt, & quotidiano usu alimentum præbent in humana uitæ subsidium, eo modo pota, quo Dioscorides scribit, maxima adferunt discrimina; sed etiam carnes, & pisces. Etenim hæc utraque cocta, & adhuc feruentia humidis locis diutius asseruata, subindeq; frigida deuorata, eosdem malos pariunt effectus, quos à maleficis fungis creati tradidimus: tametsi quandoque non nisi duobus, aut tribus post diebus appareat noxa. Tosta præterea carnes, uenenatorum subeunt naturam, si calidæ inter duas suffocentur patinas, obuoluanturque linteis, ne exhalare possint. Eadem etiamnum mala inferunt morticina carnes esitata, quemadmodum & ea, quarum animalia aut à uenenatis serpentibus, aut à rabidis brutis demorsa, aut fulmine icta interiire. Quandoquidem sæpius harum esu coli oritur inflammatio, mæror, alui profluium, furor, obliuio, ueternus morbus, & ad postremum mors insequitur. Quamobrem hæc sanè negligenda non sunt, quin potius summa cura uitanda. quippe aliquos noui, qui his deuoratis nullo medicamento adiuti, intumescere inde toto corpore, tandem uitam misere finiuerunt. Nec minus

Rerum domesticarum noxa.

30

enitare oportet oua barbi piscis: nam aded uenenata sunt, ut si largiùs sumantur, eos qui hauserint, in magnum periculum adducant. Piscium curatio eadem est, quæ fungorum. quanquam non existimat Conciliator, ut piscibus sicut mortiferis fungis conueniant syluestria pyra. Carnium uerò suffocatarum malis succurritur excitatis prius uomitionibus, & infusis clysteribus: mox uini optimi & odorati potu admisto cydoniorum malorum succo. Præstat à uomitu Lemniam sphafragidem bibere, una cum agallocho, & mastiche. quæuis eadem sit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Piscium, & carniū noxa remedia.

De uenenatis animalibus.

40

Τοξάλα.

VENENATA.

CAP. XXXV

DE BESTIIS, quæ uirus eiiculantur, & exitialibus uenenis, ideo scribere aggredimur, ut tota curationis remediorumque ratio ad umbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quàm cæteræ aliæ, necessaria est ijs, qui artem medicam exercent, utpote cùm adminiculo eorum, quæ inibi traduntur, doloribus, periculis, & cruciatibus, plurimisque alijs malis homines liberari conueniat. Hæc autem in summa fastigia duo, sicuti ab initio relatum est, distribuitur. Nam qui de feris uirus inspuentibus sermo differit, theriacus dici solet: qui uerò de amoliendis ueneficijs, alexipharmacus: quo prius tradito, simul quæ sequi signa consueuerunt, præmonstrabimus: tum quæ nonnihil auxilij ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere artificem oportet, propter urgentem sæpenumero necessitatem. Siquidem pauca è uenenis & uirulentis animantibus, tarda & grassantia sensim pericula cient, ita ut dilationem admittant: pleraque uerò præsentaneam perniciem afferunt. Hominum autem partim malè alijs cogitantes, ingenita prauitate maleficium ita temperant, ut spatium curanti liberum non relinquunt: partim sceleris admissi conscientia, aut tristi aliquo euentu oppressi, hausto spon te ueneno, mortem sibi consciscere conantur. qui postea deprehensi, aut resipientes, & uitæ cupidi, præsentaneam opem poscunt. Non desunt qui hostiles sagittas illinentes, aut fontes aquasque puteanas hac labe polluentes, certam & inuitabilem aduersarijs perniciem moliuntur. In quibus ipsis etfi maleficium non subitò, sed aliquantò post grassari natura sua comparatum est; tamen nisi primo quoque tempore coerceatur, & remedijs subinde excipiat, frustra tandem succurritur, occupatis iam corporibus exitiali ui ueneni. Proinde non uulgari industria diligentiaque in ea re utendum est, ut quod in alijs incommodis ars consueuit, in his quoque salutem mortalibus præbeat. Quin & apud priscos

IIII 3 genus

genus hoc unum existimabatur esse eius partis, quæ medicamentis pugnat: sed recentiores id ipsum discernerunt, nominantes præcautionem, & modum præcauentem, salubris sanantisque medium statuentes, parua & leui supra modum persuasione decepti. Siquidem tres in humanis corporibus constitutiones esse contendunt: unam, quam sani degimus: alteram, qua sinistra ualeitudine corpora laborant: tertiam, quæ medium inter utraque locum sibi uendicat. In qua positi, sanitatem specie mentiuntur, facileque in morbos & pericula concidunt, ob uim corruptricem, quæ corporibus nostris incumbit: quemadmodum in ijs uidere licet, quos excandescens rabie canis momorderit, necdum tamen aquam horrent: in ijs quoque qui cantharidas hauserunt, sed nondum urinæ tormento cruciantur. Tripartitò igitur artem digeri, triplicique corporis constitutioni meritò respondere tradunt. Salubrem partem esse uolunt, quæ sanitatem tuetur: præcauentem, eandemque prohibentem, quæ obstat, quo minus in morbos incidant: & sanantem, qua uitia discutiuntur. Quibus ita responderi potest, quod primum ex ista ratiocinatione non tres corporis tantum, sed quatuor haberi constitutiones fatendum esset: quippe ut aliqui sunt, qui necdum morbo laborant, morbo tamen maximè ob impendentem causam sunt obnoxij: ita sunt, qui iam priore morbo defuncti, nondum tamen secundæ ualeitudini restituti sunt: id quod in ijs qui à morbo proximè sese recolligunt, cernere licet, qui uirium recreationem & robur desiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet; ita præcautionem eidem subijci par est. Ad arcendas enim ualeitudines uehementibus utimur auxilijs, altiore scarificatu, uisionibus, amputatione, derodentibus epithematis, potionibus perniciæ occurrentibus, & plerisque alijs. Verum enim uero sunt usque eò rudes nonnulli, ut ne remedia quidem appellent, quæ morbos arceant. Cuius sententiæ inire rationem haud promptum est: etenim cum uerbum ipsum, præcauere, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamque uim præse ferunt. Mirum uerò nisi etiam sua illa distributione partium eos complectuntur, qui in pestilentis cæli statu morbo nondum correpti sunt: pesti tamen, propter obuersantem aeris occasionem, opportuni, & in morbum proni redduntur. Dicere forsitan quis posset, salubris institutionis præcepta non aliud esse, quam arcendorum morborum rationem: quippe cum firma reddere corpora, & minus uitij obnoxia nitamur, ut inoffensa ualeitudine degant, nec morbis conflantur. Neque id silentio prætereundum, quod maximè præcipuum, & tanquam caput rei est, non oportere medicinæ partium distributionem, totidem corporis constitutionibus respondere, sed naturas singulorum suis notis seorsum scrutari, ac explorare, ut suis locis ostendimus. Cum ijs igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare conuenit, affectus, qui à uirulentis animalibus, uenenisque contrahuntur, uocari cæcos, id est, quorum ratio minimè iniri potest. Quin & ea, quæ eisdem auxiliantur, nulli pariter sunt addicta causæ. quapropter quæstionibus obseruatoriæ artis, & eius quæ ratione fulciatur, annumerari solent. Neque prorsus uerum deprehenditur, affectus huiusmodi cæcos esse. nam quod semper se protrahit, & nullum in quibusdam necessarijs usum exhibet, haud facili coniectura colligi potest: etsi naturæ proprietate prorsus cæcos eos affectus concedimus, qui ab extimalibus uenenis, & animantibus, quæ uirulento morsu sæuiunt, contrahuntur. Nam quod ad opus nonnullum usum præbet, datque medendi occasionem, neque imperceptibile, neque cæcum, nullive causæ obnoxium reputatur: sed magis ab ipso quis impulsus, demonstrationem se habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etsi sæpe minora sunt, quam ut sensibus percipiantur; euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. Diocles autem in eo commentario, quem Plislarcho dicauit, satis modos perstrinxit, ad uerbum ita scribens. Noscere quis hoc potest cum in alijs non paucis, tum in uiperis, & scorpionibus, & reliquis id genus, secum animo reputans, ut quamuis exiguo sint corpore, uixque conspectui subijciantur; magnorum tamen discriminum ac dolorum causas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, uimque præ cæteris animantibus datam illis, facile fuerit spectare. Quanta enim moles corporis est, quæ à scorpionis ictu, & aliorum id genus uenenatorum, quæ nos morsu conficiunt attingitur? quorum aliqua uehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec defunt quæ præsentaneam perniciem moliantur. Aut quantulum est quod à phalangij morsu ingeritur, & uniuersum corpus excruciat? neque enim quis magnitudinem ipsorum deprehendere posset, cum prorsus exigua mole consent. Ergo quod hæc ad affectus referantur, constitit inter omnes. Verum quod exactè deprehensum sit, uim quandam ipsis inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, nobis causa sit, in confesso est, & omnium consensu persuasum. Nec quisquam inuenietur usque adeò contentionis studio flagrans, qui aliunde exoriri molestias asseueret, quam à materia mortifera partem corporis attingente. Porro id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quænam res opus hoc efficiat, ut nihil prorsus nos lædat, incomprehensa communis causæ quæ proprijs inest ratio: quandoquidem tum euidenter indicari possit, cum deprehensa est. Ideo Erasistratus empiricorum pertinaciam graui cauillatione incessens, cæcis affectibus causas assignauit, inficiatus his communem, & supremam morborum causam incomprehensibilem esse: & hanc in eo, quem de causis scripsit, commentario aptissime prodidit, candido signatam lapillo. Nec ferendos eos esse censuit, qui se dicant in quibusdam, ut in uenenis, serpentium ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione contentos esse. neque satis facturam sibi obseruationem eam, quæ à causarum comprehensione separata est: primum enim genere comprehendere facile possunt. Quod autem sit lethifera uis. corporaque permutans, ita ut perimat, ex ijs quæ per genus, non per speciem uagantur,

- uagantur, curationem indicat, qua hæc hebetare, & prorsus expugnare liceat. Cum uerò subiungit. Ad aquam dulcem, & potui idoneam uenit quis, & ante obseruationem ad uomitum, ad uulneris dilationem, ad demorsæ partis fuctum, cucurbitulas adfixit, partem incidit, urentia medicamenta, aut ea quæ uim eandem adipiscuntur, admouit, postremò partem amputauit: secum reputauit medicamina, quæ per summam cutim ferre, & applicari solita, immisæ ad intima pernicipi repugnarent. Hæc itaque, quæ disseruit Erasistratus, ueritati consentanea sunt, nec arti refragantur. Sed methodicos demerari licet, qui mortiferam uim corporibus illapsam, negociorum, quæ ipsa facessit, esse causam diffiteantur: uerum rudiusculè nomini attendunt. Nam apud ipsos palàm immisæ uis *φθοροποιός*, id est mortifera, nominatur: *φθοροποιός* autem nullius officij alius esse potest, quàm causæ. Aiunt hæc nomina, *μάστιγος*, & *ἀνὰ καλὸν πρῶτον*, esse reliquis omnibus similia, in quibus partes quædam dictionum non pro uirtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimuero quemadmodum in his uocibus *μάστιγος*, & *ἀνὰ καλὸν πρῶτον*, partes neque certos, neque principes retinent significatus; sic in hoc uerbo *φθοροποιός*, partes productionis gratia, non pro uirtute coaluerunt. Hinc ad causarum differentias transeunt, affirmantq; causarum aliquas euidentes esse, quæ dum aduersam ualeitudinem creant, separantur: cuiusmodi sunt frigus, labor, æstus, & similia. quasdam continentes, quæ permanent, postquàm morbum excitant, hoc est, quibus præsentibus, & effectus eorum adsunt: incrementibus, affectus augentur: decrementibus, minuuntur: & cum desinunt, iidem finiuntur: quibus solis ac per se manentibus, effectus quoque ipsi manent. Talia quidem receptissima sunt causarum discrimina, quorum nulli phthoropœon subijci potest. Euidentis enim causa non est, quoniam morbus ipse permanet, nec ipsa à corpore separatur. Nec continens causa dici potest, cum magna ex parte hic adsit: quemadmodum accidit ijs, qui à rabioso cane sunt demorsi. Quod si neque euidentis causa, neque continens fuerit, neque per se, neque alterius consortio causa erit. Quod si à nulla causarum differentia phthoropœon deducere possumus, consequitur, ut neque causam esse fateamur. Quod autem asserunt, uocabula quædam in se non habere partes rerum significatrices, sed nuda & simplici pronuntiatione ficta esse, fateri necesse est. Verùm non omnia, sed perpauca talem nancisci conditionem existimandum est: neque enim *ποιέιν* in hoc nomine *φθοροποιός*, perinde atque assumptitia profertur, sed longè principem obtinet significationem. Quemadmodum enim *φθοράς*, id est corruptionis, nomen mutationem in peius significat; sic hoc uerbum *ποιέιν* sumi debet, ut nihil amplius ex eo quod hanc dictionem *φθοράς* secum habeat, declaret. neque prorsus id significat, quod omnes palàm audiunt, & huic simile redditur, *παρὰ τὸ ἔχειν δύναμις*. Si dant à corruptione sanis fieri morbum, concedunt utique uim in huiusmodi uerbo *ποιέιν* subesse: siquidem aliquid est, quod corruptionem efficiat. Omne autem quod aliquid efficit, ostenditur per singulas causas, quæ corporibus subijciuntur, idque tam in lethalibus uenenis, quàm in ijs quæ corporibus ingeruntur. Verùm non nihil subiacere causarum differentijs produnt. Quinetiam aberrarunt, non exactam diuisionem assumentes. Qui uerò se dogmaticos profitentur, causam esse partim præparantem, partim continentem asserunt, ut inguinum ulcus, & inguinariam febrem, & quæ effectui tum assistat, tum etiam separatur, ut à fractis præcipitatio. In summa quoties quidpiam suapte natura causa fuerit, nec ulla diuisione comprehenditur, uitiosum est, neque causæ adscribitur, eorum quæ idem genus fortiuntur. Sed quod phthoropœon causa sit, nomen ipsum argumento est, & in ijs quæ contingunt, apertius ostenditur. Quid aliud causæ arbitrantur esse post impressum à serpentibus ictum, quàm exanimante uim, & illapsam in corpora uirus? Neque enim frigus, neque æstus, neque sectionem corporis, neque cruditatem, neque aliud quicquam simile causari possunt. Verùm quoniam causarum differentijs gaudent, & aliquas continentes, alias euidentes appellant, ipsis dicendum, utroque istorum modorum euidentem quidem causam esse, quod affectum præcedit, & quod corporis substantiam præoccupat: continentem uerò, quod morbis præsentibus adest, quæ separata recedunt, quæ cum ipsa eueniant. Sed de ijs hætenus. Statuendum itaque mortiferam uim intrinsecus manifestissimam esse causam, ipsamque principem facere scopum oportet. Et antequàm ad ima decumbant morbi, uarijs modis est certandum, donec uis tota corporibus excutiarur. Modò enim reuocari debet ea parte, qua pestis intrauerit: modò aliqua alia, præsertim principatum non obtinente, antè coereceatur, quàm altius irrepens uiscera tangat: aut eius penicies eluatur, retundaturq; cum iam membratim peruagatur est. Itaque uenena si hausta sint, crebris uomitionibus: si morsu impressa, scarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumscriptione, nonnunquam amputatione extreme partis, euocantur. Retinentur uerò infusione, & imposito medicamentorum acrimia cohibentur. hæc simul utique arcere uirus, & eluere possunt. Restinguuntur, & euicuntur meraciore potu, aut passo nulla aqua diluto, uel contrariorum esu, quæ acrimonia sint prædita. Postremo deiectio alui, euocatus sudor, & alia quædam in commune, quæ membratim demonstrabimus, auxiliantur. Verùm enimuero non lethiferam modo materiam; sed & magnitudinem, & tempus, pro scopo considerare oportet. etenim ab ijs remedia quàm plurimum discrimen capeffunt. A magnitudine quidem, cum nonnulla ex uenenis, & uirosis animalibus pericula minantur: alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia uehementissimos dolores, aut cecos cient: alia uix medicamenti cedunt, & magis minusve molestias excitant. Oportet autem ea quæ pericula ferunt, peruicacioribus auxilijs expugnari: & minus infesta, mitioribus. Quippe absurdum fuerit in grauioribus, segnioribus medicamenti homines in discrimen adducere: in minoribus uero, uehementium auxiliorum iniuria corpus laceffere.

Finitio

Finis à temporibus in promptu est: hoc enim subito in pericula, & præsentis molestias adducit: illud uero sensim, & dilatans in diem longam, aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem confestim multa simul auxilia representari oportet: reliquis, paulatim. Hæc quadam artis formula breuiter definita sint. Iam membratim rem prosequamur.

Ratio tractatus de uirulentis animalibus.

Cum hætenus tradiderit Dioscorides de his priuatim uenenis, quæ epota aut in cibis sumpta, corpora nostra permutant, corrumpunt, destruunt, & denique in perniciem agunt, ut hac in re nihil amplius desiderari posset, statuit deinceps de his etiam sibi esse differendum, quæ uirulenta animalia ictu, uel morfu relinquunt. Quod utique probè sciret, hæc non minora, quàm illa representare discrimina, immo etiam maiora: quandoquidem eueniant hæc ex tempore, & præter opinionem, plerumque in campestribus, & montibus, ubi nullum auxilium, nulla; uel rara remedia. Quamobrem de his non minus diligenter differuit, quàm de alijs, quæ corporibus ingeruntur, argumento satis manifesto, quod uniuersalia horum remedia non una tantum præfatione, sed pluribus scriptitauerit. Quod cum animaduertent recentiorum quidam, haud dubiè existimauerunt, hoc sextum uolumen in quatuor libros esse diuidendum, nempe in sextum, septimum, octauum, & nonum. Veruntamen ijs mihi non rectè (pace semper eruditorum dixerim) ea expendisse uidentur, quæ in huiusce libri præfationis initio à Dioscoride scribuntur: is enim apertissime hunc sextum librum totius operis ultimum declarauit. Quapropter ipse Dioscoridem secutus reliquis aliorum opinionibus, asserere non dubitauerim, hunc uniuersum de uenenis, & uenenatis animalibus tractatum, unum tantum, non plures esse libros: tametsi pro cuiusque arbitrio in plures sectiones diuidi possit. Quarum prima ijs dari poterit, quæ ore sumuntur in corpus: secunda canis rabidi moribus: tertia indicij ac symptomatibus, quæ à uenenatis moribus oriuntur: postrema uero eorum curationi. Verum enim uero cum hac diutius examinauerim, ut Dioscoridis doctrina ad maius omnium commodum in unum congeratur, & ne tot huius libri fiant sectiones, uenenosorum animalium tum indicia, tum accidentia, quæ proprijs capitibus tradidit Dioscorides, ijs coniunximus, quibus ipse egit de eorundem curatione, & remedijs, ut unusquisque iunctim nulla temporis iactura, uno tantum capite indicia, accidentia, & curationem consequatur. Quod & ipse fecit Dioscorides, ubi superius de uenenis differuit, quæ in corpus sumuntur. Ibi enim indicia à curationibus non disiunxit. Nam si in uno tractatu indicia, in altero uero curationes quaerantur, maius temporis dispendium fiet, maiorque menti molestia inferetur, quàm si hæc omnia in unum redacta legentibus sese offerant. Neque hoc nobis uitio adscribendum esse putamus, quando res eò magis placere soleat, quò commodius fieri possunt, cum præterea illud (ut aiunt) frustra fiat per plura, quod fieri potest per pauciora. Neque etiam ob id quis calumniari poterit, quòd Dioscoridis codicem aliqua ex parte deprauauerim, quòd nusquam à me deprauatum, sed tantum in meliorem formam, & ad priorem authoris doctrinam ipsum redactum, & restitutum putem. Porro non aliud super hac præfatione nobis dicendum uidetur (quæ multis intellectum difficilius extitit, ut Marcellus ipse fatetur, quòd fortasse Dialecticam ignorauerit), nisi quòd aliud sanè hæc præfatio non sit, quàm Dioscoridis Aristotelem secuti disceptatio, aduersus eos omnes, qui superficiei tenus in medica facultate, super nuda ac simplici uocabulorum interpretatione altercantur, eorumque præsertim, quæ ex uarijs, ac diuersis uocibus componuntur. Quandoquidem hæc interpretationis uocabulorum distractio, potius ad sophistas, & nugatores attinet, quàm ad expertos, & probatos medicos, ut facile uidere est in pluribus irreprehensibilibus uocabulorum exemplis ex pluribus uocibus compositorum, quæ in libro peribermenas ab Aristotele assignantur. Quippe quoniam nouerat ipse Dioscorides, quòd tam methodicorum, quàm dogmaticorum quidam in ipsis compositis uocibus declarandis expertorum, exercitatorumque medicorum sententiam, proprijs uocibus denominatam, haudquaquam secuti fuerant. Ceterum & eos non parum reprehendit, qui absque aliquo Dialecticæ fundamento, diuisiones in causis facere audent. nam cum in diuisionibus errorem committant, in ijs quoque quæ sequuntur, errent necesse est. Proinde qui hæc latius uberiusque noscere cupiunt, Aristotelem consulant libro secundo physicorum: illis siquidem inibi amplissime satisfiet. Potuissimus quidem & nos rem hanc pluribus prosequi: sed cum nostrum institutum non sit, nunc in aliam materiam digredi, hæc silentio prætereunda duximus.

Nouus ordo huius libri.

Σημεία κυνός λυσσάντος, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ δεδνημένων.

SIGNA RABIOSI CANIS,

ET DEMORSORVM AB EO.

CAP. XXXVI.

De rabiosi canis morfu sermonem alijs præposuimus, quòd id animal domesticum, ac frequens esse consuevit, & in rabiem sæpius agitur, ac perit, ab eo; cauere difficile: inde periculum inueitabile hominem manet, nisi multis utatur auxilijs. Canis plerumque flagrantissimis æstibus in rabiè efferatur: interdum quoties frigora inceserunt. Rabiosus autem potum & escam auerfatur: largam spu mantemque pituitam naribus, & ore proijcit: toruè & solito tristius intuetur: in omnes passim sine latratu irrui, & æquè feras hominesque, tam familiares, quàm ignotos mordet: nec protinus infestum quicquam infligit, nisi, ut uulnus, dolorem: exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Graia est uoce appellatus, contrahitur. Euenit autem cum distentione neruorum, totiusque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam. Aliqui auræ splendorem fugiunt: alij sine ulla doloris interapedine uexantur. Sunt etiam qui canum more latratus edant, & obuiam factos morfu adoriuntur, ac mordendo simili uitio labefactant. Proinde ex ijs qui hoc uitium senserint, neminem seruatum uidimus, nisi forsitan ex historia unum aut alterum euasisse audiamus. siquidem Eudemus

mus superasse quendam affirmat. Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & euasisse fatentur. Alij ipsum cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. Molestissimum itaque genus morbi, à quo multos, anteaquam ipsum experirentur, uindicauimus, & complures ab alijs medicis seruatos nouimus.

CANIS RABIOSVS.

N Vllum in uniuersum animal homini tam domesticum, familiareque reperitur, nullumque quod tam multiplici, uarioque genere constet, quam canis. Hinc est, quod uiri, mulieres, ac pueri ijs magis delectantur, quam ceteris animalibus, quæ in domibus nostris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine societas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum discrimen plerunque deducunt. Cum itaque canes à continuo hominum consortio nunquam absint, qui propterea illorum morsibus magis subijciuntur, quam ceterorum, quæ morfu pariter, uel ictu uenenum eiiculantur; ideo merito quidem de his prius, quam de reliquis bestiis uenenatis tradidit Dioscorides. Ceterum quanquam ipse causas non scribit, cur magis æstate Canicula ardoribus, itidem hyeme frigorebus uehementissimis in rabiem aguntur, quam reliquis anni temporibus; cum tamen palam sit, canum rabiem non aliunde provenire quam ab atrabiliaris excrementis, facile cognosci potest, id æstate euenire perusto à caloribus eorum sanguine, hyeme uero frigorebus concreto. Rabidi canis indicia describit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber is Galeni legitimus est) his uerbis. Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata obuium quenquam insiluisse, citraque rationem cucurrisse, deinde rursus subito consistentem cum ira quadam magis furienti non ipsi præuissos momordisse, hæc inquam si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. hæc ille. Incedunt præterea (ut quidam asserunt) lento gradu, demissis auribus, abscissa uoce, stupido capite, & obuios non modò homines nullo delectu; sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosque domesticos omnes, nullius habito discrimine, uel ratione. siquidem cum proprium atrabiles sit sensus omnes inficere, omnium, & sui ipsius obliti, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholici effecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios: sed etiam se ipsos quandoque occiderunt. Verum enim uero non tantum æstiuis caloribus, & hyemis frigore canes in rabiem aguntur, sed etiam morticinorum, putridarum, uermibusque scatentium carniū esu: quin & marcescentis earum sanguinis. Quod si fuerint hæc carnes eorum animalium, quæ pestilentia, aut ictu fulminis, aut uenenosorum morsibus interierint, eo facilius maiori que afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solet computrescentibus aquis frequentius ebibitis, quod hæc omnia atrabiliaris succos augeant, & putredine corrumpant. Eoque magis his de causis in rabiem aguntur, quanto alter altero suapte natura magis atrabili obnoxius fuerit. Aduertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in delicijs habent, & quibus maxime oblectantur, cibum uel iusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimque piper & gingiber, fuerint admixta. Quippe cum hæc caliditatis, siccitatisque modum excedant, eadem ratione, qua ingens æstatis feruor, canes rabidos efficiunt. Caueant ideo eas libenter moneo, ne ipsis fortè fortuna id mali accadat, quod Tridenti euenisse scimus clarissimo Baldo utriusque legis doctore. Is siquidem inter ludendum cum quodam suo catello iam rabie affecto, leuiter in inferiori labio demorsus fuit. Sed ipse huius rei ignarus quarto post mense rabibus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obiit, nullo adiutus medicamento. Ad hæc sciendum est, quod non canes tantum (quanquam ijs magis, quam cetera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt; sed etiam alia pleraque animalia, nempe uulpes, mustela, uiuerra, martes, simia, & id genus alia. Quapropter nescierim, quo argumento dixerit Galenus libro sexto de locis affectis, solum canem inter cetera animalia corripi rabie: nisi noluerit dicere (ut equidem reor) canes ceteris animantibus rabiei magis esse obnoxios.

Canis rabiosi uenefica natura, & signa.

Canes quibus causis rabie exagitantur.

Animalia alia rabie tentantur.

noxios. Refert Aristoteles libro octauo de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possum: etenim memini, cum ruri degerem, me uidisse equum rabie furentem, qui fracto capistro obuiam quandam uetulam per capitis, & crinium uitam morsu comprehensam, decem pluresque passus à terra suspensam pertulit, nullo tamen uulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut Auicenna est author) etiam muli, qui suis aliquando morsibus dominos, & stabularios rabidos, & ueluti arreptitios reddiderunt. Verum huiusmodi animalia non nisi raro, uel nunquam per se rabie tentantur, quandoquidem ferè semper id illis eueniat, cum à canibus, seu lupis, aut uulpibus rabidis mordentur. Ceterum (ut ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quicquam protinus non infligit, nisi, ut uulnus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsi aliquo post tempore rabidi fiunt, & aquam expauescunt. quod etiam fatetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, aliisque in locis. Idcirco diligenter aduertant, qui à canibus mordentur, si aliqua sese offerant indicia, quibus conijci possit, canem, qui momorderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remedijs (ut modò diximus) in id discriminis demorsi adducuntur, ut nullus subinde relinquatur salutis locus. Tradidere Oribasius, Paulus, Aetius, Auicenna, aliique probatissimi authores, quòd illitis per integram noctem contritis iuglandibus canum morsibus, & postmodum gallis, aut gallinis in escam exhibitis, gallinaceos ipsos sequenti die interire, si à rabido cane illatum fuerit uulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante è uulnere sanguine inficiatur, & cuiusque cani quantumuis famelico offeratur, canem non modò illum non mandere; sed nec olfacere quidem. Attamen his tantum experimentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea à probatissimis prodantur authoribus. Quapropter alia indicia iam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cum autem rabidorum canum morsus negliguntur, post aliquod temporis spatium demorsi præter morem cogitabundi fiunt, eaque mente reuoluunt, quæ illis insueta sunt, quod iam ueneni uis in cerebrum repens imaginatricem occupet facultatem. Si uerò adhuc in longum protrahuntur nullis remedijs adiuti, ijs frequentius nocte interruptitur somnus, sæpiusque pauore expergiscuntur: exinde hominum, & domesticorum consortia uitant, & cum ferino quodam aspectu secum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia odere maxime, rubent quandoque facie, ijsque extremarum partium nerui conuelluntur: postremò ed deducuntur, ut aquam expauescant. Quod certissimum mortis, & inexpugnabilis ueneni præbet indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc uitium senserint, neminem seruari posse. Allata itaque in eorum conspectu aqua, cuius potu facile sanarentur, si tamen bibere possent, ingentissimis clamoribus, & canum latratu astantes terrent. Quòd si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, deficiunt animo, delirant, pauoreque concutiuntur, ac si in ignem illico se proijciendos cernerent. Id uerò accidit, quòd melancholici effecti, corruptis, infectisque inde animalibus facultatibus, recusant miselli, metuuntque aquam, qua sola sanari possunt. Nec alia de causa id euenire censent medici, quam huiusce inexpugnabilis ueneni prauitate. Nam cum humorum omnium, & totius corporis principalium facultatum, functionumque imperium uenenum ipsum susceperit, cumque iam omnes corporis dispositiones sibi similes reddiderit, mouentur uniuersi corporis uires, irruuntque contra id, quod sibi contrarium existimant, hoc est, contra ipsam aquam, si ea in medium afferatur. Quo circa Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit. Non enim corpus dumtaxat ipsis inarescit, & conuellitur interdum, febrique acri intus uritur, sed animus etiam delirat, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multam siccitatem humidi tenentur desiderio, & à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Fugientes enim aquam, pauentesque miserrimo mortis genere intereunt. hætenus Galenus. Hæc itaque rationabiles sunt causæ, quibus in aqua timorem deueniunt. Veruntamen quidam testantur, ut Aetius, Possidonius, & Rufus, id etiam accidere posse, quòd rabidi canis imaginem uidere in aquis imaginentur, cuius speciem recolentes, protinus ingenti terrore corripuntur. quod quidem nimiam ob siccitatem perpetiuntur. Nam philosophus quidam (ut Aetius refert) morsus à cane rabido, & egregia animi uirtute affectioni resistens, dum phantastici canis imago sibi obuersaretur in balneo (ea enim ipsi quoque quemadmodum & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatus, ecquid tandem inquit commune est cani cum balneo? quod effatus balneum intrauit, & imperterritus bibit, atque ita morbum superauit, & incolumis exiit. Vnde postea in prouerbiū manauit, quid cani cum balneo. Refert Auicenna quòd si quis à cane rabido demorsus, aquam timens in speculo respiciens, se ipsum cognouerit, huic salutis spem non deesse. Quod utique arguit hydrophobicos quoque sanari posse, cum ueneni uis non aded uniuersum occupauerit corpus, & cerebri facultates, ut omnino ratiocinatrix facultas ablata sit. Quamobrem mirum non est, si philosophus ille, cuius historiam refert Aetius, curatus euaserit, cum manifesto appareat eius ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad hæc scribit Auicenna euenire interdum, ut à cane rabido demorsi quadam frustra carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma propè canes paruulos referant. quod etiam ab alijs recentioribus accepimus, quin & ab ijs, qui huiusmodi catulos se minxisse fatentur. Ceterum cum hoc potius fabulosum, quam rationi consentaneum uideatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id uerum esse rationibus, & autoritatibus comprobatum uidere cupiunt, Gentilem Fulginatam consulant Auicennæ interpretationem: item Conciliatorem differentia (79). Quandoquidem ex ijs nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ institutum quandoque eueniant. Postremò asserit in hoc capite Dioscorides fateri aliquos Themisonem, cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum. Sed id potius ego euenisse crediderim, quòd Themison medicus amicum laborantem excitandi causa ad aquam, & cibum, secum manducasset, aut bibisset, ex eodem sanè poculo, eius fortasse salina infecto, aut alio quouis modo oris spumam contigisse. Nam si, ut Galenus tradit libro sexto de locis affectis, rabidorum canum salina, nuda corporis mem-

Neglecti mor-
sus, discrimi-
na, & causæ.

Salutis indi-
cium.

bra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quam si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis saliva id ipsum effecerit? Proinde eos admonet Auicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec parvipendat aliquis spuma contactu infici posse homines: quippe quod duos uiderim ego, qui spuma tantum perfusi, nullo quidem ex morsu accepto uulnere, rabiem contraxerunt. Legitur in Aristotele lib. vii. cap. xxi. de histor. animalium, quod omnia animalia a cane rabido demorsa rabiunt, excepto homine. Quae tamen sententia aperte falsa deprehenditur, ut milles experimento compertum est. Quamobrem potius adducor, ut credam Aristotelis codicem eo in loco deprauatum esse, quam ut in re clara, & omnibus cognita, ipsum Aristotelem ignorantiae accusare uelim.

10 Θεραπεία τῶν ἀπὸ λυσσῶντος κυνὸς δηγμάτων. REMEDIA DEMORSORVM
A CANE RABIOSO. CAP. XXXVII.

Ratio medendi duplex. una communis, qua utendum in omnes morsus, quos uirulentæ animantes impresserunt: alia peculiaris priuataque, eorum duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ nonnullis quidem summam opem ferre consuevit: alijs uerò inutilis, maximè qui ex multo iam tempore ictum acceperunt. Quæ ad hanc pertinent, primum exponemus, deinde cursim perstringemus, quæ ad communem medendi rationem pertinent. Cancros itaque fluuiatiles in sarmentis albæ uitis cremare oportet, & cinerem eorum, quam minutissimè tritum habere reconditum: itidem gentianæ radicem tusam, cribratamque reponere. Quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in 20 quaternos cyatos meraci uini, bina cineris cancrorum cochlearia, unumque gentianæ conijciantur: hæc in polentæ dilutioris modum subacta, quatruiduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo detur. At qui si ab illato morsu bini ternive dies fluxerint, curationem auspicabimur à triplicato pondere, supra id quod ab initio retulimas. Optimum hoc aduersus rabiosorum morsus auxilium, quod & plerisque unum satisfecit, eoque cum fiducia uti licet. Sed ut alijs etiamnum auxilijs contra inenitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satiùs autem multò fuerit, etiamsi in uanum recadat, medicamentorum inhumanus tolerare cruciatus, quam per inertiam, ac desidiam in discrimen adduci. Nec ita in demorsis à rabioso animali maiora uulnera uereri oportet, uti minora, & ulcusculi cutis similia: quippe maiori uulnere confertim copiosus sanguis emanans, potest nonnihil uirulenti liquoris exhalare: quod in minoribus non accidit. quin à maioribus abscedentes carnes 30 hinc auferre, & labia acie scalpelli circumscribere, & prehensam hamulo aut uulsella carnem amputare oportet. In utrisque circumstantia loca altioribus ulcusculis scarificanda, ut copiosior sanguinis uacuatio arceat, ne uenenum membratim insinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamma agglutinatæ id iuuamenti præstant, ut ueneni uis extrahatur.

Am accuratè exquisiteq; tradidit hoc capite Dioscorides rabidi canis curationem, nihil planè silentio præteriens, ut mihi superuacuum esse uideatur quicquam addere. Verùm ut nostrum sequamur institutum, utq; etiamnum lectoribus fiat satis, qui nouis semper rebus inbiant, non alienum fuerit hæc nonnulla commemorare, quæ multos fortasse delectabunt, quod ea in hac re non inutilia, neque scitu iniucunda putem. In primis itaque illud animaduertendum est, quod alia utique ratione cancrorum fluuiatilium cinerem preparabat Galenus, quam Dioscorides, ut constat aperte ex uerbis ipsius Galeni lib. xi. simplicium medicamentorum, 40 ubi ita scriptum reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantiæ tamen totius proprietate, mirificè contra rabiosorum morsorum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem esse unam oportet, quinque autem gentianæ, porro cancrorum decem. Et rarò equidem aliter illis usis nos sumus usi: ceterum ad eum modum plerumque, quo utebatur Aescrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, concius, ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancos uiuentes, hæctenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut faciliè ad leuorem redigi possent. Hic Aescrion sic paratum promptum semper in adibus habebat medicamen, tempore æstiuo urens cancos ipsos post ortum Canis, quando sol in Leonem transisset, luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morfi, præbebat quotidie usque ad diem quadagesimum 50 mensura cochlearij satis magni, aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, uerùm aliquot post dies à morsu curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum uerò uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoq; conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. hæc Galenus. Ceterum sciendum est, Maltorum eos maxime, meo iudicio, hallucinari (ut latius libro secundo prodidimus) qui gammaros Latinis uocatos, cancrorum fluuiatilium loco, à cane rabido demorsis potui exhibent. Nanque aliud Græcis animal esse censemus 60 καρίον, aliud uerò ἀσάνν, & καμπαρίδα. Scripsit & Damocrates carminibus huiusce cancrorum antidoti componendi rationem (ut libro secundo de antidotis refert Galenus) eo sanè modo, quo ipsum fortasse secutus eam reddidit Dioscorides. Attamen antiquorum quidam resinam terebinthinam imposuerunt thuris uice, quod Aescrion Galeni præceptor huic semper inseruit medicamento. In summa huius antidoti uires miris laudibus ab authoribus celebrantur, adeo ut scripserit Galenus, neminem unquam mortuum esse, qui hoc antidoto rectè fuerit usus. His non dissimiles uires ueteres assignant Alysso, si sic cum quadraginta diebus continuis detur ex bydromelite potandum: sed à prima statim die incipiendum erit. Huius experimenti meminit Galenus libro secundo cundo

Curatio demorsorū à cane rabioso.

Curatio ex
Actio.Remedia su-
specta.Auxilium re-
ligiosum.

cundo de antidotis, ubi alia quoque ualentiora remedia ad rabidorum morsus ex Asclepiade retulit. Verum nobis difficile admodum fuerit decernere, quanam hodie planta sit, quæ ueterum Alysson representet, ita ut potius de hoc diuinandum esset, quam aliquid certi statuendum, ut latius superius libro tertio differuimus. Commendauit Aetius secundo, & sexto uolumine, ad morsus rabidorum canum bitumen Iudaicum, siue Asphaltitis lacus, asserens si drachma pondere ex aqua bibatur, non id modo aquæ pauorem arcere; sed & eos sanare, quos iam primum timor inuaserit. Memorauit etiam marinos hippocampas ex aceto nigro & melle subactos, tam potu haustos, quam uulneri illitos. Confert præterea his maxime acutus rumex: quare idem scripsit se nouisse senem quendam, qui demorsos à cane rabido hoc solo rumice curabat. Primum enim ulcus eius decocto fouebat: deinde herbam ipsam illinebat, eandemq; potandam exhibebat. quod quidem medicamentum tanquam efficacissimum summopere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui illam assumpserint, mingere solent: id quod maxime hac in curatione confert. Quo fortasse argumento extulit Auicenna propria quædam medicamenta, quæ cantharidas admixtas habent, ut ualentissime non modo urinam excernerent demorsi; sed etiam sanguinem ipsum, asserens paulò post securum esse salutis indicium, cum post medicamenta sanguinem mingunt affecti. Porro Galenus libro de theriaca ad Pisonem, theriacam præfert tam intus in corpus sumptam, quam exterius supra morsus illitam. Sed cum hæc, quæ nostro tempore conficitur, non adeò præstet, quemadmodum ea, quam ipse conficiebat Galenus, illi sanè fidere non possumus, nisi factò prius de ea periculo in gallis à uipera demorsis, ut ipse docet Galenus. Prodest item potamogetum cum sale exterius illitum: itidem caprifici cortex contusus, & ex aqua potus: quin & absinthium, & allium, minus centauryum, aristolochia, artemisia, scordium, chamaedrys, bryonia, pulegium, & laser, tam exterius illita, quam interius sumpta. Sunt qui credant securissimum esse remedium ipsius rabidi canis, qui momorderit, iecur tostum, & à demorsis in cibis deuoratum. quod etiam scribit Dioscorides: quanuis id non affirmauerit, ut libro secundo capite de diuersorum animalium iecmoribus legitur. Proinde scribit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, iecur canis rabientis alijs ualentioribus antidotis admixtum quam plurimos sanasse, sed eos tamen interijisse, qui solum nullis alijs adiectis medicamentis illud esitarunt. Sunt etiamnum qui credant, ut loco antè citato tradit Dioscorides, arceri aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur, si is à cane, qui momorderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amuleto brachio adnectatur. Sed nemini his fidendum esse persuaferim, ut in nostra huius sexti libri præfatione de pretiosorum lapillorum suspensione diximus: satius enim esse semper existimaui certis ac tutis uti medicamentis. Cæterum curationis summa manuum maxime operam exposcit. Quandoquidem uulnus diducere oportet, laniatamque per ambitum carnem rescindere: ita enim latior fit ueneni exterius euocandi aditus, demitur quod tabefactum est, & ex sanguinis fluore ab excidentibus cultris excitato, repens affectio non parum reuelliur. Quod etiam facere expedit scalpello circunquaque profundius adacto, & subinde apposis scalpto loco cucurbitulis sanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem, quæ aluum citant, & humores deijciunt, in principio omnino uitanda sunt, sicuti etiam sanguinis missio. quippe cum hæc à circunferentijs ad centrum trahendi facultatem habeant, faciliè agros in mortis traherent discrimen. Tametsi in curationis processu, & ubi præsertim medicorum negligentia citius quam expetat ratio conclusum fuerit uulnus, irrepsitque uenenum (ut postea dicetur) medicamenta aluum ducentia, pariterque sanguinis missio in sanguineis temperaturis admodum quandoque proficiant. Verum enim uero perpauci nostra hac ætate habentur à rabioso cane demorsi, qui medicos consulant. Nam tanta est religionis uis, ut omnes, quos canes rabiosi momorderint, partim ad diui Donini templum confugiant, partim uerò ad diui Bellini sacellum, ubi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsegnatis à sacerdotibus perquam faciliè curantur, ut plurimorum testimonio equidem fateri possum. Sed cogitanti mihi quonam pacto hoc tam faciliè eueniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes, quas liberè dicam. Haud dubiè in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cum non parum molestiæ malique morfu canis rabiosi affectis inferre possint cacodamones, ut qui in atrabiliarijs humoribus suam habeant sedem, ij quidem exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum ueneno. Illud præterea addiderim, quod fortasse sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus illis admiscentes, agris deuorandis præbent: uel id aliquo in potu bibendum exhibent. His deniq; accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus opt. max. cuius solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines.

Καὶ οἱ τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δ' ἡγμάτων.

RABIOSO.

VSTIO DEMORSORVM A CANE
CAP. XXXVIII.

Contra uirulentos ictus, uistio expeditissimum est auxilium, utpote cum ignis cætera uiribus præstet, simul quodd uirus domet, & ferri penitus non patiat: simul quodd pars ignem experta, postea non uulgarè fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cum crustæ decident, ne ulceris oræ coalescant, & cicatrice induantur, sed si fieri potest ad multum, idque præstitutum tempus, ulcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs falsamentum optimè præstabit, & syluestre allium detritum, item cape, succusue, præsertim Cyrenæicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam mansa, quam non mansa imponantur: siquidem subacta pistave à perfusione uulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio, sibi aliquid asciscere arbitrentur, quod suapte natura resistat: uerum id certum non est. cæterum tempestius eorum usus minimè est contemnendus.

Si uerò,

Si uero, quod perſepe accidit, ante dies præſinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum poſtu-
labunt: nanque eas diducere, carnemque ſcalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi uero pro-
poſitum tempus præterijt, ulcus ad cicatricem ducendum, & emplaſtro, quod è ſalibus conficitur, locus
comprehendendus: nec multò poſt ſinapiſmo utendum.

Cauterium, quod ferro igne candenti, aut auro, aut argento fit, non modò ſalutiferum eſt ad rabidi canis
morſum; ſed etiam aliorum quorumcunque animalium uirus ei aculantium, quin & ad alios inſanabiles
ferè morbos. Proinde mirum non eſt, quod hoc loco dixerit Dioſcorides uſtionem, ſive cauterium contra
uirulentos iclus aut morſus expeditiſſimum eſſe auxilium. Fiat itaque cauterium intrepidè, tantæque amplitu-
dinis, ut ulceris cicatrices breui committi non poſſint. Quod ſi timidus quiſpiam uſtionem ignis terrore recuſet,
ſepticis & exulcerantibus medicamentis utendum erit. Qua in re cæteris præſtat, quod uocant argentum ſubli-
matum, admiſcetur id unguentis refrigerantibus, ut minus doloris inferat. Probatur hoc, quod non modò u-
lentiffimè inurat; ſed quod etiam exuſta ab eo caro, obduſtaque cruſta duobus tantum diebus poſt decidat, ſi ta-
men recenti butyro aſſiduè illinatur. id quod in aliorum exuſtione non euenit, niſi longiore temporis tractu.
Quod ſi igne, aut adurenti medicamento (ut multis de cauſis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter pro-
uidendum eſt, ne uulnus coeat, ſed diutius maneat diductum & apertum, ſuperimpoſitis emplaſtris ualide at-
trahentibus, cuiusmodi ſunt quæ è brutia pice, reſinis, uario gummi genere, & id genus alijs parantur. Si uero
cauteria ſiant, diligenter procurandum, ut relictæ quàm primum excidat cruſta, quod ueneno pateat exitus. quip-
pe ea diu in uulnere retenta, omnes obducit meatus magno ægrorum detrimento. Porro non magno quidem ne-
gotio decidet appoſita continuè liquida uernice oui uitello, & recenti butyro permiſta: quin & butyro ſolo igni
liquato, & madefactis in eo ſplenijs ſuperimpoſito: præſtat enim hoc cæteris. Vbi uero è uulnere cruſta decide-
rit, ſalutiferum quidem fuerit remedium plagæ quotidie puluerem præcipitati (ſic enim uocant chymiſtæ argen-
tum uiuum in puluerem rubicundum conſlatum) inſpergere: ſiquidem id eximium præſantiſſimumque medica-
mentum, præter id quod uulnus occludi prohibet, diuque patens ſeruat, attrahit etiamnum ex alto ad ſuperfi-
ciem potenter uenenum. Qua in re cætera huiusce facultatis præcellit medicamenta. Commodè etiam, nec mi-
nus efficaciter idem puluis attractorijs emplaſtris, ſive unguentis admiſceri, & ſubinde uulnere admoneri poteſt.
etenim iandudum certior ſum, in uniuerſa medica facultatis materia, nullum haberi medicamentum, quod ualen-
tius ab alto reuocet extrahatque; uirus, quàm præcipitatum dictum. Ad hæc tamen ſi (ut omnibus ferè placet) in
quadrageſimum diem apertum uulnus dimittere ſit ſatis; non tamen errauerit, qui diutius prorogauerit, ut quic-
quid mali reſiduum fuerit, exhauriatur.

Uſtionis, ſive
cauterij uſu
tas.

Præcipitati
uocati uis.

totum ſupA
ipſu ſupA
tota ſupA
tota

totum ſupA
ipſu ſupA
tota ſupA
tota

Διάτα τῶν ὑπὸ κυνὸς λυαζόντων δὴ καὶ θέντων.

RATIO VICTVS IN MORſV
RABIOSI CANIS.

CAP. XXXIX.

QUæ ad partem iſtam pertinent præſidia, ita ſe habent. Cæterum uictus rationem ex ijs, quæ
ueneno aduerſantur, coniectura quadam colligere oportet, ſimul ut ueneni uires hebetet reſtin-
guatque, ſimul ut arceat, quod minus ad intima pernicies illabatur. Etenim aſſumpta pernicio-
ſarum uirium penetrationi reſiſtunt. Quorum utrumque præſtare poteſt uini meracioris, paſſi, & lactis
potus. quippe qui hæc omnia capiunt ad curam, nonnihil ueneno obijciunt, quod omnem eius acri-
moniam obtundat. Simili modo alliorum, porrorum, cæparumque cibis: quod ea difficulter confi-
ciantur, uixque aboleantur. Nam multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euin-
cuntur, nec permutantur à mortifera ui, ſed contrarijs illa uis expugnatur. Cui rei antidotorum uſus
accommodatur, & theriacis, Mithridatij, & eius quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ ma-
gnam aromatum partem ſibi uendicant. quippe aromata omnia uiribus & ſubſtantijs ægrè permu-
tantur: quare in corporibus euincunt. Victus ratio hoc modo ſe habet. Noſſe conuenit, pauorem
aquæ non ſtato, definitoque tempore exoriri: plurimum tamen ad quadrageſimum uſque diem ne-
glectis differri conſuevit: poſt ſemeltre etiam nonnullos inuadit: quendam poſt annum aquam hor-
ruiffe conſtat. quæ nobis uiſu comperta fuere. Narrant & aliquos poſt ſeptennium aquæ metu fuiſſe
tentatos. Inter principia demorſorum à cane rabioſo curandi ratio talis eſt. Verum enim uero ſi ea
quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermiſſa fuerint, nec ſcalpro carnem circinare, nec uſtionem
experiri operæpretium eſt. non enim quod pertransit, ſatis euocare poſſent. Nulla utique iſtius rei oc-
caſio aut utilitas, ſed in caſſum corpora doloribus ſternentur. Alter uero curationis modus accedat.
Deiectionem magnum præbet iuuamentum, utpote cum moueudo, corporis habitum tranſmutet: & quæ
colocynthidem recipit hiera. item lac ſchiſtum, quod ſimul deiectionem moueat, & uenenum doma-
re poſſit. cibi acres, & meraculi potus, quibus uis ueneni uehementer retunditur, quotidie ſumi de-
bent. Cæterum ſudores ante cibos, & poſt etiam ciendi. Dropaciſmi ſinapiſmiq; alternatim per cor-
pus totum adijciendi. Sed longè omnium efficaciffimum auxilium helleboriſmus cognoscitur: quo
cum fiducia non ſemel atque iterum, ſed frequentius ante quadrageſimum diem, uel poſt hoc tempus
utilicet. Tantam enim uehementiam hoc auxilium habere fertur, ut quidam, qui iam aquæ metum
ſentirent, ſumpto helleboro, ſimul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint ſeruati. nam &
iam uitio tentatos nemo unquam ſeruare poteſt. Itaque primum curam contra rabioſi canis morſus
breui ſermone expoſuiſimus. iam ad alia, quæ uenenatis morſibus ſæuire conſueuerunt, tranſeundum.

KKKK Notae

Notas uno contextu, deinde communem medendi locum, qui omnibus conuenire possit, explicabimus. Cursum deinceps subiungemus ea, quæ sua proprietate nonnulli auxilium præstare possunt. Postremo subnectentur etiam uenenata, quæ nullis cedunt remedijs.

Ratio uictus
demorsis à ca-
ne rabioso in-
stituenda.

Instituenda demorsis à cane rabioso diligenter est ratio uictus, nec ea tantum regula, cuius hîc meminit Dioscorides; sed etiam ut ea sit ciborum quantitas, quæ ijs rectè conueniat. Siquidem huiusce curationis regimen tenuem uictum non expetit, sicuti nec plenorem, ut Aetius est author libro VI. ubi sic inquit. In uictu indigentia, & satietas euitanda, magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, quod nequaquam expedit malefico ulceri. Ergo alimentum moderari oportet, ut & rectè conficiatur, & optimum succum corpori præbeat. Nec minus egestionem, & urinarum prouocationem studendum. quod quidem tum ea, quæ prædiximus, tum fœniculum, & scandix comesta efficiunt. Plus uerò simul & aluum, & urinam ducit, ac ciborum agreste crudum oblatum stomacho confert, quem nonnulli serim, nonnulli ab amaritudine picrim appellant. Prosunt & brassica cima, & palustris asparagus, & hortensis, & agrestis rumex: & è piscibus qui carnem teneram habent, & camari, cancri, & erinacei recentes cum uino mulso: & carniū extremitates, auiculæque omnes montane, quæ facillè coquuntur, bonique sunt succi. Vinum album tenue, neque ualde antiquum, hæc ille. Ex quibus conijci potest, hæc in curatione ea plurimum conferre, quæ urinam ualenter mouent. Idcirco Auicenna (ut proxima commentatione diximus) quadam profert medicamenta, quæ cantbaridas excipiunt, ut una cum lotio sanguis etiam reddatur. Proinde mirum non est, si quandoque præualens natura, per instrumentum urinae, magno cum dolore parua ueluti liquida carnes frustra catulorum forma, uenenum propellat. His itaque ea uictus ratione uti licebit, quæ urinam agrè excernentibus à medicis institui solet. Verum si fluuiatiles cancri, quibus uniuersa abundat Hetruria, haberi poterunt, ijs tam in prandio, quàm in cœna uescantur demorsis: quod ijs mira insit facultas, aduersus rabidorum canum uenenum. Præbet Auicenna præter dulce uinum etiam aquam, in qua candens ferrum, uel chalybs restincta fuerint. Caterum nosse conuenit (ut scribit Dioscorides) aqua pauorem non statò definitòq; tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum usque diem neglectis differri consuevit: post semestre etiam nonnullos innadit: quendam post annum aquam horruisse constat, quæ nobis usu comperta fuit. Narrant & aliquos post septennium aqua metu fuisse tentatos. Sed cogitanti mihi unde id eueniat, nulla sanè alia hæcenus sese obtulit ratio, quàm quæ ex demorsorum temperamento, ac uiribus sumi potest. Quandoquidem nonnulli habentur, qui uiribus ualidissimis præstant: quidam qui debiles, & infirmi sunt: alij qui corporis meatus angustissimos habent, alij uerò contrà: quidam sincerissimis referti sunt humoribus, nonnulli uerò succis ichoribus scatentibus, ac facillè putredini obnoxij. Ex quo fit, ut in his citius, in illis uerò serius hæc appareant symptomata. In Hetruria abstinent demorsis per integrum annum à quorundam lignorum contactu, præsertim corni arboris, & sanguineæ uirgæ uocata. Siquidem (ut testantur ij, qui rem experimento compertam habent) si harum arborum uirgæ tandiu manibus teneantur, quousque concalescant, illico demorsis rabie exagitantur. Quod cuiquam minime fabulosum uideri debet: etenim memini me uidisse in ciuitate nostra Ilcinenſi amicum quendam meum rabie correptum, quod corni arboris uirgis (dabat enim lanificio operam) lanam diu excussisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus interiit. Postremo sciendum est, aqua pauorem haudquaquam curari posse, cum ueneni uis omnes corporis occupauerit facultates: quauis in ipso pauoris initio, aut anteaquam uenenum illapsum fuerit in uniuersum corpus, aliqui curati euaserint, ut philosophus ille, cuius historiam superius enarrauimus, præsertim cum pro uiribus in morbum nituntur malè affecti, & qui eorum curationem agunt. His ad stipulari uidetur Dioscorides: quippe qui quosdam asserit, qui iam aqua metum sentiebant, sumpto cum fiducia belleborismo non semel atque iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem uel post, fuisse seruatos. Proinde scribit Auicenna eos, qui aquam expauescunt, deploratos non esse, quousque in speculo intuentes seipsos cognoscunt, argumentum quoddam non adhuc uenenum uniuersas infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum est deiectorijs, & si nihil obstat, sanguinis missio non aspernanda. Ex medicamentis autem in hoc ceteris præstat album uel nigrum ueratrum, ijs adiectis, quæ eorum infranant feruorem. Conuenit etiam epithymum, sena, sumaria, myrobalana, elaterium, agaricum, rhubarbarum, centaurium minus, genista semen, thapsia, confectio Amech, & hiera colocynthidis, & Armenius lapis: siquidem hæc in atra bile deijcienda principem tenent locum. Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum: quin & Mithridatis antidotum, & ipsa theriaca, & cancrorum fluuiatilium combustorum puluis, Galeni modo paratus. Confert præterea his leporis, uulpis, & capreoli coagulum. Sed semper in primis omni studio curandum, ut aquam malè affecti bibant. Verum ne ipsam intuentes pauor inuadat, longissimis tenuibusque metallicis fiffiulis è longinquo ducenda erit, aut ex superioribus contabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Aetius, quoddam catuli coagulum ex aceto semel tantum ederint hydrophobici, statim eos capit potus aqua cupiditas, & bibunt: ob idque medicamentum hoc miris laudibus extulit. Sunt qui nigrum cicer aqua incoquendum esse uelint: sic enim aqua claritatem amittit, nigraque efficitur: & præter id quod haurientibus pauorem non adfert, quemadmodum quæ sincera, pellucidaque spectatur, urinam ualenter ducit. Nec desunt qui suadeant urentia cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterque post aures. Quæ etsi ad rem facere non uideantur, quoddam ualentissimè exiccent; ubi tamen deplorati sunt agri, ualentissimis etiam medicamentis uti licebit.

Aquæ pauor
ad quod usq;
tempus exor-
iatur.

Aquæ pauor
quado, & qui
bus curetur.

ADuersus quidem omnem animalis ictum, quod uenenum uibrat, oris succio conuenit. Surgentem uerò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & uino os abluisse: postea exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus: sed ulcuscula altius imprimere expedit, quòd uirosa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur: nanque ab ijs duo peculiaria præsidia sunt. unum, quòd uirus è loco tollitur: alterum, quòd eius ueneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copiosoque sanguine excernitur. Quòd si locus sectionem non admittat, cucurbitula cum largiori flamma adfigenda sunt. Sed etiam de uisione supra in rabiosorum morfu differuimus. Si uerò icta pars, utpote extrema, eam sectionem commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentium ictibus ut aspidis, cerastæ, similibusque, procul dubio amputanda est. Conuenientiora supra dictis auxilia sunt, quæ epithemata uocant. Imponantur sarmentitius cinis, aut ficulnus, cum lixiuio stillatitio subactus, garo, & acri balsamento: porri, cape, & alia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata uulneribus injiciuntur. Quinetiam dissecti gallinarum pulli, cum maximè tepent, percusso loco applicentur. Nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus utantur: uerum huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ sunt, argumento, quòd deuoratum insigne uirus conficiunt, & aridissima quæque semina consumunt: item nonnunquam arenas lapillosque ingluuie sua deuoratos, dissoluunt. Itaque animantis admoti calore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capeffens exiliensque secum uenenum exigit. Nec me fugit, quid in Aegypto fieri soleat. Cum spicas Aegyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentium iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tempus, tum quòd opacis simul abdita speluncis, & cauernis, densoque aruorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia, & uirus eructantia, Aegyptus in campis ferre consuevit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis coniiciunt, & semel aut iterum brachium aut crus paulum supra uulnus obligant, & arctissimè duo è præsentibus distringunt, locumque secantes qua circumactus est laqueus, picem instillant: cumque satis uulnus excepisse uidetur, laqueum resoluunt, & capis aliisque supra memoratis illinunt. Præterea pix liquida cum sale trito & feruente illita, præsentaneo est auxilio, si iugiter innouetur. Conuenit & cecidria, & sinum caprarum ex uino decoctum. Locum aceto calido, calamintha in lotio, maris aqua, aut acida muria decocta, foueri salutare est. Quinetiam non desunt emplastra uehementissima, & calidissima, quæ uenenum elicere, expugnare, & discutere possunt. Cuiusmodi sunt quæ ex sale, aut nitro, sinapi, & cachrye componuntur, de quibus consequenter erit tractandum. Erasistratus autem non iniusta reprehensione eos incesit, qui incognitas ad hunc usum facultates conscripserunt, ut elephantis fel, crocodilive sanguinem, ouaque testudinis, & consimilia. Nam cum iuuantia quædam literis tradidisse uidentur, planè in hæc sola incidentibus imposuerunt. Quare talia deuitanda sunt, cum difficilè, nisi regia facultate, peruestigari possint: neque, quò nostra fides ijs obstringatur, frequenti obseruatione, sufficiens experimentum præstiterint. Quæ autem ad communem omnium usum pertinent, quæque faciliè suppeditari, & omnibus à serpente percussis auxilium ferre queunt, subiungenda uidentur. Intubus itaque, & erica, & astragalus, cum aceto pota, contra omnes serpentium morsus auxiliantur. Item bitumen, & uirentes platani pilula in uino diluto cocta, & paliuri decoctum: radix aristolochiæ, & eryngij: decocta etiam lauri bacca, & deuorata, piperque largius esitatum, ruta, anethum, & cyclaminus: coma porrorum priuatim ex pane, aut allium, aut cape, balsamentaque quàm acerrima: origani decoctum cum uino potum, fœniculi, pulegij, calaminthæ, porrorumque succus cum melle desorptus. hæc quidem à plantis conquiruntur. Ab animalibus uerò quædam utiliter peti solent, gallinaceorum cerebella in cibo, leporinum coagulum cum uino; itidem castorei sextans: testes marinæ testudinis sumpti multum prodesse traduntur: mustela sale inueterata inter auxiliaria medicamenta est. Commendatur in primis exenterata, quæ sale siccescens inueteratur: ex qua binas drachmas cum uino bibisse satis est. Sed de simplicibus, quæ dari solent, hæc tenus. Percussis à serpente prodest alui deiectio, diffluens sudor, urina copiosè reddita. Sunt & compositæ quædam potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, ut & opij & myrrhæ singuli oboli, piperis sicilicum: ea melle excipiuntur, & instar Aegyptiæ fabæ dantur cum uino. Itidem syluestris rutæ seminis, gith, cumini Aethiopici, aristolochiæ, galbani, singulorum pares portiones trita, & cum erucæ succo subacta, digeruntur in pastillos, qui drachmæ pondus æquent. dantur ex ijs terni cyathi cum uino. Hæc habui de communibus auxilijs quæ dicerem. De peculiaribus remedijs contra bestias, quæ uenena uibrant, consequenter est dicendum.

Venenosorum animalium ictus, morsusque doctrinam, curandique rationem, duabus sectionibus tradidit Dioscorides. In quarum altera cuiuscunque ictus indicia exposuit: in altera uerò curationes diligentissimè conscripsit. Caterum præfationem hanc illi sectioni præposuit, quæ curandi ratione docet: in qua præfatione omnium uirulentorum ictuum curatione in uniuersum prosecutus est. Verum quoniam (ut superius diximus in cōmen

Ordinis Dioscoridis immutati ratio.

KKKK 2 tatione,

Venenorum
diuerſi gra-
dus, & effe-
ctus.

Quorundam
opi. exploſa.

Virulentorum
ictuum, uel
morſuum cu-
ratio.

tatione, quam in caput xxv. huius libri conſcripſimus) rati ſumus illud non paruum legenti negocium faceſſe-
re, quod ex diuerſis locis indicia, & curationes conquirantur, ut id moleſtia quiſque effugeret, utq; citius cō-
modiusq; nulla temporis iactura omnia in unum redacta haberentur, ubi prius illa in duobus locis legebantur,
nos omnia in unum locum congeſſimus, atque ex duobus capitibus unum tantum fecimus, ſingulis uirulentorum
ictibus ſua peculiaria remedia ſubijcientes. Hanc uero Dioſcoridis præſationem præfiximus, in qua tametiſi adeo
exacte docteq; tradiderit is uniuerſalem uirulentorum omnium animalium ictibus medendi methodum, ut nihil pla-
ne addi poſſit; tamen ne ab inſtituto noſtro deſeciſſe uideamur, in eorum gratiam, qui ſemper plura proferri ex-
pectant, nonnulla modo diſſeram, quæ, ut arbitror, non inutilia, neque ſcitu iniucunda erunt. Dicam itaque pri-
mum animalium, ferarumq; uirus, non in omnibus eſſe idem, ſed in hoc uehementiſſimum, & omnium pernicioſiſ-
ſimum, adeo ut una tantum hora hominem conſiciat, ut in aſpide, ceraste, & baſiliſco: in alio uero minus uehemens
minusq; lethale, uno uel duobus diebus interimens, ut in uipera: in alio denique his longè imbecillius, ut in
ſcorpione, & phalangio, longiore tempore necans. Verum quanquam id plerumque euenit, quod animalia quæ
mordent, uel iciunt, diuerſorum ſint generum, & proinde diuerſa etiam eorum uenena; accidit tamen, ut ab aſpi-
de, uel uipera demorſi quandoque tribus tantum horis, interdum uno duntaxat die, nonnunquam pluribus die-
bus ſuperuiuant. Quod à diuerſis cauſis prouenit: ſiquidem in aſpidum, & uiperarum genere longè pernicioſiores
ſunt femina quàm mares, iuuenes quàm ſenes, (quanuis non deſint, qui contrarium putent) adulta quàm ado-
leſcentes. Quinetiam fera omnes, & inſecta in montibus, & aridis locis inter uepres, & ſaxa degentes, iſs
citius hominem perdunt quàm quæ paluſtres, ulgiſoſosque tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ
orientalem, & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ ſeptentrionalem. Ad hæc famelica depaſtis
nocentiores ſunt, & irritata uenenoſiores ſunt, quàm diſmiſſæ. quanuis omnium in uniuerſum ictus perni-
cioſiores ſint æſtate, quàm hyeme. Hæ itaque cauſæ eſſe poſſunt, cur citius, uel ſerius demorſi intereant. Id
tamen etiam plerumque fit ex fortiori, uel imbecilliori demorſorum temperamento, aut uiaſorum latitudine, uel
angultia. quandoquidem (ut ſuperius pluribus in locis diximus) ueneno non tam facilis patet aditus, ubi uiaſa
ſuapte natura anguſta fuerint, quàm ubi latiora. Caterum errant, Auicenna teſtimonio, qui ſerpentium uene-
num frigidum eſſe ſtatuunt, quod ab iſs demorſi illico frigidi ſiant, quodque ſerpentes ipſi, ut frigoris impatien-
tes, appetente hyeme in ſubterraneis cauernis latitent, uel ſub lapidibus, ſub quibus priuatim ſe cōdunt uipere,
ubi nonnunquam adeo frigore correpta reperiuntur, ut ſtupida & immobiles reddita, tanquam congelata per-
ſiſtant. Frigiditas enim toti corpori ex ictu uel morſu adueniens, non utique euenit ex ueneni frigidityte; ſed
quod innatus calor ab extremis, & ultimis corporis partibus ad cor ſe conſeruat, quodque etiam ueneno ſupe-
retur, & extinguitur. Nec eo argumento frigidi temperamento ſerpentes ſunt indicandi, quod ſcilicet hyeme
immobiles, & ſerè exanimis ſuis in cauernis reperiuntur. quippe nulla alia de cauſa illis accidit, quàm quod
eorum natura, quæ calidiſſima eſt, id maxime refugiat, quod ſibi contrarium ſentit. Viſitur hoc pariter in pi-
ſcibus, qui cū frigidi natura ſint, quàm primum ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur. quā & ueſpæ,
quæ temperamento calidæ ſunt, & ſicca, eadem ratione hyeme conſiciuntur; niſi calidiſſimis recondantur locis.
Sed iam ictuum, uel morſuum uirulentorum curationem aggrediamur. In qua Dioſcoridem, Paulum, Aetium,
& alios æterni nominis ſcriptores imitati, dicimus efficaciſſimum eſſe remedium, morſu uel ictu illatum uulnus
continue ore ſugere (ſugentem tamen prius præparatum eſſe oportet) ſubinde uenenum, uel uenenatum ſan-
guinem expuere. Veruntamen id opus, meo quidem iudicio, perfici non poteſt, abſque magno ſugentis diſcri-
mine. Nam ſi in aliqua oris parte, aut gingiuarum, linguæ, palatiquæ ulcuſculum aliquod fuerit, quan-
quam adeo inſenſibile, ut cutim tantum occupet, ubi uenenum in os ſuſtione reuocatum ulceris locum contige-
rit, & ſanguini ſe admixuerit, qui forti ſuſtione facile è gingiuis per dentium connexus manat, dubitandum
non eſt, quin illico ſugenti perniciem inferat: itaque fiat, ut qui alteri mederi uelit, ſibi ipſi necem paret.
Quin nec minus periculi immineret, ſi uenenata ſaliua tantillum in ſtomachum descenderet. Neque temere hæc
dicimus. etenim iam nos uidimus (ut ſuperius in noſtra in primam, & uniuerſalem huius libri præſationem cō-
mentatione retulimus) ruſticum, qui cū ſenum quodam in prato ſecaret, forte fortuna falce mediam ſecuit ui-
peram: & cū à trunco, quem manu imprudens ſuſtulerat, in digito morſus eſſet, os uulneri ſtatim admonit,
& uenenatum exuxit ſanguinem. quo factō repente mortuus concidit. Proinde ſcitè admonet Aetius, ut
caueant, qui ſugunt, ne os habeant ulceratum. Porro ad hæc uitanda diſcrimina, recentiores galli uel galli-
næ ſedem plumis exuunt, & uulneri conſultiſſimè applicant, & demortuo primo, alterum ſubſtituunt, id-
que tandiu proſequuntur, quouſque uniuerſa ueneni uis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cū
gallus poſtremo appoſitus non moritur. Aetius Dioſcoridem ſecutus, non modo gallinaceos, gallinasque ui-
uentes diſſectas, & adhuc palpitantes his morſibus commodè applicari tradidit; ſed etiam quodlibet uolati-
lium genus, item iuuenum, tenellorumque quadrupedum. Dehinc idem iubet, excitatis callidæ aquæ potu
uomitibus, ualentiora dari antidota, nempe theriacam, & Mitridatis antidotum. Mirificam uim in hac cu-
ratione habent, quantum equidem experientia comperi, quinta noſtra eſſentia, pariterque oleum de ſcorpioni-
bus, quorum parandi rationem in præſationis huius libri commentario tradidimus: ſiquidem his tantum anti-
dotis, immo nonnunquam ſolo oleo, nonnullos à uiperis demorſos ſanauimus, paucis admodum horis, qui cū nul-
lum uitæ ſignum præberent, tanquam deplorati iacebant. Nam tanta eſt horum partium tenuitas, ut momen-
to uniuerſum corpus percurrant, & ſubinde omne ſuperent uenenum. Protulit Aetius ſarmentorum, & ficul-
næ cineris uice, eam quæ è laurinis conſcitur lignis. Cuius ſententiam magis probandam cenſemus, quod hæc
arbor ſuapte natura polleat aduerſus uenena. Vbi uero ueneni uis contumax reperiatur, & non niſi longo tēpore
eninci poſſit, eſt diligenter animaduertendum, ne icti unquam die ac noctu dormire ſinantur, donec ueneni uis eua-
nuerit.

nuerit. quippe quod somnus (ut alijs in locis superius dictum est) uenenum maxime ad cor, & cerebrum ducat, & secum trahat. Multa præter hæc habentur remedia uulneri illinenda, ut calx uiua, oleo & melle subacta. hæc enim (ut Aetius est author) omnibus uenenatis moribus opem fert, præterquam ab aspidē illatis. Sunt & qui nigri ueratri recentem radicem in uulnus figendam consulant: quod hæc (ut equidem me experientia cognouisse fateri possum) uirus ualentissime extrahat. Quamobrem Tridentina rura cum iumentum aliquod à serpente icitur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio ellebari nigri radices in uulnus inserunt. Prosumt etiamnum magno iuuamento cæpa, allium, porrum, asphodeli, & dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut Mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta, & illita. Non secus auxiliantur, iridis, ari, phu, utriusque chameleonis, lilij, hemerocallis, helenij, fœniculi, smyrnij, gladioli, scillæ, sparganij, cyclaminij, bryonia, utriusque raphani, & bulbaceorum omnium radices, concisæ, ac decoctæ, & moribus illitæ: quæ omnia sæpe à nobis experta sunt. Conferunt præterea bdellium, Syriacum bitumen, pix liquida, castoreum, montanarum caprarum simum, euphorbium, sulphur urinae admistum, sal, nitrum, taurinum fel, oleraceæ erutæ, utrumque laser, galbanum, sagapenum, panacis lacryma, erica, hyssopum, origani omne genus, dictamnium Cretense, & Italicum, calamintha, conyza omnis, uerbenaca, haliacabum, satiuæ & agrestis ruta, sonchus tam aspera quam lauis, sisymbrium, sinapi, nasturtium, lepidium, iberis, thlaspi, aut in emplastris, aut in fomentis exterius adhibita. Quæ uero pota, uel deuorata ualentissima censentur: ea omnia erunt, quæ in nostro in huius libri præfationem commentario longiori catalogo recensimus. tametsi priuatim ad uenenatos istus præferantur Medica mala, & eorum semen: quin & echij, & uiticis, & ligustici, & pæonia, & hyacinthi: præterea uirides platani pensiles pilulæ, iuniperi bacca, conyza, chamædrys, scordium, chamæpitys, echini terrestris caro, gallinaceorum & gallinarum cerebella, leporis & equi coagulum ex uino potum, marinae testudinis sanguis cum cymino, porri succus ex melle, nasturtium, maioris centaury, gentiana, albi dictamni, et superior gladioli radix, thlaspi, pulegium, Cretense dictamnium, elichrysi coma, ranæ oleo incoctæ, & sale conperse, earundem ius, oleo & sale adiectis, & cerui genitale siccum, & in puluerem potum. Mirificum ac singulare remedium præstat illius herbae radix, quam Coritienses, ex eo quod serpentium moribus celeriter, & efficaciter medeatur, Serpentinam uocant, cuius historiam descripsimus libro secundo in coronopi mentione. hæc siquidem in puluerem ex uino hausta cochlearis mensura, à ueneno serpente demorsos breui tempore sanat: neque ea solam ualet aduersus uirulentos istos; sed etiam contra epota uenena. Iis ferè uiribus pollent (ut quidam recentiores fatentur) flosculi syluestres roseo colore micantes, quos nonnulli syluestres garyophyllos uocant. Porro Galenus libro de theriaca ad Pisonem, cæteris antidotis tam simplicibus, quam compositis ad uirulentorum morbum Andromachi theriacam prætulit his uerbis. Theriaca est procul dubio apud uniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quod pollicito neminem frustraretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum unquam à feris, quæ hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota perisse memoria est proditum. Nullus eadem præsumpta, haud multo post morsu impetitus, belluæ ueneno ceu illam superante interijt. Quod subinde nonnulli prætores etiam, penes quos uitæ, & necis potestas est, experiuntur: atque medicamentum probare uolentes, an quod promittat præstare quoque possit, in omnibus iam ob praua quedam, & illegitima facinora ad mortem iudicatis, de ipsa faciunt experimentum. Nos autem cum in hominibus id non possimus, in alijs quibusdam animantibus idem facientes, ueram medicamenti probationem inuenire conemur. Nanque gallis, qui domi non enutriti, neque nobis sunt contubernales, sed potius agrestibus, & sicciore præditi temperamento, captis, feras obijcimus, & qui inter illos non biberint ex medicamento, protinus intereunt: qui uero biberint, conualescunt, & à morsu uitam retinent. Interdum uero medicamentum num adulteratum sit, hoc quoque modo probare conuenit. Si epota theriaca, non purgetur, qui purgans sumpsit medicamentum, hoc ipso iudicamus antidotum esse præstantissimum, quoniam purgationem, ei qui medicamento usus sit purgante, impeditur, ut tali experimento à ueri medicaminis inuentione nunquam aberrauerimus. hætenus Galenus. Cuius nimirum atate qui prætorum in facinorosos exercebant iudicium, facile probare poterant num theriaca probatæ esset facultatis, an adulterina. Nanque pluribus in locis qui ob sua facinora mortis supplicio damnabantur, non semper capite, aut quouis alio pœna genere necabantur, prout leges statuebant: sed sæpius in theatrum ducti, ut mitiori supplicio è medio tollerentur, aspidibus, & uiperis offerebantur demordendi. Huius rei testis est Galenus eodem libro ad Pisonem, ubi post enarratum Cleopatæ interitum, sic inquit. Pluries in magna Alexandria sum contemplatus, quam celeriter aspidēs homines perimant. Cum enim aliquem hac pœna lege damnatum, humaniter, citoque uolunt occidere, adijciant ipsius pectori feram, iubentesque paululum ambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio. Probanda igitur fuerit theriaca, præsertim quæ sit hoc tempore, antequam ematur, uel alicui propinetur, in gallis agrestibus à feris sæpius enarratis demorsis, ut docet Galenus, aut in alio quouis animali: etenim in simijs (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quod simia magis cæteris hominem refemali: etenim in simijs (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quod simia magis cæteris hominem refemali: etenim in simijs (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quod simia magis cæteris hominem refemali.

898. rant. Cæterum si qua in Italia Theriaca nunc reperitur, quæ mihi probanda sit, ea sanè fuerit (seruata omnium pace) quæ Verona ad Campanæ aureæ insigne, à Francisco Calzolari pharmacopæo quam peritissimo simplici-
ciumque medicamentorum indagatori acerrimo, parari solet. Cum ea haud minora præstare uideatur, quam quæ olim Galeno Imperatoribus parabatur. Siquidem præter mirificos quosdam successus, quos (ut ego mihi testis esse possum) in uarijs, ac diuersis iam ferè deploratis uidimus morbis, non desunt quoque, nonnullorum aliorum haud infima doctrina medicorum testimonia, qui hac theriaca usi sunt, ac quotidie utuntur, admirandis admodum successibus.

60. Verum enim uero cum ingenui, beneficique uiri sit munus, huiusmodi auxilia tam humano generi saluberrima, in omnium conspectu palam facere, ac per uniuersi orbis oras scriptis extollere, ne defraudetur homines, si silentio inuoluam ea, qui bus mortaliu uita tueri possit, ac præsens quandoque mors euinci, et superari, ego quidē, qui inuanda cum Reipubli-

Theriaca lau-
dibus à Gale-
no celebrata.

Sup. epist.

ca. tum posteritati continuo operā nauare non desino, huiusce sanē admirandae antidoti uires reticere nō possum. tametsi non defuturos sciam inuidos, ac maleferiatos, qui haec detrectare conabuntur. Atqui horum uecordiam confringent nonnullorum clarissimorum medicorum testimonia, quae nunc in medium afferam. Testatur enim uir summa experientia clarus Antonius Caprianus Mantuanus, qui suam ob raram doctrinam, & in morbis medendis solertiam ab omnibus Sacrosancti Concilij Tridentini Patribus in medicum ascitus est, se quidem in quibusdam, qui uenenum hauserant, in pestilenti febre affectis, in melancholicis, ac quartana febre laborantibus, Calceolarij theriaca felicissime admodum esse usum, non solum semel tantum; sed saepius atque pluries. Siquidem is (ut lucidiori testimonio haec comprobata habeantur) historiam quoque narrat cuiusdam puellae, annorum duodecim, quae Mantuae, in domo nobilissimae matronae Annae Bonattae pestilenti febre laborabat. Siquidem cum iam (ut ipse scribit) omni arteriarum pulsu, ac uoce esset destituta, ad uitam breui admodum tempore renouata est, una tantum huiusce theriacae drachma uino Cretico dissoluta, uolenterque propinata. Scribit praeterea uir non postremae eruditionis Ioannes Baptista Oliuus Vitellianensis Illustrissimi D. Vespasiani Gonzagae medicus se hoc singulari antidoto proprium filium a morte liberaffe, qui argentum sublimatum saccharum esse existimās, domesticorum incuria uorauerat. Est & Prosper Borgarucius Urbinas Sereniss. Galliarum Reginae Medicus, qui quoque fatetur se sanasse Patavij feminam quandam, (praeter ceteros a se curatos) quae pariter argentum sublimatum sumpserat, propinata tantum Calceolarij theriaca. Est quoque, praeter hos uir summa doctrina insignis Dominicus Montefaurus Medicus Veronensis, quippe qui scribat plures a se sanatos celeberrimo hoc antidoto; quorum nonnulli a uirulentis animalibus demorsi fuerant, quidam uero uenenum uorauerant. At qui longē maiora fatetur Hieronymus Iulianus medicus haud uulgaris. Quandoquidem scribat is a se Veronae huiusce antidoti auxilio ad uitam fuisse restitutum militem quandam e Tolentinorum familia, qui ex potu succi radicis sambuci, sanguinis plurimum per sedem emiserat: quinetiam feminam quandam, quae non solum deorsum, sed etiam sursum, magnam sanguinis uim effuderat, ob potum colocynthidis dilutum ex Cretico uino paratum. Atque his addit uir iste fidedignus, huiusce theriacae potu sanitati fuisse restitutam mulierem alteram, e Discipulorum gente, diuturna admodum Cachexia adeo affectam, ut tanquam deplorata iam negligenter a medicis; uermibus plus mille (quod omnibus mirum uideri debet) per sedem pulsus. Tacebo interim admiranda quaedam, quae de huiusce antidoti mirificis successibus meminisse solet Ioannes Baptista Susius Mantuanus Medicus non imperitus, quin etiam alias nonnullas historias haud minus admiratione dignas silentio inuoluam, tum ne lectoribus molestus esse uidear, tum etiam quod intentio nostra suum potius habeat scopum ad medicamentorum cum simplicium tum compositorum, describendas facultates, quam ad historias recitandas. Quamobrem iam alio sermonem meum conuertam, dicamque ingenuē me nihil penitus mirari quod theriaca, quae Veronae a Francisco Calceolario paratur, haec omnia praestare queat; cum haud me latere sciam eandem minori succedaneorum numero esse paratam, quam unamquamque aliam, quae nostra hac aetate in Italia habeatur.

Namque nullam scio ante hac paratam esse theriacam, in qua legitimus uenerit amomum, atque legitimus costus Arabicus. Quae quidem rara admodum medicamenta, cum mihi examinanda missa sint ab ipso Calceolario, cumque in his omnes obseruauerim notas, quae Dioscoridi ijs tribuuntur, ea quidem mihi seruanda proposui ijs tantum demonstranda, qui fortasse nostris hisce commentarijs minus fidei quam par sit adhibendum esse putabunt. Quin autem costus hic legitimus sit Arabicus, praeter ceteris Dioscoridi commendatus, nihil sanē est quod uerear: quippe quod leuis, plenus, densus, aridus, coloratus, acris, intus candicans, & (ut Galenus inquit) subamarus habeatur. Quanquam enim legitimus Indicus (mea quidem sententia) est costus quem nuper ex orientali India ad nos detulit Cecchinus Martinellus Rauennas Pharmacopaeus Venetus ad Angeli insignem (ut superius libro primo de Costo agentes disseruimus) cum tamen Dioscoridis testimonio Arabicus ceteros antecellat, non possum non affirmare Costum a Calceolario sua in theriaca additum, omnium esse praestantissimum. Ceterum si quispiam fortasse reperiret adeo contumax, atque incredulus, (ut inuidi ac zoili esse solent) qui tantorum medicorum testimonijs astipulari nolle, atque nequiret, faciat (obsecro) ipse met huiusce antidoti periculum. Nam postea cognoscat nos fabulas non uenditare rei medicae studiosis. Haec itaque tantum dixisse libuit tum in uniuersa Reipublicae commodum, ac deinde, ut nostrae huius aetatis Medici Calceolario Viro optimo, ac nunquam satis laudato ingens hoc beneficium acceptum referant. Cuique non parum etiam debere scio nostra haec commentaria, quod splendoris non modicum ijs accesserit Calceolarij ipsius diligentia. Quippe qui raras nonnullas ad nos miserit plantas. Hinc itaque conijcere poterunt, qui haec candidē legerint, falso a quibusdam malē sanis hominibus, Calceolarij theriacam impugnari. Narrant quidam antiquitus fuisse gentes in pluribus orbis partibus, quae suapte natura cum serpentibus degebant, tractabantque manibus, nullo unquam ab his morsu accepto. Cuius rei testis est Plinius libro VII. cap. II. ubi ita scriptum reliquit. Crates Pergamenus in Helleponto circa Parium genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiā nunc esse paucos ibi, quorum saluā contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Aphrica genus Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, a Psyllo rege dicta. Horum corpori ingentum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas. Mos uero liberos genitos protinus obijciendi sauisimis earum. eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Haec gens ipsa quidem propē interemptione sublata est a Nassomonibus, qui nunc eas tenent sedes. Genus tamen hominum ex his, qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerant, hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia Marforum gente durat, quos a Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse ijs uim naturalem eam. haec Plinius. Veruntamen, ut author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, Marfi qui suo tempore extabant, contra serpentium uenena nullam utique propriam habebant facultatem: sed fraude

Gentes tuta
a serpētibus,
eorumq; icti-
bus meden-
tes.

- fraude quadam uniuersam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit. Circulatores hi nunquam congruo tempore uiperas uenantur, sed multò post uernationem, cum non amplius uigent. Captas autem ipsas crebrò sibi ipsis affuescunt, & cibis non solitis enutriunt, immo carnes ipsis permittentes, & continuè mordere cogentes, ut uirus ex earum ore uacuetur efficiunt. quinetiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, ut uidentibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificij imperitis. hæc Galenus. Ceterum id fraudis dolue genus, nostro etiam tempore Fraus circumforaneorum, qui diui Pauli stirpem mētiuntur. locum habet, in his præsertim circulatoribus, & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè Vnguentum Nicandri. mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quòd serè omnes Apuli sint ex Leccia urbe oriundi, aut ex circumstantibus locis. quànquam facillè possunt originem duxisse à Marsis eorum uicinis, qui sexcentenis, aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum igitur fuerit ab eorum nugis: nam quicquid loquuntur, pollicenturque, id omne fraudulentè, & dolosè agunt. Capiunt enim uiperas abeunte iam hyeme, & ut magis ab earum moribus se tutentur, manus sibi perquam diligenter inungunt quodam unguento hac in uernatione ab ipsis experto. Vnguentum illud conficitur ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radice, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinae folijs, lauri baccis, & alijs quibusdam additis. Affirmant eo unguento perunctos à serpentibus ici non posse. Quod ego facillè crediderim, cum etiam apud Nicandrum in the- Vnguentum Nicandri. riacis unguentum repperim, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non possit. Nicandri uerba subiiciam, quæ soluta oratione ita redduntur. Quòd si in triuijs mista reptilia iam recens generantia sese, & rem secum habentia, in ollam mittas, repones aduersum perniciosas noxas remedium. Inijcies autem in olla illam cerebri, seu medullæ cerni recens casti drachmas triginta: cotylas quatuor rosacei, cuius primam, mediam, & tertiam Vnguentum Nicandri. expressionem unguentarij præcipuas, & solas numerant. Olei splendentis crudi totidem cotylas infunde, & cotylam cere unam, atque hæc in rotundo uase celeriter calefacito, donec liquefactæ serpentium squamæ mollescant. postea arte paratam molam recipies, & hæc omnia in unum mista turbabis, teresque cum serpentibus. Longè autem spinas separa: quandoquidem maleficum illis uenenum adhareat. Omnia porrò membra ex hoc unguento inungue, tumque uel in quâuis uiam, uel grabatum etiam te tutò conferes, uel cum arentis æstatis tempore ad aræ opera cinctus, tridentibus profundum manipulorum aceruum disquisiueris. hæc ille. Capiunt igitur qui Marsos se faciunt uiperas, aliudque quòdvis serpentium genus hoc modo: captisque statim caput salina perfundunt, cuius contactu non parum uilescunt, et ueneni feritatem deponunt, quòd hominis salina facultate sit illis prorsus contraria. Cum autem in foro, ut miraculosum de se spectaculum præbeant, ab his nullo ueneni incommodo demordise facere uolunt, oblato prius illis duræ carnis frusto id dentibus dilaniare cogunt, ut uirus, quod prope dentes quosdam uesiculis continetur, in mansam effundatur carnem. Non desunt tamen qui etiam uesiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius ueneno repleantur. Itaque hac fraude uniuersa gentem decipiunt. Verum pulcherrime horum fraus quandoque detegitur, cum simul in eodem foro plures eiusdem prauis generis homines contendunt, ut alter alteri primum locum præripiat, & summam apud populum auctoritatem consequatur. Nam ij, ut quisque se legitime ex diui Pauli familia ortum ostendat, uiperis, quibus uenenum exemptum non sit seinuicem dilacerant, præsumptis tamen suis fallacibus antidotis: quibus tandem frustrati, à ueneno uicti relictis uexillis, tanquam moribundi, suis è pulpitis in terram cadunt. Et certè nisi statim periti medici illis opem ferrent, mortem sæpe immaturam oppeterent: licet etiam interdum occumbant, & animam cacodæmonibus, corpora uerò suis serpentibus deuoranda relinquunt. Equidem memini, cum essem Perusij, me duos huiusce generis circumforaneos uidisse in foro, qui in tribus corporis partibus à uiperis demorsi erant: & ij sanè ambo perisissent, nisi Carauitus ille Bononiensis chirurgicus, & præceptor meus, oleo nostro de scorpionibus eos inunxisset: nec suus illis profuisset lapis, quem uendunt, & omnibus præferunt, aduersus omnia uenena. Quemadmodum idem non profuit ijs, qui Tridenti inuicem in foro demorsi, & ueluti mortui in hospitium delati, prædicto oleo sanitati restituti fuere, magno quidem amborum discrimine, ac dedecore. Sunt qui dicant eum lapidem, uel potius terram obsegnatam, à Melite insula allatam, quam omnibus præponunt antidotis, uim omnino aduersus serpentium uenena efficacem habere, quemadmodum & ea, quæ à Lemno insula, Lemnia uocatur. Veruntamen ubi ab aspide, uel uipera quis fuerit demorsus, parum uel nihil proficit. quamobrem credendum minime fuerit, panem uel uinum, quibus suas ij admurmurant cantilenas, eos qui sumpserint, tutos à serpentibus, & alijs id genus uenenum ei aculantibus, ad integrum usque annum seruare posse. Quandoquidem nouimus nos, qui hoc pane deuorato se tutos à serpentibus existimantes, serpentium uenationi se dedere: sed ab ijs tandem demorsi huius admurmurati panis opinione falsi interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiuntur, quibus quadam ea à cælo facultas tributa est, ut à serpentibus non mordeantur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nulloq; artificio aut uerbis aspides, & uiperas quotidie capiebant, nec unquam ab ijs icti fuere. quauis serpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò manibus compressi fuerint, ac diutius in nudo eorum sinu gestati. Neque præterea negauerim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus compelli, quòd plurimis id constet experimentis. Ceterum, ut nihil quod ad curationem ictuum uirulentorum facere possit, à nobis prætermittatur, qui omnia quæ scimus, ingenue docemus, non uerebor prodere memoriæ (etsi id sciam ad medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quoniam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictos sanabat, ipsis absentibus agris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremita significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere uellet. Quòd si id se facturum respondebat, iubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultelo totius pedis uestigio lineam circumducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ cultelli cuspide hæc uerba inscribebat.

CARO CARVZE, SANVM REDVCE, REPVTA SANVM, EMANVEL PARACLETVS. *mox terram eodem gladio abrahebat, ita ut omnes abolerentur characteres: abrasum pulverem fictili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam prebebat. Sed certè mirum est, quòd eadem hora ictus sanabatur, quæ nuncius potionem illam sumpserat, ut mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in uirulentos ictus, quæ utebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusq; remedium, quod habeant ij, qui suam originem in diui Pauli familiam falsò referunt.*

Σφίγες, καὶ μέλισσαι.

VESPAE, ET APES.

CAP. XLI.

INter ferientium uenenatorum notas, nihil de uespis, & apibus articulatim digestissimus, quòd conspicuè omnibus sint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obseruetur: inter remedia tamen earum meminisse nō fuit alienum. Igitur aduersus utrarumq; ictus prodest illita malua, & hordeacea farina cum aceto, ficulneum lac in uulnus instillatum, & muria, aut aquæ marinæ fotus.

Vesparum, & apum ictus, & remedia.

ET si uesparum, & apum ictus nemini unquam attulerit necem; cum tamen dolores molestissimi inde quandoq; oriantur, non alienum, neque inutile fuerit ea nosse medicamenta, quibus faciliè idem mulceri possint. Quamobrem iam dictis à Dioscoride remedijs ea addenda duximus, quæ priuatim scribit Aetius lib. xiii. sic inquit. Si quis ab apibus, & uespis illæsus permanere uelit, eum maluæ folia cum oleo illita, & eruca, siue bruchus cum oleo illitus asseruabunt. Quandoquidem uerò quidam ab his clanculum percussi, ob dolorem per-
turbantur, putantq; se à maligno aliquo animante petitos esse, necessarium existimo prius ostendere quæ signa horum ictus comitentur. Hos itaque, qui ab apibus punguntur, dolor ictus consequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu sitarum: stimulus autem omnino in percusso loco reperietur. Eadem etiam hos, quos uespa pupugit, concomitantur, sed intensiora: uerum stimulum uespa in percusso loco non relinquit. Auxilium autem utrique ferunt luto, aut stercore bubulo eis illito cum posca: aut maluæ folijs impositis cum posca: aut cimolia cum malua & posca. Naturaliter autem opitulatur ueneranda, & niuica strombi conchylij imago in sigillo ferreo exculpta, & loco ictus appressa: non enim permittit amplius inflammationem generari. In potu præterea ipsis foliorum lauri tenerorum drachmas duas cum uino austero præbeto. hæc Aetius. Cæterum compertum est, dolorem statim sedari illitis muscis prius contritis. Id quod similiter præstant thymbra, melisophyllum, & sisymbrium.

Φαλαγγία.

PHALANGIA.

CAP. XLII.

DEmorsis à phalangijs locus quidem ipse, quasi ab impactu aculeo rubet, non intumescens, nec per ambitum calidus est, sed mediocriter humescit: ubi uerò contrariorum occursum refrigit, consequitur corpore toto tremor, distentiones poplitum, & inguinum conuulsionibus non dissimiles. in lumbis collectio exoritur, & perpetua urinæ libido lacescit, multaue reddendis excrementis colluctatio. uniuersa cute frigidus sudor emanat, collacrymant oculi, offusisque nebulis caligant. Horum ictibus ficulneum cinerem adiecto sale trito, & uino imponere oportet: aut radicem syluestris punice quàm tenuissimè tritam: aut aristolochiam cum hordei farina, & aceto subactam. Vlcera
aquæ maris proluenda, aut apiastri decocto, foliaque eiusdem illinenda. Lauacris perpetim utendum, & propinandum abrotoni semen, anisum, aristolochiā, cicer syluestre, cuminum Aethiopicum, cedrides tritas, platani corticem, & trifoliæ herbæ semen: priuatim autem, singulorum ex ijs binas drachmas dare cum uini hemina conuenit. item myricæ fructus, & chamæpityos, & uiridium cupressi pilularum decoctum, admisto uino. Sunt qui fluuiatilis cancri expressi succum cum lacte, assumpto apij semine, confestim molestijs liberare prodant.

Phalangiorū genera ex Aetio.

Phalangiorum genera quanquam plura à ueteribus describuntur; tamen Aetius lib. xiii. cap. xviii. sex tantum numerantur, his uerbis. In phalangiorum genere primum quidem rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum sclerocephalum, sextum scolecium appellant. Ac primum quidem Rhagium, id est, acineum, figura rotundum est, colore uerò nigrum, acini uia nigra similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuissimos. Alterum uerò Lupus appellatum, muscas perdit, eisq; pascitur; ac corpus quidem habet latum, & uolubile, partes uerò circa collum ipsis incisæ sunt: amplius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc est, formicarium dictum, formica maximè assimilatur, colore fuliginoso: corpus uerò eius uelut astris quibusdam insignitum est, maximè circa dorsum. Quartum deinde Cranocolaptes, sublongum est, et uiride, stimulumq; iuxta collum habet, atque si in quem irruat, locos circa caput petit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet saxeum, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus similia animalibus illis, quæ circumuolitant noctu lucernas. Sextum autem Scolecium siue uermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Atque hæc quidem species phalangiorum enumerantur. hætenus Aetius. Qui tamen cuiuscunque phalangij notas, & indicia seorsum non descripsit (genus enim diuersum diuersa quoque parit symptomata) sed omnia in commune simul collegit. Quamobrem si
particulatim

Phalang. genera, & morsus notæ ex Nicandro.

Phalagiorum ictuum signa, & curatio ex Aetio.

Tarantula venenum, & remedia uide li bro 11.

Σκοῶ-

- particularim cuiusque phalangij indicia per se scire cupimus, Nicandrum consulamus. Is siquidem in theriacis præter id quodd pluræ, quàm fecerit Aetius, phalangiorum genera reddit, singulorum etiam priuatim indicia describit suis uersibus, qui ita paraphrastice in Latinum uertuntur. Opera iam nunc noxi consideranda phalangij, signaque eius morsus. Primus itaque splendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedibus prorepes, medium uentrem ore, & dentibus septum habens. Cui ab hoc insectum fuerit uulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sauciatus foret: oculi uerò inferiori parte rubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, insigitur, statimque color, & membra hominis à supernis ad ima uergere uidentur: neque penis semine uiuidus demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genuum nexus dissoluit. Asterion iam secundum obserua, in cuius dorso pingui quadam relucet, ac lucida in corpore uirgula. Percussus ab hoc inexpectatus horror cum flamine quodam adoritur, caput uerò somnus grauat, genuum & membrorum nexus, & imbecillitas fit. Cyaneum aliud sublime, crinitum, & asperum equaliter est. Difficilem corpori infert illud puncturam, quodcumque labefactauerit, corque graui languore succumbit. Nox & caligo tempora circumstant, uomitumque edit, è collo lubricum, ab araneis telis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrostes, qui specie sua lupo similis est, muscarum interemptori, qui apum obseruator est, culicum qui psenes dicuntur, & æstorum, & omnium quæ ad telam ipsius peruenerint. Hic imbellem plagam, et uanum uulnus homini infligit. Quod autem Dysderi, siue speceum appellant, rutilum satis, uespa crudis uescenti per simile. Hic si quempiam uulnerarit, ingens è uulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, alii etiam neruorum cordis, & uenarum languentium trepidatio, aliàs uirium destitutio, ut percussus sapius domet, atque interimat. Extremi maleficij animal, somnum adferens, qui hominem quiescere ab huius seculi laboribus faciat. Est præterea Formicarij dictum, quod formicis planè simile sit, collo quidem rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine factæ, par est, undique latum, stellatum dorsum, punctisq; distinctum gerens, cui subcinericium tempus ad modicam ceruicem attollitur. Atque ex hoc phalangio dolores priorum similes uenenatorum ueniunt. Sunt & alia parua phalangia scarabeis similia, quæ in agris inter legumina sua carpunt pascua. Horum circa cruciantem morsum tubercula, & pustula exurgunt, cor oberrans furit, lingua incondite obmurmurat, oculi etiam subuertuntur. Educatur in Aegypto in perseæ folijs, quem Cranocolapten dicunt, phalange similis, quæ circum lucernas cum impetu uolitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, uterus autem grauat. Hic ubi cuiuspiam stimulum infixit, quem ceruice tenus gerit, facile sanè citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quod sclerocephalum ijs simile fecerit bestiolis, quæ noctu lucernas circumuolitant, Nicander uerò huic cranocolapten comparauerit. Sed iam ea prosequamur, quæ de phalangiorum ictibus tradidit Aetius, qui loco superius citato sic habet. Quæ percussos à phalangijs concomitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morsus porro tenuis est, ut uix conspici possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnunquam uerò totum corpus aggrauatur. amplius & dolor assiduus adest, tremor, pallor, uigilia. Quibusdam uerò pudendi tentigo, & circa caput priuiritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymantes, ac canui, & uenter inaequaliter eleuatur. Intumescit autem uniuersum corpus, faciesq; et maxime circa linguam partes, adeo ut impedito sermone balbutiant demorsi. Quibusdam uerò urina emittendæ difficultas adest, cum pudendi tentigine, & dolore. Si uerò minxerint, aquosæ ipsorum sunt urinae, quædam araneorum telis similia in se habentes, & uomitus quoque similis. aliquando uerò & per uomitum, & per uentrem talia excernuntur. Ceterum in calidam aquam demissi, dolore leuati sibi uidentur: post uerò è balneo egredientibus intentum dolet pudendum. Senioribus uerò pudendum plurimum laxatur, ac minime intenditur. Atque hæc quidem communiter ad omni ictus sequuntur. Si uerò cranocolaptes aliquem percusserit, caput magis dolet, & uertigines consequuntur, frigus continens, delirium, corporis iactatio, & uentriculi punctiones. Omnes autem à phalangijs percussi iuuantur assiduis balneis: ictus etiam locus ex trifolij bituminosis decocto, cum oleo proluatur, totum uerò corpus ex cerato liquidissimo pinguefiat. Iuuantur etiā fomento spongiarum in calido aceto tinctarum, & plagæ continuè adhibitarum. Cataplasmata autem eis conueniunt: bulbi, sanguinaria, porrum, furfures aceto mactati, hordeacea farina incoctis cum ea in uino aut melle lauri folijs, ruta, grossi, caprinum stercus cum uino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto & cyperus. hætenus Aetius. Ceterum Dioscorides uarijs in locis huius totius operis de medica materia plura alia medicamenta intus in corpus sumenda aduersus phalangiorum morsus commemorauit, præter ea quæ hoc capite speciatim retulit. Ea autem sunt, si summam colligantur, myrti baccarum succus ex uino potus, succus item foliorum mori cyathi mensura, lixiuum è fici uel caprifici cinere paratum, asparagis radicem decoctum, agrestis lactuca, coris semen, hederæ succus ex aceto potus, ruta ex uino hausta, hieracium, dauci semen, melanthium drachma pondere ex aqua potum, aparine, melissophyllum, & phalangium herba ex uino pota, pentaphyllum, hyacinthi radix, & sedum minus. Quæ uerò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc sunt, nullus piscis dissectus, maluæ decoctum, aqua marina, & marinorum iunctorum tenella folia. Nec desunt composita medicamenta ab auctoribus tradita. quæ si quis uidere & habere cupit, Galenum consulat libro secundo de antidotis, ubi ualentissima describuntur antidota ad phalangiorum ictus, è pluribus ueterum clarissimorum medicorum monumentis excerpta. In summa tamen legitima theriaca, & Mithridatium contra phalangiorum uenenum cæteris præstantiora censentur. Sunt etiamnum in phalangiorum genere recensendæ, quæ nobis in Hetruria TARANTULAE uocantur. Quarum historiam, & admiranda symptomata superius libro secundo abundè retulimus, cum de phalangijs differeremus. Quinetià inibi docuimus, quo modo ab ijs icti curentur multis instrumentis, ductisq; quàm longissimis tripudijs. quare eò se conferre poterunt, qui hæc scire desiderant.

SI Scolopendra, aut dicta ophiostene, morsum intulit, locus per ambitum liuore sugillatur, & com-
putrescit: interdumque, licet raro, sæculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari lo-
cus incipit, ulcusque id negocium exhibet, ferè remedijs inuictum: præterea toto corpore prurigo
sentitur. Hæc ubi morsum infixit, sal quàm leuissimè tritus, ex aceto uulneri inspargendus, aut ruta
sylvestris superponenda. Locus acida muria fouendus, & danda in potu aristolochia cum uino, aut
serpyllum, aut calamintha, aut ruta sylvestris.

Scolopendra
uenenosæ con-
sideratio.

TErrestres Scolopendras Hetrusci centipedas uocant. Sunt enim in Hetruria omnibus uulgaris notitiæ uer-
mes, innumeris utrinque pedibus refertæ, colore subrufo: diuerso quoque genere constant. Ceterum ea
tantum ictu uenenum relinquunt, quæ quoddam morsu serpentes interficiant, ophiostona appellantur, quarum
tantum existimamus hoc loco meminisse Dioscoridem. Veruntamen quæ in uniuerso genere ea sint hætenus cõ-
pertum nõ habeo. Quibusdam in regionibus tanta copia increuere scolopendra, ut fugati ab eis populi, proprios
deseruerint lares. quod Arerietis contigisse scribit Theophrastus. Progreditur scolopendra tam in anteriorem,
quàm in posteriorem partem. Idcirco scribit Aristoteles lib. II. cap. VII. de historia animalium, quod dis-
secta Scolopendra altera parte in caput, altera in caudam mouetur, & serpit. Vnde uidetur existimasse Ni-
cander, hanc bicipitem esse, ut eius uerba in theriacis innuunt, cum inquit. Modicaque pemphredon, biceps-
que scolopendra. Cuius euntis ala, ut remi nauis, festinant. Non inepta quidem Nicandri comparatio: nam
scolopendra pedum multitudine uelocique motu triremem representant. Harum morsibus (ut Dioscorides ait)
auxiliantur asphodeli semen, & flores ex uino poti. Quinetiam (ut scribit Aetius) ea omnia scolopendræ icti-
bus medentur, quæ priuatim muris aranei morsibus conueniunt, de quorum curatione paulò inferius dicemus.
Præferunt antiquorum nonnulli cinerem aceto subactum, & uulneri illitum, item scillam: præterea pulegium,
rutam, & mentham ex uino potam. De marinis Scolopendris tradidimus superius libro secundo. Nec tamen
mihi compertum est, aliam noxam ab ijs inferri, quàm ingentem pruritum ijs tantum partibus, quibus inhæse-
rint (ut scribit Aristoteles, & Dioscorides) earum erucarum more, quæ pilis horrent, & quæ præsertim in
pinu uitam agunt.

Scolopendræ
morsus reme-
dia.

Scorpionis morsu inflammari statim incipit locus, & indurescit, ac intentus rubet, uicissimque do-
lore premitur: modò siquidem exæstuat, modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & ali-
quando meliusculè habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus, & tremor. Ex
tremæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pal-
lor membra decolorat, & dolor, tanquam ex pungente acu, per uniuersam cutem sentitur. Percussis
præsentis est auxilio ficulneum lac in uulnus instillatum. Scorpium ipse, qui ictum uibrauit, tritus, & per-
cusso loco impositus, suæ plagæ remedium est, ob cæcam quandam naturarum (ut constat) discordiam,
quæ antipathia appellatur. Præterea tritus, & impositus cum sale, lini semine, & althæa, scorpionis con-
uenit. Sulphur ignem non expertum, resina terebinthina exceptum, & emplastri modo adiectum, au-
xiliatur. Itidem galbanum ad splenij formam ductum, & calamintha, quæ trita illinatur, & farina hor-
dei in uino parata, in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & uulneri iniectum opitulatur. Hæc
ad affectum locum pertinent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cuiusmodi sunt ari-
stolochiæ, præsertim corticis binæ drachmæ cum uino, tusa gentiana, & pulegium decoctum, & baccæ
lauri pauco numero tritæ, & calamintha cum posca, in qua magnopere discoqui debet: cupressus cum
uino, & ruta, nec secus ficulneum lac: laserpitium, si adsit: sin desideretur, peucedani succo utendum.
efficax est potum trifolij, & ocini semen. Horum autem omnium uicem pensat iugis lauari usus, euo-
catus sudor, & dilutæ uini potiones.

Scorpionum
genera ex Ni-
candro.

PLura, ac uaria antiquis numerantur Scorpionum genera, ut latins libro secundo diximus, quorum alij mul-
tum, alij parum suo ictu efficiunt alij uero pro diuersitate locorum nihil penitus ledunt. Id quod testatur
etiam Aristoteles lib. VII. cap. XXIX. de historia animalium his uerbis. Morsus etiam beluarum ex lo-
corum diuersitate plurimum differunt. Nam in Pharo, locisque alijs non ledunt. Alijs uerò & præcipue in
Scithia multi, magni, & nocui sunt, adeo ut si uel hominem uel quamuis bestiam percusserint interimunt: nec
sues euadere possunt, quanuis ceteros uirulentos ictus minime sentiant. Porro Nicander in theriacis scribit
eorum octo reperiri genera, his uerbis. Agedum aculeo dolorifico armatum scorpionem canam, eiusque tetri-
cum genus. Quorum primus albicans, neque fonticus, neque lethalis est. Sed cui rutila gena micant, calorẽ
flagrantemque mortalibus furorem incussit, quo malo homines horrore concutiuntur, & frigore, perinde ac qui
febre diuexantur, & acrisiti incenduntur. Qui liuidus est, malam trepidationem, et motionem tribuit hominibus,
quos percusserit, qui ceu attoniti, & uani, & stulti ridet. Alius uiridante colore, qui simul ac corpus hominis
conculserit, tremores, & frigora illico admittit, acrisque grando talibus uidetur circũstare, etiam si sol ardentissimè
radijs suis flagret. Talis tantaque eius stimuli afflictio, cuius uertebra nouem (lego septem, cum non plures scor-
pionum caudis inesse comperiantur) iuncturis connexæ apice suo nocent. Alius liuido colore, ingentem alium
gestat,

- gestat, latumque: herba enim uescens, semper insaturabilis manet, corpus etiam hominis exedens, inguini insolubili ictu nocens: tam uehemens eius genus, & ori morsus insitus, infixusque est. Deprehendes itidem similem scorpionem litorali seu marino cancro, qui albescentes algas fluctumque maris decerpit pascendo. Alij rursus incuruis æquales planè paguris uidentur, corpore grandes, chelis, & forcipibus æquè solidi, atque paguri, qui in saxosis cauernis demorantes sibi timent. quinetiam è paguris tales scorpiones, genus & ortum suum dicunt. Nam cum rupes, tenuesque, multum strepentis maris reliquerint algas, eos ex mari inescantes piscatores extrahunt. At paguri se peti ea uenatione sentientes, murum rimas, & nidos subeunt, ubi prolem perditricem habent, ibique è mortuis tandem paguris scorpij nocentes per foramina ista generantur. Postremò melichlorus tibi animaduertendus, cuius summum uerticillum prænigrum est, inextinctamque noxam infligit, hominibus certè insensissimus ille obliquo gressu corpus flammæ simile commouens: pueris uerò, & natu minoribus celerem interitum adduxit: quibus & circum terga densæ alæ expanduntur, locustæ fruges rodenti non dissimiles, hætenus Nicander. Cæterum scorpionum ictuum indicia, & curationem conscripsit diligentissime Aetius lib. xlii. cap. xix. sic in-
 10 quies. A Scorpio percussos uehementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditasque ac tensio, & stupor: circaque plagam, & totum corpus frigidus sudor: & his, qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina excitantur, ac intumescunt: qui uerò circa supernas, locus sub alis. Et hæc quidem leniter percussis adsunt. Validus autem ictus ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, & uerrucarum instar formicarum eruptio circa labra, & totum corpus, ut grandine se impeti putent. Facies distorquetur, sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lacrymæ viscosæ: durities articularum, anisque procidit, cum egerendi cupiditate: spuma circa os est, & uomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. His igitur serpyllum, althææ
 20 radicem, & elaphoboscum bibendum præbeto. Præter opinionem autem facit elaphoboscus, tum uiridis comesta, tum sicca pota. Cochleam item hortulanam maxime accipito, eamque unā cum operimento tritam, plagæ imposito, & confestim sedabis dolorem. Idem etiam uermes terreni facere dicuntur. Prodest præterea fluuiatilis cancer tritus, addito lasere, in uino potus. Confert uerbenacæ recta, aut uiridis cataplasmatibus modo imposita, aut sicca in puluerem pota. Conducit etiamnum puluis ex æqualibus partibus cumini, melanthij, & uiticis seminis confectus, & drachmæ pondere ex uino potus. Datur & pastinacæ semen, quin & ponticæ nuces: quippe hæ non modò in cibum sumptæ: sed in cingulo quoque gestatæ, gestantem ab omni scorpionum ictu tutum reddunt: hæc ex Aetio. Commune & uulgare remedium est plagam perungere ipsorum scorpionum oleo. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, cuius antea sæpè numero mentionem fecimus, hæc in curatione maxime conueniet. Scorpionum ictibus Dioscorides præter ea medicamenta, quorum hoc capite meminit, hæc
 30 quoque sparsim in superioribus libris mederi tradidit: nempe amomum melle subactū, fluuiatiles cochleas, mulum piscem recentem, sinaridem muria asseruatam, diuulsas lacertas, domesticos mures concisos, tritici farinam uino aut aceto subactam, sonchi & intubi succum, ocimum polentæ admixtum, amaracum ex sale & aceto, hieracium, laserpitij lacrymam, melissophyllum, chamæpityn: uerbasci illius folia, quod tantum aureum florem gerit, leucoij aurei semen: & polemoniæ radicem, cui tantam uim contra scorpiones inesse quidam tradunt, ut ij ab his non feriantur, qui eam gestauerint: quos, si fortè percussi fuerint, nihil tamen molesti passuros affirmant. Et hæc omnia prosunt tantum uulnere illita. Quæ uerò pota, uel deuorata auxilium præstant, eiusdem testimonio, hæc erunt: fluuiatiles canceri triti, & cum asinino lacte poti: asinorum & equorum, qui in pascuis degunt, simum liquatum in uino, & potum: oxylapathi, & oxalidis semen ex uino aut ex aqua potum, agrestis lactuca: abrotoni hortensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum, & heliotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrti baccarum uinum. E quibus omnibus cum plura possint confici antidota, pro uaria medicorum intentione, non operæ precium puto, nos hæc in re longiorem morâ ducere, ut quæ potius peritissimi cuiusque iudicio sit relinquenda.

Scorpionum
ictus, & cura-
tio ex Aetio.

Remedia alia
ex Diosc.

Τρυγὸν θαλάσσιον, σκορπίος καὶ δράκων θαλάσσιος.

PASTINACA MARINA, SCORPIO ET DRACO MARINI. CAP. XLV.

- S**I Marina pastinaca percussit, protinus accidunt molesti dolores, assidua conuulsiones, lassitudo, & Simbecillitas, mens percussis labat, postea obmutescunt: oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum uicinis partibus denigratur, & ita obstupefcit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis
 50 premat, atra sanies, crassa, & malè olens excernitur. Ei qui marina pastinaca icitur, omnia, quæ de uiperarum morfu paulò post referemus, simili modo conueniunt. Peculiaciter autem ictus à marino scorpione, & dracone inferuntur, qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant. Quibus absinthij, saluiæ, aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Ipsi etiam dissecti, uulneribusque impositi, sui cuiusque ictus remedio sunt.

- Q**ui à marina Pastinaca percussi sunt (ut testatum reliquit Aetius) his uulnere locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor. Acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulsio, nerui sauciantur. quapropter in aliquibus mors derepentè totum conuellens corpus comitatur. Narrant quidam, quòd si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat,
 60 & in arborem maxime quercum, suspendat ac figat, ipsam quidem arborem arefcere, ægrum autem sanari, atque id iuxta contrariæ affectionis, & remedij rationem contingere. Id quod etiam asserit Nicander in theriacis, his planè uerbis. Trygonem, hoc est, pastinacam, itidem maleficum, mareque uastantem draconem ar-
 cere

Pastinacæ ma-
rinae ictus fi-
gna.

Pastinacæ
ictus remedia

cere noui. Dolor autem sic hominem afficit trygon, cum oblongis sagenis defatigatum piscatoris aculeo suo ceciderit: uel etiam ramis arboribus infixus fuerit: nam tum arbor ea fit obscurior, ignobiliorq; . Siquidem ab huius morfu, cœsalis æstu, eius & radices perditæ unâ cum folijs flaccidæ redduntur, & arescunt: homini uerò caro putredine imminuitur. hæc Nicander. Ceterum auxilium sentiunt percussi, ut Aetius inquit, ubi stupor, & refrigeratio totius corporis consequatur, ex calidis illitionibus, & consimilibus cataplasmatibus. Proprie autem surfures aceto incocti, & pro cataplasmate impositi eis auxiliantur, & ipsum adeo acetum pro foru affusum maxime prodest. Magis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida: quo nimirum per attractoriam facultatem uenenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuius sunt partium, in altum prorepent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta, sulphur uiuum urinæ ueteri subactum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, saluiam, & similia. At uerò si hæc desiderentur, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito: mirabiliter enim auxiliatur. Dato item lauri decoctum, aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut sulphur, aut laser ex uino: aut succi fici guttas quinque, cum tribus serpylli granis bibendis præbe. Hæc Aetius aduersus pastinacæ marinæ ictus auxilia reddidit. Ad quos præterea commendatur saluæ decoctum continuè pluribus diebus potum: quia & scordium in puluerem tritum, & ex sui ipsius decocto potum, itemque uerbenaca. Non tamen ob id prætermittenda est theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta nostra essentia, cuius iam sæpe meminimus. Porro Nicander quoque nonnulla remedia protulit, quæ hæc sunt. Anchusæ folia, quinquifolium, rubi flores, arctium, oxalis, lycopsis, tordilium, chamæpitys, fagi cortex, agrestis pastinacæ semen, terebinthi fructus, phycus marinus, adiantum, smyrnium, eryngium, libanotis, cacty, & utrunque papauer.

Μυγάλη.

MVS ARANEVS.

CAP. XLVI.

A Mure araneo percussis, circa morsum in orbem inflammatio exoritur, nigraque pustula, diluta sanie turgens, exurit: proximæ partes liuent. Rupta pustula, depascens ulcus, nō ei dissimile, quod serpit, occupat. Intestinatorum quoque tormina, difficultas urinæ, & frigida asperginis offusio cōsequuntur. Huius morfibis auxiliatur ex galbano splenium, per se uulnere exterius impositum, ut medicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulso illita. Quinetiam mus ipse, qui morsum intulit, si dissectus apponatur, ictus sui ueneficia luit. Resistunt quoque acini dulcis punici decocti, & illiti: item porri, & allia contrita, necnon aquæ calidæ foris: sed hæc ad locum pertinent. Prodest potum abrotani decoctum, maxime si in uino detur. præterea serpyllum, & galbanum, & eruca uino madefacta: recentes cupressi pilulæ cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulso, & pyrethrum cum uino, & chamæleonis herbæ radix. Nec desunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritum murem araneum contra suos ictus commodè bibi. Quam historiam apud alios inuentam, dignam duntaxat censuimus, quæ adnotaretur. Alij asseuerant, demorsum non aliàs exulcerari, nisi prægnans mus araneus fuerit: tum sanè auxiliari ferunt.

Muris aranei
morsus notæ,
& curatio.

Q Vanquam Mus araneus, qui, quod colore mustela sit similis, Græcis μυγάλη dicitur, ab omnibus inter uenenata numeratur; attamen in agro Tridentino is nullam morsu infert noxam, quemadmodum nec scorpio. Historiam eius superius libro secundo retulimus. quare iam ad eius morsus notas, & remedia progrediamur. Demorsis itaque ab eo (ut Aetius inquit) uulnera manifesta fiunt: quadriduo enim ordinata uulnera conspiciuntur: & sanguis quidem primum purus promanat, paulo post uerò saniosus. animal enim ipsum putrefactione occidit. Consueuerunt etiam bullæ insurgere, quæ si quis disrumpat, carnem subiacentem faculentam offendet, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsos. Ceterum hoc animal frequentius ad testes insilire solet, eosq; uerberare impetere, non hominis modo; sed cuiusque etiam bruti animantis. Auxiliū autem ferunt cum ob putrefactionem periclitantur demorsi, post prædicta communia remedia, lauri tenella folia, unius aut duarum drachmarum pondere, trita & ex uino pota. Conueniunt etiam ipsi omnia communia uenenorum remedia uino dulci in potu sumpta. In pecoribus uerò & iumentis illa ipsa cum aqua trita, naribus infunde: est enim ipsis præsens remedium. Vnde etiam hominibus similiter in potu exhibet. Morsus porro cumi no, & allio, putamine extrinseco non abiecto, contegatur. Eadem etiam cum oleo trita assidue ac diligenter locis circumfritis illinantur. Si uerò ruptæ fuerint bullæ, et ulcera oborta, acida muria proluatur locus, aspergaturq; subinde, usti hordei puluere. Verum non rumpentur, nisi prægnans fuerit mus araneus, qui morsum inflixit. Quod si exulcerentur, mali punici dulcis putamen coctum tritum erit imponendum, & ulcera ex eodem decocto, aut magis myrti decocto proluenda, fouendaq;. Strato uerò inquit, in muris aranei morsu primum scalpello, circumquaque uulnerandum esse locum, & murem subinde araneum ustum cum aceto imponendum, aut sinapi tritum, & aceto exceptum. In potu uerò opem ferunt panax, eruca, capparis cortex, gētianæ radix, & recta uerbenaca, omnia ex uino pota, aut in cataplasmata conformata, & morfibis illita. Pro sunt & maluæ folia imposita, & magna antidota potui data.

Εχιδνα.

VIPERA.

CAP. XLVII.

SI uipera momordit, corpus intumet, uehementer arescit, subalbidumq; colorem concipit. Sanies à uulnere profunditur, primum subpinguis, mox cruenta. pustulæ adustis similes erumpunt: & antea

tea depascens ulcus, quod in proxima repens, non summa modò corporis; sed intima quoque corripit. Gingivæ ipsi cruore suffunduntur: inflammatio circa iecur erumpit: tormina, & biliosi vomitus sequuntur. Sopor, tremor, & urinae difficultas accedit, & frigidus sudor offunditur. Vbi uerò uipera morsum im-
 10 presit, simum caprinum cum uino, studiosè impositum opitulatur. item laurus & abrotonum, & galba-
 num splenij loco, superiectum, & origanum uiride inditum. pulli gallinarum discerpti, & confestim admo-
 ti: erui farina uino subacta: radices cortex usq; eò tusus, ut in puluerem solutus abeat, & scilla tosta: de-
 tritum chamæmelum, hordeaceæ farinae cataplasma in aceto mulso præparatum, sed locus antè eo cali-
 do foueatur. hæc loco imponuntur. Contra uiperinos ictus rubus cū uino prodest. Aliqui anchusam te-
 nui folio constantem auxiliari produnt. Leporini coaguli in uino terni oboli bibuntur, & porracei succi
 20 hemina in mero, & foliorum apialtri succus, & syluestris ruta, hæc in uino potari debent. Vinum frequen-
 ter bibendum, allia mandenda, & cepæ, & porri recentes, salsamenta acerrima, & opipara. simplicia hæc
 sunt. Percussis à uipera præclare auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, castorij, floris portulæ
 & seminisq; dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passo teruntur, aut in alio probato. Era-
 sistratus in eo libro, qui *de dyaculæ*, id est de uiribus, inscribitur, pleraq; alia tradidit, quæ ictis à uipera
 auxiliari ferre possunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cū uino pota, semè satiuæ
 brafsicæ tritum, & acetabuli mensura cū uino potum. Quinetiam bonum est digitum in liquidam picem intin-
 gere, deinde uinum, quo digitus fuerit elutus, bibere. Hæc sunt quæ contra uiperæ ictus auxiliantur.

- 20 **V**iperarum historiam exactius, ut puto, latiusque libro secundo tradidimus, quam ut operæ pretium sit hic
 eandem repetere, uel plura nobis supersint addenda. Quare tantum reliquum est, ut iam de earum morsus
 indicijs, & remedijs differamus. Reperiuntur itaq; in eis (ut Aetius memoria prodidit) quos uipera mas-
 momordit, uulnera in loco bina: in his uerò qui à femina demorsi sunt, quaterna. Primum autem ex eis excerni-
 tur sanguis; deinde sanies sanguinolenta, & oleosa. Adest tumor biliosus, feruidus, bullosus, subruber, deinde liui-
 dus, denigratus, & proserpens. Siccitas uehemens inest ori, ardor, exolutio, & frigidi horroris insultus, aliquando
 & bilis uomitus, tormina, capitis grauitas, uertigo, pallor, singultus, febris, spiritus et anhelitus celer, color plum-
 beus, & frigidus sudor. Mors in horis septem, aut ut longissime absit, tertia die, in his qui non seruantur, & ma-
 xime his, qui à uipera femina sunt icti. hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta referri possunt: siquidem is in
 theriacis ita ad Latinum sensum scribit. Hinc luctum à uipera manantem uiatores diuulgant: duos enim instar
 30 nerui acutos masculi dentes in ore suo uirus eructantes, ostentant: uipera uerò femina semper plures exerit, per-
 nicioso suo ore insultans. Atqui in carne icti facile latos dentes pependis. Porro è uipera inflata plaga sanies
 aliàs pinguedini similis, aliàs cruenta, interdum sine ullo colore conspicitur. Sed quæ ulcus ipsum caro circun-
 dat, germinans graui offert sese tumore: interdum rubens, tumque palam liuida cernitur: quandoque etiam
 agnosum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu uacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni sit am-
 bustum, in cute supernè ebulliunt. illic subinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem seorsum à uul-
 nere, aliæ circa plagam ueneno non dissimilem mortem edentes. Aspera itaque noxa, uehementerque ignescens
 totum corpus exedit: hic per guttur, atque collum coeuntes sonitus, agminatim strepunt: quinetiam oculorum
 uertigine mæret. Illicoque membris grauians imbecillitas, & lumbis anxietas uenit: at in capite caliginosum
 onus consistit. Atqui laborans ille aliàs siti aridum guttur suum exiccat, sepeque ex unguibus eum frigus te-
 net. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degrauat. Crebrò etiam biliosos uentris sui hu-
 40 mores expuit, toto corpore pallens, ac humens circa membra sudor niuis iactu frigidiori circumfunditur. Colorem
 interdum liuidi plumbi gerit, aliàs obscurum, mox floribus similis est æris. hæcenus Nicander. Præstat igitur (ut
 Aetius auctor est) priusquam cruenta prodeat urina, alij plurimum deuorare, et uinum meracum copiosum bibe-
 re, excitatis subinde uomitibus. Efficacissimum enim eis remedium est alij esus, ac meracior uini potio, inquit
 Archigenes, adeò ut si quis multum eius sustineat usus, itemq; meri potum, nullo alio auxilio opus habeat. Con-
 uenit item maximè theriaca ex uiperis sine dilatione pota, et uulneri illico superposita. Quin & ipsa uipera exco-
 riata, capite, & cauda abscissis, interaneis omnibus reiectis, anguillarum modo cocta, & à demorsis deuorata,
 maximum ictis præsidium affert. Caput autem à uiua amputatum, diligenter per uolsellam prehensum, morsui-
 que impositum, ea parte adhuc calente, quæ ceruicem contingit, uenerum id mirificè extrahit. Conducit &
 50 dissectam gallinam adhuc internè calentem morsui imponere, idque alijs pariter dissectis, frequenter, & assi-
 due repetere. Oportet etiam scalpello per ambitum demorsum locum circuncidere, & cucurbitulis subinde ad-
 mouere. A cucurbitulis foliorum fraxini succus in potu exhibendus est, & expressa à succo folia uulneri illinenda;
 est enim ualde efficax ad uiperarum morsus fraxinus arbor. Melisso phylli item folia, & succus tum ex uino potus,
 tum uulneri exterius illitus, euident auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger. Aunt præterea, si quis melan-
 thij drachmas quatuor edat, non moriturum. Similiter etiam metaphroditos herba efficax est, et canceri flumiales
 cum lacte triti, & poti, & uulneri adhibiti. Magnificè etiam prosunt rana cocta, & in cibum sumpta, & in-
 sculum earum subinde bibitum. Præstat & nasturtium plurimum edere, uel tritum ex uino bibere. Facit au-
 tem ad id mirificè testudinis sanguis exiccat, & cum syluestri cumino potus. Utendum etiā omnibus commu-
 nibus remedijs, supra sæpius relatis: quippe superuacaneum fuerit eadem tam sæpe repetere. Maxime uerò
 utendum est anchusæ radice, & heliotropio cum uino. dandus & hematites lapis. Auxiliantur & rapha-
 60 ni in cibo accepti, & deinde uomitu reiecti, exhibita statim à uomitu Andromachi theriaca. Post scarificationem,
 & gallinarum impositionem, uulnus ex trifolij bituminosi decocto calido, diu proluendum ac fouendum est: nam
 si pauco id tempore fiat, demorsi petius afficiuntur. Deinde porrum & panem cum sale illini conuenit, aut

Viperarum
 morsus indi-
 cia.

Viperarum
 morsus reme-
 dia.

Simplicia me-
dicamenta ex
Diosc.

Ammodite
historia, & ue-
nifica uis.

Ammodite
morsus signa,
& curatio.

Sepis feræ
fideratio.

Sepis morsus
signa, & reme-
dia.

allium cum aceto, aut ipsius exusti, aut fraxini cinerem, aut alium quemuis cum aceto, aut hastula regia, aut syco-
mori folia cum pane; aut lauri tenellis folijs, coctis & cum oleo tritis integatur locus, aut caprino stercore, prius-
quam claudatur. Caterum, ut lib. de theriaca ad Pisonem author est Galenus, non modò è uiperarum morsibus retra-
hitur uenenum appposito tantum, ut Aetius inquit, uipera capite; sed ipsa quoque uipera tota contusa, & uulnere
imposita. Contra uiperarum morsus mirifice medetur echii epotus succus, herbaq; ipsa uulnere imposita, ut su-
perius libro quarto prodidimus, illius Alcibij historiam referentes, à quo echium Alcibiadis cognomentum acce-
pit. quandoquidem planta hæc (ut ipse Dioscorides testatur) facultatibus adeò præstantibus insignitur, ut epo-
ta eius radix ex uino, non percussis modò à serpentibus opituletur; sed eos quoque qui antea biberint, feriri non
patiat. Commendauit etiãnum aduersus uiperarum morsus Dioscorides sparsim in suis de medica materia li-
bris, præter ea quæ hoc capite retulit, alia præstantissima simplicia medicamenta, partim exterius applicanda, 10
partim bibenda, uel comedenda, quorum nonnulla hic subiiciam. Vulnere igitur exterius illita conferunt, iu-
niperi, & fraxini folia, tritici fursures ex ruta decocto incocta, erui farina uino macerata, scilla ex aceto feruefa-
cta, personata, ebuli, & sambuci radices in uino elixata, sarmentitius cinis aceto subactus, aliaq; complura, quæ
breuitati studentes nunc silentio inuoluimus. Pota uerò prosunt cassia odorata, costum, myrica semen, pista-
cia, cerui genitale exiccatum, tritum & potum, condrylla, anagallidis succus, ferula medulla, aparine, rubia ra-
dicis, & terrestris tribuli succus: auxiliatur etiã bryonia radix. Admirandos insuper præbet effectus radix il-
la, quam Goritenses ab auxiliari eius ui Serpentinam uocant, cuius historiam, pariterq; usus rationem superius
libro secundo tradidimus. Verum præter hæc præstantaneo remedio sanat nostra quinta essentia, cochlearis men-
sura pluries eodem die pota: item oleum nostrum de scorpionibus, de quo etiã sæpius dictum est, ea ratione 20
inunctum, quam superius ipsius conficiendi modum describentes retulimus. In uiperarum quoque genere ea ni-
mirum immanis fera recenseri potest, quam AMMODITEN uocant, cuius etsi nusquam, quod extet, me-
minerit Dioscorides; minime tamen silentio prætereundum est, quin hæc eiusque ueneni remedia describantur.
Siquidem Ammodite, meo iudicio, in pluribus Italia & Illyria locis reperiuntur, præsertim in Goritensi co-
mitatu, & Iapidia montibus. Est enim fera hæc uipera omnino similis, præter quàm quòd capite sit ampliore,
& maxillis latioribus, quòdque ultimo rostro superiori parte eminentiam quandam habeat, acutæ uerrucæ si-
milem. Vnde circumforanei, qui serpentes eorumque ueneni remedia profitentur: hanc feram uulgò appellant
Aspido del corno, hoc est, Aspidem cornutum. Neque sanè ineptum illi nomen indiderunt: nanque non mino-
ri cum uelocitate interficit, quàm aspis. Scimus enim quosdam ab his inopinatè demorsos, tribus tantum horis
morte occubuisse. Proinde scitè libro XIII. cap. XXV. de eo ita scriptum reliquit Aetius. Ammodites ma-
gnitudine quidem cubitalis est (maior enim non pingitur, neque scribitur) colore uerò arenosus, per corpus 30
autem maculis nigris insignitus: caudam habet præduram, supernè discissam. A quibusdam uerò Cenchrias,
hoc est miliaris, ob caudæ instar milij duritiem, appellatus est. Latiores autem maxillas, quàm uipera habet,
cùmque in multis, aliàs ei similis sit, colore magis discerni potest: uipera enim subflaua est. Caterum ab Am-
modite percussos festina ut plurimum mors sequitur. qui uerò tam breui nò pereunt, his sanguis è uulnere manat,
& uulnus intumescit: sed paulò post sanies effertur, sequiturque capitis grauitas, & animi deliquium. Qui ue-
rò optimè dispositi sunt, & robusti, in triduo intereunt: quanquam reperti sunt, qui in septimum usque diem dura-
rint. Celerius uerò mors aduenit his, qui à femina sauciantur. Auxilium porrò & ij ferunt, primum quidem à
communibus remedijs, utpote ab adfixis cucurbitulis, circunciso prius per ambitum uulneris loco, et superioribus
partibus arctissimis uinculis constrictis: quin abscessa, dilatataq; statim scalpello plaga. Proprie autè eis auxilia-
tur mentha ex aqua mulsa pota, castorium, cassia, & artemisia succus cum aqua. Danda etiã in potu theriace, 40
necnon uulnere eadem illinenda. Utendum et emplastris attractorijs, & subinde cataplasmata, quæ ad nomas si-
ue ulcera serpentina conducunt, imponenda. Vipera præterea similis, ut quidam tradunt, ea etiã fera fuerit,
quam SEPA nominant, cuius historiam superius libro secundo retulimus. quanquam inibi Dioscorides Se-
pem lacertæ generi assignauit, unde & eam lacertam Chalcidicam à quibusdam uocari tradidit. Itaque cum
uaria sit apud authores Sepis historia, facillè adducor, ut credam, Sepa reperiri non modò in lacertarum, sed
etiã in mortiferarum serpentium, & uiperarum genere. Quod sanè uidetur asserere Nicander in theria-
cis suis. Siquidem cum inquit primò, Præterea nivalis, & asper admodum mons Othrys rubentes bestias
profert, cauaq; uallis, & salebrosa rupe, nemorosumq; promontorium, ubi sitibundus ingreditur Seps, colore nū-
quam uno uisus, & c. haud dubiè ostendit serpentem, immanemq; feram se repræsentare, non autem lacertam. Cū
uerò secundo ait, Sepem item corpore demisso, exiguis haud dissimilem lacertis, declinabis, nulli dubium est, quin 50
eam descripserit, quam Chalcidicam lacertam uocant. Nicandro subscribit Dioscorides, quippe qui etsi lib. secu-
do ea ratione Sepa statim post lacertas reddiderit, quòd lacertis corpore, & forma sit similis; attamè lib. quinto,
Sepa uiperarum generi adscripsit, ubi de aceti mulsi uiribus differens, inquit. Acetum mulsum contra morsum
eius uipera, quam sepa uocant, haustum meconiũ, ixiãmue auxilio est. Aetius tamen eius Sepis tantum meminit,
quæ inter mortiferos serpentes, uel uipera genera recensetur, his uerbis. Serpens, qui Seps appellatur, longi-
tudine quidem duorum cubitorum reperitur: ex crasso autem in tenuem abit: recta uerò ac tardè proserpit.
Caput habet latum, os acutum: uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Sed aliter de Sepis for-
ma, magnitudine, & gressu tradidit Pausanias, ut superius libro secundo suo loco adnotatum reliquimus.
Caterum ab ea percussis (ut tradit Aetius) sanguis è uulnere manifestus excernitur, & paulò post sanies gra-
ueolens, tumor, & dolor segnis est, sed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus uiligini, quæ 60
alphos appellatur, simili colore inficitur. Pili, capillique è toto corpore defluunt, atque intra tres aut quatuor
dies isti pereunt. Porro opem & hi sentiunt ex iisdem rebus, quæ in uipera, & cerasia, & ammodite morsu
relata

relata sunt. Exhibenda est præterea portulaca plurima in cibo, & uinum bibendum myrtites meracius. Conueniet item spongiam calido aceto imbutam, morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas unā cum terra, quæ eis adheret, exustis imponere. hæc Aetius. Ex quibus facile conijci potest, cum ambæ hæ feræ uiperarum sint genere, ijs tūto antidotis earum uenenum superari posse, quibus uipereum frangitur, & euincitur. Sed quoniam hæc humanæ uitæ tam inimica animalia aliam admodum perniciosam feram mihi in mentem reuocarunt, quæ Græcis ideo *ACONTIA* appellatur, quod iaculi, uel sagittæ modo in hominem profiliat, cum nihil de ea à Dioscoride memoria proditum sit, sciuerimq; & hanc in Italia reperiri, non alienum duxi de eius historia ac ueneni curatione ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpti. Hanc itaque describens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, inquit. *Acontias* serpens, ubi se multum extenderit, **10** ceu iaculum quoddam corporibus insiliens, sic perimit. Hæc, ut Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore uiridi, præsertim iuxta uentrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est miliaris, appellatur. Aiunt hanc fortiolem fieri, cum milium floret. Porro ubi se ad lædendum parat, extendit se ipsam, ac ueluti iaculum uibratum corporibus inuolat, atque hoc modo uerberat. Ab huius morsu omnia, quæ de uipera dicta sunt, sequuntur accidentia, atque etiam grauiora, adeo ut etiam putrefactiones, & carniū defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Cæterum remedia similiter eadem, quæ ad uiperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quod cum pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris umbra æstate media quietem somnumque caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab *Acontia*, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socij audito percussione sonitu, uiso serpente, quem nouerant, super defuncti pe-
20 ctus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, auferunt. Confirmat hoc Iulius Solinus cap. xxx, Polyhist. his uerbis Iaculi arbores subeunt, e quibus ui maxima turbinati penetrant animal, quodcumque obuium fortuna fecerit. Reperitur hoc seuissimi serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabria, & Sicilia locis, ubi ipsum incolæ à sagitta Saettone uernaculo nomine appellant.

Acontia n-
flor. morsus
notæ, & cura.

Quidam inquit
serpens
hæc feræ
morsus
notæ.

Σκντάλη, καὶ ἀμφισβᾶνα. CAECILIA, ET AMPHISBAENA. CAP. XLVIII.

Confimilia suprà dictis in uipera eueniunt ijs, qui à cæcilia nomine, & amphisbæna demorfi sunt, eademq; feræ auxiliantur. quare hoc uenenum priuatam descriptionem sortitum non est, neque uisum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionem hoc loco feci-
30 mus, quoniam ferè remedijs ad uiperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant.

Non desunt, qui scripserint, *Amphisbænā* præter naturæ institutum duobus cum capitibus gigni, quæ utranque serpentis extremitatem occupent: fierique ob id putent, ut fera in utranque partem repat. Quod tamen fabulosum censemus: nam & *Hydrum* poetæ, septem capitibus constare fabulantur: id quod nihilo minus falsum est. Veruntamen non negauerim ego id monstru, & præter naturæ intentionem euenire non posse in omni serpentium ouiparorum genere, quemadmodum & uolatilium. Siquidem pluries compertum est, ex uno tantum ouo duobus uitellis referto, nasci pullum modò habentem quatuor alas, modò totidem crura, totidemque pedes: atque etiam lacerta uisa sunt aliquando bicipites. Sed hæc non utique statuunt, haberi aliquod serpentium genus natura biceps. Hoc scitissimè, & apertissimè confirmat Aristoteles libro, & cap. III. de generatione animalium, sic inquit. Monstraræ admodum sunt in ijs, quæ singulos pariunt, sed crebrius in ijs quorum partus est numerosus, & præcipue in auium genere, potissimumque in gallinis. Iis enim partus numerosus, non modò quod sæpe pariant, ut columbæ; uerum etiam quod multos simul conceptus intra se contineant, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura: coherent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. Quod si uitella distinguuntur membrana, gemini pulli discreti sine ulla supernuacua parte generantur. Sed si uitella continuantur, nec ulla interiecta membrana determinantur, pulli ex ijs monstrosi prodeunt, corpore, & capite uno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superiora ex albumine generantur, & prius: (uitellum enim cibo ijs est) pars autem inferior postea instituitur. quanquam cibus idem, indiscretusque suppeditatur. Iam serpens etiam biceps uisus est, uidelicet eadem de causa: nam id quoque genus oua parit, & multa numero. hæc Aristoteles. Quæ sanè mihi facile persuadent, ut credam, omnino falsum esse, quod *Amphisbæna* ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verum quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeo ut difficillimè possit caput à cauda discerni, existimauere quidam hanc feram duobus constare capitibus. Proinde Aetius lib. XIII. cap. XXVII. scribit, *Scytalam* (hanc alij *Caciliam* interpretantur) & *Amphisbænā* animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in uniuersum existunt, ut neque cognoscant uidentes ea, iuxta utram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alui tineis, tum in erucis quibusdam, tum etiam in hirudinibus conspicitur. Differt autem, ut idem tradit, *amphisbæna* à *scytala*, quod illa ex utraq; parte progrediatur, unde à Græcis illi nomen inditum est. Galenus porro libro de theriaca ad Pisonem, *Amphisbænā* bicipitem esse existimat (si tamen liber is adscriptitijs non est) ut hæc uerba, quæ in eo leguntur, aperte ostendunt. *Amphisbæna* (est autem animal biceps, quemadmodum sanè & nauigia utrinque proram habentia, cui natura ex superfluo substantia bina capita est largita) hoc inquam animal, aiunt, si mulier grauida supergressa fuerit, malè abortum facit. hæc ille. Cæterum, ut ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraque demorfi

Amphisbæ-
na, & cæciliæ
confid.

Amphisbæ-
na biceps nō
est.

Vtriusq; mor-
sus signa, &
curatio.

demorsis contingit morsum obscurum esse, ac uix apparere, ueluti sunt muscarum ictus. quapropter etiam si mordeant, non enecant tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & uesparum stimulus. Quare transferantur ad hos quoque, quæ de illis sunt relata, uerum facultate intensiore. Ex his etiam Aetij uerbis conijci potest, cum horum animalium ictus admodum tenuis, et obscurus sit, Amphibæ caput inesse terrenis uermibus, uel alui tinea persimile, ac proinde adeo etiam caudæ æmulum, ut alterum ab altera non nisi difficile discerni possit. Cæciliam autem Hetrusci uulgò appellant Lucignola. Amphibæ corium, authore Nicandro, oleastri baculo circū uestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem statim adfert, articulorumque nexus dissoluit.

Δρύινος.

DRYINVS.

CAP. XLIX.

A Dryino morsus pustulæ, molestique dolores incidunt, præsertim quæ dilatæ saniei emissarium subest: quinetiam erosio, torminaque consequuntur. Ab eo ictis conuenit aristolochia cum uino pota, trifolium herba, radix hastulæ regiæ similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum arborum genere: & tulsæ ilicis radices, & illitæ parti ictæ auxiliantur.

Dryini historia, & eius ictus notæ ex Nican.

Dryinus, ut in theriacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alicubi in concavis sagis, in montibus uersatur. Appellant enim alio nomine etiam hydram, sed & alij chelydram, qui relictis bryis, palude, suæque naturæ idoneo lacu uenatu intercipit in pratis molurides, & ranas. Hic si à myope musca illa quæ ui animantia prouocante, petatur, insuetum illum impetum suscipiens, cum concavæ quercus robur celeris saltu subit, structo sibi in imo cespite cubili. Candet tergo, caput illi æquale, adeoque hydro simile: grauis autem fœtor à corpore eius euaporat. Quemadmodum quando incurua, nec non abrafa corij præsemina subteretibus ferramentis circa humentes equorum exuias, & pelles hument. Si quempiam is uel in talum, uel pedis plantam percusserit, à corpore icti hominis difficilis odor sparsus fertur, atque circa ictum niger in acutum surgit tumor, mentemque mœrentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species nimio dolore conflaccescit, & perit: cutis cum corpore admodum malè olet, adeo ipsum atrum uenenum semper depascens consumit, quin et caligo lumina eius obfuscans, occultansque, malè affectum perdit. Alij à dryino icti caprarum instar seu onium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendioque cruciantur. Urina eis decutitur, & pallescitur. Ipsi uerò dormitantes stertunt, frequentibus singultibus correpti, aliàs per collum uomitum felli similem, aliàs cruentum eructantes, ipsumque malum acrem sitim generat: postremo laborantibus membris tremorem effundit. hæc Nicander. Ceterum Dryini nomen huic feræ mortiferæ inditum est, quod in quercuum cauernis, quæ prope radices sunt, stabuletur. Græcis enim quercus δρύς dicitur. Proinde Galenus libro de therica ad Pisonem, de dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus, quod in radicibus quercuum uiuat, tam malignus ad perdendum proditur, ut eius, qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoque ipsæ curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggrediatur eum perire, olfactu adeo mulctari aiunt, ut quemlibet gratum odorem prauum esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire. hæc Galenus. Dryino, ut Aetius inquit, abundat Hellepontus. Is latibula in quercuum radicibus habet, atque adeo fœtidus est, ut etiam si quis eum non uideat, fœtore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, ac asperrimis squamis circa uniuersum corpus munitus. Porro qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, dolor uehemens, nomæ, delirium, corporis siccitas, singultus, biliosus uomitus, aut omnino simplex, urina suppressio, tremor, interceptio uocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum: plurimi etiam intereunt. Porro & hi quoque ex ijs, quæ in uiperæ morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemque ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis.

Ex Galeno.

Dryini descriptio, & morsus curatio.

Αἱμορροὶς, καὶ δίψα.

HAEMORRHOVS, ET DIPSAS.

CAP. L.

A B hæmorrhoo ictis uehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaque corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunque parte corporis cicatrix ulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eijciuntur, profluensque sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extulsiunt, & in uomitiones effusi sine remedio commoriuntur. Quos uerò dipsas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisque usque eò pertinax, ut satiari non possit, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, hillico in eandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt ijs, qui antea potus nihil hauserint. quare propter continuam sitim, & præster, & caupon, aut dipsas appellatur. Hæmorrhoi, dipadisque morsus uelut immedicabiles à plerisque maiorum deplorati relinquebantur. quare si peculiaribus contra dipladem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem scarificatione uti, uisionem facere, & si locus patiat, extremorum amputatione opus erit: consequenter quàm acerrima cataplasmata ad mouere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit, acres cibos, maximè à fassamentis, utiles esse. Meracæ potiones, & lauacra profunt, quæ subinde interiecto breui spatio assumenda sunt, priusquàm morbi genus emerferit. quo semel erumpente opem ferre non potest ulla medici opera. In ictu hæmorrhoi eadem profunt. Insuper quæ in commune opitulatur, ut scarificationes, uisiones, acres cibi, meraci potus, & quæ nunc in diplade definiuimus. Quinetiam decocta uitæ folia, & cum melle trita.

Hæmorrhous,

- H**æmorrhous, & Hæmorrhoidis, authore Galeno in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus perniciem inferunt. quippe percussi, sanguine per os, & nares, totoq; corpore effuso, intereunt. Hic (ut in theriacis cecinit Nicander) petrosas rimas assidue incolit, asperum, supinum, & modice pendente lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat, deinde pabulo satur fiat. Longitudo eius pedis nestigio æqualis: ceterum quod ad latitudinem attinet, a capite adusque caudam totus & subtilis, & minutus est. Aliàs colore igneo, aliàs rursus candens. Collo satis constricto est, gracilis cauda necessariò in arctum cōtracta, extensa est angustè, & tenuiter. Supra eius frigidos, & niuales oculos, duo cornua fronti sunt infusa: albore luminum suorum, locustis uel syluestribus apibus par. Insuper horribile, & asperum ei caput horret, oblique modico corpore suo instar cerastræ claudicans. Ex medio etiam dorso paruum nauigium semper appellit, ad terram uentrem suum atterrens: squamis uerò et itinere parum substrepit, perinde ac aridinis copiam transeat. Post ictum statim decolor species accurrit, nigra nimirum, corq; ipsum dolore circumangitur: uenter aqua refertus effluit. Quin et prima nocte sanguis cum ex naribus, tum collo, & auribus salit, recens bilioso ueneno coinquinatus: lotium item rubens accurrit. quæq; in corpore sunt uulnera, & plaga, hæmorrhoidi rumpuntur aperiunturq;: cutes enim fuligine contrahuntur. Caueas itaque in primis, ne in te fœmina hæmorrhoidis uirus suum iaculetur. Nam si cui morsum illa inflixerit, ei gingiua simul ignescunt, penitusq; & ungibus sanguis cum impetu procurrit. Dentes etiã ex ea cæde graueolentes, seu humentes molunt. hæc ex Nicandro. Cui subscribit Aetius, sic inquit. Animalia hæc (hæmorrhous, & hæmorrhoida intellige) colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem caudam angusta figura paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq; & tardè prorepant. Per corpus uerò multis notis albis, & nigris uariegate sunt, & asperioribus squamis obfita: quapropter dum serpunt, sonus auditur. Et fœmina quidem uentri incumbens, per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas uerò circa uentrem ingressu nititur, & collum serpendo extendit. Consequitur horum morsum color icti loci cruentus, coloris tetri, & nigricans: ex quo nihil in initio effluit, præterquam paucum quiddam aquosum. Ventriculus dolore tentatur, adestq; spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex ipsius morsus foraminibus: & si qua in corpus obducta iandiu sit cicatrix ea rumpitur, & sanguinem profundit, atque hæc quidè in maris Hæmorrhoidi morsus contingunt. A fœminæ uerò Hæmorrhoidis morsu ad hæc & anguli oculorum, dentium gingiua, & ungium radices sanguine manant, & ut simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit. Dentes præterea excidunt, & gingiua putrescunt. Horum porrò curam facere oportet, primum quidem sanguinis eruptioni obluendo ac resistendo ijs medicamentis, quæ aptè sanguinem sistere possunt, deinde cataplasmata plaga imponendo ex folijs uitis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cū polenta. Antea uerò quàm cruenta prodeat urina, alij multum deuorent, multumq; uini diluti bibant, & ad uomitum cogantur, deinde confestim theriaca exhibeatur, & postea pisces multos, alijs tritis cū oleo tinctos edant. Sumant item in cibo panem, & uiam passam dulcem, & deinde uino diluto largè hausto uomant. Plaga uerò aqua frigida proluatur: uesica autem spongijs calidis foveatur. Sed iam de Dipsade differamus, quæ sic à Grecis dicta est, quod continuam, et inextinguibilem sitim excitet. Huius mentionem fecit Galenus lib. x. i. simp. medic. ubi eiusmodi feras in Lybia, non in Italia reperiri scribit: quod hæc regio humida sit, illa uerò siccissima. Hoc autè à Marsis, qui Romæ uiperas uenabantur, accepisse ait: quibus tamen non in omnibus fidè adhibendam esse existimat. Quare longè minus nos ijs circumforaneis fidem præstare debemus, qui Marsos hosce imitati, diui Pauli generi se adscribunt, seq; inde ortum duxisse prædicant. Nam si Galeni ætate hi mendacissimi nebulones uniuerso orbi imponebant, uerè quidè simillimū est, eos qui hodie per Italiã uagantur, longè magis decipere posse, quàm fecerint Marsi illi antiqui, quippe non dubitandum, quin eorum astus à Galeni seculo in hunc usque diem protractus, maximum suscepit incrementū, quod constet mortalium ingenia tam in bonum, quàm in malum procliuia, ætate magis acui. Meminit etiã Dipsadis Galenus lib. de theriaca ad Pisonem, sic scribens. A dipsade commorsi causo febris malè conficiuntur. nam & multa siti, & astu uehementi uexati, interdum & disrupti, diè obeunt. His Galeni uerbis subscribit Aetius lib. xiii. ubi sic inquit. Dipsas, quæ à quibusdam causus appellatur, uipera est species, quæ magis in maritimis locis reperitur, quàm alibi, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens: notas autem habet per omne corpus fuluas, & nigras: caput uerò angustius. Sequitur autem ab ea demorsos, præter ea quæ de uipera dicta sunt, et sitis intolerabilis planè, adeò ut etiã si multus potus eis adhibeatur, sitis non sedetur: & tamen neq; per urinas, neq; per uomitum, neq; per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis, aut ob multā sitim exusti, si potū non sumant: aut ob multam potus repletionem distensus rumpitur uenter, uel infernè circa inguina, uel circa inum uentrem, ut in aqua inter cutem sæpius euenit. Ceterum & his, cœu à uipera demorsis, auxiliamur: propriè autem in his potiones magis urinam cientes exhibeantur. Alius item per infusum eluatur, & oleo cum decoctis exhibitio, ad uomitum cogendi sunt malè affecti. Ad plagam uerò locum, post exustionem, circuncisionem circū quaque scalpello factam, cucurbitularum affixionem, & dissectas gallinas admotas, calx uiua cū oleo imponitur, & emplastra attractoria, & theriaca illinuntur. Porrò Dipsadis priuatim meminit Aelianus lib. ix. de hist. animal. sic inquit. Dipsas, cuius uim, & naturam eius, nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine, quàm uipera, sed tamen in occidendo quàm celerrimè superior. Cuius morsu confixi, etsi assiduam potionem hauriant; ad sitim tamen continuò exardescunt, et ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpantur. Eam Sostratus cum albam esse ait, tum duas in cauda lineas nigras habere. Et sicut audio, uario, multipliciq; nomine nuncupatur: quidam præsterem uocant, alij causonem, alij anombaten, à quibusdam melanurus appellari fertur. Cum in Aphrica, tum magis in Arabia nascitur. hæc Aelianus. Ex quibus uerbis manifestè deprehenditur error Leonici uiri alioquin eruditissimi, qui Dipsadem putauit corporis forma nullis notis à uipera diuersam esse. Nec equidem scio, quæ ratione, uel authoritate nixus, in hanc opinionem uenerit, in eaq; persistit.

Hæmorrhoidi
perniciolus
ictus, & hist.

Hæmorrhoidi
morsus notæ,
& curatio.

Dipsadis hi-
storia, morsus
signa, & cura.

Leonici
error.

AB Natrice demorsis ulcus dilatatur, & liuidum, ac ingens euadit. Sanies ex eo multa, & atra, & malè olens, non secus atque ijs quæ serpunt ulceribus, expuitur. Si ergo morsum natrix adegit, prodest origanum tritum, & aqua subactum: lixiuia cum oleo indita, aut aristolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita, & hordei farina cum aqua, & melle colliquata. Bibuntur etiam binæ aristolochiæ drachmæ in portione poscæ cyathis duobus, deinceps marrubij succus, uel decoctum alterius cum uino, fauus recens datur in aceto.

Hydri, siue
natrix hist.

HYDRUS anguis in aquis plerunque degit, à quibus nomen sibi uendicauit. Sunt & qui Natricē, quod aquis innatet, uocent. Hic si relictis aquis, terras inhabitet, longè nocentior euadit, uocaturq; tunc chersydrus.

Differt tamen is à dryino, qui (ut superius diximus) Nicandro hydrus etiam appellatur. Siquidem ipse de Hydro, cuius nunc historiam, morsus discrimina, & remedia prosequimur, differuit sub Chersydri nomine in theriaca, sic carmine in prosam uerso scribens. Age itaque chersydri, qui aspidi conformis est, figuram æqualem recita. Sed plagam eius malefica, & pessima sanè signa sequuntur. Tota cutis circa carnem arida, & abominabilis expassa ab internis partibus, humentem ictum satis certò indicat, putredine fathiscens. Quinetiam dolores immensi ignescentes, hominem tandem interimunt. mox etiā per membra pustula finguntur, aliæ ex alia parte inuicem turbantes ægrum. At qui chersydrus iam antea in uuido, seu parum aquæ habenti lacu, irreconciliabilem raris iram adfert. Enimvero ubi sole aqua exiccata fuerit, adeoq; ariditas in fundo extiterit lacus, tum hic serpens in terra sese continet, & squalidus et deformis in sole tetrum corpus suum refocillans: in semitis autem, lingua sua afflando sitibundus sulcus exedit. hæc ille. Chersydri quoq; meminit Aetius lib. xiii. cap. xxxv. his uerbis. Serpens hic chersydri appellationem inde habet, quod in principio quidem in aquosis degit locis, & hydrus appellatur ab ipsis aquis, hoc est natrix. postea uero siccos incolit locos, & ex compositione locorum, chersydri, id est natrix terrestris, nomen inuenit. In humectis quidem locis, ex humido uictu exsatiatus, non purum uenenum habet: cum autem terrestris fit, nocentius id acquirit. Caterum forma, paruam terrestrem aspidem refert, præterquam quod ceruicem non ita latam habet: hoc enim insigne solum aspidem præ his habent. Qui igitur ab hoc morfu sunt eis communiter eadē accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu, ueluti est tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus, & sceleratus, uertigo oculorum, exolutio, uomitus biliosus, ac fetidus. Propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per uentrem quædam inordinatè ferantur: mors autem intra tres dies. Porro ex communibus remedijs etiam hi opem ferunt, & ex theriacis antidotis. Priuatim uero coni cupressi drachmam unā, & myrti baccarum itidem unam, terito, & cum melle rosaceo, aut uino mulso in potu exhibeto. Iuxta uero affectū locum calcem uiuam, & similia, cum oleo imposito.

Chersydri na
tura, morsus,
& curatio.

CENCHRI morsum, qui uiperino ictui similis est, putridum ulcus sequitur. carnes antea, ut in aqua inter cutem, prætumidæ defluunt. lethargo corripiuntur, & ueterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iecinore, intestino ieiuno, coloq; conflictari auctor est. quippe dissectis ipsis, omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morsus à cenchro auxiliatur lactuca fructus cum lini semine illitus, & satureia trita, & syluestris ruta, & serpyllum, cum duabus hastulæ regiæ drachmis, & tribus uini cyathis, aut aristolochiæ radix, item cardamomum, & gentiana.

Cenchri con
sideratio.

QUAnuis Aetius apellauit Cenchrum ammoditen, & acontiam cenchriten; non tamen propterea censendum est Cenchrum, de quo hic disserit Dioscorides, ammoditen, aut acontiam esse: quod hic nullam eū illis habeat cognationem, nec similitudinem. Ea autem de causa Cenchrus dictus est, quod maculis perquam minimis (ut Lucanus est auctor) milij magnitudine, & colore, uniuersum eius corpus replectum appareat. Auicenna cenchrum famosum appellat.

ACERASTE percussis locus attollitur, cum duritia pustulosus. è plaga sanies profluit, modò atra, modò pallidior: sed toto concretu uaricosus intumescit: genitale intenditur, mens labat, & oculorum caligo exoritur: deniq; rigore neruorum distenti commoriuntur. Si cerastes percusserit, cita partis amputatio suffragatur. quare sine mora ictam partem amputare, aut scalpro confestim circumcidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper reliquijs admouenda: siquidem uirus hoc ueneno basilisci simile est.

Cerastæ mor
sus exitialis,
& auxilia.

CERASTÆ, quorundam probatissimorum authorum testimonio, in Aphrica duobus in capite cornibus cochlearum instar oriuntur, à quibus cerastæ, hoc est cornuti, nomen inuenerunt. Horum morsus: lethalis ferè semper fuerit, nisi (ut Dioscorides inquit) demorsum membrum statim à reliquo corpore abscindatur, amputeturq; aut saltem illico omnis caro, quæ demorsum ambit locum, circuncidatur. Immanis hæc fera (ut refert Aetius) cubitalis est longitudinis, longissima duorum est cubitorum, corpore uero arenosa, & iuxta caudam desquamata.

mata. Eminentias habet in capite duas, cornuum similitudine: partes uero circa uentrem ex ordine squamis ob-
sitae sunt. quapropter in serpe somnum sibilo similem edit: per obliquum autem, non recta proreptat. Iulius So-
linus Ceraſtam (inquit) quadrigemina cornicula, non quidem gemina gerere scribit cap. xxx. Polyſtor. quarum
ostentatione uelut esca; illic sollicitas aues perimunt. Nam reliqua corporis de industria arenis tegunt, nec
ullum indicium sui praebent. Ceterum percussis ab ea, eleuatio ac tumor plagae capitis clauis similitudine insurgit, et
sanies profluit uini colore, aut nigricans, & maxime per ambitum, uelut in cruentatis ac sugillatis aliis fieri con-
suevit. Reliqua item, quae in uipera morſu dicta sunt, etiam his succedunt, cum intensione uehementiori. Vt pluri-
mum uero usque ad nonum diem supersunt. Remedia autem eadem, quae morſis a uipera conferunt. haec Aetius.

10

A. m. s.

A S P I S.

CAP. LIIII.

AB Aspide ictus uulnus exiguum prorsus, quasi ab adaeta acu citra tumorem conspicitur: sanguis
exiguus ille quidem, sed ater distillat: caligo uelox oculis obnubet: labor in totum corpus multi-
plex, omnino leuis, & non sine uoluptate consequitur. Ideo Nicander perpulchre cecinit. At uir
perit absque labore, uiuens, atque discolor. mediocris stomachi dolor afficit: frons perpetuo reuellitur:
genae contremiscunt, quasi sine sensu in somno uacillent. hos mors tollit, ad diei trientem non dilata.
Ceterum ijs, qui ab aspide feriuntur, quae de ceraſte scripta sunt, auxilia dari debent. Nam uenenum
hoc, quemadmodum basilisci, aut sanguis bubulus, celerrime in arterijs sanguinem cogit.

20

REperio apud eos auctores, qui animalium historias tradunt, tria Aspidum genera constitui, et unumquodque
ubi hominem morſu comprehenderit, celerrime mortem inferre: quippe tanta est earum ueneni uis in ho-
minum necem, ut rarissime seruentur, qui ab eis percussi fuerint. De his scribens Galenus libro de theriaca
ad Pisonem, sic inquit. Inter aspides nominata ptyas collum ex porrigens, & spatij metita longitudine, perinde ac
si tunc rationalis fera facta esset, uenenum solerter corporibus inspuat. Harum itaque ferarum una (siquidem tria
sunt Aspidum genera, ptyas dicta, chersaea, & chelidonia) reginam ferunt Cleopatram, cum uellet custodes latere,
statim, & citra suspicionem mortem sibi consciuisse. Haec ille, qui subinde pluribus historiam enarrauit tam inui-
cti animi huiusce moribunda reginae. Ceterum chelidoniam uocatam, id nominis sibi comparasse uolunt, quod hi-
rundinum modo dorso nigricet, & candidet aluo. quemadmodum & ptyas altera dicitur, quod in hominem expuat.
chersaea uero ita dicta est, quod in mediterraneis semper degat. Harum omnium meminit Aetius lib. xiii. cap.

Aspidis perni-
ciosus ictus,
& genera.

30

xx. sic inquit. Aspidum apud ferarum scriptores tres species reperiuntur. quaedam enim ex eis terrestres ap-
pellantur: quaedam uero chelidoniae, quae circa fluminum ripas, praesertim Nili, latibula habet: aliae uero ptyades
nominantur. Terrestres quidem igitur maiores sunt, & quandoque usque ad quinque cubitorum longitudine re-
periuntur. Maxime uero ptyades cinereo sunt colore, uiridiq; & ad auri colorem inclinante. Terrestres uero ut
plurimum & ipse cinerei sunt coloris, quanquam & subuirdes reperiuntur. Ceterum accessiones, & signa comu-
nia sunt in his, quos aspides momorderunt. uulnera enim in demorso loco, ueluti ab acu puncta inueniuntur: bina
quidem ex maris morſu, ex femelle uero quatuor citra magnum dolorem, a quibus nihil effluit, nisi uiolentum ani-
mal sit, quod morſum infixit. Consequitur autem stupor, pallor, frontis refrigeratio, assidui hiatus, palpebrarum
nistationes, colli inclinatio, capitis grauitas, segnitie, & collapsio in somnum profundum, ad finem uero et conuul-
sio. Mors autem in tribus ad summum horis ex terrestri morſu sequitur: in chelidonia uero ictu praesentissima adest.

Aspidum hi-
stor. ictus no-
ta, & cura.

40

Porro his, qui a ptyade conspuuntur, caligo oculorum succedit, & cordis dolor, faciei tumor, ac auditus corruptio:
tardius autem mors consequitur. Auxilium autem ab aspide morſis ferunt, & praesertim quo ptyas momordit, ex
acerrimi acetii potu: dandum autem est, quousque acetii qualitate circa dextram praecordiorum partem perceptet.
hepar enim in morſis ab aspide primum auit sensu priuari. Ceterum ad praenotionem, an uicturus sit percussus,
centaurium cum uino tritum bibendum praebent: siquidem enim euomet pharmacum, morietur; si non, uiuet.
Quo uero ueneni in corpus distributi uis probe euomatur, allia trita cum zytho exhibenda sunt, donec nauseabun-
tus reddatur male affectus. aut opopanax cum uino diluto detur, & confestim euocet. Numius autem inquit.
Origanum uiridem, aut aridam pro aegri uiribus cum uino dato. Post uomitum antidotis theriacis utendum, & co-
munibus remedijs praedictis. Vtiliter autem ad plagam imponuntur post cucurbitarum adhibitionem, & scarifi-
cationem, centaurium cum myrrha, & modico opio. Rumex autem si cataplasmatibus modo imponatur, nihil laedet-
tur. Praeter opinionem uero auxiliatur theriace tum plagae imposita, tum pota. Pro sunt autem & assidue excita-
tiones cum euulsionibus, & plagis, & uniuersi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento aspersa. haec
nus de aspidibus Aetius. Efficacissimum porro, & omnium, quantum equidem expertus sum, praestantissimum anti-
dotum contra uenenosum ictum aspidum, quas surdas dicunt, quae in Italia pluribus in locis reperiuntur, est nostra
quinta essentia, ex aqua uitae, & antidoto nostro confecta. Quippe cum tenuium admodum sit partium, ictu oculo-
rum in uniuersum corpus diffunditur, uenas, & arterias confestim permeans. Vnde prohibet, ne sanguis & spiritus
in uasis refrigerati cogantur: atque aucto calore innato, ueneni uim arceat potentissime, idq; superat citissime.

Βασιλίσκος.

BASILISCVS.

CAP. LV.

60

ERasistratus in libro, quem de medicaminibus, & uenenis condidit, de uocato basilisco scite ita re-
fert. Cum basiliscus uis momorderit, uulnus ad auri colorem efflauescit. Itaque in plurimis, quae ui-
rus ei aculantur, comites nota ita se habent. Ad basilisci morſum, ut idem Erasistratus auctor est,
auxiliatur caltorij drachma in uino pota: item papaueris succus. Ictuum remedia ita se habent.

Multiplex

Basilisci uari
historia.

Catoblepas.

Plura fabulo
sa in Basilisci
historia.

Multiplex uariaq; est apud ferarum scriptores Basilisci historia, quem Latini Regulam uocant. Sunt enim qui scribant tanta perniciem animal esse Basiliscum, ut solo oculorum intuitu, alij sibilo tantum, alij habitu, alij uero morfu, homines statim interimat. Nec desunt qui uulgi opinionem secuti, ex antiqui galli ouo hanc senissimam feram nasci putant. Ex hac itaque historiae uarietate, ac inconstantia facile adducor, ut credam, plerosque historiam basilisci, ut fabularem, descripsisse. Id quod etiam probe Dioscorides sensisse, atque adeo nostro iudicio ad stipulari uidetur. Siquidem is ne cum alijs accusaretur, Erasistratum citauit, authoremq; historiae huius fecit. Basiliscus meminit Calenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber ille inter legitimos censetur) ubi sic inquit. Basiliscus bellua sublaui, & triplici frontis apice munita, tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, uidentes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, statim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne basilisco uicinum habitet. Libro uero x. cap. primo de simp. medic. facultatibus idem contra Xenocratem scribens, non omnino Basilisci historiam comprobare uidetur, sic inquit. Nam bestiam seu feram regiam, quam uocant βασιλικὸν ὄφιον, ne uidere quidem mihi unquam contigit: & si uera sunt, quae de illa referuntur, periculosum etiam est uel propè accedere ad hoc animal. Aelianus praeterea Basiliscum tanta ueneni acuitate, & immanitate pollere ait, ut quantum magnitudine dodrantalem non excedat mensuram; serpentes tamen omnes etiam ingentes suo duntaxat habitu extinguat, adeo ut uirga quoque è longinquo contactus, illico tangentem conficiat. Scribit Iulius Solinus, uires ne defuncto quidem Basilisco deesse; eaq; propter eius emptas esse reliquias à Pergamenis amplo sestertio, ut adem Apollinis manu insignem, nec aranea intexeret, nec alites inuolarent, cadauere eius reticulo aureo suspensio, & ibidem collocato. Huius itè horridissimae feræ historiam tradidit Plinius lib. viii. cap. xxi. ubi ita scriptum reliquit. Apud Hesperios Aethiopus fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput, ut argumenta, quae diximus, persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica aliouin, ceterisq; membris incers, caput tantum praegræue agere ferens: id deiectum semper in terram. Alias internecio humani generis, omnibus, qui oculos eius uidere, confestim expirantibus. Eadem & Basilisci serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insigni. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus et erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modò, uerum & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui non equitem modò, sed equum quoque absumptum. Huic tali monstro (sape enim enectum concupiere reges uidere) mustelarum uirus exitio est: adeo natura nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. Necant illa simul odore, moriunturq; & natura pugnam conficiunt. Hæc de basilisco Plinius. Quem tamen plura cum alijs fabulosa narrasse putamus. Nam si tantum oculorum intuitu, sibilo, aut habitu hominem interficit, non equidem uideo, quomodo factum sit, ut ij qui ipsum uiderunt, eiusq; faciem adnotarunt, ex quorum postea relatione huius feræ historiam pleriq; descripserunt, incolumes euaserint: praesertim cum tam paruum sit animal, ut nisi è propinquo loco conspici possit. Atque adeo hinc mihi impossibile uidetur, quin ipse afficientes non uiderit, cum (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliquæ feræ, sed celsus, & erectus: uel quod ex infecto circumstante aere, qui uiderunt non perierint. Ceterum cum Erasistratus his fabulis nullam fortasse fidem adhiberet, certoq; sciret Basiliscum morfu tantum, ut alia feræ, homines interimere, eius duntaxat morsus curationem instituit. Verum quandoquidem huiusce ueneni uis adeo uehemens, & immanis existit, ut expugnari non possit, non est cur plura hæc referam, quam ex Erasistrato memorie prodidit Dioscorides. Quem ducem & authorem secuti, ut ipse suis de medica materia libris hoc sexto memorie prodidit nos nostris in eos commentarijs, quos ad nostram communemq; rei medicæ studiosorum utilitatem conscripsimus, iam extremam manum imponemus. Non obliui immensas gratias agere deo optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus sempiternam.

LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.

DE RATIONE
DISTILLANDI AQVAS
EX OMNIBVS
PLANTIS,

Et quomodo genuini odores in ipsis
aquis conseruari possint.

DE RATIONE

DISTILLANDI AQUE

EX OMNIBUS

HERBIS

Et quomodo generari odor in ipsis
aque conferri possint.

DE RATIONE

DE RATIONE DISTILLANDI

AQVAS EX OMNIBVS PLANTIS,

& quomodo genuini odores in ipsis aquis conseruari possint.

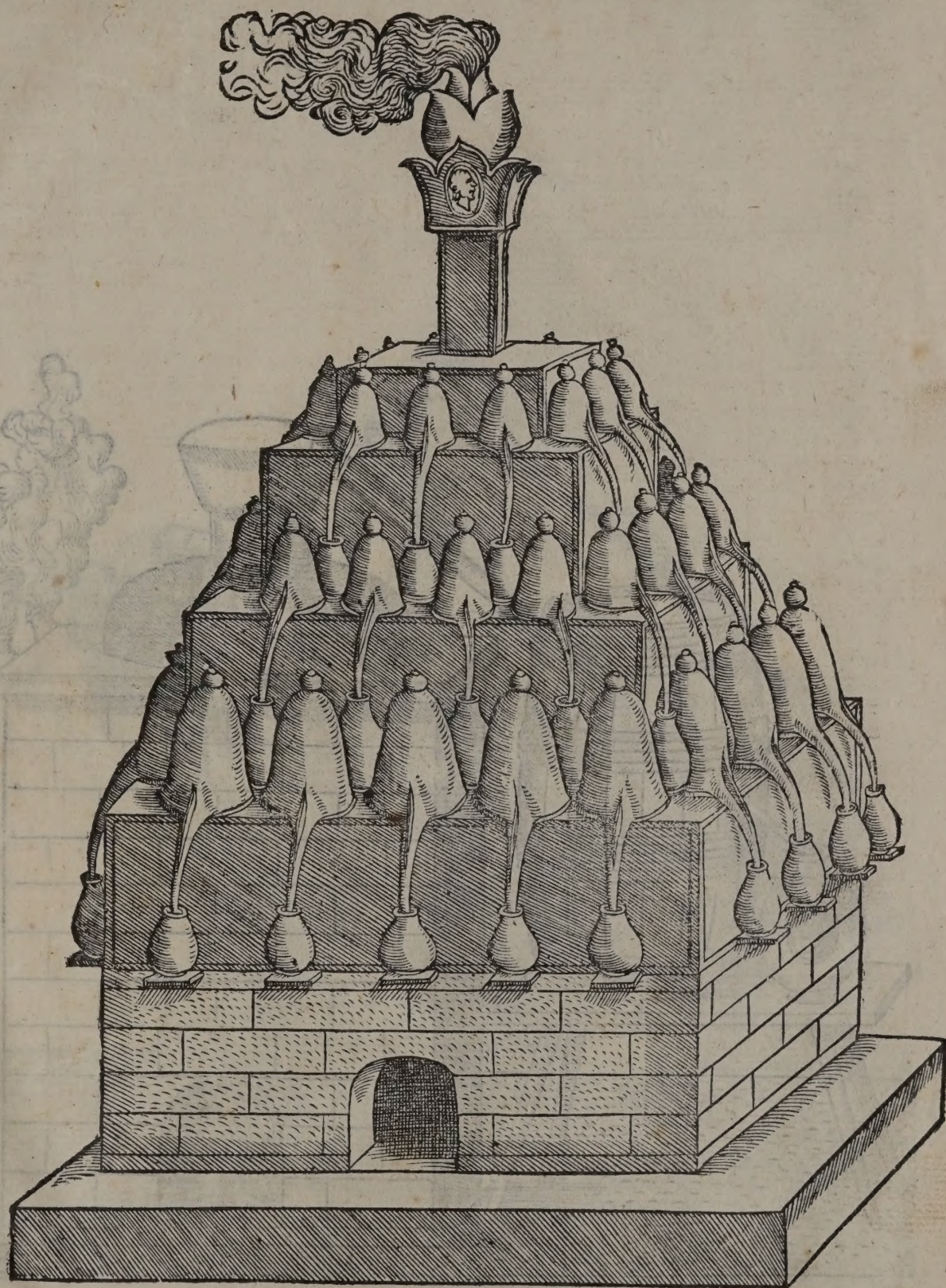
PRISCORVM medicorum nemo fuit, qui quicquam ad posteritatem transmississet de arte eliciendi aquas stillatitias ex plantis, uel alijs quibusuis uegetabilibus. Parabant illi potiones suas ex dilutis, uel decoctis, ad curandos corporum nostrorum affectus, aquarum stillatitiarum nulla habita mentione. Inuentum hoc nouum est, referuntq; quidam ad Chymicæ artis professores: alij ad Medicum quendam, qui (ut narrant) rerum experimenta ad modum diligenter inuestigans, dum fortè fortuna Betam decoctam, & adhuc calentem, in stanneam patinam effunderet? alteram similem patinam superponeret ne statim refrigeraret olus: id ubi sub edendi tempus rursum detegeret, uideretque superiorem patinam aqueo liquore, ipsoque copioso adeo resudantem, ut undiquaque plurimæ excurrerent guttæ, quæ oleris iam cocti tum odorem, tum saporem respiciebant, illico artem à natura edoctus, instrumentum excogitauit plumbeum, campanæ rostratæ simile, ad contegendum æneum uas, plantarum plenum, super fornace constitutum, ut hinc claras limpidasque consequeretur aquas. Id quod illi felicissimè celsit. Elegit autem ille plumbeas hæc campanas, quod certò sciret, plumbum ob suam, quam possidet, frigiditatem, ascendentem è plantis ab igne calefactis uaporem, perquam facile in aquam uertere posse. Et rectè quidem, cum è nullo alterius metalli, aut materiæ alembico, tam copiosa educatur aqua, ut è plumbeo. Id cum deinde contemplarentur alij, nouum modum excogitarunt, quo uno tantum igne, & una tantum fornace, plura concalefacerent uasa, singula singulis plumbeis Alembicis contexta, ut minore sumptu ac labore copiosas adipiscerentur aquas. Quamobrem fornacem, cuius imaginem primo loco dabimus, sibi fabricarunt. Cæterum cum non desint, qui semper meliora inuentis addere satagunt, præsertim Chymicæ facultatis Magistri, ij cum uiderent eiusmodi aquas plumbeis 149. Alembicis paratas, suarum plantarum odores, saporisque haudquaquam respere, sed potius fumum oleris, & adustionis nidorem, & quæ ex amaris, acutisque plantis fierent, nec amaroris aliquid, nec acridinis, sed dulcedinis non parum gustantibus reddere, aliud ad destillandas è plantis aquas inuenerunt instrumentum, quod ^{965.} ~~Vesicam~~ ^{962.} ~~appellauere~~, quo passim utuntur ij, qui è uini, aut Cereuiciæ facibus Aquas ^{965.} ~~distillant~~, herbis unà cum communis aquæ non mediocri quantitate, in uas æneum coniectis, ut ex 966. fornacis ipsius imagine quispiam uidere poterit. Sed concinniore modum postremini repperunt, qui eiusmodi aquas in feruentis aquæ Balneo (quod Mariæ uocant) aut super uaporibus extrahunt, siquidem constat eas aquas esse multò præstantiores, quod suarum plantarum tum odorem, tum saporem egregiè retineant. Euenit sanè hoc, quoniam balneum calentis aquæ, sua ipsius humiditate, partes tenuiores retinet, conseruat, ac custodit, quo fit, ut ex non resoluantur suis in plantis, quemadmodum in ijs, quæ lignorum, aut carbonum uiolento igne exuruntur. Quapropter inter aquas, quæ balnei calentis ui distillantur, & quæ plumbeis instrumentis extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter uinum & aquam. Quippe quæ fiunt in balneo aquæ bullientis, aut super ipsius uapore, uitreis rostratis organis ad id muneris paratis, ut postea ostendemus, ex ab herbis & floribus, à quibus manant nec sapore (ut paulo ante diximus) nec odore discrepant. Quin non solum proprias plantarum qualitates secum trahunt, sed & tam limpida & sincera proueniunt, ut ne tantillum quidem fumi, uel adustionis nidorem respiciant. Contrà uerò nunquàm uel rarissimè gustaueris aquas è plumbeis Alembicis resultantes, quin tibi humidum quoddam in ore relinquant. Quæ res non modò gustantibus, bibentibusue præsertim ægris, qui cæteris morosiores semper esse solent nauseam mouent, & molestiam afferunt, sed plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uisceribusque omnibus ingerunt, quod à metallicis uasculis, è quibus deriuantur, malam qualitatem eliciant, & in se ipsas contrahant. Patet hoc manifestissimè in Absinthij aqua, ex Alembico plumbeo profecta, nam eam dulcem esse constat, non amaram. Id quod à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) enire certum est. Et non solum in Absinthij aqua, sed etiam alterius cuiusuis plantæ temperamento calido, & sapore acri præditæ. Siquidem cum plumbeus Alembicus huiusmodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalfactientibus superficietenus afficiatur, corumpaturve, fit quidem, ut superficies ipsa ita affecta in cerussam tenuissimam uertatur, quæ deinde aquis sese commiscens, illis dulcedinem addit. Atque id uidere est in albo talium aquarum sedimine, præsertim ubi aquæ per plumbeum Alembicum recens paratum meauerint. Nam uas, quod diu in hoc opere usurpatum est, obducta circunquaque quadam ueluti gypsea crusta, non ita facilè à uaporibus deraditur, & in cerussam uertitur. Nulli autem mirum esse debet, si ab acri plantarum uapore plumbi superficies in cerussam mutetur, cum cerussa ipsa (ut Dioscorides est author) paretur laminis plumbeis, super aceti uaporibus suspensis, & super craticula ex arundinibus parata ex-

De ratione

tenfis. Quod quidem ijs non accidit, quæ duplici uase, uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur, nam ex sufficienter amarefcere, aut fauces linguamve mordicare, si fiant ex amaris, aut acerrimis plantis, apertissimè sentiuntur. Præterea carent dulcedine, quod à uitreis Alembicis, unde guttatim fluunt, nullam adscititiam qualitatem recipiant. Porro, quæ parantur instrumento, quod *Velicam* appellant, stanno circumlito, longè meliores habentur, quàm quæ è plumbeis rostratis campanis euocantur. Quod ignis fornacis herbas in aqua feruescentes, nec ustulare, nec fumido nidore inficere queat. Attamen nec hæ integras herbarum vires retinent, ob aquæ communis admistionem, quæ illas suffocat & hebetat. Quamobrem aquis illis palma danda, quæ in Balneo Mariæ, aut super eius uapore parantur, & præsertim quæ fiunt ex herbis facultate calidis. Et hæc de modis distillandarum aquarum, à plantis, & plantarum floribus, in uniuersum dixisse sufficiat. Peculiaria enim inferius describentur, ubi fornacum, & instrumentorum imagines appictas dabimus. Quod autem ad aquarum stillatitiarum vires spectat, sciendum est, iisdem eas pollere uiribus, quibus & herba, floresve, à quibus eliciuntur, præditæ sunt, uerùm non adeo præstantibus, quippe quod in distillando non modicum substantiæ deperdatur, & in auram euolet, quo fit, ut non desint Medici, qui decoctis potius utantur. Siquidem ex gustu olfactuque apertissimè constat longè plus uirium in his contineri, quàm in aquis stillatitijs. Verùm quia decocta ægris non æquè placere solent, ut aquæ ipsæ distillatæ, ideo hæc potius, quàm illa, eligendæ, ubi ægrotis nostris gratiora pocula offerre uolumus. Ad quam rem etiam Myropolarum diligentia requiritur, ut eas aquas probè & cum industria conficiant, si & ægrotantium & Medicorum gratiam sibi conciliare uolunt. Sunt itaque diligenter distillatæ aquæ utiles admodum, adeo ut decoctis, quibusdam in medicamentis, non parum anteferri debeant. Nam ubi in ardentibus febribus, & æstatis feruoribus potus aliquis parandus fuerit, qui & sitim ualenter restinguere, & gustum potantis oblectare queat, felicius, commodiusque id proculdubio fiet cum aquis distillatis, ac mistis aut uino Punicorum malorum, aut Iulapio è rosarum, aut uiolarum aqua parato, aut ex citrei, aut limonij mali succo, quàm cum quouis decocto, quantumcunque optimè confecto. Idem etiam euenit, ubi aut ad oculorum morbos collyria, aut in capitis dolore oxyrhodina, aut in iocinoris, & cordis affectibus epithemata paranda erunt. Prætereo, quantum conducatur aquarum distillandarum artificium ad odora paranda, cum in Medicum potissimum usum, tum ad uniuersi corporis delicias: quales sunt, quæ parantur è floribus rosarum, pomorum aurantium, Myrti, & aliarum plantarum, quorum flores suauissimè spirant. Quinetiam ad mulierum ornatum, quæ subinde suis utuntur aquis distillatis ad conciliandum faciei nitorem. Ad hanc rem sunt efficacissimæ, quæ è radicibus Polygonati, Brionie, Cucumeris agrestis, Ari, & fabarum floribus ac Tiliæ parantur. Verùm cæteras superat, quæ è Limonum succo, in quo n inusta cochlearum quarundam marinarum candidissima putamina, magnitudine pisi granum parumper aut nihil excedentia, pluribus diebus fuerint macerata, & deinde in balneo feruentis aquæ unà cum succo ipso distillata. Siquidem hæc non solum cutim attenuat & erugat, sed nitorem elegantissimum addit. Id quod neuiquam silentio mihi prætereundum duxi, ut non solum uiris satisfecisse uidear, sed etiam nobilibus matronis, & cæteris quibuscunque mulieribus quarum gratia mihi non paruifacienda est. Quo fit ut admodum necessarius sit aquarum distillatarum usus apud omnes nationes, & præsertim apud eos Medicos, qui politicè, & cum omnium laude Medicinam exercere desiderant.

antimandi aquas.

.I. PRIMA FORNAX.

HAEC fornax in testudinis acutæ formam parata, quàm plures potest fouere & sustinere plumbeas rostratas campanas, quæ unico tantum igne calefieri possunt. Attamen hisce plumbeis alembicis ij tantum utuntur pharmacopæi, qui hactenus præstantiores aquas facere neglexerunt.

NNNN 3 SECVN-

SECUNDA FORNAX.

²⁵⁹ **V**ESICAM æneam, æneo pariter alembico coopertam continet, cuius rostrum, ligneum cadum, aqua frigida plenum perforat, ne spiritus in auram euaporent, sed condensentur, atque in aquam uertantur. Hoc itaque alembico (ut diximus) paratur aqua uitæ. Verum omnes ferè Germania Myro²⁵⁹ polæ eo nunc utuntur ad distillandas aquas ex omnibus plantis, sanè non reprobanda.

distillandi aquas.

TERTIA FORMA XV. 9

BALNEVM est Mariæ, simpliciter paratum cum uno tantum alembico. Inferius uas quod stanneum est matule magnæ, oblongæ adsimile habetur, tum æneo caldarij cooperculo ita plumbatum, ferrumina-
tumq; ut alterû sine altero extrahi non possit. Simul imponuntur, simul quoq; auferuntur. Atqui alem-
bicu uitreum esse oportet. Vbi autem aqua in caldario ex longo feruore defecerit, aperto foramine, quod cu-
neo conclusum in caldarij operculo spectatur, alia etiam feruens infunditur, donec ahenum repleatur.

QVARTA

De ratione
 QVARTAFORNAXI ET

BALNEVM hoc quatuor continet alembicos uitreos, quorum uasa in balneum collocanda, & uitrea & stannea esse possunt. Quod autem in summo eminet, uapore tantum aquæ inferioris balnei, per æneam fistulam sursum ascendente calefactum, aquam a contentis herbis aut floribus reddit optimam. Concluditur autem urinale eius stanneum in Cacabo maioris circumferentiæ, super fistula fabricato, rimis ubique stanneo glutino adeo oclusis, ut nihil uaporis ascendens expirare ualeat. Est itaque superius hoc instrumentum adeo simul compactum confabrefactumque, ut unum tantum corpus uideri possit. Solus uitreus alembicus separari potest, & uicissim reponi, ubi aquas distillare opus est.

QVINTA

distillandi aquas.

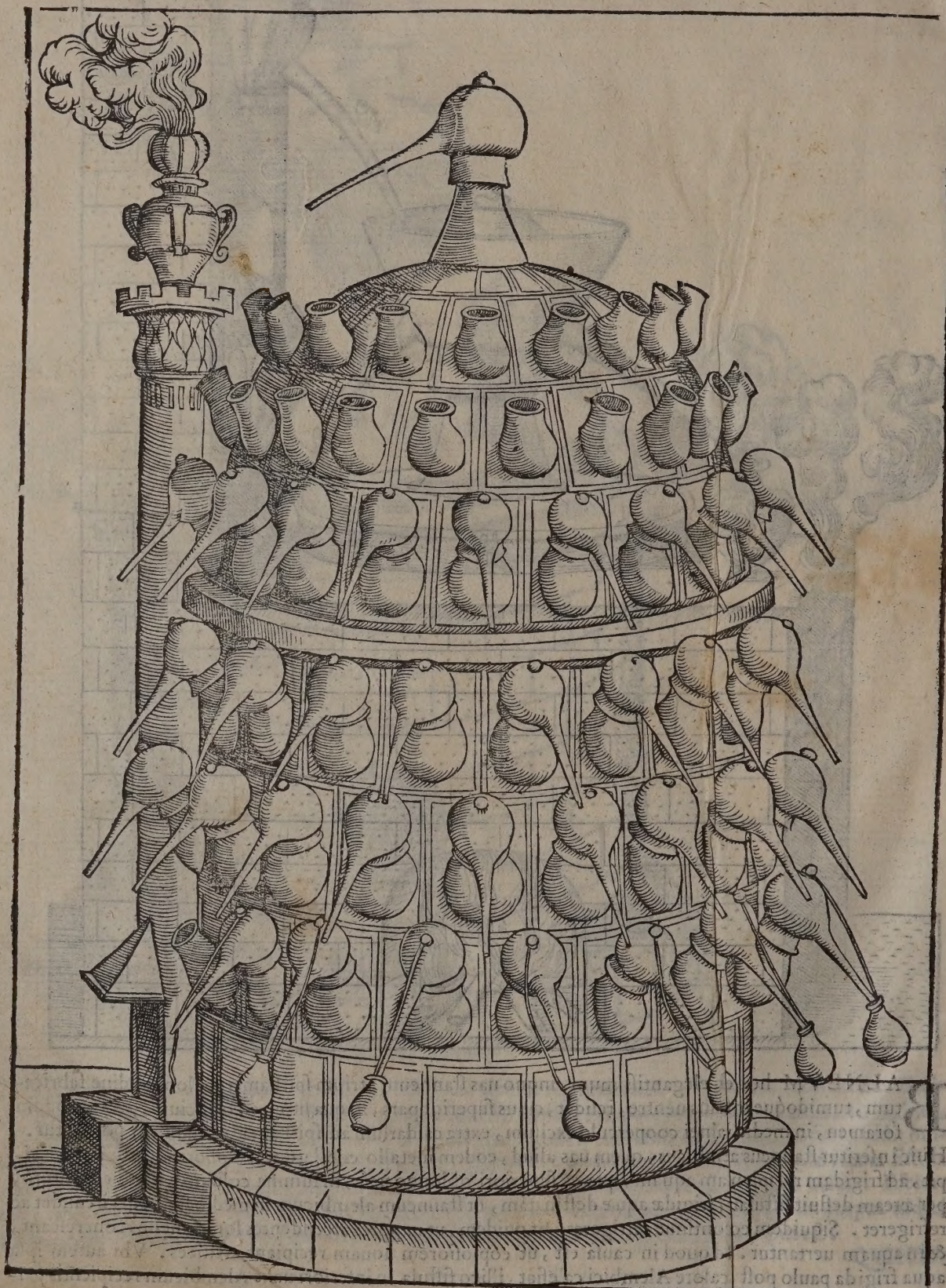
QVINTA FORNAX.

BALNEVM hoc et elegantissimum, in quo uas stanneum, trium spithamarum longitudine fabricatum, tumidoque infrius uentre, residet, cuius superior pars, in qua situm est officium, per rotundum foramen, in medio balnei cooperulo excisum, extra caldarium ad spithamæ altitudinem porrigitur. Huic inferitur stanneus alembicus, quem uas aliud, eodem metallo conflatum, amplioris latitudinis, excipit, ad frigidam recipienam aquam, quæ ex superiori oblongo uase, in summa columnæ parte constituto, per aream defluit fistulan, frigida aquæ destinata, ut stanneum alembicum in medio stantem circundet ac refrigeret. Siquidem eo continuè refrigerato fit quidem, ut uapores ascendentes longè melius concrecant, & in aquam uertantur. Id quod in causa est, ut copiosorem aquam recipiant artifices. Vbi autem ipsa aqua frigida paulo post calore Alembici calefiat, illico fistula in inferiori uasis Alembicum recipientis parte eua-

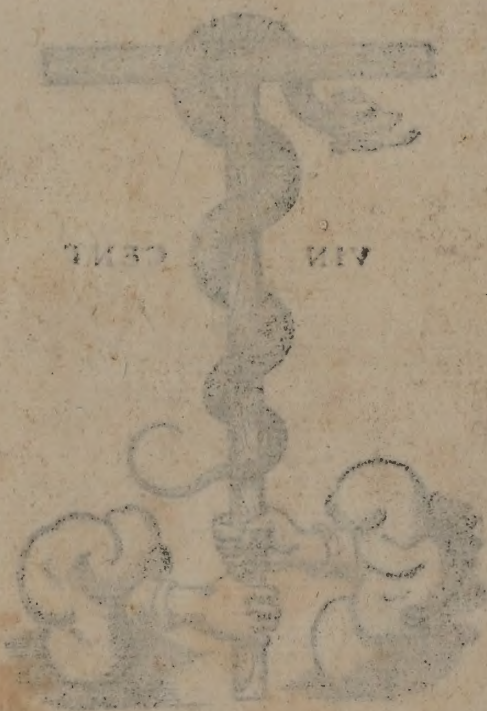
te euacuari potest, aperto epistomio, & alia iterum frigida denuo uas ipsum repleri. Verum ne tantum laboris in effundenda & refundenda hac aqua suscipiant ministri, potest superioris uasis fistula, quod frigidam continet, epistomio ita subinde regi & moderari, ut tantum aquæ continuò in uas alembicum circundans distillet, quantum huiusce recipientis fistula, suo epistomio moderata, continuè uacuari queat. Vt autem Balnei ipsius caldarium eadem semper aquæ quantitate refertum sit, & ne aqua, quæ ignium ui continuò consumitur, uacuum remaneat, arte quidem factum est, ut uas aliud columnæ inferiori parte affixum, calidissimam continuò, per inferiorem fistulam, epistomio mensuratam, in balnei caldarium effundat aquam, quæ quidem suo in uase calefit eodem igne, quo ipsum calefit balneum, siquidem uacua est parietis columna, usque ad ipsius inferioris uasis fundum.

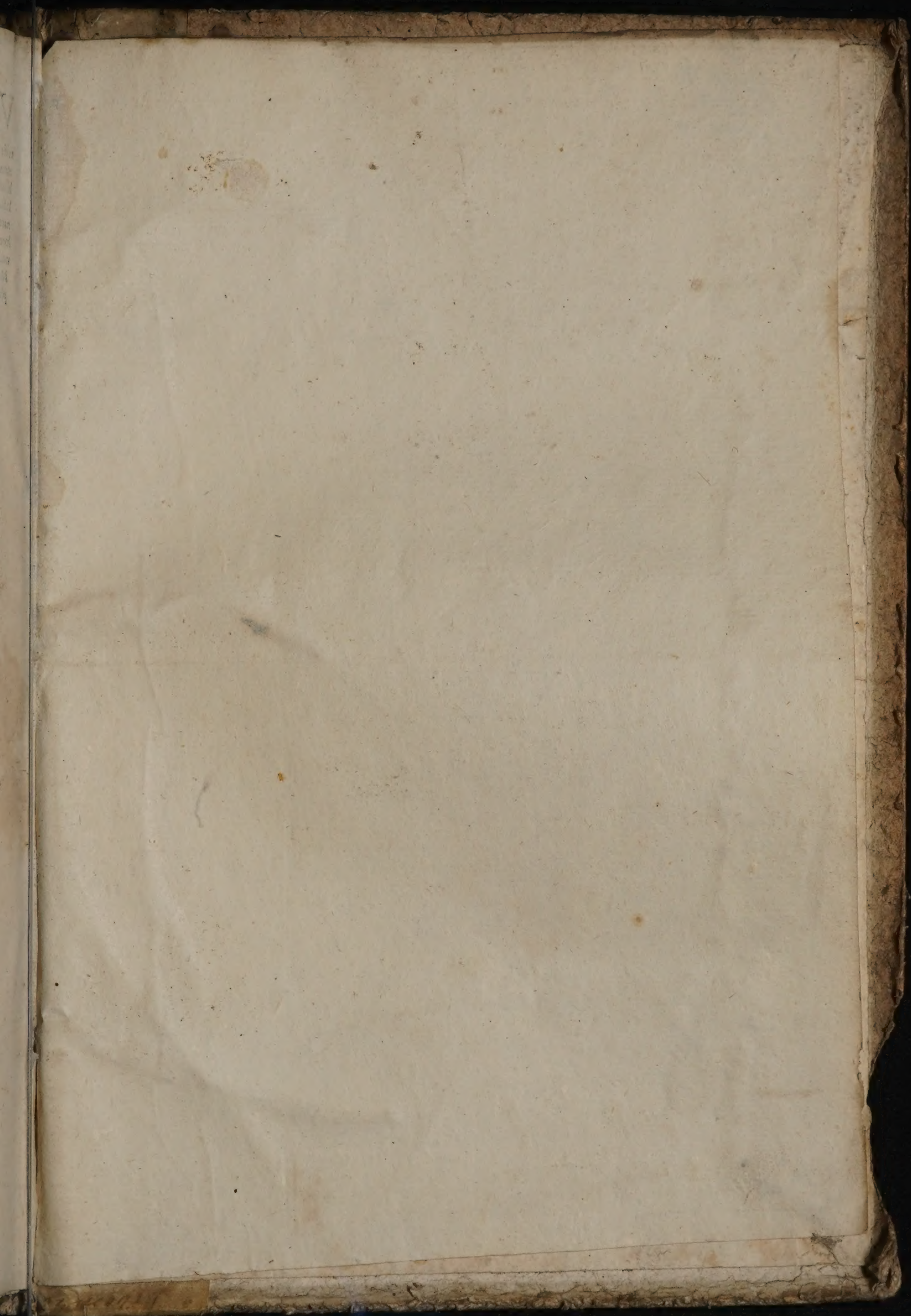
VLTIMA FORNAX.

distillandi aquas.

VLTIMA hac fornace utuntur Veneti, ac Neapolitani, qui uitreis alembicis abundant. In qua una tantum die, & nocte, sicco ignit calore, eliciuntur aquæ ultra centum libras. Fornax rotunda est, ut ex imagine hic appicta apparet, fornacibus, quæ in Germanorum uisuntur uaporarijs, omnino similis. Continet hæc circuncirca, ut uidere est, numerosa fictilia, intrinsecus uitro incrustata, urinalis formam referentia, & diligenti sanè artificio argillaceo luto agglutinata, quibus singulis per totum fornacis ambitum singuli adduntur uitrei Alembici, è quorum uertice ex globulo ad hoc parato, Recipientia crassiusculo funiculo adalligata, pendent. Calefit hæc fornax eodem modo, quo Germanicorum uaporariorum fornaces. Atqui dum ignis uehemens est, uacua relinquunt uasa, donec parumper remittatur, ne uiolento calore plantæ aut flores exurantur. Tunc itaque plures ministri, qui hoc tantum artificio aluntur, obstructo undique fornacis ostio, ne conclusus expiret calor, herbas fictilibus iniiciunt, & simul uitreos applicant Alembicos. Atque in hunc modum copiosas eliciunt aquas, quæ longè meliores habentur, quàm quæ plumbeis conficiuntur instrumentis, quòd nullam metallorum contrahant infectionem.

1866

1866

636
232

